ALPHONSI
TOSTATI
HISPANI
EPISCOPI ABVLENSIS
PHILOSOPHI THEOLOGI,

Ac Pontificij Iuris, Cæsareique consultissimi, necnon linguæ Græcæ, & Hebraicæ peritissimi

Commentaria in Tertiam Partem MATTHÆI:

ANTEQVAM IMPRIMERENTVR CORRECTA, DVM EXCVDERENTVR diligenter reuisa, ac demum impressa a quamplurimis erroribus expurgata.

Addito Quadruplici Indice copiosissimo, fidelissimoq;

PER R. P. F. PAVLINVM BERTI LVCENSEM ORD. EREMIT. S. August. Congregat. Lombardiæ Sacræ Theologiæ Lectorem, & S. Iacobi Florentiæ Priorem.

Ad COSMVM II. Magnum Hetruriæ Ducem IV.

VENETIIS, M DC XV.

De Licentia Superiorum, & cum Priuilegijs.

ALPHONSI TOSTATI EPISCOPI ABVLENSIS

COMMENTARIORVM In Euangelium Mathæi

PARS TERTIA.

CAP. VI.

TTENDITE ne iustitiã vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui in cælis est. Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis, & in vicis, vt honorificentur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua; vt sit eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

A*ttendite.* In capitulu præcedenti Matthæus descripsit ea per quæ Christus regulauit hominis operationem, hic adiungit dicta Christi, per quæ ipse regulauit hominis affectionem.

Et diuiditur in duo, quia primo regulat affectionẽ respectu Dei. Secundo respectu proximi sequenti cap. scilicet. *Nolite iudicare.* Prima in duas, quia primo regulat hominis affectionem excludendo ab operibus eius intentionẽ inanis gloriæ. Secundo desiderium auaritiæ, scilicet, solicitudinem thesaurizandi, ibi. *Nolite thesaurizare.* Prima in duas, quia primo ponit intentionem suam in generali circa omnia opera, excludendo ab eis inanem gloriam. Secundo facit hoc in speciali circa eleemosynam, ibi. *Cum facis eleemosynam.*

An ea, quæ hic habentur, sint continuata ad præcedentia. Quæst. I.

Circa hoc est dubium, an ea quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia.

Dicendum, quòd sic. Nam omnia ista, quæ habẽtur præcedenti cap. & hic, & sequenti ca. sunt verba Christi doctrinalia, inter quæ nulla historia, aut narratio aliqua ponitur. Ideo non apparet aliqua causa, quare dicamus potius ea, quæ habentur hic dicta fuisse ante ea quæ habentur sequenti cap. & ante ea quæ habentur præcedenti, quam e

A contrario. Et ob hoc tenendum est eundem fuisse ordinẽ in dicẽdo, quem Matthæus seruauit in scribendo, quia nũquam recedendum est ab ordine literæ sine causa manifesta. Hic tamen nulla apparet: ideo sic tenendum est fuisse dictum, sicut scriptum est. Quod etiam magis patet, quia necesse est aliqua de eis, quæ habentur præcedenti ca. fuisse dicta ante ista. Quod patet, quia ista sunt verba sermonis Domini, & exordium sermonis non est hic, sed præcedenti cap. in principio. s. videns Iesus turbas ascendit in montem, & accesserunt ad eum discipuli eius, & aperiens os suum docebat eos, est ergo ordo continuatus.

B Dicendum etiam, quòd nullum tempus fuit intermedium inter ea, quæ habentur præcedenti cap. & hic, quia omnia fuerunt dicta a Christo in eodem sermone, scilicet, a principio præcedentis cap. vsque ad principium octaui, vt patet ex litera ipsorum. Eadem ergo hora totum hoc dictum est, nec fuit aliqua diuisio, nisi quòd scriptores gratia commoditatis describentes diuiserunt hunc sermonẽ in tria capitula. Circa primum dicitur. *Attendite.* Idest, diligenter cauete. s. quia vitium inanis gloriæ quod hic fugiendũ præcipitur, latenter & sub specie honestatis subintrat cor. Nec putabit aliquis se inani gloria teneri, nisi diligẽter aspexerit, sicut dicit Chrysost. *Ne iustitiam vestram*

C *faciatis.* Idest, opera vestra iusta. Nam iustitia propric habitus animi est, quo iusti sumus, & iusta operamur 5. Ethi. c. 1. Et ipsam iustitiam nemo operatur, sed opus iustum. Accipitur tamen iustitia pro iusto opere, quia per iustitiam iustum operamur. Et sic dicitur nemo ex nobis facit legẽ Io. 7. idest, opus legis vel imperatum a lege. Nam legem nemo facit nisi princeps, vel populus, & semel tantum fit. i. conditur, vel instituitur, vt innuitur per Aug. lib. de vera relig. & dist. 4. cap. in istis. Et tunc dicitur constitui quando promulgatur eadem dist. §. leges.

D *Coram hominibus.* Idest, præsentibus hominibus, hoc solum non est prohibitum, quia non est male facere opus iustum coram hominibus, sed potius bonum, sicut dicitur præcedenti capit. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant bona opera vestra, sed cum sequenti, scilicet. *Vt videamini ab eis.* Prohibetur hoc, quia facere coram hominibus opus bonum, vt videamur ab eis, idest, laudemur, uel honoremur pro bono opere, illicitum est, quia perit fructus boni operis. *Alioquin mercedem nõ habebitis.* Scilicet, si facitis ea intentione, vt honoremini non habebitis mercedem,

cedem,quia per istud desiderium perit. *Apud patrem ve-* F
strum,qui est in cœlis. Idest,a patre vestro. Recte adiunctũ
est hoc ad exponendum præcedentia. Nam ille, qui facit
opus bonum,vt videatur,aliquam mercedem accipit. Est
enim merces id pro quo opus fit. Et quia iste operans non
prætendit consequi ex opere suo,nisi honorem, vel laudẽ
a circũstantibus,vel ab alijs,ad quos peruenerit fama ope
ris,si istud consequatur non caret mercede, quia plene fi-
nem suum habet quem intendit, & tamen apud Deum
nullam mercedem habet,quia non fecit propter Deum:
ideo Deus non dabit ei mercedem, nec iustum est, quod
det. Vocatur hic Deus pater,scilicet,per creationem, &
quotidianam gubernationem Deuter.32. Nunquid non ip
se est pater tuus,qui possedit te,fecit & creauit te? Quasi
dicat.Sic. Et dicitur,qui est in cœlis ad differentiam patris
carnalis,vel etiam quia simplices putant Deum habitare G
in cœlo quasi ibi sit domus eius,& sedes. Psalm.10 Domi-
nus in cœlo sedes eius,idest,Deus est in cœlo,& sedes eius
est in cęlo. Et vtitur Christus sępe isto modo loquendi prę
cedenti cap.& hic,& sequenti capi.

Quare Christus posuit hic doctrinam de fugienda inani
gloria,cum non sufficiat bonum facere,nisi bo-
na intuitione fiat. Et quomodo a fine
accipit opus bonitatem,vel ma-
litiam. Quæst. II.

QVAERETVR, quare Christus posuit hic istam
doctrinam de fugiendo inanem gloriam.

Dicendum,quòd Christus facit hoc ad tollendum no-
bis occasionem errandi, quia præcedenti cap. instituerat H
omnes homines in operibus suis tam prælatos quàm sub-
ditos,tam contemplatiuos quam actiuos singulis tradens
propria documẽta,vt ibi ostensum est, putaret autem ali-
quis,quòd satis esset cuilibet facere illa opera bona com-
petentia statui suo,& nihil vltra. Christus autem instruit
hic generaliter omnes circa intentionem,& finem operis,
quasi non sufficiat bonum facere quod ex genere suo bo-
num est,nisi etiam bona intentione fiat,quia iuxta Arist.2.
Ethi.peccare contingit infinitis modis.s.per defectum cu-
iuscunque circumstantiæ actus,bene agere autem non con
tingit nisi vno modo.s.concurrentibus omnibus circunstã
tijs debitis,quæ ponuntur 3.Ethi.inter quas præcipua est
finis,quia ex ea opus accipit bonitatem,vel malitiam,sicut
speciem accipit ab obiecto. Ideo circa illam Christus in-
struit nos hic,quòd finis omnium operum nostrorum de- I
bet esse Deus. Et quando ponitur alius finis vltimus ope-
ris præter Deum erratur:ideo opus nunquam erit bonum.
Et quia inanis gloriæ aut laudis,vel honoris appetitus di-
strahunt nos ab illo fine faciendo, vt interdum constitua-
mus in eis finem operum nostrorum, vetat Christus hic
istud,dicens attendendum esse.i.solicite cauendum ne fa-
ciamus opera nostra,vt videamur ab hominibus.i.vt ab eis
accipiamus laudem,vel honorem aut gloriam. Et quod di
ctum est coram hominibus nõ est per se necessarium, quia
etiam siquis faciat opus suum absentibus hominibus,& fa
ciat illud propter desiderium gloriæ iam perdidit merce-
dem, & si faciat coram hominibus non propter homines
non est malum. Quia tamen ex hoc,quòd aliquis corã ho
minibus operatur prouenit ei occasio quærẽdi gloriam ab
eis:dicitur ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus
sic dicit Gre.8.Moralium. Si dantes gloriam quærimus,& K
publicata nostra opera in conspectu illius occulta serua-
mus,si vero per hoc nostram laudem conspicimus foras
ab eius conspectu iam fusa sunt,etiam si a multis ignoren
tur. Et Chry.super Matthæum dicit. Qui non ideo facit,vt
ab hominibus videatur,etiam si coram hominibus fecerit
non tamen coram hominibus fecisse videtur,qui enim ali
quid facit propter Deum neminem videt in corde suo,ni-
si Deum propter quem facit,sicut artifex semper illum ha
bet præ oculis,qui sibi opus faciendum commisit,hoc totũ
ad finem operis pertinet. De ceteris autem circumstantijs.
s.vbi,qualiter,quando,quo instrumẽto,& sic de ceteris cir
cunstantijs Christus nihil posuit hic,eo ꝙ istæ non faciunt
semper specialem rationẽ boni,vel mali in opere, sed sunt
sępe indifferentes,finis autem semper in opere facit bonũ

vel malum,& maxime respectu Dei. Nam in virtutibus
moralibus sumptis moraliter finis non facit semper diffe-
rentiam operis in bono, vel malo,& tamen respectu Dei
ista est maxima differentia,quia opera virtutum moraliũ
nullo modo sunt meritoria,nisi in quantum per charitatẽ
diriguntur in Deum,vt ostensum est præcedenti cap.quęs.
penul. quia ergo tota merces est operis ex fine,scilicet si
propter Deum fiat,docuit Christus cauendam esse inanem
gloriam in operibus bonis,ne per eam reddantur opera
inutilia.

Aliter dicit Gloss.hic,ꝙ postquam Christus legem quã
tum ad præcepta compleuit, incipit nunc eam adimplere
quãtum ad promissa,vt pro cęlesti mercede præcepta Dei
faciamus,& nõ propter terrena,quæ lex promittebat. Om
nia autem terrena ad duo potissime reducuntur, s.ad hu-
manam gloriam,& ad terrenorum affluentiam,vtrunque
in lege promissum est. De gloria patet Deut.28.si custodie
ris mandata Domini,faciet te Dominus Deus tuus excel-
siorem cunctis gentibus,quæ versantur in terra. De affluẽ-
tia patet eo.capit.s.abundare te faciet Dominus omnibus
bonis. Et ideo hæc duo Christus ab intentione fidelium ex
cludit.s.gloriam,& terrenorum affluentiam,volens ꝙ ope
ra nostra propter solum Deum fiant.

An ambitio,& inanis gloria impediant rectitudinem finis.
Et quæ sint duæ conditiones honoris. Et quomodo honor
& gloria differunt. Quæst. III.

QVAERETVR quæ sint illa,quæ impediunt re
ctitudinem finis.

Circa hoc considerandum,ꝙ duo vitia sunt, quæ
impediunt rectitudinem finis quem Christus ponit hic.s.
ambitio,& inanis gloria,& de eis agendum est hic. Et pri-
mo sciendum in quo differunt.

Dicendum,ꝙ ambitio est appetitus immoderatus hono
ris,inanis gloria est appetitus indebitus humanæ gloriatio
nis,vel ipsa gloriatio indebita. Differunt ergo ex obiecto,
quia sunt obiecta eorum honor,& gloria. Et ista differunt,
quia honor est exhibitio reuerentię in testimoniũ virtutis
vel excellentię cuiusdã,vt innuitur primo,& quarto Ethic.
gloria autem est quędam cognitio clara bonorum alicuius
cum laude eius. Vnde gloria pertinet ad extensionem no-
minis,& diuulgationem operum alicuius. Ex quo apparẽt
duæ conditiones honoris. Prima est,quòd honor proprie
semper est ad præsentem,quia honor est exhibitio reueren
tiæ,vt dictum est;& tamen reuerentia non exhibetur, nisi
ei qui præsens est, cum reuerentia sit considerata alicuius
magnitudine resilire in propriam paruitatem. Hoc autem
non fit,nisi præsente eo cuius magnitudo conspicitur,quia
alias non est,quo resiliamus. Sicut cum aliquis excellens
vir videtur,ceteri qui non se putant esse æquales, non au-
dent adhærere ei,sed sicut dignitate ita &, loco distare vo-
lunt. Et ista est reuerentia. Ad non præsentem autem istud
fieri non potest. Et sic honor semper est ad præsentem. Qđ
verum est in se,vel in aliquo suo repręsentatiuo. Et sic prin
cipes, & magnos viros honoramus, quando videmus eo-
rum nuncios,vel ambasciatores,quia in illis ipsos mitten-
tes quodam modo conspicimus. Cum autem res non est
præsens in se, nec in aliquo suo repræsentatiuo, diligere
quidem possumus illam, & tamen honorare eam est im-
possibile.

Secunda cõditio est,ꝙ honor est ab vno,vel a multis,li-
cet tanto maior est,quãto a pluribus,& a melioribus pręsta
tur. Primũ patet,quia honor est exhibitio reuerẽtię, potest
tamen reuerentia exhiberi alicui interdum ab vno solo,&
interdũ a multis:ideo honor potest esse ab vno,vel a mul-
tis. Secundũ patet,quia honor est in honorante,& non in
honorato,vt dr̃ primo Ethi. Quãto ergo plures fuerint ho
norantes,tanto est maior honor,quia a pluribus exhibetur
reuerẽtia,sicut est de principatu,quia tanto est maior prin
cipatus quãto plures,& maiores fuerint subditi,vt dicitur
primo Politico,& Prouerbio.decimo quarto,in multitudi
ne populi dignitas regis,& in paucitate plebis ignominia
est principis. Ita ẽt quanto fuerint maiores, & meliores q
reuerentiam exhibent,tanto honor est melior,& maior,sic
dicitur octauo Ethi.quod desiderant homines honorari a
sapien-

sapientibus,& a potentibus, scilicet, quia isti meliores sunt vel reputantur alijs.

Ex hoc etiam apparent aliæ duæ conditiones quasi oppositæ ipsius gloriæ. Prima est, quòd gloria potest esse ad præsentes,& ad absentes, sed maxime ad absentes. Patet, quia gloria est quædam cognitio clara bonorum alicuius cum laude ipsius. istud autem fieri potest inter præsentes, qui cognitionem habent de rebus gestis, vel de probitatibus alicuius,& inter se possunt laudare illam probitatem. Potest etiam gloria esse ad absentes, vt quando res gestæ alicuius, & probitates eius clarissime notæ sunt apud aliquas gentes inter quas ipse non fuit, & laudant nomẽ eius propter probitates, ibi nõ requiritur aliqua præsentia eius cuius est gloria, quia ad cognoscendam aliquam rem non oportet, quòd ipsa sit præsens, nec etiam ad laudandam ipsam; immo est maior gloria ea, quæ est inter absentes quã inter præsentes, quia quando fama alicuius peruenit ad absentes,& longinquos necesse est, quòd inter præsentes fuerit, nisi sit aliquis falsus,& confictus rumor, qui gloriã non præstat. Si autem inter præsentes solum gloria sit, parua est, quia parum se extendit,& tamen esse gloriæ consistit in clara diuulgatione,& extensione nominis: sic patet p Boetium de consolat. lib. secundo, prosa septima. vbi ostenditur gloriationem nostram humanam nullam esse, quia valde parua est, cum dicitur. Erit igitur peruagata inter suos gloria quisque contentus,& intra vnius genus terminos præclara illa famæ immortalitas coarctabitur.

Secunda conditio est, quòd gloria nunquam est inter valde paucos,& in hoc multum differt ab honore, quia honor potest etiam ab vnico exhiberi, gloria autem non est, nisi inter multos, cum sit cognitio clara cum laude, si tamen apud vnicum, aut valde paucos sit cognitio non est clara, sed obscura, quia parũ lucet. Sic dicit Titus Liuius, quòd gloriari ad vnum non est, idest, non contingit, quòd quis habeat gloriam apud vnicum, sed apud multos erit si gloria est. Ex dictis patet quomodo honor, & gloria differant,& consequẽter quomodo ambitio,& inanis gloria, cum ambitio sit ad honorem, inanis autem gloria est appetitus humanæ gloriationis, vel ipsa gloriatio.

An ambitio sit peccatum. Et in quibus casibus desiderare quis potest licite honorem, qui tripliciter appetitur inordinate. Et in quo casu quis debet pugnare pro honore. Et quomodo intelligatur, quòd honor est præmium virtutis.

Quæst. IIII.

QVAERETVR quarto circa ambitionem, an sit peccatum.

Aliqui dicunt, quòd non, quia ambitio importat cupiditatem honoris, honor autem bonum quoddam est, & maximum inter exteriora bona, quarto Ethicor. cap. de magnanimitate: ergo cupere illum non erit malum, sed potius laudabile, quia bonum appetere laudabile est. Et apparet, quia econtrario vituperantur illi, qui de honore nihil curant. Item quilibet potest appetere sine peccato illud quod sibi debetur in præmium: honor tamen est præmiũ virtutis. 1. & 4. Ethic. ergo ambitio honoris non est peccatum. Item illud per quod homo reuocatur a malo, & prouocatur ad bonum non est peccatum, honor autem est huiusmodi, quia propter honorem homines euitant quędam turpia, quæ alias non euitarent,& anhelant ad quædam bona ad quæ alias non aduerterent, sicut dicit Aristot. tertio Ethicor. quod fortissimi esse videntur apud quos timidi sunt inhonorati, fortes autem honorati sunt. Et dicit Tullius in lib. Tusculanarum quæstionum, quòd honor alit artes, idest, fouet, & auget eas, ergo ambitio honoris non est peccatum.

Dicendum, quòd ambitio peccatum est, quia dicit immoderatum, vel indebitum desiderium honoris,& hoc repugnat charitati, quia prima Corint. 13. dicitur, charitas non est ambitiosa, idest, honoris desideratiua. Pro quo considerandum, quòd sicut dictum est præcedenti quæst. honor dicit quandam reuerentiam exhibitam alicui in testi-

A monium excellentiæ eius, vel virtutis, sed melius dicitur in testimonium excellentiæ, quia multi honorantur non sub ratione virtutis, vt cum honoramus diuites, vel potentes, quia sunt diuites, vel potentes, hoc enim excellentia quædam est licet non sit virtus, Circa excellentiam autem hominis duo sunt attendenda.

Primum, scilicet, quòd id, in quo homo excellit non habet a seipso, sed est quoddam diuinum donum; ideo non competit huiusmodi gloriari, vel honorari velle de excellentia sua, sicut non bene potest velle gaudere de honore vestis, qui indutus est veste aliena si notum sit illam esse alienam, sic dicitur. 1. Corinth. 4. Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti quid gloriaris quasi non acceperis?

Secundum est, quòd id, in quo homo excellit datur ho-
B mini a Deo non propter seipsum, sed propter alios, quibus potest ministrari bonum illud, sic dicitur 1. Corin. 14. q donorum diuisio fit ad vtilitatem Ecclesiæ, idest, multitudinis,& non vnius.& 1. Corin. 12. dicitur. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, scilicet, aliorum. Nam non potest intelligi de vtilitate propria. Nam tunc genera sanitatum,& esse pastorem,& Euangelistam,& Doctorem,& sic de alijs donis spiritus non darentur ad vtilitatem, quia non sunt ista directe ad seipsum, sed ad alterum quia nemo suiipsius pastor, Doctor, Euangelista, aut Apostolus est, sed ad alterum sunt omnia. Ob hoc ergo testimonium excellentiæ quod quis recipit in exhibitione reuerentiæ sibi factæ ab alijs, in tantum debet ei placere inquantum hoc proficit ad aliorum vtilitatem. Potest autem iste honor proficere alijs, vt si per hoc, quòd
C iste honoratur propter virtutem ceteri videntes eum honorari propter virtutem anhelent ad virtutem,& excellẽtiam. Et sic licet alicui desiderare honorem pro excellentia quam vere habet, non vt ipse fruatur honore illo, sed vt ceteri videntes anhelent ad similem excellentiam. Et hac ratione lex humana ponit honorem quendam in præmium bene operantibus, vt per hoc omnes de populo aspirent ad virtutem. Potest etiam honor desiderari, vt siquis de excellentia, quam habet, cupiat honorari non propter se, sed propter honorem Dei, scilicet, vt honoretur Deus, qui donum illud contulit de quo iste honoratur. Potest etiam alio modo appeti honor, vt si quis velit exhiberi sibi reuerentiam, vt videntes hoc agnoscant excellentiam illam, pro qua iste honoratur, & possint recurrere ad eum pro administratione, vel
D vsu illius virtutis, scilicet, vt ex vsu eius isti percipiant aliquam vtilitatem. Et sic alijs modis potest desiderari honor licite, quia ordinatur ad debitum finem. Contingit autem honoris appetitum tripliciter esse inordinatum.

Vno modo si quis appetat testimonium de illa excellentia, quam non habet, vt si quis vult honorari, vt virtuosus, vel sapiens, & non est, quia tunc appetit honorem præter suam proportionem, & tunc videtur peccatum graue.

Alio modo, vt si quis cupiat honorem non referendo in Deum,& patet, quia cum iste non acceperit excellentiam propter quam honoratur, nisi a Deo, iustũ est, quod in illum referat honorem, quia nisi ab eo hanc recepisset excellentiam non honoraretur, & sic non debet se facere
E finem honoris cum ipse non fuerit causa eius, alias inordinate sit.

Tertio modo per hoc, quòd aliquis cupiendo honorem in seipso quiescit non referendo in vtilitatem proximi. Nam cum iste honoretur propter excellentiam quam a Deo recepit ad vtilitatem proximi debet referre ad ipsum finem alioquin inordinatum est, quia cupitur res ad alium finem, quam Deus instituerit illam. Et sic apparet, quòd ambitio semper est peccatum cum ipsa sit appetitus immoderatus, vel inordinatus honoris. Potest autem esse alius modus inordinationis, qui reducitur ad primum, scilicet, quando quis vult maiorem sibi honorem dari pro excellentia sua, quam illa mereatur etiam si uera sit, quia præter proportionem desiderat iste honorem.

In omnibus istis modus est ambitio, & est peccatum, sed inæqualiter. Primus enim modus deterior est, scilicet, quando quis vult honorem habere de excellentia, quam non habet. Et istud videtur semper peccatum mortale, quia iste est mendax, & iniustus. Mendax quidē, quia vult innuere se habere excellentiam quam non habet, iniustus autem, quia petit vltra debitum, vel rem omnino indebitam, scilicet, quia vult honorem quem nullo modo meretur, vel saltem plus quam meretur.

Alij duo modi sunt minoris culpæ, quia quæritur ibi honor pro vera excellentia, & tamen erratur in fine: scilicet, quia non refertur in Deum, ad quem referendus est, nec ad vtilitatem proximi propter quam excellentia data est. Non tamē oportet, quòd in istis duobus modis semper sit peccatum mortale: nam potest interdum esse veniale. Et idem est quando pro vera excellentia petitur plus de honore quam debeatur.

Ad primum dicendum, quòd licet honor sit quoddam bonum, in desiderio tamen eius peccari potest si desiderium non reguletur ratione. Nam ita est de cibo, & potu, & venereis, & diuitijs, & fere de omnibus, quæ desiderantur, quia omnia bona sunt, & tamen debent moderari per rationem, quia alias excessus, vel defectus in eis culpabilis erit, & sic culpabile est, quòd aliquis honorem appetat nō secundum rationem. Quod fit tribus, vel quatuor modis suprapositis.

Cum autem dicitur, quòd vituperantur, qui non curant de honore. Dicendum, quòd aut loquimur de honore acquisito, aut de acquirendo. Si de acquisito vituperabilis valde est, qui non curat seruare honorem, quem semel acquisiuit, quia honor non potest iuste acquiri, nisi per virtutem, vel per aliquam veram excellentiam, & ita non potest iuste perdi, nisi perdita illa excellentia. Peccat tamen qui negligit excellentiam quam habet: nam negligit donum Dei. Ideo pro honore iuste habito semel pugnandum est ne pereat: sic dicitur prima Corint. nono: Melius enim mihi mori est, quàm vt gloriam meam, quis euacuet. Sic etiam dixit Iudas Machabæus, primo Machabæorum nono. Absit istam rem facere, vt fugiamus ab eis; si enim appropiauit tempus nostrum, moriamur in virtute propter fratres nostros, & non inferamus crimen gloriæ nostræ, idest, non perdamus honorem, quem iam a tanto tempore tenemus. Et istud est pugnare pro honore, idest, pro re, in qua consistit honor.

Si autem manente excellentia, pro qua exhibebatur honor maligni ex æmulatione, & iniquitate reuerentiæ exhibitionem subtraxerint econtrario contumeliam referētes, curandum non est, sed etiam hoc, sicut aliæ aduersitates tolerandum est, dummodo maneat nobis illæsa virtus nostra. Et tamen quantum quis poterit honeste conari, vt nunquam cadat ab illo honore, quem semel assecutus est, faciendum est. Quia etiamsi quis iniuste honore priuetur, cum non perueniat ad omnes cognitio causæ, perueniat tamen cognitio facti, scandalizabuntur aliqui putantes verum esse crimen obiectum a malis, propter quod quis honore priuatus est, & tamen quilibet tenetur cauere scandalum proximorum quantum potest, quia nemini debemus dare vllam offensionem secunda Corint. sexto: ideo conabitur quilibet pro honore quem semel habuit conseruando, quia alias si eo negligente periret honor, eo quòd esset locus malignis per negligentiam istius, dato quòd vera virtus maneret, esset adhuc iste culpabilis, quia præstitit paruulis occasionem scandali in seipso propter suam negligentiam. Si autem loquamur de honore acquirendo: dicendum, quòd honor datur propter excellentiam aliquam. Potest ergo habere quis oculum ad excellentiam per quam habetur honor, vel ad honorem, qui habetur per excellentiam. De primo dicendum, quòd laudabile est valde desiderare honorem, idest, excellentiam per quam datur honor, & interdum etiam est necessitatis, quia multa opera virtutum cadunt sub præcepto, & tamen pro quolibet opere virtutis meretur quis honorem, eo quòd excellentia quædam est in illo: sic ergo honor appetendus est.

De secundo dicendum, quòd non licet honorem appe-
F tere regulariter, sed licebit illum appetere inquātum prodest ad vtilitatem proximorum, vel ad Dei laudem, vt dictum est. Absolute tamen melius est non desiderare honorem sic sumptum, quam desiderare eum.

Ad secundum dicendum, quòd cum virtus sit desiderabilis erit præmium virtutis adhuc desiderabilius, quia melius est finis quam ea, quæ ad finem:

Dicendum tamen, quòd honor non est præmium virtutis. Ad argumentum autem dicendum, quòd vocatur honor præmium nō quantum ad virtuosum scilicet quòd honor sit id quod virtuosus pro præmio appetit, vel appetere debet; immo si appeteret honorem, & propter illum operaretur, nō esset vere virtuosus, sic dicitur 3. Ethic. cap. de fortitudine, quòd non sunt vere fortes, qui propter honorem fortia faciunt: sed dicitur præmium quantum ad
G alios, quia alij cum quibus conuersatur virtuosus volunt reddere ei præmium pro virtute sua. Et quia non habent aliquid melius honore, honorem tribuūt: sic dicitur quarto Ethico. capit. nono, quòd honor est maximum omnium bonorum exteriorum. Et sic dicitur, quòd principi danda est merces honor, & gloria, scilicet, quia politia non habet aliud bonum maius quod posset dare recte principantibus. Virtuosus tamen pro præmio petit beatitudinem, & non est sibi sufficiens præmium honor cum interdum cōtemnat honorem, virtutem autem nunquam, vt patet in magnanimo, qui etiam honorem contemnit interdum, quarto Ethic. cap. nono.

Ad tertium dicendum, quòd licet bonum sit illud, per quod homo incitatur ad bonum, potest tamen in eo esse superabundantia, & defectus, & ideo nisi secundum ra-
H tionem reguletur erit interdum malum, & ita honor si appetatur ordinate est occasio huiusmodi ad bonum, si autem inordinate appetitur potest esse occasio ad multa mala. Vt cum quis ita intense honorem desiderat, quòd non curat, vnde vel quomodo, vel pro qua causa illum consequatur. Et sic dicit Salustius in Catilinario, quòd gloriam honorem, & imperium bonus, & ignauus eque sibi exoptat. Sed ille, scilicet bonus, vera via nititur, huic autem, scilicet, ignauo, quia bonæ artes desunt dolis atque fallacijs contendit. Illi tamen qui propter honorem solum faciunt aliquid, etiamsi per bonas artes, idest, per operationem virtuosam consequantur illū honorem non sunt vere virtuosi, sicut dicitur tertio Ethico. quòd non sunt vere fortes, qui propter honorem fortia faciunt. Idem est de illo, qui vitat turpia solum propter honorem, quia licet isti
I per bonas artes nitantur non tendunt debite, quia non ordinant rem in suum finem. Nam virtus non ordinatur naturaliter ad honorem, cum ipsa sit melior, quàm honor, & honor non ordinatur in debitum finem, quando quis vult frui eo quiescendo in ipso. Sed in Deo honor referendus est ad proximi vtilitatem.

Ambitio cui virtuti opponatur. Et quot vitia potest opposita habere magnanimitas.

Quæst. V.

QVAERETVR de ambitione cum sit semper vitium, cui virtuti opponatur: nam aliqui putant opponi magnanimitati, quia est circa honorem 4. Ethic. A-
K lij dicunt, quòd non opponitur magnanimitati, quia tunc opponeretur ei per excessum, cum ambitiosus peccet desiderando honorem, quem non debet, vel qualiter non debet. Non potest tamen vna virtus habere ex vna parte, nisi vnum extremum. Et tamen magnanimitati per excessum opponitur præsumptio, quia præsumptuosus tendit in maiora, quam sit facultas sua illis se dignificando: ergo ambitio non poterit opponi magnanimitati, vt excessus.

Item magnanimitas est circa honores, ambitio autem circa dignitates est, quia secundo Machabæo. quarto, dicitur, quòd Iason ambiebat summum sacerdotium, & illud est dignitas. Differūt tamen dignitas, & honor, quia dignitas dicit statum, honor vero dicit actum, scilicet, exhibitionem reuerētiæ, cum sit in honorante, & non in honorato;

primo

primo Ethicorum ergo ambitio non opponitur magnanimitati.

Item ambitio pertinere videtur ad quendam exteriorem ornatum corporis, sicut dicitur Actuū vigesimoquinto, quòd rex Agrippa, & Beronice cum magna ambitione introierunt in prætorium, idest, cum magno apparatu vestium. Et secundo Paralipom. decimosexto, dicitur, quòd super regem Asa combusserunt aromata, & vnguenta ambitione nimia magnanimitas autem non est circa apparatum exteriorem, sed circa honores, qui reputantur esse maximum eorum, quæ sunt in vita quarto Ethico. cap. 9. ergo non opponitur ambitio magnanimitati.

Dicendum, quòd ambitio importat desiderium inordinatum honoris, vt declaratum est præcedenti quæstione: ideo necesse est, quòd opponatur virtuti, quæ est circa honores, quia illa bene vtitur honoribus magnanimitas autem est circa honores, quia bene vtitur illis ergo opponetur ambitio magnanimitati. Est tamen magnanimitas circa honores non tamen circa quoslibet, sed solum circa magnos quarto Ethicorum. Est autem alia virtus innominata, quæ circa honores mediocres est. Et aliqui vocant eam Philotimiam, vt patet ibidem ideo etiam poterat ambitio opponi illi virtuti. Vt siquis circa paruos honores indebite se habeat illos concupiscendo. Quia tamen ambitionem non solemus vocare, nisi in rebus magnis, scilicet, quia magnus honor desideratur, vel quia valde desideratur, vel quia a desiderante magnus reputatur, licet nō sit, & vt talis appetitur: ideo ambitionē opponimus magnanimitati, & non illi virtuti innominatæ, quæ circa paruos honores est, quos etiam paruos reputat. Et opponitur ei per excessum, non quidem, quòd maioribus honoribus se dignificet ambitiosus quàm magnanimus, quia maximis honoribus se dignificat magnanimus nec est aliquis tam magnus honor, quo magnanimus dignus non sit, & quo non se dignificet, vt dicitur 4. Ethic. cap. 8. quòd magnanimus dignificat se magnis dignus existens, & maxime maximum: ideo non potest ambitiosus excedere magnanimum secundum quantitatē honoris, sicut audax, & impauidus excedit fortem in quantitate terribilium tertio Ethicorum, quia maiora aggreditur, quàm fortis, sed excedit secundum rationem, quia magnanimus secundum rationem agit omnia, & dignificat se honoribus vere maximis, quibus nulli maiores sunt, & illis dignus est: ideo non appetit maiora se. Chaymus autem siue præsumptuosus, & ambitiosus excedit respectu suæ personæ, & rationis, scilicet, quia honorē cupit maiorem quàm ipse mereatur, non tamen maiorem secundum quantitatem quàm magnanimus accipiat, quia nullus maior inuenitur 4. Ethic. cap. 8. Ideo in hac virtute est speciale, quia in ceteris extremum superabundans vere excedit secundum quantitatem ad medium, & tamen hic non excedit secundum quantitatem, sed solum secundum rationem, scilicet, quia magnanimus accipiendo maximum honorē simpliciter accipit æquale, quia dignus est illo; ambitiosus autem, vel præsumptuosus accipiendo eundem honorem excedit, quia dignificat se maiori honore, quàm dignus sit, & ita potest esse, quod cupiendo minorē honorem secundum quantitatem quàm accipiat magnanimus excedat ambitiosus, vt si etiam illo honore minore non sit dignus. Opponitur ergo ambitio magnanimitati tanquam excessus.

Ad primum dicendum, quòd magnanimitas potest habere multa vitia sibi opposita per superabundantiā. Respicit enim duo, scilicet, finem, & materiā. Finis enim est opus quoddam excellens, & magnū, quod magnanimus attentat secundum suam facultatem, scilicet, quia magnus est, aliquis autem attentabit magnum opus supra suam facultatem, & in hoc est excessus ad magnanimitatem. Et istud est vitium præsumptionis, quia præsumptuosus non tendit in honorem dignificando se aliquo magno honore, quo non sit dignus, sed tendit in opus attentando aliquod magnum opus quod supra suam facultatem est, & sic opponitur magnanimitas præsumptioni tanquam superabundantiæ. Materia autem magnanimitatis est honor, quia magnanimus recte honore vtitur, & circa hoc aliquis volet se dignificare maiori honore quàm dignus sit, & iste est ambitiosus. Et sic ambitio etiam opponitur magnanimitati, vt superabundantia Vnde non est inconueniens eidem medio diuersa extrema superabundantiæ opponi secundum diuersas rationes, & tamen secundum eandem rationem esset impossibile.

Ad secundum dicendum, quòd ambitio est circa honorem directe, circa dignitatem vero inquantum consequitur eam quidam honor, quia existentibus in dignitate propter quandam excellentiam status debetur honor. Et ideo siquis dignitatem desideret inquantum inordinate honorem concupiscit, pertinet ad ambitionem. Si autem quis concupisceret dignitatem non tamquam honorem, sed inquantum habet quandam administrationem, quæ est aliquid magnum ad quam iste se reputat sufficientem licet non sit, non esset crimen ambitionis, sed præsumptionis, quia non cupit dignitatem, vt est honor maior merito suo, sed vt est ibi opus, & administratio maior facultate sua. Et quia Iason cupiebat summum sacerdotium inquantum erat summus honor gentis Iudæorum, in illo dicebatur ambire summum sacerdotium.

Ad tertium dicendum, quòd ambitio directe est ad honorem, & quia in exterioribus apparatibus honor quidam est, scilicet, quia solet habentibus apparatum honor exhiberi, dicitur apparatus exterior esse ambitio sicut dicitur Iacobi secundo. Si introierit in conuentum vestrum vir habens anulum aureum in veste candida, introierit autem, & pauper in sordido habitu, si intendatis in eum, qui indutus est veste præclara, & dixeritis ei tu sede hic bene, pauperi autē dixeritis tu sta illic, aut sub scabello pedum meorum &c. quasi dicat, quòd homines sic solent facere honorantes alios secundum differentiam vestium, & ita ambitio per accidens pertinet ad apparatum exteriorem, per se autem ad honorem vbicunque inueniatur. Sic ergo ambitio opponitur magnanimitati, vt superabundantia.

An desiderium inanis gloriæ sit peccatum. Et quomodo sit peccatum, & quomodo non: Et gloria vana multipliciter potest accipi. Et quid perfectio hominis est seipsum cognoscere. Et quare sit peccatum negligere famam suam. Quæst. VI.

Quæretur nunc circa inanem gloriam an desiderium gloriæ inanis quod Christus docuit vitandum hic, sit peccatum.

Dicunt quidam, quòd non; quia nullus peccat in hoc, quòd assimilatur Deo, sed potius laudatur, quia Christus dixit. Estote perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est præcedenti capitulo. Et Leuit. vndecimo, & vigesimo, dicitur sancti estote, quoniam ego sanctus sum Deus vester. Et ad Ephes. quinto, dicitur. Estote imitatores Dei, sicut filij charissimi sed in hoc, quòd homo quærit gloriam videtur imitator Dei, qui quærit gloriam ab hominibus: Isa. quadragesimotertio. Qui inuocat nomen meum in gloriam meam creaui illum: ergo appetitus gloriæ non est peccatum.

Item nō est peccatum id per quod homo ad bonum incitatur, sed per gloriæ desiderium incitantur homines ad bonum vt dicit Tullius in Tusculanis quæstionibus, quòd omnes ad studia impelluntur gloria: ergo non est peccatum appetitus gloriæ.

Item illud quod promittitur in sacra Scriptura pro bonis operibus bonum est, sed gloria promittitur ad Roman. secundo, his qui sunt secundum patientiam boni operis gloriam, & honorem idest, qui bonum operantur, & patienter malum sustinent operando bonum, habebunt gloriam, & honorem: ergo appetitus gloriæ non est malus.

Item gloria est quædam diuulgatio nominis alicuius cum laude, quando cognitis factis alicuius excellentibus laudatur nomen eius, appetere tamen bonum nomen est bonum, quia præcipitur Ecclesiast. quadragesimoprimo. Curam habē de bono nomine, & ad Roman. duodecimo, dicitur. Prouidentes bona non solum corā Deo, sed etiam

cæteri omnibus hominibus; ergo appetitus gloriæ non est peccatum.

Dicendum, quòd appetitus gloriæ simpliciter non est peccatum, sed solum appetitus inanis gloriæ. Pro quo sciendum, quòd sicut dictum est supra quæstio. tertia, gloria est quædam diuulgatio nominis, vel famæ alicuius cum quadam laude. Nam dicit Tullius in Rhetorica, quòd gloria est frequens de aliquo fama cum laude. Et dixit frequens, id est, magna, quia etiamsi quis habeat famam bonorum operum, si illa apud paucos sit, & non sit res bene cognita, etiam si illi qui cognouerint laudent gesta & vitam, non est gloria, sed solum fama. Dicitur etiam cum laude, quia si alicuius gesta apud multos clare cognita sint, & vulgata, si non laudantur non est gloria, sed fama, vel infamia si gesta fuerint turpia, de quibus erubescendum est. Idem dicit Ambrosius, quòd gloria est clara cum laude notitia, id est, clara notitia de gestis alicuius approbando, & laudando illa, & secundum hoc gloria dicit duo, scilicet, manifestationem, & laudem. Propter primum dicitur gloria quasi clara, & glorificari idem est quod clarificari. Secundum competit, quia gloria nonquam est, nisi de rebus honestis, & de excellentibus, vel quæ excellentes reputantur, sic dicit Augustinus super Ioannem. Importat ergo gloria manifestationem quandam de eo quod apud homines excellens est, & decorum, siue illud sit bonum spirituale, siue corporale. Quia vero illud quod clarum est simpliciter potest conspici à multis, & etiam à remotis: ideo proprie per nomen gloriæ designatur, quòd bonum alicuius deueniat in multorum notitiam, & approbationem. Nam proprie non est gloria ad vnum, vt dictum est supra quæstione tertia. Accipiendo tamen large nomen gloriæ non solum consistit in cognitione multorum, sed etiamsi vnicus cognoscat bona alterius, apud illum vult ipse gloriari, & interdum in cognitione sui ipsius solius. Vt cum quis bonum suum considerans cognoscit, & approbat illud dignum laude. Est ergo gloria proprie apud multos, sed large apud vnum, vel apud seipsum in sola reputatione sua. Tunc autem dicendum, quod appetitus gloriæ absolute non est peccatum, quia quòd quis gesta propria cognoscat, & iudicet illa digna laude, vel pœna sicuti sunt, non est malum, sed potius donum Dei, & tamen istud est gloria: ergo gloria hominis in se non est mala, & etiam appetere istam laudabile est immo necessarium, scilicet, vt sciat quilibet an bonus, vel malus sit, & quid ei debeatur cum Apostolus dicat; hæc est gloria nostra testimonium conscientiæ nostræ secunda Corint. primo. Id est, In hoc gloriandum nobis est secundum, quòd conscientia nostra testificatur nobis, scilicet, si testificatur, quòd bonum egimus debemus in hoc gaudere, & sic dicit quod habebit quilibet gloriam in seipso, & non in altero ad Galat. sexto. Id est. Non debet quis gloriari per hoc, quòd alius dicit sibi, quòd bonum egit, sed si conscientia sua testatur ei, quòd bonum fecit gloriabitur in seipso, id est, propter testimonium suum, & non in altero, id est, propter testimonium alterius. Gloria ergo, quia mala non est, appetitus eius malus non est. Sed cum dicitur inanis, vel vanagloria semper est nomen vitij, quia vanum dicit aliquid vitiosum, & culpabile: ideo increpantur homines sequentes vanitatem. Psalm. quarto, vt quid diligitis vanitatem. Potest autem gloria esse vana pluribus modis. Vno modo ex parte rei, de qua quis quærit gloriam de eo quod non est, vt de virtute, vel sapientia quando non est. Alio modo si ipsa res parua sit, de qua nullus deberet gloriari. Et istud est puerile, vt si vir gloriaretur, quod haberet pulchros capillos. Alio modo si ipsa res sit turpis, sicut quidam adeo sunt pessimi, & insipientes, quòd de rebus turpissimis gloriantur, vt aliqui, qui ceteros excellũt in vitijs in hoc ipso se excedere gloriantur. De quibus dicitur, quòd gloriantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Alio modo ex parte eius, à quo quis gloriam quærit. Et sic omnis gloria quam homo quærit ab homine vana est, quia iudicium hominis debile, & incertum est. Alio modo ex parte ipsius, qui gloriam quærit, scilicet, si illam gloriam non referat in Deum, nec in vtilitatem

F proximi. Istis quinque modis gloria dicitur inanis, vel vana quasi nulla sit, vel inutilis: & primo modo proprie dicitur vana, quia de nullo est. Secundo modo etiam quia de re fragili est, quæ quasi nihil est. Tertio modo magis potest dici turpis quàm inanis, quia illud est valde graue vitium pertinens ad eos, qui sunt in pessimo statu vitiorum. Nam peccator cum peruenerit in profundum malorum contemnit. Prouerbiorum decimooctauo: & tamen deterius est gaudere de malis, & gloriari quam contemnere, quia qui contemnit reputat, quòd nihil mali egit, qui autem gloriatur, non solum reputat se non egisse malum, sed etiam reputat se egisse bonum. Ideo non potest esse deterior status vitiorum, quam cum quis gloriatur de illis. Et ob hoc ista non consueuit vocari inanis gloria, quia est aliquid deterius. Quia tamen gloria duplex inueni-
G tur, scilicet, bona, & inanis, ista autem non est bona: ideo potest vocari large inanis. Quarto, & quinto modo proprie dicitur inanis gloria, quia de aliquo inani est, & quasi de nihilo. Potest tamen interdum esse ista gloria non inanis, vt cum quis quærat eam alio modo, quam modis prædictis. Vnde sicut in seipso licite homo gloriatur, vt ostensum est, ita potest appetere gloriam ab alijs, scilicet, desiderare gesta sua bona ab alijs cognosci, & laudari, sicut dicitur præcedenti capitulo. Luceat lux vestra coram hominibus. Licitum ergo illud est immo laudabile, & aliquando necessarium, hoc autem est siquis desideret sciri facta sua ab hominibus inquantum tendunt in laudem Dei, sicut dicitur ibi, & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est. Sic etiam dicitur prima Petri secundo. Vt ex bonis operibus vos considerantes glo-
H rificent Deum in die visitationis. Vel etiam hoc est si fit ad vtilitatem proximi, scilicet, vt ille ex bonis operibus nostris cognitis moueatur ad bonum, & desistat ab iniquitate, eodem capitulo. Sic est voluntas Dei, vt benefacientes obmutescere faciatis imprudentium hominũ ignorantiam. Vel ex hoc, quòd quis cognoscitur tamquam bonus apud alios, conetur semper perseuerare in bono, & proficere in melius, & propter hoc vtile est bono viro interdum cognitam esse bonitatem eius apud ceteros. Quia licet intentio præcipua boni operis sit propter Deum, multum tamen etiam humana verecundia destimulo apponit, vt cum quis erubescit retrocedere à bono non solum propter Deum, sed etiam propter verecundiam humanam, & timorem mali exempli, & scandali, quia quilibet tenetur hoc vitare, & præcipue illi, qui te-
I nentur in reputatione magnæ virtutis, quia propter illos scandalizatur magis populus si peccauerint, vel si a bono retrocesserint. Est ergo eis quasi quædam necessitas bene operandi ipsa humana verecundia. sic dixit Boetius de consolatione libro quinto, prosa sexta. Magna vobis est si dissimulare non vultis necessitas indicta probitatis, cum ante oculos agitis iudicis cuncta cernentis. Est tamen vtile homini habere quandam necessitatem ad bonum, sicut dicit Gregorius. Felix necessitas, quæ ad meliora compellit. Ideo vtile est hominibus interdum gloriam habere apud alios, & consequenter desiderium istius gloriæ bonum est. Non est igitur homini peccatum appetere gloriam, appetere tamen inanem gloriam semper est peccatum. Ideo quando volumus nominare vitium, semper dicimus inanem gloriam, & non gloriam simpliciter nec
K appetitum gloriæ.

Ad primum autem dicendum, quod Deum velle laudari a nobis nunquam potest esse malum, quia non potest esse periculum. Nobis autem quia gloriari apud alios potest esse malum erit saltem periculum. Et ideo non semper erit appetendum, sic dicit Augustinus super Ioannem decimotertio capitulo, super illo verbo. vos vocatis me Magister, & Domine, & bene dicitis &c. scilicet, Periculum est sibi placere, cui cauendum est superbire. Ille autem qui super omnia est quantumcunque se laudet non excellit. Nobis namque expedit Deum nosse non illi, nec etiam quisque cognoscit si non se iudicet ipse, qui nouit. Et sic patet, quòd Deus non quærit gloriam suam propter se id est non quærit cognosci a nobis propter seipsum quasi in hoc gaudeat, sed propter

nos

nos, quia alias omnibus se faceret notum, vt ab omnibus glorificaretur. Et hoc modo potest homo licite gloriam propriam apud alios appetere inquantum est ad vtilitatē ipsorum, vt dicitur præcedenti cap. Videant bona opera uestra, & glorificent.

Ad secundum dicendum, quòd licet homines per desiderium glorię moueantur ad bonum, non sequitur, quod desiderium istud semper sit bonum, quia aliquando est sine ratione, scilicet, quandocunque vocatur inanis gloria. Ideo licet ad veram virtutem moueatur homo per solius glorię humanę desiderium, scilicet, ut per hoc laudetur, non est bonum desiderium glorię: immo illa, quę alias esset uera uirtus iam non est uirtus. sic dicitur 3. Ethi. ꝙ non sunt uere fortes, qui propter honorem fortia faciunt, ita etiam erit si propter laudem, uel gloriam, ut dicit Aug. 5. de ciui. Dei.

Ad tertium dicendum, ꝙ gloria, quę promittitur homini a Deo bona est. & ideo non est inanis, sed vera, & appetenda. Et in hac potest homo gloriari, idest, gaudere, & approbare opera sua inquantum sunt digna illa gloria. Et istud est gloriari in Deo, & a Deo gloriam accipere 2. Cor. 10. Qui gloriatur in Domino glorietur. Non enim qui seipsum commendat ille probatus est, sed quem Deus commendat. Et ita non debet homo gloriari in bonis, quę habet, uel recepit, sed in hoc, ꝙ aliquo modo ad Deum pertingit, a quo est uera gloria Ier. 9. Non glorietur sapiens in sapientia sua, & non glorietur fortis in fortitudine sua, nec diues in diuitijs suis, sed in hoc glorietur, qui glorietur scire, & nosse me, quia ego sum Dominus, qui facio iudiciū & iustitiam, idest, ego possum glorificare hominē pro operibus bonis, quia sum Deus faciens iudicium, & iustitiam: ideo nemo debet gloriari, nisi in hoc, ꝙ nouerit me, quia ego solus glorificare possum.

Ad quartum dicendum, quòd pertinet ad hominis perfectionem seipsum cognoscere, & in hoc quilibet operam dare debet, vt se plene cognoscat, quod autem ab alijs cognoscatur non pertinet ad eius perfectionem. Gloria tamē consistit in hoc, quod quis ab alijs cognoscatur. Non est ergo gloria per se appetenda, potest tamen appeti inquantum potest esse vtilis ad aliquid, scilicet, quòd Deus glorificetur, qui dedit homini perfectionem, de qua gloriatur, vel quòd alij cognoscentes illam proficiant ex bono qđ cognoscunt in proximo, vel ipsemet cuius opera cognoscuntur ex hoc habeat quandam occasionem, vel necessitatem ad proficiendum semper in meliora. Vel saltem est vna causa communis propter quam omnes possunt appetere gloriam, scilicet, propter bonum exemplum proximorum, & ve non scandelizent eos, quia cum quis conuersatur inter alteros necesse est aliquid cognosci de statu, & vita illius. Si ergo illud bonum est, ad quādam gloriam pertinet: si vero malum est, ad scandalum, quia male ædificabuntur proximi de hoc. Ideo licitum est, quòd quilibet desideret bona sua cognita esse apud alios ne putent econtrario ipsum malum esse, de quo scandelizēt. Et hoc est quod dicitur curam habere de bono nomine, idest, de bona fama ne apud homines puteris malus, immo qui negligit famam suam non curans an recta, vel praua de eo existimētur, crudelis est, & peccat, quia propter suam negligentiā dat proximo occasionem scandali. Non est ergo prohibitum, nec dissuasum, quod velimus bona nostra cognosci à proximis, sed quod velimua delectari in hominum laude, vel cognitione, quia hoc propriè est gloria inanis.

Cui virtuti opponatur inanis gloria.
Quæst. VII.

QVAERETVR de inani gloria cum semper sit vitium, vt ostensum est præcedenti quæstione, cui virtuti opponatur, & an opponatur magnanimitati, vt dicitur. Dicunt quidam, quod nō, sed quod opponatur alijs virtutibus, quia pertinet ad inanem gloriam, quòd glorietur quis de eo, quod nō est, id est, de probitate quam non habet, & hoc pertinet ad falsitatem, quæ opponitur veritati, de qua quarto Ethicorum, & quòd glorietur de rebus paruis fragilibus, & terrenis, quæ pertinent ad cupiditatem, & potest opponi in hoc liberalitati, vel alijs virtutibus: & quòd glorietur in testimonio hominum quorum iudicium non est certum, quod pertinet ad imprudentiam oppositam prudentiæ, & nihil istorum opponitur magnanimitati: ergo inaois gloria magnanimitati non opponitur.

Item si opponeretur magnanimitati, aut per excessum, aut per defectum, sed neutro modo opponitur. De excessu patet, quia magnanimitati opponuntur ambitio, & præsumptio, vt ostensum est sup. quęst. 5. Differt tamen inanis gloria ab istis, quia præsumptio tendit in opus arduum qđ est supra facultatem, ambitio autem tendit in honorem, inanis autem gloria tendit in laudem, & gloriam: ideo non sunt idem. Etiam nō opponitur, vt defectus, quia hoc pertinet ad pusillanimitatem; ergo nullo modo opponitur magnanimitati.

Item patet, quia ad Philip. 2. super illo verbo nihil per contentionem, aut inanem gloriam, dicit Glo. Erant aliqui inter eos dissentientes, inquieti, inanis gloriæ causa contendentes; sed contentio non opponitur magnanimitati: ergo nec inanis gloria.

Dicendum, quòd inanis gloria opponitur magnanimitati, quia illa est de honoribus, inanis autem gloria de laudibus. Est enim gloria quasi effectus honoris, vel laudis, quia cum gloria sit clara manifestatio bonorum alicuius cum approbatione, & laude, ortum habet ex honore, vel laude. Nam per hoc, quòd aliquis honoratur exhibita sibi reuerentia coram multis redditur clarus coram illis, quia quærunt quis ille sit, & cuius dignitatis, vel excellentiæ, cum honor exhibitus ei sit testimonium excellentiæ, & per hoc cognoscūt illius excellentiam, & hoc est gloria.

Idem de laudibus, quę manifestius adhuc explicant excellentiam alicuius quàm honor, quia laus est sermo explicans magnitudinem. Nam per honorem cognoscitur quis esse excellens, sed nescitur cuius excellentię. Per laudem vero cognoscitur quis esse excellens, & etiam quam excellentiam habeat, & hæc est gloria, scilicet, diuulgata esse bona alicuius, quia ad diuulgationem sequitur approbatio, quia est diuulgatio de bonis. Et ista duo perficiunt rationem gloriæ. Erit ergo dare virtutem aliquam secundum quam quis bene se habeat circa gloriam, & laudem, sicut datur aliqua per quam bene se habet circa honorem. Nulla autem est nisi magnanimitas, quia obiecta ista sunt propinqua, cum vnum sit effectus alterius, scilicet, gloria honoris, & laudis: ergo magnanimitas erit ad quam pertineat bene se habere circa gloriam, & laudem, quia cæterę virtutes non habent similitudinem aliquam in obiectis suis cum gloria, & laude, & consequenter cum inanis gloria sit vitium circa gloriam opponetur magnanimitati, quæ se habet bene circa illam, & opponetur sibi tanquam superabundantia, quia inanis gloriæ cupidus non peccat deficiendo ab honore, sed desiderando illum plusquam oportet. Est autem alia virtus circa honores paruos, & mediocres, & consequenter posset ista esse circa laudes, & gloriam quando ista sunt parua, vel mediocria. Et sic opponeretur sibi inanis gloria, non tamen opponitur, quia inanis gloria ad magna tendit, quia licet interdum glorietur de eis, quæ parua sunt, tamen tamquam de magnis glorietur, quia illa magna reputat; ideo magnanimitati opponitur, quæ de magnis est, & non alteri virtuti.

Ad primum dicendum, quòd licet ista de quibus gloriatur magnanimus, videantur pertinere ad diuersas virtutes secundum diuersas rationes, tamen opponitur inanis gloria secundum omnia illa magnanimitati, quia omnia repugnant magnitudini. Quòd enim quis reputet intantum res aliquas, quòd de eis etiam non existētibus gloriari velit repugnat magnanimitati, quia de magnanimo dicitur 4. Ethi. ꝙ non curat opinionem, sed veritatem, & tamen cupidus inanis gloriæ in talibus curat magis de opinione quam de veritate. Quod etiam aliquis tantum appretietur res paruas, quòd in eis velit gloriari, repugnat magnitudini animi.

Nam magnanimus omnia ista reputat, vt parua, scilicet honorem, & potentatum, & diuitias, & omnia, quæ propter honorem quęruntur, vt dicitur 4. Ethic. capit. 9.

Quòd etiam aliquis quærat gloriam ab hominibus, & delectetur in eorum testimonio repugnat magnanimo, quia non est ei cura, vt laudetur 4. Ethi. Et sic istæ conditiones inanis gloriæ, & omnes aliæ repugnant magnanimitati secundum, quod repugnant magnitudini. Et ita non est inconueniens ea, quæ opponuntur specialiter alijs virtutibus, opponi etiam magnanimitati inquantum aliæ virtutes habent oppositum aliquid quod magnanimitas paruum iudicat, & vitia illud pro magno habent, & sic magnanimitati repugnant.

Ad secundum dicendum, quòd opponitur inanis gloria magnanimitati secundum excessum, non quidem secundum excessum ad magnanimum, sed secundum excessum ad seipsum, & ad rationem. Nam secundum quantitatem nemo potest excedere magnanimum, quia ille se dignificat simpliciter magnis honoribus quibus nulli sunt maiores. Et in hoc æqualiter se habet, quia nihil facit vltra suã dignitatem. Ambitiosus autem, vel præsumptuosus non excedit magnanimum in quantitate, sed seipsum. s. quia maiorem honorem cupit quam dignus sit, & maiora opera aggreditur quàm sit facultas sua. Et sic est de inanis gloriæ cupido, quia iste secundum quantitatem, & veritatem deficit à magnanimo, quia gloriatur in illis, quæ magnanimus tamquam parua reputat, & despicit, sed excedit seipsum, & rationem, quia illa in quibus gloriatur reputat aliquid magnum quo ipse non est dignus, & aspirat ad illud sine ratione. s. supra dignitatem suam. Ideo per excessum opponitur magnanimo, licet non excedat eum secundum rem, immo secundum rem magnanimus excedit omnes, sed propter rationem ipse est in medio, & Ambitiosus, & præsumptuosus, & inanis gloriæ cupidus sunt in superabundantia.

Ad tertium dicendum, quòd inanis gloria opponitur magnanimitati secundum se, non tamen oportet, quòd omnes effectus eius opponantur magnanimitati, quia oppositio non fit per effectum, sed per formam. Et ita est de contentione, quia est filia inanis gloriæ, vt dicetur infra quęstione 10. & sequitur ex ea tamquam effectus eius, vel consequitur eam tamquam finem suum. Non tamẽ oportet, quòd si aliquod vitium opponitur alteri, vel alicui virtuti, quod omnes filiæ illius vitij opponantur illi virtuti, vel vitio. Quod manifeste apparet in filiabus irę, & luxuriæ de quibus diximus. supr. quæst. 185. Nam non opponũtur illis vitijs aut virtutibus quibus ira, & luxuria opponuntur, & tamen in proposito contentio opponitur magnanimitati. Magnanimus enim nunquam contendit, quia nemo contendit nisi pro eo quod magnum reputat. Magnanimus autẽ omnia parua reputat. Vnde dicitur 4. Ethi. quod magnanimus non est contẽtiosus, quia nihil magnum existimat. Opponitur ergo inanis gloria magnanimitati, vt superabundantia.

An inanis gloria sit semper peccatum mortale. Et quando sit, & quando non est. Et quòd dupliciter potest perire vita æterna merces propter peccatum. Quæst. VIII.

QVAERETVR an inanis gloria sit semper peccatum mortale.

Dicunt quidam, quòd sic, quia nihil excludit hominẽ a mercede vitæ æternæ nisi peccatum mortale. Nam veniale non tollit vitam æternam. Inanis tamen gloria excludit ab ista mercede, vt dicitur in litera: attendite, ne iustitiam vestram &c. alioquin mercedem non habebitis: ergo inanis gloria peccatum mortale est.

Item quicunque vsurpat sibi ea, quæ sunt Dei mortaliter peccat. Nam in hoc peccat, qui se facit adorari quod soli Deo conuenit, Deus tamẽ pro se vult gloriam Isa. 42. Gloriam meam alteri non dabo. Et 1. ad Tim. 1. Soli Deo honor, & gloria: ergo inanis gloria mortale peccatum est, quia vsurpat Dei gloriam.

Item illud quod est maxime periculosum, & nociuum, est peccatũ mortale, quia veniale non potest esse maxime nociuum, & tamẽ inanis gloria est huiusmodi. Nam dicit Glo. 1. Thessa. 2. & est Aug. super illo verbo. Deo qui probat corda vestra. s. Quas vires nocendi habet humanę glo-

F riæ amor non sentit nisi, qui ei bellum indixit. Quia & si cuiq; facile est laudem non capere nec cupere, dum negatur, difficile tamen est ea non delectari dum offertur.

Dicendum, quòd inanis gloria non est semper mortale, nec semper veniale. Nam aliquando veniale est cum etiam in viris bonis locum habeat, qui tamen mortaliter non peccant, sicut dicit Chry. super Matthæum, quòd cũ cetera vitia in seruis diaboli locũ habeant, inanis gloria ẽt locum habet in seruis Christi. Interdum autem mortale est, quia directe militat contra charitatem. Pro quo sciendum, quòd cum charitas ducat ad vitam æternam, & tamen qui est in mortali non est dignus vita æterna, necesse est, quòd omne mortale opponatur charitati, quod vero charitati non opponitur, vel peccatum non est, vel veniale est. Inanis autem gloria semper est vitium, vt ostensum est su

G pra: ideo vel erit mortale, vel veniale, ipsum tamen secundum se consideratum non repugnat charitati proximi. Nã licet per accidens propter desiderium gloriæ quis aduersetur alteri per se, tamẽ non est necesse alteri aduersari, quia quilibet in seipso potest gloriari de eo, quod bona sua apud alios sint nota, & approbata, in quo non præiudicat alicui, potest tamen repugnare charitati Dei, scilicet, inquantum propter inanem gloriam recedit quis ab eis, quæ tenetur facere propter Deum. Et hoc est, vt siquis glorietur de eo quod repugnat diuinæ reuerentiæ, vt si glorietur de re turpi, scilicet, de peccato per quod Deum offenderat. Nam tunc grauius offendit cum gaudet se offendisse, vel etiam gloriatur de aliquo falso, per quod vsurpat sibi diuinum honorem, sicut dicitur Ezechielis vigesimooctauo de rege Tyri eo, quòd est eleuatum cor tuum, & dixisti Deus ego

H sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris, cũ sis homo, & non Deus, & dedisti cor tuum quasi cor Dei. Sic etiam fuit de Pharaone, qui vsurpauit sibi creationem dicens, quod ipse creauerat fluuium Nili: Eze. uigesimonono. Ecce ego ad te Pharao rex Aegypti draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis meus est fluuius, & ego feci memetipsum. Et iste est modus grauissimus inanis gloriæ. Vel quãdo quis gloriatur de aliquo quod vere habet, & tamen gloriatur quasi à seipso habeat, sicut qui gloriatur in sapientia, vel robore quasi a se habuerit. Nam hoc præiudicat diuinæ reuerẽtiæ, cum omne bonum nostrum sit quoddam donum descendens a Deo Iaco. primo. Et ĩõ increpabile est, quòd glorietur quis de hoc quasi sibi proprium sit; prima Corin. quarto. Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quare gloriaris quasi non ac-

I ceperis? Vel etiam cum quis gloriatur de aliquo temporali bono quod præfert Deo, idest, quòd sibi reputet melius quam bona, quæ habere potest, vel habiturus est a Deo Iere. nono. Non glorietur sapiens in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua, nec diues in diuitijs suis, sed in hoc glorietur, qui gloriatur scire, & nosse me. Hæc enim est Dei irreuerentia, quòd putet quis maiora esse bona, quæ habet ab hominibus quam illa, quæ habere potest a Deo, quę habentur per cognitionem eius, vel cum aliquis pręfert testimonium hominum, in quo gloriatur testimonio Dei, scilicet, magis voluit laudari ab hominibus quam à Deo. Siquis enim operetur secundum legem Dei habet laudem à Deo prima Corin. quarto. Et tunc erit vnicuique laus à Deo, & ad Rom. secundo. Cuius laus non est ex hominibus, sed ex Deo. Habet autem laudem ab hominibus,

K qui facit aliqua, vel habet de quibus homines glorientur. Siquis ergo, vt habeat laudem humanam desinit operari secundum legem Dei, & facit ea, in quibus homines laudem esse putant, ex hoc solo, quòd talia desiderat, peccat contra Dei reuerẽtiam de quo Io. duodecimo dicitur: Qui dilexerunt magis gloriam hominum quam Dei, scilicet, aliqui cognouerant Christum de principibus Iudæorum, & tamen vt non eijcerentur de synagoga, & honore suo, non confitebantur Christum esse Deum. Et de istis dicitur, quòd dilexerunt magis gloriam hominum quam Dei.

Alio modo potest esse contra charitatem inanis gloria ex parte operantis, scilicet, si operans referat intentionem suam ad gloriam tamquam ad vltimum finem ad quem ordinet opera sua, & opera uirtutis, & pro quo consequendo non omittat facere etiam ea,

quę

quæ sunt contra Deum, & tunc est cootra charitatem, & est peccatum mortale. De hoc August. quinto de ciuit. Dei, dicit. Hoc vitium, scilicet, amor humanæ laudis tam inimicum est piæ fidei, si maior sit in corde cupiditas gloriæ quàm Dei timor, vel amor, vt Dominus diceret Ioa. 5. Quomodo potestis credere gloriam abinuicem accipientes, & gloriam, quæ à solo Deo est non accipitis? Si autem amor inanis gloriæ oon repugnet charitati nec quantum ad id, de quo est, nec quantum ad intentionem quærentis gloriam, non est peccatum mortale, sed veniale. Quòd ergo aliquis quærat laudari de operibus suis etiamsi sint aliquod paruum, dum tamen non sit contra Dei reuerentiam aliquo de modis prædictis, vel non sit tam ardēs desiderium gloriæ, quòd pro illa habenda non omitteret offendere Deum, non est peccatum mortale, sed veniale.

B Apparet ergo ex dictis inanem gloriam multis modis esse peccatum mortale. Primo modo quando cupit gloriam de malis, quæ fecit, vel de rebus turpibus. Secundo modo quando gloriari cupit de eo quod pertinet ad Deum, & vult talis credi. Tertio quando gloriatur quis de eo quod habet, quasi à nullo habeat, sed à seipso. Quarto si glorietur quis aliquod donum à Deo habere, & tamen, quòd meritis suis illud habeat, & tamquam talis vult agnosci, quia illud pertinet ad irreuerentiam Diuinam. Multum enim de laude, & honore Dei tollit, qui dicit se meruisse ea, quæ ab illo accepit, quia principium bonitatis in se ponit, etiam quia ista est Dei solius excellentia, quòd apud ipsum nemo possit mereri primam gratiam, vel donum. Quinto cum aliquis gloriatur in aliquo quod Deo præfert. Quia licet bona, quæ homo hic a Deo accipit sint aliqualiter magna saltem respectu hominis, incompara-

C biliter tamen maiora sunt ea, quæ Deus reseruat nobis pro futuro seculo, quia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus his, qui diligunt eum prima Corin. secundo. Sexto si quis gloriatur præferendo diuino testimonio humanum testimonium, vel laudem, vt si putet quis, se esse gloriosiorem per hoc, quòd laudatur ab hominibus quàm per hoc, quòd eius facta approbantur per sacram Scripturam, quod est laudari à Deo. Et alij modi similes possunt accipi ex parte diuinæ reuerentiæ, io quibus omnibus peccatum mortale est gloriam appetere. Septimus modus est si quis gloriari velit de eo quod non habet, siue illud sit vsurpando aliquid diuinum, vt dictum est in secundo modo, vt de rege Tyri, & de Pharaone, siue non sit contra eum, vt qui gloriatur se esse Philosophum cum non sit.

D Præter hos est octauus modus quando quis gloriari ab hominibus appetit de quacunque re, & quocunque modo, dum tamen ita ardenter appetat, quòd vt assequatur illam non omittat agere contra legem Dei: Nam tunc mortale est, quia præponit gloriam humanam diuino amori. Quandocunque tamen aliquid Deo præponimus volentes potius offendere Deum quàm perdere illud, contra charitatem agimus, per quam Deus super omnia diligendus erat. Qui autem gloriam humanam cupit, & tamen si sciat se non posse habere illam nisi offendendo Deum, idest, agendo contra aliquod mandatum legis, omittit gloriari, non peccat mortaliter cupiendo illam gloriam, vel accipiendo illam, quando euenerit. Et accidit istam gloriam dupliciter haberi. Vno modo, quòd ipsa non quæsita insurgat. Alio modo, quòd procuret ho-

E mo habere illam coram alijs. Pomo modo, vt cum quis alijs videntibus egit aliquid quod ab alijs approbatur, vel ipse approbari putat, & de hoc insurgit sibi quædam cordis altitudo, est inanis gloria. Et ista est leuissima omnium ex modo suo, licet interdum possit esse grauior, vel leuior secundum maiorem, vel minorem cordis eleuationem. Secundo modo cum quis ex industria agit aliquid, vt inde laudes humanas consequatur, & tamen ista adhuc est peccatum veniale nisi incidat in aliquem de modis supra positis; alias autem potest quilibet facere quæcunque opera humana bona propter gloriam inanem, & quòd non peccet mortaliter, & tamen perdit semper mercedem suam, vt Christus dixit, & semper est peccatum veniale. Vitare autem secundum modum oon est facile etiam nec viris bonis, cum istud vitium insidietur operi-

A bus bonis, & subito insurgat quasi ex transuerso, vt ait Gregorius, vlt. cap. moralium. Nec est possibile ipsum euitare nisi cum diligentissima cautela.

Ad primum dicendum, quòd per inanem gloriam perit merces operis, non tamen sequitur, quòd peccet mortaliter, qui sic gloriatur. Nam peccando non potest quis mereri etiam si solum venialiter peccet, quia non potest quis mereri nisi per hoc, quòd opera eius Deo placent. Nullum tamen peccatum placet Deo, nec mortale nec veniale, quia si placeret ei, iam peccatum non esset; ergo per illum eundem actum per quem quis peccat etiam venialiter, impossibile est, quòd mereatur. Bene tamen potest aliquis mereri, & peccare venialiter non tamen præcise in eodem actu. Vt si quis ex charitate desideret liberare hominem à morte, vel à peccato, & non inueniens

B modum quo faciat, dicit aliquod mendacium officiosum, tunc in volendo liberare hominem meruit vitam æternam, quia ex charitate voluit, mentiendo autem venialiter peccauit, & tamen ambo referuntur ad eundem finem, & vnum est propter alterum, scilicet, mentiri propter liberare hominem, & tamen in vno meretur, & in altero peccat. Quòd autem in mentiendo hic mereretur, & peccaret venialiter, erat impossibile, quia tunc idem esset simul acceptum Deo, & non acceptum, quod est contradictio, nisi forte accipiatur de merito respectu bonorum temporalium, quia istud non est inconueniens cum etiam existens in mortali possit mereri temporalia bona, & multa alia, quæ sunt citra vitam æternam, vt ostensum est præcedenti cap. Et tamen ibi nec est operans Deo acce- Io. 9.
ptus, quia est in mortali, nec etiam opus eius quod nun- 170.

C quam est Deo acceptum nisi propter operantem. Qui ergo agit propter inanem gloriam cum peccet venialiter, nō meretur vitam æternam, & sic perdit mercedem suam, non tamen oportet, quòd peccet mortaliter cum non agat ibi contra charitatem.

Cum autem dicitur, quòd non perit merces vitæ æternæ nisi per mortale: dicendum, quòd dupliciter potest perire ista merces.

Vno modo, quòd non acquiratur merces, quæ aliàs acquirenda esset. Alio modo, quod pereat illa merces, quæ iam acquisita erat, vel quòd indisponatur homo ad habendum illam quam aliàs posset habere. Primo modo potest perire merces vitæ æternæ sine peccato mortali, id est, quòd nos faciamus aliquem actum bonum ex genere, qui aliàs erat dignus vita æterna, & tamen propter

D aliquid accidentale non mereamur per illud vitam æternam. Et istud facit inanis gloria, quia si quis bonum opus propter Deum faceret, meretur vitam æternam, cum vero agit propter inanem gloriam nihil meretur per istum actum, & tamen id quod meruerat per alios actus bonos non perit per istum.

Secundo modo perit merces quandò quis non solum nihil meretur, sed etiam perdit id quod per alios actus meruerat. Et istud non potest fieri sine mortali, vt si quis furetur aut fornicetur, per hoc non meretur, quia malum est, etiam perdit vitam æternam quam prius acquisierat per bonos actus. Dicitur etiam, vel indisponitur ad habendum illam vitam æternam quod fit propter originale. Nam antequam anima contrahat originale in illo priori non meruit vitam æternam, nec etiam meruit pœnam.

E Cum autem contrahit originale quod mortale est noo perdit mercedem aliquam, quia ante hoc nihil meruerat; indisponitur tamen ad habendum vitam æternam, quia non poterit illam habere quandiu manserit in ea illa macula, & antequam illam contraheret oon erat indisposita ad hoc. Sic etiam est de peccato mortali quod est post alia peccata mortalia non iotercidente charitate. Nam per illud non perdit quis mercedem, quia iam perierat, & tamen per illud indisponitur etiam ad vitam æternam. Alia etiam est differentia, quia ad hoc, quòd peccatum sit mortale non sufficit, quod perdat quis mercedem vitæ æternæ, sed quòd incurrat obligationem mortis æternæ. Et istud fit generaliter per omne mortale etiam si millesies quis peccet non intercidente charitate, & tamen faciendo bonum ex ioani gloria perdit quis mercedem, sed non incurrit reatum mortis æternæ: ideo non est peccatum mortale;

tale;maxime,quia non proprie quis perdit mercedem per
talem actum, sed non acquirit. Vnde Christus non di-
xit;perdetis mercedem vestram, sed dixit mercedem non
habebitis, scilicet, quam aliàs habituri eratis si propter
Deum ageretis. An tamen quandocunque quis inciderit in
inanem gloriam perdat mercedem operis, dicetur infra
quæstione 11.

Ad secundum dicendum, quòd vsurpare Dei gloriam
semper est mortale, & grauissimum, sicut patet in exem-
plis datis supra de rege Tyri, & rege Aegypti, qui se qua-
si Deos esse gloriabantur Ezech. 28. & 29. Sic etiam de
Herode, qui permisit, quòd populus acclamaret ei vo-
ces Dei, & non hominis, & percussus est subito à Deo
Actuum 12. Qui tamen inaniter gloriatur non vsurpat
semper Dei gloriam, vel excellentiam, quæ Deo compe-
tit, sed quandam aliam, quæ competit homini excellenti,
vt virtuoso, sapienti, potenti, diuiti, & sic de ceteris, & ideo
non est semper mortale.

Ad tertium dicendum, quòd inanis gloria est vitium pe
riculosum, non quidem propter grauitatem suam, quia
alia sunt grauiora, sed propter dispositionem, quia est di-
spositio ad multa vitia inquantum per inanem gloriam
redditur homo præsumptuosus, & de seipso nimis confi-
dens, & sic paulatim disponitur ad hoc, quod priuetur
omnibus bonis interioribus. Aliqui autem putabant sem-
per inanem gloriam esse mortale propter verbum Chri-
sti, scilicet, mercedem non habebitis, & tamen inconue-
nienter putant, quia potius ex ipso verbo colligitur, quòd
non sit mortale, quia si mortale esset, non diceret Chri-
stus solum mercedem non habebitis, sed diceret peribitis,
vel aliquid simile, sicut dixit præcedenti capitulo. Qui ira-
scitur fratri reus erit iudicio, qui dicit racha reus est conci-
lio, qui autem dicit fatue reus est gehennæ ignis. Et Apost.
ad Rom. 1. loquens contra peccantes mortaliter dicit. Qui
talia agunt digni sunt morte, & qui consentiunt facienti-
bus. Et tamen dixit solum non habebitis mercedem; ergo
non significauit, quòd erat peccatum mortale, sed quod
non erat actus meritorius. Nam etiam ita esset verũ, quòd
qui dormiunt non habebunt ex hoc mercedem, & tamen
dormire peccatum non est.

Nota intellectũ textus Euangelii.

An inanis gloria sit vitium capitale. Et quòd tria requiruntur ad vitium capitale.

Quæst. IX.

QVæretur de inani gloria, an sit vitium capitale.
Aliqui dicunt, quòd non, quia capitale vitium non
oritur ex altero, & tamen inanis gloria ex superbia nasci-
tur, ergo non est capitale.

Item honor est aliquid excellentius gloria, quia gloria
est effectus honoris, vt dictum est, sup. quæst. 7. & tamen
ambitio, quæ est appetitus inordinatus honoris, vt osten-
sum est, sup. q. 3. & 4. non est capitale vitium, ergo inanis
gloria non erit capitale.

Item vitium dicitur capitale, quia habet aliquam prin-
cipalitatem super alia, sicut caput super membra, & tamẽ
inanis gloria nullam principalitatem habere videtur, pa-
tet quia non quidem ratione peccati, quia non est semper
peccatum mortale, vt ostensum est præcedenti quæst. nec
etiam quantum ad rationem boni appetibilis, quia gloria
humana est aliquid paruum, & fragile extra hominem exi
stens, ergo non est capitale vitium.

Dicẽdum, quòd circa hoc est diuersitas. Quidam enim
ponunt superbiam esse vnum de septem capitalibus, &
isti nõ ponunt inanem gloriam esse capitalem, sed potius,
quòd sit quasi quædam filia superbiæ.

Alij autem non ponunt superbiam esse capitalem, &
ponunt inanem gloriam, ita ponit Greg. 31. Moralium di-
cens superbiam esse reginam omnium vitiorum, & omnia
vocari filias superbiæ, propter illud quod dicitur Iob 41.
Ipse est rex super omnes filios superbiæ: inanem autem
gloriam, quæ ex superbia immediate oritur, ponit vitium
capitale. Et hoc satis rationabiliter, quia superbia impor-
tat inordinatum appetitum excellentiæ, ex omni autem
bono quod quis appetit, quandam perfectionem, & ex-
cellentiam consequitur. Et quia omnia vitia tendunt in

F quoddam bonum. s. quod videtur homini bonum, omnia
tendunt in quandam excellentiam, & sic fines omnium
vitiorum ordinantur in finem superbiæ. Propter quod vi-
detur, quòd superbia habeat quandam generalem causa-
litatem super omnia vitia: ideo non debet poni tamquam
vnum de capitalibus, quia ad esse vitium capitale requi-
runtur tria. s. quòd vitium habeat finem multum appetibi
lem, & quòd sit causa multorum, & tamen, quòd non sit
causa omnium, vt declaratum est præced. cap. q. 141. Su-
perbiæ autem licet competant duo prima, tertium nõ com
petit, quia omnia vitia ex illa quodammodo oriuntur, si-
cut etiam cupiditas inordinata, licet peccatum sit, non po-
nitur capitale eo, quòd est radix omnium peccatorum 1.
ad Thimoth. 6. Et amor sui inordinatus est caput omnium
peccatorum, sicut amor simpliciter est caput omnium paſ
G sionum, vt ostendit Aug. 14. de ciu. Dei. Et ob hoc non po-
nitur vitium capitale; ita ergo nec superbia. Inanis autem
gloria potest esse capitale, quia competunt ei tres conditio
nes vitij capitalis. s. ipsa non est origo omnium vitiorum,
sicut cupiditas, & amor, quia multa sunt vitia, quæ nullo
modo pertinent ad inanem gloriam, vt auaritia, gula, & lu
xuria. Inuidia est etiam caput aliquorũ, quia filias aliquas
habet. s. inobedientiam, iactantiam, contentionem, hypo-
crisim, pertinaciam, discordiam, nouitatum præsumptio-
nem, vt dicetur sequenti quæst. habet etiam finem appeti-
bilem, quia est de gloria. Nam inter bona, per quæ homo
consequitur excellentiam videtur præcipue operari gloria
inquantum importat manifestationem bonitatis alicuius.
Nam bonum naturaliter amatur, & desideratur, & hono-
ratur ab omnibus, & ideo sicut per gloriam quam homo
H habet apud Deum, consequitur excellentiam in rebus di-
uinis, ita per gloriam hominum consequitur excellentiam
in rebus humanis. Et quia omnes homines naturaliter
desiderant excellentiam, consequens est, quòd gloria ho-
minum per quam putatur haberi excellentia, apud eos sit
multum appetibilis. Et quia id quod multum appetibile
est à multis appetitur, & multum appetitur, contingit cir-
ca illud multum errare cum circa illud sit dare excessum,
& sic erunt multi modi errandi circa appetitum gloriæ. Et
hoc est, quòd facit esse multas filias inanis gloriæ, & conse
quenter erit ipsa vitium capitale, quia ex eo multa vitia o-
riuntur tamquam ex fine, vel tamquam ex efficiente. Re-
cte ergo inanis gloria ponitur esse vitium capitale.

Ad primum dicendum, quòd licet inanis gloria oriatur
ex superbia, non repugnat ei esse vitium capitale. Nam vi-
I tium capitale non debet oriri ab alio capitali, quia aliàs nõ
condistinguerentur inter se, potest tamen oriri capitale vi-
tium ab aliquo quod non ponitur inter capitalia. Et sic
omnia vitia oriuntur a cupiditate, & ab amore suiipsius,
quæ sunt vitia, & tamen nõ connumerantur inter capita-
lia, vt dictum est. Ita est de superbia, quia iuxta Greg. non
est vnum de capitalibus, sed quasi regina omnium vitio-
rum. Vnde non solum inanis gloria, sed etiam capitalia
omnia ab ipsa oriuntur, vt ostensum est hic, & tamen non
tollit hoc eis esse capitalia, & consequenter nec inanis glo-
ria impedietur esse capitale, quia oritur ex superbia.

Ad secundum dicendum, quòd potius inanis gloria de-
buit poni capitale quàm ambitio, quia gloria circa quam
est inanis gloria, comparatur ad honorem, & laudẽ, sicut
finis ad id quod est ad finẽ, quia propter hoc aliquis vult
K honorari, vt glorietur, id est, vt bonum suum diuulgetur:
idem etiam de laude, quod patet, quia magis amat quis
honorem, vel laudem exhiberi in publico quàm in secre-
to, etiam si ijdem, & non plures sint exhibentes in publi-
co, & in secreto. Et tamen quantum ad rationem honoris
non differt exhiberi in publico, vel in secreto, quia honor
est exhibitio reuerentiæ. Et ita potest quis exhibere alteri
reuerentiam in publico, sicut in secreto, & econtrario.
Etiam non differt quantum ad rationem laudis, quia laus
est sermo explicans magnitudinem. Et ita potest per ser-
monem explicari alicuius magnitudo perfecte vni in se-
creto, sicut multis in publico. Ergo ita est completa ratio
laudis in secreto, sicut in publico, & tamen honorem ex-
hibitum in secreto, & laudem secreto dictam quasi pro
nihilo appreciamur. Cum vero ista fuerint publice facta
valde illa appreciamur, ergo videtur, quòd propter glo-
riam

riam desideramus honorem,& laudem,id est, vt cognosca
tur a multis excellentia nostra cuius testimonium redditur
in honore, & laude. Nam proprie ad gloriam pertinet
rem fieri publice, cum gloria dicat manifestationem ex-
cellentiæ alicuius, & gestorum eius cum laude, & appro-
batione, honor autem, & laus secundum se non pertinent
ad publicum potius quam ad secretũ: ergo videtur, quòd
per honorem, & laudem nihil aliud desideretur quam
gloria. Et sic ipsa est tanquam finis, & consequenter ma-
gis appetibilis quam laus, & honor, & ideo habebit magis
rationem vitij capitalis appetitus inanis gloriæ, qui est cir-
ca gloriam, quam appetitus honoris siue ambitio, quæ
ad honorem pertinet. Et ita si esset aliquod vitium quod
specialiter pertineret ad laudem immoderate illam deside
rando, non esset illud capitale, sed inanis gloria, quia finis
suus non esset tam appetibilis, sicut finis inanis gloriæ.

Ad tertium dicendum, quòd inanis gloria habet quan-
dam rationem principalitatis, vt dictum est, quia finis suus
est valde appetibilis. Et hoc sufficit ad rationem vitij ca-
pitalis, esse autem maius, vel minus vitium nõ facit ad ra-
tionem vitij capitalis, quia capitale est inquantũ ex eo plu-
ra oriuntur, sicut ex capite plura membra. Esse autem ma-
gis, vel minus graue non facit oriri plura, aut pauciora vi-
tia: ideo licet inanis gloria sit minus vitium quibusdam
alijs, potest esse vitium capitale quamuis illa non sint capi-
talia. Et ita inanis gloria, licet aliquando sit veniale, potest
poni capitale inter mortalia, inquantum ex veniali sequi-
tur interdum mortale per dispositionem, & ita non opor-
tet, quòd omnia capitalia vitia inter mortalia sint morta
lia, sed satis est, quòd sint origo quædam mortalium. Cum
ergo aliquando inanis gloria sit peccatum mortale, &
valde graue, vt in eis, qui gloriantur vsurpando ea, quæ
conueniunt Deo, sicut patet in rege Tyri, & rege Aegypti
Eze. vigesimooctauo, & vigesimonono, & dictum est præ-
cedenti quæstione, & etiam possunt sequi alia peccata
valde grauia, conuenienter erit inanis gloria vitium ca-
pitale.

*Quæ sint filiæ inanis gloriæ a S. Gregorio Papa nomina-
tæ. Quæst. X.*

QVæretur quæ sint filiæ inanis gloriæ, nam cum sit
capitale vitium, vt patet præcedenti quæstione, ha-
bebit filias cum propter hoc dicatur capitale, quia
ex eo multæ oriuntur. Dicit Grego. 31. Moralium, quòd
sunt filiæ eius septem scilicet Inobedientia, iactantia, hy-
pocrisis, contentio, pertinacia, discordia, nouitatum præ-
sumptio.

Aliqui autem dicunt, quòd non sint omnes istæ filiæ
inanis gloriæ, quia iactantia ponitur inter filias, vel spe-
cies superbiæ, vt dicit Grego. 31. Moralium, & tamen su-
perbia non oritur ex inani gloria, sed potius econtrario, er-
go non poterit iactantia poni species, vel filia inanis glo-
riæ cum sit filia superbiæ.

Item contentio, & discordia non videntur esse filiæ ina-
nis gloriæ, sed iræ, quia ex ira proueniunt, & tamen ira
est vitium capitale condistinctum cõtra inanem gloriam:
ergo non erunt contentio, & discordia filiæ inanis gloriæ.

Item dicit Chrysost. super Matthæum, quòd inanis glo-
ria est malum, & maxime in misericordia, quæ tamen non
est aliquid nouum, sed consuetũ inter homines, ergo præ-
sumptio nouitatum non debet poni specialiter filia inanis
gloriæ.

Dicendum, quòd omnia ista septem vitia sunt filiæ ina-
nis gloriæ, vt assignat Gregor. 31. Moralium. Ad hoc au-
tem, quòd aliqua vitia particularia ponantur tanquam fi-
liæ alicuius vitij capitalis, sufficit quòd pertineant ad illud
tanquam ad finem, vel dependeant ab eo tanquã ab effi-
ciente. De primo, sicut scurrilitas, turpiloquiũ tactus im-
pudici, & similia ponuntur filiæ luxuriæ, eo quòd ista ordi
nantur ad luxuriam, id est, ad consequendũ delectationem
veneream, quæ est finis luxuriæ, cæcitas autem mentis, in-
consideratio, præcipitatio, amor præsentis seculi, despera-
tio futuri, sunt filiæ luxuriæ, quia sequuntur ex ea tan-
quam ex causa efficiente, vt ostensum est supra quæstione

A 185. ita nunc ista vitia ordinantur ad finem inanis gloriæ,
id est, ad consequendum quandam gloriam humanã, vel
dependent ab ipsa tanquam a causa scilicet quia ex hoc, quod
aliquis est cupidus inanis gloriæ, & nollet erubescere inci-
dit in illa vitia. Pro quo sciendum, quòd ista magis ordi-
nantur ad inanem gloriam tanquam ad finem scilicet ad
finem eius, quam vt ad causam. Finis autem inanis gloriæ
est manifestatio propriæ excellentiæ quam quis habet, vel
se habere ostendit. Ad hoc autem potest homo tendere
dupliciter; Vno modo directe, alio modo indirecte. Si di-
recte, aut fit per verba aut per facta. Si per verba sic est ia-
ctantia, quia iactator dicit de se multa, quæ vera non sunt,
vt gloriam consequatur apud homines, & opponitur veri-
dico 4. Ethi. Aliquando tamen iactator vera dicit, quia ta-
men importune dicit, & non ad finem ad quem oportet
B dicitur iactator, quia ad vitium pertinet sic velle extollere
propria bona. Non est tamen aliud vitium superabundans
circa hoc nisi iactantia. Nam veridicus non solum vera
dicit, sed etiam qualiter debet, & quando debet, & bene
secundum omnes circunstãtias, quia veritas ibi virtus mo-
ralis est. Ad iactantiam ergo pertinet talia vera dicere.
Si autem per facta, aut illa sunt vera aut non. Si vera, &
habent aliquam admirationem, sic est nouitatum præsum
ptio, quando quis conatur inuenire aliqua noua, vt de illis
specialiter glorietur. Nam inuentio nouorum maxime si
sint vtilia, magnam laudem, & gloriam causat, inquãtum
est signum magnæ excellentiæ, & ingenij. Alia est præsump
ptio, quæ non pertinet ad nouitates, sed ad aggressionem
magnorum operum, & sic opponitur præsumptio magna-
nimitati, vt dictum est supra quæstione quinta, & illa non
C pertinet ad inanem gloriam. Si autem per facta falsa, id-
est, simulata, sic est hypocrisis, vt cum quis iniquus nõ asse-
rit se bonum in verbo, prætendit tamen bonitatem, & san-
ctitatem ex habitu exteriori, & ex modo vultus. Et ista fa-
cta sunt simulata, quia ad significandum, quod ille bonus
sit, & istud est hypocrisis. Pertinet autem ad inanem glo-
riam inquantum homines propter desiderium gloriæ hu-
manæ cum non habeant veram excellentiam, conantur il-
lam falsè ostendere. Potest autem pertinere interdũ hypo-
crisis ad auaritiam, vt siquis propter lucrũ ista fingat. Ma-
gis tamẽ propriè pertinet ad inanem gloriam, quia ex tali
simulatione directe sequitur gloria humana. Lucrum au-
tem non sequitur nisi per accidens. Et etiam quando lucrũ
sequitur, prius sequitur gloria, quia ille, qui talia simulat,
intendit per hoc bonus apparere, & quòd tanquam bono
D postea lucrum faciliter acquiratur. Et tamen apparere bo-
num ad gloriam pertinet: ideo hypocrisis directe pertinet
ad inanem gloriam, postea autem potest per accidens per-
tinere ad alia vitia, inquantum vnum vitium propinquita-
tem habet cum alijs. Si autem indirecte quis intendat cõ-
sequi gloriam humanam contingit quadrupliciter. Primo
modo quantum ad intellectum, & sic est pertinacia, vt
quando aliqui volentes ostẽdere se esse magni ingenij no-
lunt cedere alijs vera dicentibus cõtra eorum assertionem
etiam si sciant eos vera dicere, vt non videantur minores
illis si illis cesserint. Et istud est inanis gloria indirecte, quia
directe inanis gloria vult ostendere se esse excellẽtem, qui
autem pertinax est non vult ostendere se esse magnum sed
se non esse minorem in intellectu eo cum quo contendit.
Et istud est indirecte excellentia quædam. Secundo mo-
E do quantum ad voluntatem, & sic est discordia dũ aliquis
non vult a propria voluntate discedere, vt alijs concordet.
Et hoc est ne minor videatur, si se alteri subijciat. Tertio
quantum ad locutionem. Et sic est contentio, quæ est quæ-
dam confusa loquacitas, vel pugna verborum pertinens
ad aliquid inutile. Et tamen non vult contendens verbis
cedere, sed semper loqui, ne saltem in verbis cedere videa-
tur. Et differt contentio a pertinacia, quia pertinax con-
tendit propter intellectum nolens mutare sententiam
suam quasi non errauerit, contentio autem solum est ad
verba, vt cum quis non curans de veritate rei solum ne vi-
deatur minus potens quàm alius ad iactandum verba ce-
dere non vult prius tacendo, sed vult verbum mouere in
ore suo. Et hoc pertinet indirecte ad quandam gloriam
inquantum se ostendit non esse minorem eo cum quo
contendit. Quarto modo quantum ad factum. Et sic est
inobe-

inobedientia, quando quis non vult exequi superioris voluntatem ne minor eo videatur. Et hoc ad quandam gloriam pertinet. Et sic istæ sunt septem filiæ inanis gloriæ.

Ad primum dicendum, quòd iactantia pertinet ad superbiam, & ad inanem gloriam. Est enim species superbiæ quantum ad causam interiorem, quæ est arrogantia. Nam arrogantia est desiderium gloriationis, de eo quod quis non habet. Et inquantum habet quis arrogantiam mouetur ad dicendum ea, quæ significent excellentiam eius. Et illud est iactare falsa dicendo, vt ostendat excellentiam. Si autem consideretur quantum ad finem, ponitur filia inanis gloriæ. Et sic idem vitium potest pertinere ad diuersa capitalia, ad vnum tanquam ad finem, & ad alterum tanquam ad causam efficientem. Nam cum iactantia consistat in solis verbis propter gloriam humanam prolatis, efficiens eius est arrogantia, finis autem est inanis gloria.

Ad secundum dicendum, quòd contentio, & discordia pertinent aliquo modo ad iram, & tamen non pertinent ad ipsam solam, sed cum adiunctione inanis gloriæ. Potest enim aliquis contendere in verbis cum alio dupliciter, scilicet, vel quia per verba vindictam quandam accipit, vel quia cedere non vult alteri loquenti. Si primo modo pertinet ad iram. Nam sicut per opera vindicta rectè quæritur, ita etiam per verba interdum quis quærit vindictam. Et ideo sicut ira quietatur cum quis vindictam retribuerit, ita etiam cum ostenderit iram per verba, vt patet in prima specie iracundorum, qui vocantur acuti, vel acrocoli quarto Ethi. capit. de mansuetudine. Et propter hoc amari tarde iram dimittunt, quia ipsam occultam habent, vt patet ibidem. Si secundo modo pertinet contentio ad inanem gloriam, vt dictum est, & tamen magis propriè pertinet ad inanē gloriam quàm ad iram, quia ad iram non pertinet nisi inquantum per verba sumitur vindicta. Si tamen contendat quis cum irato ex opposito conuitia dicens, non placatur ira eius ad hoc, quòd fit vindicta, sed potius succenditur, vt nunc videatur recipere iniuriam. Et ideo non contendit iratus ad vindictam, sed quando iratus potest impune iniuriosa verba contra alterum dicere eo non respondere audente, aut non ex æquali respondente, est vindicta quædam, & tamen tunc non est contentio, quia in contentione conantur vterque alterum verbis superare. Non est ergo contentio propriè pertinēs ad iram, sed ad inanem gloriam inquantum vnus non vult alteri in verbis cedere ne minor eo videatur. Si autem irati interdum verbis contendant, non fit hoc propter iram, sed propter inanem gloriam inquantum vnus non vult videri minor altero. Nam contingit vitia multa simul esse.

De discordia autem eodem modo dicendum est, quia aut quis discordat a voluntate alterius eo, quòd odit ipsum, vel irascitur ei, & in hoc, quòd ab eo discordat videtur ei inferre quandam pœnam, vt si aliàs tenebatur ei concordare, & tunc discordia pertinet ad iram, quia in modum vindictæ infertur. Vel si forte discordat quis ab alio nolens redire in pacem cum eo, vt per hoc maneat sibi locus vindictę, quod non fieret si rediret in concordiam cum inimico, & tunc etiam ad iram pertinet inquantum ad vindictam ordinatur, vel discordat quis a voluntate illius quem non odit, sed non vult conformari ei, vt non videatur minor. Et tunc pertinet discordia ad inanem gloriam. Et quia discordia propriè non dicit pœnam, sed solum nolle concordare alteri, pertinet magis discordia ad inanem gloriam quàm ad iram.

Ad tertium dicendum, quòd inanis gloria reprehenditur maximè circa eleemosynam, quia eleemosyna ex se videtur actus charitatis, quia diligere, & benefacere, & orare posuit Christus præcedenti capit. tanquam actus charitatis, vel signa; quòd autem propter inanem gloriam quis det eleemosynam est non habere aliquid de charitate. Est ista magna peruersitas, scilicet, quòd quis præferat inanem gloriam charitati, & vtilitati proximi, & ex hoc vituperatur, & non tanquam sit aliqua inuentio nouitatis, quia eleemosynam dare consuetum est.

F *An agens aliquid propter inanem gloriam semper meritum perdat. Et quòd peccatum mortale non tollit mercedem bonorum operum præteritorum. Et si quis timet, quòd agendo aliquod bonum opus insurget sibi inanis gloria, non propter hoc debet cessare.* *Quæst. XI.*

QVæretur, an agens aliquid perdat semper mercedem operis ex inani gloria. Dicunt quidam, quòd sic, quia Christus dicit hic alioquin mercedem non habebitis. Dicendum, quòd non perditur semper merces. Pro quo sciendum, quòd aut loquimur de mercede vitæ æternæ, aut de temporali, de qua dicetur sequenti quæst. Si primo modo dicendum, quòd inanis gloria aut est peccatum mortale, aut veniale. Est enim mortale illis modis quos posuimus supra quæst. 8. Et hoc modo dicendum,
G quòd semper merces perditur, quia per peccatum mortale non solum homo nihil meretur, sed etiam perdit mercedem vitæ æternæ, quam prius habebat per bona opera; vt eadem quæst. ostensum est. Si autem sit veniale, aut est cum bono opere, siue de illo, vt quòd glorietur quis de eleemosyna, aut sine opere aliquo, vt quòd quis se robustum, vel sapientem glorietur. Si secundo modo non pertinet ad propositum. Nam ibi non potest perdi merces boni operis cum non sit aliquod opus, sed solum sit gloria de aliqua perfectione naturali, vel acquisita. Est tamen peccatum veniale ista gloriatio. Si autem primo modo, dicendum, quòd aut appetitus gloriæ præcedit opus, aut comitatur illud, idest, insurgit quando bonum opus fit aut sequitur post opus. Si primo modo dicendum, quòd semper perit merces operis. Et istud est quando inanis glo-
H ria præcessit opus, scilicet, quia fuit causa eius, vt quia desiderabat inanem gloriam fecit illud opus, vt per illud gloriam consequeretur. Et in isto casu loquitur semper Christus dicens; attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. Et sic ponitur ibi gloria causa finalis. Et tunc dicitur alioquin mercedem non habebitis. Sic dicitur etiam infra de illis, qui orant, & dant eleemosynam, vt videatur, quòd receperunt mercedem suam. Hoc autem verum est nisi forte propter Deum præcipuè fieret opus, & non aliter, & tamen adhuc esset aliquis appetitus humanę glorię, si iste esset ita paruus, quòd etiam propter istam gloriam humanam, vel maiorem consequendam non faceret istud opus nisi esset propter Deum, poterit esse, quòd non perdat mercedem, si tamen agat propter Deum, & propter inanem gloriam, ita quod
I si non putaret se consecuturum aliquam gloriam, quòd non moueretur ad opus, mercedem perderet. Difficile tamen est, quòd inanis gloria præcedat tanquam causa operis principalis, vel non principalis, & quòd possit operans mercedem consequi, quia isti duo fines sunt multum diuersi, scilicet, agere propter Deum, & propter inanem gloriam, & non bene se compatiuntur. Si autem inanis gloria cōsequitur, siue comitatur, scilicet, quòd insurgit dum fit ipsum opus, & non prius, regulariter non perditur merces operis, quia causa operandi non fuit ibi gloriæ humanæ desiderium, sed Deus, insurrexit tamen postea gloriatio dum opus fieret. Vt si quis videns se aliquid agere excellenter, quòd propter Deum fiebat, incipiat gloriari. Nam tunc ista inanis gloria poterit esse peccatum veniale, & tamen non tollet mercedem operis, quia iste non e-
K git, vt videretur ab hominibus cum inanis gloria non fuerit hic causa huius operis. Posset tamen ista gloriatio humana ita ardenter occupare operantem, vt placeat sibi valde illud agere quod agit, quia istam gloriam consequitur inde. Et periret fortè tunc merces. Communiter tamen non perit nisi præcesserit desiderium inanis gloriæ. Hoc videtur sentire Chry. super Matthæum dicens. Ille autem, qui plena quidem voluntate propter homines facit, ille propter homines fecisse videtur. Si autem per alicuius cor cogitatio vana ascendit desiderans hominibus apparere, anima autem intelligens contradixit illa non propter homines fecisse videtur, quia quòd cogitauit passio carnis est, quòd elegit iudicium animæ. Si vero inanis gloria sequatur post opus, vt postquam aliquis dedit eleemosynam gloriatur de illa. Dicendum, quòd nunquam perdit mercedem operis licet sit ista inanis gloria peccatum

tum veniale, ratio est, quia opus quando factum est, meritorium fuit, quia tunc nihil fuit, quòd impediret cum esset opus bonum propter bonum finem, inanis gloria postea insurgens non potest nocere operi prætetito, quia etiam peccata mortalia, quæ subsequuntur non tollunt mercedem bonorum operum præteritorum, licet mortificent illa ad tempus, scilicet, quòd quamdiu manserit homo in peccato mortali non potest iuuari ex bonis operibus præcedentibus, vt per illa assequatur vitam æternam. Postquam vero cessauerint mortalia incipient posse proficere bona opera, sicut à principio erant meritoria. Si ergo per mortale peccatum non perijt merces bonorum operum præteritorum, à fortiori per veniale subsequens quale est inanis gloria non peribit merces boni operis præcedentis. Vnde Christus solum loquitur quando inanis gloria præcessit, & ipsa fuit causa finalis operis, & etiam quando concomitatur non est dubium, an mercedem tollat, nisi inquantum dum ipse insurgit restat adhuc aliqua pars operis explenda, & illius partis potest esse causa inanis gloria; si tamen nullo modo sit causa partis præteritæ nec futuræ nullo modo perit merces, licet inanis gloria insurgens peccatum veniale sit, quia quamdiu ipsa non fuerit causa semper Deus est causa, & sic opus erit meritorium; si autem sit causa non potest opus esse meritorium, quia meritum apud Deum est, & tamen nihil agit propter Deum, qui agit propter inanem gloriam. Ergo apud ipsum nihil potest mereri; sic dicit Chry. super Matthæum. Quid autem a Deo recipies, qui Deo nihil dedisti? Quod propter Deum fit Deo datur, & ab eo recipitur, quod autem propter homines fit in ventos effunditur. Quæ autem est sapientia res dare, & verba vacua comparare? Ex hoc autem sequitur, quod si quis timet, quòd in aliquo bono opere quando fecerit, insurget sibi inanis gloria non debet cessare propter hoc quin agat. Sic innuit Aug. super Ioannem. Nam talis non perdet mercedẽ, cum propter inanem gloriam nullo modo agat, sed patitur illam insurgentem, scilicet, si prospere in actu succedit sibi, vt in prædicante, & similibus. Præmuniat ergo se quantum potest contra inanem gloriam ne insurgat, si tamen insurrexerit non nocet. Et si putet, quòd vere insurget non cesset propter hoc a bono opere ne perdat omittendo tantum bonum quod facere posset pro leui damno inanis gloriæ, quæ nunquam periculosa est nisi quando præcedit, & causa operis est.

An agens propter inanem gloriam mereatur aliquid. Et quòd bona facta in peccato mortali valent ad temporalia acquirenda. Quæst. XII.

QVæretur, an agens propter inanem gloriam mereatur aliquid saltem temporaliter.

Dicendum, quod hic iam non est dubium, nisi in casu, in quo agens perdit mercedem apud Deum. Nam quando meretur apud Deum a fortiori merebitur temporaliter, quia minus est sic mereri quàm mereri æterna bona. Sed quando quis agens propter laudem hominum perdidit mercedem apud Deum, est dubium an mereatur saltem temporaliter. Est dicendum, quòd non est inconueniens mereri temporaliter, quia agens bonum in peccato mortali meretur bona temporalia, & multa alia, quia ad quinque proficiunt opera bona facta in mortali, vt ostensum est supra in præced. cap. q. 170. licet mereri accipiatur ibi large. s. de congruo, & non de condigno, vt ostensum est ibidem. A fortiori ergo existens in veniali poterit mereri bona temporalia. Et tamen ista inanis gloria propter quam quis operatur est veniale, vt præsupponitur. Ergo ea existente poterit operans mereri bona temporalia. Item confirmatur, quia licet agens ex inani gloria non placeat Deo, quia non agit propter ipsum, non tollitur quin mereatur temporalia, quia etiam existens in peccato mortali non placet Deo, & opus eius non potest esse acceptum, quia ipse non est acceptus, & tamen meretur temporalia. Ergo à fortiori, qui ex inani gloria agit, merebitur temporaliter. Item patet, quia Christus solum negauit hic mercedem vitæ æternæ dicens; alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui est in cœlis, id est, non ha-

A bebitis mercedem cęlestem. Non ergo tollitur merces terrestris. Dici tamen potest, quòd agens ex inani gloria nihil mereatur etiam tẽporaliter, quia non agit propter Deum à quo est merces, siue æterna, siue temporalis. Item patet, quia ipse dixit receperunt mercedem suam infra in litera; ergo nihil eis restat recipiendum; si tamen mererentur per hoc bona tẽporalia non diceretur, quòd receperunt mercedem; ergo nihil eis restat recipiendum temporale nec æternum. Et non est simile de bonis factis ex inani gloria, & de bonis factis in peccato mortali, quia facta in peccato mortali possunt fieri propter Deum, vel propter bonum finem honestatis, vel vtilitatis proximi non attendendo ad inanem gloriam, quia peccatum mortale non tollit quin possit homo agere propter Deum, licet non agat ex charitate. Talia autem cum propter Deum fiant, & non

B possint accipere retributionem æternam, accipiunt temporalem de congruo. Et idem est quando quis agit propter vtilitatem proximi, vel publicam, vel propter aliam causam honestam etiamsi de Deo nihil consideret, quia omne honestum in Deum tendit. Quod autem fit propter inanem gloriam nullo modo fit propter Deum: ideo non recipiet à Deo æternam nec temporalem retributionem. Et satis est rationabile, quia cum homo per opus istud non desiderauerit nisi inanem gloriam, scilicet, ab hominibus videri, & laudari, & istud suscipit, non est causa quare aliquid aliud suscipere debeat cum nihil aliud voluerit. Et propter hoc Christus dicit, quòd receperunt mercedem suam, id est, illam quam desiderauerunt. Istud est satis rationabile. Et tamen si quis dicere voluerit, quòd mereantur aliquid tales temporaliter, vtpote si multa opera bona

C propter solam inanem gloriam egerint, non est resistendum, quia non apparet magnum inconueniens, quia rationes in contrarium procedunt de vera mercede, quæ est vitæ æternæ. Bona autem temporalia non sunt directe merces, vel retributio pro bono opere.

An agens bonum propter inanem gloriam postea dolens possit mercedem recuperare. Quæst. XIII.

QVæretur si quis egit bona opera propter inanem gloriam solam, & postea doleat, quòd propter istum finem egerit, an recuperauit mercedem illorum, vt si quis prædicator, vel doctor sacræ scripturæ tota vita docuerit propter inanem gloriam, & postea doleat, & saluetur, an

D consequetur aureolam, quia aureola est specialis merces, id est, præmium accidentale doctorum, virginum, & martyrum.

Aliqui dicunt, quòd consequetur, quia aureola debetur doctrinæ sacræ tanquam fructus eius ad Philip. 4. Fratres mei desideratissimi gaudium meum, & corona mea, id est, vos estis corona mea. s. q. propter fructum prædicationis quem habuerat conuertendo illos, aureolam cõsequeretur. Potest tamen esse, quòd ex doctrina, vel prędicatione eius, qui propter inanem gloriam principaliter prædicauit tota vita, vel docuit secutus est fructus conuersionis infidelium, vel eruditio simplicium in fide, ergo si pęniteat dabitur aureola ei de doctrina sua.

Item aureola debetur doctori, sicut virgini. Consistit autem virginitas præcipue in mente quam si quis mente

E perdidit etiam corpore incorrupto poterit habere vitam æternam, sed non aureolam virginitatis. Vt si aliqua mulier sponsum accepit, & antequam nuptiæ celebrarentur in virginitate mortua est, scilicet, carne incorrupta, ista quidem non habebit aureolam, quia iam sponsum habebat, & nuptias expectabat, & tamen vitam æternam habere poterit cum potuerit mori in charitate, & idem est si sponsum nondum acceperat, sed intendebat nubere. Si tamen virgo aliqua corpore, aliquãdo corrumpatur mente desiderans nubere legitime, vel per stuprum cognosci, si postea de hoc doleat, & incorrupta maneat, habebit aureolam; ita ergo doctor, vel prædicator si doleat, quòd propter inanem gloriam docuerit, vel prędicauerit poterit consequi aureolam.

Dicendum, quòd si iste semper prędicauit, vel docuit propter inanem gloriam etiamsi in morte pęniteat, quòd

sic

sic fecerit ex inani gloria, non obtinebit aureolam, sed solam vitam ęternam, quia opera, quæ fuerunt mortua quando nata sunt, vtpote facta in peccato mortali, non reuiuiscunt postea charitate adueniente, nec correspondet sibi aliquid præmij in vita æterna. ita opus quod factum est propter inanem gloriam fuit mortuum a principio quia quando factum est non erat meritorium vitæ æternæ. ergo postea etiam si charitas redeat, vel augeatur non poterit fieri meritorium. Pro quo dicendum, quod aut iste agens ex inani gloria erat tunc in peccato mortali aut non. Si erat, manifestum est, quod opus illud non est meritorium, nec potest effici meritorium redeunte charitate, vt ostensum est supra præcedenti cap. q. 17. Si autem non erat in mortali etiam opus illud non potuit esse meritorium quando factũ est, quia non fuit propter Deum: ideo nunquam postea erit meritorium etiam si doleat, quia opus nunquam redit ad hoc, ꝙ nunc de nouo efficiatur meritorium. Illud tamẽ quod opus non habet in se quando fit, nunquam poterit postea habere, quia postquam semel desijt esse nihil potest acquirere. Et patet hoc a fortiori in bonis factis ex inani gloria quam in bonis factis in peccato mortali sine inani gloria, quia quæ fiunt in mortali non sunt meritoria, quia operans non est tunc acceptus Deo, licet operatio bona sit. Cũ autem redit ad charitatem incipit esse Deo acceptus, & ideo poterat cogitari aliqualiter verisimiliter, quód inciperet tunc operatio Deo esse accepta, & meritoria, qui tamen ex inani gloria egit nõ existens in mortali erat Deo acceptus, quia nihil tollit homini esse acceptũ Deo nisi mortale peccatum (nam venialia a Deo non separant) operatio tamen non fuit Deo accepta, quia non dirigebatur in ipsum. ergo etiam si postea doleat de peccatis suis, & sit in charitate, manifestum erit, quód nihil proficiet ad hoc, quód incipiat operatio esse meritoria, quia per pœnitentiam charitas recuperatur, & tamen charitas existens quando erat illa operatio non potuit facere operationem esse meritoriam. ergo a fortiori charitas, quæ succedit non poterit eam facere meritoriam.

Item patet, quia aureola præsupponit auream, sicut dicitur Exod. 25. facies super coronam auream aliam aureolam, & ideo qui non meretur auream, idest, præmium essentiale, non meretur aureolam, idest, præmium accidentale. Et tamen, qui operatur propter inanem gloriam non meretur vitam æternam, vt hic dicitur. alioquin mercedem non habebitis. ergo nec aureolam merebitur. Pęnitentia autem restituit huiusmodi bona opera, quæ aliquãdo habuit, & fuerunt mortificata per peccatum mortale superueniens, illa tamen opera bona, quæ nunquam quis habuit non possunt restitui, & tamen opera facta ex inani gloria nunquam fuerunt bona etiam quando facta sunt, ergo pęnitentia non restituit illa, vt bona sint. Illud idem dicendum est de quibuscunque alijs operibus bonis factis ex inani gloria, quod etiamsi agens doleat postea quód egerit ex inani gloria, non restituuntur sibi ad hoc, ꝙ sint meritoria, sed ita habentur ac si nunquam fuissent facta.

Ad primum dicendum, quod doctrinæ sacræ, & prædicationi debetur aureola, quæ est præmium accidentale supposito, quod ibi sit præmium essentiale, quia nunquam potest aliquis mereri præmium accidentale sine substantiali, cum fundetur vnum in altero, quia per essentiale meretur quis vitam æternam; per accidẽtale autem meretur aliquid quod est in vita æterna. Et tamen sic prædicans non merebatur vitam ęternam. ergo nec aureolam, & si alijs proficiebat bene docendo, sibi tamen non proficiebat.

Ad secundum dicendum, quód virgo corrupta animo, & integra carne adhuc virgo manet, quia integritas carnis est ipsa virginitas materialiter: ideo manente illa adhuc potest sibi correspondere aureola. Vnde quando pœnituerit de intẽtione corruptionis est integra virginitas, cum sit ibi integritas carnis, & intentio incorruptionis, habebit ergo aureolam. Doctori autem debetur aureola non propter statum, sed propter actum docendi, vel prædicandi. Ille vero actus non redit postquam transiuit: ideo etiam per pœnitentiam non fit, quod sit meritorius. Illud autem verum est quando omnes actus docendi, vel prædicandi fuerunt ex inani gloria, quia tunc non habebit aureolam etiam si pœnituerit. Si tamen aliquos actus docendi, vel

F prædicandi habuit non ex inani gloria habebit aureolam propter illos, licet omnes alij fuerint ex inani gloria.

De proprietatibus inanis gloriæ. *Quæst.* XIIII.

QVAERETVR de proprietatibus inanis gloriæ. Dicendum, quód multæ sunt. communiores tamẽ sunt istæ, quæ sequuntur. Prima, quod differt inanis gloria a ceteris peccatis, quia alia, vt communiter ex malo oriuntur, sicut luxuria ex gula, inuidia ex superbia, & ita de ceteris. sed inanis gloria, vt communiter de solo bono nascitur, & quanto bonum maius putatur, tanto inanis gloria facilius inde nascitur, vt ait Chrysosto. super Matthæum, scilicet, vbi enim res agitur gloriosa, ibi facilius inuenitur gloriationis occasio.

G Secunda est, quód nullum vitium tantum vexat viros sanctos, quia viri sancti vitia carnalia, & ea, quæ sunt communia apud homines, a se penitus absciderunt. Et quia bonis operibus vacant, desiderium gloriæ humanæ ex ipsis operibus nascitur. Et quanto opera ipsorum meliora sunt operibus aliorum hominum, tanto facilior est ibi occasio inanis gloriæ. Etiam quia diabolus cupiens dejcere viros sanctos, & non habens locum ex vitijs carnalibus tentat de inani gloria, quæ est sub quadam veste honestatis. De hoc Chry. super Matthæum dicit. Cum enim omnia mala seruos diaboli vexent, concupiscentia vanæ gloriæ magis vexat seruos Dei, quam seruos diaboli. Tertia est, ꝙ inanis gloria est valde vitium pertinax, & cum difficultate ei resistitur, quia conuenit valde naturæ humanæ, quæ naturaliter propter intellectum est excellens, & ideo gloriari H cupit. Vnde omnes, qui aliquid excellentiæ habent, vel se habere putant hoc vitio valde vexantur, nisi sponte consentiant. Sic dicit Aug. lib. de sententijs Prosperi. Quas. n. vires nocendi habeat humanæ gloriæ amor nõ sentit, nisi qui ei bellum indixerit. quia & si cuique facile est laudem non cupere dum negatur, difficile tamen est ea non delectari cum offertur. Quarta est, ꝙ inanis gloria est valde periculosa. Nam omnia bona destruit, quia quæcunque quis fecerit mercedem non habet si ex inani gloria agat, vt patet in litera, etiam quia deducit hominem in grauia peccata. Ex ipsa enim præsumptio sequitur, & ex præsumptione occasio ad omne malum, vnde Chry. super Matthæum dicit, ꝙ Christus præ omnibus vitijs carnalibus istud vitium periculosius esse in hominibus intellexit. Quinta est, quia secretius inuadit hominem istud vitium, quam cetera, & ideo I valde cauendum, quia putabit aliquis se non teneri inani gloria, & tamen tenebitur. Et propter hoc Christus dixit. Attendite, idest diligenter considerate, scilicet ne incidatis in hoc vitium. Et Chry. super Matthæum dicit. Cor nostrum attendere debemus, inuisibilis enim serpens est quem obseruare iubemur, & latenter ingreditur, & seducit. Sed in corde mundo si surreptio inimici surrepserit mox homo iustus discernit, ꝙ spiritu alieno pulsatur, si autẽ con fuerit iniquitatibus plenum, suggestionem diaboli non facile intelligit.

An dictum istud Christi contrarietur dicto suo superiori, luceat lux vestra coram hominibus, &c.
Quæst. XV.

K QVAERETVR quomodo dicit hic Christus attẽdite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, quam præcedenti c. dixit, luceat lux vestra coram hominibus. Dicendum, quod facere iustitiam coram hominibus non est malum secundum se, sed potius bonum, & Christus non vetuit hoc, sed solum, vt videamini ab eis, idest agere hac intentione, vt opera nostra videantur ab hominibus, quia istud malum est cum per illud pereat merces operis. Vnde etiam siquis non egerit coram hominibus opus suum: dum tamen hac intentione egerit, vt glorietur, mercedem perdidit. Sed præcedenti c. Christus dixit, ꝙ faceremus opera nostra bona coram hominibus, nõ quidem, vt videremur ab eis, sed vt glorificent patrem nostrum qui in cęlis est.

Sciendum tamen, quód Christus dixit coram hominibus, quia ibi est occasio ad gloriationem, quæ non est, quan

do in occulto fit, cum ibi non sit a quo operans gloriã accipiat. Christus tamen præcedenti c. absolute dixit, ꝙ luceret lux nostra coram hominibus, hic autem dicit, ꝙ non faciamus bona opera coram hominibus, scilicet, quia ibi loquebatur Christus prælatis, & viris perfectis, qui inani gloriæ resistunt, & sine periculo possunt coram proximis bona sua facere, hic autem loquitur Christus imperfectis quibus difficile est resistere inani gloriæ. Et ideo consilium est, ꝙ opera sua faciant in abscondito, sic exponit Nicolaus. sic etiam dicit Grego. 8. moralium, scilicet valde perfectorum est ostenso opere actorum gloriam quærere, vt de illata laude priuata nesciat exultatione gaudere, quam infirmi, quia perfecte resistendo non superant, necesse est, vt bonum, quod operantur abscondant.

An viri perfecti teneantur facere bona opera, vt videantur. Quæst. XVI.

QVAERETVR cum illud, quod habetur præcedenti capit. scilicet, luceat lux vestra coram hominibus prælatis dictum fuerit, & viris perfectis, an teneantur opera sua facere publice, vt videantur. Dicendum, ꝙ proprie illud de prælatis intelligitur, qui perfectionem habere debent: alij autem licet perfecti sint non habent easdem conditiones quas prælati, nec tenentur ad oĩa ad quę prælati. Et ideo dicendum, quòd prælati habent duplicia opera. Quædam enim faciunt, vt prælati, & alia, vt homines boni. De primis dicendum, quòd tenentur ea facere, C publice. Nam prælatus ad alterum, dicitur, scilicet, ad subditos, & ideo inquantum prælatus non habet aliquem actum, nisi quãtum ad subditos, sed id quod fit ad alios manifestum est, ideo prælati tenentur opera sua manifeste facere, & sic est docere subditos, punire peccata eorum, vigilare super eos, audire causas ipsorum, & controuersias diffinire. Omnia enim hæc directe ad prælatum pertinent. Et ideo publice tenetur omnia hæc facere, etiam si timeat propter hoc inanem gloriam insurgere sibi non debet cessare facere publice, quia tenetur ad hoc, & peccaret mortaliter non faciendo, ideo timor peccati venialis non excusat eum quin debeat istud publice agere. Alia sunt, quæ ad prælatos pertinent, licet non ita proprie, sicut præcedentia, sicut est eleemosynam dare. Nam præcedentia solis prælatis conueniunt, dare autem eleemosynam licet sit necessarium prælatis, tamen non pertinet ad eos solum. D Est tamẽ istud, ita necessarium, quòd si episcopus non est liberalis non habebit digne nomen Episcopi immo vacuum nomẽ habet, vt dicit Grego. & habetur 86. distin. cap. fratrem nostrum, scilicet, Non sibi credat solam lectionem, & orationem sufficere, vt remotus nihil studeat de manu fructificare, sed largam manum habeat, necessitatem patientibus succurrat alienam inopiam suam credat, quia si hoc non habet vacuum Episcopi nomen tenet. Et est tam necessarie eleemosyna, & liberalitas Episcopo, ꝙ siquis electus est ad Episcopatum, & probatur valde esse auarus repellitur a promotione, vt ait Grego. 86. distin. ca. Florentinum. Nam quia de illo dicebatur, quòd tam auarus erat, vt amicus, nũquam ad charitatem in domum eius introisset, iubetur, quòd si ita est eligatur alius idoneus ad Episcopatum. Et sic de necessitate Episcopi est eleemosynas liberaliter dare. E Et patet, quia 1. ad Timoth. 3. vbi ponit Apostolus omnes conditiones quas oportet habere Episcopum dicitur, quòd oportet esse hospitalem, per quod significantur largitiones eleemosynarum. Tenetur ergo Episcopus etiam eleemosynas facere scientibus subditis, quia quilibet tenetur vitare scandalum proximorum, quantum potest. Cum tamen eleemosynam liberaliter dare pertineat ad officium Episcopi, si ita occulte daret, quòd nemo de hoc sciret scandalizarentur subditi eius iuste, quia putarent, quòd ipse non faciebat omnia, quæ pertinebant ad officium suum. Peccaret ergo si non auferret istam causam scandali quantum in se esset. Et sic tenetur taliter eleemosynam facere, quòd ad notitiam perueniat subditorum, ita vt non scandalizentur putantes eum agere contra conditionem Episcopi. Et etiam, vt exempla bonæ vitæ subditis ostendat, quia ad prę-

A latos hoc pertinet, scilicet quòd sicut ex officio tenentur docere verbo, ita etiam tenentur docere exemplo. Et hoc Christus innuit præcedenti capit. scilicet. Vos estis lux mundi, idest, positi estis ad illuminandum mundum. Et loquitur prælatis. ergo tenentur illuminare verbo, & opere eos, quorum sunt lux. etiam patet, quia dicitur, nec accẽdunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat, scilicet, sicut lucerna non est ad abscõdendum, sed ad lucendum, & qui absconderet eam, faceret contra lucernæ naturam, ita prælatus positus est, vt verbo, & exemplo luceat subditis. Quod autem velit occultare opera sua contra naturam prælati est, quia sic non lucebit. Ideo conclusit Christus ibi dicens. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant bona opera vestra, & glorificent patrem vestrum. Tenetur ergo prælatus opera B misericordiæ sic facere, vt in publicum venire possint, & etiam ea intentione facere, vt a subditis sciantur. Sed obijcietur, quòd non debet quis facere bonum, vt videatur ab hominibus, Dicendum, quòd non debet constitui prorsus finis operis boni in hoc, quòd opera nostra ab hominibus videantur, quoniam qui vult videri ab hominibus propter Deum, non agit, vt videatur ab hominibus, sed vt videatur a Deo. Et sic est de prælato qui non vult videri ab hominibus, vt ab eis gloriam accipiat, sed vt faciat id quod pertinet ad officium suum, quod Deus sibi faciendum iubet Quod tamen dicitur teneri ad faciendum eleemosynam publice, non intelligitur, quòd teneatur omnem eleemosynam, quam fecerit sic dare, vt in publicum videri possit, sed sufficit, quòd aliquas eleemosynas publice det ex quibus appareat eum non esse auarum contra prælati officium. Si au- C tem plures dare vult poterit dare in secreto. Alia opera sunt prælati non inquantum prælati, sed inquantum boni hominis, vt ieiunare, orare, & omnia alia opera perfectionis, quæ specialiter non pertinent ad officium prælati. Et dicendum de istis, quòd non tenetur prælatus publice illa facere. Et generaliter dicendum, quòd illa opera, quę pertinent, ad conditiones prælati quas ponit Apostolus. 1. ad Timo. 3. & alia, quæ iura circa hoc statuerunt, & declarauerunt, tenetur prælatus publice facere, cetera vero potest facere in secreto.

An melius sit, quòd prælatus faciat opera sua bona publice, vel priuate. Et quod bona opera fieri publice melius est, quam secrete si non timetur inanis gloria.

D. *Quæst. XXVII.*

QVAERETVR dato, quod prælatus non teneatur facere omnia opera bona sua publice, idest, taliter, quòd perueniant ad cognitionem subditorum, an melius sit illa facere publice, vel in secreto. Dicendum, quòd opus fieri in secreto non est secundum se bonum. fieri autem in publico est magis bonum secundum se. Primum patet, quia fieri opus bonum in secreto non proficit ad aliud, nisi vt euitetur inanis gloria. Et istud est ad necessitatem, & non propter se, sicut potio amara non est secundum se bona, sed solum inquantum tollit ægritudinem, non existente autem ęgritudine potio amara non est bona, nec appetibilis. Ita est de opere bono facto in secreto, quòd cum timetur inanis gloria, & per hoc euitatur po- E test esse bonum, cum vero non timetur non est vtile opus bonum fieri in secreto. Secũdum patet, quia opus bonum, secundum se desiderat in publico esse. Solum enim turpe est, quod occultari desiderat, quia qui agit malum odit lucem, & vult vt non veniant in lucem opera eius. Ioan. 3. Honestum autem non habet aliquid propter quod erubescere de ipso debeamus, ideo in publico esse vult. & bonum est fieri in publico, quia proficit ad diuinam laudem, ad quam non posset alias proficere, sicut dicitur præceden. capit. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant bona opera vestra, & glorificent patrem vestrum. Hoc autem est, quia omne bonum a Deo est Iacob. 1. Et ideo quãdocunque viderimus perfectionem aliquam in aliquo haberi, scimus illam esse a Deo, & laudamus eum, quia talem virtutem voluit dare hominibus. Et ita erat in operatione miraculorum, quia quando Christus faciebat miracula

popu-

populus videns laudabat Deum.infr.9.c.Omnis plebs,vt vidit dedit laudem Deo.Et infr.8.dicitur,quando populus vidit miracula,quæ Christus faciebat,dedit laudem Deo,qui dedit talem potestatem hominibus.Si autem secrete fierent tales virtutes,non laudaretur inde Deus,ideo melius est opera bona in publico,quam in secreto facere,etiam quia proximi ædificantur cum viderint alios operantes, vt ipsi similia faciant.Si autem neminem viderent talia facientē, vtpote si quilibet in secreto vellet facere bona opera sua, nemo ad bonum moueretur exemplo alterius,ideo melius est publice,quam in secreto agere, nisi propter timorē qui potest insurgere,idest,propter inanem gloriam.Dicendum ergo,quòd aut illa opera,quæ quis facere vult sunt talia,in quibus impeditur si publice faceret,aut nō.Si primo modo non debet facere in publico,vtpote circa orationem.Nā aliqui sunt qui si coram alijs orauerint impediuntur ne sint attenti.Et talibus melius est in abscondito orare, nisi forte sit oratio,quæ necessario debeat fieri in publico,sicut est in ministris ecclesiæ.Et tunc licet in publico nōn oret, potest tamen orare,vt proximi stant licet hic non videant,& hoc sufficit aliqualiter ad exemplum.Si autem sunt talia opera in quibus non impeditur faciens in publico,vt dare eleemosynam,aut timet,ꝙ ex hoc insurget inde inanis gloria, aut non.Si non timet,melius est facere in publico,quam in abscondito propter causas suprapositas,& potissime, quia potest operans habere intentionem, ꝙ per hoc Deus laudetur,aut proximus ædificetur.Et illud erit meritorium vltra ipsum opus,quia actus charitatis est velle Deum laudari,aut proximum ædificari.Si autem timet inanem gloriā, melius sibi est, ꝙ faciat in secreto, licet minus mereatur, quam ꝙ faciat in publico,& inductus ad faciendum ex inani gloria totum opus perdat.sic dicit Gregor.8.Moralium. Perfectorum est ostenso opere auctoris gloriam quærere, vt de illata laude priuata,nesciat exultatione gaudere.Quā infirmi, quia perfecte contemnendo non superant, restat necesse esse,vt bonum quod operantur abscondant.Et quia prælati habent statum perfectionis,& dicuntur esse perfecti secundum euangelicam perfectionem, non erat eis timendum de inani gloria.Ideo prælatis melius erat omnia opera sua,vel publice facere,vel taliter, quòd in publicum venire possint etiamsi in abscondito fiant,scilicet,non quærendo omnino secretum pro operibus. Si tamen prælati interdum sentiant se in hac parte infirmos,melius est, vt sibi ipsis consulant secrete agendo,quam volendo alijs proficere in eis,quæ sunt supererogationis,seipsos perdant.Alioquin autem absolute melius est publice agere,& maxime in prælatis. Hoc tamen verum est,nisi per hoc, quòd publice agunt tribuant aliquibus occasionem detrahendi de eis,quod sint inanis gloriæ cupidi,& persecutores.Nam inquantum possunt nulli debent occasionis,& offensionis locum dare in malo.2.Cor.6.Hoc autem operantis discretioni incumbit,quid agere oporteat, secundum conditionē eorum inter quos conuersantur,quia ad sapientiam pertinet scire conuersari in medio nationis prauæ,vt dicit Magist.3. sententiarum,dist.35.

An non facere iustitiam, idest bona opera coram hominibus &c.sit præceptum,vel consilium. Et facere propter inanem gloriam amittitur operis merces. Et quod vitare peccata venialia sit de consilio.

Quæst. XVIII.

QVAERETVR de hoc,ꝙ dicitur ne faciatis iustitiam vestram coram hominib.vt videamini ab eis,an sit præceptum,vel consilium.

Dicunt quidam,quod est præceptum,quia cauere a malo cadit sub præcepto: facere autem bonum supererogationis pertinet ad consilium,& tamen facere opus bonum, vt videamur ab hominibus malum est, quia per hoc merces perditur, vt dicitur in litera, ergo ad præceptum pertinet.

Dicendum, quòd si quæratur de vana gloria absolute an sit cauenda, est distinguendum,quòd aliquando inanis gloria est peccatum mortale, & aliquando veniale, vt o-

F stensum est supra,quæstione octaua. Omne autem peccatum mortale ex necessitate fugiendum est. Ideo quando inanis gloria est peccatum mortale,cadit sub præcepto illam vitare,quando autem est peccatum veniale non cadit sub præcepto vitare illam,sed sub consilio, quia non obligamur ad vitandum omnia peccata venialia.Nunc tamen non quæritur de inani gloria secundum se,sed an sit præceptum,vel consilium non facere opera nostra, vt videamur ab hominibus. Et dicendum,quòd est consilium, quia facere opera,vt ab hominib.videamur nō est peccatū mortale,sed veniale,scilicet,quia merces operis perit,vt ostēsum est supra quæstione octaua. Et tamen non obligamur vitare omne peccatum veniale, ergo nec obligamur vitare illud. Et patet,quia tunc omne peccatum veniale efficeretur mortale,quia quæcunque cadunt sub præcepto,cau-
G sant obligationem,& si cōtra illa faciamus peccamus mortaliter. Ergo si obligaremur vitare peccatum veniale,quā documque incideremus in illud,peccaremus mortaliter.Et ista est contradictio,quia sequeretur,quòd peccando venialiter,non peccaremur venialiter,sed mortaliter. Ita ergo si nō facere opera bona,vt videamur ab hominibus esset præceptum,quandocunque faceremus bonum, vt videremur ab hominibus peccaremus mortaliter,quia ageremus contra præceptum, & tamen solum peccamus venialiter, & perdimus mercedem operis,vt ostensum est supra quæstione octaua. Ergo non est præceptum, sed consilium. Voluit enim Christus consulere nobis qualiter faceremus ad hoc,quòd opera nostra non essent inutilia,& dixit,quòd non faceremus illa ad gloriam humanam,quia alias perderemus fructum eorum.

H Ad argumentum dicendum, quòd consilium non solum est de faciendo bonum supererogationis,sed etiam de vitando minora mala. Sicut enim præceptum est de bonis necessarijs iubendo,& de malis magnis vetando,ita cōsilium est de bonis excellentibus, vel supererogationis ad illa suadendo,vel exhortando,& de malis minoribus ab illis dissuadendo. Sicut ergo vendere omnia,& seruare castitatem perpetuam, & similia pertinent ad consilium, quia ista sunt excellentia bona,ita cauere inanem gloriam in operibus nostris pertinet ad consilium, quia est de leuibus malis. Et ita uitare peccata venialia quæcunque ad consilium pertinet,quia sunt minora mala,& leuia per quę charitas non perit,nec nos separamur a Deo, & ita est hic. Et sic est consilium,& non præceptum.Et tamen verum est, quod magis accedunt ad naturam præcepti consilia,
I in quibus vetantur leuiora mala, quam illa in quibus suadentur excellentiora bona, eo quod magis obligamur cauere a malo,quam facere bonum. Et quia obligatio proprie pertinet ad præceptum,illa consilia, quæ habent magis de ui obligandi, accedunt magis ad naturam præcepto rum. Et ita est istud, & fortassis nullum consilium est, quod magis accedat ad naturam pręcepti,quam illud, eò quod nullius eorum uiolatio tanta damna importat, sicut uiolatio istius,scilicet quia perit totus fructus operum nostrorum,quod non fit in uiolatione aliorum consiliorum. Ideo licet istud sit consilium,& non pręceptum,multum tamen accedit ad naturam præcepti.

Cum ergo facis eleemosynam,noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis,& in vicis, vt honorifi-
K *centur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Te autem faciente eleemosynam nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua,vt sit eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi.*

Cum ergo facis. Hic applicat Christus intentionem suā in speciali,& facit duo, quia primo excludit intentionem inanis glorię ab operibus misericordię. Secundo ab operibus latrię,scilicet orationis,& ieiunij,ibi. *Et cum oratis.*

Circa primum dicitur. *Cum ergo facis eleemosynam*. Ista dictio,ergo,proprie ponitur hic inducens consequentiam, scilicet dictum est,quod non debemus facere iustitiam nostram coram hominibus, ut uideamur ab eis, sequitur ergo, quod quando fecerimus eleemosynam non debemus uelle uideri ab hominibus, Et ponit Christus hic ista tria opera.

opera scilicet eleemosynam, orationem, & ieiunium, quia ista sunt communiora opera bona, quæ facere solemus ad Deum, & ad proximum. *Noli tuba canere ante te.* Idest noli facere aliquid, per quod videaris ab omnibus, tanquam dans eleemosynam. Et erat vnus modus per pulsationem tubæ. Et per istum intelligũtur vetiti omnes alij modi publicationis eleemosynæ. *Sicut hypocritæ faciunt in synagogis, & in vicis.* Hypocritæ sunt qui cum mali sint, boni videri volunt. Hi enim maxime humanam gloriã appetunt. Et quia illa non est, nisi de aliqua excellentia, vt ostensum est supra quæst. 3. & 6. & isti non habent aliquam verã excellentiam, volunt ostendere se habere illã per falsitatem habitus, & eorum quæ foris apparent, de quibus infra dicetur 15. cap. Isti vt haberent laudem volebant in locis maxime publicis eleemosynam facere. Istud autem erat io synagoga, & in vicis. Synagoga enim erat locus orationis inter Iudæos. Nam quia in tota terra Israel non licebat habere nisi vnum templum, in quo offerrentur sacrificia. Deuteronom. duodecimo & decimosexto capitul. erant in singulis locis domus quędam, in quibus Iudæi conueniebant sabbatis, & diebus festis ad orandum, & ad audiendum lectionem legis, & libros prophetarum, & postea si erat aliquis sapiens qui sciret exhortari plebẽ, prædicabat, sic patet Actuum. 13. vbi Paulus, & Barnabas introierunt die sabbato in synagogam. Et dicitur, quòd post lectionem legis, & prophetarum, miserunt principes synagogæ ad eos dicentes. Viri fratres siquis est in vobis sermo exhortationis ad plebem dicere. Et tunc Paulus surgens prædicauit. Ad istas synagogas Iudæi, qui volebant veniebant singulis diebus ad orandũ, & tamẽ saltem diebus sabbatorum, & in festiuitatibus conueniebant omnes in synagogã. Et sic dicitur de Christo Lucæ quarto, ꝙ intrauit secundum consuetudinem suam die sabbati in synagogã. Et quia conueniebãt illuc omnes Iudæi, erat locus hypocritis ad ostentandum sanctitatem suam falsam, & ibi canebant tuba ante se, vt esset signum pauperibus concurrendi ad eleemosynam. Et tamen maxime ipsi faciebant, vt totus populus respiceret, & glorificaret eos. Idem faciebant in vicis. Est vicus callis, vel carreria publica intra vrbem per quam semper multi discurrunt, & ibi poterãt hypocritæ videri ab omnibus. Vel vocãtur vici idest plateæ, vel loca in quibus concurruot calles intra vrbem, quia ibi semper multi sunt qui poterant videre hypocritas dantes eleemosynam. *Vt honorificentur ab hominibus.* Idest hoc solum intendunt hypocritæ, vt ab hominibus laudentur de futura autem retributione nihil curant, ideo nec percipient illam. Hoc autẽ dixit Christus, quia etiam si ita publice facerent propter Deum non peccarẽt: immo esset laudabile, vt dicitur supra quæst. 17. *Amen dico vobis.* Aduerbium affirmandi est, & etiam iuramẽtum est, vt dicitur extra de iur. iu. cap. & si Christus, ac si dicatur apud nos, in veritate dico vobis, & sæpe ponitur vtrunque ne repetatur idem bis, sicut Luc. 4. Amen dico vobis, nemo propheta acceptus est in patria sua, & immediate dicitur in veritate dico vobis multæ viduæ erant, &c. *Receperunt mercedem suam.* Idest oon possunt sperare aliquam mercedem pro booo opere, quia iam illam receperunt, quia id quod desiderauerunt habuerunt. Nam cum non fecerint, oisi vt viderentur ab hominibus, & hoc assecuti fuerint, mercedẽ suam habuerunt, quia merces est bonum illud, quod quis cupit per operationem suam attingere. *Te autem faciente eleemosynam.* Postquam posuit malum hypocritarum perdẽtium mercedem suam, ponit hic consilium qualiter nos eleemosynam dare debeamus, scilicet in abscondito, vt oon perdamus mercedem. *Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua.* Modus loquẽdi est ad significandum rem secrete fieri. Nam manus sinistra non potest scire quid facit dextera, cum non sit aliquid cognitiuũ. Sed est sensus, quòd istæ duæ manus sunt propinquæ in situ, & similes in figura, & conformes in operatione, nec sunt aliqua duo membra in toto corpore, quæ inter se magis concordent, & conforment, quam duæ manus inter se, & tamen manus dextera debet cauere, ne sinistra sciat quid ipsa fecit. Ideo est sensus, ꝙ bona opera nostra debent tam secrete fieri, quòd illi qui propinqui nobis sunt nesciant illa. *Vt sit eleemosyna tua in abscondito.* In hoc apparet quid Christus voluit dicere scilicet, quòd eleemosyoa sit ita se-

A ceteta, quòd nemo illam sciat. *Et pater tuus qui videt in abscondito.* Scilicet Deus qui vocatur pater, quia possidet nos, fecit & creauit nos, Deutero. 32. Et dicitur qui videt in abscondito idest scit ea, quæ fiunt in abscondito. Deus enim nihil videt, nec quod in publico, nec quod in abscondito fit cum non sit animal habens organum visiuum, sed accipitur videre pro intelligere, & intellectus vocatur quidam oculus. 6. Ethic. ca. 17. Et hoc quia visus cor sonat magis intellectui, quam cęteri sensus, cum plures nobis rerum differentias ostendat. 1. Metaph. Modo tamen loquendi humano Deus dicitur habere oculos. Psal. 33. Oculi domini super iustos, & dicitur videre omnia Prouer. 3. in omni loco oculi domini contemplantur bonos, & malos. Vnde dicũtur oculi domini multo lucidiores sole. Ecclesi. 35. Et hoc est, quia nihil latet diuinam cognitionem, sed omnia nuda
B sunt, & aperta oculis eius, nec est aliqoa creatura ei inuisibilis ad Hebræ. 4. Dixit autem hoc Christus propter simplices qui putabant, quòd si forte aliquid in occulto facerent Deus non videret illud, & sic non haberent testimonium virtutum suarum, Christus autem istum timorem abstulit eis, dicens quod etiam Deus in abscondito videbat. Et hoc ideo, quia confidenter poterãt facere opera bona io abscondito. *Reddet tibi.* Idest retribuet scilicet dando vitã æternam. Ista. n. est vere merces, quam Deus dat, quia si interdum nobis bona facientibus bona temporalia tribuat, non dicitur nobis mercedem dare, quia talia dare minus est, quam ad suam dignitatem pertineat.

An eleemosyna sit abscondenda, vel publicanda. Quæst. XIX.

C QVæretur circa ista, quæ Christus hic dicit de abscondenda eleemosyna, an ita faciendũ sit. Dicendum, Christus circa ista tria opera bona, scilicet eleemosynã dare, orare, & ieiunare intendit nobis auferre intentionẽ inanis gloriæ, ne perdamus mercedem nostram, & ideo omnia dicit facienda esse in abscondito, vt per hoc tollatur occasio appetendi gloriam humanam. Licet etiam in occulto faciendo bonum si gloriam humanam appetamus merces perditur, magis tamen est occasio gloriandi faciendo bonũ in publico, quam in abscondito. Et dicendum conformiter de his tribus, quòd facere ista sic est consiliũ, sicut dictum est supra quæst. 18. Nam non est pręceptum cum faciendo contrarium non peccemus mortaliter, sed venialiter scilicet, quia perdimus mercedem operum. Quando etiã dici-
D tur, quòd debemus facere in abscondito, non est sensus, ꝙ Christus simpliciter velit ista fieri magis in abscõdito, quã in publico, quia melius est ea facere in publico, vt ostensum est supra quæst. 17. Et hoc verum est, nisi timeatur inanis gloria inde secutura per quam pereat totum opus, quia tunc melius est facere ista in abscondito, & sic est cõsilium illa facere pro eo qui timet inanem gloriã quales sunt homines boni, nondũ tamen perfecti. Et quia Christus loquebatur hic multitudini, quæ est imperfectorũ, quia plurimi de ea sunt imperfecti, posuit consilium quod eis conueniebat scilicet in abscondito facere opera bona, vt nõ sit occasio perdendi fructum operis per inanem gloriã. Et ideo de istis dicendum est per omnia, sicut supra diximus de inani gloria. Et non differunt ista dicta Christi ab istis, nisi quia ibi locutus fuit de vitanda generaliter inani gloria in omni-
E bus operibus: hic autem applicat in speciali ad ista tria scilicet eleemosynam, ieiunium, & orationem.

An malum sit tuba canere ad eleemosynam dandam, & quid sit tuba canere. Quæst. XX.

QVæretur de hoc, quod hic dicitur de tuba, an malum sit tuba canere ad eleemosynam dandam, & quid erat tuba canere. Dicendum vno modo, quòd potest intelligi tuba canere pro omni modo publicationis eleemosynæ. Et est modus loquẽdi figuratus, sicut dicitur supra, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Aliter & sic dicit Chrysos. super Matth. Tuba est omnis actus, vel sermo per quem operis iactantia demonstratur, puta qui facit eleemosynam, quando videt aliquem præsentem, sed & si in loco secreto fecerit eo proposito, vt laudabilis videatur, tuba est.

F Aliter pôt intelligi, q tuba realiter erat qua clamabatur ad eleemosynam distribuendam. Dicit enim Nicolaus, quód apud Iudæos erat vsus tubarũ, sicut apud Christianos vsus campanarũ. Et ideo sicut in aliquibus locis pulsatur cãpana pro eleemosyna recipienda, ita apud Iudæos ad hoc tubæ pulsabantur, hypocritæ aũt non canebant tubis principaliter, vt pauperes conuenirent, sed vt confluerent oẽs, quasi ad spectaculũ, & scirent quis erat ille, qui eleemosynam dabat. Sic dicit Gloss. q forsitan hoc faciebant, vt oẽs irent quasi ad spectaculum. Istud aũt verum est, quia apud Iudæos erat vsus tubarum ex mandato Dei, & vtebantur illis super cõuiuia, & sacrificia, & in diebus festis, & calendis, vt Deus recordaretur ipsorum Nu. 10. Et ad bellum iubebat Deus, q vterentur tubis. eo. cap. & Deut. 20. Sic ẽt in conuocatione plebis ad conciliũ, vel in vocatione principum solũm ad negocia, etiam in vocatione, vel signo ad G mouendum castra tubis clangebatur Nu. 10. Et Deus assignauerat diuersum modum clangendi pro diuersis vocationibus, vt scirent singulis vicibus ad quid clangebatur. eo. c. Et sic erat quasi ad omnia magna, in quibus signum dandum erat multis, vsus tubarum apud Iudæos, ita ergo cum aliqua eleemosyna constituta esset plurimis danda aliqua hora clangebatur tuba, vt pauperes conuenirent ad recipiendum eleemosynam. Et licet hoc verum sit, tamen etiam debet per hoc intelligi omni modus publicãdi eleemosynam, quia aliás iste solus modus esset a Christo nobis dissuasus. Et tamen falsum est, quia quocunque modo quis publicet eleemosynam suam ad laudem humanam, mercedem perdit. Sed per vnum modum debent intelligi omnes modi, cum sit eadem ratio. Cum aũt quæritur an licitũ sit H tuba canere ad dandam eleemosynam. Dicendũ, quód aut tuba est ad hoc, quód pauperes audientes ordinate conueniant ad eleemosynam recipiendam ne fiat fraus in dantibus, & accipientibus, aut sit vt omnes sciant quis est ille qui eleemosynam dat. Si primo modo, licitum est, quia ex charitate procedit scilicet, vt omnia ordinate fiant, & etiã est ad laudẽ Dei cuius sunt omnia bona nostra, & ad proximi ædificationem, & nõ insurgit inde inanis gloria. Hæc autem maxime conuenit, quando eleemosyna datur nomine alicuius vniuersitatis, vel ecclesiæ, aut aliquorum defunctorum, quia isti non possunt habere inanem gloriã. Si autem fiat nomine alicuius viuẽtis potest esse occasio aliqualis ad inanem gloriam. Viri tamen boni omnia ista desideria reijciunt, & ideo honeste facere poterant clangi tuba, vel campanam pulsari ad eleemosynam dandã. Si secundo modo dicendum, quód semper est malum, quia quærere I sic gloriam ab hominibus est mercedem perdere, & animi effrenati est non erubescere inanem gloriã in rebus sanctis, tam aperte quærere. Christus autem hoc dixit, nõ esse faciendum, quia hoc animo fieri semper malũ est. Paruulis etiam consulit nulla intentione eleemosynas, & bona opera sua taliter facere, ne insurgat eis occasio humanæ gloriationis, & perdant operis mercedem.

Quare dicitur nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Quæst. XXI.

Quæretur quare dicitur nesciat sinistra tua quid faciat dextera. Dicunt quidam, quód dextera manus est populus fideliũ, sinistra sunt infideles. Debent autem cauere fideles ne ipsis eleemosynam facientibus infideles hoc aspiciant, vt ait Chrys. sost. super Matth. K Sed ista expositio non stat, quia aut intelligetur, quód infideles nullo modo videre debeant opera nostra, aut quod non debemus facere ea intentione, vt videamur ab eis, vt laudemur. Si primo modo falsum est, quia tam fidelibus, quam infidelibus ostendere debemus exemplum bonorum operũ, & maxime de infidelibus loquitur beatus Petrus prima Petr. 2. Conuersationem vestram inter gentes habentes bonam, vt in eo quod detractant de vobis, tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes glorificent Deum. Si secundo modo non licet coram infidelibus, nec coram fidelibus velle gloriari de operibus nostris, ideo Augu. lib. de sermone domini dicit non stare istam expositionem. Alij dicunt, quód manus sinistra est inimicus, manus dextera amicus. Et dicunt præsente inimico non esse faciendã eleemosynam. Sed istud non stat, quia etiam ipsis inimicis tenemur eleemosynam facere, quia dominus dixit præced. cap. benefacite his qui oderunt vos, etiam dicitur Prouerb. 25. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Etiã inimicis dandum est exemplum bonorum operum. Nam corã æmulis suis, & inimicis Christus miracula faciebat, vt ait August. lib. de sermone domini. Et ideo dicit, quód ista expositio non tenet. Alij dicunt, quód per sinistram intelligitur vxor. Nam vxores sunt tenaciores, & viri non debent scientibus eis eleemosynas facere, ne sit occasio litis domesticæ. Sed dicit August. vbi supra, quód ista expositio irridenda est, quia potius vir debet dare exemplum boni operis mulieri, & non debet occultare bona opera sua ab illa. Aliter ergo exponendum est, quód dextera manus sit recta intentio, sinistra sit appetitus laudis. Et non debet appetitus laudis scire eleemosynam nostram, idest nõ debet haberi ista intentio, quando fuerit facta eleemosyna. Et istã expositionem tenet Augu. ibidem. Aliter etiam potest dici, quód sit modus loquendi figuratus ad significandum rem occulte fieri, vt non sit occasio insurgendi inanem gloriam. Et iste est modus communis exponendi, & cõuenit literæ, quia Christus consulit hic paruulis, & infirmis animo, qui timẽt inanem gloriam, opera bona in occulto facere ne insurgente inani gloria perdant opus suum.

Quid sit eleemosyna de qua loquitur hic Christus. Et quando actus ex passione est magis laudabilis, quam ex electione. Et qua voluntate Deus vult omnes homines saluos fieri. Quæst. XXII.

Quæretur circa eleemosynam de qua hic Christus loquitur quid sit. Dicunt quidam, quód eleemosyna est opus in quo datur aliquid indigenti ex compassione propter Deum. Aliqui dicunt, quód non sit conueniens diffinitio, quia visitare infirmos ponitur species eleemosynæ, & tamen nihil ibi datur, & ita de multis alijs eleemosynis. Item ipsum, quod datur eleemosyna dicitur, quia dicimus dare eleemosynam, & tamẽ res data non est opus, sed res quædam, ergo eleemosyna non est opus. Item aliquando datur eleemosyna non indigenti, vt quando offertur aliquid sacerdotibus beneficiatis qui non sunt pauperes, ergo non debet poni in diffinitione eleemosynæ, quod detur indigenti. Item non debet poni, quód fiat ex compassione, quia opus, quod fit ex electione est laudabilius opere, quod fit ex passione, & conformius Deo qui nihil ex passione operatur, sed compassio est passio quædam, quia nullus compatitur alteri, nisi simul patiatur, ergo non debet dici ex compassione. Itẽ non debet poni propter Deum, quia actus non recipit speciem a fine vltimo, sed a fine proximo, quia aliàs omnes actus virtutum essent eiusdem speciei cum omnes respiciant eundem vltimum finem. Quod tamen dicitur hic propter Deum cum sit vltima pars diffinitionis dicitur esse differentia, & tamẽ non est, quia Deus non solum est finis eleemosynæ, sed etiam omnium actuum bonorum, ergo non ponitur conuenienter in diffinitione eleemosynæ. Dicendum, quód ista diffinitio est conueniens, & sunt omnia ista de essentia eleemosynæ propriè dictæ, vt est actus meritorius. Est enim eleemosyna nomen græcum, & dicitur ab eleis, quod est miseria, vel misereri, quia eleemosynam præbens miseriam alienam suam facit scilicet quód compatitur patientibus. Et in hoc etiam ipse miser in animo suo efficitur. Vel qui eleemosynam dat misereri dicitur, quia sicut miseriã propriam tollere vellet, ita & alienam tollit subueniendo in necessitatibus. Et hoc fit communicando bona sua miseris. Vnde communicatio bonorum propriorum facta misero eleemosynæ nomen accepit. Et hoc est materialiter eleemosyna. Non potest tamen eleemosyna esse meritoria, nisi in Deũ dirigatur, ideo vt diffiniatur eleemosyna, secundum quód est actus meritorius ponitur ibi, q fiat propter Deum. Et sic in diffinitione ista tanguntur omnia, quæ cõcurrunt ad perfectionem eleemosynæ, inquantum est meritoria. Principium enim in eleemosyna est miseria aliena, quia illud est propter quod mouemur, & cui volumus subuenire. Et hoc tangitur in diffinitione cũ dicitur indigenti.

Et

Et quia ex aliena miseria nascitur in corde nostro similis miseria, quæ vocatur materia, quia alias nõ misereremur, tãgitur istud cum dicitur ex compassione. s. quia miseriæ alienę compatimur. Et quia eleemosyna terminatur in releuãdo istam alienam miseriam de qua compatimur, tangitur hoc cũ dicitur, opus in quo aliquid datur, quia per id quod dat miseria tollitur. Et istud est esse eleemosynę, scilicet totum quod dictũ est. Et quia ad bonitatẽ operis non sufficit esse bonũ ex genere, qd est esse bonum ex obiecto, & essentialiter, sed requiritur etiã bona intẽtio respectu finis, ponitur intentio, quæ facit actum meritoriũ. Et hoc tangitur cum dicitur propter Deũ. Et ideo si diffiniretur eleemosyna eo modo quo diffiniũtur virtutes morales, vel actus earum non diceretur ibi propter Deũ, quia istud non pertinet ad essentiam eleemosynę, sed ad esse meritoriam, quod est accidentale ei. Quia tamen nos attẽdimus potius ad opera, inquantum sunt meritoria, quam inquantũ sunt simpliciter talia opera, ponamus in diffinitione eleemosinę esse propter Deũ. Ad primũ dicendũ, q in eleemosina semper aliquid datur. Quia licet aliquando consistat eleemosyna in opere, vt in efficiendo aliquid pro altero dicimur ei semper dare aliquid. Quia secundum Aris. 4. Eth. cap. de liberalitate datum, & acceptum vocãtur omnia, quæ possunt numismate cõparari. Et quia actus humani, & opera eius possunt æstimari in pecunia, si quis facit aliquid pro altero etiã nihil dando dicitur aliquid dare, & ita in eleemosyna cum oẽs actus ordinentur ad subuentionẽ quandam miseriarũ quę sunt numismate mensurabiles, iũ eleemosynam faciẽs semper dicitur aliquid dare, vnde rectè dicitur opus in quo aliquid datur. Ad secundum dicendum, q quia distinguuntur actus ex obiectis, & habitus per actus, accipiũt aliquando oia ista idem nomen, quia vnum quasi ab altero pẽdet, vel deriuatur. Vt sicut patet de fide, quia fides accipitur aliquando pro habitu credendo, aliquando pro actu credẽdi, interdum vero pro re credita. Et sic eleemosyna põt accipi pro ipso actu dandi. Et tunc vocatur opus aliquãdo ipsam rem datam, & sic dicimur dare eleemosynã. Hic aũt diffinitur eleemosyna prout est opus, & non prout est res data. Ad tertium dicendum, q clericis etiamsi nõ sint indigẽtes dantur eleemosynæ, non tanquam ipsis, sed tanquã ministris pauperũ, quia ipsi melius possunt dispensare pauperibus, quam principaliter dantes, & sic est eleemosyna indigenti dare mediate, vel immediate data. Ad quartũ dicendũ, q quando agere ex passione, & ex electione sunt inter se distincta, laudabilius est agere ex electione, q a istud pertinet ad virtutem. Quando tñ electio, & passio similis concurrunt ad eundem actum, & passio obedit rõni, actus est intensior, quam si fiat ex sola electione, sicut pugnare ex sola electione, & sine ira est actus minus intensus, quã pugnare ex electione seruiente sibi ira, vt ostenditur 3. Ethi. ca. de fortitudine. In eleemosyna autẽ accipitur compassio, vt est nomen passionis, quæ propriè importat passionem tristitiæ de aliena miseria. Accipitur tamen etiam cõpassio pro actu voluntatis quo alicui displicet aliena miseria etiam nõ existente aliquo motu in parte sensitiua, qui vocatur passio. Et sine ista compassione nunquam eleemosyna est dãda, quia non subueniret aliquis miseriæ alienæ, nisi vellet eum non esse miserum. Et talis compassio ẽt in Deo est, quia ei mala nostra displicent voluntate antecedẽte, & ẽt aliquando voluntate consequente. Voluntas antecedens est quia aliquid volumus non comparando ad aliquid aliud. Et hoc modo Deus non vult aliquod malum, quia tunc vellet malũ absolute, & sic displicet ei de pęnis omnium hominum, quia Deus non est crudelis, vt delectetur absolute in pœnis hominum, quasi ipsæ in se bonæ sint. Voluntas consequens est qua aliquid volumus, vel nolumus solum in comparatione ad alterum. Et sic Deus vult homines aliquos dãnari inquantum iustum est eos damnari propter sua demerita. Et ita vult aliquos puniri hic inquantũ merentur. Tũc aũt Deo displicent miserię nostræ voluntate antecedente, quando non vult eas absolute inquantum miserię sunt. Et hac voluntate Deo displicent miserię omnium hominũ, & etiam dęmonum. Tunc tñ non liberat a miseria, quia voluntas antecedens, nunquam impletur, nisi quando coincidit cum voluntate consequente. Tunc autem displicent Deo miserię nostrę voluntate consequente, quando non vult

A illas absolute, nec etiam per comparationẽm ad aliquid. Et tunc quia Deus nullo modo eas vult, necesse est nos liberari ab illis, vel non incidere in eas. Et sic in Deo est cõpassio, sicut in nobis prout est actus volũtatis quo displicet nobis aliena miseria. Huic autem cõpassioni adiungitur aliquando compassio propriè dicta, quę est passio tristitię de aliena miseria, inquantũ appetitus superior natus est mouere inferiorem appetitũ. Vnde si sit fortis impressio in appetitu superiori, erit ẽt in inferiori, nisi sit aliqua indispositio repugnans in parte inferiori. Et ita misericordia, siue cõpassio, & verecũdia, & nemesis, & quædam aliæ cõpassiones sunt laudabiles, inquantum procedunt consequenter ad debitã electionem boni appetitus superioris. Et sic dicendũ, quod in eleemosyna semper requiritur compassio, quæ est actus voluntatis. Quòd aũt sit ibi tristitia, quæ est cõpassio alienę miseriæ, non est omnino necessariũ, & tamen est actus vehementior, & perfectior, quãdo sunt simul ambæ cõpassiones. B Ad quintum dicendum, q licet esse propter Deũ non det spẽm eleemosynæ quantũ ad esse eleemosynã: dat tamen speciem siue complementum quantũ ad esse meritoriam. Et magis hoc vocatur complementum, quã species, ideo ponitur vltimo loco in diffinitione eleemosynæ.

An eleemosyna sit actus virtutis.
Quæst. XXIII.

QVæretur an eleemosyna sit actus virtutis. Dicũt quidam, q non, quia 1. Timot. 4. vbi dicitur, quòd pietas ad omnia valet exponit Gl. Pietatẽ propter eleemosynarum largitione, pietas tamen non est virtus, sed donũ, quia ponitur inter septẽ dona Spiritussancti. Isa. 11. Dona C tamen & virtutes differunt inter se, vt patet 3. senten. dist. 34. ergo non est eleemosyna actus virtutis. Itẽ nulla passio est virtus. 2. Eth. eleemosyna tamen procedit ex misericordia, vel miseria, quæ est passio, vt dicit Glo. super illud Psa. 36. Tota die miseretur eleemosyna a miseria incipit, ergo non est actus virtutis. Item nihil est in aliquo genere, quod non sit in aliqua specierum illius generis, nõ potest tamen eleemosyna, vt videtur reduci ad aliquam speciẽ virtutis: ergo non est in genere virtutis. Patet quia eleemosyna est circa bona exteriora, & circa exteriora solũ sunt tres virtutes. s. iustitia, liberalitas, magnificẽtia. Non pertinet autem ad iustitiam, quia per iustitiam dat quis alteri id quod non est dantis, sed accipientis eleemosyna aũt dat id quod proprium est, & non est accipientis. Etiã non pertinet ad liberalitatem, quia ipsa nõ intendit indigentiã in eo cui dat cum D aliquando ex liberalitate diuitibus demus: eleemosyna tamen soli indigenti datur, vt patet præce. q. Non pertinet ẽt ad magnificentiam, quia illa in solis magnis largitionibus consistit. 4. Ethi. c. de magnificentia: eleemosyna autem aliquando in paruis, & aliquando in magnis cõsistit, ergo nõ erit actus alicuius virtutis. Dicendum, q eleemosyna actus virtutis est, quia nihil est meritorium, nisi actus virtutis, cũ felicitas sit virtutis pręmiũ, vt dicitur 1. & 10. Ethi. Eleemosyna tamen est valde meritoria, quia vt patet Tobiæ 4. liberat animam a morte. Ergo virtutis actus est. Et patet, quia cum virtus sit habitus quo dirigimur ad bene agendum, oportet q omnis actus qui de se rectitudinem quandã importat reducatur ad aliquam virtutem, quamuis in rõne illius actus non exprimatur omne illud, quod ad perfectionem virtutis requiritur. Sicut dare quando dandũ est dici- E tur esse actus liberalitatis, quamuis in hoc non exprimatur ois debita circunstãtia, quę ad actum liberalitatis exigitur cum ergo eleemosyna secundum quòd dictum est importet quandam rectitudinem, quia significat dationem ordinatam ad subueniendum alienæ miserię, vt patet ex ipso nomine, scilicet, quia eleemosyna miseriam significat, necesse est, quod eleemosyna sit aliquo modo actus virtutis, & erit actus liberalitatis quamuis non exprimat omnes conditiones, quę ad actum virtutis requiruntur. Sed quia liberalitas ordinat acceptiones, & dationes, vt bene se habeãt, erit eleemosyna aliquo modo actus liberalitatis. Nam misericordia a qua est eleemosyna liberalitatis pars est, scilicet quia liberalitas respicit in dationibus solum bonum in communi, scilicet dat, quia iudicat bonum esse dare vndecunque eueniat, quòd sit bonum illud

dare misericordia aũt respicit in dationibus quoddam bonum in speciali, scilicet releuationem alienæ miseriæ. Est ergo eleemosyna actus misericordiæ, & consequẽter actus liberalitatis.

Ad primum dicendum, quòd eleemosyna actus virtutis est, cum sit actus misericordiæ, & liberalitatis. Cum autem dicitur, quòd est actus pietatis accipitur pietas large pro misericordia sic dicit Augu. 10. de ciui. Dei. Nam pietas propriè ad diuinum cultu pertinet. Vnde eleemosyna non est actus doni, sed virtutis.

Ad secundum dicendũ, quòd eleemosyna est actus misericordiæ, & consequenter virtutis. Et cum dicitur, quòd misericordia est passio dicendum quod prout est quædam displicentia voluntatis de aliena miseria est electio, & non passio, prout vero est tristitia quædam in parte inferiori de aliena miseria est passio, & non potest esse virtus. Primo modo eleemosyna est actus misericordiæ, & sic est actus virtutis, & non secundo modo: licet misericordia secundo modo concurrat cum materia primo modo ad hoc, quòd sit actus intensior licet hoc non sit semper necessarium, vt dictum est præced. quæst.

Ad tertium dicendum, quòd eleemosyna reducitur ad aliquam virtutem moralem, quia reducitur immediate ad misericordiam, & mediate ad liberalitatem. Et cum dicitur, quòd liberalitas non respicit indigentiam dicendum, quòd licet liberalitas secũdum suam rationem cõmunem non respiciat indigentiam, non est tamen inconueniens aliquam partem, vel speciem liberalitatis respicere indigentiam, sicut animal secundum suam rationem cõem non dicit rationale: aliqua tamen species animalis est, quæ secundum se dicit rationale. Secundum quosdam tamen eleemosyna pertinet ad iustitiam, quia actus iustitiæ est subuenire miseris, vt dicit Aug. & habetur 3. sen. di. 33. Et tamen non propriè subuenire miseris est actus iustitiæ, sed solum ratione suæ partis, quæ est liberalitas, & id, quod conuenit virtuti inferiori conuenit superiori secundum quendam modum eminentiæ, & comprehensionis, vt quidquid conuenit speciebus, conuenit generi inquantum comprehenduntur species sub genere.

An eleemosyna sit actio charitatis. Et quòd actus omniũ virtutum pertineat ad charitatem. Quæst. XXIV.

Quæretur an eleemosyna possit dici esse actus charitatis. Quidam dicunt, q̃ non sit actus charitatis, quia actus charitatis non põt esse sine charitate: dare tamen eleemosynã põt esse sine charitate iuxta illud 1. Cor. 13. Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperũ charitatem aũt non habeam, &c. ergo non est dare eleemosynam actus charitatis. Item eleemosyna cõputatur inter opera satisfactionis, vt ostendetur sequenti q. Pertinet tamen satisfactio ad iustitiam, ergo dare eleemosynam non pertinet ad charitatem, sed ad iustitiam. Item dare eleemosynam pertinet ad latriam, ergo non ad charitatem cũ sint virtutes distinctæ. Patet hoc, quia dare hostiã Deo est actus latriæ: dare tamen eleemosynam est offerre Deo hostiã ad Heb. 13. Beneficentiæ, & communionis nolite obliuisci: talibus enim hostijs promeretur Deus. Beneficentia tamen ad eleemosynam pertinet, ergo eleemosyna pertinet ad latriam. Item ostensum est præcedenti q. quòd eleemosyna est actus liberalitatis, ergo nõ est actus charitatis, quia sunt virtutes distinctæ, vna moralis, & alia theologica.

Dicẽdum, quod dare eleemosynam est actus charitatis, quia 1. Io. 4. dicitur. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatẽ habere, & clauserit viscera sua ab eo, quõ charitas Dei manet in illo? Christus quoque præcedenti cap. cum locutus est de actu charitatis dicens diligite inimicos vestros, subiunxit. Benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro persequẽtibus vos, & tamen orare, & benefacere sunt eleemosynę, & ponit Christus ista cum opere charitatis, quod est diligere, quasi isti sint exteriores actus charitatis, ergo eleemosyna actus charitatis est. Et patet hoc, quia actus exteriores non sunt immediate actus virtutis, sed actus interiores cum virtus sit habitus electiuus, secundo Ethicorum. Reducuntur tamen ad virtutem illam ad quam pertinet illud, quod est motiuũ huius

F actus. Motiuum aũt ad dandum eleemosynam duplex est. Vnum prouenit a parte exteriori, & aliud ab intra. Ab extra est indigentia alterius, quia eleemosyna non datur, nisi indigenti: ab intra est charitas, quia nisi quis diligeret proximum suum, non subueniret ei. Et in necessitatibus constituto. Quantum ergo ad primum motiuũ eleemosyna pertinet ad misericordiam: cum misericordia principaliter respiciat alienam miseriam. Quantum ad secundũ eleemosyna pertinet ad charitatem. Et ita potest dici, q̃ eleemosyna est actus misericordiæ, & est actus charitatis, sed magis immediate pertinet, & magis propriè secundum rõnem eleemosynæ ad misericordiam, quam ad charitatem. Est etiam actus liberalitatis inquantum misericordię est pars, vel species liberalitatis: iustitiæ aũt non est actus, nisi largissime, ideo
G quando absolute quæritur de eleemosyna cuius virtutis sit actus põt dici, q̃ misericordiæ, vel charitatis: melius tamẽ dicitur, q̃ misericordiæ. Ad primum dicendum, q̃ actus virtutis dicitur esse aliquid dupliciter. Vno modo materialiter, sicut actus iustitiæ est facere iusta, & sic põt esse actus virtutis sine virtute. Et multi non habentes habitũ iustitiæ operantur iusta naturali rõne, vel ex timore pp̃ speciem, aut aliam cãm. Et hoc modo causantur habitus virtutũ ex operationibus virtutũ, quę sunt sine habitu, vt ex hoc, q̃ est fortia facere, & iusta, efficitur quis fortis, & iustus. Alio modo dicitur esse aliquid actus virtutis formaliter, & sic actus iustitiæ est actio iusta eo modo quo iustus facit, s. promptè, & delectabiliter. Et hoc modo actus virtutis nunquã est sine virtute. Dare eleemosynã materialiter põt esse sine charitate: dare tamen eleemosynam, quæ sit formaliter eleemosy
H na, s. propter Deũ delectabiliter, & promptè, & omni modo quo debet nõ põt esse sine charitate. Ad secundũ dicendum, q̃ nihil prohibet actum vnius virtutis cõpetere alteri virtuti, s. quod competat vni elicitiue, & alteri imperatiue: vtriq; aũt elicitiue non competit. Dicitur cõpetere actus virtuti alicui elicitiue cuius est propriè, sicut terribilia sustinere, & aggredi solius fortitudinis est, abstinere a delectabili turpi solius temperantiæ est, quia ab istis elicitur: imperatiue pertinet actus ad illam virtutem, quæ regulat alias in finem sui ipsius. Actus tamen illarum nunquã erunt iustitiæ elicitiue, sed dicẽtur esse eius, quia imperat virtutibus quas ordinat, vt istos actus eliciant. Et sic abstinere a turpi, & sustinere terribilia poterũt esse actus iustitiæ inquantũ iustitia est excellentior virtus, quam temperantia, & fortitudo. Vt si quis videat iniustum esse accedere ad vxorẽ proximi:
I abstinere tamen ab illo turpi delectabili non põt, nisi per temperãtiam, ideo iubet temperantiæ ipsa iustitia, vt eliciat actum abstinendi. Sic etiam si quis videat iustum esse pro republica, vel pro re aliqua honesta exponere se terribilibus, & nulla sit virtus, quæ hoc possit, nisi fortitudo: iubet iustitia fortitudini, vt exponat se terribilibus, & ita ordinat iustitia istas duas in suum finem. Et vocantur isti duo actus iustitiæ non elicitiuè, sed imperatiuè. Habere aũt actus imperatos non pertinet ad quamlibet virtutẽ, sed solũ ad excellentem, quæ hẽt aliquas quas in finem suũ dirigit. Et quanto fuerit aliqua virtus nobilior: tanto habebit plures actus imperatos. Et quia potẽtia volitiua imperat omnibus potentijs: sequitur q̃ illa virtus, quæ fuerit excellenter in voluntate, erit simpliciter imperans oĩbus virtutibus. Et ita actus omnium virtutum pertinent ad charitatem, vel sunt actus charitatis imperatiue: elicitiue tñ solus est actus eius
K diligere. Nulla enim virtus põt habere, nisi vnicũ actum elicitum secus aũt de imperatis. Ita aũt est de eleemosyna, quia potest pertinere ad opera satisfactoria: inquantũ misericordia, quę est in defectũ patiẽtis ordinata rursus ordinatur ad satisfaciendũ pro culpa ipsa: tamen quantũ ad illũ habitũ a quo elicitur, dicitur esse actus misericordiæ, vel liberalitatis. Põt tamen a charitate ordinari ad satisfaciendũ pro culpa, & sic pertinet ad opera satisfactoria. Põt etiã ordinari in rõne sacrificij ad placandũ Deo, idest q̃ detur eleemosyna, tanquam quoddã sacrificiũ, & sic pertinet ad latriam sed hęc prouenit et a charitate ordinante cã per imperium, ex habitu tamen eliciẽte non cõpetit sibi, nisi actus misericordiæ, & ad subuentionem alienæ miseriæ, & per hoc etiam patet responsio ad tertium. Ad quartum dicendum, quod dare eleemosynam pertinet ad liberalitatem mediate, inquantum misericordia cuius est eleemosyna

na proprius actus, est pars liberalitatis, vt dictum est præcedenti quæst. Et sic non pertinet ad eam immediate elicitiue, nec imperatiue, ad charitatem autem pertinet imperatiue, vt dictum est, & non solum imperatiue, sicut actus omnium aliarum virtutum, sed specialius, quia habet magnam similitudinem cum actu elicito charitatis, scilicet diligere. Vnde Christus postquam posuit actum proprium charitatis, scilicet diligite inimicos vestros, subiunxit eleemosynam dicens. Et benefacite his, qui oderunt vos.

An eleemosyna sit pars satisfactionis. Et quomodo satisfactorium opus dupliciter dicatur. Et confessor dicens pœnitenti, omnia bona quæ feceris sint tibi in remissionem peccatorum, imponit hoc pro satisfactione. Et quòd idem astringit sub pœna præcepti confitentem sibi ad obseruandum, quæ sibi imponit. Et quòd omnia ieiunia ecclesiæ, & festorum obseruationes, & quæ ex voto fiunt, sunt ad satisfaciendum pro peccatis. Quæst. XXV.

QVæretur an eleemosyna sit pars satisfactionis. Aliqui dicunt, quòd non, quia non tenetur satisfacere, nisi qui peccauit, & tamen tenetur homo interdum eleemosynam facere, etiamsi, nunquam peccauit, vtpote proximis in necessitate, ergo non est pars satisfactionis.

Item totum nō potest esse perfectum si pars aliqua subtrahatur ei. Potest tamen aliquis perfectè satisfacere de aliquo peccato etiam si nullam eleemosynam faciat, vt orando, ieiunando, peregrinando, & ita de ceteris; non est ergo pars satisfactionis.

Item nihil potest esse pars totius, nisi differat ab alijs partibus eiusdem. Eleemosyna tamen non differt a ieiunio, & oratione secundum quod ad pænitentiam pertinēt, quia hoc competit eis omnibus inquantum sunt pœnalia. Ergo non est pars satisfactionis.

Item si esset pars satisfactionis, esset aliquid, quod posset ab omnibus haberi, vel fieri, quia in sacramentis necessitatis remedium adhibetur, quod nulli possit deesse, sicut aqua in baptismo sed pœnitentia est sacramentum necessitatis, & satisfactio est pars eius. Si ergo esset eleemosyna pars satisfactionis posset ab omnibus fieri, sed non potest cuilibet competere, sed solū possidenti aliquid temporale ergo eleemosyna non est pars satisfactionis.

Dicendum, quòd est pars satisfactionis, quia Lucæ 3. super illo verbo facite fructus dignos pœnitentiæ dicit Glos. quòd dare eleemosynam est pars pœnitentiæ, sed hoc non est, nisi ratione satisfactionis, ergo est pars satisfactionis. Et est in pœnitentia, sicut in foro seculari in quo punitur quis pro peccato non solum pœna corporali, sed etiam per bonorum subtractionem, sic autem in foro pœnitentiæ satisfactio fit per opera pœnalia, ideo non solum debent esse ibi opera, quę affligant corpus, sicut ieiunium, sed etiā subtractio aliqua temporalium rerum sicut eleemosyna. Et sic erit pars satisfactionis.

Pro quo sciendum quòd opera satisfactoria dicuntur opera bona & pœnalia, quæ alias necessaria non erant nisi quis peccasset, & nunc ad remissionem peccati necessario fiunt. Cessare autem a peccato, vel non peccare non est satisfactio, cum satisfactio consistat in operibus bonis quæ alias non erant necessaria, cum satisfacere dicat quandam recompensationem pœnæ pro peccato. Et tamen etiam si quis, nunquam peccasset, teneretur nunquam peccare, ergo non est hic satisfactio. Facere tamen bonum, vt dare eleemosynam tenetur homo interdum etiam sine peccato, vt existente proximo in necessitate. Ideo facere tale bonū non est satisfactio. Ex quo apparet, quod eleemosyna non est semper pars satisfactionis. Et sic dicendum, quòd eleemosyna, quando cadit sub necessitate non est pars satisfactionis, sed est de bonis operibus cadentibus sub præcepto. Cum autem est necessaria, pars satisfactionis est, quia est opus bonum, & pœnale ex supererogatione factum, quod pertinet ad rationem satisfactionis. Et sic secundum totam suam generalitatem eleemosyna non est pars satisfactionis. Idem in ieiunio est, quia aliquando necessarium est, & tunc non pertinet ad satisfactionem, sed quando liberum est pars satisfactionis esse potest. Et idem de ceteris partibus satisfactionis.

Vt tamen hoc intelligatur sine errore, considerandum, quòd cum loquimur de opere satisfactorio potest intelligi dupliciter esse opus satisfactorium, scilicet principaliter, vel totaliter satisfactorium, idest ad istum finem ordinatum, vel minus principaliter satisfactorium. Accipiendo secundo modo omne opus bonum in charitate factum, & propter Deum, est satisfactorium, quia præter hoc, quòd est meritorium, & debitum, est ibi aliqua ratio satisfaciendi inquantum illud opus est pœnale, & est in charitate factum. Et hoc modo ecclesiasticus minister, quando alicui pœnitentiam imponit, dicit, omnia bona, quæ feceris sint tibi in remissionem peccatorum, idest in satisfactionem pro peccatis commissis, quia non loquitur de remissione quantum ad maculam, vel reatum, quia iam præsupponitur, quòd peccatum deletum sit per contritionem, & confessionem, non tamen esset hoc verum, nisi quodlibet opus bonum esset aliquo modo satisfactorium. Ideo omnia opera bona in charitate facta quantumcunque sint necessaria necessitate iuris naturalis, vel diuini positiui, vel iuris ecclesiastici, aut humani sunt satisfactoria, non tamen sunt principaliter satisfactoria, quia non sunt imposita nobis ad finem satisfaciendi principaliter, sed inquantum debitum, vel iustum est talia facere. Et ideo nos solemus ea vocare satisfactoria, quia actus, vel res denominatur ab eo, quòd principaliter in ea est. Secundo modo dicitur aliquid satisfactorium, scilicet principaliter. Et hoc stat dupliciter. Primo modo, quia sunt opera bona in charitate facta ex nulla necessitate, sed pure libere, & sic sunt omnia opera supererogationis, & sic sunt strictissime satisfactoria, quia hoc principaliter faciunt, & facientes ad hoc principaliter faciunt, vt per ea satisfaciant de commissis deinde augmentum gloriæ acquirant.

Secundo modo sunt satisfactoria opera bona in charitate facta ex necessitate tamen præcepti, & tamen pręcipiēs ordinauit totaliter, vel principaliter ad finem satisfaciēdi. Et sic ieiunia introducta ab ecclesia, & obseruationes festorum ex necessitate obseruantur inquantum sub præcepto cadunt. Et tamen non est dubium quin sint opera satisfactoria. Nam ad hunc finem instituta sunt, sic dicunt Aug. & Grego. loquendo de ieiunio quadragesimali, quòd ideo 40. diebus ieiunamus quasi ducto quaternario in denariū, vt siquid per corruptibilitatē quatuor humorū, vel elementorum contra decē pręcepta decalogi per quæ intelligūtur oīa pręcepta peccamus, per illud ieiunium emendetur. Sic ēt Leo Papa in sermone, & habetur 76. di. c. Igitur post sancte. dans rōnem quare ieiunium secundū quatuor temporum post Pentecostem obseruare debeamus dicit. Post acceptū Spiritus Sancti donū salubriter, & necessario est ordinata consuetudo ieiunij, vt siquid forte inter ipsa festiuitatis gaudia negligens licētia, & libertas immoderata pręsumpserit, hoc religiosæ abstinentię censura castiget, idest emendet. s. satisfaciēdo, quia castigatio satisfactoria est. Necesse est ergo, ꝙ ista nobis ad satisfactionē proficiant, cum ecclesia ad istum finem nobis imposuerit. Et sic non est inconueniēs immo necessarium est, ꝙ opera aliqua ex necessitate facta pręcepti sint satisfactoria. Et patet, quia in foro pęnitentiæ id, qđ sacerdos imponit confitenti: astringit eū sub pęna peccati mortalis, sicut quælibet pręcepta ecclesię. Et tn nemo dubitat quin id, ꝙ sacerdos imponit sit opus satisfactorium: immo illa proprie vocantur opera satisfactionis, quæ sacerdos imponit potius, quā illa, quę quis sponte assumit: cū satisfactio sit pars pęnitentię, & moderatio eius pertinet ad solum sacerdotē de pęni. di. 1. c. Mensurā. Ergo opus fieri ex necessitate pręcepti nihil minuit de rōne satisfactionis proprie dictę, dum in pręceptū sit, vel iniunctum illud opus principaliter ad satisfaciēdum. Et quia oīa cęrimonialia, quę ecclesia imponit, vt ieiunia, & festorū obseruationes, & alię cęrimonię Christiani cultus non erant aliàs debita, nisi inquantum ecclesia illa imponit, necesse est dici, ꝙ imposuerit illa ad satisfaciendi finē, quia aliàs astringeret nos inutiliter ad aliquid, ꝙ alias erat indebitū. Et hęc est inconueniens. Sūt ergo omnia talia opera principaliter satisfactoria, sicut illa, quę imponuntur in foro pęnitentię.

Sic ēt est de omnibus, quę ex voto fiunt & de cibus obseruationibus religionū, quia iā illa fiūt ex voti necessitate.

Nemo tamē dubitat quin sint satisfactoria, quia aliàs deterior esset conditio vouentium. Nam faciendo ista sine voto manifestum est, quòd essent satisfactoria, & tamen melior est conditiō vouentium, quam non vouentium faciendo idem opus in specie. Ergo sunt ista opera istis satisfactoria licet sint ex præcepti, vel voti necessitate, & sunt principaliter satisfactoria.

Dicendum ergo, quòd esse opus meritorium, & satisfactorium conuertuntur. Nam omne opus satisfactorium est meritorium, quia nemo potest satisfacere pro peccato, nisi existens in charitate. Et tamen quicunque est in charitate meretur per omnia bona, quæ facit propter Deū. Etiam omne opus meritorium est satisfactorium: cū omne opus bonum factum in charitate sit satisfactorium, vt dictum est & tamen, quia maxime satisfactoria sunt illa opera, quæ ad nullum alium finem sunt, nisi ad satisfaciendum saltem principaliter, & agēs propter hoc illa facit, dicuntur esse satisfactoria opera bona, scilicet ex genere, & laboriosa, & in charitate facta, quæ aliàs non erant debita, scilicet si homo non peccasset: de quo etiam dictum est præcedenti cap. quæst. 171. scilicet quòd sine charitate non fit satisfactio.

Ad primum dicendum, quòd eleemosyna, quam tenetur facere, qui non peccauit, nō est pars satisfactionis principaliter, sed boni operis necessarij, sed illa eleemosyna, quæ ex superogatione inducitur.

Ad secundum dicendum, quòd tenet ratio illa in partibus integralibus totius, quæ debent simul esse in actu ad hoc, quod totum perfectum sit, secus de partibus subiectiuis, quia in qualibet earum reperitur perfecta ratio totius. Et sic illa sola existente totum perfecte est per illam, sicut genus perfecte inuenitur in qualibet specie, idest esse generis, ita eleemosyna est pars subiectiua satisfactionis, vnde ea sola existente poterit esse satisfactio perfecta, vel ea non existente, dum tamen existat aliqua alia pars satisfactionis.

Ad tertium dicendum, quòd eleemosyna differt a ieiunio, & oratione, quæ sunt partes satisfactionis non secundum rationem generalem pœnæ, sed secundum rationem specialem. Nam pœna dicitur malum quoddam inquantum subtrahit quoddam bonum, & sic nocet nobis: Ideo sicut alia est ratio specialis boni in diuitijs, quas appetit concupiscentia oculorū, & alia in delitijs quas appetit concupiscentia carnis, & alia in honoribus in quos tendit superbia vitæ, ita est in speciali diuersa ratio pœnæ in subtractione istorum bonorum, scilicet alia in eleemosyna, quæ subtrahit diuitias: alia in ieiunio, quod subtrahit delitias: alia in oratione, quæ altitudinem spiritus superbi, idest superbiam viro deprimit per humilitatem quandam: Et sic licet competat istis tribus pœna in generali, non tamen competit secundum eādem rationem specialem, ideo sunt diuersæ partes satisfactionis, scilicet secundum diuersas rationes.

De tribus autem bonis prædictis an sint bona simpliciter, vel solum existimata bona, non differt quantū ad hęc, quòd subtractio ipsorum sit pœna, quia pœna non est, nisi secundum rationem appetitus; scilicet inquantum contrariatur ei, & sic cum ista tria existimentur bona, subtractio eorum erit pœnalis, etiamsi ipsa non sint vere bona. Quia tanta est pœna quanta est extimatio de bono, quòd nobis inuoluntarie aufertur, vel de malo, quòd inuoluntarie infligitur.

Ad quartum dicendum, quòd quilibet peccans potest facere eleemosynam, quia eleemosyna non solum cōsistit in collatione pecuniæ, sed etiam in alijs obsequijs exhibitis proximo indigenti propter Deum. Vnde licet alicui desit pecunia non deest facultas faciendi eleemosynam, quia manent aliæ eleemosynæ corporales, quia potest quis operas suas alteri concedere, quæ sunt pecunia estimabiles. Et si omnino deesset facultas respectu eleemosynarum corporalium propter penuriam rerum, & corporis debilitatem: nondum tamen deesset simpliciter potestas faciendi eleemosynam, quia adhuc manebunt eleemosynæ spirituales, quia posset consulere alteri, vel orare pro eo. Nemo ergo est, qui nō posset eleemosynam facere, etiam si alicui possent omnia ista deficere, saltem nō poterat deficere voluntas faciendi hoc. Et hoc computaretur sibi pro eleemosyna perfecta. Est igitur eleemosyna conuenienter pars satisfactionis, & cuilibet competere potest.

Quot sint eleemosynæ, & earum sufficientia.
Quæst. XXVI.

QVæritur de diuisione, & sufficientia eleemosynarum. Aliqui dicunt, quòd sunt quatuordecim eleemosynæ, scilicet septem corporales, & septem spirituales, vt dicetur in duabus quæstionibus sequentibus, & solent vocari quatuordecim opera misericordiæ spiritualia, & corporalia.

Sed obijcietur, quòd sint solum duæ eleemosynæ, quia G dicit Aug. in Enchiridion, & habetur 45. dist. capitul. Duæ sunt, quod duæ sunt eleemosynæ vna cordis alia pecuniæ. Eleemosyna cordis est dimittere illi a quo læsus es. Nā dare aliquid indigenti aliquando quæris, & non habes. Et sic ponit solum duas eleemosynas, vnam quæ est remittere iniuriam peccanti: alia quæ est dare pecuniam indigenti, ergo non sunt quatuordecim.

Item patet, quòd solum sint tres eleemosynæ, quia 45. di. cap. Tria sunt, dicitur quòd tria sunt genera eleemosynarum, vna corporalis egenti dare quidquid poteris, alia spiritualis dimittere a quo lęsus fueris. Tertia delinquentem corrigere, & errantes in viam deducere veritatis. Et sic ponuntur tres eleemosynæ particulares. Non ergo sunt quatuordecim.

Dicendum, quòd eleemosynæ diuiduntur in duas, scilicet H in corporales, & in spirituales, & sunt septem corporales, & totidem spirituales, vt ostendetur in duabus quæstionibus sequentibus. Et sic generaliter duę sunt, particulariter sunt quatuordecim.

Ad primum dicendum, quòd Aug. dixit esse duas eleemosynas, idest duo genera eleemosynarū, quia quodlibet istorum habet sub se species septem eleemosynę. Et si obijciatur, quia dicitur ibi eleemosyna cordis est dimittere a quo lęsus es, & alia est eleemosyna pecunię, & ista uō sunt genera eleemosynarum, vt possint comprehendere sub se species quatuordecim, sed sunt duę species eleemosynę: dicendum, quòd Augu. ponit duas eleemosynas, scilicet spiritualem, & corporalem, quę sunt duo genera ad quatuordecim species eleemosynę. Quando tamen dixit remittere a quo lęsus es, &c. noluit innuere, quòd id, quod comI prehendebatur sub istis duabus erat solum eleemosyna, sed ponuntur ista duo, tanquam exempla, vt per hoc intelligantur oēs alię species, vel posset dici, quòd aliquo modo ad istas duas reducuntur omnes alię. Nā de omnibus corporalibus manifestum est, quòd ad eleemosynam pecunię reducuntur, quia omne opus, quod quis facit ad vtilitatem proximi pecunia estimari potest, omnes etiam eleemosynę spirituales possent reduci ad hoc, quòd est remittere ei a quo lęsus es. Et tamen melius dicitur, quòd sint tāquam duo exempla eleemosynarum duorum generum.

Ad secundum dicendum, quòd insufficienter enarrantur ibi eleemosynæ. Et hoc, quia non intendebat omnes illas comprehendere, qui hæc dixit.

Aliter potest dici, & melius, q̄ sicut communiter reducimus omnes eleemosynas ad corporales, & spirituales quō K modum tenuit Augu. ita potest dici, quòd reducuntur oēs ad tria genera, scilicet q̄ quædam sunt pure corporales, scilicet illæ in quibus soli corpori subuenitur, vt sunt omnes illæ septem quas dicimus opera misericordiæ corporalia, alię sunt pure spirituales, sicut remittere iniurianti, & orare pro eo, alię sunt mixtę ex corporali, & spirituali. Et ita est corrigere delinquentem cum ibi pœna sit corporalis, fructus tamen correctionis est spiritualis. Et ideo dicitur in eo. cap. Tria sunt, quòd tertia eleemosyna est delinquentem corrigere, & errantes in viam reducere veritatis, qui scilicet partim pœna, & partim exhortatione reducuntur. Et sic est etiam conueniens modus distinctionis eleemosynarum in tria genera.

Quæ, & quot sunt eleemosynæ corporales, siue opera misericordiæ corporalis. *Quæst. XXVII.*

A QVæritur specialiter circa eleemosynas corporales quot, & quæ sunt, & an conuenienter assignentur. Dicunt quidam, quòd non assignantur cōuenienter tot, quia inter istas ponitur sepelire mortuum, & tamen hoc non pertinet ad eleemosynam, quia per eleemosynam subuenitur indigēti, & subleuatur miseria eius supra, q. 22. & tamen sepulchrū non proficit mortuo, vt dicit Seneca libro de remedijs fortuitorum, ergo non est eleemosyna. Et patet, quia si ei prodesset subtrahendo hoc, quod prodest mortuis possemus eis nocere: mortuis tamen nocere non possumus infra 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, & post hoc non habet amplius quid faciant si tamen possemus nocere mortuis: adhuc post mortem habe B remus aliquid, quod possemus facere contra eos. Ergo nocere non possumus, & consequenter, nec prodesse. Et ita sepelire mortuum non erit eleemosyna. Item patet, quia Christus infra 25. ponit opera misericordiæ de quibus homo iudicabitur, & per quæ liberabitur, si illa fecisse inueniatur, ibi tamen nō ponitur sepelire mortuum, ergo non est eleemosyna.

Item ponitur inter corporales eleemosynas vestire nudum, & cibare esurientem, & tamen quædam vestes non pertinent ad necessitatem, sed ad ornatum, vt preciosæ, & quidam cibi non sunt ad necessitatem, sed ad delitias, eleemosyna tamen solum est ad tollendam miseriam, & inopiam indigentis sup. quæst. 22. Ergo vestire nudum, & cibare esurientem non est semper eleemosyna.

Alij dicunt, quòd vltra istas septem debent poni aliæ e- C leemosynæ corporales, quia eleemosyna datur ad subueniendum necessitatibus proximi, sed præter illas septē necessitates quibus subuenitur per illas septem eleemosynas sunt multæ aliæ necessitates humanæ vitæ, sicut cæcus indiget ductore, & claudus sustentatore, & pauper diuitijs, & ita de alijs, ergo non est sufficiens enumeratio eleemosynarum maxime, quia inter omnes necessitates paupertas est vrgentissima. Et tamen de paupertate nulla fit mentio inter istas eleemosynas. Dicendum, quòd eleemosynæ corporales septem ponuntur, scilicet pascere esurientē, potare sitientem, vestire nudum, recolligere hospitem, visitare infirmum, redimere captiuum, sepelire mortuum, quæ colliguntur hoc versu, scilicet: visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo. Causa, & sufficientia istorum habetur secundum diuersitatem defectuum humanorum. Nam cum D sit eleemosyna semper ad indigentem ad releuandum eius miseriam sup. quæst. 22. erit eleemosyna semper pro aliquo defectu tollendo, vel releuando. Differūt ergo modi eleemosynarum secundum modos defectuum, & quia eleemosynæ corporales dicuntur a corpore secundum varietatem defectuum corporis multiplicabuntur, defectus autē corporalis, aut est in vita, aut post vitam. Si post vitam sic est mortuum sepelire, si in vita, aut est cōmunis defectus respectu eorum quibus omnes indigent, aut est specialis propter aliquod accidens superueniēs. Si primo modo, aut est defectus interior, aut exterior, interior autem duplex est. Vnus est ipsa fames, quę est appetitus cibi propter defectū sicci, & calidi. Et propter hoc ponitur pascere, vel cibare esurientem. Alius est defectus sitis, quæ est appetitus humidi necessarij. Et huic subuenitur per potum. Et propter hoc E dicitur potare sitientem. Si autem sit defectus exterior cōmunis, idest respectu exterioris auxilij est duplex. Vnus respectu teguimenti. Et quantum ad hoc ponitur vestire nudum. Alius est respectu habitaculi. Et quantum ad hoc ponitur suscipere hospitem. Ista aūt quatuor, scilicet duo interiora, & exteriora sunt simpliciter necessaria vitæ ecclesiastic. 29. Initium vitæ hominis aqua, & panis, & vestimentum, & domus protegens turpitudinem. Si autē sit defectus specialis accidens quibusdam, & nō omnibus est duplex, quia aut ex causa intrinseca, aut ab extrinseca. Primus est infirmitas. Et quantum ad hoc ponitur visitare infirmum. Secundus est capi ab hostibus. Et quātum ad hoc ponitur redemptio captiuorum. Et sic ad istas septem eleemosynas reduci possunt omnes eleemosynæ corporales, quia sub istis defectibus includuntur ceteri defectus cor-

A porales. Ad primum dicendum, q sepelire mortuū eleemosyna est. Et cum dicitur, q non confert mortuo: verum est quantum ad sensum corporis post mortem, quia nullū habet, & sic Christus dixit, quod postquam quis occiderit corpus non habet amplius quid faciat. Est tamen aliquod beneficium sepelire mortuum, quia ad ipsum pertinet hoc, tñ inquantum viuit in memorijs hominum. Nā sicut si alicui viuenti iniuria fiat malum ei fieri dicitur, quia viuit, & sentit illud, ita quia mortui viuunt adhuc in memorijs hominum possunt fieri eis mala, & illa sentiunt eo modo quo viuunt. Et patet, quia Ari. 1. Ethi. cap. pronepotum aūt fortunas. ostendit defunctis bonum, vel malū aduenire ex infortunijs, & eufortunijs pronepotum, & amicorum. A fortiori ergo bonum, vel malum eis eueniet ex his, quæ in corporibus eorum fiunt. Hoc autem est insepultū manere, B vel sepeliri; ideo bonum quoddā est mortuū sepelire. Etiā non poneretur in pęnam non sepelire quosdā, nisi esset bonum quoddā defunctos sepelire, quia subtractio boni inuoluntarie facta pęna est, non sepelire tamen, vel carere sepultura ponitur in pęnam eis, qui seipsos occiderunt, sicut dicitur 5. Ethi. circa finē, quòd pęna adest seipsum corrumpenti, idest imponitur pœna occidenti seipsum. Est ergo bonum quoddā mortuis ipsos sepelire pp esse, quod habet in memorijs hominum, quia reputātur infelices si insepulti maneant: tamen pp affectū quē viuentes habuerūt, quia viuentes desiderauerunt, q post mortem eorum corpora sepelirentur. Et ideo multi hoīes in vita sunt soliciti ædificare sibi sepulchra: amici tamen ex quadā pietate, & generaliter oēs hoīes ex quodā amore, qui competit eis propter speciem 8. Ethic. debent habere solicitudinem, vt iustus, & C pius affectus quem habuerunt viuentes non frustretur, & sic sepelire debent eos. Multa quoq; alia sunt propter quæ bonum est homini sepeliri: maxime, quia sepulchra præstāt quandam memoriam defunctorum. Et sic fideles mouentur ad orandum pro eis. Vnde sepulchra dñr monumēta a monendo, quia monent nos, & instruunt, vel in memoriā reducunt. Et ista est causa quare non solū fideles sepeliuntur, sed ēt in ecclesia, vel iuxta ecclesiam sepeliūtur, scilicet vt qn fideles viuentes conuenerint ad ecclesiam, vt orent ammoniti ex sepulchris recordentur ipsorum mortuorū, & orent pro eis. De his Aug. lib. de cur. pro mor. agen.

Quare christiani sepeliuntur in Ecclesia.

Ad secundū dicendū, q Christus non enarrauit oīa opera misericordiæ, sed solum illa, quæ sunt maximæ necessitatis. Et hoc, vt euidentior appareat iustitia iudicantis in eos, qui res tam necessarias contempserūt, & tamē in alijs D locis sacræ Scripturæ fit mentio de sepeliendo mortuos, & comprobatur hoc, tanquā opus laudabile. Ista. n. est potissima laus Tobiæ, q circa mortuos sepeliendos solicite vigilabat Tobię 12. scilicet Quando tu orabas cū lachrymis, & sepeliebas mortuos: ego obtuli orationes tuas dño. Laudatur etiam Simō Machabæus, quia instruxit sepulchra pulcherrima patri, & matri, & fratribus 1. Macha. 13. Laudatur etiam Ioseph, quia patrem suum Iacob cū magno honore de Aegypto defunctum detulit in terram Chanaā ad sepeliendum Gen. 50. Iudæi quoque licet in ceteris male agerent, hoc tamen bene egerunt, quòd de pecunijs quas Iudas sibi retulit emerunt agrum in sepulchrum peregrinorum. infr. 27. Et ita in alijs locis scripturæ laudatur cura sepeliendi mortuos. Ad tertium dicendum, q vestire nudū opus misericordiæ est: non tamen oportet, q vestire quocunque modo, siue quacunq; veste sit opus misericordiæ, E quia quædam vestes sunt vltra pauperum necessitatē. Cibare etiam esurientes misericordiæ opus est, & tamen non oportet eis quoscunque cibos præstare, quia cibare paupęres delicatis cibis peccatū est, vt dicetur inf. q. 71. Aliter pōt dici, q aliquando cibi delicati nō pertinent ad delicias, sed ad necessitatem, & vestes præciosæ, vel molles non sunt ad ornatum, sed vertuntur in necessitatem. Et hoc est propter duo, s. propter infirmitatem, & pp pristinā consuetudinem. De infirmitate patet, quia infirmi sustentandi sunt delicatis cibis, & nobiles, & diuites vestibus mollioribus, ne natura grauetur de consuetudine pristina patet, s. propter dignitatis statum. Et est durum assuescere ad cibos rudes, & grossos, & vestes abiectas, & duras. Vnde non sunt cogēdi ad hoc, sicut dicitur 41. di. cap. Non cogātur diuites pauperū cibis vti. vtantur consuetudine infirmitatis suæ. Et pp

hoc Augu. in regula dicit his duobus generibus hominum magis subueniendum esse, quam alijs. Ad quartum dicendũ, quod licet multæ sint corporales necessitates, reducuntur tamen omnes ad illas septem species eleemosynarum corporalium. Nam regere cæcum, & sustentare claudum reducitur ad visitationem infirmorũ, quia per visitationem infirmorum intelligitur omne bonum, quod infirmis præstari potest. Cæcitas tamen, & claudicatio sunt quædã infirmitates. Subuenire etiam homini in quacunque necessitate, vel passione illata ab extra pertinet ad redemptionem captiuorum. Et ita benefacere eis, qui in carcere sunt liberando eos inde, aut quæcunque alia bona præstando pertinet ad redemptionem captiuorum. Vnde licet inter illas septem eleemosynas nõ ponatur: Christus tamen illud posuit bis inter opera pietatis infra 25. Et ita quoslibet alios defectus reducere possumus ad istas eleemosynas. Cũ autem dicitur de paupertate, quod nõ ponitur pro ea aliqua eleemosyna inter istas: dicendũ vno modo, quòd sicut pecunia est omnis res eo, quod omnia nummismate mensurantur, vt dicitur quinto Ethicorum, & sic pecunia æquiualet omnibus rebus, ita paupertas non est aliquis specialis defectus, sed continet omnes defectus, quia pauper sitit, esurit: nudus est, domicilium non habet, quia pecunia ei deest, ex qua omnia necessaria habentur ad supplendum hos defectus. Non ergo potuit dari aliqua specialis eleemosyna ad subueniendũ paupertati, sed omnes illæ sunt in remedium paupertatis, quia omnis eleemosyna datur indigenti supr. quæst. 22. indigens tamen, & pauper idem sunt. Aliter potest dici, quòd paupertati opponitur opulentia. Vel ergo volumus facere, quòd pauper desinat esse pauper, & hoc non erit, nisi dando ei opulentiam. Vel volumus, quod non pereat propter paupertatem, & hoc fiet dando ei necessaria. Primum non est eleemosyna, quia eleemosyna semper est opus pietatis, idest misericordiæ, & interdum est opus necessitatis: facere tamen aliquem diuitem, nunquam est opus necessitatis: immo & interdum malum est, quia quibusdam nociuum est diuites fieri, ideo nũ ponitur eleemosyna aliqua directa contra paupertatem, quia illa esset opulentia. Si secundo modo sunt multa necessaria pauperi licet non sub ratione paupertatis, idest quod nullum eorum directe paupertatem ostendit, & ideo remedia eorum non directe opponuntur paupertati. Et hoc modo illæ septem eleemosynæ supplent septem defectus corporales pauperum, quia diuites nulla harum rerum indigent. Et sic non ponitur hic specialiter aliquid, quod paupertati directe respondeat; omnia tamen illa septem opera misericordiæ releuatio paupertatis sunt.

Quot sint spirituales eleemosynæ, & an sufficienter enumerentur. Et quod defectus in spiritualibus inuenitur dupliciter. Et prædicare seu docere ex officio quibus competat, & quando quis obligetur alium docere.

Quæst. XXVIII.

QVæritur circa spirituales eleemosynas quot sunt, & an conuenienter enarrentur. Dicunt quidam, quod non enarrantur conuenienter, quia inter eas ponitur docere; eleemosyna autem interdum obligat pro tempore, vt dicetur infra quæst. 34. Non est tamen tempus aliquod determinatum docendi, nisi quando aliquis ignorans occurrit. Si ergo doctrina sit pars eleemosynæ videtur, quod quando occurrat ignorans aliquis docere teneatur eum, qui scit. Nullum tamen tempus est in quo ignorantes nõ occurrant, ideo sapiens omni tempore tenetur docere aliquos. Quod videtur inconueniens, quia nulli alteri rei vacare posset, ergo docere non est eleemosyna spiritualis. Item, quia doctrina est ad ignorantem. Nullus tamẽ est qui in aliquibus non sit ignorans: cum nemo omnia sciat & quilibet scit aliquid, quod alij nesciunt: licet alij simpliciter eum superent, ergo quilibet teneretur docere quemlibet si ignorauerit id, quod ipse scit. Sed hoc est inconueniens, quia multi ita docere debent, quod a nemine debent doceri, sicut illi quibus competit ex statu. Item quicunque determinat aliquam quæstionem docet quærentem, qui tamen dat consilium quæstionem determinat, quia consiliũ quæstio; iij. 3. Ethi. ergo consulere, & docere non debent poni,

F tanquam duæ eleemosynæ spirituales. Item videtur, quòd castigare nõ sit eleemosyna, quia eleemosyna est actus misericordiæ: corrigere tamen delinquentem est actus seueritatis, & iustitiæ, & non misericordiæ, ergo non debet poni inter eleemosynas spirituales. Dicendum, quòd septem sunt spirituales eleemosynæ, s. docere ignorantem: consulere dubitanti, consolari tristem: corrigere peccantem: remittere offendenti: supportare onerosos, & graues, & pro omnibus orare, quæ comprehenduntur hoc versu consule, castiga, solare, remitte, fer, ora. Instrue, qui nescit: vult, qui super astra quiescit, idest ista septem opera spiritualis misericordiæ Deus, qui super astra est vult a nobis fieri. Causa autem, & sufficientia horum habetur ex defectibus nostris cum eleemosyna sit ad releuãdum defectum. Et quia sunt eleemosynæ spirituales oportet, quod secundum varietatẽ

G spiritualium defectuum diuersificentur. Defectus enim in spiritualibus inuenitur dupliciter. Quia quidam est in eis, quæ pertinent ad hominem respectu Dei, & quantum ad hoc est orare, vt Deus remittat proximo peccata sua. Alio modo in eis, quæ pertinent ad homines inter se inquãtum vnus alteri impedit humanum auxiliũ. Et hoc quadrupliciter. Vno modo contra defectuum intellectus speculatiui, & sic est remedium per doctrinam. Secundo modo contra defectuum intellectus practici, & remedium huius est cõsilium, quia consilium est de agibilibus, doctrina vero de solis intelligibilibus: de quibus est scientia, & sapientia, vt patet 3. & 6. Ethi. Tertio modo contra defectuum passionalem partis appetitiuæ: inter cuius defectus grauissimus est tristitia, cui subuenitur per cõsolationem. Quarto modo ex parte actus inordinati est defectus, & accidit tripliciter.

H Vno modo ex parte ipsius peccantis inquantum procedit ab eius voluntate inordinata, & sic adhibetur remedium per correctionem, quia de peccato fit correctio. Secundo modo ex parte eius in quem peccatur. Et si sit peccatũ contra nos, remediũ adhibetur remittendo offensam. Si autem sit peccatum contra Deum, vel proximum: non est arbitrij nostri illud remittere, vt ait Hiero super Matt. Tertio modo ex parte sequelæ ipsius actus, ex qua grauantur peccãti conuiuentes, etiam præter intentionem ipsius peccantis. Et sic remedium adhibetur supportando, & maxime in his, qui ex infirmitate peccant ad Roma. 15. Debemus nos firmiores infirmitates aliorum portare. Et nõ solum inquantum infirmi sunt graues ex inordinatis actibus, sed etiam generaliter omnia ipsorum onera, & quotcunque aliorũ toleranda sunt ad Gala. 6. Alter alterius onera portate. Ad

I primum dicendum, quod docere ad eleemosynam pertinet, & tamen, sicut dare corporalem eleemosynam non cadit sub præcepto, nisi ad tempus necessitatis, vt alicui in necessarijs ad vitam subueniatur, ita ad doctrinam alterius non obligatur quis, nisi ex officio ei incumbat, sicut est in prælatis, & in his, qui aliorum curam gerunt. Et hoc verũ est, nisi necessitate salutis, s. siquis videat aliquem periturũ corporaliter, vel spiritualiter in aliquo casu speciali propter defectum consilij, aut ex quacunque ignorantia, tenetur ei consulere, vel docere ipsum si potest. Et hoc est si nõ esset alius cui ex officio competeret hoc, & esset promptus illud facere, quia tunc non esset vsurpandum alterius officiũ. Si tamen ille negligit: quilibet qui potest tenetur ad hoc, quia tunc maior est necessitas consilij, quam sit necessitas cibi in tempore famis. Alio autem tempore docere si ex officio nõ

K incumbit, supererogationis est. Ad secundum dicendum, quod non tenetur quilibet docere quemlibet, nec etiam in qualibet re. Primo, quia docere accipitur hic pro eleemosyna, & eleemosyna non datur, nisi indigenti. Non est ergo docere eleemosyna, nisi quantum ad illa, quæ sunt homini necessaria. Multa tamen ignoramus quorum cognitio nobis non est necessaria licet posset esse vtilis. Et ideo non oportet, quod circa quamlibet ignorantiam homo doceatur, sed solũ circa illam, quæ redundare posset in dispendium æternæ salutis, vel temporalis. Secundo, quia etiã si sit talis ignorantia, quæ nociua sit non tenetur quilibet docere quẽlibet: cum ad hæc nemo teneatur, nisi vel ex officio, vel in casu necessitatis non existente aliquo cui ex officio competat.

Ad tertium dicendum, quòd doctrina, & consiliũ non pertinent ad idem, cum cõsilium pertineat ad agibilia, doctrina autem ad speculabilia. Et licet consiliũ dicatur quæstio,

ctio,non est eadem quęstio in agibilibus,& speculabilibus,
sed vna pertinet ad consiliũ,& alia ad doctrinã. Ad quartũ
dicendum,quòd correctio peccatorum est eleemosyna, &
tamen quantum ad executionem operis pertinet ad seue-
ritatem iustitiæ, vt si quis corporaliter, aut verbis asperis
castigatur. Sed quantum ad intentionem castigantis per-
tinet ad misericordiam,quia castigans intendit hominem
à culpa liberare. Pertinet etiam ad effectum charitatis iux
ta illud Prouer.27. Meliora sunt verbera diligentis,quam
fraudulenta oscula odientis.

Quæ sint meliores eleemosynæ corporales an spirituales secun
dum comparationem ad inuicem. Et in quo eleemo-
syna minus indigenti data sit melior.
Quæst. XXIX.

QVÆRETVR quæ sint meliores eleemosynę cor
porales an spirituales. Dicunt quidam,ꝙ corporales
sunt meliores, quia laudabilius est facere eleemosynam
valde indigenti,quam in parua indigentia constituto.Cor
pus tamen cui subuenitur per corporales eleemosynas est
maioris indigentiæ,quam spiritus cui subuenitur per spiri
tuales,ergo corporales sunt meliores. Item tanto eleemo-
syna est magis accepta Deo,quanto pro ea minor recom-
pẽsatio hic recipitur. Et ideo,qui pro eleemosyna manem
gloriam recipiunt,dicuntur recepisse mercedem suam su-
pra in litera,s.quia pro ea aliquid recompensatum est. &
Luc.14.dicitur. Cum facis prandium,aut cęnam noli voca
re diuites,& amicos,ne forte ipsi te reinuitẽt,sed iubetur,
ꝙ vocemus pauperes, qui non possunt retribuere,& tunc
retribuet Deus. Et tamen in eleemosyna spirituali semper
est retributio,quia qui orat pro alio sibiipsi proficit: iuxta
illud Ps.34. Oratio mea in sinu meo conuertetur,idest ad
voluntatem meam. Et qui alium docet seipsum instruit,quia
plus de scientia acquirit,vel saltem habituatur plus in ea.
Non est autem sic in eleemosynis corporalibus,quia dans
ibi non proficit sibiipsi,sed potius de pauperatur per sub-
tractionẽ rerum,ergo magis meritoria est corporalis eleę-
mosyna,quam spiritualis. Item pertinet ad laudem elee-
mosynæ, ꝙ respiciens ex ea consoletur iuxta illud Iob.31.
Si despexi prętereuntem eo,ꝙ non haberet indumentum,
& absque operimento pauperem: si non benedixerunt mi
hi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus
est. Et ad Philemonem c. vnico gaudium magnum habui
in charitate tua,quia viscera sanctorum requieuerunt per
te frater. Sed pauperibus magis grata est eleemosyna cor-
poralis,quam spiritualis, ergo est magis meritoria, quam
spiritualis. Dicendum,ꝙ absolute,vel semper non potest
dici vnam istarum eleemosynarum esse meliorem altera,
quia interdum vna est melior interdum altera. Potest au-
tem comparatio istarum attendi dupliciter. Vno modo lo
quendo simpliciter,s.inquantum est eleemosyna spiritua-
lis,& inquantum est corporalis. Et tunc spiritualis excedit
corporalẽ tripliciter. Primo,quia id quod exhibetur in ea me-
lius est,s.donum spirituale,quod secundum se pręeminet
ad corporale: secundum illud Prouer.4. Donum bonũ tri-
buam vobis, legem meam, vt non delinquatis,s. Lex Dei
erat bonum donum,& tamen est spirituale,s.ad directio-
nem animæ. Secundo ratione subiecti,s.quia spiritus nobi
lior est corpore. Donum tamen spirituale in spiritu funda-
tur,vel spiritui proficit: corporale autem corpori. Vnde si-
cut homo magis tenetur sibiipsi prouidere quantum ad
spiritum,quam quantum ad corpus,ita ẽt proximo quem
debet diligere sicut seipsum,tenetur magis prouidere spi-
ritualiter,quam corporaliter. Tertio quantũ ad ipsos actus
quibus proximo subuenitur,quia ipsi actus spirituales sunt
nobiliores corporalibus, quia corporales sunt quodãmo-
do seruiles,sicut corpus est ad animæ seruitutem. Alio mo
do possunt considerari istę eleemosynæ secundum aliquẽ
casum particularẽ. Et potest tunc aliqua eleemosyna cor-
poralis præferri cuidam eleemosynæ spirituali, sicut me-
lius est cibare morientem fame, quam docere ipsum. Et
sic indigẽti melius est ditari,quàm philosophari. 1. Ethic.
quia cuilibet putatur esse felicitas in eo,quo maxime indi-
get,vt pauperi in diuitijs,ęgro in sanitate, & abiecto in po
testate. Simpliciter tamen melius est philosophari,quam

A ditari. Aliter potest dici, quòd eleemosyna habet effica-
ciam,& perfectionem, tam ex parte dantis, quàm ex par-
te accipientis. Ex parte autem dantis efficacia eleemosy-
næ attenditur, & mensuratur per cõditionem ipsius actus
quo proximo proficimus. Et sic simpliciter loquẽdo elee-
mosyna spiritualis dignior est, quia actus spiritualis di-
gnior est corporali: ex parte autem recipientis potest men-
surari eleemosyna dupliciter, vel ratione boni, quod con-
fertur, & sic adhuc eleemosyna spiritualis excedit corpo-
ralem. Vel ratione necessitatis,& sic quædam spirituales
sunt meliores quibusdam corporalibus, scilicet, illæ spiri-
tuales eleemosynæ, quæ ordinantur contra culpam sunt
simpliciter magis necessarię,quam quæcunque eleemosy-
nę corporales,quia magis vitanda est culpa, quam mors.
Ideo potius debet quis attendere ad proximum,vt auferat
B ei locum peccandi,quam vt prouideat sibi in quocunque
corporali defectu, etiam magis, quam vt impediat mortẽ
eius: quædam vero corporales eleemosynæ sunt meliores,
idest magis necessariæ quibusdam spiritualibus. Vt illæ
corporales eleemosynæ per quas vita sustentatur,vel libe-
ratur quis à morte sunt magis necessarię,quam spirituales
illæ,quæ faciunt solum ad bene esse, vt docere, vel consu-
lere alicui in casu,in quo ista non sunt omnino necessaria.
Eleemosynæ tamẽ spirituales cęteris paribus semper sunt
meliores corporalibus; vt necessariæ spirituales sunt me-
liores ꝙ corporales necessarię, & spirituales,q̃ sunt de be-
ne esse sunt meliores corporalibus, quæ sunt de bene esse,
Corporales tamen necessarię sunt meliores, quam spiri-
tuales de bene esse. Vocantur spirituales necessarię illę per
quas euitatur mors spiritualis, scilicet culpa vel peccatum
C immediate,scilicet quando quis per errorem,vel aliàs erat
proximus peccato,& alius consulendo, & docendo distra-
hit eum ne peccet, liberat eum à morte. Dico autem im-
mediate,quia omne consilium, & doctrina moralis quan-
docunque detur est ad liberandũ hominem à morte, quia
per hoc dirigetur, vt caueat peccatum, & tamen non dici-
tur esse illud consilium, vel doctrina eleemosyna spiritua-
lis necessaria; nisi quando erat quis promptus ad peccan-
dum per ignorantiam,vel malum desiderium, & per con-
silium,& rectam suasionem dissuadetur. Aliàs autem di-
cetur eleemosyna de bene esse. Corporalis eleemosyna
necessaria est ista, per quàm quis liberat proximum à mor
te,vel à graui malo,quòd ei imminet,nisi succurratur sibi.
Non debet autem accipi necessitas,vel articulus necessita-
tis multum stricte, scilicet, quando aliquis est in articulo
D mortis, quia etiamsi solum debeat quis membro mutila-
ri,aut verberari,aut fieri seruus, vel perdere bona omnia,
aut magnam partem,nisi pro eo aliquid fiat dicitur esse in
necessitate,& tenemur tunc succurrere, quia etiam inimi-
cis tenemur benefacere in talibus necessitatibus, vt osten-
sum est pręcedenti cap. q.346. Dicuntur omnes alię elee-
mosynæ tam corporales,quàm spirituales de bene esse, qñ
recipiens est positus extra casum necessitatis corporalis, &
spiritualis: licet ista,quæ dantur sibi nunc extra necessita-
tem proficiant sibi ad hoc, quòd non incidat in necessita-
tem,vel quòd possit ab ea liberari si inciderit. Ad primum
dicendum, quod omnes comparationes supra positę de
eleemosynis procedunt de comparatione ipsarum in seip-
sis: secus autem de comparatione quantum ad intentionẽ
dantis. Quia tamen potest esse deuotio dantis, quòd mi-
E nima eleemosyna corporalis sit magis meritoria, quà om-
nes eleemosynę spirituales. Quia tamen ista quantitas
meriti,quę se habet ex parte intentionis non est specialius
in eleemosyna,quà in ceteris operibus bonis,sed in omni-
bus fit istud,ideo non cõparantur eleemosynę conuenien-
ter inter se per istam efficaciam meriti,quòd accidit eis ex
parte intentionis,sed comparantur per seipsas, vt supra di
ximus. Et cum dicitur,quòd eleemosyna est laudabilior,
quæ datur magis indigenti: dicendum,quòd ceteris pari-
bus est verum. Et tamen interdum est melior eleemosy-
na data minus indigenti,vt si ille sit melior, & melioribus
indigeat. Vt si duo viri essent in aliquali necessitate famis,
vel nuditatis inęqualiter, & vnus esset valde vtilis reipu-
blicę,vt si esset bonus prælatus,vel aliquis vir excellens,&
esset alius vir rusticus, quasi in nullo vtilis alijs, & esset in
necessitate aliqualiter maiori, magis succurrendum erat
viro

viro excellenti, qui erat in minori necessitate, & illa erat melior eleemosyna, ita in spirituali eleemosyna est, quia ipsa semper datur meliori, idest spiritui, qui est melior, quàm corpus, & datur de melioribus, quia dona spiritualia sunt meliora, quam corporalia, ideo licet sit aliqualiter maior necessitas ex parte corporis, quam ex parte animæ, poterit esse melior eleemosyna spiritualis, quam corporalis: dum tamen ex parte corporis non sit omnimoda necessitas: ex parte autem animæ solum bene esse, quia tunc eleemosyna corporalis est melior, & potius ipsa danda est, quam spiritualis, vt fame morienti potius dandus est cibus, quam doctrina, vel consilium. Ad secundum dicendum, quod recõpensatio in eleemosyna, vel beneficio non minuit meritum, nec laudem operis, sed solum intẽtio retributionis, quando ea intentione opus fit, vt hic retributio recipiatur. Si autem non sit intenta, etiamsi sequatur non nocet. Et G sic est de gloria humana, quam si quis intendat in opere, perdit mercedem supra in litera. Si tamen eo non intendente ipsa sequatur nõ minuitur virtus, nec meritum: immo donum quoddam Dei est, vt magis ipse laudetur in operibus nostris, quæ ipso donante nos operamur, & proximi ex hoc ædificemur. Sic dicit Salustius de Catone, quod quo magis gloriam fugiebat, eo magis ipsum gloria sequebatur. Ita ergo in spiritualibus eleemosynis cum non intendat operans retributionem in eis, licet sequatur quidã fructus operanti, non minuitur aliquid de merito ac si nullus fructus sequeretur operando. Ad tertium dicendum, quòd licet quis gaudeat magis suscepta corporali eleemosyna, quam spirituali non sequitur, quod sit melior eleemosyna corporalis, quia ita gaudemus generaliter magis in bonis corporis, quam animæ. Et tamen bona animæ sunt H meliora bonis corporis. Quia tamen bona corporis sunt nobis magis nota, quia cognoscuntur sensu, qui est omnibus communis: bona autem animæ sola ratione cognoscuntur in qua plurimi deficiunt: necesse est, quod communitas hominum putet maiora esse bona corporis, quam animæ, & consequenter magis in eis gaudeat, immo plurimi sunt, qui nullo modo bona animæ cognoscunt, sed sola bona corporis putant esse bona, sic dicit Arist. 7. Ethic. quòd aliæ delectationes sunt maiores corporalibus, propter has tamen solas cognitas esse, has solas esse existimabant. Et sic, quòd pauperes magis gaudeant de eleemosynis corporalibus, quam de spiritualibus, prouenit ex hoc, quòd ipsi minus sentiunt defectus spirituales, quam corporales. Et hæc est imperfectio ipsorum. Eleemosyna autem non mensuratur per quantum acceptat eam recipiens, sed per I quantum acceptare debet, quia alias meritum operantis perderetur ex arbitrio recipientis, quod falsum est, quia posset interdum sic totum meritum dantis eleemosynam frustrari, vtpote si accipiens putaret eam nullo esse dignã, idest nihil valere. Erunt ergo spirituales eleemosynæ meliores simpliciter, & etiam, ceteris paribus, licet accipientes de eis non multum gaudeant.

An eleemosyna corporales habeant aliquem effectum spiritualem. Quæ tripliciter quidem considerari potest. Quæst. XXX.

QVÆRETVR de effectu eleemosynæ. Et primo an eleemosynæ corporales habeant effectum aliquem spiritualem. Dicunt quidam, quòd non. Effe- K ctus enim non est melior sua causa, sed bona spiritualia sunt maiora corporalibus, ergo eleemosynę corporales nõ habent spiritualem effectum. Item si detur corporale, vel temporale pro spirituali est Symonia, quę est vitium detestabile, ergo non est danda eleemosyna corporalis, vt spiritualis aliquis effectus inde sequatur. Item quando multiplicabatur causa, multiplicabatur effectus, si ergo eleemosyna corporalis spiritualiter proficeret sequeretur, quòd maior eleemosyna corporalis magis proficeret spiritualiter, sed falsum est, quia aliqui parum dantes magis merentur, quam magna dantes, vt patet de vidua paupere offerente duo minuta Luc. 21. quam Christus dixit obtulisse plus omnibus, ergo eleemosyna corporalis non habet spiritualem effectum.

Dicendum, quod corporalis eleemosyna potest habere F effectum spiritualem. Dicitur enim spiritualis effectus meritum aliquod apud Deum, vel acceptatio aliqua operis nostri ad aliquod bonum facta ab ipso. Potest tamen interdum quis per eleemosynam mereri vitam ęternam: immo per eleemosynam maxime ponit Christus nos mereri apud Deum, quia Luc. 11. dicitur date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis. Et supra in litera dicitur. Sit eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus, qui videt in abscondito reddet tibi, & infra 25. vbi Christus recipit bonos ad vitam ęternam, & ponit actus per quos meruerunt illam, solum ponit actus eleemosynę corporalis, scilicet cibare esurientem potare sitientem, & sic de alijs. Habet ergo eleemosyna corporalis spiritualem effectum in merendo, etiam acceptatur à Deo, tanquam satisfactoria pro peccatis. Vnde Iudas Machabæus fecit offerri duodecim G millia dragmas in Ierusalem pro peccatis mortuorũ 2. Machab. 12. Et hoc planum est, quia quęcunque opera possunt esse meritoria vitę ęternę possunt à fortiori esse satisfactoria pro peccato, quia ad merendum requiritur, quòd sit actus bonus, & in charitate factus: ad satisfaciendum autem sufficit actum esse bonum, & sponte factum, licet non sit in charitate factus, vt aliqui volunt. Sed falsum est, vt ostensum est, supra quæst. 170. Requiritur enim ad satisfaciendum pro peccato actum esse meritorium: secus autem ad satisfaciendum præcepto. Et sic eleemosyna est ad satisfaciendum pro peccatis. Nam Daniel dixit Nabuchodonosor. Peccata tua eleemosynis redime Daniel. 4. quasi non esset alia via conuenientior ad satisfaciendum pro peccatis. Et de hoc etiã bene intelligitur illud Luc. 11. Date eleemosynã, & omnia mũda sunt vobis, idest emun- H dabimini ab omnibus peccatis vestris. Habet ergo eleemosyna corporalis effectum spiritualem. Pro hoc tamen dicendum, quod eleemosyna corporalis potest tripliciter considerari. Vno modo secundum suam substantiam. Et secundum hoc habet effectum, nisi corporalem inquantũ supplet indigentiam proximorum. Et ista est causa quare datur eleemosyna, scilicet vt indigentia proximi releuetur supra q. 22. Secundo modo potest considerari ex parte causæ suæ, scilicet inquantum aliquis dat eleemosynam corporalem propter dilectionem Dei, & proximi. Et quantum ad hoc habet effectum spiritualem. Nam ad gratiam pertinet Ecclesiast. 29. eleemosyna viri gratiam hominis, quasi pupillam conseruabit. Et eod. cap. dicitur. Perde pecuniam propter fratrem, & pone thesaurum in præceptis altissimi, & proderit tibi magis, quam aurum: dans elee- I mosynam dicitur perdere, quia id, quod dat subtrahit de rebus suis, & per hoc realiter minuuntur. Ponitur autem thesaurus in præceptis altissimi, quãdo vt obediamus Deo iubenti benefacere proximo benefacimus ei, & per hoc expendimus thesaurum. Illud autem prodest plus, quam aurum, idest prodest spiritualiter ad vitam ęternam. Nam si esset solum effectus corporalis ex eleemosyna non prodesset plus quam aurum, quia aurum ponitur res preciosissima inter metalla, & per illud cetera accipiunt precium, quia est, quasi mensura omnium, quæ valorem habent. Tertio modo potest cõsiderari ex parte effectus, idest obligationis, quam causat in suscipientem. Et sic etiam habet effectum spiritualem inquantum suscipiens tenetur orare pro dante, & mouetur per hoc ad illud Ecclesiastici 29. Conclude eleemosynã in sinu pauperis, & hęc pro te exo- K rabit ab omni malo, idest, vt liberet ab omni malo. Et potest intelligi hæc exorabit pro te, idest obligabit suscipientem ad orandum pro te, vel exorabit pro te, scilicet, quòd licet suscipiens non oret pro te, eleemosyna tamen orabit, quia non peribit fructus boni operis, etiamsi suscipiens ingratus sit, quia Deus retribuet pro eleemosyna in resurrectione iustorum Luc. 14. Ibi tamen non dantur, nisi bona spiritualia, scilicet vita ęterna. Corporalis ergo eleemosyna ad spiritualium effectum proficit. Ad primũ dicendum, quòd argumentũ istud tenet de corporali eleemosyna secundum substantiam suam. Nam non potest aliud efficere, nisi releuare indigentiam suscipientis eleemosynam, tamen inquantum fit propter Deum ex charitate habet fructum spiritualem, vt dictum est. Ad secundum dicendum, quòd dans eleemosynam non intendit emere aliquid spirituale pro temporali, quia tunc à pau-

pere

pere cui eleemosynam dat deberet recipere illud, & tamē à Deo recipit, ideo non est intentio symoniaca, nec opus, sed intendit per actum charitatis quem habet in Deum, & in proximum mereri vitam æternam. Et tunc vtrunque est spirituale bonum maxime, quia symonia realiter, vel mentaliter non contrahitur, nisi inter illos, qui spiritualia vendere non possunt, nec emere, quia non sunt domini. Deus autem dominus est omnium, ideo cum ipso nulla symonia committetur etiamsi possemus habere cum eo formam contractus symoniaci. Secus autem de hominibus, quia nullus quantæcunque potestatis sit, est simpliciter dominus rerum sacrarum, sed minister etiam Papa, qui summus est, ideo etiamsi ipse res sacras vendiderit peccat, & forte grauius, quam ceteri, licet non incurrit in pœnas symoniacorum, quia illæ sunt de iure humano ab eo, vel à suis prædecessoribus, qui non sunt maiores eo in potestate, ideo non possunt eum ad aliquid obligare,

Ad tertium dicendum, quòd eleemosyna quanto maior esset tanto est magis meritoria, eleemosyna autem viduæ licet fuit parua ex parte rei. fuit magna ex parte affectus, ideo multum meruit. Quid tamen sit maius in eleemosyna an quantitas rei, vel affectus dicetur infra quæstio. 33.

An eleemosyna liberet morientem in peccato mortali a pœna inferni, qua tamen liberat in hac vita homines à mortali. Quæst. XXXI.

QVæretur, an eleemosyna liberet hominem morientem in peccato mortali à pœna inferni. Dicunt quidam, quòd sic, quia Tobiæ 4. dicitur. Eleemosyna ab omni peccato liberat, & non patitur animam ire in tenebras; sed in hoc nulla esset excellentia eleemosynæ si illos liberaret à tenebris, qui nō sunt debitores tenebrarum, ergo etiam morientes in peccato mortali, qui tenebrarum debitores sunt, ĝà tenebris inferni liberat. Item dicit Ambro. & est Glo. 1. Ti. 4. super illo verbo pietas ad omnia valet, scilicet, Pietatem autem sequens si lubricum carnis patietur vapulabit quidem, sed non peribit. Non potest tamen intelligi de lubrico veniali, vel de illo de quo quis pęnitet, quia etiam sine eleemosyna per illud lubricum non periret, ergo decedentes in mortali liberantur per eleemosynam à pœnis inferni. Dicendum, quod à pœnis inferni postquam quis eas incurrit nihil est, quòd liberet, quia nullus liberatur à pœna inferni, nisi per Dei gratiam. Gratia enim Dei est vita æterna ad Rom. 6. Sed ille, qui decedit in peccato mortali caret gratia, ideo nec per eleemosynam, nec per aliquid aliud potest inde liberari. Est enim causa pœnæ infernalis ipsa culpa mortalis. Manente autem causa manet effectus eius. Vnde cum ab eo, qui in peccato mortali moritur non possit vlterius culpa auferri, sicut nec à dęmonibus, quia quòd in hominibus est mors, in dœmonibus est casus, vt dicit Damascenus patet, quia nec eleemosyna facta ab isto ante mortem, nec facta ab aliquo alio pro eo post mortem eius poterit liberare eum, qui decessit in mortali à morte inferni. Et ita est de ceteris operibus, quia nullum inde liberat hominem, siue fuerit factum in charitate, siue sine charitate, quia deuenit homo iam ad eum casum in quo nihil sibi prodesse potest. Ad primum dicendum, quòd liberat eleemosyna hominem à tenebris inferni eo modo quo liberat hominem à peccato mortali, quia ista se habent consequenter. Liberat autem eleemosyna à peccato mortali hominem existentem in hac vita dupliciter, scilicet, impediendo futurum peccatum, sicut alia opera meritoria, quæ hominem confirmant in gratia ne cadat: vel liberat à præterito inquantum disponit eum, qui iam in peccatū incidit ad gratiam recuperandam, sicut faciunt cetera bona opera de genere bonorum facta recta intentione. Et sic dicetur eleemosyna liberare à tenebris inferni, id est, impedire hominem ne incidat in peccatum mortale per quod mereatur pœnas inferni, vel postquam iam meruit pœnas inferni incidendo in mortale liberat ipsum ab illis disponendo ad gratiā per quam cesset obligatio pœnarum inferni. Ad secūdum dicendum, quòd dictum Ambrosij intelligitur de lubrico carnis causante peccatum mortale. Quod autem dicitur non peribit; non est intelligendum secundum necessitatē, id est, quòd necesse sit, quod non pereat, quia vacantes eleemosynis interdum æternaliter pereunt, sed secundum quandam dispositionem, quia per hoc, quòd operibus misericordiæ aliquis vacat existens in peccato mortali disponit se ad gratiam, vt non facile permittatur à Deo ire in perditionem. Vel potest intelligi de efficacia veniali eleemosynæ, scilicet, ipsa, quòd pœnam diminuit: inquantum dicit, quòd vapulabit, sed non peribit, quia vapulare minus est, quam perire. Sed præcedens sensus melior est,

An eleemosyna sit magis satisfactoria, quam oratio, vel ieiunium. Et eius laudabiles effectus exponuntur, & quæ nobis emolumenta etiam ab oratione, & ieiunio perueniant. Et singula eorum trium quibus vitijs repugnent. Quæst. XXXII.

QVæritur cum eleemosyna sit pars satisfactionis, sicut oratio, & ieiunium, an sit magis, vel minus satisfactoria, quam oratio, & ieiunium. Aliqui dicunt, quòd eleemosyna sit minus satisfactoria, quia dixit Christus, infra 27. Hoc genus dœmoniorum in nullo deijcitur, nisi in ieiunio, & oratione, nec fit aliqua mentio ibi de eleemosyna, ergo ieiunium, & oratio sunt magis satisfactoria ad delendum peccatum, quam eleemosyna. Item opera satisfactionis sunt pœnalia, quia istud est de necessitate satisfactionis, ieiunium tamē est magis pœnale, quam eleemosyna, oratio autem est opus magis Deo acceptum, quam eleemosyna inquantum maiorem familiaritatem cum Deo acquirit homo per orationem, quam per eleemosynam, quia colloquitur Deo ille, qui orat, quod non facit ieiunans, ergo eleemosyna est minus satisfactoria, quam oratio, & ieiunium. Dicendum, quòd eleemosyna videtur esse magis satisfactoria, quam ieiunium, & oratio quantum est ex seipsa, licet possit interdum ieiunium, vel oratio magis satisfacere. Et hoc erit secundum dispositionem ieiunantis, & orantis, scilicet, si ex maiori charitate, & feruore deuotionis aliquis ieiunet, vel oret, quam det eleemosynam, quia hoc modo quodlibet opus quantumcunque paruum potest effici excellentius alio. Hoc tamen non pertinet ad genus aliquarum operationum, sed omnibus est per accidens. Etiam potest considerari dispositio operantis quantum ad difficultatem operis, quia aliquis est ita dispositus, quòd difficilius est ei ieiunare, quā eleemosynam dare, vel difficilius orare, quam ieiunare, quia tunc illud opus, quod fuerit difficilius, indigebit maiori charitate ad hoc, quòd sponte fiat, & erit illud magis meritorium, quia fit ex maiori charitate, & intentione. Erit etiam magis satisfactorium, quia est magis pœnale, & esse pœnale pertinet ad satisfactionem. Hoc etiam modo in ceteris operibus considerari potest. Et tamen istud non est comparare ista opera ex genere suo, sed per accidens, scilicet, ex dispositione operantis. Si autem comparentur per se videtur eleemosyna magis satisfactoria, quia prima Timo. 4. super illo verbo pietas ad omnia valet dicit Glo. Omnis summa disciplinæ Christianæ est in misericordia, & pietate, sed in illo consistit summa rei, quòd est illius rei præcipuum, ergo eleemosyna est præcipua inter partes satisfactionis. Pro quo considerandum, quòd efficacia satisfaciendi inuenitur in tribus partibus satisfactionis, sicut quælibet virtus potentialis, quæ est totum potentiale inuenitur in partibus suis potentialibus. Sed ista est conditio totius potentialis, quòd in vna parte sua inuenitur cōplete, in alijs autem inuenitur diminute. Sicut animæ virtus est totum potentiale, quæ inuenitur in tribus gradibus animę, scilicet, rationali, sensiuuo, vegetatiuo. In rationali autem inuenitur virtus animæ complete, quia tota virtus animę ibi continetur, in sensitiuo autem inuenitur diminute, sed adhuc magis diminute inuenitur in vegetabili, quia rationale includit perfectionem cuiuscunque animę, & ideo habet intra se sensiuuum, & vegetatiuum. Sensitiuum autem continet in se vegetatiuum, & nō conuertitur, vegetatiuum autem nullam aliam virtutem animę continet, nisi seipsum. Ita est in eleemosyna, oratione, & ieiunio, quę sunt tres partes potentiales satisfactionis, & eleemosyna continet complete virtutem satisfactionis,

F oratio autem, & ieiunium continent virtutem satisfactionis incompletę. Quia sicut rationale continet in virtute sensitiuum, & vegetatiuum, ita continet eleemosyna, orationem, & ieiunium, & non continetur ab aliquo eorũ, & sicut sensitiuum continet vegetatiuum, & non continetur ab eo, ita oratio continet ieiunium in virtute, & non continetur. Et sicut vegetatiuum nihil continet, nisi seipsum de gradibus animæ, ita nihil continet ieiunium de partibus satisfactionis, nisi seipsum. Patet primum. Nam eleemosyna continet orationem, & ieiunium. De oratione patet, quia eleemosyna constituit eum cui datur debitorem ad orandum, & ieiunandum, & alia opera bona faciendum pro eo a quo recepit, & specialiter ad orandum. Secundo, quia eleemosyna data propter Deum est, quasi quædam oblatio Deo facta. Vnde Philosophus dicit 4. G Ethicor. quòd dona habent aliquid simile Deo sacratis. Oblatio autem Deo facta habet vim orationis, & sic eleemosyna continet orationem. De ieiunio, patet inquantum eleemosyna respicit bona exteriora, quæ per ipsam distribuuntur, quę pertinent ad conseruationem corporis. Subtractio autem bonorum exteriorum est quædam afflictio hominis. Quia sicut ieiunando homo corpus suum macerat, & affligit, ita etiam dando bona exteriora per quæ corpus conseruatur est macerare corpus. Et sic eleemosyna quoddam ieiunium est. Est ergo eleemosyna excellentior oratione, & ieiunio, quia vtrunque simul continet. Oratio tamen aliquo modo videtur excellentior eleemosyna, per quandam familiaritatem, quam homo habet cum Deo in orando, quæ non est in eleemosyna. Et tamen adhuc eleemosyna excedit in hoc, quòd qui pro se orat H vnus est, eleemosyna autem constituit multos oratores pro vno. Oratio autem excedit ieiunium, & continet ipsum, quia oratio etiam est quoddam ieiunium cum in ieiunio nihil sit, nisi quædam corporis maceratio, oratio autem hoc facit, quia ipsa eleuat mentem in Deum, & per hoc causat quandam corporis debilitatem, quia anima eleuata in Deum non potest perfectè vacare operationibus naturalibus, quibus vegetatur corpus, ideo necessario maceratur. Sicut videmus in hominibus habentibus magnas solicitudines. Nam macerantur in corpore, & efficitur vita eorum breuior. Et vltra hoc oratio habet quandam eleuationem animi in Deum, per quam homo accedit ad quandam Dei familiaritatem, quæ non habetur per ieiunium, quòd secundum seipsum solum consistit in carnis maceratione. Et sic patet, quòd eleemosyna habet vim sa- I tisfaciendi abundantius, quam oratio, & ieiunium, & oratio habet istam vim plus quam ieiunium. Et ideo cum de satisfactione agitur magis fit mẽtio de eleemosyna, quam de alijs, & ipsa inducitur magis, vt medicina vniuersalis omnis morbi, quam ieiunium, & oratio. Et ob hoc in sacra Scriptura de illa fit magis mentio Lucæ vndecimo capitulo. Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis, id est, mundabimini ab omni debito causato per peccatum. Et Daniel quarto capitulo, dicitur. Peccata tua eleemosynis redime. Et Tobiæ 4. cap. Eleemosyna ab omni peccato liberat, & non patitur animam ire in tenebris. Et 1. Timot. 4. cap. Pietas ad omnia valet, id est, misericordia cuius actus est eleemosyna.

Ad primum dicendum, quòd eleemosyna magis satisfactoria est generaliter pro omni peccato præterito, quam K oratio, & ieiunium, tamen quantum ad præseruandum a peccato futuro oratio, & ieiunium habent interdum maiorem efficaciam, quam eleemosyna. Et sic erit eleemosyna simpliciter magis satisfactoria, quam oratio, & ieiunium, quia satisfactio non est, nisi de malo præterito. De futuro autem non est satisfacere, sed cauere ne fiat. Hoc autem quia oratio, & ieiunium præseruant a quibusdam malis futuris non solum in ratione meriti, sed etiam per modum contrariæ consuetudinis ad illud vitium, vel per hoc, quòd directè tollitur materia, vel occasio illius vitij, & sic ieiunium directè est contra vitia carnis, oratio autem contra vitia animæ, inquantum per hoc, quòd homo orationi intendit eleuando mentem in Deum non est locus prauis cogitationibus, quæ per ocium animi subintrant. Sic dicit Glo. infra 17. cap. quòd ieiunio sanantur pestes corporis, oratione autem pestes animæ. Et sic Christus dicens hoc genus dæmoniorum non eijcitur, nisi in ieiunio, & oratione, potuit significare, quòd aliqua vitia sunt, quæ sunt, quasi quoddam genus dæmoniorum, & non expelluntur, id est, non possumus eis resistere, nisi in ieiunio, & oratione. Sed hoc non pertinet ad satisfactionem.

Ideo dicendum, quòd proprie sumpta satisfactione, quod est liberari a debito causato per peccatum, eleemosyna magis satisfacit, quam oratio, & ieiunium. Assumendo autem large satisfacere, id est, prodesse contra peccatum ad hoc, quòd euitetur peccatum futurum, dicendum quòd aut istud prodesse est per modum meriti, aut per modum contrarietatis ad vitium illud. Primo modo magis proficit simpliciter eleemosyna, quam oratio, & ieiunium. Secundo modo interdum prodest magis oratio, vel ieiunium, interdum autem magis eleemosyna.

Primum patet, quia per modum meriti dicitur proficere aliquod istorum, inquantum homo faciens hæc meretur apud Deum, vt quia sunt actus boni, & in charitate facti; & propter hoc præseruat eum Deus, ne incidat in peccatum, quem forte non præseruaret nisi per istum actum bonum mereretur a Deo præseruari. Et quantum ad hoc magis præseruatur homo per eleemosynam, quam per orationem, & ieiunium. Quod patet, quia ista præseruatio fuit per modum meriti. Quanto ergo fuerit meritum maius, tanto homo magis pręseruabitur, & a pluribus peccatis, eleemosyna tamen secundum se est magis meritoria quam oratio, & ieiunium, quia continet ista duo in se, sicut rationale continet sensitiuum, & vegetatiuum, vt ostẽsum est. Ideo per eleemosynam magis homo a Deo præseruabitur ceteris paribus, id est, quòd sit tanta eleemosyna, quanta est oratio, & ieiunium accipiendo in eis æqualitatem æquiuoce. Sicut quando comparamus albedinem ad nigredinem in remissione, vel intensione, dicendo quòd tantum habet iste de albedine, quantum ille de nigredine.

Secundum patet, quia oratio repugnat directè cuidam vitio, scilicet superbiæ spiritus, & tollit locum prauis cogitationibus. Propter hoc, quòd occupat mentem eleuando eam in Deum. Ieiunium autem directè repugnat vitijs carnis, quia macerat carnem, vt Terentius dicit.

Sine cerere, & Baccho friget venus.

Eleemosyna autem repugnat directè auaritiæ. Ideo ad humiliandum spiritum superbum, & ad tollendum prauas cogitationes oratio est efficacior, quam ieiunium, & eleemosyna. Ad comprimendum autem vitia carnis ieiunium potentius est. Ad resistendum autem auaritiæ eleemosyna vtilior est. Ideo sicut quoddam genus dæmoniorum est, id est, quędam peccata, quę non eijciuntur, nisi in ieiunio, & oratione, scilicet, superbia spiritus, prauæ cogitationes, vitia carnis, ita est quoddam genus dæmoniorum, quod non eijcitur, nisi in eleemosyna, scilicet, peccatum auaritiæ. Præseruari autem isto modo a vitijs non est per modum meriti, sed per contrariam consuetudinem. Quod patet, quia si quis ieiunet solum propter inanem gloriam nihil meretur, & tamen per hoc carnis vitia comprimuntur, cum iste vere maceretur. Et idem de eleemosyna data propter inanem gloriam, quæ meritum non habet, & tamen assuefacit hominem ad liberalitatem, & inducit contrariam dispositionem ad auaritiam. Est ergo eleemosyna simpliciter magis satisfactoria, quam ieiunium, & oratio.

Ad secundum dicendum, quòd in opere satisfactorio requiritur, quòd sit aliquo modo pœnale, principalius tamen in eo est ipsa bonitas operis, quam pœnalitas. Et quia eleemosyna habet plus de ratione boni, quam ieiunium, & oratio, vt dictum est, & hoc quia habet se immediatius ad charitatem, est magis satisfactoria, quam ieiunium. Nam ieiunium secundum se non dicit actum charitatis, sed actum temperantiæ, vel continentiæ: eleemosyna autem pertinet propinque ad charitatem, quia est actus exterior. Bonitas tamen in opere virtutis est magis, vel minus secundum, quòd magis, vel minus accedit ad charitatem, quę est mater, & forma omnium virtutum, & propter quam solam ceterę sunt Deo acceptę. Est etiam eleemosyna excellentior quam oratio licet oratio faciat hominem Deo magis familiarem, quia tamen eleemosyna

conti-

contioet orationem cõstituendo sibi multos debitores ad orandum pro se, prçualebunt orationes multorum, quam oratio vnius ad impetrandum remissionem peccatorum, quod est satisfacere.

An sit principalius in eleemosyna id, quod datur, vel intentio dantis. Et quomodo potest attendi dupliciter satisfactio. In quo monentur confessores pro reiteratione confessionum, & pœnitentijs imponendis. Et eleemosyna quomodo sit meritoria, & quomodo satisfactoria.

Quæst. XXXIII.

QVæretur quid in eleemosyna sit principalius an id, quod datur, vel intentio dantis.

Dicunt quidam, quòd datum magis attenditur, quam intentio, quia solemus dicere in suffragijs defunctorum, magis iuuari illos, & citius liberari, pro quibus maiores eleemosynæ fiunt, si tamen attenderetur magis intentio posset aliquis pro quo fiunt paruæ eleemosynæ liberari citius de pœnis æqualibus, quam ille pro quo magnæ fiunt, ergo magis attenditur id, quòd datur, quam intentio dantis.

Item efficacia eleemosynæ consistit in satisfaciendo pro peccatis, & tamen vbi datur maior eleemosyna, satis fit pro maiori peccato. Quod patet, quia si alicui imponitur eleemosyna in satisfactionẽ pro aliquo peccato, quanto fuerit peccatum maius, tanto imponitur maior eleemosyna facienda; ergo magis consistit virtus eleemosynæ in eo, quod datur, quam in intentione dantis.

Dicendum, quòd intentio id dando potest esse duplex, scilicet, propter Deum, vel propter aliam causam, vt inanem gloriam, vel aliàs. Si secundo modo non possunt comparari ista, quia intentio hæc tollit totam virtutem operis, ita quòd nihil proficit in respectu ad Deum, quia qui ex inani gloria aguot perdiderunt mercedem suam, vt dicitur supra in litera, & tunc tam intentio, quam opus nihil valet. Istud autem planum est intelligendo ad merendum, & tamen ad satisfaciendum est dubium, an valeat, quia ad merendum requiritur, quòd opus fiat in charitate, & propter Deum, ad satisfaciendum autem secundum quosdam (licet est falsum) sufficit, quòd opus bonum sit, & sponte fiat etiam si non in charitate. Et sic licet propter inanem gloriam quis agat, videtur, quòd opus sit satisfactorium licet non meritorium.

Dicendum, quòd satisfactio potest attendi dupliciter, vel quantum ad Deum, vel quantum ad hominem etiam loco Dei præsidentem.

Si secundo modo dicendum, quòd satisfactio çqualiter fit, siue propter solam inanem gloriam fiat, siue propter Deum, vt qui tenetur alteri ad soluendum centum, si soluat solum propter inanem gloriam, quam consequitur soluendo, & aliàs non intendebat soluere, æqualiter satisfacit, sicut si solum solueret propter Deum, vel quia erat debitum. Idem autem si alicui in foro pœnitentiæ fuerit impositum dare eleemosynam si illam det propter solam inanem gloriam, adhuc satisfacit ad hoc, quòd non dicatur transgredi præceptum confessoris, nec teneatur reus, tanquam pro violato prçcepto sibi dato. In hoc tamen aduertendum est, quòd iste, qui complet eleemosynam sibi a sacerdote iniunctam, aut agit propter inanem gloriam, quam inde se putat consequi, & aliàs non daret illam eleemosynam etiamsi mandasset sacerdos, aut dat, quia sacerdos mandauit, & tamen desiderat humanam gloriam ex hoc opere. Primo modo dicitur agere propter solam inanem gloriam. Secundo modo agit propter inanem gloriam, sed non propter illam solam, vel non principaliter propter eam. Vtroque tamen modo satisfacit mandatis sacerdotis, quantum ad hoc, quòd non dicatur inobediens ei. Et sic quantum ad hominem opus est satisfactorium etiam factum ex inani gloria. Si autem quãtum ad Deum consideretur. Dicendum, quòd si totaliter fiat propter inanem gloriam, non erit opus satisfactorium, vt si quis teneatur pro peccatis de quibus confessus est ad certam pœnam Deo obligatus, si autem ex mandato sacerdotis, vel ex proprio arbitrio faciat eleemosynas, vel ieiunia,

A aut alia opera bona propter solam inanem gloriam, nullo modo sunt satisfactoria ista opera, quia cum quis tenetur alicui, nunquam satisfacit, nisi soluat ei cui tenetur. Ad pœnam tamen manet homo obligatus soli Deo post remissionem peccati. Non potest ergo tolli illa pœna, nec aliqua pars eius, nisi Deo satisfiat. Pro illa satisfacere autem est compensationem quaodam dare. Qui tamen agit propter solam inanem gloriam nihil Deo dat, quia propter eum nihil agit, nec aduertit ad ipsum, ideo in nullo satisfacit. Patet etiam, quia de agentibus bonum ex inani gloria dixit Christus supra in litera. Alioquin apud patrem vestrum mercedem non habebitis. Absolui tamen a pœna debita est merces, quia illud est ad quod directè ordinatur opus satisfactorium, & ista merces est apud Deum, quia ipsi soli tenemur, & ipse solus remittit, & ipse recompen- B sationem recipere debet, & non recepit, ergo opus factum ex inani gloria nullo modo est satisfactorium pro peccatis, sed etiam si quis multa fecerit propter inanem gloriam licet propter hoc non peccet; ad tantam pœnam manebit obligatus quando morietur ad quantum tenebatur quando confessus est. Et ideo intentio ista, quæ est facere ex inani gloria tollit operi esse satisfactorium. Istud autem est verum, quando quis pro seipso operatur, secus autem si pro alio. Vt si dat eleemosynam pro defuncto, quia tũc, aut dat id, quod defunctus dari mandauit, aut aliquid sponte, quod mandatum non est. Primo modo, siue quis agat propter Deum, siue propter solam inanem gloriam, id est, quia aliàs non esset impleturus testamentum, nisi per hoc intenderet consequi gloriam humanam, siue partim propter testatorem, scilicet, quia ille mandauit, & par- C tim propter inanem gloriam non obest defuncto, sed ita proderit sibi eleemosyna, sicut si iste ageret solum propter Deum. Ratio est, quia defunctus censetur ista agere, quia illa fieri iussit. Intentio ergo sua considerabitur, & non executoris. Si igitur ipse propter Deum hoc fieri iussit, ita sibi imputabitur licet executor propter solam inanem gloriam agat. Si autem non iussit fieri, sed iste sponte vult facere tunc non potest facere totaliter ex inani gloria. Quia si propter illam solum ageret non ageret propter defunctum licet innueret se propter illum facere, sed vel aget propter Deum, & proximum totaliter, vel aget partim propter Deum, & partim propter inanem gloriam. Si primo modo manifestum est, quòd prodest, quia opus bonum est, & propter bonum finem. Si secundo modo potest aliqualiter prodesse inquantum est ibi respectus ad D Deum, & tamen parum proderit, quia est ibi respectus quidam ad inanem gloriã. Si autem totaliter ageret propter inanem gloriam licet ostenderet se facere propter defunctum nihil poterat prodesse ei directè, eo, quòd non fiebat propter ipsum. Indirectè autem poterat prodesse inquantum suscipientes istam eleemosynam orarent Deũ pro defuncto pro cuius anima fieri putabatur. Et sic apparet, quando intentio operis est propter inanem gloriam, quod non potest comparari intentio, & opus quod eorum sit præcipuum, quia neutrum eorum prodest quantum ad Deum. Vnde de ista intentione nõ quæritur hic. Si autem quæratur de intentione, quæ est agere propter Deum. Dicendum, quòd tunc omne tale opus est meritorium. Et tunc stat dubium, quia cum intentio sit bona, & opus sit bonum quid eorum erit principalius.

E Dicendum, quòd aut consideratur, quantum ad merendum, aut quantum ad satisfaciendum.

Si primo modo intentio magis consideratur, quia intentio bona per se etiam sine opere, quando non potest haberi, est meritoria, opus tamen bonum sine intẽtione actuali, vel habituali, nunquam est meritorium.

Si secundo modo est dubium. Et dicit in hoc beatus Thomas de Aquino, quòd eleemosyna habet efficaciam ex ipso faciente, inquantum est quoddam opus meritorium, & ex recipiente inquantum obligatur ad orandum pro eo qui eleemosynam dedit. Si ergo consideretur eleemosynæ efficacia ex parte recipientis, sic est maior efficacia eleemosynæ ex parte rei, quæ datur, scilicet, inquãtum per hanc plures obligantur, quia in plures distribuitur, vel magis obligantur, quia maiorem rem recipiunt. Si autem ex parte dantis, aut quantum ad præmium essentiale, aut

quan-

quantum ad accidentale. Si ad essentiale magis attenditur intentio, si ad accidentale magis attenditur quantitas eleemosynæ. Et hoc nisi interdum intentio dantis valde excederet, quia tunc magis consideraretur intentio vnius dantis, quam intentio, & opus alterius, etiamsi opus esset valde magnum. Verum est tamē quòd Sanctus Thomas loquitur ibi de eleemosyna non solum inquantum est satisfactoria, sed etiam inquantum est meritoria, quia respectu præmij essentialis non est satisfactio, sed meritum, & tamen præmium essentiale correspondet intentioni facientis eleemosynam.

Licet autem ista vera sint, potest aliter dici, quòd dans eleemosynam, aut dat eam pro seipso, aut dat pro altero. Si pro seipso potest satisfacere, & mereri, pro altero autem potest satisfacere, sed non mereri, nisi accipiatur mereri, quod Deus præseruet eum a peccatis, non tamen, quòd quis mereatur alteri gradum aliquem in vita æterna, sed quilibet hoc meretur per actus suos. Potest tamen vnus alium adiuuare ad hoc inquātum meretur ei a Deo, quòd det sibi gratiam per quam operetur, & opera eius sint accepta. Gradus tamen vitæ æternæ qui isti dabitur, non est per meritum alterius, sed per actum proprium quem habet per illam gratiam, quam alius sibi meruit. Et quantum ad hoc magis meritoria est eleemosyna, quam quis facit pro seipso, quam illa, quam facit pro altero. i. si quis dederat decem in eleemosyna pro seipso magis sibi prodest, quam prodesset alteri dando ista decem pro illo, & hoc propter meritum quo quis potest pro seipso mereri directe vitam æternam, pro altero autem non potest. Qui agit ergo eleemosynam pro seipso, aut considerat meritum, aut satisfactionem. Nam est meritoria inquantum fit ex charitate propter Deum, est satisfactoria, inquantum est actus bonus laboriosus propter Deum. Cum fuerit tamen in charitate facta si consideretur meritum, magis excellit eleemosyna ex parte intentionis, quam ex parte rei datæ. Et sic si duo ex bona intentione, & in charitate existentes eleemosynam dent, poterit esse, quòd ille qui dat eleemosynam duplo minorem, mereatur duplo maius de gradu vitæ æternæ, si intentio sua fuit valde ardentior in Deum, quam intentio alterius. Quia sicut meretur quis per charitatem vitam æternam, ita per actum perfectiorem charitatis meretur gradum excellentiorem vitæ æternæ. Si autem consideretur eleemosyna, inquantum satisfactoria, & vterque agat ex bona intentione, illa eleemosyna est magis satisfactoria, quæ maior est, licet sit minus meritoria. Et hoc est, quòd dicit Sanctus Thom. intentionem dantis proficere magis ad præmium essentiale, quantitatem autem eleemosynæ proficere magis ad præmium accidentale, id est, ad remissionem peccatorum, vt ipse exponit. Illud verum est regulariter, & tamen interdum potest esse tantus feruor charitatis, quòd per paruam rem datam non solum mereatur, sed etiam satisfaciat, quis plus per paruam, quam alius per magnam eleemosynam ex bona intentione datam, sed non ex tanto feruore. Sicut solemus dicere, quòd potest quis tantam contritionem interdum habere, quòd non solum culpa, sed etiam tota pœna debita peccatis remittatur sine aliqua alia satisfactione, quia ista contritio propter suam magnitudinem est simul meritoria, & satisfactoria.

Si autem faciat, quis eleemosynam pro alio, Dicendum, quòd regulariter debet attendi quantitas eleemosynæ, & non intentio, dum tamen bona intentione fiat, scilicet, ne fiat ex inani gloria, quia tunc etiam ad satisfaciendum non proficeret, aut valde parum, data tamen bona intentione potius attenditur quantitas, quam intentio. Vt si duo eleemosynam faciant pro defunctis, & ambo bona intentione, vnus tamen feruentiore intentione det minorem eleemosynam, & alius minus feruenti intentione det maiorem eleemosynam, magis videtur proficere defuncto eleemosyna maior. Ratio huius est, quia potest vnus pro alio satisfacere, sed non mereri vitam æternam, vt dictum est. In eleemosyna tamen meritum correspondet intentioni, satisfactio autem pœnalitati operis. Et quia quantitas eleemosynæ facit ad pœnalitatem cum quanto res maior datur, tanto magis res nostræ diminuuntur: quanto fuerit maior eleemosyna magis satisfit pro peccato eius

F pro quo datur. Hoc verum est quando intentio, & opus habent se proportionabiliter, vt si in casu dato quanto est maior eleemosyna vnius eleemosyna alterius, tanto econtrario intentio illius feruentior intentione istius. Quia tūc magis consideramus quantitatem eleemosynæ ad satisfaciendum. Si tamen non sit proportio similis, sed multum differens præualebit intentio quantitati. Vt si eleemosyna vnius erat tripla ad eleemosynam alterius, & intentio sit econtrario decuplo feruentior vnius, quam alterius, erit magis satisfactoria eleemosyna minor.

Ad primum dicendum, quòd tenet argumentum de eleemosyna data pro altero, scilicet, pro defuncto, quia ibi regulariter magis attenditur quantitas, quam intentio, cum ibi solum fit satisfactio, & non meritum.

Ad secundum dicendum, quòd quando pro peccato
G imponitur eleemosyna, solum imponitur vt opus satisfactorium, & pœnale, & non vt opus meritorium, ideo nihil debet attendi nisi quantitas eleemosynæ, quia quanto maior fuerit maior est pœnalitas, & maior satisfactio secundum se.

Aliter potest dici, quòd sacerdos imponit ista opera, vt satisfactoria, potest autem esse, quòd idem homo satisfaciendo pro seipso satisfaciat magis per paruam eleemosynam quam alius per magnam, vt supra dictum est. Hoc tamen est per accidens, scilicet, inquantum iste habet intentionem feruentiorem: sacerdos autem considerat id, quod est per se, istud autem est quantitas eleemosynæ, ideo semper pro maiori peccato imponit maiorem eleemosynam non attendens ad intentionem dantis illam.

Aliter potest dici, quod sacerdos ponit legem de eo,
H quod certum est, & potest cadere sub arbitrio suo, & est in potestate pœnitentis. Quantitas autem eleemosynæ huiusmodi, quia sacerdos scit quantum iubet, & pœnitens potest illud exequi. Quantitas autem feruoris intentionis, licet habeat certam mensuram in se: non est tamen nobis cognita, nec etiam sacerdos sciret nominare certam quantitatem feruoris ex qua deberet pœnitens agere, & agens nescit ex quanto feruore agit, licet sciat se agere feruide tepide, aut frigide. Et dato, quod ista determinate cognoscerentur, sicut cognoscitur quantitas magnitudinis, & numeri in rebus corporalibus, non esset in potestate pœnitentis agere ex tanto, vel tanto feruore licet ad hoc conaretur, cum charitas detur a Deo, & augeatur, & non est in potestate hominis habere quantamcunque charitatem voluerit quandocunque voluerit, licet sit in potestate eius
I habere aliquam charitatem quandocunq; voluerit. Quia hoc fit per solam conuersionem ad Deum. Sacerdos ergo, tanquam non potens imponere quantitatem satisfactionis ex parte intentionis, mensurat eam totaliter ex parte rei, imponens semper maiorem eleemosynam pro maiori peccato.

An eleemosyna cadat sub præcepto, & ad quod reducatur. Et quòd necessitas duplex consideratur absoluta, & conditionata, in quo ponuntur de dandis eleemosynis pulchra regulæ, & notanda. Et denique quomodo intelligatur omne, quod non est ex fide, peccatum est. Et quod iustitia est necessaria ad statum politicum. Item regulæ dantur per quas tenetur quis subuenire pauperi.

Quæst. XXXIIII.

K QVæretur an eleemosyna cadat sub præcepto.

Dicunt quidam, quòd non, quia Lucæ tertio cap. in Glo. super illo verbo interrogauerunt turbæ Ioannem dicitur. Ex verbis Ioannis terrore percussi consilium quærunt, sed Ioannes respondit, quòd intenderent eleemosynis, ergo dare eleemosynam ad consilium pertinet, & non est sub præcepto. Item cuilibet licet vti re sua, & illam retinere, sed retinendo rem suam non dabit eleemosynam, ergo licitum est non dare, & sic non cadit sub præcepto. Item omnia, quæ præcepta sunt, reducuntur ad præcepta decalogi, sed inter illa nihil continetur de datione eleemosynæ, ergo non est sub præcepto. Item si caderet sub præcepto, caderet sub negatiuo, quia dicit Ambr. & habetur 86. dist. Pasce fame morientem, quòd si nō paueris, occidisti. Non occidere autem est negatiuum præceptum.

Sed

Sed non cadit eleemosyna sub negatiuo præcepto, quia tunc obligaret ad semper, quod falsum est, ergo non cadit sub præcepto. Item omne, quod cadit sub præcepto aliquo tempore obligat transgressores ad peccatum mortale, quia præcepta affirmatiua obligant pro aliquo tempore determinato. Et tamen non est aliquod tempus determinatum in quo homo peccet mortaliter, nisi daret eleemosynam, quia semper potest quilibet probabiliter præsumere, quòd pauperi potest aliter subueniri, scilicet, quia licet ipse non det, alius dabit ei, etiam quia non tenetur quis dare de eo, quòd est sibi necessarium. Et tamen quidquid homo habet est sibi necessarium pro tunc, vel poterit esse necessarium pro aliquo tempore, ergo nunquam tenetur dare. Et sic nunquam cadet sub præcepto eleemosyna. Item patet, quòd sit consilium, quia Daniel. 4. dixit Daniel ad Nabuchodonosor consilium meum regi placeat. Peccata tua eleemosynis redime, ergo dare eleemosynam consilium est, & non præceptum.

Dicendum, quòd aliquado dare eleemosynam est præceptum, quia non punitur quis æternaliter pro omissione alicuius rei, nisi obligetur ad illam ex præcepto, & tamen infra vigesimoquinto capitulo, dicitur, quòd Christus in iudicio solam causam damnationis exprimet contra malos, scilicet, quia non dederunt eleemosynam. Esuriui, & non dedistis mihi manducare, &c. Ergo aliquando cadit sub præcepto. Etiam Glo. hic dicit, quòd cadit sub præcepto, scilicet. Conscientiæ facienti eleemosynam pro præcepto adimplendo se immiscet laudis appetitus. Etiam charitas potest stare cum quacunque re, quæ non est peccatum mortale, & tamen aliquando non facere eleemosynam excludit charitatem, prima Ioannis quarto capitulo. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem patientem, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas manet in ipso? Quasi dicat. Nullo modo. Ergo eleemosyna pro illo casu sub præcepto cadit. Pro hoc considerandum, quòd cum eleemosyna sit actus virtutis oportet, quòd aliquo modo cadat sub præcepto, quia præcepta legislatoris intendunt deducere homines ad virtutem, secundo Ethicorum capitulo. Eleemosyna. ergo ad præceptum pertinet, & ad decalogum reducitur, scilicet, ad illud honora patrem tuum. Honor autem ille secundum Augu. pertinet ad reuerentiam, & subuentionem in necessarijs. Et ita Christus innuit, infra decimoquinto capitulo, & Marcus septimo capitulo, loquens contra Pharisæos, qui prohibebant homines benefacere parentibus: dicentes, quòd sufficeret honorare solo verbo, & ipse dixit, quòd faciebant irritum illud præceptum honora patrem tuum. Et Aristoteles, nono Ethicorum, capitulo secundo, distinguens de honore, qui debetur singulis personis, qui non est idem ad omnes dicit, quòd honor parentum consistit in subueniendo eis in necessarijs, in quibus oportet magis prouidere eis, quam sibiipsi. Nomine tamen parentum intelliguntur omnes proximi, quia ad omnes debent se extendere opera charitatis. Et tamen præceptum affirmatiuum, & affirmatiua licet semper obligent non obligant ad semper, sed pro loco, & tempore, & secundum alias circumstantias determinatas. Vsus autem diuitiarum ordinatus est ad subueniendum necessitatibus huius vitæ, quæ subuentio debet esse ordinata, cum debeat pertinere ad virtutem, quę secundum rationem agit, secundo, & sexto Ethicorum. Si ergo quis nullo modo velit vti diuitijs quas habet ad subueniendum necessitatibus huius vitæ suis, vel alienis, vel inordinate vtitur, recedit a virtute, ideo oportet poni ordinem quendam in vsu diuitiarum inquantum per eas necessitatibus subuenitur. Iste autem ordo debet attendi quantum ad duo, scilicet, ex parte eorum quibus subuenitur, & ex parte necessitatis pro qua subuenitur. Pro primo oportet, quòd quisque sibi prius subueniat: deinde coniunctis sibi: deinde extraneis. Pro secundo autem debet esse talis ordo, vt prius necessitati absolutæ prouideatur, quam necessitati conditionatæ. Vocatur autem necessitas absoluta, quando oportet perire aliquem, nisi sibi subueniatur: conditionata necessitas vocatur illa secundum, quam non potest aliquis viuere decenter secundum conditionem status sui, nisi ei in tali casu prouideatur. Et vocatur necessitas absoluta non so-

A lum respectu vnius hominis ad seipsum, sed etiam respectu omnium illorum quorum cura ei incumbit. Vt pater non solum de seipso, sed etiam de filijs, & vxore solicitudinem habet, sic etiam dominus cui ex conditione status incumbit habere aliquam familiam tenetur habere curam omnium illorum primo ad Timoth. sexto. Qui suorum maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & infideli deterior est. Vtraque istarum vocatur necessitas absoluta, scilicet, ne pereat homo, & ne pereat familia eius tenetur habere solicitudinem. Sed prima vocatur necessitas absoluta indiuidui: secunda vocatur necessitas absoluta personæ prout persona importat dignitatem quandam, vel statum cui incumbit cura aliquorum.

Sciendum vlterius, quòd necessitas absoluta non est B semper æqualis, sed quædam maior, alia minor. Maior est quando est necessitas indiuidui, ita quòd pro seipso non habet homo necessaria, vel si dederit aliquid in eleemosynam, non manebunt sibi necessaria circa familiam, licet sit necessitas absoluta, minor tamen est inquantum minus tenetur quilibet alteri, quam sibiipsi, & etiam cura familiæ differt, secundùm quòd in familia sunt aliqui quibus ex debito magis, vel minus tenetur paterfamilias. Sicut magis tenetur pater filijs, quam Dominus seruis, licet sint sibi necessarij, secundùm conditionem status sui, & etiam ad actum virtutis debite exercendum. Etiam patris ad filios non est semper æqualis necessitas, quia filijs paruulis tenetur magis absolute, quà maioribus eo, quòd paruulus est pars patris 5. Eth. Et dependet ab eo dependentia necessaria naturæ. Nam nisi parentes alant filios C paruulos, necesse esset eos perire. Vnde pauca differentia est obligationis ad prouidendum in extrema necessitate, scilicet, an homo sibiipsi prouideat, vel paruulis, licet semper tenetur magis sibiipsi prouidere. De adultis autem filijs secus est, quia licet illi sint in familia patris, possunt tamen per seipsos totaliter, vel aliquo modo necessaria vitæ quærere. Et ideo respectu eorum non est tanta necessitas. Alio modo differt necessitas absoluta per maius, & minus respectu temporis. Vt si quis immediate peribit nisi prouideatur sibi, vel si det aliquid de eo, quod habet peribit immediate, vel post paruum tempus. Vt si quis habens cibum vnius diei solum sit in loco in quo non expectat, nec videt modum quousque ad multos dies possit habere cibos. In breui enim videt sibi pereundum. Et ideo etiamsi iste videret alium fame pereuntem, fortassis non D teneretur sibi quicquam dare de cibo suo. Alia est minor, vt si quis sit in anno sterili inter eos a quibus non expectat aliquid misericorditer recipere, & vix habet sustentationem in cibo pro se, & familia pro illo tempore sterili dicitur esse in necessitate absoluta. Per istum modum possunt distingui multi status necessitatis absolute per maius, & minus.

Sciendum etiam, quòd necessitas absoluta distinguitur in extremam, & in non extremam, licet accipiant aliqui necessitatem absolutam, & extremam pro eodem. Nam extrema est necessitas indiuidui, vel personæ, quando est propinquus casus pereundi nisi subueniatur. Vel si det aliquis de eo, quòd habet in breui nihil habebit pro se. Aliæ autem absolutæ necessitates, quæ tamen minores sunt, vt patet ex dictis de necessitate conditionata, eodem modo dicendum, quòd illa non consistit in indiuisibili, quia il-E la est, secundùm quam dicitur aliquid nobis necessarium quo indigemus ad honeste, & decenter viuendum, secundùm statum nostrum, intelligendo statum, vt supra diximus. Et non consistit hæc necessitas in indiuisibili, quia multis additis homo non excedit status sui conditionem, multis etiam subtractis non perit conditio status quin illis subtractis possit homo decenter viuere, secundùm statum suum. Possent tamen tanta addi, quòd excederent conditionem status. Vt si quis ante hoc non habebat familiam, aut habebat valde paruam, & ex magnitudine diuitiarum perueniat ad habendum magnam familiam, & generaliter omnis dignitas, vel honor aut officium, vel administratio, & quæcunque præpositura, aut magni redditus quando conferuntur alicui, qui ante hoc nihil tale simile habebat, mutat statum per ascensum.

F De diminutione status idem dicendum est, quòd licet aliquibus subtractis non tollatur immediate status, subtracto tamen honore præpositure, vel redditibus per quæ quis prius statum habere inceperat, dicitur mutari status per diminutionem. Sed in istis tam particularibus non potest sufficienter dari regula, sed magis oblato casu prudens iudicare poterit, quando fit mutatio status, vel non. Et secundùm hoc scietur, quæ sunt illa, quæ sunt necessaria ad sustentationem honestam, vel decentem status, & sic videbitur si est necessitas conditionata, vel non, quia interdum nulla est necessitas, nec absoluta, nec conditionata, & iudicant aliqui esse necessitatem conditionatam. Et sicut non potest dari sufficienter regula in generali quibus positis, vel subtractis status mutetur per ascensum, vel descensum, ita multominus potest dari regula, quæ **G** sunt illa, quæ homo expendere potest, vel dare manente decenter, vel honeste sustentatione status sui, sed hæc soli prudentiæ relinquenda sunt, & quilibet maxime rerum suarum diligens cognitor poterit iudicare nisi sit auarus, quia auaritia iudicat illud etiam esse necessarium, quòd omnino est superfluum, & quia necessarium, & superfluum, vt hic accipitur, sunt contraria, quidquid accedit ad necessarium est superfluum. Et ideo illud, quod excedit supra necessitatem absolutam dicitur esse superfluum, licet non absolute, quia adhuc illud est necessarium necessitate conditionata, scilicet, pro decenti sustentatione status sui. Quod autem excedit necessitatem conditionatam dicitur simpliciter superfluum, quia nec est necessarium simpliciter, nec etiam ad honestam sustentationem, quia illo non existente sufficienter, & honeste habet quis ad sustentationem suam, & suorum quorum sibi cura in-**H**cumbit, & ad benefaciendum amicis decenter. Sed non oportet in hoc ire in infinitum, ita vt non solum quis amicis benefaciat, sed etiam amicis amicorum, & rursus alijs amicis illorum, quia ad hoc nemo esset sufficiens, & esset cura superflua, quam nemo deberet sumere etiamsi omnes diuitias habere posset ad dispensandum illas, quotquot in orbe sunt, sic loquitur Aristoteles nono Ethicorum de felice, qui licet amicis indigeat non tamen oportet se extendere ad multos amicos, & rursus ad amicos amicorum, quia illud esset sibi impedimentum ad operationem felicitatis. Quidquid ergo habet quis vltra ea, quæ necessaria sunt ad honestam, & decentem sustentationem suam, & eorum quorum sibi cura incumbit, & ad communicandum humanè, secundùm conditionem **I** illorum inter quos viuit, ne sit extraneus ab eorum moribus propter parcitatem dicimus esse simpliciter superfluum, & illud pertinet ad diuitias, vel thesaurum. Et secundùm hoc dantur aliquæ regulæ de dandis eleemosynis.

Prima est, quòd dare eleemosynam de superfluo simpliciter cadit sub præcepto. Et hoc, siue pauperes sint in extrema necessitate, vel absoluta, siue non, sed solum egeant, ita quòd non sustentantur decenter. Et ista est regula communis. Et est hoc, sicut in natura, quia id, quod totaliter est superfluum abijcit, vel ministrat alijs si indigent.

Secunda regula est, quòd de superfluo respectu primæ necessitatis, scilicet, absolutæ, quod tamen non est superfluum respectu secundæ necessitatis, sed potius est necessarium necessitate conditionata, dare eleemosynam non **K** cadit sub præcepto, sed sub consilio. Et hoc verum est nisi occurrat aliquis, qui sit in necessitate extrema, vel saltem in absoluta, quia tunc etiam de eo, quod est nobis necessarium ad decentem sustentationem status nostri dare tenemur, dum tamen non incidamus per hoc in necessitatem absolutam.

Tertia regula est, quòd in dandis eleemosynis debet considerari differentia necessitatum quantum ad eos quibus debet dari, quia magis debet dari ei, qui est in extrema, quam ei qui est solum in absoluta necessitate. Et prius ei, qui est in absoluta, quam ei qui est in conditionata. Ratio est, quia eleemosyna datur ad subueniendum indigenti; vbi ergo fuerit maior indigentia magis obligamur, & quia maior est semper extrema, quam non extrema, & absoluta, quam conditionata, tenemur dare secundùm **F** conditionem earum. Et rursus, quia omnes absolutę non sunt æquales, nec etiam omnes conditionatæ inter se, tenetur quilibet, secundùm quòd est maior necessitas, prius prouidere.

Quarta regula est, quòd non tenemur alicui de præcepto, nec de consilio dare eleemosynam, nisi sit indigens respectu alicuius necessitatis de prædictis, cum ratio eleemosynæ sit, quòd detur indigenti. Et ideo etiam si quis haberet multa superflua simpliciter respectu vtriusque necessitatis, si non inueniret pauperes non teneretur alicui dare. Nec tamen oportet, quòd pauperes inquirat, sed benefaciat his qui occurrerint, licet iste casus raro, vel nunquam sit, sicut Deus dixit Deut. 15. Non deerunt pauperes in terra habitationis vestræ.

Quinta regula est quantum ad eleemosynas quotidia-**G**nas, quæ fiunt pauperibus non existentibus in extrema, vel absoluta necessitate, quòd dare eis eleemosynam est de pręcepto, quando quis habet omnia quibus indiget ad conseruationem decentem status sui pro se, & familia, & amicis: reliqua enim in eleemosynas expendere debet, sicut natura illud quod superat sibi de alimento respectu nutritiuę, in qua attenditur necessitas absoluta, & respectu augmentatiuę in qua attenditur necessitas cōditionata, pręparat ad conseruationem speciei subministrans illud virtuti generatiuę. Ita enim postquam quis habet ea, quæ sunt de necessitate absoluta, procurat ea, quæ sunt de necessitate conditionata. Cum autem etiam ista habuerit quidquid superabūdat debet communicare toti speciei, id est, alijs hominibus qui ad humanam speciem pertinent communicare debet in eleemosynas. Et hoc cadit sub præce-**H**pto. Si tamen quis non habeat sufficienter ea, quæ sunt de necessitate conditionata non tenetur pauperibus ex consuetudine petentibus eleemosynam dare ex præcepto, sed consilium est, nisi accidat aliquem talium esse in extrema, vel absoluta necessitate, quia tunc tenemur illi dare. Regulariter tamen necessitas talium pauperum est conditionata, scilicet, quia non habent ad sustentationem alicuius status vitæ. Nam mendicare non est status decens, ideo semper isti dicuntur indigentes, licet eis quotidiana alimenta ministrentur. Hæc omnia vera sunt de veris pauperibus, secus de illis qui per mendicitatem diuitias sibi parant, quia talibus non solum non est præceptum, nec consilium dare, sed etiam iniustum est illis dare si quis eos nouerit. Quibus autem prius teneamur dare, quam alijs, & quibus abundantius dicetur infra. Intelligenda sunt *In q 68. & 69.* **I** etiam præcedentia, quòd nunquam ille qui dat eleemosynam debet esse in tanta necessitate in quanta ille cui dat, quia tunc non tenetur, licet laudabilis est eleemosyna, sicut patet de vidua, quę obtulit in Gazophilatium Domini de eo, quòd sibi erat necessarium, & a Christo laudata est. De hoc Luc. 21. Aliquando autem vituperabile esset, vt si quis dando eleemosynam extraneis non haberet pro se, & familia sua, vt dicetur seq. quęst.

Ad primum dicendum, quòd eleemosyna aliquando pertinet ad pręceptum, & aliquando ad consilium. Omne enim opus bonum ad quod non tenemur ex necessitate legis, pertinet ad supererogationem de qua dantur consilia. Et quia dare eleemosynam de eo, quod est nobis necessarium necessitate conditionata est supererogationis, pertinet ad consilium, ideo eleemosyna interdū ad consilium **K** pertinet. Et sic intelligitur illa Glos. quòd Ioan. fundebat dare eleemosynam in casu illo in quo dare illam erat consilium. Quando autem sit consilium, & quando pręceptum patet ex supradictis.

Ad secundum dicendum, quod licet cuilibet re sua vti, & tamen non est licitus quilibet, & qualiscunque vsus rei. Et ita retinere licitum est rem propriam, & tamen aliquando est illicitum. Quia sicut contingit esse superfluum, & diminutum in dando, ita etiam contingit in recipiendo, & retinendo, vt dicit Philosophus quarto Ethic. capitulo, de liberalitate. Et ideo interdum facit quis contra virtutem retinendo propria, cum omne superfluum, & diminutum ad vitium pertineat, vt patet secundo Ethic. Et consequenter esse contra legem Dei, quę homines sufficienter ordinat ad omnem virtutem. Quia licet non obligetur quis ex lege Dei operari, secundùm quamlibet virtutum, quia

forte

A forte nunquam occurret sibi materia, obligatur tamen, quod non operetur contra aliquam virtutem, quia omne, quod est contra virtutem est contra rationem, cum virtus consistat in medio determinato a ratione secundo Ethic. Omne autem, quod est contra rationem, est contra conscientiā si putetur contra rationem esse, quia ratio, & conscientia idem sunt in re, & tamen agens contra conscientiam peccat ad Rom. 14. Omne, quod non est ex fide peccatum est, i. omne, quod est contra conscientiam, quæ vocatur fides, s. quia secundum conscientiam scimus, credimus, vel putamus aliquid esse bonum, vel malum. Et sic peccat contra legem Dei qui agit contra aliquam virtutem. Et quia interdum retinere propria est contra liberalitatē 4. Ethic. c. de liberalitate peccat qui tunc illa retinet, & tamen secundum legem humanam licitum est homini retinere rem propriā
B qualitercunque voluerit, & nulli dare, eo quòd leges fori secularis non perfecte ordinant hominem ad omnem virtutem. Sed obijcietur quia 5. Ethic. dicitur quòd iustitia legalis est omnis virtutis, vel actum omnium virtutum. Et tamen Arist. loquitur ibi de lege humana, quia legem diuinam, & ecclesiasticam non nouerat. Et patet hoc de exemplis, quæ ibi ponit. Dicendum, quòd intelligitur de virtutibus necessarijs ad communicationem politicam. Nā actus omnium illarum lex humana ponit sub præcepto, inquantum sine illis non posset stare politia bene, & diu. Ad statum autem politicum proprie non requiritur aliqua virtus nisi iustitia, quia status politicus consistit in habitudine vnius ciuis ad alterum. Hoc autem est per solam iustitiam: nam aliæ virtutes sunt hominis ad seipsum. Ideo iustitia sola politiam conseruat quinto Ethicor. sic quantum ad hoc
C actus iustitiæ commutatiuæ, & distributiuæ præcipiuntur a lege humana, quia istæ sunt duæ partes iustitiæ particularis, sine quarum actibus impossibile est saltem per paruum tempus stare communicationem humanam, vt emere, vendere, locare cōducere, cōmodare, mutuare, deponere, precario accipere, donare, & sic de similibus, quæ pertinēt ad iustitiam commutatiuam. Sic etiam in puniendo peccantes, & distribuendo præmia bene agentibus, quod pertinet ad distributiuam. Ista igitur sunt simpliciter necessaria ad statum politicum, actus vero aliarum virtutum non sunt necessarij nisi inquantum interdum pertinent ad communicationem partium politiæ inter se. Et tunc reducuntur ad iustitiam, sicut actus temperantiæ ad seipsum sunt, & non ad adulterum. Quia tamen per temperantiam cohibet quis delectationes turpes, secundum quas inclinatur
D ad accipiendum vxorem alterius, vel filiam, vt fornicetur. Et hoc iniustum est. Quod si non tolleretur non posset stare politia. Vetat ergo lex humana adulterium stuprum, & raptum qui sunt actus intemperantię, non inquantum pertinent ad intemperantiam, sed inquantum pertinent ad iniustitiam. Sic etiam fortitudo hominis ad seipsum est, secundum quam quis aggreditur, & sustinet confidenter terribilia. Et quia propter defectum fortitudinis fugit quis de bello projciens arma, & hoc est in damnum reipublicæ, lex humana iubet actum fortitudinis vetans de bello fugere, aut arma projcere. Sic etiam mansuetudo pertinet ad iras cohibendas. Et secundum hoc bene se habet quis ad seipsum. Quia tamen propter iram interdum quis maledicit alteri, vel nocet, quod iniustum est, lex prohibet istos actus, & iubet actum mansuetudinis, & fortitudinis. Sic dicitur 5. Ethic. Præcipit autem lex facere opera fortis, puta non
E derelinquere aciem, nec fugere, nec abijcere arma, & quæ temperati puta non mœchari, nec contumari, & quæ mansueti puta non contendere, nec percutere. Et sic lex iubet actus omnium virtutum, non inquantum sunt illarum virtutum, sed inquantum sunt actus iustitiæ. Et ideo multi alij actus sunt istarum virtutum tam circa temperantiam, quam circa fortitudinem, mansuetudinem, & alias virtutes quos lex humana non præcipit, & multa vitia sunt, quæ non vetat inquantum illa non præiudicant proximo. Et sic verum est, quod lex humana non dirigit perfecte ad virtutem, quia non dirigit nisi ad actus iustitiæ. Ad actus vero aliarum virtutum non dirigit nisi inquantum aliqui eorum pertinēt ad iustitiam, vt dictum est. Lex autem Dei perfecte dirigit ad virtutem, ideo retinere proprium nunquam est peccatum secundum legem humanam, & tamē

est interdum peccatum secundum legem Dei. Et quia lex ecclesiastica magis appropinquat ad legem Dei, quam secularis, ideo secūdum eam retinere proprium iudicatur peccatum. Vnde electus in episcopum si inuenitur esse auarus repellitur a promotione 85. dist. c. Florentinum, vbi Archidiaconus Florētinus in episcopum electus repellitur, quia dicitur, quòd domum eius, nunquam intrauerat amicus ad charitatem suscipiendam. Et sic reputatur ista tenacitas. Aliter etiam potest dici, quod retinere proprium sit peccatum, quia interdum accidit, quod id, quod est proprium efficiatur non proprium propter inopiam indigentium. Nam in necessitate extrema omnia communia sunt. Ideo licet quātum ad proprietatem sit eius qui possidet id, quod possidetur, tamen si ille qui est in extrema necessitate illud accipiat, suum efficitur. Et ideo qui possidet tenetur dare antequam indigens cogatur accipere, quia iam illi debitum est. Et ideo in tali casu non licet retinere rem, quia iam nō est omnino propria cum sit debita indigenti. Sic dicit Basilius. Si fateris ea tibi diuinitus prouenisse, s. temporalia bona iniustus est Deus inæqualiter nobis res distribuens. Cur tu abundas ille vero mendicat, nisi vt tu bonæ dispensationis merita consequaris, ille vero patientiæ brauijs decoretur? Est famelici panis quem tu tenes, nudi tunica, quam in conclaui conseruas, discalciati calceus, qui penes te marcescit, indigentis argentum, quod possides inhumatum. Quo circa tot iniurias, quot dare valeres. Idem Greg. & Amb. dicunt, & habetur 47. dist. c. Sicut hi. Ad tertium dicendum, quod subuentio cuiuscunque proximi, quę generaliter potest dici eleemosyna reducitur ad præceptum de honore parentum. Sic interpretatur Apostolus 1. Tim. 4. dicens. Pietas ad omnia vtilis est promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ. Et hoc dicitur, quia in præcepto de honorando parentes dicitur, vt sis longęuus super terram. Quod Apostolus intelligit de vita temporali, & æterna. Et sic ad præceptum illud reducitur eleemosyna.

Ad quartum dicendum, quòd reducitur ad præceptum affirmatiuum, scilicet de honorando parentes, & ideo non obligat ad omne tempus, sed ad determinatum tempus, & circunstantias. Cum autem dicitur, quòd reducitur ad præceptum negatiuum: dicendum, quod quælibet affirmatio continet sub se negationem. Nam quia affirmatiua obligant ad certum tempus non facere pro illo tempore est peccatum. Vt si dicatur non dare eleemosynam existenti in necessitate est peccatum mortale. Et sic intelligitur dictum Amb. Si non paueris occidisti. Et hoc modo omne præceptum affirmatiuum resoluitur in negatiuum pro tēpore quo obligat.

Ad quintum dicendum, quòd præceptum de dando eleemosynas aliquo tempore obligat, scilicet quando quis habet superfluum respectu vtriusque necessitatis, & occurrit aliquis pauper, vel etiamsi non habeat superfluum, simpliciter tamen occurrit aliquis patiens extremam, vel absolutam necessitatem, quia tenetur tunc eleemosynam dare, & maxime in isto secundo casu. Et quando dicitur, quod semper probabiliter potest quis præsumere, quòd etiam si ipse non benefacit pauperi alius benefaciet.

Dicendum, quòd ad hoc, quòd quis cognoscat extremam necessitatem indigentis, vel quando ipse tenetur dare eleemosynam, sunt signa probabilia tam ex parte dantis, quam ex parte accipientis. Ex parte accipientis, vt si quis videt aliquem indigentem ita, quod incurret periculum nisi subueniatur ei, & videt alios pigros ad dandum, uel impotentes dare, quia tunc debet præsumere, quòd peribit pauper nisi ipse subuenerit in cibo, & potu, & in similibus necessarijs, & non est expectandum quousque homo sit constitutus simpliciter in extrema necessitate, quia tunc forte tantum esset natura consumpta, uel debilitata fame, & siti, & alijs incommodis, quòd iuuari non posset. Et quia eleemosyna datur, ut proficiat releuando defectum indigentis, necesse est dantem semper præuenire ultimam necessitatem ueram, ut ab illa eruat. Dicit enim Chrysostomus super Ioannem, quod non oportet pauperem ululantem deceptorem uocare. Quid dicis, o homo propter unum panem deceptionem quis complicat? Quasi dicat. Non. Et

sic innuit, quòd est credendum pauperi quando ostendit se indigere, nec circa hoc magna discussio facienda est. Quia etiamsi non sit extrema necessitas nihil perdimus dando.

Ex parte autem dantis signum est, quòd obligetur dare quando videt, quòd habet multa quibus non indiget ad sustentationem vitæ suæ, nec suorum, nec etiam ad decentem conseruationem status sui, quia tunc si indigentes aliqui occurrant etiamsi non sint in extrema necessitate dare tenetur eleemosynam, quia de superfluo simpliciter eleemosynam dare cadit sub præcepto. Cum autem dicitur, ꝙ quidquid homo habet est sibi necessariũ pro tunc, vel potest esse necessarium pro alio tempore.

Dicendum, quòd si pro tunc non est necessarium aliqua necessitate de duabus, nec probabiliter præsumi potest, ꝙ erit sibi necessarium, quia nihil imminet, propter quod appareat necessarium debere iudicari, vt simpliciter superfluum. Nec oportet, ꝙ aduertat homo ad omnes casus, qui possunt euenire in futurum, quia hoc esset de crastino cogitare, & subtrahere aliquid diuinæ prouidentiæ, & bonitati, quod prohibetur infra in litera, sed secundum ea, q̄ probabiliter euenire possunt iudicari debet. Sed objicietur, quia dubium fuit hic, ꝙ tenetur quis dare eleemosynam constituto in necessitate extrema etiam de eo, ꝙ sibi necessarium ad decentem conseruationem status sui, quia communiter doctores, vt Alex. de Ales, Altesido. & S. Tho. dicunt, ꝙ ex parte dantis considerandum est, vt id, quod est in eleemosynis erogandum, sit eis superfluum, secundum illud Luc. 6. Quod superest date eleemosynam. Et dicit, ꝙ intelligitur de necessitate non solum quantum ad se, sed etiam quantum ad illos quorum cura ei incumbit. Dicendum, ꝙ accipiunt superfluum respectu primæ necessitatis; quia illa non solum est respectu sui ipsius, sed etiam respectu familiæ cuius curam quis habet. Quia si pro se haberet, & non pro illis, diceretur esse in necessitate absoluta. Et verum est, qđ nunquam tenetur quis prouidere alteri priusquam sibi. Et ideo siquis est in extrema necessitate, siue in absoluta quantum ad se, vel ad familiam suam, non tenetur prouidere alteri existẽn in extrema necessitate, nisi forte illa sit maior, quam sua, quia vt dictum est sup. necessitas absoluta, vel extrema, vel etiam conditionata non est sp̄ æqualis. Et sic poterit esse, ꝙ aliquis existens in necessitate absoluta teneatur prouidere alteri existenti in necessitate absoluta. Vt siquis est in anno sterili vix habens pro se, & familia sua sustentationem aliqualem vsque ad nouos fructus, & non expectat aliunde succursum, dr̄ esse in absoluta necessitate. Siquis tamen occurrat fame moriturus ita, ꝙ non habet cibum pro vno die, vel duob. nisi soccurratur ei, tenetur succurrere etiamsi ipse sit in necessitate, quia minor est sua necessitas, quam illius cui occurrit. Aliter potest dici, ꝙ intelligitur de paupere non existente in extrema necessitate, quia illi non tenemur dare eleemosynam nisi de eo, ꝙ est simpliciter superfluum. Sed adhuc objicietur ꝙ præceptum de dando eleemosynam nunquam obliget nisi quando pauper fuerit in extrema necessitate, quia communiter doctores dicunt, ꝙ ex parte recipientis requiritur ꝙ necessitatem habeat. Alioquin non esset ratio quare eleemosyna ei daretur. Sed cum nō posset ab aliquo subueniri omnibus necessitatem habentibus, non obligat omnis necessitas ad præceptum, sed illa sola sine qua ipse qui necessitatem patitur, sustentari non pōt. Dicendũ, ꝙ intelligitur illud de obligatione absoluta ad dandũ eleemosynã, quia quilibet obligatur dare eleemosynam ei, q̄ cõstitutus est in tali necessitate, siue hēat superfluum, siue nō, dum tñ etiam ipse non sit in simili necessitate. Si autem pauper nō esset in extrema necessitate nemo ei teneretur, siue haberet superfluum aliquod, siue non, dum tamen non esset superfluum simpliciter. Nam illas duas regulas omnes communiter ponunt. s. pauperi existenti in extrema necessitate quilibet ex præcepto obligatur subuenire, qui non est in simili necessitate. Secunda est de superfluo simpliciter, quilibet tenetur dare eleemosynam indigenti, siue sit in extrema necessitate, siue non, dum tamen indigeat. Ad sextum dicendum, ꝙ Daniel dedit cõsilium Nabuchodonosor de eleemosynis faciendis, quia forte in illo casu in quo præcepit ei, vel suasit hoc facere nō cadebat eleemosyna sub præcepto, vtpote si non occurrebant aliqui, qui essent in extrema necessitate, vel illa quæ daturus erat non erant ei simpliciter superflua, sed necessaria, secundum condecẽtiam status sui regalis.

Alij dicunt, quòd eleemosyna ista cadebat sub præcepto, quia tamen Nabuchodonosor erat alienus a lege Dei, & nesciebat aliquam legem per quam obligaretur ad dandas eleemosynas, dixit hoc ei Daniel tanquam consilium.

Primum tamen melius est, scilicet, quòd non caderent sub præcepto, quia dixit Daniel; peccata tua eleemosynis redime. Et sic imponebat ei opus satisfactionis. Opus tamen satisfactionis est opus bonum, ꝙ aliàs non erat necessarium nisi ad satisfaciendum pro peccato. Et tamen quãdo cadit eleemosyna sub præcepto obligatur homo ad illàm simpliciter etiam si pro nullo habeat satisfacere, immo vt ostensum est supra quæst. 25. eleemosyna quãdo cadit sub præcepto nunquam est proprie, & principaliter opus satisfactionis. Et ideo proprie erat hoc consilium, ꝙ Nabuchodonosor daret eleemosynas, sed hoc non tollit quin in aliquo casu dare eleemosynam sit præceptum, vt supra ostensum est.

De quibus rebus eleemosyna est facienda. Et quòd nullus tenetur de sibi necessariis facere eleemosynam nisi in tribus casibus. Et quòd necessarium ad vitã dupliciter accipitur. Quæst. XXXV.

QVAERETVR nunc de quibus rebus eleemosyna facienda est. Et est primo dubium, an de necessario sibi debeat quis facere eleemosynam, vel bonum sit illam facere. Dicunt quidam, ꝙ non licet, quia dicit August. quòd circa ordinem charitatis peccat qui præpostere agit eo, quòd ordo charitatis est sub præcepto. Et tamen tenetur quis potius seipsum diligere, quã alios: ergo etiam potius benefacere sibi tenebitur. Si tamen de necessario sibi daret eleemosynam seipsum destrueret, vt alium sustentaret: ergo peccat dans eleemosynam de necessario sibi.

Item dicit Arist. 4. Ethic. cap. de liberalitate, quod occidit seipsum, vel destruit qui dissipat substantiam suã, idest diuitias. Et hoc verum est maxime quantum ad necessaria. Et tamen peccat qui seipsum occidit, vel destruit: ergo peccat dans eleemosynam de necessario.

Item qui dat ea, quæ sunt sibi necessaria prodigus est, quia dissipat substantiam 4. Ethic. Est autem prodigalitas vitium. Si vitium, nunquam committẽdum est: ergo nunquam est danda eleemosyna de sibi necessario.

Item dicit Apostolus primo, ad Tim. 5. Qui suorum maxime domesticorum curam nō habet, fidem negauit, & infideli deterior est, qui tamen necessaria sibi, & familiæ dat in eleemosynas, derogat familiæ, quia per hoc ipse, & familia mendicabunt: ergo dare eleemosynam de necessario peccatum est.

Dicendum, quod aliquid esse nobis necessarium ad vitã potest dupliciter accipi.

Vno modo illud sine quo vita agi non potest, quia istud vocatur necessarium necessitate absoluta. Et non solum dr̄ sic necessarium id quo quisq; pro seipsis indiget, sed ẽt illud quo indiget pro sustentatione familiæ suæ. Et de tali necessario nemo obligatur eleemosynam dare ẽt si pauper sit in necessitate absoluta, quia nemo sic tenetur mendicanti subuenire, ꝙ ipse cogatur immediate mendicare. Et ideo non solum non tenetur dare eleemosynam, sed ẽt non est bonum illam dare, quia est contra ordinem charitatis. Et hoc verum est nisi ille qui sibi occurreret esset in maiori necessitate, vt ostensum est pcedenti q. quia tunc existẽs in necessitate absoluta tenetur subuenire alteri existẽti in necessitate absoluta. Vel si forte statum mutare vult, quia tunc nihil est sibi necessarium, cum transeat ad alium statum in quo sine his viuitur. Vel si forte talis casus immineret, vbi subtrahendo sibi daret alicui magnę personę per q̄ Ecclesia, vel respublica sustentaretur, quia pro talis personę liberatione seipsum, et suos laudabiliter quis morti exponeret, cũ bonũ cõe sit præferendũ bono priuato 1. Ethic. Alio mō dr̄ esse aliquid necessariũ sine quo non pōt conuenienter vita agi, sm̄ conditionem personę, & condecentiã status q̄tum ad se,

ad se,& ad illos, qui in familia eius sunt, & quorum cura ei incumbit. Istud necessarium non consistit in indiuisibili, quia quibusdam additis non exit homo a conditione status sui,& quibusdam subtractis non descẽdit de statu. Posset tamen fieri tanta additio, vel subtractio, quòd exeat cõditionem status, vt dictũ est præcedenti q. Et ideo de hoc pendet in iudicio,& prudentia cuiuslibet quid est, quod dare possit manente conditione status sui. Est tamen regula generalis, quòd non tenetur aliquis ex præcepto dare eleemosynam de necessarijs ad sustentationem status, nisi occurrat aliquis constitutus in absoluta necessitate. Alias autem consilium est dare eleemosynam, & est laudabile quando quis dat de eis, quæ sunt necessaria, secundum conditionem status, dum tamen illis subtractis adhuc non mutatur conditio status, quia non consistit in indiuisibili, vt dictum est. Si tamen tanta quis det, vt mutari debeat conditio status ita, quòd non habeat iam ad sustinendum familiam suam decenter, non est laudabile eleemosynam dare, sed est inordinatum,& contra charitatem siquis tantũ sibi de bonis proprijs subtrahat, vt alijs largiatur, quòd de residuo non possit vitam conuenienter agere, secundum statum proprium,& negocia occurrentia. Nullus tamen inconuenienter viuere debet. Hoc verum est nisi in tribus casibus. Primus est siquis mutet statum volens ingredi religionem in qua nihil potest possidere, quia tunc nihil requiritur pro statu suo, sed eleemosynæ fidelium, quæ quotidie ministrantur, vel quæ iam ministratæ sunt locis illis religiosis in quibus viuere debet ad statum, quem eligit sibi sufficiunt,& tunc dare nõ solum necessaria secundo modo, sed etiam primo modo laudabile est, & hoc Christus approbat infra 19. Si vis esse perfectus vade,& vende omnia, quæ habes,& da pauperib. Secundus est quando quis subtrahit sibi ea, quæ de facili possunt resarciri, sicut est in habentibus redditus annuos, qui etiam si aliquando expẽdant in eleemosynis, ita vt aliqualiter minuatur status potest suppleri defectus iste persequentes redditus, et etiam si præter redditus quis expectet aliunde lucrari, quomodocũque. Tertius est quando occurrit necessitas alicuius personæ magnæ, quæ est vtilis reipublicæ, vel Ecclesiæ, vel si occurrat necessitas Ecclesiæ, vel reipublicæ pro qua quis potest res suas laudabiliter exponere. In his enim tribus casibus potest quis omittere laudabiliter id, quod pertinet ad decentiam status sui, vt maiori necessitati subueniat. Ad primum dicendum, quòd arg. procedit quando quis subtrahit sibi ea, quæ sunt omnino necessaria necessitate absoluta, quia tunc contra charitatem est, nisi occurrat alius habens maiorem necessitatem. Si autem sit necessarium necessitate conditionata, dari potest, quia per hoc non subtrahitur homini totaliter id per quod vita sustentatur.

Sed hoc intelligendum est, secundum distinctionem supra positam.

Ad secundum dicendum, ꝙ arg. tenet in illis quæ sunt necessaria, sine quibus vita non potest agi quia illa non sũt danda alicui, nisi existenti in maiori necessitate.

Ad tertium dicendum, ꝙ prodigus est, qui agit contra substantiam dissipando. Qui tamen dat secundum rationem, non dicitur dissipare, etiam si totum det. Sicut ille qui mutat statum intrando religionem omnia vendit, & tamẽ non dicitur dissipare, sed laudabiliter agit, ita etiam non mutando statum potest quis interdum dare de eo, quod est sibi necessarium, quia ratio hoc exigit,& non dicitur dissipare substantiam.

Ad quartum dicendum, ꝙ non debet quis subtrahere sibi,& familiæ suæ necessaria dando alicui alteri,& tamen aliquis casus esse potest in quo laudabilius quis prouidet alteri, quam sibi,& familiæ, scilicet quando potest se exponere,& familiam pro salute illius, vt sup. ostensum est.

An eleemosyna possit fieri de reb. illicite acquisitis. Et quare diuitiæ dicantur iniquæ. Quæst. XXXVI.

QVAERITVR, an eleemosyna fieri possit de rebus illicite acquisitis.

Aliqui dicunt, quod sic, quia dicitur Luc. 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Mammona tamen iniquitatis significat diuitias iniquè acquisitas: ergo de illis

A possumus facere amicos, qui recipiant nos in æterna tabernacula, vt ibi dicitur. Hoc autem est dando eleemosynam pauperibus: ergo licitum est de illicite acquisitis eleemosynam fieri.

Item dicit August. in lib. quæstionum Exod. & 14. quæstio. 5. Qui habetis, scilicet: Qui habens aliquid de malo facite inde bonum, qui non habetis aliquid de malo nolite acquirere de malo. Ergo licet non sit bonum acquirere de malo, idest illicite, postquam tamen acquisitum est, laudabile est facere inde bonum.

Dicendum, quòd de acquisitis illicite generaliter vetatur eleemosyna fieri. Sic dicit Greg. 1. quæst. 1. cap. Non est putanda, scilicet: Non est putanda eleemosyna, si pauperibus dispensetur, quod ex illicitis rebus acquiritur. Idem dicit Aug. lib. de sermone Domini. De iustis laboribus facite eleemosynam. Non enim corrupturi estis iudicem Christum, vt non vos audiat pauperibus quibus tollitis nolite velle eleemosynas facere de fœnore,& vsuris. Et 14. quæst. 5. cap. Immolans ex iniquo oblatio est maculata. Dona iniquorum non probat altissimus. Sed eleemosynæ factæ de acquisitis illicite displicent Deo, sicut siquis immolet filium in conspectu patris, sicut dicit Salomon Prou. 21. Hostiæ impiorum abominabiles, & qui offert sacrificium de substantia pauperis, quasi qui victimat filium in cõspectu patris. In alleg. c. Non est putanda,& capit. Immolans, sed eleemosyna illa sola est Deo accepta, quæ fit de rebus licite acquisitis, sic dicit Greg. 14. quæst. quinta. cap. Eleemosyna, scilicet eleemosyna redemptoris nostri oculis ista placet, quę non ex illicitis,& iniquitate congeritur, sed quę de rebus concessis,& bene acquisitis impenditur. Et hoc est, quia illicite acquisita non sunt in bonis nostris, ff pro socio. l. cum duobus, §. vlt. Et tamen de his, quæ non sunt in bonis nostris eleemosynam facere non possumus. Ergo etiam nec de rebus illicite acquisitis. Simile etiam patet, quia eleemosynæ,& decimæ Deo dantur. Decimæ tamen non debent dari de rebus illicite acquisitis extra de dec. ca. Ex transmissa, scilicet, quia fidelis homo de omnibus, quæ licite potest acquirere decimas erogare tenetur. Ergo nec dabuntur eleemosynæ de illicite acquisitis. Propter hoc autem absolute putant quidam, quòd de nulla re illicite acquisita potest fieri eleemosyna, vt tangitur 14. quæstio. 5. capit. quòd vero in gloss. Et extra de dec. capit. Ex transmissa in gloss. Dicendum tamen, quòd aliquando de illicite acquisitis potest fieri eleemosyna,& aliquando nõ, quia fieri eleemosynam licite, vel non, pertinet ad illud tẽpus in quo fit. Potest tñ aliquis vti licite illa re, quã aliquãdo acquisiuit illicite, ideo poterit tunc licite eleemosynas de illa facere. Pro hoc ergo distinguendum, ꝙ quando aliquid illicite acquiritur, aut transit dominium in acquirentem, aut non. Si nõ transit nunq̃ põt facere eleemosynam, quia non hẽt administrationem illius rei, quę non est sua, nec computatur in bonis suis. Et ita est de pecunia acquisita de furto,& de rapina, quia ibi nullo modo transit dominium in accipientem, sed sp est iniustus detentor. Si autem transit dominium, aut competit repetitio contra acquirentem, aut non. Si competit repetitio non põt fieri eleemosyna, quia licet acquirens efficiatur Dominus per acquisitionem, quia tñ de iure competit contra eum repetitio nõ põt rem illam alteri tradere cum teneatur restituere, vel danti, vel alteri. Et sic est in pecunia acquisita per symoniam,& per vsuram. Nã contra symoniacũ competit repetitio extra de symonia c. Veniens,& c. de hoc,& contra vsurarium ẽt extra de vsur. c. Debitores. Ideo isti non possunt facere eleemosynas de sic acquisitis. Si autem acquirẽs effectus est dñs: & non competit contra eum repetitio, est totalis dñs, & hẽt liberam administrationem rei acquisitæ. Et ideo põt facere de ea eleemosynã. Sic est de meretrice, quę illicite acquirit,& tamen quod acquirit suũ est. Et iõ põt expendere in quoscunq; vsus,& consequenter dare eleemosynã. Nam non competit contra meretricem repetitio, ff. de cond. ob tur. cã l. idem,& si §. Quoties,& istud uocatur turpe lucrũ. Et simile est in quibusdã alijs lucris, vt in lenone,& Nigromãtico,& sortilego,& alijs de quib. inf dicetur. Ista distinctio est uera,& multũ rationabilis,& tenetur cõiter,& approbatur 14. q. 5. c. ꝙ vero in gl. Ex his põt rñderi ad argumenta vtriusq. partis. ad primũ dicendũ, ꝙ nõ licet de omnibus

Et S. Tho. 2. 2. q 32. ar. 7.

nisi reb. illicite acquisitis eleemosynam dare, licet tamen de quibusdam, secundum distinctionem sup. positam, Cũ tamen dicitur de mammona iniquitatis non est sensus, quod liceat nobis furari, vt inde eleemosynas demus, sic dicit Aug. lib. de verbis Domini. Illud verbum Domini quidam male intelligendo rapiunt res alienas, & aliquid inde pauperibus largiuntur, & putant se facere, quòd præceptũ est. Sed intellectus iste corrigendus est. Vocantur autem mammona iniquitatis omnes diuitiæ etiam bene acquisitæ, quia diuitiæ quæcunque sint, iniquæ sunt, quia non sunt, nec reputantur diuitiæ nisi iniquis, qui in eis spem ponunt, vt exponit Aug. 21. de ciuit. Dei, & in libr. de quæstio. Euangelij. Nam diuitiæ ex nomine suo dicunt quandam affluentiam, quæ vere non reperitur in reb. terrenis, quæ possidentur. Siquis ergo eas diuitias putat, errat. Et ideo iã iniquus est, qui eas tales putat, & velut tales eas cupit: Christiani G autem non nominant eas diuitias, nec sub ratione diuitiarum cupiunt, sed solum, vt necessaria quędam ad vitam, sicut dicitur 1. ad Tim. 6. Habentes alimenta, & quib. induamur his contenti sumus. Et Hier. victus, & vestitus diuitiæ sunt Christianorum, idest sola necessaria quærunt, & non affluentiam. Restat ergo quod soli iniqui sint qui diuitias in his reb. esse putent. Vel potest intelligi, secundum Ambr. iniquum mammona, quia varijs diuitiarum illecebris nostros tentat affectus. Vel aliter vt exponit Basilius diuitiæ sunt iniquæ, quia in pluribus prædecessoribus quibus in patrimonio succedis, aliquis reperitur qui iniuste vsurpauit aliena, quamuis tu nescias. Vel dicitur mammona iniquitatis, idest inæqualitatis, quia diuitiæ non sunt æqualiter omnib. distributæ, sed bonis interdum egentib. mali interdum abundant diuitijs. Posset etiam vocari iniquum mammona H illud, quod de iniquitate acquiritur, transit tamen dominium in acquirentem, et non competit repetitio contra eũ, sicut diximus de meretricio, & lenocinio. Nam de his possumus nobis facere amicos. Istud verum est: Christus tamen non intellexit de hoc, quia loquebatur generaliter ad omnes possidentes diuitias. Et tamen istud paucis conueniret. Et ideo intelligendum est modis prędictis, & maxime, sicut exposuit Basilius, quia licet diuitiæ possint interdum iuste acquiri, difficile est quin in acquirendo magnas diuitias non interueniat peccatum aliquod. Nam si cura rei familiaris nunquam, aut vix sine peccato agi potest, vt ait Aug. 25. dist. cap. Qualis hic, quanto magis acquisitio magnarum diuitiarum nunquam, aut vix poterit sine peccato fieri? Vnde dicitur illud verũ, & commune, Omnis diues, aut iniustus, aut iniusti hæres.

I Ad secundum dicendum, quod illud dictum Aug. potest intelligi multipliciter. Vno modo facere bonum de malo, idest restituere id, quod illicite acquisitum fuerat. Nam cum iniuste accipitur, malum est, cum vero restituitur iustitiæ opus fit. Ideo de malo bonum fit. Et tunc peccatum dimittitur 14. q. 6. c. Si res aliena. Et August. in epistola ad Macedonium. Aliter potest intelligi, quod malum vocetur labor, vel solicitudo, sicut dicitur infra in litera nolite soliciti esse in crastinum. Sufficit. n. diei malitia sua, idest sufficit pro quolibet die solicitudo, & labor ipsius diei, & non habeatis vna die solicitudinem pro altera. Et ista solicitudo vocatur malitia, idest malum pœnæ. Et tunc est sensus, quod omnes diuitię etiam si licite acquirantur, malum quoddam sunt, idest laboriosum in acquisitione. Et de illo malo faciendum est bonum, idest eleemosyna. Aliter potest intelligi, quod habe K re aliquid de malo intelligatur de eo, qui acquisiuit aliquid illicite, & tamen effectus est Dominus, & non competit cõtra eum repetitio, quia de tali potest fieri eleemosyna. Istos tres sensus ponit Gratianus 14. q. 5. c. Sed hoc multipliciter. Iste tamen tertius est melior: nam secundus non cõcordat literæ, quia ibi dicitur qui non habetis aliquid de malo nolite acquirere aliquid de malo, & tamen nemo est q̃tumcunque pauper qui non habeat de reb. huius seculi, etiam qui dissuadet hominib. acquirere de malo. Et tamen acquirere de reb. huius seculi ad sustentationem vitæ, licet cum labore hoc fiat, laudabile est, & Apostolus ibi suadet 2. Thess. 3. Qui non laborat non manducet. Et ipse gloriatur de hoc, quod ad omnia necessaria sibi, & eis qui cum eo erant prouiderant sibi manus suæ Act. vigesimo. Ideo intelligendum est tertio modo, vel primo.

Omnis diues aut iniustus, aut iniusti hæres.

F Ad allegationes in contrarium, in quibus innititur quòd nullo modo liceat eleemosynam fieri de illicite acquisitis.

Respondendum est per distinctionem supra positam. Nam illud capitulum. Non est putanda prima q. prima. intelligitur de acquisitis illicite de quib. competit repetitio, scilicet de pecunia habita per symoniam, vt apparet ibi in rubro, & etiam Gregor. dicit in litera. Certum est, quin & si monasteria, vel xenodochia, vel aliq̃d aliud ex pecunia, quæ pro sacris ordinib. datur, construantur, non proficit.

Ad dictum Augusti. dicendum, quod intelligitur de eis qui acquirunt per furtum, aut rapinas, vel oppressiones pauperum, quia ista non transeunt in dominium accipientis, sed tenetur ad restitutionem qui accepit. Nam alias peccatum non dimittitur, vt August. in epistola ad Macedonium, & 14. quæst. sexta. c. Si res aliena. Ad c. Immolans G 14. quæst. quinta.

Dicendum, quod intelligitur de illo, quod acquiritur per rapinam, & violentiam, & fraudes. Et neutro modo transit res in dominium accipientis:

Patet quia dicitur ibi qui offert sacrificium ex substantia pauperis, idest de rebus acceptis de substantia pauperis. Etiam dicitur panis egentium vita pauperis est, qui defraudat illum, homo sanguinis est. Et iterum dicitur. Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit necessario fratres sũt. Ergo intelligitur de acquisitis per fraudem. Et tamen etiã ibi non efficitur verus Dominus, qui acquirit. Vnde nec potest eleemosynam dare.

Ad dicta Salomonis manifeste apparet ex supradictis, quòd intelligantur de acquisitis ex rapina, & fraude. Ad capit. Eleemosyna. dicendum, quod magis accepta est eleemosyna quanto ex rebus magis licite acquisitis datur, H & tamen licitum est de rebus illicite acquisitis, dum tamẽ transeant in dominium acquirentis, & non competat contra eum repetitio, fieri eleemosynam. Et de istis non debet intelligi c. illud sed de illis, quæ non transeunt in dominiũ accipientis, vel pro quib. competit repetitio ad l. cum duobus, ff. pro socio.

Dicendum, quòd intelligitur de acquisitis illicite quando acquirens non efficitur Dominus, vel quando repetitio competit, quia tunc illa non dicuntur esse in bonis nostris cum ea restituere teneamur.

Ad id quod dicitur de decimis dicendum, quòd non est idem in decimis, & eleemosyna, quia decimę dantur Deo, & ministris eius, eleemosynę autem dantur pauperibus. In rebus autem sacris non solum vitandum est malum, sed e- I tiam inhonestum quodcunque, vel indignum. Et quia si de illicite acquisitis decimæ acciperentur, videretur approbari illa acquisitio turpis, ideo non recipiuntur decimæ. Secus autem est de eleemosyna, quæ datur ad subueniendũ pauperi, quia ibi non est attendendum nisi, quòd pauperi subueniatur, dum tamen ille qui subuenit possit hoc facere. Et quia illicite acquisita, quę transeunt in dominium acquirentis, & non competit repetitio possunt dispensari ad nutum eius, potest eleemosyna fieri de illis. Ista responsio tangitur 14. quęst. quinta, c. quòd vero in gloss. & extra de dec. c. ex transmissa in gl.

An possit fieri eleemosyna de acquisitis per meretricium. Et quod dicitur turpe lucrum dupliciter. Et meretrix, quæ appelletur. Et an meretrix possit retinere bona sibi data per clericum. Et deinde an data a religioso: Et de eo quod vir recipit a muliere fornicaria, an possit licite retinere. Et deniq. de meretricio quare nõ possit fieri oblatio. Quæst. XXXVII.

QVAMQVAM autem ex sup. positis generaliter dictis apparere possit de quib. reb. illicite acquisitis posset eleemosyna fieri, & de quib. non. Vt tamen magis appareat q̃ratur in speciali de aliquib. Et primo de acquisitis ex meretricio, an possit eleemosyna fieri. Dicunt quidã, quod non, quia eleemosynę sunt quędam dona: habent autem dona aliquid simile Deo sacratis quarto Ethic. capitulo. de liberalitate, non potest tamen consecrari, vel offerri Deo aliquid de meretricio Deuteronomii vigesimotertio. non offeres mercedem prostibuli, nec precium canis in

domus

domo Dei tui. Ergo nec eleemosynæ fieri poterunt de acquisito ex meretricio.

Dicendum, quod generaliter conceditur posse fieri eleemosynam de acquisitis ex meretricio, quia meretrix efficitur domina eius, quod sic acquirit, & potest disponere de eo ad libitum, nec competit contra eam repetitio, vt patet ff. de condit. ob tur. causam l. idē, & si §. Quoties. Potest ergo eleemosynas inde dare, immo proficient sibi ad hoc, quod Deus illuminet cor eius ad exeundum citius de peccato. Et istud lucrum meretricis vocatur turpe lucrum, sed non iniustum. Nam ipsa turpiter agit, quia se subijcit cuique sine lege matrimonij, & hoc iniustum est, quod tamen inde pecuniam accipiat non est iniustum, sed turpe, idest de turpi acquisitum. Secus autem quādo lucrum est iniustum simul, & turpe, quia tunc acquirens nūquam efficitur dominus, vel saltem competet contra eum repetitio, sicut est in rapina, furto, symonia, & vsura.

Pro quo sciendum, quod aliquando vetatur in lege ipse actus, & lucrum, quod inde habetur, aliquando autem vetatur actus de quo habetur lucrum, sed non ipsum lucrum.

Primo modo dicitur lucrum turpe, & iniustum, sicut est in rapina, & furto, quia non solum vetatur quis rapere, & furari, sed etiam prohibetur retinere, quod sic accepit, quia non dimittitur sibi peccatum donec restituat, ut ait Augustin. ad Macedonium, & 14. quæstio. sexta. capitulo. si res aliena, & de reg. iur. in sexto. capitulo. Peccatum non dimittitur.

Sic etiam in symonia, & vsura. Nam ad vsuram dare vetatur, & etiam compellitur vsurarius per censuram ecclesiasticam ad restituendum vsuras extra de iur. iur. capitulo. ex administrationis. In symonia eodē modo fit, quia non potest retinere, quod symoniace accepit. Extra de symo. cap. De hoc, & capitulo. Veniens. Et in istis non efficitur dominus, qui lucratur, vel competit contra eum repetitio.

Secundo modo dicitur lucrum turpe, sed non iniustum. Et sic est in meretricio, quia lex vituperat talem coitum, & maxime lex Christi. Et tamen lucrum inde acceptum nulla lex vetat. Ideo non est iniquum, quia non est contra ius, sed turpe est, quia de rebus turpibus est.

Sic etiam siquis ex diuinationibus Nigromanticis acquisiuerit aliquid; ipsa quidem Nigromantica operatio vetita est, & tamen lucrum inde acquisitum nulla lege prohibetur, ideo de eo potest fieri eleemosyna 14. quæst. quinta. c. Sed hoc multipliciter de meretricio ergo indubitate potest fieri eleemosyna 14. quæst. quinta, c. Quod vero in gl. Hoc autem intelligendum est, licet dicatur absolute solum quādo mulier est libera, & ille a quo accipit est sui iuris habens aliquid, quod possit ministrare. Secus autem in alijs, vt immediate dicetur.

Pro quo sciendum, quod meretrix proprie dicitur illa, quæ omnibus se exponit cuius turpitudo venalis est, vt dicit Augustin. libro de quæstion. Deuteronomij, & 32. quæst. quarta. capitulo. Meretrices. Et ideo ad Fabiolam, & 34. distin. capitulo. Vidua. De his autem communiter intelligimus quando, quare, an de meretricio possit eleemosyna dari. Potest tamen quæcunque mulier fornicaria vocari meretrix, quia sine lege matrimonij alicui viro copulatur, siue sit coniugata, siue monialis, siue cuiuscunque status. Et tunc est dubium si tales aliquid accipiant ab illis a quibus cognoscuntur, an possit eleemosynam facere de illo, & est dubium tam ex parte feminæ si aliquid accipit a viro, quā ex parte viri si aliquid accipit a femina. Et in hoc solent distinguere quidā Theologi, & iuristę dicentes, quòd si ille a quo mulier accipit est clericus secularis, aut accipit de bonis propriis, aut de bonis Ecclesiæ. Si de bonis proprijs nō tenetur restituere illi, nec alicui, sed potest licite retinere, & disponere de eo ad libitum si sit mulier secularis libera: si autem sit monialis non potest de eo disponere, quia non potest habere proprium, sed vertetur in vtilitatem monasterij. licet sit honestius, quod monasterium expendat illud in pios vsus.

Si autem accepit de bonis Ecclesię. i. quæ erant Ecclesiæ ad vsum ipsius, vt si erant vasa, vel pecunia aliqua Ecclesię indistincte debet fieri restitutio Ecclesiæ, siue sit diues, siue sit pauper, & siue mulier sit secularis, siue monialis.

A Si vero sit de bonis Ecclesiæ, idest de illis, quæ clericus acquisiuit intuitu Ecclesię. Aut Ecclesia sua est abundans, aut pauper.

Si abundans debet pecunia erogari pauperibus loci illius in quo Ecclesia est, si autem Ecclesia est pauper debet fieri restitutio ipsi Ecclesiæ. Et hoc verum est tam de pecunia data publicæ meretrici, quam concubinæ, quam cuicunque alteri mulieri ad quam quomodocunque clericus accesserit, quia si vna tenetur restituere, tenebuntur omnes.

Creditur tamen dicendum, quòd hoc sit verum quando res data erat vere ipsius Ecclesiæ, & non transierat in dominium clerici, vt sunt ornamenta Ecclesiæ, vel possessiones, aut fructus possessionum pertinentes solum ad Ecclesiam. Nam in talibus cum nullum ius habeat sacerdos potius,
B quam quilibet extraneus accipiendo illa est fur, & sacrilegus, quia vsurpat rem Ecclesiæ decimaseptima quæst. quarta, c. Sacrilegium. Et sicut ea, quæ furto accipiuntur ad quemcunque perueniant nunquam illius efficiuntur, sed competit semper repetitio, ita si clericus de rebus, quæ pure sunt Ecclesiæ aliquid dederit, siue meretrici, siue concubinæ, siue cuicunque alteri mulieri, non potest hoc illa retinere, sed debet restituere Ecclesiæ.

Secus autem de illis est, quæ clericus acquisiuit intuitu Ecclesiæ, quia illorum vere est dominus. Et licet peccet male dispensando illa, cum debeant expendi in bono, quia sunt acquisita de sacris, cui tamen aliquid dederit vere dominium acquiritur. Et ideo non tenetur ad restitutionem. Et sicut si concubina multa accepit a clerico donata de eis, quæ ipse acquirebat intuitu Ecclesię, non tenetur eo viuen-
C re, nec mortuo restituere Ecclesiæ, & ita est de meretrice, & de quacunque alia muliere recipiente aliquid a clerico, sed fiet de sic receptis, sicut si clericus daret de proprio patrimonio.

Qui tenent tamen contrariam opinionem dicunt, quòd debent illa restitui, vt dictum est nisi episcopus vellet dispensare cum muliere, quòd ista sibi retineat si est secularis, vel cū monasterio, quòd retineat hæc, si mulier est monialis.

Si autem meretrix, aut quęcunque fornicaria accepit pecuniam a clerico regulari, scilicet a monacho, vel aliquo religioso præsumendum est, quòd de bonis monasterij pecunia illa data est nisi contrarium constet.

Et tunc dicendum, quòd aut iste dans habet administrationem, vtpote, quia est Abbas, vel prior aut aliquid simile,
D vel non habet administrationem. Si habet debet restitui illi prioratui, vel administrationi, quia inde pecunia præsumitur fuisse accepta. Et hoc verum est, si non sit administrator tunc ille qui pecuniam dedit, quia tunc indistincte illi officio restituenda est.

Si autem ille adhuc administrat, aut est correctus de tali malo, aut non. Si est correctus tenetur restituere mulier eidem.

Si autem non est correctus melius est, quòd detur pauperibus, vel si potest alio modo dari monasterio, quòd non perueniat ad manus istius, dari debet, scilicet ne iste iterū in eosdem vsus illam pecuniam expendat, & ne videatur reportare commodum de sua iniquitate.

Si tamen mulier eidem restituerit etiam nondum correcto, liberata est ab onere restitutionis, ita quod non tenebitur
E postea monasterio, nec alicui alteri restituere.

Si autem ille qui dedit hanc pecuniam non habebat administrationem, sed erat simplex claustralis, debet fieri restitutio monasterio cuius ille erat. Et si fiat restitutio eidem monacho non liberatur mulier ab onere restitutionis, quia soluit indebite nisi constet sibi, quòd illum versa est in vtilitatem monasterij, vtpote, quia monachus dedit postea monasterio, vel expendit in vsus monasterij.

Non fit autem distinctio in regulari, sicut fit in clerico seculari, sed indifferenter quidquid meretrix accipit a regulari. i. monacho, vel religioso restituere tenetur, quia non erat illius, & non poterat dare. Et ratio est, quia clericus secularis pōt habere aliqua bona propria, vt patrimonialia, vel alias licite acquisita non intuitu Ecclesiæ. Et pōt habere bona acquisita intuitu Ecclesiæ, q̄ tamen sua sunt, & de

talib. potest expendere, quia verus dominus est quantum F
ad proprietatem, licet a iure imponatur sibi modus dispensandi ista bona; regularis autem nullius rei potest esse dominus, quia non potest habere proprium extra de statu monachorum capitulo. cum ad monasterium. Ideo quidquid habet monasterij est si licite illud habet. Quod dico, quia potest monachus aliquid habere, quod nec sit suũ, nec monasterij, vt si furetur, vel rapiat, aut symoniace lucretur, vel vsurarie, aut per fraudes, aut suscepit ab aliquo ad male agendum, vt si quis dedit monacho pecuniam expresse, vt ex ea conduceret sibi fornicariam. Nam in his casib. pecunia non est monachi, quia nullius rei potest esse dominus, nec etiam monasterij, quia non habuit aliquem titulum acquirendi. Et ideo sicut si monachus acquireret ex fraude, vel rapina, aut furto, vel oppressione, teneretur restituere eis a quibus ista accepit, sicut quilibet alius teneretur, ita si me- G
retrici, aut cuicunque fornicarie de istis aliquid dederit, tenetur ipsa hoc restituere illi a quo ista accepta sunt si constet ei.

Si autem non constet ex tali lucro prouenisse, debet restituere monasterio, quia de omnib. quæ monachus habet, vel quomodocunq; inueniuntur apud eum, præsumẽdum est, q sint monasterij nisi contrarium constet.

Si autem symoniace monachus acquisiuit tenetur mulier, quæ ab eo ista accepit restituere illi cui tenebatur monachus restituere si ista haberet.

Cum autem fieri debeat restitutio eorum, quæ symoniace acquiruntur dicetur u. s.

Ing. 33 Et hoc verum est, si mulieri constet, quia alias generaliter tenetur monasterio restituere vndecunque illud prouenerit, cum præsumatur esse monasterij quousque constet H
contrarium. Si autem per vsuram acquisiuit debet restitui ei a quo vsura extorta est.

Si autem aliquis monacho dedit pecuniam, vt ex ea conduceret sibi ipsi meretricem, non debet restitui alicui ista pecunia, sed meretrix potest eam sibi retinere velut si esset data a laico.

Et patet, quia non est restituenda monacho cum nihil possit proprium habere.

Non etiam monasterio, quia non potuit monasterium acquirere pecuniam monacho ex tali causa datã, cum monachus illam expendit immediate in hoc opus ad quod fuerat data.

Secus autem si non expendisset, sed retinuisset sibi forte compunctus de malo, quia tunc pecunia efficeretur monasterij velut si quis monacho eleemosynam daret. I

Secus aũt si immediate expensa est in illud opus ad qđ data est, quia tunc nunquam exiuit originem turpitudinis suæ. Et sic nunquam potuit acquiri monasterio, vnde nec debet ei fieri restitutio, si meretrici constaret de hoc.

Non debet restitui etiam ei qui dedit illam monacho, quia dominium perdidit cum sponte donauerit, & maxime, quia donauit ad turpem actum. Et propter hoc perdere debebat etiam si alias non esset perditurus.

Cum ergo nullus sit, cuius ista pecunia sit, in foro conscientiæ potest sibi eam meretrix licite retinere si esset secularis, si autem monialis fiet sicut supra dictum est.

Si autem ille a quo meretrix accepit erat secularis, aut erat sui iuris, aut non, sicut filius familias, vel seruus.

Si nõ erat sui iuris tenetur mulier restituere illi in cuius K
potestate est, quia cum non habeat administrationem aliquam, quidquid dederit pertinet ad illum sub cuius potestate est tanquam res aliena. Et ideo meretrix non potest sibi illam retinere, sed ea quæ accepit a seruo tenetur restituere domino. Quæ autem a filiofamilias, tenatur restituere patri.

Hoc verum est, nisi qñ istis competit aliqua administratio. Sicut si filiusfamilias habet peculiũ castrense, vel quasi castrense, quia illud potest administrare, cum possit de illo testari.

De seruo etiam dicendum, quod interdum potest habere aliquid proprium, & administrationem eius ex permissione domini. Vt si conueniat Dominus cum seruo, q det sibi quotidie certam pecuniam, & quidquid superlucratus fuerit retineat. Tunc.n. de illo lucro potest libere seruus disponere. Et si de hoc dederit meretrici, non tenetur illa restituere. Alias autem quidquid acceperit a seruo tenetur Domino restituere.

Si autem vir a quo meretrix accipit sit sæcularis sui iuris existens, non tenetur meretrix, vel quæcunque fornicaria restituere ei, vel alicui alteri, quod ab ipso accepit, quia illud potuit dare cum esset dominus, & haberet administrationem, & illa potuit acquirere cum tale lucrum non sit vetitum per aliquam legem.

Sed dubitabitur circa id, quod dicebatur supra de monacho dante pecuniam meretrici, quid si monasterium det alicui monacho. vt maneat in studio certam pecuniam pro sustentatione sua pro vno anno, vel pro singulis annis, si de illa dederit meretrici, an teneatur ipsa ad restitutionem? Et vr̃ quibusdam, q non, quia illa pecunia erat assignata monacho ad sustentationem suam pro certo tempore, & potest illam totam expendere: si ergo sustentauit se de ipsa illo tempore, & meretrici dedit, videtur, licet male fecerit dando meretrici, tamen quod transierit dominium cũ iste haberet ius expendendi pecuniam illam hoc tempore.

Dicendum, q tenetur restituere meretrix illam pecuniã, quia iste non potuit sibi dare.

Nam ad hoc, q dare posset, & teneret ista datio oportebat, q ille esset Dominus vel haberet potestatem ad expendendum pecuniam in illum vsum in quem expendit. Monachus tamen non potest effici dominus alicuius rei, quia est contra votum monachale extra de statu monachorum capitulo. Cum ad monasterium. Etiam non habebat ius expendendi in hac re, quia monasterium dederat sibi pecuniam ad sustentationem suam. Nomine tamen sustentationis non intelliguntur nisi illa, quę requiruntur ad victum, & vestitum, & cões necessitates humanas, in quib. honeste potest pecunia expendi. Nullum aũt illicitum intelligitur nomine sustentationis maxime fornicari, quod est directe contra votum monachale in alle ga. cap. Cum ad monasterium. Ideo nullum ius habuit iste monachus ad dandũ meretrici, sed dedit tanquam rem alienam, velut si nullam habens administrationem dedisset aliquid de bonis monasterij, licet nõ sit omnino tam grauis culpa, sicut grauius peccat qui nulli iurisdictioni præsidẽs vult ius dicere in aliqua causa cogendo aliquos ad comparendum coram se, quam ille qui alias iudex existens cogit aliquos, qui non sunt de foro suo coram se litigare, vel ius eis dicit.

Ita monachus qui nullam habens administrationem intromiserit se, & male dispensauerit aliqua bona monasterij, grauius peccat, quam monachus qui alias administrationem aliquam habens intromittit se ad administrandũ in rebus illis in quibus non habet ius administrandi, & tamen peccatum simile est.

Cum ergo nunc iste monachus habens ius administrandi pecuniam istam ad suam sustentationem non haberet ius donandi eam absolute, nec dandi ad turpes vsus, vsurpat sibi ius, quod non habet: & ideo dare non potuit meretrici, et consequenter nec ipsa potuit effici domina, ideo tenebitur restituere monasterio, & non illi monacho sicut supra dictum est. Nec obstat, q dicebatur istam pecuniã monacho assignatam esse pro certo tempore, quia per hoc nõ efficiebatur adhuc Dominus. Vnde non poterat expendere eam in quoscunque vsus: etiam non fuit solum data ad certum tempus, sed etiam ad certum vsum, scilicet ad sustẽtationem suam, ideo non habebat ipse ius expẽdendi eam aliter: etiam quia licet daretur certa pecunia pro certo tempore poterat reuocari administratio illa quocunque tempore. Et ita monachus non haberet postea potestatem administrandi: ergo non receperat plenum ius ad administrãdum pecuniam istam, sed sub certo modo.

Etiã patet, quia si data esset pecunia ista monacho pro certo tempore duntaxat, manifestum est, q finito tempore si aliquid de illa pecunia maneret non poterat expendere iam de illa, licet potuisset tempore non elapso totam illam pecuniam expendere, ita cum ad solam sustentationem suã acceperit istam pecuniam non potest aliquam partem eius dare meretrici, vel expendere in alios vsus, qui non contineantur nomine sustentationis, et de reliqua sustentare se toto illo tempore. Et sic nullo modo potest meretrix retinere, id quod a monacho recepit. Hæc autem dicta sunt de eo, quod recepit mulier fornicaria a viro.

Si autem econtrario vir recipiat a muliere fornicaria, distingui potest sicut supra, & dicendum, quòd illa mulier aut est monialis, aut secularis, si monialis quidquid ab ea accipiat vir, tenetur restituere monasterio cuius illa est.

Potest tamen hic distingui, an illa habeat administrationem, vt quia est abbatissa, uel priorissa, uel non habet. Et vtroque modo dicetur sicut dicebatur supra de pecunia, quam suscipit meretrix a monacho habente administrationem, vel non habente. Hoc autem semper est generale, quod recipiens a moniali fornicaria semper tenetur monasterio suo restituere, quia illa nihil proprium habere potest, licet hic potest distingui sicut supra de monacho acquirente pecuniam, quam dedit meretrici per furtum, rapinam, vel oppressionem, aut fraudem, symoniam, vel vsuram, aut si forte aliquis dedit ei expresse pecuniam, vt ex hac sibi fornicariam conduceret, quia ista omnia poterunt esse in moniali, & dicetur sicut ibi. Quicunque ergo a moniali acceperit tenetur restituere monasterio, siue sit clericus, siue laicus, quia dabit illud, quod accepit, vel æquiualens. Et hoc est verum de personis, quæ sunt sui iuris.

Si autem dedit eis qui non sunt sui iuris, vt religioso, vel seruo, vel filiofamilias, Dicendum, quòd si ista peruenerit ad illos, in quorum potestate isti sunt, restitui debent, vt si id, quod accepit monachus a moniali fornicaria, peruenit ad monasterium, cuius iste est monachus, quia monasterium tenetur restituere illi monasterio, cuius est monialis, quæ hoc dedit, si adhuc res illa manet. Si tamen non manet, sed uersa est in utilitatem monasterij, debet æquiualens restitui. Si autem non manet, nec uersum est in utilitatem monasterij, perdet hoc illud monasterium, cuius erat monialis, quia monasterium, cuius est monachus, non tenetur pro delictis illius. Idem de seruo, si id, quod accepit a moniali, peruenit ad dominum, vel non peruenit. Idem etiam de filiofamilias si id, quod accepit a moniali peruenit ad patrem eius, vel non, quia dicendum est sicut de monacho, & monasterio. Hoc verum est si nullam administrationem habeant isti, secus si habebant aliquod peculium, sicut ostendimus supra de seruo, et filiofamilias, quia tunc de illo peculio tenentur restituere æquiualens si non habent id, quod acceperunt.

Si autem sit mulier secularis, aut est sui iuris, aut non. Si non sui iuris, aut est puella in potestate patris, vel tutorum, siue curatorum, aut vxor in potestate viri. Si est puella tenetur restituere quidquid accepit ab ea, qui fornicabatur cum ea, quia ipsa nihil possidebat nec habebat administrationem alicuius rei. Ideo nec dare potuit, sed restituendum est patri, vel tutori, aut curatori. Et quicunque receperit restituere tenetur, siue sit sui iuris, siue alieni. Et fiet sicut supra dictum est de restitutione facienda monasterio eius, quod acceptum est a moniali fornicaria, & vbicunque fornicator tenetur restituere id, quod accepit a fornicaria, debet fieri, sicut ibi dictum est.

Si autem sit vxor, quæ est in potestate viri, aut dedit aliquid fornicatorio de bonis proprijs viri, vel de bonis communibus, quæ acquiruntur constante matrimonio, vel dedit de bonis suis dotalibus, uel de bonis paraphernalibus.

Si de bonis uiri est furtum, quia rem pure alienam dat, cuius nec usus, nec proprietas pertinet ad eam. Ideo tenetur fornicator restituere uiro cuius est vxor, uel facere, quod perueniat ad eum. Si de bonis communibus eodem modo. Quia licet soluto matrimonio, secundum leges humanas perueniant partim ad uirum, & partim ad uxorem, uel ad hæredes eorum, tamen constante matrimonio tota administratio pertinet ad uirum, ita ut possit libere donare. Ideo etiam furtum est si de his det uxor. Et dico furtum in foro conscientiæ. Vnde non potest donare, nec fornicator acquirere potest, ideo tenetur restituere uiro.

Si autem sint bona dotalia quantum ad proprietatem pertinent ad uxorem, & tamen constante matrimonio administratio pertinet ad uirum, & usus fructus dotis est totus uiri, quia sustentat onera matrimonij. Vnde nihil potest dare sine licentia uiri, quia alias præiudicaret ei, cum tolleret ipsi usum fructum illorum bonorum, quæ illa daret alteri. Non potest ergo donare, ideo tenetur fornicator restituere uiro.

Si autem sint bona paraphernalia, habet uxor admini-
A strationem illorum, & ideo dicunt, quòd si dederit de illis adultero, non tenetur restituere, sed efficitur dominus. Quæ autem sint bona paraphernalia dicetur infra.

Si autem mulier sit soluta, vt si sit vidua, vel meretrix, aut quæcunque mulier, quæ sub nullius potestate est, potest dare fornicario, quod voluerit, & ille non tenetur restituere, quia per hoc, quòd illa donauit, effectus est ipse dominus, quia ex tali cã non est iniustum lucrũ, licet sit turpe.

Hæc autem omnia dicta sunt, vt sciatur quando meretrix tenetur ad restitutionem eorum, quæ de meretricio, vel fornicatione accepit, & quando potest sibi retinere, & etiã quando vir accipiens a fornicaria aliquid, tenetur restituere illud vel tenere potest. Nam quando tenetur restituere non potest facere eleemosynam de illo, quia est æs alienũ, & non est in bonis eius.

B Ad dandum tamen eleemosynam requiritur, quòd dãs sit dominus, vel saltem habeat administrationem illius rei, ita quòd non possit ab eo repeti. Quando autem potest meretrix retinere id, quod accepit potest etiam facere eleemosynam de illo. Et ita generaliter est in omnibus lucris quantumcunque sint turpia, quòd si potest retinere illa sibi qui lucratus est, potest facere eleemosynam de eis.

Ad argumentum in contrarium dicendum, quòd de meretricio eleemosyna fieri potest, non potest tamen fieri de eo oblatio, idest sacerdos non recipiet. Hoc autem est propter dignitatem rerum sacrarum, quia id, quod prouenit ex tam turpi actu quamuis iam licite possideatur indignũ est applicari rebus diuinis.

Secundo fit, vt non videatur foueri in actu suo illicito. Quia si reciperentur oblationes eius, cum essent acquisitæ
C ex meretricio videretur approbari meretricium: non ergo debent accipi.

Tertio fit hoc ad ruborem, & confusionem, vt cum viderit meretrix se despici, quia oblationes suæ in Ecclesia non recipiuntur, confundetur de peccato suo. Et sic citius reuertetur ad dominum. Et sic interdum oblationes quorundam peccatorum non recipiuntur. Sicut si sunt aliqui in manifesto odio, & nolunt reconciliari, vel si aliqui opprimunt pauperes per solam violentiam. Non enim recipiuntur eorum oblationes 90. dist. ca. Oblationes. Siquis etiam rapuit aliquid ab Ecclesia non recipitur oblatio eius. 17. quæst. 4. ca. Miror. Istud autem intelligendum est, quòd non solum fit, quia de peccato ista acquisita sunt, sed quia turpis est persona, quæ illa acquisiuit. Vnde si meretrix offerre velit aliquid, quod non sit de meretricio acquisitũ,
D sed alias proprijs manibus: etiam non recipietur in Ecclesia inter oblationes fidelium propter turpitudinem eius. Nam etiam illa in quibus non est peccatum si turpia sunt non recipiuntur in oblatione Ecclesiæ, Deuteronomij 23. Non offeres mercedem prostibuli, nec preciũ canis in domum Dei tui. Constat autem, quòd precium canis non est aliquid illicitum, & tamen quia est habitum de re turpi non recipitur in domo Domini. Ambo enim sub eadem lege prohibentur. Et sic propter eandem causam prohibentur, scilicet propter turpitudinem, & non propter peccatum. Vnde dicendum, quod licet oblatio meretricis non recipiatur publice in Ecclesia a sacerdote inter oblationes fidelium: Si tamen ipsa secrete aliquid offert sacerdoti, vt oret Dominum pro ipsa, vt illuminet mentem eius, licet sacerdoti recipere illud, & pro ea orare. Quia multũ differt.
E Nam quod datur sacerdoti in speciali non applicatur sacris, quia ad ipsum solum pertinet, & non consecratur de eo corpus, nec sanguis Domini, sicut de alijs oblationibus fidelium. Etiam non approbatur per hoc peccatum eius, cũ non recipiatur publice oblatio eius inter oblationes fidelium, sed in secreto a sacerdote. Simile aliquid erat in veteri testamento, quia siquis gentilis offerre vellet sacerdotibus aliquod animal in templo, vt immolaretur Domino, sicut faciebant Iudæi, non recipiebatur de manu eius, Leuit. 22. De manu alienigenæ non offeretis panes Deo vestro, & quidquid aliud dare voluerit. Et tamen si gentilis daret pecuniam, vt inde emerentur sacrificia licebat sacerdotibus recipere pecuniam, & emere animalia, & offerre. Sic enim Seleucus Rex Asiæ de redditibus suis soluebat omnes sumptus pertinentes ad ministerium sacrificiorum. 2. Machab. 3. Darius etiam rex Persarum

dabat sumptus pro templo Domini ad sacrificia, vt orare-
tur ibi pro imperio suo, & filiorum suorum 1. Esdræ 6. Et
sic apparet, quòd licet oblatio meretricis publicę non reci
piatur, aliquo tamen modo recipitur. De eleemosyna ta-
men ab ea facta secus est, quia ibi non attenditur nisi rele-
uatio defectus indigentis, ideo licet generaliter meretrici
eleemosynā dare, & bonum sibi est. Sic tenetur 14. q. quin-
ta, §. Quod uero in gl. Et extra de d ec. Ex transmissa in gl

An histriones, & mimi possint facere eleemosynam de acqui sitis per istas artes. Quæst. XXXVIII.

QVAERITVR, an histriones, & mimi possint face
re eleemosynam de sic acquisitis. Aliqui dicunt, quód
non, quia ista illicite acquisita sunt cum officium eorum sit
improbatum. Dicēdum, quòd ad hoc, quòd detur eleemo-
syna de aliquo non est attendendum, an licite, vel illi-
cite fuerit acquisitum, dum tamen possit licite retineri, &
non competat repetitio contra illud, & tamen acquisita per
histriones, & mimos, licet turpiter acquirantur, licite reti-
nentur, nec compent repetitio contra eos, ideo eleemosy-
nam facere possunt, de sic acquisitis. Ipsi tamen turpiter ac
quirunt, id est, ex turpi officio, scilicet mentiendo, & adulā
do, & alia inhonesta faciendo, & ideo sunt infames. 4. q. 1.
c. Diffinimus. Vnde ibi prohibentur ab accusando, sicut ce
teri infames. Et non solum ipsi, sed etiam illi, qui adhęrent
eis, infames sunt. Si enim pueri præter voluntatem paren-
tum mimis, histrionibus, vel arenarijs se sociant, exhæreda
ri possunt. vt in auct. cum de appellatio. cogn. §. causas col.
8. Isti etiam histriones, & mimi non possunt promoueri ad
sacros ordines 33. dist. ca. Maritum. Et etiam si confitean-
tur, dum tamē manent in officio illo nō datur eis corpus
Christi. De conse. dist. 2. c. Pro dilectione. Et sic prohibetur
omnibus peccatoribus publicis, quandiu sunt in peccato.
Vnde isti reputantur tanquam publici peccatores, & vitu-
perantur valde illi qui erudiunt aliquos ad istam artem
Nam dicuntur magistri puerorum perdendorum, & non
erudiendorum eo. c. Vnde dare istis aliquid peccatum est,
vt dicit August. super Ioan. & 86. dist. c. Donare, scilicet Do
nare res suas histrionibus vitium est immane non virtus.
An tamen istis possit dari eleemosyna, vel debeat dicetur
inf. q. 67. Quantumcunque ergo vita istorum sit turpis, &
lucrum de re turpi, quia tamen efficiuntur domini eorum,
quæ lucrantur possent eleemosynam facere, immo valde
bonum est, vt Deus eos illuminet. Et est idem eleemosyna
istorum, sicut de eleemosyna meretricis, quia vterque tur-
piter acquirit iuste tamen possidet. Et hoc sufficit ad faciē-
dum eleemosynam.

An de pecunia per symoniam acquisita possit fieri eleemosyna. Et quid de pecunia data pro ingressu monasterij. Quæst. XXXIX.

QVAERITVR, an de pecunia acquisita per symo
niam possit fieri eleemosyna. Dicendum, ꝙ circa istam
pecuniam dubitant quidam an acquirens efficiatur Domi
nus, uel non, & tamen nemo dubitat quin competat repe-
titio. Et tamen secundum veritatem dicendum, quod non
efficitur Dominus ipse suscipiens, sed mox vt datur pecu-
nia symoniace pertinet ad Ecclesiam. Et non potest retine
re eam suscipiēs sine graui periculo animæ extra de symo.
c. De hoc. Et tamen dato, ꝙ transiret dominium in recipiē
tem cum competat repetitio contra eum, non potest fieri
eleemosyna de hac pecunia, quia determinate est debita
Ecclesiæ. Ad hoc tamen quód quis possit facere eleemosy
nam de re, necesse est, ꝙ sit Dominus rei, vel saltem habeat
administrationem eius liberam, aut saltem extendentem se
ad hoc, & non competat repetitio contra illum a quo ista
administratio concessa est. Quod dicitur propter monaste-
rium, quia si aliquis monachus recepit a monasterio bona
aliqua, quæ possit dare in eleemosynā poterit illa dare, non
tamen est dominus. Et etiam prohiberi potest dare. Et ta-
men contra monasterium a quo recepit istam administra-
tionem non competit repetitio istius pecuniæ, quia est pro
pria monasterij, & dante monacho dat monasterium cu-
ius auctoritate ille dat. In pecunia autem symoniace acqui

F sita non est sic, quia ille qui accepit, vel acquisiuit non est
dominus, nec administrator, ideo non potest facere elee-
mosynam de ea.

Sed dicendum, ꝙ ista pecunia restituenda est Ecclesiæ
in cuius detrimentum data est. Extra de symon. c. De hoc
etiam c. Audiuimus & c. consulere. Et dicitur dari in præiu
dicium alicuius Ecclesiæ, vt siquis voluit obtinere benefi-
cium in aliqua Ecclesia per symoniam erat in prędicium
illius Ecclesiæ, quia non erat dignum, ꝙ talis haberet ibi
beneficium, ideo quidquid dedit, vt beneficium obtineret,
debet recipiens restituere illi Ecclesiæ, in qua iste volebat
beneficium obtinere. Si autem sit quis symoniacus in ordi
ne, scilicet, quia promotus est per symoniam, vt posset in a-
liqua Ecclesia ministrare, dabitur pecunia symoniaca illi
G Ecclesiæ in qua ministrare voluit. Si autem promotus est
symoniace, non, vt in aliqua speciali Ecclesia ministraret,
sed vt aliquando ministrare posset seu obtinere beneficiū
hic, vel ibi, tunc debet pecunia symoniaca dari Ecclesiæ ca
thedrali de cuius diœcesi est iste qui promotus est. Et sic
generaliter cum symonia qualitercunque committatur sit
semper in rebus spiritualibus, & consequenter semper sit
in præiudicium Ecclesiæ, debet pecunia restitui Ecclesiæ in
cuius præiudiciū recepta est. Et idem est siquis pro colla-
tione sacramentorum pecuniam symoniace recepit, tene-
tur restituere illi Ecclesiæ in qua taliter sacramenta data
sunt. Et nunquam restituitur pecunia danti eam eo, ꝙ tur-
piter dedit, & in detestationem criminis sui perdit illam, &
datur Ecclesiæ.

Sed obijcietur, quia extra de symon. cap. Veniens. dedit
H quidam pecuniam, vt reciperetur in monasterio, & postea
restituitur ei, & transit ad aliud monasterium.

Dicendum, quód hoc factum est, quia totum monaste-
rium deliquit, quia abbas recepit ibi decem solidos, & con
uentus triginta, & familia decem, & sic totum monaste-
rium deliquit, & non est dignum, quód ecclesia cum deli-
cto lucretur, quia alias consequerentur isti monachi ex de
licto suo præmium, & ex eodem facto competeret eis pœ-
na, & præmium: pœna, scilicet quia symoniam commise-
runt, præmium autem, quia lucrantur id, quod habuerunt
per symoniam. Et tamen non debet quis ex eodem ne-
gocio consequi pœnam, & præmium: cum idem factum
non possit esse bonum, & malum. Etiam tale lucrum non
debet habere ecclesia, quia non possent clerici, vel mona-
chi pœnitere, nisi restituerent, quod sic acceperunt. Et
I sic dicitur, quod quia totum monasterium peccauit pecu-
nia restituitur danti, & non manet pœnes monasterium.
Secus autem si solus abbas, vel aliquis de monasterio deli-
quisset in hoc, quia tunc pecunia maneret ipsi monasterio
cui data est, vel in quod volebat ingredi iste, qui illam de-
dit. Pro hoc tamen distinguendum, quód quando pecu-
nia sic datur, aut datur alicui ecclesiæ seculari, idest perso-
nis eius, vt obtineat quis ibi administrationem, vel benefi-
cium, aut ordinem, vel aliquod sacramentum, vel datur a-
licui monasterio: Si primo modo, aut illa pecunia datur
omnibus personis ecclesiæ, scilicet Episcopo, & capitulo
vel datur aliquibus specialiter: si omnibus, dicitur, quód
debet ecclesiæ applicari, & omnes, qui erant in illa eccle-
sia sunt remouendi ab ea. Si autem datur specialiter ali-
quibus, vt soli prælato, vel aliquibus de capitulo, aut de ec
K clesia, non capitulariter, pecunia debetur ecclesiæ, & præ-
latus solus, vel illi, qui receperunt debent puniri, vt symo
niaci. Si autem sit monasterium, in quod voluit aliquis
ingredi data pecunia, non potest manere in illo, vt extra
de symon. capitulo Quoniam symoniaca. Et tunc, aut
iste vult intrare in aliud monasterium, vtpote si nondum
est professus, & est in libertate sua manere in ordine, vel
non manere. Et si vult intrare, vel forte si compellitur,
vt si erat iam professus, pecunia dabitur illi monasterio, ad
quod transit, vt non sit onerosus illi monasterio. Et si forte
sint aliqui redditus ad semper manentes, vel possessiones
non cedent in vsum illius monasterij, nisi quandiu vixerit
ille monachus, vt non sit onerosus monasterio, eo autem
mortuo redibit ad primum illa pecunia. Et hoc est verum,
quoniam non deliquit totus conuentus, & abbas simul,
vt in allegato capitulo Veniens, sed solus abbas, vel aliqui
de conuentu, quia tunc cum ista pecunia fuerit data in prę

iudicium istius monasterij, in quod voluit ingredi, ei debe-
bitur simpliciter licet viuente monacho illo dabitur mo-
nasterio, ad quod transit ne sit ei onerosus, & postea redi-
bit ad primum: argum. vigesimoseptima quæstione prima
capitul. Siquis rapuerit. Et decimosexta quæstione sex-
ta, de lapsis.

Si autem totum monasterium deliquit, vt in allegato
capitulo Veniens, nunquam debet pecunia illa manere
apud illud, sed dabitur illi monasterio ad quod transit mo-
nachus, & habebit illam in perpetuum. Si autem iste non
vult manere in ordine, sed redire ad seculum, non debet
sibi restitui pecunia quã dedit, quia turpiter dedit, sed ma-
nebit apud illud monasterium, in quod iste volebat ingre-
di, etiam si omnes de monasterio peccauerint, quia omnes
illi poterũt tunc puniri, scilicet quod transferantur ad alia
monasteria arctiora. Extra de symo. Quoniam symoniaca.
Nam quando dabatur pecunia ei, qui dederat illam, non
dabatur, nisi quia transibat ad aliud monasterium, vt in al
legato capitulo Veniens. De hoc extra de symo. capitul.
De hoc in glossa, & Hostien. in summa eodem titulo, quę-
stione vltima. Dicitur tamen in allegata glossa, quòd illi,
qui recipiunt aliquid symoniace tenentur restituere illud
duplicatum, vt in autēt. de Sanct. Episcope. §. Si vero lai-
cus. Et extra de symo. capitulo Audiuimus. Hoc tamen in-
telligendum est de eo, qui recepit aliquid per impressionē,
vt si prælatus extorquet per symoniam aliquid ab ecclesia
debet illud reddere duplicatum, vt in dicto capitulo. Audi
uimus. Secus autem cum nihil extorquetur, sed recipitur
oblatum, vel acceptatur promissum, quia tunc reddere id,
quod susceptum est sufficit. Et verũ est hoc, quãdo solum
Concus-sio quid sit. est extorsio. Secus autem si sit impressio, quæ pertinet ad
crimen concussionis, quia tunc quadruplicatum redditur
decimaoctaua distinctione, capitul. Quoniam quidem. Et
prima quæstione prima, capitu. Concussionis, dicitur autē
quis concutere, qui prætextu officij sibi commissi commi-
nando aliquid ab initio extorquet. ff. de concussi. l. prima,
& secunda. Et vigesimatertia quæstione prima capitulo.
Militare. Hæc omnia vera sunt in foro contentioso, scilicet
quando quis conuincitur in iudicio. In foro autem pœni-
tentiali istæ pœnæ dupli, vel quadrupli locum non habēt,
sed sufficit, quòd restituatur oblatum, & damnum, quod
arrògatum est. Et patet hoc, quia istę pœnæ sunt impositæ
a lege, quia alias non obligarent naturaliter. Illa autem lex
est fori contentiosi. Ideo non habet locum, nisi quando agi
tur in foro contentioso. Secus autem est restitui debita,
vel damna, quia istud est de iure naturæ; etiam restitui pe-
cuniam symoniacam, quia cum sit peccatum, & contra ius
diuinum talem pecuniam retinere, obligamur in foro con
scientiæ illam restituere, sicut dicitur extra de symoni. capi
tulo. De hoc. Non potest quis retinere pecuniam symonia
cam sine graui periculo salutis suæ, scilicet salutis æternæ,
quia de temporali salute non potest intelligi. Si ergo resti
tuerit quis, qd accepit symoniace absolutus est apud Deũ,
& in foro conscientiæ absoluendus est. Si tamen post hoc
conueniretur, & iudicialiter conuinceretur de hoc crimi-
ne, cogeretur ad pœnam dupli, vel quadrupli non obstan
te absolutione facta in foro conscientiæ, quia isti duo fori
non se impediunt. Apparet ergo ex prædictis, quòd de pe-
cunia symoniace acquisita non potest fieri eleemosyna,
sed debet restitui ecclesiæ in cuius pręiudicium symonia
commissa est.

*An possit fieri eleemosyna ex lenocinio. Et Leno
quis dicatur. Et tres modi lenocinij.*
Quæst. XI.

QVAERITVR an de pecunia acquisita ex lenoci
nio possit fieri eleemosyna.

Dicēdum, quòd idem est de lenocinio, sicut de me-
retricio. Acquirit enim turpiter leno, & tamen potest pos-
sidere licite, & tamen de eo, quod licite possidetur, potest
eleemosyna fieri. Ideo fiet de lenocinio. Est autem lenoci-
nium crimen, quòd committit leno. Dicitur autem leno se
cundum leges humanas, qui adulterum, vel adulteram
subijcit, idest procurat, quòd aliquis committat adulterũ
cum aliqua, vel aliqua, cum aliquo, vel ille, qui pro com-
A perto stupro, siue adulterio pecuniam accepit, vel ille, qui
damnatam de adulterio in vxorem duxit, vel qui quęstum
ex adulterio vxoris fecit, idest qui tradidit vxorem suam
alteri viro ad tempus pro pecunia ad fornicãdum, vel qui
depræhensam adulteram retinuit in vxorem etiam pœna
lenocinij punitur. Et dicitur aliquo modo leno ille cuius
opere, vel consilio, vel dolo malo factum est, vt deprehen-
si in adulterio pecunia, vel pactione aliqua se redimerent,
vt. ff. ad legem Iuliam, de adulterijs, lege secunda, & lege
Castitati, & ff. eodem titulo, lege Is cuius, & lege Mariti.
Est autem pœna lenocinij secundum leges humanas ea-
dem, quæ in adulterio, vt. ff. de minori, lege auxilium. Et
est quinquennium datum ad accusationem huius crimi-
nis. ff. eodem titulo, lege Mariti. §. Hoc quinquēnium. Nos
autem loquētes vulgariter lenocinium accipimus largius,
B & dicimus lenonem virum, vel feminam cuius consilio,
vel opere fit, aut procuratur, vt femina aliqua cognosca-
tur ab aliquo viro cuiuscunque conditionis sit illa, vel
etiam vir.

Et in hoc accipitur largius, quam secundum legem hu-
manam, quia si alicuius opere factum est, vt solutus cogno
sceret solutam, quæ in nullius potestate erat, non est leno-
cinium secundum legem humanam, quia lenocinium pu
nitur, sicut adulterium, vt dictum est. Et tamen quòd solu-
tus cognoscat solutam, quæ in nullius potestate est, nõ ha-
bet pœnam secundum legem humanam, sicut nec meretri
cium. Et secundum hoc accipimus tres modos lenocinij.

Vnus est si vir det vxorem alteri cognoscendam pro pe
cunia, vel pater filiam, aut generaliter ille qui de iure ha-
bet personam aliquam in potestate sua, vt si tutores, vel
C curatores tradiderint eas quarum sunt tutores, & curato-
res. Et istud est grauissimum crimen etiam secundum le-
ges humanas, & ad lenocinium pertinet. Propter hoc ta-
men non excusantur a peccato istæ, quæ sic traduntur ad
fornicandum, quia possunt aliquo modo repugnare.

Secundo modo est lenocinium si vir, vel femina procu-
ret, vt aliqua femina cognoscatur ab aliquo viro siue sit so
luta, siue non, & siue vir sit solutus siue non.

Tertio modo est lenocinium, quando quis in potestate
sua habet aliquas feminas, quas pro quæstu tradit cogno-
scendas. Vt siquis emerit ancillas, & tradit illas cognoscen
das, vel cogit eas dare sibi quæstum de fornicatione.

Et ad istum modum reducuntur illi, qui habent publi-
cas meretrices sub defensione sua, & pro hoc ab eis pecu-
niam recipiunt: nam lenones illos solemus appellare: om-
D nes isti grauiter peccant, & maxime illi, qui committunt le
nocinium primo modo, & deinde illi, qui emunt ancillas,
et cogunt eas se exponere fornicationi, vt inde sibi dent lu-
crum. Est enim peccatum grauissimum. Alij autem licet
minus peccent, grauiter tamen peccant, quia etiam ipsi di-
cuntur fornicatores, quia eorum opere, & procuratione
fornicatio fit. Sunt tamen potius auari, quam luxuriosi,
quia propter pecuniam ista agunt. Omnes autem isti si ali-
quid acquirant ex hoc lenocinio turpiter acquirunt, quia
de re turpissima & est magis hoc prohibitum, quam mere
tricium inquantum potest magis euitari, quam meretri-
cium. Quod tamen inde acquiritur efficitur eius qui ac-
quirit, quia istud lucrum non est prohibitum de iure, licet
actus ex quo prouenit prohibitus est. Potest ergo eleemosy
na fieri de tali lucro cum non teneatur restituere illud ali-
E cui, qui sic acquisiuit.

*An possit fieri eleemosyna de pecunia per Necromantiam, vel
sortilegia acquisita, & per artes prohibitas. Et quæ sit
pœna ciuilis maleficorum, & quæ canonica.*
Quæst. XLI.

QVAERITVR an possit fieri eleemosyna de pecu
nia, quam quis acquisiuit per Necromantiam, & sor-
tilegia, & per omnes artes prohibitas, scilicet vtendo eis, vel
docendo illas.

Dicendum, quòd vsus omnium istarum artium prohibi
tus est. Nam non licet alicui furta perquirere per artes sor
tiarias, nec obseruare aliquas diuinationes. Extra de sorti-
le. capitulo In tabulis. Et non solum per istas artes prohibi-
tas non licet inquirere furta, nec aliquas diuinationes, sed

nec etiam per astrologiam, quę licita est eodem titulo, ca. Ex tua. vbi dicitur de quodam, qui accessit ad locum prata tum cum quodam insani, non, vt dæmonium inuocaret, sed vt aspiciendo in astrolabio furtum cuiusdam ecclesiæ posset recuperare.

Et dr ibi, q licet bono zelo, & simplicitate hoc factum fuit: in grauissimum pctm̃ fuit, & non modicam maculam peccati contraxit. Et imponitur ibi pęnitentia vnius anni. Exercere ergo ista, vel docere peccatum est. Quia tamen lucrum inde acquisitum non vetatur per legem, efficitur dominus qui lucratur, & non competit contra eum repetitio, nec tenetur alicui restituere.

Pōt ergo fieri eleemosyna ex illo, cum nihil requiratur ad posse facere eleemosynam, nisi q licite possideatur licet turpiter fuerit acquisitum, sicut dr. 14. q. 5. c. Sed hoc multipliciter, scilicet, ex malo acquiritur, quod ex turpi causa possidetur, veluti cū Mathematicus ex arte, q̃ docet, vel ex furtis quę pręnunciat, nonnulla lucratur. Quæ vero sic de malo acquiruntur in bonum pūt conuerti. Et sic clare dr, q de istis pōt fieri eleemosyna & bonum est illam fieri licet ad vitam æternam non proficiat istis, qui manēt in hoc officio, quia graue pctm̃ est. Et non solum ſm legem diuinam, sed ēt ſm humanam ista prohibentur. Nam de lege diuina Moysi dēbant isti occidi Exo. 22. Maleficos non patieris viuere. Oia aūt genera maleficiorū detestatur Deus Deute. 18. Non inueniatur apud te, qui lustret filiū suū, aut filiā ducens per ignē, aut q ariolos sciscitetur, & obseruet somnia atq; auguria, nec sit maleficus, nec incantator, nec qui phitones consulat, nec diuinos, & quærat a mortuis veritatem. Oia hæc abominatur dns, & Leuit. 19. dr. Non augurabimini, nec obseruabitis somnia: non declinans ad magos, nec ab ariolis aliqd sciscitemini, vt polluamini p eos. Qui aūt hēbant spiritum diuinandi lapidabantur Leuit. 20. s. vir, siue mulier in quib. phitonicus, vel diuinationis fuerit spiritus morte moriantur lapidib. obruent eos, Sanguis eorum sit super illos. Vnde magna laus fuit Iudæorū viuente Moyse, quia non habuerunt ista gňa diuinationū Nu 23. Nō est augurium in Iacob, nec diuinatio in Israel. Ista ēt crimina grauiter puniuntur. Et vocantur omnes isti Mathematici, & puniuntur oēs capitaliter. C. de malefi. l. Nemo. Et nullus, dēt tales artes docere, nec addiscere, C. de malefi. l. Culpa. s. Culpa simul est tam prohibita discere, q̃ docere. Et tales reputant valde periculosi, quia arte dæmonum possunt multa mala facere Deo permittente. Ideo ſm legem humanam vetantur accedere ad portas domus cuiuslibet, quia si accesserint cremabuntur. Et nemo dēt eos suscipere in domo sua, aut consulere eis, vel fauere, alias deportabitur ad exilium, & bona eius publicabuntur, & ipse diuinator gladio ferietur. Codice de malefic. lege Nullus, & lege Nemo, & lege Culpa. Et siquis, per talem artem mulierem prouocauerit ad luxuriam, bestijs traditur lacerandus. Codice de malefic. lege Multi. Et quia istud crimen est valde detestabile, & inimicum reipublicæ, & humanæ communicationi, & Deo valde repugnans, admittitur quilibet ad accusationem eius, sicut in crimine læsæ maiestatis, & crimine symoniæ, quia diuinam maiestatem offendunt. ff. dę malefic. lege & si excepta. nullus tamen debet propria auctoritate istos maleficos occidere, ne hoc prætextu vindicet se quis de inimico suo, & etiam quia præsumitur, q hoc faciat, ne ille maleficus publicet alios reos facinoris huius, siquis tamen occidat maleficum, timens labores hominum, siue ventorum, & grandinis lapidatione sternantur, vtpote quia inuenit quis maleficum actualiter inuocantem dæmones, & timuit ista in de ventura, si permittatur explere maleficia sua, iste non est dignus pęna, sed præmio, ff. de malefic. l. eorum. Ista est pęna ſm leges humanas. Isti etiam puniūtur secundum legem canonicam, quia quęrentibus aliquid per artes sortiarias, vel per quascumque diuinationes imponitur pęnitēnia quadraginta dierum, extra de sortilegi. cap. in tabulis. Si tamen delictum istud sit notorium, denegatur istis Eucharistia, de consecr. dist. 2. c. pro dilectione, & si sit persona ecclesiastica detruditur in monasterium, & deponitur, si autē laicus est, excommunicatur, & hoc verum est, quando pęnitentiam sibi impositam agere contemnit: nam tunc ab excōicatione incipiendum est, 26. q. 5. cap. siquis clericus.

F Et si adhuc contemnat, debet pœna augmentari, & sic intelligitur 26. q. 5. cap. nū oportet, & cap. si quis Episcopus, aut presbyter, & cap. aliquanti, & 26. q. 7. cap. admoneant. & hoc verum est in liberis. Si autem sint laici, & serui, verberibus castigantur, si autem sunt liberi, incarcerantur, 26. q. 5. cōtra idolorum. Istos autem maleficos cuiuscunq; conditionis potest Episcopus turpiter dehonestare, & de Episcopatu suo eijcere. Et hoc facere debet, 26. q. 5. cap. Episcopi. Potest autem eos decaluare, i. vestes, & capillos ante, & retro incidere ad ignominiam ipsorum, sicut est consuetudo in quibusdam locis, & de hoc intelligitur 32. q. 1. cap. de benedicto. Sunt autem omnes isti infames, 2. q. 8. cap. quisquis. Vnde vocatur infamia ille, qui iuit ad inquirendum furtum per astrolabium, s. quia exercuit di-
G uinationem illam, extra de sortileg. cap. ex tuarū. Et istud verum est, quantum ad omnes artes prohibitas. Astrologia autem licet non sit prohibita, tamen quantum ad quędam iudicia sua multum particularia, vt de furtis, & de rebus amissis, & similibus est prohibita. Et sic clericus qui pro furto facto in Ecclesia consuluit astrologum, & per astrolabium conatus est inuenire furtum, per annum pœniteat, & interim ab altaris ministerio potest cogi abstinere, vt in alleg. cap. ex tuarum. De his Hostien. in summa tit. de magi. q. 3. & tit. de sortil. q. vlt. His tamen non obstantibus cum pecunia acquisita per istas artes possit licite possideri, quamuis acquiratur turpiter, potest fieri eleemosyna de illo, vt dictum est.

An de re inuenta possit fieri eleemosyna. Et cuius sit thesaurus de nouo inuentus. Et quomodo constet aliquid
H *haberi pro derelicto, & quibus signis cognoscatur. Quæst. XLII.*

QVæretur, an de re inuenta possit fieri eleemosyna, vel fieri oporteat. Dicunt quidam, quòd nō potest, quia debet restitui, vt ait August. in quadam homilia, & 14. q. 5. cap. si quid inuenisti, scilicet, si quid inuenisti, & non reddidisti, rapuisti. Ex rapina tamen non potest fieri eleemosyna, ergo nec de re inuenta.

Dicendum, quòd de re inuenta aliquando non possumus facere eleemosynā, sed tenemur restituere. Aliquando autem eleemosynā facere possumus, sed non tenemur, aliquando autem tenemur illam dare in eleemosynam. Et hoc est secundum conditionem rei, quæ inuenitur. Pro
I quo distinguit S. Tho. 2. 2. q. 66. art. 5. in solutione secundi argumenti, quòd eorum, quæ inueniuntur, quædam sunt quæ nunquam fuerunt in bonis alicuius, sicut lapilli, & gemmæ, quæ inueniuntur in litore maris. Et idem est de venis metallorum, quæ inueniuntur in visceribus terræ, quia ista nunquam possessa fuerunt ab aliquo. Et talia primo occupanti conceduntur, & per occupationem acquiritur dominium ipsorum. Et eadem ratio est de thesauris, antiquo tempore sub terra occultatis, quorum non est aliquis possessor, nisi quòd secundum leges ciuiles tenetur inuentor dare domino medietatem, si inuenit in agro alieno. Quædam autem res inuentæ erant de propinquo in bonis alicuius. Et tunc si quis accipiat eas, non animo retinendi, sed restituendi domino earum, qui non habet illas pro derelicta, nō committit furtum. Et similiter si pro derelictis habeantur, & hoc credat inuentor, licet sibi reti-
K neat, non committit furtum. Alias autem peccatum furti committitur, vt August. dicit 14. q. 5. cap. si quid inuenisti. Aliam autem distinctionem valde bonam, & magis limitatam circa hoc ponit Glo. 14. q. 5. cap. si quid inuenisti. dicens, quòd si inueni rem aliquam habitam pro derelicto, licet intendam eam furari, non tamen committo furtum. Hoc intellige, prout furtum nominat crimen secundum leges humanas, secundum quas non potest quis furari, nisi quòd alicuius est cum sit furtum contrectatio rei alienæ. Quod autem pro derelicto habetur, nullius est. Et tamen in foro conscientiæ furtum iudicabitur, quia ve dicit August. Deus interrogat cor, & non manum, 14. q. 5. cap. si quid inuenisti. Et cum iste agat contra conscientiam, necesse est, q peccet, quia quod non est ex fide, peccatum est, ad Rom. 14. dicit vlterius, eadem Glo. Item si non habetur pro derelicto, & credo tamen q habeatur pro derelicto,

licto, similiter non committo furtum. Hoc intellige de furto, quod est crimen secundum legem humanam. Sicut etiã si accipio rem, quam scio rem alienam, & credo dominũ permissurum, non committo furtum. Illud tamen non excusat, quin teneat ad restitutionem rei inuentæ, si postea mihi constiterit non fuisse habitam pro derelicto, Dicit ẽt Glo. Si autem nec habetur pro derelicto, nec credas, ꝙ habeatur, si eo animo accipis, vt domino restituas non committis furtum. Hoc tamen in libello debes protestari. Hoc totum patet ff. de fur. l. falsus, §. qui alienum. Item si quis inuenit thesaurum in agro, vel possessione propria, statim fit ipsius inuentoris. Si vero in agro alieno, si inuenit a casu cum non quæreret, medietas fit inuentoris, & medietas domini agri. Si autem non a casu, sed studiose quærebat thesaurum, & inuenit eum in loco alterius, totus est domini ipsius agri. Si autem thesaurus inuentus est in loco sacro, vel religioso, i. in loco publico, vt in via, vel alijs locis publicis, & hoc casu fortuito, totus est ipsius inuẽtoris, vt Instit. de re. diui. §. thesauros, & C. de thesaur. lib. 10. l. nemo. Hæc autem posita sunt, vt videatur quando res inuenta pertinet ad inuentorem, & quando non. Nam si inuenitur res, quæ in nullius bonis sit, nec vnquàm fuerit, sicut gemmæ, & lapilli in litore maris efficitur verus dominus, qui inuenit, & potest facere eleemosynam de illis. Non tamen tenetur potius de illis facere eleemosynam, quàm de rebus proprijs, quia illæ ad nullum pertinent, nisi ad ipsum. Si autem inueniatur res, quæ aliquando fuit in bonis alicuius, nunc vero in nullius bonis est, sicut thesauri antiquissimi, de quibus manifeste constat, quòd humator, & hæredes eius defuncti sunt, & nemo superest, qui curam habeat de illo, nec non iam, illa transit in dominium inuenientis, quia non habet alium dominum. Et hoc secũdum distinctionem suprapositam, quia aliquando thesauri sic inuenti pertinent totaliter ad inuenientem, & aliquando pro medietate, & interdũ nihil de eis, si nihil de illis proueniat sibi, non potest facere eleemosynam de thesauro illo, sed tenetur integrum dare ei ad quem de iure pertinet, s. domino agri. Eodem modo si medietas pertineat ad dominum agri, illam integram tenetur sibi dare. Et si de illa dederit eleemosynam committit furtum, & tenetur æquale restituere, sicut qui de re aliena dat eleemosynam. Si autem totus thesaurus proueniat inuentori, efficitur dñs illius, & ideo de illo toto, vel de medietate, quæ in alio casu sibi proueniebat, eleemosynas potest facere, non tamen tenetur, sicut diximus de rebus inuentis, quæ nunquam fuerant in bonis alicuius. Aliæ autem res inueniuntur, de quibus apparet, ꝙ fuerunt aliquando in bonis alicuius, vtpote quæ sunt res fabricatæ ab homine, vel pertinẽtes ad humanos vsus. Et apparet ꝙ non est multum tempus, ꝙ fuerint in bonis alicuius. Quod potest cognosci ex loco inuentionis, vt si inueniatur in via, vel in locis, per quę solent homines transire. Patet etiam ex conditione rerum, s. nouitate, vel vetustate rubiginosa, quæ indicat a multo tempore non fuisse res illas in vsu hominum, vel fuisse a pauco tempore. Et generaliter omnia, quæ sub terra inueniuntur in locis non secretis, vel sequestratis ab humana conuersatione præsumi debent a pauco tempore fuisse in bonis alicuius. Et tũc de istis sic inuentis, aut constat, ꝙ pro derelicto habentur, aut non constat. Si constat efficiuntur ipsius occupantis, ff. pro derelic. l. 1. Hoc autem potest cõstare, vt si quis vidit ꝙ aliquis rem suam abiecit, vel expulit animal suum de domo nollens iam illud possidere, & tunc potest illud occupare, tanquàm proprium. Et si postea pœniteat dominum ꝙ rem suam abiecit non potest repetere, quia desijt esse dominus habendo illam pro derelicto. Et hoc non solum est in foro contentioso, sed etiam in foro conscientię. Securius tamen est reddere illi si petat, quia poterat esse ꝙ abiecisset eã calore iracundiæ, & non animo habendi eam pro derelicto. Et sic non perdebat dominium. Si tamen omnino constaret, ꝙ animo nõ possidendi abiecisset eam, securum esset etiam in foro conscientiæ non restituere illi rem postea petenti, cum iam nullũ ius habeat. Sicut si quis donauit sponte, etiam si postea repetat, nõ tenetur donatarius restituere rem donatam, quia per donationem donator abdicauit a se dominium, & transtulit in donatarium. Alijs etiam modis potest cõstare rem haberi

A pro derelicto. Et quomodocunq; constet, efficitur res occupantis, & potest de illa dare eleemosynam, sed non tenetur, nisi sicut de rebus proprijs. Si autem non constet, an habeatur res pro derelicto, nec est ad hoc aliquod signum probabile, debet pręsumere inueniens, ꝙ non habetur pro derelicto, sed quòd perdita est. Et tunc aut scit quis est qui perdidit, aut non, si scit tenetur restituere alioquin cõmittit furtum. Sic intelligitur dictum August. 14. q. 5. cap. si quid inuenisti, & non reddidisti rapuisti. Si autẽ nescit dominum, tunc tenetur publice facere denunciari per præconem, vel per Ecclesias illius loci in quo vel apud quem res inuenta est, Et si inueniatur Dominus restituenda est ei. Si autem non inuenitur potest inueniens cum consilio, & auctoritate sui confessoris retinere sibi rem illam, si est pauper, & egens, & orabit Dominum pro illo cuius fuit. Si B autẽ non est pauper erogabit pauperibus, sic dicit Raym. in su. lib. 2. tit. de furtis. Dicit tamen glo. supra Raymundum, ꝙ attendendum est, an superior in illa diœcesi, reseruauerit sibi dispensationem rerum inuentarum, quia tũc ad illius mandatum disponendum est de re. Dicit tamen Host. in sum. tit. de pœn. ꝙ antequàm res inuenta restituatur domino si dubium est cuius sit, certificari debet inuentor per circunstantias rei, quia alias multi possent eam petere, tanquàm dñi. Et ideo quantum ad hoc debet se caute habere inuentor, quando facit publicari rem perditam, vt nemo possit dicere rem esse suam, nisi ille cuius est. Quod fiet si inuentor dicet se inuenisse aliquid, & non nominat illud, vel si nominat, & subticet omnes circunstantias particulares, & nõ det nisi ei, qui omnes illas agnouerit, quia istud est signum satis euidens, ꝙ res sit istius. Hæc autem C omnia sunt, qñ putatur rem non esse habitam pro derelicto. Si tamen credatur omnino rem pro derelicto habitam statim efficitur inuenientis. Et non est necessariũ quærere dominum publicando rem, quia res habita pro derelicto non est perdita. An tamen habeatur res pro derelicto, quę inuenta est, potest cognosci ex aliquibus signis. Vnum est ex conditione rei. Si. n. res pretiosa est, nunquam debet putari, ꝙ habeatur pro derelicto, quia talia nemo abijcit, sed possidet, vel donat. Res etiam quę faciliter portari potest, si alicuius valoris est, nunquam debet præsumi, ꝙ habeatur pro derelicto, sicut aurum, & argentum, & quæcunq; moneta. Res autem illæ, quæ inutiles sunt, haberi possunt pro derelicto, vt animalia morbosa, moribunda, & aliæ res, in quarum possessione maior est difficultas, quam vtilitas. Talia enim si inueniãtur possunt præsumi haberi pro D derelicto. Alio modo potest hoc cognosci ex loco in quo inuenitur res. Si quis. n. in mari, vel in litore inueniat rem, quæ eiecta est de naui, causa alleuiandi non debet putare, ꝙ habeatur pro derelicta, quia ea, quæ alleuiandæ nauis causa iactantur in mare, non habentur pro derelictis, quia non iactantur, vt non possideantur, sed quia possidẽs volt se saluare, sic dicit Host. in sum. tit. de causa possess. & propriet. §. 1. ver. item per inuentionem. Et hoc modo dicendum est, ꝙ si quis portabat magna onera in via, & nõ potens vltra ferre reliquit: vel si fugiens hostes nõ potuit res suas portare, & dimittit in via, licet putet, ꝙ non inueniet illas, quando postea redierit, vel ꝙ forte nunquam habebit eas, non dicitur habere eas pro derelictis. Si tamen velit habere, & conetur ꝙ potest ad habendum, quia ẽt ille qui proiecit merces in mare, causa alleuiandi nauem, non E putat ꝙ poterit eas recuperare, & tamen nõ habet eas pro derelictis, ita ergo hic etiam ex dispositione rei inuẽtę põt cognosci, quia si quis inueniat librum bene inuolutum, & complicatum non debet præsumi, ꝙ fuit iactatus pro derelicto. Secus autem si inueniretur apertus, vel aliqualiter laceratus. Et sic de alijs qualitatibus rerum inuentarum, de his Inst. de rerum diui. §. vlt. & Host. in summa vbi supra. Si autem non appareant in re manifesta signa, vt potentur esse derelicta, debet præsumi, ꝙ non est derelicta, & fiet, ꝙ supra dictum est. Sed diceiur quid si postquam aliquis inuenta re publicauit eam, & non inuento domino dedit illam pauperibus, si postea appareat dñs quid enim fiet? Dicendum, ꝙ iste non tenetur sibi restituere aliquid, quia si pauperibus dedit, egit secundum ius, etiam quia egit auctoritate iudicis, s. confessoris, qui quantum ad hoc habet auctoritatem, vel auctoritate Episcopi si ipse reseruauerat

sibi

sibi dispositionem rerum inuentarũ. Nam contra id, quod factum est auctoritate iuris, nõ competit repetitio, aut aliqua actio, maxime quia iste non tenebatur expectare longo tẽpore dominum, sed potius re inuenta mox ista facere auctoritate confessoris, vel Epi, quia alias si aliquo tempore retineret illam, non habens animum faciendi istud, esset in peccato. Hoc autem verum est si res illa cõsumpta est, vt si erat pecunia. Secus autem si maneat adhuc apud illos pauperes, quibus data est, quia tũc repetere potest eã ille, cuius est, cum pauperes non potuerint acquirere dominium in re aliena. Si tamen inueniatur apud alium, qui illam emit, quando vendebatur, vt daretur pecunia pauperibus repeti non potest, quia iste emit auctoritate iuris cum ius cẽseat rem esse derelictam, vel non esse dominũ, quando non inuenitur faciendo solẽnitatem publicationis. Et sic non competit actio ei qui fuit dominus contra eum, qui nunc possidet. Secus autem si iste emisset publice rem illam perditam, non factis solẽnitatibus istis, quia tunc licet non reputaretur fur, perderet tamen rem quandocunque appareret dominus. Nunc autem quia auctoritate iuris, & iudicis emit, quando iam non putabatur aliquis esse dominus, non competit actio contra eum, quia etiam si appareat ille, qui quondam fuit dominus auctoritate iuris, perdit dominium, sicut fit in præscriptionibus, & vsu capionibus.

Idem etiam est si iste qui inuenit rem erat pauper, & ex consilio, & auctoritate confessoris, vel Episcopi accepit illam rem pro se, vt oraret pro eo cuius fuerat, quia si res maneat adhuc apud istum tenebitur dare illam domino comparenti. Si autem iam expendit eã, non tenetur æquale reddere cum auctoritate iuris, & iudicis fuerit de illa dispositum, sicut quando data erat alijs pauperibus. Si tamen aliquis inuenit rem quam putauit haberi pro derelicto, & postea apparet dominus, qui illam repetat, tenetur dare si habet, quia tunc apparet eam non fuisse derelictã. Et si eam expenderit, vel vendiderit, tenetur æquale reddere, quia rem non suam expendit, præter formam iuris, hoc autem verum est, nisi expresse constaret, quia ille habuit pro derelicto, & nunc pęnitens repetit illã, quia tunc nõ tenetur in foro conscientiæ, nec in contentiosũ illã sibi reddere, si hoc constat, ita faciendum est de rebus inuẽtis. Aliqui tamen putant, q non teneatur restituere res inuẽtas, quia dicũt q Deus illas sibi dedit, quos increpat Hierony. super Leuit. & 14. q. 1. cap. multi, s. multi sine peccato putant, si alienum quod inuenerint, teneant, & dicunt, Deus mihi dedit cui habeo reddere? Discant ergo hoc peccatũ simile esse rapinæ, siquis inuenta non reddat. Vnde isti stulte putant asserentes suum esse, q inueniunt, quia quilibet debet scire id, quod suum non est ad alios pertinere, C. vnde vi, l. cum quærebatur.

An de pecunia acquisita ex venatione possit fieri eleemosyna. Et quomodo venatio sit prohibita. & quibus personis. Et quod multiplex sit. Quæst. XLIII.

QVAERETVR an de pecunia acquisita ex venatione possit fieri eleemosyna. Dicendum, q venatio aliquando est licita, & aliquando non. Quando est licita, manifestũ est, q potest fieri eleemosyna de pecunia inde acquisita, quando autem est illicita, dicendum q licet ipsa sit prohibita, lucrum tamen inde acquisitum non est semper prohibitum, ideo potest de illo fieri eleemosyna. Pro quo sciẽdum, q venatio est prohibita quibusdã personis, s. clericis. Nam generaliter non licet eis venari. Vnde Episcopus, vel presbyter, aut diaconus, qui habet canes, vel accipitres, vel alias aues ad venandum, & sępe hoc exercet punitur, quia Episcopus tribus mensibus priuatur communione, presbyter autem duobus mẽsibus, diaconus vero suspenditur ab omni officio, extra de clerico vena. cap. Episcopũ. Et generaliter omnibus seruis Dei venationes, & vagationes syluaticæ cum canibus, & habere animalia ad hoc prohibita sunt, eod. tit. c. omnibus. Et istud est prohibitum generaliter in presbyteris, & diaconis, nisi causa recreationis, vel alicuius necessitatis. Et hoc raro, quia si sæpe fecerint, non licet cum tũc agant propter delectationem: nam in allegato cap. Episcopũ. dicitur siquis talium

F personarũ in hac voluptate sæpius detentus fuerit, quod verũ est nisi in Episcopo, quia illi nunquã licet venari 34. di. cap. Quorundam. Et quod dictum est in clericis licere sibi aliquando venationem est verum, dum tamẽ non sit clamosa. 86. di. c. an putatis. Est etiã prohibita venatio respectu quorũdam temporũ, quia in quadragesima, & diebus ieiuniorũ non licet venari, vt ait Ambr. in homilia de Quadragesima, & 86. dist. c. quid prodest, s. quid prodest ieiunare visceribus, & luxuriari venatibus? abstinere à cibis, & errare peccatis. Idem patet eadem dist. c. an putatis illum ieiunare, qui primo diluculo non ad Ecclesiam vigilat, sed surgens conuocat seruulos, disponit retia, canes cõducit saltus syluasq. perlustrat, & seruulos secũ trahit fortassis ad ecclesiam magis festinantes, & voluptatibus suis peccata accumulat aliena. Hoc intelligitur de venatione,
G quæ fit propter delectationẽ. Secus autem siquis laicus nõ habens aliud vnde viuat, vel per hoc principaliter victum quærens tempore ieiuniorũ venetur, quia hoc non est illicitum. Nam hic sola voluptas prohibetur cum dicitur, & voluptatibus suis peccata accumulat aliena, hoc verũ est, nisi per accidens propter venationẽ impediretur quis ire ad Ecclesiam tempore quo tenetur, quia tunc non solum venatio, sed quicunque alius actus esset peccatum. Venari aũt propter delectationem ẽt laicis in Quadragesima est illicitũ, quibus alio tẽpore esset licitum. Et hoc, quia diebus ieiuniorum non sunt quærendæ voluptates, sed affligẽdum est corpus, ideo Isa. 58. Vbi Deus reprobat ieiuniũ Iudęorum dicitur. Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, i. facius, quod vobis placet. Et dicitur infra, Nolite ieiunare, sicut vsque ad hanc diem ieiunatis, vt au-
H diatur in excelso clamor vester. Venatio autem in tantum est prohibita clericis, q non solum venari, sed etiam dare aliquid venatoribus est in eis vituperabile, vt ait August. super Psalmos, & 86. dist. qui venatoribus. etiam delectari videndo venatorem est in eis increpabile, eadem dist. c. vident, s. vident homines venatores, & delectãtur. Væ miseris si se non correxerint. Qui enim vident venatorem, & delectantur, videbunt Saluatorem, & tristabuntur. Et tamen nemo tristabitur vidẽdo Christum, nisi qui fuerit in peccato mortali. Hoc autẽ intelligitur de venatoribus in venatione arenaria, scilicet, quando quis pugnat cum bestia dentata, quia hoc est detestabile, vt infra dicetur. Alij autem venatores non tantum vituperãtur, & tamen totũ officium venãdi quomodocunq; fiat non pōt oino euitare culpam, vnde viri sancti nulli leguntur habuisse officiũ
I venãdi, licet multa alia habuerint, sic dicit Hierony. super Psalmos, & 86. dist. c. Esau, s. Esau erat venator, quoniam peccator erat, & penitus non inuenimus in scripturis sanctis sanctum aliquem venatorem, piscatores autem inuenimus sanctos. Idem 34. dist. cap. quorundam.

Si autem obijciatur de Eustachio, qui fuit sanctus, & venator, dicit glos. in alleg. c. Esau, & c. quorundam, venatorem existentem venatorem, s. quia postquàm desinit esse venator, potest esse Sanctus. Pro hoc autem considerandum, quod venatio est multiplex.

Quædam enim est oppressiua hominũ, sic dicitur Gen. 10. quod Nemrot erat robustus venator coram Domino, idest, oppressor hominum. Et ista venatio semper est illicita, 60. dist. c. his itaque. lucrum etiam de ista venatione est illicitum, quia est lucrum de occisione hominũ, & de hoc
K non fit eleemosyna, quia est de rapina, vel violentia.

Secunda venatio est adulatoria, quę fit per verba. Et ista pertinet ad histriones, & mimos, & est prohibita, 86. dist. cap. qui venatoribus, & 46. dist. sunt nonnulli, & 6. quæst. 1. sunt plurimi. An vero de pecunia acquisita de hac venatione liceat facere eleemosynam, dictum est quod sic, licet acquiratur illicite cum possideatur licite, supra quæstio. 34. vbi agebatur de histrionibus.

Tertia venatio est, quæ vocatur arenaria, & est quando quis pugnat in arena cum bestia dentata, & ad hoc locat operas suas. Hanc qui exercet, peccat mortaliter, & qui eam conspicit, & qui exercet, est infamis, si locat ad hoc operas suas. Secus autem si hoc faciat causa virium experiendarum, ff. de postum. leg. 1. § item senatus. Et ista mala est, & ideo non licet dare aliquid talibus venatoribus, nec delectari videndo eos in venatione sua, quia peccat

morta-

mortaliter, qui vadit ad videndum; vt innuit August. & habetur 86. dist. capit. vident, & cap. qui venatoribus, & 3. quæst. 7. c. tria, licet tamen ista venatio sit illicita, pecunia quæ inde acquiritur, iuste possidetur. Ideo de ea potest fieri eleemosyna, non tamen proficit danti ad vitam æternã, quandiu manet in hoc officio, quia est in peccato mortali.

Quarta venatio est saltuosa, quæ fit in syluis, & saltibus. Et hæc licita est in seipsa. Potest tamen esse illicita ex tempore, vt si fiat in Quadragesima, vel diebus ieiuniorum, 86. distin. capit. quid prodest, & capit. an putatis, & 23. quæstio. 8. capit. si nulla, Etiam potest esse illicita ex persona, vt clericis nõ licet venatio, licet secundum quosdam si pauper sit, liceat ei, & tamen verum est, quòd non licet etiam si sit pauper, vt 34. distin. capit. quorundam, quia potest alias victum quærere, vt faciendo cistas, & calathos, & retia, de consecr. distin. 5. capit. nunquam. Ista autem est venatio, quæ est cum canibus vagando, & cum auibus, & ideo clericis non est licita. Laico tamen est licita propter necessitatem, vt pro carnibus, vel pellibus, & ista est quæ prohibetur clericis, extra de cler. vena. cap. Episcopum, & cap. omnibus. Venatio tamen quæ est quieta, & sine clamore, vt ponere laqueum, vel rete, vbi nec est clamor, nec canes, & ista licita est clericis causa necessitatis, vel recreationis, Nam etiam monacho licitum est texere linum pro capiendis piscibus, vt de consecra. distin. 5. cap. nunquam. Omnes ergo venationes sunt prohibitæ clericis, præter istam quintam, quæ est quieta. Et ista etiam non debet ab eis exerceri causa voluptatis, sed interdum propter recreationem, vel propter necessitatem, idest, inopiam, vt si est pauper. In clamosa autem venatione, & syluatica, quæ fit vagando, semper peccant, & tamen pœna illa, quæ habetur extra de clerico venatore, capit. Episcopum. non semper imponitur eis, sed solum quando sæpe, & propter voluptatem hoc fecerint, Et patet, quòd intelligatur de clamosa, & vagatiua, quia dicitur ibi de canibus, & accipitribus, de his 86. dist. cap. qui venatoribus, in gloss. & extra de clerico venat. cap. Episcopum, in gloss. De istis duabus venationibus, scilicet, saltuosa, cum clamore, & de quarta dicendum est, quòd aut fiunt in locis prohibitis, scilicet, in locis alienis, aut in locis concessis ad venandum. Primo modo semper est peccatum, quia rapina est cum id, quòd pertinet specialiter ad aliquos homines, vel ad aliquas cõmunitates, ab alijs accipitur. Et tunc de pecunia acquisita per talem venationem non potest fieri eleemosyna, sicut nec de pecunia acquisita ex rapina. Si autem in locis non prohibitis quis venetur, licet peccet venãdo forte propter conditionem temporis, vel personæ, aut alias quòd tamen acquirit suum efficitur, ideo potest facere eleemosynam de eo, Est tamen venatio semper cum aliquali culpa, nisi sit in locis remotis, vt in sylui sine clamore, quia vix aliquis potest venari, quin noceat alijs, scilicet, accipiendo aliena, vel discurrendo per agros alienos, quod etiam malum est. Et propter hoc sancti viri non se dederũt huic occupationi, sicut piscationi, quia piscatio potest fieri sine alicuius detrimento, cum fiat in mari, vel flumine, venatio autem quæ fit in terra vix sine nocumento proximi exercetur, ideo dicitur quòd non legimus sanctos venatores, sed piscatores, 34. distinct. capit. quorundam, & 86. distinct. capit. Esau,

An iudex de pecunia sibi data ad male iudicandum possit facere eleemosynam. Et an sit idem in teste ad testificandum. Et quod in male promissis rescindenda est fides. Aequiparanturq. testis falsus, & occultans veritatem.

Quæst. XLIIII.

QVAERITVR an de pecunia data iudici ad male iudicandum possit fieri eleemosyna. Dicendum, quòd aliquando tenetur iudex restituere ea quæ sibi dantur, & aliquando non. Cum autem tenetur restituere, non potest facere eleemosynam de receptis, quia ad alterum pertinent. Si autem potest retinere sibi, potest facere eleemosynam, quia omne quod potest licite possideri, potest in eleemosynam dari, quamuis illicite fuerit acquisitum. Pro hoc sciendum, quòd iudici, aut datur pecunia,

A quòd bene iudicet, vel vt male iudicet, vel solum, vt iudicet, vel non iudicet. Si primo modo, aut ille bene iudicat, aut male. Si male iudicat non potest retinere sibi pecuniam, quia illicite recepit eam, & etiam quia fecit contra pactum, scilicet, quia non iudicauit iuste, sicut promiserat. Sic patet extra de simo. capit. dilectus. Vbi ille qui accepit pecuniam ab altero, ne vexaret eum, si postea eum vexat, compellitur pecuniam reddere. Si autem bene iudicauit, sicut promisit, tunc etiam potest pecunia repeti, & restitui ei qui dedit. Nam iudex non potest eam retinere, quia illicite accepit cum non liceat iudici vendere iustum iudicium, vt ait August. ad Macedonium, & 14. quæst. 5. capit. non sane, & 1. quæst. capit. inhibemus. Iste autem qui dedit, repetere potest eo quòd non dedit turpiter, quia non dedit vt corrumperet iudicem, sed vt quietem sibi conser-
B uaret, scilicet, quod non moueretur iudex ad male iudicandũ, Sic dicit August. in alleg. capit. non sane, scilicet. Ille tamen solet male sibi ablatam pecuniam repetere, qui iustum iudicium emit, quoniam venale esse non debuit. Et dicit ibi gloss. arg. contra illos, qui dicunt, si tibi dedi pecuniam, vt pro me iudicares in causa iusta, quod non possum repetere pecuniam datã, vt ff. de condit. ob turp. causam, scilicet, vtputa vbi talis potest repetere pecuniam, si non eo animo dedit, vt iudicem corrumpat. Nam si dat eo animo, vt ius, & quietem sibi conseruet, tunc potest repetere, vt patet extra de simo. capit. dilectus, Si autem pecunia data est, vt iudex male iudicaret, aut iudicauit male, aut non. Si male iudicauit non potest iudex retinere pecuniam, quia turpiter recepit, & contra legem, & etiam contra legem iudicauit, licet pactum seruauerit, hoc tamen non iustificat actũ
C suum cum potius debuisset pactum non seruare, vt ait Isidorus: In male promissis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum, 22. quæstione 4. capit. in malis. Ille tamen qui dedit pecuniam non debet eam recipere, quia inique dedit, scilicet, ad corrumpendum iudicem, sed debet dari ista pecunia illi in cuius præiudicium iudex corrumpebatur, arg. 17. quæst. 4. capit. siquis in atrio. Et sic dabitur aduersario contra quem iste litigabat. Si autem iudex bene iudicauit, etiam non debetur sibi pecunia, quia iustum iudicium vendere non licet, in allegato cap. non sane, etiam quia contra pactum egit, licet melius egit, faciendo contra pactum, quam implendo non tamen restituetur danti, quia turpiter dedit, sed aduersario suo vt dictum est.

Si autem accepit pecuniam solum, vt iudicaret, siue bene iudicet, siue male, nõ potest sibi retinere pecuniam, quia
D ex officio tenetur iudicare, & ideo pro eo pecuniam recipere non potest. Et hoc solet esse crimen concussionis si iudex pecuniam istam petat à partibus propter hoc quòd iudicat, vel ad hoc quod iudicet, & tunc est pœna grauis, 1. q. 1. cap. concussionis, & cap. quicunque, Si tamen pars sponte det iudice non petente, non est crimen concussionis, sed est minus. Et tunc potest esse quòd dat pars, vt cito iudicet iudex ne forte per longas dilationes cogat perire ius eius, aut vexet eum. Et tunc dans licite dat, & tamen si iudex ex hac causa recipit, turpiter recipit, & non potest licite retinere, quod suscepit, sed danti competit repetitio, Si autem iudex accepit pecuniam, vt non iudicaret, si non iudicet, illicite accipit, quia tenetur iudicare, ideo non solũ turpiter accipit, scilicet, quia est indebitum, sed etiam iniuste, quia accipit vt agat cõtra officium suum. Siue ergo iu-
E dicet, siue non, nunquam poterit licite retinere quod accepit, etiam qui dedit non potest repetere, quia illicite dedit, & turpiter, quia sicut tollitur ius partis directe male iudicando, ita indirecte tollitur nolendo aliquid iudicare, Ideo non competit repetitio sic danti, sicut etiam non competeret si dedisset iudici, vt male iudicaret, sed debet dari pecunia illi, in cuius præiudicium data est. Ista autem intelligẽda sunt, quando petitur iudicialiter ista pecunia, quia tunc tenetur iudex restituere illi in cuius præiudicium data est. Si tamen non petatur, poterit dare iudex pauperibus, licet non vocabitur proprie eleemosyna, quia eleemosyna est aliquid voluntarium. Et tamen istud est necessarium, cum non liceat iudici istam pecuniam retinere, vt magis dicetur sequenti quæstione.

Idem autem est in teste si detur testi pecunia ad testificandum. Nam testis potest recipere pecuniam pro expensis,

pensis suis, si ducatur extra locum suum ad testificandum, vel si cogatur perdere operas propter testimonium perhibendum. Ipsum tamen testimonium vendere non potest, vt ait Aug. ad Macedonium, & 14. quæstio. 5. cap. non facæ. Vbi parificantur iudex, & testis, quia sicut iudex nõ debet vendere rectum iudicium, ita nec testis verum testimonium. Si ergo testis recipiat pecuniam, vt recte testificetur, siue vere, siue false testificetur, nõ potest retinere pecuniã, sed competit repetitio danti, quia non dedit turpiter, sed licite, vt forte, quia timuit quòd testis ille falsum, testificaretur contra ipsum, nisi offerret sibi pecuniam, & est quasi redimere vexationem, vel comparare quietem, vt dicebatur supra in iudice. Siue ergo vere, siue false testificatur dãs potest repetere pecuniam. Si autem accipit pecuniam, vt false testificetur, non potest retinere eam, siue vere, vel false testificetur, quia turpiter, & iniuste accepit, danti tamẽ non competit repetitio, sed ei contra, quem producebatur iste testis. Si autem data est pecunia testi solum, vt testificaretur, licet præsumatur, quòd animo corrumpendi eum hoc fiat, quia tamẽ non apparet, præsumitur tanquam munus testi, tamen non licet recipere hanc pecuniam, quia officium suum debet esse liberum. Non enim potest vendere verum testimonium. Si autem datur ei pecunia, vt nõ testificetur, turpiter, & iniuste accipit, quia per hoc perdit causam suam ille, pro quo testificaturus erat, & non potest retinere hanc pecuniam, danti tamen non competit repetitio, quia turpiter dedit, ac si dedisset, vt false testificaretur, licet non sint omnino æqualia, Deterius tamen est dare pecuniam testi, vt non testificetur, quam dare pecuniam iudici, vt non iudicet, quia si iudex ille non iudicauerit, poterit recurri ad superiorem, & iudicabit, vel haberi poterunt remedia aliqua contra illum iudicem, vt cogatur iudicare, & si omnino nolit iudicare, alius iudex iudicabit. Si tamen testis nolit testificari, vel propter aliquas causas subtrahat se a testificando, omnino læditur litigans, quia forte non habebat nisi istum testem, vel si erant duo, & iste se subtrahat, ille qui manet non facit plenam probationem. Et ita si sit in causis ciuilibus, & iste sit actor perdit totum ius suum, quia actore non probante absoluitur reus. Si autem sit causa criminalis, & accusator se inscripserit, & non probat, condemnatur ad talionem. Et hoc est grauius, & tunc vere est homicida ille, qui se subtrahit a testificando, si productus erat in testem. Et per hoc deficit probatio accusatoris, quia tunc punitur capitaliter, sicut puniendus erat reus, si succumberet. Et propter hoc August. parificat istos duos, scilicet, falsum testem, & testem occultantem veritatem, vel subtrahentem se a testimonio. extra de crimine falsi, cap. falsidicus. Nunquam ergo testis potest retinere pecuniam, quę sibi datur pro testificatione. Et ideo nemo potest facere de illa eleemosynam, sed restituere tenetur, quod verum est, si petatur iudicialiter, si tamen non petatur poterit dare pauperibus, & per hoc non liberatur. Istud tamen non est proprie eleemosyna, quia non dat de suo, sed de alieno, & cogitur dare.

An de pecunia accepta ad occidendum aliquem sit facienda eleemosyna. Et quid in fructibus ijs, qui ex beneficio proueniunt, agendum eo tempore, quo beneficiatus cessat a diuino officio. Et cui competat repetitio eorum, quæ non possunt retineri, eo quòd iniuste, & turpiter accipiuntur. Et an pœnæ legum humanarum obligent in foro pœnitentiali, & bene obligent in foro conscientiæ. Et quæ leges humanæ obligent, & quæ non in foro conscientiæ.

Quæst. XLV.

QVAERETVR an de pecunia recepta ad occidendum aliquem, vel nocendum ei possit eleemosyna fieri. Dicendum, quòd istud potest extendi ad omnia illa, quę quis accipit, vt male agat, scilicet, siquis pecuniam accipit, vt calumnietur alteri, vel vt furetur res eius, aut rapiat, vel vt fraudet eum, aut infamet, vel quomodocunque noceat. Et dicendum, ꝙ quandocunque quis recipit pecuniam, vt malum faciat, non potest pecuniam retinere, quia illicite acquisita est, nisi sit lucrum tale, quod legibus permittatur, vt merces data meretrici, aut cuicunque fornicariæ. Nam licet actus ibi sit malus, tamen lucrum non est

F vetitum de iure, & ita in quibusdam alijs, vt in histrione, & mimo, & generaliter in illis, qui habent officia aliqua in quibus versatur turpitudo, & inde viuunt, lucra tamen, illa, & officia non omnino interdicuntur de iure, scilicet ꝙ meretrix licet sit infamis, tamen nõ prohibetur esse in vrbe, nec punitur, ita de mimo, & histrione, & arenario venatore, & similibus. Siquis tamen ex fraudibus proximorum, & calumnijs viuat, non solum vituperatur, secundum legem, sed etiam punitur. Et secundum hoc apparet, quæ sunt lucra turpia, & quæ turpia, & iniusta. Nam quæ vituperãtur, & infames reddunt, sed non puniuntur, turpia sunt sed non iniusta, quę autem simul vituperantur, & puniuntur, sunt iniusta, & turpia. De lucris autem turpibus, sed non iniustis generaliter est dicẽdum, ꝙ potest de illis fieri eleemosyna, sicut de meretrice, & de histrione declaratum est

G supra q. 37. & 34. de lucris autẽ turpibus, & iniustis simul non potest fieri proprie eleemosyna, quia non possunt licite possideri, sed debent restitui. Cum ergo datur pecunia alicui ad agendum malum, aut illud est in prȩiudicium alicuius, vt furari, & occidere, aut in nullius præiudicio, vt dęmones colere, & non obseruare diem festum, & comedere carnes in Quadragesima, & non dicere diuinum officium in eo qui tenetur. Nam ista non vergunt in præiudicium proximi, sed solum in offensam Dei. In vtrisque tamen dicendum, ꝙ lucrum non solum est turpe, sed etiam iniustum, quia talia facientes non solum vituperantur, sed etiam puniuntur. Ideo quicunque recipit pecuniàm pro aliquo malo istorum faciendo, non potest retinere illam. Differt tamen, quia quando datur pecunia ad nocendum alicui non debet restitui danti: quia turpiter dedit, sed com

H petit ei in cuius præiudicio data est, s. ei cui pro illa pecunia nocendum erat. Si autem non erat in præiudicium alicuius, nisi Dei, danda est pecunia Deo: hoc autem est dare eam in pias causas, id est pauperibus, vel Ecclesijs loco Dei. Quod tamen dicebatur siquis acciperet pecuniam, vt non diceret diuinum officium, est in præiudicium Dei, & est aliquo modo etiam in præiudicium Ecclesię. Nam beneficiatus qui cessat a diuino officio eo tempore, nõ lucratur fructus beneficiorum suorum, sed cedunt illis Ecclesijs, in quibus habet beneficia, quia præiudicatur eis cũ detur isti beneficium propter officium, & tamen ab officio cessat. De ista tamen pecunia quam accipit, vt non dicat officiũ, non est ita necessarium, quòd detur ecclesiæ in qua habet beneficium, sicut est de fructibus beneficiorum, quia ista pecunia non est ecclesiæ, beneficia autem sunt ecclesiæ,

I ideo dando fructus beneficiorum pauperibus, non videretur satisfacere, qui cessauit ab officio, quia specialiter fructus debentur ecclesiæ. Dando tamen istam pecuniam pauperibus satisfacit, quia etiam si possit dari ecclesiæ, tamen non debetur determinate ei, ita vt oporteat sibi dare, & non alteri.

Sciendum tamen circa ista quæ turpiter, & iniuste accipiuntur, quæ non possunt retineri, ꝙ repetitio eorum competit de iure ipsi fisco, vel illi in cuius præiudicium ista accipiebantur. Et tamen aut pro pecunia taliter accepta agitur contra accipientem iudicialiter, aut non. Si iudicialiter debet restitui fisco petenti, vel ei in cuius præiudicium accepta est, & non potest dari pauperibus, nec in aliquas causas pias, cum istis sit debita si petunt. Et si etiam fuerit iam data pecunia pauperibus, non obstat quin teneatur iste in-

K dicialiter conuictus restituere ei, qui lædendus erat, vel fisco, quia isti duo fori non se impediunt. siquis tamen confiteatur ista in foro pœnitentiali, non tenetur confessor iniũgere ei, quòd ista restituat fisco, vel ei qui lædendus erat, sed potest iubere, quod eroget pauperibus. Ratio est, quia ista non sunt naturaliter debita fisco, nec illi in cuius præiudicium data sunt, sed solum ponuntur in pœnam a lege ciuili. Ideo in foro pœnitentiali non obligant, quia pœnę quę dantur secundũ leges, non dantur nisi eis contra quos proceditur modo legali, scilicet, iudicialiter conuincendo eos. Cum ergo non obligent hic illę pœnę poterit confessor iubere, quòd erogentur in quascunque causãs pias. Et per hoc satisfactum est, licet vt dictum est, si post hoc iudicialiter repetantur, reddenda sunt, quia vnus forus non impedit alterum, Sicut si mulier pro adulterio, quod confessa est sacerdoti, accepit duram pœnitentiam, & comple

tur illam, nihilominus accusari potest iudicialiter, & punietur capitaliter, quia alias totaliter perirent leges humanæ, si forus pœnitentiæ, & contentiosus se impedirent. Et tamen vt dicebatur in foro pœnitentiali pęnæ legum humanarum non habent locum, quòd tamen ista turpiter accepta exigantur per fiscum, vel per alias personas ab accipiētibus, est concessum a lege humana in pęnam accipientiū turpiter. Non ergo accipientes tenentur soluere eis, nisi quando iudicialiter contra eos agitur, nec sacerdos hoc tenetur iubere, immo non est bonum, quòd iubeat istis reddi, sed potius, quòd in causas pias ista distribuantur. Sic autem est de alijs pœnis impositis a lege humana. Vt si dicitur, quòd qui furatus fuerit, restituat quadruplum, cōfessor non debet imponere quadruplum confitenti, sed solū quòd restituat ipsum, quod accepit, & resarciat damnum, quod secutum est vtpote si quis furatus est animal, cuius
B vsus erat domino vtilis, non solum tenetur in foro consciētiæ restituere idem animal, sed etiam quantitatem damni secuti, idest, tantum, quantum de vtilitate fecisset domino, si non fuisset ablatum. Nam restitutio damni de iure naturali est, sicut restitutio furtiuæ rei, pęnam tamen non soluet, & ita generaliter de omnibus pęnis. Quod autem dictum est, quòd non est necesse restitui ista turpiter accepta fisco, nec personæ, in cuius præiudicium data sunt, verum est in eo casu, in quo dans turpiter dedit, & non competit sibi repetitio. Quod dicitur propter vsuram, quia licet accipiens turpiter accipiat, dans tamen licite dat, vel saltem non turpiter, secūdum legem humanam, quia dat propter inopiam. Ideo licet vsurarius non possit pecuniam vsurariam retinere, qui tamē dedit, potest eam repetere. Et ideo
C confessor non potest imponere vsurario, quòd det pecuniā vsurariā in pias causas, sed tenetur iubere, quod restituat eam illi a quo accepit, quia de iure est illi debita. Alius casus est, quando pecunia data turpiter ab aliquo, & turpiter accepta, est de iure debita specialiter alicui, & non danti, sicut est in pecunia simoniace accepta, quia ipso iure transfertur dominium eius in Ecclesiam illam, in cuius præiudicium data est, & non debet dari alicui, nisi ipsi Ecclesiæ. Extra de simo. cap. de hoc, & cap. audiuimus, & de hoc dictum est supra quæstio. 39. Ideo confessor non potest imponere simoniaco, quòd pecuniam simoniacam det pauperibus, sed Ecclesiæ. Et ideo si pauperibus dederit, tenetur iterum dare Ecclesiæ, quia nō soluitur ei cui debetur, & ideo non cessat debitum.

Sed dicet aliquis quomodo potest stare, quòd pęnæ le-
D gum humanarum non obligent in foro pęnitentiali, quia leges humanæ, quæ de moribus agunt, obligant etiam in foro conscientiæ, ita quod agens contra illas peccat: ergo etiam pęnę earum obligabunt in foro conscientiæ.

Dicendum manifestum esse, ꝙ licet obligent istę leges in foro conscientiæ, ꝙ pęnę earum non obligent, quia cum pro adulterio imponatur sententia capitalis de lege humana, teneretur confessor confitenti adulterium iubere, ꝙ se subijceret pęnę capitali, quod falsum est, & ita de alijs delictis, pro quibus imponitur verberatio, vel exilium, aut cōfiscatio bonorum. Sed ista absurda sunt, ideo nulla pœna legis humanæ obligat in foro pęnitentiæ. Nec est simile, quod lex obliget in foro conscientiæ, & ꝙ pęna eius etiam obliget in foro pęnitentiæ. Nam primum est, ꝙ obligetur quis ad non agendū contra leges humanas, & si egerit con-
E tra eas, ꝙ peccet mortaliter, quod verum est in quibusdam casibus, s. circa leges, quæ simpliciter dirigunt mores, & vitam, & non pertinent ad cęremonias morales.

Secundum est, quod confessor teneretur iudicare, secundum quod iudicant iudices in foro contentioso, scilicet imponendo easdem pęnas. Primum est rationabile, scilicet: quia lex est iusta, ideo quod debeat obseruari ab omnibus, qui sunt in politia illa, cuius est lex, cum ipsa lex habeat aliquid de ratione naturali, eo quod dirigit mores, & tamen rationi naturali quilibet stare tenetur. Quod autem agens contra istam legem peccet, rationabile est, cum ipsa lex iusta sit.

Secundum est irrationabile, quia impositio pęnæ est secundum conditionem fori. Nam propter hoc distinguuntur diuersi fori in specie, quia sunt diuersi modi iudicandi
A in eos, & diuersi modi puniendi peccata. Patet hoc clare, quia si sit aliqua lex politica, quod faciens alicui calumniam, vel nocens ei taliter, vel taliter, puniatur corporaliter, vel soluat tantam summam pecunię, quicunque in ciuitate illa egerit contra istam legem, siue clericus, siue laicus, peccat mortaliter. Et tamen si clericus fuerit, nō debet flagellari, nec tenetur ad soluendum illam pęnam, quia forte pro illa calumnia, vel nocumento in foro ecclesiastico alia pęna ponitur. Clericus tamen non potest iudicari in foro seculari, ergo non potest imponi sibi pęna legis secularis, & quę imponitur in foro seculari, immo si ipse se velit subijcere ei, peccat, & illi qui inferunt volenti istam pęnam, peccant, & erunt excommunicati si sit pęna corporalis, vt extra de sentent. excommunic. cap. contingit, de illo clerico, qui subiecit se sponte triginta percussuris, secun-
B dum legem regionis pro delicto quodam, & qui eum percusserunt, excommunicari iudicantur. Sicut ergo lex secularis obligat clericum ad hoc quod non agat contra eam, & tamen si contra egerit, non punitur per eam, sed per legem ecclesiasticam, quia sunt distincti fori, ita leges humanę obligant in foro conscientię, idest, obligant ad hoc ꝙ non agamus cōtra eas, & si egerimus, quod mortaliter peccemus. Et tamen si egerimus contra eas, non puniemur pęnis earum in foro pęnitentiali, quia forus pęnitentialis, & humanus sunt distincti.

Alia etiam ratio differentiæ est multum manifesta, scilicet, quia illę leges humanę obligant in foro pęnitētię, quę habent aliquid simile cum foro pœnitentię. Pœnę tamen vt communiter non sunt similes in foro pœnitentiali, & humano, ideo pęnę legum humanarum non obligant in
C foro pęnitentiali. Primum patet: quia non obligant omnes leges humanæ in foro consciētię, quia non similantur omnes legibus fori pęnitentię. Forus enim pęnitentię est forus conscientię, & in illo foro est lex quidquid conscientia dictat, scilicet, conscientia non erronea. Et tunc forus conscientię est idem, quod ius naturale, vt Apostolus ostendit ad Rom. 2. dicens: Gentes quæ legem non habent naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, testimonium perhibente eis conscientia ipsorum, & cogitationum accusantium, & defendentium. Et patet hoc magis, quia forus pœnitentię non est, nisi de peccato: peccatum tamen iudicatur per conscientiam. Quia omne, ꝙ est contra conscientiam, est peccatum, ad Rom. 14. Et nihil est peccatum, nisi quod est cōtra conscientiam rectam. Cum ergo conscientiæ dictamen coincidat cum iure naturali illæ leges humanę, obligabunt
D in foro conscientiæ, quæ concordantur cum iure naturali, scilicet illæ quæ dirigunt mores, & habent aliquid de rectitudine rationis, tanquam ratione cogente, vel suadente fiant illæ leges. Et propter hoc leges humanæ, quæ sunt solum cærimoniales, vt circa quasdam obseruantias, & formas iudiciorum non obligant in foro conscientiæ, quia non dependent expresse a iure naturali sed magis a voluntate, & potestate condentis. Ideo agens contra illas leges, non peccat mortaliter, sed solum incidit in pœnam ipsarum, nisi forte malitiose ageret, vt per hoc alicui noceret, vel aliquid iniuste acquireret, quia tunc peccaret ex alio capite, leges autem quæ sunt ad ordinandum mores, scilicet qualiter vnus non noceat alteri, vel qualiter bene se habet ad ipsum, dependent a ratione naturali, ideo istæ obligant in foro conscientiæ, & qui agit contra illas, pec-
E cat mortaliter.

Secundum patet, quia pęnę legum humanarum non sunt de dictamine iuris naturalis. Est enim naturale, quod pro quolibet peccato, inquantum est malum, detur aliqua pęna. Quod tamen detur ista pęna, vel illa, non est de iure naturali, sed solum a voluntate, & potestate condentis legem. Cum ergo forus conscientiæ sequatur dictamen iuris naturalis, & iuris diuini, non oportet, ꝙ istæ pęnæ, quæ imponuntur a legibus humanis, imponantur in foro pęnitentiæ. Si tamen interdum pęna legis humanę concordauerit, cum iure naturali erit eadem pęna in lege humana, & in foro conscientię, vt si esset lex, ꝙ fur teneretur restituere rem ablatam, & damnum, quod secutum est domino rei propter ablationem, seruaretur pęna legis istius in foro conscientię, quia idem tenetur imponere sacerdos cō-

fitenti

fitenti furtum, eo quod de iure naturali est, scilicet, restitui F rem ablatam, & damnum.

An de pecunia usuraria possit fieri eleemosyna. Et quòd accipiens usuras semper peccat, & etiam dans aliquando, aliquando vero non.
Quæst. XLVI.

QVAERETVR an de pecunia acquisita per usuram possit fieri eleemosyna. Dicendum, quod non, quia usurarius tenetur restitutione ei a quo accepit, quia est res aliena, vel alicui specialiter debita. Ideo non potest eleemosyna fieri de ea, quia priuaretur sic iure suo ille cui debetur, sic dicit August. lib. de verbis Domini, & 14. q. 5. capit. nolite, s. nolite eleemosynas facere de fœnore, & usuris, & eadquæst. capit. quod vero, in gloss. dicitur, quod in acquisitis illicite, G ubi non transfertur dominium, vel etiam si transfertur, competit repetitio, non potest fieri inde eleemosyna, vt in usura, & in simonia. Etiam Beatus Thom. de Aquino, etiam & communis schola dicit, quod in eo quod acquiritur illicite, & debetur ei a quo est acquisitum, & non potest illud retinere qui acquisiuit, nō potest inde fieri eleemosyna, vt in furto, rapina, & usuris. Aliqui tamen dicūt, quod in usura transfertur dominium in ipsum usurarium, quia omnis voluntaria donatio facit transferri dominiū. Et licet dans usuras non sponte det, quia potius vellet nihil dare, quia tamen potius vult dare pecuniam superabūdantiā, quam carere mutuo, est voluntas, quæ vocatur mixta, vel conditionata, vt dicit Aristot. 3. Ethicorum. Et sic dicunt, quòd cum sint domini effecti, possunt eleemosynas dare, nisi per hoc efficiantur non soluendo. Nam tunc recipiens H eleemosynam, vel donum ab eo tenetur sibi restituere, vel illi a quo iste accepit, sic tenet Ioannes in summa Confessorum, lib. 2. tit. de usur. quæstio. 15.

D.Tho.2. 2.q.32. art.7.

Dicendum autem, quod non constat, an transferatur dominium in usurarium, nec ratio sua vrget ad hoc, quia nō est verum, quod omnis donatio spontanea transferat dominium. Nam in simonia non transfertur dominium, sed eo ipso, quod datur pecunia aliqua simoniace, dominium acquiritur Ecclesiæ illi, in cuius præiudicium datur pecunia, sic tenet idē Ioannes lib. 2. tit. 8. in rubrica de empti. & vendi. quæst. 22. quæ incipit. Sed quid si non isti, cum dicit. Si autem sit casus in quo non transfertur dominium in accipientem, sed ipso iure acquiritur dominium fisco, vel alij, illi facienda est restitutio, sicut est de pecunia simoniace acquisita. & tamen in simonia est voluntas de dando pecuniam absoluta, I in usura autem non, ideo potius debet transferri dominium in simonia, quam in usura, & tamen non curando de hoc, etiamsi concedamus, quod in usura transferatur dominium, sicut dicitur decimaquarta quæstio. 4. cap. siquis usuram, in glo. quòd potest concedi, quòd transferatur dominium in usurarium, adhuc non posset fieri eleemosyna de usura, quia debita est pecunia illa ei, a quo accepta est. Ideo eo inuito non potest de illa disponi. Potest tamen intelligi dari eleemosynam de usura dupliciter. Vno modo, quod de pecunia acquisita usurarie detur eleemosyna, & non restituatur ei a quo extorta est. Alio modo, quòd illamet pecunia, quæ habita est per usuras, detur in eleemosynam, & alia eiusdem numeri, & valoris detur ei, a quo accepta est usura. Si primo modo non est verum, cum iura dicant debere cogi usurarios ad restituendum K usuras eis, a quibus acceperint, extra de usur. capit. tuas, & capitu. tua nos, & per totum. Et hoc confitetur idem frater Ioannes. Accipiendo secundo modo, potest fieri eleemosyna de pecunia usuraria, quia non refert usurario restituere eandem pecuniam numero, vel aliam eiusdem valoris, quia etiam qui mutuum accipit, non reddit eandem rem numero, sed æqualem in valore. Et hoc modo etiam de furto, & rapina potest fieri eleemosyna. Quia siquis furatus est pecuniam, potest dare illam in eleemosynam bene, & meritorie, si intendat æqualem in valore restituere ei, a quo abstulit. Et tamen nemo concedit de furto posse fieri eleemosynam. Quando ergo dicitur, an possit fieri eleemosyna de usura, est sensus, quod illud quod datur non restituatur, nec aliquid loco eius. Et quia hoc falsum est, non debet concedi, quod de usuris possit fieri eleemosyna, sed debent restitui eis, a quibus acceptæ sunt, vel hæredibus eorum.

Circa usuras autem modus est, quod accipiens usuram semper peccat. Qui autem dat illam, idest, dat pecuniam superabundantem, non semper peccat. Nam inquantum dat alteri causam peccandi peccat, nisi forte magna necessitate compulsus, & non potens sine usuris habere pecuniam, illam accipiat sub usuris, quia tunc forte non peccat. Istud autem est in faciendo contractum, idest, inquantum conueniunt inter se dans, & accipiens pro certa quantitate usurarum. Nam postea in soluendo usuras iā promissas nullum peccatū est, vt dicitur extra de iureiur. cap. debitores, in Gloss. Et propter hoc iuramentum præstitum de soluendo usuras obligat, scilicet, quia non est illicitum soluere illas, eodem capit. debitores. Nam si esset illicitum non obligaret iuramentum, vt siquis iuraret fornicari, vel furari, quia in male promissis fides rescindenda est, 22. quæstio 4. capit. in malis. Etiam quia iuramentum non est inuentum, vt esset vinculum iniquitatis, idest, vt obligaret ad malum, extra de iureiur. capit. quanto, & 22. quæstio. 4. capit. inter cetera. Potest ergo licite quilibet soluere usuras, postquam illas promisit, quia peccatum non potest esse, nisi in promittendo illas, & tunc aliquando potest esse peccatum, & aliquando non, secundum differentiam necessitatis, & causæ, pro qua accipiuntur, & personæ accipientium eas, quia prælati, & illi qui tenentur exemplum dare, ceteris potius debent multa mala tolerare, quā recipere mutuum sub usuris. Siquis autem postquam usuras promisit, nolit eas soluere, aut velit recuperare postquam soluit, modus est, quod aut usuræ iam solutæ sunt, aut non. Si non sunt solutæ, aut accipiens sub usuris iurauit illas soluere, aut non iurauit. Si non iurauit, non tenetur soluere, etiamsi promiserit, quia contractus usurarius non causat aliquam obligationem, cum sit reprobatus de iure diuino, & humano, extra de iureiur. in capit. debitores, in Gloss. Et ideo si non petitur, non oportet, quod soluat, si autem petatur etiam non obligatur soluere, nec iudex potest condemnare debitorem ad soluendum usuras, licet confiteatur illas in iudicio, in alleg. capit. debitores. Si autem promissæ sunt sub iuramento, tenet iuramentum, eod. capit. Et tunc antequam adueniat terminus solutionis, debitor potest denunciare iudici, vt compellat remitti sibi iuramentum a creditore. Sed tunc aut creditor est Christianus, aut infidelis. Si est infidelis debet cogi per Principes, & Potestates seculares. Et si renuerit, remittere debet interdici omnibus Christianis, sub pœna excommunicationis, communicatio cum illo in mercibus, & omnibus alijs rebus, extra de usur. capit. post miserabilem. Si autem est Christianus debet compelli per censuram ecclesiasticam, ad relaxandum iuramentum, extra de iureiurand. capit. ex administrationis, & extra de usur. capit. tuas. Si autem usuræ fuit iam solutæ, aut fuit iuramentum præstitum de non repetendo, vel non. Si non fuit præstitum iuramentum potest petere, & tunc iudex compellet usurarium ad restituendum usuras, extra, de usur. cap. tuas, & hoc etiam est verum si iurauit quis soluere usuras. Nam per hoc iuramentum tenetur ad soluendum, sed non tenetur ad non repetendum, ideo poterit repetere, extra de iureiuran. capit. debitores. Et sic etiam si quis dedit alicui possessionem in pignus, promittens sub iuramento, quod núquam molestaret eum super illa possessione, quousque integre solueret mutuum, licet istud sit usura, tenetur non molestare eum quousque pecuniam mutuatam soluat, & tunc petere potest, & cogetur usurarius restituere fructus quos percepit extra sortem, eodem tit. cap. ad nostram nouerit, & sic possunt tam ab usurarijs, quam etiam a filijs eorum, & a quibuscunque hęredibus ipsorum, etiam si sint hęredes extranei, repeti usuræ, extra de usuris, cap. tua nos. Si aūt iurauit quis non solum soluere, sed etiam non repetere usuras, potest hoc denunciare iudici. Et tunc si potuerit hoc constare iudici ex officio suo coget usurarios ad restituendum, eodem tit. capit. tuas. Vnde tunc qui sic iurauit timore iuramenti, nō producit testes ad probandū fuisse usuras receptas, sed per censuram ecclesiasticam cogentur

tur omnes qui nouerint aliquid de hoc testificari super eo. Extra de iureiuran. cap. ad nostram nouerit. Si autem iste debitor iurauit etiam non denunciare iudici, iuramentum non tenet, quia est contra legem Euangelicam, de correctione, & admonitione fraterna, in qua peccatum denunciatur Ecclesiæ, infra 18. Ideo non obstante iuramento poterit denunciare, dum tamen non denunciet principaliter causa recuperandi pecuniam, sed propter peccatum fratris, vt non maneat in peccato. Securius tamen forte esset non denunciare, si creditor videat in se, quod mouetur ex desiderio pecuniæ. De vsuris autem dicetur magis infra 25. Apparet ergo, quòd de vsura non fiat eleemosyna.

An possit fieri eleemosyna de pecunia, quam Aduocatus, vel Medicus extorquet. Et quòd Aduocatus tenetur ad restitutionem in multis casibus. Et dua regula Augustin. circa indebitam extorsionem. Vbi adycitur regula generalis, quando quis tenetur restituere propria persona, vel quando sufficit dare in eleemosynam. Quæst. XLVII.

QVæritur, an de pecunia, quam extorquet Aduocatus, & Medicus, supra debitum possit fieri eleemosyna.

Dicendum, quòd istis debetur pecunia pro officio suo, quia licet iudex non possit vendere iustum iudicium, & testis verum testimonium; potest tamen aduocatus vendere iustum patrocinium, & iurisperitus verum consilium, vt ait Augustin. ad Macedonium, & 14. quæst. 5. cap. non sane. Debetur tamen istis salarium, secundum quantitatem laboris sui, & difficultatem rei, in qua operantur, scilicet, C causæ, vel ægritudinis, & secundum consuetudinem patriæ, quia alicubi minus, & alicubi plus dari cõsuetum est. Et ista consuetudo causat ius. Si autem supra hoc medicus, & aduocatus recipiant peccant. Et idem est de ceteris, qui prætextu alicuius officij publici vltra debitum exigũt, vt tabelliones, & ceteri officiales iudicum, & curiarum. Idem etiam in artificibus, & in omnibus locantibus operas suas si vltra debitum recipiant; nam peccant. De aduocato autem est speciale, quia in multis casibus tenetur ad restitutionem tam clientulo suo quàm aduersario. Hic tamen solum quærimus de pecunia quam ipse recipit vltra debitum. Et circa hoc, & omnes alias extorsiones indebitas ponit August. duas regulas ad Macedonium, & 14. quæstione 5. cap. non sane. Prima est, quòd in his, quæ ratione officij extorquentur, quòd restitui oportet, potius D tamẽ pauperibus detur quam illis a quibus acceptum est. Secunda est, quòd in illis, quæ non prætextu alicuius officij, vel laboris, sed sine vllo colore per furtũ, calumniam, & fraudem extorquentur restitutio fieri debet eis a quibus ablata sunt, & non pauperibus, cum autem isti si viam vitæ mutauerint, aut excellentioris conscenderint sanctitatis gradum facilius ea, quę hoc modo acquisierunt tanquam sua pauperibus largiuntur quàm eis a quibus accepta sunt tanquam aliena restituant. Qui vero contra ius societatis humanæ furtis rapinis calumnijs, oppressionibus aliqua abstulerint reddenda potius, quàm donanda censemus Zachæi publicani exemplo.

Circa hoc tamen dicendum, quòd de secunda regula non est dubium, scilicet, quod indifferenter talia restituenda sunt eis quibus furtu, rapina, fraude, vel calumnia abla E ta sunt, & non potest de eis fieri eleemosyna. De prima autem regula dicendum, quòd istis officialibus, vel laborantibus, aut sunt constituta certa salaria, vel reddituus pro singulis rebus quas faciunt, ita vt non possit esse dubium quantum eis dandum sit, siue statutum sit hoc per aliquod ius siue per consuetudinem introductum, vel ex conuentione inter partes. Aut non est omnino determinatum, licet ratio possit iudicare quantum sit debitum, & quid sit extortum. Si primo modo dicendum, quod quidquid extorquetur debet restitui ei a quo extortum est, quia vel pertinet ad fraudem, vel ad oppressionem cum manifeste sit supra debitum, & sciatur quid est illud quod est vltra debitum. Vnde de hoc non potest dari eleemosyna sicut nec de furto, aut rapina. Si autem non sit determinatum quantum isti habere debent cum habeant ius ad aliquid

A recipiendum, & non sit illud determinatum, si recipiant aliquid vltra id, quod ratio dictat male agunt, & tamen transit in dominium eorum, cum nulla lex expresse votet tantum accipi. Et tunc habet locum regula Aug. Sed tunc dicendum, quòd aut istud quod extortum est repetitur in iudicio, aut non repetitur. Si repetitur, & sit immoderate extortum condemnabitur extorquens. Vnde dicitur eodem cap. Ab his extorta per immoderatam improbitatem repeti solent, id est, competit ius repetendi. Et tunc non possunt dari pauperibus. Et si data fuerint debent iterum dari istis. Si autem non repetantur est in optione extorquens, an velit pauperibus ista dare, vel restituere ei a quo extorsit, quia quodcunq; eorum faciendo liberatur. Nam Aug. non innuit, quod oporteat pauperibus dari, & non restitui, quia cum nullum ius sit causatum pauperibus non B oportet eis dari ista, sed Aug. solum loquitur ad tollendum dubium, quia putaret aliquis, quòd necesse erat ista extorta semper restitui eis a quibus extorta sunt, ipse autem dicit, quod non oportet restitui illis, sed satis est dari pauperibus. Etiam non dixit, quòd erat melius dari pauperibus quàm restitui, sed dixit, quòd erat facilius, & hoc forte est, quia ille, qui fuit in officio aliquo multo tempore, & extorsit a multis, forte nesciret quantum a quolibet extorsit. Vel dato, quòd sciret quantum extorsit a quolibet, & quis fuit ille a quo extorsit forte non occurreret sibi ille vir, aut aliquis hæres eius sicut est de officialibus curiarum, ad quos confluunt homines de diuersis mundi partibus, & grauantur ab eis per extorsiones. Nam tunc facilius est ista pauperibus distribuere quàm illis restituere a quibus accepta sunt. Si quis tamen posset restituere eidem a quo abstu C lit maxime si aliqualiter eget, & etiamsi non egeat credo, quòd esset melius, licet cuicunque det, id est, ipsi vel etiam pauperi soluitur a debito.

Ex hoc apparet de medicis quorum curationes nõ possunt taxari propter multas differentias ægritudinum, & patientium: ideo si aliquando accipiant extorquendo vltra id, quòd iustum videtur, non tenentur restituere eis a quibus acceperunt, sed satis est, quòd pauperibus dent: nisi forte conuenerint pro salario, quia tunc si vltra aliquid extorquerent tenerentur restituere ipsis a quibus extorserunt. De aduocatis idem est, quia non est taxatum eorum salarium nec etiam taxari potest pro singulis causis propter diuersas circunstantias causarum. Ideo etiamsi extorqueant poterunt pauperibus erogare nisi conuenerint pro salario, vt dictum est de medicis. Ista tamen, quæ erogant D pauperibus non sunt eleemosynæ ipsorum, sed illorum a quibus extorserunt, & eis proficiunt, dantibus autem non proficiunt nisi inquantum se absoluunt a debito, scilicet, quia aliàs essent in peccato mortali. Et per hoc de singulis officialibus, & locantibus operas suas iudicari potest, an teneantur restituere, vel sufficiat dare eleemosynam: fundamentum distinctionis istius, patet ex cap. quia plerique extra de immunita. Ecclesiast. vbi dicitur, quòd si prælatus aliquis ad faciendum seruitium alicui legato plura exigat quàm illi dat, tenetur restituere quidquid sic lucrari voluit, & aliud æquale pauperibus elargiri, restitutio autem fit eis a quibus exactum est ex eo, dicit etiam B. Thom. de Aquino, quòd si quis det meretrici propter fornicationem S Th 2. 2. q 62. art. 5. pretium potest sibi illa retinere, si tamen ipsa aliquid superflue per fraudem, vel dolum extorserit tenetur eidem E restituere. Dicitur superflue accipere, quia meretrices solent in singulis terris habere consuetudinem recipiendi certum quid a fornicatoribus. Per fraudem autem, vel dolum meretrix potest superflue extorquere, vt si alicui ignoto fornicatori dicat esse consuetudinem accipiendi plus quàm accipere soleat, & tunc dicit, quòd eidem tenetur illud superfluum restituere, & non potest dare pauperibus, hoc autem est, quia salarium meretricis est certum ex consuetudine. Et sic oportet, quòd illa prima regula Aug. intelligatur quando quis extorquet vltra rationem, & non est diffinitum quantum præcise habere debeat.

An de furto, vel rapina possit fieri eleemosyna. Et quòd etiam committatur furtum ab eo, qui vel clam, vel palam aufert rem suam ab eo, qui sibi furatus fuerat. *Quæst.* XLVIII.

QVæritur, an de furto, & rapina possit fieri eleemosyna. Aliqui dicunt, quòd sic, quia potest fieri oblatio Deo, ergo a fortiori potest fieri eleemosyna. Patet consequentia, quia quædam sunt de quibus potest fieri eleemosyna, & non potest fieri oblatio, vt de meretricio, & similibus, vt ostensum est sup. quæst. 37. Patet antecedens, quia Israelitæ furati sunt vasa aurea, & argentea ab Aegyptijs Exo. 3. & 11. Et postea dederunt totum istud aurum, & argentum ad fabricationem vasorum templi Domini, & iussit Deus, quòd offerrent de isto auro. Exo. G 25. & 35. Dicendũ, quòd nec de furto nec de rapina licet fieri eleemosynam, sed potius est abominabilis eleemosyna, quæ fit de rapina, quia fit de substantia pauperis, vt Aug. & Gregor. 1. quæst. 1. Non est putanda, & 14. quæst. 5. cap. immolans, & cap. Nec enim, & cap. Scriptum est, & eadem quæstione 10 c. Quòd vero in Glo. dicitur, quod de rapina, & de furto eleemosyna fieri non potest, & ratio est, quia eo quod illicite acquiritur, & non potest retineri, sed debetur ei a quo accipitur, non potest fieri eleemosyna, sicut est in rapina, & furto. Quidam autem dicunt, quòd non potest fieri eleemosyna de re furtiua, si tamen illa vendatur potest fieri eleemosyna de pecunia tradita pro ea, quia illa pecunia non est furtiua, vt dicitur 14. quæst. 5. c. quod vero in Glo. & tamen dicit ibi Glo. quòd non credit H hoc esse verum. Dicendum tamen, quòd aut furatur quis pecuniam aut aliam rem, vt animal, vel vestem, vel vas aut aliqua vtensilia. Si furatur pecuniam potest facere eleemosynam de illa, dum tamen tantum de valore restituat, quia in pecunia nihil aliud quæritur nisi valor. Si autem sit alia res non potest fieri eleemosyna de ea, quia oportet fieri restitutionem Domino, & forte ille appretiatur rem ipsam plus quam valet, quia gaudet in ea, & forte pro nulla pecunia dare vellet. Et tunc nullo modo posset ei satisfieri, quia etiamsi secundum communem æstimationem posset satisfieri non posset dari æquale pro voluptate, & gaudio, quòd capiebat possessor ex illa re, & ita læderetur si venderetur illa res, vel traderetur alteri. Non ergo potest fieri de ea eleemosyna. De pecunia autem nulla voluptas capitur nisi pro suo valore, nec est vna pecunia pulchrior, aut I melior alia. Quia quæcunque data potest alia similis illi dari, vel inueniri. Si tamen intelligatur fieri eleemosynam de pecunia rei furtiuæ, ita quòd non restituatur valor illius non est verum, quia sic de furto nulla fieret restitutio. Et hoc modo verum est dictum Glo. scilicet, quòd nec de re furtiua, nec de pecunia rei furtiuæ potest fieri eleemosyna, sed si quis rem furtiuam, vel pecuniam eius dederit in eleemosynam tenetur æqualem restituere, sicut qui consecrat, id est, offert Deo rem alienam tenetur æstimationem eius restituere, vt ait Greg. 14. quæst. 6. cap. comperimus, & hoc verum est siue res ablata sit parua siue magna, quia non differt quantum ad esse furtum. Licet enim damnum sit maius in re maiori, furtum tamen ita est in magno sicut in paruo, vt ait Hieron. super Epistolam ad Titum, & 14. quæstio. 6. cap. furtum. Et hoc, quia Deus non respicit K rem ablatam, sed animum eodem cap. & 14. quæst. 5. cap. si quid inuenisti. Aliquando tamen committitur furtum, vel rapina, & potest fieri inde eleemosyna, quia non tenetur fur ad restitutionem, vt si quis furatus est mihi rem meam, vel violenter abstulit, vel inuenit, & non vult mihi restituere, vel per fraudem extorsit a me illam, si ego accepero clam de domo eius furtum committo, vel si abstulero ei palam committo rapinam. Et ista sunt peccata in foro conscientiæ, quia etiam si illa res sit mihi debita, non licet mihi illam sic accipere, sed iudicialiter contendere, quia alias tolleretur tota pax politica, & omne ius humanum si liceret alicui sine iudice sibi ipsi ius dicere. In foro autem contentioso a fortiori reputantur ista delicta, & ita capitaliter puniretur quis pro eis sicut si vere furaretur rem alienam. Et tamen postquàm quis ista acceperit non tenetur in foro conscientiæ ista restituere cum vere sua

F sint. Et sic potest facere eleemosynam de illis. Idem etiam est si ego scio aliquam rem ad me pertinere, & possidet eam aliquis qui putat ad se pertinere. Nam si eam accepero clam furtum committo, postea tamen non teneor restituere.

Ad argumen. dicendum, quòd non fuit proprie furtum illud, quod commiserunt Iudæi, quia Deus eis hoc iussit, qui poterat eis tradere proprietatem illarum rerum. Et sic non peccabant accipiendo illas etiam si viderentur cõmittere fraudem, immo potius peccauissent si forte noluissent expoliare Aegyptios quasi esset contra consciẽtiam, sic dicit Augu. in quæstionibus Exo. & 14. quæstione 5. cap. dixit Dominus, scilicet, Nec Israelitæ furtum fecerunt, sed Deo iubenti ministerium præbuerunt, idest, benefecerunt obediendo tanquam ministri Dei.

An liceat furari a diuite, vt detur pauperi. Et quòd nunquam est faciendum malum propter bonum. *Quæst.* XLIX.

QVAERITVR an liceat alicui furari a diuite superabundante hoc animo, vt eleemosynam det pauperi indigenti. Aliqui putant, quòd sit bonum, quia iniustum est, quòd quibusdam fame pereũtibus alij superabundent, & non misereantur eorum. Est ergo quasi reducere istus ad quandam æqualitatem dando aliquid pauperi de superabundantia diuitis, vt nõ omnino egeat. Istod autem iustitiæ opus est, quia iustitia est quædã æqualitas, & adæquare aliquos est actus iustitiæ 5. Ethico. Maxime, quia interdum sunt quidam diuites multum tenaces, quia nolunt misereri pauperibus in casibus in quibus tenentur: vnde auferre illis & pauperibus dare videtur esse iustũ etiam, quia diuites per fraudes, & furta acquisierunt diuitias, & constat ob hoc illas non esse suas, sed teneri ad restituendum. Et sic non videtur magnum inconueniens esse si quis talibus auferat, vt pauperibus det.

Dicendum, quòd istud est illicitum, quia qui vult dare de alieno per hoc ipsum peccat, quia prius aufert quàm det. Et tamen auferre malum est. Et sunt istæ eleemosynæ de furto, & tamen de furto non potest eleemosyna dari, vt ostensum est præcedenti quæstione. Qui ergo furatur, vt eleemosynam det non solum nihil meretur, sed potius magis grauatur, vt dicit Grego. 1. quæstione 1. capitul. non est putanda, scilicet, qui hac intentione male accipit, vt bene dispenset, grauatur potius quàm iuuetur. Non ergo sub obtentu eleemosynæ cum peccato aliquid studeamus accipere. Nam aliud est propter peccata eleemosynas facere, & aliud propter eleemosynas peccata perpetrare. Est enim diaboli tentatio, vt si interdum non potest hominem directe ad malum impellere saltem sub specie boni inducat. Sic dicit August. in homil. & 14. quæstione quinta, ca. forte, scilicet, forte aliquis cogitat, & dicit multi sunt Christiani diuites auari cupidi non habeo peccatũ si illum illis abstulero, & pauperibus dedero. Vnde enim ipsi nihil boni agunt mercedem habere potero. Sed huiusmodi cogitatio diaboli calliditate suggeritur. Nam si totum tribuat, quòd abstulerat addit potius peccatum quàm minuat. Hoc autem est, quia nunquam est faciendum malum propter bonum 30. quæstione prima, capitulo nosse, & 32. quæstione 4. cap. sicut non sunt. Non est ergo alicui diuiti quantumcunque malus sit, & quantumcunque inutile possideat diuitias, auferendum aliquid vt inde fiat eleemosyna.

Ad motiua in contrarium dicendũ, quòd licet habeant quandam leuem apparentiam bonitatis, non tamen sunt iusta, sed diaboli artibus suggeruntur, vt dicitur in alleg. capitulo forte. Et cum dicitur, quòd est iniustum quibusdam fame pereuntibus alios abundare. Dicendum, quòd licet nobis videatur iniustum tamen nõ est, cum Deus hoc faciat ad finem bonum, vt ait Basilius. Si fateris ea, scilicet, temporalia bona tibi diuinitus prouenisse, iniustus est Deus inæqualiter nobis res distribuens. Cur tu abundas, ille vero mendicat nisi, vt tu bonæ dispensationis merita consequaris, ille vero patientiæ brauijs decoretur? Tenentur tamen diuites pauperum supplere inopiam, vt di-

cit idem Basilius. Si tamen noluerint hoc facere non possumus nos eos cogere ad hoc subtrahēdo eis res suas, quia non sufficit ad hoc, quòd nos debeamus hoc facere, quòd iste actus sit bonus, sed etiam, quòd habeamus potestatem ad illum exercendum. Nam quòd fratres inter se hæreditatem paternam diuiderent, vt in pace viuerent, bonum erat, cum tamen vnus eorum dixisset Christo: Domine dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem: dixit Christus. O homo quis me constituit iudicem, aut diuisorem inter vos? Luc. 12. Non enim dixit ò homo malum est, quòd petis, sed quis me cōstituit &c. Quasi dicat, licet hoc bonum sit oportebat tamen ad hoc, quòd ego legitime facerem istud, quòd essem constitutus iudex, aut diuisor inter vos. Maxime autem cauendum est a tali eleemosyna, quia non possumus benefacere vni quin prius alteri malum faciamus. Talia tamen nunquam sunt facienda, sed cum non potest quis iuuare aliquem nisi alteri noceat, cessandum est potius ab adiutorio vtriusque, vt ait Ambro. lib. de offi. & 14. q. 5. cap. denique, scilicet, denique si non potest alteri subueniri nisi alter lædatur, commodius est neutrum iuuari quàm grauare alterum, enim quia cum aliquis accipit a diuite, vt det pauperi, licet dare eleemosynam in se bonum sit, tamen non potest per hoc excusari illud malum, quòd fuit in accipiendo rem alienam, vt ait Aug. 14. q. 5. cap. nec enim, scilicet, Nec enim si agris inimste inuasis ita quisque vtatur, vt ex eorum fructibus largas eleemosynas faciat, ideo rapinam iustificat, idest, non iustificatur per hoc rapina præcedens, maxime quia si iste rapuisset, non posset facere eleemosynam inde, sed teneretur restituere ei cui abstulerat. A fortiori ergo non licebit rapere ad dandum pauperi. Cum autem dicitur, quòd accipere a diuite ad dandum pauperi est facere quandam æqualitatem, dicendum quòd verum est. Et tamen istud non pertinet ad quemlibet, sed ad iudicem sic dicitur quinto Ethicorum, quòd propter hoc litigantes recurrunt ad iudicem tanquam ad mensuram, vt adæquet eos. Cum autem dicitur, quòd aliqui diuites possident ex rapinis, dicendum quòd hoc non sufficit ad hoc, quòd eis liceat auferamus, quia istud est punire illos pro peccato, pęnam tamen nemo potest imponere nisi iudex. Non ergo licet furari, vel rapere, aut calumniari diuiti ad dandum pauperibus.

An existenti in extrema necessitate liceat dare de rebus male acquisitis. Et de quibus male acquisitis possit fieri eleemosyna, & de quibus non. Et extrema necessitas, qua dicatur, & quando.

Quæst. L.

QVæritur, an existentibus in extrema necessitate liceat eleemosynam dare de rebus male acquisitis. Dicendum, quòd ista male acquisita possunt interdum esse talia, quorum trāsfertur in nos Dominium, & licite possideantur sicut est de pecunia ex meretricio, & ex histrionatu. Et de tali non solum, existenti in extrema necessitatē, sed etiā cuicunq; pauperi dari potest licite eleemosyna, vt ostensum est supra quæstione 37. & 38. Alia autem acquiruntur illicite quorum non transit in nos dominium, vel si transit, non licet nobis illa retinere, sed tenemur restituere, vel pauperibus erogare, sicut est de pecunia acquisita ab aduocato, & medico, & officialibus, qui extorquent aliquid vltra rationem, quando nun est taxatum salarium suum, vt ostensum est supra quæstione 47. & de tali pecunia potest fieri eleemosyna existenti in extrema necessitate, cum possit etiam fieri cuilibet alteri pauperi. Alia sunt illicite acquisita, quæ determinate debentur certis personis, sicut id quod furto ablatum est, debetur ei a quo ablatum est, & id quod per vsuram debetur ei a quo acceptum est, & quod per simoniam debetur Ecclesiæ in cuius præiudicium acceptum est, extra de simo. cap. de hoc, & cap. audiuimus. Maior tamen obligatio est ad restituendum id quod per furtum, & rapinam ablatum est quàm quod per vsuram, & simoniam est acceptum, quia in furto, & rapina inuito Domino, & in eius præiudicium aliquid aufertur. In simonia autem, & vsura, & volente, & tradente accipitur. Ideo facilius est dare pauperi eleemosynam de pecunia simoniaca, vel vsuraria,

A quā de pecunia furtiua, vel rapta, & si quis sit in necessitate extrema licebit ei eleemosynam dare de simoniaca, & vsuraria pecunia quamuis aliàs non liceret facere eleemosynam de illa, sed restituere ei cui debetur, & hoc, quia necessitas facit debitum id, quod aliàs non erat debitum. Si quis etiam habeat pecuniam furtiuam, vel raptam potest facere de illa eleemosynam in tali casu quamuis alias non liceret. Dicit tamen Sanctus Tho. secunda secundæ quæstione 32. articulo septimo, quòd si quis habet pecuniam quam ex furto, vel rapina acquisiuit, & videt pauperem in tali necessitate, si potest consulere dominum, id est, illum cui ablata est, vt de consensu suo pauperi prouideatur, fieri debet. Et tunc si ille consentit, bene fit, si autem non consentit adhuc potest eo inuito tradere rem illam in eleemosynam. Vel si non potest eum consulere commode potest

B dare eo inconsulto, & licite fit, hoc autem verum est si iste non habeat aliunde vnde det eleemosynam, quia si habeat aliquid aliud, non debet dare de isto cum istud sit æs alienum, & quandiu aliquis habet propria, quæ possit administrare ad subueniendum alijs, vel sibiipsi non dicitur esse in extrema necessitate ad hoc, quòd liceat ei mittere manum in rem alienam.

Quando tamen non habet aliquid de proprijs, vel non potest commode administrare, vtpote si quis non haberet proprium, nisi possessiones aliquas quas non posset faciliter vendere, nec pignori dare, vt haberet inde ad succurrendum pauperi, haberet tamen aliquam pecuniam furtiuam, vel rem aliam, ex qua prompte posset pauperi subuenire, licitum erat tunc de rapina, & furto subuenire pauperi per illum, qui aliàs propria haberet, & potest hoc fieri

C specialiter in hoc casu. Quia in alijs non potest dari eleemosyna de tali pecunia, & si datetur, tenebatur nihilominus semper restituere iste, qui abstulerat, ei cui ablatum erat. Et ita de pecunia simoniaca, & vsuraria, hic autem si pauperi dederit in tali necessitate, non tenetur postea restituere ecclesiæ, si est simoniaca pecunia, nec ei a quo accepta est, si est vsuraria, vel per furtum, aut rapinam habita, quia necessitas facit hic licitum quod aliàs illicitum erat, extra de reau. cap. quòd non est licitum. Et hoc verum est in foro conscientiæ. Nam si in foro contentioso repetantur vsuræ, vel pecunia simoniaca, aut furtiua, tenetur restituere qui hoc accepit, etiamsi in talibus necessitatibus expenderit, quia forus conscientiæ, & contentiosus non se inpediunt. Et hoc verum est nisi pecunia illa vsurana, vel furtiua in tali necessitate fuerit data de consensu

D eius cui restituend i erat, quia tunc non potest eam repetere. Hæc autem omnia vera sunt, quia in necessitate omnia efficiuntur communia 42. di. c. 1. & 47. di. cap. sicut hi, & 12. quæst. 1. cap. 1. & 23. quæst. 7. cap. quòd autem. Proprio ergo iure poterat dare fur istam rem ablatam in eleemosynam tanquam si sua esset, cum ipse, qui patitur hanc necessitatem, possit rapere, vel furari sine peccato, quando nemo ei dare vult, & etiam alius potest pro eo rapere, vt sibi subueniat si ipse non potest. Et non obstant, quæ dicta sunt præced. quæst. quia illa intelliguntur quando quis furatur bona diuitis, vt det pauperibus non existentibus in vltima necessitate. Secus autem si in vltima sint, quia tunc nihil est eis prohibitum cum omnia efficiantur communia. Et si aliquid acceperint de alienis nolente Domino præstare, non tenentur ad restitutionem etiamsi perue-

E nerint ad pinguiorem fortunam, quia non acceperunt rem alienam, sed vsi sunt re sua quam necessitas fecit suam.

Sed obijcitur, quòd teneantur restituere, & quòd non liceat accipere rem alienam in tali necessitate, quia extra de furt. cap. si quis, dicitur: si quis per necessitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria vestem, vel pecus pœniteat hebdomadas tres. Si reddiderit non cogatur ieiunare. Et sic imponitur ei pœnitentia, vnde tenetur ibi, vel restituere, vel pœnitentiam agere. Dicendum, quòd non fuit ista necessitas extrema, quia dicitur ibi de necessitate famis, & nuditatis, & tamen in nuditate non solet iudicari extrema necessitas ita aperte sicut in fame, cum sine vestibus possit quis aliqualiter, & aliquanto tempore viuere sicut multi faciunt, & multi Sancti fecerunt in desertis nec erat istud miraculum, sine cibo tamen, & potu

nemo potest diu viuere naturaliter:ideo in fame,& siti iudicatur simpliciter extrema necessitas,& non in nuditate, Cum ergo ponatur fames & nuditas, innuitur, quòd licet esset necessitas aliqualis non tamen erat extrema. Et ideo imponitur ibi pœnitentia alioquin nulla imponeretur: sic dicitur eod. cap. in Glo.s.ex eo,quòd pœnitentia imponitur,colligitur,quòd modica fuerit necessitas. Si enim magna fuisset non imponeretur pœnitentia,ar.de conse.di.5. cap.discipulos. In necessitate ergo extrema nec penitentia imponitur nec ad restitutionem obligatur recipiens. Et tamen necesse est dici,quòd fuerit aliquanta necessitas,quia alias pro furto non imponeretur solum restitutio rei ablatæ,sed etiam insuper aliqua pœnitentia. Et tamen ibi dicitur,quòd si reddiderit rem ablatam non cogatur ieiunare. De ista extrema necessitate dicendum,quòd non debet vocari extrema necessitas solum quando iam est homo constitutus in illa, quia tunc forte non posset prouideri ei, quia etiamsi subueniretur ei,non posset iam iuuari natura existente debilitata nimium ex fame,vel siti. Sed tunc dicenda est extrema necessitas quando quis indiget cibo, & potu,& in loco in quo est,nemo ei dare vult,nec est prope alius locus in quo possit commode ista quærere: ideo tunc potest licite a quocunque furari, vel rapere, quia omnia sunt sibi communia, de hoc dictum est supra q. 34. in responsione ad ar.4.

An formatores alearum, & taxillorum peccent formando talia instrumenta ad ludendum. Quæst. LI.

QVæritur, an eleemosyna fieri possit de acquisito in ludis,& maxime ad aleas,vel taxillos, & quia in hoc coincidunt etiam alia dubia est dubium primum de formatoribus alearum, & taxillorũ,an peccent faciendo ista, & viuendo ex hoc artificio. Dicunt quidam quòd sic,quia ludere ad aleas, vel taxillos asserunt semper esse peccatum mortale: ideo dicunt taxillorum, & alearum factores peccare mortaliter. Ratio ista conueniens est,quia res non est nisi propter suum finem. Si ergo ludus alearum, & taxillorum nunquam posset fieri sine peccato mortali, quicunque taxillos faceret,& aleas ad peccatum mortale faceret directe præstando occasionem ad illud: ideo manifestum est, quod peccaret sicut si gladius solum esset ad occidendum homines iniuste, & non posset esse alius vsus gladij, manifestum est, quod peccaret quicunq; gladium faceret: falsum tamen presupponitur,quia non est verum, quòd ludere ad aleas, vel taxillos sit semper peccatum mortale,quia etiam interdum potest esse sine veniali, vt si quis interdum ludere velit solum ad tollendum tristitiam, quæ affligit eum,vel ad euitandum noxias curas, & obuiandum iniquis cogitationibus. Nam tunc cum actus ludendi secundum se non sit malus,& ordinetur hic ad bonum finem oportet, quòd non sit malus. De facientibus ergo aleas, & taxillos idem erit, scilicet, quòd non est necesse, quod peccent semper faciendo cum ludentes non semper peccent. Magis tamen consistit peccatum in ludendo quam in faciẽdo taxillos, vel aleas,quia facere est propter ludere. Dicendum ergo, quòd facere taxillos, vel aleas non videtur esse aliquod peccatum, quia vsus alearum, & taxillorum interdum est sine peccato, & non est peccatum nisi quando indebite fit. Qui tamen taxillos, & aleas facit non facit ad malum finem nec ad bonum determinate, sed solum,vt possimus illis vti. Vti tamen illis absolute non est malum,sed quòd malum sit prouenit ex intentione ludentium,& conditionibus ludi, ergo facere taxillos nullum malum est. Vnde non peccat faciens. Non est tamen artificium satis honestum, quia cum ex ludo alearum, & taxillorum potius soleât mala quàm bona prouenire,tutius est homini abstinere ab eo quàm exercere illud. Quia etiamsi æqualiter bona,& mala prouenirent ex eo,potius abstinendum erat a bonis, vt nullum malum sequeretur,quia melius est cessare a bono quàm faciendo bonum facere simul aliquod malum, vt ait Ambr.lib.de offic. & 14. q.5.cap. denique, scilicet, denique si non potest alteri subueniri nisi alter lędatur,commodius est neutrum iuuari quàm grauari alterum.

F *An ludere ad aleas, & taxillos sit peccatum. Et quid Ludi ad exercitationem sunt liciti, & laudabiles. Et quid viri religiosi, & Ecclesiastici debent cauere ludos. Quæst. LII.*

QVæretur,an ludere peccatum sit,& maxime ad aleas, vel taxillos. Dicendum,quòd quidam ludi sunt,qui fiũt propter exercendam virtutem, vt currere, & saltare iactare hastam, vel lapidem, & in similibus, quia per ista exercitatur homo ad ea,quæ sunt vtilia sibi,& reipublicæ, vt homines sint magis dispositi ad bellum propter defensionem reipublicæ non est peccatum per se. Nam non solum istud faciendum est,vt homines sint exercitati ad bellum,sed etiam aliqua grauia sunt facienda,sicut Deus reliquit aliquas gentes Chananæorum quas noluit delere a G facie Israelitarum,vt haberent cum quibus pugnarent, & non fierent omnino inutiles,& inepti si nulla bella exercerent Iudicum 3. Ideo non solum sunt liciti ludi qui sunt ad exercitandum virtutẽ,sed etiam sunt laudabiles. Et hoc verum est nisi sint ludi periculosi sicut sunt torneamenta, & similes ludi in quibus sanguis effunditur, & est periculum mortis. Ideo non solũ prohibentur ludi isti,sed etiam puniuntur ludentes, & illi, qui intersunt ad inspiciẽdum, Quia si moriantur ibi etiamsi pœniteant, carent Ecclesiastica sepultura extra de torneamen. cap.Felicis, & cap. ad audientiam, idem etiam est de pugnantibus in certamine singulari, quia hoc prohibitum est extra de cleri. pugnan. in duello,per totum. Ludi aũt,qui sunt ad exercendam virtutem corporis sine periculo sunt liciti,vt currere,& saltare,lanceã, vel lapidem iacere, & ita de similibus, & si quis H in his ludis aliquid lucretur licite acquirit. Vnde versus.

Ludere vescendi causa permittitur,atque
Hastam, vel pilum iaciendo, vel saliendo
Cursum,vel bellum,vel non luctam faciendo
Causa virtutis spondere licebit.

Sic dicit Host. in summa tit.de excessi. prælа. Alij autem sunt ludi solum causa solatij, & recreationis. Et isti proprie vocantur ludi,Alij autem vocantur exercitationes,& non ludi,quia ludus est propter requiem,vt dicitur 4.Eth. cap.15.quòd cum sit requies necessaria in vita oportet esse ibi ludos. Est autem ludus quædam remissio, vel quies, vt dicitur 7.Eth.cap.11. Scilicet, Animus hominis non potest esse semper intentus alicui rei seriæ, vel alicui operationi vtili, quia ex his grauatur corpus, & affligitur spiritus. Et I quoniam viuentem oportet dormire,vel aliquid agere.10. Ethi.& quia non expedit homini semper dormire,quãdocunque cessat ab operatione seria oportuit dari aliquid quod haberet modum operationis. Et tamen animus non grauaretur intendendo illi, sed potius adiuuaretur, & refocillaretur a laboribus præcedentibus. Et istud vocatur ludus,quia est quædam remissio animi. Et potest fieri ludus iste bene,& meritorie,s.si fiat ad bonum finem,vt homo fortior resurgat ad operationes,quod non fieret si nulla iocunditas interponeretur, quia remitteretur anima, & esset debilis ad operandum: ideo consulte dixit Cato. Interpone tuis interdum gaudia curis. Propter hoc etiam inuenta est virtus, quæ regularet ludos. Nam eutrapelia est circa ludos,qui in verbis,& factis simul cum verbis consistunt,vt patet 4.Eth.cap.15. Quod tamen secundum virK tutem fit,laudabile est,& potest esse meritorium. In ipso tñ potest esse excessus,vt circa assiduitatẽ, vt si quis vult semper esse in ludis. Nam iste iam ludos propter seipsos appetit, & hoc est contra rationem cum ludus sit solum ad recreationem, vt confortetur animus ad laborem releuatus a præteritis laboribus. Vnde 7.Eth.11.increpantur illi,qui sunt lusiui, i.valde dediti ludis. Nam vocantur intemperati,vel incontinentes,& molles sic etiam 3.Ethi.cap.12.increpantur amatores fabularum, & narratores accidẽtium quotidianorum,qui in his conterunt totos dies, i.occupãt totum diem in his narrationibus. Hoc autem dicit Arist. peccare circa delectationem excessiue illam amando,& tñ non vocat eos intemperatos, quia non sunt circa delectationes tactus,& gustus, sed vocat eos garrulos. Peccatur ẽt in ludo si quis mendaciter ludat,sicut sunt Bomolochi, qui sunt valde reprehẽsibiles. Et hoc est vitium oppositum

Ludus quid sit

eutrapelix 4. Ethic. cap. 15. Et hoc est contra rationem ludi, quia ludus est ad solam quietem, & recreationem animi. Illi autem prouocant amaritudinem spiritus, & iram. Et peccatum est interdum ex conditione personæ, quia licet sit honestos ludus omnis tamen ludus detrahit grauitati cum ludus sit remissio animi, grauitas autem consistit quasi in quadam forti attentione animi ad ea, quę sunt seria, & magna, ita vt nihil agatur nisi cum pondere rationis. Ideo sicut dixit Poeta, quòd non bene conueniunt nec eadem sede morantur maiestas, & amor. Ita etiam nec grauitas, & ludus, quia grauitas ad maiestatem pertinet, quia maiestas dicit excellentem grauitatem, amor autem excessiue lusious est, quia nihil cum ratione habet sicut dixit Seneca. Quod si quis in amore modum tenere velit idem est, ac si cum ratione insaniat, id est, vtendo ratione efficiatur insanus, quòd includit contradictionem. Ob hoc ergo valde conuenit eis, qui grauitatem, & auctoritatem obseruare debent ex conditione status, & maxime si sint Ecclesiastici prælati obseruare grauitatem suam, & abstinere a ludis, etiamsi ludi in se non essent illiciti, quia si isti lusim fuerint, tota grauitas, & auctoritas eorum sublata est, ita vt subditi nõ attendãt ad eos, nisi vt ad iuuenes. Et ideo licet actus isti in se parum mali sint, efficiuntur valde increpabiles in istis propter scandalum subditorum. Et quia dignitas contemnitur quod valde prohibet Apostolus 2. Corin. 6. Nemini dantes vllam offensionem, sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, id est, per omnes actus nostros nihil possit de nobis iudicari nisi sicut de ministris Dei. De alijs etiam inferioribus viris Ecclesiasticis idem dicendum est, quia quilibet pro statu suo tenetur seruare quandam grauitatem, & modestiam in respectu ad laicos, qui nõ tenentur hoc seruare. Et ideo aliquos ludos licitos, scilicet, laruatum, & aliorum ludibriorum, quæ sunt ad solam iocunditatem prohibentur clerici facere extra de vi. & ho. cleri. cap. Cum decorem, s. Interdum ludi fiunt in Ecclesijs theatrales, & non solum ad ludibriorum spectacula introducuntur in eis monstra laruarum, verum etiam io aliquibus festiuitatibus diaconi, presbyteri ac subdiaconi insania sua ludibria exercere præsumunt. Et sic prohibetur laicis facere in Ecclesia ludos theatrales, id est, turpes quales fiunt in theatro. Presbyteris autem, diaconis, & subdiaconis simpliciter prohibetur facere ludibria, id est, facere quoscunque ludos quorum alij sint inspectores, quia tunc quantumcunq; sit leuis ludus, peccatum est hoc in viro Ecclesiastico, quia tollitur per hoc honestas Ecclesiæ, quæ valde debet seruari eodem cap. cum decorem. De religiosis autem magis est notum, quòd nullis ludis interesse, aut vacare debeãt cum ipsi sint mortui seculo. Et de istis magis potest sciri quando peccant in ludis, quia tota vita eorum est ordinata per regulam, & constitutiones ordinum suorum, ita vt facile sit in eis videre in quo peccãt. Ex his autem apparet, quòd illi ludi quos dicebamus supra licitos, s. ad exercitationem corporis non sunt liciti viris ecclesiasticis, quia illa exercitatio ordinatur ad bellum pro defensione reipublicæ, viris tamen Ecclesiasticis armis pugnare non conuenit, sed arma eorum sunt orationes, & lachrymæ quibus pugnare debent prouocando Dei misericordiam. Et ista est efficacior pugna quàm illa, quæ fit in armis. Sicut solus Moyses orans superabat hostes, & Iosue cum toto populo pugnãs in acie superabatur si contingeret lassari manus Moysis. Exo. 17. Armis autem pugnare clericis non conuenit, quia poterunt inde sequi homicidia, & tunc efficerentur irregulares. Vnde Apostolus dixit 1. Timoth. 3. quod oporteret Episcopum non esse percussorem; & hoc idem de presbytero, & omnibus Ecclesiasticis intelligitur. Quia tamen nemo potest nisi diuinitus semper habere animum attentum ad res serias & labores, necesse est interdum, quòd etiam viri Ecclesiastici ludant, sed iste ludus erit honestus in verbis iocundis, quæ pertinent ad eutrapeliam, & similibus. Vnde Aris. 4. Eth. quando posuit virtutem dirigentem ludos, non posuit illam circa aleatores, & taxillis vtentes, sed circa verba, & facta coniuncta verbis, quæ possunt cum quadam honestate recreationem præstare. His ergo ludis viri Ecclesiastici poterunt vti secundum differẽtiam status eorum, quia quædam licent subditis, quæ non licẽt

A prælatis. Sed hoc omnibus Ecclesiasticis obseruandum est, quòd cum luserint abstineant a publico, ne possint alij eorum ludos inspicere, etiam non ludant cum laicis nec eis præsentibus ar. extra de homic. cap. Laior. & cap. Continebatur. Sic dicit Host. in summa tit. de exces. præla. Hoc autem fit propter honestatem suam ne contemnantur ab eis quibus præesse debent, ne regendi frangatur auctoritas dum regentis persona contemnitur. Vnde ad seruandum istam auctoritatem multa conceduntur, quæ aliàs non concederentur. Sicut prælatus si deliquerit contra subditum non cogitur ab eo petere veniam ne regendi frangatur auctoritas, vt ait August. lib. de vi. cleri. & 86. dist. cap. Quin necessitas. Alias autem cogeretur petere veniam ab eo quem offendit.

B *An liceat per ludum pecuniam lucrari. Et quòd Ludus alearum, & taxillorum est prohibitus. Ludus scacorum, & alij communes non sunt prohibiti.*

Quæst. LIII.

QVæritur de ludis in quibus pecunia acquiritur. Dicendum est, quòd ad hoc sunt multi ludi, & aliqui eorum sunt permissi, alij vero prohibiti, & hoc quantum ad se aliquando, & quantum ad personas. Et videtur dicendum de istis ludis, q. aut propter solam recreationem quis ludit non ponens aliquam pecuniam. Et tunc non videntur isti ludi illiciti saltem laicis etiamsi ad aleas, vel taxillos, vel scacos ludant, quia in istis potest esse homini aliqua iocunditas, clericis etiam interdum posset esse hoc licitum cauendo hoc facere coram laicis, vt si raro faciant, C & propter aliquam tristitiam, vel solicitudinem tollẽdam, dum per hoc non impediantur facere ea, quę facere tenentur, quia etiam tunc in laicis esset peccatum siue sit pecunia in ludo siue non, etiamsi sit ludus in solis verbis, vt dictum est præce. q. quia hoc pertinet ad excessum. Si autem pecunia ponatur in ludo, tunc dicendum, quòd aut est ludus prohibitus, aut non. Est enim prohibitus ludus taxillorum, & alearum per Ecclesiasticam legem extra de vi. & ho. cleri. cap. clerici officia. Et etiam per legem ciuilem, vt patet ff. de aleato. per totum. Ludi non prohibiti sunt, vt ludus scacorum, & alij communes, vt sagittando ad signum, & proijciendo lapides, vel ferrum ad signum. De ludis non prohibitis dicendum, quòd licet laicis ludere, & licite lucrantur pecuniam ex tali ludo. Est tamen distinguendum, quòd aut hoc faciunt ad recreationem, & D iocunditatem, & vt inde habeant aliquid ad cibum, & potum, vel faciunt hoc animo lucrandi solum, s. vt consequantur pecuniam, quæ non venit in vtilitatem communem vtriusque ludentis. Si primo modo licitum est tam ludere quàm acquirere, quia ad honestam causam acquiritur. Nam etiam sine ludo poterant ludentes exponere symbola ad cibum, & potum: ideo poterunt ludendo facere, quòd succumbens exponat pro vtroque. Et sic faciunt id, quod etiam sine ludo licitum erat, & insuper iocunditatem quandam consequuntur ex ludo. Cum autem fit animo lucrandi, vt solus luctans habeat pecuniam, ludus non est licitus eo, quòd finis est inhonestus, scilicet, accipere id, quod est alienum nihil conferẽdo ei cuius est. Etiam non est conueniens modus transferendi dominium, scilicet, per ludos, cum illi non prosint reipublicæ, sed potius E noceant. Et eadem ratio est in istis, quæ in illis, qui sunt illiciti, vt alea, & taxilli. Lex enim prohibuit istos ludos, quia per eos inuicem solẽt homines se faciliter expoliare, quod cedit in damnum reipublicæ, & potius vtuntur eis ad lucrum quam ad solatium. Alij autem ludi communes non fuerunt prohibiti, quia istis magis solent homines vti ad solatium quàm ad lucrum. Si tamen conuertatur è contrario, vt homines vtantur istis ad lucrum, & se expolient per eos sicut per aleas, & taxillos, non videtur esse causa quare isti etiam non sint prohibiti sicut illi, vnde licet lex, quæ respexit ea, quæ sunt, vt in plurimum non prohibuerit eos, est dicendum, quòd in foro conscientiæ sunt prohibiti, & peccat mortaliter quicunque hac sola intentione ludit. An tamen isti teneantur ad restitutionem eorum, quæ acquirunt dicetur infra q. 56. & hoc quantum ad ludum laicorum.

An clerici possint ludere pecuniam exponendo in ludis. Quando, & quomodo est licitum ludere pecuniam,
Quæst. LIIII.

QVAERITVR, vtrum possint exponi pecuniç in ludo clericorum. Dicendum sicut dicebatur præcedenti quæstione esse quosdam ludos prohibitos, & alios non prohibitos. De non prohibitis dicendum, q si sine pecunia ludatur poterit esse licitum interdum clericis dum non assuescant nimis ad hoc, vel non morentur valde in ludo, quia per hoc esset excessus, & inhonestas. Si autem sit pecunia in ludis non prohibitis dicendum, q etiam hoc potest interdum esse licitum clericis. Monachis tamē nunquam licet eo, q ipsi nihil proprium habere possunt de quo ludant, & dato, q interdum alicui Monacho data sit administratio alicuius pecuniæ ad sustentationem suam, vtpote si esset in studio, non liceret ludere, quia nomine sustentationis non intelligitur expositio pecuniæ ad ludum, etiā quando pecunia debet verti in cibum, & potum ludentium, etiā quia repugnat honestati, & grauitati Monachali, sic ludere. Et prelatis non licet sic ludere, quia hoc valde derogaret dignitati, & auctoritati suæ, cum sint istç quædam exercitationes corporales tollētes multum de auctoritate sua, quia habent magnam leuitatem conuenientem iuuenib. Non tamen oportet dici, quòd quandocunque prędicti sic luserint peccent mortaliter, sed aliquando venialiter, & aliquando mortaliter, vt posset colligi inspectis circunstantijs particularibus. Si autem in istis ludis nō prohibitis clerici luderent pecuniam solum ad acquirendum dicendū, quod semper peccant mortaliter. Nam cum in laicis hoc sit peccatum mortale, vt dictum est præced. q. a fortiori erit in clericis, quia omnia peccata ipsorum sunt maiora ceteris paribus. De ludo scacorum cum sit de non prohibitis dicendum, q licet laicis ludere siue pecuniam ludant pro cibo & potu, siue sine pecunia, quia cum non sit ludus prohibitus nec ad malum finem vtantur eo, non est aliqd cur peccent. Et quandocunq; dicimus, q licet in aliquo ludere pecuniam ad cibum, & potum, est etiam intelligendum, q non est licitum ludere pecuniam aliquam nō pro cibo, & potu, sed q acquirat eam, qui lucratur dum tamen illa sit valde pauca, & ludens non ludat animo lucrandi, sed causa solatij, & tamen, vt habet causam ludendi ad solatium ludit modicum de pecunia, si tamen sit animus ad lucrum est ludus illicitus. Et ideo si in hoc ludo scacorum aliqui ludant solum ad acquirendum quod potest iudicari ex modo ludendi, & ex quantitate pecuniæ, erit peccatū sic ludere etiam in laicis.

De clericis autem dixerunt quidam, q quomodocunq; ludant in ludo scacorum peccant mortaliter quorum ratio est, quia ludus alearum, & taxillorum est clericis prohibitus ne impediantur a diuinis quibus debent esse intenti semper de consec. distin. 5. c. nunquam.

Dicendum tamen, q falsum est, quia aliquando seruata honestate licebit clericis ludere aliquo ludo. Et tamen nō videtur esse honestior quam ille cū soli peritiæ innititur. Ergo si ludant clerici hoc ludo non sępe nec diu nec pecuniam ibi ponant ad lucrum sed vel nullum ponant, vel solum pro cibo, & potu non videtur, q peccent. Ratio autē quare ludus alearum, & taxillorum fuit clericis ꝓhibitus non fuit principaliter ne distraherentur a diuinis, quia nō tenentur toto tempore vacare diuinis. Vnde illud quod dicitur, q nunquam psalterium cadat de manu eorum, intelligitur solum de horis necessarijs, & competentib. ad hoc, vt dicitur in allega. cap. nunquam. in Glo. Et sic poterunt clerici ludere ad taxillos, & aleas, ēt si omnib. necessarijs uacarent diuinis, ēt quia si ista fuisset cā, oēs ludi fuissent eis prohibiti, quia per quemlibet ludum distrahitur homo a diuinis eo tpe quo ludit, etiam alij ludi sunt, in quib. homo solet expēdere maiora tempora, quam in aleis, & taxillis, & tamen non fuerunt illi prohibiti, sed solū aleæ, & taxilli. Ideo non fuit illa cā, sed ipsa turpitudo ludi, tū quia facile est hoies per istum ludum spoliari reb. suis, tum q a fortunæ ex maiori parte innititur, tum quia ibi facile est fieri multas fraudes ad acquirendum, quç non accidūt ita faciliter in ludis cōib. ideo iste ludus prohibitus fuit. Ludus ergo scacorum, in quo ista non accidunt ita faciliter

F non fuit prohibitus. Licebit ergó interdum clericis ludere hoc ludo seruata honestate, & dum non interueniat pecunia ad lucrum.

An ludus alearum, vel taxillorum sit licitus. Et quot mala, & peccata reperiuntur in ludo. Et quod clerici ad aleas prohibentur ludere, & interesse ludo.
Quæst. LV.

QVæretur in speciali de ludo alearum, & taxillorum, an aliquando sit licitus. Dicendum, q aut ludens est laicus, vel clericus. Si laicus, aut sine pecunia ad solam delectationem, & tunc non est vetitum nisi quis vellet huic delectationi nimis vacare, vel immorari, quia tunc etiam delectationes licitæ, & quicunq; ludi redduntur illiciti, vt
G dictum est sup. q. 52. Si autem est pecunia in ludo, aut est ad cibum, & potum, vel ad lucrum. Si primo modo potest fieri licite si moderate fiat, i. non ludatur multa pecunia, quia poterit hoc modo quis destruere substantiam suam. Et hoc peccatū est, quia quilibet tenetur in foro conscientiæ rem suā bene administrare. Nam dabit Deo rationem si dissipauerit. Peccat etiam contra rempublicam, qui rem suam dissipat male administrando, cum intersit reipublicæ ne quis re sua male vtatur. Peccatum ergo est immoderate ludere siue hoc ludo siue quocunq; alio ad cibum, & ad potum, quia si quis substantiam suam in ludis dissipat parum differt, an sic, vel sic dissipet. Si autem ludatur ad solum lucrum siue paucum siue multum ludatur semper est peccatum mortale, quia contra charitatē agit, qui sic ludit, cum velit accipere bona proximi sine causa. Sequūtur
H autem multa mala ex hoc ludo, & ponit nouem crimina Raymundus in su. lib. 1. tit. de nego. secu. Sed Host. in summa tit. de exces. præla. addit septem, & sic sunt decem, & sex, quæ comprehenduntur his versibus.

Hæc cum taxillis ludendo crimina fiunt,
Ecclesiæ spretus; vsuraque, sine rapina,
Scandala, blasphemia, vel nuga, seu faciendi
Furti doctrina, violentia, crimina falsi,
Et mortis causa deceptio: Perditioque
Temporis, & desiderium corruptio iunges
Istis prædictis adulatio, vitaque turpis.

Primum est spretus Ecclesiæ, i. contemptus præcepti Ecclesiæ, quia Ecclesia iubet non exerceri ludum alearum, & taxillorum extra de vi. & ho. cler. cap. clerici officia. Secundum est vsura, quia qui ludunt recipiunt ad vsurā quando
I perdunt desiderio lucrandi, & ibi exercetur vsura grauissima, quia dantur 11. pro 12. extra de exces. præla. cap. Inter dilectos. Tertium est rapina, quia ludens intendit proximum spoliare sine causa. Et ideo si per ludum hoc faciat siue violēter auferendo modicum differt quantū ad Deū, qui respicit animum plusquàm factū 14. q. 5. c. si quid inuenisti, vbi ille, qui aliquid inuenit si non restituit vocatur raptor, quia habet eundem animum quem raptor, s. accipiendi rem alienā. Et ita in ludo taxillorum cum intendat ludens spoliare proximum, q etiam intendit raptor, dicitur committere rapinam. Quartum est scandalū, quia scādalizantur illi, qui vidēt aliquos sic ludentes eo, q habent malum animum, & dant istis occasionem male iudicandi, potissime si sunt viri alicuius auctoritatis quos alij debeāt sequi in exemplo viuendi, quia grauiter peccat, qui alios
K scandalizat infra 18. & 1. Corin. 8. dicit Apostolus, q si caro scandalizat fratrem meum non manducabo carnes in æternum. Quintum est blasphemia. Et istud est, q maxime exercent ludentes, quia maledicunt Deo, & omnibus Sanctis eius, & inueniunt inauditos modos maledicendi. Sextum est nugç. Abundant enim mendacia in ludo, & ociosa verba, & tamen, qui mentitur occidit animam suam, & de verbis ociosis rationem reddi oportet infra 12. Septimum est doctrina faciendi furtum. Nam cum quis in ludo subito spoliatus fuerit cogente inopia furatur, & sic ludus est causa furti. Est tamen furtum graue peccatum quod repugnat humanæ societati, vt ait August. ad Macedonium, & 14. quæst 5. cap. non sanè. Octauum est violentia, quia aliqui solent interdum detineri violenter ad hoc, quód ludant, & sic perdant bona sua. ff. de alea. l. solēt. Et istud non videtur differre a rapina nisi, quia hic pę

teo-

tenditur quidam color, in rapina autem nullus. Nonum est crimen falsi, quia in ludo taxillorum, & alearum multæ falsitates fieri solent faciendo falsos taxillos, vel fraudulentas commutationes eorum. Et istud est grauissimum, & valde vsitatum apud ludentes. Vnde etiamsi ludus esset aliàs licitus propter istas falsitates esset illicitus. Decimum est mortis causa, quia ludentes irascuntur cum perdunt, & prorūpunt in verba iniuriosa, & de verbis ad vulnera, & homicidia. Qui tamen dat causam damni videtur dedisse damnum extra de iniu. cap. vlt. ff. ad l. aquil. l. Qui occidit §. in hac. Et interdum, qui perdiderunt bona sua in ludo insidiantur lucrantibus, vel palam insurgunt in eos ad tollendum ipsis, qui lucrati sunt, & sic sequuntur homicidia. Vndecimum est deceptio, quia ille, qui scit melius alium decipere credit se melius ludere. Et istud adhuc est præter falsitatem, quæ fit in taxillis. Non est tamen deceptio permittenda, quia Apostolus dicit nemo circumueniat in negocio proximum suum 1. Thess. 4. Ecclesia quoq; neminem decipit nec decipi permittit extra de dona. cap. per tuas. Duodecimum est perditio temporis, quia cum luditur non vacatur bonis operibus, & sic perduntur omnia illa, quę posset homo interim facere. Et tamen nullum est maius damnum quàm temporis, quia damna rerum sunt recuperabilia damnum autem temporis nequaquā, maxime, quia Deus exactissimam rationem petet a nobis de tempore concesso ad vitam, & bene agendum in quo fuerit expensum. Decimumtertium est desiderium, s. desiderium lucrandi, quia ludens habet immoderatum desiderium lucrandi, & tamen cupiditas mater est omnium malorum 1. ad Timo. 6. Hic autem non solum est cupiditas diuitiarum, sed etiam cupiditas acquirendi eas modo iniquo sine vllo titulo: ideo graue peccatū est. Decimumquartum est corruptio, s. quia corrumpuntur proximi multipliciter videntes istos ludos cum erudiantur ex hoc ad malum, ipsi etiam ludentes corrūpuntur, quia ex hoc malo est sibi initium ad omnia mala. Decimumquintum est adulatio, quia eis, qui lucrantur adulantur assistentes interdum, vt aliquid habeant ab eis, & laudant eos de iniquitatibus, iuxta illud Psa. 9. Quoniam laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicetur. Laudant enim eos, quia bene ludunt, & bene alios fallunt. Et tamen istud iniquitas est, adulatio autem semper est mala. Vltimum est vita turpis, quia qui assuescūt ad ludum, omnem honestatem perdunt. Vnde efficiuntur viles. Et sic extra de excessi. prælа. cap. inter dilectos, vocatur vilis persona ille, qui est aleator publicus. Cum ergo tot mala sequantur ad ludum taxillorum, & alearum debuit iuste prohiberi. Si autem quæratur de clericis, an liceat eis ludere hoc ludo, dicendum, quòd prohibitus est eis, s. ne ludant nec etiam ludentibus intersint, extra de vi. & ho. cle. cap. clerici. Etiam non debent esse participes ludentium, i. quod attineant se eis, nec inspectores ludi, vt in Authen. de san. Epi. §. interdicimus, sic dicit Glo. 35. dist. c. Episcopus, & extra de vi. & ho. cle. cap. clerici in Glo. Et qui aleis intendunt viles personæ sunt, & repelluntur a dignitatibus ecclesiasticis, extra de exce. præla. cap. inter dilectos, vbi ille cui prouisum erat de succentoria, quia est inuentus publicus aleator, priuatus est prouisione sibi facta. Episcopi, & etiam clerici si assuescant ad aleas debent moneri, vt desistant, & si non desistant deponuntur, & qui nō habent beneficia excommunicantur 34. dist. cap. Episcopus. Et dicit Raymun. in sum. lib. 2. tit. de nego. secu. q clerici ludentes ad aleas peccant mortaliter, quia deponuntur, & excommunicantur. Et tamen tales pœnæ nunquam imponuntur nisi pro peccato mortali. Et licet clerici semper peccent quando ludunt ad taxillos, & aleas, tamen non semper imponitur eis pœna depositionis, aut excommunicationis, quia nec solent ista imponi pro quolibet peccato mortali, sed pro magnis solum, & maxime vbi est contumacia, vel incorrigibilitas. Et sic est hic, quia si Episcopus, vel clericus deseruiens aleæ desistere vult, non deponitur. Ad hoc autem, quòd deponatur oportet, quod deseruiat aleæ, i. valde seruiat, vt dicitur in allegato cap. Episcopus in Glo. & hoc importat consuetudinem, etiam requiritur, q non desistat. Nam si desistit non deponitur, vel non priuatur beneficio, in quo innuitur, quod debet admoneri, & si ad-

A monitus non desistit, tunc est contumax, & deponitur. In clericis autem non videtur facienda esse differentia sicut in laicis, s. an ludant ad taxillos, & aleas pecuniam, vel sine pecunia, & an ad cibum, vel ad lucrum ludant. Nam hoc in laicis locum habet quibus non est tam expresse prohibitus ludus taxillorum, & alearum Et etiam non requiritur in eis tāta honestas, sicut in clericis: ideo videtur dicendū, quòd nullo modo liceat clericis ludere ad taxillos, & aleas cum non solum prohibeatur eis ludere, sed etiam respicere ludentes, extra de vi. & ho. cleric. cap. clerici, & in Auth. de san. Episcopi. §. interdicimus, minus tamen est respicere ludentes quàm per se ludere, etiamsi ad solum cibum ludatur, vel ad solatium sine pecunia. Non est tamen necessarium, quod quandocunque clericus luserit ad aleas, & taxillos, peccet mortaliter, licet semper peccet aliquo mo-
B do. Si tamen pecuniam ludit satis credi potest, quòd semper peccet mortaliter, etiamsi ludat ad solum cibum, quia habet alios ludos non prohibitos sibi: ideo non debet exercere hunc ludum sibi expresse prohibitum.

An ea, quæ acquiruntur ex ludo debeant restitui, in quo multa, et pulchra differuntur ea de re. Et regulæ traduntur, quando quis tenetur ad restituendum acquisita per ludum. *Quæst. LVI.*

QVæretur, an ea, quę acquiruntur in ludo debeant restitui, vel possit ex eis fieri eleemosyna. Dicendum, quod eleemosyna poterit fieri de sic acquisitis, si non teneatur acquirens ad restitutionem, quia id, quod debetur certæ personæ non potest dari in eleemosynam, sed opor-
C tet restitui, vt in furto rapina, fraude, & calumnia, vt ait Augu. ad Macedonium, & 14. q. 5. cap. non sane. Est ergo videndum quando acquirens tenetur ad restitutionem, & quando non, & dicendū, quod aut ludus fuit de non prohibitis, vel fuit de prohibitis, vt est ludus alearum, & taxillorum. Si primo modo, aut luditur sine fraude, aut cum fraude. Si cum fraude qualiscunque sit ludus, & siue sit solum ad cibum siue potum, siue ad lucrum semper debet fieri restitutio, quia talis ludus nihil differt a furto. Et ad hoc non differt, an sit ludus prohibitus, vel nō, quia vtroque modo fit restitutio tam in foro pœnitentiæ, quàm secundum legem humanam, si probetur fraus. Si autem fuit ludus sine fraude, aut est solum ad cibum, & potum, aut ad lucrum. Si primo modo cum sit ludus licitus, & finis sit licitus non tenetur acquirens ad restitutionem, ma-
D xime, quia ambo communicant in fructu pecuniæ. Si autem fuit ludus solum ad lucrum, distinguēdum est de ludente, qui perdidit, an erat mentis compos, & sui iuris vel non. Si non erat mentis compos, i. quòd deficiebat sibi aliquid de eo, quòd requiritur ad ludendum caute tenetur acquirens ad restitutionem. Et hoc est si perdens sit furiosus, vel surdus, aut mutus, vel cęcus, aut qui perpetuo morbo laboret, quia tales nō possunt rebus suis adesse, propter quod dantur eis curatores, vel tutores de iure, vt Instit. de cura. §. furiosi, & § sed & mentecaptus. Isti enim falli possunt faciliter. Et ideo ludus factus cū istis iudicatur factus per fraudem, & debet eis restitui quod perdiderunt. Nec differt an perdant in ludis prohibitis, vel in non prohibitis, cum tales personæ non sint aptæ ad ludendum. Si autem sint mentis compotes non tamen sint sui iuris, resti-
E tuendum est, quod eis aufertur, vt si sit seruus, vel filiusfamil. vel vxor, aut Monachus, & similes personæ, quæ nō sunt sui iuris, sed sunt sub potestate aliorum, & nō habent aliquam administrationem. Idem dicit Raym. lib. 2. tit. de nego. Et Tho. 2. 2. q. 32. est enim illicitum ex iure diuino, quod aliquis lucretur ab his, qui rem suam alienare non possunt, sicut sunt furiosi, & minores, & huiusmodi. Est autem intelligendum de filiofamil. si non habeat aliquod peculium castrense, vel quasi castrense, quia si habet, potest ludere de illo cum sit dominus huius peculij, & habeat liberam administrationem eius. Quid autem sit peculium castrense, vel quasi castrense, dicetur infra q. 58. Si autem non habeat tale peculium, non potest ludere, & si ludat, & perdat competit repetitio, etiam si sit seruus, qui perdit competit repetitio, quia nihil habet proprium, sed quidquid habet est domini, & sic perdit pecuniā alienam.

Hoc verum est, nisi permittente domino seruus habeat F aliquod peculium quod possit administrare, vt si quotidie seruus det domino certam pecuniam, & reliquum quod lucratur pertineat ad eum. Nam de illo potest disponere. Et ideo si perdit non competit repetitio, quia quantum ad illam pecuniam est sui iuris. Si autem non habet tale peculium, id, quod perdit est domini, & competit repetitio. Etiamsi sit vxor, quæ est in potestate viri competit repetitio pecuniæ perditæ, quia vxor nihil habet in quo habeat plenam administrationem, nisi sint bona parafernalia. In ceteris autem siue sint communia, siue dotalia nullam administrationem habet. Ideo si perdat de eis competit repetitio. Si autem de parafrenalibus, quia quantum ad illa est sui iuris, non potest repetere. Quę bona sint parafernalia dicitur sequenti quæstione. Etiamsi sit Monachus, qui perdit, repetitio conuenit, quia mona- G chus nihil proprium habet de quo possit ludere. Et hoc verum siue monachus habeat administrationem siue nõ, quia neutro modo habet aliquid proprium. Et tamen si non habuit administrationem alicuius peculij, facilior est causa repetendi. Si autem administrationem habuit, quia non habuit illam, nisi ad vtilitatem monasterij, & ipse nunquam potuit effici dominus alicuius rei illarum quas administrabat, semper perdidit rem alienam. Et ideo indistinctè competit repetitio, siue administrationem habuerit, siue non: in istis enim personis quæ non sunt sui iuris si aliquid perdunt, competit restitutio, vt dictum est. Idem etiam est de administratore rerum ecclesiasticarũ, si nullas alias res habet si in ludo perdat competit repetitio, quia perdit rem alienam, scilicet, ecclesiæ.

Sciendum tamen in his, quod aut ille qui lucratus est H vult sponte restituere, scilicet, propter onus conscientiæ, aut repetitur ab eo pecunia. Si repetitur iudicialiter dabit ei qui potest de iure illam petere, scilicet, ad quem pertinet cura illarum personarum, sicut fuerit iudicialiter diffinitum. Si sponte vult restituere, non debet restituere his qui perdiderunt, sed illis in quorum potestate isti sunt, vt quod perdidit, filius patri restituendum est, quod autem vxor restituitur viro, quod seruus vero domino, quod religiosus monasterio, quod procurator, vel dispensator rerum ecclesiæ, restituitur ipsi ecclesiæ.

De hoc vide et Raym. l. 2. tit. de neg. se.

Si autem ludens sit sui iuris, scilicet, quia habet aliquod peculium, quod posset libere administrare, dicendum quod si perdat in ludis non prohibitis non competit repetitio, qui tamen lucratur peccat ludendo, & accipiendo pecuniam ex ludo, quia malo fine ludit. Et etiam non est I conueniens modus acquirendi cum quis accipit rem alterius, & nihil dat illi pro ea, sed perdit eam inutiliter: repetitio tamen non competit, quia iste sponte lusit, & perdidit, & sine fraude. Ideo licet vterque peccet ludendo, & qui lucratur peccet lucrando, & accipiendo, quia tamen ludus non est prohibitus, nec aliqua lex compellit ad restitutionem non tenetur iste restituere ei a quo acquisiuit, nec etiam dare pauperibus, quia multa sunt illicite acquisita, quæ potest acquirens retinere, sicut est in meretricio, & histrionatu, & similibus, nec cogitur illa restituere ei a quo accepit, nec pauperibus dare: si tamen restituantur, vel pauperibus dentur acquisita per talem ludum, securior est acquirens in foro conscientiæ. Sunt tamen aliqui quos nos vulgariter non vocamus ludum alearum, & tamen per legem humanam possunt vocari ludi alearum, K quia alea non videtur esse vnicus ludus, sed omnes illi ludi, qui innituntur præcipue fortunæ, & in quibus potest quis faciliter rem suam perdere, & in quibus fraudes multæ fieri possunt. In his ergo competit repetitio, sicut in illo ludo quem nos vulgariter vocamus ludum alearum, & taxillorum: cum ista repetitio competat ex lege, quæ vetat ludum aleæ. In omni ergo ludo, qui comprehenditur nomine aleæ, fiet idem quod in alea, & poterit competere repetitio. Vnde in istis ludis, & in omnibus alijs vbi ludens solum lucrum intendit: maxime si ipse attraxit alium ad ludendum videtur, quòd fieri debeat repetitio, quia istud videtur esse contra ius diuinum, quòd quis animo lucrandi alium trahat ad ludum, vt infra dicetur. Si autem sit proprie ludus alearum: dicunt quidem, quòd id, quod in alea perditum non potest repeti, sed pauperibus erogari

F articulo decimoquarto, quæstione quinta, capitulo non sane, quia cum turpido versetur, potior est conditio possidentis. Melius tamen creditur, quòd posset repeti. ff. de aleatoribus, lege vltima, & competit repetitio, vsque ad annos quinquaginta, vt dicit constitutio Græca, C. de relig. & sumptibus funerum, & si quis existens in ludo aleæ rem suam vendiderit, non tenetur de euictione. ff. quarum rerum act. non detur, l. si filio. §. primo, siue §. si in alea. Sic dicitur trigesimaquinta distinctione, capitulo Episcopus, in glo. & extra de vita, & hon. cle. c. clerici, in glo. Sed doctor. aliqui moderni dicunt, quòd in acquisitis per aleas videtur esse aliquid illicitum ex iure diuino, scilicet, quòd aliquis lucretur ab his qui rem suam alienare nõ possunt, sicut sunt furiosi, & minores, & huiusmodi, & quòd aliquis trahat alium ex cupiditate lucrandi ad ludum. Et in

Opi. S. Th. 2. 2. q. 32. ar. 7.

G his casibus tenetur ad restitutionem. Aliquid autem videtur esse vlterius illicitum ex iure positiuo ciuili, quod prohibet vniuersale tale lucrum, sed quia ius ciuile non obligat omnes, sed eos solos qui sunt his legibus subiecti, & iterum per desuetudinem abrogari potest, ideo apud illos qui sunt legibus astricti tenetur vniuersaliter ad restitutionem, nisi forte contraria consuetudo præualeat, aut nisi aliquis lucratus sit ab eo qui traxit eum ad ludum. In quo casu non tenetur restituere ei, quia ille qui amisit non est dignus recipere, lucrans tamen non potest licite retinere tali iure positiuo durante, vnde tenetur de hoc eleemosynam facere. Et sic isti nolunt, quòd qui lucratur ad aleas, teneatur generaliter ad restitutionem, sed colliguntur aliquæ regulæ ex dictis eorum.

Prima est, quòd qui lucratur a personis, quæ non sunt H sui iuris, quia sunt in potestate aliena, vel quia tales sunt, quòd de iure indigent curatore, tenetur eis restituere. Et ista vera est simpliciter, tam in ludo alearum, quam in quocunque alio, cum isti nihil possint alienare. Et hoc indubitatum est.

Secunda est, quòd qui lucratur per fraudem tenetur restituere. Et hoc etiam verum est, tam in aleis, quam in quocunque alio ludo, siue ludatur ad lucrum, siue ad solum cibum, & potum.

Tertia est, quòd quicunque ex cupiditate lucrandi traxit alium ad ludum, & lucratus est, tenetur ei restituere. Ista etiam vera est, & non solum est intelligenda in ludo alearum, sed etiam in quocunque alio ludo, dum tamen per illum intendatur solum lucrum. Et patet, quia ipse dicit ibi, quòd istud est de iure diuino, & postea ponit quid I est illud, quod debet fieri de iure positiuo ciuili, & tamen ius diuinum non distinguit ludum aleæ ab aliquo alio ludo, sed solum prohibet intentionem male accipiendi rem alienam. Et quia hoc potest fieri per quemcunque ludum in quo attenditur solum lucrum, dicetur, quòd in quocunque tali ille qui traxit alium ad ludum, & lucratus est, teneatur ei restituere. Et hoc rationabile est, & credo esse verum, ideo licet lex humana non obliget ad restitutionem, nisi in ludo aleæ, & in illis quæ comprehenduntur nomine aleæ; tenebitur tamen in foro conscientiæ ad restitutionem quicunque traxerit alium ad ludendum ex sola cupiditate, vt lucratur ab eo. Idem etiam videtur si nemo alterum traxit, sed ambo æquali intentione conuenerunt ad ludendum, intentione tamen lucrandi, quòd tunc teneatur quilibet restituere, non tamen ei a quo acquisiuit, K sed pauperibus. Et patet, quia inter istum casum, & præcedentem non differunt, nisi quòd vnus traxit ibi alium, hic autem neuter: intentio tamen lucrandi vtrobique est eadem. Quod autem quis traxerit alterum facit, quòd teneatur ei restituere, quòd tamen teneatur generaliter restituere, non fit nisi ex praua intentione, quam habet ludens ad lucrandum qualiter non debet, & de quo non debet. Et quia etiam in secundo casu est istud, tenebitur quilibet lucrans ad restitutionem: non tamen tenebitur ei a quo lucratus est, quia non traxit eum, sed tenebitur pauperibus dare.

Quarta regula est, quòd quantum ad hoc, quòd ius positiuum ciuile disponit, quod possit semper repeti, quod perditur in alea, quod non tenentur omnes, sed solæ illæ gẽtes, quæ obseruant istud ius. Nam aliqua regna sunt, quæ non habent Imperatorem, tãquam superiorem in temporalibus,

sicut

De hoc extat Pauli II. Bulla confirmans promissionalium Henrici secundi de libertate regum Hispaniæ ab obedientia Imperij.

A ficut rex Hifpaniæ, & ideo non tenentur ad feruandū iura ciuilia, quæ ab Imperatoribus condita funt, nifi ipfi de nouo illa fibi inftituant. Et ideo tales non tenebuntur ad refti tutionem in omni cafu quantum ad ea, quæ acquirūtur in ludo aleæ ex vigore legum ciuilium, nifi ipfi fibi leges de hoc inftituant.

Sciendum tamen, quòd ludus alearum non folum lege Ecclefiaftica, & ciuili prohibetur, fed etiam Arift. 4. Ethic. cap. 4. dicit aleatores effe illiberales, quia lucrãtur a quibus non oportet, fed magis illis dare oporteret, & fuftinet multa opprobria propter ludum iftum, & lucrum, vnde ait. Aleator, & mortuorum fpoliator, & latro illiberaliũ funt turpes lucratores. Lucri enim gratia vtrique negociantur, & opprobria fuftinent, & hi quidem, fcilicet latrones, & fpoliatores fepulchrorum pericula maxima lucri gratia: hi B autem aleatores ab amicis lucrantur quibus oportet dare vtrique. Vnde non oportet lucrari volentes turpes lucratores, & oẽs tales vtique fumptiones illiberales. Et fic omnis aleator eft auarus, & turpis cum latroni, & fpoliatori fepulchrorum affocietur aleator, ergo malus eft, & totaliter redarguendus. Aliter autem folet dici, quòd in foro confcientiæ, nunquam poteft retineri id, quod in ludo aleę acquiritur, fed femper eft reftituendum, vel ei, qui perdidit, vel pauperibus. Differt tamen an aliquis voluntarius, & ex cupiditate lucrandi, ad ludum venit, vel attractus ab alio per vim, vel nimiam importunitatem. Si primo modo fi amifit non poteft repetere: fi lucratur tenetur ad reftitutionem faltem in foro confcientię. Et non differt an attraxerit aliquem alium, vel non: dum tamen fponte luferit ad lucrandum. Si fecundo modo fi quid perdit poteft repetere, quia tam in foro contentiofo, quam in foro confcientiæ fibi debetur: fi autem lucratus eft non tenetur reftituere ei a quo acquifiuit, fed tenetur pauperibus erogare. Idem dicendum in illo, qui infirmus, vel debilis exiftens lufit modicum caufa recreationis etiam fi nemo eũ attraxerit: dum tamen ipfe neminẽ attraxerit, quia debet fibi reftitui, quod acquifitum eft ab eo. Quidquid tamen acquiritur in alea fi reftituatur ei, qui perdidit, etiamfi ipfe attraxerit ad ludũ fatisfactum eft: licet non teneretur lucrans reftituere ei: fic videntur Raimundus, & Alexan. diftinguere. Et ifta eadem diftinctio colligitur ex verbis beati Thom. de Aquino, fed quantum ad illos, qui non fubditi funt legi ciuili, non tenentur fecundum eum in omni cafu ad reftitutionem. Vt fiquis venit ad ludum fponte caufa recreationis, & lufit aliquid. fi lucratur non tenetur fecundũ eum reftituere, nec etiam pauperibus dare. Etiam fiquis tractus D eft ad ludũ non tenetur, quod acquirit reftituere, nec pauperibus dare: motiuum eius eft, quia ex iure diuino non tenetur cum non habuerit intentionem corruptam lucrandi, fed acceffit caufa folatij folũ, vel principaliter, vel quia tractus eft per vim, aut magnam importunitatem. Lex autem humana non obligat eum ad aliquid cum non fit fubiectus legi ciuili, ideo poterit licite retinere id, quod acquifiuit. Iftud videtur effe verum fecundum fubtilitatem, & rigorem iuris, & ita approbat Ioan. an fum. confefforum libro fecundo, titulo octauo, quęftione 24. diftinctio tamen fupra pofita, fcilicet quod in omni cafu debeat reftitui, vel dari pauperibus magis obferuatur in foro confcientiæ. Et ratio eft, quia licet quis ad ludum aleæ a principio venerit caufa folatij, aut attractus: difficile tamen eft, quod non habeat poftea defiderium immoderatum lucrandi. Et quia non eft ifte modus conueniens acquirendi, fcilicet quia eft contra ius diuinum velle taliter acquirere, tenebitur ad reftitutionem femper lucrator, vel ad erogandum pauperibus fi attractus eft ab eo cui lucratus eft pecuniam. E

Ex hoc patet, quando poteft fieri eleemofyna de acquifitis in alea, & in alijs ludis, fcilicet quia quandocunque non tenetur lucrator reftituere ei a quo acquifiuit poteft eleemofynam facere, vel tenetur, ficut eft de alea, in qua non poteft retineri, quod eft acquifitum, vt dictum fuit.

An vxor poffit facere eleemofynam fine licentia viri. Quæft. LVII.

QVæretur nunc quis poteft facere eleemofynam, & quęro de eleemofynis corporalibus: nam de fpiritualibus nemo eft, qui non poffit facere eleemofynam aliquam: cum quantum ad illas quilibet fit fui iuris, fed de corporalibus eft dubium, quia quædã perfonæ funt, quæ non funt fui iuris, vt vxor filius, feruus monachus difpenfator rei alienæ, & generaliter omnes alij, qui de iure habent tutorem, & curatorem. Et eft primo dubium de vxore an poffit facere eleemofynam: aliqui dicunt, quòd fic, quia vir, & vxor funt æquales cum fint affumpti in focietatem, vt dicit Aug. nam propter hoc non eft facta mu- B lier de alia parte corporis viri, nifi de latere, vt putaretur focia, & non de pedibus ne putaretur ancilla, fic dicit Magifter. fecundo fenten. diftin. 18. ergo poteft vxor quidquid vir, fed ille poteft dare eleemofynam: ergo & illa. Item vir, & vxor habent bona communia præter bona propria vtriufque, ergo de illis faltem cum fint communia, poterit vxor eleemofynam dare. Item de beata Lucia legitur, quòd ignorante fponfo dabat eleemofynas, & poftea ille conqueftus eft, & tamen ibi erat matrimonium cum effet per verba de præfenti, ergo viro nefciente, vel nolente poteft eleemofynam dare vxor.

Dicendum, quòd dare eleemofynam eft adminiftrare pecuniam aliquam, vel rem, quæ pecunia menfuratur, ideo non poteft quis licite eleemofynam facere, nifi de illa re cuius habet adminiftrationem liberam, vel faltem ex- C tendentem fe ad hoc, quòd poffit facere eleemofynam: vxor autem non habet regulariter adminiftrationem rerum, fed pertinent omnia ad virum, ideo regulariter non pertinet ad vxorem fine licentia viri, vel confenfu tacito, aut expreffo eleemofynam dare. Sed diftinguendum eft, quòd aut vult dare pauperi cõftituto in extrema neceffitate, aut extra illam: fi in illa poteft non expectata licentia viri, cum ipfe vir teneretur eleemofynam facere occurrente fibi tali cafu: immo etiam fi vir prohibeat expreffe in illo cafu vxori dare eleemofynam: poterit dare: immo tenetur fi aliquid habere poteft de quibufcunque bonis vnde det, quia etiam furari aliena bona, vel palam rapere in hoc cafu liceret tam ipfi indigenti, quam cuicunque alteri ad dandum ei, vt dictum eft fupra quæftione quinquagefima. Si autem non fit pauper in extrema neceffitate non D poteft dare regulariter eleemofynam fine licentia viri, & tamen eft diftinguendum, quòd aut ifta eleemofyna fit de bonis viri, ideft, de illis, quæ ipfe habuit ante matrimonium, vel de bonis dotalibus vxoris, vel de bonis communibus, vel de bonis paraphernalibus ipfius: de primis nihil poteft dare vxor, quia illa funt omnino aliena tam quãtum ad dominium quàm ad adminiftrationem, fi de dotalibus dicendum, quod nec poteft dare fine viri licentia, quia licet dominium rerum dotalium de iure naturali fit penes vxorem, de iure tamẽ ciuili eft penes virum, qui habet adminiftrationem iftorum bonorum. Cod. de iur. doti. l. in rebus, & Cod. de rei vendi. l. doce ancillam, & hoc eft, quia vfusfructus rerum dotalium pertinet ad virum propter onera matrimonij, quæ ipfe tenetur fuftentare, & fi vxor faceret eleemofynã de rebus dotalibus vfurparet ad- E miniftrationem quam non habet, & infuper præiudicaret viro, quia fubtraheret ei partem vfusfructus cũ diminuendo bona dotalia minuatur vfusfructus illorum: fi autem fint bona communia, ideft, illa, quæ conftante matrimonio acquiruntur, fiue fint fructus prouenĩetes ex rebus viri, & vxoris, aut alterius eorum, vel quomodocunque eis proueniant præter illa bona, quæ habuerunt ante matrimonium, quæ omnia vocantur bona communia, & de iftis non poteft regulariter vxor facere eleemofynam, quia funt bona viri quandiu manet matrimonium, & pertinent ad eius adminiftrationem, poteft tamen vxor facere eleemofynam de rebus iftis, fcilicet, de pane, & vino, & fimilibus, quæ bono, & approbato more folent ad difpenfationem vxoris pertinere, quia licet tota difpenfatio rei familiaris fit viri, ex confuetudine tamen communi, & approbato more relinquitur vxoribus adminiftratio iftarum paruarum re-

rum,

rum, vt panis, & vini, & ceterorum, quæ pertinẽt ad vsum
quotidianũ, & idem licite de illis vxor facere potest elee-
mosynam dum moderate det secundum facultates viri, &
secundum maiorem, vel minorem necessitatẽ pauperum,
& eorum multitudinem, & debet sibi semper conformare
conscientiam, quòd non displiceat viro de hoc, idest, quod
licet absente viro fiat hoc, debet habere vxor conscien-
tiam, quòd placeret ei de istis si præsens esset, & non obstat
ad hoc si aliquando vir prohibuerit vxori dare eleemosy-
nam, quia mariti solent facere vxoribus prohibitiones ab-
solute dicentes nunquam des eleemosynam in absentia
mea, & non faciunt hoc, vt vxores totaliter distrahant ab
eleemosyna danda, sed vt temperent eas ab excessu quem
suspicantur contra eas in dando potest etiam vxor forma-
re conscientiam ex qualitate, & miseria pauperis, scilicet,
cogitando, quod si maritus illum pauperem videret omni-
no sibi placeret, quod fieret ei eleemosyna, si autem con-
sciẽtia vxoris omnino dictat sibi, quòd viro displiceret ista
eleemosyna, & scandalizaretur de ea si sciret, deponat con-
scientiam istam si potest persuadendo sibi contrarium, &
tunc dabit eleemosynam, si autem non potest, sed credit,
quòd omnino viro displiceret, non debet dare eleemosy-
nam, sed dolere, quòd non licet sibi dare, & sic intelligitur
illud quòd dicit Augustinus in Epistola ad Edicìam, &
33. quæstio. 5. cap. quòd Deo, scilicet, nihil de tua veste ni-
hil de auro, vel argento, vel quacunque pecunia, vel re-
bus terrenis tuis sine arbitrio viri facere potuisti, & quia di-
citur de rebus tuis, potest intelligi de communibus, quia
pertinent ad virum, & vxorem, vel de dotalibus, quæ sunt
vxoris, & tamen de iure ciuili est dominium, & admini-
stratio penes virum, vt dictum est, si autem intelligatur de
paraphernalibus consilium est, & non præceptum, vt dicit
ibi glos. magis tamen proprie potest intelligi de bonis do-
talibus, quia illa mulier volebat facere de rebus suis, sicut
soluto matrimonio, quia ambo coniuges simul continen-
tiam vouerant, & sicut soluto matrimonio dos reddit ad
vxorem, ita nunc volebat disponere de dotalibus bonis:
dicit tamen August. quod non potest, quia adhuc matri-
monium manet, sicut prius licet carnaliter non cõueniant,
ad cetera tamen obsequia, & subiectionem, ita nunc ma-
nebat illa obligata viro, sicut prius: si autem sint bona pa-
raphernalia potest vxor de illis eleemosynam facere viro
inuito, quia in illis habet plenam administrationem etiam
durante matrimonio. C. de pact. conuen. l. hac lege dicun-
tur bona paraphernalia illa bona, quæ habet vxor vltra
dotem, & dicuntur a para, quòd est iuxta, & pherna, quòd
est dos, & est alia ratio in bonis illis quàm in dote, quia
vsusfructus dotis pertinet ad virum de iure, vt sustentet o-
nera matrimonij, si autem alia bona habet vxor, quæ non
sint dos, non pertinet vsusfructus ad virum: ideo manet
administratio libera vxori in illis; & in hoc non præiudica-
tur viro: ipse enim viderit a principio cum quantis bonis
dotalibus vxorem accipere vult, cũ de præiudicio suo aga-
tur accipiendo eam cũ parua dote, si tamen acceperit eam
cum quantacunque dote, & vltra illam vxor habuerit alia
bona, nihil habet vir in illis, scilicet, nec dominiũ, nec ad-
ministrationem, sed cogitur supportare onera matrimonij
suscipiendo solum vsumfructum dotis, & administratio
reliquorum bonorum pertinebit totaliter ad vxorem, &
de illis poterit facere eleemosynam inuito viro. Consue-
tudo tamen quòd habeat vxor bona paraphernalia apud
paucas gentes est, sed communiter est consuetum, quod
quicquid vxor habet quando in matrimonium assumitur,
siue sit proprie dos, siue non, computatur nomine dotis, &
peruenit totum ad administrationem viri, & sic non pote-
rit vxor eleemosynam de illo facere, quia iudicatur esse
de dote dicitur autem quòd interdum est proprie dos, &
interdum non scilicet quia illa bona, quæ puellæ habent
quando primo maritantur vocantur dos, si autem transeãt
ad secundum matrimonium iam nõ solum apportant se-
cum, quæ prius fuerunt eis assignata in dotem, sed etiam
illa bona, quæ acquisiuerunt constante primo matrimo-
nio, quæ erant communia eis, & viris, & ideo totum hoc,
quod afferunt ad secundum matrimonium non est pro-
prie dos, sed large potest vocari dos, & pertinet administra-
tio eius ad virum pro sustentandis oneribus matrimonij,

F sicut fit in dote, & ideo non habet vxor administrationem
aliquam in bonis istis, nec potest de eis facere eleemosy-
nam. Ista omnia vera sunt, nisi vxor sit valde lucrosa scili-
cet quia forte opera eius sunt vtiliora rei familiari quam
opera viri, & tunc potest vxor sine viri licẽtia dare eleemo-
synam secundum conditionẽ lucri moderate, ita vt vir non
egeat, cum etiam ipsa teneatur laborare ad sustentationem
onerum matrimonij, caueat tamen vxor quando dat elee-
mosynam ne dicat viro, quòd non dedit, ne per hoc perdat
mercedem suam.

Ad primum dicendum, quòd vir & vxor assumũtur ad
societatem, & tamen vir solus administrat, vxor autẽ non,
pro quo sciendum quòd secundum Arist. 1. Poli. capitulo
primo, sunt quinque communicationes inter homines, sci-
licet, naturalis, desporica, œconomica, homogalactica, po-
G litica, duæ istarum sunt inter virum, & vxorem, scilicet, na-
turalis, & œconomica: est naturalis communicatio prima
omnium, quæ est propter simile tertium delinquere. 1. Po-
lit. capitulo primo, & ista est solius viri ad vxorem: alia erat
œconomica, & ista est domestica, scilicet, inquantum con-
ueniunt aliquæ personæ ad constituendum domũ vnam,
& ista constat ex viro, & vxore, patre, & filijs domino, &
seruis, eadem tamen persona est vir pater, & dominus, sed
habet diuersa nomina secundum aliud, & aliud: in com-
municatione naturali vir, & vxor sunt vere socij, & in hoc
non est maior vir vxore, quia illa solum est inquantũ con-
ueniunt vir, & vxor ad gignendum, & in hoc actu est ęqua-
le ius amborum, scilicet, quia neuter habet potestatem cor-
poris sui, sed alius, & æqualiter debitum petunt prima Co-
rint. septimo, quantum ad communicationem œconomi-
H cam vir, & vxor non sunt socij, quia in œconomia necesse
est dari vnicum caput, quod vocatur œconomicus, & il-
le est rector familiæ, & hoc modo vir non est socius vxoris,
sed princeps, & caput eius, sic dicitur prima Corint. vnde-
cimo, quod vir est caput vxoris, sicut Christus est caput
viri, habere autem administrationem aliquã in bonis, quæ
pertinent ad sustentationem vitæ, non pertinet ad com-
municationem naturalem, sed ad œconomicam, & quia in
ista vir, & vxor nõ sunt socij, sed solus vir est caput, & œco-
nomicus, ad eum pertinet tota administratio bonorũ, nisi
quorundam paruorum, quæ ad vsum quotidianum per-
tinent, scilicet, panis, & vini quorum administratio, &
aliorum similium ex communi consuetudine ad vxores
pertinet.

Ad secundum dicendum, quòd vocantur bona commu-
I nia ea, quæ constante matrimonio acquiruntur, non quòd
communiter administratio pertineat ad virum, & ad vxo-
rem, sed quia de bonis vtriusq; & laboribus acquiruntur,
& soluto matrimonio diuiduntur inter eos, vel inter hære-
des eorum tanquam communia, constante tamen matri-
monio ad solum virum pertinet eorũ administratio, cum
etiam administratio rei dotalis pertineat ad solum virum,
& tamen dos ipsius vxoris est.

Ad tertium dicẽdum, quòd Lucia poterat dare eleemo-
synam, quia habebat sponsum, & non maritum, nam licet
quantum ad veritatem matrimonij non differat esse con-
summatum, vel non consummatum, quantum ad alia ta-
men differt: nam ante consummationem vxor non est in
potestate viri cum nõ dum sit ei tradita, & etiam bona do-
talia non sunt in eius potestate, sed in potestate patris puel-
læ, vel tutoris, aut curatoris, & quia Lucia erat sub potesta-
K te matris, de licentia eius vendidit patrimonium suum, &
dedit pauperibus, & non poterat sponsus hoc prohibere,
etiam si sciret, quia poterat ipsa dicere, quòd volebat in-
trare religionem, & si intraret, venderet dotem, vel dona-
ret monasterio, vel si hoc facere nollet, non requisito spon-
so vendere poterat, si tamen diceret, quòd volebat mane-
re in seculo non poterat inuito, vel nesciente eo dotẽ ven-
dere, quia erat in præiudicium ipsius cum a principio con-
tractus matrimonij fuisset conuentum de dote, & propter
hoc quando Lucia vendebat patrimoniũ suum, quòd per-
tinebat ad dotem ne sponsus eam impediret dixit ei, quòd
vendebat hoc, quia volebat emere aliam possessionem me-
liorem, & assensit sponsus, cœpitque esse mediator in ven-
ditionibus.

An filius sub potestate paterna existens possit eleemosynam facere. Et quod triplex potest esse peculium filij.
Quæst. LVIII.

QVAERETVR, an filius existens sub potestate paterna possit eleemosynam facere.

Dicunt quidam, quòd sic, quia quilibet potest dare, quòd suú est, sed res patris sunt filij, est enim filius dominus rerum paternarum, etiam viuente patre; Institu. de hære. quali. §. sed sui, ergo potest facere eleemosynam de rebus patris. Item laudabilior est vsus diuitiarum quando conuertuntur ad bonum spirituale quam cum expenduntur in bono corporali, potest tamen filius vti rebus paternis ad bonum corporis sui: ergo potest de eis dare eleemosynam, quòd est ad bonum animæ.

Dicendum, quòd cum eleemosynam non possit dare, nisi ille qui habet administrationem rerum, & filius existens in potestate patris non habet regulariter administrationem aliquarum rerum: ideo non potest regulariter dare eleemosynam: est tamen distinguendum, quòd aut habet filius peculium aliquod præter bona patris aut non: peculium filij potest esse triplex, scilicet, castrense, vel quasi castrense, secundum est profectitium, tertium est aduentitium Peculiũ castrense dicitur a castris, idest, illud quod filius acquirit in militia siue sit stipendium suum siue sit de præda belli iusti: quasi castrense vocatur illud quod habet aliquam similitudinem cum hoc, & ita pecunia quam acquirit filiusfamilias de aduocatione, vel de salario publico si est iudex, dicitur quasi castrensis, quia aduocare, & iudicare est quasi quoddam militare, sic etiã vocari potest quasi castrense peculium illud quod acquirit filiusfamilias intuitu Ecclesiæ si clericus sit, siue de beneficio, siue quomodocunque alio proueniat intuitu Ecclesiæ, sic etiam pecunia quã acquirit filiusfamilias de lectura sua si est doctor, idest, habens officium docendi est quasi castrensis, & maxime in foro conscientiæ respectu istius peculij filius habet plenum ius proprietatis, & administrationis: nam censetur quantum ad hoc paterfamilias. ff. ad Macedo. leg. 1. §. vltimo, & leg. 2. Cod. de inoffi. testa. l. vltima, & ideo de hoc peculio libere potest dare eleemosynam etiam prohibente patre.

Profectitium peculium dicitur, quod de rebus patris, vel earum occasione prouenit, & dicitur profectitium, quia ex istis rebus proficiscitur, idest, prouenit, vt si pater det filio administrationem alicuius rei, & cum illa lucretur filius aliquid, vocatur illud lucrum profectitium, & in isto nihil habet filius quantum ad proprietatem, nec quantum ad administrationem, sed ita iudicatur de eo, sicut de rebus illis, quæ totaliter sunt patris, & ideo filius non potest de isto peculio eleemosynam dare, nisi in casu in quo poterit dare de rebus, quæ sunt propriè paternæ.

Aduentitium peculium dicitur, quòd aduenit quasi ex causa extranea, & istud est, quod filius acquirit causa matris, vt si aliqui cognati matris dent isti aliquid propter matrem suam, vel permittant ei administrationem alicuius rei, in qua lucretur, vel si aliquis alius extraneus causa matris, vel lineæ maternæ donet aliquid ei, & generaliter omnia lucra, quæ filiusfamilias habere potest, quæ nõ sint castrensia, vel quasi nec profectitia, vndecunque sint, vocantur aduentitia, & ista sunt ipsius filij quantum ad proprietatem, & tamen quantum ad vsumfructum, & administrationem solius patris sunt, vt Institu. per quas personas nobis acquiritur, & ff. de vsufructu. leg. vsu. & in quatuor legibus sequentibus, & de isto aduentitio dicendum etiam sicut de profectitio, quòd non potest dare filiusfamilias de illo eleemosynam, nisi in casu, in quo potest dare de rebus paternis non habendo peculium, si autem filiusfamilias non habet peculium, aut occurrit pauper existens in extrema necessitate aut extra illam, si in extrema necessitate tenetur dare eleemosynam de rebus patris si ille non est præsens, & habet aliquid in promptu, quòd dare possit, & non requiritur ad hoc consensus patris, quia filius debet iudicare, quòd pater si esset præsens daret eleemosynam cum dare teneatur, & tamen si sciat, quòd pater propter suam tenacitatem nõ daret eleemosynam, in illo casu

A ipse dare poterit nihilominus; immo etiam si pater vetaret, quia hæc obligatio est simpliciter ad dandum cum liceat indigenti in tali casu furari, vel rapere si nemo ei dat, & cuilibet alteri licet pro ipso furari, si aliter non habet ad subueniendum ei: si vero non sit extrema necessitas non potest dare filius de bonis paternis eleemosynam regulariter, nisi in aliquibus rebus paruis, quæ non inferant notabile nocumentum, sicut paucum de pane, & de vino, quia de his potest filius verisimiliter credere, quòd pater si præsens esset daret, & quòd non displicebit ei cum sciuerit. Prædicta vera sunt quandiu manet filius cum patre, si tamen filius de licentia patris esset in scholis, vel peregrinatione, posset de pecunia quam ei dedit pater pro sustentatione, vel de peculio profectitio, & aduentitio eleemosynam dare, ar. ff. de iudi. leg. si longius, & ff. ad Macedo. leg.
B item si filius, §. quòd dicitur, aliter autem filio non licet dare eleemosynam, quia non habet pecuniæ administrationem.

Ad primum dicendum, quòd potest dare quilibet quòd suum est, bona tamen patris non sunt filij viuente patre: & si ipse dicatur Dominus bonorum paternorum istud est per quandam fictionem iuris inquantum speratur successurus in bonis illis, & iura reputant eum eãdem personam cum patre, & tamen sicut non est in veritate eadem persona, ita nec est vere dominus, & patet, quia si esset vere dominus posset prohibere patrem vẽdere aliquid de illis bonis, & tamen nõ potest etiam si pater dissipet illa: ergo non est dominus, & consequenter non habet administrationem aliquam in eis.

Ad secundum dicendum, quòd filius potest rebus pa-
C ternis vti ad corporis sustentationem, quia parentes tenentur alere filios, nisi ipsi propter aliqua crimina demereantur perdere alimẽta, & sic possunt ipsi se alere de bonis paternis, de eleemosyna autem secus est: ideo non potest filius dare de bonis paternis eleemosynã regulariter, aliter dici potest, quia filius de bonis paternis potest accipere id quod est necessarium accipi, & quia sustentatio corporalis est simpliciter necessaria, potest se filius alere de bonis parentum. Dare autem eleemosynam non est necessarium: ideo non potest dare, si tamen accidat casus, in quo eleemosyna cadat sub necessitate, sicut existente paupere in extrema necessitate, potest filius dare eleemosynam de rebus patris ipso nesciente: immo etiam prohibente, vt supra dictum est.

D *An seruus possit facere eleemosynam.*
Quæst. LIX.

QVAERETVR an possit seruus dare eleemosynam, aliqui dicunt, quòd sic, quia præsumendum est bonum de quolibet quousque probetur cõtrarium, dare autem eleemosynam bonum est: ideo seruus potest præsumere, quòd dominus vellet facere eleemosynam quousque constet ei contrarium: ergo poterit seruus, vel ancilla eleemosynam facere, nisi prohibeatur a domino.

Item eleemosyna facta a famulis valet ad salutem dominorum, sicut patet in suffragijs mortuorum, quia serui dant eleemosynam pro dominis, & amici pro amicis, tenentur tamen serui procurare bonum dominorum, & po-
E tius spirituale, quàm temporale, quia maius est: ergo poterit seruus de rebus domini eleemosynam facere.

Dicendum, quod aut accipitur seruus proprie pro eo, qui emptitius est, vel seruituti subditus quomodocunque per ius gentium, vel per ius positiuum, vel vocatur seruus ille, qui alteri seruit, idest, famulus, vel seruitor. Si primo modo seruus nihil potest habere proprium, quia cum ipse non sit iuris sui, quantum ad personam alterius est simpliciter primo Politico. cap. 2. quòd possidetur ab alio nõ poterit aliquid possidere, vnde si aliquid acquirit non acquirit sibi, sed domino, & istud est regulare, potest tamẽ seruus ex permissione domini habere peculiũ, vt si conueniat dominus cum seruo, quòd det sibi certum quid quotidie, & quidquid aliud acquisierit suum sit, tũc habebit seruus peculium, & illius habebit liberam administrationem postquam dominus semel hoc permiserit, & quantum ad illud

est

est quasi liber, vnde de eo eleemosynā facere potest etiam nolente domino, si autem non habet peculium, aut occurrit pauper in extrema necessitate, & tunc potest eleemosynam dare nesciente domino etiam si dominus prohiberet cum posset furari domino ad dandum in illo casu, si non est extrema necessitas non potest seruus dare eleemosynā, nisi forte aliquid valde paruum de pane, vel de vino considerata pauperis necessitate si putaret, quòd domino de hoc placeret, aliter autem nihil dare licet, cum nullum ius habeat in rebus domini. Si autem sit seruus idest famulus, qui liber est, potest habere peculium, de quo dare possit eleemosynam, quia quātum ad illud omnino liber est, etiam de eo quòd dominus suus dat sibi pro seruitio, quia illud suum est, de rebus tamen domini non potest dare aliquid pauperibus, nisi sicut seruus emptitius, quia nullum ius habet in rebus domini etiamsi constituerit eum dominus dispensatorem, vel administratorem rerum suarum, quia non constituit dispensatorem, vt possit aliquid donare, sed solum, vt possit acquirere domino administrādo res suas in vtilitatem suam, & tamen qui habet aliter administrationem habet maiorem libertatem ad dandum interdum aliquid paruum de rebus domini pauperi occurrenti, quam seruus, qui nullam habet administrationē. Quicquid tamen isti dederint non prodest eis, sed dominis, nisi inquantum habent ipsi bonam voluntatem dandi, dominis autem proficit si de hoc eis non displicet, vel si non displiceret quando istud scirent, hoc generale est in omnibus dispensatoribus dominorum, & etiam bonorum Ecclesiasticorum, quia in rebus valde paruis ex quibus non infertur sensibile nocumentum considerata pauperum necessitate licet eis dare aliquid, dum tamen putet, quod dominis hoc placeret, aliter autem nihil dare debent.

Ad primum dicendum, quod seruus non debet præsumere de domino, quod velit facere quamcunque eleemosynam, nisi de hoc constet ei. Nam non est præsumēdum de quolibet bonum, nisi illud quod est necessarium, dare autem eleemosynam non est necessariū semper: ideo non debet credere seruus, quòd dominus vellet dare eleemosynam quandocunq; pauper occurreret, sed quandocunque esset pauper in extrema necessitate, & tunc etiam domino inconsulto eleemosynam dare potest, vt dictum est, quòd autem dicitur quemlibet esse bonum præsumendum, est sensus idest, quod nullus est præsumendus malus, quia incumbit homini de necessitate iuris esse bonum, & tamen nō præsumitur aliqua bonitas specialis de aliquo, nisi constet, nisi sit bonitas ad quam est obligatus.

Ad secundum dicendum, quòd suffragia, quæ fiunt pro mortuis a quibuscunque fiant non prosunt eis, nisi inquantum ipsi viuentes meruerunt, quod similia eis prodessent, vt ait Aug. & sic eleemosynæ, quæ fiunt a viuentibus pro mortuis quando eis prosunt sunt aliquo modo suæ, inquātum ipsi viuentes meruerunt, vt sibi prodessent, sic etiam ad hoc, quòd aliqua eleemosyna facta ab vno viuente pro altero viuente prosit ei, oportet, quòd sit aliquo modo sua, non tamen est sua si sibi displicet: ideo a seruis non debet fieri eleemosyna pro dominis de bonis eorum, nisi constet seruis, quòd dominis placeret, siue expresse, siue per aliqua signa.

An monachus possit dare eleemosynam. Et quòd de superfluis Abbas tenetur dare eleemosynam.
Quæst. LX.

QVAERETVR an monacho liceat dare eleemosynam. Dicunt quidam, quod sic, scilicet, sine licentia cuiuscunque, quia vnum bonum non præiudicat alteri, sed bono omnia bona consonant, sicut vero omnia vera primo Ethico. esse tamen monachum bonum est: ergo nō impeditur per hoc ad dandum eleemosynam, quòd bonum est.

Item in scriptura laudatur valde eleemosyna: nam vt dicit Ambro. summa Christianæ religionis consistit in pietate, idest, in eleemosynarum elargitione: si tamen monachus non posset dare eleemosynam esset deterioris conditionis, quàm ceteri homines: ergo potest dare eleemosynam. Aliqui volunt, quòd nullo modo possit, quia mona-

F chus nihil habet, quia etiam voluntatem nō habet. 54. dist. capitulo Abbati, & 12. quæst. 1. capit. non dicatis nec etiam Papa facere posset, quod Monachus manens monachus possit habere proprium, extra de statu monach. capitulo cum ad monasterium.

Dicendum, quòd aut monachus habet administrationem aliquam, sicut Abbas, Vicarius, & similes, vel nullam habet: si habet aliquam potest eleemosynam facere: immo tenetur quidquid superest vltra necessitates monasterij erogare in pias causas; dicente Christo, quòd superest date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis, 12. quæst. 1. quia tua, & 86. distinct. capitulo non satis, & hoc intelligitur de illis, qui habent supremam administrationem respectu monasterij alicuius, quia cum ad illos pertineat considerare de bono totali ipsius monasterij ipsi iudicabūt quid

G sit necessarium monasterio, & quid superabundans, sicut est Abbas in monasterio, alij sunt autem habentes minores administrationes sub Abbate ex commissione eius, & ad istos non pertinet agere, nisi secundum, quòd eis committitur: possunt ergo isti aliqua parua dare interdū pauperibus non consulto Abbate: non tamen spectat ad eos iudicare quid sit monasterio necessarium, & quid superfluum ad hoc, quòd erogentur superflua, sed ad Abbatem pertinet hoc iudicare: quòd autem aliqua sint necessaria monasterio non est iudicandum secundum præsentes necessitates, sed etiam secundum eas, quæ probabiliter euenire possunt, quia etiam in personis priuatis eodē modo iudicatur aliquid esse necessarium, magis tamen respiciendum est ad necessitates possibiles euenire respectu monasterij, vel vnius communitatis, quàm respectu vnius hominis

H propter multa.

Primo, quia duratio monasterij, vel communitatis est diuturna, scilicet, in perpetuum: ideo multæ necessitates euenire possunt; duratio autem hominis parua est: ideo non oportet esse magnam solicitudinem circa futuras necessitates.

Secundo, quia facilius est, quòd vnus homo in necessitate existens acquirere possit sustentationem, quia nō sunt multa necessaria ei, vni autem cōitati sunt multa necessaria. Tertio, quia cū homo diligat seipsum valde naturaliter solicitus est procurare necessaria sibi, & faciliter procurabit, res autem publica, vel communitas quæcunque non est aliquid vnum, sed consistit ex multis suppositis, & non inclinantur omnes de cōmunitate magno affectu ad procurandum bonum eius, sicut ad propria: ideo difficile est

I procurari bonum commune, & prouideri communitati in necessitate, & facile est perire bonum eius: ideo multa debent dici necessaria respectu communitatis etiam si nō appareat causa verisimilis necessitatis, quæ non debent dici necessaria, sed superflua respectu personæ priuatæ. Quarto, quia quòd quis sit valde solicitus circa bona propria est vituperabile, quia habet excessum, & ideo pro vitio dicit Apostolus 2. ad Timot. 3. cum instabunt tempora periculosa, quòd erunt homines amantes seipsos, esse autem solicitum circa bonum communitatis in nullo homine est vituperabile, sed potius valde laudabile: ideo debent multa iudicari necessaria monasterio, quæ non iudicarentur necessaria personæ. His autem consideratis de superfluis tenetur Abbas dare eleemosynam, quia bona illa data sunt monasterio a Christi fidelibus, non vt monachi diuites efficiantur, cum potius paupertatem professi fuerint, sed so-

K lum vt sustententur. Quod ergo superest ad sustentationem monachorum, & necessitates monasterij erogandum est alijs pauperibus. Si autem monachus non habeat administrationem non potest regulariter dare eleemosynam, nisi de mandato prælati: nam etiam vtilitates monasterij non potest monachus tractare, nisi de præcepto Abbatis. 16. quæst. 1. capitul. monachi a monasterio, & de consec. dist. 5. capitulo non oportet, hoc verum est quando pauperes non habent necessitatem extremam, si tamen occurrat aliquis in extrema necessitate, & non sit præsens prælatus, potest dare eleemosynam: immo tenetur si non est alius, qui possit subuenire, quia in tali casu omnis homo tenetur ex necessitate pascere proximum 86. distin. cap. non satis. & c. pasce. quia si nemo daret taliter indigenti, liceret ei iure suo accipere vndecunq; posset furando, vel rapiēdo,

quia

quia in tali tempore omnia sunt communia, 47. distinct. ca. sicut hi, si autem Abbas sit præsens ipse poterit succurrere indigenti cum habeat administrationem, vel si ipse nō succurrit poterit monachus de licentia eius. Sed quid si Abbas expresse prohibeat monacho dare tunc eleemosynam? aliqui putant, quòd non possit dare, quia etiam a bono debet cessare propter bonum obedientiæ: dicendum, quòd licet ei dare eleemosynam, quia in talibus non est obediendum prælato: nam in his, quæ sunt expresse contra Dei mandatum nemo tenetur obedire alicui, quia esset obedire magis homini quàm Deo, quòd fieri non debet, sicut dixit Petrus Act. 5. obedire magis Deo quàm hominibus, & distinct. 8. cap. qui contra, & 11. quæst. 3. cap. qui resistit, sed mandato prælati debet subditus abstinere a bono, quod non est necessarium, vt si quis velit ieiunare, vel facere alia, quæ sunt supererogationis, si prælatus iubeat cessare cessandum est ab omnibus, etiam indifferentibus ex mandato prælati cessandum est, sic enim dicit Gregorius sciendum est nunquam per obedientiam malum fieri, aliquando tamen debet per obedientiam bonum, quod agitur intermitti. 12. q. 3. capitulo quid ergo. Sed quid si monachus de licentia Abbatis manet in studio, vel vadit in aliquam peregrinationem, an de pecunia signata sibi ad sustentationem possit dare eleemosynam?

Dicendum, quòd si assignata est ei certa pecunia, quæ putabatur sufficere ad expensas, potest de illa eleemosynam facere, ita tamen, quòd occasione huius eleemosynæ non cogatur expendere plus, quàm sibi datum est, & oporteat illud petere a monasterio, quia in hoc iam ageret contra intentionem prælati, qui sibi pecuniam assignauit, quia putauit, quòd illa sufficeret ad moderatam sustentationem, & noluit assignare plus, si autem non fuit certū quid assignatum, sed quòd expenderet id, quòd sibi sufficeret honeste, poterit dare eleemosynam moderate, quia eo ipso, quòd data est sibi licentia manendi in scholis, vel peregrinandi, intelligitur esse concessa licentia faciendi ea, quæ honesti scholares, & romipetæ siue peregrinantes facere solent: arg. extra de offic. deleg. cap. præterea, & ff. de iurisdict. omnium iudi. leg. 2. & ff. de iudic. leg. si longius debet tamen ista moderata facere, quia aliter iam videretur agere tanquam de rebus concessis sibi specialiter ad dandum eleemosynam, quæ tamen non fuerunt concessæ ad hoc, moderate tamen dando eleemosynam non oportebit habere specialem licentiam dandi eleemosynam cum fuerit data licentia administrandi pecuniam ad sustentationem suam arg. ff. ad Macedonia. l. item si filius. §. quòd dicitur etiam, quia debet monachus se conformare illis inter quos viuit distinct. duodecima, capitulo illa, & distinct. 41. capitul. quisquis, & capitulo quòd dicit hoc modo monachus eleemosynam dare poterit, aliter autem nihil potest dare.

Ad primum dicendum, quòd vnum bonum directe non repugnat alteri, potest tamen repugnare sibi inquantum vnum est perfectum, & aliud imperfectum, quia bonum quodlibet dicit certum gradum cum præcisione, & quantum ad hoc accidunt quædam cōditiones quibusdam bonis, quæ repugnant alijs, sicut bonum est reddere debitum vxori, quia est actus iustitiæ, & bonum est virginitatem obseruare, & tamen repugnat vnum alteri: ita esse monachum, & dare eleemosynam duo bona sunt, repugnant tamē aliquo modo inter se, quia esse monachum est maius bonum, & dicit abrenunciare omnibus bonis secularibus, dare autem eleemosynam non potest esse, nisi de bonis temporalibus, vt nunc accipimus eleemosynam: ideo aliquo modo repugnat monacho dare eleemosynam, sed potest dare eam eo modo quo supra diximus.

Ad secundum dicendum, quod monachus licet nō possit dare eleemosynam corporalem non est per hoc factus deterioris conditionis immo melioris, quia perfectius est, quòd aliquis semel omnia dederit, & etiam seipsum nihil sibi relinquendo, quàm quòd relinquendo sibi dominium rerum quoudie de rebus suis aliquid det, sic dicit Augustinus lib. de Ecclesiasti. dogmatibus, bonū est facultates cum dispensatione pauperibus erogare, sed melius est pro intentione sequendi dominum insimul donare, & absolutum solicitudine egere cū Christo Hieron. in Epistola ad Pauli-

A num dicit, totum dedit, qui seipsum obtulit, monachi autem sunt huiusmodi, quia seipsos, & res suas dederunt, qui autem dat eleemosynam rem suam dat, & non seipsum, & illam quidem non totam: ideo perfectius est esse in statu monachali, & non posse dare eleemosynam quàm esse in statu seculari, & eleemosynam dare.

Quoniam autem declaratū est supra, quæ personæ possunt dare eleemosynam, & videtur, quòd non omnes: dicunt quidam quòd omnibus conueniat, quia Ambr. super Lucam, & habetur 86. distinct. capit. in singulis, vel singulis, vt alij habent dicit, misericordia communis est vsus: ideo commune præceptū est omnibus officijs, omnibus ætatibus necessaria, & ab omnibus deferenda, non publicanus, non miles excipitur, non agricola, non vrbanus, diues, & pauperes omnes in communi admonentur, vt conferant
B non habenti, & sic non videtur, quòd sit facienda distinctio aliqua personarū, vel exceptio, sicut supra dicebatur, Aliqui dicunt, quòd intelligitur de eleemosyna spirituali, quia ad illam omnes tenentur cum nemo sit, qui non possit illam præstare, Sed dicendum, quòd non stat, quia oportet intelligi de corporali. Nam dicitur ibi omnes in cōmuni admonentur, vt conferant non habenti: ergo de corporalibus donis intelligitur, Item quia dicitur ibi misericordia omnibus est præposita perfectæ forma virtutis ne vestimentis alimentisque suis parcant, sed hoc est eleemosyna corporalis.

Dicendum, quòd Ambro. de eleemosyna corporali loquitur, & potest vno modo intelligi, quòd nullus a misericordia excipitur, scilicet, qui habet aliquid quod dare possit; nam ille cuiuscunque conditionis sit dare potest elee-
C mosynam siue diues, siue pauper, & cuiuscunque ætatis, quia tamen multa genera personarum sunt, quæ nihil habent quid possint administrare, non possunt illæ dare eleemosynam corporalem.

Alio modo potest dici, quòd in ista generalitate quā posuit Ambros. non potuit aliqua de personis non potentibus dare eleemosynam; nam cum dicit, non publicanus, non miles, non agricola, non vrbanus, diues, & pauperes, verum est, quòd nulla conditio istarum impedit dare eleemosynam, quia quilibet istorum potest aliquid proprium habere, & administrationē alicuius rei temporalis, de qua possit eleemosynam facere, soli autem illi, qui nihil habent quod administrare possint actualiter, excipiuntur ab eleemosyna. Cum autē dicit, quod eleemosyna omnibus ætatibus, & omnibus officijs est necessaria, dicendum, quòd
D nemo excipitur ab eleemosyna propter ætatis defectum, sed propter defectum administrationis, quæcunque ergo ætas fuerit, quæ administrationem aliquam habeat, potest dare eleemosynam, etiam potest intelligi, quòd omnis ætas potest dare eleemosynam, scilicet, aliquam, & aliquando, quia nulla est cōditio personarū, nec differentia ætatis, quæ interdum dare eleemosynam non possit saltem existenti in extrema necessitate, & maxime paruā eleemosynam, quia etiam serui possunt aliquid paruum de rebus dominorum interdum dare præcedenti q. & tamen nemo magis prohibitus est dare eleemosynam quàm seruus, quia nemo est magis elongatus a iure possidendi, vel administrandi aliquid, cum ipse met ab altero possideatur, & ideo licet non concedatur omnibus generibus personarum posse eleemosynam facere libere, nulla tamen persona est, quæ exclu-
E datur omnino a posse dare eleemosynam, quia aliquid dare potest, & aliquando, istæ tamen personæ, quas supra excipiebamus, scilicet, vxor, filiusfamilias, seruus, monachus, sunt personæ, quæ non possunt libere eleemosynam dare.

An aliquis sibiipsi possit facere eleemosynam. Et quòd duplex est eleemosyna. Quæst. LXI.

QVAERETVR nunc quibus eleemosyna danda sit, & primo est dubium, an sibiipsi possit aliquis eleemosynam facere. Dicunt aliqui, quòd non, quia eleemosyna est actus liberalitatis, vel iustitiæ, vt ostensum est supra quæst. 23. non est tamen aliquis ad se iustus, nec liberalis, sed vtrunque est in communicatione ad alterum, vt patet 4. Ethico. cap. de liberalitate, & 5. Ethi. de iustitia,

Item

Item nullus dat, nisi id, quòd habet, & nullus recipit, nisi id, quòd non habet, & tamen ad hoc, quòd quis faciat sibiipsi eleemosynam oportet, vt habeat ad hoc, quòd det, & quòd nõ habeat ad hoc, quòd recipiat, hoc autem est impossibile: ideo non potest sibiipsi facere quis eleemosynã. Dicendum, quòd facere eleemosynam proprie ad alterum est, & tamẽ potest homo sibiipsi facere eleemosynam, pro quo sciendum, quòd est duplex eleemosyna scilicet corporalis, & spiritualis, vt supra declaratum est, temporalem enim eleemosynam nullus sibiipsi facere potest, quia oporteret tunc, quòd indigeret illa re quam recipit, & tamen non potest indigere ea cum habeat ipsam. Spiritualis eleemosyna consistit in operibus misericordiæ spiritualibus, de quibus dictum est supra quęst. 28. potest autem sibiipsi homo aliquod illorum bonorum spiritualium erogare: ideo potest sibi eleemosynam dare; ad hoc enim quòd eleemosyna detur requiritur, quòd sint dans, & recipiens, & etiam quòd recipiens sit indigens, quilibet autem in seipso vnicus est secundum rem, & tamen secundum rationem quilibet homo est duo homines, quia habet duas partes, scilicet, corporalem, & spiritualem, propter quas vocatur duo homines, scilicet homo interior, & homo exterior, vel homo nouus, & homo vetus, vt sæpe solet loqui Apostolus; vel potest homo vocari duo homines, ita quòd anima per se accipiatur, vt vnus homo, & totus homo accipiatur, vt alius homo, & sic quando homo bene facit animæ suæ dicitur sibimet eleemosynam facere, & est tanquam si faciat alteri separato a se. Et potest etiam dici aliter, quòd accipiendo eleemosynam pro collatione alicuius rei temporalis, nullus potest sibiipsi eleemosynam facere accipiendo tamen eleemosynam pro exercitio actus alicuius spiritualis, vel corporalis potest dici facere sibi quis eleemosynam, inquãtum homo ratione diuersarum partium potest agere in seipsum, quia vna pars mouet aliam, sicut anima mouet corpus, & vna pars animæ mouet aliam, & vna pars corporis aliam, & potest talem eleemosynam sibiipsi, quis facere inquantum est duo isto modo, & inquantum vna pars indiget, eo quòd potest sibi dare altera, & sic dabit sibiipsi quis eleemosynam quando pro vita sua corporali solicite laborat, quia tamẽ est homo naturaliter inclinatus ad prouidendum sibiipsi in bonis corporalibus, & omnes habent istam inclinationem, non solemus dicere, quòd aliquis faciat sibiipsi eleemosynam corporalem, ad subueniendum tamen animæ suæ indigenti pauci sunt inclinati, quia non cognoscunt sufficienter bona animæ, nec aduertunt ad illa: ideo magis dicimus, quòd quis potest animæ suæ eleemosynam dare, quia magis anima indiget inquantum minus sibi prouidetur, & est quasi magis distincta a nobis cum non videatur, corpus autem, quod videtur, reputatur idem esse, quòd nos. Possumus tamen aliquo modo eleemosynam facere corpori indigẽti, ita quod anima nostra dicatur dare eleemosynam corpori, quia interdum aliqui propter auaritiam non prouident corpori suo de cibo, & potu, & alijs necessarijs sufficienter, & tunc corpus est indigens, & potest anima sibi eleemosynam facere si sibi succurrerit dando cibum, & potum, & ista necessaria, quæ sunt necessaria corpori, & non animæ, idest, quæ sunt necessaria homini ex parte corporis, & nõ ex parte animæ, quia tamen homines sunt inclinati magis naturaliter ad benefaciendum corpori suo, quam animæ, non fuit datum præceptum de eleemosyna facienda corpori suo, sed de eleemosyna facienda animæ, sic dicitur Ecclesiast. 30. miserere animæ tuæ placens Deo, & ita de dilectione Dei, & proximi datum fuit homini præceptũ, quia ad ista parum homo inclinatur, de dilectione autem suiipsius, licet etiam sit necessaria non fuit datum præceptum, quia ad diligendum seipsum est homo naturaliter inclinatus.

Ad primum dicendum, quòd eleemosyna ad liberalitatem pertinet inquantum eleemosyna est actus misericordiæ, & misericordia est pars liberalitatis, potest autem esse liberalitas ad seipsum aliquo modo, non quidem secundum, quòd consistit in dationibus, sed vt consistit in sumptibus, dare enim sibiipsi aliquid homo non potest, quia quod dat iam possidet, & consequenter non indiget illo, nec recipere potest cum habeat, potest tamen sibiipsi

F homo facere sumptus liberaliter, vel illiberaliter, inquantum quis decenter expendit ad sustentationem suiipsius: nam aliqui ad seipsos sunt illiberales, qui propter cupiditatem rerum, & auaritiam sibiipsis necessaria in sumptibus subtrahunt, & ideo sicut potest quis esse liberalis, & illiberalis ad alios dando decenter, vel non dando ea quæ dari decet, ita potest ad seipsum esse liberalis expendendo decenter ea, quæ requiruntur ad propriam sustentationem, vel illiberalis non expendendo ea, quæ decent, non potest tamen aliquis esse iustus, vel iniustus ad seipsum, quia iustitia dicit quandam æqualitatem quinto Ethico. quæ non potest esse nisi ad alterum, vnde eleemosyna inquantum pertinet ad iustitiam non est hominis ad seipsum, sed inquantum pertinet ad liberalitatem potest quis sibiipsi facere eleemosynam.

G Ad secundum dicendum, quòd non potest quis recipere aliquid a seipso nec aliquid sibi donare: ideo eleemosynã prout consistit in collatione alicuius rei corporalis non potest facere quis sibiipsi, & tamen prout consistit in exercitio alicuius boni spiritualis potest sibi eleemosynam facere, vt pro seipso orare, aut quæcunque alia bona spiritualia facere, vel in exercitio actus corporalis, vt quia subuenit corpori suo, vt dictum est.

An facienda sit eleemosyna malis. Et quòd interdum melius est non dare eleemosynam pauperi, sed verbo eum increpare, & corrigere.

Quæst. LXII.

QVAERETVR an eleemosyna facienda sit ma-
H lis. Aliqui dicunt, quòd non, quia dicitur Ecclesiast. 12. da misericordi, & non suscipias peccatorem, & benefac humili, & non des impio: ergo peccatori non est danda eleemosyna.

Item reputaretur proditor, & iniquus contra dominum suum, qui de rebus sibi datis a domino suo nutriret hostem Domini, peccatores tamen sunt hostes Dei: ergo non est danda eis eleemosyna.

Dicendum, quòd tam bonis quàm malis eleemosyna danda est, quia Christus docuit nos misereri omnibus bonis, & malis præcedenti cap. dicens, estote misericordes, sicut pater vester cœlestis misericors est, qui Solem suum facit oriri super bonos, & malos, per quod inducit nos ad miserendum inimicis nostris, & tamen illi mali sunt, quia nos iniuste oderunt, & persequuntur, cũ ibi non loquatur Chri-
I stus de inimicis, qui iuste persequuntur nos, quia tunc non esset super erogatio benefacere eis, sed esset necessariũ bene se habere ad illos, quia peccatum esset tunc ex parte nostra & non ex parte ipsorum: ergo malis est facienda eleemosyna.

Distinguendum tamen de eleemosyna, quia quædam est corporalis, & alia spiritualis, de spirituali dicendum, quòd omnibus d. nda est tam bonis, quàm malis: immo potius malis quàm bonis, inquantum mali magis indigent adiutorio spirituali quàm boni, eleemosyna tamẽ propter indigentiam datur, & non est facienda distinctio aliqua in hoc, quia eleemosyna spiritualis solum proficit animæ, omnes tamen homines tenemur diligere quantũ ad animam, idest desiderare eis vitam æternã, & consequenter adiuuare eos quantum ad hoc, secundum, quòd nobis hoc occur-
K rerit propter bona spiritualia, vt orando pro illis & consulendo, & castigando, & sic de alijs actibus spiritualibus secundum decentiam personæ: nam quibusdam malis recte damus interdum consilium, quibus tamen cibum corporalem dare non debemus: spiritualis ergo eleemosyna licita est ad omnes homines, quibus eam dare potuerimus saltem quantũ ad hoc, quod est orare pro illis. De eleemosyna corporali dicendum, quòd etiam malis dari potest, quia corporalis eleemosyna corpori proficit, & quia corpus natura quędam est a Deo condita, & quantum ad hoc est bona, & diligenda, & ei succurrendum, malitia autem peccatoris odio habenda est 86. distinct. capitul. odio, scilicet odio habeantur peccata, & non homines, inquantum ergo potest quis benefacere malis ad sustentationem naturæ, quæ bona est dum non sustentetur, vel foueatur iniquitas, eleemosyna danda est, vnde omnibus malis, & etiam excom-

excommunicatis est danda eleemosyna, vt ait Gregorius 11. quæst. 1. c. quoniam multos, & hoc verum est, nisi malus propter securitatem cibi iustitiam negligeret audendo facere aliqua mala, vel perseuerando in malis, quia tunc eleemosyna non est danda ei, vt dicit Augustinus, vtilius esurienti panis tollitur si de cibo securus iustitiam negligat, quàm esurienti panis frangitur, vt iniustitiæ seductus acquiescat, & habetur 5. quæstione quinta, cap. non omnis. Vnde interdum melius est pauperi non dare eleemosynam, & verbo corrigere eum increpando, vt discedat a malo quàm dare eleemosynam; sic dicit August. & cum negaueris, quòd petit indicata est iustitia, vt non cũ inanem dimittas, & aliquando melius aliquid dabis cum iniuste petentem correxeris, & ob hoc quandocunque mali sunt in extrema necessitate, danda est eis eleemosyna, quia per hoc non sustentatur iniquitas, sed natura, quando tamen sunt extra istam necessitatem si per hoc, quòd datur eis eleemosyna, non curant recedere a malo non est eis danda.

Ad primum dicendum, quòd intelligitur de eleemosyna danda peccatoribus per cuius confidentiam in peccatis suis fouentur, & ista nunquam est danda, sed eleemosyna, quæ naturam sustentat, & iniquitatem non fouet danda est.

Ad secundum dicendum, quòd peccator vocatur inimicus Dei, quantum ad culpam per quam Deo aliquo modo aduersatur, & tamen quantum ad naturam non est inimicus, quia Deus nihil odit eorum, quæ fecerit, sed potius est, vt filius, quia Deus diligit bonum, quod in malis est, quia ipse illud fecit: nam nihil odit eorum, quæ fecit Sap. etiæ 11. ad ₂o potest fieri eleemosyna malo pro naturæ sustentatione secundum quam non est inimicus Dei.

An magis bonis sit magis danda eleemosyna.
Quæst. LXIII.

QVAERETVR quibus sit danda magis eleemosyna, scilicet, an magis bonis sit magis eleemosyna danda.

Aliqui dicunt, quòd quanto fuerit aliquis melior tanto magis sibi eleemosyna danda est, quia in diffinitione eleemosynæ dicitur, quòd fiat propter Deum, & tamen boni sunt propinquiores Deo quàm mali: ergo melioribus magis danda est. Item eleemosyna habet efficaciam ex parte recipiẽtis, qui obligatur orare pro dante eleemosynam, oratio autem bonorum est efficax ad merendum, & non malorum, quia peccatores Deus non exaudit, sed siquis cultor eius est hunc exaudit Ioan. nono: ergo melioribus magis danda est eleemosyna. Item eleemosyna danda est ad retributionem mercedis æternæ, quia dicitur supra in litera, pater tuus, qui videt in abscondito dabit tibi, retributio tamen æterna magis habetur ex eleemosynis, quæ dantur sanctis, iuxta illud Luc. 16. facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula, quòd exponens Aug. lib. de verbis Domini dicit, qui sunt, qui habebunt diuersa tabernacula nisi sancti Dei? & qui sunt, qui ab eis recipiendi sunt nisi qui eorum indigentiæ seruiunt? ergo sanctioribus magis sunt eleemosynæ faciendæ.

Dicendum, quòd eleemosynæ dandæ sunt indigentibus, & inter illos quãto aliquis fuerit sanctior tanto ei magis benefaciendum est, & propter hoc magis benefaciendum est fideli quàm infideli ad Gala. 6 dum tempus habemus operemur bonum ad omnes maxime ad domesticos fidei, & laudat Apostolus valde eleemosynas, quæ fiũt viris sanctis, vnde prima ad Timo. 5. loquens de bonitate viduæ, quæ eligenda est dicit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationem patientibus subministrauit, & secunda ad Corint. 8. & 9. hortatur Apostolus Ecclesiã Corinthiorum ad eleemosynam, quæ fit in sanctos, idest, quæ distribuitur sanctis habitantibus in Ierusalem etiam ad Roma. 15. laudat eleemosynam illam dicẽs proficiscar Ierusalem ministrare sanctis, probauerunt Macedonia, & Achaia collationem aliquam facere in pauperes sanctorũ, qui sunt in Ierusalem, & iterum Apostolus dicit necessitatibus sanctorum communicantes, idest, dantes eleemosynam sanctis in ne-

A cessitatibus suis: tenemur enim viris bonis ex quodam debito inquantum boni sunt, etiã quia pro nobis orant Dominum, & ex hoc quasi recipientes beneficium ab eis tenemur ipsis rependere vicem in corporalibus eleemosynis, sic dicitur ad Rom. 15. probauerũt Macedonia, & Achaia collationem alimentorum factam in pauperes sanctorum, qui sunt in Ierusalem placuit enim eis, & debitores sunt eorum: nam si spiritualium eorũ participes facti sunt gentiles, debent & in carnalibus ministrare eis, ista vera sunt cæteris paribus, & tamen si aliquis minus bonus sit in extrema necessitate, & sanctior sit in minori necessitate, & non possimus vtrique succurrere tenemur potius succurrere magis indigenti, quia eleemosyna, propter necessitatem fit, quid tamen simpliciter sit magis attendendum in eleemosyna ad hoc, quod potius isti quàm illi detur, dicetur

B infra quæstione 67.

Ad primum dicendum, quòd quamuis sancti sint Deo propinquiores non tamen semper est eis plus dandum quàm alijs minus sanctis, quia largitio eleemosynarũ instituta fuit a Deo ad subleuandum inopiam proximi, vnde si necessitas valde præpõderat ex parte vnius magis ei dandum est, licet alia sit sanctior, quia eleemosyna non est instituta ad ditandum sanctos, sed ad subueniendum pauperibus, quia dare indigenti est propria ratio eleemosynæ, vnde aliud est in benefaciendo, vel donando, & aliud in eleemosynam dando. Nam benefacere respicit bonum, & ideo melioribus magis benefaciẽdum est, eleemosyna autem non respicit bonum, sed indigentiam: ideo nõ est necesse, quòd magis bonis magis detur.

Ad secundum dicendum, quòd licet sancti magis pos-

C sint pro nobis orare quàm minus boni, efficacia tamen eleemosynæ non consideratur ex parte recipientis, sed ex parte dantis: ideo dans debet ordinare eleemosynam ad finem ad quem est scilicet ad subleuandum indigentiam proximi, & ad iudicandum eleemosynam meliorem, vel melius factam, magis attendendum est ad ordinationem, quæ fit ex parte dantis quàm ad efficaciam, quę est ex parte accipientis.

Ad tertium dicendũ, quod opus eleemosynæ ad retributionem vitæ æternę valet dupliciter. Vno modo ex radice charitatis, & secundum hoc eleemosyna est meritoria prout in ea seruatur ordo charitatis, & secundum hunc magis debemus subuenire ei, qui patitur maiorem necessitatem, maxime si sit extrema, quia ratio magis dictat illi esse prouidendum.

D Alio modo valet eleemosynam ad vitam ęternam ex merito illius cui donatur scilicet quia per orationes eius homo disponitur ad vitam ęternam, & quantum ad hoc semper est efficacior eleemosyna, quę fit viris sanctis, magis tamen attendendum est id quod pertinet ad rationem eleemosynę, & radicem charitatis, quæ est ex parte dantis quàm ad efficaciam, quę se tenet ex parte recipientis, & est extrinseca.

An eleemosyna danda sit omnibus hominibus.
Quæst. LXIV.

QVAERETVR an omnibus hominibus sit danda eleemosyna: dicũt quidam, quòd non, quia peccatoribus non videtur esse danda, ergo non est danda omnibus.

E Item virtus non inclinat ad impossibile: dare autem eleemosynam est actus virtutis scilicet liberalitatis, dare tamen omnibus est impossibile, sic dicit August. primo lib. de doc. Christiana omnibus prodesse non possumus, ergo non est danda eleemosyna omnibus.

Item eleemosyna, quę est meritoria procedit ex radice charitatis, & tamen charitas non agit perperam infra Corin. 13. sed quidam sunt quibus dare eleemosynam est perperam agere, vt siquis det eleemosynam hostibus reipublicæ, vel inimicis fidei, ergo non est danda omnibus eleemosyna.

Dicendum, quòd est danda eleemosyna omnibus, idest, quòd nemo est cui interdum non obligemur, & pro hoc est distinguendum de eleemosynis corporalibus, & spiritualı-

tiitualibus: nam ſpirituales omnibus dandæ ſunt, quia omnibus poſſunt communicari tam longe quam prope poſitis ſcilicet orando ſaltem pro eis: etiam quantum ad eleemoſynas ſpirituales omnes tenemur diligere, quia proficiunt ſoli animæ, & tamen pro omnibus hominibus deſideranda eſt ſalus animæ: etiam quia dare eleemoſynam ſpiritualem cuicunque non poteſt nocere, nec ſequi inconueniens inde, ſicut poteſt ſequi ex corporali eleemoſyna: ideo in ſpirituali eleemoſyna nulla diſtinctio habenda eſt. De corporali autem eleemoſyna dicendum, quòd etiã omnibus dari poteſt, quia bonis indubitate danda eſt, malis etiam dari debet inquantum proficit ad naturæ ſuſtentationem, & non adiuuat nec fouet iniquitatem ipſorum, vt oſtenſum eſt ſupra quæſtione 62. & omnes homines diſtinguuntur ſufficienter in bonos, & malos, ergo omnibus hominibus eleemoſyna danda eſt, & dari poteſt interdũ, ſed conſiderandum, quòd dicitur eleemoſyna danda, id eſt, dari poteſt: nam eleemoſyna ſoli indigenti danda eſt, & quia non indigens omnes homines, nec accidit omnes indigere non eſt omnibus danda, id eſt, non eſt neceſſe dari omnibus, ſed poteſt dari omnibus, id eſt, cuilibet, ſcilicet, cuilibet venienti ad indigentiam, & quia nullus hominum eſt, qui ſecundum varios caſus fortunæ, & quotidianas mutationes interdum indigere nõ poſſit corporalibus ſubſidijs, nullus eſt cui eleemoſynam facere non poſſimus quantumcunque ſit ille excellens in gradu, quia gradus inter homines non ſunt ſtabiles, ſicut inter Angelos in quibus ille, qui ſemel eſt excellentior alio in gradu in æternũ eſt excellentior eo, homines autem nihil ſtabile habẽt, ſed qui hodie præeſt omnibus, cras poteſt ſeruire in abiectiſſima ſeruitute: ideo gradus excellens nõ excludit aliquem ab hoc quod eſt poſſe indigere alienis ſubſidijs, & ſic nullus eſt cui eleemoſyna interdum fieri non poſſit, & quando talia acciderint, eleemoſyna facienda erit.

Ad primum dicendum, quòd peccatoribus non eſt facienda eleemoſyna per quam foueantur in culpa, ſed eleemoſyna per quam ſuſtentetur in eis natura, vt dictum eſt.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſimpliciter loquendo non poſſumus omnibus hominibus in ſpeciali benefacere, id eſt, cuilibet eorum per ſe eleemoſynam, vel beneficium præſtando, nullus tamen eſt de quo non poſſit occurrere caſus, in quo oporteat ei benefacere in ſpeciali, & ideo charitas requirit, quòd & ſi homo non benefaciat actualiter cuilibet, habeat tamen animum ſuum præparatum ad benefaciendum cuilibet ſi tempus adeſſet, tamen quædam eleemoſynæ ſunt, quæ omnibus in generali poſſunt dari, ſicut orare pro omnibus hominibus, in eleemoſynis autem corporalibus nunquam iſtud contingit, quia nullum bonum corporale poteſt effici ab aliquo homine, quòd proficiat omnibus hominibus, & hoc, quia bona corporalia, ex conditione generis ſui ſunt minora bona quàm ſpiritualia, & ideo minus ſe diffundunt: nam de natura boni eſt ſuipſius eſſe diffuſiuum, vt ait Dionyſius.

Ad tertium dicendum, quòd de hoſtibus reipublicæ, & inimicis fidei iudicandum eſt, ſicut de alijs malis, licet iſtos ponimus in magnó gradu malorum: ideo ſicut malis generaliter non eſt facienda eleemoſyna, ita vt per eleemoſynam foueantur in culpa, ita iſti inquantum per eleemoſynam collatam ſibi a nobis poſſent foueri in exercendo hoſtilitatem contra rempublicam, & fidem ſanctam; non eſt eis eleemoſyna danda nec aliquod beneficium, quia iſtud eſſet deteſtabile, ſi tamen interdum videamus eos fame perire, vel deficere ex defectu aliorum auxiliorum humanorum, debemus eis ſubuenire quãtum ad hoc, vt non pereant, ſed non quantum ad hoc, quòd confortentur in aliquo ad impugnandum quemquam, & iſtud etiam verum eſt quando tales iuſtitia ſuadente nondum decretum eſt debere perire, quia tunc etiã in extrema neceſſitate non eſſet eis ſubueniendum, ſed potius conandum, vt ad illam neceſſitatem venirent, & in ea perirent, vt ſi bellum ſit indictum contra hoſtes fidei, vel reipublicæ, & videamus eos perire fame, vel ſiti, non eſt eis ſuccurrendum, ſed potius agendum, vt citius moriantur, quia illi cui iuſte mortem corporalem optare poſſum non teneor ad ſubueniendum in aliquo bono corporali, manet tamen adhuc eleemoſyna ſpiritualis quam ei poſſum impendere, ſcilicet, orare nè anima eius pereat, ſicut corpus perit quando tamen aliqui ſunt hoſtes fidei, vel reipublicæ, & nondum decretum eſt per eum, qui poteſt ſibi bellum debere inferri, vel nocere eis, adhuc tenemur in extrema neceſſitate prouidere eis, vt in fame, & ſiti, quod patet, quia antequam decernatur contra tales debere fieri bellum, nemini de republica licet occidere quemquam illorum, & tamen eũ quem licite non poſſum occidere, teneor prouidere in extrema neceſſitate, quia non prouidẽdo occido eum, vt ait Ambroſius, & habetur 86. diſtinctione capitulo paſce, ſcilicet, paſce fame morientem: quiſquis enim paſcendo hominem poteris ſeruare, ſi non paueris occidiſti, ergo teneor cuicunque tali patienti extremam neceſſitatem, ſi mihi occurrerit, ſubuenire.

An teneamur propinquis nobis magis facere eleemoſynam quam alijs. Quæſt. LXV.

QVAERETVR an teneamur magis facere eleemoſynam propinquis nobis quàm alijs.

Dicunt quidam, quòd non tenemur propinquis magis quàm alijs, ſed potius pauperibus quàm propinquis, quia dicitur Luc. 14. cum facis prandium aut cœnam noli vocare amicos nec fratres nec cognatos, ſed pauperes, & debiles, & claudos, & cæcos, & beatus eris, ſed cognati noſtri ſunt maxime propinqui nobis quàm pauperes extranei, ergo non tenemur dare eleemoſynam propinquis magis quam alijs.

Item maximum beneficium eſt quod homo poteſt alteri præſtare in bello ſcilicet quia ibi poteſt eum a morte eruere, & hoc eſt maximum beneficium; miles tamen in bello magis tenetur adiuuare commilitonem ſuum, qui ſit extraneus a cognatione ſua, quàm patrem ſuum ſi ſit in acie hoſtili. Ergo eleemoſyna magis eſt facienda interdum extraneo quàm propinquo.

Item prius obligatur quilibet debita ſoluere quàm gratuita beneficia impendere, & tamen quòd quis rependat beneficium ei a quo recepit eſt naturaliter debitum: ergo potius obligabitur quis dare eleemoſynam extraneo a quo beneficium aliquod ſuſcepit, quàm propinquis ſuis ſecundum carnem a quibus non ſuſcepit beneficium.

Item ſi propter cognationem, & propinquitatem benefaciendum eſſet, quanto quis eſt alteri magis propinquus, teneretur magis benefacere ei, & tamẽ falſum eſt, quia filius eſt maxime propinquus patri, & tenetur magis diligere patrem quàm diligatur ab eo, & tamen non tenetur ei magis benefacere, ſed potius pater debet magis benefacere filio quàm recipere ab eo, quia non debent filij theſaurizare parentibus, ſed parentes filijs ſecunda Corinth. decimotertio, ergo non eſt magis benefaciendum propinquis quàm alijs.

Dicendũ, quòd accipiendo propinquitatem generaliter ſcilicet non pro ſola cognatione, ſed pro qualibet alia propinquitate hominum inter ſe, verum eſt, quòd ceteris paribus magis danda eſt eleemoſyna propinquis quàm alijs: nam dare eleemoſynam ad virtutem pertinet, ordo autem in virtute imitatur ordinem in natura, quia ille eſt ordo ſapientiſſime diſpoſitus cum ſit a Deo inſtitutus: in natura enim talis eſt ordo, quod vnumquodque naturale agens prius, & magis diffundit virtutem ſuam, & actionẽ ad ea, quæ ſunt propinqua quàm ad remota, ſicut ignis magis calefacit rem ſibi magis propinquam, Deus quoque diffundit abundantius, & per prius dona ſuæ bonitatis in ſubſtantias ſibi ſimiliores ſecundum eſſe ſcilicet in angelicas prius quam in humanas, & inter angelicas ſecundum maiorem propinquitatem ad ipſum in gradu eſſendi, vt dicit Dionyſius in lib. de angelica Hierarchia cap. 4. dare autem eleemoſynam, vel quęcunque beneficia eſt actio charitatis noſtræ in proximos, & ideo oportet, quòd ſit iſta actio abundantior in magis propinquis: propinquitas tamẽ inter homines diuerſimode accidit, quia propinquitas cauſatur inter communicantes in aliquo: & ideo ſecundum diuerſa genera communicationum ſunt diuerſi modi propinquitatum, ponit Ariſt. quinque communicationes primo Poli. capitul. 1. ſcilicet naturalem, deſpoticam, œconomicam, homo-

A homogalacticam, politicam, & præter istas est alia communicatio diuina secundum, quam homines inter se communicant, vt omnes ordinentur ad habendum vitam æternã, & ista est communicatio fidei cum soli credentes saluari possint, quia sine fide impossibile est placere Deo, ad Heb. 11. & sub communicatione politica includũtur multi modi communicationum humanarũ, est autem regula, quòd in eis, quæ pertinent ad aliquam communicationem magis tenetur quilibet subuenire eis, qui sunt de communicatione illa quam cęteris: ideo in eis, quæ pertinent ad domesticam communicationem, quæ est œconomica magis tenetur quis eis, qui sunt in eadem domo quam alijs omnibus quicunque illi sint, & qualitercunque se habeant, quia isti sunt propinqui quantum ad hoc, & alij non, & propter hoc, quia communicatio fidelium est in bono quod pertinet ad vitam æternam magis tenetur quis cupere vitam B æternam pro quocunque fideli quam pro quocunque infideli, dare autem eleemosynam corporalem pertinet ad bona corporis, & ordinatur ad conseruandum esse corporale hominis, idest, vitam, subuentio in bonis corporalibus debet maxime esse ad illos, qui maxime communicant in esse corporali, & vita, in hoc tamen communicant cognati magis quam cęteri, quia cognatio est propinquitas sanguinis, & per deriuationem sanguinis, siue generationem communicatur vita, vel esse corporale: ideo cognatis tenemur regulariter cæteris paribus magis prouidere in bonis corporalibus subueniendo quam alijs hominibus, non tamen tenemur absolute illis magis dare eleemosynam quã cęteris, quia si aliquis extraneus sit in extrema necessitate, & cognatus non sit in extrema, tenemur potius prouiderẽ existenti in extrema necessitate, aliter autem cognatis magis quam cæteris debita est eleemosyna corporalis, vnde C conformiter ad præcedentia Arist. 9. Ethic. dicit diuersos honores dandos esse diuersis hominibus scilicet alius est honor, qui debetur duci exercitus, & alius sapienti, & virtuoso, & alius seni, & alius cuilibet potenti, & alius patri, & matri, & alius fratribus, & amicis, & dicit, quòd parentibus debetur maxime sustentatio in necessarijs corporis, & in istis debet homo magis parentibus quam sibi prouidere, vt ibidem dicitur. Consequens est ergo, vt etiam cognatis cæteris, qui sunt cognati propter hoc, quòd descendunt ab eisdem parentibus mediatis, vel immediatis a quibus nos descendimus, teneamur ad corporalia auxilia, quia iste ordo amoris ponitur secundum maiorem, vel minorem propinquitatem ad principium originis, & sanguinis, vt patet 8. Ethi. Ambro. quoque libro de offic. laudat inter cę D teras eleemosynas istam, quæ fit cognatis, & habetur 86. dist. cap. nõ satis, & cap. est etiam, scilicet est etiam alia probanda liberalitas, vt proximos seminis tui ne despicias si egere cognoscas: melius est enim, vt ipse subuenias tuis quibus pudor est ab alijs sumptum deposcere, aut alicui postulare subsidium necessitatis, & ibidem Ambro. in capit. non tantum laudat valde eleemosynam, quæ fit parentibus, & increpat eos, qui circa istam deficiunt: ideo illa est eleemosyna cęteris paribus inter corporales magis excellens, an tamen ista sit simpliciter alijs præferenda, dicetur infra quæst. sequenti.

Idem tenet 8. Tho. 3. Sñi d. 5. 29. art. 6. & 7.

Ad primum dicendum, quòd eleemosyna facienda est tam propinquis quam non propinquis: Christus enim non vetuit benefacere, & ad conuiuium vocare cognatos, & amicos, sed vetuit vocari hac intentione, quod nos ab eis E similia reciperemus, nam dicitur noli vocare amicos tuos &c. ne forte ipsi te reinuitent, & fiat tibi retributio, quasi dicat, si quis desiderat bonum vitæ æternæ per opera, quæ facit, non debet inuitare aliquos, vel benefacere eis ea intentione, vt ab eis recipiat, quia si fecerit hac intentione nullam retributionem habebit in vita æterna, quia non desiderauit eam, vel quia non fecit propter eam: si tamen amicos suos, & cognatos quis inuitet, vel eleemosynam eis det cum pauperes fuerint non hac intentione, vt ab eis recipiat, meritorium est vitæ æternæ, & ceteris paribus melius quam benefacere extraneis, potest tamen esse, quòd extranei in aliquo casu magis sint inuitandi quam cognati, vt si magis indigeant, aliter autem magis cognatis bene faciemus, si quis tamẽ inuitet amicos, vel cognatos solum hac intentione, vt ab eis recipiat vicissitudinem nullum

A peccatum est, sed nulla erit retributio, quia propter Deum non fit, & ideo Christus non vetuit hoc tanquam malũ, sed dedit doctrinam eis, qui ex operibus suis desiderant habere retributionem vitæ æternæ, quia per istum modum nunquam illam habebunt, & patet, quia dicitur ibi, cum facis prandium noli vocare amicos &c. ne forte ipsi te reinuitent, & fiat tibi retributio, sed voca pauperes, & debiles, qui non habent retribuere tibi, & retribuetur tibi in resurrectione iustorum.

Ad secundum dicendum, quòd adiuuare commilitonẽ in bello est necessitatis, & non vocatur proprie eleemosyna, nisi dicamus eam esse eleemosynam, quæ ex debito fit, & licet teneatur quilibet liberare a morte cognatum si potest, tenetur tamen magis adiuuare commilitonem, quia bonum commune est diuinius, & melius bono particula- B ri vnius. Primo Ethi. vnde pro bono communi reipublicæ tẽporalis, vel spiritualis virtuosum est, & laudabile, quod quis vitam propriam exponat periculo, & quia communicatio in bellicis non ordinatur ad conseruationem vnius, sed reipublicæ, miles adiuuans commilitonem non adiuuat eum tanquam personam priuatam, sed tanquam totã rempublicam, quia ille gerit negocium reipublicæ, & sic non est mirum si magis teneatur adiuuare commilitonem existentem in acie sua quam patrem existentem in acie hostili, & non solum hoc, sed etiam si pater non sit contra rempublicam si sit extra aciem, scilicet, quia non venit ad bellum, & filius audit patrem esse in magna necessitate, etiam si sit in extrema in qua non poterit sibi succurri nisi per filium, non tenetur filius, qui est in acie dimittere aciem si actualiter pugnatur, vt veniat ad subueniendum C patri, quia hic vertitur dispendium reipublicæ, & patriæ, quæ est maior quam pater.

Ad tertium dicendum, quòd soluere debita regulariter est maioris necessitatis quam beneficia impendere, & tamen interdum dare eleemosynam est magis necessarium quam debitum soluere, quia eleemosyna est interdum debita, sicut fit ad existentes in extrema necessitate.

Pro quo sciendum, quòd duplex est debitum, vnum est, quod non est numerandum in bonis eius, qui debet, sed in bonis eius cui debetur, vt siquis recipit pecuniam mutuatam, vel habet aliquid commodatum, aut depositum, aut præcario, aut furatus est, vel rapuit, vel ex aliqua causa obligauit se ad dandum alicui certum quid: naro ista non sunt in bonis debitoris, sed vocantur æs alienum, quia reddi debent de iure certæ personæ, & D ab illa repeti possunt, quantum ad istud debitum dicendum, quòd magis necessarium est debitum soluere quam beneficium, vel eleemosynam gratis dare, quòd uerum est nisi occurreret pauper in extrema necessitate, quia tunc potius est danda illi eleemosyna quam reddendum debitum si vtrunque simul fieri non potest, quia hoc casu liceret isti debitori rapere etiam ab ipso cuius est debitor, ut subueniret pauperi, si non posset ei aliter subuenire.

Quid tamen si ille cui debetur pecunia esset in æquali necessitate? dicendum, quòd uidetur ei magis subueniendum, quia debetur sibi ex duplici capite, scilicet tanquam pauperi, & tanquam creditori, in hoc tamen multa alia erant consideranda, quia poterat esse, quòd ille cui debetur pecunia, & est in extrema necessitate sit persona medio E cris, & non multum utilis reipublicæ. alius autem cui non debetur pecunia est persona ualde excellens, & ualde utilis reipublicæ, uel Ecclesię, & tunc magis est subueniendũ isti quam creditori. infinitæ autem aliæ differentię possunt accidere secũdum quas interdum magis teneatur debitor creditori quam alteri, & interdum econtrario, & de istis non est possibile dari regulam, quia sunt infinitæ, sed incũbit prudentiæ, & inspirationi ipsius cui talia occurrerint iudicare quid faciendum sit.

Aliud debitum est, quod est in bonis debitoris, & non eius cui debetur, sicut si quis recepit beneficium liberaliter ab altero ubi non interuenit pactum de reddendo: nam tũc recipiens naturaliter obligatur ad retribuendum ex quadam morali æquitate, sed nõ est debitor legalis, quia non cõpetit repetitio aduersus illũ ex aliqua lege, & tũc dicendũ, quod interdum benefacere, uel eleemosynam dare est magis ne-

cessarium quàm rependere talia debita,& non solum bene facere existenti in extrema necessitate,sed etiam quibusdã non existẽtibus.Hoc modo si pater egeat,& alius a quo recepit beneficium egeat,si ambo æqualiter indigent,magis benefaciendum est patri quam soluendum debitum benefactori; ratio est,quia sicut teneor benefactori pro beneficio,ita etiam teneor patri pro beneficio,& beneficium patris est maius omnibus beneficijs scilicet qua dedit esse: vnde ceteris benefactoribus possumus satisfacere reddendo æqualia,vel maiora pro susceptis,soli autem Deo, & patẽtibus non possumus satis facere,quia quantumcunque dederimus,semper adhuc manemus debitores, quia maiora ab illis recepimus,vt dicitur 8.Ethico.fidijs, & parentibus non possumus æqualia retribuere,patri ergo indigenti æqualiter magis subueniemus quam eis a quibus beneficia suscepimus,quia illi minora contulerunt,sicut si quis recepisset beneficia a duobus,& ab vno maiora quam ab altero,ambobus æqualiter indigentibus si non possit vtrique subuenire manifestum est,q tenetur potius subuenire ei a quo maiora beneficia suscepit patri ergo magis subueniendum est,q verum est nisi ille, qui beneficium contulit sit in extrema necessitate,quia tunc magis subueniendum est ei quam patri etiamsi nullum beneficium contulisset, sed esset omnino ignotus,vel etiamsi esset persona aliqua valde excellens in qua penderet status reipublicæ, vel magna vtilitas Ecclesiæ,quia etiam in quibusdam magis subueniẽdum est istis quam parẽtibus cum laudabiliter etiam sibiipsi quis bona subtrahet,vt talibus det,quia tales adiuuando non personas priuatas , sed ipsam rempublicam adiuuat,& tamen pro bono statu,& salute Ecclesiæ, & reipublicæ laudabiliter quilibet vitam suam exponit,quæ dicta sunt vera,scilicet comparando patrem,& matrem ad reliquos benefactores.Secus autem si comparentur alij cognati , quia ab istis non recepimus aliqua beneficia ex conditione cognationis, nec tenemur eis tanquam benefactoribus,sed solum,vt cognatis descendentibus ab eisdem parentibus a quibus nos descendimus , & ideo indigentibus istis,& aliquibus benefactoribus nostris æqualiter , si non possumus vtrisque succurrere fortassis tenebimur magis succurrere benefactoribus , & aliquando cognatis secundum differentiam magnitudinis , & paruitatis beneficiorum,& secundum magnam , & paruam propinquitatem cognationis,& alias circunstantias:ideo nõ potest dari certa regula,sed recurrendum est ad prudentiam eius cui iste casus accident,& similes

Ad quartum dicendum q parentes tenentur ex ordine naturæ filiis magis benefacere quam ab eis bona sperare, filij autem debent magis diligere parentes quam ab eis diligantur, vel diligi velint,quia parentes sunt,sicut superiores,& amor eorum est ad benefaciendum , & non ad recipiendum,sicut in naturalibus superiora influunt in inferiora,& tamen nihil ab eis recipiunt , filij autem sunt tanquã inferiores:ideo amor eorum est ad honorandum , & non ad benefaciendum, vnde sicut in naturalibus nunquam superiora recipiunt ab inferioribus , ita nunquam patres deberent recipere a filiis & verum est,q inquantũ patres, & superiores nunquam ab eis aliquid recipiunt , quia tamen patres sunt homines,et interdum indigent alienis auxilijs,iustius est,vt recipiant a filiis quibus tanta bona cõtulerunt quã ab alijs,& tunc non recipiunt ab eis tanquã patres à filiis,sed tanquam benefactores ab eis quibus maxima bona contulerunt,et tunc magis tenetur filius benefacere patri quã pater filio,et ob hoc in articulo extremæ necessitatis magis liceret patri deserere filios quam filiis deserere parentes,quia pater põt filium abnegare , quia non est debitor ei,filius autem nunquam potest abnegare patrẽ,quia semper est debitor,ut dicitur 8.Ethi.ca. vltimo,et sic si esset extrema necessitas vtpote famis,vel sitis,ita q videretur esse necessariũ perire patrẽ,vel filiũ,põt pater deserere filium,vt sibiipsi prouideret,vnde secundũ leges humanas pater potest vendere filiũ pro alimentis in necessitate famis,si tamen potest filius seipsum saluare patre pereunte per famem,vel sitim,et posset liberare patrẽ, si vellet ipse potius fame mori,tenetur se exponere morti, et vt aliqui difiniunt tenetur eam etiam si indubitata sit tolerare,vt pater nõ pereat fame,quia licet in omnibus tenea-

F tur filius patri sine mensura , ad cibum tamen , & similes necessitates tenetur patri magis quam sibiipsi,id est,debet ei abundantius quam sibiipsi prouidere, vt dicitur 9. Eth. cap.3.si autem sit periculum aliud, vt in liberatione ab hostibus, vel similibus pater potest filiũ deserere, vt seipsum eruat,filius autem nõ potest,sed tenetur se exponere morti pro patre.

Cui magis subueniendum sit , patri infideli , vel proximo fideli. Quæst. LXVI.

QVæretur occasione præcedentium si quis habeat patrem infidelem , qui egeat , & sit aliquis proximus fidelis,qui egeat,cui magis subueniendum est .

Quidam dixerũt istam quæstionem esse valde dubiam,
G vnde Petrus manducator vocauit hanc quæstionem tenebrosam aquam in nubibus aereis,vt dicitur 30. dist. cap.si qui filij,& 86.dist.cap.non satis in Glo. Dicunt tamen aliqui , quòd magis teneamur benefacere extraneo fideli , quia dicitur ad Gala.6. operemur bonum ad omnes, maxime ad domesticos fidei, id est,ad fideles, qui morantur intra fidem. Item,quia Ambro.lib.de offi & 86. dist. cap. non satis,vbi ponit conditiones, quæ debent attendi in eleemosyna ponit primã esse fidelem dicẽs:perfecta liberalitas fide , causa, loco , & tempore commendatur , vt primum operens circa domesticos fidei , ergo si vtrique non possum dare,primo dabo fideli.Item 30.dist.cap.si qui filij,in dandis eleemosynis ponderatur valde ista conditio, scilicet , esse fidelem cum dicitur , si filij parentes maxime fideles deseruerint , & non potius debitum honorem pa-
H rentibus reddiderint,vt hoc ipsum in eis venerẽtur, quòd fideles sunt, anathema sit ; fideli ergo potius dandum est cum hoc in eo venerandum sit,quòd fidelis est.Item Ambros.super can. super illo verbo, & ordinauit in me charitatem,dicit multorum charitas est inordinata,quòd in primo est ponunt tertium , vel quartum , . Primo diligendus est Deus. Secundo parentes,deinde filij.postea domestici, qui si boni sunt etiam malis filijs præferendi sunt ,omnis tamen infidelis est malus,ergo danda est potius eleemosyna cuicunque fideli indigenti quam patri infideli , quia præponendus ei est. Item iuxta illud , quòd dicitur desudet eleemosyna in manu tua donec inuenias iustũ cui des, & tamen omnis infidelis iniustus est , quia fides iustificat hominem Gen.15. credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, & ad Rom.10. creditur corde ad iusti-
I tiam,& ad Roman.1. iustus ex fide viuit,ergo prius dandum est.

Dicendum , quòd in casu dato , aut possum succurrere vtrique, aut non, si possum vtrique,debeo vtrique prouidere,& non est tunc difficultas,si autem non possum vtrique, aut ambo æqualiter indigent, aut inæqualiter, si inæqualiter ita, vt alter eorum sit in extrema necessitate,vel quasi,teneor subuenire sic indigenti ,siue sit pater,siue extraneus,& siue sit fidelis, siue infidelis,si autem neuter est in extrema necessitate , sed ambo indigent æqualiter , vel quasi,præferendus est pater etiam infidelis est cuicunque fideli,& si sit valde bonus,sic dicitur 30.distinct.capitul.si qui filij in Glo. & 86.distinct.capit.non satis in Glo. & sic tenet Hugu. & Raymun. in su. lib.3. tit.de hospite.ordinandorum, dicunt tamen , quod extraneus fidelis præferendus est patri infideli in dilectione, & tamen in exhibi-
K tione operis præferẽdus est pater,scilicet,in omnibus,quæ pertinent ad corporis sustentationem, & ratio est,quia in corpore , & vita magis communicamus cum parentibus quam cum quibuslibet alijs,& dicit Ho. in su. ti.de temp. ord.in reg.7. quod non debet esse dubitatio alicui professori iuris positiui de hoc,quia exhibitio nutrimenti de iure naturali primæuo est, quod competit omnibus animalibus,secundum quod non est quærendum quis sit fidelis, vel infidelis,quia nec hoc sciunt discernere animalia,quæ hoc iure nobiscum communicant, Instit.de iure natura l. responso, & ff. de iust. & iu.l.1. §.penul. eo ergo iure quo patrem cognosco alimenta præstare teneor, & tamen patrem cognosco naturali ratione, & instinctu : ergo de iure naturali dantur alimenta , in quo non distinguitur fidelis ab infideli, & istud recte dictum est.

Am-

Amplius patet hoc, quia siquis sit infidelis, vel quantumcunque malus, adhuc tamen est manifestum, quod magis tenetur seipsum diligere, & magis sibimet prouidere in corporalibus necessitatibus quam cuicunque alteri, & tamen quilibet tenetur prouidere in cibo, & potu, & alijs corporalibus necessitatibus parentibus magis quam sibi ipsi vt dicitur nono Ethicor. capit. tertio. ergo magis tenetur prouidere patri in hoc quantumcunque sit infidelis quam cuilibet alteri.

Item pater, licet infidelis sit, non desinit esse pater, nec tollitur debitum filij ad eum tanquam ad patrem, sed solum filius non debet obedire ei in eis, quæ repugnant statui fidei, & inducunt contumeliam creatoris, quia, prima Corint. septimo, & extra de diuor. capitul. gaude, est tamē proprium patri, quòd ei debetur tanquam patri recipere alimenta a filio quando indiget, ergo etiam si infidelis sit, nihilominus tenebitur filius eum alere, patet antecedens, quia nono Ethico. vbi Aristo. distinguit honores debitos diuersis personis dicit, quòd parentibus debetur specialiter prouisio in cibo, & potu, & similibus, in quibus magis debemus sufficere eis quàm nobis ipsis etiam istud est debitum ex lege Dei, scilicet, honora patrem tuum; Exodi vigesimo, & Deuterono. quinto, & iste honor intelligitur principaliter de exhibitione necessariorum: sic enim Christus exposuit infra decimoquinto, & Matth. septimo increpando Pharisæos, qui retrahebant homines a benefaciendo parentibus suadendo, quòd potius benefacerent templo, & parentes solo verbo, & in reuerentiæ exhibitione honorarēt, Christus autem dixit, quòd ita intelligendo transgrediebantur præceptum Dei, ergo Deus voluit specialiter alimenta deberi parentibus indigentibus: ideo cum hoc sit proprium eis etiam si infideles sint, tenentur filij magis eis quam alijs prouidere in necessitatibus corporis.

Item hoc expresse ostendit Ambrosius lib. de offic. & 86. distinct. capit. non satis, siue in capit. non tantum, ubi prius parentes asserit alendos quam alios dicens, nec tantum Dei traditio est, vt prius pascas parentes. Nam si iuxta diuinum oraculum contumelia parentis morte luitur, quanto magis fames, quæ multo grauior est, & sic indubitanter patri infideli tenetur filius magis prouidere quando indiget quam pauperi fideli.

Ad primum dicendum, quòd illud verum est de proximis, qui non sunt parentes. Nam si vnus infidelis extraneus, & fidelis extraneus æqualiter indigent, magis teneor fideli quam infideli, & sic est verum cæteris paribus, & tamen ista conditio, quæ est esse parentem præponderat supra istam, quæ est esse fidelem cum alimenta sint debita ex iure, & communicatione naturæ, & non ex fidei communicatione; ideo ambobus æqualiter indigentibus magis patri infideli quam extraneo fideli subueniendum est. Sed quid si magis indiget fidelis extraneus quam pater infidelis? dicendum, quòd si indiget in extrema necessitate, vel quasi, magis ei prouidendum est quam patri etiam si esset econtrario, scilicet, si pater esset fidelis, & indigeret, & extraneus esset infidelis, & esset in extrema necessitate, magis prouidendum esset infideli quam patri fideli, si autem non esset in extrema necessitate indigeret tamen magis quàm pater, non posset dari certa regula cui eorum prius esset prouidendum, quia interdum vni, & interdum alteri prius esset prouidendum secundum varias circunstantias necessitatum, & magnitudinem, vel paruitatem inopiæ ex parte vtriusque, prædicta vera sunt, nisi quando ille fidelis indigens esset persona valde excellens ex qua penderet ex magna parte salus reipublicæ, vel status fidei, quia talibus magis quam parentibus esset prouidendum, & maxime cum vterque esset in extrema necessitate, quia potius videtur, quòd deberet eripere extraneum quam patrem, sicut si oporteret perire patrem, vel rem publicam, potius est eligendum, quòd pereat pater, quia pro talibus etiam propriam vitam laudabiliter quilibet potest exponere, vt dictum est præcedenti quæst.

Ad secundum dicēdum, sicut supra, scilicet, quòd prius dandum est fideli quam infideli si cætera sint paria, non est tamen conditio, quæ maxime ponderat in danda eleemosyna esse fidelem, quia magis ponderat differentia ne-

A cessitatis, & cognatio, & debitum, & similia de quibus dicetur sequenti quæstione.

Ad tertium dicendum, quòd honorandum est in parentibus hoc, quòd fideles sunt, non tamen sequitur, quod fideles quibuslibet infidelibus etiam parentibus sint præponendi. Sed verum est, quòd siquis habeat patrem fidelem, magis tenetur eum diligere, & magis benefacere quam si esset infidelis, quia ibi cætera sunt paria, & hoc dicitur in eodem capit. siqui filij, hoc ipsum in eis venerentur, quòd fideles sunt, idest, non solum venerentur eos, quia patres sunt, sed etiam quia fideles sunt, si tamen vtrunque non contingat, magis est honorandus aliquis, quia pater quam aliquis, quia fidelis. Nam eodem capit. innititur, quod patribus inquantum patres debetur honor, & sustentatio, etiam si non sint fideles, quia dicitur siqui filij parētes ma-
B xime fideles deseruerint occasione cultus Dei hoc iustum esse iudicantes, anathema sit. Et sic etiam si non sint parentes fideles non possunt deseri, sed tenentur filij eis. Sed hoc maxime est si fideles sint etiam, quia dicitur ibi occasione Dei cultus, in quo videtur, quòd diuersitas fidei non præiudicat debito filiorum ad parentes, quia etiam ratione cultus diuini non possunt eos deserere, scilicet, non subueniendo in necessitate. Ideo ex ipsomet capit. siqui filii videtur, quòd magis respiciendum sit esse patrem quam esse fidelem, & sic tenebimur magis infideli patri quam extraneo fideli.

Ad quartum dicendum, quòd vt communiter exponitur fideles extranei præponendi sunt cognatis infidelibus quantum ad dilectionem; vel affectum, & tamen quantum ad effectum prouidendi magis tenemur patri infide-
C li quam extraneo fideli, sic exponitur trigesima distin. capit. siqui filij in Glo. & Raymun. in sum. lib. tertio titu. de tempo. ordinandorum, & Ho. in summa ti. de tempo. ordi. aliter potest dici, quod istud dictum Ambr. non militat in præsenti casu propter duo. Primo, quia dicit de domesticis, quod si boni sunt etiam filijs præponendi sunt, & tamen non dixit de patre, nunc autem de patre loquimur, & tamen valde magna differentia est in his, quia pater non est debitor filio, sed potest abnegare eum, filius autem non potest abnegare patrem, octauo Ethic. capit. vltimo immo tenetur magis ei prouidere, quam sibi in corporalibus necessitatibus nono Ethico. cap. tertio. Secundo non facit ad propositum, quia dicit de domesticis, & casus noster est de extraneis, domestici autem non sunt extranei, sed vocantur sui, siue proprij immo magis quam proprij, & de eis magna
D cura habenda est: prima ad Timoth. quinto, qui suorum maxime domesticorum curam non habet fidem negauit, & infideli deterior est: ideo ex hac auctoritate Ambrosij nihil probatur in præsenti.

Ad quintum dicendum, quòd illud intelligitur cæteris paribus, quòd sit eleemosyna magis danda iusto quam iniusto, vnde si quis inueniat aliquos pauperes iniustos parum indigentes, potius debet expectare ad dandum eleemosynam, quòd inueniat aliquem iustum, & interim teneat eleemosynam, & hoc est, quòd desudet eleemosyna in manu, sicut res, quæ diu tenetur in manu calefit, & sudat simul cum manu.

Aliter potest exponi, quòd intelligatur hoc quādo quis vult dare eleemosynam alicui solum, vt oret pro eo, quia tunc nulli debet dare nisi iusto eo, quòd orationes iustorum exaudiuntur, & non impiorum. Ioan. 9. vel saltem ip-
E sæ solæ sunt meritoriæ. Et ista non est proprie eleemosyna, sed magis est quædam commutatio bonorum temporalium pro spiritualibus, est tamen iusta, quia fit bono fine, & sine simonia, quia vtrumque fit propter Deum, sic dicitur ad Ro. 15. probauerunt Macedonia, & Achaia collationem aliquam facere in pauperes sanctorum, qui sunt in Ierusalē: placuit enim eis, & debitores sunt eorum: nam si spiritualium eorum participes facti sunt gentiles, debent et in carnalibus ministrare eis, & alijs modis potest exponi, sed iste est melior.

An faciẽda sit distinctio iñ dandis eleemosynis circa pauperes ita, quòd quibusdam demus, & alijs non. Et quomodo non debemus discernere pauperem a paupere. Et an sit eleemosyna danda turpiter viuentibus. Quæst. LXVII.

QVAERETVR an facienda sit in dandis eleemosynis distinctio aliqua circa pauperes, ita quòd quibusdam demus,& alijs non: aliqui dicunt, quòd non, sed indifferenter omnibus dandum est, quia dicit Chrys. super Epistolam ad Hebræ. quiescamus ab hac absurda curiositate,& diabolica,& peremptoria: non enim ex vita eorum quos accipis mercedem tibi retributurus est Deus, sed ex voluntate,& honorificentia;& sic non est distinguendum quales sint pauperes, quia quibuscunque demus meritum est,& patet 42. distinctio. capit. quiescamus, etiam ponitur ibi alia ratio, scilicet quia dare pauperibus non est periculum quibuscunque demus, quia dando magis accipimus, quam damus.

Alia etiam ratio est, quia si quis faciat ipsam distinctionem interdum volens excludere malos pauperes excludet bonos, vel boni excludentur,& recipientur mali, vel boni non venient, quando viderint se excludi, sic dicitur quòd Abraham si scrutator esset circa refugientes ad se, nunquam Angelos hospitio recepisset fortassis enim non putasset eos Angelos, sed cum reliquis repellerentur, sed quoniam omnes recipiebat, suscepit & Angelos.

Dicendum, quod circa eleemosynam, vel hospitalitatem interdum est facienda differentia in pauperibus, & interdum non.

Pro quo sciendum, quòd eorum, qui petunt eleemosynam quidam petunt eam, quasi ex debito, vt prædicatores,& prælati: alij autem pro sola corporis sustentatione, vt pauperes simplices, prędicatoribus enim,& pręlatis pro opere suo debetur eleemosyna,& est eis, quasi debita, quia dixit Christus Lucæ tertio, quod in quancunque domum intrarent manerent ibi comedentes,& bibentes, quæ apud illos sunt, quia dignus est operarius cibo suo, quasi dicat non datur vobis cibus ex sola liberalitate, sed ex quodam debito cum operemini prædicando illis, & tamen operarius dignus est cibo suo, idest debetur illi cibus; sic etiam dicitur 1. Corin. 9. si spiritualia vobis seminamus dignum est, vt temporalia vestra metamus, quòd ergo istis datur licet sit eleemosyna, quia propter Deum datur, & non ex conuentione, vel contractu, tamen debita est pro opere,& labore prædicationis,& sic Apostolus admonebat omnes, qui erudiuntur in fide, quod prouiderent solicite circa tẽporalia doctoribus suis; ad Gala. 6. communicet catechizatus ei, qui se cathechizat in omnibus bonis, idest qui eruditur communicet doctori suo omnia bona necessaria ad sustentationem. Alijs autem pauperibus eleemosyna datur ex sola liberalitate, scilicet quia nihil nobis faciunt, & illi petunt pro sola corporis sustentatione, idest non ex debito. De primis pauperibus dicendum, quòd aut sunt cogniti, aut non, si sunt cogniti, & constat eos ad prædicandum missos, vel institutos in prælatura recipiendi sunt,& dandum est eis, quod petunt; si autem sunt incogniti, vel dubitatur an tale officium sit eis commissum, debent prius examinari, an ita sit, quam recipiantur,& quam detur eis aliquid, quia hic vertitur periculum circa maiora, quia non agitur solum de dando eleemosynam, sed principaliter de accipiendo prælatum, vel prædicatorem, & quia talibus non solum danda est eleemosyna, sed etiam spiritualia ab eis recipienda sunt, in quibus periculum vertitur si isti non sunt tales quales se esse dicunt, oportet eos prius distingui,& cognosci, ita dicitur in eodem cap. quiescamus, scilicet si enim in clerum electum se esse dicat si sacerdotem se nominat, scrutare, non enim sine periculo est in talibus indiscursa communicatio circa maiora periculum vertitur, non enim das, sed accipis. In secundo casu, scilicet quando petunt pauperes pro corporis sustentatione non prætendentes sibi debitam eleemosynam, ratione alicuius officij, aut possumus abundare omnibus petentibus, aut non, si possumus debemus omnibus indistincte dare, & in hoc casu habet locũ cap. quiescamus, scilicet quòd quiescendum est, idest cessandum ab hac absurda, & diabolica

F curiositate, scilicet discernendi pauperem a paupere,& alleganitur causæ.

Causa prima, quia Deus non retribuet homini mercedem ex vita eorum quos accipit, sed ex voluntate,& honorificentia multa,& misericordia,& bonitate, idest non erit differentia mercedis nostræ secundum differentiam vitæ eorum quibus eleemosynam damus, sed secundum differentiam voluntatis, quam habemus in benefaciendo pauperibus,& honorificentiam, idest secundum quantitatem honoris,& misericordiæ, quam præstiterimus pauperibus; omnibus, ergo dandum est, quia non carebit mercede quicunque dederit, cuicunque dederit, dum tamen propter Christum det,& tanquam pauperem Christi recipiat, vt dicitur infra 10. qui dederit potum vni ex minimis meis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli; amen dico

G vobis non perdet mercedem suam.

Secunda ratio est, quia distinctio,& scrutinium fieri debet, quando versatur aliquod periculum si ista non fiant; dare tamen eleemosynam corporalem solum ad sustentationem cuicunque demus nullum periculum est, ideo non est facienda illa distinctio, patet hoc, quia dicitur ibidem, quòd quando quis dicit se electum in clerum, vel dicat se esse sacerdotem scrutandum est, quia circa maiora periculum vertitur quam sit cibus corporalis.

Tertia causa est, quia si istam distinctionem facimus aliquando volentes excludere malos pauperes excludemus bonos. Nam si Abraham,& Loth istam distinctionem fecissent fortassis non recepissent Angelos hospitio, sed eos inter ceteros repellerent; nũ est ergo cauendum ab aliquo quin ei eleemosynam ad sustentationem corporis dare,

H possimus,& debeamus, nam etiam excommunicatis eleemosyna danda est, vt ait Greg. 11 q. 3. c. quoniam multos & hoc verum est de quolibet tam excommunicato, quam etiam publice peccante, nisi occasione eleemosynę nostrę, quasi iam securus de illa iustitiam negligeret. Nam in tali casu dicit Aug. q vtilius esurienti panis tollitur si de cibo securus iustitiam negligat, quam esurienti panis frangitur, vt iniustitię seductus acquiescat 10. q. 5. c. non omnis; quod autem de istis dicitur, intelligendum est, verum esse nisi esuriant ad mortem, quia tunc quantumcunque iustitiam negligant danda est eis eleemosyna, vt non moriantur 86. d. c. pasce. Nam per hoc non fouetur eorum iniquitas, sed natura ne pereat sustentatur, si autem non possumus sufficere omnibus petentibus distinguendum est quibus potius dare debeamus, & ad hoc considerantur multa ex

I parte eorum quibus dãda est eleemosyna ex quibus vnus pauper præfertur alteri: de quibus dicetur in duabus quęstionib. seq. Sed est dubium an histrionibus, & meretricibus,& venatoribus,& huiusmodi turpiter viuentibus eleemosyna danda sit, dicendum q officia istorum sunt turpia, & ipsi iudicantur, vt infames, & publici peccatores, vt ostensum est. sup. q. 37.

Dicendum tamen, q quando istis datur aliquid, aut datur pro officio suo, quod exercent, aut datur in eleemosynam, si pro officij exercitio dicendum, quòd est graue peccatum, & maximè in clericis qui bona ecclesiæ debent honestius expẽdere,& etiam in omnibus alijs peccatum est, sic dicit Aug. super Ioan.& 86. di. c. donare, scilicet donare res suas histrionibus vitium est immane non virtus,& datur ibi causa, scilicet quia donant isti pro adulatione,& lau

K de humana, quia histriones laudant eos, cum dicitur ibi, scitis de talibus quam sit frequens fama cum laude, quia laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & qui iniqua egerit benedicitur, de venatoribus dicit Aug. in Psal.& 86. di. c. qui venatoribus, scilicet qui venatoribus donant, quare donant? dicant quare dant venatoribus, hoc in illo amãt in quo nequissimus est, hoc in illo pascunt, hoc in illo vestiunt ipsam nequitiam publicam spectaculis omnium, non tamen naturam ibi attendũt operis Dei, sed nequitiã operis humani, hoc intelligitur de venatoribus qui pugnãt cum bestijs in arena, quos leges humanæ arenarios vocãt, & sunt isti infames si pro quęstu hoc faciant,& hinc viuãt, & ideo qui habẽtes talia officia honorãt, vel aliquid eis donant, ipsam iniquitatem honorant,& non naturam a Deo conditam, quod detestabile est, & non solum donando istis aliquid peccatum est, sed etiam si quis gaudeat vidẽdo

eos

eos exercere artem suam, nam etiam hoc peccatum mortale est, vt ait Aug. in Psal. & 86. distin. capit. vident, scilicet, vident homines venatorem, & delectantur: væ miseris si se non correxerint: qui enim vident venatorem, & delectantur, videbunt saluatorem, & tristabuntur, scilicet, in die iudicij videndo Christum tristabuntur, quia delectati sunt videndo venatorem. De meretricibus magis planum est, quia illis nemo pro officio suo aliquid dat, nisi qui cum eis fornicatur, & hoc peccatum mortale est, & ideo donare eis propter istam causam malum est, quod intelligitur de donatione quæ est vltra precium cōuentum, vel consuetum: nam licet fornicari cum meretrice sit peccatum, dare ei precium fornicationis non est peccatum, sed potius peccaret qui subtraheret, quia illis hoc debitum est, vnde dicitur, quòd meretrix non turpiter accipit, licet turpiter meretricium facit. ff. de condit. ob tur. ca. l. 4. §. sed quod meretrici, vt dicitur 86. dist. cap. qui venatoribus in glo. Aug. tamen eod. ca. increpat donantes aliquid meretricibus, scilicet, qui donant meretricibus quare donant, non quidem ipsa hominibus donant non tantum ibi naturam attendūt operis Dei, sed nequitiam operis humani: potest intelligi de precio dato meretrici, quod in se non est peccatum, sed id propter, quod datum est, scilicet, fornicari, vel intelligitur non de precio, sed de donatione quæ fit causa affectionis, scilicet, quia diligit quis meretricem, & vltra debitum sibi, vel cōuentum cum ea aliquid gratis dat, & iste est proprius sensus, quia hoc est donare eis, & istud est peccatum de quo ibi in gloss. Si autem datur prædictis eleemosyna, aut sunt in necessitate extrema, aut non, si sunt in illa, licitum est dare eis immo necessarium, quia nullus homo est quantumcunque malus cui in extrema necessitate subuenire non teneamur, quia alias diceremur eum occidere 86. distin. cap. pasce. Si autem non est extrema necessitas melius est nihil eis dare, vt securi de cibo turpiter semper agant, sed potius videntes se despici conuertantur ad bonum, quia vtilius panis subtrahitur pauperi interdum, quā frangatur, vt ait Aug. 5. q. 5. c. non omnis: distinctio autem supra posita de differentia pauperum colligitur 42. dist. c. quiescamus, & ibi in gl. & per Raymun. in sum lib. 3. ti. de hosp. ord. Sed cum dicatur, quòd musicis, et histrionib. non est donandum est dubium, an peccatum sit donare citharistis, & his qui in musicis nos delectant.

A *In eleemosynis dandis, quæ sunt attēdenda tam pro parte dantis, quam eius cui datur. Vbi etiam ponitur in quibus casibus tenetur ecclesia defendere eos, qui ad se confugiunt. Quæst. LXVIII.*

Dicendum, quòd aut donatur eis, vt hoc opus suum faciant ad cultum Dei, aut ad nostram causam. si primo modo est meritorium, quia Deus laudatur in organis, & cymbalis, & tubis, & tympanis. Psalm. vlt. & Deus fecit sibi tubas fieri Numer. 10. & in illis clangebatur ante arcam Iosue 6. & Dauid faciebat personari coram arca Domini omnia vasa musicorum. 2. Reg. 6. & 1. Paralip. decimoquinto, & decimosexto, & vigesimoquinto. Si autem fit causæ nostri, aut fit ad recreationem a laboribus, vel alleuiationem cogitationum, siue ad ægritudinem leuādam, aut propter solam voluptatem: si primo modo licitum est, nisi in eis quibus ex conditione status istud repugnat, sicut monachis: nam tota vita eorum debet esse quidam luctus, vt ait Hieron. ad Riparium, & Desiderium, & decimasexta quæstione. in capit. monachus, scilicet monachus non doctoris, sed plangentis habet officium, qui vel se, vel mundum lugeat, & domini pauidus præstolcetur aduentum. si autem fit ad solam voluptatem illicitum videtur illis aliquid donare pro officio suo, & maxime est hoc in clericis, sic dicit glossa, octuagesimasexta distinctione capit. donare, scilicet quid de citharistis, & alijs, qui varijs vtuntur instrumentis nunquid licitum est audire ea, vel tangere, vel talibus aliquid dare, & quidem ad voluptatem, vel luxuriam? non: quia Deum moribus stimulat, qui populum vocibus delectat, vt ait Gregor. & nonagesimasecunda distinctione, capit. in Sancta, sed ad laudem Dei, vel ob aliam causam iustam, ut puta recreationis, uel infirmitatis, scilicet est licitum ista audire, & donare citharistis pro isto opere.

QVAERETVR quæ sint attendenda in dandis eleemosynis.

Dicendum, quòd cum dare eleemosynam sit actus virtutis, oportet considerari multa ad hoc, quod recte fiat, & quædam considerantur ex parte dantis, & quædam ex parte accipientis: ex parte dantis tria considerantur, scilicet iustum, ordo, & intentio. Dicitur iustum, idest res iusta, scilicet quòd fiat eleemosyna de re acquisita licite, idest cuius dominium transiuit in possidētem; nam non differt, quòd acquisita fuerit res turpiter, uel ex mala causa dum tamen **B** possit iuste possideri, & non competat repetitio pro ea contra possessorem, quod dicitur propter rem furto, uel rapina ablatam, uel per usuram, aut simoniam, quia ista non solū acquiruntur illicite, sed etiam illicite possidentur, quia oportet illa restitui, & sic non potest fieri de illis eleemosyna, ut ostensum est supra. Secundum est ordo, quia cum eleemosyna sit quidam actus charitatis, oportet ordinem habere: nam sicut in diligendo, oportet quosdam magis, & alios minus diligi, scilicet quòd primo inter proximos diligantur parentes, deinde filij, postea domestici, deinde extranei, postea inimici, ut ait Ambrosius super cantica, ita oportet in exhibitione operis quibusdam prius, & alijs postea subuenire. Nam peccat, qui præpostere agit, idest qui mutat ordinem charitatis, ut ait August. & sic ante omnia debet quilibet sibi misereri deinde ceteris. Tertium est in**C**tentio recta, scilicet, ut eleemosyna fiat propter Deum, & non propter inanem gloriam, quia sic perit et merces, ut dicitur supra in littera, & non fiet propter desiderium retributionis, sicut qui inuitat amicos, ut reinuitetur ab eis, quia dicitur Luc. decimoquarto, quod fit isti retributio, sed qui facit conuiuium pauperibus claudis, & debilibus, qui retribuere non possunt habebit retributionem in resurrectione iustorum. Ex parte eius cui datur eleemosyna consideranda sunt nouem, scilicet fides, causa, locus, tēpus, modus, necessitudo, siue propinquitas sanguinis, ætas, debilitas, conditio, siue nobilitas, ista ponit Amb. li. de officiis, & 86. di. ca. non satis in tex. & glo.

Primum est fides, idest an ille cui eleemosyna datur sit fidelis, uel infidelis: nam omnibus eleemosyna danda est etiam infidelibus si indigeant, magis tamen fidelibus propter honorem fidei, & Christi cuius sunt membra omnes **D** fideles ad Gala. sexto. operemur bonum ad omnes maxime ad domesticos fidei, idest ad habitantes in fide, & sic in allegato. capit. non satis dicitur perfecta liberalitas fide commendatur, vt primum opereris circa domesticos fidei; grandis culpa est si sciente te fidelis egeat, si scias eum sine sumptu esse, famem tolerare, erumnam perpeti, qui præsertim egere erubescit, hoc intelligitur ceteris paribus, quia non debet semper dari potius eleemosyna fideli, quā infideli, quia magis teneor prouidere patri infideli, quam extraneo fideli, ut ostensum est supra; etiam si ambo indigentes sint extranei, & infidelis sit in extrema necessitate fidelis autem non, magis est subueniendum infideli quam fideli, quia necessitas præponderat fidei, & etiam debitum cognationis paternæ præponderat fidei, sed intelligitur tā in ista conditione, quam in alijs, quod sint cetera paria, quia **E** tunc prius semper fideli, quam infideli subuenitur, unde habens patrem fidelem tenetur eum magis honorare, quam si esset infidelis 30. dist. cap. si qui filii.

Secundum est causa, scilicet quia quædam causæ præponderant alijs, sicut illis, qui tenentur ab hostibus magis tenemur eleemosynam dare, quam aliis, qui non tenentur: in allegato capit. non satis, scilicet si in causam ceciderit, aut captiuitatis suæ, aut suorum filiorum, aut calumniæ, & non adiuues, quasi dicat malum est si in tali casu non adiuueris, & est iste casus multum priuilegiatus; nam etiam uasa sacra altaris uendi possunt ad redemptionem captiuorum, ut ait Ambr. libr. de offic. & 12. quæstio. 2. capit. aurum, scilicet ornatus sacrorum redemptio captiuorum est, & uere illa sunt uasa preciosa, quæ redimunt animas a morte, idest liberant captiuos de seruitute, unde

Vasa altaris sacra vendi possũt pro redẽptione captiuorũ.

Ambr. eod. lib. & 86. dist. c. non satis sitte c. non comparatur. dicit se aliquando hoc fecisse, vt captiuos liberaret licet multi ex hoc ei irascebantur cum alt, nos aliquando in inuidiam incidimus, quòd confregimus vasa mystica, vt captiuos redimeremus. F

Tertium est locus, vt si quis teneatur in loco periculoso potius illi succurrendum est, quam ceteris in allegato cap. non satis, si sit in carcere, & pœnis, & supplicijs, si propter debitum aliquod iustus excrucietur: nam etsi omnibus debetur misericordia, iusto tamen amplius: isti enim subuenitur propter duo. Primo propter locum, quia erat in carcere, & in pœnis, & si non subueniretur ei, affligeretur valde. Secundo, quia erat iustus: nam iustis danda est eleemosyna potius, quam ceteris, quod intelligendum est si cetera sint paria, quia iniusto, & peccatori publico existenti in extrema necessitate magis est subueniendum, quam G iusto indigenti, sed non in extrema necessitate. Quod autem dicitur si propter debitum iustus excrucietur in quo tangit Amb. consuetudinem temporis antiqui. Nam debitor tunc si non erat soluendo dabatur creditoribus ad puniendum: hodie autem si aliquis conuenitur ex maleficio, & non est soluendo puniri potest 14. quæstion. 6. capit. si res, nec redimenda est pœna eius, quia pœna eius precio remitti prohibetur 1. quæstio. 1. capit. iubemus. Si autem conuenitur ex contractu, & si non sit soluendo non cruciatur, sed sufficit, quod cedat bonis. C. qui bon. cede. po. l. vlt. & inanis est actio, quam excludit inopia debitoris, si tamen iste perueniat postea ad fortunam pinguiorem soluere tenetur ff. de cessi. bo. l. is, qui & extra de solut. cap. Odoardus.

Quartum est tempus, quia tempore afflictionis magis H subueniendum est homini, quam alijs temporibus in allegato cap. non satis, scilicet, si tempore afflictionis suæ nihil a te impetret, si tempore periculi quo rapitur ad mortem plus apud te pecunia tua valeat, quam vita morientium, non est leue peccatum, quasi dicat, sed graue est si tempore afflictionis nihil impetrat, qui existens in fame, & siti petens alimentum non exauditur, & dicitur si tempore periculi quo rapitur ad mortem, in quo innuitur, quòd tenemur liberare eos, qui ducuntur ad mortem: nam si non eruamus inquantum possumus, peccamus, extra de hom. c. sicut dignum, & intelligitur de eo, qui a personis priuatis, vel per apertissimam iniustitiam occiditur eodem cap. scilicet, non caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare, si tamen a iudice quis ducatur ad mortem, adhuc ecclesia, id est, viri Ecclesiastici defendere potest, ne occidatur 23. q. 5. cap. reos, I scilicet, reos sanguinis defendat ecclesia ne effusione sanguinis particeps fiat, scilicet, defendat si ad eam confugerint quia omnes confugientes ad se tenetur ecclesia defendere 17. q. 4. cap. reuertimini, & hoc verum est, siue sint rei, siue non, in crimine de quo sunt infamati, nisi in casibus, qui ponuntur extra de immu. eccl. cap. inter alia, scilicet, latro publicus, & nocturnus depopulator agrorum, vel si seruus est, & permittitur impunitas. Si etiã non confugerint rei ad ecclesiam, adhuc iuuabit illos ecclesia: nam si speratur de eorum correctione debet eos precibus iuuare ne pereant vigesimatertia quæstio. 4. capitul. est iniusta etiam si sint iniuste condemnati debet ecclesia omnibus modis quibus potest iuuare eos. Si autem iuste condemnantur tunc temperate, & non importune iuuabit illos, K ne per indiscretam defensionẽ ecclesia incidat in malam opinionem, vt dicit Gregor. decimaquarta quæst. 6 cap. hi qui, & licet ecclesia teneatur aliquos defendere non tamen pro eis tenetur bellum mouere. C. de Episcopa. audi. l. additos, & hoc est, quia defensio ecclesiæ debet esse moderata de his 23. quæst. 5. cap. reos in glo. & dicebat Amb. si plus valet apud te pecunia tua, quam vita morientis, scilicet, si quis iniuste ad occisionem portabatur, & poterat pro pecunia liberari de manibus occisurum si non liberaueris eum, vt pecuniam non expendas: plus valet apud te pecunia tua, quam vita illius, id est, plus appreciaris pecuniam, quam vitam, ideo permittis illum perire: vt pecuniæ parcas, & istud est graue peccatum, quia cum ista sit extrema necessitas tenetur homo dare quidquid habet, vt illum liberet alioquin peccat.

F Quintum est modus, scilicet, vt in dando eleemosynam teneatur modus, nec omnia simul vni dentur, sed distribuantur, vt sæpius, & multis dare possimus in alleg. cap. non satis, siue in cap. dominus.

Sextum est necessitudo, siue propinquitas sanguinis, quia ceteris paribus potius est danda eleemosyna propinquis secundum carnem, quam alijs: in alleg. capitul. non satis, siue in cap. est etiam, scilicet est etiam alia probanda liberalitas, vt proximos seminis tui ne despicias, si egere cognoscas: melius est enim, vt ipse subuenias tuis quibus pudor est ab alijs sumptum deposcere, aut alicui postulare subsidium necessitatis.

Septimum est ætas, scilicet an sit senex vel iuuenis, quia senibus magis danda est eleemosyna quam iuuenibus cum senes sint impotentiores ad acquirendum per laborem, iu- G uenes autem, nisi aliàs sint impotentes, cogendi sunt laborare, & ex laboribus victum quærere.

Octauum est debilitas, quia debilitati, vt claudi, & cæci, & infirmi præferendi sunt in eleemosyna, eo quod isti magis sunt in necessitate, quam ceteri, qui nõ habent hanc debilitatem. Vocatur etiam debilitas, vt aliqui volunt, sed non est verum, mutatio status, vt quando quis res suas amisit sine crimine, vt per furtum, vel rapinã, in alleg. cap. non satis, siue in cap. consideranda, scilicet similiter debilitas corporis promptius iuuanda est, si quis ex diuitijs cecidit in egestatem, & maxime sine suo vitio, sed aut latrocinijs, aut proscriptione, aut calumnijs, quæ habebat amisit, & dicitur maxime si sine suo vitio, quia etiam si per vitium ista amiserit est ei danda eleemosyna, postquam iam amiserit cum deuenerit in paupertatem, & tamen maxime sub- H ueniendum est ei si sine vitio amisit hæc, quia tunc subuenitur ei, vt pauperi, & iusto. Nam dicitur ibi in glo. quòd si vitio suo in ista mala incidit non teneor ei subuenire, vt ff. deposi. l. bona, & 5. quæst. 5. cap. non omnis, sed exponitur, quod verum est, quod talem non teneor redimere. s. si fuerit in carcere pro debito, vel pro crimine, teneor tamẽ dare ei eleemosynam ad aliqualem subuentionem.

Nonum est nobilitas ex qua sequitur verecundia, nam qui sunt nobiles, si inciderint in paupertatem erubescunt mendicare, ideo magis est meritorium istis dare, quam alijs æqualiter vel aliquantulum plus indigẽtibus, vt in alleg. cap. non satis, siue capit. consideranda. s. nonnunquam etiam consideranda est verecundia, quæ ingenuos prodit natales, id est, per verecundiam significatur, quòd aliquis est de natalibus ingenuis, id est, nobilibus, & quãdo isti sunt I pauperes maxime, si prius fuerunt diuites, & sine vitio ceciderunt de diuitijs, debet eis succurri, vt supra dictũ est, licet aliqui volebant illud intelligi de corporis debilitate, sed non ita, quia diuitijs priuari nihil ad corporis debilitãtem pertinet. Hæc sunt, quæ considerãtur ex parte eorum, quibus eleemosyna danda est, vt sciamus cui potius tenemur subuenire quando non possumus omnibus simul succurrere, & sciendum quod quælibet istarum conditionum facit vnum pauperem debere præferri alteri, quando cetera sunt paria, quando tamen vnus pauper excedit in vno, & alius in alio, vtpote vnus est fidelis, & tamẽ alius in maiori necessitate, vel loco, aut tẽpore malis cui potius subueniendum sit, non est possibile dari regulã generalem pp infinitas varietates, quæ accidere possunt ex diuersitate circũstantiarum, & ita est de omnibus alijs causis, vel cõditioni- K bus pauperum supra positis, qn vnus comparatur alteri.

Quid potius in paupere considerandum sit ad hoc, quod eleemosyna sit magis meritoria.
Quæst. LXIX.

QVAERETVR quid sit potius considerandum in paupere ad hoc, quod sit magis benefaciendum vni, quam alteri.

Dicendum, q̃ ista quæstio non põt diffiniri per regulam generalem pp infinitas variationes, quæ occurrũt, sed sicut varietas fit in particulari, ita fiet iudiciũ in particulari. s. q̃ occurrẽte quolibet casu prudẽs poterit iudicare quid agendu sit. Et non est intelligendũ, q̃ hoc non possit determinari per regulam, quasi sit valde obscurũ, sed propter infinitũ esse, quia possunt fieri infinitæ variationes in particulari ex

parte

parte eorum quibus eleemosyna danda est: infinita autem nemo potest comprehendere iudicio, & ideo antequam veniant in experientiam nõ est possibile, quòd aliquis illa plene cognoscat, regula tamen datur in vniuersali, ergo non possunt diffiniri ista per regulam, sed quando particulariter acciderint diffiniuntur faciliter per prudentem. Ratio differentiæ est, quia in particulari non accidunt simul omnes istæ diuersitates, sed vnica, & de illa faciliter iudicatur: in vniuersali autem si regula dari deberet oporteret comprehendi omnes differẽtias ipsorum particularium quo ad hoc, quòd esset vera regula, & illud est impossibile, sic dicit Aristot. 9. Ethicorum, quòd cui magis benefaciendum sit non est facile determinare propter multas diuersitates boni, & necessarij, & verũ est, quia tota diuersitas, & difficultas accidit propter bonum, & necessarium, nam omnia nouem motiua, quæ habentur præced. quæst. ad ista duo reducuntur, quædam enim dicunt maius bonum, & alia important magis necessarium, nam fides & nobilitas pertinent ad bonum, scilicet quia melius est dare fideli, quam infideli, & melius iusto, quam iniusto, sic etiã de nobilitate, quia melius est nobili pauperi dare, quã ignobili. Causa, locus, tempus, ætas, debilitas, & necessitudo pertinent ad necessarium, quia magis necessarium est dare debili, & seni, & existenti in malo loco, & in malo tempore, & etiam cognato cui tenemur, & ei qui ab hostibus captus est, quam ceteris qui non habẽt eadem, quæ isti, licet sint meliores, quã isti, & sic omnia, & quæcunque alia considerari possunt reducuntur ad ista duo, & tamen debet accipi tunc necessarium pro debito, & pro ineuitabili, nam dare ei cui tenemur est necessarium, id est, debitum; non est tamen ineuitabilis necessitas illius, quia forte in nulla necessitate est ille cui debemus. Hoc tamen considerandum est, quòd in benefaciendo magis est attendendum reddere, quòd debitum est, quam gratis impendere, quòd nõ est debitum, vt dicit ibidem Aristo. & tamen etiam hoc non est generale, quia potest ex parte eius cui non debetur esse maior bonitas, vel necessitas ineuitabilis, & tunc potius erit dandum beneficium, quam soluendum debitum, & secũdum hoc possunt accipi tres conditiones propter quas maxime benefaciendum est, scilicet honestum, necessarium, & debitũ, licet istæ tres reducãtur ad illas duas, quas posuit Arist. s. bonum, & necessarium, debemus enim subuenire maxime indigentibus propter necessariũ, & viris optimis, & eis a quibus spiritualia suscipimus propter honestum, & cognatis, & maxime parentibus, & benefactoribus propter debitum.

Considerandũ tamen circa hoc, quòd in dando eleemosynam ad sciendum cui magis dandum sit est prima regula, quod licet istæ tres conditiones præcipue moueant, illa tamen, quæ præponderat qualibet alia est ipsum necessarium, nam præponderat necessarium honestati, quia siquis sit vir sanctissimus, & indigens non tamen in extrema necessitate, & sit aliquis vir pessimus publice peccans, & infidelis si sit in extrema necessitate: magis succurrendum est isti, quam viro sanctissimo, patet etiã de debito, quia siquis susceperit ab aliquo quantacunque beneficia, vtpote si per eũ a morte liberatus est, vel ab eo consecutus est regnum, & indiget, non tamen in extrema necessitate, magis subuenire debebit infideli, & pessimo existenti in extrema necessitate, quia illi ratio huiusmodi est, quia eleemosyna secundum se est ad subueniendum indigenti tollendo defectum eius, vel alleuiando, vt ostensum est supra quæst. aa. Cum ergo sit istud essentiale eleemosynæ necesse est, quòd vbicũque inueniatur necessitas maxima ibi sit eleemosyna magis propriè, quod aũt daretur magis bono pertinet ad beneficium, sed non ad eleemosynam, ꝙ vero demus ei cui tenemur pertinet ad iustitiam, sed non ad eleemosynam: eleemosyna enim secundum se non considerat bonum, nec debitum, sed indigentiam, ideo in maxima indigentia erit propriissima eleemosyna: hoc tñ de sola extrema necessitate intelligendũ, quia licet existenti in extrema necessitate sit maxime subueniendum, & præferatur omnibus alijs, non tamen est verum, quod quicunque est in maiori necessitate est præferendus ei qui habet minorem, quia interdum quibusdam parentibus minorem indigẽtiam magis dandum, & prius, sicut si quis extraneus egeat, plusquam pater meus, & neuter sit in extrema necessitate,

A potius teneor subuenire patri, quam extraneo magis indigenti.

Prædicta sunt vera de existente in extrema necessitate quando est talis cuius mortem non licet nobis desiderare. Nam siquis denonciatus sit hostis reipublicæ, & bellũ indictum sit cõtra eum, si existat in extrema necessitate famis, aut sitis non est ei subueniendũ, sed potius procurandum quomodo citius pereat, in ceteris autem tenemur ad subuentionem data extrema necessitate.

Secunda regula est, quòd necessarium solũ existens præponderat honesto, & debito simul existentibus, vt siquis sit vir sanctissimus a quo etiã maxima beneficia suscepimus, & egeat, & sit alius pessimus qui nobis sæpe nocuit, & sit in extrema necessitate, isti magis subueniẽdum est ex ratione supraposita, & tamen concurrunt hic debitum, & hone-

B stum ex parte vna, & ex alia solum necessarium.

Tertia regula est, quòd necessarium in vltima necessitate præponderat omnibus tribus, scilicet honesto, debito, & necessario non existenti in extrema necessitate, licet sit magna necessitas: patet hoc in exemplo præcedenti.

Quarta regula est, quòd existentibus duobus in extrema necessitate locum habent aliæ conditiones supra positæ, scilicet honestum, & debitum.

Est tamen considerãdum, ꝙ extrema necessitas, siue absoluta non est semper æqualis, secundum ꝙ aliquis est magis, vel minus propinquus periculo, vel morti si non subueniatur ei, quia tunc ei qui est in maiori necessitate subueniendũ est si putatur, ꝙ alteri potest subueniri per aliquem alium modum, vel potest aliquantulum expectare, quia tunc sola maior necessitas attendẽda est. Si autem de vtro-

C que constet, quòd est in propinquo periculo, habet locum honestum, & debitum, scilicet quis eorum est melior, vel cui magis tenemur.

Quinta regula est, quandocunque aliqua istarũ trium, scilicet honestum debitum necessarium, vel aliqua de illis nouem, quæ habentur præcedenti q. sola venerit per eam iudicandum est cui magis sit prouidẽdum, vt si in duobus indigentibus consideretur sola indigentia semper erit dandum magis indigenti, & dicitur venire vna sola quando in ceteris sunt pares, quia tunc illa facit præponderare, vt si fidelis, & infidelis æqualiter indigeant, & sint æqualiter debiles, & æqualis ingenij, & ita de ceteris, erit dandum potius fideli.

Sexta regula est, ꝙ quando quædã conditiones istarum trium, vel illarum nouem sunt ex vna parte, & quędam ex

D alia, non põt dari aliqua regula cui sit potius prouidendũ, vt si sint duo indigentes, & vnus magis indigeat, & tamen citra extremam necessitatẽ, alius vero melior sit, & minus indiget, non põt dici quis præferẽdus sit, quia possunt accidere multæ differentiæ ex parte magnitudinis, vel paruitatis sanctitatis ex parte vnius, & indigẽtiæ ex parte alterius, ita vt aliquando pro vno, & aliquando pro altero iudicari deberet, ita est de omnibus alijs conditionibus consideratis ex parte pauperum, siue comparetur vna vni, siue vna multis, quia non poterit dari regula certa, sed omnia hæc aduenienti particulari casu iudicabuntur faciliter per illius prudentiam cui ista occurrerint, quia in particulari nõ est difficile iudicare de istis, in vniuersali autem est impossibile cuius ratio supra posita est.

E *An melius sit eleemosynas paucas, & magnas facere, quam multas, & paruas. Et de intrantium religionem modo faciendi eleemosynam. Et quomodo vna eleemosyna potest esse maior alia.*

Quæst. LXX.

QVAERETVR propter præcedẽtia, quia dicebatur supra de modo dandi eleemosynam. s. an sit melius facere eleemosynas paucas, & magnas, vel multas, & paruas, vt siquis vult dare mille denarios in eleemosynã, an sit melius dare simul vni pauperi, vel duobus, vel sępius dare, & per multos dies diuidere illos in multos pauperes. Aliqui dicunt, quòd melius sit dare simul magnam eleemosynam, quia Christus dixit infra 19. ꝙ qui vult esse perfectus vẽdat omnia quæ habet, & det pauperibus, & sequatur eũ, & sic ille dat eleemosynam, & simul omnia dat, & a

Christo laudatur. Item patet, quia Hier. in epistola ad Paulinum, hortatur Paulinum subito res suas distribuere dicens, nisi tu semper recrastinans, & diē de die trahens caute, & pedetentim possessiunculas tuas vendideris, nō habet Christus vnde alat suos pauperes? quasi dicat etiamsi non vendas caute, & per multos dies, vt inde magna precia habeas quæ des pauperibus, non habet Christus, vnde alat pauperes? non debes ergo curare de hac diligentia, sed cito expedire, vnde dicit ibi festina quæso, id est, fac cito. Alij dicunt, quod melius est dare per multas vices, quia quando quis distribuerit eandem pecuniam per multas partes habet diuersas operationes, & electiones, & quia meretur quis per hoc, quòd vult dare eleemosynam, quanto plures habebit electionem istam, tanto magis merebitur, & sic melius erit sæpe dare, quam semel.

G Dicendum, quod quādo quis dat eleemosynam aut habet voluntatem mutandi statum relinquendo seculū, aut vult manere in statu suo, si vult mutare statum melius est dare simul quam per partes, immo necesse est dare simul, quia transiēs ad religionem nihil proprium habere potest, cū repugnet hoc essentiali voto religionis, in quo nec etiam per Papam potest dispensari, extra de sta. mo. c. cum ad monasterium, §. nec extimet, scilicet, nec extimet Abbas, quod super habēda proprietate possit cum aliquo monacho dispensare, quia abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis a Deo est annexa regulæ monachali, vt contra eā, nec summus pontifex possit licentiam indulgere, oportet ergo ante introitum monasterij, id est, ante professionem de omnibus disponere, & ideo tunc eleemosyna simul danda est, sic dicitur per Ambr. lib. de off. & 86. dist. cap. non satis, liue cap. dominus, scilicet, dominus non vult simul effundi opes, sed dispensari, nisi forte, vt Eliseus qui boues suos occidit, & pauit pauperes ex eo, quod habuit, vt nulla cura teneretur domestica, sed relictis omnibus in disciplinam se propheticam daret, & sic est de omnibus qui sequebantur Christum, quia illi mutabant statum, quia iam non debebant possidere aliquid, infra 10. scilicet nolite possidere aurum, nec argentum, nec pecuniā in zonis vestris, & ob hoc mandabat, quod siquis vellet eum sequi, venderet omnia quæ haberet, & daret pauperibus, & tunc sequeretur eum infr. 19. & Mar. 10. & non solum omnia tradēda sunt pauperibus, antequam quis incipiat Christum sequi, sed etiam si adhuc manet in seculo, & habet voluntatem transeūdi ad religionem, & detinetur solum, vt disponat de possessionibus suis vendendo illas, & dando pauperibus, & si cito faceret, oporteret pro paruo precio vendere, & paruas dare eleemosynas, si autem per aliquantum tempus moraretur in seculo posset caute vendere, & multa pauperibus dare: melius est, quòd cito vendat, & pauca det pauperibus, vt cito ad religionem se transferat, quam vt maneat in seculo longiori tempore, & magnas det eleemosynas, sic dicit Hieronym. in epistola ad Paulinum exhortans eum, quòd cito abijciat curam rerum secularium a se non curando solicite vendere dicens: festina quæso, & hærentis in salo nauiculæ funem magis præcide, quam solue, id est, cito fac ad modum illorum qui volunt soluere funem nauis, quando adhæret salo, id est, arenæ, nam quia periculū est morari diu soluendo est securius rumpere funem præscindēdo, quam morari soluēdo, licet qui præscindit perdit funem, ita licet res pereant, vel diminuantur precia earum vendendo eas subito, melius est rumpere cito vendendo, quā morari longius in seculo ad caute vendendum, quod est quasi soluere, quia sit sine damno funis etiam dicit, quòd repugnat aliqualiter desiderio perfectionis ad quam aliquis anhelat intrando religionem velle vendere multum caute, & solicite res, vt nihil pereat de precio, cum ait, nemo renunciaturus seculo potest bene vendere, quæ contempsit, vt venderet. Et quia diceret aliquis, quod ista solicita venditio non sit ad hoc, quòd vēdens consequatur inde aliquod lucrum, sed ad hoc, quòd pauperes Christi magis alantur, quod pertinet ad charitatem, scilicet habere curam de egenis, tollit istam responsionem ibi Hieronym. dicens, nisi tu semper recrastinans, & diem de die trahens caute, & pedetentim tuas possessiunculas vendideris, non habet Christus vnde alat pauperes suos? quasi dicat habet, & ideo nō oportet habere istam solicitudinem, & quia aliquis dice-

F ret, quòd melius est morari diutius vendēdo, vt plura precia dentur pauperibus, quia sic magis merebitur vendens cum faciat maiores eleemosynas: hanc responsionem excludit Hieronym. dicens, quòd magis non mereatur licet plura dét, quia magnitudo meriti non attenditur ex magnitudine rei datæ, sed ex volūtate, & etiam ex habitudine eorum, quæ remanent ipsi danti, quia non dicitur aliquis, vel magis, vel minus liberalis, secundum quòd plura, vel pauciora dat, sed inquātum ex pluribus, vel paucioribus, vt dicitur 4. Ethico. cap. 1. scilicet secundum substantiam vtique liberalitas dicitur non enim in multitudine datorum, quòd liberale, id est, liberalitas consistit, sed in dantis habitu: hæc autem est, quòd secundum substantiam dat: nihil autem prohibet liberaliorem esse minora dantem si a minoribus det, sic liberalior est habens solum viginti denarios, & decem donans, quam habens decem millia, & donans mille, sic patet de vidua, quæ dedit duo æra minuta. Luc. 21. & Christus dixit eam obtulisse plus omnibus, & causam subdidit, quia reliqui obtulerunt de eo, quòd eis supererat, ista autem quidquid habuit totum dedit cum ergo aliquis volens intrare religionē omnia, quæ habet det, quòd illa vendantur maiori, & minori precio nihil differt, quantū ad animū suum, quia ipse æqualia dat siue magno pretio, siue vili vendantur, etiam quia iste tradit seipsum, quòd ergo res parum, aut multum valeant, nullam habet vel paucā differentiam in ratione meriti, postquam aliquis seipsum dat, quia magis est dare seipsum, quam dare totum mundum reseruando seipsum sibi, & hanc rationem tangit ibi Hier. dicens totum Deo dedit qui seipsum obtulit: Apostoli nauem tantum, & retia reliquerunt, vidua duo æra mittit in gazophilarium domini, & præfertur Crœsi diuitijs.

H Alia etiam ratio est, quia magnitudo meriti in actu consideratur ex habitudine voluntatis, cum tamen quis tanto feruore ad perfectionem anhelat, quòd non curat de rebus istis an bene, vel male vendantur, sed quomodocūque dat eas pauperibus, habet actum voluntatis perfectiorē, quam ille qui ad perfectionem anhelans potest se cōtinere, vt circa venditionem istarum rerum secularium solicite se habere possit, quia non videtur iste tantum feruorem deuotionis habere, sicut ille qui spretis omnibus cito intrare vult, nam pertinet ad perfectionem transeuntium ad Christum contemnere omnia, & tamen iste contemnit funditus, qui præ desiderio perfectionis ad quam tendit nō curat an istæ bene, vel male vendantur, qui autem solicite vendere vult licet contemnat eo, quòd propter Christum vult desinere totum, quod habet possidere, non tamen ita funditus contemnit cum adhuc ad illa aduertere possit, & precia rerum minutatim computare, istam rationem tangit Hieronym. dicens, nemo renunciaturus seculo bene potest vendere, quæ contempsit, vt venderet.

I Alia etiā causa est, quia dato, quòd esset melius dare magna precia pauperibus in eleemosynam, quā parua, tamen illud quod meretur transiens cito ad religionē rebus male venditis est maius, quam illud, quod acquirit solicite vēdens, & manens longiori tempore in seculo, quia illo tempore quo manet in seculo si viueret in religione iuxta perfectionem religionis, acquireret multum de merito, quòd non acquirit viuens in seculo, & illud longe melius est, quā supererogatio eleemosynarum de rebus solicite venditis, melius est ergo male vendendo cito transire, quam bene vendendo diutius in seculo morari. Alia etiam causa est multū

K efficax, quia diabolus valde inuidet homini, quod assumit aliquod propositum excellentis vitæ, & ideo eū tunc maxime tentat, sicut dicitur Ecclesiastic. secundo, fili accedens ad Dei seruitutem, prępara animam tuam ad tentationem: conatur ergo diabolus auertere hominem ab isto proposito intrandi religionem, ideo si diu maneret quis in seculo, vt res suas venderet, postquam proposuerat religionem intrare, forte diabolus turbabit eum, & faciet, quòd non intret religionem, & perdet totum bonum, quod aggrediebatur propter partiam, & inutilem solicitudinem, & quia homini quotidie noua insurgunt, possent etiam multa accidere per quæ a suo proposito distraheretur, & sic non esset bonum manere diutius propter rem solicite vendere, quia si istud accideret non solum homo perderet bonum, quod aggrediebatur, sed etiam

forte

Notent monachi de proprietate eorum.

forte peccaret, & esset ingratus Deo, quia per culpã suam perijt in eo sanctum propositum, quod Deus sibi inspirauerat, ideo non est securum diu manere ad res vendendas solicite, vnde si quis firmiter deliberauit religionem intrare, & aliquæ possessiones suæ tenentur violenter ab alijs, vel quomodolibet contra ius, aut debentur sibi aliqua, & non potest ista recuperare, nisi prius iudicialiter contendat, potius debet permittere, quòd pereant illæ res, quam morari aliqualiter in seculo ad hoc, quòd ista recuperet, sic dicit Hieronym. ibidem: si habes in potestate rem tuam vende, si non habes projce, tollenti tunicam, & pallium relinquendum est, id est, si non habes rem tuam in potestate, sed alius eam possidet, & non potes habere, nisi iudicio contendas, projce, id est, permitte perire, vel habe pro derelicta.

Dicendum ergo, quòd quando quis de intrando religionem habet cogitationem, debet prius solicite considerare, & diu versari hoc in mente, vt videat an sibi expediat, & tamen si semel deliberauerit in animo suo mutare statum non debet morari, sic dicit Aristoteles, sexto Ethicorum, capitulo, quòd in consiliando diu manẽdum est, & tamen postquam aliquid semel deliberatum fuerit cito agendum est, scilicet, ne sequatur impedimentum aliquod, & ita fiet hic, & sic quòd res vendantur debite, vel pro precio vili non est multum aduertendum, nisi forte valde pauco tempore morandum esset ad ista agendum, & ille qui hoc ageret, esset ita firmatus in proposito, quòd non timeret impedimentum aliquod, tunc enim forte poterat esse melius morari aliquantulum ad ista disponendum, quam cito intrare ista quasi perdendo, & tamen semper est magis securum cito facere, quia qui putat se liberum esse ab impedimentis incidit faciliter in impedimenta, & ita qui statim mutare vult non debet facere eleemosynam per minutas distributiones, sed cito, & quasi simul totum dare debet. Si autem non vult mutare statum qui dat eleemosynam, regulariter eleemosyna non debet dari simul, sed per distributiones ad hoc, quòd multi pauperes ex ea possint sustentari, sic dicitur in alleg. c. non satis, siue c. dominus, scilicet, dominus non vult simul effundi opes, sed dispensari, id est, per multos diuidi, vel per multas vices etiam Ambrosius super Lucam dicit, & habetur 86. distinctione, cap. in singulis. misericordiæ ipsius pro possibilitate conditionis humanę mensura seruetur, vt non sibi vnusquisque totum corripiat, sed quòd habet cum paupere partiatur, id est, diuidat, & non det totum integrum, quòd est simul dare, hoc etiã significatur Isa. 58. f. frange esurienti panem tuũ, id est, non des totum, sed diuide: etiam 86. dist. cap. non licet, siue cap. pulchra. dicitur pulchra liberalitas est in ipso quoque pauperis dato mensuram tenere, vt abundes pluribus, & sic intẽtio dantis eleemosynam debet esse ad sufficiendum pauperibus, quanto pluribus potuerit, quod non fieret, si eleemosyna tota in vnum conferretur, vel simul daretur: hoc verum est, nisi quando occurrerit aliquis pauper cui prouideri non potest, nisi multa dando, velut si quis ad mortem iniuste tradatur qui liberari potest per pecuniam melius est dare quidquid daturi eramus per multos annos in eleemosynam, vt totum ille accipiat, vt per hoc a morte liberetur, & non solum est hoc melius, sed etiam est necessarium, quia si non liberamus eum a morte cum possumus per pecuniam liberare, grauiter peccamus, vt ait Ambr. & 86. distinct. cap. non satis, scilicet, si tempore periculi, quo rapitur ad mortem plus apud te pecunia tua valeat, quam vita morientium, non est leue peccatum, sic etiamsi Christianus captus ab infidelibus sit in periculo abnegandi fidem propter dura, quæ sustinet, nisi redimatur, melius est istum redimendo simul omnia expendere, quam per particulas distribuere; sic dicitur in alle. cap. non satis, si in casum ceciderit, aut captiuitatis suæ, aut suorum filiorum, aut calumniæ, & non adiuues non est leue peccatum, quando autem non imminet talis casus melius est multis pauperibus prouidere, quam totum vni dare, & sic regulariter melius est eleemosynam partiri, quam integram dare.

Ad primum dicendum, quòd illud intelligitur de mutantibus statum, scilicet, de transeuntibus ad discipulatum Christi: nam ibi non solum melius erat simul omnia dare, A quam per distributiones, sed etiam erat necessarium cum non liceret eis aliquid possidere, postquam ad Christum transirẽt, scilicet, nec aurum, nec argentum, nec duplicem tunicam, infra 10. & idem est de transeuntibus ad religionem, vt supra dictum est.

Ad secundum dicendum, quòd etiam intelligitur de mutantibus statum, quia Hieron. hortabatur ibi Paulinum ad se venire, vt teneret vitam monachalem, & patet, quia suadebat ei omnia vendere, etiam quia dixit nemo renunciaturus seculo bene potest vendere, quæ contempsit, vt venderet.

Ad tertium dicendum, quòd etiam nõ est verum, quòd simpliciter sit melius dare eleemosynam per multas distributiones, quam dare per integrum, quia interdum potest esse melius dare per integrum, sic patet in eis qui omnia B simul tradunt, & mutant statum, quia præter hoc, quòd est transire ad statum perfectiorem adhuc illa eleemosyna in se non est minoris meriti, quam si daretur per distributiones, sed potius asseritur esse maioris meriti, nec aliquis contrarium auderet dicere, cum Hieron. ostendat non esse melius manere diu vendendo solicite possessiones, & plura dando, quam cito vendendo pauciora dare, vt supra ostensum est: motiuum autem non est sufficiens, quia licet pluries quis eleemosynam det faciendo distributiones, non oportet, quòd illi actus omnes simul sint maioris meriti, quam vnus actus, quo omnia simul dentur: sic enim solet fieri in generatione habituum, quia habitus generatur ex pluribus actibus, & tamen interdum vnus actus perfectus sufficienter gignit habitum: ita quando aliquis dat omnia sua, vel magnam partem eorum poterit C iste actus esse tantæ perfectionis sicut si diuideret illam eleemosynam in mille partes quas diuersis temporibus daret: est enim meritum in eleemosyna ex magnitudine charitatis, & quantum ad hoc aliquis dans paruam eleemosynam potest mereri interdum plus, quam ille qui dat magnam licet ambo sint in charitate, & mereantur, istud autem per accidens est, & quantum ad hoc frustra est comparare eleemosynam magnam, vel paruam semel, vel pluries datam ad aliam eleemosynam, cum non possit dari aliqua certa regula circa hoc, quia totum est per accidens, comparando tamen eleemosynas inter se potest esse eleemosyna maior, vel minor ex habitudine dantis, id est, secundum quòd aliquis dat de pluribus, vel de paucioribus, & sic potest minor eleemosyna esse magis meritoria, quia datur de minoribus, id est, dans pauca habet, sic dicitur 4. D Ethicor. cap. 1. quòd nihil prohibet liberaliorem esse pauciora dantem si de paucioribus det, & quantum ad hoc satis potest dari regula, secundum proportionem facultatum ipsorum dantium, quæ sit maior, vel minor eleemosyna, licet non sit omnino præcisa, scilicet, quia non oportet, quòd pauper dans quartam partem bonorum suorum dicatur dare tantam eleemosynam, sicut si rex det quartam partem regni sui.

Alio modo potest considerari eleemosyna, prout respicit pauperem, scilicet, inquantum est ad subueniendum inopiæ eius, & tunc magnitudo eleemosynæ solum attenditur ex quantitate rei datæ, siue ergo quis dederit mille denarios simul, siue per mille vices, res in se æqualis est, & sic non est maior vna eleemosyna, quam alia.

Alio modo comparatur eleemosyna ad dantem, inquã- E tum danti graue est dare, quia inclinatur homo naturaliter ad retinendum, & recipiendum, & non dandum, ideo quanto homo fecerit magis cõtra voluntatem suam propter Deum magis meretur, grauius tamen est cuicunque homini dare mille denarios simul, quam dare per mille vices, quia tunc nihil videtur sibi dare & æquiori animo tolerat etiamsi sit auarus, ideo ex hac parte maior est eleemosyna simul data, quam per distributiones erogata.

Apparet ergo ex hoc, quòd non potest colligi aliquid certum per quod dicatur esse magis meritoria eleemosyna, quæ datur per distributiones, quam quę tota simul datur, licet verum sit, quòd regulariter vtilius est ad sustentationem pauperum eleemosynam diuidere, quam totam rem simul dare, & ideo regulariter sic dãda est: motiuum tamen de pluribus dationibus, quòd sint magis meritoriæ non tenet. Simile autem solet quæri de peccantibus, vt si

quis

quis furatus eſt ſemel mille denarios, & alius per decem vices furatus eſt totidem, ſcilicet, qualibet vice centum, quis grauius peccat.

Dicendum, quòd ſi conſideretur peccatum iſtud ſecundum legem humanam, grauius valde peccat qui furatus eſt decies, quàm qui ſemel, etiamſi ſemel furatus eſſet decem millia, & decies ſolum furatus fuiſſet mille, quia grauitas in peccato furti ſecundum legem humanam non iudicatur ex magnitudine rei, nam ſi quis furatus eſt ſemel mille, & alius ſemel duo millia, non iudicatur vnus peccaſſe magis, quam alius, licet teneatur vnus reſtituere plura, quam alius, ſed grauitas in furto iudicatur ex alijs circunſtantijs, ſcilicet, ex loco, & tempore, & modo. Nam grauius peccat qui furatur inuadens hominem, quàm qui occulte furatur, & grauius peccat nocturnus depopulator agrorum, quam qui per diem aliquid tollit, vnde isti non gaudent immunitate eccleſiæ, extra de immun. eccle. cap. inter alia etiam ſi quis furetur de ærario publico, vel de eccleſia, magis peccare iudicatur, quam ſi furetur de loco priuato, & qui furatur pauca de talibus locis iudicatur grauius peccare, quam qui de alijs multa furatur; ideo magnitudo peccati in furto non conſiſtit principaliter ex magnitudine rei ablatæ: magis ergo peccabit qui furatus eſt mille per decem vices, quam qui ſemel, quia poteſt eſſe, quòd non magis iudicetur ex lege humana peccare furando mille, quam furando centum, & tamen furando decies ſunt decem crimina furti, furando ſemel eſt vnicum, ideo non poteſt dubitari quin ſit grauius furari decies etiam quia ſecundum leges humanas ſolitum eſt pro primis furtis non imponere pœnam mortis, & ſi iteretur furtum morte punitur, ideo non attenditur magnitudo aliqua furti ex pecunia quantum eſt ad magnitudinem criminis, bene tamen ad damnum, & reſtitutionem. Si conſideretur ſecundum Deum aliqualiter magis aduertitur ad magnitudinem rei ablatæ, vt ſit grauius peccatum, quia voluntas magis deordinatur furando multa, quam pauca, & tamen etiam eſt maius peccatum, quantum ad Deum decies furari mille, quam ſemel furari mille, quia ſunt ibi decem peccata, & hic vnum; non eſt tamen ſic in benefaciendo, quia ſiue ſecundum humanam conſuetudinem, ſiue ſecundum Deum quis donet alicui mille in vna vice, ſiue donet mille in decem vicibus qualibet vice centum, non reputatur magna differentia in hoc beneficio, immo communiter reputatur maius dare ſemel mille, quam dare mille in decem vicibus, quia maiorem vtilitatem conſequitur ex beneficio, qui ſimul accipit mille, quam qui per partes; non eſt autem eadem ratio in peccato, & cauſa eſt, quia bonum fit ex cauſa integra, malum autem ex defectibus ſingularibus, vt colligitur 2. Eth. qui ergo pluries circa furtum peccat, magis peccat, qui tamen pluries ad beneficium peccat, non oportet, quòd dicatur dare maius beneficium.

Quid melius ſit dare magnam eleemoſynam, vel paruam pauperi. Et quod melius eſt eleemoſynam inter plures diuidere, quam ſimul vni dare.

Quæſt. LXXI.

QVæretur de eleemoſyna quantum ad pauperem, an ſit melius dare magnam eleemoſynam pauperi, vel paruam.

Dicendum, quòd determinatio iſtius dubij dependet aliquo modo a præcedenti, ſcilicet, an ſit melius dare eleemoſynam ſimul vel per multas vices; & dicendum, quòd aut pauper habet ſpecialem neceſſitatem in qua indiget certa pecunia, qua non data non ſubuenitur ſibi, aut non habet ſpecialem neceſſitatem, ſed communem, quæ eſt deficere in neceſſarijs ad vitam. Si primo modo bonum eſt dare magnam eleemoſynam, ſecundum quantitatem indigentiæ pauperis, & melius ſic dare, quam in multos diuidere pauperes, vt ſi quis ſit captus ab infidelibus, & nemo aduertat ad redemptionem illius, melius eſt dare pecuniam ſufficientem ad redemptionem, ita quòd ille redimatur, quam diuidere illam in multos pauperes nullum redimendo, niſi etiam illi, aut aliqui eorum eſſent in extrema neceſſitate, & per hoc eis ſubueniretur: ſic etiamſi

F quis ducebatur ad mortem, & poterat per pecuniam liberari ab iniuſta morte melius eſt pecuniam ſufficientem ad liberationem ſimul pro illo dare, quam diuidere in pauperes multos, de his duobus caſibus patet 86. diſtinct. cap. non ſatis, ſi autem non habebat iſte neceſſitatem ſpecialem, ſed ſolum, quod erat pauper deficiens in neceſſarijs ad vitam, melius eſt diuidere eleemoſynam per multos pauperes, quam dare iſti totam liberando eum totaliter a paupertate, ita vt iam non cogatur mendicare: ratio huius eſt, quia eleemoſyna datur propter indigentiam, & ceteris paribus ſemper eſt dandum magis indigenti, eſt tamen maior indigentia, quòd alij pauperes recipiant partem ſuſtentationis, quam quòd vnus recipiat integram ſuſtentationem, ideo melius eſt diuidere inter multos, quam

G dare vni, & patet, quia ſi ſint multi pauperes quorum quilibet ſolum habet centum denarios, & per hoc non habent neceſſaria ad vitam, ſed coguntur mendicare, & ſit alius pauper habens ducentos denarios, qui etiam per hoc non habet ſufficientia ad vitam, ſed mendicare cogitur: manifeſtum eſt, quòd magis indiget vno denario pauper qui habet centum, quam qui habet ducentos, ſicut ergo melius eſt dare vnum denarium pauperi habenti centum, quam habenti ducentos, quia magis indiget, ita melius eſt ſi omnes æqualiter indigerent. vel quaſi diuidere inter omnes quam ſimul vni dare mille denarios, quia per hoc damus minus indigenti, quia efficitur iſte minus indigens, quam quilibet illorum: melius ergo eſt eleemoſynam diuidere, vt proficiat pluribus, quam alterum eorum totaliter liberare a paupertate, ſi quis autem poſſet, ita prouide-

H re vni pauperi, quòd eum liberaret a paupertate, & etiam ceteris prouideret de neceſſarijs, bonum eſſet largam eleemoſynam facere, quia tamen pauperes multi ſunt, & nemo eſt qui poſſit omnibus prouidere, melius eſt diuidere inter multos, quam vni dare omnia, liberando eum a paupertate, quia hoc iam eſſet magis donare, quam eleemoſynam dare, quæ ſolum reſpicit indigentiam, & ob hoc vna conditio eleemoſynæ eſt modus, vt dicit Ambroſ. 86. diſtinct. cap. non ſatis, ſiue cap. dominus, ſcilicet, dominus non vult ſimul effundi opes, ſed diſpenſari, id eſt, non vult omnia ſimul dari vni, ſed diuidi inter multos, & ibidem in cap. pulchra, dicitur pulchra liberalitas eſt in ipſo quoque pauperis dato mẽſuram tenere, vt abundes pluribus, id eſt, dare cuilibet paucum, vt poſſimus dare multis, & ibidem in capit. in ſingulis dicitur miſericordiæ menſura

I ſeruetur, vt non ſibi vnuſquiſque totum corripiat, ſed quòd habet cum paupere partiatur, id eſt, non accipiat vnus pauper, quidquid habemus, ſed partiamur illud, & ſic poſſit dari multis; vnde non ſolum pauperibus, ſed nec etiam ipſi eccleſiæ eleemoſyna magna danda eſt, ſed moderata ſi poterat per illam ſuccurri multis pauperibus, ibidem in cap. pulchra, ſcilicet, quidquid ex affectu puro promittitur hoc eſt decorum non ſuperfluas ædificationes aggredi, nec prætermittere neceſſarias, & maxime ſacerdotibus hoc conuenit ornare Dei templum honore congruo, etiam vt cultu aula Dei reſplẽdeat impenſas minimas frequentare, & dicitur ibi de eleemoſynis pauperum quãtum oporteat largiri peregrinis non ſuperfluas, ſed competentes, ſcilicet, eleemoſynas, & hoc eſt, quia quanto minora ſunt, quæ ſpargimus, tanto plures ſuſcipientes erunt, vt in authent de conſuli. §. ſi autem coll. 4. & ob hoc non debe-

K mus dare pauperibus cibos delicatos, & ſumptuoſos, ſed groſſos, & parui valoris, vt innuit Aug. lib. de verbis domi. & 41. diſt. cap. non cogantur, ſcilicet, non cogantur diuites pauperum cibis vti, & poſtea dicitur, vtantur ex conſuetudine ſuperfluis dent inopibus neceſſaria, vtantur precioſis dent pauperibus vilia, & ſi quis vult dare pauperibus cibos delicatos peccat ex hoc, quia illi ſunt ſumptuoſi, & de ſumptibus vnius pauperis in cibis delicatis ſuſtentatentur plures pauperes in cibis groſſis, vnde Auguſt. ponit inter peccata venialia, ſi quis pauperibus eſurientibus nimium deliucioſa, vel ſumptuoſa conuiuia præparauerit, 25. diſt. c. criminis, & hoc verum eſt, niſi ſint pauperes ægri, quia ægritudo exigit delicatam ſuſtentationem.

An

An eleemosynæ sint largè dandæ. Et quid duobus modis dicitur larga. *Quæst.* LXXII.

QVAERETVR an eleemosynæ sint dandę largę. Dicunt quidam, q non, quia dicit Amb.86.di.c. non satis, opes debere dispensari, & non effundi, & tamen dandæ eleemosynas largas effunduntur.

Item 2.Corint.8.dicit Apostolus de eleemosyna; nō; vt alijs sit remissio, vobis autem tribulatio, idest non sit vestra eleemosyna tanta, quòd ex eius abundantia possint alij viuere remisse, idest delicate, vel curiose, & vos tribulemini subtrahendo vobis multa, & tamē eleemosynis largis hoc fit, ergo non est danda eleemosyna larga. Alij dicunt, q debet larga eleemosyna fieri, quia dicitur Tob.4. si multum tibi fuerit abundanter tribue, etiam quia videmus in sacra Scriptura laudari eos, qui largissimas eleemosynas fecerūt sicut laudatur Seleuchus rex, qui dabat omnes sumptus necessarios pro sacrificijs templi domini de redditibus suis 2.Machabęorum 3.& Darius eodem modo laudatur, quia similiter dabat 1.Esdræ 6.& Dauid, qui ædificando tēplo omnes expensas præparauit 1.Paralip.22. laudatur etiam sic Salomon, & alij Reges qui fecerunt eleemosynas magnas laudantur Eccles.47.& 49.

Item Apostolus dicit 2.ad Corint.loquens de eleemosyna, qui parce seminat, parce metet, qui in benedictionibus seminat, idest abundat, de benedictionibus metet.i.habebit abundantem retributionem: nam benedictio in sacra Scriptura semper significat abūdantiam, etiam dicitur ibi præparent repromissam benedictionem, sic quasi benedictionem, & non quasi auarinam, & loquitur de eleemosyna, quæ erat danda sanctis manentibus in Ierusalem, ergo hortatur dare eleemosynam abundantem, & non paruam sicut pertinet ad auaros.

Item debemus dare eleemosynam quantum possumus & etiam interdū plus, quam possimus, ergo danda est eleemosyna abundanter hoc dicit Amb.lib.de offic.& 86 dist. c.non satis, siue c.compatiamur, scilicet compatiamur itaque alienis peccatis, vel calamitatibus, necessitates aliorū quantum possumus iuuemus, & plus interdum, quam possumus.

Dicendum est, q eleemosynæ dandæ sunt largæ, quia hoc pertinet ad liberalitatis opus, & tamen liberalitas laudabilis est, ideo liberaliter agere est laudabile, & sic Aug. super Epistolam ad Corin.& 25.di.c. criminis dicit, quòd peccata per largas eleemosynas tolluntur, & loquitur de eleemosynis, vt sunt satisfactoriæ pro peccatis præteritis, est tamen sciendum, quòd abundantia in eleemosyna, vel largitas potest considerari ex parte dantis, & ex parte recipientis: ex parte dantis est larga eleemosyna, quando quis dat tantum, quantum sibi decens est dare, & tunc, vel iste vult statum mutare vel non, si vult mutare, potest simpliciter eleemosynas largas facere, quia quidquid dederit, est conuenienter datum, & nihil est superabūdans cum oporteat omnia dari, quando status mutatur, vt dicitur 86. distin.cap.non satis, si autem status non mutatur, tunc est habenda proportio ad facultates, & statum dantis, quia debet dare illud, quòd respectu eius sit sufficiens, sed non excedens, quia non est tanta eleemosyna, quòd quis tāta mē dicanti tribuat, quòd ipse mēdicare cogatur si statum mutare non intendebat, etiam quia per hoc contemneret quis familiam suam subtrahendo necessaria suis, vt erogaret eleemosynas alienis, & tamen hic turbatur ordo charitatis, quia magis tenetur quis prouidere suis, quam extraneis ceteris paribus primo ad Timo. 5. qui suorum maxime domesticorum curam non habet fidem negauit, & infideli deterior est, quod autem quis det eleemosynam secundū statum suum non solum quantum tenetur, sed etiam plus subtrahendo sibi aliquid de eo, quod est necessarium, dum tamen non oporteat mutari conditionem status, nec subtrahi necessaria familiæ laudabile est, & sic Christus laudauit viduam pauperem, quia de eo, quod ei deerat omnem victum quem habuit misit in gazophilatium, & sic subtraxit sibi aliquid de necessario, non tamen simpliciter dedit omnia, ita vt ipsa cogeretur mendicare, sed dedit aliquid de eo, quod erat sibi necessarium secundum conditio-

A nē sui status. Ex parte recipientis dicitur eleemosyna abundans, vel larga dupliciter. Vno modo, quia supplet sufficiēter eius indigentiam, & sic laudabile est eleemosynam dare abundanter. Sciendum tamen, quòd aut pauper est in extrema necessitate, aut non, si in extrema, est sibi dandum omne illud quo indiget ad hoc, quòd liberetur de illa necessitate, & tunc non vocatur eleemosyna superabundās, etiam si quis dederit totum quod habet quousque sufficiat ad liberandum pauperem de extrema necessitate, vt si iniustè trahatur ad mortem solum, vt extorqueatur pecunia ab eo, quam ille non habet, tenemur dare ad liberationem illius etiam si oporteat dare quidquid habemus, si putamus illum posse liberari per pecuniā, quia alias graue peccatum est, quia magis pecuniam appreciamur, quam vitā iusti.86.distin.capit.non satis, scilicet si tempore periculi,

B quo rapitur ad mortem, plus apud te pecunia tua valeat, quam vita morientiū, non leue peccatum est si non sit extrema necessitas, licet sit laudabile totam pauperis indigentiam tollere: melius tamen est diuidere eleemosynam in plures, vt pro quotidiano victu habeant, & maneāt adhuc mendicantes, quam dare vni totum, vt liberemus eum totaliter a paupertate, ne vltra mendicare cogatur, vt ostensum est præcedenti q. Alio modo dicitur eleemosyna larga, idest superabundans ad indigentiam pauperis, scilicet quia non solum liberat eum a paupertate, sed etiam diuitem facit, & hoc non est laudabile, & etiam dare sibi, vt libereretur a paupertate licet non sit diues non est tam laudabile, sicut dare multis indigentibus tollendo multas necessitates, & sic dicitur 1.Corint.13.si distribuero in cibos pauperum, idest si diuisero substantiam meam in plures par-

C tes pro cibis pauperum, vbi dicit gloss. per hoc eleemosynæ cautela docetur, vt non vni, sed pluribus detur, vt pluribus prosit.

Ad primum dicendum, q illa auctoritas Ambrosij intelligitur de abundantia ex parte dantis, & non ex parte recipientis, scilicet quia dicit, quòd Deus non vult effundi opes, sed dispensari, nisi quis vel let mutare statū, vt Eliseus, qui occidit boues, & fecit conuiuium: nam etiam mutans statum potest facere respectu pauperum non largam eleemosynam, vt si in inter multos distribuat, & tamen respectu sui ipsius largissimā, quia quidquid habet tribuit, sed dicitur, q non debent effundi opes, s. quòd non det quis vltra conditionem status sui eleemosynam, siue vni, siue multis det: dum tamen seipsum depauperet, nisi statum mutare velit. Ad secundum dicendum, q in auctoritate Beati Pau-

D li significatur excessus tam ex parte dantis, quam ex parte accipientis: patet de accipiente, quia dicitur non, vt alijs sit remissio, i.non sit tanta eleemosyna vestra, q accipiētes eā possint viuere remisse, & delitiose, & non oporteat eos iā laborare, nec solicitos esse de illa re habentes omnia sibi sufficientia, & talis eleemosyna non est danda vni, vt sic abundet, sed in plures dandenda est: tamen in hoc habenda est discretio propter diuersas cōditiones pauperū, quia quidam nutriti prius in delectationibus indigent magis delicatis cibis, & vestibus, sicut nobiles qui in paupertatem inciderunt: alij quam propter ægritudinem magis delicatis foueri debent: ideo Ambrosi.86.di.c.non satis siue c.cōsideranda.dicit, consideranda est in largiendo ætas atque debilitas nonnunquam etiam verecundia quæ ingenuos prodit natales: aut si quis ex diuitijs in egestatem cecidit si

E ne vitio suo: ostenditur etiam superabundantia ex parte dātis, scilicet, quia dat vltra conditionem status sui inquantum dicitur, vobis autem tribulatio, idest vos tribulemini subtrahendo vobis necessaria, vt alijs eleemosynam detis; non est tamē putandum, q Apostolus hoc prohibeat, quia etiam dare de necessarijs secūdum statum nostrum est laudabile licet non sit necessarium, quia virtuosus de bonis tēporalibus plura dat alijs, quam pro se accipiat, vt dicitur 9.Ethi. de operationibus autem virtutum econtrario, vnde dicit gl.in allegato verbo Apostoli: nō hoc ideo dicit, quin melius esset abundanter dare, sed de infirmis timet, quos sic dare monet, vt egestatem non patiantur.

Ad primum pro parte contraria dicendum, quòd suademus abundanter tribuere eleemosynam prout illa abundantia non superabundat ad conditionem dantis, nec ad conditionem accipientis, vnde dicitur si multum tibi fuerit

sit abundanter tribue, si exiguum fuerit, etiam exiguum libenter impartiri stude, idest aliter de multa substantia, & aliter de parua datur eleemosyna, & hoc est commensurate dare, & talis largitas eleemosynæ pertinet ad liberalitatem, & laudatur.

Sed obijcietur, quia vidua a Christo laudata est, illa tamen dedit quidquid habuit, quia dicitur hoc autem ex eo, ꝙ deest illi omnem victum suum quem habuit misit. Dicendum, ꝙ vidua non dedit simpliciter quidquid habebat, quia tunc oportuisset, etiam vestes dare, nec Christus hoc dicit, sed solum, ꝙ dedit omnem victum, idest id ꝙ pertinebat ad cibum, & debet intelligi, ꝙ dedit id, quod erat sibi necessarium secundum statum suum licet illo dato posset adhuc viuere licet strictius, quam prius, & forte vidua illa non habebat aliam pecuniam, nisi illa duo æra, quæ obtulit, & quia victus datur pro pecunia dicitur dedisse totum victum suum, idest totam pecuniam, quam habebat ad victũ, & hoc laudabile erat, quia erat quędam perfectio ita, ꝙ aliqua die vidua illa propter subtractionem illorũ duorum minutorum stricte viueret magis, quam solebat, licet manibus suis posset postea prouidere, & est regula, quòd quando quis potest in breui resarcire damnum, quòd recipit dando eleemosynam superabundanter potest dari laudabiliter eleemosyna, etiam vltra cõditionem status ipsius dantis, & est laudabile, quia est supererogationis opus, vt ostensum est supra q. 35. Cum autem dicitur de regibus, qui dederunt largas eleemosynas dicendum, quod illę erant mensuratæ, quia non erant supra conditionem status dantis, quia reges possunt magna dare non diminuto, nec mutato statu regio, etiam dabant iuxta indigentiam recipientis, quia prouidebant templo de omnibus sumptibus sacrificiorum.

Ad secundum dicendum, ꝙ dicitur aliquis dare quantum potest. s. quantum potest secundum conditionem status, & ita qui dat commensurate habita ratione ne egeat, & vt non mutare cogatur statum: dicitur dare quantum potest, vel dicitur dare quantum potest idest quantum tenetur ex præcepto dare: sic exponitur in glo. 86. dist. c. non satis: siue c. compatiamur, & ita dicitur 82. distinct. cap. episcopus, ꝙ episcopus debet largiri victum, & vestitum infirmis, & pauperibus quantum sibi possibile fuerit idest quãtum obligatur, vel quantum potest seruata decentia status quia non licet ei dare quidquid habet, ita vt nihil sibi maneat, quia etiam in hoc ecclesiæ præiudicaret, dicitur autẽ quis dare magis, quam potest quando dat aliquid de necessario sibi secundum conditionem sui status, ꝙ nõ potest dare quin lędatur status, vel minuatur, & quia non tenetur quis dare de eis, quæ sunt necessaria sibi secundum cõditionem status sui, & sine quibus non potest manere status, nisi sit pauper in extrema necessitate dando de istis sine extrema necessitate dat homo plus quam potest. realiter tamen nemo dat plus quam potest, quia esset hoc impossibile, & si intelligatur plus quam potest scilicet de iure, non est bonus sensus, quia qui dat, ꝙ non potest de iure peccat, & tamen Amb. hortatur nos dare interdum plus quã possumus, aliter potest intelligi plus quam possumus, s. sine scandalo, quia illud dicitur quis posse, ꝙ sine scandalo aliorum facere potest, &c. tamen interdum propter aliquorum necessitatem debemus dare eleemosynam etiam si quidam de hoc scandalizentur, &c. iste est verus sensus, quia beatus Ambrosi. interdum propter pauperum necessitatem vendidit vasa sacra, vt eis subueniret, & hortatur ita faciendum esse li. c. & 12. q. 2. c. aurum: scandalizabantur tamen quidam videntes Ambrosium ista dare, &c. calumniabantur ei, patet ꝙ hoc intendat, quia dicit ibi litera; necessitates aliorum quantum possumus iuuemus, &c. plus quam possumus interdum: melius est enim pro misericordia inuidiam perpeti, & causas præstare, quam prætendere in clementiam, & sequitur: nos aliquando in inuidiam incidimus, quòd confregimus vasa mystica, vt captiuos redimeremus, & sic iste est sensus licet gloss. ibi intelligat de illis, quæ dantur subtrahendo nobis ipsis necessaria, dare autem cum scandalo aliorum non est faciendum, nisi in magna necessitate, & ita erat redemptio captiuorum.

Ad tertium dicẽdum, ꝙ Apostolus hortatur dare elee-

F mosynam, tamquam benedictionem, idest abundantiam, & non tanquam auaritiam scilicet, ꝙ secundum statum suum Corinthij darent liberaliter ad subueniendum indigentiæ sanctorum, non tamen intendebat, ꝙ darent supra statum suum seipsos grauando, cum potius ipse dixerit cõtrarium, secunda Cor. 8. scilicet non vt alijs sit remissio vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate idest moderate scilicet vt nec vos tribulemini subtrahendo vobis necessaria, nec ipsi superabundent percipiendo plus quam indigent, sed ex æqualitate idest ꝙ vos detis quantum potestis sine afflictione, et illi accipiant illud solum, ꝙ est necessarium ad aliqualiter releuandum indigentiam.

Aliter potest intelligi, ꝙ Apostolus non suadet per hoc dare paucum, vel multum, sed solum dare ex bono corde, nam ad auaros pertinet dare cum tristitia quandocunque
G dederint, quia agunt contra inclinationem sui habitus; liberalis autem gaudet dando, nam non est liberalis, qui non gaudet in operibus liberalitatis. 2. Ethic. hoc autem volebat Apostolus scilicet ꝙ Corinthij darent istam eleemosynam corde, & vultu hilari, sicut dicitur eo. c. vnusquisque prout destinauit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate, hilarem datorem diligit Deus, & sic dicit, ꝙ darent istam eleemosynam, quasi benedictionem, & nõ quasi auaritiam idest darent vultu hilari, sicut liberales, et non vultu tristi, sicut auari.

An clerici teneantur dare eleemosynas. Vbi etiam exponitur, quibus potius pertineat prædicare clericisne, an monachis. Quæst. LXXIII.

H QVÆRETVR nunc de eleemosynis clericorum. Dicendum ꝙ eleemosynam dare pertinet ad omnes homines, nam singulæ dignitates, vel status habent proprias virtutes. quia aliæ sunt virtutes clericorum, & alię laicorum, & aliæ prælatorum, & aliæ subditorum, vnde dicitur 1. Poli. circa finem 8. cap. scilicet ꝙ non est eadem virtus boni hõis, & boni ciuis, sed alia, & alia. Nam ad esse bonũ hominem requiritur omnis virtus, quæ dirigit actus humanos, ad esse autem bonum ciuem solum requiritur iustitia, quia ciuis dicit communicationem, & est ad alterum, sola autem iustitia est, quæ dirigit hominem ad alterum quantum ad communicationem necessariam, vnde licet ceteræ virtutes sint bonæ vbicunq; sint, non sunt tamẽ necessariæ ad esse bonum ciuem, sed sunt necessariæ ad esse bonum hominem, & ita de singulis differẽtijs statuum: misericordia autem est, quæ omnibus hominibus conuenit:
I omnes enim misereri, & eleemosynam dare debent, sic dicit Amb. super Luc. & 86. distin. cap. in singulis, scilicet sed hæc, & alia officiorum præcepta propria sunt singulorum, misericordiæ communis est vsus, ideo commune præceptũ est omnibus officijs omnibus ætatibus necessaria, non publicanus, non miles excipitur, non agricola, non vrbanus, diues, et pauperes omnes in commune admonentur, vt cõferant non habenti, licet tamen omnibus hominibus sit cõmunis misericordia, et eleemosyna, clericis tamen est magis necessaria, quam ceteris. Primo ex natura status, quia illud est generale, ꝙ habens excellentiorem statum, debet habere omnes virtutes in gradu excellentiori, sicut viri Heroici in qualibet virtute habent excellentiam super ceteros homines, quia habent virtutes modo diuino, vt patet 7.
K Ethic. c. 1. sic etiã magnanimi habent omnes virtutes quas habent ceteri, et tamen in qualibet earum habent vnã magnitudinem, vel excellentiam, quam non habent ceteri 4. Ethic. c. 9. et ita est in Ecclesia de prælatis, et viris religiosis respectu ceterorum, quia perfectiores debent esse, vnde ad ipsos pertinet conseruatio consiliorum, et tamen sicut se habent prælati, et religiosi ad ceteros clericos, ita se debent habere clerici ad laicos, s. quod excedant eos in gradu virtutis, sic dicit Greg. et habetur 5. dist. cap. denique, s. clerici, sicut loco laicos, ita religione præcellere debent, vnde pro magno opprobrio habetur, ꝙ nõ sint meliores sacerdotes, quam laici, sicut dicitur Oseæ 4. et erit sacerdos sicut, &c. populus: nam tantum debent differre, quòd populus vocatur asina, et sacerdos vocatur propheta, et si fuerint ęquales laici, et clerici in virtute, vel laici excesserint clericos, dicitur asinam corrigere prophetam extra de hæretic. c. cum ex

iniun-

imundo: sicut ergo in omnibus virtutibus clericus laicum excedere debet, ita & in eleemosynæ largitione excedere debet. Secundo propter exemplum, quia clerici tenentur præstare laicis exemplum bene viuendi, quia sunt eorum prælati, vnde vocantur lux eorum, & lucerna præced. cap. vos estis lux mundi. Et etiam dicitur, sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant bona opera vestra, & glo. pa. ve. non possunt tamen clerici esse lux laicorum nisi excellant eos in gradu virtutis, sicut lux excellit ea, quæ illuminat, aliàs non magis esset clericus lux, quam laicus, ideo tenetur clericus excedere laicum, & maxime in illis operibus, quæ possunt venire in publicum, cum Christus dicat luceat lux vestra coram hominibus, vt videant bona opera vestra, opera autem, quæ maxime possunt exterius apparere sunt eleemosynæ, quia sunt ad alterum, ideo potissime in eleemosynis dandis debet excedere clericus lai- B cum, quòd autem dicitur teneri clericos excedere laicos in gradu virtutis debet intelligi laicos, i. laicalem conuersationem, vel statum, quia si aliqui laici volunt viuere vita perfecta per obseruationem consiliorum non tenentur clerici excedere eos, nec esse æquales illis in gradu virtutis, habet autem laicalis status virtutis gradum, & viuendi normam sibi competentem, quam tenetur quilibet laicus seruare ad hoc, quòd sit bonus etiam non habendo aliquã specialem professionem, & iste modus virtutis, & vitæ cõueniens laicis est minor, quam modus impositus clericis, ideo tenentur clerici ex necessitate præcepti excedere virtutem laicalem in gradu. Tertio apparet hoc ex conditione officij prædicandi, quia clerici, & maxime sacerdotes tenentur prædicare populo veritatẽ fidei, & rectitudinem morum Malach. 2. labia sacerdotis custodient scientiam, C & legem ex ore eius exquirent, & Aggæi 2. dicitur interroga sacerdotes legem: debent ergo clerici prædicare omnia opera bona, & præcipue opera misericordiæ, de quibus Christus a nobis rationem exiget in iudicio inf. 25. oportet ergo quòd ipsi specialiter vacent operibus misericordiæ, quia aliàs confunderentur, & nemo audiret verbum eorum ad Rom. 2. qui prædicas non furandum, & furaris: qui dicis non mœchandum, & mœcharis, & sic dicitur 42. dist. c. 1. quòd sacerdos primo a seipso, & a domestica sua Ecclesia debet exigere, quòd postea populo imperat necesse est, vt pauperes hospitio recipiat quoad hospitalitatem facilius suo exemplo subditos attrahat: aliàs enim contemneretur valde prædicatio, si prædicator alia in verbo, & alia in opere exempla mostraret, vt ait Hieronym. super Mich. & 35. dist. cap. Ecclesiæ principes, annon confusio, D & ignominia est Iesum crucifixum pauperem, & esurientem fartis, i. repletis prædicare corporibus, & ieiuniorum doctrinam rubentes buccas tumentiaque ora proferre? Quarto patet, quia clerici succedunt loco Apostolorum, & ideo tenentur facere opera eorum in alleg. c. Ecclesiæ principes, scilicet, si in Apostolorum loco sumus nõ solum sermones eorum imitemur, sed etiam conuersationem, & abstinentiam, & tamen conuersatio Apostolorum fuit supra cæteros homines pietatis operibus instare, ideo sic tenẽtur omnes clerici supra laicos. Quinto quia ad omnibus qui habent aliquam specialem professionem sanctitatis conuenit magis vacare eleemosynis, quam cæteris hominibus, & patet, quia viduæ in Ecclesia primitiua, quæ assumebantur ad quendam modum viuendi religiosum, sicut sunt nunc moniales, non permittebantur recipi ad illum E statum nisi eleemosynis prius vacassent ad Tim. 5. vidua eligatur, &c. si hospitio recepit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationem patientibus subministrauit: clerici tamen pertinent ad gradum excellentiorem, quam viduæ tunc pertinebant, vnde vocantur clerici a cleros, quòd est sors, id est, quia ad sortem Dei specialiter pertinent, vt ait Isid. 7. Ethym. & 21. dist. cap. cleros ergo a fortiori pertinet ad clericos dare eleemosynam, ista ratio inducitur 42. dist. c. 1. scilicet, a pietate quisquis alienus fuerit in sacerdotem ordinari non poterit: si enim vidua in Ecclesia recipi prohibetur, quæ pauperes non recepit hospitio, quę pedes sanctorum, id est, hospitum non lauit, multo magis sunt prohibendi a sacerdotio qui ab opere pietatis probantur alieni. Sexto quia ex conditione bonorum competit hoc clericis: nam clerici recipiunt bona ab Ecclesia, sed bona Ec-

A clesiarum ad pauperes pertinent: nam sicut de eleemosynis fidelium ita habentur, ita clerici de eis eleemosynam facere debent potius, quam laici qui non consequuntur bona ex eleemosynis, sed ex proprijs laboribus, & ideo bona clericorum non sunt sua, sed pauperum, & illis debent erogare, sic dicit Hiec. ad Damasum & 16. q. 1. capit. quoniam, scilicet, quoniam quidquid habent clerici pauperum est, & domus illorum omnibus debent esse communes, susceptioni peregrinorum, & hospitum inuigilare debent, id est, non solum recipere si venerint, sed etiam attenti esse ad hoc faciendum, quasi ex officio eis incumbat, quia hoc significat inuigilare, sic etiam dicit Amb. 23. q. 8. c. conuenior, scilicet, omnia, quę mea sunt, pauperum sunt. Septimo quia clericis specialiter competit hoc ex conditione status: nam licet misericordia sit communis virtus a B qua nullus excluditur, vt ait Amb. super Luc. & 86. dist. c. in singulis. specialiter tamen conuenit clericis, quia inter cæteras conditiones Episcoporum, & ordinandorum cæterorum posuit Apostolus specialiter, quòd oportebat esse hospitalem: per quòd intelligitur exhibitio cuiuscunque eleemosynæ 1. Tim. 3. & tamen, quando aliquid competit specialiter alicui ex conditione naturæ suæ specialius ei conuenit, & intensius, quam si competat communiter, vel per accidens, sicut esse calidum cõpetit igni per naturam, terræ autem, & lapidi competit per accidens, & inuenitur intensius, & inseparabilius calor in igne, quam in lapide, & terra ita cum clerici ex conditione status sui specialiter habeant, quòd debeant esse hospitales, intensius debent vacare, & inseparabilius hospitalitati, & omnibus misericordiæ operibus, quam laici, & est intelligendum, quòd C dare eleemosynam conuenit generaliter omnibus clericis cuiuscunque ordinis, & status sint, quòd innuit Hiero. 16. q. 1. c. quoniam, vbi non nominauit specialiter aliquem ordinem clericalem, sed generaliter clericos dicẽs, quidquid habent clerici pauperum est, & domus illorum communes omnibus esse debent, reperitur autem specialiter de diaconis, quòd debent eleemosynam dare, & quòd magis debent vacare eleemosynis, quam cantare in ecclesia, vt ait Greg. 92. dist. cap. in sancta, scilicet, exorta est consuetudo, vt in diaconatus ordine constituti cantores eligantur, quos ad prædicationis officium, & eleemosynarum studium vacare cõgruebat. Etiam officium distribuendi eleemosynam per Apostolos in ecclesia primitiua diaconis datum fuit: nam septem diaconi fuerunt instituti, qui prouiderent viduis, & alijs pauperibus in cibo. Act. 6. de pres- D biteris a fortiori intelligendum est, quod eleemosynæ debeant vacare, quia cum sint in gradu superiori magis ad eos, quam ad diaconos pertinebit exercere pietatis opus: ad Episcopos autem maxime pertinet eleemosynarum largitionem ipsi sint supremi in gradu Ecclesiastico, ideo specialiter Apostolus Episcopos hortatur ad eleemosynam dandam 1. ad Tim. 4. exerce te ipsum ad pietatem: pietas enim ad omnia vtilis est: erat autem Timotheus Episcopus cui ista Apostolus dicebat: est autem tam necessaria elargitio eleemosynarum in Episcopo, quòd nisi eleemosynis vacauerit saltem Episcopi nomen habere non potest, vt ait Greg. 86. dist. cap. fratrem nostrum, scilicet, non sibi credat lectionem solam, & orationem sufficere, vt remotus nihil studeat de manu fructificare, sed largam manum habeat necessitatem patientibus succurrat: alienam E inopiam suam credat, quia si hoc non habet, vacuum Episcopi nomen tenet, & est tam annexa misericordia Episcopis, quòd si quis ante episcopatum eleemosynis non vacabat, etiamsi postea sit electus in Episcopum, & ad hoc sit aliàs idoneus repellitur a promotione, vt ait Greg. 85. dist. cap. florentinum, vbi florentinus archidiaconus ad Episcopatum electus repellitur, quia tenax erat, scilicet, quia ad charitatem recipiendam amicus nunquam intrauerat domum eius, vnde Episcopis incumbit cura prouidendi omnibus pauperibus de Episcopatu suo inquantum ipse potest 42. dist. cap. Episcopus, scilicet, Episcopus pauperibus, vel infirmis, qui debilitate faciente suis manibus laborare non possunt, victum, & vestitum inquantum sibi possibile fuerit largiatur, hoc autem non debet Episcopus per seipsum facere, sed committere alijs, vt diligenter hoc exequantur, & prouideat, quòd bene ista gerantur, petens rationem

Auarus repellitur a ... efatu.

tionem aliquando de eis, sed per se ea non aget quantumcunque ista sint pia 88. distinct. cap. Episcopus gubernatio E nem, scilicet, Episcopus gubernationem vidnarum, & pupillorum: est ergo eleemosynarum erogatio omnibus clericis multum necessaria: differenter tamen secundum ordinem statum, & dignitatem, & præcipue secundum differentiam redditiuum, quos ab ecclesia suscipiunt.

An clerici teneantur largiri omnia, quæ sibi superfluunt in eleemosynas, quorum bona dicuntur esse in duplici differentia, & quomodo sunt veri domini suorum fructuum. Et quando est melius dare pauperibus quam ecclesiæ. Quæst. LXXIV.

QVæretur, an teneantur clerici omnia, quę sibi superfluunt in eleemosynas largiri. Aliqui dicunt, quòd G sic, & quòd mortaliter peccant in non largiendo, quia Luc. 3. super illo verbo, qui habet duas tunicas det vnam non habenti dicit glo. de duabus tunicis diuidendis datur præceptum, quod si vna diuidatur nemo vestitur dimidia tunica, & nudus remanet, qui accipit, & qui dedit, sed per largitionem vnius tunicæ intelligitur largitio eorum, quæ superfluunt ad necessitatem vitæ, vt patet in eadem Glo. ergo dare superflua est sub præcepto, & consequenter, qui non dat illa peccat mortaliter. quod a fortiori erit in clericis, vt dictum est præced. quæst. Item præceptum magis obligat, quam consilium: dare autem omnia, quæ quis possidet est consilium infra 19. & tamen obligatur homo ad hoc cum videat alterum in casu extremæ necessitatis, & non potest liberare eum a morte, nisi det omnia, quæ possidet, vt innuitur 86. dist. cap. non satis, H ergo tenebit a fortiori dare superflua pauperibus, & sic non dando peccabit mortaliter. Item quicunq; consumit, quod alterius est tenetur ad restitutionē: bona autem clericorum pauperum sunt, vt innuitur in glo. Hieron. super Michæam, & 16. q. 1. c. quoniam, ergo si clericus consumat inutiliter bona ecclesiastica tenetur pauperibus restituere si habuerit aliunde, vnde restituat. Item qui se facit impotentem ad faciendum id, quòd facere tenetur, peccat mortaliter, sed clerici tenentur subuenire pauperibus, & faciendo expensas superfluas non possunt pauperibus subuenire, ergo peccant mortaliter expēdendo superflue. Dicendum, quòd ad videndum quid liceat clerico expendere, & quid dare teneatur in eleemosynam dicēdum est, quòd clericus potest habere bona patrimonialia, vel aliàs vndecunque licite acquisita, & potest habere bona eccle- I siæ, vel obtentu ecclesiæ acquisita: de primis bonis dicendum, quòd clericus habet potestatem liberam, & plenam in illis, quia est verus, & plenus dominus illorum, sicut laicus bonorum suorum, & quantum ad hoc licitum est, scilicet, clerico vti rebus suis, sicut voluerit, & ex hac parte nullum peccatum est, potest tamen accidere peccatum ex inordinato modo, vel fine vtendi; de fine, vt si clericus ad luxuriandum dispenset bona sua dando illa meretricibus, vel dando histrionibus ad laudem humanam, & propter delectationem ludorum suorum: nam talibus donare peccatum est, & etiam laicis non licet alicui talium ex hac causa donare, vt ait Aug. super Ioan. & 86. dist. cap. donare, & cap. qui venatoribus: de modo patet, vt si per superabundantiam, vel defectum bona sua distribuat: nam distributio bonorum pertinet ad virtutem liberalitatis quarto K Ethicorum, consistit tamen omnis virtus in medio, & corrumpitur per superabundātiam, & defectum secundo Ethicorum, ideo dando magis, quam oportet, vel expendendo magis, quam decet peccatum est, etiam per defectum est peccatum, vt si non eroget quantum tenetur, vel non expendit in rebus in quibus tenetur, & istis modis, etiam laicus peccat expendendo bona patrimonialia, vel acquisita proprijs laboribus, quia nulla res est in qua liceat homini agere contra virtutem, & ideo cum expendere bona, quæ possidentur ad virtutem quandam pertineat, quicunq; expendendo egerit contra illam virtutem peccat: verum est tamē, quòd clericus magis peccat etiam expendendo proprium patrimonium indebite, quam laicus: cum teneatur clericus esse in maiori gradu virtutis, quam laicus, vt ostensum est præc. quæst.

Si autem sint bona ecclesiæ: dicit B. Thom. de Aquino, quòd clerici non sunt domini bonorum ecclesiasticorum, sed dispensatores, iuxta illud 1. Corint. 9. dispensatio mihi credita est, pertinet autem ad dispensatorem, vt fideliter distribuat ea, quæ eius dispensationi committuntur 1. Corint. 4. hic iam quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. In his autem potest dupliciter peccatum contingere. Vno modo ex conditione rei ecclesię, scilicet, dum vsurpat sibi, quasi rem propriam, & in vsus suos conuertit id, quòd esset alijs erogandum. Alio modo ex inordinato vsu eorum, quæ in partem suam cedunt, sicut etiam dictum est supra de bonis patrimonialibus, est autem verū, quòd dispensatio istorum bonorum committitur fidei dispensatorum, vt scilicet, dispensatores bona fide dispēsent ecclesiastica bona, vt dictum est 1. Corint. 4. iam quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur, i. fideliter tractans ecclesiastica bona: si quis ergo bona fide ecclesiastica bona dispenset accipiens inde, quòd sibi conuenit secundum conditionem status, & personæ: & alijs largitur secundum, quòd sibi videtur bona fide expedire, non peccat mortaliter etiam si forte aliquid plus in vsus suos conuertat, quam deceat, talia enim quia iudicium eorum est in singularibus, non possunt per omnimodam certitudinem diffiniri, vnde si non sit multus excessus potest compati secum bonam fidem dispensatoris, si vero multus excessus non potest latere, id est, necesse est, quòd dispensator cognoscat se non bene agere, sed immoderate, & ita non potest agi cum bona fide, si autem non seruet bonam fidem in dispensando peccat mortaliter, & sic in talibus expensis mortaliter peccabit.

Pro hoc sciendum, quòd bona ecclesiæ per solos ecclesiasticos dispensantur: sunt autem ista duplicia, quædam sunt, quæ pertinent ad vsum ecclesiæ solius, & alia sunt, quæ pertinent ad vsum clericorum, vel aliorum: prima sunt vt ipsa ornamenta ecclesiastica, quæ ad solum vsum ecclesiæ deseruiunt, & possessiones, & redditus assignati ad solum ecclesiæ vsum, vt quos dicimus pertinere ad ecclesiarum fabricam, quia siue sit possessio assignata ad talem vsum, siue sit redditus inde habitus solum ad ecclesiam pertinet ad reficiendum, quæ refectione indigent, & subueniendum alijs ecclesiæ necessitatibus, & de his pecunijs, & possessionibus ad clericos nihil pertinet, quia nec possunt aliquid assumere ad vsus suos, nec etiam alienare, quia omnino contrectarent rem alienam accipiendo aliquid de istis, quia nullo modo ad eos pertinent, & tenerētur ad restitutionem, sicut si furarentur rem proximi, & tanto grauius peccarent quanto deterius est res sacras, quam prophanas vsurpare, & de istis principaliter intelligitur, quando dicitur, quòd res ecclesiæ non possunt alienari, extra de re. ecclesiæ non alie. per totum, de istis clerici non possunt facere eleemosynam regulariter cum non liceat eis etiam ad vsus suos aliquid de illis accipere, an tamen de talibus bonis ecclesiæ aliquando eleemosyna fieri possit dicetur inf. q. 76.

Alia sunt bona, quæ pertinent ad clericorum dispensationem, & ista sunt duplicia, quia quædam sunt assignata ad solas eleemosynas, vel pios vsus, sicut interdum solent a fidelibus relinqui aliquæ possessiones ecclesiæ, vt ecclesia teneatur conuertere omnes fructus illarum possessionum in eleemosynas pauperum, vel certam partem eorū, sicut etiam solent institui hospitalia quibus relinquuntur possessiones, vt fructus earum pauperibus erogentur, & interdum administratio talium hospitalium relinquitur ecclesijs, id est, clericis e. rum: de istis dicendum, quòd clerici non possunt accipere aliquid in vsus suos cum sint ad certum vsum relicta: illi tamen, qui habent officium istud administrandi, possunt si indigent accipere sustentationem pro seipsis, quia sicut alijs pauperibus prouident, ita & sibipsis prouidere possunt, tanquam pauperibus, cum seipsos ex charitate plus, quam ceteros diligere teneantur, si tamen sine indigentia acceperint aliquid de talibus bonis ad vsus suos, furtum committunt, & ad restitutionem tenentur.

Alia sunt bona ecclesiæ, quæ pertinent ad clericos, & dicuntur propriæ clericorum, scilicet, præbendæ, & fructus beneficiorum. Sed adhuc quædam istorum bonorum

sunt

sunt immobilia, vt possessiones, quæ sunt assignatæ clericis, vt ex eis fructus percipiant, & de illis dicendum, quòd nihil est in potestate clericorum, quia non possunt vendere, nec donare, nec aliquo modo alienare, sicut est de omnibus bonis ecclesiæ supra positis, quia ista sunt bona ecclesiæ, quæ ipsa habet vt de fructibus eorum prouideat ministris suis, quia aliàs nullos haberet ministros, & non sunt bona ipsorum ministrorum, vnde de his clerici non possunt eleemosynam facere, nec aliquid disponere, sed si aliquid expenderint de illis, sunt sacrilegi, & tenentur ad restitutionem. Alia sunt bona ecclesiæ, id est, clericorum, scilicet, fructus beneficiorum, & præbendarum, & generaliter quidquid illis datur, vel peruenit intuitu ecclesiæ, & ista sunt bona ipsorum clericorum, quia de illis viuunt, & de illis dicitur, quòd clerici non sunt domini, sed dispensatores.

Intelligendum tamen est, quòd omnium istorum fructuum licite acquisitorum clericus est vere dominus, dicitur autem licite acquisitorum, quia interdum clerici non faciunt suos fructus beneficiorum, vt si obtinuerint beneficia per symoniam, vel si non dicant diuinum officium, & in aliquibus casibus clerici concubinarij, & quantum ad fructus sic perceptos clerici non habent aliquam administrationem, nec possunt expẽdere in necessitatibus suis, nec eleemosynas de illis facere possunt, sed restituere tenentur illis ecclesijs, quibus debentur: nam symoniace acquisita non possunt pauperibus erogari, sed illi ecclesiæ restitui, quæ per hoc læsa est, extra de Symo. cap. de hoc, & cap. audiuimus, si autem licite acquirantur, dicitur clericus efficere fructus suos, vt omnes tam Theologi, quam Iuristæ loquuntur: suus tamen dicit dominium, & ideo clericus dominus est fructuum beneficij sui, nõ est tamen plenus dominus, id est, non habet ius plenissimum in illis, quia si haberet, posset instituere hæredes in illis, & tamen clericus non potest libere de iure testari de bonis habitis per ecclesiam sine dispensatione, extra de testa. c. relatum, & ideo non habet omnia, quæ habet plenus dominus, hoc tamen non tollit quin sit verus dominus, quia etiam in bonis profanis sunt aliqui taliter domini, vt si quis instituit filios suos hæredes, & substituit eos adinuicem, scilicet, quòd vno moriente sine liberis hæreditas perueniat ad alterum, & ille non possit donare hæreditatem illam, nec testari de ea instituendo alium hæredem: manifestum est autem, quòd iste verus dominus efficitur istius rei, quia aliàs daretur res profana, quæ ab hominibus possidetur, & nullius est, quòd est absurdum, scilicet, nec iuris publici, nec priuati.

Sunt etiam alij, qui conceduntur vere domini rerum esse profanarum, & nõ possunt in illis omnia, quæ possunt clerici in fructibus beneficiorum suorum, vt si sint aliquæ possessiones pertinentes ad ius primogenituræ, non potest primogenitus, nec successores sui testari, quòd non perueniant ad alios, nisi ad illos ad quos ex iure primogenituræ perueniunt, etiam viuentes non possunt ista bona alienare donando alijs, vel vendendo: clericus tamen licet non possit testari de bonis ecclesiæ, potest tamen viuens donare fructus beneficiorum suorum etiam ad turpes vsus licet in hoc peccet mortaliter, ideo non prohibetur esse dominus fructuum beneficij. Etiam patet hoc, quia si non esset clericus dominus istorum fructuum: essent solum sibi dati ad aliquam administrationem certam, scilicet, vt inde sustentaretur, vel vt daret in eleemosynam, & sic de alijs, & tunc non haberet clericus aliquod ius, nisi expendendi illos fructus in illo vsu: si autem expenderet in aliquos alios vsus quantum ad hoc nullum ius haberet, & ideo teneretur ad restitutionem, sicut si quis dedit mihi centum ducatos, vt pauperibus erogarem vbi ego vellem, & quando ego vellem, si de illis aliquid accepero in vsus meos, vel alicui donauero, non vt pauperi: manifestum est, quòd teneor ad restitutionem, id est, æquale dare pauperibus pro illo cuius erat pecunia. Ecclesia tamen non committit alicui dispensationem ad peccandum, ideo si quis expenderet fructus beneficij dando aliquid meretricibus, vel histrionibus, aut ioculatoribus, quibus est peccatum dare, teneretur hoc restituere ecclesiæ, vel pauperibus ad quorum subuentionem bona ecclesiastica ordina-A bantur, & tamen falsum est, quia non tenetur restituere licet peccauit mortaliter dando, vt dicit idem B. Thom. de Aquino in quolib. 6. art. 12. ergo clericus est dominus fructuum beneficij sui.

Dicendum, quòd clericus est dominus fructuum beneficij, & etiam est dispensator, & vnum non derogat alteri, dicitur enim dominus inquantum vere fructus efficiuntur sui: nam non est possibile esse suos quin ipse sit dominus: dicitur autem dispensator inquãtum isti fructus proueniunt clerico ab ecclesia, quæ instituit illos principaliter ad hoc, quòd clericus sustentaretur de illis, quia aliàs nemo esset, qui ministrare vellet, nisi ecclesia sustentationem tribueret, sic dicitur 1. Corinth. 9. qui altari seruit de altari viuere debet, & Deus dixit Leuitis Nume. 18. quando dedit eis decimas: filijs Leui dedi omnes decimas Israel in B possessionem pro ministerio quo seruiunt mihi in tabernaculo fœderis, & consequenter dat ecclesia illa bona, vt pauperes inde alantur, quia ecclesia recepit bona de eleemosynis fidelium, & vult, quòd in illis expendantur: maxime quia ecclesia cum sit a Deo instituta est optime ordinata, & singulæ res suæ bene dispositæ sunt, fructus ergo suos ad bonum finem ordinat, & quia ditari non est bonũ, sed pertinet ad auaritiam, & etiam est occasio peccandi 1. ad Tim. 6. qui volunt diuites fieri incidunt in laqueos diaboli: non intendit ecclesia quemquam ditare, sed solum dare sustentationem, quidquid autem aliud est ab ecclesia non est intentum, cum nec etiam ipsæ res possessæ sint, nisi ad supplendam indigentiam nostram, & ideo vocantur vtiles, quia ad vsum sunt, & maxime competit Christianis, & potissime clericis 1. ad Timo. 6. est quæstus magnus pie-C tas cum sufficientia, id est, lucrum nostrum non est in hoc, quòd congregemus multas diuitias, sed in hoc, quòd habeamus sufficientiam pro necessarijs, & de reliquis pietatem, id est, eleemosynam faciamus, & subditur ibi causa, s. nihil enim intulimus in hũc mundum, nec auferre quid possumus, habentes autẽ alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus; & sic ecclesia non intendit clericis dare, nisi necessaria, si autem aliqua superfuerint, vult, quòd illa expendantur in vsus pauperum, vt innuitur 12. quæst. 1, cap. illi autem, & cap. res ecclesiæ, & cap. nolli Episcoporum, & cap. si priuatum. clerici ergo tenentur expendere hoc in pias causas ad quas ecclesia instituit: si autem expendant in alios vsus peccant, & tamen quia clerici effecti sunt domini fructuum licite acquisitorum de beneficijs suis, si in alios vsus expenderint, etiamsi in vsus turpes, D transfertur dominium, sicut si darent de bonis patrimonialibus, peccant tamen mortaliter, quia faciunt contra ecclesiæ constitutionem, & intẽtionem, sed quia dominium transfertur non competit repetitio, aliàs quandocunque clericus non habens aliunde bona, nisi de fructibus beneficiorum daret aliquid meretrici, vel concubinæ, aut histrioni, vel etiam alicui personæ honestæ, dum tamen non esset pauper, nec daret intuitu paupertatis, competeret manifeste ecclesiæ repetitio aduersus personas illas, & tamen, nec ecclesia, nec iura iubẽt fieri talem repetitionem, ergo innuunt, quòd illa, quæ sic data sunt vere transierũt in dominium eorum quibus dantur: alioquin si Episcopus sciret, quòd similes clerici dedissent aliquid concubinis, vel alijs personis similibus præterquam pauperibus, siue clericis, siue non: teneretur nomine ecclesiæ ista repetere a E prædictis personis: alioquin male administraret, sicut si sciat Episcopus, quòd clericus alienauit aliquas possessiones ecclesiæ, vel beneficij, tenetur repetere ab illis, qui eas detinent, & tamen nullus Episcopus, quantumcunque bene administrans talia repetit, nec etiam ecclesia iubet ea vnquam repeti, ergo innuitur, quòd non competit repetitio pro illis: competeret tamen si possessores non essent effecti domini, & tamen non potuissent effici domini per traditionem si accepissent ab eo, qui non erat dominus, ergo clericus est vere dominus fructuũ licite acquisitorum de beneficiis suis, & maxime in beneficiis simplicibus.

Quòd autem vocentur clerici dispensatores, & administratores fructuum beneficiorum non prohibet eos esse dominos; nam vocantur dispensatores, quia ecclesia concessit eis ista bona, vt expenderent ea in vsus certos, & concedendo fecerit ea sua cum non dederit eis solam admini-

stra-

strationem, sed etiam dominium, & ideo de iure vocantur aliquando clerici procuratores rerum Ecclesiasticarum, vt 14.q.1.cap.1.& 12.q.1.cap.si priuatum, & aliquando domini, vt 16.q.1.cap.& temporis, quandoque defensores 16.q.1.c.in sacris canonibus. Quandoq; patres, vt 68.dist. cap. quorum vices. in bonis autem profanis illi, qui sunt domini vocantur domini, & non dispensatores, quia bona illa pertinent ad eos simpliciter; & non sunt sibi data ad vsum certum. Sic tamen poterat esse in profanis, quòd esset aliquis verus dominus, & dispensator, vt si quis daret alicui certam possessionem, vt esset sua, & tamen teneretur de fructibus eius quolibet anno facere certas eleemosynas, & quod iste possit de ista re testari, vel donare eam cui vellet, aut qualitercunque alienare, dum tamen ad quemcunque perueniret transiret cum isto onere, non est dubium quin isti essent veri domini istius possessionis, & G tamen etiam essent dispensatores, quia tenerentur dispensare fructus eius, vel certam partem eorum in certos vsus: ita est de fructibus beneficiorum, quia dantur clericis in suos, & tamen perueniunt cum isto onere, scilicet, quòd in vsus certos expendantur, ideo clerici domini efficiuntur fructuum, & licet peccent mortaliter ea, quæ superfluunt eis, non expendendo in causas pias: si tamen in quascunq; alias causas expenderint etiamsi sint turpes, vere acquiruntur eis quibus dantur, & ideo etiamsi sit notorium nõ competit repetitio ecclesiæ aduersus istos.

Quod autem dicitur teneri clericum ad dandum omnia præter ea, quæ expendit in suis necessitatibus est intelligendum de expensa decenti secundum conditionem status sui, & dignitatis, quia quibusdam dignitatibus competit habere maiorem familiam, quam alijs, vt patet extra H de censi.cap.cum Apostolus, scilicet, quòd Archiepiscopi visitantes possunt habere 40. vel 50. equitaturas secum. Episcopi autem 20. vel 30. Cardinalis viginti quinque, Archidiaconi vero quinque, vel sex: decani vero constituti sub Archidiaconis solum habeant duas equitaturas: intendit tamen ibi Papa, vt ecclesiæ non grauentur dare solum istis procurationem necessariam, ergo innuitur, quòd facere sumptus omnibus istis personis est facere sumptus necessarios, & ideo omnia, quæ sunt necessaria Episcopis, vel Archiepiscopis, & alijs constitutis in dignitate pro sustentanda ista familia dicuntur esse simpliciter necessaria, & expendere de fructibus beneficiorum suorum ad sustentandam totam istam familiam licitum est: immò etiamsi haberent aliquantulum maiorem familiam, quia liberius potest clericus expendere de fructibus beneficij sui quos iam acquisiuit in suos vsus, quam recipere sumptus ab ecclesijs quas visitat, quia illæ non tenentur sibi, nisi ad sumptus necessarios ratione visitationis, & tamen ecclesiæ visitatæ tenentur dare eis sustentationem, siue procurationem pro prædicta equitaturis, ergo quando non visitauerint, poterunt de fructibus beneficiorum suorum istam I familiam, & etiam aliquantulum maiorem sustentare: si videatur conueniens secundum conditionem dignitatum; vt si habeant iurisdictionem annexam ad cuius executionem est necessaria aliquanta familia, & licet posset Episcopus viuere habendo tres, vel quatuor famulos, non dicuntur superflua omnia, quæ expendit habendo plures famulos, quia dignitati suæ conuenit plures habere ad viuendum decenter; etiam non vocantur necessaria solum illa cum quibus homo viuens parce posset vitam agere, quia K licet parsimonia, id est, vita aliquantulum austera sit laudabilis, quando propter Deum sustinetur 41.dist.c.parsimonia non tamen tenentur clerici ad illam, sed decenter secundum conditionem regionis in qua viuunt expensas facere possunt sibi, & familiæ suæ, & etiam inuitando amicos, & benefaciendo eis in aliquo: nam nomine sustentationis intelliguntur omnia, quæ faciunt illi, qui moderate se sustentant, & tamen communis conditio est hominum amicos suos interdum inuitare. Ideo clericis licet de fructibus beneficiorum suorum non solum alere familiam suam, sed etiam facere honesta, & moderata conuiuia amicis suis, & etiam aliquibus extraneis ex causa honesta: immo si quis vellet obseruare tantam tenacitatem in fructibus acquisitis de beneficijs suis, quod amicos nunquam inuitaret, per hoc ipsum redderetur indignus ad haben-

F dum maiorem dignitatem 85. distinct. cap. florentinum. ipse enim florentinus Archidiaconus electus fuit in Episcopum, & licet esset alias idoneus, quia tamen inuentum est, quòd nunquam amicus ad recipiendum charitatem domum eius intrauerat, repellitur a promotione, omnia autem hæc debet clericus moderate agere, & quia iudicium istorum consistit in particularibus non potest dari regula determinata quantum, vel quantum liceat clerico expendere de fructibus beneficij sui in vsus suos, sed prudentia, & conscientia simul sit regula, quia cum clericus dicatur administrator, in administratore, siue dispensatore quæritur fidelitas 1.Cor.4. hic quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur: fidelitas autem est rectitudo conscientiæ, vt dicitur ad Roman.14. omne, quòd non est ex fide peccatum est, id est, omne, quod non est ex conscientia, sed contra conscientiam est peccatum, vnde etiamsi interdum clericus de fructibus beneficij expendat in vsus suos aliquid vltra necessitatem etiam secundum condecentiam status sui, & conditionem regionis, non oportet, quòd peccet mortaliter si illud modicum est, & nõ putat se egere vltra necessitatem, quia non est tunc contra conscientiam, si tamen immoderate excedat vltra necessitatem, & condecentiam, non potest hoc ignorare, & sic non potest cum bona conscientia illud expendere, vnde mortaliter peccat.

Et sic est regula generalis, quòd quandocunque clericus de fructibus beneficij sui propter laudem humanam, vel affectionem aliquam expendit in conuiuijs, vel alijs vsibus immoderate, etiamsi illi vsus essent aliàs honesti, vel liciti, & hoc ipse scit, peccat mortaliter, non tamen tenetur restituere ecclesiæ, vel pauperibus tantundem de bonis proprijs, etiamsi habeat patrimonialia, quia est verus dominus, & tenet donatio, vel administratio facta licet peccauerit male administrãdo, si tamen restituerit tantundem de bonis proprijs, erit securior in foro conscientiæ, & maneret sibi pœna leuior toleranda.

Sacerdos tamen in foro pœnitentiali non potest iniungere confitenti se taliter expendisse bona ecclesiæ, quòd restituat illa, quia non potest iniungi restitutio per confessorem, nisi in illis, quæ aliquis accepit, vel consumpsit non existens dominus, sicut non potest confessor iniungere meretrici, nec histrioni, nec ioculatori, aut aleatori, quòd restituant, vel pauperibus dent ea, quæ taliter acquisierunt licet turpiter acquirant, & semper cum peccato mortali, vt innuitur 86.distinct. cap. donare, & cap. qui venatoribus, in tex. & glo. & hoc, quia isti effecti sunt domini eorum, quæ acquisierunt. De ista materia, scilicet, de bonis clericorum, an possint habere proprium, & de bonis patrimonialibus, & de bonis ecclesiæ, quid teneantur facere, & in quo possint expendere declarabuntur multa infra 10. vel Luc.9. aut 16. quia est ibi materia propria, cum Christus dixerit ibi Apostolis: nolite possidere aurum, nec argentum, nec pecuniam, hic enim non fuit introducta, nisi ad videndum, an clerici teneantur dare eleemosynam de superfluis ex necessitate.

Cum autem quærebatur, an tenerentur clerici dare omnia superflua in eleemosynam. Dicendum, quòd supra quæst.34. fuerunt positæ duæ regulę, vel duo casus, in quibus tenemur ex præcepto dare eleemosynam. Primus est, quãdo pauper est in extrema necessitate, quia etiamsi nos simus pauperes, dum tamen non simus in tali necessitate, tenemur ei dare eleemosynam. Secundus est, quando quis habet superflua simpliciter, id est, quæ non sunt necessaria ad sustentationem vitæ absolute, nec etiam secundum conditionem status, tenetur de illis dare eleemosynam etiamsi pauperes non sint in extrema necessitate, & hoc non solum est pro clericis, sed etiam pro laicis; est tamen intelligendum, quòd magis tenentur clerici ad hoc, quam laici, quia ad eleemosynã tenentur magis clerici, vt ostensum est præcedenti quęstione maxime, quia bona clericorum sunt bona pauperum 16. q.1. cap. quoniam, scilicet, quoniam quidquid habent clerici pauperum est: in laicis autem non est sic, quia bona eorum non dicuntur esse pauperum: dicit tamen glo. in eo. cap. quòd bona clericorum sunt pauperum, quia tempore necessitatis debent dare ea pauperibus, sed hoc non conuenit, quia etiam bona laicorum

tum isto modo sunt pauperum, quia si occurrant laico aliqui existentes in extrema necessitate quibus non possit succurri, nisi laicus det omnia, quæ possidet, tenetur dare omnia; sic innuit Amb. lib. de offi. & 86. dist. cap. non satis, scilicet, si tempore periculi quo rapitur ad mortē plus apud te pecunia tua valeat, quam vita morientium, & sic si non potest aliter a morte liberare eum, qui manifeste iniuste occiditur, nisi dando omnia, quæ possidet, tenetur omnia dare, quia aliàs plus valeret apud eum pecunia sua, quam vita morientium, quod dicit Ambr. esse graue peccatum: etiam Sanctus Thom. quol. 6. dicit, quòd dare omnia, quæ quis possidet, est regulariter consilium, & tamen in tempore necessitatis est præceptum; est ergo clericus magis obligatus ad daodum eleemosynam de superfluis, quam vt solum det in tempore necessitatis, & etiam magis obligatus, quam laicus, & cum laicus teneatur dare de superfluis eleemosynam etiam non existente paupere in extrema necessitate, tenetur ad hoc magis clericus. Est autem differentia inter eos, quia laicus diues habens superflua non tenetur quærere pauperes ad dandum eis, sed quando occurrerint, & petierint ab eo si ipse iudicat eos indigere tenetur eis dare: clericus autem non solum requisitus tenetur dare eleemosynam, sed etiam ipse debet pauperes inquirere, id est, tenetur vigilare in loco, vel regione in qua viuit, qui sunt illi, qui vere sunt pauperes, vt eis prouideat de sibi superfluis, & eis, qui occurrerint sibi quos iudicauerit indigere, tenetur benefacere, & habere hoc, quasi in officium, vt indigentibus opera pietatis exhibeat, sic dicit Hieron. ad Damasum, & 16. q. 1. cap. quoniam, scilicet, quoniam quidquid habent clerici pauperum est, & domus illorum omnibus debent esse communes, susceptioni peregrinorum, & hospitum inuigilare debent: hoc vero inuigilare significat eos debere esse valde attentos ad opera pietatis, & hoc est habere illa, quasi in officium ad quòd laici non obligantur, cum tamen dicitur, quòd tenentur tā clerici, quam laici dare eleemosynam de superfluis, differt multum inter clericos, & laicos, quia laicis licitum est habere superflua, quia non solum sibi, & familiæ; sed etiam posteris suis prouidere debent, sic dicitur 1. Corinth. 13. quòd patres debent thesaurizare filijs, tenetur ergo laicus pauperibus occurrentibus sibi non solum in extrema necessitate, sed etiam extra illam si iudicat eos vere indigere eleemosynam dare: reliqua autem etiamsi superflua sint licite retinere potest, & non sunt vere superflua, quia licet respectu eius, vel familiæ pro vita essent superflua, tamen respectu filiorum, quibus pater debet thesaurizare, non sunt superflua, sicut in corpore humano superfluum nutritionis non est superfluum simpliciter, quia adhuc est necessarium potentiæ generatiuæ, vt in semen conuertatur, & ideo licet sit superfluum virtuti nutritiuæ non abijcit illud natura. Quod autem nulli potentiæ est necessarium, vocatur simpliciter superfluum, & illud abijcit natura, sicut sunt stercora, & vrinæ: de clerico autem secus est, quia clericus non habet filios quibus debeat thesaurizare, & etiam si illos haberet, non possent sibi succedere, quia sanctuarium Dei iure hæreditario possideri non potest, ideo omnia illa vocantur superflua clerico quibus ipse non indiget ad vitam, & de illis, tanquam de superfluis disponere debet. Potest autem clericus dupliciter se habere. Vno modo, quòd velit reseruare bona ista pro ecclesia, vel ecclesijs a quibus ea accepit, vt moriente eo sibi succedant, & tunc clericus habens superflua prouidens pauperibus occurrentibus sibi quos vere iudicat egere, etiamsi citra extremā necessitatem posset retinere reliqua bona etiamsi essent superflua, vt sibi morienti succederent ecclesiæ: iste modus videtur aliqualiter honestus, & tamen non est omnino bonus, quia tunc parum, aut nihil differret clericus a laico per vitam, sed solum per mortem, sed quia laico succedunt filij, clerico autem ecclesia, & tamen clericus viuens debet habere officium hospitalitatis, quia hoc iubet Apostolus exercere 1. ad Timoth. 3. & Hieron. 16. q. 1. cap. quoniam. dicit clericos debere inuigilare hospitalitati, sed officium hospitalitatis a viuentibus exercetur, ideo non sufficit clerico dare eleemosynam, sicut laico, & reliqua ecclesijs reseruare, vt ei morienti succedant, etiam quia clerici vocantur specialiter dispensatores bonorum

A Ecclesiasticorum: dispensator tamen dicit actum, vel officium: si autem sufficeret clericis reseruare bona ecclesijs, vt succederent eis morientibus, non possent vocari dispensatores, nec administratores, sed solum conseruatores, vel defensores, & possessores bonorum ecclesiæ, & tamē præcipuum nomen, quòd competit clerico in bonis ecclesiæ est esse dispensatorem eorum, vt innuitur 12. quæst. 1. cap. illi autem, & capitulo res ecclesiæ. & capitul. nulli Episcoporum. §. sic ergo, non ergo sufficit clerico taliter dimittere bona ecclesiæ, sed dicendum, quòd officium clerici est hospitalitatem exercere, & omnia sibi superflua in vsus pios distribuere, vnde si ecclesia egeat dignum est, quòd ipsi ecclesiæ a qua recepit eleemosynam faciat, & tamen ista melius facit viuens, quam moriens: tamen quia id, quòd a viuente datur voluntariè datur, quòd vero a mo-

B riēte ex necessitate datur, sicut dixit Lucia matri suæ, quod moriens das, ideo das, quia tecum ferre non potes: tum quia si viuens dat scit ad quos vsus ecclesiæ assignare melius sit id, quòd dat: cum vero sibi morienti ecclesia succedit forte distribuuntur bona in vsus non tam necessarios, nec decentes: maxime, quia quòd ecclesia succedat clerico morienti in bonis, quæ acquisiuit intuitu ecclesiæ, non est eleemosynam dare, sed legem pati, quia ipso iure inest, quod ecclesia debeat succedere clerico, & non possit de talibus bonis testari libere; melius ergo est id, quod dandum est dari a viuente ipsi ecclesiæ, quam a moriente, si autē ecclesia non indiget, vel si non est in magna indigentia: melius est pauperibus erogare cum quotidie plurimi inueniantur, qui valde egent, & patiuntur amaram vitam, vnde dato, quòd ecclesia egeat, & pauperes egeant: ceteris

C paribus melius est dare pauperibus, quam ecclesiæ, quia homo non est propter ecclesiam, sed ecclesia propter hominem, etiam quia inuenimus, quòd interdum propter magnam necessitatem quorundam ecclesia cogitur indigere, vt eis subueniat, scilicet, vendendo, & alienando res suas, sicut pro redemptione captiuorum venduntur etiam calices, in quibus sanguis domini consecratur, vt ait Amb. lib. de offi. & 12. q. 2. cap. aurum, & 86. dist. cap. non satis, siue cap. compatiamur; maxime, quia necessitas ecclesiæ, nunquam potest esse necessitas absoluta, vel extrema, homines tamen frequentissime incidunt in extremam necessitatem, vnde ceteris paribus melius est pauperibus Christi, quam ecclesijs eius eleemosynā dare quia licet vtrumque Christi sit, magis tamen pauper est Christi, quam ecclesia, quia ecclesia ista materialis, & omnia officia eius ali-

D quando peribunt: pauperes autem in æternū viuent, quia propter eos Christus mortuus est, vnde istam eleemosynam, quæ fit Christi pauperibus, valde extollit Ambr. in allegato cap. aurum; iste ergo modus est quo clericus conuenienter dispensat bona ecclesiæ, quæ sunt vltra necessitates suas. Non tamen est intelligendum, quòd quandocunque clericus possidet aliquid superfluum est in peccato mortali, nec etiam obligatur immediate, vt putauerit se habere aliquid superfluum dare illud pauperibus, quia potest differre ad alia tempora in quibus vtilius det, cum pauperes nunquam deficiant, sicut Christus dixit infra 26. & Marc. 14. & Lucæ 22. pauperes enim semper vobiscum habebitis, & cum volueritis, poteritis illis benefacere, i. etiamsi non benefaciatis vno tempore potestis benefacere alio, quando volueritis, i. quando putaueritis opportunum esse, & istud pertinet ad prudentiam: si tamen cleri-

E cus aliquando habeat superflua, & sciat se illa habere, & non habet intentionem dandi illa pauperibus tunc, nec postea, sed possidendi, vt diues, etiamsi non intendat aliquod malum facere cum diuitijs, nec dispensare eas inhoneste videtur peccare mortaliter, & patet hoc, quia tenetur clericus ad hospitalitatem, id est, ad omnia opera pietatis, & maxime de superfluis, vt ostensum est. Cum ergo habeat intentionem non faciendi hoc, peccat mortaliter, patet etiam quia circa liberalitatem, quæ consistit in expendendo decenter, ita peccatur per defectum, sicut per excessum 4. Ethicor. capitul. de liberalitate, & 86. distinctione capitulo non satis, & capitulo in singulis, vbi dicitur, quòd debet haberi modus expendendo liberaliter, per excessum autem peccat, qui expendit plus, quam decet, vel in rebus in quibus expendere nō decet, & hoc est prodigalitas,

per defectum autem peccat, qui retinet plus, quam debet vel quando non debet, vt si quis eo tempore quo tenetur dare, non det, & illud est auaritia, clericus tamen tenetur superflua sibi erogare in vsus pios, si ergo habeat voluntatem non erogandi, sed possidendi peccat mortaliter per auaritiam, etiamsi non occurrat sibi aliquis pauper, qui sit in extrema necessitate: de reliquis, quæ desunt huic materiæ dicetur infra 10. vel Luc. 9. aut 10.

Ad primum dicendum, quòd dare eleemosynam de superfluis cadit sub præcepto, dicit tamen Aug. lib. de sermone Domini, quòd illa præcepta, quæ habentur præcedenti c. scilicet, qui percusserit te, &c. intelliguntur secundum præparationem animi, scilicet, quòd homo sit paratus in animo suo ad faciendum hoc, quando necessitas illud requisierit, vnde non est peccatum mortale quandocunque homo non facit hoc, sed quando videt necessitatem adesse si non faciat, peccat tunc mortaliter: & eadem ratio est de hoc præcepto, qui habet duas tunicas det non habenti, & de omnibus similibus, vnde non semper peccat mortaliter quotiescunque non dat eleemosynam pauperi, qui habet superfluum, sed quando necessitas imminet, quando autem sit talis necessitas, quæ obliget ad peccatum mortale non potest declarari bene in vniuersali, ideo committitur prudentiæ, & conscientiæ dispensantis bona, vnde si bona fide det pauperi eleemosynam, quãdo sibi videtur expedire non peccat, si autem tunc non det peccat mortaliter, sic etiam dicit B. Tho. de Aquino. Quod autem vlterius dicit, quòd habens superfluum nõ tenetur dare eleemosynam, nisi pauperi existenti in necessitate, nõ est intelligendum de extrema, quia etiam non habens superfluum tenetur de necessarijs sibi dare pauperi in extrema necessitate, de superfluo autem obligatur quilibet dare pauperi, etiam extra illam necessitatem, vt ostensum est supra, & quæst. 34. nunquam tamen obligatur quis dare eleemosynam, nisi pauperi existenti in aliqua necessitate, id est, indigentia, cum sit de ratione eleemosynę, quòd detur indigenti, & ad releuandum inopiam eius, vt ostẽsum est supra quæst. 22. & tamen ista necessitas non est extrema, sed minor, & in hac relinquitur iudicium dantis eleemosynam, an pauper sit in tali necessitate, quòd teneatur ei dare, vel non, vnde non peccabit mortaliter habens superflua quandocunque non dederit de illis, quia forte iudicabit non esse pauperem in tali necessitate, quòd oporteat ei dare.

Ad secundum dicendum, quòd ea, quæ secundum se sunt consilia efficiuntur præcepta secundum animi apparationem, ita quòd nihil est tam perfectum inter omnia consilia, ad quod homo nõ teneatur habere animum præparatum, & si acciderit necessitas, quòd faceret illud, non est enim inter consilia aliquod perfectius, quàm quod homo ponat animam suam pro fratribus suis, & tamen hoc cadit sub præcepto secundum animi præparationem, scilicet, vt homo sit paratus hoc facere si necessitas imminere; minor tamen necessitas requiritur ad eroganda superflua, quam ad danda omnia, quia ad dandum omnia non obligatur quis, nisi existente proximo in extrema necessitate, vel republica, vel ecclesia: & non posset liberari, nisi datis omnibus, quæ quis possidet: teneretur enim tunc omnia dare, quia aliàs præualeret apud eum tũc pecunia sua, quam vita morientium, quòd Ambr. dicit esse peccatum graue 86. dist. cap. non satis, ad dandum autem de superfluis non requiritur talis necessitas, sed aliqualis alia citra extremam. Sed quando sit extrema necessitas, & quando alia, quæ sufficiat ad hoc, quòd teneamur dare de superfluis, non potest dari regula certa, sed iudicium relinquitur prudentiæ, & fidei ipsius dantis eleemosynam.

Ad tertium dicendum, quòd bona ecclesiæ sunt expendẽda ad vsum pauperum, & etiam ad vsum ministrorum, vnde secundum antiquos canones aliqua pars dabatur ministris de redditibus ecclesiæ, & alia pauperibus, dicit enim B. Tho. de Aquino, vbi supra, ꝙ de bonis Ecclesiasticis, quæ sunt principaliter attributa necessitatibus pauperum, & ex consequenti necessitatibus ministrorum, sicut sunt bona hospitalium, & aliorum huiusmodi, aliter est, quam de bonis, quæ sunt attributa principaliter vsibus ministrorum, sicut sunt præbendæ clericorum, & alia

F huiusmodi: nam in primis bonis peccatum committitur non solum ex abusu, sed etiam ex ipsa rerum conditione, scilicet, dum aliquis in vsus suos assumit, quod alterius est, & ideo tenetur ad restitutionem, tanquam defraudator rei alienæ: in secundis vero bonis non committitur peccatum, nisi per abusum, sicut de bonis patrimonialibus dictum est, vnde non tenetur abutens ad restitutionem faciendam, sed solum ad pœnitentiam peragendam In hoc Beatus Thom. vult clericos esse veros dominos fructuum beneficiorum suorum, quia dicit, quòd etiamsi male expendant, non tenentur ad faciendam restitutionem, sicut est in bonis patrimonialibus, sed solum ad agendam pœnitentiam de peccato, scilicet, quia male expenderunt: nam etiam laicus tenetur ad hoc in bonis patrimonialibus, vel quomodocunque licite acquisitis: si tamen clericus non esset verus dominus fructuum beneficij sui, sed sibi essent dati ad vsum certum, scilicet, ad sustentationem suam, & reliqua ad expendendum in vsus pios, si aliter expenderet aliquãdo, teneretur necessario ad restitutionem, quia rem alienam vsurpabat in qua non habebat ius dominij, nec administrationis, & tamen non tenetur restituere illa, sicut si male expendat de bonis patrimonialibus, ergo verus dominus est istorum bonorum. Quod autem Sanctus Thom. dicit de bonis hospitalium intelligitur de quibusdam bonis, quorum ecclesia habet administrationem interdum solum ad faciendum de illis eleemosynam pauperibus, siue sint bona relicta ecclesiæ, siue hospitalibus, quorum administratio pertineat ad ecclesiam, quia ista bona sunt clericorum quantum ad solam administrationem, & si ipsi indigeant, possunt sumere de eis etiam

H pro sua sustentatione, quia administrator alicuius eleemosynæ etiam sibiipsi suscipere potest de illa eleemosyna inquantum ipse pauper est, & si de istis bonis acceperint clerici aliquid ad alios vsus, quam ad sustẽtationem suam in necessarijs, & ad dandum eleemosynam pauperibus, tenentur restituere tantum pauperibus, quia istorum bonorum non sunt ipsi domini, sed administratores solum: alia autem bona ecclesiæ sunt, de quibus clerico nihil licet accipere, nec pro sustentatione sua, nec ad dandum eleemosynam, sicut sunt possessiones, & fructus pertinentes ad solam fabricam ecclesiæ, & sicut sunt possessiones, & iura beneficij sui, quia de istis non posset expẽdere, nisi alienando: & tamen non licet clerico alienare bona immobilia beneficij, sed solum inde fructus percipere, si ergo acceperit aliquid de prædictis bonis quomodocunque accipiat, tenetur ad restitutionem cum talium non sit dominus, nec

I etiam administrator.

Ad quartum dicendum, quòd si clericus efficit se impotentem ad benefaciendum pauperibus per aliquos sumptus immoderatos quos facit, peccat mortaliter, si isti sumptus multum excedũt, ita quod clericus non ignoret istos esse vltra necessitatem ad condecentiam status sui. Nam si clericus in sustentatione propria volendo vti rebus delicatis, & voluptuosis, vel in conuiuijs immoderatis, aut in donationibus factis aliquibus nõ ex causa paupertatis excedat notabiliter, non potest in eo saluari bona fides dispensationis, nec vsus moderatus diuitiarum, cum ipse nõ ignoret se excedere in talibus expensis conditionem sui status, ideo in talibus semper est peccatum mortale, vnde dicitur infra 24. si dixerit malus seruus in corde suo moram facit dominus meus venire, & cœperit percutere

K conseruos suos: manducet autem, & bibat cum ebriosis; veniet autem dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat: inquantum dicitur cœperit percutere cõseruos, pertinet ad superbiam, & crudele dominium, vt si quis propter dispensationem bonorum Ecclesiasticorum sibi commissam incipiat superbire, & premat minores, & tamen contrarium monuit beatus Petrus prima Pet. 5. non, vt dominantes in clero, sed forma facti gregis, id est, nõ tius, tanquam domini clericorum, sed tanquam magistri eorum, & loquitur contra Episcopos, qui superbire volunt de administratione sibi credita, de hoc etiam cõqueritur Hier. ad rusticum Narbonensem Episcopum, & 93. distinctio. capitul. diaconi sunt. Dicens, quòd solus Episcopus vniuersa sibi vendicat, solus parietes inuadit alienas, solus occidit vniuersos, mendicat infelix in plateis

cleri-

clericus, & publicam ad quodlibet poscit eleemosynam; inquantum autem dicitur manducet autem, & bibat cum ebriosis, pertinet ad superflua, & voluptuosa conuiuia, & cum dicitur veniet dominus illius serui die qua nõ sperat, & hora qua ignorat, intelligitur de aduentu ad mortem, quia dicitur Deus venire ad mortem cuiuslibet, & mors cuiuslibet hominis vocatur aduentus filij hominis, id est, Christi, quia venit ad iudicandum hominem, & ista dies, & hora est cuilibet incerta; dicitur, & diuidet eum, scilicet, a societate Sanctorum, quia nunc boni, & mali permixti sunt, sed non erit sic post mortem, quia malis dabitur locus pœnæ; & dicitur partemque eius ponet cum hypocritis, id est, ponet eum in inferno vbi erunt hypocritæ, qui putabantur esse boni, & erant pessimi, & subditur, quòd ibi erit fletus, & stridor dentium ad significandum magnitudinem, & varietatem pœnarum; & sic apparet, quòd taliter administrare est peccatum mortale, quia aliàs non poneretur pars talium administratorum cum hypocritis, si autem clericus in dispensatione fructuum beneficij circa sustentationem suam, & conuiuia, & similes vsus excedat æqualiter, sed non multum, potest fieri hoc bona fide, id est, cum recta conscientia, vt si velit secundum conditionem, & decentiam status sui conformare se eis inter quos viuit, potest esse sine peccato mortali, vt quia non putat se excedere: nã excessus paruus, vel defectus paruus a medio solet laudari, vt virtus, qui autem multum excedit non potest latere, vt dicitur 4. Ethicorum capit. 22. id est, non potest peccatum suum esse sibi occultum, quia cognoscet se excedere, & inquantum non potest latere non patitur secum talis excessus rectitudinem conscientiæ, & tunc est peccatum mortale.

Quantum possit clericus benefacere cognatis suis, ita quòd non peccet mortaliter. Quod pulchre, & vtiliter examinatur. Quæst. LXXV.

QVæretur quantum potest, vel quando clericus benefacere cognatis suis, ita quod non peccet mortaliter.

Dicendum, quòd cum dare eleemosynam cuicumque pauperi sit valde laudabile: dare tamen cognatis, si indigeant, est excellenter laudabile, quia non solum tenemur illis, vt pauperibus, sed etiam, vt cognatis, & ideo ceteris paribus magis obligamur eis benefacere, quam alijs, & alij non obligantur, ita eis benefacere, sicut nos, sic dicit Ambr. lib. de offi. & 86. distinct. cap. non satis, siue cap. est etiam, scilicet, est etiam alia probanda, id est, laudanda liberalitas, vt proximos seminis tui ne despicias si egere cognoscas: melius est enim, vt tu ipse subuenias tuis quibus pudor est ab alijs sumptum deposcere, aut alicui postulare subsidium necessitatis; distinguendum tamen de bonis clerici, quia vel sunt patrimonialia, siue aliàs licite vndecumque acquisita, aut sunt bona acquisita intuitu ecclesiæ, scilicet, de fructibus beneficij. Si primo modo dicendum, quòd clericus potest donare cognatis suis quantum voluerit, siue illi sint diuites, siue pauperes: melius tamen faciet si pauperes fuerint, & ideo tunc non peccat si det eis ad finem honestum, nisi forte videat pauperes indigentes in magna necessitate quibus posset subuenire, & vult potius dare cognatis diuitibus, quam extraneis pauperibus valde indigentibus, quia tũc etiam laicus peccaret dando in hoc casu cognatis suis, & non pauperibus: aliàs autem non peccat clericus dãdo cognatis suis: immo poterit eis dare omnia bona sua patrimonialia, sibi reseruando bona ecclesiæ ad sustentationem. Sed dicetur, quòd hoc non licet, quia 12. q. 1. c. cum ergo, & c. illi autem, & 1. q. 2. cap. clericos, & cap. pastor. dicitur quòd clericus, qui habet bona patrimonialia non debet accipere bona ecclesiæ, sed sustentari de patrimonialibus, & relinquere bona ecclesiæ ad eleemosynam dandam, vel si sustentatur de bonis ecclesiæ, debet patrimonialia bona pauperibus dare, sic etiam dicitur 23. q. 8. cap. conuenior in glo. ergo non poterit clericus dare bona patrimonialia cognatis, ita vt sustentetur de bonis ecclesiæ.

Dicendum, quod si clericus habet simul bona patrimonialia, de quibus potest sustentari, & bona ecclesiæ de qui-

A bus sustentari potest, tenetur sustentari de quibus voluerit, & alia dabit in eleemosynam, & non poterit quædam accipere ad sustentationem, & alia relinquere, vt inde ditetur, si ergo elegerit sustentari de bonis patrimonialibus dabit in eleemosynam bona ecclesiæ, vel econtrario, hoc verum est, quando sufficiunt sola patrimonialia, vel sola bona ecclesiæ, si autem non sufficiunt accipiet de vtrisque quantum sibi sufficit, & quod reliquum est ad eleemosynam pertinebit in hoc casu: debet tamen clericus potius expendere de bonis patrimonialibus, & cum nõ sufficiunt accipere de bonis ecclesiæ 12. quæst. 1. cap. ex his, & cap. Episcopus, scilicet, Episcopus Ecclesiasticarum rerum habeat potestatem ad dispensandum erga omnes, qui indigent: participet autem ipse, id est, accipiat quibus indiget, si tamen indiget tam in suis, quam fratrum, qui ab eo susci-

B piunt vsibus necessarijs, hæc autem vera sunt, quando clericus vult sibi retinere bona patrimonialia, & fructus eorum, si autem dare vult licet ei dare cui voluerit; nam potest clericus testari de illis 12. q. 1. cap. Episcopi, & cap. sint manifeste, & extra de testamen. cap. relatum, & si non testentur clerici, vt quia moriuntur intestati, cognati sui succedunt eis in bonis istis, vt patet in eod. cap. sint manifeste: a fortiori ergo poterunt viuentes dare ista cognatis suis, vel quibus voluerint, quia multa potest homo donare viuens, quæ non potest donare moriens, sicut clerici possunt viuentes donare de fructibus beneficiorum suorum quantum voluerint; ita quòd tenet donatio, licet peccẽt interdum mortaliter, morientes tamen non possunt relinquere fructus beneficij, quibus voluerint; & si testentur de illis non valet testamentum, sed Ecclesia succedit, extra de te-

C stamen. c. relatũ, possunt ergo clerici dare omnia bona patrimonialia cognatis suis, & sustentari de bonis Ecclesiæ; quia etiamsi non habuissent aliqua bona, Ecclesia sustentaret eos de fructibus beneficiorum: immò magis laudabile erat apud antiquos quando clerici viuebant in communi, quod illi, qui assumebantur ad clericatum renunciarent bonis suis, scilicet, dando illa pauperibus, vel cognatis, & tunc sustentarentur de solis bonis Ecclesiæ, vt innuitur 12. q. 1. c. cum ergo, & cap. illi autem: potest ergo quis postquam fuerit clericus dare bona patrimonij sui cognatis, & quod ipse sustentetur de bonis Ecclesiæ, quia in hoc non præiudicatur Ecclesiæ, & sic de istis bonis dabit quantum voluerit, sicut si esset pure laicus, potest tamen aliquis licite retinere omnia bona patrimonialia, vt per mortem suam succedant sibi cognati, & sustentari de bo-

D nis Ecclesiæ: dum tamen fructus bonorum patrimonialium viuens det in eleemosynam, si autem sibi retineat, vt ditetur peccat: retinendo tamen bona immobilia patrimonialia non peccat, quia aliàs Ecclesia non daret clericis liberam potestatem testandi de bonis patrimonialibus si illicite illa retinerent, & tamen non solum concedit potestatem istam, sed etiam laudat, & iubet, quod res patrimoniales clerici sint distinctæ, & cognitæ a rebus Ecclesiæ, vt si contingat transire clericum forte intestatum non præiudicetur hæredibus eius occasione Ecclesiæ 12. q. 1. c. Episcopi, & cap. manifesta. & cap. sint manifeste, licite ergo clericus retinet sibi bona patrimonialia sustentans se de bonis Ecclesiæ, dum tamen fructus patrimonialium bonorum non recõdat in thesauris, sed eroget in eleemosynam. Si autem loquamur de bonis, quæ clericus obtinet intuitu Ecclesiæ.

E Dicendũ, quòd aut dicitur ad hoc, quòd donatio facta a clerico cognatis suis teneat, vel ad hoc, quòd licite possit donare.

De primo dicendum, quòd quicquid, & quantumcunque donauerit clericus cognatis suis de bonis Ecclesiæ, vel alijs extraneis tenet donatio, nec habet Ecclesia ius repetendi mortuo clerico, etiamsi notorium sit, quòd de fructibus beneficij facta fuit donatio præcedenti quæstione.

De secundo autem dicendum, quòd non licet clerico donare cognatis quantum voluerit, & ideo distinguendũ, quòd aut sunt diuites, aut pauperes, si diuites nihil illis donare potest, quia habenti dare nihil aliud est quam perdere, infra quæst. 1. c. pastor. hoc verum est, nisi aliquid modicum sit, quòd inter amicos solet donari, sicut moderate in-

inuitare, & similia, securius tamen est illis nihil dare, quia illi quibus sua sufficiunt, nō sine grandi peccato accipiunt ea, de quibus pauper victurus erat, in allegato cap. pastor. si autem sint pauperes potest illis donare, & laudabilius est donare eis etiam de bonis Ecclesiæ, quàm ceteris, non tamen potest dare licite quantumcunque voluerit, sed solum ad sublenandum eorum inopiam, vt habeant aliqualem sustentationem, sed non ad ditandum eos, sic dicit Ambr. 86. distin. cap. non satis, siue cap. est etiam, scilicet, melius est, vt tu ipse subuenias tuis quibus pudor est ab alijs sumptum deposcere, aut alicui postulare subsidium necessitatis, non tamen, vt illi ditiores fieri velint ex eo, quòd tu potes conferre in opibus: quasi dicat, id quod das eis vltra necessitatem per quod efficiuntur diuites poteras dare pauperibus, & quia ista bona clericorum sunt solum ad expendendum in necessitatibus, scilicet, proprijs, vel pauperum, quicquid datur præter necessitatem peccatum est, & tamen quando quis dat cognatis suis de bonis Ecclesiæ vltra sustentationem necessariam, & condecentem eis secundum conditionem status antiqui dat sine necessitate: ideo male administrat, & peccat. Loquitur autem Ambro. in hoc contra clericos, & de bonis Ecclesiæ: nam dicit immediate, nec enim propterea te Deo dedicasti, vt tuos diuites facias, sed vt tibi vitam perpetuam fructu boni operis acquiras, & precio miserationis peccata tua redimas, non ergo potest dare clericus cognatis, nisi vt pauperibus. 12. q. 2. cap. quisquis Episcopus, scilicet, Episcopus habeat solicitudinem rerum Ecclesiasticarum, & dispenset eas tanquam Deo contemplante, aliter autem non liceat ei fundare quicquam ex illis, vel cognatis propinquis donare, quæ Dei sunt, quod si pauperes fuerint, vt pauperibus largiatur. Quid est autem, quod potest eis largiri tanquam pauperibus: dicit ibi glo. quòd solum victū, & vestitum, & allegat 86. distinct. capit. non satis, & 16. quæst. 1. cap. si cupis, nam in cap. si cupis dicitur, præter victum, & vestimentum, & manifestas necessitates nihil cuiquam tribuas ne filiorum panem canes comedāt. Hoc tamen potest intelligi dupliciter. Vno modo, quòd nomine panis, & vestimenti intelligantur solæ necessitates quotidianæ, in quibus prouidemus pauperibus ostiatim mendicantibus. Alio modo, quòd nomine necessitatum intelligatur illud, quòd sufficit homini ad hoc, quòd viuat, ita quòd non cogatur mendicare, & tamen non efficiatur diues, & illo modo vltra necessitatem nihil est, nisi diuitem esse. Quandocunque ergo aliquis solum tanta habet per quæ in statu suo non potest vocari diues licet non mendicet, dicitur habere sola necessaria, & ita primo modo accipiendo non est verum, quòd clericus possit dare cognatis suis solum victum, & vestitum, quia non tenetur eis plus tunc dare quàm pauperibus mendicantibus ostiatim. Et capit. si cupis non obstat, quia ibi loquitur Hieronym. de Monacho, quia loquitur Paulino, qui erat Monachus: nam dicit si cupis esse, quòd diceris Monachus, id est, solus: Monachis autem, quia nō licet habere proprium nun licet dare, nisi ad magnas necessitates, & ad soli necessitati prouidendum, clerici autem seculares proprium habent, quia fructus beneficiorum suorum sunt sibi proprij: ideo licet eis aliquàntulum liberalius dare eleemosynam quàm liceat Monachis.

Si autem secundo modo, dicendum quòd verum est, quòd clerico non licet dare cognatis suis, nisi victum, & vestitum, & manifestas necessitates, sicut dicitur in cap. si cupis. & tamen per hoc intelligetur, quod potest dare cognatis sustentationem moderatam, ita vt non cogantur mendicare, dum tamen ex hoc non efficiantur diuites, quia quicquid est intra facere eos diuites potest clericus donare eis, & patet, quia hoc solum prohibet Ambros. in allegato cap. non satis, scilicet, melius est enim, vt tu ipse subuenias tuis non tamen vt illi ditiores fieri velint ex eo, quod tu potes conferre inopibus: potest ergo clericus donare cognatis pauperibus non ad ditandum eos, sed ad sustinendum moderate, ne cogantur mendicare. Et ista donatio iudicabitur moderata non secundum statum clerici, quia forte est Episcopus, sed secundum conditionem status præsertim cognatorum suorum, cum eleemosyna respiciat indigentiam, & non subleuationem status: & quia

Fertur de isto bente annorare q cum Andreas de Ribera

F in mulieribus habere dotes, vt possint viros inuenire computatur inter necessaria ad sustentationem, potest licite maritare cognatas suas, & dare sustentationem cognatis ad matrimonia contrahendum moderate, non vt cognatis Episcopi, sed vt pauperibus ad viuendum honeste, quòd tamen aliquid det clericus cognatis suis pauperibus pro matrimonijs contrahendis plus quàm daret extraneis pauperibus ad contrahendum non est inconueniens: dum tamen sit moderatum, quia magis tenetur regulariter quis bene facere cognatis suis pauperibus quàm alijs, & ideo etiam de bonis Ecclesiæ abundantiorem eleemosynā dare potest cognatis suis quàm alijs, caueat tamen valde ne affectio suadeat ei iudicare, quòd paucum dat cum multum dederit, quia causa dandi eleemosynam nō debet esse gratia, id est, affectio, sed naturaliter, id est, inopia ad sustentationem naturæ, vt dicit Ambr. 86. dist. cap. non satis, siue
G cap. est etiam.

An possit dari eleemosyna de bonis, quæ sunt proprie bona Ecclesiæ, & non clericorum. Quæst. LXXVI.

QVæretur, an de bonis Ecclesiæ, quę sunt proprie bona Ecclesiæ, & non sunt clericorum eleemosyna dari possit, & debeat.

Dicendum, quòd regulariter bona Ecclesiæ non possunt alienari, quod autem in eleemosynam datur, alienatur: ideo non est regulare dare eleemosynam de bonis Ecclesię, potest tamen dari interdum, quia quatuor sunt causæ, in quibus possunt bona Ecclesiæ alienari, quæ ponuntur 12. q. 2. c. 1. in glos. & vna illarum est causa pietatis, id
H est, ad exercendū opera pietatis erogando eleemosynam sic dicit Ambr. lib. de offic. & 12. q. 2. cap. aurum, vbi ponit tres casus eleemosynæ pro quibus res Ecclesiæ alienantur, vt non solum quæcunque res, sed etiam vasa sacra. Vnus casus est redemptio captiuorum. Alius est ædificatio Ecclesiæ, quæ corruit, vel augmentatio eius, aut cœmiterij si paruum erat. Alius est si erant pauperes in extrema necessitate famis, & similibus necessitatibus: maxime tamen est hoc in redemptione captiuorum quandō timetur de captiuis, quòd occidentur si non redimuntur, vel peruertentur ad conuersationem infidelium, vt si capti sunt a Sarracenis, & tunc licet quilibet Christianus ad hoc teneatur bene facere, tamen maxime Ecclesiæ illę de quarum Parochijs erant illi, tenentur ad redemptionem eorum 12. q. 2. cap. sicut omnino, debet autem Ecclesia tunc
I tenere modum istum, quòd si habet aurum, vel argētum, aut pecuniam quamlibet, vel iocalia, quæ non sint consecrata per Ecclesiæ ritus, & benedictiones Episcoporum, debet illa erogare, si autem non habet talia potest, vendere etiam calices sacros, in quibus ministratur sacramētum Eucharistiæ, sed illa prius a sacerdotibus confringentur, & conflabuntur per ignem, ita vt iam non maneat figura, nec status prior, & manet illud aurum, vel argentum non consecratum, & tunc potest vendi, vestes autem sacræ, quia non possunt transire per ignem ad hoc, quòd tollatur consecratio non possunt vendi laicis, possunt tamen vendi alteri Ecclesiæ, & tunc si venderetur calix consecratus non oportebat eum conflari, de hoc Ambr. in allegato cap. aurum, est autem ista eleemosyna necessaria quando sunt magnæ necessitates pauperum, & peccant illi, qui habent
K potestatem alienandi, & tradendi res Ecclesiæ si non tradant pauperibus, & Deus exiget rationem ab eis, vt dicit Ambr. eod. cap. nónne dicturus est Dominus cur passus es tot inopes fame mori? certe habebas aurum vnde ministrasses alimoniam, cur tot captiui in commercium deducti, nec redempti ab hoste occisi sunt? melius fuerat, vt vasa viuentium seruares quàm metallorum, his non posset responsum referri: quid enim dices timui ne templo Dei ornatus deesset, respondetur aurum sacramenta non quærunt, nec auro placent, quia auro non emuntur: ornatus sacrorum redemptio captiuorum est, peccatum autém magnum est si administrator rerum ecclesiasticarum magis apprecietur vasa Ecclesię quam Parochianos Ecclesię ductos in captiuitate: ideo bona Ecclesiæ vendere debet, vt illos redimat 12. q. 2. cap. sicut omnino, scilicet, sicut omnino graue est frustra ecclesiastica ministeria venundare, sic iterum

frater eius secundum carnē ab eo cum Esset petturet, vt eā villā prope locum de Madrigal mille duplis Zaynis emeret. Respondet vade retro Sathana, quia ea me non habet q̄ quā, nūquid putas bona etiam mei sua esse aut putasme ita distorū fuctorum de bonis Ecclesiæ comede, & bibe, sed villā emere vis patepatrimonio regi cui seruis. Extat illa dio Andreas firmaca cui amplius eū vsq; ad obitū nō vidit, erat enim Andreas regius Senescalis lo. z. castella.

culpa

culpa imminente huiusmodi necessitate res maxime desolatæ Ecclesiæ captiuis suis præponere, & in redemptione eorum cessare, & cum omnes aliæ necessitates pauperum sint multum fauorabiles, redemptio tamen captiuorũ est fauorabilior, & ideo de ea dicitur regulariter, quòd pro ea facienda licet res Ecclesiæ vendere, & sacra vasa. 12. q. 2. cap. Apostolicos, & cap. & sacrorum, & cap. sacrorum canonum, & cap. aurum; ita vt in cap. Apostolicos dicatur, quòd vasa sacrata vendi non debeant, nisi pro redemptione captiuorum, & tamẽ debet suppleri illud per c. aurum, vbi ponuntur tres causæ, & ita dicit gl. in cap. Apostolicos pro redemptione captiuorum supple, & alijs causis, etiam intuitu pietatis Ecclesia rem suam abdicat interdum a se, vt si habet seruos Christianos liberando eos de seruitute. Sic fecit Gregorius liberando duos seruos Ecclesię Romanæ, quos fecit ciues Romanos 12. q. 2. c. cum redemptor. Ecclesia tamen non debet vendere res suas ad dandum eleemosynam sine magna necessitate, quia aliàs facile erat quarumcunque Ecclesiarum bona consumi. 12. q. 2. cap. sicut omnino, scilicet, omnino graue est frustra ecclesiastica misteria venundare, id est, vasa sacra, in quibus ministratur.

Sciendum autem, quòd quando debent fieri tales eleemosynæ per Episcopum fient, quia Episcopus habet potestatem dispensandi bona Ecclesiæ 12. q. 1. c. Episcopus, & c. præcipimus, & 12. q. 2. c. quisquis Episcopus, & ratio est, quia dare eleemosynam est alienare rem quæ datur, alienatio tamen rei Ecclesiasticæ non fit sine auctoritate Episcopi regulariter: nam aliquando fit auctoritate Episcopi, in cap. simul. & aliquando sufficit solius Episcopi auctoritas, de quo 12. q. 2. c. 1. in glo. ideo omnes istæ eleemosynæ dabuntur ex distinctione Episcopi, & sic dicitur 12. q. 1. cap. Episcopus, quòd Episcopus Ecclesiasticarum rerum habeat potestatem ad dispensandum erga omnes, qui indigent, & participet ipse quibus indiget si tamen indiget. Quod autem dictum est de eleemosynis quas faciunt Ecclesiæ, intelligitur tam de Ecclesijs secularibus quam de monasterijs, quia pro magnis necessitatibus pauperum ita tenetur monasterium, sicut Ecclesia secularis: nam 12. q. 2. c. p. quisquis, ponitur æquale de Episcopo, & Abbate, scilicet, quòd sicut Episcopus disponere potest de rebus Ecclesiæ secularis, ita & Abbas de rebus Monasterij, & sicut Episcopus non potest dare cognatis suis aliquid de rebus Ecclesiæ nisi inquantum pauperibus, ita nec Abbas de rebus monasterij; ergo a contrario sensu cognatis suis pauperibus dare potest; immo vt dicit Raym. in sum. lib. 2. tit. de nego. secu. quicquid superest necessitatibus monasterij tenetur Abbas erogare in pias causas (dicente Christo) quod superest date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis 12. q. 1. cap. quia tua, & monachis competit dare eleemosynam pro necessitatibus pauperũ, scilicet, victum, & vestitum 16. q. 1. cap. si cupis, vbi dicitur, quòd eleemosyna indifferenter omnibus danda est. & quòd præter victum, & vestitũ, & manifestas necessitates nihil cuiquam tribuẽdum est. Omnes ergo Ecclesiæ tam seculares quàm regulares, id est, religiosorum tenentur ad eleemosynam dandam in necessitatibus supra positis, & peccant prælati earum si non fecerint.

An si fiat mora in erogando eleemosynas quas quis in testamento fieri mandauit consequatur inde aliquod detrimentum defunctus, vbi detrimentum consideratur dupliciter. Quæst. LXXVII.

Quæretur de eleemosynis de futuro, scilicet, de illis, quas ipsi fieri iusserunt, vel quæ pro eis fiunt eis non iubentibus, & est dubium de eleemosynis, quas fieri mandauit quis in testamento, si fiat mora in erogando illas, an detrimentum aliquod consequatur inde defunctus.

Dicendum, quòd eleemosynæ prosunt defunctis siue ab illis fieri mandentur, siue sponte amici sui, vel alij per eum faciant, melius tamen est quando ipsi fieri iubent quàm quando ipsis nõ iubentibus alij faciunt pro eis, quia sicut est magis meritorium quando quis viuens pro seipso eleemosynas facit quam quando illas fieri iubet, cum ma-

A gis ad eum pertineat res quanto magis per ipsum fit, ita magis vtile est quando quis iusserit pro se eleemosynas fieri quàm quando alij pro eo fecerint inquantum est magis actus eius quem ipse pro se fieri iubet. Et tamen adhuc opera bona facta a viuentibus pro mortuis proficiunt eis, vt ait Gregorius ad Bonifacium, & 13. quæst. 2. capit. pro obeuntibus, & sic Iudas Machabæus iussit offerri duodecim mille dragmas pro peccatis mortuorum in bello. 2. Machab. 12. & ista opera nostra proficiunt eis si tales sunt quód viuentes meruerint, vt eis proficerent, vt ait Augustin. lib. de cu. agen. pro mor. & 13. quæst. 2. cap. Non æstimemus: sunt autem opera nostra, quæ proficiunt eis quatuor, scilicet, oblationes sacerdotum, preces sanctorum, eleemosynæ charorum, & ieiunium cognatorum, vt ait Gregorius ad Bonifacium, & 13. quæst. 2. cap. animæ de-
B. functorum, cetera autem, quæ pro eis facimus magis sunt ad solatium viuorum quàm ad vtilitatem mortuorum, vt conditio funeris, & pompa exequiarum, & modus sepulturæ, eodem capitulo animæ, licet ad quandam humanitatem pertineat hoc facere in allegato c. pit. non æstimemus, eleemosynæ ergo quas fieri iusserunt pro se fideles a fortiori eis proficient, & sunt in satisfactionem, & releuationem pœnarum. Et tunc dicunt quidam, quod si mora fiat in faciendo istas eleemosynas non sequatur detrimentum aliquod mortuis, quia non punitur vnus pro alterius peccato, & tamen ista retardatio prouenit ex negligentia executorum, sed negligentia vnius alteri non nocet: ergo non est detrimentum mortuis ex ista retardatione.

Aliqui dicunt in contrarium, quòd propter retardatio-
C nem eleemosynæ tardantur sacrificia, & orationes, quæ fierent pro anima defuncti a suscipientibus hanc eleemosynam, & tamen ex illis orationibus, & sacrificijs anima mortui multum iuuaretur: ergo necesse est, quod pro retardatione patiatur detrimentum.

Hic distinguendum est dupliciter; primo ex parte ipsius patientis detrimentum: nam est duplex detrimentum, quoddam est, quòd pertinet ad tolerantiam pœnæ, id est, quòd pati pœnam sit detrimentum, iuxta illud 1. Corint. 3. si cuius opus arserit detrimentum patietur, id est, pœnam: aliud detrimentum est subtractio remedij, scilicet, quòd non detur homini specialiter aliqua pœna, sed subtrahatur ei remedium, id est, non proficiat ei remedium, quòd aliàs proficeret. Secundo distinguendum est ex parte eleemosynæ, & effectus ipsius. Quantum ergo ad elee-
D mosynæ meritum nullum detrimẽtum patitur defunctus ex tarditate eleemosynæ, sed ex parte effectus, scilicet, quia non adhibetur ei remedium, quia non adhibentur suffragia, sed retardantur ex quibus plurimum iuuaretur, est autem sensus, quòd mortuus nihil perdit de merito eleemosynæ si per solam culpam executoris retardatur illa, vel alia suffragia, quæ pro se fieri iusserat, & tamen subtrahitur ei remedium, quia non adhibetur cito, & tamen remedium non potest actualiter iuuare, nisi quousque exhibeatur. Sed dicetur quomodo potest stare, quòd proficiat eleemosyna quam iussit aliquis fieri pro se, & tamẽ quod subtrahatur ei remedium ex negligentia executoris, quia per hoc, quòd subtrahitur remedium iam videtur puniri pro peccato alterius, vel si non puniatur oportet, quòd non subtrahatur remedium, & tunc non magis proficiet eleemo-
E mosynã cito dare pro mortuis quàm valde morari quod falsum est.

Dicendum, quòd eleemosyna, vel alia suffragia, quæ morientes pro se fieri iubent habent certitudinem meriti, vel satisfactionis, s. quod certa pars pœnæ debitæ in purgatorio pro eis remittitur, quæ aliàs non remitteretur, & ista pœna remittetur mortuo, siue suffragia ista cito fiant pro eo, siue tardentur, & non habebit maiorem pœnã moriens si cito fiant pro eo quàm si tardentur, quia aliàs sequeretur magnum inconueniens, scilicet, quod propter negligentiam executoris redderentur bona opera alicuius omnino inutilia, vel ex magna parte: non ergo erit maior pœna si cito fiant quàm si retardentur, erit tamen pœna longior, quia si cito fiant liberabitur cito de pœna ille pro quo fiunt, si autem tarde liberabitur tardius, sed si fuerit pœna longior tempore erit minor acerbitate, & isto

modo adæquantur, melius tamen erat defuncto tolerare pœnam istam in decem diebus, licet esset acerbior, quàm tolerare in vno anno, licet sit leuior, quia interim priuatur illa iocunditate, quam haberet in vita æterna, & ideo non potest tarditas executoris nocere defuncto quantum ad hoc quin opus suum tantæ vtilitatis sit, sicut aliàs esset si cito fieret, & tantum diminuatur de pœna quantum aliàs diminuendum erat, sed nocet ei quantum ad defectum boni quod per accidens consequeretur si istud opus cito fieret, illud tamen non pertinet directe ad quantitatem meriti, vel satisfactionis operis: ideo non est inconueniens si possit hoc damnum sequi per alterum.

Ad argumentum dicendum, quòd peccatum, vel negligentia executoris non nocet mortuo quantum ad pœnam, ita quòd pro ista negligentia patiatur mortuus aliquam pœnam quam alias passurus non esset, quia hoc modo solum est peccatum executoris: ideo ipse solus pro hoc patietur, nec etiam punitur pro negligentia executoris, ita quòd opus suum sit minoris meriti, vel minus satisfactorium, sed subtrahitur sibi remedium inquantum citius liberaretur a pœna si citius adiuuaretur, non tamen patitur maiorem pœnam quàm aliàs pateretur. Executor ergo per suam tarditatem non diminuit bonum opus quod moriens fieri iussit, sed subtrahit sibi auxilium quod ipsemet præstare poterat si citius ageret, & quia tenetur agere ex quo assumpsit onus faciendi, peccat si tarde agat, licet mortuus ex hoc non lædatur directe.

An executor testamenti benefaciat tardando distributionem eleemosynarum, vt res defuncti melius vendantur. Quæst. LXXVIII.

QVæretur si moriens reliquit in testamento, quòd venderentur bona sua, & darentur in eleemosynam: an executor testamenti bene faciat tardando distributionem eleemosynarum, vt res defuncti melius vendantur, & dentur pro eo maiores eleemosynæ, vel potius debeat cito distribuere etiamsi res male vendantur. Aliqui dicunt, quòd debeat retardare distributionem, quia bene vendendo fiunt multæ eleemosynæ, ex quibus defunctus magis iuuabitur, quam si male vendendo paucæ eleemosynæ dentur.

Alij dicunt, quòd melius est cito dare etiamsi pauciores eleemosynæ dentur, quia ex tarditate eleemosynarum sequitur retardatio auxilij, & remedij pro defuncto: melius ergo est cito dare paucum quàm tarde dare multum.

Dicendum secundum quosdam, quòd in mora parui temporis non videtur esse magnum periculum: vnde si executor per modicum tempus eleemosynas differat, vt de rebus defuncti melius venditis eleemosynas ampliores dare possit, laudabiliter hoc facit. Si vero econtrario per multum tempus differat dare eleemosynas, & non fiant propter hoc ampliores, non est hoc absque culpa, in hoc tamen requiritur prudentia ipsius executoris, vt diligenter considerata dilatione temporis, & conditione personæ, quæ creditur citius, vel tardius liberanda, & quantitate pœnæ, quæ creditur citius, vel tardius finienda, & quantitate augmenti eleemosynarum, quæ esset differendo distributionem ad non differendum, videatur quid magis expediat defuncto.

Considerandũ tamen circa hoc, quòd ista quæstio pendet aliquo modo a præcedenti: nam quòd cito fiat distributio eleemosynarum pro defuncto, vel tarde directe non prodest ei ad minorem pœnam tolerandam, quia æqualis pœna vtroq; modo infligitur, citius tamen liberatur a pœna quanto citius remedia adhibentur pro eo, & ideo quantum ad hoc videbatur dicendum indistincte quòd melius esset cito dare eleemosynam.

Dicendum tamen, quòd ex hoc, quòd est tardari distributionem eleemosynæ nõ sequitur alia vtilitas, nisi quòd fieri possent eleemosynæ ampliores, hoc tamen potest dupliciter considerari, s. vel quantum ad ipsum defunctum, & directe ad vtilitatem, quæ sequitur ex eleemosyna, vel per accidens quantum ad conditionem recipientium, sci-F licet, inquantum recipientes magis, aut minus orant pro eo cuius eleemosynam recipiunt. Si primo modo non est maior vtilitas ex eleemosyna ipsi defuncto, quòd tardando res bene vendantur, & magnæ eleemosynæ inde fiant, vel quòd cito distribuendo paruæ fiant eleemosynæ, quia defunctus dedit ipsas res, quæ venduntur, siue ergo bene siue male vendantur æqualia defunctus dedit, & non differt quantæ eleemosynæ postea fiant ex rebus illis, quia meritum in eleemosyna prout a defuncto fuit in testamento, consideratur ex voluntate defuncti in dando, & ex magnitudine rei quam dare voluit, & tamen ista æqualia manent, siue rebus postea bene, vel male venditis magnæ, vel paruæ eleemosynæ inde fiant: ergo non differt quantum ad defunctum quantum ad meritum, vel vim satisfaciendi quam habere potuit ex istis rebus relictis, quòd tarde G vendendo multæ eleemosynæ inde fiant, vel quòd cito vendendo fiant paruæ eleemosynæ, quia istud est omnino per accidens respectu defuncti, & eleemosynæ suæ. Sicut si quis daret aliquid pauperi, quod communiter est parui valoris, & accideret præter cogitationem dantis, quòd illa res multum valeret in manu pauperis, non est maior ista eleemosyna quàm quãtum putauit dare ille, qui eam erogauit, quia quòd postea multum valeret fuit omnino per accidens, & hoc modo accipiendo melius esset indistincte dare eleemosynas cito etiamsi sint minores, quàm si tardetur venditio rerum, quia ex tarditate non fit eleemosyna maioris meriti. Et tamen ex acceleratione prouenit vtilitas, quòd citius mortuo succurritur. Si secundo modo dicendum, quòd per accidens potest esse eleemosyna vtilior, etiam ipsi morienti si tardetur, & fiat maior, quia illi, H qui recipiunt eleemosynam pro mortuo obligantur orare pro eo, & quanto fuerit maior eleemosyna obligantur magis orare, & tamen quanto magis orauerint magis erit remediũ defuncto: ideo ex magnitudine eleemosynæ istius poterit per accidens esse maior vtilitas ipsi mortuo quàm si cito distribuendo detur minor eleemosyna, & tamen istud est omnino per accidens, quia quòd isti magis, vel minus orent non facit eleemosynam esse magis meritoriam, vel satisfactoriam, sed omnino per accidens est ad eleemosynam, quia etiamsi isti pauperes non suscepta eleemosyna orarent pro anima istius, eodem modo adiuuaretur: & suscepta illa eleemosyna si non orauerint pro anima eius non iuuabitur ex eorum orationibus, sed solum ex merito eleemosynæ, vel si data parua eleemosyna pauperes recipientes magis orauerint quàm alias data ma-I gna eleemosyna orent, magis iuuabitur oratione pauperum ille pro quo datur parua eleemosyna quam pro quo datur magna, & sic est omnino per accidens ad virtutem eleemosynæ ipsa oratio quam facit pauper recipiens eleemosynam, & secundum hoc poterit esse vtilior eleemosyna maior tardius data, quàm parua cito data, vel econtrario: ideo si tarditas pauca est, & consequitur inde, quòd sint eleemosynæ ampliores, videtur, quòd sit melius differre aliquantulum erogationem eleemosynarum quàm immediate dare. Si autem esset tarditas magni temporis, & differentia valoris rerum non expectaretur magna futura, melius esset cito dare eleemosynas minores quàm tardando dare maiores. Sed obijcietur, quod Hieron. in Epistola ad Paulinum dixit ei, cum esset vendis facultates suas ad faciendum eleemosynas pauperibus, quòd K non moraretur vendendo, vt melius venderet, & haberet maiorem pecuniam ad dandum eleemosynam, quia etiamsi ipse non acquireret isto modo magnas eleemosynas dandas pauperibus, habebat Christus vnde aleret pauperes suos, & sic innuit, quod non est bonum habere curam, quòd res bene vendantur ad dandum plures eleemosynas.

Dicendum, quòd non est idem in morientibus, & in Paulino cui Hieron. loquitur, quia ille erat viuens, & volebat transire ad statum monachalem, & morabatur hoc facere, vt eleemosynas magnas daret vendendo res suas bene, dicit autem Hieron. quòd non debet hoc facere, quia melius erat id, quod Paulinus consequebatur cito vendendo etiamsi paucam eleemosynam daret, quàm si in mũdo in seculo daret largam eleemosynam, etiam quia euitabat multa inconuenientia, quia poterat impediri propositum

tum diu maoendo in feculo,& fic erat melius Paulino fa- A cere cito eleemofynam, vt ifta inconuenientia euitaret, vt oftenfum eft fup. q. 70. & generaliter eft iftud in quolibet viuente, qui mutat ftatum, fecus autem de mortuo, quia ex retardatione ifta non fequitur ei periculum,ficut in viuente,qui impediri poterat a propofito fuo: etiam non poteft moriens mereri magis, aut minus per hoc, quòd eleemofynæ iftæ, quæ fiunt poft eius mortem, fiant citius,vel tardius, quia ifta funt accidentalia ad meritum fuum, vt fupra dictum eft, poteft tamen ex ifta magnitudine eleemofynæ mutari per accidens, inquantum pauperes percipientes maiores eleemofynas magis orabunt pro mortuo, ideo fi fit mora parui temporis,& differentia augmenti eleemofynarum fit magna, bonum eft morari in faciendo eleemofynam pro mortuo, vt dictum eft: maxime quia cum ex tarditate eleemofynæ nõ minuatur meritum mor- B tui, debet attendi vtilitas p.uperum, & tamen tardando aliquid ad bene vendendum fient eleemofynæ ampliores, ideo bonum eft morari aliqualiter fi eft mora parua, & magna differentia eleemofynæ. Ad argumẽtum vtriufque partis patet ex dictis.

An religiofus exiftens in clauftro poffit exire abfque licentia fuperioris, vt fubueniat parentes fuos.
Quæft. LXXIX.

QVæretur de eleemofyna, quæ fit parentibus, fcilicet fi religiofus exiftens in clauftro,& fciens in neceffitate effe parentes, vel cognatos; debeat exire fine licentia Abbatis,vt eis fubueniat.

Dicunt quidam, quòd fic, quia parentibus fubuenire C eft de iure naturali, & de iure diuino, fcilicet, honora patrem tuum. Exod. vigefimo, fed naturale, & diuinum ius femper manet,& non poteft ei præiudicari per aliquod votum, ergo non obftante voto poteft exire de clauftro ad fubueniendum eis.

Alij dicunt,quòd non poteft,quia votum ex neceffitate eft implẽdum,fed ifte ex quo vouit religionem vouit prælato obedire: ergo tenetur non exire clauftrum fine licentia eius ad fubueniendum parentibus.

Dicendum, quòd fecus eft de eo qui iam profeffus eft religionem, & de eo qui nondum fuit ingreffus, fed vult ingredi, nam qui vult ingredi fi videat parentes in neceffitate, & non poffit eis fuccurri per alium, quam per ipfum nõ debet occafione religionis eos deferere, fed potius differre ingreffum,& manere cum eis,ad hoc facit 30.diftin- D ction.capit.fi qui filij, fcilicet, fi qui filij parentes occafione Dei cultus deferuerint hoc iuftum effe iudicantes, & non potius honorem debitum eis reddiderint anathema fit,& tamen occafione cultus Dei parentes deferit, qui vt intret religionem illos definit alere, & fuccurrere in neceffarijs:hoc autem eft quando parentes non haberent vnde viuerent, & affligerentur valde ex inopia, nifi filius eis prouideret,vtpote quia effent pauperes,& fenes:fecus autem fi viuere poffent filio tranfeunte ad religionem, & tamen effet eis anguftia, & afflictio fpiritus ex defiderio filij, quia tunc non deberet filius expectare, vt parentes morerentur, & poftea tranfiret ad religionem: ne viuentibus hanc afflictionem faceret, fic Chriftus innuit Lucæ nono capitulo,vbi dixit cuidam fequere me,&ille ait domine permitte mihi primum ire, & fepelire patrem E meum,& Chriftus dixit fine vt mortui fepeliant mortuos fuos: tu autem vade, & annuncia regnum Dei. Si autem fit iam religionem profeffus, aut parentes egent in extrema neceffitate,aut citra illam. Si in extrema aut per alium poteft illis prouideri, aut non: fi non poteft, debet petere licentiam a prælato, vt exeat, & fubueniat illis, & hoc eft quando parentes funt ibi in propinquo, quia extrema neceffitas non durat longo tempore, fed pauco, & non poteft quis longe ire ad fubueniendum alicui in neceffitate extrema, fi ergo licentiam obtineat prouidebit eis per feipfum.

Si vero non obtineat,videtur,quòd inuito prælato exire poffit, quia hoc eft extrema neceffitas, & tamen pauperi exiftenti in extrema neceffitate poteft monachus fubuenire etiam prohibente Abbate, vt oftenfum eft fupra q.60.

a fortiori autem cum ifti fiunt parentes,quibus maxime tenemur ad benefaciendum,plus quam ceteris pauperibus, octuagefimafexta diftinctione,capitulo non fatis, fine capitulo eft etiam, & capitulo nec tantum, etiam quia fubuenire in neceffitate extrema,aliquibus prope pofitis non præftat impedimentum magnum vacationi religiofus, ideo poterit monachus hoc facere Abbate inuito;fi autem non fit extrema neceffitas, fed magna, & tamen citra extremam, vtpote quia cogeretur pauperem vitam ducere, & mendicare, nifi fubueniatur eis, & tunc aut poteft per alios fubueniri,aut non, fi poteft per alios non debet monachus exire clauftrum, maxime quia talis fubuentio requirit magnum tempus, & valde impediretur monachus a conuerfatione monachali: fi autem non poteft per alios commode fubueniri, fcilicet, quia forte nemo volt fubuenire illis, tenetur monachus fi poteft habere licentiam exire ad fubueniendum eis, fi autem non poteft licentiam obtinere, non debet exire,fed potius permittere eos mendicare, & viuere in paupertate, & non eft inconueniens, quòd ex voto obligetur ad hoc, quia votum obligat multum determinate, vnde quando quis ex voto,vel ex pacto agit aliquid, quod eft minus bonum impeditur facere, quod eft maius bonum, vt qui matrimonium contraxit impeditur feruare continentiam perpetuam, quia non poteft hoc facere fine vxoris licentia, 1. Corinth. 7. & tamen melius eft feruare continentiam, quam reddere debitum coniugale, & tamen quia matrimonium contractum eft pactum quoddam obligat contra maius bonum, fcilicet, contra obferuationem caftitatis, econtrario autem fiet a fortiori,quòd quando quis ex voto tenetur ad maiora bona, impediatur a minoribus: habere tamen vitam monachalem eft perfectius,quam manere in feculo,& fubuenire parentibus, ideo cum ex voto quis obligauerit ad ftatum monachalem, non poterit fine licentia Abbatis exire ad fubueniendum parentibus,quia eft iftud contra obferuationem voti.

Sed circa iftam quæftionem adhuc manet dubium, quomodo poteft ex voto caufari obligatio, per quam tollatur obligatio prior quæ erat de iure naturali, & hoc declarabitur infra octauo capitulo, quæftione fexagefimafeptima.

Ad argumentum in contrarium dicendum, quòd parentibus fubuenire tenemur ex iure diuino, & etiam obferuare vota tenemur ex diuino iure, fcilicet, vouite, & reddite, fubuenire autem parentum non obligat ad omne tempus, fed tempore quo funt parentes in neceffitate, & quia non funt femper in neceffitate poffibile eft licite emitti votum per quod impediatur quis a fubuentione parentum, cum non fit inconueniens impediri minus bonum per maius, cum etiam econtrario fiat interdum, ideo tolletur obligatio fubueniendi parentibus per iftud votum, licet non directe tollatur, quia poterat monachus habere licentiam, & ire ad fubueniendum parentibus, quia non repugnat hoc ftatui monachali, fi tamen Abbas noluerit concedere illam,non licet exire clauftrum, fi tamen parentes effent actualiter in neceffitate, antequam ifte voueret religionem,non liceret ei tunc vouere, vel intrare,quia licet perfectius fit monachaliter viuere, quam parentibus fubuenire, eft tamen magis neceffarium fubuenire parentibus exiftente cafu.

An licitum fit accipere eleemofynam de vfuris.
Quæft. LXXX.

Q Væritur fi fit aliquis,qui nihil poffideat, nifi de vfuris acquifitum, an liceat alicui accipere ab eo eleemofynam.

Dicendum, quòd aut vfurarius dat pauperi aliquam rem, quam acquifiuit ex vfura, & non eft pecunia, aut dat ei pecuniam. Si primo modo non licet pauperi recipere talem eleemofynam, eo quòd illa res eft manifefte vfuraria, & fi illam accipiat, tenetur reftituere vfurario, vel ei cuius eft, iftud eft fi vfurarius recipiat ab aliquo nomine vfurarum rem aliquam fuam mobilem, vel immobilem, quæ non fit pecunia, vt fi mutuauit quis

F alteri centum vſque ad certum tempus, vt tunc daret ei illa centum, & inſuper vnum equum, vel aliquid ſimile, tunc ille equus eſt vſurarius, & non poteſt dari in eleemoſynam, quia illummet tenetur vſurarius reſtituere ei a quo accepit, & conſequenter pauper ſi acceperit, tenetur reſtituere.

De pecunia non eſt ſic, quia non tenetur vſurarius reſtituere eandem pecuniam, quam recepit ex vſuris, ſed dando quamcunque aliam ſufficit, quia in pecunia non eſt niſi valor, & ideo quæcunque alia data poterit eſſe eiuſdem valoris, etiam quia non eſt facile cognoſcere, quam pecuniam accepit vſurarius ab iſto, vel ab illo, quia omnes pecuniæ ſunt inter ſe ſimiles, cum habeant eãdem figuram, & quantitatem.

Secus autem eſt in domo, & equo, & veſte, & ſimilibus,
G quia de iſtis poteſt cognoſci, a quo quis ſuſceperit illa, ideo quando quis ab vſurario ſuſcepit rem aliquam acquiſitam ex vſura, quæ non eſt pecunia, tenetur reſtituere eandem vſurario, vel ei a quo recepit vſurarius, ſiue vſurarius nihil habeat, niſi acquiſitum ex vſuris, ſiue habeat aliquid aliud; ſi ſit pecunia dicendum, quòd aut vſurarius habet aliquid, quod nõ acquiſiuit ex vſuris, aut nihil habet quòd non prouenerit ex vſura, ſi habet aliquid ſine vſura acquiſitum, poteſt eleemoſynam dare, & pauperi licebit recipere, quia ſemper intelligitur dare de eo, quòd licite dare poteſt etiamſi pecunia data pauperi, fuerit realiter habita ex vſuris, cum non teneatur vſurarius reſtituere eandem pecuniam quam accepit; ſi autem nihil habet vſurarius, niſi acquiſitum ex vſura, aut hoc conſtat pauperi, aut non, ſi non conſtat poteſt licite eleemoſynam accipere, quia non agit contra conſcientiam, cum potius præſumere debeat,
H quòd ille, qui propter Deum dat non det, niſi id quod licite dare poteſt; ipſi tamen vſurario non licet eleemoſynam dare, quãdo ſcit ſe nihil habere, niſi de vſuris, cum omnia ſua ſint obligata eis, a quibus extorſit. Si autem pauper ſciebat, quòd dans eleemoſynam nihil habebat, niſi ex vſuris, aut hoc ſciebat aſſerente illud vſurario, aut referente aliquo alio, vel per aliquam coniecturam: ſi aſſerente vſurario, vtpote quia quando pauper petit eleemoſynam ab vſurario, reſpondet vſurarius, quòd pecunia, quam habet eſt de vſuris, ſicut frequenter accidit, quòd vſurarius dicit pauperi, libenter dabo tibi eleemoſynam, ſed vide ſi vis accipere, quia de vſura eſt, non debet tunc pauper recipere eleemoſynam, quia eo ipſo quòd vſurarius dicit pecuniam illam eſſe de vſuris videtur dare eam hoc pacto,
I quòd tranſeat cum onere ſuo, & quod recipiens teneatur ad reſtitutionem eius, tanquàm ad reſtitutionem rei vſurariæ. Si autem pauper ſciat vſurarium nihil habere, niſi de vſura non aſſerente eo, ſed referente alio, vel per aliquam coniecturam, & vſurarius libere det, non faciens mentionem aliquam de vſuris, non videtur quòd pauper teneatur formare conſcientiam de hoc, ſed poſſet ſecure recipere: quod patet primo, quia non eſt pauper iſto modo certus, quòd vſurarius nihil habeat, niſi de vſuris. Secundo, quia licet ita eſſet, poterat eſſe, quod vſurarius eſſet executor alicuius teſtamenti, vel loco alterius, cuius pecuniam acceperat adminiſtrãdam ad dandum pauperibus, & daret nunc eleemoſynam, & ita non dabat de proprio, ſed de alieno, vnde licet iſta pecunia quam daret, eſſet vere acquiſita de vſura, poſſet licite recipi, vel etiamſi non
K haberet pecuniam, niſi de vſuris poterat eſſe, quòd habeat aliquam pecuniam ſic acquiſitam, de qua neſciat cui debeat dare, & illam pauperibus tenebitur dare, & ſic poterit licite dari: & recipi etiam quia ex eo, quòd vſurarius dat libere eleemoſynam, non faciens mentionem de pecunia vſuraria, pauper oportet potius putare non eſſe vſurariam, quia non eſt veriſimile, quòd in opus pium vellet vſurarius inutiliter expendere, & manere obligatus ad reſtitutionem, pauper ergo non tenetur formare conſcientiam ſuper hoc, niſi poſtea cõſtaret, quòd erat iſta pecunia vſuraria, quia tunc pauper tenetur reſtituere ipſi vſurario, vel ei a quo recepit vſurarius, de his tangit Aegi. quol. 2. q. 26.

Et cum oratis non eritis, ſicut hypocritæ, qui amant in ſynagogis, & in angulis platearum ſtantes orare, vt videantur ab hominibus. Amen dico vobis: receperũt mercedem ſuam.

F *Tu autem cum oraueris intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora patrem tuum in abſcondito, & pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi.*

Et cum oratis. Supra poſitum eſt de operibus miſericordiæ, hic autem conſequenter Chriſtus excludit modum indebitum circa actum latriæ, qui eſt orare: nam licet ſint multi actus latriæ, iſta eſt communior: vnde quod de oratione dicitur, de ceteris actibus latriæ intelligendum eſt, & ponuntur duo: quia primo excluditur modus orandi indebitus. Secundo ponitur modus orandi debitus ibi. *Sic ergo vos orabitis.* Prima in duas, quia primo ab actu orandi excluditur intentio inanis gloriæ; ſecundo excluditur quidam Gentilium error ibi. *Orantes autem.* Circa primum dicitur.

G *Et cum oratis.* De ceteris actibus latriæ intelligitur idem, quia nullus eorum debet fieri propter inanem gloriam, ſed ſolum propter Deum, cum latria ſit virtus, qua impendimus Deo famulatum, vel obſequium ſibi ſoli debitum, & tamen magis applicatur orationi, quàm ceteris, quia dare decimas, & primitias, & oblationes, & ſacrificia offerre ad latriam pertinet, & tamen non poſſunt iſta fieri, niſi in publico, orationem autem Chriſtus ſuadet fieri in cubiculo clauſo, & tamen quantum ad hoc, quod nihil illorum debeat fieri propter inanem gloriam, ita conuenit ceteris, ſicut orationi, immo, & omnibus actibus bonis, etiamſi non ſint ſecundum ſe actus latriæ, vt eſt eleemoſynam dare hoc competit, quòd non fiant propter inanem gloriam, ſicut Chriſtus docuit, ſupra in litera, & cum competat hoc omnibus actibus bonis, maxime tamen cõ-
H petit actibus latriæ, quia cum actus latriæ ſint ſecundum ſe propter Deum, magis repugnat eis fieri propter inanem gloriam, quàm ceteris actibus. *Non eritis ſicut hypocritæ.* Hypocritæ mali ſunt, & boni videri deſiderant, & ideo nihil faciunt, niſi ad gloriam hominum, & ſic quando videri non poſſunt opera eorum, nullum bonum faciunt, ſed malum, ſicut in corde habent, ſic dicitur infra 23. Omnia opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus. *Qui amant in ſynagogis.* Id eſt, Volũt orare potius in ſynagogis, quàm in alijs locis, eo quòd ſynagoga eſt locus communis, ad quem Iudæi conueniunt, & ibi videri poterat hypocrita ab omnibus, & accipere laudem humanam, quam optabat. *Et in angulis platearum ſtantes orare.* Vocantur anguli platearum concurſus viarum, vbi viæ per tranſuerſum ſe interſecant, & efficitur quadriuium, vt dicit glo. & talis
I locus etiam eſt communis, quia propter viarum concurſum, multi ſunt ſemper manentes, vel tranſeuntes in locis illis, & ſic hypocritæ poterant ibi videri orantes, ſicut in ſynagogis, vnde quando Iudæi erant idolatræ in angulis platearum ponebant altaria idolorum, & ibi faciebant ſacrificia, vt fuit tempore Achaz, & aliorum Regum, ſecundo Paralipomenon vigeſimooctauo, & quarto Regum vigeſimotertio, & Ieremiæ 44. Scilicet, Quia anguli platearum erant loca communia, ad quæ fiebat concurſus, & ita poterant ibi coli idola. *Vt videantur ab hominibus.* Id eſt, Vt videantur, & laudentur, quia iſte eſt finis hypocritarum, & propter hoc Chriſtus increpat eos: nam ſi in publico agerent, & laudes humanas non quærerent, non eſſent increpabiles, ſed quia quærunt, eas increpantur. *Amen dico vobis.* Modus affirmandi eſt, vel iurandi, id eſt,
K ſub certitudine dico: *Receperunt mercedem ſuam*, id eſt, illam quam deſiderabant, quaſi dicat, licet pro iſto bono opere orationis, alia retributio maior competeret, quàm humana laus, quia tamen iſti non deſiderauerunt aliam, niſi laudem, iſta eſt merces ſua, & iſtam receperunt, quia orando in publico, laudati ſunt ab hominibus, vel dicitur, receperunt mercedem ſuam, id eſt, illam, quam pro iſto opere habituri erant, quia pro quolibet bono opere competit aliqua merces, & quia orare bonum eſt, debebatur illis merces, ſed humanas laudes quærendo, mercedem acceperunt, quia nulla manet eis merces poſt hoc, vnde licet non conſequantur laudes humanas, ſed potius vituperentur, tanquàm hypocritæ iam receperunt mercedem ſuam, id eſt, nõ ſunt habituri aliam cum iſtam deſiderauerint, ſic dicit Chryſoſtomus in homilia: Receperunt mercedem ſuam, quia Deus retributionem, quæ

eſt

est ab ipso retribuere vellet, illi autem eam, quæ est ab hominibus, vsurpant.

Tu autem. Hic ponitur conueniens orandi modus, quãtum ad locum, ita vt non sit locus inanis glorię, ideo quòd fiat in occulto, vbi non est occasio gloriandi. *Tu autem cum oraueris.* Idest, Tu qui non vis esse hypocrita, sed recipere Dei retributionem, quando oraueris, orabis vt sequitur. *Intra cubiculum tuum.* Per cubiculũ significatur locus secretus, quia Christus non vult auferre occasionem orandi propter inanem gloriam, & quia ista gloria quæritur ab hominibus, vbi non sunt homines, non est occasio agendi propter inanem gloriam, & hoc est cum in occulto oramus, vel aliud bonum agimus. *Et clauso ostio tuo.* Hoc dicitur ad maiorem cautelam cõtra inanem gloriam, quia si quis intra cubiculum suum oraret, non clauso cubiculo, posset a casu intrare quisquam qui orantem ibi conspiceret, & tunc esset maior causa inanis gloriæ, inquantum maior laus humana ex hoc sequeretur, quia illa quæ in occulto sunt, putantur maiora esse, quam sint, ideo licet iste pauca bona in occulto ageret, putaretur multa agere, quia in occulto agebat, & humanas laudes non quærebat, & sic cum quis fugeret inanem gloriam, sequeretur occasio maioris inanis gloriæ, debet ergo claudi ostium, vt nemo possit intrare, & orantem conspicere, & sic nulla sequeretur inanis gloria, vel potest hoc fieri, vt orans non impediatur orare. An vero sic orare teneamur, vel an in publico orare liceat, infra dicetur q. 89. & 90. *Ora patrem tuum.* Scilicet, Deum, qui vocatur pater noster cœlestis, supra in litera, & præcedenti cap. *Et pater tuus qui videt in abscondito.* Metaphora est: nam Deus vere non videt in abscondito, nec in manifesto, cum non habeat oculos, nec potentiam visiuã, cum non sit animal, sed dicitur videre, idest, cognoscere, vel intelligere, & quia Deus intelligit quidquid fit, vbicunque fiat, dicitur videre omnia, siue in manifesto, siue in abscondito, ad Hebr. 4. Omnia nuda sunt, & aperta oculis eius, nec est ei inuisibilis vlla creatura, & dicitur hoc propter quosdam simplices, qui putabant Deum non cognoscere omnia, & ideo volebant bona opera sua, videntibus hominibus facere, vt haberent testes operum suorum coram Deo, vt possent petere retributionem, Christus autem dicit, quod Deus videt in abscondito, idest, cognoscit abscondita, & ideo non est opus, quòd afferamus ei testes operum nostrorum, quia nouit, quid nos fecerimus. *Reddet tibi.* Idest, Retribuet in vita æterna, quæ est abundãtior merces, quam humana gloria, quæ est quoddam bonum fragile, & debile: nam inane est nihil verum continens, licet putetur aliquid esse.

Orantes autem nolite multum loqui, sicut Ethnici faciunt. Putant enim, quòd in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimulari eis Scit enim pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum.

Orantes autem. Hic excluditur error Gentilium circa orationem, quam prolixam faciebant, Christus autem cũ supra nos instruxerit de fine orationis, & loco, instruit hic de modo orationis, quantum ad breuitatem, & prolixitatem, dicens. *Orantes autem nolite multum loqui.* Potest intelligi, idest, non petatis multa, sed pauca: nam vnum solum est necessarium, scilicet, vita æterna, si autem homo vult petere multa, oportet quòd petat aliqua, quæ sunt tẽporalia, vel quæ sunt aliquo modo spiritualia, & tamen nõ est certum, an illa habere sit homini bonum, quia est via, quæ videtur homini bona, & extrema eius ducunt ad mortem, Prouerbiorum decimoquarto. Ideo si homo vult non errare in his, quæ petit, oportet pauca petere, quia pauca sunt, quæ absolute petenda sunt, & huic sensui consonat litera sequẽs, scilicet, scit enim pater vester, quid opus sit vobis, quasi dicat, vos nescitis in multis, an bona, vel mala sint, Deus autem scit quid vobis bonum sit, ideo non expedit, quòd multa determinate petatis. Alio modo potest intelligi, nolite multum loqui, scilicet, quasi per hoc putetis Deum instruere de eo, quod vultis, quòd ipse alias non intelligeret, quia iste est error; nam Deus nouit quid nos velimus, antequam loquamur, ideo non oportet multis verbis vti ad hoc, quòd ipse nos intelligat, & etiam huic sensui consonat litera sequens, scilicet, scit pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum, quasi dicat, cũ sciat, non oportet multis verbis vti ad notificandum ei. Tertio modo potest intelligi, quòd aliqui vtuntur multis verbis in oratione, non quidem, vt Deo notificẽt aliquid, sed vt per hoc eum magis inclinent ad concedendum, quod petunt, & etiam hoc non est conueniẽs, quia Deus verbis nostris non mouetur, & ideo satis nobis est intentionem nostram verbis aliquibus exprimere, & non oportet multis vti, quia potestas eloquentiæ apud Deum nihil efficit, licet apud homines multum faciat, & iste etiam sensus satis conuenit literæ, & etiam duo præcedentes satis conueniũt. *Sicut Ethnici faciunt.* Idest, Gentiles, qui prolixas orationes faciebant. *Putant enim, quòd in multiloquio suo exaudiantur.* Iste erat error Gentilium, quia putabãt, quod propter multitudinem verborum exaudirentur, & alias non, istud tamen falsum est, & potest referri ad duos sensus immediate positos, scilicet, quòd putarent, quòd Deus nõ intelligebat, quæ dicebantur, nisi multa verba dicerentur, vel quòd licet intelligeret, non flectebatur ad concedendum, quòd petebatur, nisi per multitudinem uerborum, & iste sensus conuenit magis isti particulæ, scilicet, putant se in multiloquio suo exaudiri, quia non dixit putant, quòd per multiloquium intelligantur, sed quod per multiloquium exaudiantur, & tamen utrunque conuenit. *Nolite ergo assimilari eis.* Idest, Quia errant nolite similes esse eis in errore multiloquij, dicit enim August. lib. de sermone Domini in monte, quòd omne multiloquium a Gentilibus uenit, qui exercendæ linguæ, potius quam mundando animo operam dant, & hoc studij genus etiam ad Deum prece flectendum transferre conantur. *Scit enim pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis eum.* Ista est causa, quare nõ debeamus uti longa oratione, scilicet, quia Deus nouit id, quod nos petimus, etiam antequam petamus, ideo non oportet multis uerbis uti erga eum, cum uerba sint ad notificandum conceptum mentis.

Quid sit oratio, & ad quam potentiam animæ pertineat. Et quòd homo differt ab alijs animalibus in duobus; Demum quomodo oratio tendit in Deum dupliciter.

Quæst. LXXXI.

De oratione multa dubia sunt, nunc tamen pauca tãgentur solum ad expositionem literæ, nam de oratione quantum ad se, & plurima dubia quæ continet, tam in orationibus Gentilium, quam in orationibus ueteris Testamenti, & noui, & in horis canonicis, dictum est late in libro nostro de oratione, & quia longa esset discussio omnium istorum, quæ per se libellum unum exigunt, hic solum de illis, quæ litera tangit, aliquid dicetur, & primo quid sit oratio, & ad quam potentiam animæ pertineat orationem facere.

Dicunt quidam, quòd ad partem affectiuam, uel appetitiuam pertinet, scilicet, ad appetitum inferiorem, uel superiorem. Nam August. dicit orationem dicens: oratio est pius affectus mentis in Deum directus, ergo ad affectiuam pertinet.

Item quia Hugo de Sancto Victo. dicit, quòd oratio est deuotio quædam ex compunctione procedens, deuotio tamen pertinet ad affectum, ergo etiam oratio.

Item quia imperium, & oratio non differunt, nisi per habitudinem superioris, & inferioris, quia imperium fit ad inferiorem, oratio autem ad superiorem, ergo ad eandem potentiam pertinet imperium, & oratio, cum esse superiorem, & inferiorem, sit aliquid extrinsecum ad actum istum, & tamen imperium pertinet ad uoluntatem, ergo etiam oratio.

Item oratio exterior indicat desiderium orantis, sed oratio interior est, quæ per exteriorem innotescit, ergo oratio interior nihil aliud est, quam desiderium interius, & sic pertinet ad effectum.

Item quia ad orationem pertinet exaudiri, desiderium tamen est, quod exauditur Psal. 9. desiderium pauperum exaudiuit Dominus, & tamen desiderium est partis affectiuę. Item Dionysius lib. de diuinis nominibus, cap. 7. dicit ante om-

Quo intelligitur nolite multum loqui.

te omnia ab oratione incipere est utile sicut Deo nos ipsos tradentes, vnio tamen hominis ad Deum est per amorem, qui pertinet ad appetitum, ergo oratio est in appetitu.

Item si non esset oratio in appetitu, esset in intellectu. Et tamen non est in eo, quia tres sunt operationes eius, vt dicitur in tertio de Anima, vna est indiuisibilium, idest simplicium intelligentia, per quam apprehendimus de vnoquoque quid est. Secunda est compositio, & diuisio per quam apprehenditur de re, quod est, vel non est. Tertio est ratiocinari, idest, procedere de notis ad ignota: oratio tamen non pertinet ad aliquam istarum operationum, ergo non est ipsius intellectus, & consequenter erit operatio voluntatis.

Dicendum, quòd oratio non est actus voluntatis, sed intellectus, vel rationis, est autem ratio duplex, scilicet speculatiua, & practica, pertinet autem oratio ad rationem practicam. Pro quo sciendum, quòd sicut dicit Cassiodo. oratio dicitur quasi oris ratio, vnde ex suo nomine significat oratio quandam expressionem alicuius actus rationis factam per officium oris: habet autem ratio duos actus, secundum quòd est speculatiua. Primus est componere, & diuidere, & iste actus pertinet ad orationem quam dialectici accipiunt, & ita Arist. describit orationem primo Periherm enias. Secundus actus est discurrere de vno ad aliud causa notificandi, & ideo procedimus de notis ad ignota, & hoc modo dicitur oratio apud Rhetoricos, quia sermones Rhetorici, qui vocantur conciones, & continent in se argumentationes multas factas ad suadendum, dicuntur orationes, & ibi non est vnica compositio, vel diuisio sicut in oratione dialectica, sed totum, quòd dicitur ad suadendum aliquid etiam si longum sit, vocatur vna oratio, & hoc modo Rhetorici vocantur oratores, ab istis orationibus, idest, concionibus, quas faciunt. Et quia orationes istæ, licet inueniantur in genere demonstratiuo, & deliberatiuo, inueniuntur potius in genere iudiciali, quæ sunt tria genera circa quæ versatur orator, vt patet per Aristot. primo Rhetoricorum dicuntur ea, quæ in iudicijs fiunt, inquantum aliquid a iudice petunt, postulationes, & tamen postulatio, & oratio idem sunt, ideo ex hoc translatum est hoc nomen oratio, etiam ad significandum petitionem, quam aliquis facit Deo, quia sicut ea, quæ in iudicio petuntur, vocantur postulationes, vel orationes, inquantum iudex a quo petimus, habet curam de actibus nostris, quòd iuste fiant, ita a Deo petimus, velut a quodam domino, & iudice, qui habet curam, & generalem prouidentiam de omnibus actibus nostris, & secundum hoc diffinit Damascenus orationem dicens, quòd oratio est petitio decentium a Deo, sic enim loquimur hic de oratione, & ideo cuius potentiæ actus fuerit petere eius erit actus orare, pro quo sciendum, quòd homo differt ab alijs animalibus, quantum ad virtutem motiuam in duobus, scilicet: quia alia animalia habent determinata volita, & concupita, quæ natura illis determinat, homini autem non determinat natura omnia volita, & concupita, idest, quod velle debet, & concupiscere, & hoc est primum.

Secundo differunt quantum ad persecutionem voliti, & côcupiti, quia cetera animalia habêt determinatas vias, & instrumenta, quibus expleant sua desideria, & ideo quâ cito est in eis motus desiderij, tam cito applicant membra ad actum, nisi sit aliquid prohibens per violentiam, homo autem non habet instrumenta determinata ad actum, vel vias agendi, sed ratio subuenit ei in istis duobus, illud tangit Aristot. primo Politicorum dicens, quòd bestiæ natura liter habent arma, homo autem non habens arma, nascitur prudentiæ, & iustitiæ, idest, nascitur ad hoc, quòd regatur per prudentiam, & iustitiam, subuenit ergo ratio homini in istis duobus. Primo, quia inquirit quid sit homini proprium, & determinatû bonum, quòd desiderari oporteat, etiam determinat instrumenta, & vias in persecutionem rei desideratæ. Et sic licet in homine sit desiderium determinatum alicuius rei, non sequitur immediate operatio, sicut in bestiis, quæ se immediate applicant rei desideratæ, & hoc quia natura determinat illis instrumenta, quibus operentur ad consequendum delectabile, homini autem licet aliquando sit determinatum desiderium, nondum habet determinata instrumêta, nec viam prosecutionis, ideo

F oportet adhuc morari, antequam perueniat in rem desideratam, propter hoc autem actus rationis in nobis præcedit actum voluntatis, & etiam subsequitur eum: præcedit quidem ad inueniendum per consilium, quid debeat per voluntatem eligi, & tunc cum voluntas illud elegerit, sequitur actus rationis, determinando per imperium cuilibet instrumento quid ei oporteat facere, & sic ratio imperat instrumentis, ordinando ea ad illam rem desideratam, vt eâ consequamur, sicut iubens exterius in verbis, exprimit istû modum imperandi; instrumenta autem quæ ratio applicat per imperium ad prosecutionem, vel consecutionem rei desideratæ, non solum sunt vires animæ, & membra corporis, sed etiam exteriores homines, quia per amicos facimus, quod nos facere dicimur, vt patet tertio Ethicorum, sed exteriores homines, vt amici, non sunt in potestate nostra, sicut sunt membra corporis, & vires animæ, & ideo

G applicatio prædicta eorum, qui sunt extra nos ad consecutionem rei desideratę, quandoq; dicitur imperium, vel prçceptum, scilicet, quando sunt illi in potestate nostra, per quos hoc fieri debet, quandoque dicitur petitio, quando non sunt in potestate nostra, quasi subiecti nobis, siue sint æquales, siue non. Et dicitur specialiter deprecatio si sunt maiores nobis, vel respicimus eos, tanquam maiores, inquantum nihil nobis debent. Et ad hoc, quòd condescendant nobis, oportet quòd subijciamus nos eis aliquo modo, & sic est deprecatio, sicut ad maiores, & sic patet, quòd imperium, & petitio, & deprecatio, est actus rationis, vt patet per Philosophum primo Ethicorum, circa finem, scilicet, ratio deprecatur ad optima. Et sic apparet, quòd cum oratio sit petitio, vt dictum est, erit oratio actus rationis ap

H plicantis desiderium voluntatis ad eum, qui est non sub potestate nostra, sed supra nos, scilicet, ad Deum, & ideo non est oratio ipsum desiderium, sed applicatio desiderij per rationem, idest, quòd ratio inquirit instrumenta ad côplendum illud desiderium, & ista inquisitio, inquantum fit a maiori, quia maior est qui adiuuare nos potest, dicitur petitio, vel deprecatio, & ideo diffinitio Damasceni est propria, & comprehendens essentiam orationis, scilicet, oratio est petitio decentium a Deo, & licet multæ aliæ diffinitiones dentur, ista tangit magis proprie rationem, & essentiam orationis.

Ad primum dicendum, quòd oratio non est affectus mêtis directus in Deum, sed est ipsa directio affectus, dirigere tamen affectum mentis in Deum stat dupliciter. Vno modo sicut in obiectû, & hoc modo affectus directus in Deû *Dupliciter pôt dirigi affectus mêtis in Deum.*

I est amor, & est actus potentiæ appetitiuæ, & sic non pertinet ad orationem; quia qui amat sic affectum dirigit, nec intelligitur sic diffinitio August. Alio modo dirigitur affectus mentis in Deum tanquam in illum, a quo velut a causa efficiente explendus est, & hanc directionem non facit voluntas, sed ratio dirigendo affectum in Deum, idest, ostêdendo ei desiderium nostrum, & petêdo quòd illud compleat, & illa petitio, vt compleatur desiderium est ipsa oratio, & hoc pertinet ad solam rationem practicam, quia ordinare pertinet ad intellectum inquantum est practicus, inquantum autem est speculatiuus non pertinet ad eum, nisi apprehendere, & iudicare, non tamen agere, ordinare tamê in finem pertinet ad actionem, quia est ad consequêdum aliquid, & hoc est intellectus practici, qui ad operationem ordinatur, diffinitio autem ista orationis est mate-

K rialis, scilicet, oratio est affectus directus in Deum, idest est directio affectus sicut si dicatur ira est sanguis accensus circa cor, est enim diffinitio materialis, & naturalis primo de Anima: nam siquis formalem, & dialecticam diffinitionê dare velit, dicere debet, quòd ira est appetitus vindictæ ex accensione sanguinis circa cor, & sic prima The. 5. in Gloss. dicitur, quòd oratio est desiderium boni, idest, ipsa res orata: nam id, quod oramus, est, quòd desiderium bonum nostrum compleatur. *Gloss.*

Ad secundum dicendum, quòd oratio non est proprie deuotio, sed est petitio, & tamen sicut in petitione exteriori, idest, vocali accipitur petitio dupliciter. Vno modo proprie, vt cum dicitur da mihi hoc, vel illud, & sic ista uerba dicuntur petitio. Alio modo accipitur interpretatiue petitio, ut si quis alteri manum porrigat, vel ei necessitates suas exponat, dicitur petere, quia per hoc significatur petere: &

tamen

tamen non tiere petit, ita petitio interior siue oratio, quæ ad Deum fit, proprie, & secundum veritatem est quidam actus rationis quo petimus a Deo compleri desiderium nostrum, vt supra expositum est, large tamen, vel interpretatiue dicitur oratio interior recogitatio necessitatum, & erectio spei in Deum, & indicatio desiderij, & humiliatio spiritus, omnia hæc ostendunt hominem orare, licet ipsa non sint realiter orationes, & sic deuotio est interpretatiua oratio sicut porrigere manum est interpretatiua petitio, & tamen proprie non est oratio nisi petitio decentium a Deo vt dictum est.

Ad tertium dicendum, quod ad quem pertinet imperare pertinet etiam orare, & tamen voluntas non proprie imperat, sed rationi adeo orare pertinet ad rationem.

Pro quo sciendum, quod ille, qui petit, aut imperat, aut deprecatur aduocat aliquem ad finem suum ad consecutionem, vel persecutionem illius, aduocare autem taliter non pertinet ad voluntatem, quia voluntas simpliciter, & absolute fertur in obiectum suum tanquam amans illud. Aduocare autem aliquid ad finem est ordinare in finem, quod dicit quandam relationem, & hoc solius rationis est, quia ipsa ordinat, cum sapientis sit ordinare, & tamen sapiens dicitur secundum intellectum, & non secundum voluntatem, & sic proprie loquendo imperium non est volũtatis, sed rationis, & cum imperium sit quædam ordinatiõ alicuius ad finem quem intendit imperans, dicitur tamen voluntas imperatiua, vel imperare, & hoc dupliciter. Vno modo per quandam interpretationem, vel æquiualentiã, quia quod imperat alteri mouet illud per imperium suũ, ideo actus animæ ad quem sequitur statim motus dicitur imperium, & quia ad actum voluntatis si sit completus, id est, determinate quis aliquid velit sequitur immediate motus in corporalibus organis, dicitur voluntas imperatiua, & omnes vires appetitiuæ corporales habent istum modum adeo omnes appetitiuæ vires dicuntur imperatiuæ, vel imperantes motum.

Alio modo dicitur voluntas imperatiua inquantum principium imperij est in voluntate, quia imperare alicui est aduocare illum ad finem suum, & sic imperium præsupponit appetitum finis, & est quædam prosecutio illius, & hoc modo magis proprie voluntas dicitur imperatiua quàm modo præcedenti, quia sequi motum ad actum voluntatis in organis corporalibus commune est voluntati, & omnibus virtutibus appetitiuis corporalibus, finis tamen proprie est in quem voluntas tendit, ille enim est simpliciter finis hominis, & non bonum, quod appetunt aliæ vires appetitiuæ, quia illæ sunt de quibusdam bonis particularibus, voluntas autem est de bono absolute, & secundum se, id est, quantum ad totam naturam boni, & quantum ad hoc omnes vires humanæ diriguntur in bonum illud, quod voluntas appetit, & quantum ad hoc vocamus eam simpliciter imperatiuam inter omnes vires humanas. Hoc modo dicere solemus, quòd artes, vel habitus, qui sunt circa finem imperant habitibus, vel artibus, quæ sunt circa ea, quæ sunt ad finem, sic equestris imperat frenifactiuæ, & militaris imperat equestri, sic nauigatiua imperat nauifactiuę, vt dicitur 1. Eth. cap. 1. ita ergo voluntas, quia de fine simpliciter, vel de supremo est, scilicet, quia ipsa habet pro obiecto id, quod est simpliciter finis omnium aliarum potentiarum, & etiam totius vitæ humanæ, dicitur imperare omnibus potentijs, & hoc inquantum imperium, quòd est proprie actus rationis cum sit quædam ordinatio incipit a voluntate, scilicet, quia illius est finis ad quem ratio ordinat omnia, & respectu voluntatis non vocatur proprie finis, sed obiectum, quia voluntas non ordinatur in obiectum suum, quod dicit habitudinem eorum, quæ sunt ad finem, sed tendit in ipsum simpliciter, & absolute sicut amans in amatum, & sicut color non dicitur esse finis potentiæ visiuæ, sed obiectum, ita summum bonum non est finis voluntatis, sed obiectum, sed respectu aliarum potẽtiarum, & actuum dicitur esse finis, quia aliæ potentiæ non sunt de bono secundum se, sed per eas ordinatur homo tanquam per instrumenta ad consequendum suum bonum.

Ad quartum dicendum, quòd desiderium non est oratio, & cum dicitur, quod oratio exterior est signum interioris desiderij. Dicendum, quòd verbum exterius prolatum est signum alicuius rei dupliciter. Vno modo immediate, & sic est signum illius rei ad quam significandam principaliter institutum est, & sic istud nomen ignis significat quoddam elementum. Alio modo mediate, scilicet, quando res ipsa, quæ primo significatur per nomen accipitur, vt signum alterius rei, sicut istud nomen ignis significat charitatem, inquantum elementum ignis habet aptitudinem ad significandum charitatem, & sic oratio vocalis exterior significat immediate actum rationis deprecantis, si oratio exterior proponatur per modum orationis, vt si dicitur Domine da mihi, vt diligam te, dicitur autem si proponatur per modum orationis, quia si teneantur verba materialiter, & recitatiuè sicut, qui non orat, sed recitat orationem factam ab alio, non significat ibi oratio actum orationis deprecantis, sed verba significant seipsa, oratio autem vocalis mediate significat desiderium tanquam principium suum, scilicet, quia immediate significat actum deprecandi, & quia actus deprecandi est a desiderio, significat mediate illud desiderium, & sic oratio potest vocari desiderium boni, vel oratio est quando vota nostra Deo pandimus.

A

B

Ad quintum dicendum, quòd oratio exauditur, quæ est petitio, dicitur tamen desiderium exaudiri, inquantum desiderium est causa petendi, & ipsa oratio est interpretatiua, vel significatiua desiderij, vel dicitur ad significandũ velocitatem exauditionis diuinæ, scilicet, quia pauperes & si nondum inceperint orare, sed solum, quod desiderare incipiant, Deus concedit quæ ipsi desiderant, & sic dicitur exaudire desiderium, sic dicitur Isai. 95. & erit antequam clament, & ego exaudiam.

C

Ad sextum dicendum, quòd voluntas mouet rationem ad suum finem, vnde nihil impedit actum rationis tendere in finem charitatis, qui est Deo vniri mouente volũtate, tendit autem oratio in Deum dupliciter quasi mota a charitate voluntatis. Vno modo ex parte eius, quòd petitur, quia hoc est præcipue in oratione petendum, vt Deo vniamur, iuxta illud Psal. 26. vn. m petij a domino, & hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. Alio modo ex parte petẽtis, quia oportet, quòd petens accedat ad eum a quo petit siue loco, sicut homo accedit ad hominem a quo petit, siue mente sicut accedit ad Deum, dicit ibidem Dionysius, quod quando petimus aliquid in orationibus inuocantes Deum reuelata mente assistimus ei, & sic dicit Damascenus, quòd oratio est ascensus intellectus in Deum quasi homo eleuetur supra se, & Deo adhæreat.

D

Ad septimum dicẽdum, quòd illi tres actus intellectus quos ponit Arist. sunt intellectus speculatiui; oratio autem pertinet ad rationem practicam, inquantum per orationẽ ordinamus in finem nostrum ea, quæ petimus, & tamen ordinare ad rationem practicam pertinet.

An ad aliquam diuinam personam pertineat orare.
Quæst. LXXXII.

QVÆRETVR ad quem pertinet orare, & primo an pertineat ad aliquam diuinam personam.

Dicunt quidam, quòd sic, quia qui potest aliquid accipere potest orare, vt illud accipiat, sed personę diuinæ accipiunt aliquid, quia filius a patre accipit, & Spiritus Sanctus ab vtroque accipit, ergo filius potest orare ad Patrem, & Spiritus Sanctus ad Patrem, & Filium.

E

Item Ioa. 16. dicitur ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, & hæc sunt verba filij, ergo filius potest orare, & confirmatur, quia ad Hebræ. 5. dicitur de Christo, quòd preces, & supplicationes Deo obtulit, & exauditus est pro sua reuerentia, exaudiri tamen est proprium orationis.

Item ad Rom. 8. dicitur de Spiritusancto, quòd spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, ergo Spiritus Sanctus orat.

Dicendum, quòd non competit orare alicui diuinę personæ, quia oportet distinctionem esse inter orantem, & eum ad quẽ oratur, quia a seipso nullus petit aliquid, oratio autem fit ad Deum non sub ratione personæ, id est, in-

quan-

F quantum est pater, vel filius, sed ratione attributorum essentialium, scilicet, inquantum est bonus, & omnipotens, & sapiens, qui scit facere, quod nos petimus, & potest illud facere, & quia bonus vellet illud facere, personę tamen diuinæ non distinguuntur in ratione essentiæ nec attributorum essentialium, sed cuilibet personæ competunt omnia simul sicut omnibus tribus, & non est maior perfectio in tribus simul quam in vnica, quia tota essentia est in qualibet, ergo non potest vna persona diuina orare ad alteram, & etiam, quia orare imperfectionem quandam ostendit, quia qui orat petit aliquid ab alio, quòd ipse non habet, vel non potest, nulla tamē persona diuina est deficiens, ergo nulla potest orare, etiam si aliqua persona diuina posset orare vtpote, quia deficeret ei aliquid non posset orare ad aliam personam diuinam, quia omnes sunt æquales, & sic nemo esset ad quem posset orare etiam si deficeret ei ali- G quid, propter quod conueniret ei orare, etiam oratio est actus latriæ, est autem latria quædam seruitus ad Deum, Deo tamen non competit seruitie, sed quòd ei seruiatur ab omnibus Psal. 2. seruite domino in timore, ergo non competit Deo orare, istud autē est verum, & digna de Deo concipiendo: secus autem est quantum ad illos, qui non recte de Deo sentiunt, vt qui ponunt distinctionem essentialem in Deo, vel gradus, sicut posuit Arrius, vt ait Aug. li. de hæresibus, vel qui ponunt pluralitatem deorum, sicut pagani, quia isti poterunt ponere Deos orare, & orari. Et sic introducunt poetæ Deos minores orare ad summum Deū, scilicet, Iouem, quòd aliquid faciat, & Dij etiam maiores orant interdum alios Deos quibus potestates speciales competunt pro actibus potestatum suarū, de primo patet, quia Venus introducitur ab Ouidio 9. Metam. petens pro quo- H dam, qui erat de sua progenie, q dater ei longiorem vitā, etiam Venus, & Iuno simul introducuntur a Virgilio 10. Aenei. petentes a Ioue in cōcilio deorum super bello Troianorum, & Latinorum: nam Iuno petebat pro Latinis, idest, pro rege Rutulorum Turno contra Aeneam Troianorum ducem, Venus autem e contrario petebat. De secundo patet, quia Iuno introducitur a Virgilio primo Aeneidos petens ab Eolo rege ventorum, quòd confringeret naues Troianorū in mari, & tamen Iuno erat maior quā Eolus, quia Iuno erat soror, & vxor Iouis quem summum Deum dicebant, quia tamen potestas ventorum soli Eolo competebat orabat Iuno Eolum Deum ventorum, qui minor erat, sic etiam Ouidius secundo Metam introducit eādem Iunonem orantem a Dijs maris ne permittant septētrionem, idest, vrsam mergi in æquore, quia mercede stu- I pri illa sydera in cœlo recepta sunt dicens:

At si vos læsa tangit contemptus alumnæ,
Gurgite cæruleo septem prohibete Triones,
Et sydera cœlo stupri mercede recepta,
Pellite ne sacro tingatur in æquore pellex,

Erat tamen maior Iuno quam Dij maris, & tamen potestas prohibendi aliquem lauari in mari solum pertinebat ad Deos maris, eodem modo Arrius, qui ponit filium minorem patre, & Spiritum Sanctum vtroque minorem cōcedit, quod filius oret patrem proprie, & Spiritus sanctus vtrunque, istæ tamen sunt insaniæ, quia non sunt plures Dij, sed vnus, & in vnitate deitatis, licet sit suppositorum pluralitas, non tamen est inæqualitas: ideo non potest diuina persona orare alteram. Ad primum dicendum, q orare non pertinet ad quemcunque accipientem aliquid ab alte K ro, sed ab eo, qui accipit per gratuitam collationem; personæ autem diuinæ non accipiunt aliquid per gratuitam collationem, sed per naturalem fęcunditatem, sicut filius in humanis, qui a patre gignitur accipit esse ab eo, non tamen est ista collatio gratuita quasi ex voluntate patris proueniat, quòd filius accipiat esse ab eo, sed hoc naturaliter fit, idest, quod natura est principium illorum, & non voluntas; nam aliquis vellet gignere, qui non gignit, & aliquis nollet gignere accedendo ad feminam, & gignit, ita in diuinis personis est, quia illud accipere est communicatio naturæ, etiam quia gratuita collatio non fit nisi inter eos, qui præexistunt, personæ tamen diuinæ nihil accipiunt nisi secundum quòd producuntur in esse, eis autem productis nihil aduenit nec confertur, & ideo pater, qui a nullo producitur nihil accipit, filius autem, & Spiritus Sanctus,

F quia producuntur, accipiunt aliquid, scilicet totum quod sunt. Quamquam ergo accipiant aliquid orare non conuenit eis, quia nihil cōfertur eis gratuita collatione. Ad secūdum dicendum, quod filius dicit, quòd rogabit patrem, quia filius est Deus, et homo, et sic competit ei orare non ratione personæ, sed ratione naturæ assumptæ secundum quam minor est patre sicut ipse dixit, pater maior me est, quilibet autem minor potest orare maiorem, quod autem dicitur ad Hebræ. 5. intelligitur de Christo secundum, q est homo, quòd expressit Apostolus ibi cum dicit, qui in diebus carnis suæ preces, et supplicationes ad eum, qui posset illum saluum facere a morte cum clamore valido, et lachrymis offerens exauditus est, ergo Christus orauit secūdum, quòd poterat liberari a morte, et lachrymas emittere, et clamare, ista tamen competunt ei solum ex infirmita G te nostræ carnis assumptæ, ex qua parte in infinitum est minor Deo, ideo orare sic poterat, vnde dicitur ibi in diebus carnis suæ idest, dum viuebat in carne mortali inter nos, quasi dicat nunc non competit ei orare, quia nulla re eget, & tamen non est inconueniens, quod etiam nunc Christus inquantum homo oret, quia semper inquantum homo est minor Deo, & tamen non oraret pro seipso, quia nulla re iam indiget, sed pro nobis, vt dicetur sequenti questione.

Ad tertium dicendum, quód potest accipi ibi spiritus pro spiritu humano cui bene competit orare. si autem accipiatur pro Spiritu Sancto, dicitur quòd postulat pro nobis idest, postulare nos facit, vel ad postulandum nos instruit, quia vnctio Spiritus Sancti est quæ docet hominem de omnibus, prima Ioan. 2.

H

An Sanctis in patria competat orare. Et quare Ecclesia non dicit, Christe ora pro nobis. Et an illi, qui existunt in purgatorio, orent pro nobis, cum nec possint mereri, nec demereri. Et siquis est deuotus ad plures Sanctos, ille, cui se deuotius recommendat, magis etiam pro eo impetrat, licet sit minor. *Quæst. LXXXIII.*

QVAERETVR, an sanctis in patria competat orare, dicunt quidam, quòd non competit, quia ipsi sunt conformes Christo inquantum est homo, sed Christo inquantum est homo nunc non competit orare, quia aliter diceremus Christe ora pro nobis, quòd nemo dicit, ergo sanctis in patria orare non conuenit.

I Item quicunq; orat pro altero meretur illi, & quicunque meretur alteri meretur sibi magis; quam illi, sed sancti in patria non merentur sibi, quia iam sunt extra statum merendi cum sint in termino, ergo nec merentur sibi nec nobis, & consequenter non orant pro nobis.

Item sancti in patria perfecte conformant voluntatem suam diuinæ voluntati, ita vt non velint, nisi q Deus vult, sed illud, quod Deus vult semper impletur, ergo superfluum esset, quòd orarent pro nobis.

Item sicut sancti, qui sunt in patria sunt superiores nobis, ita etiam illi, qui sunt in purgatorio sunt superiores nobis, quia sunt certi de sua beatitudine, & non possunt iam peccare, quod nos non habemus, & tamen illi, qui sunt in purgatorio, non orant pro nobis, sed potius nos pro illis, ergo etiam sancti, qui sunt in vita æterna non orant pro K nobis.

Item si pro nobis orarent sancti, qui sunt in vita æterna, oratio sanctorum superiorum esset efficacior, & sic non deberent peti suffragia minorum sanctorum, sed solum superiorum, & tamen omnes petimus, vt orent pro nobis, ergo non est faciendum nec orant pro nobis.

Item sancti nunc non sunt, quia anima Petri non est beatus Petrus, si ergo animæ sanctorum orarēt pro nobis quā diu sunt separatæ a corpore, non deberemus petere Sanctū Petrum, quod oraret pro nobis, sed animam eius, & tamē ecclesia facit contrarium, ergo sancti saltem ante resurrectionem non orant pro nobis.

Dicendum, quòd sancti qui sunt in vita æterna Deum orant, quia competit eis ratio orandi, cum orare sit actus rationis petentis aliquid: ad hoc ergo requiruntur duo: primum, quòd orans sit ens rationale, secundum quòd non

omnipotens.i.quòd non habeat omnia, quæ potest desiderare, quia alias a nullo peteret, sed ipsum per se conferret, hæc autem duo sanctis conueniunt, quia sunt rationales creaturæ, & etiam non sunt omnipotentes, quia multa sunt, quæ ipsi præstare non possunt, sed si illa volunt necesse est, quòd a Deo petant: patet etiam, quia sacra scriptura asserit sanctos, qui sunt in vita æterna orare pro viuis, quia dicitur de Ieremia. 2. Machab. vltimo, hic est qui multum orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate Ieremias propheta Dei. Fuit autem error quorundam hæreticorum. s. Vigilantij, vt dicit Hieronymus, quòd dum viuimus mutuo pro alterutris orare possumus, postquam autem mortuus fuerit hō nullius oratio pro alterutro exauditur, idest oratio mortui pro quocumque fiat nō prodest, quia non exauditur, & inducit de martyribus dicēs, quòd Martyres mortui petiuerunt vltionem sanguinis sui fieri, & tamen non fuerunt exauditi, sed dictum est illis; quòd requiescerent. Apocalyp. 6. sed hoc Hieronym. improbat, & patet, quia oratio vnius facta pro alio ex charitate proficit illi, sed sancti qui sunt in vita æterna sunt perfectiores in charitate, quam viatores, ergo magis ipsi orabunt pro viatoribus, quam viatores ad inuicem pro seipsis orent, etiā quia ipsi sciunt, qui sunt illi, qui orationibus magis indigent, & qui magis iuuari possunt: & cum ipsi sint magis cōiuncti Deo, quam nos, exaudirentur magis orationes eorum, quam nostræ, etiam hoc pertinet ad ordinem diuinum, vt ex superioribus diffundatur excellentia, & perfectio in inferiora, sicut etiā claritate solis diffunditur in aerem, cum ergo sint sancti inter Deum, & nos medij, deriuabuntur bona Dei per ipsos ad nos, & quanto fuerit aliquis sanctus magis Deo coniunctus, tanto magis immediate deriuantur dona Dei per illum ad nos, vnde dicitur ad Hebræ. 7. de Christo, accedens per semetipsum ad Deū ad interpellandum pro nobis, scilicet, quia Christus inquātum homo est Deo immediatissimus non orat nec impetrat aliquid a Deo mediante alio, sed per seipsum, dicit ergo propter hoc Hieronymus contra Vigilantium, quòd si Apostoli, & Martyres adhuc in corpore constituti, quando pro seipsis deberent esse soliciti pro nobis orabant, quanto magis post coronas, & victorias, & triumphos. q. d. cum iam nō sint soliciti de seipsis, magis poterunt orare pro nobis, quam quando manebant in corpore, orant tamen sancti, tam pro se, quam pro nobis, pro nobis quidem vt beatitudinem consequamur, quia istud est bonum ad quod omnia ordinantur, pro se autem non petunt beatitudinē, quia iam illam habent, sed consequentur eam in resurrectione, vnde magis orant pro nobis, quam pro seipsis, quia ipsi sunt certi de eo, ꝙ petunt: nos autem de nostra beatitudine nondum sumus certi, etiam quia maior est indigentia nostra, quam ipsorum.

Ad primum dicendum, quòd Christus inquantum homo orare potest, nec repugnat ei, quia ex ea parte minor est Deo, & habet bonum suum a Deo, & sic petere potest, sic dicitur prima Ioan. 2. si quis peccauerit aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & tamen officium aduocati est postulare, vnde aduocare, & postulare idem sunt, ideo ad Christum competit pro nobis orare, inquantum aduocatus est, non dicimus tamen ei Christe ora pro nobis, sed Christe adiuua nos, quia Christus est nomen suppositi diuini cuius non est orare, sed adiuuare, & ideo dicimus in letania Christe miserere nobis, & Christe audi nos, etiam quia iam Christo, secundum quod homo est data est omnis potestas in cęlo, & in terra, infra 28. ideo magis competit ei disponere, quam orare: etiam ecclesia non dicit Christe ora pro nobis ad vitandum hæresim Arrij, & Nestorij, qui posuerunt gradus in Trinitate dicētes Filium esse minorem Patre, & tunc vere poterat orare Christus ad Patrem, vt aliquid ab eo obtineret, cum autem non dicimus ora pro nobis, sed adiuua nos: significamus eum esse Patri æqualem, quia sicut pater ad nullum orat, ita & filius.

Ad secundū dicēdum, ꝙ sancti orant, tam pro se, quam pro nobis, licet non idem, quia cum sancti sint beati in patria, nihil eis deest, nisi gloria corporis, & pro ista orant: nobis aūt deest beatitudo, & illā pro nobis petunt, & cum dr̄, ꝙ qui orat pro alio, meretur magis pro seipso, quā pro alio.

A Dicendum, quòd verum est, quòd si mereri pōt, magis meretur pro se, quam pro altero, etiam totum fructum actus sui velit communicari alteri, sancti tamen in vita æterna non merentur, ideo nec merentur pro se, nec pro nobis: impetrant tamen tam pro se, quam pro nobis. Quidam tamen dicunt, quòd sancti non sunt in statu merendi quātum ad præmium essentiale, quia illud iam consecuti sunt, sed quantum ad præmium accidentale, & ideo etiam alijs mereri possunt, sed hoc non stat, quia meritum solis viatoribus competit, ideo dicendum, quod aliud est impetrare, & aliud mereri: sancti autem, etsi non mereantur, nec pro se, nec pro nobis, impetrant tamē pro se, & pro nobis, quia exaudiuntur orationes eorum ex virtute meritorum præcedentium, & ex diuina acceptatione.

Ad tertium dicendum, quòd sancti conformant volun-
B tatem suam voluntati Dei, & ideo nihil pro nobis, nec pro seipsis petunt, nisi quod sciunt, quod Deus concedere vellet, cum autem dicitur hoc est superfluum, quia necesse est voluntatem Dei compleri: dicendum, quòd verum est, sed Deus, sicut disposuit aliquid futurum esse, ita disposuit media per quæ ad illud perueniatur, vnde cum ipse de quibusdam disposuit, quòd haberent vitam æternam, simul etiam disposuit, quòd precibus sanctorum illam obtinerent, & ita necesse est, quòd per istud medium ad illam perueniant: sancti igitur recognoscentes hoc orant pro nobis, vt sic Dei determinatio compleatur, simile dicit Gregorius primo Dialogorum, de prædestinatione sanctorum inducens exemplum de Rebecca cui Deus dixerat, quòd conciperet, nam promiserat Abrahæ, quòd in Isaac vocaretur sibi semen, & reges nascerentur de eo. Genes. 17. &
C 21. & tamen postea nunquam potuit Rebecca concipere, quousque Isaac, & ipsa orauerit Dominum. Gen. 25. deprecatus est Isaac dominum pro vxore sua eo, quod esset sterilis, qui exaudiuit eum, & dedit conceptum Rebeccæ.

Ad quartum dicendum, quòd illi qui sunt in purgatorio sunt nobis maiores quantum ad certitudinem de sua beatitudine, & quantum ad impeccabilitatem, sunt tamen inferiores nobis, quantū ad pęnas, quas patiuntur, & sic non sunt in statu orandi pro se, nec pro alio, sed potius, vt oretur pro eis, ratio tamen tota est, quia ipsi non sunt in statu merendi cum non sint viatores, & ideo etiamsi orarent, non esset oratio sua meritoria: etiam nō est satisfactoria, quia modus satisfaciendi iam illis determinatus est, scilicet per pęnas quas patiuntur, & ideo cum non possit eis oratio prodesse non orant pro seipsis, & eadem ratione nō
D orant pro nobis, quia nec possunt nobis mereri, nec pro nobis satisfacere, cum pro se nondum satisfecerint, sancti autem, qui sunt in vita æterna licet non possint mereri, quia iam sunt in termino, nec etiam satisfacere, quia nō possunt habere aliquem actum laboriosum, vel pęnalem, quod requiritur ad satisfactionem, possunt tamen impetrare, quia exaudiuntur ex meritis suis præcedentibus, s. quia quando viuebant meruerunt, vt ipsi pro nobis orantes exaudirentur, & ideo orationes sanctorum proficiunt tam pro nobis quam pro eis, qui sunt in purgatorio.

Orationes autem nostrę exaudiuntur si in charitate fiāt. s. quia nos mereri possumus, & satisfacere, mereri quidē, quia adhuc sumus in via, & omnis actus noster bonus meritorius est, vt per eum proficiamus ad augmentum boni in vita æterna nobis conferendi, satisfacere autem possu-
E mus, quia opera pęnalia sponte facere possumus, & hoc sufficit ad rationem satisfactionis, & ob hoc orationes nostrę exaudiuntur, & proficiunt tam nobis quàm existentibus in purgatorio, nobis quidem ad meritū, & satisfactionem, ad meritum quidem. s. vt consequamur maiorem gradum gloriæ in vita ęterna, ad satisfactionem autem, quia per orationem inquantum est nobis actus difficilis aliqualiter, fit remissio alicuius pęnę ad quam obligabamur pro peccatis pręteritis, pro existentibus autem in purgatorio orationes nostræ non sunt meritorię, sed solum satisfactorię.

Primum patet, quia meritum auget gradum præmij in vita æterna, sed illi, qui sunt in purgatorio sunt iam constituti in termino: ideo etiamsi totus mundus pro eis oraret, & omnes sancti, non haberent aliquem gradum maiorem in gloria quam meruerant quando mortui sunt. Et patet, quia si per orationes nostras possemus ei, qui sunt in

pur-

purgatorio mereri aliquem gradum in vita æterna, quem viuentes non meruerunt, possemus eadem ratione pro sanctis, qui sunt in vita æterna mereri aliquem gradum maiorem gloriæ, & sic cresceret continue gloria eorum, quòd falsum est, vnde pro illis nō oramus, sed potius faceremus eis iniuriam si pro eis oraremus, quia iniuriam facit martyri, qui orat pro martyre, extra de cele. mis. capit. cum Marthæ, & tamen eadem ratio est de sanctis, & de existentibus in purgatorio. s. quia vtrique sunt in termino. Ergo sicut non meremur sanctis, etiam non merebimur existentibus in purgatorio, maxime patet, quia repugnat esse aliquem in termino, & augeri meritum illius, quia hoc pertinet ad viatorem; nam sicut viator nondum peruenit quo tendit, & ideo semper progreditur, ita qui in termino est iam non progreditur, terminus autē viæ nostræ est beatitudo quā inquirimus, cum ergo aliquis in via, est potest progredi acquirendo magis, & magis de ea, si autem fuerit in termino iam habet quantum habiturus est, & vltra non tendit, quia repugnat in termino esse, & adhuc tendere, impossibile est ergo, quòd nos mereri possimus aliquid existentibus in purgatorio.

Secundum patet. s. quòd sint satisfactoriæ orationes nostræ pro illis, quia satisfactio est recompensatio pro pœna debita. s. vt recipiatur aliquid pœnale pro altero pœnali, hoc autem conuenit eis, quia omnes existentes in purgatorio sunt obligati ad quandam pœnam, & manent in ea actualiter, nos autē facimus operationes bonas laboriosas, quæ secundum se satisfactoriæ sunt, possumus tamen communicare fructum operationis nostræ existentibus in purgatorio inquātum illi sunt in charitate, & etiam nos, ergo possumus pro eis satisfacere, & minuuntur pœnæ eorum per suffragia nostra, & istud est propter quòd tota Ecclesia orat pro mortuis, sic innuitur secundo Macha. 12. sancta ergo, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt a peccatis soluantur, idest, a pœna debita pro peccatis, & non dixit orare pro eis, vt gloriam consequantur, vel vt maiorem gloriam habeant, quia sicut nō possunt per preces nostras mortui gloriam obtinere nisi viuentes eam meruerint, ita nec possunt eam maiorem habere, quam hic meruerint.

Ad quintum dicendum, quòd non solum orandum est ad sanctos superiores, sed etiam ad inferiores, & generaliter ad omnes, vt pro nobis orent, quia si non essent imploranda suffragia sanctorum, non essent imploranda suffragia alicuius eorum: nam non sunt propter aliud nobis necessaria sanctorum suffragia, nisi quia Deus vult inferiora iuuari per superiora, oportebit ergo per omnia superiora iuuari propter continuitatem ordinis, quia si non requireretur ista cōtinuitas, sufficeret, quòd homines orarent Deū immediate non implorando sanctorum suffragia, q falsū est, omnium ergo sanctorum suffragia imploranda sunt. Cum autem dicitur, q efficaciora sunt suffragia superiorum, dicendum, q licet illi secundum se apti sint, vt maiora nobis impetrare possint quam sancti inferiores, tamen interdum oratio sanctorum inferiorum est pro nobis efficacior quam oratio superiorum sanctorum, q dupliciter contingit. primo, quia forte deuotius imploramus auxilia aliquorum inferiorum quam superiorum, sancti tamen tātum pro nobis efficaciter orare possunt quantum nos ex operibus nostris meruerimus, vt pro nobis orent, vel eis causam orandi dederimus.

Vnde est generale, q si quis sit deuotus ad multos sanctos, ille cui deuotius se recommendat, magis pro eo impetrare potest licet alijs minor sit. secūdo, vt quia forte Deus vult declarare nobis sanctitatem alicuius, & ideo exaudit magis preces illius quam aliorum, licet sint maiores, hoc patet in operatione miraculorum, quia sæpissime legimus, quòd Deus plura miracula faciat pro minoribus sanctis q̄ pro maioribus, & hoc, quia vult declarare sanctitatem minorum de quorum forte dubitamus, & non oportet declarari sanctitatem maiorum, quæ iam nota est, huius signum est, quia pro quolibet sancto fiunt plura miracula immediate post mortem suam quam multo tēpore post, & hoc est, quia certitudo de aliquo an sit sanctus, vel non, debet haberi immediate post mortem suā, eo quòd ante hoc cognitus erat, & per illa miracula manebit semper notum, q sanctus sit, si autē non fiāt miracula immediate post mor-

F tem, ibit sanctus in obliuionem, & postea etiam si pro eo fiant miracula nescietur pro quo fiunt, & non erunt ista miracula ita vtilia ad probandum sanctitatem illius, sicut si essent facta immediate post mortem, de miraculis autem dicetur Mat. 2.

Ad 6. dicendum, q licet nunc sancti non sint. s. Petrus, & Paulus, & alij, sed solum animæ eorum, dicimus tamē sancte Petre ora pro nobis transferendo nomen compositi ad partem eius, eo quod per ista nomina maxime innotescunt nobis sancti, nam taliter vocabantur quando viuebant: ideo istis nominibus adhuc eos vocamus, & hoc facimus, quia nos credimus preces nostras exaudiri, & dirigi actus nostros merito sanctorum, & tamen merita sanctorum non sunt ipsarum animarum, sed compositorum, nā anima beati Petri nihil meruit postquam a corpore separata est, sed omnia merita eius fuerunt quamdiu viuebat, &
G erat tunc Petrus: conuenientius ergo dicitur Sancte Petre ora pro nobis, quam anima Beati Petri ora pro nobis. Tertio fit hoc propter fidem resurrectionis ostendendam: nā inquantum dicimus Sancte Petre ora pro nobis, innuimus q licet nunc non sit Beatus Petrus, sed sola anima aliquando tamen erit Sanctus Petrus. s. post resurrectionem, & isto modo loquitur Deus de mortuis, vt dicitur Exo. 3. ego sum Deus Abraham: Deus Isaac: Deus Iacob, & non dixit sum Deus animæ Abrahæ, & animæ Isaac, & hoc dicit intentione significandi resurrectionem. s. quia Abraham, Isaac, & Iacob, qui nunc non sunt, erunt aliquando. s. per resurrectionem, & per talem modum loquendi Dei probatur resurrectio, sicut dixit Christus infra 22. s. de resurrectione autem mortuorum non legistis, quia dictum est a Deo di-
H cente vobis, ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, non est Deus mortuorum, sed viuētium, quasi dicat, mortui, secūdum q mortui, nihil sunt, si ergo Deus esset Deus mortuorum inquantum manent mortui, esset Deus nullius rei, dicit tamen se Deum illorum, qui nunc mortui sunt, ergo oportet, quod illi, qui nunc mortui sunt aliquando viuentes sint, vt Deus sit Deus alicuius rei, hoc tamen est resurgere, ergo necesse est esse resurrectionem: tali enim modo debet induci illud dictū Christi, quia alias non concluderet resurrectionem. Magis ergo debemus inuocare sanctos quam sanctorum animas, licet nunc sancti non sint.

An bruta possint orare. Et an sint aliqui homines, qui intelligant auium garritus. Quæst. LXXXIV.

I QVAERETVR an bruta possint orare, & alia irrationalia.

Dicunt quidam, quòd sic, quia ad illum pertinet orare ad quem pertinet inuocare, quia orare est petere, petitio tamen, & inuocatio idem sunt, bruta tamen inuocant Deum Psalmo 146. qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum; ergo corui orant, & ita orabunt omnia alia bruta.

Item ad orationem requiritur ordinatio quædam facta a ratione, & tamen plurimi asserunt, q aues seipsas intelligant, & quòd aliqui intelligant eas, ergo orare poterunt; quia ad hoc sufficit, quòd sciant quid petunt.

Item oratio est denunciatiua appetitus, & tamen bestiæ appetunt aliquid: ergo illud petere possunt, & sic orabunt: &
K patet hoc Psal. 103. omnia a te expectant, vt des illis escam in tempore, & intelligitur non solum de hominibus sed etiam de brutis. Psal. 144. scilicet, aperis manum tuam, & imples omne animal benedictione.

Item illud, quòd potest benedicere Dominum, potest orare ad ipsum, & tamē bruta possunt benedicere Deū, quia dicitur Danielis 3. benedicite bestiæ, & pecora Domino.

Item orare est clamare ad dominum, bestiæ tamen clamare possunt ad Deum Ionæ 3. boues, & pecora nō gustent quidquam nec pascantur, & aquam non bibant, & operiantur saccis homines, & iumenta, & clament ad Deum in fortitudine, quod refertur ibi simul ad homines, et iumenta, quia propter hoc præmittitur ibi dispositio illa. s. quod iumenta non pascantur nec bibant aquam nec quidquā gustent, et operiantur saccis. s. vt clament ad Deum: ergo poterunt iumenta orare: dicendum, q iumenta orare nō possunt:

summam in oratione petitur aliquid,& præcipuum, quòd petitur,est beatitudo,animalia tamen non possunt participare beatitudine, quia nullum animal præter hominem potest esse beatum 10.Ethi.

Secundo,quia oratio fit ad Deum , bruta tamen Deum esse non percipiunt,quia nihil possunt apprehendere nisi, ꝙ sensibus percipitur,Deus autem sensu non apprehenditur,quia Deum nemo vidit vnquam nec videre potest, ad Timo.6.ergo pecora non possunt ipsum esse apprehendere. Tertio,quia oratio est actus quidam rationis deprecantis,vt ostensum est supra quæst.81.bruta autem non participant ratione:ergo nec orare possunt,& sicut non possunt ipsa orare,ita nec pro eis orandum est,quia orare est actus charitatis,vt colligitur præcedenti cap.nam cum dicitur diligite inimicos vestros , subditur & orate pro persequentibus vos,& tamen pecora non sunt diligenda ex charitate, quia non pertinent ad illa quatuor , quæ ex charitate diliguntur,de quibus August.primo de doc. Christiana , & Magist.3.Sent.distinct.28.capit.1. etiam quia charitas est ad illa ad quæ habetur amicitia, & tamen ad bruta non est amicitia:ideo non diliguntur ex charitate , nec pro eis orandum est.

Si autem obijciatur, quòd interdum oramus pro pecoribus,& alijs inanimatis,quòd Deus illa seruet , vel quòd non eueniant eis mala.

Dicendum,ꝙ non oramus pro pecoribus,sed pro nobis ipsis.s.quia possidemus istas res,& si læduntur,pereunt bona nostra , pereuntibus autem bonis nostris nos perimus, sic dicitur 4.Ethi.ca.de liberalitate , quòd qui substantiam suam destruit,idest,facultates,seipsum destruit,orando ergo pro rebus nostris pro nobis oramus,& non pro illis, & isto modo dicimus velle illis bonum,non quidem, vt ipsa in se bonum habeant : sed vt pro nobis sint , & nobis prosint,sic dicitur 8.Ethi.cap.2.in animatorum amatione non dicitur amicitia:non enim redamatio nec voluntas illorũ boni:ridiculum enim forte immo velle bonum, sed siquidem saluari vult ipsum.vt ipse habeat,amico autem aiunt oportere velle bona illius gratia : huius signum est, quod pro brutis,quæ sunt extra potestatem nostram , & proximorum nostrorum nunquam oramus,vt ad bonum eis sit, si tamē oraremus vere pro brutis,oraremus pro omnibus vbicunque sint,& quomodocunque se habeant. Ad primũ dicendum,ꝙ bruta non orant ad Deum nec inuocant ipsum,sed sicut dicit Aug.12.super Gen.ad literam , ꝙ bruta dicuntur iussis Dei obedire , non quidem, ꝙ percipiant mandatum,sed inquantum naturali instinctu ab ipso mouentur,ita etiam dicuntur Deum inuocare impropriè inquantum aliquid naturali desiderio cupiunt quod a Deo obtinent,non tamen petunt illud a Deo nec sciunt Deum esse,nec etiam se accipere illud ab aliquo,quia talia discernere solius rationis est.

Ad secundum dicēdum,ꝙ insania est quorundam , qui seipsos non intelligentes putant intelligere aues,ꝙ impossibile est:nemo enim potest auem intelligere cum ipsa se non intelligat, quia hoc pertinet ad habentem rationem qua aues carent,cognoscunt ergo aliquid aues per sensus particulares,& per existimatiuam,per quam iudicant aliquid esse sibi conueniens, vel nociuum,amicabile , vel inimicum , & ista existimatiua est in brutis loco intellectus , quia ista est suprema,& excellentior potentia quam habēt, non tamen cognoscunt aues se cognoscere ista, quæ cognoscunt,quia iste est actus reflexus,non pertinet tamen reflexio actus nisi ad solum intellectum , & consequenter non potest vna auis cognoscere,ꝙ alia auis cognoscit aliquid , quia tunc cognoscere alterius auis esset obiectum cognitionis istius,hoc tamen non potest esse,quia quidquid auis cognoscit,apprehēdit per sensus particulares,& tamen cognoscere,vt est obiectum non est apprehēsibile per aliquē sensum,quia nō est obiectum alicuius sensus particularis , etiam non sufficit ad istud habendum,quod auis habeat potentiam existimatiuā per quam a speciebus sensatis, idest, apprehensis per sensus particulares abstrahat intentiones non sensatas, vt dicit Auicenna,quia intentiones istæ non sensatæ sunt nociuū,& vtile,conueniens,& inconueniens, triste & delectabile,amicabile & inimicum,& similes, cognoscere tamen,vel cognitio non pertinet ad istas intentiones,& ideo impossibile est,& includens contradictionē, ꝙ vna auis cognoscat quod alia cognoscit,idest , quod cognoscat illam hoc cognoscere,quia hoc est impossibile,nisi in potentia,quæ facit vniuersale,& reflexionem , & ista sola est intellectus,nec ergo possunt bestiæ seipsas intelligere,nec aliquis homo eas,quia tamen aues,& omnes bestiæ operantur natura mouente,& non libertate , est modus earum operandi determinate se habens, & secundum hoc per assuetudinē potest homo cognoscere ex quibusdā signis quid bestiæ appetant,quia quandocunque illa signa ostendunt,semper idem appetunt,& hoc modo potest dici,ꝙ homo intelligit aues,vel bestias , aliter autem eas intelligere est impossibile,& sic non possunt orare cum seipsas non intelligant nec scirent aliquid petere.

A

Ad tertium dicēdum,quòd bestiæ appetunt aliquid , &

B tamen orare non possunt,quia appetitus importat simplicem motum appetentis in appetibile tanquam in obiectũ, oratio autem importat ordinationem quandam , vt in finem,vt ostensum est supra q.81.ordinatio tamen ad rationem solam pertinet,vt etiam ibi ostēsum est:ergo non pertinet orare ad bruta:nam oratio appetitus denunciatiua est,bestiæ autem appetitum habent,sed appetitum denunciare nesciunt:ergo nec orare possunt.

Ad quartum dicendum, ꝙ pecora benedicere Dominũ non possunt,quia non cognoscunt eum,& etiam bona dicere nesciunt,sed dicuntur benedicere inquantum præstāt nobis causam benedicendi,quia per Dei excellentiam quā cognoscimus in disponendo statum pecorum,mouemur ad laudandum ipsum,& benedicendum ei & sic dicitur , ꝙ cælum laudat Deum.Psal.18.cæli enarrant gloriam Dei,

C idest , per motum cælorum quem videmus,cognoscimus Dei gloriam,& magnitudinem , quia magnitudine , & excellentia creaturæ cognoscitur magnitudo creatoris Sapientiæ 13.

Ad quintum dicendum , ꝙ pecora dicebantur clamare ad Deum in fortitudine,non quidem, ꝙ illa clamare possent ad Deum quem ignorant , sed quia ipsa præ angustia famis,& sitis affligebantur,& clamabant,& Deus,qui misericors est,& diligit omnia,quæ sunt,& non odit aliquid eorum,quæ fecit.Sapientiæ 11. miserebatur eorum , & sic non destrueret opus suum , vel etiam dicebantur clamare ad Deum inquantum homines cuius erant pecora faciebant illa gestare clamantium imaginem affligendo ea fame,& siti,& operiendo illa saccis,qualem modum habent illi , qui clamant in aliqua angustia , vt sic cum Dominis

D suis clamare viderentur.

An Angelis competat orare. Et quare dæmon nunquam orat quamuis possit. Et quod ad orationem duo requiruntur.

Quæst. LXXXV.

QVAERETVR an Angelis competat orare. Dicunt quidam,quod non,quia orare est actus naturæ rationalis vt supra dictum est:Angelus aũt non est rationalis,sed intellectualis,& differunt inter se ratio,& intelligētia,quia vt dicit Isaac ratio oritur in vmbra intelligentiæ , idest,est intelligentia diminuta,vel obumbrata: ergo non potest orare

Itē ille,qui orat,petit aliquid quo indiget, Angeli autem nulla re indigent:ergo non orant,patet hoc , quia non est

E de eis,sicut de sanctis,quia sancti,licet beati sint,tamen nō est adhuc completa eorum beatitudo quousque reassumāt corpora:ideo possunt pro eis orare: Angeli autem nihil de beatitudine expectant,sed totum habent , quia nulla corpora assumpturi sunt:ergo non orant.

Item oratio exauditur propter merita orāt is:Angeli autem non merentur nunc. Nec etiam videtur,ꝙ aliquo tempore meruerint,sancti autem licet nunc sint in vita æterna,& non merentur,meruerunt dum istic viuerent , & propter illa merita nunc exaudiuntur:Angeli autem nunquam videntur sic fuisse viatores,ergo non orabunt , quia non habent aliqua merita præcedentia,propter quæ exaudiantur orationes eorum.

Dicendum,quòd Angeli boni, & etiam dæmones orare possunt,sed dæmones nunquam orant,quia sciunt se nūquam exaudiendos,quia solum malũ volunt,in quo Deus

non

non exaudit, & sciunt ipsi, quòd propter demerita sua non exaudirentur, etiã quia oratio est petitio decentium a Deo, vt dicit Damascenus, & ostensum est supra quæst. 81. ista autem decentia sunt gratia, et gloria, quia ista sunt præcipua omnium bonorum, quę propter seipsa peti debent: diabolus autem ista nun peteret: nam pro se non peteret, quia scit esse impossibile, quòd illa habeat, et est mens sua auersa ab illis.

Pro alio autem non peteret ea, quia cum sit inuidus potius vellet omnes perire ęternaliter quam saluare aliquẽ, & iste est totus conatus suus tentando nos, vt cum eo pereamus: ideo nunquam peteret gratiam nec gloriam nec aliquid, q̄ ad ea ordinatur, & tamen oratio non fit nisi de illis, & de eis, quæ pertinent ad ipsa: ergo dęmones non orant, etiam qui orat subijcit se Deo a quo desiderium suũ complendum confidit, dæmon tamen, quia est superbissimus etiam Deo se non subijcit: ideo nunquam oraret aliquid: aliquando tamen reperitur aliquid petiuisse a Deo, sicut infra 8. & Mar. 5. quando Christus eiecit legionem dęmonum de corpore obsessi rogauerunt eum dicentes, si eijcis nos hinc, mitte nos in porcos, istud tamen non fuit orare, quia oratio est petitio decentium, dęmones tamen non petiuerunt hic bonum, sed malum. s. q̄ mitterentur in porcos ad occidendum eos: nam totus grex impetu facto præcipitauit se in mare, & mortui sunt in aquis ad duo milia porcorum. Mar. 5. fecerunt etiam hoc malo animo. s. vt per hoc nocerent Dominis porcorum: ergo non orauerunt in hoc, quia oratio est petitio decentium, sed solum fuit quædam petitio, & tamen non omnis petitio est oratio, dæmones ergo non orant, Angeli autem boni orant, quia ipsi cũ sint boni bona volunt, & bono animo, & quia sunt conciues, & conserui nostri Apoca. 19. desiderant nobis bona tã quam proximis, & quoniam ipsi sunt in charitate, habent actum charitatis erga nos, & sic pro nobis orant, & pro existentibus in purgatorio, sicut orant sancti, qui sunt in vita æterna, & patet hoc primo, quia Angelis bonis non repugnat orare: duo enim requiruntur ad orationem. s. quòd sit ens rationale illud, quòd orat, cũ oratio sit actus rationis, & etiam, quòd non sit omnipotens, quia omnipotens per se omnia conferre potest, & non oportet, quod ab aliquo petat, qui autem non est omnipotens potest aliquid desiderare, quod non possit facere, & illud poterit petere ab alio, & sic orare poterit. Angelo autem competunt ista duo: est enim ens intellectuale, etiam non est omnipotẽs, quia hoc soli Deo competit: ideo orare potest.

Secundo patet, quia Angeli boni sunt nobis dati ad custodiam, & ideo est officium ipsorum in omnibus in quibus possunt procurare bonum nostrum. Psal. 90 Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis, & præcipue custodiunt nos dirigendo ad consequendum vitam ęternam, quia ista est quasi tota ministratio eorum ad Hebr. primo: omnes sunt administratorij spiritus in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capient salutis, multa tamen sunt ad salutem nostram pertinentia, quæ Angeli per se non possunt exequi: ideo non est dubium quin in talibus Angeli custodes nostri orent pro nobis Deum.

Tertio patet, quia Angeli gaudent de bono nostro, & tristantur de malo nostro. De primo patet Luc. 15. gaudiũ est in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente corã Angelis Dei, idest, Angeli gaudent de pęnitentia peccatoris. De secundo patet Isa. 33. Angeli pacis amare flebunt, idest, flent vel tristãtur Angeli boni de peccatis nostris, per quæ perdimus vitam æternam, ad ipsos ergo pertinet pro nobis orare, quia nihil aliud requiritur ad hoc, quòd quis pro alio orare velit, nisi quod placeat ei de bono illius, & tristetur de malo eius, quia tunc cooperabitur quibus modis poterit ad bonũ illius, & sic orabit pro eo, si alio modo non poterit prodesse ei.

Quarto patet, quia Angelus custos Persarũ, & Angelus custos Iudęorũ pugnauerũt inter se viginti, & vno diebus, Daniel, 10. & hoc erat, quia quilibet procurabat bonũ gentis suę, idest, sibi cõmissæ, & ista pugna nõ erat per realem violẽtiã, quia inter Angelos bonos nõ est discordia ad hoc, q̄ taliter pugnẽt, sed erat pugna in intentione, quia quilibet orabat Dominum pro gente sibi cõmissa, & mansit ista

F contentio quousq; cognouerunt voluntatem Dei: ergo Angeli custodies orãt pro illis, qui custodię eorũ cõmissi sunt.

Quinto patet, quia Angeli dicuntur offerre orationes nostras Deo. Tob. 12. quando orabas cum lachrymis, ego obtuli orationẽ tuam Domino, & Apoc. 8. dicitur, quod ascẽdit fumus aromatum in conspectu Domini de manu Angeli, & dicitur ibi, q̄ illæ erant orationes sanctorum: ergo Angeli orationes nostras Deo offerunt, & consequenter ipsi orabunt pro nobis, quia ad idem pertinet orationem pręsentare pro aliquo, & orare pro eo.

Ad primum dicendum, q̄ Angelis orare competit, & cum dicitur, quòd soli naturæ rationali conuenit.

Dicendũ, q̄ nõ accipitur rationalis stricte prout distinguitur contra intellectiuã, sed sicut nos solemus communiter accipere, omnis virtus vocatur rationalis, quæ est supra

G virtutes sensitiuas, & corporales, & sic Deũ vocamus rationalem, & Angelos rationales, vt dicit Porphyrius, sumus quidem nos, & Dij rationales, sed mortale additum separat nos ab illis. dicimus ergo quòd orare competit naturę rationali, vt excludatur omne, q̄ est infra naturam rationalẽ. s. pecora, & inanimata, non tamen id q̄ est supra naturam rationalẽ: quia ideo orare competit naturæ rationali, quia ipsa scit dirigere aliquid in finem, q̄ bruta nesciunt, & tamen istud excellentius facit natura pure intellectualis, vt Angeli: ergo perfectius competit eis orare quam nobis.

Ad secundũ dicendũ, q̄ istã tũ non probat Angelos nõ posse orare, sed q̄ pro se non orant, & hoc satis posset concedi, & tamen licet pro se non orent, possunt pro nobis orare, & hoc sufficit, & ita est de Christo, secundũ humanitatẽ, quia nihil sibi deest, cũ habeat gloriam humanitatis perfectã, & tamen nunc est aduocatus noster: prima. Io. 2. &

H sic pro nobis orat. Aliter põt dici, q̄ ẽt Angeli possunt pro se orare aliquid, quia vt doctores asserunt, gloria eorum erit perfectior post resurrectionẽ, non quidem ex adiunctione corporum, quia nulla habituri sunt, sed quia tunc oĩa præterita intelligent in verbo. i. omnes res, quæ habent aliquo modo esse, nũc aũt non intelligunt omnia, sed plura intelligunt superiores, q̃ inferiores, & quidam ab alijs illuminantur, vt præcedenti cap. q 44. dictum est, possunt ergo orare Angeli, q̄ adueniat eis illud complementum beatitudinis.

Ad tertiũ dicendũ, q̄ licet Angeli nõ mereãtur sibi nec nobis, possunt orare pro se, & pro nobis, vel saltem pro nobis, quia aliud est mereri, & aliud impetrare, possunt ergo impetrare sine merito, & tñ oratio dirigitur ad impetrãdũ, sufficit ergo q̄ possint impetrare ad hoc, q̄ pro nobis orent.

I Aliter potest dici, q̄ Angeli ex meritis suis præcedentibus exaudiuntur pro nobis orantibus; nam licet nũc non mereantur, aliquandò meruerunt suam beatitudinem, & tunc meruerunt, quòd orantes pro nobis exaudirentur.

An oratio solum debeat ad Deum dirigi. Et quomodo dupliciter porrigitur oratio alicui. Quæst. LXXXVI.

QVæritur quis orandus est. i. ad quem debet dirigi oratio. Aliqui dicũt, q̄ ad solũ Deum, quia Damascenus dicit; oratio est ascensus mentis in Deum, et iterum, oratio est petitio decentium a Deo, cum ergo hoc pertineat ad diffinitionem orationis, non poterit aliquis alius orari. Itẽ oratio est actus latriæ, sed nulli nisi Deo latria exhibenda est: ergo ad ipsum solũ orandũ est. Item virtus orationis cõsistit magis in intellectu, et affectu quam in voce, sic dicitur

K prima Corin. 14. orabo spiritu, orabo mente, etiam Augustinus dicit, hoc negocium, i. oratio plus gemitibus quam vocibus agitur, solius autem Dei est cognoscere motum animi, mortui autem etiam qui sunt in vita æterna conceptus, & desideria nostra nõ cognoscũt: ergo ad nullũ poterit fieri orõ, nisi ad Deũ, patet quia dicit Augustin lib. de cura pro mortuis agẽda, nesciũt mortui, ẽt sancti, quid agãt viui et eorũ filij. Dicendum, q̄ oratio non solum fit ad Deum; sed ẽt ad omnes beatos, siue homines, siue Angelos, oratio tamen porrigitur alicui dupliciter. Vno modo quasi per ipsum implenda. Alio modo quasi per ipsum impetranda.

Primo modo oratio fit ad solum Deum, quia ipse solus est, qui potest totum, quod nos desideramus implere. Psal. 102. qui replet in nobis desiderium tuum, immo abundantius Deus potest complere desiderium nostrum, quam nos possimus desiderare 2. Corin. 3.

Secun-

Secundo modo oratio poteſt dirigi ad ſanctos, & ad Angelos, non vt per eos Deus cognoſcat petitiones noſtras, quia Deus nouit omnia, quæ nos petituri ſumus etiam antea quàm petamus, vt dicitur ſupra in litera, ſed vt precibus, & meritis ſanctorum orationes noſtræ ſortiantur effectum, & ideo dicitur Apoc. 7. ꝙ aſcendit fumus aromatũ, i. orationes ſanctorum de manu Angeli coram Domino, iſta differentia oſtenditur ex modo loquendi quem Eccleſia ſeruat orando: nam à Deo petimus, vt miſereatur noſtri, vt cum dicimus, ſancta Trinitas miſerere nobis, à ſanctis autem petimus, vt pro nobis orent, vt cum dicimus, ſancte Petre ora pro nobis.

Ad primum dicendum, quòd in diffinitione orationis ſolum dicitur, ꝙ fiat ad Deum, quia in diffinitione ſolum ponuntur ea, quæ per ſe competunt, & non accidentalia rei, de ratione autem orationis eſt quòd fiat ad Deum cum B omnia, quæ petimus per ipſum ſolum expleri poſſunt, & per eum ſolum expleri optamus, ꝙ autem ſint aliqui mediatores vel interceſſores ad obtinendum ea, quæ petimus eſt per accidens, ideo in diffinitione orationis non debet poni, ꝙ fit, niſi ad Deum, quia ad ſanctos non fit oratio, vt ad ipſos, ſed tanquam Deo præſentanda, vel oramus eos non, vt aliquid faciant, ſed vt aliquid fieri à Deo petant, & ita oratio ad Deum ſolum eſt.

Ad ſecundum dicendum, quòd latria ſoli Deo exhibetur, ideo quando oramus ei ſoli orationis cultum impendimus, quia ab ipſo ſolo petimus obtinere, quòd oramus, quia in hoc proteſtamur eum omnium bonorum noſtrorum auctorem, & non exhibemus iſtum cultum ſanctis, quos oramus interceſſores noſtros fieri apud Dominum.

C Ad tertium dicendum, ꝙ oratio bene poteſt fieri ad ſanctos etiamſi ſolo corde fiat, quia ipſi bene nouerunt hoc, nam licet mortui ea, quæ in iſto mundo aguntur, cognoſcere non poſſint conſiderata ſola conditione naturali eorum, & maxime interiores motus cordis noſtri, qui etiam præſentibus ſunt ignoti, ſancti tamẽ mortui, vt dicit Greg. 12. Moralium in verbo cognoſcunt omnia, quæ decens eſt eos cognoſcere de actibus noſtris, vnde ibi manifeſtantur actus noſtri, & conceptus, & affectiones: maxime tamen pertinet ad ſanctorum excellentiam ex quadam decentia, vt cognoſcant petitiones noſtras factas ad eos corde, vel verbo, ideo petitiones quas ad eos dirigimus quomodocunque dirigamus, in verbo cognoſcunt, & ſic pro nobis orare poſſunt.

D

An ad aliquos ſanctos, qui nondum ſunt in patria, poſſimus dirigere orationes noſtras. Et an ad illos, qui ſunt in purgatorio. Quæſt. LXXXVII.

QVAERETVR an ad ſolos angelos orationes noſtras, & ad ſanctos dirigere poſſimus, tanquam ad interceſſores, vel ſi poſſumus dirigere ad aliquos alios, qui nondum ſunt in patria.

Dicunt quidam, quòd ſic, quia ad ſanctos qui ſunt in patria non dirigimus orationes, niſi inquantum ſunt viciniores Deo, quam nos, quia Deus in illa, quæ ſunt ſibi magis propinqua in diſtantia perfectius radios ſuæ bonitatis emittit, vt dicit Diony. ſed ſancti exiſtentes in hoc mundo E ſunt viciniores Deo, quam nos, ergo etiam ad ipſos poſſimus orationes fundere. Item illi qui ſunt in purgatorio ſunt Deo multum coniuncti, quia ſunt in gratia, & ſunt omnes impeccabiles, & iam certi de ſua ſalute, & ſic ſunt in meliori ſtatu, quam nos: ergo poſſumus ad eos orationem facere. Item Greg. 4. dialogorum refert de Paſchaſio, qui miracula fecit poſt mortem, ꝙ reuelatus eſt B. Germano Epiſcopo Capuano eſſe in purgatorio, & ſic ad illos qui nõ ſunt adhuc in patria poteſt oratio dirigi, & poſſunt nos iuuare, cum orantibus nobis ad eos Deus faciat propter ipſos miracula, ita vt exaudiat nos propter eos.

Dicendum, ꝙ oratio in Deum ſolum dirigitur, tanquam in illum per quem explenda eſt, in ſanctos autem, tãquam in eos per quos impetrandum eſt, ꝙ petimus, & quia oratio noſtra debet eſſe gratia, & gloria, quia iſta ſola petenda ſunt, & ea quæ in ipſa dirigunt, impetrari tamen non po-

A teſt beatitudo, niſi per illos qui illam habent, qui autẽ ſunt in hoc mundo, vel in purgatorio nondum habent beatitudinem, ideo non poteſt fieri oratio ad eos, quòd pro nobis orent, poteſt tamen fieri quædam petitio, vel ſupplicatio, vt orationibus ſuis nos adiuuent, iſtud autem eſt minus, quam orare ad eos, pro hoc autem ſciendũ, quod nos poſſumus conuenienter petere ab aliquo, quòd pro nobis oret Deum ſi orare poteſt, qui autem ſunt in vita æterna, & qui viuunt poſſunt orare pro nobis, qui autem ſunt in purgatorio non poſſunt pro nobis orare, patet de exiſtentibus in purgatorio, quia ſi illi orant, & prodeſſet oratio ſua nobis, eſſet nobis meritoria, & ſatisfactoria, ſed neutrum iſtorum eſt.

Primum patet, quia exiſtentes in purgatorio non poſſunt mereri, nec pro ſe, nec pro nobis, quia ſunt iam in ter- B mino. Secundum patet, quia ipſi nondum ſatisfecerunt pro ſe, ſed manent in pœna quouſque ſatisfaciant, ideo nõ poſſunt pro nobis ſatisfacere, vt oſtenſum eſt ſupra q. 83. poſſent ergo exiſtẽtes in purgatorio orare pro ſe, & pro nobis cum ſint naturæ rationalis, & ſciãt formare petitiones; quia tamen ſciunt, quòd oratio ad nihil eſt vtilis, nõ orant; & ſic non eſt orandum, nec petendum vllo modo ab eis quos ſcimus, vel putamus eſſe in purgatorio, quòd pro nobis orent. De exiſtentibus autem in paradiſo, patet quòd orare poſſint, quia oratio ſua, licet non ſit nobis meritoria, ideſt non poſſint mereri pro ſe, nec pro nobis, poſſunt tamen impetrare, quòd petunt, & iſtud nobis ſufficit, viuentes autem per orationem ſuam poſſunt mereri, & ſatisfacere, tam pro ſe, quàm pro alijs, ideo oratio ſua prodeſſe poteſt alijs, tam viuentibus, quàm mortuis: ex hoc patet, C quòd à ſanctis quos credimus eſſe in vita æterna, & à viuis quos credimus eſſe bonos, petere poſſumus; quòd orent Deum pro nobis, & tamen ad viuos non dicimur orare licet hoc ab eis petamus. Ad ſanctos autem orare dicimur, quando hoc petimus: ratio differentiæ eſt, quia orare ad aliquem dicit quandam excellentiam eius ad quem oratur: iſta autem competit eis qui ſunt in patria, quia ſancti ſciunt voluntatem Dei quantum ad ea, quæ nos petimus à ſanctis, & ipſi nihil petunt, niſi quòd ſciunt Deo placere, ex quo ſequitur, quòd omnes orationes exiſtentium in patria exaudiuntur, viri autem ſancti quandiu ſunt in hoc ſeculo, licet ſint maioris meriti, & gratiæ quibuſdam manentibus nunc in vita æterna, tamen voluntatem Dei aperte non cognoſcunt quandiu hic manent, ex quo ſequitur, quòd orationes eorum non ſemper exaudientur, quia in- D terdum orabunt aliquid, quòd eſt cõtra voluntatem Dei, quia neſciunt illam, & tunc non exaudientur, etiam de illis qui ſunt in vita æterna ſumus certi, quòd ſunt accepti Deo: de illis autem qui manent hic quantumcunque ſint ſancti non eſt hoc certum, quod omnia facta ſua placeant Deo, quia poſſunt adhuc peccare, ideo ſancti qui in patria ſunt habent excellentiorem gradum quantũ ad hoc, quòd pro nobis orare poſſint, quam ſancti qui hic viuunt, ideo ad ſanctos qui ſunt in patria oramus, vt pro nobis orent, ad illos autem qui hic manent non oramus, ſed petimus, vt pro nobis orent, quia quidam maior honor impenditur ei ad quem oramus, quã ei quem petimus pro nobis orare, non eſt tamẽ dicendum ex hoc, quòd orationes ſanctorum exiſtentium in patria ſint ſemper efficaciores pro nobis, quam ſanctorum orationes hic manentium, & hoc E quia regulariter actus meritorius quem homo facit pro ſeipſo magis acceptatur à Deo, quam actus quem alij fecerint pro eo, & ideo aliquis pro ſeipſo orans poterit interdum magis ſibi mereri, & magis proficere, quam ſi aliquis ſanctus manens in patria oraret pro eo.

Secundo patet, quia etiam interdum aliquis de viuentibus orando pro alio impetrabit ſibi magis, & prodeſſe, quã aliquis ſanctus in patria manens impetrare poſſet, & patet quia dum viueret virgo in carne, & beati Apoſtoli, magis poterant per orationes ſuas prodeſſe cuicunque viuenti, quam omnes ſancti, qui tunc erant in patria, eodem modo poteſt nunc eſſe, quòd ſit aliquis iam acceptus Deo, quòd orationes ſuæ magis proſint viuentibus, quam quorũdam ſanctorum in patria manentium.

Ad primum dicendum, ꝙ quamuis ſancti manentes in mundo ſint Deo viciniores, quam nos, & orationes eorum

acceptentur magis, quam nostræ; nondum tamen peruenerunt ad beatitudinem, ideo licet possint pro nobis orare non possumus orare eos, vt pro nobis orent, quia iste honor, scilicet orandi ad aliquem est maior, quam vt competere possit alicui viuenti propter causam supra positam. Alia causa potest esse, scilicet, quia si volumus, ꝙ aliquis viuens pro nobis oret, aut volumus ei significare, vt præsenti, aliquando autem vt absenti petendo in mente, vel in voce, si primo modo nó est oratio, sed allocutio quædam, vel deprecatio, si secundo modo nihil possumus significare viuentibus, quia non intelligunt affectus nostros, nisi verbo, vel motu expresserimus, & hoc in præsentia, quia si absentibus loquamur, non audiunt, sancti autem in patria manentes habent hęc, quia licet sint absentes sciunt quid nos loquamur, & etiam affectus nostros, & conceptus quos in eos dirigimus nouerunt, vt dictum est præcedenti q. ideo ad eos proprie possumus orare, ad viuẽtes autem non possumus, & ista videtur esse causa potissima quare dicimur orare ad beatos, & non ad viuentes, si enim viuentes aliqui à nobis longe positi voces nostras audirent, & affectus nostros, & conceptus cognoscerent, ita ad eos, sicut ab beatos oraremus.

Ad secundum dicendum, quòd licet existentes in purgatorio sint iam impeccabiles, & de sua salute securi, non tamen sunt in meliori statu, quam nos, quia sunt in maximis angustijs, vnde magis indigent, quòd pro eis oremus, quam quòd ipsi pro nobis orare possint. Causa tamen potissima est, quia oratio sua non potest nobis, nec ipsis in aliquo prodesse, vt ostẽsum est, ideo nunquã orant, alioquin non esset inconueniens quin ad eos aliquando orare possemus. Ad tertium dicendum, quòd Paschasius, qui erat in purgatorio miraculum fecit eo, quòd in miraculis non attẽditur præcipue sanctitas eius, qui oratur, sed fides, & deuotio orantis, nam Dominus infra 9. & Luc. 8. mulieri, quã sanauit à fluxu sanguinis dixit, fides tua te saluam fecit, & quia de Paschasio propter excellentiam meritorum, quæ habuerat in vita putabatur, quòd esset in patria, ideo orabatur ad eum, talis oratio exaudiebatur propter fidẽ orantium, & etiam, quia Deus per hoc volebat approbare sanctitatem Paschasij, quia vir sanctus fuerat, licet adhuc in purgatorio maneret, non tamen exaudiebatur oratio eorum, qui orabant ad Paschasium, quasi Paschasius in purgatorio existens oraret pro eis, quia pro nullo orabat, & si oraret esset oratio inutilis, sicut ceterorum existentium in purgatorio, vt supra ostensum est.

An oratio fiat ad Deum sub ratione personæ, aut sub ratione attributi. Et an possimus orare vnam personam Trinitatis non orando omnes tres. Et quòd Personæ diuinæ distinguuntur, & constituuntur proprietatibus relatiuis. Quæst. LXXXVIII.

QVAERETVR quando fit oratio ad Deum an fiat sub ratione naturæ, siue attributi, aut sub ratione personæ. Dicunt quidam, quòd sub ratione personæ, quia sic nos orare debemus, sicut Christus nos orare docuit, ipse tamen docuit nos orare ad patrem dicens, si quid petieritis patrem in nomine meo Ioan. 16. etiam ipse ad patrem orabat infra 26. pater si fieri potest transeat à me calix iste, & Ioan. 14. dicitur; ego rogabo patrem, & alium paraclitũ dabit vobis, & Ioan. 4. dicitur pater tales adoratores quærit, idest qui adorent eum in spiritu, oratio tamen pertinet ad illum cui exhibetur adoratio, ergo sub ratione personæ patris adoratio fit. Item omnia, quæ pertinent ad essentiã, siue ad attributa sunt communia tribus personis, ideo si ratione essentiæ oratio fieret ad Deum, fieret ad omnes tres personas simul, vel ad quamcunque earum indifferenter, cum in quacunque sit tota essentia, & perfectio attributorum, & tamen ad Spiritum Sanctum non fiunt orationes, sed ad patrẽ, vel ad filium, ergo ratione personę fit oratio. Item patet hoc, quia non pertinet orare, & orari ad eundẽ, & tamẽ ad filium & Spiritum Sanctum pertinet orare: nã de filio patet Ioan. 14. ego rogabo patrem, &c. de Spiritu Sancto ad Ro. 8. spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, ergo non pertinebit orari ad filium, & Spiritum Sanctum, sed solus pater, de quo nũquam inuenitur,

F quòd orauerit ad aliquem, erit ad quem debeat orari.

Dicendum, ꝙ oratio fit ad Deum non sub ratione personæ, sed sub ratione attributorum essentialium, & patet, quia oratio fit ad Deum, vt per ipsum impleatur, quod petimus, istud autem implere pertinet ad potentiam, sapientiam, & bonitatem Dei inquantum summe sapiens est, scit quomodo fieri debeat id, ꝙ petimus, & intelligit illud etiã si secreto cordis nostri solum illud concipiamus. Inquantum vero est omnipotens potest abundanter facere id, ꝙ petimus, inquantum vero est summe bonus dignatur concedere, ꝙ petimus licet illud non meruerimus, ex parte ergo istorũ trium attributorum diriguntur orationes in Deũ, ipsa tamen attributa ad essentiam pertinent. Itẽ patet, quia in oratione petimus aliquid à Deo, nemo tamen potest dare, ꝙ non habet, & ideo oramus ad Deum, tanquam ad habentem, id ꝙ nos petimus sed id ꝙ petimus est beatitudo,
G quia ipsa est caput omnium bonorum. Deus autem solus beatitudinem habet, tanquam solus essentialiter beatus, ergo ad Deum, tãquam ad beatum oramus. Item patet, quia in orationẽ aliquid nobis cõcedi à Deo poscimus: Deus tamen non habet aliquam habitudinem ad creaturã sub ratione personæ, ideo est impossibile, ꝙ sub ratione personæ aliquid faciat, vel concedat creaturæ, patet quia personæ constituuntur, & distinguuntur proprietatibus relatiuis, sed per relatiuas proprietates personæ solum ad seipsas referuntur, scilicet paternitate, filiatione, & passiua spiratione, sub his autem referri personam aliquam diuinã ad creaturas est impossibile, quia referretur tunc pater per paternitatem ad id cuius non est pater, & filius per filiationem ad id cuius non est filius, hoc autem contradictionem includit, ideo impossibile est personas diuinas sub ratione personalitatis ad creaturas referri, sed refertur Deus ad creaturam, vt artifex, vt creator, vt gubernator, vt causa, & sub
H similibus relationibus, ista autem pertinent ad essentiam, ideo Deus sub ratione personalitatis non potest referri ad creaturam, quia ratio personalitatis non est, nisi ad constituendum, & distinguendum in diuinis, refertur ergo sub ratione alicuius attributi essentialis, & tamen oramus ad ipsum inquantũ aliquid nobis concedit, vel facit, ergo oratio dirigitur in Deum non sub ratione personæ, sed sub ratione essentiæ, vel attributorum essentialium, quæ incidũt in essentiam, & ob hoc non est magis orandum ad vnam personam, quam ad alteram, quia nihil est, quod nos petamus, quod possit vna persona sine altera conferre, sed omnes tres simul conferunt, tanquam sit vnum principium
I conferens, quia quantum ad essentialia per quæ ad nos referuntur, sunt omnes tres personæ vere vnum, tanquam si essent vnica persona, quia non differt ad hoc esse vnicam personã, vel multas cum nõ cõstituatur pluralitas per essentialia, sed orandum est ad tres personas simul, vel ad Deũ non inuocata aliqua persona specialiter.

Si quis autem oraret ad patrem solum, vel ad filium solum, quasi magis affectus ad vnam personam, quam ad alteram, peccatum grauissimum est, & ad hæresim pertinet, quia præsupponitur vna persona melior altera, vel habens specialem bonitatem, ꝙ falsum est, quia omnes tres simul habent vnicam, & eandem essentialem bonitatem: siquis etiam actualiter considerans de omnibus tribus personis orationem suam velit dirigere ad vnam personam, & non ad alteram, tanquam ab illa suscepturus aliquid, & non ab
K alijs, ad hæresim pertinet, quia præsupponit posse aliquid vnam personam, quòd non possit alia cum sit eadem potestas omnium trium siquis etiam velit orare ad vnam personam non orando ad alias, quia vult vni dare istum honorem, & non alteri, ad hæresim pertinet, quia orare actus latriæ est, & eadem latria debetur omnibus tribus personis, cum latria debeatur ratione essentiæ, quocunque ergo modo quis oret ad vnam non orando ad alias, sed excludendo eas ab oratione suspicionem habet de hæresi, quia videtur ponere gradus in trinitate, sicut posuit Arrius, & Nestorius, sed orandum est ad omnes tres personas, vel ad Deum absolute non expresso nomine alicuius personæ, vel si exprimimus nomen vnius personæ, non debemus per hoc intelligere, quòd aliæ personæ sint exclusæ, vel quòd ad illam personam specialiter oretur, sed ꝙ ad omnes tres fiat, licet unica exprimatur, & tunc

bene

bene poteſt fieri, quia cum oratio debeatur ratione naturæ, quæ ita perfecte inuenitur in una perſona diuina, ſicut in tribus, poteſt oratio dirigi ad unicam nominatam. Et non intelligitur dirigi ad eam ſolam, ſed ad omnes tres cũ in ea inueniatur natura omnium trium, & ſubſtantia perfecte, interdum tamen eccleſia dirigit orationem ad vnam perſonam non nominando alias, quia orat pro actu aliqui appropriato alicui perſonæ, & non alteri, ut quando oratur pro gratia, uel charitate in illa oratione, veni creator Spiritus, & in alia, nũc ſancte nobis ſpiritus, oratur ad Spiritũ ſanctũ, quia charitas & ardor attribuuntur ſpiritui ſancto, & tamen non debet intelligi, ꝙ Spiritus Sanctus ſolus iſta conferat, quia tunc eſſet hæreſis, cum non poſſit dare per ſe aliquid, quòd non dent aliæ perſonæ, & hoc caute innuitur in orationibus quas dirigit eccleſia ad Spiritum Sanctum, quia licet ad ipſum dirigat, tamen innuit id quòd petit, etiam alijs perſonis conuenire, vt in illa oratione, veni creator ſpiritus, quia vocatur ſpiritus creator, & tamen ratio creatoris omnibus tribus competit, vnde innuitur, ꝙ in hoc, ꝙ petitur à Spiritu ſancto etiam aliæ perſonæ cum eo conueniunt, & in alia oratione, nunc ſancte nobis ſpiritus, licet ad ipſum ſolum ſermo dirigatur, innuitur etiam ad alias pertinere perſonas conferre, quòd petitur, vnde dicitur vnum patri cum filio, id eſt ex ea parte qua ſpiritus, pater & filius ſunt vnum, id eſt vnus Deus cõperit eis conferre quidquid petimus.

Ad primum dicendum, vno modo, quòd pater accipitur ibi non perſonaliter, ſed eſſentialiter, & ſic tota trinitas vocatur pater, ſic dicitur infra in litera. Pater noſter. &c. Luc. 11. & præced. c. dicitur pater veſter cæleſtis miſericors eſt, & tamen non intelligitur ibi de perſona patris, ſed de tota Trinitate. Et hoc poteſt conuenire, quia non dicitur ſi quid petieritis à patre meo, ſed ſi quid petieritis à patre.

Aliter poteſt dici, quòd accipitur pater perſonaliter pro ſola perſona patris, non tamen innuitur, quòd ad ſolũ patrem ſit orandum, ſed quia etiam ea, quæ ſunt eſſentialia ſunt in alijs perſonis, quaſi deriuata à patre cum aliæ duę à patre procedant, & per iſtam proceſſionẽ generationis, & ſpirationis accipiunt totum quicquid habent, & ideo fit quædam reductio ab alijs perſonis in patrem, vt dicit Hilarius, & propter hoc etiam pater dicit principium totius Deitatis, & ſic nos in patrem tanquam in principium, non de principio reduces Chriſtus orare docuit ad patrem, ſed forte melius erit, ꝙ accipiatur pater eſſentialiter, quia in forma orandi quam Chriſtus tradidit accipitur pater eſſentialiter, & non perſonaliter, ſ. Pater noſter, &c.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſpirituiſancto competit ex perſonali proprietate, quòd ſit donum, & non donator, & quia quando oramus petimus aliquid nobis dari, vel fieri, non conuenit dirigi orationem in donum, ſed in donatorem, oramus ergo vt detur nobis Spiritus Sanctus, ſed non oramus ipſum Spiritum Sanctum, quia pater, & filius illum donant.

Aliter poteſt dici, & melius, quòd oratio ad omnes perſonas dirigitur, vel ad quamque earum per ſe, inquantũ in qualibet perfecte reperitur tota eſſentia, & perfectio triũ, & ita eccleſia dirigit aliquando orationem ad patrem, & aliquando ad filium, & interdum ad Spiritum Sanctum, licet rarius ad eum, & tamen aliquando ad eum oratur, vt in illis duabus orationibus, ſcilicet, veni creator, & nunc ſancte nobis ſpiritus.

An oratio debeat fieri in ſecreto, vel in publico. Et quomodo oratio eſt duplex. Et quare Chriſtus iuſſit orare in ſecreto.
Quæſt. LXXXIX.

QVAERETVR de loco orationis, & circa hoc eſt dubium. Primo an oratio debeat fieri in publico, vel in ſecreto.

Dicunt quidam, quòd ſolum in ſecreto, quia cauere debemus imitari errantes, ſicut dixit Chriſtus de Ethnicis ſupra in litera, ꝙ putant ſe exaudiri in multiloquio ſuo, & ſubdidit nolite ergo illis aſſimilari, & tamen hypocritæ errabant in hoc, ꝙ orabant in publico, ſcilicet in ſynagogis, & angulis platearum, ergo etiam non debemus imitari

A eos, ſed orare in ſecreto. Item peccatum eſt agere contra formam traditam nobis à Chriſto, & tamẽ Chriſtus dixit, tu autem cum oraueris intra cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora patrem: ergo non eſt orandum in publico.

Dicendum, quòd oratio eſt actus bonus in ſe, & ideo ſiue fiat in publico, ſiue in ſecreto, dum bona intentione fiat, bene fiet, & non differt quantum ad ſe orari in publico, vel in ſecreto, ſed ſolum differt quantum ad orantem, ſecundum quòd poteſt impediri, vel adiuuari ex hoc, quòd eſt orare in publico, vel ſecreto, debet autem quilibet orare eo modo, & eo loco, vbi maiorem fructum, & deuotionem in oratione ſe aſſequi putat, & quia quibuſdam vtilius eſt in ſecreto orare, conſuluit Chriſtus orare in cubiculo, alijs vero nullum præſtatur impedimentum in publico orando, ideo illis competit orare in publico.

B Sciendum autem, quòd oratio cum ſit ſecundum ſe bona conuenienter fit in publico, quia honeſta volunt manifeſta eſſe, ſolum autẽ turpe latere vult. Secundo, quia orare in publico pertinet interdum ad maiorem charitatem, & fructum: inquantum orans non ſolum orat, ſed etiam alijs orandi exemplum tribuit, & hoc modo, & hac intentione Chriſtus ſuaſit opera noſtra facere palam præcedenti capitulo, luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant bona opera veſtra.

Tertio, quia hoc prodeſt ad maiorem Dei cultum & laudem, eſt enim oratio actus latriæ, & pertinet ad diuinum honorem, & tamen Deus magis laudatur ex operibus noſtris, quando illa innoteſcunt alijs præcedenti capitulo: uideant opera ueſtra bona, & glorificent patrem ueſtrũ, & 1. Pet. 2. conuerſationem ueſtram inter gentes haben-
C tes bonam, vt ex bonis operibus uos conſiderantes glorificent Deum.

Quarto, quia ſcriptura ſuadet in publico orarẽ Pſal. 21. narrabo nomen tuum fratribus meis, & in medio eccleſiæ laudabo te, id eſt in medio multitudinis, & Pſalmo. 25. in eccleſijs benedicam te Domine, & Pſal. 67. in eccleſij benedicite Domino, & hoc propheta ad Dei laudem pertinere exiſtimat dicens, vota mea reddam in conſpectu omnis populi eius. Pſalm. 115. ergo coram multitudine orare bonum eſt.

Quinto, quia per hoc aufertur ſuſpitio male ſentiendi, quia ſi quis nunquam oraret in publico, putaretur de Deo male ſentire, & contemnere totum diuinum cultum, & tamen quilibet debet ſolicite agere ne proximis ſcandali occaſionem tribuat.

D Sexto, quia ſi orare in publico non eſſet bonum, non inſtituiſſet Deus orationis loca, in quibus congregarentur homines ad orandum, & tamen in ueteri teſtamento inſtituit Deus ſanctuariũ, ad quòd conueniebant omnes Iſraelitæ ter in anno. Exod. 33. & 34. cap. inſtituit etiam ſynagogas per ſingula loca, Apoſtoli etiam in nouo teſtamento inſtituerunt eccleſias, in quibus conueniebant ad orandum fideles, ut innuitur prima Corinthiorum undecimo, & decimoquarto: ergo bonum eſt orare in publico.

Pro hoc autem ſciendum, quòd oratio eſt duplex, quædam eſt oratio neceſſaria, quæ fit à miniſtris eccleſiæ, & exhibetur Deo nomine totius communitatis, quia cum non poſſit tota communitas ſimul Deo uacare orando, & exhibendo alios actus latriæ, dat miniſtros loco ſui, quo-
E rum ſit officium uacare Deo, & his conſtituitur victus de communibus expenſis, & eleemoſynis, ſcilicet de decimis, primitijs, & oblationibus fidelium: iſtud autem obſeruatur in nouo teſtamento, quia Deus ſic inſtituerat in ueteri eligens ſibi Aaron, & filios ſuos, & deinde fecit, quòd totus populus offerret ei Leuitas loco primogenitorum ſuorum, & inſuper pecuniam daret. Nume. 3 & 8. cap. & pro omnibus iſtis miniſtris dabat populus decimas, & oblationes, & alia iura ad ſuſtentationem ipſorum. Nunc autem decimooctauo, ita nunc miniſtri loco communitatis ponuntur, & de bonis communibus ſuſtentantur, & quia orationes quas ipſi fundunt ſunt nomine communitatis, decuit ut manifeſte fierent, ut tota communitas hoc perciperet, & ſic orationes miniſtrorum eccleſiæ in publico fieri debent.

Aliæ ſunt orationes non neceſſariæ, ut illæ quas ſinguli

faciunt, & de istis dicendum, quòd possunt fieri in publico vel secreto, sicut viderit quilibet expedire sibi, quidā enim sunt qui in publico non impediuntur orare, & istis conueniens est orare in publico: est autem duplex impedimentum vnum, quando impeditur quis in oratione, aliud quo impeditur in fructu orationis. De primo patet, quia aliqui sunt, qui si viderint alios præsentes, nihil possunt attente dicere, sed diuertitur mens eorum, & diuagatur, & istis bonum est in secreto orare. De secundo patet, quia quidā etsi non impediantur ab oratione, vel orationis attentione, sunt tamen mente infirmi, & facile subintrat, & extollit eos inanis gloriæ amor, qui licet in oratione non impediantur, orationis tamen fructum perdunt, & ideo istis melius consilium est in secreto orare, hoc enim Christus voluit dicens: intra cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem, scilicet ibi nemo orantem impediet, vt diuertatur attentio: nulla etiam insurgendi inanem gloriā occasiō aderit, qui tamen his non tangitur, & præcipue, quia inanem gloriam contempsit multum fructuose, & laudabiliter in publico orat, scilicet in loco ad hoc constituto, nam alibi orare, vt in plateis, & in concursu viarum laudabile non est, quia hoc manifeste iudicaretur ad superstitionem, vel ad inanem gloriam pertinere, & per hoc proximi scandalizarentur.

Ad primum dicendum, quòd Christus non vetuit orari in publico absolutè, sed solum orare ea intētione, vt ab hominibus videamur, & laudemur: nā dixit hypocritæ amant in synagogis orare, vt videantur ab hominibus, sic dicit Chrysostomus super Matth. puto autem nō ad locum hoc refert Dominus, sed ad propositum orantis: in conuentu enim fidelium orare laudabile est: sic dictum est in ecclesijs benedicite Deum, qui ergo sic orat, vt ab hominibus videatur nō Deū aspicit, sed homines, & ideo quantū ad propositum suum in synagoga orat, cuius autem orantis mēs solum aspicit Deum, quamuis in synagoga oret, apud se tamen in secreto videtur orare: eo ergo proposito in conuentu vetat orare, vt à conuentu videatur, & in hoc peccāt illi qui in oratione sua, quam in publico faciunt aliquas cærimonias nouitatum foris prætendunt ad quas ceteri aspiciunt, & ideo videntur isti orare, vt videantur ab hominibus. Et si hac intentione non egerint etiam malum agunt, & indiscrete agunt, quia per has nouitates publice introductas ceterorum oculos in se conuertunt, sic dicit Chrysostomus super Matth. orās nihil nouum faciat, quod aspiciant homines, vel clamando, vel pectus percutiendo, vel manus expandendo, scilicet nihil autem nouitatis faciendo, nec gloriam ab hominibus appetendo quis in publico oret, non est increpabile, sic dicit Aug. lib. de sermone Domini, non autem videri ab hominibus nefas est, sed ideo hoc agere, vt ab hominibus videaris.

Ad secundum dicendum, quòd Christus non dedit nobis istam formam orandi clauso cubiculo, quasi ad hoc nos velit obligare, sed consilium fuit pro eis qui infirmi sunt, & timent inanem sibi gloriam insurgere, quam si non timeant, nihil differt orare in publico, vel in secreto, sic dicit Hieronymus super Matth. supra hoc verbo intra cubiculum, scilicet hoc simpliciter intellectum erudit auditorem, vt vanam orandi gloriam fugiat, potest esse vtile orare in secreto ad augmentum fidei, vel potius ad excusandum errorem, quia aliqui putabant Deum res nostras ignorare, vel nō cognoscere de eis, nisi cū has testibus confirmaremus. Cum autem quis in secreto orat ostendit se credere, quòd Deus secreta sciat, & quod testibus apud eum opus non sit, sic dicit Cyprianus, in abditis locis orare magis cōuenit fidei, vt sciamus Dominū vbique esse præsentem, & maiestatis suæ plenitudine occulta penetrare: aliqui tamē intelligunt hoc figuraliter, scilicet per cubiculum cor nostrum per ostium cubiculi carnalem sensum, qui ad orationem nostram pertingere non debet, scilicet, quia nihil carnale in oratione petere debemus, & cum oramus omnes carnales cogitationes à nobis debemus abijcere, sic dicit Augustinus libro de sermone Domini, vel per cubicula nostra sunt intelligēda corda nostra, de quibus dicitur, quòd dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini; ostium est carnalis sensus, foris sunt omnia temporalia, quæ per sensum cogitationes nostras penetrāt, & tur-

F ba vanorum phantasmatum orantibus obstrepunt: melius tamen accipitur ad literam, quòd sit consilium pro infirmis mente orare intra cubiculum.

An aliquis locus sit determinandus ad orationem. Vbi de templo Apollinis in Delpho, & de causis, propter quas laici habere debent locum determinatum ad orandum. Vbi explicantur pulchre verba, quæ dixit Christus Samaritanæ de adorando, nec in monte, nec Ierosolymis.

Quæst. XC.

QVAERETVR an sit determinandus aliquis locus ad orationem, vel sit æqualiter vbique orandum. Dicunt quidam, quod nullus locus debeat determinari, G quia Ioannis quarto, dixit Christus Samaritanæ, venit hora, quando nec in monte hoc, nec in Ierosolymis adorabitis patrem, & eadem ratio videtur esse de omnibus locis, quod Christus expressit ibi dicens, venit hora, quando veri adoratores adorabunt patrem in spiritu, idest spiritualiter, & tamen adoratio spiritualis non respicit aliquem determinatum locum; ergo non est aliquis locus determinandus, & patet magis, quia Christus dixit spiritus est Deus, & eos, qui adorant eum oportet in spiritu adorare, idest sicut ipse est spiritus, ita spiritualiter est colendus, non respiciendo tempora, nec loca. Et, quod dicitur de adoratione, intelligendum est etiam de oratione, quia vtrumque simul. Item patet; quia oratio exterior ordinatur ad interiorem orationem, & est propter illam, sed interior oratio fit ad Deum, vt vbique existentem: ergo exterior oratio non re-

H quireret determinatum locū. Item si determinatus locus deberet esse in oratione hoc esset, quia Deus alicubi nos audiret, & alibi nō, sicut qui alicui loquitur accedit ad ipsum, quia de longinquo audire non potest, vel quia forte loca aliqua conferunt aliquid ad exauditionem orationum ad quam alia non conferunt, neutrum tamen est.

De primo patet, quia Deus vbique est, & ideo non magis in vno loco, quam in alio audit: etiam non est, secundū quia loca non continent aliquam virtutem ad hoc, quod Deus exaudiat nos, nec ad hoc quod animus noster disponatur ad orandum conuenienter, quia ista est operatio spiritualis, quæ loco conuenire non potest: maxime quia est operatio virtutis infinitæ, quæ nec loco, nec corpori competit.

Dicendum, quod ad orationem directe locus non confert, vt nunc tangebatur, gentiles tamē qui circa naturam dei-

I tatis errabant putantes eam esse finitam, & etiam conuenire corpori, credebant virtutem diuinam esse alicubi, & nō alibi, vel potius alicubi, quam alibi, & isti determinarent locū ad orandum, ita quod crederent se exaudiri ibi, & non alibi, ita innuit Lucan. lib. 3. loquens de tēplo Apollinis Delphici vbi mirabilia responsa dabantur ingrediente femina virgine sacerdote Apollinis in quoddam antrum, vel cauernam, nam tunc arripiebatur, & velut amens ferebatur, & respondebat veritates occultas: dixit enim Lucanus in loco illo diuinam esse virtutem, quæ hoc faceret, & ideo gentiles illuc ibant ad accipienda responsa, & non ad alium locum, quasi ibi solum, vel præcipue diuina virtus esset, hæc autem paganorum insania fuit, nos autem qui veritatem clare nouimus scimus vbique esse Iere. 23. scilicet occultabitur à me vir, & ego non videbo eum, quoniam cœlum &

K terram ego impleo, & propheta Psalm. 138. dicit: quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? si ascendero in cœlum tu illic es si descendero in infernum tu ades, si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris: etenim illuc manus tua deducet me. apparet ergo quod vbique ad Deum orari potest, quoniam ipse vbique est, & exaudire potest, loca etiam nihil conferunt ad hoc, quòd oratio nostra exaudiatur, quia ex sola Dei bonitate prouenit, quòd petitiones nostras exaudiat, quia etiam si iusta petierimus non obligatur nobis illa dare, quia Deus ad nihil tenetur. Quamquā ergo Deus det ex sola bonitate, & liberalitate, voluntatem tñ Dei nulla virtus corporalis cogere potest, nec inclinare, ideo loca nihil conferunt secūdum se ad hoc, quod orationes nostræ exaudiantur. Etiā nihil conferunt loca ad disponendum animū nostrū directe, vt melius oret, quia loca, & corpora nō communicant cū ra-

tione

tione nostra, quæ est pure incorporea, ideo non possunt eã disponere ad orandum, maxime quia virtus, quæ disponit mentem ad orandum, diuina est, quia Deus qui orantea exaudit oraturos concitat ad petendum, non est ergo aliquid in loco, propter ꝙ debeat specialiter locus eligi ad orandum in ipso.

Sciendum tamen, sicut dictum est præceden. quæstione, quòd oratio est duplex, quædam est oratio necessaria, sicut est oratio ministrorum ecclesiæ. Alia est oratio spontanea, sicut oratio priuatorum. De prima dicendum, quòd sicut requiritur eam esse in publico, vt communitati pro qua fit innotescat, ita debet esse in loco determinato, quia aliàs non posset bene innotescere si liceret ministris ad libitum eorum orationis locum mutare, & esset aliquid valde inordinatũ, & ob hoc Deus approbauit, immo ipse instituit iubens fieri sibi sanctuarium. Exod. vigesimoquinto, & vigesimosexto capitulo, & postea factum est templum Salomonis Deo iubente, ad quod totus Israel concurrebat, tertio Regum octauo capitulo, & secundo Paralipomenõ sexto capitulo, & in isto loco manebant ministri laudes diuinas semper decantando, sic etiam in nouo testamento ecclesię sunt institutæ in quibus ministri diuinis laudibus, & orationibus vacant.

De oratione priuatorum dicendum, ꝙ sicut non obligantur orare in publico, vel in secreto determinate, vt ostensum est, præceden. q. ita nec obligantur in loco aliquo determinato orare, sed possunt orare in domibus intra cubiculum, vt Christus dixit, vel vbicunque voluerint, fuit tamen pro orationibus priuatis etiam conueniens locum instituere, quia licet non teneantur priuati ibi orare, est conueniens ibi orare, potius quam alibi, vel saltem potest ad aliquid prodesse. Et ideo non solum ministri ecclesiæ, sed etiam laici ad orandum in ecclesia conueniunt, sic ostendit Apostolus 1. Cor. 14. dans modum quomodo viri, quãdo conueniunt in ecclesia orare debeant, ꝙ non se impediant mutuo, & illum modum Christus approbauit, nam in veteri testamento, præter sanctuarium Domini, ꝙ erat vnicum in tota terra Iudæorum, in singulis locis erant synagogę, in quibus Iudæi conueniebant ad orandum, & ad doctrinam legis, Christus autem omnibus diebus sabbati ibat ad synagogam, sic dicitur Luc. 4. ꝙ cum esset Christus in Nazareth, vbi erat nutritus, intrauit secundum consuetudinem suam die sabbati in synagogã, & sic innuit, ꝙ cum omnes fideles diebus festis in ecclesias conuenire debeant ad orandum, quia non sine causa illud fuit de Christo expressum. Sunt autem aliquæ causę propter quas etiam laicis conueniat esse locum determinatum ad orandum.

Prima est, quia quando venerint in locum illum, locus ipse monet eos, vt orent, nam ideo vocatur domus orationis. Isa. 66. domus mea, domus orationis vocabitur, vnde ibi nihil aliud facere licet, nisi orare, sic dicitur 42. dist. cap. oratorium. s. nec ibi quidquam aliud geratur, aut contrectetur, quam ꝙ diuinis ministerijs conueniat. Et ideo dicitur oratorium hoc, vt sit ꝙ dicitur, idest, sicut vocatur oratorium, ita sit oratorium, ꝙ nihil aliud fiat ibi, nisi orare, & ea quæ nomine orationis comprehẽdi possunt. s. legere, & audire diuina verba, & sacra misteria tractare, sic etiam dicit Aug. eadem distinct. c. in oratorio. s. in oratorio præter orandi, & psallendi cultum penitus nihil agatur, vt huic nomini opera iugiter impensa concordent, vnde si aliquid aliud agatur in oratorio, idest in ecclesia cõqueritur Deus: sic dicit Christus Ioan. 3. quando ementes, & vẽdentes de templo eiecit. s. domus mea, domus orationis vocabitur, & vos fecistis eam speluncam latronum, s. constituendo locum emendi, & vendendi, vnde non permittebat, nec saltem vas transferri per templum. Marc. c. 11.

Secunda causa, vt deuotius fideles orent, quia ipse locus incitabit eos, nam licet locus secundum se nihil conferat ad bene, vel male orandum, tamen quando sciunt locum specialiter esse constitutum ad hoc deuotius agunt, quam alibi agerent, quia locum esse ad hoc determinatum confert quandam auctoritatem, & propter hoc solent talia loca specialiter consecrari per Episcoporum cærimonias, vt ex hoc concipiant orantes quandam deuotionem specialem.

Tertia est, quia licet locus virtutem nullam habeat placet

A Deo interdum propter meritum alicuius, vel propter aliquam aliã causam ceteris paribus exaudire magis orantes in quibusdam locis, quam in alijs, sic fuit de templo Salomonis 3. Reg. 8. & 2. Paralip. 6. nam ipse petiuit à Deo, quòd orantes in illo loco exaudirentur, & specialiter expressit quædam, in quibus maxime exaudirentur, & Deus concessit ea, quæ Salomon petiuit, & tunc populi hoc sciẽtes concipiebant maiorem deuotionem orandi ibi, quam alibi, & ex hoc exaudiebantur, etiam si nulla causa alia esset, hoc tamen rarum est, nec oportet asserere loca aliqua in quibus Deus magis homines exaudiat, quã in alijs, nisi in quibusdam locis sint sepulchra sanctorum. Et ad ostensionem sanctitatis eorum orantes ibi exaudire vult, & ab ægritudinibus sanare, potius quam alibi. Nam istud frequentissimum est: alias autem vbi non apparent aliqua talia, dementissimum est dicere, quòd in vno loco potius

B exaudiatur oratio hominis, quam in alio.

Quarta est, quia in ecclesia qui est locus determinatus ad orandum, fiunt sacra misteria, & alia sanctitatis signa, quæ homines multum mouent ad deuotionem.

Quinta est, quia dato loco communi ad orandum conueniunt illuc omnes, tam perfecti, quam imperfecti, & licet quidam imperfecti, & frigidi, vel tepidi per se non moueantur ad orandum: videntes tamen eos qui perfecti sunt deuote orare, incitabuntur ipsi ad orandum.

Sexta est, quia in loco communionis orant, & concursu multorum fit oratio magis exaudibilis, quia infra 28. dicitur, vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo in medio eorum sum, & iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram de omni re, quamcunque pe-

C tierint fiet illis à patre meo, fuit ergo cõueniens esse locum aliquem determinatum ad orandum, non solum pro ministris qui orant pro communitate, sed etiam ad orationes priuatas, licet priuati non obligantur ibi orare quandocũque orauerint, siquis autem putat inutile esse conuenire in ecclesia ad orandum, tanquam non sit bonum, vel melius sit orare in domo, quam in ecclesia ad hæresim pertinet, sicut dicitur 30. distinct. c. siquis docet domum Dei contemptibilem debere esse, & congregationes, quæ in ea fiũt anathema sit.

Ad primum dicendum, quòd Christus per illud non indicauit, quòd tempore noui testamenti non deberet esse aliquis locus determinatus ad orandum, quasi hoc esset spiritualiter orare, sed innuit, quòd adueniente nouo testamento cessare debebat ritus Iudaicus, quantum ad om-

D nes cærimonias; & quia erat quædam cærimonia Iudæis orare in Ierusalem, & facere ibi sacrificia, ita quod non liceret alibi sacrificia fieri. Deuteronom. 12. & 16. Samaritanis autem erat cærimonia orare, & facere sacrificia in templo constructo in monte Garizim, ostendit Christus, quòd vtrũque cessare debebat, & apparet manifeste, quòd Christus non loquebatur ibi de loco, vel oratione, sed potius de ritu sacrificiorum, & patet quia Christus respondit ibi ad quæstionem Samaritanæ, scilicet, an esset adorãdum Ierosolymis, vel in monte illo, idest in templo Garizim. Et tamen non erat dubium inter Iudæos, & Samaritanos de loco orationis, quia Iudæi concedebant orationis locum esse vbique, & in omnibus ciuitatibus, & locis synagogas habebant, vt innuitur supra in litera vbi dicitur de hypocritis, quòd amant in synagogis orare, & infra cap. 23. vbi

E Christus nominat multas synagogas Iudæorum, & in multis alijs locis, locus autem sacrificiorum erat, vnicus, scilicet, templum Domini in Ierusalem: Samaritani autem habebant aliud templum in monte Garizim, quòd per dissensionem quãdam Iudæorum factum est, vt dicitur Ioan. 4. & in illo faciebant sacrificia, & omnes ritus quos Iudæi faciebant Ierosolimis, & sic erat contentio Iudæis, & Samaritanis, asserentibus Iudæis debere fieri ritus istos solum in Ierusalem, Samaritanis autem asserentibus debere fieri in templo montis Garizim, & de hoc voluit mulier certificari à Christo, quia arguebat eum esse prophetã, & tunc Christus dixit, quòd veniebat hora, in qua nec in Ierusalem, nec in monte illo adoraretur, scilicet, quia adueniente Nouo Testamento cessarent omnes ritus cærimoniales sacrificiorum, & ita factum est, quia in nullo loco nunc exhibentur tales cærimoniæ, de oratione autem

Christus nihil dixit, ideo illa vbique manet, & propheta hoc significauit annuncians cessatura sacrificia Iudæorũ, & q in omni loco offerentur alia sacrificia, & orationes ab alijs gentibus Malach. 1. non est mihi voluntas in vobis dicit Dominus, & munus non suscipiam de manu vestra, ab ortu enim solis vsque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco offertur nomini meo oblatio munda.

Ad secundum dicendum, q licet oratio interior non respiciat locum, nec tempus, sed Deum absolute vbique existentem, oratio tamen exterior, quia cõsistit in quibusdam signis sensibilibus, & particularibus, necesse est, quod in loco & tempore fiat, q tamen fiat hoc tempore, vel loco potius, quam illo non est simpliciter de necessitate orationis, & tamen fuit cõueniens locum dari propter causas supradictas. Ad tertium dicendum, q non oratur in loco determinato, quasi Deus ibi sit, & nõ alibi, vel magis, quam alibi, aut magis ibi exaudiat, quam alibi quantum est ca natura loci, sunt tamen aliquæ commoditates propter quas conuenientius est locum esse determinatum ad orandum, quam incertum.

An orans debeat conuertere vultum ad orientem dum orat, vel ad occidentem. Quæst. XCI.

QVAERETVR cum sit cõueniens locum esse determinatum orationi, quæ debet esse positio orantis: nam necesse est, quòd orans conuertat vultum suum ad aliquam partem, an debeat potius ad vnam, quam ad alterã conuertere, & quia communiter oratur cõtra orientem est dubiũ an sic orari debeat. Aliqui dicunt, q contra occidentem debeat orari, quia idem Deus est ad quem oratur in nouo, & in veteri testamento, & tamen in veteri testamento oratio fiebat versus occidentem, quia in sanctuario erat domus sancti Sanctorum ad occidentem, & ostium tabernaculi ad orientem, vt innuitur Exodi 26. & sic intrabatur per partem orientalem: etiam orabatur contra occidentalem, scilicet contra Sancta Sanctorum, quia ibi dicebatur esse gloria Domini, s. Deus sedens super Cherubim vocabatur oraculum. Leuit. 16. eo q contra partem illam orandum erat, sic igitur nos orare debebimus.

Dicendum, q licet necesse sit orantem habere aliquam positionem secundum se, tamen nihil confert ad orationẽ orare versus occidentem, aut meridiem, oriẽtem, vel aquilonẽ, quia non est aliquid vtilitatis, q accrescere posset orationi ex his. Et licet sicut dictum est præced. q. determinatio loci nõ est necessaria simpliciter ad orationẽ, tamen aliqualiter erat conueniens, & realiter cõfert, & adiuuat orãtes propter multa ibi dicta: determinatio autẽ positionis, nec secundum se, nec per accidens confert aliquid realiter ad orationem, ideo ad hoc non est multum aduertẽdum, nisi quis faceret hoc propter aliquam superstitionem, vt si putaret orationem factam versus talem, vel talem partem exaudiri, vel non exaudiri, quia versus talem partem fit. Nam istud est superstitio detestabilis. s. putare ibi esse virtutem, vbi nulla est.

Obtinet tamen consuetudo communis ecclesiæ orari contra orientem, & ideo capita ecclesiarum constituuntur versus orientem, vt existentibus in ecclesia versus orientem orare necesse sit, habet autem ecclesia consuetudinem istam ad quandam decentiam propter aliqua.

Primo propter ostensionem diuinæ maiestatis: nam oramus ad Deum omnipotentem, ideo versus illam partem orare debemus in qua ipse magis esse videtur, & licet ipse vbique sit ęqualiter, quia tamen operatio sua manifestatur magis in quibusdam partibus, quã in alijs, versus illas magis orandum est, quia ibi magis esse videtur; ostenditur tamen nobis Dei maiestas ex gubernatione mundi ad quam præcipue confert motus cælorum, & quia motus suus habet principium suum in oriẽte, videtur motor esse in oriente, ideo versus orientem orandum est. Apparet hoc, quia motus talis indicat nobis diuinam maiestatem. Psalm. 18. Cęli enarrant gloriam Dei, versus orientem ergo oratur. Et sic Iudæi, quia putabant specialiter Deum esse in templo Salomonis, quando erant extra Ierusalem, orabant versus templum illud. 3. Reg. 8. & 2. Paral. 6. Daniel quoque exi-

F stens in Babilone apertis fenestris domus suæ, tribus temporibus in die flectebat genua, & orabat contra Ierusalem Danielis 6.

Secundo fit hoc propter paradisum, qui à parte orientis constitutus est Genes. 2. vbi dicit litera nostra plantauerat Dominus à principio paradisum, dicit litera hebraica ab oriente paradisum, & idem est, quia oriens est principium terræ, sed hoc intelligitur de terrestri paradiso, in quo Adã moratus est, & peccauit, & non de cælesti, quia cælestis est in cælo empyreo, & non determinamus illi aliquam partem: quia tamen per terrestrem paradisum cęlestis ostenditur oramus versus orientem, vbi est paradisus terrestris, vt per hoc ostẽdamus in oratione, nihil nos petere, nisi vitam æternam, quæ paradisus dicitur.

Tertio fit hoc propter Christum qui vocatur oriẽs, quia
G ipse est lux mundo oriens Luc. 1. visitauit nos oriens ex alto illuminãs his qui in tenebris sedent, & et vocatur Christus Zach. 6. Vir oriens, etiam ascensus suus in cælum dicitur fuisse versus orientem, Psal. 67. Qui ascendit super cælum cæli ad orientem, etiam aduentus suus ad iudiciũ expectatur futurus à parte orientis, infra 24. scilicet sicut fulgur exit ab oriẽte, & apparet vsque ad occidentem, ita erit aduentus filij hominis. Ecclesia ergo ista, & similia attendit, vt orare versus orientem introduceret, siquis tamẽ oret versus quamcunque partem orbis, dum tamen non in cõtemptum ecclesiastici ritus nihil differt, quod verum est in orationibus priuatis, secus autem est in orationibus ministrorum ecclesiæ: quia ipsi habent iam determinatas cærimonias orandi, quantum ad locum, & quantum ad positionem, vt quia euangelium legatur in tali loco, & episto-
H la in tali, hæc enim omnia tanquam recte instituta ab ecclesia tenentur obseruare ministri.

Ad argumentum dicendum, quòd orare versus occidentem fuit cærimonia legis veteris. & nunc eã obseruare non tenemur, nec valet cum dicitur, q erat idem Deus, ergo debet eodem modo orari ad ipsum, quia tunc sequeretur, q cum ipse dederit legem veterem, q esset nunc obseruanda, q falsum est cum potius sit nunc peccatum obseruare illam ad Galat. 4. & 5. s. Dies obseruatis, & tempora: timeo, q sine causa laborauerim in vobis, idest inutiliter, & vocãtur dies, & tempora festa Iudæorum, & iterum, si circuncidimini Christus nihil vobis prodest. Et non est increpabile, q ista mutentur secundum conditionem temporum, & gentium, extra de consang. & affi. c. non debet, ideo vt non coincideremus cum Iudæis conueniens fuit, q nõ oraremus
I versus eandem partem, versus quam Iudæi orabant, maxime quia non erat generale Iudæis orare versus occidentẽ, sed quando erant in sanctuario orabant versus occidentẽ, nam quando erant extra orabant versus Ierusalem, siue illa esset ad orientem, siue ad meridiem, siue ad aquilonem. 3. Reg. 8. & 2. Paralip. 6. sic patet de Daniele qui existens in Babylone orabat contra Ierusalem Daniel. 6. & tamen Ierusalem est ad partem meridianam respectu Babylonis, nam respectu Ierusalem est Babylon aquilonaris Iere. 1. ab aquilone pandetur omne malum super habitatores terræ, & loquitur de Nabuchodonosor rege Babylonis, ergo econtrario Ierusalem est meridiana respectu Babylonis, & sic etiam ipsi Iudæi poterant orare versus quãcunque partem. Causa autem quare Deus iussit in sanctuario orari cõtra occidentẽ forte fuit, quia gentiles orabant versus orien-
K tem, nam ipsi adorabant Solem, & Lunam, & cetera astra. Sap. 13. motus autem istorum est ab oriente, ideo illam partem respiciebant, Deus autem voluit valde distrahere Iudæos à cultu corporum cælestium dicens, q illa non timerent, nec honorarent, sicut gentiles Iere. 10. iuxta vias gentium nolite discere, & à signis cęli nolite timere, quæ timent gentes, quia leges populorum vanæ sunt, & in tantũ voluit distrahere Iudæos ab hoc, q iussit ne aspicerent Solem, & Lunam, & cetera astra, vt errore decepti non colerent ea Deuteronom. 4. nunc autem non est eadem suspicio, nec idem periculum in nobis, sicut in Iudæis, ideo licitum est versus orientem, aut quamcunque aliam partem orare.

An oratio sit conueniens, cum Deus cognouerit, quid homo oraturus sit, & ad quid prodest. Et an per orationes immutetur diuina dispositio, & ordo. Et quod vtilitates sunt septem, quæ de oratione proueniunt. Quæst. XCII.

QVAERETVR circa hoc, quòd dicitur in litera: scit enim pater vester quid opus sit vobis, an oratio sit homini conueniens. Aliqui dicunt, quòd non, quia oratio cum sit quædam petitio non videtur esse conueniens, nisi ad intimandum id quo indigemus ei à quo petimus: Deus tamen scit hoc etiam antequam petamus, vt dicitur supra in litera, ergo non est opus orare, sed superfluum: in cultu autem Dei nihil debet esse superfluum, quia cultus superfluus vocatur superstitio, ergo non est conueniens orare. Item per orationem flectitur animus eius ad quem oratur ad concedendum, quòd petitur: Deus tamen est immutabilis 1. Reg. 15. triumphator in Israel non parcet, & pœnitudine non flectetur, & Nume. 23. non est Deus, quasi homo, vt mentiatur, nec vt filius hominis, vt mutetur, ergo non est conueniens orare ad Deum cum per hoc non flectatur. Item non videtur hoc conuenire diuinæ bonitati, scilicet, quòd petamus aliquid à Deo, quia liberalius est dare non petenti, quam petenti, quia dicit Seneca, quòd nulla res carius emitur, quam quæ precibus empta est: Deus autem est liberalissimus: ergo non est conueniens, quòd petamus aliquid ab eo.

Dicendum, quòd Deus orãdus est, quia tota sacra Scriptura hæc suadet, & Christus nos in hoc instruxit orare iubens, & orandi formam tribuens: fuerunt tamen circa hoc errores quorundam gentilium dependentes ex ignorantia modi diuinæ prouidentiæ.

Primus fuit quorundam dicentium, quòd res humanæ non reguntur diuina prouidentia, sed temerario casu sine rectore fluctuant, & isti iudicabant vanum esse petere aliquid à Deo cum de rebus nostris curam nullam habeat, sicut dicitur Malac. 3. dixistis vanus est, qui seruit Deo, & quod emolumentum, quia custodiuimus præcepta eius, & ambulauimus tristes coram Domino?

Secundus error fuit dicentium omnia tam in rebus naturalibus, quam humanis ex necessitate accidere, siue hoc fiat ex immutabilitate diuini cõsilij, siue ex necessitate stellarum, siue ex connexione causarum, aut quomodocũque accidat, & isti etiam excludunt orationem, quia etiamsi Deus aduertat ad res nostras, dum tamen illæ eueniant ex necessitate, oratio nihil prodest, quia nihil potius fiet orando, quam non orando.

Tertius error fuit quorundam dicentium res humanas à Deo gubernari, & tamen esse contingentes, quia asserebãt dispositionem diuinæ prouidẽtiæ variabilem esse, & quòd Deus precibus, & alijs actibus latriæ flectatur ab eo, quod semel determinauerit in fauorem orantis, vel latriam exhibentis. Omnes istæ tres positiones errant, sed vane. Primæ duæ excludunt penitus orationem. Tertia autem attribuit orationi plusquam iustum est, scilicet quòd mutare possit diuinam dispositionem, de causis errorum istorum ostendetur magis infra decimo capit. cum agetur de prouidentia Dei.

Dicendum autem, quòd oratio vtilis est apud Deum, quia aliquid efficit: non tamen mutat diuinam dispositionem, modus est, quia Deus in suo esse æternitatis de singulis rebus disposuit quid in illis fiat, & ad quem finem perueniant, & non solum disposuit de effectibus rerum, vel finibus, sed etiam de causis illorum effectuum, & de modis perueniendi ad finem determinatum, & inter ceteras causas rerum sunt humani actus causæ aliquarum rerum, ideo oportet homines agere aliqua, non, vt per suos actus diuinam dispositionẽ immutent, sed vt per actus suos impleãt quosdam effectus secundum ordinem à Deo dispositum, & ita mediante tota natura, & Angelis, & dæmonibus aliqua à Deo disposita deducuntur in esse, quia sicut Deus illas res aliquãdo futuras esse disposuit, ita etiam, quòd per istas, vel illas causas ad esse deducentur disposuit: & simile est de oratione, quam Deus disposuit, tanquam causam in-

Alph. Tost. in Tertium Regum.

A ducendi quosdam effectus, oportet ergo interdum orare vt illi effectus fiant, qui sine orationibus deduci ad esse nõ possunt, quoniam ita deduci eos oportere dispositum est, quando ergo oramus, non ideo oramus, vt per hoc diuinã dispositionem immutemus, quia scimus eam esse inuariabilem, sed vt impetremus id, quod Deus disposuit Sanctorum orationibus impetrandum, & quia nos rationabiliter præsumere possumus gratiam, & gloriam, & alia bona spiritualia circa nos sic esse à Deo disposita, quòd illa precibus obtineamus, pro omnibus illis instanter orare debemus, & inducere alios ad orandum pro nobis, sic dicit Grego. 1. dialogo. quòd bona, & prædestinatio nostra sunt, ita disposita interdum, vt non, nisi precibus sanctorum obtineantur, & sic oratio apud Deum est multum vtilis pro illis, quæ Deus disposuit nos per orationem assecuturos, B quæ autem disposita sunt à Deo aliter euenire, etiam si frequenter petantur, nunquam euenient, sed potius in talibus Deus reuelat viris sanctis ne illa petant, sicut fuit de Moyse Deuteron. 3. qui sæpe orauit Dominum, vt permitteret eum transire Iordanem in terram Chanaan, cui Deus dixit sufficit tibi, nequaquam vltra loquaris de hac re ad me: sic etiam fuit de Samuele, qui orabat pro Saule, quia Deus abiecerat eum ne regnaret, & lugebat pro eo 1. Reg. 15. & postea Deus dixit Samueli: vsquequo tu luges Saulem, cum ego proiecerim eum ne regnet super Israel? 1. Reg. 16. & tũc cessauit Samuel orare pro Saule, vel si Deus non reuelat orantibus se non concessurum hanc rem facit hoc, vt illi consequantur meritum in orando, quia licet nõ consequantur, quod petunt forte merebuntur aliud, quod est melius, quam id, quod petunt, & ita non erit oratio C inutilis.

Ad primum dicendum, quòd nos non porrigimus Deo preces, vt ei nostra desideria, vel indigentias ostendamus, sed vt per hoc nosipsi incitemus nos in Deũ, sic dicit Hier. super Matth. consurgit in hoc loco quædam hæresis Philosophorum dogma peruersum dicentium, si nouit Deus quid oramus, antequam petamus scit quo indigemus frustra scienti loquimur, & respondet nos non esse narratores, sed rogatores: aliud est enim enarrare ignoranti, aliud petere scienti.

Ad secundum dicendum, quòd oratio nostra non ordinatur ad immutationem diuinæ dispositionis, sed vt obtineatur nostris precibus, quod Deus precibus obtinendum disposuit.

Sed obijcietur, quia dicit Chrys. super Matth. non oras, D vt doceas, sed vt flectas. Dicendum, quòd non accipitur proprie flectere, idest, quòd Deus à dispositione sua mutetur, quia quidquid disposuit æternum est, & impossibile est mutari, sed dicitur flectere, scilicet quia Deus aliter facturus non esset, nam sicut disposuit rem euenire, ita disposuit media per quæ eueniret: si ergo disposuit aliquid orationibus impetrandum, impossibile est illud sine orationibus obtineri, quia tamen Deus dare disposuerat illud alicui, mouebit ad orandum eum cuius precibus res illa obtineri debet, & ita non frustratur sua dispositio: dicitur ergo Deus flecti per orationem non, quòd det id, quod alias nullo modo esset daturus, sed quod det per orationẽ id, quod sine oratione daturus non erat: prodest ergo oratio hoc modo. Secundo etiam prodest ad meritum, quia etiam si homo nõ obtineat orando, meretur aliquid aliud E saltem gradum in vita æterna, etiam si obtineat quod petit, adhuc meretur per orationem. Tertio prodest ad humiliationem: nam per orationem humiliat se homo Deo, quia quicunque petit humiliat se ei à quo petit. Quartò quia per orationem homo reducit se in memoriam peccatorum suorum, quia orandum est principaliter pro gratia, & gloria, hæc autem non habẽtur sine peccatorum remissione, ideo oportet orantem peccatorum suorum recordari, de his Chriso. vbi supra dicit; non oras, vt doceas, sed vt flectas, vt familiaris efficiaris cõtinuitate interpellationis, vt humilieris, vt rememoreris peccatorum tuorũ. Quinto oratio prodest, quia mentem reddit serenam, & purgat à turbationibus seculi. Sexto, quia per meritum orationis homo efficitur capacior diuinorum bonorũ, quam prius, quia quanto quis plura opera bona exercuerit, tanto est capacior diuinorum charismatum.

Septimo, quia per orationem homo disponit se actualiter ad recipiẽdum diuina beneficia, ad quæ prius non erat dispositus: Deus enim semper est dispositus nobis benefacere, nos tamen non sumus dispositi omni tempore recipere, & hoc, quia sumus conuersi ad alia; orando autem ad Deum conuertimur, & purgatur cor nostrum à terrenis, & in Deum tendit, & tunc apti sumus suscipere dona Dei, de his Aug. lib. de sermone Domini dicit, rursum quæri potest, siue rebus, siue verbis orandum sit quid opus sit ipsa oratione si Deus iam nouit quid nobis necessarium sit, nisi quia ipsa orationis intentio cor nostrum serenat, & purgat capaciusque efficit ad excipienda diuina munera, quæ spiritualiter nobis infunduntur; non enim ambitione precũ nos exaudit Deus, qui semper paratus est dare suã lucem, sed nos non semper parati sumus accipere cum inclinamur in alia, fit ergo in oratione conuersio cordis ad Deum, & purgatio interioris oculi cum ea, quæ cupiebantur temporaliter excludantur, vt acies cordis simplicis ferre possit simplicem lucem, & in ea manere cum gaudio quo beata vita perficitur.

Ad tertium dicendum, quòd Deus multa nobis præstat ex sua liberalitate, quæ nunquam petimus, nec cogitamus; quadam aũt alia vult dare nobis petentibus, & hoc non repugnat suæ liberalitati, quia derogat liberalitati dare aliquid, quasi venditum, vel pro precio, & ita, qui non vult dare aliquid, nisi precibus victus, quia erubescit, vel quia gloriatur in hoc, quòd petens se ei subijcit, non dat liberaliter: Deus autem non vult orari, quasi preces eum erubescere cogant, vel importunitate petentiũ aliquid det, quasi fastidiius, quia tunc non iuberet nobis orare, sed potius dissuaderet, nec etiam orari vult, tanquam gloriam aliquã ex hoc consequatur, quia non indiget ipse gloria, vel laudibus humanitus exhibitis. Psalmo 15. Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Sed ideo iubet nobis orare, vt per hoc nobis ipsis proficiamus, quia orando multa meremur, quæ alias non mereremur, & ideo non est minus liberalis dando nobis aliquid petentibus, quã non petentibus, quia sicut dando non petita intendit bonum nostrum ad quod nos non aduertimus, ita petere suadendo bonum nostrum intendit nos ad merendum promouendo: nã orando, vt ait Chrys. accipimus specialiter quandam familiaritatem cum Deo, quandam etiã confidentiam recurrẽdi ad ipsum cum experiamur, quod nobis petita concedit, & per hoc eum bonorum nostrorũ auctorem cognoscimus: cum dicit Chryso. vbi supra, considera, quanta est tibi concessa felicitas, quanta gloria attributa orationibus fabulari cum Deo: cum Christo miscere colloquia, optare, quod velis, quod desideras postulare.

An oratio sit necessaria, & sub præcepto, & quo tempore, & ad quas personas. Et qui teneantur ad horas canonicas, & qui ad missarum celebrationem. Et laici quibus diebus tenentur orare. Quæst. XCIII.

QVAERETVR, an oratio, cum sit conueniens, sit etiam necessaria, & sub præcepto. Dicunt quidam, quod non, quia quòd est voluntatis nõ est necessitatis, sed oratio est maxime voluntatis, quia est quædam petitio volitorum, vt ostensũm est supra q. 81. ergo nõ est necessaria, & sic non cadit sub præcepto.

Item si necessarium esset orare, aut oraremus super eo, quòd Deus vult nobis dare, aut super eo, quod non vult. Si primo modo videtur oratio esse superflua, quia voluntas Dei impediri non potest Iob 9. Deus cuius voluntati nemo resistere potest. Si secundo modo non est conueniens, quia Deus non iubet alicui velle contra id quod ipse vult, cum potius pertineat ad quandam perfectionem Dei cõformare voluntatem nostram in volito, sicut beati faciunt, etiam quia Deus non iubet alicui inutiliter agere, petere tamen id, quod Deus dare non vult, nunquam habebit successum, ideo hoc Deus non iubet. Dicendum, quod oratio potest considerari dupliciter, vt supra dictum est, quędam est oratio determinata, sicut ministrorum ecclesiæ: alia indeterminata, sicut personarum priuatarum.

Prima cadit sub præcepto, quia ex statuto ecclesię, tenẽtur ecclesiæ ministri orationes certas dicere ab ecclesia in-

F stitutas loco ipsius communitatis cuius vicem gerũt, & de cuius eleemosynis, & salarijs sustentantur, & secundũ hoc tenẽtur omnes ecclesiæ ministri, idest tam beneficiati, quã in sacris cõstituti ad horas canonicas, idest ad omne illud, quòd intelligitur nomine horarum canonicarũ quidquid illud sit; nam non sunt æquales horæ canonicæ secundum consuetudinem omnium ecclesiarum, & ita in quibusdam ecclesijs dicere quondie, aut fere defunctorum officium pertinet ad horas canonicas, in alijs autem non pertinet. De hoc tamen, qui teneantur ad officium, & quomodo teneantur, & de multis circa hoc dictum est libro nostro de oratione.

Tenentur etiam ministri ecclesiæ ad missarum celebrationem, sed hoc non pertinet ad omnes, sicut dicere canonicas horas, quia missam celebrare est onus ecclesiæ, vel
G certi beneficij, & non personæ. Dicere autẽ canonicas horas est onus personale, quod apparet, quia siquis habeat minimum beneficium tenetur ad horas canonicas quotidie semel plene dicendas, qui autem habet mille beneficia nõ tenetur etiam, nisi ad semel dicendum canonicas horas, & tamen si ista mille beneficia seruitium exigant, tenebitur forte eodem die ad mille missas dicendas, idest vt illas dici faciat, ergo istud est onus reale, & nõ personale, vtrumque tamen pertinet ad orationem determinatam, & ministri ecclesiæ tenentur de necessitate ad tales orationes complete dicendas iuxta ritus ecclesiarum suarum.

Secunda oratio, scilicet indeterminata, quæ est personarum priuatarum, cadit aliquando sub præcepto, & aliquando non: nam quilibet homo tenetur sibi ipsi spiritualia bona procurare cum teneatur seipsum ex charitate diligere,
H quædam tamen bona spiritualia sunt, quæ nõ possunt obtineri, nisi per orationes, vt scilicet, quando Deus disposuit sic illa debere obtineri, vt dictum est præcedenti q. ideo tenebitur in talibus orare Deum pro seipso, etiã patet, quia interdum tenetur quis orare pro proximo suo, vt si videret eum in periculo, & maxime in periculo spirituali, & crederet posse illum orationibus suis iuuari, à fortiori ergo pro seipso tenebitur orare aliquando, & quia orare pertinet ad affirmationem non obligabit ad semper, sed ad aliquod tempus, non est tamen determinatum istud tempus, ita præcise in personis priuatis, sicut in ministris ecclesiæ. Videntur tamen teneri ad orandum personæ priuatæ diebus illis quos ad hoc ecclesia instituit, huiusmodi autem sunt omnia festa solemnia in quibus à laboribus corporalibus abstinendum est: nam ideo ecclesia induxit vacatio-
I nem istam à laboribus, vt possint omnibus diebus istis vacare, & intendere orationi conueniendo in ecclesiam, & audiendo diuina, & intentionem suam ministris ecclesiæ conformare, scilicet quòd orent pro seipsis, sicut ministri pro toto populo orant, non tamen est determinata oratio istorum ad istud, vel illud, & ad multum, vel paucum, sicut oratio ministrorum, sed sufficit, quòd orent. Ad primũ dicendum, quòd si aliquid pertinet ad voluntatẽ non pertinet ad necessitatem, idest coactionem, quia liberum, & coactum opponuntur, potest tamen aliquid esse voluntarium, & esse necessarium necessitate finis, vel conditionis, vt siquis vult sanari de ægritudine necesse est, quòd curetur, & tamen curari liberum est, quia non curaretur si nollet; ista etiam solet vocari necessitas consequentiæ, & non consequentis, vt si currit, necesse est, quòd moueatur, & ta-
K men absolute non est necesse, quòd moueatur, quia poterit, nec currere, nec moueri, hoc modo ea, quæ sub præcepto cadũt sunt necessaria, scilicet siquis vult habere vitam æternam, necesse est facere, quæ præcepta sunt, & tamen absolute non est necessarium illa facere cum sæpe contra veniamus.

Ad secundum dicendum, quòd Deus vult, quòd petamus ab eo interdum id, quod ipse vult dare, & interdum id, quod ipse nõn vult dare, & vtrunque est nobis necessarium petere. De primo patet, quia Deus multa pertinentia ad salutem nostram disposuit nobis dare, quæ nõ, nisi precibus impetrando disposuit, ad hoc ergo quòd impetrentur necesse est orare. De secundo patet, quia quędam sunt, ad quæ nos ex charitate tenemur, vt illa petamus, sicut interdum existentibus amicis nostris in angustia cum putamus non posse eis prodesse, nisi orationibus, & si hoc mo-

do prodesse credimus, orare tenemur, & tamen interdum Deus ista, quæ nos oramus disposuit non facere: apparet etiam maxime, quia quilibet tenetur ex necessitate præcepti orare aliquando, vt perueniat ad vitam æternam: multi tamen sunt, qui illuc nunquã peruenturi sunt, scilicet quia continget istos incidere in aliquod peccatum de quo non resurgent, manifestum est tamen, quòd isti tenẽtur à Deo petere aliquando vitam æternam, ergò sæpe tenetur homo orare id, quòd Deus disposuit non facere, & generaliter quandocunque est aliquid, quòd parum est petere, & Deus de illo disposuit nobis non dare, tenemur petere id, quòd Deus dare non vult: nos tamen nescimus an Deus hoc dare nolit: nam si determinate constaret, quòd Deus hoc nollet dare, non deberemus illud petere, sed Deus ista non reuelat, vt maneat nobis occasio orandi, & ex oratione fructum consequamur, nisi interdum circa quasdam res, quæ non pertinent de necessitate ad salutem nostram, sic in Moyse orante, vt transire Iordanẽ permitteretur Deut. 3. & in Samuele orãdo, vt Saul nõ spoliaretur regno: nam ista erant impertinentia ad salutem, & ideo, quòd obtinerentur, vel non obtinerentur nihil differebat, & quòd cessaretur à petitione istorum non multum differebat, in illis tamen, quæ pertinent ad salutem alicuius, vt gratia, & gloria non reuelat Deus alicui ne oret pro altero quandiu ad salutem peruenire potest, ratio huius est, quia Deus omnẽ hominem vult saluum fieri, & ad veritatis agnitionem venire 1. Timoth. 2. quòd ergo aliqui homines pereant non prouenit ex hoc, quod Deus velit illos perire, quasi prohibeat eos saluari, scilicet faciendo aliquid, per quòd nõ possint ipsi saluari, sed ideo non saluantur, scilicet quia ipsi tales sunt, quòd mala eligant, in quibus permanere volunt, quandiu ergo aliquis viuit, quia non est contra voluntatem Dei illum saluari bonum est semper orari pro salute illius, & ideo non est possibile, quòd Deus reuelet alicui, quòd non oret pro salute spirituali alterius adhuc viuentis. Secus autem est post mortem, quia iam determinatus est status hominis, & non potest mutari de malo in bonũ, nec ecõtrario, si ergo interdum viri sancti soliciti sunt pro anima alicuius mortui orando, vt assequatur beatitudinẽ, si verum est, quòd ille perijt, solet Deus interdum istis viris sanctis reuelare ne amplius pro re illa orent: in illis autem, quæ non sunt necessaria ad salutem hominis, vt fieri Episcopum, vel Regem, & similia secus est, quia Deus interdũ disposuit de homine, quòd illa non habeat, quæ desiderat scilicet, quòd est voluntas Dei determinata ad hoc, & tunc est impossibile, quòd iste homo, siue sit bonus, siue malus etiam si totus mundus rogaret pro eo, quòd assequeretur ea, quæ desiderat, quia ista sunt in Dei iudicio fieri prohibita, & tunc interdum viuente homine quandiu adhuc est in potentia ad habendũ ista, reuelat Deus viris bonis orantibus pro hoc ne orent, quia non est voluntatis suæ ista cõcedere, in eis autem, quæ pertinent ad salutem alicuius, scilicet gratia, & gloria, nunquam Deus facit tales prohibitiones, sed manet res libera vsque ad mortem, ideo semper est bonum pro hac re orare, & Deus nunquam reuelabit, quòd pro hac re non oretur.

An oratio debeat esse mentalis in solo corde, vel vocalis. Et quod horæ canonicæ debent dici vocaliter. Et propter quid fit ipsa oratio.

Quæst. XCIIII.

QVAERETVR circa hoc, quod dicitur hic de multiloquio orationis, scilicet an oratio hominis debeat esse prolixa in verbis, & quia hoc præsupponit vocalem orationem est dubium an debeat esse vocalis, vel solum mentalis. Aliqui dicunt, quòd debeat esse mentalis solum, quia voces sunt ad significandum conceptum mentis 1. Perih. voces sunt earum, quæ sunt in anima passionum notæ: non est, ergo vox necessaria, nisi vt conceptus exprimatur, qui si per se posset cognosci omnino esset vox superflua: Deus tamen conceptum mentis agnoscit etiam antequam loquamur, vt dicitur supra in litera, scit pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis, ergo non debet esse vocalis oratio.

Item Deus per verba nostra nihil percipit, quòd aliàs A non percipiat, quia verba ab audiente solum percipiuntur, Deus autem non audit, quia non est animal: intelligit tamen, quia est intellectus, & ideo oratio conuenit sibi mentalis, quia nihil est in mente, nisi purum intelligibile, quæ autem in voce sunt, sensibilia sunt, vocalis ergo omnino non conueniet Deo.

Item patet, quia oratio fit, vt homo per eam in Deũ eleuet mentem suam, vt dicit Damascenus, oratio est ascensus mentis in Deũ, voces tamen hoc impediunt, quia quidquid est disparatum alicui rei impedit illam maxime circa operationes animæ, quæ non potest simul ad plura se habere intense, ergo non debet fieri oratio in voce.

Item oratio debet in occulto fieri, vt dicitur supra in litera, tu autem cum oraueris intra cubiculum, vox tamen facit orationem non esse occultam; ergo non debet fieri B in voce.

Item oratio ponitur pars contemplationis, sed contemplatio non consistit in aliquo exteriori, ergo nec oratio in voce. Dicẽdum est, vt supra dictum est orationem esse duplicem, quandam determinatam, quæ est oratio communis, & aliam indeterminatam, quæ est oratio priuatorum. De prima dicendum, quòd fit in voce, & non sufficit fieri in solo conceptu, vnde siquis, qui tenetur ad horas canonicas dicat illas per solum cõceptum nullum verbum formando tacite, nec aperte, non satisfacit, tenentur ergo ministri ecclesiæ ad quos pertinet oratio communis eam in voce facere verba formando, siue illa submisse, siue alte proferant, & hoc propter multa.

Primo, quia ista oratio fit à ministris ecclesiæ non pro seipsis, sed pro tota communitate, cuius in hoc ministerio C vicem gerunt, & cuius sumptibus sustentantur, expedit ergo, quod taliter orationes istæ fiant, vt communitas sciat, quòd pro ipsa oratur, & assumat ex hoc fiduciam quandã, & spem ad dominum, sed non potest notificari hoc, nisi in voce, ideo oportet ecclesiæ ministros in voce orare, & propter hoc, etiam non solum vocaliter, sed etiam solemniter, & alta voce orationes ecclesiæ dicuntur, & in loco determinato, vt communitas nouerit, quid & quando pro ipsa oratur.

Secundo fit hoc propter certitudinem, & determinationem orationis, quia oratio ministrorũ est determinata, & quidquid ecclesia statuit illos dicere tenentur bene, & cõplete dicere, verum est, ꝙ hæc, sicut animo concepta sunt, antequam dicerentur, ita & sine prolatione vocali à quolibet ministro dici possent, sed plurimi sunt, qui nescirent se D hoc complete dicere, quia conceptus, & partes conceptuũ etiam à nobis concipientibus non ita distincte cognoscuntur, sicut ea, quæ in voce sunt: nam sensus multum determinate notificat, quia rem particularẽ particulariter proponit, ideo cum quis orationem aliquam vocaliter protulerit, cognoscit an illam complete dicat, vel si omittit aliquid de ea saltem vnam syllabam, quòd non potest videri siquis conceptualiter solum aliquid dixerit, scilicet cogitãdo de eo, ideo multum necessarium fuit ministros ecclesiæ in voce orare propter obligationem ad determinatam orationem complete dicendam, & ista ratio est cõmunis omnibus ministris tam actualiter, quam non actualiter ministrantibus, præcedens autem oratio solum competebat ministris illis, qui actualiter deseruiunt ecclesiæ.

Tertio fit hoc propter communitatem pro qua oratio E funditur: nam sicut oratio ecclesiæ prodest populo impetrando pro ipso aliqua bona, quæ petuntur, & auertendo indignationem Dei, ita & prodesse debet incitando ipsum populum ad orandum, vt intentio plebis continuetur intentioni ministrorum: nã si populus non intelligit ea, quæ ministri orant saltem sciens, quòd ministri ad Deum orãt, & videns eorum deuotas cęrimonias incitatur ad orandũ; & ista est magna vtilitas, quia ministri efficiunt populum orãtẽ. Si vero populus hoc intelligat maiori deuotione mouetur audiens sacra illa verba, & à Spiritu Sancto dictata, quæ ministri proferunt, & ex hoc causatur dulcedo quædã spiritualis in mentibus populi, sic dicit August. lib. confe. loquens de cantibus ecclesiæ, quòd à principio conuersionis suæ flebat vberrime in hymnis, & canticis suaue cantãtis ecclesiæ, & quod influebant voces illæ auribus eius, & eliquebatur veritas in corde eius, fit etiã alia vtilitas, quia

per

per hoc continuatur intentio plebis intentioni ministrorum: nam audientes laici ea, quæ ministri ecclesiæ dicunt, quando illa intelligunt, desiderant ita impleri, sicut dicuntur, & hoc est orare, & sic efficiuntur omnes orantes per continuationem eiusdem orationis, scilicet cum eandem rem oratam tam orantes, quam audientes fieri optant, quod non accideret, nisi ministri in voce orarent.

Quarto fit hoc propter Deum cuius isti sunt ministri, quia plebs ponit istos, tanquam ministros, vt exhibeant Deo cultum vice totius communitatis, eo ergo modo exhibere debent quo melius potest exhiberi, & tamen maior est laus Dei, quando in voce, & corde laudatur, quam si in solo corde: nam vult Deus nomen suum laudari, vt dicitur infra sanctificetur nomen tuum, ista autem laus ordinatur ad gloriam, idest ad notificationem Diuini nominis, scilicet vt magnitudo eius omnibus annuncietur, hoc autem non esset si in solo corde ministri orarent: nam omnino esset Deus populo ignotus, si de eo nihil audiret, ideo ad gloriam Dei fuit conuenientius, quòd ministri orarent in voce, quam in solo corde.

Quinto fit propter ecclesię præceptum: nam instituit, quod vocaliter diuinę laudes dicantur, vt in cle. graui. extra, de cele. mis. vbi diuinum officium vocat fructum labiorum nostrorum, s. quia labijs exprimi debet, ecclesia tamen, vt hoc constitueret ex pręcedentibus causam habuit: nam etiã sic in veteri testamento Deus voluit per ministros sibi laudes vocales fieri. Nam Leuitæ cantores in omnibus festiuitatibus, & diebus ceteris laudes diuinas decantabant die, & nocte 1. Paralipom. 23.

De oratione priuata, quæ non est ministrorum dicendum, quod nõ est necesse, quòd fiat in voce, sed potest fieri, sicut voluerimus, siue in mente, siue in voce, sicut orans viderit sibi magis expedire. Nam oratio est ad hoc, quod homo seipsum in Deum eleuet per deuotionem, & quandam familiaritatem eius, & fiduciam animo concipiat, si ergo experitur quis, quod magis se excitat in deuotionem solo spiritu per modum meditationis orãdo, quam verba proferendo, ita orare debet, si vero verba ipsum exeitent debet verbaliter orare, & si alternatio istorum iuuat ipsum etiam alternare debet, vt interdum cogitet, & interdum verba proferat, ex quo sequitur, quòd omnes illas cęrimonias debet tenere quilibet in orando per quas experitur se magis excitari: dum tamen non introducat, nouitates aliquas, sicut dicit Chryso. super Matth. quòd orans nihil faciat nouum, quod aspiciant homines, vel clamando, vel pectus percutiendo, vel manus expandendo, hoc verum est, quando orauerit in publico: si tamen quis oret in secreto etiam istas nouitates facere licitum est, & laudabile est si per eas se in deuotionem excitari sentit, & ista fuit vna de causis quare Christus suasit orare intra cubiculum clauso ostio, scilicet vt orans possit ibi facere quascunque cęrimonias voluerit sine alicuius scandalo, vel turbatione: solet tamen communiter oratio vocalis esse conueniens etiam priuatis propter multa.

Primo, vt homo seipsum excitet ad deuotè orandum: nã ex verbis, quæ quis profert si illa intelligit seipsum excitat, quòd non fit si solum concipiat, quia ea, quę per sensum sunt, magis animum mouent, quam quæ in solo animo concipiuntur, quòd experimur, quia si sit aliquis vir sapiens, qui nouerit ea, quæ prædicator dicturus est, & cogitet ea, nihil mouetur, quasi nulla sit actio, si vero audierit ea, quæ ipse cogitauit pręedicatore dicente mouetur interdum ad lachrymas, & nouis affectibus stimulatur quos ex sola cogitatione nõ senserat, quasi aliquas vires habeat ipsa prolata vox quas animus concipiens non habuit, sic dicit Hieron. in Epistola ad Paulinum habet nescio quid latentis energiæ viuę vocis actus, & in aures discipuli de auctoris ore transfusa fortius sonat. Energia enim est vis intrinseca, idest vox habet quandam virtutem intrinsecam ad mouendum cor, nec solum fit hoc siquis ea, quę concepit ab alio audierit, sed etiam si ipsemet formet in voce, quæ animo concepit magis seipsum mouet, sicut videmus de illis, qui in calamitate aliqua existentes status sui anxietatem voce, aut scriptura plene explicare sciunt. Nam per hoc, quòd explicant mouentur in lachrymis. Ita videmus in illis, qui passi sunt malum aliquod, qui si cogantur, vel

F admoneantur referre, quæ passi sunt per hoc, quòd referũt lugent cum prius hoc cogitantes nõ lugerent, sic dicit Aeneas Didoni Reginæ suadenti sibi referre Troianos casus, scilicet infandum Regina iubes renouare dolorem 2. Aeneidos, idest iubes, quod ego renouem dolorem in animo meo referendo tibi patrię ruinam, & domesticas clades, sic etiam Boetius statum suum miserabilem, cum poetice describeret, ex ipsis, quę scribebat, fletus ei accidebat, vt patet de conso. lib. 1. Metro. 1. Heu mihi latere dicant scribẽda camenæ, & veris elegi fletibus ora rigant, idest versus illi lachrymas eijciebant quas non pateretur, nisi statum suum sciret describere, ita ergo in oratione interior conceptus parum accendit affectum, & si in verba expressus fuerit, vehementius mouet.

Secundo competit hoc maxime propter simplices, quia
G non mouentur, nisi à rebus magnis propter suam ruditatẽ, sicut qui habent sensum tactus grossum nõ patiuntur, nisi ab excellentia sensibili, scilicet magno frigore, vel calore, aut rebus multum duris, sensibilia autem sunt multũ perceptibilia, & ideo ista sunt apud omnes cognita, vt inducit Arist. de delectationibus corporalibus 7. Ethic. dicens has solas cognitas esse: intelligibilia autẽ parum perceptibilia sunt nobis, & ideo raro perueniunt ad ea, nisi assuefacti, vnde simplices vix intelligunt aliquid vltra ea, quæ sensu percipiunt, & ita cum conceptus sui sint pure spirituales eos non intelligunt licet forment, & sic si sola mente orãdum esset nescirent plures simplices quid orarẽt, ideo fuit conueniens propter eos voce orare, quia sic, siue verba, quæ proferunt intelligant, siue non, sciunt quòd illa dicant, vnde est eis melius sic orare.

H Tertio fit hoc ad tenendum mentem fixam, quia difficile est mentem tenere ne euagetur, eo quòd cogitatio nostra est faciliter transuertibilis, si autem solum cõcipiamus aliquid, difficile est mentem illi intentam tenere, eo quòd conceptus videtur esse aliquid paruę entitatis, & quòd modicum mouet, ad tenendum autem animum fixum in aliqua re, oportet illam esse multum perceptibilem, & ita est in magno dolore, vel magna delectatione: nam siquis acerbissimos dolores toleret, etiam si aliquid aliud cogitare velit, vel attendere, non potest, quia dolor non finit alicui rei, nisi sibi soli attẽdere. Nam aliàs facile erat homini nullam pęnam sentire: si posset omnino animam suam transferre ad aliud cogitãdum non attendendo ad id, quod patitur, sed non potest, quia ea, quę magna sunt, naturaliter trahũt animam totam ad seipsa, ita vt ad aliud nihil attendat, in
I delectationibus excessiuis idem experimur, siue illæ spirituales, siue corporales sint, quia illa, quæ magna fuerit omnes alias absorbet, ita vt nulla aliarum sentiatur, vt patet 10. Ethic. simile est de luce, quia lux magna licet minorem non extinguat, sicut lux solis lucem candelæ: illam tamen penitus absorbet, vt nullo modo sentiatur, cum ergo voces sint sensibiles, cõceptus autem non, anima non poterit teneri attenta circa conceptus nimium, & diu, ne diuagetur, & tamen voces, quæ sunt sensibiles possunt animam magis tenere ne cogitationibus euagetur. Nam siquis fortiter nobis præsentibus clamet, etiam si nolumus intendere vocibus illius necessario mouemur, quia non est in potestate nostra non pati, & non intendere rei multum perceptibili, ita ergo si nos ipsi loquamur etiam si anima distrahatur à cogitatione corũ, quæ loquimur, ipsa verba eam retrahũt,
K quod experiuntur illi homines, qui patiuntur magnã mentis euagationem, nam si conentur aliquid cogitare cum parum attenderint subito in aliam cogitationem transuolãt, & nesciunt quomodo priorem cogitationẽ dimiserint, nec quomodo in istam inciderint, & interdum est tam male firma, & tam vagans mens nostra, quòd cum nunc aliquid cogitare cęperimus subito in aliam cogitationem incidentes etiam præteritæ cogitationis obliuiscimur, ita vt postea inuenire nesciamus, quid ante hoc cogitabamus. Si autem, qui talem mentis euagationẽ patiuntur conceptus suos vocaliter exprimant, ipsæ voces tenent aliqualiter mẽtem attentam. Et si eã subito elabi contingat, quasi fugientem retrahunt, sicut sæpe in voce proferimus aliqua, quæ dicere soliti sumus, & mens deserit nos incidens in aliam cogitationem, & nescit homo quid tũc dicat licet recte ex habitu dicat, sed rursus vocibus compellentibus in nos ipsos

ſos redimus, & inuenimus nos dicere ea, quæ cęperamus, & imitamur quid dicamus, vel ad quam partem dicendorum peruenerimus, hoc tamen non fieret ſi voces non fuiſſent, quia cum nihil exterius animam ad ſe traheret cum illa ſemel à cogitatione incepta euagari inciperet, nihil eſſet, per quod retraheretur. Vtile ergo eſt in voce orare ad reſiſtendum euagationi mentis, & maxime pro eo, qui diuturne orare vult, nemo enim diu in ſola cogitatione eidem omnino rei plene intentus eſſe poteſt, eſt ergo vtile eſſe orationem vocalem.

Quarto fit hoc propter deuotionem, non quidem ſequentem, ſed præcedētem, quia interdum ex vehementia deuotionis in orante ſequitur vox: nam motus virium ſuperiorum, quando fuerint intenſi redundant in inferiores propter naturalem colligantiam, ideo cum mens orantis per deuotionem attenditur in fletus, & ſuſpiria, & iubilos, & voces interdum inconſiderate prorumpit, ita vt videatur inſanire, vel inſipienter ad horam agere, qui talia patitur, differt iſte modus à primo, quia primus eſt, quòd oretur in voce ad deuotionem cauſandam, iſte autem quartus eſt, quòd ſequatur vox ex deuotione, & iſtud eſt, quaſi iam ex neceſſitate orare vocaliter. De primo dicit Auguſt. in Epiſtola ad proban. quòd verbis, & alijs ſignis nos incitare debemus, ſcilicet ideo per certa interualla temporum etiā verbis rogamus Deū, vt illis rerum ſignis nos ipſos admoneamus, quantumque in hoc deſiderio profecerimus nobis ipſis innoteſcamus, & ad hoc augendum nos ipſos acrius excitemus, qd varijs curis tepeſcere cęperat, omnino frigeſcat, & penitus extinguatur, niſi crebrius inflammetur, de iſto 4. patet in Pſalmo 83. lętatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea, id eſt lętitia cordis, quæ eſt intrinſeca ſaltauit in lingua per redundantiam virium ſuperiorum in inferiores.

Quinto fit hoc propter debitum iuſtitiæ, quia homo tenetur Deum colere, quaſi dominum vniuerſalem, & creatorem ſuum, ſecundum ergo omnia illa, quæ accepit ab eo, tenetur eum colere, ideo non ſolum animus, ſed etiam vox, & omnia alia, quæ in homine deſeruire poſſunt Deo debent conuerti ad eius cultum, vt Pſal. 83. cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum, & Pſal. 102. benedic anima mea Dño, & oia, quæ intra me ſunt nomini ſancto eius & quia vox noſtra pōt deſeruire Deo laudādo ipſum, ideo aliquando vocaliter orandum eſt, ſic dicitur Oſeæ 14. omnem aufer iniquitatem, & accipe bonum, & reddemus vitulos; labiorum noſtrorum, vituli labiorū dicuntur laudes, quia ſicut vitulus offertur Deo in ſacrificium, ita laudes noſtræ offerūtur Deo in ſacrificium. Pſalmus 49. immola Deo ſacrificium laudis. Et iterum ibidem ſacrificium laudis honorificabit, & inquātum dicitur reddemus vitulos ſignificat debitam eſſe laudem vocalem, quia redditio pertinet ad ſatisfactionem, vel ſolutionē debiti, propter hoc ergo, & ſimilia orare in voce cōmuniter eſt vtile, ſi quis tamen ſenſerit ſibi melius eſſe ſolo corde orare, illud potius eligere debet.

Ad primum dicendum, quòd Deus nouit omnia quæ oramus antequam oremus, vt in litera dicitur, nec ideo nos oramus vocaliter, vt aliquid Deo notificemus, ſed vt in multis nobis ipſis per vocalem orationem proficiamus, ſic dicit Hierony. nos orantes non eſſe narratores, ſed oratores, aliud eſt enim narrare ignoranti, aliud petere à ſciente, ſicut etiā Chryſ. dicit non oras, vt doceas, ſed vt flectas.

Ad ſecundum dicendum, quòd Deus tam verba, quam conceptus noſtros percipit, verba tamen non audit, quia non eſt animal, ſed non audiendo percipit, quia ſuperiores vires apprehendunt ea, quæ inferiores, ſicut intellectus non videndo, nec audiendo iudicat de voce, & colore, ita Deus cum ſit intellectus ſupremus, qui non ſolum eſt intelligens ſpeculatiue, ſed etiam per intellectum eſt artifex omnium rerum intelligibilium, quia ſcientia Dei cauſat res, intelligit omnia quæcunque ſint licet non apprehendat ea omnibus modis illis quibus ſunt apprehēſibilia, ſed apprehendit per quendam modum imminentem continentem excellēter perfectionem omnium illorum modorum quibus res ſunt perceptibiles, & ideo non differt quātum ad Deū, quòd oratio in voce, vel ſolo corde fiat, quia æqualiter vtranque intelligit. Cum autem dicitur, quod ma-

A gis ei conuenit oratio mentalis; quia ipſe eſt purus intellectus: dicendum, quod hoc eſt verum ſi Deus intelligeret per ſpecies intellectus noſtri, & tamen Deus non intelligit aliquid, per id quod eſt extra ſe, vnde ſicut Deus non iudicat de albo per ſpeciem albedinis, ſed per eſſentiam ſuam, ita & de conceptu noſtro non iudicat per ipſum conceptum, vel per aliquid ab eo abſtractum, ſed per eſſentiam ſuam, & illa in infinitum differt tam à conceptu mentis, quam ab albedine corporis, quam à voce animalis, ideo nihil magis, aut facilius Deus intelligit per conceptum, quam per vocem, quam etiam per lapidem, ideo non differt quantum ad ipſum vocaliter, vel mentaliter orare.

Ad tertium dicendum, quòd vocalis oratio non impedit mentalem; ſed potius adiuuat, vt dictum eſt: voces autem, quando ſunt diſparatæ ab eo, quod concipitur impediūt
B conceptum, eo quod ſunt tunc duæ operationes animę neceſſariæ, ſcilicet attendere voci, & conceptui, anima tamen quanto ad plura diuiditur minor fit ad ſingula, vt dicit Gregor. 1. dialog. ideo voces extraneæ impediunt, quando voces tamen prolatæ ſignificant conceptum interiorē, non ſunt duo actus animæ, ſed vnus, quia vnus eſt propter alterum, & vbi vnum propter alterum vtrobique tantū vnū, & ſic tales voces non impediunt illum conceptum, ſed potius adiuuant, quia animam volentem euagari ab illo conceptu retrahunt ad eundem, vt ſupra dictum eſt.

Ad quartum dicendum, quod poteſt fieri oratio in occulto etiam ſi vocaliter fiat, vt ſi quis intra cubiculum ſuum vocaliter oret. Aliter poteſt dici, quod Chriſtus non dixit orandum eſſe in occulto, tanquam non liceat publice orare, ſed eſſe occultum refertur ad mentem, ſicut dicit Aug. in ſer-
C mone confeſſorum, & Greg. etiam dicit, quod intentio operantis debet manere in occulto licet operatio fiat in publico, non enim debet quis orare in conuentu, vt à conuentu videatur, vt Chryſ. dicit, etiam Aug. lib. de ſermone Domini dicit, non autem videri ab hominibus nefas eſt, ſed ideo hoc agere, vt ab hominibus videatis. Sed obijcietur, quia Chryſ. ſuper Math. dicit nō clamoſa voce oremus Deum, ſed tacito corde propter tria. Primo, quia Deus non voce clamoſa pulſandus eſt, ſed conſcientia tecta, quia eſt cordis auditor. Secundo, quia ſecretas petitiones tuas non oportet alterum ſcire, niſi te, & Deum. Tertio, quia clamoſe orans alterum iuxta te non permittis orare: cum ſummo etiam ſilentio orandum eſt, vt inimicos noſtros lateat noſtræ petitionis intentio, & dicit hoc ſignificatū eſſe inquantum Chriſtus dixit orandum eſſe in cubiculo, ſcilicet vt
D non clamoſa voce oremus.

Dicendum, quod Chryſ. non innuit non eſſe orandum vocaliter, ſed non eſſe orandum voce clamoſa, quod verum eſt de orantibus priuatim. Secus autem de miniſtris eccleſiæ, qui cantare tenentur, & ratio eſt, quia vt dicit ibidem ipſe Chryſ. orans nihil nouum debet facere, quod aſpiciant homines, vel clamando, vel pectus percutiendo, & ſic clamare nouitas quædā eſt in orante priuate, ideo eſt euitanda clamoſitas, licet non euitetur vox. Aliter poteſt dici ad cauſas allegatas per Chryſ. in prima dicitur, Deus non clamoſa voce pulſandus eſt, verum eſt ſi putemus, quod per clamorem potius nos exaudiet, quia tūc erraremus, ſicut ethnici, qui in ſuo multiloquio ſe exaudiri putant, ſi tamen ex alia cauſa clamoſe quis oret, non prohibetur.

In ſecunda dicitur, quod nō oportet ſecretas petitiones tuas
E alterum ſcire, iſtud procedit contra clamoſam orationem ſolam, non autem contra quamlibet vocalem cum fieri poſſit voce ſubmiſſa nemine audiente, & generale eſt, quod quando quis aliquid ſpecialiter petit pro ſe, vel pro alio, quod non ſit de eis, quæ cōmuniter petuntur debet ſecrete orare, & ob hoc miniſtri eccleſiæ clamoſe orant, quia nihil ſpeciale petunt, ſed omnia ſunt generalia, & ſi quid ſpecialiter petunt, ſicut in canone miſſæ, illud ſubmiſſa voce dicunt.

Tertia cauſa ad idem pertinet, ſ. ne impediamos orantes iuxta nos, quod ſolum fit per orationem clamoſam. Hoc autē Apoſtolus valde prohibuit 1. Corinth. 14. ſ. quòd orantes, vel loquentes in eccleſia non ſe impediant, quia Deus non eſt Deus diſſenſionis, ſed pacis, ideo tradit ibi modū qualiter quibuſdam loquentibus alij taceant. Ad quintū dicendum, quod oratio vocatur pars contemplationis, accipiendo

conte-

contemplationem large secundum q. omnes actus directi F immediate ad Deum etiam si sint exteriores pertinent ad contemplatiuam vitam, & quia oratio etiam si sit vocalis ad solum Deum est, pars contemplationis est. Stricte tamen contemplatio non accipitur, nisi pro ipsa meditatione sapientiæ.

An semper sit orandum, & quomodo intelligitur verbum Christi, oportet semper orare. Et quomodo accipitur tentatio. Quæst. XCV.

QVAERETVR an oratio debeat semper durare. Aliqui dicunt, quòd debet incessanter oratio fieri, quia Christus dixit Luc. 18. oportet semper orare, & nunquam deficere.

Item Apostolus 1. ad Thess. vlti. dicit sine intermissione G orate; ergo nunquam oratio interrumpenda est, sed continuanda. Item remedium semper debet apponi quandiu morbus durat, oratio autem est remedium contra pestes animæ, sicut ieiunium contra pestes corporis, vt dicit. g. infra 17. super illo verbo hoc genus dæmoniorum non eijcitur, nisi in ieiunio, & oratione: pestes tamen animæ, nunquam desunt, scilicet prauæ cogitationes, quia diabolus semper insidiatur, circuit enim quærens quem deuoret 1. Pet. 5. ergo semper debet apponi remedium orationis.

Item oratio est quædam annunciatio desiderij ad eum per quem explendum expectatur, homo tamen semper debet desiderare ea, quæ orãda sunt, scilicet spiritualia bona, ergo semper orare debet.

Item, quia Hieron. ad rusticum monachum, & de conse. dist. 5. c. nunquam de manu tua, aut oculis tuis liber psal- H terij discedat, ergo semper orandum est.

Dicẽdum, quòd aliquo modo debet homo semper orare, & alio modo non. Dicitur enim orare homo quandiu oratio sua durat, & quia oratio nostra aliquo modo semper duraret eo modo semper orandum est. Actus enim aliquis dicitur durare dupliciter, scilicet secundum essentiam suam, vel secundum virtutem, & effectum inde secutum, sicut iacere lapidem, quantum ad essentiam actus non durat, nisi quandiu homo manum apponit lapidi ad iaciendum illud, tamen iacere secundum virtutem durat quandiu lapis ille iactus non cessat moueri. Nam iste lapis non mouetur, nisi inquantum iacitur, quia omne, quod mouetur, ab alio mouetur 7. Phy. ergo quamdiu mouetur iacitur, & dicitur durare ille actus iaciendi, cum vero cessauerit moueri cessat actus iaciendi, tam quantum ad essentiã, I quam quantum ad virtutem, & hoc intelligitur de cessatione à motu tecto quo mouetur à iaciente, nam quando incepit declinare versus centrum iam non mouetur à iaciente, sed natur. grauitatis est principium huius motus, quia si distaret centrum, vel locus in quo quiesceret in infinitum non cessaret vsque illuc moueri, & tamen manifestum est, quòd iaciens nihil ad hoc confert. De oratione eodem modo est, nam durat oratio quãtum ad essentiam, quandiu durat formatio conceptuum si est oratio mentalis, vel quamdiu durat prolatio verborum, si est oratio vocalis, quantũ ad virtutem durat oratio quandiu efficacia orationis durat in operibus, scilicet illud desiderium, q. ad orandum mouet durat in opere nostro etiam dudum iam cessante oratione.

Primo modo non potest, nec debet oratio semper du- K rare, patet quia tunc non possemus sumere cibum, nec dormire sine quibus mortalis vita nõ agitur: etiam dato, quòd posset aliquis istud facere non deberet, quia tenetur homo ad opera misericordiæ pro certo tempore, quæ interdum sunt omnino necessaria, sicut subuenire ei, qui est in extrema necessitate, quæ fieri non possent si quis semper actualiter oraret: ergo non debet semper quis orare, maxime quia oratio est pars vitæ contemplatiuæ, vt ait Hugo de sancto Victore, & tamen nemo debet semper contemplationi vacare, sed ad actionem se interdum extendere cogitur.

Oratio autem secũdo modo debet durare semper, scilicet quantum ad effectum, inquantum motiuum ex quo fieri debet oratio, debet durare semper in omnibus operibus nostris, patet quia motiuum orandi est habere vitam æternam, quandiu ergo aliquod facimus, quod ordinatur ad vitam æternam, manet oratio, & quia omnis bona operatio ad vitam æternam tendit, quandocunque quis meritorie operatur, orare dicitur sicut dicit glos. 1. ad Thessal. non cessat orare, qui non cessat bene agere, & tamen obligatur homo semper bene agere, id est nunquam agere malum. ergo obligatur homo semper orare.

Aliud etiam principium orationis est glorificare Deum, & maxime in oratione vocali, cum oratio sit actus latriæ, & latria est virtus qua Deo cultum debitum exhibemus, scilicet gloriam, & honorem, & laudem, omnia tamẽ opera nostra debent fieri ad laudem Dei. 1. Cor. 10. siue manducatis, siue bibitis, vel aliud, quid facitis, omnia in gloriã Dei facite, ergo quandocunque quis bonum fecerit dicetur agere in laudem Dei, quia bona sola sunt, quæ ad laudem Dei esse possunt, de malis autem Deus laudari non potest, quia Deus detestatur malum, & odit omnes operantes iniquit. tem Psalm. 5. Quandocunque ergo quis bonum fecerit, dicetur orare, & quia obligatur homo semper agere bonum, vt dictum est, semper obligatur orare sic dicit August. ad probandum in ipsa fide, spe, & charitate Deum semper oramus continuato desiderio. Sicut tamen erat in motu lapidis iacti, quia virtus iacientis debilitatur semper in eo, scilicet virtus illius motionis, ita vt per continuam debilitationem perueniatur ad hoc, quòd lapis iactus quiescat, vel contrario motu moueatur, nisi iterum impellatur, ita & de oratione est, quòd licet operando bonum ex illo desiderio quo mouemur ad orãdum dicamur semper orare, debilitatur tamen ille feruor operandi caussatus ab oratione, & ideo ad hoc, quod non frigescamus omnino à bono opere, oportet orationem interruptam resumere, ideo dicit August. ad Proband. etiam verbis rogamus Deum, vt illis signis nos ipsos admoneamus per certa horarum, & temporum interualla, & quantum in hoc desiderio profecerimus nobis ipsis innotescamus, & sic apparet ex verbis istis, quòd non est semper orandum, nec etiam semel pro tota vita, cum per interualla horarũ istud negocium agendum sit, & hoc modo manebit bonũ desiderium operum, quod sumpsit originem ab oratione, & etiam feruor ille non refrigescet omnino, cum aliquando oratio interrupta postea per interualla resumatur, & hoc modo quilibet homo obligatur semper orare.

Ad primum dici potest vno modo, quòd Christus dixit semper orandum esse, non quod actus orandi duret semper quantum ad essentiam, sed quòd duret quantum ad virtutem, vt expositum est, vel dicitur durare semper oratio non quantum ad actum orandi, sed quantum ad propositum orandi, scilicet, quòd quamquam cesset actus orãdi, propositum tamen de orãdo aliquando nunquam cesset, dicitur autem cessare propositum orãdi, quando postquam aliquis orauit, proponit, vel intendit postea nunquam orare, & istud malum est, quia quilibet fidelis tenetur certis temporibus aliquid orare saltem diebus festis, vt dictum est supra quæst. 93. si aliquis autem proponeret semel, nunquam postea orare per hoc faciebat contra obligationem, qua tenetur certis tẽporibus orare, ideo sic cessare ab oratione peccatum mortale est, qui autem aliquando orare cessat proponens postea orare, quando sibi fuerit opportunum, nunquam dicitur cessare ab oratione, & iste modus loquendi conuenit verbis Christi, quia ipse dixit oportet semper orare, & non deficere, & ponit ad hoc exẽplum de vidua, quę importuna erat iudici petendo vindictam de aduersario, & tamen illa vidua non semper actualiter petebat à iudice vindictam, sed nunquam desinebat, inquantum etiamsi a iudice repelleretur, postea redibat non confusa, nec deficiẽs animo propter repulsam, & hoc est, quòd proprie Christus intendit: nam loquitur contra quosdam, qui aliquid à Deo petunt, & quia mox, vt petierint non obtinent, cessant petere, nunquam vltra petentes, quod malum est, quia etiamsi Deus semel petitus non dederit, pluries petitus dabit, sicut Christus dixit Lucæ 11. ponens exemplum de illo, qui noluit amico commodare panes propter amicitiam, & commodauit propter importunam petitionem, & sic, qui petens à Deo non impetrat illico, quod petebat, redit iterum, & iterum ad petendum, dicitur semper orare.

Tertio

Tertio modo potest intelligi, quòd oporteat semper orare, idest sæpe, quia isti modi excessiui loquendi sunt frequentati, tam in sacra Scriptura, quàm in vulgari locutione, sicut semper dicitur dormire, qui sæpe, vel multũ dormit. de oratione ita est, quòd eam frequentare valde debemus, quia est nobis remedium contra dęmones, & omnia genera peccatorum spiritualium infra 17. hoc genus dæmoniorum non eijcitur, nisi in ieiunio, & oratione, ideo dicitur, quòd debemus semper orare. Quarto potest intelligi, quòd debemus orare semper per nos, vel per alios: nã qui pauperibus eleemosynam tribuit, aut quęcunque opera misericordiæ exercet, obligat ad orãdum pro se eos quibus tribuit, & sic licet ipse non oret, dicitur semper orare, quia habet alios, qui pro se semper orẽt, & ita exponit quidam sanctus Abbas in collatio. patrum. Ad secundum dicendum, sicut ad præcedens, quòd orare sine intermissione est, non quòd ipse: actus orandi quantum ad essentiam, nunquam interrumpatur, sed quòd nunquam interrumpatur quantum ad affectum, vel quãtum ad propositum, vel quòd sæpe oremus, vel quòd habeamus aliquos, qui pro nobis sine intermissione orent.

Ad tertium dici potest vno modo, quòd pestes spirituales non semper sunt in anima, quia non cogitat semper homo mala, quia licet diabolus semper quærit quem deuoret, non semper inuenit, quia interdum est homo occupatus in aliquibus operibus in quibus diabolus locum non habet teotandi hominem, siue quia per Deum, vel Angelum custodem arcetur diabolus ne tentet, & ita diabolus non tẽtat hominem semper actualiter, & ita caute dictum est, quòd diabolus circuit quærens quem deuoret, & nõ, quòd diabolus semper tentat hominem ad deuorandm eum.

Sed obijcietur, quia Iob. 7. vbi dicit litera nostra militia est vita hominis super terram, dicit alia litera tentatio est vita hominis super terram, ergo quãdiu viuit tentatur. Dicendum, quòd accipitur ibi tentatio pro experimẽto, quia omnia, quæ homo agit, vel patitur in tota vita sunt talia, quæ possunt secundum virtutem, vel vitium agi, & nihil est in quo homo non operetur secũdum alterum istorum: per quãlibet ergo operationem habetur experimentum de homine an bene, vel male viuat, & sic tota vita, idest omnes actus, & passiones vitæ sunt tentatio, idest experimentum de bonitate, vel malitia hominis, non ergo tentat diabolus semper hominem, & consequenter non est necesse, quod semper oret. Aliter potest dici, quòd etiam non oportet semper orare actualiter quandiu quis habet pestes animæ, idest prauas cogitationes, sed tandiu orandũ est quandiu oratio remedium est contra illas, sicut est in morbis, si enim aliquis morbus est, qui solũ sanatur per euacuationẽ non oportet semper dare actualiter laxatiua, & euacuatiua quandiu manet morbus actualiter, quia iam remedium excederet mẽsuram morbi, & læderet potius, quam prodesset, sed tandiu debet dari remedium quandiu commensuratur morbo, vnde apparet, quòd non debet fieri ista cõmensuratio quantum ad quantitatem durationis, idest quòd quandiu durat morbus tãdiu duret appositio remedij, sed quantum ad virtutem, idest quòd tanta sit virtus illius remedij quanta sufficiat expellere morbum, & ideo si remedium semel appositum sufficit ad excludendum morbum, qui durat per mensem, tantum est de remedio quantum de morbo, & tandiu durat virtus remedij quandiu morbus, quia aliàs non expelleret eum: ita in oratione nõ oportet, quòd quandiu homo est in tentatione tandiu actualiter oret, sed tandiu quandiu ad expellendam tentationem, vel alias animæ pestes oratio vtilis est: nam non est semper vtile orare contra tentationem, immo fortassis hoc augeret tentationem, sic dicitur in collatio. patrum breuiter orandum est, ne immorantibus nobis inserere aliquid cordi nostro insidiator possit inimicus, sed vtile est aliquãdo orare, aliquando ad sapientum, & amicorum consilia, & collocutiones recurrere, aliquando alijs se operibus occupare, ne cogitationibus insistendi locus sit. Ad quartum dicendum, quòd licet semper debeamus bona appetere, non oportet semper orare actualiter, sed sufficit, quòd maneat oratio secundum virtutem, quia ibi manet appetitus boni, vt expositum est.

Ad quintum dicendum, quòd non est intelligendum A nullo tẽpore psalterium debere cadere de manu, sed quòd non cadat temporibus ad hoc constitutis arg. 26. di. cap. siquis vult, vbi dicitur, quòd Moyses erat indesinenter in tabernaculo Domini, & tamen certum est, quòd non erat ibi semper, quia sæpe erat exterius cum populo, & ibat, & redibat Exo. 33. sic dicit Glos. in eod. c. nunquam.

An oratio debeat fieri breuis, vel prolixa. Et quando est paruus profectus. Et an officia diuina sint magna, vel parua. Quæst. XCVI.

QVAERETVR an oratio nostra debeat esse prolixa, quia licet non semper duret actualiter, quando fuerit incepta poterit esse breuis, vel prolixa. Dicunt quidam, quòd non debet esse prolixa, sed breuis, quia supra B in litera dicitur orantes nolite multum loqui, & tamen qui prolixam orationem agit multum loquitur: ergo non debet esse prolixa. Item oratio est ad explicandum desiderium orantis, sed tanto est desiderium melius quanto ad vnum magis restringitur Luc. 10. Martha solicita es erga plurima, porro vnum est necessarium, idest non oportet attendere ad multa, sed ad vnum, & Psalm. 26. dicitur vnam petij à Domino hanc requiram, idest vnicam petitionem feci, & de hac sola curabo, qui tamen prolixe orat multa petit: ergo non est prolixe orandum. Item oratio facta ad Deum dębet esse cum magna confidentia, quia alias nihil impetratur Iacobi primo, qui tamen orat prolixius nõ petit confidenter, quia multitudo verborum ad hoc dirigitur, vt animus eius, qui oratur per hoc flectatur, si tamen orans confideret, quòd ille sine dubio concederet, quòd pe C titur, non curaret, nisi exprimere quid vellet: ergo non est facienda prolixa oratio ad Deum.

Item modus agendi præfixus nobis semper debet teneri, & maxime in eis, quæ ad Deum pertinent Exo. 19. contestare populum ne forte velit trãscendere propositos terminos ad videndum Deum, & pereat ex eis plurima multitudo, sed præfixit Christus nobis modum, dicens non esse multa in oratione dicenda: ergo nõ debet esse prolixa. Dicendum, quòd aut quærimus in oratione de debito, vel de expediẽte, scilicet an obligemur determinate multum orare, vel determinate paucum orare, vel dato, quòd non obligemur determinate ad multum, vel paucum, quid istorũ magis expediat. Dicendum pro hoc, quòd aut quærimus de communi oratione, quæ est ministrorum ecclesiæ, vel de oratione priuata. Si de communi dicendum, quòd ista D cadit sub obligatione, & tenẽtur ministri ecclesiæ, idest omnes habentes beneficia, vel ordinem sacrum ad diuinum officium integre persoluẽdum, siue illud longum, siue breue sit, & non dicuntur prolixe orare, siue multa loqui licet officium in se magnum videatur, & longo tempore egeat ad plene dicendum, quia multum, & paucum magnum, & paruum ad alterum dicuntur, & nihil est, quòd nõ sit magnum, & paruum ad aliud, & aliud sumptum: absolute ergo non potest dici magnum, & paruum, nisi per relationẽ ad mensuram, quia quod mensuræ æquatur non dicitur magnum, & paruum, sed commensuratum, quidquid autem excedit magnum dicitur; quidquid vero deficit dicitur paruum, ita in moralibus est, quia mensura operationum est recta ratio secundum, quòd à sapiente determinatur, & ideo illud, quòd sapiens diffinit, idest prudens per rectã E rationem non est multum, nec paucum, sed medium, & in illo consistit virtus 2. Ethic. ideo illud est regula, quidquid autem supra illud est dicitur superabundantia, quidquid autem infra dicitur defectus, quod autem est determinatum secundum rectam rationem quantumconque sit secũdum quantitatem magnum, nõ dicitur magnum, sed medium, & commẽsuratum, vnde poterit esse, quòd aliquid sit minus secundum quantitatem, & dicatur superabũdantia, quia excedit mensuram, sic dicitur 2. Ethicor. quòd in cibo non est idem medium omnibus, sicut nec Miloni, & Terarchæ, vel magistro gymnasiorum, quia quòd multũ erat Terarchæ erat defectus Miloni. Idem dicit ibi de calceis, quia calceus, qui vni est valde superabundans, est alteri valde deficiens.

In orationibus autem ministrorum ecclesiæ lex posita est quantum dicere debent, & ideo tantum dicere iustum est,

est, & est medium: non est ergo magnum, nec multum, F quantumcunque in se videatur longum, sed quòd esset minus illo diceretur paucum, quia per illud non satisfaceret orans, & sic ministri ecclesiæ non agunt contra hoc, quod Christus dixit; orantes nolite multum loqui, quia non loquuntur multum, sed commensurate: si autem sit oratio priuata, aut illa est determinata ex necessitate, vel non. De primo patet, vt si alicui iniungat confessor dicere certam orationem, & tunc dicendum, quod siue magna, siue parua sit, tenetur complete eam dicere, & non dicitur multa loqui, sed commensurate, quia tantum loquitur, quantum tenetur. Si autem non sit oratio determinate necessaria.

Dicendum, quòd tunc non potest dubitari, an sit necessarium multum, aut paucum loqui, quia non est quis obligatus ad dicendum certum quid, ideo licitum est dici pau- G cum, vel multum, quia dicendo multum non est peccatũ, quia non agitur contra præceptum, & si pauci dicantur non fit minus debito, cum nihil sit determinate debitum, ideo vtrunque est licitum. Si etiam obijciatur, quòd Christus vetuit multa loqui dicetur sequenti quæstione, quomodo sit hoc intelligendum, ideo solum manet dubium an in tali casu sit magis expediẽs pauca, quã multa dicere.

Et dicendum, quòd aut quis vult orare principaliter ad satisfaciendum, aut principaliter ad merendum, si ad satisfaciendum solum, vel principaliter dicendum, quòd bonum est diuturne orare, ratio huiusmodi est, quia ad satisfaciendum solum requiritur, quòd sit opus bonum in charitate, & pęnale bona intẽtione factum, quòd autem cum feruore deuotionis fiat, vel non, nõ differt, & sic cum orare multum, vel paucum non sit propter aliud, nisi quia in H parua oratione potest retineri deuotionis feruor, in longa autem non potest, & ad satisfactionem non requiritur deuotio, sufficit, quòd oratio fiat bono animo etiam si homo non possit semper deuotionis habere feruorem, vel attentionem, quia nihilominus manet oratio semper, tanquam opus difficile, & pęnale, quod sufficit ad satisfactionẽ. An tamen homini volenti satisfacere de peccatis suis per aliqua opera laboriosa, quando non potest feruenter, & deuote orare, expediat potius orare saltem indeuote, quam subire alia opera bona laboriosa, non potest determinari generali sermone, quia oporteret considerare qualitatem illorum bonorũ operum in se, & alias particulares circumstantias secundum quas contingit vnum opus melius esse altero, hoc tamen notum est, quod oratio quando nullam habet attentionem, aut deuotionem parum profectus est. I De attentione tamen, & deuotione orationis quantum sint necessaria, & quid conferant, dictum est libro nostro de oratione.

Si autem attendatur principaliter ad merendum, dicendum quòd præcipuum in oratione est deuotio, siue excitare feruorem desiderij nostri, & quia quantitas vniuscuiusque rei debet esse proportionata suo fini, sic quantitas potionis proportionatur in magno, & paruo ad sanitatem inducendam, scilicet, quòd detur magis, vel minus, secundũ quod est magis, & minus necessarium ad inducendam sanitatem, cum ergo oratio sit ad excitandum feruorem desiderij, tandiu expediens est orationem durare, quãdiu feruor excitatur. Cum autem feruor non excitatur, sed potius fastidium gignitur, oratio non est vlterius extendenda, sic dicit August. ad Proban. Dicuntur fratres in Aegypto cre- K bras habere orationes, sed eas tamẽ breuissimas, & raptim quodammodo iaculatas, ne illa vigilanter erecta, quæ orãti plerũque est necessaria per longiores moras hebetur intentio, & sic tandiu, quandiu potest durare deuotio debet extendi oratio, & non dicitur prolixa, cum autem fastidiũ gignitur etiamsi breuis fuerit oratio, interrumpi debet: nã non est prudenter factum, ꝙ quis aliquando tandiu orare velit, quòd seipsum multum fatiget, & attędiet, quia per hoc valde tardus, & piger ad orationem redibit, quia ad ea quæ naturaliter sentit sibi semel grauia & fastidiosa, refugit postea redire, sed detestatur ea, tanquam inimica, si autem oret quis citra fastidium, cum natura non senserit illud sibi onerosum, non recusat sæpe ad illud redire, & ita magis, & ardentius orare poterit, quam ille qui semel vult orare vsque ad fastidium, & hoc innuitur in eadẽ auctoritate August. cum postea dicitur: at per hoc ipsi satis ostendunt hanc intentionem sic non esse obruendam, sed perdurare non potest, ita si perdurauerit non cito esse rũpendam, & ob hoc ad hoc, quòd quis deuote, & multum orare possit, consilium est, quòd oret sæpe, & semper breuiter citra fastidium, sic dicitur in collatio. patrum, frequenter enim, sed breuiter est orãdum, ne immorantibus nobis inserere aliquid nostro cordi insidiator possit inimicus. Aug. quoque ad Proban. vt supra dictum est dicit: dicuntur fratres in Aegypto crebras habere orationes, sed eas tamen breuissimas, & raptim quodammodo iaculatas, ne per longas moras intentio hebetetur.

Ad primum dicendum, quòd prolixe orare non est multa verba dicere, sed est affectum circa eandem rem continuatum habere, sic dicit August. ad Proban. nõ vt quidam putant hoc est orare in multiloquio si diutius oretur, aliud est sermo multus, aliud diuturnus affectus, & sic potest quis orare prolixe, licet pauca verba dicat, si circa eundem affectum, & rem desideratam, diutius illam considerando moretur, vt dicetur sequenti q.

Ad secundum dicendum, quòd oratio est melior quantò magis ad vnum reducitur, si illud vnum est, quòd petendum est: poterit tamen esse melior oratio in qua multa petuntur, quorũ nullum malum est, quam illa in qua vnũ petitur, & illud nõ est honestum, vel est minus honestum, quam illa multa, quæ in alia oratione petuntur: aliter potest dici quãtum ad breuitatem orationis, quòd potest esse prolixior oratio in qua vnicum petitur, quã illa in qua petuntur multa, quia prolixitas orationis nõ attenditur in verborum multitudine, sed in temporis prolixitate, potest autem quis diutius immorari circa vnicam rem idem desiderando, quam circa multas illas summatim enarrando, & tamen oratio dicitur prolixior ex tempore, & non ex verbis, sicut dicit Aug. vbi supra non est hoc orare in multiloquio si diutius oretur, aliud est sermo multus ad diuturnos affectus.

Ad tertium dicendum, quòd quando homines petunt aliquid ab alijs hominibus, petunt ab illis, qui conceptum eorum cognoscere non possunt, nisi verbis exprimatur, & quia plenius exprimitur in multiloquio vtuntur interdum multiloquio gratia expressionis, interdum etiam homines disponentes aliquid facere vel non facere propter petentium importunitatem mutant dispositionem, Lucæ 11. de illo qui dedit panes propter importunitatem amico, & nõ propter amicitiam, & ad hoc præcipue vtuntur homines multiloquio, vt rogati superati multitudine verborum flectãtur à dispositione sua, & tunc prouenit multiloquium à quadam diffidentia, vel pauca confidentia quam quis habet de alio, apud Deum autem non vtuntur multiloquio propter maiorem expressionem, quia omnia nouit, nec ad flectendum eum, quia nunquam mutatur sua dispositio, sed ad exercitandum affectum nostrum, scilicet, vt deuotio per verba excitetur, & sic non prouenit multiloquium ex diffidentia: vnde possumus multiloquio vti interdum in oratione nõ peccando, vt dicetur magis sequenti quæst.

Ad quartum dicendum, quòd vetuit Christus multiloquio vti, & est peccatum vti illo modo, quo ipse prohibuit, scilicet, inquantum venit ex infidelitate, vt dicetur sequenti quæst. interdum tamen prouenit ex alijs causis, & non prohibetur.

In oratione quid sit multa loqui, & quando sit reprehensibile in oratione loqui multa. Et quid a Deo petendum. Et quo genere verborum sit vtendum. Et quid sit orare: & quid oratio. Et ad quid officium diuinum dicatur. Quæst. XCVII.

QVAERETVR cum Christus arguerit hic multiloquium, & dixerit, quod non loqueremur multa in oratione, quid sit multa dicere, & quando. Dicendum, quòd potest aliquis vti multiloquio erga Deum ad notificandum intentionem suam quasi plenius notificet quando plura dixerit, & hoc modo prohibitum est. Alio modo, ꝙ quis credat per verborum multitudinem flectere Deũ à dispotione sua, vt velit contrarium eius, quod disposuerat,

& etiam

& etiam hoc modo est prohibitum, quia vterque modus prouenit ex infidelitate: nam Deus conceptus nostros plene nouit etiamsi nos nihil exprimamus, nec plura nouit per hoc, quòd plura dicimus, etiã Deus à dispositione sua non flectitur etiamsi multa loquamur, vtrumque ergo de Deo sentire infidelitas est, & hoc solum Christus vetat, sic dicit gl. s. damnat autem multiloquium orationis veniens de infidelitate, & patet quia vtrunque motiuum istorum Christus tetigit, & excludit. Nam cum dixit orantes nolite multum loqui subdidit; scit enim pater vester quid opus sit vobis antequam petatis, quasi dicat, non oportet vti multiloquio ad pleniorem expressionem, quia iam nouit antequã petatis id quod vultis, de secundo patet, quia dixit Ethnici putant, quòd in multiloquio suo exaudiantur, idest, quòd multiloquium præstet virtutem orationi ad hoc, quòd exaudiatur flectendo Deum viribus multiloquij, alios autem modos Christus non prohibuit: istis autem modis peccat mortaliter multiloquio vtens, & etiam si paucis verbis vteretur intendens hoc per illa mortaliter peccaret, si autem multiloquium non venit ex infidelitate, aut petit quis multa, & non honesta, vel non vtilia, aut non, si primo modo prohibitum est multiloquio vti, quia à Deo non est petendum, nisi honestum, scilicet, gratia, & gloria, & illa, quæ ad hæc ordinantur: siquis ergo petat inhonestum, vel inutile etiamsi pauca petat, dicitur multa loqui, quia multum est, quòd supra rationem est, qui tamen petit inhonestum, supra rationem petit: ergo est multiloquus, maxime autem si multis verbis ad hoc vtatur, & hoc etiam est vetitum, sic dicit Chrys. in Homelia, scilicet, dissuadet per hoc inanem locutionem in orãdo puta cum non petimus decentia à Deo, vt potentatus, & glorias, & inimicos superare, & pecuniarum superabundantiam. Si autem non petitur inhonestum, vel inutile, sed id quod petendum est. Aut vult petere quis istud verbis ornatus, & compositis artificiose dictis, & tunc etiamsi pauca dicat multiloquus est, quia ita oportet eum circa illa pauca inutiliter, & diu occupari, sicut circa multa, quia verba ornata, & artificiose dicta non possunt dici sine magna attentione, & tunc mens hominis, quæ deuotioni vacare debebat attenta artificiosæ prolationi nullum fructum deuotionis consequitur, & hoc malũ est, quia oratio magis pertinet ad animum quàm ad verba ornata, sic dicit Greg. 33. Moralium veraciter orare est amaros in compunctione gemitus, & non composita verba resonare, & maxime, quia ornatus in verbis cum sit aliquid artificiosum, & laboriosum, non apponitur sine causa, sed vt habeat oratio maiorem vim ad flectendum, & ita oratoris officium est apposite dicere ad persuadendum: apud Deũ tamen verba ornata nec suadent, nec delectant, sed potius cordis simplicitas placet, error ergo est illi rei multum dare, & se in ea implicare, quæ est omnino inutilis relinquendo eam, quæ valde necessaria, & vtilis erat oranti, scilicet, deuotionem, & hoc modo Bernardus in Meditationibus accusat se dicens sæpe ad sacrum misterium vocem meam fregi, vt dulcius cantarem non attendens, quòd cantor dum vocibus prouocat populum Deũ stimulat prauis moribus, & sic peccatum erat totaliter attendere ad dulcedinem cantus in diuinis misterijs, sic dicit Greg. 92. dist. cap. In sancta, scilicet, quòd consuetudo reprehensibilis erat cõstitutos in diaconatu modulationi vocis inseruire, quos ad prædicationis officium ad eleemosynarum studium vacare congruebat, & subditur, vnde fit plerunque in sacro misterio dum blãda vox quæritur congrua vita negligatur, & cantor Deum moribus stimulet cum populum vocibus delectet. Non tamen ex hoc est intelligendum, quòd semper sit vetitum in oratione vti verbis ornatis, & artificiose cõpositis, sed hoc verum est, quando iste ornatus propter seipsum quæritur, vel vt habeat vim suadendi, sicut apud oratores, si tamen quis talibus verbis vtatur, vt seipsum magis per hæc verba excitet laudabile est: nam sicut ornatus Rhetoricus vires habet ad suadendũ, & magis humanos animos incitat quã verba simpliciter, & incomposite dicta, ita & ad seipsum homo patitur hoc, quòd si aliquid legat composite factum magis seipsum mouet quàm si legerit rudes sententias, ad hoc tamen oportet, quòd oratio non componatur de nouo, nec formetur, quia si quis velit noviter verba composi- **A** ta formare, oportet deditã esse animam illius artificio conficiendi hanc orationem, ita vt nihil attendere possit deuotioni, quòd tamen verba ornata in scriptis orando quis legat, aut ea iam diu memoretur retenta orãdo proferat deuotioni non obest, quia non oportet animam formãdis artificiose verbis intendere, sed magis tunc verborum dulcedinem, & fructum capiet, & sic verba ornata in oratione proferre laudabile est.

De melodia, quæ est in cantu Ecclesiæ ad diuinum misterium idem est: nam si propter seipsam quæratur, & ita quæratur, quòd alia relinquantur, quæ principaliora sunt malum est, sic dicit Gregorius vbi supra, fit plerunque, vt in sacro misterio dum blanda vox quæritur, congrua vita negligatur, si tamen quæratur dulcedo cantus inquantum concitat animos ad quoddam spiritnale gaudium, lau- **B** dabile est, & propter hoc Ecclesia introduxit cantus, sic dicit Augustinus de seipso lib. confessionũ, quòd flebat vbertime in hymnis, & canticis suaue cantantis Ecclesiæ, & quod voces illæ influebant auribus eius, & eliquebatur veritas in corde eius.

Si autem non attendantur verba cõposita, sed fiunt multa quæ quis habeat memoriter dicere etiam non est valde laudabile, quia ad multa dicendum oportet animam esse attentam, & dum in his occupatur in deuotionem non assurgit: sic dicit Chrysost. in Homilia, scilicet, non tamen iubet decem millium versuum orationem cõponere, & corde tenus enunciare, quòd occulte insinuat cum dixit nolite multum loqui, quasi dicat, illud est non multum orare, sed multum loqui, & recte dicitur, quòd in oratione præcipue deuotio attenditur, in loquendo autem solum ipsa verba, **C** & dicitur componere orationem, & dicere corde tenus, in quo innuitur, quòd sit hoc difficile, & oporteat esse magnã attentionem animæ ad hoc dicendum, & ideo deuotioni locus non relinquatur, si tamẽ esset multiloquium, in quo non esset difficultas vtpote quia non corde tenus, sed legẽdo oratio dicitur, non est prohibitũ multa dicere, quia tũc non occupatur anima principaliter in dicendo, eo quòd illa scripta sunt, & sic posset ad deuotionem attendere: dicẽdum tamen, quòd qui orando multa vult dicere, aut hoc est proprie per modum orationis, aut per modum diuinæ laudis: in oratione enim attenditur petitio, quia oratio secundum Damascenum est petitio decẽtium à Deo, & tunc siquis multa loquatur oportet multa petere. Hoc autem non est conueniens, quia difficile est scire quid nobis conueniat, nisi loquendo generaliter, vt siquis petat gratiam, **D** & gloriam, & illa quæ dirigunt ad hoc. Si tamen se reducat ad petendum aliquid particulariter nescimus quid petendum sit, quia quid nobis cõueniat ignoramus ad Ro. 8. nam quid oremus, sicut oportet nescimus, petere autem quod fortassis nobis malum est, periculosum est, ideo non est bonum, quod homo se extendat petendo per multa, sed reducat se ad pauca. Nam & propter hoc Christus dedit nobis formam orandi, vt sciremus quid esset petendum: non est ergo vtendum multis verbis in oratione, quando petimus. Si autem sit oratio per modum diuinæ laudis, sicut est in quibusdam Psalmis, in quibus nihil petitur, sed solum enarrantur diuinæ laudes, non est periculum multa dicere, quia ibi non oramus, sed laudamus. Christus tamen dixit orantes nolite multum loqui, idest, multa petere: cum ergo quis orat volens proprie orare, scilicet, petendo, de- **E** bet orationem in verbis breuem proferre, vt sic pauca petat, & tamen diu morari potest circa orationem illam non diu loquendo, sed diu desiderando, & ita Christus tradidit nobis formam, orauit prolixe, & nihil petijt, nisi vnicum, scilicet, si fieri potest transeat à me calix iste: Lucæ 22. scilicet, & positis genibus orabat dicens: pater si vis, &c. & postea dicitur, & factus in agonia prolixius orabat, & tamen totum, quòd orabat erat iste sermo, scilicet, pater, &c. patet Matth. 14. scilicet, & iterum abiens orauit eundem sermonem, idest, in prima vice orauit pater si fieri potest, &c. & in secunda vice idem orauit, & tamen prolixius orabat, scilicet, quia longo affectu tenebatur circa hoc, quòd petebat, licet pauca verba diceret, sic dicit August. ad Proban. non vt quidam putant hoc est orare in multiloquio si diutius oretur, aliud est sermo multus, aliud diuturnus affectus: nam & de ipso Domino scriptum est, quòd pernoctauerit

ctauerit in orando, & quòd prolixius orauerit, vt nobis præberet exemplum, & sic in oratione debent esse pauca verba, & longus affectus, vt per desideriū immoretur homo circa id quod petit, & ista immoratio circa desiderium est quædam præparatio cordis nostri quam Deus valde attendit, & exaudit, sic dicitur Psalmo 9. desiderium pauperum exaudiuit Dominus, & præparationem cordis eorum audiuit auris tua, & taliter orantes dicuntur multum deprecari, vel multum orare, & tamen pauca dicere: sic dicit Augustinus ad Probandum: absit enim ab oratione multa locutio, sed non desit multa precatio, si feruens perseuerat intentio.

Nam multum loqui est in orando rem necessariam superfluis verbis agere. Multum autem precari est eum, quem precamur diuturna cordis excitatione pulsare, nam plerunque hoc negotium plus gemitibus quàm sermonibus agitur, plus fletu quàm affatu: expedit ergo homini prolixam orationem facere ad tumulum sãčti si deuotionem orandi potest diu retinere, pauca tamen verba dicere debet ne petendo erret aliquid fortassis optans, quòd sibi nocituum est, & ita Chrysostomus in Homelia laudat orationes longas tempore, sed non verbis dicens, Christus iubet non longas orationes facere, longas autem dico non tempore, sed multitudine eorum, quæ dicuntur, permanere tamen oportet eos, qui petunt: nam Apostolus ait orationi instantes. In his autem omnibus nihil intelligitur de orationibus ministrorum Ecclesiæ, quia illæ sunt determinatæ, & oportet eas agere non omittendo verbum de eis, sic dicit Hieronymus in Epistola ad Rusti. mo. & de consecratione distinctione quinta cap. Nunquam, scilicet, nunquam de manu tua, aut occulis tuis liber Psalterij discedat: dicatur ad verbum oratio, idest dicatur de verbo, ad verbum nihil omittendo, & loquitur de orationibus institutis ab Ecclesia, quia ad Monachum loquitur, & de libro Psalterij, licet glos. exponit ibi, quod dicatur ad verbum, idest, quòd mens concordet cum verbo, & non sit euagatio, & hoc etiam verum est, & tamen non negatur, quod illa litera velit orationem Monachalem, quæ erat ordinaria, & canonica debere dici de verbo ad verbum, & ita dicit Bernardus, quòd in diuino officio vsque ad vnam syllabam debitores sumus, idest, tenemur nihil omittere de eo, nec vnam quidem syllabam, de quo magis dictum est libro nostro de oratione. Nam diuinum officium magis pertinet ad laudes quàm ad orationem, & ideo tanquam debitum soluendum est potius quàm habendum tanquam orationem, & ita vocatur quotidiana pensio, vel seruitus quotidiana extra de celebrat. Mis. cap. presbyter.

Quomodo Gentiles poterant putare, quòd exaudirentur per multiloquium, & de conditione Deorum Gentilium. Quæst. XCVIII.

QVAERETVR cum Christus dixerit hic, quòd Ethnici putant se exaudiri in multiloquio quomodo hoc putant. Dicendum, quòd Ethnici secundum August. libro de sermone Domini, & Rabanum sunt Gentiles: isti enim orabant ad deos suos, & credebant se exaudiri in multiloquio, quia errabant circa naturam deitatis: nam si vere naturam Deitatis agnoscerent, hoc nullo modo credidissent: Deus enim ad multitudinem verborum non attendit, immo ad nullum verbum attendit, quia nec est necessarium sibi ad cognoscendum conceptum nostrum, quem etiam sine verbo cognoscit, nec ad flectēdum eum, quia verbis non persuadetur. Gentiles tamen putabant hoc iuxta conformitatem deorum suorum: plures enim deos habebant, quos homines aliquando fuisse crediderant, aut saltem plurimos eorum, & ideo eis humanam conditionem adhuc dabant, est autem humanum aliquid ignorare. Dicebant, & adinuicem se fallere, & falli, & quosdam aliorum fraudes, & crimina reuelare, vnde Iouem deorū maximum multis fraudibus, & astutijs vsum fuisse Poetæ introducunt, vt adulteria sua, & incestus Iunonem vxorem suam, quæ dearum maxima erat, laterent,

F & hoc modo aliquid occultari putabant, & ob hoc eo modo Deos suos exorari credebant, quo homines exorantur, & quia hominibus non est notus conceptus noster, nisi verbis expressimus prima Corinth. secundo, quis hominum scit, quæ sunt hominis, scilicet, secreta, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? quasi dicat, nemo alius scit, & ideo verbis vtimur ad notificationem, vt dicitur 2. Perihermenias & de Dijs suis putabant Gentiles, quòd non intelligerent orationes eorum, nisi verbis vterentur, & quia quanto plura dicuntur tantomagis res aperitur cum breuitas obscuritatem pariat, vt dicit Horatius.

Obscurus fio dum breuis esse laboro.

Putabant vtile esse Gentiles vti multis verbis orando ad Deos suos, & consequenter formare verba voce alta, vel submissa credebant proficere ad hoc, quia non credebant G Deos suos esse vbique præsentes, & ideo per voces clamosas possent audire si longe erant vel si circa aliud erant occupati, & ita obiecit Elias irridendo, & illudendo Sacerdotibus Baal quãdo clamantibus eis non exaudiebat Baal ipsos, tertio Regum decimooctauo, scilicet, cumque esset Meridies illudebat eos, dicens clamate voce maiori, Deus enim vester est, & forsitan loquitur, aut in diuersorio est aut in itinere, aut certe dormit, vt excitetur, & Sacerdotes Baal non suscipiebant hoc ad illusionem, sed clamabant voce magna, sicut dixit Elias, vt exaudirentur: nam dicitur ibidem clamabant ergo voce magna, & incidebant se iuxta ritum suum cultris, & lanceolis donec perfunderentur sanguine, & istud est verum, quia licet Gentiles errarent putando Deos suos esse Iouem, Saturnum, & alios, qui nihil erant, & vere haberent in Deos ipsos dæmones, H qui sub his nominibus se coli faciebant, tamen ad hoc, vt ab istis dæmonibus exaudirentur necesse erat, quòd vocaliter orarent, quia dæmones desideria, & conceptus cordis non nouerunt, nisi quatenus exteriori signo, scilicet, verbo, vel nutu exprimuntur, vnde ipsi dæmones sacerdotibus suis formans tradebant, qua à cultoribus suis oraretur, vt sic ipsi intelligerent, quid peteretur, & possent ludificare petentes faciendo aliquid, vel nihil faciendo eorum, quæ petebantur.

Alia causa multiloquij erat, vt exaudirentur Gentiles à dijs, quia sicut homines verbis artificiosis, & ornatis suadentur, aut longo sermone, vel importuno fatigati concedunt ea, quæ alias non erant concessuri, ita & de dijs suis putabant, quòd in verborum multitudine possent eos flectere: nam & poetæ introducunt coram dijs fieri conten- I tiones vocales, & obtinere eum, qui melius oraret, vel posset Deos magis ad affectum suum mouere, & ita Virgil. introducit 10. Aeneidos, Iunonem, & Venerem Deas coram Ioue in Deorum concilio ex aduerso disputare, & orare, & alteram earum obtinere: conueniens ergo Gentilibus videbatur multiloquium ad orationes.

Alia causa potest esse ex consuetudine, scilicet, quod sicut Gentiles consueti erant inter se multiloquio confidere ad causarum persuasionem, ita & apud Deos orando faciebant, sic dicit Augustinus libro de sermone Domini, omne multiloquium retera à Gentilibus venit, qui exercendæ linguæ potius quàm mundando animo dant operam, & hoc studij genus etiam ad Deum prece flectendum transferre conantur: melius tamen potest dici, quòd ista causa concidat cum præcedenti, scilicet, quia apud ho- K mines per multiloquium suadebant, & apud Deos in multiloquio confidebant, istæ duæ erant veræ causæ propter quas Gentiles hoc faciebant, & has Christus tangit in litera. De prima patet cum dicit scit enim pater vester quid opus sit vobis antequam petatis, quasi dicat, non est necesse vti multiloquio, nec etiam est simpliciter necessarium vti aliquo verbo, quia Deus nouit, quę petenda sunt, antequam petantur. De secunda patet, quia dixit putant se in multiloquio exaudiri, idest, obtinere, quod volunt, & non dixit putant se per multiloquium intelligi, quasi dicat, etiamsi in paucis verbis intelligerentur, ad flectendum, & persuadendum putant efficax esse multiloquium, ambæ istæ causæ prouenient de infidelitate, idest, ex mala opinione circa Deitatem, & ideo simpliciter in istis duobus casibus prohibitum est multiloquium orationis veniens de infidelitate.

Luca 11. de pan. di.3.ca. de quotidianis, de subst. di.2.c.in calice de pæ.di.2. c.si enim Mar. 6. de pæn. di.4.c.dicit Dominus infra 18.

Sic ergo vos orabitis. Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra. Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos a malo. Amen. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cœlestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.

Sic ergo vos orabitis. Posuit Christus supra modum orãdi quantum ad locum, in quo est orandum, hic autem ponit modum quantum ad formam rerum petendarum ostendens quid petendum sit summatim colligens in quadam breui oratione omnia, quæ optanda, & petenda sunt & dicitur. *Sic ergo vos orabitis.* Idest, non orabitis, sicut Gẽtiles, qui vtuntur multiloquio in oratione, sed dicetis istã orationem, quæ breuis est. *Pater noster.* Ista est oratio, quã vocamus dominicam, quia Dominus eam primo formauit, & nobis dicẽdam tradidit, quæ est excellentissima omnium orationum, & in ea sapientissime recollecta sunt omnia, quæ petenda, & appetenda sunt: non enim petimus, nisi quæ appetimus, bonum autem solum est, quod appetitur primo Ethic. quia tamen ꝙ non est bonum sæpe nobis videtur, & per errorem illud appetimus, oportuit in oratione eligi vera bona, quę sola peterentur: & ideo Christus hic per vnum documentum instruit nos in duobus, scilicet, quid est desiderandum, & quid est petendum: fuit autem ista valde vtilis, & necessaria ad doctrinam, scilicet, scire quid appetẽdum est: nam ex hoc nobis notum est, quòd extra ista, quæ hic ponuntur, & illa quæ reducuntur ad ea nihil petendum est, nec desiderandum, & hoc competit orationi, quia oratio est petitio decentium a Deo, vt dicit Damascenus, & amplius, quia petenda ponuntur hic eo ordine, quo petenda sunt: nam sicut bona inter se differũt in magno, & paruo & magis necessario, & minus necessario, ita est ordo in petendo, & taliter sunt hic ordinatæ petitiones, quæ scriptæ sunt, illud autem quod primo cadit in appetitu hominis est beatitudo, & secundo cadit in appetitu illud per quod consequitur homo beatitudinẽ: ideo primo ponitur hic beatitudo, secundo medium perueniendi ibi. *Fiat voluntas tua.* Circa primum considerandum, ꝙ beatitudo accipitur dupliciter. s. obiectiue, & formaliter: obiectiue est beatitudo illud bonum, quo fruentes se beatos facit, & istud solum est diuina bonitas, quæ est summũ bonum. Formaliter est beatitudo ipsa fruitio, qua illi summo bono vnimur, & formaliter illo fruimur, prima autem beatitudo est Deus: & ideo istam præ omnibus amare debemus, & quia amare aliquid est velle ei aliquod bonum, sicut amare amicum 8. Ethic. amare Deum est illi velle bonum, & hoc desiderare ei, vel pro eo gloriam, & honorem plus quam alias res, & ideo sicut magis velle debemus honorem Dei quam quicquam aliud, siue sit bonum nostrũ, siue alienum, oportet ꝙ istum petamus ante omnia alia tã quam præcipue desideratum: & ideo prima petitio huius orationis est de honore diuino, scilicet. *Sanctificetur nomẽ tuum.* Et ad hoc præmittitur hic quasi prologus orationis inquantum dicitur. *Pater noster.* Et hoc fit primo, vt sciamus ad quẽ verba dirigũtur quod nesciretur si absolute inciperemus in prima petitione dicẽtes sanctificetur nomen tuũ, secundo fit ad captandã beneuolentiam, quia cum vocamus patrẽ eũ, a quo petimus, inclinare volumus affectũ eius vt nobis tanquã filijs concedat, quæ petimus, quia pater nomen amoris, & dulcedinis est 2. Polit. cap. 1. dicitur aũt Deus pater noster per creationẽ, & gubernationẽ. Deuter. 32. nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, fecit, & creauit te. *Qui es in cœlis.* Deus proprie loquendo nõ est in cœlo nec in terra, quia hoc est esse in loco; Deus tñ in loco nõ est, quia spiritualia locari non possunt, sed solũ corpora, vt ait Boet. lib. de hebdomadibus, sed dicitur qui es in cœlis ad differentiam patris nostri carnalis, qui in terra est, quia ad istum non est orandum, quia nihil dare potest: vel dicitur, qui es in cœlis propter simplices, qui putant Deum esse alicubi, & tunc melius est putare, quod sit in cęlo quam in aliquo alio loco, quia cęlum est locus excellentior totius naturæ, & isto modo loquendi Christus vtitur

Cur hæc oratio pater noster Dominica nũcupatur.

Beatitudo duobus modis accipitur.

A sæpe vocando patrem nostrum cęlestem, vel qui est in cœlis, vt patet hic, & præce. ca. *Sanctificetur nomen tuum.* Ista est prima petitio, in qua petimus diuinum honorem: nam sicut tenemur diligere Deum plusquam nos, ita tenemur magis & prius velle bonum eius quã bonũ nostrũ, & istud est ꝙ sanctificetur nomen eius Sanctificari secundum cõmunem acceptionem est sanctum fieri, & hoc modo non potest nomen Dei sanctificari, quia in se sanctum est: sicut enim Deus est essentialiter sanctus, ita & nomen suum est sanctum propter ipsum, inquantum ipsum significat, quia vox non refertur, nisi ad rem significatam, alias autem voces nullius virtutis sunt, & sicut Deo non potest aliqua sanctitas acquiri eo ꝙ in infinitum sanctus est, etiam non potest aliquid sibi de nouo aduenire, quia ęternus est, & quicquid habet, per modum æternitatis habet: ita nomen Dei

B non potest aliquam sanctitatem acquirere, quam semper non habuerit: hoc ergo modo non petimus sanctificari nomen Dei. Alio modo accipitur sanctificare. i. sanctum reputare, & ita iubetur, ꝙ sanctificemus diem Sabbathi. i. tanquam sanctum reputemus obseruando illum in honore. Exo. 20. & Deut. 5. & tamen nos non sanctificamus diem Sabbathi dando illi de nouo aliquem honorem, vel sanctitatem, quia Deus dedit hanc sanctitatem Gen. 2. benedixit Deus diei septimo, & sanctificauit illum, ita accipitur hic sanctificetur nomen tuum. i. sanctum reputetur: petimus enim ꝙ nomen Dei apud omnes gentes honoretur, ita ꝙ omnes reputent illud tanquam sanctum, & excellẽs, & per hoc Deum honorabunt.

Alia, vt diximus, est beatitudo formaliter dicta, scilicet ipse actus, quo immediate coniungimur illi summo bono

C quod nos beatificare potest, & ista vocatur fruitio, vel visio Dei, & ista est maximum bonum nostrum: nam Deus est maximum bonum simpliciter, & ad quodcunque comparetur, ista tamen fruitio est maximum bonum nostrum, quia Deus nõ est bonum nostrum, nisi inquantum applicatur nobis, vel nos ei, & istud est per istam visionem beatificam: & quia bonum nostrum est, quòd nos formaliter bonos reddit, Deus autem non est aliquid formale in nobis, sed effectiue, vel obiectiue nos bonos facit, visio autem, vel fruitio reddit nos formaliter beatos: quamquàm ergo non sit ista visio summum bonum simpliciter, est tamen summum bonum nostrum, quia tamen nos tenemur diligere Deum magis quam nos, tenemur desiderare magis honorem Dei quàm nostram beatitudinem: ideo in prima petitione ponitur honor Dei, in secunda ponitur no

D stra beatitudo cum dicitur. *Adueniat regnum tuum.* In hoc precamur, ꝙ Deus faciat nos beatos: nã beatitudo regnum Dei dicitur, vt ostensum est c. pta. c. q. 31. & sic Christus dixit, vt edatis, & bibatis super mẽsam meam in regno meo, i. in cœlesti beatitudine. Luc. 22. quia sicut regnum in terrenis dicit maximam potestatem, & honorem quẽ aliquis homo viuens habere possit, & secundũ abundantiam omnium rerum, ita beatitudo maximum bonum nostrum est, & non fuit aliquid, per quod nobis conuenientius significaretur quam per regnum quod putatur esse maximę excellentiæ inter bona humana, & dicitur adueniat regnum tuum, i. veniat beatitudo tua in nos, & non dicitur eamus nos in beatitudinem tuam, sed illa veniat in nos, quia magis illa venit ad nos quàm nos eamus ad ipsam, & hoc est, quia principium veniendi ex parte eius est, & non ex no

E stra, quia nos non meremur ex condigno beatitudinem, vt ad illam quasi iure nostro ire possimus ad Rom. 8. nõ sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis, illa ergo ad nos venit, quia potius ex Dei liberalitate & gratia, quã ex meritis nobis conceditur, sic dicit Aug. sup. Ioan. ille venit quem gratia Dei præuenit: Ioa. 6. dicitur, nemo põt venire ad me, nisi pater, qui misit me traxerit eum, & sic prius Deus ex liberalitate motus trahit nos ad se nos per hoc dignos faciens, vt postea tanquam dignis vitam ęternam concedere possit. *Fiat voluntas tua.* Posuit Christus supra id, quòd propter se appetendum est, scilicet, beatitudinem in præcedenti petitione, hic autem adiungit illa per quæ ad beatitudinem peruenitur: peruenimus autem in beatitudinem dupliciter, scilicet, directe, & per se hoc est per collationem alicuius boni. Alio modo, & quasi per accidens, scilicet, per abla-

In beatitudinẽ duppliciter peruenimus.

ablationem alicuius mali ibi. *Et dimitte nobis*. Prima in duas, quia ad beatitudinem consequendam directe facit aliquid dupliciter vno modo principaliter, alio modo instrumentaliter ibi. *Panem nostrum*. Primum, & principale quod facit nos consequi vitam æternam est conformare nos voluntati diuinæ, scilicet, vt tales simus, quales ipse nos esse iubet, & hoc significatur in ista tertia petitione, scilicet.

Fiat voluntas tua dupliciter intelligitur.

Fiat voluntas tua. Potest dupliciter intelligi. Vno modo fiat voluntas tua, idest, oramus, quod des nobis facere voluntatem tuam. Alio modo fiat voluntas tua, idest, oramus, quòd omnes homines obediant voluntati tuæ, & tunc aliquo modo concordat ista cum prima petitione, scilicet, sanctificetur nomen tuum, nam ibi petimus nomen Dei sanctificari idest honorari ab omnibus gẽtibus: hic autem petimus, quòd omnes gentes Deo obediant, quòd etiam ad diuinum honorem pertinet, & tamen illud petitur inquantum est bonum ipsi Deo, istud autem petitur inquantum est nobis medium perueniendi ad beatitudinem, oramus autem hoc, quia etiam voluntatem Dei complere non potest homo nisi Deus eum mouerit ad hoc. Nã per hoc, quòd homo complet voluntatem Dei, accedit ad Deum, & efficitur ei valde propinquus infra duodecimo, quicunque fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est, non potest aliquis accedere ad Deum, nisi Deus adiuuerit eum ad hoc Ioan. 6. nemo potest ad me venire, nisi pater traxerit eum: ergo ad hoc quòd homo cõpleat Dei voluntatem indiget Dei adiutorio, & fuit necessarium, quòd hoc peteremus a Deo, scilicet fiat voluntas tua, idest, da nobis, quòd possimus complere voluntatem tuam.

Impeditur autem homo complere voluntatem dupliciter. Vno modo per hoc, quòd ignorat quid Deus vult, Alio modo, quòd voluntas hominis non inclinatur ad cõplendum illam, sed potius ad vana & delectabilia huius seculi: pro vtroque ergo indiget homo exteriori auxilio, sic innuitur Deuteronom. 5. cum dixit Deus bene omnia sunt locuti, scilicet, si fecerint, sicut dicunt, & sequitur quis det talem eos habere mentẽ, vt timeant me, & custodiant vniuersa mandata mea in omni tempore, quasi dicat, quod indigebant, quòd aliquis concederet eis, vt possent hoc facere, nemo autem poterat hoc concedere, nisi Deus: ideo ad ipsum pro his orandum est: sic oratur pro vtroque Psal. 118. scilicet, da mihi intellectum, & scrutabor legem tuã, & custodiam illam in toto corde meo, quasi dicat, ad hoc, quòd custodiam legem tuam oportet, quòd intelligam illam: da ergo mihi intellectum: de secundo patet ibi inclina cor meum Deus in testimonia tua & non in auaritiam, idest licet mihi dederis intellectum ad legem tuam intelligendam adhuc non sufficit, quia possum sciens peccare, sed inclina ad hoc cor meum in testimonia tua & non in auaritiam, idest, fac quod magis diligam legem tuam, quam auaritiam prosequi, & alia vana seculi inquantum dicit, auerte oculos meos ne videant vanitatẽ, & sic Salomon. tertio Regum octauo, in fine omnium petitionum suarum ad Deum tanquam potissimam posuit istam dicens, sit Deus noster nobiscum, sicut fuit cum patribus nostris non derelinquens nos, nec proijciens, sed inclinet corda nostra ad se, vt ambulemus in vniuersis vijs eius, necesse est ergo a Deo petere, quòd adiuuet nos facere volũtatem suam ostendendo nobis quid velit, & inclinãdo ad hoc, quòd nos illud velimus: nam si ipse hoc non fecerit, nos non poterimus hoc facere, vnde si aliquis sit quem Deus ad hoc non adiuuet, vel parum adiuuet, vel ipse ad adiutorium Dei non aduertat, non poterit facere voluntatem Dei, sed ita erit indispositus ad Dei voluntatem complendam, ac si Deus impediret eum ad hoc faciendum. Sic conqueritur Isa. nomine Iudæorum quando se inueniebãt indispositos ad bene agendum dicens, quare errare nos fecisti de vijs tuis, & indurasti cor nostrum ne timeremus te Isa. sexagesimotertio, hic ponuntur illa duo econtrario, nã ad bene operandum, vel complendum diuinam voluntatem requiruntur duo, scilicet, quod Deus ostendat nobis quid vult, & inclinet nos ad volendum, id quod ipse vult, Contra primum dicitur hic quare errare nos fecisti de vijs tuis, idest, non solum non ostendisti nobis illas, sed etiam

Ad bene complendum voluntatẽ diuinã duo requiruntur.

F posuisti nobis impedimentum ne inueniremus eas, sed cogeremur errare.

Contra secundum dicitur, & indurasti cor nostrum, ne sequeremur te, idest, dato; quod aliquando volũtatem tuã sciremus indurasti tamen cor nostrum, vt non inclinaremur ad sequendum te, hæc tamen falsa sunt, quia Deus neminem errare cogit, maxime in viis suis, nec etiam quẽquam indurat, sed ipsa dicebant Iudæi, quia quando non sentiebant in se manifestũ adiutorium Dei ad bonũ, ita se indispositos, & graues ad benefaciendũ inueniebant, ac si Deus ex industria cogeret eos errare, & induraret cor ipsorum: de pręcipuis ergo bonis, & maxime necessarijs, quę homo petere potest, est, quod Deus det ei facere voluntatem illius.

Sicut in cœlo, & in terra. Idest, sicut uoluntas Dei imple-
G tur in cęlo, idest, a spiritibus cęlestibus, ita impleatur in terra, idest, ab hominibus, qui habitant in terra, vel quibus data est terra ad habitandum Psalm. 113. cœlum cęli Domino, terram autem dedit filijs hominum, impletur autem voluntas Dei generaliter in omnibus spiritibus cœlestibus, quia omnes illi sunt beati, & beati sunt cõiuncti immediatè regulæ Diuinæ: ideo non possunt deficere, nec deuiare a voluntate Dei: de Angelis patet, quia Angeli diuiduntur in assistentes, & ministrantes Daniel. septimo, millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei, assistentes complẽt uoluntatem Dei, quia iuxta uoluntatem eius assistunt sibi ministrantes, etiam cõplent uoluntatem eius, quia uadunt quo mittuntur ad Hebræ. primo, omnes sunt administratorij spiritus in ministerium missi, & uelociter obediunt Deo Angeli isti, unde propter uelocitatem obedientiæ uocantur ignis urens,
H Psalm. 103. qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos ignem urentem, uel flamma ignis ad Hebræ. primo, ministros suos flammam ignis, isti omnes faciunt uoluntatem Dei. Psalm. 102. Benedicite Domino omnes Angeli eius potentes uirtute facientes uerbum illius. Dicitur, & in terra, idest, quòd in hominibus, qui morantur in terra cõpleatur uoluntas Dei: sunt enim homines peccabiles potẽtes deficere, quia non sunt coniuncti immediate summæ ueritati, & summæ bonitati, & ideo non possunt Dei uoluntatem sine speciali adiutorio complere: immo nec possunt uelle complere, quia hoc uelle quoddam bonum est, & tamen nullum bonum sine Deo facere possumus Ioannis decimoquinto. Sine me nihil potestis facere.

Panem nostrum supersubstantialem. Ista est quarta pe-
I titio, in qua petitur illud per quod instrumentaliter peruenitur ad beatitudinem. Et exponunt quidam de pane sacramentali, scilicet, de Eucharistia, & per hec intelligũt omnia sacramenta, quia omnia sacramenta ordinantur ad Eucharistiam tanquam ad principale, & sunt ista medium quoddam perueniendi ad beatitudinem inquantum omnia sacramenta legis nouæ gratiam conferunt, & gratia disponit nos ad uitam æternam, & mouentur ad hoc, quia hic dicitur panem nostrum supersubstantialem: nullus tamen est panis supersubstantialis, nisi corpus Christi, quia ille est panis uiuus, Ioannis sexto, alij sunt panes de naturali materia, & substantia: ideo non sunt supersubstantiales.

De quo pane intelligitur ista petitio.

Alij dicunt, quod accipitur panis pro cibo, & petimus hic sustentationem necessariam a Deo, quæ intelligitur no-
K mine panis, uel ponitur de pane specialiter, quia iste est cibus magis necessarius quam ceteri, & patet hoc, quia Lucæ undecimo, ubi ponitur ista oratio dicitur panem nostrũ quotidianum, & non supersubstantialem, ex quo apparet, quod intelligitur de cibo quotidiano. Eucharistia autem licet uocetur cibus, non est tamen cibus quotidianus, quia non est quotidie communicandum, ut ait August. ad Ianuarium, & de consecratione distinct. 2. cap. Quotidie, sed de hoc magis dicetur infra: utroque tamen modo potest applicari petitio ista ad propositum. Nam in ea petuntur ea, quæ sunt nobis instrumẽta ad beatitudinem, ista autem sunt duplicia, scilicet, quædam ex parte Dei, & quędã ex parte nostra. Ex parte Dei sunt sacramenta, quę sunt uasa gratiæ per quę sanctificat nos, & ad se trahit. Ex parte autem nostra sunt instrumenta illa sine quibus ad felicitatem non itur, nõ potest autem homo felicitatẽ mereri, nisi quan-

Instrumẽta ad beatitudinẽ sũt duplicia.

quandiu est in vita: nam post vitam immediate est in termino, & non potest iam mereri, nec demereri, sed manere in eo, quod meruit, vel demeruit Apoca. 14. Beati mortui qui in Domino moriuntur an modo dicit spiritus, idest, ex tunc, vt requiescant a laboribus suis & subditur: opera enim illorum sequuntur illos, idest, iam non est tempus laborandi, vt consequantur beatitudinem, sed opera ipsorũ sequuntur eos, idest, habent præmium pro operibus suis, & econtrario in alijs, hæc autem vita, in qua beatitudo acquiritur sine cibo, & potu non agitur: ideo petitur hic panis per quem intelliguntur omnia necessaria in cibo, & potu, & vestitu. *Et dimitte nobis*. Hic ponitur illud per qđ beatitudo acquiritur indirecte tanquam per remotionem mali, & diuiditur in duas, quia primo ponitur malorum remotio. Secundo adiungitur quorundam antedictorum ratio ibi. *Si enim dimiseritis*.

Prima istarum partium diuiditur in tres partes secundum tria mala, quæ nos impediunt consequi beatitudinẽ. Primum est peccatum commissum. Secundum est peccatum de proximo committendum. Tertium est, quod est ad vtrunque inclinatiuum: secunda ibi. *Et ne nos inducas*. Tertia ibi. *Sed libera nos*. Quod autem principaliter, & directius nos impedit a beatitudine est peccatum commissum: nam non possumus assequi beatitudinem quousque fuerit peccatum totaliter dimissum, scilicet, quantum ad offensam, & quantum ad reatum totius pœnæ, vnde dicitur. *Dimitte nobis debita nostra*. Idest, peccata, & vocauit ea debita, quia per peccatum constituitur homo debitor Dei ad pœnam tolerandam, & licet peccatum sit simul peccatum, & debitum, vocauit tamen Christus illud potius debitum quam peccatum, quia quando istud oramus iam non manet peccatum, nec ratio peccati, quia ablata est macula, & offensa, sed manet solum reatus cuiusdam pœnæ, idest, obligatio ad pœnam temporalem, eo ꝙ quando homo petit istud, iam est in charitate, vel præsupponitur esse, & cum charitate non manet offensa Dei nec macula peccati, sed solum reatus cuiusdam pœnę temporalis, & iste reatus vocatur proprie debitum. *Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*. Hoc Christus apposuit in ista forma orandi ad innuendum, quòd eo modo se Deus habebit ad quemlibet hominem quo ipse se habet ad proximũ: dicitur Luc. 6. in qua mensura mensi fueritis remetietur vobis: si quis ergo dimittere voluerit proximo debitum, idest, peccatum contra se commissum Deus dimittet ei, si autem dimittere noluerit, nec dimittetur ei, vt dicitur infra in litera, & non intelligitur de debito pecuniali, vel qđ potest in pecuniam extimari, sed debito iniuriæ, vel peccati cõtra nos commissi, de quo infra dicetur, & ista est quinta petitio. *Et ne nos inducas in tentationem*. Ista est petitio sexta, & hic oramus tolli secundum malum, quod nos impedit a beatitudine, scilicet, malũ quod timetur de proximo committendum, nam homo cognoscit se fragilem ad peccandum, & si incitatum ab altero erit durum resistere, hoc autem accidit in tentatione, quæ triplex est, vt ostẽsum est supra quarto capitu. & per quamlibet earum potest homo faciliter cadere in peccatum: ideo petit ne inducatur in tentationem, idest, vt non permittatur succumbere tentationi: non enim petitur per hoc ne vnquam tentemur, cum interdum vtile sit nobis tentari, sed petitur ne inducamur in tentationem, idest, vt non permittamur cadere, quia hoc semper malum est.

Sed libera nos a malo intelligitur dupliciter.

Sed libera nos a malo. Ista est septima & vltima petitio, & potest intelligi dupliciter. Vno modo de malo exteriori pœnali, idest, quòd liberemur a fortuitis malis, vt ferro, & igne, & aquarum submersione, terræmotu, peste, & subitanea morte, & ita de ceteris, nam ab his non potest homo liberari, nisi Deus eum liberauerit, quia etiam si diligentissime custodiat se manens in locis tutissimis, non potest euadere omnia pericula quin aliqua casualia in eum incidant, causa autem quare nemo per quamcunque diligentiam potest ista euitare est, quia Deus ab intentione infert ista mala, quæ a nobis casualia putantur, sic dicitur Exodi vigesimoprimo, de eo qui occidit alterum non intendens aliquid agere, scilicet, constitues ei locum, in quem fugere debeat, quia Deus tradidit illum in manus eius, idest, Deus voluit occidere illum, & constituit

A istum nescientem ministrum suum ad hoc: ideo nihil mali meruit, quia Deo sine culpa ministerium præbuit.

Alio modo potest intelligi de malo interiori, scilicet de fomite, quia fomes peccati, qui manet in nobis est malum quoddam per quod inclinamur ad omne malum, & tunc est istud malum inclinatiuum ad vtrunque, idest, tam ad tentationem quam ad peccatum committendum: nam si in nobis non esset peccati fomes non esset locus diabolo ad tentandum nos saltem ita faciliter, sicut tentat, & superat, sed nos a nobisipsis tentamur, sic dicitur Iacobi primo. Vnusquisque vero tentatur a concupiscentia sua abstractus, & illectus, & tunc consonat diuisioni superiori, scilicet, quòd in ista vltima petitione petitur remoueri malum quod est ad vtrunque inclinatiuum, scilicet, ad tenta-

B tionem, & ad peccatum, & istud est fomes: melius tamen videtur, quòd intelligatur de liberatione a malo exteriori, vt infra dicetur. *Amen*. Posuit Christus in fine orationis istud verbum quod pertinet ad confirmationem, in quo petimus, quòd ita fiant omnia, sicut supra petiuimus, & ex hoc consuetudo in Ecclesia introducta fuit, quòd in fine omnium orationũ populus totus secundum antiquum morem, vel omnes ministri respondentes dicant Amen, idest, ita fiat, in quo etiam ipsi orant petendo in generali quicquid fuit petitum in speciali, & per hoc continuant intentionem suam intentioni ministri orantis, & secundum hoc ipsi dicuntur orare cum oratio consistat in mente, sicut in voce, & per hoc quod isti respondentes intenderũt orationi, & nunc dicunt Amen approbantes quod dictum est, & optantes illud cõfirmari, orant sicut minister, & fuit

C modus valde conueniens, vt sic oratio, quæ ab vno dicitur omnium esse videatur.

Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum. Hic ponitur ratio, & declaratio quædam præcedentium, scilicet, dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus, & dicitur, quòd si homo dimittit homini dimittetur ei a Deo, alias autem non, et dicitur peccata eorum, in quo declaratur præcedens dictum, quia ibi dictum fuerat, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, et sic videbatur intelligi de debitis, hic autẽ dicitur, quòd intelligitur de peccatis, quia debita pecuniaria remittere non obligamur, nisi esset quis ita pauper, quòd nullo modo soluere posset, nam in illo etiam secundum ius humanum inopia excludit actionem illam inanem reddens, peccatum autem, idest iniuriam tenemur dimittere hominibus, vt infra dicetur. *Dimittet*

D *vobis pater vester cælestis*. Idest, peccata vestra: nam vult Deus, quòd homo habeat charitatem ad ipsum, et ad proximum, & ideo sicut Deus ex amore remittit homini peccatum, ita vult, quòd homo ex eadem charitatẽ proximo remittat peccatum, idest, iniuriam in se admissam.

Si autem non dimiseritis. Scilicet, ex toto corde, hoc additur infra decimooctauo, vbi Christus dicit, quòd si non remiserimus ex toto corde fratribus nostris Deus non remittet nobis, quia Deus non attendit solum factum, sed præcipue animum, si ergo quis remittat non bono animo, non reputetur ei, scilicet, si non est plena remissio, sed habet adhuc animum aliquid vindicandi. *Nec pater vester dimittet vobis peccata vestra*. Quia non vult misereri ei, qui ad alterum misericors non est, sic dicitur Iaco. 2. Iudicium sine misericordia fiet ei, qui non fecit misericordiam, & nõ

E solum Deus non remittit peccata talium, sed etiam quæ iam remissa erant repetit ac si non remiserit infra decimooctauo, vbi ponitur exemplum de eo cui fuerat magnum debitum a Domino remissum, & inueniens conseruum suum, qui ei pauca debebat suffocabat illum donec redderet, vnde Dominus tradidit istum rursus cui dimiserat debitum quousque redderet vniuersum debitum, & dicitur ibi sic pater meus cęlestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris.

An sola hac oratione Dominica nobis vti liceat.
Quæst. XCIX.

QVAERETVR an sola ista oratione liceat nobis vti.

Dicunt quidam, quòd non licet vti alia. Quia Christus dixit supra in litera, sic ergo vos orabitis, & subiunxit istã orationem: ergo cum dederit nobis certam formam orandi tenemur illam sequi. Item patet quia Christus posuit istam formam ad tollendum errorem: nam dixerat, orantes nolite multa loqui, sicut Ethnici, qui putãt se exaudiri in multiloquio suo: nolite ergo assimilari eis, & sequitur; sic ergo orabitis: ergo vt nos euitemus errorem, propter quem Christus introduxit istam formã, oportet, quod sequamur eam, quia aliàs non poterimus esse sufficienter securi, an oratio nostra contineat multiloquium, & an sit Deo accepta, cum ipse dederit certam formam & nos non sequamur illam.

Dicendum, quòd non oportet restringi homines ad istam orationem solam, ita quòd non liceat eis alteram dicere, vel facere, nam oratio est petitio decentium a Deo: multa tamen sunt decentia, quæ non habentur hic expresse: ergo multa licet peti præter ea, quæ continentur hic.

Item Christus introduxit orationem propter deuotionẽ, quia vt supra ostensum est oratio proficit ad hoc, quòd homo exerceat seipsum per eam, & non ad hoc, quòd notificet aliquid Deo, qui omnia nouit antequam petantur, & tamẽ homo potest excitare deuotionem suam per multa alia verba præter ista: ergo licebit vti multis alijs orationibus, quia deuotio non est coarctanda, sed potius amplianda, & tamen aliqui homines sunt, qui magis gaudẽt in quibusdam alijs orationibus quàm in ista, licet sit simpliciter melior omnibus, & generaliter omnes homines gaudent in quadam mutatione, vt dicitur 7. Eth. circa finem, si autem tenerentur solam istam orationem dicere fastidirentur eam sæpe repetendo, quòd non fit si interdum vna oratione, & interdum alia vti liceat: ergo non tenemur hac sola vti, quia hoc contra charitatem militaret arctando viam charitatis, & deuotionis, scilicet, quia tunc rarius homo oraret, & minus deuote propter fastidium eiusdem repetitæ sæpe orationis. Item nullus se habet magis regulate in operationibus suis quàm Ecclesia, quæ a Spiritu sancto regitur, & tamen Ecclesia vtitur diuersis orationibus præter ista: ergo etiam nobis licet alijs orationibus vti.

Item Iac. 1. dicitur si quis indiget sapiẽtia petat a Deo, qui omnibus dat affluenter, & nemini improperat, & tamen petere sapientiam est extra istam orationem: ergo licet petere alia, quæ non habentur hic, etiam Apostolus dicit ad Ephes. 5. quòd oportet nos semper esse in hymnis & canticis spiritualibus: ergo præter istam orationem alia sunt, quia aliàs non distinguerentur hymni, & cantica.

Item Apostolus iubet 1. Timoth. secundo, orare pro regibus, vt sub eis quietam vitam agamus, & tamen nõ continetur hic in ista oratione: etiam Apostoli petebant sæpe operationem miraculorum quando super ægrotos, aut in illis, in quibus miracula fieri volebant orabant illa fieri, & tamen illud nõ continetur in hac oratione: ergo licet alijs orationibus vti.

Dicẽdum, quòd oratio licet habeat alias species tamen loquendo large potest distingui in laudes, vel gratiarum actiones, & in petitiones. Quantum ad primum dicẽdum, quòd Christus non dedit hic nobis formam aliquam, sed licet nobis laudare Deum qualitercunq; voluerimus, & de quibus voluerimus, & ratio est, quòd non posuerit formam laudandi, quia poni formã petendi fuit necessarium ad tollendum errores, vt dicetur seq. q. in laude autem nõ est error, quia si quis vtatur multiloquio in Dei laude non errat, quia nemo potest Deum tantum laudare quantum ipse laudabilis est, & sic nũquam est excessus, secus autem in petendo, quia potest aliquis petere plura quam expediat, vel ea, quæ petere non expedit: ideo formam petendi coarctari oportuit, & certificari, sed non formam laudandi, maxime quia in tota sacra Scriptura continentur Diuinæ laudes, & quicquid illorum dicatur benedicitur, quia Scriptura sacra nihil, nisi verum, & bonum continet, de oratione autem non sic, quia non determinatur modus orationis alicubi in sacra Scriptura, sicut ponuntur multæ diuinæ laudes: ideo non debuit de laudibus poni regula, sed quòd laudaret quilibet, sicut vellet, nisi in eis, qui ad

F certam formam tenerentur, sicut Ecclesiæ ministri.

De gratiarum actione idem est, quia quantumcunque aliquis abundet in reddendo gratias vocaliter pro beneficijs collatis non superabundat, quia maiora sunt beneficia Dei in nobis quàm vt quisquam possit per gratiarum actiones satisfacere. 8. Ethic. Dijs & parentibus non possumus æqualia retribuere.

Si autem loquamur de petitione, quæ est proprie oratio, dicendum, quòd Christus non instituit istam orationem tanquam ea sola vtendum esset, quia per hoc arctaretur deuotio, & charitas, vt dictum est; sed voluit nobis dare quandam summariam collectionem eorum, quæ petenda sunt, & ita artificiose sub istis petitionibus comprehenduntur omnia quæ a Deo peti licet: nam oratio est petitio decentium a Deo, vt dicit Damascenus: decentia au-
G tem particulariter sumpta possunt esse infinita, reducuntur tamen omnia ad ista septem, nec potest inueniri aliquod bonum, quod peti liceat, vel appeti, quòd non reducatur ad ista, vel ad aliquod eorum. Posuit etiam Christus hic ordinem, quo res petendæ sunt, vt sciamus, quid est magis appetendum, & consequenter quid sit principalius petendum, quòd autem ista, quæ hic ponuntur, nos petamus per eadem verba, vel alia, non differt, & sic dicẽdum, quod nemini licet aliam orationem quantum ad substantiam facere quàm istam, quia qui faceret aliam peteret aliquid, quòd nõ continetur sub istis pœnalibus, & tunc malum peteret, quia omnia bona appetenda, & petenda sub istis continentur, malum tamen peti non licet; quantum ad verba tamen licet facere orationes alias ab ista, quia nõ differt diuersis verbis petere quãdo idem in re petitur: sic
H enim dicit August. quæcunque verba dicamus nihil aliud dicimus quàm quòd in ipsa oratione Dominica positum est: dicit etiam Glo. hic non tamen his solis verbis oratur, sed etiam alijs sub eodem sensu conceptis quibus cor nostrum attenditur, & attendendum est, quæ oratio est, in qua præcipue inflammatur homo ad deuotionem, & illam dicat, licet in verbis differat ab ista, quia in sententia differre non poterit nisi aliquod malum in ea petatur.

Ad primum dicendum, quòd Christus non dixit, sic ergo vos orabitis quasi voluerit nos astringere ad ista sola verba orandi, cum ipse multa alia sæpe orauerit, quæ non continentur hic expresse, vt quando petiuit clarificari nomen suum, & petiuit se exaudiri super suscitatione Lazari. Io. 11. & iterum orauit si fieri potest transeat a me calix iste infra 26. & Mar. 14. orauit etiam animam suam a Deo
I suscipi, s. in manus tuas commendo spiritum meum infra 27. & Luc. 23. sed voluit astringere nos ad petenda determinata, id est, quidquid peteretur pertineret ad ea, quæ continentur in hac oratione.

Ad secundum dicendum, quòd Christus posuit istam formam orandi ad curandum errorem Gentilium, qui errabant in duobus.

Primo, quod petebant res inhonestas, vel inanes: nam sola bona huius seculi petebant quasi ea sola appetentes eo, quod futurum seculum nullum putabant, & quantum ad hoc Christus instruxit nos assignans, quæ sunt illa, quę peti debent, & omnia ista sunt bona spiritualia, præter illud panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie, in quo petuntur temporalia non tamen diuitiæ aliquę, sed solum sustentatio necessaria, quæ nomine panis intelligi-
K tur, & hoc inquantum non potest spiritualis vita acquiri nisi in temporali vita manẽtibus, & illa sine alimentis agi non potest, vnde alimenta reduci possunt ad spiritualia, inquantum ad ea ordinantur, quoniam spiritualia sine tẽporalibus diu esse non possunt. Secundo errabant Gentiles in forma petendi, quia erant multiloqui supra in litera, scilicet, qui putant, quòd in multiloquio suo exaudiantur, & quantum ad hoc Christus dat nobis formam orandi sub breuitate, scilicet, quòd quidquid petierimus sub breuitate petamus, sicut istæ septem petitiones, licet in sensu multa contineant in verbis, tamen succinctæ sunt: & ideo quandocunque oramus si breuiter oramus sic oramus, sicut Christus hic docuit, & hoc vtile est, quia vt supra ostensum est, non oportet esse orationem longam in verbis, licet sit prolixa in tempore.

An fuit conueniens, quòd Christus daret nobis aliquam formam orandi. Quæſt. C.

QVAERETVR an fuit conueniens, vel neceſſarium, quòd Christus daret nobis formam orandi.

Dicunt aliqui, quòd non, quia oratio eſt aliquid voluntarium, & eſt ad excitandam deuotionem mentis, & tamen nō conuenit omnibus hominibus eodem modo excitari: ergo non conuenit omnibus eadem forma orandi. Item oratio eſt petitio decentium a Deo, id eſt, eorum quæ nobis ſunt neceſſaria, vel expedientia, non tamen eſt idem expediens omnibus hominibus: ergo non debet poni aliqua vna oratio pro omnibus hominibus.

Dicendum, quòd Christus cōuenienter dedit nobis formam orandi, & quòd fuit neceſſarium aut valde vtile, quod illam nobis daret. Primo, quia Apoſtoli petiuerunt, quòd daret eis modum orandi: ergo dare debuit. Lucæ vndecimo: cum eſſet in quodam loco orans, cum ceſſauit dixit vnus ex diſcipulis eius ad eum, doce nos orare, ſicut Ioannes docuit diſcipulos ſuos, & ait illis cum oratis dicite pater noſter, &c.

Secundo fuit hoc propter ignorantiam, quia Christus inſtruere nos voluit in omnibus, quæ ignorabamus, & erant nobis neceſſaria, & tamen orare homo neſcit, id eſt, quid in oratione petendum ſit, niſi Deus doceat ad Rom. 8. ſcilicet, nam quid oremus, ſicut oportet, neſcimus, ſed ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

Tertio fuit hoc ad tollendum errorem Gentilium, quia dictum fuerat ſupra, quòd Ethnici errabant circa orationem putantes ſe exaudiri in ſuo multiloquio, vt ergo nos non erremus orando, ſicut illi, fuit conueniens, quòd traderetur nobis forma orandi, per quam ſciremus quid in oratione petendum eſſet, & qualiter, ſcilicet, an breuiter, vel prolixe.

Quarto propter magnam neceſſitatem, & complementum doctrinæ, quia Christus venit tanquam legiſlator ordinans nos in moribus, pendet tamen bonitas, vel malitia moralis ex appetitu, quia qui bona vult bonus eſt, qui vero mala vult malus eſt, & ſic in recte triſtari, & recte gaudere conſiſtit recta diſciplina moralis 2. Ethico. debuit ergo dari regula de appetibilibus: eadem eſt regula petibilium, & appetibilium, quia quòd licite poteſt appeti poterit licite peti in oratione, hoc autem Christus fecit inſtituendo hanc collectionem petitionum, quia oſtendit per hoc, quòd iſta ſola ſint appetenda cum ipſa ſola peti debeant: ideo fuit valde vtile, quòd daretur iſta forma orādi, & in illa ſimul agit Christus duo, ſcilicet, quia ponit nobis numerum appetendorum in generali, & etiam numerum petendorum in oratione, vt ſciamus, quòd quicquid extra iſta petimus, malum eſt.

Quinto fuit hoc ad dandam nobis maiorem fiduciam orandi: nam homines cum non habeant conuerſationem cum Deo, ſicut dicitur Dan. 2. exceptis dijs quorum non eſt cum hominibus conuerſatio, timent petere aliquid a Deo heſitantes an Deus velit dare, nunc autem cum oratio ſit facta ab ipſo Deo, eſt fiducia nobis, quòd ille exaudiet eam quando formauerimus ipſam, quia dabit ſanorem verbis ſuis, ſic dicit Cyprianus lib. de oratione Dominica, qui ſic viuere docuit, & orare, vt dum in oratione quā filius docuit apud patrem loquimur, facilius audiamur, amica & familiaris oratio eſt Dominum de ſuo rogare, agnoſcat pater filii ſui verba cum precem facimus, & cum ipſum habeamus aduocatū apud patrem pro peccatis noſtris, quando peccatores pro delictis noſtris petimus aduocati noſtri verba promamus: etiam glo. dicit inter ſalutaria monita, quibus conſulit credentibus, formam orandi propoſuit, & orationem compoſuit breuibus verbis, vt ſit fiducia cito annuendi, quod breuiter vult rogari.

Sexto, quia videbatur pertinere ad perfectionem doctrinæ docere orare: nam beatus Ioannes, qui diſcipulos habuit docuit eos orare. Lucæ 11. Domine doce nos orare, ſicut Ioannes docuit diſcipulos ſuos, ſed Christus habuit diſcipulos deducendos ad perfectiorem ſtatum: ergo magis fuit neceſſarium, quod doceret eos orare, quam quod Ioannes doceret ſuos.

A Ad primum dicendum, quod non eſt idem modus concitandi deuotionem omnibus hominibus, & ideo non oportet, quod ſit eadem oratio in verbis: bene tamen poterit eſſe eadem ſententia, quia deuotionem conciitare non conuenit principaliter ex ſententia, ſed ex verbis taliter, vel taliter ſe habentibus ad ſententiam, ſicut videmus in Rhetoricis orationibus, quia eadem ſententia ſine artificio, & ornatu prolata nihil efficit, cum autem artificioſe, & ornate modo oratorio proceſſerit ad ſuadendum, & concitandū animos efficax eſt. Christus autem noluit nos obligare ad dicendum iſtam ſolam orationem quantum ad verba, ſed ſolum quantum ad ſententiam, vt dictum eſt præcedenti quæſtione, & ſic ſtat eandem eſſe orationē omnium, ſcilicet, in ſententia, & diuerſam eſſe in verbis, vt poſſit diuerſimode concitare homines.

B Ad ſecundum dicendum, quod licet non expediant particulariter eadem omnibus hominibus in generali: tamen omnibus expedit habere idem, ſcilicet, gratiam, & gloriā, & temporalem ſuſtentationem, & peccatorum habere remiſſionem, & ita de ceteris, oratio autem iſta Christi continet bona, quæ competunt generaliter omnibus hominibus non deſcendens ad bona particularia, quæ poſſunt competere iſti, & non illi: ideo iſta oratio omnibus eſt conueniens.

Cur in veteri teſtamento Deus nullam dedit orandi certam formam, ſicut in nouo. Quæſt. CI.

C SEd quæretur, quare in veteri teſtamento Deus non dedit aliquam formam certam orandi, ſicut in nouo.

Dicendum, quod ſi accipiatur oratio generaliter pro laude, & gratiarum actione, & petitione bene fuit data in veteri teſtamento aliqua forma orandi, quia quando Iudæi offerebant primitias ſuas coram Sacerdote, faciebant coram eo quandam profeſſionem ſub certis verbis, quę habentur Deuteronom. 26. & illa pertinent partim ad laudem Dei, & partim ad gratiarum actiones, ſi accipiatur ſtricte oratio pro petitione dicendum, quod non fuit data aliqua forma orandi toti populo, ſed fuit data Sacerdotibus quædā forma orandi quando benedicerent Iſraelitis offerentibus aliquid, vel quandocunque benedicere expediret, & habetur Nume. 6. ſcilicet, benedicat tibi Dominus, & cuſtodiat te, oſtendat Dominus faciem ſuam tibi, & miſereatur tui. Conuertat Dominus vultum ſuum

D ad te, & det tibi pacem, iſta per modum orationis dicuntur, potius tamen vocantur benedictio quàm oratio, quia in oratione principalius orat quis pro ſe quam pro alijs, & tamen hic ſolum oratur, pro alijs, & ita vocatur benedictio Num. 6. ſcilicet, ſic benedicetis filijs Iſrael: licebat ergo Iudæis orare petendo quicquid vellent, & qualitercunque vellent quod non eſſet manifeſte malum, quia non erat eis certa forma præfixa in rebus petendis, nec in modo petendi.

Cauſa autem huius fuit, quia oratio eſt pars contemplationis, & ſic pertinet ad viros contemplatiuos, & anhelantes ad perfectionem, ſtatus autem legis Iudaicæ erat hominum valde imperfectorum: ideo non pertinebat ad eos ſtatus contemplatiuus, ſtatus autem legis nouæ eſt ſtatus hominum perfectorum reſpectu legis veteris: ideo pertinet contemplatio ad iſtum ſtatum, oratio autem eſt pars

E contemplationis: ideo ad iſtum ſtatum pertinet ſtatuam eſſe formam orandi, & in veteri lege non fuit ita neceſſarium: huius ſignum eſt, quia in nouo teſtamento ſępiſſime fit mentio de oratione: nam Christus dixit ſemper orare, & nunquam deficere Luc. 18. & in omnibus alijs bonis, quibus indigemus iubet orandum, vt infra vigeſimoquarto, orate ne fiat fuga veſtra hyeme, vel Sabbato, & infra decimo, dicitur orate Dominum meſſis, vt mittat operarios in meſſem, & Apoſtolus ſuadet prima Theſſa. 5. orationi ſemper inſtare, & quod ſemper vacemus hymnis, & canticis ſpiritualibus ad Epheſ. 5. quod autem competit hoc ex ſtatu perfectionis apparet, quia viris, qui ſunt in excellentiori ſtatu iubet magis orationi intendere ſcilicet Epiſcopis, ſicut loquitur Apoſtolus Timotheo, & in tantū oratio competit ad Epiſcopum, & ad alios exiſtentes

in gradu excellenti, ꝙ dicitur, ꝙ ad Episcopum non pertinet nisi oratio, & lectio 88. distinct. cap. Episcopus nullam. scilicet Episcopus nullam rei familiaris curam ad se reuocet, sed orationi, & lectioni, & verbo prædicationis tantùmodo vacet, in veteri autem testamento rarissime, vel quasi nunquam inuenitur, ꝙ Deus iubeat hominibus orare, & ideo non erat ibi necessaria forma orandi: si tamen in veteri testamento volebant aliqui accipere formam perfectionis vitæ quam populus non haberet, illi vacabant orationi, & habebant formam orandi, sic patet de Ioanne Baptista, qui fuit vir totus contemplationi deditus, & quando discipulos habuit, voluit eos aliqualiter abstrahere a modo populari viuendi, & instituere in vita contemplatiua: ideo docuit eos orare sic dicitur Luc. 11. Domine doce nos orare, sicut Ioannes docuit discipulos suos, & etiam sæpe orabant Luc. 5. scilicet quare discipuli Ioannis ieiunant frequentet, & obsecrationes faciunt tui autem edunt, & bibunt?

Secunda causa fuit, quia tota lex vetus fuit temporalis, idest, exterius vel in cortice sola temporalia promittens, si igitur orandi forma aliqua dari debuisset oportebat, quòd ibi continerentur solum bona temporalia, cum ista sola in lege expresse promitterentur, non fuit tamen conueniens, ꝙ Deus daret talem formam orandi, quia per hoc incitaret homines valde ad amorem bonorum temporalium, & obfuscaretur cognitio spiritualium bonorum, & aboleretur de animo desiderium spiritualium si aliquod ibi erat, Deus tamen non vult incitare homines ad desiderium bonorum temporalium, sed potius retrahere ab eis, quia cupiditas istorum est radix omnium malorum, & illi, qui volũt diuites fieri incidũt in laqueos diaboli. 1. ad Tim. 6.

Sed obijcietur, ꝙ Deus in lege promisit temporalia bona: ergo eodem modo oratio circa temporalia esse debuit, & non erat inconueniens, quòd ista talia in oratione peterentur.

Dicendum, ꝙ multa Iudæis data sunt, non quidem ex præcepto sed ex necessaria permissione: sic dicitur infra 19. ad duritiem cordis vestri libellus repudij datus est, in his autem, quæ mala sunt, vel saltem non sunt per se bona, nõ oportet incitare, sed retrahere, & ideo inquantum aliquid fuerit necessarium poterit licite permitti, suaderi tamen ad illud nunquam potest esse necessarium: & ideo nunquam ad talia debet fieri suasio, sicut meretrices esse in vrbe secũdum leges humanas permissum est, quia necessarium est propter turpiora euitare, lex tamẽ humana non suadet nec hortatur esse meretrices, nec fauet illis, sed potius eas tanquam infames habet, ita in lege veteri conueniens fuit fieri promissionem bonorum temporalium, quia ille populus, qui de gentilitate nouiter ad cultum Dei deducebatur erat valde rudis, cui sola bona temporalia nota erant, & cui nequaquam posset a principio suaderi optare quędam spiritualia bona, quæ essent post hanc vitam, & ad illam assequendum totam vitam ordinare: ideo erat necessariũ, ꝙ vel Deus nullos cultores ad se de nouo addùceret, vel ꝙ illos omnes supernaturaliter sine operatione humana faceret perfectos, vel deduceret eos a principio per solum desiderium bonorum temporalium, Deus tamen voluit habere aliquos cultores; & non fuit conueniens, ꝙ supernaturaliter perficerẽtur, quia hoc repugnabat intentioni Dei, qui volebat & semper vult, sicut & iustum est, homines assuefactos per legem bonã bonos fieri, quia alias nec erit locus meriti nec demeriti, si Deus nobis omnia supernaturaliter conferret: etiam frustra videbitur datum esse homini, quòd sit rationalis ex quo habet principium ad dirigendum ex seipso operationes suas, si omnia ei supernaturaliter, & ab extrinseco dari deberent ipso nihil agente: decuit ergo quòd Deus traheret ad se homines illos adhuc rudes eo modo quo trahi poterant, & hoc erat per desiderium temporalium bonorum, quę sola cognoscebant, & ita promisit eis Deuter. 28. si audieris vocem Dei tui, vt custodias omnia mandata eius, faciet te Deus tuus excelsiorem cunctis gentibus, quæ versantur in terra, & sic fuit necessariũ ad hoc, quòd Deus haberet a principio aliquos cultores promitti eis temporalia bona sola, quod tamen iuberet eis petere ista bona, & daret eis formam ad petendum non erat necessarium, & erat incitare eos ad magis illa desiderandum: ideo conuenientius fuit, quòd Deus nullam formam orandi daret in veteri testamento nec iuberet orare quam, quòd daret formam orandi, in qua sola bona temporalia peterentur.

F Secus autem in nouo testamento, in quo non promittuntur temporalia aliqua, sed sola spiritualia, oratio autem debet esse conueniens promissioni bonorum: ideo fuit hic conueniens dari formam orandi, quia in illa nihil contineretur nisi spiritualia bona; immo nihil aliud continere deberet, quia cum in lege Christi nulla nobis temporalia promittantur, nulla causa erat ex qua temporalia petere deberemus, quòd autem petatur in ea panis, qui est aliquid temporale dicendum, quòd non petitur inquantum est bonum temporale, sed inquantum est aliquid necessarium ad vitam spiritualem, quæ non potest esse sine naturali, &
G illa non est sine pane.

Quare in principio huius orationis dicitur pater noster.
Quæst. CII.

QVÆRETVR quare in principio orationis huius dicitur pater noster, cum non pertineat hoc ad aliquam de petitionibus.

Dicendum, quòd propter multa. Primo, quia cũ Christus det formam orandi, oportet, quòd in ea exprimatur ille ad quem oratur, quia ad aliquem debet dirigi, & ille debet poni in principio orationis: ideo antequam petitio aliqua inciperetur, poni debuit nomen eius ad quẽ oratur, licet ex hoc non sequitur, ꝙ debeat determinate dici pater noster, quia posset dici Deus noster, vel Domine noster aut
H creator, & sic de ceteris nominibus, quæ Deo competere possunt, sed solum sequitur, quòd debeat pręponi nomen eius ad quem oratur.

Secundo fit hoc specialiter ad significandum dignitatem status noui testamẽti, in quo Deum patrem vocamus: nam nulla maior excellentia nobis aduenire potest quam ꝙ filij Dei simus, & in hoc excellimus eos, qui erant in veteri testamento, quia nunquam in oratione aliqua Deum patrem vocauerunt, sic dicit Aug. lib. de sermo. dom. multa quidem dicta sunt in laude Dei, nusquam tamen inuenitur præceptum populo Israel vt dicerent pater noster, sed est eis insinuatus, vt Dominus tamquam seruis, sed de populo Christiano Apostolus dicit, ꝙ spiritum adoptionis accepit, quod autem dicit Aug. quod ostensus fuit Israelitis tanquam Dominus seruis verum est, & tamen non est ne-
I gandum, quin ipse Deus vocaret Israelitas filios, & Israelitæ vocarent eum patrem: de primo patet, quia Exod. 4. cũ Deus loquitur Pharaoni dicit: filius meus primogenitus Israel dimitte filium meum, vt seruiat mihi etiam Deuteronom. 32. dicitur nũquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, fecit, & creauit te? De secundo patet Isa. 63. vbi loquuntur Iudæi ad Deum. s. tu enim pater noster, & Abraham nesciuit nos, & Israel ignorauit nos, tu Domine pater noster redemptor noster a seculo nomen tuum, sed verum est, ꝙ dicit Aug. s. ꝙ Deus nunquam accepit Iudæos ad tã tam familiaritatẽ, vt iuberet eis dicere pater noster, idest, quòd eum sic vocarent.

Tertio fit hoc ad ostendendam quandam confidẽtiam de impetratione eorum, quæ petimus, nã non est aliquod nomen maioris amoris, & dulcedinis, quàm pater, vt in-
K nuitur 2. Polit. c. 1. & nihil est, ꝙ pater negare possit filio iuste petenti: nam ꝙ petit iam suum est, quia omnia, quę patris sunt, filij sunt: nã si filius est, hęres est ad Ro. 8. nõ ergo debet sic orãs dubitare de impetratione sic dicit Aug. hoc nomine pater charitas excitatur: quid enim charius debet esse filijs quam pater: cum enim homines dicunt Deo pater noster quædam impetrandi præsumptio est, quid iam non dabit filijs petentibus, cũ hoc ipsum eis ante dederit, vt filij essent? & hoc competit valde oranti, nam debet orans habere magnam fiduciam de impetrando alias nihil obtinebit Iaco. 1. postulet autem in fide nihil hæsitans: qui enim hęsitat similis est fluctui maris, qui a vẽto mouetur: non ergo extimet homo ille, quòd accipiat aliquid a Dño.

Quarto fit hoc ad reddendum attentum ipsum orãtem qualis esse debeat: nam tanquam filius petit, & tanquam filius impetrare debet: attendat ergo ꝙ talem se cõstituat,

vt

vt filius Dei sit,& dici mereatur alioquin se falsariũ ostenditcum illum patrem nominet cuius filius esse non vult, sic dicit Augu.quanta cura animum tangit,vt qui dicit pater noster,tanto patre non sit indignus?

Cum oratio dominica fiat ab vno,quare non dicitur pater meus,& non pater noster.
Quæst. CIII.

QVAERETVR, quare dicitur noster:nam poterat dici meus, vel mi, & videtur, quòd hoc potius conueniat cum fiat oratio ab illo,qui est vna persona,& pro seipso petit.

Dicendũ,ꝙ Christus ex industria posuit noster propter multa.Primo ad significandum differentiam paternitatis, quia Deus est pater suus, & pater noster,sed aliter suus,& B aliter noster:nam est.pater suus naturali generatione, noster autem pater est gratuita adoptione: nam accepimus spiritum adoptionis,in quo clamamus Abba pater ad Roman.8.idest, per adoptionem quam accepimus competit nobis vocare Deum patrem,& alias non liceret. Christus ergo qm specialiter est filius Dei debet alio modo vocare eum scilicet pater meus,idest,specialiter meus, & nullius alterius:sic dicitur Psal.88. ipse inuocabit me pater meus es tu,ꝙ de Christo solo intelligitur secundum doctores,licet de Salomone posset aliquo modo intelligi,nos autem omnes conuenimus in vna ratione paternitatis.s.per adoptionem:ideo nemo dicit pater meus quasi Deus speciali modo sit pater eius,sed dicit pater noster, quia eadem ratione est pater eius qua omnium,idest,adoptione, sic dicit hic Glo.dicitur pater noster,quòd commune est omnibus, C non pater meus,quòd soli Christo conuenit, qui est filius per naturam.

Secundo factum est, quia Christus voluit charitatem constituere inter omnes homines,ita ꝙ ad inuicem sibi cõmunicarent spiritualia bona:& ideo voluit,ꝙ nemo quando oraret pro se solo oraret,sed pro omnibus: ideo dixit noster,ita ꝙ necesse sit ex forma orandi pro omnibus orare: nam dicitur pater noster, & postea dicitur dimitte nobis debita nostra,& iterũ,& ne nos inducas in tentationẽ;quę oĩa non ad orantem solum, sed ad omnes proximos necesse est extendi:sic dicit Cypria.lib.de oratio do.s.non autem dicimus pater meus,sed pater noster,quia pacis, & vnitatis magister noluit sigillatim,& priuatum precem fieri, vt quis cum precatur pro se tãtum precetur:publica est enim nobis,& communis oratio, & quando oramus non pro vno tantum, sed pro populo toto oramus, quia totus populus vnum sumus: sic enim vnum orare pro omnibus D voluit quando in vno omnes ipse portauit, & est valde accepta oratio quam quis facit pro alio apud Deum magis quam si pro se solo oret,sic dicit Chrysostom.super Math. pro se enim orare necessitas cogit,pro altero autem charitas fraternitatis hortatur, dulcior est autem ante Deum oratio non quam necessitas transmittit,sed quam charitas fraternitatis commendat.

Tertio fit hoc ad auferendum quibusdam superbiã, qui putant se aliis excellentiores,quia se nobiliores natales habere gloriantur,& tamen non est locus huic, quia non est altior nobilitas quam esse filium Dei, & tamen hoc omnibus Christum colentibus commune est:ergo nemo de nobilitate gloriari potest,ꝙ si gloriatur ad Christum non pertinet,quia non putat se habere Deum in patrem, vel credit E se nobiliorem esse ex aliis natalibus quam inquantũ Deũ patrem habet, sic dicit Aug.admonentur hinc diuites,vel genere nobiles non superbire aduersus pauperes,& ignobiles,quoniam simul dicũt Deo pater noster, ꝙ non possunt vere ac piè dicere nisi se fratres esse cognoscant, sic etiam dicit Chrysost.in quadam Homilia,ꝙ enim nocumentum est ex inferiori cognatione esse cum secundum superiorem omnes simus copulati?

Quare dicitur hic Deo,qui es in cœlis. Quæst. CIV.

QVAERETVR quare dicitur hic Deo qui es in cęlis.Dicendum,ꝙ non dicitur hoc quasi Deus sit in cęlo,& non alibi,quia Deus vbique est, vel proprie loquẽdo

A Deus in nullo loco est,vt supra fuit dictum, nec ẽt quia cęli sunt corpora excellentiora totius naturæ putandum est, ꝙ Deus sit in eis,& non alibi,quia tunc potius esset in auibus,& iumentis,immo,& in plantis,quia omne viuens excellentius est non viuente,sic dicit Aug.lib. de sermo. Domi.non enim spacio locorum continetur Deus:sunt quidẽ cęli excellentia mundi corpora,& si in eis locus Dei esse credatur,melioris meriti sunt aues quarum vita est Deo vicinior.

Sed dicitur Deus esse in cęlis propter multa. Primo ad differentiam patris nostri carnalis, quia nos habemus patrem in terra;ad illum tamen non oratur,quia nihil nobis concedere potest cum ipse pariter egeat istis bonis,quæ petimus,vt ergo videatur ad quem oramus dicitur pater noster qui es in cęlis,quasi dicat,ꝙ ad cęlestem oramus,& B nõ ad terrestrẽ.Secũdo fit hoc ad significandũ, ꝙ homo debet subtrahere desiderium suũ a terrenis cum patrem in cęlis habeat,sic dicit Chry.super Mat.addit qui es in cęlis, vt sciamus nos habere patrem terrestrem,& erubescant se terrenis rebus substernere,qui patrem habent in cęlis.

Tertio fit ad ostendendum conditionem orationis:nam ea, quæ petuntur debent esse talia qualis ille,a quo petuntur,sicut pudor esset a milite libros petere, & a clerico canes venaticos,vel equum phaleratum,ita & pudor est a cęlesti terrestria petere, innuitur ergo ꝙ iste, a quo petimus in cœlis habitat,vt per hoc intelligamus qualia sunt, quæ enim dare decet,& quæ nobis petere conuenit, & ita tota ista oratio de rebus cœlestibus est: nam nihil in ea terrenum petitur.

Quarto fit ad accedendum mentẽ in desiderium bonoC rum cęlestium,& diuinorum:amor enim conuiuere desiderat,quia actus amicorum est conuiuere 8.Ethi.patris autem ad filiũ maximus amor est,vt patet ibidẽ,vbi ergo pater est ibi filius esse desiderat,inquantum ergo dicimus, ꝙ pater noster est in cęlis innuitur, quòd nos debemus desiderare ire in cęlum,sic dicitur in collationibus patrũ.s.patrẽ in cęlo dicimus,vt ad illã regionẽ, in qua patrẽ nostrũ esse fatemur summo desiderio properemus:sic etiam Aug. lib.de sermo.dom.dicit,quòd admonemur cõuertere nos ad Deum.s.huius rei gratia orantes ad Orientem conuertimur vnde cęlum surgit,non tanquam Deus ibi sit ceteras mundi partes desertẽs,sed vt admoneatur animus ad naturã excellentiorẽ se conuertere,idest, ad Deum,cum corpus eius quod terrenum est ad corpus excellẽtius,idest,ad corpus cęleste conuertitur,sic etiam dicit Chrysos.in quadam, D Homilia.in cęlis dicit esse Deum non illic eum concludẽs sed a terra abducens orantẽ,& excelsis regionibus affigẽs.

Quinto dr̃ hoc propter simplices, qui non possunt intelligere Deum nec aliquam rem spiritualem extra locũ esse, & pro illis melius est,ꝙ intelligant in cęlo Deum esse quã in terra quando aliter eum intelligere non possint,sic dicit Aug.cõuenit sensibus omnium paruulorum,& magnorum,vt bene sentiatur de Deo:& ideo qui nondum possunt aliquid incorporeum cognoscere,tolerabilior est eorũ opinio si Deum in cęlo potius esse credant quam in terra.

Quare dicitur sanctificetur nomen tuum. Quæst. CV.

QVæretur quare dicitur sanctificetur nomen tuum.

Dicendũ,ꝙ ista est prima petitio orationis huius:nã E postquam positum est proœmium captando beneuolẽtiã Dei,a quo petimus vocantes eũ patrẽ nostrũ,& excitando nosipsos ad amorẽ cęlestiũ,& contemptũ terrenorũ inquãtum dicimus,qui es in cęlis, quæ sunt dispositiones quædã ad hoc,ꝙ cõuenienter petamus,incipit prima petitio.s.sanctificetur nomẽ tuũ,in qua honorẽ Dei petimus,& ista petitio iuste præcedit omnes alias,vt quia homo tenetur magis diligere Deum quam seipsum prius petat bonum Dei quã bonum propriũ,licet bonum nostrum indiget,ꝙ petatur,quia possumus consequi bonũ,ꝙ optamus,vel deficere ab eo. Dei autem bonũ deficere non potest:excellentia tamen amoris quã ad Deũ habere debemus facit, vt de bono illius potius quam de nostro soliciti esse debeamus, sic dicit Chryso.digna est enim Deum precantis orõ nihil petere ante patris gloriam,sed omnia eius laudi postponere.

Potest autem intelligi istud vno modo, ꝙ petamus no-

men Dei sanctificari, id est, sanctum haberi, vel reputari ab omnibus gentibus, scilicet, quod non reputent esse aliquid magis sanctum quam nomen Dei, & illud super omnia honorent, & istud est, quòd ante omnia petendum est: sic dicit Augu.lib. de sermo.do, postquam dictum est quis est, qui petitur, & vbi habitat iam videamus, quæ sint petēda. Primum autem omnium, quæ petuntur hoc est, scilicet, sanctificetur nomen tuum, quòd non sic petitur quasi nō sit sanctum Dei nomen, sed vt sanctum habeatur ab omnibus, id est, ita innotescat Deus, vt non existimetur aliquid sanctius.

Secūdo potest intelligi sanctificetur nomē tuum, id est, da nobis bene viuere, vt per bona opera nostra laudetur nomen tuum, sic dicit Chrysostom. rogare iubet orantem per nostra opera glorificari ac si dicat, ita fac nos viuere, vt per nos vniuersa te glorificēt: sanctificetur enim idē est, quòd glorificetur: sic enim Deus aliquando per opera nostra glorificatur, & aliquando blasphematur: nam si bonum facimus illi, qui viderint laudant Deum, & sanctificant præceden. capit. videant bona opera vestra, & glorificent patrem vestrum, qui in cęlis est, & prima Petri 2. conuersationem vestram inter gentes habentes bonam, vt ex bonis operibus vos considerantes glorificent Deum in die visitationis. De blasphemia patet, quia quando quis malum operatur blasphematur Deus per eos, qui vident inquantum detrahunt Deo, quia taliter agentem viuere patitur, vel gaudere bonis huius seculi, vel præesse in aliqua dignitate, & hoc maxime est quando ille, qui male agit est talis, qui alios docere debebat, contra tales loquitur Apostolus ad Roma. 2. Qui alium doces teipsum non doces, qui prædicas non furandum & furaris, & sequitur nomen enim Dei per vos blasphematur inter gentes, etiam est ista blasphemia quando peccat ille, qui alios ex conditione status pro delictis punire debet, sic fuit de Dauid, qui erat rex ad quem pertinebat punire delicta, & quia ipse commisit adulterium, & homicidium blasphemabant homines de Deo dicentes. Deus non est iustus, vel non tolerabit eum, vt ipse conqueritur Psalm. 3. multi dicunt animæ meæ non est salus ipsi in Deo eius, de hoc 2. Reg. 12. blasphemare fecisti inimicos nomen Domini propter verbum hoc, id est, propter peccatum, quod commisisti, & in talibus grauius videtur esse peccatum ex malo exemplo quam in seipso, cū propter malum exemplum Deus blasphemetur vide 3. Reg. 12. non infligitur pęna Dauid, quia commisit peccatum, sed quia ex peccato suo cōmissa fuit blasphemia Dei, cum dixit Dauid peccaui, & Nathan dixit ad Dauid Dominus transtulit peccatum tuum nō morieris, veruntamē, quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini propter verbum hoc, filius, qui natus est tibi, morietur.

Tertio potest accipi, quòd p hoc petamus a Deo, quòd nos efficiat sanctos, ita quòd intelligamus non quòd nomen Dei in seipso sanctificetur, sed quòd sanctificetur in nobis, id est, quòd nos efficiamur sancti, sic dicit Cyprianus nō optamus Deo, vt sanctificetur orationibus nostris: quia enim ipse dixit sancti estote, quia ego sanctus sum, id petimus, & rogamus, vt qui in baptismo sanctificati sumus in eo esse quo cępimus perseueremus. Duo tamen sensus præcedentes meliores sunt, quia hoc modo nihil in hac oratione peteremus pro Deo, sed omnia pro nobis, quod non est conuenienter dictum, quia sicut tenemur Deum diligere, ita tenemur bona eius optare, & pro illis orare, & præ ceteris illa petere, etiam patet, quia Ecclesia in orationibus suis sequitur istum modū, scilicet, ꝙ pro Deo petit gloriā, & honorem, oportet ergo quòd in hoc fuerit instructa a Christo, nihil est tamen, in quo Christus in hac oratione iusserit peti bona Dei nisi hoc intelligatur de illis: ergo oportet, quòd intelligatur, quòd hic petimus honorem Dei.

Item patet hoc, quia etiam si intelligeretur de bonis humanis, id est, de sanctificatione nostra non esset conuenienter ordinata ista petitio: nam tota Ecclesia asserit, quòd Christus hic non solum ostendit nobis, quòd erant appetenda, & petenda, sed etiam quo ordine desiderari, & peti debebant, & tamen inter omnia bona humana, quæ veniunt in cogitationem hominis primum quod occurrit est beatitudo, quia illud est maximum, & finis omnium bono

F rum, illud autem petitur quando dicimus adueniat regnū tuum: ergo incōgrue poneretur ista petitio ante illam, quia sanctificari nos est medium perueniendi ad beatitudinem: ideo non debuit poni ante beatitudinem, sed beatitudo ante omnia, quia est prima in intentione. Vel si considerentur inquantum est finis, & finis est vltimus in assecutione, deberet poni post omnes petitiones, quia omnia, quæ petuntur hic, quæ ad nos pertinent sunt media perueniendi ad beatitudinem, non potest ergo intelligi conuenienter nisi de sanctificatione, id est, honore nominis Dei, & tunc ista petitio est prior ceteris dignitate, quia petitur in ea bonum Dei: etiam differt ab alijs, quia in ea sola petimus id quod Deo bonum est, in ceteris autem petimus id quod pertinet ad nos.

G

Quomodo petimus, vt Dei nomen sanctificetur cum in nostra potestate sit sanctificare.
Quæst. CVI.

SEd dicetur quomodo petimus, quòd sanctificetur nomen Dei, quia cum ista sanctificatio nihil sit nisi glorificatio nominis Dei, & istud a nobis fit, quia nos Deū glorificamus, quomodo petimus hic a Deo, quod sanctificetur nomen eius, quia nemo petit ab alio nisi id quod ipse non potest per se facere, quod autem per se faciliter facere potest ab alio non petit, & si peteret irrideretur, & iuste repelleretur: etiam quia istud est documentum commune quod homo in eis, quæ potest via humana facere, non debet ad Deum recurrere, nec se committere ei, quia istud esset tentare Deum, vt si quis potens se eruere a periculo
H faciliter nollet fugere, sed peteret a Deo, quòd liberaret ipsum, vel si potens habere cibum per laborem laborare recusaret, & peteret sibi cęlitus cibum dari, & tamen sanctificare Deum est in potestate nostra laudando ipsum: ergo non oportet, quòd a Deo illud petamus.

Dicēdum, quòd in ista oratione nihil petimus nisi quod per nos facere non possumus, quod de qualibet petitione posset particulariter induci. Et quod dicitur de sanctificatione, dicendum quòd non est in nostra potestate, quia ad hoc, quòd homo faciat aliquod bonum, oportet quod iudicet illud esse bonum, & inclinetur ad illud, ista tamen duo non potest homo facere a seipso, sed opus est, quod Deus ostendat ei quid sit bonum, & inclinet mentem eius in illud, vt probatum est supra in expositione literæ, ita ergo licet sanctificatio nominis Dei per nos fieri debeat, oportet
I tamen ꝙ cognoscamus quod sit bonum, & quod ad hoc inclinemur, & ista duo solus Deus nobis præstat: ideo ab eo petendum est, ꝙ nomen eius sanctificetur.

Aliter potest dici, quod istud, quod petimus non est in potestate nostra: nam ista oratio fit a quolibet particulariter, & tamen non fit nomine suo, sed nomine totius Ecclesiæ, vel populi, vel omnium proximorum, vt ostensum est supra quæst. 103. non est tamen in potestate alicuius orantis, quod ab omnibus hominibus laudetur nomen Dei: iō iuste petit hoc a Deo tanquam nullo modo existens in potestate sua, sed Dei, qui potest conuertere corda omnium hominum, vt sequantur eum 3. Reg. 8. scilicet, sit Deus noster nobiscum, & inclinet corda nostra ad se, vt ambulemus in vijs eius.

Alio modo potest dici, quod istud est aliquo modo in Deo, & aliquo modo in potestate nostra. Nam Dei est,
K quod inclinet corda nostra ad faciendum hoc, & nostrum est, quod exequamur illud, & propter hoc quantum ad id, quod pertinet ad Deum, petimus ab eo, quod præstet nobis sanctificare nomē suum, & hoc significat oratio ista passiua, scilicet, sanctificetur nomen tuum, & non dicitur sanctifica nomen tuum in nobis, vel nos sanctificemus illud, per quæ videretur attribui soli Deo, vel soli homini. Nunc autem cum nulla persona exprimatur, habet se medio modo, scilicet quod aliquid de hoc pertineat ad nos, & aliquid ad Deum, & idem est de alijs sequentibus petitionibus, sic dicit Chrysostom. super Math. scilicet vide quam caute locutus est, non dixit pater sanctifica nomen tuum in nobis, adueniat regnum tuum super nos, fac voluntatem tuam in nobis, nec iterum dixit sanctificemus nomen tuum, suscipiamus regnum tuum, faciamus

volun-

voluntatem tuam, ne hæc aut Dei tantum, aut hominis A tantum esse videantur, sed mediè dixit, & impersonaliter: nam sicut homo non potest facere bonum nisi habuerit adiutorium Dei, sic nec Deus bonum operatur in homine nisi homo voluerit.

Ad primum patet, quòd licet glorificatio Dei per nos fiat, tamen nos nesciemus quãdo, & quomodo glorificandus sit nisi ipse nobis hoc ostenderit, & cor nostrum ad hoc inclinauerit, ex ea ergo parte qua adiutorium Dei est nobis necessarium petere debemus a Deo in isto, & in quolibet alio opere bono.

Ad secundum dicendum, quòd Deus nunquam est tentãdus, quòd fieret si ea, quæ per nosipsos facere possemus nolentes facere peteremus ab eo, hic autem non est simile, quia inclinatio cordis nostri ad bonum nunquam est nobis nisi per influxum Diuinæ bonitatis, & notitia boni B nunquam est in nobis nisi per Deum, & ideo ista a Deo petenda sunt, & quia ista sunt principia operis nostri, posse operari bonum in nobis non est a nobis, sed a Deo, sic dicitur 2. Corin. 3. non quòd sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Secus autem est in illo, qui positus in periculo mortis faciliter potest fugiendo euadere, & nolens fugere petit a Deo, quòd eum liberet, quia id quod a Deo petẽdum erat pro ista liberatione iam datũ est, scilicet, quòd homo sciat agere, & inclinetur: nam inquantum iste est in periculo, & scit se esse in periculo, habet primum, & non oportet, quòd Deus illuminet amplius intellectum eius: inquantum vero habet potestatem fugiendi, & naturaliter desiderium se conseruandi habet inclinationem mentis ad opus, & sic iam iste habet illa duo, quæ a Deo petenda erant, & illa C duo Deus sibi ante hoc dedit: nihil ergo restat a Deo petendum ad hoc, quòd se liberet cum sciat, & velit, & possit, quòd ergo omissis istis petat a Deo, quòd liberet eum non est petere aliquod necessarium, sed tentare Deum, & istud nunquam licet, secus autem est in faciendo opera bona, quia ad illa ex seipso est homo grauis nisi Deus inclinet eum, quia etiamsi nihil aliud obstet, saltem inuenit homo legem contrariam in membris suis, quæ impediat illum ad Rom. 7.

Sed obijcietur, quia si homo ex seipso non potest bonum cognoscere sine Deo illuminante, nec inclinare ad bonum, sine Deo inclinante, non erit homini imputabile si malum faciat cum non sit in potestate eius, sed oporteat hoc a Deo petere. Deus tamen non concedit nobis semper, quæ petimus.

Dicendum, quòd sicut ea, quæ totaliter pendent ex potestate nostra dicimur posse facere, & si non faciamus illa quando expedit, sumus ex hoc culpabiles, ita si ea, quæ possumus facere per alios non fecerimus, culpamur inquantum facere per alios subetat potestati nostræ, & dicimur illa posse facere: sic dicitur tertio Ethicor. quòd dicimur posse facere illa, quæ possumus per amicos, de notitia autem boni, & veri ita est, quòd homo illa non potest per seipsum, sed Deus causat ea in homine, & sic homo potest illa per Deum: est autem Deus ita promptus ad ista faciendum, quòd mox, vt homo petiuerit concurrit Deus, cum eo, immo antequam homo petat Deus præuenit eum ostendendo ei quid sit bonum, & inclinando, vel pulsando cor hominis aliqualiter ad hoc faciendum Apocal. 3. Ecce ego sto ad ostium, & pulso, scilicet, inclinando hominem ad bonum, si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, id est, consenserit pulsationi meę volendo facere, id quod ego suadeo sibi, & ad quod inclino illum, intrabo ad illum, id est, ad habitandum cum eo, & cęnabo cum illo, & ipse mecum, id est, habebo eum mihi gratum, & amicum, & ipse etiam habebit me in amicum: est ergo in potestate hominis, quòd Deus inclinet eum ad bonum: & ideo si aliquando non agit bonum quasi non inclinatus ad illud non excusatur, quia non est inclinatus eo, quòd non petit a Deo inclinari, vel quòd pulsationi Dei non consentit.

Quare dicitur, adueniat regnum tuum, & quid sit istud. Et quòd ea, quæ petuntur in oratione Dominica, nobis quotidie sunt necessaria.
Quæst. CVII.

QVÆRETVR, quare dicitur hic adueniat regnum tuum.

Dicendum, quòd ista est secunda petitio, & ista, & omnes sequentes pertinent ad hominem, scilicet, quia in eis homo petit bonum pro seipso, & communiter exponitur de beatitudine, quæ vocatur regnum Dei, vt supra dictum est, & sic petimus regnum Dei aduenire, id est, beatitudinem, quæ nobis a Deo dabitur, petimus dari, vel cito nobis dari, & cõuenienter exponitur de beatitudine, quia B tunc dicuntur sancti regnare cum Christo Apocal. 20. sic exponit Cyprianus lib. de oratione Dominica dicẽs, quòd nostrum regnum petimus aduenire a Deo nobis repromissum, & Christi sanguine acquisitum, vt qui in seculo ante seruiuimus, postmodum Christo dominante regnemus, & ista est conueniẽs expositio, quia cum hic petamus a Deo ea, quæ sunt nobis bona, iustissimum est, vt petamus id, quod est nobis maximum bonum, istud autem est beatitudo: ideo illa petenda est hic: nam sine causa cetera peterentur cum omnia ordinentur ad beatitudinem, si ipsa beatitudo peti non deberet, & quia ipsa est maximum, & primum omnium bonorũ, si petenda est oportet, quòd ante omnia petatur, & quia ista est prima petitio earum in quibus bonum nostrum petimus, necessarium videtur, quòd ista de beatitudine intelligatur, & sic communiter C exponitur.

Secundo modo potest accipi, quòd petamus aduenire regnum Dei, id est, tempus illud, in quo Deus solus regnabit, hoc est autem petere diem iudicij, quia tunc manifeste apparebit regnum Dei, & cessabit omnis principatus in terra: nam vsque ad diem iudicij durabit iste modus principatus, & subiectionis inter homines, postea vero nemo dominabitur nisi solus Deus, licet sancti dicantur regnaturi cum Deo Apocal. vigesimo, non tamen habebunt istum modum regnandi, qui nunc est inter homines, sed dicentur regnare, quia participabunt Deo in illa ineffabili plenitudine, nunc vero dicitur regnum hominum, quia homines regnant, & subijciuntur, tũc autem erit regnum Dei, quia ipse solus regnabit, quia tunc auferet principatum, & potestatem omnem, & manebit sola sua potestas, D sic dicitur prima Corinth. decimoquinto, in Christo omnes viuificabuntur, id est, resurgent, deinde finis, id est, tunc est finis seculi, & tunc subditur; cum tradiderit regnum Deo, & patri cum euacuauerit omnem principatum, & potestatem, & virtutem, oportet illum regnare, id est, tunc regnabit.

Non est autem intelligendum, quòd nunc non regnet, quia etiam Deus nunc regnat super homines Dan. quarto, scilicet, septem tempora mutabuntur super te donec scias, quòd dominetur excelsus super regnum hominum, & cuicunque voluerit is det illud, sic dicit Augustinus lib. de sermone Domini, non est ita dictum quasi Deus nunc non regnet etiam in terra semperque in ea regnauerit, accipiendum est ergo, vt manifestetur, nulli autem licebit ignorare regnum Dei, nõ solum intelligibiliter, sed etiam E visibiliter cum cœperit venire iudicare viuos, & mortuos: tunc enim futurum esse iudicium Dominus docet, cum Euangelium prædicatum fuerit in omnibus gentibus, sed hoc intelligendum est, id est, cum cõuersi fuerint ad Christum omnes, qui per prædicationem Euãgelicam conuertendi sunt: manifestum est enim quòd dies iudicij non veniet quousque compleatur numerus electorum, quia necesse est impleri numerum illum a Deo præordinatum, & tamen post diem iudicij nullus damnabitur nec saluabitur, quia ibi erit finis damnationis, & saluationis: ergo oportet ante diem iudicij compleri numerum electorum, hoc autem est cõuersos esse ad Christum omnes, qui per Euangelij prædicationem conuertendi, & saluandi sunt, non tamen oportet, quod immediate, vt Euangelium per totum orbem fuerit prædicatum sequatur dies iudicij, quia iam hoc factum est tempore Apostolorum, &

successorum suorum, qui per totum orbem Euangelium prædicauerunt.

Tertio potest accipi adueniat regnum tuum, id est, fac quòd cesset regnum diaboli, & regnum tuũ sit super omnes homines, & intelligitur de præsenti tempore, in quo diabolus videtur regnare super homines omnes, eo quòd diabolus est rex super omnes superbos Iob 41. primo ipse est rex super omnes filios superbiæ, plurimi tamen hominum sunt superbi, & peccatores: ideo Diabolus regnat quasi super omnes homines, & ob hoc vocatur princeps mundi huius Io. 12. nunc iudicium est mundi, & princeps mundi huius eijcietur foras, id est, diabolus, & Io. 14. venit princeps huius mundi, & in me non habet quidquam, id est, diabolus; petimus cessare regnum istius, scilicet, vt omnes efficiantur boni, & Deus regnet in eis, vel intelligitur de regno in quolibet homine, scilicet, quòd non regnet diabolus per peccatum in homine ad Rom. 6. non regnet peccatum in vestro mortali corpore, & per hoc petimus, quòd homines efficiantur boni, & obediant mandatis Dei sic dicit Hieron. super Mat. scilicet, vel generaliter pro totius mundi petit regno, vt diabolus in mundo regnare desistat, vel vt in vnoquoq; regnet Deus, & non regnet peccatum in mortali hominum corpore.

Quarto potest intelligi, quòd per hoc homines petant conseruationem in sanctitate, vel bono, quòd habent: nam per hoc, quòd nomen Dei sanctificant, vt in præcedenti petitione petitur, boni sunt, & istam bonitatem in se conseruari petunt: sic dicit August. lib. de bono perseuerantiæ, cum petitur adueniat regnum tuum quid orant, qui sunt iam sancti nisi, vt in ea sanctitate, quæ illis data est, perseuerent? nec enim vt veniat Dei regnum, quod his, qui perseuerant vsque in finem, certum est esse venturum.

Considerandum, quòd omnes istæ petitiones sunt tales, quòd quotidie peti possunt, quia ista oratio potest a nobis dici quacunque die, & quacunque hora: & ideo oportet, quòd petitiones sint tales, quòd pro omni hora conueniat nobis illas petere, & nõ sint tales, quòd aliqua earum semel impetrata postea peti non possit, sed sunt quædam bona, quæ quotidie dari nobis possunt, & quotidie perdi, & quando manent possunt meliora effici, sic innuit Cyprianus lib. de oratione Domini, scilicet, hoc etiam vt sanctificemur quotidie deprecamur: opus est enim continua sanctificatione, vt qui quotidie delinquimus, delicta nostra sanctificatione purgemus.

Quid petamus cum dicitur fiat voluntas tuas. Et quòd multipliciter intelligitur, quòd nos desideramus Dei voluntatem compleri.

Quæst. CVIII.

QVÆRETVR de hoc, quòd dicitur fiat voluntas tua.

Dicendum, quòd ista est tertia petitio, & quia in præcedenti petebatur ipsa beatitudo, hic petitur in omnibus sequentibus id per quod ad beatitudinem peruenitur, præcipuum autem istorum existit, quòd fiat voluntas Dei, id est, compleatur, sic dicit Chrysosto. in quadam homilia, scilicet, vide consequentiam optimam: quia enim docuit concupiscere cœlestia per hoc, quod dictum est adueniat regnum tuum antequam ad cœlum perueniatur ipsam terram iussit fieri cœlum per hoc, quod dicit fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra, & cõuenit valde, quòd nos faciamus voluntatem Dei, quòd ipse Christus secundum, quòd erat homo, & habebat voluntatem humanam distinctam a diuina, dixit quòd non venerat ad faciendum voluntatem suam, sed Dei, Io. 6. non veni, vt faciam voluntatem meam, sed eius, qui misit me, sic etiam infra 26. dicitur; transeat a me calix iste: verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.

Et potest intelligi multipliciter, quòd nos desideremus volũtatem Dei compleri, sicut Deus multa de nobis vult, prima voluntas Dei est de nobis, vt habeamus vitam æternam. Deus enim non creauit nos inutiliter, id est, sine causa. Psal. 88. nunquid vane constituisti omnes filios hominum? id est, nunquid fecisti eos in vanum non ordinãdo ipsos ad aliquem finem quem consequerẽtur? quasi dicat,

F non; & tamen non fuit homo creatus propter aliquod minus bonum quàm vita æterna: ideo vita æterna est finis hominis, & quia Deus fecit hominem ad eã vult, quòd consequatur ipsam, quando autem res consequitur finẽ suum dicitur saluari, quando vero non consequitur dicitur perire: qui ergo vitam æternam consequitur, saluatur, & hoc est voluntas Dei, sic dicitur Ioannis sexto, hæc est voluntas patris, qui misit me, vt omnis, qui credit in me non pereat, sed habeat vitam æternam; ista voluntas iam completa est in sanctis, & in Angelis, qui sunt in patria, in nobis autem, qui in terra manemus nondum est completa: ideo petimus fiat voluntas tua in cœlo, id est, in his, qui in cœlo sunt, quia iam illi peruenerunt ad beatitudinẽ quam pro eis volebas, ita volũtas fiat in terra, id est, in nobis manentibus in terra, vt aliquando perueniamus ad illam beatitudinem quam etiam tu pro nobis vis, & tunc concordat

G ista petitio cum præcedenti, scilicet, adueniat regnum tuũ, in qua petebatur felicitas, sed ibi petebatur inquantum est bonum nostrum, & finis vltimus, hic autem petitur inquantum a Deo præordinata est, & volita pro nobis.

Secundo potest exponi de voluntate Dei, quę est, vt nos seruemus mandata eius: nam agens secundum rationem cum præstituit sibi aliquem finem, ordinat ea, quæ ad illum finem sibi conueniunt, medium tamen perueniendi ad vitam æternam est seruare mandata Dei infra 19. si vis ingredi ad vitam serua mandata: ideo sicut Deus vult, quòd habeamus vitam æternam, ita vult, quòd mandata eius seruemus, & tunc petimus fiat voluntas tua, id est, concede nobis, quòd faciamus voluntatem tuam obediendo mandatis tuis, sic dicitur ad Rom. 12. rationabile sit ob-

H sequium vestrum, id est, ordinatum secundum rationem, vt probetis, quæ sit voluntas Dei bona, beneplacens, & perfecta, id est, agendo secundum rationem probabitis, id est, experiemini, quæ sit voluntas Dei, scilicet, quòd complebitis illam sic faciendo. Et dicitur, sicut in cęlo, scilicet, quia in Angelis, & sanctis, qui in cœlo sunt completur voluntas Dei, quia nihil Deus vult, quod illi non faciãt, cum non possit intellectus eorum errare a supremo lumine, nec voluntas deficere a summo bono, nos autem, qui sumus in terra nondum habemus istam propinquitatem ad Deum, vt errare non possimus: ideo petimus, quòd concedat nobis in terra positis facere voluntatem suam, de vtroque sensu supra posito dicit Chrysost. sup. Matth. fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra, id est, sicut in Angelis, qui sunt in cœlis voluntas tua fit, vt te perfruantur nul-

I lo errore obnubilante sapientiam eorum, nulla miseria impediente eorum beatitudinem, ita fiat in sanctis tuis, qui in terra sunt, & de terra quantum ad corpus facti sunt: etiam fiat voluntas tua recte intelligitur obediatur præceptis tuis, sicut in cœlo, & in terra, id est, sicut ab Angelis ita ab hominibus.

Tertio potest exponi de voluntate Dei qua vult, vt restituamur ad statum, & dignitatem, in qua homo creatus est: fuit enim tanta dignitas primi hominis, vt anima nullam contrarietatem, vel inobedientiam sentiret a carne, nec ratio a sensualitate: quamdiu enim anima hominis fuit Deo subiecta, scilicet, ante peccatum erat anima domina corporis ita, vt nullam corruptionem, nec pœnalitatem, nec grauedinem sentiret in corpore, cum vero anima, quæ erat media inter Deum, & corpus, fuit Deo inobe-

K diens, cœpit sentire in corpore corruptionem, mortalitatem, & grauedinem, & inobedientiam sensualitatis ad rationem ita, vt iam sit alia lex carnis, & alia animæ, ad Romanos 7. inuenio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, & ad Galatas quinto, caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem: hęc enim inuicem sibi aduersantur, vt non quæcunque vultis illa faciatis: & per istam pugnam continue homo deterioratur faciẽs voluntatem carnis, & non spiritus, Deus autem vult, quòd restituatur homo in statum creationis suæ ablata ista contrarietate, & tunc sanctificabitur corpus, sicut spiritus 1. Thess. 4. hęc est voluntas Dei sanctificatio vestra, vt sciat vnusquisque vas suum possidere in sanctificatione, id est, corpus suum seruare liberum a vitijs, ista sanctificatio potest ex parte haberi hic in terra, sed non compleri, complebitur autem in

patria

patria in resurrectione mortuorum, quia tunc resurgent corpora incorruptibilia, 1. Corinth. 15. seminatur in corruptione, surget in incorruptionem, seminatur in ignobilitate, surget in gloria, seminatur in infirmitate, surget in virtute: & hoc petimus a Deo fieri in resurrectione, in præsenti autem potest esse aliqua concordia inter corpus, & animam, ita vt caro subijciatur desiderijs animæ, quod est necessarium ad bene viuendum, & hoc petimus dicentes fiat voluntas tua, scilicet, compleatur ista restitutio, sicut in cœlo, & in terra, id est, sicut in anima, quæ vocatur cœlum propter excellentiam naturæ, completur ista voluntas Dei, quia homo est inclinatus per rationem semper ad bonum, vt dicitur 1. Ethicorum deprecatur ad optima: ita in terra, id est, in corpore, quod est de terra compleatur voluntas Dei, scilicet, quòd per desideria eius non repugnetur Deo, ad Rom. 7. igitur ego ipse mente seruio legi Dei, carne autem legi peccati.

Quarto potest exponi de omnibus hominibus, quòd omnes seruient legem Dei, sunt autem quidam eorum iusti, & alij iniusti, iusti vocantur cœlum, quia cęlestia amât, iniusti autem dicuntur terra, quia sola terrena sapiunt, & oculi eorum sunt in fœcibus terræ; petimus ergo, quòd voluntas Dei, id est, mandata eius fiant, sicut in cœlo, & in terra, id est, sicut complentur a iustis, ita compleantur a peccatoribus, de his duobus sensibus dicit August. lib. de sermo. Domini in cœlo, & in terra, id est, sicut in iustis, ita & in peccatoribus tanquam si diceretur voluntatem tuam faciant, sicut iusti, ita & peccatores, vt ad te conuertantur. Vel per cęlum, & terram accipiamus spiritum, & carnem, vt dicit Apostolus mẽte seruio legi Dei, videamus factam voluntatem Dei in spiritu, in illa autem immutatione, quæ permittitur in istis fiet voluntas Dei, sicut in cęlis, & in terra, id est, sicut spiritus non resistit Deo, ita & corpus non resistit spiritui.

Quinto potest exponi de retributione, quæ fiet in die iudicij, in qua fiet voluntas Dei, quia retribuetur vnicuique, quod Deus vult, sicut ipse meruit, & vocãtur boni cęlum, & mali terra propter causam supradictam, & sic petimus, quòd sicut Deus voluntatem faciet retribuendo bona bonis, ita etiam faciat illam retribuendo malis mala, sic dicit Aug. vbi sup. siue ita, vt sua cuique tribuantur, quod fiet in extremo iudicio.

Sexto accipi potest cęlum pro Christo, & terra pro Ecclesia, quia est sponsa sua, ſ quòd sicut fit voluntas Dei in cœlo, id est, in Christo, qui est perfectè subditus patri, ita fiat voluñtas Dei in terra, id est, in Ecclesia, ita quòd omnia membra Ecclesię obediant Deo, sicut Christus, qui habuit plenissimam obedientiam ad Phil. 2. humiliauit semetipsum, factus obediens vsq; ad mortem, de hoc etiam Aug. vbi sup. sicut in cœlo, & in terra, id est, sicut in Christo, ita & in Ecclesia.

Quomodo petimus, quòd fiat voluntas Dei, cum illa necessario fiat, velimus nolimus Et quæ sit distinctio voluntatis diuinæ.
Quæst. CIX.

QVAERETVR quomodo petimus hic, quòd fiat voluntas Dei, quia etiamsi nos nolimus fiet voluntas eius, & nihil adiuuat ad hoc, quòd illa fiat, quod nos velimus, vel nolimus.

Dicendum, quòd oramus, quòd voluntas Dei fiat, id est, quòd ipse permittat, vel potius concedat nobis facere voluntatem suam, vel per alios modos positos præcedenti quæstione: fuit autem conueniens ista petita Deo, quia in quibusdam non completur Dei voluntas sine nobis.

Pro quo sciendum, quòd voluntas Dei distinguitur in antecedentem, & consequentem, & in voluntatem signi, & beneplaciti, de voluntate antecedente, & voluntate signi dicimus, quòd non semper impletur, & quòd multa Deus vult, quæ nunquam fiunt: de voluntate consequenti, & beneplaciti, dicimus quòd semper impletur. Est enim voluntas antecedens voluntas Dei absoluta de bono non referendo specialiter ad aliquem finem, nec ad aliquam causam meriti, aut demeriti, hoc modo Deus vult omne,

A quod in se bonum est, detestatur quod malum est, & quia absolute melius est omnes homines bonos esse, & saluari quàm, quòd aliquis condemnetur, & malus sit, vult Deus omnem hominem saluari, prima ad Timoth. secundo, acceptum est coram Deo nostro, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis vult venire, hac voluntate Deus non vult infernum, nec vult bella, nec mortes hominum, sed omnibus vult gaudium, & tranquillitatem, quia absolute melius est sic esse quàm econtrario.

Voluntas consequens dicitur voluntas, qua Deus vult aliquid respectu alicuius finis, vel considerato merito, & demerito, & sic Deus vult aliqua ad gloriam suam esse perfecta, & alia non vult esse perfecta, quia ita est gloria sibi, & pulchritudo rerum existentium in quadam dispari-
B tate, & potissime respicit meritum, & demeritum, & tunc, quia boni merentur vitam æternam Deus vult, quòd illam habeant, & hic concordant voluntas antecedens, & consequens, mali autem pœnam merentur: ideo Deus vult, quòd puniantur, & quòd sint in inferno: etiam merentur aliqui mala temporalia: ideo Deus vult, quòd illa patiantur, & immittit hostes in eos, vt ipsos funditus deleant, vel affligant, & hic discordant voluntas antecedens, & consequens, quia bonum istorum vult Deus voluntate antecedente, & voluntate consequente vult malum ipsorum.

De voluntate signi, & beneplaciti idem est. Est enim voluntas signi in illis, quæ Deus significat se velle, & distinguitur ista in tria, scilicet, in præceptum consilium, & prohibitionem: nam id quod Deus præcipit nobis facere signi-
C ficat, quòd vult, quòd illud faciamus, quia aliter frustra iuberet, quòd illud faceremus, quòd etiam prohibet, significat se velle, quòd illud non faciamus, quod autem consulit, significat se velle, quòd faciamus illud.

Voluntas beneplaciti est secundum quam Deus determinate aliquid vult, quod vere placet ei, & hoc modo si quis peccat, illud Deus vult, quia ipso nolente, vel inuito impossibile erat, quòd quis peccare posset, vel vellet peccare.

Et distinguitur ista in duas, scilicet, in operationem, & permissionem, dicitur operatio quantum ad bonum, quia Deus non solum vult bona fieri, sed etiam adiuuat, vt illa velimus, & facere possimus, quia alias nec possemus velle nec facere, vt supra ostensum est.

Permissio est quantum ad mala, quę Deus quidem vel-
D le dicitur inquantũ mala, quæ fiunt, fieri non possunt contra voluntatem suam, id est, si ipse vellet quod nullo modo fierent: ad ista tamen nihil adiuuat, scilicet, quia nec inclinat hominem, vt malum velit, nec etiam adiuuat ad faciendum inquantum malum est, & ideo dicitur voluntas permissionis, id est, quia vult non prohibere, vel impedire istos male operantes; voluntas ista beneplaciti semper impletur, quia quidquid Deo placet, siue bonum, siue malum operando, vel permittendo illud fit, voluntas autem signi non semper impletur, quia Deus significat se velle, quòd omnes homines custodiant mandata eius, & prohibitiones, non tamen faciunt hoc omnes, & propter hoc dicendum, quòd voluntas Dei est vnica, quæ vere est voluntas eius, & illa est voluntas beneplaciti, siue consequens secundum diuersas rationes, voluntas autem signi, & volun-
E tas antecedens non sunt vere voluntas Dei, quia in Deo nihil est repugnans, & tamen voluntas consequens, & antecedens repugnant interdum, vt supra dictum est, & voluntas beneplaciti, & signi repugnant, quia per voluntatem signi vult Deus de omnibus hominibus, quòd seruent mandata eius, per voluntatem tamen beneplaciti vult de malis, quòd mali sint: ideo voluntas signi non est voluntas determinata Dei ad hoc, quòd aliquid fiat, vel nõ fiat, sed accipitur ista voluntas penes bonum in generali, sicut voluntas, & electio in moralibus, quia voluntas per se est de bono inquantum bonum est, & ideo etiam impossibilia si comprehendantur sub ratione boni cadunt sub voluntate, vt velle hunc esse immortalem, & velle habere montem aureum, vnde de istis est voluntas, sed non determinata, quia aliàs si se voluntas determinaretur ad ista, prosequeretur ea, & tamen nõ prosequitur, electio autem

est

A De secunda, scilicet, dimissione debitorum patet, quia hic homini remittuntur peccata, in futuro autem nullum peccatum remittetur, sed qualis quisque hinc egreditur talis in iudicio præsentabitur, vt dicit August. 25. distinct. cap. qualis, & hoc verum est de mortalibus, secus de quibusdam venialibus, vt ibi dicitur, quæ post hanc vitam remitti possunt, & tamen cum illis nemo perueniet ad vitam æternam.

De tertia, scilicet, & ne nos inducas in tentationem patet, quia tentatio solum est in hac vita, post vitam autem nemo tentatur, quia tentatio est ad bonum, vel ad malum, sed post hanc vitam, nemo bonum, aut malum facere potest, sic dicitur Iob 7. vbi dicit litera nostra militia est vita hominis, dicit alia litera, tentatio est vita hominis super terram, id est, solum manet super terram.

B De quarta, scilicet, sed libera nos a malo, patet quòd intelligatur solum in præsenti, quia post hãc vitam nullum erit malum in beatis, quod affligat eos, aut si in quibusdã hominibus fuerit malum illi erunt damnati, & ab illo malo nemo poterit liberari, & consequenter nec hoc petetur; solum ergo dum viuimus a malo possumus liberari, nec igitur petitio ista solum locum habet.

Considerandum ad quæsitum, quòd ista petitio de pane potest intelligi vno modo de pane sacramentali qui est nobis necessarius in hac vita, nam nisi quis manducauerit de hoc pane qui est caro filij hominis, non habebit vitam in se. Io. 6. & iste est panis qui de cœlo descendit, eod. cap. sic exponit Hieron. super Matth. & vocat istum panem su persubstantialem, id est, præcipuum, vel egregium, vel peculiarem, id est, specialem, & recte vocatur super substan- C tialis, id est, super omnem substantiam, quia est excellentior omnibus rebus, cum ibi sit vera Christi humanitas & veritas, vel dicitur supersubstantialis, id est, substantia de supra veniens, scilicet, de cœlo, sic dixit ipse Christus. Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi Io. 6. & intelligitur, quod det nobis panem istum, scilicet, vt faciat nos dignos accipere illum, & petimus istum panem quotidie nobis dari, quia vocatur quotidianus, quod potest dupliciter intelligi. Vno modo, quod sit quotidianus, id est, quòd quotidie petamus, ne in aliqua die incidamus in peccatum per quod mereamur priuari manducatione Eucharistiæ, & separari a corpore Christi: sic dicit Cyprianus lib. de oratione dominica; hũc panem dari nobis quotidie postulamus: ne qui in Christo sumus, & eucharistiam quotidie accipimus intercidente aliquo grauiori delicto, dum a cœlesti D panie prohibemur, a Christi corpore separemur, petimus ergo, vt qui in Christo manemus a sanctificatione eius, & corpore non recedamus. Idem dicit Aug. lib. de bono perseuerantiæ, scilicet, perseuerantiam sancti a domino poscunt ne a Christi corpore separentur, sed in eo sanctificati permaneant, vt nullum crimen admittant. Vel dicitur panis quotidianus, quia quotidie sumendus est, quia non est dies quo non opus sit nobis huius panis perceptione cor interioris hominis confirmare, vt dicit Chry. in homilia, & habetur in collatione patrum: dicitur iste panis noster, quia eucharistia non est panis omnium, sed solum fidelium, sic dicit Cyprianus, vbi supra, panis vitæ est Christus, & panis hic omnium non est, sed noster est, de pane autem materiali intelligi potest hoc conuenientius, vt dicetur sequenti quæstione. Aliqui tamen intelligunt de pa- E ne verbi diuini, id est, de præceptis, & eloquijs Dei, & iste est cibus, qui non perit, sic dixit Christus Io. 6. operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam quem filius hominis dabit vobis, & postea dixit, quòd iste panis erat, quòd crederent in eum, & sic solet intelligi illud Tren. 4. paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis, id est, petierunt simplices qui vocantur paruuli intellectum sacræ scripturæ, & non erat qui frangeret eis, id est, exponeret per particulas, & minutos sensus, ita accipit Aug. lib. de serm. Dom. dicens, vel quotidianum panem accipiamus præcepta, scilicet, diuina, quæ quotidie oportet meditari, & operari.

An accipiatur hic panis pro materiali, vel sacramentali, scilicet, Eucharistia, & an nomine panis intelligantur omnia necessaria, & de sex vitijs, quæ possunt accidere in petitione temporalium, quæ omnia excluduntur in oratione dominica. Quæst. CXI.

QVÆRETVR quomodo accipiatur hic panis, an pro sacramentali, vel pro materiali.

Dicendum, quòd petitur hic panis materialis, id est, sustentatio in omnibus necessarijs, nam homo qui tanquam viator tendit in vitam æternam, non potest ad illam peruenire, nisi per hanc vitam, quæ est medium, & in illa meremur habere postea beatitudinem, cum postea non sit locus meriti, nec demeriti, sed hic vita mortalis sine multis necessitatibus agi non potest, sicut ergo necessarium est nobis ire ad vitam æternam ad hoc, quòd nobis bene sit, ita necessarium est sustentationem habere, quandiu viuimus, vt sic viuentes beatitudinem mereri possimus, quòd autem licitum est appetere etiam licitum est petere, ideo petimus nobis necessaria ad vitam, & omnia intelliguntur nomine panis, quia modus sacræ scripturæ est per panem intelligere quidquid in cibum, & potum venit, vnde 1. Reg. 14. dixit Saul; maledictus homo qui comederit panem, vsque ad vesperam, & tamen Ionathas filius Saulis, quia comedit mel incurrit in pœnam, & sic videtur, quod nomine panis intelligebatur etiam mel, & eadem ratio est de omnibus alijs, quæ ad cibum pertinent, sic etiam dicitur Luc. 4. quod intrauit Iesus in domum cuiusdam Pharisæi sabbato mãducare panem, & tamen certum est, quòd non manducaret solum panem cum inuitaretur ab homine diuite, vnde non solum nomine panis intelligitur cibus necessarius, sed etiam cibus copiosus, & solennis, sic patet 4. Reg. 6. cum dixit Eliseus; pone panem, & aquam coram eis, & sequitur, & apposita est eis ciborum magna præparatio. In præsenti autem nomine panis omnia necessaria intelliguntur, tam in victu, quam in vestitu, sic dicit Hieron. super Matth. Alij putant panem simpliciter secundum Apostoli sermonem dicentis habentes victum, & vestimentum his contenti sumus. Et sciendum, quòd licet doctores exponant hoc tam de pane sacramentali, quam de naturali, seu materiali, melius tamen videtur intelligendum de materiali, nec est satis verisimile, quòd Christus intellexisset de sacramentali.

Primo patet, quia sacramentum Eucharistiæ nondum erat institutum, quandu ista oratio facta est, quia illud fuerat institutum in vltima cœna Domini, ideo si de illo loqueretur Christus, non intelligerent discipuli quid loqueretur: maxime, quia ista oratio multis data est, non est tamen dicendum, quod Christus diceret aliquid discipulis, vel populo, quod non intelligerent, quòd si diceret vtpote si vellet loqui in parabolis discipuli quærerent immediate, quòd declararet eis, sicut infra 13. dicitur edissere nobis parabolam, & infra 15. petiuerunt declarari illud dictum, scilicet, quod intrat in os non coinquinat animam, & Io. 16. quando Christus dixit eis modicum, & non videbitis me, & non intelligentes quid diceret conquerebant inter se dicentes nescimus quid loquitur, & tamen nunc nihil interrogauerunt, nec dubitasse ostenduntur, vt patet hic, & Lucæ 11. ergo non loquebatur de pane sacramentali.

Secundo patet, quia si sacramentum Eucharistiæ peteretur, peterentur eadem ratione omnia alia, quia omnia ad salutem proficiunt, & tamen non petuntur, nec videtur esse causa aliqua specialis petendi, quia ista intelligi possunt in illa petitione, fiat voluntas tua cum cadant sacramenta ista sub præcepto.

Tertio, quia dicitur panem nostrum in quo innuitur, quòd iste panis quem petimus, pertinet specialiter ad nos, quòd in sacramentali non conuenit, sed in materiali, quia ille pertinet specialiter ad naturam corporis nostri.

Quarto, quia dicitur quotidianum, & tamen Eucharistia non est panis quotidianus, quia non est necesse quotidie istum panem sumere, & non solum non est necesse, immo non est laudabile, sed indifferens, vt ait August. ad Ianuarium, & de conse. distinct. 2. cap. quotidie; omnia tamen quæ petuntur in hac oratione sunt necessaria, ideo

non

non intelligitur de pane sacramentali, & si aliquando dicatur, quòd non est dies in qua non sit nobis opus huius panis perceptione, intelligendum est secundum manducationem spiritualem tantum, quę est per deuotionem illum sumere, id est, manere in deuotione cibi illius, sed non de manducatione sacramentali.

Quinto patet, quia ista oratio omni tempore fieri potest sæpe in eadem die, & tamen Eucharistiam sumere non contingit sępe eadem die, ista ratio tangitur per Chryso. & in collat. pat.

Sexto patet, quia motiuum eorum, qui dicunt istum panem esse sacramentalem, est, quia dicitur in littera panem nostrum supersubstantialem, quòd putant conuenire sacramentali, & non materiali, sed hoc nihil mouet, quia vbi dixit Matt. supersubstantialem dixit Luc. vndecimo, quotidianum in quo innuitur, quòd supersubstantialis, & quotidianus idem sunt, debet ergo intelligi de pane materiali, & ideo ecclesia quandocunque istam orationem recitat dicit quotidianum, & nunquam dicit supersubstantialem innuens, quòd id quod petitur est panis quotidianus materialis, est ergo sensus panem, scilicet, alimentum in cibo, & potu quotidianum, id est, qui est necessarius nobis quotidie ad vitam agendam, da nobis hodie, id est, pro ista die, & sic pro qualibet die.

In hoc considerãdum, quòd in his verbis, in quibus docet, nos petere omnia temporalia nobis necessaria, ostendit vitia, quæ accidũt circa appetitum, & vsum temporalium, & quia non licet petere, nisi ad vsum licitum ostendit qualiter petendum sit.

Primum vitium circa temporalia est, quia etiamsi aliqui desiderent ea, quæ sunt necessaria ad vitam, scilicet, victum, & vestitum, desiderant tamen ea in maiori quantitate quam sint necessaria statui suo, vt si miles vult habere vestitum necessaria petit, si tamen velit habere illum, sicut comes, vel dux vltra statum, & necessitatem petit, idem si clericus velit habere sustentationem, ita abundantem, sicut Episcopus: vitium enim est, & hoc tollitur cum dicitur panem, in quo significatur sola necessitas, quia nihil est magis necessarium, quam panis. Eccles. 29. initium vitæ hominis panis & aqua, sic dicit August. ad Proban. hic sufficientiam petimus aperte, quæ excellit totam significantes, & Chrys. super Matt. dicit pro pane iussit orationem facere non pro pecunijs, nec lasciuia, sed solum pane quotidiano.

Secundum vitium est, quia homines etiamsi interdum velint temporalia ad necessitatem, vel sufficientiam solam, acquirunt tamen ea per rapinas, & fraudes, & per iniquitatem, sic dicitur Prouerb. quarto, comedunt iniquitatis panem, & istud est magnum vitium, & periculosum, quia non est salus in eo, qui aliena abstulit, nisi restituat, vt ait August. ad Macedonium, & decimaquarta quæstione, sexta capitulo, si res aliena. ideo petimus a Deo dicentes panem nostrum, id est, qui de iure potest nobis competere, nam panis inique acquisitus non est noster, sed alienus, etiamsi quis aliena non tollat sua tamen pauperi in necessitate non tribuat, etiamsi de suis comedat, aliena tamen, & non propria comedit sic dicit Chrysost. scilicet, dicit autem nostrum propter duo: primo, quia omnia, quæ Deus nobis dat per nos alijs dat, vt de eo, quòd accipimus partem alijs faciamus, qui ergo de laboribus suis indigẽtibus non præstat, non tantum panem suũ manducat, sed etiam alienum. Deinde, qui de iustitia acquisitum panem manducat suum panem manducat, qui autem cum peccato alienum.

Tertium vitium est superflua solicitudo, quia etiamsi aliqui habeant, quòd eis sufficiat plura semper quærunt, desiderium tamen diuitiarum si secundum seipsum attendatur in infinitum extenditur, quia quod propter se appetitur sine mensura appetitur, vt patet primo Polit. cum ergo sint diuitiæ bona vtilia primo Ethi. solum sunt propter vsum ad expendendum in eis, quæ conueniunt vsibus nostris, & ita necessitas vtendi debet esse mensura in diuitijs Prouerb. 30. nec paupertatem, nec diuitias mihi dederis, sed tantum vitæ meæ tribue necessaria, & propter hoc dicitur hic quotidianum, id est, non debemus petere, id quod multum superabundat, sed id quod est necessa-

F rium ad vsum quotidianum.

Quartum vitium est vsus immoderatus, quia aliqui habentes temporalia immoderate volunt expendere, scilicet, quòd vno die consumunt cibum, qui vtenti moderate duraret per multos dies, & pro tali cibo non potest orari, quod innuitur etiam in isto verbo quotidianum, id est, qui pro vno die sufficit, sic dicit Cyprianus lib. de oratione Dominica, vel addit quotidianum, vt tantum quis manducet quantum ratio naturalis exigit, non quantum lasciuia carnis impellit, si enim in vno conuiuio tantum expendis quantum sufficere tibi potest centum diebus, iam non quotidianum cibum manducas, sed multorum dierum.

Quintum vitium est circa temporalia ista ingratitudo, vt si quis ex abundantia istorum superbiat, & non cogno-
G scat a Deo fuisse collata; nam omnia, quæ habemus a Deo accepimus, primo Paralipomenon vigesimonono, quis ego, & quis populus meus, vt possimus tibi hæc vniuersa promittere? tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus dedimus tibi; & istud vitium tollitur cum dicimus da nobis, per quod cognoscimus nos a Deo vniuersa recipere, & tacite per hoc gratias agimus, quia confiteri se ab aliquo recepisse laudem illi præstare est, etiam per hoc innuitur, quòd solum petimus ista temporalia nobis iuste euenire, quia quòd a Deo est, iustum est, sic dicit Chryso. non solum a Deo oramus panem nostrum da nobis, vt habeamus, quod manducemus, quod commune est inter iustos, & peccatores, sed vt quod manducamus de manu Dei accipiamus, quod est tantum sanctorum; nam illi Deus dat panem, qui cum iustitia præparat, diabolus autem ei, qui
H præparat cum peccato.

Sextum vitium est, quòd aliqui non solum pro præsenti sunt supra modum soliciti, sed etiam pro tempore futuro in longinquum, & ista est superflua solicitudo, quam Christus infra in litera improbat, dicens nolite soliciti esse in crastinum: nam non solum de superfluis, sed etiam de eis, quæ putantur esse necessaria non oportet solicitum esse pro tempore valde longinquo, hoc autem tollitur hic cum dicitur hodie, id est non petimus, nisi pro hodie, sic dicit Chrysost. iussit orationem facere non pro pecunijs, sed pro pane quotidiano, nec hoc sufficit, sed apposuit da nobis hodie, vt non conteramus nosipsos solicitudine superuenientis diei, sic etiam Cyprianus, vbi supra: diurnum cibum discipulus Christi debet petere ne in longum petitionis desiderium extendat, quia contrarium sibi fit, & repu-
I gnans, vt quæramus in seculo diu manere, & quòd petamus regnum Dei velociter aduenire. Ex hoc aliqui putant, quòd ista oratio solum competit illis, qui non habent victum pro ea die qua orant, quia qui habet frustra orat, quia superfluum peteret.

Dicendum tamen, quod omnibus hominibus hoc competit, quia non est conueniens, quòd Christus istam orationem solum fecit pro pauperibus ostiatim mendicantibus, quales erant (vt quidam putant) ipsi Apostoli, qui & si non mendicarent ostiatim, nihil tamen habebant, quia non licebat eis possidere pecuniam aliquam infra 10. quia isti sunt minima pars Christianorum: Christus tamen orationem dedit pro omnibus fidelibus, ideo oportet, quòd posset conuenire omnibus. Istud autem potest dupliciter stare.

K Vno modo, quòd iste cibus hodiernus non intelligatur tam stricte, quòd petens non habeat cibum pro illa die, sed largius aliqualiter, & tunc etiam habentes cibum possunt petere sustentationem istam.

Secundo modo, & melius potest intelligi, quòd ista petitio in non habentibus cibum hodiernum intelligatur, quòd petunt eum, in habentibus autem, quòd intelligatur non, quòd petunt, vt habeant, sed quòd petunt, id quod habent conseruari: sic dicit Aug. ad Proban. scilicet, ista ergo cum habentur petuntur, vt teneantur, cum non habentur, vt habeantur orandum est, de hoc etiam Chryso. super Matth. dicit in prima facie videntur hæc verba, vt qui hoc dicunt non habeant in crastinum, aut in post crastinum præparatum, quod si ita est oratio ista, aut paucis potest conuenire, sicut Apostolis, qui docendi gratia omni tempore vagabantur, aut forsitan nulli: respondet autem postea, s. doctrinam

Chri-

Christi, ita debemus optare, vt omnes in ea proficiant. & A sic innuit, quòd non est ita strictè intelligendum.

Tertio modo potest dici, quòd quilibet quantumcunque diues potest hoc petere, quia hanc orationem non facit quilibet pro seipso solo, sed pro tota ecclesia, vt dicit Cyprianus, & probatum est supra quęstione 103. & tamen in ecclesia semper sunt pauperes quibus istud conueniat infra vigesimosexto: pauperes semper vobiscum habebitis, me autem non semper habebitis, ideo quilibet potest hoc petere, quia licet non conueniat ei, conueniet alijs.

An liceat in oratione petere bona temporalia, & qualiter. *Quæst.* *CXII.*

QVÆRETVR, an liceat in oratione peti bona temporalia, cum dicitur hic panem nostrum.

Dicunt quidam, quod non licet, quia non licet petere, quæ non licet quærere, sed temporalia non licet quærere, quia ipsa per se veniunt infra in litera, primum quærite regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia, scilicet, temporalia adijcientur vobis; ergo non licet pro temporalibus orare.

Item oratio fit pro eo, de quo quis est solicitus, sed pro temporalibus non debemus esse soliciti, infra in litera, nolite soliciti esse animæ vestræ quid manducetis, ergo non sunt ista petenda.

Item oratio eleuat mentem in Deum, vt ait Damascenus: temporalia autem potius deprimunt, ergo non est pro eis orandum.

C Item oratio solum fit pro eo, quod bonum est, temporalia autem sæpe mala sunt, quia multi propter diuitias perierunt. Eccl. 10. ergo non est orandum pro illis.

Dicendum, quòd Christus docuit nos orare hic pro temporalibus, nam oratio fieri debet pro eo, quod desiderandum est, & per nosipsos haberi non potest, temporalia autem desiderari licet, nó quidem, quòd petantur, tanquam per se bona, & in quibus propter se quiescamus, quia hoc repugnaret petitioni secundæ, cum diximus adueniat regnum tuum, in qua felicitatem petimus, nemo tamen potest habere duas felicitates, ideo non licet temporalia propter se appetere, nec petere: possunt tamen appeti, inquantum sunt quędam adminicula, quibus adiuuamur ad tendendum in ipsam felicitatem, inquantum per ista sustentatur vita corporalis, & sunt nobis organa ad actus virtutum 1. Ethicor. scilicet, quia expendendo pecuniam poterimus virtuose operari, licebit ergo ista a Deo petere, sic D dicit August. ad Proban. sufficientiam vitæ non indecenter vult quisquis vult, & non amplius: hæc autem sufficientia non appetitur propter seipsam, sed propter salutem corporis, & congruentem habitum personæ hominis quo habitu non sit inconueniens ei cum quibus honeste viuendum est, ista ergo cum habentur, vt teneantur cum non habentur, vt habeantur orandum, & hoc iudicium est de omnibus, quæ sunt nobis quocunque modo necessaria, siue ad viuere, siue ad bene viuere, quod autem superfluit non habet rationem appetibilitatis, ideo nec petédum est, & isto modo Christus docuit nos temporalia petere.

Ad primum dicendum, quòd bona temporalia petenda sunt in oratione, & cum dicitur, quòd adijcientur nobis, non prohibetur ex hoc ea peti, sed innuitur, quòd non debent tanquam principalia peti, sed velut accessoria, & adiacentia, sic dicit Augustin. libro de sermone Domini, scilicet, cum dixit illud primo quærendum est regnum Dei signauit, quòd hoc, scilicet, temporale bonum posterius quærendum est non tempore, sed dignitate, illud tanquam bonum nostrum, hoc tanquam necessarium nostrum.

Ad secundum dicendum, quòd solicitudo quædam pro temporalibus habenda est, quia aliàs non teneremur corporaliter laborare pro alijs. Apostolus tamen dicit, qui non laborat non manducet, ergo solicitudo pro eis habenda est. Christus autem vetuit solicitudinem haberi de superfluis, non tamen de necessarijs, de quo magis dicetur infra.

Ad tertium dicendum, quòd si mens nostra tenderet in bona temporalia propter se, turbaretur circa ea, & deprimeretur, quia cresceret solicitudo in infinitum. 1. Polit. cum autem quærit illa in ordine ad beatitudinem tantum illa quærit, quantum ad beatitudinem pertinere putat, & quia de beatitudine solicitari bonum est, non erit malum solicitum esse de bonis téporalibus isto modo, nec est ista solicitudo diuersa a solicitudine de beatitudine, quia vbi vnum propter alterum vtrobique tantum vnum.

Ad quartum dicendum, quòd ex acquisitione, vel possessione temporalium potest homini malum euenire, siue quia ista bona sunt etiam ab alijs appetibilia, quæ vocat Aristot. circumpugnabilia bona, nono Ethicorum, id est, quia pro eis omnes pugnant, siue ex alijs causis, qui autem petit ea propter beatitudinem, cum ad rectum finem B petat, sub ea conditione tacite vniuersaliter esse petita, quòd nobis ad salutem proficiant, & non conuertantur in malum petenobus.

Quare dicitur dimitte nobis debita nostra. & quid petimus remitti. Et quæ qualiave, hic ponuntur duo documenta.

Quæst. CXIII.

QVÆRETVR quare dicitur hic dimitte nobis debita nostra.

Dicendum, quòd ista est quinta petitio in qua petimus liberari a peccatis prȩteritis, & istud ordinatur ad beatitudinem tanquam remouens prohibens, nam per C peccatum impedimur a consecutione beatitudinis, sic dicit Cyprianus, vbi supra post subsidium cibi petitur venia delicti, vt qui a Deo pascitur in Deo viuat, nec tátum præsentí vitæ, sed æternæ consulatur ad quam venire potest si ei peccata donentur. Sciendum, quòd Christus dixit hic debita, id est, peccata, inquantum ex quolibet peccato causatur debitum, fit enim debitum per hoc, quòd quis accipit ius alienum, siue volente, siue nolente illo, de primo, vt in mutuo, & commodato efficitur debitor ille qui accipit, de secundo, vt in furto, rapina, & fraude, quia etiam debitor est, qui taliter aliquid vsurpat, ita quando quis peccat efficitur debitor Dei, quia cum homo sit naturaliter seruus Dei, id est, creatura, & possessio eius, tenetur viuere in lege, quam Deus ei imponit.

Quandocunque autem peccat, agit contra legem, agen D do autem cótra illam vsurpat aliquid de iure Dei, scilicet, quia non vult manere subiectus cui subijci tenetur, sed vsurpat sibiipsi dominium cum seruus sit: ex hoc ergo tenetur Deo ad pęnam aliquam pro iure ablato, & ideo manet debitor, istam autem pœnam petimus hic dimitti dicentes, dimitte nobis debita nostra.

Considerandum circa hoc, quòd in hac petitione innuuntur a nobis duo necessaria ad mores. Primum est, quòd homo semper maneat in timore quodam, & humilitate reputando semper se esse debitorem, hoc autem est contra quosdam hæreticos præsumptuosos, qui putauerunt hominem posse manere in hac vita immunem ab omni peccato, & isti putabant se nullius rei debitores, sed hoc falsum est, quia hoc nulli, nisi Christo datum est, qui habuit spiritum, & non ad mensuram, Io. 3. & Beatæ Virgi- E ni Mariæ, quæ fuit gratia plena Luc. 1. de qua August. dicit, quòd cum de peccatis agitur nullam vult fieri mentionem, scilicet, quòd nullum peccatum habuerit: nulli autem alteri quantumcunque sancto concessum est quin aliquando saltem venialia incurreret. 1. Ioa. 1. si dixerimus, quòd peccatum non habemus ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est; etiam colligitur ex hac petitione, quia Christus tradidit istam orationem dicendam omnibus fidelibus, qui tamen eam dicit confitetur se esse debitorem, inquantum petit debitorum remissionem: nemo ergo est, qui non sit debitor, & sic errant illi qui putant hominem posse per totam vitam immunem manere ab omni peccato, & isti sunt Pelagiani, sic dicit August. lib. de bono perseuerantiæ: hoc telo Pelagiani confodiuntur hæretici, quia audent dicere hominem iustum in hac vita nullum omnino habere peccatum, & in talibus hominibus esse iam io

præ-

præsenti tempore ecclesiam non habentem maculam, nec rugam. Secundum documentum est, quòd semper homines debent viuere in spe, licet enim quilibet se debitorem credat, de venia tamen sperare debet, ne per desperationem incurrant homines in grauiora mala, sic dicitur ad Eph. 4. qui desperantes seipsos tradiderunt impudicitiæ, id est, propter desperationem de vita æterna tradiderunt se, & alijs peccatis, ideo bonum est, quòd homo semper habeat spem, quia quantumcunque peccauerit, si dolet, & conuertitur ad Deum remittuntur ei peccata, & ista spes innuitur, inquantum dicitur dimitte nobis debita nostra; istam spem abstulerunt aliqui hæretici, scilicet, Nouatiani dicentes, quòd post baptismum non poterat homini fieri remissio peccatorum, vt dicit Chrysostom. in homilia, scilicet, qui fidelibus iubet remissionem peccatorum petere demonstrat, quòd post baptismum contingit peccata dimitti contra Nouarianos, & apparet etiam falsum, quia Christus non induceret nos ad superfluum, est tamen superfluum petere, quòd nunquam obtinendum est, sed Christus docuit quotidie petendam remissionem peccatorum, ergo quotidie obtineri potest.

Considerandum pro hoc, quòd Deus dimittit homini debitum, siue peccatum totaliter. Pro quo sciendum, quòd homo offendês Deum duo agit, scilicet, Deum contra se prouocat agens contra legem amicitię, quia alterum magis, quam ipsum amat, per quod dicitur incurrere offensam, & etiam Deo ius debitum aufert, inquantum non vult manere sub lege sibi constituta a Deo, sed vult facere, quod sibi placet, & sic committit contra iustitiam, & per hoc efficitur debitor pœnæ: vtrunque remittitur ad hoc, quòd sit plena remissio peccati, cum enim dolet homo de peccato per hoc offensa Dei tollitur, & reconciliatur homo Deo, sed adhuc manet obligatus ad pœnam, quæ pro peccato debita erat non quidem ad æternam, quia illa tollitur per contritionem, & commutatur in temporalem, & pro ista debet satisfacere peccator recompensando hic eam per bona opera laboriosa, vel tolerando eam in purgatorio. Pars autem huius tollitur per confessionem ex virtute clauium sacerdotalium, vnde toties potest quis de eodem peccato confiteri, quòd tota pœna debita in purgatorio tollatur virtute clauium, & ista est potestas, quàm Christus tradidit Apostolis dicens accipite Spiritum sanctum, & quorum remiseritis peccata remissa erunt. Ioan. 20.

Alius modus est remittendi istam pœnam auctoritate clauium, scilicet, per indulgentias, quę dantur de thesauro ecclesiæ, quæ sunt de meritis passionis Christi, & alijs supererogationibus bonorum operum quas ecclesia seruat, & possunt facere distributiones de ipso thesauro illi qui præsunt in ecclesia, & sic etiam tollitur pœna debita pro peccatis in totum, vel in partem secundum conditionem indulgentiarum, & vtraque istarum remissionum est a Deo, quia sine laboribus nostris ipse confert hoc nobis, precamur ergo dimitte nobis debita nostra, id est, peccata auferendo offensam, & relaxando pœnam modo suprapposito.

An exaudiatur in oratione dominica qui non dimittit debitoribus. Quæst. CXIIII.

QVAERETVR, an necesse sit, quòd nos dimittamus debitoribus nostris ad hoc, quòd exaudiamur in hac oratione.

Aliqui dicunt, quòd non, quia dicit August. lib. de ser. Dom. hoc tam magnum bonum, scilicet, dimittere peccata, & diligere inimicos non est tantæ multitudinis, quantam credimus exaudiri in oratione cum dicitur, dimitte nobis debita nostra sicut, & nos dimittimus debitoribus nostris.

Dicendum, quòd non potest exaudiri in ista oratione, qui non dimiserit proximo peccatum, quod patet, quia orans ex verbis suis hoc profitetur dicens dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, sic etiã dicit Chrys. sup. Matth. cum qua spe orat, qui inimicitiam seruat aduersus alterum a quo forsitan læsus est, sic enim ipse orans mentitur, dicit enim remitto, & non remittit, &

F ideo petit indulgentiam, & non indulgetur illi, sic etiam dicit August. in enchiridion: dicendum etiam, quod peccatum non solum est proximo remittendum, sed etiam ex vero corde remittendum est, sic dixit Christus supra in litera, & magis inf. 18. sic pater meus cœlestis faciet vobis si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus suis, & Aug. in enchiridion dicit: quisquis autem roganti, & deprecanti inimico pœnitenti ex corde nõ dimittit nullo modo extimet a domino sua peccata dimitti. Dicitur dimittere ex corde, qui ex pura intentione dimittit nõ habens intentionem nocendi, vel vindictam petendi, quòd dicitur contra illos qui dicunt se dimittere proximo peccatum, & tamen seruant rancorem in corde, & habent desiderium vindicandi, quasi dicat, non sufficit remissionem fieri verbo, nisi etiam fiat ex corde, quia Deus intuetur cor. Requi-
G ritur etiã, quòd homo prius proximo suo dimittat, quam a Deo petat sibi dimitti, quia Deus non vult sibi dimitti, nisi prius ille dimiserit, sic dicit Gregor. 10. Moral. vult Deus, vt bonum, quòd ab ipso compuncti petimus hoc primum conuersi proximo faciamus, & hoc est, quia si Deus prius remitteret debitum homini, quàm homo proximo suo, fieret remissio peccatorum homini manenti in peccatis, quod est impossibile, & tamen quandiu quis non remittit proximo manet in odio fraterno, & est in peccato mortali, ideo non potest remissio tunc fieri sibi, sed oportet, quòd ipse prius remittat; alia etiam ratio est, scilicet, quia Deus vult remittere homini cum hac conditione, quod ipse remittat proximo, si tamen prius remitteret Deus homini forte postea homo nollet remittere, & sic nõ haberet locum cõditio a Deo interposita, sic dicit Chrys. sup. Mat.
H non autem dixit, vt prius nobis dimittat, & nos postea debitoribus nostris: scit enim Deus homines esse mendaces, quoniam etsi acceperint remissionem peccati sui, ipsi suis debitoribus non dimittunt, ideo sic dicit, vt prius dimittamus, & post petamus dimissionem; est ergo necessaria dimissio proximo facienda, quia aliàs non remittitur nobis per hanc orationem.

Ad argumentum dicendum, quòd Aug. dixit exaudiri multitudinem magnam per hanc orationem, quæ non habet hoc bonum, scilicet, dimittere debita, & diligere inimicos, & tamen non exauditur aliquis, qui non dimittat debita, nam de dilectione inimicorum Christus nõ dixit hic, sed solum de dimissione debiti, diligere autem inimicum est maius, quam remittere sibi debitum, & ideo ad remittendum debitum tenentur omnes, ad diligendum autem
I non, quia pertinet hoc ad perfectiores, vel proficientes, sic dicit Aug. ibidem, scilicet, proculdubio verba sponsionis huius implentur si homo nondum ita proficit, vt iam diligat inimicum, tamen quando rogatur ab homine, qui peccauit in eum, vt ei dimittat, dimittit ex corde, & accipitur de dilectione inimici quantum ad signa exteriora familiaritatis ad quæ non tenetur quilibet, secus autem de dilectione, quæ est in corde, vt dicetur seq. q. quia ad illam omnes tenentur, & sine ea non exauditur orans.

Quæ sunt, quæ orans tenetur dimittere proximo ad hoc, quod exaudiatur. Et an teneatur dimittere debitum pecuniale. Et quod duo sunt in iniuria. Q. CXV.

K QVAERETVR quæ sunt, quæ homo tenetur dimittere proximo ad hoc, quòd exaudiatur in ista oratione.

Dicendum, quòd tenetur dimittere debita, sicut Christus dixit, quia nos petimus a Deo dimitte debita, sicut nos dimittimus debitoribus nostris, accipiuntur autem ista debita pro peccatis. Debitor enim efficitur quis alterius quandocunque tollit aliquid de iure eius, siue hoc volente illo accipiat, vt in mutuo, & commodato, & alijs contractibus voluntarijs, & isto modo solemus vocare debitores eos qui obligãtur alijs ad aliquam summam pecuniæ, vel ad aliquid extimabile in pecunia: efficitur etiam quis debitor alterius, quando tollit ius illius nolente eo, vt in furto, & rapina, & quacunque iniuria, & damno, & hoc modo quicunque peccat contra alterum, efficitur debitor

tor eius: hic autem non accipitur debitum primomodo, sed secundo, quia Christus dixit in litera si dimiseritis hominibus peccata eorum: pater vester dimittet vobis delicta vestra: si antem non dimiseritis, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra, de debito antem pecuniali Christus non loquitur, quia nemo obligatur alteri hoc dimittere, sic dicit Aug. lib. de serm. dom. hic non de pecunia dicitur, sed de omnibus, quę in nos quisq; peccat, & ratio est, quia Christus obligat nos ad dimittendum ea quibus non dimissis, nō potest charitas seruari: nam tenemur omnes ex charitate diligere: quando ergo debitum non dimissum aufert charitatem, tenemur dimittere illud, cum vero debitū stare potest cum charitate nō tenemur illud dimittere: & ita est de debito pecuniali, quia nō impedit charitatem, ꝙ vnus sit debitor alterius, & repetatur ab eo debitum, quia sicut sine peccato contractum fuit istud debitum, ita sine peccato potest solui, & repeti, siquis tamē deueniat ad extremam inopiam debitum sibi remittendum est, vel saltē non est affligēdus immoderatè, vt debitum recuperetur, sed vel dimittenir debitum, vel expectabitur, ꝙ iste perueniat ad pinguiorem fortunam, vt soluere possit. Sed obijcietur, ꝙ etiam debitum pecuniariū teneamur dimittere, sic dicit Aug. lib. de ser. dom. scilicet, de pecunia peccat in te, qui pecuniam tibi debitam cum habeat vnde reddere non reddit, quod peccatum si non dimiseris nō poteris dicere dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus.

Dicendum, ꝙ Aug. non loquitur de debito pecuniæ, sed de peccato causato post debitum pecuniæ, vt siquis pecuniæ debitor habens vnde soluat, non vult soluere, vel non tempore determinato per hoc ipsum peccat, & istud peccatum est vltra debitum: istud peccatū tenetur quilibet dimittere proximo suo, quia est quædam offensa commissa in eum, debitum autem pecuniæ non tenetur dimittere.

De iniuria autem dicendum, ꝙ tenetur semper quilibet dimittere eam proximo suo, sed in iniuria duo sunt, scilicet odium, quod quis habet ad iniuriantem. Et ius quoddam agendi contra eum ad condemnationem pro illa iniuria. De primo dicendum, ꝙ quilibet tenetur dimittere inimico odium, quod habet aduersus eum, quia tenetur diligere inimicos, & tamen odium, & charitas formaliter opponuntur. De secundo dicendum, ꝙ potest stare prosecutio iuris cum charitate, quia ea, quæ iure ordinata sunt, iusta sunt, si igitur ea intentione quis prosequatur ea, quæ à iure fuerunt introducta, licite agit, sic dicitur 23. q. 5. cap. officia, ꝙ officia vindictæ possunt implere boni bono animo, quomodo lex, idest ea intentione qua lex agens: siquis igitur diligens inimicum suum in corde accusat eum criminaliter, vt per hoc reprimatur à malis quibus assuesceret si non puniretur, non peccat, quia bono animo agit. s. vt liberet proximum à peccato, vt ait Aug. ad Macedunium, & 23. q. 5. c. non est iniquitatis. s. non est iniquitatis, sed humanitatis societate deuictus, qui propterea criminis est persecutor, vt sit hominis liberator: si tamen agit quis iudicialiter contra inimicum, vt consequatur vindictam, & gaudeat in pœnis eius peccat, quia contra charitatem est: nam etiam ministri legis, vt iudex, & minister iudicis si occidāt ex desiderio pœnæ infligendę in eum, qui alias mortē meretur peccant, 13. q. 5. c. cum minister, & c. lex æterna, ob hoc ergo difficilè est, ꝙ quis accuset inimicum suum capitaliter, & seruet charitatem erga eū, quia tales accusationes potius fiunt ad vindictam obtinendam, quam vt ille emēdetur, vel reprimatur ne grauiora mala faciat: securius est ergo inimico dimittere etiā ipsam iuris prosecutionē: nam si quis sentit se non posse prosequi accusationem cōtra inimicum quin vindictam quærat ex hoc tenetur dimittere prosecutionem, vt charitatem non perdat.

In damno autem dato idem est, quia per damnum si sponte datum est causata fuit offensa ex parte inferentis, ex qua sequitur odium in patiente, & istud odium, quia est contra charitatem auferendum est, causatur etiam diminutio, & perditio rerum, & ex hoc insurgit obligatio ad restituendum tantundem quantum fuit damnum datum, & ista obligatio est debitum pecuniarium, & sicut non tenetur quis dimittere debitum pecuniarium, quia potest stare repetitio illius cum charitate, ita non tenetur dimittere extimationem damni dati, sed charitate manente po-

A terit eā repetere, manent autem post inimicitias quædam reliquiæ, scilicet, quòd qui fuerunt inimici non conuersentur inter se, nec colloquantur, nec benefaciant sibi mutuo, & ista sunt quæ auferuntur ablata dilectione, restituta autem dilectione non semper restituūtur, vnde tenetur quilibet indifferenter inimico suo remittere rancorem, ita ꝙ non desideret ei nocere, nec noceat, etiam si possit, sed potius velit ei bonum in generali, non tamen tenentur omnes ad recipiendum inimicum ad signa dilectionis, idest, ad familiaritatem, & collocutionem.

Sed in hoc distinguendum est, quia aut inimicus est in extrema necessitate, aut non. Si primo modo tenetur quilibet ei benefacere, & colloqui, etiamsi ille non petierit, quia in tali casu negare sibi familiaritatis signa est vindictam petere, quæ illicita est. Si autem non est in extrema B necessitate, aut inimicus petit reconciliationem, aut non. Si petit, danda est, nisi fortè putetur, quòd iniquo animo agat, vt magis nocere possit receptus ad familiaritatem. Si vero non petit, aut se ingerit familiaritati, vtporè, quia ipse prius loquitur inimico quem læserat, aut non: si se ingerit videtur expressè petere, immo plus est, quam petere, & tunc non est neganda familiaritas, nisi putetur, quòd hoc irrisorie, vel in dolo agat, si autem nec petit, nec se ingerit nemo tenetur ei signa familiaritatis ostendere, quæ sunt signa dilectionis, sed pertinet ad perfectionem, quòd quis offensus ab alio velit eum sibi reconciliare, & sibi colloqui, antequam ille reconciliationem petat, de his Augustinus libro de sermone domini, dicit proculdubio verba huius sponsionis implentur, si homo nondum ita proficit, vt diligat inimicum, tamen quando rogatur ab hoīe, qui C peccauit in eū, vt ei dimittat dimittit ex corde, quia ēt sibi roganti vtique vult dimitti, iam vero, qui eum in quem peccauit si peccato suo monetur, vt roget, non est adhuc deputādus inimicus, vt eum diligere sit difficilè, sicut difficilè erat quando inimicitias exercebat. Quod autem dictum est de signis familiaritatis, vel dilectionis, non est intelligendum, quòd etiam si inimicus petat reconciliationem, teneamur recipere eum ad familiaritatem, ita quòd pandamus ei secreta nostra, vel tractemus cum eo res nostras, sicut fortè prius faciebamus, antequam esset inimicus, quia ad hoc non tenemur, & fortassis non est iustum confidere ei, qui semel læsit, vnde licet instanter petat nō tenemur eum recipere ad hoc, sed erit supererogationis, siquis illud facere vult, sed tenemur ad generalia signa dilectionis, vt salutare in via, & similes collocutiones, & non D subtrahere nos ab eo, & similia, quæ quis facit etiam cuicunque ignoto: hæc sunt debita, quæ quis tenetur dimittere ad hoc, quòd orans exaudiatur.

An dicens orationem Dominicam peccet, nisi dimittat proximus debita. Quæst. CXVI.

QVAERETVR, an dicens istam orationem peccat si non dimittit proximis debita.

Dicunt quidam, quòd peccat mortaliter semper, quia mentitur coram Deo cum dicat dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus, & tamen ipse non dimittit.

Item Chrysostomus dicit nulla tibi excusatio est in die iudicij cum secundum tuam sententiam iudicens, & quod E feceris hoc ipse patiaris, & tamen in die iudicij nemo condemnabitur, nec patietur quicquam, nisi pro peccato mortali, quia pro venialibus iam erit satisfactum in purgatorio cum post diem iudicij non maneat, nisi locus pœnæ ęternæ, vel beatitudinis, purgatorij autem locus non erit postea ad pęnam, quia ille est locus viatorum, scilicet eorum, qui sunt ituri ad vitam æternam, & tamen condemnantur in die iudicij orantes sic, & non remittentes debitoritoribus, ergo peccatum mortale est orare non remittendo. Aliqui putauerunt, quòd peccabat orans non dimittens debitori, & ob hoc dixerunt, quòd ille, qui non intendebat proximu remittere odium, quòd diceret istam orationem, & non solum diceret dimitte nobis debita nostra, & non diceret sicut, & nos dimittimus debitoribus nostris, & per hoc putant se euadere inconueniens, quia non dicunt aliquid contra se.

Dicendum, q; hoc non stat. Primo, quia istis non profi-
cit oratio, quia etiamsi nõ dicant sicut, & nos dimittimus,
sed solum dimitte nobis, Christus non dimittet eis, quia
ipse dixit supra in litera si non dimiseritis hominibus pec-
cata eorum, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.
Secundo, quia detruncare istam orationem est peccare,
Christus .n. instituit eam sic dicendam, quæ autem ab eo
instituta sunt optimè se habent, quia quæcunque à Deo
sunt, ordinata sunt ad Rom. 13. sed perfectio rei tollitur
per diminutionem eius, ideo valde peccaret, & præiudica-
ret Christo, qui diceret istam orationem subtrahendo ali-
qua verba, quasi id quod Christus fecit posset esse nobis
vtile aliter, quam ipse voluit, melius ergo esset omnino ta-
cere, quam orationem istam detruncatam dicere, & etiam
si peccatum esset dicendo eam non remittendo debita,
grauius esset dicere eam truncatam, quam dicere integrã
sic dicit Chrys. super Matth. scilicet, multi nolentes dare
veniam peccantibus in se fugiunt istam orationem sic ora-
re, stulti primo, quia qui non sic orat, vt docuit Christus
non est Christi discipulus.
Tertio, quia nec pater libenter audit orationem, quam
filius non dictauit, cognoscit enim pater filij sui sensus, &
verba, nec suscipit, quæ vsurpatio humana excogitauit, sed
quæ sapientia Christi exposuit. Alij putant, quod nolenti-
bus dimittere inimicitias melius sit istam orationem non
dicere, & motiuum est, quia qui inimicitias, & odium ser-
uat, siue istam orationem dicat, siue aliam, Deus non exau
dit, sic dicitur supra, quòd Deus non remittet nobis debi-
ta si non dimiserimus proximis nostris, etiam quia qui nõ
dimittit debitum est in peccato mortali, & vt asseritur, ta-
les Deus peccatores non exaudit Ioan. 9. siue ergo in ora-
tione ista poneretur ista conditio, scilicet, sicut, & nos di-
mittimus, siue non poneretur, non esset nobis vtilis oratio,
& rursus cum sit posita ista conditio orans loquitur con-
tra seipsum, & ex hoc se iudicat, & tamen si non diceret
istam orationem solum haberet, quòd non mereretur per
eam, melius ergo videbatur, quòd non diceretur.
Dicendum, quòd melius est dici orationem etiam ma-
nentibus hominibus in fraterno odio, quam non dici, quia
quantumcunque homo sit in grauissimis mortalibus con-
stitutus, nunquam à bono opere cessare debet, quia quòd
quis cesset à bono opere propter peccatum in quo est, de-
sperare est, siue habere voluntatem, nunquam exeundi de
illo, & istud est periculosissimum, & grauissimum omniũ
delictorum, ideo, siue orare, siue quidquid aliud boni fa-
cere semper est vtile etiam ipsis manentibus in odio fra-
terno, & quia inter orationes ista est præcipua non est bo-
num cessare ab ea in quocunque statu homo sit, maximè,
quia etiam siquis non remittat proximo odium, non pec-
cat mortaliter dicendo istam orationem, vt tenent com-
muniter doctores, & ratio huius est, quia ista oratio non
fit ab aliquo, tanquam à persona priuata, sed tanquam à
tota Ecclesia cum omnes clausulæ ponantur in plurali:
nam dicimus pater noster, & non pater mi: & ita de cete-
ris, sic dicit Cyprianus lib. de orat. domini. non dicimus
pater meus, sed pater noster, quia pacis, & vnitatis ma-
gister noluit priuatim, & sigillatim precem fieri, vt cum
quis precatur pro se tantum precetur, publica est enim no
bis, & communis oratio, & quando oramus non pro vno
tantum, sed pro populo toto oramus, quia totus populus
vnum sumus, sic enim vnum orare pro omnibus voluit,
quando in vno omnes ipse portauit, & tamen in Ecclesia
semper sunt multi, qui dimittunt debitoribus suis, ideo o-
ratio ista semper conuenit Ecclesiæ, & patet, quia speciali-
ter in ista clausula dicitur dimitte nobis debita nostra, si-
cut & nos dimittimus. Secus autem esset si diceretur di-
mitte mihi debita mea, sicut & ego dimitto, quia tunc for-
tassis nõ posset excusari peccatum: semper ergo oratio ista
dicenda est, quia omni tempore vtilis est, & colligitur ex
hoc, quia istam orationem solam Christus nobis dedit, tan
quam istam præcipuè frequentandam, & sæpè dicendam,
si ergo dicendo eam illi, qui manerent in odio fraterno per
hoc mortaliter peccarent, cum ipse sciret, quòd istud vi-
tium commune, & quotidianum erat, laqueum nobis pa-
raret dando talem orationem ad dicendum: nam satis no-
bis erat perdere fructum orationis si essemus in odio fra-

F terno, & non erat decens, quòd incurreremus peccatum
mortale, quia ex bono opere, quòd est bonum in genere
suo, nunquam quis incurrit peccatum, etiam si propter ma
lum finem agat, vt siquis eleemosynam det propter ina-
nem gloriam non peccat mortaliter, sed perdit fructum
eleemosynæ, vt dicitur supra in litera: receperunt merce-
dem suam.
Ad primum dicendum, quòd manẽs in fraterno odio,
& sic orans non mentitur Deo, cum non loquatur in per-
sona sua, sed Ecclesiæ, & illa remittit debita, secus autem
si diceret, sicut ego dimitto debitoribus meis; quia tunc nõ
posset excusari à mendacio, & tamen quando loquitur no
mine Ecclesiæ non mentitur, cum multi in ea remittant
debita, nec oportet, quòd omnes de Ecclesia hoc faciant
ad hoc, quòd sit vera ista propositio, sicut & nos dimitti-
G mus, quia non dicitur, sicut nos omnes dimittimus.
Ad secundum dicendum, quòd in die iudicij condem-
nabitur, & non habebit excusationem ille, qui orauit, di-
cens dimitte nobis, &c. & non dimisit debitoribus, non ta
men condemnabitur, quia manens in odio fraterno sic o-
rauit, sed quia in odio manebat, & in eo mortuus est: &
tunc ex oratione conuincitur, scilicet, quòd Deus non de-
beat ei remittere in die iudicij pœnam cum ipse viuens
proximo non remiserit.

*Quare dicitur, & ne nos inducas in tentationem, & qualis
sit tentatio carnis mundi, & dæmonis, & quæ sit
fortior. Quæst. C X V I I.*

QVAERETVR quare dicitur hic, & ne nos indu-
H cas in tentationem.
Dicendum, q; ista est sexta petitio, in qua homo à ten-
tatione liberari petit, vt dicitur sequenti quæst. Et tamen
videndum est primo, quæ sit ista tentatio, & licet de ea la-
tè dictum est supra 4. c. Est nunc dicendum, q; tentare pro
priè nihil aliud est, nisi experimentum accipere de aliqua
re, & sic tentare hominem est velle habere experimentum
de virtute eius.
Habetur autem dupliciter experimẽtum de virtute ho-
minis, secundum quod pertinent duo ad virtutem, scilicet
declinare à malo, & facere bonum. Psal. 33. Declina à ma-
lo, & fac bonum. Habetur autem, vel quæritur experimen
tum de virtute hominis quantum ad hoc, quòd est bene-
facere, & hoc est an inueniatur prõptus, & sufficiens ad il
lud bonũ de quo experimẽtũ, quæritur, & tũc est virtus ho
I minis magna. Hoc modo dicitur Deus tentare hominem,
non quidem, quòd lateat eũ aliquid, quod in homine est,
quia ipse scit, quid est in homine, & non est opus, vt quis
sibi testimonium de hoc perhibeat Ioan. 2. sed ad hoc, q;
ostendat alijs virtutem eius, & detur in exemplum ceteris
bene operandi, sic tentauit Deus Abraham. Gen. 22. sic e-
tiam tentat sæpè viros bonos tribulationes eis multas mit-
tendo, vt per patientiam in his probati mereantur, quia
virtus in infirmitate perficitur. 2. Corinth. 12 & sic dicitur
Deuter. 13. tentat vos Deus, vt palam sciat vtrum diliga-
tis eum, an nõ in toto corde vestro, & sic tentatio Dei sem
per est ad bonum.
Secundo modo tentatur homo, vt habeatur experimen
tum de virtute eius inducendo ipsum ad malum, & si tũc
resistit non consentiendo suadenti. virtus hoĩs magna est,
K si vero succumbit tentationi non est virtus aliqua, & hoc
modo nunquam tẽtatur aliquis à Deo, quia Deus semper
ad bonum mouet, & facit vtilitatem ex tentatione. 1. Co-
rin. 10. fidelis est Deus, qui non patietur vos tentari supra
id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam prouen-
tum, vt sustinere possitis: tentatio autem si in malo finitur
ad malum finẽ facta est. s. vt succumberet tẽtatus, vel si fie-
bat ad bonum, nesciuit tentans vires tentati neutrum aũt
cõpetit Deo. De primo patet, quia Deus nõ potest malum
velle cum ipse sit ipsamet essentia bonitatis. De secundo
patet, quia Deus scit fortitudinem, & infirmitatem no-
stram, & quantum possumus sustinere. Ps. 102. Ipse cogno
uit figmentum nostrum, & Io. 2. Ipse. n. sciebat, quid esset
in homine: & ob hoc de tentatione, quæ in malo consuma
tur dicitur Iacob. 1. nemo cum tentatur dicat quoniam à
Deo tentatur, ipse enim neminem tentat, sed vnusquisque
tentatur

tentatur à concupiſcentia ſua, tentatio ergo mala eſt triplex .ſ. à carne, à diabolo, & à mundo.

De prima dicendum, quòd eſt grauis, & eſt duplex; prima ad malum inducendo, ſecunda à bono diſtrahendo. De prima patet, quia caro inclinat ſemper ad delectabilia, quæ ſibi conueniunt, & diſconueniunt ſpiritui ad Gala. 5. caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem hæc inuicem ſibi aduerſantur, & de hoc dicitur Iacob. 1. vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua.

Secundo tentat caro retrahendo à bono, quia ſpiritus delectatur in bonis ſpiritualibus, & ſemper vellet in illis vacare, niſi caro eum impediret, & tamen caro impedit eum nõ ſolum per modum contrarietatis in quam inclinat ad delectabilia carnalia, quæ ſunt contraria ſpiritualibus, de quibus eſt præcedens tentatio, ſed etiam per modum fragilitatis, inquantum caro propter ſuam infirmitatem, & corruptibilitatem non poteſt ſuſtinere, q̧ ſpiritus tendat ſemper ad ſpiritualia. Sap. 9. corpus, q̧ corrumpitur aggrauat animam, & terrena habitatio deprimit ſenſum multa cogitantem, & ad Ro. 7. dicitur condelector enim legi Dei ſecundum interiorem hominem, video tamen aliã legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.

Hæc tentatio carnis eſt difficilis, quia eſt nobis intrinſeca, & naturalis, & ideo, vt dicit Gregorius nulla peſtis erit efficacior ad nocendum, quam iſte familiaris inimicus: vnde non videtur homo tentari ab alio, ſed à ſeipſo, & propter hoc iſta tentatio eſt tam difficilis, q̧ non ſolum videtur ſuadere homini malum, ſed cogere ad illud Iac. 1. vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus, & illicere dicit ſuaſionem per modum blanditiarum, abſtrahere autem dicit violentiam, & hoc eſt quando carnis tentatio incanduerit in aliquo, qui eſt mente infirmus, & à principio non fuit diligens excludendo illam cito de cogitatione ſua, quia tunc ita dominabitur, quòd non videbitur tentatio, ſed abſoluta coactio, niſi Deus ſpecialiter tangeret hominem.

Secunda tentatio eſt diaboli, ſi quis enim carnem ſuperauerit, diabolus illum aggreditur tentando: nam iſtud eſt officium ſuum, ſupra 4. accedens tentator, id eſt, diabolus cuius eſt officium tentare, & prima ad Theſſal. 3. ne fortè vos tentauerit is, qui tentat .i. diabolus cuius eſt officium tentare, vt dicit Glo. ibi iſta tentatio diaboli eſt grauiſſima omnium non quidem, quòd in ſe ſit violentior, quia durior eſt in ſe tentatio carnis, ſed quia eſt ſagacior: nam diabolus eſt agens ſecundum rationem, & ideo poteſt procedere decipiendo, caro autem eſt naturale agens, & habet inclinationem determinatam, & ideo quando à carne tentamur ſcimus quid caro velit .ſ. delectationem experiri, cũ autem diabolus tẽtet nos neſcimus quid velit, immo ſæpè neſcimus nos tentari, eſt enim valde aſtutus, & per naturale ingenium, & ſolicitudinem quotidianam, atque experientiam cognoſcit ex qua parte infirmiores ſumus, & ex ea parte nos tentat, vt facilius ſuccumbamus, & hanc ſolicitudinem inquirendi circa infirmitatem noſtram oſtendit B. Petrus, 1. Pet. 5. aduerſarius veſter diabolus circuit quærẽs quem deuoret .i. facit circuitus, & fraudes, caro autem non circuit, ſed directè inclinat ad id, quod ſuum eſt, obſeruat etiam diabolus hoc, quòd nunquam directè in tentatione procedit oſtendendo tẽtans quid velit, ſed longe ab alio capite incipit: nam non proponit à principio ipſum malum, ad quod nos deducere intendit, ſed proponit aliquod bonum apparens, vt ex deſiderio illius moueatur homo, & diſtrahatur aliqualitèr à ſuo propoſito principali, & poſtquam mouerit facilius trahit eum inducendo ad malum, quod intendit, quia homo tunc non aduertit illud eſſe malum propter ſpeciem boni prius oſtenſi, & ita diabolus fingit, quod non eſt: hoc innuitur 2. Cor. 11. Sathanas transfigurat ſe in Angelum lucis, poſtquam vero deduxerit hominem in peccatũ inquirit modos, vt detineat hominem inducens diuerſas perplexitates, ſecũdum quas videtur valde difficilè de peccato exire, hoc innuitur Iob 40. neruі teſticulorum eius perplexi ſunt, id eſt, Leuiatam, ſiue diabolus, de quo ibi dicitur perplexitates inquirit, vt hominem detineat in peccatis. De iſta magna ſagacitate diaboli in tentando dicitur Apoc. 2. an ignoratis altitudinem Sathanæ, id eſt, profunditatem ſagacitatum eius, pro-

A pter hoc autem difficilius eſt, vt communiter euadere tentationes diaboli, quam tentationes carnis ad Ephe. 6. non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem, ſed aduerſus Principes, & poteſtates aduerſus mundi rectores tenebrarum harum contra ſpiritualia nequitiæ in cęleſtibus, id eſt, contra diabolos, qui ſunt principes, & rectores mundi, & tenebrarum, id eſt, aeris caliginoſi: nam ideo vocantur nequitiæ ſpirituales in cęleſtibus, id eſt, ſpiritus mali habitãtes in aere, qui vocatur cælum: eſt autem difficilè reſiſtere tẽtationi diaboli, non quòd ſit dura, ſed quia eſt occulta, vnde ſi eſſet tam aperta, ſicut tentatio carnis, fortaſſis nemo in ea ſuccumberet, & ſi tentatio carnis habens violentiam, quam habet eſſet tam occulta, & ſagax, ſicut tentatio diaboli, fortaſſis nemo poſſet eam euadere, ſed Deus prouidit in vtroque, ita vt vtraque ſit tolerabilis.

B Dicit tamen Ariſt. 7. Ethicorum, cap. 8. concupiſcentiam carnis eſſe occultam, & fallacem, & inſidiatricem, & non eſſe turpiorem, quam ſit ira.

Dicendum, q̧ illud dicit Ariſt. comparando concupiſcentiam ad iram, quia ira eſt apertiſſima ſupra modum, & reſpectu eius concupiſcentia, & quælibet paſſio eſt latens, tamen abſolutè non poteſt vocari concupiſcentia latens, vel ſagax, quia cum naturaliter inclinet ſemper agit vno modo, & manifeſtum eſt nobis quid ipſa velit.

Tertia tentatio eſt mundi, nõ quòd ſit mundus aliquid tentans nos, quia mundus non eſt aliqua vna res, quæ agere poſſit: etiam accipiendo mundum pro rebus mundanis non competit mundo tentare, quia illæ res nihil poſſunt agere, ſicut ſunt diuitiæ, & ſimilia: nam iſta non ſunt aliquid agens ſecundum rationem, vt ſuggerere malum no-
C bis poſſit, ſicut diabolus, nec etiam eſt aliquid naturaliter agens per inclinationem, ſicut caro, quia per vim concupiſcibilem, & iraſcibilem inclinat ad quædam obiecta, ſed dicitur mundus tentare nos, inquantum bona ſeculi apprehenduntur à nobis, vt bona, & mouemur tunc nos ad habendum ea, & quia ad hoc, quòd poſſideamus illa mouemur ad faciendum aliquod malum, dicimur tentari à mundo. Dicitur autem mundus ipſa bona fortunæ, vt diuitię, poteſtas, honor, fama popularis fauor, & ſimilia, quia iſta ſunt quæ manentes in mundo acquirere poſſunt, & ad quæ inclinantur exceptis ipſis, ad quæ natura mouet.

Tentat autem mundus dupliciter. Vno modo inclinando ad malum, ſcilicet ad immoderatum appetitum rerum temporalium, 1. ad Timoth. 6. radix omnium malorum eſt cupiditas.

D Alio modo p perſecutiones, & afflictiones hominẽ deijciendo: nam per tyrãnos, & hoſtes affligitur homo, vt perdat iſta bona exteriora, quia nihil eſt propter quod principaliter tyrannides, & inimicitiæ inter homines exteriua exerceantur, niſi deſiderium bonorum ſeculi .ſ. deſiderium diuitiarum, honoris, vel potentiæ, & famæ, & ſimilium: dum quis omnia hæc pro ſeipſo ſolo vult, vel immoderatè ea vult, & ideo omnes exteriores perſecutiones principaliter pertinent ad tentationem mundi, quia ex ea originem habent, & iſta tentatio ſecundum ſe non eſt tam grauis, quantum tentatio carnis, eo quòd illa eſt naturalis, & iſta non, quæ tamen naturalia efficaciora ſunt in agendo, non eſt etiam ita difficilis, & intricata tentatio, ſicut diabolica cum diabolus ſit agens ſecundum rationem, mundus autem non: inquantum tamen diabolus vtitur rebus mun-
E di, tanquam inſtrumentis ſuis ad tentandum efficitur grauis tentatio iſta, & eſt eadem cum tentatione diaboli, quia diabolus vtitur ea ad tentandum. 1. ad Timoth. 6. qui volunt diuites fieri incidunt in laqueos diaboli, & tentationes varias, quæ mergunt hominem in interitum.

Quare petamus liberari à tentationibus, & quia in hoc petamus. Quæſt. CXVIII.

QVAERETVR quare petimus, ne inducamur in tentationem.

Dicendum, quòd petimus liberari à tentatione, inquantum eſt quoddam malum, per quod homo priuatur felicitate, quia ſicut per peccatum cõmiſſum impedimur aſſequi felicitatem, & ita petimus dimitti nobis debita, ita

per tentationem timemus de proximo incidere in peccatum, per quod impediamur à beatitudine consequenda. F

Sciendum autem, quòd non petimus hic à Deo ne tentemur vel vt non permittat nos tentari, sed vt non permittat nos induci in tẽtationem, idest, succumbere in ea, quia tentari interdum est bonum nobis, & non oramus, vt bono priuemur, succumbere tamen tentationi per se nunquã est bonum, ideo hoc petimus à nobis auferri, sic dicit Aug. de serm. domini, aliud est induci in tentationem, & aliud tentari: nam sine tentatione probatus nemo potest esse, siue sibi, siue alteri: Deo autem ante omnes tentationes quisque notissimus est, non igitur oratur hic, vt non tentemur, sed vt non inferamur in tentationem, vt si quispiam sit cui necesse est igne examinari non orat, vt igne non cõtingatur, sed igne non exuratur.

G Inducimur enim in tentationes, si tales sint quas ferre non possumus, & dicitur, & ne nos inducas .i. non patiaris induci, quia Deus per seipsum neminem tentat, nec tentationi succumbere facit, sed induci patitur eũ quem suo auxilio deseruerit, vt dicit August. lib. de serm. domini, & sic petimus hic ne Deus deserat nos per quod tentationi succumbamus, vt ait Augustinus ad Proban. s. cum petimus, & ne nos inducas in tentationem, admonemur petere ne deserti eius adiutorio alicui tentationi, vel assentiamus decepti, vel cedamus afflicti, ex quo innuitur, q tentatio nihil aduersus nos potest, nisi Deus permiserit, sic dicit Cyprianus lib. de orat. dom. hac in parte ostenditur cõtra nos nihil aduersarium posse, nisi Deus ante permiserit, vt omnis timor noster, & deuotio conuertatur ad Deum, & sic petimus hic, quòd Deus det nobis perseuerantiam in bono, quod si fecerit nulla tentatio nobis nocebit.

Hoc autem Deus facit dupliciter, scilicet per feruorem charitatis, & per illuminationem intellectus, quia in tentationem homo incidit, vel succumbit dupliciter. Vno modo per ignorantiam, vt frequenter in tentatione diabolica cum homo putat se ad bonum moueri, & ad malum trahitur. Alio modo per difficultatem tolerandi, vt si homo videat malum esse id ad quod mouetur, & tamẽ quia difficilè est sibi resistere illi malo, mouetur ad illud: istos duos modos tangit August. ad Proban. dicens admonemur petere ne deserti eius adiutorio alicui tentationi, vel consentiamus decepti, vel cedamus afflicti.

Contra primum Deus prouidet illuminando intellectum nostrum, ne per ignorantiam peccemus, quia omne peccatum est cum quadam ignorantia, scilicet, tunc quando committitur, 3. Ethicorum, capitulo omnis malus est ignorans, & contra hoc petimus Psalmo 12. Illumina oculos, ne vnquam obdormiam in morte .i. illumina intellectum meum ne in tentatione inducente ad mortem .i. ad mortale peccatum obdormiam .i. seducar, ne quando dicat inimicus meus, idest, aduersarius noster diabolus. t. Pe. 5. præualui aduersus eum .i. decepi eum. I

Contra secundum petimus à Deo, q det nobis fortitudinem, & charitatem feruentem, quia charitas est, quę omnes tentationes superat etiam si parua sit, quia aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem Cant. 8. & si ista duo nobis Deus dat, liberamur à tentatione, & hæc significantur Psal. 31. Intellectum tibi dabo, & instruam te. s. ne seducaris in tentationibus, in via hac qua gradieris firmabo super te oculos meos, idest, dabo tibi firmitatem respiciendo te, & adiuuando: nesproptet difficultatem tẽtationum cogaris succumbere, & per hoc dat nobis perseuerantiam in bono, quia ipse solus est, qui hoc facere potest, & si aduenerit tentatio non nocebit: & petendo liberari à tentatione petimus in bona vita perseuerare semper, quia nemo ad malum deducitur, nisi tentatus de hoc August. lib. de bono perseuerantiæ dicit, nec enim quisquam in proposito Christiano perseuerare desistit, nisi in tentationem primitus inferatur, & petimus, vt hoc nõ fiat, & si non fit, Deus non permittit, vt fiat, nihil enim fit, nisi q aut ipse facit, aut fieri permittit, potens est .n. à malo in bonum flectere voluntates, & in lapsum pronas conuertere, ac dirigere, & sibi placitum gressum dare cui non frustra dicitur ne nos inferas in tentationem: nam qui in tentationem suæ malæ voluntatis non infertur in nullam prorsus infertur. K

Quid petamus, cum dicimus, sed libera nos a malo, & de quatuor modis quibus Deus liberat a tribulationibus. Quæst. CXIX.

QVAERETVR quare dicitur, sed libera nos à malo. Dicendum, q ista est septima petitio, & volunt multi intelligere eam de malo, quod est causa peccati, & tentationis. s. de fomite: nam fomes est causa, vt tentemur, & vt peccemus. Non tamen intelligitur cõuenienter de hoc: quia qui petit liberari à fomite, vel petit, quòd auferatur, ita vt fomitem non habeat, vel petit ne per fomitem ad malum inclinemur. Si primo modo non est petendum, quia Deus non concedit alicui, quod viuens fomitem non habeat, quia ab hoc liberabimur in resurrectione reformata natura in pristinum gaudium, & hoc verum est, nisi forte de Beata Virgine, aut de aliquo sanctificato in vtero, cui credi posset fomes ablatus. Si autem secundo modo petere liberari à fomite nihil est, nisi liberari à tentatione, & coincidit cum præcedenti petitione, ideo debet intelligi de alio malo, & est malum, quod nos habemus, & in quo iã sumus, sic dicit August. lib. de serm. domini, orandum est non solum, vt non inducamur in malum quo caremus, sed vt ab illo etiam liberemur in quod iam inducti sumus. Alij exponunt, quod liberemur à malo, idest, à diabolo, qui est excellenter malus, sic dicit Chrysostomus in homilia, vel malum hic diabolum vocat propter excellentiam malitiæ non quæ est ex natura, sed quæ est ex electione, & quia ad nos implacabile bellum gerit.

Dicendum tamen, & melius, q intelligitur ista petitio de omni malo, quod est præter peccata præterita, & tentationes ad peccata, quia de illis iam habitum est in præcedentibus petitionibus, scilicet, de infirmitatibus, aduersitatibus, & omnibus periculis, & generaliter ab omnibus malis, quæ ab extrinseco inferuntur, sic dicit Augustinus ad Proban. hoc vltimum, quod in oratione Dominica positũ est, tã latè patet, vt homo Christianus in qualibet tribulatione constitutus in hoc gemitus edat, in hoc lachrymas fundat. Ab istis malis Deus hoĩem liberat quadrupliciter.

Primo modo faciendo ne nobis aduersitas superueniat, hoc tamen raro facit, quia potius viri sancti in mundo affliguntur, quia qui pię viuere volunt persecutionẽ patiuntur, vt dicitur 2. ad Timoth. 3. Interdum tamen Deus liberat quosdam viros bonos ne affligantur, eo q scit eos esse impotentes ad sustinendum, & in malum flecterentur si in tribulationes inciderent, sicut medicus ægrotanti debilis complexionis non dat violentas medicinas, sic dicitur Apoc. 3. ecce dedi coram te ostium apertum, quod nemo potest claudere, quia modicam habes virtutem, & seruasti verbum meum, idest, quia habes paucam fortitudinem ad resistendum dedi coram te ostium apertum .i. promptitudinem ad euadendum omnes persecutiones, & dicitur nemo potest claudere .i. nemo potest te impedire quin euadas persecutiones, ista autem intelliguntur de præsenti vita: nam in futuro seculo ab omni persecutione, & malo erimus liberi, sicut propriè dicitur Iob 5. in sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum.

Differt liberari à tentatione, vel persecutione, & non tangi à malo, quia liberari est, quando quis aliquo modo affligitur, sed non deprimitur, quia in fine liberatur. Non tangi à malo est, quãdo malum non peruenit ad hominẽ, nec saltem secundum partem minimã: per sex tribulationes significantur omnes tribulationes huius vitæ, vel seculi, q per sex ætates distinguitur. Septima tribulatio est, quę pertinet ad statum post mortem, quia ibi computatur septima ætas, & in sex tribulationibus affliguntur aliquo modo electi, licet à tribulatione liberentur, quia quamdiu manent in hoc seculo semper aliquid patiuntur. Septima autem tribulatio, quę est post vitam non tangit eos, quia post mortem non manet eis, nisi perpetua beatitudo, & nulla valet eos aduersitas tangere Apoc. 7. absterget Deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum, & iam non erit luctus, nec clamor, nec vllus dolor, nec tanget eos sol, nec æstus, quoniam priora abierunt.

Secundo modo liberatur homo à malis per hoc, quod Deus hominem consolatur in aduersitatibus præsentibus.

&gra-

A & grauantibus, nemo enim esset qui posset aduersitates tolerare, nisi Deus eum consolaretur 2. ad Corinth. 1. nolumus vos ignorare de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia, quoniam supra modum grauati sumus supra virtutem: ita vt tederet nos etiam viuere, sed ibi dicitur, quòd Deus consolatus est eum, & consolatio ista Dei in tribulationibus est interdum ita magna, quod non solum homo in seipso consolatur, sed etiam sufficiens est cōsolari alios afflictos: eodem cap. Deus totius consolationis cōsolatur nos in omni tribulatione nostra, ita vt possimus etiam ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt per exhortationem. Et est ista consolatio multiplex secundum multitudinem aduersitatum nostrarum: sic dicitur. Psal. 93. secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam, idest tot fuerunt consolationes tuæ, quot dolores mei, & tam excellentes fue- B runt, quòd non solum consolatæ sunt me, sed etiam lætificauerūt me. Differt enim inter consolari, & lętificare, quia consolari solum est remedium tristitiæ, ita quod homo per tristitiam non affligatur. Lętificare autem non solum dicitur remedium contra tristitiam, sed etiam specialiter addit vltra quoddam gaudium, & hoc est, quando consolatio valde maior, quam tristitia est, quia tunc non solum aufert illam, sed etiam ponit gaudium, quando autem non est maior, aufert quidem tristitiam, sed nihil de gaudio ponit. Tertio modo liberatur homo à Deo, quia afflictis tot bona facit post tribulationem, quot præterita mala obliuioni traduntur, sicut sol post tempestatem, & temporis serenitas in obliuionem ire facit tempestatem priorem, & sic liberat Deus hominem à tribulatione, idest ab angustia inducta per tribulationem. C

Quarto liberatur homo à Deo, quia tribulatio, & angustia conuertuntur homini in bonum, & ideo non dicimus libera nos à tribulatione, sed libera nos à malo, quia tribulationes sunt sanctis ad coronam, & gloriam 2. Cor. 12. libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi: Liberat autem Deus hominem à malo tribulationis, quando tribulationem in bonum conuertit, & hoc pertinet ad Dei sapientiam, quia sapientis est ordinare malum ad bonum, & hoc fit per virtutem patientiæ, quæ vtitur malis ad bonum, sicut ceteræ virtutes vtuntur bonis ad bonum, propter hoc autem tribulationes non sunt timendæ in hoc seculo, quia facilè tolerantur etiam, quia consolationem habent admixtam, etiam quia breues sunt, & quasi momentaneę, & etiam, quia per eas peruenitur ad felicitatem: ab his tamen liberari petimus inquan- D tum malæ sunt, scilicet, quòd sicut ipsę sunt malæ non efficiantur nobis malæ, sed in bonum conuertantur.

Tribulationes non timēdæ.

Quare orationis Dominicæ sunt 7. petitiones, & de sufficientia earum, & ad quid singula pertinent. Et mala, quæ petimus amoueri, quibus bonis petitis opponantur. Q. CXX.

QVAERETVR circa petiones istius orationis quomodo se habeant.

Dicendum, quòd ista oratio diuiditur per petitiones, quia nihil aliud continet, nisi petitiones, cum enim oratio sit petitio, continentur hic solum petitiones, & quia petenda sunt illa, quæ sunt appetenda honeste, sicut dicit Damascenus, quod oratio est petitio decentium à Deo: petitur hic quicquid honesti appeti potest. Appetitur autem bo- E num, quod est duplex, scilicet consequi id, quod est conueniens, & euitare id, quod est inconueniens, vnde sicut bonum desiderat in bono gaudere, ita desiderat malum fugere, & quia bonum, & conueniens consequi est per se appetibile, fugere autem malum est appetibile respectu boni, idest, quia per fugam mali quiescit homo in bono: ponuntur prius bona, quæ desiderātur deinde mala, quæ fugiuntur ibi. *Dimitte nobis debita nostra.* In bonis autem illud, quod maximè amatur est summum bonum, & istud est Deus de quo fit mentio in prologo orationis, cum dicitur pater noster, & huic bono volumus bonum, scilicet, honorem, & gloriam inquantum Deus amatur à nobis, non solum inquantum bonum nostrum, quod pro nobis volumus, sed etiam, tanquam amicus cui bonum volumus: nam felicitas bonum nostrum est, & illam pro nobis volumus, sed A non volumus illi bonum, idest, pro ea, quia non est amicus cui communicamus: Deo autem bonum volumus, & quia ipsum magis, quam nos diligere debemus, prima petitio est de bono eius, & istud est honor, & gloria, scilicet, quòd ab omnibus gentibus laudetur, quòd sanctificetur: cum dicitur. *Sanctificetur nomen tuum.* Deinde sequuntur bona nostra, vnde ceteræ petitiones sunt de eis, quæ pertinent ad nos, & quia maximum bonum nostrum est felicitas, quæ est diuina visio, & fruitio, hanc primo petimus cū dicitur. *Adueniat regnum tuum.* Nam felicitas dicitur regnum Dei: deinde sequuntur ea, quæ dirigunt nos in felicitatem, & quædam principaliter dirigunt, scilicet, obseruare legem Dei, alia autem minus principaliter, scilicet necessaria nobis ad vitam cum dicitur. *Fiat voluntas tua.* Secunda cum dicitur. *Panem nostrum quotidianum.* Siue no- B mine panis intelliguntur cibus, & potus, & omnia necessaria ad vitam, siue intelligatur panis sacramentalis, idest Eucharistia cum ceteris sacramentis, & istæ petitiones quantum ad istum ordinem ponuntur infra in litera, scilicet primum quærite regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis: inquantum dicitur regnum Dei significatur prima petitio de pertinentibus ad nos, scilicet adueniat regnum tuum: inquantum dicitur, & iustitiam eius significatur secunda, scilicet, fiat voluntas tua, quia iustitia nostra est voluntatem Dei facere: cum dicitur hæc omnia adijcientur vobis significatur tertia, scilicet, panem nostrum, in quo intelliguntur omnia temporalia ad sustētationem nostram, quæ non dicuntur ibi peti, sed adijci, i. quasi ex adiuncto venire, & hoc est, quia spiritualia bona cum sint verè bona, sunt principaliter petenda, corporalia C aūt non sunt bona, nisi inquantū ordinantur, & proficiūt nobis ad spiritualia, ideo minus principaliter sunt petēda.

Sequuntur mala, quæ fugienda sunt: à quibus petimus eripi, & quia malum opponitur bono est assumendus numerus malorum fugibilium iuxta numerum bonorum appetibiliū. Quatuor autem bona supra petita sunt in quatuor petitionibus, ideo quatuor mala econtrario nunc erant petenda, tanquam a nobis remouenda.

Primum tamen bonum, quod supra petebatur, scilicet gloria, & honor Dei non habet malum oppositum, quia siue de bonis, siue de malis gloria Deo insurgit: nā si boni fuerimus retribuet nobis abundanter, & de hoc laudabitur, tanquam clementissimus, & abundantissimus retributor, & bonorum largitor: si autem mali fuerimus puniet nos, & de hoc laudabitur, tanquam iustus distributor pœnarū, D ideo quomodocunque se homo habeat, semper insurgit Deo gloria, sic dicitur Iob 35. quid ei nocebit si nequam fueris? quasi dicat nihil minuetur de honore Dei, etiamsi homo malus sit, quia ipsis malis hominis fulgebit gloria Dei malum hominem pro delictis puniendo.

Secūdum bonum, quod petebatur erat felicitas nostra, siue regnum, & huic directè opponitur peccatum, quia peccata impediunt nos à consecutione beatitudinis, 1. Corinth. 6. nec fornicarij, nec idolis seruientes, nec adulteri, &c. regnum Dei possidebunt, idest, beatitudinem, ideo petimus hic inter mala prius peccatum commissum auferri, dum dicitur. *Et dimitte nobis debita nostra.*

Tertium bonum erat iustitia, quæ erat complere voluntatem Dei, huic opponitur malum, quod est tentatio, quia nunquam homo desistit operari secundum legem Dei, ni- E si in tentatione prius inducatur, vt dicit Aug. lib. de bono perseuerāntiæ, ab hoc malo petimus liberari cum dicimus. *Et ne nos inducas in tentationem.*

Quartum bonū erat prouisio in reb. necessarijs ad vitā, malum aūt oppositū huic est tribulatio, aduersitas, & omnis persecutio, & generaliter quodcunq; malum, per quod ipse status corporis, i. sanitas, & lętitia impeditur, & necessaria ad hoc, s. bona exteriora auferuntur, vel quomodocunque in eis lędimur, & quia istud malum est multiplex sub nomine mali in generali petimus ab eo eripi, cū dicimus. *Sed libera nos a malo.* Idest ab omni tali malo, & ita complentur petitiones nostræ, quia vltra hæc nihil honestum restat, quod peti possit: ponitur autē in fine orationis, quædam clepsula, quasi finiens, & claudens orationē, sicut literæ nostræ sigillis clauduntur, & designatur in ea petentis desideriū cū dicitur. *Amen.* Idest ita fiat, sic dicit Hie-

ron. super Matth. Amen enim, quod in fine constat scriptum, signaculum est Dominicæ orationis, quod Aquila interpretatus est fideliter, & nos verè possumus dicere, idest verè sic erit, vt petimus.

Quomodo oratio Dominica est melior, & nobilior qualibet alia oratione in 6. proprietatibus, & excellentijs, & quæ sint illa. Quæst. CXXI.

QVAERETVR circa orationem istam an ipsa sit melior alijs orationibus.

Dicendum, quòd excellentior videtur omnibus orationibus. Primo ex parte auctoris, quælibet enim res accipit dignitatem quandam ab auctore, ista autem oratio sola à Christo facta est: ceteræ autem ab hominibus, ideò ex hac parte ista excedit omnes alias in dignitate, sicut Sacra Scriptura excellit omnes scripturas humanitus confectas, & adinuentas.

Secundo excedit, quia ista oratio exaudibilior est ceteris paribus, quam omnes aliæ orationes: nam illemet, qui eã dici instituit est, qui per eam nos exaudire debet: nam filius eam instituit, & ad patrem dirigitur cum quo filius in æternum manet, sic dicit Cyprianus lib. de orat. domini, qui sic viuere docuit, & orare, vt dum orationem, quam filius docuit apud patrem loquimur facilius audiamur, amica, & familiaris oratio est dominũ de suo rogare, agnoscat pater filij sui verba cum precem facimus, & cum ipsum habeamus aduocatum apud patrem pro peccatis nostris, quando peccatores pro delictis nostris petimus aduocati nostri verba proponamus.

Tertio excellit alias, quia ista non potest esse sine fructu: nam dicit Beatus August. quòd per istam orationem peccata venialia dimittuntur, quod de alijs orationibus non constat.

Quarto excellit in breuitate, quia ad orationem pertinet, quòd breuis sit supra in litera: orantes nolite multum loqui, & tamen nulla fuit oratio, nec potest esse, quæ sub tam paucis verbis tanta contineat, quæ petuntur, vt dicetur sequenti quæst. Causa autem breuitatis in oratione ista fuit duplex. Prima fuit ex conditione orationis, quia nulla debet esse longa in verbis, vt dictum est. Secunda propter eos quibus tradebatur, quia omnibus fidelibus magnis, & paruis, doctis, & indoctis dabatur, debuit ergo breuis esse, vt ab omnibus faciliter caperetur, vt ait Cyprianus vbi supra, scilicet quid mirum si talis oratio est, quam Deus docuit, qui magisterio suo omnem precem nostram salutari sermone breuiabit: hinc per Isa. scilicet, c. 10. & ad Ro. 9. fuerat ante prędictum, sermonem abbreuiatum faciet Dominus super terram: nam cum Dominus Iesus omnibus venerit, & colligẽs doctos pariter, & indoctos omni sexui, & ætati præcepta salutis ediderit, præceptorum suorum fecit grande compendium, vt in disciplina cęlesti addiscentium memoria non laboret, sed quod esset simplici fidei necessarium velociter disceret.

Quinto excellit in securitate: nam pertinet ad orationẽ, quòd confidenter proponatur, quia qui non orat cõfidenter nihil accipit Iaco. 1. postulet autem in fide nihil hæsitans: nam qui hęsitat similis est fluctui maris, non ergo existimet homo ille, quòd accipiat aliquid à Deo, & ad Hebr. 4. dicitur: accedamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt misericordiam consequamur, & tamen maior fiducia est in nobis impetrandi per istam orationem, quã per alias, quia à Christo fuit edita, qui & ipse exauditor est: etiam inquantum breuem eam fecit, signum est, quòd breuiter per eam nos exaudire vult, sicut dicit gl. orationẽ composuit breuibus verbis, vt sit fiducia cito concedendi, quòd breuiter vult rogari.

Sexto excedit omnes orationes in certitudine: nam difficilè est hominibus scire quid petere debeant: nam id petendum est, quod est appetẽdum, & tamen sępè nescimus quid appetere debeamus, & consequenter, nec quid petere, vnde Christus dixit duobus Apostolis, & matri eorum infra 20. nescitis quid petatis, sæpè enim putat quis sibi bonum esse, quod malum est, quia est via, quæ videtur homini recta, & extrema eius ducunt ad mortem Prouerb. 14. ideo generaliter homines nesciunt quid petere debeant à Deo in oratione ad Roman. 8. quid oremus, sicut oportet nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus: & sic quando quis format aliquam orationem non est certus omnino, an placeat Deo id, quod petit, ista autem oratio est in hoc certissima, & securissima, sumus enim certi, quòd quidquid hic petitur Deo placet, quia illud petendum instituit.

Septimo excedit oratio ista alias, quia est petenti conueniens: nam cum non sit petendum, nisi bonum, scilicet, ꝙ est bonum petenti, & non sit semper idem bonum isti, & illi: contingit orationem isti conuenientem alteri non cõuenire, & sic cum aliqui sancti formauerint aliquas orationes, quæ eis competebant, & nos recitamus eas, sicut illi, fortè non conueniunt nobis ea, quæ petuntur ibi, sicut illis, hic autem oratio ista omnibus est conueniens, quia bona, quæ petuntur hic ad omnes sunt communia, nec est aliquis cui omnia simul non conueniant.

Octauo excedit alias in deuotione, quia debet oratio quælibet esse deuota, sicut dicitur Psalmo 62. in nomine tuo leuabo manus meas, sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea, idest, quando manus meas leuauero ad te in oratione erit mihi quædam pinguedo deuotionis, sicut si repleatur anima mea adipe, & pinguedine, & tamen oratio ista conuenit valde deuotioni. Quia consurgit hic deuotio ex duobus.

Primo ex breuitate: nam diuturnitas fastidium gignit, & deuotionem aufert: vnde dominus dixit supra in litera orantes nolite multum loqui, & August. ad Proban. dicit absit ab oratione multa locutio, sed non desit multa precatio, si feruens perseueret intentio.

Secundo ex charitate, quæ in ista oratione maximè exprimitur, tam quantum ad Deum, quam quantũ ad proximum. De Deo patet, quia ad insinuandum amorem dicimus in principio pater noster, quod est nomen maximæ dulcedinis, & amoris 2. Polit. c. 1. De secundo patet, quia oratio ista non fit specialiter pro orante, sed pro omnibus fidelibus, quia in plurali oramus, ad quod proximorum charitas inducit.

Nono excedit in comprehensione, quia in alijs orationibus petuntur aliqua particularia bona, quæ quisque pro se desiderat: in hac autem nullum bonum manet, quod nõ petatur, vnde si quis velit petere aliquid, quod sit extra istã orationem, inhoneste, & carnaliter petit, vt dicit August. ad Proban. & dicetur sequenti quæst.

Decimo excellit in ordine, quia sicut in oratione requiritur, quòd petantur ea, quæ petenda sunt, & non alia, ita etiam requiritur, ꝙ inter illa quædam principalius, & quędam minus principaliter petantur, & istud est esse ordinẽ in petendis, qui ordo maximè obseruatur in ista oratione, vt dicetur sequenti quæst.

Vndecimo excellit ista oratio in humilitate, quia ad hoc, ꝙ oratio recipiatur, & exaudiatur oportet ex humilitate fieri Eccl. 35. oratio animæ humiliantis se cælos penetrabit, & Ps. 50. Cor contritum, & humiliatum Deus non despiciet, & Iudith. 9. Nec superbi ab initio placuerunt tibi, sed humilium, & mansuetorum tibi semper placuit deprecatio: ista autẽ oratio fundatur valde in humilitate, quam Christus tenere docuit, & laudauit in omnibus, & maximè in oratione Luc. 18. vbi Publicanus, qui in oratione se humiliauit, licet esset peccator, iustificatus est. Pharisæus autem, qui se laudauit non fuit iustificatus: hic autem seruatur humilitas, quia vera humilitas est, quando quis ex viribus suis nihil præsumit, sed totum ex diuina bonitate impetrandum confidit: ista humilitas significatur hic cum homo confitetur se debitorem, & peccatorem, dicens dimitte nobis debita nostra: humilium autem orationem exaudiri necesse est. Psalmo 101. respexit in orationem humilium, & non spreuit precem eorum.

Decimosecũdo excellit ista oratio inquantum est remedium contra mala: nã pertinet ad orationẽ, ꝙ per eã in malis homo habeat remedium: & quia maximum malum est peccatum, quod commissum est ab hoc maximè liberat oratio Psal. 31. & tu remisisti impietatem peccati mei, pro hac orabit ad te omnis sanctus .i. pro remissione peccati, hæc autem remissio specialiter obtinetur in hac oratione, quia petitur cum dicitur dimitte nobis debita nostra, sic

eum

enim per orationem remissionem peccatorum obtinuerunt quicunque illam petierunt, sicut Publicanus dixit. Deus propitius esto mihi peccatori Lucę 18. & dicitur ibi, ꝙ iste descendit iustificatus: fit autem iustificatio per remissionem peccatorum, sic autem Latro, qui pendebat in cruce petiuit, dicens domine memento mei cum veneris in regnum tuum Lucæ 23. & remissionem obtinuit.

Decimotertio excellit, quia ista oratio etiam liberat à timore peccatorum superuenientium, quia siquis timet se in peccatum incidere per tentationem aliquam, oratio liberat eum: istud enim datur in remedium Iaco. 5. scilicet, tristatur aliquis vestrum, oret; ęquo animo est, psallat, idest per orationem tolletur tristitia, & hoc est 13. in quo excellit ista oratio: nam in ea expresse contra tentationes petitur, & ne nos inducas in tentationem.

Decimoquarto excellit, quia ista oratio etiam liberat ab omnibus malis exterioribus, scilicet, ab hostibus, & à sterilitate terræ, ægritudine, & omnibus passionibus, patet de hostibus 2. Paralip. 20. cum Rex Iosaphat sciens non posse resistere hostibus orauit dicens, in nobis quidem non est tanta fortitudo, vt possumus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos, sed cum ignoremus quid agere debeamus hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te: de sterilitate, & fame patet, quia cum tribus annis, & sex mensibus non pluisset orauit Elias, & cælum dedit pluuiam Iac. 5. & 3. Reg. 18. de ægritudine, & morte patet, quia Deus dixerat per Isaiam Ezechiæ: dispone domui tuæ morieris enim, & non viues, Ezechias autem cũ lachrymis flens obtinuit quindecim annos vitæ 4. Regũ 20. & Isaiæ 38. & generaliter ab omnibus malis exterioribus oratio liberat, hoc autẽ est 14. in quo ista oratio excellit cum in ea petatur, sed libera nos à malo, quòd de omnibus malis intelligitur, vt dicit Aug. ad proban. scilicet, hoc vltimum, quod in oratione Dominica positum est, tam late patet, vt homo Christianus in qualibet tribulatione cõstitutus in hoc lachrymas fundat, hinc exordiatur, in hoc terminet orationem.

Decimoquinto excellit ista oratio, quia pertinet ad quãlibet orationem, quòd per eã omnia desideria nostra compleantur, quia dicitur sequenti cap. omnis, qui petit accipit, & qui quærit inuenit, in ista autem oratione est hoc maximè, quia id quod impedit obtinere, quod petitur est, ꝙ oratio nõ fiat in nomine Dei, sic enim dicitur Ioan. 16. vsque nũc nihil petistis patrem in nomine meo, petite, & accipietis, ista tamen oratio est in nomine patris, quia est facta à filio, & ad patrem dirigitur, ideo est conueniens ad impetrandum omnia desiderata, vnde & in ea ponuntur omnia, quæ homo honeste desiderare potest.

Decimosexto excellit oratio ista in familiaritate, nam ad orationem pertinet facere nos familiares Deo ex assiduitate orandi, vt dicit Chrysost. non tras, vt doceas, sed vt flectas, & vt familiaris efficians continuitate interpellationis, & sic dicitur Psalmo 140. dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo. Nam hoc significat, quòd sicut odor incẽsi est gratus nobis, ita oratio nostra sit Deo grata, & ista gratitudo, vel acceptatio facit nos Deo familiares, ꝙ isti orationi maximè competit propter dignitatẽ eius, qui instituit eam, quia idem est institutor, & exauditor, & ob hoc incipit à familiaritate cum dicitur pater noster, quia pater est nomen amoris, & familiaritatis.

De quibusdam alijs conditionibus, quæ specialiter competunt isti orationi Dominicæ. Quæst. CXXII.

QVÆRETVR de quibusdam conditionibus, quę specialiter competunt isti orationi.

Est autem prima, ꝙ in ista continetur quidquid petendum est: vnde non solum fuit ista oratio, sed maximè fuit regula orationum, quia in omni oratione petitur aliquid, nihil tamen est, quod in aliqua oratione debeat peti, quòd hic non contineatur, vt patet ex sufficienti diuisione bonorum appetibilium, & malorum fugiẽdorum, vt ostensum est supra q. 120. patet etiam, quia siquis inquirat omnia, quæ in Sacra Scriptura petita inueniuntur, omnia reducere poterit ad istas septem petitiones, quod exẽplariter facere docet August. ad proban. dicens nihil aliud, quam quod

A in ista Dominica oratione positum est dicere possumus, si rectè, & congruenter oramus, qui enim dicit clarificare in omnibus gentibus, sicut in nobis clarificatus es, scilicet, 3. Reg. 8. quid aliud dicit, quam sanctificetur nomen tuum? qui dicit ostende faciem tuam, & salui erimus Psalmo 84. quid aliud dicit, quam adueniat regnum tuum? qui dicit gressus meos dirigere secundum eloquium tuũ. Psal. 118. quid aliud dicit, quam fiat voluntas tua? qui dicit paupertatẽ, & diuitias ne dederis mihi Prou. 30. quid aliud dicit, quam panem nostrum quotidianum da nobis hodie? qui dicit memento domine Dauid, & oĩs mansuetudinis eius Ps. 131. & illud si reddidi retribuentib. mihi mala. Psal. 7. quid aliud dicit, quam dimitte nobis debita nostra sicut, & nos dimittimus debitoribus nostris? qui dicit aufer à me concupiscentias ventris Ecclesiastici 23. quid aliud dicit,

B quam, & ne nos inducas in tentationem? qui dicit eripe me domine ab homine malo Psal. 139. quid aliud dicit, quam libera nos à malo? & si per omnia precationum sanctarum verba discurras nihil inuenies, ꝙ in ista oratione Dominica non inueniatur: quisquis autem id dicit, quod ad istam Euangelicam precem pertinere non possit, carnaliter orat, quod nescio, quando non dicatur illicitè, cum renatos dominus non nisi spiritualiter docet orare, qui autem dicit in oratione domine multiplica diuitias meas, & honores meos auge, & hoc dicit eorum concupiscentiam habens non ad id attendens, vt ex his secundum Deum prosit hominibus: puto eum non inuenire in oratione Dominica quibus possit hæc vota aptare: quamobrem pudeat, saltem petere, quod & pudet cupere.

Secunda conditio est, ꝙ in ista oratione ponuntur peti-

C tiones ordinatissimè, scilicet, eo ordine quo petendum est aliquid ordinatur hic: nam vt dictum est ponuntur hic omnia quæ petenda sunt: petitur autem aliquid, tanquam bonum, & necessarium nobis: & quia non sunt omnia bona æqualia, oportet petere quædam principaliter, & maiori desiderio, quam alia, & ad hæc innuendum, sicut est ordo in dignitate bonorũ, ita est ordo in situ, vel positione petitionum, & quia maxima bona sunt illa, quæ ad Deum pertinent est prima petitio de illis, scilicet, sanctificetur nomen tuum, postea autem sequũtur bona nostra inter quæ maximum est beatitudo, ideo istud ponitur immediate cũ dicitur adueniat regnum tuum, & ita est ordo in omnibus sequentibus petitionibus secundum differentiam gradus bonorum, sicut ostendimus supra q. 120. & ista est magna excellentia huius orationis, quia potius est documentum,

D quam oratio, & vtrunque est plenissimè, quia hic scimus, quæ sunt illa, quæ desideranda sunt, & petenda, & quæ magis, & quæ minus desiderari debent, & insuper ponitur forma petendi, nec potuit melius ordinari forma ista, quia cum tot, & tanta hic ponuntur, nullo modo breuius describi potuerunt.

Tertia conditio est, ꝙ ista oratio non fit specialiter pro orante, sed pro omnibus proximis, & maximè pro populo fidelium, qui ad Christũ specialiter pertinet, & hoc Christus voluit propter charitatem inter nos copulandam: sic dicit Cyprianus non dicimus pater meus, sed pater noster, quia pacis, & vnitatis magister noluit sigillatim, & priuatim precem fieri, vt quis cum precatur pro se tantum precaretur: publica est enim nobis, & cõmunis oratio, & quando oramus non pro vno tantum, sed pro populo tòto ora-

E mus, quia totus populus vnum sumus, sic .n. vnum oràre pro omnibus voluit, quando in vno omnes ipse portauit.

Quarta conditio est, ꝙ ista oratio competit omnibus hominibus magnis, & paruis, doctis, & indoctis. Ratio huius est, quia aliquæ orationes sunt in quibus particulariter petuntur quædam bona, & illa possunt competere quibusdam, & non omnibus, ea vero, quę petuntur hic sunt quędam bona generalia, quæ cuilibet homini sunt necessaria, ideo omnibus competit sic orare: sic dicit Cyprianus, ꝙ cum dominus Iesus omnibus venerit colligens doctos pariter, & indoctos omni sexui, & ætati præcepta salutis edidit.

Quinta est, quòd ista oratio competit homini pro omni tempore, nullum enim tempus est in quo licitè ea, quæ habentur hic, non petantur, & est eadem ratio, quæ supra, s. quia quædam orationes sunt respicientes aliqua bona

spiritualia in quibus postquam impetratum est, non est cõueniens illa oratio, hic autem petuntur talia, quæ etiam si concedantur semper est necesse, quòd concedantur iterũ, & iterum, quia semper de nouo sunt necessaria, sicut illud dimitte nobis debita nostra, & illud, & ne nos inducas in tentationẽ, omni enim hora istis indigemus maxime, quia quædam sunt, quæ non conferuntur hic homini plene, sed in vita æterna, & ideo pro illis semper oportet, vt oremus: sic dicit Cyprianus vbi supra, scilicet hoc etiam, vt sanctificemur quotidie deprecamur, opus est enim nobis continua sanctificatione, vt qui quotidie delinquimus, delicta nostra sanctificatione purgemus.

Sexta est, quòd in hac oratione sunt quędam petitiones, quæ pertinent partim ad præsens seculum, & partim ad futurum, scilicet quia hic habentur, sed non plene. Aliæ autem totaliter pertinent ad præsens, nam tres primæ non complentur hic, sed in futuro, quia licet Deum hic sanctificemus, tamen sanctificatio sua, quæ est quidam honor, nõ habetur hic plene, sed in futuro: cum etiam dicimus adueniat regnum tuum, quod est petere beatitudinem non obtinetur hic, nisi inchoatiue quantum ad gratiam, quæ est principium beatitudinis, scilicet merendo illam, in futuro autem consummabitur per gloriam, quòd etiam dicitur voluntas tua non habetur hic complete, quia licet faciamus aliquid, quod Deus vult, non tamen plene, & etiam non faciunt hoc omnes.

Aliæ quatuor petitiones sequentes habentur hic complete, & nihil de eis speratur in futurum: sic est prima earum, scilicet panem nostrum, nam siue sit panis sacramentalis hic habetur, & non in futuro, sic etiam secunda, scilicet dimitte nobis debita nostra, quia hic dimittuntur peccata mortalia, quæ autem hic non fuerint dimissa non dimittentur in futuro, sed æternaliter punientur, sic etiam tertia, scilicet & ne nos inducas in tentationem, completur hic, quia soli viuentes tentantur, mortui autem, vel omnino requiescunt à laboribus suis, scilicet illi, qui in Domino moriuntur Apoc. 14. vel in æternum puniuntur, & illud iam non est tentare, cum nullum vlterius de rebus experimentum quæratur, sed quælibet in suo termino manent, sic etiam quarta. sed libera nos à malo, quia in futuro nullum malum tanget hominem, vel si tetigerit erit tale à quo iam non poterit liberari, sed fuit magis ostensum de his supra quæstio. 110.

An melius sit dicere semper orationem hanc, quam aliquam aliam. Quæst. CXXIII.

QVAERETVR an melius sit dicere semper istam orationem, quam aliquam aliam.

Dicunt quidam, quòd sic, quia ista est excellentior omnibus alijs orationibus in multis, vt ostensum est supra quæst. 121. ergo ista semper dicenda est, quando orare voluerimus.

Dicendum quòd hic sunt duo dubia. Primum est an teneamur istam orationem solam dicere, cum Dominus dixerit, sic autem orabitis, & dicendum, quòd non tenemur orare per istam solam, sed tenemur nihil orantes petere, nisi quod sub ista oratione cõtinetur, quia quidquid aliud petitur inhoneste, & carnaliter petitur, vt dicit August. ad Proband. & hoc ostensum est supra quæstione 99.

Aliud dubium est dato, quòd liceat dicere illam orationem, & quamlibet aliam, an melius sit dicere istam, quam alias. Dicẽdum, quòd de ista oratione est specialius, quam de alijs: nam nullam aliam obligatur quis determinate dicere, nisi sit minister ecclesiæ, quia istis competunt determinatæ orationes. De ista tamen oratione Dominica videtur dicendum, quòd quilibet fidelis teneatur eam aliquando dicere cum dominus instituerit eam, vt ab omnibus fidelibus diceretur, & ob hoc eam breuem edidit, vt ab omnibus faciliter memoriæ commendari possit, vt dicit Cyprianus, & ab hoc, vt nos confidamus per eam breuiter obtinere posse, quod volumus, cum Deus per eam breuiter rogari velit, vt dicit hic glos.

Dicendum tamen, quòd licet ad alias orationes non teneamur, melius est interdum homini dicere alias, quam istam: dum tamen istam penitus non omittat, & hoc pro-

F pter duo. Primo, quia oratio principaliter instituta est, vt homo seipsum excitet in deuotionem, vt ait Chryso. super Matth. & August. lib. de sermone Domini, sunt tamen aliqui, qui magis excitantur ad deuotionem per verba aliarũ orationum, quam istius, licet verba huius sint meliora, & sanctiora, ideo melius est illis dicere orationes alias quæcunque illæ sint in quibus magis excitantur, sicut non est dandus cuilibet homini ad salutem cibus, qui est optimus simpliciter, sed ille, qui est sibi optimus.

Secundo propter cõseruationem deuotionis postquam excitata est, quia tandiu orandum est quandiu deuotio durare potest, cum autem illa cessat interrumpenda est oratio, vt ait August. ad Proban. in homine tamen naturaliter causatur fastidium ex assuefactione, quia natura humana

G propter suam imperfectionem, & corruptibilitatem gaudet semper mutatione quadam, & diu in eadem operatione consistere non potest, licet illa sit multum delectabilis, quia aduenit fastidium quoddam, vt dicitur 17. Ethic. cap. vltimo: sic ergo si aliquis vellet semper dicere Dominicam orationem cito sibi fastidium pateret, & non posset diu manere orando, si vero mutauerit orationem nunc dicendo istam, nunc aliam, non adueniet ita cito fastidium, & poterit deuotio diutius retineri, melius est ergo homini dicere istam orationem, & alias, quam dicere istam solam quandocũque orare voluerit. De ceteris autem dubijs circa orationem, quæ plurima sunt, dicetur lib. nostro de oratione.

Cum autem ieiunatis, nolite fieri, sicut hypocritæ tristes. Exterminant enim facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam.

H *Tu autem cum ieiunas vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo qui est in abscondito, & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.*

Cum autem ieiunatis. Instruxit nos Christus supra circa orationem, quæ erat actus latriæ excludendo ab ea intentionem inanis gloriæ, hic excludit eãdem intentionem circa ieiunium, quòd est opus pœnitentiæ licet etiam ad latriam posset pertinere: Chryso. autem super Matth. dicit, quòd quia oratio non est fortis, nisi quæ fit in spiritu humiliato, & corde contrito, qui autem delicijs fruitur, spiritum humilem, & cor contritum non habet.

Oportuit, quòd post orationem de ieiunio diceretur, & diuiditur in duo, quia primo excluditur ieiunium inutile,

I secundo ostenditur, quod est ieiunium vtile ibi. *Tu autem cum ieiunas.* Circa primum dicitur. *Cum autem ieiunatis.* Ad omnes fideles dicitur, & intelligitur hoc tam de ieiunijs spontaneis ex deuotione assumptis, quam de illis, quæ per ecclesiam imponuntur, quia in omnibus tenenda est ista forma, quæ hic ponitur ad hoc, quòd ieiunium sit vtile.

Nolite fieri, sicut hypocritæ tristes. Idest nolite fieri tristes, sicut hypocritæ se ostendunt tristes, quando ieiunant, vt videatur eis prouenire hoc ex magnitudine ieiuniorũ, & dura corporis maceratione.

Exterminant enim facies suas. Exterminare est extra terminos ponere, & pertinet ad exules, qui extra terminos Patriæ ponuntur, sic dicitur Psal. 79. exterminauit eam aper de sylua, idest vineam Domini, scilicet populum Iudæorũ

K exterminauit aper de sylua, idest rex Chaldæorum, qui Iudæos expulit de terra sua. Hypocritæ autem dicuntur facies exterminare, idest ponere extra terminos faciem humanarum, quia videbantur facies eorum facies mortuorum præ nimio pallore qualis non competit viuentibus, & talem colorem hypocritæ ex quibusdã vnguentis, aut fumo aliquarum rerum assequebantur, vt dicit Chrys. super Matth. non enim causatus fuerat ille pallor ex magnitudine ieiunij: nam hypocrita non vere se affligit, sed exterius ostendit, quòd se affligat, quia aliàs non esset vituperabilis: melius tamẽ diceretur destruunt, vel demoliuntur facies suas, sed per improprietatẽ locutionis istud positũ est, sic dicit Hieron. super Matth. verbum exterminant, quod in Ecclesiasticis scripturis vitio interpretum tritũ est, aliud multo signat, quã vulgo intelligitur, exterminantur quippe exules, qui mittuntur extra terminos: pro quo sermone

mone hoc verbum demoliuntur semper accipere debemus, demolitur autem hypocrita faciem suam, vt tristitiam simulet. & animo forte lætante luctum gestat in vultu.

Vt appareant hominibus ieiunantes. Nihil aliud intendit hypocrita, nisi humanam gloriam consequi, scilicet vt hominibus bonus videatur.

Amen dico vobis. Idest in veritate assero, & non dubitetis de hoc. Amen secundum Aquilam interpretatur fideliter, sed Hierony. dicit idem esse, quòd vere vt dicit Hiero. super Matth. *Receperunt mercedem suam*. Idest etiam si aliquod bonum fecerunt ieiunando, quia ieiunare in se bonum erat, nullam mercedem ex hoc consecuturi sunt in vita æterna, quia hic receperunt eam, scilicet gloriam humanam, quam desiderauerunt, & licet interdum hypocrita propter humanam gloriam agens nullam inde gloriam consequatur, sed potius vituperium, non habebit tamen mercedem in vita æterna, & sic vtrobique mercede carebit: nam cum hic desiderauerit gloriam, siue assequatur eam, siue non, nihil est sibi debitum in vita æterna.

Tu autem. Hic ponitur secundum in quo ostenditur, quod ieiunium est vtile, & non imponit nobis Christus hic aliquod ieiunium, sed dicit, quòd quando ieiunare voluerimus teneamus istum modum, qui sequitur in quo solum vult excludere inanem gloriam.

Vnge caput tuum. Scilicet vnge oleo, ista erat consuetudo in terra Chanaan partim propter calores, & partim propter iocunditatem, quòd tam viri, quam feminæ oleo capita vngerent.

Et faciem tuam laua. Non innuit per hoc, quòd in alijs diebus facies lauanda non sit, vel quòd in alijs diebus homines ad lauandum faciem non essent assueti, sed dicit, vt die ieiunij hoc ex industria fiat in qua forte aliqui seipsos propter ieiuniorum afflictionem despectos, & incomptos permittere vellent. *Ne videaris hominibus ieiunans*. Idest, vt per hoc non appareas hominibus ieiunans, sed potius festiuus, quia ille, qui festiuus est non affligit se ieiunio, sed delectatione fruitur, & sic non habebis occasionem gloriandi apud homines cum credideris te apud illos non haberi, vt ieiunantem, & hoc est, quia consuetum erat in terra Chanaan in die festiuitatis, & lætitiæ capita vngere: sic dicit Hierony. super Matth. loquitur iuxta ritum prouinciæ Palestinæ, idest Chanaan vbi diebus festis solent vngere capita: præcipit igitur, vt quando ieiunamus letos, & festiuos nos esse monstremus.

Sed patri tuo, qui est in abscondito. Idest non oportet, quod cognoscant homines nos ieiunare, quia satis est, ꝙ Deus hoc cognoscat, qui est pater noster, & dicitur, qui est in abscondito, idest, quia nemo videt eum. Nam Deum nemo vidit vnquam Io. 1. nec videre potest 1. ad Timoth. 6. & sic dicit gloss. qui est in abscondito, idest, patri cælesti, qui est inuisibilis, vel qui habitat in corde per fidem.

Et pater tuus, qui videt in abscondito reddet tibi, i. quando ieiunaueris non videntibus hominibus, ieiunas propter solum Deum, quia non quæris gloriam hominum, & tunc Deus, qui est in abscondito, idest qui scit ea, quæ fiunt in abscondito retribuet tibi, & non indiges apud ipsum testimonio illorum, vt retribuat, quia ipse hoc cognoscit.

Quid sit ieiunium. Et eius diffinitio declaratur.
Quæst. CXXIIII.

QVAERETVR circa ieiunium primo, quid sit ieiunium.

Aliqui dicunt, quòd ieiunium est parsimonia victus abstinentiaque ciborum, sic diffinit Isidorus. Alij dicunt, ꝙ ieiunium non diffiniatur sic competenter, quia ponitur vna pars superflua. Nam idem est parsimonia victus, & abstinentia ciborum: nam parsimonia victus est parcitas, idest breuitas.

Item dicunt, quòd non est sufficiens diffinitio, quia solum ponitur abstinentia à cibis, & tamen in ieiunio oportet abstinere etiam à voluptatibus quibuscunque, sic dicit gloss. infra 17. super illo verbo hoc genus dæmoniorum

A rum non eijcitur, nisi in ieiunio, & oratione, quòd ieiunare non solum est ab esca, sed etiam à cunctis illecebris abstinere.

Item ad ieiunij seruationem requiritur non solum abstinere à cibis, sed etiam ab vnctionibus, & alijs delectamentis, & ꝙ homo lugeat, sic dicitur Dan. 9. cap. ego Daniel lugebam in diebus illis trium hebdomadarum, panem desiderabilem non comedi, caro, & vinum non introierunt in os meum, sed nec vnguēto vnctus sum, donec complerentur trium hebdomadarum dies, istud tamen non ponitur in diffinitione Isidori.

Item patet, quia multi parsimoniam in victu obseruāt, & tamen comedunt sępè eodem die, & non dicuntur ieiunare, competit tamen eis diffinitio Isidori, scilicet parcitas victus, & abstinentia ciborum.

B Item vocatur homo ieiunus à ieiunio, & tamen quilibet homo quantumcunque immoderate cibos sumat, est quondie ieiunus antequam comedat, ergo ieiunium est, vbi non est parsimonia victus, nec abstinentia ciborum.

Dicendum, ꝙ diffinitio Isidori est competēs. Est tamen pro præsenti duplex ieiunium, s. quoddam naturę, & aliud institutionis, quod vocatur ieiunium Ecclesiæ, s. quia Ecclesia posuit consuetudinem, & cærimonias huius ieiunij. Accipiendo ieiunium primo modo dicitur quis ieiunus ab illo ieiunio, & de isto non datur diffinitio Isidori, nec de hoc est intentio aliqua. Accipiendo secundo modo denominatur, quis ieiunans à tali ieiunio, & istud est de quo hic intenditur, & huic competit diffinitio Isidori. Fuit autem ieiunium ab Ecclesia præcipuè institutum ad satisfaciendum pro peccatis, cum sit opus bonum, & pœnale: ad

C satisfaciendum autem pro peccatis non solum oportet, ꝙ homo abstineat ab illis quibus virtus exigit abstinendum, quia à talibus quilibet tenetur abstinere, etiam si nullo satisfactionis onere teneatur, sed etiam oportet abstinere ab illis quibus aliàs virtute seruata vti poteramus, quia qui commisit illicitum debet etiam à licitis abstinere, vt ait August. & iste est propriè modus satisfaciēdi, quia satisfactio pertinet ad iustitiam commutatiuam, & illa consistit in quadam æqualitate, quæ æqualitas tollitur, quando quis vsurpat sibi aliquid vltra id, quod debitum est ei, ad hoc autem, ꝙ satisfaciat oportet, ꝙ quantum accepit de eo ꝙ non erat sui iuris, tantum cogatur perdere de eo, quod est sui iuris: quicunque ergo commisit aliquod illicitum, egit supra id quod sibi licebat, ideo necesse est, quòd ad hoc, ꝙ reducatur ad æqualitatem iustitiæ, quòd cogatur abstinere

D à tanto de eo, quod sibi licitum erat, & hoc est, quòd qui commisit illicita, cogatur abstinere à licitis, aliter enim non videtur posse fieri æqualitatem, sicut siquis dederit alteri alapam non tenebatur aliquid pati: per hoc autem, quòd dedit alapam vsurpauit aliquid, quod nō erat de iure suo, ideo, vt maneat in ęqualitate, necesse est, quòd quantum iste excessit vltra ęqualitatem vsurpando ius alienum tantum cogatur perdere de proprio, s. quia ante hoc non erat obligatus ad aliquam pœnam: & tunc tenebitur tantam iniuriam pati quantam intulit, vt dicitur 5. Ethic. oportet ergo, quod in ieiunio ab Ecclesia instituto abstineamus ēt à licitis, idest, ab illis à quibus secundum virtutem temperantiæ, vel abstinentiæ vti liceret, & ideo in diffinitione Isidori ponuntur duo.

Primum est, quòd significat vsum ipsum virtutis quan-

E tum ad illa quibus regulariter vsum virtutis non corrumpitur, idest, non exceditur medium vtendo illis, & hoc est dicere abstinentia ciborum, quia abstinere à quibusdam cibis secundum qualitatem, vel secundum quantitatem tenemur ad hoc, quòd temperantiam, siue abstinentiam seruemus.

Secundum est, quòd abstineamus etiam ab illis quorū vsus non corrumpit medium virtutis, & propter hoc dicitur parsimonia victus, idest breuitas, vel paucitas, quod significat quędam defectum etiam ab eo, quod est licitum, ideo conuenienter diffinitur ieiunium ab Isidoro.

Ad primum patet responsio per dicta, scilicet, quòd non est aliqua pars superflua, quia non significatur idem per vtrunque, vt dictum est.

Ad secundum dicendum, quòd illud dictum glo. quòd est Beati Hieron. intelligitur de ieiunio spirituali: nam ieiunium

iunium corporale de quo loquimur solum consistit in abstinentia à cibis secundum formam Ecclesiæ traditam, ieiunium autem spirituale consistit in abstinentia ab omnibus vitijs, & etiam à quibusdam voluptatibus licitis quas Hieron. vocat illecebras, nam sicut ieiunium corporale dicit abstinentiam etiam à cibis alias licitis, ita spirituale ieiunium dicit abstinere à voluptatibus quibusdam, quibus alias licitè vti poteramus, de isto autem ieiunio nihil hic agitur.

Ad tertium dicendum, quòd ieiunium, vt hic sumitur, importat solam abstinentiam à cibis, vel saltem istam directè: cęrimoniæ autem austeritatis alicuius, vt lugere, indui cilicio, & nō vngi, & similia à sanctis patribus introducta erant ad maiorem perfectionem ieiunij, quia quodlibet bonum ex adiunctione alterius perficitur, & fit eligibilius, vt dicit Aristo. 1. Ethi. non tamen sunt de necessitate ieiunij, ideo non ponuntur in diffinitione: an tamen sint istę cęrimoniæ necessariæ ieiunio, vel repugnent ei, dicetur infra quæst. 273.

Ad quartum dicendum, quòd abstinentia, quæ ponitur in diffinitione ieiunij, debet intelligi secundum ritum ab Ecclesia introductum, non tamen oportuit, quòd omnes ritus ieiunij in diffinitione exprimerentur, scilicet quid comedendum sit, & quo tempore, & à quibus abstinendum sit, & quoties comedendum, & ita de alijs, quæ dicere non esset diffinire, sed totam materiam ieiunij discurrere, & quia Ecclesia instituit semel cibum sumere in eo, qui ieiunat, qui pluries sumit, licet in qualibet vice parcitatem obseruet, non dicitur ieiunare: vnde non concedetur, quòd iste obseruet parcitatem cibi si pluries comedat.

Ad quintum dicendum, quòd intelligitur ista ratio de ieiunio naturæ, à quo quis dicitur ieiunus, & non ieiunans, & de isto verum est, quòd non oportet esse aliquam ciborum parcitatem, nec abstinentiam, de hoc tamen non loquimur.

An ieiunare sit actus alicuius virtutis. Et eius medium in quo consistat. Item Ecclesiæ ieiunium, & naturæ ieiunium in quo consistant. Quæst. C X X V.

QVÆRETVR an ieiunare sit actus alicuius virtutis. Dicunt quidam, quòd non, quia virtus corrumpitur per superabundantiam, & defectum 2. Ethi. ieiunium tamen importat secundum se diminutionem cibi, quia dicitur, quod est parsimonia victus, ergo non pertinet ad virtutem cum non sit in medio, in quo conseruatur virtus.

Item omnis virtutis actus consistit in operando aliquid ieiunare tamen non est aliquid agere, sed cessare ab actu, ergo non est actus virtutis. Item ieiunium consistit non solum in abstinendo à cibis superfluis, sed etiam à necessarijs vt dictum est præcedenti quæst. qui tamen subtrahit sibi cibum necessarium dat sibimet occasionem mortis: nam vt dicit Hieronym. non differet vtrum magno, vel paruo tempore interimas, non licet tamen alicui se occidere, ergo nec licet ieiunare, & sic non erit actus virtutis.

Item dicit Augu. 10. confess. quod alimentum debet sic sumi vt sit medicamentum famis, & tamen medicina est magis necessaria magis infirmo, quam minus infirmo, & tamen si Adam in statu innocentiæ abstinuisset à cibo quousque fame præoccuparetur peccaret, vt patet 2. sentent. dist. 20. & tamen homines sunt nunc magis infirmi, quia est natura magis deficiens, ergo magis peccabit homo nunc abstinendo, quam tunc. Et sic ieiunium non erit actus virtutis.

Dicendum, quòd ieiunium est virtutis actus: nam Hier. dicit ieiunium est perfecta virtus, & ceterarum virtutum fundamentum, & Isidorus diffiniendo ieiunium dicit illud esse abstinentiam à cibis: tamen abstinentia virtus est, quia pars temperantiæ, etiam Apostolus 2. Corint 6. connumerat ieiunium alijs virtutibus dicens, in ieiunijs, in castitate, sicut ergo castitas est virtus, ita & ieiunium vult esse virtutem. Pro quo considerandum, quòd omnis actus, qui in ratione sui includit aliquid quod pertinet ad modum virtutis dicitur, vel dici potest actus virtutis quantum de se est, licet possit bene, & male fieri,

F & hoc est, quia non includit forte in ratione sui omne illud quod ad virtutem exigitur, & sic est de eleemosyna, quæ nominat actum de se pertinentem ad modum virtutis, & tamen eleemosyna potest dari interdum bene, & interdū non, & quia virtus subuenit infirmitati naturæ, quæ de facili inclinatur ad malum, necesse est quod omnium virtutum existentium circa delectationes corporales, in quibus nos inclinamus ad superabundantiam propter connaturalitatem ad nos sit modus in retrahendo, & actus suus est magis ad retrahendum, & diminuendum quam ad prosequendum, & intendendum, sicut patet in ipsa temperantia, & omnibus partibus eius, quia illæ se habent in retrahendo hominem à delectationibus corporalibus.

De ieiunio autem sic est, quia nomine ieiunij exprimi-
G tur actus, quo quis retrahitur à delectationibus gustus, scilicet, à cibis: ideo pertinet ad virtutem, & erit virtutis actus cum aliæ virtutes sint similiter in retrahendo hominem à delectionibus corporis, vt castitas, virginitas, & continentia, quæ vel sunt virtutes, vel modi virtutum.

Ad primum dicendum, quòd ieiunium consistit in medio, sicut actus cuiuslibet virtutis, & cum dicitur, quòd importat diminutionem. Dicendum, quòd verum est, nō est tamen illa diminutio cibi citra medium virtutis, ita quòd corrumpat illud.

Sed manet medium virtutis cum ista subtractione, & hoc potest dupliciter dici. Vno modo, quòd medium virtutis non accipitur secūdum æquidistantiam ab extremis, quia tunc pro omnibus hominibus poneretur idem me-
H dium quod falsum est, sed est medium secundum rectam rationem, sicut est medium in calceis: nam non dicitur calceus maior, nec minor idem respectu omnium, sed qui vni est magnus calceus est alteri paruus, ita & in cibo, quòd vni est multum de cibo est alteri paucum, vt patet in sano, & ægroto. Ita de ieiunante, & non ieiunante, quia sicut infirmus curandus est per abstinentiam à cibis, & propter hoc minus de cibo est sibi necessarium quam sano, ita cum ieiunans velit curari à morbis spiritualibus, & curatio morbi spiritualis assimiletur magis virtuti quam curatio morbi naturalis, ieiunanti erit satis de cibo, quia per abstinentiam curatur id quod est modicum non ieiunanti, & sic ieiunium non corrumpit medium virtutis, sed est aliud medium ieiunanti, & aliud non ieiunanti, sicut dicitur 2. Ethic. quòd non est idem medium Miloni, & Tnerarchę
I in cibo.

Alio modo potest dici, quòd medium in qualibet virtute est vnicum, & tamen non consistit in indiuisibili, ita quòd quidquid infra illud sit, vitiosum sit, & quidquid sit supra etiam sit vitium, sed est habens latitudinem, & cum fuerit in medio quis adhuc sumens aliquid vltra in medio est, & sumens aliquid infra manet in medio, nisi excellenter superabundetur, vel minuatur, vt dicitur 2. Ethico. circa finem, & 4. Ethic. cap. de mansuetudine: ita circa vsum ciborum est, quia medium ciborum respectu eiusdem hominis vnum est, & tamen potest aliquando accipere magis, & minus, & propter hoc non recedit à medio excedēdo nec deficiendo, & intra illam latitudinem medij licitū est variari, vt medium in cibo est, quòd sufficit ad bonam corporis habitudinem, defectus est sumere cibum, qui non
K sufficit ad bonam habitudinem corporis, sed corrumpitur illa propter esse paucum cibum, superabundantia in cibo est excessus supra corporis bonam habitudinem, quando per accipere illum cibum propter eius magnitudinem sanitas corrumpitur: hoc autem quod est sufficere ad bonam corporis habitudinem est medium, & in hoc est magna varietas, quia potest quis sumere cibum aliquem sufficientem ad bonam habitudinem corporis, & sumendo minorem cibum adhuc conseruatur illa bona habitudo, & sumendo aliquid plus non perit illa bona habitudo, idest, non corrumpitur sanitas propter excessum cibi: omnes ergo istæ differentiæ, & multæ aliæ stabunt intra latitudinem medij, & sic manebit virtus cum omnibus, ieiunans autem accipit regulariter minus de cibo quam ceteri, & tamen illud minus non est tam paucum, quòd propter paucitatem destruat habitudinem bonam corporis: & ideo

manet

manet semper in medio: quantum aũt sit illud, quo sumpto, est quis vltra medium, & quantum est infra q̃ existens non est in medio, non potest determinari per regulam generalem, nec respectu eiusdem hominis, nec omnium, hoc tamen constat, quòd si alicui licet accipere tantum vel tantum de cibo, non est necesse, quod quidquid est infra illud, sit infra medium, & sit peccatum, sed manet adhuc in medio, & hoc modo ieiunans in medio manet, licet non accipiat totum illum cibum quem licite posset accipere.

Ad secundum dicendum, q̃ ieiunium Ecclesiæ consistit in aliqua operatione: nam nominat quendam actum secundum quem homo se regulat in sumendo cibum per habitudinem ad statuta & cærimonias Ecclesiæ, non potest ergo ieiunium esse pura negatio, vel cessatio ab actu cum per hoc, q̃ quis ieiunat debeat attendere Ecclesiæ cærimonias, & consuetudines circa hoc, non est tamen pura priuatio id quod præsupponit aliquid ad sui regulationem: vnde ieiunans comedendo dicitur ieiunare, quia comedendo se regulat, scilicet, vt illos cibos solum sumat, & illo tempore, & eo modo, quo Ecclesia diffinit, & ita actus est.

Ieiunium autem naturæ non est actus, sed cessare ab actu, scilicet non habere cibum in stomacho, & ideo quando quis comedit, vel postquam quis comedit non dicitur ieiunus esse, dicitur tamen ieiunare: ex quo apparet, quòd ieiunum esse, quòd denominatur à ieiunio naturæ non est actus, ieiunare autem quod denominatur à ieiunio Ecclesiæ actus est, & sic dicitur durare iste actus ieiunandi toto illo tempore, quo quis ieiunio vacat.

Ad tertium dicendum, q̃ ieiunans non subtrahit sibi cibum simpliciter necessarium, ita vt dicatur se interimere, quia tunc peccaret. Pro quo sciendum, q̃ necessarium in cibis accipitur dupliciter. Primo quod est necessarium ad naturæ conseruationem, scilicet vt quis viuat, & tale necessarium non licet per ieiunium sibiipsi subtrahere, quia hoc esset seipsum occidere, hoc tamen necessarium est valde modicum in quantitate, quia natura paucis contenta est. Alio modo dicitur necessarium in cibo ad conseruandam corporis valetudinem vel vigorem.

Et ista valetudo, vel vigor potest dupliciter accipi. Primò modo secundum sufficiẽtiam, idest, quòd quis habeat tantum vigorem corporis, quòd sufficiat ad agendum ea, quæ sibi ex officio, vel ex statu, aut ex conditione hominũ inter quos viuit agere incumbit, & hoc necessarium etiam non debet subtrahi, quia peccat ille, qui se facit voluntarie impotentem ad faciendum ea, quæ facere tenetur, quod per ieiunium fieret siquis vellet se multum macerare, & hic dicitur facere sacrificium de rapina siquis propter ieiunium impediretur ab operibus, ad quæ alias tenetur, quia subtrahit vni, vt alteri largiatur, sic dicit Hieronymus de rapina holocaustum offert, qui vel ciborum nimia egestate, vel manducandi, vel somni penuria inmoderate corpus affligit: de consecratione, distinctione quinta, capitulo non mediocriter, & ita qui tenetur seruire alteri ad certum vsum, & propter ieiunium sponte assumptum efficitur debilis, ita vt seruire non possit, aut saltem non plene, peccat, quia subtrahit debitum propter id quod non est debitum, sic etiam si vir ieiunijs immoderatè se affligens vxori debitum reddere non sufficiat moderate, peccat, nisi ea contentiente istud ieiunium seruet. Siquis etiam tantam abstinentiam teneat, quòd impediatur ab operibus melioribus etiamsi non teneatur ad illa ex necessitate, est ieiunium indiscretum, licet non sit illicitum: magna enim abstinentia debilitat hominem valde, & impedit, vel impotentem reddit ad quædam charitatis opera, quæ posset proximis exhibere. Si autẽ illa sint in seipsis excellentiora quã ieiuniũ indiscrete agit, qui pp ieiuniũ priuat se istis operibus, quia sicut bonũ est eligibile, ita quanto maius bonũ fuerit magis eligibile erit, qui ergo põt facere id qđ est melius æque faciliter, sicut id quod est minus bonũ, indiscrete agit si minus bonũ agat omisso maiori bono pp minus, quia cõtra rationem agit. Non est tamẽ ieiunium tale illicitum, quia ad hoc, quod sit aliquid illicitum oportet, quòd agatur contra id quod quis obligatur, scilicet, non faciendo totum ad qđ obligatur, vel faciendo aliquid quod facere prohibetur, in illis autem ad quæ quis non obligatur non potest esse illi-

A citum: ideo sicut siquis simpliciter omittat illa agere non agit illicitum, ita si propter minus bonum illa omittat non agit illicitum, quia nõ tenetur ad ea, sed indiscretio ista reprehensibilis est, vnde dicit Hieronymus, quòd rationalis homo dignitatem amittit, qui ieiunium charitati, vel vigilias sensus integritati præfert.

Alio modo accipitur valetudo, vel vigor corporis secundum optimam corporis dispositionem, & quia caro in suo robore existens difficilius spiritui subditur quam cum aliqualiter debilitata est: ideo necessarium in cibo ad talem valitudinem licet posset licite accipi, potest tamen laudabiliter subtrahi. Duæ autem subtractiones necessarij cibi suprapositę mortem causant, vel accelerant, & illæ non sunt licitę. Ista autem subtractio huius necessarij non multum accelerat mortem, cum potius corpus humanum ex super-

B fluitate quam ex defectu cibi ægritudines grauissimas, & ad mortem incurrat, & peritissimi Medicorum fatentur abstinentiam esse summam medicinam, inuenitur etiam ad sensum, quòd homines abstinentes frequenter diutius viuunt quam ceteri, & sic subtractio cibi necessarij isto modo non potest dici mortis occasio cum se habeat ad vtrunque, scilicet, ad prolungandum, & abbreuiandum vitam, subtractio autem cibi non necessarij aliquo de istis tribus modis est de necessitate virtutis temperantiæ, quia quidquid est supra necessitatem omnibus istis modis est supra bonam dispositionem corporis, & corrumpit sanitatem.

Ad quartum dicendum, quòd cibus subuenit corpori quantum ad passibilitatem, ex qua oritur fames, est autem alia passibilitas corporis, ex qua oritur libido, & huic sub-

C uenitur per ieiunium, est autem grauior, & periculosior morbus concupiscentiæ, quam pœnalitas famis, tenetur tamen homo magis prouidere ad exturpandum malum illud quod est deterius, & periculosius, cuiusmodi est concupiscentiæ morbus: ideo melius est tolerare aliquando famem, vt non dominetur libido, quam volendo semper fami succurrere libidini locum dare: ideo ieiunium laudabile est nunc, quia per illud contra insanam libidinem remedium est: in statu innocentiæ secus erat, quia ibi nondum cæperat libidinis morbus, nec fuisset vnquam si homo nõ peccasset, & tamen ante peccatum poterat esse fames si homo se incibatum permittere vellet, cum igitur sola famis infirmitas in statu innocentiæ esse poterat, peccaret ille qui tunc prouidere nollet quatenus fames non sequeretur, nunc vero, quia aliæ grauiores pestes dominabuntur

Ieiuniũ est remedium insanæ libidinis.

D in nobis, nisi caute prouiderimus, magis illis quam fami obuiandum est.

Sed ad hoc obijciunt, quòd non sit ieiunium actus virtutis, quia actus virtutis non est communis bonis, & malis: ieiunium tamen commune est, quia omnis homo ante cibum sumptum est ieiunus: ergo ieiunium non est virtutis actus.

Item omnis actus virtutis est acceptus Deo: ieiunium autem non est semper Deo acceptum Isa. 58. quare ieiunauimus, & non aspexisti: ergo non est virtutis actus.

Dicendum, quòd est actus virtutis, vt ostensum est. Et ad primum dicendum, quòd non est ieiunium omnibus commune, sed procedit ratio de ieiunio naturæ, quo quilibet dicitur ieiunus antequam comedat, & istud non est aliquis actus, sed sola negatio, vel cessatio ab actu, & de hoc

E ieiunio non agitur.

Ad secundum dicendum, quòd ieiunium est actus virtutis, non est tamen necesse, quòd quandocunque fit, virtuose fiat, quia multi sunt actus ex genere suo pertinentes ad virtutem, & tamen additis quibusdam circunstantijs efficiuntur vitiosi, ita est de ieiunio, quod potest interdum esse vitiosum, sic dicitur eodem capitulo, ecce ad lites, & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impie, & in diebus ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra. Ista autem sunt mala: ideo adiuncta ieiunio efficiunt illud vitiosum, vel saltem non meritorium: vnde ibi dicit Deus non est hoc ieiunium, quòd elegi: ieiunium ergo secundum se ad virtutem pertinet.

Cum pertineat ieiunium ad virtutem, cuius virtutis erit actus. Quæst. CXXVI.

QVAERETVR cum pertineat ieiunium ad virtutem, cuius virtutis erit actus?

Aliqui dicunt, quòd est actus iustitiæ, nõ temperantiæ, quia de consecratione distinctione quinta, capitulo ieiunium: dicitur, quòd ieiunium quadragesimale est decima totius anni: dare tamen decimas non est actus temperantiæ, sed iustitiæ, vel religionis: ergo ieiunium erit iustitiæ actus.

Alij dicunt, quòd sit actus fortitudinis, quia pertinet ad fortitudinem molestias sustinere, sed in ieiunio sunt molestiæ famis: ergo ad fortitudinem pertinet ieiunare.

Alij dicunt, quòd pertinet ad prudentiam, quia cautela est pars prudentiæ: ieiunium tamen introductum est ad cauendum peccata carnis: principaliter ergo prudentiæ actus est ieiunare.

Alij dicunt, quòd ieiunare est actus omnium virtutum, quia vt dicit Hieronym. & est gloss. infra decimoseptimo, super illo verbo hoc genus dæmoniorum: ieiunium est nõ solum abstinere ab esca, sed etiam à cunctis illecebris, abstinere tamen à cunctis illecebris non est actus alicuius vnius virtutis, sed omnium: ergo ieiunare omnium virtutum est actus.

Dicendum, quòd cum ieiunare sit actus virtutis necesse est, quòd sit actus vnius: non est enim possibile eundem actum esse plurium habituum, potest tamen aliquis actus dici multarum esse virtutum imperatiuè, vel adiuuatiuè, non tamen proprie, & elicitiuè, dicitur esse actus elicitiuè ab illa virtute, a qua procedit immediate, & formaliter secundum similitudinem speciei, sicut calefacere procedit à calore, quia calefacere, & calor concordant in similitudine speciei, si autem calefacere procedat ab homine vel ab igne, ita vt dicatur homo calefacere, vel ignis, vel, Deus, a nullo istorum est elicitiuè, quia non procedit ab eis secundum similitudinem formæ, & speciei, sed procedit imperatiuè, vel applicatiuè, aut causaliter, ita de virtutibus est, & de actibus earum: non enim potest alicuius virtutis habere similitudinem in specie, nisi cum vno habitu, & ab illo solo est elicitiuè, à multis autem habitibus poterit esse, sed non elicitiuè. Sicut abstinere à delectabili venereo est actus virtutis, & potest esse à quatuor virtutibus, vel quinque.

Nam abstinere à venereis est proprius actus castitatis, etiam actus charitatis, vt si propter Deũ homo abstineat; sola tamen charitas est, quæ actus nostros in Deum dirigit cum Deus sit obiectum eius, & finis, virtutes autem morales non habent Deum pro obiecto, nec etiam habent eũ necessario pro fine: si ergo aliquo modo debent dirigi in Deum, necesse est, quòd dirigantur per illum habitum cui per se competit esse ad Deum, sicut si aliquid est cui per se non competit esse calidum, sed aliquando fuerit calidum necesse est, quòd sit calidum per illud cui per se competit esse calidum, sicut homo, vel lapis est calidus per ignem, charitas autem est per se ad Deum tanquam ad obiectum: ideo quando actus nostri propter Deum fiunt, necesse est, quòd illi dirigantur per charitatem in Deum.

Et ita abstinere à venereis inquantum fit propter Deum est à charitate, & non à castitate, quia castitas per se impossibile est, quòd pertingat ad Deum, vel respiciat ipsum, sicut impossibile est terram esse calidam per se. Est etiam abstinere a venereis à iustitia, vt siquis abstineat ab vxore proximi, vel filia, aut a quacunque muliere, ad quam de iure accessus est prohibitus, quia ad tales accedere iniustum est: ergo abstinere ab illis iustum est, & sic ad iustitiam pertinebit ab his venereis abstinere: pertinet etiam ad prudentiam, quia ipsa iudicat, à quo abstinendum est, & quomodo, & propter quid: pertinet etiam ad abstinentiam prout est virtus circa cibos, quia per hoc, quòd quis à cibis abstinet faciliter à venereis continere potest, quia sine Cerere, & Bacho algescit Venus, vt ait Terentius: pertinet ergo ad abstinentiam adiuuatiuè: ad omnes ergo istas virtutes pertinet continere à venereis, & tamen a nulla earum elicitur, nisi à charitate, quia ab ea sola procedit secundum similitudinem formalem, & specificam, de ieiunio idem

F est, quia potest ad multas virtutes pertinere, s. ad charitatem, ad iustitiam, vel religionem, ad fortitudinem, ad prudentiam, & generaliter ad omnem virtutem.

Ad vnicam tamen pertinebit specifice, & elicitiuè, & ista erit abstinentia, vel temperantia: patet, quia actus virtutum distinguuntur penes obiecta, & etiam habitus penes obiecta: nam ideo est varietas actuum, & habituum, quia est varietas obiectorum, sicut omne, quod est si esset solum visibile non esset aliqua potentia, nisi solum visiua, & non esset aliquis actus, nisi videre, ex quo apparet, quòd actus pertinet ad illum habitum, & potentiam cum quibus concordat in obiecto, sicut videre est de visibili, & potentia visiua est de visibili: ideo videre est actus potentiæ visiuæ, sic etiam fides est de non apparentibus, & credere est de non apparentibus: ideo actus credendi pertinet ad

G habitum fidei, ita nunc abstinentia est virtus circa cibos, ieiunium autem est circa cibos: ideo ieiunium est actus abstinentiæ, & ab ista sola erit elicitiuè, quia ad istam solam pertinet secundum similitudinem speciei, erit tamen ieiunium à charitate imperatiuè, inquantum charitas tanquã habitus imperatiuus imperat abstinentiæ velut inferiori habitui elicere actum ieiunandi, vt dirigat ipsum charitas in Deum, qui est obiectum suum: est etiam ieiunium à iustitia inquantum iustitia iubet reddi alicui ieiunium tanquam debitum, vt sicut quando ieiunium est opus satisfactorium: nam omnis satisfactio est actus iustitiæ, quæ facit æqualitatem quinto Ethicorum, & est tunc ab ea ieiuniũ non elicitiuè, sed imperatiuè, quia etiam ipsa imperat abstinentiæ tanquam minori habitui.

Pertinet etiam ieiunium ad religionem, idest, latriam

H non elicitiuè, sed imperatiuè, inquantum latria imperat impendi Deo ieiunium tanquam cultum ei debitum. Pertinet etiam ad fortitudinem inquantum in ieiunio tolerantur quædam molestiæ, ad quas sustinendas adiuuat fortitudo propter quandam similitudinem actus. Pertinet etiam ad omnes virtutes inquantum quælibet virtus adiuuat alteram, & expeditiorem reddit ad actum suum, sola tamen abstinentia est, à qua elicitiuè est, & hoc modo de quolibet actu virtutis facile est reducere ipsum ad multas virtutes, quia tamen ab vnica est proprie, s. a qua est elicitiuè, & secundum similitudinem speciei, quando quærimus de aliquo actu cuius virtutis sit, semper respondemus de illa, a qua est elicitiuè, ieiunium ergo dicetur sic esse actus solius abstinentiæ.

Ad primum dicendum, quòd ad iustitiam pertinet red-

I dere debitum quando debet reddi in rebus illis, quarum administratio non requirit aliquem alium habitum, si autem requirat aliquem alium non fiet redditio huius debiti executiuè per iustitiam: sed solum imperatiuè, velut si iustum sit aliquẽ exponere se ad mortem pro altero, vt quia Dominus eius est, vel tolerare mortem indubitatam, vt fideles tenentur pro confessione fidei: nam vtrunque debitum est: ipsa ergo iustitia iubet se ad mortem exponere, vel sustinere, non est tamen actus eius exponere se morti: immo nec posset, quia siquis haberet habitum iustitiæ, & non fortitudinis, licet iudicaret in tali casu debitum esse morti se exponere, non tamen auderet, sed esset timidus circa hoc, sicut est de liberali, & forti, quia aliqui liberaliter se habent erogando pecunias, qui tamen circa opera bellica timidi sunt, vt dicitur tertio Ethicorum, capitulo de fortitudine: iustitia ergo est, quæ iubet alicui se opponere

K morti inquantum debitum est, fortitudo tamen sola est, quæ istum actum se exponendi elicit, ita si decimæ temporis sint debitæ Deo ad ieiunandum, iustitia, vel religio, scilicet, latria imperat istas decimas reddi, abstinentia tamen sola est, quæ actualiter reddit ieiunando dies illos.

Ad secundum dicendum, quòd in ieiunio sunt molestiæ aliquæ, & tamen non pertinent istæ ad fortitudinem, quia fortitudo tolerat molestias ab extrinseco illatas aggrediendo confidenter, vel sustinendo dura, in ieiunio autem toleramus molestias intrinsecas, scilicet, famem, & molestias consequentes ad famem: ideo non pertinet ad fortitudinem ieiunare, adiuuat tamen fortitudo ad ieiunium propter aliqualem similitudinem, licet largam, quia videmus, quòd ille homo, qui assuetus est tolerare angustias, & duram vitam circa vnum modum viuendi, faciliter assuefit

fuesit ad tolerandum aspera in quocunque alio viuendi genere, quod non fit in delicate nutritis, & quia fortitudo est circa maxime dura, qui assueti sunt ad opera fortitudinis facilius assuefiunt ad ieiunia quam alij non fortes ceteris paribus, & ita fortitudo confert ad abstinentiam.

Prudentia est virtus generalis.

Ad tertium dicendum, quod prudentia est virtus generalis, quia ipsa est circa omnia, circa quæ sunt omnes virtutes morales, idest, complectitur omnia obiecta illarũ, quia prudentia iudicare habet de actionibus, quæ pertinent ad totam vitam humanam sexto Ethicorum capit. sexto virtutes tamen morales non sunt, nisi ad dirigendum actus humanos, ergo circa omnia obiecta, ad quæ se extendunt omnes morales virtutes, extendit seipsam prudentia, & hoc modo cuiuslibet virtutis actus ad prudentiam pertinet inquantum ipsa iudicare habet de actu illo quomodo fiet ad hoc, quòd bene fiat. Sed dicetur, quòd tunc prudentia non differt ab alijs virtutibus, cum sit circa idem obiectum circa quod illæ, & habitus non differunt, nisi per obiecta.

Dicendum, quòd differt ab omnibus moralibus, licet sit circa idem obiectum, & hoc, quia est in altera potentia: nam omnes morales sunt in appetitu, sola autem prudentia est in intellectu, si autem esset in eadem potentia, in qua ceteræ non posset ab eis differre, aliter potest dici, quod licet prudentia non differat ab alijs in obiecto materialiter sumpto: differt tamen in obiecto sumpto formaliter, quia ab alijs consideratur obiectum, vt bonum appetibile, ab ipsa prudentia autem, vt aliquid consiliabile, & diffinibile: adeo differunt, ieiunium ergo est actus abstinentiæ elicitiuè, sed pertinet ad prudentiam inquantum ipsa iudicat quando, & quomodo, & propter quid ieiunandum est.

Ieiunium spirituale.

Ad quartum dicendum, quòd ieiunium hic acceptum est corporale, & dicit solum abstinentiam a cibis: ideo non pertinet, nisi ad virtutem abstinẽtiæ, vel temperantiæ. Hieronym. autem accipit ieiunium spirituale quod est abstinere ab omnibus vitijs, vel abstinere à quibusdam voluptatibus, quibus alias licite poteramus vti: & istud pertinet ad omnem virtutem, quia non potest abstinere ab omni vitio, nisi per omnem virtutem, cum singula vitia singulis virtutibus opponantur secundo Ethicorum.

Aliter potest dici, quòd ieiunium corporale pertinet ad omnem virtutem, non inquantum est ieiunium, sed inquãtum est meritorium, quia nõ potest quis mereri, nisi simul habeat omnes virtutes, quod patet, quia meritum non est sine charitate, & tamen cum charitate infunduntur omnes virtutes, quæ nunquam esse desinunt, nisi charitate pereunte: ideo necesse est, quod quicunque meretur, habeat omnes virtutes simul, & ita quilibet actus virtutis quando est meritorius dicetur esse actus omnium virtutum, id est, quia omnibus existentibus simul elicitur, licet non ab omnibus, sed ab vnica.

Aliter potest etiam dici, quòd ieiunium est actus omniũ virtutum, scilicet, adiuuatiuè, quia quælibet virtus adiuuat ad actum alterius: cum sit perfectior quælibet virtus, & expeditior in suo actu adiuncta alia quam si sola sit, & hoc quia non possunt tantum differre inter se aliquæ virtutes quin habeant aliquam similitudinem, quia saltem omnes concordant in hoc, quòd bene disponunt hominem, & quanto melius fuerit dispositus, tanto facilius operabitur, & hoc modo quilibet actus virtutis cuiuscunque est actus omnium virtutum, quia ab omnibus adiuuatur illa virtus à qua est iste actus.

An ieiunium sit opus satisfactorium, vbi tres conditiones declarantur ieiunij. Et quando est satisfactorium, & meritorium, et quando solum meritorium.

Quæst. CXXVII.

QVÆRETVR an ieiunium sit opus satisfactorium.

Aliqui dicunt, quòd non, quia satisfacere est actus iustitiæ, cum per satisfactionem reducantur homines ad æqualitatem ad quam respicit iustitia quinto Ethicorum, ieiunare autem est actus abstinentiæ, vel temperantiæ, vt ostensum est præcedenti quæst. ergo non est satisfactorius.

Item ad hoc, quòd sit actus satisfactorius debet esse li-

A ber, idest, ad quem non sit homo alias obligatus, ieiunium tamen, vt in multis, cadit sub præcepto: ergo non pertinebit saltem tunc ad satisfactionem.

Item cum satisfactio fiat pro peccato, debet fieri ab eo, qui peccauit Ezech. decimooctauo: anima quæ peccauerit ipsa morietur, anima tamen peccauit, & non corpus, ieiunium vero ad corpus pertinet, & non ad animam: ergo non est satisfactionis opus.

Item sicut contingit hominem peccare in superabundantia cibi, ita interdum peccat in defectu, & tamen pro superabundantia imponitur ieiunium: ergo pro peccato in defectum cibi deberet imponi superabundantia, nunquã tamen imponitur hoc in satisfactione: ergo nec ieiunium erit satisfactionis opus.

Item opus satisfactorium est valde vtile, quia liberat
B nos à pena debita, ieiunium autem est inutile, quia dicitur prima ad Timoth. quarto corporalis exercitatio ad modicum vtilis est, ieiunium autem est corporalis exercitatio: ideo est inutile, & consequenter non est satisfactionis opus.

Dicendum, quòd est opus satisfactorium, quia reperitur in eo ratio propria operis satisfactorij, scilicet, quòd sit bonum ex genere voluntarie factum, & in charitate, & alias non debitum: dicitur opus bonum ex genere, quia per malum opus nullus satisfacit, sed potius se obligat ad penam: dicitur voluntarie factum, idest, quòd aliquis propria sponte illud faciat, sicut in eo, qui ex arbitrio suo eleemosynam facit, vocatur etiam voluntariè factum opus sponte susceptum ex arbitrio alieno, sicut quando sacerdos imponit alicui pro peccatis agere certam pœnitentiam, quia tunc opera
C illa sunt satisfactoria, & accipitur hic satisfactio strictè: nam illi, qui in purgatorio sunt satisfaciunt per penam, & tamen nullum bonum opus ex genere est ibi cum nihil agant, sed patiantur, & etiam inuoluntarie tolerant penas illas, sed in illis potius dicimus, quod sumatur de eis satisfactio quam quòd ipsi satisfaciant.

Dicitur autem alias non debitum, i. quod non esset homo obligatus ad illud opus, quia si obligatus sit etiamsi voluntarie agat non satisfacit, sicut ille, qui agit ea ad quæ tenetur ex præcepto Christi, vel Ecclesiæ, licet bona opera sint, non sunt directè satisfactoria, sed solum meritoria, licet non negatur in illis omnino esse vim aliquam satisfaciendi inquantum sunt opera laboriosa, maxime quando sunt ab Ecclesia imposita ad satisfaciendum.

De ieiunio autem dicendum, quòd istæ conditiones tres
D competunt ei. Est enim opus bonum ex genere cum sit actus virtutis abstinentiæ. Est etiam voluntariè factum siue quis sponte suscipiat, siue à confessore, siue ab Ecclesia impositum exequatur. Est etiam opus alias non debitum, quia sæpe ieiunare possumus quando non cadit ieiunium sub præcepto: ergo perfectè reperitur ratio satisfactionis in ieiunio: etiam quia in charitate fieri potest, & adhuc apparet, quia eleemosyna, & oratio dicuntur esse opera satisfactoria: magis tamen habet ieiunium rationem satisfaciendi quam illa cum sit magis pęnale, quòd propriè competit operi satisfactorio.

Item patet, quia satisfactio dicitur etiam causas peccatorum excidere, & eis aditum non indulgere quod conuenit ieiunio, quia per ipsum caro comprimitur ad peccata futura, quia debilitatur, & in hoc causæ peccatorum exci-
E duntur, etiam est hic quidam modus recompensationis: nam pertinet ad satisfactionem recompensare quod ieiunium facit, quia pro præteritis voluptatibus nunc carni afflictionem inducit, vt quia in voluptatibus excesserat nunc sustineat afflictionem macerationis: est ergo ieiunium opus satisfactorium.

Ad primum dicendum, quòd satisfacere actus iustitiæ est, non tamen oportet, quòd omnis actus per quem satisfacimus sit a iustitia elicitus, sed satis est, quòd sit ab ea ipse ratus: sic enim oratio, & eleemosyna sunt satisfactoria, & tamen eleemosyna pertinet ad misericordiam, siue liberalitatem, vt ostensum est supra, quæstio. vigesimatertia: oratio autem pertinet ad latriam cum sit ad Deum, & tamen inquantum ista redduntur, vt quædam debita iustitia imperat liberalitati, & latriæ exequi actus istos, quia iustitia tanquam præcipua virtus potest illis imperare, ita est

de

de ieiunio quod elicitiuè erit à temperantia, vel abstinentia, imperatiuè autem erit à iustitia, & sic isti actus inquantum sunt satisfactorij, & generaliter omnis satisfactio ad iustitiam pertinet, non tamen oportet, quòd omnis satisfactio sit elicitiuè à iustitia, sed satis est, quòd sit ab ea imperatiuè, interdum autẽ est ab ea tam imperatiuè quam elicitiuè, sicut quando satisfactio est in sola restitutione pecuniæ, vel rerum possessarum, quia non oportet tunc poni aliquam virtutem specialem ad quam pertineat ista executio, & sic erit propriè elicitiuè ab ipsa iustitia: quando autẽ actus satisfaciendi est executiuè, & elicitiuè ab aliqua virtute imperata per iustitiam, non est actus ille ab ex, vt satisfactorius, sicut quando satisfit per eleemosynam, orationem, vel ieiunium, quia ratio satisfaciendi dicit recompensationem, & aliquid esse debitum: iustitia autem sola facit recompensationem, quia recompensare est ad æqualitatẽ reducere quam æqualitatem sola iustitia considerat, liberalitas autem latria, & abstinentia, à quibus sunt eleemosyna, oratio, & ieiunium non eliciunt istos actus tanquam recompensatiuos, sed inquantum tales, idest, vt est succurrere indigenti, & aliquid à Deo petere, & carnem per ciborũ subtractionem macerare, sed iustitia, quæ imperat istis virtutibus facit actus ipsarum esse recompẽsatiuos inquãtum ordinat eos in finem suum, qui est satisfacere, vel æqualitatem causare, quia hoc competit sibi inquantum est virtus imperatiua, sicut enim artifex, qui est architectus, considerat de forma artificij, & ideo præordinat quales debeant esse partes artificij in figura, & quantitate secundũ exigentiam formæ totalis, quam intendit inducere, & iubet artifici manuali vnam partem artificij taliter, vel taliter formare, quod ille quidem facit ex habitu quem habet nescit tamen ad quem finem fiat, nec cur ita fiat, sed architectus inquantum est imperatiuus dirigit opus istius in finem proprium, quem ipse intendit.

Ad secundum dicendum, quòd quando ieiunium cadit sub præcepto, vt debitum est, non est satisfactorium, sed meritorium, & tamen potest cadere sub præcepto, & quòd sit satisfactorium, vt si ille, qui præceptum de ieiunando dedit, ad hoc dedit, vt per ieiunium satisfieret. Pro quo sciẽdum, quòd vt dicetur sequenti quæstione, ieiunium est aliquando de lege naturæ, & cadit tunc sub præcepto, scilicet inquantum est necessarium ad salutem, & non est tunc satisfactorium, sed ad satisfactionem exigitur, idest, non faceret homo id, ad quod tenetur, & peccaret, nisi tunc ieiunaret, quia quilibet obligatur ad ea, quæ sunt de necessitate salutis suæ, & quia ieiunium, vt est de iure naturali est necessarium ad salutem, tenetur quilibet ad illud, & per hoc, quòd ieiunat non satisfacit pro aliquo peccato commisso, scilicet, de pena debita pro peccato, sed solum satisfacit isti præcepto ad euadendum peccatum mortale, & hoc modo omne opus quod fit ex præcepto est satisfactorium, scilicet, quia satisfacit præcepto ad hoc, quòd non incurramus peccatum mortale per omissionem, & tamen isto modo non dicitur propriè satisfactorium opus, quia vocatur opus satisfactorium illud, pro quo satisfacimus pro pena debita nobis ex aliquo peccato commisso: nam ad hoc oportet, quòd opus non sit alias debitum, idest, cadens sub obligatione, ita est de eleemosyna, quæ fit existenti in extrema necessitate, quia illi tenemur de iure naturæ, & sic non est satisfactoria, sed meritoria, nisi accipiendo esse satisfactoriam ad hoc, quòd satisfaciamus præcepto non incidendo in peccatũ mortale per omissionem, si autem eleemosyna, & ieiunium non sint alias debita sunt satisfactoria, vt eleemosyna facta sine necessitate extrema, & ieiunium quando non fit ad necessitatem salutis, & quia interdum potest cadere ieiunium sub præcepto, & eleemosyna cum alias non essent debita, sed solum præcipiuntur ad finem satisfaciendi, erunt tunc satisfactoria licet ex præcepto fiant, & non erunt minus satisfactoria quam si sine præcepto fierent, cum intentio præcipientis non sit obligare ad ista opera, nisi vt per ea satisfiat.

Patet hoc de pœnitentia iniuncta à confessore, quia aliquando imponit ieiunium, & aliquando eleemosynam, & tamen non est dubium quin ista opera sint satisfactoria cum ista sit satisfactoria quam imponit confessor, & quæ est pars sacramenti pœnitentiæ, & tamen ad ista tenetur ex

F præcepto ille cui iniunguntur, & peccabit mortaliter, si omittat: ergo esse ex præcepto vel fieri ppter præceptũ nõ tollit operi esse satisfactoriũ si ad hoc præceptum fuit impositum, vt opus satisfactoriũ esset. Et ita de ieiunijs impositis ab Ecclesia, quia Ecclesia imposuit ea, vt per ea satisfacerent fideles de aliquibus peccatis commissis, cum alias non essent debita, sic dicit Leo Papa in sermone, & 76. distinctione capit. igitur post sanctæ Letinæ, scilicet, q̃ post Pentecostem ieiunamus, vt si quid in festiuitate Pascali lautius viuendo peccauimus, per hoc ieiunium castigetur, idest, satisfiat, de eo ergo erunt satisfactoria, ac siquis illa subiret non existente præcepto, & idem est si Ecclesia dedisset præcepta aliqua de dando eleemosynam extra tempus extremæ necessitatis illæ eleemosynæ essent satisfactoriæ eadem ratione, qua illæ, quę imponuntur faciendæ per confessores pœnitentibus, G & quia ieiunium, vt nunc loquimur, est ieiunium Ecclesiæ, cum de iure naturali non habeat determinatas cærimonias, dicetur, quòd generaliter omne ieiunium a nobis factum est satisfactorium.

Ad tertium dicendum, quòd satisfactio semper fit per eum, qui peccauit, & cum dicitur, q̃ anima peccauit. Dicendum, q̃ propriè nec peccauit anima, nec corpus, sed homo, quia actiones sunt suppositorum, & non partium, vt colligitur secundo de anima, vbi lętari, & tristari non vult Philosophus attribuere animæ, sed homini, & ita satisfactio per hominem fieri debet, sic est in ieiunio, quia non ieiunat anima nec corpus, sed homo, sunt tamen passiones quædam, quæ competunt homini ex parte corporis, & alię ex parte animæ, sicut intelligere dicitur homo, & non intellectus, & tamen competit homini ex parte animæ, & non H corporis, flagellari autem, & verberari, & occidi ad hominem pertinet, & non ad corpus, quia corpus non occiditur nec verbera sentit, pertinet tamen ad hominem propter corpus, & non propter animam principaliter, ita homo ieiunat, & non corpus, tamen ex parte corporis sibi competit, quia cibi, qui subtrahuntur per ieiunium ad nutritionem corporis pertinent, & non animæ, redundat tamen ista pena aliquo modo in animam, quia sicut anima corpori alligata per corpus fruebatur delectatione illicita in peccato, ita per corpus affligitur in subtractione delectationum licitarum.

Ad quartum dicendum, quod subtractio cibi, quæ pertinet ad ieiunium potest esse satisfactoria, quia est opus bonum, & pęnale, superabundantia autem cibi nunquam potest esse opus satisfactorium, quia requiritur, quòd sit I bonum, & laboriosum, superabundantia autem nunquam est bona, quia pertinet ad vitium, ieiunium autem licet sit diminutio cibi alias liciti, non tamen est tanta, vt corrumpat medium virtutis, sed manet intra latitudinem medij, vt ostensum est supra quæst. 125. & sic est actus virtutis. Etiam superabundantia cibi non est laboriosa, sed delectabilis, quamquam non sit corpori vtilis, & tamen potissima ratio satisfaciendi est, quòd sit opus laboriosum, vel penale: nam istud solum manet in satisfactione, quæ fit in purgatorio, quia ibi nec est actus bonus de genere, nec aliquid sponte factum, sed sola pena inflicta, & per illam fit satisfactio: ideo licet aliquis peccet in defectu ciborum, non debet, nec potest satisfacere per superabundantiam eorũ: simile est, vt siquis peccauit in subtractione venerei actus, scilicet, quia aliquoties vxori exigenti debitum reddere noluit cum potens esset: nam non debet imponi in satisfa- K ctionem, quòd superabundet, scilicet, quòd vxori petenti debitum semper reddat, & non petentem etiam aliquando cognoscat, quia istud excedere non pertinet ad virtutem, & etiam si posset regulari virtute inquantum est actus coniugalis, est tamen voluptuosus, & ideo non potest esse satisfactorius, quia ad hoc requirebatur esse penalem.

Ad quintum dicendum, quòd per exercitationem corporalem, vt aliqui dicunt non intelligitur ieiunium, sed aliqui labores corporaliter assumpti, & sic non innititur ieiunium esse inutile. Aliter potest dici, & melius, quòd intelligitur ieiunium per corporalem exercitationem, quia consistit in sola corporali maceratione, & hoc dicit Apostolus ad modicum valere non quidem, quòd sit omnino inutile, sed quòd in comparatione pietatis in qua ibi iubet

Timoth.

Timoth. se exercere, paruæ vtilitatis sit ieiunium, vel dicitur paruę vtilitatis, quia directè ad vnicam rem prodest, scilicet, ad vitia carnis domanda, licet minus principaliter prosit ad multa alia, & hoc intelligendum est, vt est opus meritorium, quia maioris meriti est pietas quam ieiunium in satisfaciendo autem interdum potest ieiunium magis satisfacere, quam pietas, idest eleemosyna, & tamen, vt communiter eleemosyna est magis satisfactoria, quam ieiunium, & oratio, vt ostensum est supra quæstione 32.

An ieiunium cadat sub præcepto iuris naturalis. Et quæ cadunt sub prohibitione iuris naturalis. Quæ cadunt sub iure positiuo. Quæst. C X X V I I I.

QVAERETVR an ieiunium cadat sub præcepto de iure naturali.

Dicunt quidam, ꝙ non, quia illud quod est supererogationis non cadit sub præcepto, sed ad consilium pertinet, ieiunium autem est huiusmodi: ergo non cadit sub præcepto, & sic non est de iure naturali.

Item ea, quæ sunt de iure naturali, sunt eadem apud omnes, quinto Ethicorum, & tamen non obligantur omnes homines ad ieiunia, quia alias multas gentes diceremus esse in peccato semper, quia ieiunium non obseruant, quod est inconueniens.

Dicendum, quòd ieiunium aliquo modo est de iure naturali, & aliquo modo de iure positiuo: sunt enim de iure naturali sub præcepto ea sine quibus non conseruatur hominis salus, & consequenter sub prohibitione iuris naturalis cadunt omnia, quæ secundum se mala sunt, quia omnia talia impediunt salutem hominis ad quam seruandam tenemur. De iure autem positiuo non solum cadunt ea, quę sunt secundum se necessaria ad salutem, sed etiam ea, quæ ordinant hominem ad virtutem quam intendit legislator inducere faciendo ciues bonos, sub prohibitione autem iuris positiui cadunt non solum ea, quæ sunt secundum se mala, sed etiam illa, quæ sunt occasiones malorum, vt sicut id, quod dirigit ad virtutem est sub præcepto, ita quòd est occasio vitij debet esse sub prohibitione, hoc autem est inquantum ius positiuum est profectum à iure naturali, vt dicit Tullius, & debet habere quandam extensionem vltra illud, & quia ieiunium est interdum necessarium ad salutem pertinebit ad ius naturale: sicut enim in ægro abstinere à cibis est de necessitate salutis corporalis, & licet affligatur abstinendo, tenetur abstinere à tanto, vel à tali, quia alias mortaliter peccaret, si sciens aliquid esse corpori nociuum in cibis, & potibus sine vlla necessitate, aut virtutis causa illud sumeret, & hoc pertinet ad temperantiam, sic etiam in eo, qui sanus est abstinere à superfluo cibo, vel à tali, & tali est de necessitate salutis conseruandæ: ideo de iure naturali abstinere tenetur, nisi aliqua necessitas, aut virtutis causa ad contrarium subesset, istud tamen non est ieiunare, quia ieiunium importat diminutionem cibi alias liciti, cibus autem intantum est licitus inquantum corporalem salutem non corrumpit, quia sumere quemcunque talem cibum ad temperantiam pertinet, tertio Ethicorum, scilicet, quòd temperantia mensuram accipit ex conseruatione salutis corporalis, & tamen de iure naturali non obligatur quis in cibis magis abstinere, quam exigit temperantia: ergo ex necessitate salutis corporis non obligatur quis ieiunare de iure naturali: anima tamen melior est corpore, & tenemur magis conseruare illius salutem quam corporis de iure naturali, perit autem salus animæ per peccatum & tamen peccata quædam sunt, quæ vix aut nullo modo euitari possunt sine ieiunio, sicut dicitur infra 27. hoc genus dæmoniorum, non eijcitur nisi ieiunio, & oratione, & dicit ibi gl. quòd pestes animæ, idest, vitia animæ eijciuntur per orationem, vitia autem corporis per ieiunium expelluntur: erit ergo necessarium ieiunium de iure naturali sicut est necessarium expelli illa vitia, quæ ieiunio non expelluntur, & tunc accipitur ieiunium proprie, vt est subtractio cibi alias liciti, quia ad hoc, quòd caro maceretur ne libido insurgat, non solum oportet abstinere à superfluo cibo, & illicito: sed etiam ab eo, qui alias erat licitus, & sanitatem non corrumpens, & hoc est ieiunare, erit ergo interdum ieiunium de iure naturali, scilicet quando homo sentit, quòd incendijs libidinum non poterit nisi subtrahendo sibi partem cibi resistere, istud autem ieiunium est aliqualiter proprie dictum, non tamen habet aliquas determinatas cærimonias, quia non obligatur quis ad ieiunandum potius isto tempore quam illo, nec oportet, quòd semel tantum in die cibus sumatur, sicut fit in ieiunio Ecclesiæ, nec etiam quòd à carnibus abstineatur, nec quod fit manducatio post Meridiem, sicut Ecclesia obseruat, sed satis est, quòd subtrahat sibi homo aliquid de quantitate cibi, sicut expedire putat, & eo tempore quo credit sibi necessarium ad euitandam libidinem, & istud est quotidie esurire, & quotidie prandere, non tamen accedit istud ad perfectam rationem ieiunij, cum non sint ibi cęrimoniæ aliquæ secundum quas dicuntur aliqui ieiunantes.

Dicendum ergo, quòd ieiunium inquantum est subtractio cibi alias liciti est interdum de iure naturali, & tamen nulla cęrimonia ieiunij est de iure naturali, sed omnes introducuntur de iure positiuo, & maxime hoc factum est ab Ecclesia.

Ad primum dicendum, quòd ieiunare non sit semper supererogationis, sed aliquando necessitatis, & pertinet ad ius naturale: tunc

Aliter potest dici, ꝙ ieiunium sit supererogationis accipiendo proprie ieiunium. Est tamen duplex genus supererogationum, quædam supererogatio totaliter excedit salutem, idest, ꝙ non est necessaria ad salutem, & ista nunquam cadit sub præcepto iuris naturalis, nec positiui, sicut seruare virginitatem, sed totaliter ad consilium pertinet prima Corint. 7. de virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do. Aliud genus supererogationis est, ꝙ aliquo modo pertinet ad salutem, idest, ad salutis necessitatem: licet fieri secundum istum, vel illum modum non sit de necessitate salutis, & ideo illud absolute sumptũ quantum ad hoc, ꝙ fiat, necessarium est, & cadit sub præcepto iuris naturalis, & non est supererogatio, quod autem sic, vel sic fiat non cadit sub præcepto iuris naturalis, sed est supererogatio, quia tamen fieri oportet, & non potest fieri nisi obseruetur aliquis modus particularis, vel cærimonia in actione, oportet determinari hanc, vel illam cærimoniam, & hoc fit per ius positiuum: ideo tales supererogationes bene cadunt sub pręcepto, immo necessarium est dari præceptum aliquod de illis, & sic est de ieiunio, quia quantum ad subtractionem cibi liciti in casu, in quo non potest aliter libido frænari cadit sub præcepto iuris naturalis, & non est supererogatio, ꝙ tamen subtrahatur talis cibus, & tali tempore, & sic de alijs cęrimonijs est supererogatio, & hoc non pertinet ad ius naturale, sed sub præcepto iuris positiui cadit.

Ad secundum dicendum, ꝙ ieiunare in casu iam dicto est de iure naturali, & ideo apud omnes gentes æqualiter se habet, & quæcunque gens in casu illo non ieiunaret, peccaret, cærimonia tamen ieiunandi sic, vel sic non est de iure naturali, & ideo non obligantur omnes gentes eodem tempore, nec eodem modo ieiunare.

An apud Gentiles fuit ritus ieiuniorum. Et qui Gentiles erant virtuosi, & saluabantur. Et quæ credebant de Deo. Quæst. C X X I X.

QVÆRETVR an apud Gentiles fuit ritus ieiuniorum.

Dicendum, quòd inter Gentiles erant quidam qui habebant de Deo rectam fidem, vt illi, qui non colebant idola, sed credebant esse vnum Deum, licet non haberent cognitionem multum explicitam, nec exercerent aliquem ritum specialem colendi. Alij erant Gentiles, qui praue de Deo sentiebant putantes Deorum pluralitatem, & colentes idola.

De primis dicendum, ꝙ apud istos fuerunt ieiunia, & alius ritus colendi Deum, licet non colerent omnes eodem modo, sed quilibet, sicut volebat, & apparet, ꝙ isti cum haberent de Deo aliquam rectam opinionem, credebant eũ esse retributorem pro bonis, & punitorem pro malis, quia ista sunt prima fundamenta credendum ad Hebr. 11. oportet accedentem credere, quia est, & quia in se sperantibus re-

bus remunerator est: ex hoc autem homines sciunt Deum prouidere super rebus nostris, & habere curam de bonis operibus ad præmiandum, & de malis ad puniendum, & consequenter quòd Deus sit placabilis super peccatis nostris si conuertamur ad eum, quia qui vult infligere penã pro peccato potius acceptabit eam si peccans sibi ipsi illã infligat, quia deliquit in eum: ex hoc ergo Gentiles illi, qui de Deo rectè aliquid sentiebant conarentur sibimet inferre penas aliquas pro peccatis ad satisfaciendum Deo, ne Deus ab eis grauiores exigeret, & quia ieiunium est vna de penis, quas sibi ipsi homo infligere potest, manifestum est, quòd Gentiles, qui boni erant, ieiunarent, vt per hoc satisfacerent de peccatis, & auerterent à se iram Dei, sic patet de Niniuitis Ionæ 3. qui erant viri Gentiles, & audito, quòd Deus vellet subuertere ciuitatem, imposuerunt sibimet ieiunium cum dicitur, homines, & iumenta, & boues, & pecora non gustent quidquam nec pascantur, nec aquam bibant, & operiantur saccis homines, & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine: ita ergo de alijs Gentilibus esset, qui pro peccatis ieiunarent, vnde aliqui Gentiles ita se exercebant ad opera cultus Diuini, sicut Iudæi, licet non obseruarent legem eorum, sicut patet de illis Gentilibus, qui veniebant ad adorandum Deum in templo Salomonis 3. Regum 8. & secundo Paralip. 6. nec tamen propter hoc conuertebantur ad ritum Iudaicum, sed manebat in Gentilitate, & redibant in terras suas, sic fuit de Regina Saba, quæ venit ad Salomonem 3. Regum 10. quam Christus laudat infra duodecimo, sic etiam fuit de illo Eunucho Reginæ Aethiopiæ Actu. 8. similis erat Cornelius Italicus, & Gentilis princeps militiæ, de quo dicitur Actu. decimo, quod erat vir religiosus timens Deum cum omni familia sua faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans Dominum semper, dicuntur autem religiosi, qui circa cultum Dei multum se exercent, quia religio idem est, quòd latria, ita ergo se exerceret iste circa ieiunia cum circa omne bonum opus se exerceret, & ieiunium etiam pertinet aliquo modo ad latriam.

De secundis Gentilibus, scilicet, qui de Deo praue opinabantur, dicendum, quòd non habebant ritum ieiuniorum, quia ieiunium est in se aliquid pænale, & non est eligibile per se, sed propter aliquod bonum ad quod potest dirigere.

Præcipua autem videntur esse duo bona ex ieiunio, primum est esse satisfactorium pro peccato, istud autem non conueniebat his Gentilibus, quia non habebant rectam cognitionem de Deo, ad hoc tamen, quod quis pro peccato suo se velit affligere, oportet quod credat esse diuinam prouidentiam, scilicet, quòd Deus aliquis est, qui curam habeat de actibus nostris bonis ad præmiandum, & de malis ad puniendum, & insuper, quod credat Deum esse placabilem per actus nostros, ad hoc, quòd remittat penas nobis debitas si nos ipsi affixerimus nos voluntarie, si autem hoc non supponatur non est possibile velle pęnitere, nec cogitare aliquam satisfactionem: ergo Gentiles, qui male de Deo opinabantur, nunquam vellent de aliquo peccato satisfacere: immo nec crederent aliquod peccatum contra Deum fieri, nec esse satisfactionem necessariam.

Sed obijcietur, quia Gentiles credebant esse inferos, & penas post mortem, vt Virgilius, & Ouidius, & alij Poetæ communiter referunt, & sic proficeret satisfactio ad euadendum illas penas. Dicendum, quòd Gentiles communiter non credebant hoc, sed ista dicebantur à Poetis metaphoricè ad significandũ aliquid aliud quod in homine viuente est. Vel vt alij volunt fiebat propter simplices, vt incuteretur eis timor futuri seculi, & per hoc cauerent peccata, & fierent prompti ad obediendum legibus, quæ erat magna vtilitas politica. Philosophi tamen quorum studiũ erat veritatem dicere, asserebant ista nihil esse, sed ficta esse à Poetis, & frustra timeri: sic enim dicebat Pithagoras, & allegat illud Ouidius 15. Metam. dicens:

O genus attonitum gelida formidine mortis.
Quid stygia, quid amnes, quid numina vana timetis?
Materiem vatum falsique pericula mundi.

F Idest, non timeatis hoc, quia nihil est, & mundus futurus, qui vobis à Poetis annunciatur falsus est, & dedit causam dicens, quod animæ transibant semper de corpore in corpus, & non erat aliud seculum cum ait:

Morte carent animæ semperque priore relicta,
Sede nouis habitant domibus manentque receptæ.

Hoc etiam asserebant Poetę Satyrici, quibus erat cura arguere vitia hominum, & eos in moribus instruere, sicut fuit Iuuenalis dicens.

Esse aliquos manes, & subterranea regna,
Et Charon et stygio ranas in æquore nigras:
Nec pueri credunt, nisi qui nondum ære lauantur.

G Quasi dicat, quòd sint dij, qui vocantur manes, & alia regna animarum corpore solutarum sub terra irrisorium est, & nullus credit, nec etiam pueri, nisi qui omnino sunt rudes, & nihil intelligentes. Quòd tamen essent aliqui Gentiles, qui istã pro veris tenerent non est inconueniens, & tamen ex hoc non sequitur, quòd vellent habere aliquos actus satisfactorios pro peccatis, cum non sit ista positio communis de statu animarum post mortem.

Item dato, quod omnes Gentiles istud pro vero tenuissent de statu animarum post mortem, non sequebatur ex hoc, quod ieiunare vellent, aut aliquid facere in remissionem peccatorum, quia licet ponerent loca distincta animarum post mortem, non tamen putabant pro peccatis infligi pœnas eo modo, quo fides sacra asserit, & dato quod aliquas penas

H ponerent non putabant, quod animæ possent euadere illas per mutationem vitæ, vel per aliquem modum satisfactionis: ideo Gentiles isti, qui de Deo praue opinabantur, nullum opus satisfactorium faciebant.

Secundum pro quo ieiunium fit est ad tollendum vitia carnis debilitando carnem, ista autem cura nunquam fuit istis Gentilibus, qui errabant circa Deum, sed potius toto conatu tendebant ad carnis vitia, sicut equus, & mulus, in quibus nõ est intellectus. Et hoc propter duo. Primo, quia dij eorum hortabantur homines ad hoc, & in cærimonijs festiuitatum suarum res turpes, & ad venerea pertinentes fieri iubebant, sic patet in ludis Deę Floræ, & in cultu Priapi, & generaliter in alijs ritibus, vt ostendit August. 2. de Ciuitate Dei, arguens ex hac parte deos Gentilium esse turpissimos, qui tam turpes, & insanos cultus sibi exhiberi

I iuberent, vnde erant apud Gentiles aliquæ feminæ, quæ non præcipue pro desiderio libidinis, sed ad augendum Deitatis cultum libidini vacabant asserentibus pontificibus deorum, quòd mulier, quæ plures reciperet amatores, dijs suis esset acceptior, & sic misere turpitudini tanquam religioni vacabant. Secundo, quia inclinatio ad venerea est naturalis omni animali perfecto, & ea ad quæ homo naturaliter inclinatur immoderate desiderat, maxime vbi natura sagacitas delectationis irritamentum apposuit, sicut est in venereis: vnde nisi sit aliquid prohibens, vel retractiuum ab eis facile est homines velut peccora fieri, ab his autem solet retrahere honestas Diuinæ legis, & amor, & timor futuri seculi, & quandiu homines ista sperant abstinent à venereis illicitis, qui vero desperant de futuro seculo non abstinent, sed fruuntur voluptate præsentis seculi: ad Ephes. quarto, qui desperantes semetipsos tradide-

K runt se impudicitiæ: Gentiles autem nihil de futuris sperabant cum non conoscerent Deum: ideo venerea tota intentione sequebantur: Tob. octauo cum dixit Tobias Sarræ, filij sanctorum sumus, idest, Iudæorum, qui Deum agnoscunt, & non possumus ita coniungi, sicut gentes, quæ ignorant Deum, quasi dicat gentes immoderate, & bestialiter venerea prosequuntur, nos autem temperate, & cum timore, & prima Thessal. quarto, sciat vnusquisque vas suum, idest, corpus possidere in sanctificatione, & honore, & non in passione desiderij, sicut gentes, quæ ignorant Deum, etiam non erat aliquid, quòd prohiberet Gentiles ab his impudicitijs, quia nec diuinæ leges eorum, nec publicæ istud vetabant: ideo luxuriæ irrefrænatæ intendebant, & quia ebrietas, & crapula, & comessatio libidini coniuncta sunt, non poterant ieiunijs vacare, cum venerea

seque-

sequerentur, sic dicitur 1. Per.4. sufficit præteritum tempus ad voluntatem gentium consummandam, qui ambulauerunt in luxurijs, & desiderijs, vinolentijs, comessationibus, potationibus, in quibus nunc obstupescunt, & admirantur non concurrenobus nobis in eandem luxuriæ confusionem, non ergo fuerunt ieiunia apud huiusmodi Gentiles.

An Christus instituerit aliqua ieiunia. Et Christus quare non posuit ieiunium sub consilio.
Quæst. C X X X.

QVAERETVR an Christus instituerit ieiunia aliqua.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia dicitur hic cum ieiunatis nolite fieri, sicut hypocritæ tristes, & iterum, tu autem cũ ieiunas vnge caput tuum.

Item infra nono, & Marc. 2. & Luc. 5. dicitur venient dies in quibus auferetur ab eis sponsus, & in diebus illis ieiunabunt, & hoc Christus dixit: ideo ieiunia imposuit.

Item Christus sufficienter hortatus est ad omne bonũ. Sunt autem quędam bona necessaria, & ad illa hortatus est imponens ea sub præcepto. Alia autem sunt non necessaria, & ad illa induxit homines ponendo ea per modũ consilij: ieiunium tamen est bonum quoddam: ideo oportet, quod Christus illud posuerit, vel sub præcepto, vel sub consilio.

Dicendum, quòd Christus non instituit ieiunia aliqua quod patet, quia si legatur tota Euangelica doctrina nullum inuenietur de ieiunijs præceptum aut consultum. Secundo patet, quia si Christus imposuisset ieiunia sub pręcepto, vel consilio ipse maxime frequentasset ea, & instruxisset discipulos suos assuefaciendo eos ad illa, & tamen non faciebat, sed potius ipse, & discipuli sui increpabantur à discipulis Ioannis Baptistę dicentibus, quare nos, & Pharisęi ieiunamus frequenter, discipuli autẽ tui non ieiunant? ergo non imposuit ieiuniũ aliquod de quo infra 9.

Tertio patet, quia si Christus imposuisset aliqua ieiunia facienda teneremur sequi illa, & tamen circa ieiunia est liberum cuicunque prouinciæ facere, sicut voluerit, sicut dicit Hierony. ad Lucinum loquens de ieiunijs vnaquæque prouincia abundet in suo sensu, & præcepta maiorum leges Apostolicas arbitretur 76. dist. c. vtinam: ergo Christus non instituit ieiunia.

Est dicendum, quòd Christus non instituit ieiunia, nec etiam posuit ea expresse sub consilio, reliquit tamen Ecclesiæ de illis ordinandum, & prænunciauit, quod illa essent in posterum habenda inter fideles suos. Ratio huius fuit, quia Christus voluit dare legem breuissimã: & ideo noluit eam replere præceptis non necessarijs, sed solum ea, quæ necessaria erant dedit: etiam voluit dare legem libertatis, vt dicitur ad Galat. 5. tollitur autem libertas per multitudinem cærimoniarum, & obseruantiarum si ad illas sit homo astrictus, sicut erat in veteri testamento: ideo obseruantias nullas dedit Christus in lege, sic dicit Augustinus in lib. de vera religione, ieiunium autem obseruantia quędam cærimonialis est: ideo de ieiunijs legem nullam dedit.

Alia ratio fuit, quia ieiunium, vel erat imponendum sub præcepto, vel sub consilio, non autem sub præcepto, quia illa ponuntur sub præcepto, quæ sunt simpliciter necessaria, ieiunium autem non est simpliciter necessarium cum sit ad domandum vitia carnis, vel ad satisfaciendum, aliquis tamen potest esse, cui non sit necessarium carnem per ieiunia comprimere, nec satisfacere per ieiunia, quia potest fieri satisfactio per eleemosynam, vel orationem, etiam quia satisfactio debita Deo qualis fit per ieiunia, non est simpliciter necessaria in hac vita, cum possit homo satisfacere post mortem: ideo Christus ieiunia sub præcepto non instituit, quia solas res simpliciter necessarias ad bene viuere sub præcepto imposuit, etiam non fuit conueniens, quòd Christus ieiuniorum legem imponeret, quia tunc traderet eam sub aliquo certo modo, & oporteret illam obseruari à tota Ecclesia, & quia lex Christi à toto orbe recipienda erat, obligarentur omnes homines ad ieiunia, non tamen competit omnibus hominibus ij-

A dem modus ieiunandi, sicut nec ijdem cibi apud omnes gentes: ideo non fuit conueniens Christum sub præcepto ieiunia aliqua instituere.

Alia etiam causa fuit pręcipua, quia nullum pręceptum Christi est dispensabile per aliquem hominem: si ergo Christus instituisset ieiunia, nullo modo fuissent dispensabilia, hoc autem erat inconueniens, quia ex multis caussis conueniens est, quòd liceat homini absoluere se à debito ieiunandi, quia aliàs inciderent multa inconuenientia: ideo non decuit, quòd Christus sub præcepto poneret ieiunium aliquod: etiam patet, quòd non fuit conueniens poni sub consilio, quia consilia sunt de illis per quæ homo efficitur perfectus infra decimonono, si vis esse perfectus vade, & vende vniuersa, quæ habes, &c. charitas autem est per quàm homo perfectus efficitur: ideo illi actus B cadunt sub consilio, qui pertinent proprie ad charitatem Dei, & proximi, ieiunare autem secundum se non est opus charitatis, sed pęnitentiæ, vel satisfactionis, & non dicit secundum se aliquam perfectionem nisi inquantum potest prodesse ad aliquid, Consilia autem dicunt immediate perfectionem, ideo proprie non debuit poni ieiunium inter consilia, quia quantum est aliquod consilium de opere perfectiori tanto pertinet ad maiorem charitatem, possunt tamen esse magna ieiunia cum parua charitate: ideo ieiunium non perficit hominem, sicut alia opera, quæ Christus posuit sub consilio, potest dici tamen, quòd ieiunium pertinet ad consilium inquantum omne opus supererogationis, idest, quòd non cadit sub præcepto dicitur ad consilium pertinere: Christus ergo non posuit consilia expresse nisi de rebus illis, quæ pertinent ad excellentem C charitatem, ieiunium autem, quia non erat tale, non fuit ab eo positum expresse sub consilio, & tamen tacite posuit illud sub consilio, indicans, quòd vtile erat ad aliqua cum dixit infra 17. hoc genus dæmoniorum non eijcitur nisi in ieiunio, & oratione & infra 9. significauit, quòd discipuli sui aliquo tempore ieiunaturi essent, ipse quoque in aliquo nobis ieiuniorum doctrinam tradidit inquantum ieiunauit 40. diebus supra 4. & Luc. 4.

Ad primum dicendum, ꝙ Christus non præcepit nobis ieiunare, sed præsupposuit, ꝙ aliquãdo ieiunaturi essemus s. quia ieiunare erat actus pęnitentię, & quia ipse prædicauerat pęnitentiam supra 4. præsupponebatur, ꝙ aliquãdo ieiunaremus, non tamen erat necesse simpliciter, quia potest alio modo pęnitẽtia fieri nullo ieiunio facto. Christus ergo non præcepit hic ieiunare, sed quia sciebat, quòd ali- D quãdo ieiunaturi essemus tradidit nobis doctrinam, quàm seruaremus ieiunando.

Ad secundum dicendũ, ꝙ Christus non præcepit ibi ieiunare post absentiam suam, sed prænunciauit, ꝙ discipuli ieiunaturi essent post mortem eius, quia tunc erat tẽpus luctus, & afflictionis: etiam dedit ibi Christus aliam caussam quare discipuli sui eo viuente non ieiunabãt, scilicet, quia nemo mittit vinum nouum in veteres vtres, idest, quod discipuli erant noui in doctrina Christi, & non oportebat immediate exercitare eos in rebus duris, & difficilibus, mortuo autem eo essent iam viri, & assuefacti, & tunc possent ieiunare, & ieiunarent.

Ad tertium dicendum, quòd sub præceptis, & consilijs comprehenditur omne bonum quod quis facere potest, non tamen determinate ponuntur omnia bona, quæ E quis potest facere, sed exprimuntur aliqua, & ita verum est, quod ieiunium Christus non posuit sub præcepto, & ideo pertinebat ad consilium, quia tamen non erat de illis consilijs, quæ dicunt magnam perfectionem non expressit Christus illud, sicut expressit quædam alia.

An fuit conueniens, quòd Ecclesia instituerit aliqua ieiunia sub præcepto. Et quæ conditio sit præceptorum Christi, & Moysi. *Quæst.* C X X X I.

QVAERETVR an fuit conueniens, quòd Ecclesia poneret ieiunium sub pręcepto.

Dicunt quidam, quòd non, quia præcepta non dantur de operibus supererogationis, quia illa pertinent ad consilium: ieiunium autem est huiusmodi: ideo non debuit poni sub pręcepto.

K Item

Item dicit gl. super illud. Psal. 44. omnis gloria eius filiæ F
regis ab intus, quod gloria Ecclesiæ cõsistit in interioribus virtutibus, sicut sunt spes, fides, charitas; omne tamen præceptum Ecclesiæ ordinatur ad gloriam Ecclesiæ: ergo debet dari de solis interioribus operibus: ieiunium autem consistit in exterioribus: ergo non debuit imponi ab Ecclesia sub præcepto.

Item imponere ieiunia sub præcepto est imponere obseruantias, quæ militant contra libertatem legis Christi: nam dicitur lex Christi esse libertatis, & lex Moysi esse seruilis, ad Galat. 4. & 5. & hoc propter multitudinem obseruantiarum cærimonialium veteris testamenti, ita vt viderentur importabiles Actuum decimoquinto, hoc est onus, quod nec nos, nec patres nostri ferre potuimus: ergo non debent esse obseruantiæ istæ in nouo testamento, vnde Augustinus increpat quosdam introducentes mul- G
tas cærimonias in nouo testamento in lib. ad inquisitiones Ianuarij, scilicet, quidam ipsam religionem nostram, quam manifestissimis, & paucissimis celebrationum sacramentis Dei misericordia voluit esse liberam, seruilibus premunt oneribus, non ergo debent in ea imponi ieiunia sub præcepto.

Dicendum, quòd per Ecclesiam imposita fuerunt multa ieiunia, & omnia obligant, quia posita sunt sub præcepto, nam Ecclesia per statutum suum obligat fideles, sicut si esset Dei præceptum, quia Christus dixit discipulis; qui vos audit, me audit infra decimo: ergo sicut præceptum Christi seruandum est, ita præceptum prælatorum Ecclesiæ, Ecclesia tamen statuit super ieiunijs: ergo sub præcepto tenemur ad ieiunia.

Item dicit Hierony. ad Lucinum, & habetur 76. distin. H
cap. vtinam, quòd de ieiunijs vnaquæque prouincia abundet in suo sensu, & præcepta maiorum leges Apostolicas arbitretur: ergo statuta de ieiunio facta à maioribus, idest, à prælatis Ecclesiæ obligant, sicut leges Apostolicæ, illæ tamen si essent, simpliciter obligarent: ergo ieiunium sub præcepto cadit.

Amplius Dicendum est, quod fuit conueniens statuere Ecclesiam aliqua ieiunia, quia ad prælatos Ecclesiæ pertinet habere curam de fidelibus, sicut ad principes seculares de tota republica. Principes tamen seculares tradunt præcepta legalia de omnibus illis, quæ putant esse vtilia reipublicę determinando in particulari ipsa, quæ vniuersaliter continebantur in iure naturali, ita ergo ad prælatos Ecclesiæ pertinebit dare leges præcipiendo ea, quæ pertinent ad communem statum fidelium in spiri- I
tuali profectu, principes tamen seculi per legem disponunt de cibis reipublicæ inquantum pertinent, & ad sanitatem, & bonam habitudinem corporalem, vt dicit Aristote. 10. Ethicorum, scilicet, quòd ad legem Politicam pertinet ordinare nutritiones iuuenum, & adinuentiones ipsorum virorum, idest studia & opera, vt arceantur a malis, & ad bona perducantur, pertinebit ergo ad prælatos Ecclesiæ ordinare de cibis fidelium inquantum pertinent ad salutem spiritualem, hoc autem est, quòd aliquando fideles ieiunent, & tamen valde pertinet ad salutem spiritualem ieiunare, tam vt abstineatur à vitijs carnis, quàm vt satisfiat de peccatis præteritis, & propter multa de quibus dicetur infra quęstione 174. fuit ergo conueniens, quòd Ecclesia institueret ieiunia aliqua sub præcepto, & ita instituit multa, & quotidie potest instituere, si viderit K
opportunum.

Ad primum dicendum, quòd supererogatio est duplex, quędam quæ nullo modo pertinet ad necessitatem salutis, & ista nunquam cadit sub pręcepto, sed sub consilio, vt seruare virginitatem 1. Corint. 7. Alia pertinet aliquo modo ad necessitatem salutis sumendo eam generaliter, determinando tamen ad talem, vel talem modum non est de necessitate salutis, & de talibus potest dari pręceptum immo debet dari, ita est de ieiunio, nam est ieiunium ad reprimendum vitia carnis, quia illa concupiscit aduersus spiritum ad Galatas 5. istud autem, & similia est commune ad omnes fideles Iac. 3. in multis offendimus omnes: fuit ergo conueniens dari aliqua remedia generalia ad omnes fideles, & tale est ieiunium: ideo Ecclesia debuit instituere aliqua ieiunia.

Ad secundum dicendum, quòd pulchritudo spiritualis Ecclesiæ, & cuiuslibet hominis consistit principaliter in actibus interioribus, & maxime in virtutibus, quæ habent actus pure spirituales, vt sunt spes, fides, charitas, nam per illas colitur Deus, vt ait Augustinus in Enchiridion. actus tamen boni exteriores pertinent ad spiritualem pulchritudinem inquantum illi imperantur à virtutibus interioribus, quę faciunt, & conseruant interiorem decorem, & sic est ieiunium: minus tamen pertinent ad spiritualem decorem exteriores actus quàm interiores, quia non sunt boni nisi inquantum ab interioribus progrediuntur.

Ad tertium dicendum, quòd lex Christi consistit præcipue in charitate infra 22. scilicet, in hoc pendent leges, & prophetę, ideo occupatio fideliũ debet esse circa dilectionem Dei, & proximi, nõ ergo debet lex, vel status fidelium repleri obseruantijs, ne prę multitudine obseruantiarum auertatur animus ab operibus necessarijs, scilicet, charitatis, sicut Christus redarguit Pharisęos, qui attendebant ad paruas cęrimonias, & omittebant ea, quę erant pręcipua in lege, scilicet, misericordiam, & iudicium infra duodecimo, & vigesimotertio, in lege Moysi erat aliquis modus talium obseruantiarum, quia tot erant cęrimonię, quòd satis erat homini obseruare illas, etiam nõ attendendo ad alia, tales autem cęrimonię causabant seruitutem, & non sunt introducendę in nouo testamento, quòd tamen sint aliquę obseruantię deuotę, & vtiles ad reprimendum peccata non est seruitus, sed potius liberari a seruitute peccatorũ, quia illa repugnat libertati spirituali, nam debet esse nobis libertas ab oneribus obseruantiarum, non tamen tanta libertas, quòd vertatur nobis in occasionẽ peccandi, sic dicitur ad Galatas quinto, vos autem fratres in libertatem vocati estis tantum ne libertatem detis in occasionem carnis.

Sciendum autem, quę sunt cęrimoniæ vtiles fidelibus, & deuotæ, non est standum iudicio cuiuslibet, sed solum Ecclesię, idest, pręlatorum: & ideo cęrimonię illę, quę introducuntur ab Ecclesia, vt obseruentur debent obseruari, & ita est de ieiunijs ab Ecclesia impositis, & hoc non improbat Augustinus, sed solum illas obseruantias, quę nec sanctarum scripturarum auctoritatibus continentur, nec in concilijs Episcoporum statutę inueniuntur, nec cõsuetudine vniuersalis Ecclesię roboratę sunt, vt dicitur ibidẽ: tales autem velle introducere cęrimonias ad hoc, quod obseruari debeant, malum est.

Vnde ieiunium habuit ortum. Et quòd tripliciter accipitur. *Quest.* CXXXII.

QVAERETVR de ieiunio vnde habuit ortum.

Dicendum, quòd si quęramus quis fuit primus ieiunans sciri non potest: constat. n. quod ieiunia sunt antiquissima, & in omni tempore quo homines cognouerunt Deum, fuerũt ieiunia, vnde antequam daretur lex Moysi ieiunia erant, vt pręsupponitur Nume. 30. scilicet, si uouerit, vt per ieiunium, vel ceterarum rerum abstinentiam affligat animam suam, vnde non habuit ieiunium ortum à lege Dei, sed in lege naturę secundum rectam rationem ortum est: ex quo apparet, quòd sit antiquissimum, quia ea, quę per legem naturę, vel rationem ortum habent antiquissima sunt: motiua etiam quę sunt ad ieiunandum ostendunt, quòd illud ieiunium sit antiquissimum. Fuit enim ieiunium à principio introductum inter homines ad significandum tristitiam, quia ieiunium est quędam pęna cum subtrahat homo sibi cibos aliquo modo necessarios: nam delectatio sensibilis hominis, quæ maxime cognita est, est corporalis, vt dicitur septimo Ethicorum circa finem, ista autem consistit pręcipue in tactu, & gustu circa quos temperantia est, vt dicitur tertio Ethicorum cap. de temperantia, subtractio ergo istarum delectationum est tristitia hominis, & quia delectatio gustus est in cibo, & potu, quę tolluntur, vel minuuntur per ieiunium, pertinet ieiunium communiter ad tristitiam, & propter hoc homines ab antiquo, qui volebant tristari, vel se tristes ostendere ieiunabant, & quia homines pro mortuis solent plangere, & affligere se, fuit consuetum

apud

apud antiquos, quòd quando faciebant planctum solemnem pro aliquo, quòd inter ceteras afflictiones etiam tūc ieiunarent, vt per hoc tristes se ostenderent: sic dicitur 1. Reg. 31. quòd viri Iabes tulerunt cadauera Saul, & filiorum eius, & combusserunt ea, & sepelierunt in nemore Iabes, & ieiunauerunt septem diebus, idem patet. 1. Paralipom. 10. etiam quando Dauid, & viri sui audierunt Saulem, & filios eius corruisse in bello, planxerunt fletu magno, & ieiunauerunt tota die vsque ad vesperam 2. Regum 1. sic etiam quando Ioab occidit Abner principem exercitus Isboseth in dolo, doluit valde Dauid, & venit multitudo populi, vt consolaretur eum, & vt sumeret cibum cum illo, & ille noluit consolari nec comedere, sed iurauit, quòd vsque ad solis occasum nec comederet, secundo Regum tertio, & hoc erat, quia nolebat cessare à planctu pro Abner, & tamen si solueret ieiunium, cessaret per hoc à planctu: voluit ergo ieiunare vsque ad vesperam. B

Ex hoc etiam sequebatur, quòd si homines volebant esse tristes, vel ostendere tristitiam propter aliqua mala, quæ eis acciderant ieiunabant, sic innuitur Zacha. 8. cum Deus dicit Israelitis ieiunium quarti, & ieiunium quinti, &c. domui Iudæ, & Ierusalem in dies festos vertetur, & in gaudium, in quo innuitur, quòd ieiunium opponitur gaudio, & lætitiæ festiuæ, & sic erat, quia Iudæi faciebant illa ieiunia anniuersarie in memoriam quorundam malorum, quæ eis acciderant, vt dicetur infra quæstion. 134. patet etiam hoc ex modo loquendi Christi in frà nono, & Mar. 2. & Luc. 5. scilicet non possunt filij sponsi lugere quandiu cum illis est sponsus, venient autem dies in quibus auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt, & sic in C præsentia sponsi, idest, tempore nuptiarum, quæ est festiuitas non possunt filij sponsi, idest, sodales eius lugere nec ieiunare, sed cum sponsus fuerit ab eis ablatus per mortem, vel aliàs, ita quòd videre eum non possint, tunc lugebunt, & ieiunabunt, & sic pro tristitia est ieiunium, & patet maxime, quia vbi Matthæus dixit infra nono, non possunt filij sponsi lugere, dicitur Mar. 2. non possunt filij sponsi ieiunare, in quo innuitur, quòd ieiunare, & lugere idem sunt, & ita etiam Luc. quinto, dicitur ieiunare pro lugere: ista ergo duo accipiebantur tanquam contraria, scilicet, habere diem festum, & ieiunare, & ridere, & lugere, & ita Esdras suasit populo, quod in die festo non lugerent, sed comederent, & biberent, & mitterent partes pauperibus, & tamen lugebant illi pro peccatis suis, vt patet primo Esdræ decimo: sic etiam Christus D hic dixit, tu autem cum ieiunas vnge caput tuum oleo, & faciem tuam laua, & hoc dixit, quia ista pertinebant ad festiuitatem, & in festiuitate nemo ieiunabat, & sic posset quilibet ostendere se non ieiunare, sic dicit Hieronymus super Matth. scilicet, loquitur iuxta ritum prouinciæ Palestinæ vbi diebus festis solent vngere capita, præcipit ergo vt quando ieiunamus lætos, & festiuos nos esse monstremus. Ex hoc apparet, quòd ieiunium est antiquissimum cum fuerit introductum ad luctum mortuorum, & etiam ad ostendendum tristitiam pro malis, quæ homo patitur, vel ei acciderunt, lugere tamen mortuos, & tristitiam ostendere pro malis, quæ patimur à principio seculi est: ideo ex tunc est ieiunium.

Aliud motiuum ieiunij est propter Deum, & hoc potest esse tripliciter. Vno modo inquantum est actus latriæ. E Alio modo inquantum est ad impetrandum. Tertio inquantum est ad satisfaciendum.

Primo modo est propter actus latriæ: nam Deo inquantum est Dominus noster, & creator, & gubernator, tenemur exhibere honorem quendam: etiam si nihil ab eo expectaremus recipere, & hoc modo laudamus ipsum orando: sic etiam propter ipsum ieiunare possumus, inquantum per hoc quendam honorem exhibemus ei, & possumus per hoc expectare ab ipso retributionem, sicut pro omnibus bonis operibus, & hoc modo loquitur Christus, scilicet, tu autem cum ieiunas &c. & pater tuus, qui videt in abscondito reddet tibi.

Secundo modo fit ieiunium ad impetrandum aliquid à Deo, vt si aliqui sunt in tribulationibus, & petunt à Deo liberari, ieiunant, vt hoc obtineant, sic patet de rege Iosaphat, qui putans se non posse resistere hostibus ieiunauit A cum toto populo. 2. Paralipom. 20. sic etiam Iudæi quando Holophernes voluit vastare totam terram eorum per omnia loca ieiunabant. Iudith 4. & 6. & sic Niniuitæ quando penituerunt, ne subuerteretur Niniue, Ionæ 3. & tunc est ieiunium per modum orationis, quia sicut est oratio ad impetrandum, ita etiam ieiunium, & quando ambo fuerint simul melius est sic dicitur Tobiæ 12. bona est oratio cum ieiunio: nam ad hoc, quòd quis facilius impetret non sufficit orare solum, sed etiam ieiunare, vt ait Augustinus lib. quæstio. veteris testamen. & habetur 33. quæstione 5. capitu. Christiano, scilicet, temporibus ieiuniorum ab vxore abstinendum est, quia etiam à licitis abstinendum est, vt facilius impetrari possit quod postulatur.

Tertio modo est ieiunium actus pænitentiæ inquantum est recompensatio quædam pœnæ pro peccatis commissis, & isto modo ieiunium imponitur illis quibus iubetur pœnitentiam agere, & de hoc etiam sæpe scriptura loquitur, & potest intelligi, quòd habetur Nume. 30. scilicet, si per ieiunium, vel ceterarum rerum abstinentiam, affligere animam suam: affligere tamen est punire se quod maxime pertinet ad recompensationem pœnarum debitarum pro peccatis. Ex his etiam patet, quod ieiunium etiam sit antiquissimum, quia cum Deus à principio seculi fuerit à multis hominibus cognitus, illi exhiberent ei cultum latriæ, & orarent ad ipsum pro liberatione ab angustijs, & satisfacere vellent pro aliquibus peccatis, & pro his facerent ieiunium.

An in lege veteri fuerint aliqua ieiunia sub præcepto, & quare ibi fuerint cum in noua nullum sit sub præcepto. Et quid contritio ac satisfactio. Quæst. CXXXIII.

QVAERETVR an in lege veteri fuerunt aliqua ieiunia sub præcepto, & quare ibi fuerunt, cum in noua nullum sit sub præcepto.

Dicendum, quod apud Iudæos fuerunt ieiunia multa, sicut dixerunt discipuli Ioannis ad Christum quare nos, & Pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? infra nono, & Luc. 5. quædam tamen istorum fuerunt introducta ex lege, alia vero ex voluntate Iudæorum de quibus dicetur sequenti quæstione. ex lege solum fuit introductum vnum ieiunium proprie loquendo, pro hoc tamen dicendum, quòd ieiunium dicit subtractionem cibi, & hoc ad macerandam carnem, large ergo quæcunque cibi subtractio, vel afflictio carnis in cibo potest vocari ieiunium, & hoc modo dies azymorum apud Iudæos vocabantur ieiunium, quia per septem dies non licebat eis manducare panem fermentatum, Exodi duodecimo, sed manducabant panes azymos, & illi inducunt quandam afflictionem carnis, quia nec sunt suaues gustui, nec vtiles stomacho, & maxime quando incipiunt durescere: ideo vocantur afflictionis Deuteronom. 16. septem diebus comedes absque fermento afflictionis panem, & ita poterant dies azymorum vocari dies ieiunij accipiendo large, & tamen non vocabantur, quia in his diebus non cogebantur Iudæi abstinere ab aliquo cibo nisi à pane fermentato, cetera autem comedere poterant, sicut solebant, & quoties vellent quotidie, ideo dies ieiunij proprie non erat apud Iudæos ex præcepto legis nisi vnicus, scilicet, dies propitiationis. Leuit. 16. & 23. nam in hac die Deus iubebat Iudæis, quòd affligerent animas suas, & quicunque non affligeret se periret de populo, & erat ista afflictio in abstinendo à cibo, & ab omnibus delectationibus.

Sed tunc dicetur quare in veteri testamento fuerunt imposita aliqua ieiunia, & non in nouo, cum potius debuissent poni in nouo, quia ieiunium est opus bonum, & tamen ad bonum perfectius mouentur homines per legem Christi, quàm per legem Moysi, quia lex Moysi erat imperfecta, & data hominibus imperfectis, lex autem Christi perfecta est.

Dicendum, quòd in veteri testaméto erant multa figu-

ralia, quæ in nouo non fuerunt, quoniam omnia in figura Iudæis contingebant, prima Corinth. 10. & hoc, quia lex illa habebat quasi quandam vmbram, vel imaginem leuem bonorum futurorum, & ad hoc pertinet esse figuram ad Hebræ. 10. vmbram futurorum bonorum lex cōtinet, ista autem figuralia erant aliqua sensibilia exterius facta, & sic talia debuerunt esse in lege Moysi, & tale fuit hoc ieiunium, nam Deus voluit Iudæis ostendere, quòd ipse remitteret omnia peccata ad se conuersis, & pro illis peccatis oportebat, quòd homo faceret pęnitentiam, ad hoc autem iussit fieri confessionem omnium peccatorum super caput hirci. Leuit. decimosexto, non quidem, quod peccata pronunciare super caput hirci esset alicuius vtilitatis, sed vt per hoc ostenderetur, quòd homo debet peccata sua Deo manifestare, licet illa sciat dolendo de illis, & proponendo satisfacere, & ad hoc iussum est Iudæis: G quod affligerent se illa die ieiunando, per quod significatur contritio, & satisfactio, nam contritio, est afflictio cordis, satisfactio autem est afflictio operis, siue in opere, vnde magis fuit ieiunium istud Iudæorum ad significandum quàm ad aliquid efficiendum, quia non fiebat per illud ieiunium perfecta satisfactio pro omnibus peccatis, maxime, quia tunc Iudæi non confitebantur singulariter peccata sua quasi singuli pro peccatis suis satisfacere vellent, sed solum peccata populi, fuit ergo hoc ieiunium ad significationem; in nouo autē testamento nihil ponitur ad significationem: adeo non oportuit poni tale ieiunium: nā etiam si ieiunium sit opus satisfactionis pertinens ad pœnitentiam, non oportuit, quòd in nouo testamento poneretur sub præcepto, quia alij modi sunt satisfaciendi prę- ter ieiunium, Christus tamen non posuit sub pręcepto nisi H ea, quę erant simpliciter necessaria, nec tamen sequitur ex hoc, quod lex veteris testamenti esset perfectior tanquam iubens plura bona, quia non iussit fieri ieiuniū istud tanquam pertinens ad perfectionem operis, sed principaliter ad significationem, nam aliàs plura ieiunia imposuisset: nā vnicum diem in toto anno ieiunare nihil esse videtur.

Quæ ieiunia erant non per legem apud Iudæos introducta. Et qui modus ieiunandi Iudæorum, Sarracenorum, & Christianorum, & in quo concordant. Quæst. CXXXIIII.

QVAERETVR de alijs ieiunijs, quę apud Iudęos introducta fuerunt non per legem.

Etiam dicendum, quòd ista erant duplicia. Quędam I pertinebant specialiter ad aliquos homines; alia vero ad totum populum. Erant namque inter Iudęos aliqui habētes vitam religiosiorem, & isti multa ieiunia faciebant, sic erat de Pharisęis, qui reliquo populo sanctiores videri volebant: sic etiam erat de discipulis Ioannis Baptistę quos ipse erudiebat ad aliquem modum sanctitatis: nam etiam isti ieiunabant sępe infra nono, & Marci 2. vbi discipuli Ioannis dixerunt Christo, quare nos, & Pharisęi ieiunamus frequenter, discipuli autē tui non ieiunant? & maxime cōpetebat hoc discipulis Ioānis, quia Ioannes prędicabat pęnitentiam dicens pęnitentiam agite supra tertio: ad pęnitentiam autem pertinet seipsum affligere, quod fit per ieiunium: ideo ieiunia frequentabant discipuli Ioannis, & etiam Pharisęi, quia Pharisęi veniebant ad Ioannem, & baptizabantur ab eo, quibus Ioannes dicebat facite fructus K dignos pęnitentię supra tertio, & Luc. 3. ipsi ergo ieiunarent tanquam in ieiunio consisteret totus fructus pęnitentię: sic etiam fuerunt inter Iudæos alię sectę, sicut Esenorum, & Saducæorum, qui habebant diuersos modos viuendi, & Eseni maxime ieiunijs vacabant, de quibus dictum est supra 3.

Alia erant ieiunia toti populo communia, quæ per modum statuti, vel legis ab omnibus Iudęis obseruabantur, & ista sunt de quibus dicitur Zachar. 8. Ieiunium quarti, ieiunium quinti, ieiunium septimi, ieiunium decimi in gaudium, & dies festos vertetur domui Iuda, & Ierusalē, ista ieiunia, quę fiebant in quatuor mensibus, scilicet, quarto, & quinto, septimo, & decimo non fuerunt à Deo pręcepta, sed à populo introducta in memoriam alicuius tristitiæ, & malorum, quę Iudęi tolerauerunt, & ad repręsentandum anniuersariè illam tristitiam ieiunabant illis temporibus, quibus tolerauerant ista mala.

Ieiunium quarti mensis fiebat à Iudęis propter duo. Primo propter fractionem tabularum legis, quia in quarto mense Iudęorum, idest, in Iulio die septima, vel decima, vt ipsi putant, Moyses descendens de monte accepta lege, cum videret, quòd populus colebat vitulum confregit tabulas ad radicem montis. Exodi 32. Deuteronom. 9. Secundo propter captiuitatem Iudęorum, & captionem vrbis Ierusalem: nam hoc tempore in mense Iulij muri ciuitatis per Caldæos rupti sunt.

Ieiunium quinti mensis fuit propter alia tria, licet causa institutionis eius à principio solum duplex fuit. Prima fuit, quia hoc mensè redeuntibus exploratoribus de terra promissionis murmurauit populus, & pro hoc iussit fuit manere in deserto quadraginta annis Numeri 14. cum aliàs immediate intraturi essent in terram promissam. Secunda fuit, quia in mense quinto, idest, Augusto Nabachodonosor, & Caldęi ingressi Ierusalem succenderunt templum Domini, & subuerterunt illud, hoc etiam mense post multa tempora capta iterum Ierusalem à Romanis sub Tito, & Vespasiano post Christi mortem euersum, & succensum est templum, & multa millia Iudęorum cęsa sunt, Iudęi tamen propter duo prima istorum instituerunt ieiunium istud, quia quando Deus per Zachariam dixit hoc, scilicet, ieiunium quarti, &c. nondum acciderat euersio templi per Romanos: nunc tamen à Iudæis obseruatur istud ieiuniū propter omnes istas causas.

Ieiunium septimi putant aliqui esse ieiunium diei propitiationis quod fiebat mense septimo die decima mensis H Leuit. decimosexto, & vigesimotertio, & tamen falsum est, quia Deus significabat, quòd ista ieiunia mutarentur à Iudęis, quia dictum est ieiunium quarti &c. erit in gaudium, & dies festos, & tamen de ieiunio diei propitiationis non potest intelligi, quia illud erat ieiunium legis, & nunquam cessaturum erat quandiu lex duraret. Ieiunium autem quod fiebat ex voluntate Iudęorum in memoriam alicuius tristitię, si adueniret postea contraria lętitia poterat conuenienter mutari, & hoc innuitur cum dicitur, quòd verteretur in gaudium, & dies festos: ideo dicendum, vt vult Hieronymus, quòd fuit istud ieiunium mense septimo, quia tunc occisus est Godolias, qui relictus fuerat à Caldęis princeps terrę Iudęorum, & propter mortem illius omnes Iudęi, qui relicti fuerant in terra, fugerunt in Aegyptum quarto Regum vigesimoquinto, & I Ieremiæ quadragesimosecundo, & non reuersi sunt amplius in terram suam eodem cap. sed mansit terra Iudæorum sine habitatore per septuaginta annos quousque redierunt Iudęi, qui ducti fuerunt in Babylonem, & propter hoc Iudęi ieiunauerunt, quia ista fuit eis magna desolatio.

Ieiunium decimi mensis, qui coincidit cum Ianuario nostro factum fuit à Iudęis propter planctum quem Iudęi existentes in Babylone habuerunt, cognito quòd templum Dei esset succensum, & ciuitas destructa: nam ante illam captiuitatem erant multi de Iudęis in Babylone, qui ante hoc per regem Nabuchodonosor translati fuerant sub rege Ioachin rege Iuda, vt ostensum est late supra secundo cap. quæstione nonagesimaprima, & erant ibi Daniel, & Ezechiel Prophetę, & cum succensio templi, & vrbis facta fuisset mense quinto, Iudęi in Babylone existen- K tes cognouerunt hoc mense decimo, & tunc ieiunauerūt: ista igitur erant ieiunia communia Iudęorum, quę per legem non fuerunt introducta, sed voluntate populi de his Hier. super Zacha. & patet 76. distin. cap. ieiunium, & hoc est quantum ad ieiunia Iudæorum.

Considerandum autem, quòd ieiunia Iudęorum, siue introducta ex lege, siue per eorum voluntatem aliquo modo concordant cum nostris, sed non in totum: nam ipsi die ieiunij carnibus vescuntur, & tamē per totam diem nihil comedunt. Sic etiam alię gentes ieiunant, vt Sarraceni, quorum ieiunium turpe est, Ecclesia autem à carnibus abstinere facit in ieiunio, semel tamen per diem cibum sumere concedit: omnes ergo gentes ieiunantes concordant in hoc, quòd carnem macerant subtrahendo sibi cibum, & tamen in cęrimonijs specialibus ieiunij non concordant: ideo quandocunque de ieiunio loquimur,

quimur, intelligitur ieiunium illud quod Ecclesia instituit, A quia ipsa introduxit cęrimonias rationabiles ieiunandi.

An violans ieiunium Ecclesiæ peccet semper mortaliter. Et quæ proprie appellantur præcepta positiua, & præcepta iuris naturalis. Et quod omnia præcepta legis Christi sunt naturalia. Quæst. C X X X V.

QVÆRETVR an violans ieiunium Ecclesię peccet semper mortaliter.

Dicendum, quòd pręceptum obligat, ita quòd si non fiat pœnam habet, vt ait Augu. 14. quæst. 1. cap. quisquis, & cap. quod præcipitur, & dicitur, quod habet pęnam, s. peccati mortalis, vt solet exponi. Ecclesia autem sub præcepto instituit ieiunia: ideo videtur, quòd transgressio eorum peccatum mortale sit. Dicendum tamen, quòd præ- B cepta Ecclesiæ sunt præcepta iuris positiui, sunt autem positiua illa, quæ antequam fiant non differt, sic vel sic fieri, differt autem postquam fuerint posita, vt dicitur, quinto Ethic.

Præcepta autem iuris naturalis sunt de bono necessario, & de malo quod necesse est vitari: & ideo differt sic, vel sic esse: ideo contra præcepta iuris naturalis nemo potest agere in aliquo casu, quin peccet mortaliter. Et ita est de pręceptis legis Christi, quia ipse nihil posuit quod esset purè positiuum, sed ea, quæ alias naturaliter obligabant: ideo quandocunque fiat aliquid contra Christi legem, peccatum mortale est. Secus autem est de præceptis Ecclesiæ, quia illa sunt ius positiuum, & talia non dicunt bonum necessarium, sed illud per quod homo dirigitur ad bonum & principalem vim obligandi habent ex institutione legis- C latoris, & intentione eius: nam ipse vult illa obligare inquantum dirigunt hominem ad id, quod est simpliciter bonum. Contingit autem, quòd in aliquo casu obseruatio eorum potius impediat rectitudinem ad verum bonum, & tunc obseruare talia præcepta non est de intentione legislatoris, & ille, qui obseruaret, licet concordaret verbis legis, non concordaret intentioni legislatoris.

Ita autem est de ieiunijs, quia instituta sunt ab Ecclesia, vt hominem dirigant in bonum, s. vt non dominentur in eo vitia carnis, & propter alias causas, si tamen in omni casu ieiunandum esset quando Ecclesia præcipit, acciderent inconuenientia, vt si quis esset languens, vel si alicui accideret subito aliqua fames, quòd si non comederet videretur moriturus, & similia accidentia: nam in talibus non solum licitum est frangere ieiunium, sed etiam peccatum D esset si quis subijceret se periculis, vt ieiunium non frangeret. Ideo dicendum est, quòd non est necesse, quod omnes frangentes ieiunia Ecclesiæ peccent mortaliter, sed quicunque frangit illa ex contemptu peccat semper mortaliter, s. quia putat, quòd Ecclesia non obligat eum, idest, non potest obligare, vel non curat de illa obligatione, & quidquid fiet ex tali contemptu etiam si esset circa leuissimas cærimonias mortale peccatum erit. Etiam quia requiritur, quod quicunque frangere vult ieiunium habeat causam rationabilem ad hoc faciendum talem, quam si legislator vidisset, dispensaret cū eo, vel nō obligasset ad ieiunādum, & tunc poterit ieiuniū frangere sine peccato mortali, & sic aliquando frangens ieiunium peccat mortaliter, vt si nullā causam habeat rationabilem, cum aūt habēt causam aliquando nihil peccant, aliquando autem venia- E liter solum secundum differentiam causæ pro qua ieiuniū soluunt. Aliqui autem ad pauca aduertentes dixerunt, ꝙ non peccet mortaliter frangens ieiunium Ecclesiæ nisi agat ex contemptu, etiam si non sit aliqua causa frangendi. Est enim istud absurdum, quia tunc pręcepta Ecclesiæ data de moribus nihil obligarent quod falsum est, quia etiā agens contra legem humanam datam de moribus dirigendis, idest, non de modo ordinandi iudicia, & actiones formales, sed de vita hominis dirigenda peccat mortaliter: ergo à fortiori agens contra legem Ecclesiæ datam de moribus: nam si solus contemptus causaret peccatum mortale, lex Ecclesiæ per se nihil faceret, quia etiam vbi nulla lex posita est si quis contemnat ea, quæ in Ecclesia sunt, vt si contemnat quamcunque cærimoniam mortaliter peccat: sic enim Deus conqueritur contra Sacerdotes, qui dice- A bant mensa Domini polluta est, idest, altare Dei Malac. 1. debet ergo dici, quòd agens contra quodcunque præceptum Ecclesiæ datum de moribus peccat mortaliter, non solum si ex contemptu agit, sed etiam si non habet iustam causam ad hoc agendum, & ita est in ieiunijs: adeo necesse est, quòd frangēs ieiunium habeat iustam causam ad hoc faciendum, alias peccabit mortaliter.

An aliquis possit peccare propter multum ieiunium. Quæst. C X X X V I.

QVÆRO an possit aliquis peccare propter multum ieiunium.

Aliqui dicunt, ꝙ non, quia ieiunare est actus religionis, & pertinet ad dilectionem Dei, quia vt ait Greg. in quadā B Homil. probatio dilectionis est exhibitio operis, & tamen Deus non potest diligi ab homine supra modum, & quātumcunque diligatur est adhuc magis diligibilis cum sit bonus in infinitum: ergo quantumcunque quis ieiunet, vel alia opera bona faciat pro eo non potest excedere. Dicendum, ꝙ aliquando ieiunare multum est peccatum, quia ieiunant supra modum: sic enim beatus Bernardus confitetur se peccasse in hoc, ꝙ corpus suum interdum nimis ieiunio, & vigilijs debilitauit. Pro quo sciendum, quòd licet aliqua bona opera sint, non est bonum semper facere ea in quacunque quantitate: nam secundum Arist. primo Polit. aliter iudicandum est de fine, & aliter de eis, quæ sunt ad finem: illud enim quod tanquam finis quæritur, absque mensura quærendum est. In his autem, quæ sunt ad finem adhibenda est mensura secundum proportionem rei ad fi- C nem, sicut medicus intendens sanitatem tanquam finem causat illam maiorem quam potest, potiones tamen, & medicinas quas ad causandum sanitatem propinat non exhibet quanto maiores potest, sed inquantum credit conuenire sanitati introducendæ: sic autem est in vita, & salute spirituali, quia dilectio Dei est finis omnium operum nostrorum, & ideo quantò magis potuerimus dilectionem istam habere tanto melius est, nec est in ea excessus, quia propter seipsam quęritur, ieiunia autem, vigilię, peregrinatio, & alia corporalia exercitia, licet bona sint non quęruntur ꝓp se ipsa, sed ꝓp dilectionem Dei, quia ipsa non sunt finis, sicut dicitur ad Rom. 14. ꝙ non est regnum Dei esca, & potus, sed ista adhibentur tanquam necessaria ad finem. s. ad domanda vitia carnis, iuxta illud prima Corin. 9. castigo corpus meum, & in seruitutem illud redigo: ne cum alijs prę- D dicauerim ipse reprobus efficiar: ideo ista exercitia corporalia sunt adhibenda in quadam mensura rationis ita, vt cōcupiscentia reprimatur, & tamen natura non extinguatur iuxta illud ad Ro. 12. exhibeatis corpora vestra hostiam viuentē, & Deo placentem, & subditur ibi rationabile sit obsequium vestrum, si quis ergo incaute per ieiunium aut vigilias, vel similes labores debilitaret naturam ita, vt nō sufficeret ad opera ad quę alias tenetur, vt prædicator ad prædicādum, doctor ad docendum, cantor ad canendū, & ita de ceteris, peccat, & ita si vir ꝑ multa ieiunia debilitaret se ita, vt non sufficeret reddere debitum vxori, peccaret si hoc faceret sine eius licentia: tales dicuntur offerre holocaustū de rapina, vt dicit Hierony. & etiam irrationabiliter agunt si propter ieiunia multa debilitant se, ita vt non sufficiant ad alia opera meliora, quæ facere possent, nisi debilitati es- E sent per ieiunia, licet ad illa opera alias non tenerentur, & in hoc nō est dicendum, quod peccet, qui ita agit, quia nō est peccatum nisi quando agimus contra id, ad quod sumus obligati, si igitur non sumus obligati ad ista magna bona, licet possemus illa facere, & omittamus solum propter minora non est peccatum, est tamen irrationabiliter factum, quia potius eligenda erant meliora quam minus bona, & maxime cum in vtrisque ęqualis labor apponendus est, vel forte maior labor in minoribus bonis, & de hoc dicit Hieronym. quòd rationabilis homo dignitatem amittit, qui ieiunia charitati, vel vigilias sensus integritati præfert, & de conse. distinct. quinta, capit. non mediocriter.

Ad primum dicendum, quòd in diligendo Deum, idest, in ipsa dilectione, quę est charitatis actus, quantumcunque sit vehemens, & intensa non potest esse excessus, sed sēper

erit melius, & tamen in operibus, quæ ordinantur ad charitatē, sicut in ieiunio, & vigilijs, & similibus secus est, quia interdum potest esse excessus ita, vt iam sint contra charitatem, vt dictum est: ideo oportet ista sub quadam mensura rationis fieri.

An in ieiunio statuto per Ecclesiam possit aliquis dispensare, & quis. Et quòd dispensatio in legibus Ecclesiæ ad solos prælatos pertinet, cum necesse fuit præcepta positiua esse dispensabilia. Et quod præcepta Ecclesiæ sunt honorāda sicut præcepta Christi. Et in quo differt lex Christi à lege Moysi. Quæst. CXXXVII.

QVAERETVR an in ieiunio statuto per Ecclesiam potest esse dispensatio aliqua, ita vt interdum homo non teneatur ad ieiunandum, vel possit licite frangi ab aliquo sine alia dispensatione.

Dicunt quidam, quòd non potest dispensari, quia omnes tenētur ad præcepta Ecclesiæ, sicut ad præcepta Christi, quia ipse dixit Luc. 10. qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit, & loquitur Apostolis, qui erāt prælati Ecclesiæ, contra præcepta tamē Christi nulli facere licet, nec in eis dispensare: ergo nec contra præcepta Ecclesiæ, inter quæ sunt præcepta de ieiunio: ergo non licet in ieiunijs dispensare.

Item, quòd vtiliter statutum est, non potest nisi inutiliter relaxari, ieiunia tamen Ecclesiæ propter magnam vtilitatem sunt statuta: ergo nocumentum erit dispensari in illis, non potest fieri tamen dispensatio, vt fiant ea, quæ H sunt in dānum Ecclesiæ, quia potestas est data solum prælatis à Christo in constructionem, & non in destructionē secunda Corinthiorum decimo, & decimotertio: ergo non potest dispensari in ieiunijs.

Item non potest inferior dispensare in præcepto superioris, vt ait Bern. lib. de præceptis, & dispensat. quælibet tamen singularis persona est inferior Ecclesia: ergo nō potest aliquis dispēsare in ieiunijs Ecclesiæ nisi caput Ecclesiæ, scilicet, Christus, vel habens locum capitis, scilicet, Papa, alijs autem minoribus videtur, quòd non licebit dispensare.

Dicendum, quòd præcepta Ecclesiæ de ieiunijs, omnia alia præcepta sunt iuris positiui, & per ea iubentur aliqua, quæ non sunt simpliciter, & determinate bona, sed solum I inquantum ordinant ad id quod est simpliciter bonum, quale est illud quod per ius naturale fieri pręcipitur, prohibentur etiam aliqua in præceptis Ecclesiæ non quę sunt secundum se mala, sed quia sint occasio ad id quod est secundum se malum, potest tamen contingere, quod illud quod dirigit hominem ad simpliciter bonū, interdum non dirigat, sed magis impediat, & illud per quod tollitur occasio ad malum, interdum non tollat occasionem, sed potius obseruatum causet maius malū, & in talibus recedere ab obseruatione iuris positiui non solum est licitum, sed etiam est necessarium, & propter hoc necesse fuit iura positiua esse dispensabilia quantum ad terrorem suum, quia interdum non concordant cum intentione condentis ea, quæ intētio legislatoris fuit per leges facere ciues bonos, & ad virtutem deducere secundo Ethicorum: lex tamen K habet vigorem à legislatore: ideo quando discordat ab intentione eius, scilicet, quia nō dirigit in bonum, sed est occasio mali, non est seruāda, quia hoc potius esset agere cōtra legem, sicut dicitur. ff. de. ll. l. cōtra legem, & lege, staus & de regu. iu. lib. 6. in regula certum, scilicet, certum est eū in legem agere, qui verba legis amplexus contra legis nititur voluntatem, idest, cōtra voluntatem legislatoris, qui est lex viua, dispensatio ergo est in iure positiuo, ius autem naturale, quia prohibet solum ea, quæ simpliciter, & determinate mala sunt, & iubet solum ea, quæ sunt simpliciter de necessitate salutis non est dispensabile, quia non est possibile in iure naturali esse errorem aliquem assumēdo illud vniuersaliter, licet quædam determinationes aliqualiter particulares iuris naturalis possint interdum effici iniustæ, sicut reddere depositum, & seruare fidē promissam, sic patet quinto Ethicorum vbi dicitur iura naturalia esse

F immutabilia, sicut etiam res naturales sunt inuariabiles, vt ignis ardet hic, & in Persis: aliquando tamē naturalia iura mutantur, sicut etiam res naturales mutantur, vt hominem habere dextram, & sinistram est naturale, & tamen contingit interdum ambidextros fieri, præcepta autem Ecclesiæ sunt de iure positiuo: ideo necesse est, quòd sint aliquando dispensabilia: nam licet, vt communiter conueniant, & contineant iustum, tamen propter diuersitates, quæ contingunt circa singularia, non potest in omni casu applicari bene lex ad omnia.

Sicut est in medicina, quia etiam in omnibus patientibus eundem morbum non cōuenit eadem medicina propter varietatem, quæ in ipsis accidit, nullum ergo præceptum potest poni generaliter de particularibus, quod in aliquo casu non contingat effici iniustum si obseruetur, & G tamen legislator ponit legem vniuersaliter, quia vt communiter bonum est illud, quod præcipitur, in casibus autem illis in quibus obseruare legem esset inconueniens, oportet eam omitti, & istud est dispensari in ea.

Ista tamen dispēsatio non committitur cuilibet, & hoc propter duo. Primo, quia non iudicaret quilibet bene, an conueniens esset seruare legem, vel non in casu dato: ideo oportuit hoc solum relinqui arbitrio eorū, de quibus præsumitur, quòd in hoc iudicando non errarent. Secundo, quia lex habet iurisdictionem quandam, & ideo effectū suum tolli, vel impediri ad tempus, aut diffiniri quando obseruari deberet, non debuit pertinere ad quoslibet, sed solum ad habentes iurisdictionem, quia interpretari, vel diffinire iurisdictio quædam est.

Et propter hoc dispensatio in legibus Ecclesiasticis ad H solos prælatos pertinet. Primo, quia de ipsis præsumitur, quòd non errabunt iudicando de lege, an debeat in casu illo, obseruari, vel non cum assumpti fuerint ad hoc, quod præsint, & iudicent. Secundo, quia pręlati iurisdictionem habent, non tamen ex hoc innuitur, quod quilibet pręlatus possit dispensare in quacunque lege Ecclesiastica, sed solum, quod ad nullum pertinet dispensare in aliqua lege Ecclesiastica nisi ad pręlatum.

De dispensatione autem circa ieiunia est nunc dubium per quem fiat, & si quæratur de Papa, non erit dubiū quin possit in omnibus ieiunijs dispensare. De alijs autem prælatis est dicendum, quod aut ieiunia in quibus dispensare volunt, sunt generalia, & instituta per Ecclesiam conciliariter congregatam, vel per Papam, vel sunt ieiunia Synodaliter instituta in Episcopatu aliquo.

I De secundis non est dubium quin Episcopus possit dispensare in ieiunijs constitutis specialiter in Episcopatu suo, siue per eum, siue per antecessores suos, quia tanta est potestas cuilibet Episcopi quanta omnium prædecessorum suorum.

Si autem sint ieiunia instituta per totam Ecclesiam, videbatur quibusdam, quòd non possent Episcopi dispensare, quia sunt minores.

Dicendum tamen, quòd possunt, quia Ecclesia permisit cuicunque prælato dispensationem circa ista: ideo in quibuscunque ieiunijs potest dispensari cum quolibet per prælatum existente aliqua causa. De ipso autem ieiunante, qui est persona priuata.

Dicendum est, quòd non potest dispensare secum in ieiunio, tum quia nemo dispensat proprie secum, quia K omnes actus iurisdictionis exercentur ad alterum tum etiam quia est persona priuata, & tamen dispensare requirit iurisdictionem, existente tamen aliqua causa propter quam non possit commode ieiunare, vt propter ęgritudinem, vel alias potest licite frangere ieiunium: etiam non requisita dispensatione pręlati, & tamen non dicitur dispēsare secum proprie, sed vtitur permissione iuris, quia ius non vult eum obligare, immo in quibusdam casibus non posset eum obligare, vt si esset in necessitate famis, quia necessitas non subijcitur alicui legi positiuæ: etiam quia non potest ius naturale tolli per positiuum, & tamen naturale est homini sustentare naturam quandocunque indigeat: ideo si tempore ieiuniorum accidat nobis aliqua specialis indigentia cibi, non tenebimur lege positiua de ieiunijs.

Ad primum dicendum, quòd pręcepta Ecclesię honoranda

Ad primum dicendum, quòd præcepta Ecclesiæ honoranda sunt, sicut præcepta Christi, & sicut cótemnere præceptum Christi est peccatum mortale, ita cótemnere præceptum Ecclesiæ, præcepta tamen Christi ea parte materiæ sunt plus obligatoria quàm præcepta Ecclesiæ, quia Christus solum præcepit ea, quæ sunt de iure naturali, non ad dés aliquas cærimonias nec præcepta particularia, idest, de rebus multum particularibus.

Ideo præcepta Christi habent duas conditiones quas habet ius naturale, scilicet, quòd non sunt dispensabilia, & quòd sunt æterna.

Vtrunque competit iuri naturali: nam in iure naturali nemo dispensat: etiam istud ius nunquam reuocatur, vt aliud ius ei succedat, ita lex Christi non est dispensabilis: nam inquantum est vniuersalis, & solum præcipit ea, quæ sunt secundum se bona, & necessaria ad salutem non accidit aliquis casus particularis, in quo sit malum obseruari illam, & oporteat dispensari in ea.

Nam ista est necessitas dispensationis, scilicet, quia id quod vniuersaliter positum in aliquo, vt communiter bene conuenit, particulari casu nó conuenit, & in hoc differt lex Christi à positiua lege Ecclesiæ, quia cú ista sit de particularibus interdum obseruari illã non conuenit, & ideo oportet dispensari in ea; etiam ex alio fundamento nó est lex Christi nunc dispensabilis, quia eiusdem potestatis est legé condere, & dispensare in ea: ideo nemo potest dispensare in lege nisi ille, qui condidit, aut æqualis sibi, vel ille cui lex potestatem commiserit, Christus tamen æqualem non habet nec commisit alicui potestatem dispensandi in lege sua: ideo indispensabilis est, etiam lex Christi est æterna, quia lex, quæ semel bene posita est, non debet mutari nisi postea inuen[iatur] continere aliquod malum, vel nociuum reipublicæ, & etiam non debet lex mutari quandocunque inueniatur continere iniustum aliquod nisi illud graue sit, vt dicitur secundo Polit. c. 5. & propter hoc, quia lex, quę aliquando bona est, interdum propter varietatem temporum efficitur iniusta, solent mutari leges per tépora, & non est inconuenienter factum extra de consangui. & affinit. c. non debet, s. non debet reprehensibile iudicari, si secundum varietatem temporum statuta quoque varientur humana, & hoc modo necesse est leges particulares quantumcunque fuerint iustæ, quando positæ sunt effici aliquando iniustas, & mutatione dignas: nam sicut illæ leges, quæ sunt iustę ad regendum hominem quando est puer, non sunt iustæ ad regendum eum quando est vir, ita & illæ leges particulares, quæ à principio seculi essent vtiles, vel multo tempore ante hoc ad regendum aliquam ciuitatem, vel gentes erunt nunc inutiles, & multæ earum superfluę, quia multa negocia, vel modi viuendi erát tunc inter homines de quibus leges datæ erant, & nunc cessantibus illis modis viuendi omnino sunt leges superuacuæ, sic apparet in pluribus legibus trium librorum vltimorú C. qui iam ad nihilum videntur prodesse, & eti[a]m in 1. lib. C. quia officia, & administrationes illæ de quibus dabantur iam non sunt: etiam quotidie multa negocia de nouo emergunt, quæ nouis legibus, & nouis remedijs indigent: ideo leges particulares, etiamsi per diuturnitatem temporis non efficerentur iniustæ necesse erat per seipsas deficere multis earum superfluis factis, & in hoc differt lex Christi à lege Moysi, quia licet lex Moysi non erat dispensabilis, quia erat lex Dei, fuit tamen mutabilis inquátum erat de cærimonijs, & de rebus multum particularibus, quę licet fuerint vtiles genti Iudæorum, quæ habebat statú imperfectum, quasi puerilem, iam non erant vtiles, cum gentes ad perfectum modum viuendi venire deberent: ideo licet in lege Moysi nunquam per aliquem dispensatú est, ipsa tamen per Deum mutata est. Lex autem Christi non solum est indispensabilis, sed etiam est vniuersalis, & est solum de bono simpliciter quod est necessariú ad salutem, nunquam ergo successione temporum potest effici ista lex inconueniens: ideo nunquam alia lex ei succedere poterit, sicut nec iuri naturali potest succedere alterum ius deleto eo, leges autem Ecclesiasticæ dispensabiles sunt, & æternæ non sunt, quia dantur de rebus multum particularibus, vt declaratum est: ideo licet essent æqualis auctoritatis cum lege Christi, iustum esset in eis dispensari aliquando, in le-

A ge autem Christi nunquam.

Ad secundum dicendum, quòd leges Ecclesiasticæ vtiliter statutæ sunt, & tamen interdum per varietatem temporum efficiuntur inutiles totaliter, & tunc tollendæ sunt per ecclesiam, quæ eas instituit, & istud non est dispésare, sed abrogare, sicut multi antiqui canones iá reuocati sunt, vt canones illi, qui taxabant pęnas certas pro singulis peccatis: nam iam Ecclesia reduxit omnia hæc ad arbitrium confessorum, de pęn. dist. 1. cap. mensura, & extra de pęn. & remiss. ca. Deus, qui Ecclesiam. Interdum autem lex manet vtilis & tamen accidit aliquis casus, in quo non est bonum seruare, & tunc non est lex abroganda, sed dispensandum in ea, s. quantum ad illum casum solum.

Aliter potest dici, quod leges Ecclesiasticæ institutæ sunt vtiliter quantum ad intentionem condentis, quia ille in-
B stituit solum inquantú per eas homines diriguntur ad per se bonum, & arcentur à malis, quãdiu autem manet istud, lex nunquam est dispensabilis, quia nihil aliud est dispensare nisi, quòd daretur homini licentia faciendi malum, & istud malum est nec cadit sub dispensatione, & cum nocumento fieret, quia tamen accidit interdum obseruationem legis quantum ad literam militare contra intentionem legislatoris non debet tunc lex seruari, & non est inutile dispensari in ea, sed potius esset nocumentum si non dispensaretur.

Ad tertium dicendum, quòd inferior non potest dispensare in statuto facto à superiore, nisi de hoc superior expresse disposuerit, & quia in legibus ieiuniorum permittitur dispensatio inferioribus, & etiam, quòd ipse ieiunans imminente necessitate famis, & in similibus casibus possit
C propria auctoritate ieiunium frangere: ideo licebit dispensari in ieiunijs Ecclesiæ.

An viri iusti teneantur ad ieiunia Ecclesiæ. Et quòd dupliciter intelligitur, quod lex non est posita iusto, sed peccatori. Quæst. CXXXVIII.

QVAERETVR nunc, qui sunt, qui tenentur ad ieiunia Ecclesiæ, & primo de viris iustis, qui habent excellentiam vitæ an teneantur ad hæc ieiunia.

Dicunt quidam, quòd nó tenentur, quia dicitur prima Corinth. quod vbi spiritus Domini ibi libertas, & illud, qui spiritu Dei aguntur non sunt sub lege, & prima ad Timot. 1. lex non est posita iusto, sed peccatori, sed vir san-
D ctus est iustus, & spiritu Dei agitur: ergo non tenetur ad legem ieiuniorum.

Item infra nono dicitur, quod non possunt filij sponsi quandiu sponsus cum eis est, lugere, & Mat. 2. & Luc. 5. dicitur non possunt ieiunare, & tamen cú viris iustis Christus semper habitat spiritualiter ad Ephe. 3. habitare Christum per fidem in cordibus vestris, & ille est sponsus Ecclesiæ ad Ephe. 5. ergo non tenentur iusti ieiunare.

Item cum ieiunium sit satisfactionis opus, non debet imponi nisi ei, qui peccauit, aliqui tamen sunt, qui nunquam peccauerunt mortaliter; ergo non tenebuntur illi ieiunare.

Dicendum, quòd iusti quátumcunque sint sancti etiam si nunquam peccauerint mortaliter immo etiam si ex priuilegio nunquam peccauerint venialiter adhuc tenentur
E ad ieiunia Ecclesiæ, & patet, quia Apostolus erat vir perfectissimus, ipse tamen ieiunabat, & alia corporalia exercitia faciebat 1. Cor. 9. castigo corpus meum, & in seruitutem illud redigo, & inter cetera opera bona, quæ de ipso, & de alijs enarrat ponit ieiunium 2. Corint. 6. & 11. ideo quilibet quantumcúque iustus debet ieiunare. Etiam quia virtus hominis nó subuertit ordinem Ecclesiæ, sed potius perficit, & adiuuat ad conseruandum illú, & tamen quandiu manet ordo, manet obedientia inferiorú ad præcepta superiorum, quia hoc est eis debitú. Ergò iustitia hominis non absoluit ipsum à lege, sed solum à peccato, lex autem bona est, & mandatum sanctum ad Rom. 7. ergo non absoluetur iustus à lege ieiuniorum, nec ab aliqua lege, nam si iustitia absolueret à debito ieiunandi, absolueret etiam à quacunque alia lege, quia eadem est obligatio vnius legis positiuæ, & omnium, si tamen absolueretur ab omnibus

legibus esset licitum ei malefacere: hoc tamen nemini licet, ideo iustus non absoluitur à lege ieiunandi.

Pro quo sciendum, q́ præceptum positum à legislatore semper obligat, nisi quando obseruatio eius esset cõtra intentionem legislatoris, & tamen non impedit intentionẽ legislatoris iustos obligari ad legem, quia intentio eius est ciues bonos facere 2. Ethicorum, qui autem bonus est, per legem non efficietur malus, sed melior, quia saltem obediendo merebitur, ideo non excusatur iustus ab aliqua lege, & ita non absoluitur à lege ieiuniorum, nam etiam iustus ad multa possunt proficere ieiunia.

Ad primum dicendum, quòd duplex est libertas, quædam est libertas spiritualis, quæ opponitur seruituti peccati, quia qui facit peccatum seruus est peccati. Ioã. 8. vnde quicunque est sine peccato est liber, & ista est causata à spiritu Dei, & de istis verũ est, quòd vbi est spiritus ibi est libertas, idest, si spiritus Dei operatur in aliquo, ille erit liber à peccato, ad Galat. 5. spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis: etiam qui spiritu Dei aguntur non sunt sub lege, scilicet sub lege peccati, bene tamẽ sunt sub lege iustitiæ.

Alia est libertas ab obligatione iuris, vel ab obedientia mandatorum, & ab ista nemo est liber, nisi qui non habet superiorem, sicut Deus, vel si non manet in hac vita, sicut angeli, & animæ beatorum, & dæmones, & generaliter omnes animæ solutę à corporibus, quia lex est quoddam medium dirigens rationalem creaturam in finem suum, qui autem in fine est lege non regitur, dæmones tamen, & Angeli, & omnes animæ solutæ corporibus sunt iam in termino suo, ideo legibus non subijciũtur, & sic quamquam aliquid agerent cõtra legem Dei non peccarent, quia iam non subijciuntur ei.

Cum autem dicitur, q́ lex non est posita iusto, sed peccatori, potest intelligi dupliciter. Vno modo quantum ad causam introducendi legem, scilicet, quia necessitas introducendi legem est iniquitas hominum, vt dicitur in proœmio Dec. si autem essent omnes homines boni, & esset certum, quòd nunquam vellent facere malum, nõ oportuisset, introduci aliquam legem, quia homines per seipsos bona facerent, & à malis cauerẽt, quia tamẽ multi mali sunt, oportuit legem propter eos introduci, lex ergo non est posita iusto, sed peccatori, non fuit posita propter iustum, sed propter peccatorem, & tamen postquam posita est, obligat tam iustum, quam peccatorem cum generaliter ponatur.

Aliter potest dici, q́ lex non est posita iusto, scilicet lex prohibitiua, lex tamen præceptiua, ita ponitur iusto, sicut peccatori, ratio differẽtiæ est, quia in lege prohibitiua prohibetur id quod malum est, iustus autem non inclinatur ad faciendum malum cum iustus sit, ideo non est necessaria ei prohibitiua lex, lex autem præceptiua deducit hominem ad bonum, quod interdum non erat aliàs necessariũ, & tũc per legem efficitur necessarium, vnde ante hoc poterant esse iusti non facientes istud, nunc vero nõ possunt, nisi legem obseruent, ideo lex præceptiua posita est, tam iusto, quam peccatori, sed prohibitiua soli peccatori, scilicet, quia peccator indiget illa, & iustus non, & tamen quãtum ad obligationem, ita obligatur iustus ad legem prohibitiuam, sicut ad præceptiuam.

Ad secundum dicendum, quòd duplex est ieiunium, scilicet ieiunium luctus, & exultationis, ieiunium luctus dicitur, quòd homo facit cum amaritudine peccatorũ præteritorum propter illorum recordationem, volens de illis satisfacere, vel ieiunium, quod exercetur in miseria, & angustia seculi.

Ieiunium exultationis dicitur cum quis ex abundantia spiritualis iocunditatis à carnalibus delectationibus aliàs licitis se subtrahit, quia gustato spiritu desipit omnis caro. Iustis autem semper Christus sponsus ecclesiæ habitualiter adest, sed non est eis semper præsens actualiter, immo quandoque est eis præsens actualiter non vt sponsus, sed vt iudex punire potens, & hoc quãdo recogitant peccata præterita, vel ea in quę incidere possunt, nisi carnis desideria frenauerint, & tunc competit iusto ieiunium mæroris.

Aliquando autem est præsens iusto, tanquam sponsus, & remunerator. s. quando eius delectatione perfruitur, &

F tunc ei competit ieiunium exultationis, & non mæroris, etiam argumentum istud, quod procedit ex metaphora non est efficax, quia metaphora non debet extendi ad omnia, nam Christus dixerat de filijs sponsi. i. de amicis sponsi mundani, q́ non conuenit eis ieiunare, quando secum sponsum habẽt, quia gaudium illorum est carnale, & ideo non debẽt abstinere à cibis, in quibus cõsistit magna pars corporalis delectationis. Sponsus autem spiritualis causat iocunditatem spiritualem ad quam nihil pertinet comedere, ideo non est inconueniens, q́ habentes secum spiritualem sponsum ieiunent, quod autem Christus dixit hoc de discipulis transferendo ad eos istam metaphoram cõueniebat aliqualiter, quia discipuli Christi erant à principio carnales, & noui in doctrina, ideo tanquam imperfectis, & nondum assuefactis permittendæ erant aliquę cor-
G porales delectationes, & hoc Christus significauit dicens, nemo mittit vinum nouum in vtres veteres, sed vinum nouum in vtres nouos, quasi dicat isti sunt adhuc noui, & ideo pręcepta noua, vel modus viuendi nouus, i. nondum perfectus debet eis imponi, cum autem fuerint veteres puriora, & altiora præcepta eis conuenient.

Ad tertium dicendum, q́ ieiunium non est solum satisfactorium pro peccatis præteritis, sed etiam est adiuuans ad euitandum futura, & pręseruandum se ab eis, & ideo etiam iustis, qui nunquam peccauerunt competit ieiuniũ, tanquam medicina præseruans à morbo, nã & siquis possit esse sine peccato non potest tamen esse sine tentatione ad peccandum, & quia tentationibus locus tollitur per ieiunium debilitata carne proficit ieiunium etiã viris iustis, quia iustitia non aufert quin caro cõcupiscat aduersus spi-
H ritum, & spiritus aduersus carnem ad Galat. 5. vnde sicut nemo potest esse sine aliquali contradictione corporis, & spiritus, & ita nemo esse debet, qui interdũ, ad ieiunia non teneatur: dato tamẽ q́ aliquis ex priuilegio haberet, quòd nunquam tentaretur à concupiscentia, sicut in virgine, teneretur tamen ad ieiuniũ, quia ista excellentia non absoluit eum à lege, quia sicut nemo quandiu viuit, quantumcunque sit perfectus desinit esse pars ecclesiæ, & filius eius, ita nemo propter excellentiam vitæ absoluitur ab obedientia ecclesiæ, & sic tenebitur ad ieiunia imposita per eam.

An pueri, & adolescentes teneantur ad ieiunia ecclesiæ, & quo tempore incipiunt homines obligari ad ieiunium.

Quæst. CXXXIX.

I

QVAERETVR an pueri teneantur ad ieiunia ecclesiæ. Quidam dicunt, quod sic, quia Ioel 2. dicitur sanctificate ieiuniũ, & postea dicitur aggregate paruulos, & sugentes vbera, ergo paruuli tenentur ad ieiunia.

Item magis potest obedire præcepto quicunq; puer quã bestia, & tamen ieiunium extenditur vsque ad bestias, vt dicitur Ion. 3. s. homines, & iumenta, & boues, & pecora non gustent quicquam, nec pascantur, & aquam non bibant, & hoc est ieiunare; ergo potius tenebuntur pueri ad ieiunium. Item prouecti tenentur ad ieiunium, & tam de paruulis videtur, q́ plus possint ieiunare, quam prouecti, quia habent plus de humido, & qui plus potest plus tenetur, ergo ad ieiunium tenebuntur.

Dicendum, q́ si loquamur de pueris paruulis, & infan-
K tibus, manifestum est, q́ non tenentur ad ieiunium, quia isti non computantur inter illos ad quos lex extenditur, quia isti per se nihil agunt, sed aguntur, idest, mouẽtur per imperium alterius, ideo ieiunare eis non competit, etiam quia si talibus pueris ieiunium iniungeretur, debilitaretur in eis valde virtus naturalis, & fieret magna lęsio, quia paruuli indigent frequenti cibo eo, q́ sine lęsione nõ possunt simul totum accipere, quod eis sufficiat ad totum diẽ propter naturæ debilitatem, ideo debent sæpe comedere, Etiam quia ieiunium, licet ad multa proficiat, tamen præcipue ordinatur ad duo s. ad tollendum peccata præterita per modum satisfactionis, & peccata futura euitando illa per quandam macerationem carnis, in pueris autem nihil istorum est intelligendo de paruulis, quia illi peccatum nullum habent, cum sint infra tempus discretionis.

Secus autem de pueris grandiusculis, quia illis multa

peccata

peccata competunt extra de delic. pue. cap. pueris. etiam non est in pueris concupiscentia actualiter impugnãs eos, licet sit habitualiter vt dicit August. s. quia habent fomitẽ, qui generaliter est in omnibus, ideo paruulis ex nulla parte videtur esse ieiunium vtile, & sic ecclesia non obligauit eos ad ieiunandum. Ista supradicta intelligũtur de pueris paruulis: manet tamẽ dubium de adultis, qui sunt iam vltra pueritiam in adolescentia vtrum teneantur. Causa autem dubitandi est, quia præcepta ecclesiæ dãtur omnibus fidelibus, & non exprimuntur magni, nec parui, & ideo oportet recurrere ad arbitrium prudentis viri, secundum conformitatem ad ius, qui sint qui teneantur ad ieiunium, & aliqui volunt, ꝙ omnes illi qui per se cõputari possunt in populo ad ieiunium teneantur, computantur autem illi qui matrimonium contrahunt, quia per hoc, ꝙ quis accipit vxorem incipit per se habere curam rei familiaris, & tales ad nomen, & numerum trãseunt. i. habet quilibet per se nomẽ, & computatur, tãquam vnus de populo, ꝙ prius non fiebat, contrahere tamen matrimonium possunt homines in anno 14. & feminæ in duodecimo, quia eo tempore iudicantur puberes, ideo ex tunc tenebuntur ad ieiunium.

Alia etiam causa est, quia ieiunium datur principaliter ad comprimendum vitia carnis, & tamen in eis, qui in anno quartodecimo & vltra sunt, iam insurgit concupiscentia, ideo indigent remedio ieiunij ad debilitandum eam.

Dicendum autem pro hoc, quòd aut quærimus de illis qui tenentur simpliciter ad omnia ieiunia ecclesiæ, vel de illis, qui tenentur ad aliquid ieiunandum, licet non ad omnia ieiunia.

De primis dicũt plurimi Iuristarum, & Theologorum, quòd à vicesimo anno incipit obligari ad obseruandum ieiunia integre, & inducunt ad hoc, quia illo tempore incipit homo numerari ad exercitum, & militiam corporalẽ Nume. 1. vbi Deus à viginti annis, & supra totum populũ numerari iussit, & dicitur ibi, ꝙ isti erant, qui poterant ad bella procedere, ita ergo in spirituali militia ascribẽtur homines ab anno vicesimo, ieiunare autem pertinet ad spiritualem militiam, quia est nobis colluctatio contra carnem, & sanguinem.

Alij autem dicunt, quòd teneantur homines ab anno vicesimoprimo, quia ibi est status adolescentiæ, sine augmẽti, ante hoc autem non debet homo debilitari ieiunijs, & multominus quanto fuerit ætas minor, quia pueri, & adolescentuli indigent multo cibo, quia cibus non exigitur in eis solum ad actum nutritiuæ, sed etiã ad actum augmentatiuæ, nam nutritio est ad restaurationem deperditi, & ideo fit per partes æquales ad plus scilicet, vt tantum restauretur, quantum deperijt per cõtinuam resolutionem, residuum autem nutritionis exigitur in eis ad augmentationem, quia augmẽtum fit per maiores partes, quam fuerit facta deperditio, & sic ex residuo nutritionis fit augmẽtum, scilicet quòd aliquid est, quod ad nutritionẽ non erat necessarium, & est necessarium ad augmentationẽ, qui autem sunt in ætate prouecti, scilicet vltra adolescẽtiam, iam non indigent augmentatione, quia nõ fit in eis, sed solum nutritione, quæ est restauratio per partes æquales, & ideo non est eis tantus cibus necessarius, sicut illis qui sunt in augmento, & ita existentibus in augmẽto cum sit multus cibus necessarius nocet ieiunium, quòd non facit existentibus vltra augmentum: etiã ex alia parte, quia illi qui sunt in augmentari non solum multo cibo indigent, sed etiam potentia eorum digestiua est debilis, scilicet quia non possent vna vice tantum de cibo sumere, quantum eis sufficeret pro tota die, & sic oportet sępe comedere, ideo ieiuniũ est eis nociuum, augmentatio autem secundum Arist. fit in tribus septennijs. s. vsque ad annum vicesimum primum, & hoc vt communiter, quia in quibusdam interdum acceleratur, & in alijs post vicesimũ primum adhuc est augmentum, ideo vsque ad vicesimum primum annum regulariter non obligantur homines ad ieiunia ecclesię integre soluenda.

Si autem quæratur an ad aliqua ieiunia illi teneãtur, dicendum, ꝙ sic, quia istæ duæ causę, quæ excusant existẽtes in augmentatione, non sunt æqualiter in homine toto illo tempore.

A Prima est, quia indigẽt multo cibo propter augmentationem, quæ fit per maiores partes, quã fuerit deperditio, & tamen non est ęqualis augmentatio in toto isto tempore, sed quanto quis peruenit magis ad finem augmẽtationis est minor augmentatio, nam vt dicit Aristo. in primis quinque annis peruenit homo ad medietatem augmenti, ideo ex necessitate augmentationis repugnat magis ieiunium hominibus paruæ ætatis, quam iam procedentibus per adolescentiam.

Secunda causa erat debilitas potentiæ non potentis cõuertere in vna vice tantum de cibo, quantum sit necessarium tota die pro corpore: potentia tamen tanto est debilior in homine, quanto est minoris ætatis, quousque semel expleuerit augmentum, ideo non est eadẽ causa abstinendi à ieiunio toto tempore augmenti, ideo existentes in par-
B ua ætate, vtpote ad annum decimum, vel vndecimum nõ obligantur ad aliquod ieiunium ecclesiæ, quia natura pateretur magnum nocumentum ex duabus causis suprapositis: cum autem procedũt, vt quia sunt in quintodecimo, vel decimooctauo anno incipit in eis natura roborari, ideo sunt iam sufficientes ad aliqua ieiunia. Quando tamen incipiat obligatio ieiunandi, scilicet in quo anno, non potest dari regula, sed ad arbitrium boni viri, quia quidam homines sunt, qui prius dispositi sunt ad ieiunãdum, quam alij: etiam postquam inceperint ieiunare, non potest dari certa regula, nisi ꝙ quãto quis fuerit proximior anno vicesimoprimo tanto tenetur ad plura ieiunia, sed ad quãta teneatur quilibet non est regula certa, sed ad arbitrium boni viri dabitur cuilibet tantum, vel tantum, postquam autem compleuerint annum vicesimumprimum, tenebuntur in-
C tegre ad omnia ieiunia ecclesiæ. Quod autem dicitur, ꝙ in anno vicesimo incipiat homo ad omnia obligari, quia ab illo tempore computabantur bellatores, non est applicatio necessaria de comparatione belli corporalis ad spirituale, quia bellum spirituale, quod est tentationibus resistere nõ inchoat in homine, in anno vicesimo, sed multo ante, quia omnes passiones, scilicet tam ira, quam libido, quam cupiditas possidendarum rerum insurgunt in homine ante tẽpus istud, & ideo oportet ante hoc esse bellum spirituale: ieiunium autẽ ad bellum spirituale pertinet, quia adiuuat ad resistendum vitijs carnis, ideo debet incipere ante annũ vicesimum, cum concupiscentia fortis ante tempus illud insurgat, quod autem in anno vicesimo ad omnia ieiunia ecclesiæ debeant teneri, non est tam naturaliter dictum, sicut quòd teneri incipiant expleto vicesimo primo, quia
D ibi finitur augmentum cui ieiunium nocebat.

Cum autem dicebatur, quòd in anno quartodecimo homines possunt matrimonium contrahere, & transeunt ad nomen.

Dicendum, ꝙ ecclesia voluit prouidere morbo concupiscentiæ, nam matrimonium non est iam datum principaliter in officium. s. ad prolem gignendam, sed in remedium. s. ad euitandum fornicationẽ, 1. Cor. 7. & quia puer in quartodecimo, & puella in duodecimo, vt cõmuniter sunt puberes, & tũc est in eis potestas ad opus carnis, quia incipit in puero, tunc generatio seminis, & in puella generatio menstruorum, concessit ecclesia, ꝙ tunc matrimoniũ contrahere possint, vt auferatur occasio peccandi ex libidine, & tamen nec puer in quartodecimo, nec puella in duodecimo habent completam augmentationem, & ideo
E multum noceret eis si illo tempore ad omnia ieiunia ecclesiæ obligarentur, ideo obligãtur ad aliqua pauca, & interdum ad nulla, sed postea incipiunt obligari, vt dictum est.

Ad primum dicendum, ꝙ ibi non dicitur, ꝙ pueri, & infantes debeant ieiunare, sed solum ꝙ congregentur, & hoc est ad diuinam misericordiam implorandam, vt omnes simul concurrant ad orandum, vel clamandum ad Dominum, & sic Deus facilius misereatur. Alio modo potest dici, ꝙ etiam si tũc paruuli ieiunauerint, idest, aliquid de cibo fuerit eis subtractum, nõ fuit hoc ex obligatione pręcepti, sed quia populus volebat Deo placere, fecerunt ex consilio prophetæ plus quam tenerentur.

Vel potest dici, ꝙ tunc fuit specialis necessitas ieiunandi, vt Deus exaudiret populum, ideo illi qui non tenebantur aliàs ad ieiunium tenerentur tunc.

Ad secundum dicendum, quòd non probatur ex illo,

quòd

quòd pueri ieiunarent, quia licet dicatur homines, & iumenta non gustent quicquam, forte nomine hominũ non intelliguntur ibi infantes, & paruuli quantum ad istum actum, quia iste actus est talis, qui non competit omnibus hominibus, sed solũ eis qui sunt aliquantæ ætatis. Vel potest dici, ꝙ ibi fuit specialis casus propter magnitudinem tribulationis, erat enim ciuitas subuertenda, ideo cum esset periculum omnibus, fuit omnibus cõueniens se affligere.

Ad tertium dicendum, ꝙ pueri non sunt magis apti ad ieiunandum quam prouecti, quia licet habeant plus de humido, illud tamen est minus inspissatum, & solidum, quã humidum, ꝙ est in prouectis, ideo est facilius consumptibile, & sic indigent cibo pluries, quia aliàs fieret in eis magnum nocumentum.

An peregrini, & itinerantes excusentur à ieiunio Ecclesiæ. Et quod duplex est peregrinatio.
Quæst. CXL.

QVAERETVR an à ieiunio excusentur aliqui propter iterationem, & peregrinationem.

Dicunt quidam, ꝙ non, quia illud, quod non est necessarium debet dimitti, vt fiat id quod est necessarium quando non possunt ambo simul stare, & tamen peregrinari non est necessarium cum non sit sub præcepto, ieiunium autem ecclesię sub pręcepto cadit, ergo dimittenda est peregrinatio propter ieiunium.

Dicendum, quòd aut peregrinatio, & ieiunium se impediunt, aut non, scilicet, ꝙ peregrinans possit simul ieiunare, & peregrinari, si vtrumque potest simul, non absoluitur à ieiunio, si non potest vtrunque debet considerari qualis sit peregrinatio. s. an necessaria, vel spontanea.

Necessaria est, vt siquis cogatur ire in exilium, & debet certo tempore exire de certa terra, nam tunc siue ex culpa sua exulet, siue sine culpa, absoluitur à ieiunio, si non potest simul ieiunare, & peregrinari, & non obstat, quòd iste ex culpa sua exulet, quia licet crimen fuit voluntariũ, nunc exulare est necessarium, & non potest simul ire in exilium, & ieiunare, esset ergo in perplexitate si teneretur ad vtrũque cum non posset vtrũque simul facere, sic etiam siquis cogatur ire in exercitum pro defensione reipublicæ, vel à Domino suo qui potest eum cogere ad eundum, nã si non potest ieiunare simul & in exercitum ire absoluitur à ieiunio, & ita est in omnibus necessitatibus simpliciter peregrinationum, vel operum in quibus non potest quis simul ieiunare, & illa opera facere, sic etiam siquis peregrinetur propter aliquam causam piam, sicut si qui intuitu ecclesiæ faciant aliquod bellum tempore ieiuniorũ mandante eis ecclesia, vel proficiscãtur ad bellum vltramarinum, sicut olim faciebant cruce signati, nam certum est, quòd isti absoluti erant à ieiunio si peregrinabantur tempore ieiunij, & non poterant commode ieiunare peregrinando, quia tunc ecclesia, quæ iubet peregrinari videtur per hoc dispensare in ieiunijs.

Alia est peregrinatio spontanea, & dicendum quòd siquis potest extra tempora ieiuniorum facere illa, & nõ facit, videtur in culpa, & ideo nõ est omnino absolutus à ieiunio, sed tales monendi sunt, vt ieiunia illa, quæ violauerunt propter voluntariam peregrinationem alio tempore agant, & insuper pęnitentiam agant pro peccato, scilicet; quia contra ecclesiæ pręceptum fecerunt, si autem incęperunt peregrinationem tali tempore, vt possint eam finire ante tempora ieiunij, & postea accidat, ꝙ nõ possint, si sine culpa sua hoc accidit videntur à ieiunio absoluti, aliàs autem non sunt omnino absoluti.

Sunt tamen quædam peregrinationes, quæ non possunt differri sine incommodo, & illæ excusant à ieiuniu, vt qoia forte peregrinandum est ad aliquam ecclesiam, vbi conceduntur indulgentię certo die, & ad perueniẽdum illuc illo die necesse est peregrinari aliquibus diebus ieiuniorum, nam etiam tunc si ista peregrinatio sit multum vtilis, videntur isti absoluti à lege ieiuniorum.

Etiam sunt aliquæ peregrinationes multum lõgæ quas quocunque tempore homo faciat necesse est intercidere multos dies ieiuniorum tempore medio, & tunc si illa peregrinatio sit multũ pia, & solum diuino intuitu, vt siquis
F vellet visitare sepulchrum Domini, & similia videtur absolui à lege ieiunij, secus autem siquis peregrinaretur non deuotionis causa, sed vtilitatis vt mercatores, & similes, quia tales non videntur absolui à lege ieiunij, nisi forte tales essent qui nihil aliàs haberent vnde viuerent, & ita victum acquirerent, etiam dicit S. Thom. ꝙ si peregrinatio sit alicui imposita in pęnitentia, quæ alio tempore posset expleri, & tamen timetur aliquod periculum spiritnale, vel corporale, si cito non expleatur, potest in talibus solui ieiuniũ, vnde vbicunque videtur esse maior necessitas peregrinandi, quam ieiunandi, aut valde maior pietas, videtur posse solui ieiunium propter peregrinationem.

Ad argumentum dicendum, ꝙ licet ieiunium sit de necessitate non excludit omnem peregrinationem, ita ꝙ potius peregrinandum, quam ieiunandum sit, cum aliquæ
G sint peregrinationes simpliciter necessariæ, vt cum quis in exilium ire cogitur, si autem sit peregrinatio voluntaria, etiam non sequitur, ꝙ ieiunium præponẽdum sit, quia licet regulariter præceptum debeat pręponi consilio, quia tamen intentio dantis istud præceptum non fuit excludere alias causas magis pias, potest omitti id quod est de pręcepto, vt fiat id quod est de consilio cum non videatur hic agi contra intentionem condentis legem, secus autem est de præceptis legis naturæ, quia illa iubent illud, quod est bonum simpliciter, & vetãt illud, quod est malum simpliciter, & huic iuri non debet præponi aliquod consilium, quia ad istud ius sumus obligati in omni casu, non autem ad ius positiuum, quod in multis recipit dispensationem.

An cursores dominorum excusentur à ieiunio ecclesiæ.
H *Quæst.* CXLI.

SED quęretur quid de cursoribus dominorum & alijs, quorum est istud officium velociter pertransire an à ieiunio absoluantur. Aliqui dicunt, ꝙ non, quia isti agunt vtilitatis causa, & non deuotionis, etiam est peregrinatio ista voluntaria, & non sub præcepto. Dicendum ꝙ peregrinatio cursorum est aliquo modo necessaria, quia officium istorum est necessarium, vel multum vtile reipublicæ, & sicut illa quę sunt necessaria ad salutem animę non impediuntur per aliquod pręceptum contrarium, vel prohibitionem, ita etiam illa, quę sunt necessaria, vel multum vtilia ad salutem corporis, & huiusmodi sunt illa, quæ faciũt quasi necessario ad bonam habitudinem reipublicæ, quia si talia tollerentur non possent homines conuenienter
I viuere, quòd iniustum est, & ideo lex prohibens talem vtilitatem esset iniusta di. 4. c. erit autem, s. erit lex honesta iusta possibilis secundum naturam, & secundum consuetudinem patriæ, & loco ipsi conueniens: cum ergo officium cursorum sit reipublicæ valde vtile, & impediretur si tenerentur cursores ad omnia ieiunia ecclesiæ, ideo non videntur teneri. Ideo dicendum, ꝙ cursores aut possunt ieiunare, & peregrinari, & tunc tenentur ieiunare, si autem non possunt, idest non possunt commode non tenentur, sed est distinguendum, quia aut actualiter peregrinantur, aut nõ, si peregrinantur videntur excusari à ieiunio, si autem non peregrinentur actualiter, vel modicum quotidie peregrinentur, vt quia non est peregrinatio multum necessaria tenentur ieiunare, si tamen manentes in aliquo loco ieiunarent, & ex ieiunio debilitarentur, ita vt peregrinationem
K sequentem, quam immediate facere tenerentur, non possent conuenienter explere, videtur ꝙ etiam tempore illo quo quiescunt non teneantur ieiunare, sic dicit Guil. in gloss. super Raymun. & Ioan. in summa confess. libro 1. Tit. 12.

An aliquis excusetur à ieiunio propter paupertatem.
Quæst. CXLII.

QVAERETVR an propter paupertatem excusentur aliqui à ieiunio. Dicunt quidam, quòd non, quia illud, quod est causa ieiunandi non excusat à ieiunio.

Dicendum, quòd pauperes dupliciter accipiuntur. Vno modo dicuntur pauperes illi, qui non habent sufficienter omnia, quæ eis ad vitam conueniunt, & sic illi qui possident aliquanta adhuc pauperes vocantur, si non habeant

copiam

copiam omnium necessariorũ ad vitam. Alij sunt pauperes, qui quasi nihil habent, nisi ꝙ quotidie ostiatim mendicant, ista distinctio colligitur Deut. 15. vbi dicitur nõ deerunt pauperes in terra habitationis vestræ, & iterum dicitur ibi omnino pauper, & mẽdicus non erit inter vos, & sic oportet, ꝙ illi, qui vocantur pômo pauperes non sint mendicantes, sed illi solum, qui non habent omnia necessaria ad vitam. De istis pauperibus dicendum, ꝙ non excusantur à ieiunio, quia licet non habeant omnia ad sufficiẽcientiam, sicut diuites, habent tamen saltem rudes, & pauperes cibos, quibus sustentati ieiunare possunt, si autẽ sunt mendicantes dicendum, ꝙ aut possunt habere simul cibũ pro vna vice, qui sufficiat eis pro tota die, vt si hora cœnæ possint habere cibum sufficientem ad diem, & tunc tenẽtur ieiunare, si autem non possunt illa hora habere cibum sufficientem ad penitus famem extinguẽdam pro tota die non tenentur ad ieiunium, & sic accidit frequenter pauperibus mendicantibus qui sæpe ad horam prandij, vel cœnæ non habent cibum sufficientem pro die tota, & tunc possunt pluries comedere.

Idem est de viatoribus si habeant interdum itinerando intentionem ieiunãdi, & perueniunt hora cœnæ ad locum in quo non possunt habere cibum sufficientẽ pro tota die, vtpote, quia non inueniunt, nisi modicum de pane, vel similia, quæ ad cibum non sufficiunt, nam licebit eis pluries comedere etiamsi peregrinatio ista sit omnino voluntaria, & non causa deuotionis, sed solius vtilitatis.

Ad argumentum dicendum, ꝙ paupertas præstat occasionem ieiunandi, inquantum pauper non habet delitias & opulentiam in cibis qui irritent eum ad comedendum pluries, quam oportet propter delectationem, quia tamen paupertas potest esse tanta, ꝙ nõ sit cibus sufficiens ad extinguendum famem, excusabit paupertas à ieiunio, istud etiam excusaret generaliter omnes, iam diuites, quam pauperes, tam peregrinantes, quam manentes, vt si interdum à casu in aliquo loco tempore ieiunij deficerent victualia ad horã cœnæ, & non haberetur, nisi aliquid de cibo, quod non sufficeret ad famem extinguendam pro tota die, nam tunc liceret istis ea die pluries comedere.

An manualiter laborantes excusentur a ieiunio. Vbi quod homo non est deuinctus facere omnia, quæ potest. Quid item vocatur lucrũ necessarium, quid superfluum. Et in quo consistat virtutis status.
Quæst. CXLIII.

QVAERETVR an illi, qui manualiter laborant excusentur propter hoc à ieiunio.

Aliqui dicunt, quòd non, quia opera manualia ordinantur ad lucrum temporale: ieiunium autem proficit ad lucrum spirituale, sed spiritualia præponderant temporalibus, ergo non debet omitti ieiunium propter labores corporales. Dicẽdum, quòd labores manuales, vt cõmuniter ordinantur ad vitæ sustentationem, & ad habendum inde aliqua lucra. Pro quo dicendum, ꝙ sunt aliqui labores manuales leues, cũ quibus ieiunium stare potest, & taliter operantes tenẽtur ieiunare, sicut qui pãnos, vel coria cõsuunt, & similia opera faciunt, in quibus est paruus motus, & corporis exercitatio: nam si aliqua excusatio laborantibus manualiter esse debet ad non ieiunandum, hæc sola est. s. quia per laborem, & motum fit magna resolutio corporum, & si non restauratur deperditum oportet cito corpora perire, restauratio autẽ fit per nutrimentum, ideo oportet taliter laborantes sæpe cibum sumere. Si autẽ sint labores aliqui cum paruo motu, & exercitio, fit in eis parua resolutio, & sic non oportet excusare istos à ieiunio. Qui autem habent fortes labores, aut possunt laborãdo ieiunare, aut nõ, si possunt tenebũtur, non est aũt intelligendum, ꝙ debeat quis facere totum, quod põt, quia nunquam ad hoc tenetur homo, nisi in necessitate magna, quia aliàs si homo teneretur semper facere, quantum posset, in breui deficeret, & ita est in labore corporali. Nam siquis locauerit operas suas per diem ad laborandum in vinea, vel in alio opere, tenetur fideliter laborare, q a aliàs peccat mortaliter fraudans eum cuius mercedem accipit, & non potest licite requirere totam mercedem, quam accipit, non tamẽ tenetur

A propter hoc laborare ex totis viribus suis, vt faciat quidquid omnino põt, nã si forte vna die fecerit homo totum, quod põt, sequenti die nihil facere poterit: debet ergo facere ad sobrietatem secundum consuetudinẽ terræ in qua operatur, & propter hoc etiã Dñs, qui cogit operarios fortius, quam debet vrgendo per increpationes, vel aliàs peccat mortaliter, quia forte debilitabit eos pro sequentibus diebus, & sic iniustũ facit, quia pro mercede vnius diei volunt extorquere ab eis labores multorum dierũ, ideo siquis coegerit laborare operarios vltra modũ, & ex hoc incurrerint debilitatem, vel aliquod damnũ, tenetur eis ad omnia hæc. Idem autẽ est de illis, qui conducunt animalia ad opera, si cogũt ea vltra modum laborare itinerando, vel aliàs, quia tenentur Dominis ad superfluos labores, & damna, quæ incurrerint illa animalia, & sic non oportet, ꝙ homo
B faciat totum, quod põt in quacũque re, idem etiam est circa spirituales labores: vnde siquis laborando corporaliter posset aliquando ieiunare faciendo totum, quod põt cum magno tñ nocumento corporis, quia multũ debilitaretur, & esset forte causa ægritudinis, vel impotentiæ ad postea laborandum, non solũ non teneretur laborare ieiunando, sed etiam peccaret mortaliter, sed teneretur alterum eorũ dimittere, s. ieiunium, vel labores. Pro hoc autẽ distinguendum, ꝙ aut isti, qui per labores lucrum acquirunt, possunt sine isto lucro sustentare se, & familiam suã, aut nõ: si possunt, tenentur potius cessare à laboribus, vt ieiunare possint, si autem nõ possunt, vt quia sunt multum pauperes, & indigent quotidiano lucro, aut possunt parum laborando, & paruam mercedem habendo sustentari, aut non, vt quòd quis non laboret per totam diem, & sic possit ieiu-
C nare, & laborare, & tunc si cũ ista parua mercede possunt sustentare se, & familiam suam non excusantur à ieiunio, si autem non possint sustentari sufficienter, nisi laborent tota die, & integras mercedes accipiant, à ieiunio excusantur, & sic illi, qui intendunt per laborem consequi lucrum non necessarium non excusantur à ieiunio.

In hoc tamen caute aduertendum est, quia nõ vocatur lucrum necessarium illud solum, quod requiritur ad quotidianam sustentationem, & lucrum superfluum, quod est vltra sustentationem, quotidianam, sed dicitur lucrũ necessarium illud, quod requiritur consideratis cõmuniter necessarijs humanis, quia homo non indiget solo cibo, & potu, quæ quotidiana sunt, sed etiam vestimẽto, & domo, & alijs adminiculis ad vitam, vt quia interdum potest esse languens debet sibi prouidere, vt aliquid habeat vnde su-
D stentari possit, quando languens fuerit.

His consideratis quidquid putatur superabundare dicitur lucrum nõ necessarium: si tamẽ quis habeat ad quotidianum cibum nõ dicitur habere sustentationem nisi etiã aliquid sibi superabundet, vnde possit vestes, & alia necessaria habere, & si habet filios & filias, vt habeat ad assignãdum eis aliquid, vt matrimonium cõtrahere possint, quousque autem habeat quis omnia hæc dicitur habere nondum sustentationem, & ideo propter laborẽ manualem fortem dicitur excusari à ieiunio, in hoc tamen cauenda est superabundans prouidẽtia, scilicet, vt quis iudicet plura esse sibi necessaria, quam sint, quia si credatur auaritiæ nihil erit satis, sed moderate in his cõputandum est vt dicatur quis habere necessaria, vel non habere: etiam circa labores moderate iudicandum est, quia non debet putare
E quis se excusatum à ieiunio propter quamcũque afflictionem, quam sentiat ieiunando, & laborando, quia etiam illi, qui non laborant si ieiunent, affliguntur aliqualiter, & tamen non excusantur propter hoc à ieiunio, nec etiam nimis stricte agendum, s. vt sustineat homo quamcũque afflictionem, quã sustinere potest, vt laborando ieiunet, quia non tenetur ad hoc cum sequerentur ex hoc inconuenientia, s. & debilitas, & ægritudo, vt dictũ est & in talibus lex non obligat, quia intentio legislatoris est cõseruare homines, & inducere ad bonum statum virtutis, qui quidem consistit in conseruatione vitæ, & valetudine sufficiente corporis ad illa opera, quæ quisque facere debet, nec in præcepto suo exigit ab homine, vt faciat totum, quod omnino potest, quia non intendit ordinare statum hominis quantum ad vnum diem solum, vel quantum ad paucum tempus, sed quantum ad totam vitam, & tamen de-

uiaret

uaret lex ab intentione legislatoris si per eam iuberetur homini, quòd faceret simul totum, quod posset, quia per hoc debilitaretur ad postea faciendum eadem opera: ideo non solum non tenetur, quis ex lege hoc facere, sed etiam contra intentionem legis ageret, qui sic faceret; mediocriter ergo taxandum est de laboribus, scilicet, in quibus potest homo ieiunare, & in quibus non. Interdum tamen operarij volentes ieiunare, & laborare simul, cognuntur non ieiunare, quia multi sunt, qui nolunt conducere eos ad labores suos, nisi interposita conditione, quòd non ieiunent. & hoc, quia nunus laborant cum ieiunant, sed tūc dicendum, quod aut isti ieiunantes volunt ex labore suo tantam mercedem habere, sicut si non ieiunarent, cum tamen non æqualiter laborent, & tunc non peccant illi, qui nolunt conducere illos, sed ipsi ieiunantes si vident manifeste, quod non possunt tantum laborare, sicut non ieiunando, id est, non possunt tanto tempore laborare, vel laborando æquali tempore non possunt æqualem rem efficere, tenentur velle accipere minores mercedes: & tunc conducentes eos non possunt illos repellere propter ieiunium, si autem conducentes eos nullo modo volunt pro maiori, nec pro minori mercede conducere illos, nisi interposito pacto, quòd non ieiunent, tunc peccant illi, qui tale pactum interponunt, mercenarij tamen non peccant si necesse sit eis locare operas suas, vt victum habeant vnde excusabuntur tunc à ieiunio. Quod autem dictum est de conducentibus operarios est verum, nisi opus ad quod conducunt eos sit magnæ festinationis, ita vt non possit commode differri ad aliud tempus, sed oportet in illo instantissime laborare, ad quod non sufficerent operarij ieiunantes: nam tunc non peccabit interponendo istam conditionem conducens operarios.

Ad arg. dicendum, quòd lucra temporalia non sunt præponenda spiritualibus si sunt lucra voluntaria, secus autem si sunt necessaria, quæ magis vocantur sustentatio, quam lucrum, & potissime si sit sustentatio quotidiana: nam contra talia lucra nullum præceptum de spiritualibus lucris obligat cum procurare sustentationem corporis sit de iure naturali, contra quod nulla obligatio esse potest.

An famuli, qui seruiunt dominis ad mensam, possint ieiuniorum diebus aliquid comedere antequam seruiant, & quod postea cœnent. Quæst. CXLIIII.

SED quæritur de seruitoribus dominorum, qui seruiūt eis ad mensam diebus ieiuniorum, an possint licitè comedere aliquid antequam seruiant, vt sustententur.

Dicēdum, quòd aut domini tali hora comedunt, quòd tempus comedendi ipsis seruitoribus non differtur valde extra horam, ita vt possint sine graui labore expectare illud tempus, vt post dominos comedant. & si possunt sine graui labore, vt quia non multum hora comedendi differtur, tenebuntur illam expectare nihil prius comedendo. Si autem in longum expectandum sit, vt quia cœna dominorum extenditur in longum, vel quia post cœnam oportet eos adhuc in aliquo ministrare, quod & tunc, quia valde contingerentur tanto tempore expectando poterunt modicum de cibo prius comedere ne deficiant seruiendo, & postea cœnabunt, & per hoc non dicuntur frangere ieiunium, vel saltem non peccant frangendo. & dato, quod possent expectare vsque post cœnam dominorum, si ex hoc eis afflictio magna sequeretur non tenerentur expectare, quia nemo tenetur facere totum, quod potest, vt dictum est præcedenti quæstione.

An diebus ieiuniorum cœnante conuentu ad cœnam legentes possint ante lectionem aliquid comedere. Quæst. CXLV.

QVÆRETVR etiam quid de religiosis, qui diebus ieiuniorum cœnante conuentu ad mensam legunt, an possint ante lectionem aliquid de cibo sumere.

Dicendum videtur idem, quod dictum est præcedenti quæst. de seruitoribus dominorum, si enim parum legendum est, & immediatè cibū capere possunt, nō licet eis ali- F quid de cibo sumere ante lectionem: si vero lectio in longum extendenda est, & diu expectando, potest nocumentum incurrere lector si prius aliquid non comederet, & hoc tam propter temporis diuturnitatem, quia fit magna resolutio tum etiam propter lectionem, quia capiti exinanito per ieiunium valde nocet clamare, si igitur non habeat contrarium consuetudo, licet istis aliquid de cibis sumere ante lectionem ne legendo deficiant. Hæc autem vera sunt de ieiunijs institutis communiter per Ecclesiam: secus autem de ieiunijs, quæ incumbunt ipsis religiosis ex consuetudine ordinis sui, quia in illis omnia sunt secundum dispositionem præsidentis, & maximè sit hoc circa nouitios, & iuuenes in ordine, qui debent ieiunare, vel non ieiunare secundum arbitriū præsidentium, vnde aliquando etiam si ipsi velint ieiunare statuta ieiunia ab ordine, G præsidens, qui in his potest dispensare, iubeat ne ieiunent tenentur non ieiunare, quia magis debent vitam suam spiritualem, & temporalem ponere in manu Prælati, quam in seipsis, cum Prælatus magis scire possit quid eis expediat.

An mulieres prægnantes, & lactentes teneantur ieiunare. Quæst. CXLVI.

QVAERETVR de mulieribus prægnantibus, an teneantur ieiunare.

Dicendum, quòd non est aliqua causa, quæ prægnantem excusare possit, nisi timor de periculo propter fœtum, quia fœtus in vtero nutritur, vnde prægnans non soli sibi cibum sumit, sed etiam fœtui: si ergo timeatur periculum fœtui, vel prægnanti ex ieiunio, non solum non H tenetur prægnans ieiunare, sed etiam peccabit si ieiunat cum se constituat in manifesto periculo, & videtur esse eadem ratio de prægnantibus, & de pueris, & infantibus, & adolescentibus, qui sunt in augmentari, scilicet, citra annū vicesimum primum, vt dictum est supra quæst. 139. quia in illis requiritur multus cibus, eo quòd non solum est eis cibus ad nutritionem, sed ad augmentationem, etiam non possunt in vna vice tantum de cibo assumere, quantum eis sufficiat pro tota die.

Istæ duæ causæ sunt in prægnantibus. Prima, quia ipsæ indigent cibo pro seipsis, quod est ad nutritionem, & indigent cibo pro fœtu, & istud est loco augmentationis, quia licet non augmententur ipsæ, augmentatur fœtus, maximè si ipsæ prægnantes sint adhuc infra terminum augmentationis, quia tunc ex triplici causa indigent sæpius cibo: I etiam prægnantibus non est securum accipere simul multum de cibo, scilicet, totum necessarium ad diem, quia posset ex hoc periculum esse fœtui. De mulieribus quæ nutriunt paruulos, siue sint filij sui, siue alieni, eadem ratio est, indigent enim cibo non solum ad nutritionem suam, sed etiam ad generationem lactis, & ideo est eadem causa in eis, quæ in illis, qui habent augmentationem: nam si ieiunent minuetur lac, & erit periculum pueris, qui lactantur, etiam ipsum lac alteraretur in seipso propter magnam resolutionem, quæ fit in ieiunante propter longam abstinentiam à cibo, & tamen ad hoc, quod lac sit bonum, & recens, & non alteretur in qualitatibus suis ad hoc, quòd sit calidum, vel multum decoquatur, oportet fieri continuam generationem lactis ad quod necesse est cibum sæpè sumi, ideo non expedit nutrientibus paruulos ieiunare, & non differt an proprij, vel alieni sint, quia necesse est, K quòd paruuli ab aliquibus mulieribus lactentur. & interdum est vtilius ab alijs, quam à matribus lactari.

An senes teneantur ieiunare ieiunia Ecclesiæ. Vbi dupliciter considerantur senes. Quæst. CXLVII.

QVAERETVR de senibus, an ad ieiunium teneantur.

Dicendum, quòd illi tenentur ieiunare, qui sine nocumento manifesto corporis ieiunare possunt.

Sunt autē quidam senes in parua senectute, qui adhuc sunt bene dispositi in corpore, & isti obligantur ad ieiunium eadem ratione qua viri.

Alij sunt in magna senectute, in qua naturaliter corpus incipit

incipit deficere in viribus, & isti non obligantur ieiunare, sed ad hoc non sunt anni determinati, quia potius consideratur in hoc corporis valetudo, quam annorum numerus, cum non accidat senectus omnibus eodem tempore, sed quibusdam prius alijs posterius secundum conditionē corporū, & secundum varia accidentia, quia illi qui multa mala in iuuentute sustinent, citius senescūt, vt ait Boetius de consol. lib. 1. Metro. 1. venit enim properata malis inopina senectus, & dolor ætatem iussit inesse suam. Istis autem senibus quocunque tempore senescant, ieiunium non incumbit ex necessitate, & est quasi eadem causa, quæ in pueris, nam sicut pueri propter continuam augmentationem indigent cibo frequenter, ita & senes, nō enim senes indigent multo, sed frequenter cibo, & hoc propter continuum corporis defectum: magis enim resoluuntur, quā iuuenes, quia virtus eorum pauca est, & habent modicum de humido naturali, quia ætas senectutis est melancholica, & terrea, & ideo oportet refocillari eos continue per humidum nutrimentale, non possunt autem vna vice sumere totum cibum, qui est eis necessarius, quia virtus digestiua non posset illum regulare, & esset nocumentum naturę. Nam conuerteretur in humiditates superfluas, & indigestas, quæ essent causa velocis corruptionis: nam etiam sumendo modicum de cibo, & frequenter, fiunt in eis multæ accidentales humiditates indigestæ, quæ mortem accelerant, quæ à fortiori fierent si cogerentur senes totum cibum necessarium pro die vna vice sumere, ideo ad ieiunium non obligantur senes.

An infirmi, ac debiles teneantur ad ieiunium. Et quod debilitas ex duobus procedit.
Quæst. CXLVIII.

QVAERETVR de infirmis, & debilibus, an teneantur ad ieiunium.

Dicendum, quod quidam sunt infirmi, idest, ægri. s. quia patiuntur aliquem morbum accidentem ex corruptione, vel alteratione humorum, sicut fit in febricitantibus, & in omnibus similibus, & isti ad nihil tenentur, quia necessitas curandi corpus excusat eos, vnde isti non tenentur ad regulam ieiuniorum, sed medicorum an comedere, vel abstinere debeant.

Alij sunt infirmi, i. debiles qui non patiuntur specialiter aliquam ægritudinem, sed solum est in eis naturalis impotentia, sicut fit in senibus, & de istis idem quod de senibus dicendum est. Quia si talis Infirmitas, vel debilitas non proueniat specialiter ex aliqua ægritudine, sed ex vniuersali defectu corporis. s. quia omnes virtutes corporis debilitantur, sicut fit in senibus, iudicandum est istam debilitatem esse quandam senectutem, licet ante tēpus adueniat.

Aliquando est debilitas procedens ex ægritudine, sicut illi, qui sanati sunt de morbo, & tamen nondum redierunt in pristinum vigorem, & de istis dicendum ꝙ non tenētur ad ieiunium, quasi ex eadem causa qua senes, nam si semel sumerent totum cibum necessarium eis pro die, cum sit adhuc virtus eorum debilis non posset illum digerere, sed grauaretur, & relinquerentur aliquæ humiditatis indigestæ generantes malos humores, qui essent causa facilis corruptionis, ideo tales non solum non obligantur ieiunare, sed etiam peccant, si velint ieiunare.

An mulieres habentes viros propter eorum prohibitionē excusentur ieiunare. Et quod duobus modis accipitur ieiunium. Quæst. CXLIX.

QVAERETVR de mulieribus habētibus viros an propter virorum prohibitionem excusetur a ieiunio.

Dicendum, ꝙ mulier est in potestate viri, & nō potest ipsa facere aliquid, quod sit in præiudicium eius, & ideo si ieiunium præiudicaret viro, mulier non deberet ieiunare. Est duplex tamen ieiunium, quoddam voluntarium, & aliud necessarium.

Voluntariū est, quod ex voto, vel sine voto ex sola deuotione fit præter ecclesiæ præceptum. Et de hoc dicendū, quòd mulier non potest ieiunare viro prohibente, nam si sit ieiunium ex voto, vir potest infringere votum vxoris,

A si contradixerit cum primum venit ad notitiā eius, & hoc siue mulier votum emiserit, postquam est in potestate viri siue antequam esset in potestate eius, dum tamen ille sciuerit, postquam venit mulier in potestatem suam, & immediate contradixerit Nume. 30. Si autem ieiunium sit ex deuotione, à fortiori prohibente viro tenetur illud vxor dimittere, quia maius vinculum est votum, quam sola deuotio: si potest ergo tolli votum, tolletur à fortiori id, quod ex deuotione fit, & hoc maxime, quando ieiunium præiudicat redditioni debiti, vel nutritioni filiorum, vel efficitur mulier minus sufficiens ad tolerandum labores necessarios in dispositione rei familiaris. Et non solum vir potest prohibere vxorem à ieiunio, sed etiam vxor potest prohibere virum si ieiunium impediat redditionem debiti, vt quia vir per ieiunium se macerat, ita vt non sit suffi-
B ciens ad redditionem debiti moderate, quia tunc mortaliter peccat, quia facit se impotentem ad faciendum illud, quod de iure tenetur: magis tamen vir potest prohibere feminam à ieiunio, quam econtrario, quia vir potest prohibere feminam ex multis causis cum sit caput eius. 1. Cor. 11. & illa debeat viuere ad dispositionem viri, vnde in omni ieiunio uoluntario poterat eam prohibere, uxor autē non potest uirum prohibere, nisi in ieiunio, quod impedit directe redditionem debiti, uel per accidens, quia in debito carnis sunt æquales. 1. Cor. 7.

Si autem sint ieiunia necessaria, scilicet, introducta ab ecclesia non potest uir regulariter feminam prohibere, quia magis est femina obligata Deo, quam uiro: hoc uerū est nisi femina haberet aliquod de impedimentis supra positis, ut quia esset prægnans, uel puerum lactans, aut de-
C bilis, aut infra terminum augmentationis, quia in istis de iure erat absoluta à ieiunio etiam si uir non prohiberet, tunc enim si ipsa ex deuotione ieiunare uelit, non obstantibus istis potest vir eam prohibere, & tenebitur non ieiunare viro prohibente, quia iuste illam prohibet, si autem non sit aliquod de istis impedimentis, & tamen vir scandalizetur, & irascatur vxori, quia ieiunat, potest vxor petere dispensationem iuste ad non ieiunandum, & debet cum ea dispēsari, quia ista est iusta causa dispensandi: multa namque ad euitandum scandalum permittuntur, quæ aliàs non permitterentur. 50. di. c. vt constitueretur, & extra de cleri. excom. mi. c. latores. sic tenet Inno. & Ho. si tamen antequam mulier obtineret dispēsationem, vir multum scandalizaretur si ieiunaret, posset ieiunium frangere, quia charitas ieiunio præponenda est, vt ait Hierony. & de
D conse. di. 5. non medocriter.

An propter aliquam istarū causarū ieiuniū frangens teneatur petere dispensationem, vel possit agere propria auctoritate. Et quod multa causa iustæ reperiuntur in ieiunio ad dispensandum.
Quæst. CL.

QVAERETVR quando quis ex aliqua causa ieiunium frangere vult propter aliquam causam de pręcedentibus, vel de alijs similibus, an teneatur petere dispensationem, vel potest agere hoc propria auctoritate. Dicendum, quod aut ista causa frangendi ieiunium est aliquid subito accidens, & periculosum, nisi succurratur immediate, aut non: si est tale non tenetur quis petere di-
E spensationem, sed sua auctoritate aget, quia necessitas excludit omnem legem extra de obseruan. ieiu. c. consilium, & non imponetur aliqua pęnitentia pro hac fractione ieiunij: sic etiam si quis in necessitate famis existens carnes comederet in quadragesima, non erit ei pęnitentia imponenda eodem c. consilium, si autem non sit tale impedimentum, sed potest aliquandiu tolerari, vt debilitas, vel esse pręgnantem, aut lactantem, & similia.

Aut ista causa est nota ipsi volenti ieiunium frangere, & ceteris inter quos conuersatur, aut non, si est nota, non oportet peti dispēsationem, sed iure suo poterit ieiunium frāgere, & maxime vbi consuetudo habet, ꝙ non petatur licentia in illis. Si autem non sit causa nota omnibus, aut est nota ipsi volenti ieiunium frangere, aut nō, si est nota, vtpote quia sentit in se aliquam ęgritudinem, vel debilitatem, quam alij uō vident, & tunc vt vitetur scandalum

eorum

eorum inter quos conuersatur, tenetur petere licẽtiam ab Episcopo si in promptu haberi põt. Si vero non põt, sufficit, ꝙ obtineat illã à proprio curato, quia ille in istis potest, dicit tamen Ho. quod non potest simplex sacerdos dispẽsare in ieiunijs ẽt ex causa iusta, nisi immineat necessitas aliqua. s. quia non potest adiri Episcopus sine periculo, vel non faciliter: hæc enim sufficiens causa est, vt dispenset simplex sacerdos.

Causas aũt iustas ad dispensandum in ieiunio dicit esse istas. s. infirmitatem, debilitatẽ, ciborũ caristiã, paupertatẽ peregrinationem laborem fortem manualem, & nimiam protractionem in mensa, vt in seruitoribus dominorum, sic etiam esse prægnantem, vel nutrientem, & alia de quibus supra diximus.

Si autem etiam ipsi volenti frangere ieiuniũ sit dubium an habeat iustam causam ad frangendum.

Dicendum, ꝙ non licet ei sine dispensatione ieiunium frangere, vt si exerceat laborem corporalẽ, de quo dubitet an excuset eum à ieiunio, vel non, & ita de debilitate corporis in qua propter paruitatem potest dubitare patiens an excusat eum, vel non, & ita de similibus causis.

Quare ieiunia sunt instituta ab ecclesia certis anni temporibus, & non sunt relicta, vt quilibet ieiunaret quandocunque vellet. Vbi quod ieiunium est propter nos ipsos, propter nonnullas causas nostrum institutum. Quæst. C L I.

QVAERETVR nunc de temporibus ieiuniorum. Pro quo sciendum, ꝙ sunt duplicia. s. voluntaria, & necessaria, de voluntarijs dicendum, ꝙ non habeat temporis determinationem, sed quando quilibet voluerit, de necessarijs qualia sunt ieiunia ecclesiæ dicendũ, ꝙ habent determinata tempora. Sed dicet aliquis, ꝙ non fuit conueniens designari tempora ieiunij, quia ieiunium est pars satisfactionis, sicut eleemosyna, & tamen pro eleemosyna non sunt aliqua tẽpora determinata: ergo nec pro ieiunio.

Dicendum, ꝙ pertinet ad legislatorem ordinare per legem ea quæ competunt bonæ habitudini vitæ humanæ, ita est in spirituali regimine ecclesię, quia ea quę pertinẽt ad bonam habitudinem spiritualem debent per legem diffiniri, vt magis conuenienter, & ordinate fieri possint, quia si relinquatur cuilibet dispositio fortassis non bene fieret, fuit conueniens assignari modum, & tempora rerũ agendarũ, & quia non semper ieiunare debemus, nec possumus, & vnum tempus potest esse conuenientius, quam alterum ad ieiunandum, fuit conueniens, ꝙ ecclesia instituerer tempora ieiuniorum. Ad arg. dicendum, ꝙ non est simile de eleemosyna, & ieiunio, quia eleemosyna fit alteri, & propter alterum. i. propter indigentiam, quam patitur ad releuandum eam, ideo indigentia accipientis eleemosynam est mensura, & regula tẽporis. s. ꝙ quandocunq; occurrerit pauper existẽs in necessitate extrema, sit danda eleemosyna ex necessitate, vel si non est in extrema necessitate, est tamen in aliqua, tenemur date eleemosynã si habeamus superfluum, alias est supererogationis, vt ostensum est supra q. 34.

Ieiuniũ aũt est propter nosipsos. i. propter aliquas causas, quę in nobis sunt, vt ad cõprimendum vitia carnis, & ieiunium pro eo tempore pro quo fit debilitat carnem, & relinquit eam debilitatam pro aliquanto tempore, & quia concupiscentia carnis insurgit potius vno tempore quam alio, fuit conueniens assignari tempus ad ieiunium, scilicet tempus illud in quo ieiunium esset nobis vtilius ad carnis vitia domanda.

Secunda causa fuit propter aliqua extrinseca, nam ecclesia instituit ieiunia quędam propter repræsentationẽ quorundam præteritorum, vt diem veneris propter Christi mortem, & quartam feriam propter eius venditionem, & ita de similibus: ad hoc ergo ꝙ mittemus res illas, quas significamus oportuit certa tempora designari, sicut etiã fit quantum ad festiuitates, quæ fiunt in veneratione sanctorum defunctorum, ideo illis diebus festa eorum celebramus, quibus de hac luce subtracti sunt.

Tertia causa est, quia si ecclesia non assignasset tempora ieiuniorum nesciremus quantum, nec quando ieiunare F deberemus, nam non semper obligamur ieiunare, quia non possumus, ideo si tempora non assignantur ab ecclesia, non erit causa quare magis teneamur hac die, quam illa ieiunare, & eadem ratione, nec ista, nec illa, oportuit ergo assignari aliqua tempora, & ista fuit causa potissima, quòd tamen assignarẽtur ieiunia tali tempore, vel tali potius, quã alio fuit propter alias causas, de quibus infra dicetur. Et ista etiam fuit causa de assignatione temporis ad orandum, nam tenetur quilibet homo orare non tamen semper, quia nemo potest, ideo oportuit assignari tempora aliqua, & ista sunt dies festi, nam in festiuitatibus tenentur fideles orare aliquid, quòd propter hoc inducta fuit vacatio à laboribus, vt orationi intendere possint, debuit ergo assignari tempus pro ieiunijs, licet non assignetur pro eleemosyna.

G Sed dicet aliquis, quòd poterat ecclesia instituere certum numerum dierum ieiunij, vtpote quinquaginta, vel sexaginta dies, quolibet anno, quos quilibet fidelis teneretur ieiunare quandocunque vellet.

Dicendum, ꝙ hoc non conueniebat propter multa: primo, quia vnus ieiunaret vno tẽpore, & alius altero, & fieret magna diuersitas, hoc autem non conuenit, quia sicut vnus est qui colitur, ita modus colendi exterior saltem in necessarijs debet esse idem, quia diuersitas in cultu generaret scandalum, & videretur esse, quędam inordinatio, & propter hoc ecclesia iussit aliquando, ꝙ omnes prædicantes euangelium haberent vnum habitum, sicut vnũ euangelium prędicabant, ne scandalum oriretur apud eos, quibus prædicabãt extra de vi. & ho. cleri. c. Deus qui ecclesiã.

Secunda, quia quidam ieiunarẽt vtiliter. s. tempore quo H eis ieiunium prodesset ad reprimẽdam concupiscentiam. Alij autem inutiliter. s. tempore quo modicum prodesset: pertinet tamen ad legem ordinare actus humanos, vt fiãt eo modo quo magis prodesse possunt facientibus, ideo nõ debuit sic statui. Tertia, quia nõ seruaretur significatio aliqua in ieiunijs cum significatio eis accidat ex tempore in quo fiunt, vt supra dictum est, & tamen conueniens fuit seruari significationem aliquam in ieiunio, quia per hoc fideles scientes causam ieiunij deuotius ieiunant, & habent maius incentiuum ad ieiunandum, quod non fieret si tempus ieiunandi non esset determinatum.

Quarta fuit ad tollendum fraudes, & mendacia, quia si non essent determinata tempora ad ieiunium non ieiunaret vnus quando alius, & quilibet posset dicere iam ego expleui ieiunium meum, & esset locus mẽtiendi, quia ne- I sciretur de aliquo an ieiunasset toto tẽpore, vel non, nunc vero cum ieiunia sint assignata pro certis temporibus, omnes fideles tenentur illis diebus ieiunare, & siquis non ieiunauerit iam apparet de eo, quòd non obseruat legem ecclesiæ: conueniens ergo fuit sic statui.

Quinta fuit ad tollendum perturbationem politicam, & ista etiam fuit causa multum vrgens: nam tempore ieiunij fideles abstinent à carnibus, & vtuntur solis piscibus, & secundum hæc politia per generale ieiunium regulatur bene, quia idem tempus est omnibus ieiunandi, & tunc toti communitati prouidetur de piscibus. E contrario autem tempore quo non ieiunatur, si autem non esset ieiuniũ tempore determinato, esset perturbatio in prouisione victualium reipublicæ, quia nesciretur, quando prouidendum erat de piscibus, & quando de carnibus, & ista con- K fusio destrueret rempublicam, ideo fuit necesse assignari tempora certa, in quibus omnes ieiunarent.

Quæ sunt tempora ieiuniorum statuta ad ieiunandum, & quare fideles ieiunant quadragesimam, & quis eam instituit. Et quare etiam Hebræi ieiunant quadragesimam. Quæst. C L I I.

QVAERETVR quæ sunt tempora ieiuniorum statuta ad ieiunandum. Dicendum, ꝙ quædam tempora fuerunt statuta ad ieiunandum, & tamen non ieiunatur ab omnibus, alia autẽ fuerunt statuta, & etiã ab omnibus ieiunantur. De primis autẽ est aduentus Dñi, & sabbatũ: nam aduentus apud quosdam ieiunatur extra de obseruat. ieiu. c. cõsilium. In sabbato etiam à quibusdam abstinetur. eodem c. & di. 12. cap. illa, & de consec. dist. 5. cap. sabbato.

De secundis dicendum, quòd ieiunia, quę obseruantur à tota ecclesia sunt ista, scilicet quadragesima dist. 4. cap. quadragesima, & de consec. di. 5. c. sacerdotibus. Ieiunium quatuor temporum 76. di. c. ieiunium, & c. constituimus. Vigilia natiuitatis Domini, & omnium Sanctorum, & omnium Apostolorum, pręter tres, & beati Laurentij extra de obseruatione ieiunij. capit. ex parte, & capit. consilium, etiam in omnibus sextis ferijs eodem titulo cap. explicari, ista sunt ieiunia, quę à tota ecclesia obseruātur. Possunt deinde prouincię, & Episcopatus constituere ieiunia, & tenebunt illa ieiunia in ipsis prouincijs.

Circa ista ieiunia generalia totius ecclesię est nunc dubium, & quia maximum omnium ieiuniorum est quadragesima, de illa primo dicetur, scilicet an debuit institui, vt ieiunaretur, & an isto tempore quo instituta est, vel alio tempore. Aliqui dicunt, quod non debuit quadragesima ieiunari, quia sicut legislator noui testamenti, scilicet Christus, quadragesimam ieiunauit supra 4. & Lucę 4. ita & Moyses legislator veteris testamenti ieiunauit quadragesimam Exo. 34. & Deuter. 9. & tamen licet ipse ieiunauit non ieiunauerunt Iudęi quibus lex data est, ergo nec Christiani debuerunt ieiunare quadragesimam licet Christus eam ieiunauerit.

Dicendum, quòd quadragesima à fidelibus ieiunanda est, & ab omnibus integre debet ieiunari. Et putant aliqui hoc fuisse, quia Christus illam ieiunauit. Sed dicendum, quòd ex hoc non obligamur ad ieiunandum illam, quia licet Christus ieiunauerit quadragesimam, non pręcepit illam ieiunari, & tamen ad hoc, quòd teneremur necesse erat, quòd nobis pręciperetur, ita quod vel de iure naturali esset innatum, vel illud Christus expresse pręciperet, sed neutrum horum fuit, ideo non obligamur ex hac parte.

Item si propter hoc, quòd Christus ieiunauit quadragesimam teneremur nos ieiunare, teneremur ieiunare eo modo quo ille, scilicet nihil comedendo, quòd falsum est, quia nemo hoc potest, & consequenter, nec ad illud obligari potest, ideo non obligamur propter Christi ieiunium.

Dicendum igitur, quòd quadragesimam ieiunare obligamur, quia ecclesia instituit illam ieiunandam de conse. dist. 5. cap. sacerdotibus. Dicitur autem, quòd quadragesimam primus omnium instituit ieiunari beatus Petrus, qui etiam instituit aduentum Domini, vt dicunt Doc. in allega. cap. sacerdotibus, sed aduentus Domini postea non fuit ab omnibus receptus, quadragesima autē recepta est, & in consilijs generalibus, & etiam à summis pontificibus ieiunium istud confirmatum est de conse. dist. 5. c. quadragesima, & de conse. dist. 3. c. non licet, & c. non oportet, & extra de obseruat. ieiu. c. consilium.

Motiuum autem ecclesiæ ad statuendum hoc ieiunium fuit multiplex. Primum, vt imitaretur Christum qui hoc ieiunium egit, sic dicit Greg. quòd saluator hoc ieiunium consecrauit de conse. di. 5. c. quadragesima, iustū est enim nos imitari Christum in moralibus eo modo quo possumus, ieiunare autem morale est cum proficiat homini ad multa: Christus autem ieiunauit, ideo sicut ipse ieiunauit decens est nos ieiunare: ipse autem quadraginta diebus sine cibo ieiunauit, quod nos facere non possumus, ideo conuenit nobis quadraginta dies quotidie aliud comedendo ieiunare, sicut Apostolus dicit quotidie esurire, & quotidie prandere.

Secunda causa ponitur à Gregorio propter decimas temporis, quia sicut rerum nostrarum Deo decimas damus, ita & iustum est dare decimas temporis, quod facimus quadragesimam ieiunando: nam in tota quadragesima, scilicet à prima dominica vsque ad festū paschæ sunt hebdomadæ sex, quæ continent dies quadraginta duos, à quibus subtractis sex diebus dominicis, qui ad ieiunium non pertinent, manent dies triginta sex, qui sunt, quasi decima totius anni, quia annus 365. dies continet quorū decima sunt 36. dies, & dimidius, sed dimidium diem inuenire non possumus, istis autem triginta sex diebus adiunguntur quatuor dies, vt compleatur numerus 40. dierum, vt sicut Christus ieiunauit quadraginta diebus, ita & nos, & ad hoc adduntur quatuor dies de præcedenti hebdomada, & sic incipit ieiunium in quarta feria, quæ ca-

A put ieiunij appellatur; sic dicit Grego. de conse. dist. 6. cap. quadragesima.

Tertia causa fuit, quam ponit August. & est mystica, scilicet quadraginta diebus ieiunamus, vt per hæc satisfaciamus de omnibus peccatis commissis contra decalogum præceptorum, & contra quatuor euangelia, id est contra nouum, & vetus testamentum, quæ per decalogum, & quatuor euangelia designantur, vel vt satisfaciamus de omnibus, quæ contra Dei præcepta per inclinationem prauam corporis peccauimus: nam omnia præcepta Dei per decalogum intelliguntur, corpus autem nostrum per quatuor, quia ex quatuor humoribus constat, ex quorum complexione sequuntur in nobis passiones per quarum motum in lege Dei pręuaricamur: de istis causis magis dictum est supra 4. cap. q. 18.

B Ad argumentum dicendum, quòd quadragesima ieiunatur à nobis propter causas iam dictas. Et cum dicitur de Moyse dicendum, quod non fuit simile de Moyse in veteri testamēto, & de Christo in nouo, quia Moyses fuit, tanquam seruus in domo aliena, licet esset seruus fidelis: Christus autem erat tanquam filius, & dominus in domo propria ad Hebręos 4. ideo non oportuit, quòd lex vetus deduceretur ad conformitatem Moysi, scilicet, quòd Iudęi facerent talia qualia Moyses, sed lex noua debuit conformari Christo, vt omnes, qui in ea essent imitarentur Christum: minister enim non intendit deducere aspectū eorum quibus ministrat in seipsum, sed in Dominum cuius minister est, quia etiam intentio Angelorum, qui non sunt Domini, sed serui Dei, & ministri, Psalmo 130. & ad Hebrę. 1. & conserui nostri Apocal. 19. non est, vt homi-
C nes reducant in seipsos quasi, vt eos respiciant, sed vt reducant eos in Deum, vt ait Dionysius.

Aliter potest dici, quòd Iudęi non ieiunauerunt quadragesimam, quia Moyses legislator eorum ieiunauit eā, non quidem intentione incitandi eos ad ieiunium: Christus autem ieiunauit, vt nos ieiunaremus, ideo fuit iustū, quòd nos imitaremur Christum ieiunando quadragesimam, & quòd Iudęi non imitarentur Moysen ieiunando illam. Primum patet, quia Moyses non ieiunauit ex intentione, sed quasi coactus est ieiunare, quia manebat in consortio sermonis Domini, & non erat ei locus sumendi cibum, nec potum, nec etiam erant ei necessaria, & hoc ieiunium bis fecit, quia bis cum Deo mansit in monte, vt acciperet tabulas legis, scilicet quadraginta diebus pro primis tabulis, & quadraginta pro secundis, & vtroque
D tempore ieiunauit Exo. 34. & Deuter. 9. non ergo erat hoc ieiunium ad instructionem populi, sed vt Moyses colloqueretur cum Domino eleuatus iam ad modum supernaturalem, scilicet, vt nec cibis, nec potibus indigeret.

De secundo patet, quia Christus licet propter multas causas alias ieiunauerit, vt ostēsum est supra 4. c. q. 10. vna tamen de eis fuit, vt nobis ieiunandi doctrinam traderet, vt ibi dictum est: debuimus ergo imitari Deum.

Aliter potest dici, quòd Iudæi non debuerunt imitari Moysen in ieiunio 40. dierum, quia ipse ieiunauit, sed non instituit ieiunari per alios, nec ab aliquo postea constitutum est: Christus autem ieiunauit quadragesimam, ideo nos eam ieiunamus, & ista est causa necessitatis, duæ autem pręcedentes fuerunt causę motiuę.

E *An tempore quo nunc ieiunamus fuit conueniens quadragesimam ieiunari. Et, vnde proueniat vitium carnis.*

Quæst. CLIII.

QVAERETVR an tempore quo nunc ieiunatur, fuit conueniens quadragesimam ieiunari.

Aliqui dicunt, quòd non; quia ieiunamus quadragesimam, eo quod Christus illam ieiunauit, ipse tamen ieiunium incepit immediate post baptismum, vt colligitur supra 3. & 4. simul sumptis, & Lucæ 3. & 4. c. baptismus autem Christi fuit die Epiphanię, vt ostensum est supra 3. & 4. cap. & sic incepit Christus post Epiphaniam ieiunare, ergo ibi nos deberemus incipere.

Dicendum, quòd licet nos moti fuerimus ad ieiunandum quadragesimam, quia Christus ieiunauit, non tamē obligamur ieiunare, quia ipse ieiunauit, sed quia ecclesia

ieiunan-

ieiunandam instituit, vt dictum est præcedenti q. vnde ergo venit obligatio ad ieiunandum, ex eo venit obligatio ad sic, & ad tali tempore ieiunandum, & quia ecclesia ieiunare obligauit, etiam obligauit quo tempore ieiunaremus, & instituit fieri ieiunium quadragesimæ ante Pascham. vt continuaretur ieiunium cum Pascha. Primo propter temporis conditionem, quia ecclesia vult, quòd ieiunemus ad vitia comprimenda, vitium autem carnis ex calido, & humido prouenit, istud autem incipit maxime abundare in principio veris, quia est ver huius complexionis sanguineæ, ideo nisi homines se temperent in cibis eo tempore, erit magna occasio ad libidinem, hoc ergo tempore salubriter ecclesia ieiunium instituit: nam licet non sit semper idem principium quadragesimæ, maxima tamē pars quadragesimę, vt communiter est in Martio, vbi incipit ver, si autem ieiunium fieret immediate post Epiphaniam, fieret in fine hyemis, & non esset nobis tam vtile ad comprimenda vitia carnis, ideo melius fuit sic quadragesimam institui, vt continuetur cum Pascha, quam vt incipiat à die Epiphanię.

Secunda causa, quia Ecclesia propter sacramenta Paschalia voluit sibi quadragesimam continuari: nam in Pascha fideles debent communicare extra de pœni. & remi. c. omnis. Ad digne autem communicandum oportet pręcedere dispositionem magnam, scilicet orationis, & ieiuniorum, ideo conueniens fuit quadragesimam coniungi paschali festiuitati, & ista fuit causa, quòd non haberet determinatum diē quadragesima quo inciperet, quia debet continuari cum Pascha, sed Pascha mutatur, vt non incidamus in Pascha Iudæorum, ideo mutatur principium quadragesimę, vt consequatur Pascha.

Ad argumentum dicendum, quod Christus ieiunauit, non, quasi ieiunio indigens, sed vt per ieiunium aliquid ostēderet: nos autem ieiunamus, quia ieiunio indigemus. Christus ergo, quia volebat innuere, q̄ post baptismū debet homo statim vacare bonis operibus, & munire se cōtra carnis, & diaboli tentationes, voluit immediate post baptismum ieiunare, vt ostensum fuit supra 4. c. q. 10. nos autem ieiunamus, quia ieiunio indigemus: tunc ergo ieiunandum est, quando est ieiunium nobis maxime vtile, sed hoc est in principio veris propter causam dictam: ergo ibi conuenientius a nobis quadragesima ieiunatur, quam incipiendo ab Epiphania. Aliqui volunt, quòd incipiat quadragesima immediate post ascensionem Domini, alij vero, quod post Pētecosten, de quibus dicetur infra 9. c. q. 77.

An debeat dici quadragesima, vel quinquagesima, & quot diebus ieiunandum est, & an clerici teneantur pluribus diebus ieiunare, quam laicus.

Quæst. CLIIII.

QVAERETVR de ieiunio quadragesimæ an debeat dici quadragesima, vel quinquagesima.

Quidam dicunt, quòd quadragesima, ita enim ecclesia iubet de conse. dist. 3. c. sacerdotibus, scilicet non quinquagesima, sed quadragesima teneatur.

Sed obijcitur, quòd quinquagesima dicenda sit, quia à quinquagesima debet incipere tempus ieiunandi dist. 4. c. statuimus, & c. denique, quòd ob hoc vocatur tempus istud quinquagesima eadem distin. cap. quadragesima.

Dicendum, quòd vocari quinquagesimam, vel quadragesimam proprie ob hoc dicitur, quòd quadraginta dies, vel quinquaginta ieiunantur, & tamen dies 40. ieiunamus, & ideo quadragesimam appellamus: nam si computentur omnes dies quadragesimę non sunt solum quadraginta, sed quadragintasex, quia tamen sunt solum 40. dies ieiunabiles, eam quadragesimam appellamus. Quinquagesima autem non potest dici hac ratione, quia quinquagesima dicitur tempus septem hebdomadarum, scilicet à Dominica in quinquagesima vsque ad Pascha. dist. 4. cap. quadragesima, & cap. denique, sed istud non est tempus quinquaginta dierum, siue accipiantur soli ieiunabiles, siue omnes: nam omnes simul sunt dies quadragintanouē: soli autem ieiunabiles sunt quadragintaduo, ideo eo modo quo vocamus quadragesimam istud tempus ieiunandi non possumus vocare quinquagesimam.

F Sed dubium manet an ieiunandum sit à Dominica in quinquagesima vsque ad Pascha: nam hoc dicitur dist. 4. c. statuimus, & c. quadragesima, & c. denique. Dicendum, quòd quadraginta dies solum cadunt sub obligatione ieiunij: ad illa autem capitula in contrarium dicunt quidā, quòd sunt iam abrogata.

Alij dicunt, quod tenent de consilio, sed non de præcepto. Veritas tamen est, quòd 40. dies solum cadunt sub obligatione ieiunij quantum ad omnes fideles, & de hoc intelligitur c. sacerdotibus de conse. di. 3. scilicet quòd non vocetur quinquagesima, sed quadragesima. c. autem statuimus, & c. denique. intelliguntur de solis clericis, quia in cap. statuimus dicitur statuimus, vt septem hebdomadas ante Sanctum Pascha omnes clerici in sortem Domini vocati à carne ieiunent: idem dicitur in c. denique, &
G tangitur causa in vtroque, scilicet quòd sicut clerici excedunt laicos ordine, & dignitate, ita debent excedere eos conuersatione, non obligant tamen iam illa capitula, nec peccant mortaliter clerici, qui non ieiunant à quinquagesima incipiendo, scilicet quia ista constitutio, nunquam fuit recepta, nec communi vsu approbata, vt dicit Gratianus di. 4. c. denique. §. hoc, & si legibus, dicit tamen Ho. in su. ti. de obser. ieiu. quod satis deberent clerici, & maxime sacerdotes incipere ieiunium à quinquagesima, quia tota differentia est duorum dierum, & saltem ad curandos dentes deberent addere istos duos dies, verum est tamen, quòd non obligantur, licet honestum sit sic fieri debere.

An quadragesima sit ieiunanda ab omnibus integraliter, & an quinta feria cana domini sit bis comedendum. Et an in die dominica sit ieiunandum.

H *Quæst.* CLV.

QVAERETVR de modo ieiunandi quadragesimam. Dicēdum, quòd quadragesima debet integraliter ab omnibus ieiunari, & quicunque vnam diem soluerit, totam quadragesimā soluere videtur, & honor quadragesimæ aufertur de conse. di. 3. c. non licet, & c. non oportet, non est tamen intelligendum, quod soluat totam quadragesimam, idest quòd ita peccet ac si totam quadragesimam solueret nulla die ieiunando, sed soluit totam quadragesimam, idest rumpit eam, vel integritatem aufert, quia quadragesima est quoddam solidum ieiunium, idest integrum, quæ integritas, ita tollitur non ieiunando vno die, sicut non ieiunando viginti.

I Considerandum autem, quòd quidam totam quadragesimam ieiunabant, putabant tamen, quòd quinta feria vltimæ hebdomadæ, scilicet die cænę Domini bis comedendum esset, & sic quadragesimam soluebant, & contra hoc statuitur de conse. di. 3. c. non licet, & c. non oportet. Motiuum autem istorum erat, quia Christus die cęnę surrexit de cæna, & lauit pedes discipulorū, & iterum redijt ad cænam: volunt ergo quidam ad similitudinem Christi pedes alijs abluere, & bis comedere, quæ consuetudo reprobatur, quia ieiunium soluitur, sic dicit glo. c. c. non licet, dicunt tamen quidam, vt Hugu. quòd soluitur ieiunium in illa feria quinta, nisi quis splendide, & perfecte comedat, & surgens de mensa pedes aliorum lauet, & iterum comedat, secus autem si parum comederet, & postea ad mandatum faciendum insurgeret, quo facto ad mensam
K rediret, & inceptam comestionem cōpleret: nam ille diceretur ieiunus. Hoc tamen non est satis securum, licet videatur argumentum de seruitoribus dominorum, qui comedunt parum antequam seruiant diebus ieiuniorum, & post cęnam dominorum ipsi cęnāt, & excusantur à fractione ieiunij, vt ostensum est supra. Non est tamen simile, quia illud fit ex necessitate, quia illi seruitores non possunt aliter viuere, nisi vt dominis seruiant, & si expectarēt prorsus ieiuni vsque post cęnam dominorum deficerent, ideo necessitas excusat: hic autem non est talis necessitas, quia potest tota cęna fieri ante lotionem pedum, vel post lotionem, & non est vlla causa interrumpendi eam, maxime quia ecclesia non approbat istam consuetudinem bis manducandi in alleg. cap. non licet, & cap. non oportet, etiam non est conueniens velle imitari Christum in hoc, quia Christus illa die non ieiunabat, sed potius faciebat

festum

festum Paschale, & carnes comedit, nos autē ieiunamus, A ideo non licet nobis interrumpere cœnam licet ipse illam interruperit. Considerandum ulterius, quod in quadragesima omnibus diebus ieiunandum est præter diem dominicam de consecrat.dist.3.cap.placuit, & hoc quia dies dominica nunquam est dies ieiunij ead.dist.c.ieiunium, c.ne quis. fuit tamen consuetudo antiqua, quod etiā tempore Gregorij durabat, vt ipse scribit August. Episcopo Anglorum, quòd omnibus dominicis quadragesimæ cum nō essent dies ieiunij, vescebantur fideles carnibus, & vltramodum se ingurgitabant per totas noctes carnibus vescentes, & illis diebus auidius, & studiosius cibos parabant distinct.4.cap.denique, quod valde detestatur ibi Gregor. & tamen propter scandalum non ausus fuit prohibere illud, quia timuit, quòd laici nollent obedire, & efficerentur deteriores, vnde dicit à tali consuetudine auerti nō possunt. B & ideo suo ingenio, idest desiderio relinquendi sunt ne forte peiores existant, si à tali cōsuetudine prohibeantur, quia vt ait Salomon, qui multum emungit sanguinem elicit, nunc tamen ablata est illa consuetudo, & ideo ecclesia, vt excessum in esu carnium auferret, totaliter carnes illis diebus abstulit: dies tamen ipsos non fecit ieiunabiles, quia dominici erant. De hora autem cænādi in quadragesima, & alijs cæremonijs, quæ obseruantur, dicetur infra quæst. 163.& 172.

Quare ieiunium obseruatur in quatuor temporibus, & quare potius in istis, quam in alijs temporibus.
Quæst. CLVI.

QVÆRETVR de alio ieiunio necessario, scilicet C quatuor temporum quando, & qualiter ieiunatur, & ex quibus causis. Aliqui dicunt, quòd non conuenienter statuta sunt tēpora huius ieiunij, quia in veteri testamento obseruabatur etiam ieiunium quatuor temporum, scilicet ieiunium quarti, ieiunium quinti, ieiunium septimi, & ieiunium decimi, vt patet Zacha.8.& tamen non distinguebantur illa ieiunia per quatuor quartas anni, vt æqualiter inter se distarent, scilicet quodlibet ab altero per tres menses, vel quasi, sed vnum erat in quarto mense aliud in quinto, aliud in septimo, aliud in decimo. ergo non debemus nos per quatuor tempora habere ieiunium distractum, cum ad similitudinem Iudæorum ieiunare videamur. Dicendum primo de tempore huius ieiunij, & sciendum, quòd à principio non ieiunabatur quater in anno, sed ter. Calixtus tamen Papa statuit ieiunium fieri D per quatuor tempora 76.dist.capit.ieiunium, scilicet ieiunium, quod ter in anno apud nos celebrare didicistis, conuenientius nunc per quatuor tempora fieri decernimus. fuit tamen diuersitas in assignatione istorum temporum. Quia primum ieiunium istorum fiebat prima hebdomada Martij à principio. Secunda hebdomada secunda Iunij. Tertium hebdomada tertia Septembris. Quartum hebdomada quarta Decembris 76.dist. cap.constituimus, iste tamen modus assignationis in nullo concordat cum modo quem tenemus: postea fuerunt aliter designata ista tempora, scilicet quòd si Calendæ Martij feria 4. vel ante euenirent, ieiunium celebraretur eadem hebdomada. Si autem Calendæ euenirent feria 5. vel post, heret ieiunium secunda hebdomada. De secundo ieiunio eodem modo, scilicet quod si Calendæ Iunij essent 4. feria, vel ante, esset ieiunium hebdomada secunda Iunij. Si verò quinta E feria, vel post esset ieiunium tertia hebdomada Iunij, hoc addito, quòd si istud ieiunium eueniret in hebdomada, quæ est ante Pentecosten non celebraretur in eadem, sed in sequenti in qua erat Pentecostes. De quarto ieiunio generale erat, quòd in Sabbato ante Vigiliā Natiuitatis Domini finiretur, sic patet ead.dist.c.de ieiunio, sed etiam iste modus non obseruatur à nobis in totum nunc. Sed primum ieiunium istorum est prima hebdomada Quadragesimæ. Secundum in hebdomada Pentecostes. Tertium verò in Septembri, sicut dictum est. Quartum in Decembri eodem modo, eadem dist. c.statuimus.

Causa autem huius ieiunij Quatuor Temporum putatur à multis fuisse, quia Iudæi quatuor ieiunia faciebant. Sed non est verum, quia Iudæi ex causis, quæ nullo modo pertinent ad nos ieiunabant illis quatuor temporibus eadem distinct.capit.ieiunium, & vt tangit Hieronym. super Zachariam: vnde non ieiunamus eisdem temporibus quibus illi ieiunant. Potest ergo esse vna causa, quòd istud ieiunium fit in laudem Dei, & fit per Quatuor Tempora, idest per quatuor radices temporum: nam totum tempus vitæ nostræ per annos mensuratur, annus autem habet quatuor quartas, quæ pertinent ad diuersas complexiones temporis, in quibus diuersimode disponuntur corpora nostra, & omnia generabilia, & quia Deus gubernat vitam nostram per istas temporum vicissitudines, dignum est, vt in qualibet temporis parte ei ieiunium vnum in honorem offeramus, & potest istud esse in gratiarum actionem, scilicet quia bene nos gubernat in istis temporibus, vel potest esse obsecratorium, scilicet, vt petamus per hoc ieiunium nos à Deo in quolibet horum temporum bene gubernari. Simile erat apud Iudæos: nam ipsi tempora sua per Lunam computant facientes annos Lunares, & menses Lunares, & ideo Deus dedit eis, quòd quolibet mense prima die mensis, scilicet in coniunctione Lunæ festum celebrarent, quod vocatur festum Calendarum, vel Neomeniæ Nume.29.& hoc erat, quasi ad reddendum Deo gratias pro gubernatione bona, quam faciebat secundum temporum mutabilitates, quas ibi à Luna principaliter accipiebant: nos autem tempora nostra secundum consuetudinem latinorum per Solem computamus, ideo in quartis motus Solis in quibus incipiunt quatuor tempora anni, ieiunia quatuor facimus, quasi in granarum actionem pro ista gubernatione, vt dictum est, & ista videtur esse causa, quare quodlibet istorum quatuor ieiuniorum habeat tres dies, scilicet quia sicut annus habet quatuor tempora, ita quodlibet istorum temporum habet tres menses, qui sunt partes præcipuę temporis, ideo tribus diebus ieiunamus, & sic ieiunia quatuor temporum simul accepta sunt duodecim dies, qui correspondent duodecim mensibus anni, qui sunt etiam duodecim minores murationes temporis secundum, quòd sol mouetur per duodecim signa, quæ complent circulum suum.

Alia tamen causa esse potest horum trium dierum, scilicet, quia ieiunia quatuor temporum fiunt in granarum actionem pro gubernatione Dei, & quia ista gubernatio fit à tota beata Trinitate velut ab vnico gubernatore, in vno ieiunio tribus diebus ieiunamus. Secunda causa est ad remissionem, & satisfactionem pro peccans, scilicet, vt quidquid in istis quatuor temporibus anni delinquimus, per ieiunia quatuor temporum satisfaciamus, & hoc innuitur 76.distinct. capit.igitur. vbi dicitur, quod in hebdomada Pentecostes ieiunium institutum fuit, vt si quid forte inter ipsa festiuitatis gaudia negligens liberalitas, & licentia immoder.ta præsumpserit, hoc religiosę abstinentiæ censura castiget: istis duabus causis conuenit, quod dicit Calixtus Papa ead.dist.c.t. scilicet ieiunium conuenientius nunc per quatuor tempora fieri decernimus, vt sicut annus per quatuor tēpora voluitur, sic & nos quaternum solenne agamus ieiunium per quatuor anni tempora. Tertia causa est ad ostendendum, quòd toto tempore ieiunamus, nunquam enim ab abstinentia cessandum est, & cū in toto anno solum sint quatuor tempora, ieiunando in principio illorum videmur ieiunare toto tempore, sic dicitur 76.distinct.cap.huius obseruantiæ, scilicet huius obseruantiæ vtilitas in Ecclesiasticis præcipuè est constituta ieiunijs, quæ ex doctrina Sancti Spiritus, ita per totius anni circulum distributa sunt, vt lex abstinentiæ omnibus sit ascripta temporibus. Quarta causa est, vt istos dies ieiunij demus, quasi in primitias dierum nostrorum: nā sicut de fructibus terræ damus decimas, & primitias, ita & de diebus nostris. Decima autē dierum est ipsa quadragesima, quia ibi totius anni dierum est decima pars, vt dictū est supra. Ieiunia autem quatuor temporum dantur in primitias, & conuenienter hoc fit, quia primitiæ in fructibus sunt ipsi primi fructus: nam hoc modo primitiæ apud Iudæos soluebantur, vt nemo auderet mittere falcem in segetem, nec comedere inde panem, pultes, aut polentam, vsquequo offerretur domino manipulus spicarum de segete in primitia Leuit.23.ita & nunc ipsa ieiunia quatuor tem- porum

potum sunt in principijs ipsorum temporũ, vnde dicuntur esse in cardinibus temporum 76. dist. c. huius obseruantiæ. Nam primù est in principio veris, scilicet prima hebdomada quadragesimæ: secundũ in principio æstatis. tertium in principio autumni. quartum in principio hyemis. e. c. Quinta causa est ad significãdum quatuor euangelia, scilicet vt significemus, quod nos viuentes in obedientia quatuor Euangeliorum obseruamus ieiuniũ per quatuor tẽpora anni, quasi per hoc ipsa quatuor Euangelia designemus eodem capit. huius obseruantiæ, scilicet intelligentes diuinis nihil vacuum esse præceptis, & verbo Dei ad eruditionem nostram omnia elementa seruire, dũ per ipsius mundi cardines, quasi per quatuor Euangelia incessabili tuba dicamus, quod prædicamus, & agimus: istud ieiunium quatuor temporum est generale, & de necessitate 76. dist. capit. constituimus, scilicet constituimus, vt quatuor tempora anni ab omnibus hominibus communi ieiunio obseruentur. Ad argumentum dicendum, quòd conuenienter fuerunt tempora istorum ieiuniorum assignata propter causas supra dictas. quòd autem dicitur de quatuor ieiunijs Iudæorum dicendum, quòd non fuit conueniens eisdem temporibus celebrari, quia nec celebrantur ex eisdem causis, quia apud Iudæos erant ista ieiunia mæroris in memoriam quarundam tribulationum, quæ illis mensibus eis acciderant, vt dicit Hieronymus super Zacha. & 76. dist. cap. ieiunium quarti, & positæ fuerunt istę causæ supra q. 134. ad nos autem nihil attinent illæ causæ, ideo non obseruamus tempora ieiuniorum suorum.

Sed adhuc obijcietur, quod non fuerunt conuenienter assignata ista quatuor tempora, quia tẽporibus lætitiæ ieiunium non competit, sicut vigilia Apostolorum Philippi, & Iacobi non ieiunatur, quia semper cadit inter Pascha, & Pentecosten, & vigilia Ioannis Euangelistę non ieiunatur, quia cadit intra octauas Natalis Domini extra de obseruatione ieiun. cap. consilium, & tamen tota hebdomada Pentecostes pertinet ad Paschale gaudium, ideo non deberet ibi esse ieiunium, & tamen ibi est secũdum ieiunium quatuor temporũ. Dicendum, quòd hoc factum est ad emendandũ peccata aliqua, quæ in festiuitate Paschali per quinquaginta dies forte superflue comedendo perpetrauimus, vt patet 76. dist. cap. igitur, scilicet, vt si quid inter ipsa festiuitatis gaudia negligens libertas, & licentia immoderata præsumpserit, hoc religiosę abstinentię censura castiget: differt tamen istud ab alijs ieiunijs quatuor tẽporum, quia istud est ieiunium exultationis in quo alleluia cantatur, & non fit genuflexio. Alia autem sunt ieiunia mœroris.

An vigiliæ Apostolorum sint sub præcepto, & sint ieiunandæ. Et quare. Quæst. CLVII.

QVAERETVR de ieiunijs, quę fiunt in festiuitatibus Apostolorũ, scilicet in vigilijs, an sint sub pręcepto, & an omnes vigiliæ Apostolorum ieiunandæ sint.

Dicunt quidam, quod non fuit conueniens vigiliam alicuius Sancti ieiunari, quia in solẽnitatibus Sanctorum recolimus gloriam eorum, ad quam translati sunt, ieiunium tamen, & afflictio non competit statui gloriæ Apocal. 7. non esurient, nec sitient amplius, ergo non est in vigilijs Sanctorum ieiunandum. Dicendum, quòd ecclesia consueuit in vigilijs Sanctorum aliquorum ieiunare, & sunt quædam ieiunia istorum generalia, vt vigilia Assumptionis Virginis extra de obseruatione ieiun. c. ex parte, & vigilia beati Laurentij, & festiuitatis omnium Sanctorum, & de istis non est dubium. Sunt tamen etiam Apostolorum vigiliæ obseruandæ, & tamen circa istas est dubium, quia quidam putãt solum aliquorum Apostolorum vigilias ieiunari, & aliorum non. Sed ad hoc dicitur extra de obseruatione ieiun. c. consilium, quòd omnium Apostolorum vigiliæ sunt in obseruatione ieiunij obseruandæ pręter vigilias Apostolorum Philippi, & Iacobi, & B. Ioannis Euangelistæ, & subditur ibi causa, scilicet, quoniam illorum festiuitas infra solennitatem Paschalem; istius autem infra Natalem Domini celebratur; Sed tempus Paschale a Pascha vsque in Pentecoste est tempus lætitiæ, in quo nõ ieiunatur. 76. distinct. c. non autem, sic etiam dies, qui cadunt infra octauas Natalis Domini ad lętitiam Natalis Domini

F pertinent, propter hoc dicitur eod. c. consilium in gl. quòd omnium aliorum Apostolorum vigiliæ ieiunandæ sunt nõ obstantibus illis versibus, scilicet Petrus, & Andreas, Paulus cum Simone Iudas, vt ieiunemus nos admonet atque Matthęus. De festo B. Matthiæ etiam dubium erat an deberet ieiunari vigilia eius, & hoc propter bisextum, quia nesciebant quidam quo die ieiunarent, etiam propter carnispriuium, quod eo tempore accidere solet, quo tempore laicis grauissimum est à carnibus abstinere, & ideo plurimi violabant ieiunium, & sic deducebatur in dubium, an ieiunandum esset, & tamen diffinitum est, quòd debet ieiunari, extra de obseruatione ieiun. c. ex parte.

Alij dicunt, vt Host. in supradicto titulo de obseruatione ieiunij, ꝙ circa vigilias Apostolorum cõsuetudo tenenda est, vt ieiunentur, vel non ieiunentur, & hoc dicit de illis,
G quæ non solent generaliter vbique ieiunari, vnde dicit, quod illi versus, scilicet Petrus, & Andreas, &c. non sunt abrogati, sicut dicit glos. & aliqui Doct. sed dicit, ꝙ in illis vigilijs Petri, & Andreæ, Simonis, & Iudæ, & Matthæi debet teneri ieiunium generaliter, & non valebit consuetudo in contrarium, sed cogendi sunt omnes ad ieiunandum: in alijs autem vigilijs tenenda est consuetudo, & allegat ad hoc, ꝙ consuetudo Parisien. est non ieiunari vigilias omnium Apostolorum, & tamen Deus ibi rectè timetur, & colitur, magis tamen videtur standum dicto glo. & aliorum Doct. quia hoc expresse vult c. consilium, scilicet quòd omnium Apostolorum vigiliæ ieiunandæ sint, nisi Philippi, & Iacobi, & Ioannis Euangelistæ. de B. Bartholomæo, dicitur quòd relinquendum est consuetudini, quia de celebratione eius est dubium apud multos eod. cap. consilium, &
H intelligitur non de festiuitate an sit obseruanda, sed de vigilia quando sit ieiunanda, quia aliqui faciunt festum Bartholomæi die quo excoriatus est, & alij die sequenti, qua ille mortuus videtur, & ita variatur ieiunium, & in hoc cuilibet licet obseruare consuetudinem ecclesiæ suæ, vigilia tamen eius ieiunabitur, vt dicit Host. vbi supra, & ratio est, quia in allegato cap. consiliũ. non excipiuntur, nisi tres Apostoli .s. Philippus, & Iacobus, & Ioannes Euangelista.

Ad argumentum dicendum, quòd in solẽnitatibus pręcipuis Sãctorum vigilias ieiunamus, vt simus magis parati ad deuotionem festiuitatis, & vt gaudium ęternum, quod significatur per solennitates tẽporales, significetur non acquiri per iocunditatẽ, sed per temporales afflictiones, quas hic sancti passi sunt Luc. 24. oportuit Christum pati, & sic intrare in gloriam suam. & Actuum decimoquarto, per
I multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei, & nos illas per ieiunium designamus.

Conueniens est ergo ieiunari in Sanctorum vigiliis, causa tamen potissima est dispositio mentis nostræ, quia ieiunium mentem eleuat, & in magnis festiuitatibus debemus esse multum dispositi, quia illa sunt tempora orationis, & ad orationem ieiunium pręmittendum est, vt facilius exaudiamur 33. q. 4. c. christiano, & propter hoc etiam quando coniuges orationi vacare debent abstinent à coitu coniugali 1. Cor. 7. & 33. q. 4. c. sciatis.

An ieiunium in Rogationibus sit sub præcepto, vel consilio. Quæst. CLVIII.

K QVAERETVR de ieiunio rogationum, quòd nõ solet poni generaliter inter ieiunia necessaria, an istud sit de necessitate tenendum.

Dicendum, quod de consecrat. dist. 3. c. rogationes. dicitur, quòd in triduo Rogationum, siue Letaniarum omnes abstineant, & quadragesimalibus cibis vtantur, & dicitur ibi placuit celebrari ieiunium triduanum ante solennitatem dominicæ Ascensionis.

Sed obijcietur, quia inter Pascha, & Pentecosten nullum ieiunium est, vt dicit Ambros. 76. distinctione c. non autem.

Dicunt quidam, ꝙ illa est generalis regula, sed excipitur ab ea ieiunium rogationum, & ieiunium vigiliæ Pentecostes, sic dicitur extra de obseruatione ieiun. c. consilium in gl. ꝙ nullum ieiuniũ necessitatis est inter Pascha, & Pẽtecostẽ, nisi rogationes, & vigilia Pentecostes. Melius tamẽ videtur dicendum, quod ieiunium rogationum, & vigiliæ Pente-

Pentecoſtes non eſt de præcepto ſed de conſilio, ſic dicitur de conſe. di. 3. c. rogationes in gl. ſic etiam tenet Hug. & Hoſt. in ſum. rr. de obſerua. ieiu. & tamen eſt dicendum, ꝙ ſi alicubi per conſuetudinē iſta ieiunia fuerint recepta, & approbata efficitur ieiunium neceſſitatis, aliàs autem eſt ſub cōſilio, ſic dicit Hoſt. vbi ſupra, & hoc apparet manifeſte, quia licet ieiunium rogationū obſeruetur, in multis prouincijs non fit, ſicut dicitur in allegat. c. rogationes, quia ibi dicitur, quod per triduum ieiunandū eſt, & quadrageſimalibus cibis vtendum, & ſerui, & ancillæ ab opere laxandi ſunt, vt vniuerſa plebs ad eccleſiam conueniat, & tamen nunc famuli, & ancillæ non ceſſant ab opere: et die ſecundo iſtorum carnibus veſcimur, die autem primo ieiunamus, ſed nō in quadrageſimali cibo, die autem tertio quadrageſimaliter ieiunamus in quo apparet, ꝙ cōſuetudo introduxit iſtud ieiunium, quia lex non diſpoſuit ſic, & tamen conſuetudo obligat iam nos. Etiam obligant ieiunia ſi imponantur per ſacerdotes, quia non licet alicui ieiunium à ſacerdotibus impoſitum violare, de conſe. di. 5. cap. ieiunia, & ita dixit Hiero. ad Lucinum, & 76. di. c. vtinam, ꝙ circa ieiunia vnaquęque prouincia abundet in ſuo ſenſu, & præcepta maiorum leges Apoſtolicas arbitretur. Si igitur alicubi ſit conſuetudo non ieiunare in rogationibus nec in vigilia Pentecoſtes licite fiet.

An in quarta, ac ſexta feria ieiunandum ſit.
Quæſt. C L I X.

QVAERETVR de ieiunio quartæ, & ſextæ feriæ an ieiunandum ſit in eis. Dicendum, ꝙ antiquitus ſtatutū eſt, ꝙ ieiunaretur 4. & 6. feria, nec ſolueretur ieiunium, niſi grauis neceſſitas eſſet, de conſec. di. 3. c. ieiunia, & datur cauſa. ſ. quia quarta feria Iudas traditionem Domini cogitauit, & ſexta feria crucifixus eſt, & ſubditur ibi, videbitur qui in his diebus ſine neceſſitate ſoluerit ſtatuta ieiunia cum Iuda tradente tradere ſaluatorem, & cum crucifigentibus crucifigere: & iſti duo dies vocantur legitimæ feriæ, id eſt, quia ſecundum legem eccleſiaſticam ſtatuta erant ad ieiunandum. e. c. ieiunia. His addebatur etiam ſecunda feria, quæ etiam legitima vocatur 82. di. c. presbyter, & 11. q. 3. c. de illis.

Dicendum tamen, ꝙ iſtæ tres feriæ non ſunt de neceſſitate ieiunij, quia ſtatuta de iſtis ieiunijs non fuerunt recepta, nec approbata per conſuetudinē, ſicut nec illud ſtatutum, ꝙ inciperent clerici ieiuniū à quinquageſima, di. 4. c. denique. §. hoc, & ſi legibus, & maxime fuit hoc quantū ad ſecundam feriam, quia in nulla regione obſeruatur in ea ieiunium. In 4. autem feria habet locum cōſuetudo regionum, quidam enim abſtinent à carnibus, alij non. Sexta autem feria pertinet determinate ad ieiunium ſecundū conſuetudinem generalem eccleſiæ, nā non licet in ea carnibus veſci, niſi acciderit dies Natalis Dñi 6. feria, qa tunc carnibus veſci licet ſecundum conſuetudinem generalem eccleſiæ propter excellentiam feſtiuitatis extra de obſer. ieiun. c. explicari, ꝙ verum eſt, niſi quis ex voto ſe obligauerit ad ieiunandū die veneris, quia non licebit ei die Natalis Dñi carnibus veſci, vel etiā ſi teneatur ad hoc ex obſeruantia regulari, ſicut eſt in religioſis, qui vt communiter ex conſtitutionibus ſuis tenentur ſingulis ſextis ferijs ieiunare, vnde ipſis non licebit veſci carnibus die Natalis, ſed abſtinebunt, ſicut ceteris ſextis ferijs. De ſexta ergo feria conſuetudo communis hoc interpretata eſt, ꝙ non licebat in ea carnibus veſci, & tamen nemo aſtringitur in ea ieiunare, niſi aliàs inciderit ibi aliquod ieiunium, & tamen ſicut à carnibus, ita & ab omnibus, quæ à carne originem ducunt in ea abſtinendum eſt, ſicut in diebus ieiuniorum, diſt. 4. c. denique.

An die ſabbati ieiunandum ſit. Quæſt. C L X.

QVAERETVR an die ſabbati ieiunandum ſit. Dicendum, quòd antiquitus ſtatutum fuit de ieiunando in ſabbato, vt dicit Innoc. Papa, de cōſe. di. 3. c. ſabbato, & datur ibi cauſa. ſ. quia ſicut ſexta feria propter paſſionē Domini ieiunamus, ita ſabbatum prętermittere non debemus, quia inter triſtitiam, & lætitiam temporis illius

A videtur incluſum, nā conſtat Apoſtolos iſto biduo in mœrore fuiſſe, & propter metum Iudæorum ſe occultaſſe. De hoc tamen dicēdum, ꝙ non eſt neceſſitas ieiunij in eo, ſed ſeruanda eſt conſuetudo, ſic dicitur diſt. 12. cap. illa, nam Romæ erat conſuetudo ſabbato ieiunandi. Mediolani autem erat conſuetudo nō ieiunandi, & dicit Auguſt. ad Ianuarium ex auctoritate Ambroſii, ꝙ ad quamcunque eccleſiam quis acceſſerit illius conſuetudinem tenere debet in ieiunijs, & in alijs, ideo non eſt neceſſitas ieiunandi in ſabbato. Etiam tamen videtur quibuſdam neceſſitas abſtinendi à carnibus, de conſe. di. 5. c. quia dies, ſcilicet, quicunque chriſtianæ religionis particeps eſſe deſiderat ab eſu carnium die ſabbati abſtineat.

Dicendum tamen, ꝙ etiam iſtud pertinet ad conſuetudinem, vnde ſi alicubi ſit conſuetudo comedendi carnes B in ſabbato licite comedi poſſunt, ſi ſit conſuetudo abſtinendi ab eis abſtinendum eſt, & peccat mortaliter qui nō abſtinet, pertinet autem ad epiſcopos vt cogant omnes ſibi ſubditos obſeruare talem conſuetudinem extra de obſeruat. ieiu. c. conſilium, debilibus tamē, & infirmis carnibus veſci permittendum eſt ne periculum incurrant eo. c.

An in aduentu Domini obligemur ad ieiunium. Et quod Roma ieiunium ſeruat in aduentu, aliæ vero Eccleſiæ minime. Quæſt. C L X I.

QVÆRETVR de aduentu Domini an in eo obligemur ad ieiunium.

C Dicunt quidam Doct. ꝙ ieiuniū quadrageſimæ, & aduentus Domini à beato Petro inſtituta ſunt, ſed quidquid ſit non aſtringit nos aduentus ad ieiunandum, niſi forte ſit ex conſuetudine, ſic dicitur extra de obſerua. ieiun. cap. conſilium, ꝙ Roma ieiunium ſeruat in aduentu. Aliæ tamen eccleſiæ non ieiunant, ideo non obligamur, dicit tamen Hoſt. ꝙ clerici deberent ieiunare in aduentu, & hoc verum eſt de honeſtate, quia ſicut ipſi dignitate, & ordine excellentiores ſunt laicis, ita in vitę obſeruatione excellere debent diſt. 4. c. ſtatuimus, & c. denique: non tamen tenētur de neceſſitate, quia etiam ſi fuiſſet ſtatutum hoc ieiunium non fuit tamen receptum, & approbatum per cōſuetudinem, ideo non obligaret e. c. denique. §. hic, & ſi legibus. Conſiderādum circa omnia ieiunia generaliter, quę fiunt in vigilijs ſanctorum, ꝙ ſi ſit vigilia die dominica, ꝙ D non poſſit illa die ieiunari, vt dicetur ſequenti q. transfertur ieiunium ad diem ſabbati præcedentem extra de obſerua. ieiu. c. ex parte, & c. conſilium. Sed aliqui dicunt, ꝙ non deberet ieiunari die ſabbati præcedenti, quia dies dominica intermedia aufert debitū ieiunij, quia ſicut locus ſacer poſitus inter duo prædia impedit ſeruitutem. ff. de ſeruitu. l. ſeruitutes. §. vlt. ita dies ſacer qui non poteſt habere debitum ieiunij poſitus inter duos dies tollit ſeruitutem vnius ad alium, ſic enim quodlibet prædium mediū, quod non ſeruit, tollit ſeruitutem duorum inter quæ eſt, ff. de ſeruitu. ruſt. præd. l. qui in ſella. §. in ruſticis. Dicendum, ꝙ iſta tenent locum in ſeruitutibus prædialibus, ſiue realibus, ſecus autem de oblationibus perſonalibus, nā illæ non pertinent ad diem, ſed ad perſonam, ideo ſi vna die non poſſunt ſolui, alia die ſoluuntur.

E

An debuit eſſe aliquod tempus, in quo non liceret ieiunare. Et cur die dominico non eſt ieiunandum. Et quod duobus de cauſis non debemus celebrare ieiunium. die dominico, & quinta feria.
Quæſt. C L X I I.

QVÆRETVR an debuit eſſe aliquod tempus in quo non liceret ieiunare.

Dicunt quidam, quòd quædam tempora ſunt, quibus ieiunare non licet, ſic enim dicit Gregorius 2. dialogorum de quodam ſacerdote, qui venit ad Benedictum diuinitus miſſus, dicens dies reſurrectionis eſt, non licet tibi abſtinere hodie. Item 2. Eſdræ vbi dicitur dies Domini Sanctus eſt, nolite contriſtari comedite pinguia, & ibi populus vo-

lebat lugere, & contristari, & non permisit Esdras.

Dicendum, ꝙ ieiunium secundum se est bonum opus, & si propter bonum finem fiat nullo tempore vituperabile est quantumcunque sit tempus, solemne. nam Natalis Domini est solemnis valde festiuitas, ita vt, propter eius excellentiam infra octauas eius non fiat ieiunium in vigilia Ioannis Euangelistæ extra de obserua.ieiu.c.consilium & etiam si ipsa dies Natalis acciderit sexta feria licet vesci carnibus quibus in nulla 6.feria vescimur.e.n.c.explicari. & tamen si quis voluerit ex deuotione abstinere à carnibus, & ieiunare illo die Natalis non reprehenditur, sed laudatur, ita igitur de omnibus alijs festiuitatibus magnis erit, quia licet aliàs non fiat in eis ieiunium licitum, tamen erit illud facere, ecclesia tamẽ quibusdam temporibus ieiunium interdixit ostendens, quòd de necessitate nullum ieiuniũ fit temporibus illis propter aliquas causas lętitiæ. Nam ieiunium cõmuniter pertinet ad mærorem; diebus ergo quibus exultandum est, ieiunia nulla sunt: sic est tempus inter Pascha, & Pentecosten, & dies Dominica, & dies Natalis Domini, & quęlibet 5. feria extra quadragesimam de primo patet 76. di.c.non autẽ, vbi dicit Amb. per hos quinquaginta dies nobis debet esse cõtinuata festiuitas, ita vt hoc tempore, nec ad obseruandum ieiunia indicamus, nec ad exorandum Deum genua flectimus, ad instar ergo dominicæ resurrectionis tota quinquaginta dierum curricula celebratur, & omnes isti diex velut dominici deputantur, & subdit ut causa ibi, scilicet, resurrectio enim dominica est, in dominica enim resurgens saluator reuersus est ad homines, & post resurrectionem tota quinquagesima cum hominibus est conuersatus, æqualis ergo his necessarium est, vt sit festiuitas quorum est æqualis sanctitas, non igitur ieiunamus in quinquagesima, quia his diebus Dominus nobiscum fuit, & propter hoc licet omnes vigiliæ Apostolorum sunt aliàs ieiunabiles, quia tamẽ Philippus, & Iacobus semper inter Pascha, & Pentecosten cadunt, vigilia eorum non ieiunatur extra de obserua.ieiu.c.consilium, & hoc est propter gaudium, quia toto illo tempore Christus, qui est sponsus ecclesiæ fuit cũ hominibus, vt dicit Amb. & tamen infra 9. & Lucę 5. dicitur, quod non possunt filij sponsi ieiunare quandiu sponsus cum eis est, hoc autem intelligitur de ieiunio necessitatis, ꝙ licet alias ieiunia fieri deberent propter aliquos dies vel festiuitates, non est necesse illa fieri, quia ecclesia absoluit nos à necessitate ieiunij, non tamen ex hoc prohibet ieiunia tunc fieri, sed licitum est homini ieiunare in tota illa quinquagesima, vt patet 76.di. c.vnde non necessario: idem dicit Isido.e.di.c.post Pascha, s.post Pascha vsque ad Pentecosten licet traditio ecclesiarum abstinentiæ rigorẽ prandijs relaxauerit, tamen si quis monachorum, vel clericorum ieiunare cupit non sunt prohibendi, & apparet hoc, quia sancti patres hoc tempore ieiunabant, vt dicit ibi Isidorus, scilicet Antonius, & Paulus, & ceteri antiqui patres ẽt in his diebus in heremo leguntur abstinuisse, nec soluisse abstinentiã, nisi tantum die dominico. etiam e. di.c. vtinam dicitur, ꝙ in pentecoste leguntur Apostoli, & fideles ieiunasse, & ideo sicut licet cuilibet ieiunare ex deuotione hoc tempore ita licet cuilibet prouinciæ introducere ieiuniũ hoc tempore, & facere, ꝙ illud ieiunium sit iam de necessitate, vt ait Hiero. in allega. c.vtinam .s.nec hoc dico quòd festiuis diebus ieiunandũ putem, & solennitates quinquaginta diebus auferam, sed vnaquæque prouincia abundet in suo sensu, & præcepta maiorũ leges Apostolicas arbitretur. ecce dicit, ꝙ ipse non vult auferre solennitatem quinquaginta dierum, quæ est à Pascha vsque in Pentecosten, & tamen dicit, ꝙ quælibet prouincia abundet in suo sensu, i. faciat, ꝙ sibi bonũ videtur ieiunando, vel non ieiunãdo hoc tẽpore, & pręcepta maiorũ leges Apostolicas arbitretur, i. si Prælati illius prouinciæ iusserint ieiunari illo tempore, ieiunandũ est ex necessitate, sicut si Apostoli hoc iuberent, vel sicut si esset lex Apostolica, i. lex summi Põtificis, qui vocatur Apostolicus; nam ieiunia quæ per sacerdotes constituũtur ab omnibus seruãda sunt de conse.di.5.c.ieiunia. De secundo, scilicet de die dominico dicendum, ꝙ non est ieiunãdum in eo propter lętitiã resurrectionis Christi, qui surrexit die dominico, & per omnes dominicos dies repręsentatur ista lætitia de conse.

A di.3.c. sabbato, vnde contra illos, qui die dominico ieiunant est suspitio quædam de hęresi, quia Manichæi hæretici sic ieiunabant de conse.di.3.c.ieiunium, s.ieiunium diei dominicę nemo celebrare debet, vt inter ieiunium Christianorum, & gentilium, & veraciter credentium, & infidelium atque hæreticorum vera distinctio habeatur, i. distinguatur inter fideles, & hæreticos, & 30.dist.c.si quis tanquam, vbi ponuntur errores hęreticorũ dicitur, si quis tanquam hoc continentiæ conuenire iudicans die dominico ieiunauerit anathema sit, est enim dies dominicus lętitiæ magnæ, & non flectuntur in eo genua, nec ecclesia ostendit in eo aliquam tristitiam etiam tempore quadragesimę, sicut alijs diebus, vnde cũ in omnibus diebus quadragesimę sit continuum ieiunium, & ad orationem genua flectũtur, solo die dominico nec ieiunatur, nec genua

B flectuntur de conse.di.3.c.placuit, & c.quoniam sunt, immo, & antiquitus dominicis diebus quadragesimę fideles carnibus vescebãtur, vt ait Greg. di.4.c. denique, & tamẽ, quia excedebant valde in hoc, vt dicitur eo.c. ecclesia abstulit consuetudinem istam, ita vt carnibus non liceret vti his diebus, non tamen ieiunatur in eis. Hęc autem intelliguntur de necessitate, s. ꝙ nunquam est necessariũ ieiunare die dominica, & tamen ex deuotione licet alicui ieiunare, nam solum vetatur ieiunium, quod fit in contemptum diei 30.di.c.si quis tãquam, s. si quis die dominico ieiunauerit in cõtemptum huius diei anathema sit: vnde dicitur ibi in glo. ꝙ qui sine contemptu agit licite ieiunare potest, & idem dicitur de conse. dist.3. c.ieiunium in glo. Dicitur autem aliquis ieiunare in contemptum diei, quãdo putat, ꝙ dies ille non habeat aliquam specialem lętitiã supra ce-

C teros dies, propter quam non oporteat ieiunari, nam ieiunium, vt communiter ad mœrorem pertinet, qui autem putat omnibus diebus æqualiter ieiunandum esse, iudicat nõ esse aliquem diem maioris excellentię, vel priuilegij in lętitiã, quã aliũ diem, & hoc ad hęresim pertinet: nam quidam dies totaliter ad lętitiam pertinent, sicut dies paschalis de quo dicimus, hęc est dies, quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea. Manichæi autem putabant nullã esse excellentiam vnius diei super alterum, & propter hoc dicebant omnibus diebus æqualiter ieiunandũ esse, & ita ieiunabant die dominico, sicut sexta feria, tale autem ieiunium ecclesia reprobat, & istud dicit esse in contemptum diei, vel dicitur ieiunium in contemptũ diei, si aliquis ita pertinaciter ieiunet die dominico, ꝙ credit, ꝙ deuotio festi non potest compẽsari vtilitati ieiunij illius diei, sic dicit

D S. Tho. esse illicitum ieiunare, s. ꝙ quædã festiuitates sunt de se tantę deuotionis, ꝙ meritũ deuotionis illius est ęquale, vel maius fidelibus pręcelebrãtibus illa festa merito ieiunij alicuius diei non festi, qui ergo crederet pertinaciter maius esse in quolibet festo meritum ieiunij, quam sit deuotio festi, & ꝙ non posset vnum per alterum recompẽsari, & propter hoc ieiunaret, contemneret diem, & peccaret: aliàs autem etiam die dominico ieiunare licet, quia ita inueniuntur Apostoli ieiunasse, vt ait Hieron. ad Lucinum, & 76.dist.cap. vtinam, scilicet die Pentecostes, & die dominico Apostolum Paulum, & cum eo credentes ieiunasse legimus, & cum omnibus diebus dominicis regulariter non sit ieiunandum, maxime tamen die resurrectionis, quia propter gaudium diei istius omnis dies dominica ad gaudium pertinet, de conse.dist.4. cap. sabbato. De

E tertio, scilicet de die Natali Domini patet, quia iste dies est magnę solemnitatis, quia ex eo fuit initium ad omne bonum nostrum, nam tunc datus est nobis puer cuius imperium est super humerum suum Isa.9. & propter hoc, vt dictum est, inter octauas Natalis nullum est ieiunium, & etiam ipso die Natali, si sexta feria accidat carnibus vesci licet, quod alias non fit in toto anno, & tamen si quis velit ex deuotione ieiunare in Natali, & in octauis eius laudabile est, nec debet prohiberi, extra de obseruat. ieiun. cap. explicari.

De quarto, scilicet, de quinta feria patet, de consec.dist. 3.c.ieiunium, scilicet, ieiunium diei dominicæ, & quintæ feriæ nemo celebrare debet, hoc autem fuit propter duo. Primũ propter errorẽ auferendum, nam infideles, & hęretici ieiunabãt die dominica, & quinta feria, vt ergo ieiunia nostra distinguantur à ieiunijs ipsorũ, non debuimus hoc

tempo-

tempore ieiunare,& ista causa redditur.eod.cap.ſ.vt fidelium, & hæreticorum ieiunantium vera fit discretio. Secundo propter excellentiam istorum dierum:de excellentia dominici dici dictum est.Excellentia autem quintę feriæ magna fuit, nam hoc die Christus instituit sacramentum corporis sui:etiam sacerdotes, & Episcopos cōstituit dans Apostolis consecrandi potestatem, hoc etiam die ad cælos ascendit in quo locum felicitatis nostræ manifestissime aperuit, & spem certissimam de cælesti beatitudine dedit, vnde antiquitus in ecclesia fuit magna contentio quis dies præcipuus haberetur.ſ.an dominicus propter resurrectionem,vel quinta feria propter ascentionē, & quibusdam colentibus magis quintam feriam diffinivit Silvester Papa diem dominicum magis esse colendum, manebant tamen ambo dies in magnu honore, vnde ecclesia in eis ieiunia non celebrat, ista causa redditur, de consec. dist.3. c.ieiunium, in gl. scilicet, q in istis diebus duobus fecit Deus,quidquid insigne fecit, antiquitus autem obseruatum fuit hoc in quinta feria, sed postea paulisper defisit honor eius,& ita in ea ieiunatur sicut in alijs diebus. Nam in quadragesima indifferenter omnibus diebus præter diem dominicam ieiunatur,de conse.di.3.c.placuit, & c.ne quis, immo illi qui in quinta feria vltimæ hebdomadæ quadragesimę ieiunium soluunt,dicuntur totam quadragesimam dehonorare,& redarguuntur. e. di.c.non licet,& c.non oportet.etiā si quādo festiuitas aliqua habens vigiliam acciderit secunda feria, vigilia illius non potest ieiunari die dominica, sed transfertur ad sabbatū præcedens,extra de obser. iein.c.ex parte,& c.consilium,si tamē acciderit vigilia festiuitatis quinta feria non mutatur, sed ipsa die ieiunatur, quia soli diei dominico hoc datum fuit, ergo iam quinta feria priuilegium antiquum perdidit, & factus est dies communis,sicut ceteræ feriæ.

B

C

Hoc autem sciendum, q licet prædicta tempora ab ecclesia celebrentur,& nō fiat in eis ieiunium,nullum tamē est tempus in quo ieiunare non liceat ex deuotione,etiam in die resurrectionis 76.di. c. vtinam. ſ.vtinā omni tēpore ieiunare possemus,inter oēs tamē dies quibus abstinemus à ieiunio nullus est in quo magis sit abstinēdum, quā dies dominicus,quod patet, quia quinquaginta dies inter Pascha,& Pentecosten,sine ieiunio sunt,& tamen dicit Isid. 76.di.c.post Pascha, q Paulus,& Antonius,& ceteri antiqui patres in heremo leguntur abstinuisse his diebus, nec soluisse abstinentiam, nisi tantum die dominico, & sic innuitur, q maioris celebritatis erat dies dominicus, quam ceteri, & propter hoc nolebant ieiunare in eo.

D

Ad primum dicendum, q dies resurrectionis nō pertinet ad ieiunium, quia lętitia excludit ieiunium, nulla tamen dies tantæ lætitiæ est in toto anno, sicut dies resurrectionis,ideo in illa minus ieiunandum est, quam in alijs, nam propter gaudiū ipsius omnibus diebus dominicis lætitia est, & à ieiunio cessatur de consuetudine generali ecclesiæ, ideo dixit sacerdos ille Benedicto, q illa die abstinere non debebat:verum est tamē, q etiamsi Benedictus sciuisset esse diē resurrectionis poterat abstinere in ea dum solum ageret ex deuotione,& non in contemptum,quando tamen sacerdos ille à Deo missus ad ipsum detulit prādium non licebat iam Benedicto abstinere,quia Deus miserat illum sacerdotem, vt Benedictus cibum haberet, & ideo non licebat ei iam contra Dei voluntatem abstinere, quia tunc non esset deuotio,sed contemptus manifestus.

E

Ad secundum dicēdum, q Iudæis in festiuitatibus suis vetitum erat tristari,& ieiunare,quia populus ille erat carnalis,& Deus volebat eos, tanquam paruulos non abstrahere ab istis sensibilibus, ideo iocunditatem temporalem eis præstare volebat,maxime, quia quādo Esdras dixit eis, isti erant vallati multis angustijs,& tristitijs,tum quia nouiter redierant de Babylone,& inueniebāt totam terram desertam, & cogebantur multum laborare ad reficiendas ciuitates, & domos, tum propter generalem separationē ab vxoribus alienigenis quas acceperāt, tum propter improbitatem, & insidias habitatorū terræ, qui conabantur dispergere eos,ideo Deus voluit eos consolari dissuadens lugere,sed quòd gauderent,& comederent pinguia, nam ista est consolatio,& lætitia hominum carnalium.

An ieiunantes debeant habere horam determinatam ad cibum, & qua hora sit. Et quod hora nona dupliciter sumitur. Et quomodo occupatur natura in cibo assumpto dupliciter. Quæst. CLXIII.

QVAERETVR circa ieiunantes an debent habere horam determinatam ad cibum, quia solet dici quòd hora determinata est hora nonæ.

Dicunt quidam, quòd non,quia determinatio circunstantiarum ieiunij debet fieri secundum conditionē personarum, quantum ad potentiam abstinendi, & tamen omnes qui ieiunant non sunt æqualis potentiæ ad abstinēdum,sed quidam facilius resolubiles, vt cholerici quibus nociua est longa abstinentia, ergo non est omnibus eadem hora determinanda.

Item ieiunium ecclesię imponitur omnibus, & tamen non possunt omnes scire quando est hora nona, ergo non debet determinari hora nona ad cibum.

Item status noui testamenti est perfectior statu veteris testamenti, & tamen in veteri lege ieiunia seruabantur vsque ad noctem, sicut nunc Iudęi seruant, & colligitur Leuit.23.cum dicitur de die propitiationis, q in eo Iudæi affligerēt animas suas, & subditur à vespera in vesperam celebrabitis sabbata vestra,idest à principio noctis, vsque ad principium noctis, toto ergo hoc tempore ieiunabatur,ergo ita deberet esse nunc.

Dicendum, quòd hora nonæ determinatur in ieiunijs ad sumendum cibum. Pro quo sciendum, quòd ieiunia statuuntur ab ecclesia, vt homines aliqualiter affligantur in eis,& per hoc mereantur, & satisfaciant, & quia afflictio est in hoc, q homo abstineat à cibo maiori tempore, quam aliàs, voluit ecclesia, q diebus ieiuniorum tardius homines comederent, quam alijs diebus, & ad hoc fuit conueniens hora nona:nam extra ieiunia hora cōsueta ad cibum secundum communem cursum est hora sexta,quia cibus non debet apponi in stomacho quandiu natura occupata est circa cibum præcedentem. Occupatur autē natura in cibo assumpto dupliciter. Primo digerēdo eum,& quia digestio fit per calorem, illud tempus est conueniens digestioni, in quo calor naturalis ad interiora reuocatur, & hoc fit in nocte propter frigus noctis absentibus radijs solaribus, & etiam quia tunc in sopore virtutes naturales confortantur, & intēduntur in actibus suis cessantibus virtutibus animalibus ab operatione. Secundo occupatur natura circa cibū iam digestū,& decoctum deducēdo ipsum per membra quibus debet assimilari, & quia adhuc cibus, qui est in stomacho debet transire ad omnes partes extremas membrorum, quod totum fit per calorem naturalē, tanquam per instrumentum,necesse est,q iste calor deducens cibum ad partes extremas corporis euocetur ad exteriora, hoc autem non fit, nisi per calorem exteriorem, quia simile trahitur à simili,calor ergo solis euocat naturalem calorem ab intimis partibus corporis vsque ad extremas: hoc autem non potest compleri, nisi quando sol confortatur in calore suo,quod fit quando complet ascensum,ſ.in meridie,vel quasi quando dicimus esse horā sextam,ideo tunc est communis hora samēdi cibum, & quia ecclesia,vt dictum est,vult esse afflictionem,& pœnam,nō concedit,q immediate cibū sumamus, vt affligamur aliqualiter per famem:nam quando natura cessauerit à conuersione cibi immediate incipit appetere alium cibum, & iste appetitus est fames, si autem postquam incipit fames diu toleranda esset,exsiccaretur humor cibi, & virtus naturalis debilitaretur,ideo non vult ecclesia, quòd sine cibo maneamus vsque ad noctem, sed diuidit reliquum tempus diei in duas partes, & in fine primæ medietatis est hora nona,in qua ieiunanti sumere cibum conceditur, & ita licet homo aliqualiter affligatur, virtus tamen naturalis non multum debilitatur,nec corpus lęditur. Causa autem quare illa hora comedimus est ista, quæ dicta est. Etiam est alia,& præcipua,quia ieiunium est afflictio quędam,& nos volumus affligi,vt Christo afflicto cōformemur, & postea conregnemus ei, sicut dicitur si fuerimus socij passionum, erimus, & consolationum, si compatimur,& conregnabimus secundo Corinth.primo:Christus

autem vsque ad horam nonam in cruce pendens passus est, & hora nona inclinato capite emisit spiritum, ideo nos vsque ad horam nonam ieiunamus famem patientes, & postea comedimus, quia post horam nonam gustata morte Christus nihil vltra passus est, ita nec nos vltra affligimur, sed vsque ad horam illam carnem nostram affligentes quodammodo cum Christo crucifigimur ad Galat. 5. qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs, & concupiscentijs.

Cum autem dictum est naturæ operationem transferendo cibum ad membra finiri hora sexta, quando sol est in maximo ascensu, est intelligendum de cursu communiori; nam quidam sunt, qui habentes calorem naturalem fortem ante tempus illud naturæ operationem expletam habent, etiam differt secundum labores, & exercitia hominum, & secundum multitudinem, & paucitatem cibi assumpti, quia secundum hoc tardius, aut citius expletur naturæ operatio, signum enim certissimum in his est fames: nam in corpore sano, quando fames insurgit, natura iam finiuit operationem suam circa cibum. Quod autem dictum est de hora nona potest sumi stricte, vel secundum interpretationem consuetudinis.

Primo modo dicitur hora nona finis tertiæ quartæ diei artificialis, non enim debet intelligi, quòd sit hora nona, id est, quod transierint nouem horæ ab ortu solis vsque ad tempus cœnandi, quia quidam dies sunt, qui ab ortu vsq; ad occasum non habent nouem horas, & alij habent plus, quam nouem vsque ad finem tertiæ quartæ diei secundum diuersas partes anni, & varias regiones in quibus est dies maior, vel minor, & tunc non potest dari certa hora, qua comedendum sit accipiendo sic horas. Sed debet accipi dies artificialis, scilicet, ab ortu solis vsque ad occasum, & diuidatur in quatuor partes æquales, quælibet illarum dicitur habere tres horas, quæ vocantur horæ inæquales, quia dies maxima habet solum quatuor quartas, & consequenter duodecim horas, & dies minima eandem quartas, & horas, & isto modo, etiam solent diuidere astrologi dies, & accipere horas inæquales. Vocatur ergo sic hora nona finis tertiæ quartæ diei, & ibi est hora cœnæ pro ieiunantibus accipiendo horam nonam stricte. Potest autem accipi hora nona large, & dicitur hora nona quæcunque pars temporis post finem horæ sextæ, quia ecclesia nõ distinguit, nisi sextam, & nonam, & non horas intermedias, & ideo horæ, quæ sunt inter sextam, & nonam, computantur cum nona, ita quòd immediate, vt completa est hora sexta incipit hora nona, & dicitur esse hora nona, cumpletur autem hora sexta existente sole in puncto meridiei: nam immediate incipit declinare, & in principio declinationis dicitur hora nona, & licitum est ieiunantibus manducare, hoc autem interpretatur ecclesiæ consuetudo generaliter, quæ post meridiem concedit cibum immediate ieiunantibus, & ob hoc in diebus ieiuniorum ecclesia dicit semper nonam ante cibum, ita vt quandocunque dicto illo officio ieiunans comederit dicatur comedere post nonam, siue in nona hora. Patet etiam amplius hoc in obseruantia religionum in quibus strictissime obseruantur cæremoniæ ieiunij, & tamen nulla religio expectat ad sumendum cibum, quòd iam tres quartæ diei sint completæ, sed in meridie, vel aliquantulum post meridiem omnes cibum sumunt. Amplius etiam patet ex consuetudine generali ecclesiæ in ieiunijs strictissimis, nulla enim ieiunia strictius seruanda sunt, quam quadragesimalia, & tamen in his ecclesia diffiniuit licere cibum sumi mox, vt vesperi finiti fuerint; de conse. distinct. 1. cap. solent, & tamen ecclesia in nulla parte terrarum expectat dicere vesperos finita tertia quarta diei, quia in meridie vesperi dicuntur, & tamen dicitur, quòd celebratis vespertinis officijs ad cibum accedendum est eodem capitulo solent, ergo non obligatur ieiunans expectare vere horam nonæ, sed post meridiem quacunque hora comederit iam hora nona comedit, & licite agit. Et tamen adhuc non est necesse ad ieiunium, quòd ieiunans semper comedat post meridiem, quia multi propter conditionem regionis, vel propter alias causas excusantur ab hoc onere, & possunt comedere ante meridiem, vt dicetur infra quæstione 172.

F Ad primum dicendum, quòd hora ieiunij est determinata nona hora, & tamen legislator ponit legem attendẽs ea, quæ sunt, vt communiter; aliqui autem sunt quibus nõ adaptatur lex secundum suam generalitatem, & pro talibus relinquuntur ipsi ministri, vel dispẽsatores legum, qui secundum conditionem singulorum concedunt eis agere, quod concessisset legislator si præsens fuisset, ipse tamen nõ potuit ponere legem, nisi vno modo, scilicet, quantum ad illa, quæ communius accidebant.

Ad secundum dicẽdum, quòd omnes possunt scire qua hora licet sumi cibum, quia siue accipiatur hora nona pro fine tertiæ quartæ diei, siue pro toto tempore, quod est immediate post meridiem vsque ad finem tertiæ quartę non debet considerari hoc stricte, sicut astrologi considerant accipientes astrolabium, vel alia instrumenta, sed parum

G plus, aut minus secundum grossam existimationem accipi sufficit, dum tamen non fiat in fraudem.

Ad tertium dicendum, quòd non debet ieiunari in nouo testamento vsq; ad vesperam, sicut in veteri, quia nos in ieiunio nostro conformamur Christo nouo homini, qui nos per passionem suam a vetustate, & tenebris reuocauit, & ideo illo tempore primum ieiunium soluimus, quando Christus passionem suam finiuit, s. hora nona vere, vel interpretatiue, quia ipse vere hora nonæ mortuus est, quia a sexta, vsq; ad nonam tenebræ factæ sunt, infra 27. & tamẽ accipiendo nonam interpretatiue inter finem horæ sextæ, & horam nonam nullum est medium, sufficit autem ieiunanti hora nona interpretatiue ieiunium soluere. Iudæi autem hora vespertina ieiunium soluebant, ad significãdum, quòd per cibum veteris hominis, id est, Adæ in tenebris

H mortis, id est, peccati deiecti erant, a quibus non liberabantur etiam post tribulationem præsentis vitæ, quia in morte ad limbum descendebant, qui erat locus tenebrosus. Nam status veteris testamenti comparatur nocti, & tenebris, status autem noui testamenti luci, & diei, ad Roma. 13. nox præcessit, dies autem appropinquauit.

An bibere ante cibum, vel post cibum semel, vel sæpe frangat ieiunium. Quæst. CLXIIII.

QVÆRETVR circa ea, quæ sunt necessaria in ieiunio ad hoc, quòd non soluatur, & quæ sunt ea per quę frangitur, & primo est dubium, an bibere ante cibum, vel post cibum semel, vel sæpe frangat ieiunium. Dicunt quidam, quòd sic, quia ieiunium est ad subtractionem nu-

I trimenti, & tamen non solum cibus, sed etiam potus nutrit, ergo ieiunium soluit.

Item patet, quia nemo potest celebrare missam, nisi ieiunus, si quis tamen saltem modicum de aqua sumat non licet ei celebrare postea, quia non iudicatur ieiunus, ergo per potum frangitur ieiunium.

Item ieiunium est ad afflictionem corporis, & quia per subtractionem cibi affligitur, subtrahimus cibum, & tamen ita etiam affligitur per subtractionem potus, ergo etiam potus subtrahendus est, & aliàs videbitur frangi ieiunium, sicut si non subtraheretur cibus.

Dicendum, quòd ieiunium dupliciter potest frangi, vno modo quantum ad meritum, alio modo quantum ad violationem præcepti dati de ieiunio. Primo modo ieiunium frangi dicitur, quãdo per ieiunium nihil meremur,

K vel minus, quam aliàs mereri possemus, & ista fractio ieiunij potest fieri infinitis modis multum extraneis, & accidentalibus, secundum quod in qualibet operatione contingit, quòd ex multis circunstantijs aliter, vel aliter se habentibus accidit operationem ipsam fieri meritoriam, vel non meritoriam, aut magis, vel minus meritoriam, & hoc modo solui ieiunium non est proprium ieiunio, quia cuilibet operationi competit fieri interdum meritoriam, & interdum non meritoriam, & non dicitur solui per hoc operatio illa: etiam quia ieiunium dicitur solui per aliquid, quod pertinet ad ipsum, & tamen esse ieiunium non meritorium contingit fieri per aliquid, quod nullo modo pertinet ad ieiunium, vt si quis ieiunet propter inanem gloriam perdit meritum ieiunij, vt patet supra in litera, & tamen ieiunare propter talem, vel talem finem nullo modo pertinet ad ieiunium, quod consistit solum in comedere,

medere, vel non comedere, & ideo sic nõ accipimus frangi ieiunium.

Alio modo accipitur frangi ieiuniũ prout violatur præceptum datum de ieiunio, & efficitur homo transgressor, vel non obseruator statuti de ieiunando, & quia præcepta de ieiunando ab ecclesia dantur, dicetur aliquis ieiunium frangere quando agit contra formam illorum præceptorum, nam tunc dicetur transgressor si contra illa sine causa agat, dicetur autem non obseruator, si agat contra illa ex causa, siue cum dispensatione, & quia præceptum habet vim ab instituente, oportet respici intentionem statuentis, vt videatur quis est transgressor, ecclesia autem iubens ieiunare intendit statuere certum modum manducandi, scilicet, vt semel in die manducet ieiunans, & ideo si aliquis sumat aliqua per quæ dicatur bis, vel plus, quam semel manducare ieiunium soluit, si autem sumit ea per quæ non dicitur plus quam semel manducare, non frangit ieiunium, bibere autem quotiescunq; fiat non est manducatio, & ideo siue quis ante cibum, siue post cibum bibat semel, vel pluries, non frangit ieiunium, dum tamen non fiat in fraudem, scilicet, vt per hoc aliquo modo sustentetur homo, & cesset afflictio, quam inducit ieiunium, nam tunc non solum perit meritum ieiunij, sed etiam mortaliter peccat sic faciens.

Ad primum dicendum, quòd bibere non frangit ieiunium, quia licet potus aliquo modo nutriat, non ordinatur tamen ad nutriendum, sed potius ad bonam dispositionem nutrimenti, & membrorum refrigerationem, nam cibus si nõ habeat potum sufficienter humectantem, exuretur in cineres, & etiam non poterit deduci conuenienter per mẽbra, quia ad hoc, quòd deducatur oportet eum esse valde passibilem, nam debet transire per vias strictas, humiditas autem facit rem valde passibilem; ideo est necessaria cibo humiditas sufficiens, vt bene decoquatur, & vt decoctus per membra deducatur, ista autem dispositio requirit, quòd interdum potus sumatur post cibum sumptum secundum diuersa accidentia, ideo siue sumatur potus post cibum, siue ante cibum cum possit semper esse cõueniens ad istam dispositionem causandam, non franget ieiunium, quia non est ad nutriendum, & tamen etiamsi quis sumeret potum propter nutritionem non diceretur bis manducare, quia bibere non est manducare, inquantum tamen fit in fraudem est contra legem, & violator legis dicitur qui aliquid contra eam in fraudem agit, vt. ff. de legi. l. contra legem. & in l. fraus, & extra de reg. iur. lib. 6. in regula certum.

Ad secundum dicendum, quòd aqua etiam in modica quantitate sumpta, vel quæcunq; res, quæ in stomachum vadit soluit ieiunium naturæ, sed non ieiunium ecclesiæ, quia ieiunium naturæ accipitur strictius, ad hoc tamen, quòd quis celebret requiritur ieiunium naturæ, ideo etiam modica aqua sumpta impedit celebrationem, sed ieiunium ecclesiæ non soluit, quia illud non soluitur, nisi per sumptionem illius, quod principaliter ad nutriendum accipitur.

An comedere plus quam semel soluat ieiunium ecclesiæ.
Quæst. CLXV.

QVAERETVR, an comedere plus quam semel soluat ieiunium ecclesiæ. Dicendum, quòd comedere accipitur ab ecclesia prout est sumere cibum ad refectionem; idcirco qui cibum sumit plus quam semel ieiunium frangit, potest tamen quis sumere ita modicum de cibo, quòd non dicatur comedere pluries, licet pluries hoc fecerit, vt si quis sumeret vnicam micam panis, vel vnicum granum vuæ, nam talis si agat sine causa, scilicet, propter delectationem, vel solum ad experiendum saporem perdit aliquid de merito ieiunij, non tamen violat ieiunium, ita vt dicatur transgressor præcepti ecclesiæ, si autem agat ex causa legitima, nec soluit ieiunium, nec peccat, & non solum in sumentibus valde paruam quantitatem, vt dictum est, sed etiamsi aliquantulum maiorem sumat, potest stare, quod quis sumat cibum bis, & non violet ieiunium, dum tamen vtraque vice non sumat plenam refectionem, sed altera earum solum, & sic est in seruito-

A ribus dominorum, qui seruiunt eis ad mensam diebus ieiunij, nam vt non deficiant possunt modicum de cibo sumere ante cœnam dominorum, & postea cœnabunt sumentes plenam refectionem, & ieiunabunt, nec dicentur propriè pluries comedisse; & hoc non solum per dispensationem, & ex necessitate toleratur, & iudicatur esse ieiuniũ, sed etiam potest statui per ecclesiam, quod quis comedat bis, & ieiunet: sic dicit Innocent. extra de reliqui. & vene. sancto. c. cum ex eo. scilicet, credimus posse statui, quòd ieiunans bis comedat in die, sed partim, id est, non vtraq; vice ad plenam refectionem, & subdit exemplum, scilicet, sic faciunt Cistercien. qui ad remouendum scandalum, & charitatem seruandam statuerunt, quòd illi qui faciunt cibos prægustent illos, nec soluunt ieiunium ab ecclesia inditum. Eadem autem ratio est de omnibus coquis, & pa-
B ratibus cibos, scilicet, quod licitum est eis prægustare dum parant ad sciendum, an habeant sufficienter de cõdimento, quia nisi sæpe gustarent in plurimis cibis nescirent quãdo bene se haberent, non ergo soluunt ieiunium. Eadem etiam ratio est in illis qui ad mensas dominorum prægustant de singulis cibis, vt illi caueant sibi a toxico, ita dicit Innoc. vbi supra, idem etiam est in medico, & in omnibus conficientibus medicinas, nam licet eis prægustare eas, vt sciant quomodo se habent, & etiam vt languens velit eas assumere, quia hoc opus necessitatis, & charitatis est, sic dicit Innoc. ibidem in omnibus autem his non dicitur quis soluere ieiunium, quãdo autem sine aliqua causa legitima sumit quis aliquantum de cibo, qui solet sumi ad nutriendum, dicitur ieiunium soluere.

C *An si aliquis comedendo semel sumat de cibo immoderate, per hoc ieiunium frangatur. Et an ieiunans debeat vesci paruis pisciculis.*
Quæst. CLXVI.

QVÆRETVR si aliquis comedendo semel sumat de cibo immoderate, an per hoc ieiunium frãgatur, vel etiamsi sumat aliquos cibos speciales, etiamsi non sint carnes.

Dicunt quidam, quòd frangitur ieiunium, quia ieiunium introductum est ad afflictionem corporis, qui autem immoderate sumit de cibo excusat per hoc afflictionem corporis, ergo soluit ieiunium, quia contra intentionem statuentis ieiunium agit.

Item quidam cibi sunt præter carnes multum delecta-
D biles in quibus homines delectantur, & nutriuntur, sicut in carnibus, ergo sumere illos ieiunium frangit. Item Gregor. dicit dist. 4. c. denique, quòd in ieiunio Christiano esus piscium relinquitur, vt licet ei sit infirmitatis solatium nõ luxuriæ pariat incendium, denique qui a carne abstinent, nequaquam sumptuosiora marinarum beluarum conuiuia præparent. etiam 82. dist. cap. presbyter, dicitur quòd ieiunans debet vesci paruis pisciculis, ergo manducans de magnis piscibus ieiunium frangit.

Item videtur, quod ebrietas, vel immoderatus potus ieiunium soluat, quia dicit Greg. dist. 4. c. denique, de ieiunantibus: vinum, ita bibere permittimur, vt ebrietates omnino fugiamus, alioquin restat, vt omnia quæ corporibus libent similiter faciamus.

Dicẽdum, quòd cum ieiunium sit ab ecclesia statutum,
E non aliter illud frangimus, nisi quando contra intentionem, & statutum ecclesiæ de ieiunio facimus, ecclesia autem in ieiunio nihil taxauit, nisi semel comedere, & a quibusdam cibis specialiter abstinere, quandocunque ergo quis semel comedens a prædictis abstinuerit quidquid aliud comedat, vel bibat, siue moderate, siue immoderate, siue delectabiliter, siue aspere non frangitur ieiunium, potest tamen perire meritum ieiunij in totum, vel in partem secundum conditionem excessus quẽ quis fecerit, & etiam poterit interdum peccare mortaliter, vt si sit magnus excessus, qui etiam in non ieiunantibus esset increpabilis, pro hoc tamen non iudicabitur transgressor ieiunij ab ecclesia, nec etiam a Deo ad hoc, quòd puniatur, tanquam violator præcepti, punietur tamen ex alio capite, scilicet, si peccauit excedendo in quãtitate, vel qualitate cibi, vel in alijs modis quibus quis peccat in gula, vt dicetur infra q. 172.

Sed obijcietur, quòd isti excedentes in cibo frangant ieiunium ecclesiæ, quia ieiunium ecclesiæ est parsimonia victus, & abstinentia ciborum, vt dicit Isidorus, & ostensum est supra q. 124. isti tamen excedentes non obseruant parsimoniam cibi.

Dicendum, quòd ieiunium ecclesiæ est abstinentia a cibis, non per omnem modum, sed eo modo quo ecclesia diffinit, & tamen ipsa solum iubet abstinere a carnibus, & quibusdam alijs cibis, & comedere semel tantum, ideo non obligamur amplius, & facientes hoc dicimur habere abstinentiam a cibis, quia aliàs licebat nobis sæpius comedere, & de quibuscunque cibis, nunc vero semel tantum comedimus, & non de omnibus; sic dicit Innocent. vbi supra, quòd licet ieiunium sit abstinentia victus, tamen credimus eum ieiunare, qui consuetudinem seruat, licet ad ingurgitationem comedat quidquid sibi placet, quia in ieiunio non tantum abstinentia debet attendi, sed ecclesiæ consuetudo.

Ad primum dicendum, quòd qui sumit de cibo immoderate agit contra ecclesiæ intentionem, non tamen peccat, quia ad hoc quòd peccet, oportet quòd agat cōtra intentionem expressam, vel limitatam per statum, & sic patet in obseruatione omnium legum politicarum, quum intentio condentis est ciues bonos facere per legem, si quis ergo taliter obseruet legem, vt per eam bonus non efficiatur, scilicet, quia propter timorem solum obseruat, agit cōtra intentionem legislatoris, qui vult ciues bonos facere, 2. Eth. & tamen non peccat, quia non agit contra id quod in lege expressum est, nam lex licet dirigat in finem, non est de fine, sed de eo quod est ad finem, ita hæc intentio ecclesiæ est homines per ieiunium affligere, & ad hoc determinauit modum qui est abstinere a talibus cibis, & semel tantum comedere, licet ergo quis non affligat seipsum, dum tamen semel tātum comedat, & abstineat a cibis vetitis non frangit ieiunium, licet agat contra intentionem legislatoris, quia non agit contra intentionem legis expressam.

Ad secundum dicendum, quòd licet aliqui cibi sint, ita delectabiles sicut carnes, & etiam plus, non violatur ieiunium sumendo de illis, quia ecclesia non vetuit illos, & vetuit carnes. Quod autem dicitur aliquos pisces esse ita nutritiuos, sicut carnes falsum est, & tamen dato, quòd essent aliqui, non frangeretur in eis ieiunium, quia ritus ieiunij solum habet vigorem ex institutione ecclesiæ, & nihil est illicitum in ieiunio nisi quòd ecclesia vetuit.

Ad tertium dicendum, quod Greg. non loquitur ibi determinate imperando, sed magis consulendo, quòd fieri bonum sit, vt homini proficiat ieiunium ad illum finem ad quem institutum est, scilicet, ad macerandum carnes, & quia per immoderatum cibum maxime in piscibus magnis aliquomodo confortatur libido, vel excitatur in homine consulit, ne quis beluas marinas sumat in cibum, & non prohibet Gregorius simpliciter comedere de marinis beluis, sed facere de eis conuiuia sumptuosiora, quia illud importat de se excessum quendam, qui etiam in non ieiunantibus culpabilis est, & tamen non frangit ieiunium, sic dicit Innocent. vbi supra, quòd si aliquis lautus cibum capiat, vel beluas marinas comedat, vel si nimis ardenter comedat, non credimus, quòd propter hoc soluatur ieiuniū, sed in his, & in alijs excessibus eum peccare credimus; & sic intelligitur de consec. dist. 1. cap. solent, & dist. 5. cap. quanque, & dist. 4. cap. denique, quòd autem dicitur. 82. dist. cap. presbyter. de paruis pisciculis non intelligitur de ieiunante quolibet, sed de illo cui erat imposita pœnitentia pro peccato fornicationis, vt patet ibidem, nam multa alia grauia ei imponuntur, & ille ad literam tenetur obseruare ea, scilicet, quod de paruis pisciculis comedat, & non de magnis, secus autem de alijs ieiunantibus, quia ecclesia non arctat eos ad hoc.

Ad quartum dicendum, quòd ebrietas proueniens ex excessu potus peccatum est mortale, vel veniale; etiam in non ieiunantibus, & ideo semper est vitanda, & tamen etiamsi esset peccatum mortale non frangeret ieiunium, tum quia non est expresse vetita ieiunantibus, & tamen in ieiunio nihil tenemur obseruare, nec cauere, nisi quòd expresse ponitur, cū autem Greg. dicit cauendum ab ebrie-F tate dicendum, quòd non intelligitur dissuaderi ebrietas, tanquam ieiunium frangens, sed tanquam mala, quia omne peccatum fugiendum est, tum quia ebrietas directe nō repugnat ieiunio quantumcunque sit mala, quia ieiunium consistit in vnica comestione, ebrietas autem non facit esse plures comestiones.

An per odorem aliquarum rerum soluatur ieiunium. Quæst. CLXVII.

QVÆRETVR, an per odorem aliquarum rerum soluatur ieiunium. Aliqui dicunt, quòd sic, quia in ieiunio auferuntur nobis ea, quæ nutriunt, vt non vtamur illis, nisi semel, odor tamen nutrit, & confortat aliqualiter, ideo soluere videtur ieiunium.

G Dicendum, quòd non soluit, quia vt dicit Arist. lib. de sensu, & sensato odor non nutrit, sed solum confortat, si enim natura sit debilitata, cōfortatur aliqualiter per quosdam odores, & vires eius fortificantur, non tamen restauratur aliquid de deperdito, eo quòd odor est quędam substantia leuis, quę non conuertitur in substantiam odorantis, ad hoc quòd restauret deperditum per resolutionem: in nutrimento autem fit conuersio ipsius cibi in substantiam corporis nutriti, & illud est restaurare, & nutriri, nullus ergo odor quantumcunque excellens sit, nutrire potest, sed solū confortare, & ideo ieiunium non soluit, etiam quia dato, quòd nutriret odor, non solueret tamen ieiunium, quia non est prohibitum, nihil tamen ieiunium frāgit, nisi quòd prohibitum est, potest tamen quis peccare in vsu odorum, sicut in vsu ciborum, licet per odorem non H dicitur quis intemperatus, quia intemperantia solum est in gustu, & tactu, in quibus communicamus cum bestijs. 3. Ethic. c. de temperantia; in odoratu autem nullum animal præter hominem delectatur, sed solum ordinatur in eis odor ad cibum, i. quòd per odorem quærunt cibum, vt dicitur ibidem. Ad argumentum dicendum, quòd non nutrimur odoribus, ideo non sunt prohibiti odores in ieiunio, tanquam repugnantes directe ieiunio, nec oportet prohiberi.

An vsus medicinarum soluat ieiunium, si ante cœnam, vel post sumantur. Quæst. CLXVIII.

QVÆRETVR, an vsus medicinarum soluat ieiunium si ante cœnam, vel post cœnam sumantur. I Aliqui dicunt, quòd sic, in quantum multę earum sunt cibi quidam, id est, cibi assumpti, tāquam remedium, vel curationem ægritudinis.

Dicendum, quòd medicina potest large sumi, scilicet, pro omni illo, quod confert ægris ad salutem quomodocunque conferat, vel solum pro eo quod sumitur directe contra morbum. Primo modo totus cibus quem sumunt ægri iuxta præcepta medicorum potest vocari medicina, & sic manifestum, quòd medicina soluit ieiunium, quia iubent interdum medici ægro comedere carnes, aut tales, vel tales cibos, & non est dubium quin isti cibi frangant ieiunium, etiamsi per hoc non peccent ægri quia habent iustam causam frangendi. Alio modo accipitur medicina solum pro eo, quòd sumitur solum, vt contrarium morbo, & est de rebus illis, quæ communiter non sumuntur in ci-K bum, & tunc dicendum, quòd æger sumens medicinam, vt sanetur ab ægritudine, quam patitur, vel vt non incurrat in aliquam ægritudinem, quam timet, non frangit ieiunium, siue ante cœnam, siue post cœnam sumat medicinam, etiamsi illa multum nutriret, & famem extingueret, sicut alij cibi; si autem medicinam quis accipiat solum ad conseruandam sanitatem nullam patiens actualiter ægritudinem, nec timens aliquam de propinquo, videtur frangi ieiunium si medicina illa habeat modum cibi, sic dicit Innoc. vbi supra, scilicet, medicinam pro remouenda infirmitate, vel fugienda accipere licet sine peccato in die ieiunij, sed pro conseruanda sanitate tantum, vbi non est signum infirmitatis, non credo.

An

An sumere electuarium in ieiunio frangat ieiunium. Et an licceat aliquid post vel ante cœnam comedere, quod vulgo dicitur facere collationem, & quid. A

Quæst. CLXIX.

QVAERETVR an sumere electuarium in ieiunio frangat ieiunium, Aliqui dicunt, ꝙ sic, quia cibus est, & non licet cibum sumere nisi semel.

Dicendum, ꝙ electuarium vt communiter non frangit ieiunium. Quidam tamen dicunt, ꝙ si sumatur electuariũ ad delectationem solam, ꝙ soluit ieiunium, si autem causa medicinę. i. quia corpori prodest, nõ soluitur ieiunium. Dicendum tamen, ꝙ ista distinctio nihil facit, quia intentio vel finis est omnino extra naturam ieiunij, quia ad ieiuniũ non pertinet, nisi sumere cibum, vel non sumere, quia statutum legis positiuæ non attendit intentionem obseruantis, sed solum ipsum actum eo, ꝙ modus virtutis non cadit B sub præcepto, non obligatur quis per legem positiuam, vt virtuose operetur, sed satis est, ꝙ faciat id quod iubet: facere autem ex tali, vel tali intentione facit ad meritum, vel demeritum in opere, quia meritum consideratur respectu Dei, qui potius attendit intentionem, quam actum exteriorem, nam Deus intuetur cor. 1. Re. 16. homo autem iudicat, quæ foris sunt, & quia lex positiua est humana, iudicat etiam solum, quæ foris sunt. s. ipsum actum, ideo dicendũ videtur, ꝙ electuarium aliquo modo nutrit, quia quidam cibus est, communiter tamen nõ sumitur ad nutritionem, nec ad manducationem, sed solum ad bonam dispositionem stomachi, ideo nõ frangit tunc ieiunium, sicut nec potus, quia potus aliquo modo nutrit, & tamen siue ante cibum, siue post sumatur non frangit ieiunium, vt dictum C est supra q. 164. Electuarium autem est ad eundem finem, scilicet ad stomachum disponendum, sicut est potus in adiutorium digestionis cibi, & ad bonam habitudinem mẽbrorum, ita electuarium est signum huius, quia non sumitur electuarium a ieiunantibus, nisi quando bibunt ad vesperum, nam tunc potus videtur sumi ex necessitate propter sitim, & tamen in ieiunio bibitur, & ideo posset nocere, & vt non noceat, sumitur simul electuarium, quod stomachum confortat, & disponit ad digestionem, & vocatur electuarium quacunque confectio facta qua homines solent vti quando bibunt, & tales confectiones sunt regulariter de rebus delicatis, & parum nutritiuis, & ideo ieiunium frangere non videntur. Si tamen quis sumeret electuarium sine potu, vel sumeret ante cibum, videretur ieiunium frangere, quia iam ad aliud finem sumitur, etiam D siquis sumeret illud in magna quantitate, vel vteretur eo, sicut alijs cibis ad extinguendum famem, frangeret ieiuniũ, quia iam nõ esset electuarium, sed cibus, & decreti fractus legis. Siquis autem non sumat in tanta quantitate, nec ad famem extinguẽdam, sed solum ad delectationem, peccat mortaliter in toto, vel in parte, & tantum potest esse desiderium huius delectationis, ꝙ peccaret mortaliter quis sumẽdo electuarium, tamen non frangeret ex hoc ieiunium.

An assumentes panem, vel fructus pro collatione loco electuarij frangant ieiunium. *Quæst. CLXX.*

SEd quid siquis non habens electuarium accipiat modicum de pane, vel fructibus, aut quibuslibet alijs cibis, an frangatur ieiunium?

Aliqui putant, ꝙ frangatur, quia isti sunt veri cibi, & visus communis eorum est in cibum, & ad nutriendum, qd non sit in electuario, quod non conficitur, vt sit cibus, & tamen cibum bis sumere ieiunium frangit.

Dicendum, ꝙ non est ita securum sumere ista, sicut electuarium, quia isti sunt cibi veri, potest tamen dici, ꝙ si sumantur solum, vt stomachum disponãt, ne potus sumptus noceat, ieiunium non frangitur, quia licet isti sint cibi, non sumuntur tunc vt cibi, sed vt medicinæ, nam etiam electuarium quodcunque sit aliquo modo nutrit, sed quia visus eius non est ad nutriendum, communiter dicitur non frãgere ieiunium, & ad hoc oportet ꝙ sit valde parua quantitas panis, vel fructuum, & etiam ꝙ non sumatur, nisi quando potus sumitur, vt non noceat, quia alias videretur sumi aliqualiter in remedium famis, etiam ꝙ ille qui sumit credat potum sibi nociturum, nisi sumeret panem vel similia, alias. n. sumi non debet, quia sumerentur ista sine causa, securius tamen est abstinere ab eis, nisi quis credat, quod potus sibi multum noceret, nam tunc non solueretur ieiunium maxime vbi consuetudo illud habet, quia circa talia consuetudo habet magnum vigorem. Ad id qd dicebatur, ꝙ panis, & similia sunt cibi dicendum, ꝙ licet alias sint cibi, nunc non sumuntur, vt cibi, sed vt medicinę, vt dictum est, de electuarijs eadem ratio est, quia usus cõmunis est sumere potius hoc, vt medicinam ad disponendum stomachum, quam vt cibum ad extinguẽdum famẽ: nam usus cibi est nutrire, & famem extinguere.

An esus carnium, & lactis, casei, & butyri frangant ieiuniũ. Et quibus ieiunando liceat carnes prægustare. Et quare potius carnes prohibentur in ieiunio, quã vinum, leguminia, & pisces, cum magis incitent ad venerea, quam carnes. Et de incitantibus ad venerea, ad quæ tria sunt necessaria.

Quæst. CLXXI.

QVAERETVR an esus carnium ieiunium frãgat. Aliqui dicunt, ꝙ nõ, quia ieiunium institutum est ad comprimendum vitia carnis, sed potus vini prouocat magis concupiscentiam Prouerb. 20. luxuriosa res est vinum, & ad Ephesi. 5. nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed non interdicitur vinum ieiunantibus, ergo nec carnes ieiunium soluent.

Item legumina spiritus gignunt, & inflant, & sic luxuriam prouocant, & tamen non interdicuntur in ieiunio, ergo nec carnes debent interdici.

Item sunt multi pisces qui ita nutriunt, sicut caro & delectabiliter comeduntur, & non soluunt ieiunium; ergo nec etiam visus carnium.

Dicendum, ꝙ in ieiunijs omnibus generaliter est abstinendum a carnibus, quia ieiunium ab ecclesia institutum est, & obligat eo modo quo ecclesia illud instituit, ecclesia autem instituit illud principaliter ad carnis vitia comprimenda, & quia nihil est, quod magis cõfortet ad venerea, quam visus carnium, sunt vetiti cibus isti in ieiunio, & ista fuit causa, quare omnibus monachis interdicuntur carnes, de cõsecr. di. 5. c. carnem, scilicet quia debenecarere ab omni libidine, quia vouerunt continentiam perpetuam, vt eam facilius obseruarent, fuerunt ipsis carnes generaliter vetitæ, & in ieiunio vetantur, vnde etiam si quis non ieiunet, dum tamen sit dies ieiunij, non licet ei carnem manducare, nisi propter infirmitatem, quia etiam monachis quibus sunt alias carnes vetitæ licitum est in ægritudine carnes comedere, vt in alijs c. clemen, etiam fames facit licitum esse carnibus vesci, vnde etiam in quadragesima siquis non haberet, nisi carnes quibus vesceretur, non peccaret sumendo illas extra de obseruat. c. consilium.

In ieiunijs autem nullum est strictius, quam quadragesimale, & in eo non solum a carnibus abstinetur, sed etiam ab omnibus, quæ a carne originem ducunt, scilicet sanguine, caseo, lacte, & ouis, vt ait Greg. dist. 4. c. denique, & illud generale est apud omnes gentes, quod in quadragesima abstineant ab istis, & hoc licitum est nisi propter penuriam. s. quia regio illa non habet pisces ad sufficientiam, quia potest tunc recurri ad alios cibos, nam cum necessitas faciat licitum visum carnium, a fortiori licitum faciet usum lactis, casei, & ouorum, etiam consuetudo antiqua in hoc excusare potest, cum ieiunia, vt plurimum ex consuetudine vigorem habeant. De alijs autem ieiunijs extra quadragesimam, quia nõ sunt tam stricte seruanda, statur magis consuetudini, vt omnes Doct. asserunt quibus cibis vti liceat ieiunantibus, dum tamen carnibus non vtantur, & si esset consuetudo alicubi, ꝙ in omnibus ieiunijs extra quadragesimam ieiunans vtatur ouis, caseo, & lacte licitum erit, in quadragesima autem non ita sufficienter excusat consuetudo, ne possimus vti lacte, & caseo, sicut in alijs ieiunijs. Ratio huius est, quia de ieiunijs quadragesimæ expressum est dist. 4. capit. denique, ꝙ ieiunans non solum a carne, sed etiam ab eis quæ a carne ducunt originem abstinere debet, de alijs autem non est expressum, ideo consuetudini relinquitur istud interpretandum, & sic aliquę prouinciæ sunt in quibus per totum annum in sextis ferijs, &

alijs

alijs diebus ieiuniorum oua, lac, & caseus comeduntur, præterquam in quadragesima. Aliæ autem prouinciæ, quę strictius ieiunia seruant nullos cibos permittunt in ieiunijs, nisi quibus in quadragesima vescimur, nisi in ieiunijs spontaneis, quæ sunt inter Pascha, & Pentecostem, in quibus caseo, & lacte, & ouis vtūtur. Ratio huius est, quia omne ieiunium putant esse æquale ieiunio quadragesimæ, & ideo per totum annum in omnibus ieiunijs necessarijs eisdem cibis vtuntur. Inter Pascha autem, & Pētecostem nullum ieiunium ecclesiæ est. 76. di. c. non autem, & cap. post Pascha, nisi quis velit introducere ieiunium, ideo sicut spōte ieiunia illa introducta sunt, ita in eis voluerunt aliquid de rigore aliorum ieiuniorum tollere. Hic autem considerandum, ꝙ quandocunque licet alicui sumere caseum, oua, & lac, licet etiam comedere sanguinem idest butyrū vel pinguedinem, sic dicit Host. in sum. tit. de obseru. ieiu. & citat ad hoc 82. dist. ca. presbyter, vbi dicitur ꝙ ille presbyter cui imponebatur pœnitentia pro fornicatione diebus dominicis possit vti vino, & sagimine, ouis, & caseo, iuxta canonicam mensuram, & sic ista æquiparantur, & tamen in hoc sola consuetudo attendenda est, quia si habeat consuetudo, ꝙ vtamur solo lacte, vel solo caseo non licebit vti ceteris, & econuerso, quia consuetudo habet locum legis, & si lex concederet expresse vnum istorum, & non alia, non erat intelligendum, ꝙ cetera essent concessa. Quod autem supra dicitur ieiuniū semper solui per esum carnium non debet intelligi in illis, qui ex necessitate carnes comedunt, vel prægustant, vt siquis nullum alium cibum habeat, & etiam in eis, qui seruiunt magnis dominis, & debent prægustare cibos illorum, vt caueant sibi a toxico, quia licet illi comedant aliquid de carnibus die ieiunij sic prægustando non soluunt ieiunium, sic dicit Innocent. vbi supra; senescales autem exenia portantes, & quoscunque alios seruientes prægustantes cibos ante dominos timentes toxicum non credimus soluere ieiunium: eadem causa est in monachis, quibus non licet carnes comedere, si tamen ipsi pro infirmis, vel alias ex necessitate, vel charitate carnium cibos parent, licet eis prægustare, vt conuenienter parare possint, sic dicit ibidem Innoc. s. in his casibus credimus, ꝙ monachis licet prægustare carnes, & hoc dicimus propter generalem consuetudinem, quæ sic obtinet. Ad primum dicendum, ꝙ in ieiunio cibus carnium vetitus est, & non vinum, quia vinum non ita facit ad libidinem, sicut carnes, quia vinum solum confert ad hoc per modum alterantis, quæ alteratio cito deficit, carnes autem conferunt per modum nutrimenti, quia materiam præstant, ideo magis sunt carnes prohibitæ, sunt. n. tria necessaria in coitu, s. semen, calor, spiritus, & ideo secundum, ꝙ aliquid cōfert ad aliquid istorum trium dicitur incitare ad libidinem, vinum enim confert calorem, quia alterat, & inflammat, & sine actuali calore impossibile est esse coitum, nec concupiscentiam. Legumina autem, & omnes cibi vētosi conferunt ad generationem spirituū, quia spiritus grossos generant, idest inflationem quandam, quæ etiam necessaria est propter conditionem organi genitalis, & quātum ad hoc legumina ad venerea disponunt. Semen etiā requiritur, quia illud est generationis materia, & propter quod alia sunt ad semē generandum faciunt carnes, quia sunt magni nutrimenti, & ideo generantur inde plures superfluitates, & tamen semen pertinet ad superfluitatem secundæ digestionis, ad calorem confert vinum, & non carnes, ad spiritus generandos conferunt legumina potius, quam vinum, & carnes, non fuit tamen tam necessarium prohiberi aliquid istorum, sicut carnes, quia istæ magis agunt ad venerea: nam calor, qui gignitur ex vino cum sit quædam alteratio cito transit: spiritus etiam, idest inflatio causata ex leguminibus cito resoluitur, semē autem, quod gignitur ex carnibus, diu manet, & istud est, quod efficit hominem potentiorem ad venerea, omnia enim hæc tria in aliquo nocent volenti continentiam seruare inquantū ad venerea disponunt: legumina tamen inter cetera minime nocent, quia solam inflationem, vel spiritum gignunt, & non materiam seminalem, nec calorem venereum, inflatio autem illa non est multum periculosa, tum quia cito resoluitur, tum quia ad venerea hominem potentem nō reddit, quia potentia solum est ex abundantia humoris semi-

F nalis, tum quia desiderium non incitat: nam desiderium est calore titillante, & ideo inflationes causatæ ex cibo leguminum solent prouenire sine desiderio venereorum: nam multa etiam alia huiusmodi inflationem faciunt, quę ad venerea non incitat, nec potentem reddunt, sed potius debilitant, ideo vsus leguminum non prohibetur, nec dissuadetur in ieiunio in parua, uel magna quantitate. De calore autem, & semine manet dubium quid illorum magis noceat uolentibus continentiam seruare. Et dicendum, ꝙ directe magis nocet calor, quia tentatio, & peccatum insurgit ex desiderio uenereorum, secundum quòd homo consentit appetitui, calor tamen est solus, qui suscitat desiderium titillando, & ideo immoderate uidetur calor magis nocere, & tamen inquātum alteratio facta per calorem potest cito deficere, quod non fit in semine, quia postquam G multum de semine genitum est non potest deficere, nisi per emissionem, uel per longam resolutionem, & macerationem corporis: nocet magis semen, quam calor: Sed obijciunt aliqui, ꝙ simpliciter magis noceat calor, quia si alteratio facta per calorem uini cito deficiat, iterum, & iterum sumetur uinum, & gignetur calor, & sic continuabitur illa alteratio. Item ostendunt hoc, quia mulieres magis abundant in semine, quam uiri, & tamen non est in eis tam uehemens desiderium uenereorum, sicut in uiris, nisi quia propter defectum prudentiæ non compescendo aliqualiter desideria sua in libidine magis infaniūt interdum, quā uiri, & tamen regulariter mouentur uehementius, & ferocius, quam feminæ, quod non fit, nisi ex abundantia caloris titillantis, cum tamen habeant minus de semine, quam feminæ.

H Item ostendunt hoc in colericis, & phlegmaticis: nam phlegmatici magis habent de semine, quam cholerici. & tamen cholerici sunt valde cupidi venereorum, quod non accidit phlegmaticis, ideo dicunt, quòd abundantia seminis causati ex carnibus minutis nocet, quam calor causatus ex vino, & ideo, quòd potius debuit prohiberi vinum in ieiunio, quam carnes, sed dicunt, quòd ecclesia vetuit carnes, & non vinum propter duo.

Primo, quia facilius est abstineri à carnibus, quam à vino, & ideo esset facilius transgredi preceptum ecclesiæ si vinum fuisset prohibitum, quam prohibendo carnes: noluit igitur ecclesia statuere illud, quod difficulter seruari poterat.

Secundò, quia vinum non solum sumitur, vt cibus, & potus, sed etiam, vt medicina adiuuans ad digestionem, & I confortans stomachum: subtrahere ergo vinum erat magnū nocumentum, quòd apparet in eis, qui ieiunant in pane, & aqua, ideo ecclesia vinum non vetuit in ieiunio.

Dicēdum, quòd prędicta satis rationabiliter dicta sunt, & tamen veritas est, ꝙ carnes magis nocent volenti continentiam seruare, quam vinum, etiamsi vinū generet plus de calore, quia calor genitus per vinum nihil agit ad venerea, nisi inquantum inflammat vasa seminaria, & loca vicina, & tunc fit titillatio magna, & apparet differētia manifeste quia interdum quis calefactus vino incitatur parum ad venerea, & interdum vehementissime, quod non prouenit, nisi ex differentia multi, vel pauci seminis: nam illi, qui per coitum se exinanierunt, etiam si calefiant à vino non incitantur vllo modo, vel valde remisse, qui autem diu continuerunt etiam si parum calefiant à vino ferocis- K sime incitantur, & est eis grauissimum abstinere. Non ergo prouenit, nisi ex seminis multitudine, quod cum fuerit calefactum pulsat ad exitum, multo ergo peius est abundare in semine, quam in calore. Etiam quia calor non solum gignitur ex vino, sed etiam ex multis alijs cibis, & sępissime sine cibo, vt ex conditione regionis, vel temporis, vel laboris, & exercitij, ita vt si quis vellet vitare omnem calorem concitantem venerea, oporteret omnino exire extra naturam humanam nihil comedens, aut bibens, nec faciens, nec manens vbi ceteri manent, multitudinem tamen seminis vitare facile est, vt si quis euitet carnes in totum, & omnem excessum ciborum, ideo magis nocet cibus carnium continentię, quam potus vini. Et quādo dicitur, quòd si tollitur calor inductus per vinum, iterum bibendo generabitur.

Dicendum, quòd non tenet, quia non quicunque calor

causa-

causatus per vinum cõcitat venerea, sed solum ille qui est aliqualiter excessiuus, nam vinum moderate sumptum, vel ad paucitatem digestionem adiuuat, & stomachũ confortat, & non incitat venerea: potest ergo sumi vinum temperate, ita vt non causet illum calorem qui concitat venerea. De carnibus autem non est sic, quia carnes sunt multum sphermaticæ, & ideo etiamsi sumantur moderate per quotidianum esum generant multũ de semine, quod semper manet quousque emittatur, vel resoluatur per lõgum tempus, ideo difficilius est in hoc continere.

Quod autem dicebatur de abundantia seminis in feminis, & phlegmaticis.

Dicendum, quòd si posset poni abundantia seminis, sine vllo calore, & abundantia caloris sine vllo semine, neutrum ipsorum ad venerea conferret, licet calor posset concitare aliqualiter semisse, sed fortasse nõ esset sensibilis incitatio si semen omnino deesset, abundantia autem seminis sine calore non incitaret ad venerea, generaret tamen magnas, & graues tristitias, & morbos pessimos in corpore, quousque emitteretur, vel resolueretur, & tamen rarissime sunt ista separata, & cum fuerint simul dicendum, ꝙ habens fortem calorem, licet habeat minus de semine magis incitabitur, quam habẽs multum de semine etiam paucum de calore, & ita est in cholericis, & phlegmaticis, & viris, & feminis: non tamen sequitur ex hoc, ꝙ calor circa venerea sit magis præcipuus, quam semẽ, quia cholericus exinanitus per sequentem coitum etiam si abũdantissime caleat, remissius incitabitur, quam phlegmaticus modicũ habens de calore, & ita ecclesia volens comprimere per ieiunium carnis concupiscentiam continentibus debuit carnes prohibere, quam vinum, & ita fecit.

Ad secundum dicendum, quod legumina licet gignant spiritum, idest inflationem, non causant directe appetitum venereorum, nec multiplicant materiam seminalem, ideo parum nocent continentiæ, nisi forte quis vellet omnino cauere illa ex quibus est qualiscunque occasio ad venerea, quia tunc nihil comedendum esset, nec bibendum cũ nullus cibus sit, qui non conferat aliqualiter ad venerea, siue semen gignendo, siue spiritum, siue calorem: illa tamẽ nos vitare debemus, quæ multum manifeste ad ista conferunt, & ita est de carnibus animalium, & quia illa quę originem trahunt ab animalibus, vt oua, lac, & caseus, habent etiam conditionem carnium aliqualiter quantum ad generationem seminis, quia magis multiplicant superfluum, quod in semen conuertitur, quam alij cibi, præcepit ecclesia ab eis abstineri in ieiunijs strictissime. s. quadragesimalibus di stin. 4. c. denique.

Ad tertium dicendum, quòd nulli pisces sunt qui ita nutriant, sicut carnes, & consequenter non gignitur ex eis tãta seminis abundantia, & tamen dato, quod aliquis piscis magis generaret semen, quam carnes, non teneremur vitare illum, nec solueretur ieiunium comedendo illum cum ecclesia non vetuerit, & tamen ieiunia solum obligant secundum quod ab ecclesia instituta sunt, vel secundum cõsuetudinem regionum, sic dicit Hierony. ad Lucinum, & septuagesimasexta distinctione, capitulo utinam, scilicet circa ieiunia quælibet prouincia abundet in suo sensu, idest faciat, ꝙ vult, & ꝙ consueuit, & præcepta maiorum leges apostolicas arbitretur idest præcepta data a prælatis in singulis prouincijs circa ieiunia, ita sunt tenẽda, sicut si essent leges apostolicæ.

An comedere ante tempus die ieiunij frangat ieiunium. Et quod circa horam comedendi diebus ieiuniorum multa sunt consideranda. Et quomodo vitium gulæ quinque modis noceat.
Quæst. CLXXII.

QVAERETVR an comedere ante tempus die ieiunij frangant ieiunium.

Quidam dicunt, ꝙ non, quia ecclesia statuit certam horam, & sicut non seruat illam horam, qui comedit ante tẽpus, ita nec ille, qui post tempus comedit, & tamen comedens post horam non frangit ieiunium, ergo nec comedens ante tempus.

Item ieiunium est actus abstinentiæ, vt ostensum est supra q. 124. & 125. tollitur autem abstinentia non solum comedendo ante tempus, sed etiam nimis comedendo, & delicate cibaria parando, ut ait Greg. & dicetur inf. & tamen comedendo nimis, uel cibos delicatos, non uiolatur ieiunium, ergo nec comedendo ante tempus.

Dicendum, ꝙ ieiunium non habet aliam obligationem nisi quam ecclesia per legem suam introduxit, uel consuetudo habens locum legis: ecclesia autem instituit certum tempus comedendi. s. hora nona, ideo qui anticipat uidetur quibusdam ieiunium frangere, est autem tempus ieiunij hora nona, ut innuitur de consecr. di. 1. c. solent, & non oportet, ꝙ sit nona stricte assumenda, sed interpretatiue. s. postquam trãsiuit meridies, & postquam ecclesia dixit nonam, quæ semper diebus ieiuniorum dicitur ante cibum, & quia ieiunia quadragesimæ voluit ecclesia strictius obseruari, quam cetera ieiunia dixit, quòd non sufficiebant audito signo ad nonam horam cibum sumere, sed oportebat expectari vesperos, vt dicitur eo. c. & tamen vesperi dicuntur in quadragesima ad meridiem, ideo sufficit post meridiem cibum sumi. Si autem anticipetur tempus dicunt quidam, ꝙ non frangitur ieiunium, sic dicit Innoc. vbi supra. ꝙ si aliquis horam anticipat vel latius comedit non credimus, ꝙ propter hoc soluatur ieiuniũ, sed in his, & in alijs excessibus eum peccare credimus, & sic intelligitur de conse. dist. 1. c. solent, & di. 5. c. quinque.

Alij dicunt, ꝙ frangitur ieiunium anticipando horam, dicitur in alleg. c. solent. s. solent plures qui se ieiunare putant in quadragesima mox, vt signum audierunt ad horã nonam manducare, qui nullatenus ieiunare credendi sunt si ante mãducauerint, quam vespertinum celebretur officium. Dicendum, quòd qui ante tempus manducant si parum ante manducant non frangunt ieiunium, quia non est stricte consideranda hora, nec oportet per astrolabium, aut alia instrumenta astrologica inquiri certitudinem horæ, sed grosso modo, vt cuilibet vulgari potest esse cognitum, & quia in talibus non habetur extimatio de paruo, manifestum est, quòd parua anticipatio non tollit ieiunium, si autem multum anticipetur, vt siquis vellet comedere hora tertia, vel in ortu solis, etiam si postea nunquam comedat videtur frangi ieiunium, quòd satis rationabile est. Si quis tamen velit intelligere, quòd nullo modo frangatur ieiunium anticipando horam, sicut Inno. non est resistendum. Nam si esset statutum de certo die, quòd qui tunc non ieiunaret solueret centum, siquis hora tertię comederet, & postea per totam diem non comederet, nõ videretur iste incidisse in pęnam statuti: ergo necesse est, quòd intelligatur esse ieiunans. De merito tamen ieiunij dicendum quòd perditur, & ꝙ iste peccat quia agit contra statutum, & tunc debet dici, quòd taxatio horæ in ieiunio non est de principali intentione ecclesię, sed semel tantum comedere est de intentionem ecclesię, & quando dicitur in alle. c. solent, ꝙ nullo modo tsti credendi sunt ieiunare, debet exponi, idest non sunt credendi mereri per ieiuniũ licet ieiunent.

Sed obijcietur, quòd anticipando nullo modo tollatur ieiunium, nec etiam meritum, quia licitum est debitori soluere pecuniam ante tempus conuentum: immo plus soluit, qui ante tempus soluit, vt insti. de acci. §. plus autem.

Dicendum, quod quando dies solutionis appositus est in fauorem debitoris licitum est ante tempus solui: dicitur autem esse fauor debitoris, quòd ante tempus illud non teneatur soluere, si autem dies sit appositus in fauorem creditoris non liberatur soluẽdo ante tempus: dicitur in fauorem creditoris quando quis tenetur alteri dare rem, & quanto tardius dederit, res est maioris valoris, vt siquis agnos, vel hædos nunc natos teneatur alteri dare vsque ad quatuor menses, vel vsque ad annum: maioris valoris erunt post annum, quam post mẽsem, & idem est de vino nouo, & ideo si iste debitor post mensem velit dare agnos vel hędos, aut vinum, non liberatur dando, sed obligatur tenere vsque ad terminum conuentum. ff. de annu. lega. l. cũ qui. ita est in ieiunio, quia quanto ieiunans tardius comedit tanto ieiunium est excellentius, quia magis se affligit ieiunans, & quia statuta est hora comedendi, vt abstinendo vsque ad illam affligat se ieiunãs, non licet ei ante horam comedere, quia ieiuniũ esset minoris valoris tunc:

etiam

etiam ista ratio procedit ex æquiuocatione, quia soluere significat aliquando dare id, quod debemus, & aliquando significat destruere, sicut dicimus, quòd aliquis soluit leges, idest violat, & ita Christus dicebat Ioan. 8. quòd non soluitur sabbatum, nec lex, idest non violatur. Quod autẽ dicitur de soluendo debitum ante tempus accipitur soluere, idest dare rem debitam, & tamen, quãdo dicimus, quòd soluitur ieiunium comedendo accipitur soluere, idest destruere, quia vsquequo homo comederit manet ieiuniũ, postea autem non est ieiuniũ, & ideo quanto tardius aliquis ieiunium soluerit melius agit, nisi forte multum excedens vltra horam affligeret se immoderate, quia tunc esset sacrificium de rapina, vt ait Hiero. de conse. di. 5. c. nõ mediocriter, propter hoc ergo licet posset teneri, quòd nõ soluatur ieiunium, idest frangatur comedendo ante horam, sed solum meritum, videtur tamẽ rationabilius, & securius dici, quòd si quis multum anticipet horam tam meritum perdit, quam ieiunium soluit.

Consideranda tamẽ, sunt in hoc multa. Primo ipsa consuetudo regionis: nam si sit cõsuetudo generalis in aliqua regione ieiunãtes comedere ante meridiem non soluetur per hoc ieiunium, quia si consuetudo potest facere cibos licitos in ieiunio, qui sunt aliàs illiciti, à fortiori poterit circa tempus facere licitum, quod tali, vel tali hora comedatur, cum nihil istorum sit secundum se malum.

Secundo consideranda est conditio regionis: nam quędam regiones sunt quarum dies sunt valde magni, scilicet peruenientes ad 18. vel 20. horas, & si quis in his terris cogeretur vsque post meridiem expectare ad cibum, natura valde debilitaretur, ideo isti ante meridiẽ possunt comedere.

Tertio consideratur in qualibet regione conditio temporis, & hoc propter magnitudinem caloris, vel dierum prolixitatẽ, aut propter aliqua accidẽtia contra quæ male se habet homo ieiunus: nam in talibus non oportet expectari horam nonę, nec meridiẽ, sed tunc cibum sumi, quãdo natura potest conseruari sine nocumento: nã licet ecclesia per ieiunia intendat aliqualiter nos affligere, vt sic satisfaciamus pro peccatis, non tamen intendit debilitare naturam, nec nocere, quia istud esset contra charitatem, & tamen ieiunia non sunt charitati præponenda, vt ait Hiero. & de conse. di. 5. c. non mediocriter.

Quarto consideranda est conditio personarum, quia quibusdam est valde nociuum diu manere ieiunos, scilicet cholericis, & omnibus valde resolubilibus: tũ si ista posset esse causa sufficiens ad excusandum istos totaliter à ieiunio, poterit à fortiori esse causa ad anticipandum tẽpus cibi, vt tunc comedant, quando eis expediuerit.

Quinto consideranda est varietas officiorum, & operationum, & aliarum opportunitatum, vt secundum varias conditiones negociorum, & operationum, ita ieiunantes comedant diuersis temporibus, sicut eis occurrerit, quia non debent per ieiunium impediri alia opera pia, quæ homo facere potest, cum interdum potius ieiunium, quam opera pia relinquendum est, vt dicit Hiero. quia rationabilis homo dignitatem amittit, qui ieiunium charitati, aut vigilias præfert sensus integritati, vt propter immoderatã psalmorum decantationem amentiæ, aut tristitiæ notam incurrat de conse. di. 5. c. non mediocriter: à fortiori, ergo poterit tempus anticipari ad sumendum cibum exigentibus causis pijs, vel honestis, & tunc anticipare tempus, nec tollit meritum, nec ieiunium aufert, sed quando quis notabiliter anticipat horam ab ecclesia constitutam sine aliqua causa legitima perdit meritum, & peccat, & forte, vt rationabiliter creditur, ieiunium soluit.

Ad argumentum dicendum, quod tempus præuenire est agere cõtra præceptum ecclesiæ, comedere autem post tempus non est agere contra præceptum, sed supererogare, sicut illi, qui obseruant omnia præcepta Christi, & aliquid vltra faciunt non dicuntur agere contra præcepta, sed potius illa plenissime obseruare, quia non solum præcepta, sed etiam consilia obseruant, qui vero non agunt totum, quod est in præceptis, peccant, tanquam agentes cõtra præcepta, ita illi, qui obseruant ieiunium vsque ad horam determinatam totum præceptum obseruant, quia tantum se affligunt quantum præcipitur, qui autem post
F horam statutam comedunt, affligunt se etiam plus, quam præcipitur, & sunt laudabiles, quia supererogant.

Sed obijcietur, quia dicitur Deut. 12 quòd præcipio tibi hoc tantum facito domino Deo tuo, nec addas quicquam, nec minuas, dicendum quòd illud intelligitur solum de præceptis cærimonialibus datis Iudæis de modo colẽdi Deum. Deus enim volebat, quòd nullo modo imitarentur gentiles ne inciderent in cultum idolorum, vt patet eodem cap. & quia si Iudæi adderent aliquas cærimonias de corde suo in cultu Dei, poterant incidere in illas quas obseruabant idolatræ, iussit Deus, quòd non facerẽt aliquid, nisi id quod ipse iubebat, secus autem est in illis, quæ manifeste sunt bona, sicut est in consilijs, quia etiam si quis vltra præceptum fecerit non incidit in dubium an bene agat, sed manifeste constat, quòd bene agit, ideo nõ
G est vetitum, sed potius laudabile, & consultum nobis facere vltra id, quod præceptum est, & ita est in illis, qui ieiunant pluribus diebus, quam ab ecclesia præcepti sint, & conformiter de illis, qui tamen sustinent vltra horam statutam ab ecclesia ad comedendum, quia magis se affligunt, quam tenentur, dum tamen non immoderate agant penitus debilitando naturam, vt dicitur in allega. ca. non mediocriter.

Ad secundum dicendum, quòd ieiunium pertinet ad abstinentiam cui opponitur vitium gulæ, & illud quinque modis nocet nobis, vt ait Grego. in moralibus, & de conse. distin. 5. c. quinque. Vno modo per hoc, quòd quis præuenit tempora comedendi, siue in ieiunio, siue extra ieiuniũ. Secundo si comedit plus, quam debet de quocunque cibo, siue bono, siue malo. Tertio quando quis quærit plures
H cibos, quam expediat, & illos vult habere delicatos vltra necessitatem, vel conditionem suam. Quarto quando quis comedit quidquid sit cum magno ardore, & voracitate. Quinto quando quis cum magna solicitudine sibi cibos parat, & comprehenduntur isti modi hoc versu, scilicet.

Propere, laute, nimis, ardenter, & studiose.

Dicendum, quòd nullus istorum modorum frangit ieiunium, nisi primus, scilicet propere, idest cito, vel ante tempus, licet quilibet eorum tollat in totum, vel diminuat meritum ieiunij, & hoc est, quia ecclesia statuit regulam ieiunandi, & non frangitur ieiunium, nisi quando fit contra statutum eius, ipsa autem statuit de tempore comedendi, & non de alijs modis, vel circunstantijs, ideo anticipando horam frangemus ieiunium, & non alijs modis.

Ratio quare ecclesia statuit de tempore, & non de alijs
I circunstantijs fuit, quia de ista potest poni generalis mensura, & non de alijs, potest enim inueniri vnum tempus, quod conueniat omnibus ieiunantibus ad comedendum, vt in plurimum, scilicet hora nona, in hoc autem, quod est nimis comedere nõ potest poni mensura, quia id quod est vni valde multum, est alteri valde paucum, vt patet in Milone, & Trierarcha, vt patet 2. Eth. De alio, scilicet laute non potest dari certa mensura, quia secundum conditionem personæ, & status, & consuetudinis conuenit quibusdam plures, & delicatiores cibos sumere, quam alijs, & quòd in vno est superabundans, est in altero deficiens, vt patet in paupere, & diuite, quia diuites non astringuntur vtcibis grossis quibus pauperes vtuntur, sed eis licitũ est cibos delicatos manducare & grossos cibos pauperibus dare, vt ait Aug. di. 41. cap. non cogantur. De alio, quòd est
K ardenter non potest dari regula, quia hoc consistit in animo, scilicet in solo desiderio, & exteriori voracitate inquãtum quis ex magnitudine desiderij non patitur tenere modum in sumẽdo cibum, vt cito omnia voret, & vtrunque est vituperabile tam ipsum desiderium, quam etiam exterior voracitas, de primo patet per Augu. & 41. di. cap. delitiæ quælibet si absque desiderio percipiantur non officiunt, idest nocent, & viles cibi appetenter accepti impediunt profectum abstinentiæ. De quarto patet eadem di. c. quisquis. & c. quòd dicitur. de alio, scilicet de studiose etiam nõ potuit dari mensura, quia nihil bene potest fieri sine aliquo studio, idest attentione, vnde circa prouisionẽ corporis nostri non reprobatur solicitudo, sed nimia solicitudo. Quanta autem sit nimia solicitudo non potest comprehendi per aliquam regulam generalem, sed per prudentiam potest iudicari circa quemlibet casum particularem:

cularem: maxime, quia non est conueniens eadem sollicitudo omnibus hominibus circa cibos, quia potentibus, & viris illustribus per quos administratur prouinciæ licitum est maiorem curam agere de cibis inquantum interdum per cibos occiduntur iusi diligenter caueatur, & ideo oportet aliquos magnam curam agere circa cibos ipsorum, ne prauis hominibus ad nocendum locus sit, & præter hoc cum ex vita eorum pendeat vtilitas publica, quando bene administrant, debet esse magna cura de salute eorum, & quia quidam cibi magis cōferunt ad vitam quam alij, haberi debet solicitudo circa istos, personis autem parui status quibus nulla talis administratio incumbit, & maxime illis, qui totam vitam suam Deo impenderunt, sicut sunt monachi, & omnes religiosi non conuenit magnam curam agere circa cibos parandos, & sic non potest dari regula, quæ sit magna, & quæ sit parua sollicitudo, ideo ecclesia circa hoc non tradidit præceptum, & sic licet istis quinque modis gula tentet nos, & pereat meritum ieiunij in totum, vel in partem, non fuit positum præceptum, nisi de tempore, ideo per nullum aliorum de istis quinque violatur ieiunium.

Quæ conditiones requiruntur ad hoc, quòd quis bene ieiunet, idest ad hoc, quòd non frāgat ieiunium, & ad hoc, quod mereatur. Quæst. CLXXIII.

QVAERETVR quæ conditiones requiruntur ad hoc, quòd quis bene ieiunet.

Dicendum, quòd in bono ieiunio requiritur ieiunare, & meritorie ieiunare, ad ieiunandum requiruntur aliqua, & ad meritorie ieiunandum requiruntur alia.

Ad ieiunandum requiruntur illa quibus non existentibus ieiunium soluitur. Primum istorum est semel tantum comedere, quia istud est, quod principaliter ecclesia intēdit introducere præcipiēdo ieiunium: non tamen per quamlibet rem comestibilem, vel potabilem sumptam extra vnicam comestionem soluatur ieiunium, ostensum est supra quæst. 164. & 165.

Secundum est, quòd abstineatur à carnibus, istud est enim generale in omnibus ieiunijs, & etiam interdum non obligamur ieiunare, & obligamur à carnibus abstinere, vt patet in omnibus sextis ferijs generaliter apud omnes gentes, & innuitur hoc extra de obseruat. ieiu. c. explicari. vbi in sola die Natalis Domini, quando accidit sexta feria permittitur nobis esus carnium, & sic omnibus alijs sextis ferijs à carnibus abstinēdum est, patet etiam de die sabbati in quo non est ieiunium de necessitate, tamen præcipitur saltem à carnibus abstineri, de conse. dist. 5. c. quia dies, & licet nunc non obseruetur illud apud omnes gentes, saltem in illis vbi est consuetudo obligantur abstinere à carnibus licet non ieiunent, extra de obseruat. ieiu. cap. consilium.

Tertium est, quòd in ieiunijs quadragesimalibus non solum à carnibus, sed etiam ab omnibus, quæ à carne originem ducunt, vt caseo, ouis, lacte abstinendum est dist. 4. c. denique, in alijs autem ieiunijs abstinendum est à carnibus, de ceteris autem cibis à quibus abstineatur, à quibus non, standum est consuetudini, vt ostensum est sup. q. 171.

Quartum est hora debita ad comedendum, quæ non est præuenienda notabiliter: nam si modicū præueniatur, ieiunium nō soluitur, si vero multum, perit tam meritum, quam ieiunium, vt ostensum est supra q. præcedenti. Ad hoc autem, quod est meritorie ieiunare etiam multa requiruntur. Primum est, quòd scilicet ieiunetur propter debitum finem, & non propter inanem gloriam, vel ad aliquid malum inducendum, sed solum propter Deum, quia aliàs perit merces, vt supra in litera.

Secundum est, quòd non fiat aliquo tempore indebito in contemptum temporis, vt si quis ieiunaret die dominico in contemptum huius diei peccaret di. 30. c. si quis tanquam, & de conse. dist. 3. c. ieiunium. in tex. & glo. quomodo autem ieiunet quis in contemptum diei ostensum est supra q. 162.

Tertium est, vt ieiunans non vtatur rebus delectabilibus ex industria, quia ieiunium introductum est ad afflictionem corporis, quærere tamen delitias corporis immo-

A derate peccatum est quocunque tempore di. 41. c. delitiæ, & à fortiori tempore ieiunij, quia delitię repugnant ieiunio. Quartum est ciborum superfluitas, nam ista parit luxuriam, quę directe repugnat ieiunio, cū sit introductum ieiunium ad comprimēda vitia carnis. Quintum est ebrietas, quæ non solum luxuriam gignit Prouer. 20. & 25. dist. c. luxuriosa, sed etiam rationem aufert, & istā dicit Greg. cauendam in ieiunio di. 4. c. denique, dicens quòd si ebrietas licita esset, omne, quod appeteret corpus licitum esset.

Sextum est magna apparatio ciborum delicatorum, quia hoc est laute comedere, & valde repugnat ieiunanti, sic dicit Grēgo. dist. 4. c. denique, scilicet qui à carne abstinent, nequaquam sumptuosa marinarum beluarum conuiuia præparent.

Septimum est ardēter cibos sumere, quia hoc repugnat

B abstinentię, & est increpabile in quocunque homine, à fortiori autem in ieiunante di. 4. c. quisquis, & c. quòd dicit. Octauum est comedere ante tempus ex impatientia famis, vel ex alia causa non legitima, & differt hoc ab eo, quòd supra dicebatur de solutione ieiunij, quia præueniēdo tempus notabiliter perit ieiunium, & meritum.

Si autem non notabiliter præueniatur, etiamsi sine causa legitima præueniatur non frangitur ieiunium, si tamen scienter quis præueniat tempus sine vlla causa legitima, etiam si modicum præueniat perit meritum, vel minuitur.

Nonum est in eo, qui curiose cibos parat vltra conditionem, & statum personę suæ, vt ostensum est præcedenti q. Decimum est in eo, qui fraudem aliquam facit in ieiunio, vt sumendo electuarium non ad vtilitatem, sed ad delectationem, etiam si sit in parua quantitate: nam si in

C magna quantitate sit, & sumatur per modum cibi ad extinguendum famem non solum perit meritum, sed etiam ieiunium soluitur, vt ostensum est supra q. 169. sic etiam, qui bibendo fraudem agit ieiunio, quia siue quis bibat ante cibum, siue post directe non tollitur, eo quòd non soluitur ieiunium, nisi per manducationem, si tamen esset potus, qui accipitur, tanquam cibus, vt quando conteruntur aliquę res, vt succus earum bibatur, quia succus ille nutrit, sicut cibus, & maxime si esset succus carnium, quia ille manifeste frangeret ieiunium.

De alijs autem succis esset aliqualiter dubium an ieiunium frangerent vel non, & tamen quandocunque bibatur ante cibum, vel post in ieiunio si non ad sitim extinguendam, sed ad delectationem bibatur, minuitur aliquid de merito ieiunij, & maxime, quando bibitur ante

D cęnam, quia ibi fit maior fraus ieiunio cum ille potus sit aliquo modo ad extinguendam famem, quia quidam potus tam sitim, quam famem auferunt, vel saltem aliquantulum sentire non permittunt, sicut patet in potu inebriante, vel calefaciente, talis enim non solū minuit meritum, vel tollit, sed etiam dubium relinquit an ieiunium solutū sit.

Vndecimum est in illis, qui immoderate ieiunant, quia omnia opera nostra sunt meritoria propter charitatem, qui tamen immoderate ieiunat contra charitatem agit, quia magis diligēda est bona habitudo corporis, vt ea existente possimus exercere opera charitatis, & prodesse proximis, quam immoderate ieiunando auferre nobis potestatem hoc faciendi, quia tale ieiunium vocatur holocaustum de rapina, vt ait Hiero. de conse. dist. 5. c. non mediocriter, scilicet de rapina holocaustum offert, qui ciborum

E nimia egestate, vel somnij penuria immoderate corpus suum affligit.

Duodecimum est, quando quis per ieiunium immoderatum non solum affligit se quis, sed impeditur ab eo ad quod obligatur, vt si vir per nimium ieiunium efficiat se impotētem ad reddendum debitū vxori, sic etiam in illis, qui impediunt se per ieiunium ab alijs operibus, quæ sunt magis meritoria, quam ieiunium, quia charitas facit omnia opera esse bona, & tamen charitas ordinē habet, ideo per charitatem maiora bona minoribus præponēda sunt eo. c. non mediocriter, scilicet rationalis homo dignitatem amittit, qui ieiunium charitati, aut vigilias præferet sensûs integritati. *Charitas facit omnia opera esse bona.*

Decimumtertium est in eo, qui vult ieiunia nimis extēdere, vt qui vult manere biduo, vel triduo sine cibo, quia ista sunt immoderata, & necesse est, quòd sint nociua, vt ait

Hiero.

Hiero. de cõse. di. 5. c. sint tibi, scilicet nihil prodest biduo, vel triduo transmisso vacuum portare ventrem si pariter obstruatur, idest si claudatur, sed ieiunium bonũ est quotidie esurire, & quotidie comedere sequenti c. sint tibi ieiunia pura continua, & moderata quoudie esurire, & quotidie prandere, idem eadem distin. cap. non dico.

Decimumquartum est si quis ieiunat à cibis, quòd ieiunet à vitijs, nam non prodest homini affligere carnẽ suam si adhuc manet in peccatis eadem di. cap. nihil enim, & debent caueri omnia peccata iam oris, quam operis eodẽ c. nihil prodest homini ieiunare, & orare, nisi mens ab iniquitate, & obtrectationibus lingua cohibeatur.

Ieiunium enim, quòd sit ab hominibus manentibus in peccatis, & diebus ieiuniorum peccata exercentibus Deus detestatur Isa. 58. ecce ad lites, & contentionem ieiunatis, & percutitis pugno impie, cum autem quis abstinet à vitijs est perfectũ ieiuniũ, melius est n. à cibis non abstinẽdo abstinere à vitijs, quam econtrario, vt ait Aug. super Ioannem, & de cõse. di. 5. c. ieiunium, scilicet ieiunium magnũ, & generale est abstinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus seculi, quod est perfectum ieiunium.

Decimumquintum est, quod qui ieiunat non solum non noceat proximis iniuste, sed etiã abstineat ab eo, quod iuste illis facere potest, vnde non est litigandum diebus ieiunij, nec cogẽdi sunt debitores sub rigore ad aliquid soluendum Isa. 58. ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis, idest non debetis facere totum, quòd vobis placet, nec litigare, & repetere debita, sed illa die permittere liberos, idest non vexare debitores, sic dicitur eodem c. dissolue colligationes impietatis, idest abstine à peccatis, solue fasciculos deprimentes, dimitte eos, qui confracti sunt liberos, & omne onus eorum dirumpe, idest debitores tuos, qui confracti sunt, idest subiecti tibi pro debito dimitte liberos, idest non vexes eos die ieiunij.

Decimumsextum est, quòd ieiunans benefaciat proximis tribuendo de proprijs eleemosynam, de conse. dist. 1. c. solent: vbi dicitur, quòd in quadragesima nõ debet quis manducare vsquequo sit celebratum officium vespertinũ, scilicet currendum est ad missam, & auditis missarum solemnijs, & vespertinis officijs largitis eleemosynis ad cibum attendendum est, in quo innuitur, quòd non est perfectum ieiunium, nisi præcesserit eleemosyna, sic dicitur Isa. 58. hoc est magis ieiunium, quod elegi frange esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam, cum videris nudum operi eum, aliàs autem ieiuniũ si solum fit non est Deo acceptabile, quia Deo non est gratum, quòd homo affligat corpus suum, & sternat se in cilicio, & cinere, nisi a vitijs abstineat, charitatis operibus vacet. eod. c. hæc enim, & similia requiruntur ad hoc, q ieiunium meritorie obseruetur, quia multæ sunt circunstantiæ, quæ ieiunij meritum auferunt, vel minuunt, sicut circa qualibet bona opera accidit.

Ieiuniũ sine eleemosyna non est Deo acceptabile.

Ad quid est ieiunium, & quid proficit, & de vndecim vtilitatibus eius. Quæst. CLXXIIII.

QVAERETVR de ieiunio ad quid sit, & quid proficiat. Dicẽdum, quòd ieiunium ad multa est. Primo ad ostendendum tristitiam pro mortuis: nam antiqui ieiunabant, quando moriebantur illi quos diligebant, & in honorem funeris ieiunium faciebant, sicut & alias cærimonias honoris, vt plangere, & clamare 1. Reg. 31. & 2. Reg. 1. & ostensum est supra q. 132. Secundo erat ad hoc, q homo ostenderet tristitiam in seipso, vt illi, qui volebant pro aliquibus malis, quæ eis acciderant, ostendere se tristes ieiunabant, tanquam ista esset tristitia, sic patet de quatuor ieiunijs Iudæorum, quæ fiebant in memoriam quorundã malorum, quæ eis acciderant illis temporibus, vt ostenderent tristitiam pro illis Zacha. 7. & 8. & 76. dist. c. ieiunium quatuor, vt ostensum est supra q. 134. Tertio est ieiuniũ ad placandũ Deũ, vt liberet hominem à malo, & periculo, & ita per ieiunium liberantur homines ab hostibus, quando ieiunium est simul cum oratione, sic patet de Iosaphat, & Israelitis 2. Paralip. 20. sic etiam tempore Iudith omnes Iudæi ieiunauerunt, vt liberarentur de manu Holophernis Iudith. 4. & 6. sic etiam Hester, vt liberaretur populus suus de manu hostiũ ab ægritudine, sic Dauid orauit, & ieiunauit pro paruulo, vt non moreretur 2. Reg. 12. & tamen, quando est ieiunium ad impetrandum aliquid, debet esse meritorium, sicut declaratum est præcedenti q. & ideo non debet esse cum peccato, qui enim in peccatis manet, & orat liberari à pœnis non exauditur, & maxime, quando peccata iterantur Ecclesiastici 34. homo, qui ieiunat in peccatis suis iterum eadem faciens quid proficit humiliando se? orationẽ illius quis exaudiet? quasi dicat nullus. Quarto prodest ad satisfaciendum pro peccatis, & ita est opus pœnitentię 1. Reg. 7. f. conuenerunt in Masphat in conspectu Domini, & ieiunauerunt die illa, & dixerunt tibi peccauimus Domine, ibi enim erat contritio, & cõfessio peccati, & satisfactio quantum ad ieiunium. Quinto

G prodest ieiunium ad comprimenda vitia carnis, quia qui abstinet à cibis necessario patitur scandalum in concupiscentia, quia venter, & genitalia sunt membra propinqua, ideo si abundat venter necesse est scandalizari genitalia membra, sic dicit Hiero. 35. di. c. luxuriosa, & c. venter, & c. sexto die, & ideo præcipuum opus ieiunij est carnem affligere ne superbiat in cõcupiscentia, sic innuit Gregorius loquens de cibis ieiunij di. 4. c. denique, scilicet Christiano relinquitur esus piscium in ieiunio, vt sit ei infirmitatis solatium, non luxuriæ pariat incendium. Sexto prodest, quia eleuat mentem hominis disponendo eam ad Deum, & ista est causa quare in præcipuis solennitatibus Sãctorum vigilias ieiunamus, scilicet vt per ieiunium mens nostra disponatur, & eleuetur ad digne celebrandum solẽnitatem illam, & percipiendum fructum ex ea, & ideo in præfatio-

H ne ieiunij dicitur, q Deus per obseruationem ieiunij vitia comprimit, & mentem eleuat. Septimo prodest ad habendum potestatem super dæmones, quidam etiam dęmones sunt super quos nõ recipiunt potestatem ad excludendum eos de corporibus, nisi qui se ieiunio macerant infra 17. hoc genus dæmoniorum non eijcitur, nisi in ieiunio, & oratione. Octauo prodest ad promerendum diuinã reuelationẽ: nã sancti patres, & prophetæ antiqui, qñ non tangebantur corda eorum à Deo, & ipsi volebant à Deo recipere reuelationem orabant, & ieiunabant, & tũc Deus reuelabat eis, quòd petebant: sic patet Dan. 10. cui post ieiunium trium hebdomadarum ostensa est reuelatio, quam petebat, simile etiam de Iere. qui etiam per decẽ dies orauit, & ieiunasse creditur, vt reuelaretur ei an descendere deberent Iudæi in Aegyptum Iere. 42. Nono proficit ad

I merendum vitam æternam, est. n. opus bonum ex genere, & qñ factum fuerit sicut oportet, necesse est, q mereatur hõ per illud, sic dicitur in præfatione de ieiunio, q Deus per ieiunium virtutẽ largitur, & præmia, & non solũ ęterna bona, sed etiam temporalia meretur homo per ieiuniũ, maxime quando est cum eleemosyna: nam tũc salus corporis, & temporalia bona, & vita æterna ieiunanti conceditur Isa. 58. vbi postquam dictũ est de ieiunio & eleemosyna subditur, tunc erumpet, quasi mane lumen tuum, & sanitas tua citius orietur, & anteibit faciem tuam iustitia tua, & gloria Domini colliget te: vbi ponuntur omnia bona simul. Decimo prodest, quia ieiunium reddit hominem magis attentum ad quamcũque rem, & venerabiliorem, & ideo multi actus sunt, qui de iure non fiunt, nisi à ieiunis, & hoc propter venerationem ipsorum actuũ, sic enim

K missa à solo ieiuno celebratur, baptismus ẽt de honestate à solo ieiuno celebratur. de conse. di. 5. c. vt ieiuni, & c. vt Episcopi, omnia etiam sacramenta a ieiunis conferenda sunt de conse. di. 1. c. sacramenta. etiam prædicatio à ieiunis fieri debet, vt Doc. dicunt sic dicit Ho. extra de test. c. placuit. testes etiam de honestate ieiuni debent deponere e. c. iuramenta etiam de honestate à solis ieiunis pręstanda sunt 22. q. 1. c. honestum: ordines etiam nõ debent conferri, nisi ieiuno, & à collectore ieiuno 75. di. c. quòd à patribus. Vndecimo prodest ieiunium, quia per ieiunia viuentium alleuiantur mortui à pœnis quas patiuntur in purgatorio, vt scribit Gregor. Bonifacio, & 13. q. 2. c. animæ defunctorum. Multa quoque alia sunt ad quæ ieiunium confert.

An

An ieiunans peccet si ostendit vultum tristem, & an obligetur non se ostendere tristem.
Quæst. CLXXV.

QVAERETVR circa hoc, q dixit hic Christus, q ieiunantes non essent tristes, an ita obseruandum sit,& an peccet ieiunans cum tristem vultum ostendit.

Dicendum, quòd Christus non vetat hic tristitiam ieiunantium,quæ est quædam grauitas naturalis: nam per ieiunium corpus affligitur,& nõ est possibile, quod id quod in corpore est non ostendatur vultu,sed prohibet Christus tristitiam voluntariè ostensam,quod appatet,quia dicit,sicut hypocritę: nam hypocritę desiderant honorem,& volunt videri boni cum non sint,quam opinionem vt possint consequi ab hominibus ostendunt foris signa sanctitatis: Christus autem prohibet nobis esse tales, eo quòd isti perdunt mercedem operum suorum, & sic intelligitur, quòd ieiunans nihil velit ostendere in vultu suo,per quod ab hominibus ieiunans esse videatur, & laudetur: nam ita hypocritę faciunt. Et potest dupliciter intelligi ista tristitia. Vno modo,quòd hypocritę ieiunabant, & tamen volebãt se ostendere magis ieiunare,quã ieiunabant, & ad hoc apponebant vultui suo aliquid, per quod pallidiores, & tristiores viderentur,sic dicit Chrysostomus super Matthæũ, scilicet non potest fieri,vt nõ sentiatur,qui ieiunat, sed melius est,vt ieiunium te ostendat, quàm tu ieiunium tuum: non potest autem fieri,vt sit hilaris,qui ieiunat,ideo nõ dixit nolite esse tristes,sed nolite fieri tristes,qui enim per imposturas aliquas fallentes apparent,illi nõ sunt tristes, sed fiunt, qui autem naturaliter propter assiduum ieiunium tristis est, non fit tristis, sed verè est.

Alio modo potest intelligi, q hypocritę non ieiunarẽt, sed vultum suum artificialiter pingerent, & gestum ieiunantis ostenderent, sic dicit Leo Papa non sunt casta ieiunia,quæ non de ratione eueniunt continentiæ, sed de arte fallaciæ: & Chrysostomus super Matthæum dicit si ille, qui ieiunat,& tristem se facit,hypocrita est,quanto magis iniquior est, qui nõ ieiunat, sed argumentis quibusdam in facie sua pingit venalem pallorem, quasi ieiunij signum, vtrunque malum est, quia in vtroque ostenditur aliquid falsum, & etiam quia humana gloria per illud appetitur: nam etiam per bona opera non licet humanam gloriã appetere quanto magis per falsa opera, quæ vera esse ostenduntur; nam ibi duplex est iniquitas. Christus autem loquitur de illis,qui verè ieiunant, quòd non velint quærere per hoc humanam gloriam, & ad hoc ex intentione tristes se ostendant:aliàs enim tristitia,quę ex ieiunio sequitur nõ est vituperabilis, sed potius à Deo laudatur, & conqueritur de illis, qui dicunt tristitiam istam nihil proficere Malac.3.dixistis vanus est,qui seruit Deo,& q emolumẽtum, quia custodiuimus pręcepta eius, & ambulauimus tristes coram domino .s. tristes ex afflictione,q̃ voluntariè patiebamur pp Deum,& Deus vult, q ipsa tristitia putetur esse vtilis: quia ad ipsam tristitiam,& solicitudinẽ, quæ ad idẽ redit hortatur nos Deus Michęæ 6. scilicet indicabo tibi homo quid sit bonum,& quid Deus quærat à te, vtique facere iudicium,& diligere misericordiam, & solicitum ambulare cũ Deo tuo,idest tristẽ, & meditantẽ, nõ ergo prohibet nos Christus esse tristes in ieiunio, sed voluntariè tristitiam ostendere ad obtinendam humanam gloriam.

An ieiunans debeat vngere caput suum oleo, & quare hoc Christus iussit. Quæst. CLXXVI.

QVAERETVR circa hoc,quòd Christus dixit cũ ieiunas vnge caput tuum. Dicendum quod Christus noluit nos obligare ad hoc faciendum: nã nemo istud obseruat,nec ẽt est aliqua cęrimonia,quæ secundum seipsam posset conferre aliquid bono operi,vt esset magis meritoriũ,sed voluit Christus distrahere Iudęos quibus prædicabat à praua consuetudine hypocritarum qui de operibus suis gloriam humanam quærentes artificiosè tristitiã ostendebant, vt ieiunare viderentur. Vult ergo Christus totaliter in contrarium reducere illos, scilicet, vt lętitiam

A ostendant, quando ieiunant, & iste est modus conueniens in doctrina morali ad distrahẽdum aliquem à vitio ad qđ multum inclinatus est, scilicet, q non reducat se homo in medium, sed reducat se ad extremum oppositum, & deinde ipse paulatim reducetur in medium natura inclinante ipsum in oppositum, & paulisper cogente descendet:nã si quis inclinatus valde ad auaritiã assuescat solum ad opera liberalitatis paulisper reducetur ad auaritiam priorem, ad hoc autem, q non reducatur ad illam ponat se in altero extremo valde distante, scilicet prodigalitate, & tunc paulisper natura cogente, & priori inclinatione descendet ab illo extremo, & reducet se ad medium quemadmodum dirigentes ligna tortuosa faciunt, quia illi intendunt ea facere recta, & tamen non torquent dirigentes solum vsque ad rectitudinem, sed flectunt vsque ad oppositam tortuositatem,

B & ita ipsa reducunt se ad medium tortuositatis vtriusque, quòd est esse rectum, sic dicitur 2.Ethic.c.9. in cõtrarium autem nos ipsos attrahere oportet, multum enim abducentes à peccando in medium venimus, quia tortuosa lignorum dirigentes faciunt, ita Christus volens distrahere Iudæos ab illo extremo vitioso, quod erat ostendere tristitiam magnã in ieiunio posuit eos in extremo opposito, scilicet gaudere valde, & signa lętitię ostendere in ieiunio, vt ipsi se paulisper ad medium reducerent, quod erat modestiam obseruare in gestu, sic dicit Chrysostomus super Matthæum intelligenda sunt ista, tanquã si dicat si te longè facere debes ab ostentatione ieiunij tui, vt si posset fieri, quod tamen non decet, ea etiam facias, quę ea aduerso luxurię, & epulationis videntur esse indicia.

Non tamen adhuc est intelligendum, q etiam illis Iu-

C dęis quibus Christus prædicabat suadere vellet, quòd capita sua vngerent die ieiunij: nam per hæc inciderent in illud, q Christus volebat vitare, quia sicut tristitiã ostendere erat signum ieiunantium, ita etiam si nunc ieiunantes faciem suam lauarent, & vngerent caput suũ, esset iam signum ieiunij, & per hoc inanem gloriã rursus quærerent. sic dicit Chrysostomus, si ideo iubet nos non fieri tristes, ne per tristitiam appareamus hominibus ieiunare, si vnctio capitis, & lotio faciei à ieiunantibus semper seruentur, nihilominus erunt signa ieiunij, solũ ergo intendebat Christus dicere, quòd ieiunantes non tristarentur, sed ostenderent signa lętitię, sicut in festiuitatibus fieri solet, & quia Iudæi cõsueti erant ad ostensionem gaudij caput vngere, Christus dixit de vnctione capitis: sic dicit Hierony. super Matth. loquitur iuxta ritũ Prouincię Palestinę vbi diebus

D festis solent homines vngere capita. pręcipit ergo, vt quando ieiunamus lętos, & festiuos nos esse monstremus.

Sed dicendum, quòd adhuc non est necessarium nobis, quòd diebus ieiuniorum ostendamus signa lætitię cum ecclesia non ostendat ea, sed satis est, quòd non ostendamus tristitiam, vt per eam humanam gloriam quæramus: nam alias etiam si tristes simus, & tales appareamus, contra Christi præceptum non agimus, sed potius in ieiunio debet quis subtrahere sibi omnes voluptates, & iocunditates, vt efficacius, & magis meritorium sit ieiunium suũ, sicut ieiunabat Daniel, scilicet, ego Daniel lugebam triũ hebdomadarum diebus panem desiderabilem non comedi, & caro, & vinum non introierunt in os meum, sed nec vnguento vnctus sum donec complerentur trium hebdomadarum dies, & per tale ieiunium Daniel meruit obtine-

E re reuelationem à Deo: Daniel 10. ideo bonum est tale ieiunium, in quo quis ita se affligit, vt necesse sit in eo apparere signa tristitiæ, vel naturalis grauitatis.

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi erugo, Luc. 11.
& tinea demolitur, & vbi fures effodiunt, & furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo, vbi nec erugo, nec tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt, nec furantur. Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo Luc. 16.
lumen, quod in te est tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ 21. q. 1.
erunt? Nemo potest duobus dominis seruire. Aut enim .1
vnum odio habebit, & alterum diliget, aut vnum sustine- Luc. 12.
bit,

bit, & alterum contemnet. Non potestis Deo seruire, & mammona.

Nolite thesaurizare. Exclusit Christus supra ab operibus nostris intentionem inanis gloriæ, nunc excludit intentionem auaritiæ, & conuenienter hoc fit, vt dicit Chrysostomus in homilia, scilicet postquam vanæ gloriæ expulit ægritudinem, opportunè iam sermonem de contemptu diuitiarum inducit, nihil enim ita pecunias concupiscere facit, vt gloriæ cupido, propter hoc namque famulorum greges, & auro opertos equos, & argenteas mensas expetunt homines non, vt vtilitatem, aut voluntatem impleant, sed vt multis ostendatur: in hoc proposito auaritiæ excludendo Christus agit duo. Quia primo ostendit propositum auaritiæ in actu exteriori. Secundo in actu interiori ibi. *Ideo dico vobis.*

Prima, diuiditur in tres secundum tres rationes per quas Christus excludit immoderatam congregationem diuitiarum. Secunda ibi. *Vbi enim est thesaurus.* Tertia ibi. *Nemo potest duobus.* Prima ratio ad excludendum auaritiam est ex defectu rerum quas per auaritiam congregamus, ipsa enim thesauros congregat, & vult eos, quia putat per illos se habere plenam sufficientiam, & certam ad totam vitam: Christus autem ostendit, quod non euenit sic, sed potius in contrarium, quia ipsi thesauri deficiunt in seipsis, vel ab alijs accipiuntur, ideo non sunt magno conatu appetenda bona, quæ aut in se consumuntur, aut ab alijs diripi possunt. *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra.* Idest non congregetis thesauros in terra potest dupliciter intelligi. Vno modo in terra, idest in hac vita, & distinguitur tunc terra contra cœlum, scilicet non est curandum habere thesauros in hac vita, sed in futuro, & iste sensus patet, quia dicitur infra; thesaurizate vobis thesauros in cęlo.

Aliter potest intelligi thesauros in terra, idest thesauros sub terra, scilicet non congregetis thesauros ad ponêdum sub terra, quia hoc peccatum est, & hoc innuitur, quia dicitur vbi fures effodiunt, & tamen effodere est in terra, quando illa foditur, vt aliquid de ea effossa educatur, scilicet thesaurus latens, & hoc etiam Christus specialiter improbat. Quia thesaurum congregare, vel diuitias posset interdum esse laudabile, vt si quis cũgreget ad subueniendum miseris, & ad cetera opera pia. Thesaurus tamen, qui in terra occultatur non est ad expendendum, sed ad conseruandum, & hoc semper est vituperabile, quia pecunia non prodest, nisi inquantum expenditur, quia iste est vsus eius cum sit de bonis vtilibus.

Vbi erugo, & tinea demolitur. Iste est defectus diuitiarum in quo ostenditur, quod non sunt bonum perfectum cum faciliter in seipsis corrumpantur, & dicitur erugo rubigo ęris, idest quædam corruptio, quæ naturaliter accidit metallis impuris, sicut ferro, & æri, & ceteris de quibus formantur monetę auro, autem, & argento, quia sunt corpora puriora, nõ accidit ita facilis corruptio, & tamen aliquando corrumpuntur, quia elementata, & mixta sunt, & ex contrarijs composita, & quæcunque corruptio ipsorum erugo appellatur.

Hic tinea est vermis corrumpens vestes, & etiam pertinet hoc ad diuitias, quia multi magnam partem diuitiarum suarum in vestibus constituunt, quia pulchrum esse vestibus fulgere putant. Potest etiam vocari tinea vermis consumens fruges, & tritici, & ordei grana, in his enim consistunt naturales diuitiæ, & vtræque corrumpuntur, sed minus laudabiles sunt artificiales, quam naturales, quia naturales per seipsas conueniunt vsui, artificiales autem non conueniunt, nisi vt quoddam medium commutationis, scilicet inquantum pro pecunia dantur homini omnia necessaria ad vitam, sic dicitur 5. Ethic. quòd nummus, idest pecunia, est tanquam mensura, & fideiussor, & ad commutationes inuentus est, & propter hoc dicitur Ecclesiastes 10. pecuniæ omnia obediunt, scilicet omnia commutabilia dantur pro ea: nam de alijs rebus non est verum, quia sapientia, & virtus nõ obediunt pecuniæ, sed imperant ei, & contemnunt ipsam, nec possunt pecunia emi Prouerb. 17. quid prodest stulto habere diuitias cum sapientiam emere non possit?

F *Et vbi fures effodiunt, & furantur.* Iste est alius defectus diuitiarum, & thesaurorum, scilicet quia non solum ab intra corrumpuntur, sed etiam ab extra dirumpuntur, & dicitur vbi fures effodiunt ad ostẽdendum, quòd nunquam tam diligenter diuitiæ custodiri possunt quin diripi valeant: nam nusquam thesauri videntur securiores, quã cum in tenebrosis terræ visceribus occultantur, & tamen nec ibi securi sunt, quia ibi fures illos effodiunt, & furãtur.

Thesaurizate vobis thesauros in cælo. Ostendit quis thesaurus nõ est bonus, nec cũ magna solicitudine q̃rendus, hic docet quis est perfectus thesaurus, & vbi securè reponitur. & dicitur, quòd thesaurizemus in cęlo, thesaurizare in cęlo est hic thesauros expẽdere, vt ibi illos recipiamus, sicut fit in pecunia traiectitia, quæ in vno loco datur, vt alibi sine periculo recipiatur, & ita nos quidquid pro Chri
G sto hic effuderimus in cęlo habebimus, & istud est thesaurizare in cęlo, sic dicitur infra 19. si vis esse perfectus vende vniuersa, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cęlo, scilicet quia ipsi pauperes quibus hic bona nostra dederimus in cęlo recipient nos Lucę 16. facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis recipiant vos in ęterna tabernacula. *Vbi, nec erugo, nec tinea demolitur.* Ostendit ex opposito thesaurum cęli esse meliorem thesauro terræ, quia non patitur eosdem defectus, scilicet non corroditur, nec demolitur à tinea, & erugine, hoc est propter duo.

Primo, quia illud, quòd in cęlo vocatur thesaurus non est pecunia aliqua, nec aliquid corruptibile simile eis, quę possidentur hic, sed est ipsa beatitudo habens veram omnium bonorum sufficientiam, & in hoc contingit esse ibi
H veram rationem thesauri, quia per thesaurum quærimus hic sufficientiam, quæ non potest haberi in bonis istis, in cęlesti autem beatitudine est abundantia omnium bonorum plus, quam homo desiderare possit, aut cogitare Isa. 64. & 1. ad Corinth. 2. oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus his, qui diligunt eum. ibi ergo est propriè thesaurus.

Secundo, quia in cęlo non est locus corruptionis, nec generationis, sed perpetuitatis, ideo nihil ibi manens corrũpetur, nulla igitur ibi erit erugo, quæ illos beatos, Thesauros demoliri possit.

Et vbi fures non effodiunt. Aufert secundum defectum thesauri terreni à thesauro cęlesti, scilicet quia non potest ab aliquo diripi, ratio est, quia hic bona nostra diripi possunt, eo quòd iniustitiæ, & iniquitatis locus est: in illa au-
I tem cęlesti regione summa pax erit, & nulli vitio erit locus, ideo nullus thesauros alterius ibi auferet; secundo fiet hoc, quia illi thesauri sunt quædam bona homini inhęrentia, quæ sibi auferri non possunt, non enim sunt bona exteriora, quæ possideantur, quia talia auferri possunt, sed bona interiora, quæ verè nostra efficiuntur, quæ si contingeret hic alicui possidere, nemo posset ab eo illa tollere, sicut est de sapientia, & virtute, sic Christus dixit Lucæ 12. de bono contemplationis Mariæ Magdalenę. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea: & hoc etiã pertinet ad beatitudinem cęlestem, quæ est quoddam gaudium, quod auferri non potest à possidente Ioan. 16. iterũ videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.

Vbi est enim thesaurus tuus. Hic ponitur secunda ratio
K ad excludendum propositum auaritię in thesaurizatione inordinata, quę accipitur ex quodam affectu pessimo diuitiarum, scilicet, quia mentem humanam excęcant, & ipsam ad se totaliter trahunt, vt nihil aliud diues amet, nisi diuitias, & hoc malum graue est, quia oportet alia magis amari, quę meliora sunt, & diutius illis esse intentum, quã terrenis thesauris, & sic dicitur.

Vbi est thesaurus tuus ibi est cor tuum. Idest diuitię attrahunt cor hominis, & ideo vbi illę fuerint, ibi illud est non secũdum rem, sed secundũ amorem, quia anima verius est vbi amat, q̃ vbi animat, & tñ auarus nihil ardentius amat, quam thesaurum, ideo de illo semper cogitat, & sic anima sua semper cũ illo est. sic dicit Ambr. & habetur 47. d. c. sicut hi, scilicet mens auari semel vinculis cupiditatis astricta semper aurum, semper argentũ videt, semper redditus cõputat, gratius aurum, quam solem intuetur, & ipsa eius

oratio

oratio ad Deum aurum quærit: per hoc ergo captiuatur humanus animus in diuitiarum seruitutem redactus, & tota intentio sua ad thesaurum festinat, & quia opera hominis per intentionem diriguntur, & iudicantur bona, vel mala, si intentio cœperit in homine mala esse, nihil inde secutum poterit esse bonum: graue ergo est subijcere cor nostrum thesauris: vel potest intelligi aliter, quod humanus intellectus est regula operationum eius, si autem occupetur totus in cogitatione diuitiarum, sicut fit in auaro, qui semper aurũ cogitat, & redditus computat, non erit locus de ceteris operibus bene iudicandi, & ideo subditur. *Lucerna corporis tui est oculus tuus.* Oculus materialis est lucerna corporis, quia sicut lucerna dirigit nos in tenebris, ita oculus dirigit nos in omni operatione, & dicitur lucerna corporis, i. totius corporis, quia oculus nõ videt ad vtilitatem sui ipsius, sed totius corporis, quia per hoc, quod oculus videt, totum corpus cauere potest ea, quæ sibi nociua sunt, & facit Christus metaphoram de oculo corporali ad intellectum, quia intellectus est quidam oculus 6. Ethic. in fine, scilicet, quia sicut per oculum corporalem cognoscũtur omnia, quæ quocunque modo esse habent, & sic intellectus est lucerna totius corporis, i. omnium operationum, congregando. n. omnes operationes nostras facimus ex eis vnum corpus, vel vniuersitatem, & illius corporis lucerna est intellectus, quia per prudentiam diriguntur omnes operationes virtutum moralium 6. Ethic. *Si oculus tuus fuerit simplex.* Idest si fuerit intentio recta, intentio enim in opere dicitur inquantum opus tendit in finem, quia intendere est in aliud tendere, & sic, quando opus dirigitur in finem suum, dicimus intendere aliquid, & secundum quod dirigitur opus in bonum, vel malum finem, ita intentio operantis dicitur esse bona, vel mala, dirigere autem in finem pertinet ad solum intellectum, cum hoc dicat ordinem quendam vnius rei in alteram, quod non potest facere voluntas, quia non est potentia cognitiua, sed quæ simplici motu fertur in suũ obiectum non sub ratione finis, sed solum boni, quæ est ratio obiecti, nec etiam aliqua potẽtia præter rationalem potest considerare ordinem, quia potentiæ materiales non possunt facere reflexionem, quę fit necessario in consideratione ordinis, solus ergo intellectus est intẽtio operum in finem, & sic intentio recta, vel non recta ab intellectu est.

Quando est noster oculus simplex.

Dicitur autem oculus noster simplex, quando recte intellectus sine aliqua duplicitate, & inclinatione in aduersum dirigit opera in finem debitum, qui naturaliter vnicus est, scilicet summum bonum, quod Deus est, & tunc opera nostra omnia bona efficiuntur. Hanc tamen directionem, vel intentionẽ impedit auaritia propter duo. Primo, quia auaritia excęcat intellectum, vt præponat diuitias omnibus rebus, necesse est ergo, quod dirigendo operationes in finem erret, quia dirigit omnia ad diuitias, vel ipsas maximè eliget, & iste error est cum alia sint meliora, & magis eligenda. Secundo, quia intellectus auari occupatur iudicando, & cogitando de diuitijs, quia sempér de auro cogitat, & semper redditus computat, vt dicit Ambr. 47. dist. c. sicut hi, & cogitando de his non poterit ad alia attendere, & sic interim de alijs rebus male iudicabit, tanquam non attendens ad eas, & ita auaritia rectè iudicare impediet, & tunc non est oculus noster simplex.

Totum corpus tuum lucidum erit. Idest omnes operationes erunt bonæ, quæ vocantur corpus, quia sunt quædam congregatio, & vniuersitas, quæ per solum intellectum dirigitur: & dicitur etiã lucidum, i. splendens, quia bonitas oculi, idest rectitudo intentionis communicabitur operi. *Si autem oculus tuus nequam fuerit.* In hoc apparet, quod non loquitur de oculo corporali, quia ille nõ potest esse nequã, cum nequitia non sit, nisi in operibus nostris, quæ sunt aliquo modo voluntaria, oculus autem est aliquid naturale, & non est in potestate nostra, quod bene, vel male se habeat, intelligitur ergo de oculo intellectus, quia tale est iudiciũ cuiusque, & talem finem constituit qualis ipse est, qui autem malus est constituit sibi malum finem, & dirigit omnia ad illum malum finem, & tunc est oculus nequam: sic Christus loquitur infra 20. an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? & dixit oculum illius nequam, quia non recte iudicabat murmurando propter liberalitatem patrisfamilias, & sic quodcunque iudicium malum in intellectu circa moralia facit oculum esse nequam.

Totum corpus tuum tenebrosum erit. Idest omnes operationes simul aggregatæ malæ erunt, cum ipsæ non habeãt bonitatem completam, nisi ex intentione, quia dato, quòd aliàs operatio sit bona ex genere suo, si intentio non est bona non erit adhuc simpliciter bona operatio, nec meritoria. *Si ergo lumen, quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quãtæ erunt?* Potest intelligi. Vno modo si ipse intellectus, qui secundum se est lumen efficitur tenebra, idest conuertat se ad malum finem male iudicando, ceteræ operationes, quæ sunt tenebræ, i. quæ non habent lucẽ in se, nisi ex directione intellectus quantæ erunt? i. erũt valde tenebrosæ, q. d. intellectus est in se lumen, & ideo non est facilè ipsum errare, ceteræ autem operationes, scilicet voluntatis, & aliarum virium inferiorum sunt in se tenebræ, quia non habent ex seipsis regulationem, sed solum ex intellectu, quando ergo intellectus errauerit male iudicans per excęcationem quandam lumen efficitur tenebra, à fortiori ergo in ceteris operationibus, quæ sunt tenebræ, erit maior error cum lumen suum dependeat ex intellectu.

Aliter potest intelligi, quod auaritia peruertit humanum iudicium, quia auarus dirigit omnia in finem diuitiarum, & quia non est iste rectus finis quidquid propter solas diuitias fiat non bene fiet, vnde si aliquæ operationes bonę ex genere suo fiant propter auaritiam non sunt meritorię, vt si quis oret, vel ieiunet, vt diuinas consequatur, vocatur autem lumen ipsa operatio, quæ est bona ex genere, vt ieiunare, & orare, tenebra vocatur operatio, quæ est mala ex genere suo, & tunc si propter malam intentionem operationes illæ, quæ sunt bonæ ex genere efficiuntur malæ, vel tenebrosæ, idest non meritoriæ, à fortiori ipsæ malæ operationes ex genere erunt valde malę, siue fiant propter malum finem, siue non, cum habeant naturalem malitiam, & sic Christus innuit, quod peruersio intentionis est valde nociua, quia existente ea peruersa nullum opus potest esse bonum, hic autem dicendum erat de thesaurizare an sit semper illicitum, sed dicetur de hoc infra decimotertio, de auaritia etiam dicendum erat, quæ facit thesauros congregari, sed dicetur ad Eph. 4.

Ad quam virtutem pertinet dirigere intẽtionem operum, an ad fidem, vel charitatem, vel prudentiam. Ordinare autem in finem contingit dupliciter. Et quod finis humanorum actuum accipitur dupliciter. Et quomodo iustitia, & lex se habent, sicut fides, & charitas, fidesque duo dicit. Quæst. CLXXVII.

QVÆRETVR tamen; dictum est hic de intentione operis, quæ facit illud rectum, vel non rectum: est dubium quid est illud, quod dirigit intentionem, an sit fides, vel prudentia, vel iustitia, vel aliqua alia virtus. Aliqui dicunt, quod nõ sit aliqua vna virtus ad quam pertineat vniuersaliter facere intentionem rectam, quia intentio est mensura quædam: diuersorum autem specie sunt diuersæ mensurę 10. Metaph. quia mensura est omogenea mensurato, & tamen virtutes, & operationes sunt diuersę secundum speciem, ergo non potest aliqua vna dirigere operationes omnes in finem, & tamen hoc est dirigere intentionem, ergo fides non dirigit vniuersaliter intentionem.

Item dirigere pertinet ad illum ad quem pertinet ordinare, quia directio est per quandam ordinationem in finẽ, & tamen ordinare non est fidei, sed rationis practicæ, fides autem pertinet ad partem speculatiuam, quia est de eis, quæ affirmantur, & negantur, ergo fides non dirigit intentionem, sed magis ratio, & consequenter pertinet ad prudentiam, quæ est in ratione practica.

Item patet, quia vt ait Bernar. prudentia est auriga virtutum, ergò ad ipsam pertinet dirigere intentionem, & nõ ad fidem, quia officium aurigæ est currum dirigere.

Alij dicunt, quod pertinet ad iustitiam dirigere intentionẽ, quia opus dicitur rectum, secundum quod conformatur legi, & tamen obedire legi pertinet ad iustitiam 5. Ethic. quæ vocatur iustitia legalis, ergo iustitia dirigit, & non fides.

Item patet, quia in Christo non fuit fides, nec spes cum hic existens esset comprehensor, & tamẽ ipse habuit intentionem rectissimam, ergo fides non dirigit intentionem.

Alij dicũt, quòd quælibet virtus dirigat immediatè actus suos in finem, quia vt dicit Tullius virtus est habitus quidam in modum naturæ consentaneus, quælibet tamẽ natura per seipsam tendit in suum finem, sicut ignis per suã leuitatem tendit in locum suum sursum, & terra propter suam grauitatem deorsum, ergo quælibet virtus diriget actus suos immediatè in finem.

Dicendum, quod intentio recta, vel dirigere intentionẽ dicit quandam rectitudinem, est autem rectum cuius medium non exit ab extremis, & secundum hoc actus humanus dicitur dirigi inquantum est inter duo extrema, s. inter agens à quo exit, & finem in quem tendit, sic dicitur recta intentio, vel opus directum inquantum opus egrediẽs ab agente nõ recedit ab ordine debiti finis, & propter hoc ad illum pertinet dirigere ad quem pertinet ordinare in finem. Contingit autem dupliciter ordinare in finem. Vno modo ostendendo finem, idest, quid sit finis ad quem tendendum est. Alio modo inclinando ad finem ipsum, vt illuc eatur: ostendere autem finem ad rationem pertinet, quia est ipsa iudicatiua, & cognitiua, inclinare autem in finem pertinet ad voluntatem, quia amor, qui nominat actũ voluntatis est quoddam pondus animæ, vt ait Aug. quia sicut est pondus in corporibus, ita est amor in spiritibus, ostendere tamen finem perfectè non competit rationi, nisi secundum, quod est perfecta per habitum, quia licet actus sint potentiarum non tamen habent eos perfectos, nec certos, nisi quando sunt habituatæ, sicut ad intellectum pertinet de omni intelligibili iudicare, non tamen iudicabit vere, & perfectè de dialecticis, nisi sit informatus habitu dialectico, & ita de singulis potentijs, & habitibus, vnde voluntas non habebit actum perfectum, qui est inclinare in finem, nisi perficiatur per habitum. Finis autem humanorum actuum potest accipi dupliciter, scilicet, vel finis proximus, & proprius, vel finis communis, & vltimus secũdum, quod homini attribuitur duplex felicitas, scilicet in vita, & post vitam, illa felicitas, vel finis post vitam, scilicet in patria excedit facultatem naturæ, & ideo intellectus, & voluntas non possunt dirigi in hunc finem per habitus naturaliter acquiribiles, sed dirigitur intellectus per fidem, quia fides ostendit quo eundum, voluntas autem per charitatem dirigitur, sicut forma naturalis inclinat in finem suum, & ambæ, scilicet fides, & charitas sunt virtutes supernaturaliter habitæ, scilicet per infusionem: nam ad illũ finem excedentem facultatem naturæ non sufficit aliqua naturalis potentia sine habitu, nec etiam perfecta habitu naturali, vel acquisito, quia non est, nisi æquale ad æquale, quòd ergo naturale est, non est nisi ad id quod est naturale, & non ad id quod naturam excedit, & secundum hoc ad fidem, & ad charitatem pertinet dirigere vniuersaliter omnes operationes in finem, scilicet vltimum, & supernaturalem, & quælibet earum dirigit vniuersaliter, quia fides dirigit omnes actus ostendendo quis sit finis omnium actuum, & quo omnibus tendẽdum est: charitas autem dirigit omnes actus, quia inclinat in finem illum, & illuc ire iubet. Si autem accipiatur finis proprius naturæ humanæ est duplex, secundum quod assignatur duplex felicitas in vita, scilicet contemplatiua, & actiua, est contemplatiua felicitas in intellectu, & ad istã dirigit intellectus perfectus per sapientiam humanam, vt dicitur 10. Ethic. si sit felicitas actiua dirigit ad eam ratio perfecta per habitum prudentiæ, & hoc est ostendendo quo eundum sit, inclinando autem ad istam felicitatem dirigunt potentiæ, vel vires appetitiuæ perfectę habitibus moralibus: quia tamen nos loquentes de fine simpliciter vocamus finem ipsum summũ bonum nostrum, ad quod ex Dei gratia possumus peruenire, dicemus absolute, q fides, & charitas, dirigunt in finẽ, & sic ad istos pertinet simpliciter dirigere intentionem, quia tamen nihil dirigitur, nisi cognoscatur, primum directiuum intentionis est fides, & intellectus fide habituata, & istud est, quod dici solet, scilicet, q dirigere operationes in finem pertinet ad rationem, scilicet informatam fide, & alijs habitibus particularibus subordinatis fidei: nam cognitio sacrarum scripturarum, & omnium eorũ, quæ pertinent ad veram expositionem ipsarum, & generaliter ad totum statum Christianæ religionis dirigit operationes nostras, & in ista cognitione sunt multi habitus particulares

F pertinentes ad fidem, sicut multi habitus particulares morales reducuntur ad iustitiam: & sic ad fidem, vel ad rationem informatam fide secundum suam totam latitudinem pertinet dirigere in finem.

Ad primum dicendum, q eorum, quæ differunt specie non potest esse aliquid directiuum proprium, & speciale, erit tamen aliquod directiuum commune, sicut pluribus differẽtibus specie est aliquod vniuocum, scilicet genus in quo conueniunt, & ita fides ordinat omnes actus nostros in finem non secundum propriam rationem cuiuslibet actus, idest inquantum vnus pertinet ad mansuetudinem, alius ad temperantiam, alius ad fortitudinem, sed secundum rationem communem finis vltimi, scilicet inquantũ omnibus competit tendere in vltimum finem quem proprie, & particulariter cognoscere ad solam fidem pertinet.

G Ad secundum dicendum, q ad rationem pertinet dirigere intentionem non quidem ad rationem sine habitu, quia sic est potentia naturalis, & non potest pertingere ad finem supernaturalem, non etiam ad rationem practicam perfectam per habitum, quia in ratione ista non est habitus supernaturalis, sed solum prudentia, quæ est naturalis, idest acquisitus habitus, ideo pertinet ad rationem speculatiuam ista directio inquantum ipsa informatur fide, per quam Deus cognoscitur, & tunc fides dirigit actus omniũ virtutum inferiorum, siue existentium in ratione, siue in voluntate, siue in appetitu in ipsum Deum, inquantum fides cognoscit Deum esse finem vltimum omnium.

Ad tertium dicendum, q prudentia sufficienter dirigit actus nostros in bonum proprium naturæ humanæ, idest, q non excedit facultatem naturæ humanæ, & istud est felicitas, quæ habetur in via, & tamen ad bonum diuinum, & supernaturale prudentia non sufficit dirigere, quia non cognoscit illud: interdum tamen accipiunt DD. prudentiã pro habitu directiuo in omnibus; quæ agenda sunt, & tũc prudentia includit tam fidem, quam humanam prudentiam, & sic verum est, q prudentia est auriga omnium virtutum, & etiam ipsius charitatis, & ad eam proprie pertinet dirigere in finem omnes operationes.

Ad quartum dicendum, q lex dirigit hominem ostendens qualis debet esse actus proportionatus fini vltimo, & quia ad hoc, quod aliquid tendat in finem suum, præsupponitur cognitio finis: directio fidei, quæ ostendit finem præcedit directionem legis, quæ docet actum, qui in finẽ dirigitur, etiam lex non dirigit, nisi inquantum creditur, scilicet, quòd præsupponatur esse ab illo cui obediendum est, de hoc autem sola fides indicat: ideo directio, quæ est per fidem, pręcedit directionem, quæ est per legem, & quia illud, quod est primum in aliquo genere est per se tale, & ad illud cetera reducuntur, erit fides proprium directiuũ, & per se: lex autem diriget inquantum creditur per fidem: & sic verum est, quòd lex à Deo data, & quidquid Ecclesia, & sacri Doctores approbante Ecclesia dixerunt, & exposuerunt, dirigit intentionem nostram in finem, & tamẽ prima directio est à fide. Quod autem de iustitia dicitur: dicendum est, quòd iustitia, & lex se habent, sicut fides, & charitas, quia fides pertinet ad intellectum, & ostendit quis est finis quo eundum est: charitas pertinet ad voluntatem, & inclinat in illum finem operationes, sic etiam lex pertinet ad intellectum, quia secundum eam cognoscitur quis actus sit conueniens in finem, licet differt à fide, quia fides ostendit quis sit finis, lex autem propriè sumpta non dicit quis sit finis, sed dicit, quis est actus, qui est conueniens ad finem, iustitia autem est in voluntate, & inclinat ad omnia illa, quæ lex dicit, scilicet ad faciendum illa inquantum iusta sunt: & sic fides, & charitas sunt de fine, quia fides ostendit finem, & charitas inclinat in illum, lex & iustitia sunt de eis, quæ ad finem, quia lex ostendit quid est, quod consequenter fit ad habendum finem, & iustitia inclinat ad illud faciendum, & cõsequenter iustitia est minor charitate, & lex est minor fide, sicut ea, quæ ad finem sunt minora ipso fine, & sic ad iustitiam non pertinet dirigere intentionem vniuersaliter.

Ad quintum dicendum, quod fides dicit duo, scilicet cognitionem, & obscuritatem, quia nunc videmus per speculum, & ænigmata: quantum ad cognitionem, quæ est quędam perfectio, fides fuit in Christo, quia perfectius co

gnouit

gnouit omnia etiam inquantum homo, quam omnes homines, & Angeli: quantum ad obscuritatem, quæ est imperfectio non fides in Christo, & quia ista obscuritas est de ratione fidei, quia per hoc distinguitur fides à clara visione patriæ loquendo simpliciter, ꝙ non fuit fides in Christo: directio tamen fit per fidem non ex ea parte, quæ habet obscuritatem, sed inquantum habet cognitionem, & quia ista cognitio fuit perfectissimè in Christo, ipse potuit dirigere, & direxit operationes omnes in finem melius, quam aliquis alius.

Ad sextum dicendum, quòd quælibet natura inclinat in finem, non tamen per seipsam solam, sed præsupponit intellectum constituentem sibi finem, & dantem inclinationem ad illum, & per inclinationem datam mouetur in finem: sic est de virtutibus moralibus: nulla enim earum mouetur per se immediatè in finem, quia non cognoscit illum, sed prudentia, quæ est iudicatiua præcedit ostendens cuilibet morali virtuti finem suum, & dirigens ad eum, & tunc virtus inclinat in illum. Et quia prudentia non ostendit virtuti, nisi finem proprium, & immediatum, qui non excedit naturalem facultatem, non incliuat moralis virtus, nisi in finem proprium, & immediatum, non autem in finem vltimum, & communem. Dirigere ergo simpliciter operationem non pertinet ad virtutem moralem, sed ad fidem, & charitatem, vt dictum est, & ad fidem præcipuè, quia ipsa prior est.

An hoc sit verum generaliter, scilicet, si oculus tuus simplex fuerit, erit totum corpus lucidum. Et quomodo omne opus, quòd fit bona intentione, est bonum. Et quòd auaritia dupliciter impedit hominem à Dei cultu. Quæstio. CLXXVIII.

QVÆRETVR, quia dicitur hic de intentione operis, si oculus tuus simplex fuerit erit totum corpus lucidum, idest, si fuerit intentio recta erunt omnes operationes bonæ, an sit verum hoc generaliter.

Dicendum, quòd intentio facit opus, quod aliàs erat bonum, scilicet ex genere suo, vel erat indifferens, esse bonū si sit intentio recta, si tamen opus malum sit, intentio non potest illud facere bonum, vnde dicendum generaliter de mala intentione, ꝙ mala intentio semper facit opus esse malum, idest inordinatum, & non meritorium, siue illud esset bonum, siue malum. Et sic intelligitur ista litera si lumen, quod in te est tenebræ sunt, idest si intentio, quæ debet esse recta, & lumē aliarum operationum efficiatur tenebra per peruersitatem, ceteræ operationes, quæ in seipsis sunt tenebræ, idest non habentes vnde dirigantur, erūt magis tenebrosæ. De intentione bona dicendum, quòd nō facit opus generaliter bonum, sed solum illud, quod erat bonum ex genere, vel indifferens: nam id quod malum est secundum se, vt adulterari, & odisse proximum non potest bonum effici per bonam intentionem, sed necessario semper est malum: nam sicut virtus est in medio circa operationes, & passiones, & constituit medium, & eligibile in singulis 2. Ethic. & tamen circa ea, quæ sunt secundum se mala non potest medium inuenire, nec efficere illa bona, vt dicitur ibidem, ꝙ quædam mox nominata malitia sunt conuoluta, vt adulteriū inuidia, & similia, ita de intentione recta erit, ꝙ ea, quæ sunt mala secundum se non poterit facere bona, hoc tamen est, quia illa non possumus facere bona intentione, nemo enim bona intentione potest adulterari, vel odisse proximum, quia ista non sunt talia, quę possunt dirigi in finem illum respectu cuius opera dicuntur esse directa, quia propter Deum nunquam possunt ista fieri cum potius secundum se repugnent: & ideo verum est generaliter, ꝙ omne opus, quod fit bona intentione est bonum, s. si potest bona intentione fieri, sed quædam sunt, quæ licet conetur quis bona intentione facere non est possibile, quia repugnat ipsis operibus, & ideo in talibus dicimus, quòd intentio recta non sufficit ad faciendum bonū opus. *Nemo potest*. Hic ponitur tertia ratio, quare debet euitari auaritia, & desiderium thesaurizandi, scilicet, quia impedit hominem exhibere Deo famulatum debitum. Non solum auaritia corrumpit existimationem, ita vt faciat iudicare eligenda esse omnia propter diuitias: Sed etiā impedit hominem à cultu Dei. Et hoc dupliciter intelligitur. Vno modo, quòd auaritia intellectum auari totaliter occupet, ita vt nihil aliud cogitare permittat, vt dicit Ambros. 47. distin. cap. sicut hi, & tunc per accidens impeditur homo à cultu Dei, quia occupatus totaliter circa vnam rē nullo modo potest vacare alteri rei, & sic intelligitur litera: nemo potest duobus dominis seruire, scilicet, quilibet dominus requirit totum hominem ad seruiendum sibi: cū ergo quis seruiat vni non poterit alteri seruire, ita si quis totaliter occupatus fuerit auaritiæ seruiendo non poterit seruire Deo, quia nullum tempus sibi restabit pro hoc. Alio modo potest intelligi, quòd auaritia impedit nos directè à cultu Dei, quia auaritia constituit finem in diuitijs, Deus autem vult constitui pro fine omnium rerum: ideo repugnant sibi ista, & sic etiam si auaritia non occuparet semper hominem, non tamen posset, qui seruit auaritię seruire aliquando Deo, quia per hoc, quod constituit finem in diuitijs, licet non cogitet semper de illis, nec laboret in acquisitione earum repugnat Deo, qui vult semper esse finis omnium operationum nostrarum, & isto modo gl. introducit hic istam literam dicens dictum est supra, ꝙ propter intentionem temporalium ipsa, quæ aliàs mala erant bona fiunt: sed posset aliquis dicere ego faciam bona propter bona temporalia, & propter bona cælestia cōtra quod Dominus ait non potestis seruire Deo, & Māmonæ; vtrunque verum est. s. quia auaritia impedit propter hoc, ꝙ totū hominem occupat, & dato, quòd non esset contraria Deo adhuc propter magnam occupationem auaritię impediretur homo à cultu Dei, etiam auaritia repugnat Deo cōstituēdo finem in diuitijs, & ideo licet paruo tempore hominem occuparet, impediret eum à cultu Dei inquātum directè repugnat, ꝙ quis habeat duos fines vltimos, & principales operum suorum. s. Deum, & pecuniam, & sic dicitur. *Nemo potest duobus dominis seruire*. Scilicet, quia seruire cuilibet est sufficiens occupatio pro vno homine, & ideo qui vni seruit non potest alteri seruire, ita est de auaritia, & Deo: quilibet enim finis est tanquā dominus eius, qui ad finem illum agit, & operationum, quæ ad finem illum sunt: nam finis imponit necessitatem eis, quæ ad finē, scilicet, non potest finis determinatus haberi quocūq; modo, & per quæcunque media, sed vnus modus, & determinatus est per quem veniatur ad illum, & si ille finis debet haberi, necesse est, ꝙ habeatur ille modus, & istud est, ꝙ finis imponit necessitatem eis, quæ ad finē, sicut si quis constituat sibi pro fine esse sapientem: hoc enim non contingit fieri, nisi speculando: ideo necesse est, quod speculetur, & quia ille, qui necessitatur ad aliquid est seruus illius, quia ille est seruus, qui non libere, sed ex necessitate agit, dicetur necessario quis esse seruus illius rei quam constituit sibi, vt finem, quia necesse est, quòd agat ad consecutionem illius, qui igitur habuerit, vel habere voluerit duos fines vltimos habet duos dominos, & sic non potest vtrique seruire. *Aut enim odio vnum habebit, & alterum diliget*. Scilicet, cum non possit seruire vtrique necesse est, quòd neutri seruiat, vel alteri tantum, & tunc si alteri tantum, diliget eum cui seruit, alium vero cui seruire non vult, non diliget, quia si diligeret, seruiret ei, sicut alteri domino, vel nō potius alteri quam sibi. *Aut vnum sustinebit alterum contemnet*. Idest, aut tolerabit vnum eorum obediendo sibi, & sustinēdo omnes labores, quos ille sibi imponet, & contēnet alterum, scilicet, non curando de præceptis eius, nec de comminationibus: dicit autem Chrysost. in Homilijs, ꝙ ponuntur ista duo propter duas conditiones seruorū: quidam enim seruiunt ex amore, scilicet, quia diligunt dominos suos, & nolunt liberari à seruitute eorum: Exo. 21. si dixerit seruus diligo dominum meum, & non egrediar liber, & in talibus si quis diligat vnum de dominis contrarijs necesse est, ꝙ oderit alterum, quia quod diligitur reputatur, vt bonum, quod autem est sibi contrarium reputabitur vt malū necessario, & quia de malo est odium, odio habebit illum. Alij serui ex solo timore pœnæ seruiunt; & tales dicuntur sustinere, idest, tolerare seruitia imposita à dominis propter timorem pœnæ, si quis ergo sustinuerit vnum dominum necesse est, quòd dominum contrarium illi contemnat, idest, non timeat illum, & consequenter non seruiet ei.

Quid sit seruus.

Non potestis Deo seruire, & Mammonæ. Hic applicat se ad propositum suum, scilicet, quia nemo potest seruire duobus dominis, nemo poterit seruire Deo, & Mammonæ, quia sunt velut duo domini, idest, duo fines operationum, & nō potest quis seruire Deo, scilicet agendo omnia, quæ ille iubet, & seruire Mammonæ, idest, auaritiæ, vel pecuniæ faciendo omnia, quæ requirit auaritia.

An possit quis duobus dominis seruire. Quæst. C L X X I X.

QVAERETVR an possit quis duobus dominis seruire, & Deo, & Mammonæ.

Dici solet, ꝙ dominis cōtrarijs nemo potest seruire, sed dominis subordinatis potest. Dicendum tamen ꝙ nullus potest seruire duobus dominis propriè sumēdo dominos, quia etiam si non sint contrarij tamen erunt necessario in aliquo disparati, aliàs non sunt duo domini, sed vnicus, qui tamen dominus est habet quòd sibi in aliquo seruiatur, in quo non subordinatur alteri, sed propter seipsum illa habet, & exigit talia seruitia, & quātum ad illa, qui seruit vni domino non potest seruire alteri, & hoc propter occupationem, sicut miles est subditus comiti, & comes regi, & tamen qui seruit comiti non potest seruire regi, quia occupatur in seruitio comitis, nam licet comes subordinetur regi in aliquo, & quantum ad illud, qui seruit comiti seruit regi: non tamen subordinatur ei in omnibus, & sic in illis, qui seruit comiti non seruit regi, quia sunt domini disparati se subordinatus comes regi adiuuando eum: sed contra hostes, quantum ad hoc miles, qui seruit comiti adiuuando eum in bellis simul seruit regi per idem seruitium numero, quia adiuuando comitem adiuuat regem, comes tamen non vult habere esse, & viuere propter regem, nec comedit bibit, & delectationibus fruitur propter regem, sed propter seipsum: ille ergo qui comiti seruit quantum ad hoc non seruit regi, quia non subordinatur regi in istis: cuius signum est, quia illi, qui adiuuant comitem in bello simul adiuuant regem, & ideo non indiget rex specialiter alijs militibus vltra eos, quos comites, & duces sui habent, & tamen ad seruiendum in necessarijs sibi in cibo, & potu, & similibus rex indiget alijs seruis præter seruos comitum: ergo qui seruit comiti in hoc non seruit regi, quia quantum ad hoc non sunt subordinati comites regi, sed sunt domini disparati, & ita verum est, quòd si aliqui subordinati sunt, non sunt plures domini sed vnicus, si autem sunt disparati in aliquo, sunt tunc plures domini, & tunc qui seruit vni domino non potest seruire alteri, sic igitur est verum generaliter, quòd nemo potest duobus dominis seruire, nec oportet distinguere de dominis contrarijs, aut disparatis, sed solum si ambo sunt verè domini non est possibile seruire eis.

Sed obijcietur, ꝙ tunc nemo posset seruire alicui homini, quia Deus est Dominus, & necesse est seruire Deo: ideo homini seruire nemo poterit. Dicendum, ꝙ potest homo seruire homini, & seruire Deo, eo ꝙ homo non est dominus cōtrarius, nec disparatus à Deo, quia totum seruitium quod homini impenditur simul Deo impenditur, quia Deus iubet seruis, ꝙ seruiant dominis, & ꝙ non curent liberari de potestate eorum 1. Cor. 7. & ad Ephes. 6. cum ergo subordinentur homines Deo, quantum ad hoc seruiendo homini seruitur Deo inquantum ipse iussit illud seruitium impendi: ideo poterit homo seruire Deo, & homini, qui tamen tunc non sunt duo domini, si autem homo iubeat aliquid contra id quod Deus iubet, iā non potest quis seruire Deo, & homini, sed necesse est seruire Deo, & contemnere hominem, quia obedire magis oportet Deo quā hominibus Act. 5. Ratio autem quare non contingit, quod quis possit totaliter seruire vni Domino homini seruiendo alteri homini, & tamen potest seruire homini totaliter seruiendo Deo, est, quia ea in quibus seruitur homini, & homini coincidunt, & ideo oportet esse dominos disparatos, ea tamen quæ Deo impenduntur non coincidūt cum eis, quæ impenduntur alicui homini, & ideo potest seruire quis Deo, & homini totaliter: nā eisdē seruitijs indiget vnus homo, & alius, & ideo si quis impendat illa vni. s. seruiendo in necessarijs ad vitam, nō potest impendere alteri seruiendo sibi in necessarijs, sed necesse est, ꝙ ista

F sint disparata: Deo autem nihil est necessarium, in quo seruiamus ei Psal. 15. bonorum meorum non eges, sed totus cultus, & seruitium Dei consistit principaliter in animo, quia spe, fide, & charitate colitur Deus, vt ait Aug. in Enchir. ideo potest seruire homo homini, & simul Deo, & vtrique plene, & non sunt duo domini, sed vnicus, quia homo est subordinatus Deo, & Deus iubet seruis, ꝙ seruiant dominis propter ipsum. 1. Pet. 2. subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, & postea dicitur; serui subditi estote in omni timore Dominis non tantum bonis, & modestis, sed ēt discolis: hæc est .n. gratia apud Deum, idest, hoc est, quòd Deus vult, & in hoc habet vos gratos sibi: manet ergo absolutè verum, quòd nemo potest duobus dominis seruire.

G *An possumus seruire Deo, & Mammonæ. Et quid Mammona accipitur tripliciter. Et est Mammona nomen diaboli, vt Asmodeus. Et quare auaritia dicitur idolorum seruitus. Quæst. C L X X X.*

QVÆRETVR, an possumus seruire Deo, & Mammonæ.

Dicendum, ꝙ non, vt Christus dicit in litera, pro quo sciendum, ꝙ Mammona accipitur pro diuitijs: est enim Mammona, vel Mammon nomen Syriacum: sic enim dixit Hieron. super Matthæum Mammona sermone Syriaco diuitiæ nuncupantur, sic accipitur Luc. 16. facite vobis amicos de Mammona iniquitatis. i. diuitijs erogando illas pauperibus. Accipitur etiam Mammona pro auaritia secūdum quam diuitiæ congregantur. Vel potest accipi Mam-
H mona, vt est nomen dæmonis, qui tentat hominem de auaritia, quia sicut est quidam dæmon, qui principaliter tentat homines de luxuria, & potestatem accipit super fornicantes ad nocendum eis, & vocatur ille Asmodeus, qui occidit septem viros Saræ filiæ Rauelis Tobiæ 3. ita est dæmon, qui principaliter tentat de auaritia, & iste dicitur Mā mona, sic dicit gl. hic, quòd per Mammona intelligitur diabolus, qui præest diuitijs, non, quod possit eas dare, nisi quando Deus permittit, sed quòd per eas homines fallit: an tamen diabolus possit dare diuitias, vel regna terræ, aut potestatem hominibus declaratum est supra quarto capitulo, quæst. 50. Nunc autem quomodocunque accipiatur Mammona non potest quis seruire Deo, & Mammonæ, quia siue accipiatur pro diuitijs, siue pro auaritia, siue pro dæmone ad idem redit, quia omnia ad idem pertinent: ille
I autem seruit Mammonæ, qui constituit sibi diuitias tanquam summum bonum, & finem vltimum, & ille non potest seruire Deo, quia diuitiæ sufficienter eum occupant, vt nulli alteri seruire possit. Nam etiam inter vitia sic est, quòd licet omnia mala sint, qui tamen verè seruit vni, non potest propriè seruire alteri, vt si quis seruit auaritiæ non potest seruire libidini: nam auarus, vt dicit Boetius lib. 3. de conso. Prosa nona: non solum superfluas, sed etiam naturales, & licitas sibi subtrahit voluptates, vt pecuniam congreget, & conseruet: nam libido cōgregata effundere vult, à fortiori cum Deus sit summe bonus, & auaritia sit per se mala, nemo poterit seruire Deo seruiendo auaritiæ, & habendo illam tanquam finem, & istud iam nō prouenit ex sola occupatione in seruitio vnius, sed ex cōtrarietate, quia diuitiæ, & Deus in contrarium trahunt, vt ait Chrysostomus, scilicet, res terrena, vel Deus si in corde hominis do-
K minetur ad contraria ex vtroque trahitur homo: nā Deus trahit ad superiora sibi seruientem, res autem terrena ad inferiora, hoc autem est quantum ad cogitationem, quia qui seruit Deo cogitare debet de cœlestibus, qui autem diuitijs seruit, semper cogitat de terrenis, etiam qui seruit Deo cogitat, vt omnia etiam quæ licitè possit propter Deū tribuat, qui vero auaritiæ seruit studet, vt sua conseruet, & aliena quòlibet sua efficiat, & congreget: ideo non est possibile vtrique seruire. Boni tamen viri diuitias possidere possunt, quia non culpatur hic possessio diuitiarum, sed seruitus earum: ille .n. diuitiarū seruus est, qui diuitias cōgregat, & conseruat, nec expendere audet, quia seruus est, immo non habet ius expendendi eas si illarū seruus est, quia seruus potest acquirere domino suo, sed non potest expendere rem domini sui: iste etiam propter diuitias viuit, quia nō

vult

vult viuere, nisi vt diues sit, illud namque quisque constituit sibi, vt finem vltimum, est finis vitæ eius, & propter illud viuit, ille autem diuitias possidet, qui illarum dominus est, & cogit eas sibi seruire, scilicet, quia expendit eas quando expedit: iste enim non seruit Mammonæ, sed imperat: ideo potest seruire Deo, sic dicit Hieronymus super Matthæum. audiat hoc auarus, quia censetur vocabulo Christiano non posse simul se Christo, & diuitijs seruire, & tamen non dixit, qui habet diuitias, sed qui seruit diuitijs: qui enim diuitiarum seruus est diuitias custodit, vt seruus, qui autem seruitutis excussit iugum distribuit eas, vt Dominus. Si autem accipiatur seruire Mammonæ, idest diabolo, ad idem redit, quia diabolo seruit auarus propter diuitias, & ideo vocatur auaritia idolorũ seruitus ad Ephes. quinto, idest, seruitus dæmonum: cum enim dæmon diuitias inique acquirendas administret, qui per auaritiam acquirere vult, diabolo ministrante vult acquirere: ideo diabolo seruit propter illas, sic dicit Augustinus libro de sermone Domini, qui seruit Mammonæ, idest, diuitijs illi vtique seruit, qui rebus istis terrenis merito suæ peruersitatis Princeps huius seculi Domino dicitur constitutus, & iste patitur durum dominium quisquis seruit Mammonæ, sua enim cupiditate implicitus subditur diabolo, & sic eum sustinet, sed non diligit, sicut ille, qui alienæ ancillæ coniunctus est propter concupiscentiam patitur duram seruitutem, & si non diligat eum cuius ancillam diligit: iste autem Deum contemnit, quia eum propriè nemo odio habere potest, quia hoc conscientia non sustinet, sed contemnit, idest, non timet eum, quia de eius bonitate securus est.

Ideo dico vobis, ne soliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nõne anima plus est quam esca, & corpus plus, quam vestimentum? Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, nec congregant in horrea, & pater cælestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitans potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum? Et de vestimentis, Luc. 12. *quid soliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescũt. Non laborant, neque nent. Dico autem vobis; quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est, sicut vnum ex istis. Si enim fœnum agri quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos modicæ fidei? Nolite ergo soliciti esse dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur. Hæc enim omnia gentes inquirunt.* Luc. 12. 3. Reg. 4. 1. c. habebat. *Scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis. Quærite ergo primum regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Nolite ergo soliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies solicitus erit sibiipsi. Sufficit diei malitia sua.*

Ideo dico vobis. Ostendit Christus supra quomodo congregatio diuitiarum deordinat hominem quantum ad affectum interiorem, hic autem ostendit, quòd etiam deordinat hominem quantum ad actum exteriorem, scilicet, superflue procurando exteriora bona, & propter hoc excludit hic superfluam solicitudinem in acquirendo, & cõseruando ista exteriora, & diuiditur in duo: quia primo ostendit, quòd dictum est per quædam exempla: secundo hoc deducit per rationes ibi. *Nolite ergo.*

Circa primum sciendum, quòd duo sunt, quæ requiruntur ad sufficientiam præsentis vitæ, scilicet. Nutrimentum sine quo homo nullo modo potest viuere. Et vestimentum sine quo non potest bene viuere, & ideo circa ista duo maximè solicitatur homo, & propter hoc Christus excludit solicitudinem superfluam circa vtrũque, & facit duo: quia primo excludit istam solicitudinem in generali: secundo circa quodlibet eorum in speciali ibi. *Respicite volatilia.* Circa primum dicitur.

Ideo dico vobis ne soliciti sitis. Scilicet, non sitis soliciti superfluè: nam Christus non prohibet hic solicitudinem circa cibum, & potum, & vestes, sed immoderatam solicitudinem secundum quam homo se totaliter tradit huic occupationi quasi ad hoc homo natus sit, vt procuret sibi ista, & non sint alia bona, quæ debeat procurare, quia hoc quidem conuenit pecoribus, quorum summum bonum non potest excedere bonum sensibile, & ideo consistit in

A delectationibus gustus, & tactus, & propter hoc rectè tota solicitudo pecorum naturaliter esse debet ad quærendum cibum, & potum, sic dicit Boet. de consolat. lib. 3. Prosa septima, quod tota naturalis intentio pecorum tendit ad replendum ventris lacunam, de hominibus secus est, quorum summum bonum est vltra sensum: ideo contra naturam est, quòd tota, vel maxima solicitudo hominis sit in procurando sensibilia bona quasi ad fruendum his se natum putet, sic dicit Seneca, ad maiora natus sum, quàm vt corporis mei sim mancipium, idest, seruus, scilicet, procurando semper bona sensibilia, quę ad solum corpus pertinent, idest, ad hominem solum ex parte corporis, quia tamen homines non cognoscentes alias delectationes, nec bona, nisi ista sensibilia reputant ea sola esse bona septimo Ethicorum. solicitantur valde circa illa, & quia istud est

B grauissimum peccatum, scilicet, quia est error circa ipsum finem, & tamen communiter malum omnium hominum est, quia nemo est, qui ad ista sensibilia immoderatè non afficiatur, nisi Deus inspiratione sua eum ab his distrahat, Christus fixit hic pedem valde persuadendo, quòd homines non debeant superflue solicitari circa ista sensibilia bona, & ideo materiam istam multum aperuit, & practicauit inducendo exempla multa, & rationes, quod non solet facere in alijs materijs, tam diligenter, & rectè quidem, & ex necessitate, sic fieri debuit, quia hic consistit totus error humanus: quicquid enim homo peccat prouenit ex hoc, quòd valde afficitur, & solicitatur circa ista sensibilia bona. Totus error humanus quoniã ex istis sensibilibus.

Anima vestra quid manducetis. Idest, nõ sitis soliciti pro anima vestra quid manducare debeatis, per manducatio-

C nem intellexit etiam potum, quia etiam de potu soliciti sunt homines. Et tamen nõ expressit potum propter duo. Primo, quia nomine cibi etiam potus intelligitur, quia ista duo simul necessaria sunt, & vnum propter alterum: nam cibus est principaliter propter nutrimentum ad restaurationem deperditi per partes æquales, & ad augmentationem in animalibus nondum perfectis secundum debitam quantitatem: potus autem, & si aliquo modo nutriat, principaliter tamen non est propter nutritionem, sed propter dispositionem bonam cibi, quia non posset decoqui in stomacho cibus, qui est siccus sine humore potus, sed potius incineraretur, sicut carnes in olla, sine aqua, etiam ad hoc, quòd cibus posset deduci ad omnia membra postquam fuerit decoctus oportet esse humorem, quia humor facit rem faciliter passibilem, & ad quamcunque partem flexi-

D bilem: rectè ergo nomine cibi etiam potus intelligitur. Secundo, quia solicitudo nostra est de eo quod est difficilè haberi, potum autem habere non est difficile, quia est aqua sine labore nostro ad sufficientiam, cibus tamen sine labore non habetur, & sic de illo solicitamur, & propter hoc Christus de illo solo dixit, & non de potu, sic dicit Hieronymus super Matthæum, scilicet, in nonnullis codicibus additum est, nec quid bibatis: ergo quòd omnibus natura tribuit, & iumentis, & bestijs hominibusque commune huius cura penitus liberamur.

Nec corpori vestro quid induamini. Idest etiam non sitis soliciti pro corpore vestro quid induamini, istud erat, quod pertinebat secundo ad humanam necessitatem, sic enim dicitur Ecclesiastici vigesimonono, initium vitæ hominis panis, & aqua, & vestimentum, & domus protegens tur-

E pitudinem.

Nonne anima plus est quàm esca, & corpus plus, quàm vestimentum. Ista est ratio quare non debemus esse valde soliciti pro his rebus, quia cibus quæritur pro anima, vt dicitur in litera, ne soliciti sitis animæ vestræ quid manducetis: vestimentum autem quæritur pro corpore, quia dicitur, & corpori vestro quid induamini, & tamen anima est plus quàm esca, idest, principalior, & maioris valoris, & corpus est plus quam vestimentum, idest, etiam maioris valoris, & supplendum est, & tamen vos non habetis corpus, & animam per vestram solicitudinem, nec acquisiuistis illa per vestrum laborem, sed antequam quicquam esset, Deus fuit solicitus de vobis, vt daret vobis hæc, per quæ essetis: à fortiori ergo dabit vobis cibum, & vestimentum, quæ minora sunt, & quæ sunt necessaria ad conseruationem istorum: nam Deus scit, quòd ista sunt vobis ne-

cessaria, & tamen ipse dedit vobis gratis, ea quæ maiora erant: ergo dabit à fortiori ea quæ minora sunt cum sciat ea esse necessaria vobis, vt dicitur infra in litera, scilicet, scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis, sic dicit Hieron. qui maiora præstitit, vtique & minora præstabit, & est ratio efficacissima in hoc, quia Deus rectè ordinat omnia, à quo nullum malum, & inordinatum esse potest, & tamen ipse dedit nobis corpus, & animam, quæ scit non posse conseruari sine cibo, & vestimento: ideo dabit vestimentum, & cibum: sic dicit Chrys. super Matth. scilicet, nisi enim voluisset conseruari, quod erat, nõ crearet, quod autem sic creauit, vt per escam seruetur, necesse est, vt det ei escam quandiu vult esse quod fecit.

Quomodo intelligitur ne soliciti sitis anima vestra, &c. cum anima non comedit: & corpus non comedit, sed actus sunt suppositorum, & non partium.
Quæst. CLXXXI.

SEd quæretur quomodo dicitur hic ne soliciti sitis animæ vestræ quid manducet, nã aĩa non mãducat, & etiã non conseruatur per manducationem, quia purus spiritus est, & non habet materiam partem sui, & ideo non potest ei prodesse cibus, qui est aliquid corporale, & prodest inquantum restaurat deperditum, anima autem nihil alienum recipit, quòd efficiatur pars substãtiæ suæ cum prius non esset pars eius, omne tamẽ quod per cibum nutritur, recipit aliquid quod sit pars substantiæ eius, & prius non erat: etiam nutrimentum est ad conseruandum rem, quæ sine nutrimento periret propter hoc, quod continue resoluitur, & peribit cito, nisi restaurentur partes, quæ pereunt H per subintrationem aliarum, anima autem est incorruptibilis: ideo etiamsi materialis esset, cibo non indigeret, sicut corpora nostra post resurrectionem erunt incorruptibilia, & ideo ibi iam nullo cibo vtemur: potius ergo deberet dici ne soliciti sitis corpori vestro quid manducetis, quia corpus est cui cibus est necessarius, & cuius partes deperditæ, scilicet, materiales per cibum restaurantur.

Dicendum, quòd dictum est nos solicitos esse non debere animæ quid manducemus, non quòd anima manducet, sicut aliqui insipienter putauerunt, quòd animæ solutæ corporibus manducabant, & ideo circa sepulchra cibos apponere solebant maximè circa sepulchra nouiter defunctorum, qui fuit error quorundam Gentilium simplicium: non enim potest anima comedere, quia non habet organa, quibus cibum suscipiat, & conterat, & vbi cibus digeratur, & non conseruetur, quia est purus spiritus: etiam anima per se cibum nõ appetit, quia appetitus in natura nunquam est, nisi eius, quod est necessarium: semper enim appetitus consequitur priuationem, & indigentiam, & tamen anima non indiget cibo: ergo non potest appetere cibum, nec etiam potest cibus ei prodesse in aliquo, vt dictum est. De corpore etiam dicendum, ꝙ corpus propriè non comedit, nec etiam est cibus necessarius corpori propter se solum: nã si corpus solum accipiatur nullum actũ habet, & non potest cibum suscipere, nec ei cibus prodesse potest, sed homo est, qui manducat, quia actus sunt suppositorum, & non partium, etiam homo est, cui cibus est necessarius, quia sine illo nõ potest diu manere, & homo est, qui directè corrumpitur subtracto cibo, & non ipsum corpus. Et cum dicitur, ꝙ cibus assumitur ad restaurandũ partes materiales corporis deperditas: dicendum, ꝙ hoc est inquantum corpus est pars hominis, & requiritur bona habitudo partium ad hoc, quòd totum maneat, & ad istã bonam habitudinem facit cibus, quia si corpus subtracto cibo desinat esse in sua naturali dispositione, manebit quidem corpus, & tamen homo desinet esse: ideo cibus directè non est propter conseruationem corporis, sed hominis, ista autem Christus obseruat in suo modo loquendi, quia non dixit ne soliciti sitis animæ vestræ, quid manducet, sed quid manducetis quasi homo sit, qui mãducat, & non anima, dixit tamen ne soliciti sitis animæ vestræ, idest, pro anima, scilicet, ad conseruationem animæ in corpore, quia anima non potest manere in corpore, in quo manere desiderat, nisi quando manducauerimus.

Secundo modo potest exponi, quod anima est, quæ de-F siderat cibum, quia licet ipsa non comedat, ipsa tamen desiderat illum pro corpore, & iste est modus communis loquendi, vel quia putant homines, quòd ipsa anima appetit cibum, quia ipsa delectatur in cibo: licet enim delectatio sit hominis, & tamen per animam alligatam corpori, scilicet, non quantum ad partem rationalem secundum quam est absoluta à corpore, & ab organo, sed secundum partem appetitiuam, & totam portionem inferiorem secundum quam anima corpori alligatur, & ipsa delectatur per corpus in sumptione cibi, & iste modus loquendi est vulgarium, & etiam Sacræ Scripturę attendentis vulgares: ideo quãdo quis delectatur in cibo dicitur anima eius delectari Psal. 62. sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea, idest, ita gaudeo, sicut si anima mea repleretur adipe, & pinguedine quam desiderat, & hoc dicitur, quia G pinguedo erat delectabilis Iudæis, ideo in comedendo pinguedinem delectabatur anima: etiam quãdo quis desiderat cibum dicitur anima eius desiderare illum, sic dicitur Deut. 12. s. comedes quodcunque desiderat anima tua, & fortè istum modum loquendi Christus secutus est, quia sic loquuntur Iudæi, & Sacra Scriptura.

Tertio potest exponi, quòd accipiatur anima pro vita iuxta illud Psal. 118. anima mea in manibus meis semper, idest, vita mea, sic etiam 1. Reg. 22. si quis quęsierit animã meã, quęret & animam tuam, idest, si quis vult mihi auferre vitam, etiam volet tibi auferre, & tunc propriè dicitur, quòd soliciti sumus animę nostrę, idest, vitę nostrę, quid manducemus, s. quia propter solam conseruationem vitæ est cibus, & potus, & tota solicitudo de eis. Quòd autem Christus dixit, & corpori vestro quid induamini, non est H intelligendum, ꝙ indumentum sit propter corpus, sed est propter hominem, dicitur tamen esse indumentum propter corpus, & non propter animam, sicut cibus, quia in sumendo cibum est quædam sensibilis delectatio, quæ videtur esse animæ, in habendo autem vestimentum non est delectatio sensibilis, quia non delectatur homo sensibiliter quandiu est vestitus, delectatur tamen quandiu manducat, & ideo vestimentum ad animam nihil pertinet.

Secundo, quia anima est intra nos, vestimentum autem totaliter est extra: ideo non videtur pertinere vestimentum vllo modo ad animam, sed ad solum corpus quod illo tegitur.

Tertio, quia vestimentum, quare secundum commensurationem corporis, vt sit magnum vel paruum secundũ corporis quantitatem, ad animam autem nõ fit aliqua cõ-I mensuratio, & ideo solicitudo de vestimento videtur esse solicitudo de solo corpore: rectè ergo dictum est, & corpori vestro quid induamini. *Respicite volatilia.* Hic applicat Christus de vtroque in speciali per rationes exemplares, & primo ostendit de cibo, secundo de vestimento ibi. *Quis autem vestrum.* Circa primum dicitur. *Respicite volatilia cæli.* Idest, volatilia, quæ mouentur per aerem: cælum enim aer vocatur, quia totum hoc, quòd supra terram, & aquas est simplices cælum vocant, & sic aues dicuntur habitare in cælo, vel moueri per illud, & ita semper vocantur, vt Psal. 8. volucres cæli, & pisces maris, & infra 13. volucres cęli comederunt illud, & iubet Christus respicere volatilia, quia illa sine solicitudine superflua pascuntur, ita & nos possumus pasci.

Quoniam non serunt. Non vult Christus per hoc auferre nobis curam serendi, quia volucres non serunt, sed est K quædam similitudo proportionis. s. sicut volucres, quibus naturaliter non competit serere pascuntur à Deo de his, quæ ab alijs seruntur, ita & vos licet non habeatis ex vobis ipsis omnia, quibus indigetis, Deus dabit vobis sufficientiam: ideo non oportet, ꝙ habeatis superfluam solicitudinem tanquam per vos ipsos necesse sit acquirere omnia vobis necessaria, aut vtilia. *Nec metunt.* Idest, non colligunt de agris, sicut nec seminauerunt, sed in agris comedunt, quòd inueniunt. *Neque congregant in horrea.* Postquam metitur fruges reponitur in horreis, vt ibi conseruetur pro tpe conuenienti, & hoc non faciunt volatilia, quia non habent horrea, sic dicitur Luc. 12. non seminant, neq; metunt, quibus non est cellarium, neq; horreũ. Aliqua tamen animalia habent vim prouisiuam, & imitãtur hominem aliquomodo, quia habent quendã modũ prudentię.

Sicut

Sicut formicæ, quę congregant in æstate pro hyeme grana, & reponunt in horreis suis cum magna solicitudine, & si contingat grana per abundantem humiditatem disponi ad corruptionem, vt subintrante pluuia in cellaria formicarum educunt grana ad Solem desiccanda, quæ sursus in cellarijs reponunt nihil minus hominibus facientes. imo sunt magis sollicitæ, quam quidam homines, propter quod pigris exprobratur per formicã. Prou. 6. vade ad formicam ò piger, idest, respice eam, sic etiam est de quibusdã alijs animalibus, quæ solicitudinem habẽt de cibo pro longo tempore conseruando, hoc tamen non fit in volucribus, sed solum in quibusdam gressibilibus, & ideo Christus caute locutus est, non enim dixit respicite omnia animalia, sed dixit respicite volatilia. Quia volatilia non quærunt cibum pro longo tempore, sed solum gressibilia quędã: ratio differentiæ est, quia natura dedit maiorem, vel minorem vim prouisiuam animalibus secundum maiorem, vel minorem indigentiam ipsorum, & secundum maiorẽ, vel minorem facilitatem ad habẽdum cibum, volatilibus autem est minor facilitas habendi cibum quam gressibilibus, quia volatilia possunt se transferre in partes longinquas orbis, & si hic non inueniunt subito cibum sibi conuenientem, transferunt se ad aliam regionem: ideo nõ fuit eis vlla causa faciendi prouisionem magnam circa cibos cum omni hora occurrat eis habere cibos paratos hic, vel ibi. Gressibilia autem non possunt faciliter mutare locum: ideo si in loco illo non inueniunt, aut in propinquis, patiuntur detrimentum: vnde subest eis causa aliqua habendi maiorem solicitudinem de cibo. & inter gressibilia illa, quibus est motus difficilior oportet habere maiorem prouisionem de cibo, ita de formica est, quia est tardi motus, & non discurrit per multa loca: sibi ergo prouidentiam quandam habere conuenit. Alia etiam causa est, quia animalia quanto habent cibos magis indeterminatos, tanto habere debent minorem solicitudinem de illis, quia si non inuenerint vnum inuenient alium, cum autem sunt cibi determinati, oportet habere prouidentiam circa illos, quia deficientibus eis cum non sit facilè eundem cibum vbique reperiri, perirent animalia, ita autem de formica est, quia cibi sunt sibi determinati, scilicet, grana frugum, quibus homines vescuntur, & quia illa non inueniuntur omni tẽpore in agro, sed solum tempore determinato, natura indidit eis quandam vim prouisiuam, vt illo tempore sibi cibos quærere sciant, & reponere in cellarijs suis, & incorruptos toto anno conseruare. Alia autem gressibilia, vt cõmuniter habent cibos communiores, quæ omni tempore inueniuntur in agro: ideo non sunt eis necessaria vis prouisiua ad sic reponendum, & conseruandum cibos. Alia etiã causa est, quia quædam animalia sunt, quæ toto anno manifestè apparent super terram: alia vero sunt, quæ magna parte eius manent sub terra propter intemperiem temporis, quæ autem sub terra manent, oportet, vt habeant cibũ reconditum in terra alioquin perirent, quæ vero super terram semper sunt, possunt facilius semper habere cibum: ideo non requiritur in eis, quòd recondant cibum: formica autem est animal fragile, quòd non apparet super terram, nisi tempore temperato: ideo indiget cibo, & sic recõdit in cellarijs suis pro tempore quo latet, & sic apparet, quod naturaliter quædam animalia debuerũt habere vim prouisiuam cibi, & alijs non sunt necessaria. Christus autem locutus est de volatilibus, quibus prouidentia non est necessaria propter causas suprapositas.

Cur solũ quędã gressibilia animalia cibũ congregant & nõ volatilia pro lõgo tẽpore.

Et pater vester cælestis pascit illa. Idest, dat eis cibum de quo pascantur præparans eis cibos. Psal. 136. Qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum. Et dicitur pater vester, & non Deus ad innuendum, quòd homo debet habere magnam confidentiam, quia pater miseretur filijs, & non potest obliuisci illorũ, ita Deus cum sit pater noster non potest se continere quin misereatur nobis. Psal. 102. Sicut miseretur pater filiorum misertus est Deus timentibus se, & si aliquando irascatur nõ propter hoc aufert à nobis misericordiam suam iuxta illud, cum iratus fueris misericordiæ recordaberis, & Ps. 76. nunquid obliuiscetur misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas, quasi dicat, nunquam obliuiscetur misereri etiam propter iram, & ideo confidendum valde

A est cum pater noster sit, quia etiam magis misericorditer se habet ad nos, quã pater noster carnalis, sic dicitur seq. cap. & Luc. 11. si vos cum sitis mali nostis bona data dare filijs vestris, quanto magis pater vester, qui est in cęlis dabit vobis petentibus se?

Nonne vos magis pluris estis illis. Quasi dicat, vos maioris precij estis, & maioris reputationis in conspectu Dei, quàm volatilia, & tamen Deus habet curam de illis, ita q̃ sufficienter pascat illa: ergo à fortiori habebit curam de vobis: in hac ratione præsupponitur Deum esse agentem secundum rationem, & qui rationabiliter agit, magis curat de maioribus, quàm de minoribus, homines tamen sunt multo pluris, idest, maioris precij, quàm omnia volatilia, & irrationabilia, quia excedunt ea secundum naturæ dignitatem: ergo Deus, qui habet curam de omnibus tanquã

B generalis prouisor habebit maiorẽ curam de hominibus, quam de volatilibus. Aliqui accipiunt hic volatilia cæli pro Angelis, eo quòd illi sunt in cęlo, & de illis Deo est cura, nec seminant, nec metunt, sed hoc non stat: quia tunc non diceretur nos magis pluris estis illis, quia Angeli naturæ excellentioris sunt quam homines, etiam quia exemplum non conueniret illis: nam Angeli non seminant, nec metunt, quia non indigent cibo, nos tamen cibo indigemus: ideo nobis solicitudo necessaria est, sic dicit Hierony. super Matthæum quidam volunt volatilia cæli Angelos esse, ceterasque in Dei ministerio fortitudines, quæ absque cura aluntur Dei sui prouidentia, sed improbat hoc ibi ex ratione prædicta. Aliqui accipiunt volatilia cęli pro dæmonibus, & non conueniret eis applicatio, quia licet non serũt, nec metunt, non est eis opus serere, nec metere: ideo non

C conuincerentur nos conuenienter ex hoc non debere habere solicitudinem, sustinet tamen positionem istam Hylarius dicens: potest dici, quòd sub nomine volucrum exemplo immundorum spirituum nos adhortatur, quibus sine aliquo negocio quærendi, & congregandi, viuendi tamen tribuitur substantia de potestate æterni consilij: debet tamen dici, quòd litera propriè non intelligitur, nisi de volatilibus animalibus, sicut Hierony. exponit, & in illis solis tenet ratio à Christo introducta.

Quomodo ista litera, respicite volatilia, possit concordari cum litera Lucæ. Et quod corui nihil solicitudinis habent de cibo. Quæst. CLXXXII.

D QVAERETVR quomodo potest stare, quia hic dicitur respicite volatilia cæli, & Lucæ 12. vbi ponitur ista eadem materia dicitur considerate coruos, quia nõ seminant, nec metunt: non enim videtur, quòd ista possint stare, quia Christus alterum eorum diceret, & vnica locutione non poterat duo dicere.

Dicendum, quòd vtrunque stat in veritate, & potest tripliciter dici. Vno modo, quod Christus diceret vtrunque, scilicet, respicite volatilia cęli, & tunc adderet specificando, scilicet, & maximè respicite coruos: hoc autem potest esse rationaliter dictum, scilicet, quòd Christus diceret in generali respicite volatilia cæli, quia omnibus volatilibus est hoc commune, scilicet, quòd non habeant prouidentiã de cibo, & postea in speciali voluit tangere de coruis, quia illi valde paucam solicitudinem habent, sed inter cetera

E volatilia sunt valde sine solicitudine, & tamen istos ad huc Deus pascit: ergo à fortiori pascet homines sine magna solicitudine. Aliter potest dici, quòd Christus alterum ipsorum dixit, & tunc debet dici necessario, quòd dixit illud, quod Luc. posuit, scilicet, considerate coruos, & tunc dicetur, quod Matth. dixit hic considerate volatilia, quia secutus sunt sensum, & non verba, quia hoc, quod dixerat Christus de coruis erat verum de omnibus volatilibus: ideo dixit respicite volatilia, & etiam dato, quòd non intelligeretur, nisi de solis coruis, erat bene dictum respicite volatilia, quia corui volatilia sunt, & iste sensus aufert omnem calumniam, ita quòd sic nihil magis intelligatur significare voluisse Matthæus quàm Lucas.

Tertio potest intelligi, q̃ Christus diuersis vicibus prædicauit istud de prohibitione solicitudinis, & vna vice dixit respicite volatilia, & alia vice respicite coruos, & hoc etiã

satis est verisimile: nam plurima istorum, quæ Matthæus ponit hic Christum prædicasse, habentur Luc. 6. istud tamé de solicitudine vitanda habetur. Luc. 12. & sic potest satis dici, quòd diuersis vicibus, eadem sententia à Christo fuerit repetita per diuersa verba: ideo quidam Euangelista secutus fuit quædam verba, & alius alia, & ita est in multis alijs. F

Quis autem vestrum. Hic Christus tollit in speciali solicitudinem circa vestimentum, & inducit duplicem rationem exemplarem: vna assumitur ex eo quod est intra nos, scilicet, ex magnitudine corporis, alia ex eo quod est exterius. i. ex habitudine ad exteriora inanimata ibi, *Considerate lilia.* Circa primum dicitur. *Quis autem vestrum potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum.* Quasi dicat, non est opus habere magnam solicitudinem de vestimento, quia ille, qui habet curam de corpore vestro, habet curam de vestimento, & ostendit hic, quia vestimétum fit secundum commensurationem ad corpus, ad illum ergo pertinet habere curã de magno, vel paruo vestimento, qui habet curam de corporis magnitudine: homo tamé per solicitudinem suam nihil potest addere in magnitudine corporis sui quod probat, quia nemo cogitans. i. cogitando sine per cogitationem suam potest addere vnum cubitum ad staturã suam, quia etiamsi quis diebus, & noctibus cogitet, & vehementissimo desiderio teneatur, vt addat aliquid ad staturam suam, non poterit addere, nec punctum, sed tanta erit quanta Deus in virtute seminali cõferre dignatus est, quasi dicat, si in potestate hõis esset facere sibi valde magnam staturam, rationabiliter deberet nimis solicitari de vestimento, quia indigeret iam maiori vestiméto, & tamen non est in potestate sua addere aliquid in staturam: ergo irrationabile est esse multum solicitum circa vestiméntum. Alio modo potest intelligi, quòd nobis non debet esse magna cura de vestimento, quia illi debet esse cura de vestimento, qui habet curam de faciendo tantam, vel tãtam corporis magnitudinem, & ille est Deus: ideo illi hoc relinquendum est, sic dicit Chrisostomus: Deus, qui per singulos dies incrementa corporis tui facit te non intelligente, si te quotidie Dei prouidentia operatur, quò in necessarijs tuis cessabit? si autem vos cogitando modicam partem corpori addere non potestis: quomodo ergo cogitando saluandi estis in toto? simile dicit Aug. in lib. de serm. domini. G H

Tertio modo potest exponi, quòd nobis non debet esse magna cura de vestimento nostro pro toto corpore, & de alijs rebus, quia etiamsi magnam solicitudinem habuerimus, inutilis erit, cum per nostram solicitudinem nec parua possumus efficere, cum non possit homo saltem vnum cubitum cogitando addere staturæ suæ, & iste sensus ponitur Luc. 12. scilicet, quis vestrum cogitando potest adijcere ad staturam suam cubitũ vnum: si ergo nec quod minimum est potestis, quid de ceteris soliciti estis, quasi dicat, si ad istud minimum non potestis per solicitudinem peruenire, à fortiori non potestis pertingere ad maiora: ideo frustra vobis est habere magnam solicitudinem. I

Et de vestimento quid soliciti estis. Quasi dicat, si non potestis aliquid adijcere ad staturam vestram per cogitationem, frustra est, quod multum soliciti sitis de vestimento propter causas dictas.

Considerate lilia. Hic ponitur secunda ratio exemplaris sumpta ex exterioribus, scilicet, terræ nascentibus, idest, ex lilijs, quia Deus vestit illa sine ipsorum solicitudine, cum dicitur; cõsiderate lilia agri posuit exemplum in istis, quia habent magnam pulchritudinem sine sua solicitudine, & dicitur lilia agri ad ostẽdendum minorem solicitudinem, quia si essent lilia domorum, quæ in hortis nostris nascuntur per humanam culturam, poterat dici, quòd humanus labor, & solicitudo conferebat aliquid ad illam pulchritudinem, lilia tamen agri per se nascuntur, & a nemine plantantur, nec coluntur, sine vlla igitur solicitudine sua, vel aliorum, accidit eis pulchritudo, & totum esse. *Quõ crescũt.* Scilicet, vt perueniant ad debitã magnitudinem, quia nunquam fraudantur, etiam si nemo illorum curam habeat. *Non laborant.* Scilicet, ipsa lilia nihil laborant, vt crescant, nec vt pulchra fiant. *Nec nent.* Idest, non filant: istud dicitur propter vestes, quia Christus volebat nobis auferre solicitudinem superuacuam de vestibus, fiunt autem vestes K

F ex filis contextis, & fila habentur filando, & sic filare est exordium ad vestes, sed lilia vestes habent pulchras licet nunquam fileni, & sic innuitur, quòd alius habet curam de vestibus liliorum, vel dicitur nec laborant, nec nent, propter viros, & feminas, vt vtrisque auferatur superflua solicitudo: nam viris laborare corporaliter conuenit, mulieribus autem specialiter competit filare, & est sensus, quòd nec viri superfluè laborando, nec mulieres semper filando habituræ sunt, quod volũt, sed Deus eis prouidebit, sic dicit Chrysostomus: dicendo non laborant viros confortat, dicendo, nec nent confortat mulieres. *Dico autem vobis, quoniam nec Salomon.* Ostendit quomodo sine solicitudine humana habetur vestimentum melius, quam cum solicitudine, quia nemo est, qui minorem possit habere solicitudinem, & de quo minor habeatur etiam solicitudo à Deo, quam G lilia agri, & nemo esse videtur, qui cum maiori solicitudine, & diligentia vestes procurauerit, quam Salomon, & tamen lilia melius, & pulchrius vestiuntur quàm Salomon.

Posuit Christus exemplum de Salomone, quia inter Reges Iudæorum nemo fuit tam diues in auro, & argento, & varietate domesticæ supellectilis, vt patet 3. Reg. 3. & 9. & 10. & 2. Paralip. 1. & 8. & 9. Iste tamen non æquatur lilijs in pulchritudine. *In omni gloria sua.* Accipitur gloria pro apparatu, & ornatu exteriori, qui fuit in Salomone abundantissimè, & potest intelligi in omni gloria, idest, in toto tempore, quo regnauit, quasi dicat, licet vno tempore non haberet Salomon tantam pulchritudinem, sicut lilia, poterat habere in alio, & tamen in nullo tempore habuit, sic dicit Chrys. in Hom. est autem Salomon superatus à florum decore, non semel tantum, nec bis, sed per totum H tempus sui regni, & hoc est, quod dicit in omni gloria sua.

Quare posuit Deus exemplum de Salomone.

Aliter potest intelligi in omni gloria. i. in maxima gloria. s. iungendo totam Salomonis gloriam, vt accipiatur maximus status eius, adhuc non peruenit ad tantam pulchritudinem, sicut lilia. *Coopertus est sicut vnum ex istis.* Idest, non habuit ita pulchrum vestimentum: nam pulchritudo liliorum vocatur vestimentum ipsorum, quia est exterius in superficie, sicut vestes sunt nobis exteriores, etiã quia licet vestes prima intentione quærantur propter necessitatem tegendi corpus, tamen secundario quæruntur propter pulchritudinẽ, & ex hac parte est tota solicitudo, quia si ad solam necessitatem vestes quærerentur, facile esset cuilibet homini habere vestes de panno grosso, & rudi, nec erat opus ad hoc longa solicitudine, iam tamen præcipuè in vestibus pulchritudo quæritur, & pro ista extendi- I tur solicitudo nostra in infinitum, vt semper pulchriores vestes habeamus, & tamen quantumcumque conemur nũquam poterimus habere vestes tam pulchras, sicut habent lilia, quia tinctores, & pictores non possunt ita viuos, & puros colores conficere, & rebus dare, sicut natura dat, sed imitantur aliqualiter naturam, vt possunt, multum tamen imperfectè: sic dicit Hieronymus, quod re vera quod sericum, quæ regum purpura, quæ pictura textricum potest floribus comparari, quid ita rubet, vt rosa, quid ita candet, vt lilium? violæ vero purpuram nullo superari murice oculorum magis, quàm sermonis iudicium est: vnde differunt inter se naturalia, & artificialia, sicut vera, & ficta, sic dicit Chrysostomus in Homilia, quantum enim veritatis ad mendacium tantum vestimentorum, & florum differentia est.

K Et potest dupliciter induci ista ratio. Vno modo, quòd irrationabile est hominem habere magnam curam de vestimento, quia cum Deus lilijs, de quibus habet paruam solicitudinem, det tam pulchrum vestimentum: à fortiori dabit hominibus, de quibus habet magnam curam vestimentum conueniens eis: ideo non oportet, quòd ipsi multum solicitentur, sicut nec lilia solicita sunt, vt pulchra fiant, & istum sensum exprimit litera.

Aliter potest introduci, quòd solicitudo magna de vestimento est inutilis, quia quantumcunque magna fuerit nõ poterimus peruenire per eam ad id, quod volumus: quia Salomon nunquam potuit peruenire, vt haberet vestes ita pulchras, sicut lilia: frustra ergo est conari ad hoc: & iste sensus conuenit literæ superiori, scilicet, nemo cogitando potest addere ad staturam suam cubitum vnum, ita nec potest assequi pulchritudinem liliorum.

Si

Si autem fœnum agri. Arguit à minori; scilicet, si Deus habet tantam solicitudinem de fœno agri quod nullius valoris est, vt illud tanta pulchritudine vestiat, à fortiori habebit solicitudinem de homine, vt illum vestiat. sicut Chrysostomus si floribus terrenis sic occurrit Deus, qui nati sunt, vt tantummodo videantur, & pereant, homines negliget, quos sic creauit, vt non pro tempore videantur, sed vt perpetuo sint? quasi dicat, non negliget eos, & dicit fœnum cum supra dixisset lilia ad ostendendum rem minoris valoris, quia nihil est in herbis minoris valoris quam fœnum, licet sit vtile ad pascua boum, & lilia vocat fœnum in quantum succiduntur, & colliguntur ad cremandum secundum consuetudinem terræ illius sicut aliæ herbæ; vel dicitur fœnum, ita quòd Christus extenderit hic sermonem suum, quia licet supra locutus est de solis lilijs hic de omnibus herbis loquitur, quæ nomine fœni intelligi possunt, quia nomen fœni apud quosdam accipitur ita generaliter, sicut istud nomen herba, & stat verbum Christi in omnibus herbis, quia nulla herba est, quæ non habeat pulchrum, & intensum colorem, licet differenter secundum varietatem naturæ ipsarum, quantam pulchritudinem nulla ars humana potest imitari: vnde vestes humanæ ab omnibus herbis superantur in pulchritudine. *Quod hodie est.* Idest, durat per vnum diem. *Et cras in clibanum mittitur.* Idest, in furnum ad cremandum: ita enim est consuetudo quarundam regionum, vbi ligna ad sufficientiam non habentur, quòd herbæ crementur in clibano, vel accipitur clibanus pro loco vbi reponitur fœnum, quæ est quædam domuncula, vel congeries, in qua conseruatur fœnum quando de agro colligitur, vt inde per totum annum sumatur in escam pro animalibus, sic dicit glos. quòd aliqui libri habent in ignem, vel in acerruum, qui habet specie clibani, & quomodocunque accipiatur stat ratio, quia Deus fecit herbas ad illum vsum, quo homines vtuntur eis, siue crement, siue custodiant: nam vtroque modo herba desinit esse per hoc, quòd de agro succiditur, quia desinit viuere, & etiam pulchritudo eius marcescit. Deus ergo sciens lilia ista duratura per vnicum diem, idest, per vnum tempus dat eis tantam pulchritudinem; à fortiori ergo hominibus prouidebit.

Deus si vestit. Scilicet, dando tantam pulchritudinem. *Quanto magis vos modicæ fidei.* Idest, maiorem curam habebit de vobis, & dicit modicæ fidei increpando homines de superflua solicitudine, quia ista prouenit ex modica fide: nam si homo haberet fidem de diuina prouidentia non solicitaretur valde circa istas res, sciens quòd cum Deus tantam curam habeat de rebus minimis, ita pulchre illas vestiens habebit à fortiori maiorem de hominibus, & ideo non expedit nobis multum solicitari cum alius pro nobis solicitus sit: nam magnitudo solicitudinis ex hac parte prouenit, quòd homo credit, quòd si ipse non curat solicite de rebus sibi necessarijs, quòd nemo sibi prouidebit.

Quare Deus non dat ita pulchrum vestimentum homini, sicut lilijs cum sit solicitus magis de homine quam de lilijs.
Quæst. CLXXXIII.

SED dicetur si Deus magis solicitus est de homine, quam de lilijs, quare nõ dat vestimentum ita pulchrũ homini, sicut lilijs, vel si habet maiorem curam de homine quam de lilio videbitur, quòd sit hoc quantum ad alia, non autem quantum ad vestes, & tunc manebit homini occasio solicitudinis pro vestibus, & sic non tenebit ratio Christi.

Dicendum, quòd Deus maiorem solicitudinem habet de homine quantum ad omnia ei necessaria quam de lilijs & tamen nõ dedit ei ita pulchrã vestẽ, sicut lilio, quia Deus dat pulchritudinẽ rebus, sicut cõpetit naturali earũ, non cõpetit autẽ color tã viuidus, & intensus naturæ humanæ, sicut est in herbis, & lapidibus, quia illæ sunt res quodãmodo simplices, idest, habentes paruum gradũ mixtionis, & ideo determinant se ad vnum extremum, & ita possunt esse colores intensi, & viuidi in rebus istis, homo autem habet medium in mixtione, vnde perfectioni naturæ suæ non potuerunt conuenire colores, ita percipientes, & viuidi; non

A ergo vestiuit Deus hominem, sicut lilia, licet de illo habeat maiorem solicitudinem quam de lilijs.

Quare potius Christus dixit de lilijs quam de alijs rebus. Et quod duo sunt à Deo quærenda.
Quæst. CLXXXIIII.

QVAERETVR, quare potius Christus dixit de lilijs quam de alijs rebus: poterat enim Christus comparare pulchritudinẽ aliarũ rerũ minorũ homine humano vestimento, sicut dicit Chrysost. de Pauone, & Cycno, quæ sunt animalia pulcherrima.

Dicendum, quòd hoc fecit, vt fortius argueret, & hoc propter duo, scilicet, propter magnitudinem pulchritudinis, & propter paruitatem solicitudinis, quæ apparet ex vi-
B litate liliorum, vnde dicit Chrysostomus, vult enim ex duobus monstrare superabundantiam, scilicet, à munificentia pulchritudinis, & à vilitate participantium.

Primum apparet, quia tanta est pulchritudo liliorum, quòd etiam Salomon nunquam potuerit æquari illis in pulchritudine vestimentorum, licet fuerit valde solicitus de corporis ornatu, & valde sapiens, vt sciret inuenire modos, quibus maxime ornaretur, & habens magnam familiam, vt omnia, quæ desideraret illis ministrantibus posset exequi, sicut ipse dixit Ecclesiastes secundo, & non negaui cordi meo, quin omni delectatione frueretur, à fortiori ergo alij homines non possunt peruenire ad pulchritudinem liliorum.

Secundum est propter paruitatem, & vilitatem liliorũ, quia si Christus dixisset respicite pulchritudinem cœli ho-
C mines putarent, quòd cœlum propter excellentiam naturæ suæ, & per aliquos actus suos potuerit illam pulchritudinem acquirere, vel forte, quia cum sit natura tam excellens Deus de illo haberet maiorem solicitudinem quam de ceteris rebus, & sic dedisset sibi tantam pulchritudinẽ. Simile etiam esset aliquo modo in Pauone, & Cycno, quæ habent colores pulchros, & viuidos, posset enim dici, quòd natura fuit valde solicita circa ipsa, & tamen de lilijs non potest hoc dici, quia sunt res infimæ, & de quibus videtur haberi nulla solicitudo, quia sponte nullo colente nascuntur in agris, & ostendit vilitatem ipsorum inquantum postea vocauit ea fœnum, etiam inquantum dixit, quod hodie est, idest, durat per vnicum diem, vel per modicum tempus, etiam inquantum dicitur, & cras in clibanum mittitur, scilicet, quòd non est, nisi ad mittendum in clibanũ:
D si de hac ergo re fere nullius valoris, quæ ad hoc solum nata est, vt videatur, & pereat, vt dicit Chrysostom. tanta solicitudo habetur à Deo vestiendo illam, à fortiori habebit solicitudinem de omnibus necessarijs homini. *Nolite ergo.* Hic excludit superfluam solicitudinem per duas rationes. Prima accipitur ex parte diuinæ prouidentiæ. Secunda ex temporis habitudine ibi.

Nolite ergo solicitei. Circa primum dicitur. *Nolite ergo soliciti esse dicentes quid manducabimus.* Excludit istam solicitudinem de cibo, & potu, & vestimento simul ex parte diuinæ prouidentiæ. Nam putauerunt aliqui Deum non habere curam de rebus nostris: ideo quòd quicquid habere deberemus, oportebat labore, & solicitudine acquiri, quæ opinio venit a Gentilibus Deum ignorantibus: ideo tota solicitudo istorum erat quærendo ista: Christus autem ve-
E tuit tantam solicitudinem vt consideremus diuinæ prouidentiæ.

Aut quid bibemus aut quo operiemur. De istis tribus est maxima solicitudo, quia istæ sunt necessitates magis ineuitabiles, & magis apparentes in nobis.

Hæc enim omnia gentes inquirunt. Idest, Gentiles sunt soliciti de his; non est sensus solum, quòd sint soliciti, quia etiam nos de his soliciti sumus; & solicìti esse debemus, sed intelligitur, quod gentes inquirunt ista, idest, ista sola, quia Gentiles non habebant certam opinionem de futuro seculo, & ideo nihil spectabant, sed plurimi eorum credebant post hanc vitam nihil esse, & consequenter nullum bonũ manebit homini, nisi comedere, bibere, & frui delectationibus in vita, vt patet Ecclesiastes secũdo; & Sap. secundo, vbi ponitur ista opinio stultorum, & hoc dato de solo cibo, & potu, & vestitu, & pertinentibus ad hæc debe-

bat

bat homo esse solicitus, quia nulla alia erant bona eius. Christus autem inducit hic de Gentilibus ad confusionem Iudæorum: nam quandocunque inducuntur Gentiles à Christo semper inducuntur ad increpandum eos, quibus comparantur, & hoc facit dupliciter, scilicet, ex parte erroris, & ex parte imperfectionis. De errore patet, quia Gentiles non habebant de Deo veram cognitionem, & ideo errabant in operibus suis. Tobię nono: filij sanctorum sumus, & non possumus coniungi, sicut gentes, quæ ignorant Deum, & prima Thessalonicen. quarto, sicut gentes, quæ ignorant Deum, imitari autem ignorantes, & errantes malum est, adeo non oportet quærere, quæ illi quærunt, sic induxit Christus supra in litera dicens, orantes nolite multum loqui, sicut Ethnici faciunt: putant enim quòd in multiloquio suo exaudiantur, nolite ergo assimilari eis. De imperfectione patet præcedenti capit. si salutaueritis fratres G vestros tantum, quid amplius facitis, nonne, & Ethnici. i. Gentiles hoc faciunt? quasi dicat, imperfectio magna est, q non abundet iustitia vestra super iustitiam Gentilium: ibi enim non inducuntur tanquam errantes, quia bonum erat quod faciebant. s. salutare fratres, sed tanquam non sufficienter agentes. s. quia nullos alios salutabant, hic autem Gentiles inducuntur quasi errantes, quia circa diuinã prouidentiam errabant, erat autem iste modus suadendi apud Iudæos valde efficax, quia Iudæi contemnebant tanquam bestias ipsos Gentiles: ideo erubescebant dici similes illis in aliquo. *Scit enim pater vester, quia omnibus his indigetis.* Deum enim qui omnium rerum prouidentiam, & solicitudinem habet vocant patrem, & non Deum, vt det nobis maiorem confidentiam de ipso, quia pater non H potest non misereri filio, sed Deus est pater noster: ideo miserebitur nobis, & prouidebit in omnibus necessitatibus, & propter hoc dixit, scit quod his omnibus indigetis, quia aliquis diceret Deus vult bene facere nobis, & tamen ipse non indiget cibo, nec potu, nec vestimento, & ita putat nos non indigere, vel non respicit ad quemlibet quando indiget ad hoc, quòd prouideat tunc illi, & sic necesse est, quod nos habeamus solicitudinem de istis: Christus autem dicit scit pater vester, quòd his omnibus indigetis, idest, scit in generali, quod indigetis cibo, & potu, & vestimẽto, quia ipse scit naturam vestram esse talem, quæ sine istis sustentari non possit, & propter hoc miserebitur, & prouidebit, sic dicitur Psal. 102. quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Deus timentibus se, quoniam ipse cognouit figmentum nostrum, idest, conditionem fragilem corporis nostri quod est fictum, sicut vasa figuli: etiam Deus I scit in particulari de quolibet homine quid est, quo indiget, & quando illo indiget, & non solum præsentem indigentiam cognoscit, sed etiam futuram. s. quando indigebimus aliquo, vt dicitur supra in litera. s. scit nanque pater vester quid opus sit vobis antequam petatis eum, & sic cum sciat Deus particulariter indigentias nostras, poterit nobis prouidere sine superflua solicitudine nostra.

Quærite autem primum regnum Dei, & iustitiam eius. Ostendit de quo est habenda solicitudo, scilicet, de regno Dei, & de iustitia eius, regnum Dei est vita æterna, quæ solet vocari regnum cælorum, sic accipitur præcedenti capit. nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Pharisæorum, non intrabitis regnum cælorum, idest in vitam æternam, & Luc. 22. dicitur, vt edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo, idest, in cælesti beatitudine, Christus quoque K finito iudicio vocans bonos ad beatitudinem dicet; venite benedicti, &c. percipite regnum, idest, beatitudinem infra 25. iustitia regni Dei vocatur opus bonum, vel obseruatio legis per quam peruenitur ad vitam æternam infra vigesimonono, si vis ingredi ad vitam, scilicet, æternam, serua mandata.

Ista autem duo sunt quærenda. Primo enim ipsum regnum Dei: illud enim quærendum est, idest, cogitandũ de eo, quia non quæritur aliter: nam non potest distingui aliter quærere regnum Dei, & quærere iustitiam eius nisi accipiatur quærere regnum, idest, cogitare de illo, quia operatio nulla est per quam habeatur nisi iustitia eius, & tamen ponuntur hic, vt distincta quærere regnum Dei, & quærere iustitiam eius, sed quærere iustitiam est conari ad obseruandum legem, & faciendum opera bona per quæ F perueniatur in regnum, ergo quærere regnum Dei nihil est nisi cogitare de illo, ponitur autem quærere regnum Dei ante omnia, quia regnum Dei est finis, & iustitia eius, idest, obseruatio mandatorum est id quod est ad finem, finis autem in cognitione præcedit ea, quæ ad finem, quia nullum agens secundum rationem potest aliquid agere nisi præsupposito fine, & quia beatitudo est finis simpliciter omnium operationum humanarum, necesse est, quòd præsupponatur ante omnem operationem, si autem non præsupponeretur ageremus temere, & à casu nihil præcogitantes, & talis operatio nunquam est bona, quia non est secundum rationem, & sic non est Deo accepta, ideo oportet præsupponi finem ad hoc, quod operemur bonum, & hoc est regnum Dei quærere, idest, quærendum esse præsupponere, & de illo cogitare, & tunc quæretur iustitia G eius, idest, opera iusta per quæ perueniatur in illud: hæc enim sunt de quibus nos soliciti esse debemus, & in hac solicitudine peccare nunquam poterimus, sed quanto fuerimus magis soliciti tanto melius erit, quia illa, quæ propter se quæruntur in infinitum quæruntur, vt dicitur primo Polit. beatitudo autem, & virtutis operatio propter seipsa appetuntur; ideo nulla debet poni mensura quærendo ista, sed quanto magis potuerimus ea habere debemus magis habere. Secus autem est de necessarijs ad vitam, vt cibo, & potu, & vestimento, quia ista non quæruntur propter se ipsa, sed inquantum sunt necessaria ad vitæ conseruationem, & tamen conseruatio vitæ consistit in quadam mensura, ergo quærere amplius cibum, & potum est irrationabile, & superflua solicitudo.

Et hæc omnia adijcientur vobis. Idest, cibus, potus, & ve-H stitus applicabuntur vobis postquam quæsieritis regnum Dei, & iustitiam eius.

An sit verum, quòd aliqui putant, scilicet cibum, potum, vestitum nullo modo quærenda, sed per seipsa nobis euentura: Et quòd Christus dixit adijcientur vobis propter duo. Et quomodo primum est regnum Dei quærendum: Et quomodo bona temporalia debemus appetere.
Quæst. CLXXXV.

ALIQVI ex hoc textu putant cibum, potum, & vestitum nullo modo quærenda, sed per seipsa nobis euentura, quia dicitur adijcientur vobis, & non dixit quæretis postea hęc.

Dicendum istum esse errorem, vt inferius declarabitur I in quæstionibus, quia Christus vult, q pro his laboremus, & Apostolus 2. Thesa. 3. dicit qui non laborat non manducet, sed solum posuit differentiam principalitatis in quærendo ista, scilicet: quòd principalius quæratur regnum Dei, & obseruatio legis eius, & minus principaliter quæratur cibus, & potus, & patet hoc, quia si Christus intendisset, quod cibus potus, & vestimentum non erant quærenda, sed nobis aliunde danda, solum dixisset quærite regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis, & tamen dixit, quærite primum regnum Dei, & iustitiam eius, in quo ostenditur ordo: ideo necesse est, quòd postquam regnum Dei quæsiuerimus quæramus cibum, & potum, & vestem. Dixit tamen Christus adijcientur vobis propter duo.

Primo ad significandum, quòd minus principaliter K quæri debent hæc non quidem, quòd adijciantur, idest, quòd per se veniant, sed quòd sint tanquam accessoria, & adiuncta respectu principalis, quod est regnum Dei.

Secundo ad diminuendum desiderium nostrum: nã si proprie diceretur, deberet dici primum quærite regnum Dei, & iustitiam eius, & postea quærite cibum, & potum, quia tamen homines sunt inclinati ad superflue quærendum ista, & Christus volebat auferre eis istam superfluam solicitudinem, non debuit ergo ponere eos in medio, quia inde reducerent se aliqualiter, & redirent in superabundantiam, sed debuit eos ponere in altero extremo, scilicet, non quærere cibum, potum, & vestem, & cum inde se reducerent, aliquantulum per naturalem inclinationem mouerentur ad medium, & ideo proprie dictum est adijcientur vobis, & non quærite illa, sic dicit Aristo. 2. Ethic. cap. 9.

cap. 9. oportet nos ipsos in contrarium attrahere: multum enim abducentes à peccando in medium venimus, quòd tortuosa lignorum dirigentes faciunt: ne tamen putaretur omnino, quòd Christus errorem introduceret prohibens ista quæri omnino, dixit, quærite primum regnum Dei, quasi dicat, postea quæretis hæc. Et non est intelligendũ, quòd primum tempore quærendum est regnum Dei quã cibus, potus, & vestis, sed primum intentione, & principalitate desiderij, quia interdum oportet prius quæri temporalia bona quam regnum Dei, licet principalius est semper quærendum regnum Dei, vt si quis propter instantem necessitatem cogatur prius corporaliter laborare quam orare, vel alia religionis opera facere. Et habetur ex hoc moralе documentum, quòd homo quotidie debeat seipsum Deo commendare, & petere ab eo, vt dirigat eum in viam suam, & tunc incipiet labores suos, & ita quæret primum regnum Dei, & postea temporalia: istud autem licet sit verum est tamen grosse dictum quantum ad intellectum textus quia quærere regnum Dei, & iustitiam eius non habet aliquod tempus speciale, ita vt dicamus, quòd vno tempore quæratur regnum Dei, & iustitia eius, & alio tempore cibus, & potus, tunc enim posset esse ordo temporis inter hoc, regnum tamen Dei omni tempore quærendum est, idest debet præsupponi in omnibus actibus nostris, nullus enim actus noster esse debet, quem non teneamur actualiter, vel habitualiter dirigere in vitam æternam, quia alias non erit bonus nisi tendat in Deum, qui est vita æterna: etiam iustitia Regni Dei omni tempore quærenda est, quia nullum debet esse tempus, in quo non operemur secundum legem Dei: nam quandocunque non operamur per legem Dei, operamur contra illam, quia qui non est pro nobis, contra nos est, infra 12. & Luc. 11. & apparet, quia lex Christi dat præcepta ad dirigendam totam vitam, ita quòd nullum tempus est quod secundum illam regi non possit, qui ergo aliquando non operatur per legem Dei, operatur necessariò contra legem Dei, & ita omni tempore iustitiam regni Dei quærimus: non ergo potest intelligi, quòd prius tempore quærendum sit regnum Dei, & postea temporalia, sed prius intentione, & principalitate desiderij quæramus regnum Dei, ita quòd magis desideremus illud quam temporalia bona, cum non debeamus velle bona temporalia, nisi inquantum sunt nobis quoddam medium perueniendi ad vitam æternam, siquis tamen vellet intelligere de prioritate temporis, debet intelligere solum de quibusdam operibus iustitiæ Dei, quæ non possunt simul fieri cum laboribus temporalibus, sicut est orare, vel diuina audire, & similia, & tamen tunc non est absolute necessarium, quòd prius quæramus ista quam res temporales: ideo debet intelligi prius intentione, & non tempore vt declaratum est.

Cum dicitur quærite regnum Dei, & eius iustitiam, an innuitur, quod nihil aliud sit quærendum. Et quod Regnum Dei, & iustitia eius dicitur dupliciter. Quæst. CLXXXVI.

QVAERETVR cur dicitur hic quærite regnum Dei, & iustitiam eius. In quo innuitur, quòd nihil aliud quærendum est & tamen aliud est principalius quærendum, scilicet, honor Dei, quia potius debet homo honorem Dei desiderare quam propriam beatitudinem, cum teneatur Deum magis quã seipsum diligere etiã si homo solum quæreret ista, peccaret, idest, si non quæreret propriam beatitudinem, & cetera quæreret propter ipsam, quia tunc Deum videretur quærere propter beatitudinem suam, & ista est peruersio ordinis in qua peccatum consistit.

Dici potest duobus modis. Vno modo, quòd solum posuit hic Christus regnum Dei, & iustitiam eius, quia licet honor Dei ante omnia hæc quærendus sit, hic tamen illum exprimere noluit, quia solum loquitur de illis bonis, quæ quærimus propter nos ipsos, & istorum sunt præcipua beatitudo, & iustitia per quam peruenitur in eam; honor autem Dei non appetitur propter nos, sed propter seipsum: ideo non dixit hic de illo, & hoc, quia non erat intentio Christi hic quid magis, & quid minus desiderare deberemus, & quid petere deberemus, quia in hoc instruxerat nos supra in oratione, in qua ante omnia ostendit desiderandum, & petendum esse honorem Dei cum dicitur sanctificetur nomen tuum, & postea beatitudinem nostram appetendam, cum dixit adueniat regnum tuum, & illud est beatitudo, quæ etiam vocatur hic regnum Dei, vnde manifeste apparet, quòd aliquid petendum est antequam petatur regnum Dei, & postea debet peti rectitudo operationis nostræ per quam perueniamus ad Dei regnum, cum dixit, fiat voluntas tua, & istud est, quod vocatur hic iustitia regni Dei, quia faciendo Dei voluntatem iustificamur, omisit ergo Christus hic de honore diuino, quia non est de rebus, quæ propter nos appetuntur, & quas nos quærimus tanquam bona nostra. Secundo potest dici, quòd etiam hic intelligitur peti honor Dei sub nomine regni Dei, quia regnum Dei est beatitudo nostra, & beatitudo nostra obiectiuè est ipse Deus, formaliter autem est visio Dei qua immediatè coniungimur Deo, & quia visio nostra non est beatitudo nisi propter Deum quem videmus principaliter est beatitudo nostra ipse Deus, & ideo quærendo regnum Dei etiam intelligitur, quòd quærimus honorem Dei simul cum beatitudine nostra, & tamen modus præcedens magis conuenit, & ita exponit Chrysost. s. regnum Dei est retributio bonorum operum, iustitia autem via pietatis per quam itur ad regnum.

Quare Christus dixit hic, quærite regnũ Dei, quia videtur, quòd melius dixisset; quærite iustitiam regni Dei. Et quod dirigere ad beatitudinem sit dupliciter. Et quòd Deus, & beatitudo idem sunt realiter. Quæst. CLXXXVII.

QVAERETVR quare Christus dixit hic, quærite regnum Dei in quo innuit, quòd debebat nobis esse aliqua solicitudo circa hoc, & tamen circa regnum Dei, idest, beatitudinem non debet esse nobis aliqua solicitudo sed solum circa operationem bonam per quam peruenire possimus in regnum Dei, quia istud regnum non veniet tarde nec cito, etiamsi nos istud desideremus, sed veniet quando Deo placuerit finire dies nostros, operatio autem bona est in potestate nostra: ideo sufficiebat, quòd diceret quærite iustitiam regni Dei.

Dicendum, quòd debemus quærere regnum Dei, idest, cogitare aliquid de beatitudine, & hoc propter multa. Primo quia nulla operatio potest esse bona, nec proficere nobis nisi præsupponatur vitam æternam à nobis desiderari, quia illa est finis, & nisi operemur propter istum finẽ nunquam habebimus eum quia in ordinare secundum rationem actus proficit ad illud ad quod dirigitur alias esset per accidens, & à casu factus, vnde cum operationes nostræ debeant ordinari ad hoc, quòd simus felices, oportet præcogitari felicitatem, & quæcunque operatio debet nobis proficere, oportet quòd dirigatur ad beatitudinem. Potest tamen fieri hoc dupliciter. s. actualiter cogitando de illa, & dirigendo actus nostros ad illam, vel habitualiter cogitando de ea. Primo modo non requiritur, quòd cogitemus de felicitate, quia tunc oporteret nobis cessare à multis necessarijs cogitationibus, si pro quolibet actu cogitandum esset de felicitate, ita quòd actualiter eligeremus operari illum propter felicitatem, sed sufficit habitualiter hoc cogitare, idest, aliquando de beatitudine cogitando præsupponere illã tanquam finem omnium actuum nostrorum, & quòd quandocunque aliquid operati fuerimus quod intendimus propter illam consequendam operari, & ita semel cogitando de beatitudine sufficeret pro tota vita, ita quòd postea operationes faceremus conuenientes ipsi beatitudini.

Et licet bonum sit actualiter elicere aliquam operationem propter beatitudinem, melius tamen est elicere eam propter Deum non quidem, quòd Deus, & beatitudo nostra sint duo distincta, quia idem realiter sunt, sed quòd melius est facere quodcunque opus bonum sub hac intentione, quod placeamus Deo quam sub hac intentione. s. vt consequamur beatitudinem, quia agere sub intentione beatitudinis est agere propter bonum nostrum, agere autem, vt placeamus Deo est agere propter bonum Dei.

& ideo

& ideo necessario est iste actus magis meritorius, quia meritum prouenit à charitate, & tamen magis pertinet ad charitatem agere propter Deum quam propter beatitudinem, cum magis teneamur diligere Deum quam nosipsos & consequenter maiori affectu tenemur concupiscere bona pro illo, & hoc est placere illi: ideo si quis agat omnia opera sua cogitans, vt per hoc placeat Deo, melius agit quam si cogitet per hoc consequi beatitudinem, oportet tamen aliquando considerare de beatitudine, & præsupponere, quòd omnia opera nostra fiant ad consequendum beatitudinem, quia tenetur homo diligere seipsum: ideo tenetur concupiscere ea, quæ sunt sibiipsi maxima bona, sed omnium maximum est beatitudo: ideo tenetur quilibet desiderare sibiipsi beatitudinem, & hoc quod est agere omnia propter beatitudinem non repugnat huic quod est agere omnia propter Deum, cum Deus iubeat sic fieri, vt innuitur hic, & Apostolus innuit ad Hebr. 4. dicens, festinemus ingredi in illam requiem, s. in beatitudinem, sed debet esse ista differentia, quod principalius, & maiori affectu concupiscamus honorem diuinum, quam beatitudinem nostram, & ardentius velimus illi placere, quam nobis prodesse.

In q. 99. & 123. Secundo patet, quia tenemur orare, & petere à Deo beatitudinem: ergo tenemur aliquando cogitare de illa; patet quia in oratione quam Christus tradidit nobis supra in litera, secunda petitio fuit, quòd Deus daret nobis beatitudinem, cum dicimus adueniat regnum tuum, & tamen tenemur istam orationem aliquando dicere, vt ostensum est supra: ergo tenemur aliquando cogitare de beatitudine, quod necessario erit nisi quis orationem istam dicens non intelligat eam, sicut contingit in insipientibus, & simplicibus ignaris linguæ latinæ, & iste modus orandi non est tam fructuosus, sicut si intelligant quod dicunt, sic dicitur 1. Cor. 14. quòd siquis loquitur, & non intelligit mens sine fructu est: ideo vt deuotius, & fructuosius orarent deberet simplicibus exponi ipsa oratio in vulgari, eo modo quo intelligere possent.

Tertio patet, quia cogitatio de beatitudine incitat homines valde ad operandum: nemo enim potest moueri ad aliquid durum sub ratione duri, & difficilis, quia voluntas non fertur nisi in bonum: difficile tamen, & durum inquantum huiusmodi non dicitur bonum, quia difficultas dicit resistentiam ad operandum, & consequendum id quod optatur, & ex hac parte difficile dicit quoddam malum quod voluntas non appetit, sed refugit, ea tamen quæ facimus propter beatitudinem, vt communiter sunt dura, & difficilia Act. 14. per multas tribulationes oportet intrare in regnum Dei: si ergo considerentur omnia opera, quæ sunt ad beatitudinem cum difficilia sint potius voluntas refugiet illa, si autem appetere debet ea oportet, quod sit propter aliquam delectationē, quæ sit, vel esse putetur in beatitudine, & etiam quòd ista delectatio putetur esse maior quam tristitia, & difficultas operum, quæ fiunt ad beatitudinem, quia si tanta esset tristitia in operibus, quæ facimus, quanta delectatio in beatitudine quam speramus nemo moueretur ad agendum aliquid propter beatitudinem, tanto ergo mouebitur quis facilius, & ardentius ad operandum propter beatitudinem, quanto putauerit eam esse maius bonum, hoc autem magis potest cognosci quanto magis de ea quis cogitauerit, quia secundum veritatem beatitudo nostra in infinitum bonum est: ideo quanto plus cogitauerimus de ea tanto plus inueniemus aliqua, quæ cogitare possimus, eritque nobis valde vtilis ista cogitatio, & alleuiamur à laboribus quos toleramus, quia per cogitationem erimus iam beati in spe. proficit etiam hoc ex alia radice, quia dato, quòd quis per frequentem cogitationem de beatitudine nihil plus cognosceret de ea, quam per vnicam cogitationem, melius tamen est sæpe cogitare quam raro, quia quando quis hoc cogitauerit inardescet cor suum, ita vt facilia videantur ei omnia, quæ tolerat propter magnitudinem amoris, iste tamen ardor non manebit semper in animo nostro, sed paulisper tepescit, & oportet aliquando cessare omnino nisi iterum repetatur talis cogitatio, quia tunc de nouo ardescet cor, sic patet de lapide proiecto per violentiam, quia à principio est motus ille fortis, & postea paulisper debilitatur quousque

F omnino quiescat nisi iterum resumatur, & proijciatur, quia ita erit iterum impetus fortis: propter hoc ergo vtile est nobis sæpe cogitare de gaudio beatitudinis, vt per hoc inardescamus, & videantur nobis parui labores quos toleramus, sic dicit Grego. in Homilia, scilicet, quæ lingua dicere aut quis intellectus capere sufficit illa supernæ ciuitatis quanta sunt gaudia Angelorum choris interesse, & c. & sequitur, sed ad hæc audita inardescit animus, iamque illic cupit assistere vbi se speraret sine fine gaudere, ista enim est conditio amoris, quòd omnia toleranda alleuiat, sicut dicitur de Iacob, qui promiserat seruire septem annis vt daretur ei Rachel in vxorem, Gen. vigesimonono, & dicitur ibi, quòd videbantur ei pauci dies isti præ amoris magnitudine: est ergo valde vtilis nobis cogitatio frequens de beatitudine, sic dicit Chrysosto. si cogites qualis

G erit gloria sanctorum necesse est, vt aut propter timorem pœnę recedas à malo, aut propter desiderium gloriæ festines ad bonum: istud autem est quærere regnum Dei, idest de illo cogitare, & cogitatio de isto non potest esse mala nec superflua, nisi quis ita inordinate se haberet, quòd vellet semper cogitare de beatitudine, & nunquam agere aliquid propter illam, quod ad mollitiem, & teneritudinem pertinet, Christus igitur dixit regnum Dei esse quærendum istis modis.

Nolite ergo. Hic ponitur secunda ratio, quæ accipitur ex temporis congruentia. Dupliciter enim potest aliquis habere superfluam solicitudinem, vno modo si quis in aliquo tempore solicitus sit de his, quæ sibi sunt necessaria, vel vtilia pro illo tempore, licet ista quærat abundantius quam necesse est, vel cum maiori desiderio, & ardore *Superflua solicitudo habetur dupliciter.*

H quam expediat, & ista solicitudo fuit supra prohibita.

Alio modo quando quis est solicitus de his, quæ sibi bona sunt, & non cum maiori desiderio quam expediat, & tamen solicitatur de illis antequam expediat, vt siquis tempore messis sit solicitus de vindemia qualiter illam faciet, quia pro illo tempore non expedit de hoc solicitum esse, & ista solicitudo prohibetur hic, cum dicitur.

Nolite ergo soliciti esse in crastinum. Idest, de tempore futuro quantum ad illa, quæ nunc agenda non sunt, sed tunc, quia de illis tempore suo erit solicitudo.

Crastinus enim dies solicitus erit sibiipsi. Idest, dies crastinus, vel tempus futurum inducet solicitudinem quam habeans tempore ipso, quasi dicat, non oportet cogitationem, vel solicitudinem futuri temporis habere nunc præoccupando illam, quia tempore illo eritis soliciti pro ipso

I tempore, idest, tunc habebitis solicitudinem conuenientē ipsi tempori, quæ ex natura temporis erunt vobis necessariæ, & non oportet nunc anticipare, quasi dicat, si pro futuro tempore non haberetis tempus cogitandi, bonum esset quod nunc haberetis solicitudinem pro futuris, & tamen quando veniet tempus futurum habebitis locum cogitandi: ideo non oportet inutiliter affligere vos nunc.

Aliter potest intelligi, quod sit homini inutile cogitare de futuris, quia forte illa de quibus cogitat non erunt sibi conuenientia eo tempore pro quo illa cogitat, sicut Luc. duodecimò ponitur exemplum de diuite, qui cogitans magnitudinem diuitiarum, & paucitatem vasorum ad vbertatem fructuum sequentis anni cogitauit destruere apothecas, & cellaria sua, & facere maiora, vt haberet bona reposita ad multos annos, & Deus sibi dixit stulte hac nocte

K animam tuam repetent à te, & quæ præparasti cuius erūt; vel dato, quòd homo viuat pro tempore illo de quo cogitat, occurrent sibi forte interim multa accidentia propter, quæ iam non velit illa, quæ prius cogitauerat, & sic tota solicitudo præterita, & afflictio animæ fuit inutilis, hoc autem quondie accidit eis, qui circa multa cogitant, & sic potest intelligi litera, scilicet, crastinus dies solicitus erit sibiipsi, idest, tempus futurum inducet aliqua pro seipso in quibus tunc solicitari debeas, & illa non erunt talia qualia tu nunc cogitas: ideo non oportet solicitari hodie de crastino.

Sufficit enim diei malitia sua. Idest, sufficit cuilibet diei solicitudo quam homo habet in eo, & non oportet, quòd solicitudines aliorum dierum sint in eo, & accipitur malitia, idest, pœna, quia solicitudo, idest, necessitas solicitudinis, quæ nobis importatur per singulos dies non est culpa,

sed

sed est pęna prouueniens nobis ex peccato primi parentis: nam in statu innocentiæ non fuisset solicitudo ista, & sic est modus loquendi Hebraicus, quòd pęna vocetur malitia, & quòd est quoddam malum, & sic dicitur Deus interdum agere pęnitentiam de malitia quam facere volebat alicui, idest, de pęna quam volebat ei ferre, & ista est causa, quare non debemus solicitari esse in crastinum, quia solicitudo est quædam grauis pęna: nam exurit animum, & Deus non vult, quod nos superfluè affligamur.

Alij exponunt de ipsis diebus quasi conquerantur de nobis velut si solicitudo nostra esset pœna ipsi diei, vt si haberet personam, & nunc conquereretur vnus dies, quòd iniuste affligebamus illum si apponeremus ei solicitudinem alterius diei, sic exponit Chrysostom. in quadam Homilia, & tamen iste sensus non est nisi propter simplices, melior est ergo præcedens sensus.

An habere solicitudinē generaliter de temporalibus rebus huius mundi sit peccatum. Et quare Christus ista de solicitudine sic locutus est, & quæ velint dicere exempla eius. Et qualiter prælati, et præsidentes debent habere curam de temporalibus.
Quæst. CLXXXVIII.

QVAERETVR an habere solicitudinem de rebus temporalibus sit peccatum.

Aliqui dicunt, quòd non, quia solicitum esse pertinet ad præsidentem, ad Romanos duodecimo, qui præest in solicitudine, idest, qui præest administrat donum Spiritus sancti per hoc, quòd habet solicitudinem de illis quibus præest, præesse tamen circa temporalia prouenit ex Dei dispositione prima Pet. secundo subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue Regi, &c. Reges tamen præsunt in solis temporalibus: ergo ista præsidentia à Deo ordinata est, & consequenter bonum erit immo necessarium habere solicitudinem de temporalibus.

Item vnusquisque solicitus est de fine propter quem operatur, sed licitum est homini operari propter temporalia ad acquirendam vitam secunda Thessalon. tertio, si quis non vult operari non manducet: ergo licitum est solicitari de temporalibus.

Item solicitudo circa opera misericordię est laudabilis, sicut Apostolus laudat 2. Timoth. primo, scilicet, cum Romam venisset solicite me quæsiuit, & inuenit, det illi Dominus misericordiam inuenire, & loquitur de Onesiphoro, qui sæpe ministrauit sibi dum esset in vinculis, & tamen opera misericordię interdum habent solicitudinem temporalium, vt si quis administret bona pupillorum, vel viduarum, aut prouideat eis, quia hoc sine solicitudine non fit: est ergo talis solicitudo temporalium laudabilis.

Dicendum, quòd aliqui putauerunt illicitum esse habere solicitudinem aliquam de temporalibus, eo quòd Christus vetuit hic dicens, quòd non essemus soliciti de cibo, & potu, aut vestimento, quia gentes quærunt ista, & tamen nihil est magis necessarium nobis quam ista: ergo si de his non est licitum solicitari, à fortiori non licebit de alijs temporalibus bonis curam agere. Est tamen dicendū, quòd isti errant, quia necesse est, quòd cibo, & potu vtamur ad vitæ conseruationem, & tamen si nos nullam solicitudinem de his habuerimus nunquam euenient nobis cibi, & potus, quia expectare ista à Deo esset tentare ipsum: nam in necessitate cum homo nihil aliud potest, licitum est à Deo ista petere, vel quòd aliquo modo det sibi remedium contra famem, & tunc Deus dabit, sicut fuit in Elia manente apud torrentem Carith tempore famis: quotidie enim Deus mittebat sibi per coruos panem, & carnes mane, & vespere. 3. Reg. 17. potum vero non mittebat, quia erat ibi apud torrentem, & de illo bibere poterat, sic etiam Israelitæ quadraginta annis comederunt manna in deserto, Exod. decimosexto, & Deuteronomij octauo, & hoc, quia non poterant habere cibos ab aliqua gente cum essent in locis non habitatis. Ier. secundo, cum autem introierunt in terram Chanaam, & comederunt de frugibus terræ, cessauit manna. Iosue quinto, eo quòd Deus non vult prouidere nobis miraculose, nisi cum nos non possimus nobis prouidere: si quis ergo laborare nolit expe-
A ctans, quòd Deus sibi prouidebit temporalia ministrando, tentat Deum cum sciat, quòd Deus vult, quòd nos laboremus hic, quia alias iam hic esset beatitudo si de nullo cura habenda esset, maximè quia exempla, quæ Christus in litera posuit non inducunt, quòd nullam solicitudinem habeamus, vt infra apparebit, sed intendit solam prohibere superfluam solicitudinem, & ad hoc prohibuit solicitudinem absolute, potuisset enim dicere nolite superflue solicitari, & tamen non dixit, quia vt dicitur secundo Ethicorum, & supra dictum est, quando quis debet recedere ab aliquo vitio ad quod multum erat inclinatus redeundo ad medium non debet reducere se immediate ad medium, sed ad aliud extremum oppositum, & inde faciliter reducet se in medium: ita omnes homines sunt naturaliter inclinati ad superfluam solicitudinem rerum temporalium,
B quam vt Christus eis auferret, voluit transferre ad oppositum dicens absolutè, quòd non essent soliciti de cibo, & potu, & vestimento, quia etiam si ipse eis iuberet omnino dimittere solicitudinem temporalium non facerent, quia per hoc viderent se cito morituros, sed compescerentur aliqualiter à superflua solicitudine, & sic redirent ad medium, scilicet, vt tantum essent soliciti quantum expedit, si autem dixisset eis nolite esse soliciti superflue, modicum distraherentur à solicitudine, quia propter naturalem inclinationem putarent non esse superfluum sibi id quod desiderabant, & sic melius fuit prohibere solicitudinem absolute quam solicitudinem superfluam, & tamen ex modo loquendi Christi apparebat, quòd ipse non intendebat prohibere omnem solicitudinem, sed solum superfluam, quia alias esset doctrina erronea, quare autem pro-
C hibeatur superflua solicitudo, dicetur sequenti quæstione.

Ad primum dicendum, quòd licitum est homini habere curam de temporalibus moderate, & hoc, siue præsit, siue non: in præsidente est mensura solicitudinis circa temporalia, vt tantum circa illa solicitetur, quòd ex omissione solicitudinis non pereat charitas, nec etiam ex superabundantia: ex omissione charitas perit quando quis præsidet in temporalibus, & omittit gubernare illa secundum quòd incumbit ex honore officij sui, vt si Episcopus, qui etiam habet curam de rebus temporalibus Ecclesiæ, permittat perire possessiones aliquas, scilicet, alienari vel diripi, aut inuadi cum ipse possit resistere, quia tunc peccat mortaliter non habendo solicitudinem de his temporalibus, idem de Rege, qui in temporalibus præest, vt si permittat, quòd vnus rapiat, & inuadat bona alterius, hæc enim o-
D missio mortale peccatum est, & istud non est omittere solum solicitudinem temporalium, quia quòd vnus de subditis iniuriam, vel damnum alteri inferat non pertinet directè ad temporalia respectu præsidentis, sed ad charitatem, & actum virtutis, quia ipse non respicit principaliter damnum quod infertur per hoc, quòd vnus accipit rem alterius, sed iniustitiam, & violationem charitatis. Habere ergo solicitudinem, vt ista non fiant, vel si facta fuerint, quòd emendentur, non est habere solicitudinem directè de temporalibus, sed de virtute conseruanda, & restituenda postquam perierat, si autem Rex negligeret bona temporalia, quæ sunt iura regni sui ex quorum omissione non læderetur aliquis de subditis directè, vel principaliter, sed læderetur ipse solus Rex, vel successores sui, peccaret per omissionem solicitudinis rerum temporalium, & istud ce-
E teris paribus minus est quam quod permittat, quòd vnus de subditis diripiat bona alterius, scilicet, maius peccatum est, quòd Rex permittat diripi alicui decem denarios, quā quòd de iuribus regni per omissionem solicitudinis permittat perire totidem, tunc autem in præsidente solicitudo temporalium est superflua, quando contra charitatem militat, vel contra profectum charitatis.

De primo, vt si aliquis Episcopus tam ardenter se haberet circa meliorationem bonorum Ecclesiæ, siue iurisdictionis, siue bonorum, quæ possidentur, quòd propter magnitudinem istius solicitudinis cessaret à spirituali exercitio cognoscendo oues suas, & proficiendo ei verbo, & in moribus instruendo, & nolentes cogendo bene viuere, quia ista est occupatio necessaria Episcopo.

De secundo, vt si Episcopus prouideat ouibus suis in spiritualibus quantum tenetur, & etiam bona Ecclesiæ suffi-

cienter

cienter administret, propter immensum tamen desiderium ædificandi, vel ampliandi possessiones Ecclesiæ cesset à quibusdam exercitijs spiritualibus quibus vacare posset si solicitudini ampliandi temporalia non insisteret, quia spiritualia meliora sunt temporalibus, & vbi vtrunque fuerit supererogationis potius vacandum est spiritualibus quam temporalibus, & hoc maxime in Episcopis quorum vita debet esse præcipue in spiritualibus 88. distinct. capit. Episcopus nullam, scilicet, Episcopus nullam rei familiaris curam ad se reuocet, sed orationi, & lectioni, & verbi prædicationis tantummodo vacet, vnde licet Episcopus teneatur prouidere omnibus pauperibus, & infirmis de Episcopatu suo, qui manibus laborare non possunt quantum potuerit 82. distinct. cap. Episcopus, tamen per seipsum non debet prouidere, sed per Archipresbyterum, vel Archidiaconum 88. distinct. cap. Episcopus, scilicet, Episcopus gubernationem viduarum, & pupillorum, & peregrinorum, non per seipsum, sed per Archipresbyterum aut Archidiaconum agat, & hoc, vt non impediatur Episcopus à spirituali exercitio, reprehensibilis ergo erit in Episcopo talis solicitudo rerum temporalium etiamsi pro Ecclesia hoc faciat, & secundum hoc potest in generali videri quando solicitudo præsidentis circa temporalia est bona, & laudabilis, & quando non.

Ad secundum dicendum, quòd quærere necessaria ad vitam per solicitudinem non est prohibitum, sed laudabile cum pertineat ad charitatem, quia cum teneatur quilibet seipsum ex charitate diligere etiam corpus suum, vt ait Aug. lib. de doctrina Christiana, & 3. Sen. dist. 28. tenebitur procurare ea, quæ sunt sibi ad essendum necessaria, sed solicitudo superflua reprobatur, scilicet, quando sumus soliciti de eo, quod non est nobis necessarium, vel quando non est necessarium, & ita de alijs modis, vt dicetur sequenti quæstione, & ideo temporalia possunt procurari cũ quadam solicitudine moderata, quæ non reprobatur.

Ad tertium dicendum, quòd solicitudo rerum temporalium in operibus misericordiæ ordinatur ad finem charitatis solum: & ideo non est illicita nisi sit interdum superflua.

Hoc potest esse, vt si forte ille, qui tenetur ad aliqua opera, omittat illa propter curam temporalium expendendorum in vsum misericordiæ, sicut Episcopus non debet per seipsum habere solicitudinem de prouidendo pupillis, & viduis, & pauperibus, sed committere hoc alteri, vt supra dictum est, sic etiam Apostoli à principio Ecclesiæ primitiuæ ministrabant mensis pauperum quod erat opus misericordiæ, & tamen postea iudicauerunt hoc non esse bonum dicentes, non est æquum nos relinquere verbum Dei & ministrare mensis, & sic cessauerunt ab hac solicitudine, vt possent prædicationi instare actuum sexto, & istud est quando quis propter opera misericordiæ in subuentione temporali pauperum, vel in alijs causis pijs cessat ab aliquo opere ad quod tenetur.

Alio modo est superfluitas in solicitudine temporalium propter causas pias, quando per illam impeditur homo ab aliquo bono spirituali meliori, etiamsi non sit sub præcepto, vt fuit supra positum exemplum in solutione primi ar. Tertio modo est superfluitas, vt si quis multam solicitudinem habeat, vt ipsum opus misericordiæ excessiue agat quod posset alias cum minore solicitudine sufficienter agere, vt si quis habeat administrationem alendi aliquos pauperes, aut velit hoc sponte agere, & posset alere eos sufficienter cum mediocri solicitudine, vult tamen eos pascere superabũdanter, & de cibis delicatis, ad quod requiritur magna solicitudo in temporalibus administrandis, vt sufficiant ad hoc, talis autem solicitudo non est laudabilis: etiamsi non impediretur homo per eam ab alijs bonis necessarijs, vel supererogationis à quibus tamen necesse est impediri, & hoc, quia ipsum opus in se non est laudabile, inter peccata enim venialia computatur secundum Augustinum si quis pauperes delicatis cibis nutriat distinct. vigesimoquinta c. criminis, & etiam dare eleemosynas pauperibus competentes laudabile est, sed non superfluas, vt ait Ambro. lib. tertio de offic. & 86. distinct. capit. non satis, siue cap. pulchra. talis ergo solicitudo temporalium: etiamsi sit solum ad opera pia non est bona, & ita possunt

F inueniri alij modi superfluæ solicitudinis circa opera misericordiæ.

Quibus modis dicatur superflua solicitudo temporalium, & propter quid est nociua talis solicitudo. Et quibus de causis Deus vetuit superfluam solicitudinem. Et quare aliqui parum laborantes augescunt. Et semper laborantes pauperes sunt,
Quæst. CLXXXIX.

QVÆRETVR quibus modis dicatur superflua solicitudo temporalium, & propter quid est nociua talis solicitudo.

Dicendum, quòd solicitudo dicitur studium, vel cura adhibita ad aliquid consequendum, ista autem cura debet G esse maior, vel minor secundum, quod res circa quam agimus potest magis, vel minus deficere ab intentione nostra vbi autem est paruus timor deficiendi, parua solicitudo adhibetur. Si autem est securitas de consequendo rem, minor adhuc solicitudo est.

Circa temporalia autem solicitari potest quis superflue. Vno modo si solicitetur ad ea tanquam ad finem, & tunc, siue parum, siue multum quis solicitetur, est solicitudo superflua, quia nunquam temporalia debent poni, vt finis, sed vt instrumenta ad finem.

2 Secundo modo est solicitudo superflua si magis apponatur de cura circa rem aliquam quam expediat etiamsi licitum sit illam rem appetere, & de illa solicitari, quia sicut illicitum est ardentius amare aliquam rem quam amanda sit, ita est illicitum procurari eam cum maiori solicitudine H quam necesse sit.

Tertio modo est solicitudo superflua, quando est de aliqua re extra tempus suum, quia licet illa res debeat cum solicitudine acquiri, non tamen tempore illo, sed alio, vt dicetur infra 192. quæst.

Quarto, quando quis solicitus est de re aliqua ex maiori timore quam debeat, scilicet, quando quis timet, quia etiam faciendo quidquid potest deficient sibi temporalia, & propter hoc multum se solicitat in acquisitione illorum quia tunc semper dicetur superflua solicitudo, quia timor ex quo procedit, est superfluus, & illicitus, & quia diminuit aliquid de certitudine Diuinæ prouidentiæ: alijs autem modis solicitari circa temporalia non est illicitum, & tamen sub istis includuntur multi alij modi particulares.

Causa autem quare Christus vetuit istam superfluam I solicitudinem fuit multiplex. Primo, vt auferret hominibus desiderium istorum tanquam de fine, quia sicut finis est magis desideratus quam ea, quæ ad finem, ita magis de illo solicitantur homines quam de his, quæ ad finem, & quia homines, vt communiter non cognoscentes alia bona nisi corporalia putabant ista esse sola bona, & in eis cõstituebant felicitatem, quod erat malum grauissimum, voluit Christus auferre eis occasionem desiderandi ista tanquam finem dicens, quòd non essent soliciti de illis: nam per hoc ostendebat, quod non deberent constituere in eis finẽ, quia si essent finis, licitum esset in immensum solicitari de illis, & nulla poterat esse cura superflua, quia ea quæ propter se appetuntur sine mensura appetuntur 1. Polit. quòd autem non essent finis ista temporalia, sed tanquam minima bona, & ideo vltimate quærenda, osten-K dit Christus supra in litera dicens. Primum quærite regnum Dei, & iustitiam eius, idest, beatitudo, quæ est regnũ Dei quæratur ante omnia, scilicet, principalius, & maiori affectu, & deinde iustitia, idest, opera bona per quæ peruenitur ad beatitudinem, & vltimo adijcientur nobis hæc, id est, temporalia, scilicet, quod habeamus curam de eis tanquam de adiunctis, & accessorijs, & non tanquam de principalibus per se appetibilibus, istud autem erat maximum malum, quia si quis constituat felicitatem in bonis temporalibus nihil de Deo curabit, & sic erunt omnia pessime se habentia, nec erit homo sanabilis quandiu manserit talis error.

Secunda causa est propter impedimentum quod præstatur diuino cultui, siue per solicitudinem superfluam temporalium impeditur homo à bonis operibus necessarijs, vel à bonis operibus supererogationis, & istud malum

est, quia

est, quia licet quis non credat esse felicitatem in bonis temporalibus per accidens per istam solicitudinem impeditur à consecutione veri boni, sic dicitur infra decimotertio, quidam audientes verbum Dei cum gaudio suscipiunt, sed solicitudo istius seculi, & fallacia diuitiarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur.

Tertia causa est, quia homo superflue se affligit: vult enim Deus, quòd anima nostra maneat in sua dignitate, & non se subijciat rebus vilibus, nec se affligat irrationabiliter, quod tamen fit quando quis solicitatur plus circa aliquam rem quam debeat, sic dixit Christus supra in litera, nolite soliciti esse in crastinum sufficit diei malitia sua, idest, sufficit pro quolibet die pena solicitudinis quam ipse dies inducet, & non oportet, quod afflictio vnius diei adiungatur alteri.

Quarta causa est, quia per nimiam solicitudinem ostendit homo se male sentire de diuina prouidentia, Deus autem vult, quòd credamus de eo id quod dignum est, & quia ipse habet hanc excellentiam, quòd omnia per suam prouidentiam gubernat, vult quòd hoc credamus de eo, qui autem valde solicitatur circa temporalia, minuit non esse prouidentiam. Primo, quia putat, quòd si multum non laborauerit nihil habebit, & deficient ei necessaria ad conseruationem, & ideo nimis laborat, hoc tamen repugnat prouidentiæ Dei cuius est conducere res in finem suum, & non permittere eas inordinate vagari, prouidebit ergo Deus nobis quantum fuerit nobis necessarium, vel expediens iuxta finem quem ipse de nobis disposuit, quòd autē quis velit aliquid vltra, ea quę Deus de eo disposuit illicitū est, quòd autem perueniat ad ea, quæ Deus disposuit de ipso necesse est: ideo non oportet, quòd ipse multum solicitetur tanquam per seipsum peruenturus sit ad finem quē labores sui meruerint, quia non perueniet nisi ad finem quem de eo Deus præstituit, satis ergo est, quod quilibet moderate solicitetur de temporalibus cum alteri sit cura de nobis ad perducendum nos quo velit.

Secundo, quia illi, qui multum solicitantur de rebus temporalibus putant, quòd peruenient ad talem finem qualem labores sui exigunt, scilicet, multis laboribus respondebit magnus status, & hoc etiam præsupponit non esse prouidentiam in rebus, quia si prouidit Deus in rebus nostris finem, & media perueniendi, non poterimus nos per labores multos excedere statum illum quem Deus nobis constituit. Hoc autem est quod quotidie videmus; quia quidam sunt prudenter, & astute agentes in rebus humanis, & graues labores subeunt ex quibus rationabiliter videbatur, quod isti peruenturi essent ad magnos honores quos desiderant. Alij autem sunt, qui quasi nullo bono digni, & imprudenter se habentes, & paucis se implicantes laboribus, ad altissimum statum perueniunt, quod manifestum est ex nullo alio prouenire nisi ex diuina prouidentia secundum quam constitutum est homini in temporalibus quem modum, & statum habeat, & illum transgredi non potest etiam si multum se solicitet, si igitur nulla prouidentia esset Dei circa ista temporalia, & humana, fortassis bonum esset, quòd quis se solicitaret valde, quia per magnam solicitudinem ad magna perueniret, quia tamen per diuinam prouidentiam tam finis, & status quam modus perueniendi illuc in istis rebus temporalibus diffinitus est: etiam si parum solicitemur non manebimus citra illum statum, qui de nobis diffinitus est, & etiamsi multum solicitemur non excedemus illum saltem in puncto, quia si in aliquo excederemus, vel deficeremus, iam euacuaretur diuina prouidentia, quia fieret aliquid de istis temporalibus contra suam præfinitionem. Id autem quod maxime fallit homines in superflua solicitudine temporalium, est quia putant per magnitudinem solicitudinis magnas res acquirere, sed falsum est, quia non semper accidit sic, quòd Christus significauit dicens, quis autem vestrum cogitans potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum? quasi dicat, etiamsi multum cogitet nihil poterit addere staturæ suæ, sed Deus dabit magnitudinem quam diffiniuit, quod apertius ponitur Luc. 12. scilicet, quis vestrum cogitando potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum? & sequitur si ergo neque, quod minimum est potestis, quid de cæteris soliciti estis, quasi dicat, etiam si multum sitis soliciti non poteritis habere nec minimum nisi, quod Deus vult vobis dare: ideo superfluum est vobis multum solicitari, quòd autem propter paruam solicitudinem homo non deficiat ab illo fine quem Dei prouidentia in istis temporalibus ei constituit, ostendit Christus dicens respicite volatilia cœli, scilicet, ista non habent solicitudinem, & tamen Deus dat eis cibum, & conducit ea ad finē suum, & quantum ad vestimentum posuit exemplum in lilijs dicens, considerate lilia agri, scilicet, ista non habent solicitudinem, & tamen Deus vestit illa, ex quibus sequitur, quòd homo non debet affligere animum suum solicitudinibus circa magnas, vel paruas res acquirendas, sed moderate sit solicitus quantum virtuti conuenit, quia etiā diuina prouidentia hoc de nobis vult ne omnino ocia sequamur, posita tamen, quòd magna, vel parua sequantur in nobis proueniet ex sola Dei prouidentia, & non ex merito nec exigentia laborum nostrorum: & ideo in hoc Christus multum insistit ostendendo, quòd solicitudo superflua repugnet valde diuinæ prouidentiæ.

An sit nobis illicitum habere solicitudinem specialiter circa necessaria vitæ, & laborare ad habendum victum, & vestitum, vel debemus expectare, quòd Deus prouideat, & an Christus hoc vetuerit hic cum dixit ne soliciti sitis, &c. Et quod duplex est solicitudo.
Quæst. C X C.

SED adhuc aliquis dicet, quòd non solum à superflua solicitudine, sed etiam à necessaria cessandum est, quia solicitudo necessaria est de rebus, quæ sunt omnino necessariæ, & ita est cibus, & potus, & post illa vestimentum, sic dicitur Ecclesi. vigesimonono, initium vitæ hominis panis, & aqua, & vestimentum, & domus protegens turpitudinem, ista tamen Christus hic vetuit dicens ne habeamus solicitudinem de eis.

Dicendum, quòd aliqui dixerunt, quòd non licebat homini solicitum esse de aliquo labore corporali, nec laborare quidquam, vt refert Augu. lib. de operibus monachorum. Et cum obijciebatur istis illud Apostoli, qui non laborat non manducet, dicebant, quòd intelligebatur de labore spirituali, de quo Ioannis sexto dixit Christus; operamini escam, quæ non perit.

Sed dicendum, quòd non stat, sed etiam corporaliter laborandum est ad habendum ista temporalia sine quibus vita non agitur: nam hoc faciebat Apostolus, & alios sic facere docebat 2. ad Thessa. 4. scilicet, ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos, nec gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore, & fatigatione nocte, & die operantes: nam, & cum essemus apud vos hoc denunciabamus vobis, quoniam si quis non vult operari non manducet, sic etiam ipse Paulus faciebat manibus suis laborans ostendens alijs sic facere Actuum vigesimo, argentum, aut aurum, aut vestem nullius concupiui ipsi scitis quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum sunt ministrauerunt manus istæ, omnia ista ostendi vobis quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos, non solum ergo laborare, & solicitudinem habere in temporalibus circa cibū, & potum, & vestem non est malum immo est necessarium, & peccat, qui istam solicitudinem habere omittit, prima ad Thimoth. 5. qui suorum maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & infideli deterior est, vnde non solum pro seipso tenetur quis habere solicitudinem prouidendi in temporalibus, sed etiam pro eis, qui cum eo sunt, & ad ipsum pertinent, sic dixit Paulus Actu. 20. ad omnia, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum sunt ministrauerunt manus istę. Cum autem Christus dixit ne soliciti sitis animæ vestræ quid māducetis, &c. intelligi debet non, quòd nulla cura habeatur de istis, sed quod non habeatur superflua: nam etiam de rebus necessarijs potest homo habere curam superfluam, quando magis de illis solicitatur, quam necesse sit, scilicet quia vult habere de eis plus quā sit necessarium, & istud pertinet ad auaritiam secundum quam volumus abundare in diuitijs, vel etiam quando circa ipsum solum, quòd est necessarium sub ea quantitate sub qua est necessarium maiorem solicitudinem apponimus

mus quam expediat, & hoc est illicitum, quia prouenit ex timore deficiendi, & ille timor prouenit, quia non rectè opinantur de prouidentia Dei, vel prohibetur solicitudo istarum rerum, scilicet, oe ponantur, vt finis operum nostrorum, quia etiam si quis pauca temporalia appetat, si constituit ipsa finem operationum suarum grauissime peccat sic dicit Augu. lib. de operibus monachorum prohibitam solicitudinem. s. non hoc dicit, vt istam non procurent quantum necessitatis est, vnde honeste poterunt, sed vt ista non intueantur, & propter ista faciant quicquid in Euangelij prædicatione facere iubentur. Vel potest intelligi, quod Christus non vetuerit hic labores corporales ad acquirendum necessaria, sed solicitudinem de illis, sic dicit Hiero. super Matthæ. s. præcipitur nobis ne soliciti simus quid comedamus, quia in sudore vultus præparamus nobis panem: ergo labor exercendus est, solicitudo autem tollenda. Et non intelligitur, quòd nulla solicitudo haberi debeat, quia nemo potest corporaliter laborare, nisi prius cogitauerit quid, & quomodo, & quando operari debeat, sed vetatur solicitudo, quæ ad operationem corporalem non confert. Est enim quædam solicitudo secundum quã caute attendimus quid nos agere oporteat tam in spiritualibus quam in temporalibus ad vitam procurandam, & ista est necessaria, & pertinet ad prudentiam, sed ista parua est. Alia est solicitudo qua quis est suspensus dubia expectatione futurorum ne sibi eueniat contrarium eius, quod desiderat, & pro quo laborat, & ista prouenit ex timore, & aufert confidentiam quam de Deo habere debemus, & etiam tollit nobis bonam opinionem de prouidentia Dei, nam si crederemus, quod Deus prouideret rebus iuxta voluntatem, & bonitatem suam non maneremus trepidi, sed expectaremus læti quidquid bonitati suæ facere placitum esset, & ista solicitudo excludenda esset, quia est vituperabilis: impedit etiam operationes, quia qui magna solicitudine futurorum euentuum suspensi tenentur à multis operationibus retrahuntur. s. quia dum multùm cogitant non possunt multa operari, & hoc propriè Christus vetuit: nam ad acquirendum cibum potum, & vestitum, quæ sunt necessaria vitæ, sicut non est necessaria magna industria, ita nec magna solicitudo, licet sit necessarius corporalis labor interdum magnus, & sic necessaria possunt sine solicitudine acquiri, sine labore autem nequaquam: vnde Christus laborare non vetuit, sed solicitum esse, & iste videtur esse proprius sensus, & ita solicitudo ex maxima parte aufertur, & labores soli nobis relinquuntur. istud enim per Christum ablatum non est cum in pœnam fuerit nobis datum vsque ad mortem, scilicet, in sudore vultus tui vesceris pane tuo. Genes. 3. sic etiam dicit Chryso. non solicitudinibus sed laboribus corporalibus acquirẽdus est panis, qui laborantibus pro premio diligentiæ Deo præstante abundat, & negligentibus pro pœna Deo faciente subducitur.

An exempla, quæ Christus hic posuit ad tollendam nobis solicitudinem sint conuenientia, & quomodo exemplo auium soliciti esse debemus, secundum quod possumus, vt necessaria acquiramus. Et qui modus viuendi fuit in primitiua Ecclesia. Quæst. C X C I.

QVÆRETVR an exempla, quæ Christus hic posuit ad tollendum nobis solicitudinem sint conuenientia. Et videtur, quòd non, quia dicitur de solicitudine cibi respicite volantia cęli, quæ non serunt, &c. in quo apparet, quòd Deus vult nos facere sicut volantia, immo dicit, quod à fortiori Deus prouidebit nobis quàm volatilibus. quia multo pluris, idest, maioris valoris, & æstimationis apud Deum sumus quam volatilia, & tamen illa nec serunt nec metunt, & non congregant in horrea: ergo etiã nos non debemus seminare nec metere.

Aliqui propter prædicta errauerunt, vt dicit Aug. lib. de operibus monachorum asserentes, quòd nihil homo debet operari exemplo volucrum, & isti erant quidam monachi, qui volebant omnino esse ociosi, sed August. increpat eos ex ipsa litera Euangelica: nam ipsi volebant habere domum plenam, & laborare nolebant cum dicit: cur ergo non attendunt neque congregant in horrea, cur illi manus ociosas, & plena repositoria habere volunt? nam qui

F non seminat non congregat in horrea, ex quo apparet, quod illi non faciebant hoc ex desiderio obseruandi legem Euangelicam, sed vt quietam, idest, ociosam vitam sibi pararẽt.

Dicendum, quòd exemplum de auibus conueniens est, nec tamen est sensus, quòd nos debeamus facere solum id quod faciunt aues, quod patet, quia etiamsi non seminemus neque metamus neque congregemus in horrea, quæ tria Christus expressit, adhuc nobis manent aliæ solicitudines circa cibum, & potum, vt si quis dederit nobis frumentum, & carnes animalium quibus vescamur, oportẽt molere, & coquere, & cibos disponere, quæ est quædam solicitudo, hoc tamen aues non faciunt, vt ibi dicit Augusti. etiamsi quis quotidie nobis escas paratas afferret oportebat adhuc aquam de fontibus haurire, & reponere, quod etiam aues non faciunt, vt ibidem dicitur. Aliud etiam G exemplum inducit, scilicet, quia illi, qui manebant Ierosolymis in Ecclesia primitiua erant viri sancti, qui non solũ legem Euangelicam obseruabant, sed etiam supererogabant, quia omnia eis erant communia Actuum quarto, & quinto ad quod tamẽ Christus non obligauerat, isti tamẽ, qui vocantur pauperes sancti, ad Rom. decimoquinto, & prima Corint. decimosexto, & secunda Corint. octauo, & nono, habebãt solicitudinem de administratione rerum temporalium: nam Apostoli suscipiebant precia omnium possessionum, quæ vendebantur, & distribuebant ea singulis prout vnicuique opus erat Actuum quarto, istud tamen non fit sine solicitudine. Apostoli etiam præerant mensis ad ministrandum cibos viduis, & pauperibus, Actuum sexto, in quo erat tanta solicitudo, & implicatio, quod impediebantur à prædicatione verbi Dei eod. cap. 6. non est æ- H quum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis & tunc constituerunt septem viros ad istam administrationem. Dicit etiam Augu. quod tempore famis frumentum de Græcia missum fuit habitantibus Ierusalem, & de eo sibi panes facere curauerunt, & hoc colligitur Actu. 11. vbi vnus Propheta per Spiritum sanctum significauit famem magnam futuram in orbe, quæ fuit tempore Claudij Cæsaris, & tunc Christiani prout quisque habebat, proposuerunt mittere sustentationem habitantibus in Ierusalem, quam miserunt per manus Pauli, & Barnabæ. Non est ergo contra præceptum Christi solicitari de necessarijs ad vitam. Et etiam si quis inspiciat aues non est verum, quòd non solicitantur de cibo immo tota solicitudo earum stat in hoc, quia nihil aliud quærunt, nisi delectationem gustus & tactus, per quam se conseruant, si quis ergo sit tantum I solicitus circa necessaria sibi quantum aues sunt, erit multum solicitus immo esset solicitus excessiue, quia aues totum bonum suum constituunt in cibis: homini autem illicitum est omnia propter cibum quærere.

Dicendum ergo, quod Christus non voluit facere nos similes auibus in moribus cum ipse creãdo nos dissimiles, & inęquales eas nobis cõstituerit in gradu naturę, sed vult facere Christus hic quandam proportionem inter aues, & nos, ad ostendendum, quòd etiamsi non simus multum soliciti habemus necessaria, & dixit, quod aues habent paucam solicitudinem, idest, faciunt pauca opera solicitudinis quia non seminant neque metunt, nec congregant in horrea. & tamen cibum habent, ita & nos licet non solicitemur multum, habebimus cibum, ad hoc tamen debet esse proportionalitas inter nos, & aues isto modo, scilicet, quod K sicut se habent aues ad ea, quæ possunt facere secundum naturam suam, ita & nos habeamus nos ad ea, quæ possumus secundum naturam nostram, aues autem faciunt quidquid possunt, vt cibos habeant, ita & nos quidquid secundum nostram naturam possumus, facere debemus, vt necessaria habeamus.

Primum patet, quia aues solicitudinem aliquam habent: nam quando non habent cibum diligenter quærunt in loco, in quo sunt, vt illum inueniant, quod si non inuenerint ad alia loca pergunt, & regiones mutant: vnde omni tempore de nullo alio solicitantur, & tamen licet ista solicitudo sit in eis magna, idest, quantum facere possunt tamen non serunt neque metunt neque congregant in horrea, scilicet, quia naturæ suæ facultas non pertingit ad ista.

Secundum patet, scilicet, quod nos pro necessarijs ad

vitam

vitam solicitemur quantum natura nostra potest exemplo auium, & verum est, & tamen in auibus natura est inclinatio consequens formam, & quia naturalia tantum agunt quantum possunt, cum non sit in potestate eorum remittere, & intendere actus, est naturale auibus tantum solicitari quantum possunt, vt cibum acquirant: bonum autem naturæ est ipsa ratio: ideo tantum potest homo naturaliter facere quantum ratio potest, licet ergo vires nostræ corporales sufficiant ad maiora faciendum, & ingenium ad maiora cogitandum, non dicimur posse facere, nisi quantum ratio dictat faciendum, aliàs enim iam homo non est, vt rationalis, sed vt aliquid alterum vtens alijs principijs agendi: quando ergo homo solicitatur circa necessaria tantum quantum ratio dictat, tunc dicitur solicitari quantum potest secundum naturam suam, & hoc quilibet facere tenetur: rectè ergo tenetur homo facere circa procurationem necessariorum, sicut volatilia, scilicet, proportionaliter, vt declaratum est. Opera tamen exteriora procedentia à solicitudine differunt in nobis, & in auibus secundum differentiam naturarum: potuit enim natura prouidere auibus, & omnibus brutis de necessarijs: homini autem non potuit: dedit enim auibus plumas ad operimentum, vngues, & rostra ad defensionem, quadrupedibus quoque pelles, & pilos pro indumentis, dedit cornua, & dentes, & similia pro armis, & ita in omnibus necessarijs prouidit eis quia potuit: ratio huius est, quia in brutis est natura sensitiua, quæ est determinata ad vnum, & in eis, quæ sunt vniformiter semper se habentia, natura potest sufficienter prouidere. homini autem non potuit natura prouidere in omnibus necessarijs, ita quòd nihil extrinsecum quærere deberet, quia homo est naturæ rationalis, quæ non est determinata ad vnum, sed potest se habere ad opposita, & disparata, natura ergo, quæ de se est determinata, non potuit ei prouidere. Nam ea quæ natura dat, vel facit, semper manent eadem, homo autem propter hoc quod est naturæ rationalis, etiam si nunc indigeat vna re, post paululum erit sibi bona res opposita isti, & non ista, sed natura non potest mutare ea, quæ semel dat, quia habet se determinate: ideo non potuit prouidere homini in omnibus bonis sibi, & necessarijs, sed dedit sibi intellectum, in quo omnia contulit: nam per illum potest excogitare diuersas artes, & modos faciendi sibi vestes, & arma, & procurandi cibum, dedit etiam manus, quæ sunt instrumenta conuenientia ad omne opus quod excogitauerit intellectus, & per hoc sufficienter homo potest sibijpsi prouidere, & cum per hoc sibi prouident, dicetur natura ei prouidere, quia dedit sibi illa, per quę sufficienter possit prouidere sibi, in auibus ergo est naturale totum habere, quo indigent, s. quòd natura eis cibos, & vestes, & arma, & omnia dedit, homini autem est naturale non habere necessaria, sed habere ex natura sufficientem viam ad quærēdum illa, & propter hoc, licet aues faciendo secundum naturam suam non debeant serere, nec metere, neque congregare in horrea, quia non est eis opus, homini tamen secundum naturam incumbit ista facere, quia hæc est via conueniens ei ad sibi prouidendū: est ergo conueniens exemplum inductum de volatilibus. Quod autem dicebatur, quod Deus pascit volatilia, & à fortiori pascet nos.

Dicendum quòd verum est, quia eo modo, quo in Deo ponimus solicitudinem dicimus maiorem esse solicitudinem de nobis quam de volatilibus, & consequenter magis prouidebit nobis de cibo quam illis, & tamen non per hoc tollitur quin debeamus laborare ad quærendum victum, & quādo per laborē acquisierimus verum est, quòd Deus illum nobis dedit, cum ipse dederit nobis ingenium ad excogitandum laboris modum, & manus, & vires ad exequēdum, & terræ virtutem, vt nobis colentibus eam fructus inde nascantur. Si autem homo expectaret, quòd Deus ei prouideret cęlitus mittendo cibos paratos ad manus eius, irrationabiliter ageret, quia Deus dicitur pascere volatilia, & tamen ipsa solicitudinem habent, vt cibum inueniant, licet non vt colant neque vt præparent, quia istud neque sciunt, neque possunt, cum natura earum non sufficiat ad hoc, si autem aliqua auis nollet quærere cibos fame periret etiam si dicatur Deus pascere volatilia: ideo in hoc quod est Deum pascere hominem vel volatilia subintelligitur, q

F tam homo, quam volatilia agant id quod natura eorum suadet agendum, sic etiam Deus iussit quòd homo quando esset in angustijs clamaret ad ipsum, & liberaret eum, Psalm. 90. clamabit ad me, & ego exaudiam eum, cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum: non tamen intelligitur, quòd propter hoc existens in tribulatione inter hostes, si potuerit non debeat fugere, & eripere se à manibus eorum immo debet quia aliàs tentaret Deum, & tunc Deus dicitur liberare ipsum de tribulatione, quia dat ei locum fugiēdi de illa, sic patet de Petro posito in vinculis: Actuum duodecimo, & cum ipse non posset se inde liberare Angelus soluit catenas, & aperuit portas, & eduxit eum in vicū, & tunc reliquit eum Angelus, quia iam poterat per seipsum fugere, & ipse recessit ad illos, apud quos poterat liberari, in quo innuitur, quòd Deus solum prouidet homi-
G ni in eis, in quibus ipse non potest prouidere, in quibus autem potest, relinquit eum agere, & si in illis homo expectet à Deo, quòd prouideat sibi nihil laborare volens tentat Deum, sic dicit Augustinus libro de operibus monachorum.

Circa aliud exemplum de lilijs dicendum, quòd Deus non vult, quòd homines imitentur lilia, quia illa nihil agunt, sed solum inducitur contra illos, qui non bene credunt diuinam prouidentiam, scilicet, si Deus per prouidentiam suam lilia sine aliquo labore eorum sic vestit, à fortiori hominibus prouidebit de veste, est tamen natura lilij nihil agere, sed totum bonum suum ita se habere: ideo Deus totaliter illi prouidet de vestimento, & ceteris, natura autē hominis est posse vestimentum facere, & quærere: ideo Deus illi aliter non prouidet, quia sic poneretur aliquid
H superfluum in vniuerso quod repugnat ordini rectissimo, & tamen si homo posset quærere sibi necessaria, & Deus miraculosè ei prouideret, maneret inutilis, & ociosa illa virtus, Deus tamen nihil superfluum aut ociosum fecit: ideo non debet prouidere homini quando ipse sibi prouidere potest, ita enim faceret de lilijs, & volatilibus, si sibiipsis possent prouidere de aliquo, & ideo quia lilium de nullo potest sibi prouidere, Deus dedit lilio omnia bona sua intra se, volatilia autem possunt sibiipsis in aliquo prouidere, quia licet non possint ad habendos cibos terram colere, cibos tamen sponte de terra natos possunt quærere: ideo Deus non ponit volatilibus omnes cibos in nido suo, sed ipsa per se quærunt discurrendo per diuersas regiones. Alia ratio etiam est inducendi istud exemplum ad ostendendum, quòd superflua solicitudo nihil nobis prodest,
I quia etiam si quis multum solicitetur, non poterit per hoc maiora acquirere, vel inuenire quam Deus per prouidentiam suam de illo disposuerit, quod apparet, quia etiam si omnes homines conentur facere aliquod vestimentum ita pulchrum, sicut est lilij, non poterunt: nā Salomon in omni gloria sua nunquam hoc potuit, & tamen lilia non habent solicitudinem, sed solum habent quicquid eis Deus dat, si tamen per solicitudinem nostram magnam, vel paruam euenirent nobis magna, vel parua, haberemus nos pulchriora vestimenta quam lilia: apparet ergo quòd nullus potest habere, nisi quantum prouidentia Dei disposuerit: ideo magnitudo solicitudinis inutilis est.

An liceat de futuris solicitari, seu esse soliciti in crastinum. Et quod solicitudo aliqua est necessaria circa futura.

K *Quæst. CXCII.*

QVÆRETVR, an liceat de futuris habere solicitudinem.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia Prouerb. 6. dicitur; vade ad formicam o piger, & considera vias eius, & disce sapientiam, quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat, & sic laudabilis est solicitudo futurorum cum admoneamur formicam solicitam imitari.

Item solicitudo pertinet ad prudentiam, est autem prudentia præcipue de futuris, quia pars prudentiæ est prudentia futurorum: ergo solicitudo, quæ pertinet ad prudentiam est laudabilis.

Item illi, qui reponunt aliquid reseruandum in posterum sunt solicitи de futuro, Christus tamen loculos habuit.

buit, Ioan. 12. in quibus conseruabat pro sustentatione sua, & Apostolorum, quos loculos Iudas habebat: ergo licitum est de futuris esse solicitum.

Dicendum, quòd Christus dixit hic ne essemus soliciti de futuro, scilicet, nolite soliciti esse in crastinum, est tamẽ solicitudo aliqua necessaria de futuris, quia alias non posset vita conseruari cum non possit homo habere omnia necessaria quandocunque vult, nisi antequam sint necessaria prouideret sibi de illis: ideo potest dici vno modo, quòd Christus vetuit solicitudinem de futuris non absolute, sed solum immoderatam, sicut vetuerat supra solicitudinem de præsentibus superfluam, & tamen coinciderat tunc istud cum præcedentibus nec vetaretur hic aliquid nouum. Ideo dicendum, quòd vetatur, hic solicitudo futurorum specialiter inquantum est de futuris.

Pro quo sciendum, quòd nõ potest opus esse virtuosum, nisi fiat cum debitis circumstantijs inter quas est vna tempus debitum, Ecclesiastes 8. omni negocio tempus est, & opportunitas, & non solum intelligitur de exteriori executione operis, sed etiam de interiori solicitudine, quia sicut non est semper tempus faciendi vnam rem, ita neque est semper tempus cogitandi de illa, sed tempora quædam sunt, in quibus expedit cogitare, & in alijs non: opera enim quæ fiunt exterius ad hoc, quòd bene fiant oportet esse præcogitata, sed non possunt esse præcogitata, nisi antequã operemur habeamus aliquam solicitudinem, opera autem sunt distincta per tempora, quia quoddam est tempus vindemiæ, & aliud messis, & ita omnia tempus habent, Ecclesiastes 3. ideo sicut distinguuntur opera per tempora, ita distinguuntur solicitudines, quia tempori æstatis competit solicitudo metendi, & tempore autumni solicitudo vindemiæ, si quis ergo tempore æstatis esset iam de vindemia solicitus, superflue præoccuparet futuri temporis solicitudinem, & istam tanquam superfluam Christus prohibet dicens nolite soliciti esse in crastinum.

Ad videndum tamen an de futuris liceat nobis esse solicitos: Dicendum est, quòd aut illa sunt superflua, ita quòd etiam in præsenti habita essent superflua, aut non: si sunt superflua non licet, de illis solicitari, vt si quis vult congregare multitudinem diuitiarum, quia diuitiæ propriè sumptæ nunquam sunt necessariæ, sed superfluæ, debet tamen dici superfluum non solum illud quod superabundat ad illum diem, sed etiam quod superabundat ad multa tempora, quia alias necessarium vocabitur: etiam superfluum dicetur non quod superabundet ad sustentationem personæ, sed etiam ad sustentationem status, vt ostensum est supra q. 34. & illud vocatur diuitiæ, de hoc est licitum solicitudinem habere in futuro, sic patet, Luc. 12. de diuite, qui dixit non habeo vbi congregem fructus meos, destruam horrea mea, & maiora faciam, & illuc congregabo omnia bona mea, & dicam animæ meæ, anima habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare, & Deus dixit illi, stulte hac nocte animam tuam repetent a te, quæ autem præparasti cuius erunt? & sic vituperatur ibi solicitudo illius diuitis, & ista est solicitudo de futuris, quæ pro nullo tempore sunt necessaria: si autem sit homo solicitus de futuris necessarijs pro aliquo tempore, aut facere illa pertinet ad præsens, vel ad futurum, quia sunt aliqua, quæ licet in futuro sint necessaria possunt tamen nunc fieri, & alia sunt, quæ non possunt fieri in præsenti, solicitudo de illis est superflua, sicut vindemiæ non possunt fieri tpe messis: ideo quòd quis tpe messis sit solicitus de vindemia illicitum est. Si aũt necessaria in futuro possunt fieri in præsenti, aut sunt talia, quæ necesse est fieri anteq̃ vsus eorum sit necessarius, s. quia illo tpe non poterunt prompte haberi, aut sunt talia, quæ poterunt etiam illo tpe faciliter haberi. si primo modo non est superfluum, immo est necessarium ante tempus esse solicitũ de futuris, sic Christus dixit Luc. 14. de illo, qui vult ædificare turrim, quia prius quam incipiat computat sumptus, qui necessarij sunt, vt videat si habeat ad perficiendum, ne postquam posuerit fundamentum, & non potuerit perficere, omnes qui vident incipiant illudere ei dicentes, hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare, & ita est ferè in omnibus negocijs magnis, quia præparatoria illorum oportet, quòd fiant multo tempore ante: nam subito non poterunt haberi quando

F quis voluerit: ita est de sumptibus quotidianis: non enim occurrit homini immediate habere omnia quibus indiget ad quotidianos sumptus: ideo licitum est homini, immo necessarium solicitari, vt habeat pro futuro aliquid vnde cibos possit emere, & ita Christus faciebat habens loculos, vt ex pecunijs ibi reseruatis posset pro se, & suis habere cibos, vt non oporteret quotidie mendicare, quia fieret interdum, quòd mendicando cibum habere non posset ipse neque discipuli: habebat ergo Iudas loculos Christi, Ioan. duodecimo, & ex illis emebat ea, quæ necessaria erant, Io. decimoquarto, sic etiam fuit de Apostolis in Ecclesia primitiua, qui precia agrorum venditorum recipiebant, & retinebant, deinde distribuebant cuique per tempora, sicut opus esse sciebant, sicut etiam, quando quis scit in futuro aliquid sibi necessarium, & quòd tunc non occurret il- G lud habere, ad prudentiam pertinet ante tempus solicite prouidere sic fuit quando fames futura prænunciata est, Actu. 11. quia tunc omnes Christiani parauerunt se, vt mitterent sustentationem ante tempus existentibus Ierosolymis, eodem capit. & talem solicitudinem futurorum Deus vult haberi a nobis, immo quia interdum nos possumus solicitari de illis, quia nescimos quid nobis necessarium erit in futuro, Deus reuelat hæc.

Sic fuit de fame futura in Aegypto reuelata Pharaoni per somnia, vt in septem annis vbertatis prouiderent terræ pro fame futura: Genes. 40. & 41. sic etiam fames, quæ fuit sub Claudio Cæsare reuelata est, per Spiritum Sanctum, vt existentes in Ierusalem haberent sustentationem paratam pro tempore, Actuum vndecimo, hoc modo in qualibet magna domo debet haberi prouisio pro futuris, H quia non possunt quotidie haberi omnia necessaria pro magna familia, & laudantur dispensatores, qui talem prouisionem faciunt: Lucæ duodecimo, quis putas est fidelis dispensator, & prudens quem constituit dominus super familiam suam, vt det illis in tempore tritici mensuram: & quia cuilibet homini etiamsi non habeat familiam sunt, aliqua necessaria, quilibet admonetur de futuris habere solicitudinem: vnde cuilibet dicitur, Prouerbiorum sexto, vade ad formicam o piger, & considera vias eius, &c. & apparet manifestissime, quòd sit necessaria solicitudo futurorum, quia alias si solum deberet homo esse solicitus qualibet die pro ipsa die quando tempus messis non colligeret quisquam, nisi cibum necessarium pro illa die, & ita periret totius anni fructus, & non posset homo vltra viuere cum postea cibum non inueniret.

I Item non posset etiam pro ipsa die habere cibum, quia ipsa die qua mittimus falcem in segetem non possumus eam ita deputare, vt pro ipsa die faciamus nobis panes ex segete cum sint multæ præparationes intermediæ, nisi quia forte faceret polentam torrendo grana, vel confricando, sed illud non est habere cibum, sed partem cibi, etiam sequeretur aliud grauius, scilicet, quòd in illa die non possemus habere cibum, quia ille, qui seminat non potest eadem die colligere, sed expectat in futurum: si ergo solicitudo de futuro non esset licita nemo nunquam seminaret, sed cum spe, & solicitudine futuri ista fiunt, prima Corinthiorum nono, qui seminat, & qui arat debet in spe seminare, & laudatur agricola, qui cum patientia sperat fructum, quem immediate non videt, scilicet, referũt fructum cum patientia: Luc. quarto, necesse igitur est de futuro esse solicitos, & sicut est de diuersitate temporum anni, K quòd vno tempore pro alio laborandum est, ita est de ætate hominis, quia quædam est ætas ad laborem, & alia ad quietem: est enim senectus ætas deficiens, in qua homo necessaria acquirere non potest: ideo prouidere debet in iuuentute necessaria pro senectute, quia tunc virtus deficit Psalm. 70. ne derelinquas me in tempore senectutis cum defecerit virtus mea. Si autem ea, quæ sunt necessaria in futuro, & in præsenti possunt fieri, possunt haberi ita faciliter, in futuro sicut nunc, solicitudo de illis est superflua, sicut si quis disponeret post annum peregrinari, & quia calcei sunt necessarij pro itinere nunc emeret calceos: nam illi poterant haberi, ita faciliter die, qua quis inciperet peregrinari, sicut hodie, & ita de similibus, sic patet quando liceat habere solicitudinem de futuris, & quando non.

Sed

Sed obijcietur, quòd nullo modo liceat de futuro sollicitari, quia quanto aliquid est magis futurum, id est, magis elongatum, sollicitudo de illo est minus necessaria, quanto autem magis propinquum magis necessaria: nihil autem futurum est magis propinquum quam dies crastinus, & tamen non licet de crastino solicitari: ergo nec de aliquo futuro.

Dici potest vno modo, quòd idem est de die crastino, & de quolibet futuro, & ideo tota distinctio, quę facta est supra de futuro facienda est de crastino, & secundum hoc, aliquando licebit de crastino solicitari, & aliquando non.

Aliter potest dici, quòd crastinum, & hodie, quia sunt simul, sicut licet homini solicitari de hodierna die, ita etiã licet de crastino, non tamen accipitur hic crastinum pro sequenti die, sed pro quocunque tempore futuro quantumcunque in longinquum, sic accipit sacra Scriptura, & vulgares Iosue 22. cras dicent filij vestri filijs nostris, & tamen manifestum est, quòd illud non poterat esse sequenti die, sed post multos annos mortuis omnibus, qui tunc viuebãt, & succedentibus posteris eorum, qui non nouerant veritatem rerum gestarum: tunc enim possent dicere nouem tribus, & dimidia ad duas, & dimidiam quid vobis, & Domino Deo Israel? & sic id quod fiet post centum annos dicitur cras fieri, sic etiam dicit Hieronym. super Matth. cras in scripturis futurum tẽpus intelligitur dicente Iacob exaudiet me cras iustitia mea, idest, in futuro tempore: Gen. 30. & iste est conuenientior sensus, licet etiam accipiendo cras strictè adhuc est litera vera per distinctionem supra datam. Hæc omnia de sollicitudine futurorum vera sunt circa sollicitudinem temporalium: nam solicitudo circa bona spiritualia etiam de futuro licita est, immo est multum necessaria, & laudabilis, quia si quis non habuerit illam peribit: per ipsam enim euitamus peccata: Ecclesiastici septimo, memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis idest, cogita de morte, quæ futura est: etiam quia bona spiritualia sunt bona simpliciter, scilicet, gratia, & gloria, & illa sine mensura sunt appetenda, quia propter se appetuntur. 1. Politic. ideo quantamcunque solicitudinem habuerimus de illis, & quocunque tempore nunquam erit illicitum: etiam est causa magnæ necessitatis ad solicitandum de futuris, quia sunt illa incerta, & subito veniunt, quando homo non potest se disponere pro illis, sic dicitur Luc. 12. si paterfamilias sciret qua hora fur veniret vigilaret vtique, & nõ sineret perfodi domum suam, & vos estote parati, quia qua hora nõ putatis filius hominis veniet: idem infra. 24. & propter hoc laudantur illi, qui semper vigilant, & de hoc futuro solliciti sunt infra 24. & Lucæ 12. beati serui illi, quos cum venerit Dominus inuenerit vigilantes, amen dico vobis, quia præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis, & si quis nõ semper fuerit in hoc solicitus est sibi magnum periculum, sicut dicitur ibi de illo dispensatore, qui dixit moram facit dominus meus venire cœpetitque percutere pueros, & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari, veniet dominus eius in die qua ignorat hora qua nescit: diuidetque eum, & partem eius ponet cum infidelibus.

Ad primum dicendum, quòd formica habet solicitudinem rationabilem pro futuro, quia alio tempore non potest sibiipsi prouidere de granis, & talis solicitudo est nobis licita, immo necessaria.

Ad secundum dicendum, quòd per prouidentiam prudenter homo disponit ea, quæ sunt sibi in futurum necessaria, & quia contingit solicitudinem de futuris esse interdum vulem, & interdum inanem iuxta supra dicta, interdum erit licita solicitudo de futuris, & interdum non.

Ad tertium dicendum, q Christus habuit loculos propter duo. s. propter se, & propter nos. De primo patet, quia Christus interdum transibat per varia loca, in quibus non poterat conuenienter mendicare, quia etiam si peteret nihil sibi daretur: immo etiam interdum si pecunias offerret non darentur sibi cibi, sic patet Lucæ nono, quando transibat per Samariam, & erat facie eius tanquam euntis in Ierusalem, volueruntque discipuli emere escas in vrbe, & Samaritani portas clauserunt, ita vt nihil habere possent: à fortiori ergo non dedissent sibi cibos gratis si mendicaret, A etiam quia interdum si ex mendicitate cibos habere vellet oporteret morari in quibusdam locis plusquam ipse vellet aut expediret: ideo fuit sibi conueniens habere loculos. De secundo patet, & istud est principale, quia si Christus nunquam habuisset loculos, sed suisset quotidie mendicans putaretur, quod non liceret nobis aliquid possidere, & esset locus introducendi magnam hæresim: fuit ergo valde conueniens, quòd haberet Christus loculos, vt per hoc appareret, quòd nobis licebat proprium habere, sic dicit August. lib. de sermone Domini cum viderimus aliquem seruum Dei prouidere ne ista necessaria sibi desint, non iudicemus eum de crastino solicitum esse: nam ipse Dominus propter exemplum loculos habere dignatus est.

Sed dicetur quomodo Christus habuit loculos, & discipulis non licuit habere loculos, quia dicitur infra decimo, B nolite possidere aurum, nec argentum, nec pecuniam in zonis vestris?

Dicendum, quòd solus Christus est Legislator noster, quem debemus imitari in dictis, & factis, & nullum autẽ alium tenemur imitari, nec in dictis, neq; in factis. Apostolos autem & alios, qui introduxerunt fidem prædicantes illam tenemur imitari in dictis obediendo illis, quia dicũt illa non tanquam à se, sed tanquam à Christo audita, & imposita illi, vt prædicarent ea: nam tenebantur prædicare, quæ à Christo audierant. 1. Corinth. nono, si non euangelizauero, væ mihi est, si tamen Apostoli aliquid facerent vltra ea, quæ prædicabant non tenemur eos sequi, nec habemus occasionem errandi ex factis eorum qualiacunque sint. Secus autem est de factis Christi, quia ipsum tanquam Dominum, & Legislatorem imitari debemus tam C in dictis, quam in factis, cum etiam vita sua fuerit nobis forma viuendi. De prouidentia Dei, de qua Christus tangit hic dicendum erat, & tamen dicetur infra decimo, vel Luc. 12. *Deum tam in dictis quam in factis imitari debemus.*

CAP. VII.

NOLITE iudicare, & non iudicabimini, nolite condemnare, & non condemnabimini. In quo enim iudicio iudicaueritis iudicabimini, & in qua mensura mensi fueritis remetietur vobis. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo? frater sine eijciam festucam de oculo tuo, & ecce trabes est in oculo tuo? Hypocrita eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere D *festucam de oculo fratris tui.* *Luc. 6. 2. q. 5. c. Deut. Rom. 2. Mat. 4. Luc. 6. de accus. cap. qualiter 1. q. 5. c. multi.*

NOlite iudicare. In præcedentibus Christus ordinauit nos dirigendo affectionem nostram in Deum: hic regulat affectum nostrum erga proximum. Et diuiditur in duo, quia primo regulat affectum respectu mali, secundo respectu boni ibi. *Nolite sanctum dare.* Prima in duo, quia primo ostendit, quòd proximus non est temerarie iudicandus, secundo, quòd non est temerarie arguendus ibi. *Quid autem vides.*

An ea quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia & fuerint immediate post illa.
Quæst. I.

E CIRCA primum quæritur an ea quæ habentur hic sint continuata à præcedentia, & an fuerint immediate post illa.

Ad primum dicendum, q hic est ordo continuus, quia nulla gesta enarrantur hic, sed solum describuntur verba, quæ Christus prædicans turbis in monte, & incipiunt supra 5. inter ipsa autem verba non est aliqua ratio continuationis, quia non dependet necessario vna sententia ab altera, sed poterat esse ordo conuersus, licet conuenientius, sic ordinentur: ideo standũ est ordini literę iuxta regulam generalẽ, q semper est standum ordini naturalis, quem tenet sacra Scriptura, vel quęcunq; alia, nisi expresse appareat, q alius ordo fuerit, & tamẽ appareat ratio aliqua, quare debeamus putare fuisse alium ordinem: ergo standũ est ordini literæ, alioquin omnia perirent, si nulla causa necessaria

F furis ostensa liceret nobis recedere ab ordine scripturę dicendo, quòd sit anticipatio, vel recapitulatio.

Sed obijcietur, quia Luca, qui ponit istam eandem narrationem non continuat eam sic, sed ea, quę habētur in fi. præc. c. habentur Luc. 12. & ea q̄ habentur hic sunt Luc. 6.

Dicendum, q̄ potest dupliciter stare. Vno modo, q̄ ista sæpe Christus prædicauerit, & in prima vice dixit omnia hæc simul eo ordine, quo describit Matth. in istis tribus capitulis, quæ vocantur sermo Domini in monte. Alijs aūt vicibus non prędicauit omnia simul, sed particulas aliquas tollebat, & sic in diuersis temporibus prædicauit postea diuersas particulas istius magni sermonis, & illum ordinem secutus est Lucas: ideo posuit ista in diuersis locis, & etiam non eo ordine, quo habentur hic. Aliter potest dici, quòd vnica vice Christus ista prædicauit, & tamē Matth. & Luc. diuersimode illa ordinauerunt. s. Matthæus tenuit ordinem naturalem Luc. vero ordinem artificialem. i. applicans diuersas partes istius magni sermonis diuersis partibus Euangelij vbi magis videntur conuenire, & istud est valde rationabile, quia ita faciunt artificiosi tractatores, qui non sequuntur semper ordinem rerum gestarum, sed applicant partes varias diuersis locis anticipando, & postponendo secundum quod, magis conueniunt doctrinæ quam tradere intendunt. Luc. autem habuit speciale in hoc, quia magis continuus est ordinare narrationem quam cęteri, vt Luca in prologo quem ipse scripsit: ideo noluit sequi ordinem naturalem, quem Matthæus tenuit, sed artificialem, & non differt in hoc cum ambo narrent eandem veritatem gestorum: immo potuit esse multum vtilis ista varietas, vt per vnum Euangelistam sciremus ordinem naturalem istorum dictorum, & per alterum sciremus ordinem artificialem, quia vterque ordo confert ad intelligentiam nostram, & sic patet, q̄ ista fuerint dicta post præcedentia, cum Matth. secutus fuerit ordinem naturalem dictorum in istis. Ad secundum dicendum, quòd præsupposito, quòd fuerit hic ordo continuus est dicendum, quòd fuerunt ista immediate dicta post præcedentia quia omnia, quæ habentur à principio 5. cap. vsque ad finem huius fuerunt dicta in eodem sermone; ideo non fuit interpositio aliqua temporis inter ista, & præcedentia. & dato q̄ dicamus Christum sępe prædicasse ista per diuersas particulas, Matthæus tamen non narrauit ea, nisi prout dicta sunt à Christo prima vice, & tunc omnia simul dicta sunt, quia non cessauit loqui ad populum in monte vsque ad finem capituli istius, vt patet infrà in litera, & sequenti capit. in principio.

Circa primum dicitur. *Nolite iudicare.* Duplex est enim iudicium. Vno modo est actus iurisdictionis eius, qui ius reddit partibus in quocunque foro, & de isto non agitur hic, quia istud iudicium non est prohibitum, sed potius necessarium, immo nihil est magis necessarium in politia quā habere iudicem, qui partibus iura reddat, quia 3. Politic. in princip. dicitur, quod magis necessarium est in politia distributiuum iustitiæ, idest, iudex quam panis. Alio modo accipitur iudicium prout aliquis ex quibusdam signis exterius habitis male iudicat, idest, opinatur in corde suo de proximo suo, & quia istud, vt communiter solet prouenire ex radice iniqua, vetat nobis Christus iudicare, scilicet nihil prauum de proximo in corde nostro affirmare, nec exterius propter illam credulitatem aliquid asserere. *Vt nō iudicemini.* Pōt intelligi litera ista multipliciter. Vno modo, quod vetetur nobis iudicare de Deo. s. de promissionibus, & factis eius, & dependet à præcedentibus, quia dictū fuerat præcedenti capitulo, quòd homo non sit solicitus valde de cibo, & potu, & veste, & etiam quòd non sit solicitus in crastinum, quia Deus per prouidentiam suam solicitus est de nobis, & quia interdum videmus aliquos homines penuriā pati, & tamē perire, diceret aliquis ecce Deus non complet promissa sua, & istud iudiciū Deus nobis vetat, quia nos nescimus cur Deus singula faciat, & sic non possumus intelligere quando, vel quomodo promissiones obseruet; hunc sensum sequitur Hilarius dicens iudicari Deum de sponsionibus suis vetat, quia vt iudicia ex incertis rebus inter homines sumuntur, ita & hoc iudicium aduersus Deum ex ambiguitate suscipitur, quam penitus repellit à nobis, vt constans fides potius retineatur, quia de homine male iudicare peccatum est, de Deo autem est crimen, scilicet, maius peccatum. Alio modo potest intelligi hoc de iudicio proximi, vt non iudicemus de factis eius, & tunc dicitur, vt nō iudicemini, idest, vt non peccetis mortaliter, et per hoc sitis digni iudicari, quia qui peccauit est dignus iudicio, vel intelligitur, vt pro, &, ita quòd dicat consequentiam, & sic Lucas dixit, scilicet, nolite iudicare, & non iudicabimini nolite condemnare, & nō condemnabimini Luc. 6. & ita sępe ista dictio, vt, accipitur, quòd non dicat habitudinem finis, sed solum consequētiam quandam: vel potest accipi, vt proprie, quòd dicat habitudinem causæ finalis, & est sensus si aliquis iudicat de proximo, & ipse iudicabitur, vt ergo non iudicemini nolite iudicare, & iste est sensus literæ, & probatur fundamentum immediate in litera, s. *Quo enim iudicio iudicaueritis iudicabimini.* Idest, si dure iudicaueritis de aliquo etiam fiet de vobis durum iudiciū, G & si iudicando de proximo infamaueritis eum, etiam de vobis iudicabitur, & infamabimini. Si vero in iudicando fueritis misericordes iudicium fiet de vobis misericorditer. *Et in qua mensura mensi fueritis remetietur vobis.* Mensura iudicium est, vt dicit August. & ratio est, quia mensura dicit quandam æqualitatem, quæ pertinet ad iudicium, quia iudicium est actus iustitiæ, & illius est æqualitatem constituere quinto Ethic. & sic quicunque iudicat mensuram quandam sumit, sed si illa fuerit legitima mensura, remetietur isti mensuranti per legitimam, si vero fuerit inæqualis, scilicet, quia excessiue se habuit quis iudicando alterum, etiam erit contra ipsum mensura inæqualis.

H

Quomodo dicitur hic, vt non iudicemini, cum dupliciter intelligatur Quæst. II.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, vt non iudicemini.

Aliqui intelligunt, quòd ille qui non iudicat hic proximū non iudicabitur à Deo. Non tamen est intelligendum, q̄ propter hoc, quòd homo desinit iudicare proximum suum Deus non iudicabit ipsum, quia non iudicare est non agere peccatum de nouo, & tamen per hoc, quod quis non committit noua peccata, non fit ei remissio præteritorū, quia non committere peccatum cadit sub obligatione simpliciter; peccata tamen præterita non tolluntur, nisi per pœnitentiam: ideo etiam si nunquam iudicauerimus proximum Deus nihilominus iudicabit nos, sic dicit Chrysost. nunquam propter hæc consequuntur indulgentiam peccatorum, quia dictum est, vt non iudicemini, quis enim I consequitur indulgentiam mali prioris, quia non addit alterum malum, q. d. nullus propter hoc illam consequitur, sed intelligetur, vt nō iudicemini. s. de hoc peccato, quia iudicare proximum, vt hic accipitur, peccatum est, de omnibus tñ peccatis Deus iudicabit hominē Ecclesiastes 12. cūcta quę fiunt adducet Deus in iudicium pro omni errato. i. pro omni peccato: si ergo iudicaueritis Deus iudicabit vos de isto peccato, vt ergo effugiatis diuinum iudicium, nolite iudicare proximum, & sic à Deo non iudicabimini.

Aliter intelligi potest etiam proprie de iudicio humano scilicet, quòd non iudicet homo proximum suum, quia alias ipse iudicabitur ab alijs hoc enim Deus posuit in pœnam, scilicet, quòd permittit homines illos, qui iudicant de alijs, quòd iudicentur ab alijs, & quia homines timent iudicari, quia in hoc honor eorum minuitur, qui consistit ex K opinione aliorum, & si male opinantur de illo iam iste perdit honorem: non fuit ergo aliquid per quod homines magis vitarent rationabiliter se à iudicando alios, quam vt ipsi non incurrant aliorum iudicium, & ob hoc Christus posuit istud tanquam motiuum ad custodiendum istud præceptum.

Quomodo dicitur in qua mensura mensi fueritis remetietur vobis. Et quare pro bono datur mensura maior, pro malo vero minor. Et pœna nunquid est maior quam peccatum. Quæst. III.

QVAERETVR quomodo dicitur, in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, quia ex hoc videtur q̄ si nos temerarie iudicamus de aliquo, quòd

Deus

Deus temerarie iudicet de nobis: est enim absurdum, quia A Deus nihil temere, aut iniuste agit:

Dicendum, quòd potest intelligi de iudicio Dei, & de iudicio humano. s. de iudicio Dei, quòd in quo iudicio iudicauerimus de proximo, idest, quale iudicium de eo fecerimus tale iudicium faciet Deus de nobis, & accipitur tale non secundum qualitatem sed secundum quantitatem. Nam si iudicium nostrum fuit malum de proximo, non est Dei iudicium malum de nobis, sed iustum, & tamen quantum malum nos fecimus proximo iniuste iudicando de eo, tantum malum pęnę Deus nobis inferet iuste de nobis iudicando, & retribuendo: iste est enim modus quem iustitia tenet: nam iustitia, vel iudex constituit æqualitatem inter homines. 5. Ethic. & hoc est inquantum aufert ab eo, qui plus habet, & dat illi, qui minus habuit, & tunc B efficiuntur æquales, & sunt reducti ad iustitiam, vt si quis alterius rem rapuit, vel iniuriam intulit, iste habet plus, quam sibi debitum est inquantum rem alterius accepit, & inquantum sibi vsurpauit potestatem ad nocendum alteri quam de iure non habet, & ille qui læsus est minus habet quam habere debeat, siue de rebus possessis, siue de honore, iudex autem adæquat istos auferendo ab eo, qui cepit rem alterius ipsum, quòd abstulit, reddendo Domino, & insuper cogendo alium ad soluendum damna, & tunc vterque habet quod suum est, & quali mensura iste, qui male agit mensus fuit eum cui nocuit eadem mensura remensum fuit ei, idest, æquali, & tñ ipse iniuste mensus est, sibi autem iuste remensum est: sic etiam in iniuria illata, quia cogetur inferens à iudice tolerare pœnam secundum legem, quæ sit tanta quanta iniuria quam intulit, & sic C quantum iste vsurpauit sibi de iure, quod non habebat puniendo alterum tantum sibi subtrahitur de suo, quia antequam peccaret inferendo istam iniuriam, non erat obligatus ad aliquam pœnam; nunc vero obligatus est ad æqualem, vt sibi etiam inuito pœna inferatur, & sic cogitur iste tantum perdere de iure suo, & libertate sua quantum ius vsurpauit sibi super alterum, ei autem qui læsus est redditur totum ius, quod perdiderat eo modo quo lex, & iudex reddere possunt, idest, restituere, quia per hoc quod iste læsus est iniuriam patiens ab alio perdidit aliquid de honore suo, honorem sibi restituit lex, cum propter honorem eius, & ad satisfaciendum sibi puniat aduersarium eius, dicitur autem eo modo quo lex, & iudex possunt restituere, quia si quis ab alio iniuste percussus mutilatus est non potest iudex restituere ei pristinam corporis integri- D tatem, & pulchritudinem, sed restituit, quod potest, scilicet, honorem loco istorum puniendo iniuriantem propter honorem læsi. Hoc modo Deus iudicat nos tali iudicio, idest, tanto quanto nos iudicauerimus, idest, tantum malum nobis infert, quantum nos proximo intulimus, sed nos iniuste de proximo iudicauimus, Deus autem iuste nos iudicat. Aliter etiam exponit August. lib. de sermone Domini, s. quòd in iudicio, in quo nos iudicamus, iudicamur, quia aliquando iudicium malum quod nos de proximo facimus, non nocet ei, nobis tamen semper nocet, quia peccamus iudicando. Si autem intelligatur de iudicio humano est sensus, quòd sicut iudicauerimus de hominibus, ita alij homines iudicabunt de nobis, & si bene iudicauerimus bene de nobis iudicabitur, si vero male etiam de nobis male iudicabitur, cum autem dicitur, quòd in E qua mensura mensi fueritis remetietur vobis, significat ęqualitatem retributionis, quæ requiritur ad iustitiam, vt ostensum est.

Sed objicietur, q̀ non remetiatur nobis in eadem mensura, sed in maiori, quia dicitur Lucæ 6. mensuram bonam confertam, & coagitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum, mensura tamen superfluens dicit superabundantiam ad id quod dedimus.

Dicendum, q̀ remetiri conuenit interdum Deo, & interdum hominibus secundum, quod fit retributio operis interdum per Deum, & interdum per homines, & tunc ista remissio, vel est pro bono opere, vel pro malo, si pro bono semper retribuitur plusquam dederimus, siue per Deũ, siue per homines. De Deo patet, quia dat nobis vitam æternam pro bonis operibus, & tamen ad Roma. 8. dicitur non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. De hominibus patet, quia etiam homines motià Deo retribuunt in præsenti bene operantibus plusquam mereantur, vel plusquam fecerint, sic dicitur Mar. 10. nemo est, qui reliquerit domũ &c. propter me, & propter Euangelium, qui non accipiat centies tantum nunc in hoc tempore, & in seculo futuro vitam æternam. Si autem interdum bene operantes non recipiant hic retributionem aliquam accidit hoc, quia forte eis non expedit, sed melius est sibi, quòd omnia in futurum recipiant, & sic de mensura pro bono semper homo recipit superabundanter, & de hoc intelligitur Lucæ 6. mẽsuram bonam confertam, &c. si autem sit retributio pro opere malo nunquam homo recipit plusquam meruit, sed in eadem mensura sibi remetitur, siue secundum legem humanam, siue diuinã. De humana patet, cum consistat iustitia in quadam æqualitate, vt dictum est, & ita Deus iussit hominibus facere Deuterom. vigesimoquinto, scilicet, iuxta mensuram delicti erit plagarum modus, idest, mensura: Deus etiam in iudicio suo sic facit æqualia retribuendo Apocalip. decimooctauo, quantum glorificauit se in delitijs suis tantum date illi de tormento, & illud non intelligitur de humano iudicio quantum ad mala: ergo Deus æqualem mensuram dat, sed quantum ad bona maiorem, & quia hic agitur de retributione pro malo, scilicet, quando proximum iudicamus dicitur de ęquali mensura, scilicet, in qua mensura mensi fueritis &c. Hę duæ mensuræ ponuntur Lucæ 6. quia postquam dicitur mensuram bonam, & confertam, &c. sequitur eadem mensura, qua mẽsi fueritis remetietur vobis, vt vnum referatur ad mensuram pro bono, & alterum ad mensuram pro malo, licet potest vtrunq; intelligi de mẽsura pro bono, vt dicetur ibi. Ratio autem quare pro bono detur mensura maior, & pro malo minor, hæc est, scilicet, quia dare pro bono opere vltra meritum pertinet ad liberalitatem, dare autem pro malo vltra demeritum pertinet ad iniustitiam, liberaliter autem dare Deo competit, sed non iniuste agere, & idem in hominibus esse debet. Sed obijcietur, quod etiam in malis Deus retribuat homini maiorem mensuram; quia peccato mortali, quod in momento fit dat pœnam ęternam, quæ in infinitum est maior August. lib de ser. Domi. dicit, quòd cum dicitur, qua mensura mensi fueritis, &c. non est intelligendũ pp æquale temporis spacium, sed pp vicissitudinem mali, vt qui male fecerit mala patiatur, & secundum hoc non oportet dici, q̀ mensura sit æqualis, sed q̀ sit similis. s. malũ pro malo, & bonum pro bono. Dicendum tamen, q̀ vtrunque est verum, quia malum pro malo redditur, & etiam ęquale pro ęquali. Cum autem dicitur, q̀ datur pœna ęterna pro peccato temporali.

Dicendum, q̀ nõ est verum, sed datur pœna æterna pro peccato æterno, quia qui mortaliter peccauit, & decedit in peccato in æternum manet in eo, quia licet transieat actus peccati, manet macula, & reatus, & offensa, & tenebræ actualiter in anima, & quandiu ista manserint necesse est, q̀ puniatur anima, & quia manebunt in æternum punietur in æternum, qui in peccato mortali decessit, si tamen aliquando macula peccati tolleretur in damnatis necesse erat, q̀ pęna eorum finiretur, quia iam esse tpalis pœna pro peccato eo q̀ peccatum iam nullo modo maneret, sic patet in eis, qui dolent hic de peccatis, quia postea manet eis pœna toleranda temporaliter hic, vel in purgatorio. Pęna autem inferni non est æterna pp conditionem grauitatis peccati, sed quia semper manet peccatum. Sed adhuc objicietur, quòd in eis, qui dolent de peccato, & puniuntur pro eo temporaliter Deus infert maiorem pęnam quam fuit peccatum, quia maiori tẽpore durat; etiam quia maior est tristitia in pęna peccati quam delectatio fuerit in peccato.

Dicendum, quod pęna nunquam est maior quam peccatum, & tamen non debet iudicari de quantitate peccati p durationem eius, quia aliqua peccata magna durant paruo tpe, vt occidere hominem, vel blasphemare de Deo, & alia minora durant longiori tpe, sicut dicere fabulas inutiles, vel mendacia iocosa, aut multum, & frequenter comedere. De pęnis etiam eadem extimatio habetur quia quædam pœnæ sunt magnæ, quæ durant paruo tempore, vt flagellari, vel mutilari, & aliæ paruæ durant longo, vt ire in exilium per duos, vel tres annos, etiam hũa

humana non commensurant pœnas delictis per æqualitatem durationis, quia aliquando pro peccato momentaneo inferunt pœnam prolixi temporis, vt exilium, & interdum pœnam perpetuam, vt mortem, quia qui occiditur in æternum est occisus, & secundum legem humanam iam nunquam reuiuiscet, licet Dei potestas eum resurgere faciet, & sic etiam in iudicio Dei non debet fieri commensuratio pœnarum per æqualitatem temporis quo peccatum durauit, vt inducit Augusti. 21. de ciui. Dei, etiam non debet commensurari pœna magnitudini delectationis, quia aliqua peccata sunt, in quibus est valde maior delectatio, & est pœna minor, & in alijs fere nulla delectatio est, & est pœna grauissima, sicut qui blasphemat nomen Dei non delectatur, quia ex ira agit, iratus vero agit ex tristitia 7. Ethicorũ, cap. 8. & tamen pœna huius grauis est, sic etiam inuidia, & odium sunt peccata multum grauia, & tamen non est delectatio aliqua in eis, sed potius anxietas, in gula autem, & venereis est delectari, & tamen sunt minora peccata: ideo non oportet mensurari pœnam peccati ex qualitate delectationis, quæ fuit in committendo illud, sed pœna datur maior, vel minor ex peccati magnitudine: non tamen dicitur peccatum maius, vel minus ex delectatione eius, quia peccatum dicitur in quantum per illud aliquis offenditur, & ideo tantum erit peccatum quanta est offensa irrogata. & quia contingit in minori tempore, & cum minori delectatione inferre alicui maiorem offensam interdum quam alias in magno tempore, & cum magna delectatione offendentis secundum varietatem rerum in quibus quis alterũ offendit, ideo non debet per magnitudinem temporis, vel delectationis peccati iudicari magnitudo eius, sed ex magnitudine offensæ, si autem obijciatur Apocal. decimooctauo, quantum glorificauit se in delitijs suis, tantum date illis de tormento, debet intelligi, idest, quantum offendit Deum glorificando se in delitijs, tantum date illi de tormento, quia magnitudo offensæ non accipitur solum ex ipso nocumento quod exterius fit, sed præcipue ex habitudine personæ cui irrogatur, vt dicitur 5. Ethic. quòd percutiens regem non debet solum repercuti, sed occidi, & Rex percutiens rusticum iniuste non est iustum, quòd repercutiatur, continget interdum, quòd nocumento exteriori paruo existente sit offensa valde magna, & quia omne peccatum est contra Deum, & Deus est in infinitum excellens, aggrauatur in immensum quodlibet peccatum nostrum, & ideo etiam si quis doleat de peccato, & per hoc peccatum deleatur, non est inconueniens, immo valde iustum, quod pœna valde acerba, & longi temporis debeat homini inferri pro illo qualis est pœna purgatorij, quæ est magnæ acerbitatis, hoc autem nos ignoramus, scilicet, pro quolibet peccato quanta pœna debeatur in iudicio Dei, quia neque nobis expedit illius mensuram scire, nec etiam erat possibile hoc sciri per doctrinam aliquam, nec per reuelationem, quia cum varietur magnitudo pœnarum iuxta peccatorũ varietatem, & peccata contingit variari in infinitum in magnitudine, & paruitate, sicut peccare est infinitis 2. Eth. variabitur infinitis modis mensura pœnarum, infinita autem nemo nouit, nisi Deus, ipse igitur solus est mensurator, & arbiter pœnarum nostrarum. Hæc autem vniuersaliter dicta sunt de mensura, qua Deus metitur actus nostros retribuendo siue in bonum, siue in malum, hic tamen solum ipse loquitur de mensura, qua quis iudicatur si proximum iudicat, & condemnatur si illum condemnat, vt dicit Aug. lib. de sermone Dom. quod fit in iudicio Dei, vt ostensum est. s. quia pro isto peccato iudicat nos, etiam fit in iudicio humano. s. quòd qui proximum iudicat, à proximis iudicatur, & non est intelligendum, quòd homines male iudicẽt de aliquo quasi per hoc volentes ei inferre pœnam de hoc, quòd male iudicauit de alijs, quia non est hæc intentio eorum, sed est sensus, quòd Deus permittit illos male iudicare de illo, quia ille male iudicauit de alijs: nam Deus cõtinet in potestate sua actus nostros, & etiam cogitationes, & desideria nostra Prouerb. 21. cor Regis in manu Domini est, & quocunque voluerit vertet illud, & Prouerb. 15. mors, & perditio in manu Dei quanto magis corda filiorum hominum, & propter hoc, licet vnus homo velit alteri nocere non poterit, nisi hoc Deus illi mandauerit, vel permiserit, quia alias frustraretur diuina prouidentia, &

F falleretur interdum si vnus homo posset alteri malum inferre, quòd Deus nollet, & quòd non præcogitasset, & tamen diuina prouidentia falli nõ potest, & non solũ nõ põt quis realiter alicui nocere, nisi Deus permiserit, sed etiam non potest alteri malum cogitare, & malum velle ei, nisi Deus hoc etiam permiserit, patet, quia cum Deus habeat cor hominis in manu sua, & vertat illud, quo vult, non poterit homo inclinare cor suum ad volendum alicui malum vel cogitandum malum de eo, nisi Deus permiserit illuc verti cor: quandocunque ergo quis maledicit alteri, vel de eo male concipit, quòd est illum iudicare, non fit sine Dei permissione, quæ ex iustis causis semper est, & ideo si quis male de aliquo iudicauerit comminatur Deus illi, quòd etiam de ipso homines male iudicabunt, scilicet, quòd Deus permittet illos male iudicare quod alias non permitteret:
G nam fortassis interdum de aliquo viro bono multi male iudicarent ex propria iniquitate, & infamarent eum, sed Deus non permittit: ideo non iudicatur male de eo, hic autem permittit male iudicari de male iudicantibus, quia sicut iustum est, quòd quilibet puniatur quantum deliquit, ita etiam est aliqualiter iustum, vt puniatur in eo, in quo deliquit, quia per quæ quis peccat, per hæc torquetur Sap. 12. sic etiam dicitur Isa. 34. væ qui prædaris quoniam ipse prædaberis, idest, alius accipiet prædam a te.

An licitum sit iudicare aliquem ex suspicione, vel præsumptione. Et de quo iudicio agitur. Iudicium nostrum est in bonum, & in malum. Et quod ex tribus radicibus malum iudicium oritur.

Quæst. IIII.

H QVÆRETVR de iudicio, quòd hic dicitur quod procedit ex suspitionibus, an sit licitum sic iudicare aliquem ex suspitione, vel præsumptione.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia suspitio est opinio incerta, quæ habet se ad bonum, & ad malum 6. Ethic. actus vero humani sunt particulares, & contingentes, & ideo incerti: igitur, vel nullo modo licebit de illis iudicari quod falsum est, vel licebit ex incertis iudicare, quæ sunt suspitiones.

Item si esset illicitum iudicare proximum, esset hoc, quia inferretur ei aliqua iniuria, & tamen non infertur, quia iudicium consistit in sola opinione nostra, & non procedit exterius ad hoc, quod realiter nocere possit: ergo non est illicitum.

I Dicendum, quòd hic non agitur de iudicio, quod pertinet ad iurisdictionem quale ad iudicem pertinet, scilicet, an liceat iudici ex præsumptionibus, vel suspitionibus iudicare, sed agitur de iudicio nostro, quo intra nos opinamur malum de proximo ex aliquibus signis.

Istud autem iudicium potest esse in bonum, vel in malum: in bonum quidem vt si ex aliquibus signis apparentibus ego iudicem de proximo meo, quòd vir bonus est, vel quod ad bonam intentionem operatur, & tale iudiciũ non est prohibitum, quia nunquam est malum, quia si quis iudicat bonum per signa de eo, qui vere bonus est, laudabile est, etiam talia nunquam prohibentur: si iudicet bonum de eo, qui malus est, errat quidem sed malum non agit, quia defectus intellectus nostri non est peccatum, sed pœna: hoc verum est, nisi quis vellet ea, quæ manifeste
K mala sunt, & quæ nulla intentione bona fieri possunt, iudicare bona esse, vel bona intentione fieri, vt si quis iudicaret aliquem adulterari ex charitate: nam hoc non est errare, sed errare velle, & est graue peccatum, est tamen rarum, quia potius inclinatur homo de bono malum iudicare quam de malo bonum, & de isto iudicio de bono non loquitur hic Christus, & etiam non solet vocari iudicium absolute sumptum, quia iudicare de altero semper in malum sonat, scilicet, quòd praua de eo iudicantur, & istud iudicium est, quod Christus hic vetat, quia vt communiter malum est.

Ad hoc tamen sciendum quando fit malum iudicium. Dicendum, quòd est consideranda radix, ex qua oritur: sunt autẽ tres radices, vna est si aliquis in se malus est, quia qui sibi conscius est malorum credit alios similes esse, quia putat esse difficile, quòd alij homines abstineant ab illis vitijs, in

quibus

quibus ipse est, dicitur Ecclesiast. 10. in via stultus ambulans cũ ipse sit insipiens, omnes stultos existimat. Secunda radix est ex eo, quod aliquis male afficitur ad alterum: nam cũ quis contemnit, vel odit aliquem aut irascitur, vel inuidet ei, ex signis leuissimis opinabitur quæcũque mala de ipso, quia vnusquisque faciliter credit id, quod desiderat, & sic mouetur homo faciliter ad credendum omnia bona, quæ de ipso dicuntur, quia vellet se talem esse, vel saltem talem putari. Tertia radix est experientia longa. s. quando quis diu expertus est aliquos homines mala operari ex signis fallibus comprehendit malitiã in eis, & in similibus, sic dicit Arist. 2. Rheto. quod senes sunt maxime suspiciosi, quia multoties experti sunt aliorũ defectus, iuuenes autem, qui pauca viderunt non suspicantur malum, sed omnia credũt bona esse, vel ad bonum fieri Prouer. 14. Innocens credit omni verbo, idest, simplex, vel insipiens, qui paucam experientiam habet omnibus credit: nam vir bonus etiamsi innocens nõ credit omnibus, quia proximum peccatum est fallere, & falli, vt dicit Hier. idest, fallere velle, vel talem se cõstituere, vt faciliter falli possit: nam boni debent esse astutissimi infra 10. estote prudẽtes, sicut serpentes, & tamen prudentia serpentis stat in hoc, quòd non vult credere omni verbo, immo nõ vult audire, quia timet fraudẽ latere Psal. 57. sicut aspidis surdæ obturantis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantiũ, & venefici incantantis sapienter. Primę duæ radices iudicandi malæ sunt, quia manifeste pertinent ad peruersitatem iudicantis, scilicet, ad prauum iudicium, & malum affectum: nam quod quis iudicet alios malos esse, quia ipse malus est prauitas iudicij est, quòd vero mala iudicet, quia mala cupit, iniquitas voluntatis est: iden istis duobus modis iudicare semper est peccatum, iudicare autem tertio modo habet aliqualem rationem, quia experientia præteritorum certificat hominem aliqualiter circa ea, quæ contingunt, & inquantum causat aliquam certitudinem tollit, vel diminuit conditionem suspitionis, & tamen istud iudicium aliquando est illicitum, & aliquando licitum, vt dicetur immediate.

Pro hoc autem considerandum, quòd ea de quibus iudicamus, aut sunt nota, aut non, si nota, ita vt nullo modo ignorari possint iudicare non est illicitũ, vt si quis iudicet aliquem homicidam, vel furem esse, quia ipse vidit eum furari, vel occidere hominem, sic dicit Aug. in lib. de sermo. Dom. & extra de reg. iur. cap. estote, s. de his autem, quæ nõ possunt bono animo fieri, vt stuprum, blasphemiæ, furtum ebrietates, & similia permittitur nobis iudicare. Si autẽ nõ sint omnino nota, sed ex signis colliguntur, aut illa signa sunt omnino euidentia, aut non, si sunt euidentia licitum est iudicare, vt si quis vidit nudum cum nuda, solum cum sola inter quos nullum impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis erat, licet nihil aliud viderit, potest iudicare eos fornicatores, quia etiam iura ex violenta præsumptione sententiam ferunt, vt colligitur extra de præsumptio. capitulo afferte.

Si autem signa non sunt euidentia, sed leuia potest fieri tripliciter.

Est enim primus gradus quando ex leuibus signis alicuius mali incipit quis dubitare de bonitate proximi quẽ prius bonum credebat, & hoc est peccatum veniale, & prouenit ex humana infirmitate, & tentatione sine qua vita ista non ducitur, vt dicit glos. prima Corint. quarto, & hoc non vocatur proprie iudicium, sed suspitio, quia iudicium dicit diffinitionem, & certitudinem quam saltem ipse iudicans habere se putat, hic tamen non est diffinitio, quòd aliquis malus sit, sed dubitatio, scilicet, incipere dubitare an bonus sit ille, qui prius sine dubio credebatur bonus.

Secundus gradus est quando ex leuibus signis mali tenet quis firmiter in animo, quòd proximus suus malus sit, & hoc peccatum mortale est, s. quando quis iudicauerit de proximo aliquid quod est peccatum mortale, vt esse adulterum, symoniacum, si tamen quis ex istis leuibus signis firmiter iudicet de aliquo malum aliquod, quod sit veniale, erit istud iudicium peccatum veniale, vt si iudicam, quod proximus meus sit mẽdax iocosus, quòd veniale est. Istud autem vocatur proprie iudicium, quia, importat sententiam firmam, & est istud contra charitatem, s. quòd quis de proximo suo malum aliquod credat, quod tamen con- A stat, quilibet .n. debet præsumi bonus, nisi probetur cõtrarium extra de præsumpti. capit. vlti. & tamen per illam leuem præsumptionem nihil probatur; ideo qui per illam certissime credit aliquem malum esse, contra charitatem agit, & per hoc proximum contemnit: tale autem iudicium prohibitum est, sic dicit Chrysosto super Matthæ. Dominus non prohibet Christianos ex beneuolentia corrigere alios, sed ne per iactantiam iustitiæ suæ Christiani Christianos despiciant, ex solis suspitionibus odiẽtes ceteros, & cõdemnantes, sic etiam dicit glos. 1. Corinthiorum quarto, si suspicationes vitare non possumus, quia homines sumus, iudicia tamen, idest, diffinitiuas firmasque sententias continere debemus.

Tertius gradus est, quando quis ex leuibus signis nõ solum firmiter tenet proximum esse malum, sed etiam procedit B ad punitionem eius tanquam vere peccauerit, & hoc est grauius, quia non solum est contra charitatem, sed etiã contra iustitiam: vnde semper est peccatum mortale, & de talibus à fortiori intelligitur, quòd non est iudicandum, quia etiam si quis non sit iudex potest moueri ad inferendum nocumentum proximo ex eo, quòd male iudicat de eo, vt si putet ex leuibus signis, quod contra se commisit aliquod peccatum, & hoc est grauius quam solum iudicare eum esse malum, quòd iudex ex sola suspitione leui sine probatione sufficienti moueatur ad puniendum aliquem, etiam peccatum mortale est, & tamen non agitur hic de isto iudicio, & sic apparet quando iudicare de proximo sit peccatum, & quando non.

Sed obijcietur, quòd nunquam sit licitum iudicare proximum de peccato aliquo, nisi quando est contra Deum, C quia dicit Chrys. super Matth. hoc diximus volentes ostendere, quod hic sermo non est positus de proximis non iudicandis, qui peccant in Deum, sed qui in nos peccant: qui enim nõ iudicat proximum propter peccatum in se commissũ, illum nec Deus iudicat propter peccatum, sed dimittit ei debitum, sicut & ipse dimisit.

Dicendum, quod Chrysost. accipit iudicare, idest, punire, vel accusare, & tunc verum est, quod melius est nobis remittere proximis peccata, quæ commiserunt contra nos quam accusare, vel pœnam exigere, in peccato autem cõtra Deũ nulli possumus remittere, sed magis debemus eum accusare, nec sustinere saltem audire iniurias Dei, quòd sic intelligat Chryso. patet, quia dicit, qui non iudicat proximum propter peccatum in se commissum illum nec Deus iudicat propter peccatum, sed dimittit ei debitum, sicut & ipse D dimisit, & ita etiã dicit ante hoc, quòd in proprijs iniurijs, esse quempiam patientem laudabile est: iniurias autẽ Dei dissimulare est impium, & sic qui potest punire peccãtem nunquam debet tales iniurias remittere, hic tamen loquimur de iudicio, quo quis iudicat proximum esse malum ex aliquibus signis leuibus, siue ergo iudicet eum malum esse in aliquibus, quæ ad Deum pertinent, siue in eis, quę pertinẽt ad proximum, habet locum distinctio supra posita. Ad primum dicendum, quòd in actibus humanis tam in iudicio quam extra iudicium aliquid iudicandum est nunquam tamen nisi ex certitudine, certitudo tamen non accipitur eodẽ modo in omnibus rebus, sed secundum genus rei, & artis, quia, vt dicitur 1. Eth. par est, idest, æquale Mathematicum suasiones accipere, & rhetoricum demonstrationes expetere. s. Mathematicus habet certitudinẽ per deE monstrationẽ: si ergo sit contentus minori certitudine peccat contra conditionem artis suæ, rhetoricus autem habet certitudinem ex persuasione. Si ergo in materia rhetorica petat quis demonstrationem, peccat contra genus artis: ita est in actibus humanis, quia non potest in eis haberi certitudo per demonstrationem, sed potest certitudo esse per testes, vel per aliqua signa euidentia, si quis ergo ad iudicandum sit contentus minori certitudine, peccat, & ita est de illo, qui in iudicio ex solis suspicionibus leuibus condemnat aliquem, vel in corde suo firmiter concipit aliquem malum esse ex sola suspitione.

Ad secundum dicendum, quod per hoc quòd quis in corde suo iudicat aliquem malum esse sine euidenti probatione, iniuriatur ei, quia contemnit ipsum, & contra charitatem agit.

An omnia talia dubia iudicij sint semper interpretanda in meliorem partem. Et quòd melius est nos abstinere à iudicando proximos in rebus dubijs. Et quòd interpretari aliquid in meliorem, vel deteriorem partem stat dupliciter.

Quæst. V.

QVAERETVR cum in iudicijs istis sint interdum multa dubia, vtpote quando sunt signa leuia, quæ non concludunt sufficienter aliquem esse malum, an omnia talia dubia sint semper interpretanda in meliorem partem.

Aliqui dicunt, quòd non, quia iudicium debet esse de eis, quæ vt plurimum accidunt, quia ad ea, quæ raro accidunt leges non adaptantur. ff. de legi. l. ex his, & l. nam ad ea, & tamen, vt plurimum accidit, quòd homines male agant, quia stultorum infinitus est numerus Ecclesiastes 1. & omnis ætas ab adolescentia sua prona est in malum Genes. octauo: ergo magis iudicandum est dubium in peiorem partem.

Item August. dicit, quòd ille pie, & iuste viuit, qui est rerum integer æstimator in neutram partem declinando, ille tamen, qui dubia interpretatur in meliorem partem declinat in alteram partem: ergo non est dubium interpretandum in meliorem partem.

Item nemo tenetur diligere proximum plusquam seipsum, & tamen circa seipsum debet homo interpretari dubia in partem deteriorem iuxta illud Iob. 9. verebar omnia opera mea: ergo ea quæ fuerint dubia circa proximos interpretanda sunt in deteriorem partem.

Dicendum est, quod est generale debere dubia interpretari in meliorem partem: & ideo quando dubium est an aliquis sit reus criminis, vel alicuius debiti, magis debet interpretari, quòd non sit reus absoluendo ipsum potius quã condemnando: etiamsi essent æqualia signa ad absoluendum, & condemnandum extra de ti. instru. cap. inter dilectos in fi. & de proba. cap. ex literis. nisi in casibus ibi notatis, & istud est in iudicio contentioso, idem autem est in iudicio quo quis proximum iudicat in corde suo, quia tunc omnia dubia debet in meliorem partem interpretari, vt dicit Augu. lib. de sermo. Domini, & Beda, & extra de reg. iur. cap. estote. s. hoc loco nihil aliquid vobis præcipi existimo, nisi vt ea facta, quæ dubium est, quo animo fiant in meliorem partem interpretemur, sic etiam dicit Glo. Ad Rom. 14. & hoc rationabile est, quia alias faceret quis proximo iniuriam sine causa: nam quilibet credẽdo est bonus nisi probetur contrarium de præsumpti. c. vlt. probatio autem non fit ex præsumptione leuissima: ideo quòd ex leui signo quis firmiter teneat proximum suum malum esse, est facere ei iniuriam, quia contemnitur, & creditur non esse bonus etiam nondum probato contrario: ideo ea quæ dubia sunt, vel omnino relinquenda sunt, vt dubia, ita q̃ nihil de illis iudicemus, vel si iudicauerimus debemus iudicare ea bona esse aut saltem, quòd signa illa, quæ nos mouent ad malum non sunt sufficientia ad probandum malum quod suspicamur, melius tamen est, quòd abstineamus à iudicando proximos in rebus dubijs sic dicit Aug. lib. de sermo. Domini, s. duo sunt in quibus temerarium iudicium cauere debemus. i. cum incertum est quo animo quid factum sit, vel cum incertum est qualis futurus est, qui nunc, vel bonus, vel malus apparet. Primum est propter ea, quæ in præsenti sunt, quia errare possumus iudicando aliquem esse nunc bonum, vel malum, quia poterit esse, q̃ sit nunc contrarium eius quod credimus, cum nesciamus quo animo res fiant. Secundum est propter futurum, quia licet nunc credamus aliquem esse bonum, vel malum quod nunc euidenter non constat, apparebit forte post paucum tempus determinate illum esse alterum quã nos credimus, & ita periclitatur auctoritas nostra: ideo nõ est bonum in dubijs præcipitare iudicium. Apostolus quoque hortatur illud 1. Cor. 4. s. nolite ante tempus iudicare quoadusque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium s. omne iudicium circa dubia, quod, vt nunc fit ante tempus, quia du-

F bia non sunt nunc nota, veniet autem Deus. s. die iudicij, & reuelabit omnia abscondita nostra quantumcunque in tenebris facta sint, & etiam si in solo corde considerata fuerint, & tunc omnes cognoscent, & poterunt iudicare de quolibet homine quid bona intentione, & quid mala egit, nunc vero non est tempus iudicandi, quia nondum ista reuelata sunt, & loquitur ibi Apostolus de iudicio quo quis iudicat proximum in corde suo cum dicit; mihi autem pro minimo est, vt à vobis iudicer, vel ab humana die, id est ego non curo, quòd vos, vel aliquis homo hoc tempore iudicet me, quia istud iudicium nihil est cum quotidie fallatur, sed illud erit verum iudicium quod fiet quando Deus reuelabit abscondita tenebrarum.

Ad primum dicendum, quòd pluries accidit ab hominibus malum fieri quam bonum, & potest contingere, quòd
G ille, qui interpretatur dubia in meliorem partem frequentius fallatur, sed melius est, quòd quis frequentius fallatur habens bonam opinionem de aliquo malo homine quam quòd interpretans dubia in deteriorem partem frequentius verum dicat, aliquando tamen fallatur. s. habens malam opinionem de bono viro, quia habendo opinionem bonam de malo viro nulli fit iniuria, nec est contra charitatem, quando hoc fit propter dubium: habendo tamen opinionem malam de bono viro iniuria fit ipsi: ideo melius est in bonum quam in malum dubia interpretari.

Ad secundum dicendum, quòd aliter debemus interpretari dubia iudicando de rebus, & aliter iudicando de hominibus in iudicio enim quo de rebus iudicamus. s. an hoc, vel illud sit verum, non attenditur bonum, vel malum ex parte ipsius rei de qua iudicamus, vnde nihil sibi nocet
H qualitercunque de ea iudicemus, sed attenditur ibi bonum vel malum ex parte iudicantis solum bonum. s. si vere iudicet, malum autem si falsò iudicet, quia verum est bonum intellectus, & falsum est malum eius 6. Ethic. & ideo in iudicio de rebus nõ oportet alicui fauere ad hoc, q̃ dubia in meliorem partem interpretemur, sed quilibet debet conari ad hoc, quòd iudicet de rebus secundum quod sunt, & non est magis interpretandum ibi dubium in bonum quã in malum, immo nec potest interpretari cum iudicando de rebus non attendamus aliquod bonum, vel malum ipsarum rerum, sed solum intellectus nostri: in iudicio autem quo iudicamus de hominibus præcipue attenditur bonum & malum ex parte eius de quo iudicamus, qui ex hoc honorabilis habetur, q̃ iudicatur bonus, & habetur contemptibilis, q̃ iudicatur malus: ideo cum in hoc iudicio de bono,
I & malo illius agamus principaliter, & bona sint fauorabiliora, sunt amplianda, mala autem sunt restringenda cap. odia de reg. iu. lib. 6. debet iudicari in dubio potius aliquis esse bonus quam malus, quia magis debemus niti ad bonum quam ad malum nisi appareat ratio manifesta in contrarium, quia tunc non possumus iudicare bonum, si quis autem taliter iudicando erret non propter hoc est malus, quia iudicium de particularibus contingentibus non perficit directe intellectum, sed magis voluntatem, q̃ illa debet eligere, & quia illa est de bono, potius debemus inclinari ad iudicandum bonum in casu dubio.

Ad tertium dicendum, quòd interpretari aliquid in meliorem, vel deteriorem partem stat dupliciter. Vno modo ex quadam suppositione. s. quando quis vult remedium apponere aliquibus malis, quæ timentur, quia tunc debet in-
K terpretari id quod deterius potest accidere ad hoc, quòd remedium firmius apponatur: nã si interpretaremur in meliorem partem. s. paruum esse periculum, prouideremus de paruo remedio, & posset accidere malum grauius de quo non fuerat iudicatum: ideo melius est in dubijs ad ponendum remedium interpretari deteriora, & istud generale est, siue velimus in rebus proprijs, siue in alienis contra pericula prouidere. Alio modo interpretamur aliquid bonum, vel malum. s. diffiniendo illud sic esse, quando non est talis res contra quam non oportet remedium quærere, & tunc, vel erit iudicium de rebus, vel de persona, si de rebus non oportet immo non potest interpretari in bonum, vel in malum, sed debet conari iudicans ad hoc, quòd verum iudicet. Si autem sit iudicium de personis, debemus interpretari in meliorem partem, vt supra ostensum est.

Quid

Quid autem vides. Hic ostendit Christus, ꝙ proximus (A) non est temerarie arguendus, hoc autem contingit quando quis in peccato existens arguit alium de aliquo peccato æquali, vel minori, quia hoc regulariter est illicitum: ideo dicitur. *Quid vides festucam in oculo fratris tui.* Idest, quomodo potes videre: vocatur festuca peccatum paruum in comparatione ad trabem, quæ signat peccatum magnum, vt si quis habeat odium fraternum, ꝙ est graue peccatum, & fratrem suum arguat de leui ira, quę est in comparatione odij paruum peccatum, sic dicit Hierony. super Matth. de his loquitur, qui cum mortali crimine detineantur obnoxij, minora peccata non concedunt fratribus, idest, non permittunt inaccusata, vt si fortè illem ira peccauerit, tu autem odio eum reprehendas: quantum autem inter festucam, & trabem tantum inter iram distat, & odium, odium quippe ira inueterata est fieri autē potest, vt si irascaris homini velis eum corrigi, non autem si eum oderis, (B) scilicet, quia ille, qui alterum odit nullum bonum ei vult, & tamen correctio bonum quoddam est.

Et trabem in oculo tuo non vides: Idest, peccatum magnum quod trabes significat. & est metaphora, quia sicut festuca, & trabes differunt magnitudine, & paruitate, grauitate, & leuitate, ita & peccata, quia quædam sunt grauia alia leuia; grauia sunt, quæ cum magna difficultate expiari possunt, & de illis satisfieri. Leuia autem dicuntur illa, quę possunt faciliter expiari, vt dicit August. in Enchir. & super Epistolam ad Corin. & 25. distin. c. criminis. ista sunt, quæ vocamus venialia, idest, digna venia, vel remissione, etiam dicuntur quotidiana, quia quotidie, idest, frequentissimè ista homo committit, licet interdum peccata mortalia, quæ sunt parua comparata ad alia mortalia magna (C) dicuntur quotidiana, vel leuia, vt dicit Magister 4. Senten. distinct. 14. talem modum comparandi ponit Apostolus 1. Corin. 3. dicens peccata quædam esse, vt fœnum alia vt stipulam, alia vt lignum, scilicet, ꝙ sicut differunt ista in maiori, & minori facilitate cremationis, ita & peccata differunt, quia quædam tam in hoc seculo, quàm in futuro facilius expiabuntur quam alia, & ita Christus fecit duas differentias peccati hic per trabem, & festucam. s. magnū, & paruum peccatum, aliqui intelligunt per festucam solum veniale per trabem autem mortalia, sed non est verū, quia quomodocunque quis arguat proximum suū de minori peccato quàm sit illud, in quo ipse est, habet locum ista litera contra eum: ideo quodlibet peccatum magnum vocatur trabes, & quodlibet minus illo in quantum comparatur ad ipsum vocatur festuca. Et dicitur in oculo fratris (D) tui non quidem, ꝙ trabes possit esse in oculo, sed ad significandum periculum quod sequitur homini existenti in peccato: nam si quis festucam, vel trabem in manu, vel pede aut alia parte corporis habeat non est manifestum periculum. In oculo autem est grauissimum periculum, quia nihil est extraneum quorumcunque paruum sit, vel sit durum quod non noceat oculo, si sit in eo, vel appropinquet ei possitque ipsum in totum destruere, ita est de peccato respectu eius, in quo est, scilicet, conscientiæ nostræ, quia destruit eam. Alia etiam ratio est, quia Christus voluit ostendere, ꝙ qui est in vno peccato graui non potest alterum arguere, scilicet, quia impeditus est rationabiliter, vt non possit, sicut ille qui vult aliquid facere, & non videt illud, non poterit facere quidquam, ita est si quis in oculo habeat impedimentum nihil videt, & sic nihil potest facere, (E) & quanto fuerit res posita in oculo maior, magis impediet visum: ideo dixit, quod trabem habet in oculo hypocrita, scilicet, magnum impedimentum ita, vt non possit iuste videre peccatum proximi ad arguendum illud.

Proximus autem dicitur habere festucam propter duo. Primo ad significandum, ꝙ minus est impeditus oculus eius, & ideo melius ipse potest arguere hypocritam, quam argui ab eo. Secundo, quia mirabile est quomodo habens trabem in oculo possit videre festucam in oculo alterius cum minor sit res visibilis, quàm impedimentum visus, & sic innuitur, ꝙ nullo modo videre potest, idest, non potest videre ad arguendum iuste quamdiu trabem in oculo habet. & si arguit iniuste facit. *Aut quomodo dicis fratri tuo.* Idest, quomodo poteris dicere, quasi dicat, non poteris, quia non videbis cum habeas trabem in oculo, & dicitur fratri tuo, quia homines sunt fratres inter se: sic enim Christus vocari instituit infra 23. omnes vos fratres estis, & patrem nolite vocare vobis super terram.

Sine eijciam festucam de oculo tuo. Idest, permitte, quòd eijciam festucam, in quo innuitur, quòd ille, qui alterum arguit de peccato rectè aufert peccatum de conscientia eius, sic dicitur infra 18. si peccauerit frater tuus corripe ipsum, &c. quòd si te audierit lucratus eris fratrem tuum. *Et ecce trabes est in oculo tuo.* Idest, tu habes trabem in oculo, & dicis, ꝙ vis festucam eijcere de oculo alterius, & impossibile est, quia nō videbis eam. *Hypocrita eijce primum trabem de oculo tuo.* Taliter arguentem proximos vocat hypocritam, quia ꝙ quis in grauibus peccatis existens velit proximum de minoribus arguere fit, vt communiter ex inani gloria, vt ostendat quis se esse bonum, & bonitatis zelatorem, & hoc est esse hypocritam, cum velit videri bonus, & non est, vel vocatur hypocrita ad vituperandum eum, vt ostendatur magnitudo peccati, sic dicit Chrysost. ꝙ vbicunque vult Christus ostendere aliquod peccatum magnum à contumelia incipit: iuxta illud serue nequam omne debitum dimisi tibi, &c. & ideo dicit hypocrita eijce primum trabem de oculo tuo. s. quilibet videt, & cognoscit melius, quæ sunt in ipso quàm aliquis alius, quia nemo scit, quæ sunt hominis nisi spiritus hominis, qui in eo est. 1. Corinth. 2. & quilibet seipsum magis diligit quàm alium, & ita rationabilius poterit eijcere peccatum magnū de conscientia sua quàm peccatum paruum de aliena.

Et tunc videbis eijcere festucam de oculo fratris tui. Idest, tunc videre poteris ablato impedimento, idest, trabe de oculo tuo, in quo innuitur, quòd peccatores non sunt interdicendi corrigere proximos, sed quòd quādiu sunt in peccatis non possunt bene illos corrigere.

An peccat ille, qui existens in peccato arguit alterum de peccato, cum accusare vitia officium est bonorum; tamen qui sibi non prodest in grauibus, et alteri prodest in minoribus peccatis, peccat dupliciter. Quæst. VI.

QVAERETVR, an peccat ille, qui existens in peccato arguit alterum de peccato.

Dicendum, ꝙ aut iste arguens vult arguere proximum ex superbia, vel inuidia, aut alio iniusto zelo, vel ex bono desiderio. Si primo modo est illicitum, quia tales non quęrunt proximi vtilitatem, sed superbiunt ex comparatione peccatorum eorum, quasi ipsi nihil egerint, & tunc nō prodest eis arguere, sed peccant, quia superbię actum exercēt, & ad finem superbiæ, sic dicit August. lib. de sermone Domini, temere iudicant de incertis, & facilè reprehendunt, qui magis amant vituperare, & damnare quàm emendare atque corrigere, quod vitium, vel superbia est, vel inuidentia; sic etiam si quis ex solo desiderio inanis gloriæ, vt bonus videatur, alium arguit, peccat si ipse in peccato est, & contra tales Christus hic loquitur specialiter, scilicet, hypocrita eijce primum trabem de oculo, scilicet, si bono desiderio, & ex charitate proximum de peccato argueres magis teipsum argueres, & tamen non facis: ergo ex desiderio humanæ gloriæ arguis, sic dicit Chrysost. super Matthæum, vis non alios sanare, sed per bonam doctrinā malos actus celare, & scientiæ laudem ab hominibus quærere, & non ædificationem mercedis à Deo, & sic est hypocrita: tales autem iniuste nolunt alios arguere, quia istud est solum officium bonorum, quòd mali sibi vsurpare nō debent, sic dicit August. lib. de ser. Domini, accusare enim vitia officium est bonorum, quia cum mali faciunt alienas partes agunt, sicut hypocritæ, qui tegunt quod sunt, & ostendunt id quod non sunt.

Si autem bono zelo quis proximum arguat, dico autem bono zelo non quidem ex charitate, quia illam non habet, qui in mortali existens alium vult arguere, sed ex desiderio quodam boni proximi, quia etiam existens in mortali potest desiderare vitam æternam proximo, & velle, ꝙ recedat de peccato, & hac intentione poterit velle arguere ipsum, & tunc dicendum, ꝙ aut peccata istius arguentis sunt notoria aut non, si primo modo non licet ei arguere proximum, quia licet posset moueri bono zelo, tamē istud

opus

Quæ sūt peccata grauia, quæ vero leuia.

opus in seipso ad præsumptionem pertinet, scilicet, quòd qui sibi non prodest in grauibus peccatis velit prodesse alteri in minoribus eum liberando. Et peccat iste dupliciter, scilicet, peccato præsumptionis, quia assumit officiũ quod sibi nullo modo competit, & peccato scandali, quia scandalizat proximos, qui cognoscunt peccata ipsius esse maiora, quàm illa de quibus alium arguit: si autem non sint peccata notoria aut aliquo modo publica, debet de peccatis suis iste secreté pœnitere, & tũc poterit licité proximum arguere, si tamen arguat eum antequam pœniteat, peccat vitio præsumptionis, quia aliena corrigere vult non correctis suis, non tamen peccato scandali cum peccata sua nõ sint manifesta, & hoc Christus innuit eum dicit: eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere festucam de oculo fratris, si tamen peccata alicuius fuerint notoria, sicut non licet ei manenti in illis proximum arguere, ita nec postquam pœnituit licebit ei arguere proximum, quia licet tunc non sit peccatum præsumptionis cum sit iste verè correctus, & ex charitate agat, est tamen peccatum scãdali, quia constat proximis de peccatis istius, & non de emendatione, vel pœnitentia: ideo oportet, ꝙ sicut fuerunt peccata istius publica, ita aliquanto tempore omnibus scientibus à peccatis abstineat, & cum iam poterit esse creditũ publice, ꝙ iste est emendatus licebit ei proximum arguere. Hæc autem vera sunt de correctione fraterna, vel Euangelica, quæ non fit ex iurisdictione, sed ex charitate, secus autem de iudiciali negocio, quia iudici etiam si sit in peccatis quantumcunque grauibus quandiu iudex est, licet ei corrigere, & punire quoscunque peccantes in similibus, vel minoribus peccans, immo tenetur hoc facere, & licet ipse peccet in talibus peccatis publicé manendo, quia per hoc alios scandalizat, minus tamen malum est, quod manendo in illis puniat delinquentes in similibus quàm ꝙ ipse manere velit in suis, & aliena propter sua impunita relinquere, quia tunc dupliciter peccat, scilicet, proximos per peccata sua scandalizando, & illud ad quod tenetur ex officio omittendo.

32.q.6. in prin. 11.q.3. c.nolite.

Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus suis, & canes conuersi dirumpant vos.

Nolite sanctum. Hic regulat Christus affectum hominis ad proximum respectu boni conferendi, scilicet, quòd bona spiritualia, & diuina non dentur omnibus hominibus, & dependet ex præcedentibus, quia cum supra diceretur de non iudicando innuebatur, ꝙ nulli proximo facere malum debemus saltem leuiter opinando malum de ipso in corde nostro, ex quo putaret quis ꝙ etiam bona generaliter erant danda omnibus hominibus, & dicitur, ꝙ non, scilicet, nolite sanctum dare canibus.

Chrysostomus aliter continuat dicens intulerat superius Dominus diligere inimicos, & benefacere eis: ne ergo cogitarent Sacerdotes etiam quæ Dei sunt eis communicare talem existimationem compescuit dicens. *Nolite sanctum dare canibus.* Ac si dicat: mandaui vobis diligere inimicos, & benefacere eis de vestris corporalibus bonis, non tamen indifferenter de meis spiritualibus, quoniam in natura vobiscum communes sunt, & non in fide. Deus autem beneficia carnalia dignis, & indignis similiter præstat, non autem gratias spirituales.

Reddi iri nas non debemus manifestare omnib. carnalibus.

Nec mittatis margaritas vestras ante porcos. Eadem sententia esse potest. s. q. canes, & porci accipiantur pro eisdé, & margaritæ, & sanctum pro eodem, & erit sensus, ꝙ secreta Sacræ Scripturæ, & res diuinas non debemus communicare hominibus carnalibus, qui sola voluptate seculi fruuntur, quia isti sunt, sicut porci, & vilescerent in conspectu eorum omnia, quæ dicerentur, etiam si sunt dicenda infidelibus, & contentiosis, qui non bene credunt, sed magis habent animum resistendi, & impugnandi ea, quæ dicuntur, talibus autem mysteria Sacræ Scripturæ declarare esset reddere eam infirmiorem, quia magis tunc posset sibi resisti, quàm cum ignoraretur, & isti propriè vocantur canes, quia canes sunt iracundi, & litigiosi multum latrantes, & faciliter, & indiscrete ad iram concitabiles 7. Ethic. cap. 8. & tales sunt illi, qui sunt faciles ad resistendum, & impugnandum fidem, vel mysteria Scripturæ, talibus autẽ illa declarare peccatum est. Vel potest intelligi, quòd sanctum dicatur ipsum quod habet sanctitatem, vel causat illam, sicut sunt Sacramenta, quæ nos sanctificant, canes sint infideles, vel heretici, qui sunt litigiosi contra fidem, & istis non sunt danda Sacramenta: quandiu enim quis infidelis esse vult, peccatũ est dare sibi aliquod Sacramentum etiamsi petat: immo etiamsi quis diceret ego nolo credere, sed manere in Gentilitate, & tamen volo recipere baptismum non esset ei dandus: margaritæ autem sunt secreta scripturæ, & porci sunt homines carnales quibus nõ sunt mysteria ista reuelanda: est enim grauius esse canem quàm porcum: canibus enim, idest, infidelibus nec est dandum sanctum, nec etiam margaritæ, quia ea, quæ prohibentur dari malis Christianis, à fortiori prohibebuntur dari infidelibus, quia omnis infidelis est carnalis, idest, bona seculi appetens. Nam appetere bona futura ex sola recta fide prouenit, quam infidelis non habet, nihil ergo infidelibus dabitur, scilicet, nec sanctum, nec margaritæ, fidelibus autem, qui sunt porci, idest, carnales prohibetur margaritas dari, sed non sanctum, quia Sacramenta danda sunt cuicunque fideli. De hoc dicit August. lib. de serm. Domini, sanctum est, quod corrumpere nephas est, cuius sceleris voluntas rea tenetur quamuis illud incorruptibile maneat, & intelligitur de Sacramentis, quæ corrumpere, idest, indigne illis vti nephas est, & tamen licet quis conetur polluere Sacramenta ipsa in se non polluuntur, quia quæ sancta sunt contaminari non possunt, mens autem hominis rea efficitur quasi Sacramenta verè pollueret, margaritæ autem sunt quæcunque spiritualia magni æstimanda sunt, idest, spiritualia, quæ sunt habenda in magno honore, sicut secreta Sacræ Scripturæ margaritæ dicuntur propter pretij magnitudinem, & pulchritudinem sic Chrysost. dicit sanctum est, sicut baptismus, & gratia corporis Christi, & huiusmodi mysteria tantæ veritatis margaritæ sunt, quia sicut margaritæ inclusæ cocleis positæ sunt in profundum maris, sic mysteria diuina verbis inclusa posita sunt in altitudine sensus Sacræ Scripturæ: vel potest intelligi, ꝙ margaritæ, & sanctum pro eadem re accipiantur, sed diuersa ratione, ita ꝙ vtrunque sit ipsum secretum Sacræ Scripturæ, sed sanctum dicitur, quia non debet contaminari: margarita autem, quia non debet contemni, ita etiam mali homines sunt simul canes, & porci, canes quidem, quia litigiosi, porci autem quia immundi, vt ait Augustinus libro de sermone Domini, melior tamẽ sensus est, quod sint distincta, vt supra diximus.

Ne fortè conculcent eas pedibus. Idest, vt non conculcent, & non significat hic forte aliquod dubium, quia certum est, ꝙ si margaritæ inter porcos ponantur conculcabunt eas, quia comedere non poterunt: sic accipitur supra quinto, ne fortè tradat te aduersarius iudici, & tamen certum est, ꝙ aduersarius iudici traderet eum cum quo contendebat, vt ibi ostensum est: homines carnales conculcãt margaritas, idest, mysteria diuina eis proposita, quia illa contemnunt: sic dicit August. calcari dicitur quidquid cõtemnitur Glo. dicit, ꝙ ponitur ne forté, quia possunt resipiscere, & non conculcare margaritas, melius tamen dicitur, quod forté non importet aliquod dubium, quia alias significaretur, quòd verisimilius erat, quòd non conculcarent eas, & tamen forté conculcarent, quia ita intelligitur omnis oratio, in qua ponitur dictio dubitatiua, hic tamen magis certum est, quòd conculcarent eas quàm econtrario: ideo non debet poni, vt dictio dubitatiua, sed sicut supra diximus.

Et conuersi disrumpant vos. Idest, conuertantur contra vos, & lacerent corpora vestra. Est sensus si quis ponat margaritas ante porcos putabunt eas esse cibos suos quos comedere cõsueuerũt, & cũ inuenerint esse lapides durissimos conuersi in iram conculcabunt pedibus, quod comedere non potuerunt, & exardescent contra eos, qui apposuerunt eis margaritas, & lacerabunt ipsos: sic est de carnalibus hominibus, quia si quis dicat eis mysteria scripturæ, & res diuinas, putabunt ipsi, ꝙ sunt aliquæ fabulæ iocosæ ad gaudendum carnaliter, & cum nullum saporem in eis inuenerint, quia non sunt cibi eorum, irascentur contra dicentes ista, quod voluerint eos à voluptatibus suis distrahere,

strahere, & aduersabuntur eis tanquam contrarijs operũ A
suorum, & dicent illos esse hypocritas, & inuentores nouarum doctrinarum, sic dicit Chrysostomus, porci non solũ carnalibus actibus margaritas conculcant, sed etiam post modicum conuersi per inobedientiam rumpunt prædicatores earum: frequenter etiam scandalizati calumniãtur eos quasi dogmatum nouorum seminatores. Potest etiam intelligi referẽdo ad canes, ꝙ si quis apposuerit eis sanctum conuersi dirumpent eum, idest, apponentem, quia apposuit rem non conuenientem, vel resistent ei argumentis, aut importuno clamore negantes veritatem Scripturæ, sic etiam dicit Chrysostomus, canes conculcantes sancta sordidis actibus rumpunt disputationibus suis prædicatorem veritatis. Aliter potest intelligi de infidelibus, qui se fingũt humiles, vt dicantur eis secreta Scripturæ, deinde cum didicerint conuertuntur, idest, redeũt ad iniquitatem suam, B
& detrahunt impugnando ea, quæ audierũt, vt dicit Chrysostomus in quadam Homilia.

An licitum sit infidelibus dare Sacramenta. Et quid Baptismus est ianua omnium Sacramentorum, & fundamentum. Et qua pœnitentia requiratur infideli suscepturo Baptismum. Quæst. VII.

QVÆRETVR circa prædicta, an licitum sit canibus, idest, infidelibus dare sanctum, idest Sacramenta aliqua.

Dicendum, quòd aut quæritur de Sacramento baptismi aut de alijs, si de alijs dicendum, ꝙ non sunt danda eis quousque fuerint effecti fideles, & baptismũ susceperint:
nam non proficiunt Sacramenta alia, nisi existenti in fide, C
& præsupposita fide, qui autem baptismum suscipere non vult non habet fidem, cum Saluator dicat, ꝙ qui non fuerit baptizatus condemnabitur Marc. 16. & non solum non prodessent Sacramenta taliter percepta, immo verè nõ poterant suscipi, licet exteriores cærimoniæ Sacramentorum fierent, quia characteres Sacramentorum præsupponunt characterem baptismalem, vnde ille, qui per ignorantiam cum non esset baptizatus, & crederet se baptizatum, fecit se promoueri vsque ad presbyteratum, non suscepit ordinem aliquem, sed iubetur baptizari, & de nouo ordinari: extra de presbytero non bapt. cap. si quis, & cap. veniens, à fortiori ergo qui neglecto baptismo, & non suscepto vult alia Sacramenta recipere, no potest recipere in eis Sacramentum, nec rem Sacramenti, quia omisit baptismum,
qui est ianua omnium Sacramentorum, & fundamentum D
eorum, vt in allegato cap. veniens, & ob hoc August. & Doct. communiter vocant baptismum Sacramentum fidei, & non aliquod aliud, licet omnia sint Sacramenta fidelium, & hoc, quia per solum baptismum fides inchoatur, quod apparet, quia petenti baptismum fides proponitur, & ibi se credere profitetur quod in nullo alio Sacramento fit: non ergo debet dari Sacramentum aliquod, si ante susceptum baptismum illud petierit.

Sed obijcietur, ꝙ prius infideli sit dandum Sacramentum pœnitentiæ quàm baptismi, quia dicit August. lib. de pœnitentia omnis, qui iam suæ voluntatis arbiter constitutus est, cum accedit ad Sacramentum fidelium, nisi pœniteat eum veteris vitæ nouam non potest inchoare, ab hac pœnitentia cũ baptizantur soli paruuli immunes sunt.

Dicendum, ꝙ in omnibus adultis requiritur pœnitentia E
antequam baptismum suscipiant non quidem pœnitentia, quæ est Sacramentum, sed pœnitentia, quæ est virtus cuius actus est detestari peccatum, idest, displicere sibi de illo: non tamen requiritur, ꝙ infidelis peccata commissa confiteatur Sacerdoti ante baptismum, & quòd absoluatur de illis immo etiam si ipse velit non debet hoc permitti, quia esset mutare naturam Sacramentorum, & confessio ista nihil valeret, & etiam Sacerdos absoluere non posset de aliquo peccato, quia claues Sacramentales solum habent exercitium super fideles: infidelis igitur, qui baptizari vult, dolebit de peccatis suis, idest, ꝙ tanto tempore mansit in infidelitate, & etiam de alijs peccatis, & iste dolor erit solum in corde nec requiritur aliquid alterum, & illud est pœnitentia requisita ante baptismum ad inchoãdum nouam vitam: & dixi nihil alterum requiri, scilicet,

A non satisfactionem, sicut in pœnitentia sacramentali, quia baptismus delet omnia delicta, scilicet, tam quantum ad maculam, quàm etiam ad totum reatum pœnæ, & hoc verum est de delictis contra Deum. Secus de commissis contra proximum, siue sit iniuria illata, siue damnum datum: tenetur enim semper satisfacere. Si autem petat infidelis baptismum, aut vult per hoc credere, aut manere in Gentilitate: si credere vult, dandus est, quia iam non est canis cum infidelitatem deposuerit. Si autem velit baptizari, & non credere vtpotè, quia per baptismũ putat se posse consequi aliquam vtilitatem temporalem, vel sanitatem corporis, vt dicitur 4. Senten. distin. 6. vel alia similia, vt quia putat hoc proficere ad cærimonias magicas, non est sibi vllo modo dandum, quia implicat contradictionem, qui baptismum petit, & fidem tenere non vult, cum ipsa forma
B baptismi sit quædam professio fidei, scilicet, Trinitatis, & à baptizando debeat peti necessario an credere velit: iste ergo qui adhuc canis est, Sacramentum recipere nõ debet.

An hominibus carnalibus fidelibus Sacramenta sint danda. Et quod carnalis homo appellatur porcus. Et quod materia pœnitentiæ est ipsum peccatum. Et quæ Sacramenta dicantur necessaria, quæ non. Quæst. VIII.

QVÆRETVR, an porcis, idest, hominibus carnalibus fidelibus tamen sanctum dandum sit, idest, Sacramenta.

Dicendum, ꝙ istud non est hic prohibitum, quia hic solum prohibetur dari sanctum canibus, idest, Sacramenta
C infidelibus, porcis autem, idest, carnalibus prohibetur margaritas apponi, i. dari vel reuelari secreta S. Scripturæ, sed non prohibetur illis dari sanctum. Est tamen distinguendum de Sacramentis, quia quædam sunt Sacramenta necessitatis simpliciter, & alia non. De primis, vt est baptismus, & de hoc non est locus dubitandi, quia iam præsupponitur istos carnales esse baptizatos, cum sint fideles. Alia sunt Sacramenta, quæ sunt necessaria, sed non simpliciter, sicut confirmatio, & pœnitentia, Eucharistia, & extrema vnctio.

Confirmatio est necessitatis Sacramentum non, ꝙ per illud conferatur aliquid sine quo non sit aditus ad vitam æternam: nam iam per baptismum gratia collata est, quæ facit dignum vita æterna, sed est Sacramentum necessitatis, idest, est necessarium quod non contemnatur, quia si
D contemnitur non est aditus ad vitam æternam.

De isto dicendum, quòd omni fideli petenti illud dandum est quantumcunque sit porcus, idest, carnalis, & existens in notorijs, vel manifestis delictis, solum autem debet admoneri, vt à tali conuersatione resipiscat: Sacramentum pœnitentiæ est necessarium, scilicet, supposito, quòd quis habeat peccatum, quia si quis omnino sine peccatis maneret, non esset ei pœnitentia necessaria, quia materia pœnitentiæ est ipsum peccatum, nemo tamen est sine peccato prima Io. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus ipsi nos seducimus: ideo pœnitentia omnibus est necessaria, & ista nulli quantumcunque pessimo est neganda: immo è contrario pessimis hominibus est magis necessaria, & illi sunt magis inducendi ad eam cum per ipsam mundentur, qui prius erant porci. Sacramentum Eucharistiæ etiam est necessarium cum Christus dixit, quod nisi
E manducaremus carnem suam non haberemus vitam æternam. Io. 6. & Ecclesia statuerit fideles teneri ad recipiendum saltem semel in anno extra de pœnit. & remis. cap. omnis: istud tamen est Sacramentum excellentissimum ad quod immundis accedere non licet, quia iudicium, idest, condemnationem sibi manducarent prima Corinth. 11. in hoc ergo habet locum, quod sanctum, idest, Sacramentum illud sanctissimum non datur porcis, idest, carnalibus. Est tamen distinguendum, quia aut isti carnales sunt in peccato manifesto, ꝙ possit vocari publicum, aut non, si sunt in notorio, vel publico etiam si petant Eucharistiam est eis neganda. Si vero peccata sua non sint publica, sed constet de eis Sacerdoti à quo petunt Eucharistiam, aut petunt secrete, aut publicè, si secrete debet negari Eucharistia, & exprimi causa, scilicet, quia manent in peccato, si vero publicè

blicè petant non poteſt Sacerdos eos prohibere, quia tunc F
puniret eos publicè pro peccato occulto, & tamen debet eſſe cum dolore.ſ.quòd propter peccata ſua permiſſus eſt venire in hanc neceſſitatem, vt teneatur Euchariſtiam dare homini, quem ſcit eſſe peccatorem.

Sacramentum extremæ vnctionis eſt neceſſarium, ſicut confirmatio.ſ.vt non contemnatur, quia ſine eo ſuſcepto poteſt eſſe ſalus non tamen eo contempto, hoc autem etiã non eſt dandũ porcis, ideſt, carnalibus: datur enim ſolum exiſtenti in lumine mortis: ſi quis ergo morti propinquus de peccatis præteritis pœnitere nollet: etiamſi extremam vnctionem peteret non eſſet ei dãda: ita enim ſe habet extrema vnctio ad pœnitentiam, & Euchariſtiam, vel ſaltem ad pœnitentiam, ſicut ſe habent alia Sacramenta ad baptiſmum: ſicut enim nullum Sacramentum dandum eſt, ei qui baptizari non vult, ita nec extrema vnctio eſt danda G
eis, qui petere nolunt, maximè quia ipſa eſt augmentum gratiæ, & ad remiſſionem venialium, gratia autem augeri non poteſt, niſi in eo, qui illam habet, ſed gratia non ſuſcipitur de nouo, niſi per baptiſmum, & pœnitentiam: etiam venialia non poſſunt remitti, niſi remittantur mortalia: nihil ergo eſt, in quo prodeſſe poſſit extrema vnctio ei, qui pœnitere non vult: & ideo non eſt ei danda.ſ.ſi publicè patet, quod non vult pœnitere, ſecus autem ſi diceret ſe pœnituiſſe, & de hoc eſſet dubium, ita quod non conſtaret publicè eum manere in delictis, quia tunc etiam ſi Sacerdos ſciret, quòd iſte non pœnituerat, teneretur dare extremam vnctionem, ſicut tenetur ei dare Euchariſtiam occulto peccatori petenti illam publicè.

Alia duo vltima Sacramenta, ſcilicet, ordo, & matrimonium nullius neceſſitatis ſunt, quia nec ſunt neceſſaria di- H
rectè ad ſalutem tanquam ſine ipſis habitis non ſit ſalus: nec etiam vt non contemnantur, quia ſi quis proponat nũc illa recipere non peccat propter hoc, vnum tamen eorum eſt Sacramentum dignitatis.ſ.ordo, quia ordinatus conſtituitur ad aliquid adminiſtrandum, & ſic præcellit omnibus non habentibus illam miniſtrationem

Aliud eſt Sacramentum infirmitatis, ſcilicet, matrimonium quod a Chriſto principaliter fuit introductum, vt eſt remedium contra carnis fragilitatem 1.Corinth.7.melius eſt nubere quam vri.i.tentationem pati, & non poſſe ſuſtinere, & ibidem, vnuſquiſque vxorem ſuam habeat propter fornicationem.ſ.euitandam, de primo iſtorum.ſ.Sacramento ordinis.

Dicendum, quod multis negatur, quia eſt Sacramentum dignitatis, & non debent admitti ad illud, niſi qui digni I
ſunt: ideo qui patiuntur aliquam notam indignitatis, etiãſi non ſit peccatum non admittuntur ad ordinem ſacrum, vt illegitimi, & bigami, & ceteri irregulares: & illi, qui per peccata ſua in quibus manent ſeipſos indignos reddunt quandiu in illis manſerint, non ſunt admittendi ad ordinem: omnis enim ordo Sacer dignitas eſt, vt dicit Gregor. 4.diſtin.cap.denique in tex.& gl.indignis tamen portę dignitatis patere non debent extra de excesſiune prælatorũ. cap.inter dilectos, quæ autem ſint crimina, quæ repellunt quem ab ordinatione, & quæ conditiones requiruntur in ordinandis ponuntur ab Apoſtolo prima ad Timoth. 3. De matrimonio autem cum ſit Sacramentum datum in remedium infirmitatis, & illa infirmitas ſit communis omnibus hominibus, & quanto magis carnales fuerint tanto eſt in eis maior, non debet prohiberi alicui homini, & ita K
eſt, quia nemo prohibetur matrimonium contrahere niſi ipſe ſe prohibuerit.ſ.votum ſolemne faciendo de caſtitate ſeruanda quod fit per ingreſſum religionis extra, qui clerici. vel vouen. cap. rurſus, vel ordinem ſacrum accipiendo, quia per hoc etiam votum ſolemnizatur de voto, & voti redempt.cap.quòd votum lib.6. alij autem matrimonium contrahere poſſunt, licet ſint quædam impedimenta non quidem generaliter ad non poſſe contrahere, ſed specialiter ad non contrahendum cum hac, vel cum illa, vt cognatio, affinitas, diſparitas cultus, & ſic de alijs de quibus non eſt propoſitum dicere, ex his ergo apparet, quæ Sacramenta ſunt à quibus prohiberi debent porci, ideſt, carnales, & quæ ſunt eis danda.

An ſit nobis licitum reuelare, & prædicare infidelibus myſteria fidei. Et quomodo in fide res ſe habent dupliciter. Item quòd regula operandi quam Chriſtus tradidit, nihil valet, niſi præſuppoſita fide. Et quæ ſunt, quæ infidelibus nõ ſunt prædicanda. Et quæ primo nuncianda. Quæſt. I X.

QVAERETVR cum dictum ſit infidelibus non eſſe dandum ſanctum.i.Sacramenta: nec etiam margaritas.i.myſteria Sacræ Scripturæ, an licitum ſit nobis reuelare infidelibus myſteria fidei, vel aliquid de fide.

Dicendum, quòd aut iſtud erit prædicando, aut docendo via doctrinali, & ſcholaſtica. Si prædicando dicendum, quòd in fide res habent ſe dupliciter. Quædam ſunt tanquam quidam articuli manifeſti, qui ab omnibus, vel à plurimis ſciuntur, tam à fidelibus, quàm infidelibus, vt Chriſtum fuiſſe Deum, & hominem, & ipſum fuiſſe paſſum, & ſurrexiſſe, & ſimilia: nam hoc, licet non crederetur ab omnibus, omnes tamen ſciunt, quod Eccleſia hoc tenet: & etiam infideles, qui inter nos conuerſantur, iſtud ſciunt. Alia ſunt, quæ magis occulta ſunt, vt eſt virtus Sacramentorum quid operentur, & quomodo, & cæremoniæ miniſtrationis ipſorum, & alia, quæ latent in Sacra Scriptura. De primis dicendum eſt, quod licet prædicatori iſta annunciare infidelibus, quia neceſſe eſt, quòd fides prædicetur infidelibus, vel ſaltem ante hoc neceſſarium fuit, quia Chriſtus iuſſit prædicari Euangelium omni creaturæ infra 28. & Marc. 16. non enim poterat mundus credere niſi aliquis prædicaſſet, ad Rom. 10. nunc autem non eſt tanta neceſſitas enunciandi fidem infidelibus, quia iam per totum mũdum annunciata eſt, & qui non credũt, non omittunt credere quaſi quid credendum ſit ignorẽt, ſed quia credere nolunt: vtile tamen eſt fidem annũciare infidelibus ſi interdum ex hoc veriſimiliter fructus aliquis expectatur, alioquin autem fruſtra eſt, nec eſt laudabile rem ſacratiſſimam inutiliter annũciare velle, quando tamen prædicator fidem annunciauerit infidelibus poteſt eis dicere articulos principales fidei, de quibus dictum eſt, & hoc, quia non eſt poſſibile fidem proponi niſi illos explicando, cum ſubſtantia fidei conſiſtat in illis, poſſunt etiã proponi omnia, quæ in Euangelio ſcripta ſunt, cum Chriſtus iuſſerit Euangelium prædicari omni creaturę, debet tamen eſſe ordo, quia in Euangelio ſunt quædam, quæ pertinent ad fidem, & alia, quæ dirigunt operationem: operatio præſupponit fidem, quia regula operandi quam Chriſtus tradidit nihil valet niſi præſuppoſita fide quam ipſe tenendam docuit: & ideo prędicator inutiliter, & inordinate ſe haberet, ſi ſimul proponeret quidquid in Euangelio eſt, ſed prius ea, quæ ad fidẽ pertinent proponẽda ſunt, quæ ſi fuerint ſuſcepta erudiendi ſunt, qui crediderint in eis, quæ ad operationem pertinent, ſi vero non ſuſcipitur fides, fruſtra erit aliquid de regula operationum proponere: ſolam ergo fidem à principio prædicabit, niſi interdum aliqua præcepta Chriſti de moribus faciant ad confirmationem, vel declarationẽ fidei, quia tunc introducentur propter fidem.

Sed obijcietur, quòd etiam iſti articuli non ſint proponẽdi infidelibus: quia ideo myſteria Scripturæ non proponuntur infidelibus, vel carnalibus, vt non ſcandalizentur ſicut dicitur in litera, ne conuerſi diſrumpant vos, ideſt, ſcandalizentur contra vos, vt exponit Chryſoſtomus, & tamen audiendo articulos iſtos ſcandalizantur infideles: ergo non ſunt iſta eis prædicanda.

Dicendum, quod ſi quis videret infideles diſpoſitos vniformiter ad non recipiendum doctrinam fidei, ſed obſtinatos in errore, non deberet eis prædicare fidem, non quidem, vt euitaret ſcandalum, ſed quia eſt prædicatio inutilis, & inhoneſtum eſt rem honorabilem inutiliter exponi, ſcandalum autem in his nihil obſtare poteſt ſi quis crederet, quòd aliquis fructus ſequeretur ex prædicatione fidei, quia in rebus neceſſarijs vtilius ſcandalum naſci permittitur, quàm earum veritas relinquatur: ſic enim erat de fide Chriſti a principio, quia omnes Iudæi ſcandalizabantur audientes prædicare Chriſtum eſſe Deum, & Gentiles irridebant hominem crucifixum poſſe eſſe Deum, 1. Corinth. 1. nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam. & tamen

men Apostoli nihilominus prædicabant etiam Iudæis vetantibus annunciari quidquam in nomine isto Actuum quarto,& quinto:sic etiam Paulo prædicante Athenis mortuorum resurrectionem Philosophi Epicurei irridebant vocantes eum seminiverbium, idest, verborum seminatorem. Actuum decimoseptimo,& tamen ipse prædicare non desistebat,ita nec esset nunc fidei prędicatio dimittenda propter cuiuscunque scandalum si fructus inde securutus putaretur,si autem sint talia, quæ non sunt articuli principales,quos oporteat proponi credituris ex necessitate,non licet infidelibus talia prædicare,vt de Eucharistia,& de virtutibus Sacramentorum,& de cærimonijs eorum. Ratio est,quia ista sunt ardua,& infideles non poterunt ea comprehendere: nam Christum fuisse Deum, & fuisse crucifixum,& resurrexisse, licet credere nolint, intelligūt tamen quid significet, & quid Ecclesia in hoc credat: si tamen quis infidelibus voluerit ostendere virtutes Sacramentorum,quæ sunt res arduæ,non poterunt intelligere quid saltem Ecclesia per hoc sentiat: ideo non sunt eis ista proponenda. Secundo,quia quilibet artifex,qui intendit aliquē finem vult deducere ad eum faciliori modo quo potest, alioquin peccatum est per plura facere, quod potest fieri per pauciora 8. Topic. fides autem est de rebus difficilibus ad quas non pertingit intellectus noster naturali lumine: & ideo vocantur non apparentes ad Hebr. 11. quanto ergo fuerint plura de fide proposita simul, tanto maiorem difficultatem inducēt ad hoc, quòd assentiatur eis: & ideo prędicans quāto pauciora de fide proponere potuerit,proponere debet: dico autem quanto pauciora, quia aliqua sunt,quæ sunt de necessitate fidei,vt proponātur.s.ea quæ pertinent ad personam Christi inquantum est Deus, & homo,& fuit causa efficiens redemptionis nostræ per passionem suam, quia ad hoc tota lex ordinatur: & etiam tota fides.s.vt credentes vitam habeamus.Ioan.20. reliqua autem non sunt de integritate fidei quantum ad hoc, quod proponi necesse sit, sed istis semel creditis faciliter credetur alijs, & si omnia proponantur simul tanta se difficultas offerret intellectui hominis infidelis,quòd credere nollet:nam de quolibet faciet specialem difficultatem, cum tamen si artificialiter proponerentur non fieret difficultas de omnibus per se,quia quidam articuli sunt,qui sunt tanquam principia ad alios quibus creditis necesse est assentire alijs,quia sequuntur ex illis illatione necessaria,hoc autem infidelis,quia adhuc rudis est non videt: & ideo seipsum intricat in tanta rerum difficultate,& præstat sibi causam ad hoc ille, qui inordinate ista prædicat proponendo omnia simul:ideo si quis prędicat fidem Iudæis proponere debet principales articulos, quia omnes habent probationem quandam ex Prophetis suis,& lege: sicut Christus dixit Ioan.5.scrutamini scripturas,quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere,& illæ sunt quæ testimoniū perhibent de me, quòd autem aliquis prædicator velit proponere Iudæis aliquid vltra ea, quæ ex libris eorum colligi possunt,inordinate agit, quia ad illa faciliter induci poterunt propter Scripturas suas nisi sit mens eorum omnino obstinata, si tamen alia proponantur,quæ nullo modo videntur habere testimonium ex libris suis non putabunt se habere aliquam causam credendi,vt si proponeretur eis de clauibus sacramentalibus,& de potestate ministrorum ad consecrandum:ideo nullo modo sunt eis ista proponenda quousque crediderint articulos principales fidei prænunciatos in lege sua, quod est credere in Christum,& tunc quidquid eis propositum fuerint credent, tum quia tenebuntur credere propter statum fidei susceptum, tum quia Deus illuminabit corda eorum ad facilius assentiendum omnibus credendis: & etiam ad intelligendum postquam ipsi semel sponte subiecerint intellectum suum in obsequium Christi iuxta illud Isa.7. nisi credideritis non intelligetis. Si autem quis prædicet Saraceno, vel Pagano annunciare debet ei solum paucos articulos,qui pertinent ad ostendendum Christum esse Deum, & hominem,scilicet,quod sit Trinitas personarum vnus Deus, & q Christus est vna de illis personis diuinis, & etiam est verus homo,& hoc est, quod pertinet ad personam Christi. Deinde quia Christus non assumpsit carnem, nisi propter redemptionem nostram,& propter hanc est fides,& redem-

A ptio fuit per mortem eius,debet annunciari tanquam principalis articulus mors Christi, ista prædicari sufficit, licet de resurrectione simul cum passione dicendum sit. Hoc modo prædicabat Paulus,quādo incepit prędicare Corinthijs nihil aliud addens prima Corin. 2.ego cum venissem ad vos fratres non me iudicaui scire aliquid inter vos nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum: per hoc, quòd dicit Christum Iesum ostendit id quod pertinet ad personam eius.s.esse Deum, & hominem, inquantum dicit crucifixū ostendit mortem eius pro redemptione nostra: postquam autem Corinthij fuerunt aliqualiter instructi in his incepit Apostolus prædicare eis maiora eod.cap. & sequenti. Ratio prædictorum est,quia si duo, vel tres articuli cōcedantur, necesse erit omnes alios concedi, si quis enim cōcedat Christum fuisse verum hominem sciet, quòd potuit pro

B nobis mori, & si concedat eum esse verum Deum, sciet,q potest nobis dare vitam æternam, & si concedat, q mortuus est pro nobis suppositis etiā duobus primis sciet necessario,q nos redempti sumus per mortem eius,quia impossibile est Deum aliquid facere voluisse,quod facere nō potuerit,& factum non fuerit. His suppositis necesse erit concedi ceteros articulos,siue de Sacramento Eucharistię, siue de generali resurrectione,siue de virtutibus Sacramētorum, siue de potestate Ecclesiæ,quia arguetur sic: Christus dixit hoc, & erat Deus, vt concedis: ergo verum est,si autem neges ipsum dixisse ista negabis Codices Euangelicos ex quibus solis apparet ipsum esse Deum, & hominē, & sic oportebit rursus negari principia,quę cōcessa sunt,s. ipsum esse Deum,& hominem,vel si nolis ea negare omnes articulos, iam diffinitos, & quidquid Ecclesia vniuer-

C salis in futurum diffinierit, oportebit concedi;hoc modo paucis articulis propositis fides prædicabitur sufficienter, & non occurret magna difficultas infideli ad credendum, quæ occurreret si omnia simul proponas.

Secunda causa est,quia quando annunciatur fides infidelibus non omnes credunt,sed quidam potius conantur, vt possint fidem subuertere,vel argumentis,aut calumnijs infirmare,quod quidem fieri non potest in cordibus eorū, qui aliquid sapiunt, quia cum quidquid creditur verum sit, omne verum sit defensabile, non poterit aliquid de fide sufficienter impugnari,quia vero omnia consonant existentia, idest, omnia vera, apud eos tamen,qui pauca nouerunt potest fides infirmari per argumenta infidelium: ideo debet dari quantum minor occasio poterit infidelibus ad impugnandum fidem, hoc autem est, quòd pauca

D de fide nouerint: non enim potest contra fidem arguere, nisi qui nouerit quid fides continet, simile 37. distin. cap. qui de mensa, scilicet,aduersus Mathematicos non potest quis arguere imperitus matheseos, & aduersus Philosophos non potest disputare, qui ignorat dogmata Philosophorum, si autem multa de fide infidelibus prædicata fuerint,erit eis magna facultas impugnandi nos,si autem pauca sciuerint erit illis paruus occasio, quanto pauciora ergo poterit prædicator debet eis annunciare,dum tamen fidei integritatem annunciet intelligendo, vt supra.

Tertia causa est, quia si quis velit infidelibus multa de fide proponere,dabit eis occasionem contemnendi fidem, quia quædam sunt ad fidem pertinentia, quæ consistunt in solis cærimonijs,sicut sunt Sacramenta,quæ cærimonię cum ex seipsis nullam virtutem habeant, est difficile infidelibus credere in talibus esse virtutem aliquam, quia nihil credunt ibi fieri,nisi q ipsæ res per se possunt,proponē

E do tamen omnia Sacramēta, & ritus eorum, qui ad fidem pertinet, nihil proponitur, nisi quædam cærimoniæ quas infideles inutiles putarent, & videretur eis irrationabile esse talia credere, si a principio eis proponerentur ista tanquam aliquid quod est de fidei necessitate. Secus autem est in articulis principalibus, vt esse Christum Deum,& hominem,& fuisse pro nobis mortuum, quia licet ista sint difficilia infideli, tamen non sunt cærimoniæ aliquæ,quæ videantur in se inutiles esse, sed sunt quædam res, quæ si credantur verè esse magnę sunt, non ergo debet prædicator fidei a principio proponere infidelibus Sacramenta, licet etiam credi illorum efficaciam sit de necessitate fidei.

Quarta causa est, quia quidam articuli sunt non principaliter necessarij, qui tamen habent maiorem difficultatem

tem ad hoc, quòd credantur quàm principales articuli, sicut Sacramentum Eucharistiæ: licet enim quantùm ad rectè intelligentem non sit difficilius assentire vni articulo, quàm alteri, cum quilibet articulus dicat aliquid supernaturale, quodlibet autem supernaturale est infinitum, quia miracula omnia infinitum sunt, & non requiritur maior potestas ad vnum, quàm ad alterum, qui ergo concedit vnum articulum credet necessario possibile esse, quidquid in alijs dicitur, & tamen quantum ad ea, quæ apparent prima facie intellectui possibiles difficultates sunt in Sacramento Eucharistiæ quàm in hoc, quod est Christum esse Deum, & hominem, quia hoc saltem intellectus capit, licet assentire nolit: sicut capit hominem habere corpus, & animam, Christum tamen cum tota sua magnitudine esse sub parua hostia, & sub qualibet particula illius, & cù esset Christus vnicus in tota hostia subito diuisa illa in plurimas partes, quòd in qualibet sit integer, & ita de pluribus alijs difficultatibus videtur fortasse hoc maius credere, quàm credere omnes alios articulos, & tamē hoc pertinet ad fidem, si quis ergo volens infidelibus annunciare fidem proponeret difficultates Sacramenti Eucharistiæ, & similia, faceret maiorem difficultatem, quàm in omnibus articulis principalibus fidei, & sic rarissimi essent, qui credere vellent, cum nec intelligere possent quid essent credendum.

Si autem quæratur de via doctrinali, & scholastica, an sic infidelibus Sacra Scriptura proponenda sit.

Dicendum, quòd non, quia iste modus est ad inquirendum mysteria Scripturæ, sicut fit in scientia Theologica, quæ ea quæ magis dubia, & obscuriora in Scriptura videntur, tractat, & discurit, ad quæ si infideles accedere permittantur intelligent, quæ sunt in fide plenè, & erit eis copiosus locus ad impugnandum, sicut est nobis aduersus eos, cum habeamus sacros libros veteris testamenti quos ipsi habent, & quia interdum in doctrina Sacræ Scripturæ occurrunt aliqua, quæ sunt infirmiora, idest, magis obscura quàm cetera, ita quod intellectui etiam credentium nō ita plenè satisfit in illis, sicut in alijs: si autem talia infideles scirent, esset eis magnus locus impugnandi, & nobis saltem infirmis minor locus resistendi: non ergo sunt admittendi infideles sic ad doctrinam Scripturæ, quia essent, vt exploratores, qui infirma terræ considerare venerunt. Genesis quadragesimosecundo, & de illis potest etiam intelligi litera illa propriè, scilicet, ne detur sanctū canibus, & etiam margaritæ, idest, secreta Scripturæ, quę magis via doctrinali aperiuntur quam prædicando, posset autem interdum consequi bonum admissis aliquibus infidelibus ad doctrinam Sacræ Scripturæ, vt in plurimum tamen malum sequeretur, & potius cauenda sunt scandala quā quęrenda lucra, quæ non sunt necessaria.

An licitum sit fidelibus docere infideles aliquam scientiam non pertinentem ad Sacram Scripturam. Et quomodo consuetudo nostra debet esse cum infidelibus. Et scientiæ, quæ sunt tradendæ infidelibus.
Quæst. X.

QVAERETVR, an licitum sit fidelibus docere infideles in aliqua scientia non pertinēte ad Sacram Scripturam.

Dicendum, quòd licet Iudæos, & Saracenos, & omnes infideles inquantum sunt inimici nominis Christi possemus iuste detestari, & abijcere ab omni conuictu nostro, ex sola tamē misericordia toleramus eos, extra. de Iudęis, & Saracenis cap. & si Iudæus: debet tamen cōuersatio eorum nobiscum esse talis, quòd non cedat in offensam Dei, aut fidei præiudicium, vt colligitur eodem cap. quia tunc deberemus eos abijcere, & non solum illos, qui ad nos nihil attinent, sed etiam multum attinentes, vt si conuertatur alter coniugum de infidelitate, potest manere cum altero adhuc infideli, dum tamen non cohabitet sibi in pręiudicium Christi, quia tunc matrimonium dissoluetur, scilicet, quia recedit fidelis ab infideli, etiam illo inuito prima Corinth. & extra. de diuor. cap. gaudemus, in omnibus autem in quibus non est præiudicium fidei, nec contra Deū possumus communicare Iudæis, & ceteris infidelibus: si autem aliqua per Ecclesiam vetita fuerint de communica-

F tione fidelium, & infidelium in illis non possumus sine Christi contumelia conuersari cum infidelibus, quia quod Ecclesia iubet Christus iubet, Lucæ 10. qui vos audit me audit, & qui vos spernit me spernit: talis conuersatio prohibetur, 2. Corint. 6. quæ coniunctio Christi ad Belial, & fidelis ad infidelem? quasi dicat nulla, & hoc intelligitur in eis in quibus contrarij sunt, sicut Christus est cōtrarius Belial, & lux tenebris, vt ibi dicitur, in ceteris autem, quæ nec Ecclesia vetuit, nec recta ratio fugienda suadet licitū est conuersari cum infidelibus. Ex hoc autem potest dici, quod illæ scientiæ, quę possunt directè, & immediatè prodesse infidelibus ad impugnandum fidem non sunt eis tradendæ à fidelibus, & quantum ad hoc nulla pars scientiæ Theologicæ, vel pertinentis ad Theologiam eis tradi debet: nam sicut seruis non permittitur habere arma in politia Socratis, & Platonis 2. Polit. ita, & Iudæis, qui serui sūt, extra. de Iudæis, & Sarracenis, cap. & si Iudæis, non debēt permitti arma, scilicet scientia Sacræ Scripturæ, ista enim sunt propriè arma nostra 2. Corint. 10. arma militiæ nostrę non sunt carnalia, similiter quoque Iudæi non debent permitti vllo modo dominari Christianis, extra. de Iudæ. & Sarra. cap. præsenti, & cap. multorum, sed potius debent sic teneri inter nos, vt per effectum operis cognoscant se esse seruos, eodem titulo cap. & si Iudæos, quędam tamen scientiæ sunt, secundum quas quis constituitur dominus, vel præsidens aliorum, quia administrat aliquid super eos: sic autem est scientia medicorum non ergo est licitum, quòd infideles à fidelibus istam addiscant ne locus sit eis occasione curandorum morborum illos subiectos habere. Potissime, quia multi infidelium sunt inimici nominis Christiani, & in huius scientiæ exercitio est tutus nocēdi locus. Ex hoc etiam patet, quòd non debeant permitti addiscere iura humana ne postulare sciant, & fideles cogantur esse eorum clientuli, sicut aduocati clientulos habent.

Aliæ scientiæ sunt, quæ directè non sunt ad hoc, quòd infideles possint fidelibus præesse, vel in aliquo eis nocere, vt Math. s. Geometria, & Astrologia. Has igitur non videtur inconueniens eis tradi, sicut ceteras, vt si quis fidelium pauper ex doctrina victum acquireret non videretur esse inconueniens, quòd etiam infideles in his doceret, melius tamen esset, quòd nec etiam in his, nec in aliquibus permitterentur à fidelibus doceri, quia iura volunt, quòd infideles viuentes inter Christianos, & maxime Iudæi sentiāt se per effectum operis esse seruos, seruis tamen non permittebatur ab antiquo erudiri in his artibus: nam propter I hoc vocantur istę septem artes liberales, idest, quia solis liberis hominibus addiscere eas licebat: non ergo permittendum esset infideles in his instrui, sed exerceant manualia, quæ sunt artes seruiles de quibus victum habere possent hoc tamen in omnibus prouidendum est ne infidelibus permittatur publice titulus, vel auctoritas docendi Christianos, quia ei cui non competit dominari non competit docere, patet de muliere primo ad Timoth. 2. scilicet mulierem autem docere non permitto, nec dominari in viro, sed esse in silentio: & sic ista duo, idest docere, & dominari ex eadem ratione prohibuit: infidelibus tamē vetitum est dominari directè, vel indirectè super fideles: nam propter hoc etiam publicos redditus Iudęis, & alijs infidelibus inter Christianos colligere non licet, extra. de Iudęis, & Sarracenis, cap. ex specia. 1. docere, tamen est maior auctoritas, K ideo non debet permitti eis titulus docendi publicè, maximè, quia infidelis, qui palam, vel occulte detestatur nomē Christianum nihil sine inuidia, & fictione communicabit, quod tamen est contra conditionem doctrinæ Sapien. 7. & conabitur si secure poterit errores introducere.

An Christiani teneantur respondere infidelibus de eo, quod ab eis quæsierint. Et quomodo debent catholici caute respondere infidelibus. Et quando, & in quibus licet nobis respondere infidelibus, & in quibus non. *Quæst. XI.*

QVÆRETVR, an Christiani teneantur respondere infidelibus de eo, quod ab eis quęsierint. Differt enim istud dubium à præcedentibus, quia etiam si non liceret docere eos, videtur, quod propter honorem fidei, &

ne videamur succumbere, respondere teneamur. Aliqui A dicunt, quòd tenentur fideles respondere infidelibus, quia 1. Pet. 3. dicitur: parati estote ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea fide, & spe, quæ in vobis est: ergo siue fidelis, siue infidelis petat de dubio, tenemur respondere ad hoc, quòd eis satisfaciamus. Dicẽdum, quòd aut infideles petent aliqua dubia circa fidem, & Sacram Scripturam, aut circa alias scientias. si circa alias scientias non tenemur eis respondere, quia per illas non distinguitur fidelis ab infideli, sed per solam fidem, & Sacram Scripturam, vnde nullum est dedecus fidei, etiam si nõ respondeatur, & Beatus Petrus non obligauit nos ad satisfaciendum de his, sed solum de fide, & spe quæ in nobis sunt. Si autem quærat infidelis de aliquo dubio circa fidem, aut quærit à viro simplici, aut à viro docto. Si à simplici, debet B confiteri ignorantiam suam, scilicet, quòd nõ pertinet ad suam professionem de talibus respondere, quia melius est, vt seipsum, sicut est imperitum agnoscat, quam quòd insufficienter in dedecus fidei infideli respondeat, & propter hoc paucis permiserunt iura de fide disputare, & docere il lam est de magnis gradibus Ecclesiæ extra de Hereticis cap. cum ex iniuncto, & ideo laicis prohibetur ibi prædicare, & docere fidem, & facere conuenticula, etiam secreta in quibus doceant, & hoc, quia præsumitur, quòd ex ignorantia sua introducent errores.

Si autem sit vir doctus à quo quæritur, est quæstio de aliquo superuacuo, aut de re necessaria ad fidem: dicitur de superuacuis, vt si peteret infidelis rationem aliquarum cærimoniarum Ecclesiæ, vel causam Sacramentorum, aut aliquid secretum in eis: nam istud licet ad fidem pertineat C superuacuum tamen est, i. non est via per hoc volentibus habere introitum ad fidem, est autem quæstio necessaria ad fidem, vt si sit dubium circa aliquos principales articulos, vt Christum esse Deum, vel esse hominem, aut mortuum esse, vel surrexisse, & similia, quia sunt præcipua in fide, & si dubitaret infidelis de aliquo istorum non reciperet fidem. Etiam vtilis quæstio est in fide generaliter respectu Iudæorum si dubitent quomodo aliquæ auctoritates veteris testamenti pertinentes ad Messiam applicentur Christo, si sit quæstio inutilis non est respondendum, sed ostendẽdum quare responderi non debeat, s. quòd dicatur infideli istud ad te non pertinet, quia est cærimonia fidelium, & dependet ab ipsa fide. Si autem in fide aliquid dubitas poterit tibi satisfieri, sed in cærimonijs non est satisfaciendum, immo nec potest non præsupposita fide, D quia sicut in Mathematicis conclusiones sequentes dependent ex præcedentibus, vt ex principijs, & si quis peteret demonstrari sibi conclusionem certissimam alicuius artis non demonstratis prioribus, peteret rem impossibilẽ, ideo prius de omnibus præcedentibus negociandum erat, ita in religione Christiana cærimoniæ pendent ex fide, scilicet ex potestate Ecclesiæ, vt in plurimum, quæ est articulus fidei: si prius ergo non agatur de fide, vel non præsupponatur esse veram, non poterit disputari de his, & ita erit excusatio apud infidelem, sicut dicit August. lib. de sermone domini, de superuacuis, & noxijs nihil respondendum est, sed hoc ipsum explicandum cur inquirenti talia non oportet respondere. Si autem sit quæstio vtilis, aut infidelis solus petit, aut coram multitudine fidelium, vel infidelium, si solus, & putetur, quòd solutio quæstionis poterit ei prodesse, soluenda est. Si autem creditur calumniari, vt per solutionem addiscat de quo postea fideles impugnet, non est respondendum, & sic intelligitur litera ista: E Margaritas non esse mittendas porcis ne conuersi dirumpant nos sic exponit Chrysost. super Matth. scilicet canes conculcantes sancta sordidis actibus, & disputationibus suis rumpunt prædicatorem veritatis, & Chrysost. in Homil. etiam dicit, quòd illi conuersi dirumpunt hominem, quia à principio fingunt mansuetudinem, vt addiscant, deinde cum didicerint detrahant, si autem sit multitudo fidelium præsens, etiamsi infidelis non quærat bono animo, interdum potest sibi responderi, & debet, scilicet, vt fideles, qui præsentes sunt non desperent posse solui quæstionem illam, quam infidelis proposuerit, & ne reputent ex hac parte fidem infirmam, sic dicit August. lib. de serm. domini, qui nouit, quid respondeat debet respondere saltem propter illos, quibus desperatio suboritur si propositã quæstionem solui non posse crediderint, & sicut fit hoc ne fides infirmetur in cordibus fidelium simplicium, ita etiã, vt non gaudeant infideles, & putent debiliter fundatam intentionem nostram, quæ non possit incõuenientia obiecta euadere, est autem magnus honor Christo, vt de his respondeatur, & doctrina fidei ab eo data glorificetur. 1. Pet. 3. Dominum Christum sanctificate in cordibus vestris parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea fide, & spe, quæ in nobis est, & sic innuit Beatus Petrus, quòd nos sanctificamus, idest honoramus Christũ in cordibus nostris, quando satisfacimus dando rationem circa fidem, & spem. Interdum autem licet nobis non respondere, vt si fideles, qui præsentes sunt non scandalizantur, etiamsi non respondeatur, scilicet si intelligunt nequitiam infidelium quærentium, & tamen ad hoc oportet esse duo, scilicet, quòd illud de quo quæritur sit tale in quo respondere sit aliquod præiudicium fidei saltem indirectè, scilicet, quia datur inde infidelibus magnus locus arguendi, & oriuntur difficiles quæstiones, quia talibus dare aditum periculosum est, præcidere vero illas est vtile. Secundum est, quòd ille, qui respondere debet, sit talis, qui possit caute excludere quæstionem infidelium, ita vt rationabiliter credant se exclusos, vel confusos, sic enim Christus interrogatus interdum faciebat, vt quando Iudæi accesserunt ad Christum quærentes in qua potestate prædicaret, ipse autem dixit interrogabo vos, & ego aliam quæstionẽ, quam si dixeritis mihi, & ego dicam vobis in qua potestate hoc facio, & dixit baptismus Ioannis, vnde erat de cælo, an ex hominibus? infra 21. & Mat. 11. Iudæi autem non ausi sunt respondere dicentes nescimus, & Christus dixit eis, nec ego dico vobis in qua potestate hoc facio. Quæstio quam faciebant Iudæi inducebat in se difficultatem non quidem, quod Christus non posset ad illam respondere, sed quia istud erat reducere se ad principium, scilicet ostẽdere se esse Deum, & à Deo missum, ad hoc autem probandum erat tota prædicatio, & omnia opera Christi quæcunque fecit, vnde non poterat responderi ad hanc quæstionem in vno verbo saltem satisfaciendo, ita vt Iudæis esset cognita veritas, quia si Christus dixisset ego facio hæc, quia Deus sum, vel à Deo missus, sequeretur vnum de duobus. s. quod vel Iudæi scandalizarentur, vel non crederent. Primum erat certum, quia insidiabantur, & vt caperent eum in sermone infra 22. & Io. 8. nam quando dixit antequam Abraham fieret ego sum, voluerunt eum lapidare, eod. cap. à fortiori si dixisset palam se Deum esse, si autem dixisset se à Deo missum nõ crederent verbo suo, quia omnes operationes suæ præcedentes hoc manifeste ostendebant, & credere noluerunt Iudæi, quanto magis nunc non crederent, si solum verbo simplici assereret se à Deo missum, ideo non fuit tunc sibi conueniens respondere, sed sic confundendo Iudæos euadere, ita & si quis sic vir peritus poterit caute intricare quærentem, vt non respondendo ad quæsitum excludat eum de proposito confundendo ipsum, istud autem quia non est semper, nec cuilibet facile respondere, bonum erit saltem propter astãtes potissime si aliquibus astantibus possit esse fructuosa solutio quæstionis, sic enim Christus sæpè interrogatus à maleuolis, qui tentabant eum, veritatem respõdebat, quia præsentes erant alij quibus responsio proficiebat, vt dicit August. libro de sermone domini, s. quòd autem dominus quædam dixisse inuenitur, quæ multi, qui aderant, vel resistendo, vel contemnendo non receperunt, non putandus est sanctum dedisse canibus, aut margaritas ante porcos misisse, dedit enim eis, qui capere poterant, & simul aderant quos propter aliorum immunditiam negligi non oportebat, & quamuis tentantes ipsum in his, quæ eis respondebat contabescerent, alij tamen, qui poterant capere, ex illorum occasione multa vtiliter audiebant, ita ergo, & nobis agendum est.

An simplicibus, & carnalibus hominibus respondendum sit in quæstionibus fidei. Vbi aperit quæ sunt vtiles quæstiones, & quæ noxia, & quæ curiosa habeantur, item quid de maioribus quæstionibus. Quæst. XII.

QVÆRETVR an simplicibus, & carnalibus hominibus respondendum sit in quæstionibus fidei.

Circa simplices dicendum, quòd aut simplices petunt informari circa fidem, & actiones in eis, quæ sibi sunt necessaria, aut in alijs: Si in necessarijs semper respondendum est, vt si dubitent circa principales articulos, quia fortè illos nesciunt, nam tunc nudam veritatem rerum eis dicere tenemur non explicantes vlterius, quia ad illud non sufficerent capiendum. Si autem petant aliqua non sibi G necessaria, vt mysteria aliqua sacræ Scripturæ, vel apertionem, & explicationem aliquorum dubiorum speculatiuorum in fide, non est eis respondendum, & hoc, quia non intelligerent, iuxta illud legere, & non intelligere negligere est, & istis mysteria Scripturæ, quando sunt abscondita videntur esse magnæ reuerentiæ, quia ignorant illa, cum vero fuerint exposita contemnunt illa, sic dicit Chrysostomus, mysteria Scripturæ his qui bonæ mentis sunt, & intellectum habent reuelata honesta apparent, his autem qui insensibiles sunt, magis videntur reuerenda cum ignorantur: quod & sæpè experti sumus in quibusdam, qui nimio desiderio ardebant, vt quædam mysteria Scripturę intelligerent, in quibus putabant res latere altissimas, quas nondum cognitas sic venerabantur, cum vero illis palam proposita fuerunt, quæ latebant, dixerunt quasi fastidientes, H credebamus hic maiora latere mysteria, vnde fuisset longè melius nihil illis fuisse expositum.

Circa carnales, idest homines seculares, qui solis seculi voluptatibus, & bonis fortunæ dediti nullam sacrarũ Scripturarum dulcedinem sentiunt. Dicẽdum quòd aut quærunt aliqua vtilia, aut noxia, aut superuacua, aut se maiora. De primis dicendum, quòd siue in moribus, siue in fide aliquid petat, quod ei possit esse vtile licet nesciamus quo animo illud accepturus sit respõderi debet, quia per hoc mundari potest ab immunditijs suis, si tamen isti non quærant, non erunt eis ista ingerenda, quia contemnent illa, sicut interdum quidam bonum habentes desiderium indiscretum tamen carnalibus hominibus res deuotas proponũt, quas illi fastidiunt, & irrident: non sunt ergo eis proponenda, hoc enim prohibet litera, scilicet non mittere Margaritas ante porcos, sic dicit August. libro de sermone I domini mysteria veritatis, idest Margaritæ non sunt dandæ, nisi desiderantibus veritatem, & cum ratione humana viuentibus, si enim porcis eas miseris, idest terrenæ vitę delectatione grauatis, non intelligẽt preciositatem earum, sed æstimãt eas similes ceteris fabulis mundialibus, & eas actibus suis carnalibus concludunt.

De secundis dicendum, quòd nunquam est respondendum, sed proponenda causa quare non respondeatur, vt dicit August. libro de sermone domini tales sunt quæstiones aliquæ, quas solent proponere homines curiosi in seculo, ad quarum manifestam dissolutionem in errores est facile præuenire licet veritas omnibus nota sit: sicut est quærere de prædestinatione, & præscientia Dei: nam & si quis vir plenè doctus causam istorum apperire sciret, curiosi tamẽ K in seculo non possint peruenire ad intelligentiam eorum, quæ dicuntur, quia hoc præsupponeret magnam exercitationem in scientia, & ideo cum intelligere non possint, manent semper in dubio, & efficiuntur deteriores nescientes quomodo stet Deum præscire omnia, & non imponere rebus necessitatem sic eueniendi. Similes difficultates solent mouere circa Sacramentum Eucharistiæ, hæc autem sunt eis valde noxia, & diabolo instigante procurata, vt ex vno dubio cum intelligere rerum veritatem nequiuerint, in plura dubia, immo in multos errores incidant. Nunquã ergo in his respondendum est curiosis, qui ista non capiũt, sed exponendum eis plenè, quòd ad ipsos non pertineat ista quęrere, nec ad intellectum eorum sufficientes esse, vtpote principijs carentes, sicut nec possent instrui de veritate vnius demonstrationis geometricę, vel astrologicę non F præsuppositis omnibus prioribus in illa arte.

De tertijs, scilicet superuacuis dicendum, quòd etiam nec his respondendum est, sunt enim quædam intra fidei ambitum, quæ omnino respectu secularium sunt superuacua, vt si quærerent de potestate ecclesiæ, & quomodo deriuatur potestas successiuè ab vno Pontifice in alterum, & vacante sede in quo consistit illa potestas, & quomodo de nouo acquiritur in eo, qui Pontifex efficitur: omnia enim hæc penitus superuacua sunt ad homines seculares, non sunt tamen noxia, sicut præcedentia, quia etiam si ista ignorent non erit periculosus error, sicut circa prædestinationem, vel præscientiam causa: patet, quia ex prædestinatione, & pręscientia si necessitatem futuris imponãt, sequitur, quòd nullus debeat conari ad bonum cum omnia necessaria eueniant, & nullus est periculosior error. De G quartis, scilicet maioribus se etiam non est respõdendum: ista sunt expositiones articulorum principalium fidei, vt scilicet quomodo se habeat Christum esse simul Deum, & hominem, & ita de similibus, ista enim nõ sunt noxia, nec superuacua, & tamen non possunt capi à simplicibus, ideo nec eis proponenda sunt licet bono animo ista petant cum non sufficiant ad ea: sic Christus dixit discipulis. multa vobis habeo dicere, sed non potestis modo portare illa. Ioan. 16. sed potius admonendi sunt isti ne petant hæc. Sic Beatus Petrus admonebat nouiter cõuersos ad Christum non petere de rebus altissimis 1. Petri 2. sicut modo geniti infantes lac concupiscite, vt in eo crescatis, idest sicut infantes nouiter geniti non appetunt escam, sed lac, quia ad cibum solidum non sufficiunt, ita & vos concupiscite lac, idest sola fidei rudimenta, vt crescatis in eo, idest vt per ista H rudimenta perueniatis ad altiorem cognitionem crescendo, sicut de lacte peruenitur in escam, sic etiam Apostulus nouiter conuersis proponebat res planas 1. Cor. 3. scilicet tanquam paruulis in Christo lac dedi potum vobis non escam, nondum enim poteratis, idest, non poteratis capere escam, istud lac vocat ipse articulos fidei simpliciter propositos, vt patet paulo ante illum præcedent. cap. scilicet non iudicaui me scire aliquid inter vos, nisi Christum Iesum, & hunc Crucifixum, & subdit causam ibi, scilicet sapientiam loquimur inter perfectos, idest, ista plana omnibus proponenda sunt, res autem altissimas in fide, quæ ad sapientiã pertinent, solis perfectis, idest instructis proponimus, & cum ab omnibus simplicibus, & curiosis cauendum sit in solutione talium quæstionum, maxime tamen ab illis, qui litigiosi sunt, idest, quærunt ad hoc, quòd arguant, & arguendo glorientur, vel contemnant respõdentes, cum ipsi I tamen non intelligant quid eis dicatur, sic dicit Aug. libro de sermone domini cauendum est ne quid aperiatur ei, qui non capit, melius enim quærit, quod clausum est, quam id quod apertum est, aut infestat per odium, vt canis, aut negligit per contemptum, vt porcus.

Petite, & dabitur vobis, & quærite, & inuenietis; pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit, & qui quærit inuenit, & pulsanti aperietur. Aut quis est ex vobis homo quem si petierit filius suus panem nunquid lapidem porriget ei? Aut si piscem petierit, nunquid serpentem porriget ei? Si ergo cum sitis mali nostis bona data dare filijs vestris, quanto magis Pater vester, qui in cælis est dabit bona petentibus se? Omnia ergo quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim lex, & prophetæ. K *Intrate per angustam portam, quia lata porta, & spaciosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrant per eam.*

Petite, & dabitur. In præcedentibus Christus introduxit Euangelicam legem, hic autem ostendit eam esse obseruabilem: ista enim est vna de conditionibus legis, scilicet quòd sit possibile obseruari eam dist. 4. cap. erit autem. ad obseruationem autem legis istius tria faciũt, scilicet imploratio diuini auxilij, conatus liberi arbitrij, euitatio mali consortij: nam sine his tribus non potest quis sufficienter, & faciliter bonum facere, ideo ista tria ponit Christus hic per ordinem. Secunda ibi. *Intrate per angustam.* Tertia ibi. *Attendite a falsis.* Prima in duas, quia primo ostenditur quid requiratur ad hoc, quòd oratio sit exaudibilis

Luc. 11. Ioan. 6. Iac. 1. Tob. 4. Luc. 6. Luca 13. 1. dist. in prin. 50. dist. s. pōderat. 10. q. 3. cap. placuit.

Tria sunt sine quibus nemo pōt sufficienter ac faciliter bonũ facere. maximè ad implere legem Christi.

ex parte ipsius orationis. Secundo ex parte orantis ibi. *Omnia igitur quæcunque.* Circa primum dicitur. *Petite, & dabitur vobis.* Exponit Chrys. si fueritis clementes ad fratres vestros non iniuste iudicando, nec male arguendo petite precibus die ac nocte orantes, id quod vultis, & dabitur vobis.

Quærite, & inuenietis; pulsate. Scilicet ieiunio, & oratione, & eleemosynis, sicut qui pulsat ostium non solum voce clamat, sed etiam manu.

Et aperietur vobis. Idest quando feceritis ista permittetur vobis ingredi, & accipere, quod vultis. Aliter exponit Gregorius, scilicet petimus fide, quærimus spe, pulsamus charitate: primum petere debes, vt habeas, postea quærere vt inuenias, inuenta obseruare, vt introeas. Aliter exponit Remigius, scilicet petimus orando, quærimus rectè viuendo, pulsamus perseuerando. Aug. autem lib. de serm. domini dicit. Petitio pertinet ad impetrandum animi sanitatem, vt ea, quæ præcipiuntur implere possimus. Inquisitio autem ad inueniendam veritatem, quam cum quis inuenerit, scilicet veram viam, perueniet ad possessionem in qua pulsanti aperietur. Aliter etiam Aug. ibidem dicit, ꝙ licet isti sensus boni sint longe melius ad instantissimam petitionem omnia referuntur, s. quòd ista tria significent illud, & tamen triplicatur sententia ad significandum, ꝙ instanter sit orandũ. Aliter tamen communius exponitur, ꝙ per hoc significentur conditiones ipsius orationis, quæ sunt quatuor: vt Greg. dicit, s. pie, perseueranter, pro nobis, & quæ ad salutem sunt petere: tres autem illarum significantur in his tribus clausulis, s. petite, s. pie, quærite, s. perseueranter, pulsate, s. pro vobis, & patet, quia subditur, & aperietur vobis: hæc vera sunt, s. quòd oratio exigat istas conditiones, melius tamen videtur, sicut Aug. dixit, quòd eadem sententia sit istarum trium clausularum, & patet, quia in fine dicitur pater vester, qui in cælis est dabit bona petentibus se, & non adiunxit quærentibus, & pulsantibus, si tamen istæ tres clausulæ referrentur ad diuersa oporteret concludi expressè de omnibus tribus, s. quòd petentibus quærentibus, & pulsantibus Deus bona daret.

Omnis enim, qui petit accipit. Replicat easdem sententias, & causas reddit earum, scilicet petẽdum est, quia omnis, qui petit accipit: accipere enim propriè pertinet, quia accipere est ab alio capere, & sic etiam petere ab alio est. *Et qui quærit inuenit.* Idest omnis, qui quærit inuenire cõpetit ad quærere, licet sit idem petere, & quærere, vt dictũ est. *Et pulsanti aperietur,* idest omni pulsanti, quia aperire pertinet ad pulsantem, quia quilibet istorum hoc vult, s. petens accipere, & quærens inuenire, & pulsans quòd aperiatur ei. *Aut quis ex vobis.* Hic confirmat, quòd dixit, s. ꝙ Deus semper exaudiet nos dando bona, quæ petimus, aut quæ nobis expediunt, & inducit exemplum de homine ad filium suum, scilicet si homo filio suo petenti dat semper bona, à fortiori Deus, qui est pater noster dabit nobis bona petentibus, & dicitur quis est ex vobis homo, i. nullus est. *Quem si petierit filius suus panem nunquid lapidem porriget ei:* Quasi dicat nemo hoc faciet, quia esset contra cõditionem patris. Ponit hic Matthæus duo, s. petere panem, & piscem, sed Luc. 11. ponuntur tria, s. panis, piscis, & ouum. Aliqui exponunt ista in sensu morali, scilicet, quòd panis sit doctrina, & quod lapis sit durities cordis, & quòd piscis sit fides, & serpens sit venenum infidelitatis, ouum sit spes, & scorpio sit desperatio, isti tamen sensus non sunt litterales, quia Christus loquitur hic de homine petente à patre suo, & tamen à patribus nostris non solemus ista petere, quia virtutem nobis dare non possunt, nec etiam possunt vitia animo nostro imprimere: solus autem Deus virtutem dat, & ab illo peti potest: vitium autem à nemine datur, sed nos ipsi per actus malos mentem nostram inficientes vitium inficimus: sunt ergo intelligenda ista litteraliter, quia talia solent petere pueri à patribus, & matribus, & fortè inter Iudæos paruuli petebant ista, scilicet panem, piscem, & ouum.

Aut si piscem petierit nunquid serpentem porriget? Ponit ista ad significandum, quod cum bona petuntur non dantur mala, lapis tamen, & serpens mala sunt, quia lapis dentes constringeret, & serpens diffuso veneno necaret, & posuit ista propter similitudinem, quia paruulis petentibus

A panem si daretur lapis, posset accidere error propter aliqualem similitudinem lapidis, & panis, sic etiam de pisce, & serpente est similitudo, & vocatur serpens quodcunque reptile, quod venenosum est, & ad cibum non conueniẽs. *Si ergo vos cum sitis mali.* Præsupposito exemplo format argumẽtum, scilicet homo, qui malus est bonum dat filio suo, ergo Deus, qui bonus est à fortiori bona dabit filijs suis, & stat ratio, quia quilibet agit secundum similitudinem suam, qui enim malus est, mala agit, qui vero bonus bona. 2. Ethic. Qualis vnusquisque est talia dicit, & operatur, & infra in litera non potest arbor mala bonos fructus facere, &c.

Bona data nostis dare filijs vestris, s. panem, & piscem, & ouum, quæ eis bona sunt ad sustentationem naturæ.

Quanto magis pater vester, qui in cælis est, s. Deus simpli
B citer bonus est, & ideo naturaliter pertinet ad eum bonum facere, sicut ad album disgregare, & non est in eo aliqua iniquitas, quæ impediat ipsum à benefaciendo, sicut in vobis est, ergo à fortiori benefaciet, & vocauit eum patrem, vt ratio stet, scilicet, quia patrem esse naturaliter inclinat ad diligendum, & benefaciẽdum, & dixit, qui in cælis est, vt per hoc solus Deus intelligatur, quia non habemus, nisi patrem carnalem, qui in terra est, & Deum, qui in cælis est, pater tamen terrenus non est ita sufficienter pater saltem in benefaciendo nobis, ideo potius cęlestem, quam terrestrem debemus vocare patrem infra 23. patrem nolite vocare vobis super terram.

Dabit bona petentibus se. Nunquam Deus mala dat licet nos mereamur mala recipere, & caute dictum est dabit bona, & non dicitur dabit ea, quæ petierins, quia interdum
C petimus ea, quæ nobis non sunt bona, & Deus non dat illa, sed alia, quæ sunt nobis bona, vt infra dicetur, sed Lucæ 11. dicitur dabit spiritum bonum petentibus, s. quia spiritus potest accipi pro omni re, quæ nobis prodest ad spiritualia, siue illa sit corporalis, siue spiritualis, vel dicitur dabit spiritum bonum, idest bonum desiderium inclinando cor nostrum ad legem suam, quia hoc in oratione petimus. Psal. 118. Inclina cor meum Deus in testimonia tua, & 2. Macha. 1. Adaperiat Deus cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis.

Quomodo Christus dixit hic homines esse malos. Et quòd homines non sunt semper actualiter mali, sed pro inclinatione ad malum. Quæst. XIII.

D QVÆRETVR quomodo Christus dixit hic homines esse malos, quia ista locutio est generalis, & videtur extendi ad totam naturam humanam. Dici potest vno modo, ꝙ Christus dixit hic omnes homines malos non quidem malitia naturæ, quia bonum est, quod ipse condidit, sed imperfectione, & homines collati ad Deum propter imperfectionem bonitatis mali dicuntur, sicut pannũ album collatum ad albissimum dicitur nigrum, & hoc modo etiam Angeli Dei mali sunt, & dicuntur, scilicet imperfecti Iob. 4. Ecce, qui ministrant ei immundi sunt, & in Angelis suis inuenit malitiam, idest imperfectam bonitatem: nam Angeli, qui nunc ministrant Deo nullam iniquitatẽ habent: hoc modo quidquid est, malum est, pręter Deum, qui solus bonus est: sic Christus dixit infra 19. cuidam dicenti sibi magister bone, scilicet quid me interrogas de bo
E no? nemo bonus, nisi vnus Deus. Marc. 10. Sic exponit Chrys. dicens quantum ad comparationem Dei, qui solus bonus est, singulariter omnes mali videntur, sicut omne lucidum ad comparationem solis videtur obscurum.

Secũdo potest dici, quòd accipitur malitia omnium hominum non quidem pro actuali malitia, quia non est verum, ꝙ omnes homines sint semper actualiter mali, sed pro inclinatione ad malum, quam vocamus fomitem, & ista est in omnibus hominibus Gen. 8. omnis ætas ab adolescẽtia sua prona est ad malum, & sic exponit Hiero. hic.

Tertio potest dici, quòd intelligatur pro actuali malitia, & tunc Christus non loquitur ad omnes homines, sed solum ad seculi dilectores: omnes enim tales mali sunt, quia caduca bona æternis bonis præponunt, & ita exponit August. lib. de serm. domini.

Quomodo dixit Christus, quòd nos mali existentes bona filijs nostris damus. Quæst. XIIII.

SED quæretur tunc quomodo dicit Christus, quòd nos mali existentes bona filijs nostris damus, quia: malus non potest facere bonum ipso dicente infra in litera non potest arbor mala fructus bonos facere. Dicendum, quòd operatio cuiuscunque rei est secundum formam suam, & ideo ille, qui non habet, nisi formam malitiæ non potest facere, nisi malum, & ita in moralibus, qui solum habēt malum habitum semper operantur malum 2. Ethic. qualis vnusquisque, &c. & hoc idem Christus vult infra in litera, dicens de hypocritis à fructibus eorum cognoscetis eos, idest, quia mali sunt, non possunt facere, nisi malum, sicut mala arbor malum fructum, & hoc modo bestiæ non possunt operari virtuose 7. Ethic. scilicet, quia operantur per formam bestialitatis eis connatam, econtrario autem, qui solum habet formam bonitatis non est possibile, quòd operetur, nisi bonum, & ita est de Deo: non enim potest malum facere, quia contra naturam eius est, sicut contra naturam ignis directè, & immediatè frigefacere.

Sed obijcietur, quia hoc dato, nunquam homo peccaret postquam semel bonus est, quia tunc nullum malum habitum habet, sed bonos multos, & tamen operatur, interdum malum.

Dicendum, quòd homo bonus semper habet cum bono mala multa adiuncta ex quorum quolibet sufficienter potest operari malum: nam manet homini semper pronitas ad malum, idest fomes, qui non solum mouet, sed interdum, quasi cogere videtur propter sui magnitudinem ad Ro. 7. video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati.

Secundum est defectibilitas liberi arbitrij, quia in quolibet viatore est liberum arbitrium defectibile, & non tollitur ista defectibilitas, nisi per confirmationem, quæ fit in patria, ideo quandiu manemus hic, semper possumus deficere, & ita cuicunque quantumcunque bono facile est malum fieri. Secus autem est de Deo cuius natura est bonum esse, siue ipsa bonitas. Si autem aliquid sit cui competat forma boni ex vna parte, & ex alia competat forma mali, siue malum aliquod, poterit operari interdum bonum, & interdum malum, & ita est de hominibus quorum natura bona est, & ideo operationes eorum naturales bonæ sunt: possunt autem præter hoc habere malitiam moralem secundum quam malum operabuntur moraliter, quòd autem pater se habeat ad filium naturale est, quia sicut patrem esse ex sola naturali potentia prouenit, ita ad filium se habere sic, vel sic non prouenit, nisi ex naturali inclinatione, & quia illa consequitur naturam, quæ bona est, erit inclinatio ad filios bona, & ita licet nos simus mali moraliter filijs tamen nostris bona damus, interdum tamē malitia moralis tam excessiua est, quòd corrumpitur naturalis inclinatio bona, ita vt non misereatur quis filijs suis, sed occidat eos, sicut Medea irata viro suo Iasoni, vt eum contristaret, occidit proprios filios, qui amborum erant, & propter hoc Christus dixit, si vos cum sitis mali nostis bona dare filijs vestris, quasi dicat licet mali sitis malitia vestra adhuc non impedit vos quin benefaciatis filijs: à fortiori ergo Deus, qui est pater vester, qui non habet malitiam aliquam non poterit impediri quin vobis benefaciat, & propter hoc fuit hic posita ista comparatio: nam si homo a naturali pietate qua filijs benefacit, nunquam posset per malitiam aliquam permutari frustra diceretur, si ergo vos cum mali sitis, &c. sed sicut Deus inuariabiliter se habet ad benefaciendum nobis, ita etiam homo se haberet immutabiliter ad benefaciendum filijs suis.

Ad argumentum dicendum, quod arbor mala non habet, nisi malam dispositionem producendi fructus, ideo non potest producere, nisi fructus malos: homo tamē habet duas formas, scilicet boni, & mali, vt declaratum est, ideo vtrunque potest non quidem per eandem, sed bonum per bonam, & malum per malam.

F

An istæ quatuor sint conditiones orationis, scilicet, pie perseueranter, pro se, & quæ ad salutem sunt petere. Et an sint necessaria in oratione qualibet. Denique quod finis petitionis in oratione est vita æterna. Quæst. XV.

QVAERETVR, quia tactum fuit in litera de conditionibus orationis, quòd erāt quatuor, scilicet pie, perseueranter, pro se, & quę ad salutem sunt petere, an istę quatuor sint conditiones orationis. Quidam dicunt, quòd non, sed solum prima, scilicet pie, quia petere pie est petere ex charitate, & talis oratio semper habet efficaciā Io. 14. si manseritis in me, & verba mea in vobis māserint, quod-
G cunque volueritis petetis, & fiet vobis, manere autem in Deo est charitatem habere 1. Io. 4. qui manet in charitate in Deo manet, & sic quicunque pie orauerit cum ex charitate oret, obtinebit, quod petit, ideo non erunt necessariæ aliæ conditiones.

Alij dicunt, quòd aliæ multæ conditiones præter istas quatuor requiruntur, s. cum fiducia petere Iacobi primo. Postulet autem in fide nihil hæsitans: etiam quòd humiliter petatur Psal. 101. respexit in orationem humilium, & non despexit precem eorum, etiam quòd petens pauper sit, idest indigeat re petita Psal. 9. desiderium pauperum exaudiuit dominus: etiam quòd cum deuotione fiat, vt ait Aug. lib. de orando Deum, dignior sequitur effectus, quando feruentior præcedit affectus: & ita de multis alijs, ergo non sufficiunt illæ quatuor conditiones. Dicendum quòd in oratione ad impetrandum requiruntur aliquæ conditiones.
H Pro quo sciendum, quòd oratio ad duo ordinatur, scilicet ad finem, & ad obiectum, finis autem orationis est vita æterna, obiectum est ipsa res, quā expresse petimus in oratione, & secūdum hoc oratio potest habere duplicem efficaciam, scilicet ad merendum, & ad impetrandum: nam ratione finis est meritum, quia omne meritum ordinatur ad vitam æternam: non enim dicitur quis mereri per aliquē actum, nisi inquantum per illum efficitur dignus vita æterna. Impetratio attenditur respectu obiecti, idest eius, quod petitur: est autem differentia inter ista duo, quia meritum importat ordinem iustitiæ ad præmium inquantum iustū est, quod ei, qui meretur aliquid reddatur id, quod meretur, & illud est præmium: impetratio autem non importat ordinem iustitiæ, sed solum misericordiæ, vel liberalitatis ex parte donantis, quod apparet, quia si quis meretur
I aliquid, iustum est, quod illud sibi detur, & tamen si aliquid petit non est propter hoc necessarium ex debito iustitiæ dari sibi id, quod petit, & sic dari pertinet ad liberalitatem eius à quo petitur, & ideo meritum orantis habet ex seipso, quòd per illum perueniatur ad præmium, oratio tamen volentis impetrare non habet ex seipsa vnde impetret, sed solum ex liberalitate eius à quo petitur. Et si dicas contra, quia iste, qui petit iustus est, ideo meretur sibi dari, quod petit. Dicendum, quòd ex hoc, quòd est quis iustus generali iustificatione, quæ dicit charitatem cum omnibus virtutibus debetur sibi vita æterna directè, non tamen debetur sibi determinate istud bonum, vel illud, & ideo, quādo orando petit aliquod bonum particulare quantumcunque iustus sit non meretur ex hoc habere bonum illud, quod petit, sed inquantum oratio ista ex charitate fit est
K meritoria vitæ æternæ, ideo quòd iste orans impetret illud bonum particulare, quod petit solum prouenit ex misericordia eius a quo petimur, ad hoc ergo, quòd ille à quo petimus concedat nobis infallibiliter petita necesse est, quòd non petamus contra eius prouidentiam, quia nihil tale poterimus impetrare. Ob hoc ergo ponunt Doctores conditiones aliquas orationis quibus existentibus oratio semper habet efficaciam impetrandi, & hoc est inquantum remouemus impedimenta ad impetrandum.

Primum impedimentum est ex parte orantis, vt si orationem inordinate emittat, scilicet non sicut conuenit ad actum latriæ, quia orare actus latriæ est, & ad hoc est prima conditio, scilicet pie: nam pietas idem est, quòd latria, idest, quòd taliter fiat oratio, quòd sit cultus quidam Deo exhibitus.

Secundum est, ꝙ inter orationem, & consecutionē non sit medium, quia Deus diffiniuit dare nobis res certo tempore, & ideo si aliquando petimus illas oportet, quòd petamus saltem secundum effectum quousque illas nobis det: alioquin si cessemus non habebimus, ꝙ petimus, & ad hoc est secunda conditio, s. perseueranter, i. ꝙ non cessemus petere quousque obtineamus.

Tertium est impedimentum ex parte eius pro quo petitur, quia potest malitia illius pro quo oramus impedire effectum orationis nostræ quantumcunque iusti simus, & pie, & perseueranter oremus, & sic est tertia conditio, scilicet pro nobis.

Quartum impedimentum est ex parte rei petitæ, quia interdum petit homo, quod non est sibi conueniens, & Deus, quia diligit hominem vult ei dare vera bona, vnde non concedit illud, quod petitur, sed illud, quod est vere bonum homini, & sic est quarta conditio ad salutem, i. ꝙ petantur ea, quæ sunt nobis ad salutem, & ita sunt quatuor conditiones communiter positæ ad hoc, quòd oratio sit impetratoria, sub his tamen aliæ multæ magis particulares intelliguntur.

Ad primum dicendum, ꝙ esse in charitate sufficit ad hoc, ꝙ oratio sit semper meritoria non tamen impetratoria, in oratione enim petimus, id quod volumus; voluntas tamen potius est de fine, quam de eo, quod propter finem petit, vel appetitur, vt colligitur 3. Ethic. ideo, quādo Deus videt non concordare, id quod pie orans petit cum fine, pro quo petit, quod accidit ex errore iudicij nostri cum nesciamus quid orādum sit ad Rom. 8. magis exaudit desiderium ex quo petitur, quam id quod petitur, & ita magis facit voluntatem petentis, quam si daret ei, quod petit, & contingeret illud esse contra salutem æternam, finis enim petitionis est vita æterna, & Dei gratia attendit istud, esset autem contra gloriam Dei si peccatorem impœnitentem saluaret, & esset contra salutem petentis si aliquod contrarium salutis suæ daretur sibi, & ideo Deus, vt non agat contra gloriam suam, nec contra salutem nostrā non concedit tunc, quod petitur licet pie petamus, i. ex charitate, & latria, ad hoc ergo, quòd impetremus non solum est necessarium pie petere, sed etiam multa alia.

Ad secundum dicendum, quòd omnes illę conditiones nominatæ in hoc argumento requiruntur ex parte petentis, & ideo omnes includuntur sub prima, quæ est pie petere, quia illa tenet se ex parte petentis, de his tamen conditionibus dicetur magis libro nostro de oratione.

An orationes peccatorum exaudiantur, & quare interdum impetrant peccatores, & non iusti. Et an bonorum orationes magis prosint, quam malorum. Et quòd omne meritum est a charitate. Quæst. XVI.

QVÆRETVR circa hoc, quod dictum est in litera, scilicet omnis, qui petit accipit: an verum sit, & est dubium specialiter de peccatoribus an exaudiantur orationes eorum. Dicunt quidam, quòd non quia prima conditio orationis est pie petere, & tamen peccatores nihil pie petunt, quia nec charitatem, nec latriam habent. Secundo patet, quia Ioan. 9. dicitur: scimus, quia Deus peccatores non audit, sed si quis cultor est eius hunc audit: simile dicitur Prouer. 18. qui declinat aurem suam ne audiat verba legis, oratio eius execrabilis erit, & tamen oratio execrabilis nihil impetrat, ergo nec peccatores impetrabunt quidquam.

Item dicit Chrys. super Matth. pater non exaudit orationem, quam filius non dictauit, sed illa oratione dicitur dimitte nobis debita nostra, quòd peccatores non faciunt, ergo non exaudientur.

Dicendum, quòd peccatores per orationem nihil mereri possunt quandiu peccatores sunt, quia omne meritum à charitate est, quam illi non habent: potest tamen peccator impetrare id, quod petit. Pro quo sciendum, quod ad hoc, quòd quis impetret orando requiruntur quatuor cōditiones positæ præcedenti quęst. Et tamen illę possunt esse interdum in peccatoribus, ergo impetrabunt, quod petunt. Et ad hoc dicendum, quòd peccator, aut petit orando aliquid sibi conueniens inquātum est peccator, aut inquantum est homo. Si primo modo, vt si petat mortē proximi, vel vxorem illius, & similia, Deus non exaudit regulariter: interdū tamē Deus iratus homini concedit ei oranti aliquid, quod sibi placatus non cōcederet, & ita aliquando concedit eis mala, quæ petunt propter demerita præcedentia inquantum per ista mala, quæ nunc eis conceduntur efficiuntur deteriores, & digni maiori pœna. Alia petit peccator inquantum homo est, scilicet ea, quæ prosunt ad temporalem sustentationem, vel quæ prosunt ad vitā ęternam, quia naturaliter potest homo desiderare beatitudinē, etiamsi non sit in charitate, & tūc possunt omnes quatuor conditiones impetratoriæ orationis esse in peccatore, s. ꝙ pie petit, i. rem piam licet nō ex pietate, i. charitate, vel latria. Secundo, quia perseueranter petere potest. Tertio, quia pro seipso petet. Quarto, quia petet forte ea, quæ ad salutem pertinent, vt si petat vitam ęternam, vel gratiam, aut vitæ sustentationem, & tunc Deus peccatorem exaudiet, sic dicit Aug. super Ioan. si peccatores non exaudiret Deus frustra publicanus dixisset: Deus propitius esto mihi peccatori, sic etiam Chrys. super Matth. dicit omnis, qui petit accipit, siue iustus sit, siue peccator, & ob hoc nō est inconueniens interdū peccatores impetrare, quod petunt, iustis non potentibus impetrare, s. quia contingit peccatorē petere rē piam, & pertinentem ad salutem, q̄ iustus nō petit, vt quia putat aliquod esse bonum, & fortè non est bonū, nec acceptum Deo, & ita mali interdū impetrant miracula fieri infra in litera, s. multi dicent mihi dn̄e in nomine tuo virtutes multas fecimus, & tamē Christus dicit eis discedite à me, qui operamini iniquitatem, boni autem interdum petunt à Deo miraculū fieri, & non obtinent, quia fortè id pro quo petunt non conuenit diuino honori.

Ad primum dicendum, ꝙ licet peccatores non petant pie. i. ex pietate, quæ est latria, vel charitas, petunt tamen rem piam, quam peteret in charitate existens, & hoc sufficit ad impetrandum, secus autem est de merito, quia nihil merentur orando cum charitatem non habeant, vnde nec sibi, nec alijs potest oratio esse ista ad meritum.

Sed obijcitur, quia iste impetrat, ergo meretur. Dicendum, quòd meritum non pertinet ad impetrationem, quia meritum orantis, vel cuiuscunque bene agentis est determinate respectu vitæ æternæ, non autem respectu impetrationis, quia impetratio solum est ex misericordia, vt ostensum est præcedenti quæst.

Sed tunc dicetur: quid ergo magis valent orationes sanctorum, qui sunt in vita æterna, quam orationes nostræ, quando in charitate sumus, si sola Dei misericordia, & liberalitas attenditur? Dicendum, ꝙ propter duo. Primum est, quia existentes in patria cognoscunt in verbo Dei voluntatem, & quid de istis rebus secundum prouidentiam suam agere disposuerit, & illa sola petūt, & quia quæ Deus disposuit euentura oportet, ꝙ eueniant; est necesse, ꝙ orationes sanctorum semper exaudiantur, orationes autem nostræ non semper exaudiuntur, quia interdum petimus aliquid, quod est contra Dei prouidentiam, & illud nunquam eueniet etiamsi omnes creaturæ pro hoc orarēt. Secundo, quia impetratio fit ex clementia Dei: Deus tamen clementior est eis, qui sibi inseparabiliter cōiuncti sunt, & quibus diuitias gloriæ, & bonitatis suæ ostendit, quam nobis, quia adhuc inter vitia, & virtutes incerta nauigatione fluctuamus: & sic in eis, quæ Deus agere disposuit ceteris paribus magis exaudiūtur orationes sanctorum in patria, quam bonorū virorum hic, & dicitur ceteris paribus, quia non est conueniens esse hic aliquos viros tanti meriti, ꝙ orationes eorum magis exaudiantur, quam orationes quorundam sanctorum in patria, vt dictum est præcedenti c. q. 87. Sed adhuc dicetur, quid ergo magis prosunt hic orationes virorū bonorū, q̄ peccatorum, vel quorundā virorū bonorū, q̄ aliorum cū neutri sciant voluntatē Dei, s. quid de rebus istis prouiderit? Dicendum ꝙ prodest magis propter duo. Primo, quia boni per orationem suam etsi interdum non impetrent, quod petunt, possunt t̄m mereri sibi, vel illis pro quibus orant, vel satisfacere pro se, aut pro illis, peccator autem orans non potest quidquā mereri, nec etiam satisfacere, quia ad satisfactionem requiritur charitas, ideo nec pro se, nec pro alio merebitur, nec satisfaciet.

Secundo, quia si contingit iustum, & peccatorem pete-

re eandem rem à Deo, quàm ille facere disposuit, facilius F impetrabit iustus, quàm peccator, quia Deus magis miserebitur ei: nam ipse est propriè filius eius: eadem comparatio est de oratione magis iusti ad minus iustum, quia magis iustus magis meretur, quàm minus iustus tam pro se, quam pro illo pro quo orat, etiam si neuter impetraret, & quando impetrandum est, facilius impetrabit iustior, quia Deus ei magis miseretur.

Ad secundum dicendum, quòd illud verbum non est Christi, sed illius cæci à Christo illuminati, qui respõdens Iudæis dixit, quòd Deus peccatores non exaudit, ideo dicit August. quòd non est firmiter verum, sed potest intelligi esse verum, quando peccator petit à Deo aliquid, quod competit sibi, vt peccator est, quia tunc non exauditur, vt dictum est.

Ad tertium dicẽdum, ꝙ peccatores interdum exaudiuntur, & cum dicitur, quòd non dimittunt debita, dicẽdum, G quòd oratio illa, vt dicit Cypria. lib. de oratione dominica non profertur nomine vnius personæ, sed totius ecclesiæ, & sic licet quis nollens dimittere proximo dicat istam orationem non mentitur, quantum ad personam totius ecclesiæ in qua sunt multi, qui debitoribus remittunt, licet non sit verum quantum ad personam suam, & tamen ipse non est de ecclesia saltem merito, sed solo numero, nullus .n. peccator hoc modo de ecclesia est, & sic verum est, ꝙ tota ecclesia remittit debita: à quocunque ergo dicatur oratio ista, semper est vera ista propositio nos dimittimus debitoribus nostris, iste tñ orans non est de ecclesia, & ideo fructu orationis caret, impetrare tñ potest propter Dei misericordiam. Aliter potest dici, ꝙ aliqui sunt in peccato, qui tamẽ debitoribus suis remittunt, & sic exaudiuntur, quia nõ ob- H stat sibi ista clausula iuxta illud Eccles. 28. relinque proximo tuo nocenti tibi, & tunc peccata tibi peccanti soluentur, idest dimittentur, & sic conueniet ei oratio dominica.

An viri boni, & iusti orantes semper exaudiantur.
Quæst. XVII.

QVÆRETVR an viri boni orantes semper exaudiantur. Aliqui dicunt, quòd sic, quia ad hoc, quòd homo exaudiatur, videtur obstare hoc, quod est esse peccatorem, & tamen hoc non semper obstat, quia supra in litera dicitur omnis, qui petit accipit, & Chrysost. dicit, quòd intelligitur, siue sit peccator, siue iustus, ergo iusti semper exaudientur.

Dicendum, ꝙ non exaudiuntur semper iusti, sic patet de I Samuele, qui lugebat, & orabat pro Saule, & tñ Deus non exaudiuit eum, sed potius iussit, quòd non oraret 1. Reg. 15. & 16. pro hoc sciendum, quòd inter orationem iusti, & peccatoris hoc differt, quia oratio iusti fit semper ex charitate, oratio autem peccatoris nunquam, quia non potest esse peccator, & habere charitatem, charitas tñ non pertinet ad impetrandum, sed ad merendum, vt ostensum est supra q. 15. ideo dicendum est, ꝙ quandocunq; iustus orauerit semper meretur aliquid cum semper oret ex charitate, non tñ impetrat semper, sed cõtingens est, ꝙ impetret, sicut est contingens de peccatore, sed ad hoc, ꝙ oratio sit impetratoria requiruntur quatuor conditiones, vt ostẽsum est supra q. 15. Si autem contingat istas esse in oratione viri iusti semper impetrabit, quia peccator sic orans etiam impetraret: si contingat aliquam deficere non impetrabit, & K ita interdum viri sanctissimi orant Deum pro aliqua re in qua non exaudiuntur: patet de Paulo, qui non fuit exauditus 2. Cor. 12. nec Samuel, vt dictum est, nec etiam Moyses, immo Deus increpuit eum, quia orabat Deut. 3. etiã, nec Iere. orans pro populo Iere. 7. & ita de multis alijs sanctissimis, ideo non est conueniens signum ad iudicandum aliquem esse sanctum, vel peccatorem per exauditionem orationis, licet interdum ponitur vt signum sanctitatis, scilicet quando ibi agitur de cultu Dei, scilicet ꝙ aliquis vult se ostendere sanctum esse per miraculum, vt si illa ostensio ad Dei cultum pertineat, sicut fuit de Elia 4. Reg. 1. si homo Dei sum descendat ignis de cælo, &c. & tunc descẽdit. ratio diuersitatis est, quia ibi inuocatur diuina operatio in testimonium sanctitatis huius, & si miraculum appareret, & iste non esset Sãctus, esset Deus testis falsitatis, quod est

F impossibile, ideo necesse est in tali casu miraculum fieri solum per illum, qui sanctus est, talem enim modum Deus dat ad sciendum an aliquis sit Propheta à Deo missus, qui se Prophetam asserit Deuteron. 18. Secus autem, qñ per aliquem fiunt miracula, & exauditur oratio sua, & non inducitur hoc ad ostensionem, ꝙ ipse sit sanctus, quia tunc mali possunt exaudiri, & ẽt miracula facere, & non est inconueniens, vt patet infra in litera de illis, qui miracula fecerunt, & Christus nõ nouit illos .s. quia non solum mali erãt, sed semper mali fuerant, cum nunquam eos nouisset.

Ad argumentum dicendum, quòd oratio non exauditur principaliter per hoc, quòd quis est iustus, vel peccator, sed propter illas quatuor conditiones positas supra 3. q. & quia contingit illas interdum esse in oratione iusti, & non peccatoris, exauditur iustus, & non peccator, si autem G sint in oratione peccatoris, & non iusti exaudietur peccator, & non iustus, nam iustum esse facit orationem esse meritoriam, sed non impetratoriam, ideo argumentum non procedit.

An ista conditio, scilicet orare pro se, sit necessaria ad hoc, quod exaudiatur. Et quod orandum est tam pro bonis, quam pro malis.
Quæst. XVIII.

QVÆRETVR de alia conditione orationis, scilicet orare pro se, an ista sit necessaria ad hoc, quòd exaudiatur.

Aliqui dicunt, quòd non debet fieri oratio, nisi pro seipso, & consequenter non exaudietur, nisi pro se, quia Chri- H stus dedit nobis formam orandi, & in illa oratione omnes petitiones sunt pro nobis, ita ergo pro nobis semper orandum est, & non pro alio.

Item quia quatuor cõditiones orationis fuerunt supra positæ ad hoc, quòd exaudiatur, & ista est vna, scilicet quòd fiat pro se: ergo pro alio non exaudietur.

Item quia orare pro alio non videtur esse vtile, nam aut est bonus, aut malus. si bonus ipse pro se orabit, & exaudietur. si malus Deus prohibet orare pro illo, sicut Iere. 7. Deus dixit Ierem. noli orare pro populo hoc. Alij dicunt, ꝙ oratio facta pro alijs exauditur, quia Iacobi 5. dicitur orate pro inuicem, vt saluemini, ergo per orationem quã facit quis pro proximo, & econtrario impetratur salus, & hoc est quod petimus.

Item supra 5. dixit Christus orate pro persequentibus I vos, non tamen iuberet, aut suaderet istud, nisi esset oratio vtilis, ergo exauditur.

Item quia illa, quæ possumus desiderare, possumus in oratione petere, & tamen tenemur diligere proximos ex charitate, & bonum eorũ desiderare, ergo tenebimur pro eis orare. Apostolus quoque prima Timoth. 2. iubet pro regibus esse orandum, ergo oratio illa vtilis est.

Item patet, quia quãto quis operatur magis in charitate, actus sui sunt Deo magis grati: orans tñ pro alio agit ex maiori charitate, quam si pro se oret, ideo magis exaudietur, & idem dicit Chrysost. super Matthæum pro se orare necessitas cogit, pro altero autẽ charitas fraternitatis hortatur: dulcior est enim ante Deum oratio non quã necessitas transmittit, sed quã charitas fraternitatis commẽdat.

Item Cyprian. dicit lib. de oratione domini, quòd oran- K tes dicimus pater noster, & non pater meus, quia vnitatis magister noluit priuatam precem fieri, scilicet, vt quis tantum pro se precetur, sed vnumquemq; pro omnibus orare voluit, sicut ipse in vno omnes portauit.

Dicendum, quòd cum quæritur de oratione pro alio facta, aut quæritur an sit pro alio orandum, vel an oratio facta pro alio exaudiatur. De primo dicendum, quòd tenetur quis orare pro proximo, & hoc bonum est & Christus ad hoc nos obligauit, quia ita ad charitatem mutuam tenendam expediebat.

Si quæratur an exaudiatur oratio facta pro alio. Dicendum, quod interdum sic, & interdum non, oratio tamen facta pro seipso interuenientibus alijs conditionibus semper exauditur, in hoc enim differt, quia quando quis pro seipso orat si pie, & perseueranter, & ad salutem petat semper exauditur, si autem pro alio petat etiamsi pie, &

perse-

perseueranter, & ad salutem orans petat, non exauditur A semper, quia interdum malitia eius pro quo oratur non permittit orationem exaudiri: sic erat de Ierem. qui pie, perseueranter, & ad salutem Iudæorum petebat, quia tamen iniquitas eorum tanta erat, ꝙ Deus decreuerat non sustinere eos, sed punire non exaudiuit Ierem. sed potius prohibuit ei orare pro populo isto dicens Ierem. 7. tu ergo noli orare pro populo hoc, & non obsistas mihi, quia non exaudiam te, & non solum oratio Ierem. non exaudiebatur pro eis, sed etiam dixit Deus, quòd si omnes alij viri sancti pro illis orarent, non impetrarent Ierem. 15. si steterit Moyses, & Samuel coram me non est anima mea ad populum istum, idest etiamsi isti duo orent pro isto populo, ego non diligam eum, ita quod punire cessem pro se autẽ exaudiretur quis, ideo in hoc differt pro se, vel pro alio orare: etiam Samuel orans pro Saule non fuit exauditus. B 1. Reg. 15. & 16. est tamen oratio meritoria oranti etiam si non exaudiatur.

Argumenta primæ partis concludunt, quòd non exauditur semper oratio facta pro alio, & verum est.

Ad primum dicendũ, quòd Christus potius in hac oratione docuit nos pro alijs orare, quia non formauit petitionem aliquam in singulari, sed omnes pluraliter, & ita dicit Cyprianus, vbi supra, quòd factum est hoc, quia Christus volebat quemlibet orare pro alijs, & non pro se solo, quòd autem oratio pro alio facta exaudiatur, vel non, est contingens secundum concursum quatuor conditionum orationis impetratoriæ, ideo interdum exaudietur, interdum non, & ita continget quando quis pro seipso orat, facilius tamen contingit, quod quis orans pro se impetret, quam si oret pro alio propter supradicta. C

Ad secundum dicendum, quòd orare pro se est vna de conditionibus orationis impetratoriæ, non quidem, quòd oratio facta pro alio nunquam exaudiatur, sed quia non est necesse illam semper exaudiri faciente orante quantũ in se est, & tamen si quis pro se orans facit quantum in se est, exauditur.

Ad tertium dicendum, quòd orandum est pro alijs, tam bonis, quàm malis, tum quia oratio est semper meritoria oranti pro quocunque alio oret; tum quia etiam prodest oratio eis pro quibus oratur, vel prodesse potest, & patet de oratione facta pro malis: nam in illa possumus exaudiri, nam non est necesse, quod quandocunque orat pro aliquo peccatore, nunquàm exaudiantur, sed potius semper exaudiuntur existentibus ceteris conditionibus, nisi sit interdum tanta eorum iniquitas, quòd Deus disposuerit fa- D cere contra eos, & tamen nos nescimus quid est, qđ Deus disponit contra quemlibet. ideo pro omnibus etiamsi sciamus eos esse malos orandum est, quia adhuc de fine eorũ ignoramus, pro bonis etiam, & malis orandum est triplici ratione. Primo, quia cum Deus disponit aliquid orantis dare, facilius illud concedit multiplicatis intercessoribus, sic ad Rom. 15. super illo ver. Apostoli. adiuuetis me in orationibus vestris dicit glo. bene rogat Apostolus minores pro se orare, multi enim minimi dũ congregantur vnanimes fiunt multi, & multorum preces impossibile est, ꝙ non impetrent, scilicet illud, quod aliàs impetrabile est. Secundo, vt per multos agantur Deo gratiæ de beneficijs collatis cuilibet iusto, quia bona iustorum omnibus proficiunt, sicut dicit Ambros. super Lucam, ideo de bonis illorum debent ab omnibus gratiarum actiones reddi, iuxta E illud 2. Cor. 1. per multos gratiæ agantur pro nobis. Tertio, vt maiores in gradu sanctitatis non superbiant, dum considerant se indigere suffragijs minorum.

Ad argumenta in contrarium dicendum, quòd omnia illa concludunt orandum esse pro proximo, & hoc concedendum est, non tamen cõcluditur, quòd oratio talis semper exaudiatur, sed satis est nobis, ꝙ semper sit meritoria.

An orare perseueranter sit conditio necessaria orationis. Et vt firmiter impetremus non sufficit ex charitate, sed perseueranter. Quæst. XIX.

QVÆRETVR de alia conditione orationis, scilicet perseueranter an sit necessaria.

Aliqui dicunt, quòd non, quia Deus exaudit nos, quando acceptat petitiones nostras, & tamen, qui in charitate est acceptatur à Deo in omnibus operibus suis, siue illa perseueranter agat, siue non. ergo etiam exaudietur oratio licet non sit perseueranter emissa: maximè, quia potest aliqua oratio non perseueranter emissa maioris meriti esse, quam alia facta perseueranter: magis ergo exaudietur.

Dicẽdum, quòd ad hoc, quòd oratio sit meritoria oranti non requiritur perseuerantia, sed quomodocunque quis oret, si ex charitate orat, meretur. Secus autem in impetratione, quia mereri dicit habitudinem, vel ordinem iustitiæ ad præmium, & ideo, siue orans perseueret, siue non, non tollitur iste ordo, scilicet ꝙ sit dignus percipere pręmium. Impetratio autem dicit consecutionem, ad consequendũ autem oportet venire per medium ne fiat interruptio, & ideo postquam quis cępit orare pro aliqua re non debet desistere quousque impetret, quia aliàs forte impediretur impetrare propter interruptionem. Huius ratio est, quia forte Deus sic disposuit, vt illam rem non, nisi frequẽter, & perseueranter orantis concederet, & ita si aliter oretur nihil obtinebitur, sic Christus admonuit Lucæ 18. quia oportet semper orare, & nunquam deficere, idest perseueranter, & posuit exemplum de vidua importune petẽte à iudice vindictam: nam propter importunitatem concessit, quòd aliàs non erat concessurus. sic etiam dicit August. perseuerantia opus est, vt accipiamus, quod petimus, & hoc, quia ex quibusdam causis Deus vult interdum differre ea, quę petimus, & postea dare, & ad hoc oportet perseuerare petendo. sic enim dicit August. cum enim Deus aliquando tardius dat, commendat dona, nõ negat; diu desiderata dulcius obtinentur, cito autem data vilescunt, pete ergo, quære, insta, petendo enim, & quærendo crescis, vt capias: seruat tibi Deus, quod non vult cito dare, vt tu discas magis desiderare, & ideo semper orare, & non deficere.

Ad argumentum dicendum, quòd aliud est esse orationem meritoriam, & aliud impetratoriam, ad meritum sufficit charitas, & non impeditur per discontinuationem, vel interruptionem operis, impetratio autem, quia attendit consecutionem potest impediri interdum per interruptionem, & cessationem ab actu, ideo ad hoc, quòd firmiter impetremus non sufficit ex charitate orare, sed etiam perseueranter.

An verum sit, quòd nunquam quis impetrat, nisi petat, quæ ad salutem pertinent, & an interdum exaudiantur, qui mala petunt. Quæst. XX.

QVÆRETVR de alia conditione orationis, scilicet ad salutem an verum sit, quòd nũquam quis impetrat, nisi petat, quæ ad salutem pertinent.

Aliqui dicũt, quòd Deus etiam exaudit si petamus, quæ non pertinent ad salutem, quia illa dicuntur ad salutem pertinere, quæ iram Dei non prouocant, Deus tamen interdum concedit quędam orantibus, de quorum petitione irascitur, sicut Iudęis petentibus regem Deus iratus est, dicens se ab eis contemni, & abijci 1. Reg. 8. & tamen concessit eis regem 1. Reg. 9. & 10. Dicendum, quòd Deus nõ concedit oratus, nisi bona, est enim Deus bonus, & ideo non potest dare, nisi bona: sic dixit Christus supra in litera si vos cum sitis mali nostis filijs vestris bona data dare, quanto magis pater vester cęlestis dabit bona petentibus se? esset autem contra conditionem boni patris dare malum filio petenti, etiamsi ille ex ignorãtia malum peteret, vt si infans peteret à patre lapidem quem putaret esse panem non daret ei pater, quia scit quòd licet ille petat istum lapidem, intentio tamen sua est panem recipere, & non lapidem, ita & nos cum optemus felicitatem, vt finem vltimum quidquid petimus propter illam petimus, vt sic ad eam perueniamus, quia tamen contingit interdum nos putare aliquid conducere ad felicitatem, quod potius ab ea separat, petimus illud: Deus autem, qui nouit non conuenire illud desiderio nostro, non dat illud, & non concedendo magis exaudit petitionem nostram, quam si concederet, sed dicit nobis tunc nescitis quid

petatis, sicut dixit duobus fratribus infra 20.interdum tamen Deus concedit aliqua mala super quibus oratur, non tanquam pertineat ad conditionem suam indifferenter bonum, vel malum concedere, sed quia quibusdã malis Deus decreuit iuste pœnas inferre, & illa mala, quæ petunt sunt eis occasio pœnarum, concedit Deus illa mala, quæ petunt non inquantum petentibus mala sunt, sed inquantum iuste inferuntur, quia etiam eis nõ petentibus Deus illa mala, vel alia infligeret: in bonis autem orantibus, nunquam hoc accidit, quia si petũt aliquid, quod ad salutem eorum non contenit ex ignorantia agunt, & Deus tunc non concedit, quod petunt, sed id quod eis expedit, & ista est causa potior quare sæpe orationes bonorum nõ exaudiuntur, scilicet quia petunt aliquid, quod non expedit eis, sic dicit August. fideliter supplicans Deo pro necessitatibus huius vitæ, & misericorditer audiuit, & misericorditer non auditur, quid enim infirmo sit vtile magis nouit medicus, quã ægrotus, si autem id postulat, quod Deus præcipit, & permittit fiet, quod poscit, quia accipiet charitas, quòd petit veritas, bonus tamen Deus sæpe non tribuit, quod volumus, vt quod mallemus attribuat.

Ad argumentum dicendum, quòd Deus concedit sæpe iratus, quod placatus non concederet, sicut etiam nos interdum facimus, & tamen tunc orans non dicitur exaudiri, sed potius puniri, quia non exauditur quantum ad intentionem suam, quia ipse, id quod petebat sub ratione cuiusdam boni sibi petebat, accidit autem, quòd esset malum, ideo non exauditus est: Deus quoque non concessit ei, quod petebat, tanquam ipsum exaudiens, sed tanquam eum puniens. *Omnia ergo*. Hic ponitur secundum, quod est ex parte orantis ad hoc, quod oratio sit exaudibilis, & hoc est, quando orans iuste viuit, ad quòd Christus ponit hic quandam regulam generalem iustitiæ, & charitatis, dicens.

Omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines. Idest quidquid homo vellet sibi fieri à quocunque alio homine hoc debet illi facere, & dicitur homines, vt intelligatur istud præceptũ debere seruari generaliter ad omnes, quia lex charitatis non debet esse specialiter ad amicos, & cognatos, sed ad omnes homines, etiam ad inimicos supra 5.

Et vos facite eis. Idest per hoc scietis quid debeatis facere alijs cum sciatis quid velletis vobis impendi, & dixit. *Omnia ergo*. Quia ly, ergo, importat hic consequentiam ex præcedentibus, scilicet si homo vult orare ad Deum, & obtinere, oportet, quòd bene se habeat ad proximũ, sicut vult, quòd Deus ad ipsum bene se habeat, sicut dicitur in oratione præcedenti cap. dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus. ergo quæcunque vult homo recipere ab alijs hominibus debet impendere illis, quia aliter non se haberet bene ad proximum. *Hæc est enim lex & prophetæ*. Idest obseruare istud mandatum est obseruare totam legem, & prophetas, quia nihil aliud præcipitur in lege, & prophetis, vt infra dicetur. q.25.

Quomodo est verum, quod quæcunque vult homo sibi fieri, faciat alijs. Et quod voluntas proprie non est, nisi de bonis. Vnde homo vult dupliciter aliquod bonum sibi ab alijs. Quæst. XXI.

QVÆRETVR quomodo est verum, quòd quæcunque vult homo sibi fieri faciat alijs, quia ex hoc absurde sequeretur, quia vellet homo possidere bona aliorum, & subijcere sibi hostes, ergo debet velle, & permittere, quod alij possideant bona eius, & quòd ipse sit subiectus hostibus suis.

Dicendum, vt ait Aug. quòd aliqui voluerunt apponere hic bona, scilicet omnia bona quæcunque vultis, &c. & ita dicit, quòd quidam codices latini habebant, sed hoc superflue appositum asserit dicens istam esse sententiã perfectam, quia voluntas propriè non est, nisi de bonis, & ita bona, quæ quis vult sibi fieri debet velle alijs. intelligetur igitur omnia bona, quæ vultis, vel omnia, quæcunque rectè vultis, sed adhuc istud non sufficit, quia multa bona potest quis velle licite ab alijs sibi impendi, quæ ipse non tenetur illis impendere, vt si quis vellet, quod proximi sui superfluis suis facerent ipsum diuitem, non est enim hoc
E illicitum, & tamen etiam si ipse habeat superflua, de quibus posset facere aliquem diuitem, non teneretur quemquam diuitem facere, sed solum de superfluo eleemosynã dare indigenti ad succurrendum indigentiæ eius, & non ad ditandum eum. Debet ergo intelligi, quòd homo vult dupliciter aliquod bonum sibi ab alijs impendi. Vno modo, vt licitum. Alio modo, vt debitum. Bona quæ primo modo vult quis impendi sibi ab alijs non tenetur illis impendere. Bona tamen, quæ secundo modo vult recipere, tenetur etiam ipse conferre, & sic est sensus, quòd illa, quæ putat quis debita sibi esse ab alijs hominibus, hæc debet putare debita esse, vt ipse faciat illis, sicut enim quilibet putat esse debitum, quod nemo ei noceat, ita debet putare debitum esse, quòd ipse nemini noceat, & hoc velle, & facere tenetur & sicut quilibet putat iustum esse,
G quòd homines conuersentur inter se veritatem seruando, & exhibendo sibi inuicem ea ad quæ ratio dictat eos obligatos, ita ipse debet iudicare se obligatum esse ad faciendum hæc eadem cum omnibus hominibus.

Quare Christus voluit hic ponere hanc regulam generalissimam, scilicet quæcunque vultis, &c. Nam quilibet debet proximo suo impendere, quod iustum ac bonum est. Quæst. XXII.

QVAERETVR ad quid fuit positum istud hic. Dicendum, quòd aut fuit necessarium, aut valde vtile poni hic. Christus enim inceperat tradere præcepta legis suę in illo sermone magno à principio quinti capituli, lex autem Christi non ponit aliquas cerimonias, nec
H particularia præcepta circa negocia foralia, sicut erant in lege Moysi, sed solum ponit præcepta legis naturæ, ista autem innata sunt homini in ipsis principijs rationis practicę etiam si à nemine ponantur, sicut dicitur ad Roman. secundo, gentes quę legem non habent naturaliter ea, quę legis sunt faciunt testimonium perhibente eis conscientia ipsorum, quia tamen propter consuetudinem peccandi erant ista præcepta quodammodo obfuscata, vel deleta in ratione nostra, voluit Deus in lege veteri, quædam illorum exprimere, & sic posuit decalogum Christus etiam voluit aliqua alia declarare, quæ iam venerant in dubium Iudæis, & errabant circa illa, supra quinto cap. si autem procedere vellet applicando particulariter omnia præcepta iuris naturalis, nunquam finiret sermonem, ideo voluit dare de ceteris præceptis iuris naturalis, de quibus non tetigerat, regulam quandam generalem sub qua omnia compre
I henderentur, & est ista. fuit igitur necessarium hic apponi eam, quia aliás maneret inexpletus iste sermo in quo Christus vult regulare plenè mentem nostram per præcepta iuris naturalis, & sæpe tales regulæ generales dantur in scriptura, vt 1. Thess. 5. omnia probate, quod bonum est tenete, & ab omni specie mali vos abstinete, sic ẽt Psal. 33. declina à malo, & fac bonum, idest declina ab omni malo, & fac omne bonum necessarium. Et cum Christus positurus esset hic regulam quandã generalem ad includendum oia pręcepta iuris naturalis non fuit aliqua magis cõueniens, q̃ ista, & quę magis posset certificare, quia si diceret facite oia, quæ iusta sunt, & cauete iniusta oia, bene includerẽtur oia præcepta iuris naturalis, sed nihil certificaret ista regula, quia maneret dubium nobis quid erat iustum, & quid iniustum circa res singulas, & negocia, & ita si dice-
K rent declinate ab omni malo nesciretur in singulis rebus, qd esset malum, cum autem dictum est omnia quæcunq; vultis, &c. non potest esse dubiũ homini quid debeat velle alijs in quacunque re, sicut non potest esse mihi dubium quid ego vellem mihi fieri, sic dicit Chrys. in quadam homilia, manifestũ est quid debeamus proximis facere qm̃ ex nobis, quæ deceant scimus, & non est possibile ad ignorantiam refugere, quod tamen fieret data quacunque alia regula generali, nisi ista. Et est conueniens valde hæc regula, quia quilibet debet proximo suo impendere, quod iustum, & bonum est, bonum autem simpliciter est, quod quis vult pro seipso, ideo quando quis voluerit pro altero bona, quæ vult pro seipso rectè illi bonum vult. sic dicitur 9. Ethicorum, amicabilia, quæ ad alterum venerunt ex amicabilibus, quæ ad seipsum, idest, quòd quis sit amicus

cus

cus alterius non cognoſcitur, niſi per amicitiam, quam habet ad ſeipſum, quia ſi facit pro altero talia, qualia pro ſeipſo iudicatur amicus eius, ſi nequaquam, amicus non dicetor.

Quod autem iſta lex generalis fuerit poſita hic ad complendum doctrinam de omnibus præceptis naturalibus, quæ Chriſtus dare inceperat pater, quia ipſe dixit hæc eſt enim lex, & prophetæ, ideſt, in hoc comprehenduntur omnia quæ lex, & prophetæ dicunt, vnde iſta eſt lex generalis ad dirigendum mores, quòd in quocunque negocio, in quo lex aliqua expreſſit quid facere debeamus proximis ſequemur illam, vbi autem non fuerit lex, vel non inuenitur de negocio, debemus facere proximis id, quod nos vellemus in ſimili negocio nobis fieri, ideſt, quòd credimus iuſtum eſſe, quod nobis fieret, & hoc modo nulla res eſt B nobis, quæ poſſit in dubium venire in conuerſatione ad proximum.

An hoc ſit præceptum, vel quid ſit, & ſi eſt præceptum, cuius legis eſt. Et quomodo lex naturalis eſt duplex, ſcilicet vniuerſalis, & particularis. Quæſt. XXIII.

QVAERETVR an iſtud ſit præceptum, vel quid ſit, & ſi eſt præceptum cuius legis eſt.

Dicendum, quòd præceptum eſt, nam iſtud dirigit operationem naturalem, ideo neceſſe eſt, quòd ſit præceptũ, vel conſilium: non poteſt eſſe conſilium, quia conſilia non obligant, & tamen iſtud obligat cum Chriſtus poſuerit illud hic, tanquam generalem regulam ſupplentem locum C omnium præceptorum particularium, quæ per ſingula nõ poterant exprimi, vt patet præcedenti quæſtione, & quia Chriſtus dicit in littera; hæc eſt enim lex, & prophetæ præcepta ponunt, & non conſilia, niſi per accidens, nam conſilium non poteſt vocari lex, præceptum autem vocatur lex, quia lex à ligando, ideſt, obligando dicitur, quòd præcepta faciunt, & non conſilia, ergo erit iſtud præceptum.

Ad ſecundum dicendum, quòd non eſt præceptum legis Chriſti, tanquam aliquid per ipſum introductum, dicitur enim præceptum alicuius legislationis, quod in illa legislatione introductum eſt, & prius non habebat vim obligandi, lex tamen Chriſti non dedit huic præcepto vim obligandi, quia ante eam obligabat: non eſt etiam præceptum legis Moyſi cum potius comprehendat totam legem Moyſi, & aliquid vltra, quia dicitur hic, hęc enim lex, D & prophetæ, etiam antequam lex Moyſi eſſet vim obligandi habebat, ideo non accepit ab ipſa, quòd eſſet præceptũ, ſed eſt præceptum legis naturalis, quæ ineſt cordibus noſtris ad Rom. 2. & quia quę naturalia ſunt, ſemper & vbique inſunt, vt dicit Ariſt. 5. Ethic ſicut ignis ardet hic, & in Perſis, non incepit iſtud præceptum aliquo tempore nouiter obligare, ſed homini creato connatum eſt, & ſemper durat.

Aduertendum tamen, ꝙ lex naturalis prout nominat comprehenſionem omnium præceptorum iuris naturalis eſt, ſicut quædam ſcientia, in ſcientijs autem ſpeculatiuis ſunt quædam principia vniuerſalia per ſe nota, & alia minus nota, & deinde concluſiones, quæ ſolum habent notitiam ex principijs: ita in iure naturali ſunt quædam regulæ generaliſſimę, quę ſunt principia aliorum iurium na- E turalium magis particularium, & iſtæ vniuerſales regulæ ſunt ita notæ, quod in eis nullus poteſt eſſe error, nec ignorantia, vt omne malum eſſe fugiendum, nulli eſſe iniuſte nocendum, & ſimilia. Alia autem ſunt iura naturalia magis particularia, vt veritatem ſeruandam eſſe in promiſſis, nihil agendum eſſe ex inſidijs, depoſitum eſſe reddendũ, & accommodatum, & mutuum ſoluendum, & ita de ſimilibus: iſta enim ſequuntur, quaſi quædam concluſiones ex illis regulis generalibus, quia ſi nulli iniuſte nocẽdum, eſt ergo depoſitum reddendum, & nihil ex inſidijs agendum, nec eſt proximus occidendus, nec res eius furto ſubtrahenda.

De iſtis regulis generalibus eſt iſta omnia quæcunque vultis, &c. quæ non ſolum eſt per ſe vna regula, immo includit totum ius naturale, ſicut iſta; nullum malum agendum eſt, licet ſub diuerſis modis ſignificandi eandem rem

A deferant iſtę regulę, & oſtenſum eſt, quòd iſta erat conuenientior ad certificandum de omnibus regulis particularibus iuris naturalis, quam quæcunque aliç, præcedenti quæſt. ideo iſtam, & non aliam poſuit Chriſtus.

Quæ lex, qui prophetæ ſunt, de quibus hic dicitur, hæc eſt lex, & prophetæ. Et quomodo prophetæ vocantur quadrupliciter. Quæſt. XXIIII.

QVÆRETVR quæ lex, & qui prophetæ ſunt de quibus hic dicitur, hæc eſt lex.

Aliqui dicunt, quòd intelligitur de lege Chriſti, & etiã de prophetis, qui in ea fuerunt, quia multi erant in Eccleſia primitiua, vt colligitur Act. 11. & 1. Cor. 14.

Dicendum, quòd non poteſt ſtare, quia Chriſtus non loqueretur hic de lege ſua, eo quòd ipſa nondum erat poſita, ſed nunc illã ponere incipiebat, etiam quia ipſe non loqueretur populo cui prędicabat, niſi de eo, quod ipſi poſſent intelligere, & tamen audiendo nominari legem nullam intelligerent illi, niſi legem Moyſi ſub qua manebãt, ergo non loqueretur Chriſtus de ſua, ſed de lege Moyſi.

Item patet, quia talem modum loquendi Chriſtus habet quando loquitur de lege Moyſi, ſupra 5. non veni ſoluere legem, nec prophetas, ſed implere, ibi tamen non poteſt intelligi de lege Chriſti, ſed de lege Moyſi, quia non poterat Chriſtus ſoluere, niſi illam legem, quæ iam erat, etiam de prophetis non poteſt intelligi, quòd eſſent prophetæ legis Chriſti, quia lex, & prophetę ſe cõſequuntur, & ſimul currunt, ſed non poteſt intelligi hoc de lege Chriſti, ergo etiam nec de prophetis, qui fuerunt tempore legis huius.

Item patet, quia non poterat populus intelligere de iſtis prophetis, qui nondum erant, ſed poſt mortem Chriſti fuerunt, ideo intelligeretur de alijs, qui fuerunt ſub lege Moyſi.

Item ex modo loquendi apparet, quòd iſti prophetæ iam fuerant, vel tunc erant, quia dicitur hęc eſt enim lex, & prophetæ, ideſt iſtud præceptum continet omnia, quæ dicunt lex, & prophetæ.

Item patet, quia neceſſe eſt, quòd iſti prophetę, quos Chriſtus hic allegat ſcripſerint aliqua præcepta, quibus dicitur æquiualere iſtud, omnia quæcunque vultis, &c. prophetæ tamen qui fuerunt in lege Chriſti, nihil ſcriptũ reliquerunt: non intelligitur ergo de eis.

Dicendum igitur, quòd lex vocatur hic lex Moyſi: iſta enim ſolet in ſcripturis ſẽper lex vocari, quia erat lex Dei, & ipſa durante nulla alia lex Dei erat ſcripta. De prophetis dicendum, quòd ſunt prophetæ veteris teſtamenti, & tamen diuerſimode accipiuntur, quia aliquando vocantur prophetæ libri prophetales, vt Ioſue, & Iudicum, & libri Regum, & ſic accipit Hier. in prologo Galeato cum dicitur ſecundus ordo ſcripturarum eſſe librorum prophetalium. Alio modo accipiuntur prophetę omnes qui aliquid de futuris prænunciantes ſcripſerunt, & ſic ſolemus quatuor prophetas maiores, & duodecim minores, & librum Pſalmorum vocare prophetas, & iſte eſt modus vulgaris noſter. Tertio modo poſſunt vocari prophetæ coniungendo duos modos præcedentes, ſcilicet, quòd omnes libri prophetales, & etiam omnium illorum, qui aliquid de futuro dixerunt vocentur prophetę. Hic tamen poſſent accipi prophetę quarto modo, & adhuc largius, ſcilicet pro omnibus libris Sacrę ſcripturę pręter legem Moyſi, & iſte eſt proprius ſenſus literę, ſcilicet hæc eſt enim lex, & prophetæ, ideſt hoc præceptum includit, quidquid eſt in lege Moyſi, & in omnibus libris Sacrę ſcripturæ, nam ſi ſic non acciperetur, non daret Chriſtus hic ſufficientem regulam ad concludendum omnia præcepta, quia manerent multa alia præcepta in libris Sacræ ſcripturę, vltra libros legis, & prophetarum qui non comprehenderentur in hac regula, ideo oportet accipi hoc quarto modo.

Quomodo est verum, quod hoc solum mandatum est lex, & prophetæ, & an omnia dicta prophetarum, & legis reducantur ad istud mandatum. Cum prorsus omnis instructio moralis est qualiter homo se habere debet ad proximum, et ad Deum.
Quæst. *XXV.*

QVÆRETVR quomodo est verum, quòd solum mandatum est lex, & prophetæ, quia multa ibi continentur, quæ non possunt reduci ad istud mandatum; sunt enim ibi historiæ rerum gestarum; sunt etiam prænunciationes futurorum, sunt etiam quæ credi debent, & istorum nihil reduci potest ad mandatum.

Dicendum, quod tota lex Moysi reducitur ad istud mandatum, nam lex non continet, nisi præcepta, & si sunt ibi aliquæ historiæ solum ponuntur propter præcepta, inquantum aliquid faciunt ad illa, scilicet ad declarationem eorum, vel ad ostendendum causam quare data sunt, aut côditionem populi cui fuerunt data, & sic totum quod est in lege Moysi debet reputari esse præcepta: omnia tamē præcepta illius legis reducuntur ad istud, quod patet, quia illa præcepta sunt triplicia, s. moralia, cæremonialia, & iudicialia. moralia sunt, quæ ad mores dirigendos proficiũt, & ab ipsa naturali ratione ortum habent: omnia hæc reducũtur ad istud, cum sit istud regula quædam generalis comprehendens omnia præcepta legis naturæ, vt ostensum est supra q. 23. Cæremonialia autem præcepta sunt quædam determinationes particulares cultus diuini, & reducuntur ad præceptum naturale de colendo, & diligendo Deum, & quia illud includitur in præcepto de dilectione proximi, quod est istud, includentur in eo omnia cæremonialia. Iudicialia quoque ad istud reducuntur, quia iudicialia sunt determinationes particulares in rebus foralibus, qualiter se debeat habere homo ad proximũ, & hoc maxime ostenditur per istud præceptum, quod est de habitudine ad proximum, vnde omnia iudicialia includuntur in eo, & etiam multa alia dubia circa iudicialia, quæ non possunt determinari in particulari determinantur generaliter per istud præceptum, & directè ad remedium præceptorum nõ scriptorum pro particulari communicatione datum est illud, tota ergo lex ad istud præceptum reducetur sic.

De prophetis autem. i. de omnibus alijs libris Sacræ scripturæ, Dicendum, quod aut continent moralem instructionē, aut historiam: aut prænunciationes futurorum, siue ostensiones aliquorum, quæ credenda sunt, si continent instructionem moralem illa reducetur ad præcepta, & prohibitiones, & illa reducentur ad istud, sicut supra, vel omnis instructio moralis est qualiter homo se habere debeat ad proximum, vel ad Deũ, sed hæc omnia continentur in hoc generali præcepto, nam de proximo expressè ponitur, de Deo autem intelligendum est per ea, quæ dicũtur de proximo, vt infra dicetur. Si autem continentur historiæ non ponuntur illæ, vt solum sciamus res gestas, quia ad hoc oportuisset poni historias omnium temporum, & gentiũ, vel nihil poni, sed ponuntur inquantum proficiunt ad eruditionem moralem, vel ad fidem: moralis tamen instructio tota reducitur ad hoc præceptum vt dictum est, ergo etiam omnes historiæ sacræ reducentur ad istud præceptũ, tanquam ad finem ad quem ponuntur. Si autem sint pertinentia ad fidem, quæ in scriptura continentur, ordinantur etiam ad mores, & reducentur ad hoc præceptum. Si sint prænũciationes futurorum, pertinent interdum ad fidem, sicut ea, quæ prophetæ prænunciauerunt de aduētu, & gestis Messiæ, & tunc reducũtur ad istud præceptum, vt supra dictum est, interdum prænunciantur aliqua futura, vt aliquid agatur, vel caueatur, & istud ad mores reducitur, & sic pertinebit ad istud præceptum per hunc modũ, omnes libri Sacræ scripturæ continentur in hoc præcepto, & hoc patet, quia in isto præcepto includitur generaliter tota eruditio vitæ nostræ, & tamen tota Sacra scriptura ad nihil aliud est, nisi ad instruendum hominem in opere bono. 2. Timo. 3. omnis scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum, ad arguendum, & corripiendum, vt perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus, ergo tota scriptura sacra reducetur ad istud præceptum.

Tota S. scriptura ĕ ad instruẽdum hominem in opere bono.

F Aliter potest dici, quod hæc est lex, & prophetæ. s. quãtum ad præcepta. i. nihil præcipitur in lege, & prophetis, nisi quod hic præcipitur, & tunc facilius est reducere legem, & prophetas ad istud præceptum, vt ostensum est, & non reducentur historiæ, nec futurorum prænunciationes. Sed obijcietur, quia tunc diceretur solum hæc est lex, & non adderetur, & prophetæ, quia prophetæ continent futurorũ prænunciationes. Dicendum, quòd in prophetis aliquando continentur historiæ, & aliquando præcepta, & interdum futurorum prænunciationes, & prophetæ quantum ad præcepta reducuntur ad istud; melius tamen intelligitur, vt supra, quòd omnes libri Sacræ scripturæ, quantum ad omnia, quæ continent, reducuntur ad istud præceptum, tanquam ad finem. s. ad nihil aliud est tota Sacra scriptura, nisi vt homo diligat Deum, & proximum, & per hoc
G efficiatur beatus, & tamen in isto præcepto cõtinetur illud totum, ergo tota Sacra scriptura ordinatur ad id quod significatur in hoc præcepto.

Quomodo dicitur hic, quod consistant lex, & prophetæ in hoc præcepto, quia videtur, quòd oportebat poni aliud præceptum de dilectione Dei. Et quod impossibile est aliquem diligere proximum, nisi Deum diligat. *Quæst.* *XXVI.*

QVÆRETVR quomodo dicitur hic, quòd consistat lex, & prophetæ in hoc præcepto, quia oportebat ad hoc poni præceptum alterum de dilectione Dei, nam in istis duobus pendet vniuersa lex, & prophetæ, infra 22. sed non in isto solo. Dici potest vno modo, quod lex, & prophe-
H tæ pendent in hoc præcepto, non tamen tota lex, quia adhuc manet præceptum de diligendo Deum, ad quod magna pars legis, & prophetarum reducitur, & ideo non dicitur hic: hæc est enim tota lex, & prophetæ, sicut dicitur infra 22. in his duobus mandatis pendet vniuersa lex, vt innuatur, quòd in ambobus simul pendet tota lex, & tamē in neutro eorum pendet tota: sic dicit August. videtur autem præceptum istud ad dilectionem proximi pertinere, non autem ad Dei dilectionem, cum in alio loco duo præcepta esse dicat, in quibus tota lex pendet, & prophetæ, cũ autem hic non addit tota lex, quòd ibi addit reseruauit locum alteri præcepto, quod est de dilectione Dei.

Aliter potest dici, & melius, quòd non fuit hic positum præceptum de dilectione Dei, quia in præcepto de dilectione proximi intelligitur dilectio Dei, impossibile est e-
I nim, quod quis proximum diligat, nisi Deum diligat, quia quando proximus ex charitate diligitur, propter Deum diligitur, necesse est ergo prius diligere Deum, sicut nullus agit aliquid ad finem, nisi finem præconceperit, & hoc modo in præcepto de dilectione proximi includitur tota lex, sicut includitur in ambobus præceptis, quod patet, quia sicut dicitur, quòd in illis duobus tota lex pendet, & prophetæ, ita dicitur ad Rom 13. qui diligit proximum legem impleuit, & tamen non potest impleri lex, si aliquid de ea deficiat, tota ergo pendet in hoc præcepto de dilectione proximi: patet etiam clarius ad Galat. 5. omnis enim lex in vno sermone impletur diliges proximum tuum, sicut teipsum, omnis tamen, & totus, & vniuersus pro eodem accipiuntur: hic ergo non est aliqua differentia, quòd dicatur hæc est lex, & prophetæ, vel hoc est tota lex, & prophetæ,
K sed idem Christus vtrobique significare voluit, & apparet, quia alias si non penderet tota lex in hoc præcepto, sed solum pars eius de quolibet præcepto, quantumcunque paruum, esset verum, quòd in eo penderet lex, & prophetæ, quia quædam pars legis pendet in ipso, & tamen non dicitur hoc, nisi de isto præcepto dilectionis proximi, quia comprehendit, &c. ergo intelligendum est, quòd tota lex, & prophetæ pendent in eo, sicut etiam exposuit ipsemet Aug. lib. 8. de Trin. dicens ideo scriptura tantam dilectionem proximi commemorat cum dicit omnia, quæcunque, &c. quia qui proximum diligit consequens est, vt ipsam dilectionem præcipuè diligat: Deus autem dilectio est, consequens est ergo, vt præcipuè Deum diligat: & sic innuit, quòd in vno intelligitur alterum, & consequenter tota scriptura includetur in eo.

Deus est ipsa dilectio.

Intrate per angustam. Hic ponitur secundum principale,

le, quod requiritur ad Euangelicæ legis impletionem.f. A conatus liberi arbitrij, & quia lex datur de rebus difficilibus, f. de operationibus virtutum, debemus per liberum arbitrium conari valde ad ista faciendum, quæ præcipiuntur, vnde dicitur. *Intrate per angustam portam*. Ista porta est obseruatio præceptorum, quæ vocatur angusta metaphorice, quia sicut per angustum locum difficile est intrare, ita per obseruationem præceptorum inflexibiliter ambulare difficile est homini carnali. *Quia lata porta est spaciosa via, quæ ducit ad perditionem*. q. d. vos vultis saluari, & tamen si ambulatis per viam spaciosam non saluabimini, quia spaciosa via, & lata porta non ducit ad vitam æternam, sed ad perditionem.i. gehennam, & dicitur spaciosa via, quia ad infernum mille modi sunt eundi, quot enim modi sunt peccandi, tot modi sunt illuc eundi, & tamen peccare contingit infinitis modis 2. Ethicorum, ideo infinitis modis contingit ire ad perditionem, est igitur spaciosissima via. B *Et multi sunt qui intrant per eam*. Omnes homines appetunt delectabilia, & fugiunt labores, & difficultates. In via autem quæ ducit ad vitam sunt difficultates multæ. In via autem perditionis nulla est nisi quam quis sibi sponte assumpserit, quia quidquid homini placet licitum est in ea, cum ibi non sit aliud præceptum, nisi ad libitum viuere, & frui bonis, quę videntur antequam mar cescant, iuxta opinionem insipientum. Sap. 2. Plurimi ergo, vt fugiant difficultates, quæ sunt in via salutis, intrant per istam viam spaciosam.

Alij vero non cognoscentes, nec credentes alia bona, nisi ea, quæ videntur, prosequuntur ista sola 7. Ethicorum & isti sunt, qui maxime intrant per viam spaciosam, impossibile est enim aliquos istorum intrare per portam angustam, quia nihil est ibi, quod eis placere possit. C *Quam angusta porta, & arcta via, quæ ducit ad vitam*. f. ad vitam æternam: dixerat intrate per angustam portam, & quia aliqui crederent non esse valde angustam istam portam instruxit eos dicens, quam angusta porta, & arcta via, & in hoc reddit nos cautos & solicitos: ostendendo magnitudinem periculi, f. quia est arcta via, vnde Lucas magis expressit istam difficultatem dicens Luc. 13. côtendite intrare per angustam portam. i. cum magno conatu parate vos ad hoc & dat causam, f. multi quærent intrare, & non poterunt, possunt accipi hic ista duo. f. porta, & via pro eodem. f. pro obseruatione mandatorum, quia mandata sunt per quæ quotidie gradientes ad vitam æternam tendimus, & ipsa sunt per quæ illuc ingredimur, infra 19. si vis ingredi ad vitam serua mandata: ipsa ergo sunt via, & porta. Vel po- D test accipi, quod via sint ipsa mandata, & porta sit Christus sic dicitur Ioan. 10. ego sum ostium, per me si quis introierit saluabitur, & pascua inueniet, & tunc dicitur via arcta propter difficultatem præceptorum; porta autem. i. Christus dicitur esse angusta non paruitate potestatis, sed ratione humilitatis, vt ait Chrysostomus super Matth. quia nemo potest intrare per eum, nisi se valde humiliauerit, sicut ipse dixit infra 18. nisi efficiamini, sicut paruulus iste, non intrabitis in regnum cœlorum, porta autem perditionis diabolus est, quæ dicitur lata non magnitudine potentiæ, sed superbiæ, ipse enim est Rex super omnes filios superbiæ Iob. 41. superbus autem totlatus est, & seipsum non capit, ideo lata porta indiget, vt intrare possit, sic dicit Chryso. *Et pauci sunt qui inueniunt eam*. Non dixit solum pauci ambulant per eam, sed etiam pauci inueniunt E eam, quia ita parua est, quòd difficile est videre eam, & si interdum aliqui inueniunt, & ingrediuntur in eam, capti voluptatibus seculi de medio itinere reuertuntur, vt ait Hieronymus super Matth. De via perditionis non dixit multi inueniunt eam, sed multi intrant per eam, nam tam lata est, quòd omnibus patet, & non oportet illam quæri, quia ipsa se omnibus offert, nec potest quisquam in ea errare, quia quocunque se conuerterit via est, nec potest quisquam errare à via illa, nisi bonus efficiatur ingrediens per viam arctam.

Quomodo dicitur hic, quòd arcta est via, quæ ducit ad vitam, cum lex Christi sit facillima. Et quomodo virtus consistit in medio. Et quomodo lex Christi est leuis propter duo. Quæst. XXVII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd arcta est via, quæ ducit ad vitam. Quia ista via est lex Christi, & tamen lex Christi est facilis, sicut dicitur infra 11. iugum meum suaue est, & onus meum leue, etiam lex Christi est leuior lege Moysi, quia Act. 15. dicitur de lege Moysi hoc est iugū, vel onus, quę nec nos, nec patres nostri ferre potuimus, & innuitur ibi, quòd per legē Christi liberabitur ab illo iugo, quod non fieret, nisi lex Christi esset leuior, ergo non est arcta via, nam etiam ipsa lex Moysi, licet esset grauis, non erat tam grauis, vt quis eius grauitatem expauesceret, Christus tamen ostendit valde duram esse viam istam.

Dicendum, quòd nunc non agitur principaliter an lex Christi esset facilior ad tolerandum, quam lex Moysi, quia de hoc dictum est libro nostro de quinque legibus, & etiā dicetur Act. 15. & dicetur aliquid infra 11. c. q. vltim. sed quomodo possit stare, quòd sit arcta via.

Dicendum, quòd ad veritatem lex Christi est via arcta, propter præceptorum difficultatem, & non est sic specialiter in lege Christi, tanquam Christus introduxerit aliquas nouas difficultates, quia nulla præcepta posuit vltra ea, quæ de iure naturali erant, sed illa declarauit, quantum ad aliqua, quę obscura erant, vel potius per prauam consuetudinem obscurata, & sicut naturale si plene obseruandum est difficultates multas habet, ratio est, quia omnes operationes nostræ per virtutem dirigendæ sunt, operari autem secundum virtutem est valde difficile, quia virtus consistit in medio 2. Ethic. inuenire autem medium est valde difficile, vt patet ibidem, quanto magis circa medium inuentum operari, & ideo dicitur hic, quod pauci inueniunt eam. i. istam viam arctam. Operari autem vitiose est valde facile, & hoc propter duo.

Primo, quia nulla difficultas est in inueniendo viam, quia non est aliquis modus certus operandi ad male agendum, sed qualitercunque velimus, possumus malum facere. Secus autem de bono, quia non potest bonum fieri, nisi vno modo. f. obseruando omnes circunstantias, secundum rectam rationem, malum autem fit ex defectu cuiuscunque circunstantiæ, & sic dicitur. 2. Ethic. quòd peccare contingit infinitis modis, bene autem agere solum vno modo, & ponitur exemplum de sagittantibus, quia difficile est percutere signum eo, quòd ad percutiendum non est, nisi vna via, ad deficiendum autem sunt infinitæ, quia totus mundus via est, & hoc bene significauit hic Christus ponens conditionem vtriusque viæ, nam de via salutis dixit, quòd est arcta. f. quia virtus consistit in medio, & si declinemus ad vnam partem, vel alteram, iam incidimus in vitium, sicut in via arcta, quantumcunque modicum declinemus, extra viam sumus: de via perditionis dixit quòd est via lata, quia malum operari habet infinitam latitudinem, scilicet ad extremum superabundans, & deficiens, & quantumcunque quis velit declinare ad vnam partem, vel ad alteram, tanto magis erit in via, quia tanto magis erit in extremo, & est peccatum maius, quanto magis à medio receditur, infinita est ergo latitudo viæ istius.

Secundo, quia operari malum non habet difficultatem cum sit secundum inclinationem naturæ nostræ deprauatæ, inclinamur enim semper ad aliquod extremum in omnibus passionibus, & actionibus, vitia autem cōsistunt in extremo, virtus autem semper est contra inclinationem naturæ deprauatæ, quia est circa medium, & ideo operari secundum virtutem etiamsi in omnibus rebus medium esset cognitum, esset difficile propter difficultates repugnantię ad naturalem inclinationem, peccare autem est facere quidquid delectat, ideo nihil facilius est, quam peccare, & nihil difficilius, quam bene agere, sic dicit Greg. super Ezech. quamuis charitas sit lata, tamen per angusta, & ardua homines ducit à terra, satis angustum est omnia dimittere, vnum solum diligere, prospera non ambire, aduersa

aduersa non timere. Dicitur tamen lex Christi esse leuis non simpliciter, sed propter duo, scilicet propter considerationem præmij, & propter adiutorium ad operandum.

De primo patet, quia Christus proposuit nobis vitam æternam, sed consideratis bonis cęlestibus vilescunt omnia, quæ habentur in terris, vt dicit Greg. in homilia, nam & ipsi Iacob amanti Rachelem apparebat facile esse seruire septem annis pro ea, vt dicitur Gene. 29. q. videbantur ei pauci dies præ amoris magnitudine, & istam causam tangit Chrysost.

Secundum est adiutorium gratiæ, & charitatis, quia sine gratia nemo posset legem Christi obseruare etiam proposito sibi fine beatitudinis: gratia tamen est, quę res asperas molles reddit, ita vt non solum præcepta, sed etiã consilia obseruare leue sit, & secundum hoc patet responsio ad illud infra 11. iugum meum suaue est, q. rectissime dictum est, nam si iugum est graue, est, quia ceruices premit, & tamen leue est, quia alleuiatur vel lenificatur per eum, qui nobis imponit, nam ipse dicit ego reficiam vos, eodem c.

Ad aliud cum dicitur, quòd lex vetus erat iugum, dicendum, quod omnis lex est iugum, inquantum omnis lex imperat actum virtutis, inquantum tamen aliqua lex plura imperat, quam alia, dicitur iugum leuius, lex autem vetus, quantum ad aliquid erat grauior lege Christi, vt dicetur loco suo, & infra 11. ideo Apostoli dixerunt, quòd illa erat iugum, vel onus, quod portare non poterant. De lege Christi an debuit habere difficultatem aliquam, & qualem dicetur libro nostro de quinque legibus.

Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit. Non potest autem arbor bona. malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

Luc. 6 Sup. 3. e.

Attendite à falsis. Hic ponitur tertium principale ad impletionem legis euangelicæ, scilicet vitatio mali consortij, vel prauæ doctrinæ, & quoniam multa falsa dogmata apparitura erant, quæ turbarent sinceram fidem credentium, Christus præmonuit nos cauere hoc dicens.

Attendite à falsis prophetis. Idest diligenter cauete, & non dixit aspicite, sed attendite, quia aspicere est ad illud, quod palam videtur, attendere autem est cum solicitudine inquirere, vt videamus, vt dicit Chrysost. & hoc est, quia isti falsi prophetæ non palam venturi erant, sed dissimulato habitu, & ideo erat difficile cauere illos, nisi solicite attenderemus: vocantur falsi prophetæ falsi doctores, qui docent contra veritatem fidei, & non loquitur Christus de doctoribus, qui errant ex ignorantia, quia isti non se occultant cum putent se bene dicere, sed de doctoribus prauis, qui habent intẽtionẽ subuertẽdi fidei puritatẽ, & ad hoc se dissimulãt, vt eis fallendi locus sit, & vocãtur prophetæ large per similitudinẽ, quia prophetæ sunt qui futura, vel abscondita reuelant, quę nemo scire potest, nisi Deus ei ostenderit, & quia isti erudiunt populum in eis quæ populus scire non potest, nisi à doctore sacræ scripturæ instruatur, vocantur prophetæ non simpliciter, sed respectu populi, sicut etiam aliquis dicitur Deus, quia vicẽ Dei habet, vt fuit Moyses. Exod. 7. ecce constitui te Deũ Pharaonis. i. tu poteris facere Pharaoni bona, & mala, quę volueris, sicut Deus facit omnibus rebus: etiam propheta dicitur ille qui declarat intentionem alterius eis, quibus occulta erat, eodem cap. s. Aaron non audiebat aliquid à Deo, sed Moyses, eodem cap. s. tu loqueris ei omnia, quæ mando tibi, & ille loquetur ad Pharaonem, & sic isti non erant prophetæ simpliciter, sed populi, quia ea quæ à sacra scriptura ipsi recipiunt, tanquam à Deo proponunt populo, qui non posset ea per se intelligere, & ita accipitur infra 24. surgent pseudo Christi, & pseudo prophetæ. i.

Qui sũt qui prophetæ appellantur.

F falsi prædicatores, qui annunciabunt alium esse Messiam, sic etiam 1. Ioan. 4. dicitur, quòd multi pseudo prophetæ exierunt in mundum. i. prædicatores falsi: vocantur etiam prædicatores interdum spiritus eod. cap. nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sunt idest, non credatur omnibus prædicatoribus, & patet, quòd sic accipiatur eodem cap. s. omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne venisse ex Deo est. i. omnis prædicator qui annunciat hoc, est ex Deo: ideo dicuntur isti falsi prophetæ, quia falsa docent.

Qui veniunt ad vos in vestimentis ouium. Idest qui ostẽdunt se simplices, & sine dolo habentes rectam doctrinam, dicit Chrysost. oues Christiani sunt, vestimentum autem ouium est species christianitatis, & simulatæ religionis.

G Aliqui intelligunt istam literam de omnibus hypocritis, qui foris ostendunt, quod non sunt, & verum est, q. isti de quibus Christus hic loquitur hypocritæ sunt, non tamen loquitur de omnibus hypocritis, quia hypocrita si nihil aliud est, nisi hypocrita sibi soli nocet, quia hypocrita quærit gloriam mundi, nam omnia opera sua agunt, vt videantur ab hominibus præced. c. & infra 23. & hoc eis nocet, quia perdunt mercedem suam præcedenti capit. Alijs autem non nocet cum non quærant ab eis hypocritæ, nisi gloriam, nihil tamen nocet nobis, quòd aliquos opinemur viros bonos qui non sunt, & tanquam bonis exhibeamus eis honorem debitum virtuti si nihil aliud sequatur, vnde Christus tunc non diceret ab eis, ita cauendum cum magna attentione, & daret signa ad cognoscendum eos, oportet ergo, quòd isti de quibus loquitur sint

H aliqui, qui nocere possint, & intendant, & isti sunt falsi prędicatores, nullum enim maius nocumentum esse potest, quam veræ fidei corruptio, ideo valde cauendum est ab eis quia tamen isti non poterant hoc facere si palam ostenderent se malos, & contra fidem agentes, oportet quòd vtantur quadam hypocrisi, & hoc est venire in vestimentis ouium, quod ostendit eorum simulatam veritatem tam quantum ad fidei rectitudinem, quam ad morum honestatem.

Intrinsecus autem sunt lupi rapaces, Idest habent interius desiderium destruendi, & peruertendi rectam fidem ex hoc apparet, quòd etiam non intelligitur de quocunque falso doctore, nec de quocunque hypocrita, quia hypocrita gloriam quærit, isti autem quærunt rapere, & destruere; etiam qui vera docent, & male viuunt volentes oc-

I cultare morum grauitatem sub honestate doctrinæ hypocritæ quidem sunt, sed non sunt lupi, sed serui carnis, vt dicit Chrysost. vnde manifeste de hæreticis doctoribus dicit hoc debere intelligi.

A fructibus eorum cognoscetis eos. Quia ipsi se simulant in vestimẽtis ouiũ, & quia videretur impossibile euitare eos quos non possemus cognoscere, dedit signum cognoscẽdi eos, scilicet à fructibus ipsorum, idest ab operibus, scilicet quia falsus doctor falsa docebit, & etiam qui in moribus hypocrita est, in fructibus suis cognoscitur, quia interiora eorum, quæ non sunt talia sicut exteriora, ostendent eos.

Nunquid colligunt de spinis vuas. Probat, quòd necesse sit cognosci istos hypocritas ex operibus, quia mali sunt & ideo non possunt bona opera facere, & sic mala opera ostendent eos malos, quia sicut de spinis non nascuntur

K vuæ, ita nec malus homo potest bonum facere, spinæ vocantur arbusculæ spinosæ quas aliqui vocant vepres, & illæ spinas gignunt, & non vuas. *Aut de tribulis ficus.* Tribulus genus cardi est, & dicitur à terendo, vel tribulando, quia membra nostra configit, & atterit, & de illis non nascuntur ficus, sed solum spinę.

Sic omnis arbor bona fructus bonos facit. Scilicet qui vere boni sunt fructum bonum faciunt, quia si prædicatores sunt boni prædicabunt recta, si autem sunt boni homines operabuntur bona.

Mala autem arbor malos fructus facit. Ita, & homo si malus sit malos fructus, idest mala opera faciet, & ex illis cognoscetur. *Non potest arbor bona malos fructus facere.* Hoc dicit ad respondendum quæstioni, quia diceret aliquis licet sint mali isti prædicatores possunt fingere bonitatem,

tatem, vel bonum operari, & sic non erit locus agnoscen- A di eos, Christus autem dicit, quod non poterunt se occultare, quia non poterunt operari bonum, cum mali sint.

Nec arbor mala fructus bonos facere. Sicut boni se habent determinate ad faciendum bonum, ita mali determinate ad faciendum malum, & nemo potest vsurpare vices alterius. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Istud ponitur hic ad terrorem malorum, quia dictum erat, quòd isti doctores falsi mala prædicabunt, quia sunt arbores malæ, vt autem non putemus eos impunitos euadere ne sibi quisquam assumeret occasionem male agendi, dicitur, quòd omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, idest omnis homo, qui non operatur bonum excidetur, scilicet de præsenti vita, & mittetur in ignem, scilicet æternum, sic dicitur supra 3. iam securis ad radicem arborum posita est, omnis arbor, quæ nō B facit fructum, &c. quòd autem intelligatur de igne inferni apparet, quia dicitur ibi immediate in alia parabola, paleas autem comburet igne inextinguibili, idest æterno igne inferni, vel sicut dicit Chryso. in quadam Homil. ponuntur hic duæ pœnæ malorum, scilicet excludi à vita æterna, & hoc est excidi, & puniri in inferno, & hoc est in ignē mitti, dicit autem deterius esse excludi à gloria, quam puniri in inferno, etiam si essent decem mille inferni non esset tam malum pati pœnam illorum quantum malum est excludi à gloria. *Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.* Redit ad suam conclusionem, scilicet quòd non poterunt latere isti falsi prædicatores, quia cognoscentur ex operibus suis.

Quomodo hypocritæ ex operibus suis cognosci possint cum semper dissimulent; vbi, quæ sunt opera carnis. Quæst. XXVIII. C

QVAERETVR quomodo verum sit, quòd ex operibus suis cognosci possint isti, quia non ostendent se tales esse quales sunt, sicut ipse Christus præsupponit vocans eos falsos prophetas. Etiam quia dicitur, quòd venient in vestimentis ouium, & tamen vestimentum occultabit eos.

Dicendum, quòd isti, siue sint falsi prędicatores, siue sint solum hypocritæ cognoscentur ex fructibus, idest ex operibus suis: nam si sunt hypocritæ cognoscentur ex vitæ qualitate, quia hypocrita, nec est bonus, nec vult esse bonus, sed solum videri bonus, ideo vere malum operatur, sed studium suum est illud malum occultare, & bonitatis D speciem prætendere, si quis tamen solicite inquirat faciliter inueniet hypocritam, non esse id, quod apparet. Hoc autem est quando quis suspicatur aliquem esse hypocritā, & tamen interdum etiam, quando non suspicamur de aliquo an sit hypocrita cognosci potest ex operibus suis, licet non ita faciliter, quia tamen nihil est occultum, quod non reueletur infra 10. oportet, quòd aliquando ipsa opera hypocritarum per seipsa in publicum veniant, etiam, quia ipsi hypocritæ licet aliquando solicite caueant ne videantur opera sua, non possunt tamen semper ad hoc esse attenti, & ideo interdum ipsi se manifestant, quia falsa non possunt diu latere.

Primus modus fortior occultandi se est ipsorum hypo- E critarum, quando operantur aliquid, quod est vere bonū, quia sæpe licet nolint esse boni, vt tamen consequantur gloriam bonorum bona faciunt, & tamen tunc etiam cognoscentur ex operibus, quia hypocrita non manebit diu bene operans, intendit enim hypocrita gloriam huius seculi, & non futuri, operari autem bonum est difficile, vt supra dictum est, vnde nisi quis firmiter speret vitam æternam illam ceteris bonis præponens, non potest diu bene operari, hypocrita igitur cum amet bona huius seculi quibus non potest frui operando secundum veram virtutem, non poterit diu operari bonum, sed necesse est, quod ad malum conuertatur, & sic simulatio deprehendetur, sic dicit Chryso. in Homilia facile hypocritæ capiuntur, via enim qua iussi sunt ambulare laboriosa est, hypocrita autem laborare non vtique eliget, & sic hypocrita capitur ex fructibus, idest ex operibus, & ista sunt fructus carnis de quibus Apostolus ad Gala. 5. manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immundiția, &c. omnis enim hypocrita carnalis est, idest non spiritualis, ideo necesse est, ꝙ ex fructibus carnis cognoscatur.

Si autem sit hæreticus prædicator, qui se simulet bonū in moribus, & in fide rectum, etiam ex operibus suis cognoscetur, & in hoc facilius est cognosci, quam in solo hypocrita, quia hæreticus prædicator non venit, nisi vt falsa prædicet, & fidem subuertat, hoc autem poterit manifeste videri an vera, vel falsa dicat, sic enim dixit Ioan. 1. Io. 4. probate spiritus, i. prædicatores an ex Deo sint, & dixit, ꝙ ille spiritus, idest prædicator, qui confitetur Christū venisse in carne, est ex Deo, hoc dicit quia illo tēpore erat controuersia, & error suscitatus sup eo articulo, & falsi prædicatores non confitebantur Christum esse Deum, & hominem simul, qui autem confitebatur hoc erat bonus spiritus, idest, prædicator, ita & quantum ad doctores hæreticos fiet probatio eorum in omnibus illis in quibus dubitatur, vel suspitio est contra eos, & si concordant rectæ fidei suscipiendi sunt, hoc tamen est necessarium, s. quòd solicite circa eos attendatur, quia cum multa vera dixerint non canentibus orthodoxis errores suos interponent, ideo ad singula solicite attendendum est ne credatur eis in aliquo quousque probetur an ex Deo sit. i. consonet rectę fidei. Si autem dicatur, ꝙ volunt se semper occultare, nunquam falsa prædicantes verum est, ꝙ tunc non poterunt deprehendi, quia sic nunquam erunt mali, & tamen cum ipsi præsupponantur esse falsi prophetæ, & ad falsa prædicandum venerint, necesse est, ꝙ ex fructibus suis cognoscantur, s. ꝙ aliquando falsa dicant, & per illa deprehendantur esse falsi.

Ad primum argumentum dicendum, ꝙ isti vocantur falsi prophetæ, quia ad prædicandum falsa veniunt, & ideo per hoc potius est locus ad cognoscendum eos, quam ad hoc, quòd se occultent.

Ad aliud de vestimento dicendum est, ꝙ verum est istos doctores falsos, & omnes hypocritas dissimulare, id quod sunt, non tamen ex hoc sequitur quin possimus eos cognoscere ex fructibus suis, quia Christus non dixit, ꝙ cognosceremus eos in vestimento, sed in fructibus, ipsi enim in vestimento, idest in exteriori habitu, & conuersatione simulant se esse, quod non sunt, & tamen fructus eorum non mutantur, quia cum mali sint, nunquam se efficiunt vere bonos, & ideo semper manet locus cognoscendi eos ex fructibus suis.

Quomodo dicitur, quòd non potest arbor bona malos fructus facere. Et quilibet homo est aliquo modo simul bonus, & malus. Quæst. XXIX.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd non potest arbor bona malos fructus facere, & ecōtrario.

Dicendum, quòd si Christus loqueretur hic vere de arboribus, planum esset, quia arbor non operatur per libertatem, sed per naturam, quæ determinat eam ad vnum. Vnde si arbor bona est necesse est, quòd bonos fructus faciat, quia habet formam, & virtutem naturalem ad faciendum bonum fructum, & non malum, & econtrario de arbore mala: Christus tamen loquitur solum de homine, quia non est cura sibi de arboribus, sicut non est cura de bobus. 1. Cor. 9. vnde Luc. 6. vbi ponitur ista eadem materia post ista verba subditur, bonus homo de bono thesauro cordis profert bonum, & malus homo de malo thesauro profert malum. Et tunc manet dubium quomodo homo malus non possit bonum facere, & bonus non possit malum facere. Nam intentio Christi ista est, innuit enim, quòd licet isti falsi prophetæ velint se occultare non possunt, quia malus homo non potest bonum facere, & ideo oportet, ꝙ opera sua mala ostendant eum esse malum, aliqui dicunt, quòd homo malus inquantum malus est non potest bonum facere, quod est in sensu composito, & tamen homo malus potest bonum facere, idest homo, qui malus est, sed tunc nihil prodest istud, quia si ille, qui vere malus est potest bonum facere, siue faciat hoc inquantum bonus, siue inquantum malus nihil ad nos, quia fallit nos, & iudicabimus eum esse bonum.

Dicen-

F Dicendum, quòd verum est, quòd homo malus non potest facere bonum, nec econtrario, & tamen quilibet homo est aliquo modo simul bonus, & malus, & ita quilibet potest pro quocunque tempore facere bonum, vel malũ: nam ille, qui vere bonus est, habet virtutes per quas bonus est, & per illas potest facere bonum, & impossibile est, ꝙ per illas possit facere malum, quia includit contradictionem, quòd aliqua virtus inclinet ad malum, habet tamen iste bonus malum aliquod, scilicet defectibilitatem liberi arbitrij, & fomitem, quæ sunt duo mala existentia in omni homine, & ex illis possumus malum facere, i. ad malum inclinari, quia virtus non cogit nos inclinari ad bonum, vel illud facere. De malo autem, etiam dicẽdum est, quòd est simul malus, & bonus: nam est malus, quia habet habitus vitiorum per quos operatur malum, & non potest per illos operari bonum, habet tamen bonum quoddam, scilicet libertatem arbitrij per quam potest eligere bonum, & sic malus efficiet bonum non per malum, quod habet, sed per bonum, quòd in eo est, & sic potest quilibet homo facere tam bonum, quam malum.

G De verbo autem Christi potest dici vno modo, scilicet, ꝙ nõ potest arbor mala, idest malus homo facere bonum fructum, & econtrario, idest difficile est, quia malus homo habet malos habitus, & ex illis inclinatur, ideo difficile est, quòd contra inclinationem agat, quia licet possibile sit ipsum opera[r]i bonum propter liberum arbitrium, cum tamen malitia habitus sui præponderet, & moueat libertatem arbitrij potius ad malum, quam ad bonum, operabitur iste malum, & non bonum, & esset difficile, quod ageret contra istam inclinationem cum non habeat inclinationem contrariam, & hoc innuitur Lucæ 6. vbi ista ponuntur, scilicet bonus homo de bono thesauro cordis profert bonum, & postea dicitur ex abundantia cordis os loquitur, idest sicut homo difficile abstinet, quin loquatur ex abundantia cordis, idest quando cor est valde inclinatum ad loquendum, ita cum homo sit dispositus per malos mores, difficile est, quòd operetur, nisi per illos, & iste modus loquendi est sæpe in scriptura, scilicet quod accipiatur impossibile pro difficili Iosue 24. non poteritis seruire Deo, idest difficile erit vobis seruire illi, & Iere. 13. si potest Aethiops mutare pellem suam, & pardus varietates suas, & vos poteritis bene facere cum didiceritis malum, tamen Aethiops non potest mutare pellem suam, idest, quia est sibi impossibile, & etiam pardo mutare varietates, & sic sequeretur, quòd qui malus est, nunquam possit bonum facere, & tamen potest benefacere, sic dicitur infra 19. & Lucæ 18. facilius est camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum cælorum, & tamen impossibile est simpliciter camelũ intrare per foramen acus, sed non est impossibile diuitem intrare in regnum Dei, sed solum difficile, vt dicitur ibidem, s. quam difficile, qui pecunias habent in regnum Dei intrabunt.

Sæpe accipitur impossibile pro difficili.

Alio modo intelligitur verbum Christi non quidem, ꝙ dicat impossibile esse malum hominem facere bona aliquando, sed quòd non est possibile, quòd semper bona faciat cum malus sit, & malus esse intendat, & iste sensus adhuc magis conuenit literæ, quia bene confitemur interdum hypocritas bona facere, idest falsos prædicatores, & hæreticos vera prædicare, tamen si sunt hypocritæ non est possibile, quòd semper bona faciant, quia si semper bona facerent iam hypocritæ non essent, sed boni viri, & tamen præsupponitur, quòd sint hypocritæ, ergo nõ est possibile, ꝙ semper bona faciant. Et sic de hæretico prædicatore cuius intentio est errores introducere, non est possibile, ꝙ semper vera prędicet, quia iam non esset falsus propheta, sed verus prædicator, & ita verum est infallibiliter, quòd ex fructibus eorum cognoscentur, licet non oporteat ad quælibet opera ipsorum respicere, quia non sunt omnia fructus ipsorum, sed quædam sunt, vt vestimentum quo tegunt iniquitates suas, quas tamen aliquando necesse est reuelari.

Quomodo stat, quod dicitur hic; nunquam colligunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus, cum Lucas dicat contrarium. *Quæst. XXX.*

QVÆRETVR quomodo stat, quod dicitur hic. s. nunquam colligunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus, quia Luc. 6. dicitur econtrario. s. nec enim de spinis colligunt ficus, nec de rubo vindemiant vuam. Dici potest vno modo, quòd Christus sæpe ista dixit, & ita variauit locutionem cum vtrunque verum sit æqualiter, & sic Matthæus potuit vnum scribere, & Lucas alterum.

Aliter potest dici, & melius, quòd ista est eadem sententia, licet per diuersa verba proferatur, nam quando dicitur hic nunquid colligunt de spinis vuas, dicitur Luc. 6. nec de rubo vindemiant vuam, quia rubus, & spina idem sunt est enim rubus arbuscula spinosa, spina autem est nomen generale ad omnem arborem habentem spinas, & sic Matth. posuit spinam, tanquam genus, accipiens tamen pro vna specie spinarum, s. pro rubo, & illum expressit Luc. & cum dicitur hic, nec de tribulis ficus, dicitur Luc. 6. nec de spinis colligunt ficus, & verum est, quia etiam tribulus est arbuscula spinosa, & Matth. posuit hic nomen speciei dicens de tribulis. Luc. autem nomen generis dicens de spinis, quia tribulus spina est.

Non omnis qui dicit mihi Domine domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem patris mei, qui in cælis est ipse intrabit in regnum cælorum. Multi dicent mihi in illa die Domine domine, nonne in nõie tuo prophetauimus, & in nõie tuo dæmonia eiecimus, & in tuo nõie virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos. Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem. Omnis ergo qui audit verba mea hæc, & facit ea, assimilabitur viro sapiẽti qui ædificauit domum suam supra petram: Et descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit. Fundata enim erat super petram. Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto qui ædificauit domum suam super arenam. Et descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina eius magna. Et factum est cum consummasset Iesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrina eius. Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum, & Pharisæi.

Luc. 6. 1. q. 1. prophetauit. Psal. 6. Luc. 13. Mar. 1. Luc. 24. 21. q. 8. ca. ideo.

I *Non omnis.* Hic ponitur quomodo ad legis expletionẽ, & habendam salutem non sufficit homini facere miracula, nec confiteri fidem, nec dæmonia eiicere, & dependet ex præcedentibus, quia Christus dixerat supra, quod aliqui veniebant in vestimentis ouium .i. ostendentes se bonos, hic autem dicit, quòd non sufficit ista ostensio, nisi in veritate homo sit bonus, ideo non sufficit dicere domine domine ad salutem consequendam.

Aliter potest introduci. s. Christus ostendit supra de legis expletione. s. quæ requiruntur ad seruandum plene legem suam, hic ostendit, ꝙ omnia alia quæ sunt sine legis expletione, etiam si bona videantur non sufficiunt ad salutem, vt miracula facere, & dæmonia eiicere, & fidem confiteri, & dicitur.

K *Non omnis qui dicit mihi domine domine intrabit in regnum cælorum.* Regnum cælorum est vita æterna, & ista est finis propter quem obseruamus legem, aufert autem Christus nobis fiduciam habendi vitam æternam per solam fidei confessionem, vel per sola bona verba, vt dicendo domine domine.

Et potest vno modo dependere à præcedentibus. s. de falsis prophetis, quia illi cum intendant fidem subuertere, prius ostendunt se zelatores illius, & dicunt domine domine. i. confitentur Deum esse dominum, & esse totis viribus agendum ad cultum eius, & tamen nõ intendunt hoc; ideo de istis dicit, quòd licet dicant domine domine, non habebunt vitam æternam.

Aliter potest intelligi, & melius de illis qui veram fidem confitentur, & Deum dominum vocant, tamen non obseruant legem, sed sequuntur delitias seculi, & hoc exprimit

mit litera dicens, sed qui facit voluntatem patris mei, q.d. propter verba, nemo habebit vitam æternam, sed propter opera, & hoc magis exprimitur Luc. 6. vbi Christus increpat eos, qui bene dicunt, & tamen non obseruant legem dicens, quid autem vocatis me domine, & non facitis quę dico? quasi dicat inutile est, immo magis Deus conqueritur de hoc, quasi irrideatur Isa. 29. populus iste labijs me honorat cor autem eorum longe est à me.

Nemo propter verba habet vitam æternam sed propter opera.

Sed qui facit voluntatem patris mei, qui in cælis est. Voluntas Dei est, quod obseruemus legem, quam ipse nobis dedit, obseruando ergo istam habebimus vitam æternam, infra 19. si vis ingredi ad vitam serua mandata, & non dixit Christus qui facit voluntatem meam, quia licet ipse prædicaret hoc, non dicebat ista esse ab eo, sed ab illo qui miserat eum, sic enim dixit doctrina mea non est mea, sed eius qui misit me Ioan. 7. hoc autem dicebat, quia Iudæi non videbant in eo, nisi humanitatem, & volebat Christus innuere, quòd doctrina ista non erat ab eo, inquantum homo est, sed erat à Deo, & dixit patris mei, qui est in cælis, vt Iudæi non intelligerent de aliquo patre terreno, quia nullum Christus habuit, sed Deus qui nobis est pater, etiā est pater eius, sed ei est pater naturalis: nobis autem per adoptionem, & gratiam: etiam dixit, qui in cælis est, quia loquebatur hic de regno cælorum. s.

Ipse intrabit in regnum cælorum. Idest in beatitudine, quasi dicat non potest aliquis intrare in regnum cælorum, nisi velit ille qui cælos regit, ergo nemo illuc intrabit, nisi fecerit voluntatem eius, idest obseruauerit legem.

Multi dicent mihi in die illa. Hic magis declarat, quod dixit, scilicet quod non sufficit bene loqui ad habendum vitam æternam, & probat per ea, quæ fient in die iudicij, quia multi dicent Christo die illa, domine in nomine tuo fecimus talia, & talia, & ipse non recipiet eos, & dicitur in die illa, idest die iudicij, quia per excellentiam est illa dies, cum post eam non sit futura alia dies: etiam quia est terribilior omni die, fient enim terribiliora die illa, quam in toto tempore preterito facta fuerint: ex hoc autem Christus ostendit se futurum esse iudicem dicens, quòd in die illa multi sibi dicent domine domine, & tamen si ipse non haberet tunc potestatem condemnandi, & absoluendi frustra ad eum ista dicerentur, & ita ipse dicit infra 24. & 25. quòd veniet in sede maiestatis suæ ad iudicandum, & Ioa. 5. dicitur: pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio facere, ita dicit Chrysost. in Homilia postquam omnem compleuit sermonem monstrat seipsum iudicem esse.

Domine domine. Bis ponitur, vt ait Chrys. quòd proprie timentium hominum, & angustias patientium vocem expressit, dicens domine domine, non enim semel sufficit dicere illi domine, quem necessitas timoris affligit.

Nonne in nomine tuo prophetauimus. Idest prædicauimus, vel futurorum prænunciationes diximus scilicet fidem tuam prædicauimus, quod est in nomine tuo prophetare, vel futura prænunciauimus dicendo hęc dicit dominus. *Et in nomine tuo dæmonia eiecimus.* Scilicet de corporibus obsessorum adiurando ea, & exire iubendo in nomine Christi.

Et in nomine tuo virtutes multas fecimus. Idest multa miracula: solet enim miraculum vocari virtus, quia omne miraculum fit ex quadam virtute, idest potestate, & est sensus, quòd in die iudicij isti, qui prædicauerunt, & miracula fecerunt, legem tamen Christi non obseruauerunt videntes se condemnatos dicent domine domine, idest quomodo facis hoc, quòd condemnas nos? nunquid non prædicauimus in nomine tuo, & fecimus miracula? non ergo abijcias nos, tanquam alienos, sed agnosce nos esse tuos, & tunc Christus dicet non noui vos, vt dicit Chrys. in Homili.

Et tunc confitebor illis. Idest in die illa, nam ante diem iudicij Christus non ostendit, qui sunt sui, & qui alieni, sed tunc ostendet, sic innuitur infra 13. in parabola zizaniorū, quando in consummatione seculi colligentur boni de medio malorum, sic dicit Hieronym. super Matth. s. signanter dicit tunc confitebor, quia multo ante tempore dicere dissimulauerat, & propter istam diuturnitatem temporis ad pænitendum concessam erit iustior ira Dei contra

A eos, qui non fuerint conuersi, sic dicit Chryso. grandem enim grandis dilatio præcedere debet, quę iustius facit esse Dei iudicium, & digniorem interitum peccatorum.

Quia nunquam noui vos. Idest non solum non agnosco vos nunc esse meos, sed etiam nunquam agnoui vos, s. quia semper eratis mali, sic dicit August. nunquam noui vos, quasi dicat non solum in tempore iudicij, sed nec tunc cum miracula faciebatis, dicitur autem Deus non agnoscere, i. non approbare, quia aliàs nihil sibi est incognitum, sic dicit Chrysost. peccatores nescit Deus, quia non sunt digni, vt cognoscantur à Deo, non quia omnino ipsos non cognoscat, sed quia suos illos esse nō cognoscit: Deus enim naturaliter omnes cognoscit, sed videtur eos non cognoscere, quia eos non diligit, sic etiam Deum cognoscere non videntur, qui eum digne non colunt.

B *Discedite à me, qui operamini iniquitatem.* Et ista est sententia condemnatoria infra 25. discedite a me maledicti in ignem ęternum, & dicitur, qui operamini iniquitatem, i. qui operati fuistis, quia tunc nihil operabuntur, vnde Luc. 13. dicitur discedite a me omnes operarij iniquitatis, quod proprie dictum est, nam ille dicitur operarius iniquitatis, qui assumpsit sibi pro officio facere iniquitatē, & de talibus dicitur, ꝙ vendunt se ad faciendū, iniquitatē vt Deus dixit de Achab. 3. Reg. 21. vel potest intelligi, qui operamini iniquitatem non quidem actualiter, sed quantum ad desiderium, quia in malis, nunquam cessabit desiderium mali, sic dicit Hieronym. non dixit, qui operati estis iniquitatem ne videretur tollere pænitentiam, sed qui operamini hoc est, qui vsque ad præsentem horam cum iudicij tempus aduenerit, licet non habeatis facultatem
C peccandi, tamen adhuc habetis affectum, sic enim dicit Chrysost. mors animam quidem à carne soluit, animę autem propositum non immutat.

Quomodo potest stare, quòd aliqui dicunt domine domine, et non intrabunt in regnum cælorum. Et quomodo intelligitur nemo potest dicere dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. Quæst. XXXI.

QVAERETVR quomodo potest stare, quòd aliqui dicunt domine domine, & non intrabunt in regnum cælorum, quia nemo potest dicere dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto, prima Corin. 12. qui tamen habent Spiritum Sanctum vitam æternam habebunt.

Dicit August. lib. de Sermo. Domini quòd Apostolus
D accepit dicere proprie prout mente, & verbo aliquid dicitur, & tunc, qui dicit dominus Iesus, per Spiritum Sanctū dicit: Christus autem accepit hic dicere large, idest dicere verbo, quando in mente non sic tenetur iuxta illud ad Titum primo, qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant, & hoc dicere Deus non approbat, sed redarguit infra 15. & Isai. 29. populus iste labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me.

Aliter potest dici, & melius, ꝙ nemo potest dicere dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto, quia etiam si quis hæreticus sit, vel pessimus omnium virorum inquantum bonum aliquod facit à Deo mouetur, & quia Christum vocare dominum est in se bonū quoddā; nemo. n. potest hoc dicere, nisi Deus moueat ipsum, & sic per Spiritum Sanctum dicit, & tamen non propter hoc oportet, ꝙ sit bonus,
E quia non efficitur homo bonus, nisi per gratiam Spiritus Sancti, potest tamen sine gratia moueri ad aliqua bona, quæ sunt materialiter bona, & Deus mouet hominem ad ista, & sic mali mouentur interdum à Deo ad dicendum bonum, & non solum mouentur, sed etiam coguntur bonum dicere, sicut de Baalam, qui malus erat, & conabatur maledicere Israelitis, & Deus cogebat eum benedicere. Num. 22. & 24. & sic dicit Amb. ꝙ omne verum à quocunque dicatur à Spiritu Sancto est, idest siue dicatur à bono; siue à malo semper est à Spiritu Sancto, & tamen non potest aliquis vitam æternam habere, nisi gratiam habeat, ideo multi possunt dicere domine domine, qui non intrent in regnum cælorum.

Quomodo dicitur, quòd Prophetæ prophetizauerunt in nomine Christi, & tamen ipse non nouit eos. Vbi quòd prophetizare sumitur tripliciter. Et quod prophetia, & omnis gratia gratis data potest stare cum peccato mortali. Quæst. XXXII.

QVÆRETVR quomodo dicitur hic, quòd isti prophetauerunt in nomine Christi, & tamen ipse non nouit eos, quia prophetia non potest fieri, nisi cor hominis tangatur a Deo per aliquem modum Num. 12. si quis fuerit inter vos Propheta domini in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum, & sic Deus acceptat istos cum ad hanc dignitatem eleuet eos, vt specialiter loquatur illis.

Item quia Deuteronom. 13. & 18. Deus posuit signum ad cognoscendum Prophetas veros, & illos à se missos dicebat, & tale Deus diligit Psalm. 104. nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari, ergo non potest esse quin Deus nouerit istos, idest approbet.

G

Dicendum, quòd non est hic dubium an Deus istos nouerit, idest de eis notitiam habeat, quia omnia nouit, sed est dubium solum de approbatione, scilicet an sit necesse, quòd illi, qui prophetant, boni sint. Aliqui dicunt, quòd omnes veri Prophetæ sunt boni, isti autem non erant Prophetæ Dei, sed diaboli, sic dicit Crysost. considera, quia in nomine dicunt, & non in spiritu: prophetant enim in nomine Christi, sed in spiritu diaboli, quales sunt diuinatores, sed sic discernuntur, quoniam diabolus interdum falsa dicit, sed Spiritus sanctus nunquam, concessum est autem diabolo interdum vera dicere, vt mendacium suum rara veritate commendet, sed hoc non est generaliter verum, quia non solum Prophetæ dæmonum non approbantur à Christo, sed interdum etiam aliqui de Prophetis suis.

H

Alij dicunt, quòd Propheta quando a Deo recipit reuelationem necesse est, quòd sit bonus, potest tamen postea effici malus, & ita isti in die iudicij erunt mali, & condemnabuntur, quia in peccato decesserunt, licet quando prophetabant boni erant.

Sed etiam hoc non est verũ: Balaam .n. erat verus Propheta, & tunc quando Deus ei apparebat erat malus, & grauj quidem malitia, scilicet quia habebat intentionem faciendi contra ea, quæ Deus sibi iubebat Numer. 22. peruersa est via tua mihiq; cõtraria, hoc enim sibi dixit Deus, quando apparuit ei.

Dicendum autem, quòd potest accipi Prophetare multipliciter. Nam cum Propheta sit vno modo prædicator, Prophetare erit prædicare, & tunc verum est, quòd multi in nomine Christi prophetant, idest prædicant fidem eius, & per hoc laudant ipsum; sunt tamen in mortali peccato, & de hoc propriè potest litera intelligi, quia isti sunt qui dicunt domine domine, idest qui laudant hic Christum, tanquam dominum. potest etiam accipi Propheta, idest Doctor sacræ Scripturæ, & prophetare erit dicere aliqua de sacra Scriptura, quæ sunt occulta licet non sit per modum prædicationis, sic dicitur 1. Paralipom. 25. de Leuitis cantoribus nominando ibi eos, scilicet quòd omnes illi erant Doctores, & dicitur, quòd prophetabant in cytharis, & psalterijs, & cymbalis, idest cantabant laudes Dei, & etiã hoc modo planũ est, quòd prophetare potest qui in mortali peccato est, quia his duobus modis Propheta nõ mouetur specialiter à Deo per aliquam reuelationem. Aliter potest dici, quòd Propheta accipiatur strictè pro illo cuius cor mouet Deus per reuelationem aliquam, & potest dupliciter fieri. Vno modo quando mouet cor hominis infundendo sibi cognitionem aliquorũ, quæ proferat ad laudem eius, & sic Saul factus est Propheta. 1. Reg. 10. nam dicitur ibi insiliet in te spiritus domini, & prophetabis, & mutaberis in virum alterum, & ita fuit eod. cap. Alio modo reuelando homini aliqua futura, quæ prænunciet, & hoc modo solemus vocare communiter Prophetas, vterq; modus prophetãdi istorum potest esse in peccato mortali. De primo patet, quia Saul prophetauit existens in peccato mortali, nam ipse peccabat persequendo Dauid, quia iniuste eum persequebatur, & tamen tunc quando persequebatur eum, prophetauit, immo coactus est prophetare per diem, & noctem nudans se, & canens coram Samuele cũ

I

K

F alijs Prophetis, vt interim Dauid qui præsens erat haberet locum fugiendi 1. Reg. 19. De secundo patet in Caypha, qui erat pessimus, & in odio fraterno manẽs, nam ipse dedit consilium de morte Christi, & tamen prophetauit istud consilium dando, nam non fuit locutus à seipso, sed à Spiritu sancto. Ioan. 11. sic etiam de Balaam patet per quem Deus futura reuelabat, & tamen erat actualiter in peccato mortali, quia conabatur maledicere Israelitis cum Deus iuberet benedicere, vel vetaret maledicere. Numer. 22. & 24.

Ad primum dicendum, quòd Deus eleuat Prophetas quibus aliqua reuelat, ad quendam gradum ad quem non eleuat ceteros, & tamen pertinet iste gradus ad gratiã gratis datam, & non ad gratificantem, omnis autem gratia gratis data potest stare cum peccato mortali, sed nõ gratia

G gratum faciens, & patet hoc 1. Corinth. 12. vbi ponitur prophetia inter gratias datas, & tamen ibidem seq. c. ponitur, quòd possit stare sine charitate, scilicet si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia, charitatem autem non habuero, nihil sum.

Ad secundum dicendum, quòd veri Prophetæ pertinẽt ad Deum quantum ad hoc, quòd ipse reuelat eis secreta, non tamen quantum ad hoc, quòd habeat eos sibi acceptos, quod fit per gratiam, quia vnum potest stare sine altero. Cum autem dicitur in Prophetis meis nolite malignari. Dicendum, quòd intelligitur de toto populo Iudaico cui Deus vetabat noceri à gentilibus, in quo populo erant multi Prophetæ, & multi Christi, idest sacerdotes, & ponuntur ibi ista duo ad significandum dignitatem populi, quia isti erant duo gradus pertinentes ad excellentiam

H gratis datam, & tamen sicut esse sacerdotem poterat stare cum peccato mortali, ita etiam esse Prophetam, nam tanquam prior gradus ponitur ibi esse Christum, idest sacerdotem, hoc tamen nihil probat, quia etiam si omnes Iudæi essent in peccato mortali peccarent gentiles, qui nocerẽt eis, quando sine causa faciebant, & sic Prophetã esse, vel prophetare stare potest cum peccato, & ideo aliqui eorũ condemnabuntur.

Quomodo esse potest, quòd aliqui eijciant dæmonia in nomine Christi & condemnentur. Quæst. XXXIII.

QVÆRETVR quomodo esse potest, quòd aliqui eijciant dæmonia in nomine Christi, & condemnentur, quia istud pertinet ad specialem Dei gratiam, quam

I Deus non facit, nisi amicis suis, & ideo necessario erunt boni, & patet, quia eijcere dæmonia non est, nisi per potestatem Dei infra 12. & Luc. 11.

Dicunt quidã, quòd eijcere dæmonia nemo potest, nisi qui est Deo acceptus, & in gratia existens. Dicũt tamen, quòd isti de quibus Christus loquitur eijciebant dæmonia in virtute aliorum dæmonum, sic dicit Chrysost. dæmonia autem eijciunt in nomine Christi habentes spiritum inimici.

Sed obijcietur, quia ita dixerunt Iudæi Christo, quòd in principe dæmoniorum .s. Beelzebub dæmonia eijciebat, ipse autem dixit, quòd nõ poterat esse, quia si Sathan eijceret Sathan, esset in se diuisus, & regnum eius non staret.

Dicendum, quòd propriè vnus dæmon non eijcit alium de corpore, tanquam per violentiam, sed per collusionẽ, quia consentit dæmon exire, & sic vr dæmon eijcere dæmonem, sed

K non est, sic dicit Chrysost. dæmonia autem eijciunt habentes spiritum inimici, magis autem non eijciunt, sed eijcere videtur colludentibus sibi dæmonibus. Aliter põt dici, & melius, quòd licet illud sit verum, tñ non est negandum, quin vere aliquis eijciat dæmonia de corporibus obsessorũ per virtutem nominis Christi, & tamen sit in peccato mortali, sic patet Act. 19. de quibusdam Iudæis, qui dixerunt supra obsessos à dæmonibus: adiuro vos per Iesum quem Pau. prædicat, & exierunt dæmones, & coacti sunt respondere. Nam vnus dixit Iesum noui, etiam Paulum scio vos autem qui estis? ratio huius est, quia eijcere dæmones pertinet ad gratiam gratis datam, quia computatur inter genera curationum, quæ sunt gratiæ gratis datæ 1. Corinth. 12. maximè autem, quia interdum fit hoc propter fidem eius à quo dæmonium eijcitur, aut eorum qui præsentant eum, vel saltem propter dignitatem nominis

inuo-

inuocati, sic patet Actu.19.cum dæmon adiuratus dixit Iesum noui,& Paulum scio,vos autem qui estis?q.d.propter virtutem nominis Iesu,& propter fidem Pauli, qui prædicat illud ego exibo,& tamen vos, qui estis? idest, ego non non noui vos habere virtutem aliquam , vnde homo habens dęmonium, qui per eum adiuratus est insilijt in duos adiuratores,& vulnerans eos nudos fugere compulit,possunt ergo aliqui dæmonia eijcere existentes in mortali.

Quomodo dicitur;domine in nomine tuo virtutes multas fecimus,cum fuerint tunc in peccato mortali. Et quod prophetizare,dæmones eijcere,miracula facere fieri possunt ab existente in peccato mortali. Et quæ Christus dixit debere obseruari, sunt nobis ad salutem necessaria. Et non est alia sapientia,nisi obseruare legem Dei.

Quæst. XXXIIII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic domine in nomine tuo virtutes multas fecimus.i.miracula,& innuitur,quòd isti perierint.

Dicunt quidam, quòd non potest fieri miraculum , nisi ab eo qui est in charitate,quia miraculum fit ad confirmationem sanctitatis eius per quem fit,vt patet de Elia 4. Regum 1. dicente ad quinquagenarium si homo Dei sum descendat ignis de cęlo,& consumat te, &c. & factum est, & tamen dicunt , quòd post operationem miraculorum potest quis mortaliter peccare,& perire,cum operatio miraculorum non inducat necessario confirmationem in bono,& patet hoc,quia Iudæ cum ceteris Apostolis data est potestas faciendi miracula infra 10. & tamen ipse in fine perijt.Actu.1.

Alij dicunt,quòd miracula non possunt fieri ab existente in peccato mortali, sed miracola falsa, & inutilia , quæ etiam per dæmones fiunt,possunt fieri à peccatoribus , sic dicit Chrysostomus dæmones faciunt virtutes,idest miracula non vtilia,& necessaria,sed inutilia,& vacua.

Dicendum tamen,q̀ potest quis miracula facere vera per virtutem Christi,etiam quando manet in peccato mortali, nam transferre montes miraculum est,& tamen fieri potest sine charitate.s.propter magnitudinem fidei, quam habere potest quis non habens charitatem , prima Corint. 13. si habuero omnem fidem , ita vt montes transferam , charitatem autem non habuero nihil sum,& sic omnia ista tria. i. prophetare, dęmones eijcere, miracula facere fieri possunt ab existēte in peccato mortali, sic dicit Hier.super Matth. prophetare,vel virtutes facere,& dæmonia eijcere,etiam diuina virtute,interdum non est meriti eius , qui operatur,sed vel inuocatio nominis Christi hoc agit,vel ob condemnationem eorum,qui inuocant, aut vtilitatem eorum qui vident,& audiūt,conceditur, vt licet homines despiciant signa facientes tamen Deum honorent ad cuius inuocationem tanta fiunt miracula, nam & Saul , & Balaam,& Cayphas prophetauerūt,& in Actibus Apost.filij Sceuæ videbantur eijcere dæmonia,& Iudas Apostolus cū animo proditoris multa signa inter ceteros Apostolos fecisse narratur. *Omnis ergo.* Postquam Christus posuit legis suæ explicationem , & ostendit obseruationis eius possibilitatem, hic inuitat populum ad obseruationem eius , quia audire legem est inutile,nisi sequatur operis adimpletio,qui enim putat aliquid prodesse audire legem non obseruando illam fallit seipsum Iacob.2. estote factores verbi, & non auditores tantum fallentes vosmetipsos , quia si quis auditor est verbi , & non factor comparabitur viro consideranti vultum suum in speculo , considerauit enim se , & abijt , & statim oblitus est qualis fuerit , qui autem permanserit in lege non auditor tantum , sed factor operis hic beatus in facto suo erit , & sic etiam considerare in lege Dei facit hominem beatum . Psal. primo , & tamen non est hoc verum,nisi meditatio illa terminetur ad operationem. Psal.102. misericordiæ Domini super timentes eum his qui recordantur mandatorum eius ad faciendum ea, & dependet hoc à præcedenti litera , quia dictum fuit supra,non omnis qui dicit mihi domine domine , intrabit in regnum cęlorum , si igitur propter prædicare legem Christi,& bona dicere solum non efficitur quis dignus vitæ ęterna,à fortiori nec propter audire solū, vnde dicitur.

A *Omnis ergo qui audit verba mea hæc , & facit ea.*s. ista , quę nunc prędicaui,nam hic Christus finiuit sermonē suū & idem intelligitur de omnibus , quæ postea prædicauit , nam quæ Christus dixit debere obseruari sunt nobis necessaria ad salutem , & tamen quia nunc quasi in summa collegerat totam legem suam ponit hic istam admonitionē , & dicitur omnis ergo , quia ly ergo importat consequentiam, quasi diceret audire verba mea solum, vel dicere ea non sufficit ad salutem , sed est inutile , ergo qui vult sapienter operari non solum audiet sed etiam faciet ea .

Assimilabitur viro sapienti . Idest iudicabitur similis sapienti,vel iudicabitur esse sapiens,quia vere sapiens est qui ista facit, immo non est alia sapientia , nisi obseruare legē Dei, qui autem aliquid aliud sapiunt , & legem Dei non obseruant,non sunt sapientes,sed fatui,ad Roma. primo , B putantes se esse sapientes stulti facti sunt,& ista est sapientia,quæ perit,& quæ reputatur stultitia,prima Corinthiorum primo,perdam sapientiam sapientum,& prudentiam prudentum reprobabo,nonne stultam fecit Deus sapientiam huius seculi,talem autem sapientiam potius oportet deserere,vel legi Christi summittere,ita vt secundum eam nemo se putet sapientem esse,prima Corinthiorum 3. nemo se seducat si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo stultus fiat,vt sit sapiens,sapientia enim huius mundi stultitia est apud Deum,& accipitur sapiens.i. prudens, quia sapiens est circa speculatiua, quæ sunt altissima , agibilia autem non contingit esse altissima,quia illa non sunt finis, sed ad finem,ideo agibilia pertinent ad prudentiam, & sic in sacra scriptura accipitur sapientia pro prudentia , & proprie cognitio sacræ scripturæ , inquantum per eam C dirigitur homo in operationibus dicitur sapientia,vel prudentia , sic patet Deuteronom. quarto capitulo , vbi cum Moyses proposuisset Iudæis legem,dixit: hæc est enim sapientia vestra,& intellectus coram populis .

Dicitur autem faciens hæc assimilari viro sapienti,idest, Christo,vt aliqui dicunt,quasi dicat, qui facit hæc non est sapiens; sed assimilatur ei , quia sicut Christus dedit ista , vt obseruarentur,ita ille obseruat ea,sic accipit Chryso. est tamen sensus allegoricus, sed literalis sensus est , quòd assimilatur viro sapienti,s.ædificatori.

Qui ædificauit domum suam supra petram . Qui enim ædificare vult domum sapienter ad hoc , quòd diuturne maneat ædificat eam supra petram , quod magis exprimitur Luc.6.s.qui audit sermones meos , & facit eos ostendā vobis cui similis sit , similis est homini ædificanti domum D supra petram.

Et descendit pluuia , & venerunt flumina , & flauerunt venti . Ponuntur ista tria , quia ista sunt pericula contra diuturnitatem domus ad hoc , quòd corruat , & tamen quando fundatur supra petram , etiam accidentibus istis tribus non corruit domus,sed Luc.6.non ponitur , nisi. vnum istorum, s.inundatione facta illisum est flumen domui illi,& non potuit eam mouere,fundata enim erat supra petram:hic autem ponuntur tria , hoc autem quia interdum vnus euangelista supplet , quòd omisit alius , & interdum subticet, quod ille expressit, & ita fuit hic , quia Lucas expressit aliquid de fundatione domus, quod Matthęus tacet dicens similis est homini ædificanti domum E qui fodit in altum , & posuit fundamenta supra petram . Matthæus autem expressit tria pericula , vt domus cadere possit. Luc.vero duo tacuit vnicum exprimens .

Et irruerunt in domum illam . Scilicet pluuia , venti , & flumina omnia tria simul,vel quodlibet per se,& intelligitur ad literam de istis periculis , quia tamen Christus facit metaphoram de ædificio corporali ad spirituale , quod est in obseruatione legis suæ , significantur per hæc tria illa pericula , quæ sunt in spirituali ædificio , & quia nemo qui semel bonus est efficitur malus nisi tentetur , vt dicit Augu.li.de bono perseuerantiæ,s.carnis,seculi,& diaboli . Venti enim pertinent ad tentationem seculi,quia fauor seculi inflat,& extollit,& hominem indiuersa impellit,sicut ventus . Pluuiæ sunt tentatio diaboli , quia sicut pluuiæ guttatim cadunt , & quælibet gutta nihil posse nocere videtur,postea vero cum fuerint collectæ in magnas multitudines destruunt ædificia , ita est de tentatione diaboli . quia diabolus blande suggerit , ita vt videatur nihil mali

Per ista tria .s. pluuiā, ventos , flumina quatuor tentationes significātur .

esse

esse si consentiatur ei, & tamen cum fuerit tentatio con- F
summata efficitur peccatum grauissimum. Flumina au-
tem ad carnis tentationem pertinent propter humorem
venereum, & propter impetum pulsationis, quia sicut flu-
mina domibus illiduntur, ita & carnis tentatio viros spi-
rituales vehementer concutit.

Aliter autem Chrysost. & alij exponunt, & tamen alle-
gorias, & tropologias cuilibet facere non est difficile, nec
potest quisquam redargui, tanquam falsum dicens, quia
non est in eis verum, nec falsum, sed solum in sensu lite-
rali. Excellit tamen in hoc ædificium spirituale, quia per-
manentius est contra pericula, quam corporale, quia cor-
porale fundatum supra petram, & si semel irruentibus istis
periculis non corruat, sæpe tamen si flumina illidantur ei
corruet, ædificium autem spirituale supra petram. i. Chri-
stum, qui est petra, & fundamentum 1. Cor. 10. petra au- G
tem erat Christus, etiam si sæpe tentationes incidant non
cadet, quia per charitatem potest homo resistere cuicun-
que tentationi.

Aliud etiam periculum est, vt domus corruat. s. terræ-
motus, sed non exprimitur hic, quia contra terræmotum
nullum ædificium est securum, etiam si supra petram sit,
sicut in terræmotu facto in Christi passione petræ scissæ
sunt, & monumenta aperta sunt infra 27. & quia ad hoc
non potest sufficere bonitas artificij, noluit Christus hoc
periculum exprimere.

Et non cecidit, s. irruentibus istis periculis. *Fundata e-
nim erat supra petram*. i. bonitas fundamenti defendit eam
contra ista pericula, nam ad hoc, quod ædificium corruat
oportet moueri fundamentum, & quia petra moueri non
potest, non corruit domus fundata in ea. H

Et omnis qui audit verba mea hæc. Ponit hic similitudi-
nem pro contraria parte de audiente legem Christi, & non
faciente, & dicitur hæc. s. & omnia alia, quia eadem ratio
est de omnibus, quæ Christus dixit, quia tamen erat hoc,
quasi quidam finis legis dixit.

Qui audit verba hæc, & non facit ea. Scilicet putans, quod
auditio ei sufficiebat ad salutem, & non requiritur o-
peratio, vel dato, quod putet operationem necessariam
esse propter delitias, vel seculi sollicitudines occupa-
tus operari non curat, similis erit viro stulto, stultus est,
qui hoc facit cum æstimat laborem inutilem, immo potius
nociuum, quia audire verba Christi, & nihil de eis facere
magis est ad condemnationem, vt non sit locus excusandi
ignorantiam.

Qui ædificauit domum suam supra arenam. Stultus est I
qui magnum ædificium super arenam ponit, cum arena in
vnum consistere nesciat, sed diuiditur, & pondus sustinere
non potest, sed Luc. 6. dicitur ædificanti domum suam su-
pra terram sine fundamento, idest supra terram non fir-
mam, & idem est, quia arena est terra non firma, cum pon
dus refugiat, & diuidatur.

*Descendit pluuia & venerunt flumina, & flauerunt ven-
ti*. Ista sunt tria pericula ad hoc, quod domus corruat, &
intelligitur, quod venerunt ista pericula simul, vel successiue,
sed Lucæ 6. dicitur in quam illisus est fluuius, quia ibi non
ponitur, nisi vnum periculum, s. flumina, istud enim est
maximum, scilicet quando flumina illiduntur. i. veniunt
ex impetu, & franguntur ad parietes ædificij, quia tunc
corruet, nisi sit firmiter fundatum.

Et irruerunt in domum illam, & cecidit. Luc. 6. dicitur, K
& continuo cecidit, & recte dicitur, quia ædificium funda-
tum supra arenam necesse erat, quod ad primum impe-
tum fluminis caderet. *Et fuit ruina eius magna*. s. corruit
totum ædificium, nam si fuisset bene fundatum, etiam si
violenter concuteretur, & caderet aliqua pars consisterent
reliquæ, sed cum supra arenam esset, necesse fuit totum si-
mul cadere, intelligitur hoc per metaphoram de spiritua-
li edificio, qui enim verba Christi audit, & non facit, ha-
bet debile ædificium, & ideo veniente quacunque tenta-
tione corruit, quia non potest quis resistere tentationibus,
nisi per charitatem, qui tamen solum audit verba Christi
nullam charitatem habet, nec etiam virtutem, sed solum
verba ipsa, tamen verba non confortant animum contra
tentationem, quia tentationem sustinere non consistit in
verbis, sed in rebus, qui autem sola verba habet non po-
test resistere tentationi, immo nec vult, quia si vellet, iam
non sola verba audiret, sed etiam facere vellet id,
quod in lege dicitur Luc. 8. quod ad tempus credunt, &
ad tempus discredunt, quia tempore tentationis recedunt.
Et factum est. Hic ponitur conclusio omnium præceden-
tium, vbi ostenditur eminentia doctrinæ Christi. s. quæ e-
rat talis, de qua admirarentur turbæ, & dicitur.

Et factum est cum consummasset verba hæc Iesus. Dictis
istis imposuit finem sermoni, fuit enim sermo iste longus
in sententijs, sed non in verbis, & tamen etiam si in verbis
se diffunderet tanta erat dulcedo, & admiratio, quæ au-
dientibus superuenerat, quod libenter audirent quantum-
cunque ille dicere vellet.

Admirabantur turbæ super doctrina eius. s. omnes au-
dientes admirabantur, omnes enim isti vocantur turbæ,
quia forte de Pharisæis, & Doctoribus legis pauci nunc
ad audiendum conuenerant, sed omnes audientes vocan-
tur turbæ.

Erat enim docens eos, sicut potestatem habens. i. non so-
lum docebat, sed etiam cum doctrina potestatem ostende-
bat, & hoc admirandum erat. *Et non sicut Scribæ eorum,
& Pharisæi*. Isti sunt, qui apud Iudæos docere consueue-
rant, sic dicitur infra 23. super cathedram Moysi sederunt
Scribæ, & Pharisæi. i. sederunt ad docendum, quia hoc erat
sedere in cathedra Moysi, qui fuit legislator, & doctor:
isti autem non docebant in potestate, sed solum, vt do-
ctores.

*Quare turbæ admirabantur de doctrina Christi. Et quod
nemo admiratur, nisi de eo, quod non credebat fieri
posse. Quæst. XXXV.*

QVAERETVR quare turbę admirabantur in do-
ctrina Christi.

Dicunt quidam, quod hoc fuit, quia Christus nunquam
didicerat literas, & docebat, sic enim admirati sunt Naza-
reni. Mar. 6. dicentes, vnde huic hęc omnia, & sapientia,
quę data est illi? quasi dicat scimus, quod illam sapientiam
non didicit, sed miramur vnde habuit, vel quomodo data
est ei. Sed dicendum quod non stat, quia istæ turbæ, quę
conuenerant ad audiendum Christum non cognoscebant
eius progeniem, & nutritionem, & conuersationem, quia
erant de diuersis partibus, vt patet supra; & hoc maxime,
quia admirari de Christo, quod prędicaret cum non didi-
cisset non dicitur, quod fuerit, nisi in patria sua. Marc. 6.
quia compatriotę sui dixerunt nonne iste est filius fabri, &
Marię, nonne & sorores eius hic nobiscum sunt? quasi di-
cant nos scimus totam progeniem eius, & conuersationem,
& non legitur hoc fuisse dictum alibi.

Alij dicunt, quod admirabantur turbę propter doctri-
nam Christi. s. propter nouitatem eius, quia nunquam ta-
lia prędicari audiuerant a Pharisęis, & Scribis, sic dicitur
Ioan. 7. nunquam sic locutus est homo, sicut iste loquitur,
& ideo vocabatur ista doctrina noua. Mar. 1. s. quidnam
est hoc, & quę doctrina hęc noua?

Dicendum tamen, quod licet multa essent in Christi do
ctrina, de quibus admirari possent audientes, non fuerunt
hic admirati, nisi propter diuersum modum docendi. s.
quia Christus docebat, sicut potestatem habens, & non si-
cut Scribę, & Pharisæi, vt patet hic, & Mar. 1. & Luc. 4. ista
autem admiratio ponitur potius ad ostendendam excellen
tiam doctrinæ Christi, quam laudem audientium, quia si
crederent non admirarentur, sed laudarent, & gauderent
quia tamen non credebant, admirabantur, nemo enim ad-
miratur, nisi de eo quod non credebat fieri posse, sic dicit
Chrys. intellectus hominis rationabiliter placatus laudem
generat, victus autem admirationem, quidquid enim di-
gne laudare non possumus admiramur, admiratio tamen
eorum magis ad gloriam Christi pertinebat, quam ad fi-
dem ipsorum, si enim crederent in Christum non mirarentur,
istud enim mouet ad obligationem, quod superat fa-
cientis, aut dicentis personam, & ideo quod a Deo factum
est, aut dictum non admiramur, quia omnia minora sunt
quam Dei potentia.

Quomo-

Quo modo Christus dicitur docens, sicut potestatem habens.
Quæst. XXXVI.

QVAERETVR quomodo Christus dicitur docens sicut potestatem habens. Dicunt quidam, q intelligi aur de potestate miraculorum, quia faciebat miracula docendo, & hoc non faciebant Scribæ, & Pharisæi, quando docebāt, sic dicitur Mar. 2. quæ doctrina hæc noua, quia in potestate, & spiritibus immūdis imperat, & obediunt ei?

Sed dicetur quomodo potest stare, quia nunc quando docebat non faciebat miracula, sed postea fecit illa quando descendit de monte, vt patet sequ. c. posset dici, q refertur ad miracula, quæ fecit antequam incipere sermonem istum, quando turbæ congregatæ sunt supra 4.

Dicendum tamen, q admiratio non erat de miraculis, sed solum de doctrina, quia dicitur admirabantur turbæ super doctrina eius, & ista potestas in qua docebat nō potestate miraculorum, sed de aliqua cōditione doctrinæ, quia in hoc ponitur differentia hic doctrinæ suæ a doctrina Pharisęorum. s. erat docens, sicut potestatem habens, & non sicut Scribę eorum, & Pharisęi, & Lu. 4. magis apparet, quia dicitur, & stupebāt in doctrina eius, quia in potestate erat sermo ipsius, debet ergo intelligi de potestate. s. docendi: nā Christus non docebat, quasi doctor exponens sacram scripturam, sed tanquam legislator ponēs legem ad voluntatem, & destruens legem, quam vellet quod patet supra 5. vbi sæpe dixit, dictum est antiquis, &c. ego autem dico vobis. i. licet Moyses dixerit vobis obseruandum esse hoc, vel illud, ego dico vobis, q iam nō est hoc obseruandum, sed id quod ego nunc dico vobis. Scribæ antē, & Pharisæi non audebant aliquid à se dicere, sed solum dicebant hoc dicit Moyses, vel hoc dicunt prophetæ, sic dicit Chrysostomus in Homilia, stupebāt turbæ maxime potestatem eius, quia non ad alium referens, vt prophetę, & Moyses dixit, sed vbique ostendit se esse eum, qui dominum habet: etenim legem ferens continue apponebat, ego autem dico vobis, sic etiam dicit Hieronymus super Matthæum, quasi Deus, & dominus ipsius Moysi pro libertate voluntatis suæ ea quę minus videbantur addebat in lege, vel commutans prædicabat in populo, vt supra legimus dictum est antiquis, ego autem dico vobis: Scribę autem ea tantum docebant, quæ scripta sunt in Moyse, & prophetis, & ista fuit magna causa Iudęis admirandi de doctrina Christi, quia videbant eā iam esse, quasi aliam legem nouam discordantem à lege Moysi: nam, nec ostendebat Christus se habere potestatē à lege Moysi, sed quasi à seipso.

Quomodo Iudæi audientes talem doctrinam Christi poterant sustinere eam, cum esset destructio legis Moysi. *Quæst.* XXXVII.

SEd quæretur quomodo Iudæi audientes talem doctrinam poterant sustinere eam cum hoc videretur manifeste, esse destruere legem Moysi. Dicendum, q si aliquis de Scribis, vel Pharisæis sic prædicasset non sustinuissent, quia hoc videtur pertinere ad hæresim. Christum tamen prædicantem sic sustinuerunt propter multa.

Primo, quia multa miracula præmisit ante sermonem istum, supra 4. miracula aūt non possunt esse, nisi à Deo, sic Deus videbatur cōfirmare verba Christi: nam iste erat modus sufficiēs ad hoc, q crederetur alicui. s. q diceret aliquid & postea miraculum faceret ad confirmationem illius, Deut. 13. & 18. Christus autem plurima miracula præmiserat: vnde non erat locus Iudæis calumniandi contra ipsum, nec quisquam ei malum dicere ausus est, sed venerabantur eum, & sequebantur post prædicationem istam, vt patet sequen. cap. quia tamen nunquam hoc visum fuerat admirabantur, quod euenisset in diebus eorum. Secundo quia Iudæi sciebant Messiam venturum, & erant in quotidiana expectatione eius, & sciebant, q ille habebat potestatem mutandi legem Moysi, & dandi aliam, sicut innuitur Iere. 31. cum autem viderunt Christum facientem hoc putare potuerunt, q iste esset Messias, sic dicitur Io. 7. Christus cum venerit nunquid plura signa faciet, quā quę hic facit? quasi dicat nō, & ideo credebāt aliqui eum esse Messiam, vel saltem credere potuerunt, in principio operum

A suorum, & sic scirent, q licebat ei legem mutare. q non dubitabant Messiam posse facere. Tertio, quia Christus in principio sermonis huius, antequam poneret aliquas additiones, vel expositiones ad legem, protestatus est se nolle destruere legem supra. 5. s. nō veni legem soluere, sed adimplere, nolite putare, q veni legem soluere, aut prophetas, & ex hoc etiam ostendebat se esse Messiam, quia ad neminem pertinebat legem, & prophetas adimplere, nisi ad Messiam, vt ibi ostensum est, & propter ista non scandalizatę fuerunt turbę in sermone Christi, licet admirarentur propter rei magnitudinem, quia hoc nunquam fuerat, & nunc Deus ostenderat in diebus eorum.

CAP. VIII.

B *CVM autem descendisset Iesus de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ, & ecce leprosus veniens adorabat eum dicens. Domine si vis potes me mundare. Et extendens Iesus manum, tetigit eum dicens Volo. Mundare. Et confestim mundata est lepra eius. Et ait illi Iesus. Vide nemini dixeris, sed vade ostende te sacerdoti, & offer munus tuū, quod præcepit Moyses in testimoniū illis.*

Mar. 1. Luc. 5. 93. d. c. dominus de pe d. 1. c. voluisset.

Cum autem descendisset Iesus. In præcedentibus posita est per Matthæum Christi legislatio, hic autem ponitur legis datæ confirmatio, quæ per miracula facta est, de quo hic, & seq. c. & est similis processus in vtroque, & tamen in hoc c. ponuntur principaliter quædam miracula ad confirmationem legis euangelicę, in seq. aūt c. adiun- C guntur quædam alia miracula secuta ad ostensionem deitatis suæ. s. ipsius Christi legislatoris ibi. *Et ascendens in nauiculam*. In hoc autem capitulo sic proceditur, quia primo Matthæus scribit quædam miracula ad credentiū vocationem, deinde addit alia miracula ad vocatorum confirmationem ibi. *Et ascendente eo*. Prima in duas, primo ponitur miraculorum operatio. Secundo quorundam ad fidem Christi conuersio ibi. *Videns Iesus turbas*. Prima in tres, quia primo scribitur curatio leprosi. Secundo curatio paralytici ibi. *Cum autem introisset Capharnaum*. Tertio laborantis morbo febrili, ibi. *Et cum venisset Iesus*. Prima in duas, quia primo ponitur leprosi curatio. Secundo miraculi manifestatio, ibi. *Et ait illis Iesus*.

D *An ea, quæ, in hoc octauo capitulo sunt sint continuata ad præcedentia, vel fuerint facta post aliquanto tempore.*
Quæst. I.

QVAERETVR an ista, quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia, & an fuerint facta post illa, vel interposito aliquanto tempore.

Ad primum dicendum, quòd ordo continuus est, quia præc. c. fuit positus sermo Christi quem habuit in monte, hic autem ponuntur ea quæ fecit post sermonem. s. miraculorum operationes, & ideo ordo continuus est.

Ad secundum dicendum, q nō fuit tempus aliquod inter præcedentia, & ista, quia immediate, vt Christus finiuit sermonem quem in monte egerat descendit de monte, & E in descēsu occurrit ei iste leprosus, & sanauit ipsum, & magis patet Luc. 7. in principio. s. cum implesset omnia verba sua in aures plebis intrauit Capharnaum, & loquitur ibi de verbis istius sermonis, & sic non fuit medium temporis inter sermonem Christi, & ingressum in Capharnaum & tamen antequam intraret Capharnaum in descensu montis curauit leprosum istum, de quo dicitur hic: ergo ista facta sunt immediate post præcedentia.

Sed obijcietur, quia Lucas ponit istud miraculum ante sermonem Christi, quia sermo Christi ponitur Luc. 6. & istud miraculum ponitur Luc. 5. etiam Mar. 1. non tenetur iste ordo, quia ponitur istud miraculum post alia, quæ habentur in c. isto. s. post curationem socrus Simonis.

Dicendum, q Matthæus tenuit ordinem naturalem in narratione ista, & posuit prius ea, quæ prius facta sunt, & sic singula locis suis secūdū tempora, quod aliqualiter colligitur ex litera. Lucas autem, & Marcus non secuti fuerūt in hoc ordinem naturalem, sed artificialem, quilibet

enim scripsit res eo ordine, quem credidit esse vtilẽ ad doctrinam, vnde nec concordant Luc. & Mar. inter se in ordine, quia Lucas ponit istud miraculũ immediatè post vocationem Petri de naui, quam Matthæus posuit supra 4. Mat. autem posuit istud miraculum post vocationem Petri longo tempore, & etiam post alia miracula, quæ habentur in hoc cap. vt patet Mar. 1. & sic Lucas anticipat illud, Marc. vero recapitulat. Matth. vero inter vtrunque ponit eo tempore quo res gesta est, sic dicit August. lib. de concordia Euangelistarum, huius leprosi mundati Lucas meminit non sanè hoc ordine, sed vt solent prætermissa recordari, posterius facta præoccupari, sicut diuinitus suggerebantur, vt ante cognita postea recordando rescriberent. F

Circa primum dicitur. *Cum autem descendisset de monte:* in isto monte prædicauit Christus Discipulis suis, & turbis, supra cap. 5. & finita prædicatione, voluit descendere de monte ad ciuitatem Capharnaum, nam mons iste est iuxta Capharnaum, & ideo dicitur Lucæ 7. quòd cum complesset Iesus vniuersa sua verba in aures plebis intrauit Capharnaum. G

Secuta sunt eum turba multa. Multæ turbæ audierant Christum prædicantem in monte, quia postquam ipse vidit turbas, quę conuenerant ad eũ cõgregatas esse supra 4. sedit in monte, & incepit prædicare, supra 5. & finito sermone, multæ turbę istarum secutę sunt eum descendentẽ in Capharnaum, & aliæ recesserũt, quia forte iam habuerant curationes ægritudinum pro quibus venerant, nam etiam antequam prædicaret, curauit omnes ægros adductos ad se supra 4.

Vel potest intelligi, quòd turbę multæ, idest omnes turbæ, quæ fuerant cum eo in monte, quæ erant turbæ multæ secutæ fuerunt ipsum euntem Capharnaum, & ponitur istud propter miraculum quod sequitur, vt ostendatur, quòd turbæ viderunt hoc miraculum, & sic confirmabatur Christi prædicatio per illud. H

Et ecce leprosus veniens. Idest occurrit ei leprosus descendenti de monte, de hoc leproso habetur Marc. 1. & Luc. 5. *Adorabat eum*. scilicet inclinauit se coram illo humiliter petens, quòd sanaretur. *Dicens Domine si vis potes me mundare*. In hoc apparet fides istius leprosi, quia dixit si vis, idest non requiritur, nisi quòd velis, sic dicit Chrysost. in homilia non dixit si rogaueris Deum, vel si oraueris, sed si volueris potes me mundare, nec dixit, Domine munda me, sed ei totum concedit. *Et extendens Iesus manum tetigit eum*. Licet esset leprosus immundus totus, sicut dicitur Lucę 5. Scilicet ecce vir plenus lepra non dedignatus fuit Christus illum tangere. *Dicens volo*, idest volo quod petis. *Mundare*, idest iubeo, quòd munderis. I

Aliqui errant putantes, quòd mundare sit infinitiuus, & legunt sub eadem clausula dicentes volo mundare, sed falsum est, quia mundare est imperatiuus. Et posuit hic Christus duo, sicut duo dixerat leprosus, scilicet si vis, & Christus dixit volo, & adiunxit potes me mũdare, & Christus dixit mundare, idest iubeo, quòd efficiaris mundus, sic dixit Hier. super Matthæum, scilicet non autem, vt plerique latinorum putant, iunctim legendum est, sed separatim volo mundare, vt prædicatur volo, deinde imperans mundare, ille enim dixerat si vis dominus respondit volo, ille præmiserat potes me mundare, dominus dixit mundare. *Et confestim mundata est lepra eius*. Scilicet cecidit in terram, & non apparuit aliquod signum lepræ, sed fuit caro eius plenissime sanitati restituta. *Et ait illi Iesus*. Hic ponitur miraculi manifestatio, nam Christus iussit leproso curato, quòd taceret, ipse tamen clamauit, & manifestauit miraculum. K

Vide nemini dixeris. Idest non dicas, quòd ego te curaui. *Sed vade ostende te sacerdoti*. Idest illi sacerdoti, qui erat prępositus ad discretionem lepræ, vt sciret qui leprosi verè curati erant, & qui non, iuxta formam quæ habetur Leuit. 13. *Et offer munus, quod præcepit Moyses*. Istud est munus, quod dabatur pro emundatione leprosi iam curati secundum consuetudinem legis. Leuit. 14. *In testimonium illis*. Idest sacerdotibus, vt sciant te iam esse mundatum à lepra.

Quare turba secuta fuerunt Christum descendentem de monte. Et quod omnes homines sunt curiosi, & valde desiderant scire. *Quæst. II.*

QVAERETVR quare turbę secutę fuerunt nunc Christum descendentem de monte.

Dicendum, quòd septem, vel octo causę erant, quare aliqui Christũ sequebatur, vt ostensum est supra 4. c. q. vlt. Nunc autem non fuerunt oẽs illę, sed aliquę earũ. Prima .n. fuit ad audiendũ Christi doctrinã, quia erat doctrina ista excellẽs non solũ differẽs in modo à doctrina Pharisæorum, & Scribarum, sic dicitur præced. c. scilicet erat docẽs eos, sicut potestatem habens, & non sicut Scribę eorum, & Pharisei, sed etiã ex parte rerum, quę dicebantur, quia Christus dicebat noua, quæ nunquam fuerant audita interpretando legem, & addendo multa, & tollendo aliqua, vnde Iudęi mirati vocabant istam doctrinam nouam Mat. primo, quidnam est hoc, quę doctrina hæc noua? ẽt erat valde dulcis doctrina Christi, quia verba illius habebant efficaciã immutãdi cor, ita vt libenter vellent hoĩes manere diebus noctibusq; audientes verba illius, sic dicitur Ioan. 6. cum Christus dixit Petro, & alijs Discipulis, nunquid & vos vultis abire? Petrus autem dixit dñe quo ibimus? verba enim vitæ æternę habes.

Secundo sequebantur eum propter curationes ægritudinũ, quia sicut illi qui in mõte audiuerant sermonẽ eius adhuc desiderabant postea audire, ita etiã licet Christus curasset multos ęgros ante prædicationẽ istã, supra 4. adhuc sequebãtur eũ turbæ ad hoc, quòd adducerent ei plures ęgros quos curaret, nam ad vesperum cum occideret sol offerebant ei male habẽtes, & sanabat eos, infra in litera, & Mar. primo.

Tertio sequebantur multi Christum ex curiositate rerũ nouarum, oẽs enim homines sunt curiosi, & desiderãt valde scire, vel videre res nouas, erant autem ista, quæ Christus dicebat, res stupendę, quæ à seculis, nec fuerãt visę, nec auditę, ideo plurimi cõcurrebant solũ, vt viderent, quid Christus faciebat, & quid dicebat, ẽtsi nõ intẽderẽt cõsequi inde aliã vtilitatem, sic dicitur Io. 6. sequebatur eũ multitudo magna, quia videbant signa, quæ faciebat super his, qui infirmabãtur, hoc autem erat curiositas .i. cura sciendi rem nõ ad finẽ vtilitatis, sicut dicitur de Athenien Actu 17. Scilicet Athenien. oẽs aduenæ, & hospites ad nihil aliud vacabant, nisi aut discere, aut audire aliquid noui, & quia Christus fecerat noua in mõte credebant, quòd ita faceret quocunque iret, ideo sequebantur eũ plurimi propter istam solam curiositatem.

Vbi fuit iste leprosus curatus. *Quæst. III.*

QVAERETVR vbi fuit curatus iste leprosus.

Dicendum, quòd in descensu montis, cum enim Christus prędicasset in monte, & inde descenderet ad vrbem Capharnaum occurrit ei leprosus iste in descensu montis ante introitum in vrbem, & ibi curauit eum.

Sed obijcietur, quòd fuerit curatus intra vrbẽ Capharnaũ, quia Luc. 5. dicitur cum esset Iesus in vna ciuitatum, ecce vir plenus lepra, &c. & ponitur tota ista historia ibi ad literam. Aliqui putant, quòd fortè fuerit alius leprosus, quia sępe Christus curauit leprosos, & illum curaret Christus in vrbe, & istum extra vrbem, sed non stat, quia Matth. Marc. & Luc. ponunt istam historiam, quasi per eadem verba, ideo nullo modo potest dici, quòd fuerit alius leprosus.

Dicendum ergo, quòd idem leprosus est, & non fuit curatus intra ciuitatem, sed extra ante ingressum in eam.

Primo patet ex litera ista, quia dicitur cum descendisset de monte secutę sunt eum turbę, & ecce leprosus veniens, idest immediate, vt descendit de monte leprosus venit ad eum, quasi iam paratus esset ad occurrendum ei, sic dicit Chrysostom. super Matthęum, scilicet ideo quasi pręparatus descendenti occurrit, propter quod dicitur, & ecce leprosus venit.

Secundo patet ex ordine loci, quia Christus descendebat de monte, vt intraret Capharnaum, & extra vrbem erant leprosi, & ibi occurrit ei vnus de illis, qui curatus est, ista enim erat consuetudo leprosorum, scilicet quòd manerent apud loca extra ipsa tamen; sic innuitur Luc. 17. vbi cum Christus intrare vellet in quoddam castellum occurrerunt ei decem viri leprosi .s. quia illi erant apud vrbem.

Tertio

Tertio patet ex ordine literæ, quia dicitur hic, cum anté descendisset de monte, & postea sequitur curatio leprosi, & deinde additur introitus in Caphatnaum cum dicitur, cum autem introisset in Caphamaum accessit ad eum centurio. ante introitum ergo fuit illud miraculum.

Quarto patet, & adhuc efficacius, quia non erat possibile, quod Christus curaret leprosum intra vrbem, eo quod non permittebatur leprosis secundum legem manere in vrbibus, aut in consortio aliorum hominum, sed eijciebantur de castris. Leuit. 13. omni tempore quo leprosus est solus habitabit extra castra, & Num. 5. dicitur præcipe filijs Israel, vt eijciant de castris omnem leprosum, ideo non poterat esse iste leprosus in aliqua vrbe. Nam etiam quando erat dubiū de aliquo an esset leprosus cogebatur manere separatus, & inclusus ad arbitrium sacerdotis quousq; sciri posset, an esset vera lepra, vel non. Leuit. 13. Quanto magis quādo aliquis erat multum leprosus, sicut iste erat, quia dicitur Luc. 5. Quòd erat vir plenus lepra: non ergo poterat curari iste leprosus intra aliquam vrbem.

Dicendum igitur, q̄ curatus est extra Capharnaum in descensu montis sans circa vrbem, vnde oportebat quòd Christus faceret transitum per locum, in quo erāt leprosi, antequam intraret vrbem, & de illo loco occurrit leprosus Christo, vt eum sanaret. Cum autem dicitur Luc. 5. Cum esset Iesus in vna ciuitatum, &c.

Dicendum, quod accipitur ciuitas non solum pro eo q̄ murorum ambitu continetur, sed etiam pro suburbanis, & locis adiacētibus vrbi, nam toto tempore quo quis manet iuxta aliquam vrbem, etiamsi sit extra portas dicitur esse in vrbe illa, sic patet Iosue 5. vbi dicit litera nostra cum esset Iosue in agro vrbis Iericho, & in Hebræo dicitur cum esset Iosue in vrbe Iericho, & tamen manifestum est, quòd non erat intra eam, quia nōdum fuerat capta, vt patet ibidem, & sequenti cap. & sic accipitur pro eodem esse in vrbe, & esse in agro vrbis.

De leprosis autem sic erat, quia iubebantur esse extra castra, idest extra vrbes, vel loca ne inficerent sanos. Leuit. 13. & Nu. 5. habebant tamen domunculas circa vrbem, vt possent eis afferri necessaria faciliter de vrbibus, & maximé vt acciperent eleemosynam à sanis, vnde aliquando apud portas vrbium sedebant petentes eleemosynam, sic patet. 4. Reg. 7. Scilicet quatuor viri leprosi erant iuxta introitum portæ Samariæ, idest erant ad portam, ad petendum eleemosynam, & ita forte erat nunc iste leprosus circa portam vrbis Capharnaum, & ibi Christus eum curauit, & ista fuit causa, quare occurrit leprosus Christo, scilicet antequam intraret in vrbem.

Sed obijcietur, quòd possent leprosi esse in vrbe, quia 4. Reg. 7. Dicitur, quòd dixerunt illi quatuor viri leprosi: quid hic esse volumus donec moriamur, siue ingredi voluerimus ciuitatem fame moriemur, siue mansérimus hic, moriendum nobis est, & sic innuebant, quod poterant intrare ciuitatem.

Dicendum, quòd leprosi tenebantur manere extra vrbem, quædam tamen sunt necessitates ineuitabiles contra quas nulla lex præualet, vnde si hostes, vel pericula bellorum, aut alia similia ingruerent, ita vt leprosi illi rationabiliter timerent vitæ suæ manentes extra vrbem poterant intrare, & tamen manerent tunc etiam intra vrbem separati ab alijs, tunc autem erat hoc quia Syri obsederant Samariam, vnde propter periculum hostium, vel famis, forte liceret illis intrare in vrbem, & tamen non intrauerunt. Secus autem nunc, quia nullum tale periculum erat, ideo non poterat iste leprosus esse in aliqua vrbe, & consequenter, nec curari in vrbe, sed extra iuxta illam.

Quare leprosus iste curatus fuit in descensu montis, & non in monte. Quæst. IIII.

QVÆRETVR quare leprosus iste curatus fuit in descensu montis, & non in monte.

Quidam dicunt hoc factum esse, quasi diuina dispositione, quia aliud est tempus ad prædicandum, & aliud ad ægritudines curandum, ideo prius in monte prædicauit, deinde de monte descendens leprosum curauit, sic dicit Gregorius: leprosus deorsum currit, & in monte nihil dicit, quia tempus est omni rei sub cęlo: tempus doctrinæ, & tempus curationis, in monte animas curauit. corda sanauit, quibus completis, sicut de cęlestibus montibus ad saluandos carnales eo descendente venit ad eum leprosus, sed ista causa est aliqualiter mystica.

Secundo potest dici, quòd leprosus iste non auderet in monte se offerre Christo, quia quamdiu Christus in monte mansit, aut secrete cum Discipulis suis locutus est, aut palam omnibus turbis prædicauit, vt innuitur Luc. 6. Leprosus tamen non auderet se ingerere, quando Christus solus erat cum Discipulis suis: nec etiam quādo prædicabat turbis, quia non auderet interrumpere sermonem eius, ideo descendente eo de monte occurrit sibi.

Tertio potest dici, & melius, quòd non fuit sanatus in monte, quia non fuit leprosus iste in monte audiens sermonem Christi cum ceteris, nam si fuisset ibi potuisset curari ante prædicationem, sicut curati fuerunt omnes alij ægri oblati Christo, supra 4. vel etiam potuisset immediaté post sermonem curari, antequam descenderet de monte, quia tunc nihil obstaret; fuit tamen curatus in descensu montis. Cuius causa fuit quia leprosus iste non fuit in mōte audiens sermonem Christi, nam sicut nō licebat leprosis habitare intra vrbes ne inficerent ceteros. Num. 5. ita nec licebat eis conuenire extra vrbes ad loca, in quibus esset hominum multitudo ad hoc, quòd manerent cum eis, quia potius ibi inficere possunt, quam manendo in vrbibus, vnde non licebat isti leproso ire ad audiendum sermonem Christi, vt maneret simul cum reliqua turba audiens, nisi forte posset stare longe segregatus à ceteris: non ergo iuit leprosus iste in montem ad sermonem Christi, licet mansit in loco suo, vbi erant alij leprosi, scilicet inter montem, & portas vrbis, & quando Christus accessit ad locum illū occurrit ei leprosus, & satis colligitur, quòd non fuerit leprosus in monte, quia dicitur cum descendisset de monte, ecce leprosus veniens adorabat eum: in quo innuitur, quòd nō descendebat cum ipso de monte, sed ei descendenti occurrit, & ista fuit veré causa, quare leprosus non fuit in monte curatus.

Quare dicitur, & ecce leprosus veniens: Et quæ signa leprosorum erant. Quæst. V.

SEd quæretur quare dicitur, & ecce leprosus veniens, in quo innuitur, quòd occurrerit ei, quasi festinus, sicut dicit Chrysost. ideo quasi iam præparatus descendenti occurrit, propter quod dicitur, & ecce leprosus veniens.

Dicendum, quòd leprosus quasi ex quodam impetu, & cum quadam præparatione venit ad Christum: Primo, quia timebat ne intraret vrbem antequam curaret eum, habitabant enim leprosi iuxta vrbes, vt dictum est supra, q. 3. Christus autem ibat ad vrbem Caphaarnaum, & si introisset semel in illam, non licebat leproso illuc introire ad petendam curationem, & sic crederet, quòd non posset tā curari, ideo cum sciuit Christū de monte descendere, mansit paratus in loco suo per quē Christus descensurus erat, vt occurreret ei, antequam intraret in vrbem, & sic fecit, & ista fuit causa pręcipua.

Secundo fuit, quia si Christus intraret vrbem, etiamsi postea recederet non licebat leproso sequi eum per diuersa loca, ad hoc, quòd curaret ipsum, quia sicut non licebat leprosis stare in vrbibus, ita nec licebat discurrere per diuersas regiones, vel loca, quia per hoc esset necessarium, quòd communicarent cum aliquibus hominibus propter necessitatem ciborum, & sic inficerent eos, & maxime, quia essent sic ignoti, & non cauerent homines ab eis, quod non fieret in locis vbi iam erant noti, tāquam leprosi, oportebat ergo eos manere in vno loco, sic dicitur Leuit. 13. omni tempore quo leprosus est, & immundus, solus habitabit extra castra. Et etiam habebant alia signa, vt possent cognosci à longè ne quis incaute accederet ad leprosos, scilicet habebant leprosi vestimenta dissuta, & caput nudum, & os veste contectum Leuit. 13. occurrit ergo nunc iste leprosus Christo, quia postea, nec in vrbe, nec extra vrbem putabat posse ire ad Christum, vt eum sanaret, & illud apparet, quia cum sæpe legatur, quòd multi infirmi ad Christum ducebantur sanandi, nunquam legitur,

gitur, quòd ducerentur ad eum leprosi, vt patet supra 4. c. & infra in litera, & Mar. primo, vbi de nullo leproso legitur, quòd adduceretur ad eum, sed leprosi, vt communiter curabantur in ingressu locorum, scilicet, quia ipsi veniebant Christo obuiam. sicut dicitur Lucæ 17. Quòd decem viri leprosi occurrerunt Christo cum ingrederetur quoddam castellum, nemo enim poterat leprosos afferre, quia contaminaretur pro hoc, etiam ipsi leprosi non se audebant ponere inter ceteros ęgrotos, ne contaminarent eos, & vt nó agerent contra legem.

Tertio fuit hoc propter timorem turbarum astantium, quia cum omnes fugerent valde leprosos propter immunditiam non auderet leprosus aliquis quietè inter ceteros manere, & accedere ad Christum, sed occurrit ex opposito palam, scilicet, vt omnes viderent eum esse leprosum, & cauerent ab eo qui vellent, & sic neminé offenderet, quod G tamen faceret si secretè, & tacitè accederet aliquibus non aduertentibus, & propter hoc quasi ex impetu venit, vt sic pauco tempore manere cogeretur inter sanos, dum ipse esset immundus.

Quare Christus fecit miraculum hoc post prædicationem, quam in monte egerat. Et cur Christus voluit miracula facere. Quæst. VI.

QVAERETVR quare nunc Christus fecit istud miraculum post prædicationem, quam in monte egerat.

Dicendum, quòd fuit. Primo ad confirmandum doctrinam suam, est enim quædam doctrina cuius veritas, & certitudo non excedit facultatem intellectus humani, & H in tali sufficit certitudo, quæ causatur per demonstrationé, vel rationem, & non est necessaria alia confirmatio. Alia est doctrina cuius veritas, & certitudinis modus excedit facultatem intellectus humani, sicut est de rebus totaliter diuinis, vel omnino occultis: talis autem doctrina non potest demonstratione, nec ratione confirmari, ideo oportet, quod confirmetur per excellentiorem modum, scilicet per miracula, & ista sunt probatio sufficiens, eo quòd Deus mentiri non potest, nec volet, quia ipse est veritas, vnde dicitur, quod fidelis est, & seipsum negare non potest. 1. Timo. 2. si igitur Deus miraculum facit ad confirmationem alicuius rei, manifestum est veram esse rem illam, sic enim Deus dicebat, quod cognosceretur veritas eorum, quæ dicebant Prophetæ Deuteronom. 13. & 18. & quia doctrina I Euangelica asserit aliqua, quæ excedunt facultatem intellectus humani cum omnia, quæ sunt credenda, sint quędá nó apparentia, idest occulta intellectui nostro. ad Hebr. 11. non potuit confirmari, nisi per miracula, iste est enim proprius modus confirmationis eius. Mar. 16. Scilicet prædicauerunt vbique Deo cooperáte, & sermonem confirmante sequentibus signis.

Christus ergo miracula facere voluit, vt ostenderet ea, quæ prędicauerat vera esse. sic dicit Hierony. super Matth. post prædicationem, atque doctrinam signorum offertur occasio, vt per virtutum miracula prætentus apud audientes sermo firmetur.

Secundo fuit ad excusandum calumniam, quam aliqui poterant facere contra Christum, quia ipse prędicabat aliter, quàm doctores Iudæorum præced. cap. erat docés eos, sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum, & K Pharisæi: hoc putarent aliqui ex superbia fieri, Christus ergo ostendit quòd non faciebat ex superbia, sed quia ad auctoritatem suam hoc pertinebat. sicut etiam pertinebat facere miracula, quę non poterant facere Pharisæi, & Scribæ. sic dicit Chrysost. super Matthæum, quia enim, quasi potestatem habens docebat, vt non æstimaretur ostentatio esse hic doctrinæ modus, operibus hoc idem facit, quasi potestatem habens curare.

Ad quid fuit necesse nunc miracula fieri, cum ante multa fecisset. Et quare Christus post verba faciebat miracula non è contra. Quæst. VII.

SEd quæretur ad quid fuit necesse nunc miracula fieri, quia iam Christus fecerat multa, antequam prædicare F inciperet præsentibus omnibus turbis supra 4. & immediate cępit prædicare supra 5. & sic videtur, q; non erant nunc aliqua miracula necessaria, quia eadem die fortassis facta fuerunt miracula, quæ habentur supra 4. pręsentibus turbis, qua prædicauit, & descendit de monte.

Dicendum, quòd istud miraculum, & sequẽtia fuerunt necessaria, idest valde vtilia ad confirmationem eorum, quæ Christus prædicauerat. Primo, quia volebat Christus Iudęis auferre duritiam cordis, erát enim Iudęi valde tardi ad credendum, & ideo semper quęrebant miracula prima Cor. 1. Iudęi signa petunt: & erant ita duri, q; etiam si viderent miracula adhuc plura videre volebant, sic patet infra 16. nam ibi fecerat miraculum de panibus, & piscibus, quod debuisset sufficere Iudæis ad credendum, & tamen dicitur, quòd accesserunt ad eum Pharisęi, & Sadu-G cęi, & rogauerunt eum, vt ostenderet eis signum de cęlo, & non solum Pharisæi, qui erant iniqui, & tentabant Christum petebant ista signa, sed ẽt turba simplex: nam Ioã. 6. Postquam turba vidit aliud miraculum de panibus secuta fuit Christum, & Christus dixit illis quæritis me, non, quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis, operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam ęternam, & illi dixerũt quid faciemus, vt operemur opera Dei? Christus dixit hoc est opus Dei, vt credatis in eum quem misit ille: tunc turbę dixerunt, q; ergo tu facis signum, vt videamus, & credamus tibi? ecce quanta incredulitas, & irrationabilis omnino cordis duritia. videbant enim plurima signa, & tamẽ adhuc plura quærebant, quasi nihil vidissent, sed essent nouiter credituri. Christus autem voluit Iudæis auferre omnem occasionem incredulitatis, ideo plura signa ipse faciebat, quam etiam ipsi H interdum peterent. Et ista fuit causa quare Christus per totam vitam non cessauit signa agere, vt sic sufficienter confunderetur Iudęorum incredulitas.

Secundo, & efficacius fuit hoc, quia licet miracula pręterita sufficerent ad confirmationem sermonis Christi, de quadá bonitate credulitatis non tñ de rigore, quia ad hoc, q; Propheta probaret sufficienter dictum suum esse verũ, oportebat, q; postq̃ dixisset subiungeret miraculum, aliàs aũt non crederetur ei si miraculũ prius fieret: patet Deuter. 13. de illo Propheta, qui faciebat aliquod signũ, & postea dicebat eamus, & colamus Deos alienos: nam Deus iubebat, q; non crederetur ei, & sic miraculum factum nó confirmat dictum sequens, sed pręteritum. sic dr Deut. 18. quòd si quis diceret se esse Prophetã, & à Deo missum, & I diceret aliqd signum futurum, & eueniret, credi debebat, q; Deus miserat eum, ratio diuersitatis est, quia cõfirmano fit per miraculum, & creditur ei inquantum Deus mentiri non pót, confirmatio aũt fit de re certa, sicut testes super rebus certis propositis eis testificantur. Verbum aũt postq̃ prolatum est certum est, & iõ si ad confirmationé illius determinate ego inuoco Deum, vt faciat tale miraculum, & me asserente illud miraculum fit, manifestum est, q; illud dictum est verum cum Deus determinate illud confirmauerit. verbum tñ antequam proferatur incertum est, quia possum proferre hoc, vel illud, si igitur præcedat miraculum, & postea sequatur dictum nesciretur an Deus voluit per illud miraculũ confirmare hoc dictum, vel suũ cõtradictorium, q; æqualiter dicere poterã, quia indifferens erã ad dicendum, quod vellem, non ergo confirmat miraculũ verbum, quod nondum dictum est. patet ẽt, quia hoc dato K sequeretur, q; Propheta, qui semel aliquod miraculũ fecit ad ostensionem alicuius rei, nunquã posset postea mentiri, nec peccare, si omnia, quę diceret credenda essent propter signũ, quod iam fecisset. Sed falsum est hoc, quia possunt esse Prophetæ mali, & mentiri, licet verè prophetauerint, & miracula fecerint, vt ostensum est præced. cap. q. 32. & 34. ergo non sufficit miraculũ fieri ad confirmationem dictorum, quæ sequuntur, & ita de rigore probationis miracula, q̃ Christus fecit supra 4. licet multa essent, nõ sufficiebant ad probandum vera esse, quæ postea pręcdicauit, ideo fuit cõueniens, quòd Christus faceret nunc miracula post prædicationem, & per ista verè confirmaretur prædicatio.

Tertio erat hoc propter nouiter superuenientes, quia semper veniebant aliqui de nouo ad audiendum verba Christi, & ad hoc, quòd isti crederent erat necessariũ, quod

mira-

A miracula semper faceret, & quia vsque ad mortem suam semper aliqui veniebant ad eum tam de Iudæis, quam de Gentilibus Ioan. 12. fuit conueniens, quòd vsque ad mortem non cessaret miracula facere: nam & in ipsa die mortis miracula fecit, scilicet, quia Iudæum cuius auris fuerat abscissa sanauit. Luc. 22. Quarto erat hoc ad ostendendum differentiam suam ab alijs Prophetis: nã aliqui Prophetæ fecerunt miracula, vt Elias, & Elisæus: Christus autem voluit ostendere se maiorem omnibus præcedẽtibus, & ideo oportebat, quòd faceret multa miracula, & ita fecit, vnde ipsi Iudæi confitebantur, quòd nullus vnq̃ fuerat ei similis in miraculis, & doctrina, sequen cap. miratæ sunt turbæ dicentes nunquam apparuit sic in Israel, & Mat. 2. dicitur, nunq̃ sic vidimus. de doctrina patet Ioan. 7. nunq̃ sic locutus est homo. Quinto erat, vt Christus ostenderet se esse Messiam, quia Iudæi credebant Messiam futurũ B esse excellentissimum omnium virorum, oportebat ergo, quòd Christus tot signa faceret, quòd credi posset de eo rationabiliter, quòd esset Messias, & ita dicebatur Ioan. 7. Christus, quando veniet nunquid plura signa faciet, quã hic facit? Sexto fuit propter misericordiam Christi, quia multi erant languentes, & Christus miserebatur eorum. vnde etiam si nulla esset alia vtilitas volebat curare eorũ ægritudines sequenti capit. videns turbas misertus est eis, quia erant vexati, & iacentes, sicut oues, & dicitur ibi, quòd curabat omnem languorem, & infirmitatem.

Quomodo leprosus iste adorauit Christum. Quæst. VIII.

QVAERETVR quomodo leprosus iste adorauit Christum, idest, quid fecit adorando eum. C

Dicendum, quòd adorare importat quandam cærimoniam humiliationis, vel inclinationis: nam licet adoratio, quæ est ad Deum consistat principaliter in animo, tamen exterius fiunt quædam cærimoniæ protestantes honorem quem homo interius Deo impendit, & istæ cærimoniæ sũt diuersæ secundũ diuersas gentes: cõius tñ consistit in quadam inclinatione capitis, vel genuflexione, aut prostratione in terra. Matthæus autem non expressit hic modum, sed Mar. primo dicitur venit leprosus deprecans eum, & genu flexo dixit domine si vis, &c. & istud erat adorare.

Sed obijcietur, quòd Luc. 5. dicitur ecce vir plenus lepra, & videns Iesum, & procidens in faciem rogauit eum, &c. & vtrobique est idem leprosus, quia ponitur eadem historia ad literam.

D Dici potest vno modo, quòd iste leprosus fecit vtrũque, scilicet prius flexit genua deinde procidit super faciem suã in terram, quia iste est ordo inclinationis cum procidere in terram sit vltimus gradus, & sic Marcus expressit primum solum, scilicet quòd flexit genua. Lucas autem expressit vltimum, scilicet quòd procidit in faciem. Aliter potest dici, quòd solum flexit genua, sicut dixit Mar. & tamen dixit Luc. quòd procidit in terrã, quia inclinauit vultum suum versus terram licet non iacuerit pronus in terra: nam non poterat sic loqui iacens. Tertio potest dici, & melius, quòd leprosus iste flexit genua, & procidit in terrã super faciem suam, sed rursus stans flexis genibus erexit vultum suum, quia non poterat loqui manens pronus super faciem, sed loquebatur genu flexo. Lucas ergo expressit humiliationem maximam, quam fecit leprosus, scilicet quòd procidit in faciem. Mar. vero expressit modum, & E habitudinem corporis, quam tenebat, quando locutus est.

Quare iste leprosus adorauit Christum, & an peccauit adorando. Vbi quod adoratio est triplex. Et quomodo interpretetur Origenes verba leprosi. Quæst. IX.

QVÆRETVR quare iste leprosus adorauit Christum, & an peccauit adorando.

Dicendum quòd ad hoc debet præsupponi qua adoratione adorauerit eum. est enim triplex adoratio, scilicet latriæ, duliæ, & hyperduliæ, vt ostensum est supra 2. c. latria debetur soli Deo, dulia, & hyperdulia competũt creaturis. si igitur adorauit Christum dulia, vel hyperdulia nihil poterat peccare.

A Si latria erat dubium, quia si crederet eum esse solum hominem, peccaret adorando: si autem Deum crederet, cum ita esset non peccaret adorando.

Dicendum autem, quòd adorauit adoratione latriæ, quia credebat eum esse Deum, sic dicit Chrysost. non enim illum petebat, quasi hominem artificẽ, sed adorabat, quasi Deum, & apparet maximè ex verbis, quia dixit domine si vis, potes me mundare, & tamen si intelligeret, quòd erat purus homo quantumcunque sanctus esset non erat verũ, quòd si vellet poterat eũ mundare, quia oportebat, quòd rogaret Deum pro hac mundatione. Deus tamen non semper exaudit orationes virorum sanctorum, vt patet de Samuele orante pro Saule. 1. Regum 15. & 16. Moyses quoque nõ fuit exauditus. Deuteronom. 3. & tamen fuit Deo acceptissimus super omnes Prophetas veteris testamenti: B nam Deus laudauit eum. Num. 12. dicens de Moyse: in omni domo mea fidelissimus est. idem ad Hebræ. 3. etiam interdum si multi viri sancti conueniant ad orandum pro eadem re non impetrant à Deo Ierem. 15. si steterint Moyses, Samuel, & Daniel coram me non est anima mea ad populum istum, idest etiam si stent coram me orando pro isto populo, non impetrabunt, quòd diligam eum. Non pendet ergo ex sola voluntate alicuius viri quantumcunque sit sanctus, quòd aliquid fiat, sed solum à Deo, qui facit, quod vult, sed leprosus dixit si vis potes me mundare, ergo credebat eum esse Deũ, etiam quia per hoc, quod dixit si vis ostendit, quòd non oportebat, quòd rogaret. sic dicit Chrysostom. non dixit si rogaueris Deum, nec si oraueris, sed si volueris potes me mũdare. sic etiam dicit Origenes, quòd iste leprosus dicere voluit domine per te om- C nia facta sunt, tu ergo si vis potes me mundare: voluntate tua opus est, & opera tuæ voluntati obediunt. tu prius Naaman Syrum per Elysæum à lepra mundasti, & modo si vis potes me mundare. & ita iste leprosus non peccauit adorando, sed meruit, quia credebat esse Deum eum quẽ adorabat, vnde per istam adorationem, & verba confessionis suæ meruit curari. sic dicit Chrysostom. super Matthæum spirituali medico spiritualem offerebat mercedem: nam sicut medici pecunijs, ita iste oratione placatur: nihil enim dignius offerimus Deo, quam orationem fidelem.

Quare leprosus dixit Christo, domine si vis, potes me mundare, & non dixit, rogo te, quòd me mundes. Quæst. X.

D QVÆRETVR quare leprosus iste dixit Christo: domine si vis potes me mundare, & non dixit domine rogo te, quod mundes me, sicut multi alij petebant, vt patet de Centurione, qui orabat curari puerum suum, & regulus orauit, quòd descenderet Christus, & sanaret seruum eius. Aliqui dicunt, quòd hoc fuit ad hoc, quòd leprosus exprimeret fidem, quam habebat, & per hanc mereretur sanari.

Dicendum, quòd fides etiam exprimebatur dicendo, domine rogo te, quod mundes me: quia præsupponeret, quòd poterat eum mundare, cum hoc peteret. Sed dicendum, quòd fuit propter duo. Primo ad maiorem humiliationem: nã fidem professus est, mundationem tñ clarè petere non fuit ausus, sed totũ reliquit in potestate Christi, & in hoc magis honorabat eum, cum etiam sanitatem E petere non vellet determinate, nisi ille eam concederet, totum igitur in sua potestate posuit. sic dicit Chrysost. in homilia. non dixit domine munda me, sed ei totum concedit, & dominum eum facit, & potestatem vniuersorum ei attribuit. Secundo fuit hoc forte propter incertitudinem, non enim dubitabat leprosus, quòd Christus vellet mundare eum si sibi bonum erat, quia sicut ad fidem rectã pertinebat credere omnipotẽtiam eius per quam illum mundare posset, ita etiam pertinebat credere immensam eius bonitatem per quàm hoc vellet si bonum esset, mundatio tamen erat quoddam bonum corporale, & ista non sunt bona simpliciter, sed interdum sunt homini nociua, ideo non debet ea homo petere absolutè, vel saltem est melius non petere absolutè, & sic leprosus non petiuit, sed permisit Christo, quòd ipse faceret si bonum sibi esse

iudicaret. sic dicit Chrysost. in hoc, quod dicit si vis, non F
dubitat Christi voluntatem ad omne opus bonum para-
tam, sed quia non omnibus expedit corporalis integritas,
nesciebat vtrum ei expediret curano illa, dicit ergo si vis
ac si dicat credo, quia q̀ bonum est vis, ignoro aũt si est mi
hi bonum, qđ desidero: istud bene dictũ est, & tñ magis vi
detur, quòd iste leprosus determinate vellet curari, & hoc
corde, & opere peteret, & tamen verbis determinate expri
mere noluit, vt magis totum in Christi potestate poneret.

Quare Christus leprosum tetigit. Quæst. XI.

QVÆRETVR quare Christus nunc tetigit lepro-
sum. Aliqui dicunt, quòd sanare eum voluit, & ad sa-
nandum requirebatur, q̀ eum tangeret, & hoc, quia virtus
exibat de corpore Christi ad sanandũ ægros. sic patet seq. G
c. cum tetigit Christum mulier fluens sanguine, & dixit ip
se, ego sensi virtutem exiuisse de me. idem Luc. 8. Hoc et
Iudæi putabant, & propter hoc omnes desiderabant tan-
gere eum. Luc. 6. Omnis turba quærebat eũ tangere, quia
virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Dicendum q̀ non
est hoc verum: nam ad hoc, q̀ Christus sanaret quemquã
non erat opus, q̀ tangeret eum, qñ enim suscitauit Lazarũ
non tetigit eum, sed dixit, q̀ exiret de monumento. Io. 11.
sic ẽt quando suscitauit filium viduæ. Luc. 7. Nam tetigit
loculum ad hoc, quòd starent, qui portabant illum, quãdo
tamen dixit adolescenti, q̀ surgeret nõ tetigit cadauer, nec
loculum eod. cap. immo, etiam non requirebatur, q̀ Chri-
stus esset præsentialiter in loco in quo faciebat miracula,
vt patet in puero centurionis infra in litera, quia sanauit il
lum non eundo ad domum, vt patet Luc. 7. Quòd autem H
dicitur seq. c. quòd virtus exibat de Christo, non est sensus,
q̀ aliquid exiret per contactum, vt ibi declarabitur. Dicen-
dum tamẽ, q̀ Christus tetigit illum pp multa. Primo pro-
pter paruitatem fidei Iudæorum: nã nouiter Christus in-
cipiebat miracula facere, & si nõ tangeret eos qui sanabat,
putarẽt Iudæi, q̀ forte ista virtus non erat a Deo, sed ab ali
qua alia re, vt ergo crederent, q̀ ipsemet erat, qui faciebat
tangebat ęgrotos, & curabantur immediate, & sic nõ erat
dubium quin ipse hoc faceret, licet posset nõ tangendo fa-
cere. sic dicit Chrysost. cum aũt voluntate, & sermone pur
gare posset, manus tamen apposuit. Secundo fuit hoc ad
ostendendam dignitatem humanitatis Christi: nam licet
non esset in carne eius ista virtus sanandi, ostendebatur ta
men magna dignitas eius inquantum ad tactum ipsius sa-
nabantur ęgroti, & quantum ad hoc humanitas Christi vo I
cabatur organum Deitatis. sic dicit Damascenus nõ enim
Deus solum erat, sed etiam homo. vnde per tactum, &
sermonem diuina signa operabatur, vt enim per organũ,
ita per corpus diuinæ perficiebantur actiones. Tertio fuit
ad ostendendam benignitatem, & humilitatem, scilicet,
quia ita benignus erat, quòd etiam infirmos, & immun-
dos, scilicet leprosos tangere non dedignabatur.

Quomodo Christus tetigit leprosum, cum esset contra legem. Vbi de immunditijs legalibus quædam tractantur, cuiusmodi essent. Quæst. XII.

QVAERETVR quomodo Christus tetigit lepro-
sum, quia contra legem erat, scilicet, quia polluebatur homo per tactum leprosi, & etiam si quis intraret in K
domum leprosam, vel tangeret vestem leprosam immun-
dus fiebat. Leuit. 13. & 14. Dicunt quidam vno modo,
quòd Christus non obligabatur legi, & ideo poterat tan-
gere quidquid vellet, & propter hoc Elisęus Propheta,
quando sanauit Naaman a lepra non tetigit eum, nec exi-
uit ad ipsum, sed misit nuncium ad eum, quòd iret in Ior-
danem, & lauaretur 4. Reg. 5. Scilicet quia Elisæus erat
obligatus legi; Christus autem non. sic dicit Chrysost.
cum posset voluntate, vel sermone purgare, manum appo
suit, vt ostendatur quoniam non subiacet legi. Elisæus au-
tem obseruans legis diligentiam nõ exiuit, & tetigit Naa-
man, sed mittit eum ad Iordanem lauandum: dominus
autem monstrat, quoniam non est, vt seruus, sed vt domi-
nus curat, & tangit. Sed dicendum quòd non stat, quia
Elisæus non abstinuit à Naaman, quasi tangendo eum in-
curreret legalem immunditiam, quia ita polluebatur, qui
tangebat mortuum immo magis Numer. 19. quia per se-
ptem dies lustrabatur, & septem diebus erat immundus,
eodem cap. qui autem tangebat aliquid leprosorum, non
erat immundus, nisi vsque ad Vesperam, vt innuitur Le-
uit. 14. Elisæus tamen, & Elias, quando suscitauerunt mor
tuos tetigerunt eos immo incuruauerunt se super eos, &
calefecerunt carnem eorum. 3. Reg. 17. & 4. Reg. 4. ergo
nõ cauit Elisæus tangere Naaman, vt legalem immundi-
tiam euitaret.

Secundo potest dici, quòd tangens leprosum faciebat
contra legem, quando per hoc contaminabatur, qui tamẽ
tangendo leprosum mundabat eum, non poterat ipse pol-
lui, cum ipse esset causa munditiæ. sic dicit Chrysost. non
enim manus à lepra facta est immunda, sed corpus lepro-
sum à manu sancta constitutum est mundum.

Tertio potest dici, quòd hoc Christus fecit ad ostenden
dum, quòd iam munditia corporalis non erat attendenda
principaliter. sed munditia mentis, sicut ostendit infra 15.
scilicet quòd id, quod intrat in os, non contaminat mentẽ,
sed ea, quæ exeunt de corde. sic dicit Chrysost. non solum
corpora curaturus aduenit, sed & animam in veram sa-
pientiam ducturus, sicut igitur manibus non lotis mandu
care iam non prohibebat, ita & hic erudit, quoniam opor-
tet animæ lepram solam formidare, quæ est peccatum,
lepram autem corporis nullum impedimentum esse ad
virtutem.

Quarto potest dici, & melius, q̀ etiam si tangendo in-
curreretur aliqua immunditia legalis Christus non cura-
ret de hoc, quia immunditiæ legales non erant aliqua pec
cata, imò interdum erat meritorium legaliter pollui, tan-
gere enim cadauera, & sepulchra erat legalis immunditia
Num. 19. & tamen sepelire mortuos erat opus meritoriũ
de quo valde Tobias laudatur, etiã interdum obligabatur
quis incurrere immunditiam, sicut filij obligabantur sepe-
lire parentes, & tamen polluebantur per hoc Leuit. 10. &
21. Iudæi tamen hoc non obstante putabant hoc esse opus
pietatis, & necessitatis. vnde quidam de discipulis dixit
Christo domine permitte me primum ire, & sepelire pa-
trem meum infra in litera, & Lucæ 9. Sed solum per istas
immunditias causatas ex contactu arcebantur homines à
Sanctuario, & ab omnibus rebus sacris .s. ne tangerẽt eas.
Leuit. 15. non erat ergo imperfectio in viro bono incurre-
re immunditiam istam, & sic licet Christus posset eam in-
currere non dubitaret eam incurrere, cum non esset pec-
catum aliquod, & posset ad aliquid prodesse. veritas tamẽ
erat, quod Christus non poterat incurrere legalem immũ-
ditiam, quia non erat legi subditus, etiam quia lex habebat
locum in contactu humano, quando autem erat aliquis
contactus, qui erat instrumentum diuinæ operationis, ma
nifestum est, quòd per talem non incurreretur immundi-
tia, quia operationes diuinæ non subduntur legi, & ita
erat hic: sic etiam credendum est, q̀ Elias, & Elisęus tan-
gendo mortuos non incurrebant ẽt legalem immunditiã
cum per illum contactum fuerit via ad suscitandũ illos, &
Deus inspirabat eis, q̀ sic mortuos tangerent. ratio huius
est, quia immunditia legalis non est immũditia realis, sed
solum ex opinione legis, & hoc, quia præsumitur, vel præ-
sumi potest, q̀ tangentes res immundas contrahant inde
aliquã immunditiam, qñ tamen quis per contactũ aufert
immunditiã pollutam, nemo põt de illo putare, q̀ tangendo
polluatur, ideo nõ est credendum, q̀ tales incurrerent lega
lem immunditiã, nec quisquã verisimiliter hoc crederet,
nisi esset mundus, vt dicetur seq. q. sic dicit Chrys. quamuis
literam legis solueret, propositum tamen eius non soluit,
ideo .n. lex iussit non tangere lepram, quia non potuit fa-
cere, vt lepra non sordidaret tangentem: ergo vetuit tan-
gere lepram non, vt leprosi non sanarentur, sed vt tangen-
tes non inquinarentur, iste autem tangens non est inqui-
natus à lepra, sed ipsam lepram mundauit tangendo.

Quare Iudæi non accusauerunt Christum, cum leprosum tangeret. Quæst. XIII.

QVAERETVR quare Iudæi non accusauerunt Chri-
stum, q̀ leprosum tangeret cũ hoc esset contra legem.

Dicen-

Dicendum vno modo, quòd per hoc Christus non violabat legem, quia incurrere immunditiam per contactum non erat contra legem, cum potius lex interdum cogeret hominem incurrere immunditiam, vt patet præced. quæst. & nō solum in rebus prophanis, sed ēt in diuinis mysterijs cogebantur sacerdotes immunditiam incurrere, sicut sacerdos, qui cremabat vitulam ruffam erat immundus Nume. 19. & tamen illud fiebat Deo iubente, & erat quidam modus sacrificij, etiam sacerdos magnus, qui confitebatur peccata populi super hircum, & mittebat eum in desertum incurrebat immunditiam, & lauabatur in aquis, vt rediret ad explendum cærimonias sacrificiorum, & tñ Deo iubente incurrebat illam immunditiam. Leu. 16. incurrere ergo immunditiam non erat à lege vetitum, sed post immunditiam accedere ad res Sacras ante purificationem erat vetitum. Leuit. 15. Licet ergo Christus, nunc incurreret legalem immunditiam, cum nollet intrare templum, nec accedere ad aliquam rem sacram, nec esset sibi hoc in promptum, cum nunc maneret in Galilæa iuxta vrbem Capharnaum, & templum esset in Iudæa in Ierusalem nemo habebat de quo posset eum rationabiliter accusare. Aliter potest dici, quòd etiam si dubium esset an tāgentes leprosum per hoc peccarent cum istud tangere Christi potuisset interpretari in bonum propter causas dictas hic, & præced. quæst. nemo poterat male interpretari, nisi esset inuidus, vel omnino insipiens. Iudæi tamen nondum cœperant inuidere Christo propter opera sua, ideo nemo accusauit eū nunc. sic dicit Chrysost. in homilia, scilicet cum autem leprosum tangit nullus eum accusat, quia nondum inuidia detenti erant auditores. Sed obijcietur, quia interdum Iudæi de operibus bonis Christum accusabant, vt de hoc, q erat sanare hominem in Sabbato, & tamen nihil faciebat, nisi dicere surge, & ambula. Ioā. 5. & Marc. 2. & ita, aliqui Iudæi principes Synagogæ non inuidentes Christo videntes, quod in Sabbato curaret dicebant infirmis, q venirent in sex diebus, vt curarentur, & non in Sabbato. Lucę 13. & tamen manifestum est, quòd per hoc non violabatur Sabbatū, sicut ergo accusabant eum, tanq̄ violantem legem, quia curabat in Sabbato licet hoc supra naturaliter ageret, ita etiam accusarent, tanquam agentem contra illam tangendo leprosum, licet tangendo eum miraculosè curaret.

Dicendum, quòd non est simile, quia violare Sabbatum erat peccatum. Iudæi autem dubitabant an curando miraculosè in eo violaretur, & licet non esset dubium rationabile, tamen erat aliquibus dubium, & ideo quidam accusabant eum, qui nondum videbantur inuidere ei.

Secus autem erat tangendo leprosum, quia istud non erat peccatum secundū legem quomodocunque quis tangeret leprosum, nisi sic pollutus vellet accedere ad res sacras, ideo nemo poterat eum accusare de hoc.

Quare Christus dixit, volo mundare, quando sanauit leprosum. Et quare in curationibus infirmitatum Christus semper aliquid loquebatur. Quæst. XIIII.

QVÆRETVR quare Christus dixit volo mundare quando sanauit leprosum.

Dicendum, quòd Christus poterat sanare nihil loquendo, quia virtus Deitatis suæ erat, quæ sanabat omnem languorem, & illa non indiget sermone, nec tactu, tanquam organo, vel instrumento, sed per seipsam omnia potest. Fuit tamen locutus propter duo. Primo ad ostendendum virtutem Deitatis suæ, scilicet q confiteretur indirectè se esse Deum: nā dixerat leprosus domine si vis potes me mundare, in quo innuebat eū esse Deum cui hoc erat posse, q velle: Christus autem voluit concedere hoc esse verum, & ideo dixit volo mundare, idest, ita est, sicut tu dicis, quòd in potestate, & voluntate mea consistit, quòd munderis, vel non, & ideo iubeo, quòd munderis. Secundo potest dici, quòd fecit hoc ad ostendendum, q ipse faciebat hoc miraculum, & non alius: nam si dicente leproso si vis potes me mundare, fuisset mundatus statim, vel post paucum Christo nihil dicente poterat dubitari an ipse mundabat eum, vel an Deus non aduertendo ad merita, nec ad actus Christi eum mundaret, & ideo, vt non dubitaretur quin ipse faceret, expressit verba quibus significabatur, quod ipse

A faciebat. sic dicit Chrys. si autem tacitè eum curasset quis scire poterat cuius virtute sanatus est? ergo voluntas mundandi facta est propter leprosum, verbum autem propter spectantes, & propter hoc etiam tetigit eum, vt magis appareret, quod ipse faciebat, cum ad tactum eius illico lepra discederet, & ob hoc Christus in omnibus curationibus ęgritudinū loquebatur aliquid .s. surge, & ambula. Ioā. 5. Vel fiat tibi, sicut petisti infra 15. vel fides tua te saluam fecit. Luc. 7. Vel secundum fidem vestram fiat vobis seq. c. & ita de alijs modis. maximè autem hic fuit necessarium verbum, quia de miraculis Christi quanto fuerunt priora tanto magis dubitatum est, & ideo oportebat, quod ipse tanto plura signa faceret, per quę ostenderet illa miracula fieri ab eo, & non ab alio, cum autem iam multa fecisset, nemo dubitare poterat, quin ipse miracula faceret, & ideo B non erat opus tanta diligentia ad hoc ostendendum.

Quare immediatè, vt Christus dixit verbum fuit curatus leprosus, & an Christi miracula fierent in instanti, vel successiuè. Et quòd triplex miraculorum modus est. Quæst. XV.

QVÆRETVR quare immediatè, vt Christus dixit verbum, fuit curatus leprosus.

Dicēdum, quòd operationes Christi erant miraculosę, miraculum autem in instanti fit, & ideo non erat admirandum, quòd statim hoc fieret, sed potius erat admirandum si statim nō fieret, vel si aliqua successio intercideret, quia ad hoc oportebat assignari causam specialē, ad hoc tamē, q fieret statim nullam causam oportet assignari, sed est iā C nota, scilicet quia fiebant hæc diuina virtute, & Deo proprium est in instanti agere, & ideo vt communiter omnia miracula à Christo facta statim fiebant, idest statim, vt ipse loqueretur exprimēs qd vellet facere, interdum tñ aliqua miracula differebantur, & erat in hoc triplex modus, scilicet quædam fiebant, & complebantur tota simul; mox vt Christus loqueretur, vt communiter erat in omnibus. Alia erant, quę differebantur, vt tota fierent post tempus; sic patet de decem leprosis, qui petierunt à Christo sanari; & ille dixit eis ite ostendite vos sacerdotibus, & dum irent ad se ostendendum subito sanati sunt in via. Luc. 17. Sic etiā fuit de cęco quem Christus sanauit. Ioan. 9. Nam dixit ei vade, & lauare in natatoria Siloe, & cum lauisset se visum recepit. Alia miracula sunt, quæ partim statim, & partim post tempus fiebant, ita quòd videretur in successione esse D miraculum, sicut fuit de illo cęco quem Christus sanauit, & primo vidit hoies, tanq̄ arbores ambulātes, idest nō clarè videbat, & postea Christus fecit, q clarè videret. Mar. 8. Non tñ erat miraculum aliquod in successione. De primo mō patet, quia illa statim fiebant. De secundo ēt, quia licet nō fierent mox, vt Christus loquebatur, sed post tempus, qñ tamen fiebant tota simul fiebant. De tertio videtur magis dubium, quia cęcus prius vidit obscure deinde clare.

Sed etiam dicēdum, q hic non fuit successio, sed solum fuit pluralitas miraculorum: nam voluit Christus per vnū miraculum dari ei visum obscurum cū potuisset dare clarū, & ista actio fuit subita, & per aliud miraculum voluit perficere visum eius, ita vt clarè videret, & hoc ēt subito factum est, ideo nullum miraculum factum est in successione, sed fuit, quasi diuisio miraculi, .s. quòd id quod poterat fieri per vnicum miraculum factum est per duo. nunc E autem Christus fecit curationem subito .s. dum verbū diceret exprimens voluntatem curandi, secuta fuit curatio, & hoc propter duo. Primo ad ostendendum plenitudinē potestatis suę, quia quanto aliquod agens velocius agit, tāto est perfectius, nulla autem potest esse maior velocitas, quam in instanti agere, ideo ista demonstrat plenissimam virtutem agentis, & sic fuit Christo conueniens maximè in miraculis, quæ faceret à principio, quia ad illa magis respiceretur, quàm ad sequentia cum de ipsis magis dubitaretur. Secundo vt ostenderet differentiam inter se, & prophetas pręteritos, quia quando illi faciebant miracula, vt communiter cum difficultate fiebant, sic patet de Elia suscitante filium viduæ: nam diu orauit, & ter mensus est super eum 3. Reg. 17. Sic ēt Eliseus suscitans filiū Sunamitis mulieris incuruauit se super eum quousque calefacta

est cato pueri, & postea surrexit, & ambulabat huc, & illuc orans, & iterum incubauit se super eum, & tunc reuixit 4. Reg. 4. Christus autem subito faciebat miracula, non indigens oratione, nec aliqua cęrimonia, ideo apparebat excellentia sua super omnes antiquos, & sicut erat in suscitatione mortuorum, ita etiam in ceteris miraculis: nam Elisæus sanauit Naaman à lepra, & tamen non statim, sed dixit vade, & lauare septies in Iordane, & post septimam vicem sanatus est: Christus autem nunc sanans leprosum tetigit, & mox sanauit: per omnia ergo ostendebat se esse excellentiorem omnibus antiquis.

Quomodo Christus dixit leproso, vide nemini dixeris, cum istud non posset occultum esse. Quæst. XVI.

QVÆRETVR quomodo dixit Christus hic leproso, vide nemini dixeris cum istud non posset occultũ esse? Dicendum, quòd ista sanatio leprosi non poterat esse occolta. Primo, quia facta est coram turbis, nam dicitur supra in litera, quòd cum descendisset de monte secutę sunt eum turbę, & ecce leprosus veniens adorabat eum, & sic quãdo sanatus est leprosus turbę sequebantur Christum, & omnes viderunt, miraculum fieri ipsa rei euidentia ostendebat, quia constabat ante hoc istum fuisse leprosum, immo plenum lepra; Luc. 5. Nunc autem erat plenè mũdus, apparebat ergo, quod fuit miraculosè sanatus, vnde ipso nihil dicente res erat nota.

Secundo patet, quia istud miraculum, vt dicit Hieronymus, & omnes asserunt fuit factum ad confirmationem prædicationis Christi: oportebat ergo, quòd fieret corã illo populo cui facta fuerat prædicatio, quia aliàs nihil confirmaret, ergo non fuit occultum miraculum, ita vt taceri posset.

Tertio, quia ipse Christus ostendit, quòd volebat illud publicari cum dixit vade, & ostende te sacerdoti.

Dicendum, quòd Christus non iussit curato à lepra non dicere istud, quasi per hoc occultaretur, sed ne de hoc se iactaret, quia istud frustra erat immo malum erat, vt tangit Hilarius.

Secundo potest dici, quòd Christus dixit hoc ad tollendum superuacuitatẽ sermonis, scilicet nemini dixeris, idest non cures dicere alicui quomodo curatus es, quia ipsa res se ostendit. sic dicit Hieronym. re vera quid erat necesse, vt sermone iactaret, quòd corpore præferebat?

Tertio potest dici, & melius quòd Christus dixit nemini dixeris, idest non dicas alicui quomodo te curauerim, quousque te ostendas sacerdotibus, & tunc poteris dicere cui volueris. iste est proprius sensus literæ: patet, quia dicitur vide nemini dixeris, sed vade, & ostende te sacerdoti, in quo significauit ista duo, quasi contraria propter illã dictionem aduersatiuam interpositam, & sic necessario est sensus, quòd quousque sacerdotibus se ostenderet nihil diceret, vel potius non cessaret se ostendere sacerdotibus, vt hoc diceret, quia poterat credere iste, quòd cum esset miraculosè sanatus non oporteret, quod iret ad ostendendum se sacerdotibus, sed quòd annunciaret miraculum factum omnibus, Christus autem dixit, quòd nõ faceret, sed quòd ostenderet se sacerdotibus, idest quòd antequam aliquid annunciaret, ostenderet se sanatum esse sacerdotibus, & tunc posset annunciare miraculum factum à Deo. Marcus autem non solum dixit, quod iussit Christus leproso tacere, sed etiam, quod comminatus est ei, idest imposuit sibi sub magna necessitate ne publicaret istud miraculum antequam sacerdoti se ostenderet, idest, vt non cessaret se ostendere sacerdoti propter diuulgationem miraculi.

Quare Christus iussit hic tacere istud miraculum, cum alibi iubeat annunciari. Et quare non debuit dicere, antequam se ostenderet sacerdoti. Quæst. XVII.

QVÆRETVR quare Christus iussit hic tacere istud miraculum cum alibi iubeat annũciari, scilicet. Lucæ 8. & 17.

Aliqui dicunt, quòd hoc fuit, quia Christus voluit euitare calumniam aliquorum contra se de hoc miraculo. Sed

F non stat, quia hoc esset si miraculum non fuisset plenè factum, ita vt posset de eo dubitari, sed cum constaret istud à Deo esse, nemo poterat illud calumniari saltem rationabiliter, quia aliàs poterant dicere, quòd in potestate dæmonum hoc faciebat, scilicet in Beelzebub principe dæmoniorum, vt sequenti cap. & infra decimosecundo, Christus tamen non iuberet occultari miraculum propter calumnias, nisi esset tale, quòd quis calumniari posset, sic dicit Chrysostomus curans corpus eius nulli iubet dicere.

Quidam igitur aiunt, quòd ideo hoc iussit ne malignarentur contra eius purgationem, quòd insipienter dicitur, non enim ita mundauit, vt dubitabilis esset ista mundatio.

Alij dicunt, quòd Christus hoc dixit non quidem, tanquam esset vtile taceri istud miraculum, maximè cum non possit taceri, vt ostensum est præced. quæst. sed dixit ad in-
G structionem nostram: nã de miraculis, quæ Deus facit per aliquem debetur laus Deo soli, qui facit illa, homo autem nihil in his potest, ideo nullam laudem meretur, vtrumq; autem Christus voluit ostendere: nam quòd non esset ipse inquantum homo laudandus de his operibus ostendit inquantum iussit tacere laudes suas, quòd autem Deus de his sit laudandus ostendit inquantum dixit vade ad tuos, & annuncia quanta fecerit tibi Deus, & hoc dixit sanato à dęmonum legione. Lucæ 8. Sic dicit Chrysostom. nulli dicere iubet docens non diligere ostentationem, & honorem, qualiter autem alteri sanato iubet dicere: non enim illic diuulgari se iussit, sed dare gloriam Deo, per leprosum ergo nunc instruit nos non esse vanæ gloriæ cupidos, per illum autem non esse ingratos, sed omnia ad laudem Dei referre.

H Tertio potest dici, & melius, quòd Christus nullo modo vetuit alicui sanato ab eo totaliter tacere, & maximè de isto leproso patet, quia miracula Christi fiebant ad ostensionem potestatis suæ, & tamen si tacerentur nihil ostenderent, sed iussit Christus isti leproso nemini dicere, idest non dicere antequam se ostenderet sacerdoti, & tamen postea posset dicere cui vellet, immo tenebatur annunciare miraculum. Ratio autem quare non debuit dicere antequam se ostenderet sacerdoti præcipua fuit, quia putaret iste non teneri ostendere se sacerdoti cũ esset curatus modo supernaturali, sed satis esse sibi annunciare omnibus diuinum miraculum: Christus autem dixit, quòd non faceret sic, scilicet nemini dixeris, sed vade, &c. idest non cesses ire ad ostendendum te sacerdoti propter hoc, quòd velis annunciare istud miraculum, sed potius vade, & ostende
I te sacerdoti, & postea poteris annunciare.

Aliter potest dici, quòd Christus vetuit hoc propter calumniam sacerdotum, quia ad hoc, quòd iste iudicaretur mundus oportebat, quòd ostenderet se sacerdoti, & si ille iudicaret eum mundum recipi debebat ad communicationem ceterorum, aliàs non Leui. 13. si autem iste diceret se mundatum à Christo, forte sacerdos calumniaretur, dicens non esse bene mundatum, vel obijceret aliquid aliud nolens eum iudicare mundum, quòd esset in præiudicium mundati, ideo dixit sibi, vt nemini diceret, scilicet antequã se ostenderet sacerdoti. Hoc aliqualiter stare potest, & tamen, quod supra dictum est melius est, sed quomodocunque dicatur Christus non prohibebat isti annunciare miraculum, quia postquam se ostẽdisset sacerdoti poterat illud diuulgare vbique, immo peccaret si non diuulgaret. De sanato à legione dæmonum secus fuit, quia isti non
K obligabantur ire ad sacerdotes, vt se ostenderent, sed solum leprosi, ideo nihil restabat ei, nisi vt denunciaret miraculum in se factum, & sic Christus non dixit ei nemini dixeris, sed dixit vade ad tuos, & annuncia quanta fecerit tibi Deus. Luc. 8. Interdum tamen Christus dicebat aliquibus, quòd tacerent, & hoc solum ad ostendendum, quòd non debemus esse cupidi inanis gloriæ. sic fuit de duobus cęcis sequenti capitulo, quibus dixit videte ne quis sciat, illi tamen non debebant se ostendere sacerdoti, nec alicui.

An iste leprosus mundatus peccaret, si diceret alicui se mundatum a Christo. Quæst. XVIII.

QVAERETVR an iste leprosus mundatus peccaret si diceret alicui se mundatum a Christo.

Dicendum, quod dictum Christi obligabat eum, & ipse scire debebat se obligari inquantum agnouerat illum, vt Deum, & tamen non obligabatur iste tacere miraculum, quia frustra erat tacere id, quod ipsa res ostendebat vt Hierony. ait, etiam non fuit intentio Christi, quòd iste non diceret miraculum, sed quòd non cessaret se ostendere sacerdoti propter annunciationem miraculi, & ad hoc verum est, quòd obligabatur, ideo si iret ad prædicandum istud miraculum, & non curaret se ostendere sacerdoti peccaret, postea tamen, quòd annunciaret omnibus miraculum factum, bonum erat, & ita fecit: nam Mar. primo dicitur de isto leproso: ille egressus cępit prædicare, & diffamare sermonem ita vt iam non posset manifeste in ciuitatem introire, sed foris in desertis locis esse, quia conueniebant ad eum vndique: hoc etiam Christus volebat immo si non faceret peccaret, & Christus conquereretur de eo, sicut fuit de decem leprosis. Lucæ 17. quibus dixit: ite, & ostendite vos sacerdotibus, & dum irent mundati sunt in via, vnus autem eorum videns se mundatum rediit ad Christum magnificans Deum, & Christus dixit nonne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt? non est inuentus, qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena, & sic licet Christus solum dixit illis ite, & ostendite vos sacerdotibus, voluit tamen, quòd etiam diuulgarent miraculum magnificantes Deum, & ita etiam de isto leproso fuit, vnde nunquam Christus totaliter iussit alicui tacere miraculum factum, quod patet, quia in omnibus quibus iubebat tacere fiebat a contrario, quòd potius hoc diuulgarent, vt patet de hoc leproso, & patet seq. c. de duobus cęcis quibus dixit videte ne quis sciat, & sequitur. illi autem exeuntes diffamauerunt eum in tota terra, & sic quanto magis ipse iubebat tacere miracula tantomagis diuulgabantur, si tamen isti quibus iubebatur hoc, crederent, quòd Christus diceret eis istud ea intentione, vt omnino tacerent, non auderent dicere, immo nec possent dicere si intentio Christi fuisset, quod non dicerent, sed Christus dicebat hoc solum ad eruditionem nostram, & non ea intentione, quòd miracula tacerentur, ideo isti nunquam tacebant, secus autem est, si Christus interdum propter aliquam causam vellet aliquid manere secretum, quia tunc iubebat vsque ad certum tempus illud non dici, & hoc simpliciter tacendum erat sic fuit de miraculo transfigurationis infra 17. & Mar. 9. scilicet nemini dixeritis donec filius hominis a mortuis resurgat, hoc autem fuit, quia reuelare ista fuisset impedimentum ad passionem Christi futuram, sic ipse innuit Luc. 9. dicens, quòd oportet filium hominis reprobari a senioribus, & multa pati, nulla autem miracula Christus fecit vnquam, quę totaliter vellet taceri, ita quòd nunquam dicerentur, quia tunc viderentur inutilia cum omnia opera sua præcipue nobis profuerint quantum ad doctrinam, & tamen ea, quæ totaliter tacentur nullo modo proficiunt ad doctrinam.

Quare Christus iussit isti leproso se ostendere sacerdoti. Et quomodo Christus videbatur Iudæis non seruare legem, cum eam tamen seruaret semper, quantum ad seipsum. Quæst. XIX.

QVAERETVR quare Christus iussit isti se ostendere sacerdoti. Aliqui dicunt, quòd hoc fuit propter humilitatem, vt non videretur contemnere sacerdotes veteris testamenti, & per hoc etiam instruit nos ad humilitatem, vt non dedignemur opera nostra, etiam si excellentia sint, minoribus iudicanda submittere, cum Christus miraculum, quod fecerat de sanatione lepræ sacerdotibus submisit iudicandum scilicet an vere sanatus esset ille quē vere sanauerat: Secundo vt per hoc sacerdotes inclinaret ad credendum in se, qui talia miracula faciebat, & si credere nollent, manerent inexcusabiles cum vidissent eos quos Christus sanauerat, & credere nollent, istas duas

A causas tangit Hiero. dicens mittit ad sacerdotes primum propter humilitatem, vt sacerdotibus deferre videatur. Deinde vt mundatum leprosum videntes si crederent saluatori saluarentur, si autem non crederent, inexcusabiles fierent. Tertio vt aliqui dicunt ad ostendendum purificationem lepræ spiritualis, quæ fit in sacramento pœnitentiæ in quo reus confitetur delictum, & Deus eum mundat a peccato, sed postea sacerdos mundatum ostendit, ita Christus confitente leproso mundauit eum, & postea ad sacerdotem remisit sic dicit Remigius. Quarto vt ostenderetur, quòd approbabat statum veteris testamenti cum mitteret ad sacerdotes leprosum videndum secundũ consuetudinem legis. Quinto ad euitandum calumniam, quia sæpe Iudæi calumniabantur Christum, quod legem violaret infra 12. & Ioan. 5. & 9. si autem nunc non mitteret
B leprosum ad sacerdotes contra legem ageret, ideo noluit dare calumniandi locum, sic dicit Hiero. non tamen Christus seruabat semper legem, sed in quibusdam seruabat, & in quibusdam non, vt dicit Chryso. scilicet nec enim eam vbique dissoluebat, nec vbique custodiebat, sed quandoque quidem hoc quandoque illud faciebat, in vno quidem futuræ sapientiæ præparans viam, in altero autem inuerecundam Iudæorum cohibens linguam, verum est tamen, quod Christus quantum ad seipsum legem semper seruabat, & tamen secundum quasdam cærimonias videbatur Iudæis non obseruare illam, quia non bene intelligebant eam. Sexto, & præcipue fuit hoc propter leprosum, quia leprosi, etiam si sanarentur nõ audebant se coniungere sanis quousque per sacerdotem iudicarentur sani, & factis cærimoniis legis reciperentur
C ad consortium ceterorum. Leui. 13. & 14. aliàs autem erãt transgressores legis, & puniendi erant, forte autem sacerdotes iudicantes aliquos mundatos a lepra dabant eis literas testimoniales per quas constaret eos per sententiam sacerdotum iudicatos esse mundos, & redditos communicationi sanorum, sine quibus forte literis non admittebantur ad cõmunicationem, & si tentarent se ceteris coniungere punirentur, vt ergo euaderet ista duo iste curatus de lepra iussit Christus, quod ostenderet se sacerdoti, & istæ duæ causæ vltimæ sunt literales, & propriæ, aliæ autem sunt generales, & aliqualiter mysticæ, & apparet ex litera, quia Christus dixit ostende te sacerdoti, & offer munus, quod mandauit Moyses in testimonium illis, idest sacerdotibus, scilicet Moyses mandauit hoc fieri, ideo ego dico tibi, q; eas ad sacerdotem ostendens te ei, vt sit testimo-
D nium ei, quod tu es mundatus, & sic impleatur lex Moysi.

Quis sacerdos erat iste, de quo dicitur; ostende te sacerdoti. Et quare voluit Christus summum sacerdotem de hoc miraculo iudicare. Quæst. XX.

QVÆRETVR quis sacerdos erat iste de quo dicitur ostende te sacerdoti.

Aliqui dicunt, quòd erat quicunque sacerdos, quia quilibet poterat hoc. Dicendum, quòd Christus locutus est de sacerdote magno, vel summo, quia ille vocatur sacerdos per excellentiam, omnes tamen tres Euangelistę dixerunt sacerdoti singulariter, vt patet hic, & M r primo, & Lucæ 5. sed Mar. expressit, quòd iste erat summus sacerdos, dicens ostende te principi sacerdotum, non est tamen
E intelligendum, quod ad solum summum sacerdotem pertinebat hoc, sed etiam ad quemlibet minorem. Leui. 13. homo in cuius carne, &c. adducetur ad Aaron sacerdotem, vel ad vnum quemlibet filiorum eius, idest ad quemcunque, quasi in hoc nihil differat: Christus tamen nunc determinate misit istum mundatum ad summum sacerdotem. Quia forte hoc tempore ipse solus habebat officium discernendi de leprosis mundans.

Alia causa esse potest, quia summus sacerdos poterat quidquid poterant minores, & non econtrario, qui ergo per summum sacerdotem iudicaretur mundus, erat simpliciter mundus, & erat securius iudicium, quam si iudicaretur per minores sacerdotes. Voluit ergo Christus, quod summus sacerdos iudicaret de hoc. Primo propter firmitatem miraculi, vt sic certius iudicaretur istum esse sanum quem ipse sanauerat.

Secun-

Secundo propter confid[…] op[…], quia sicut iudicium sacerdotis magni erat firm[…], quam iudicia ceterorum a quo non licebat ali[…] rec[…]de[…] Deut. 17. ita, & cum maiori maturitate, & attentione d[…]icutiebatur, quod per eum iudicandum erat ne posset aliquis error accidere, Christus autem ostendens, quòd res ab eo factæ erant veræ, quia diuinæ, & non sophisticæ opera Dæmonum, voluit rigorosos habere iudices de factis suis.

Tertio fuit, vt magis manifestaretur miraculum: quia cum princeps sacerdotum esset princeps populi, & maxime in spiritualibus, eo sciente miracula Christi videbatur totus populus scire, & eo approbante omnes approbabát, & ideo cum fuerit curatio primi leprosi quem Christus sanauit, conueniens fuit, quòd mitteretur iste sanatus ad summum sacerdotem, de alijs autem leprosis postea sanatis non fuit necesse, quòd ostenderent se summo sacerdoti, cum semel illi constaret de Christi miraculis, & ideo alios leprosos non mittebat ad summum sacerdotem, sed ad quoscunque, vt patet Luc. 17. cum dixit decem leprosis ite ostendite vos sacerdotibus, idest quibuscunque: nam princeps sacerdotum vnus erat.

Quare Christus iussit leproso mundato offerre munus. Quæst. XXI.

QVAERETVR quare Christus iussit isti mundato offerre munus. Aliqui dicunt, quod fuit hoc ad ostensionem miraculi, scilicet vt videntes illum ferre munera pro sua emundatione scirent eum mundatum miraculose, & laudarent Deum, sic dicit Origenes: offer munus tuum, vt omnes, qui vident te purgare miraculo credant.

Secundo, vt non haberent sacerdotes occasionem calumniandi dicentes, quòd abstulerat eis honorem, & redditus: nam ex mundatione leprosorum habebant redditus aliquos de quibus Leu. 14. vt ergo non auferret eis iussit isti offerre munera, sic dicit Chryso. in homilia transmittit ad legem, vt iniquorum ora obstruat, vt non dicant, quoniam sacerdotum gloriam rapuit opus quidem ipse impleuit, probationem autem illis concessit.

Tertio fuit propter ipsum mundatum, quia si non ferret munera, sacerdotes nunquam iudicarent eum mundum, nec reducerent ad communicationem ceterorum licet vere mundatus esset a Christo, nunc vero cum illis munera offerret, non possent iam eum repellere, sic dicit Chrysosto. super Matth. ideo iubet offerri munera, vt si postmodum eum expellere vellent diceret eis munera, quasi a mundato accepistis, & quomodo me, quasi leprosum expellitis?

Quarto fuit ad obseruationem plenam legis, quia Christus voluit, quod obseruaretur hic plene lex Moysi, quæ non solum iubebat ostendere se sacerdoti, sed etiam offerre munus Leui. decimotertio, & decimoquarto, ideo Christus vtrunque iussit.

Quare Christus alijs leprosis ab eo mundatis solum iubebat ostendere se Sacerdotibus, & non offerre munera, tamen Christus omnia leproso mundato expressit propter duo. Quæst. XXII.

SED dicetur, quare Christus alijs leprosis ab eo mundatis solum iubebat ostendere se Sacerdotibus? Lucæ decimoseptimo.

Aliqui dicunt, quòd Christus interdum legem seruabat, & interdum non, sic dicit Chrysosto. scilicet, neque enim legem vbique dissoluebat, neque vbique custodiebat, sed quandoque hoc, & quandoque illud faciebat.

Dicendum, quòd non stat, quia Christus legem obseruabat, licet videretur Iudæis non obseruare, ostendebat tamen quòd non semper erat obseruanda, sed etiam hoc dato non staret istud, quia mittere leprosos iam mundatos ad Sacerdotes non erat legem omnino seruare, nec ēt plene dissoluere, sed erat quædam stulta obseruatio cum in aliquo obseruaretur, & in aliquo non, & sic faciens proprie laborabat inutiliter, quia aliquid agebat, & tamen nō euadebat pœnam legis cum omnino seruaret eam. Chri-

F. stus autem talia non iuberet, quia melius esset non laborare omnino transgrediendo legem quàm transgredi eam, & laborare.

Dicendum ergo aliter, quòd Christus iussit illis leprosis, quòd ostenderent se sacerdotibus nihil plus dicens, quia per hoc necessario intelligebatur, quòd offerrent munera pro emundatione sua: nam cum mundatus ostenderet se Sacerdoti cogeret eum Sacerdos offerre sacrificia, quæ lex iubebat: Leui. decimoquarto, & non reciperet eum ad communicationem ceterorum, & Sanctuarium quousque ista faceret, quia alias esset contra legem eodem capitulo, non oportebat ergo dicere aliquid, nisi ostendite vos Sacerdotibus, quia cetera necessario subintelligebantur: huic tamen mundato Christus expressit omnia propter duo.

G Primo, vt videretur esse diligens obseruator, aut venerator legis Moysi cum expresse omnia, quæ in ea iubebantur, imponeret isti mundato agenda videntibus turbis, quæ astabant.

Secundo ad auferendum dubium, quia iste, qui curatus est, erat primus omnium, quos de lepra Christus curauit, & poterat dubitare cum ista curatio esset miraculosa, an obligaretur ad cæremonias legis, quæ non videbantur obligare, nisi in alijs curationibus non miraculosis, & ideo non crederet se obligatum, nisi ad illa, quæ Christus ei diceret, vnde si solum diceret ostende te Sacerdoti, licet Sacerdos peteret ab isto munera, forte nollet dare contendens se non obligatum: ideo Christus expressit, quòd daret, vel potius erat hoc, vt non crederetur, quòd Christus faciens istas curationes nouas volebat imponere nouam
H legem curatis quantum ad curationem, & quia ipse volebat, quòd lex Moysi adhuc obseruaretur in istis expressit omnia, quæ iubebat lex Moysi facienda esse in hoc, & sic non crederetur velle ei obstare. In ceteris autem leprosis postea curatis non erat eadem ratio dubitandi, cum semel hoc esset diffinitum: ideo sufficiebat dici ostendite vos Sacerdotibus.

Quare dicitur munus, quòd præcepit Moyses in testimonium illis. Quæst. XXIII.

QVAERETVR, quare dicitur munus, quòd præcepit Moyses in testimonium illis.

Dicendum, quòd hoc dicitur ad designandum, quod erat istud munus, quod offerendum erat, scilicet, quia non erat
I aliud, nisi illud, quòd præcepit Moyses.

Secundo potest dici, quòd hoc dicitur ad ostēdendum, quod Christus volebat seruare legem Moysi inquantum expressam mentionem fecit de Moyse, quia hoc præceperat.

Tertio potest dici, quòd hoc dicitur ad tollendum dubium: nam cum Christus nunc miraculose curaret leprosos, poterat imponere illis cæremonias quascunque vellet, quia qui poterat miraculose curare, poterat etiam curato legem dare: cum ergo diceret, quòd offerrent illa munera, putaret aliquis, quòd Christus hoc volebat, & ab ipso accipiebant auctoritatem, & tunc necesse esset, quòd semper duraret tanquam lex a Deo imposita: ideo dixit offer munus, quod præcepit Moyses, quasi dicat, ego non præcipio, sed Moyses præcipit, quia tamen ipse præcepit,
K agendum est quandiu lex durat.

Quod autem dicitur in testimonium illis potest dupliciter intelligi. Vno modo quod sit litera continua, scilicet, offer munus, quod præcipit Moyses in testimonium illis, idest, quòd præcipit offerri ad hoc, quòd esset testimonium Sacerdotibus. Alio modo potest intelligi offer munus in testimonium illis, idest, offer munus Sacerdotibus, vt sit illis in testimonium te esse sanatum, & refertur ad totum, scilicet, ostende te Sacerdoti, & offer munus, quasi dicat, ad veram sanitatem obtinendam iam nihil erat necessarium, quia sanitatem istam obtinuisti, & tamen ad hoc, quod exhibeatur testimonium Sacerdotibus, & omnibus Iudæis, quòd tu es sanatus, ostende te Sacerdoti, & offer munus, & per hoc constabit te esse sanatum, quia lex illa non fuit posita ad hoc, quod aliquis sanaretur, sed ad hoc, quod quis esse sanatus cognosceretur, & non esset

locus

locus alicui nō vere sanato immiscere se communicationi ceterorum, quod tamen accideret, nisi de hoc aliquis iudicare deberet, & ad hoc fuit posita magna diligentia, quæ per Sacerdotem fieret: Leui. 13. Chrysostomus autem dicit, quòd dictum est in testimonium, & non in emundationem, quasi dicat, licet offeras sacrificia, & munera, & sciant te sanatum non conuertentur, sed manebunt in malitia: ideo istud non proficiet eis, sed erit in testimonium, idest in accusationem contra eos, quia per hoc constabit, quòd miracula viderunt, & tamen conuerti noluerunt, sed ista est expositio mystica: illa autem, quæ supra posita est, literalis est, vnde Marcus, & Lucas dicunt illud apertius, scilicet, offer munus pro emundatione tua, quod præcepit Moyses in testimonium illis, idest, offer munus, quod præcepit Moyses, & erit illis, idest, Sacerdotibus, & Iudæis in testimonium, quòd mundatus es.

Quare Ecclesia non obseruat sacrificium istud. Quæst. XXIV.

QVAERITVR a Beda in quadam Homilia: cum Christus approbauerit sacrificium illud, & ostensionem sacerdotalem in curatione lepræ, quare Ecclesia non obseruat illud.

Respondet, quòd hoc est, quia tunc non erat oblatum maximum holocaustū scilicet corpus Christi in passione, per quòd auferenda erant omnia sacrificia legalia. Dicendum autem, quòd idem dubium fieri poterat de omnibus cærimonijs veteris testamenti, quia Christus totam legem seruauit, & per hoc approbat eam, & tamen nunc nihil de
C ea obseruatur: est ergo dicendum, q̀ Christus approbauit legem tanquam bonam, quæ data erat a Deo, qui bonus est, & etiā bona erat illi populo cui data est: non approbauit tanquam perpetuo obseruandam, quia alia lex perfectior ei succedere debebat: ideo licet Christus obseruauerit, & approbauerit totam legem nihil nos de ea obseruare debemus, quia peccaremus, & Christus nihil nobis prodesset ad Gala. 4. & 5.

Quod munus erat istud, quod offerebatur a leproso, & quæ cærimoniæ obseruabantur in eo. Quæst. XXV.

QVÆRETVR quod munus erat istud, q̀ offerebatur, & quæ cærimoniæ obseruabantur in eo.

Dicendum, quòd modus erat, quod apud Iudæos leprosi eijcerentur de castris, idest, de vrbibus, & locis ne inficerent sanos. Num. quinto, quando ergo cōstabat de aliquo plene, quod erat leprosus manebat extra castra: si autem non plene constaret, vtpote quando incipiebat quis esse leprosus adducebatur ad Sacerdotem magnum, vel ad quēcunque de minoribus, & per certa signa, quæ dantur Leuit. decimotertio, videbat an erat leprosus, vel non, si indubitate leprosus erat, excludebatur de castris, si dubium erat includebat eum Sacerdos in vna domo per septem dies, & post illos considerabat iterum locum lepræ, & per signa, quæ apparebant iudicabat an esset leprosus, vel non, si constaret eum non esse leprosum, reducebat ipsum ad communicationem ceterorum: si vero leprosus erat, per sententiam Sacerdotis, excludebatur de castris, & manebat foris habens vestimenta dissoluta, & caput nudum, & os veste contectum, vt per hæc signa quilibet agnosceret eum leprosum a longe, & non accederet ad ipsum de his Leui. decimotertio, si autem contingeret curari plagam lepræ, vt quia forte non erat vera lepra, & desijt apparere per tempus, vel fuit, tamen curata est, quia aliqua lepra est curabilis, qui videret se curatum mittebat ad Sacerdotem, vt inspiceret eum, & tunc Sacerdos exibat de castris ad leprosum, qui foris erat, & si inueniret lepram esse mundatam iubebat ei adducere duos passeres viuos, & lignum cedrinum, scilicet, partum de illo, & hysopum, & vermiculū, & ponebat aquam viuentem, idest, fluuialem, vel fontanam in aliquo vase fictili, & super aquam occidebat vnum de passeribus faciens decurrere sanguinem in aquam, vt miscerentur, & tunc accipiebat sacerdos alium passerem viuentem, & cum eo ligabat modicum de ligno cedrino, & hysopo, & vermiculo, & tingebat totum in sanguine, &
A aqua, quæ erant mixta, & aspergebat septies eum, qui mundatus erat a lepra, & tunc soluebat passerem rubricatum sanguine permittens illum viuum auolare, quo vellet, hæc omnia fiebant extra castra, & tunc Sacerdos iubebat mundato intrare in castra, idest, in vrbem: manebat tamen per septem dies extra domum suam, & septimo die istorum radebat omnes capillos capitis, & barbæ, & supercilia, & omnes pilos corporis, & lauabat totum corpus, & vestimenta, & tunc die octauo, scilicet, sequenti assumebat duos agnos immaculatos, & vnam ouem, & tres decimas de simila, & offerebat in Sanctuario, & tunc de sanguine istorum animalium tingebat Sacerdos quasdam partes corporis istius mundati iuxta ritum, qui habetur Leuit. decimoquarto, & tunc licebat isti mundato conuersari cū ceteris, & accedere ad Sanctuarium: omnes isti ritus fieri
B debebant nunc in isto leproso quem Christus sanauit, & iussit se ostendere Sacerdoti: nam non auderet intrare in ciuitatem, in qua erat summus Sacerdos, sed significare sibi per aliquem se mundatum a lepra, & exiret tunc Sacerdos extra castra, & inueniens eum mundum iuberet offerre ei duos passeres, & faceret omnia, quæ supra dicta sunt.

Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio: rogans eum, & dicens, Domine puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur. Et ait illi Iesus. Ego veniam, & curabo eum. Et respondens Centurio ait. Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus habens sub me milites, & dico huic vade, & vadit, & alij veni, & venit, & seruo meo fac hoc, & facit. Audiens autem Iesus miratus est, & sequentibus se dixit. Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Israel. Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno cælorum, filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores. Ibi erit fletus, & stridor dentium. Et dixit Iesus Centurioni. Vade, & sicut credidisti fiat tibi. Et sanatus est puer ex illa hora.

Luc. 7. Ioan. 4. De consecr. di. 2. c. quotidie. Luc. 7. Luc. 7.

Cum autem. Hic ponitur secundum miraculum, scilicet, curatio paralytici, & diuiditur in duas, quia primo ponitur Centurionis istius fides, & deuotio. Secundo infertur ex hoc quædam conclusio. ibi. *Audiens autem.* Circa primum dicimus.

D *Cum autem introisset Capharnaum.* Ex hoc apparet, quòd quando sanauit leprosum nondum intrauerat Capharnaum, sed erat in descensu montis, scilicet, inter montem, & ciuitatem, de ista ciuitate Capharnaum est dictum supra quarto capitulo: est enim in terra Galilææ, iuxta mare, quod vocatur Galilææ, vel Tyberiadis, vt ibi dicitur, & sæpe intrauit Christus in hanc ciuitatem, & prædicauit ibidem, vt declaratum est eodem capitu. *Situs Capharnaum.*

Accessit ad eum Centurio. Ista historia Centurionis non habetur, nisi hic, & Lucæ septimo, licet aliqui putent eam esse eandem cum historia Reguli, de qua habetur Ioannis quarto, sed non est eadem: dicitur Centurio, idest, habens sub se centum viros de ordine militari: ita ipse dixit infra, ego sum homo habens sub me milites. Et dicitur accessit ad eum non per se, sed per amicos suos, vt
E dicitur Lucæ septimo, vbi ponuntur multa de hoc, quæ omittuntur hic.

Rogans eum. Scilicet, per amicos: credebat enim quòd poterat sanare seruum suum: ideo rogauit eum: vnde fidem istius valde laudat Christus infra in litera dicens.

Domine puer meus. Idest, seruus meus: iste est enim modus loquendi vulgaris, quod seruientes vocentur pueri etiam si sint in ætate viri, licet puer proprie significet ætatem a septennio vsque ad quartumdecimum annum, & sic vocatur seruus Centurionis iste: Lucæ septimo.

Iacet in domo paralyticus. Dixit iacet, quasi adduxissent eum ad se, vel venisset, & tamen non potest, quia iacet paralyticus in domo: est enim paralysis dissolutio membrorum, quando sunt aliqua membra, quæ non possunt moueri ad nutum animæ regentis corpus, sed si vult in vnam *Quid sit paralysis.*

partem

partẽ inclinari paralyticus cadit in aliam, sic dicitur primo Ethico. de parte passionali, quæ non mouetur omnino libere ad imperium rationis, sed repugnat aliqualiter, & ideo dicit Arist. tales esse, vt paralyticos, qui præeligunt moueri in vnam partem, & feruntur in aliam.

Et male torquetur. Idest, multum cruciatur, quia non solum habet membra dissoluta, sed etiam patitur graues dolores. Potest hoc dici propter duo. Vnum est ad significandum, ꝙ non poterat portari ad Christum, quia licet non poterat per se venire, quia iacebat paralyticus, posset Christus dicere, ꝙ duceretur ad eum, sicut patet de multis alijs paralyticis, supra quarto, & etiam in eadem ciuitate Capharnaum quatuor viri portauerunt vnum paralyticũ in grabato, quem nudato tecto domus submiserunt per funes, & posuerunt ante Christum: Mar. 2. & Luc. 5. dixit ergo Centurio, male torquetur, idest, habet graues dolores, & si moueretur magis doleret: ideo nec potuit portari ad te. Aliud est ad confirmandum preces ostendendo eas iustas, scilicet, quia erat iste languens in magnis doloribus, & ita Christus magis misereretur eius, sicut videns leprosum, de quo supra in litera, misertus est eius: Marc. 1. erat enim plenus lepra: Lucæ quinto.

Et ait illi Iesus. Scilicet, amicis eius, quia ei non locutus est, cum ipse non venisset, vt dicetur infra q. 27.

Et respondens Centurio ait. Hoc vere dixit Centurio non tamen Christo, sed per amicos suos, quos ad illum misit; Lucæ septimo.

Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum. Idest, non sum dignus, quod vadas ad domum meam, idest, noli vexari eundo, debet præsupponi, quòd amicis Centurionis petentibus a Christo, ꝙ iret ad curandum puerum eius concessit, & iã ibat, & tunc Centurio per alios amicos suos misit ei dicere, quod non veniret, quia non erat dignus recipere Christum in domum suam.

Sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus. Idest, non est necesse, ꝙ venias, quia potes sanare non veniendo, solum si dicas verbaliter volo, ꝙ saneris, hoc pertinebat ad magnam fidem Centurionis, quam Christus hic laudat.

Nam & ego homo sum sub potestate. Ostẽdit, quòd Christus poterat sanare absentem, & præsupponit in hoc, quod Christus erat Dominus sanitatum, & omnium rerum, & ad nutum omnia sibi obedirent, nec habebat alium superiorem, nec æqualem, qui impediret ipsum, & tunc arguit a fortiori, scilicet, ego sum homo habens dominum supra me, & habens aliquos seruos, & milites sub me, & si dico vni de seruis, vel de militibus vade illuc, vadit, & si dico alteri veni huc, venit: a fortiori ergo cum tu non habeas aliquem supra te cuicunque dixeris veni, veniet, & si iusseris ægritudini, ꝙ recedat, recedet, & si dixeris sanitati, quòd eat ad aliquem ibit, & ita potes dicere, quod veniat sanitas ad puerum meum, licet absens sit, quasi dicat, serui mei nõ solum obediunt mihi præsenti: sed etiam si mitto eos in longinquum vadunt illuc, & ibi manentes faciunt ea, quæ ego iubeo: a fortiori ergo sanitas ibit quocunq; tu iusseris, & ita veniet ad puerum meũ absentem si hoc præceperis, & dixit sum homo sub potestate, idest, constitutus sub aliquo maiori Domino, quia erat saltem sub Imperatore, & etiam sub alijs principibus militiæ, quia Centuriones sunt sub Tribunis, idest, Milienarijs: Exodi 14.

Habens sub me milites. Idest, etiam habeo sub me milites, scilicet, centum, quia Centurio erat.

Et dico huic vade, et vadit, & alio veni, & venit. Idest, dico vni de militibus meis vade, & vadit, in hoc fundatur virtus rõnis, quasi dicat, non solũ milites mei obediunt mihi præsenti, sed etiam si dico vni vade in longinquum, vadit illuc, & ibi absens facit, quod iubeo, & dico alteri veni, & venit, istud est ex opposito, s. si sit aliquis miles meus a me distans in longinquum, & mitto illi dicere, ꝙ veniat, venit, & sic longe a me positus incipit obedire mihi.

Et seruo meo fac hoc, & facit. Eadem ratio est, quæ de militibus, & adhuc maior, quia maius imperium habet dominus supra seruum quàm dux supra milites.

Posuit autem iste Centurio virtutem rationis, & non cõpleuit eam, quia hoc sufficit quando quis loquitur viro perito, sicut si quis volens formare syllogismum ponit solam minorem, in qua est virtus tota argumenti.

F *Audiens autem*. Hic ponitur secundum, scilicet, quædam Christi conclusio, quæ infertur ex fide huius Gentilis comparando eam ad infidelitatem Iudæorum, scilicet, quod cum per fidem charitate formatam homo placeat Deo, & isti Gentiles, & multi alij habituri erant fidem magnam de Christo, & Iudæi pro maxima parte permansuri erant in sua infidelitate, quòd Deus repelleret Iudæos, & acceptare populos Gentilium, vnde dicitur.

Audiens autem Iesus. Scilicet, verba Centurionis relata per amicos eius.

Miratus est. Silicet, de magna fide Centurionis, quomodo autem Christus, qui omnia scit, mirari potuerit infra dicetur.

Et sequentibus se dixit. Idest, comitantibus se quando ibat ad domum Centurionis.

G Aliqui putant, quod isti erant Apostoli, qui eum incessabiliter comitabantur, & tamen dicendum, quòd erant non ipsi soli, sed etiam turbæ, quia multæ turbæ sequebantur eum intra Capharnaum, ita vt vix posset esse in domo. Mar. secundo, & istæ sequebantur eum nunc euntem ad domum Centurionis, quia sciebant, quod ibat ad sanandum puerum eius, & desiderabant videre rem illam, sic dicitur Lucæ septimo: conuersus sequentibus se turbis dixit.

Amen dico vobis. Idest, in veritate, vel secundum certitudinem, aut firmiter, quia modus affirmandi est, & interdum iurandi, vt dicitur extra de iureiur. c. & si Christus.

Non inueni tantam fidem in Israel. Idest, in omnibus Israelitis, siue in nullo eorum inueni tantam fidem, & hoc pertinebat ad admirationem, & ad laudem Centurionis *Fides, et laus Centurionis.*
H scilicet, quod ipse Gentilis existens tantam fidem haberet, ꝙ excederet omnes Israelitas, potest dici etiam ad improperium, & redarguitionem Iudæorũ, quod tam paucam fidem haberent, quòd ab vno viro Gentili superarentur.

Sed Lucæ septimo dicitur nec in Israel tantam fidem inueni, & hoc intelligitur proprie solum de laude Centurionis, scilicet, non solum inter Gentiles, qui venerunt ad me, non inueni tantam fidem, sed etiam nec in toto Israel, multi namq; Gentiles de partibus vicinis terræ Iudæorum venerant ante hoc ad Christum supra quarto, scilicet, & abijt opinio eius in totam Syriam ibi tamen erant Gẽtiles.

Dico autem vobis, quod multi ab Oriente, & ab Occidente. Idest est conclusio, scilicet, quòd viri de longinquis partibus, idest, de extremis terræ conuerterentur ad Christum, & obtinerent vitam æternam, Iudæi autem expelle-
I rentur, & hoc signatur per Orientem, & Occidentem, qui sunt cardines orbis.

Et accipiuntur dupliciter. Vno modo stricte, scilicet, pro extremitatibus orbis, quæ sunt quædam puncta, a quibus incipit hemisphærium, & ista non sunt habitabilia, & vocatur Oriens, idest, principium Orientis, & Occidens, idest, principium Occidentis, siue partes coniunctæ istis principijs, & ita terram Iudæorum vocamus Orientem, & vltimam partem Hispaniæ vocamus Occidentem, quia sunt circa puncta Orientis, & Occidentis.

Alio modo vocatur Oriens, & Occidens, vt dicit habitudinẽ ad prędicta pũcta, & ita quilibet locus põt dici Oriẽs, vel Occidens respectu alterius, si aliquo modo magis appropinquat ad Orientem vel Occidentem quàm ille cui dicitur Orientalis, vel Occidentalis, Christus autem accepit hic Orientem, idest, terram coniunctam Orienti, & ita
K voluit significare extremitates orbis, scilicet, quod de illis multi crederent expulsis Iudæis, qui erant in ipso regno, in quo Christus erat, & qui maxime credere debuissent.

Et recumbẽt cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno cælorum. Idest, sedebunt, est enim recumbere sedere ad mensam, sic enim Christus dixit, quis est maior, qui ministrat an qui recumbit? idest, qui sedet ad mensam, vel qui ministrat ei: Lucæ vigesimosecundo, etiam innuit, quod omnes iusti sedebunt in regno cælorum ad mensam, eodem capit. vt edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo, istud tamen non erit comedere, nec bibere, quia iam omnia ista, quæ propter necessitatem corporis fiebant hic cessabunt, sed erit beatitudo in solis actibus animæ, & illa designatur per delitias cibi, & potus, quas homines carnales putant esse maximas delitias.

Filij autem regni huius eijcientur in tenebras exteriores. Idest, Iudęi, qui sunt de regno hoc, scilicet, in quo Christus tunc erat, vel de progenie illa eijcientur in tenebras, idest, in infernum, quia non crediderunt, & vocãtur tenebrę exteriores, quia quædam sunt interiores. s. ignorantia, secũdũ quã intellectus est obtenebratus, exteriores autem sunt tenebræ corporales. i. locus tenebrosus, quia infernus locus tenebrosus est adeo manentes ibi dicuntur manere in tenebris, & in vmbra mortis.

Duæ sũt pœnæ inferni.

Ibi erit fletus, & stridor dentium. Istæ sunt pœnæ inferni, & ponuntur duæ, per quas designantur aliæ, sicut generaliter dicimus in inferno esse duas pœnas, scilicet, frigoris, & ardoris, ista sententia magis completa est Lucæ 13. scilicet, cum videritis Abraham, & Isaac, & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei: in quo innuitur, ꝙ omnes illi erunt in vita æterna, vos autem expelli foris, idest, non recipi interius, quia qui interius recipitur, nunquam foras ibit, & sequitur, & venient ab Oriente, & Occidente, & Aquilone, & Austro, & accumbent in regno Dei, posuit quatuor extremitates orbis, scilicet, de omnibus partibus mundi conuertẽdi erant aliqui ad Christum, quod iam factum est, Matthæus tamẽ posuit solum Orientem, & Occidẽtẽ, quia est breuiloquus, & per istas duas extremitates orbis voluit designare alias duas, scilicet, Aquilonem, & Austrũ.

Et dixit Iesus Centurioni. Non dixit ei, sed amicis suis, quia ille nondum venerat ad ipsum, & ponitur hic applicatio conclusionis istius ad particulare scilicet, ab Oriente, & Occidente venturi erant aliqui, qui recumberent in regno Dei, & ita erat de isto Centurione, qui erat de partibus longinquis à terra Iudęorum, & tamen per fidem iam meruerat recumbere.

Vade & sicut credidisti fiat tibi. Idest, quia credidisti, quod ego absens poteram sanare puerum tuum ita fiat tibi, scilicet, sanetur puer tuus, & dicitur vade, idest, ite, quia ad amicos Centurionis loquitur.

Et sanatus est puer in illa hora. Idest, in hora, qua Christus locutus est, subito fuit puer sanatus.

An Centurio iste erat Iudæus, vel Gentilis.
Quæst. XXVI.

QVÆRETVR de isto Centurione, quis esset, scilicet, an Iudæus, vel Gentilis.

Aliqui dicunt, quòd Gentilis erat, & hoc, quia Centurio est: nam inter Iudæos dicunt Centuriones non esse, sed inter Romanos, qui distinguebant exercitus per duces, D quorum aliqui vocantur Centuriones.

Sed hoc non stat, quia inter Iudæos etiam erant Centuriones: fuit enim à principio populus diuisus in deserto per Decanos, Quinquagenarios, Centuriones, & Tribunos: Exodi 18. & Deuteronomij primo: etiam postea reges Iudæorum habebant istum ordinem dictum, quia Dauid habebat Centuriones 2. Regum 18 Dauid considerato populo constituit super eum Tribunos, & Centuriones, & 1. Paralipom. 27. & 28. etiam reges sequentes habebant istum ordinem militum, & ducum: nam Iosaphat Centuriones habebat, & ceteri reges post eum: nam Ioiada sacerdos Centuriones habuit secum in templo quando voluit intronizare regem Ioas 2. Paralipom. 23. ita ergo & nunc poterant esse aliqui Centuriones inter Iudæos, vnde non cõstat ex hoc illũ fuisse Gentilem, maxime quia dato, E quod soli Romani haberent exercitum in terra Iudæorum, & non permitterent ibi alienum exercitum, vt maneret sibi terra secura: multi tamen de Iudæis erant ascripti militiæ Romanorum, sicut multæ aliæ gentes, vt dicit Iosephus: nam non erant omnes milites, & duces Romanorum Italici, & sic poterat iste Centurio esse Iudæus, licet esset de militia Romanorum.

Dicendum tamen, quòd fuit Gentilis, quòd patet primo, quia dixit Christus, non inueni tantam fidẽ in Israel, & sic significauit non esse istum Centurionem de Israel.

Secundo, quia dixit Christus multi venient ab Oriente, & Occidente &c. filij autem regni huius eijcientur, & sic significauit Centurionem non esse de regno illo, sed de foris venire scilicet ab Oriente, vel Occidente.

Tertio patet, quia Luc. 7. dicitur, ꝙ iste Centurio misit, A ad Christum seniores Iudæorum, ex quo innuitur, quòd ipse non erat de Iudæis.

Quarto patet eod. cap. nam Iudæi dixerunt de Centurione: diligit enim gentem nostram, ex quo apparet, quòd non erat de gente illa.

Aliqui dicunt ꝙ Centurio iste, de quo Matthæ. hic loquitur, Gentilis erat, ille tamẽ de quo Luc. 7. dicunt quod erat Iudæus, quia ibi dicitur, nam & synagogam ipse ædificauit nobis. Dicit tamen Chryso. quòd idem est scilicet, ꝙ autem Matthæ. signat ipsum Centurionem Israelitam nõ esse: Lucas vero dicit, quoniam ædificauit synagogam, non est contrarium: potuit enim, & Iudæus non esse, & synagogam construxisse, sed potius ex illo verbo conuincitur illum fuisse Gentilem, quia Iudæi apposuerũt hoc ad significãdum, quòd ipse diligebat Iudæos: Lucæ 7. diligit enim B gentem nostram, & synagogam ipse ædificauit nobis, idest, in hoc apparet quòd diligat gentem nostram, quia proprie ædificauit nostram synagogam.

Est ergo dicendum, quod iste Centurio erat Gentilis, & erat de exercitu Romanorum: nam hoc tempore Imperator Tyberius, qui tunc regnabat, habebat exercitum in Iudæa, scilicet, milites per diuersa loca ne gens illa posset rebellare, & ita erant multæ cohortes militum in Iudæa, & multi Centuriones quod innuitur Lucæ septimo: cum dicitur: Centurionis autem cuiusdam, quasi dicat, non erat ille solus, sed vnus de Centurionibus: sic Pilatus etiam qui erat Ierosolimis habebat Centuriones, quia vnus Centurio militum fuit in Christi morte, qui dixit vere filius Dei erat iste infra vigesimoseptimo, & Lucæ vigesimotertio, & per alia loca etiam Centuriones erant, nam in Cæsarea C nomine Cornelius Centurio cohortis, quæ dicitur Italica, & iste etiam erat Gentilis eodem capit. iste Centurio, de quo hic, erat in vrbe Capharnaum ad hoc, quod seruaret ciuitatem illam sub obedientia Romanorum: erat enim tunc Capharnaum Metropolis gloriosa in Galilæa, sicut innuitur infra vndecimo, scilicet, tu Capharnaũ nunquid vsque in cælum exaltaberis, scilicet, in opulentia, & gloria loci: & ideo erat ibi Centurio ille, qui tenebat illam ciuitatẽ, & forte alias partes Galilæę subiectas sibi, quod innuitur Lucæ 7. quia dicitur, ꝙ iste Centurio misit ad Christũ seniores Iudæorum, ex quo apparet ꝙ dominabatur cum mittere posset seniores Iudæorum, idest, nobiliores, & honorabiliores Iudæos, qui erant in illo loco.

An iste Centurio venerit personaliter ad Christum, vel misit. Et eius humilitas significatur; item quæ fuerunt essentialia huius miraculi.
Quæst. XXVII.

QVAERETR de isto Centurione quomodo dicitur hic, quòd venit ad Christum, quia Lucæ septimo videtur, quòd non venerit, sed miserit.

Aliqui volunt, quòd à principio miserit seniores Iudæorum, sed postea ipse venerit, & hoc Matthæ. tetigerit.

Dicendum, quod non stat, quia nũquam venit ad Christum antequam sanaretur puer eius, vt patet Lucæ septimo: dicitur. n. quòd iste Centurio misit seniores Iudæorũ rogans Christum, vt veniret, & sanaret puerum eius, seniores missi Christo dixerunt dignus est, vt hoc illi pstes, quia diligit gentem nostram, & synagogam ædificauit nobis, & dicitur quòd Christus ibat cum illis, cum aũt non longe esset à domo Centurionis, misit Centurio amicos ad Christũ, dicens, Domine noli vexari, non sum dignus, vt intres sub tectũ meum, & propter hoc non putaui me esse dignum, vt possem ire ad te, sed dic verbo, & sanabitur puer meus, & Christus admiratus fidem illius dixit, fiat tibi, sicut credidisti, & sequitur ibi, & reuersi, qui missi fuerant inuenerunt seruum, qui languerat, sanum, & sic antequam redirent isti amici Centurionis, quos ipse misit ad Christum sanatus est puer: ergo Centurio non iuit ad Christum antequam sanaretur puer, quia ipse non iret antequam venirent nuncij sui, quos ad Christum miserat. Etiam quia si ipse iuisset ad Christum antequam puer sanaretur diceretur, quod ipse reuersus in domum inuenit puerum sanatum, tamen dicitur reuersi, qui missi fuerant: ergo dicendum est, quòd ipse non iuit, nec vidit Christum.

Dicit

Dicit tamen Augustin. lib. de concord. Euangel. quòd Matthæ. dicit Centurionem accessisse ad Christum cum non accesserit, quia dicit accessisse eum, idest, seruos suos, quia quod quis facit per alium, per seipsum facere videtur, & dicitur Lucæ septimo de isto Centurione, quod ædificauit synagogam Iudæorum, idest, ædificari fecit, quia ipse nihil manibus suis ædificaret, dicit etiam Augustin. quod Matthæ. fecit hoc propter breuitatem, scilicet, vt non oporteret referre quomodo misit seniores Iudæorum, & quid illi dixerunt, & quomodo postea misit amicos, sed solum tangit essentialia huius facti, quæ duo sunt, scilicet, fides magna Centurionis, & curatio infirmi, cum illa conclusione de conuersione Gentilium, & infidelitate Iudæorum: Lucas autem omisit fere omnia, quæ Matthæ. dicit, & supplet ea, quæ Matthæ. non tangit: ita est enim conditio eius artificiose supplere, quæ alijs desunt, & in seipso, quæ alij habent decerpere, sic dicit Beda in Homilia, Beato Lucæ moris est, quæ plenè vidit ab alijs Euangelistis exposita abbreuiare, vel etiam industria præterire, quæ vero ab eis omissa, vel breuiter tacta cognouerit dilucidare solertius, & sic caute attendendum est in modo loquendi Euangelistarum; qui non semper vnus est, & oportet vnum Euangelistam per alterum suppleri, & exponi.

Quomodo Centurio iste motus fuit, vt mitteret ad Christum, vt sanaret puerum eius. Et an fuerit post ex Gentilitate conuersus. Et quod Deus vnicuique mensuram fidei largitur, prout vult. Et tunc præstitit Centurioni propter duo.

Quæst. XXVIII.

QVAERETVR de isto Centurione quomodo fuit motus, vt mitteret ad Christum, vt sanaret puerum eius.

1. Dicendum, quod hoc fuit ex magnitudine fidei, quia credidit, quod Christus poterat sanare puerum eius, & non solum præsens, sed etiam absens. Sed tunc stat dubium, vnde potuit Centurioni esse tanta fides de Christo. Dicendum, quòd oportet, quod Centurio aliquid audiuisset de Christo, vel vidisset eum operari, quia fides non est sine auditu ad Rom. 10. quomodo inuocabunt in quem non crediderint? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? & postea dicit: ergo fides ex auditu est, auditus autem per verbum Christi: poterat autem iste Centurio vidisse multa miracula Christum facere: nam Christus in Galilæa non longe ab vrbe Capharnaum, in qua nunc erat, fecerat miracula multa sanando ægros supra quarto, & post illa prædicauit immediate in monte, supra quinto, & completo sermone descendit de monte, & sanato leproso in descensu montis intrauit Capharnaum supra in litera.

Dicendum tamen, quod Centurio miracula nulla viderat, sed solum audiuerat aliqua dici de Christo: Luc. 7. scilicet Centurionis seruus male habens erat, & cum audisset de Iesu misit ad eum seniores Iudæorum, & sic videtur, quod solum audiuerat: nam si per se miracula fieri vidisset cum hoc magis mouere possit ad credendum quam auditus, magis diceretur, quod viderat Iesum miracula facientem quam quod audiuisset aliquid de eo: nam propter hoc magis laudatur fides, quæ solum est ex auditu quam illa, quæ etiam est ex visu. Ioan. vigesimo: Beati qui non viderunt, & crediderunt. Sed tunc stat dubium, quid audiuit iste Centurio: Aliqui dicunt, quod solum audiuit miraculum de leproso sanato, sic dicit Chrysostom. super Matthæum: Centurio iste primus fructus ex gentibus, qui nec Christum audiuit docentem, nec leprosum aspexit cum mundaretur, sed audita tantummodo sanitate leprosi plus credidit quam audiuit; de hoc tamen non constat, an hoc solum miraculum audiuerit, quia cum alia multa fecisset Christus non longe a Capharnaum, verisimile est, poterat illa audire Centurio a Iudæis.

Dicendum autem, quod fides Centurionis de Christo ortum habuit ex aliquibus, quæ audiuit de Christo siue sit vnum siue multa, quod tamen fuerit tanta fides eius non fuit ex eis, quæ audiuit, vt dicit Chrys. plus credidit quam audiuit, quia etiam si Centurio vidisset omnia miracula,

F quæ Christus egit non vidisset eum facientem aliquod miraculum circa absentes, sed ægros ad se adductos sanabat, vt patet supra quarto, & etiam supra in litera de leproso curato: credidit tamen quòd Christus poterat sanare absentem: fuit ergo ista fides a Deo infundente, qui tanta infundere dignatus est; nam Deus largitur vnicuique mensuram fidei prout vult, hoc autem fuit forte propter duo.

Primo propter bonitatem precedentem Centurionis istius, quia licet iste non poterat habere fidem aliquam determinate de Christo antequam de eo audiret, poterat tamen habere fidem in generali de Deo recte sentiendo de illo, & non sequendo idola, sed credendo vnicum esse Deum pro bonis operibus remuneratorem, & pro malis punitorem, quæ possunt haberi etiam a Gentilibus ad Rom. 1. & ad Hebræ. 11. & per hoc iste vacaret bonis operibus,

G per quæ valde mereretur apud Deum, cum haberet informem fidem, & charitatem: ideo per illam fidem præcedentem mereretur nunc sibi augeri fidem magis determinate, sicut etiam patet de alio Centurione Gentili, qui erat in Cæsarea Iudææ nomine Cornelius, qui licet Gentilis esset, timebat Deum, eratque vir religiosus cum tota domo sua, faciebatque multas eleemosynas plebi, & semper orabat Dominum, vt ostenderet ei viam suam, qui cum oraret die quadam hora nona vidit Angelum introeuntem ad se, qui dixit ei, orationes tuæ, & eleemosynæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei, & dixit ei, quod vocaret Petrum, & ille ostenderet ei, quid facere deberet, & ille veniens baptizauit eum instruxitque in fide. Actuum 10. sicut ergo ille Gentilis existens per fidem in vniuersali, & bona opera meruit, vt Deus mitteret sibi Angelum illuminatorem, &

H deinde Petrum Doctorem, ita iste Centurio, qui eodé modo erat Gentilis, & Romanus per fidem, & opera meretetur sibi fidem nunc augeri: nam ita est de charitate, vt dicit Augustinus, quòd charitas existens meretur augeri, & aucta meretur perfici.

Secundo forte fuit hoc, quia Christus voluit per istum Gentilem significare fidem Gentilium, quæ futura erat multo maior quam fides Iudæorum, & quia iste fuit primitiæ Gentilium credentium Christo iam prædicanti, voluit Christus, quòd fides istius appareret maior quàm fides Iudæorum: sic dicit Chrysostomus, Centurio iste primus fructus ex gentibus, ad cuius fidei cõparationem omnium Iudæorum fides infidelitas est inuenta, qui nec Christum audiuit docentem, nec leprosum aspexit cũ mundaretur, sed audita tantummodo sanitate leprosi plus credidit,

K quam audiuit, mysterio in mysterio gentium futurarum, quæ nec legem, aut Prophetas legerant de Christo, nec ipsum Christum miracula facientem viderant.

Sed dicetur quomodo iste Centurio fuit primitiæ gentium ad Christum conuersarum, quia Magi reges fuerunt primitiæ gentium; vt Ecclesia asserit?

Dicendum, quod Magi fuerunt primitiæ gẽtiũ credentium in Christum natum: Centurio autem iste fuit primitiæ gentium ad Christum per prædicationem conuersarum.

Quare Centurio iste fuit motus ad orandum pro isto seruo cum tanta instantia, & ad dicendum talia verba.

Quæst. XXIX.

QVAERETVR, quare Centurio iste fuit motus ad orandum pro isto seruo cum tanta instantia, & ad dicendum ista verba.

Aliqui dicunt, quod hoc fuit, quia iste seruus erat magni pretij, & magnum damnum patiebatur Centurio si moreretur, sic dicitur Lucæ septimo: Centurionis seruus erat male habens, qui erat illi preciosus.

Melius tamen dicendum est, quod mouebatur Centurio, quia diligebat valde seruum istum, non enim videbatur satis honestum, nec virtutibus conueniens pro solo lucro tantum instare, maxime quia iste Centurio laudatur hic, vt vir bonus, & apparuit ex magnitudine fidei eius: ideo potius videtur, quod moueretur ex charitate, scilicet, quia diligebat seruũ, & volebat quod periret, & tali affectu Christus magis condescenderet quam dolenti, vel sustinendi damnum ... qualis erat ille Centurio ideo debemus ... preciosus, idest, charus ...

com-

communiter exponitur:nam ea quæ nobis valde chara sũt in magno precio habemus, & ob hoc aliqui dicunt, quòd vocatur filius eius Ioan.4. vbi dicitur de filio Reguli,& putant quidam illum Regulum esse istum Centurionem, sed non est, vt ibi dicetur, erat tamen valde charus iste seruus domino suo: nam boni serui interdum malis filijs præponuntur in dilectione, vt Ambros.dicit, & ita dicit Chrysostomus, vide bonitatem Centurionis, qui pro salute serui sic solicite festinabat quasi non damnũ pecunię, sed salutis passurus in morte illius: dicit etiam quod diligebat eum, & ideo dolebat, quòd ille torqueretur.

Orabat autem instanter Centurio, quia seruus suus erat in magno periculo; nam dicitur Lucæ septimo: Centurionis seruus male habens erat moriturus, idest, erat vete ad mortem, sic dicit Ambrosius super Lucam, quod moriturum dixit Euangelista non fefellit: moriturus enim erat, nisi fuisset sanatus a Christo, quòd autem iste Centurio dixit puer meus iacet paralyticus,& male torquetur.

Dicunt quidam, quod dixit ad ostendendum dolorem, quem habebat de seruo, vt sic Christus magis flecteretur, vt eum curare vellet, sic exponit Rabanus, scilicet, omnia ista cum dolore nominauit, & iacentem, & paralyticum, & male detentum: ideo vt suæ animæ angustias demonstraret,& Dominum commoueret.

Aliter potest dici, quòd hoc dixit ad excusationem, quia insolitum erat ante hoc Christum vocari ad sanandum aliquem ægrum, sed veniebant ægri ad ipsum, vel adducebantur: etiam quia videbatur inhonestum, quòd Christus vocaretur, vt iret ad domum alicuius: nam hoc erat eum minus honorare,& minora de ipso credere quàm decebat: ideo Centurio excusauit se, scilicet, quòd seruus ire non poterat, quia iacebat paralyticus, etiam quia portari commode non valebat, quia male torquetur, scilicet, si moueatur grauius torquebitur, sic dicit Chryso. in Homilia scilicet quidam dicunt, quòd excusans se in hoc causam dixit propter quam non ipsum adduxit: nec enim possibile erat portari dissolutum cum torqueretur, & ad vltimas esset spirationes. Tertio potest dici, quòd hoc dixit Centurio ex magnitudine fidei ostendens, quod cum ita se haberet paralyticus non poterat portari, nec oportebat, quia etiam solo verbo absentem poterat sanare: istam expositionem magis eligit Chrysostomus dicens: ego autem signum hoc magnæ fidei dico, quia enim sciebat, quod sola iniunctio, idest, verbum, vel præceptum Christi sufficeret ad restaurationem iacentis, superflue extimabat eum ducere, & tamen præcedens sensus secundus videtur esse melior, quia quando ista dicebantur, rogabatur Christus a Iudæis, vt descenderet, & sanaret paralyticum, & ita Christus facere incepit vadens cum Iudæis ad domum Centurionis, sed cum non longe esset misit ad ipsum Centurio amicos suos dicens, quod non vexaretur veniendo, sed diceret verbo,& ita fecit Lucæ septimo.

Quomodo Centurio misit ad Christum rogans, quod veniret, & postea dixit non sum dignus, vt intres sub tectum meum. Et quare misit Iudæos.

Quæst. X X X.

QVÆRETVR quomodo Centurio misit ad Christum rogans, quod veniret, & postea dixit; non sum dignus, vt intres sub tectum meum: nam seniores Iudæorum misit,& illi rogabant Christum, vt veniret,& sanaret seruum Centurionis: Lucæ septimo.

Aliqui dicunt, quod Centurio à principio habebat fidem de Christo, quòd posset sanare seruum eius, sicut sanauerat leprosum, sed nondum peruenerat ad hunc fidei gradum, quod crederet Christum sanare posse absentem, vel saltem hoc non cogitauerat: ideo misit seniores Iudæorum rogans Christum, vt ad domum suam veniret, quia non poterat languens portari ad ipsum, sed dum irent seniores cogitauit inhonestum,& superfluum esse Christum vocari cum absens facere posset, & forte Deus inspirauit tunc ei augendo fidem suam, & misit amicos suos rogans Christum, quòd non veniret, sed verbo diceret,& hoc aliqualiter est verisimile.

A Sed dicendum, quòd non stat, quia à principio quando misit Centurio seniores Iudæorum ad Christum credebat, quod Christus poterat sanare absentem, & iudicabat, quod non erat necessarium, nec dignum, quod Christus veniret ad domum suam, & etiam cogitabat, quod ipse non erat dignus per se ire ad petendum hoc à Christo: ideo misit ad illum seniores Iudæorum, sic patet Lucæ septimo: nam dicitur, & cum iam non longe esset à domo misit ad eum Centurio amicos dicens noli Domine vexari: non enim sum dignus vt sub tectum meum intres, propter quod & me ipsum non sum dignum arbitratus, vt venirem ad te, & sic patet, quod non concepit de nouo hoc, nec venit sibi in mentem, sed à principio totum credidit: nam ideo misit Iudæos, quia putauit se non esse dignum ad eundum, vt ipse dicit, & tamen prius putauit B non esse dignum, quod Christus veniret ad domum suam quàm quòd ipse non erat dignus ire, cum hoc ponatur tanquam correlatiuum illius: ideo non potest stare ista solutio.

Sed dicendum, quòd Centurio nunquam habuit animum, quòd Christus veniret ad domum suam, sed solum, quòd verbo diceret, Iudæi tamen qui iuerunt ad Christum rogauerunt eum, vt iret ad domum Centurionis, & hoc faciebant, quia Centurio ille loco Romanorum erat princeps in ciuitate illa, vt ostensum est supra quæst. vigesima sexta, & volebant per hoc placare ipsum sibi honorantes eum in hoc, quòd Christum ad domum eius ducerent, sed istæ erant blanditiæ Iudaicæ, quia intentio Centurionis erat, quod non veniret Christus ad domum suam: ideo ipse dixit senioribus Iudæorum; ite ad Christũ C rogantes eum, vt sanet puerum meum, Iudæi autem adulari volentes dixerunt, Domine nos faciemus, vt ipse veniat ad te,& ob hoc postquam recesserunt Iudæi,& peruenerunt à Christo, vt veniret, misit Centurio amicos suos, scilicet, viros Gentiles, qui fideliter,& non per blanditias exponerent Christo mentem Centurionis, scilicet, quòd non veniret, sed verbo curaret, & cum illi occurrerent Christo iam ipse veniens cum Iudæis erat prope domum Centurionis, quòd autem Iudæi ex intentione sua, & non Centurionis istud peterent, patet ex verbis blãdis, quibus Christo suadere volebant, scilicet, dignus est, vt hoc illi præstes: diligit enim gentem nostram,& Synagogam ipse ædificauit nobis, sic dicit Chrysostomus qualiter Matthæ. dicit, quod Centurio dixit non sum dignus vt intres sub tectum meum: Lucas autem dicit, quòd rogat, vt veniat. & respon D det.s. mihi videtur, ꝙ Lucas signat nobis Iudaicas blanditias: credibile enim est, vt Centurio retraheretur à Iudæis blandientibus, & dicentibus nos euntes ducemus eum: vnde & eorum preces adulationibus plenæ sunt.

Sed dicetur, quòd non stat, quia Lucæ septimo dicitur, quòd Centurio misit ad Iesum seniores Iudæorum rogans eum, vt veniret, & sanaret seruum eius.

Dicendum, quòd Centurio misit seniores Iudæorum, dicitur tamen rogans eum, vt veniret, idest, quod Iudæi rogauerunt Christum nomine Centurionis, quòd veniret,& sic videbatur Centurio rogare: idem ipse contrarium expressit postea per amicos suos, quos ad Christum misit.

Ad quid Christus ire voluit ad domum alienam, cum sciret, quòd Centurio non peteret hoc. Et quantum fuerit vtile eius fidem manifestari.

Quæst. X X X I.

SED quæretur cum Christus sciret, quòd Centurio non petebat hoc, & etiam quod postea missurus esset ad eũ, vt non iret, & tandem non erat iturus, ad quid voluit ire? nam iam erat propter domum Centurionis, quando venientibus amicis Centurionis cessauit ire.

Dicendum, quòd Christus egit propter multa. Primo, quia vult ostendere quod Deus facit voluntatem orãtium, sicut dicitur Psalm. 144. voluntatem timentium se faciet: sicut etiam Chrysostomus in Homilia dicit, quod nunquam fecit Iesus hic facit, vbique enim sequitur voluntatem supplicantium.

Secundo fecit hoc ad ostendendum humilitatem suam, quia non dedignatus est ire ad domum alienam, & etiam

ad

ad sanandum seruum: hanc enim virtutem Christus valde ostendere voluit in operibus suis infra vndecimo, discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & hoc vt cum esset magnus in potestate non crederetur arrogans in animo, quod rarissimum est, quia communiter homines habentes aliquam excellentiam superbi sunt saltem in animo suo: Christus ergo valde ostendebat humilitatem, & ideo ita attendebat ad seruos, sicut ad dominos, quod etiá Iudæi bene videbant in eo, & confitebantur sic esse infra 22. Magister scimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo: non enim respicis personam hominum.

Tertio fuit, vt doceret nos, quod sicut ipse ibat ad pauperes, & seruos, ita & nos iremus, sic dicit Chrysostomus, quoniam pro seruo petebat, ideo promisit ire, vt nos doceat non colere magnos, & contemnere modicos, sed pauperes, & diuites similiter honorare: nam Christus propter hoc in se ostendebat humilitatem, vt nos eam teneremus: Ioannis decimotertio, si ego laui pedes vestros Dominus, & magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes: exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.

Quarto fuit, & principaliter ad ostendendum fidem Centurionis: nam Centurio apud se conceperat, quod Christus absens poterat puerum suum sanare, sed hoc nondum expresserat, nec fuisset expressum coram turbis, nisi Christus cœpisset ire ad domum Centurionis: nam si Christus, sicut cognouerat voluntatem Centurionis venientibus ad eum senioribus Iudæorum, dixisset volo, quod sanetur puer Centurionis, & fuisset immediate sanatus, Centurio, qui in domo manebat videns sanatum puerum non habuisset occasionem vllam mittendi aliquos ad Christum, nunc vero, quia orantibus Senioribus Iudæorum cognouit Centurio, quod Iesus veniret misit amicos suos ad eum dicens, non sum dignus &c. ideo fuit vtile, quod Christus ire inciperet, vt manifestaretur fides Centurionis coram turbis.

Manifestari autem fidem Centurionis fuit vtile ad multa. Primo ad gloriam Christi, quia per hoc habuit occasionem sanandi languentem in absentia, quod nondum creditum erat Iudæis Christum facere posse, & sicut hoc facere erat magnæ laudis, ita etiam creditum fuisse hoc de Christo antequam faceret laus magna erat.

Secundo fuit, vt esset Christo occasio increpandi paruam fidem, vel potius infidelitatem Iudæorum, & prænunciandi eis, quod alieni reciperentur a Deo, & ipsi, qui olim habuerant Deum familiarem excluderentur, vnde dixit dico vobis, quod multi ab Oriente, & Occidente venient &c. si tamen non apparuisset hic magna fides Centurionis, non fuisset Christo occasio aliqua dicendi hoc.

Tertio fuit propter laudem Cẽturionis, quia Deus vult sæpe laudare hic virtuosos, & ostendere eorum virtutes omnibus, vt per hoc ipsi vltra virtutes sciant se teneri Deo qui non solum virtuosos, sed etiam inclytos, & gloriosos eos reddidit: etiam vt per hoc sit eis maior occasio ad firmius tenendam virtutem, quia quando probitas alicuius cognita est erubescit si postea improbus fiat, quia hoc est cadere de gradu honoris: si tamen occulte bonus fuerit non erubescit malus fieri, quia non perdit aliquem gradum existimationis bonæ prioris, quia nulla ante hoc de eo erat, & potissime Deus facit hoc propter alios, vt videntes laudem eius, qui bonus est, per hoc anhelent ad bonos effici.

Quarto fuit propter laudem fidei Gentilium, quæ maior futura erat, quam fides Iudæorum: iste tamen Centurio erat primitiæ Gentilium cõuersorum ad Christum per prædicationem, vt dictum est supra q. vigesimaoctaua: voluit ergo Christus in hoc ostendere excellentiam fidei Gẽtiliũ, quæ futura erat: fuit ergo cõueniens manifestari fidẽ Centurionis coram turbis propter prædicta, non potuisset tamen manifestari, nisi Christus cœpisset ire in domum eius, vel ire promisisset: ideo fuit conueniens, quod ire inciperet, licet se non peruenturum illuc sciret, sic dicit Chrysostom. nisi enim ille dixisset veniam, & sanabo eum, nunquam iste responderet non sum dignus, vt intres, &c.

Quare Centurio dixit non sum dignus, vt intres sub tectum meum, in quo plures adducuntur rationes. Denique de mysterio susceptionis Eucharistiæ, in qua dici merito solet dictum Centurionis.

Quæst. XXXII.

QVÆRETVR quare dixit Centurio non sum dignus, vt intres sub tectum meum.

Aliqui dicunt, quod forsassis domus sua non erat bene disposita, ita vt honeste posset Christus intrare in eam.

Sed istud non stat. Primo, quia hoc pertinet ad viros, qui gloriantur in seculo de diuitijs, & magnitudine, & pulchritudine domorum: Christus autem erat pauperrimus infra vigesimo: ecce rex tuus venit tibi pauper: ideo quæcunque domus esset sibi magna cum nec ipse haberet paruum tugurium rusticanum: sic dicitur infra in litera: vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput reclinet.

Secundo, quia Christus morabatur in eadem vrbe in paupere domo: nam hospitabatur in domo Petri, vt innuitur infra in litera, scilicet, cum venisset Iesus in domum Petri vidit socrum eius febricitãtem, & tetigit manũ eius, & dimisit eam febris, & surrexit & ministrabat eis, & sic videtur, quod ibi hospitabatur cū ibi manducaret ipse, & discipuli sui, domus tamen Petri esset parua, quia Petrus pauper erat: ergo cum Christus maneret ibi non esset indigna domus Centurionis ad hoc, quod intraret in eam.

Tertio patet, quia Centurio iste erat princeps huius ciuitatis, & gentis Galilææ loco Romanorum, vt ostensum est supra q. vigesimaoctaua: verisimile ergo erat, quod ipse haberet domum maiorem, & meliorem vrbis: non ergo iudicaret domum suam indignam ex hac parte.

Quarto patet, quia Centurio credidit in Christum cum assereret posse curare ægros absentes ex quo affirmabat illum Deum: indignum ergo erat putare, quod ille adueniret ad domum manufactam an pulchra esset vel vilis, sed solum ad habitaculum cordis nostri, quia Deus magis habitat in corde nostro quàm in rebus terrenis ad Ephes. 3. habitare Christum per fidem in cordibus vestris.

Quinto patet, quod non intellexit Centurio indignitatem istam ex parte domus, sed ex parte sui ipsius, quia non dixit non est digna domus mea, vt intres in eam, sed dixit non sum dignus, vt intres sub tectum meum.

Alij dicunt, quod putauit Centurio esse indignum, quia erant idola in domo sua cum ipse esset Gẽtilis, & non erat dignum, quod Christus iret ad domum, in qua idola colebantur, sic dicit Nicolaus: hoc autem posset stare, quia iste Gentilis erat, & plurimi Gentilium idola colebant: non est tamen verisimile, quod vir, qui idola apud se retinebat tantam fidem de Christo conciperet, vel quod talem virum Christus faceret esse primitias gentium. Melius autem intelligeretur, quod iste esset vir bonus, sicut alius Centurio Cornelius, qui licet esset Gentilis, erat vir religiosus cum tota domo sua orans assidue ad Deum, & eleemosynas multas faciens Actu. 10. & supra q. 28.

Tertio potest dici, quòd putauit se indignum esse, quia erat Gentilis: nam Christus erat de gente Iudæorum, & illa gens colebat Deum verum: ideo licet crederet Christum esse Deum, quia tamen adhuc nesciebat totum quod de Deo credi deberet, putauit, quòd Christus non dignaretur respicere eum, quia Gentilis erat, & hoc forte, quia Christus nolebat facere miracula inter istas gentes, & etiam q. non prædicaretur eis ita dixit infra 10. in viam gentium ne abieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne intraueritis, sed potius ite ad oues, quæ perierunt domus Israel, est verum, quod Christus nondum istud dixerat, quia nondum miserat discipulos ad prædicandum, Centurio tamen, qui Gentilis erat poterat hoc credere, si tamen veritatem plene sciuisset putasset, quòd non dedignaretur eum, quia non est acceptor personarum Deus, sed in omni gente, qui facit iustitiam acceptus est illi Act. 10. sic dicit Remigius, & Rabanus propter conscientiam enim vitæ Gentilis grauari se magis putauit dignatione Dei quàm iuuari, cuius & si fide præditus erat, non tamen sacramentis erat imbutus, idest, nesciebat adhuc omnia secreta, quæ credenda erant.

Quæ-

Quarto poteſt dici, quod fuit hoc propter humilitatem, quia cum Centurio crederet Chriſtum eſſe Deum, humiliauit ſe veritatem confitendo, quia verum erat quod non erat dignus, quòd Chriſtus intraret in domum eius, quia nullus homo poterat eſſe dignus ad hoc, & confitendo ſe indignum, ſicut vere erat efficiebat ſe dignum, ſic dicit Auguſt. lib. de verbis Domini dicendo ſe indignum præſtitit ſe dignum non in cuius parietes, ſed in cuius cor Chriſtus intraret: nec enim hoc diceret cum tanta fide, & humilitate niſi illum quem timebat intrare in domum ſuam corde geſtaret: nam non erat magna felicitas ſi Ieſus intraret in parietes eius, & non eſſet in pectore eius.

Quinto poteſt dici, quòd hoc dixit propter diuerſitatem vitæ Iudæorum, & Gentilium: nam Iudæis erat valde abominabile intrare in domos Gentilium, aut conuerſari cum eis: ſic enim dixit beatus Petrus quando vocatus fuit ad Cornelium innuente Spirituſancto Act. 10. vos ſcitis quomodo abominatum ſit viro Iudæo coniungi, aut accedere ad alienigenam: iſti duo modi ſunt ſatis conuenientes, & maxime vltimus videtur literæ conuenire, quia Centurio non putauit dignum eſſe, quòd Chriſtus intraret in domũ ſuam, & ēt ꝙ ipſe iret ad eum *Luc.* 7. ſed miſit ad illũ ſeniores Iudæorum quaſi dignius exiſtimans, quod irent illi, q̃ quòd ipſe iret, & tamen ſi attenderetur ad hoc, quòd Chriſtus erat Deus omnis homo erat indignus ire ad eum: poteſt tamen teneri, & valde bene. Quartus modus. ſ. ꝙ dixit hoc ex vera humilitate cum dicitur, quòd nec etiam Iudæi erant digni rei dicendum, quòd verum eſt, & tamen ad humilem pertinet cognoſcere vitia propria, & non reſpicere aliena, & ita fecit Centurio, quia licet in veritate ipſe eſſet dignior, quàm ſeniores Iudæorũ, ſicut apparet ex laude quam Chriſtus fecit de eo, & non de ſenioribus Iudæorum, tamen ipſe agnouit defectum ſuum, & non curauit de defectu Iudæorum: ſolum enim ſe indignum reputauit ire ad Chriſtum ad petendum curationem ſerui.

Conſiderandum autem circa hoc verbum Centurionis, ſcilicet; non ſum dignus, quòd ſicut ille putauit ſe indignum eſſe, vt Chriſtus intraret in domum eius, ita nos debemus putare eſſe indignos ad hoc, quòd Chriſtus intret, & moretur in cor noſtrum: nam minus offenditur Chriſtus intrare corporaliter in domum ſordidam quàm ſpiritualiter habitare in corde immundo cum ſit maior felicitas, quòd Chriſtus habitet in corde noſtro, quã quod intret in parietes noſtros, vt dicit Auguſt. vbi ſupra, & quia quando ſuſcipimus ſacramentum corporis Domini recipimus Chriſtum realiter in corpore noſtro inquantum ſacramentaliter manducamus, & debemus recipere ſpiritualiter ad hoc, quòd proficiat nobis virtus ſacramenti, debemus agnoſcere, & profiteri nos indignos, & propter hoc inoleuit conſuetudo laudabilis in Eccleſia, quod ſuſcipiẽs Euchariſtiam dicat iſtud verbũ Centurionis, ſ. Domine nõ ſum dignus, &c. ſic dicit Origenes, qñ ſancti, & Deo acceptabiles Eccleſiarũ antiſtites ſub tectũ tuum intrant, tunc ibidem per eos Dominus ingreditur, & tu ſic extimes tanquam Dominũ ſuſcipias, & quando corpus, & ſanguinem Domini manducas, & bibis, tunc Dñs ſub tectum tuum ingreditur: tu ergo humilians teipſum dicas Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum: vbi enim indigne ingreditur ibi ad iudicium ingreditur accipienti.

Quomodo dixit Centurio, Nam & ego homo ſum. &c.
Quæſt. XXXIII.

QVÆRETVR quomodo dixit Centurio: nam & ego homo ſum &c.

Dicendum, quòd poteſt vno modo accipi, quòd ſit argumentum à fortiori, quaſi dicat, ego ſum homo conſtitutus ſub poteſtate, ideſt, ſub aliquo Domino, quia tamen habeo aliquos milites, & ſeruos ſi iubeo illis facere aliquid etiam abſentibus faciunt illud: à fortiori ergo tu cum nullum Dominum habeas, ſed omnia tibi ſubſint, quidquid mandaueris fiet, vt fuit ſupra expoſitum in litera: ſic dicit Aug. lib. de verbis Domini ſi ego homo ſub poteſtate habeo iubendi poteſtatem, quid tu potes cui omnium ſeruiunt poteſtates?

Alij dicunt, quod eſt comparatio quædam Centurionis

A ad Chriſtum, ſcilicet, quod ſicut Centurio habebat dominium, & habebat ſeruos: ita etiam Chriſtus inquantum homo erat Deo ſubditus, & habebat omnia alia ſibi ſubdita: ſic dicit Chryſoſtomus, & ſi ego ſim ſub poteſtate alterius, tamen habeo poteſtatem iubendi eis, qui ſub me ſunt: ſic & tu quamuis ſis ſub poteſtate patris, ſcilicet, quantum homo tu habes poteſtatem iubendi Angelis, & ibi redarguit expoſitionem præcedentem, ſcilicet, ſi ego ſub poteſtate conſtitutus poſſum iubere, quantomagis tu, qui ſub nullius poteſtate es? dicit enim quòd hanc expoſitionem non recipit tex. non enim dixit ſi ego homo ſub poteſtate, ſed dixit, nam & ego homo, in quo patet, quòd inter ſe, & Chriſtum non comparationis differentiam fecit, ſed rationem ſimilitudinis introduxit, & tamen præcedens expoſitio Auguſt. rationabilior eſt quàm expoſitio Chryſo-
B ſtomi, quia Chriſtus non faciebat miracula inquantum homo, ſed inquantum Deus.

Cum autem dixit Cẽturio dico huic vade, & vadit, quidam applicant ad Chriſtum ſcilicet, quòd Centurio intellexerit Chriſtum habere aliquos ſpirituales miniſtros quibus iubere poteſt, quòd eo abſente infirmitates curent, & ita poterat mittere nunc aliquem Angelum, qui ſanaret ſeruum Centurionis ſic dicit glo. tu potes per Angelorum miniſteria, ſine corporis præſentia dicere infirmitati, vt recedat, & recedet, & ſanitati, vt veniat, & veniet: vel etiam ſi Angeli nulli in hoc miniſtrent, Deus per verbum ſuum facere poteſt ſic dicit Chryſ. ſciebat enim quoniam aſtabant ſibi inuiſibiliter Angeli miniſtrantes, qui omne verbum eius conuertunt in opus, ꝙ & ſi Angeli ceſſent tamen infirmitates præceptis eius iuuantibus expelluntur.

C

Quomodo dicitur, quòd Chriſtus eſt admiratus cum eſſet Deus, & nihil ignoraret. Et vnde fiat admiratio.
Quæſt. XXXIV.

QVÆRETVR quomodo dicitur, quod Chriſtus admiratus eſt: nam videtur, quod non poterat admirari, quia admiratio inſurgit in homine ex conſideratione, vel viſione rei incognitæ, vel inſolitæ, Chriſtus autem non ſolum ſecundum quòd Deus omnia ſciebat, ſed etiam ſecundum quod homo, quia ab inſtanti conceptionis ſuæ fuit plenus ſcientia, neque aliquid de nouo cognouit, non ergo poterat in eo eſſe admiratio.

Dici poteſt vno modo, quòd Chriſtus non fuit vere admiratus, ſed modum, & geſtum admirantis oſtẽdit, & hoc
D fuit propter laudem fidei Centurionis, vt oſtenderet, quod etiam nos debeamus admirari eos, qui magnam virtutem habent: ſic dicit Aug. quis autem in illo fecerat illam fidẽ niſi ipſe, qui admirabatur, quòd ſi & alius eam feciſſet, vt quid miraretur, qui præſcius erat, quod ergo miratur Dominus nobis mirãdũ eſſe ſignat quibus adhuc opus eſt ſic moueri: omnes enim tales motus eius non turbati animi ſigna ſunt, ſed docentis magiſterium.

Admirari ergo ſe oſtendit de Centurionis fide, quia innuebat, quod ceteri de illa fide admirari deberent, ſic dicit Chryſ. plebe omni præſente admiratus dicitur, vt alijs exẽplum daret, quod eum mirentur, rurſus etiam Chriſtus inſtruit nos in hoc quid debeamus mirari: ſicut enim infra 10. inſtruit nos ſolum timere mala ſpiritualia ideſt illum, qui poteſt corpus, & animam perdere in gehennam, &
E nõ illum, qui poſtquam corpus occiderit nihil habet quid vltra faciat: ità hic hortatur nos ſolum admirari ſpiritualia. ſ. fidem, & virtutes, & non magnitudinem diuitiarum, nec corporis robur, & ſimilia: ſic dicit Origenes, attende quantum ſit aut quale, ꝙ Deus miratur, aurum diuitiæ regna principatus in conſpectu eius ſunt tanq̃ vmbra, nihil ergo horũ in conſpectu Dei mirabile eſt quaſi magnũ, vel precioſum, ſed ſolũ fides, hanc miratur honorificans hanc acceptabilem ſibi exiſtimat. Aliter poteſt dici, quòd in Chriſto fuit vera admiratio ſecundum quod homo erat, & ad hoc oportet poni aliquid ſibi eſſe incognitum, vel inſolitum ſecundum quod homo, quod verum eſt.

Pro quo ſciendum, quod in Chriſto fuit duplex ſciencia vna diuina, quæ eſt æterna, & ſecundum hanc non poteſt eſſe admiratio, quia nihil de nouo per eã cognoſcitur; nam tam ſcientia quàm ſciens quã ſcibile ſunt intra diui-

nam substantiam, & sicut Diuinæ essentiæ nihil de nouo acquiritur, ita nec sapientiæ eius. Alia est scientia Christi humana, siue creata, & ista est duplex. Vna est sciẽtia visionis rerum in verbo, & ista est scientia animæ Christi, & sicut anima ipsa est creata, ita & scientia eius creata est, quia non potest aliquid increatum esse forma rei creatæ, & dicitur sciẽtia visionis cognitio illa, quam habet anima Christi de rebus cognoscendo eas videndo diuinam essentiam inquantum in ea relucent omnes res, & hanc cognitionem habent omnes beati in patria quia istud est videre Deum, & secundum istam scientiam visionis anima Christi ab instanti conceptionis eius cognouit in verbo, idest, in Diuina essentia omnia, quæ cognoscit verbum notitia visionis, & hæc sunt omnia, quæ habent esse secundum quamcumque differentiam temporis, cuius sunt præsentia, præterita, & futura: ideo quantum ad hanc scientiam nihil potest de nouo acquiri in Christo cum semper omnia cognouerit, & Diuina essentia semper æqualiter sibi repræsentauerit ea, & consequenter nec potuit hoc modo admirari.

Alia est scientia in Christo qua cognoscit res in proprio genere, idest, non secundum quod repræsentantur in aliquo excellenti repræsentatiuo, quale est Diuina essentia, sed vt cognoscuntur in seipsis, siue in propria natura, & hoc est cognoscere rem in proprio genere, quia genus dicit naturam communem.

Et ista scientia est duplex. Vna est habitualis, & alia experimẽtalis, habitualis dicitur habitus quidam cognitiuus quo de re iudicamus cognoscentes proprietatem eius secundum suam naturam, & quantum ad istam nõ fuit in Christo aliqua nouitas nec admiratio, quia ab instanti conceptionis suæ anima eius fuit perfecta habitibus omniũ sciẽtiarum: & ideo quantum ad hoc admirari non potuit. Alia est sciẽtia experimentalis, sicut quando quis habens habitum scientiæ per doctrinam, & solam speculationẽ, postea experitur intuitiue in effectu id quod speculatiue cognoscit, sicut fit apud medicos, & in omni scientia naturali, & Astrologica, & etiam in morali, & hoc modo anima Christi poterat aliquid de nouo addiscere per experientiam, quia aliqua de nouo videbat, quæ nunquã prius viderat: sic.n. dicit Apostolus ad Hebræ. 5. quod Christus didicit ex eis, quæ passus est obedientiam, & ita in præsenti, licet anima Christi nouerit visionis cognosceret in verbo istã fidẽ Centurionis quanta erat, & quando futura erat, tamen nõ fuerat expertus eam in actu: ideo quia erat animæ suæ hoc incognitum. i. inexpertum secundum cognitionem experimentalem admiratus est quando realiter vidit tantã fidẽ, sicut & nos cognoscimus aliqua speculatiue, quæ magna sunt, & tamen quando videmus ea realiter accidere admiramur: non poterat tamen in Christo esse de aliqua re tanta admiratio, sicut in nobis, quia quãto est maior ignorantia tanto est maior admiratio, Christus tamen de qualibet re habet semper, siue habebat quando erat inter nos duas claras notitias vnam diuinam, & alteram creatam, quæ est scientia visionis animæ eius: ideo licet Christus aliquando admiraretur de aliqua re modica erat admiratio, sicut si Astrologus sciat pro certa die, & hora futurã Eclypsim, vel aliquid insolitum in cælo, quando realiter illud viderit modicum mirabitur, licet sit aliqualis immutatio in eo, scilicet, quia experimentaliter hoc non viderat prius.

Quomodo est verum, quod Christus dixit; non inueni tantam fidem in Israel. Quæst. XXXV.

QVÆRETVR quomodo est verum, quod Christus dixit non inueni tantã fidem in Israel, quia videtur, quod multi alij habebant maiorem fidem: nam maiorem habuit Abraham, & alij Prophetæ quorum fides laudatur ad Hebr. 11.

Dicendum, quod istud dictum non debet sic intelligi generaliter, sed multas limitationes habet. Prima est quod non intelligitur de præteritis hominibus, qui fuerunt in Israel, sed solum de illis, qui nunc erant tempore Christi, quia dicitur non inueni tantam fidem &c. & tamen Christus non poterat inuenire aliquid in Israel nisi postquam erat inter Israelitas secundum carnem, vnde non sequitur

F ex hoc, quod fuerit iste Centurio maior fide quàm aliquis de illis patribus quorum fidem laudat Apostolus ad Hebræ. 11. quia omnes illi erant antiqui. sic dicit Hierony. super Matthæum hoc de præsentibus loquitur non de omnibus retro Patriarchis, & Prophetis.

Secunda est, quod solum debet intelligi de illis quibus Christus prædicauit, quod satis innuitur inquantum dicitur non inueni, quia non dicitur non inuenisse, nisi inter eos inter quos poterat inuenire, sed inuenire præsupponit quærere, Christus autem fidem quærebat per prædicationem causare apud illos: ergo quibus non prædicabat, vel quibus nunquam locutus est nõ potest rectè intelligi istud dictum, multi autem erant in Israel similes, qui nondum Christum viderant, & illi non includuntur sub hoc dicto.

Tertia est, quòd non intelligitur de personis insignibus:
G quando enim profertur aliquod dictum generaliter affirmatiue, vel negatiue extenditur solum ad personas communes de quibus potest dari aliquod verum generaliter, eo quod illæ habeut vnum modum, vel æqualem vitæ, vel perfectionis.

Secus autem de insignibus, quæ multum excellunt communes, & sic non intelligetur hoc de Virgine matre Christi nec de Ioanne Baptista: nam erãt personæ insignissimæ non includendæ sub tali generalitate: nam manifestum est, quod illæ habuerunt maiorem fidem quàm Centurio.

Quarta est, quòd potest intelligi de illis, qui non erant præsentes quando Christus hoc dicebat, & hoc, quia loquitur in tertia persona dicens non inueni tantam fidem in Israel, si autem voluisset intelligere de astantibus dixisset etiam sermonem ad illos, quod non fecit; ex quo
H apparet, quod non est necesse, quod iste Centurio habuerit maiorem fidem quàm Apostoli: nam illis Christus prædicauerat erant tamen nunc præsentes Christo: ideo non includuntur hoc sermone, forte enim fides eorum erat maior quàm Centurionis.

Quinta est, quod si velimus intelligere fidem Centurionis fuisse maiorem etiam fide Apostolorum, non debet intelligi de tempore quo Christus dixit hoc, quia forte habebant maiorem fidem quàm Centurio, sed de tempore conuersionis eorũ, quia tunc non apparet in eis tanta fides sicut in Centurione sic dicit Chrysost. credidit Andreas, sed Ioanne dicente ecce agnus Dei. Credidit Petrus, sed Euangelizante sibi Andrea, credidit Philippus, sed legens scripturas: Nathanael etiam prius signum diuinitatis accepit, & sic confessionem obtulit. Origenes etiam dicit Iai-
I rus Israelis princeps pro filia sua petens non dixit dic verbo, sed veni velociter, Nicodemus de fidei sacramento audiens dixit quomodo potest hoc fieri? Maria, & Martha dicunt Domine si fuisses hic frater meus non fuisset mortuus, tanquam dubitantes, quod vbique possit adesse Christi præsentia.

Sexta est, quod comparando fidem Centurionis ad fidem Apostolorum, & aliorũ virorum insignium non debet fieri comparatio æqualiter, vel simpliciter, sed solum secundũ conditionem status. s. quod Centurio inquantum Gentilis, & vir indoctus habebat maiorem fidem quã Apostoli secundũ conditionem Apostolatus, idest, magis excedebat fides Centurionis statum eius quàm fides Apostolorũ statum Apostolatus, simpliciter mn forte erat maior fides Apostolorũ, sic dicit Chrys. si volumus fideliorẽ putare Cẽ-
K turionẽ quàm Apostolos ita testimoniũ Christi intelligendum est, quod vniuscuiusque bonis bonum sim qualitatem personæ illius laudatur: rusticum.n. dicere aliquid sapiẽter egisse magnum est, quod de Philosopho non est mirum, sic de Centurione dictum est in nullo tantam fidem inueni in Israel.

Septima est, quod forte in Centurione non laudatur fides propria, sed fides genolitatis quam ipse significat, quia ipse fuit primitiæ gentium, sic dicit Hiero. forte in Centurione fides gentium præponitur Israeli. Octaua est, & melior oibus, quod hoc intelligitur quantum ad fidem in operatione miraculi. s. in toto Israel non inueni tantam fidem in aliquo ad cuius petitionem facerem miraculum, & tunc est dictum vniuersale non habens exceptionem, & tunc non obstat de Apostolis, nec de Ioanne, & Virgine, quia nulla adhuc miracula fecerat petentibus istis in quibus requireretur fides istorum, & patet, quod intelligatur de hoc, quia

Christus

Christus sanauit puerum Centurionis petente eo, & dixit, A q non erat opus, quòd iret in domum eius, sed solùm verbo diceret: hoc autem nemo adhuc dixerat de illis ad quorum petitionem Christus miracula faciebat: ideo iustè dictum est, q non inuenerat maiorem fidem in Israel: etiam patet, quia Christus non inueniebat fidem, nisi per experientiam, s. quãdo in aliqua re fides personarum requirebatur ad aliquid faciendum, nihil autem tale erat, nisi miraculorum operatio, quia ibi Christus exigebat fidem in petentibus miracula fidei, in alijs autem nec fidem petebat nec inueniebat, cum non esset aliqua occasio experiendi eam, & inueniendi, & sic verum est, quòd nondum fuerat inuenta tanta fides in Israel, sicut in Centurione.

Quomodo dicitur hic, quòd filij Regni eijcientur in tenebras exteriores. Et vnde fletus, ac stridor proueniunt. B *Quæst. XXXVI.*

QVAERETVR quomodo dicitur hic, q filij regni eijcientur in tenebras exteriores, scilicet, Iudęi. Dicendum, q potest hoc intelligi. Vno modo de pęna infidelitatis Iudęorum, qui in Christum non crediderunt, & insuper eum vera dicentem occiderunt. Pro quo fuit eis inflicta duplex pœna: vna est, q Ierusalem fuit destructa, alia est, quod ipsi fuerunt dispersi. De primo patet Luc. 19. vbi Christus plangit futuram calamitatem Ierusalem: nam videns ciuitatem fleuit super illam dicens si cognouisses tu &c. de hoc etiam infra 23. scilicet, etiam relinquetur vobis domus vestra deserta, idest, templum, & ciuitas.

De secunda potest intelligi ista litera, & erit sensus filij regni huius eijciẽtur in tenebras exteriores, idest, extra regnum istud per duces Romanorum, qui vos vendent, & C exulare cogent, & dicitur, q ibi erit fletus, & stridor: fletus solet prouenire ex calore, stridor dentium ex frigore, & est sensus, q quidam Iudęorum exclusi de Iudæa ducerentur in regionem frigidissimam, in qua dentibus striderent, & alij in terram valde calidam, in qua flerẽt: sic exponit Remigius dicens tenebras exteriores appellat exteras nationes: prædicit. n. Christus his verbis interitum Iudęorum, s. q pp infidelitatem ducendi erant captiui, & dispergendi per diuersa regna terrarum: fletus. n. ab igne fieri solet, stridor dentium à frigore: illis ergo ascribitur fletus, qui in calidioribus regionibus habitant, sicut in India, & Aethiopia: stridor autem dentium illis, qui in frigidioribus locis commorantur, sicut in Hyrcania, & Scythia. Aliter & melius intelligitur de pœnis inferni, quia ista litera debet intelligi ex opposito, scilicet, q Iudæi excludẽtur, & Gentiles D recipientur, Gentiles tamen non recipiuntur ad regnum terrenum, sed ad cœleste, quia dicitur, q venient ab Oriente, & Occidente, & recumbent cum Abraham, &c. in regno cęlorum, quod necessario intelligitur de vita æterna cum exprimatur regnum cęlorum: et quia cum Abraham nemo potest iam recumbere in hoc seculo cum ipse nunquam huc rediturus sit: oportet ergo intelligi de vita æterna, in qua Gentiles credentes erant cum Abraham, & Iudæi excludentur, idest, non recipiẽtur, sed eijcientur in tenebras: quod etiam Lucas magis expressit ostendens, quòd intelligatur de die iudicij Luc. 13. scilicet, cum intrauerit paterfam. & clauserit ostium incipietis foris stare, & pulsare dicentes Domine aperi nobis, & dicet vobis nescio vos vnde sitis, discedite à me omnes operarij iniquitatis, ibi erit fletus, & stridor dentium: cum videritis Abraham, & Isaac, E & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras, & venient ab Oriente &c. & accumbent in regno Dei, de quo manifestissime apparet, q intelligatur de die iudicij, quia hic ponitur eadem sentẽtia quæ habetur infra 25. maximè, quia exteriores nationes non vocantur conuenienter tenebræ exteriores, nec videtur quomodo ibi sit propriè, fletus, & stridor dentium, sed debet intelligi de pœnis inferni quas patientur infideles: nam stridor dentium à frigore est fletus autem à fumi calore, pœnæ autem inferni conuenienter designantur per frigus, & ignem: sic dicit Aimo, quòd solent oculi fumosi lacrymas producere: dentes verò à nimio frigore stridere, ostenditur ergo quòd reprobi in inferno calorem intolerabilem, & frigus sustinebunt, iuxta illud Iob: transibunt ab aquis niuium ad calorem nimium.

Quomodo in inferno erunt tenebræ, cum ignis de natura sit lucidus. Quæst. XXXVII.

SED dicetur quomodo in inferno erunt tenebræ cum ibi sit ignis, qui de natura sua est lucidus?

Dicẽdum, quòd ille ignis erit in pęnam damnatorum, & non ad aliquid aliud: & ideo vt magis torqueantur erit ignis obscurus, & fumosus, vt sic simul in fumo, & ardore puniantur, & potest accidere ei fumositas ex natura materiæ, in qua est, scilicet, quia est, picea, & nigra, & fęculenta, vel ex voluntate Dei hoc fit, vt non prosit lux ignis damnatis ad aliqualem consolationem, quia lux est delectabilis: sic dicitur Tobiæ 5. quale mihi erit gaudium, quia in tenebris sedeo, & lumen cæli non video, & Ecclesiastes vndecimo dicitur dulce lumen, & delectabile est oculis videre Solem, nihil ergo videbunt damnati, sed externas tenebras patientur.

Quomodo erit fletus, & strider dentium in inferno. Et ex eis damnum. Quæst. XXXVIII.

SED dicetur quomodo erit fletus, & stridor dentium in inferno? Dici potest dupliciter. Vno modo, quòd per hæc duo, quæ sunt nobis cognita, & pœnalia significentur omnes pęnæ inferni, & quod ista non sint ibi, sed est metaphora ad significandum pęnas. Secundo potest dici, q ista vere erunt in inferno.

Et dicendum est de fletu, quòd in eo sunt duo. Primum est tristitia, quæ est origò lacrymarum, & quantum ad hanc est verum, quòd in omnibus damnatis erit ibi fletus tam in dæmonibus, quàm in hominibus, & tam nunc quã post diem iudicij, quia tristitia erit in omnibus: est enim tristitia de malo præsenti, scilicet quando homo non potest effugere illud, in inferno autem est maximum malum, & est ita præsens, q in æternum erit præsens, & nunquam poterit euitari: ideo necesse est magnam inesse tristitiam manentibus ibi: accipitur tamen æquiuoce tristitia, quia in dæmonibus, & in animabus separatis non est propriè aliqua passio, sed est aliquid simile passioni, cum passio solum sit in parte inferiori, & competit animæ alligatæ corpori, in hominibus autem damnatis post resurrectionem erit vere tristitia, quæ est passio competens animali, hoc tamen non facit differentiam quantum ad magnitudinem afflictionis, quia licet homo, & dæmon, vel anima separata non sint eiusdem naturæ, pęnam tamen æqualem, vel inæqualem habere possunt secundum conditionem peccatorum suorum.

Secundum est in fletu ex parte corporis, scilicet, resolutio lacrymarum, & turbatio cerebri, & oculorum: turbatur enim cerebrum in resolutione lacrymarum, quia calefit supra modum, & ideo humiditates, quæ in eo sunt gelidæ resoluuntur per calorem, & distillant per oculos. Ex quo sequitur cerebro duplex damnum.

Primum est calefieri immoderate, quod est contrarium naturæ eius, quia cerebrum est membrum frigidum cum sic conueniat ad conseruationem animalis.

Secundum est, quòd diminuitur per resolutionem humiditatum, & ideo multum, & assidue plorantibus contingunt magna incommoda cerebri, scilicet, fieri aliquando amentes: est etiam turbatio oculorum in fletu. Et etiam dupliciter turbantur.

Primo propter calorem superabundantem: nam lacrymæ, quæ fluunt ex magna commotione animi, sunt valde calidæ, vnde interdum etiam palpebras, & genas exurunt, & oculus cum sit membrum tenerum, & frigidum valde lęditur.

Secundum est, quia caligant oculi præ lacrymis, quia humiditas grossa lacrymarum transiens super pelliculas delicatas oculi obfuscat eos, & ita aliqui flẽdo visum amittunt: sicut dicitur in vita Beati Laurẽtij de Lucillo viro Gẽtili, qui plorando oculos amiserat, istæ turbationes cerebri, & oculorum non possunt esse in dæmonibus, nec in animabus separatis, sed erunt in hominibus damnatis post iudicium, idest, esse poterunt cum habeant omnia, quæ pertinent ad veritatem naturæ humanæ: turbabũtur ergo

oculi,& cerebrum in damnatis propter fumum,non tamẽ erit resolutio lacrymarum de cerebro, vt aliqui dicunt, quia cessante motu cœli cessabit omnis generatio, & corruptio,de hoc tamen quid verum sit,& de alijs pœnis inferni dicetur magis infra. F

Tertio potest intelligi per fletum, & stridorem dentium pœnitentia infructuosa, quia quando aliqui dolent, idest, pœnitent pos de factis præteritis strident, vel lugent,& quia existentes in inferno pœnitentiam agent. Sapientiæ 5. dicentur habere fletum, & stridorem dentium sic dicit Rabanus, stridor dentium prodit indignantis affectum, eo quod sero vnumquemque pœniteat sero sibi stultorum, quod tanta improbitate deliquit.

Quare Christus dixit, sicut credidisti, fiat tibi.
Quæst. XXXIX.

QVAERETVR, quare Christus dixit, sicut credidisti fiat tibi.

Dicendum, quòd hoc fuit. Primo ad laudem fidei, quia Christus ideo prædicabat, vt fidem causaret, cum fides sit ex auditu ad Rom. 10. laudauit ergo eum, vt per hoc incitaret audientes ad illam.

Secundo, & principalius fuit ad ostendendum causam miraculi, s. quia illud per quod homines promerentur miracula fieri in fauorem eorum est fides Iacobi 1. postulet autem in fide nihil hæsitans,& Mat. 9. cuidam petenti sanari filium suum,& dicenti si quid potes adiuua nos misertus nostri, Christus dixit, si potes credere omnia possibilia sunt credenti,& ita dixit Magdalenæ Luc. 7. fides tua te saluam fecit, & ita solet dicere fere omnibus pro quibus miracula faciat, ideo vt ostẽderet, quod fides Centurionis promeruerat hoc miraculũ fieri dixit, sicut credidisti fiat tibi.

Tertio fuit hoc, & etiam præcipuè ad ostensionem potestatis Christi, nam dixerat Centurio, quod Christus absens poterat sanare puerum eius, Christus autem dixit, sicut credidisti fiat tibi, i. tu credidisti hoc,& si hoc verum est fiat tibi sicut credidisti, & ista erat magna cautela ad probandũ veritatem potestatis Christi, quia vt fuit declaratum supra quæst. 7. miraculum solum confirmat rem prætentam, scilicet, verbum dictum ad quod confirmandum inducitur. Christus autem induxit miraculum istud ad probandum potestatem suam, scilicet, quòd absens curare posset, quia dixit, sicut credidisti fiat tibi, ideo si sequeretur tunc miraculum, apparebat manifeste, quòd Christus habebat potestatem etiam in absentia, poterat autem hoc per effectum etiam sine aliquo verbo ostendi, non tamen ita determinate, quia verba, quæ præmittuntur limitant miraculum ostendendo ad quid sit.

Quare dicitur sanatus est puer in illa hora, & de qua hora intelligitur. Et quod propriè competit Deo agere in instanti. Quæst. XL.

QVÆRETVR, quare dicitur, quòd sanatus est puer in illa hora, & de qua hora intelligitur.

Dicendum, quòd non intelligitur de hora, in qua Centurio credidit, sed de hora, in qua Christus hoc verbũ dixit, quia licet fides Centurionis fuit promeritoria, vt fieret hoc miraculum, non tamen fuit causa effectiua, sed solum virtus Christi: ideo tunc factum est quando Christus voluit,& expressit, & non quando Centurio credidit, fuit autem hoc ad ostendendum Christi potestatem, quia agẽs quanto velocius agit tanto est maioris potestatis, quia tarditas operationis causatur ex resistentia patientis, vel alterius contrarij impedientis, secundum quod se habent ista contraria in aliqua proportione excessus,& quia Deus nihil habet contrarium nec resistere sibi quisquam potest Iob 9. Deus cuius virtuti nemo resistit, operabitur Deus in instanti: etiam quia dato, quòd haberent aliquæ res contrarietatem ad Deum, quia tamen potestas Dei est infinita excedit in infinitum ad potentiam resistendi cuiuscunque rei,& sic non aget in aliqua proportione velocitati finitæ, quia velocitas finita in actu prouenit ex excessu finito agẽtis ad patientis: aget ergo Deus in velocitate infinita, istud autem est agere in instanti, quia nulla maior velocitas est infinita, propter ergo competit Deo agere in instanti, & sic Christo conueniebat ad ostendendum potestatem suam diuinam, quod in instanti ageret, & sic faciebat, sic patet supra in litera de leproso, quod confestim mundata est lepra eius. Secundo fuit ad ostendendum, quod fiebat miraculum scilicet a Christo, & non ab alio, quia si fuisset factum aliquanto tempore post verbum Christi, dubium fuisset, quod per accidens hoc euenerat, vel ab alia causa fuerat factum, cum autem fieret ipsa hora qua Christus iubebat, satis apparebat, quod ipse faciebat. Hoc autem an sic se haberet poterant scire illi, qui præsentes erant Christo: nam Centurio erat absens, & licet videret puerum subito sanari nesciret an Christus tunc aliquid loqueretur, vel ante hoc fuisset locutus. Amici autem Centurionis, & seniores Iudæorum, quos ipse miserat ad Christum, & erant cum eo quando G istud dixit Luc. 7. poterant scire veritatem, quia si irent in domum, & inuenientes puerum sanatum quærerent qua hora sanatus esset sic dicitur Luc. 7. & reuersi qui missi fuerant domum inuenerunt seruum, qui languerat, sanum, & ex illo vult probare Luc. quod subito Christo loquente sanatus est seruus nam eodem cap. dicitur, quod Centurio misit amicos suos ad Christum ne veniret, & hoc fuit quando iam Christus erat prope domum Centurionis, vt patet ibidem, & quando isti exierunt de domo seruus adhuc languebat, cum venit ad dicendum Christo, quòd verbo tantum sanaret eum, & reuersi sunt immediate eodem cap. & tamen quando reuersi sunt inuenerunt seruum sanum: ergo apparebat, quod subito Christo loquente sanatus fuerat, sicut patet Ioan. 4. de Regulo, qui rogauit Christum, vt descenderet in domum suam priusquam moreretur H filius eius, & Christus dixit vade filius tuus viuit, credidit ergo, & iuit, & cum descenderet occurrerunt ei serui dicentes filius tuus viuit, & interrogauit in qua hora melius habuit,& dixerunt heri hora septima reliquit eum febris,& tunc cognouit, quod illa hora erat qua dixit Christus dixit filius tuus viuit, fuit ergo valde conueniens, quod Christo loquente statim seruus ille sanaretur.

Et cum venisset Iesus in domum Petri, vidit socrum eius iacentem, & febricitantem. Et tetigit manum eius, & dimisit eam febris, & surrexit, & ministrabat eis. Vespere autem facto obtulerunt ei multos dæmonia habentes, & eijciebat spiritus verbo, & omnes male habentes curauit, vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam dicentem. Ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portauit. I

Mar. 1. Luc. 4. Isa. 53.

Et cum venisset. Hic ponitur tertium miraculum, scilicet, de sanatione socrus Petri,& diuiditur in duo. Quia primo ponitur miraculum in speciali. Secundo concluduntur multa miracula in generali ibi. *Vespere autem.*

Circa primum dicitur: *Et cum venisset Iesus in domum Petri.* Istud miraculum ponitur hic,& Marc. 1.& Luc. 4.& dicitur, quòd venit in domum Petri: habebat enim Petrus domum in Capharnaum, vbi nunc Christus erat,& ita domus Petri,& Andreæ Marc. 1. venerunt in domum Simonis,& Andreæ, scilicet, quia ambo erant fratres,& habebant eandem domum: & non dicitur hic vnde Christus veniebat, quando introiuit in domum Petri, sed Marc. 1. & Luc. 4. dicitur quòd surgens de synagoga introiuit in domum Simonis.

Domus Petri erat ĩ Capharnaũ

K *Vidit socrum eius iacentem.* Habebat Petrus socrum, quia habebat vxorem: nam tunc non erat solitum viris perfectis connubere, sicut nunc, sed omnes quantumcunque viri perfecti tam Sacerdotes, quam laici matrimonio vtebantur. De vxore autem Petri an reliquerit eam postquam transiuit ad Apostolatum, vel ducebat secum,& de alijs dubijs circa hoc, scilicet, an teneretur reddere debitum,& similia dicetur Marc. 6. vel Luc. 9. vbi agetur de vita Apostolica.

Et febricitantem. Erat enim morbus acutus,& dicit Luc. 4. quod socrus Simonis tenebatur magnis febribus. *Et tetigit manum eius.* Consuetudo medicorũ est, sed ipse nõ tetigit, vt quæreret qualiter se haberet, sed vt tangendo sanaret. *Et dimisit eam febris,* i. subito tangente Christo recessit febris, ita vt nullum signum ægritudinis prioris appare-

ret,

ret, & surrexit quasi habēs vires perfecta, quòd tamen est contra consuetudinem febricitantium, quia cessante febre inueniunt se maxime debilitatos.

Et ministrabat eis. Scilicet, in eis, quæ pertinent ad cibum, quia hoc proprium est mulierum.

An miraculum socrus Petri factum fuit post præcedentia, vel est ordo mutatus. Quæst. XLI.

QVAERETVR, an istud miraculum fuit factum post præcendentia, vel est ordo mutatus.

Dicendum, quòd Doctores communiter tenent esse ordinem continuum, & ita continuat Rabanus, s. postquam ostendit Matthæus per leprosum totum genus humanum sanatum, & in seruo Centurionis Gentilis populi sanationem, consequenter per socrum Petri designat curationem synagogæ.

Est tamen dicendum, ꝙ in ordine discordant hic Marc. & Lucas, & Matthæus: nam Matthæus ponit hic curationem socrus Simonis post seruum Centurionis, Marc. autem & Lucas ponunt istud post curationem hominis sanati à dæmonio in synagoga.

Dicendum, quòd cum non appareat aliqua ratio necessitatis quare potius ponatur vnum post alterum, quàm alterum post alterum, eo quòd nullus ordo necessariæ dependētiæ est inter vnum, & aliud, possumus dicere quodcunque illorum factum esse ante aliud, Euangelistæ tamē attenderunt ad ordinem dictorum conuenientem, & quilibet posuit in eo loco vbi conuenire credidit, sic dicit August. lib. de concor. Euang. quòd autem Doctores continuent istud ad præcedentia quasi ita se habuerit in ordine temporis nihil probat, quia illi magis continuant quantū ad ordinem artificialem dictorum quàm quantum ad naturalem, quod patet, quia Lucas diuerso modo posuit, & tamen Ambr. super Luc. continuat ibi ipsum miraculum ad præcedens dicens postquam Lucas virum a spiritu nequitiæ liberatum ante præmisit, substituit feminæ sanitatem. Est ergo dicendum quòd ex dictis nulla apparet certitudo ordinis, tenendum tamen est, quòd fuerit sanatio socrus Petri facta non immediate post sanationem pueri Centurionis, sed post sanationem hominis obsessi à dæmone in synagoga, & hoc propter tria.

Primo, quia Marcus, & Lucas conueniunt in illo, Matthæus autem hic solus est: ideo magis est standum illis, nō est tamen putandum ex hoc, ꝙ credatur vnus veriora loqui quàm alius: nam eodem spiritu locuti sunt, & tanta est auctoritas vnius solius, sicut omnium quatuor simul: nam si non creditur Spirituisancto loquenti in eis prorsus nullius erunt auctoritatis, cum nihil probent, si autem Spirituisancto creditur, cuilibet credendum est, & si vnus eorū per Spiritum sanctum mentiri potuit, omnes per eundem Spiritum mentiti sunt, vel si alterum asseras per Spiritum sanctum loqui, & alterum solo humano ingenio, omnis fides sublata erit, & nulli credetur, ꝙ per Spiritumsanctum loquatur cum de nullo constet nisi per fidem Ecclesiæ, & ex certis signis iam expertis, quę communia sunt omnibus Euangelistis: de quibus supra dictum est in Prologo Auctoris: ideo non est intelligendum de veritate rerum gestarum, quia in hac impossibile est, quòd discordent: & ideo si alter eorum dixerit tali tempore hoc factum est, vel istud fuit post illud non est possibile, ꝙ alij sibi repugnent in hoc, quia istud pertinet ad veritatem rerum gestarum: secus autem est quantum ad ordinem narrandi, quia vnus potest præponere, quod alter postponit nec in hoc sibi obuiat, quia licet præponat in ordine narrandi, non asserit propter hoc sic fuisse, idest talem ordinem habuisse res in essendo, vel fiendo qualis est ordo in narrando, & ideo si aliquando plures Euangelistę concordent in ordine narrandi, & discordet vnus ab eis, magis præsumendum est pro pluribus, quòd tenuerunt ordinem naturalem, quia non est facile multos concordare in vnitate conceptionis, nisi in re ita se habeat, vel appareat.

Secundo, & efficacius apparet hoc, quia Marcus, & Lucas exprimūt manifeste verba, per quæ apparet, quòd statim, vt fuit curatus dæmoniacus fuit curata socrus Petri: nam dęmoniacus curatus est in synagoga. Marc. 1. & Luc.

A quarto, quia dicitur eodem cap. surgens autem de synagoga introiuit in domum Simonis, & sic apparet, quòd mox, vt exiuit de Synagoga intrauit in domum Petri, hoc etiam magis aperitur Mar. 1. vbi sanato dęmoniaco in synagoga venerunt in domum Simonis, idest, immediatè: & ideo necessarium tenendum est, quòd non fuerit sanatio socrus Petri immediate post sanationem serui Centurionis, & sic non seruauit Matthæus ordinem continuum.

Tertio patet, quia Matthæus omisit illud miraculum de arreptitio sanato in synagoga: nam soli Marcus, & Lucas illud narrant, & sic etiamsi vellet Matthæus non poterat facere ordinem cōtinuum hic cum aliquid subticeret, & ista fuit causa vera quare Matthęus non tenuit ordinē continuum, quia vt communiter magis solet Matthęus sequi ordinem naturalem quàm alij Euangelistę. vnde B nec hic contrauenit, quia non anticipauit, nec recapitulauit aliquid, sed subticuit.

Ad quid venit Christus ad domum Petri. Et quare potius Christus voluit hospitari apud Petrum, quam apud alium. Quæst. XLII.

QVÆRETVR ad quid Christus venit ad domum Petri.

Dicunt quidam, quòd venit ad sanandum socrum eius febricitātem, quia cū sanaret extraneos, iustius erat, quòd sanaret suos ex ordine charitatis, & apparet, quia mox, vt venit in domum sanauit eam. Sed non stat, quia Luc. 4. dicitur: socrus Simonis tenebatur magnis febribus, & rogauerunt illum pro ea, & sic innuitur, quòd postquam intra- C uit domum rogauerunt eum pro ea, & tamen si venisset ad sanandum eam antequam veniret rogarent eum, & nō postea, & patet hoc magis Marc. 1. scilicet egredientes de synagoga venerunt in domum Simonis. Decumbebat autem socrus Simonis, & statim dicunt ei de illa, & sic videtur, quòd immediate, vt intrauit domum dixerunt ei de illa, & non prius: ergo non venerat, vt eam sanaret.

Dicēdum, quòd Christus venit in domum Simonis ad hospitandum ibi, quia manebat nunc Christus in Capharnaum, & Petrus habebat ibi domum suam, scilicet, coniūgem, & socrum, & familiam: voluit ergo Christus potius hospitari apud eum quàm apud alium, & hoc fuit. Primo, quia erat discipulus eius, & melius erat, quòd istum honorem, & consolationem impenderet ei quàm alicui alteri. Secundo ad ostendendum, ꝙ Christus honorat eos, D qui honorant ipsum, sic dicitur 1. Regum 2. quicunque honorificauerit me glorificabo eum, qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. Petrus autem pro Christo reliquit omnia supra 4. & Luc. 5. ideo Christus voluit manere apud ipsum honorando eum per hoc. Tertio fuit ad ostensionem contemptus seculi, quia Petrus erat pauper: ideo esset domus sua paruula, & contemptibilis, & sic Christus ostendebat, quòd non dedignabatur habitare in paupere tugurio, etiam vt per hoc euitaret locum calumniæ: nam Pharisęi, & maleuoli calumniabantur Christo, quòd comederet, & biberet cum publicanis seq. cap. & dicebant eum voracem, & potatorem vini infra 11. in domo autem Petri, quia pauper erat, & non poterat habere cibaria exquisita, non poterat quisquam calumniari Christo, quòd ibi delitiose epularetur. Quod autem hospitaretur ibi patet, quia E dicitur, ꝙ socrus Simonis surgens ministrabat eis, & hoc erat ministrare in cibo, & potu, quia hæc Scriptura vocat ministrare sępissime, vt Luc. 22. nā quis maior est, qui recumbit an qui ministrat? idest, qui sedet ad mensam, vel qui seruit, sic dicit Chrys. manebat enim apud discipulos honorans ipsos, & ob hoc animosiores reddens, & alibi dicit cur intrauit in domum Petri? mihi videtur cibum assumpturus, sic etiam Cyrillus dicit aspice quomodo manet penes virum inopem Christus, qui spontaneam paupertatem pro nobis passus est, vt discamus cum pauperibus conuersari, nec spernere degressos pauperes.

Cum socrus Petri langueret, quomodo Petrus non duxit Christum ad sanandum eam ante hoc. Quæst. XLIII.

SED dicetur cum socrus Petri langueret quomodo Petrus non duxit Christum ad sanandum eam ante hoc. Dici potest, quòd forte nunc nouiter ægrotauerat, & ideo non prius ei dixerunt de illa, & hoc consonat literæ Mar. 1. quia dicitur, quòd postquam intrauit Christus in domum statim dicunt ei de illa, & rogauerunt pro illa.

Aliter potest dici, quòd ante hoc languebat, & tamen Christus fortassis non fuerat hospitatus in domu Petri, & nunc nouiter iuit. Petrus autem, licet sciret languere socrũ suam noluit vexare Dominum nec impedire eum à prædicatione, & miraculorum operatione: ideo quousque consummauit ea, quæ facturus erat in Synagoga non venit in domum Petri, sic dicit Chrys. in Homilia. attende Petri ad Christum reuerentiam habens enim socrum domi febricitantem non traxit eum in domum, sed expectauit doctrinam compleri, & alios curari: ab exordio enim erudiebatur, quæ aliorum erant sibiipsi præponere, quo circa nec ipse eum induxit, sed Christus sponte adiuit: postquam enim dixit Centurio non sum dignus, vt intres sub tectum meum monstrans quantum largiebatur discipulo non est dedignatus sub vilia piscatorum tuguria intrare erudiens per omnia humanum conculcare tumorem, & hoc satis innuitur: dicitur enim Luc. 4. surgens autem de synagoga introiuit in domum Simonis.

An fuit miraculum, quòd socrus Petri à febribus curata sit. Quæst. XLIIII.

QVÆRETVR an fuit miraculum, quòd nunc socrus Petri à febribus curata sit.

Aliqui dicunt, quòd non, quia miraculum est operatio soli Deo competens excedens vires naturæ, & tamen febres naturaliter curantur, & per seipsas, vel arte medicorum.

Dicendum, quòd fuit miraculum, quia operatio dicitur esse miraculosa inquantum excedit vires naturæ, potest autem dupliciter excedere naturæ vires. Vno modo ex parte operationis, scilicet, quia talis est ad quam naturæ vires per nullam viam possunt pertingere, sic est resurgere mortuum, membrum abscissum reunire, cæcum natum videre. Alio modo ex parte modi operandi, scilicet, quia licet res facta in seipsa non sit supra vires naturæ, tamen modus operandi non est naturalis, nec potest natura per illam viã effectum deducere: sic enim feminam parere effectus naturalis est, quòd tamẽ femina sine virili semine pariat simpliciter est miraculum ex parte modi, ita hic febres curari naturale est, subito tamen curari, & nulla medicina apposita supra vires naturæ est, ita fuit hic, quia Christus mox vt tetigit eã, sanata est. Et quia posset aliquis dicere, quòd forte iã ipsa per se sanabatur, & Christus eam tetigit quando ipsa per se sananda erat, etiamsi nemo illam tangeret, dicitur Luc. 4. quòd socrus Simonis tenebatur magnis febribus, vt innuatur, quòd non poterant subito febres desinere cum essent valde fortes nisi Deus illas auferret: sic enim dicit Chrys. quia enim morbus curabilis erat per modum medẽdi potestatem suam declarauit faciendi, quod minime ars medicinæ operatur, vt scilicet, simul perfectam tribuat sanitatem. Secundum signum etiam est ad hoc, quia dato, quòd febres per se destructæ essent, mulier tamen curata a febribus maneret debilitata nimis cum febres fuissent magnæ. Luc. 4. & tamen mox, vt Christus eam tetigit plenas vires recepit, quia dicitur in litera surrexit, & ministrabat eis: ergo miraculosè curata est, immo ad hoc expressũ est, quòd surrexit, & ministrabat eis, scilicet, vt ostendatur, quòd non solum a morbo plene curata est, sed etiam pristinum robur ei restitutum est, sic dicit Hieron. natura enim hominum istius modi est, vt post febrem magis lassescãt corpora, & incipiente sanitate ægrotationis mala sentiant verum sanitas, quæ confertur à Domino, tota simul redditur, sic etiam dicit Chrysostomus fecit Christus, quod ars medicinæ facere non potuisset: post febris enim sedationem multo tempore patientes egent, vt pristinæ restituantur sanitati, tunc autem simul omnia facta sunt.

F *Quare Christus tetigit manum socri Petri. Quæst. XLV.*

QVAERETVR, quare Christus tetigit manum istius mulieris.

Aliqui dicunt, quòd ad videndum morbum suum: sic enim medici faciunt.

Sed non stat, quia istud pertinet ad nescientes, & scire volentes, Christus autem sciebat quid, & quãtum ista mulier pateretur: ideo non erat opus, vt per tactum agnosceret, etiam quia sic tangere medicorum est, Christus autem non erat medicus, sed Dominus, qui poterat infirmitatibus iubere, & ideo loco huius dixit Lucas, quòd Christus stans super illam imperauit febri, & non dixit, quòd tetigit eam, vt innuat, quòd nihil aliud fuit tãgere manum eius,
G nisi imperare febri, vt recederet. Secundo, & melius dicendum est, quòd Christus tetigit manum eius ad ostendendum, quòd per virtutem suam sanabatur ægritudo, & non opere naturali: sic etiam fuit de leproso quem tetigit, & curata est lepra eius supra in litera: nam per hoc manifestè ostendebatur, quòd non curabatur per se ægritudo nec etiam curabat eam alius, sed ipse. Tertio potest dici, quòd tetigit eam ad eleuandum ipsam quasi nihil esset ac si diceret, non iaceas surge, quia nihil est, sic dicitur Marc. 1. & accedens eleuauit eam apprehensa manu eius, & continuo dimisit eam febris.

Vespere autem. Hic ponitur secundum, scilicet multa miracula in generali, quæ omnia sunt ad confirmationem doctrinæ Christi, & dicitur. *Vespere autem facto.* Idest, ad Solis occasum, sic dicitur. Luc. 4. cum Sol occidisset, & Mar. 1. po-
H nitur vtrunque, scilicet vespere autem facto cum occidisset Sol. *Obtulerunt ei multos dæmonia habentes.* In ista curatione abundabat Christus: nã plurimos arreptitios sanabat: non expressit Matthæus, nisi dæmonia habentes, sed Luc. 4. dicitur omnes, qui habebant infirmos varijs languoribus ducebant illos ad eum, & ita intelligendum est, quòd omnia genera ægritudinum sanabat, sed arreptitij erant plures.

Et eijciebat spiritus verbo. Idest, dæmones, qui sunt creaturæ spirituales: non enim habent aliquid corporeum, vt quidam errantes putant. *Et omnes male habentes curauit.* Idest, omnes languidos: noluit enim exprimere omnia genera languorum, sed solum arreptitios, quia isti erant plures alijs, & non exprimitur hic modus sanandi, sed Luc. 4. dicitur ille singulis manus imponens curabat eos, subti-
I cuit autem hic Matthæus id quod exprimitur Marc. 1. & Luc. 4. dicitur enim exibant dæmonia à multis clamantia, & dicentia tu es filius Dei, & increpans ea non permittebat loqui, quia sciebant ipsum esse Christum.

Vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam. Habetur Isaiæ 53. ex quo apparet, quod illa auctoritas de Christo intelligenda est: sic etiam dicitur Actuum 8. quando Eunuchus legens auctoritatem istam quæsiuit à Philippo, an Isaias loqueretur hic de seipso, vel de alio Propheta, & Philippus ostendit, quòd de Christo loquebatur, & vere nullus locus est in Isaia nec in alio Propheta, in quo apertius aliquid de Christo ponatur, & maxime de passione eius. *Dicentem ipse infirmitates nostras accepit.* Idest, abstulit sanando eas, sicut nunc imperauit febri, quòd recederet.

Et ægrotationes portauit. Idest, tolerauit ægritudines cõ-
K patiendo ægris, & sanando eos, & videntur significare idem, quia vtrunque ponitur pro curatione languorum possunt tamen distingui, sicut distinguuntur infirmitas, & ægritudo. Quia infirmitas signat omnẽ debilitatem, & impotentiam operandi, quæ non est corruptio corporis, sed defectus virtutis, & sic surditas, cæcitas, esse mutũ, & claudum, & corpore debilitatum, vel aliquo membro mutilatum sunt infirmitates, & non ægritudines. Est autem ægritudo corruptio, vel potius morbus causatus ex corruptione aliqua, & sic est lepra, podagra, febris, & similia. Christus autem vtraq; curauit: ideo dicitur, quòd accepit infirmitates, & ægrotationes, sed Isa. 53. non dicitur sic, sed vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit, idem tamen sensus est: nam Euangelistæ, & Christus non solent allegare auctoritates semper per eadem verba, immo rarissime ponunt eadem, vt patet supra secun- du

Quid sit infirmitas. Et ægritudo.

Quare Apostoli non allegant scripturas per Auctor. per eadem verba.

do in auctoritatibus quas allegat ibi Matthęus: videtur tamen aliqualiter etiam in sensu discordare, quia illud dictũ Isaiæ 53. exponitur ab omnibus de Christi passione, s. ꝙ languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit, idest, quòd afflictus fuit pro peccatis nostris, quia tota pœna passionis eius fuit pro nobis, vt innuitur ibi, s. ipse vulneratus est propter iniquitates nostras attritus est propter scelera nostra, liuore eius sanati sumus.

Dicendum est, quòd illa litera habet duos sensus literales: sicut etiam fit in quibusdam alijs locis sacræ Scripturæ: nam id quod habetur Exo. 12. De Agno Pascali intelligitur ad literam de comestione Agni Pascalis, & etiam de passione Christi cum allegetur. Ioan. c. 19. fuisse completum illud in Christo, s. os non comminuetis ex eo, & tamen Scriptura non completur, nisi in sensu literali, quia nullum alium sensum habet: alij non sunt sensus eius, sed nos apponimus eos illi, & ita ista litera Isaiæ potest intelligi de ablatione peccatorum nostrorum per Christi passionem, & de curatione ęgritudinum nostrarum.

An istud fuit immediatè post præcedentia, vel est aliqua mutatio ordinis. Quæst. XLVI.

QVAERETVR an fuit istud immediatè post præcedentia, vel est aliqua mutatio ordinis.

Dicendum, quòd ordo continuatus est, quia omnes tres Euangelistæ, qui istud exprimunt ponunt istum ordinem: ideo credendum est, quòd iste fuerit ordo naturalis, maximè quia est regula generalis, quòd nunquam est recedendum ab ordine literæ, nisi appareat aliqua causa ad hoc, & tamen hic nulla causa apparet, immo potius econtrario cum omnes tres Euangelistæ concordent in isto ordine: ideo sic tenendum est. Item patet, quia eadem die vtrunque fuit, sic Augustinus dicit libro de concordia Euangelistarum, scilicet, per hoc, ꝙ dicit vespere facto ad eiusdem diei tempus hoc pertinere satis iudicatur.

Quare dicitur, quòd vespere facto obtulerunt ei dæmonia habentes. Quæst. XLVII.

QVÆRETVR, quare dicitur, quòd vespere facto obtulerunt ei dæmonia habentes.

Potest hoc intelligi de eodem die, vel de diuersis diebus, ita quòd haberent in consuetudinem adducendi ei ad Solis occasum ægros, & vtrunque potest colligi ex litera: nam hic dicitur vespere facto obtulerunt ei &c. in quo significatur vnicus actus, sed Mar. 1. dicitur cum occidisset Sol afferebant ad eum omnes male habentes, & Luc. 4. dicitur cum Sol occidisset, omnes, qui habebant infirmos varijs languoribus ducebant illos ad eum, & tamen hoc significat consuetudinem afferendi infirmos, & ideo Aug. sub dubio relinquit, vt videtur quibusdam vbi supra dicens, ꝙ dicitur vespere facto ad eiusdem diei tempus pertinere satis iudicatur, quamuis necesse non sit vbi dicitur vespere facto ad eiusdem diei vesperum accipere, & ita volunt aliqui Aug. hic dubitare.

Dicendum tamen, quòd eadem die istud accidit quod significauit Matthæus dicens obtulerunt ei quasi innuens semel factum esse.

Secundo patet, quia licet Marc. 1. & Luc. 4. dicatur afferebant ad eum, &c. ꝙ consuetudinem significat non ponitur, vt importet consuetudinem, quia ibi dicitur, & curauit multos, qui vexabantur, & tamen si consuetudinem significaret diceretur, & curabat multos.

Tertio patet, quia dicitur hic omnes male habentes curauit, & Luc. 4. dicitur omnes, qui habebant infirmos varijs languoribus ducebant illos ad eum, & curabat eos: si igitur curauit omnes venientes, & omnes habentes infirmos duxerunt eos ad Christum, non potuit nisi semel fieri. Sed dicet aliquis, ꝙ sępe factum est, s. quòd quidam vna die, & alij alia infirmos ducebant, & omnes adducti sanabantur. Sed non stat, quia tunc licet sit verum, quod Christus omnes ad se adductos sanauerit, non erit verum, ꝙ cum occidisset Sol, omnes, qui habebant infirmos ducebãt illos ad Christum, & tamen vtrunque Luc. dicit.

Secundo patet efficacius, quia Marc. 1. dicitur cum oc-

A cidisset Sol afferebant ad eum omnes male habentes, & erat omnis ciuitas congregata ad ianuam, si tamen semel tota ciuitas erat congregata ad ianuam adducendo languentes, & Christus omnes adductos sanauit, non potuit fieri nisi semel, quia nullus languens post illam vicem maneret, qui postea curaretur: ideo eadem die qua sanata est socrus Petri fuit hoc. Quòd autem dicunt August. in hoc dubitare non est verum, quia asserit eodem die fuisse factum cum dicit per hoc, quòd dicit vespere facto ad eiusdem diei tempus hoc pertinere satis iudicatur. Quòd autem subiunxit quamuis necesse non sit vbi dicitur vespere facto ad eiusdem diei vesperum accipere, est sensus, quòd licet hic debeat intelligi de vespere eiusdem diei, non est necesse, ꝙ vbicunque dicitur in sacra Scriptura vespere facto debet intelligi de vespere eiusdẽ diei de quo ante hoc B dicebatur, hic tamen de eodem die accipi necesse est.

Hoc supposito. Aliqui dicunt, quòd causa erat magnũ desiderium turbarum ad Christum, ita vt nullo tempore eum dimittere vellent: sic dicit Theophilus, considerandum est turbæ desiderium: nam cum Sol occidisset adducunt ad eum infirmos non à tempore impediti. Sed hoc non multum stat, quia tunc innueretur, quòd per totum diem ante Solis occasum adduxissent ad Christum infirmos: nam si tanta erat deuotio populi, quòd etiam post Solis occasum infirmos ad Christum adducebant, à fortiori eos per diem ducerent, hoc tamen non vult litera dicens: vespere autem facto innuitur, ꝙ solum post occasum Solis adducebant infirmos, quod magis ostenditur Mar. 1. & Lucę 4. vbi dicitur cum autem occidisset Sol afferebant ad eum omnes male habentes: ergo non prius.

C Secunda ratio fuit, vt quidam dicunt propter verecundiam. s. fortè, quia erant aliqui ægri, de quibus verecundabantur, vt arreptitij, & alij habentes ægritudines horrendas, & immundas. Sed hoc etiam non stat, quia quocunque tempore ægròs ducerent ad Christum publicè ducebant, eo quod totus populus aderat: sic dicitur Marci primo, cum occidisset Sol afferebãt ad eum omnes male habẽtes, & erat omnis ciuitas congregata ad ianuam: non ergo erat propter verecundiam.

Tertia ratio, vt putant quidam propter timorem Pharisęorum, s. quia fortè Pharisæi inceperant inuidere Christo, & populus timẽs eos non ibat per diem ad Christum, sed post Solis occasum.

Sed etiam hoc non stat: Primo, quia nõ videtur an Pharisæorum inuidia esset iam suscitata contra Christum.

D Secundo, quia dato, quòd esset suscitata non est verisimile, quòd tota ciuitas, simul timeret Pharisæos, sed bene concederetur de aliquibus paucis discipulis eorum.

Tertio, & principaliter, quia etiamsi tota ciuitas timeret Pharisęos non conueniebat hoc ad intentionem suam, quia vellent tunc occultè venire ad Christum, vt Pharisæi nescirent, sicut fuit de Nicodemo principe Iudęorum, qui erat discipulus Christi propter metum Iudæorum, sicut Ioseph ab Arimathia. Ioan. 19. & iste venit ad Iesum noctè quęsiturus ab eo de aliquibus dubijs. Ioan. 3. nunc tamen tota ciuitas veniebat simul ad Christum Marci primo, s. & erat omnis ciuitas congregata ad ianuam, & sic ita esset manifestus iste aduentus Iudæorum ad Christum Pharisæis, sicut si in Meridie, vel in quacunque hora diei venirent: non ergo fuit ista causa.

E Quarta ratio, vt aliqui putant fuit, quia Iudæi per diem erant intenti alijs operibus, & non poterant venire, nisi per noctem.

Sed nec est verisimile, quia licet aliqui essent intenti per diem operibus, omnes tamen non essent intenti, ita vt nemo veniret per diem, & omnes venirent post Solis occasum, & tamen omnes veniebant post Solis occasum.

Secundo, quia etiamsi contingeret omnes esse operibus intentos relinquerẽt opera propter tam admirabile opus, quod à seculis visum non fuerat, s. quòd subito per verbũ curarentur eorum ægritudines, istas tamen causas ponit Origenes dicens: ideo quidem circa Solis occasum. i. elapsa die illos ducebant, quia verecundabantur vel timebant Pharisæos, vel quia de die intenti erant circa alia.

Quinta causa erant, quia putabant nõ esse licitũ per diẽ curare infirmos, quia erat illa dies sabbati, & Iudęi adhuc

rudes credebant, quòd soluebatur sabbatum curando hominem in eo, & sæpe de hoc accusabãt Christum. Lucæ 13. & 14. & Ioan. 5. vnde isti putabant, ꝙ non licebat sabbato curare, vel saltem non licebat sabbato ægros adducere ad Christum, vt curaret eos, & quia obseruatio festi finitur in occasu Solis, Leuit. 23. à vespera in vesperam celebrabitis sabbata vestra: immediatè post Solis occasum inceperunt venire ad Christum, & ante hoc non venerant, & ista est causa verissima quam etiam tangit Origenes inter alias dicens, vel quia putabant non licere sanare in sabbato, ꝙ autem esset dies illa sabbati patet, Marci primo, & quarto, vbi ponitur quasi eadem litera, scilicet ingrediuntur Capharnaum, & statim sabbatis ingressus in synagogam docebat eos, & stupebant super doctrina eius: erat autem in synagoga homo habens dæmonium, & exclamauit dicẽs quid tibi, & nobis Iesu Nazarene? & eiecit dæmonium exiuitque ab homine, & sequitur, surgens autem de synagoga introiuit in domum Simonis, & sic dies sabbati erat quando intrauit in domum Simonis, & curauit socrum eius, & tamen eadem die ad vesperum venerunt isti, qui habebant infirmos, vt supra probatum est: ergo propter hoc venerunt post Solis occasum, quia sabbatum erat.

Sexta ratio fuit, & etiam vera, scilicet, quia Christus sequenti die recessurus erat de vrbe Capharnaum, & hoc sciebant Iudæi: ideo antequam recederet, adduxerunt ad eum omnes infirmos, vt sanaret eos, patet hoc Lucæ quarto, quia postquam dicitur cum occidisset Sol, omnes, qui habebant infirmos ducebant illos ad eum sequitur: facta autem die egressus ibat in desertum, & turbæ requirebant eum, quasi dicat, ista sanatio facta fuit ad vesperum, & Christus sequenti die cum fuit dies facta recessit, scilicet, valde diluculo, sic dicitur Marc. primo, & diluculo valdo surgens egressus abijt in desertum locum: immo istæ duæ causæ simul fuerunt causa totalis, quare post Solis occasum adduxerunt ægros ad Christum: nam si fuisset sabbatum, & Christus non recessurus esset sequenti die non festinassent post Solis occasum ægros adducere, sed expectassent dies sequentes, & per diem illos ducerent etiamsi die sequenti Christus recessurus esset, si non fuisset dies ista sabbati ducerent ægros per diem, quia tamen erat ista dies sabbati, & sequenti die diluculo Christus recessurus erat, non fuit locus, nec tempus turbis ad ducendum ægros ad Christum, nisi post Solis occasum, & ista est verissima causa.

An Christus sanauit istos ægros verbo, vel tactu, vel quomodo. Et quare Christus ejiciebat spiritus solo verbo, languores autem tangendo curabat. Quæst. X L V I I I.

QVAERETVR, an Christus sanauit istos ægros verbo, vel tactu, vel quomodo.

Aliqui dicunt, quod verbo, quia dicitur in litera, & ejiciebat spiritus verbo. Sed objicietur, quia Lucæ 4. dicitur ille singulis manus imponens curabat eos. Dici potest dupliciter vno modo, quod Christus sanauit istos infirmos verbo, & manu simul, scilicet iubebat, quòd infirmitas recederet, & tangebat ægros, sic fuit de leproso supra in litera, quia Christus tetigit eum, & dixit mundare, & sanatus est, & quia Matthæus non dixerat hic, nisi de verbo Lucas suppleuit, quòd imponebat eis manus: nam vt dicit Beda ista est conditio Beati Lucæ, quòd ea quæ alij dixerunt solet omittere, & quæ non dixerunt supplere, & simile patet hic de socru Simonis, quia Matthæus dixit, quòd tetigit manum eius, & dimisit eam febris, & non expressit, quod aliquid locutus fuisset, Lucas autem expressit solum, quòd locutus est, & non quod tetigit eam dicens, & stans super illam imperauit febri, & dimisit illam: ita ergo hic ecõtrario, quia Matthæus dixit verbo curatos Lucas dixit singulis manus impositas, vt videatur, quòd ille voluerit supplere, quòd Matthæo defuit.

Secundo potest dici, quod Christus sanauit quosdam solo verbo, & alios per manus impositionem. Nam isti male habentes erant duplices. Quidam enim erant arreptitij, & alij erant ægri, arreptitios solo verbo sanabat. Aegros autem manus imponendo, & hoc videtur esse ve-
F rius, & magis consonans literæ, quia dicitur supra in litera, & ejiciebat spiritus verbo, & omnes male habentes curauit, & sic distinguitur inter arreptitios, & male habentes, & ly verbo refertur solum ad ejicere spiritus, sic etiam Lucæ quarto, dicitur omnes qui habebant infirmos varijs languoribus ducebant illos ad eum, & ille singulis manus imponens curabat eos, & sic apparet, quòd Lucas non loquitur, nisi de languentibus, & non de arreptitijs, qui non dicuntur ægri, nec languentes, & illud videtur tenendum. Causa quare Christus ejiciebat spiritus solo verbo, languores autem tangendo curabat, est conditio ipsius rei: nam ægritudo est in corpore, & interdum est, vel apparet in superficie corporis, sicut est lepra, & febris, tangebat ergo Christus tunc ægros, quia videbatur tangere corporaliter ipsam ægritudinem, & realiter illam manibus suis ex-
G pellere ad ostendendum dignitatem naturæ suæ humanæ quæ erat quasi organum deitatis, vt dicunt Damascenus, & Cyrillus, & etiam quia per hoc ostendebatur, quòd ipse Christus erat, qui istos morbos expellebat, in arreptitijs autem nullum malum est, nisi quòd dæmon eos exagitat, sic dicitur 1. Regum decimosexto, spiritus Domini malus exagitat te, & quia dæmon est spiritus, & non potest tangi, ideo non videbatur conueniens signum curationis tangere arreptitium, sed quia est dæmon substantia spiritualis, & intelligens conuenienter sermo dirigitur ad eum, vt exeat, & hoc apparet, quia licet Christus multos arreptitios legatur sanasse nunquam legitur, quòd aliquem eorũ tangeret ad hoc, quod sanaret, sed solum comminabatur spiritibus, vt patet in litera, & Marc. primo, & nono, & Lucæ quarto, & in multis locis, aliquos tamen eorum tan-
H gebat postquam curati erant, sicut fuit Mar. nono, de quodam iuuene, a quo cum eiecisset dæmonium factus est, sicut mortuus, ita vt multi dicerent mortuus est: Christus autem tenens manum eius eleuauit eum, & surrexit.

An Christus sanauerit omnes male habentes ad se adductos, vel solum aliquos eorum. Et quomodo fides operabatur in eis. Quæst. X L I X.

QVÆRETVR an Christus nunc sanauerit omnes male habentes adductos ad se, vel solum aliquos eorum.

Aliqui dicunt, quòd omnes sanauit, quia dicitur supra in litera, & omnes male habentes curauit, & Lucæ quarto, dicitur omnes, qui habebant infirmos varijs languori-
I bus ducebant illos ad eum, at ille singulis manus imponens curabat eos, nemo ergo fuit, qui non sanaretur.

Sed objicietur, quia Marc. primo, dicitur cum occidisset Sol afferebant ad eum omnes male habentes, & dæmonia habentes, & erat omnis ciuitas congregata ad ianuam, & curauit multos, qui vexabantur varijs languoribus, & dæmonia multa ejiciebat, & sic non sanabat omnes languentes, nec omnes arreptitios, sed quosdam.

Dici potest vno modo, quòd Christus non sanauit nõ omnes male habentes in vrbe Capharnaum, sed multos eorum, sicut dicit Marcus, & tamen Matthæus, & Luc. dixerunt omnes ad modum loquendi Scripturæ, quia solet dicere omnes pro multis: Genes. quadragesimoprimo, omnes prouinciæ veniebant in Aegyptum, vt emerent escas, & tamen manifestum est, quod non poterant de om-
K nibus partibus orbis venire ad Aegyptum tempore famis pro cibis, quia non sufficisset Aegyptus toti orbi pro vna die, & etiam quia non erat possibile de toto orbe venire in Aegyptum, sic etiam Ierem. nono, omnis frater supplantans supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet, & tamen non est verum hoc vniuersaliter, sed solum de multis. Aliter potest dici, & melius, quòd Christus sanauerit omnes male habentes, quod patet, quia quandocunque litera potest seruari in rigore verborum non debet trahi ad alienum sensum. i. si ponitur vniuersaliter debet intelligi vniuersaliter, nisi appareat aliqua causa, propter quam non posset vniuersaliter accipi, quia aliàs si liceret nobis ex arbitrio nostro mutare vniuersale in particulare exponendo periret tota certitudo Scripturæ, & tamen nihil obstat adhoc, ꝙ intelligatur vniuersaliter sanatos ægros, sicut vniuersaliter ponitur: ergo debet sic intelligi.

Secundo patet per quandam regulam generalem datam ad concordandum varia loca Scripturæ.s.quòd si in varijs locis Scripturæ eadem res enarretur, & in vno ponantur plura quam in alio, debet dici verum esse quod cõtinet Scriptura, quæ superaddidit, vt si alicubi dicatur, ꝙ fuerunt mille homines in vno bello, & alibi dicitur, quòd fuerunt sex millia, & non mille solum, & hoc modo vtraque Scriptura vera est, quia si sex millia sunt, mille sunt, si autem stetur Scripturæ minora dicenti erit falsa ea quæ plus dixit, & tamē neutra potest esse falsa: ergo oportet stare plus dicenti, sic est hic, quia Matthæus & Lucas dixerũt omnes male habentes curatos Marc. dixit multos: ergo stabitur Matthæo, & Lucæ plus dicentibus: nam si omnes curauit, multos curauit, & non econtrario.

Tertio patet, quia omnino est verisimile, quòd omnes curauerit, quia viri de vrbe Capharnaum viderant quomodo Christus sponte sanabat languentes, & sequenti die recessurus erat, vt ostensum est supra quæst.47. verisimile est, quòd omnes infirmos offerrent ei, sic etiam dicitur Mar. primo: nam licet dicitur, quòd sanauit multos, dicitur tamen, quòd afferebant ad eum omnes male habentes, non est autem verisimile, quòd aliqui infirmi offerrentur Christo, quos ipse non sanaret, quia vel illi haberent fidem, vel non, si haberent fidem sine dubio sanaret eos, quia fides merebatur obtinere sanitatem: sic enim ipse dixit Lucę septimo, fiat tibi, sicut credidisti, & iterum fides tua te saluam fecit: si autem non crederent, ipse adiuuaret incredulitatem eorum increpans eos, vt crederent, & sic sanaret ipsos, sic dicitur Mar. nono, de quodam qui obtulit Christo filium suum male habentem dicens, Domine si quid potes adiuua nos, Christus autem dixit si potes credere omnia possibilia sunt credenti, & ille ait, credo Domine adiuua incredulitatem meam, & tunc s. natus est filius eius, ita ergo fieret de habitatoribus Capharnaum, etiam non est verisimile, quòd Christus aliquos relinqueret nunc incuratos curando alios, quia cum nouiter inciperet facere miracula putaretur quod ex impotentia proueniebat, quod aliquos posset sanare, & alios nõ: sic enim patet Ioannis vndecimo, quando Christus audito, quòd Lazarus esset mortuus, fleuit coram Iudęis, & illi per hoc putantes, quòd non poterat eum suscitare dixerunt, non poterat iste, qui aperuit oculos cæci facere, vt hic non moreretur, erat tamen inconueniens, quod nunc putaretur aliqua impotentia in Christo antequam plenè ab omnibus cognosceretur eius virtus in faciendo miracula: ideo etiam si nunc non crederent plene isti languentes ipse suppleret incredulitatem eorum, & sanaret eos, ideo dicendum est, quòd omnes languentes de vrbe Capharnaum sibi oblatos Christus nunc sanauit.

Fides meretur obtinere sanitatem.

Quare Matthæus allegauit auctoritatem Isaiæ. Quæst. L.

QVÆRETVR, quare Matthæus allegauit hic auctoritatem Isaiæ.

Dicunt quidam, quòd fuit hoc ad tollendum incredulitatem quorundam, cum dixerit hic Matthæus, quòd omnes male habentes Christus sanauit, sicut dicit Chrysostomus super Matth. ne autem magnitudo miraculi incredulitatem immittat si tantam plebem, & varias ægritudines vno temporis momento curauit, inducit Prophetam attestantem his, quæ fiebant: ideo subdit, vt adimpleretur, quòd dictum est per Isaiam.

Aliter potest dici, & melius, quòd Matthæus fecit hoc, quia consuetudo sua est vbicunque aliqua auctoritas veteris testamenti occurrit, quæ potest probare facta Christi, allegare illam in testimonium, & quia hic ista auctoritas Isa. erat ad propositum, allegauit eam, & patet hoc, quia Mar. primo, & Lucæ quarto, ponitur istud miraculum quod habetur hic, & tamen ipsi nihil allegant, sic etiam in multis alijs locis Matthęus allegat dicta Prophetarum, in quibus alij Euangelistę nihil allegant: ideo apparet, ꝙ istud fit propter specialem consuetudinem Matthæi. Causa huius est, quia Matthæus scribebat Iudæis Euangelium istud, vt dicit Hieronym. supra in Prologo, qui incipit.

A Plures fuisse, & quia Iudæi valde recipiebant dicta Prophetarum, fuit nimis solicitus vbicunque poterat ad concordiam gestorum Christi allegare dicta Prophetarum, vel totius sacræ Scripturæ, quia per hoc Iudæi faciliter crederent Christum esse Messiam promissum in lege, sic Christus innuit Ioann. quinto, dicens scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, & illę sunt quæ testimonium perhibent de me.

Alij autem Euangelistæ non scripserunt specialiter Euangelia genti Iudęorum: ideo non curauerunt allegare auctoritates veteris testamenti, sicut Matthæus, nisi quando Christus illas allegat, quia tunc oportet, quòd ipsi illas scribant, & ideo solus Matthęus allegauit hic auctoritatem Isaię.

B *Quomodo Matthæus allegauit hic auctoritatem Isa. cum non videatur ad propositum. Quæst. LI.*

QVAERETVR quomodo Matthæus allegauit hic istam auctoritatem Isa. cum non videatur esse ad propositum: nam in ea agitur de passione Christi, per quam peccata nostra abstulit, & non de sanitate corporalium ægritudinum, sic dicit Hilarius: passione corporis sui secundum prophetarum dicta infirmitates humanæ imbecillitatis absorbuit.

Aliqui dicunt, quòd licet ista auctoritas non conueniat in sensu huic loco, induxit tamen eam Matthæus propter aliqualem adaptationem.

Alij dicunt, quòd intelligitur de liberatione à peccatis,
C quia tamen infirmitates plerunque propter peccata eueniunt, ex liberatione à peccatis resultabat liberatio ab infirmitatibus corporis, sic dicit Chrysostomus in Homilia: hoc autem de peccatis magis à Propheta dictum esse videtur, qualiter igitur Euangelista de ægritudinibus hic exponit? & respondet sciendum, quòd vel historiæ huic testimonium adaptauit, vel ostendit, quoniam plures ægritudinum ex peccatis sunt animarum, nam & ipsa mors à peccatis habet radicem.

Aliter dicendum est, & melius, quòd Matthæus induxit istam auctoritatem eo quòd facit ad propositum, quia licet intelligatur principaliter de liberatione à peccatis, tamen etiam intelligitur de sanitate ægritudinum, quia potest eadem scriptura habere simul duos sensus literales, vt ostensum fuit supra in expositione literæ. Matthæus au
D tem induxit eam hic in sensu minus principali, scilicet, de sanitate ægritudinum, & dixit ipse infirmitates nostras accepit, idest, abstulit, quia vt dicit Rabanus, accepit infirmitates nostras, non, vt sibi haberet, sed vt nobis auferret, & tamen etiam verum est, quòd Christus accepit in corpore suo infirmitates nostras, idest, defectus naturæ humanæ, vt per hoc liberaret nos ab omnibus defectibus, sic dicit Remigius humanæ naturæ infirmitatem ad hoc suscepit, vt nos infirmos faceret fortes atque robustos.

E *An Christus accepit omnes infirmitates nostras in suo corpore. Et quod est duplex defectus, scilicet, spiritualis, & corporalis. Et omnes defectus spirituales in duo consistunt, item duplices sunt defectus corporales. Quæst. LII.*

QVAERETVR cum dicatur hic, quòd Christus in corpore suo accepit infirmitates nostras an accepit omnes, vel quas illarum accepit.

Aliqui dicunt, quòd debuit omnes accipere, quia ad Hebræ.2. dicitur quòd debuit per omnia fratribus assimilari, vt misericors fieret, misericordia tamen respicit omnem miseriam: ergo debuit omnes defectus nostros assumere.

Item dicit Damascenus, quod est inassumptibile, est incurabile, sed ipse Christus venerat curare omnes defectus nostros: ergo debuit omnes assumere.

Item humilitas Christi manifestatur suscipiendo defectus nostros, & tamen ipse humiliatus est quantum humiliari potuit, vt dicit Bernad. ergo omnes defectus nostros accepit.

Item

Item omnes defectus æqualiter repugnant Diuinæ maiestati: si ergo aliquos suscepit, eadem ratione omnes suscipere debuit. F

Item Christus curauit naturam nostram infirmam per gratiam, & infirmitatem quam accepit, & tamen ipse accepit omnem gratiam, quia datus est ei spiritus, & non ad mensuram Ioan. 3. ergo etiam debuit omnem infirmitatem assumere.

Dicendum, quòd Christus non assumpsit omnes defectus hominum, sed accepit omnes defectus naturæ humanæ. Pro quo sciendum, quòd Christus assumpsit defectus nostros solum inquantum fuerunt sibi necessarij ad hoc, quòd curaret nostros defectus: nam alias defectus non est aliquid appetibile ad hoc, quòd Christus vellet defectum assumere, & quia quidam de nostris defectibus non erant necessarij ad sanandum nos, sed potius repugnabant, non G debuit Christus assumere omnes. Sunt autem defectus quidam spirituales, & alij corporales. Spirituales quidem, vt ignorantia, peccatum, pronitas ad malum, difficultas ad bonum corporales autem, vt fames, & sitis, dolor, & morbi.

De spiritualibus dicendum, quòd Christus non accepit illos: non enim poterat, quia Christus est Deus, & homo: ideo impossibile erat ipsum aliquid ignorare, nec etiam erat possibile ipsum peccare, quia ipse est tota essentia bonitatis, & regula morum, & consequenter impossibile erat ipsum esse pronum ad malum, & difficilem ad bonum dato, quod Christus fuisset purus homo: si tamen fuisset datus ad mysterium nostræ redemptionis non fuisset in eo aliquis defectus spiritualis, quia omnes isti defectus repugnant plenitudini gratiæ, quæ in Christo fuit H Ioannis primo, vnigenitum à patre plenum gratiæ, & veritatis. Consistunt autem omnes defectus spirituales in duobus. s. in ignorantia, & peccato, quæ pertinent ad duas partes spiritus nostri, scilicet, intellectum, & voluntatem & neuter fuit in Christo. De ignorantia patet, quia potius in eo fuerunt omnes thesauri scientiæ, & sapientiæ Dei absconditi ad Coloss. 2. De peccato patet prima Pet. 2. qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.

Duplices sunt defectus corporales.

De defectibus corporalibus dicendum, quòd quidam sunt pure naturales, & alij sunt propter peccatum.

De primis patet, vt est indigentia cibi, & potus, nam etiam si homo nunquam peccasset cibo, & potu indigeret, & eis vteretur: ideo antequam Adam peccaret Deus dixit ei, quod comederet de omni ligno Paradisi Genes. secundo, I hic tamen licet esset indigentia cibi non est pœna aliqua, quia non esset fames, nec sitis, nam erant omnis cibus, & potus in promptum, ita vt sumeret antequam esuriret, & sitiret, vt dicit Augustinus, & ostendit secundo Sentent. distinct. vigesima: istos autem defectus Christus accepit, quia cibo, & potu indigebat, & eis vtebatur, ad istos etiam pertinet somnus, quia etiam si homo nunquam peccasset aliquando dormiret quod etiam fuit in Christo, sic dicitur infra in litera ipse vero dormiebat, & suscitauerunt eum dicentes, Domine salua nos.

Alij sunt defectus prouenientes ex peccato, & hoc est generale quantum ad omnes pœnalitates. Sed istæ sunt duplices. Quædam sunt generales ad omnes homines, vt fames, sitis, dolor, tristitia, fatigatio, mors: ista autem fuerunt in Christo, nam esuriebat interdum, sicut quando iuit K ad ficulneam, & non inuenit in ea, nisi folia infra vigesimoprimo. Mar. duodecimo, interdum autem tristabatur infra vigesimosexto: tristis est anima mea, patiebatur etiam, & moriebatur. Isti defectus fuerunt necessarij in Christo propter duo.

Primo, vt nos redimeret: nam per passionem suam redempturus erat nos: Isa. 53. vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit, non tamen poterat pati, nisi esset passibilis: ideo necesse erat, quòd esset passibilis, & mortalis.

Secundo fuit hoc ad ostendendum veritatem naturæ humanæ, quia isti defectus consequuntur totam naturam in statu isto, & si Christus non habuisset eos putaretur non esse verus homo, & consequenter non esset Messias: ideo oportuit, quòd omnes isti defectus in eo apparerent.

F Alij sunt defectus corporales non generales, vt morbi, & deformitas corporum, & similia accidentia, quę consequuntur aliqua indiuidua, & non totam speciem, & de istis dicendum, quod non fuerunt in Christo: non enim fuit in eo aliqua corporis monstruositas, quia ista prouenit ex malitia materię, vel ex defectu virtutis formatiuę, & tamen virtus formans corpus Christi fuit diuina, in qua non est defectus, materia autem corporis eius fuit purus sanguis virginis: ideo non fuit monstruositas aliqua in eo, morbi autem, vt quidam dicunt non fuerunt in Christo, quia isti accidunt ex indebito regimine quod in Christo esse non potuit, sic dicit Nicol. & tamen istud non stat, quia etiamsi quis per totam vitam regatur iuxta consilium Medicorum incidet interdum in aliquos morbos saltem leues, quia cum corpus humanum sit corruptibile necesse G est, quod interdum sequantur in eo aliquę corruptiones, quia aliàs posset tolli quod naturale est per regimen medicorum, quod falsum est.

Dicendum ergo, quòd Christus nullum morbum vnquam passus est, nec aliquos defectus consequentes solum indiuidua, non quidem propter conditionem regiminis, sed quia noluit assumere istos defectus: erat enim in potestate Christi assumere de natura nostra id quod vellet cum esset Dominus naturæ, nisi in illis, quæ se necessario consequuntur, quia ibi assumpto vno necesse est alterum assumi, vt si homo est corporeus, est & rationalis, defectus autem prouenientes ex peccato, siue sint generales, siue non, non se habent necessario ad humanam naturam: ideo poterat à Christo assumi sine illis, quia tamen fuisset inconueniens si Christus non assumpsisset defectus generales H propter duas causas suprapositas: ideo assumpsit illos, defectus autem non generales, qui consequuntur sola indiuidua non fuerunt Christo necessarij ad aliquid, quia defectus nostri non erant Christo necessarij, nisi vt per eos posset pro nobis pati, & ostendere in se veritatem naturę humanæ, sed hęc fieri poterant sine defectibus consequentibus indiuidua per solas pęnalitates generales: ideo Christus nihil assumpsit de defectibus nostris, nisi defectus generales consequentes totam speciem, siue hoc sit ex conditione naturę, siue pro peccato.

Ad primum dicendum, quòd Christus debuit fratribus per omnia assimilari. s. quantum ad illa, in quibus conueniunt omnes fratres, & isti sunt defectus generales, nam sicut fuit similis omnibus in natura speciei, ita assumpsit defectus pertinentes ad totam speciem, & non defectus I particulares, nec defectum gratię. Ad secundum dicendum, quòd Christus assumpsit quidquid fuit assumptibile, & curabile, defectus aũt non sunt curabiles, sed natura est, quę curatur de defectibus, & ideo quãtũ ad hoc satis erat, quòd assumeret totam naturam, vt totam curaret, & non oportebat, quòd assumeret omnes defectus. Aliter potest dici, quod assumpsit omnes defectus, quia assumendo generales omnes assumpsit cum ex naturæ passibilitate proueniant omnes particulares defectus, vt febris, & ceteri morbi.

Ad tertium dicendum, quòd Christus debuit humiliari quantum decenter potuit, non tamen fuit decens, quòd ipse, qui venerat alios in gloriam adducere ad Heb. 2. pateretur defectum gratiæ, & gloriæ, etiam non erat decens, quòd ille, qui venerat alios integros reddere, defectum pateretur K in illis, in quibus ceteri integri erant: nam sicut Christus assumpsit defectus generales, si ita debuisset assumere defectus consequentes indiuidua, nullus homo fuisset in toto orbe tam defectuosus, sicut ipse, quia nemo est cui omnes defectus particulares hominum accidant, & sic fuisset Christus pessimum monstrum quod erat inconueniens, & per hoc minueretur auctoritas eius, & esset hominibus contemptibilis, & impediretur ad ea quæ facere debebat: ideo non debuit assumere defectus consequentes indiuidua.

Ad quartum dicendum, quòd omnes defectus sunt æqualiter indecentes Deo quantum ad naturam suam quia in diuina natura nullus defectus esse potest, & quicumque daretur in eo faceret Deum non esse Deum, & tamen in natura humana assumpta nõ sunt æqualiter omnes indecentes, quia defectus generales non sunt indecentes,

sed

sed potius necessarij, defectus autem particulares sunt indecentes, vt ostensum est.

Ad quintum dicendum, quòd cum Christus assumerit naturam nostram per gratiam non debuit assumere defectus repugnantes plenitudini gratiæ, & sic nõ omnes assumeret, etiam cum Christus venerit ad curandũ nostros defectus debuit esse maior nobis quantum ad perfectiones, sed non quantum ad defectus: ideo non oportuit, quòd Christus assumeret omnes defectus nostros, sed solum quòd assumeret illud per quod posset omnes sanare.

Videns autem Iesus turbas multas circum se iussit discipulos ire trans fretum. Et accedens vnus scriba ait illi. Magister sequar te quocunque ieris. Et dicit ei Iesus. Vulpes Luc. 9. *foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Alius autem de discipulis eius ait illi. Domine permitte me primum ire, & sepelire patrem meum. Iesus autem ait illi. Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos.*

Videns. Ex doctrina, & miraculis Christi prædictis sequitur hic aliquorum conuersio ad ipsum, & diuiditur in duo, quia primo ponitur recessus Christi ad desertum locũ Secundo ipsius, & conuersorum ad se colloquium ibi. *Et accedens vnus.* Circa primum dicitur. *Videns autem Iesus turbas multas circum se.* Idest, in circuitu suo: nam plurimi conueniebant ad eum propter miracula, quæ faciebat, & dicebat. *Iussit discipulos ire trans fretum.* Noluit manere cum turbis, & ad hoc iussit discipulos transfretare: erat enim Christus apud mare Galilæę quod vocatur fretum, quia paruum mare est, quod magis vocatur lacus, vel stagnum Genesaret apud illud enim Christus prædicabat: nam & ciuitas Capharnaum, in qua ante hoc erat, vt patet supra in litera, iuxta illud mare est.

An Christus erat in Capharnaum, quando fecit ea, quæ dicta sunt in litera. Quæst. LIII.

QVÆRETVR an istud quod hic dicitur fuerit in vrbe Capharnaum, in qua Christus erat quando fecit ea, quæ habentur supra in litera.

Dicendum, quòd non erat ibi, quia non exierat de vrbe, quod satis apparet ex verbis suis cũ dicat discipulis, quòd vadant trans fretum, in quo innuitur, quòd in litore maris erat quando istud dixit.

Aliqui autem putant, quòd erat in vrbe Capharnaum, quia dicitur supr. in litera, quòd vespere facto obtulerunt ei dæmonia habẽtes, & Lucæ 4. dicitur omnes, qui habebant infirmos ducebant illos ad eum, & Mar. 1. dicitur, & erat omnis ciuitas congregata ad ianuam: hic autem dicitur, quod vidẽs turbas iussit ire trans fretum, ideo putant, quòd istæ turbæ erant, & conuenerant ad eum in vrbe Capharnaum, sed falsum est, quia hic innuitur, quòd Christus iussit discipulis ire trans fretum, vt deuitaret turbas, & tamen illas turbas, quæ conuenerunt ad eum in Capharnaum non deuitauit, sed sanauit omnes languentes, quos obtulerunt ei, vt patet hic, & Lucę 4. ergo non erant istæ turbæ, sed aliæ, quę conuenerunt ad Christum in vrbe Capharnaum, quia tamen Matthæus nihil hic interposuit putant aliqui, quòd fuerint eædem turbæ, sed non fuerunt: nam sæpe sacra Scriptura videtur facere aliquam narrationem continuam & tamen omittit multa intermedia, quæ ex alijs locis requirenda sunt.

An eadem die, qua Christus sanauit infirmos in Capharnaum, iussit discipulis transfretare. Et quare ipse iuit in desertum locum. Quæst. LIIII.

QVAERETVR an eadem die, qua Christus sanauit infirmos in Capharnaum iussit discipulis transfretare.

Dicendum, quòd non, quia sicut dicitur supra in litera, Mar. 1. & Lucæ quarto, conuenerunt turbæ ad Christum in Capharnaum post Solis occasum, & tunc sanauit infirmos eorum mansitque ibi eadem nocte: nam iam non erat tempus eadẽ die transfretandi, & magis innuitur Lucæ 4. vbi postquam dicitur cum occidisset Sol, omnes, qui habebant infirmos ducebant illos ad eum subdit, facta autem die egressus ibat in desertum locum, & Marc. 1. dicitur, & diluculo valde surgens egressus abijt in desertum locum, & sic patet, quòd illa nocte dormiuit in Capharnaum, & sequenti die recessit inde.

Dicendum etiam, quòd istæ turbæ non conuenerunt ad eum sequenti die postquam fuit in Capharnaum, sed aliquot diebus interpositis, sic patet, quia Marc. 1. dicitur q diluculo surgens abijt in desertum locum, & secutus est eum Simon, & qui cum illo erant, & dixit eis Christus eamus in proximos vicos, vt ibi prædicem, & sequitur, & erat prædicans in synagogis eorum, idem dicitur Lucæ 4. B ergo post exitum de Capharnaum non transfretauit immediate, sed iuit ad loca proxima, & prædicabat ibi, & postea transfretauit. Matthæus tamen omisit hic ea, quæ Mar. & Luc. expresserunt, sic dicit August. lib. de concor. Euangelistarum, s. manifestum est autem alium esse diem, quo iussit ire transfretum, non eum, qui sequitur illum, in quo socrus Petri sanata est, quo die Mar. & Luc. eum in desertum exisse affirmant.

Sed obijcietur, quòd sequenti die post exitum de Capharnaum istæ turbæ conuenerint ad eum, quia Lucæ 4. postquam dicitur cum Sol occidisset, &c. sequitur facta autem die egressus ibat in desertum locum, & turbæ requirebant eum, & venerunt vsque ad ipsum.

Dicendum, quòd sequenti die post exitum de Capharnaum venerunt ad eum habitatores ipsius vrbis, & volebant eum tenere in Capharnaum, ipse autem noluit dicens, quod volebat prædicare alijs ciuitatibus, & tunc dimiserunt eum, & cæpit prædicare in Synagogis Galilææ, & post hoc aliquot diebus conuenerunt ad eum turbæ multæ, & tunc volens eas deuitare iussit discipulis ire trãs fretum: patent prędicta, quia nocte illa, qua Christus sanauit infirmos Capharnaum, mansit ibi, & dicitur Mar. 1. quòd diluculo valde surgens abijt in desertum locum, hoc autem fecit, quia sciebat, quòd turbæ venturæ erant ad ipsum, vt tenerent eum, & ideo antequam venirent, surrexit valde diluculo, & iuit in desertum locum, scilicet, vt turbæ nescirent, quo iuerat: nam etiam discipulis suis nescientibus recessit, vnde dicitur Marc. 1. egressus abijt in desertum locum ibique orabat, & secutus est eum Simon, & qui cum illo erant, & cum inuenissent eum dixerunt ei D omnes quærunt te, & sic apparet, quòd Christus solus exiuit de Capharnaum, quia aliàs discipuli sui non quærerent eum vbi erat, & quando Petrus inuenit eum dixit omnes quærunt te, & Christus ait eamus in proximos vicos, vt ibi prædicem, & sic videtur quòd Christus quamquam vidit turbas ad se venientes non dixit, quòd irent trans fretum, sed quòd irent ad proximos vicos ad prædicandum, & ita fecit: nam dicitur eodem cap. & erat prędicans in synagogis eorum, idem innuitur Lucę 4. nam dicitur quòd facta die ibat in desertum locum, & turbæ requirebant eum, scilicet, turbæ de vrbe Capharnaum, & venerunt vsque ad ipsum: istæ sunt turbæ, de quibus dicitur Mar. primo, quòd Petrus dixit omnes quærunt te, & E dicitur Lucæ quarto, quòd istę turbę detinebant illum ne discederet ab eis, scilicet, volentes tenere eum in vrbe Capharnaum, quia viderant mirabilia, quę ibi fecerat, & ipse ait, & alijs ciuitatibus oportet me Euangelizare regnum Dei, & sequitur, & erat prędicans in synagogis Galilęę, & sic non iussit Christus discipulis ire trans fretum sequenti die, scilicet, die qua exiuit de Capharnaum, sed interpositis aliquibus diebus.

Quare Christus visis turbis iussit discipulis ire trans fretum. Quæst. LV.

QVAERETVR, quare Christus visis turbis iussit discipulis ire trans fretum.

Dicendum, quòd propter multa. Primo, vt vitaret gloriam humanam, quia videbant eum facere multa mirabilia, & noluit manere coram eis, instruens nos per hoc in operibus nostris ostentationem vitare, sic dicit Chrysostomus

mus in Homilia, Christus non solum corpora curabat, F sed & animam emendabat, & veram sapientiam monstrare voluit, non solum ægritudines soluendo, sed etiam nihil ad ostentationem faciendo, ideo dicitur videns autem turbas iussit ire trans fretum.

Secundo fuit ad vitandum inuidiam Iudæorum, quia licet turbæ bono animo Christum quærerent, erant aliqui maleuoli, qui de mirabilibus Christi tristabantur, & illos Christus voluit deuitare cedens inuidiæ eorum ad tempus sic dicit Chrysostom. in Homilia, scilicet, iussit discipulis ire trans fretum inuidiam Iudaicam mitigans, & docens, nihil nos ad ostentationem facere, sic fuit ante hoc viuente Ioanne Baptista, & prædicante, quia cum Christus tunc prædicare inciperet, Pharisæi dicere inceperunt, quod plures discipulos Christus faceret quam Ioan. quod Christus audiens recessit de Iudæa vbi erat Ioan. & venit in Gali- G læam Ioan. quarto.

Tertio fuit hoc ad vitandum importunitatem turbarũ, quia videntes Christum tanta mirabilia facere adhęrebãt ei, ita vt ipsum comprimerent: ideo quando vidit multas turbas apud se iussit discipulis ire trans fretum, sic dicit Remigius, hoc fecit volens turbarum importunitatem declinare: erant enim ei affixi, & admirantes eum, & videre ipsum volentes: quis enim discederet a talia miracula operante? quis non in facie eius simplicitatem vellet videre, & os talia loquens?

Quarto fuit ad vitandum applausum populi, & honorem, quem forte vellent sibi tribuere, sic dicitur Ioann. sexto, postquam Christus miraculose saturauit turbas, quòd cum cognouisset, quòd venturi essent, vt raperent eum, & facerent eum Regem, fugit in montem ip- H se solus.

Quinto fuit ad erudiendum prædicatores: fuit enim Christus prædicator, quia ad hoc missus fuerat Mar. primo, & Lucæ quarto, & quia prædicator non debet semper esse cum turba, nec semper ab illa sequestratus, vt ostensum est supra quarto capitulo: Christus per exemplum manifestauit hoc innuens, quòd aliquando manendum erat cum turbis, & aliquando oportebat fugere eas.

Sexto fuit forte ad habendum aliquam quietem, vel recreationem temporalem, quia turbæ interdum ita Christum occupabant, quòd non erat ei locus ad capiendum cibos Marc. sexto, venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum: erant enim, qui veniebant, & redibant multi, & nec manducandi spacium habe- I bant.

Septimo fuit hoc ad orandum in locis remotis, & ita fuit nunc: nam Marc. primo dicitur, quòd diluculo surgens abijt in desertum locum ibique orabat, & in hoc prędicatores instruit ad orationem sæpe recurrere, vt quod non possunt legendo orando saltem accipiant, & intelligant, & sic Christus propter multa voluit recedere à turbis, & quando recessit non aspere expulit turbas quasi contemnens eas, vel indignatus eis: nam non dixit turbis, quod recederent, sed discipulis iussit transfretare, sic dicit Chrysostom. in Homilia, vide qualiter turbas modo simpliciter abijcit, vt non offendat, non enim dixit recedite, sed vltra discipulos iussit abire, spem dans turbæ eundi etiam illuc.

Et accedens. Hic ponitur conuersorum ad Christum K colloquium, & agitur hic de duobus, scilicet, de vno scriba quem repulit, & de vno discipulo quem recepit. Et dicitur *Et accedens vnus scriba*. Scriba est nomen sapientis: nam apud Latinos viri periti sapientes vocantur, apud Iudæos autem scribæ, & apud persas Magi, vt ait Remigius; iste scriba accessit ad Christum, vt singulariter ei loqueretur.

Et ait: Magister sequar te quocunque ieris. Per hoc innuebat, quod vellet esse discipulus eius, & sequi eum in omni loco: ista enim erat differentia discipulorum Christi, & turbarum, quia turbæ ad tempus sequebantur Christum, & postea recedebant: Discipuli autem inseparabiliter adhærebant ei. *Dicit ei Iesus*. non enim recepit eum & ideo sequuntur verba ostendentia, quòd non conueniat illi scribę sequi Christum, iuxta intentionem suam.

F *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos*. Quasi dicat, tu vis sequi me propter aliqua temporalia lucra sed non est locus, quia ego nihil possideo: nam etiam volucres cæli, & vulpes plura possident quam ego cum vulpes habeant foueas, & volucres nidos, ego autem nihil habeam.

Filius autem hominis non habet vbi caput reclinet. Idest, ego, vocat enim seipsum filium hominis, quia verus homo erat de homine natus, scilicet, de Virgine: nam licet esset verus Deus, Iudæi tamen non cognoscebant adhuc eum, vt Deum, sed vt hominem: ideo hominis filium se vocabat, & dixit non habet vbi reclinet caput, idest, saltem caput ad innuendum, quòd minus habet quam vulpes, & volucres, quia vulpes in foueis suis spaciose manent, volucres autem in suis nidis totæ capiuntur, ego vero etiam v- G bi solum caput ponam non habeo, quantomagis totum corpus, dicit de hoc Chrysostomus: aspice qualiter paupertatem quam Dominus docuerat operibus demonstrauit: non enim erat ei mensa, non candelabrum, non domus, nec quodcunque aliquid talium. De paupertate Christi dicetur forte Lucæ nono: vel ibi remittetur ad alia.

Paupertas Christi.

Alius autem de discipulis eius ait illi. Hic ponitur ille, quem Christus acceptauit, licet petitionibus eius pro nunc non consensit, & dicitur alius de discipulis eius, in quo innuitur, quòd scriba, de quo supra dicitur, nondum erat Christi discipulus, sed fieri volebat, iste autem, de quo hic dicitur iam erat discipulus quod satis apparet ex eorum petitionibus, quia scriba dicit sequar te, idest, volo sequi te, alius autem petiuit à Christo licentiam dicens permitte H me ire, & sepelire patrem meum, & tamen si nondum esset Christi discipulus non oportebat, quòd licentiam peteret, quia iure suo ire poterat, quo vellet.

Domine permitte me primum ire, & sepelire patrem meum. Idest, antequam sequar te inseparabiliter, permitte me ire ad sepeliendum patrem meum, quasi dicat, postea veniam, & sequar te semper. *Iesus autem ait illi sequere me*. Idest, non concedo tibi licentiam recedendi saltem ad tempus, sed volo, quòd sequaris me semper, scilicet, inseparabiliter.

Et dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Quasi dicat, non est iusta causa tibi petendi licentiam. vt sepelias patrem, quia alij sepelient eum, & dicitur dimitte mortuos, scilicet, mortuos in peccato, vel in incredulitate sepelire mortuos suos, idest, cognatos suos morientes naturaliter, I quasi dicat, ego elegi te ad vitam ęternam, & vt hic prędices regnum Dei: ideo propter carnales occupationes non est iustum te impediri, quia alij cognati tui sunt, qui sunt mortui, idest, in incredulitate, & peccato manentes, & non sunt electi ad hoc ministerium ideo illi poterunt sepelire patrem tuum, qui est cognatus eorum, & alios cognatos suos naturaliter morientes, qui dicuntur mortui sui, idest, mortui pertinentes ad eos, quia propter cognationem pertinet ad ipsos specialiter exhibere eis officium funeris, vt innuitur Leui. decimo & magis vigesimoprimo.

Quando fuit istud, quod habetur hic.
Quæst. VI.

K QVÆRETVR quando fuit istud quod habetur hic, an fuit postquam Christus iussit discipulis ire trans fretum, & an immediate post hoc, vel quo tempore.

Dicendum, quòd non apparet ex litera: nam Luc. qui etiam ista refert non continuat ea cum pręcedentibus, quia illud quod habetur supra de factis Christi in vrbe Capharnaum habetur Lucæ quarto, quod autem ponitur hic de scriba, & alio discipulo habetur Lucæ nono, potest tamen dici, quòd Christus videns turbas circa se iussit discipulis ire trans fretum, & post hoc, siue postquam transfretauerunt, siue ante quam transfretarent acciderunt ista, quę habentur hic, & istud est conuenienter dictum, vt teneatur ordo, quem ponit hic litera, & videtur potius dicendum, quòd acciderunt ista inter mandatum Christi

de

de transfretando, & transfretationem, quàm post illam, A quia sic habet ordo literę: nam supra dicitur, quòd iussit discipulis ire trans fretum, & deinde ponuntur, quæ dicta sunt de scriba, & alio discipulo, & postea dicitur infra in litera, & ascendente eo in nauiculam secuti sunt eum discipuli eius, & sic post hæc fuit transfretatio, & hoc tenet Remigius dicens quid inter iussionem Domini de transfretando, & transfretationem gestum sit Euangelista studuit manifestare cum ait, & accedēs vnus scriba ait &c. & hoc etiam innuitur Lucæ nono, scilicet, factum est ambulantibus illis in via dixit quidam ad illum, sequar te quocunque ieris, & sic innuitur, quòd postquam iussit transfretare antequam realiter trasfretarent dum ambularet in via forte ad transfretandum acciderunt hæc: ita enim fuit in veritate: sic dicit Origenes concordans Luc. & Matthæum scilicet, quod autem Matthæus dicit tunc astud ge- B stum quando iussit, vt irent trans fretum Luc. verò ambulantibus illis in via non est contrarium: quia viam vtique ambulabant, vt venirent ad fretum.

Quare Christus non recepit scribam hunc ad discipulatum suum, cum ille hoc peteret.
Quæst. LVII.

QVAERETVR quare Christus non recepit istum scribam ad discipulatum suum: cum ille hoc peteret.

Dicendum, quòd propter multa. Primo, quia indignus erat forte propter peccata, sic dicit Cyrillus: Dominus nō simpliciter, & improuidis singulis dat superna, & diuina dona, sed illis, qui digni sunt recipere, qui scilicet, animam suam alienant à maculis prauitatum.

Secundo, quia non se humiliauit, nec Christum honorauit quantum debuit non reputans eum Deum, & Dominum, sed tanquam vnum de doctoribus legis vocauit eum magistrum, sic dicit Hier. super Matth. iste scriba, qui tantum nouerat literam occidentem si dixisset domine sequar te quocunque ieris non fuisset repulsus à Domino, sed quia magistrum quasi vnum de pluribus extimabat, & literator erat, & non spiritualis auditor non habet locum, vt in eo possit Christus caput suum reclinare, istud collegit Hier. ex diuersitate locutionis, quia iste dixit Magister, & alius qui sequitur dixit Domine, & illum Christus tenuit in discipulatu, vnde Hier. dicit ibidem quid simile inter scribam, & discipulum? ille magistrum vocat hic dominum confitetur.

Tertio fuit, quia iste desiderabat habere lucra temporalia à Christo: nam erat scriba, & peritus in lege, & putauit quòd si fieret Christo familiaris, posset colligere magnam pecuniam ab his, qui curarentur à Christo, sic dicit Hieron. vbi supra ostenditur scribam ob hoc repudiatum, quòd signorum videns magnitudinem sequi voluerit Saluatorem, vt lucra ex operum miraculis quæreret, hoc idem desiderans, quòd Simon magus à Petro emere voluerat, & sic etiam dicit Theophilus, quia viderat Dominum multum populum adducentem putaret, quod ab eis haberet precium, & quòd si ipsum Dominum sequeretur posset pecuniam congregare.

Quarto fuit hoc propter superbiam, quia iste scriba non E fuit contentus cum reliqua turba sequi Christum: nam multi sequebantur eum, ita vt vix posset habere spacium manducandi præ turba Mar. 6. & nemo dicebat ei Domine sequar te, iste autem quasi esset ceteris excellentior dixit singulariter accedens; Magister sequar te: meruit ergo repelli propter superbiam cum Christus esset doctor humilitatis infra 11. discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & infra 19. nisi humiliati fueritis, & efficiamini, sicut paruuli non intrabitis in regnum cælorum, sic dicit Chrysostomus in Homilia vide quantus est tumor: iste enim aduenit, & locutus est, sicut dedignans cum turba annumerari, sed ostendens, quòd super multos est ipse.

Quinto fuit propter paucitatem fidei istius scribæ, quia quasi dubitans an deberet sequi doctrinam Christi dixit Magister sequar te, idest, num bonum est, quòd sequar te, & tamen de eis, quæ in fide sunt non debuit dubitari, sed debent tanquam certissima præsupponi, quia dubius in fide, infidelis est, extra de hæret. cap. dubius, sic dicit Hilarius, iste scriba, qui est vnus ex doctoribus legis, an sit secuturus interrogat quasi lege non contineretur hunc esse Christum, quem vule esset sequi, igitur infidelitatis affectum sub diffidentia interrogationis expressit: quia fidei assumptio non interroganda est, sed sequenda.

Sexto fuit, quia iste scriba tepide, & inerter accessit ad Christum non considerans, quod res magna erat fieri discipulum Christi, & tamen ipsę quasi nihil peteret, non attente, sed qualitercunque accessit ad Christum, & hoc innuitur Lucæ nono, s. factum est ambulantibus illis in via dixit quidam ad illum sequar te quocunque ieris, & tamen ista res magna petenda erat cum grauitate, & attentatione quando Christus alicubi maneret, sic dicit Cyrillus.

Septimo fuit, quia iste non erubuit petere rem magnam scilicet fieri Christi Apostolum, & habere dignitatem aliquam apud eum: nam si solum vellet effici discipulus eius idest, auditor, non oportebat, quòd aliquid peteret ab eo, quia ipse iure suo poterat sequi illum euntem quocunque vellet, sicut turbæ ipsum sequebantur nulla petita licentia: sic dicit Cyrillus: nec enim simpliciter Christum sequi petebat, sicut alij plures de populo, sed magis inhiebat ad Apostolicas dignitates, cum Paulus dicat non assumat quisquam sibi honorem, sed à Deo vocatus, sicut Aaron ad Hebr. quinto.

Octauo fuit, quia iste scriba valde se exaltauit volens aliquo modo se æquiparare Christo inquantum dixit sequar te quocunque ieris. sic dicit Athan sius, ausus fuit æ- C quiparare se incomprehensibili Saluatoris potestati dicens sequar te quocunque ieris.

Nono, quia iste scriba non erat dispositus ad sequendum Christum, licet diceret, quod volebat eum sequi; quia qui vult fieri discipulus Christi debet tollere crucem suam, & sequi eum infra decimo, & Lucæ 14. quod non faciebat iste scriba habens adhuc temporales affectus, sic dicit Cyrillus recusabilem eum facit, quia decebat ipsum accipere crucem suam ad sequendum dominum, & abrenunciare præsentis vitæ affectibus, & hoc dominus in eo reprehendit. Omnes istæ causæ sunt satis conuenientes, & tamen tertia est melior omnibus; quia istam Christus expressit in litera: venerat enim iste scriba non desiderio doctrinæ, sed lucri, & hoc Christus exclusit dicens, vulpes foueas habent, quasi dicat, non potes aliquid mecum lu- D crari cum pauper ego sim, & in paupertate viuere velim, & non respondit Christus directe ad verba scribæ, sed ad intentionem, vt per hoc eum magis increpet, vt dicetur sequenti quæst. etiam quia voluit corrigere eum à praua intentione, nam non simpliciter Christus illum repulit, quia bonum erat fieri Christi discipulum quod ille petere videbatur, quia tamen iniquo animo petebat, debuit emendari, vel repelli.

Quare Christus dixit Scribæ, vulpes foueas habent, &c. & non respondit directe ad petitionem suam. Et quid per ipsius Christi verba significabatur.
Quæst. LVIII.

QVAERETVR quare Christus dixit isti Scribæ, vulpes foueas habent, &c. & non respondit ei directe ad petitionem suam.

Dicendum, quòd propter multa. Primo, quia Christus voluit per hoc ostendere, quòd sciebat intentionem scribæ cum responderet iuxta intentionem eius, & non iuxta verba, & hoc erat conueniens, vt scriba, qui prauo animo venerat sciret se non posse Christum verbis fallere, qui animum eius plene nouerat, & ita desisteret de cetero mala sub bonorum velamine à Christo petere, sic fuit Lucæ septimo, quando Maria Magdalenæ tangente pedes Christi, dixit Phariseus, iste si esset Propheta sciret quæ, & qualis est mulier, quæ tangit eum, & hoc dixit Pharisæus in corde suo, & tunc Christus ostendit, quòd sciebat, quæ mulier erat ista; ita vt erubesceret Pharisæus.

Secundo fuit ad increpationem istius scribæ, quia cum ipse

ipse petere Christi familiaritatem propter lucrum, dignus F
erat magna reprehensione, & non erat satis, quòd simpliciter repelleretur, sed quod etiam crimen eius proderetur. sic dicit Chrysostomus in Homilia, respondet ei Christus non ad interrogationem verborum, sed ad consilium mentis obuians.

Tertio fuit, vt alijs hoc innotesceret, & auferretur eis occasio similia petendi à Christo: si enim Christus simpliciter repulisset eum, alij nescirent quare repellebat illum, & non erudirentur: vnde poterant postea similia à Christo petere, cum autem diceret, vulpes foueas habent, manifeste ostendebat, quòd eum repelleret, quia ex auaritiæ desiderio venerat, & sic iam nemo taliter petere auderet.

Quarto fuit, quia Christus voluit istum scribam corrigere de prauitate sua: non enim intendebat simpliciter G
eum repellere ne ipsum sequeretur, sed vt non sequeretur eum ex auaritia; & tamen si non expressisset ei iniquitatem suam, non posset eum corrigere: ideo expressit, quia tamen ille scriba solo desiderio diuitiarum illum sequi volebat, cum audiuit sibi dictum vulpes foueas habent, &c. non secutus est amplius Christũ si tamen fuisset recta intentio eius, vt Christi discipulus fieret, vel per verba eius fuisse emendatus, sequeretur post hoc Christum, sed non secutus est, sic dicit Chrysostomus in Homilia: hoc non erat auertentis, sed arguentis malum consilium si vellet forte cum expectatione paupertatis Christum sequi, & vt discas eius malitiam audiens hoc, & correctus non dixit paratus sum sequi, sed potius videtur quòd tristis, vel indignans recesserit, quia contra voluntatem eius istud erat, sic dicitur infra decimonono de illo in H
uene cui Christus dixit vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequitur cum audisset adolescens verbum istud abijt tristis: erat enim habens multas possessiones.

Quinto fuit, vt Christus tolleret scandalum, quòd sequeretur ex sua responsione si simpliciter scribam repelleret: videbatur enim ille rem bonam petere, scilicet, fieri Christi discipulum, si vero Christus eum repelleret non expressa causa, mirarentur turbæ cum hoc faciebat, & aliqui scandalizarentur putantes forte, quòd ex inuidia eum repellebat, quia vir peritus erat: ideo expressit causam, vt videretur, quòd repellebat eum ab auaritia, & non à discipulatu, & sic significauit, quòd nihil poterat cum eo acquirere, nec possidere cum ipse iuberet discipulis suis non
possidere aurum, nec argentum infra decimo, sic dicit I
Hieronymus, & Beda, quid me propter diuitias, & seculi lucra cupis sequi cum tantæ sim paupertatis, vt nec hospitiolum quidem habeam, & tecto vtar non meo?

Aliter potest intelligi, quod Christus increparet per ista verba tria vitia huius scribæ, scilicet, infidelitatem, dolositatem, & superbiam, sic dicit Augustinus, filius hominis non habet vbi caput suum reclinet, scilicet, in fide tua: vulpes enim habent foueas in corde tuo, quia dolosus es, volatilia cæli habent nidos in corde tuo, quia elatus es, dolosus, & elatus non me sequeris, quod magis aperit Grego. decimonono Moralium dicens, vulpes valde fraudulenta sunt animalia, quæ in fossis absconduntur cumque apparuerint nunquam rectis itineribus, sed tortuosis anfractibus currunt, volucres vero alto volatu se subleuant: nomine ergo vulpium dolosa, & fraudulenta, no- K
mine autem volucrum hæc eadem superba dæmonia designantur, ac si dicat fraudulenta, & elata dæmonia in corde tuo inueniunt habitationem suam, humilitas mea requiem in superba mente non inuenit.

Aliter etiam potest dici, quòd iste scriba propter solam curiositatem, & superbiam sequi volebat quod per aues designatur, & tamen per quandam dolositatem illud occultabat, quasi vellet Christi esse discipulus, quæ dolositas in vulpe designatur, sic dicit August. lib. de quæstionibus Euangelij, scriba miraculis motus propter inanem iactantiam eum sequi voluisse quam signant aues, finxisse autem discipuli obsequium, quæ fictio vulpium nomine significata est, omnes isti modi sunt conuenientes, sed videntur esse mystici sensus: veritas autem est, quòd iste scriba volebat Christum sequi propter auaritiam quam in eo

F Christus redarguit dicens vulpes, &c. vt supra expositum est.

Quomodo Christus publicauit hic peccatum Scribæ dicens: vulpes, &c. Quæst. LIX.

QVÆRETVR quomodo Christus publicauit hic peccatum istius scribæ dicens, vulpes, &c. designans eum esse auarum, & videtur quòd non debuerit hoc publicare, quia peccatum istius erat occultum, & non est publicandum peccatum alicuius quandiu occultum manet.

Dici potest vno modo, quòd Christus non publicauit peccatum istius, quia forte sibi soli locutus est istud: nam dicitur hic, quòd accessit iste scriba ad Christum, & Luc.
G 9. dicitur, quòd ibat tunc Christus in via, & sic esse poterat, quòd iste scriba accessit ad Christum solum ambulantem, & locutus est ei, & Christus sibi responderet vulpes, &c. & sic peccatum eius non reuelaretur alijs.

Aliter potest dici, & melius, quòd etiamsi Christus diceret istud coram turbis non esset inconueniens, quia cogebatur dicere ad se defendendum: nam si hoc non dixisset non habebat causam repellendi eum, cum ille videretur honestum petere, scilicet, quòd efficeretur discipulus eius & tunc videretur Christus irrationabiliter eum repellere quod erat inconueniens: ideo debuit ei ostendere vitium propter quod ipsum repellebat, & quod peccatum eius Christus ibi publicaret sibi imputet ille scriba, quia talem se constituerat, quòd necesse erat, quòd Christus peccatum eius ei obijceret ad euadendum inconueniens: sic
H enim fit in iudicio humano, quia potest vnus obijcere alteri crimina quæcunque voluerit, etiam si sint occulta, vt esse symoniacum, periurum, adulterum, homicidam, vt per hoc possit elidere eum ab eo quod petit, & hoc in defensionem iuris sui, & licitum est hoc tam de iure humano quam Diuino, dum tamen ille non agat principaliter animo infamandi alterum, sed defendendi ius suum, & repellendi eum ab eo quod iniuste petit.

Si autem obijciatur, quòd peccatum alicuius non est publicandum nisi secundum formam correctionis fraternæ de qua infra 18.

Dicendum, quòd est verum quando ille, qui peccauit nihil agit contra aliquem propter quod necesse sit crimen illius reuelare: nam tunc licebit illud reuelare ad se defendendum, & ita Christus fecit hic: nam si iste scriba ni-
I hil Christo dixisset, licet esset auarus, & illicitum lucri appetitum Christus non dixisset ei vulpes &c. ostendendo auaritiam eius, quia tamen se ingessit ad discipulatum Christi & non poterat honeste repelli nisi expresso crimine eius, debuit repelli id exprimendo.

An ille esset Christi discipulus, vel aliquis de turba, qui petiuit a Christo permitti sepelire patrem. Et quæ requirantur ad esse discipulum.
Quæst. LX.

QVÆRETVR de isto, qui petiuit à Christo permitti sepelire patrem, an esset discipulus eius, vel aliquis de turba.

Dicendum quòd erat discipulus, quia hic in litera dici-
K tur alius autem de discipulis eius. Sed obijcietur, quia Luc. 9. vbi istud ponitur dicitur, quòd Christus dixit ad ad alterum sequere me, & sic videtur, quòd nondum erat discipulus, quia alias Christus non peteret ab eo, quòd sequeretur ipsum.

Aliqui dicunt, quòd non erat discipulus, sed solum erat auditor eius, & propter hoc vocatur discipulus, & ita Christus potuit ei nunc dicere, quòd sequeretur ipsum, quia licet esset auditor nullam adhuc habebat adhærentiam nec familiaritatem ad ipsum. Sed Dicendum, quòd non stat, quia sic non vocaretur discipulus: non enim vocabantur discipuli omnes de turba quotquot Christum audiebant.

Secundo patet, quia tunc non esset differentia inter scribam de quo supra, & istum, quia etiam scriba auditor erat Christi, sed non vocatur discipulus, & iste vocatur specia-
liter

liter discipulus. Tertio patet, quia discipulus importat quandam familiaritatem, & inseparationem, ita q. illi soli vocabantur discipuli Christi, qui habebant specialem familiaritatem ad eum, & non sufficit ad hoc audire solum verba illios, sic cœcus sanatus à Christo dixit Pharisæis, nonquid & vos vulos discipuli eius fieri: & maledixerunt ei dicentes: tu discipulus illius sis Ioan. 9. sic etiam dicitur Ioan. 19. cap. de Ioseph ab Arimathia, quòd erat discipulus Christi occultus tamen propter metum Iudęorum, si tamē ad esse discipulum sufficeret audire doctrinam Christi: etiā illi Pharisæi cum sæpe audiuissent Christum, & in templo docentem dicerentur discipuli eius, sed non erant immo maledixerunt cœco sanato, quia dixit eis an vellent fieri discipuli Christi: sic etiam patet de Ioseph ab Arimathia, quia si vocaretur discipulus solum propter audire Christum prædicantem, non timeret Iudæos propter esse Christi discipulum, cum totus populus Christum prædicantem audiret, & tamen timuit, quia dicitur, quòd erat occultus discipulus Christi propter metum Iudæorum Ioann. 19. capit.

Dicendum ergo quòd ad esse discipulum requiritur, primo, quòd audiat doctrinam cum Magister, & discipulus sint correlatiua.

Secundo requiritur, quòd illi doctrinæ firmiter adhęreat, quam audit credens eam esse veram, sic innuitur Io. 9. cum cęcus dixit Pharisæis numquid, & vos vulos discipuli eius fieri? & illi dixerunt tu discipulus illius sis, nos autem Moysi discipuli sumus, nos scimus, quia Moysi locutus est Deus hunc autem nescimus vnde sit, quasi dicat, quia Moysi locutus est Deus firmiter credimus verba Moysi, & sic sumus discipuli eius per istam firmam credulitatem, sed de isto nescimus vnde sit: ideo nolumus credere ei, & sic non sumus discipuli eius.

Primum habebant omnes tam Pharisæi quam turbæ, quia omnes audiebant verba Christi, sed nondum erant discipuli.

Secundum habebant multi de turba, quia audientes verba eius, & videntes signa credebant in eum Ioan. 2. & 7. Pharisæi autem non habebant istud secundum, quia licet audirent non credebant, sed potius audire volebant, vt haberent de quo Christum increparent sic dicitur infra 12. & Luc. 6. intrauit Iesus in synagogam sabbato, obseruabant autem scribæ, & Pharisæi si in sabbato curaret, vt inuenirent vnde accusarent eum.

Tertio requiritur aliqua familiaritas, & hoc patet in Ioseph ab Arimathia de quo dicitur, quòd erat discipulus Christi occultus tamen propter metum Iudæorum, si tamen non requireretur ad esse discipulum, nisi audire, & credere, poterat hoc facere ipse Ioseph sine timore Iudęorum, quia nemo sciret an crederet, vel non, nam propter audire solum Christum non erat sibi causa timendi, cum etiam Pharisæi, & totus populus sæpe Christum audirent, habebat ergo insuper Ioseph quandam familiaritatem ad Christum, & ista erat occulta propter metum Iudæorum: nam per hāc cognoscerent Iudæi, quòd vere erat discipulus eius, sic etiam fuit de Nicodemo, qui erat discipulus Christi in occulto cum ipse esset vnus de Pharisæis Ioan. 7. capit. ideo non audebat venire ad eum per diem, sed veniebat per noctem Ioan. 3. istud autem non habebat turba, quia licet plurimi de turba audientes Christum crederent in eum, tamen non adhærebant ei per aliquam familiaritatem, sed audiebant verba eius quando volebant, & recedebant quando volebant non petita licentia aliqua à Christo.

Quarto requiritur vocatio specialis: nam esse Christi discipulum erat gradus quidam excellentiæ, & nemo debebat illum sibi vsurpare, sed qui vocaretur à Deo ad Heb. 5. nemo sibi assumat honorē, sed qui vocatus est à Deo, sicut Aaron, & ita legitur de multis Christi discipulis, quòd fuerunt vocati à Christo, vt patet de Petro, & Andra, Iacobo & Ioanne supra 4. & Mar. 1. & de Mat. patet sequenti ca. & Marc. 3

Quinto requiritur assignatio specialis alicuius officij, vel gradus, sic patet Luc. 10. s. post hoc autem designauit Dominus alios 72. discipulos, & misit illos binos ante faciem suam, & ibi habetur quomodo isti assumebantur ad officium prædicandi, & datur eis tota regula quam obseruare debebant, & hoc etiam fuit in isto, quia Christus misit eum ad prædicandum Luc. 9. Prima quatuor faciunt esse aliquem discipulum Christi imperfecte, sed quintum facit esse perfecte discipulum.

De isto autem dicendum, quòd erat discipulus Christi imperfecte ante hoc, nunc autem Christus fecit eum perfecte discipulum, & sic ante istud fuerant in eo quatuor prima: nam etiam vocatus fuerat ad familiaritatem eius, sed nondum fuerat ei assignandum officium prædicandi: ideo non adhęrebat Christo firmiter, sed aliquando recedebat, nunc vero Christus voluit retinere eum ad hoc, quòd sequeretur ipsum inseparabiliter, & ad hoc dixit sequere me, & tunc assignauit ei officium prædicandi, quia Luc. 9. dicitur sine vt mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade, & annuncia regnum Dei. Simile patet de Petro, & Andrea, qui prius ad Christum accesserunt assumpti ab eo ad quandam familiaritatem Ioan. 10. & postea venerunt cum eo de Iudęa in Galilæam, & fuerunt cum ipso in Chana Galilææ in nuptijs Ioan. 2. & vocantur ibi discipuli eius, scilicet, imperfecte, quia post hoc recesserunt ab eo redeuntes ad negocia seculi, & piscabantur, vnde oportuit quòd Christus eos vocaret iterum de piscatione supra 4. & Mar. 1. & tunc assumpsit eos ad officium prædicandi dicens: venite post me faciam vos fieri piscatores hominum supra 4. idest dabo vobis officium prædicandi, vt ostensū est eod. cap. q. 99. & 100. & tunc fuerunt discipuli Christi perfecte, non tamen adhoc erant facti Apostoli per istam vocationem, sed postea Christus cum haberet multos discipulos de illis elegit 12. quos Apostolos nominauit infra 10. & Mar. 3 & Luc. 6. ideo iste erat discipulus Christi imperfecte ante hoc, quia iam fuerat vocatus ab eo, & tamen nunc factus est perfecte discipulus eius per istam vocationem, quia nunc assignatum fuit sibi officium prædicandi, & sic Mat. vocat hic istum discipulum Christi, scilicet, imperfecte sicut Ioan. 2. Petrus, & Andreas, & alij vocantur Christi discipuli, quod autem dicitur Luc. 9. quòd Christus dixit ad alterum sequere me, non est sensus, quòd nunc de nouo eum ad se vocabat, sed quòd vocauit eum ad sequendum se perfecte, & inseparabiliter quod satis apparet, quia ille dixit Domine permitte me primum ire, & sepelire patrem meum, quasi dicat, si semel incipio sequi te inseparabiliter non potero recedere à te ad aliquid faciendum: ideo permitte mihi primum sepelire patrem meum, & tunc sequar te inseparabiliter.

Quare Christus istum petentem recedere retinuit, & scribam volentem accedere repulit. Et quòd Deus non dat vitam æternam homini antequam mereatur, nec pœnam, antequam demereatur.

Quæst. LXI

QVAERETVR, quare Christus istum petentem recedere retinuit, & scribam volentem accedere repulit.

Dicendum, quòd propter multa. Primo, quia iste erat iam discipulus, & ideo non erat permittendus facere aliquid contra conditionem discipulatus, & quia si recederet nunc forte impediretur postea redire, vt dicetur infra 7. non permisit eum Christus recedere, scriba autem nondum erat discipulus Christi, sed fieri volebat, & quia non erat decens, quòd reciperetur propter ea, quæ dicta sunt supra quęstio 57, repulit eum Christus.

Secundo fuit quia scriba locutus est superbe non honorans Christum quantum deberet vocans eum magistrum quasi vnum de ceteris doctoribus legis, iste autem discipulus vocauit eum Dominum dicens Domine permitte me, sic dicit Hier. super Mat. quid simile est inter scribam, & discipulum? ille magistrum vocat, hic Dominum confitetur.

Tertio fuit, quia discipulus iste rem bonam petebat, s. patrem sepelire, quod ad naturalem pietatem pertinet, scriba autem rem iniustam, s. lucrum ex Christi consortio quærebat, & quia in verbis scribæ apparebat quædam inde-

infidelitas, & non in verbis discipuli, & sic dicit Hilar. iste propter pietatis occasionem ad sepeliendum patrem ire desiderat, ille secuturum se quocunque ierit esse promittit non magistrum quærens, sed ex magistro lucrum, iste etiam discipulus non interrogat an sequatur, iam eum sequi se oportere credidit, sed sepelire patrem permitti sibi orat.

Quarto fuit, quia iste scriba erat vir iniquus: ideo licet promitteret se Christum secuturum debuit repelli, discipulus autem erat vir iustus: ideo licet vellet recedere debuit retineri, sic dicit Ambro super Luc. non videtur conuenire rationi, vt simplicem, & fidelem istum arbitremur, qui Domini dignatione respuitur, cum indefessi famulatus obsequium spopondisset, sed Dominus non obsequiorum spem, sed puritatem quærit affectuum, nec obsequium eius admittit cuius non probat officium, vt aduertas Deũ non cultus aspernantem esse, sed fraudes, qui repudiauit fraudulentum, elegit innocentem, & satis apparet iniquitas scribæ, quia quando Christus ostendit ei peccatum suum non se correxit nec sequi eum voluit, sicut dicit Chrysosto. in Homilia, vt discas eius malitiam audiens hæc, & correctus non dixit paratus sum sequi, discipulus autem rem bonam petens, licet prohibitus fuerit, obediuit non recedens ad sepeliendum patrem: non ergo debuit iste scriba recipi.

Sed obijcietur, quòd Iudas receptus est à Christo etiam ad Apostolatum, & tamen malus erat.

Dicendum, quòd Iudas forte quando receptus est à Christo bono animo venerat, & tamen postea damnatus est per auaritiam: habebat enim loculos Christi, & ea, quæ sibi dabantur ad vsum Christi, & discipulorum eius furabantur Ioann. 12. iste autem scriba a principio malus erat, & quod deterius est iniquo animo venerat, scilicet, vt lucraretur, vt dictum est supra quæstione 57. ideo Iudas debuit recipi, & scriba debuit repelli.

Sed obijcietur, quòd Christus nouerat futuram iniquitatem Iudæ: ideo debuit eum repellere.

Dicendum, quòd non, quia Deus nouit quid singuli homines facturi sint bonum, vel malum, & tamen non dat vitam æternam homini antequam mereatur, nec etiam pœnam antequam demereatur: ita ergo licet Iudas futurus esset malus, quia tamen nondum malus erat, quando ad Christum venit non debuit repelli, quia alias puniretur antequam peccaret, & sic innocens puniretur, quod est inconueniens. Secus autem fuit de isto scriba, quia actualiter malus erat quando ad Christum venit.

An peccatum sit sepelire mortuos, vel saltem si est peccatum in isto discipulo ire ad sepeliendum patrem.
Quæst. LXII.

QVÆRETVR cum Christus dixerit isti discipulo dimitte mortuos sepelire mortuos suos, an sit peccatum sepelire mortuos, vel saltem si est peccatum in isto discipulo ire ad sepeliendum patrem.

Dicendum, quòd sepelire mortuos non est peccatum, sed potius est opus laudabile, vnde Tob. laudatur valde de isto opere, & laudat eum Angelus dicens, quando orabas cum lacrymis, & sepeliebas mortuos, ego obtuli orationem tuam Domino Tob. 12. & ibi dicitur, & quia acceptus eras Domino necesse fuit, vt tentatio probaret te, & sic acceptabile Deo est mortuum sepelire.

Secundo patet, quia istud est vnum de septem operibus misericordiæ corporalibus, quæ non solum sunt laudabilia, sed etiam sunt necessaria; nam de eis exigetur in die iudicij infra 25.

Tertio patet, quia pertinet hoc ad honorem quendam totius naturæ humanæ quem quilibet ex charitate tenetur seruare, scilicet, vt non despiciatur caro nostra si cadauera humana insepulta iaceant, & a bestijs, & volucribus lacerentur, sic dicitur Isa. 58. cum videris nudum operi eum, & carnem tuam ne despexeris, & sic ratio, quare iubet Deus operiri nudos, est, vt non despiciamus carnem nostram, & tamen magis despiceremus eam si relinquere-

F mus humana cadauera insepulta bestijs lacetanda: ideo non solum bonum est mortuos sepelire, sed etiam tenemur ad hoc.

Quarto patet, quia Deus iussit sepeliri aliquos. s. Nadab & Abiu Leui. 10. dicens fratres vestri, & omnis domus Israel plangant incendium quod Dominus suscitauit; non ergo erat malum, sed potius bonum, & necessarium cum Dei præceptum obligaret ad hoc: ideo dicendum, quòd non solum sepelire mortuos, quod est valde necessarium, sed etiam facere officia funeris, s. plangere, & alios apparatus honoris ostendere, & exhibere defunctis pium, & laudabile est: nam Deus etiam hoc mandauit Leuit. 10. dicens fratres vestri, &c. plangant incendium, idest, plangant in officio funeris Nadab, & Abiu, sic etiam erat consuetudo sanctis patribus veteris testamenti: nam morien-
G te Iacob fleuit Ioseph, & planxit tota Aegyptus. Gen. 50. & quando corpus Iacob portabatur in terram Chanaam manserunt apud Iordanem septem diebus plangentes luctu magno, qui illud portabant eod. cap.

De isto discipulo etiam dicendum, quòd non peccaret sepeliendo patrem immo à fortiori bonum ageret, quia si sepelire quemcunque bonum est, à fortiori erit bonum patrem sepelire, quia magis debitum est quod patet, quia Sacerdotibus in veteri testamento non licebat conuenire cum ceteris ad plangendum mortuos, nec sepelire aut tangere eos, nisi patrem, & matrem, & quosdam alios paucos Leui. vigesimoprimo, iste tamen petebat, quòd sepeliret patrem: ideo licebat ei.

Sed obijcietur, quòd Christus hoc vetabat, quia pertinebat ad viros noui testamenti vitare cærimonias funerũ,
H quia illæ fiunt ab eis, qui habent paucam, vel nullam spẽ de resurrectione, & dolent inconsolabiliter, & tamen in nouo testamento debet esse spes certissima de resurrectione: ideo debent caueri istæ cærimoniæ funerum: nam propter hoc Sacerdotibus, & maxime Sacerdoti magno vetabatur pollui super mortuis, quia cum essent isti in gradu excellentiori debebant habere spem maiorem de resurrectione.

Dicendum, quòd in nouo testamento pauca tristitia debet esse de morientibus propter spem resurrectionis certam: sic dicitur 1. Thessa. quarto, nolumus vos fratres ignorare de dormientibus, vt non contristemini, sicut ceteri, qui spem non habent. Quod autem dicitur, quòd propter hoc erant maxime vitandæ immunditiæ super mortuo.

I Dicendum, quòd Christiani, qui maxime spem resurrectionis habent debent minus tristari, & plangere mortuos quam ceteri, non quidem, quia immunditia est mortuos plangere, sed quia ad incredulitatem pertinet: ideo non pertinet ad ipsos vitare tangere mortuos, & sepelire eos, quia hoc non repugnat spei de resurrectione, sed repugnat munditiæ legali: Sacerdotes autem veteris testamenti, licet erant excellentiores tam in statu quam in gradu fidei, tamen non cauebant principaliter pollui super mortuis propter certiorem spem resurrectionis, sed tanquam ipsi magis deberent cauere legalem immunditiam quam ceteri, cum ipsi essent principes huius legis, & sic dicitur Leuit. 21. de summo Sacerdote, quòd ad nullum mortuum ingredietur ne polluat Sanctuarium Domini: ergo Christus non debuit vetare nec vetuit isti discipu-
K lo sepelire patrem tanquam esset immunditia aliqua in hoc, vel quasi hoc repugnaret certe spei de resurrectione.

Ad argumentum dicendum, quòd Christus per hoc non innuit, quòd peccatum esset mortuos sepelire, sed quòd isti discipulo non licebat ire ad sepeliendum mortuos propter aliquas causas de quibus dicetur sequenti quæst. de plurimis autem dubijs circa sepelire mortuos dicetur Luc. 9.

Quare Christus non permisit isti discipulo ire ad sepeliendum patrem suum. Et quòd diuina, & spiritualia opera præponenda sunt temporalibus; sed viri perfecti non debent saltem ad modicum tempus recedere a spiritualibus. Quæst. LXIII.

QVAERETVR, quare non permisit Christus isti discipulo ire ad sepeliendum patrem suum. Aliqui dicunt, quòd hoc fuit ad vitandum immunditiam, quæ contrahebatur sepeliendo mortuos, quia tangentes cadauera efficiebantur immundi Num. 19.

Dicendum, quòd non stat. Primo, quia immunditia ista non erat spiritualis. sed solum corporalis immo etiam interdum non erat corporalis, sed solum per opinionem legis, quia plangentes mortuum etiam si non tangerent eum immundi efficiebantur. Num. 19. constat tamen, quòd isti non polluebantur corporaliter, Christus autem non curabat de immunditijs corporalibus, sed solum de spiritualibus infra decimoquinto. & Mar. septimo, quod intrat per os non coinquinat animam &c.

Secundo patet, quia immunditia, quæ contrahebatur sepeliendo, & plangendo mortuos, reputabatur solum immunditia per legem Moysi, Christus autem non venerat prædicare legem Moysi, sed potius terminare eam introducendo legem nouam. ergo non prohiberet discipulo abstinere a sepultura patris propter istam immunditiam, quia tunc strictius faceret ipse obseruare legem Moysi quam Iudæi consueuerant.

Tertio patet, quia apud Iudæos licet esset immunditia mortuos tangere, nemo tamen prohibebatur tangere illos, nisi esset Sacerdos Leuit. 21. & etiam istis licebat tangere patrem, & matrem mortuos eod. capit. solus autem summus Sacerdos erat cui nullum mortuum tangere licebat, nec etiam patrem. eod. capit. constat tamen, quòd iste discipulus Christi nō erat summus Sacerdos, quia summus Sacerdos erat princeps gentis Iudæorum, & erat vnicus: ideo non prohiberet Christus isti discipulo sepelire patrem tanquam esset sibi illicitum per legem.

Quarto patet, quia iste discipulus erat Iudæus, & obseruator legis Moysi, vnde si sciret sibi esse licitum per legem sepelire patrem, non peteret a Christo licentiam ad hoc sciens, quòd ea, quæ in lege continebantur erant indispensabilia, & tamen petiuit licentiam. ergo non credidit hoc esse contra legem. Quinto patet, quia si Christus vetuisset discipulo sepelire patrem tanquam legi contrarium, expressisset istam causam, & tamen expressit aliam dicens dimitte mortuos sepelire mortuos suos: ergo non vetuit propter immunditiam, quæ sequebatur.

Dicendum autem, quòd licet esset licitum patrem sepelire, Christus non permisit hoc discipulo, quia per hoc poterat impediri ab eo quod Christus volebat, scilicet, a prędicatione Euangelij. sic patet Luc. 9. cum dixit sine, vt mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade, & annuncia regnum Dei, quasi dicat, noli impediri per sepulturam mortuorum.

Sed tunc stat dubium, quomodo impediebatur per hoc a prædicatione. Aliqui dicunt, quòd pater istius non erat mortuus, vnde ipse non petebat, quod permitteretur sepelire patrem tanquam iam mortuum, quia dicunt, quòd hoc non fuisset ei denegatum, sed viuebat pater eius, & forte erat senex. petebat ergo à Christo, quòd permitteret eū ire ad manendum cum patre, vt sustentaret eum quandiu viueret, & expleto officio funeris redire posset ad Christum: sic tenet Nicolaus.

Alij dicunt, quòd pater istius nunc mortuus erat, & forte iste petebat licentiam a Christo, vt iret, & sepeliret patrem, & immediate rediret. sic tenet Ambro. super Lucam dicens: hoc dicit ei cuius patrem iam sciebat mortuum: sic etiam dicit Chrysosto. in Homilia hoc dixit non iubens contemnere honorem; qui est ad parentes, sed monstrans quoniam nihil cælestibus negocijs magis necessarium esse oportet: quid magis necessarium enim erat quam sepelire patrem, & etiam facilius? nec enim multum tempus consumendum

A erat, & sic apparet, quòd præsupponit patrem illius iam esse mortuum, quia alias non diceret, quòd nihil facilius erat quam sepelire patrem, quia forte multum tempus necesse erat expendi si adhuc viuebat pater istius, & expectandum erat quousque moreretur, & etiam erat incertum.

Sed præcedens positio Nicol. est satis rationabilis, quia si mortuus esset pater illius discipuli satis videtur, quòd Christus concederet ei sepelire illum, quia per hoc parum expectandum erat.

Secundo, quia Christi prohibitio videtur tunc rationabilior: nam si iste discipulus vellet manere cum patre suo vsque ad mortem, forte longo tempore mansurus esset, & ita impediretur a prædicatione Euangelica quam Christus committere volebat ei. maxime quia Christus
B pauco tempore prædicaturus erat, quia solum per triennium, vel quasi prædicauit, & iam magna pars huius temporis transierat. vnde si iste discipulus rediret ad manendum cum patre suo quousque moreretur, forte prius Christus moreretur quam pater illius, & sic nunquam posset redire ad Christum. erat ergo iusta causa non permittendi ei redire ad patrem, si autem esset iam mortuus, & solum vellet eum sepelire, non videretur causa ita rationabilis quare non permitteret ei ad patrem redire, cum pauco tempore in hoc moraturus esset. Isto etiam modo exponit Cyrillus dicens, erat pater huius senectute grauatus: putabat autem honestum aliquid agere dum proponeret obseruare ei debitam pietatem. vnde vbi vocatus est ad Euangelicum ministerium dicente Domino, sequere me quærebat inducias, quæ sufficere possent ad decrepiti patris sustenta
C tionem, dicens permitte mihi primum ire, & sepelire patrē meū, non, quod defunctum patrem sepelire negaret: nec enim Christus hoc agere volentem impediuisset, sed dixit sepelire, idest, sustentare in senectute vsque ad mortem.

Opinio vtraque teneri potest, quia est sanctorum doctorum, magis tamen videtur conuenire literæ, quòd pater istius iam esset mortuus, & vellet illum sepelire quod patet. Primo, quia Christus dixit isti, sequere me, & ipse dixit permitte mihi ire, & sepelire patrem meum. si tamen intelligeretur de mansione cum patre vsque ad mortem non esset tempus limitatum, quia nesciret iste quanto tempore pater superuiueret, & an forte ipse prius moreretur quam pater, & ita nesciret an posset postea redire ad Christum, & ita non est veri-
D simile, quòd hoc peteret, & tamen dixit Domine permitte mihi primum ire, quasi dicat, immediate post hoc veniam: & ideo non videtur, quod petiuerit ire ad manendum cum patre vsque ad mortem, sed solum ad sepeliendum eum iam mortuum. Secundo patet, quia dixit permitte mihi primum ire, & sepelire patrem. si tamen non esset pater eius mortuus, & vellet manere cum eo vsque ad mortem diceret permitte mihi claudere oculos patris mei, vel manere cum ipso donec sepeliam eum, & tamen dixit ire, & sepelire, in quo significatur solum quædam velocitas motus, & non aliqua mansio, scilicet, ire ad sepeliendum: ideo videtur, quòd iam pater illius mortuus erat. Tertio patet ex modo loquendi Christi, qui etiam de sola sepultura locutus est dicens, dimitte mortuos sepelire mortuos suos, & non
E dixit dimitte, vt alij maneant cum patre tuo quousque moriatur.

Et tunc dicendum, quòd Christus non permisit huic ire ad sepeliendum patrem suum etiam si paucum tempus in hoc expendendum esset. Primo ad monendum, quòd diuina, & spiritualia opera præponenda sunt temporalibus, quantumcunque sunt necessaria. sic dicit Chrysost. in Homilia. hoc dixit non iubens contemnere honorem, qui est ad parentes, sed monstrans, quòd nihil cælestibus negocijs nobis magis necessarium esse oportet, & quod cum toto studio his iungi debemus etiam si valde ineuitabilia, & incitantia fuerint, quæ attrahunt sic etiam dicit Ambrosi. super Lucam cum religiosum humani corporis sepeliendi acceperimus officium, quomodo paterni quoque funeris sepultura prohibetur, nisi vt intelligas humana posthabenda diuinis.

Secundo fuit, quià non erat necessitas aliqua eundi, quia erant alij per quos poterat sepeliri pater istius, & ista est præcipua ratio, ideo hanc Christus tetigit dicens, dimitte mortuos sepelire mortuos suos, quasi dicat, non est necesse, quòd tu vadas, quia alij possunt sepelire eum te non eunte: si enim nemo fuisset, qui sepelire posset, permisisset Christus isti ire ad sepeliendum patrem, nunc vero, quia alius poterat eum sepelire, licet esset opus pium attare sepulturæ eius, melius fuit, quòd annunciaret regnum Dei, & non occuparetur in sepultura patris, quam quod occuparetur in ea, sic etiam fuit de Apostolis. nam opus pium erat ministrare cibos pauperibus, quia tamen impediebantur per hoc a prædicatione, & oratione, & hoc poterat per alios fieri, elegerunt alios septem uiros ad hoc Actuum sexto, vt ipsi orationi vacarent; sic dicit Ambro. super Lucam humana posthabenda sunt Diuinis: bonum enim studium, sed maius impedimentum, nam qui partitur studiũ diuidit effectum, qui diuidit curam differt profectum. Apostoli ne occuparentur studio dispensandi, ministros pauperibus ordinarunt.

Quarto fuit, quia Christus volebat, quòd nec etiam ad modicum tempus distraherentur discipuli ab officio Euangelizandi, sic patet Lucæ nono, cum quidam dixit Christo Domine sequar te, sed primum permitte mihi renunciare his, qui domi sunt, Christus autem non permisit dicens nemo mittens manum suam in aratrum, & aspiciens retro aptus est regno Dei.

Quinto fuit propter conditionem istius discipuli, quia iste vocatus erat ad gradum, & opera perfectionis, scilicet, vt Euangelizaret, viris autem imperfectis expedit se exercitare circa opera misericordiæ corporalia, uiri autem perfecti non debent recedere saltem ad modicum tempus ab operibus spiritualibus quandiu illis vacare possunt, vt vacent operibus misericordiæ corporalibus: sic patet in Apostolis, qui prius ministrando pauperibus impediebantur a prædicatione, & oratione: ideo licet illa ministratio esset opus pium, & laudabile dixerunt, quòd non erat iustum eos vacare illi, scilicet, non est æquum nos derelinquere uerbum Dei, & ministrare mensis, considerate ergo ex uobis viros septem quos constituamus super hoc opus, nos vero orationi, & ministerio verbi instantes erimus, & sic cessauerunt ab illa vacatione operis pij corporalis, committentes eam alijs, qui essent in minori gradu, vt ipsi vacarent orationi, & prædicationi, quæ conueniebant statui Apostolatus.

Sic etiam est de Episcopis, quia quilibet homo tenetur curam habere de re familiari. prima Timo. 5. qui suorum maxime domesticorum curam non habet fidem negauit, & infideli deterior est, Episcopus tamen propter excellentiam status sui non debet habere aliquam curam de re familiari, sed administrationem domus suæ alijs committere debet, & ipse orationi, & lectioni, & prædicationi vacare debet 88. distin. c. Episcopus nullam, scilicet, Episcopus nullam rei familiaris curam ad se reuocet, sed orationi, & lectioni, & verbo prædicationis tantummodo vacet. Sic etiã Episcopus tenetur habere curam de omnibus pauperibus, & debilibus suæ diœcesis, vt eis victum, & vestitum largiatur 82. distin. cap. Episcopus pauperibus, & tamen non debet hoc facere per seipsum, sed committer illud Archipręsbytero, vel Archidiacono, vt ipse possit instare orationi, lectioni, & prædicationi 88. distin. cap. Episcopus gubernationem, scilicet, Episcopus gubernationem viduarum, & pupillorum, & peregrinorum non per seipsum, sed per Archipresbyterum aut Archidiaconum agat. Sic etiam diffinire lites iudicialiter est opus pium, & valde necessarium: nam nihil est magis necessarium in vrbe quam iudex: sic dicitur 3. Polit. c. 1. quòd distributiuum iustitiæ, idest, iudex, est magis necessarium in ciuitate quam panis, etiam est iudex minister Dei inquantum malos punit ad Ro. 13. & tamen Apostolus 1. ad Cor. 6. dicit secularia iudicia si habueritis cõtemptibiles, qui sunt in Ecclesia illos constituite ad iudicãdum, quasi dicat, licet iudicare sit opus pium, quia tamen est in causis secularibus, idest, circa res temporales non debet committi hoc viris excellentibus in gradu sanctitatis, quia illi permittendi sunt vacare spiritualibus operibus, sed committendum est viris imperfectis, & contemptibilibus,

F sic dicitur 88. distin. cap. inutile, & est dictum Grego. scilicet, inutile, & valde laboriosum est hominem literatum ratiocinantium causas assumere, & in eis, q' non expedit se obligare, i. occupare: ita erat nunc, quia iste uocatus erat ad statum prędicatoris Euangelicę, ideo non debuit saltem ad modicum tempus omissa ista occupatione se occupare circa officia pietatis corporalis qualc erat mortuos sepelire, & istam causam tetigit Christus tanquam pręcipuam dicens hic, & Luc. 9. sine ut mortui sepeliant mortuos, tu autem uade, & annuncia regnum Dei, quasi dicat, sepelire mortuos quod est opus pietatis inferioris non pertinet ad te, sed ad mortuos, idest, ad homines infimi gradus, vel in peccatis manentes, qui propter hoc mortui uocantur, ad te autem maiora pertinent, scilicet, quòd uadas, & annuncies regnũ Dei: sic dicit Ambro. super Lucam, non ergo paterni fune-
G ris sepultura prohibetur, sed necessitudini generis diuinæ religionis pietas antefertur. illud relinquitur consortibus hoc mandatur electis, scilicet, sepelire mortuos consortibus, idest, æqualibus uel infimis; prædicare regnum Dei solis electis. Sexto fuit, & etiam præcipue, quia occupatio parui temporis poterat multum nocere non quidem propter hoc, quod modico tempore a Christo recederet, sed quia ex hoc forte oriretur ei occasio, vt nunquam ad Christum rediret, scilicet, quia cupiditas rerum temporalium ex successione in bonis paternis, & affectio cognatorum, & nouæ lites ex successione nouæ hæreditatis causarent ei forte cõtrarium desiderium, vel saltem tepiditatem aliquam desiderij prioris, & sic non rediret ad Christum. sic dicit Chrysost. in Homilia. quid enim magis necessariũ erat quam sepelire patrem, & quid facilius? nec enim tem-
H pus multum consumendum erat, sed per hoc Dominus eum a multis malis eripuit, puta luctibus, & mœroribus, & ab his, quæ hinc expectantur post sepulturam: necesse enim erat iam testamenta scrutari, & hæreditatis diuisionem, & alia huiusmodi, & ita fluctuationes, & ex fluctuationibus ei succedentes longe eum a veritatis portu abducere. hoc innuitur Luc. nono de illo, qui dixit Christo sequar te, sed permitte mihi primum renunciare his, quæ domi sunt, sed Christus prohibuit hoc, scilicet, propter periculum, quia forte postea non reuerteretur dicens, nemo mittens manum in aratrum &c. & ita est periculum eis, qui proponunt firmiter religionem ingredi post istud propositum manere aliquanto tempore in seculo ad disponendum de rebus suis, quia per hoc potest eius propositum immutari, vel tepiditatem incurrere. sic dicit Chrysostomus: per
I hoc docemur, quòd nec minimum temporis frustra ducere decet, etsi mille cogentia sint immo præferre spiritualia cunctis admodum, idest, valdè necessarijs: diabolus enim insistit attentius aliquem aditum inuenire volẽs, & si modicam sumat negligentiam magnam operatur pusillanimitatem, de hoc magis dictum est supra capitu. 4. quæst. 112.

Ad rationem in contrarium cum dicitur, quòd si iste discipulus petiuisset solum sepelire patrem mortuum, Christus hoc permisisset, quia parui temporis mora erat.

Dicendum, quòd non permitteret, quia tam paruum tempus est, quo quis iret ad renunciandum eis, quæ domi erant, & tamen Christus non permisit petenti hoc dicens, nemo mittens manum suam in aratrum &cet. Luc. nono, & sic tenendum est, quòd pater istius discipuli mor-
K tuus erat, & tunc erit sensus, quòd aduenit notitia a casu isti, quod pater suus mortuus erat, & quia tunc erat ipse cum Christo petiuit ab eo licentiam. dicens Domine permitte me ire, & sepelire patrem meum, & Christus non permisit dicens sequere me, idest, non uadas, sed sequere me, & dimitte mortuos &cet. & sic uidetur ista litera innuere, quod nihil ponitur hic, quòd Christus ante dixerit, sed discipulus loqui cœpit dicens Domine permitte me &cæt. Sed melius uidetur dicendum, quod Christus locutus fuerit antequam discipulus dicendo ei sequere me, & tune ille dixit Domine permitte &cet. & hoc patet, quia dixit Domine permitte primum ire, & sepelire patrem meum ergo oportet, quòd Christus aliquid ante hoc ei iusserit de quo ipse uolens excusationem habere diceret Domine permitte primum ire, idest, antequam faciam, quòd iubes permitte, ut eam,

&

& sepeliam patrem, patet etiam hoc apertius Luc. A 9. vbi dicitur ait Christus ad alterum sequere me: ille autem dixit Domine permitte me primum ire &c. est ergo intelligendum, q̀ mortuo patre istius discipuli, cum Christus hoc diuinitus sciret, & discipulus ille etiam nouiter sciens, & actualiter tunc cum Christo manens vellet ab eo licentiam petere, Christus præuenit eum dicens sequere me, idest, sequere me iam inseparabiliter, & tunc ille dixit Domine permitte primum ire &c. & Christus non permisit propter causas supra positas.

Quæ immunditia erat ista mortuorum, & quomodo contrahebatur. Vbi quæ qualesque essent veteris testamenti immunditiæ. Quæst. LXIV.

QVAERETVR occasione præcedentium de im- B munditia sepeliẽtium mortuos, quæ immunditia erat ista, & quomodo contrahebatur.

Dicendum, quòd secundum legem Moysi multis modis contrahebatur immunditia de quibus non est ad propositum, vnus autem eorum erat immunditia super mortuo. Et ista contrahebatur multipliciter. s. si quis tangeret hominem mortuum ad sepeliendum, vel alias intraret in domum, in qua iacebat aliquis mortuus etiam si non tangeret eum, vel si in agro inueniens cadauer hominis occisi, vel per se mortui tangeret id, vel si tangeret ossa iam arida mortuorum, vel sepulchrũ hominis mortui oẽs isti incurrebant immunditiam Num. 19. & durabat ista immunditia septem diebus eod. c. etiam si coram aliquo in campo, vel vbicunque quis moreretur immunditiam incurrebat, Num. 6. vbi dicitur de obseruante votum Nazaræorum, q̀ C si quis coram eo subito moreretur polluebatur, & debebat deponere comam consecratam: fiebat enim irrita consecratio sua, & rursus incipiebat ab initio obseruare votum Nazaræorum eodem capit. plangentes etiam mortuum quamuis non tangerent eum polluebantur: ideo Sacerdotibus non licebat ire ad plangendum mortuos Leui. 1. capita vestra nolite nudare, & vestimenta nolite scindere, ne forte moriamini: fratres vestri, & omnis domus Israel plagant incendium, quod Dominus suscitauit, quasi dicat, alij plangant, & vos non plangatis, & subditur causa. s. vos autem non egrediemini fores Tabernaculi alioquin peribitis, oleum quippe sanctæ vnctionis est super vos idest quia vncti estis oleo sancto, non licet vobis egredi ad plangendum mortuos, simile patet Leu. 21. ista etiam immunditia durabat septem diebus, sicut illa de qua Nume. D decimonono.

Considerandum autem, quòd ista immunditia non erat peccatum, sed solum quædam macula, vel irregularitas, nisi in quibusdam personis, patet hoc, quia licitum erat Iudæis sepelire mortuos, immo erat laudabile: nam Tobias laudatur ab Angelo de hoc Tobi. 12. etiam à Deo præceptum erat mortuos sepelire, & plangere illos, Leui. 10. scilicet fratres vestri, & omnis domus Israel plangant incendium, quod Dominus suscitauit, idest, plangant pro Nadab, & Abiu mortuis quos Dominus occidit per ignẽ, etiam patet, quia licet Deus ostenderet in lege, quod tangens mortuum polluebatur, non tamen vetabat mortuũ tangere, quia nusquam hoc prohibuit, & tamen si esset peccatum, vel à lege reputaretur peccatum fuisset prohibitũ: non ergo erat peccatum, sed solum quædam irregularitas, E sicut est apud nos bigamia, vel esse illegitimum, quia hæc non sunt peccata, sed irregularitates, & per eas prohibetur quis ab accipiendo ordinem sacrum, & ab obtinendo beneficium, ita per istam immunditiam prohibebatur homo intrare in Sanctuarium, & tangere quascunque res sacras, & si contra faceret, moreretur Leui. 15. & Nume. 19. si autem abstineret à rebus sacris: etiamsi sæpe incurreret aliquam immunditiam non peccaret, sed potius mereretur, vt si ex charitate aliquem mortuum sepelire vellet. Istud verum est, nisi in Sacerdotibus, quia non licebat illis pollui super mortuis. In Sacerdotibus autem erat quidam summus Sacerdos, qui semper erat vnicus. Ceteri autem vocabantur minores Sacerdotes. De istis minoribus erat regula, quòd nunquam licebat eis pollui super mortuo idest tangere illum, vel sepellire, vel plangere, nisi esset pa

A ter, vel mater, filius, vel filia, frater, vel soror scilicet soror virgo, quæ viro nondum nupserat: pro istis enim sex personis licebat minoribus Sacerdotibus pollui, pro alijs autem nunquam: Leui. 21. Sacerdoti autem magno nunquam licebat pollui super aliquo mortuo: etiam si esset pater suus eodem cap. scilicet pontifex caput suum non discooperiet vestimenta sua non scindet, & ad omnem mortuum non ingredietur omnino, idest, ad nullum, & sequitur super patre quoque suo, & matre non contaminabitur nec egredietur de sanctis ne polluat Sanctuarium Domini. Quod autem dictum est de minoribus Sacerdotibus, quod licebat eis super sex personis, verum est, nisi tempore consecrationis suę: consecrabantur enim Sacerdotes antequam ministrarent, sicut nunc est promoueri ad Sacerdotium, & fiebat illa consecratio per quasdam cærimo- B nias, quæ durabant septem diebus, vel octo. Exod. 29. & Leuit. 8. & illis diebus non licebat eis exire de Sanctuario: Leui. 8. & tunc non licebat eis tangere aliquem mortuum nec exire ad plangendum eum: etiam si esset pater Leui. 10. nam ibi mortui sunt Nadab, & Abiu filij Aaron, & tamen iussit Moyses Aaron patri eorum, & Eleazar, & Ithamar fratribus ipsorũ ne exirent ad plangendum eos: Leui. 10. & hoc, quia tunc erant dies consecrationis ipsorum, vt patet Leui. 8. & 9. alias autem licuisset Eleazar, & Ithamar plangere illos, quia erant fratres sui: Leui. 21. Aaron autem nunquam licuisset eos plangere, quia erat summus Sacerdos, & etiam si esset pater suus eod. cap.

Considerandum vlterius, quod ista immunditia contracta super mortuo durabat septem diebus Nume. 19. & expiabatur per aquam lustrationis, ista aqua erat, quæ mi- C scebatur cum cineribus vitulæ rufæ, & immerso hyssopo aspergebatur inde, qui mundus erat die tertio, & septimo à contracta immunditia, & post hoc in ipso die septimo lauabat carnem suam, & vestimenta, & manebat sic adhuc immundus vsque ad Solis occasum, & ex tunc censebatur mundus, & licebat ei intrare in Sanctuarium, & tangere res sacras.

De cærimonijs autem combustionis vitulæ rufæ, & de aquis lustrationis, patet plene Nume. 19. & ibi satis dictum est.

Quare Christus dixit, dimitte mortuos sepelire mortuos suos, quia mortuus, neminem potest sepelire. Et quando quis tenetur cessare ab operibus spiritualibus, & vacare operibus misericordiæ. Et ad quos pertineat sepelire mor- D *tuos. Quæst. LXV.*

QVÆRETVR, quare Christus dixit dimitte mortuos sepelire mortuos suos, quia mortuus neminem potest sepelire.

Dicendum, quod Christus accepit mortuos spiritualiter: nam sicut anima est vita corporis, & recedente illa homo moritur naturaliter, sic Deus est vita animæ Deuteronom. 30. ipse est vita tua, & ad Col. tertio mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo scilicet vita vestra Deus est, per elongationem ergo Dei ab anima moritur anima, & homo spiritualiter, & tamen per quodlibet peccatum mortale anima separatur à Deo: ideo omnis existens in peccato mortali mortuus est, & propter hoc vocatur peccatum mortale, scilicet, quia animam morti- E ficat, & ita in Symbolo dicitur de Christo, quod iudicaturus est viuos, & mortuos sic etiam dicitur Ap. 1. & 2. quod constitutus est iudex viuorum, & mortuorum. Constat tamen, quòd in die iudicij, quando Christus iudicabit omnes erunt viuentes, quia iudicium erit post generalem resurrectionem: ergo vocantur illi mortui existentes in mortali peccato, qui in mortem æternam mittendi sunt infra vigesimoquinto, ceteri autem dicuntur viuere, ita isti de quibus Christus loquitur erant in peccato mortali, & vocauit eos mortuos spiritualiter: sic dicit Ambros. super Lucam quomodo mortui sepelire mortuos possint, nisi geminam hic intelligas mortem, vnam naturæ, & alteram culpæ, sic etiam dicit Cyrillus, vt æstimo mortui dicuntur, eo quod nondum Christo crediderant, scilicet, cum iam eis prædicasset.

Primo ergo Christus dixit hoc, vt significaret cogna-

tos istius discipuli esse in peccato mortali, & per hoc esse mortuos, & intelligitur maxime de peccato infidelitatis, scilicet, quia forte Christus prædicauerat illis, & conuerti noluerant, & non loquitur de peccato eorum temporali, sed de peccato obstinationis: præuidebat enim Christus illos damnandos esse, quia in peccato morituri erant, & ideo potuit simpliciter vocare eos mortuos, nos vero neminem possumus vocare mortuum quandiu viuit, licet constet nobis illum esse in peccato mortali, quia nescimus an ante mortem conuertetur, vnde de nullo desperandum est quandiu viuit, vt ait Augu. lib. retracta.

Secundo dixit hoc ad ostendendum, quòd non erat necesse, quòd iste discipulus iret ad sepeliendum patrem, quia alij erant, qui possent eum sepelire, scilicet, alij mortui spiritualiter, sicut ille erat mortuus naturaliter: sic dicit Augu. lib. de verbis Domini dimitte mortuos &c. quasi diceret, pater tuus mortuus est, sunt alij, qui sepeliant mortuos suos, quia infideles. ac si diceret si nemo esset, qui eum sepeliret, ires tu ad sepeliendum, quia tamen alij sunt, qui sepeliant, non est necesse, quòd tu vadas. & iste est sensus præcipuus, & tamen tunc non differt an dicatur dimitte mortuos sepelire mortuos, vel dimitte, quia alij sunt, qui sepeliant mortuos. si autem teneretur, quòd pater istius nondum erat mortuus, esset sensus dimitte mortuos sepelire mortuos, idest, non est necesse, quòd tu vadas ad patrem, quia alij sunt cognati tui mortui, scilicet, in peccato, qui possunt sustentare patrem tuum vsque ad mortem, & sepelire eum: sic dicit Cyrillus dixit sepelire, idest, sustentare in senectute vsque ad mortem, sed Dominus ad eum dixit sine mortuos sepelire mortuos suos: erant enim & alij curatores linea parentelę astricti.

Tertio dixit hoc ad significandum, quòd non conueniebat statui istius discipuli Christum dimittere ad tempus, vt iret ad sepeliendum patrem, quia illud est opus misericordiæ corporalis, quæ est in infimo gradu. ad viros autem perfectos pertinent alia opera excellentiora, & ita erat in isto prædicare, & a Christo addiscere quid prædicare deberet: sic enim patet in similibus operibus: nam valde pium erat ipsi Christo pauperi cibum parare, & tamen Christus magis laudauit Mariam, quæ sedens audiebat verbum eius quam Martham, quæ ex magna charitate, & solicite Christo ministrabat. Luc. 10. dicens Maria optimam partem elegit, & iterum Marta turbaris erga plurima, porro vnum est necessarium. & ita dixit Christus hic, & Luc. 9. dimitte mortuos sepelire mortuos suos, tu autem vade, & annuncia regnum Dei, quasi diceret sepelire mortuos non pertinet ad te, sed ad mortuos, idest, ad peccatores, vel ad viros imperfectos, qui sunt in infimo gradu, ad te autem excellentiora pertinēt. s. vade & annuncia regnum Dei, quia illud est opus perfectorum, per hoc tamen non est intelligendum, q ad viros perfectos non pertineat exhibere opera misericordiæ corporalis indigentibus, quia quanto quis melior est tanto plura bona facere debet, etiam quia licet opera misericordiæ corporalia sint minima respectu spiritualium, non sunt omittenda, quia oportet hæc facere, & illa non omittere infra 23. sed est sensus, quòd non debent viri spirituales cessare ab operibus spiritualibus, vt vacent operibus misericordiæ corporalis. Pro quo sciendum, q aut occurrit quis viro spirituali existens in extrema necessitate, & nemo alius, est qui possit, vel de quo sit verisimile, quod velit succurrere indigenti, aut non est talis necessitas. Si primo modo tenetur vir quantumcunque spiritualis, & perfectus exhibere indigenti corporalem misericordiam si potest, & tenetur cessare pro tunc ab operibus spiritualibus, quia talis necessitas excludit omnem legem, & obligat omnem statum, si non sit talis necessitas aut impeditur vir spiritualis ab operibus suis propter impendere misericordiam corporalem aut non, si non impeditur laudabile est, quòd illam impendat, hoc dicitur, quia non potest semper quis vacare contemplationi, aut operibus spiritualibus, quia fastidium induceretur, et debilitaretur feruor: aliquando ergo cessandum est facta quadam interpolatione, & tunc vtile est vacare aliquibus operibus misericordiæ corporalis: nam etiam ista mutatio est vtilis homini ad auferendum fastidium, quia natura humana gaudet mutatione 7. Ethic. capit. vlt. si autem per opera misericordiæ cor-

F poralis impediatur vir spiritualis ab operibus spiritualibus, quæ competunt ei ex gradu suo vel officio, non debet vacare operibus misericordiæ corporalis, sed relinquere ipsa minoribus, & in hoc casu solo habet locum quod dictum fuit spirituales, & excellentes viros non debere vacare operibus pijs corporalibus, & sic Apostoli quibus ex officio competebat prædicare verbum Dei, & instare orationi cessauerunt a ministratione ciborum facienda pauperibus, quia per eam impediebantur prædicare. Act. 6. non est æquum nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis: ideo instituerūt ibi septem viros minoris gradus ad hoc officium: sic etiam quia per iudicia foralia impedirentur viri perfecti a spiritualibus occupationibus iubet Apostolus 1. Corin. 6. quòd si secularia negocia habuerimus, contemptibiles, qui in Ecclesia sunt ad ista assumamus iudicanda,
G & non solum hoc est quando opera misericordiæ corporalis non competunt viro spirituali specialiter, sed etiam si competant simul ei ex officio opera spiritualia, & corporalia tenetur committere corporalia alijs, vt ipse exerceat spiritualia. sic est de Episcopo cui competit ex conditione status prouidere omnibus pauperibus Episcopatus sui. 82. distin. capit. Episcopus pauperibus, quia tamen per hoc occuparetur valde, & impediretur a prædicatione, lectione, & oratione, quæ sunt opera eius spiritualia 88. distin. capit. Episcopus nullam, debet hoc committere Archipresbytero, vel Archidiacono. ead. distin. c. Episcopus gubernationem, & istud est, quia quando occurrunt duo bona, quæ quis potest æque faciliter agere, & non potest vtrunque, sed alterū eorū, & illa bona sunt inæqualia debet facere id quod melius est. sic dicit Apostolus 1. Corin. 14. æmulamini
H charismata meliora, idest, sequimini gratias meliores, scilicet, si potestis habere gratias inæquales semper conamini meliorem habere. Est enim contra ordinem rationis, quod quis dimittat agere maius bonum, vt faciat minus bonum si vtrunque possit æqualiter: sic dicit Hieron. & de cōsecr. distin. 5. capit. non mediocriter errat, qui magno beneficio præfert mediocre bonum, & ita fuit hic, quia si iste discipulus iret ad sepeliendum distraheretur ab aliquibus bonis spiritualibus: ideo debuerunt dimitti ista corporalia opera misericordiæ alijs minoribus: ideo Christus dixit dimitte mortuos sepelire mortuos, quasi dicat, non pertinet ad te, sed ad minores, qui vocantur mortui, idest, viri imperfecti, vel in peccato mortali existentes. sic dicit Rabanus. Notandum est in hac sententia, quòd aliquando minora bona prætermittenda sunt pro vtilitate maiorum, sci
I licet, maiorum beneficiorum faciendorum. Quarto vt aliqui dicunt Christus dixit hoc ad ostendendum, quòd infidelibus non essent pietatis opera exhibenda, quia dixit dimitte mortuos sepelire mortuos, & vocantur mortui propter incredulitatem, vt dicit Chrysost. & Cyrillus. Sed non stat, quia etiam infidelibus tenemur ad opera misericordiæ saltem in necessitate, quia supra capit. 5. Christus dixit, quòd faceremus bonum tam bonis quam malis, sicut Deus pluit super iustos, & iniustos. Item patet, quia ad Galat. 6. dicitur operemur bonum ad omnes maxime ad domesticos fidei. ergo etiam infidelibus benefaciendum est, præferendi tamen sunt eis fideles quando non possumus vtrisque benefacere. Tertio patet, quia si infideli non esset benefaciendum nulli peccatori teneremur benefacere, quia omne peccatum auertit a Deo. hoc ta-
K men falsum est cum etiam inimicis nostris, qui mali sunt ex eo, quod inimici sunt interdum benefacere teneamur. Quarto patet, quia si non teneremur benefacere infidelibus non deberemus diligere eos ex charitate, quia charitatis opus est benefacere supra 5. & prima Corin. 13. & tunc sequeretur, quòd infideles non essent proximi nostri, quia omnes proximos tenemur diligere infra. 22. & tamen hoc falsum est, quia omnis homo est proximus, vt ostensum est supra 5. capit. quæst. 31. ergo tenemur infidelibus benefacere. Quinto patet, quia si non teneremur benefacere infidelibus: etiam non teneretur vnus infidelis benefacere alteri, quia si quis propter iniquitatem suam perdit priuilegium, vt ei non benefiat, nullus sibi tenebitur benefacere, nemo tamen hoc diceret, quia tunc tolleretur omnis communicatio hominum.

Sexto

Sexto patet, quia filius naturaliter obligatur patri ad tribuendum beneficia 8. & 9. Ethic. siue ergo pater sit fidelis, siue infidelis tenebitur filius ad benefaciendum, cum ista retributio debeatur propter naturam, quæ est prior omni fide, & tamen iste discipulus loquebatur de sepeliendo patrem suum: ergo non est verum, quòd non teneretur sepelire eum, quia erat infidelis.

Septimo patet, quia quædam beneficia sunt, quæ debentur potius propter speciem quam propter personam, & istud est præcipuum inter illa, scilicet, sepelire mortuum, quia mortuo nullum malum est, quòd insepultus relinquatur, sed viuentibus est dedecus, quòd caro, quæ fuit pars speciei suæ, laceranda bestijs dimittatur, & tamen quilibet tenetur honorare naturam suam, quia alias despiceret Deũ naturæ conditorem: ideo tenetur quilibet ad sepeliendum mortuos, siue fideles, siue infideles, quia omnes æqualiter nobiscum participant in specie. non ergo prohibetur iste sepelire patrem, sic dicit Ambro. super Lucam non reuocatur ab officio patris filius, sed fidelis a perfido communicationem secernit: non interdictum est muneris, sed religionis ministerium communionem cum gentibus mortuus non futuram, idest, non prohibetur filius sepelire patrem, nec fidelis infidelem, sed interdicitur fideli communicatio cum infideli, scilicet, quantum ad illa ex quibus potest resultare peccatum mortale, quia in alijs non est prohibita: non ergo prohibuit Christus isti discipulo sepelire patrem tanquam infidelem, & apparet ex litera, quia tunc diceret dimitte eum, vel non sepelias eum, dixit tamen dimitte mortuos sepelire mortuos, quasi dicat non vadas tu, sed dimitte, quòd alij faciant, cum alij sint, qui sepelire illum possunt. Ista dicta sunt ad ostendendum, quare dicatur dimitte mortuos sepelire mortuos.

Quia tamen dicitur suos dici potest, quòd hoc dixit Christus ad significandum, quod ille mortuus non pertinebat ad istum discipulum: nam licet esse pater eius, quia tamen ille erat mortuus, & iste viuens non pertinebat ad eum: sic dicit Chrysost. in Homilia, cum dixisset mortuos suos ostendit hunc non esse mortuum eius. puto enim de numero infidelium fuisse defunctum. Secundo dicitur hoc ad ostendendum, quod erant alij ad quos pertinebat sepelire istum, quia posset dicere iste discipulus, ego sum filius, et si non vado nemo volet sepelire patrem meum. Christus autem dixit, quòd alij etiam erant, qui ex debito tenebantur sepelire istum mortuum, quia forte habebat alios filios, vel propinquos in cognatione, & vocatur iste mortuus eorum, quia ex debito cognationis tenebantur eum sepelire, & iste est proprius sensus. sic dicit Cyrillus sine mortuos sepelire mortuos suos: erant enim & alij curatores linea parentelæ stricti.

Quæ erant opera excellentiora ad hunc discipulum pertinētia, & quod olim prædicatores erant ministri, & quasi fidei principes. Quæst. LXVI.

QVAERETVR cum Christus dixerit isti discipulo ne iret ad sepeliendum patrem, scilicet, quia alia opera excellentiora pertinebant ad eum, quæ erant ista opera. Dicendum quòd erat officium prædicandi, quia Luc. 9. dicitur: sine, vt mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade, & annuncia regnum Dei, idest, prædica Euangelium. Iste autem erat actus excellentissimus, quia prædicatores erat tunc magistri, & quasi principes fidei, & ideo præcipuus prædicator vocatur princeps, vel architectus. sic dicit Pau. de seipso 1. Corin. 3. quasi sapiens architectus fundamentum posui. Sed dicetur quomodo iste discipulus prædicaret, cum Christus tunc viueret, & prædicaret: nam post resurrectionem suam misit discipulos ad prędicandum per orbem. Mar. 16. & infra 28. Dicendum, quòd Christo viuente discipuli, & Apostoli prædicabant, sed differt, quia post mortem suam misit eos ad prædicandum per totum orbem. Mar. 16. cum autem viueret mittebat illos solum ad prædicandum per Iudæam prohibens illis ire ad Gentiles, & ad Samaritanos infra 10. & Luc. 9. discipuli etiam isti prædicabant, quia mittebat eos Christus binos ante faciem suam in omnem locum, & ciuitatem quo

A esset ipse venturus. Luc. 10. & ibi prædicabant, & miracula faciebant eod. capi. non ergo debuit discipulus iste cessare ab his, vt iret ad sepeliendũ patrem. sed adhuc dato, quòd iste discipulus nondum prædicaret saltem audiendo Christum, & manendo cum eo instruebatur quid facere deberet, & quid postea prædicaret. Istud autem erat excellentius quàm vacare operibus misericordiæ corporalibus, quale erat mortuos sepelire quod patet, quia nihil magis pium, & laudabile in operibus misericordiæ corporalis esse poterat quam Christo pauperi in cibo ministrare. Christus tamen laudauit magis Mariam, quæ sedens ad pedes eius audiebat verbum ipsius quam Martham, quæ cum magna solicitudine, & charitate ei ministrabat dicens. Maria optimam partem elegit Luc. decimo, erat tamen magis necessarium, & laudabile in isto discipulo audire

B verbum Christi quam in Maria Magdalena, quia illa audiebat solum, vt instrueretur quid deberet agere, discipulus uero, ut instrueretur quid deberet agere, & prædicare. nam iste assumebatur, vt prædicator; Magdalena autem prædicare non debebat, quia erat mulier prima Timo. 2. mulier in silentio discat cum omni subiectione. docere autem mulieri non permitto, neq; dominari in virum, sed esse in silentio, non debebat ergò iste discipulus cessare saltem ad tempus ab operibus tantæ excellentiæ, vt iret ad sepeliendum patrem; maxime quia iste iam habebat officium prædicandi, vel prædicare incipiebat, cum Christus ei dixerit, tu autem vade, & annuncia regnum Dei Lucæ nono.

An debeat morari aliquo tempore in seculo propter sustentationem parentum, qui religionem ingredi desiderat. Vbi

C *quomodo intelligitur sustentatio. Et exemplum Ermegildi Hispani filij cuiusdam regis Gottorum. Quæst. LXVII.*

QVAERETVR occasione prædictorum de illo qui desiderat ingredi religionem, an debeat morari aliquo tempore in seculo propter sustentationem parentum.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia filius tenetur honorare patrem de iure naturali. Exod. 20. & Deuteron. 5. & intelligitur iste honor maxime circa sustentationem, vt Christus exposuit infra 15. Mat. 7. arguens Pharisæos dicentes sufficere, quod filius honoraret patrem verbo etiam nihil dando, & tamen sustentatio tanto est magis necessaria homini, quanto magis appropinquat ad senectutem eo, quòd

D tunc magis viribus deficit, ergo non licebit filio ingredi religionem vsque ad mortem parentum. Secundo patet, quia ille qui est debitor semper tenetur quandiu est debitor. filius autem semper debet patri aliquid cum nunquã possit ei sufficienter retribuere, ideo nunquam potest patrem dimittere filius, sic dicitur 8. Ethic. capit. vltimo, debitum enim reddendum est, nihil autem faciens dignum semper debet, quibus autem debetur potestas dimittere, & patri vtique, idest qui non reddit aliquid dignum, idest æquale pro illis, quæ recepit semper est debitor, & qui debitor est non potest dimittere eum cui tenetur, sed econtrario, ideo concludit, quod pater potest dimittere filium, & recedere ab eo, filius autem non potest a patre recedere, ergo eo viuente, & indigente non poterit filius

E ingredi religionem.

Dicendum, quòd quando quæritur de filio volente recedere a patre, aut vult recedere, ut malum euitet, aut ut maius bonum consequatur. Si primo modo dicendum, quod aut filius vult euadere malum, scilicet, ne sibi malum inferatur, uel ut non efficiatur malus, aut uult euadere malum, idest, dedecus Dei: si primo modo, ut si pater sit nequissimus, & uelit occidere filium, uel conetur peruertere eum ad infidelitatem, ut fuit in Ermegildo filio regis Legionis, ut ait Gregor. 20. dialogorum. & 24. quęst. 1. capit. cepit Ermegildus, erat enim pater suus Rex Arrianus, & volebat peruertere eum ad hæresim Arrianorum cui cum ille non assentiret, tenebatur ab eo in vinculis misitque ad eum in nocte paschali Arrianum episcopum, ut de manu eius eucharistiam susciperet quam cum accipere noluisset iubente patre eadem nocte

In vinculis occisus est: tali autem patri non est prouidendum in necessarijs, sed fugiendum cum teneatur quilibet seipsum magis, quam ceteros diligere, si ergo filius mortem, vel peccatum mortale euadere non potest manens cum patre, vt in casu dato fugiendum est, & non est manendum ad prouidendum ei etiam si fame moriturus sit, sic innuitur 8. Ethic. cap. vltimo: forte nullus aliunde vtique recedere videtur non super excellente in malitia, idest, nullus potest patrem licite dimittere, nisi excellat in malitia, scilicet, quòd sit malitia insanabilis. Si autem pater malus sit non tamen ita perniciosus, sed quòd possit filius sine mortali peccato manere cum patre, etiam si vellet peruertere eum ad malum manere debet si credit se posse resistere paternis suasionibus, & hoc si pater sit in magna inopia, etiam si non sit extrema necessitas, tunc tamen licet filius alias teneatur valde prouidere parentibus in cibo, & potu, nono Ethic. cap. 2. debet ei parum prouidere, scilicet, vt det ei panem tribulationis, & aquam angustiæ. sic dicitur de Michæa propheta incarcerato. 3. Reg. 22. & hoc, vt propter angustiam victus teneatur deserere malitiam, quia interdum salubriter esurienti cibus negatur, vt iustitiæ acquiescat, vt ait Augustinus, & sic dicitur 8. Ethicorum, cap. vltimo, tunc autem, scilicet, malum patrem fugiendum, vel non festinandum sufficere malo existenti, idest, non debet filius prouidere patri malo, quantum potest.

Si secundo modo dicendum, quòd matrimonia soluuntur propter malum, idest dedecus Dei, nam si alter infidelium ad Christum conuertatur alio non conuerso non soluitur matrimonium, sed possunt manere si volunt, dum tamen, qui infidelis manet, velit cohabitare alteri sine contumelia Dei, vt si forte vir infidelis manens diceret vxori, ecce Christus tuus nihil est, vel diceret multas blasphemias de Christo, vt contristaret vxorem, etiam si non conaretur reducere eam ad infidelitatem. nam tunc debet solui matrimonium, prima Corinthiorum septimo, & extra de diuortijs, capitulo gaudemus, filij autem in hoc casu non absoluuntur quin teneantur patri infideli prouidere, etiam si maledicat Christo, si non suadet eis redire ad infidelitatem, & etiam si suadeat, si ipsi putant posse resistere paternæ suasioni tenentur adhuc manere, vel non deserere patrem, sed prouidere ei, & tamen parum prouidebunt, vt auertantur a malitia sua, sicut nunc dictum est, si autem filius vult assequi maius bonum stat casus noster, scilicet in ingressu religionis cuius vita est excelsior, quam secularis, & tunc dicendum, quòd aut filij impediuntur intrare religionem, vt parentes non molestent. per suam absentiam, etiam si non indigeant sustentatione ipsorum, vel propter sustentationem parentibus procurandam, vt quia sunt inopes.

De primo dicendum, quòd interdum parentes ex absentia filiorum, & maxime ex mutatione status affliguntur, potius quam si diuitias perderent. sicut patet Tobiæ quinto, quando Tobias iunior missus est pro pecunia in Rages, nam Anna mater eius conquerebatur dicens & flens, baculum senectutis nostræ, tulisti, & transmisisti a nobis, nunquam esset pecunia pro qua misisti eum, sufficiebat enim nobis paupertas nostra, vt diuitias computaremus hoc, quòd videbamus filium nostrum: simile patet Tob. 10. & tunc dicendum quòd etiam si parentes valde affligantur ex recessu filij, & mutatione status non tenetur filius manere in seculo, vt non tristentur parentes, & etiam si rogent eum ne recedat non tenetur assentire illis, sic dicit Hieron. in epistola ad Rusticum monachum, licet pater tuus in limine iaceat, licet mater tua pectus, & vbera ostendat, per calcatum perge patrem, per calcatam perge matrem, & ad vexillum crucis Christi euola.

De secundo dicendum, quòd aut parentes sunt in extrema necessitate, aut non, si in extrema non licet ei dimittere illos, vt religionem ingrediatur, quia illud esset subtrahere eis debitum, & facere sacrificium de rapina. nam quando propter aliqua opera supererogationis omittit quis aliqua opera charitatis necessaria sacrificium de rapina offert, vt ait Hieron. & de consecratione, distinctione quinta, capitulo non mediocriter, sicut si quis iuisset cum parentibus suis in longam peregrinationem,

A & inueniens ibi deuotum monasterium vellet intrare in illud, non liceret ei ingredi desertis parentibus in terra aliena, in qua non esset verisimile, quòd aliquis vellet eis benefacere, nam istud erat ponere eos in extrema necessitate, ideo teneretur reducere eos in terram suam, & tunc redire posset ad religionem, quam desiderauerat si nihil aliud obstaret. Si autem non sunt parentes in extrema necessitate actualiter, aut expectantur verisimiliter venturi ad illam, aut non. Si primo modo non licet filio desertis eis ingredi religionem, vt si parentes senio confecti non potentes sibi victum quærere habeant sustentationem pro aliquanto tempore, sint tamen inter tales gentes, quòd deficiente eis victu credatur, quod nemo sibi prouidebit, necesse est, quòd elapso illo tempore incidant in extremam necessitatem, & nunc filio non licet eos deserere. Est autem

G extrema necessitas quando nemo alius est qui prouidere possit aut velit, & tunc debet præponderare sustentatio parentum plus quam desiderium religionis, ita Christus innuit hic dicens illi discipulo, dimitte mortuos sepelire mortuos suos, idest, quia alij sunt qui possunt sepelire patrem tuum dimitte, quod illi faciant, quasi d. si nulli alij essent tu deberes cessare ab opere spirituali ad tempus, vt ires ad sepeliendum eum. Si autem non sit extrema necessitas in actu, nec etiam futura præsumatur, ita quod absente filio possunt parentes sustentari, etiam si in paupertate viuant, & angustiorem vitam ducant, quam præsente filio, licitum est filio ingredi religionem.

Ad primum dicendum, quòd filius tenetur patrem honorare sustentando eum, & tamen non tenetur omni tempore vacare sustentationi parentum omissis ceteris operibus, quia sustentatio intelligitur, quod habeantur necessa-

H ria, & de hac verum est, quòd non potest filius deserere parentes in extrema necessitate actuali, vel verisimiliter futura, vt ingrediatur religionem, vt nunc dictum est, sed illa habita, scilicet, sustentatione necessaria potest filius anhelare ad opera spiritualia ad quæ magis conandum est, quam ad corporalem cibum, sicut Christus dixit Ioann. 6. operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam.

Ad secundum dicēdum, quòd filius nunquam potest dimittere patrem, & recedere ab eo, tanquam plene retribuerit ei pro omnibus, quę ab ipso recepit, potest tamen recedere ad hoc, quòd vacet alijs operibus perfectioribus sicut est esse in religione, nam per hoc non innuitur, quòd sit absolutus a debito paterno, quia tamen honorare patrem susten-

I tando ipsum est præceptum affirmatiuum non obligat ad semper, nec etiam obligat quantum ad totum conatum quem potest homo apponere, & ideo tempore illo quo filius non obligatur actualiter patri subuenire, scilicet, quando non est in magna necessitate, nec præsumitur verisimiliter, quod in illam incidet absente filio, licet filio introire religionem.

An liceat patri relicta cura filiorum religionem introire. Et quandiu est cura paterna super filios. Et quod pater tenetur filio ad duo. Filij autem secundum rationem parentibus obligantur.

Quæst. LXVIII.

QVAERETVR an liceat patri relicta cura filiorū

K religionem introire. Aliqui dicunt, q̄ sic, quia filius est semper debitor patris, & tamen potest aliquando patre deserto religionem intrare, poterit ergo pater a fortiori deserto filio intrare religionem, quia dicitur 8. Ethic. c. vltimo vt debitur non possibile esse filio patrem abnegare patri autem filium, idest, filius non potest abnegare patrem dicendo non teneri ei ad aliquid, pater tamen potest abnegare filium, i. asserere, q̄ ad nihil tenetur ei, & sequitur ibi. quibus autem debetur potestas dimittere, & patri vtique. i. illi quibus debetur aliquid possunt dimittere debitores suos, iō pater potest dimittere filium.

Dicēdum, q̄ aut habet quis filios paruulos, aut adultos, si adultos, licet ei dimittere illos, et ire quo voluerit, quia cura paterna super filios est, q̄diu ipsi non possunt seipsos alere, cū aūt adulti sunt possunt per se uictū quęrere, iō non solū religionē intrare, sed ēt quocunq; uoluerit licet patri re-

deser-

desertis filijs adultis, quia iam ad nihil eis tenetur. Si autem sint paruuli dicendum, quòd tenetur alere eos, propter hoc enim natura indidit omnibus animalibus magnã solicitudinem, & amorem filiorum, vt eos conseruent, nam si non esset parentum diligentia circa proles paruulas, necesse erat omnia animalia mox genita interire, cum non possent sibi de necessarijs prouidere, & nemo eorum curam ageret, fuit ergo necessaria solicitudo parentũ pro fętibus, quandiu sunt paruuli, & propter hoc pecora cognoscunt filios suos, quando sunt paruuli, postea autem non agnoscunt, sed obliuiscuntur se habere filios, & si viderint eos non agnoscunt, quod fit, quia natura voluit dare omnibus brutis solicitudinem pro filijs: ad hoc autem necesse erat, quòd illos agnoscerent, quia solicitudo nulla esse potest de eo, quod penitus ignoratur, tanto ergo tempore cognitionem filiorum dedit, quandiu solicitudo pro eis erat necessaria, sed non est necessaria nisi quousque filij sint adulti per se victum potentes quærere, amplius ergo nec notitia filiorum, nec solicitudo pro eis in brutis manet, homo ergo sicut & omnia pecora, immo plusquam omnia tenetur pro filijs solicitudinem agere, scilicet, inquantum ipse melior est, & magis agnoscens rationem debiti, & etiam inquantum filij sui excellentiores sunt filijs brutorum, natura tamen & quodlibet agens per rationem, tanto habet maiorem solicitudinem de aliqua re, quanto illa est melior, tenentur ergo patres alere filios, quòd si non alant, inquantum possunt homicidæ sunt, ideo pater habens filios paruulos non potest deserta cura eorum religionem intrare, sed necesse est, quòd committat eos alicui alendos, de quo confidat, quòd eos alet vsq; ad ætatem adultam, & sic religionem introibit, vel ipse alet eos vsque ad eandem ętatem, prius autem dimittere non poterit.

Ad argumentum dicendum, quòd pater non tenetur filio ex ratione dati, & accepti, tenetur tamen ei ex obligatione naturæ. Pro quo sciendum, quòd pater tenetur filio, & filius patri, licet diuersimode: pater tenetur filio ex ordine naturæ, sicut causa causata. Et ideo tenetur ei ad duo. Primo ad prouidendum ei, & conseruandum ipsum tempore quo ille seipsum conseruare non potest, scilicet, in parua ætate, vt dictum est. Secundo tenetur ei prouidere in aliquo pro ætate illa, in qua per se victum quærere potest, vt leuius se habeat, & de hoc dicitur 2. Corin. 13. quod parentes debent thesaurizare filijs, idest relinquere eis hæreditatem in qua succedant, & de qua se nutriant cum adulti sunt, vel defunctis parẽtibus. nam thesaurizare non est paruulum nutrire, sed relinquere aliquid filio iam adulto, quod maxime pertinet ad successionem defunctorum.

De primo dicendum. quòd absolute tenetur pater filijs prouidere, nec potest aliqualiter excusari ab hoc debito, quia tam naturalis est ista obligatio, quòd in nullo casu potest esse illicita, cum per istam consistat tota conseruatio naturæ. De secundo dicendum, quòd pater non tenetur absolute thesaurizare filijs, sed est de æquitate. nam postquam filij perueniunt ad ętatem adultam pater potest eos abiicere de domo, vt sibi ipsis prouideant, verum est tamen, quòd filios succedere patri est de iure naturali, non obligatur tamen pater facere, vt quid habeat in quo filij sibi morienti succedant licet hoc facere possit, ideo prima obligatio impedit patrem intrare religionem scilicet filijs non alitis. Secunda autem, scilicet, ad thesaurizandum filiis non impedit, quia etiam si manendo aliquandiu in seculo possit illis thesaurizare non obligatur ad hoc manere, nec vna die, sed mox, vt filij aliti sunt, potest eos deserere, & non accipitur thesaurizare pro multitudine auri congesti, vt dicit Boetius. de consolatione libro tertio, prosa quarta. Sed thesaurũ vocat Apostolus quidquid habet filius ex paterna successione, & quicquid est vltra alimenta paruæ ætatis, etiam si sit vnicus obolus.

De filijs respectu patrum dicendum, quòd obligantur filij patribus secundum rationem, sed non secundum naturam. Primum patet: dicitur enim obligatio secũdum rationem, quæ est propter susceptum beneficium, filij autem susceperunt a parẽtibus immensa, scilicet esse, educationem, & eruditionem pro quibus impossibile est, quòd aliter parentib. suffi-

A cienter retribuant. 8. Ethicorum. c. vltimo, & hoc modo patres non obligantur filijs ad aliquid, quia nihil ab eis susceperunt: istum modum loquendi habet Aristo. semper, ideo semper dicit filios obligatos parentibus & nunquam econtrariu. De secundo patet, quia in natura est iste ordo, quòd cũ causa influat in effectum semper effectus suscipit a causa, & nunquam causa recipit ab effectu, quia sic turbaretur immo desineret esse totus ordo naturæ, pater autem est causa essendi filijs. 9. Eth. c. 2. & ideo secundum ordinem naturæ semper pater deberet dare filio, & nunquam ab eo recipere, & sic loquitur Apostolus. 2. Cor. 13. parentes debent thesaurizare filijs, & non filij parẽtibus, accidit tamen propter humanam infirmitatem, quòd patres deficiant aliquando a potentia influendi in filios, & tunc iam est opus, vt filij refluant in patres, quòd ab eis acceperunt turbato iam vel potius
B deficiente ordine naturæ propter infirmitatem humanam, qui ordo nunquam turbatur, nec deficit in causis vniuersalibus, & incorruptibilibus. deficiente ergo isto ordine naturæ succurrit ordo rationis, scilicet vt cum iam pater non possit filio prouidere, tanquam causa immo nec sibi ipsi, prouideat ei filius secundum ordinem rationis, idest propter susceptum beneficium, & sic parentes filijs, & filij parentibus mutuo obligantur, licet non secundum idem genus obligationis.

An monachus videns egere parentes possit exire de claustro sine licentia præsidentis.

Quæst. LXIX.

C QVAERETVR propter istum discipulũ, qui nunc erat cum Christo, & voluit redire ad sepeliendum patrem, an monachus videns egere parentes possit exire de claustro sine licentia præsidentis ad prouidendum illis. Aliqui dicunt, quòd sic, quia tenetur filius de iure naturali patrem honorare. Exod. 20. & intelligitur iste honor præcipue in sustentatione, vt Christus exposuit infra 15. sed ius naturale semper obligat, ergo etiam post monachatum manet obligatus, & non obstante cuiuscunque prohibitione tenetur ad prouidendum. Alij dicunt, quòd non potest, quia ex voto tenetur obedire, ideo non licet ei exire de claustro sine licentia præsidentijs. Dicendum ad plenum intellectum huius, quòd in casu dato, aut monachus licentiam habere potest ad exeundum de claustro, & prouidendum parentibus, aut non, si licentiam habet non est dubium quin
D liceat ei exire. Et tamen est dubium an ei expediat, & dicendum, quòd aut potest conuenienter prouidere parentibus per aliquem alium, aut non, si potest per alium, melius est ei nõ exire claustrum, quia claustrum est vita monachi, & sicut piscis non viuit sine aqua, nec monachus sine claustro, vt ait Hier. Si autem non potest per alium prouidere, aut est necessitas parentũ extrema, aut non: si extrema non solum expedit sibi exire, sed etiã tenetur, quia tenetur quilibet alteri in extrema necessitate succurrere, & maxime filius patri, & tamen iste monachus non impeditur succurrere, ergo tenetur si non sit extrema necessitas, aut est parua inopia, aut magna, si parua non tenetur nec etiam expedit, quia pro parua vtilitate temporali posset incurrere detrimẽtum magnum spirituale, quia tepesceret forte feruor eius incipiendo conuersari in seculo, & hoc valde cauendum
E est, sic dicit Chrysostomus, quòd diabolus attẽtius aditum quærit, & si inuenerit paruam negligentiam causat magnã pusillanimitatem, si autem est magna inopia considerato statu parentum non est tamen extrema necessitas, non obligatur monachus exire claustrum ad prouidendum eis, an tamen expediat sunt considerandæ multæ circunstantiæ particulares, scilicet, quãto tempore extra claustrum oportet manere, & cum quibus conuersandum est, & qualibus negocijs oporteat monachum implicari, & cuius conditionis est ipse monachus, scilicet, senex, vel iuuenis faciliter a passione ducibilis, vel non, & similia, vt per hoc colligi possit quantum periculum est cui se monachus exponit extra claustrum manendo, vt sic compensans vtilitate in prouidendo parentibus, & periculo suo exeundo claustrum, videatur quid potius eligendum sit, nam contra charitatem est, & contra ordinem rationis, quod

Quid sit claustrũ

maius periculum pro minori bono quis subeat, quia tunc paruum bonum præfertur maiori, vt ait Hiero. & de consecration. distinct. 5. c. non mediocriter, & sic declaratum est supra 4. c. quæstione 112. an volens religionem ingredi debeat longo tempore manere in seculo, vt res suas bene vendat, & inde eleemosynas faciat. Si autem non habeat licentiam ad exeundum de claustro, aut sunt parentes in extrema necessitate, aut non, si sunt in extrema potest exire, & prouidere eis non solum sine licentia, immo etiam prohibente prælato, quod grauius est, & non solum ad prouidendum parenti, sed etiam cuicunque alteri, nam si monachus in claustro manens videret aliquem extra claustrum cecidisse in puteum, aut in simile periculum, & nemo esset, qui erueret nō est dubium, quin teneretur etiam prohibente præsidente exire ad subueniendum ei, quia talis necessitas excludit omne votum, & obligationem, alias ea quæ introducta sunt in cultum Dei militarent contra charitatem, & nesciremus quid esset misericordiam volo, & non sacrificium, si propter cærimonias regulares nō succurreremus homini morienti, sicut Christus dixit contra Pharisæos, infra duodecimo capitulo, qui increpabant discipulos Christi eo, quòd fame cogente die sabbati euellebant spicas, & sicut dixit ibi Christus, quòd homo est maior sabbato, & quod sabbatum est propter hominem,

Omnia sunt pp hominē. ita homo est maior quacunque obseruantia, & voto regulari, quia omnia hæc sunt propter hominem, nec est obediendum prælato prohiberi in tali necessitate succurrere; quia in eis, quæ sunt expresse, vel manifeste contra Dei mandatum, nemo tenetur obedire alicui, quia illud esset obedire magis homini, quam Deo, quod fieri non debet, sicut dixit Petrus; obedire oportet Deo magis, quam hominibus Actu. 5. & distinct. 4. cap. qui contra. & 11. quæst. 3. cap. qui resistit, sed prælato obediendum est in his, quæ non sunt contra Dei mandatum, vnde ad mandatum prælati, sæpe oportet cessare à bono, scilicet supererogationis, nunquam tamen propter eius præceptum est faciendum aliquod malum, sic dicit Gregor. sciendum est, nunquam per obedientiam malum fieri, aliquando tamen debet per obedientiam bonum, quod agitur intermitti. 12. quæstione 3. cap. it. quid ergo immo dicendum, quòd existente patre, vel quocunque extraneo in tali necessitate, monachus etiam sine licentia Abbatis, vel contra mandatum eius potest accipere de bonis monasterij, & prouidere taliter indigenti, vt ostensum est supra capitulo sexto, quæstione sexagesima.

Si autem non sint parentes in extrema necessiate, siue sit parua inopia, siue magna, non licet monacho sine licentia prælati claustrum exire ad eis prouidendum, quia in tali casu prouidere licet sit bonum, non est tamen necessarium, & ideo iubente prælato cessandum est a tali bono, vt dicit Gregorius, quòd per obediētiam cessandum est interdum a bono, quod agitur, vt nunc dictum est, si autem esset iste in seculo, teneretur saltem de quadam æquitate prouidere parentibus existentibus in magna inopia, etiam si citra extremam necessitatem.

Sed dicetur cum iste esset simpliciter obligatus parentibus succurrere in tali necessitate, quomodo potest tolli ista obligatio, quæ est de iure naturali sine consensu illius in cuius fauorem est? Dicunt aliqui, vt Aegidius Romanus quolibet. secundo q. 25. quòd aliter est de seculari, & aliter de monacho, s. quia monachus est mortuus mundo, & auersus ab eo, & per hoc, quòd se obligauit ad maiora bona absoluit se a minoribus, sicut etiam fit econtrario, quia coniugatus per hoc, quod se obligauit coniugi non potest castitatem obseruare illa nolente, licet melius sit seruare castitatem, quam coniugaliter coire, etiam dicit, quòd monachus est mortuus mundo, & sicut mortuus absoluitur à debito subueniendi parentibus, ita erit solutus monachus. Sed ista non satisfaciunt. De primo patet, quia ibi loquitur de obseruatione castitatis, quæ est bonum supererogationis, & ideo potuit se obligare quis per matrimonium ad aliquid per quod iam non posset exercere maiora bona. Secus autem est de illis, ad quæ quis esset ante hoc obligatus, quia non poterat contrariam obligationem subire, sicut qui coniugatus est, non pōt profiteri religionem, nec promoueri ad ordinem sacrum, & econtrario, qui monachus

F est non potest accipere coniugem, & tamen præsupponitur, quod iste antequam intraret religionem erat obligatus subuenire patri in magna inopia, etiam citra extremā necessitatem, ergo non potest tolli ista obligatio per ingressum religionis, vel saltem non est ad propositum exemplum, quod inducit.

De secundo patet, quia licet monachus sit mortuus mundo, non est mortuus simpliciter, sed solum quadam fictione iuris, vnde multa potest facere, quæ non potest vere mortuus, nam mortuus non tenetur subuenire parenti, etiam in extrema necessitate constituto, quia nihil de facto potest, monachus tamen tenetur, vt supra dictum est, non ergo sufficiunt ista.

Aliquis forte dicet, quòd obligatio de subueniendo parentibus tollitur in monacho per hoc, quòd se obligat ad

G maiora bona, quia potest minus bonum commutari in maius bonum, & sic ingrediens religionem absoluitur ab omnibus votis exēplum de vo. & vo. redemp. c. scripturę. ita ergo nunc monachus absoluetur ab illa obligatione p religionis ingressum, sed illud non stat, quia non absoluitur a subueniendo parentibus in extrema necessitate, ergo nec absoluetur ab aliqua alia obligatione respectu parentum. Item non stat id quod, dicitur, quia illud est verum in obligationibus, quæ sunt respectu eiusdem personæ, quia potest commutari minor in maiorem, & quia omnia vota fiunt Deo cum sit votum actus latriæ, per votum religionis potest absolui quis ab omnibus alijs, quia nullum est maius, quam hoc, vt patet in allegato c. scripturæ. obligationes tamen, quæ sunt ad homines non tolluntur per votum religionis, vt si quis debeat alteri decem denarios

H non absoluitur per ingressum religionis, etiam non absoluitur vir à debito coniugali per hoc, quòd ingreditur religionem, immo non potest ingredi, sic autem est de obligatione subueniendi parentibus.

Dicendum, quòd obligatio subueniendi parentibus non est aliquid determinatum, sed solum, quod filius tenetur succurrere parentibus indigentibus, meliori modo quo potest, quia tamen necessitas parentum non est aliquid determinatum pro loco, & tempore, & quantitate inopiæ, & alijs circunstantijs, non obligatur filius ad aliquid determinatum, sed solum, quòd adueniente tempore succurret parentibus meliori modo quo potuerit, & patet hoc, quia filius non tenetur manere semper cum parentibus expectando si aliquando occurrat eis inopia, sed potest ire quo voluerit, & si eo absente accidet parentes indigere, & non

I subueniat eis, non est in aliqua culpa, & tamen si teneretur ad aliquid determinatū in culpa esset, & ideo nō obstante tali obligatione, quæ est generalis, & indeterminata potest filius subire aliam obligationem determinatam per quam huic indirecte præiudicetur, & ad veritatem non præiudicatur, quia si præiudicaretur oporteret, quòd esset in aliquo determinato istud præiudicium, & tamen nō est, quia non est aliquis certus modus quo parentibus subueniendum sit, ideo potest filius quamcunque aliam obligatione subire, & si postea accidat, quòd per illam impediatur succurrere parentibus ita prompte, sicut si non haberet illam obligationem non est inconueniens, quia alias filius non posset accipere vxorem, nec effici miles, nec sacerdos, nec aliquod officium accipere, quia nihil est per quod non impediatur subuenire parentibus potius, quam si esset in do-

K mo paterna, & tunc manifestum esset, quod filius, qui recederet in terram longinquam, intendens nunquam redire ad parentes peccaret, quia per hoc magis impotens efficitur ad subueniendum illis, quam monachus, & tamen certum est, quòd non peccat. obligatio ergo de subueniendo parentibus solum consistit in hoc, quod data opportunitate succurrat eis filius melius quo poterit, & hoc facit, etiam monachus, nam secundum conditionem suę religionis, s. non præiudicando illi tenetur succurrere parentibus quantum poterit, nec potest isti obligationi præiudicari, nisi expresse faciendo cōtrarium, vt si quis iuraret, vel promitteret, nunquam succurrere parentibus in necessitate, vel non succurrere quandocunque posset. Circa ingressum religionis sunt alia duo dubia. Primum est, an volens religionem intrare debeat immediate intrare, vt fuerit spirituali inspiratione vocatus, vel liceat ei manere

aliquan-

aliquanto tēpore in seculo, de quo dixi supra 4.c.quæstione prima, & in solutione ad secundum argumentum.

Aliud dubium est an deliberans animo intrare religionem bene agat manendo aliquanto tempore in seculo, vt res suas bene vendens ampliores eleemosynas inde faciat, vel sit melius mox intrare de quo dixi eadem quęstione, in solutione ad tertium argumentum.

Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum discipuli eius. Et ecce motus magnus factus est in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus. Ipse vero dormiebat. Et accesserunt ad eum discipuli eius, et suscitauerunt eum dicentes. Domine salua nos, perimus. Et dicit eis Iesus. Quid timidi estis modicæ fidei? Tunc surgens imperauit ventis, & mari, & facta est tranquillitas magna. Porro homines mirati sunt dicentes. Qualis est hic, quia venti, & mare obediunt ei?

Et ascendente. Ponuntur quædam miracula ad discipulorum confirmationem, & primo ponitur miraculum in creatura corporali, scilicet in maris fluctibus, secundo, in spirituali, scilicet in dæmonibus, ibi.

Et cum venisset. Ponitur hic miraculum de tranquillitate maris facta ad Christi mandatum, & pręcedentia de scriba, & discipulo habentur solum hic, & Luc.9. istud vero de mari pacato habetur hic, & Mar.4. & Luc. 8. & dicitur. *Et ascendente eo.* Idest Christo. *In naviculam.* Erat enim parua nauis, scilicet forte piscatorum, quia istud mare Galilææ cum non sit, nisi quoddam stagnum, & non continuetur cum mari mediterraneo non sunt ibi magnæ naues, sed solum, vel vt in plurimum nauiculæ ad vsum piscatorum, & ita etiam Lucæ 8. nauicula dicitur, & tamen Mar. 4. vocatur nauis inquantum naui, est nomen speciei artificij, & non significat magnum, nec paruum.

Secuti sunt discipuli eius. Idest iuerunt in eadem naui, & tamen dicitur secuti sunt eum, scilicet, quia Christus prius intrauit in nauiculam, quàm illi, vel quia Christus erat Dominus, & quo vadit dominus vadunt famuli, & quamuis simul eant solus Dominus ire dicitur, & alij dicuntur eum sequi, sicut dicitur rex vadit ad talem locum, & nihil dicitur de alijs, quasi solus eat, cum tamen constet multos simul ire.

Et ecce motus magnus factus est in mari. Scilicet tempestas, & dicitur Marci 4. facta est procella magna, & venti, & idem est, sed istud apertius dicitur, est enim procella ipsa commotio fluctuum in mari, aliquando tamen procella dicitur magnitudo ventorū, & Psal. 10. spiritus procellarum, idest flatus ventorum, & Psal. 148. spiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius, idest venti fortes, & impetuosi obediunt Deo, hic tamen Marcus accipit procellam pro commotione maris, eo quòd expressit procellam, & ventos, vel potest accipi procella pro ipsis ventis, quia dicitur Luc. 8. & descendit procella, & venti in stagnum, & tamen si procella esset commotio fluctuum non poterat descendere, sed ventus est, qui descendebat in stagnum, & satis apparet, quòd accipiatur pro vento, quia dicitur facta est procella magna venti. *Ita vt nauicula operiretur fluctibus.* Non est sensus, quòd vere operiretur, quia tunc submergeretur, & non potuisset Christus dormire, & tamen dormiebat in naui, vt patet in litera, sed operiebatur, idest inuestiebatur, scilicet quia fluctus intumescente mari excelsiores fiebant, quam nauis, & hoc erat nauem operiri fluctibus.

Sed contra, quia Marci 4. dicitur, & fluctus mittebat in nauem, ita vt impleretur nauis.

Dicendum, quòd est modus loquendi hyperbolicus, quia intrantibus quibusdam fluctibus in nauem dicebatur nauis impleri ad significandum magnitudinem tempestatis, & est modus loquendi, tam in scriptura, quam apud vulgares vsitatus, vt cum dicitur astra ferit clangor; vere tamen non erat nauis impleta, quia dicitur ibi, quòd Christus erat in puppi super ceruical dormiens, & tamen si nauis esset impleta iam ipse non dormiret super ceruical, sed nataret in aqua.

Potest tamen dici ita, vt impleretur nauis idest, vt prope esset, quod impleretur si Christus non succurrisset, quia

A quod prope est inesse videtur, & iste est melior sensus, & sine hyperbole, sed Luc.8. dicitur, & compellebantur, & periclitabantur, idest compellebantur ire contra voluntatem suam non potentes gubernare nauiculam propter magnitudinem tempestatis, & periclitabantur idest laborabant in periculo constituti inter mortem & vitam. *Ipse vero dormiebat.* Antequam inciperet procella iam Christus dormiebat, & dicitur Marci 4. quod ipse erat in puppi super ceruical dormiens, idest in parte posteriori nauis, quæ puppis dicitur, & ibi super ceruical dormiebat. *Et accesserunt.* Erant enim discipuli remoti loco à Christo, quia cum dormire vellet secessit ab eis, ne obstarent sibi, & hoc innuitur Marci 4. scilicet, & erat ipse in puppi, idest in posteriori parte nauis, ideo ad hoc, quod suscitarent eū oportuit, quod accederent, idest irent ad ipsum.

B *Et suscitauerunt eum.* A principio tempestatis propter reuerentiam non ausi sunt discipuli accedere ad Christū, nunc vero, quia se morti proximos cernebant suscitauerunt eum. *Dicentes domine salua nos.* Idest libera de hoc periculo, saluare enim est salutem inducere, vel conseruare, & sic, qui alterum à morte liberat eum saluare dicitur. *Perimus.* Idest peribimus si non saluas nos, sed Marci 4. dicitur; magister non ad te pertinet, quia perimus, idest nō curas de nobis, nec de teipso cum simus in periculo, & iste est modus magis increpatorius, vt infra dicetur.

Et dicit eis quid timidi estis modicæ fidei. Increpatio est de iniusto timore, & erat iste timor propter paucitatem fidei: nam si recte de Christo discipuli iudicarent, non timuissent posse perire manendo cum illo.

Tunc surgens. Quando accesserunt discipuli iacebat,

C quia dormiebat super ceruical, vt dicitur Marci 4. petentibus vero discipulis surrexit *Imperauit ventis, & mari.* Idest imperauit eis, quod cessarent, sicut dicitur Marci 4. quod dixit mari tace, & obmutesce.

Et facta est tranquillitas magna. Silicet maior, quam fuisset antequam inciperet tempestas, & dicitur, quod imperauit ventis, & mari. Quia ista tempestas consistebat in duobus, scilicet in commotione fluctuum, & violentia vētorum, vtrisque ergo Christus iussit cessare, & quia ventus erat causa commotionis fluctuum ponitur prius, & dicitur imperauit ventis, & mari, scilicet ventis, vt cessarent, & mari, vt quiesceret, sic dicitur, Lucæ 8. ille surgens increpuit ventum, & tempestatem aquæ.

Porro homines mirati sunt. Silicet qui erant in naui videntes tam subitam, & tam placidam tranquillitatem so-

D lo verbo ex maxima tempestate factam mirati sunt, siue autem isti essent discipuli, siue alij existentes in naui cum Christo, dicetur infra quæstione 89. *Dicentes qualis est hic.* Idest qualis virtutis, & quantæ potestatis. *Quia venti, & mare obediunt ei.* Quasi esset mare creatura rationalis videtur Christi mandato obediuisse: nam mox, vt ipse dixit tace, & obmutesce Marci 4. cessauit mare.

An ea, quæ habentur hic sint continua ad præcedentia. Quæst. LXX.

QVAERETVR an ea, quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia.

Dicendum videtur, quod sic, primo, quia supra Christus dixit discipulis, quod irent trans fretum, hic autem di-

E citur quomodo ascenderunt nauiculam, & transfretauerunt, ergo necesse est, quod ista fuerint post illa. Secundo patet ex ordine literę, quia sic Matthęus scripsit, & tamen, nunquam est recedendum ab ordine literæ sine aliqua causa manifesta, ita vt appareat, quòd non fuerit talis ordo qualis scribitur, hic tamen nulla causa apparet: ideo stādum est ordini literæ, de istis, quæ habentur inter mandatum domini de transfretando, supra, & transfretationem de qua nunc agit, scilicet de scriba, & de discipulo, est dicendum, quod fuerint tempore medio, scilicet Christus, quando vidit turbas iussit discipulis ire trans fretum supra in litera, & dum iret ad intrandum nauem acciderunt ista duo in via, scilicet de scriba, & discipulo, sic patet Lucæ 9. factum est ambulantibus illis in via dixit quidam ad illum sequar te, & ponuntur ibi ambo: sic etiam dicit Origenes, quod autem Matthæus dicit tunc istud gestum

esse, quando iussit, vt iret trans fretum, Lucas vero ambulantibus illis in via, non est contrarium, quia in via vtique ambulabant, vt venirent ad fretum, idem etiam dicit Remigius quid inter iussionem domini de transfretando, & transfretatione gestum sit, Euangelista studuit manifestare, cum ait, & accedens vnus scriba, & sic ista duo fuerunt inter mandatum, & transfretationem, & sic fuerunt immediate ante istud, quod habetur hic.

Sed obijcietur, quòd fuerint alio tempore, & forte post istam transfretationem, quia illa duo, idest de scriba, & discipulo ponuntur Luc. 9. in fi. & ista transfretatio, Luc. 8. circa medium. Dicendum quod non est possibile, quod istę res acciderint eo ordine quo ambo Euangelistæ narrant, cum discrepent in ordine narrandi, standum est ergo Matthæo.

Primo, quia vt communiter Matthæus solet magis sequi ordinem naturalem historiæ, quam alij Euangelistæ, illi vero interdum sequuntur ordinem artificialem, quod Matthæus aliquando facit, sed rarius, quam illi.

Secundo, quia doctores magis tenent hic istum ordinē narrandi Matthæi, quam Luc. vt patet ex dictis Origenis, & Remigij supra positis.

Tertio patet, quia etiam Lucas aliquo modo licet implicite videtur consentire Matthæo, dicens Luc. 9. quod ista duo facta sunt ambulantibus illis in via, idest euntibus ad intrandum nauem, vt transfretarent, sicut exponunt Origenes, & Remigius.

Sed adhuc obijcietur, quod ista transfretatio non fuerit isto ordine facta, sed quod fuerit post ea, quæ habeantur infra 13. vbi Christus posuit parabolam seminantis, quia Mar. & Lucas conueniunt in hoc: nam Marci 4. & Lucæ 8. vbi ponitur ista transfretatio ponitur ante illam parabolam seminantis.

Dicendum, quòd potuit esse, quòd illa parabola dicta esset ante istam transfretationem, & tamen an dicta fuerit nondum apparet, quia potest esse, quod Marcus, & Lucas recessenont hic simul ab ordine naturali, & Matthæus illum teneat de quo qualiter sit veritas dicetur infra decimotertio, vel Marci quarto.

Sed adhuc concesso, quod parabola seminantis fuerit dicta ante istam transfretationem non tollitur ordo supra positus, quia non erit sensus, quod inter mandatum domini de transfretandu, & transfretationem fuit dicta, sed ante illud mandatum, sic innuitur Marci quarto, vbi postquam ponitur parabola seminantis dicitur, cum sero esset factum dixit Christus transeamus econtra, idest transfretemus, & idem ordo ponitur, Lucæ octauo, quia post illam parabolam subditur transfretemus trans stagnum, sed illam parabolam potuit Christus dicere, quando prædicabat turbis: nam postquam exiuit de Capharnaum, de quo habetur supra in litera, iuit ad proximas ciuitates, & vicos, vt ibi prædicaret, vt patet Mar. primo, & Lucæ quarto, & fuit hoc antequam iuberet discipulis transfretare: nam hoc iussit postquam vidit turbas congregatas ad se, vt dicitur supra in litera, & illis turbis forte dixit parabolam seminantis, & alias parabolas, quod Matthęus hic subticuit, Marcus tamen, & Lucas illud expresserunt, & tamen de illis parabolis dicendum, quod eo ordine fuerunt dictæ quo eas Matthæus describit, quia infra decimotertio dicitur in illo die exiens Iesus de domo sedebat secus mare, & tunc sequitur quomodo congregata turba dixit ista parabolas, an tamen Marcus, & Lucas potuerint tenere ordinem rectum circa istas parabolas dicetur Marco quarto, vel Lucæ octauo, vbi de hoc agitur.

Quare Christus nunc transfretauerit. Et quomodo dupliciter ostenditur omnipotentia. Quæst. LXXI.

QVÆRETVR quare Christus nunc transfretauit. Dicendum, ꝙ propter multa. Primo ad euitandum turbas, nam voluit illas euitare propter causas positas supra q. 55. si tamen vellet ab eis recedere per terram nō posset, quia sequerentur eum, nunc vero cum ipse ascenderet
F nauiculam non poterant turbæ sequi eum, quia non poterant intrare omnes in Christi nauiculam cum esset parua, etiam non occurreret eis habere in promptum nauiculas alias iuxta voluntatem suā ad transfretandū, saltē non possent hoc oēs licet essent aliæ nauiculæ ibi cum illa, in quā Christus ascendit Mar. 4. non legitur tamen alia transfretasse, nisi Christi nauicula, vt colligitur hic, & ibi. & Luc. 8. ēt, quia nescirent turbæ quo Christus ire vellet, & sic forte non esset vtile eis sequi illum transfretando, ēt quia si trāsfretarent non esset eis facile redire quandocunq; vellent in domos suas, si aūt Christus terrestri itinere pergeret nullum istorum inconuenientium esset, quia facile esset cuilibet de turba sequi illum, quando vellet, & redire, quando vellet, & sic ad hoc, ꝙ Christus euitaret turbas nunc cōgregatas non fuit inconueniens, ꝙ terrenum iter ageret, sed
G ꝙ transfretaret. Secundo fuit, quia Christus volebat ostendere se esse Deū, & quia Deo soli competit esse oipotentē, voluit Christus ostendere omnipotentiam. Ostenditur aūt dupliciter omnipotentia, s. intensiue, & extensiue. Primo modo faciendo opera infinitæ potestatis, nam infinita potentia est omnipotentia, cū supra infinitū posse sit, qui ergo agit aliquid ex infinita potestate agit ex omnipotentia: hunc modum omnipotentiæ Christus ostendit in quolibet miraculo, nam nullum miraculum potest fieri ex minori potestate, quam infinita. Secundo modo, s. extensiue ostenditur omnipotentia si super singula quis exerceat potestatem, & hunc modum Christus voluit ostendere nunc, nā in terra potestatem suam ostenderat multa miracula faciendo, voluit ergo nunc ostendere ēt in mari potestatem suā placando mare per imperium, sic dicit Origenes cum mul
H ta magna, & miranda ostendisset in terra, transijt ad mare, vt ibidem excellentia opera demonstraret, quatenus terræ, marisque dominum se esse cunctis ostenderet, & ista ēt fuit causa quare postq̄ transfretauit, sanauit arreptitios, infra in litera, s. vt per hoc ostenderet se esse dominum creaturæ spūalis, sicut ostenderat se dn̄m creaturæ corporalis sanando corporum morbos. Tertio fuit, quia Christus volebat ire ad prædicandū vltra mare istud: prædicauerat. n. multis diebus in ciuitatibus ac locis Galileę citra mare, ideo voluit, etiam prædicare habitantibus vltra mare: non enim volebat manere semper in eodem loco, sed prædicare per diuersa loca, sic patet Lucæ 4. quando exiuit de Capharnaum, & turbæ venientes detinebant illum ne discederet ab eis, scilicet de vrbe Capharnaum, & ille dixit, & alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei,
I quia ideo missus sum, & ista etiam est præcipua causa trāsfretandi, licet Christus non prædicauit vltra fretum, quia incolæ terræ rogauerunt, vt recederet de regione eorum infra in litera saltem tamen sanauit arreptitios, & ad hoc principaliter ibat, quia hoc solum sciebat fe ibi facturum.

Quomodo dicitur secuti sunt eum discipuli eius. Quæst. LXXII.

QVÆRETVR qūo dicitur hic, ꝙ secuti sunt eum discipuli eius. Aliqui dicunt, ꝙ secuti sunt eum, quia Christus ascendit in nauem, & illi via terrestri secuti sunt eū, sicut interdū faciebāt turbæ, vt infra 14. s. secessit inde in nauicu-
K la in locum desertū, & cū audiuissent turbæ secuti sunt pedestres de ciuitatib. & Mar. 6. dr̄ de Christo, & discipulis, ꝙ ascendentes nauem abierunt in desertum locum seorsum, & viderunt eos abeuntes, & cognouerunt multi, & pedestres de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc.

Alij dicunt, quod secuti sunt eum scilicet euntes in alia naui, & nauis Christi præcessit, nauicula autem in qua discipuli erant subsecuta est, nam multæ nauiculæ erant in littore cum illa, in qua Christus transfretauit, vt patet Marc. 4.

Sed primum non stat, quia discipuli nauigio transfretauerunt cum dicatur supra in litera, quod Christus iussit discipulis ire trans fretum, & magis patet Luc. 8. cum dicitur transfretemus, & ascenderunt, nauigantibus autem illis obdormiuit.

Secundum non stat, quia necesse est, quod fuerint discipu-

ſcipuli in eadem nauicula, in qua Chriſtus, quia Luc. 8. dicitur aſcendit ipſe in nauiculam, & diſcipuli eius. Item patet, quia inſurgente tempeſtate acceſſerunt diſcipuli, & ſuſcitauerunt Chriſtum dormientem, vt patet in litera, ergo erant in eadem naui.

Sed dicendum, quod diſcipuli ſecuti ſunt eum, quia Chriſtus erat dominus eorum, ideo ipſe ſolus dicebatur transfretare, illi autem non dicebantur trasfretare, ſed ſequi dominum ſuum transfretantem, vt dictum eſt ſupra in expoſitione literæ.

Quare Chriſtus voluit habere ſecum in naui diſcipulos. Et quod multoties Chriſtus permittit hominem fluctuari, ne ſuperbiat.
Quæſt. LXXIII.

QVÆRETVR quare Chriſtus voluit ſecum in naui habere diſcipulos.

Dicendum, quòd fuit propter multa. Primo ad erudiendum eos conſtantes eſſe in periculis per fidei firmitatem, nam inſtruxerat eos qualiter vitare deberent inanem gloriam, & applauſum populi per hoc, quòd receſſit à turbis, quæ eum laudabant, & venerabantur: nunc per experientiam periculorum vult eos inſtruere confidentes eſſe, nec timere quidquam per fidem, ſic dicit Chryſoſtom. accepit autem diſcipulos ſecum in naui, vt ad vtraque eos erigeret, & ad hoc, quod in periculis non ſtuperent, & ad hoc, quod in honoribus moderata de ſe extiment.

Secundo fuit, vt reduceret eos in conſiderationem ſuæ fragilitatis, nam ex eo, quod Chriſtus miracula magna faciebat, & iſti adhærebant ei familiariter honorabantur à turbis, & ipſi ex hoc gloriabantur, & maxime, quia Chriſtus conceſſerat iſtis poteſtatem prædicandi, & miracula faciendi infra decimo, & Luc. nono, & faciebant miracula de quibus valde exultabant, & gloriabantur: Luc. decimo ſcilicet reuerſi ſunt 72. cum gaudio dicentes domine etiam dæmonia ſubijciuntur nobis in nomine tuo, Chriſtus autem dixit nolite in hoc gaudere, quia ſpiritus vobis ſubijciuntur: in quo patet, quod ibi erat aliqualiter gloria humana per quàm in ſeipſis extollebantur diſcipuli, quia alias Chriſtus non vetuiſſet eam, vt ergo non gloriarentur in ſeipſis voluit eis propriam infirmitatem oſtendere conſtituendo in periculo, de quo non poſſent ſe liberare, & ſic agnoſcerent ſe nihil eſſe, ſic dicit Chryſoſtom. vt enim non magna de ſe ſaperent propter hoc, quòd alijs dimiſſis eos retinuerat permittit eos fluctuari, ſic enim ſæpe Deus facit homini ne ſuperbiat, vt patet ſecunda Corint. decimoſecundo cum Paulus de ſe ait ne magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ angelus Sathanæ, vt me colaphizet, ſic etiam dicit Grego. ſuper Ezec. quod quia Deus oſtenderat Ezechieli magnalia, Ezechiel. primo, vt non ſuperbiret, vocauit eum filium hominis ibi ſequent. c.

Tertio fuit hoc ad oſtendendum diſcipulis dulcedinem beneficiorum ſuorum, nam Chriſtus multa miracula fecerat turbis ſanando infirmos eorum, & benefaciendo eis, de quo etiam diſcipuli Chriſti gaudebant videndo eius omnipotentiam, quia tamen magis gauderent ſi in ſeipſis beneficia diuinæ bonitatis ſentirent voluit Chriſtus eos à morte liberare, & ad hoc fecit, vt ſecum eſſent in nauicula, ſic dicit Cyrill. quia diſcipuli omnes à Chriſto beneficiatos videbant, decebat etiam ipſos per proprium ſenſum in beneficijs Chriſti delectari, non enim ſimiliter quis conſiderat, quæ fiunt in alienis corporibus, & in ſuo, & ideo dominus diſcipulos mari, & ventis exponit, idem dicit Origenes.

Quarto fuit, quia Chriſtus volebat transfretare, vt iret ad prædicandum vltra mare, & ad hoc decebat diſcipulos ſuos eſſe cum eo, vt indeſinenter doctrinam eius audirent, ſi tamen non comitarentur eum nauigantem, non inuenirent eum poſtea, vſque poſt

A aliquot dies ſi ſequerentur eum itinere terreſtri, & ſi ibi non prædicauerit, decuit tamen quod viderent qualiter legionem dæmonum eijciens de homine miſit in porcos, quod fuit ſtupendum miraculum, & per hoc ſaltem in fide inſtruerentur.

Quinto fuit propter Chriſti honeſtatem, nam cum eſſet Dominus, & magiſter non honeſte iret ſolus vadens, ſed decebat, quod diſcipuli eius comitarentur eum, quia illi familiariter ei adhærebant cum ſpecialius ipſi, quam ceteri cognoſcerent, & ideo quando turbæ veniebant ad audiendum Chriſtum ipſi accedebant ad Chriſtum, vt non permitterent turbas appropinquare ei, ſic dicitur ſupra quinto videns Ieſus turbas aſcendit in montem, & cum ſediſſet acceſſerunt ad eum diſcipuli eius: hoc autem erat, quia omnes turbæ
B nitebantur accedere ad Chriſtum, vt tangerent eum, Luc. ſexto: omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, & ſanabat omnes, & propter hoc etiam interdum nolentibus diſcipulis turbæ comprimebant Chriſtum, vt eum tangerent ſequenti capit. & Lucæ octauo; diſcipuli tamen prohibebant quantum poterant, & ideo turbæ rogabant ſæpe, quod permitterentur tangere Chriſtum infra decimoquarto ſcilicet rogabant eum, vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent; paruuli etiam volentes aliquando ad Chriſtum accedere repellebantur à diſcipulis infra 19. ſcilicet oblati ſunt ei paruuli, vt manus eis imponeret, diſcipuli autem increpabant eos, & Ieſus dixit ſinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire.

Sexto fuit, & principaliter propter Chriſti teſtimo-
C nium, voluit enim Chriſtus habere teſtimonium à diſcipulis, Actuum 1. eritis mihi teſtes in Ieruſalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vſque ad vltimum terræ. Fuit autem iſtud teſtimonium quantum ad duo. Primo ad tollendum ſuſpitionem de vita Chriſti, quia cum Chriſtus faceret magnalia, qualia nemo fecerat ſi ſolus manere ſoleret putaretur, quod habebat colloquia aliqua cum dæmonibus, vel faciebat aliquas cærimonias illicitas Magorum, aut eſſet vita ſua diſſimilis vitæ aliorum, & ex hoc redderetur ſuſpecta, nam Iudæi aliqui putabant, vel aſſerebant eum habere conſortium cum dęmonibus dicentes in Beelzebub principe dæmoniorum dæmonia eijcit ſequenti c. & infra 12. & idem putauerunt aliqui gentiles, de quibus fuit Prophyrius, vt ait Auguſt. lib. 1. de concordan. euang. propter hoc ergo Chriſtus nolebat manere ſolus ſaltem ad
D modicum tempus, niſi interdum ex cauſa, & ad paucum tempus, ſicut aliquando orando, vt patet Luc. 6. exijt in montem ſolus orare, & quando neceſſe erat diſcipulos mittere ad aliquid, ſicut quando iuerunt pro cibis in vrbē Samaritanorum, & ipſe manſit ſolus ad fontem Ioan. 4. & redeuntes diſcipuli, & Samaritanæ colloquentem inuenientes mirati ſunt eodem c. & quando turbas volebat expedire: nam iuſſit diſcipulis aſcendere nauiculam, & præcedere eum, & poſt modicum ipſe venit ad eos ambulans ſuper aquas infra 14. & Mar. 6. & quando fugiebat à turba, ſicut quando voluerunt eum regem facere: nam tunc ſolus fugit in montem Ioan. 6. & quando fugit abſcondens ſe volentibus eum lapidare Iudæis Io. 8. quando voluerunt eũ præcipitare Nazareni de ſupercilio montis Lucæ 4. ſed iſta rara erant & paruo tempore durabant, aliàs autem ſemper
E manebat cum diſcipulis, & ita nemo poterat vitam eius habere ſuſpectam, quia habebat teſtes totius conuerſationis ſuæ. Secundo erat ei teſtimonium diſcipulorum neceſſarium propter prædicationem, quia diſcipuli prædicaturi erant geſta Chriſti poſt eius reſurrectionem, oportebat ergo, quod diligenter interfuiſſent ſemper omnibus actibus eius, ſic dixit Petrus loquens de electione Matth. Actu. 1. ſcilicet oportet ergo ex his viris, qui nobiſcum ſunt congregati in omni tempore quo intrauit, & exiuit inter nos dominus Ieſus incipiens à baptiſmate Ioannis vſque in diem qua aſſumptus eſt à nobis, teſtem reſurrectionis eius nobiſcum fieri vnum ex iſtis, & ſic neceſſe erat propter teſtimonium Chriſtum manere ſemper cum diſcipulis, & ita voluit eos ſecum habere in naui.

An ista tempestas fuit naturalis, vel miraculosa, Quæst. LXXIV.

QVAERETVR de ista tempestate, quæ nunc fuit in mari, an fuit naturaliter, vel miraculose.

Dicendum, quod poterat esse vtroque modo. De primo patet, quia sæpe tempestas in mari accidit. De secundo patet, quia Deus suscitat tempestates in mari, quando vult, quia omnia obediunt ei, & maxime, quia tempestates illæ accidunt ex ventis: Deus tamen est, qui ventos gignit, & suscitat Psal. 134. educens nubes ab extremo terræ, qui perducit ventos de thesauris suis, & isti venti producti faciunt quidquid Deus iubet. Psal. 147. spiritus procellarum quæ faciunt verbum eius, idest venti fortes Deo obediunt, vnde si iusserit ventis diuidere mare, vel desiccare illud, facient, sic patet Exo. 14. scilicet cum extendisset Moyses manum super mare abstulit illud Deus, idest aperuit flante vento vehementi, i. vrente tota nocte, & vertit in siccum: sic etiam locustas, quæ venerãt super Aegyptum Deus expulit de terra obiecto eis vento Exo. 10. scilicet flare fecit ventum ab occidente vehementissimum, & arreptam locustam proiecit in mare rubrum: sic etiam ventus iubente domino dedit Iudæis coturnices Num. 11. ventus egrediẽs à domino arreptas trans mare coturnices detulit, & dimisit in castra. Idem Psal. 77. Deus ergo mittit ventos, quando vult, & concurrit mare, & fiunt tempestates, Psal. 106. qui descendunt mare in nauibus ipsi viderunt opera domini, & mirabilia eius in profundo, dixit. i. mandauit, & stetit spiritus procellę, idest venit ventus validus, & exaltati sunt fluctus eius: ascendunt vsque ad cælos, & descendunt vsq; ad abyssos, anima eorum in malis tabescebat, idest turbabantur nauigantes visis tempestatibus.

Dicendum tamen, q quomodocunque fuerit ista tempestas, siue naturaliter, siue miraculose Deus voluit, quod esset, & ideo intrauit mare, vt tẽpestas ista ibi turbaret nauem: nam etiam ea, quæ naturaliter accidunt Deo volente fiunt, & ab eo ordinata sunt cum ipse sit prima causa naturæ.

Sed magis videtur dicendum, quod supernaturaliter accidit Christo iubente, quod aliqualiter innuitur Lucæ octauo; scilicet & descendit procella venti in stagnum, idest iste ventus venit à parte superiori, tamen tempestas maris solet potius à parte inferiori inchoari gentis quibusdam ventis sub aqua: sic etiam dicit Origenes ingressus Christus nauiculam fecit turbari mare: hæc tempestas non ex se orta est, sed potestati paruit imperantis, qui educit ventos de thesauris suis, & ita communiter tenetur.

Quare tempestas ista fuit tam magna. An quia quanto tempestas erat maior, tanto erat miraculum maius. Quæst. LXXV.

QVÆRETVR quare ista tempestas fuit tam magna: nam tam grauis fuit, quod discipuli putauerunt se perituros, & Mar. quarto dicitur, quod facta est procella magna venti, & fluctus mittebat in nauem, ita vt impleretur nauis.

Dicendum, quod fuit propter multa. Primo, vt discipuli cogerentur Christum dormientem suscitare: nam si fuisset parua tempestas non timuissent discipuli, quia plurimi eorum erant viri nautici experti frequenter pericula maris cum essent piscatores supra 4. & Mar. primo, vt ergo ipsi timerent oportebat, quod esset grauis tempestas, & insolita.

Secundo fuit ad ostendendum manifeste, quod esset miraculum sedare mare: nam si fuisset parua tempestas, etiam si Christo iubente cessaret non putaretur esse miraculum, quia crederetur, quod per seipsam cessabat, sicut alias erat solitum fieri: Christus tamen valde cauebat ne posset dubitari de operibus suis an essent miracula, vel non.

Tertio fuit, quia Christus non solum volebat miraculum facere, sed etiam magnum miraculum, vt ex differentia miraculorum ostenderet se maiorem esse omnibus
F antiquis patribus, & prophetis, qui aliqua miracula fecerant, & quia quanto tempestas ista maior erat, tanto esset miraculum maius saltem ex parte rei, vel in iudicio hominum, faciendo illam tempestatem magnam faciebat, quod miraculum esset magnum, sic dicit Origenes: facta est autem tempestas magna, vt magnum opus ostenderetur.

Quarto fuit, vt magis gauderent discipuli Christi: quia istud miraculum factum est ad consolationem discipulorum eius, vt ostensum est supra quęst. 73. & tamen quanto quis est in maiori angustia tanto est maius gaudium de liberatione ab illa, ideo debuit esse magna tempestas, vt multum gauderent, quando liberarentur, sic dicit Orige. facta est tempestas magna, quia quanto magis fluctus nauiculæ irruebant, tanto magis discipulos timor contor-
G babat, vt plus desiderarent se liberari per miracula Saluatoris.

Quare Christus non recepit aliquos de turbis secum in nauicula, quæ erant in littore. Quæst. LXXVI.

QVAERETVR quare Christus non recepit turbas, vel aliquos de turbis secum in nauicula, aut in alijs nauiculis, quæ erant in littore, quando Christus transfretauit, vt dicitur Mar. 4.

Dicendum, quod fuit hoc propter multa. Primo, quia Christus, ideo transfretauit, vt turbas declinaret, vt ostensum est supra q. 55. non ergo reciperet turbas secum, vel aliquos de turba.

H Secundo fuit hoc, quia Christus intendebat nunc constituere discipulos suos in aduersitate, vt per hoc fides eorum appareret saltem ipsis met, & erudirentur confidentes esse in periculis, ista autem doctrina non erat necessaria turbis, quia sufficiebat eis, quod agnoscerent per miracula Christum esse verum Deum, & crederent in eum, discipulis autem nõ solum erat necessarium credere in Christum, sed etiã instrui tolerare confidenter pericula, quia ipsi constituendi erant doctores, & principes orbis terræ, ideo ille fecit discipulos nauigare, vt sic erudirentur per fidem superare pericula, turbis autem non erat hoc necessarium, quia ista est doctrina perfectorum, vel anhelantium ad perfectionem, turbæ autem imperfectæ sunt, & sufficit eis credere, & operari plane maxime in principio doctrinæ, quia nunc erat principium doctrinæ noui testamenti, sic
I dicit Chrysost. vbi enim miraculorum ostensio erat plebem permittit adesse, vbi autem tentationum, & timorum arreptio, athletas orbis terrarum quos excitaturus erat, hos solos assumit.

Tertio fuit, quia Christus nouerat, quod discipuli sui in hoc periculo futuri erant infirmi, & ipse propter hoc eos increpaturus erat vocans eos modicæ fidei, noluit autem, quod turbæ viderẽt defectum discipulorum suorum, ideo noluit, quod turbæ sequerentur eum, sed ibat ipse cum discipulis, sic dicit Chryso. in homilia, discipuli non habebãt decentem opinionem de Christo, scilicet quod non excitatus, siue dormiens posset mare increpare, propter quod nec præsentibus turbis hoc signum fecit, vt non accusentur discipuli modicæ fidei, sed discipulos solos accipiens corrigit.

K Sed obijcietur, quia Christus interdum increpabat publice discipulos sic patet infra 17. & Lucæ 9. cum dixit eis o generatio incredula, & peruersa quousq; ero vobiscum? vsquequo vos patiar?

Dicendum, quod ibi discipuli publice peccauerant, quia adductus fuerãt ad eos quidam lunaticus, & non potuerant eum curare propter incredulitatem suam, & hoc fuit præsentibus turbis: nam pater illius lunatici dixit obtuli eum discipulis tuis, & nõ potuerunt curare eum, & iñ peccantes publice publice debent puniri 1. Tim. 5. peccantes coram omnibus argue, vt ceteri timorem habeant, præcipue tamen fecit id Christus ad defensionem suam, quia pater illius lunatici dixit obtuli eum discipulis tuis, & non potuerunt curare eum, & per hoc ille putaret, quod doctrina Christi non erat omnino vera, vel potestas eius nõ erat sufficiens, ideo discipuli sui non poterant istum curare, &

per hoc etiam dubitabant, an ipse Christus posset curare illum, sic innuitur Mar. 9. vbi iste dixit si quid potes adiuua nos misertus nostri: Christus autem nullo modo debuit hoc tolerare, ideo discipulos suos publice increpuit, & ipse sanauit confestim lunaticum, vt per hoc ostẽderet, quod propter solam incredulitatem discipuli non potuerant sanare istum, & non propter defectum potestatis, nec doctrinæ Christi: necessarium ergo valde fuit, quod tunc Christus eos publice increparet: tunc autem non erat sic, quia adhuc discipuli non peccauerant per paucitatem fidei, sed Christus nouerat eos peccaturos, ideo voluit taliter facere, quod peccatum, & correctio eorum occultarentur.

Vnde prouenit somnus homini. Et qui magis dormiant, & quam sit vtilis homini, & necessarius.
Quæst. LXXVII.

QVÆRETVR circa hoc, quod dicitur, quod Christus dormiebat, & est dubium propter hoc de somno, vnde proueniat homini.

Dicendum, quod prouenit ex duobus, scilicet ex necessitate, vel conditione materiæ, & ex intentione finis.

De primo dicendum, quod somnus in homine, iuxta Aristotelem primo de somno, & vigilia nihil aliud est, nisi quies virtutum animalium, idest virtutis intellectiuæ, & virtutũ sensitiuarũ, & maxime ipsarum sensitiuarum: fit autem perfecta sensatio per hoc, q̃ species obiectorum acceptæ per sensus particulares transmittuntur, & perueniunt ad sensum communem qui consistit intra cerebrum, & fit ista transmissio per quosdã neruos concauos, si autem contingat istos neruos repleri, ita vt per concauitatem illam nullæ species trãseant, cessat omnis sensatio, & ista est proprie somnus: est autem cerebrum pars valde frigida in corpore, & de stomacho surgunt multi fumi calidi propter calorem epatis, & cordis, & cum fuerint in capite propter frigiditatem cerebri ingrossantur, & tunc implent illam cõcauitatem neruorum, & non possunt transire species sensibiles, & ita causatur necessario somnus, quandiu autem fumi surgentes à stomacho manent in capite adhuc calidi, non fit somnus, quia calor causat raritatem, & sic sunt fumi illi habentes substantiam raram, ideo licet ingrediantur concauitates illorum neruorum non replent illas, sed adhuc manet locus peruius ad transitum specierum, & ita nondum est somnus.

Alia causa est, & magis præcipua, quia calidi est ascendere, ideo fumi isti quandiu sunt calidi manent in parte superiori cerebri, cum autem infrigidantur, quia omne frigidum est ponderosum necesse est, vt cadant, & quia loca inferiora cerebri sunt, vbi sunt illi nerui concaui per quos transeunt species sensibiles necesse est, vt fumi descendentes repleant illos neruos, & sic non remanent peruij ad transitum specierum, non potest ergo tunc fieri aliqua sensatio, & tunc necessario est somnus, & ista est causa potissima somni ex conditione materiæ. Huius autem sunt multa signa. Primum est, quod postquam quis cibo plenus est maxime somnum habet, s. quia tunc surgunt fumi de stomacho, qui infrigidati à cerebro replent neruos prædictos, & tollunt sensationem, & consequenter causant somnum. Secundum est, quia post magnum laborem corporalem desiderat homo valde somnum, scilicet, quia per laborem resoluuntur multi fumi qui replent cerebrum, & neruos, vt dictum est. Tertium, quia in tempore frigido magis homines dormiunt, quam in calido, scilicet quia frigus aeris adiuuat frigiditatem cerebri, vt magis infrigidentur, & ingrossentur fumi existentes in cerebro, & sic fiat longior somnus. Quartum est, quia homines habentes complexionem magis humidam, dum tamen sit aliqualiter calida, magis dormiunt, quam ceteri, & ita magis dormiunt sanguinei, quam cholerici, vel melancholici: multa, & alia signa huius sunt, quæ omittimus, & ita ex necessitate, & conditione materiæ somnus causatur.

Secundum, & principale est ex intentione finis, natura enim, idest Deus intendit hominem talem constituere, vt necesse esset interdum dormire, tanquam esset somnus valde vtilis, & necessarius homini, & hoc principaliter propter duo, scilicet propter nutritionem, & propter præser-

A uationem à resolutione. De primo patet, quia anima hominis est vnica, cuius sunt omnes potentiæ, quæ sunt in homine, & quia potestas sua est finita, quando valde intendit vni rei non potest intense ad alteram attendere, vt ostẽdit Arist. 10. Eth. in delectationibus, & ita quando aliqua delectatio est vehementissima, siue sit spiritualis, siue corporalis, non potest anima intendere, nisi illi soli, sic dicit Aristotel. septimo Ethicorum, capitulo decimoquinto, in venereis neminem intelligere quicquam posse, in vigilia autem homo intendit operibus intellectus, quæ sunt excellentiora in anima, & sensationibus, quæ habent locum post intellectum vires autem naturales, vt est nutritiua, scilicet in appetendo, digerendo assimilando, & expellendo, quæ habent locum infimum in viribus animæ, non habẽt tunc operationem suam, nisi valde remissam eo, q̃ anima

B non intendit tunc per illas vires, sed per excellentiores, vt dictum est, ideo si homo semper esset vigilans, quasi nihil vegetaretur, & consequenter necesse erat eum cito perire, ideo oportuit dari tempus in quo anima cessaret intendere operationibus intellectiuis, & sensitiuis, & intenderet solis vegetatiuis, & sic homo sufficienter nutriretur, & istud est, quòd homo habeat somnum, quia nihil aliud est somnus, vt supra dictum est, nisi quies virtutum animaliũ cũ intensione naturalium, idest vegetatiuarum. De secundo patet, quia si homo non haberet somnum, oporteret, quod cito moreretur propter magnam resolutionem, quæ fit in vigilia: nam in vigilia homo præcipue intẽdit operibus intellectus, ista tamen valde desiccant hominem, & corrumpunt, vt dicit Arist. primo de anima propter multum speculari marcescit animal corrupto quodã interius, & non

C solum est hoc verum circa speculabilia proprie dicta, quæ sunt scientifica, sed etiam in quacunque cogitatione, etiam de rebus humanis Sapien. 9. corpus, quod corrumpitur aggrauat animam, & terrena habitatio deprimit sensum multa cogitantem, ideo si homo vigilaret tanta fieret in eo resolutio, quòd necesse esset mori in breui, ideo necessarius fuit homini somnus. In quo homo dupliciter adiuuatur, scilicet directè, & per accidens. Directè quidem inquantum ibi valde vegetatur intendente anima solis operibus vegetationis: nam anima nunquam quiescit, sed semper operatur intense quandiu in corpore est, quia ipsa est substãtia infatigabilis, idẽ siue in sõno siue in vigilia sp intense operatur, & in somno, quia intendit soli vegetationi, efficit eam perfecte. Per accidens autem adiuuatur homo in somno, quia tunc non resoluitur per operationes sensiti-

D uas, & intellectiuas: nam sicut resoluunt hominem, & affligunt operationes intellectiuæ, ita etiam sensitiuæ: nam videre, & audire, & reliquæ sensationes nõ fiunt sine quodam dolore, vt dicitur 7. Ethi. c. vltimo, & tamen non sentimus istum dolorem propter cõtinuam assuetudinem sentiendi, vt dicitur ibidem, quod verum est, nisi sit sensibile excedens, quia tunc non solum affligit, sed etiam destruit sensum, vt dicitur 2. de anima, quod excellens sensibile corrumpit sensum, vt patet in rebus duris circa tactum ibidem, & in luce forti circa oculum, & voce terribili, vel tonitruo circa auditum: somnus autem priuat omnem sensationem, & intellectionem perfectam, ideo somnus per accidens hominem adiuuat, & ita fuit somnus magis ne-

E cessarius ad vitam hominis, quam panis. Considerandum autem, quòd licet somnus sit in homine necessarius tam ex conditione materiæ, quam ex intentione finis, potius tamen fuit ex intentione finis, quia potuerant organa sentiendi taliter disponi, quod fumi ascendentes ad cerebrũ non causarent somnum, vt si nerui concaui per quos transeunt species non intrarent ad cerebrum per partem inferiorem, sed per superiorem partem cerebri: nam tunc fumi ingrossati à cerebro, quando descenderent non impedirent concauitates illorum neruorum, immo tunc essent magis liberæ, quia omne ingrossatum descendendo elongaretur ab eis, & si forte saltem neruos vnius sensus intrarent per partem superiorem cerebri saltem ille sensus semper vigilaret, ceteri autem ad tempus cessarent à sensatione, & ad tempus sentirent, quia tamen hoc existente vigilaret semper animal, & consequenter cito periret, natura intendit prouidere homini, quod haberet somnum, etiam si ex conditione materiæ non sequeretur, sed quia intentio

naturæ

naturæ fuit, quod homo haberet somnum, quia erat sibi valde vtilis, taliter disposuit organa sensitiua, quod ex conditione materiæ sequeretur somnus necessario, hoc autem fuit faciendo, quòd omnes nerui concaui intrarent per partem inferiorem cerebri, & ita fumi ingrossati replerent illos.

An nunc in Christo fuerit somnus naturaliter, vel voluntarie. Et ad qua somnus sequatur. Quæst. LXXVIII.

QVÆRETVR nunc de Christo an ipse accepit somnum, & an nunc fuit in eo somnus naturaliter, vel voluntarie.

Dicendum, quod non est dubium quin Christus somnum accepit: nam nunc dormiuit, vt patet hic, & Mar. 4. & Luc. 8. ergo assumpsit somnum. Oportuit autē, quòd Christus assumeret somnum propter multa. Primo, quia vt ostensum est supra q. 52. Christus assumpsit omnes defectus nostros generales, somnus autem consequitur totam speciem, quia nemo est, qui non dormiat propter causas positas præcedenti q. ergo etiam ipse somnum assumpsit. Secundo, quia Christus assumpsit omnia necessaria ad ostēdendum veritatem humanæ naturæ, qui autem non dormiret, non videretur habere corpus humanum, sed phantasticum, quod Manichæi, & multi alij de Christo senserunt, ideo Christus debuit assumere somnum, vt vitaret istam calumniam. Tertio, quia corpus Christi erat passibile, & mortale, sicut corpora nostra 2. ad Corint. 13. φ autem crucefixus est ex infirmitate, viuit autem ex virtute, idest quia habuit naturam humanam subiectam eisdem infirmitatibus quibus nos, & consequenter corpus Christi erat resolubile, ideo necesse erat, quòd diu vigilando cito moreretur, nisi seipsum vellet miraculose conseruare. Christus tamen nolebat viuere miraculose, sed naturaliter cum esset verus homo, ideo somnum acciperet ne resolueretur in breui corpus eius. Quarto, quia Christus assumpsit passiones nostras generales, etiam quæ consequuntur hominem propter peccatum, vt famem, sitim, fatigationem; à fortiori ergo assumeret illas, quæ consequuntur ex conditione speciei, etiam sine peccato quales sunt desiderium cibi, & potus, quia istæ non sunt pœnę, cum etiam Adam ante peccatum ista haberet: nam alias Deus non prouidisset ei de cibo, & tamen prouidit Gene. 2. huiusmodi est somnus, quia homo ante peccatum habuisset somnum si mansisset diu in statu illo: nam ad cibum, & potum sequitur naturaliter somnus, ideo sicut sine cibo, & potu in statu illo nō poterat homo conseruari, ita nec posset sine somno manere: Christus ergo istam passionem assumeret: nam inter omnes humanos defectus nullus est ei tam naturalis, sicut somnus.

Dicendum ergo, quod Christus somnum acceperat, & dormiebat horis solitis, & ex causis determinatis secundum naturam, sicut ceteri homines, alioquin quando nūc Christus dormiuit in naui mirarentur discipuli, sicut de aliquo insolito, sed non mirati sunt, quia Christus palam dormiuit videntibus illis, & ipsi non audebant suscitare eum, tanquam vere dormientem quousq; fuerunt in magno periculo, ergo Christus solitus erat dormire, sicut ceteri homines. Hoc supposito dicendum, quod Christus potuit nunc dormire naturaliter, vel voluntarie. De primo patet, quia propter cibum sumptum, vel propter laborē, aut alias causas poterat ei accidere somnus, sicut ceteris hominibus cum istam passionem assumpsisset. De secundo patet, quia Christus erat dominus naturæ suæ, & poterat habere passionem, quam vellet, & quando vellet, hoc autem in nobis non est, quia aliquis somnum desiderat, qui dormire, nequit, & aliquis vellet vigilare, & non potest, sicut dicitur infra 26. & Lucæ 22. non potuistis vna hora vigilare mecum: Christus autem assumpsit somnum, quia voluit, & potuisset assumere naturam nostram sine somno, quia non se consequuntur necessitate ineuitabili, ideo poterat Christus si vellet manere longo tpe sine somno: sic interdum faciebat integris noctibus vigilans in oratione, Lucæ 6. exijt in mōtem solus orare, & erat pernoctans in oratione Dei: per hoc tamen non grauabatur corpus eius, sed

F ita faciebat omnia ac si semper solitis horis dormiret, vnde eodem c. dicitur, quod postquam tota nocte in oratione mansisset facto die vocauit discipulos, & elegit ex eis Apostolos, prædicauitque turbis totum illum magnū sermonem, qui habetur supra à principio 5. c. vsque ad finem septimi: ita etiam poterat Christus dormire, quādo vellet, & quantumcunque vellet, etiam nulla causa naturali existente. Primo patet, quia erat dominus naturæ suæ, ideo poterat hoc facere. Secundo patet, quia ipse potuit immittere soporem grauissimum in Adam, ita vt auferret ei vnā de costis suis, & non sentiret Genes. 2. poterat ergo sibiipsi soporem immittere. Tertio patet, quia vt ostēsum est præcedenti q. somnus prouenit ex ingrossatione fumorum facta à cerebro replentium postea concauitates neruorum per quas transeunt species sensibiles, poterat tamen Chri-
G stus infrigidare, vel calefacere, aut alterare cerebrum suū qualitercunque vellet, ergo poterat dormire quandocunque vellet, & quanto tempore vellet.

Dicendum tamen, quòd licet tam naturaliter, quàm voluntarie, somnus iste accidere poterat, fuit tamen voluntarie, quia etiamsi Christus nullam causam incitantem ad dormiendum haberet, dormiret tamen vt esset locus sequenti miraculo de turbatione maris, & sedatione, vt dicetur sequenti q. sic dicunt Chryso. & Origenes.

Quare Christus nunc dormiebat. Quæst. LXXIX.

QVAERETVR cum Christus nunc sponte dormierit, quare hoc fecit.

Dicendum, quod propter multa. Primum est, vt esset lo-
H cus miraculo, quia Christus volebat, quòd nunc insurgeret grauis tempestas, & discipuli præ timore magno peterent liberari ab eo, & sic appareret manifeste miraculum istud tamen non poterat conuenienter fieri Christo vigilāte, quia si eo vigilante tempestas inciperet, aut sedaret eam immediate, aut non: si sedaret non appareret miraculum, quia tempestas, quando incipit non potest esse magna, eo quod nihil de ea adhuc apparuit, quando incipit. Si autem non sedaret discipuli non rogarent eum, quod sedaret, quia ipse videbat eam, & poterat sedare si vellet, & tunc, aut non sedaret illam, sed permitteret per se cessare, aut tarde sedaret. Si primo modo nullum esset miraculū. Si secundo modo aliquod esset, & tamen dubium, quod putarent astantes, quod vsque ad illam horam facere non potuerat, quod erat inconueniens, quia per hoc crederetur
I potentiam suam esse limitatam, & ab altero conferri ei per temporum vices, vt spiritus propheticus interdum erat in prophetis, & interdum non, sicut fuit de Elisæo, qui voluit prophetare coram tribus regibus, & non potuit quousque caneret citharista, & tunc facta est super eum manus domini 4. Regum 3. cum autem Christus dormiret insurgēte ista tempestate discipuli necessitate compulsi eum suscitarent petentes liberari, sicut factum est, & ita manifeste appareret miraculum, & nullum esset inconueniens de prædictis, sic dicit Cyril. si vigilante domino accidisset tempestas, vel non timuissent discipuli, vel non exorauissent, vel non credidissent eū posse talia facere: qua propter dormit præstans tempus timori: illud dicit Origenes, & ista fuit causa præcipua, quia si Christus vigilaret nihil timerent discipuli, & sic non esset locus miraculo.

Secundo fuit ad ostendendam potestatem, & securita-
K tem mentis, scilicet quia inter marina pericula non timebat Christus dormire, sic dicit Ambr. super Lucam, scilicet super his, quod pernoctabat in oratione: quomodo hic in tempestate dormit, sed exprimitur securitas potestatis, quā do omnibus timentibus solus intrepidus quiescebat.

Tertio fuit ad hoc, quod discipuli magis agnoscerent miraculum: nam si vigilante Christo accidisset ista tempestas, etiamsi discipuli rogarent ipsum, vt sedaret eam rogarent prius, quando nondum ipsa inualuisset, & sic non appareret miraculi magnitudo, nunc vero, quia dormiebat non ausi sunt excitare eum quousque tempestas inualuit, & erat graue periculum, cognouerunt ergo sic miraculi magnitudinem, sic dicit Cyrillus, cum magna dispensatione videtur esse factum, vt mox postquam tempestas inuadere cępit nauiculam non quærerent ab eo suffragium, sed

post

postquam malum inualuit, vt manifestior fiat diuinæ maiestatis potestas, quod dominus permisit excitationis gratia, vt cum confessi fuerint periculum cognoscant miraculi magnitudinem, vnde postquam magnitudo periculi ad intolerabilem metum eos vigebat, tanquam aliam spem non habentes salutis nisi solum dominum excitauerunt eum.

Quarto fuit, vt aliqui volunt ad ostendendum veritatẽ naturæ humanæ cuius somnus est, sic dicit Origenes, est res stupenda, quòd ille, qui nunquam dormit, nec dormitat, dormire dicitur, dormiebat quidem corpore, sed vigilabat deitate ostendens, quod verum humanum portabat corpus, quod corruptibile induerat, sed istud non facit specialiter pro nunc, quia Christus sæpe ante hoc dormierat per quod ostenderat veritatem naturæ suæ, ideo non oportebat, quod nunc dormiret, sed fuit hoc propter causas supra positas.

Quomodo Euangelistæ hic discordant in verbis Apostolorum excitantium Christum. Quæst. LXXX.

QVÆRETVR quomodo potest stare, quia Euangelistæ discordant hic in verbis Apostolorum excitantium Christum, & hic dicitur domine salua nos, perimus, & Mar. 4. dicitur magister non ad te pertinet, quia perimus? sed non poterant hæc simul dici cum semel fuerint dicta, quia semel tantum Christus locutus est, & sic dixerunt alterum ipsorum tantum excitantes eum.

Dici potest vno modo, quod ista omnia dicta fuerunt: nã multi fuerunt discipuli excitantes Christum, & varie loquebantur, quilibet enim intendebat periculum instans exprimere, & liberationem petere, sed varijs verbis illud exprimebant, quia rarum est, ꝙ multo concipientes de eadem re per eadem verba omnino exprimant, & ita vnus dixit sicut hic dicitur, & alius, sicut Marcus dicit, & alius sicut Lucas, & forte plures modi varietatis fuerunt inter discipulos Christum excitantes, sed Euangelistæ non expresserunt, quia isti tres soli de hac re locuti sunt. Secundo potest dici, quod Euangelistæ non curauerunt principaliter de verbis, dum tamen teneant veritatem sententiæ. Fuit autem sententia omnium excitantium Christum periculum ostendere, & liberationem petere, ideo non curauerũt Euãgelistæ quibus verbis hoc exprimerent, dum tamen istud significarent, & potest esse, quod vnus istorum expressit solus verba discipulorum excitantium, alij autem solum sensum, quis tamen istorum verba expresserit non differt; poterat etiam esse, quod nemo eorum expresserit verba præcisa discipulorum excitantium, sed omnes secuti sunt solum sensum: nam ad idem redeunt omnia dicta ipsorum, quia cum hic dicitur domine salua nos perimus, ostenditur periculum, & petitur auxilium, quod autem dicitur, Lucæ 8. præceptor perimus idem est, sed breuius dixit ostẽdẽs solum periculum, quia qui indicat se indigere per hoc aperte ostendit se petere, quod autem dixit præceptor idẽ est, quia præceptor significat dominum, & magistrum, vterque enim præcipit si dicat domine perimus, quod autem dixit Mar. magister non ad te pertinet, quia perimus est periculum ostendere, & ad auxiliandum incitare, sed iste fuit modus aliqualiter increpatorius, quasi dicat magister non habes aliquam curam, quod perimus, quasi nihil ad te de hoc pertineret? quasi dicat tu dormis, & nos perimus, de hoc patet per Aug. lib. de concor. Euang. dicit enim: Matthæus dicit domine salua nos perimus, Mar. autem magister non ad te attinet, quia perimus, eadem autem est sententia excitantium dominum, & volentium saluari, nec opus est quærere quid horum potius Christo dictum sit, siue enim aliqui horum trium dixerint, siue alia verba, quæ nullus Euangelistarum commemorauit tantundem autem valentia, quid ad rem interest? quamquam, & hoc fieri potuerit, vt pluribus eum excitantibus omnia hæc, alia autem ab alio, & alia ab alio dicerentur.

A *Quomodo Christus vocauit hic discipulos modicæ fidei. Et quod fides accipitur dupliciter. Et quomodo potestas Christi ad liberandum hic discipulos esset circa quatuor gradus. Quæst. LXXXI.*

QVAERETVR quomodo Christus vocauit hic discipulos modicæ fidei: nam videtur, quod fidem habebant: nam si non habuissent fidem non petiuissent a Christo liberari.

Dicendum, quod discipuli aliquam fidem habebãt, sed non sufficientem, ideo dixit eos modicæ fidei. Accipitur autem fides dupliciter. Vno modo pro habitu credendi secũdum quem assentimus veritatibus sacræ Scripturæ, ẽt si nõ constet nobis per probationem de aliqua earum, & ista est fides sine qua impossibile est placere Deo ad Heb. 11. &
B ista est vna de tribus Theologicis virtutibus quas nominat Apost. 1. Corin. 13. maneant in nobis spes, fides, charitas, & per istam differt fidelis ab infideli. Alia est fides .i. confidentia secundum q̃ petit quis à Deo confidenter aliquid, idest credens, vel sperãs certissime, quod accipiet illud, ꝙ petit, & ista fides est necessaria in orante, quia alias nihil impetrat, Iacobi primo, si quis indiget sapientia postulet à Deo, postulet aũt in fide nihil hæsitans, sic etiam accipitur infra 17. si habueritis fidem, sicut granũ sinapis dicetis huic mõti transi hinc, & transibit, non põt aũt accipi ibi fides, vt est virtus Theologica, quia illa nõ est maior in vno, q̃ in alio, sed quidquid credit vnus tenetur credere alius, & si aliquid est, ꝙ credere nolit, ẽt si cetera credat, nullam fidem habet, & tñ fides de qua infra 17. est maior, & minor, ideo non accipitur pro fide, sed pro confidentia, in vtroque aũt
C istorum modorũ discipuli insufficientes erant: nam non habuerunt tantam confidentiam de Christo quantam habere decebat, quam si habuissent non timuissent perire Christo præsente, & tamen valde timuerunt, ẽt fuit defectus fidei primo modo dictæ, quia non crediderunt de Christo quidquid credendum erat putabant enim, ꝙ Christus vigilans poterat eos liberare de illa tempestate, sed non dormiens, & tamen tam dormiens, quam vigilans æqualiter hoc poterat: potestas .n. Christi nõ erat ab humanitate, sed à deitate, & illa, nunquam dormit, Psal. 120. non dormitabit, nec dormiet, qui custodit Israel, .s. Deus, ideo debuissent credere discipuli, quod Christus dormiens liberare poterat eos, & tamen non crediderunt, quia si credidissent non excitassent eum, sed crediderunt, quod vigilans eos poterat liberare, & ideo eum excitauerunt: nam si nul-
D lam spẽ haberent, ꝙ posset eos liberare non excitassent illũ, sic dicit Chrysostomus in homilia, .s. si aliquis dixerit, ꝙ nõ fuit modicæ fidei accedẽtes excitare Iesum hoc signũ fuit, ꝙ non decentem de ipso opinionẽ habebant: nouerant .n. ꝙ excitatus poterat mare increpare, nondũ aũt nouerant, quod hoc poterat dormiens: ista autem erat modica fides, quia deficiebant in aliquo articulo necessario, sicut si quis crederet, quosdam articulos, & alios credere nollet.

Considerandum vlterius, quod circa potestatem Christi ad liberandum nunc discipulos erant quatuor gradus. Vnus est credere, quod nullam haberet potestatem ad hoc sed quod esset purus homo. Secundus erat dubitare an haberet potestatem aliquam, vel credere illud non firmiter.
E Tertius erat firmiter credere, quod posset Christus ab hoc periculo liberare, & tamen non quãdocunque, sed solum, quando esset vigilans. Quartus erat credere firmiter, quod Christus haberet istam potestatem tam dormiens: quam vigilans, & non magis vigilans, quam dormiens, qui esset in primo gradu nihil crederet, & ideo non peteret a Christo liberari, qui autem esset in secundo peteret à Christo liberari sub dubio, & tamen non obtineret, sic patet Mat. 9. de illo, qui obtulit Christo filium suum lunaticum, vt eum curaret, dicens si quid potes adiuua nos misertus nostri: Christus autem propter istam dubitationem noluit immediate sanare eum, quia dubitare in fide est non habere fidem, vel esse infidelem extra de hæretic. cap. dubius, sed dixit ei si potes credere omnia possibilia sunt credenti, quasi dicat si potes credere potes sanari, & si non potes credere non potes sanari, & tunc ille dixit credo Domine, & Christus ẽt sanauit tunc filium eius: discipuli autem non habuerunt istum gradum, nec primum, quia si habuissent

primum

primum non petiuissent liberari, & tamen petinerunt: si
habuissent istum secundum peterent, sub dubio dicentes
domine si potes salua nos, & tamen non dubitauerunt, sed
dixerunt confidenter salua nos, perimus, eoam quia Chri-
stus non vocasset eos tunc modicæ fidei, sed infideles, ha-
buerunt aũt tertium gradum, quia crediderunt Christum
vigilantem liberare posse eos, ideo suscitauerunt illũ, & ista
fuit fides, sed non integra: si habuissent quartum gradum,
nec omisissent, nec excitassent Christum, vel si timerent ex
humana infirmitate saltem non excitarent Christum scien
tes, quod nihil magis poterat dormiẽs, quam vigilans, sed
potius orarent in corde suo, quod eos liberaret scientes,
quod deitas Christi, quæ non dormit exaudiret eos in se-
creto cordis orantes, & liberare posset eos, etiam Christo
secundum humanitatem dormiente, & tunc non vocaren
tur modicæ fidei, sed integræ, & perfectæ fidei, quia tamen
hoc non crediderunt, sed excitauerunt Christum modicæ
fidei recte vocati sunt.

An peccauerunt discipuli dicentes domine salua nos.
Quæst. LXXXII.

QVÆRETVR an peccauerunt discipuli discen-
tes; domine salua nos, &c.

Dicendum, quod sic. Primo patet, quia fuerunt modicæ fi-
dei, & tñ hoc est peccatum, quia tenebantur habere fidem
integram, i. confidentiam, poterant. n. habere eam, quia cũ
vidissent Christum fecisse tot miracula sine aliqua difficul-
te debuissent firmiter credere, quod et posset illud facere, &
sic non debebant timere tam immoderate. Secundo patet,
quia Christus increpuit eos dicens quid timidi estis modi-
cæ fidei? increpatio tamen non fit iuste, nisi pro peccato, er
go peccauerunt, & Christus interdũ pro similibus dure in-
crepabat eos, vt inf. 17. dixit o generatio incredula, & per-
uersa quousque ero vobiscum? vsquequo vos patiar? & tñ
hoc fuit pp incredulitatem, ergo et hic peccauerunt. Ter-
tio patet, per immoderatũ timorem: nã timiditas vitiũ est,
isti aũt timuerunt plus debito, quia Christo præsente non
debuissent mortẽ timere, quia et si pro eo moriendo esset,
debebant constanti animo sustinere, & non ita pauere, &
turbari, & iõ, et doctores increpant eos, sic dicit Origenes,
o discipuli saluatorem vobiscũ habetis, & periculum time-
tis, vita vobiscũ est, & de morte soliciti estis, sed respondeãt
sumus adhuc infirmi, ideoq; timemus, iõ dicit eis, quid ti-
midi estis? quasi dicat si potentiẽ me super terram cognoui
stis quare non creditis, quod & in mari potens sum? & si mors
irrueri, nonne eam debuistis constantissime sustinere?

Sciendum tamen, quod sicut dictum est præcedenti q.
quatuor gradus erant circa hanc fidem de Christi potesta-
te, & omnes sunt increpabiles præter quartum, qui est lau
dabilis cum sit perfectæ fidei, & tamen alij tres gradus
inter se differunt, quia primus est deterior secundo, & se-
cundus tertio, discipuli ergo, quia habuerunt tertium mi-
nus increpati sunt, si autem habuissent primum, vel secun
dum, Christus durissime eos increparet, vel omnino abij-
ceret, & contemneret, sic dicit Orige. qui modicum credit
arguetur, qui nihil credit, contemnetur.

An discipuli peccauerint nunc mortaliter, vel venialiter,
cum discipuli peccarent in duobus circa fidem.
Quæst. LXXXIII.

SEd quæretur an peccauerunt discipuli nunc mortaliter,
vel venialiter. Aliqui dicũt, quod venialiter solum, quia
solum fuit quædam infirmitas ex qua timuerunt, & imper
fecte crediderunt, sic dicit Origenes respondeant sumus
adhuc infirmi ideoque timemus.

Dicendum, quod nõ est dubiũ quin Apostoli, vel generali-
ter Christi discipuli poterant nunc peccare mortaliter: nã
ante Christi mortẽ, & postea vsq; ad missionẽ spiritus san-
cti peccare poterant mortaliter, & aliqn peccabant: nã in-
terdum contendebant inter se quis eorũ maior esset, & de-
siderabant honorẽ mundanum Luc. 22. Petrus et peccauit
Christũ negando infra 26. & Mar. 14. & oẽs discipuli fidẽ
perdendo, sed ista ad peccatum mortale pertinẽt, vel per-
tinere possunt, iõ peccare poterant nunc mortaliter, an ta-

F mẽ peccauerint mortaliter non est facile dicere, quia non
põt cognosci plene motus cordis eorum, vt videatur quan
tum peccauerint. Sed põt dici, quod discipuli peccauerunt
hic in duobus circa fidem. Primum est in paruitate confi-
dentiæ. Secundum est in errore fidei. De primo patet, quia
timuerunt mortem immoderate, cum non esset eis causa
timendi manendo cum Christo, & quantum ad hoc dici
potest, quod peccabant solum venialiter tam ex parte ti-
moris, quam ex parte confidentiæ, quia timere pertinet ad
humanam infirmitatem, & ex isto timore orta est paruitas
confidentiæ, quæ pertinet ad quandam imperfectionem,
& ideo non est necesse, quod hic sit peccatum mortale. De
secundo patet, quia errauerunt in fide isti discipuli creden
tes, quód Christus poterat eos liberare vigilans, sed non
dormiens, hoc autem erat credere eum nõ esse Deum, sed
G purum hominem, qui dormiens nihil agere potest, vigilãs
autem poterat orare Deum, sicut aliquis de prophetis, vt
per eum fierent miracula, vel si credebant eum esse Deum,
habebant indignam opinionem de eo, scilicet, quód deitas
dormiret, sicut homo, & ideo nihil posset cum dormiret,
vterque est error in fide, & tamen quilibet error in fide est
grauis, & est peccatum mortale, & ideo in hoc peccarent
discipuli mortaliter, & illud faciebat eos dignos magna
reprehensione cum ex prioribus miraculis, quæ Christum
facientem viderant, sufficienter colligere poterant eum es
se verum Deum, qui tam dormiens, quam vigilans posset
eos liberare, sicut confessi sunt, quando iterum Christus
venit super aquas ad eos periclitantes in nauicula inf. 14.
scilicet, qui nõt in nauicula erant venerunt, & adorauerũt
eum dicentes vere filius Dei es, & non est inconueniens, quod
H discipuli nunc errarent in fide, quia etiam cum Christus
prædixisset eis, quód moriturus, & surrecturus erat infra
17. tamen post mortẽ suam fidem perdiderunt an resurre
cturus esset Luc. 24. vbi discipuli duo euntes in Emaus di-
xerunt, nos sperabamus, quod ipse redempturus esset Israel,
quasi dicat nunc non speramus, & Christus arguit eos du-
re ibi, dicens o stulti, & tardi corde ad credendum, non est
aũt dubium quin illa incredulitas fuerit peccató mortale,
ideo etiam de ista dici poterit, quod fuit mortale peccatum.

Sed dicetur, quomodo ergo Christus induxit eos in pec
catum illud? nam ipse fecit, quod discipuli comitarentur
eum in nauicula, vt mare turbaretur, & inciderent in hoc
periculum, vt ostensum est supra q. 73. & tamen Deus non
inducit hominem in peccatum, nec in tentationem per
quam peccet, quia Deus tentator malorum non est, idest
I non tentat hominem ad hoc, quód incidat in malum Iaco.
1. sed potius à Deo petimus ne permittat nos incidere in
tentationem, scilicet & ne nos inducas in tentationem su-
pra 6. cap. & sic Christus dixit discipulis orate ne intretis
in tentationem infra 26.

Dicendum, quod discipuli peccauerunt mortaliter in
ista incredulitate: Christus tamen non induxit eos ad hoc
peccatum, nec etiam præstitit aliquam occasionem, sed po
tius per istud periculum Christus sanauit eos à peccato in
quo forte alias semper mansissent: nam discipuli non in-
currerunt nunc de nouo istam incredulitatem, sed habe-
bant eam ante hoc credentes, quod Christus vigilans po-
terat miracula facere, sed non dormiens, eo quod omnia
miracula, quæ fecerat antẽ hoc vigilans fecerat, & sic ma-
nebant in hoc peccato, & ideo occurrente periculo cum
hoc crederent, putauerunt se non posse liberari, nisi Chri-
K stum excitarent, Christus autem voluit hoc periculum in-
ducere, vt esset locus auferendi eis istam incredulitatem:
nam per hoc, quod excitatus increpuit eos, quia timuerant
eo dormiente, innuit quod dormiens potuisset eos libera-
re, & sic non erat causa timendi, non ergo induxit Christus
discipulos in peccatum per istam tempestatem, sed potius
peccatum incredulitatis eorum per hoc abstulit: sic dicit
Cyrillus simul autem cum tempestate aquarum soluit
Christus tempestatem animarum. Ad rationem in con-
trarium dicendum, quod timor discipulorum inquantum
erat ex infirmitate humana, non erat peccatum mortale,
& tamen inquantum erat ibi error in fide eis, quæ cre-
dere debebant de Christo, erat peccatum mortale.

An discipuli putabant se perituros, & an possent perire. *Quæst.* LXXXIIII.

QVÆRETVR quomodo discipuli dixerunt nunc Domine salua nos, perimus, & an putabant se perituros.

Dicendum, quòd discipuli putabant se verè perituros, nisi Christus eos erueret, erat enim procella maris grauissima, ita vt nauicula impleretur fluctibus Marc. 4. non erat ergo spes humanitus posse euadere, & quia credebant Christum dormientem non posse eis auxiliari timuerunt, & fuit tam immoderatus timor, quòd omissa reuerentia turbulenti, & ex impetu Christum suscitauerunt, sic dicit Origenes tanto metu discipuli fuerant conterriti, & penè animo alienati, vt irruerent in Christum, & non modestè, & leuiter suggererent, sed turbulenter suscitarent eum.

An discipuli perire poterant. *Quæst.* LXXXV.

SED est dubium an discipuli poterant perire. Dicendum, quòd loquendo absolutè de possibilitate perire poterant, quia poterat Christus permittere mergi naniculam, & tamen dicẽdum, quòd nullo modo perituri erant, siue fidem haberent, siue non, quia si fidem haberent, ꝙ dormiens poterat Christus eos liberare fuissent liberati, etiamsi non suscitassent eum, immo ipsimet potuissent imperare ventis, & mari, & obediuissent eis, sicut dicitur infra 17. si habueritis fidem, sicut granum sinapis dicetis monti huic transi hinc, & transibit, & Lucæ 17. dicitur dicens arbori moro eradicare, & transplantare in mare, & obediet vobis. Si autem non haberent fidem, aut suscitarent Christum, aut non, si suscitarent eum liberarentur, sicut nunc factum est: si autem non suscitarent, etiam liberarentur, quia si omitterent suscitare eum in hoc periculo, aut hoc facerent ob reuerentiam Christi volentes potius mori si oporteret, quam eum suscitare à somno, vel facerent propter incredulitatem putantes, quòd non posset imperare mari pellendo procellas ventorum, sicut expellebat in terra ægritudines corporum.

Si primo modo liberarentur saltem propter istum bonum respectum reuerentiæ quem ad Christum haberent licet non esset prudẽter factum, quia si ita esset, quòd Christus dormiens non posset adiuuare discipulos, vel saltem nollet, melius erat eum suscitare, quam nõ suscitare: Deus tamen interdum acceptat zelum bonum, etiamsi sit indiscretus: si autem omitterent propter incredulitatẽ, etiam liberarentur, quia cum essent discipuli isti electi à Christo, tanquam futuri magistri, & principes orbis terrarum non permitteret eos perire, etiamsi increduli essent, sed pateretur defectus eorum, quia ipsos elegerat, sic innuitur infra 17. cum dixit ò generatio incredula quousque vos patiar, idest quandiu tolerabo defectus vestros, & sic innuitur, quòd eos toleraturus erat, nec euacuaretur, vel irritaretur sua electio, & etiamsi nihil aliud esset, Christus tamen conseruaret eos, quia erant cum eo simul in naui, erat enim magnum Christi dedecus si præsente eo discipuli submergerentur, quia verisimiliter putaretur hoc factum, quasi ipse eos liberare non potuisset, & ideo quantumcunque mali essent, Christus non permitteret eos tunc se præsente perire, quia esset dedecus sibi, sic enim, quando Deus volebat occidere Iudæos pro peccato in deserto, dixit Moyses, quòd non occideret populum, quia dicerent Aegyptij non poterat Deus introducere populum istum in terram pro qua iurauerat, & ideo occidit eos in solitudine Numeri 14. & sic Deus non occidit eos, tanquam valde peccassent, quia erat sibi dedecus, ita & nunc nullo modo Christus permitteret discipulos perire, quia cum ipso erant, & ita non erat possibile eos perire, sic dicit Cyrillus: non erat autem possibile eos perire existente cum eis omnipotente, ipsi tamen timuerunt se verè perituros, quia putabant, ꝙ Christus dormiendo non poterat eos adiuuare.

A *An discipuli putabant, quòd Christus si dormiret posset cum eis perire, vel non periret eis pereuntibus.* *Quæst.* LXXXVI.

QVÆRETVR an discipuli putabant, quòd Christus si dormiret posset cum eis perire, vel non periret eis pereuntibus.

Dicendum, quòd aliud est quærere an Christus posset perire supposita credulitate eorum, & aliud, quòd ipsi crederent eum posse perire, vel periturum esse: nam interdũ aliqua se consequuntur necessario, & aliquis concedens vnum non concedit aliud, quia non cogitat de illo, vel etiã cogitando de eo putat esse falsum, quia non cogitat quomodo sequatur vnum ex altero, sic dicit Aristot. 1. Priorũ,
B quòd aliquis putat omnem mulam esse sterilem, & tamen credit, quòd ista mula habet in vtero, idest est prægnans; sequitur tamen necessario si omnis mula est sterilis, quòd etiam ista mula sit sterilis, ita licet ex hoc, quòd erat discipulos perire, sequeretur posse Christum perire, poterat esse, quod discipuli crederent se perituros, & Christum non periturum, vel de eo nihil cogitarent, vnde nullum indicium dari potest quantum ad id quod discipuli credebãt. An tamen ex hoc, quòd erat perire discipulos, sequeretur Christum periturum vel posse perire. Dicendum, quòd sequebatur Christum posse perire, quia si discipuli credebãt se perituros Christo dormiente hoc erat, quia putabant, ꝙ dormiens non poterat eos adiuuare, ideo nec posset adiuuare seipsum, & cum ipse esset verus homo, & mortalis, & ipsi credebant eum esse mortalem, necessario crederent eũ
C posse perire, & sic sequebatur ex eorum credulitate, quòd Christus perire posset, fortè tamen non cogitauerunt de eo an periturus esset eis pereuntibus, potest tamen dici, ꝙ etiam ipsi putauerint Christum periturum cum eis si dormiret, quod potest colligi Mat. 4. scilicet magister non ad te pertinet, quia perimus? idest nunquid nõ habes curam, & nihil tangit te de hoc, quasi dicat, ita pertinet ad te, sicut ad nos, quia omnes perimus, scilicet tu, & nos, nisi subuenias, ideo cum etiã pertineat ad te, idest agatur de persona tua, sicut de nostris debes prouidere ne pereamus, licet potest etiam intelligi de solis discipulis, quasi dicat magister si nos perimus, etiamsi tu non pereas ad te pertinet, quia tui sumus, ideo debes habere curam ne pereamus, sed quid istorum discipuli intellexerint non apparet, cum etiã non constet an ista sint verba eorum, quia potest esse, ꝙ
D ipsi non fuerint locuti verba hæc, sed aliquid simile in sententia, vt supra quæstione 80. ostensum est, non ergo differt quid discipuli de Christo cogitauerint cum sequatur ex eorum credulitate, quòd Christus perire poterat si ipsi perirent.

Quomodo stare potest, quòd discordant Euangelistæ in verbis Christi respondentis discipulis. Et quæ erat Christi intentio. *Quæst.* LXXXVII.

QVAERETVR quomodo stare potest, quòd discordant Euangelistæ in verbis Christi respondentis discipulis: nam hic dicitur quid timidi estis modicæ fidei, & Mar. 4. dicitur, quid timidi estis, necdum habetis fidẽ, & Luc. 8. dicitur vbi est fides vestra. Christus tamen non
E poterat dicere omnia hæc, sed alterum eorum cum semel respondent.

Dicunt quidam, quòd Christus dixit omnia hæc, & fortè plura, quia multi discipuli excitauerunt eum, & sic responderet multis diuersimode, dicens quibusdam, quid timidi estis modicæ fidei, & alijs necdum fidem habetis, & alijs vbi est fides vestra, & alijs forte alijs modis: Euangelistæ tamen non dixerunt plura, quia solum tres de hoc locuti sunt.

Sed dicendum, quòd non stat, quia licet discipuli Christum excitãtes potuerint dicere varia, vt dicit Aug. lib. de concord. Euang. & dictum est supra q. 80. Christus tamen non potuit dicere, nisi vnum: tanto diuersitatis est, quia discipuli semel solum Christum excitauerunt, quia tamen multi erant, poterant varia dicere loquentes simul: Christus aũt non responderet, nisi postquam erat excitatus, &

ita semel solum responderet, vnde licet Aug, lib. eod. dicat F discipulos potuisse omnia ista, & etiam plura dixisse, non dicit tamen, quòd Christus omnia hęc dixerit: immo, nec est vllo modo verisimile, quòd diceret, quia semel solum respondit,

Sed dicendum, ꝙ Christus dixit aliquid istorum, vel forte nihil eorum, quæ dicunt Euangelistæ in verbis, sed solū in sensu, quia de sensu cura est, & dum ille perfectè teneatur non differt quibus verbis exprimatur, intentio autem Christi fuit ostendere, ꝙ discipuli erant deficientes in fide, quia putabant se perituros eo dormiente, hoc autem omnes Euangelistæ expresserunt licet diuersis verbis; cum .n. dicitur quid timidi estis modicæ fidei innuitur ꝙ discipuli aliquam fidem habebant, sed non sufficientem, quia credebant Christum vigilantem posse eos liberare, sed nō dormientem, & ista erat modica fides, quia non potest plura G Christus vigilans, quam dormiens, & ideo hoc propriè dictum est, vt ostensum est supra, quæst. 81. Cum vero dicitur Mar. 4. necdum habetis fidem idem significatur, quia potest accipi fides pro confidentia, vt dictum est supra q. 81, & verum est, ꝙ discipuli nondum habebant fidem, idest confidentiam, quia non confidebant se posse liberari Christo dormiēte, si autem accipiatur fides, vt est virtus Theologica, etiam nondum habebant fidem, scilicet integram, quia aliquid credebant, scilicet quòd Christus vigilās posset eos liberare, & aliquid discredebant, scilicet, quod dormiens hoc posset, quia putabant, ꝙ non poterat, quia tamē qui aliquid de fide negat nullam fidē habet, sed est infidelis, vel hæreticus, & non solum si neget eam, sed etiam si dubitet in illa, quia dubius in fide est infidelis extra de hæret. c. dubius, ergo verum est, quòd discipuli nondum H habebant fidem cum eam non haberent integram, & tamē idem est habere fidem, & habere eam integram, quod autem dicitur Luc. 8. vbi est fides vestra? est sensus non habetis eam hic, quia si hic haberetis crederetis, quòd possem liberare vos, etiamsi non excitaretis me, & hoc idem est cum prædictis, quia si fidem non habebant non poterant eam habere hic, & econtrario, si fidem aliquam haberent necesse erat, quòd hic haberent, quia fides in talibus ostenditur an sit; omnes ergo tres conueniunt in eundem sensum, licet varijs verbis.

Secundo potest dici, ꝙ Christus dixit omnia hæc non tamen diuersis vicibus, sed vna, ita vt diceret quid timidi estis vbi est fides vestra, necdum habetis fidē homines modicæ fidei, & ista est exaggeratio, scilicet, quia eadem sententia pluries per verba diuersa exprimitur, & tali colore I loquendi vtuntur maxime homines turbati, idest irati, qui volunt alios increpare ad hoc, ꝙ valde exprimant id, quod volunt, & ita Christus cum irasceretur discipulis, vel se iratum ostenderet propter eorum incredulitatem forte exprimeret istud varijs verbis, vt esset maior increpatio, hæc duo tangit Aug. lib. de conco. Euang. dicens hoc autem ab alijs Euangelistis alijs verbis dictum est. Matth. enim dicit eum dixisse quid timidi estis modicæ fidei Mar. autem dicit quid timidi estis necdum habetis fidem, idest illā perfectam velut granum sinapis; hic ergo, & ille ait modicæ fidei. Lucas autem vbi est fides vestra, & totum quidem dici potuit quid timidi estis, vbi est fides vestra modicæ fidei: vnde aliud hic, aliud ille commemorat.

Quomodo Christus potuit imperare mari, & ventis, cum ista non possint intelligere cuiusquam imperium. Tamen quod omnes res, etiam inanimata faciunt, quod Deus vult. Quæst. LXXXVIII. K

QVÆRETVR quomodo Christus potuit imperare mari, & ventis cum ista non possint intelligere cuiusquam imperium. Aliqui dicunt, ꝙ Christus istis imperauit, quia poterant ei obedire, & intelligere eius imperiū, putant enim omnia esse animata ab anima mundi, ita ꝙ totus mundus sit vnum animal, & tunc singulæ partes eius animatæ sunt: sicut homine existente animato quælibet pars eius est animata, vel quòd sint singulæ partes mūdi animatæ proprijs animabus: vtrunque autem falsum est, quia nec mundus est vnum animal, nec singulæ partes mundi sunt animatæ, Aliter ergo dicendum, ꝙ Christus imperauit mari, idest locutus est verba imperantis: nā surrexit, & stās cōtra mare dixit ei tace, & obmutesce Marc. 4. & talia verba loqueretur rei animatæ, ad quam esset propriè imperium. Secundo potest dici, quòd imperauit, scilicet quantum ad opinionem vulgi, quia imperium est ad illum, qui obedire potest, & tamen vulgares dicebant, quòd mare obediret Christo supra in litera qualis est hic, quia venti, & mare obediunt ei? Tertio potest dici, quòd imperare non poterat propriè Christus mari, quia imperium est actus rationis inter principantem, & subditum quo exprimit quid agendum sub necessitate esse velit, ideo sicut non potest imperare, nisi ens rationale, ita non potest imperiū fieri, nisi enti rationis capaci; non potest ergo Deus imperare rebus irrationalibus, sicut mari, & ventis; dicitur tamen large imperare, quia imperium fit ei, qui debet exequi id, quod vult imperans, & quia omnes res, etiam inanimatæ faciunt id, quod Deus vult, ꝙ mouentur ad diuinā ordinationem, dicuntur omnia obedire ei: sic etiam philosophi dicunt, ꝙ opus naturæ est opus intelligentiæ, i. natura particularis, quæ est virtus quędam insita rebus mouetur, & agit per regulationem intelligentiarū, quæ sunt causæ vniuersales, & ita mare, & venti obediunt Deo, quia sicut quando ipse vult, ventus surgit, & mare intumescit, vt ostensum est supra q. 74. ita etiam, & quando ipse vult ista cessant, quia ventus obedit Deo Psal. 148. spiritus procellarum faciunt verbum eius, & Psal. 106. postquam dicitur, quod Deus suscitat procellas in mari ostenditur, ꝙ orante homine mitigat eas cum dicitur, & clamauerunt ad dominum cum tribularentur, & de necessitatibus eorum eduxit eos, i. de tempestate, & statuit procellam eius in auram, i. de vento impetuoso, qui dicitur procella, & cōmouet mare fecit auram, idest ventum leuem, & placidum, qui dicitur aura, & siluerunt fluctus eius, scilicet maris cessante procella, quia illa concitat mare fluctus faciens, & lętati sunt, scilicet nautę, quia siluerunt, i. cessauerunt fluctus, & deduxit eos in portum voluntatis eorum, idest pacato mari iuerunt quo voluerunt, & ita non differt an res intelligant imperium domini, vel non, cum ita exequantur illud perfectè non intelligentes, sicut si intelligerent, sic dicit Hieron. super Matthęum ex hoc loco intelligimus, quòd omnes creaturæ sentiunt Creatorem: quibus enim imperatur sentiunt imperantem non errore hęreticorum, qui omnia putant animantia sensibilia esse, sed maiestate conditoris, quia quę apud nos insensibilia illi sensibilia sunt, idest faciunt id, quod ipse vult, ac si vere essent sensibilia.

An tranquillitas ista fuit miraculose facta in mari. Quæst. LXXXIX.

QVÆRETVR, an fuit miraculose ista tranquillitas nunc facta in mari. Aliqui dicunt, quòd non, quia quantumcunque sit aliqua tēpestas grauis aliquando cessat naturaliter, & ideo, etiā ista cessare poterat naturaliter.

Dicendum, ꝙ ista tempestas poterat sine miraculo cessare, & tamen nūc miraculose cessauit: primum patet, quia siue ista tempestas naturaliter, siue miraculose suscitata esset poterat naturaliter cessare: primum notum est, quia quotidie grauissimę tempestates cōcitantur in mari, & naturaliter per se cessant, quia sicut est causa naturalis essendi, ita est naturalis causa, & modus deficiendi. De secundo patet, quia etiamsi aliquid supernaturaliter fit naturaliter cessat, vt Adam supernaturaliter, idest per creationem esse cępit Gen. 1. & etiam Eua. Gen. 2. & tamen naturaliter postea mortui sunt, omnes etiam mortui à Christo, & discipulis suscitati supernaturaliter esse incipiebant, & tamē postea naturaliter moriebantur: mare quoque rubrū miraculose diuisum est Exo. 14. stantibus aquis vtrinque pro muro, naturaliter tamen in seipsas postea coierunt, & Iordanis supernaturaliter stetit, & intumuit Iosue 3. sed postea naturaliter defluxerunt aquæ eius, ita nunc fieri poterat immo necesse erat, quòd tempestas ista, quam Deus miraculose suscitauerat, vt ostensum est supra quæst. 74. per seipsam naturaliter cessaret, nisi Deus illam miraculose conseruaret.

Secundum patet, scilicet, quòd ista tempestas licet poterat naturaliter cessare non cessauerit, nisi miraculose.

Primo

Primo patet, quia cessauit ad imperium Christi, vt patet in litera: hoc autem non est naturale, quia naturaliter cessat tẽpestas maris cessante procella, quæ fluctus concutit.

Secundo patet, quia cessauit subito: nam mox, vt Christus locutus est steterunt fluctus, ac si nulla vnquam fuisset commotio, & tamen quando est tempestas, si naturaliter cessare debet tempore indiget, vt in seipsis flatus ventorum consumantur deficiente eorum materia, non ergo poterat esse naturalis cessatio, sic dicit Chrys. in hom. scilicet in hoc etiam ostenditur, quòd omnis confestim soluta est tempestas, & nulla semita turbationis remãsit, quod quidem extraneum erat: cum enim naturaliter fluctuatio terminatur vsque ad multum temporis aquæ concutiuntur, sed hic simul omnia soluebantur.

Tertio patet ex oppositis simul factis. s. maxima tempestas, & maxima tranquillitas: natura. n. non potest ab extremo in extremum sine medio, & tempore transire, si autem fuisset hic parua tempestas, & quasi subito induceretur aliqualis tranquillitas, non videretur miraculum, quia inter paruam tempestatem, & aliqualem trãquillitatem modicum, vel nihil differre videtur, & ꝙ non est sensibile, vel parum sensibile non aduertitur, inter maximã tamen tempestatem, & maximam tranquillitatem est oppositio maxima, ideo non poterant ista simul esse, vel vnum alteri immediatè succedere, & tamen hic fuit vtrunque, ideo fuit manifestè miraculum: hoc litera innuit dicens, ꝙ fuit factus magnus motus in mari, & Mar. 4. dicitur, ꝙ implebatur nauis, & tamen dicitur hic, ꝙ facta est magna tranquillitas, i. maior, quam aliàs solet sequi post tempestatem, ergo litera probat, ꝙ fuit miraculum, sic dicit Origenes imperauit Christus ventis, & mari, & facta est de magno vento tranqoillitás magna: decet. n. magnum magna facere, & ideo, qui prius magnifice conturbauit profundum maris nunc iterum tranquillitatem magnam fieri iussit, vt discipuli nimium turbati magnifice lętarentur.

Quarto patet, quia discipuli, & alij videntes Christo imperante tranquillitatem factam mirati sunt sic dicitur in litera, s. porro homines mirati sunt: non tamen mirarentur si putarent hoc naturaliter fieri posse, ergo crediderunt illud miraculose factum.

Quinto patet, quia putauerunt, ꝙ nunc mare obediuerat Christo dicentes qualis est hic, quia venti, & mare obediunt, & tamen mare obedire alicui non est naturale, ergo supernaturaliter factum crediderunt.

Sexto patet, quia putauerunt hic fuisse quandam virtutem excellentem à qua ista tranquillitas facta esset, quia dixerunt qualis est hic, idest non est talis, sicut ceteri homines, ergo crediderunt, quod istud supernaturaliter factum fuerat.

Quomodo videntes miraculum dixerunt qualis est hic. Quæst. X C.

QVAERETVR quomodo nunc videntes miraculum dixerunt qualis est hic, quia venti, & mare obediunt ei? nam istud videtur pertinere ad incredulitatem, quæ de discipulis non videtur conuenienter asseri. Dicendum vno modo, ꝙ isti, qui dixerunt hoc non fuerunt discipuli, sed alij existentes in naui cum discipulis, quia fortè non soli transfretabant, cum nec Christus, nec discipuli nauem aliquam haberent, sed ascenderũt in nauem alicuius, & nautæ, vel remiges illius ibi erant, & isti mirarentur. Alij dicunt, ꝙ discipuli dixerunt hoc: nam ipsi poterant nunc dubitare, & loqui, vt increduli: sicut ẽt sup. fecerant.

Dicendum videtur, ꝙ potius erant alij existentes in naui, quam discipuli. Primo patet, quia dicitur in litera porro homines mirati sunt, & sic Matthæus loquitur de eis, tanquam de extraneis: si tamen de discipulis intelligeret, nominasset eos discipulos, vel tacito nomine diceret, ꝙ mirati sunt, & per hoc innueret, ꝙ de discipulis loqueretur, sic dicit Orig. quia homines mirati sunt non putes hic Apostolos signatos, nusquam. n. præter honorem inuenimus cognominari Christi discipulos, sed semper, aut Apostoli, aut discipuli nominantur: mirabantur ergo hi homines, qui cũ eo nauigabant quorum erat nauicula. Secundo patet, quia isti loquuntur de Christo, tanquã de extraneo, & incognito eis dicentes qualis est hic, vel quis putas est iste, vt dicitur Mar. 4. & Luc. 8. discipuli autem quibus Christus erat familiaris per conuersationem quotidianam, & continuã non loquerentur sic de eo, sed dicerent qualis est magister noster, vel dominus noster, ergo nõ erant ipsi, sed illi quorum erat nauicula. Tertio patet, quia nõ erat verisimile, ꝙ discipuli nunc inciderent in hanc incredulitatem: nam tũc Christus increpuerat eos de incredulitate, dicens quid timidi estis modicę fidei? non ergo erat verisimile, ꝙ immediatè inciderent in aliam maiorem incredulitatem: maximè quia per Christi increpationem sanati fuerunt incredulitate, sic dicit Cyrillus: simul autem cũ tempestate aquarum soluit tempestatem animarum, idest incredulitatem. Quarto patet, & adhuc efficacius: nam non erat possibile, ꝙ nunc discipuli inciderent in hanc incredulitatem, quia istud erat dubitare de potestate Christi, & tamen ipsi non dubitabant, quia credebant, ꝙ Christus vigilans poterat liberare eos de tempestate, sed ꝙ dormiens hoc posset non credebant, vt dicit Chrys. in hom. isti tamen, qui dicebant qualis est hic, &c. admirabantur quõ Christus vigilãs hoc facere potuisset, ergo non erant isti discipuli, & ista ratio conuincit omnino. Aliter potest dici, ꝙ discipuli istud dixerunt, & tamen tunc non debet intelligi per modum dubitationis, vel admirationis, sed per modum assertionis, & laudis, s. qualis est hic, i. ecce videte quantę potestatis est, quia venti, & mare obediunt ei, sic dicit Orig. non autem interrogantes dicunt qualis est iste, sed asserentes, quia iste talis est cui venti, & mare obediunt: qualis ergo est iste, i. quantus, quam fortis, quam magnus iubet omni creaturę, & non supergreditur iussionẽ eius, soli homines resistunt, & ideo in iudicio damnabuntur. Aliter potest dici, ꝙ discipuli dixerunt hoc per modum admirationis non tamen, tanq̃ ignorantes Christi potestatem, sed quia interdum homo admiratur de quibusdam, quę futura scit, quando videt ea accidere, si magna sunt, & insolita, sicut dicitur supra in litera, ꝙ Christus audiens fidem Centurionis miratus est, & tamen ipse pręcognouerat quantam fidem iste Centurio habiturus erat, vt ostensum est supra q. 34. sic dicit Ambr. super Lucam placata tẽpestate ad imperiũ Christi discipuli obstupefacti miraculo dicebant quis putas est hic, &c. non aũt discipuli, vt ignorantes eum hoc dicebant adinuicem: nouerant. n. Deum esse, & filiũ Dei Iesum, admirantur tamen innatę potestatis abundãtiam, & diuinitatis gloriam. Si tamen aliquis contendere vellet, ꝙ discipuli dixerunt istud per modum dubitationis, & incredulitatis. Posset tunc dici secundũ Hiero. super Matthæum, ꝙ Euãgelista vocauit eos homines propter imperfectionem, dicit enim si quis contentiose voluerit eos, qui mirabantur fuisse discipulos, respondebimus rectè homines appellatos, quia necdum nouerant potentiam Saluatoris.

An hoc miraculum sufficiebat ad ostendendum potestatem Christi supra mare. Et quare Christus in tota vita sua fecit miracula. Quæst. X C I.

QVÆRETVR cũ nunc Christus fecisset miraculũ imperãdo mari quare fecit iterum aliud miraculum simile placando mare infra 14. nam sufficiebat istud ad ostendendum potestatem suam super mare.

Dicendum, quòd hoc fuit propter multa. Primo, quia Christus sic vt faciebat miracula ad ostendendam diuinã potestatem, ita volebat, quòd essent multa miracula ad multum ostendendum istam potestatem, & ideo Christus non suscitauit vnicum mortuum, sed multos, & varijs temporibus, & plurimos languentes sanauit.

Secundo fuit fortè ex necessitate, quia acciderat tempestas magna in mari nauigantibus discipulis, & nisi Christus succurrisset eis perirent, vel laborarent nimium, ideo placauit mare, & ita si sæpius tales tempestates acciderent nauigantibus discipulis Christus semper eos miraculose liberaret, si naturaliter euadere non poterant.

Tertio fuit, quia illud miraculum fuit dissimile huic: nam in isto Christus erat in naui cum discipulis: in illo autẽ non erat, ideo liberauit eos, vt experirẽtur quid Christus poterat præsens, & quid absens, & tamen decens erat, ꝙ Christus multiplicaret miracula varijs modis ad ostendendum

dendum diuersimode potentiam suam. Quinto, quia nunc discipulis orātibus Christus placauit mare, ibi autem non petentibus eis.

Quinto, quia illud miraculum principaliter factum est propter Christum, s. vt ostenderetur potestas eius ambulandi super aquas, quam vsque ad illum diem Christus non ostenderat, & quia si discipuli nauigantes nō fuissent impediti tempestate nulla fuisset occasio, quòd Christus veniret ad eos super aquas, sed transiret vltra mare, nunc autem turbatis discipulis fuit occasio Christi veniendi ad eos super aquas, vt liberaret illos, & scirent se ab eo liberatos, fuit ergo illa tempestas conueniens, vt fieret illud miraculum.

Sexto fuit, vt Christus instrueret discipulos constantes esse circa phantasmata apparentia, quia sicut nunc timuerunt tempestatem, & Christus docuit eos non timere, ita ibi timuerunt eum ambulantem super aquas, quasi esset phantasma, & Christus etiam docuit eos ibi non timere, dicens confidite, quia ego sum.

Septimo fuit propter Petrum, quia specialiter voluit Christus ostendere Petro paruitatem fidei suæ iubendo eum venire ad se super aquas: nam tunc incipiens mergi timuit, & Christus eum de pauca fide increpuit, dicens modicæ fidei quare dubitasti? eodem cap. non tamen fuisset occasio Christo ad hoc, nisi turbatis discipulis in nauigando Christus veniret ad eos super aquas, & tunc etiam Petrus peteret ambulare super aquas.

Octauo fuit propter illos, qui nunc erant in nauicula, quia illi, qui nunc viderunt istud miraculum, non erant illi, qui viderunt illud infra 14. sed alij noui, qui huic miraculo non interfuerant, propter illos ergo cōueniens fuit illud miraculum tunc facere, vnde dicitur ibidem, qui autem in nauicula erant venerunt, & adorauerunt Christū, & non dicitur, q discipuli adorauerunt Christum, in quo innuitur, q multi alij præter illos erant in nauicula, & propter illos saltem conueniens erat istud miraculum fieri, & ista fuit vna de præcipuis causis quare Christus tota vita sua fecit miracula, scilicet, quia semper veniebant ad eum noui auditores, qui præcedentia miracula eius non viderant, & propter eos rursus fiebant miracula, de hoc tamen miraculo dicetur magis infra 14. in loco suo.

Et cum venisset Iesus trans fretum in regionem Gerase-
Mar. 5. Luc. 8. *norum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia de monumentis exeuntes sæui nimis, ita vt nemo posset transire per viam illā. Et ecce clamauerunt dicentes. Quid nobis, & tibi Iesu fili Dei: Venisti huc ante tempus torquere nos? Erat autem non*
Mar. 5. Luc. 8. *longe ab illis grex multorum porcorum pascens. Dæmones autem rogabant eum dicentes. Si eijcis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Et ait. Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos. Et ecce magno impetu abijt totus grex per præceps in mare, & mortui sunt in aquis. Pastores autem fugerunt, & venientes in ciuitatē nunciauerūt hæc omnia, & de his, qui dæmonia habuerant. Et ecce tota ciuitas exijt obuiam Iesu, & viso eo rogabant eum, vt transiret a finibus eorum.*

Et cum venisset. Hic ponuntur quædam Christi miracula in creatura spirituali, scilicet in dæmonum expulsione, & diuiditur in duo, quia primo ponitur miraculi operatio: secundo ipsius diuulgatio ibi. *Pastores autem.*

Circa primum dicitur. *Et cum venisset trans fretum.* Scilicet completa nauigatione, quia Christus dixerat discipulis, quod irent trans fretum. i. ad regionem illam, quæ erat vltra mare, nam quando intrauerunt nauem erant in terra Galileæ, transito autem freto, & illo paruo mari venerunt in regionem quandam Iudæorū, quæ erat vltra illud mare. *In regione Gerasenorum.* Illa regio, quæ erat vltra mare ad quam Christus nunc appulit, vocatur regio Gerasenorum à quadam ciuitate nomine Gerasa, quæ ibi erat circa mare, de qua dicetur infra q. 93. *Occurrerunt ei duo habentes dæmonia.* Idest duo viri arreptitij: isti enim fuerunt primi, qui occurrerunt Christo de illa regione, & dicuntur habentes dæmonia, quia quilibet eorum plura dæmonia habebat, nam de vno eorum dicitur Mar. 5. & Luc. 8. quòd habebat dæmonia multa, & ideo vocabatur legio, etiam tametsi quilibet haberet vnicum dæmonium, dicerentur

F habentes dæmonia, quia duo saltem erant: nam dæmon, qui vexabat vnum non vexabat alterum. *De monumentis exeuntes.* i. tunc quando occurrerunt Christo venientes exiuerunt de monumentis, ex hoc, q isti arreptitij non habitabant in vrbe, sed in monumentis in montibus semper manebant, vt dicitur Mar. 5. & Luc. 8. & nunc fortè videntes Christum à longe venientem exierūt obuiam ei de monumentis. *Sæui nimis.* s. contra alios, ita q inuadebāt quoscunque transeuntes per viam, vt eos occiderent, sic dicitur immediatè in litera, ita vt nemo posset transire per viā illam, vel dicitur sæui nimis. s. in seipsos, quia affligebant se quando rapiebantur à dæmone Mar. 5. erat clamans, & concidens se lapidibus, & ita si habuisset gladium seipsum transfigeret, quod Mar. de vno asserit fortassis tamen ambo arreptitij hoc faciebant. *Ita vt nemo posset transire per*
G *viam illam.* Non habitabant isti arreptitij in vrbe, sed die, & nocte manebant in montibus Marc. 5. & non poterant tenere eos in ciuitate, quia etiamsi ponerent illos in vinculis rumpebant vincula, & fugiebant ad montes, & sepulchra, Mar. 5. & Luc. 8. & specialiter manebant iuxta viam, quę ducebat de litore maris in ciuitatem, & propter eorū sæuitiam, nemo iam audebat transire per viam illam, quia insiliebant in eum arreptitij. *Et ecce clamauerunt.* s. ambo arreptitij, quia dæmones cogebāt eos clamare, immo Christus dæmones cogebat, vt clamarent, vt infra dicetur.

Dicentes quid nobis, & tibi Iesu fili Dei. Hoc licet dixerint arreptitij dicebant illud ex persona dęmonum, quia dæmones erant qui à Christo torqueri timebant, arreptitij autem non, & vocauerunt eum filium Dei sicut verè erat, licet an cognouerint hoc dæmones. Mar. 1. dicetur, & dici-
H tur Mar. 5. Iesu fili Dei summi, & Luc. 4. Iesu fili Dei altissimi, & idem est, quia Deus altissimus est, eò quòd ipse est princeps rerum, vel dicitur Dei altissimi ad differentiam illorum Deorum quos gentiles colebant, qui non erant dij, sed dæmones, vel simulachra. *Venisti huc ante tempus torquere nos.* Idest facis nobis iniuriam, quia non debebas venire tam cito ad nos torquendum: hoc dixerunt dęmones, quia videntes Christum timuerunt, quòd expelleret eos de corporibus, & torqueret ipsos, vnde Mar. 5. capit. dixit arreptitius adiuro te per Deum ne me torqueas, in quo ostenditur timor dæmonis, quòd a Christo torqueretur, & orabat eum ne torqueret illum Lucæ 8. obsecro te, ne me torqueas. *Erant autem non longe ab illis.* Dicitur hic de isto grege porcorum, quia dæmones petiuerunt a Christo cōcedi sibi intrare in porcos, vt dicitur infra in litera, & dici-
I tur, quòd erat non longe ab illis. i. à Christo, & arreptitijs, vnde propter hoc petierunt intrare in porcos. s. quia illos sibi propinquos viderunt. *Grex porcorū multorum pascens.* Erant enim quasi duo millia porcorum, vt dicitur Mar. 5. *Dæmones autem rogabant eum.* Non poterant dæmones propria auctoritate intrare in porcos, ideo rogauerūt Christum, quòd permitteret eis intrare in illos, & dicitur, quòd rogabant dæmones, idest arreptitij, quia non loquebantur dæmones, sed arreptitij, quia tamen illi non loquebantur, nisi quod dæmones volebant, quia dæmones mouebant linguam eorum, dicebantur dæmones loqui. *Dicentes si eijcis nos mitte nos in gregem porcorum.* Dæmones non volebant exire de illis arreptitijs, quia tamen timuerūt, quòd Christus vellet eos inde excludere petiuerunt sub conditione, quòd si eos inde eijceret, quòd mitteret in porcos.
K sed Mar. 5: dicitur, quod rogabant dæmones Christum ne expelleret eos extra regionem illam, & Lucæ octauo dicitur, quòd rogauerunt eum ne mandaret eis ire in abyssum, & totum verum est: dixerunt autem mitte nos in gregem porcorum, idest permitte nobis introire in illū, quia non oportebat, q Christus mitteret eos, quasi compulsos, vel intrare non potentes, quia solum si permitterentur ipsi intrarēt. *Et ait illis, ite.* Scilicet permisit intrare in porcos, subintelligendum est, q Christus iussit dæmonibus exire de obsessis, sic dicitur Mar. 5. exi spiritus immunde ab homine, & tunc petiuerunt dęmones, q mitteret eos in porcos dicentes, si eijcis nos, idest, quia eicis nos hinc. *At illi exeuntes abierunt in porcos.* Concesserat eis Christus intrare in porcos, ideo mox, vt exierunt de hominibus intrauerunt in porcos.

Et ecce magno impetu abijt totus grex. Mox vt dęmones

intrauerunt in porcos exagitauerunt illos, ita terribiliter, A quòd non potuerunt porci cõsistere, sed fugientes præcipitauerunt se in mare, & dicitur totus grex, quia non mansit, nec vnus porcus de duobus millibus, sed omnes præcipitati sunt. *Per præceps in mare.* Idest per loca aspera, & prærupta, quia dæmones prius vexauerunt porcos terribiliter, ita vt satis appareret eos à dæmonibus arreptos, & ideo per loca montosa, & aspera, quæ erant iuxta litus maris coegerunt eos ascendere, & de ipsis locis præruptis eos in mare præcipitauerunt.

Et mortui sunt in aquis. Quia ceciderunt de locis altis in aquam, vnde nemo eorum potuit euadere.

Pastores autem fugerunt. Hic ponitur secundum, s. miraculi diuulgatio, quæ facta est per pastores porcorum venientes in ciuitatem, & dicitur, quòd fugerunt, scilicet videntes, quòd dæmones arripuerant porcos, & præcipitauerant in mare, timuerunt ne ipsos quoque arriperent, & B præcipitarent, ideo præ timore fugerunt.

Et venientes in ciuitatem. Ista est ciuitas Gerasa non longe à mari consistens a qua tota regio vocatur Gerasenorum, & patet hoc, quia vocatur hic ciuitas non expresso nomine, quasi iam præcesserit mentio de illa, & hoc est, quia supra dicitur in litera, quòd venit Christus in regionem Gerasenorum, & sic innuitur, quòd ista ciuitas est Gerasenorum, scilicet Gerasa.

Nunciauerunt omnia. s. quomodo dæmones egressi de arreptitijs inuaserant porcos, & præcipitauerant eos in mare. *Et de his qui dæmonia habuerant.* i. nunciauerunt de illis duobus arreptitijs quomodo Christo occurrerant, & quid ei dixerunt, & quomodo sanauit eos. *Et ecce tota ciuitas.* s. Gerasenorum admirata de hac re. *Exijt obuiam Iesu.* Vo- C luerunt enim videre quid factum erat. Mar. 5. & Luc. 8. & videre quis erat, qui rem tam grandem fecerat, & ideo propter admirationem tota ciuitas exijt Christo obuiam.

Et viso eo rogabant eum, vt transiret a finibus eorum. Noluerunt enim, quod inter eos maneret, indigni enim erant tanto magistro, & ideo rogauerunt eum, vt recederet de terra ipsorum, & ita Christus fecit, quia immediatè ascendit in nauiculam, & venit in ciuitatem suam sequen. cap. & Mar. 5. & Lucæ 8.

An hæc ad præcedentia sint continuata.
Quæst. XCII.

QVÆRETVR, an ea, quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia. Dicendum, quòd sic, quia su- D pra dictum est quomodo Christus cum discipulis transfretabat, & de tempestate, quæ accidit transfretando: hic autem dicitur quomodo venit in regionem, quæ erat vltra fretum: ideo ordo rectus est. Secundo apparet ex concordia omnium trium Euangelistarum: soli enim Matthæus, Marcus, & Lucas loquuntur de hoc, & omnes continuãt præcedentia ad istud nihil interponendo, quod raro accidit, quia licet multi Euangelistæ eandem rem narrẽt, raro accidit, quod idem ordo sit in narrando, vt apparet conferendo dicta omnium ipsorum inter se hic tamen concordant in continuatione, ideo est manifestum signum, quod sit continuus ordo. Sed dicetur an sit istud immediatè factum post præcedentia, vel interiecto aliquanto tempore, aut omissis aliquibus rebus, quæ interim factæ sunt: nam interdum est ordo rectus historiæ, & tamen est magnum tempus in- E ter vnam rem, & alteram, quæ tamen in narratione coniunguntur, siue quia res medio tempore gestæ subticentur, vel quia nihil memoria, & literis dignum factum est. Dicendum quod hic sunt duo, scilicet curatio arreptitiorum, & venire trans fretum. De primo eorum an fuerit factum statim, vt Christus intrauit regionem istam, vel interiecto aliquanto tempore dicetur infra q. 94. De secundo dicendum, quod fuit factum statim post præcedentia nullo tempore interiecto, nec omisso aliquo, quod pertineat ad narrationem, quod patet, quia supra dictum est de nauigatione Christi ad transfretandũ: hic autem dicitur quomodo venit trans fretum, sed inter transfretare, & vltra fretum venire nihil potest esse medium, ideo nihil fuit inter istud, & præcedentia, sed est narratio totaliter continuata.

Quid erat istud mare, quod Christus hic transiuit. Et quot sunt maria, et quibus nominibus appellentur. Et de quibus fit mentio in Sacra Scriptura, & de quibus non, & per quæ illorum Christus nauigauit.
Quæst. XCIII.

QVÆRETVR de isto freto, vel mari, quod Christus hic transiuit quid erat. Dicendum, quòd erat quoddam stagnum, siue lacus magnus, & vocatur mare more Iudaico, vt tamen melius intelligatur cum sæpe Euangelistæ loquantur de isto mari, est dicendum, quòd in Sacra Scriptura veteris testamenti non fit mentio communiter, nisi de quatuor maribus, s. de mari mediterraneo, & de mari rubro, & de mari mortuo, & de mari Cenereth, si- B ue Galilææ. In Euangelijs autem nunquam fit mentio, nisi de vnico mari istorum, s. de mari Galilææ licet varijs nominibus appelletur, aliud autem est mare maius omnibus his, quod propriè vocatur mare magnum, & nos vocamus illud oceanum, & de isto non fit mentio saltem in speciali in nouo, nec in veteri testamento: ratio huius est, quia in veteri testamento quantum ad partes historicas ponitur solum narratio gestorum populi Iudaici, & tamen ille populus nihil vnquam facere habuit cum mari magno, i. oceano, eo quòd non pertingit terra ipsorum ad illum, nec est propinqua ei ex aliqua parte, ideo scriptura de eo nihil expressit in speciali narrando aliqua gesta. De nouo testamento fuit causa, quia historia noui testamenti, quæ est in Euangelijs solum est de factis Christi, ipse tamen nunquã exiuit terram Iudæorum postquam cœpit prædicare, & re- C feruntur verba eius, ideo Euangelistæ non potuerunt facere narrationem aliquam de mari magno, quia Christus nunquam peruenit illuc. De illis autem quatuor maribus de quibus mentio fit in veteri testamento, est primum mare rubrum, & istud est, quod Iudæi transierunt pede sicco exeuntes de Aegypto Exod. 14. & dicitur mare rubrum à colore aquarum, quæ rubræ sunt non quidem ex origine, sed ex contactu littorum, in quibus est terra rubea, aquæ rubricantur. Istud mare non est intra terram Iudæorum, nec trãsit per eam, sed est in Aegypto, & ideo Iudæi exeuntes de Aegypto transierunt illud, tangit tamen extremitatem terræ Iudæorum in parte orientali eius vbi coniungitur terra Iudæorum cum Idumæa, & ideo Exo. 23. vbi ponuntur termini terræ Iudæorum ponitur mare rubrum, tanquam terminus orientalis, & ideo Salomon poterat habe- D re naues in littore maris rubri in Asiongaber 3. Reg. 9. & secundo Paralip. 8. & etiam Iosaphat Rex Iuda in eodem littore habuit naues 3. Reg. 22. & secundo Paralip. 20. nõ poterant tamen isti reges Iudæorum habere naues in littore maris rubri, nisi attingeret illud mare ad terram Iudæorum: maxime, quia alij reges de licentia eorum habebant naues in Asiongaber in littore maris rubri: nam Ochozias Rex Israel petiuit istam licentiam à Iosaphat Rege Iuda 3. Reg. 22. & secundo Paralipo. 22. ex quo apparet, quòd portus Asiongaber pertinebat ad Regem Iuda. Istud mare rubrum prouenit ex parte orientis, & terminatur in Aegypto, & in Perside: nam non coniungit se mari oceano, nec etiam mari mediterraneo nostro, quòd intrat à parte occidẽtis inter Hispaniã, & Aphricam iuxta montẽ altissimum Athlantem, & tendit versus orientem, & termina- E tur in Aegypto, & terra Iudæorum vbi incipit Asia, & non declinat ad latera, s. ad Aquilonem, vel meridiẽ, vt refluat in oceanum, nec etiam extendit se versus orientem, vt per frontem orientis coniungat se mari oceano, sed terminatur in fronte terræ Iudæorum, & Aegypti: ad istud autem mare mediterraneum non pertingit mare rubrum, vt influat in illud, sed terminatur in Aegypto, & ideo, sicut per mare nostrum mediterraneũ potest nauigari ab Aegypto, & Iudæa vsque ad finem occidentis, ita per mare rubrum, quod in Aegypto, & in Perside terminatur potest nauigari vsque ad caput orientis, & ita per ista duo maria mediterranea facta est tota terra nauigabilis: interposito tamen cuiusdam partis Aegypti inter mare rubrum, & nostrum mediterraneum abstulit liberam nauigationẽ ab occidente, vsque ad Indos, & ad caput orientis. In quo fortè Deus prouidit hominibus auferendo eorum communicatio-

Hoc quod hic dicit auctor, quòd nõ coniũgit se mare rubrum oceano intelligo, s. non terminatur alicui esse contra Ptol. & Pli. & cõe cosmographos, & sic auctor se declarat, nã dicit quod prouenit, idest nascitur ex parte orientis, & terminatur in Aegypto, & in frõte iudææ & ad oceano. Mare rubrum licet sit pars oceani appellatur ab auctore, & multis cosmographis mediterraneum ex eo, quod intrat ex facie sinum inter Aegyptum & Persidẽ, ut Arabiã. Aliqui imperatores teste Plin. Et adhuc Turchas modernus

Soldā Zolimā conati fuerūt findere, & rūpere partem terræ Aegypti, quæ ē inter mare rubrum, & austrū ut libera foret nauigatio ab Alexandria usq. Calecuth tamen non potuerūt inundationis timore.

nem nimiam, quæ esset si posset fieri continua nauigatio F ab extremo occidentis ad regna Indorum; & maxime in hoc abstulit Deus auaritiæ, & luxus, & ambitionis occasionem, si diuitiæ orientalium populorum potuissent vsque ad extrema occidentis perduci nauigio, ablata est etiam tyrannis occasio multorum bellorum, quæ essent si libere posset ab occidente vsque ad caput orientis nauigari; interpositio igitur Aegypo hoc vetuit, Istud autē mare rubrum cum ab oriente incipiens integrum veniat antequām terminetur dimiditur, & acuitur in duas linguas, quarum illa, quæ declinat ad austrum vocatur à scriptoribus sinus Arabicus, quia in desertis Arabiæ, & in capite Aegypti, scilicet ad orientem Aegypti terminatur, & istum sinum Arabicum maris rubri Deus aperuit, vt transirent Iudæi per illum, quia iste est, quę tangit Aegyptum alia lingua huius maris, qui declinat magis ad septentrionem ter G minatur in terra Persarum, ideo vocatur sinus Persicus.

Secundum mare est mare mediterraneum, & istud est nostrum mare, quod de oceano per occidentem ingreditur, vt nunc dictum est, & istud tangit terram Iudæorum, quia totam ipsam claudit à parte occidentis. s. quia extenditur per totam frontem occidentalem eius, sic dicitur Num. 34. plaga autem occidentis à mari magno incipit, & ipso fine claudetur, & non solum tota frons terræ Iudæorum clauditur mari magno, sed etiam frons Aegypti, & etiam aliarum regionum, quæ sunt ad aquilonem terræ Iudæorum, quæ sunt versus terram Græcorum tenciorum. Istud mare varie appellatur in scriptura, aliquando vocatur mare magnum, vt Num. 34. & Iosue 1. Non tamen dicitur magnum simpliciter, quia Oceanus est vere mare magnum, sed in comparatione ad alia maria parua terræ H Iudæorum, quę non erant verę maria, sed lacus, vocatur istud mare magnum.

Secundo vocatur mare occidentale. Deut. 11. s. vsque ad mare occidentale erunt termini vestri, & istud est, quia hoc mare circuit terram Iudæorum per totā frontem occidentalem, sic dicitur Nu. 34. à mari magno plaga incipiet, & ipso fine claudetur, & Iosue 1. dicitur, quòd mare magnum est ad solis occasum. i. ad occidentalem partem terræ Iudæorum.

Tertio vocatur mare Palestinorum, vt patet Exo. 23. ponam terminos tuos à mari rubro vsque Palestinorum mare, & tamen mare rubrum est in oriente, ideo mare Palestinorum est in occidente, quod vocatur mare magnum, vel occidentale, & dicitur mare Palestinorum. i. Philisthinorum, quia maior pars terræ Philisthinorum est in litore I istius maris, nam Acharon, quæ erat vna præcipua de quinque ciuitatibus Philisthinorum Ios. 13. & 1. Reg. 6. est vsque hodie in litore maris, & pertinebat ad hospitalarios milites de ordine S. Ioannis, & vocatur nunc vulgariter Acre corrupto nomine antiquo. s. Acharon, licet multum consonet cum nomine Iudaico, quia Iudæi non dicunt Acharon, sed Icron. aliæ etiam ciuitates Philisthinorum, vt Gaza iuxta istud mare sunt.

Quarto vocatur à quibusdam mare nouissimum. i. vltimum, & hoc est, quia erat in vltimo terræ Iudæorum. s. in fine partis occidentalis.

Tertium mare est mortuum: istud est mare, quod factum est in valle illa in qua erat Pentapolis. i. quinque ciuitates Sodomorum. Sap. 10. erat enim vallis illa multum delectabilis, quæ irrigabatur Iordane fluuio: nam dicitur Gen. K 13. quod erat terra illa, sicut Paradisus Domini euntibus de terra Chanaam in Aegyptum, sed cum Deus propter peccatum Sodomorum subuertit ciuitates illas, fuit ibi lacus magna facta occupans totam illā prouinciam, in qua fuerunt illæ quatuor ciuitates, & est lacus ista magna, & salsissima, & propter multitudinem aquarum vocatur mare, & varie nominatur: nam vocatur mare salsissimū Nu. 34. & Deuter. 3. hoc autem est, quia aqua illius maris est magis salsa, quam aliorum marium, cuius ratio est, quia est illa aqua sulphurea, nam Deus misit sulphur, & ignem de cęlo quando subuertit ciuitates illas Gen. 19. & Deut. 29. & Sap. 10. ideo necesse erat, quòd propter istam sulphureitatem, & igneitatem aquæ fierent salsæ, & amaræ.

Secundo vocatur mare deserti. Deut. 3. & Iosue 11. & istud est, quia istud mare est iuxta desertum Arabiæ, & F coniungitur ei. s. illis magnis desertis, quæ sunt inter Iudæam, & Aegyptum.

Tertio vocatur mare solitudinis Iosue 3. & idem est, quia desertum, & solitudo idem sunt.

Quarto vocatur mare mortuum. Iosue 3. & est, quia reperitur in eo speciale, quod in nullo mari, nec in aliqua aqua inuenitur; nam quidquid viuens fuerit non potest ibi mergi, quidquid autem mortuum est non potest supernatare quantumcunque leue sit, de conditione huius aquæ, & maris, & regionis late dictum est Num. 34 & Iosue 3.

Quinto vocatur mare Sodomorum, s. quia terra Sodomorum subuersa est ad hoc, quòd fieret illud mare.

Sexto vocatur lacus Asphaltici. i. Bituminis, nam in illa valle, antequam fieret mare subuersis ciuitatibus erant G multi putei bituminis. Gen. 14. nam in illis puteis ceciderunt Rex Sodomorum, & Rex Gomorræ terga vertentes in bello, eodem capit. & nunc aquæ eleuant bitumen de parte inferiori, & in litoribus illius maris bitumē istud inuenitur, quod est optimum, & ab illo vocatur ista lacus, Bituminis, & Asphaltici: sic eum vocat eam Isidorus lib. Etymolog. & alij scriptores.

Septimo vocatur mare diabolorum, vt dicitur in libro de situ terræ Sanctę, scilicet, quia diabolo suadente illæ quatuor miserabiles ciuitates graue flagitium committentes subuersæ sunt, & mare illud factum est.

Octauo vocatur mare nouissimum à quibusdam eo, quòd istud est in fine terræ Iudæorum, s. in angulo, vbi se tangunt latus meridianum, & orientale terræ illius vt innuitur Num. 34. & ibi declaratum est, & hoc dicitur ad diffe- H rentiam maris Cenereth, quod est intra ipsam terram Iudæorum, vt infra dicetur.

Quartum mare est Cenereth, & quia istud est de quo in nouo testamento mentio fit, dicetur immediatè de illo.

Prius tamen sciendum est, quòd vt supra tetigimus in nouo testamento non fit mentio, nisi de vnico mari. s. de mari Cenereth, siue Galilęę, & hoc est in Euangelijs, quod patet, quia in illis ponitur historia Christi, ipse tamen nunquam iuit ad aliud mare, nisi ad istud, nam ad oceanū nunquam iuit, vt supra dictum est, nec etiam ad mare rubrum, quia illud est in fine terrę Iudæorum ad orientem, & ad illam partem Christus nunquā accessit, cuius ratio est, quia illa terra tenebatur à Samaritanis, nam illa erat terra duarum tribuum, & dimidiæ, quæ erat ad orientalem partem Iordanis Nu. 32. & Deut. 3. terram tamen omnium tribuū I occupauerunt Assyrij qui postea Samaritani vocati sunt. 4. Reg. 17. & ibi ostensum est, terra autem Iuda, & Beniamin mansit pro Iudęis, ideò in terra illa, quæ erat vltra Iordanem Christus raro ambulabat, quia ibi non habitabant Iudęi, sed Samaritani, & alię gentes. Christus tamen non intrabat in ciuitates Samaritanorum, & præcepit discipulis, quòd non intrarent in illas infra 10. ideo non fuit sibi occasio transeundi aliquando ad mare rubrum; de mari mediterraneo occidentali apparet, quòd Christus nunquam intrauerit in illud; licet. n. illud esset coniunctum terrę Iudęorum, & Christus sępe ambulasset iuxta illud. s. quādo ibat per fines Tyri, & Sidonis, infra 15. Tyrus tamen, & Sidon sunt in litore istius maris mediterranei, vt patet Ios. 19. & vsque hodie manent in litore ciuitates illę, licet ex maxima parte destructæ sint, immo Tyrus vndique vallatur mari, quasi tota intra mare posita, ideo dicitur esse in cor- K de maris Ezech. 28. non tamen intrauit Christus aliquando istud mare, quia ipse nunquam transfretabat, nisi cum vellet ire ad prædicandum ad aliquem locum, ipse tamen nūquam prędicabat nisi Iudęis, cum vetuerit discipulis ire ad gentes, & ad Samaritanos, infra 10. & tamen per mare mediterraneum non poterat iri ad aliquem locum Iudęorum, cum illud mare sit totaliter extra terram Iudęorum, quia claudit illam ab occidente Nume. 34. ergo Christus nunquam nauigauit per mare mediterraneum.

De tertio mare, s. mortuo. Dicendum, quòd Christus nunquam nauigauit per illud, quia nemo illud nauigat: nam naues nō possunt in eo sustineri eo, quòd omne mortuum mergitur in eo, etiam quia non erat Christo opportunum nauigare per illud mare licet ab alijs nauigaretur, quia illud erat in extremitate terræ Iudæorum in angulo,

vbi

vbi coniunguntur latus australe, & meridianum, ideo nõ poterat per illud nauigari ad aliquem locum Iudæorum patet hoc Nu. 34. nam vocatur mare deserti Deut. 3. quia est in deserto Arabię vbi nullę sunt habitationes Iudęorũ.

Quartum ergo mare solum manet, s. Cenereth, & istud est de quo Euangelistæ loquuntur quandocunque mare nominant, licet varijs nominibus illud vocent, in istud autem Christus sępe introiuit, quia est intra terram Iudæorum, & per illud Christus sępe nauigauit vadens ad prædicandum de vno loco ad alterum, & istud est de quo hic dr, non erat autem istud verè mare, sed quędam lacus magna, quæ fiebat ex concursu aquarum pluuialium, & ex fluxu Iordanis, est enim terra illa habens valles aliqualiter clausas, & profundas, de quibus non possunt effluere omnes aquæ, quæ in eas decurrerint, ideo ex aquis pluuialibus simul confluentibus fit magnus lacus, sicut sunt lacus in Alemania, & Italia, & est ista lacus inter Galilæam ex parte Occidentis, & terram duarum tribuum, & dimidiæ ex parte Orientis: nam sors dimidię tribus Manasse est à parte Orientali istius lacus, & per istum lacum trãsit Iordanis fluuius, & istud etiam facit istum lacum semper esse abundantem in aquis, & propter profunditatem vallium magna pars aquarum Iordanis stagnatur ibi, & reliquæ aquæ effluunt, & ita per medium istius lacus transit Iordanis, & vltra effluit, sicut etiam sunt aliquæ lacus magnæ in Alemania per quas transeunt flumina in impetu, sicut Rhenus fluuius transit per lacum Constantiæ: iste autem Iordanis oritur in parte Aquilonari terræ Iudæorum ad radices Libani montis iuxta ciuitatem, quæ dicitur Cęsarea Philippi, de qua infra decimosexto capitulo, & fluens peruenit ad Galilæam, & ibi transit per istam magnam lacum, & vltra fluens transit circa Iericho, & postea intrat in mare mortuum, & ibi absorbetur, & nusquã postea apparent aquæ eius. Iste lacus non est magnus longitudine, & latitudine, sunt tamen multa loca terræ Galilęæ in litore eius ex parte Occidentis, & multa ex parte Orientis in terra dimidiæ tribus Manasse, & pp multitudinem aquarum more Iudaico vocatur mare, vocatur etiam interdũ stagnũ, vt Luc. 5. vocatur stagnum Genesareth, & aliquãdo vocatur fretum, quia est paruum mare, & ita vocatur hic, & Mar. 5. Varie autem appellatur istud mare, quia interdum dicitur mare Cenereth: istud est nomen antiquissimum, sic enim vocatur Num. 34. & Ios. 11. & hoc à quadam ciuitate nomine Cenereth quæ erat in litore huius maris a parte Occidentali, scilicet in Galilęa cuius nomen postea mutatum est, & dicta est Tyberias, vt infra dicetur, & ista est causa quare Euangelistæ, nunquam vocauerunt istud mare Cenereth, sicut vocabatur in veteri testamento, s. quia quando Euangelistę scripserunt iam nomen vrbis mutatum erat.

Secundo vocatur mare Galilęę, vt patet supra 4. s. ambulans Iesus iuxta mare Galilęę, & Marc. 1. & Ioan. 6. & istud est nomen multum commune, & vocatur sic, quia istud mare est in Galilæa in finibus sortis Zabulon, & sortis Nephthali, vt patet supra 4. & Esa. 9. & erat ista terra Galilęæ à parte Occidentali istius maris.

Tertio vocatur mare Genesareth, vel stagnum Genesareth Luc. 5. ipse stabat secus stagnum Genesareth, & vocatur sic à quadam ciuitate, vel loco iuxta stagnum, & vocatur Genesareth, vel Genesar, vt patet infra 14. s. & cum transfretassent venerunt in terram Genesar, & Mar. 6. vbi ponitur eadem historia dicitur, & cum transfretassent peruenerunt in terram Genesareth, & sic Genesar, & Genesareth idem sunt.

Aliqui autem putant, quòd iste locus Genesareth fuit ille qui prius vocabatur Cenereth, & corrupto nomine postea vocatus est Genesareth retenta aliquali similitudine. Alij volunt, quòd non sit idem locus, sed in hoc parum differt: quid tñ verius sit dicetur infra 14. vel Mar. 6. Alij volunt, quod vocetur Genesareth, idest generans auram, quia istud mare auras, idest ventos generat. Sed hoc non stat, quia istud esset si Genesareth esset nomen Latinum, vel Græcum, est tamen Hebraicum, ideo non competit sibi ista origo, vel interpretatio. Item quia hoc modo innueretur, quod Genesareth esset nomen maris, quia ipsum mare auras generat, & tamen Genesareth, aut Genesar est no-

A men loci, vel regionis, vt innuitur infra 14. s. cum transfretassent venerunt in regionẽ Genesar, & Mar. 6. cum transfretassent venerunt in terram Genesareth, & tamen si Genesareth esset nomen maris antequam transfretarent, s. dũ nauigarent essent in Genesareth. i. in ipso mari, & tamen postquam transfretauerunt dicitur, quòd venerunt in terram Genesareth, ergo non est Genesareth nomen maris, sed loci.

Quarto vocatur mare Tyberiadis Io. 6. & 21. s. abijt Iesus trans mare Galilæę, quod est Tyberiadis, & sic idem est mare Galilæę, & Tyberiadis, quia Tyberias est quædã ciuitas in Galilæa in litore istius maris distans per tres leucas à ciuitate Bethulia, de qua fuit oriunda illustris illa femina Iudith, & vocabatur antiquitus ista ciuitas Cenereth, à qua dicebatur istud mare Cenereth. Nu. 34. & Iosue 11. quæ postmodũ ab Heróde Tetrarcha Galilęæ
B instaurata ad honorem Tyberij Cæsaris cuius tẽpore Christus mortuus est, Tyberias fuit appellata, vt ait Hieron. est autem ista ciuitas longa valde, & angusta per litus maris in longum cõstituta, sunt autem in eius australi latere balnea medicinalia, & ruinæ antiquæ multæ, & magnæ, palmæ multę ibi crescunt, & sunt ibi vineæ, & ficeta, & oliueta, & terra pinguis valde, vt dicitur in libro de diuisione terræ Sanctæ. Et istis nominibus appellatur istud mare.

Quæ regio est ista Gerasenorum, de qua hic dicitur. Et quis situs Gerasæ ciuitatis, & Gadaræ. Quæst. XCIIII.

QVAERETVR quæ regio est ista Gerasenorum, de qua hic dicitur. Aliqui dicunt, ꝙ istud denomina-
C tiuum, s. Gerasenorum est corruptum, quia deberet dici Generasenorum, quia volunt, ꝙ deriuetur de Genesar, vel Genesareth, quia infra 14. dicitur, ꝙ cum transfretassent venerunt in regionem Genesar, & Mar. 6. dicitur, quòd venerunt in regionem Genesareth, sed ab illis non potest formari istud denominatiuum Gerasenorum.

Dicendum, ꝙ litera non est corrupta, quia sicut hic dicitur in regionem Gerasenorum, ita etiam dicitur Mat. 5. & Luc. 8. & omnia exemplaria istud habent, cũ aũt obijcitur, ꝙ istud nomen Gerasenorum deriuetur de Genesar, vel Genesareth falsum est, quia alia regio est illa, nec ponitur eadem historia hic, & Marc. 5. & Luc. 8. vbi dicitur regio Gerasenorum, & infra 14. & Marc. 6. vbi dicitur regio Genesar, vel Genesareth.

Sed dicendum, ꝙ istud nomen Gerasenorum, i. Gerase-
D nus deriuatur de hoc nomine Gerasa, & est nomen ciuitatis, quæ est iuxta istud mare, & est ciuitas ad q̃ nunc Christus ibat: & de qua erant illi porci quos dęmones pręcipitauerunt in mare, & nõ est ista ciuitas in Galilæa, quia Galilæa est à parte occidẽtali istius maris, & Gerasa est à parte orientali apud montem Seyr in terra dimidiæ tribus Manasse, & est econtrario ad ciuitatem Tyberiadem, quæ est à parte occidentali istius maris in Galilæa, ita ꝙ inter ambas istas ciuitates est istud mare medium, sic dicit frater Brocardus Theutonicus lib. suo de diui. terræ sanctæ, s. Gerasa ciuitas sita est in litore maris Galilææ sub monte Seyr contra Tyberiadem, & erat de tribu dimidia Manasse, quæ vltra Iordanem sortem acceperat, & est vltra mare Galilææ, & est terra montosa, & erat de regno regis Basan, & hoc innuitur Luc. 8. s. enauigauerunt ad regionẽ
E Gerasenorum, quæ est contra Galilæam, idest ex opposito Galilęę, ita ꝙ Galilæa sit ad occidentem istius maris, & regio Gerasenorum ad orientem illius, sic etiam dicit Rabanus Gerasa est ciuitas in finibus Arabiæ trans Iordanem, iuncta monti Galaad, quam tenuit tribus Manasse nõ longe à stagno Tyberiadis in quod porci præcipitati sunt, idẽ dicit Beda per eadem verba, quòd autem dicitur, quòd sit Gerasa ciuitas Arabiæ non tollit quin sit in terra Iudæorum, quia tres sunt Arabiæ, & vna est in terra Iudæorum, de qua est ista ciuitas Gerasa. De tribus Arabijs quomodo se habeant, & de situ earum diximus supra 4. cap. quæst. 123.

Alij dicũt, quòd debet dici in regione Gadararum, quæ nominatur à ciuitate Gadara. Alij dicunt, quòd debet dici in regione Gergesinorum, quia Gergesa est ciuitas iuxta istud mare Galilęę, & ibi dicũtur porci pręcipitati, sic dicit

Titus, ſcilicet, veraciora exemplaria, nec Geraſenorum habent, nec Gadararum, ſed Gergeſinorum. Eſt enim Gadara ciuitas in Iudæa, ſtagnum autem, vel mare nullatenus inuenitur in ea, ſed Geraſa ciuitas eſt, nec ſtagnum, nec mare iuxta habēs: eſt autem Gergeſa ciuitas antiqua, iuxta Tybetiacum ſtagnum, circa quam eſt rupes ſtagno vicina, in quod oſtenditur deiectos fuiſſe porcos à dæmonibus, quia tamen Geraſa, & Gadara confinium habent cum terra Gergeſinorum veriſimile eſt inde ad horum terram porcos fuiſſe adductos. Sed dicendum, ꝙ non ſtat dictum Titi, quia licet Gergeſa ſit vicina mari, & non Geraſa nihil nocet, quia hic non innuitur, ꝙ iſta regio de qua hic dicitur ſit nominata ab aliqua ciuitate, quæ eſſet iuxta mare, & ideo, licet Geraſa eſſet diſtans aliquantulum à mari nominaretur tota iſta regio ab illa. Motiuum autem Titi eſt, quia mox, vt Chriſtus exiuit de mari intrauit in regionem Geraſenorum, vt dicitur in litera, ſed nō obſtat, quia etiam ſi diſtaret Geraſa à mari poterat nominari totum territorium coniunctum mari ab illa, etiam ſi ciuitas Gergeſa eſſet magis coniuncta mari, quia fortè illa cum eſſet minor includebatur ſub territorio Geraſenorum, nā Geraſa eſt præcipua ciuitas in regione illa, ſic dicit frater Brocardus Theutonicus, vbi ſupra, ſcilicet in hac regione sūt ciuitates plures, vt Geraſa, Gadara, Pella, Sueta, de qua fuit Baldach Suites amicus Iob, & ciuitas Theman, de qua fuit Eliphan Themanites alius amicus Iob, & aliæ multæ ciuitates.

Secundo patet, & efficacius, ꝙ iſta ciuitas à qua denominatur iſta regio non erat iuxta mare, quia ſupra in fine literæ dicitur, ꝙ paſtores fugerunt in ciuitatem, & ꝙ tota ciuitas exiji obuiam Chriſto non expreſſo nomine ciuitatis, in quo innuitur, ꝙ iſta ciuitas erat de qua ſupra facta erat mentio, & tamen non fuit dictum de aliqua, niſi ꝙ Chriſtus venit in regionem Geraſenorum, ergo illa erat ciuitas, quæ Chriſto exijt obuiam à qua nominata eſt iſta regio, & tamen illa ciuitas diſtans erat à mari, quia Chriſtus intrauit in regionem, & ſanauit arreptitios, & nondum peruenerat in ciuitatem, ſed fugientibus illuc paſtoribus, & denunciantibus, quæ facta erāt, exiji ciuitas obuiam Chriſto, & tamen ciuitas Gergeſa, de qua loquitur Titus, eſt coniuncta mari Tyberiaco, vt ipſe dicit, ergo non eſt illa a qua nominatur iſta regio, ſed ciuitas Geraſa, ideo rectè dicitur hic, quod venit in regionem Geraſenorum.

An iſtud miraculum de ſanatione arreptitiorum fuit mox, vt Chriſtus intrauit in iſtam regionem.
Quæſt. XCV.

QVÆRETVR, an iſtud miraculum de ſanatione arreptitiorum fuit mox, vt Chriſtus intrauit in iſtam regionem, vel aliquanto tempore poſt.

Aliqui dicunt, quòd non poteſt apparere, quia poterat eſſe, quod Chriſtus aliquanto tempore maneret prædicās in regione illa, de quo non fiat mentio, & poſtea fecerit iſtud miraculum.

Dicendum, ꝙ mox, vt intrauit Chriſtus in regionem fuit hoc, quod patet ex litera, ſ. cum veniſſet Chriſtus in regionem Geraſenorum occurrerunt ei duo habentes dæmonia, & ſic immediate quando venit occurrerunt.

Secundo patet, quia Luc. 8. dicitur nauigauerunt ad regionem, & cū egreſſus eſſet ad terram occurrit illi vir, &c. & ſic immediate, vt Chriſtus exiuit de naui occurrerunt ei arreptitij.

Tertio patet, & apertius, quia Marc. 5. dicitur venerunt in regionem Geraſenorum, & exeunti de naui ſtatim occurrit ei homo de monumentis, ergo nullum tempus intermedium fuit, hoc autem fuit, quia iſti arreptitij non erant in ciuitate, ſed vagabantur per montes iuxta mare, vt dicitur Mar. 5. & ſic Chriſto exeunte de naui accidit, quòd eſſent iſti arreptitij ibi circa littus, & ſic occurrerunt ei ſtatim. Pro quo ſciendum, ꝙ Chriſtus in regione illa nō prædicauit, nec egit aliquid, niſi quòd curauit iſtos arreptitios, quia mox, vt intrauit in regionem curauit eos, & miſit dæmones in porcos, & præcipitati ſunt, quod videntes fugerunt paſtores, & nunciauerunt in ciuitate, & tunc ciuitas exiuit obuiam Chriſto rogans eum, vt recederet de illa

F regione, quibus Chriſtus conſenſit, quia immediatè aſcendit nauiculam, & rediji in Galilæam, vt innuitur ſupra in litera, in fine, & ſeq. c. in principio, & Marc. 5. & Luc. 8.

Quomodo dicitur hic, quod occurrerunt Chriſto duo dæmonia habentes, *Quæſt. XCVI.*

QVÆRETVR quomodo dicitur hic, quòd occurrerunt Chriſto duo dæmonia habentes, quia Marc. 5. & Lucæ 8. dicitur, quod erat vnus, ſcilicet occurrit illi vir, & in tota narratione, nunquam faciunt mentionem, niſi de vno.

Aliqui dicunt, quòd iſtud miraculum, quod deſcribit hic Matth. & illud quòd habetur Mar. 5. & Luc. 8. non ſit vnum, ſed duo. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia neceſ-
G ſe eſt eſſe idem miraculum eo, quòd omnia quæ narrat hic Matt. narrant Marcus, & Lucas, & in nullo diſcrepāt, non eſt tamen vllatenus veriſimile, quòd omnia iſta poſſent eſſe eadem in diuerſis miraculis.

Secundo patet ex ordine literæ, quia ea quæ ponit hic Matth. ante illud factum, ſ. tempeſtatem, quæ fuit in mari, & ea quæ ponit immediate poſt hoc, ponunt etiā Mar. & Luc. taliter ea quæ procedunt eodem ordine, hoc tamē non poſſet eſſe, niſi idem miraculum eſſet, quod hic Matt. narrat, & quod Mat. & Luc. narrant.

Tertio patet, & efficacius, quia iſtud miraculum, quòd hic narratur fuit factum immediatè, vt Chriſtus exiuit de naui, vt oſtenſum eſt præced. quæſt. Ciuitas tamen immediatè exiji obuiam ei, & rogauit eum, vt recederet de regione illa, quod ipſe fecit, vt dictum eſt præceden. quæſt.
H ergo non poterat eſſe aliud miraculum, quòd Marcus, & Lucas narrant cum factum fuerit in eadem regione Geraſenorum, & tamen non eſt veriſimile, quòd Chriſtus poſtea ad iſtam regionem rediret cum expulerint eū in colle ipſius, nec permiſerint intrare in vrbem, vt patet ſupra in litera, neceſſe eſt ergo dici, quòd idem ſit miraculum, quod illi tres Euangeliſtæ narrant.

Dicendum igitur, ꝙ duo erant habentes dæmonia quos Chriſtus ſanauit, vt Matthæus dicit, vnus tamen eorum erat ferocior, & qui magis torquebatur, & habebat plura dæmonia, ſ. legionem, & de iſto ſolo Marcus, & Luc. locuti ſunt, iſtud autem eſt valde veriſimile ex modo narrandi eorum, quia Marcus, & Luc. qui de vnico narrant, ponunt magnam ſæuitiam illius, ſ. quia dirumpebat catenas, & comminuebat compedes, & nemo poterat eum domare,
I & erat clamans, & concidens ſe lapidibus, erantque dæmonia multa in eo, ſ. legio, quę omnia ſubticuit Matthęus, ſ. quia narrabat de duobus arreptitijs, ideo voluit narrare ſolum illa, quæ erant ambobus communia, ne cogeretur ſe in verbis diffundere, & quia illa ſęuitia magna, quam Marcus, & Lucas narrant erat vnius eorum tantum ſubticuit illam Matthæus, Marcus autem, & Luc. qui poſteriores fuerunt volentes ſupplere, ꝙ Matthæus omiſerat dixerunt de ſęuitia illius arreptitij, & quia illud, ꝙ omiſit Matthęus vni eorum tantum conueniebat, de vno tātum Marcus, & Lucas locuti ſunt: nam ſi duos ponere voluiſſent narrarent ſolum ea, quæ erant communia ambobus, ſicut fecit Matth. de vno ergo tantum loqui debuerunt, & ſic collectis ſimul, quæ dicunt iſti tres Euangeliſtæ, reſultat plena narratio, ſic dicit Chryſ. quòd duo erant arreptitij,
K ſed Lucas, & Marc. vnum eorum ferociorem elegerunt, vnde & eius calamitatem exprimunt: Lucas enim dicit, ꝙ ruptis vinculis agebatur in deſerto. Marcus autem, quod lapidibus ſeipſum concidebat, nec tamen dicunt, quòd vnus ſolus erat ne Matth. dicere contraria viderentur.

Secundo poteſt dici, ꝙ duo erant arreptitij, vnus tamen erat perſona clarior, & nobilior, de quo magis dolebat prouincia illa, ideo Marcus, & Lucas de illo ſpecialiter loquuntur, ſic dicit Auguſt. lib. de concor. Euang. ſ. q. autem Matthęus duos dicit fuiſſe qui dæmonia patiebantur, Mar. autem & Lucas vnum commemorant, intelligas vnum eorum fuiſſe perſonæ alicuius clarioris, & famoſioris, quem regio illa maximè dolebat, & pro cuius ſalute plurimum ſatagebat, hoc volentes ſignare duo Euangeliſtæ ſolum, idest vnum commemorandum iudicauerunt de quo facti huius fama latius præclariuſq; flagrauerat: iſtud veriſimile eſt,

le est, & tamen melius dicunt etiam, sicut supra, quòd fecerunt ad supplendum, quæ Matth. omiserat, quia valde conferunt ad ostendendam magnitudinem miraculi ea, quæ Marcus, & Lucas de sæuitia istius, & de legione dæmonum expresserunt, quæ Matthæus tacuerat, ideo etiam si iste arreptitius ferocitr fuisset persona minus clara, & famosa, debuerant adhuc exprimi illa quę tacuit Matthæus, quia magis facit ad magnitudinem miraculi istud, quam quòd sanata esset persona clara, vel obscura, & ignobilis.

Tertio potest dici, quòd Marc. & Luc. curauerunt de eo in quo consistebat vere magnitudo miraculi, nam q̀ Christus curaret simul duos, vel tres, vel mille arreptitios minus videbatur, si illi à singulis tantum dæmonibus obsiderentur, quam curare vnum hominem à legione, in qua dicuntur esse plurimi dæmones, ideo omiserunt Mar. & B Luc. dicere, quòd erant duo arreptitij, vt dicerent ea, quæ pertinebant specialiter ad vnum eorum, quæ valde magna erant, & hoc dicitur, vt non innuatur, quòd Marcus, & Lucas viderint euangelium Matt. & supplere voluerint, quòd ille tacuerat, quia plurimi negant eos vidisse Matthæi euangelium, & sic etiam si illud non viderint poterant hoc intendere, quòd diximus.

Quare isti duo arreptitij Christo occurrerunt.
Quæst. XCVII.

QVAERETVR quare nunc isti duo arreptitij Christo occurrerunt.

Dicendum, quòd propter multa. Primo, quia isti arreptitij non habitabant in ciuitate, sed in montibus, & dæmo- C nes agebant eos per desertum, ideo accidit, quòd tunc essent ibi in montibus circa littus, quando Christus exiuit de naui, ideo potuerunt ei occurrere, & propter hoc Euangelistæ expresserunt, quòd isti arreptitij vagabantur per montes.

Secũdo fuit, quia isti arreptitij erãt valde feroces, & manebant apud viam, vt nocerent omnibus transeuntibus, nam dicitur supra in litera, quòd erant sæui nimis, ita vt nemo posset transire per viam illam, videntes ergo Christum à longe forte non cognouerunt eum esse Christum, ideo occurrebant ei ad nocendum, sicut nocebant omnibus transeuntibus, postea autem agnouerunt, & tunc econtrario facientes adorauerunt eum Mar. 5.

Tertio potest dici, quòd Christus hoc fecit, quia ipse volebat sanare istos arreptitios, ideo fecit, quòd immedia- D te ei occurrerent, nam non erat Christus facturus aliquid aliud in regione illa, sicut postea apparuit cum ciuitas exierit ei obuiam rogans, quòd recederet de ragione illa, & ipse consentiens eis ascendit nauiculam, & immediate recessit, vt ostensum est supra q. 95. fuit ergo conueniens, quòd arreptitij isti mox occurrerent Christo exeunti de naui, vt non esset in regione illa aliquando ociosus, & istud est valde verisimile.

Quarto fuit propter porcos, quia Christus intendebat mittere dæmones in porcos, sicut postea factum est, & sic fuit conueniens, quod ibi occurrerent sibi arreptitij vbi porci erant, nam conueniens fuit, quòd Christus mitteret dæmones in porcos, & etiam, quòd istud fieret in præsentia arreptitiorum, vt infra dicetur quæstione 115. & quia porci erant circa littus maris, quando Christus exiuit de E naui fecit quòd occurrerent sibi arreptitij mox, vt exiuit de naui.

Quomodo esse poterat, quod isti arreptitij manerent semper in monumentis. Et quare sepulchra erant in montibus, & qualia erant Iudæorum monumenta.
Quæst. XCVIII.

QVAERETVR quia dicitur Marc. 5. & Luc. 8. de istis arreptitijs, quòd manebant in monumentis, & ibi morabantur semper quomodo esse poterat hoc.

Dicendum, quòd isti arreptitij non erant in ciuitate, sed in montibus vagabantur, quia dęmon incitabat eos, vt fugerent in desertum Lucæ. 8. & ideo manebant per diem, & noctem in montibus Marc. 5. & secundum hoc A poterant manere in monumentis propter duo.

Primo, quia monumenta Iudæorum non erant in ciuitate, sed extra vrbes in montibus, & alijs locis, quia nullius gentis fuit vnquam consuetudo sepelire mortuos in ciuitatibus suis, sed extra in agris, ita etiam Iudæorum fuit consuetudo in agris sepelire, patet enim de sepulchro Elisæi. 4. Regum 13. nam erat in agro, & ideo quidam Iudæi volentes sepelire mortuum iuxta sepulchrum Elisæi videntes latrunculos Moab venire fugerunt, & vt cito facerent posuerunt mortuum in sepulchro Elisæi, sic etiam patet de Christi sepulcho, nam extra ciuitatem fuit, quia sicut Christus crucifixus est extra ciuitatem ad Hebræ. decimotertio, ita etiam sepultus est extra ciuitatem, nam iuxta locum in quo passus est sepultus fuit, & erat ibi hortus in quo monumentum eius fuit Ioann. 19. cap. ita gene- B raliter fuit de omnibus Iudæis, nisi de regibus, quia illi sepeliebantur intra Ierusalem in monte Sion, in horto regalis palatij, vt ostensum est. 2. Reg. 6. & fuit hoc propter maiorem honorem, nam etiam alij viri honorabiles in agris sepeliebantur, sicut fuit de Saule Rege Iudęorum, 1. Reg. 21.

Erant autem sepulchra ista in montibus cuius ratio erat, quia secundum leges humanas locus in quo sepeliebatur aliquis mortuus erat religiosus, vel sacer, & sic non licebat iam ibi aliquid prophanum agere, s. colere terram illam ad plantandum arbores, vel segetes colligendas, sed relinquebatur terra intacta propter honorem humani sepulchri, & si quando in aliquem agrum qui solebat seminari sepeliretur mortuus, desinebat iam coli ille ager eo, quòd efficiebatur religiosus, & propter hoc vt terra, quæ C erat ad cultum non occuparetur, aut impediretur coli propter sepulchra, eligebantur talia loca ad humana sepulchra quæ alias non erant cultui apta, vel non erant necessaria, & ob hoc terræ steriles, & montes, & deserta, quæ non colebantur erant loca sepulchrorum, ita nunc ista sepulchra erant in montibus, nam dicitur Mar. 5. quòd semper die, ac nocte manebat arreptitius ille in monumentis, & montibus, in quo innuit, quod idem erat manere in monumentis, & in montibus, & hoc est, quia monumenta, in montibus erant, & ita antiqua consuetudo Iudæis fuit in montibus sepelire mortuos. sic enim viri Iabes Galaad sepelierunt filios Sauls Regis in nemore Iabes, 1. Reg. 31. & 1. Paral. 10. sic etiam ipse Saul Rex, & tota cognatio sua sepulti sunt in latere montis cuiusdam in terra Beniamin. 2. Reg. 21. Machabæi etiam qui fuerunt viri illustris- D simi, & principes Iudæorum in monte vrbis Modin sepulti sunt, & ibi habuerunt pulchras, excelsasque pyramides septem, vt patet 1. Macha. 13. & ita isti arreptitij cum essent in montibus erant inter monumenta, vnde poterant habitare in eis.

Secundo patet, quia monumenta Iudæorum erant taliter facta, quòd poterat quis habitare in eis, nam erant velut quædam domus, in quibus poterant multi manere, & erant planę, & habebant portas clausas lapidibus magnis, & cum vellent aliquem sepelire aperiebant portam, & ponebãt eũ interius, & ibi erant multi loculi pro diuersis mortuis, sic patet de Christi sepulchro, nam illud erat quędam domus magna in quam multi intrare poterant, sicut innuitur, infra 28. & Mar. 16. nam mulieres intrauerunt in monumentum Christi, & inuenerunt ibi angelum, E & locus erat tam magnus, quòd ipse habuit ostendere eis ibi locum, in quo Christus positus fuerat, in quo innuitur, quòd si quis intraret monumentum non propter hoc sciebat, vbi erat Christus sepultus, quòd esse non potest, nisi esset locus magnus, de quo magis dicetur infra 28. & ita isti arreptitij poterant habitare in sepulchris, quæ non erant, sicut sepulchra nostra, sed velut ędificia ad habitandum.

Tertio poterant hoc, quia ipsi poterant aperire, quæcunque sepulchra vellent, erant enim sepulchra ista habẽtia magnos lapides, quibus ostia claudebantur, sicut dicitur de Christi sepulchro Mar. 16. quòd mulieres euntes ad Christi sepulchrum dixerunt quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? & sequitur ibi, erat quippe magnus valde. s. quem non possent mulieres reuoluere, hoc autem fiebat, quia ista sepulchra erant in locis desertis, & vt be-

illæ

ftiæ non poſſent intrare ad lacerandum, & deuorandum mortuus, obſtruebatur oſtium monumenti lapidibus magnis iſti tamen arreptitij poterant aperire, quæcunque ſepulchra, quia erant magnarum virium, nam Mar. 5. dicitur de vno iſtorum, quod nemo poterat eum ligare, quia ſæpe catenis, & compendibus vinctus dirupiſſet catenas, & comminuiſſet compedes, & nemo poterat eum domare, poterat ergo iſte non ſolum ſepulchra aperire ad habitandum in eis, ſed etiam tota ipſa demoliri. Iſta conſuetudo ſepeliendi mortuos, quæ dicta eſt, fuit ſemper apud Iudæos, & apud antiquiſſimos, nã Ioſue in mõte Ephraim ſepultus eſt. Iuſue 24. Eleazar quoque ſummus ſacerdos filius Aaron in eodem monte Ephraim ſepultus eſt. eo. c. oſſa quoque Ioſeph, quæ de Aegypto allata fuerunt, ſepulta ſunt in quodam agro apud vrbem Sichen. eo. c. iſta eadem conſuetudo erat apud gentiles, & fuerat ſemper in illa terra Chanaan, quòd patet, quia quando Abraham in Ebron petiuit ſepulchrum pro vxore ſua, dixit ei princeps loci illius in electis ſepulchris noſtris ſepeli mortuum tuum. Gen. 23. & ibi dicitur quomodo emit ſepulchrum illius gentilis. ſ. Ephron Hethæi, quòd erat in extrema parte agri ſui, & ita gentiles in agris ſepeliebant mortuos, vt innuitur. eod. c. & in illo agro ſepulti fuerunt omnes patriarchæ, ſcilicet Abraham, Iſaac, & Iacob, & Sarra, & Rebecca, & Lia vxores eorum. Gene. 49. ſic etiam Rachel vxor Iacob ſepulta eſt in via, quæ eſt inter Bethlehem, & Ieruſalem. Gene 48. omnes quoque Iudæi, ſicut à ſuis progenitoribus acceperant, ita ſemper tenuerunt. ſ. vt ſepelirent mortuos extra vrbes, & maxime in montibus, ſic dicitur 4. Reg. 23. reuerſus Ioſias, vidit ſepulchra, quæ erant in monte, vnde ſepulchra Iudęorum habitantium in Ieruſalem erant in conualle apud torrentem Cedron, nam dicitur eod. c. quod Ioſias extra Ieruſalem in conualle Cedron conbuſſit lucum, & redegit in puluerem, & proiecit ſuper ſepulchra vulgi, & ſic apud illum torrentem erant ſepulchra popularium, ſoli autem Chriſtiani ſepeliunt mortuos intra vrbes, & intra Eccleſias, quòd quare fiat oſtenſum eſt Num. 19. Iudęi autem non ſolum neminem ſepeliebant in templo ſuo, aut iuxta illud, ſed etiam ſi aliqui tangerent mortuos ad templum accedere non poterant, quod quare fieret eodem cap. declaratum eſt.

Quare arreptitij volebant habitare in monumentis. Queſt. XCIX.

I QVAERETVR quare iſti arreptitij volebant habitare in monumentis.

Dicendum, quòd propter multa. Primo, quia non erat eis alius locus habitandi, nolebant enim manere in vrbibus, quia ſugiebant ruptis vinculis, ſed in montibus ſemper manebant die, & nocte, Marc. 5. non erant autem in montibus alia ædificia, in quibus poſſent manere niſi ſepulchra ideo ibi morabantur.

Secundo erat, quia dæmones faciebant hoc, vt malam opinionem hominibus gignerent, quòd animæ mortuorum efficiebantur dęmones, & ob hoc in ſepulchris habitabant, quia ibi erant corpora, in quibus aliquando fuerant, & ita compellebant arreptitios illa loca viſitare, ſic dicit Chryſom. in homilia. ſ. per hoc, quòd dicitur de monumentis exeuntes pernicioſum dogma imponere volebant. ſ. quòd animæ morientium dæmones fiant, vnde & multi aruſpicum occidunt pueros, vt animam eorum cooperantem habeant: propter quod, & dęmoniaci clamant, anima illius ego ſum.

Tertio erat, quia dęmones volebant per hoc terrere homines, omnis enim viuens naturaliter timet mortuos, & mortuorum loca, cum autem iſti in ſepulchris habitarent magis eos timebant homines, tanquam grauiora facturos, vnde ita omnes terruerant, quòd iam nemo audebat tranſire per viam illam, in qua iſti erant, vt patet ſupra in litera.

Quarto fuit, quia dæmones volebant exercere ferocitatem ſuam in iſtos arreptios, & ideo omnia, quæ ad crudelitatem pertinebant exercebant in eos. ſ. facientes eos nudos incedere Luc. 8. & quòd vnus eorum ſe lapidibus

F conciderer Mar. 5. & quia etiam eſt quędam feritas, & inhumanitas habitare in ſepulchris humanis faciebant, vt habitarent in ſepulchris, ſi dicit Cyril. quòd autem nudus petebat defunctorum ſepulchra dęmoniacę ferocitatis erat in dicium.

Quomodo arreptitij poterant eſſe tam ſæui. Et quod eſſet dæmonium peſſimum. Quæſt. C.

QAERETVR cum dicatur hic, quòd iſti arreptitij erant nimis ſæui, ita vt nemo tranſire poſſet per viã quomodo poterant eſſe tam ſæui.

Dicendum, quòd ſæuitia, ideſt poteſtas iſtorum ad nocendum erat valde magna, & hoc erat propter

G duo.

Primo propter magnitudinem virium, nam exiſtentibus dęmonibus in eis erant magnæ vires ipſorum, & poterant facere multa, quæ aliàs facere non poſſent: nam de vno iſtorum dicitur Mar. 5. quod nemo eum poterat ligare, quia ſæpe catenis, & compedibus vinctus dirupiſſet catenas, & compedes comminuiſſet, & nemo poterat eum domare, & ſic propter ferocitatem poſſet quilibet eorum contra multos homines pugnare ſimul, ſic dicitur Act. 19. de quodam arreptitio quem adiurabant duo Iudæi per nomen Chriſti, & ipſe inſilijt in ambos, & inualuit contra eos, ita vt nudi, & vulnerati effugerent de manibus eius, & ita nunc poterant iſti duo pugnare contra quoſlibet tranſeuntes, ideo nemo audebat per viam tranſire.

Secundo erat hoc propter quandam inſenſibilitatem

H membrorum: nam quędam ſunt ad quæ interdum vires hominis ſufficiunt, & tamen non poteſt illa facere manibus ſuis propter teneritudinem, & ſenſibilitatem, dæmones autem alterabant valde iſtos arreptitios, & ſic reddebant membra eorum, quaſi ſtupida, & inſenſibilia, & ideo etiam ſi non haberent ipſi maiores vires, quam alij homines, maiora, & duriora facere poſſent, ſicut apparet de furioſis, & maniacis, in iſto autem arreptitio hoc apparet, quia ſeipſum lapidibus concidebat Mar. 5. & tamen ſi ſentiret dolorem non ſe concideret.

Dicendum tamen, quod licet iſti arreptitij habebant à dęmonibus vires, quia dęmones eos mouebant, tamen non poterant tanta facere quanta dęmones vellent, & poſſunt: nam poteſtas dæmonis eſt valde magna Iob. 41. non eſt poteſtas ſub cælo, quę comparetur ei, & tamen

I propter debilitatem humanorum organorum pauca poſſunt homines arreptitij agere, quia ſi vellent dæmones per eos exercere plene vires ſuas, confringerentur, & comminuerentur illico omnia membra humani corporis, poſſunt ergo arreptitij operantibus in eis dæmonibus aliquid agere, quod cęteri homines non poſſunt, ſicut Maniaci non habentes maiores vires, quam cęteri, faciunt maiora, quam illi, & tamen non poſſunt facere totum, quòd ipſi dæmones aliàs poſſent, ſunt tamen quidam arreptitij plura mala facientes, quam alij, eo quòd dæmoni poſſidenti eos permittitur plus nocere, quam permittatur alijs dæmonibus, & tales dicuntur habere dæmonium peſſimum, & talis erat iſte de quo dicitur Actuum decimonono capit. quòd dominatus eſt amborum, & inualuit contra eos, ita vt nudi, & vulnerati effugerent. Non eſt tamen ſenſus, quòd illud dæmonium ſit peſſimum,

K ideſt potentius ad nocendum, quam alia dæmonia, licet verum ſit, quòd non ſunt omnia æqualia in poteſtate, ſed quia illi permittitur plus nocere, quam alijs: nam ſi alicui dæmoni permitteretur tantum nocere quantum ipſe poteſt, minimus dæmonum poſſet omnes homines occidere, quia non eſt poteſtas ſub cælo, quæ comparetur ei Iob. 41. Deus tamen permittit interdum vni plus nocere, quam alteri in loco certo, vel tempore, & illud tunc vocatur dæmonium peſſimum.

Quomodo

Quomodo arreptitij volebant omnibus hominibus nocere, cum tamen dæmon nihil possit supra voluntatem humanam. Quæst. CI.

QVAERETVR quare isti arreptitij volebant nocere omnibus hominibus, ita vt neminem permitterent transire per viam, sic dicitur supra in litera.

Dicendum, quòd hoc faciebant propter dæmones, qui eos incitabant: nam homini non est naturale nocere velle alteri homini sine aliqua causa, vt propter lucrum, vel dominium acquirendum, aut aliud retribuendum vindicari, & ita de alijs causis, quia potius quilibet homo naturaliter est amicus alteri homini 8. Ethic. cap. 1. dæmoniaci tamen nihil intendebant istorum, quia nec prædas agere volebant cum ipsi potius omnia contemnerent, & vestimenta abijcerent nudi existentes, Lucæ 8. nec dominari aliquorum volebant, nec retribuere vindictam, cum æqualiter omnibus transeuntibus per viam nocere vellent, sed à dæmone agitati hoc faciebant, idem enim iudicandum est de dæmone, & de homine dæmoniaco, cum ille à dæmone possideatur.

Ideo, sicut dæmon nõ arripiens hominem per seipsum nocet hominibus quandocunque permittitur in se, vel in rebus suis, sicut quando Paulus tradidit Sathanæ potestatem vexandi Corinthium vsque ad interitum carnis prima Corint. 5. & sicut nunc permisit Christus dæmonibus intrare in porcos, & confestim occiderunt eos, ita quando dæmon est in aliquo arreptitio per illum nocet omnibus quibus nocere permittitur, & sic Actu. 19. quia illi duo Iudæi merebantur puniri, eo quòd nolentes credere in Christum adiurabant dæmones in nomine eius, permissus est ille arreptitius insurgere in eos, & dominatus est eorum, ita vt nudi, & vulnerati fugerent de manibus eius, nec est dubium quin illos occidere potuisset, & facile occidisset si fuisset sibi concessa potestas, se non permissum est.

Sed obijcietur, quòd etiamsi dæmones vexent arreptitios non possent illis imprimere desiderium nocendi, quia dæmon nihil potest supra voluntatem humanam.

Dicendum quòd dæmon totaliter possidet arreptitios, & per eos quidquid vult facit, & non imprimit eis voluntatem malam, tanquam directe agat aliquid dæmon in voluntatem hominis, vt infra quæstio. 118. dicetur, sed ipse dæmon est, qui malum vult, & non arreptitius per ipsum, cum tanquam per quoddam organum operatur, nec est in potestate arreptitij resistere illi operationi, quam dæmon per ipsum efficit, quia magis est, vt patiens, quam vt agens, quod apparet, quando dæmon per arreptitium loquitur quidquid vult, quæ non sunt verba arreptitij, sed dæmonis cum sæpe arreptitius nihil intelligat eorum, quæ loquitur, sicut ergo dæmon plene possidet linguam arreptitij, ita plene possidere potest phantasiam, quæ est aliquid corporeum, idest virtus corporis, & sic videbitur arreptitio se bene agere, vel saltem turbata phantasia nihil iudicabit, sed dæmon faciet per illum id, quod voluerit, & ita arreptitius nocebit, & dicetur habere voluntatem nocendi non quidem, quòd hoc velit ipse, sed quod dæmon, qui per eum operatur hoc vult, & ita isti duo arreptitij nocebant omnibus viatoribus, quia dæmonibus possidentibus eos data fuerat potestas nocendi, & ipsi hoc volebant, quòd tamen per istos arreptitios faciebant.

Quare vnus istorum arreptitiorum concidebat se lapidibus. Quæst. CII.

QVÆRETVR quare vnus istorum arreptitiorum concidebat se lapidibus, vt dicitur Marc. 5.

Dicendum, quòd propter multa. Primo, quia dæmon incitabat eum ad faciendum hoc, vt concidendo se lapidibus sanguinem effunderet, est enim dæmonibus gratissimus sanguis humanus, & desiderant illum sibi præberi, & ob hoc sacerdotes idolorum, quando volebant maxime placare Deos suos, & obtinere, quæ petebant ab eis, effundebant de sanguine suo, sic patet 3. Reg. 18. de sacerdotibus Baal cum iam essent in magna angustia non exau-

A diente eos Baal dicitur, quòd clamabant voce magna, & incidebant se iuxta ritum suum cultris, & lanceolis donec perfunderentur sanguine: etiam quando volebant sacerdotes idolorum magnum festum dijs suis facere incidebant sibi membra, vt sanguinem effunderent, sic faciebant sacerdotes in festo deę Berecynthiæ, vt ait Augu. 2. & 6. de ciuit. Dei.

Secundo hoc fieret, vt torquerentur arreptitij, vel saltem, vt nocumentum reciperent, dæmon enim, sicut desiderat nocere eis quos nondum possidet, ita etiam nocere vult illis quos possidet, & noceret grauius si permitteretur, ideo dæmon quidquid mali poterat istis arreptitijs inferebat faciendo, quòd nudi incederent, & non habitarent in domo, sed in montibus, & sepulchris, & etiam, quòd lapidibus alter eorum concideret se, sic enim ille dæmon, B qui tenebat lunaticum de quo Marc. 9. & infra 17. dicitur, quòd frequenter proijciebat eum in ignem, & in aquam, vt eum perderet, & etiã, quando exire compulsus est ille dæmon, ita discerpebat puerum, quòd factus est, sicut mortuus, ita vt multi dicerent mortuus est eod. capit. isti autem demoni non permittebatur plus nocere arreptitio, quam quòd faceret, quòd se lapidibus concideret, ideo hoc saltem faciebat.

Tertio erat hoc, quia iste arreptitius efficiebatur, quasi insensibilis, quando dæmon possidebat eum, ideo non timebat seipsum percutere, & concidere, si autem sentiret, & doleret, non se percuteret, etiam dæmone suadente, nisi ipse manum illius moueret violenter, sed nunc istud non faciebat, sed potius iste arreptitius redditus erat insensibilis tempore quo possidebatur à demone.

C Quarto, & præcipue istud erat, quia Deus volebat concidere dæmonibus istud facere ad ostendendum prauam eorum voluntatem, & ferocitatem contra homines; scilicet quòd non misererentur eorum, quando potestati suæ traditi sunt, vt per hoc homo caueat illis subijci.

Quare dæmones permiserunt, quòd isti arreptitij ad Christum venirent cum nociturus esset eis. Quæst. CIII.

QVAERETVR quare isti arreptitij ad Christum nunc venerunt: nam Christus nociturus erat dæmonibus expellendo eos inde, ideo potius fugere debuissent.

D Dicendum, quòd hoc fuit propter multa. Primo, quia forte dęmones, qui possidebant arreptitios non permissi sunt Christum cognoscere, quando eum viderunt, sed postea appropinquantes agnouerunt, & ideo vellent ire contra ipsum, sicut contra ceteros viatores ad nocendum ei.

Secundo fuit, quia Christus voluit dęmones compellere, vt ad se venirent: nam volebat curare illos arreptitios nemo tamen posset illos ad Christum adducere, quia nemo poterat domare eos Marc. 5. ideo oportebat, quòd Christus eos ad se adduceret, sic dicit Chryso. quia nemo audebat dæmoniacum tenere ipse Christus ad eum vadit alloquens ipsum.

Tertio fuit ad ostendendum potestatem suam, scilicet quia, sicut in mari, vt ait Ambros. omnibus timentibus in tempestate ipse intrepidus quiescebat, & dormiebat, vt E ostenderetur potestatis suæ securitas, ita cum ceteri fugerent de via ista, vt dicitur supra in litera, quod nemo per viam illam transire audebat voluit Christus per illam ire, & quòd dæmones ad eum venirent, vt sic potestas eius ostenderetur.

Quarto fuit, quia forte dæmones sponte venerunt, vt Christo se humiliarent sentientes iam tormenta ex præsentia eius, & orantes, vt amplius non torqueret eos, quod satis est verisimile, nam vterque, vel alter istorum arreptitiorum Christum adorauit Marc. 5. & ideo istud est verisimilius, vel quòd Christus compulerit dęmones ad se venire potius, quam quòd illi irent ad nocendum ei non cognoscentes illum, quia Marc. 5. innuitur, quòd dæmones mox, vt viderunt Christum, agnouerunt eum, scilicet videns autem Iesum à longe cucurrit, & adorauit

eum,

enim, & Lucę 8. dicitur his, vt vidit Iesum procidit ante illum.

Quare isti arreptitij, vel alter eorum Christum adorauit.
Quæst. CIIII.

QVÆRETVR cum Marc. 5. & Luc. 8. dicatur, quòd isti arreptitij, aut alter eorum Christum adorauit, quare hoc fecit.

Dicendum quòd propter multa. Primo, quia Christus compulit illum ad hoc: nam dęmon erat superbus, & non adoraret Christum sponte, sed Christus coegit eum, vt per hoc ostenderet se Deum esse, qui dęmones ad se adorandum cogere poterat.

Secundo potuit esse, quòd dæmon istud ageret ex timore: nam sentiebat iam se torqueri, & timebat se grauius torquendum, quòd vt euitaret humiliauit se ei, qui illum torquere poterat, vel liberare, & ita locutus est aliqua verba timorem suum exprimentia, vt Cyrillus dicit.

Tertio fuit, vt Christus exaudiret petitionem dęmonis: nam volebat petere ne eum torqueret, & tamen humilians se in oratione exauditur, ideo dæmon Christum adorauit, sic innuitur Marc. 5. & Luc. 8. s. cucurrit, & adorauit eum, & clamans dixit obsecro te ne me torqueas, & ista est vera causa licet forte coactus sit dæmon hoc facere.

Sciendum tamen, quòd per istam adorationem dęmon nihil merebatur propter duo. Primo, quia erat in peccato mortali, & quòd grauius est erat obstinatus, nemo tamen potest mereri, nisi existens in charitate 1. Cor. 13. charitatem autem non habeam nihil sum, idest nihil valeo coram Deo, scilicet nihil mereor.

Secundo quia opus ex seipso, idest ex modo faciendi non erat meritorium, nam fecit hoc coactus, & tunc nihil merebatur, nec demerebatur, quia propter illa, quæ sunt simpliciter violenta non laudamur, nec vituperamur 5. Ethi. cap. 1. vel fecit timore inductus, & tunc etiam non est Deo acceptum opus, quia non fit ex deuotione quadam, idest propter Deum, dęmon ergo nihil per istam adorationem meruit, nec mereri potuit, potius quam si nō adorasset eum: licet nō forte aliquid concessit Christus dęmoni adoranti eum, quod concessisset si non adorauisset illum.

Quare dæmones clamauerunt viso Christo.
Quæst. CV.

QVÆRETVR quare isti dæmones clamauerunt viso Christo.

Dicendum, quòd propter multa. Primo propter dolorem magnum quem patiebantur, sic dicit Chryso. in Homilia: flagellabantur inuisibiliter intolerabilia patientes ex Christi præsentia, ideo clamauerunt dicentes quid tibi, & nobis, &c.

Secundo fuit ex magno timore grauiora adhuc sibi infligenda timentes, vnde dixerunt obsecro te, ne me torqueas, Lucæ 8. & Marc. 5. quidquid autem esset, siue dolor, siue timor, magnum quid erat, ideo magna voce clamauerunt. Marc. quinto, & tamen vocis magnitudo ad magnum affectum exprimendum competit.

Tertio fuit, quia Christus compulit dęmonem ad loquendum, vt per hoc potestas sua ostenderetur, nam in hoc, quòd dæmones clamabant se torqueri ab eo apparebat, quòd magnus erat quicunque ipse esset, qua non poterat illud fieri, nisi diuina potestate.

Quarto fuit, vt dęmones manifeste confiterentur quia erat Christus, nam si solum adorassent eum, vel eiecti essent de obsessis appareret quidem, quòd agebat ex diuina potestate, sed expresse non videretur, quòd esset Deus, quia prophetæ quidam miracula aliqua fecerunt, & ita poterat ipse credi vnus de prophetis, sic enim Iudæi dicebant quia quidam asserebant eum esse Ioannem Baptistam, alij Eliam, alij Ieremiam, alij vnum ex prophetis infra 16. dæmones autem clamantes confessi sunt eum esse filium Dei altissimi. Mar. 5. & Lucę 8. quod non poterat ex primi, nisi per vocem, fuit ergo conueniens quòd dæmones cogerentur clamare.

Quare dæmones dixerunt Christo quid tibi, & nobis.
Quæst. CVI.

QVÆRETVR quare dixerunt quid tibi, & nobis, quia innuebant, quòd nihil ad Christum de dęmonibus attineret, quòd falsum erat.

Dicendum, quod quidam intelligunt quid nobis, & tibi, q. d. nihil est inter nos, & te commune, sic dicit Remigius quid nobis, & tibi, &c. hoc est nihil commune est nostræ malitiæ, & tuæ gratiæ, quia secundum Apostolum nulla societas est lucis ad tenebras 2. Cor. 6. cap. hoc verum est, sed non est ad propositum, quia dæmones, vt videtur conquerebantur hic de Christo dicentes venisti ante tempus torquere nos, & tamen ad hoc nihil facit dicere nihil est commune nostrę malitię, & tuæ gratię.

Dicendum ergo, quòd illud est verbum superbię, scilicet quod dęmones innuerent, quòd Christus non habebat super eos potestatem, scilicet quid nobis, & tibi, idest, quid habes vide nobiscum, q. d. nihil, & hoc erit falsum esset, dęmones tamen ex superbia illud dicere poterant cum etiam ex superbia vsurpent sibi diuinum honorem.

Secundo potest intelligi, quòd sit verbum querelę, sicut quando aliquis significat se nihil debere, & iniuste affligi dicit, quid mihi, & tibi, idest quid tu habes mihi nocere, vel cur nocere vis cum nihil tibi debeam, & ita dæmones poterant dicere quid tibi, & nobis, idest, ô Christe quid est nobis, & tibi, idest nos in nullo tibi nocuimus, cur ergo vis nocere nobis, quia venisti torquere nos, & iste est sensus conueniens, quia dęmones sentiebant iam tormenta sua per Christum infligi, & conquerebantur, quasi iniuste torquerentur, licet etiam in hoc falsum supponebant, s. nihil mali mereri apud Christum: nam nocuerant ei inquantum in ipsis erat cum conarentur deitatem sibi vsurpare, & creaturas suas ei subtrahere, sic dicit Cyrillus, quis autem principum terrenorum omnino sustinebit à Barbaris lacessiri suo subiectis imperio? quasi dicat nemo, & consequenter, nec Christus tolerare debebat hoc sibi fieri à dęmonibus.

Tertio potest intelligi, quòd sit verbum desperationis, sicut illi, qui grauia mala tolerant, & desperant se posse liberari de illis, loquuntur interdum amara, & irrationabilia, ita dęmones grauiter afflicti ex Christi presentia, & forte putantes se non posse liberari dicebant ista, & sic poterant esse hic multæ passiones coniunctę, sic dicit Cyrillus attendas hic timorem connexum audacię, & desperationi multæ: signum enim diabolicę desperationis est in audendo dicere, quid mihi, & tibi, &c. timoris vero cum precatur obsecro te, ne me torqueas, sed si nosti eum esse filium Dei, & fateris eum Deum cęli, & terrę, & eorum, quę continentur in eis, qualiter ergo non tua in via sua vsurpas, & dicis quid mihi, & tibi? quasi dicat iniuste dicit.

Quare dixerunt dæmones Iesu fili Dei altissimi.
Quæst. CVII.

QVÆRETVR quare dixerunt dęmones Iesu fili Dei altissimi.

Dici potest, quòd fecerunt hoc ex timore, quia sępe veneramur illos quos timemus, vt non inferant nobis mala irritati contra nos, sic dicitur Prouerb. 19. multi venerantur personam potentis, sed sunt amici dona tribuentis, idest multi honorant potentes licet non diligant eos, sed tribuentes dona, faciunt tamen hoc, quia timent, scilicet per potentiam sibi malum inferri, & ita dęmones videntes, quòd Christus poterat eos punire grauissime, honorauerunt eum vocantes illum filium Dei altissimi.

Secundo fuit hoc ad placandum eum, quia petebant dęmones ab eo, vt non expelleret eos de regione illa Mar. 5. & vt non mitteret eos in abyssum Luc. 8. sed quòd mitteret eos in porcos, vt patet hic, & non torqueret illos,

Lucę

Lucæ 8. scilicet Iesu fili Dei altissimi obsecro te, ne me torqueas.

Tertio forte fuit ex necessitate, scilicet quia Christus cogeret istos dæmones confiteri, quòd ipse erat filius Dei, vt sic homines negare istud non possent dæmonibus illud confitentibus, & ita Hier. super Matthæum vult, quòd fuerit ex necessitate ista confessio, dicens non est autem voluntatis ista confessio, quam præmium sequitur confitentium, sed necessitatis extorsio, quæ cogit inuitos, velut si serui fugitiui post multum temporis dominum suum videant nihil aliud, nisi de verberibus deprecantur, non est tamen propter hoc putandum, quòd nunquam voluntarie dæmones confiterentur Christum esse filium Dei, quia Mar. 1. & Luc. 4. dicitur de quodam habente dæmonium, quòd clamauit quid nobis, & tibi Iesu Nazarene, scio quod sis sanctus Dei, & Christus iussit ibi tacere dæmoni; & iterum dicitur ibidem, quòd eiiciebat dæmonia multa, & illa clamabant tu es filius Dei, & dicitur, quòd Christus non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum, ergo dæmonia sponte confitebantur, cum potius ipse illa tacere cogeret: nunc autem potuit esse, quòd coacta dæmonia loquerentur, vel vocauit Hier. confessionem istam extorsionis, scilicet quia per timorem confitebantur non tamen coactione absoluta, quòd conuenit exemplo suo de seruis fugitiuis.

Quomodo dixerunt dæmones Christo venisti torquere nos. Et an ante hoc torquebantur. Et quid erat ista confessio dæmonum. Quæst. CVIII.

QVAERETVR quomodo dæmones dixerunt nunc venisti torquere nos, in quo videtur innui, quòd ante hoc non torquebantur.

Dicendum, quòd dæmones semper torquentur, quia damnati sunt, & ideo quocunque vadunt infernum suum secum portant, nec possunt vnquam carere supplicio, sicut etiam alij damnati semper pęnas habent, etiam ante diem iudicij, vt patet Luc. 16. Sed dixerunt venisti torquere nos propter aliqua noua tormenta.

Primo, quia dæmones non poterant negare peccatum suum, & consequenter digni erant pęna, ideo dixerunt, quòd veniebat Christus ad torquēdum eos, sic dicit Chrysostomus in Homil. non poterant dicere se non peccasse, quia eos Christus inuenerat mala operantes, & facturam Dei punientes.

Secundo erat hoc, quia etiamsi nulla alia pęna eis nouiter imponeretur, vel veteres augerentur cruciatus sola Christi præsentia erat eis pęna, quia Christum, vt hostem suum habebant, ideo quòd Christus compareret in regione illa in qua dæmones ante hoc erant, etiamsi nulla alia mala eis inferret erat illis pœna, quòd non possent eum de regione sua expellere, sic dicit Hier. præsentia saluatoris tormenta sunt dæmonum.

Tertio erat, quia dęmones realiter sentiebant se puniri præsente Christo, ita quòd nunc essent multo maiora tormēta eorum, quam prius, ideo clamabant præ dolore: nam & Christus ad ostendendum se illis esse dominum eorum cum per bonum hoc cognoscere nolint, oportebat, quòd tormentis istud cognoscerent.

Quarto fuit, quia dæmones videbant, quòd Christus volebat eos expellere de obsessis, & istud erat pœna illis, quia etiamsi realiter non augerentur eorum cruciatus, priuari eos potestate illa, quam exercebant super homines erat sibi pęna grauissima.

Quinto fuit, quia dæmones putauerunt, quòd Christus per suam prædicationem auferret eis solitum honorem: nam ante hoc colebantur à gentilibus, tanquam dij, quia dij esse putabantur, & quia dæmones superbi sunt, gaudebant de isto honore sibi exhibito maxime, quia homines exhibendo illum peribant ęternaliter, erat ergo eis pęna nunc, quod isto honore priuarentur, sic dicit Aug. 8. de ciuit. Dei perditionem suam hanc esse dicebant, quia fiebat, vt eorum cognitio experneretur.

Sexto dixerunt dæmones hoc cogente Christo, vt per eorum confessionem appareret Christi potestas super eos: nam si dicerent solum aliqua laudabilia de Christo puta-

A rentur forte adulari, vel illudere, & non esset eis credendum, ita faciliter, nunc vero, quia cum clamore magno tormenta sua confitebantur credendum eis erat, sic dicit Chrysost. in Homilia, vt autem non videretur adulationis hoc esse ab experientia clamabant dicentes venisti torquere nos, & nihil aliud erat ista confessio dæmonum, nisi timor quidam de tormentis, etiamsi nondum punirentur, sicut dicit Hier. quòd ista confessio dæmonum est extorsio, quę cogit inuitos velut si serui fugitiui post multum temporis dominum suum videant nihil aliud, nisi de verberibus deprecantur, sic & dæmones cernentes dominum in terris repente versari ad iudicandos, idest puniendos se venisse credebant, scilicet non poterant dæmones videntes Christum subito coram se putare venisse ad aliud, nisi ad torquendum eos, quia conscientia sua accusa-
B bat eos.

Dicendum tamen, quòd tertio, & quarto modo melius intelligitur, quam alijs modis: nam dæmones sentiebant sibi tormenta inferri in præsentia Christi, & orabant ne amplius inferrentur, & patet, quia vbi dixit hic Matthæus quid nobis, & tibi, &c. venisti torquere nos, dicitur Marc. quinto, & Lucę octauo quid mihi, & tibi, &c. obsecro te ne me torqueas.

De quarto patet, quia dæmones desiderant valde habere potestatem aliquam nocendi hominibus in seipsis, vel in rebus suis, quod patet, quia cum expellerentur de hominibus rogauerunt, quod saltem permitterentur intrare in porcos, & quia timebant priuari omnino potestate nocendi, putabant hoc sibi esse pęnam, & patet, quia dæmones rogauerunt Christum ne eos expelleret extra regionē
C illam Mar. quinto, & etiam rogabant ne mitteret eos in abyssum. Luc. 8. hoc autem erat, quia per ista duo priuabantur potestate nocēdi, ideo istud erat tormentum, quòd Christus eis inferebat.

Quare dæmones dixerunt Christo; venisti ante tempus torquere nos, & an venerit ante tempus. Quæst. CIX.

QVÆRETVR quare dixerunt dęmones venisti ante tempus torquere nos.

Dicendum, quòd non erat aliquod tempus determinatum, ante quod dæmones puniri non deberent, ita vt ante tempus puniri dicerentur cum potius tempore debito puniti sunt, quia quocunque modo accipiatur hic pęna eo-
D rum illa per Christum inferebatur, cum ipsi dixerint venisti torquere nos, & tamen Christus non venit ante tempus, sed completo tempore ad Gal. 4. scilicet at vbi venit plenitudo temporis misit Deus filium suum factum ex muliere, ergo non venit ante tempus, sed quia dæmones non putabant Christum iam cito venturum ad puniendum eos, & venit illis inopinatus, dixerūt eum venisse ante tempus, sic dicit Aug. 8. de ciuit. Dei, quia subitum illis fuit, quod futurum quidem tardius opinabantur.

Secundo dixerunt hoc, quasi conquerentes iniuste secum agi, quia sicut ille, qui putat se iniuste puniri dicit se plus debito puniri, ita dæmones, quasi conquerentes, quòd iniuste affligerentur dixerunt, se ante tempus torqueri nō negantes sibi tormenta debita, sed non ita cito, & tamen in hoc dæmones falsum dicebant, quia tempus erat eos
E torqueri; ei tamen, qui affligitur, videtur, quòd iniuste affligatur, quia de seipso fauorabiliter iudicat, sic etiam dæmones dixerint supra quid tibi, & nobis, & tamen aliquid erat, quòd Christus de eis videre deberet.

Tertio potest intelligi, quòd dæmones dixerunt se torqueri ante tempus, quia vsque ad diem iudicij est tempus meriti, & demeriti hominum, & ideo sicut vsque ad illud tempus sancti Angeli habitant inter nos ad nostram defensionem, ita mali Angeli ad nostram tentationem, & impugnationem, in die autem iudicij omnia hæc cessabunt, quòd vero ante tempus illud dæmones priuentur potestate nocendi hominibus, & tentandi eos, putant sibi esse pęnam inflictam ante tempus, sic dicit Augost. 8. de ciuit. Dei perditionem suam dicebant, quia fiebat; vt eorum cognitio sperneretur, & hoc erat ante tempus iudicij quo æterna damnatione puniendi sunt, timuerunt tamen

dæmones

dæmones nunc, quòd pro eorum iniquitatibus accelera-retur dies iudicij, ita quòd nunc Christus ad iudicandum veniebat, sic dicit Chryso. in Homilia non poterant dicere se non peccasse, quia Christus eos inuenerat mala operantes, & facturam Dei punientes, vnde extimabant propter abundantiam malorum, quæ fecerant, quòd non expectaretur in eis tempus extremæ punitionis, quæ erit in die iudicij.

Quare Christus quæsiuit de dæmonis nomine, quod tibi nomen est. Quæst. CX.

QVAERETVR cum dicatur Marc. 5. & Luc. 8. q̄ Christus quæsiuit de nomine dæmonum, dicens q̄d tibi nomen est? quare hoc fecit.

Dicendum quòd propter duo. Primo ad ostendendum magnitudinem miraculi, sciebat enim Christus, qui & quot dæmones ibi essent, sed volebat, quòd ipsi hoc confiterentur, vt appareret ex sua confessione multitudo dæmonum, quæ erat in homine, & per hoc constaret miraculi magnitudo, quia quanto plures eijceret de corpore, tanto esset maioris potestatis signum, sic dicit Chrysostomus non velut istius nomen inquirit, sed vt confessa peste quam tolerabat, virtus curantis grauior emicaret.

Secundo fuit, vt ostenderetur, vnde prouenieba tanta sæuitia vnius arreptitij istorum: nam sæpe catenas rumpebat, & comminuebat compedes, & nemo poterat eum domare Marc. 5. hoc autem proueniebat ex multitudine dæmonum, & sic Christus voluit, quòd dæmones se multos confiterentur, vt appareret, vnde proueniebat tanta ferocitas arreptitij.

Tertio fuit, vt per hoc innuatur, quòd quando dæmones expellendi sunt de arreptitijs, oportet, quòd confiteantur arreptitij quidquid patiuntur à dæmonibus, sicut dicit Beda. nostri temporis sacerdotes, qui per exorcismi gratiam eijcere dæmones norunt, solent dicere patientes non aliter valere curari, nisi omne, quòd ab immundis spiritibus vigilantes dormientesve pertulerunt confitendo patenter exponant, & maxime, quando corporis humani concubitum petere se ac patrare confingunt, an tamen hoc sit verum generaliter non apparet.

Quarto fuit hoc, vt Christus ostenderet magnum desiderium dæmonum denocendo hominibus, quia omnes dæmones quotquot sunt si permitterentur intrarent in quemlibet hominem, vt omnes eum torquerent: nam licet quilibet dæmon in homine existens non puniat eum quantum vult, sed quantum permittitur, omnes tamen dæmones, qui sunt in homine permittuntur ipsum torquere aliqualiter, quia dæmones non sunt in arreptitio, nisi inquantum eum torquent, ideo etiam si paruum sit desiderant tamen hoc paruum malum hominibus inferre, & ita Christus ostendit nunc fuisse multos dæmones in isto arreptitio, quia omnes intrare desiderauerant in eum, vt ipsum torquerent. De nomine tamen dæmonum dicendum, quod proprie non habent nomina dæmones, nec Angeli, nec etiam dæmon respondit nunc proprie de nomine, sed de numero, quare tamen aliqua nomina dæmonum sint, & quibus dæmonibus conueniant, dicetur infra 12. capit.

Dæmonum, & Angelorum legiones, quæ sunt, & quandiu manent in eis isti ordines. Et quid Legio, quid Cohors. Et quòd volunt dæmones imitari Angelorum ordines. Quæst. CXI.

QVAERETVR quomodo dæmon interrogatus de nomine Marc. 5. & Luc. 8. dixit Legio, & quid sit Legio.

Dicendum, quòd Legio proprie nomen est cuiusdam congregationis militum ad bellum, quia congregationes bellicæ ordinatæ sunt, & reducuntur ad certum numerum sub certo duce, & sic ducum quidam sunt centuriones, idest habentes centum milites, alij tribuni, idest millenarij, & sic de alijs numeris, sic diuisit Dauid exercitum

F suum. 2. Reg. 18. & ita congregationis bellicæ numerus cognoscitur ex nomine ducis.

Aliquando autem cognoscitur ex nomine ipsius congregationis, & sic Cohors est congregatio centum militū, ita dicitur Actu. 10. quòd Cornelius erat Centurio cohortis, quæ vocatur Italica, & tamen Centurio habet centum viros, ideo Cohors totidem continet, sic patet de Centurione illo, qui fuit ex mandato Pilati custos in passione Christi, nam ipse dicitur habuisse cohortem infra 27. sic etiam Legio est militum congregatio continens sex millia sexcentos sexaginta, & sex & quia Angeli sunt milites Dei Iob. 25. numquid est numerus militum eius, idest Angelorum, & ordinate procedunt ad faciendū omnia, quæ Deus illis iubet Psal. 102. benedicite domino omnes Angeli eius potentes virtute facientes verbum illius: accipiunt nomi-

G na ordinatæ militię, ideo vocantur aliquando legiones, vt Christus dixit infra 26. possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum, & Luc. 22. interdum autem vocantur castra Dei Gen. 32 vbi Iacob videns Angelos dixit castra Dei hęc sunt, castra autem sunt congregatio bellica ordinata Cantic. 6. terribilis, vt castrorum acies ordinata.

Dæmones autem volunt inter se imitari ordines Angelorum, & sicut illi ordinati sunt ad bonum faciendum, ita dęmones ordinati sunt ad inferendum malum, & propter hoc dicuntur dæmones habere regnum, quia regnum est multitudo congregata sub vno principe supremo, si autem non sit ordo, nec habitudo vnius ad alterum, non erit regnum, & sic Christus dixit esse quoddam regnum diaboli, scilicet omnes dęmones esse multitudinem quandam

H distinctam, & ordinatam sub principibus suis, & non inuicem discordantem, sicut dicitur infra 12. si Sathanas Sathanam eijcit aduersus se diuisus est, quomodo ergo stabit regnum eius? q. d. non est diuisa, sed ordinata multitudo dęmonum, & ideo vsurpant sibi dęmones nomina ordinum Angelorum, vnde sicut Angeli sunt distincti per principatus potestates, & virtutes, qui sunt ordines ipsorum, ita & dęmones, sic dicitur 1. Cor. 15. scilicet cum tradiderit regnum Deo patri cum euacuauerit omnem principatum, & potestatem, & virtutem oportet illum regnare, & intelligitur de euacuatione dęmonum, quia tota ordinatio sua euacuabitur in die iudicij cum illa sit ad nocendum, & tamen iam non erit nocendi locus, & non intelligitur de ordinatione Angelorum bonorum, quia manebunt ad decorem licet non exerceant circa nos ea, quę nūc

I exercent, & ita etiam, sicut in Angelis sunt legiones, vt dicitur infra 26. ita etiam in dęmonibus, ideo dixit nunc iste dęmon, quod nomen suum erat Legio, idest nomen illius congregationis, quę erat in homine, sic dicitur Luc. 8. quid tibi nomen est, & ille dixit Legio, quia intrauerant dęmonia multa in eum, Vel potest intelligi, quòd Legio sit hic nomen principis ipsius legionis non quidem, quod sit nomen proprium, idest personale, sed nomen principatus, sicut vocatur aliquis Centurio, vel tribunus, idest millenarius, & hoc patet, quia ille dęmon, qui loquebatur, videtur sibi hoc nomē appropriare: nam Marc. 5. dicitur, quòd tibi nomen est? & dicit ei Legio mihi nomen est, quia multi sumus.

Accipiendo primo modo erit sensus, quòd Legio integra dęmonum erat in homine, scilicet sex millia sexcenti sexaginta, & sex: accipiendo secundo modo est sensus,

K quod princeps legionis istius erat in homine cum multis de legione illa, non tamen oportet, quod esset ibi tota Legio.

Primum tamen est verisimilius; de hoc dicit Gregor. Nissenus imitantes quidam dęmones supernas militias, & legiones Angelicas dicunt se legionem, sicut eorum princeps dixit se positurum thronum super astra, vt fiat altissimo similis.

Quomodo Euangelistæ discrepant hic in verbis dæmonum ad Christum. Et quid dupliciter Dæmones adiurantur per Deum. Quæst. CXII.

QVAERETVR quomodo potest stare, quia discordant hic Euangelistę in verbis, & maxime in verbis dęmonum

dæmonum ad Christum, quia hic dicitur, quòd dæmones dixerunt quid nobis, & tibi Iesu fili Dei summi adiuro te per Deum ne me torqueas, & Luc. 8. dicitur quid mihi, & tibi est Iesu fili Dei, obsecro te, ne me torqueas; etiam quia hic dicitur si eijcis nos mitte nos in gregem porcorũ, & tamen Marc. 5. & Luc. 8. solum petunt, vt permitteret eos intrare in porcos.

Dicendum, quòd in ista narratione Euangelistarum licet sint multæ diuersitates reducuntur ad tres.

Prima quædam ponunt aliqui, quæ alij non posuerunt, & de ista dicendum, quòd non est aliqua difficultas, quia certum est, quòd nemo Euangelistarum scripsit plene gesta Christi. Ioan. 20. scilicet multa, & alia fecit Iesus, quæ in hoc libro scripta non sunt, ideo quidquid vnus Euangelista vltra alium dixerit simpliciter, tanquam verum tenendum est, quia sic etiam in libris veteris testamenti libri Paralip. supplent multa, quæ fuerant omissa in libris Regum, immo ad hoc fuit ille liber, vt dicit Hierony. in Epistola ad Paulinum.

Secunda diuersitas est, quia Matth. locutus est de duobus arreptitijs. Mar. autem, & Luc. de vno solum, & ideo omnia, quæ dicunt Marc. & Lucas referunt ad illum solum arreptitium. Matthæus autem ad duos, sed ista discordia sublata fuit supra. q. 95.

Tertia discordia est quantum ad illa de quibus communiter loquuntur omnes tres, & hoc est quantum ad verba dęmonum, quæ varie ponuntur ab eis. Et de hoc dicendum vno modo, quòd potest esse, quod omnia hæc dæmones dicerent, scilicet venisti ante tempus torquere nos, & obsecramus te ne torqueas nos, & etiam te per Deum adiuramus ne torqueas nos, & istud est satis conueniens, quia primo ostenderent pęnam suam dicentes venisti torquere nos, deinde orarent se liberari ab illa pena dicentes obsecramus te ne torqueas nos, & nouissime volentes magis confirmare petitionem suam dixerunt, adiuramus te ne torqueas nos, & tamen Mar. & Luc. dicunt adiuro, & obsecro: Matthæus autem loquitur pluraliter, & ratio est, quia licet ista verba sint dæmonum, qui multi erant, Euangelistæ tamen concipiunt ea nomine arreptitiorum. & quia Matth. duos posuit loquitur de eis pluraliter. Marc. autem, & Luc. de vno solum loquuntur, ideo singulariter loquuntur, quia tamen erant multi dęmones interdum loquuntur pluraliter, nam Mat. 5. & Luc. 8. postquam dicitur obsecro te, &c. & illud, quod tibi nomen est, dicitur & deprecabantur eum spiritus dicentes mitte nos in porcos, quòd autem Matth. dixit si eijcis nos mitte nos in porcos, & Marcus, & Lucas solum dixerunt, quòd deprecabantur eum spiritus dicentes mitte nos in porcos pertinet ad primam diuersitatem, scilicet quia Matth expresse dixit id, quod Mar. & Lucas tacuerunt, & econtrario Marc. & Luc. multa dixerunt de ferocitate arreptitij, & de legione dæmonum, quæ tacuit Matthæus.

Secundo potest dici, quòd ista verba dæmonum, quæ tres Euagelistæ ponunt, non fuerunt dicta omnia à dæmonibus, sed aliqua eorum licet non constet cuius Euangelistæ verba dixerint, vel forte nullus verba dæmonum præcise expressit, sed sententiam omnes secuti sunt, erat enim sensus, quòd dæmones se torqueri sentiebant, & orabant ne torquerentur, & hoc Matth. expressit, licet non plene, dicens venisti torquere nos, & non expressit, quòd orabãt se non torqueri. Luc. autem orationem expressit, dicens obsecro te ne me torqueas. Marc. autem etiam expressit orationem, & tamen alio modo, dicens adiuro te per Deum ne me torqueas, adiuratio enim non proprie fit Christo à dęmone, sed potius fit dæmoni à ministris Christi, quia adiuratio est ad compellendum aliquem per virtutem superiorem, sicut dæmones adiuramus per Deum.

Et tunc potest dici dupliciter. Vno modo, quòd dæmon credens Christum esse minorem Deo, quia homo erat adiurauit eum per Deum, dicens adiuro te per Deum.

Secundo potest dici, quòd adiurare accipiatur large pro obsecrare, quia obsecrare est orare per interpositionem alicuius, sicut dicitur Christo à nobis per passionem tuam, per resurrectionem tuam, &c. & est sensus adiuro te per Deum, idest rogo te per Deum, & idẽ dicit Luc. obse-
A cro te ne me torqueas, idest rogo te per Deũ, & iste est melior sensus, quia sic conuenit Mar. cum Luca: etiam, quia non est satis verisimile, quòd dæmon vellet adiurare Christum per Deum licet crederet eum minorem Deo, quia ipse confitebatur illum filium Dei & in potestate Dei operantem, non ergo crederet, quòd Deus cogeret Christum cessare à tortura dęmonum, & sic non adiuraret eum, sed potius per Deum rogaret de his dicit Augu. lib. de concor. Euang. scilicet quòd autem verba dæmonum diuersimode ab Euangelistis sunt dicta non habet aliquid scrupuli, cum vel in vnam redigi sententiam, vel omnia dicta fuisse possint intelligi, nec quia pluraliter apud Matthæum apud illos autem singulariter loquitur, cum, & ipsi narrent, quòd interrogatus quid vocetur legionem se esse respondit, quia multa erant dæmo-
B nia.

An dæmones, quando hominem arripiunt, sint intra corpus vel extra, cum Angelus sit vbi operatur. Et quid sint Phitones. Et quod arreptitij habent dæmones in ventre, & quare potius ibi, quam alibi.

Quæst. CXIII.

QVAERETVR quando dęmones hominem arripiunt an sint intra corpus, vel extra.

Aliqui dicunt, quòd sunt extra, & non possunt esse intra corpus, quia dicit glos. super illud Abacuc secundo dominus in templo sancto suo, &c. quòd dæmones simulacris exterius præsidere possunt, non autem interius adesse,
C ergo multo minus intra humana corpora.

Secundo patet, quia duo spiritus creati non possunt esse in eodem loco, sed anima est in qualibet parte corporis, ergo in nulla parte eius potest esse dęmon.

Tertio patet, quia iuxta Damascenum Angelus est vbi operatur, sed sicut operatur in corpore, ita etiam habet aliquam operationem circa potentias animę, ergo sicut non est intra animam, licet circa illam operetur, ita nec intra corpus.

Dicendum, quòd dæmones possunt esse intra corpus hominis, vel extra, & hoc non potest patere, nisi ex operatione, quia cum sit dæmon substantia spiritualis non potest à nobis cognosci, nisi per aliqua signa, quæ relinquit, & ista sunt ipsæ operationes quas in corpore arreptitiorum ostendit. Sunt autem aliquæ operationes eius circa corpus ex
D quibus non apparet an intra, vel extra sit, quia potest illa exercere extra manens, sic est torquere arreptitios cogendo eos cadere in ignem, vel aquam infra. 17. & Marc. 9. & mouere eum ex impetu ad discurrendum huc, & illuc, sicut dicitur de isto arreptitio Lucæ 8. ruptis vinculis agebatur à dæmonio in desertum, quòd etiam arreptitius seipsum torqueat, sicut iste concidebat se lapidibus Mar. 5. quod etiam exerceat aliqua opera fortia, sicut Actu. 19. de arreptitio, qui inualuit contra duos, ita vt nudi, & vulnerati fugerent de manibus eius, omnia enim hæc possunt fieri dęmone manente extra corpus per solam applicationem virtutis motiuæ ad impellendum, licet melius fiunt existente dæmone intra corpus, quia melius potest sibi coaptare illud ad mouendum, quam si extra manserit.

Aliæ operationes sunt ad quas necesse est dæmonem
E esse intra corpus, vt loqui, multa enim arreptitij loquuntur, quæ constat eos non dicere, sed dæmones per illos, cum sæpe ipsi non se intelligant, vt dicetur sequenti quęstione: ad hoc autem necesse est dæmonem esse in corpore, quia locutio fit per motum organorum interiorum, quæ à dæmone mouentur, sed non potest illa mouere, nisi ibi sit, ergo necesse est in corpore esse, & non solum in corpore, immo oportet, quòd sit in ventre, quia principale inter organa locutionis est pulmo, quia pulmo mouetur, & aerem concitat ad refrigerandum cor, & ibi subtiliatur aer, vt sit conueniens materia ad voces articulatas: nam aer exterior manens sic grossus est conueniens ad sonos faciẽdos, sed non ad voces formandas, propter hoc enim sola animalia habentia sanguinem, & respirantia vocant, idest voces emittunt secundo de anima, organa autem musica non faciunt voces, sed sonos, vt dicitur ibidem

& hoc

& hoc est, quia non habent pulmonem, cum ergo principium vocis in animali sit in pulmone, necesse est, quòd quando dæmones per arreptitios loquuntur sint in pulmone, & sic sunt in ventre, omnis ergo dæmon loquens per hominem est in ventre eius, sic dicitur 1. Reg. 28. Saul abstulit Magos, & Ariolos de terra, & interfecit eos, qui habebant Phitones in ventre, & tamen Phitones sunt dęmones illi, qui loquuntur per hominem, sic patet Actu. 16. scilicet factum est euntibus nobis ad orationem puellam quandam habentem spiritum Phitonem obuiare nobis, quæ magnum quęstum prętabat dominis suis diuinando, & secuta Paulum clamabat, dicens isti homines serui Dei excelsi sunt, & sic illi in quibus dęmon loquitur dicuntur habere spiritum Phitonem, & habent eum in ventre.

Dicendum autem, quòd regulariter non solum dęmones, quando loquuntur per homines, sed etiam si nunquā loquantur intra hominem sunt, quod patet, quia quandocunque Christus sanabat aliquem arreptitium dicebatur exire dęmon de eo, vt patet hic, scilicet at illi exeuntes abierunt in porcos, & Marc. 5. & Luc. 8. dicitur exi spiritus immunde ab homine, & non solum est verū hoc de dæmonibus loquentibus, vt dicitur Mar. 1. & Luc. 4. scilicet exibant dæmonia à multis clamantia, & dicentia tu es filius Dei, & Actu. 16. dixit Paulus spiritui præcipio tibi in nomine Iesu exire ab ea, & dicitur, quòd exijt eadem hora, sed etiam de spiritibus non loquentibus verum est, quòd sunt intra hominem, sic patet Mar. 9. de illo dęmone, qui allidebat puerum, & cogebat spumare, & proijciebat in ignem, & in aquam, & tamen non loquebatur, quia erat spiritus mutus, & surdus, sicut Christus dixit ibidem surde, & mute spiritus, & tamen iste erat intra corpus, quia Christus dixit illi exi ab eo, & amplius ne introeas in eum. Et si obijciatur, quòd exijt clamans. Dicendum quòd tunc cępit loqui: nam ante hoc nunquam loquebatur, & ob hoc Christus vocabat illum mutum.

Alij etiam erant dęmones, qui nunquam loquebantur, immo reddebant homines mutos, & tamen illi erant in corpore, & de corpore eijciebantur Luc. 11. erat Iesus eijciens dęmonium, & illud erat mutum, & generaliter quandocunque agitur de sanatione arreptitiorum dicitur, quòd eijciuntur dæmonia, vt infra 10. scilicet dęmones eijcite, ergo omnes dęmones quomodocunque vexent hominem intra eum sunt.

Ad Primum argumentum dicendum, quòd dęmon intra corpus est, vel intra simulacrum, dicitur tamen non esse intus, vel non adesse interius, idest quòd non sit dęmon, quasi virtus intrinseca coniuncta corpori, vel simulacro, ita quòd ex dęmone, & simulacro fiat vnum per se, sicut forma dicitur esse intra materiam, quia est sibi intrinseca ad constitutionem speciei, quia ex materia, & forma fit per se vnum ens, & non sunt velut duo indiuidua eiusdem speciei, si autem dęmon intrinsece vniretur alicui simulacro esset illud viuens, cum forma sua esset spiritus, & ita putabant gentiles simulacra esse viuentia cum audirent illa loqui, & hoc negat illa glos.

Ad secundum dicendum, quod anima, & dæmon non possunt esse in eodem corpore eodem modo, sed sunt diuersimode, quia anima non est in corpore, vt in loco, sed vt forma in materia, dęmon autem est in corpore, vt in loco velut motor in mobili, ideo operatio quam anima facit in corpore, & dęmon non sunt eiusdem rationis, & ideo sine aliqua confusione operationum possunt esse dęmon, & anima in eadem parte corporis,

Si autem dicatur, quòd cum dęmon sit in corpore, vt in loco, quomodo possunt plures dęmones simul esse in eodem corpore dicetur infra q. 136.

Ad tertium dicendum, quòd dæmon vere est intra corpus, sed non potest esse intra animam, quia esse intra aliquid est esse intra terminos eius, corpus aūt habet duplices terminos s. terminos essētiæ, & terminos quātitatis; termini essentiæ corporis sunt ea, quæ claudūt essentiā corporis, scilicet partes eius, vt materia, & forma, quidquid autem non est materia, nec forma, nec virtus dans esse corpori dicitur esse hoc modo extra terminos, corporis sic autem anima est intra terminos corporis, quia est forma eius se-

F cundo de anima; dęmon autem non est intra terminos corporis, quia nec est materia, nec forma ejus, nec virtus dans ei esse, sunt autem termini quantitatis corporis ipsa superficies claudens corpus, & intra terminos illius realiter potest esse dęmon, eo quòd ibi sunt multę concauitates in quibus dęmon esse potest, & etiam si nulla ibi esset adhuc posset ibi esse dęmon, quia dęmon nullam quantitatem habet ad hoc, quòd oporteat fieri penetrationem dimensionum, sicut nec existente anima realiter in quacunque parte corporis dicuntur dimensiones se penetrare, quia anima nullas habet dimensiones: de anima, & de quacunque spirituali substantia, dicendum, quòd non habet, nisi terminos essentię cum sit simplex, & non habet terminos quantitatis, & tamen intra terminos essentię nihil est, nisi pars essentiæ vel virtus dans esse rei, ergo non poterit dę-
G mon esse intra animam, quia non est de substantia eius, nec virtus dans ei esse, solus autem Deus dicitur isto modo esse intra quamlibet rem, siue intra terminos rei corporalis, siue spiritualis, quia ipse habet intrinsecam operationē essentiæ, quia ipse dedit esse, quòd receptum est in essentia rei, & ipse illud conseruat, & non potuit istud esse dari ab alia re, nec conseruari, nisi à Deo, nulla ergo res est intra terminos substantię spiritualis, nisi Deus, possunt autem spiritus habere operationes aliquas circa alios spiritus, & tamen omnes sunt superadditæ ad essentiam, ideo vnus spiritus, nunquam est in altero licet operetur circa illum, & ita licet vnus Angelus purget, perficiat, & illuminet alterum, non dicitur esse in eo, sed aliquid exterius operari, & ita de anima est licet ab Angelis aliquando illuminetur. Dæmon ergo, nunquam est intra animam, sed solum intra
H corpus, licet aliquid circa animam operetur, & propter hoc dicitur, quòd Deus illabitur tam animę, quam corpori; anima autem illabitur corpori, dæmon autem etiam corpori illabitur cum non sit aliud illabi rei, nisi subingredi terminos illius, & tamen iam declaratum est quomodo Deus, anima, & dęmon subingrediantur terminos alicuius rei.

An dæmones possint loqui per arreptitios, & quomodo. Vbi not. quod auctor vidit arreptitium loquentem lingua Hebraica. Et quod etiam loquitur quidam eorum de rebus altissimis, & scientificis. Quæst. CXIIII.

I QVAERETVR an dęmones possunt loqui per arreptitios, & quomodo hoc possunt.

Dicendum, quòd non est dubium quin possint, cum sępe videamus arreptitios loquentes aliqua de quibus constat, quòd ipsi non possunt loqui illa, quod patet, quia dęmone excluso non possunt talia loqui, sic patet Actu. 16. de puella habente spiritum Phitonem, quę diuinabat, & multa loquebatur, cum vero exclusus est spiritus perijt totum lucrum dominorum puellę, quia iam nihil potuit diuinare, sępe etiam Euangelistę dicunt, quòd dęmones loquebantur, sicut dicitur dęmones eum rogabant dicentes si eijcis nos mitte nos in gregem porcorum. idem Mar. 5. & Luc. 4. & Mat. 9. dicitur, quòd dęmonia exibant à multis clamantia.

Dicendum, autem, quòd dęmones possunt loqui per
K corpora in quibus sunt tripliciter.

Primo modo in rebus illis, quę nec per se possunt loqui, nec habent aliqua organa ad loquendum.

Secundo modo per illa, quę per se non possunt loqui habēnt tamen omnia, vel plurima organa locutionis.

Tertio modo per res illas quę organa habent, & per se loqui possunt. De primo patet, vt quando dęmones, vel Angeli formant sibi aliqua corpora, quę assumunt, & per illa loquuntur, nam illa cum nec sint animata, nec viuentia, non possunt loqui, etiam non sunt in eis organa ad locutionem, quia licet exterius illa corpora ostendant figuram veri corporis humani, interius tamen non habent distinctionem partium, sicut sunt in homine, vel in alijs animalibus: Angeli tamen intra illa corpora formant artificialiter quosdam sonos, qui videntur esse voces articulatę, & tamen non sunt, & per illas exprimunt nobis quidquid

volunt

volunt, non sunt tamen illæ voces, quia sola animalia vocant, idest, voces habent, vt patet secundo de anima.

De secundo patet, vt si loquatur interdum Angelus, vel dæmon per animalia: nam illa per se loqui non possunt, habent tamen fere omnia organa locutionis licet non ita completa, vel ita bene formata, sicut homo, ideo non possunt bene articulare vocem, sicut homo, vt patet in auibus, quæ ex consuetudine exprimunt quasdam voces similes humanis, per ista autem animalia interdum loquuntur dæmones, sicut fuit de serpente per quem diabolus Euæ locutus est. Gene. 3. Angeli etiam loquuntur per ea, sicut locutus est Angelus per asinam Balaam Numeri 22.

Tertio patet, scilicet de locutione, quam facit dæmon per hominem, qui habet organa completa, & per se ipsum loqui potest, & ideo non est de homine semper manifestum, quando loquitur ipse, vel quando Angelus, aut dæmon per ipsum, sunt tamen aliqua ex quibus hoc constat, scilicet si talia loquatur homo quæ alias loqui nesciret, sicut vidimus aliquos arreptitios omnino rusticos, & idiotas loquentes lingua Hebraica, cuius nec verbum vnquam audiuerant, & tamen plene, & pure loquebantur ea.

Aliud est, quia arreptitij interdum, quando arripiuntur, etiamsi in voce consueta loquantur, tamen loquũtur de te bus altissimis, & scientificis quas ipsi alias nesciunt.

Tertium signum est, quia postquam cessant arripi, & efficiuntur sanæ mentis nesciunt respondere de aliquo eorum de quo prius disputabant perfecte.

Quartum est, quia interdum cognoscunt aliquas res, quando arripiuntur quas non solum ipsi alias, sed etiam nulli homines illas cognoscere possent, vt quando loquuntur de rebus secretis, quæ via naturali sciri non possunt, & tunc dicuntur prophetare, vel diuinare. De primo patet 1. Regum 18. scilicet spiritus Dei malus inuasit Saul, & prophetabat in medio domus suæ, idest loquebatur occulta, quæ alij homines nesciebant, sicut loquuntur prophetæ. Secundo patet Actu. 16. de puella, quæ habebat spiritum Phitonem, & diuinando magnum quæstum præstabat dominis suis, sic etiam dicitur primo Regum 28. cum dixit Saul ad mulierem Phitonissam diuina mihi in Phitone, & suscita mihi quem dixero tibi, & dicuntur tunc diuinare, quia res occultas dicunt quas scire pertinet ad Deum. sic dicitur Isa. 41. annunciate, quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia dij estis vos, & sic dicuntur diuinare, idest rẽ diuinam agere aperiendo occulta.

Quintum est quantum ad principale, quia quando dæmon loquitur per arreptitium non est in potestate eius tacere, nec loqui, & hoc apparet, quia interdum etiamsi quis arreptitios verberet non tacebunt. Ratio est, quia cum non loquantur a seipsis, sicut non est in potestate eorum inchoare, ita nec desinere, nec etiam quid loquantur, sed interdum loquuntur contraria eorum, quæ volunt. sic patet de Balaam, qui volebat maledicere Iudæis, & conabatur ad hoc. Deus tamen vertebat linguam illius, & cogebat, quod benediceret. Numeri 23. & 24. & postea dolebat, quòd benedixisset eodem cap.

An dæmones possunt immutare sensus arreptitiorum, vel aliorum hominum præstigijs, vel alias. Et quomodo fiunt, præstigia & ludificationes sensuum.
Quæst. CXV.

QVAERETVR si dæmones possunt immutare sensus arreptitiorum, vel aliorum hominum, & nunc loquimur de sensibus exterioribus.

Dicendum, quòd non est dubium quin possint illos immutare, quia dæmon potest intrare corpus, & operari in illo, vt ostensum est supra q. 113. potest; ergo consequenter operari circa omnes potentias affixas organis, quia omnes tales cum sint virtutes corporum sequuntur complexiones corporum, & immutantur alteratis eis. sicut videmus in hominibus ebrijs variari iudicium gustus, & ita de alijs sensibus, dæmon ergo, qui potest alterare corpus, potest etiã sensus immutare. non est tamen intelligendum, quod per seipsum immutet, sed per aliqua naturalia quib. operatur. nulla

A enim substantia potest per seipsam operari aliquid alterando nec gignendo, nisi Deus, qui continet uirtutem totius naturæ. sic enim Angelus non potest aliquid comburere, nisi applicando ignem, uel suscitando illum. Deus autem sine igne potest incinerare corpora, & quia natura potest sensus immutare poterunt dæmones, & Angeli hoc facere utentes eisdem medijs quibus natura utitur. Et quia operatio uisus est notior inter omnes sensitiuas operationes: Est uidendum quomodo dæmon uisum immutet, & per hoc de alijs sensibus intelligetur. Et dicendum, quòd dæmon immutat uisum in præstigiis ludificando oculos nostros, ut uideatur esse serpens, uel Leo, quod est lignum, uel lapis.

Aliqui tamen dicunt, quod non possint fieri tales ludificationes, quia oportet, quod si aliquid uidetur, siue serpens,
B siue Leo, uideatur per speciem leonis, & serpentis. illa tamẽ forma non potest solum esse in sensu. quia potentia sensitiua, siue organum eius non habet aliquam speciem, nisi acceptam a rebus: etiam non potest esse species illa in re visa, quia lignum, vel lapis non potest habere formam aut speciem serpentis, uel leonis, etiam non est illa species in aere, quia aer non est susceptiuus figuræ, & lineamentorum, nisi condensaretur, sicut fit in corporibus assumptis a dæmonibus, vel Angelis, & sic in nullo potest esse illa species, & cõsequenter non potest fieri ludificatio. Dicendum, quòd necesse est concedi præstigia, & ludificationes cum hoc experiamur ad sensum, & non potest decipi sensus. nam si uidemus, necesse est, quòd uideamus per aliquam speciem, quia impossibile est sensum immutari a nõ ente, ad hoc tamen, quòd uideamus aliquid, non est necesse, quòd sit illa res q̃
C videre putamus, sed quòd sit illa species per quã uidemus, & ideo qui in prestigijs leonem, uel serpentem uidet necesse est, quòd habeat speciem serpentis, uel leonis, sed non est necesse, quòd sit ibi serpens, uel Leo. de ista specie non est dubium quin sit in oculo, quia non potest fieri uisio aliqua, nisi species uisibilis recipiatur in pupilla.

Sed dubium est, ubi sit primum ista species ad hoc, quòd perueniant ad pupillam: nam species uisibiles a rebus multiplicantur usque ad pupillam. Aliqui dicunt, quod sit species ista in re, quæ uidetur, ut si lignũ uideatur esse serpens, sed non est possibile, quia vt dictum est duę formę non possunt esse in eadem re, etiam quia si ita esset omnibus appareret, q̄ ille lapis, uel lignum esset serpens, sed falsum est, quia quibusdam videtur hoc, s. ludificatis, & aliis non.

Alij dicunt, quod sit in aere, sed hoc nõ stat, quia aut hoc
D fieret condensando aerem, aut non. si condensando aerem necesse erat q̄ ab omnibus uideretur, quia ibi esset corpus uere sensibile habens figuram serpentis, uel leonis, & ideo nulli occultaretur, & tamen in præstigiis non apparet omnibus idem. ergo non est ibi figura in aere cõdensato si fiat non condensando aerem non potest existere in eo figura, quia aer non condensatus non est corpus terminatum, sed diffusum per omnia, & tamen illa figura cum constet ex lineamentis est aliquid terminatum, & necessario erit in corpore terminato, etiam quia moto aere periret figura illa cũ partes aeris diuidantur faciliter cedendo alijs corporibus, & tamen etiam si moueatur, & currat res illa, quę uidetur serpens, uel leo, semper sic uidetur quousque cesset pręstigium: ergo non est forma illa in aere.

Dicendum ergo, quod formę per quas uidemus ludifi-
E cati in prestigijs solũ sunt in sensu, idest, in organo sensus, uel pupilla. Et potest dupliciter hoc fieri per operationem dæmonis. Vno modo, quod species, quę sunt reseruatæ in thesauro imaginationis operatione dęmonum decurrant usque ad organa sensus, & tunc cum species uisibilis, quę erat intra cerebrum recurrit usque ad locum illum, in quo fit sensatio, necesse est, q̄ appareat homini esse pręsentem rem illam cuius species est in sensu, quia per nihil aliud fit uera uisio, nisi per hoc, quod species uisibilis est in oculo in loco sensationis.

Secundo modo potest fieri perturbãdo sensum quod fit per fumum quarundam rerum, quę immutant oculum: nã ita est in ceteris sensibus, quod ex corruptione organorum praue iudicatur.

Dicendum autem, quod licet pręcedens primus modus interdum accidat, non possunt tamen salua-

ri per illum omnia, quæ apparent in præstigijs. Primo, quia interdum apparet eadem res currens: interdum manens, interdum stans, & interdum iacens. sed hoc non potest contingere ex parte speciei recurrentis de imaginationis thesauro ad locum sensationis, quia illa vniformiter manet in loco sensationis, ideo non potest repræsentare rem sub varia habitudine.

Secundo, quia interdum accidit in præstigijs, quòd homo videat rem quam nunquam uidit in se, nec in sua similitudine, & tamen in thesauro imaginationis non possunt esse species, nisi quæ aliquando fuerunt in sensu: ergo non possunt tali modo videri in præstigijs, nisi ea, quæ aliquando vidimus, & sic non sufficit iste modus ad saluandum omnia, sed modus secundus sufficit, & est conueniens, quia tunc id quod videtur est res exterior, & tamen non videtur talis qualis est, quia sensus corruptus existens non bene iudicat: adeo si res exterior moueatur, vel stet, videbitur moueri, vel stare, sed non talis figuræ, vel coloris qualis est, & tunc forma illa non est in re, sed in oculo, idest, quia oculus talem iudicat esse rem per corruptionẽ, quæ in ipso est, sicut patientibus ophtalmiam omnia videntur esse subrubea. vt dicit Aristot. nono Ethicorum, & hoc, quia habẽt apostema in oculo, sic etiam est in gustu, quia habentes linguam infectam cholera iudicant omnia esse amara, illa tamen amaritudo non est in rebus, sed in lingua, nec tamen est intelligendum, quod illa forma maneat realiter in sensu, quia tunc habens linguam infectam cholera semper sentiret amaritudinem, etiam si nihil gustaret, cum realiter forma amaritudinis maneret in gustu actualiter semper immutans quod falsum est. Ideo dicendum, quòd amaritudo illa, nec est in re, nec est in sensu, nec vllo modo est, sed sensus decipitur iudicans esse amarum quod non est amarum, illud tamen per quod decipitur non est in re, sed solum in ipso sensu, idest, in organo sensus, & ob hoc solum decipitur in præsentia obiecti, de quo debet iudicare, si tamen esset vere forma amaritudinis in sensu semper gustus sentiret amaritudinem, dicitur tamen esse ista forma in sensu, quia id per quod sensus sic iudicat in ipso est.

Idem autem est in visione, quia species non est in re, nec etiam est vere in oculo, quia tunc quandiu maneret ibi iudicaret homo rem illam sic se habere, etiam si nihil esset præsens: redirent etiam inconuenientia priora, scilicet, de motu, quia si species vere esset in oculo, & non in re, etiam si esset causata per aliquem fumum vel rem exteriorem nõ posset illa ostendere rem varie se habentem, cum non dependeret a re exteriori, quæ mutatur: ideo non est species in sensu, sed solum corrumpitur sensus per corruptionem organi, & iudicat male de obiecto. Tertium ad probandum prædicta contra primum modum ponendi ludificationem esse poterat efficacissimum, quia tunc per præstigia nulla res de exterioribus videretur alias quam se habeat, & etiam nulla occultaretur, sed inciperet apparere aliqua res, quæ vere non esset præsens, scilicet illa cuius species decurreret de thesauro imaginationis ad locum sensationis, patet quia hoc modo organum sensus non corrumpitur, nec inficitur, sed potius perficitur per speciem interiorem decurrentem ad locum sensationis, vna tamen species non impedit aliam cum multas res simul videamus: ergo decurrente specie ad locum sensationis, vt dictum est adhuc non impediremur videre res exteriores quarum sunt species, & quæcunque sint præsentes, & tamen non videmus omnes eo modo, quo sunt, quia aliquis homo erit ibi, qui videbitur leo vel serpens, & similia, & sic non potest videri illa res sub propria specie: ergo non fit hoc propter speciem decurrentem ab interiori ad locum sensationis, sed oportet, quòd fiat per aliquam infectionem organi: idem etiam esset si forma ista visibilis causaretur in organo ab extra, idest, non decurreret de thesauro imaginationis, sed esset solum in oculo, quia per illam non impediremur videre omnia, quæ sunt extra proprias species, & tamen impediremur.

Quartum est, quia licet dæmones possint species existentes in thesauro imaginationis facere decurrere ad locum sensationis, non possunt tamen facere quilibet malefici vel præstigiatores, quia interdum isti operantur sine dæmonũ adiutorio solum per aliqua naturalia media. dæmones autem, quia possunt subintrare cerebrũ possunt facere quòd species decurrant de loco suo per illos neruos concauos, per quos intrauerunt vsque ad locum sensationis, & tamen quilibet præstigiator facit apparere rem aliter quam sit: ergo non fit hoc decurrente specie ab interiori.

F

Sed Dicendum, quòd non est modus per quem saluentur omnia, quæ apparent in ista ludificatione, nisi per infectionem organi, quia inficitur a dæmone, vel a præstigiatore per aliqua naturalia, & tunc iudicat de re præsenti aliter quam se habeat, vel de aliqua re, quæ de nouo apparere cogitur, & non est species in sensu nec aliqua forma, nisi forma ipsius rei visibilis, & tamen non iudicatur de ea vel per eam qualiter ipsa repræsentatiua est, & non solum ista infectio est ex parte oculi, sed etiam ex parte rei, ita quòd licet res habeat propriam speciem, per aliquam tamen infectionem ei appositam determinatur aliqualiter ad turbandum visum ne bene de ipsa iudicet, quod patet, quia alias si inficeretur solum organum visus omnes res præsentes tales viderentur, & ludificatus circa vnum esset ludificatus circa omnia quod falsum est, quia in vna re determinata, & non in omnibus fit præstigium. non etiam sufficit, quod sola res visibilis inficiatur, quia tunc omnes præsentes ludificarentur, & tamen facto præstigio si superueniant aliqui, non videtur eis aliquid, sicut ceteris, sed omnia vidẽt sub proprijs formis, & si præstigiator aliquid agat circa illos etiam ipsi ludificantur: ideo oportet circa rem, & circa organum visus esse infectionem ad hoc, quòd fiat ludificatio, & iste est modus quo si domus suffumigetur quodam fumo omnia ligna domus videntur serpentes cunctis intrantibus domum, & hoc est, quia tam ligna quam tota domus est infecta illo fumo, & intrantes inficiuntur, quia totum medium est infectum: ideo sic iudicant.

G

H

An dæmones possint immutare potentias sensitiuas interiores, & per quod differunt sensus interiores ab exterioribus. Quæst. CXVI.

QVÆRETVR an dæmones possint immutare phantasiam, idest, potentias sensitiuas interiores.

Dicendum, quòd sic, quia dæmon potest operari immutando sensus exteriores, vt dictum est præcedenti q. nam sicut oculus potest ludificari, ita & gustus, & omnis sensus, quia tamen operatio visus est manifestior, cum appareant in ea plures differentiæ rerum primo Metaph. apparet ibi magis ludificatio quam in alijs sensibus, & tamen in omnibus fieri potest; non differunt tamen sensus interiores ab exterioribus, nisi per interius, & exterius: ergo sicut potest dæmon immutare sensus exteriores, ita etiam potest immutare interiores.

I

Secundo patet, quia dæmon habet potestatem super corpora, & consequenter super ea. quæ consequuntur corporis conditionem, & tamen phantasia, et omnes vires interiores sunt affixæ organis corporeis, quibus alteratis alterantur ipsæ: ideo poterit dæmon phantasiam immutare.

Tertio patet, quia dæmon operatur quibusdam naturalibus medijs, sed natura potest alterare phantasiam, sicut videmus in dormiente, & in ebrio, & in furioso, quia omniũ istorum est immutata phantasia, nec possunt de rebus ita iudicare, sicut ceteri: ergo poterit etiam dæmon phantasiam immutare, quia poterit facere, quòd patiatur homo eadem quæ in somno ebrietate, vel furore patitur cum possit vti eisdem quibus natura istud facit.

K

Quarto patet, quia dæmon potest per motum localem immutare phantasiam mouendo species, & turbando eas ad hoc, quòd varij conceptus habeantur per eas, sic turbatas, quia sicut poterat facere, quod species decurrerent de thesauro imaginationis ad locum sensationis, vt dictum est præcedenti quæstio. & per hoc fieret sensatio, quę alias fieri non posset, ita mutatis localiter, & turbatis speciebus intra cerebrum fierent conceptus discordes ab eis, qui alias fierent, & ideo dicunt, quod dæmones possunt illustrare phantasmata, scilicet, per istam variam compositionem, & ita homini cogitationes immittunt, uel est illustrare phantasmata ipsa in se aliquo modo alterare, uel depurare, ita ut per illa possint aliqua concipi, quæ

prius

prius non poterant, & hoc est propriè illustrare, id est il- A luminare, vel clariora reddere, id est, potentiora ad repræsentandum.

An dæmon possit immutare intellectum. Et quomodo immittit nobis cogitationes, quas vult. Angeli autem boni possunt aliquid directè imprimere in intellectum & quare mali nunquam imprimant cum possint.
Quæst. CXVII.

QVÆRETVR an possit dæmon immutare intellectum.

Dicendum, quòd dæmon non habet operationem, nisi supra corpus, & ea quæ sequuntur conditionem corporis, quia dæmon operatur mediante natura, sed pure spiritualia excedunt conditionem naturæ: cum natura solum habeat operationem circa corpora, eo quòd instrumenta sua B operatiua sunt virtutes corporales, spiritus autem purus non habet aliquid de conditione corporis: ideo natura nihil potest circa illum, de intellectu autem ita est, quia non est corpus, nec etiam aliqua virtus affixa corpori: ideo dæmon non potest directè operari in intellectu, poterat autem supra sensus interiores & exteriores, vt dictum est quæst. præcedenti, & supra quæst. 115. eo quod tam interiores quam exteriores sensus sunt affixi organo, & altero organo immutatur sensus. intellectus autem non est alligatus organo: nam anima quantum ad intellectum absoluta est a corpore, & ita causa est, quare intellectus intelligit obiecta omnium sensuum particularium: nam si esset virtus alligata organo limitaretur ex conditione organi ad vnum genus rerum cognoscibilium, sicut est de quolibet sensu particulari, & tamen non limitatur ad aliquod ge- C nus, sed apprehendit omne ens: ergo est virtus absoluta a corpore: etiam patet hoc, quia intelligit rem vniuersaliter: potentiæ autem affixæ organis apprehendunt rem particulariter: ratio est, quia sequuntur conditionem organi, & organum est materiale, sed conditiones particularitatis sunt a materia: ideo apprehendunt necessario particulariter vires affixæ organis: intellectus autem vniuersaliter apprehendit: ideo necesse est eum esse absolutum a corpore, & ita dæmon non poterit directè aliquid super intellectum.

Dicendum tamen, quod licet intellectus non sit organo affixus, dependet tamen operatio eius ab organo, quia dicitur tertio de anima, quod phantasma est obiectum intellectus, sicut color visus, phantasma tamen dependet a sensu, quia habetur per sensus particulares: ideo licet operatio intellectus non sit per organum, dependet tamen ab orga- D no, id est, non potest intellectus operari intelligendo, nisi præcessent operatio organi accipiendo speciem, quæ est phantasma, & est obiectum intellectus: nam sine obiecto nulla potentia potest apprehendere, & quia dæmon potest aliquid super phantasiam, vt ostensum est præcedenti quæstione, poterit indirectè aliquid super intellectum, quia si turbet species existentes in phantasia, quæ sunt obiectum intellectus, poterit sequi turbatio in operatione intellectus, non quidem quod ipsa operatio in seipsa turbetur, vel minuatur in sua perfectione, sed quia phantasmata a quibus immutatur non mutant debitè, sicut si quis benè legens legat per librum mendacem, licet non legat vitiose leget tamen vitiosa, vnde ita bene legit per mendacem, sicut per veracem, & tamen per vnum legit vera, & per alium falsa, & vitiosa, ita in actu intellectus poterit dæ- E mon indirectè causare imperfectionem, sed in ipso actu directè nihil potest, in operatione autem sensuum exteriorum, & etiam phantasiæ potest aliquid directè cum inficiat organa, & virtus affixa organo sequitur necessario conditionem organi, & ideo cogitur a dæmone ad praue sentiendum, sicut ipse infecerit organa. Hoc modo dæmon immittit nobis cogitationes, quas vult alterando phantasiam nostram, & illustrando phantasmata, vt dictum est præcedenti quæstione, intellectus tamen non cogitur accipere istas cogitationes, quia ad hoc quod fiat cogitatio, vel actus non solum requiritur obiectum, & potentia cognoscens, sed etiam intentio cognoscentis, id est, quod cognoscens velit intendere in obiectum illud: nam sicut præsente aliqua re non est necesse quod illam intueamur,

quia possumus auertere oculos nostros ab ea, ita existente specie aliqua in phantasia non est necesse, quod intellectus intendat in illam, sed potest se auertere ab ea, & ita dæmon non poterit cogere intellectum, vt cogitet ea, quæ ipse vult: nam quando dæmon dicitur immittere nobis cogitationes non est sensus, quod ipse formet in nobis cogitationem aliquam, quia cogitatio est actus cogitantis, & ideo si dæmon formaret cogitationem, esset cogitatio sua, & non hominis, ita quod per illam homo nihil cogitaret formaliter, sicut per intelligere dæmonis homo non est formaliter intelligens, quia illud intelligere non est hominis, nec pertinet vllo modo ad eum, non potest ergo dæmon cogitationem homini immittere, id est, actum cogitandi, sed dicitur immittere cogitationem, id est, aliquid per quod homo cogitet, scilicet, speciem, non tamen quod dæmon nouas species formet in phantasia, sed quod existentes ibi illustret varie eas disponendo ad hoc, quod per illas intellectus immutetur: potest ergo se auertere intellectus ab his, vt nihil cogitet de eo quod dæmones suadent.

De Angelis bonis dicendum, quod directè possunt aliquid imprimere in intellectum, quia secundum Augustinum operantur in intelligentias nostras miris quibusdam modis, hoc autem est, in quantum lumen intellectus agentis nostri confortatur per lumen intellectuale Angelorum quod est maius, quàm nostrum, dæmones autem non imprimunt directè in intellectum nostrum, nec confortant lumen intellectus nostri, quia licet lumen naturale intellectus dæmonum sit efficacius lumine intellectus nostri, quia cum mali sunt non intendunt confortare lumen intellectus nostri, sed potius obfuscare, vt nos decipiant: ergo non imprimunt in intellectum, sed in phantasiam.

Sciendum autem, quod dæmones cum sint excellentioris luminis naturalis quam homo secundum speciem, possunt imprimere in intellectum nostrum, sicut Angeli boni, quia quorundam dæmonum est intellectus excellentior quam quorundam Angelorum, nunquam tamen imprimunt in intellectum, quia hoc est contra intentionem eorum: est enim intentio dæmonis nocere hominibus, & hoc maxime facit decipiendo, & tamen quanto fuerit intellectus noster perfectior tanto minus decipiemur: ideo dæmon non vult imprimere in intellectum ne confortetur lumen illius, sed imprimit in phantasiam illustrando phantasmata, quia per istum modum non perficitur intellectus, sed potius est via ad decipiendum eum si attendat ad phantasmata, quæ dæmon illustrat, & ob hoc, licet dæmones doceant interdum aliquos homines, nunquam docent eos spiritualiter agendo interius in intellectum ipsorum, sed uelut magistri extra loquuntur, & hoc est, quia sic non perficiunt directè intellectum ipsorum cum immediate agant in sensum verba formando, & non possunt homines tunc plus per eos addiscere, quàm ipsi volunt, si tamen directe imprimerent in intellectum adhuc præter veritates illas, quas dæmonibus suadentibus homines addiscerent, maneret intellectus eorum fortior, & perfectior ad quæcunque alia intelligenda: dæmones ergo licet possint in intellectum nostrum directe agere nunquam tamen agunt, sed in phantasiam imprimunt, & inde resultat actus eorum in intellectum modo supradicto. Sed quia illa actio est indirecta, intellectus noster potest euitare eam, ut supra dictum est, scilicet, non recipiendo cogitationes ab eis immissas, id est, phantasmata illustrata per eos non aduertendo, sed respuendo, sicut in potestate nostra est vilibus quibusdam rebus claudere oculos, vel auertere ne videamus illas.

An dæmones possint mouere voluntatem hominis. Et quod potentia sunt in triplici differentia.
Quæst. CXVIII.

QVÆRETVR an possunt dæmones mouere voluntatem hominis arreptitij, vel alterius, scilicet, tentati.

Dicendũ, quòd non possunt istud directe, nec indirecte, quia dæmon directe agit in corpus, & in ea, quæ sequuntur corporis conditionem. voluntas autem nec est corpus, nec ad corpus pertinet, sed est virtus omnino absoluta a corpore: ideo non potest dæmon in eam.

Pro quo sciendum, quòd quædam vires dependent a corpore quantum ad actum: aliæ autem quantum ad obiectum, sed non quantum ad actum: aliæ vero nec quantum ad actum, nec quantum ad obiectum. De primis patet, scilicet, de sensitiuis, quia actus earum est per organum: nam homo non videt, nisi per oculum, & ita de alijs. & istæ vocantur potentiæ affixæ corpori, & consequuntur omnino corporis conditionem, & non sunt illo modo absolutę a corpore quantum ad aliquid.

De secundis est solus intellectus, qui quantum ad actum non dependet a corpore, quia non intelligit per organum: non enim intelligit homo potius per oculum quam per capillos, vel vngues, & ideo intellectus quantum ad se, & quantum ad actum suum est virtus absoluta a corpore quantum ad obiectum, quia phantasma, quod est obiectum intellectus, tertio de anima, non potest accipi, nisi per sensum, & tamen nunc non vocatur intellectus aliquo modo virtus affixa, vel alligata, quia quantum ad essentiam suam non est de conditione alicuius organi, & etiam non vtitur aliquo organo in actu suo.

De tertijs est sola voluntas, quæ nullo modo dependet a corpore non quidem quantum ad actum, quia sicut intellectus non intelligit per organum, ita nec voluntas vult per organum, nec etiam quantum ad obiectum, quia voluntas accipit obiectum ab intellectu, scilicet, id quod in dicatur bonum, vel malum per intellectum voluntas vult vel non vult, & ita minus dependet voluntas a corpore quam intellectus: ideo licet dæmon possit indirecte in intellectum propter obiectum suum quod habetur per organum in voluntatem, tamen nihil poterit, quia ipsa nec quã tum ad actum nec quantum ad obiectum dependet a corpore, & sic dæmon non agit in eam directe, nec indirecte. istud etiam accidit, quia voluntas est domina sui actus: vnde dato quòd dependeret a corpore quantum ad obiectum, adhuc non posset dæmon aliquid in eam indirecte, quia dæmon potest aliquid in intellectum propter obiectum, quia intellectus cogitur a demonstratione, & ita omne verum manifestum cogit intellectum, ita vt non possit dissentire ei, voluntas tamen non cogitur ab obiecto, quia etiam si cognoscatur aliquid esse manifeste bonum, voluntas non cogitur illud velle, nisi sit summum bonum sub ratione summi boni: ideo dæmon non potest voluntatem mouere, quia nullum bonum potest ei ostendere quod ipsam cogat.

Ex prædictis patet, quòd dæmon imprimit solum in sensus, & in phantasmata: Angeli autem imprimunt tam in phantasmata quam in intellectum, Deus autem solus imprimit in voluntatem. Prouer. 21. cor Regis in manu Domini est, & quocunque voluerit vertet illud. et accipitur cor pro voluntate, & Prouerb. 15. infernus, & perditio coram Domino quanto magis corda filiorum hominum: dęmones autem licet possint imprimere in intellectum, tamen non imprimunt, vt ostensum est præcedenti q.

An dæmones possint cogere arreptitios ad peccandum. Et an ea, quæ faciunt arreptitij, sint peccatum.

Quæst. CXIX.

QVÆRETVR an dæmones possint cogere arreptitios ad peccandum, vel aliquo modo facere, quòd peccent.

Dicendum quod non possunt cogere ad peccandum, quia si possent cogere, nõ esset peccatum illud ad quod cogerent, quia de ratione peccati est esse voluntarium. Si autem quæritur an possint aliquo modo facere, quòd peccent.

Dicendum, quòd possunt facere suadendo, & non solum in arreptitijs, sed etiam in omnibus alijs hominibus cum ipsi tentent eos, & tentatio dæmonis ordinatur ad peccatum. Sed vt videatur an ea, quæ arreptitij faciunt in-

F stigati a dęmonibus sint peccatum, est dicendum, quod aut illa faciunt propter violentiam, aut propter turbationem. si primo modo, quicquid faciant non est peccatum, vnde si dæmon cogat arreptitium occidere aliquem hominem non peccat, quia non agit, sed patitur, nam potest dæmon mouere membra arreptitij ad occidendum hominem, & sicut siquis impulsus a vento cadat super alterum, & occidat eum non est vituperabilis tertio Ethicorum capitulo primo, quia est ibi violentum simpliciter, ita si dęmon mouerit membra arreptitij, & ita videtur fuisse de illo arreptitio, qui expoliauit, & vulnerauit duos adiuratores suos, Actuum decimonono, & ita potest cogere hominem ad fornicandum, & ad quæcunque alia mouendo omnia organa corporis eius, & potest esse, quod arreptitius videat se male agere non perturbatus existens, & ta-

G men resistere non potest, quia violenter mouentur organa sua. Si autem perturbetur, vt quia dæmon potest perturbare phantasiam, ita vt per illam non possit recte iudicare quicquid fecerit arreptitius nõ est peccatum, quia idem est, quod in furioso, qui nihil peccat, quia iudicare recte non potest, illud tamen in sola phantasia est, quia intellectus, & voluntas in seipsis nunquam possunt perturbari: idem etiam in ebrio cuius actus non est peccatum, nisi inquantum ebrietas sua fuit culpabilis, & dedit causam delictis, si autem ebrietas fuisset sine culpa quicquid sequeretur inde, non imputaretur sibi, vt ait Augustinus contra Faustum lib. secundo, & decimoquinta quæst. prima capit. inebriauerunt, & tamen quod arripiatur homo a dæmone est pure inuoluntarium: ideo si perturbata phantasia aliquid egerit arreptitius, non est ei impu-

H tandum.

Sed obijcietur, quod culpa sua incidit in hanc pęnam, ideo mala inde secuta debent saltem imputari aliquo modo, sicut dicitur de ebrietate in allegato c. inebriauerunt.

Dicendum, quod non habet verum illa regula, scilicet, quod si peccatum sequatur in non potente euitare propter aliquam culpam pręcedentem, quod semper debeat imputari, quia illud est verum quando directe sequitur illa necessitas faciendi malum per actum voluntarium, sicut siquis inebrietur sequitur necessario, quod poterit multa mala agere nesciens quid agat, & ista ebrietas directe sequebatur ex actu suo, quia ex multum bibere necessario sequitur ebrietas, non est sic de arreptione dæmonis, quia licet interdum homines propter peccatum arripiantur a dæmone, vt patet 1. Cor. 5. tamen non est necessarium quod omnis pec-

I cans a dæmone arripiatur, quia non est ista pœna determinata pro peccato quolibet. Secundo non tenet ista regula, quia nunquam imputatur peccatum quod sequitur ex aliqua pęna, sed solum quod sequitur ex culpa, sic enim inebriari peccatum est, licet ergo ebrius nesciat quid agat, imputantur ei omnia inde secuta saltem aliqualiter: arripi autem a dęmone, licet sit interdum propter culpam non est tamen culpa, sed pœna quędam: ideo nihil inde secutum imputatur ad pœnam, & ista est ratio pręcipua, sic etiam siquis tenetur adiuuare aliquem certo die, & postea propter aliquod delictum ponatur in vinculis, & sic non possit facere, quod tenebatur, non imputatur ad culpam. Si autem arreptitius non cogatur, nec etiam sit omnino perturbatus, sed solum per suggestionem dæmonis malum faciat imputatur ei, quia dęmon tunc nõ cogit eum, nec perturbat, sed

K manet sibi locus resistendi iniquitati: peccat ergo illud faciẽdo, sic fuit de Saule 1. Reg. 18. qui arreptus a dæmone prophetabat, & misit lanceam in Dauid, vt occideret eum, hoc tamen imputatur ei in peccatũ: ergo arreptitius potest peccare tunc quando a dęmone arripitur, & tamen vt communiter arreptitij perturbantur penitus quando arripiuntur, ita vt nesciant, quid fecerunt, uel dixerunt, & si cesset dęmõ torquere eos erubescunt de illis, quę dixerunt, si tamen quando dixerunt, non fuissent turbati, non dixissent illa, de quibus nunc erubescunt, vel non erubescerent nunc se illa dixisse, & maxime est hoc quando torquentur, quia ut cõmuniter etiam tunc phantasia turbatur.

Quomodo dæmones possunt torquere hominem, & quantum possunt eum torquere. Quæst. CXX.

QVÆRETVR quomodo dæmones possunt torquere hominem,& quantum possunt eum torquere. Dicendum ad primum, quòd hoc possunt per quendã motum localem,quia dæmon,vt communiter quando vexat arreptitios elidit eos in terram, & proijcit in aquam, vel in ignem, & cogit eos spumare infra 17. & Mar. 9. sed ista per motum localem fiunt, scilicet,impellendo hominem sicut vnus homo impellit alium, & ad hoc sufficit dæmon non solum in corpore existens, sed etiam foris manens,quia ad impellendum non requiritur, nisi applicatio virtutis motiuæ, quod etiam faciunt Angeli mouendo homines,sicut Angelus tulit Abacuc de Iudæa in Chaldæam Daniel. 13. Aliquando autem dæmon torquet hominem per solam compressionem corporis, quod etiam pertinet ad motum localem, sicut ille cuius guttura stringuntur torquetur,etiamsi in loco suo maneat per hoc,quòd comprimuntur fauces,ita arreptitij ad hoc,quòd spument cõprimuntur à dæmonibus: nam elidere eos minor vexatio est, huius signum est, quòd arreptitijs interdum quando vexantur, videtur quòd habeant pondera immensa supra se hoc tamen non fit, nisi quia valde comprimuntur præcordia eorum, vel aliæ partes corporis, & ideo interdum reddunt vexatos quasi mortuos, sicut dicitur Mar. 9. quòd spiritus multum clamans, & discerpens hominem exiuit ab eo,& factus est,sicut mortuus.

Ad secundum dicendum, quòd dæmones possunt vexare hominem, ita vt occidant: nam plurimos occidunt, nec longa mora opus est ad hoc,quia subito poterunt multos occidere,sic fuit de dæmone,qui occidit septẽ viros Saræ Tob. tertio, sic etiam dæmones occiderunt in vna hora in Aegypto omnia primogenita hominum, & pecorum: Exo. 12. fuerunt autem dæmones,qui hoc fecerunt Ps. 77. scilicet, misit in eos iram indignationis suæ per Angelos malos, sed non permittuntur torquere hominem quantũ volunt, vnde si permittantur occidere hominem occidũt. 1. Cor. 5. tradidit eum Sathanæ ad interitum carnis,idest, ad hoc,quòd occidat eum carnaliter: aliquando permittit Deus solum,quòd torqueant hominem,sicut fuit de arreptitio,qui insilijt in duos adiuratores suos, ita vt nudi,& vulnerati euaderent Act. 19. & aliquãdo magis,vel minus vexant secundum quòd permittuntur magis, vel minus nocere:nam nihil nocent, nisi quantum Deus vult,sic patet Iob 2. vbi iussit Deus dæmoni, quòd tentaret Iob puniendo eum in rebus suis, sed non extenderet manum ad eum:patet autem hoc, quia nunquam dæmones tantum nocent quantum possunt,quia non permittuntur: habuerat enim vnus istorum arreptitiorum legionem dæmonũ à longo tempore Mar. quinto, & Luc. 8. & non occiderant eum, nec vulneranerant, & tamen quando permissi sunt ingredi in porcos,subito occiderunt duo millia porcorum Mar. quinto, ex quo apparuit, quod non exercebant totas vires suas in arreptitio, quia alias subito eum occidissent: magis enim vellent ei nocere quàm porcis,quia porcis nõ nocet dæmon, nisi propter hominem, sed non permissi sunt plus ei nocere quam quod se lapidibus concideret Mar. quinto, dæmones tamen conantur interdum vltra permissionem Dei aliquid agere, sed non possunt,sic patet de illo arreptitio, quem dæmon sæpe proijciebat in ignẽ, & in aquam, vt eum occideret infra decimoseptimo, & Marc. 9. & tamen nunquam potuit eum occidere, licet longo tempore eum possedisset, scilicet, ab infantia sua Marc. 9.

Quare dæmones desiderant intrare in hominem. Quæst. CXXI.

QVÆRETVR, quare dæmones desiderant intrare in hominem.

Dicendum,quòd hoc faciunt ad nocendum:sunt enim valde inuidi, & summe desiderant nocere homini: vident enim quòd homo qui eis natura inferior est, per humilitatem ascendit ad beatitudinem,quam ipsi per superbiam

A habere non poterunt, & ideo ex inuidia tentant eum, inducere cupientes in peccatum, ne assequatur illam beatitudinem,quod si non possunt,saltem volunt ei corporaliter nocere quod est minus nocumentum,& ita desiderant intrare in eum, quia intrando vexant: non est enim aliud quòd dæmon permittatur in aliquem intrare quàm quòd permittatur eum vexare:nam potest intrare non vexando, & potest vexare non intrando.

Secundo desiderant hoc propter honorem, quia dæmones sunt cupidi honoris, & ideo desiderant quamcunque præeminentiam, & quia posse nocere hominibus est gradus quidam potestatis, desiderant,quòd permittantur intrare in hominem ad torquendum eum.

Tertio cupiunt hoc, vt ostendant hominibus potestatem suam, & per hoc ab eis adorentur: sic enim fuit inter B Gentiles, quia quosdam Deos colebant Gentiles credentes se ab eis posse beneficia recipere, alios autem colebant ne eis nocerent: sic enim dicit Ouidius lib. de Fastis,quòd Deos infernales colebant in mense Februarij facientes eis cærimonias quasdam, quæ vocantur purgationes, & hoc, vt non terrerent viuentes, nec eis nocerent, sic etiam Romani colebant tertianam,& quartanam,& Tullius Hostilius Tertius Rex Romanorum vouit facere templum timori,& pallori ne eum affligerent,sed recederent ab ipso, quia inuaserant eum in bello, vt ait Titus Liuius, ita dæmones, vt timerentur ab hominibus, & per hoc honorarentur volebant torquere eos, ita vt homines cognoscerent se ab illis torqueri, & per hoc eos honorarent, vt cessarent à vexatione.

C *Quare Deus permittit homines torqueri à dæmonibus. Et dæmon quid; & quid sequatur ex negatione eorum. Quæst. CXXII.*

QVÆRETVR, quare Deus permittit homines torqueri à dæmonibus.

Dicendum, quòd causa principalis est peccatum: nam raro Deus hoc permittit, nisi propter aliqua delicta, & tũc sicut Deus potest inferre alia genera pœnarum, ita interdum infert istud.

Secundo fit ad ostensionẽ Diuinæ potestatis, quia sicut sapientia, & potestas Dei apparet in creatione tantæ multitudinis rerum, & tam ordinatæ, ita etiam apparet potestas sua in varijs modis pœnarum, quas infligere potest: ideo conueniens est, quòd etiam dæmones interdum homines puniant.

D Tertio fit ne aliquid maneat superfluum in vniuersitate rerum, est autem superfluum id quod aliquid potest agere si nihil agat: superfluum autem repugnat ordini, & tamen omnia quæ à Deo sunt,ordinata sunt ad Rom. decimotertio: ideo nihil debet superfluum manere in vniuerso, dæmon autem est substantia spiritualis potens aliquid agere, quæ si permansisset fuisset beata, & Deo assisteret, cum vero cecideret, & iam non possit esse minister Dei ad bonum,cõstituit eum Deus ministrum ad malum, idest, ad inferendas pœnas, quæ sunt quoddam malum conueniens ergo est, quòd dæmones aliquando vexent hominem.

Quarto fit hoc ad cognitionem fidei: sunt enim dæmones substantiæ spirituales, de quibus plurimi dubitant, an E sint, & hoc est in detrimentum fidei, quia negantes esse dæmonem negant etiam infernum, sic patet de Saducæis Act. vigesimotertio. Saducæi dicunt non esse resurrectionem,nec Angelum,nec spiritum,& quia ista opinio est periculosa, quia periculosius est errare in hoc quam in omnibus articulis fidei,eo quòd qui negat infernum negat etiam vitam æternam, & tunc supervacuum est Deum colere si nihil boni post istam vitam est. 1. Cor. decimoquinto: oportuit ergo quòd haberemus fidem quandam de dæmonibus, & ad hoc permittuntur vexare homines, & loqui per eos, vt per hoc manifeste appareat esse substantiam quandam spiritualem præter animam hominis, quæ torqueat ipsum, & istam vocamus dæmonem.

Quinto fit, vt homines timeant dæmones, & caueant eorum futurum consortium quod nõ potest melius ostendi

oſtendi quam quando dæmon valde torquet hominem, quia ſi hic vbi non permittitur a Deo nocere quantum poteſt, tam grauiter torquet, quid faciet poſt hanc vitam vbi erit vere locus pœnæ? prodeſt ergo nobis valde cognoſcere, quod dæmones ſint, & quanta ſit eorum feritas contra hominem.

An fuit conueniens, quòd Chriſtus faceret miracula circa dæmones. Quæſt. CXXIII.

QVÆRETVR an fuit conueniens, quòd Chriſtus faceret miracula circa dæmones expellendo eos.

Dicunt quidam quòd non, quia Chriſtus non fecit miracula circa Angelos, & illi ſunt meliores dæmonibus, quia Angeli mali reguntur per bonos, vt ait Auguſtinus quarto de Trinitate, ſcilicet, ſpiritus rationalis deſertor atque peccator regitur per ſpiritum rationalem purum & iuſtum: ergo non debuit miracula facere circa dæmones. Secundo patet, quia miracula Chriſti ordinabantur ad gloriam Dei, ſicut dicitur ſequenti capit. quòd turbæ videntes paralyticum ſanatum timuerunt, & glorificauerunt Deum, qui dedit talem poteſtatem hominibus, dæmon tamen non eſt ad glorificandum Deum, quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris Eccleſiaſtici 15. vnde licet dæmones interdum vellent annunciare Chriſtum eſſe filium Dei non permittebat ipſe illos loqui: Mar. 1. & Lucæ 4. ergo non fuit conueniens circa dæmones miracula fieri. Tertio patet, quia Chriſtus faciebat miracula ad vtilitatem hominum, & tamen interdum dæmones exibant de hominibus cum magno damno ipſorum, ſicut patet Mar. nono, ſcilicet, quòd exiuit ſpiritus clamans, & multum diſcerpens hominem, ita vt videretur mortuus: ergo non debuit miracula facere circa dæmones.

Dicendum, quòd Chriſtus debuit facere miracula eijciendo dæmones de hominibus. Primo, vt impleret Scripturas, quia oportebat impleri omnia, quæ de ipſo ſcripta erãt: Lucæ 24. & tamen Zachar. 14. hoc de ipſo prænunciatum fuerat, ſcilicet, ſpiritum immundum auferam de terra: ergo oportuit, quòd eijceret dęmones de hominibus.

Secundo propter neceſſitatem, quia dæmones torquebant homines, & non poterant liberari ab illa tortura, niſi expulſis inde dæmonibus: Chriſtus tamen miſerebatur patientibus languores ſequenti cap. & ex miſericordia curabat eos: ergo etiam debuit dæmones expellere.

Tertio fuit ad oſtendendũ magnitudinem poteſtatis ſuę, ſcilicet, quia non ſolum poterat ſuper creaturas corporales, ſed etiam ſuper ſpirituales: nam maioris vigoris ſunt ſpiritus quam corporeæ creaturæ Iob 41. non eſt poteſtas ſub cælo, quæ comparetur ei, id eſt, dæmoni: ergo maior poteſtas Chriſti oſtendebatur in hoc, quod poſſet ſuper dæmones quam quòd poſſet ſuper corpora.

Quarto ne videretur Chriſtus manifeſte impotens: nam in terra Iudæorum erant plurimi a dæmonibus vexati, & offerebant eos Chriſto curandos Mat. primo & Lucę quarto, ſi autem nullum eorum curaret, putaretur, quod non habebat poteſtatem ſuper dæmones, & ſic non crederetur eſſe Deus, oportuit ergo ꝙ dæmones eijceret.

Quinto fuit ad tollendum ſuſpitionem operationum ſuarum, quia ſicut plurimi malefici operantur aliqua quæ nobis admiranda videntur, & hoc in poteſtate dæmonum faciunt, ita crederetur de Chriſto, quod dæmonibus ſibi fauentibus hoc faciebat: ita enim credidit Porphyrius, vt ait Auguſtin. lib. 1. de concord. Euange. ſic etiam Iudæi dixerunt ſequenti ca. & infra duodecimo, ſcilicet, in Beelzebub principe dæmoniorum dæmonia eijcit, & verum eſt, quòd in hoc errauerunt male arguentes, quia potius ex hoc fundamento Chriſtus probauit ſe non agere fauentibus dęmonibus, quia Sathanas non ageret contra ſeipſum, quia tunc regnum eius periret, & iam periuiſſet, & tamen ſtat etiam: quia nemo poteſt auferre ea, quæ poſſidet fortis armatus, niſi fortior illo fuerit, & tamen Chriſtus auferebat dæmoni homines, quos poſſidebat: ergo erat fortior eo, & per hoc manifeſte oſtendebat, quod valde a dæmonibus diſcordabat, & ſic non faciebat iſta opera fauentibus eis, ſi tamen nunquam dæmones expuliſſet de corporibus, putaretur cũ illis quandam ſocietatem habere, ergo fuit conueniens quod illos excluderet de corporibus. Sexto fuit, vt haberet

F quoddam teſtimonium ab eis: nam ipſi ſe minores Chriſto confitebãtur dicentes veniſti torquere nos & ab eo humiliter aliqua petebant, vt Luc. 8. obſecro te ne me torqueas, & Mar. 5. dicitur, quod dæmones rogabant Chriſtum ne expelleret eos de regione, & ne mitteret eos in abyſſum Luc. 8. etiam confitebantur illum filium Dei, vt patet hic in litera, & Mar. 5. & Luc. 8. erat ergo vtile dæmones a Chriſto torqueri, & expelli, vt iſta confiterentur de eo, vt ſi teſtimonium hominum non ſufficeret dęmones ipſi hoc faterentur, ſic dicit Chryſoſt. in Homilia, quidam homines Chriſtum hominem eſſe dicebãt, venerunt dęmones Deitatem eius diuulgantes, vt qui mare procelloſum, & rurſus quietum non audierant, dæmones clamantes audirent.

Septimo fuit ad dandum nobis ſpem, quod liberaremur de poteſtate dæmonis, & de inferno. nam miracula Chriſti
G erant quædam argumenta fidei quam ipſe docebat, futurum autem erat, quod per virtutem Deitatis eius excluderetur poteſtas dæmonum ab hominibus credituris in ipſum, iuxta illud Ioan. 12. nunc iudicium eſt mundi, & princeps huius mundi eijcietur foras, ſcilicet, diabolus ad oſtendendum ergo hoc conueniens fuit, vt præcederẽt quędam corporalia ſigna, ſcilicet, quod Chriſtus expelleret dęmones de corporibus.

Ad primum dicendum, quod non fuit neceſſarium fieri miracula aliqua circa Angelos, quia miracula fiebant ad hominum vtilitatem. dæmones autem nocent hominibus: adeo ad eorum vtilitatem debuerunt expelli: Angeli autem non nocent, ſed proficiunt: adeo circa eos miracula fieri nõ oportuit, etiam quia homines per Chriſtum erant liberandi a poteſtate dęmonum, & ſociandi Angelis bonis ad Co-
H loſſen. 1. pacificans per ſanguinem crucis eius, quę in cęlis, & quę in terris ſunt, id eſt, Angelos, & homines: adeo circa Angelos nihil debuit oſtendi, niſi id quod pertineret ad noſtram, & ipſorum futuram ſocietatem, & hoc erat, quod ad nos mitterentur, & ita fuit in Chriſti natiuitate Angelis cantantibus, & loquentibus ad paſtores: Lucę ſecundo, & in Chriſti reſurrectione, infra 28. & Marc. 16. & in eius aſcenſione Actuum 1. Circa dęmones autem fieri debuerunt ea, per quę oſtenderetur nos de poteſtate ipſorum liberandos, & hoc fuit, quod expellerentur de corporibus.

Ad ſecundum dicendum, quòd Chriſtus fecit miracula in expulſione dæmonum non ad vtilitatem ipſorum, ſed hominum, & erat gloria Dei, quod liberarentur homines a vexatione dæmonum, quod vero dæmones de Chriſto te-
I ſtimonium perhiberent aliquãdo fuit vtile non tamen fuit eis ſemper permittendum, ne ipſi vſurparent officium Apoſtolicum, & ne homines aſſueſcerent credere eis, vt dicit Chryſoſtomus, & Athanaſius. Quare tamen Chriſtus interdum non permittebat loqui dęmonia laudantia ipſum dicetur Mar. 1. vel Luc. 4. Aliquando autem loqui permittebat illa, vt per hoc Chriſti poteſtatem, & ſuam ſubiectionem faterentur, & hoc erat vtile, ſicut nunc, vt patet hic, & Mar. 5. & Luc. 8. nam non prohibuit illa loqui. Ad tertium dicendum, quod Chriſtus permittebat aliquando vexari arreptitios in exitu dæmonum, vt per hoc appareret a quãto malo liberarentur dum eos grauius torquerent, & tamen etiam ſi aliter non poſſent dęmones expelli, niſi vt torquerent homines grauiter in exitu, melius erat, vt grauiter torquendo exirent quam vt leuius vexando ſemper
K manerent.

An anima vnius hominis intret in corpus alterius, & eum vexet. Quæſt. CXXIIII.

QVÆRETVR an interdum anima vnius hominis intret in corpus alterius, & vexet illum.

Aliqui dicunt, quod ſic, quia ipſi ſpiritus hoc fatentur dicentes, ego ſum anima talis hominis, vel talis. Secũdo, quia inueniuntur operationes earum manifeſte in arreptitijs, quia quidam arreptitij ita loquuntur, & citharizant, & alia faciunt, ſicut illi quorum animas in ſe eſſe fatentur, quòd ſępe vidimus, & videtur hoc fieri, quia anima eſt principium operationis, & cum illa adueniat, & ingrediatur in aliquod corpus, facit eaſdem operationes, quas faciebat, dũ eſſet in ſuo.

Tertio, quia isti spiritus sæpe petunt, quòd oretur pro eis.& ꝙ liberabuntur ab illa pœna, sed hoc dæmones non facerent.

Quarto, quia interdum suadent hominibus iusta,& vtilia, vt confiteri,& ablata restituere, dæmon tamen potius nititur in oppositum.

Quinto, quia sæpe dicunt secreta aliqua, quæ egerunt dū uiuerent,& sic apparet, quòd humanæ animæ sunt.

Dicendum, ꝙ anima vnius hominis nūquam intrat in alium, vt eum vexet. Pro quo sciendum, ꝙ vt dicitur 3. de anima vnitur anima corpori tripliciter, scilicet, vt forma,& motor,& finis,& est verum de anima, quæ est in corpore, & est forma corporis: nam simul est forma eius, scilicet, inquantum dat esse specificum, vt anima dat corpori esse corpus humanum.& nihil aliud facit nec est alia distinctio operationum, aut diuersitas, sed similiter omnibus partibus corporis dat esse humanas. est etiam vt motor, idest, inquantum in corpore anima exercet operationes suas, per quas in corpore est motus quidam,& ita est de omnibus operationibus animæ sensitiuis,& vegetatiuis, quia istæ competunt animæ non vt est forma, sed vt est motor, quia inquantum est forma solum dat esse corpori, in istis autem operationibus non dat esse corpori, sed operatur per illud,& apparet, quia inquantum forma est dat vnicum esse, & tamen operatio multiplex est: ideo non competit ei, vt forma, sed vt motori. etiam quia anima est forma corporis per essentiam suam, operationes tamen non competunt ei per essentiam, sed per potentias: ergo operationes animæ non sunt inquātum est forma corporis, sed inquantum est motor,& sic tota diuersitas organorum corporis, quæ fit propter diuersas operationes animæ non fit ab ea tanquam a forma, sed tanquam a motore: vnitur etiam corpori vt finis, quia anima est quædam perfectio corporis, finis autem habet rationē perfecti: ideo cum vnitur anima corpori, vt perfectio perfectibili, vnitur ei, vt finis suus.

Sciendum tamen, ꝙ anima licet sit motor corporis, est motor intrinsecus, quia taliter esse motorem non competit, nisi formæ quæ intrinsecè est in materia, qđ patet, quia si dæmon subintret corpus humanum mortuum non poterit taliter mouere corpus. s. vegetando illud,& videndo, & audiendo per illud, quia istud necessario pręsupponit, quòd ista duo, quibus vnitis resultat talis operatio sint tanquam partes, & ex eis resultet vnum ens per se constitutum sub aliqua specie, cum istæ operationes sint specificæ, idest, pertineant ad certam speciem, vel genus, non potest tamen resultare vnum per se in aliqua specie, nisi ex materia,& formæ: ergo oportet, ꝙ si dæmon posset vegetare cadauer, & per illud videre,& audire esset forma corporis,& tamē non est forma, quia est de intelligentijs separatis a materia: ideo talem motum non potest facere, nisi forma, ꝙ apparet, quia dæmones sæpe cadauera arripiunt,& mouent, tamen nunquam illa vegetant, nec corruptionem pręseruant, quod tamen facerent si ad hoc se extenderet facultas eorum naturalis, quia magnam gloriam per hoc haberēt: ergo non possunt illud facere, & sic licet esse formam, & motorem distinguantur, soli tamen formæ competit taliter esse motorē.

Dicendum ergo aliter, quod anima potest in corpore esse dupliciter. s. vel sicut in materia, vel sicut in loco. primo modo sola anima est in corpore; dæmon autem & angeli non possunt, quia non sunt partes alicuius speciei, sed in se totam rationem speciei continent,& isto modo dicendum, quod anima semel a corpore soluta non potest esse in corpore, in quo prius fuit, nec in aliquo alio, nisi miraculose: De alieno corpore dicendum, ꝙ omnino non potest esse in illo, quia anima accepit esse indiuiduatum per vnionem ad illud corpus, ideo impossibile est, quod alterius corporis sit pars, vel forma,& ad hoc etiam miraculum non sufficit, licet Pythagoras putauerit, quod animæ transibant per corpora non solum hominum, sed etiam in corpora bestiarū; quod tam absurdum est, vt redargutione nō indigeat, quia si transiret anima hominis in corpus pecoris nondum animati,& viuificaret illud, impossibile erat quod esset pecus; sed quod esset homo, quia forma dat speciem, & non materia, cum materia nullum esse habeat, sed recipiat, vnde Philosophi formam speciem vocant dicentes esse tres substantias. s. materiam, speciem,& ꝙ ex his. i. compositum.

A Quod autem nō possit anima ingredi in corpus, de quo exiuit, vt illud vegetet, apparet, quia anima summo desiderio cupit esse in corpore, quia sicut homo super omnia cupit viuere, quia istud est esse, ita animæ esse naturale est esse partē speciei: ideo summè cupit actualiter manere, vt pars, & hoc vegetando corpus est: si ergo posset anima redire, in corpus suum: sed non redit: ergo non potest.

Item patet, quia anima nūquam recedit de corpore, nisi quando ita distemperatur corpus, ꝙ non potest ibi manere, quia tunc cogitur recedere,& tamen postquam recesserit semper corpus magis elongatur ab illa temperie secundum quam manebat anima in corpore: ergo minus poterit postea redire quam manere potuit quando exiuit.

Item patet, quia si anima posset redire in corpus, de quo exiuit ad vegetandum illud, istud esset vere resurgere, & B tunc resurrectio non esset miraculum, & tamen habetur pro maximo miraculo, & solus Deus est, qui suscitare potest mortuos. Deuteronom. 32. ego occidam,& ego viuere faciam.& 1. Regum 2. Dominus mortificat,& viuificat, & ita Christus dixit Ioann. sexto: ego sum resurrectio,& vita.& iterum ego suscitabo eum in nouissimo die. non ergo potest anima redire in corpus, de quo exiuit ad illud uegetandum. Alio modo potest anima esse in corpore solum, vt in loco, scilicet, non viuificando, sicut dæmon etiam est in corpore,& quia spiritus non dicitur esse in loco, nisi per operationem, anima si fuerit localiter in aliquo corpore operabitur ibi,& ita poterit mouere aliquod corpus: cum enim anima soluta a corpore sit spiritus manens, & retinens virtutem suam operatiuam, quia non acquirebat illam a corpore, non uidetur inconueniens, quòd possit operari mo C uendo aliquod corpus solum localiter, et quantum ad hoc, ita anima soluta corpore potest esse in corpore, de quo exiuit, sicut in quocunq; alio, non est enim differentia cū non uniatur illi corpori, ut forma, sed ut motor: cuilibet ergo mobili poterit æqualiter applicare uirtutem suam, licet quædam poterit mouere, & alia non, sed hoc uidetur, quia licet anima soluta a corpore possit mouere aliquod corpus, non poterit tamen tantum mouere, sicut quando erat corpori unita, quia tunc res habet maximum rigorem quando est in suo proprio esse naturali, & tamen animæ est naturale esse formam corporis,& operari in eo: ideo tunc habebit maximum rigorem suum, quia non est impedita ab eo, quod potest naturaliter: cum autem est soluta corpore est præter naturam,& quod uniat se corpori solum, ut motor est contra dispositionem suam naturalem: ergo necesse D est, quod minus possit quam manens corpori unita,& tamen manens unita non potest mouere, nisi corpus, in quo est,& sub certo gradu facilitatis: ergo soluta a corpore non poterit mouere rem æqualem sub ęquali facilitate.

Dicendum ergo ex his, quòd spiritus isti, qui ingrediuntur humana corpora non sunt animę defunctorum, sed dęmones. Primo patet ex potestate istorum spirituum respectu animę manentis in corpore, quia spiritus ille mouet corpus localiter contra imperium animę uiuificantis illud, etiam mouet organa uocis,& format locutiones quas uult nolente anima: ideo est maioris potestatis quam anima manens in corpore, non tamen posset hoc si esset anima humana, quia animę sunt ęquales secundum speciem, sed ęquale non agit in ęquale, maxime, quia anima in corpore manens est in suo esse naturali, illa uero, quę unitur corpori so E lum ut motor, est extra dispositionem naturalem: ideo licet ambę essent æquales secundum speciem potentior esset tunc illa, quæ maneret in corpore: ideo non posset cogi ab alia.

Secundo patet ex his, quę dicunt spiritus isti. nam dicunt aliqua, quę sunt ultra humanam cognitionem disputando interdum de rebus altissimis, & sæpe occulta reuelando, quę nullus hominum nouit, animę tamen defunctorum non possent ista scire, quod patet, quia animę, quę creduntur a quibusdam intrare in corpora hominum sunt malę, scilicet, inferis obligatę, uel adhuc tolerantes pęnam purgatoriam, quia nemo unquā credidit beatorum animas hoc agere, animę tamen quę in inferno, uel in Purgatorio sunt nesciunt plura quam hic sciebant, nisi ea, quę per tormentorum experientiam addiscunt: ergo non possunt illæ dicere talia qualia arreptitij dicunt.

Tertio patet ex magnitudine rerum, quas faciunt: nam arreptitij quando arripiuntur sunt fortiores alijs hominibus, & rumpunt compedes, & cathenas frangunt si ligantur, vt patet Marc.5. & Luc.8. & tamen ista non posset facere anima humana, quia vt dictum est minoris potestatis est quando vnitur corpori, vt motor quam quando vnitur, vt forma, maxime autem quia non solum minora posset, sed etiam nihil posset, quia resistit sibi anima in corpore manens: ergo nihil posset, & tamen potest arreptitius pugnare simul contra multos homines, sicut isti duo arreptitij faciebant, quod nemo auderet transire per viam, vt dicitur supra in litera, & ille de quo Actu.19. inualuit contra duos spolians eos, & vulnerans, non sunt ergo animæ hominum.

Quarto patet, quia isti spiritus torquent homines, & tamen vna anima hominis non torqueret alium hominem propter similitudinem naturalem in specie.

Quinto, quia isti spiritus desiderant, valde nocere, & nituntur ne expellantur de hominibus, in quo apparet, quod inuident eis, & tamen animæ mortuorum non inuident viuentibus, sed potius diligunt eos.

Sexto patet, quia licet non sit generale, quod quilibet homo diligat quemlibet, tamen saltem parentes diligunt filios, & cognati cognatos, & etiam si apud inferos sint hunc amorem non perdunt, sic patet Luc.16. de diuite existente apud inferos, & rogante ne fratres sui irent in illum locum tormentorum, & tamen spiritus torquentes arreptitios dicunt interdum, ego sum pater, vel mater istius: ergo mentiuntur, quia si ille esset filius suus non torqueret eum, sed misereretur eius, & si dicas, quod Deo iubente hoc faceret, saltem cum dolore faceret, & gauderet inde expelli, & tamen etiam illi quando adiurantur, vt exeant dolent, & nituntur manere ibi: ergo non est spiritus ille patris, vel matris, sed dæmon est.

Septimo patet, quia si essent animę, aut essent bonorum, aut malorum, non quidem bonorum, quia illæ sunt in vita æterna, non etiam malorum, quia illæ mox rapiuntur ad loca pœnarum & non vacat eis ista facere: ideo non sunt animæ, sed dæmones, sic dicit Chrysost. in Homilia, vbi istam rationem ponit, dæmones tamen nituntur ostendere, quod animæ mortuorum efficiantur dęmones post mortem, & vexent homines, & propter hoc dęmones cogebant istos duos arreptitios habitare in monumentis, sic dicit Chrysost. visitant dæmones mortuorum sepulchra volentes homines imbuere periculosa doctrina, scilicet, quod mortuorum animę dæmones fiant, ex hoc etiam alius error oriebatur, quia cum malefici dæmones habeãt adiutores in operibus suis, & putarent quod animæ hominum dæmones efficerentur, occidebant aliquos pueros, vt animas eorum iam dæmones factas in adiutorium haberent, sic dicit Chrysost. vbi supra, scilicet, multi aruspicum occidunt pueros, vt animas eorũ cooperantes habeant, & hoc destruit ibi multis rationibus.

Octauo patet, quia Christus plurimos arreptitios sanauit, semper tamen dicuntur illi curati a dæmonibus, & quod Christus dæmones eijciebat vocans eos immundos: spiritus ergo nunquam sunt animæ humanæ, quæ vexant arreptitios, sed dæmones.

Dicendum tamen, quod animæ solutæ corporibus pati possunt in varijs locis, in quibus peccauerunt, & interdum, hominibus apparere in corporibus assumptis, & loqui, vt late ostendit Greg.4. dialogorum, quia ad hoc non sequitur aliquod inconueniens sicut sequitur si vexaret arreptitios.

Ad primum dicendum, quod licet spiritus dicat ego sum anima huius, vel illius, mentitur, quia dæmon est, sed facit hoc, vt decipiat audientes, sic dicit Chrysosto. in Homilia, dæmoniaci clamant anima illius ego sum, non est autem anima defuncti, quæ clamat, sed dæmon hoc fingit, vt decipiat audientes: est enim hoc dæmoni conueniens ad fallendum. Primo, quia cum putent homines animas fieri dæmones aliqui occident homines, vt animas eorum tanquam dæmones familiares habeant, & ita faciebant multi aruspicum, vt in hoc dicit Chrysostomus, vt supra, sed fallebãtur in hoc, quia etiam si anima morientis efficeretur dæmon, nollet illa adiuuare occidentem, sed potius persequeretur eum tanquam hostem, quia eam de propria sede inuitam expulerat.

F Secundo, quia dato, quod illa non persequeretur occisorem non poterat aruspex accipere animam illius quem occideret, quia illa est aliquid inuisibile euolans nullius viuentis potestati subditum, hoc tamen aruspices dæmonibus suggerentibus credebant: nam dæmones, vt incitarent eos ad homicidium hoc asserebant, quod cum fecissent ipsi dæmones, qui hoc suggesserant patrocinium præstabant maleficis in operibus suis asserentes se esse animas illorum puerorum, quos occiderant, vt sic esset eis occasio manendi semper in errore, & grauiora committendi, istud innuit Chrysost. vbi supra. Secũdo decipiebat dæmon homines hoc modo, quia homines timent dæmonem, & si spiritus ille fateretur se esse dæmonem non crederetur ei, quia putaretur semper, quod vellet fallere: cum autem dicat se animam hominis, non timetur, & facilius ei creditur.

G Ad secundum dicendum, quod dæmones loquuntur quasi voce defunctorum, quia sicut facile est dæmoni assumere corpus ad similitudinem cuiuscunque hominis, ita est facile voces cuiuslibet imitari, & omnes alias operationes, & ista etiam facit ad fallẽdum, vt sibi magis credatur, quod sit anima humana.

Ad tertium dicendum, quod petunt pro se orari non tanquã sit eis vtile, sed quia volunt per hoc decipere, vt putetur, quod sunt animæ manentes in pœnis purgatorijs.

Ad quartum dicendum, quod dæmon nunquam suadet bonum ex intentione, sed vt facilius decipiat, & ideo cum aliqua falsa dixerit aliqua vera admiscet, vel permittit bona, vt mala inferat, quia dicere verum non nocet ei, & inferre falsum, vel malum ex vero facit ad intentionem suã, & ita sępe inuentum est, quod isti spiritus dixerint multa H vtilia, & deinde grauissimas hæreses introduxerint.

Ad quintum dicendum, quod dæmones sciunt secreta opera nostra, quæ sunt exterius quantumcunque in abscondito fuerint facta, & ideo possunt dicere opera secreta defunctorum, vel viuẽtium, nec colligitur ex hoc esse animas defunctorum.

Quare dæmones introierũt in gregem porcorum qui erat apud arreptitios. Quæst. CXXV.

QVÆRETVR, quare dicitur de grege porcorum in quem dęmones introierunt quod erat non a longe ab illis, scilicet, a Christo, & arreptitijs.

Dicendum, quod istud notanter dictum est ad ostensionem huius miraculi: nam Christus volebat ostẽdere, quod I eijciebat multos dæmones de arreptitijs, & ad hoc misit illos in porcos, vt per suffocationem porcorum constaret de multitudine dæmonum, volebat autem Christus, quod cõstaret de isto miraculo discipulis, & alijs, qui cum eo erant, & etiam ipsis arreptitijs, si tamen dæmones intrassent in aliqua pecora longe inde manentia, nemo eorum, qui cum Christo erant, videret illa perire, & sic non constaret de miraculo: vt ergo constaret oportuit, quod grex porcorum in quem dæmones intraturi erant esset iuxta Christũ, & mox, vt exirent dæmones de arreptitijs intrarent in porcos, & sic dicitur, quod erat non longe ab illis grex porcorum multorum, & alij etiam hoc ex industria tetigerunt: nam Marc.5. dicitur erat ibi circa montem grex porcorum, idest, iuxta eos, differt tamen, quia Marc. quinto, dicitur erat ibi circa montem, & Luc.8. dicitur grex porcorum pascentium in K monte.

Sed dici potest vno modo, quod porci illi partim erant in monte, & partim extra montem, quia erat magnus grex, & qui erant extra montem erant iuxta illum, sic dicit Augusti. lib. de concor. Euang. quod Marc. dicit circa montem fuisse gregem porcorum Luc. autem in monte non repugnat, grex enim porcorum tam magnus fuit, vt aliquid eius esset in monte, & aliquid circa montem: erãt enim duo millia porcorum, sicut Mar. expressit.

Aliter potest dici, & forte melius, quod isti porci erant in monte, & circa montem, & totus grex erat in monte, & totus circa montem: nam non videtur proprie intelligi, quod pars esset in monte, & pars circa montem, quia tunc neuter Euangelistarum loqueretur de toto grege, sed vterque de parte, & tamen uterque de toto loquitur, quia Marc. dixit erat circa montem grex porcorum, &

Luc.dixit,quòd erat grex porcorum in monte, sed videtur esse differentia in accipiendo montem, quia aliquando ac cipitur mons pro toto tumore terræ incipiendo à partibus infimis, & omnino planis, aliquando autem accipitur mons solum pro summitate, vel partibus excelsis, partes autem, quæ sunt in descensu montium, quæ non sunt adhuc planæ non vocantur monts, sed campestria, & sic sunt campestria media inter plana,& mōtem,ita quod sunt descensus montis: sic patet Num. 33. vbi ponitur vna mansio Israelitarum in campestribus Moab,& alia in locis planioribus terræ Moab, & sic campestria sunt ibi descensus montium:ita accipiunt Euangelistæ montem,quia secundum veritatem porci illi non erant in summitate montis, sed in descensu eius, & ideo Luc. dicit gregem porcorum scilicet totum fuisse in monte, quia totus erat in descensu montis,siue in campestribus, & Luc. vocauit montem totum tumorem terræ, Mar.autem accepit montem pro summitate: ideo dixit, quod erat grex circa montem, & talis differentia in modo loquendi est inter Mat. & Luc.quia supra 5.dicitur,quòd Christus prædicauit in mōte,& tamen Luc. 6.dicitur, quod descendit de monte, & prædicauit in loco campestri,eo quod campestria sunt par tes montium,vt dictum est,ita ergo fuit hic.

Quare dæmones petierunt à Christo, vt intrarent in porcos. Quæst. C X X V I.

QVÆRETVR quomodo dæmones nunc rogabant Christum,& an confidebant se audiendos ab eo: nam videtur, quod non debuissent rogare, quia dæmones sunt ita superbi, quod nollent subijcere se Christo orando,quia licet scirent se Christo inferiores, & subditos, tamen nollent confiteri hoc, vel saltem sponte non se subijcerent ad petendum.

Item quia non erat verisimile, quod Christus concedere vellet eis quidquam cum sint mali,& maxime,quia petebant malum, scilicet, quòd permitterentur ingredi in porcos ad occidendum eos.

Dicendum, quod dæmones petiuerunt primo propter magnum desiderium, quia tantum est eis desiderium nocendi hominibus in se, vel in rebus suis, quia nihil eis obstabat quin peterent. Secundo fuit, & principalius, quia Christus incitauit dęmones ad petendum, quia istud conueniebat ad ostensionem miraculi: nam volebat Christus ostendere multitudinem dęmonum, quæ fuerat in homine per ingressum in porcos, & vt sciretur, quod dæmones introibant in porcos voluit,quod illi peterent ab eo, quod permitterentur intrare. Sed dicetur, quare Christus non fecit eos intrare ipsis non petentibus,quia poterat.

Dicendum,ꝙ fuit propter multa. Primo ad ostendendū desiderium nocendi dęmonum, quia tanto ardore hoībus nocere desiderant, ꝙ si non possunt nocere eis in seipsis, saltem volunt nocere in quibuscūq; rebus eorum, & istud erat conueniens ostendi, vt homines timeant, & caueant dæmonem: ideo potius debuit dæmon petere quā eo non petente Christus eos in porcos mittere.Secūdo fuit ad ostēdendum Christi clementiam, f.vt ipse non videretur sponte damna inferre,sed potius patitur,& ex causa illa permittere. Tertio fuit ad magis notificandum miraculum,quia si dæmonibus nihil petentibus Christus nihil loquens mitteret eos in porcos, etiamsi porci præcipitarentur in mare nesciretur vnde hoc venerat, & sic non constaret de multitudine dæmonum exeuntium de homine de qua Christus constare volebat,si autem dæmonibus nō petentibus Christus diceret intrare in porcos, aliquo modo appareret, ꝙ intrauerant, & tamen planius appareret ipsis hoc petentibus:ideo Christus fecit,quod dæmones valde deprecarentur eum ne in abyssum mitteret eos, Luc. 8. & ne faceret eos extra regionem, Marc.5.sed quod mitteret eos in porcos, vt dicitur hic,tunc autem Christo dicente intrate,cum subito porci cum impetu præcipitarentur, apparebat manifeste porcos à dæmone fuisse arreptos.

Cum autem dicitur an dæmones confiderent: dicendum, quod sic, quia Christus, qui incitabat eos ad petendum,daret eis confidentiam obtinendi.

Ad primum dicendum, quod dæmones licet essent su-

A perbi tamen præ magnitudine desiderij nocendi hominibus petiuerunt istud à Christo; ita enim est in hominibus habentibus passiones contrarias, quia illa, quæ est fortior superat aliam, sicut qui sunt superbi, & tamen sunt auari, si per humiliationem credunt se magna acquisituros humiliantur contra conditionem suam,& ita in dæmone desideriū nocendi fecit eū humiliari contra conditionem suā, potius tamen credendum est hoc fuisse, quia Christus incitauit dæmones ad petendum, quia licet alias dæmones semper desiderarent nocere hominibus non petebant ab eo, quod nocere permitterentur.

Ad secundum dicendum, quod habuerunt dæmones confidentiam obtinendi, quæ petebant, quia Christus eis istam immitteret, sicut immisit desiderium petendi, vel potest dici, quod non habuerunt fiduciam, sed ex magni-
B tudine desiderij saltem in dubio petiuerunt. Sed primum est verisimilius.

An dæmones meruerunt exaudiri. Et quod duo considerantur in oratione. Quæst. C X X V I I.

QVAERETVR an dæmones meruerunt nunc exaudiri.

Aliqui dicunt, quod sic, quia dæmones petebant rem bonam, scilicet, quam Christus etiam eis non petentibus erat concessurus: etiam humiliter petiuerunt, quia adorauerunt Christum illi arreptitij, Mar.quinto,& Luc.octauo scilicet à longe cucurrit, & adorauit eum:etiam in oratione laudabat dæmon ipsum vocans eum filium Dei altissimi,vt patet ibidem, & tamen talis oratio accepta est Deo
C Psal.49.immola Deo sacrificium laudis, & iterum sacrificium laudis honorificabit me: etiam fuit oratio valde attenta,quia Mar.quinto, dicitur & deprecabatur eum multum:ideo merebantur exaudiri.

Dicendum,quod in oratione duo considerantur scilicet meritum, & impetratio, mereri in oratione dependet ab orante,quia necesse est, quod ille,qui in charitate existens orat, per hoc mereatur gradum quendam in vita æterna, qui vero est extra charitatem nihil mereri potest.

De impetratione dicendum,quod ista pendet ex sola clementia Dei, qui oratur: nam quantumcunq; sit aliquis in magna charitate non meretur impetrare ea,quæ petit,ita quod sit debitum sibi illa dari, quia per actum charitatis meremur vitam æternam; ideo quandocunque quis operatur ex charitate facit vitam æternam sibi esse debitam,
D quia ista sola est directè, & determinate nobis promissa, pro opere bono,cetera autem non sunt nobis expresse promissa: ideo quando quis orat ex charitate semper meretur vitam æternam,illam tamen rem pro qua orat non meretur,id est,non facit eā sibi debitam,ita quod sit iniustū eam sibi non dari: nemo ergo orando quantumcunque longo tempore oret meretur rem illam quā petit: ideo impetratio prouenit, nisi ex Dei clementia, & ob hoc sæpe aliqui existentes in charitate, & petentes aliquid non impetrant illud, necesse tamen esset impetrare si illud merentur, sed tunc homo impetrat quando ea,quæ petit concordant diuinæ voluntati, & ob hoc interdum aliqui non existentes in charitate exaudiuntur, & existentes in charitate non
E exaudiuntur, scilicet, quia contingit non existentem in charitate petere, ea quæ Deus vult, & tunc impetrat, & contingit existentem in charitate petere, quæ Deus non vult,id est,quæ disposuit se nō facturum, & tunc non exauditur sic fuit de Moyse, qui petiuit intrare in terram Chanaam Deuterom.tertio,& trigesimosecundo,& Num. vigesimo septimo, & non est exauditus: Samuel etiam pro Saule orans nō fuit exauditus primo Regum decimoquinto,ambo tamen erant viri sanctissimi,& quos Deus laudat super ceteros patres veteris testamenti, Ierem. decimoquinto,si steterit Moyses, & Samuel, & Daniel coram me non est anima mea ad populum istum.

De dæmonibus autem dicendum, quod per orationem istam nihil meruerunt,quia impetratio non cadit sub merito quantumcunque sit orans in charitate, vt dictum est; à fortiori ergo dæmones hoc non meruerunt: etiam non poterunt mereri aliquid aliud, quia illud meritum orationis non est, nisi existentis in charitate,dæmones autem

sunt

ſunt in peccato, & obſtinati quidem: etiam quia petebant dæmones rem malam, ſcilicet, nocere proximo: etiam quia petebant malo animo, ſcilicet, ex inuidia, & deſiderio nocendi, quæ omnia directè repugnant merito: nihil ergo meruerunt dæmones orando, impetrauerunt tamẽ, quod petebant, quia id quod petebant concordabat diuinæ voluntati, immo Deus mouebat eos nunc ad petendum, vt dictum eſt præcedenti quæſtione, & ita ſæpe mali viri exiſtentes in plurimis peccatis petunt aliqua, quæ pertinent ad exaltationem ipſorum, & ad pœnam proximorũ, Deus tamen exaudit eos, quia ipſe talia facere diſpoſuit ex cauſis nobis occultis, mali tamen orando nihil merentur cum non ſint in charitate: nec etiã exaudiri merentur licet exaudiantur, quod raro eis ad bonum eſt.

Ad argumentum dicendum, quod dæmones non petebant rem bonam, ſed malam, ſcilicet, poſſe nocere, & cum dicitur, quod erat bona, quia Chriſtus illam conceſſit, dicendum quod materialiter erat mala inquantum pęnalis: poterat autem eſſe bona inquantum iuſta, & etiam inquantum bono zelo deſiderabatur, & ita Chriſtus hoc voluit, dæmones autem neſciebant hoc eſſe iuſtum, immo etiam ſi ſcirent eſſe iuſtum non peterent inquantum iuſtum, ſed inquantum nocumentum: ideo rem malam petebant. Ad aliud, ſcilicet, quod humiliter peterent.

Dicendum, quod iſta humilitas non erat ex animo, ſed ex timore, vel ex neceſſitate, vt oſtenſum eſt ſupra quæſt. 107. quocunqe enim modo dæmones ſe humiliarent non poterant per hoc mereri, quia erant peccatores.

Ad aliud dicendum, quod licet laudauerunt Chriſtum, non meruerunt, quia ipſe eos compulit ad hoc, vt timentes laudarent, vt oſtenſum eſt ſupra quæſtione 104. & quæſtione 107. & tamen dato, quod ſponte Chriſtum laudarent non eſſet hoc ei acceptum, quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris, Eccleſiaſtici decimoquinto, quod ſatis oſtenditur Pſalmo quadrageſimonono: nam cum dicatur ibi ſacrificium laudis honorificabit me, vt non putetur, quod laus à peccatore prolata ſit grata Deo ſubditur peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras iuſtitias meas? quaſi dicat, non honoras me, ſed deturpas verba ſacra, quę accipis per os tuum.

Ad aliud cum dicitur, quod attente orauerunt dicendum, quod iſta conditio adiuuat orantem quando ceteræ circunſtantiæ orationis bonæ ſunt, & tamen ſi aliæ malæ ſunt, ita efficit orationem deteriorem, quia ſicut qui bona attente, & inſtanter petit melius agit quam remiſſe petendo, ita qui rem malam inſtanter petit grauius peccat quam ſi remiſſè peteret.

Quare dæmones expulſi de homine non manſerunt in aere, ſed voluerunt intrare in porcos.
Quæſt. CXXVIII.

QVÆRETVR, quare dæmones expulſi nunc de homine non manſerunt in aere, ſed voluerunt intrare in porcos.

Aliqui dicunt, quod hoc fuit, quia dæmones non ſuſtinebant claritatem: & ideo volebant intrare in corpora obſcura porcorum: ſic dicit Ambroſ. ſuper Lucam ſuper hoc verbo rogabant illum, vt permitteret eos ingredi in porcos, ſcilicet, dæmones cæleſtis luminis claritatem ſuſtinere non poterant, vt qui oculos dolent radios ſolis ferre non poſſunt.

Sed dicendum, quod loquitur myſtice, quia ſecundum veritatem nulla lux corporalis poteſt dæmones perturbare, quia non habent oculos cum non ſint animalia, & ſi accipiatur lux cæleſtis pro Chriſto, qui eſt lumen de lumine, vt dicitur in Symbolo non ſtat, quia ad fugiendum præſentiam huius luminis intellectualis nihil proderat dæmonibus intrare in porcos, quia non minus ibi Chriſtum cognoſcerent quàm in aere manentes.

Dicendum ergo, quod fecerunt ex deſiderio nocendi: nam quandiu manent in aere nulli nocerent, ſed tunc cum intrarent in aliqua animalia: ſic dicit Remigius non autem petierunt, vt in aere dimitterentur propter nimiam cupiditatem nocendi hominibus.

F Secundo, & præcipue fuit, quia Chriſtus incitauit dæmones ad petendum hoc, vt dictum eſt ſupra quæſt. 126. quod patet, quia poſtquam dæmones ingreſſi in porcos occiderunt eos, non petierunt amplius à Chriſto permitti intrare in aliqua animalia, & tamen ſi principaliter petiuiſſent iſtud ex deſiderio nocendi etiam poſtquam occiderũt porcos peterent mitti in aliqua animalia: immo tunc potius peterent quàm ante hoc credẽtes, quod Chriſtus iſtud concederet, quia executi fuerant voluntatem eius occidendo porcos, vel ſaltem, quia nunc experti fuerant ipſum propitium precibus ſuis quod ante hoc non viderant: ideo ſumerent confidentiam ad vlteriora petendum, & tamen nihil poſtea petiuerũt: ergo principaliter petiuerunt iſtud, quia Chriſtus ad hoc eos incitabat.

G *Quare dæmones potius petierunt ingredi in porcos, quàm in alia animalia.* *Quæſt.* CXXIX.

QVAERETVR cum vellent mitti in animalia quare potius petiuerunt ingredi in porcos quàm in alia animalia, & cur non petiuerunt ingredi in homines.

Aliqui dicunt, quòd videntes dæmones Chriſtum, qui eijciebat eos, eſſe hominem non auſi ſunt petere intrare in hominem, ſic dicit Remigius: ideo non petierunt, vt in homines mitterentur, quia illum cuius virtute torquebantur humanam ſpeciem geſtare videbant.

Aliter põt dici, & melius, ꝙ dæmones videbant ſe expelli de homine: ideo non erat veriſimile, ꝙ permitteret eos intrare in alios homines. De brutis dicunt, quod non permiſit Deus dæmones introire in pecora, quia erant munda, & offerebantur in templo, porcus aũt erat de immundis tam ad cibum quàm ad ſacrificium Leu. 11. & Deu. 14. ſic dicit Remigius, ſcilicet, nec etiam petierũt, vt in pecora mitterentur, quia pecora Dei præcepto ſunt munda animalia, & tunc in templo Dei offerebantur.

Sed dicendum, quod iſta non eſt cauſa, quia tunc poterant dæmones mitti in beſtias, & in ſerpentes, quæ non ſunt animalia munda. Secundo, quia iſtud repugnabat intentioni Chriſti: nam ipſe non venerat, vt conſeruaretur lex Moyſi, ſed vt conſummaretur, & ideo licet ipſe in perſona ſua opere ſeruauerit legem Moyſi, non tamen docuit eam ſeruandam incitando ad hoc verbis, vel exemplis, ſi tamen ideo non miſiſſet dæmones in pecora, quia illa munda erant incitaret per hoc ad diſcretionem ciborum,
I potius tamen contrarium inducturus erat Actuum decimo, vbi Petro oſtenſum eſt vas plenum quadrupedibus, & volatilibus, & dictum eſt ei occide, & manduca, & ille ait abſit Domine, quia nunquam manducaui commune, & immundum, & vox dixit ad eum quod Deus purificauit, tu commune non dixeris: ergo nõ mitteret Chriſtus dæmones in porcos, quia erant immundi, & non in pecora, quia munda erant.

Alij dicunt, quod miſit dæmones in porcos, & hoc ipſi petiuerunt, quia porci erant eis ſimiles in immunditia, ſic dicit Cyrillus: ideo turba immundorum ſpirituum petit mitti in conformem ſibi gregem immundorum porcorum: ſic etiam dicit Remigius, præ alijs autem immundis in porcos mitti petierunt, quia nullum animal eſt immundius porco, vnde & porcus dicitur quaſi ſpurcus, eo quod in ſpurcitijs delectetur, ſic & dæmones ſpurcitijs peccatorum
K delectantur.

Sed dicendum, ꝙ iſtæ ſunt cauſæ morales, & per adaptationem, & non literales, & tunc ẽt poterat dici, ꝙ mitterentur dæmones in ſerpentes, vel leones, quia dęmon vocatur ſerpens antiquus, & draco, & leo, ſic dicit Auguſt. ꝙ vocatur leo propter impetum, & draco propter inſidias.

Dicendum autem, ꝙ cauſa vera fuit ad oſtenſionem miraculinam ad hoc, quod appareret multos dæmones fuiſſe electos de homine oportuit, quòd intrarent in multa animalia, & quod iſta animalia eſſent in præſentia Chriſti, & arreptitiorum, vt illi, qui erant cum Chriſto videntes, quod dæmones petebant mitti in illa animalia, & Chriſtus hoc permittebat, & ſubito porci præcipitabantur in mare, manifeſtè cognoſcerent, quot dæmones arripuerant eos, accidit autem iuxta Chriſtum eſſe gregem porcorum, &

non

non aliorum pecorum, vel istum esse propinquiorem: ideo A Christus incitauit dæmones, vt peterent mitti in porcos, si tamē fuisset ibi magnus grex arietum, vel hircorū, & grex porcorum fuisset valde distans petiuissent dæmones mitti in arietes, & non in porcos, istam causam tetigerunt omnes Euangelistæ: nam hic dicitur erat autem non longe ab illis grex porcorum, & Mar. 5. & Luc. 8. dicitur erat autem ibi grex porcorum, scilicet, iuxta Christum.

Quare Christus permisit dæmonibus intraire in porcos, & occidere duo millia eorum. Quæst. CXXX.

QVAERETVR, quare Christus permisit dęmonibus introire in porcos, & tot occidere.

Dicēdum, q Christus non fecit hoc inclinatus precibus B dæmonum: nam non merebantur exaudiri nec attendi ad illas, quia rem malam petebant, & malo animo, sed concessit Christus, quia conueniens erat. Primo ad ostendendum infirmitatem dæmonis, scilicet, quia nihil potest ex seipso, sed oportet, quod omnia sibi concedantur à Deo, sic dicit Greg. 2. Moralium scit enim diabolus, quia quodlibet agere ex semetipso non sufficit, quia nec per semetipsum in eo, quod est spiritus existit.

Secundo ad ostendendum magnitudinem Diuinę prouidentiæ, quæ non solum ad homines, sed etiam ad pecora, & ad res minutissimas se extendit, & per eam omnia conseruantur, quæ alias cito peritura erant: nam apparuit magnum desiderium diaboli intrandi in porcos, & postquam Christo permittente intrauerunt subito occiderunt omnes porcos, clare ergo apparebat, quod nisi iste, qui C nunc concessit, ante hoc semper prohibuisset, iam multo ante hoc omnes porci fuissent occisi, & tamen non habebant potestatem, nisi Christus nunc concessisset, & si non habent in porcos, à fortiori non habent in homines, sic dicit Athanasi. qui super porcos potestatem non habent multo magis nullum habent dominium contra homines factos ad imaginem Dei, oportet ergo Deum solum timere illos autem contemnere.

Tertio fuit ad ostendendum magnam crudelitatem dęmonum contra homines: nam accepta potestate super porcos quasi in momento occiderunt duo millia, & tamen magis oderunt hominem dæmones quàm porcos, quia porcis non nocent, nisi propter hominem: fuissent ergo crudeliores cōtra homines si fuisset eis permissum, & quotidie facerent si permitteretur, quod vtile fuit ostendi, vt D fugiamus dæmonem, qui contra nos tam crudelis est, & Deo adhæreamus, cuius prouidentia, & beneficijs conseruamur.

Quarto fuit specialiter ad ostendendum clementiam Dei, & prouidentiam circa istos arreptitios: nam dæmones egressi de eis quasi in momento occiderunt omnes porcos, & tamen in arreptitijs manserant longo tempore Mar. quinto, & Luc. octauo: ergo potius occidissent, & lacerassent eos sæpissime, nisi Deus conseruasset, & quot partes temporum, vel momenta transierant, toties eos à morte seruauerat, de his Chrysostomus in Homilia dicit, non fecit autem Christus hoc quasi à dæmonibus persuasus, sed propter multa: vnum quidem, vt instruat magnitudinem nocumenti dæmonum, qui illis hominibus insidiabantur: aliud vt discant omnes quoniam nec aduersus por E cos audent, nisi ipse concesserit.

Quinto, vt ostenderet, quod grauiora in illos homines operati essent quàm in porcos, nisi essent illi homines inter calamitates diuina prouidentia adiuti: magis enim odio habent homines quam irrationabilia, per hoc autem manifestum fit, quoniam nullus est, qui non potiatur diuina prouidentia.

Aliud etiam addiscimus quoniam nō communiter omnibus prouidet solum, sed & singulariter vnicuique, quòd in dæmoniacis his aliquis inspiciet manifeste, qui iam olim suffocati essent, nisi diuina procuratione potiti essent.

Sexto fuit, & principalius ad ostendendum miraculi magnitudinem: erat enim obstupendum istud miraculum propter multitudinem dæmonum deiectorum de vno arreptitio: voluit ergo Christus ostendere quot erant ibi dæmones, vel saltem, quod erant multi, & quia dęmon est spiritualis substantia, quæ non cognoscitur à nobis, nisi per operationem, voluit ostendere operationes eorum, ista autem est in nocendo: ideo oportuit, quod mitterentūr in animalia, vt ex multitudine animalium à dæmonibus arreptorum appareret dæmonum multitudo: nam si mitterentur omnes in vnum porcum, sicut fuerant in vno homine nihil constaret per experientiam de ipsorum multitudine, cum autem multi porci arriperentur constabat plurimos esse dæmones, quia saltem in singulis porcis singuli dæmones essent, & ista fuit præcipua causa mittendi eos in porcos.

Quare dæmones petierunt à Christo ne mitterentur in abyssum. Quæst. CXXXI.

QVAERETVR, quare dæmones petierunt ne mitterentur in abyssum, sicut dicitur Luc. 8.

Dicendum, quod propter multa, primum, quia forte dęmones Christum videntes putauerunt, quod veniebat ad iudicādum eos, vt dicit Chrysostomus in Homilia scilicet, quod propter abundantiam malorum, quæ fecerant non expectaretur in eis tempus extremę punitionis, quæ erit in die iudicij, & quia punitio extrema est dæmonibus, & hominibus ire in abyssum, putauerunt se illuc mittendos: nā vsque ad iudicium dæmones manent in terra inter homines, postea vero omnes detrudentur in inferno. Secundo, quia quando dęmones tentant aliquem, & superātur, mittuntur in abyssum, vt ostensum est supra 4. c. quæst. 69. soli enim dæmones, qui nos tentant manent inter nos, & quia isti nunc quasi superati expellebantur de hominibus, timuerunt, quod mitterentur in abyssum, & petiuerunt ne mitterentur. Tertio fuit propter desiderium nocendi hominibus: nam dæmones manentes in abysso nemini nocent, sed ipsi tormenta sustinent, qui autem inter nos manent ad nocendum relinquuntur, quia alias locus eorum proprie est abyssus, & quia si mitterentur in abyssum nemini possent nocere, quod maximé cupiunt, vt Remigius dicit, petiuerunt ne illuc mitterentur.

Quarto fuit ad ostendendum, quod dæmones timent abyssum: nam si non timuissent non peterent instanter ne mitterentur illuc, vt per hoc etiam nos instruamur esse sub terra locum pœnalem quem maxime timere debeamus: nam abyssus profunditatem nominat, eo quod infernus sit in corde terræ, & ob hoc dicitur infernus quasi infra nos.

Quinto fuit ad ostendendum, quod proprius locus dæmonum sit abyssus, sic dicit Maximus, statuit Deus vnicuique materiei peccatorum consonam pœnam, gehennam ignis propter carnis incendium, stridorem dentium propter risum lasciuum, intolerabilē sitim propter volvptatē, & crapulam, peruigilem vermem propter obliquum, & malignum cor, caliginem perpetuam propter ignorantiā, & fallaciam, limbum abyssi propter superbiam vnde dæmonibus tanquam superbis abyssus delegatur. Sexto, & principaliter fuit, vt esset dæmonibus locus petendi mitti in porcos: nam cum eijcerentur de homine oportebat, quod alicubi manerent, & quia non poterant, nisi Christo permittente hic, vel ibi manere, petiuerunt primo ne mitterentur in abyssum, vt cum permitterentur manere super terram haberent locum petendi, quod permitteretur eis intrare in porcos, qui propinqui erant.

Quare dæmones petiuerunt à Christo ne expelleret eos extra regionem. Quæst. CXXXII.

QVAERETVR, quare dæmones petiuerunt ne Christus expelleret eos de regione, vt dicitur Mar. 5.

Dicendum, quod propter multa. Primo, quia timebant ne mitterentur in abyssum, vt dicitur Luc. 8. & vt illud euitarent petiuerunt non mitti extra regionem, quia dum manerent in regione non poterant claudi in abyssum.

Secundo fuit, quia dæmones propter mala, quæ fecerant, timebant etiam si non mitterētur in abyssum, q mitterentur ad loca deserta in quib. nulli possent nocere, sicut à sanctis viris alligantur sępe dæmones in desertis locis, vt

nulli

nulli nocere possent, quia dum ibi manserint nihil habent præsens cui noceant, sic dicitur Tobiæ octauo, tunc Raphael Angelus apprehendit dæmonium, religauit illud in deserto superioris Aegypti, scilicet, dæmonium nomine Asmodæus cuius erat opus tentare homines de libidine, & occidere eos, qui in hoc peccabant: occiderat enim septē viros Saræ Tob. 3. & nunc ne possit dæmon nocere Tobiæ iuniori die nuptiarum saltē tentando ipsum, alligauit eum in deserto Aegypti, vbi nulli poterat nocere.

Tertio fuit, quia dæmones isti inuenerant conuenientē locum in regione illa nocendi: Deus enim forte propter peccata hominum permittebat eos valde in potestate dæmonium, si autem alibi mitterentur, credebant se non habituros æqualem potestatem: ideo petebant non mitti extra regionem.

Quarto fuit, quia forte dæmones colebantur in regione ista: nam multi Gentiles ibi erant, & Samaritani, si autem mitterentur in terram Iudæorum, quæ esset totaliter Iudæorum forte non colerentur, dæmones tamen sunt honoris cupidi: ideo volebant manere vbi honorarentur.

Quinto, & principaliter fuit, vt esset locus petendi mitti in porcos: nam si Christus concederet eis semel manere in regione dicerent, mitte ergo nos in porcos, qui propinqui sunt, sicut eis postea concessum est, & ita videtur, quòd dæmones petiuerunt ista tria per ordinem incipiendo à minori, petiuerunt primo ne mitterētur in abyssum, quo cōcesso, vt dicitur Luc. 8. petiuerunt non mitti extra regionē Mar. 5. & hoc etiam concesso petiuerunt mitti in porcos, vt dicitur hic, vel omnia tria simul petiuerunt sub vnica clausula dicentes non mittas nos in abyssum nec expellas de regione, sed permitte intrare in porcos, Christus autem concessit vltimum quo concesso priora concedebat, & licet ista tria dæmones petiuerunt, singuli tamen Euangelistæ singula expresserunt.

Quomodo inter Iudæos poterant esse isti porci, cum Iudæi non vescantur porcis.
Quæst. CXXXIII.

QVAERETVR quomodo inter Iudæos poterant esse isti porci, quia Iudæi non vescuntur porcis in cibo, nec offerunt in sacrificio Leuit. 11. & Deuteronom. decimoquarto, immo maxime abominabile erat offerri carnes porcorum, & ob hoc quando Antiochus destruere voluit legem Iudæorum introducturus cærimonias gentium quasi pro maxima desertione legis, iussit offerri in altari Dei carnes porcinas primo Machabæorum primo.

Dicendum, quòd porci isti in terra Iudæorum erant, & poterat multipliciter accidere. Primo, quia forte Iudæi isti erant mercatores, & cum haberent ibi congrua loca ad pastum porcorum potius quam aliorum animalium vendebant porcos illos Gentilibus, qui non longe à regione illa habitabant, & hoc est satis verisimile, quia Iudæi potius voluissent habere pecora de quibus liceret eis vesci quam porcos, forte tamen non habebant loca ita congrua ad pastū pecorum, sicut porcorum: nam porci optime pascuntur, & impinguantur in montibus, & ita nunc erat, quia Luc. octauo, dicitur quòd pascebatur grex porcorum in monte, & ista etiam videtur fuisse causa, quare erat tantus grex, scilicet, duorum millium porcorum, scilicet propter pascua eis conuenientia in montibus.

Secundo, quia inter Iudæos erant Gentiles: in singulis enim locis Iudæorum erant nunc multi Romani, quia erat ibi exercitus eorum, qui tenebant Iudæos sub obedientia Romanorum, & erant distributi milites per loca: nam erat vnus Centurio in Capharnaum supra in litera, & Luc. 7. & alius in Cæsarea, scilicet, Cornelius Actu. 10. & ita per alia loca. Romani tamen erant Gentiles, & vescebantur omnibus cibis: ideo propter eos saltem essent ibi porci, maxime quia cum Iudæi essent tunc gens magna de multis alijs regionibus conueniebant Gentiles in Iudæam ex diuersis causis, & oportebat esse cibos pro illis.

Tertio, quia ista regio, in qua Christus nūc erat, partim pertinebat ad Iudæos, & partim ad Samaritanos, & Gentiles, vt ostensum est supra quæst. 93. poterat ergo esse, quod isti porci ad Gentiles pertinerent, potius tamen dicendum est, quòd fuerunt porci Iudæorum, quia erant porci de ciuitate Gerasa, à qua nominatur illa regio Gerasenorum, & omnes de ciuitate illa exierunt videre, quòd factum erat, pastores quoque porcorum ad ipsam ciuitatem fugerunt porcorum interitum annunciaturi, vt dicitur hic in litera ergo erant porci de ciuitate illa, erat tamen illa ciuitas Iudæorum, quia Christus ibat ad prædicandum eis: non tamen iret illuc si essent Gentiles, vel Samaritani cum ipse hoc prohibuerit discipulis infra 10. ergo porci erant Iudæorum.

An iuste factum sit Christum duo millia porcorum occidisse. Quæst. CXXXIIII.

QVAERETVR quomodo Christus voluit tanta damna inferre occidendo duo millia porcorum, cum ipse non solum non nocendum, sed etiam benefaciendum proximis prædicaret, & an iuste factum fuit.

Dicendum, quòd Christus non operatus fuit hoc tanquam homo, & magister noster, sed tanquam Deus, & Dominus omnium habens generalem prouidentiam, & tunc iuste occideret istos porcos propter peccata dominorum: nam omnia nocumenta, quæ homini inferuntur in se vel in rebus suis à Deo fiunt, quia non est malum in ciuitate quod Deus non fecerit Amos 3. sicut ergo non existente isto casu Deus per prouidentiam occultam faceret omnes istos porcos propter delicta dominorum morbo consumi, ita & nunc manifeste ad ostensionem gloriæ suæ, & propter dominorum peccata illos occidit.

Secundo poterat fieri etiamsi Domini porcorum nihil peccassent, quia Deus gratis dat nobis omnia hæc, vt possideamus ea precario, scilicet quandiu ei placuerit sine temporis præfinitione, cū ergo illa nobis auferre vult nullam iniuriam facit, sic dixit Iob. si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non suscipiamus? quasi dicat, iustum est, quòd suscipiamus ea Iob 2. quòd & innuit dicens nudus egressus sum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc, Dominus dedit Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est. Iob 2. quasi dicat, non habet homo ius querelæ, quia Deus, qui dedit aufert, & non tollit nobis nostra, quia nihil habemus, nisi sua, sic dicitur primo Par. 29. quis ego, & quis populus meus, vt possimus hæc tibi vniuersa promittere, tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi, ita igitur iuste occiderentur isti porci etiam si non peccassent Domini eorum.

Tertio potest dici, quòd fuerit factum ad solam ostensionem virtutis, quia Christus interdum aliqua nocumenta, vel pænas inferebat sine culpa solum propter significationem aliquam, sic fuit de ficulnea cui maledixit, & arefacta est à radicibus, quia non inuenit in ea ficus, sed folia solum infra 21. & Mar. 11. nihil tamen ficulnea peccauerat, maxime quia tunc non erat tempus ficuum, vt dicitur Mar. 11. sed fuit hoc ad significandum, quòd Christus in Iudæis quærebat fructum bonorum operum, & fructus dignos pænitentiæ, vt Ioa. Bapt. eis annunciauerat supra 3. non inuenit tamen nisi folia tantum, idest, hypocrisim, & apparentiam exteriorem bonorum operum, & ita maledicendi erant, sicut ficulnea, interdum etiam sine peccato Deus pænam alicui infert ad solam ostensionem gloriæ suæ, vt in cæco natq Io. 9. & ita hic ad ostendendum magnitudinem miraculi in liberatione arreptitiorum occidit porcos etiam si Domini eorum non peccassent.

Dicendum tamen, quòd vere fuit istud factum propter duo, scilicet quia Domini porcorum peccauerant, & quia Christo fuit opportunum ostendere gloriam suam in grege porcorum, præcipue tamen fuit propter Christi gloriam, quia etiamsi peccassent Domini porcorum, & Christo non fuisset opportunum ostendere gloriam suam non occidisset porcos: multi enim alij in regione illa peccauerant, quorum greges Christus nunc non occidit.

Quos

Quot erant isti dæmones, qui introiuerunt in porcos. Quæst. CXXXV.

QVÆRETVR quot erant isti dæmones, qui nunc introierunt in porcos.

Dicendum, quod dæmones vtriusque arreptitij in porcos ingressi sunt, de vno tamen non constat an vnicum, vel plura dęmonia habuerit, de altero autem dicitur, quod habuit legionem Mar. 5. Luc. 8. legio autem continet sex mille, & sexcentos sexaginta sex, tot ergo dæmones habuisse videtur ille arreptitius: est tamen dubium, quia legio potest accipi pro toto illo exercitu dæmonum, vel pro principe illius exercitus, quia Marc. 5. dixit Christus, exi spiritus immunde ab homine, & quod tibi nomen est, & dicit ei legio mihi nomen est: si ergo accipiatur legio pro exercitu B erant ibi sex mille sexcenti sexaginta sex dæmones. Si vero pro principe poterat esse ibi ipse cum aliquibus de sua legione, & non oportebat, quod essent ibi omnes.

Dicendum tamen videtur potius, quod erant ibi omnes cum dicatur legio, & dæmon voluit illud esse potius nomen numeri quàm principis: nam dixit legio mihi nomen est, quia multi sumus, etiam quia dicitur Luc. octauo nunciauerunt quomodo sanus factus esset à legione: ergo exercitum nominare voluit, quia accipiendo pro principe legionis non esset perfecta curatio: nam illo expulso poterant ibi multi dæmones de eadem legione manere: fuit tamen perfecte curatus, & dicitur, quòd à legione sanatus est: ergo tota legio erat in eo, saltem autem essent duo millia dæmonum, quia porci erant duo millia Marc. quinto, & tamen in singulos porcos singuli dæmo- C nes saltem introirent cum quilibet porcus per se arriperetur, poterant tamen simul multi dæmones ingredi in vnũ porcum, sicut omnes illi fuerant in homine, & si fuissent plures porci plures fuissent arrepti, satis tamen erat Christo ostendere, quod in homine illo fuerant duo millia dæmonum, quia hoc credito poterat credi, etiam quod essent centum millia.

Dicendum ergo videtur, quod tota legio, quæ eiecta est de homine introiuit in porcos, licet plures erant dæmones quàm porci, multi tamen in vnum introibant.

Quomodo tot dæmones poterant esse in eodem homine. Quæst. CXXXVI.

QVAERETVR quomodo tot dæmones poterant D esse in eodem homine, quia vt dictum est supra quæst. 113. non possunt duo spiritus esse in eodem loco, & ideo anima, & dæmon poterant esse simul in qualibet parte corporis, quia anima est in corpore, vt forma, dæmon autem est ibi solum, vt in loco, & tamen illi dęmones si essent in corpore non poterant esse, nisi vt in loco: ergo non poterant ibi esse multi.

Aliqui dicunt, quod vnus dæmon erat in corpore, ceteri autem exterius. Sed hoc non stat, quia Luc. 8. dicitur, quod intrauerant multa dæmonia in eum, & Mar. 16. dicitur, quòd Christus eiecit de Maria Magdalenæ septem dęmonia, & idem Luc. 8. ergo intra corpus erant omnes illi dæmones, & sic dicitur supra in litera, quod exeuntes E abierunt in porcos.

Dicendum, quod isti dæmones erant omnes intra hominem nec impediuntur esse in homine propter suam quantitatem, quia nullam habent, & ideo in indiuisibili possent esse infiniti, sed impediuntur simul esse pp operationem, quia spiritus secundum substantiam suam non est in loco, cum non habeat quantitatem per quam ibi sit, sed est per operationem, & ideo si operationes multorum spirituum possunt esse in loco sine confusione sua, poterunt esse simul multi spiritus, si vero operationes confunduntur, non poterunt simul esse, nunc vero dicendum, quòd erant multi dæmones simul in corpore, quia circa diuersas partes corporis exercebant operationes suas; & ita erãt distinctæ operationes dæmonum loco, & subiecto, & non confundebantur, & ita poterant esse centum millia dæmonum in eodem homine.

Secundo potest dici, quod quilibet dęmon possidebat A totum hominem, & tamen operabantur circa illum operationibus distinctis specie, & sic non erat confusio, sicut idem subiectum ex eadem parte potest simul esse frigidũ, & album, non tamen possunt in eadem parte esse duæ albedines, quia cum differant solum numero, oportet, quod differant subiecto, vel loco cum à subiecto accidens indiuiduetur.

Tertio pōt dici, ꝙ omnes dęmones simul faciebant eandem operationem per applicationē virtutis, sicut in motu locali portando aliquid plures homines simul portant eãdem re, & est vnica portatio, sicut est vnica res portata, & quia dęmones per motũ localē homines torquent, vt ostēsum est supra q. 120. poterunt simul multi dęmones eundem hominem vexare impellendo eum, vel comprimendo, de his tamen, & quid verius sit dicetur magis Marci 5.

Quare dæmones præcipitauerunt porcos in mari, cum potuissent aliter occidere illos. Quæst. CXXXVII.

QVAERETVR, quare isti porci iuerunt per præceps in mare, quia potuerant dęmones eos subito occidere sine motu ipsorum.

Dicendum, quod verum est, sed non fuit conueniens, quia Christus misit dæmones in porcos ad ostensionem miraculi, vt videretur multitudo dæmonum, si tamen occidissent eos subito non apparuisset hoc.

Primo, quia si subito, & sine motu ipsorum occiderentur, non appareret an dæmones hoc fecissent, quia poterat accidere, quod totus grex esset æqualiter infectus aliquo morbo, & simul perirent.

C Secundo, quia dato, quòd occiderentur isti porci, & putarentur à dęmone occisi, si sine motu fieret nõ appareret an essent multi dæmones, quia poterat vnicus dæmon subito totam istam stragem facere, sicut vnus Angelus occidit per noctem in castris Assyriorum centũ octoginta quinque millia virorum 4. Reg. 19. & Isa. 37. & sic poterat putari, quòd esset vnicus dæmon, intentio tamen Christi erat ostendere, quòd plurimi dæmones fuerãt in homine: ideo debuerunt occidi porci per motum ipsorũ, ita vt dęmones intrarent in eos, & arriperent illos, & hoc propter duo.

Primo, quia sic apparebat distincte esse multos dæmones, quia cum quilibet porcus per se arriperetur, & per diuersa discurreret, apparebat quod in quemlibet ingrediebatur vnus dæmon: quot ergo erant porci, tot saltem constaret esse dæmones.

D Secundo, quia per hoc apparebat, quòd vere erant dæmones, qui arripiebant eos illi, qui exierant de homine, & non alij, quia cum dęmones eijcerentur de homine, si mitterentur in porcos versimile erat, quod talia ibi facerent qualia in hominibus facere soliti erant, & tamen isti quando arripiebantur rumpebant catenas, & compedes, & ruptis vinculis fugiebant in desertum, & per diuersa discurrebãt: ita ergo qn dæmones exeuntes inuaderent porcos verisimile erat, quod eadem facerent, vt patet Luc. octauo, & sic appareret eosdem dæmones esse in porcis, qui fuerant in arreptitijs.

E *Quare dæmones præcipitauerunt porcos, & occiderunt. Quæst. CXXXVIII.*

SEd quæretur, quare ergo præcipitauerunt porcos, & occiderunt, quia sufficiebat ad hoc, quod arriperent eos, & agitarent per desertum, sicut agitabantur arreptitij Luc. 8. & non occiderent illos, sicut nec occiderant arreptitios.

Dicendum, quod Christus volebat in vno opere multa documenta præstare, & ideo licet forte sufficeret ad ostendendum dæmones intrasse in porcos, quòd eos agitarent, alia tamen erant, quæ per hoc ostendi nõ poterant. Primo, quia forte non appareret sufficienter dęmones intrasse in porcos si solum agitarentur, & postea illæsi cessarent: nam in hominibus constabat esse dæmones, quia loquebantur, & multa alia faciebant, quæ homines facere non poterãt, si solum ergo porci agitarentur cum hoc posset contingere eis ex alijs causis non constaret dæmones intrasse in eos.

Secundo, & principaliter, quia Deus volebat ostendere crudelita-

crudelitatem dæmonis contra homines, quæ apparebat F præcipitando duo millia porcorum, quæ non appareret si eos illæsos post agitationem reliquissent.

Tertio, vt appareret Dei prouidentia in conseruando homines: nam cum occiderent dæmones istos porcos apparebat, quòd etiam possent occidere homines, & potius eos occiderent si permitterentur, quia magis oderunt homines quàm corpus, cum non oderint porcos, nisi propter hominem, scilicet, quia hominis bona sunt, & per mortem eorum tristatur: sic dicit Chrysosto. in Homilia, scilicet, ideo porcos dæmones occiderunt, quia vbique in mœstitiā homines immittere student, & sic apparet, quòd non potuerint dæmones occidere homines Deo prohibente.

Quarto, vt appareret clementia Dei erga istos arreptitios: nam si dæmones arripientes porcos dimitterent eos illæsos putaretur, quòd nihil facere poterant, nisi agitare G eos, & ideo quod non occiderant arreptitios, quia non poterant, nisi agitare, & ita non constaret de magnitudine beneficij sanando arreptitios, nunc vero cum crudeliter dæmones occiderunt porcos apparebat, quòd sæpe occidere potuissent, & occidissent arreptitios, nisi Deus vetuisset, & sic apparebat quanta fuerit Dei prouidentia eos custodiendo, & quantum beneficium illis præstitèrit à dæmonibus liberando: fuit ergo conueniens, quòd occiderentur porci.

Quare dæmones occiderunt porcos in mari, cum potuissent in terra occidere.
Quæst. CXXXIX.

QVÆRETVR, quare ergo præcipitati sunt in mare, quia poterant occidi in terra. H

Dicendum, quòd dæmones poterant eos occidere post aliquantam agitationem non præcipitando ipsos, sed vexando, & compressis præcordijs cogendo expirare, hoc tamen non fuit conueniens.

Primo, quia nō putarentur forte occisi a dæmone, sed ex aliquo morbo perijsse, quia cum morerentur non existente vulnere nec exteriori nocumento, iudicarentur manifeste ex morbo fuisse consumptos: sic enim interdum bestijs, & pecoribus accidit, quòd in rabiem efferantur, & sine vulnere pereant, vt ergo crederetur fuisse a causa extrinseca oportebat, quòd vulnera inferrentur, vel præcipitati perirent, dæmones tamen non debuerunt vulnera inferre, quia vulnerans est agens ab extra, Christus autē volebat ostendere, quòd dęmones ingressi fuerant in porcos, sicut fuerant prius in arreptitijs: ideo non debuerunt vulnerare, sed I præcipitare, potuissent tamen vulnerare porcos, vel cremare eos, sicut Angelus Domini occidit in castris Assyriorum 185. millia virorum quarto Regum decimonono, & Isaia trigesimoseptimo: solum ergo debuerunt præcipitare, vt appareret, quòd dæmones erant intra porcos.

Secundo fuit, vt appareret ferocitas dæmonum: tanta enim erat dæmonum ferocitas, quòd porci ab eis agitati nō horruerunt loca altissima nec mare timuerunt, sed de præruptis montibus se præcipitauerunt, & de hoc Christus ostendere volebat, vt videatur, quæ est crudelitas dęmonum in nos si esset sibi permissa facultas, sicut in porcos concessa est: debuerunt ergo potius in mare præcipitari quàm alia morte leuiori in terra occidi.

Quare totus grex porcorum præcipitatus est. K
Quæst. C X L.

QVÆRETVR, quare totus grex porcorum præcipitatus est.

Dicendum, quòd Christus fecit introire dæmones in porcos principaliter ad ostendendum miraculi magnitudinem, & ista erat in multitudine dæmonum de homine expulsorum, quæ non potuit manifestari, nisi mittendo dæmones in aliqua animalia, quia cum mouerentur singuli porci a singulis dęmonibus apparebat saltem tot esse dæmones quot porcos, si autem solum aliqui præcipitarentur videretur, quòd non erant plures dæmones quàm porci præcipitati, totus ergo grex præcipitari debuit.

Sed dicetur, quod oportuisset adhuc præcipitari plures quia in vno homine erat legio dæmonum: ideo vltra sex millia porcorum præcipitari oportebat.

Dicendum, quod si fuissent ibi sex millia porcorum omnes præcipitarentur quousque tot essent porci præcipitati quot dæmones in arreptitijs fuerant, nunc tamen cum totus grex fuerit præcipitatus sufficiebat ad intentionē Christi, quia per hoc non limitabatur numerus dæmonum, quia etiamsi in singulos porcos singuli dæmones intrarent non constaret, quòd essent dæmones cum totus grex porcorum periret, quia poterant esse multi alij dæmones exeuntes de homine, qui in nullos porcos intrarent, quia nullus superat etiam quia poterat esse, quod multi dæmones intrarent in eundem porcum, sicut omnes simul fuerant in eodem homine: vnde etiam si solum fuissent mille porci dum tamen totus grex periret, sufficiebat ad ostendendum miraculi magnitudinem.

Quare pastores porcorum fugerunt.
Quæst. C X L I.

QVAERETVR, quare pastores porcorum fugerunt.

Dicendum, quòd primo fecerunt ex timore: nam videntes totum gregem subito perijsse timuerunt, quod ipsi quoque perirent, & ideo fugerunt terrore concussi ne dæmones intrarent in eos: sic dicit Titus; fugam autem pastores arripiunt ne cum porcis perirent.

Secundo, quia pastores forte crediderunt hoc fieri propter peccata incolarum illius regionis: timuerunt ergo, ne in eos furor Dei veniret, sicut in porcos, quia forte erant sibi conscij peccatorum.

Tertio, fuit ne viderentur esse in culpa, quia porci erant eis commēdati, & oportebat reddere de illis rationem, voluerunt ergo cito annunciare ne increparentur, quia si morarentur hoc ipsum redderet eos suspectos, sicut dixerunt quatuor leprosi inuenientes vacua castra Syrorum si tacuerimus, & noluerimus nunciare vsque mane sceleris arguemur quarto Regum septimo: poterant enim dicere Domini porcorum, quòd forte pastores permisissent ingredi dæmones in porcos, vel de consensu eorum Christus hoc fecisset, voluerunt ergo cito nunciare, & ista est causa præcipua quam tangunt omnes Euangelistæ: vnde dicitur Luc. octauo, quòd vt viderunt factum, qui pascebant fugerunt, & nuntiauerunt in ciuitatem, & in villas, quod autem fuerit ista causa præcipua apparet, quia si solum, vel principaliter fugissent propter timorem elongassent se a Christo, & tamen fuerunt in ciuitatem, & in villas: ideo videtur, quòd ibant ad nunciandum in omnibus locis illis de quibus erant porci præcipitati.

Quarto fecerunt, vt clare ostenderent se a culpa immunes: perierunt enim porci se præcipitando, quod Christus fecerat, vt ergo pastores se excusarent oportebat, quòd Christum ostenderent, qui hoc fecerat, & quia forte putabant, quòd cito inde recederet voluerunt prius nunciare in ciuitate, vt eum videre possent.

Quare dicitur, quòd tota ciuitas exijt obuiam Christo.
Quæst. C X L I I.

QVAERETVR, quare dicitur hic, quòd tota ciuitas exijt obuiam Iesu.

Dicendum, quòd non solum tota ciuitas, sed etiam tota regio illa exiuit obuiam Christo: sic dicitur Luc. octauo, rogauerunt illum omnia multitudo regionis Gerasenorum, vt discederet ab ipsis. Hoc autem fuit, quia pastores porcorum fugerant in ciuitatem, & in omnes villas propinquas, vt dicetur ibidem, omnes igitur voluerunt exire ad Christum, & dicendum, quòd hoc fuit primo, vt certificarentur de hac re: narrauerant enim pastores magnalia, scilicet, sanatos arreptitios, & subito totum gregem porcorū perijsse, quæ vix credere poterant incolæ regionis, exierunt ergo, vt viderent quid hoc esset Luc. octauo, exierunt autē videre, quod factum est.

Secundo fuit, vt Christum viderent, admirati enim erant quis tanta, & tam subito facere potuisset, desiderauerunt ergo illum videre, manebat autem Christus tunc cum arreptitijs, quia sciebat venturos ciues, & expectabat eos.

eos. nam nouerat se in regione illa non mansurum; vnde A
quando venerunt incolæ inuenerunt sanatum a legione
vestium, & sane mentis ad pedes Christi sedentem.

Tertio fuit, quia forte audientes incolæ porcorum præcipitationem diffinierunt, quòd Christus non maneret in regione illa, & quia credebant, quòd iturus esset in ciuitatē cum iam intrasset in regionem, venerunt ei obuiam antequam iret in vrbem, rogaturi quòd exiret de regione, sicut fecerunt.

An isti peccauerint rogando Christum, vt de regione illa recederet. Quæst. CXLIII.

QVAERETVR, quare rogauerunt isti Christum, vt de regione illa recederet, & an peccauerunt hoc
rogando. B

Dicendum, quòd rogauerunt hoc primo propter timorem, quia videntes tantam porcorum stragem ad Christi ingressum subito factam timuerunt, quòd si ibi Christus maneret tota regio cito periret, & si auderent ipsi Christū expulissent, quia tamen tantæ potestatis erat, timuerunt eum, quia dicitur Luc. octauo, quòd videntes sanatum a legione sedentem ad pedes eius timuerunt: ideo rogauerunt, quòd recederet eod. cap. scilicet, & rogauerunt illum, vt discederet ab ipsis, quia timore magno tenebantur.

Secundo fuit forte ex humilitate, quia cognoscentes se peccatores iudicauerunt indignum esse, quòd Christus cū eis maneret: sic enim Petrus videns Christi potestatem in captura piscium dixit; exi a me Domine, quia homo peccator sum Luc. 5. sic dicit Hieron. rogant, vt transeat fines eo-
rum non de superbia hoc faciunt, sed de humilitate qua se C
indignos Domini præsentia iudicabant, sicut & Petrus ait; exi a me Domine, quia vir peccator sum.

Tertio potest dici, quòd fecerunt partim ex humilitate, & partim ex timore. nam agnoscentes Christi sanctitatē timebant, ꝙ ex comparatione iniquitatis suæ ad Christi sanctitatē Deus magis recordaretur peccatorum suorū, & grauius puniret eos: ita. n. putabant antiqui; sic dixit vidua Sareptana ad Eliā mortuo filio. ingressus es ad me, vt rememorarentur iniquitates meæ, & interficeres filium meum 3. Reg. 17. vel forte timuerunt incolæ, quòd manente ibi Christo ipsi peccarent, & tunc peccatum eorum grauius puniretur, & sic volebant Christum esse potius absentem: sic enim dixerunt Bethsamitæ quando videntes arcam perierunt de eis 50. millia virorum: quis poterit stare in con-
spectu Domini Dei sancti huius 1. Reg. 6. quasi dicat, ne- D
mo. ideo subiunxerunt ad quem ascendet a nobis, idest, mittamus a nobis istam arcam Dei, & ita miserunt eam in Cariathiarim eod. cap. & seq.

Quarto potest dici, ꝙ fecerunt hoc ex quadam superbia, vel indignatione nolentes tenere in regione sua eum, qui sibi tanta damna intulerat. Cum autem quæritur an peccauerunt Christum de regione sua expellendo, Dicendum, ꝙ hoc pendet ex cognitione causæ pro qua eum expulerunt. nam si ex sola humilitate expulerunt non peccauerunt: nam nemo asserit Petrum peccasse cum dixit exi a me Domine, si autem hoc fecerunt ex ira, vel indignatione aut superbia quadam vel contemptu grauiter peccauerunt. nā
grauius erat Christum in persona sua talia facientem repel- E
lere, quam aliquem discipulum eius, & tamen infra 10, & Luc. 9. dicitur, ꝙ siquis non reciperet discipulos Christi in domo, vel in ciuitate dicentes pax huic domui, ꝙ tolerabilius erit terræ Sodomorum, & Gomorrhæorum in die iudicij, quam illi ciuitati. ergo grauiter isti peccarent, quia tamen non constat cur hoc fecerint non apparet an peccauerint. Satis tamen potest dici, quòd peccauerunt aliqualiter isti, nam principaliter fecerunt ex timore; sic dicitur Luc. 8. rogauerunt illum, vt discederet ab ipsis, quia timore magno tenebantur, quicquid tamen fuerit etiam si ex humilitate Christum repulerint imperite fecerunt, quid enim stultius erat, quam a se abijcere saluatorem? nam si porcos occiderat homines sanabat præsertim, quia misericors erat, nec inferret eis aliqua damna si ei humiliarentur, erant tamen viri rudes, & soli seculo dediti, ideo Christum abiecerunt.

Quare in regione ista Christum non receperunt. Quæst. CXLIIII.

QVÆRETVR, quare in regione ista Christum non receperunt, cū de nulla vnquam eū regione expulerint, sed potius precabantur, vt iret ad eos, & quando recedere volebat detinebant eum, sicut fuit in Capharnaū Luc. 4. s. venerunt vsque ad ipsum, & detinebant illum ne discederet ab eis quibus ille ait, etiam alijs ciuitatibus oportet me euangelizare, & quando non poterant tenere eum in ciuitatibus sequebantur illum quocunque iret Ioan. 9. & omnes volebant accedere ad ipsum Luc. 6. ita vt interdū, nec manducandi spacium haberet Mar. 6.

Aliqui dicunt, ꝙ non solum hinc, sed etiam de alia ciuitate expulsus est. Luc. 9. quando clauserunt ianuas discipulis eius.

Dicendum, quòd ibi non expulerunt eum, quia libentissime suscepissent eum si prædicare vellet, & tamen ipse ibat in Ierusalem, & nolebat intrare in ciuitatem ad prædicandum, sed solum ad cibum eod. c. s. firmauit faciem suā, vt iret in Ierusalem, & misit nuncios ante conspectum suum, & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum, vt pararent illi, & non receperunt eum, quia facies eius erat euntis in Ierusalem, hic autem Christus volebat prædicare, & expulerunt eum.

Dicendum ergo, ꝙ hic solum Christus expulsus est, quia reddidit se terribilem antequam cognitum, nam in alijs ciuitatibus Christus benefaciebat omnibus Actu. 3. & pertransiuit benefaciendo, nemini autem nocebat, hic vero terribilem plagam incussit occidens duo millia porcorum, ideo timentes expulerunt eum, si tamen ipse incepisset hic benefacere, & nequaquam nocere, sicut in alijs regionibus nequaquam expulissent eum, & si alibi noceret antequam cognosceretur, sicut hic forte non reciperent eum.

Quare Christus ab istis expulsus non puniuit eos. Quæst. CXLV.

QVAERETVR, quomodo Christus ab istis expulsus non puniuit eos, vel saltem non redarguit verbo.

Dicendum, quòd Christus in omni opere, & verbo suo nobis viuendi regula fuit, contempsit ergo proprias iniurias, quia nobis sic contemnendas suadebat. 1. Pet. 2. cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur non comminabatur, sic etiam fuit quando misit discipulos in ciuitatem Samaritanorum, & non receperunt eos Luc. 9. nam dixerunt Iacobus, & Ioannes domine vis dicamus, vt ignis descendat de cęlo, & consumat illos; Christus autem increpuit eos dicens, nescitis cuius spiritus estis: filius hominis non venit animas perdere, sed saluare. Christus ergo non increpuit istos, sed magis compassus est eorum cęcitati, quia saluatorem a se abijciebant, sic dicit Chrysan hom. intuere autem Christi mansuetudinem post virtutem, quia enim beneficia adepti abigebant eum non restitit, sed recessit, & eos qui indignos se nunciauerant eius doctrina dereliquit,

Secundo fuit, quia Christus iudicauit forte indignum esse manere inter eos, quia ipsi propter peccata sua demerebantur eum habere præsentem, & quia forte si Christus eos increparet, ꝙ eum abijciebant, ipsi compungerentur corde, & peterent a Christo, vt non recederet, & quia forte non erat decens, ꝙ Christus maneret cum eis, non increpuit eos ne eum reciperent, sed expulsus recessit.

Tertio fuit, quia forte Christi præsentia non erat vltra necessaria in regione illa, quia ibi relinquebat prædicatores, s. pastores porcorum præcipitatorum, & sanatos a dæmonibus. nam sanato a legione dixit Christus; redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecerit Deus Luc. 8. & sequitur ibi abijt per vniuersam ciuitatem prædicans quanta illi fecisset Iesus, sic dicit Chryso. in hom. eos qui indignos se nunciauerunt eius doctrina dereliquis dans eis doctores liberatos a dæmonibus, & porcorum pastores.

Ad quid Christus iuit in hanc regionem cum nihil ibi fecerit
Quæst. C X L V I.

QVÆRETVR ad quid Christus iuit in regionem istam, cum nihil ibi fecerit, sed statim redierit in nullum locum intrando.

Dicendum, q Christus ibi parum mansit, nam in nullum locum intrauit illius regionis, sed cum transfretasset mansit in littore, & ibi fecit omnia hæc, quod patet, quia Christus mox, vt exiuit de naui habuit arreptitios occurrentes sibi Marc. 5. s. & exeunte de naui statim occurrit de monumentis homo in spiritu immundo, sed mox vt arreptitij accesserunt adorauerunt Christum Mar. 5. & Luc. 8. & petiuerunt dæmones a Christo, q permitteret eos intrare in porcos, q ipse statim concessit, & mox exeuntes dæmones introierunt in porcos, & præcipitauerunt eos: hæc omnia facta sunt in littore maris vbi arreptitij Christo occurrerunt, præcipitatis tamen porcis pastores fugientes nunciauerunt in ciuitate, ipsi vero illico egressi ad Christū venerunt quem inuenerunt in locum, vbi miraculum factum fuerat. nam dicitur Luc. 8. q exierunt obuiam Christo, & inuenerunt eum, qui sanatus fuerat a legione sedentem ad pedes eius, ipsi vero statim orauerunt, vt de finibus illis recederet, q Christus illico fecit, vt patet seq. cap. in principio. s. & ascendens in nauiculam transfretauit. non ergo discurrit Christus per illam prouinciam, nec intrauit in aliquem locum, sed mansit in littore maris vbi miraculū fecerat. Cum autem dicitur ad quid Christus venit in regionem illam? Dicendum, q antequam veniret sciebat, quid ibi facturus esset, & ideo sicut ibi non prædicauit, ita disposuerat non prædicare, sed venit ad duo. s. ad sanandū illos arreptitios, & ad notificandum se illi regioni. Primum immediate fecit cum arreptitij occurrerent sibi mox exeunti de naui. Secundum autem fecit dupliciter. Primo per seipsum miracula faciendo, nam illa satis prædicabant eum esse Deum, & per hoc reddebat incolas regionis illius inexcusabiles, quia videntes eum & agnoscentes virtutem ipsius expulerunt illum, ideo ignorantia veritatis prædicandæ iam non excusaret eos.

Secundo fecit hoc prædicatores constituendo, quia pastores porcorū, & sanatos a dæmonibus illius regionis doctores reliquit, vt dicit Chrysostomus. De dæmonibus an cognoscerent Christum dicetur Marc. 1. capit. de miraculis in generali dicetur Mar. 2. cap.

C A P. IX.

Mar. 2. Luc. 5. Ioan. 5. *ET ascendens Iesus in nauiculam transfretauit, & venit in ciuitatem suam. Et ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto. Videns autem Iesus fidem illorum dixit paralytico. Confide fili, Remittuntur tibi peccata tua.*

E*T ascendens Iesus in nauiculam.* Matthæus in capitulo præcedenti posuit quædam Christi miracula ad legis Euangelicæ confirmationem, hic consequenter subdit alia per quæ declaratur virtus ipsius Christi legislatoris, inquantum ad suæ deitatis positionē. Et diuiduntur in tria, quia primo ponitur ad hoc miraculi operatio. Secundo credentium vocatio ibi. *Et cum transiret inde.* Tertio eorum confirmatio ibi. *Hæc illo loquente.* Prima in duas, quia primo in operatione miraculi ad declarationē suæ deitatis fides credentium approbatur. Secundo infidelitas negantiū reprobatur ibi. *Et ecce quidam de Scribis.* Quòd autē dictū est præcedentia miracula fuisse ad legis euangelicæ confirmationem, & ista ad deitatis Christi declarationem nō est intelligendum, q ista sint totaliter distincta quantum ad effectum, quia nullum miraculum est a Christo factū, quod non confirmet legem euangelicā, & etiā omnia ostendunt deitatem suam, quædā tamen adaptantur magis ad ostensionem deitatis, quia de illa ibi agitur, sicut hic, quia Christus ostendit se esse Deum ex dictis Pharisæorum, s. q nemo dimittit peccata, nisi Deus, ipse tamen se peccata dimittere ostendebat. Præcedentia autem dicuntur fuisse miracula ad confirmationem legis, quia ante hoc posuerat magnū

F illum sermonem, qui continet legem suam supra. 5. c. a principio, vsque ad finem septimi, ideo omnia miracula posita præced. cap. videbantur fieri principaliter ad confirmationem illius legis datæ.

An ea, quæ habentur hic, sint continuata ad præcedentia.
Quæst. I.

QVÆRETVR, circa primum an ea, quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia, & an fuerunt facta immediate post illa, vel interiectis alijs.

Ad primum dicendum, quòd ordo continuus est, quia omnia, quæ habentur in hoc capitulo fuerūt facta post ea, quæ habentur præced. cap. quia ea, quę habentur in fi. præced. cap. s. de curatione arreptitiorum fuerunt facta in re-
G gione Gerasenorum ex alia parte maris Galileæ, omnia autem quæ habentur hic fuerunt facta postquam redijt in Galilæam transfretando in illam.

Ad secundum dicendum, q ista continuatio potest fieri quantum ad principium istius c. & finem præcedentis, vel quantum ad ea, quæ sunt in prosecutione.

De primo dicendum, q est continuatio nullo tempore interiecto, nec tacitis aliquibus rebus gestis, quod patet, quia in fine præcedentis c. dictum est, q rogauerunt Christum Geraseni, vt recederet de finibus eorum, hic autem in principio dicitur, q ascendit in nauiculam, & transfretauit, & sic nihil fuit inter præcedentia, & ista.

De secundo an sit continuatio dicetur infra qō. 4. Chryso. autem in homil. continuat istud ad præcedentia dicens. monstrauit Christus superius suam virtutem per doctrinā,
H quando docuit eos, vt potestatem habens, & per leprosum quando dixit, volo mundare, per Centurionem, qui dixit dic verbo, & sanabitur puer meus, per mare, q verbo refrenauit, per dæmones qui eum confitebantur, hic autem rursus alio maiori modo inimicos eius cogit confiteri æqualitatem honoris ad patrem. Circa primū dicitur. *Et ascendens in nauiculam.* Rogauerunt eum Geraseni, q recederet de finibus eorum præced. cap. ipse autem nolens eis resistere cum indigni essent Christum apud se habere consensit, & ascendit in nauiculam, erat. n. Christus in littore maris, quia vt ostensum est præced. cap. q. vltima Christus non discurrerat per regionem Gerasenorum, nec in aliquē locū eius intrauerat, sed mox, vt exiuit de naui occurrerunt ei in littore maris arreptitij, & sanauit eos, mansitq; ibi quousq; Geraseni egressi de ciuitate venerunt ad eum rogantes, vt
I recederet de finibus eorum, & ipse tunc ascendit in nauiculam, in qua venerat, & rursus transfretauit redeundo in Galilæam de qua venerat. *Transfretauit.* Idest transiuit fretū, vel mare. istud est mare Galileæ de quo quid sit, & de nominibus eius dictum est præced. c. q. 73. satis late. *Et venit in ciuitatem suam.* idest in Nazareth, vel in Capharnaum, vel in Galilæam, sicut dicetur infra quæstio. 3. *Et offerebant ei paralyticum.* Istud, quòd habetur supra de Christi transfretatione habetur hic, & Mat. 5. & Luc. 8. q vero iam sequitur de curatione paralytici habetur hic, & Mar. 2. & Luc. 5 & ponuntur hic miracula, quæ Christus fecit in Galilæa postquam redijt de regione Gerasenorum, erat autē iste paralyticus toto corpore solutus, ita vt seipsum ad nullum motum posset exercitare. *Iacentem in lecto.* Non enim poterat seipsum mouere, nec per se ad Christū venerat, nec
K etiam manibus aliorū sustentatus, quia solutis membris dolor nimius causaretur si quis ipsum attrectaret, sic dicit Hierony. obtulerunt iacentem in lecto, quia ipse ingredi non valebat. *Videns autem Iesus fidem illorum.* Idest illorū, qui offerebant paralyticū, vt aliqui exponūt, vel melius illorū. i. tam paralytici, quā offerentium eum Christo, vt infra dicetur. Matthæus autem tacuit hic modū offerendi paralyticum Christo, & ideo non apparet ex litera, quomodo Iesus videret fidē illorum, sed ponitur hoc Marc. 2. & Luc. 5. s. q erat Iesus in Capharnaum docens in domo, & tanta turba conuenerat, q portantes paralyticū non potuerunt eū per portam inferre, sed ascendentes in tectū nudauerunt ipsum tectū domus, & per tegulas submiserunt per quatuor funes ante Christum, & in hoc apparuit fides illorū, quia si non confiderent, q Christus poterat sanare paralyticum nō fecissent istā rem tam insolitam, nec fuissent tam importuni.

Dixit

Dixit paralytico confide fili, ideſt habe fidem, vel coonfortare non timeas, quia nunc ſanus eris. *Remittuntur tibi peccata tua*, ideſt omnia peccata, quæ commiſiſti, & præcipuè illa propter quæ incidiſti io hãc ægritudinem, & idem erat dicere remittuntur peccata, quòd dicere ſurge, & ambula, vt Chriſtus dixit infra in litera.

Quare Chriſtus nunc transfretauit aſcendendo nauiculam, quia poterat tranſire ſine nauicula. Et propter quid Petro dixit Chriſtus, veni mecum. *Quæſt. II.*

QVÆRETVR, quare Chriſtus nunc tranſfretauit aſcendendo nauiculam, quia poterat tranſire ſine nauicula, ſicut fecit iofra 14. Dicendũ, quòd verè Chriſtus hoc poterat, & tamen non decebat, vt Chriſtus faceret quidquid poterat, præiudicaret enim iotentioni ſuæ: nam ſicut Chriſtus erat verus Deus, ita erat verus homo, & vtrũque per actus ſuos oſtendere debebat: nam ſicut de Chriſti deitate a multos dubitatum eſt, vt ab Arrianis, & ita de Chriſti humanitate plurimi dubitauerunt ipſum non hominem, ſed phantaſticum corpus aſſumpſiſſe aſſerẽtes, vt fuerunt Manichæi, ſicut dicit Hiero. ſi autem Chriſtus faceret omnia, quæ poſſet ſemper miraculoſe operaretur, & ita nec cibum, nec potum ſumeret, nec pedibus graderetur, ſed ſubito iret quo vellet, & ſic nunquam humanitus, ſed ſemper diuinitus viueret, quòd multum præiudicabat veritatis, humanitatis ſuæ, quia tari eum eſſe verum hominem credere vellent, humiliabat ergo Chriſtus ſuam poteſtatem, vt oſtenderet carnis veræ iofirmitatem, & ita ſe in omnibus conformabat infirmis hominibus, niſi cum ratio exigeret miraculum aliquod ad deitatis manifeſtationem fieri, ſic dicit Chryſo. in homilia nauigium autem intrans pertranſit, qui pede poterat mare pertranſire, non enim ſemper mirabilia volebat facere, ne incarnationis noceat rationi.

Secundo fuit, quia Chriſtus cum omnia prudentiſſime ageret, nulla miracula faciebat, niſi apparente aliqua cauſa multum rationabili, hic tamen oolla erat. nã habebat Chriſtus oauiculam: fruſtra ergo ambularet ſuper aquas, cum autem ambulauit ſuper aqnas infr. 14. & Io. 6. non habebat nauiculam in quam aſcenderet, quia diſcipuli in nauicula præceſſerant dum Chriſtus maneret in littore turbas dimittendo infra 14. quibus dimiſſis nulla manebat nauicula in littore, quam Chriſtus aſcenderet. ideo oportuit, quòd ambularet ſuper aquas patet hoc Ioan. 6. quia cum turbæ vidiſſent Chriſtum ſequenti die dixerunt ei Rabbi, quomodo huc veniſti? nam vidit turba, quòd non erat, niſi vna nauicula io littore in quam diſcipuli aſcenderant, & quòd Chriſtus nõ intrauerat cum eis io illam, nunc autem cum haberet nauiculam, nulla erat ratio ambulandi ſuper aquas.

Tertio fuit propter diſcipulos, quia habebat Chriſtus nunc diſcipulos quos oportebat in nauicula transfretare, ideo propter eos etiam ipſe nauem intraret. nam cum ambulauit ſuper aqnas oon habebat ſecum diſcipulos, quia illi iam præceſſerant in nauicula eo relicto io littore infr. 14. & Ioan. 6.

Sed dicetur, quòd Chriſtus poterat etiam facere, quòd diſcipuli ambularent cum eo ſuper aquas infra 14. Dicendum, quòd ibi aliqua cauſa fuit: nam licet Chriſtus ſuper aquas ambularet nulli diſcipulorum iuſſit hoc facere. Petrus tamen dixit ei domine ſi tu es iube me venire ad te ſuper aquas, & Chriſtus dixit veni. quod fecit propter duo. Primo, vt certificaret diſcipulos, erant enim conterriti putantes illum eſſe phantaſma, & vt auferret eis timorem fuit conueniens, quòd hoc concederet Petro, maxime cum Petrus hoc peteret ad certificationem de Chriſto an ipſe eſſet, vnde dixit domine ſi tu es iube me venire ad te.

Secundo fuit ad oſtenſionem poteſtatis ſuæ, vt non ſolum conſtaret, quòd ipſe poterat ambulare ſuper aquas, ſed etiam, quòd alijs hãc virtutem concedere poterat, hoc tñ non conceſſiſſet, niſi Petrus peteret, ſed quia eo petente ſi Chriſtus hoc nõ concederet dubitarẽt diſcipuli an hoc facere poſſet, ideo conceſſit ei ſuper aquas ambulare, hic autem nulla cauſa ſuberat faciendi hoc, ideo nõ fecit Chriſtus eos ambulare ſecũ ſuper aquas: maxime, quia hoc non conueniebat diſcipulis qui adhuc erãt infirmi: nam gloria-

A rentur de hac poteſtate, quaſi ſe per hoc beatos putantes, quod eis peccati cauſa fieret, ſic enim dicitur Luc. 10. ca. quòd diſcipuli cum gaudio dixerunt Chriſto, domine etiã dęmonia in nõie tuo ſubijciuntur nobis, Chriſtus autẽ dixit nolite in hoc gaudere, quòd ſpiritus ſubijciuntur vobis. non ergo oportebat nunc oſtendere eis tantam excellentiam ne gloriarentur, & diabolus haberet occaſionem tentandi eos cũ eſſent adhuc noui, & imperfecti, talibus autem non eſt adhuc honor dandus, aut excellentia, ſic Apoſtolos oſtendẽs qualis debeat eſſe Epiſcopus. 1. Tim. 3. dicit non Neophitum, ideſt, nouum in fide, & conuerſatione religionis Chriſtianæ, & ſubdit cauſam, ſine in ſuperbiam elatus in iudicium incidat diaboli, ideſt ne per honorem ſibi datum ſuperbiat cum adhuc ſit nouus, & non habeat perfectam virtutem per quam ſciat moderate ſe habere in honoribus ne B efferatur, & ſic diabolus occaſionem habeat tẽtandi eum, & propter hoc, quando Petrus venit ad Chriſtum ſuper aquas ipſo permittẽte incepit mergi, & clamauit ne per hoc extolleretur, ſed agnoſceret infirmitatem ſuam, vt non putaret ſe aliquid eſſe cum in ipſa miraculoſa operatione miraculoſa indiguerit liberatione ne periret, & ſic inſtrueretur non appetere aſcendere ad excellentiam ſe maiorem, non ergo fuit conueniens nunc, quòd Chriſtus ambularet ſolus ſuper aquas, nec etiam diſcipuli eius cum eo.

Neophitus qd.

Quæ ciuitas fuit iſta. *Quæſtio III.*

QVAERETVR, cum dicatur hic venit in ciuitatẽ ſuam, quæ ciuitas fuit iſta. Dicunt quidam, quòd Nazareth, quia illa erat ciuitas Chriſti, vt infra dicitur. Sed obijcitur, C quia dicitur venit in ciuitatem ſuam, & ecce offerebant ei paralyticum, & ſic innuitur, quòd in ciuitate ſua fuerat ſanatus paralyticus. conſtat tamen eum fuiſſe ſanatum in Capharnaum Mar. 2. Aliqui dicunt ad hoc, quòd iſtud miraculum de paralytico, & illud, quod habetur Marc. 2. nõ eſt idem, ſed duo miracula, & ſic vnum fieret in Capharnaũ, & aliud in Nazareth ciuitate Chriſti. Dicendum, quòd nõ ſtat, quia neceſſe eſt dici fuiſſe idem miraculum iſtud, & illud, quia omnia, quæ habeotur hic ponuntur Marc. 2. ſed non econtrario, non poteſt autem faciliter confingi, quòd vnũ miraculum ſecundum omnes eaſdem circunſtantias fuerit factum his, vel in diuerſis locis, ideo dici debet, quod idem eſt. Eſt ergo dicendum, quòd varie putatur de iſta ciuitate, quę fuerit, quidam enim putant non fuiſſe ciuitatem, ſed prouinciam, ſ. totam Galilæam, & quòd veniendo in quamcunq; D partem Galilææ diceretur Chriſtus venire in ciuitatẽ ſuam & quia Capharnaum erat in Galilæa, vt patet ſupr. 4. cum Chriſtus nũc illuc venit dicitur in ciuitatem ſuam veniſſe, ſic dicit Aug. quòd Matth. hic ſcribit de ciuitate domini, Marcus autem de Capharnaũ difficilius ſolueretur ſi Matthęus Nazareth nominaret, nunc vero cum potuerit ipſa Galilęa ciuitas dici Chriſti, quia in Galilæa erat Nazareth, ſicut vniuerſum regnum Romanum io tot ciuitatibus cõſtitutum, dicitur modo Romana ciuitas, quis dubitauerit, vt veniẽs in Galilæam dominus recte veniſſe diceretur in ciuitatem ſuam, in quocunq; eſſet oppido Galilææ. Alij dicunt, quòd ciuitas Chriſti vocatur hic Capharnaum, quia licet nõ eſſet ibi conceptus, nec natus, quia tamen Capharnaum erat pręcipua ciuitas Galilęæ, io qua erat Nazareth, dicitur Chriſtus fuiſſe de Capharnaũ, hoc tenet Nico. & dicit, quòd Nazareth E erat vicus, vel oppidum reſpectu Capharnaum, ſicut Pariſius dicitur ciuitas alicuius nati in aliquo oppido iuxta Pariſius, huic opinioni ſatis conſonat Auguſt. libr. de concor. euang. dicens, quis dubitauerit, vt veniens in Galilæã dominus recte veniſſe diceretur in ciuitatem ſuam, in quocunq; eſſet oppido Galilææ, præſertim quia & ipſa Capharnaum excellebat in Galilæa, vt tanquam metropolis haberetur. Sed hoc licet large loquendo poſſet ſtare, proprie tamen non ſtat nec conſonat exemplum Nicolai de Pariſius, & vico, quia quantumcunque ſit aliqua ciuitas excellens in aliqua regione ſiquis ſit de aliqua ciuitate, quę non eſt illi ſubdita, vel quæ per ſe habeat regimen politicum, non dicitur eſſe de illa ciuitate, ſi tamẽ eſt de aliquo vico, qui pertineat ad ciuitatem, quia vicus per ſe non habet gubernationẽ politicã dicitur eſſe de ciuitate illa, vt patet. ff. ad municipal. l. qui ex vico. hoc verum eſt, niſi illa ciuitas eſſet tantæ ex-

Quare patria communis Roma appellatur.

cellentiæ, quòd vocaretur patria communis. sic est de vrbe Romæ propter singularem excellentiam suam. nam vocatur patria communis, vnde quilibet Italicus poterat dicere se esse Romanum, vt patet. ff.eo.nt.l.Roma. nõ erat autem sic de Capharnaum, ita quòd posset vocari communis patria omnium Galilæorum, ideo non vocaretur ciuitas Christi propter hoc. Alij dicunt, quòd Capharnaum vocatur ciuitas Christi propter assiduam habitationẽ, quia magis ibi morabatur, quam in alijs locis, sic dicit Chrysost. in homil. ciuitatem autem suam hic Capharnaum dicit, alia .n. eum suscepit nascentem, s. Bethlehem, alia autem nutriuit, s. Nazareth, alia autem habuit continue habitantem, s. Capharnaum, hoc autem magis stare potest, quam præcedens.

Dicendum autem, quòd omnes istæ positiones sunt tolerabiles, & tamen melius dicendum est, quòd fuerit ista ciuitas Nazareth, sic dicit Hierony. super Matth. ciuitatem eius non aliam intelligimus, quam Nazareth, vnde & Nazarenus appellatus est, & hoc est melius dictum, quia nunquã alicubi in scriptura inuenitur Capharnaum esse Christi ciuitatem, vel Christum vocari de Capharnaum, & tamen tota scriptura vocat eum de Nazareth. sic enim dicitur supra 2. quoniam Nazarenus vocabitur, sic enim eum Angeli vocabant Marc. 16. Iesum quæritis Nazarenum. sic etiã prophetæ illum pręnunciauerunt nominandum supra 2. c. s. vt adimpleretur, quod dictum est per prophetas, quoniã Nazarenus vocabitur, sic etiam discipuli sui eum vocabant Ioan. 1. vbi Philippus dixit ad Nathanael, quem scripsit Moyses in lege, & prophetæ inuenimus Iesum filium Ioseph, & dixit Nathanael a Nazareth potest aliquid boni esse? sic etiam vocabat eum Pharisæi, & tota turba, infr. 21. cum diceretur quis est hic, populi autem dicebant hic est Iesus propheta a Nazareth Galilææ, nunquam autem inuenitur, quòd vocaretur de Capharnaum.

Item irrationabile est dicere Capharnaum Christi ciuitatem, quia quando scriptura loquitur de patria, vel ciuitate, Christi semper loquitur de Nazareth, sic patet inf. 13. & Marc. 6. scilicet veniens in patriam suam docebat eos, & tamen necesse est, quod intelligatur ipse locus fuisse Nazareth, quia ibidem dicitur, quòd cognati Christi, scilicet mater pater, & fratres eius erant ibi, & tamen tota Christi cognatio erat in Nazareth, & non in Capharnaum, ergo patria Christi erat Nazareth.

Secundo patet, quia Christus dixit inf. 13. & Mar. 6. non est propheta sine honore, nisi in patria sua, & in cognatione sua, & in domo sua: hæc tamen non possunt intelligi, nisi de Nazareth, quia ibi ciues voluerunt eum præcipitare de monte. Lucæ quarto, quòd in nullo alio loco totius Iudææ, vel Galilææ contra ipsum vnquam attentatum est, in Capharnaum autem Christus valde honorabatur, quia Centurio princeps vrbis ipsius adeo honorauit ipsum, ꝙ dixit se non esse dignum, quòd Christus intraret in domum eius præcedenti capitulo, & Lucæ septimo, etiam tanto honore prosequebantur eum, quòd quando volebat recedere non permittebant eum turbæ Luc. 4. scilicet ille dicebat oportet me etiam alijs ciuitatibus euangelizare.

Tertio patet, & efficacius, quia patria Christi in scriptura distinguitur a Capharnaum Luc. 4. scilicet quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua. ergo non erat patria sua Capharnaum, sed Nazareth, & ipse etiam dixit eodem capitulo, nemo propheta acceptus est in patria sua, & loquebatur de Nazareth. non est ergo verisimile, quòd scriptura vocauerit hic Capharnaum ciuitatem Christi, cum nulla causa esset ad hoc, nec in alijs locis soleat sic nominari, & maxime, quia non expressit nomen ciuitatis, tanquam notum esset ex præcedentibus, quæ esset ista ciuitas, ante hoc tamen nunquam dictum est Capharnaum, quòd esset Christi ciuitas, sed Nazareth dicitur, quòd habitabat ibi sup. 2. ergo non potest intelligi de Capharnatim, sed de Nazareth.

Cum autem dicit Chrysost. quòd Capharnaum vocatur Christi ciuitas, quia habuit eum continue habitantem, est dicendum, quòd sępe Christus veniebat in Capharnaum, quia morabatur maxime in Galilæa, in qua erat Capharnaum, non tamen diu manebat ibi, sed cito recedebat, ita vt turbæ vellent eum tenere Lucæ 4. ipse tamen dicebat, oportet me euangelizare alijs ciuitatibus, in Nazareth au-

F tem longissimo tempore mansit, quia ab initio vitæ vsque ad annum trigesimum quando prædicare cępit, semper mansit in Nazareth, vt innuitur supra 2. scilicet veniens habitauit in ciuitate, quæ vocatur Nazareth, & ibi declaratum est, sic etiam dicitur habitator Nazareth, supra 2. & ista fuit causa quare Christus licet natus fuerit in Bethlehem supra secundo, nõ vocatus est Bethlehemites, sed Nazarenus. eod. cap. scilicet, quia longo tempore habitauit in Nazareth, vt ibi dicitur, & sic propter habitationem continuam etiam si nihil aliud esset non debebat vocari ciuitas sua Capharnaum, sed Nazareth. Cum autem obijcitur, quòd miraculum istud factum est in ciuitate Christi, & tamen constat, quòd factum est in Capharnaum. Dicẽdum, quòd in Capharnaum factum est, & non in ciuitate Christi, sed ista obscuritas prouenit, quia Matthæus locutus est

G valde breuiter dicens, venit in ciuitatem suam, & ecce offerebant ei paralyticum, quasi nihil medium fuerit inter venire in ciuitatem suam, & offerri ei paralyticum, debet autem dici, quòd veritas fuit hæc scilicet quòd Christus rediens de regione Gerasenorum venit primo in ciuitatem suam Nazareth, & fecit aliqua, quæ Matth. tacent hic, & etiam ceteri Euangelistæ, & inde venit in Capharnaum, & ibi curauit paralyticum de quo hic dicitur, sic dicit August. lib de concor. euan. scilicet, & secundum hoc dicemus Matthæum prætermisisse, quæ gesta sunt postquam Iesus venit in ciuitatem suam donec veniret Capharnaum, & hoc adiunxisse de sanato paralytico, sicut in multis ita faciunt prætermittentes media, tanquam hoc continuo sequatur, quod sine vlla prætermissionis significatione subiungunt, ratio autẽ huius omissionis fuisse videtur, quia Chri-

H stus non fecit in Nazareth nunc aliqua multum excellentia, quæ Euangelistæ scribere noluerunt, forte enim nulla miracula ibi fecit, sed solum prædicauit, & hoc propter indignitatem Nazarenorum, quia propter suam incredulitatem indigni erant miraculorum beneficia a Christo recipere, sic enim dicitur infr. 12. & Mar. 6. quando iterum venit Christus in Nazareth, quòd non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem eorum, & sic Christus forte nunc miracula nulla fecit, sed solum prædicauit ibi, ideo non oportuit, quòd scriberetur, quid ibi Christus fecerit, scriberetur tamen si in aliquo fecisset miracula ibi, fuit ergo ista ciuitas Nazareth, & non Capharnaum.

Quando fuit curatio paralytici, & an sit ordine continuato scripta. Quæstio IV.

I QVAERETVR, circa id quod dicitur hic de curatione paralytici, quando fuit, & an sit ordine continuato scripta. Aliqui dicunt, quòd non, sed quòd prius fuit suscitatio filiæ principis synagogæ, quæ ponitur infra in litera, & patet hoc, quia Marc. 5. & Luc. 8. vbi ponitur, quòd Christus reuersus est de regione Gerasenorum, & sequitur statim, quòd archisynagogus petiuit a Christo, ꝙ filiam eius sanaret.

Dicendum, quòd in multis Euangelistæ non concordant in ordine narrationis, & tamen non est propter hoc asserendum, quòd aliquis eorum errauerit, quia non est intentio eorum dicere, quòd eo ordine acciderint gesta quo ipsi narrant, sed quòd omnia quæ ipsi narrant, acciderunt, & etiam plura, quam ipsi dicant, quando ergo volumus scire

K ordinem rerum gestarum, oportet considerare aliquas circunstantias ex quibus colligatur.

Ex hoc autem dicunt aliqui, quòd tenendum est prius fuisse suscitationem puellæ, quam sanationem leprosi.

Primo, quia Marcus, & Luc. tenent istum ordinem, Matthæus autem solus est in ordine contrario.

Secundo, quia ex litera Mat. 5. & Luc. 8. videtur hoc colligi, nam Marc. 5. dicitur factum est cum redijsset Iesus excepit illũ turba, erant enim oẽs expectantes eũ, & ecce venit princeps synagogę, & sic innuitur, quòd mox, vt rediit Christus venit princeps synagogæ, nã dicitur, ꝙ turba erat expectando Christũ, & sic antequã iret ad aliquem alium locum mox, vt descendit de nauicula factũ est hoc de curatione puellæ, idem innuitur Mat. 5. s. cum transcendisset Iesus in naui rursus trans fretũ conuenit turba multa ad illũ, & erat circa mare, & venit quidã de archisynagogis, & ita quan-

quando erat iuxta mare descendens de nauicula venit ad eum ille princeps synagogæ, & sic fuit ante curationem paralytici.

Dicendum, quòd prius fuit curatus paralyticus, quòd videtur colligi ex hac litera, nam hic dicitur de curatione istius paralytici, & postea dicitur & cum trãsiret inde Iesus vidit hominem sedentem in Theloneo Mat. nomine, & sic videtur, quòd vocatio Matth. fuit postquam recessit de loco in quo sanauit paralyticum, & postea dicitur quomodo Christo sedente ad conuiuium murmurauerunt Pharisæi, quia in domo Matthæi cum publicanis comedebat, & disputauerunt ibi Pharisæi cum Christo de ieiunio, & discipuli Ioãnis, & postea sequitur hæc illo loquente ad eos, ecce princeps vnus accessit, & adorauit, & ille est cuius filia suscitata est. ergo necesse est dici, quòd ea die qua Christus comedebat in domo Matth post vocationem eius, & conuiuium suscitata fuit ista puella, & tamen vocatio Matth. fuit post curationem paralytici, vt ostensum est, ergo necessarium videtur dicendum, quòd prius fuerit paralytici curatio, quam suscitatio puellæ, & sic fuit ordo rerum gestarum, quem tenuit Matthæus, & non ille quem Marcus, & Lucas sequuntur.

Ad primum cum dicitur, quòd standum est potius Marco, & Luc. dicendum, quòd si ageretur de inquirenda veritate, quando esset dubium quis eorum verum diceret, stari deberet potius duobus, quam vni, sed hoc nunquam potest accidere cum nunquam dubitetur de veritate in sacra scriptura, quantum ad ordinem tamen non est necesse, quòd potius præsumatur pro duobus, quam pro vno, cum non sit præcipua intentio scribentium sequi ordinem naturalem rerum gestarum, sed veritatem enarrare quocunque ordine, & sic potest sequi vnus ordinem etiam quòd tres ab eo deuient, verum est tamen quod si nulla signa apparent quis potius ordinem naturalem tenuerit, magis stabitur tribus, vel duobus in ordine concordantibus, quam vni discordanti ab eis, hic tamen apparent potius indicia pro Matthæo, quod tenuerit ordinem naturalem, quã pro alijs, vt ostensum est, ergo potius ei stabitur.

Ad secundum dicendum, quòd cum dicitur Lucæ 8. factum est cũ rediisset Iesus excepit illum turba, erant enim omnes expectãtes eum. intelligitur istud factum esse mox, vt descendit de nauicula, quia manebant aliqui expectantes eum in loco, de quo recessit, quando iuerat in regionem Gerasenorum. Cum sequitur autem ibi, & ecce vir &c. non est illud continuatum ad immediata, sed debet subintelligi, quòd postquam turba illa, quæ manebat apud mare expectans Christum recepit eum, locutus fuit ibi Christus aliqua cum eis, & inde iuit in ciuitatem suam Nazareth, vt hic dicitur, & inde venit in Capharnaum, vbi curauit paralyticum de quo hic, & post hoc vocauit Matthæum, & in die quo in domo eius sedebat in cõuiuio, venit princeps synagogæ orans pro filia sua, quæ suscitata est, & ideo licet Marc. & Lucas describant illa, tanquam continua, debet intelligi, quòd omnia ista intermedia subticuerunt, & alibi mutato ordine expresserunt, sic dicit August. lib. de concor. Euan. in multis ita faciunt prætermittentes media, tãquam hoc continuo sequatur, quod sine vlla prætermissionis significatione subiungunt, & hoc modo sunt multæ difficultates in continuatione eorum, quæ Euangelistæ dicunt.

Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se. Hic blasphemat. Et cum vidisset Iesus cogitationes eorum dixit. Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris? Quid est facilius, dicere dimittuntur tibi peccata tua, an dicere, surge & ambula? Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico. Surge tolle lectum tuũ, & vade in domum tuam. Et surrexit, & abijt in domum suam. Videntes autem turbæ timuerunt, & glorificauerunt Deum qui dedit potestatem talem hominibus.

Mar. 2. Luc. 5.

Et ecce homo. Hic ponitur secundum in quo infidelitas negãtium Christi deitatem redarguitur, & ponitur primo eorum negatio cũ dicitur. *Et ecce quidam de Scribis.* Multi Scribæ præsentes erant quando Christus fecit hoc miraculum. veniebant. n. ad doctrinam eius. Luc. 5. Scriba autem dicitur sapiens in lege, & ideo Luc. 5. dicitur, quòd erant Pha-

A risæi ibi, & legis doctores, sicut hic dicitur, & Scribæ, & nõ solum fecerunt istam murmurationem Scribæ, sed etiam Pharisæi. eod. cap. s. cœperunt cogitare Scribæ, & Pharisæi. *Dixerunt intra se.* Nondum publicabant istud, sed prius in corde suo torquebantur. *Hic blasphemat.* scilicet quia dixit remittuntur tibi peccata tua, quod putabant ad solũ Deum pertinere, & non ad Christum. sic dicitur Marc. 2. Luc. 5. c. quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus. Est autem blasphemia quando asseritur aliquid falsum de Deo, quod minuit eius dignitatẽ, vt si dicatur, quòd natura diuina est corporea, vel negatur aliquid, quod pertinet ad eius dignitatem, vt si dicatur, quòd Deus non creauit seculum, ita autẽ hic solius Dei conditio est ex infinita potestate peccata remittere posse, quòd autem dicatur aliquem hominem posse peccata remittere, dicitur, quòd non solus Deus remittit, & sic B negatur illa perfectio singularitatis suæ, ideo est blasphemia, & quantum ad hoc rectè dixerunt Iudæi, & tamen, quòd crederent Christum ista dicentem blasphemare error erat, cum ipse verus Deus esset, quod postea ostendit.

Scriba quid.

Blasphemia.

Et cum vidisset Iesus cogitationes eorum. scilicet quas nõdum expresserant, & ideo adhuc cogitationes erant, & dicitur, quòd vidit. i. cognouit, quia cogitatio non videtur cum sit actus spiritualis, sed cognitio quælibet vocatur visio, sicut intellectus dicitur quidam oculus 6. Ethic. c. 15. sic dicitur Luc. 5. vt cognouit Iesus cogitationes eorũ, & ista cognitio non fuit nota per aliqua signa exteriora, sicut dæmones cognoscunt interdum cogitationes nostras, sed cognouit Christus, quia Deus erat, & corda nostra sunt in manu Dei Prouer. 15. & 21. nam omnia nuda sunt, & aperta oculis eius ad Heb. 4. nec est inuisibilis ei vlla creatura. Vel anima C Christi cognouit illud in verbo in quo cognoscit omnia, quæ sunt. sic dicitur Mar. c. 2. s. quo statim cognito Iesus spiritu suo, id est per spiritum suum. *Dixit vt quid cogitatis mala in cordibus vestris.* q. d. malum est hoc, quod cogitatis, quia ego non blasphemo, vt vos putatis. *Quid est facilius dicere dimittuntur tibi peccata tua, aut dicere surge, & ambula?* Vult per hoc Christus ostẽdere se non blasphemare, & quia blasphemia est dicere, quòd purus homo peccata dimittat, Christus voluit ostẽdere, quòd ipse erat Deus, qui posset peccata remittere, & probauit hac ratione, scilicet qui potest facere aliquod maius, vel æquale huic, quod est peccata remittere potest remittere peccata, & tamen ego possum facere aliud æquale, ergo possum remittere peccata, ad hoc enim dixit quid est facilius dicere remittũtur tibi peccata tua, an dicere surge, et ambula? Sciebat enim quod D Iudæi non dicerent esse minoris potestatis sanare paralyticum solo verbo, quam peccata remittere, quia vtrunq; pertinebat ad solam potentiam infinitam, & ideo nesciuerunt respondere huic rationi, cum autem dicitur: aut dicere surge, & ambula debet suppleri, id est, & quòd sic sequatur in re, quia alias dicere surge, & ambula nullius potestatis est, sed Mar. 2. dicitur dicere surge tolle grabatum tuum, & ambula, in quo ostenditur perfecta sanitas, s. vt non solum possit ambulare, sed etiam onera magna portare. *Vt sciatis quoniam filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata.* Quasi dicat vos conceditis non esse maius peccata remittere, quam dicere surge, & ambula, volo ergo ostendere vobis, quòd filius hominis, idest ego qui sum homo, habeo potestatem dimittendi peccata, & hoc faciam sanando paralyticum, & dicitur potestatem in terra dimittendi pecE cata. q. d. vos putatis, quòd Deus solus, qui in cælo est possit peccata dimittere, ego autem dico vobis, quòd etiam homo manens in terra inter vos potest dimittere peccata. *Ait paralytico; surge, tolle lectum tuum.* Per hæc verba sanauit eum, & voluit, quòd tolleret lectum suum ad ostensionem perfectæ sanitatis. *Et vade in domum tuam.* Illud non erat de necessitate miraculi, sed quia tollere lectum erat ad ostensionem perfectæ sanitatis, & non erat quo honeste lectum portaret ipse, nisi in domum suam, iussit quòd iret in domum. *Et surrexit.* Scilicet immediate, vt per hoc appareret diuinæ virtutis operatio, quæ in instanti agit. sic dicitur Marc. 2. Et statim ille surrexit. Et Luc. 5. dicitur. & confestim surgens corã illis. *Et abijt in domũ suam.* Sicut Christus præceperat portauit lectũ in domum, postea aũt forte redijt ad audiendũ Christi doctrinã: *Videntes autem turbæ.* Multi. n. psentes erãt, qñ Christus hoc fecerat, quia venerãt

ex omni castello Galilææ, & Iudææ, & Ierusalem. Luc.8. *Timuerunt*. Visa magnitudine huiusmodi, & erat iste timor quædam admiratio Mar.2.abijt coram omnibus, ita vt mirarentur omnes. *Et glorificauerunt Deum*. Idest laudauerunt. est enim gloria frequens cognitio, vel clara manifestatio alicuius cum laude, & quia omnes manifestabât diuinam magnitudinem cum quadam laude, dicebantur eum proprie glorificare.

Qui dedit potestatem talem hominibus. Hoc dicitur, quia supra Christus dixerat, vt sciatis, quòd filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, & quia omnis potestas hominum a Deo est dicitur, q Deus dedit istam potestatem hominibus, sed adhuc isti Iudæi sine intellectu erant, quia non cognoscebant Christũ esse Deum per opera sua, vt infra dicetur.

Quis erat iste paralyticus. Quæst. V.

QVAERETVR de isto paralytico quis erat. Aliqui dicunt, quòd est ille de quo Ioan. 5. quia ibi dicitur, quòd Christus sanauit paralyticum, etiam dixit ei surge tolle grabatum tuum, & fecit sic.

Dicendum, quòd non est idem paralyticus, nec idem miraculum, quia ibi dicitur, quòd ille paralyticus iacebat Ierosolymis apud piscinam probaticam, iste autem sanatus est Capharnaum Mar.2.& vt dictum est supra q.3.

Secundo, quia illum paralyticum Christus inuenit iacentem in lecto cum ambularet Christus in porticu Ioã.5. iste autem paralyticus ad Christum portatus est, & per regulas domus in lecto submissus Marc.2.& Lucæ 5.

Tertio, quia ille paralyticus non petiuit a Christo sanitatem, sed erat expectans sanari per motum aquæ in probatica piscina, & Christus dixit ei, vis saluus fieri? isti autem paralytico nihil dixit, sed potius attulerunt eum ad Christum, quia expectabant, quòd ab eo sanaretur, vt patet hic. Quarto, quia ille paralyticus dixit, domine hominem non habeo, qui mittat me in piscinam, iste autem quatuor habebat, qui portabant eum Mar. 2. & Luc.5. non ergo fuit idem paralyticus. Sic dicit Chrysost. in homilia, paralyticus iste alter est præter eum, qui in Ioãne ponitur, ille quidem in natatorijs iacebat, hic autem in Capharnaum, & ille famulis carebat, hic autem habebat eos, qui sui curam habebant, qui & portantes eum attulerunt.

Quare dixit Christus paralyticum esse filium. Quæstio VI.

QVAERETVR quare Christus dixit paralyticum esse filium. Dicendum, quòd propter multa. Primo ad ostendendum benignitatem suam, erat enim Christus tam dulcis in verbo, & in tota vitæ conuersatione, quòd ad omnes se habebat, vt ad filios neminem contemnens, sed omnes diligens, sicut pater contemnere non potest filium qualiscunque ille sit. sic dicit Hiero. super Matth. ô mira humilitas despectum, & debilem totis membrorum compagibus dissolutum filium vocat, quem sacerdotes non dignabantur tangere. Secundo, quia iste in charitate, & omnes existentes in gratia sunt filij Dei. Et hoc patet, quia remissa erant sibi peccata, necesse est autem remissis peccatis fieri hominem filium Dei, sic etiam dicit Chrysost. vbi supra, scilicet aut certe ideo filium vocat, quia dimittuntur ei peccata sua. Tertio specialiter propter fidem, quia per fidem efficitur homo filius Dei Ioann.1. dedit potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius. iste autem credebat, vel ad credendum incitabatur, ideo filius vocatur. sic innuit littera, scilicet confide fili, id est fidem habe. Quarto, quia vere erat filius Christi: nam Christus est Deus, ideo pater est omnium, quia omnes creauit, & omnes possidet Deutero. 32. nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, fecit, & creauit te? Quinto, quia Christus voluit ostendere affectum blandientis dando bonam spem ei de sanitate. recte ergo eum filium vocat cum pater sit nomen dulcedinis 2.Pol.c.1.

F *An iste paralyticus fuit sanatus propter fidem suam, vel propter fidem portantium ipsum. Quæst. VII.*

QVAERETVR an iste paralyticus fuit sanatus propter fidem suam, vel pp fidem portantium illũ.

Dicendũ, quòd si accipiatur fides, vt causa meritoria sanitatis nemo meretur, quòd miraculose Deus eum sanet quantumcunque fidem habeat, sed beneficium Dei est, quòd sic homo sanetur.

Si autem accipiatur fides, vt causa dispositiua ad salutẽ, idest sine qua Deus non saluat hominem, est verum, quòd poterat paralyticus iste sanari propter fidem suã, vel propter fidem portantium illũ. Aliqui dicunt, q sanatus est propter fidem portãtium ipsum, & non propter suam, quia dicitur in litera. videns Iesus fidem illorum. Sic etiam dicit
G Hiero. super Matth. videns Iesus fidem illorum, non eius, qui offerebatur, sed eorum, qui offerebant. Sic etiam dicit Ioan. Papa quantum valet apud Deum fides propria apud quem sic valuit aliena? Dicendum, quòd tam paralyticus, quam portantes eum fidem habuerunt. De portantibus patet, quia ea fide portauerunt, quòd a Christo sanandus esset, & vt magis feruor, & confidentia ipsorum appareret, cum non possent ipsum ponere ante Christum rem nouam fecerunt per tectũ deponentes eum, quod nulli alij adhuc fecerant. sic dicit Chrysost. mirandi sunt, qui paralyticum adduxerunt qualiter cum nequiuissent intrare per ostium nouum, aliquid, & alienum attentarunt, & quia fuit ista fides magna, debuit sequi magnum miraculũ, sic dicit Chrysost. in homilia, quia igitur tantam ostenderunt fidem mõstrat etiam ipse suam virtutem cum omni potestate soluẽs
H peccata. De fide paralytici patet, quia ipse permisit se portari ad Christum, non tamen permisisset, nisi crederet, maxime, quia non permisisset se deponi de tecto per funes, nisi crederet eũ aliquid sibi profuturum. sic dicit Chrys. erat magna fides etiam huius infirmi, non enim permisisset se submitti, vt alius Euangelista dicit per tectum non credẽs. poterat etiam paralyticus fidem habere ex fide portãtium eum, & sic non sine fide curaretur proprie.

Ad dictum Hiero. potest dici, q Christus vidit fidẽ portantium, & non paralytici, scilicet principaliter licet vtriq; fidem habuerint, fuit tamen forte maior fides portãtium, & sic illã Christus magis respiceret. Aliter potest dici, quòd paralyticus fidem habuit, sed non a principio, quando portabatur, sed postea ei fides data est a Deo merito portantiũ eum, & hoc potest innuere litera, quia Christus dixit para-
I lytico; cõfide fili, idest habe fidem, & sic poterat esse, quòd ante hoc fidem non habuerant, quia tamen fides portantium eum fuit valde magna, promeruit, vt daretur fides paralytico, & sic posset intelligi litera, s. vt vidit Iesus fidem illorum. i. portantium dixit paralytico cõfide fili, idest ẽi habe tu fidẽ, & tunc eam haberet, ita vt sine fide sua nõ sanaretur, quocũq; ergo modo ponatur habuit fidẽ paralyticus.

Ad secundum dicendum, quòd valuit hic fides aliena apud Deum, scilicet principaliter, quia erat maior, quã propria, vel potius, quia erat prior, & propter eam daretur fides ipsi paralytico.

An aliquando remitti possint peccata alicui per fidem alterius Et quòd fides est duplex. Et quomodo in baptismo peccata dimittuntur paruulis, & adultis per fidem.
K *Quæstio VIII.*

QVAERETVR, an aliquandò remitti possint peccata alicui per fidem alterius. Aliqui dicunt, quòd in quibusdam non habentibus fidem remittuntur interdum peccata per fidem aliorum, & maxime fit hoc in infirmis, vel in turbatis animo, qui fidem propriam habere non possunt. sic dicit Hierony. super Matthæ. non autem vbique ab ægris quærit fidem, puta cum insaniunt, vel aliter ab ægritudine in excessu fuerint mentis.

Secundo patet, quia dicit Ioan. Papa quantum valet apud Deum fides propria apud quem sic valuit aliena, vt intus, & extra sanaret hominem? & tamen sanare intus est sanare a peccatis dimittendo illa. ergo per fidem alienam interdum dimittuntur.

Tertio patet, quia dicit Ambro. super Lucam magnus domi-

dominus, qui aliorum meritis ignoscit alijs, & dū alios probat alijs relaxat errata: cur apud te homo collega non valeat cum apud Deum seruus interueniendi meritum, & ius habeat impetrandi? si grauium peccatorum diffidis veniā, adhibe precatores, adhibe ecclesiam, quæ pro te precetur, cuius contemplatione, quod tibi dominus negare posset ignoscat, & sic in grauibus peccatis per fidem alienam dicit posse aliquem sanari.

Dicēdum, quòd aut quæritur de sanatione corporis, aut de remissione peccatorum, quę ad solam animam pertinet. De primo dicendum, quòd potest aliquis per fidem alienam etiam sine propria sanari corporaliter ab ægritudine, & ita licet iste paralyticus propriam habuit, potuit tamen per fidem portantium eum solam sanari. Ratio est, quia curantur hic ægritudines corporis, quę curatio totaliter est ab extra, ideo non est necesse, quòd concurrant aliqui actus ipsius curati, & tamen fidęs propria est actus proprius, scilicet quoddam confidere. ergo nō est semper necesse quòd ad curationem miraculosam ægritudinum præcedat, vel concurrat fides ipsius curati. Si autem sit secundum, scilicet curatio animæ, idest remissio peccatorum.

Dicendum, quòd non est possibile alicui remitti peccata sine fide propria. Est autem duplex fides, scilicet fides qua creditur, & est virtus Theologica, alia est fides, quæ est confidentia quædam, scilicet quòd Deus concededit, quod petimus, vel quod desideramus. vtraque autem requiritur in eo cui peccata dimittenda sunt. De prima patet, quia quandiu manet aliquis infidelis non possunt ei peccata dimitti, sic dicitur Mar. 16. qui crediderit saluus erit, qui autem non crediderit condemnabitur, & tamen si remittantur homini omnia peccata sua necesse est, quòd saluetur, infidelis autem saluari non potest. ergo infideli non possunt peccata dimitti, sic etiam dicitur Ioan. 3. qui non credit iam iudicatus est, idest condemnatus. ergo fides prima per quam creditur quidquid credendum est, requiritur ad remissionem peccati.

Sed obijcietur, quia paruulis in baptismo dimittuntur peccata, & non habent fidem propriam, sed solum est ibi fides ecclesiæ. Dicendum quòd verum est, & tamen non est sic de adultis propter duo. Primo, quia ad remissionem peccati requiritur, quod nulla sit infidelitas, quia infidelitas repugnat remissioni peccati cum per infidelitatem male sentiatur de dignitate, & potestate Dei remittentis peccata, quod præiudicat dignitati ipsius: in paruulo autem licet non sit fides, quia non potest habere actum proprium, nulla tamen est infidelitas, quia etiam infidelitas dicit aliquid positiuum, & est per actum proprium ipsius hominis infidelis, in adultis autem nunquam potest esse defectus fidei sine infidelitate positiua, ita quòd necesse est de quolibet adulto, quòd habeat fidem, vel infidelitatem. paruulus autem nec habet fidem, nec infidelitatem: ei ergo per fidem ecclesię Deus infundit fidem, quia nihil inuenit in eo, quòd repugnet fidei cum paruulus nullum actum propriū habuerit, & sic iustum est paruulis fidem dari, & peccata remitti sine propria fide, in adultis nō potest hoc fieri, quia non potest fides infundi homini a Deo, nisi simul auferatur infidelitas, & quia illa inducta est per actum proprium hominis, necesse est, quod per actum ipsius tollatur, vel cōcurrat actus suus ad tollendum consentiendo Deo tollenti illam, aliàs enim sequeretur, quòd Deus destrueret naturam hominis auferendo ei libertatem, nam credere vel discredere licet sit actus intellectus, est tamen per imperium voluntatis, quia credimus, quod volumus cum non sit fides de eis, quæ necessaria ratione demonstrantur. si ergo Deus vellet alicui auferre infidelitatem & non tolleret ei libertatem voluntatis, posset ipse velle discredere, vel errore credere, & sic maneret infidelis, etiam si Deus vellet eum fidelem facere, si autem Deo volente eum facere fidelem necesse esset quod nō posset discredere, & sic cogeretur credere, quod falsum est, ideo necesse est dici, ꝙ in adultis non potest infundi fides sine actu proprio, vt sicut per proprium actum infidelitas causata est, ita etiam per proprium actum tollatur in adulto, & consentiatur fidei, quam Deus inducere vult, & sic nec fides inducetur in adulto sine proprio actu, nec peccata ei dimittentur sine propria fide. secus autem de paruulis, vt dictum est.

A Secundo differunt, quia paruuli non habent, nisi peccatum originale, illud autem non est propriè peccatum personale, sed quasi naturale cum nō sit factum per proprium actum, sed per originem ab Adam traductum, cum ergo sine proprio actu peccatum in eis cōtractum est, iustum est, vt sine proprio actu deleri possit, & sic sine fide propria per solam ecclesiæ fidem Deus peccatum dimittet paruulo infundendo ei fidem, vt iam fidem propriam habeat, peccata autem adultorum sunt proprie personalia, quia per proprium actum ex electione commissa sunt, ideo iustum est, vt non sine proprio actu dimittantur, ideo necesse est propriam fidem habere eum cui debent peccata dimitti si est adultus, quia primus motus ad iustificationem est ipsius fidei, & sic apparet, quod non potest fieri remissio peccati sine fide propria, secundum quā credimus, quæ est prima
B fides. De secunda fide, id est, confidentia dicendum, quòd etiam sine illa non possunt peccata dimitti, nam si quis credat omnia, quæ in sacra scriptura continentur, & quæ ecclesia credit, si non confidit, quòd Deus dimittet ei peccata ipso dolente de eis nunquam dimittentur, immo etiam si peteret illa dimitti si non confideret, & certissime crederet illa sibi dimittenda, nunquam dimitterentur Iac. 1. postulet autem in fide nihil hæsitans, qui enim hæsitat similis est fluctui maris qui a vento mouetur, non ergo extimet homo ille, quòd accipiat aliquid a Deo. requiritur ergo ista confidentia ad peccati remissionem.

Dicendum igitur, quòd peccatum in adultis nunquam potest dimitti per fidem alienam, sed semper est necessaria fides propria, quod patet, quia tunc sequeretur, quòd omnes infideles sic manētes saluari possent, quia ecclesia orat
C pro eis, & habet fidem, quòd Deus potest sanare eos, & tamen dicimus, quòd impossibile est aliquem infidelem saluari, nisi cōuersus fuerit ad Christum, & ita ipse dixit Mar. 16. qui non crediderit condemnabitur, ergo non est possibile remitti alicui peccatum per fidem alienam.

Secundo patet, quia si posset per fidem alienam peccatum dimitti, posset etiam per alienam contritionem peccatum dimitti, quia eadem omnino ratio est, & tamen istud est absurdum, quia nemo potest habere remissionem de peccato, nisi de eo doluerit, sic dicit Aug. lib. de pęnitentia, omnis enim qui mentis suę arbiter constitutus est, non potest nouam vitam inchoare, nisi eum veteris pęnituerit. nō ergo potest peccatum dimitti sine propria fide, & dolore. sequeretur enim aliàs, quòd nemo periret quantumcunque grauiter peccaret, quia ecclesia pro omnibus orat, &
D de peccatis omnium dolet, & tamen non saluantur omnes, ergo sine actu proprio peccatum non dimittitur.

Tertio patet, quia tunc saluaretur aliquis actualiter manens in peccato mortali, & in eo decedens, quod patet, quia poterat quis pro alio habere fidem, & dolere de peccato illius, & quòd ille maneret in delectatione, & actu peccati, taliter tamen peccata remitti est impossibile cum actualiter maneant, quia sic sine charitate moriens haberet vitam æternam, ergo non potest sine proprio actu peccatum dimitti cum maneat.

Si autem dicatur, quòd peccatum vere tollitur vni per fidem, & actum alterius, oporteret dici, quòd alio dolente de peccatis meis necesse esset, quòd ego cessarem ab illis, vt sic non manerē actualiter, quòd falsum est, quia actus alicuius non cogit voluntatem meam, ergo impossibile est di-
E mitti vni peccatum per fidem, vel actum alterius, sed necesse est per propriam fidem, & actum dimitti.

Dicendum tamen, quòd fides aliena adiuuat ad remissionem peccati, non quidem, quod per illam dimittatur peccatum quantacunque illa sit. Sed quia interdum per meritum fidei aliquorum Deus dat fidem aliquibus infidelibus, qui aliàs illam habituri non essent, nisi precibus sanctorum adiuuarentur, quia multa ita sunt a Deo prædestinata obtineri, quod non nisi precibus sanctorum habeantur, vt ait Gregor. 1. dialo. sic etiam de contritione, quia aliqui sunt peccatis dediti, qui nunquam ab eis recederent, nisi precibus sanctorum Deus moueret valde efficaciter animam illorum ad dolendum de peccatis, & tunc fides propria, & contritio propria peccatum delent, fides autem aliena non delet illud, sed disponit ad delendum, scilicet faciendo, ꝙ homo habeat fidem propriam per quam deleatur.

leatur. De isto autem paralytico dicendum, ꝙ peccata remissa sunt ei non per fidem portantium, sed per suam, habuit enim fidem à principio antequam portaretur, sic dicit Chry.s.quòd non permisisset se submitti per tegulas, nisi crederet, & tunc potest exponi litera, s. videns Iesus fidem illorum, i. paralytici, & portantium: & sic exponit Nicol. & valde rationabiliter, vel etiam dato, ꝙ non habuisset fidem à principio habuit saltem fidem antequam peccata ei remitterentur, quod ostendit litera, quia Christus dixit confide fili remittuntur tibi peccata tua, i. habe fidē, & sic prius dixit ei, ꝙ haberet fidem, quam ꝙ peccata ei remittebantur, & tamē Christo dicente paralytico cōfide ille mox haberet fidem, quia verba Christi erant efficacia, ideo prius habuit fidem, quam peccata remitterentur ei saltem ordine naturæ, quia potuit esse, ꝙ simul tempore fuerit ei fides collata, & peccata remissa, immo ita fit, quia quando fides de nouo infunditur à Deo simul cum ea infunditur charitas, & omnes virtutes, quia aliàs non esset iustificatio generalis ipsa iustificatio impij, & tamen generalis est, quia Deus totum hominem simul curat, vt dicit August. lib. de pœnitentia, & ostenditur 4. sent. dist. 15. ergo in eodem instanti infusa fuit isti fides, & peccata remissa, sed vnum præcedit alterum natura, sicut causa causatum, s. fides, & gratia peccati remissionem, potuit autem ista fides paralytici ei dari ex meritis portātium ipsum, quod potest innui in litera, s. videns Iesus fidem illorum. i. portantium dixit paralytico confide, i. quia respexit ad fidem portantium ex merito eorū dedit paralytico fidem dicens ei confide: non ergo fuerunt remissa peccata paralytico per fidem alienam, sed per suam.

Ad primum dicendum, quòd intelligitur dictum Hierony. de sanatione corporali, quæ potest dari homini sine propria fide, eo ꝙ illa totaliter est à causa extrinseca, & nō requirit proprium actum; secus autem de remissione peccati, vbi requiritur proprius actus propter causas supra positas, & est sensus, quòd ad hoc, ꝙ Christus sanaret aliquē ægrum corporaliter, requirebat vt communiter ab eo fidem, & tamen interdum non requirebat, vt si aliqui essent insanientes, vel positi in excessu mentis propter ægritudinem, quia ab istis non exigebat Christus fidem cum illam habere non possent, sic erat de arreptitijs quos Christus sæpe sanabat dum actualiter à dæmone arriperentur, sic patet de duobus arreptitijs, præced. cap. & de alio arreptitio Marc. 9. & tunc isti non poterant habere actum fidei, quia à dæmone totaliter possidebantur, & non operabantur ipsi aliquid, sed dæmon per eos, vel in eis, sic etiam innuit fuisse de isto paralytico, qui præ magnitudine morbi erat absorptus, & in excessu mentis positus, & sic non poterat habere fidem actualem, & ideo Christus non exegit eā ab illo, sed sufficit sibi fides portantiū: iste excessus mentis aliqualiter colligitur eo quòd dum ista fierent paralyticus nihil loquebatur etiamsi Christus ei loqueretur. Quod autē intelligatur de curatione corporali, & non de remissione peccati patet, quia aliàs sequerentur absurda ex dicto Hieron. s. quòd si infidelis moreretur in furore, qui semp fuit infidelis quando erat sanę mentis, possent ei peccata dimitti per fidem Ecclesiæ orantis pro eo, etiam sequeretur, quòd siquis fidelis erat in peccato mortali semper antequam incideret in furorem, in quo moritur sine dolore peccati posset saluari per fidem, & orationes Ecclesiæ. Etiā sequeretur, quòd omnes qui in peccato mortali ante hoc manebant, & subitanea morte præoccupantur in qua de peccans nō possunt dolere, possent saluari, quæ omnia absurda sunt, quia omnes sic morientes Ecclesia perire asserit: ergo non intelligitur, quòd quantum ad remissionem peccati Deus non exigat fidem ab insanientibus, & constitutis in excessu mentis per quod sufficiat fides aliena, sed intelligitur de curatione morbi corporalis.

Ad secundum dicendum, quòd fides aliena valuit hic tantum apud Deum, quòd propter illam sanauit paralyticum corporaliter, quia etiamsi non fuisset fides propria poterat sanari paralyticus: valuit etiam fides aliena, vt sanaretur intus, idest ad remissionem peccati, non tamen valuit immediatè, sed dispositiuè, scilicet, vt ex merito fidei portantium daretur fides paralytico, per quam sanaretur, vt ostensum est supra.

F Ad tertium dicendum, quòd potest intelligi auctoritas Ambro. de remissione peccatorum dispositiue, vt dictum fuit, melius tamen intelligitur de remissione peccatorum, quantum ad reatum pœnę purgatoriæ, vel temporalis: nā peccatum quantum ad maculam, vel offensam, quæ propriè pertinent ad ipsum, non potest remitti, nisi per actum proprium, & tamen quantum ad pęnam debitam in purgatorio cuius reatus manet ablato peccato, potest fides aliena proficere, & ita dicimus, ꝙ vnus homo potest satisfacere pro alio, quia aliàs indulgentiæ collatæ nobis de thesauro Ecclesiæ, quæ ex meritis Christi, & supererogationibus sanctorum, nihil nobis proficerent, quod falsum est. Quod autem intelligatur de hoc dictū Ambro. patet, quia dicitur si de grauium peccatorum diffidis venia, adhibe precatores, adhibe Ecclesiam, pro te precetur, cuius contemplatione, ꝙ tibi dominus negare posset, ignoscat, & G tamen nulla peccata sunt quantumcunque grauia, quæ Deus non remittat peccatori non solum pluries roganti, sed etiam ad vnicum gemitum. Ezech. 3. quacunque hora ingemuerit peccator peccati eius nō memor ero. Secus est de pęna, quia illa non tollitur sine satisfactione, & quia oratio est vnum de tribus operibus satisfactionis, vt colligitur, 4. sent. dist. 15. & ibi tenent hoc omnes doctores, & vnus homo potest pro alio satisfacere, necesse est, quòd cum plures simul satisfactionis opera faciant de maioribus satisfaciant, & etiam citius, quam si solus homo pro seipso satisfaceret, & sic verum est, ꝙ aliqua peccata sunt, de quibus peccator non posset solus per orationem suam obtinere hic plenam remissionem quantum ad pœnam, & si tota Ecclesia orauerit pro eo poterit consequi cito istam remis- H sionem, quam Deus ei soli oranti negare posset, s. quia solus non posset hic satisfacere,

Vnus h. potest p alio satisfacere

Quare Christus dixit paralytico; remittuntur tibi peccata tua, cum non ad hoc ei offerretur. Quæst. IX.

QVÆRETVR quare Christus dixit hic paralytico remittuntur tibi peccata tua, quia paralyticus non offerebatur ei ad consequendum remissionem peccatorū, sed ad habendam corporalem salutem.

Aliqui dicunt, ꝙ hoc fecit Christus, quia quando aliquē sanabat corporaliter etiam spiritualiter sanabat, quia vt dicitur Ioan. 7. cap. Christus totum hominem sanum fecit in sabbato. i. intus, & extra, sed sanitas interior est remis- I sio peccatorum, ideo dixit remittuntur, &c.

Dicendum, quod non stat. Primo, quia istud nō constat an sanaret Christus à peccatis omnes quos sanabat à morbis, quia ista duo sunt multum separata, & potest vnum sine altero haberi, quia tamen vt communiter dicitur, ꝙ Christus omnes sanabat intus, & extra potest hoc concedi, illud tamen, s. totum hominem sanum fecit in sabbato non probat hic, quia intelligitur de corporali sanitate, s. quia habebat homo ille multos morbos, & ab omnibus simul eum Christus sanauit, cum tamen potuisset sanare ab vno non sanando ab alio.

Secundo patet, quia dato, ꝙ omnes, qui corporaliter sanabantur spiritualiter sanarentur non stat hoc, quia plurimos alios Christus sanauit à morbis, & tamen non dicebat eis remittuntur vobis peccata vestra.

K Alij dicunt, ꝙ hoc fuit, quia morbus accidit homini ꝑ peccatum, & prius debet auferri causa morbi, quam tollatur morbus, sic dicit Hieron. super Matth. hic datur nobis intelligentia propter peccata plerasque euenire corporum debilitates, & idcirco forsitan prius dimittuntur peccata, vt causis debilitatis ablatis sanitas restituatur, sic etiam dicit Beda: hominem autem dominus à paralysi curaturus primo peccatorum vincula dissoluit, vt ostenderet eum ob nexus culparum artuum dissolutione damnari, & nisi his relaxatis membrorum non posse recuperatione sanari.

Dicendum tamen, quòd hoc non sufficit, quia licet verum sit omnes morbos, & pęnalitates quascunque prouenire ex peccato mediate, vel immediate, scilicet ex peccatis nostris, vel ex peccato Adæ, tamen Christus non dixit remittuntur, &c. propter hoc, quod patet.

Primo, quia vt dictū est plurimos alios Christus sanauit

quorum

quorum etiam ægritudines ex peccato eueniebant, & tamen non dixit illis remittuntur, &c. immo istud Christus non dicebat, quando volebat aliquem sanare corporaliter, sed solum quando spiritualiter, sic fuit de Magdalena, de qua dixit dimittũtur ei peccata multa, quia dilexit multum Luc. 7. illam tamen à nulla corporis ægritudine Christus sanauit, sed solum à peccatis, & hoc etiam solum ipsa petebat, eodem cap.

Secundo patet, quia non est verum generaliter, vt dicit Beda, quòd ægritudines non possunt sanari, nisi relaxatis peccatis, quia quosdam Deus sanat quotidie ab ægritudinibus, nunquam tamen peccare desinunt, & tamen sunt ægritudines illæ propter peccatum.

Tertio, quia etiam econtrario accidit, s. quòd interdum quidam sanentur à peccatis omnibus, & tamen non liberentur ab ægritudinibus, quia aliàs possent fieri homines immortales si dolendo de peccatis cessarent ægritudines, & tamen non cessant: adeo peccatum, & ægritudo non habent necessariam connexionem, ita quòd ad hoc, quòd ægritudo cesset peccatum debeat prius dimitti, ergo non dixit Christus propter hoc.

Alij dicunt, quòd hoc fecit Christus ad ostendendum, quòd iste peccauerat, & quòd non posset dicere se nõ peccasse, sic dicit August. lib. de concordan. Euang. scilicet, ꝙ autem dicit homo dimittuntur tibi peccata ad hoc insinuandum valet, quia homini dimittebantur peccata, qui hoc ipso, quòd homo erat non posset dicere non peccaui.

Sed hoc, licet verum sit non sufficit, quia in alijs hoc Christus non dicebat, qui etiam homines erant, & non poterant negare se peccasse.

Quarto dicunt alij, quòd dixit hoc Christus ad ostendendum se esse Deum, quia nemo potest dimittere peccata, nisi Deus Mar. 2. & Luc. 5. per hoc ergo Christus ostẽdebat se Deum esse cum peccata remitteret, sic dicit Aug. vbi supra, scilicet simul etiam vt ille qui homini peccata dimittebat intelligeretur esse Deus.

Quinto potest dici, & melius, quòd licet Christus hoc faceret ad istum finem, tamen immediatè faciebat ad suscitandum quandam discordiam in Pharisæis, & Scribis contra se per quam ostenderetur clarius esse Deus, nam p miracula, quæ Christus faciebat se Deum esse ostendebat, & ad hunc finem faciebat illa: vt tamen manifestius hoc ostenderet voluit suscitare contra se Pharisæos, ex qua repugnantia magis appareret miraculum, si enim Christus solum sanasset paralyticum, nihil aliquod dicens, non putassent Iudæi per hoc illum esse Deum, nec etiã crederent, ꝙ ipse per hoc ascribebat sibi deitatem, quia etiam prophetæ aliqui miracula fecerant. voluit ergo aliquid dicere per quod Pharisęi, & Scribæ crederent eum esse Deum, vel errare, & etiam viderent, quòd ipse volebat ostendere se esse Deum, & hoc fuit dicendo remittuntur tibi peccata tua, quia Iudęi credebant, ꝙ nemo poterat peccata dimittere, nisi solus Deus. Mat. 2. & Luc. 5. quod verũ est, ideo quando Christus dixit dimittuntur, &c. illi dixerũt; ille blasphemat, & ex hoc fuit Christo occasio ad ostendendum, ꝙ poterat peccata remittere, vt probaret, ꝙ non blasphemabat, & dixit eis quare cogitabant mala in cordibus suis, & ostẽdit per signa, quòd ipse poterat peccata remittere, & consequenter constabat eum esse Deum: si tamen non dixisset remittuntur, &c. nõ fuisset occasio ad aliquid istorum, & sic non appareret ita manifeste eum esse Deum, ideo dixit hoc, vt ex discordia Pharisæorum esset occasio ad istud probandum euidenter, scilicet, quòd Deus erat.

Quomodo Christus nunc remisit peccata paralytico sine cõfessione, cum sit necessaria. Et quod confessio est præceptum legis nouæ, & non de iure naturali. Et quod peccata notoria oportet confiteri propter duo.

Quæst. X.

QVÆRETVR quomodo Christus nunc remisit peccata paralytico sine confessione cum illa sit necessaria.

Aliqui dicunt, quòd non requiritur confessionem esse actualiter ad remissionem peccati, sed sufficit eam esse in proposito, vt ostenditur 4. sent. dist. 15. & hoc verum est:

A Sed tunc dicetur quõ fuerunt remissa, quia paralyticus nõ habuit ẽt propositum confitendi, nec fuit alicui confessus.

Dicendum, ꝙ paralytico remissa sunt peccata sine confessione actuali, & proposito confitendi propter multa.

Primo, quia confessio non erat tunc ex præcepto, quia dolere de peccato est de iure naturali, confiteri tamen nec est de iure naturali, nec erat pręceptum in veteri testamento, sed est pręceptum legis nouæ, & Ecclesiæ determinantis tempus, & modum, & alias cęrimonias confessionis, & quia nõdum erat à Christo Sacramentum istud institutũ, vel etiam si esset institutum nondum obligabat, quia lex noui testamenti cuius erat istud Sacramentum, nondum inceperat obligare, quia Christus non erat mortuus, nec ipsa erat adhuc plene publicata, ideo non tenebatur iste paralyticus confiteri, nec habere propositum confitendi.

B Secundo, quia dato quòd incepisset obligare præceptũ de Sacramento pœnitentiæ, non obligaretur paralyticus nunc confiteri, quia quòd fiat remissio peccati per confessionem istud est quantum ad viam communem, quando Sacramentum istud dispensatur per ministros, qui nõ habent aliam potestatem, nisi secundum quod à iure eis impositum est, ideo neminem possunt absoluere, nisi confitẽtem: Christus autem habet potestatem super Sacramenta, ideo absoluere poterat sine confessione, & sine proposito confitendi.

Tertio, quia superuacuũ erat velle aliquid Christo confiteri, quia ipse melius nouit quid sit in homine, quam homo ipse, ita vt nõ sit opus ei aliquid dicere, sic dicitur Io. 2. ipse nouerat omnes, & non erat opus, vt quis testimonium perhiberet de homine, ipse. n. sciebat quid esset in homine,

C ideo si aliquis vellet Christum honorare, & petere ab eo veniam peccatorum non oportebat explicare ei peccata, quia istud esset innuere, ꝙ nesciebat illa: melius ergo erat petere ab eo veniam de peccatis in generali, vel etiam ostẽdere signa petendi, sic enim fecit Magdalena lacrymis rigans pedes Iesu Luc. 7. & ipse dixit remittuntur tibi peccata tua, tanquam intelligeret, quòd non petebat, nisi veniã de peccatis, sacerdotes autem nesciunt peccata nostra, nisi inquantum eis verbo notificamus, quia nemo scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui est in eo. 1. Cor. 2. & ideo oportet eis confiteri. Si autem interdum contingat, quòd sacerdotes sciant aliqua peccata nostra, vt quia sunt notoria, vel quia viderunt nos peccare, adhuc oportet illa peccata eis confiteri propter duo.

Primo, quia sic constitutum est, s. vt omnia peccata cõ-
D fiteamur nihil omittendo, & contra faciens peccaret mortaliter, vel saltem confessio esset sibi inutilis.

Secundo, quia sacerdos non debet absoluere quemquã, nisi videat, ꝙ displicet ei de peccatis, quia aliàs nõ esset Sacramentum, cum deficiat contritio, quæ est præcipua pars Sacramenti, potest tamen quis dolere de vno peccato volendo adhuc manere in aliquo alio peccato, quod commisit, non potest tamen tunc absolui de aliquo, quia de necessitate pœnitentiæ est, ꝙ sit integra, i. ꝙ nullum peccatũ sit, in cuius delectatione velit adhuc peccator manere, vt ostenditur 4. sent. dist. 15. non potest tamen constare confessori, de quibus peccatis dolet peccator, & de quibus nõ dolet, nisi ex confessione sua, ergo oportet ꝙ confiteatur omnia, immo si esset aliquod peccatum confitentis notum aliàs sacerdoti, & illud non confiteretur haberet occasionẽ
E sacerdos cogitandi, quod peccator non doleret de illo peccato, & sic esset dubius an deberet eum absoluere, quia dubitaret an esset verè pœnitens, ideo debet sacerdoti omnia peccata dicere. Christo autem non erat opus aliquod dicere, & sic conuenienter peccata remissa sunt paralytico sine confessione, & proposito confitendi.

Quomodo Christus remisit nunc paralytico peccata sine satisfactione. Et quod ad omnimodam peccati remissionem duo sunt necessaria. Et quod pœnitentia habet partes materiales, & formales.

Quæst. X I.

QVÆRETVR quomodo Christus remisit nunc paralytico peccata sine satisfactione, & istud est maius dubium, quam præcedens, quia confessio peccatorum

non est de iure naturali, nec etiam erat necessaria de iure diuino positiuo tempore quo isti paralytico peccata remissa sunt, satisfactio tamen pro peccato semper fuit de iure naturali, & positiuo, ideo videbatur teneri paralyticus ad satisfactionem.

Dicendum, quòd verum est, quòd iste paralyticus tenebatur ad satisfactionem, & tamen Christus non imposuit eam ei nunc. Pro quo sciendum, quòd ad peccati remissionem omnimodam sunt duo necessaria. Primum est detestatio peccati præteriti. Secundum est satisfactio pro illo: cum primo etiam debet intelligi detestatio peccati futuri, idest quòd non solum doleat quis, quòd peccauit, sed etiam quòd habeat intentionem vlterius non peccandi. Primum istorum nō potest suppleri per aliquid aliud, nec etiam per aliam personam, nisi per peccantem. Secūdum autem potest suppleri per aliquid alterum, vel per actum alterius personæ, quia potest vnus homo satisfacere pro altero, non potest tamen vnus dolere pro peccatis alterius, ita quòd per istum dolorem remittatur alteri peccatum, ideo Christus primum istorum imponebat, quando peccata remittebat, vt patet Ioan. 7. de muliere deprehensa in adulterio cui Christus dixit; vade, & amplius noli peccare, idest habe voluntatem nunquam amplius peccandi: nam præsupponitur, quòd de præterito peccato iam doluerat, & ita potest esse, & est satis verisimile, quod dixerit illi paralytico amplius noli peccare, quando dixit vade in domū tuam, scilicet vade in domum tuam, & amplius noli peccare, licet nullus Euangelistarum hoc expresserit, quia sic Christus dixit, quando sanauit alium paralyticum Ioan. 5. scilicet ecce sanus factus es, iam noli peccare; ne deterius aliquid tibi contingat. De satisfactione autem nihil habetur hic, nec est verisimile, quòd Christus imposuerit ei aliquam, quia etiam alijs quos curabat nō imponebat illam, sed solum dicebat noli peccare, & hoc quia impositio satisfactionis non erat causa necessaria, sicut detestatio peccati, & hoc quia potest vnus pro altero satisfacere, sed nemo potest pro alio peccatum detestari, etiam quia satisfactio fit interdum pro peccatis nostris sine aliquo actu nostro per solam Ecclesiæ remissionem, vt quando conceduntur indulgentiæ, quia non est ibi necessarius aliquis actus satisfactionis pro pœna debita in Purgatorio illis peccatis, ad quæ se extendit indulgentia concessa ab Ecclesia. Christus ergo peccata remittebat nullam imponendo satisfactionem.

Et hoc primo ad ostēdendam excellentiam suam, quia ex plenitudine potestatis non solum poterat peccatum dimittere, sed etiam totam pœnam peccato debitam, quod non possunt sacerdotes, quia nullam virtutem habent, vt de suo nobis conferant ad satisfaciendum.

Secundo, quia etiamsi Christus non imponeret satisfactionem per se, intelligebatur, quòd teneretur paralyticus satisfacere, quia quicunque peccat ipso facto est naturaliter obligatus ad satisfaciendum de peccato si remissionem habere vult, & ideo satisfactio non est pars Sacramenti pœnitentiæ, quasi voluntarie apposita, aut cæremonialis, sicut confessio, sed ipso iure debita, etiamsi non exprimatur, impositio tamen satisfactionis, idest ritus imponendi, vel quòd debeat imponi, est cæremonialis, & introductus per Ecclesiam, quia etiamsi sacerdos nullam pœnitentiam imponeret, non tolleretur quin esset integrum Sacramentum, & maneret obligatus confitens ad satisfaciendum, ex sola ergo cæremonia Ecclesiæ introducta est impositio satisfactionis, ideo cum tempore Christi non obseruaretur ritus Sacramenti pœnitentiæ non oportebat, quòd imponeret satisfactionem aliquam remittendo peccata, quia vel ex plenitudine potestatis dimitteret simul peccatum, & pœnam peccati, vt si non dimitteret maneret homo ad satisfactionem obligatus, etiam non imposita satisfactione. Cū autem dicitur, quod satisfactio erat de iure naturali verū est, sed non impositio satisfactionis, ideo etiamsi Christus non imponeret eam nihil ageret contra ius naturale, quia maneret satisfactio debita pro peccato explenda per illū, vel per alium loco eius.

Tertio, quia etiamsi Christus vellet obseruare ritum Sacramenti pœnitentiæ, sicut nunc obseruatur, non oporteret, vt pœnitentiam imponeret, quia etiam nunc impositio pœnitentiæ non est de necessitate Sacramenti, sed solum est ritus quidam totius Ecclesiæ, quod patet, quia Sacramentum pœnitentiæ habet partes materiales, & formales, materiales se tenēt ex parte confitentis, & sunt tres, scilicet contritio, confessio, & satisfactio, & intelligitur satisfactio in proposito, vel in actu, pars formalis tenet se ex parte sacerdotis, scilicet absolutio, & istæ sunt necessariæ ad integritatem Sacramenti pœnitentiæ, ita quòd si aliquid eorum desit non est integrum Sacramentum, impositio autem pœnitentiæ non est aliquid istorum, ideo non est de necessitate Sacramenti, vnde etiamsi sacerdos omittat imponere satisfactionem, non propter hoc sequitur quin Sacramentum sit integrum, potest tamen peccare omittendo istud.

Pro quo dicendum, quòd aut omittit voluntarie, aut ex obliuione, si voluntarie, peccat, quia contemnit ritum totius Ecclesiæ, licet nihilominus Sacramentum sic sit integrum. Si autem ex obliuione, idest non aduertendo omittat imponere pœnitentiam, non est necesse, quòd peccet, sic Christus etiamsi obseruaret Sacramentum, sicut nunc, non oportebat, quod imponeret satisfactionem.

Qui Scribæ erant qui contra Christum murmurarunt, & quomodo huc conuenerunt.

Quæst. XII.

QVÆRETVR de istis Scribis, qui nunc cōtra Christum murmurauerunt, qui erant, & quomodo huc conuenerant.

Dicendum, quòd Scriba secundum Hebræos vocatur sapiens apud Latinos, & ita isti vocabantur Scribæ, idest sapientes Iudæorum, sic patet Luc. 5. nam vbi dicitur hic Scribæ dicitur ibi legis Doctores, quia apud Iudæos illi soli vocabantur sapientes, qui in lege sua periti erant, quia non habebant aliam sapientiam, nisi legem: vel saltem istam vocabant sapientiam suam a qua gloriabantur se esse sapientes: sic dicitur Deuteron. 4. hæc est sapientia vestra, & intellectus coram populis, vt audientes vniuersa præcepta hæc dicant: En populus sapiens, & intelligens; gens magna, nec est alia natio tam grandis. De istis sapientibus legis, idest Scribis dicendum, quòd conueniebant multi ad audiendum Christi doctrinam, & maxime nunc nam dicitur Luc. 5. quòd erant Pharisæi sedentes, & legis Doctores, qui venerant ex omni castello Galilææ, & Iudææ, & Ierusalem, isti veniebant, vt communiter ad audiendū doctrinam Christi, vt possent inuenire aliquid de quo eū accusarent, sic dicitur Luc. 6. obseruabant autem Scribæ si in sabbato curaret, vt inuenirent vnde accusarent illum. Aliqui tamen de istis legis Doctoribus bono animo Christi doctrinam audiebant, & credebant in ipsum, sic patet de Nicodemo, qui credebat in Christum Ioan. 3. & erat discipulus eius occultus tamen propter metum Iudæorum Luc. 23. erat tamen iste Doctor legis, sic Christus dixit ei Io. 3. tu es magister in Israel, & hæc ignoras? Ita etiam multi alij de Doctoribus legis, & principibus Synagogæ credebant in eum, & libenter ipsum audiebant, & tamen non manifestabant seipsos timentes perdere honorem Synagogæ Ioan. 12. scilicet veruntamen ex Principibus multi crediderunt in eum, sed propter Pharisæos non confitebantur, vt de Synagoga non eijcerentur, dilexerunt enim gloriam hominum magis, quam gloriam Dei. De istis Pharisæis, & Scribis, qui nunc venerant non constat quo animo venerint. Aliqui putant, quod animo calumniandi, quod apparet, quia cœperunt contra Christum mala cogitare, vt in litera dicitur. Dicendum tamen, quod ex hoc non constat, quia poterat esse, quòd bono animo venerint, & tamen verbum Christi erat ita durum, quòd non erat mirum eos murmurare quousque viderent signa probantia eum esse Deum, si autem postquam sanauit paralyticum murmurassent contra ipsum pro hoc verbo apparebat malo animo hoc agere, & ad calumniandum venisse, & tamen non apparet, quod postea murmurarent, cum potius dicatur, quod turbæ timuerunt, & laudauerunt Deum, ergo non constat quo animo venerunt.

Quare dicitur hic solum de scribis, quòd intra se istud cogitabant. *Quæst.* X I I I.

QVAERETVR cum scribę, & Pharisæi nunc Christum audirent, quando dixit, remittuntur tibi peccata tua, vt patet Lucę 5. quare solum dicitur hic de scribis, quòd intra se istud cogitabant.

Dicendum, quod tam scribæ, quam Pharisæi contra Christum cogitauerunt, quòd blasphemaret nunc Lucę 5. scilicet cęperunt cogitare scribæ, & Pharisæi dicentes, quis est hic, qui loquitur blasphemias? Matthæus tamen dixit de scribis, ad ostendendum magis rationem dubitandi: nam scribæ, & Pharisæi habebantur in populo in magno honore, & tamen diuersimode, quia Pharisæi honorabantur, tanquam viri religiosi, & excellentiores ceteris in obseruantia legis, & in multis alijs cærimonijs, sicut sunt religiosi nunc inter ceteros homines, habebant enim multas superuacuas cærimonias, quæ ostendebant quandam exteriorem sanctitatem, sed non erant vere sancti, sed potius maligni ipsi Pharisæi, de quibus Christus tanquam superstitiosos arguit eos Marc. 7. & infra 15. Scribæ autem erant doctores legis, & propter hoc populus honorabat eos, non tamen habebantur in tanta opinione sanctitatis apud plebem, sicut Pharisęi, & tamen, quia vtrique erant excellentes in populo simul solent nominari, maxime quia aliqui etiam de Pharisæis erant doctores legis, & prædicabant, sicut scribæ, sic dicitur infra 23. super Cathedram Moysi sederunt scribæ, & Pharisęi, scilicet ad prædicandum, quòd patet, quia subditur, omnia quæcunque dixerint vobis seruate, & facite. De conditionibus autem Pharisæorum, & Saducæorum, & Hesenorum dictum est supra. 3. cap. q. 63. istud autem dubium de quo murmurabatur nunc contra Christum erat dubium ad solos sapientes pertinens, scilicet an solus Deus peccata remittat, vel possint etiam per hominem remitti, & quomodo: nã hoc non poterat sciri, nisi per legem, vel naturalem rationem, in vtraque autem soli sapientes vigent, si autem Christo dicente hoc aliqui simplices solum, vel plebei murmurarent non erat respiciendum ad eos, & contemnerentur ab omnibus, quasi ignoranter loquentes, & tunc non oportebat, quòd Christus faceret miraculum aliquod ad eos conuincendum, quia esset factum sine causa; nunc vero cum doctores legis quorum sententiæ totus populus stabat murmurarent de hoc, & iam populus faueret eis, & sic esset necessitas faciendi miraculum ad hoc, quòd Christus ostenderet se recte dixisse, & quia Pharisæi, vt plurimum non erant sapientes; nec habebantur, vt sapientes, sed vt viri religiosi, etiam si ipsi soli mouerent hoc dubiũ contemnerentur, ideo ad ostendendum dubium magnum & causam necessariam faciendi miraculum non oportuit dici, nisi de scribis, licet etiam Pharisæi hæc cogitarent, & sic etiam Marc. dixit, erant illic quidam de scribis cogitantes in cordibus suis, non ergo dici oportuit, nisi de scribis.

Quare dicitur, quòd Scribæ hic intra se cogitabant mala. *Quæst.* X I I I I.

QVAERETVR quare dicitur, quòd scribæ intra se hoc cogitabant.

Dicendum, quòd propter multa. Primo, quia forte timebant populum: nam populus habebat Christum, vt prophetam, & sic sapientes non auderent ei resistere, vel eum palam impugnare, sic interdum principes sacerdotum nitebantur Christum comprehendere, sed non audebant propter populum, quia omnes eum, vt prophetam habebant Ioann. 7. sic etiam instante passione non audebant capere Christum præsente populo propter scandalum infra 26. scilicet non in die festo ne forte tumultus fieret in populo.

Secundo, quia forte scribæ non audebant, adhuc publice contra Christum aliquid dicere, quia forte poterat Christus taliter exponere verba sua, quòd non essent blasphe-

A mia, ideo etiam si non fuisset Deus, potuisset exponere verba ista in bono sensu, quia Christus non dixit remitto tibi peccata tua, sed remittuntur, & sic poterat intelligi, quòd Deus illa remittebat, & non Christus. Et si diceretur ei, quomodo ergo dicis remittuntur, &c. poterat dicere, quod dixerat annunciatiue, scilicet quòd ipse erat propheta, & Deus reuelauerat ei, quòd remitterentur peccata isti homini, & ita ipse annunciabat, est tamen verum, quòd non dixit in hoc sensu sed innuit, quòd ipse remittebat peccata, quia erat Deus potens hoc facere, scribæ tamen, quia forte putabant, quòd ipse posset in aliquo sensu vero exponere ista verba, nondum audebant eum arguere.

Tertio fuit, quia ista erat res periculosa: nam si verum esset, quòd Christus blasphemaret, vt illi putabant, erat
B reus mortis, quia blasphemi lapidantur secundum legem Moysi Leui. 24. in rebus autem tam grauibus non debet quis seipsum præcipitare, ideo non audebant adhuc loqui sapientes, sed forte expectabant, quòd etiam alias blasphemias adderet, & sic possent eum iuste arguere.

Quarto fuit, quia non fuit eis locus loquendi; nam mox, vt ista cogitare cęperunt, Christus dixit, quid cogitatis mala in cordibus vestris? & sic antequam loqui possent præuenit eos, & istud est verum Mar. 2. scilicet erant quidam de scribis cogitantes in cordibus suis, & sequitur, quo statim cognito Iesus in spiritu suo, id est immediate, vt cęperunt cogitare cognouit quid cogitarent, & mox locutus est, quia aliàs ipsi erupissent in vocem, fuit tamen conueniens, quòd Christus prius diceret eis quid cogitarent, quam ipsi exprimerent, vt dicetur sequenti quæst.
C & ista fuit causa præcipua, & etiam prima, scilicet quia timuerunt plebem; sic dicit Chrysostomus metu autem multitudinis suam intentionem aperire Pharisæi non audebant, sed solum in cordibus suis meditabantur, & tamen 4. causa est verior omnibus.

Quare Christus locutus fuit respondens cogitationibus Scribarum, antequam ipsi quidquam loquerentur. Vbi quòd neque Angeli neque dæmones sciunt cogitationes hominis, nisi solus Deus. *Quæst.* X V.

D QVAERETVR quare Christus locutus fuit respõdens cogitationibus scribarum antequam ipsi quidquam loquerentur.

Dicendum, quòd propter multa. Primo vt ostenderet se esse Deum: nam nemo nouit cogitationes hominis, nisi Deus, & ipsemet homo, de Deo patet ad Hebræ. quarto, omnia nuda sunt, & aperta oculis eius, & non est ei inuisibilis aliqua creatura, & Psal. 7. dicitur scrutans corda, & renes Deus: ceteri autem, siue dæmones, siue Angeli nesciunt cogitationes hominis 1. Corin. 2. quis enim scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Christus autem cognoscebat cogitationes, & mox, vt homo inciperet cogitare sciebat quid cogitaret Marc. 2. scilicet quo statim cognito Iesus spiritu suo, quòd sic cogitarent intra se.

Secundo fuit hoc ad certificandum eos de eo in quo
E dubitabant, quia dubitabant Christum posse peccata remittere, immo credebant, quòd non poterat; ostendit ergo, quòd hoc poterat per aliud æquale, scilicet per cognitionem cogitationum in qua vtrunque ostendit, scilicet se esse Deum, & peccata posse remittere. De primo dicit Ambro. super Lucam dominus saluos volens facere peccatores ex occultorum cognitione se esse Deum demonstrat. De secundo patet, quia dicit Cyrillus, ô Pharisęe, qui dicis quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus? respondebo ubi quis potest secreta cordis scrutari, nisi solus Deus, qui per prophetas dicit, scrutans corda, & probans renes, sic etiam dicit Chrysostomus si incredulus es circa principium, scilicet remissionem peccati, ecce aliud adiicio dum intima vestra patefaco.

Tertio fuit, vt præueniret locutionem Scribarum: nam

cum

cum cœpissent cogitare, quòd Christus blasphemabat dicturi erant hoc coram turba, & tunc scandalum fieret in plebe, & licet Christus vellet illud placare, forte non posset humanitus bene placari, & ita non esset locus miraculo, quia populus turbatus non respiceret ad miraculum, quod facere volebat, nec ad probationem deitatis, quam per hoc intendebat, cum ergo istud scandalum nocere poterat, vitauit illud præueniendo Scribas ne loquerentur.

An Scribæ peccauerunt cogitando intra se, cum in grauibus non est præcipitanda sententia. Quæst. XVI.

QVAERETVR an isti Scribæ peccauerunt nunc G cogitando ista intra se.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia Christus arguit eos, & tamen non esset iusta increpatio, nisi peccassent.

Secundo, quia Christus dixit eis, quid cogitatis mala in cordibus vestris? ergo malum faciebant ista cogitando.

Tertio, quia imprudenter videntur egisse præcipitando nimis sententiam in re tam dura, quia mortis reus erat, qui blasphemaret, & tamen in grauibus non est præcipitanda sententia, sed differenda, sic dicit Cyrillus in hoc mortis præcipitant sententiam, erat enim mandatum in lege, quòd quicunque blasphemaret in Deum morte puniretur.

Dicendum, quòd aliquis actus est, qui quantum ad exteriora est indifferens, & ex intentione efficitur bonus, vel H malus, ita hic ex his, quę dicuntur Scribæ fecisse non constat eos peccasse, quia poterant hæc corde simplici, vel maleuolo fieri, non tamen constat quo animo fecerunt, quia vt ostensum est supra q. 12. non constat quo animo venerint isti ad audiendum Christum, quia aliqui Scribæ bono animo veniebant, alij autem maligno corde: si enim animo iniquo venissent, dicenda erat ista cogitatio iniqua, & peccarent, si autem venerint bono animo, poterat iudicari cogitatio eorum iusta, & non peccarent, sed potius essent zelatores legis, est tamen dicendum, quòd aut isti alias audiuerant Christum docentem, & miracula facientem, vel non, si audiuerant aliàs reprehensibiles erant, quia ex operibus eius colligi poterat, quòd esset Deus, & sic non erat admirandum, quòd diceret se peccata remittere: nam cum essent sapientes, ex operibus eius poterant I arguere ipsius potestatem, si autem nulla eius miracula adhuc viderant, iuste mouebantur cogitantes, quòd blasphemaret, quia nondum poterat eis constare, quòd esset Deus, & tamen ex verbis suis se Deum faciebat dicendo, quòd peccata remitteret, & ideo ex zelo legis adhuc grauius poterant prorumpere contra eum, quia tam graue erat, quod vnus homo purus diceret, quòd erat Deus, sicut dicere colamus Deos alienos, & tamen si aliquis propheta quantumcunque miracula faciens, diceret eamus, & colamus Deos alienos, statim occidendus erat: Deuter. 13. ergo si homo purus diceret se esse Deum occidendus erat, quia erat ista grauissima blasphemia, & tamen tale erat si quis diceret, quod peccata dimetteret, sicut Christus asserebat, ideo si ante hoc miracula eius non viderant mirum est quomodo non durius proruperunt contra K ipsum, ideo in dubijs non oportet istos asserere peccasse.

Ad primum dicendum, quod non fuit propriè redargutio ista, quam Christus fecit, sed magis quædam instructio ne errarent, quia incipiebant isti Scribæ errare contra Christum ex ignorantia, quæ poterat esse probabilis in eis, & inculpata, vt dictum est, vt tamen non procederet error iste ad amplius, instruxit eos ista dicendo.

Ad secundum dicendum, quòd isti cogitabant mala in cordibus suis, idest rem malam, scilicet falsum putantes, quòd Christus blasphemaret, & erat error, non tamen erat mala cogitatio, idest ex malo animo procedens, vel irrationabilis, cum iuste possent hoc cogitare si miracula Christi non viderant, vt supra dictum est.

Ad tertium dicendum, quòd isti non multum præcipi-F tauerunt sententiam, quia illa consistebat adhuc in sola cogitatione, nec in vocem proruperat, non ergo erat periculosa pręcipitatio, qualis prohibetur in rebus grauibus.

Quare per ista signa, quæ Christus fecit, non vocauit se Deũ. Et quid debuit antequam occideretur, occultare deitatem suam, nec tamen debuit tacere se esse Deum & esse Messiam. Quæst. XVII.

QVAERETVR cum Christus intenderet hic ostendere se esse Deum per ista, quæ faciebat, quare non vocauit se Deum, quia ad directe respondendum hoc dicendum erat, cum enim dixerunt Scribæ hic bla-G sphemat quis peccata potest dimittere, nisi solus Deus? poterat Christus dicere, & ego possum peccata dimittere, quia sum Deus, & non oportebat vti pluribus circumloquijs.

Dicendum, quòd Christus non dixit hoc propter multa. Primo propter scandalum intolerabile, erat enim in auribus Iudæorum istud tam absurdum si qui diceret se esse Deum, quòd etiam si fecisset plura miracula, quam cogitari possent, nemo ei crederet, nec audire vellent rationem aliquam, aut probationem, sed clauderent aures suas, tanquam ad blasphemiam, & insurgerent in eum ad mortem: nam minus erat, vel saltem videbatur, quòd aliquis propheta post multa miracula, quæ fecisset diceret eamus, & colamus alium Deum quem ignoratis, quam quòd diceret ego sum Deus, nam de re, quæ non videtur H poterant cogitare, quòd haberet aliquam deitatem, quod tamen homo viuens inter eos posset esse Deus nullo modo poterant concipere, & tamen si ille propheta diceret colamus alium Deum quem ignorans non erat audiendus sed illico occidendus. Deuteron. 13. ergo à fortiori si quis hominum aperte diceret ego sum Deus, nemo hoc sustineret, quantacunque miracula fecisset, voluit ergo Christus vitare istud grauissimum scandalum, quia si hoc diceret nec ad miracula sua respiceretur, nec doctrinam eius quisquam audiret, sed vnanimiter tota gens insurrexisset in eum ad occidendum ipsum: patet hoc ex alijs minoribus in quibus suscitatum est graue scandalum, vt Ioann. 8. Christus dixit antequam Abraham fieret ego sum: nam sustulerunt lapides, vt iacerent in eum, ita vt oporteret, quòd se absconderet, & exiret de templo, illud tamen valde minus erat. Primo, quia non dicebat aperte se esse I Deum.

Secũdo, quia ista verba exponi poterãt, vt nõ esset Deus quia poterat esse Enoch quem transtulit Deus in Paradisum Gene. 5. & Eccle. 45. & de quo late dictum est 4. Regum 2. & sic ille fuit ante Abraham longo tempore, & nunc poterat esse à Deo missus, sicut aliquando mittendus est.

Tertio, quia quando Christus illud dixit prædicauerat iam longo tempore, quia illud fuit pauco tempore ante passionem suam, nunc autem adhuc pauco tempore prædicauerat in Galilæa, ideo minus scandalizari debebant, quando diceret antequam Abraham fieret, &c. quam si nunc illud diceret, & potissime rem grauiorem, scilicet quòd Deus erat, nemo ergo tolerasset si Christus hoc diceret. K

Secundo patet, quia Ioan. 10. Christus dixit; opera, quę ego facio testimonium perhibent de me, & ego do vitam æternam, & sustulerunt Iudæi lapides, vt lapidarent eum: non tamen dixit ibi aperte, quòd erat Deus, sed per circumloquia, & Iudæi hoc intelligentes voluerunt eum lapidare, à fortiori ergo lapidarent si aperte diceret, ego sum Deus vester.

Tertio patet infra 26. quando petiuit Cayphas à Christo an esset filius Dei, & illo dicente ammodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cęli, quo audito Cayphas rupit vestimenta sua dicens blasphemauit quid adhuc egemus testibus? & omnes dixerunt reus est mortis, ibi tamen non dixit se aperte Deum, ergo grauius esset nunc scandalum si hoc diceret.

Simile etiam fuit in Stephano, qui dixit video cęlos apertos,& Iesum stantem à dextris Dei. Actu.7. Iudæi autem dicentes hoc esse blasphemiam lapidauerunt eum, ita ergo nunc facerent, & clauderent aures suas nolentes amplius eum audire, nam sic fecerunt de Stephano eodē cap. scilicet exclamantes autem voce magna continuerunt aures suas,& impetum fecerunt vnanimiter in eum, non ergo debuit Christus aperte dicere ego sum Deus, quia ista vox nullo modo potuisset audiri, sic patet Ioann. 10. cum Christus dixit, ego do eis vitam æternam, & Iudæi vellent eum sublatis lapidibus lapidare, dixit multa bona opera ostendi vobis, propter, quod eorum me lapidatis, & illi dixerunt de bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, quia tu cum sis homo facis teipsum Deum. Istud ergo, nunquam erat dicendum, quia erat scandalosum valde, sed poterat persuaderi paulisper per aliqua circumloquia, nam ad rem grauissimam non est subito tendendum nihil autem grauius maius,& incredibilius de homine dici poterat, quam quòd Deus esset, ideo licet verum esset, quòd Christus esset Deus, & haberet ad hunc firmissima testimonia non debuit à principio dici Iudæis adhuc rudibus,& longe manentibus, vt ad hoc perduci possent, sed prius debuerunt corda ipsorum emolliri, & placari videndo mirabilia, quæ Christus faceret, & sic paulisper de eo magna credere inciperent, vt iam plene dispositis annunciaretur, quòd Deus erat, ita factum est, quia Christo viuente, nunquam annunciatū est de eo, quòd esset Deus, sed post mortem,& resurrectionem, & confirmationem Apostolorum incepit prædicari, quòd Christus esset Deus & tunc fuit facilius persuaderi propter dispositiones præteritas.

Secundo quantum ad principale Christus non dixit aperte, quòd Deus erat, quia dicebat illud per aliquod æquiualens, vt si quis non diceret se esse hominē, diceret tamen se esse animale rational, quia ista idem omnino sunt, ita Deum esse,& peccata posse dimittere idem sunt, sicut dixerunt Scribæ quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Mar.2. & Lucæ 5. ipse tamen dixit, quòd peccata remittebat,& hoc probauit ex operibus, ideo idem erat ac si diceret se esse Deum, sed in hoc differebat, quia cautius dicebatur, & magis sine scandalo, quòd posset peccata remittere, quam quòd esset Deus, ideo hoc Christus dixit, & non illud.

Tertio fuit,& principaliter, vt Christus non se ostenderet omnino quis esset,& istud fuit adhuc magis præcipuū, quam vitare scandalum. nam si Christo dicente ego sum Deus vester grauissimum scandalum sequeretur, poterat ergo illud tripliciter tollere.

Primo cedendo turbationi populi ad tempus, sicut Io. 8. quando eo dicente, antequam Abraham fieret ego sum, sustulerunt lapides, vt iacerent in eum, abscondit se, & exiuit de templo, & tamen post paucum rediit ad prædicandum,& miracula faciendum Ioan.9. & 10. ita nunc licet turbarentur, & eis cederet, rediret postea, & prædicaret.

Secundo poterat tollere scandalum placando animos eorum, sic patet Ioan.10. vbi Christo dicente ego do vitam æternam; sustulerunt lapides, vt eum lapidarent, non tamen fugit, nec se abscondit, sicut prius fecerat, sed placauit animos eorum verbis dicens, multa opera bona ostendi vobis, propter quod horum me lapidatis,& hoc fuit, quia prius per potestatem corda eorum interius placauerat, cū sint corda hominum in manu Dei Prouerb. 15.& 21. alias enim verba sola non sufficerent ad subito conuinendum animos tam concitatos, ita ergo,& nunc licet eo dicente ego sum Deus turbarentur Iudæi, poterat placare animos eorum verbis,& cessaret scandalum.

Tertio poterat hoc facere permittendo eos in iracundia sua,& seipsum per potentiam defendendo, faciēdo, quòd illi nihil possent ei nocere, sicut Ioann. 18. quando Iudæi Christum capere volebant,& cum Christus dixit ego sum ceciderūt retrorsum,& tunc necesse erat, quod stupor, & admiratio rei huius scandalum tolleret,& multi crederent verum esse, quòd Christus dicebat, istud tamen repugnabat valde intentioni Christi, qui volebat mori, vt nos redimeret, impediretur tamen mors eius si ista prædicaret,

A quod patet, quia si istud diceret populus hoc non permitteret, sed necesse erat, quòd vel eum cito occiderent, vel talia faceret per quæ populus credens eum esse Deum desisteret,& patet, quia ista res erat tam grauis, quòd nequaquam populus dimitteret longo tempore illam sub dissimulatione transire, sicut de aliis rebus faceret, quæ non erant tam scandalosæ, vtrunque tamen erat inconueniens, quia si Christo à principio suæ prædicationis dicente se esse Deum populus insurgens subito occideret eum, maneret opera eius incompleta,& memoria eius videretur peritura, nisi miraculose illam conseruaret, quod erat inconueniens, quia sicut oportebat Christus pro nobis pati ita etiam necesse erat, quod nobis legem daret cum qua viuentes consequeremur fructum passionis eius, quod non fieret si subito occideretur.

B Secundum autem erat inconueniens, quia si Christo dicente se esse Deum populus crederet per signa, quæ ipse ostenderet, nunquam crucifixissent eum, quia Deum nemo occidere vellet,& etiam crederent, quòd non præualerent 1.Corint.2. scilicet si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent, istud autem erat maximū inconueniens, quia nos non poteramus, nisi per mortem Christi saluari, ergo debuit se occultare ne putaretur esse Deus antequam occideretur, istud apparet manifeste, quia Christus non solum volebat dicere se Deum aperte, sed etiam nolebat dicere palam, quòd erat Messias, patet Ioan.10. nam dixerunt ei Iudæi quousque tollis animam nostram, si tu es Christus, idest Messias dic nobis palam, id est non dicas per circumlocutiones. Christum autem dicere noluit, sed dixit, opera quæ ego facio testimonium perhibent de me,

C etiam quando Petrus dixit Christo, quod erat filius Dei, Christus dixit, quòd hoc taceret ne cui reuelaret, quia oportebat ipsum multa pati, & reprobari à senioribus infra 17 & Mar.9.& Lucæ 9. scilicet quòd si cognosceretur eum esse Messiam nemo illum occideret & sic impedirentur, quæ ipse disposuerat, ista ergo duo non publicauit, scilicet se esse Messiam,& Deum, sed reuelabat in secreto aliquibus, sicut mulieri Samaritanæ Ioann. 4. nam illa dicente Messias venit, Christus dixit ego sum, & hoc quia Samaritani non conuersabantur cum Iudæis eodem cap. ideo licet aliqui eorum hoc scirent non impediretur mors Christi, secus autem si Iudæi scirent hoc, ideo nullis Iudæorū hoc reuelabat, nisi discipulis suis,& illis iubebat ne alicui dicerent vsque post resurrectionem suam infra 16. hoc verum est nisi in fine vitę cum iam ipsa passio

D inciperet,& non posset perturbari: nam tunc confessus est se esse Deum publice Marc.14. quando summus sacerdos dixit interrogans tu es Christus filius Dei benedicti, & ille ait ego sum,& tamen hoc dixit, quia sciebat, quod iam Iudæi erant tam commoti contra ipsum, quòd etiam si confiteretur se Messiam, vel Deum non curarent, sed magis murmurarent,& sæuirent, vt patet Lucæ 22. cum dixit summus sacerdos Christo si tu es Christus dic nobis, & ille ait si vobis dixero non credetis mihi, si autem interrogauero non respondebitis mihi, nec dimittetis me: dum autem viueret poterat passio impediri, ideo ante hoc nunquam publice istud confessus est Iudęis viuens, etiam Christus dixit hoc cæco nato quem sanauit, scilicet credis in filium Dei,& ille dixit, quis est, vt credam in eum, & illi dixit Christus, vidisti eum, & ipse est, qui loquitur te-

E cum. Ioan.9. sed huic dixit, quia sciebat, quòd ille non scandalizaretur, nec murmuraret ex hoc.

Sed dicetur si Christus volebat se occultare esse Deum, & Messiam, cur per circumloquia,& ęquiualentia dicebat se esse Deum, sicut hic?

Dicendum, quòd debuit Christus tenere viam mediam nam nec omnino debuit tacere se Deum esse,& Messiam, nec palam dicere debuit aliquid horum, quia quidquid istorum faceret impediebantur ea, quę ipse facere disposuerat, si enim palam diceret, impediebatur passio eius, vt dictum est, etiam non debuit omnino tacere hoc propter duo.

Primo quia si nec ipse esset Deus, nec Messias nihil iniustum viderentur fecisse Iudæi occidendo eum, cum legem eorum aliqualiter mutaret.

Secundo,& principaliter, quia si ipse non ostenderet, & dice-

& diceret aliqualiter se esse Deum,& Messiam, nemo postea annunciaret illum esse Deum, quia videretur esse fictum cum ipse de se talia non dixisset,& istud erat grauissimum inconueniens,sic enim dixit Porphyrius. & aliqui pontifices idolorum,quód Iesus erat vir bonus,& sapiens, & non dixit se esse Deum,sed Petrus,& Paulus, & alij discipuli eius hoc confinxerunt,vt refert Aug.lib.1. de concor. euang. nunc autem tenendo istam viam mediam nullum fuit inconueniens, quia mors Christi non fuit impedita,etiam quia Iudæi non fuerunt excusabiles, quia enim Christus diceret eis,quód peccata remittebat,vt patet hic, & quód ipse erat principium. Ioan.8. & quód dabat vitá æternam Ioan.10. & quod ipse,& pater vnum erant eod. cap. pater tñ Christi erat Deus Hebræorũ,sicut ipse dixit. Ioann.8. scilicet, & vos dicitis, quia Deus vester est. manifesté colligebatur,quód diceret se esse Deum, & ad hoc faciebat signa, quæ hoc sufficienter probabant. Ioan.5. & increpabat Iudæos, quia non credebant illis signis, etiam Messiam se esse ostendebat Ioan. 10. dicens:omnes quotquot venerunt ante me fures fuerunt, & latrones, scilicet qui dicebant se esse Messiam,& eod.cap.cum dicerent Iudæi Christo si tu es Christus dic nobis palam. ille dixit loquor vobis,& non creditis, opera quæ ego facio testimonium perhibent de me,non ergo erant excusabiles, quasi Christus non annunciasset quis erat: etiam non poterant calumniari,quód discipuli confinxerunt eum esse Deum, cum sæpe ipse per circumloquia hoc dixerit,& quasi palá, fuit ergo iste modus cõuenientissimus vtpote à Dei sapientia institutus, talis quidem per quem qui boni erant aperte intelligerent,& crederent Christum esse Deum,qui vero mali erant haberent in quo errarent, sic Christus dixit Iudæis dicentibus,si tu es Christus dic nobis palá, loquor vobis, & non creditis, opera, quæ ego facio perhibent testimonium de me, sed vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis,quasi dicat satis aperte loquor vobis, nec obscuritas locutionis meæ impedit quin credatis,sed hoc solum vos impedit,scilicet,quia non estis ex ouibus meis, id est, quia mali estis non vultis credere etiamsi apertissimé vobis dicatur: nam magis credere deberetis operibus, id est,miraculis,quæ necessario conuincunt,quám verbis, sed illis non creditis etiamsi sint efficacissima, quomodo ergo credetis verbis nudis? frustra ergo petitis,quód loquar vobis palá. apparet ergo quare Christus licet vellet per opera sua se esse Deũ non debuit tamen dicere ego sum Deus, nec vnquam palam dixit.

An sit facilius dicere dimittuntur tibi peccata tua,quam dicere surge, & ambula. Vbi quod miraculum facere Deo naturale est. Et quod dupliciter miraculum consideratur: Suntque tres miraculorum gradus. Quæst. XVIII.

QVAERETVR propter hoc,quód in litera dicitur,quid est facilius dicere dimittuntur tibi peccata tua,an dicere surge,& ambula,an vnũ miraculum sit maius alio.

Dicendum,quód miraculum secundum rationem nominis dicit admirationem,non est autem admiratio, nisi de re super excellenti: nam quód nobis minus est, vel æquale non admiramur,sed quilibet admiratur ea,quæ supra se sunt primo Ethico. ex quo patet,quod esse miraculum,vel admirabile non est ad absolutum,sed relatiuum, quia absoluta ad quodcunque comparentur eadem sunt, sicut albedo, siue ad hominem, siue ad lapidem, siue ad Deum, vel Angelum comparetur semper est albedo, sed non est sic in patre,& filio,magno,& paruo,quia pater ad aliquem est pater,& non est pater ad lapidem.nec ad omnem hominem, ita de miraculo cum miraculum,vel mirabile sit solum respectu illius ad quem excedit, sequitur, quód miraculum non erit simpliciter miraculum, quia aliquid erit,quód non excedat, & ita dicendũ, quód respectu Dei nihil est miraculum, quia nullum opus est, quod excedat potentiam suam,sed quidquid fiat etiãsi ab ipso fiat, quasi nihil est corá eo Isa.40.ecce gẽtes,quasi stilla situlæ,& quasi momentum stateræ reputatę sunt,ecce insulę,quasi puluis exiguus: omnes gentes,quasi non sint sic sunt coram

F eo, & quasi nihilum, & inane reputatę sunt ei, ideo sicut comedere, & bibere non est homini miraculũ,quia est sibi naturale, ita facere Deo ea,quæ nos miracula iudicamus non est miraculum ei,sed est sibi naturale,quia naturale est Deo agere ex infinita potentia: quidquid tamen procedit ex infinita potentia miraculum dicimus, sed ista vocãtur miracula respectu naturæ, & omnis potestatis creatę,quia nulla talis pertingit ad hoc faciendum, sed sunt supra conditionem suam. Hoc supposito dicendum, quód miraculum, aut consideratur in ratione miraculi, id est ex ea parte ex qua est miraculum,vel ex re in qua fit miraculum, quæ est per accidens ad rationem miraculi. Si primo modo nullum miraculum est maius alio,quia miraculum dicitur ex ea parte qua excedit potestatem rei creatæ, & sic est miraculum solum,quód fit per potentiam infini-
G tam,sed ipsa est semper eadem, & non est accipere in ea magis,& minus,ideo non erit maius vnum miraculum altero ex ratione miraculi,quia nullum miraculum est quãtumcumque stupendum,quod exigat maiorem potestatẽ, quam infinitam, & nullum est quantumcunque paruum iudicetur ad quód sufficiat minor potestas,quam infinita, quia aliás non esset miraculum, si aliqua virtus creata ad hoc sufficeret, non est ergo vnum miraculum maius alio ex ratione miraculi. quæ attenditur ex parte potentiæ. sic dicit August.in Epistola ad Volusianum, scilicet in rebus mirabiliter factis tota ratio facti est potentia facientis.

Si autem consideretur miraculum quantum ad rem in qua fit, potest dici vnum miraculum maius alio: nam miracula fiunt in rebus corporalibus,vt communiter, quia hæc sola sunt,quæ nos videmus, & licet ad illa faciẽda so-
H la potentia infinita sufficiat,& natura non pertingat ad illa,in quibusdam tamen natura est magis elongata ab ipso opere, quam in alijs propter carẽtiam dispositionum magis in vno, quàm in alio, sicut quód aliquis nihil sciens in instanti efficiatur dialecticus miraculum est,quia nõ sufficit ad hoc,nisi virtus infinita,quód tamen nihil sciens in instanti efficiatur perfectus in omni scientia humana, miraculum maius est,non quidem ex parte agentis, quia nõ requiritur maior potentia ad vnum,quam ad alterum,sed ex parte rei factæ, quia veré maius est habere omnẽ scientiam humanam,quam solam dialecticam, quia plures dispositiones requiruntur ad vnum,quam ad alterum.

Et ex hac parte distinguuntur tres gradus miraculorũ.

Primus est,quando ipsum, quod fit,miraculum est, ita quod natura nullo modo potest illud facere, nec in illo
I subiecto,nec in alio,& nec in illo modo faciendi,nec alio, sic est quód corpora duo sint in eodẽ loco, siue ambo sint ibi localiter,siue non,sic esset stare cælum, & retrocedere, sic etiam fieri hominem immortalem, & fieri gloriosum: nihil enim istorum natura potest.

Secundus gradus est respectu subiecti in quo fit res, sic est mortuum suscitare,& cęcos illuminare: nam in suscitatione mortui,id quód fit est dare vitam,quod natura potest, sed non respectu huius subiecti: nam fętui nondum concepto,& non viuenti natura vitã dat, sed mortuo dare non potest, siue in homine, siue in pecore, quód fit propter carentiam dispositionum ad vitam,sic etiã fętui nondum animato natura visum dat,sed animali iam perfecto, quód visum perdidit,vel nunquam habuit, nõ potest dare visum,miracula istius gradus sunt minora,quam primi
K gradus,quia ad illa nullo modo natura sufficit: nam nulla duo corpora potest constituere in eodem loco, ad ista tamen sufficit natura respectu alicuius subiecti.

Ex hoc patet contra errorem aliquorum,qui putãt maximum miraculum esse ex parte rei mortuos suscitare, & tamen falsum est cum pertineat ad secundum gradũ miraculorum, vnde maius est duo corpora esse in eodem loco,vel solem stare,aut retrocedere,quam hominem resurgere.

Tertius gradus est ex parte modi,vel ordinis,& hoc est, quando illa res, quæ fit miraculosè poterat fieri naturaliter,sed non eo ordine faciendi,sic est virginem concipere, & parere,& subito ad loca remota transire, vel ægritudines subito curari,aut hominem in instanti sapientem fieri: nam quód virgo aliquando concipiat, & pariat quotidie fit, scilicet postquam fuerit à viro cognita,quód tamẽ non

cognita

cognita concipiat est mutare ordinem faciendi, & est miraculum. sic etiam omnes sciẽtias humanas potest homo per doctrinam, & successionem acquirere, quòd tamẽ nullo docente efficiatur quis subito sapiens miraculum est, & ita de alijs: ad istud genus pertinent cõmuniter plures species miraculorum, quàm ad alia duo genera, & sunt ista minima omnium miraculorum, quia res istas omnes natura potest facere, & respectu cuiuscunque subiecti, non in eo ordine, vel modo faciendi quo Deus facit, quando illa sunt miracula. Et sic patet, quòd si quæratur de miraculis ex parte rei an vnum sit maius alio, dicendum est, quòd sic: si vero ex parte potentiæ, dicendum quòd non est vnum maius alio. Si vero absolutè quæratur an sit vnum miraculum maius alio dicendum est, quòd non, quia ex ea parte ex qua propriè est miraculum, & est ratio miraculi, scilicet ex parte potentiæ non est vnum maius alio, sed ex eo, quòd est per accidens, & tamen res debet denominari ab eo, quòd est per se, & non ab eo, quod est per accidens.

An sit maius paralyticum sanare, vel peccata dimittere. Et quis sit verus sensus verborum Chrysostomi super hac re. Quæst. XIX.

QVAERETVR cum Christus dicat quid est facilius dicere dimittuntur, &c. an sit maius paralyticum sanare, vel peccata remittere. Dicunt quidam, quòd maius est peccata dimittere, quia sicut anima plus est, quam corpus & esca. supra 6. ita miracula facta circa animam erunt maiora, sic dicit Chrysost. in homilia quanto quidẽ anima corpore potior est, tanto peccatum dimittere maius est, quam corpus sanare, sed illud quidem non manifestum, hoc autem manifestum.

Dicendum, quòd non est maius secundum veritatem vnum, quam alterum, quia vtrunque miraculum est, & tamen vnum miraculum non est maius altero, vt ostensum est præcedenti quæstione.

Secundo patet, quia si maius esset peccata dimittere, quam sanare paralyticum non probaret Christus sufficienter se posse peccata dimittere, quia maius nõ probatur per minus, sed potius ecõtrario, cum possit quis habere minorem potestatem non habendo maiorem, sed non econtrario, & tamen Christus probauit se posse peccata dimittere per hoc, quòd sanauit paralyticum, ergo maius est paralyticum sanare, quam peccata dimittere, vel saltem non est minus: sic enim est in probationibus demonstratiuis, quia principia debent esse potiora conclusione, alias enim nulla esset probatio.

Tertio patet ex verbis Christi, quia dixit quid est facilius dicere dimittuntur tibi peccata tua, an dicere surge & ambula, & postea dicit, vt sciatis, quia filius hominis habet potestatem dimittendi peccata ait paralytico surge & vade. ergo innuit, quòd facilius erat peccata remittere q̃ dicere surge, & vade, cum dixit quod per hoc scirent eum habere potestatem dimittendi peccata.

Quarto patet, & efficacius, quia secundum veritatem dimittere peccata nullius potestatis est, sed solum præsupponit potestatem, sanare autem paralyticum est verè potestatis infinitæ.

Patet primum, quia dimittere peccata non dicit potestatem, sed solam voluntatem, velle autem nullius potestatis est, & sic remittere peccata non dicit potestatem: nã etiam homines peccata remittunt, quia sicut homo peccat in Deum, ita etiam peccat in hominem, & sicut Deus remittit peccatum contra se factum, ita etiam homo peccata facta contra se, supra 6. si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cœlestis delicta vestra. præsupponit tamen potestatem dimittere peccata, quia non posset Deus dimittere peccata omnium, nisi ipse esset vniuersalis Dominus contra quem peccaremus quandocunque malum agimus: ideo præsupponitur eum esse magnæ potestatis, quia peccata dimittit, ipsum tamen dimittere nulla potestas est.

Secundum patet, quia sanare paralyticũ est aliquid verè efficere, quòd non potest procedere, nisi ab infinita potestate si subito fit sicut Christus faciebat, & ideo posset dici, quòd sanare paralyticum est miraculum, remittere au-

A tem peccata non est miraculum, & tamen pertinet ad illũ solum, qui miracula facere potest intelligendo de remissione peccatorum in generali, quia aliqua peccata potest homo remittere, scilicet, illa quæ commissa sunt in eum: Deus autem omnia remittit, vel intelligitur de remissione integra peccati, quia licet possit homo remittere peccatũ contra se factum, tamen non remittitur plenè, quia etiãsi homo dimittat, manet adhuc satisfactio de illo peccato Deo facienda, Deus autem potest remittere tam illod q̃ committitur contra ipsum, quàm quòd committitur contra hominem.

Quinto patet, quia dicit Hieronym. super Matthæum, vtrum enim sint paralytico peccata dimissa solus nouerat, qui dimittebat, surge autem & ambula, tam ille qui surgebat, quàm hi qui surgentem videbant poterant approba-
B re, quanquàm eiusdem virtutis sit, & corporis vitia, & animæ dimittere, inter dicere tamen & facere magna distantia est.

Ad argumẽtum dicendum, quòd Chrysost. dicit, quòd quanto anima est potior corpore, tanto est maius dimittere peccatum, quàm sanare corpus, intelligitur, q̃ est maius, idest, maioris excellentiæ, vel dignitatis, sed non maioris potestatis: quicquid enim circa animam fiat est excellentius omnibus quæ fiũt circa corpus ex natura subiecti, sed non oportet, quòd sit difficilius fieri quàm id, quod est circa corpus: nam potest vnus homo docere alterum per quod perficiat animam eius, & tamen non potest facere vnum capillum eius album, vel nigrum, supra quinto capite melior tamen est doctrina quàm albedo, vel nigredo, & non solum est verum de actione mediata & indirecta,
C sed etiam de actione directa, & immediata, quia Angeli boni possunt confortare lumen intellectus nostri, & directè imprimere in illum vt ostensum est præcedenti capit. quæst. 117. non potest tamen aliquis Angelus sanare paralyticum, quia solus Deus potest facere miracula: ergo quãquàm ea, quæ sunt in anima sunt semper meliora, & excellentiora eis, quæ in corpore sunt, non tamen sunt semper difficiliora ad agendum, & ideo non requirunt maiorem potestatem, Christus autem de potestate locutus est hic, & non de excellentia dicens, quid est facilius, & non dixit quid est excellentius. Cum autem dicit sed illud quidem non manifestum, hoc autem manifestum facit minus, quòd est manifestius, vt demonstret maius, & non manifestum.

Dicendum, quòd non debet intelligi, quòd sit minus in
D potestate, quia si sanare paralyticum esset minus in potestate quàm remittere peccata, etiamsi esset manifestius quantum ad sensum non sufficeret ad probandum, quòd Christus poterat peccata remittere, quia principium semper debet esse potentius conclusione, vel effectu in illo genere, in quo est principium: in scientificis, & demonstratiuis nihil quæritur, nisi notorietas rei, & ideo quantum ad hoc principium est potentius, quia principium est notius conclusione.

Hic autem arguitur in genere potestatis, & intenditur probari potestas: ideo oportet, quòd probetur potestas minor per maiorem, quia alias non erit conueniens probatio, & sic sanare paralyticum erat manifestius quantum ad sensum, & etiam erat manifestè potestas maior quàm peccata remittere, vel saltem constabat, quòd non erat
E minor.

An Christus per iam dicta se Deum esse sufficienter probauit. Quæst. XX.

QVAERETVR an Christus per ista probauit sufficienter se esse Deum.

Dicendum, quod sic, quia ista probatio fit per ostensionem alicuius diuinæ proprietatis, vel passionis: nam proprium solum competit ei cuius est proprium, vnde si de aliquo ostendatur, quòd sit visibilis constat eum esse hominem, agere tamen ex potestate infinita est proprium Dei solius: ideo de quocunque probatur, quòd agit ex potestate infinita constat, quòd sit Deus, omne autem miraculum procedit à potestate infinita, vt probatum est supra quæstione decimaoctaua: ergo si quis miracula faciat cõstat,

stat, ꝙ Deus est, Christus autem fecit hic duo miracula, vnum est, ꝙ cognouit occultas cogitationes, aliud ꝙ paralyticum sanauit, & vtrunque probat illum esse Deum.

De primo patet, quia dicit Ambrosius super Lucam Dominus saluos volens facere peccatores ex occultorum cognitione se esse Deum demonstrat. Sic etiam dicit Cyrillus, ô Pharisæe, quia dicis, quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus? respondebo tibi, quis potest secreta cordis scrutari, nisi solus Deus? & ista probatio erat sufficiens Iudæis, & maxime sapientibus. quia ex lege sciebant, quòd solus Deus scrutatur corda, & renes. Psalmo septimo, & ideo vtebatur Christus hoc argumento cõtra Scribas, & Phariseos, qui sapientes erant: sic enim fecit contra Pharisæum, qui dicitur Simon leprosus: Lucæ 7. ille enim dixerat in corde suo, si iste esset Propheta sciret quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum, & tunc Christus respondit ad cogitationes eius. eodem capitulo. Conueniebat etiam ista probatio ad propositum, quia Christus volebat ostendere, ꝙ peccata dimittebat, & quia dimittere peccata non est aliquid in carne, sed in spiritu, ideo oportet, ꝙ ille, qui peccata dimittit, potestatem habeat in spiritu, hoc autem Christus conuenienter ostendit per hoc, ꝙ cogitationes eorum cognouit: nam nemo potest cognoscere cogitationes hominis, quæ sunt in spiritu hominis, nisi ipse homo cuius est spiritus. prima Corinthio. secundo, vel ille, qui illabitur spiritui, & iste est Deus, quia cum sint cogitationes in spiritu, nemo illas nouit, nisi qui intrat essentiam spiritus, & iste est Deus, sicut ergo apparebat Christum posse aliud intra spiritus Pharisæorum, quia nouerat eorum cogitationes, ita posset in spiritu paralytici ad remittendum ei peccata, sic dicit Hieronymus super Matthæum, scribæ arguunt Christum blasphemiæ, videns autem cogitationes eorum ostendit se Deum, qui potest cognoscere, & quodammodo tacens loquitur, eadem potentia, qua cogitationes vestras intueor, possum, & hominibus delicta dimittere, ex vobis intelligite quid paralyticus consequatur.

De secundo patet, quia sanauit paralyticum, & tamen istud est infinitæ potestatis, scilicet, illum subito sanare, quod nulla virtus creata facit: ideo etiam ex hoc Deus esse ostenditur, duo tamen miracula simul fecit, vt abundantius ostenderet, quod volebat: etiam quia quidam persuaderentur magis per spiritualia, s. sapientes, alij vero magis per corporalia, vt populus, sic dicit Chrysostomus si increduli estis erga primum, scilicet, remissionem peccati, ecce aliud adijcio dum intima vestra patefacio, quin & aliud dum paralytici corpus consolido. sufficienter ergo se Deum esse ostendit.

An Christus sufficienter ostendit se habere potestatem remittendi peccata. Et quòd Prophetæ miracula non faciebant, sed Deus ad eorum preces, propterea Christi miracula necessaria ostendunt ipsum esse Deum. Quæst. XXI.

QVAERETVR, an Christus sufficienter ostendit se habere potestatem remittendi peccata.

Dicendum, quòd sic, quia quandocunque aliqua duo conuertuntur, quicunque probat vnum probat alterum, vt si quis ostendat se esse risibilem probat se esse hominem, sed Deum esse, & peccata remittere posse conuertuntur, sicut dixerunt Scribæ, quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus Mar. 2. & Lucæ 5. Christus tamen probauit sufficienter se esse Deum, vt patet præcedenti quæstione: ergo per hoc probat se peccata remittere posse.

Ipse quoque innuit se sufficienter probare istud cum dicit, vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem dimittendi peccata, ait paralytico surge, & vade, & sic dicit, ꝙ per hoc scire poterant, idest, aperte cognoscere, ꝙ peccata dimittere poterat.

Sed dicent, ꝙ non erat sufficiens probatio, quia etiam alij Prophetæ miracula fecerant, constat tamen, ꝙ illi peccata remittere non poterant, quia erant puri homines, nec aliquis eorum de se hoc asseruit.

Aliqui dicunt, ꝙ apparebat Christum esse Deum ex miraculis, quæ faciebat, quia Prophetæ faciebant miracula orando, & cum quadam difficultate, quasi non esset in eis

F potestas ad hoc, sed ab extra illam haberent, vt patet quando Elias suscitauit filium viduæ. 3. Reg. 17: & Elisæus alium. 4. Reg. 4. nam diu orabant, & incuruabantur super eos ad calefaciendum carnem mortuorum. Christus autem dicebat mortuis surgite, & immediate surgebant. Luc. 7. & Io. 11. ideo apparebat eum esse Deum.

Dicendum, quòd istud non facit plenam probationem: bene est enim signum ad hoc ostendendum, si quis tamen velit proteruire, non probat sufficienter, quia poterat dici, ꝙ Christus non erat Deus, sed fuit Propheta magis Deo acceptus quàm ceteri Prophetæ: ideo concessit ei facere miracula excellentiori modo quàm alij fecerant. Alij dicunt, quòd non solum ex modo, sed etiam ex rebus factis apparebat Christum esse Deum, quia plura miracula, & maiora fecerat quàm Prophetæ, & per istud ipse ostendit

G se esse Deum. sic patet Ioan. 15. si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum nõ haberent: nunc autem viderunt & oderunt me.

Dicendum, ꝙ etiam ex maioritate miraculorum non constat necessario ipsum esse Deum, quia poterat dici, ꝙ et tanquam viro sancto concessit Deus maiora miracula facere, & excellentiori modo: est ergo illud signum, sed non plena probatio. dictum autem Christi non probat solum ex eo, quod fecit maiora miracula quàm alij, sed quia fecit ad ostensionem virtutis suæ. Dicendum ergo aliter, ꝙ Christus sufficienter, & necessario probauit se esse Deum potentem peccata remittere ex his miraculis. s. quia ista miracula inducta sunt ad hoc probandum: ideo impossibile erat, ꝙ fierent, nisi verum esset id, ad quod inducebantur: nam constat, quòd miraculum non fiebat per Prophetas, sed ad

H preces eorum fiebat per Deum in signum, & testimonium eius, quod Prophetæ volebant ostendere, sic dixit Samuel Iudæis quando voluit ostendere, ꝙ peccauerunt petendo regem 1. Reg. 12. inuocabo dominum, & dabit voces, & pluuias, & scietis & videbitis, ꝙ grande malum feceritis petentes super vos regem, sic etiam 4. Reg. 1. dixit Elias si homo Dei sum, descendat ignis de Cęlo, & ita fuit, istud autem dabat Deus tanquam signum infallibile ad cognoscendum aliquem esse Prophetam verum, scilicet, si diceret se a Deo missum, & in testimonium huius prędiceret aliquod signum eueniret Deuteronom. 18. hoc autem erat, quia præsupponitur ꝙ omnia miracula a Deo sunt, & Deus non potest esse testis falsitatis: ideo non faciet miraculum, nisi ad confirmationem rei veræ, sic autem fuit hic, quia Christus dixit, ꝙ remittebat peccata, & induxit ad proban-

I dum hoc miraculum: ergo impossibile erat falsum esse, ꝙ prædixerat, patet quia dixit, vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem dimittendi peccata ait paralytico, surge, & vade, & ita factum est: ergo erat ista probatio necessaria. s. ꝙ Christus esset Deus. Alij autem Prophetæ miracula fecerunt non tamen ad ostendendum, ꝙ poterant peccata dimittere, vel ꝙ quisquam eorum erat Deus, sed ad alios fines, vt apparet ex varijs locis Scripturæ vbi ponuntur eorum miracula: ideo ex miraculis Christi etiam si non essent maiora quàm miracula Prophetarum per sua miracula probaretur esse Deus, & iste modus solus est per quem necessario Christi miracula probant eum esse Deũ. s. quia inducebat illa ad probandum hoc, ceteri autem modi sunt calumniabiles: hoc modo intelligitur Christi dictum Io. 15: si non fecissem opera in eis, quæ nemo alius

K fecit peccatum non haberent, idest, si non fecissem magna opera ad ostensionem virtutis meæ, talia autem nemo fecit, quia nullus prophetarum fecit vnquam miraculum ad ostensionem potestatis suæ, sed ad Dei gloriam, & ad alios fines, & non potest intelligi de sola differentia magnitudinis operum eius ab alijs, quia tunc potius crederemus, ꝙ quilibet Apostolorum esset Deus quàm Christus fuerit Deus, quia plura valde miracula, & maiora fecerunt aliqui eorum quàm Christus, sic ipse dixit Io. 14. qui credit in me opera, quę ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet, & tamen nemo Apostolorum faciebat miracula ad ostendendam potestatem suam, sed ad ostensionẽ gloriæ Christi, & confirmationem legis eius quam ipsi prædicabant Mar. 16. illi autem profecti prædicauerunt Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

Quæra

Quare Christus dixit potius, quòd remittebat peccata quàm faceret aliquo modo aliud miraculum ad ostendendum se esse Deum. *Quæst.* *XXII.*

QVÆRETVR cum Christus voluerit ostendere se esse Deũ per aliqua, quæ Deo competerent, quare potius dixit, quod remittebat peccata quàm faceret aliquod aliud miraculum, quia per quodlibet miraculum ostenditur diuina potestas.

Dicendum, quod sicut dicitur primo Posterio. ille qui vult aliquid probare debet procedere ex veris, & notis, vel saltem ex eis, quæ videntur respondenti, & melius est arguere ex eis, quæ videntur respondenti, quàm ex simpliciter notis, quæ forte non videntur ei talia esse: ita autem est de miraculis, quia per quodlibet miraculum probatur diuina potestas, B quædam tamen magis persuadentur quibusdam probationibus quam alijs, ita erat autem de Iudæis, quia credebant istam esse solius Dei conditionem, scilicet, peccata posse remittere, de miraculis autem non credebant sic, quia multi Prophetæ miracula fecerant, nemo tamen eorum poterat peccata remittere, nec etiam quisquam eorum hoc asseruit: ideo magis ostendebatur se esse Deum per hoc quàm per alia miracula.

Aliter etiam dici potest, & melius, quòd Christus fecisset quodcunque aliud miraculum ad hoc ostendendum si aliquid probaret, & tamen nihil probabat, quòd patet, quia si Christus miracula faceret nihil præmittendo nihil confirmaretur per illa miracula, sed solum appareret, quod Deus operabatur per illum, ad hoc autem quod ostenderet per miracula se esse Deum oportebat, quòd prius diceret ego sum Deus, & tunc illud per miracula probaret, non tamen decuit, quod Christus diceret palam ego sum Deus, vt ostensum est supra quæstione decimaseptima, oportuit ergo quod diceret aliud æquiualens huic quod est esse Deum, & probando illud constaret ipsum esse Deum, & ad hoc Christus inuenit conuenientem modum dicens, quòd peccata remittebat, quia remittere peccatum est esse Deum, sicut dixerunt Scribæ, & ista fuit vera causa, quare Christus hoc dixit, & non est simile de hoc, & de miraculis, quia miracula sunt ad probationem alicuius rei, istud autem non erat ad probationem cum non esset apparens, sed potius ad probationem eius duo miracula inducta sunt, scilicet, cognuscere cogitationes, & sanare paralyticum. propter hoc ergo solum Christus dixit istud tanquã si diceret ego sum Deus, & tamen non potuit illud dici sine scandalo intolerabili, vt ostensum est supra quæstione decimaseptima, istud autem potuit.

Quare Christus induxit vnum miraculum ad probationem alterius, vbi quod eiusdem sit virtutis animæ, & corporis vitia dimittere.
Quæst. *XXIII.*

QVÆRETVR, quare Christus induxit hic vnum miraculum ad probationem alterius: nam Christus dimisit peccata paralytico, quod erat miraculum: ideo non oportebat istud probari per alia, quia miracula sunt quædam ostensiones diuinæ virtutis, & illa non probantur per E alia notiora.

Dicendum, quòd Christus remisit peccata, & per hoc sequebatur, quòd remittere poterat, non tamen constabat an vere remiserit, quia iste erat actus spiritualis, & ideo induxit ad hoc duo miracula, scilicet, quòd cogitationes illorum cognouit, & paralyticum sanauit. sic dicit Hieronymus super Matthæum, vtrum enim sint paralytico peccata dimissa solus nouerat, qui dimittebat, surge autem, & ambula tam ille qui surgebat quàm illi qui surgentem videbant poterant approbare: quanquàm eiusdem virtutis sit, & corporis, & animæ vitia dimittere, inter dicere tamen & facere multa distantia est: fit ergo carnale signum, vt probetur spirituale. poterat etiam Christus alio modo hoc probare, quia Ioannes Baptista prædixerat de eo, quód peccata dimitteret. Ioannis primo, Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, & illud testimonium erat conueniens, quia Iudæi valde credebant Ioanni: omnes enim A eum tanquam Prophetam habebant infra vigesimoprimo, & Marc. vndecimo, Christus tamen noluit vti illo testimonio Ioannis ostendens, quòd ipse habebat aliud testimonium efficacius, scilicet, miracula, quæ erant probano necessaria, sic Christus dixit Iudæis, Ioannis quinto, vos misistis ad Ioannem, & testimonium perhibuit veritati, ego autem ab homine testimonium non accipio: habeo enim testimonium maius Ioanne, opera quæ ego facio testimonium perhibent de me. noluit ergo Christus allegare illud testimonium Ioan. sed fecit duo miracula ad hoc ostendendum, quia licet istud esset miraculum, erat tamen occultum, sicut quod Christus cognosceret Iudæorum cogitationes miraculum erat, non tamen constaret de hoc nisi ipse dixisset eis, quod cogitabant, & sic verbum fuit probatio cogitationis, ita hic sanare paralyticum, quod erat B miraculum exterius, fuit probatio interioris miraculi, scilicet, remissionis peccatorum factæ paralytico.

Quare Christus dixit remittuntur peccata, & non remitto:
Quæst. *XXIIII.*

QVAERETVR, quare Christus dixit remittuntur peccata tua, non dixit remitto cum ipse remitteret.

Aliqui dicunt, quòd hoc fuit ad euitandum calumniam Scribarum, quia si diceret remitto appareret, quòd de se loquebatur, dicendo autem remittuntur, poterat referri ad Deum.

Dicendum verum esse, quòd ista verba poterant recipe- G re benignam interpretationem, vt essent vera si Christus fuisset purus homo, tamen non dicebat ipse ad hunc sensum, quia potius ipse volebat de se ostendere, quod peccata remitteret cum dixerit. vt sciatis, quia filius hominis habet potestatem remittendi peccata: etiam quia ad hoc induxit miraculum, & tamen si de Deo loqueretur, frustra esset hoc facere.

Dicendum ergo, quod Christus de se loquebatur, & ita intelligi volebat, dixit tamen remittuntur quasi loquatur de alio, & hoc, quia est modus loquendi quorundam, quod de seipsis tanquam de alijs loquantur, sic enim sæpe Deus loquitur in veteri testamento, vt Exo. 20. nam dixit ego sum Dominus Deus tuus. & postea dixit, non assumes nomen Dei tui in vanum, cum deberet dicere non assumas nomen meum, etiam dixit, sex diebus fecit Deus cęlum, & terram, D & non dixit, feci ego, ita Christus locutus est de se hic quasi de alio.

Secundo potest dici, quod fecit hoc ex causa, scilicet, humilitate, quia peccata remittere, erat magna excellentia, & nolebat ore suo se laudare, & cum necesse esset de se magna dicere, sicut hic, dicebat illa eo modo, quo sonarent minus in laudem, sic dicit Chrysostomus; cum allocutus est infirmantem non dixit, dimitto tibi peccata, propriam exprimens potestatem, sed remittuntur tibi peccata, coegerunt tamen Scribæ eum, vt postea magis exprimeret, & dixit, vt sciatis, quia filius hominis potestatem habet dimittendi peccata.

E *Quare dixit Christus potestatem habet in terra dimittendi peccata. Et quod peccata mortalia quantum ad reatũ pœnæ, vt plurimum post vitam remittuntur.*
Quæst. *XXV.*

QVAERETVR, quare dixit Christus potestatem habet in terra dimittendi peccata.

Dicendum, quod propter duo. Primo ad tollendum errorem Scribarum, quia ipsi putabant, quòd solus Deus, qui in cœlo est peccata dimitteret, inter homines autem nemo esset, qui posset ista dimittere, Christus autem dixit, quod filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, idest, aliquis homo, qui est in terra inter vos habet potestatem dimittendi peccata, ille autem Deus est.

Secundo dicimr hoc, quia peccati remissio solum fit in terra, idest, quandiu homo viuit, quòd verum est de mortali quantum ad maculam: nam quantum ad reatum pœnæ, vt in plurimum dimittitur post hanc vitam, scilicet, ex-

pletus

pletis pœnis Purgatorij, venialia autem post hanc vitam remitti possunt tam quantum ad maculam quàm ad pœnam, quia tamen peccatum proprie est ipsum mortale, cum ipsum solum a Deo separet, & istud remittitur proprie quantum ad maculam; quòd solum fit in vita: ideo proprie loquendo peccata solum in vita remittuntur nobis, & hoc est super terram peccata remitti, sic dixit Christus Petro infra decimosexto, quemcunque solueris super terram erit solutum, & in cęlo, sic dicit Theophilus, vnde quòd in terra dimittis peccata dum enim sumus in terra peccata nostra dolere possumus, postquam vero a terra tollimur non valebimus confiteri: clauditur enim ianua. iste est conueniens sensus, & tamen quantum ad propositum magis facit præcedens, eo quòd Christus volebat innuere, quòd non solum Deus in cęlis habitans (vt Iudæi putabant) poterat peccata remittere, sed etiam aliquis homo manens in terra, iste tamen non differebat a Deo, qui est in cęlis.

Quare Christus cum de seipso loqueretur non dixit vt sciatis, quia habeo potestatem: Et quare sæpe se vocat filium hominis: Ex quo non debemus magna de nobis dicere, nec sentire.

Quæst. XXVI.

QVAERETVR, cum Christus loqueretur de seipso, quare dixit, vt sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, & non dixit, vt sciatis, quia ego habeo potestatem.

Dicendum, quòd propter multa. Primo, vt euitet de se dicere magnalia inquantum potest, & quia necesse erat hic magna dicere, scilicet, de potestate dimittendi peccata, saltem locutus est de se, quasi de alio loqueretur, vt per hoc minus se laudare videretur, in quo nos instruit, nec magna de bonis ipsis sentire, nec dicere, sed cum aliquid dicendũ sit potius ad Ironiam, quæ est infra veritatem, aut veracitatem, quàm ad iactantiam, quæ supra illam est declinemus: sic enim quando paralytico remisit peccata non dixit dimitto tibi peccata tua, sed dimittuntur quasi de alio loqueretur, vt dictum est supra quęst. 24.

Secundo fuit ad ostentionem veræ humanitatis, erat enim verus homo, sicut verus Deus, & sicut oportuit, quod ostenderet se esse Deum, ita oportuit, q ostenderet se esse hominem maxime, quia hæretici dixerunt, q non fuit homo, sed solum Deus, & q corpus assumptum non fuit de humana specie, sed phantasticum, vt ergo confunderentur ex verbis eius sæpe se hominem, & filium hominis appellauit, & ad hoc melius adhuc dicitur, quòd sit filius hominis quàm quod sit homo, quia qui est filius hominis necesse est, quod sit de humana specie, cum ab homine non detur, nisi humana natura, homo potest accipi pro eo, qui exercet opera hominis, & habet humanam figuram, etiam si non habeat hominis substantiam, cum autem dicitur, quod est filius hominis, significatur veritas naturæ, quia per natiuitatem ab homine cępit esse homo: ideo fuit conueniens Christo, quòd sæpe vocaret se filium hominis.

Tertio fuit propter Iudæos, quia non poterant intelligere, quod esset aliquis simul homo, & Deus, & ideo ante hoc Christum purum hominem putabant: nunc vero, quia ostendit se posse peccata remittere quod ad solum Deum pertinet, putaret forte aliquis, quòd erat Deus, & non homo, licet haberet figuram humanam: ideo nunc quando dixit, se habere potestatem dimittendi peccata dixit, quòd erat filius hominis, vt appareat, quod in eo erant simul vera Deitas, & vera humanitas.

Quarto fuit propter humilitatem, quia licet Christus esset Deus, & homo, noluit nominare se a Deitate, quæ erat in infinitum excellentior humanitate, sed hominem se esse dixit, vt instruat nos sublimia, & excelsa nomina non appetere, sed vera virtute esse contentos quibuscunque nominibus appellemur, quia voces nullam excellentiam conferunt, sed significant.

Quinto fuit ad tollendam ambiguitatem, quia si diceret ego habeo potestatem dimittendi peccata, cum ego sit nomen personæ, & Christus esset persona Diuina, & non humana, quia erat verbum suppositum, posset putari, quòd

F ad solam Deitatem pertinebat illa remissio peccatorum, vt ergo videatur, q non solum ad se Deum, sed etiam ad se hominem pertinebat ista remissio, dixit, quod filius hominis, idest, ipse existens filius hominis poterat peccata remittere, & verum est, quod Christus homo peccata remittebat, licet non competeret sibi hoc ex parte humanitatis.

Sexto fuit ad exaltationem naturæ humanæ, vt totam speciem humanam Christus ostenderet exaltatam per illam humanitatem particularem quam ipse assumpserat, & ideo quando agitur de rebus magnæ excellentiæ appellat se filium hominis, & ita fuit hic quia agebatur de remissione peccatorum, quæ ad solum Deum pertinet, vt videatur, q ista operatio communicata est homini per vnionẽ naturæ humanæ ad Diuinam personam, sic etiam infra vigesimosexto, quando Cayphas, quæsiuit a Christo an ipse esset

G filius Dei benedicti dixit Christus, ammodo videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, vt innuat, quòd homini communicatum est sedere ad æqualitatem Dei, sic etiam quando significauit potestatem iudiciariam sibi traditam super totum orbem vocauit se filium hominis infra vigesimoquarto, scilicet, videbunt filium hominis venientem in nubibus cęli cum virtute multa, & maiestate.

Quare paralyticus non loquebatur, nec dabat gratiarum actiones, cum tamen beneficia duo Christus huic paralytico contulerit.

Quæst. XXVII.

QVAERETVR de isto paralytico, cum Christus benefaceret ei, quare non loquebatur, nec dabat

H gratiarum actiones: nam non legitur hic in omnibus istis quicquam locutus.

Aliqui dicunt, quòd hoc fuit, quia paralyticus erat propter corporis morbum positus in exstasi mentis, & ita nihil poterat loqui.

Sed hoc non sufficit, quia istud staret a principio quando nondum erat sanatus, sed Christus dixit ei remittuntur tibi peccata tua, postquam tamen sanatus est, poterat libere loqui.

Alij dicunt, quòd iste paralyticus erat totus carnalis, & non respiciebat ad beneficium remissionis peccatorum, & ideo gratias non agebat, nec loquebatur quicquam, sic dicit Ioannes Papa audit veniam, & tacet paralyticus, nec vllam respondet gratiam, quia plus corporis, quàm animæ tendebat ad curam: merito ergo Christus offerentium re-

I cipit fidem non vecordiam sic iacentis.

Dicendum, quòd Christus contulit isti paralytico duo beneficia, scilicet, peccata remisit, & morbum curauit, & fuerunt distincta in tempore, quia quando dixit, remittuntur tibi peccata tua, remisit peccata, sed non sanauit ab ægritudine, quia interim murmurauerunt Scribæ intra se de hoc verbo, & Christus voluit inducere curationem paralytici in testimonium remissionis peccatorum dicens, vt sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata ait paralytico. surge & vade, & sic non fuerunt simul ista duo.

Ideo de primo beneficio non potuit dare gratias paralyticus Christo tunc quando collatum est, quia adhuc languebat corpore, & forte loqui non poterat toto corpore dissolutus.

K De secundo autem gratias egit, quando iam sanatus erat a morbo, & tunc forte pro vtroque simul egit gratias. De primo patet, quia dicit Hieron. super Matt. non autem vbiq; ab ægris Christus quærit fidem, puta cum insaniunt, vel ab ægritudine in excessu mentis fuerint, & sic innuit, q iste paralyticus erat in excessu mentis, & ideo non requirebatur ab eo fides, sed a portantibus, vel etiam dato, q non esset alienatus mente, esset saltem non potens loqui præ languore, & tunc licet Christus ab eo exigeret fidem in corde, tamen non exigebat fidem, idest, fidei confessionẽ, & hoc tenet Chrysosto. dicens, q istius paralytici fuit magna fides antequam sanaretur, quia non permisisset se mitti per tegulas, nisi crederet. De secundo patet, quia Luc. 5. dicitur de isto paralytico confestim surgens coram illis tulit, in quo iacebat, & abijt in domum suam magnificans Deum, & tunc credendum est, q magnificaret pro vtroq; bene-

beneficio, licet vnum esset sensibile, & aliud non.

Ad dictum Ioannis Papæ dicendum verum esse, quòd iste paralyticus præcipue tendebat ad curationem morbi, immo solum tendebat ad eam, quia non venerat ad Christum, vt ei peccata remitteret, sed vt eum a morbo curaret, & tamen in hoc non peccabat, quia remissio peccati potest aliàs haberi a Deo per solum motum cordis etiam si ad Christum corporaliter non veniretur: quod tamen paralyticus tacuit quando Christus dixit remittuntur tibi peccata tua non est seosus, quòd hoc fecerit quasi ex ingratitudine, vel contemnendo remissionem peccatorum, sed quia morbo grauatus loqui non poterat, & sic potest dici, quod paralyticus habebat vecordiam quantum ad ea, quæ foris apparebant cum nihil loqueretur, non tamen vere, quia animum bonum habebat, vt dictum est.

Quare viso hoc miraculo turbæ timuerunt.
Quæstio XXVIII.

QVÆRETVR, quare dicitur, quòd viso hoc miraculo turbæ timuerunt.

Dicendum, quòd propter multa. Primo forte timuerunt propter crimen, quòd inceperant Christo imponere, quia dixerant Scribæ hic blasphemat, Christus autem ostendit per miraculum, quòd poterat peccata remittere, & hoc videntes turbæ timerent, quòd posset eis nocere pro crimine quod de eo cogitauerant.

Secundo potest accipi timuerunt, idest, ex timore abstinuerunt a prosecutione criminis, quia dixerant Scribæ intra se hic blasphemat, & intendebant contra Christum procedere pro blasphemia, nunc vero videntes, quòd per miraculum probauerat veritatem dicti sui, & erat potens, timuerunt aliquid vltra facere contra ipsum, & abstinuerunt, & ita exponit Nicolaus.

Tertio potest accipi timor pro admiratione, quia quando aliqua res est excellenter magna tanta est admiratio de ea, quòd timere videmur, & ita accipitur vnum pro altero, hoc patet, quia sicut dicitur hic timuerunt dicitur Mar. secundo, ita vt admirarentur.

Quarto potest accipi, quòd vere timuerunt videntes Christum fecisse istud opus mirandum, ita enim quando Iudæi videbant aliquos facientes mirabilia timebant illos, sic patet primo Regum duodecimo, quando præsente populo ad inuocationem Samuelis Deus dedit pluuias, & tonitrua, dicitur quòd omnis populus timuit nimis Deum, & Samuelem. Christus autem fecerat nunc rem maiorem quàm Samuel, ideo turbæ timuerunt, scilicet, timuerunt Deum, & timuerunt Christum, quia videbant eum esse potentem ad nocendum, vel benefaciendum eis, & aliquo modo pertinebat iste timor ad reuerentiam, quia simul Christum honorauerunt tanquam excellentem, & timuerunt eum tanquam nocere potentem, & proueniit iste timor ex quadam incredulitate: nam si credidissent non timerent, sed diligerent, sic dicit Ambrosius super Luc. diuini operis miracula maluerunt timere quam credere, si autem credidissent non timuissent vtique, sed dilexissent: perfecta enim dilectio foras timorem excludit.

An Iudæi peccauerint, quia non honorauerunt Christum digno honore, cum plurima & magna miracula exhibuerit. Et quem magis eum esse existimabant.
Quæstio XXIX.

QVAERETVR, an peccauerunt isti Iudæi, quia non honorauerunt Christum digno honore, nam cum viderunt istud miraculum non laudauerunt eum, vt Deum, sed vt hominem putauerunt. nam dicitur; glorificauerunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.

Aliqui dicunt, quòd peccauerunt, quia sicut dare idolo laudem Diuinam est peccatum, & est idolatria, ita Deo non dare diuinum honorem peccatum est, quia est subtrahere ei latriam, vel non impendere ei illam cum sit debita. sic enim ad Roman. primo Apostolus arguit Genti-

A les, & maxime Philosophos dicens, qui cum Deum cognouissent non vt Deum glorificauerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis; postea dicitur, quod propter hoc tradidit eos Deus in reprobum sensum: ergo ex hoc solo, quòd Deum non laudabant vt Deum, peccabant, Christus tamen ostendit hic manifeste signa Deitatis suæ, & isti non laudauerunt eum, vt Deum, ideo videtur, quod peccauerint.

Secundo patet, quia istud fuit ex quadam incredulitate, vt dicit Ambros. scilicet diuini operis miracula maluerunt timere quàm credere, si autem credidissent non timuissent vtique, sed dilexissent, incredulitas tamen peccatum est: ergo peccauerunt.

Alij dicunt, quod Iudæi dederunt hic Christo congruam laudem tanquam Deo, & homini: nam tota po-
B testas quam Christus homo habet est communicata, & prædicatur de ipso Christo homine non ex parte humanitatis, sed quia per vnionem humanæ naturæ ad verbum diuinum consecuta est natura humana istam excellentiam: hoc autem totum est ex eo quod Deus dignatus est naturam nostram sibi vnire; ideo totam illam perfectionem quam ex hac vnione habet natura nostra dedit sibi Deus, & sic verum est, quòd Deus dedit hanc potestatem homini.

Dicendum tamen, quòd non stat, quia nunc debebant dicere, qui dedit talem potestatem homini, scilicet, isti homini Christo, quia sola humanitas sua est vnita Diuinæ personæ. dixerunt tamen qui dedit talem potestatem hominibus, ostendentes multis esse hoc collatum: ergo non laudauerunt eum digne.

C Est dicendum, quod turbæ non laudauerunt hic Christum digne, & tamen non oportet dici, quòd peccauerunt. De primo patet, quia Christus per hæc miracula sufficienter ostendit se esse Deum habentem potestatem remittendi peccata: illi tamen non laudauerunt eum tanquam habentem potestatem in se, sed tanquam ab alio exterius acceperit, inquantum dicitur, qui dedit talem potestatem hominibus, etiam quia non crediderunt, nec laudauerunt eum, vt Deum, quia dicitur glorificauerunt Deum, qui dedit talem potestatem, & non dicitur glorificauerunt ipsum, etiam quia fecerunt eum alijs hominibus consimilem cum dixerunt, qui dedit talem potestatem hominibus, istud autem fuit, quia Iudæi per ista miracula adhuc non cognouerunt Christum esse Deum, sic dicit Chrysost. paulatim serpunt Iudæi magnificantes Deum, non tamen pu-
D tabant eum Deum esse, istud autem erat, quia adhuc cor Iudæorum erat aggrauatum, & non poterant ascendere ad hanc altissimam cognitionem, scilicet, quod Christus, qui verus homo erat esset, Deus, & ideo etiam per omnia ista miracula, quę faciebat, non credebant eum esse Deum, sed esse virum sanctum, & Prophetam excellentem: nam quando mortuos suscitabat (quod vulgares maximum miraculum putant) dicebant, quod erat Propheta magnus Lucæ septimo, quando suscitauit filium viduæ: nam dixerunt Propheta magnus surrexit in nobis, & quia videbant eum maiora facere quam fecissent alij Prophetæ, iudicabant de ipso homines varie, nemo tamē ipsum plus quam hominem putabat, sic dicitur infra decimosexto, cum Christus dixit discipulis, quem dicunt homines esse filium hominis? idest, me, & illi dixerunt alij Ioannem Bapti-
E stam, alij Eliam, alij Ieremiam, alij vnum ex Prophetis. erat autem ista cognitio valde imperfecta, quia non solum iudicabant eum esse purum hominem, sed etiam saltem non iudicabant eum esse Messiam per hoc adhuc putantes aliquem perfectiorem ipso esse venturum: nam de Messia creditum erat apud Iudæos, quod nullus homo melior ipso futurus erat, & ideo quidam Iudæi interdum videntes magna miracula Christi, quasi sub dubio dicebant eum esse Messiam Ioann. septimo, Christus cum venerit nunquid plura signa faciet quàm hic facit, quasi dicat, non videtur, quòd quisquam plura facere possit veruntamen determinate, & publice nemo illum Messiam dicebat: ideo inter omnes illas opiniones, quas Apostoli narrauerunt de Christo, infr. decimosexto, nullus erat qui diceret, quòd esset Messias, sed quando quæsitum est de hoc a discipulis dixit Petrus, tu es Christus, idest, Messias. erat ergo valde

aggrauatum cor Iudæorum, vt non crederent, id quod F Christus eis ostendebat.

De secundo dicendum, quòd non oportet dici istos peccasse, sed solum habuisse imperfectionem quandam, quia plura credere poterant quàm credebant, hoc autem erat propter magnam imperfectionem, quia cum essent valde rudes, difficile erat eis subito ascendere ad hanc rem insolitam, & difficiliorem inter cetera credibilia, scilicet, Deum esse hominem. istud enim facilius credere potuissent Gentiles, quia homines transferri in Deos asserebant, Iudæis autem erat hoc valde vetitum, scilicet, vt non putarent Deum habere similitudinem aliquam viri, nec feminæ, nec alicuius animalis, sic dicitur Deuteronomij quarto, custodite animas vestras sollicite, non vidistis aliquam similitudinem in die, qua locutus est vobis Dominus in Oreb de medio ignis, ne forte decepti faciatis vobis ima- G ginem masculi, vel feminæ, sic etiam dicitur Isa. quadragesimo: cui ergo similem fecistis Deum, aut quam imaginem ponetis ei, quasi dicat, nulla similitudo eius reperiri potest: ideo quicquid Christus faceret hoc solum putabant, quod ipse erat vir sanctus valde acceptus Deo, & hoc aliquid erat, quia ita paulisper per gradus venirent ad cognoscendum eum esse Messiam, & deinde, quòd esset Deus, sic dicit Chrysostomus paulatim serpunt Iudæi magnificantes Deum non tamen putabant eum Deum esse, obstabat enim eis caro, nec tamen erat modicum existimare eum præcipuum esse mortalem & a Deo processisse. hoc autem dicit, quia Mar. secundo dicitur, quòd facto isto miraculo dixerunt turbæ, nūquam sic vidimus: hoc etiam Christus voluit, quia vt dictum est supra quæstione decimaseptima, ipse nolebat dicere palam se esse Deum, vel H Messiam, vt non impediretur mors sua, sed taliter dicebat, quod credi posset si quis attenderet, & non omnino ignoretur eum hoc dixisse.

Tertio fuit; quia Christus ad hoc occasionem præstitit dicens, vt sciatis, quia filius hominis potestatem habet in terra dimittendi peccata; ideo sicut ipse dixit, quòd homo haberet istam potestatem, ita illi de hac potestate homini tradita locuti sunt, quia dicitur in litera; glorificauerunt Deum, qui dedit talem potestatem hominibus. & sic non oportet dici, quòd peccauerint, sed quòd fuerunt imperfecti non credentes sufficienter ea, quæ Christus de se ostendebat, nec eum iuxta dignitatem suam quam ostenderat laudantes.

I Ad primum dicendum, quòd non fuit de istis, sicut de Philosophis Gentilium, quia illi cognouerunt Deum, & non laudauerunt, vt Deum: ideo sunt inexcusabiles ad Roman. primo, scilicet, ita vt sint inexcusabiles, quia cum cognouissent Deum non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, hic autem Iudæi non cognouerunt Christum esse Deum: ideo non potuerunt laudare, vt Deum, si autem cognouissent peccarent non adorantes eum: non ergo sunt culpabiles, quia eum non adorauerunt vel laudauerunt, sed de imperfectione, & ruditate sunt arguendi, quia facta plena probatione, quòd esset Deus ad hoc credendum aut intelligendum assurgere non potuerunt. Ad secundum dicendum, quòd in turbis fuit nunc quædam incredulitas, non tamen veniebat ex iniquitate, sed ex imperfectione, quia non fuerunt ipsi manifeste resisten- K tes, sed non poterunt maiora cognoscere: hoc dicitur propter sapientes Iudæorum, qui aliquid de Christo cognoscebant, & tamen non solum non honorabant eum, sed etiam oderant illum Ioan. decimoquinto, si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit peccatum non haberēt, nunc autem viderunt, & oderunt me, hic autem non fuit sic, quia illi, qui oderant Christum quando videbant eum miracula facere non laudabant Deum tanquam illud esset a Deo, sed dicebant in Beelzebub principe dæmoniorum dæmonia eijcit infra duodecimo, & Lucæ vndecimo: hic autem turbæ laudauerunt Deum, & dixerunt ista ab eo esse, scilicet, qui dedit talem potestatem hominibus: ergo bono animo erant ad Christum, & sic nō peccauerunt, licet non laudauerunt eum vt Deum.

An dixerunt verum istæ turbæ dicentes, qui dedit talem potestatem hominibus. Quæst. XXX.

QVÆRETVR, an dixerunt verum istæ turbæ dicentes, qui dedit talem potestatem hominibus.

Dicendum, quòd si accipiatur istud strictè, falsum est, quia hic facta sunt duo miracula ad probandum vnum, scilicet, cognitio cogitationum & sanatio paralytici, & per hæc probata est remissio peccatorum: nullius tamen istorum potestas dari potest homini.

De primo patet, quia nemo potest cognoscere cogitationes hominis, nisi Deus, potest autem Deus reuelare Prophetis quid homines cogitent, & ita ipsi cognoscunt istud quod eis reuelatur, & hoc est, quòd homines cogitant, ipsi tamen non cognoscunt quomodo homines illa cogitent, quia non vident corda eorum, maxime quia non dicitur hic, quòd homines ista faciant, sed quòd sit eis data potestas ad hoc, & si data esset iam ipsi illam haberent, & possent per eam operari quandocunque vellent, quod falsum est.

De secundo patet, quia paralyticum sanare est infinitæ potestatis: non potest autem aliquid esse infinitum, nisi Deus: ideo sicut nulli rei, quæ est extra Deum potest communicari, quòd sit Deus, ita nec potest communicari potestas infinita illi.

De remissione peccatorum eadem ratio est, quia remittere peccata est esse Deum, cum peccata omnia non sint facta, nisi contra Deum: nemo ergo potest illa remittere, nisi Deus, quia si alicui communicaretur istud, communicaretur ei, quòd esset Deus: potestas tamen faciendi miracula nulli potest communicari, vt magis dicetur Mar. secundo, vbi agetur de miraculis in generali, remissio etiam peccatorum nulli communicatur. an vero possint homines peccata remittere, & qui homines, & quomodo, & alia circa hoc dicetur Mat. 2. non ergo erat verum, quod Deus dedit hanc potestatem hominibus.

Sed dicet aliquis, quòd ista potestas data est homini Christo: nam Christus homo faciebat miracula, & peccata remittebat, sicut ipse dixit supra in litera, vt sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata.

Dicendum, quòd hoc verum est, & tamen turbæ non sic intellexerunt, quia tunc crederēt Christum esse Deum, & hominem, & tamen non crediderunt, vt ostensum est præcedenti q. Item quia dixerunt, qui dedit talem potestatem hominibus, & sic non soli Christo innuebant hanc potestatem traditam, sed etiam alijs hominibus interdum tradi, & tamen falsum est, quia sola Christi humanitas diuinæ personæ vnita est: ideo non intellexerunt sic. Est tamen dicendum, quòd non constat, an ista verba fuerint turbarum, vel ipsius Euangelistæ, si fuerunt Matth. certum est, quod vera sunt, quia diceret ea in bono sensu, scilicet, qui dedit talem potestatem hominibus, idest dignatus est opera tantæ potestatis exercere per homines quasi per quosdam ministros, vel quod Deus sit promptus ad vocem hominis quasi obediendo ei, vt faciat ea, quæ homo dixit, & tali modo loquitur Scriptura, sicut dicitur Iosue decimo; quòd dixit Iosue Sol contra Gabaon ne mouearis, & postea dicitur non fuit ante nec postea tam longa dies obediente Deo voci hominis: si autem sint ista verba turbarum poterit esse, quòd errauerint putando, quod ista potestas poterat communicari homini, licet homo non haberet eam a seipso: nesciebant enim an sequeretur ex hoc inconueniens, scilicet esse Deum illum cui communicabatur potestas. Potest etiam dici, quòd turbæ habuerint sanum intellectum, scilicet, quòd data est potestas ista hominibus non formaliter, vt ipsi illam habeant, sed ministerialiter, idest, vt Deus per illos operetur, scilicet loquentibus eis, vel aliquid exterius facientibus, sic innuitur Mar. sexto, scilicet vnde huic hæc omnia, & quæ est sapientia, quæ data est illi, & virtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur.

Quomo-

Quomodo potest stare, quia Euangelistæ discordant in verbis huius partis.
Quæst. XXXI.

QVAERETVR quomodo potest stare, quia Euãgelistæ discordant hic in verbis,& hoc in duobus. Primo vbi dicitur confide fili. Secundo vbi dicitur, qui dedit potestatem talem hominibus: nam de primo dicitur, homo remittuntur tibi peccata tua.

Ad istud primum dicendum, vt sæpe dicitur, quòd Euangelistæ sensum verborum Christi semper secuti sunt,& in hoc nunquam variant, verba autem non semper referũt eadem, sed interdum ponunt alia æquiualentia in significando, hic autem erat Christi intentio dicere, quòd remittebantur isti peccata, ad excitandum autem eum,& vt videretur ad quem verba dirigeret dixit, fili vel homo,& non differt quid eorum diceret, quia vtrunque verum erat: erat enim homo,& etiam erat filius eius: quid tamen diceretur non apparet, quia per vtrunque poterat Christus æqualiter ostendere ad quem dirigeret verba. verisimilius tamen est, quòd dixerit fili, quia istud est nomen cuiusdam dulcedinis,& amoris, & pertinet propriè ad illum, qui alteri vult benefacere, sicut nunc Christus volebat isti paralytico: patet etiam quia Matthæ & Mar. dicunt fili. Luc. solus dicit homo. Sed adhuc differunt, quia Matthæ. dixit hic confide fili remittuntur tibi peccata,& quantum ad hoc dicendum est, quòd alij tacuerunt istud verbum confide, quòd Matthæus expressit, quia vbicunque vna scriptura exprimit plus quam alia, standum est plus dicenti, quia ita vtraque erit vera, quod nõ fieret, si staretur minus dicenti.

Secundum est, quia dicitur hic glorificauerunt Deum, qui dedit talem potestatem hominibus, & Marc. secundo, dicitur, quòd dixerunt nunquam sic vidimus,& Lucę quinto dicitur, vidimus mirabilia hodie.

Dicendum vno modo, quòd Euangelistæ sequuntur solum sensum non curantes de verbis, est autem sensus, quod turbæ admiratæ sunt, & expresserunt in voce admirationem suam, quibus autem verbis expresserint non differt: dum tamen solam admirationem exprimerent: cum ergo verba omnium trium Euangelistarum admirationem significent, quæ illorum dixerunt turbę. vel forte nulla illorum, sed alia æquiualentia non differt.

Secundo potest dici,& melius quòd turbæ dixerunt omnia hæc, scilicet, ea, quæ dicunt Mar. & Luc. sed non ea, quę dicit Matth. quòd patet ex modo loquendi, quia Matth. dicit hic turbæ glorificauerunt Deum, qui dedit talem potestatem hominibus,& sic non innuit, quòd turbæ illud dixerant, sed videtur ipse illud dicere, assignans per hoc causam dicti sui, scilicet, turbæ glorificauerunt Deum,& hoc, quia dedit talem potestatem hominibus, ea autem quæ dicunt Marc. & Luc. turbæ dixerunt, sicut asserunt ipsi Euangelistæ, quia Marc. secundo dicitur, ita vt admirarentur omnes dicentes nunquam, sic vidimus,& Lucæ quinto, dicitur, & repleti sunt timore dicentes, quia vidimus mirabilia, & sic dicendum, quòd vtrunque dixerũt, ita vt dicerent vidimus mirabilia hodie,& nũquam sic vidimus,& ita vnus expressit quod alius tacuerat.

Mar. 2. Luc. 5. ... q. 1. 5. ... *Et cum transiret inde Iesus, vidit hominem sedentem in teloneo Matthæum nomine. Et ait illi. Sequere me. Et surgens secutus est eum. Et factum est discumbente eo in domo: ecce multi publicani,& peccatores venientes discumbebant cum Iesu,& discipulis eius.*

Credentium vocatio.

Et cum transiret. Hic ponitur credentium vocatio,& diuiditur in duo, quia primo circa eam describitur condescensio ad peccatores. secundo ponitur reprehensio Christi contra murmurantes ibi.

Et videntes Pharisæi. Hic agitur de vocatione Matthæi ad discipulatum, qui prius erat publicanus.& dicitur.

Et cum transiret Iesus inde. Idest, de loco, in quo fecerat miraculum de curatione paralytici, quæ supra habetur, sic exponit Chrysostomus.

Vidit hominem. De seipso Matthæ. hic loquitur, & ideo ponit immediate nomen suum.

Sedentem in teloneo. Est teloneum domus, in qua vectigalia congregantur,& dicitur a telon in Græco, quod est vectigal, vt dicit gloss.& ibi sedebat Matthæ. quando nunc vocatus est, quia officium suum erat ista vectigalia publica colligere,& ideo vocatur publicanus Lucæ quinto capitulo,& infra decimo, scilicet, quia publica colligit. sed Lucæ quinto dicitur, sedentem ad teloneum,& idem est, quia potest accipi teloneum pro domo, in qua vectigalia colliguntur,& ita sedebat in teloneo, vt hic dicitur, vel potest accipi pro istis vectigalibus, quę colliguntur.& ita est uerum, quod sedebat ad teloneum, idest, manebat sedens ad colligendum teloneum, idest, vectigal ab omnibus transeuntibus, sic dicitur Marc. secundo, & Lucæ quinto, erat autem locus, in quo nunc sedebat Matthæ. quędam domus iuxta mare Galilęę,& ibi colligebat vectigalia, vt dicetur infra quęst. 38.

Teloneũ quid sit.

Matthæum nomine. Ipse. n. fuit qui scripsit hęc, sed Mar. secundo,& Lucę quinto, uocatur Leui.

Et ait illi sequere me. Scilicet, corpore, & mente nam corpore secuturus erat eum uadens quocunque ille iret, vt posset semper audire verbum eius cum assumendus esset in Apostolum sequenti capit.& Lucæ 6. etiam mente secuturus erat eum, ut iam non haberet animum terrena lucra sectandi, sed qui prius aliena auidus cupiebat, nunc propria contemneret,& relinqueret, sicut Christus opere contemnebat,& verbo, contemnenda esse docebat, cum non haberet ubi reclinaret caput suum pręcedenti cap.& Lucę nono.

Et surgens secutus est eum. Sedebat forte ad mensam, in qua erant libri rationum suarum,& pecunię, quas recipiebat,& surgens reliquit omnia illa, ita ut erant, & secutus est Christum corporaliter,& spiritualiter: non enim potuisset eum corpore sequi omnia illa, in quibus prius uersabatur deserendo, nisi prius ea animo contemneret, ut uocantem sequeretur.

Et factum est discumbente eo in domo. Idest, Christo sedente ad conuiuium in domo, scilicet, Matthę. vt dicitur Mar. 2. & Lucę quinto: nam postquam uocatus est Matthæ. a Christo inuitauit eum, ut in domo sua discumberet, & fecit Christo magnum conuiuium Lucę 5. an uero istud conuiuium fuerit factum statim post uocationem dicetur infra quęst. 47.

Et ecce multi publicani. Publicani dicuntur a publico, idest, qui colligunt redditus publicos, huiusmodi sunt uectigalia, erant autem isti publicani socij Matthęi in officio colligendi publica, quia etiam ipse erat publicanus, ut patet sequenti cap.& Lucę 5. erant autem multi isti publicani: nam dicitur Lucę quinto, quòd erat turba multa publicanorum.

Vnde publicani.

Et peccatores. Potest intelligi, quòd isti publicani erant peccatores, vel quòd alij pręter publicanos erant peccatores, qui nunc fuerunt in conuiuio illo, vt dicetur infra quęst. 43.

Venientes discumbebant cum Iesu,& discipulis eius. Fuit magnum conuiuium, vt dicitur Lucę quinto: ideo fuerunt multi inuitati in eo; nam fuit ibi Christus,& omnes discipuli eius, fuit etiam turba multa publicanorum.

Sciendum, quòd ista uocatio Matthęi a solis tribus describitur Euangelistis, scilicet, hic & Marc. secundo & Lucę quinto.

An vocatio Matth. fuerit post præcedentia immediate, vel interiecto tempore. *Quæst.* XXXII.

QVÆRETVR de ista uocatione an fuerit post pręcedentia,& an fuerit immediate post illa, uel interiecto aliquanto tempore. Dicendum, quòd aliqui uolunt, quòd non fuerit post pręcedentia, sed ante illa, sic dicit hic Nicolaus, qui ponit duas opiniones; una est sua. s. quòd uocatio Matth.& istud conuiuium fuit ante curationem paralytici, quę hētur sup. sed ponitur hic per recapitulationem. Alia est opinio aliorum. s. quòd uocatio Mat. fuit ante curationem cõtinuato ordine, et tñ vt conuenientius describatur hic istud conuiuiũ, scribitur Matth. uocatio, quę fuit occasio huius conuiuij.

Sed dicendum, quòd utraq; opinio est falsa. De prima pa-

tet primo ex ordine literæ, quia semper est standum ordini literæ, nisi constet aliunde, q non fuerit ille ordo rerum gestarum, quem litera sequitur. Secundo patet, quia omnes tres Euangelistæ, qui istam uocationem describunt ponunt eam statim post curationem paralytici, & istud est efficax argumentum, q si non fuisset iste ordo rerum gestarum cum multi describant eandem rem, aliquis discordaret ab alijs in ordine narrationis, sicut sæpe fit circa alia. Tertio patet, quia dicitur hic in litera, & cum transiret inde Iesus uidit hominem sedentem in teloneo, idest, postquã transiit de loco, in quo sanauit paralyticum, de quo supra immediate dicitur, uidit hominem &cet. ergo ista uocatio fuit post curationem paralytici. Quarto patet Lucæ 5. vbi ponitur apertius istud, & dicitur, & post hoc exijt, & uidit Iesus publicanum: ergo post curationem paralytici, de qua ibi Lucas loquebatur fuit Matth. uocatio.

Quinto patet, quia dicit Augu. post paralyticum natum de conuersione publicani agitur.

Sexto patet, quia dicit Chrysost. cum transiret inde Iesus uidit hominem sedentem, s. a loco ubi miraculum de curatione paralytici fecerat uidit hominem sedẽtem in teloneo, necesse est ergo dici, quòd ista uocatio Matth. fuit post curationem paralytici.

De secunda opinione patet, quòd sit falsa: nam in quantum supponit, q uocatio Matth. fuerit ante paralytici curationem supra ostensum est, quòd sit falsa, in quantum uero dicitur, quòd conuiuium fuit pòst istam curationem paralytici, uerum dicit, sed quia dicit, q conuiuium non fuit immediate post uocationem, sed alio tempore falsum dicit, ut dicetur infra quæstione 47.

H Dubium tamen manet de continuatione huius ad præcedentia omnia: nam non est dubium quin fuerit ista uocatio post curationem paralytici, ut nunc ostensum est, & tamen an fuerit ante omnia, quæ supra habentur non apparet. Nã quidam putant, quòd fuit ista uocatio Matth. ante sermonem Christi in monte, qui habetur supra 5. nã Matth. prius uocatus est quam eligerentur Apostoli, quia electio eorum fuit simul facta, scilicet, in una die, ut colligitur Luc. 6. s. q uocauit Christus omnes discipulos suos, & de illis elegit duodecim quos Apostolos nominauit. Matthæus tamen fuit vnus de illis duodecim seq. capit. & Mar. 3. & Luc. 6. ideo uocatio Matth. fuit ante electionem Apostolorum, & hoc necessarium est, quod etiam ostendunt omnes tres Euangelistæ ex ordine narrationis, quia Matt. posuit hic uocationem suam, & seq. cap. Apostolorum electionem etiam Mar. 2. ponitur ista uocatio Matth. & Mar. 3. ponitur electio. sic etiam Luc. 5. ponitur ista uocatio, & Luc. 6. electio, & tamen Lucas uult, quod fuerit electio Apostolorum ante sermonem Christi in monte Luc. 6. & iste sermo ponitur supra 5. ergo uidetur, quòd ista uocatio Matth. fuit anteea, quæ habentur supra 5. sic dicit Augu. lib. de concor. Euange. s. uel probabilius uidetur, quod hæc prætermisa recordando Matth. commemorat, quia ante sermonem habitum in monte credendum est Mat. esse uocatum, in eo quippe monte tũc Lucas commemorat omnes 12. electos quos, & Apostolos nominat. Sed dub ium fiat in hoc, quid prius fuerit an sermo Domini in monte, uel electio Apostolorũ, de quo sequen. c. circa principium.

Ad secundum principale dicendum, quod non apparet an immediate post paralytici curationem fuerit uocatio Matth. vel aliquanto tempore interiecto, uidetur tamen, q paucum tempus interciderit.

K Primo, quia omnes tres Euangelistæ, qui hoc narrant nihil interponunt, & tamen si intercidisset aliquod tempus, aliqua gesta media fuissent, quæ aliquis Euangelistarum tangeret. Secundo patet, & efficacius, quia dicitur in litera cum transiret Iesus inde, uidit hominem sedentem, & sic uidetur, quòd mox, vt fuit facta curatio paralytici transiuit Iesus per locum, in quo sedebat Matth. maxime, quia dicit Chrysost. exponens hoc, cum transiret inde Iesus uidit hominem sedentem, scilicet, a loco vbi miraculum de curatione paralytici fecerat uidit hominem sedẽtem in teloneo.

Ordo autem fuit huius rei, scilicet, quòd Christus sanauit paralyticum intra vrbem Capharnaum Mar. 2. & sanauit eum in domo: nam per tectum domus deposuerunt eũ ante Christum Mar. 2. & Luc. 5. facto autem miraculo exiuit de domo illa, & de vrbe, & ibat iuxta mare: nam Capharnaum in litore maris Galilææ est, & in ipso litore erat Matthæus sedens ad recipiendum vectigal, & ibi uocauit eum, istud innuitur Mar. 2. nam postquam dicitur, q turba uidens curatum paralyticum dixit, nunquam sic uidimus, sequitur, & egressus est rursus ad mare omnisque turba veniebat ad eum, & docebat eos, & cũ præteriret, scilicet, per littus maris, uidit Leui sedentem ad teloneum.

Quare Christus transiuit de loco, in quo miraculum fecerat. Quæst. XXXIII.

QVÆRETVR, quare Christus transiuit inde, idest, de loco, in quo miraculum fecerat.

G Aliqui dicunt, quod hoc fuit ad vitandum inuidiam Iudaicam, vel contentionem ne magis succenderet Iudæos contra se: sic dicit Chrysost. cum Christus fecisset miraculũ non permansit in eodem loco, ne Iudæorum zelum accenderet ampliorem, hoc & nos faciamus non obstinate obsistentes eis, qui insidiantur nobis.

Sed hoc non multum videtur, quia per hoc Christus nõ euitabat Iudæorum zelum, quia licet mutaret locum non declinabat auditores, quia isti coram quibus curauerat paralyticum venerant de diuersis locis ad audiendum eum. Luc. 5. scilicet, erant ibi Pharisæi sedentes, & legis doctores, qui venerant ex omni castello Galilææ, & Iudææ, & Ierusalem, & isti sequebantur eum etiam si ad alia loca iret, & ita fuit nunc, quia dicitur Mar. 2. omnis turba veniebat ad eũ, docebat eos egressus rursus ad mare: illi ergo coram quibus miraculum fecerat ibant cum eo quando transiuit de loco miraculi: ideo transeundo non vitaret zelum Iudæorum. Secundo patet, quia non videtur, q ex hoc Iudæi zelum habuerint, quia antequam Christus faceret miraculum, cum dixit remittuntur tibi peccata tua, turbabantur intra se scribæ, & Pharisæi, post quam tamen sanauit paralyticum conquieuit illa turbatio, & dicitur, quòd turbæ videntes glorificauerunt Deum, & non solum hoc turbæ fecerunt, sed etiam Pharisæi, & scribæ, quia dicitur Marc. 2. quòd surrexit paralyticus, & sublato grabato abijt coram omnibus, ita vt admirarentur omnes, & Luc. 5. dicitur, & stupor apprehendit omnes, & magnificauerunt Deum. Aliter ergo potest dici, quòd Christus recessit inde, quia officium suum erat prædicare omnibus audire volentibus Mar. 1. eamus in proximos vicos, vt & ibi prædicem: ad hoc enim veni, & quia

I non poterant commode habitatores omnium locorum cõuenire ad locum, in quo ipse esset, discurrebat per omnia loca, & non manebat diu in aliquo loco: aliquando enim incolæ locorum propter miracula volebãt eum tenere ne iret ad alia loca, sicut iterum fuit in hac vrbe Capharnaum Luc. 4. scilicet turbæ venerunt, & detinebant illum ne discederet ab eis, quibus ille ait, quia & alijs ciuitatibus oportet me Euangelizare regnum Dei, quia ideo missus sum, & ideo cum nunc sufficienter prædicasset in Capharnaum, exiuit inde prædicaturus in locis proximis, sicut iterum fecerat Marc. primo, eamus in proximos vicos, & ciuitates, vt & ibi prædicem.

Quomodo stat, quòd hic nominatur Matthæus, & Luc. quinto vocatur leui. Et quis erat Zebedæus. Quæst. XXXIIII.

QVAERETVR quomodo stat, quia hic nominatur Matthęus, & tamen Marc. 2. & Luc. 5. vocatur Leui.

Dicendum, q erat binomius, & nomen suum principale erat Matthęus minus principale erat Leui, & ita ipse posuit nomen quo communius nominabatur; Mar. autem, et Luc. nomen minus consuetum; sic enim multi sæpe in sacra Scriptura sunt binomij, vel trinomij, & mutatio nominum pręstat obscuritatem, sicut Esau vocabatur Esau, & Seyr, & Edon Gen. 25. vt ibi ostensum est, & Iacob vocabatur Iacob, & Israel. Gen. 32. & 35. pater Dauid vocabatur Isa. 1. Reg. 16. & Iesse. Isa. 11. & supra 2. & Naas 2. Reg. 17. sic etiam Iosias habuit tres filios, & quilibet eorum habuit tria nomina, vt ostensum est 4. Reg. 23. sic etiam in nouo testamẽto Petrus

Petrus habet tria nomina.s. Petrus sequen.cap.& Luc.6.& Simon præcedenti capit.& Luc.quarto,& quinto, & Cephas infra decimosexto,& Ioan.1.& 1.ad Corint. 15.& ad Gala.2.

Considerandum etiam quòd Matthæus, & Luc. posuerunt nomen simplex Matthæ. quia hic vocatur Matthæus,& Luc.5. Leui, sed Mar.posuit etiam cognomen, scilicet, Leui Alphæi,idest,Leui filium Alphæi, sicut dicitur Iacobus Zebedæi seq.cap.& Mar. 3.idest filius Zebedæi: nam Zebedæus erat pater Iacobi,& Ioannis supra 4.& Mar.1.sic etiam vocatur alius Iacobus Alphæi seq. capit.& Luc.6.idest,filius Alphæi,& tamen non erat filius eiusdem Alphæi cuius erat iste Matthæus, & ideo vbi nominantur ambo vocatur solum Iacobus Alphæi, & non Matthæus Alphæi,sed absolute vocatur Matthæus sequenti cap. & Mar.tertio,& Luc.sexto.

Aliter potest dici,quòd forte nomē Matthæi, antequam a Christo vocaretur non erat Matthæ.sed solum Leui, & istud posuerunt Mar.& Luc.Matthæus autem fuit vocatus post assumptionem in discipulum:ita enim quibusdam nomina addita sunt, vt Simon vocatus est a Christo Cephas Io.1.& sic forte tunc istum vocauit Matth. & ista videtur esse causa,quare postea in nullo loco sacræ Scripturę nec ēt apud scriptores vocatur Leui,sed solum Matthæus,scilicet, quia non licebat aliter eum nominare, nisi sicut Christus nominauerat,potissime quia ipse renouerat illud nomen vetus,scilicet,Leui,& ita videtur esse veritas.

Quare Marcus, & Lucas noluerunt vocare Matthæum.sed Leui. Quæst. XXXV.

QVÆRETVR dato quòd Matth. haberet ista duo nomina, quare ipse Matthæum se nominauit, & Mar. & Luc. noluerunt eum nominare Matthæum, sed Leui.

Dicendum,quòd Matth.ex humilitate hoc facit illi autem ex vrbanitate. Primum patet, quia Matthæ. ex humilitate non vult abscondere ignominiam suam: erat enim publicanus,& quando scripsit hoc cognoscebatur sub hoc nomine Matthæus,& ita de cetero a toto seculo agnoscendus erat, illud autem nomen Leui abierat in desuetudinem, & hoc,quia Christus assumens eum in Apostolum vocauit ipsum Matthæ.vt dictum est præcedenti quæstio.si ergo sub hoc nomine Leui de se loqueretur, cum sic a raris agnosceretur, videretur occultare ignominiam suam; ideo Matthæum se nominauit,vt omnes agnoscerent, quod de se loqueretur seipsum quantum ad priorem statum accusando.

Secundum patet,quia Mar.& Luc.de alio loquebantur: ideo propter honorem Apostolatus,& ipsius Matth. qui iā erat ad meliora conuersus debuerunt vrbanius loqui ignominiam status eius occultantes,& quia noluerunt ostendere conditionem status eius, scilicet, quòd publicanus esset ad ostendendam Christi clementiam,saltem in nomine voluerunt eum esse incognitum,nomine inconsueto eum appellantes; fuit autem econtrario quantum ad ea, quæ aliquam excellentiam Matthæi ostendebant: nam Matthæus illa tacuit.Luc.autem ipsa expressit,vt patet de conuiuio,de quo hic Matthæus obscure loquitur, ita vt non appareat in cuius domo Christus manducabat.Mar.tamen,et Lucas expresserunt,quòd in domo Leui,idest,Matt.& dixit Lucas, quod fecit conuiuium magnum Leui in domo sua. sic dicit Hierony.super Matth.ceteri propter verecundiam, & honorem Matth.noluerunt eum nomine appellare vulgato, sed dixerunt Leui.ipse autem Matth.iuxta illud Salomonis iustus in principio sermonis accusator est sui Matthęum se, & publicanum nominat,vt ostendat legentibus nullum debere desperare salutem si ad meliora conuersus sit,cum ipse de publicano in Apostolum sit repente mutatus.

Aliter potest dici,q Marc.& Luc.nihil noui fecerunt, de quo sit causa petenda,sed Matth.mutauit solitum.nā Mar. & Luc.etiam si nullo modo de honestate Matth. curarent, debuerunt eum vocare Leui, & non Matth. propter duo. Primo,quia quando vocatus est a Christo non nominabatur Matth.sed Leui,vt dictum est præceden q.ideo debue-

A runt eum nominare scribentes vocatione, sicut nominabatur quando vocatus est.s.Leui.Secundo,quia etiam istud nomen conuenit vocationi. nam per vocationem dimisit statum veterem quem ante tenebat, & cum illo etiam nomen antiquum periji Christo imponente aliud: ideo cum scribi vocationem Matth.sit scribi eius veterem statum debuit nomine veteri tunc vocari, scilicet, Leui. ipse tamen Matth.recessit a solito,quia vt redderet notam suam veterem conuersationem appellauit se eo nomine quo non appellabatur quando vocatus est, & illa videtur ratio magis præcipua quam pręcedens,quia si propter solum honorem Matth.Marcus,& Lucas hoc fecissent, tacuissent eius veterem conuersationem, vel saltem non multum explicarent eam,& tamen Lucas magis illam aperuit quam hic Matt. quia hic dicitur vidit hominem sedentem in teloneo Matt. B nomine,& tamen Luc.5.dicitur vidit Iesus publicanum nomine Leui sedentem ad teloneum:ista ergo fuit potius causa quam illa.

Quare Christus non vocauit Matthæum,quando vocauit reliquos discipulos. Et quo ordine vocantur nomina Apostolorum. Quæst. XXXVI.

QVÆRETVR, quare Christus non vocauit Mat. quando vocauit Petrum,& Andream Ioannem,& Iacobum,& alios discipulos,sed multo post tempore.

Aliqui dicunt,q hoc fuit,quia Matt.non erat dispositus ad Christi vocationem ante hoc,quia cum esset publicanus cuius vita multū distabat a vita Apostolica, oportuit prius C paulatim multis miraculis, & pręedicationibus emolliri cor eius,vt disponeretur ad conuersationem discipulorū Christi.sic dicit Chrysost.in Homilia.s. sed cur non cum Petro, & Ioanne,& alijs eum vocauit? & respondet quoniam durius adhuc dispositus erat,sed post multa miracula, & multam Christi famam quando aptiorem eum ad obedientiam sciuit,qui intima cordis nouit.

Sed dicendum,q forte de talibus non sunt causæ petendæ,quia non assumitur hic causa ex parte rei,sed ex parte voluntatis: cum enim Christus vocauerit discipulos, quare potius incepit a Petro,& Andrea,& non a Iacobo,& Ioanne,qui tamen tempore vocationis erant in eodem loco,scilicet,in mari Galilææ apud littus,& inter se parum distantes,vt patet supra quarto,& Marc. primo non videtur esse alia causa,nisi quia placuit ei Petrum,& Andream primos D esse,& ita de alijs.De Matthęo non videtur posse dari causam,nisi quia Christus sic voluit, maxime quia præsupponitur,quòd omnes Christi Apostoli iam vocati erant, & tamen hoc non videtur esse verum,quia Apostoli videntur ordinati secundum ordinem vocationis, electio namque ipsorum facta est simul hora vna.Luc.6.& tamen Euangelistæ ponentes nomina eorum ponunt semper quendam ordinem inter eos, qui fere seruatur apud omnes tres, qui eorum nomina scripserunt,vt patet seq.c.& Mar.3.& Luc. 6.& iste non est ordo secundum dignitatem, quia manifestum est, quòd Iacobus, & Ioannes digniores habentur quam Andreas,cum illi specialiter vocarentur a Christo simul cum Petro quando aliquid secretum, vel speciale acturus erat, vt in transfiguratione infra,& in suscitatione puellæ Luc. 9. & tempore passionis ad exponendum illis E tristitiam suam.Luc.22.& tamen in ordine Apostolorum Andreas ponitur ante Iacobum,& Ioannem, vt patet seq. cap.& Luc.6.& hoc videtur esse, quia Andreas prius tempore vocatus est quàm Iacobus, & Ioannes supra quarto, & Mar.primo,& sic videtur, quòd nomina Apostolorum scribuntur secundum ordinem vocationis, vel aduentus eorum ad Christum:Matt.tamen ponitur septimo loco inter Apostolos Mar.3.& Luc.6.licet ipse ponat se octauo loco seq.cap.ergo videtur, quòd alij de Christi Apostolis fuerunt vocati post ipsum,vel venerunt ad Christum post ipsum,& sic non præsupponitur verum, quòd Matth.fuerit vltimus in vocatione: non ergo videtur posse dari causam quare tali tempore, vel tali fuerit vocatus.

Quare sit mentio de vocatione Petri, & Andreæ, et Iacobi, et Ioannis, & Matthæi, & non aliorum Apostolorum. Et quod Apostoli non diuersis temporibus efficiebantur Apostoli, sed omnes eadem die facti sunt Apostoli. Quæst. XXXVII.

QVÆRETVR, quare sit mentio de uocatione Petri,& Andreę,Iacobi,& Ioannis,& Matth.& non de vocatione aliorum Apostolorum.

Aliqui dicunt, quòd hoc fuit propter conditionem status istorum exprimendam,scilicet,quia Petrus,& Andreas Iacobus,& Ioannes piscatores erant, quod est de officijs abiectis. Matthæus autem erat publicanus,quod est de officiis pessimis,alii autem Apostoli non erant in talibus officiis,sed forte honestioribus:ideo de aliis nihil dictum est. sic dicit Chrysostomus in Homilia, quid est autem, quòd de aliis Apostolis nihil dicitur qualiter,& quando sunt uocati,nisi de Petro,& Andrea,Iacobo,& Ioane,& Matthęo, & respondet:hi enim maxime erant in inconuenientibus, & humilibus studiis:nec enim telonei officio est aliquid deterius,nec piscatione vilius.

Aliter potest dici, quòd Euangelistæ illa sola expresserunt,quę ad aliquam instructionem nostram proficiunt,& quia in istorum quinque vocatione fuit aliquid speciale,& ad miraculum pertinens, vocatio istorum solum descripta est. Petrus enim & Andreas Christo vocante relictis retib. & nam secuti sunt eum,nihil amplius morantes supra quarto,& Mar.primo,etiam in vocatione eorum dixit Christus eis faciam uos fieri piscatores hominum. Iacobus autem,& Ioannes Christum uocantem relicta naui, & patre secuti sunt eodem capit. in Matthæo autem adhuc fuit maius, quia cum sederet in arboribus auaritiæ lucra terrena captans in teloneo Christo vocante omnia deseruit, quæ habebat,& quæ habere poterat,& quod maius est, quæ habere cupiebat; nam pro his totum studium erat, hæc autem mox uocatus,quòd subito desereret miraculum erat,& inter miracula ponendum. sic dicit Gloss. Matthę.enim uocationem suam refert inter miracula:magnum enim miraculum fuit,quòd publicanus factus est Apostolus,in uocatione autem aliorum forte nihil speciale fuit: ideo non fuit descripta.

Aliter potest dici,& melius,quòd istorum quinque solũ vocatio descripta est,quia non fuerunt aliqui alii de Apostolis uocati a Christo.

Pro quo sciendum,quòd Apostoli non efficiebantur Apostoli diuersis temporibus quando uocabantur, sed omnes eadem die Apostoli facti sunt. Fuit autem sic, quòd Christus quemcunque uocabat, uel uenientem recipiebat habebat in discipulum,& sic congregauit magnum numerum discipulorum,& aliquanto tempore eos docuit,postea quadam die congregatis omnibus in unũ elegit ex eis istos 12.quos Apostolos nominauit. Luc.sexto, & Marc. tertio ceteri autem manserunt in gradu discipulorum, & ex illis assumpti sunt 72.discipuli. Luc.decimo,non oportet autem dicere,quòd singulos istorum Christus ad se uocauerit,sed plurimi eorum visis Christi miraculis veniebant ad eum,& forte rogabant,quòd eos in discipulos susciperet. sic patet de illo scriba,qui dixit Christo. Domine sequar te quocunque ieris pręcedenti capit.& Luc.nono,sic etiam Philippus, qui postea Apostolus factus est secutus fuit Christum. sic & Nathanael. Ioan.primo:tam ad Philippum non dixit Christus,nisi sequere me Ioan.primo:ita ergo esse potest, quòd alij Apostoli non fuerunt vocati ad discipulatum, sed ipsi per se venerunt:ideo scriptura non ponit,nisi de istis, quòd fuerint vocati. si autem aliqui alij vocati fuerint sua illa leuis vocatio,sicut de Philippo quem Christus inueniens dixit ei sequere me. Ioannis primo:istæ ergo vocationes solæ scribuntur.

Quando vocatus est Matthæus, vbi erat, & quod officium habebat. Quæst. XXXVIII.

QVAERETVR de Matth. quando vocatus est vbi erat,& quod officium habebat.

Dicendum,quòd Matthæus erat publicanus, vt dicitur
F seq cap.& Luc.quinto,idest, colligens redditus publicos. vnum autem genus istorum reddituum est vectigal, quod exigitur a transeuntibus per certa loca,vel intrãtibus in ca de mercibus,quæ feruntur,& dicitur vectigal a vehendo, idest,portando,quia exigitur de rebus,quæ portantur. Matth.autem ista colligebat, & videtur, quòd colligeret iura maris,& terræ.nam erat in litore maris,de quo multi redditus colliguntur:erat etiam in via publica, vt a transeuntib. iura debita exigeret. Et erat teloneum quædam domus, in qua Matthæus sedebat,non quidem in vrbe Capharnaum sed circa illam ad duas leucas,& erat domus Matth. in litore maris Galilææ. Capharnaum autem erat in ripa Iordanis,qui influit in mare Galilææ, distat tamen ab ipso quasi per duas leucas. sic dicit frater Brocardus Theutonicus lib. de situ,& diuisione terræ sanctæ,scilicet,in littore maris Ga
G lilææ ante ciuitatem Capharnaum ostenditur locus,& domus in strata regia,vbi Dominus vocauit Matt.de teloneo. & est ad latus Aquilonare maris Galilææ,& istud cõcordat eis,quæ habentur. Marc.secundo: nam miraculum de sanatione paralytici fuit factum in Capharnaum eodem capit. & illo facto dicitur, & egressus est Iesus rursus ad mare, omnisque turba veniebat ad eum, & docebat eos, & cum præteriret, scilicet, iuxta mare vidit Leui sedentem ad teloneum.

Quare dicitur, quod sedebat ad teloneum, quando vocatus est Matthæus. Et quod gradus Apostolicus est excelsior inter omnes gradus spirituales. Quæst. XXXIX.

QVAERETVR de Matthæo, quare dicitur,quòd
H sedebat ad teloneum quando vocatus est,& quare ponitur hic eius conuersatio antiqua.

Dicendum,quod propter multa. Primo ad ostensionem miraculi,vt videatur virtus vocantis. nam erat Matthæus in summo ardore auaritiæ,quia talis est conuersatio publicanorum,quod ergo transire vellet de illo statu ad extremã paupertatem qualis erat paupertas Christi,qui non habebat vbi caput reclinaret præcedenti capit.& Lucæ nono,magnũ erat,quod tamen sedens in teloneo mox vocatus iter transeundo subito de extremo in extremum,immo mutatus in virũ alterum miraculum erat,quod fieri nõ poterat, nisi ex summa potentia vocantis. sic dicit Cyrillus;publicanus.n.fuerat Matt.uir auarus effrenus erga superflua, alieni amator:hoc est enim publicanorum officium,sed ab ipsis officinis malitiæ trahitur Christo eum uocante.

I Secundo fuit ad ostendendum clementiam Christi vocantis:nam fuit summa clementia, quod ad gradum Apostolicum,qui est excelsior inter omnes gradus spirituales assumeret hominem vilibus officijs occupatum,& lucris illicitis inhiãtem,fuit ergo miraculum talem hominem sic fuisse exaltatum:ideo inter miracula descripsit ipse Matthæ. sic dicit gl. Mat.enim vocationem suam refert inter miracula: magnum enim miraculum fuit,quod publicanus factus est Apostolus.

Tertio fuit ad ostendendum magnitudinem beneficij respectu liberationis a periculo, quia quando Deus aliquem ad se spiritualiter vocat benefacit ei,& tamen tanto est maius beneficium quãto eum a maioribus periculis liberat. sic fuit de Matthæo,quia nullum peccatum est quod ita hominem implicet,& permanentius sit quam auaritiæ,quæ nun
K quam senescit,ab hac autem Christus Matthæ.liberauit nõ solum auaritiæ,sed etiam lucris illicitis insistentem. sic dicit Chrysostom.in Homil.scilicet,per hoc monstrat vocantis virtutem,quoniam non desistentem a periculoso officio ex medijs ipsum euulsit malis. sicut & Paulum adhuc insanientem.

Quarto fuit ad instructionem nostram propter spem,ut nemo quantumcunque uitæ detestabilis fuerit, desperet se ad excelsum meritorum gradum posse peruenire,cum Matthęus ex publicano Apostolus factus fuerit. sic dicit Hieron. super Matth. publicanum se Matth.nominat,vt ostendat legentibus nullum debere desperare salutẽ si ad meliora conuersus sit,cum ipse de publicano in Apostolum sit repente mutatus. idem dicit Beda.

An Matthæus, & socij essent Iudæi, vel Gentiles. Quæst. XL.

QVÆRETVR de Matthæo, & socijs eius an essent Iudæi, vel Gentiles.

Aliqui dicunt, quod Matthæus erat Gentilis, quia fuit publicanus, idest, colligens publicos redditus, & tamen dicunt, quòd nemo colligebat ista vectigalia, nisi Gentilis. Sic dicit Tertullianus, quia dicitur non erit pendens vectigal ex Israel.

Dicendùm, quòd Matthæus fuit Iudæus: alias. n. Christus non elegisset eum in Apostolum, quia non solum non reciperet eum ad conuersationem, sed nec etiam loqueretur ei, quia Christus non consueuerat conuersari cum Gentilibus. Et patet hoc, quia Iudæis erat peccatum manducare cum Gentilibus: Exodi trigesimoquarto, scilicet, ne aliquando apponerent eis cibos consecratos Idolis. Christus tamen valde obseruauit legem ne Iudæi haberent occasionem calumniandi ei, & maxime quantum ad conuersationem cum Gentilibus, quia si conuersaretur cum eis potuissent maleuoli de Iudæis calumniari ei dicentes, iste non est Messias vester, sed potius est de stirpe Gentilium: Christus ergo valde cauebat a Gentilibus, ita quòd non solum non manducabat cum eis, sed etiam inter eos esse nolebat, nec illis loqui, & iubebat discipulis ne prædicarent Gentilibus, sequenti capit. in viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis, Christus tamen manducauit nunc cum Matthæo, & cum omnibus publicanis: ergo videtur, quòd illi erant Iudæi.

Secundo patet, quia Christus obseruauit istud tota vita sua, & etiam Apostoli post Christi mortem aliquanto tempore obseruauerunt, quòd non conuersarentur cum Gentilibus. sic dixit Petrus Cornelio, & alijs, qui cum eo erant, Actuum decimo; vos scitis quomodo abominatum sit viro Iudæo coniungi aut accedere ad alienigenam. non ergo recepisset Christus Matth. ad quotidianam conuersationem, & cibos si esset Gentilis.

Tertio patet, quia quando Christus discubuit in domo Matth. cum publicanis, Pharisæi solum accusauerunt eum murmurantes quod comederet cum peccatoribus, si tamē fuissent isti Gentiles, accusassent illum Pharisæi aperte tanquam agentem contra legem, quod non fecerunt: ergo nō erant isti Gentiles.

Quarto patet, quia Christus assumpsit Matthæum in Apostolum sequen. capit. omnes autem Apostolos mittebat ad prædicandum per terram Iudæorum. eod. capit. Iudæi tamen nullo modo permitterent, quòd quisquam Gentilium inter eos doceret, quia esset eis suspectum ne vellet inducere errorem aliquem contra legem pertinentem ad idolatriam: immo etiamsi esset conuersus de Gentilitate non permitterent eum docere publice, quia reputarent hoc esse ignominiam Israelitarum, & tamen Matthæ. prędicabat inter Iudæos, sicut ceteri Apostoli, quia omnes duodecim missi sunt ad prædicandum sequenti capitu. ergo non fuit Matth. Gentilis, nec etiam aliquis Apostolorum nec etiam discipulorum Christi, quia sicut duodecim Apostolis data est potestas prædicandi sequenti capit. ita etiam 72. discipuli Lucæ, decimo conuersabantur cum Christo in cibo & potu, & omnibus pertinentibus ad domesticam conuersationem: ergo nemo eorum erat Gentilis, sed omnes Iudæi.

Quinto patet, quia omnes doctores asserunt Matth. esse de gente Iudæorum. sic dicit Hieron. in prologo super Matth. scilicet, Matth. ex Iudæa, idest, fuit de Iudæa. idem Aug. lib. 1. de concord. Euang. & illa fuit causa quare Matthęus scripsit Euangelium in Hebræo, cum ceteri scripserint in Græco, vt dicit Aug. vbi supra, & Hieron. in quodam prologo super Matth. qui incipit. Matth. cum primum, & in alio prologo, qui incipit. plures, fuisse. non est ergo Matth. Gentilis. Ad dictum Tertulliani non est curādum, quia illud intelligitur de vectigali iniusto, scilicet, ꝙ non imponeretur, quia Deus hoc vetabat, si tamen a principibus, vel populo imponeretur vectigal colligebatur per ipsos Iudæos, & ita erat hic licet forte isti redditus iam pertinerent ad Romanos, qui erant Domini terræ Iudæorum, sed in hoc non differt, quia siue ad Romanos, siue ad Iudæos pertinerent

A colligerentur per ipsos Iudæos, vt tolleretur magna conuersatio Iudæorum cum Gentilibus qualis est in exactione, & collectione istorum iurium. de hoc dicit Hieronymus super Matthæ. scilicet, Tertullianus hos dicit fuisse Ethnicos dicente Scriptura, non erit vectigal pendens ex Israel, quasi Matthæus non fuerit Iudæus: Dominus autem non conuiuatur cum Ethnicis, cum id maxime caueret ne legem soluere uideretur, qui & discipulis præcepit in viam gentium ne abieritis.

An Christo vocante eum statim Mattha. secutus est. Quæst. XLI.

QVAERETVR an Christo vocante Matth. secutus est eum statim.

B Dicendum, quòd sic, quia dicitur in litera, quòd vidit Iesus hoiem sedentem in teloneo, & ait illi. sequere me, & surgens secutus est eum, & sic videtur, quòd non moratus est quicquam Matth. sed mox, vt vocem audiuit surrexit, & secutus est eum. idem dicitur Mar. secundo, sed magis aperitur Lucæ quinto, scilicet, ait illi sequere me, & relictis omnibus surgens secutus est eum. si tamen non iuisset immediate, vt vocatus est, non diceretur, quod secutus est eum, quia iam Christus transisset, & propter hoc notanter dicitur hic in litera cum transiret Iesus vidit hominem sedentem, & ait illi sequere me, quasi dicat, non accessit Christus ad teloneum Matth. vt manens ibi cum eo persuaderet sibi ista relinquere, & eum sequi ostēdens ei status sui prauam, & periculosam conditionem, sed solum in transitu apud domum telonei vocauit illum, & transiuit, & Matthęus sur-
C gens secutus est transeuntem. propter hoc etiam dicitur, cū transiret uidit hominem, quasi dicat, non locutus fuit ei antequam uocaret eum, sed solum vidit, & vocauit ipsum, & sic apparuit obedientia magna Matthæi, & virtus excelsa vocantis, quia sic vocatus illico obediuit. sic dicit Chrysostomus in Homilia, sicut uidisti vocantis virtutem ita addisce vocati obedientiam, nec enim restitit, nec domum abire rogauit, & suis hoc communicare.

Quomodo Matthæus subito vocatus voluit Christum vocantem statim sequi relictis omnibus. Quæst. XLII.

QVAERETVR quomodo Matth. subito vocatus voluit Christum vocantem statim sequi omnibus
D relictis.

Aliqui maligni dicunt, quòd Matthæ. fuit insipiens uocantem statim sequendo. vel Euangelistæ mentiti sunt dicentes ipsum uocatum illico surrexisse, & hoc dicunt Porphyrius & Iulianus Imperator Apostata æmuli Christi, & inimici nominis Christiani. sic dicit Hierōymus super Matthæum, scilicet, arguit autem in hoc loco Porphyrius, & Iulianus Augustus, vel imperitiam historici mentientis, uel stultitiam eorum, qui statim secuti sunt Saluatorem quasi irrationabiliter quemlibet vocantem hominem sint secuti. Sed ad istos non est attendendum, quia non ipsi, sed Sathan per eos loquitur; vnde vterque istorum ęmulus Christo conatus est impugnare Christi doctrinam ratione, & ar-
E gumento, vnde cum summo studio libellos prauos confecerunt aduersus Euangelicam veritatem singula loca, quæ ipsis calumniabilia videbantur annotantes, & imperitis quibusdam ratiunculis pungentes, vt dicitur in Historia tripartita. Alij dicunt quòd Matth. statim secutus est Christum vocantem, quia multa miracula eius uiderat, & famā celeberrimam audierat, ideo eū secutus est, sic dicit Chrysost. in Homilia, Christus Matth. non cum Petro, & Ioanne, & alijs vocauit, quoniam durius adhuc dispositus erat, sed post multa miracula, & multam Christi famam quando aptiorem eum ad obedientiam sciuit qui intima cordis nouit. Dicendum, ꝙ hoc multum proderat, non tamē sufficiebat ad hoc, ꝙ Mat. uocatus illico omnia desereret, nisi aliquid aliud fuisset, quia ad hoc, ꝙ Matt. Chrm sequeretur deserta tota priori cōuersatione nō sufficiebat, ꝙ intelligeret Chrm esse potentem: immo ꝙ putaret eum esse Deum, nisi animus eius aliunde dispositus esset ad hęc deserēda, quod apparet in nobis manentib. in delitiis huius seculi, & pec-

catis, quæ scimus a Deo esse prohibita, & certi sumus de æ- F ternis supplicijs & etiam de beatitudine, formidamus etiam horrendas vindictas, quas Deus in peccatores sæpe in hoc seculo infligit, & tamen non sufficiunt hæc omnia, ut vitia deseramus, & virtutis amplectamur viam, eo quod affectus nostri in contrarium inclinant, quos necesse est prius corrigi quam virtutis semitam tenere possimus. Matthæ. tamen nihil maius bonum siue terribile de Christo concipere potuit quam nunc nos de Deo cognoscimus, sed hæc nõ sufficiunt nos paulisper, & successiue ad virtutem trahere, quanto magis miracula a Christo facta sufficerent ad mouendum subito Matthæ. vt transiret de extremo in extremum? Secundo, quia multi alij viderant plura miracula Christi quam Matt. & audiuerant frequentius doctrinã eius. nam Matt. non consueuerat ante hoc sequi Christum ad audiendum eum cum esset implicitus negocio telonei. G quod innuitur, quia nunc quãdo Christus vocauit Matt. erat iuxta mare, & tota turba conueniebat ad ipsum, & docebat eos Mar. 2. Matth. tamen licet Christum prope haberet non ibat illuc. nam quando Christus transiuit manebat Mat. in teloneo, vt dicitur in litera, & tamen alij qui continue Christum audiebant non concipiebant hunc spiritum deserendi omnia: ergo nec Mat. ex hoc solo moueretur cũ potius aliqui videntes omnia ista opera Christi inuiderent ei dicentes, quòd in Beelzebub eijciebat dæmonia. inf. 12. & Luc. 11. ergo non sufficit hoc ad mouendum Mat. Tertio patet, quia per omnia præcedentia non videbatur Mat. adhuc aliqualiter dispositus ad Christum sequendum, vel saltem ad deserendum bona seculi, quia si aliquid disposuissent in eo verba Christi præcedentia, & eius miracula aliquo modo saltem se subtraxisset ab illicitis lucris pauli- H sper accedendo ad virtutem, & tamen manebat adhuc in seruore auaritiæ sedens in teloneo quando Christus eum vocauit. ergo non erat dispositus ex miraculis Christi præcedentibus & prædicatione, ad hoc quod subito vocatus omnia desereret. Aliter ergo dicendum, quod Mat. statim secutus est Christum vocantem, quia Christus mouit cor eius nunc quando vocauit eum. & hoc poterat esse tripliciter. Vno modo mutando solum cor sine aliquo exteriori incitatiuo; & hoc est, quia cor hominis est in manu Dei Prouer. 21. cor regis in manu Domini, & quocunq; voluerit vertet illud. poterat ergo Christus mouere cor Matt. ad desiderandum quodcunq; ipse vellet, & sic forte nunc mouit, vt vellet prompte omnia deserere. & eum sequi. Secundo fieri poterat per virtutem vocis Christi, quia poterat dare voci suæ tantam efficaciam, quod Mar. quasi cogeretur obedire ei. I sic fuit Ioan. 18. quando quærentibus Iudæi Christum, & ipso respondente ceciderunt omnes armati retrorsum ad solam Christi vocem. Tertio fieri poterat per aliquod signum apparens in facie Christi vocantis quod Matthæum alliceret, sic enim dicitur fuisse quando euertit mensas nummulariorum, & eiecit de templo ementes, & vendentes facto flagello de funiculis Io. 2. nam nemo ausus est ei resistere pecuniã effundenti, & hoc est, quia timuerunt eum nimis, quia vt doctores dicunt procedebat de vultu eius, quidam diuinus fulgor illis valde terribilis, ita nunc esse poterat, quòd fuerit ille fulgor valde alliciuus replens Matth. omni spirituali dulcedine desiderio sequendi Christum. de hoc dicit Hieron. super Matth. cum tantæ virtutes, & tanta signa præcessissent, quæ Apostolos antequam crederent vidisse non dubium est, certe fulgor ipse, & maiestas diuinitatis occulte e- K tiam in facie relucebat humana, qui ad se trahere poterat videntes etiam in primo aspectu. si enim in magnete lapide hæc vis esse dicitur, vt ferrum trahat, quanto magis Dominus omnium creaturarum ad se trahere poterat, quos volebat?

An obligabatur Matthæus sequi Christum vocantem. Quæst. XLIII.

QVÆRETVR an obligabatur Matth. sequi Christum vocantem.

Dicendum, quòd aut Matth. putabat Christum esse Deũ aut non. si putabat esse Deum, tenebatur illum sequi. si non putabat esse Deum, aut putabat esse Prophetam, aut non. Si primo modo dicendum, quod tenebatur eum sequi si hoc diceret ei ex parte Dei, & vt Propheta, alias autem non non tenebatur. nam etiam si constaret aliquem esse Prophetam, non oportebat ei in omnibus credere, nec obedire, sed solum in illis, quæ diceret ex parte Dei, quia in alijs poterat errare, & peccare, sicut quilibet aliorum hominum, & tamẽ quando loqueretur ex parte Dei obediendum sibi erat, alioquin pœnam incurreret nõ obediens. sic fuit de Michæa Propheta, qui dixit cuidam socio suo ex parte Dei percute me, & ille noluit & dixit Michæas, quia noluisti audire vocem Domini, ecce recedes a me, & percutiet te leo, & ita factum est. 3. Reg. 20. dixerat autem Michæas hoc illi in sermone Domini. i. ex parte Dei. eod. c.

De Matthæo nunc dicendum est, quod quando Christus eum vocauit non cognoscebat eum esse Deum, quia hoc etiam discipuli sui non cognoscebant, sed postea cognouerunt aliqui eorum. an vero Matthæus putaret Christum esse Prophetam non apparet, & tamen licet hoc crediderit, non tenebantur eum vocantem sequi, quia non locutus fuit ei, sicut Propheta, vt diceret dico tibi ex parte Dei, quòd sequaris me, quia nunquam illum modum loquendi Christus habuit, vt non ostenderet se esse, sicut vnum de Prophetis, sed dixit solũ sequere me: ergo non tenebatur Matthæus illum sequi, quasi necessitate iuris, erat tamen Christi præceptum efficacius trahens secum executionem suam, quia compellebat quasi ex quadam necessitate absoluta Matthæ. ad sequendum, ita vt non posset Matth. aliud facere, & hoc est, quia Christus mouerat cor eius, vt videretur sibi nihil esse melius quam omnia deserendo Christum sequi, & ita illud fecit.

An prius Matthæus disposuit res suas quam secutus est Christum. Quæst. XLIV.

QVAERETVR, quandò Matth. secutus est Christum an disposuit prius de rebus suis ordinando rationes suas, aut saltem recolligendo ea, quæ habebat in teloneo, & ponendo in custodia.

Dicendum, quod non, sed mox, vt Christus vocauit eum reliquit omnia surgens de mensa illa vbi habebat libros rationum suarum, & si quas pecunias forte coram se tunc habebat etiam illas dereliquit, quia dicitur hic ait illi sequere me, & surgens secutus est eum, idest, nihil fecit, nisi surgere, & sequi. & Lucæ 5. dicitur magis aperte, & relictis omnib. surgens secutus est eum. In hoc autem ostenditur magna potestas vocantis, & magna mutatio facta in animo Matt. qui potuit subito contemnere, & deserere omnia, quæ tota vita tam ardenter congregauerat. insuper exposuit se periculo corporis relinquendo rationes suas imperfectas, vt posset respondere dominis temporalibus, quorum vectigalia colligenda susceperat, sed hæc omnia contemnere faciebat vocantis potestas. sic dicit Chrysost. in Homilia inuocantis virtutem, & obedientiam vocati considera: nec enim obstitit, nec vacillauit, sed promptus paruit, & nec in propriã domum ire voluit, ut suis hoc intimaret, sicut nec piscatores. De timore aut dominorum temporalium, quæ contempsit dicit Basilius, non solum fœnora telonei postposuit, sed etiã contempsit pericula, quæ sibi, & suis accidere poterant, dũ calculos telonei dimitteret imperfectos. Remigius quoque dicit. humana etiam pericula, quę ei a principibus accidere poterant paruipendit, dum rationes officij sui imperfectas reliquit.

Quare Matthæus non petijt a Christo licentiam ordinandi res suas antequam sequeretur eum. Nam quando Christus aliquos vocabat nolebat, quod aliquam dilationem peterent. Quæst. XLV.

SEd dicetur, quare Matthęus non petiuit a Christo licentiam ordinandi rationes suas, & disponendi de reb. suis antequam sequeretur eum?

Dicendum, quòd Christus hoc nõ permitteret, quia quãdo aliquem vocabat nolebat, quòd poneret aliquam excusationem, nec peteret saltem aliquam dilationẽ etiam parui temporis quantumcunque esset causa rationabilis illam petendi, siue pro affectione parentum siue pro dispositione

rerum

rerum temporalium, sed omnia deseri volebat, quando ipse vocabat.

De primo patet, quia Christus vocauit semel quendam dicens sequere me, & ille ait; Domine permitte me primũ ire, & sepelire patrem meum, Christus autem non permisit dicens, dimitte mortuos sepelire mortuos suos, tu autem uade, & annuncia regnum Dei præce. cap. & Luc. 9. De secundo patet, quia semel dixit quidam Christo, Domine sequar te, sed primum permitte mihi renunciare his, qui domi sunt, idest, ire ad disponendum de illis, ut dem illa aliquibus, Christus autem non permisit dicens, nemo mittẽs manum suam in aratrum, & aspiciens retro aptus est regno Dei, non poterat tamen esse aliquid facilius, & minoris dilationis egens quam renunciare possessis, idest, donare illa, sed etiam hoc Christus non permisit. Luc. 9. ergo non permitteret hoc Matthæo, sed repelleret eum dicens. nemo mittens manum in aratrum. Secundo fuit, quia Matthæus noluit hoc petere: tanta. n. mutatio fuerat facta in corde eius, & hæc omnia contempserat, ita ut nec extimaret dignũ esse aduertere ad illa ad hoc, ꝙ disponeretur de eis. Vel forte quasi alienatus a mente hæc omnia obliuiscebatur: hoc autem Christus facere uoluit ad ostendendam potestatem suam, quia uario genere miraculorum diuinam in se uirtutem Christus ostendebat: aliquando. n. exercendo illã super corpora, ut in curatione diuersorum languorum. ut supra paralyticum sanauit. & præce. ca. omnes languentes, qui ei offerebantur. Aliquando autem super intellectum illum penetrando, & secreta eius cognoscendo. sicut quando cogitationes Scribarum eis patefecit supra in litera, & Mar. 2. & Luc. 5. Aliquando autem supra uoluntatem illã ad quodcunque uellet subito mutando, sicut nunc Mat. uoluntatem mutauit. nec erat dubium quin omnes hoc uidentes miraculum reputarent. nam quod ille, qui ante hoc ardenter lucris illicitis inhiabat subito omnia desereret sui ipsius oblitus, non poterat humanitus fieri, sed diuinæ uirtutis erat, quæ poterat corda mutare, & ita Christus nunc mutauit cor Mat. potenter eum ad se trahens, ut sicut ille a ceteris uectigalia accipiebat, ita Christus ab eo ipsum totum acciperet. sic dicit Theophilus ab accipiente censum a transeuntibus Christus censum accepit, non quidem eius accipiens pecuniam, sed totaliter eum transferens ad suum cõsortium.

Quomodo Christus fecit, quòd Mattha. omnia desereret, & rationes officij imperfectas relinqueret.
Quæst. XLVI.

SED quæretur quomodo Christus fecit, quòd Matt. omnia desereret, & rationes officij sui imperfectas reliquerit, quia per hoc perirent bona eius, & constitueretur in periculo circa dominos temporales, qui ab eo possent exigere rationem de uectigalibus collectis. Etiam quia iniustũ erat, quòd Matthæus non redderet rationem de eis quæ collegerat. nam ad hoc debitor erat, hæc tamen omnia poterant bene fieri si postquam Christus illum uocauit concessisset ei de rebus suis disponere.

Dicendum, quod Christus nihil imprudenter, & nihil indebite agi uoluit: nec propter uocationem suam factum est, nec ipse Matt. constituit in periculo dominorum temporalium, quia ipse per omnia uolebat scandalum euitare. unde quando petitum est tributum ab eo, licet non teneretur de iure dixit Petro ne scandalizemus eos solue pro me, & pro te infra 17. a fortiori ergo Matt. liberaret a periculo, & scandalo: de debito etiam uectigalium collectorum Christus vellet, quòd Mat. rationem redderet, quia sicut uectigal est debitum imponẽti illud ad Rom. 13. f. reddite omnibus debita, cui tributum tributum, cui uectigal uectigal, ita qui colligit illud est debitor ad reddendum rationem de eo Christus tamen omnia debita solui uult ad Rom. 13. nemini quidquam debeatis, nisi ut inuicem diligatis, idest, omnia alia debita conamini soluere, ut non maneatis debitores, istud autem quod est de dilectione non potestis soluere, quia quandiu uixeritis oportet uos esse debitores ad soluendum.

Sed dicendum, ꝙ Christus taliter prouidit, ꝙ Matthę potuit omnia disponere in rebus suis, ut decebat. nam licet quando vocatus est nihil disposuit, sed omnibus relictis secutus est illum, postea tamen Christo volente rediit in domum suam, & de omnib. disposuit. Quod patet, quia post istam uocationem fecit Mat. conuiuium magnum in domo sua inuitans Christum, & discipulos, & publicanos socios suos, ut patet hic, & Mar. secundo, non poterat tamen facere conuiuium in domo sua, nisi redisset postea in illam, & haberet administrationem pecuniæ: potissime, quia istud cõuiuium erat magnum, ut dicitur Luc. quinto, quia turba multa publicanorum conuenerat eodem cap. poterat ergo Matth. tunc disponere de rebus suis cum posset parare conuiuia; etiam curam officij sui, & reddendarum rationum poterat relinquere socijs suis in eodem officio, quia multi publicanorum erant cum eo nunc in isto conuiuio, & ita esset liber Matth. a timore principum, & rationib. reddendis. hoc modo utrunque factum est, scilicet, ut Christus ostenderet potestatem suam subito mutando Matthæ. ut desertis omnibus sequeretur eum, & ita de omnibus plene dispositum est ac si Mat. concessum fuisset post uocationem non sequi statim Christum, sed manere ad dispositionem rerum suarum, nec tamen per hoc uirtus Christi minor apparuit, aut Matth. obedientia minoris fuit meriti quã si nunquam ad disponendum de rebus suis redisset, quia quando Matt. surgens de teloneo Christum secutus est, ita fuit illum secutus ac si nunquam rediturus esset ad disponendum de rebus quas relinquebat. nam iam eas in animo suo plene contempserat.

Quando factum fuit hoc conuiuium in domo Matthæi.
Quæst. XLVII.

QVAERETVR de isto conuiuio facto in domo Mat. quando factum est.

Dicendum, quòd non est dubium quin fuerit factum post uocationem Matt. quia antequam uocaretur non habebat familiaritatem alquam cum Christo ad hoc, ꝙ eum, & discipulos eius inuitaret. maxime, quia uidetur esse istud conuiuium quasi expeditionis de socijs suis, ut dicetur sequenti quæstione.

Secundo, quia omnes tres Euangelistæ ponunt illud cõuiuium post uocationem Matthæi. ut patet hic, & Mar. 2. & Luc. 5. ideo apparet, ꝙ fuerit post uocationem.

Aliqui tamen dicunt, ꝙ fuit tam uocatio Matt. quam cõuiuium istud ante curationẽ paralytici, quæ sup ponitur, ut dicit Nicolaus. Sed hoc falsum est, vt ostẽsum est sup. q. 32.

Alii dicunt, ꝙ istud conuiuium fuit multo tempore post Matth. uocationem, et sic fuit uocatio eius ante curationem paralytici, sed conuiuium fuit post curationem. Sed hoc nõ stat. Primo quia omnes tres Euangelistæ ponunt istud conuiuium statim post uocationem Matth. nihil interponẽdo, ut patet hic, & Mar 2. & Luc. 5. quasi sit narratio continua, & sic innuunt, ꝙ nihil intercidit inter uocationem, & conuiuium. Secundo patet. quia idem tenet Aug. lib. de concor. Euange. dicens Matth. non expressit in cuius domo discumbebat Iesus. unde posset uideri non hoc ex ordine subiuxisse, sed ꝙ alio tempore factum recordatus interposuisset, nisi Mar. & Luc. qui hoc omnino similiter narrant manifestarent, & sic uult, ꝙ uocatio, & conuiuium habuerunt se ordine continuo.

Tertio patet, quia si fuisset hoc aliquanto tpe post uocationem Mat. forte tunc Matt. nec domum haberet, in qua Christus discumberet, nec pecuniam de qua grande conuiuium instrueret, & tamen istud magnũ fuit. Luc. 5. & quia Apostoli, & discipuli Christi iã cum eo manentes nihil proprium habebant, quia etiam quando ibant per uiam nullã pecuniam portare debebant. sic Christus dixit sequenti ca. & Luc. 9. nolite possidere aurum nec argentum nec pecuniam in zonis uestris, sed illico, ut ad Christũ transibant relinquebant ea, quę possidebant sicut dicitur infra decimonono, ecce nos relinquimus omnia, & secuti sumus te. & Luc. nono, dixit quidam Christo, Domine sequar te, sed permitte mihi primum renunciare his, qui domi sunt. Mat. tamen habebat nunc domum, & pecuniam, & sic nondũ disposuerat: consequenter ergo modicum est, ꝙ uocatus fuerat. Et ita dicendum est, ꝙ fuit conuiuium forte die sequenti, uel paucis diebus post uocationem.

Ad quid factum fuit hoc conuiuium in domo Matthæi. Quæst. XLVIII.

QVAERETVR ad quid fuit factum istud conuiuium.

Dicendum primo, quòd fuit factum iuxta consuetudinē antiquorum patrum, quia illi quando deserebant seculum, vt se transferrent ad prophetandum, faciebant magna conuiuia. sic fuit de Eliseo quando vocatus est ab Elia. nam occidit par boum, in quo arabat, & aratra cremauit, & coxit carnes deditque populo, 3. Regum 19. & 86. distinct. cap. non satis, & cap. Dominus. ita & nunc Matthæus transiturus ad Christum cum relinqueret seculum conuiuiū fecit.

Secundo fuit propter Christum, vt per hoc videretur ei gratias reddere, vt sicut ab eo vocabatur ad bona spiritualia ita reciperet temporalia ab ipso. sic dicitur prima Corinthio. nono, si nos vobis spiritualia seminamus non est magnum si carnalia vestra metamus. sic dicit glo. congruam autem celestis beneficij vicem rependens Matthæ. Christo magnum conuiuium in domo sua parauit, vt illi commodaret sua temporalia, a quo expectabat perpetua bona.

Tertio fuit ad expeditionem de hoc seculo, & de socijs suis; deserebat enim omnia Matth. se ad Christum transferens: voluit ergo se de socijs suis expedire, quia iam nunquam cum eis mansurus erat in eodem genere conuersationis. in quo prius, & huius signum est, quia turba magna publicanorum discumbebat ibi cum illo. vt dicitur hic. & Luc. 5.

Quarto fuit, vt ostenderet Matth. gaudium animi sui. conuiuia enim & iucunditates fieri solent pro rebus prospere gestis, & pro aliquibus, quæ feliciter acciderunt, vt exprimatur gaudium de talibus rebus conceptum. Matth. ergo magnum conuiuium fecit, vt ostenderet se maiori iucunditate huius seculi diuitias deserere, quàm alius eas assequeretur, & hoc fuit conueniens, & attestabatur Christi virtutem, qui poterat corda hominum taliter disponere, vt subito mutari tam arduum viuendi propositum conciperent, & cum tanta iucunditate, ita q; non solum fuerit potens cor Matth. subito mouere, & alienare, vt omnia desereret, sed lætitiam de hac re in eo conseruabat.

Quinto fuit, quia Christus inspirauit Matth. istud conuiuium facere, vt locum haberent ea quæ ipse facere volebat, vt dicetur infra q. 50.

An liceat Matthæo magnum conuiuium facere. Quæst. XLIX.

QVAERETVR cum dicatur Luc. 5. q; istud conuiuium fuit magnum an licuit Matthæo tale conuiuium facere.

Aliqui dicunt, q; non, quia Matthæus fecit conuiuium diuitibus, scilicet, publicanis qui diuites erant, & lucra seculi captabant. pauperibus tamen Christus suadet conuiuium facere. Luc. 14. cum facis prandium, aut cęnam noli vocare amicos tuos, nec fratres, nec cognatos, nec vicinos diuites, sed voca pauperes, & debiles claudos, & cęcos, & beatus eris: ergo non debuit tale conuiuium Matth. facere.

Secundo, quia eleemosyna melius diuisim datur quàm tota simul. vt ait Ambros. & 86. dist. cap. in singulis: melius ergo Matth. distribuisset sumptus istius magni conuiuij in pauperes quàm illud fecisset, maxime quia Matth. iam nō curabat de honore seculi cum se ad Christi humilitatem transferret.

Dicendum, quòd conuiuium istud conuenienter factū est magnum. nam volebat Matth. inuitare Christum, & discipulos eius, etiam volebat socios suos publicanos inuitare, vt dicetur seq. quæst. & quæst. 51. omnes tamen isti simul erant multi: ideo oportebat, vel non inuitare eos, vel magnum conuiuium facere.

Secundo fuit, quia sic consuetudo erat. nā Elisæus quando se transtulit ad Eliam habebat par boum, & occidit boues coxitq; eos in aratro, & dedit toti populo conuiuiū. 3. Reg. 19. & ita Elisæus videbatur omnia sua in conuiuio illo expendere. nam propter hoc aratrum cremauit ibi, vt videretur, q; de rebus suis iam nihil manebat, de quo haberet solicitudinem. Matth. autem ditior erat, quia non erat

F arator, sed publicanus: ideo adhuc maius conuiuiū quàm Eliseus facere ei licuit, cum sibi liceret exemplum prophetæ imitari.

Tertio fuit, quia Matthæ. semel tantum hoc facturus erat, & ea quę semel in vita fieri debent magnifice facienda sunt vt dicitur 4. Ethico. cap. 6. Christus etiam hoc voluit, scilicet, quòd ea, quæ non sæpe facienda sunt debent fieri abundantius, licet videantur minus pia quàm illa, quę quotidie fiunt. sic patet infra vigesimosexto. cum murmurauerunt quidam dicentes, vt quid perditio hæc? poterat enim vnguentum istud venundari plusquam trecentis denarijs, & dari pauperibus. dixit Christus semper pauperes habebitis vobiscum, & cum volueritis poteritis illis benefacere, me autem non semper habebitis; non enim defendit Christus istud opus dicens, quòd melius esset hoc quàm
G dare pauperibus, sed quia non poterant sibi aliquid dare, nisi nunc, pauperibus autem semper dare poterant: licuit ergo Matth. istud conuiuium magnum facere.

Ad primum dicendum vno modo, quod Christus ibi nō innuit, quòd sit peccatum inuitare amicos, & fratres, & diuites, qui possunt retribuere, sed quòd faciens hoc non habet retributionem in vita æterna: est ergo licitum quamuis non sit meritorium, & ita non peccaret Matth. licet hoc modo faceret.

Aliter potest dici, quòd quando quis inuitat aliquos cum spe retributionis: etiam si illi sint pauperes nihil meretur apud Deum: si autem inuitet amicos fratres, vel cognatos, aut diuites non cum spe retributionis, sed propter aliquam honestam causam, meretur apud Deum, quia sola intentio retributionis temporalis tollit meritum. sic dicitur ibidem,
H scilicet, cum facis prandium &c. & sequitur ne forte ipsi te reinuitent, & fiat tibi retributio. Matth. tamen non faciebat istud conuiuium socijs suis publicanis, vt retributionē aliquam ab eis reciperet, quia ipse mutabat statum, & non erat vlterius conuersaturus cum eis in seculo: ideo poterat mereri faciendo istud conuiuium, maxime cum faceret ex causis honestis, vt dictum est præcedenti quæst.

Ad secundum dicendum, q; eleemosynæ ab eis, qui non mutant statum, vt communiter melius fiunt in plures diuisæ quàm semel & in vnum collatæ, illis tamen qui statū mutare volunt, melius est eleemosynas totas & magnas simul dare. sic dicit Ambros. lib. de officijs, & 86. dist. cap. nō satis. siue ca. Dominus, de quo late dictum est supra 6. cap. q. 71. & q. 72.

I *Quomodo Christus voluit venire ad conuiuium Matthæi, in quo erant publicani. Et quando non licet cum peccatoribus conuersari. Quæst. L.*

QVAERETVR quomodo Christus voluit venire ad istud conuiuium Matthæi, in quo erant multi publicani.

Dicendum, q; Christus fecit propter multa. Primo propter honorem Matth. nam honor est alicui, q; vir magnus & excellens velit ab eo conuiuium accipere. sic dicit Chrysost. vocatum Leui. i. Matth. Dominus honorauit dum cū eo confestim epulatus est: erat. n. decens, q; Christus honoraret in hoc discipulos suos, cum ipsi eo suadente honorem seculi contemnerent, & ita Christus cū intrauit in Capharnaum non mansit apud alium, nisi in domo Petri, licet ille
K pauper esset, & hoc faciebat ad honorandum eum, sic dicitur præced. cap. & cum venisset in domum Petri. sic etiam dicit Chrys. in hom. apud discipulos enim diuertebat Christus honorans eos.

Secundo fuit propter vtilitatem spiritualem, quā in hoc conuiuio Christus facere intendebat. nā vocati erant multi Publicani ad illud, & ipse intendebat comedendo cum eis illos ad meliora conuertere, & ista fuit causa præcipua, quam solam expressit Christus Pharisæis murmurantibus. s. non est opus valentibus medicus, sed male habentibus, q. d. isti sunt male habentes. i. peccatores, & ideo opus est, vt ego qui sum medicus eorum comedam cum eis, & sic sanē eos a vitijs, ita etiam dixit, non veni vocare iustos, sed peccatores ad pęnitentiam. i. comedendo cum istis voto eos ad pęnitentiam.

Tertio fuit, vt Christus daret de seipso fiduciam peccatoribus,

toribus, qui vellent conuerti. nam si Christus iuxta excellentiam suam contemneret peccatores sequestrando se ab eis, diffiderent ad illum accedere propter magnam differentiam vitę, putantes se despiciendos, nunc vero cum se omnibus mitem affabilem, & tractabilem redderet, omnibus de se confidentiam præstabat, & sic peccatores ad illum faciliter veniebant, & conuertebantur, sic dicit Chrys. Christus cum Matthæo confestim epulatus est, hoc enim ei maiorem præstabat confidentiam.

Quarto fuit, vt ostenderet non esse peccatum comedere cum peccatoribus, dum tamen non communicemus operibus eorum malis, multa.n.sic Christus facit ad dubia tollenda, ita.n.Christus ad nuptias inuitatus epulatus est. Io. 2. vt per hoc nuptias approbaret ostendens nuptias nō esse peccatum, sicut postea aliqui hæretici asseruerunt. sic etiam cū Publicanis manducauit hic, vt ostenderet peccatum nō esse cum peccatoribus manducare si in eorum peccatis nō communicemus, erat.n.magni scandali, & periculi occasio si viri boni abstraherent se a quocunque peccatore nolendo ei communicare, quia ex hoc scismata multa in ecclesiá fierent, & conuersionis locus peccatoribus auferretur si viri boni se omnino ab eis subtraherent, licet ergo viris iustis comedere, & conuersari cum iniustis quousq; ecclesia per excommunicationem hoc interdixerit propter alicuius delicta, ideo communicare aliàs cum peccatoribus nō solum est licitum, sed interdū etiam meritorium. Nisi ex hac communicatione iustus timeat sibi. s. ne incidat in peccata malorum, quia tunc etiam a bono opere cessandum est, sic intelligitur supra 5. si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proijce. i. si de bono opere sequitur tibi scandalum. i. tentatio ad malum erue, & proijce. i. caue, & cessa iam ab isto bono opere, sic etiam dicitur ad Gal. 6. si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis considerans teipsum ne & tu tenteris. i. caue ne volendo liberare alterum a tentatione incidas tu in tentationem.

Secundo debet caueri, quando ex conuersatione gignitur opinio mala de viro iusto, nam etiā si iustus non timeat sibi tentationem ex conuersatione cum malis, si tamen ceteri male de eo iudicant putantes ipsum propter conuersationem esse delictorum participem, cessare debet a conuersatione, quia non solum a malo, sed etiam ab omni specie mali abstinere Apostolus præcipit. 1. Thessal. 5. valde. n. cauendum est ne de nobis sinistra causetur opinio, sic dicit Greg. q ecclesia debet defendere reos a morte inquantum honeste potuerit, sed hoc caute fiat ne in malam opinionē incurrat. s. q delictis faueat, & habetur. 14. q. 6. ca. hi, qui in furtis, & ista est causa potissima, quare iusti vitare debent malorum consortia saltem assiduam, & magnam frequentationem, quia nec etiam oportet omnino se ab eis subtrahere, sicut ab excommunicatis.

Quinto fecit hoc Christus ad instruendum nos, q nihil est, q omittere debeamus, quando intendimus aliquā vtilitatem spiritualem causare, ita Christus non dedignatus est se humiliare ad manducandum cum peccatoribus, vt eos iustos faceret, & ita Apostoli habuerunt cum omnibus gentibus conuersationem ad modum ipsarum gentium, vt possent eas ad Christum trahere, sic dicitur 1. Cor. 9. cum liber essem omnium me seruum feci, vt plures lucrifacerem, & factus sum Iudæis, tanquam Iudæus, vt Iudæos lucrarer. factus sum infirmis infirmus, vt infirmos lucrifacerem.

Causa autem præcipua in his fuit, quia Christus intendebat pro tunc conuertere in illo conuiuio aliquos publicanos, sic enim dicit Chrysostomus in homilia, accesserunt ad redemptorem nostrum Publicani non solum ad colloquendum, sed etiam ad conuescendum recepti sunt, nam non solum disputans, aut curans, aut arguens inimicos, sed etiam conuescens emendabat multoties eos qui male dispositi erant, per hoc docens nos, q omne tempus, & omne opus potest nobis vtilitatem afferre.

Quare Publicani fuerunt vocati ad istud conuiuium Matth. Quæst. LI.

QVÆRETVR quare nunc Publicani fuerunt vocati ad istud conuiuium.

A Dicendum, q propter multa. Primo, quia istud conuiuium faciebat Matthæus ad expeditionem de seculo, ideo illud maxime amicis suis facere debuit, per hoc concludens illam antiquam amicabilem conuersationem in hac iucunditate, nam si Elisæus deserens seculum toti populo conuiuium fecit 3. Reg. 19. a fortiori Mat. amicis suis hoc præstare debuit, isti autem erant Publicani cum essent in eodē officio, in quo Matt. & ideo istos potissime inuitauit, nam præter Christum, & discipulos non leguntur fuisse in hoc conuiuio, nisi Publicani, & peccatores, vt patet hic, & Mar. 2. & Luc. 5.

Secundo fuit, quia Christus sic inspirauit Mat. eo q ipse volebat venire ad hoc conuiuium, vt peccatores conuerteret, vt dictum est præced. q. ideo oportuit, q Mat. istos Publicanos vocaret.

B Tertio fuit, quia Mat. voluit ostendere honorem, quem Christus ei faciebat, cum dignaretur in domo eius discumbere, & hoc voluit ostendere amicis suis, quia illi potius gauderent de honore eius, quam alij, & isti erant Publicani cū essent eiusdem officij, ideo vocauit eos, sicut dicit Chryso. honoratus autem Matt. ingressu Christi in domum eius omnes Publicanos, qui erant eiusdem artis, conuocauit.

Et videntes Pharisæi, dicebant discipulis eius. Quare cum
Publicanis, et peccatoribus manducat magister vester? Et Ie- Mar. 2
sus audiens ait. Nō est opus valentibus medicus, sed male ha- Luc. 5.
bentibus. Euntes autem discite, quid est misericordiam volo, Mat. 12.
& non sacrificium: Non.n.veni vocare iustos, sed peccatores. Osee. 6
Tunc accesserunt ad eum discipuli Ioan. dicentes. Quare nos, infra 12
& Pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ie-
C *iunant? Et ait illis Iesus. Nunquid possunt filij sponsi lugere*
quandiu cum illis est sponsus? Venient autem dies cum aufe- Mar. 2
retur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. Nemo autem immit- Luc. 5.
tit commissuram panni rudis in vestimentum vetus. Tollit.n.
plenitudinem eius a vestimento, & peior scissura fit. Neque
mittunt vinum nouum in vtres veteres. Alioquin rumpuntur
vtres, & vinum effunditur & vtres pereunt. Sed vinum nouum in vtres nouos mittunt, & ambo conseruantur.

Et videntes. Hic ponitur reprehensio contra iniuste murmurantes pro Christi manducatione cum Publicanis, & primo arguuntur in hoc a Christo Pharisæi. Secundo Ioannis discipuli ibi. *Tunc accesserunt.*

Reprobatio contra iniuste murmurantes p Christi manducatione.

Considerandum, q istud est continuatum cum præcedenti, quia est eadem historia, nam tunc quando istud conuiuium factum est, Pharisæi hoc videntes murmurabant, & respondit eis Christus ea, quæ habentur hic, vnde dicit.

Et videntes Pharisæi. Scilicet, q manducaret Christus in domo Matth. cū Publicanis, & peccatoribus, sed Marc. 2o. cap. & Luc. 5. cap. dicitur videntes Scribæ, & Pharisæi, s. quia vtrique simul murmurabant.

Dicebant discipulis eius. Non loquebantur Christo, sed cum discipulis murmurabant, Christus tamen illud audiuit, quia non longe erat, & respondit eis, vt dicitur in litera.

Quare cum Publicanis, & peccatoribus manducat magister vester. Quasi dicat male facit, quomodo ergo vos sequimini eum? sed Mar. 2. cap. dicitur manducat, & bibit. idem tamen est, quia nomine manducationis intelligitur cibus, & potus, sed Lucæ 5. dicitur quare cum Publicanis manducatis, & bibitis, in quo videtur referri verbum simul
E ad Christum, & discipulos, de quo dicetur infra quæstione quinquagesima, & quinquagesimasexta.

At Iesus audiens ait. Audiuit Iesus murmurationes Pharisæorum, & pro se, & pro discipulis respondit. *Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus.* Ponit hic tres responsiones.

Prima est, q ipse erat medicus animarum, & sicut medicus corporum nō est opus, i. non est necessarius valentibus, idest sanis, sed tota occupatio sua esse debet cum male habentibus, i. cum ægris, ita medicus animarum conuersari debet cum male habentibus, i. cum peccatoribus ad hoc, q conuertat eos, & sicut medicus corporum interdum cum ægris comedit ad hoc, q incitet eos ad comedendum, & sic conualescant, ita medicus animarum interdum comedere debet cum peccatoribus spiritualiter languentibus, vt etiā in hoc ad spiritualem vitā eos informet, ita faciebat nunc

Christus cum peccatoribus manducans.

Euntes autem discite. Ista est secunda responsio, & arguit contra eos ex auctoritate scripturæ, quia istud. s. misericordiam volo habetur Oseæ 6. & est iste modus respondendi durus, & increpatorius. sciebat enim, ꝙ Pharisæi per inuidiam ista dicebant, ideo sicut ipsi mordebant eum illi inuidendo, ita Christus mordaciter eos nunc tangit iuste, eos increpando dicens, euntes discite, i. eatis ad addiscendum, quasi dicat estis insipientes, & non intelligitis scripturas, & ideo insipienter me arguitis, ite ergo ad addiscendũ in scriptura, & inueniens, ꝙ ego iuste egerim.

Quid est misericordiam volo, & non sacrificium. Ista est auctoritas quam allegat contra eos, s. quia Deus vult magis misericordiam, quam sacrificium, non poterat tamen esse maior, vel laudabilior misericordia, quam conuertere errantem ab errore suo, extra de sponsa. capitulo inter opera, ita autem erat nunc, quia Christus comedendo cum peccatoribus vocabat eos ad pęnitentiam, vt hic dicitur, ergo Deus hoc volebat, & non debebat Christus de hoc argui, sed laudari potius quam si offerret multa sacrificia.

Non enim veni vocare iustos, sed peccatores. Ista est tertia responsio, s. ego benefacio manducando cum istis potius, quam cum iustis, quia manducando cum istis, voco eos ad pœnitentiam, iusti tamen non indigent, ꝙ ad pęnitentiam vocentur, nec ego veni ad vocandum illos, & tamen officium meum est peccatores vocare, ideo recte ago cum istis manducando, sed Luc. 5. dicitur vocare peccatores ad pęnitentiam, & verum est, quia ad hoc vocantur peccatores, & non iusti.

Quare nunc Pharisæi murmurarunt de Christi manducatione cum Publicanis. Quæst. LII.

QVÆRETVR quare nunc Pharisæi murmurauerunt de Christi manducatione cum Publicanis.

Dicendum, ꝙ primo fecerunt hoc propter inuidiam, quia officium Pharisæorum erat mala inquirere contra Christum, nam audiebant doctrinam eius, vt possent eum in aliquo accusare. Luc. 6. s. obseruabant autem Scribæ, & Pharisæi si in sabbato curaret, vt inuenirent vnde accusarent illum, volebant ergo in quocumque possent maculam ei infamiæ apponere. Secundo fuit quia Pharisæi habebantur a populo in magna reputatione sanctitatis, & tamē non erat vera, sed omnia faciebant, vt honorem consequerentur, infra 23. omnia opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus, honorem autem ipsum totis viribus procurabant. eo. c. amant primos accubitus in cęnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab omnibus Rabbi, cum autem non possint simul multi supremum honorem consequi, necesse est, ꝙ ille qui honorē supremum desiderat inuideat omnibus appetentibus eiusdem honoris, & omnibus quibus ille etiam non appetentibus defertur, & quia Christo dabatur summus honor a plebe, quia quidam vocabant eum prophetam magnam. Luc. 7. propheta magnus surrexit in nobis. Alij dicebant, ꝙ nullus vnquam fuerat ei similis in operibus, & doctrina. De operibus patet Mat. 2. quando turbæ videntes curationem paralytici dixerunt, nunquam sic vidimus. & Luc. 7. nunquam sic factum est in Israel. De verbis patet Io. 7. s. nunquam sic locutus est homo. Alij autem propter miracula Messiam eum suspicabantur eo. c. dicentes, Christus quando venerit nunquid plura signa faciet, quam hic facit? necesse ergo erat, ꝙ Pharisæi valde Christo inuiderent propter istum magnum honorem, qui ei deferebatur a turba, & sic nitebantur obfuscare facta eius, vt diminuerent opinionem eius in conspectu plebis, & si aliquando non poterant quia populus tenaciter sequebatur Christum, maledicebant turbæ. Io. 7. nunquid aliquis ex principibus credit in eum, sed turba hæc, quæ nō nouit legem maledicti sunt, & quia omnes tenebant Christum a Deo missum conabantur Pharisæi destruere hoc dicentes, nō est hic homo a Deo, quia sabbatum non custodit. Ioan. 9. & quia multi suspicabantur eum esse Messiam, Pharisæi etiam hoc excludere volebant, vnde quia Nicodemus Christo aliqualiter fauebat dixerunt ei Pharisæi. Io. 7. nunquid, & tu Galilæus es? i. faues isti Galilæo credendo, ꝙ sit Messias, & sequitur. scru-

F tare scripturas, & vide, ꝙ propheta a Galilæa non surgit, idest Messias non erit de Galilæa, sicut iste: mentiebantur tamen, quia Christus non natus fuit in Galilæa, sed in Bethleem, vt patet supra 2. & Lucę 2. & quando non poterant sub colore scripturæ diminuere facta Christi, saltem sub quocunque alio colore arguebant eum, & ita nunc, quia manducabat cum Publicanis accusabant eum, & imponebant ei infamiam, ꝙ esset vorax infra 11. ecce homo vorax, & potator vini, Publicanorum, & peccatorum amicus. & quando nullum colorem habebant etiam sine colore maledicebant ei, vt quando videbant magna miracula eius, dicebant, ꝙ in Beelzebub eijciebat dęmonia infra 12. & Lucæ 11. & de hoc Christus conqueritur, ꝙ sine causa vlla oderant eum. Ioan. 15. si non fecissem in eis opera, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, nunc autem viderunt, & oderunt me, vt adimpleatur sermo, qui in lege eorum scriptus est, quia odio habuerunt me gratis. Quando autem, nec sic potuerunt deprimere honorem Christi, sed totus mundus sequebatur eum, vt ipsi dixerunt, totus mundus post eum vadit. Ioan. 7. cogitauerunt quomodo occidendo illum, honorem ei tollerent ne amplius cresceret opinio eius Ioan. 11. scilicet collegerunt pontifices, & Pharisæi consilium aduersum Iesum, & dicebant, quid facimus quia hic multa signa facit? si dimittimus eum, sic omnes crederent in eum, & ita illum occiderunt, & quoniam, nec per mortem honorem Christi tollere potuerunt cum magis ille cresceret, quia Christus resurrexit testantibus hoc etiam ipsis custodibus sepulchri, corruperunt eos pecunia, vt dicerent, ꝙ non surrexerat, sed quod discipuli eius furati fuerant corpus ipsius infra 28. sed nec sic præualuerunt, quia nomen Christi in dies magis diuulgabatur, & augebatur numerus credentium in eum Actu. 2. Apostoli quoque prædicantes diuulgabant nomen Christi, in quo dolebant valde Pharisæi, & pontifices, & comminabantur eis ne prædicarent nomen Christi. Actu. 4. illi vero quanto magis prohibebantur prædicare, tanto magis prædicabant dicentes. obedire oportet Deo magis, quam hominibus. Actu. 5. & sic dissolutum est omne consilium Pharisæorum, quo contra Christi nomen, & famam moliebantur, & nomen eius per vniuersum orbem diuulgatum est, & hoc, quia voluntas Dei erat cui non potuit resistere humanum consilium contra dominum. sic enim prædixerat Pharisæis quidam de eorum consortio nomine Gamaliel, discedite ab hominibus istis, & sinite illos, quoniam si est ex hominibus consilium hoc, aut opus, dissoluetur. si vero ex Deo est, non poteritis dissoluere illud, ne forte & Deo repugnare videamini.

Tertio fuit hoc, quasi in vindictam, quia Christus prędicabat contra Pharisæos, & Scribas vocans eos hypocritas, annuncians peccata eorum infra 15. & 23. & Mar. 7. ipsi autem dolentes mordebant eum in quo poterant, & quia hic habuerunt aliqualem occasionem increpabant eum. Quarto faciebant ex superbia quadam ad ostendendum se Christo meliores, quia ipsi quantum ad exteriora ostendebant quandam sanctitatis effigiem cauentes a conuersatione peccatorum, arguebant ergo Christum in hoc, tanquā sic viderentur meliores eo, quasi non essent reprehensibiles in eo in quo ipse erat reprehensibilis. sic dicit Rabanus, duplici errore tenebantur Pharisæi, quia se iustos arbitrabantur, & quia superbiæ fastu a iustitia longe discesserant, & eos criminabantur iniustos, qui resipiscendo a peccatis iustitiæ propinquabant.

Quare Matth. dixit hic de solis Pharisæis, quod murmurauerunt, & non de Scribis. Quæst. LIII.

QVÆRETVR quare Matth. dixit hic de solis Pharisæis, ꝙ murmurauerunt tunc contra Christum, quia etiam Scribæ murmurabant.

Dicendum, ꝙ tam Scribæ, quam Pharisæi murmurauerunt. Mat. 2. & Luc. 5. eo, & isti semper erant consortes in aduersando Christo. Matthæus tamen expressit solos Pharisæos forte causa breuitatis, quia intentio sua erat ostendere factam esse contra Christum murmurationem, & quid ipse responderit. a quibus autem facta esset non multum differebat, ideo non curauit exprimere, ꝙ Scribæ, & Pharisæi simul murmurauerunt.

Aliter

Aliter potest dici, & melius, quòd Matth. fecit hoc valde artificiose. nam supra quandò Christus dixit paralytico remittuntur tibi peccata tua, Pharisæi, & Scribæ simul murmurauerunt, vt patet Mar. 2. & Luc. 5. & tamen Matth. posuit solum de Scribis. hic etiam Scribæ, & Pharisæi simul murmurauerunt. Mar. 2. & Luc. 5. sed Matth. solum posuit de Pharisæis, cuius ratio fuit, quia Scribæ habebantur apud Iudæos, vt valde sapientes, quia erant doctores legis, sicut vocantur Luc. 5. & tamen erant parum religiosi, Pharisæi autem habebantur, vt multum religiosi, & tamen non vt sapientes, ideo quantum ad ea, quæ pertinet ad sapientiā, & doctrinam legis ponuntur, vt præcipui Scribæ; ad ea vero, quæ pertinent ad sanctitatem, & peccatorum fugam, ponuntur vt præcipui Pharisæi, & quia Christo dicente ad paralyticum remittuntur tibi peccata tua, an esset ibi blasphemia, vel non, erat dubium, quòd pertinebat ad legem, posuit ibi Matth. Scribas murmurasse, vt ostendatur fuisse maior, & fortior dubitatio, nunc vero, quia agebatur de cęrimonijs sanctitatis, & perfectionis, scilicet an viris iustis liceret cum peccatoribus manducare potuit, quòd Pharisæi murmurauerant, vt ostendatur fuisse maior murmuratio. nam ad Scribas parum de hoc pertinebat, & ita videtur propria causa, & ita artificiose factum est. secus autem si vtrobique ponerentur soli Pharisæi, vel soli Scribæ, vt diceretur causa breuitatis fuisse factum.

An Pharisæi putabant esse peccatum manducare cum Publicanis. Quæst. LIV.

QVAERETVR, cum nunc Pharisæi murmurauerunt contra Christum pro manducatione cum Publicanis, an putabant esse peccatum manducare cum eis, & quare hoc faciebant. Dicendum, quòd Pharisæi non crediderunt peccatum esse manducare cum Publicanis, tāquam esset hoc lege vetitum, quia lex non vetabat manducare cum aliquo homine, nisi esset gentilis, ne ille daret Iudæo cibos idolo consecratos Exo. 34. vel cum immundo tali immunditia, quod non liceret ad eum accedere, sicut erant immundi, qui eijciebantur de castris, vel leprosi, & fluentes semine, & sanguine Num. 5. cum his enim non licebat manducare, nec stare, nec sedere in loco vbi illi sederant. Leu. 15. quia aliàs cōtrahebatur immunditia, etiam si quis comederet, vel biberet, vel dormiret in domo in qua erat lepra, immundus erat. Leui. 14. cum peccatoribus autem nunquam lex vetuit manducare, ergo peccatum nullum erat, cum non esset secundum se malum, nec etiam lege prohibitum. Secundo patet, quia si Pharisæi putarent hoc esse contra legem aperte accusarent Christum, tanquam legis præuaricatorem, quod ipsi libenter facerent, quia obseruabant eum, vt inuenirēt aliquam causam de qua illum accusarent. Luc. 6. & tamen non accusauerunt aperte, sed occulte murmurabant. nam discipulis Christi istud dicebant, & non Christo, vt patet in litera, ergo non putauerūt istud esse peccatum, tanquam lege vetitum.

Dicendum ergo, quod Pharisæi murmurauerunt contra Christum non quasi ageret cōtra legem, sed quasi aliàs esset reprehensibilis, quia sæpe est homo reprehensibilis, & nondum agit determinate contra legem, & maxime est hoc in viris qui profitentur statum perfectionis, quia non solam legem, quæ omnibus communis est, sed etiam multa alia obseruare tenentur, & sic erunt sæpe reprehensibiles etiam si contra legem non agant, ita nunc in Christo Pharisæi putabant. Et hoc propter tria.

Primo, quia licet manducare cum Publicanis de se non esset peccatum, dabat tamen occasionem suspicandi malum, scilicet vt putaretur Christus istud agere ex quadam voracitate, quia Publicani magis cibis, & potibus indulgebant, quā viri religiosi ad quos pertinet victus seruare parsimoniā, & ita Pharisęi imponebant Christo, q̄ esset vorax, & propter hoc cum Publicanis manducaret, infr. 11. ecce homo vorax, & potator vini Publicanorū, & peccatorum amicus.

Secundo erat hoc propter statum perfectionis, quem Christus videbatur profiteri saltem in doctrina sua, ideo a multis cauere debebat vltra ea, quæ lege vetita erant, videbatur ergo Pharisęis, quod erat quædam inhonestas, quòd

A Christus qui videbatur esse doctor vitæ perfectionis peccatoribus communicaret comedendo cum eis, quasi in hoc se dehonestaret cadens a grauitate.

Tertio erat, quia Christus habebat discipulos, tanquam esset vir vitæ excellentis, qui docebat aliquam viam excellentiorem, quam in lege continetetur, inhonestum autem videbatur, quod ille qui magister erat aliorum in moribus cum peccatoribus manducaret factus eorum socius, & amicus, infra 11. & istud præcipuum ex quo Pharisæi murmurabant cum discipulis Christi dicentes, quare cum Publicanis manducat magister vester, idest quare vultis habere talem magistrum, qui cum Publicanis manducet?

B *Quare Pharisæi dicebant hoc discipulis Christi, & non Christo. Quæst. LV.*

QVAERETVR quare Pharisæi dicebant istud discipulis Christi, & non Christo.

Dicendum, quod propter multa. Primo, quia non audebant, timebant enim ipsum cum viderent eum mirabilia dicere, & facere.

Secundo fuit, quia Pharisæi viderunt, quod ista sua accusatio leuis erat, nam non accusabant eum de aliquo, quod esset contra legem, aut in seipso malum, sed de quadam cærimonia exteriori apparentię, ad quam respondere facile erat, & ideo timentes cito se excludendos non locuti sunt ei; sed discipulis, si autem esset aliquid quod crederent contra legem esse, & quod Christus non posset eis respondere, ipsummet conarentur arguere.

C Tertio fuit, vt auerterent animos discipulorum a Christo, volebant enim inter magistrum, & discipulos discordiam seminare, & ideo quando putabant, quod magister peccaret dicebant malum de eo coram discipulis, sicut fuit hic, quia istud attribuebatur Christo, quod māducare vellet cum Publicanis, & non discipulis, ideo dixerunt, quare cum Publicanis, & peccatoribus māducat magister vester? quasi dicat, ipse facit, cum vero discipuli videbantur peccare, & non Christus, annunciabant hoc Pharisæi Christo, & non discipulis, infra 12. & Mar. 2. f. ecce discipuli tui faciūt, quod non licet eis facere sabbato: erat ergo ista diabolica, & artificiosa murmuratio ad separandum corda discipulorum a Christo, sic dicit Chryso. in hom. notandum quod cum discipuli visi sunt peccare, Pharisæi Christum alloquuntur dicentes, ecce discipuli tui faciunt, quod non licet
D facere sabbato, hoc autem apud discipulos Christo detrahunt, quæ omnia malignantium erant, & volentium separare a doctore corda discipulorum.

Quarto fuit, quia Pharisæi nocere desiderantes honori Christi cęperunt in ea parte, quę infirmior erat, & ita, quia discipuli adhuc indocti erant, & infirmi, & forte nescientes respondere ad istud diabolicum argumentum turbarētur, voluerunt Apostolis ista dicere, & non Christo; sic enim diabolus volens tentando hominem perdere a fęmina, quę infirmior erat, tentationē inchoauit. Gen. 3 ita & ista diabolica tētatio fuit, & ita fuit in cibo, sicut illa. sed diabolus dixit mulieri, quare non manducabant, Pharisæi autē dixerunt discipulis quare manducabat, sic dicit Ambro. super Luc. serpentina vox ista est, hanc primam vocem serpens emisit, dicens Euæ: quare dixit vobis nolite man-
E ducare?

Quomodo potest stare hæc discrepantia Euangelistarum inter Matthæum, & Lucam in isto passu. Quæst. LVI.

QVAERETVR quomodo potest stare, quod hic dicitur, quod Pharisæi dixerunt discipulis, quare cum Publicanis manducat magister vester, & Lucę 5. dicitur quare cum Publicanis, & peccatoribus manducatis, & bibitis.

Dicendum, quod potest hoc stare dupliciter. Vno modo, quod ista duo dicta fuerint a Pharisæis, ita vt dixerint quare cum Publicanis manducat magister vester, & etiam vos quare cum Publicanis manducatis, & bibitis. Secundo potest dici, q̄ alterum eorū fuerit dictum, in quo Pharisæi argue-

arguebant Christum, & discipulos, quia manducabant cũ Publicanis, & tamen fuit conueniens poni eãdẽ sniam per verba diuersa, ad magis exprimendũ, ꝙ non poterat fieri per eadem verba, ad significandũ ergo, ꝙ Pharisæi istã culpam præcipue Christo imponebãt, dr̃ hic, & Mar. 2. quare cum peccatoribus manducat magister vester? ad significãdum autem, ꝙ etiam ipsos discipulos Pharisæi in hoc aliqualiter increpabant, dicitur Luc. 5. quare cum Publicanis manducatis, & bibitis? scilicet tam vos, quam magister vester. sic dicit Aug. li. de concor. euan. vñ Lucas aliquanto differentius cõmemorasse hoc ab alijs Euangelistis secundum, ꝙ Pharisæi dicunt discipulis, quare cum Publicanis, & peccatoribus manducatis, & bibitis, Christo, & discipulis hoc obiectũ insinuans, sed cũ discipulis dicebatur magistro magis obijciebatur quẽ sectãdo imitabãtur, vna est ergo sententia, & tãto melius insinuata quãto quibusdã verbis manente veritate mutata. Sed dicetur quid istorum dictum est? dicendum, quod non apparet. Videtur tamẽ verisimilius, quod fuerit dictum manducat, & bibit magister vester propter duo. Primo, quia Matth. & Mar. dicunt illud: Lucas autem solus dicit manducatis, & bibitis. Secundo, quia si hic culpa aliqua erat, Christi erat potius, quam discipulorum, quia discipuli sequuntur magistrum, sic dicit Aug. vbi supra: etiam, quia dato, quod esset culpa æqualis, potius vellent Pharisæi accusare Christum, quam discipulos eius, quia illi inuidebant, & non eis.

Qui erant isti peccatores cum Christo manducantes.
Quæst. LVII.

QVÆRETVR cum dicatur hic quare cum Publicanis, & peccatoribus, &c. qui erant isti peccatores. Dicẽdum, ꝙ põt dupliciter intelligi. Vno mõ, quod Publicani, & peccatores sint idem, ꝙ teneatur, & expositiue, scilicet. Publicanis, peccatoribus, i. Publicanis, qui sũt peccatores, & hoc est, quia Publicani talia officia exercent quę vix sine peccato exerceri possunt, vt dicit Gregor. sic etiam exponit glo. Publicani vocãtur qui publicis negocijs implicantur, quę sine peccato vix, aut nunquam possunt tractari, & tũc nihil plus fuit dicere cum Publicanis, & peccatoribus, quam dicere solum cum Publicanis, nisi ꝙ ly peccatoribus denotat qualitatem personarum quantu ad statũ. s. quod Publicani sine peccato non viuunt. Sed hoc non stat, quia Lucæ. 5. dicitur erat turba multa Publicanorũ, & aliorum, & sic necesse est dici fuisse alios præter Publicanos in isto conuiuio. Secundo dr̃, quod accipiantur Publicani pro illis, qui secũdum conditionẽ status sui possunt viuere sine peccato, licet difficulter, & peccatores dicãtur illi, qui nullo modo secundum suum statum possunt viuere sine peccato, vt meretrices: nam Publicani sine peccato viuere possunt, licet est difficile: meretrices autẽ non est possibile sine peccato, & tali modo loquendi Christus vtitur istos duos status coniungendo infra 21. Publicani, & meretrices præcedent vos in regnum Dei. Sed hoc nõ stat, quia nullo modo erat verisimile, ꝙ in illo cõuiuio essent meretrices, nec Christus comederet non solum cum eis, sed nec etiam cũ mulieribus honestissimis. Tertio modo dici potest, & istud est verum. s. quod Publicani solum fuerunt inuitati in conuiuio illo vltra Christum, & discipulos eius, & Publicani vocantur peccatores propter causam supradictam, cũ istis tamen erant multi alii. s. famuli ipsorum, vel amici aut cognati qui tamen non erant Publicani, & ita innuitur Lucę. 5. s. erat turba multa Publicanorum, & aliorum qui cũ illis erant, & sic verum est, quod alij præter Publicanos erant in conuiuio, illi tamen non sunt, qui vocantur peccatores, sed ipsimet Publicani peccatores vocantur. Quod patet, quia si isti peccatores essent alij a Publicanis esset deteriores Publicanis, cum vocẽtur absolute peccatores, quasi per excellentiam peccatores, vel semper in peccato manentes, & tunc Luc. qui posuit distinctionem Publicanorum, & aliorum, nominasset illos, vt per hoc magis appareret causa murmurandi Pharisæorum, & tamen nõ nominauit illos, sed dixit, & aliorum, quasi nullũ gradũ grauitatis illi adderent, nec præstarent aliquã causam murmurandi, ergo videtur, quod illi alij non erant qui nominantur hic peccatores, sed Publicani erant qui peccatores nominantur.

Quare Christus respondit Pharisæis, cum ipsi non alloquerentur eum. Quæst. LVIII.

QVÆRETVR quare nunc Christus respondit Pharisæis cum ipsi non loquerentur ei, sed discipulis. Dicendum, quod propter multa. Primo, quia Christus præsens erat, vel prope, ita vt audiret verba ista, quia dicitur in litera, at Iesus audiens ait: potius ergo ipse debuit respondere, quam discipuli.

Secundo, & principalius, quia ista murmuratio non fiebat contra discipulos, sed contra Christum, quia dixerunt quare cum Publicanis manducat magister vester? ipse ergo respondere debebat.

Tertio, quia quomodocunque aliquid diceretur, siue de discipulis, siue de Christo ad ipsum pertinebat responsio, & non ad illos, quia ipse caput erat.

Quarto, quia discipuli erant adhuc indocti & infirmi, & forte nescirent respondere ad istam murmurationem, sed potius turbarentur, ideo Christus pro eis respondit.

Quinto fuit ad tollendam varietatem ipsorum, quia si permitterentur illi rudere forte vane responderent, sicut rudes erant, & ex hoc colligeretur eorum imperitia, & irriderent eos Pharisæi, quod Christus non permisit: vnde etiam aliás quando Pharisæi arguebant contra solos discipulos, respondebat Christus pro eis, vt infra duodecimo cap. & Lucæ 6. quando in sabbato vellebant spicas dixerunt eis Pharisæi, quid facitis, quod non licet in sabbatis? & respondens Iesus dixit non legistis, quid fecit Dauid, &c.

Sexto fuit, quia si discipuli responderent forte blande responderent propter reuerentiam, & metum Pharisæorum, Christus autem volebat, quod sicut mordaciter arguerant, ita mordaciter, iuste tamen, respõderetur eis, sicut factum est, quia Christus misit eos, sicut paruulos insipientes ad addiscendum dicens: euntes discite, id est ite ad addiscendum, discipuli tamen non sic responderent. Christus ergo per seipsum voluit respondere.

Quid Christus intellexit per responsionem istam, non est opus valentibus, &c. Et quod vitia sunt animarum languores. Et Christus medicus spiritualis est. Et qui vocentur hic sani, & qui male habentes.
Quæst. LIX.

QVAERETVR, circa Christi responsionem cum dixit non est opus valentibus medicus, sed male habentibus quid per hoc intellexit. Dicendum, quod Christus voluit ostendere se iuste, & ex causa necessaria manducasse cum Publicanis, quia assidebat illis, sicut medicus ægris: ad hoc autem induxit similitudinem de medico corporali ad spiritualem, quia sicut medicus corporum habet opus suum circa languentes solos saltem ex necessitate, ita medicus animarum: vitia tamen sunt quidam languores animarum, vt ait Boetius, de consol. lib. 4. prosa 4. peccatores ergo sunt spiritualiter languentes: circa quos spiritualis medicus solum necessariam curam exercet, & sicut medicus corporum adhibet omnem diligentiam, & modum quo possit curare vitia corporum, ita & medicus animarum nihil de contingentibus omittere debet, vt sanet morbos animarum, & quia Christus comedendo cum Publicanis poterat eos sanare, vt ostensum est, supra q. 50 ideo habebat iustam causam manducandi cum eis. Vocauit autem Christus se medicum spiritualem, nam ad sanandum nos venerat Psal. 106. misit verbum suum, & sanauit eos, & tamen verbum Dei est filius, & Sap. 17. dicitur non herba sanauit eos, sed omnipotens sermo tuus, idest, filius Dei, qui est verbum patris, & est omnipotens sicut pater, & fuit medicus nouo genere medicandi, quia ęgritudines nostras sanauit per dolorem suum. Isa. 53. vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit, sic dicit Rabanus, seipsum medicum dicit qui miro medicandi genere propter iniquitates nostras vulneratus est, vt vulnus peccatorum nostrorum sanaret. Sed est dubium qui vocantur hic sani & qui male habentes. Aliqui dicunt, quod vocantur sani illi qui seipsos per superbiã suam sanos esse putabant

bant credentes se iustificari ex lege, & nullo alio indigere, male habentes dicuntur illi qui credentes se non posse iustificari ex lege, ad Dei gratiam recurrebant. Primi erant Pharisæi qui de sua iustitia cõfidentes ceteros aspernabantur. Secundi erant Publicani, qui se peccatores agnoscentes Dei misericordiam postulabant. Luc. 18. sic dicit Rabanus, sanos quidem eos appellat qui suam volentes statuere instinam veræ Dei iustitiæ subiecti non sunt, male habentes eos vocat qui suæ fragilitatis conscientia deuicti, nec per legem videntes se iustificari se submittunt gratiæ Dei. Aliter potest dici, & apertius, scilicet, quod sani vocantur illi qui anhelant ad viam perfectionis, vel qui nituntur legem Dei ad plenum custodire, talibus enim non est medicus necessarius, quantum ad exteriorem operationem, scilicet, qui verbo a vitijs eis recedere suadeat, cum ipsi per seipsos hoc agant, sed sola Dei virtus interius operans est eis necessaria, vt confirmet in eis, quod operari incepit, peccatores autem vocantur illi qui adhuc peccatorum desiderio tenentur, & huius seculi caduca bona pro veris bonis cum summo studio amplectuntur, his enim necessarius est exterior medicus, idest prædicator, qui verbo suadeat a talibus recedere, ita nunc quia inter Iudæos aliqui erant viri boni solicite agentes, vt a vitijs se custodirent. Et istos vocat nunc Christus sanos, nec erat eis valde necessaria Christi conuersatio licet esset vtilis, saltem quantum ad hoc, quod erat a vitijs recedere nullo modo erat necessaria, peccatores autem erant Publicani, qui in peccatis perseuerabant, talibus autem Christi conuersatio erat necessaria, vt desererent vitia, & istos dixit esse male habentes, cum quibus ipse tanquam medicus esse debebat.

An sit hoc verum, scilicet misericordiam volo, & non sacrificium. Sed quod Deus detestatur sacrificium quod est sine misericordia. Quæst. LX.

QVAERETVR, quomodo dicitur hic misericordiam volo, & non sacrificium, & an sit hoc verum. Dicendum, quod non est dubium, quod Deus velit misericordiam, & tamen, quod non velit sacrificium non videtur esse verum, quia volebat illud: nam si noluisset illud non statuisset diligenter leges de illo distinguens genera sacrificiorum, & cærimonias eorum, vt patet Leui. primo vsque ad octauum c. & iubebat ista obseruari iure perpetuo, & quod ignis esset perpetuus in altari ad sacrificia cremanda, & quod tota nocte sacerdos vigilaret apud altare cremando, holocaustum vespertinum. Leui. 6. & dicebat Deus ista sacrificia sibi valde placere, & quod quando cremabatur adeps sacrificij erat Deo odor suauissimus. Leui. primo. & 3. & si quis non diligenter administraret sacrificia Deus dicebat se contemni, sicut Malachiæ primo conqueritur Deus de sacerdotibus, quia offerebant ei animalia cęca, & clauda, & debilia, & dicebant, mensa domini polluta est, idest altare, & si quis impediret sacrificia ista peccabat grauiter: sic dicitur primo Reg. 2. de filijs Eli sacerdotis, erat peccatum puerorum grande nimis coram domino, quia detrahebant homines a sacrificio domini. Deus ergo valde volebat ista sacrificia. Aliqui dicunt, quod verum est Deum voluisse sacrificia ista tempore veteris testamenti, & tamen in principio noui cessatura erant, scilicet quando veniret Messias: sic dicitur. Psal. 39. holocaustum, & pro peccato non postulasti, & tunc dixi ecce venio, idest quando Messias venturus esset non exigeretur ab hominibus iam holocaustum, nec sacrificium pro peccato, Christus autem erat Messias, ideo iam tempore suo Deus nolebat sacrificium.

Sed dicendum, quod non stat, quia Christus non loquitur istud, quasi a seipso, vel quasi isti tempori hoc competat, & non alteri, sed allegat auctoritatem Oseę 6. qui non loquitur specialiter de aliquo tempore, sed dicit, quod Deus vult misericordiam, & non sacrificium, & ita ipse mittit Pharisæos ad illam scripturam, vt illam intelligant. Aliter ergo dicendum, quod scriptura hoc absolute loquitur, & est sensus misericordiam volo, & non sacrificium, idest misericordiam potius, quam sacrificium: patet hoc ex verbis Oseæ: nam dicit misericordiam volui, & non sacrificium, & scientiam Dei plus quam holocausta: A vtraque tamen est eadem sententia per alia, & alia verba: sic etiam dicitur, quod melior est obedientia, quam victima: primo Regum. 15.

Secundo potest intelligi, quod Deus vult misericordiam, scilicet propter seipsam sacrificium autem non vult propter seipsum, quia offerre animalia, & cremare carnes eorum non est in seipso aliquod bonum, sed solum, quia sic statutum erat: misereri autem hominibus maxime quãtum ad animam procurando eis viam vitæ æternæ est per se bonum, & Deo valde gratum, & ista est melior religio, quam multa animalia offerre. Iacobi primo religio, autem munda, & immaculata apud Deum hæc est visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum. Tertio modo potest intelligi misericordiam volo, & non sacrificium, idest, nolo illud sacrificium, quod est sine misericordia, in B quo homines confidentes se per illud perfecte liberari cetera opera contemnunt, tale enim sacrificium Deus abominatur: nam si necesse esset alterum eorum deseri, potius vellet Deus sacrificium, quam misericordiam deseri: sic innuitur Isai. primo quid mihi multitudinem victimarum vestrarum dicit dominus? plenus sum, holocausta arietum, & adipem pinguium nolui, non offeratis vltra sacrificium frustra, incensum abominatio est mihi, hoc autem erat, quia isti in peccatis manebant, & ista sola sacrificia ad salutem sibi sufficere putabant, ideo subditur, iniqui sunt cætus vestri, manus vestræ sanguine plenę sunt, & cum extenderitis manus vestras auertam oculos meos, & subiungitur quid esset illud in quo possent confidere, scilicet lauamini, & mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere peruerse, C & discite benefacere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam: per ista autem dicit Deus, quod peccata dimitterentur, scilicet si fuerint peccata vestra, vt coccinum, quasi nix dealbabuntur, scilicet faciendo hæc, sic ergo sacrificia Deus detestatur, quando sola sunt, & in eis confidunt homines se saluandos: sic dicit glo. non despicit Deus sacrificium, sed sacrificium sine misericordia.

Quomodo istud erat ad propositum Christi, scilicet misericordiam volo, & quis bene se habeat ad proximum. Quæst. LXI.

QVAERETVR quomodo istud erat ad propositum Christo, Dicendum, quod quantum ad miseri- D cordiam satis apparet, scilicet quia Deus vult misericordiam, & talis erat, quam Christus præstabat cum Publicanis comedendo, vt eos ad pœnitentiam vocaret. Sed de sacrificio non apparet.

Dicẽdum, quod vno modo potest intelligi, quod Deus, ita vult misericordiam, quod etiam præfert eam sacrificio, & sic confortat Christus rationem suam. q. d. bene ago manducando cum Publicanis, quia misericordiam præsto illis, quam Deus vult plus quam sacrificium, & cum vos me accusatis in hoc, Deum accusatis, quia ista dixit. sic dicit Chryso. in homilia euntes discite misericordiam volo, &c. quasi dicat cum accusatis me, quia peccatores corrigo, ergo & Deum accusate ex hoc: sicut enim ille vult peccatorum emendationem, ita & ego, & sic ostendit non solum non esse prohibitum, quod accusabant, sed etiam E secundum legem maius esse sacrificio. Aliter potest dici, & melius, quod Christus redarguit ex hoc Pharisæos: quod patet ex modo loquendi, scilicet, euntes discite idest eatis ad discendum, & sic dicit Hier. Christus sumens testimonium de propheta sigillat Scribas, & Pharisæos, idest, arguit, qui iustos se existimantes peccatorum, & publicanorum consortia declinabant. Et dicendum, quod redargutio Pharisæorum fuit ex parte sacrificij, & hoc fuit in duobus.

Primo quantum ad seipsos, nam Pharisæi, vt iusti apparerent offerebant sæpe sacrificia in templo, de misericordia autem, & iudicio, & iustitia non curabant, & hoc erat detestabile: ideo Christus redarguit hic vitam eorum dicens, quod addiscant melius scripturam, quia Deus non vult sacrificia, tanquam illa per se proficiant ad salutem, sed magis vult misericordiam, sic dicit glo. Deus sacrifi-

cium non despicit, sed sacrificium sine misericordia, faciebant autem Pharisæi sacrificia sæpe in templo, vt initi apparerent coram populo, sed non exercebant misericordiæ opera in quibus probatur vera iustitia: sic etiam dicit Rabanus: admonet itaque eos, vt per opera misericordiæ sibimetipsis supernæ misericordie præmia conquirant, & non contenti pauperum necessitatibus per oblationem sacrificiorum se Deo placere confidant. vnde sæpe Christus increpans Pharisæos allegabat istam auctoritatem, quasi per hoc eos valde morderet, sic patet infra 12. quando Pharisæi accusabant discipulos Christi, quod sabbato spicas vellerent: nam dixit; si autem sciretis quid est misericordiam volo, & non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes; iterum etiam infra 23. quando increpabat Pharisæos, quod tota vita eorum consisteret in quibusdam cæremonijs, & veram virtutem omitterent dixit, væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentam, & anethum, reliquistis, quæ grauiora sunt legis iudicium, & misericordiam, & fidem.

Secundo erat ista increpatio Pharisæorum quantum ad doctrinam ipsorum: nam suadebant populo offerre Deo sacrificia, & parentibus nihil dare, sed solum honorare eos in verbo infra 15. & Mar. 7. illud autem erat perniciosum, & contra Dei legem, vt Christus eos ibidem arguit, ideo sæpe virtu ista auctoritate contra eos, quia valde facit contra ipsos: volebant enim hominibus imponere onera superuacua, quasi ad Dei cultum pertinerent maxime, quod falsum est, quia cultus Dei in duobus consistit, scilicet, quod bene se habeat homo ad Deum, & ad proximum, & quia Deus spiritus est vult cultum spiritualem, scilicet, mundiciam cordis nostri. Io. 4. Deus spiritus est, & eos, qui adorant eum, oportet in spiritu adorare; ad proximum autem se habet quis bene sua ei non auferendo, & insuper in necessitate ei subueniendo, ista duo perficiunt veram religionem: sic dicitur Iaco. primo religio munda, & immaculata apud Deum hæc est visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc seculo, quod pertinet ad cultum Dei, & significat cordis munditiam, idem patet Michææ 6. vbi ostenditur, quod sacrificia non liberant hominem a peccato, nec placatur Deus per illa, & subdit quid est, quod Deus vult, scilicet indicabo tibi homo quid sit bonum, & quid Deus quærat a te: vtique facere iudicium, & diligere misericordiam, & solicitum ambulare cum Deo tuo, de quibus nihil curabant Pharisæi solis sacrificijs confidentes, ideo iuste sæpe per hanc auctoritatem arguuntur.

Quare Mat. solus allegauit hic istam auctoritatem, scilicet misericordiam volo. Quæst. LXII.

QVAERETVR quare Matthæus solus allegauit hic illam auctoritatem; nam ponitur ista historia hic, & Mar. 2. & Luc. 5 ibi tamen tacuerunt eam.

Dicendum, quod Christus allegauit auctoritatem istam, quia multum faciebat ad eius intentionem, & ad redargutionem Pharisæorum, vt ostensum est præcedenti quæst. & hoc facit Matth. sequens consuetudinem suam, quia vbicunque allegare potest auctoritatem aliquam veteris testamenti, quæ consonet gestis Christi semper illam allegat, non solum quidem eas quas Christus allegabat quas etiam alij (vt communiter) inducunt (licet ille illam omiserint) sed etiam quas Christus non allegauit, vt patet supra 1. & 2. & 3. & 4. alij autem Euangelistæ non allegant illas, sic patet præc. cap. vbi Christus multitudinem languentium sanauit, & inducit ibi Mat. illam auctoritatem Isa. 53. scilicet, vere languores nostros, &c. & tamen Mar. 1. & Luc. 4 vbi ponitur eadem historia non allegatur auctoritas, hoc autem facit Marthæus, quia ipse scripsit Euangelium Iudæis, vt ostendit Hier. in prologo super Matth. qui incipit Matthæus cum primo; & in alio, qui incipit plures fuisse: Iudæi autem valde credebant scripturis suis, quia in illis promissus erat Messias, sicut dicit Christus Io. 5. scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, & illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me: Matthæus ergo inducit quandocunque potest ad concordiam gestorum Christi auctoritates ex veteri testamento, vt ostendatur, quod ille erat Messias in scripturis promissus. Alij autem Euangelistæ non scripserunt principaliter genti Iudæorum, ideo non fuit eis cura allegare auctoritates aliquas, sed solum referre eas quas Christus allegasset.

Mat. solus allegat in euang. suo auctoritates veteris testamenti quas alij Euang. non allegant quare sic fiat.

Quomodo dixit Christus non veni vocare iustos, sed peccatores. Et quomodo Virgo Maria non fuit per se innocens. Quæst. LXIII.

QVAERETVR, quomodo Christus dixit hic nõ veni vocare iustos, sed peccatores, quia Christus propter omnes venit, sicut dicit Hilarius Christus omnibus nobis venerat, quomodo ergo non se iustis venisse dicit?

G Aliqui dicunt, quod ad omnes homines venit, hic tamen non vocantur Angeli boni in quibus nullum peccatum est, peccatores autem vocantur omnes homines, sic dicit Greg. Nissenus, scilicet, dicit non egere sanos, & iustos medico, scilicet Angelos, sed male habentes, & peccatores idest, nos, quia nos omnes peccati incurrimus, qui in cælis non est.

Sed hoc non est ad propositum, quia tunc non potius esset manducandum Christo cum Publicanis, quam cum Pharisæis, quia omnes tunc peccatores dicerentur; etiam quia superflue dictum esset non veni vocare iustos, quia per se notum erat, quod Angeli vocatione non indigebant, quia Deo semper assistunt infra 18. Angeli eorum semper vident faciem patris mei, vocatio tamen fit ad eos, H qui longe sunt, etiam quia superflue dictum esset non veni, quia dato, quod Angelos vocare voluisset veniendum non erat, quia Christo nihil aliud est venire, nisi in tempore carnem assumere, & secundum eius præsentiam inter nos conuersari, & ita dicit vado, & venio ad vos. Io. 14. idest, aliquando ostendam vobis præsentiam carnis meæ, & aliquando illam subtraham iuxta illud modicum, & iam non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me Io. 16. ad vocationem tamen Angelorum non erat necessaria, immo non erat vtilis carnis assumptio, quia ipsi sunt puri spiritus, ergo non intelligitur de Angelis, sed de hominibus quorum quosdam Christus vocauit iustos, & alios peccatores.

Alij dicunt, quod Christus pro omnibus venit, idest, ad vtilitatem omnium, non tamen ad vocandum omnes, sed I solos peccatores.

Sed hoc non stat, quia etiam aliquos iustos Christus vocauit: nam vocauit Nathanael, vt colligitur Io. 1. & tamen Nathanael iustus erat, sic Christus dixit de eo, ecce vere Israelita in quo dolus non est, eodem ca.

Alij dicunt, quod Christus loquitur hic ironice de iustis, scilicet quod omnes erant peccatores, & indigebant Christi vocatione. Aliqui tamen putabant se esse iustos, & illos vocat Christus iustos ironice, sic dicit Chryso. in homilia ironice dicit illos iustos, sicut quando dicitur ecce Adam factus est, quasi vnus ex nobis, quod autem nullus erat iustus super terram ostendit Paulus dicens, omnes peccauerunt, & egent gloria Dei.

Istud melius stat, sed adhuc non sufficit, quia etiam illos iustos, idest qui se putabant iustos Christus vocare venit, cum etiam aliqui de Pharisæis in Christum crediderunt, sicut fuit Nicodemus, qui Pharisæus erat Ioannis tertio, sic etiam Gamaliel in Christum credidit: fuit tamen Pharisæus, Actuum quinto, & ita de multis alijs.

Alter ergo dicendum, quod iusti vocantur hic illi, qui legem obseruant cauentes a vitijs iuxta posse, peccatores dicuntur, qui bona huius seculi, tanquam vera bona prosequuntur propter illa a lege Dei declinantes, & tunc dicendum, quod Christus venit pro omnibus, vel ad vocandum omnes, scilicet ad redemptionem, quia licet aliquis sit nunc iustus, tamen aliquando peccauit, & nemo est, qui non aliquando peccauerit ad Romanos quinto: omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, & tamen saltem ab originali, quod omnes incurrunt nemo poterat, nisi Christo redimente liberari, omnes ergo tam iustos, quam pecca-

peccatores ad redemptionem vocauit: nam etiam beata virgo (dato, quòd ponatur, sine originali concepta) Christi redemptione indiguit, non enim sic concepta fuisset, nisi propter Christum, qui de ea nasciturus erat, & ideo ipsa non est per se innocens, sed per Christum, sic dicitur Exo. 34. apud te nemo per se innocens est quasi dicat, si aliquis habuerit priuilegiū innocentię non habet per se, sed per te.

Secundo Christus venit ad vocandum omnes tam iustos, quam iniustos ad fidem, quia qui non crediderit condemnabitur. Mar. 16. licet ergo multi essent iusti inter Iudæos, quando Christus venit, erat tamē eis necessaria fides Christi, quia si illa diuulgata credere nollent, perirent.

Tertio Christus vocauit omnes ad legem, quia ipse dedit legem, quam omnes homines seruare tenentur infr. 28. euntes docete omnes gentes seruare omnia quęcunq; mandaui vobis, non recipienti autem hęc pęna imponitur Mar. 16. quòd condemnabitur.

Quarto Christus vocauit ad pęnitentiam, & ista fuit prima vocatio, quam fecit, vt patet supra quarto, scilicet pęnitentiam agite: nam ista fuerunt prima verba, quæ prædicare cępit, vt ibi dicitur, & quantum ad hæc solos peccatores vocauit, & iste est verus sensus literæ, scilicet non veni vocare iustos ad pęnitentiam, sed peccatores, & ita Christus tunc expressit, vt dicitur Luc. 5. non veni vocare iustos, sed peccatores ad pęnitentiam, licet Matth. & Mar. hoc tacuerunt, iustos autem non vocauit Christus ad pęnitentiam, quia non indigent illa, sic dicitur Luc. 15. gaudium erit in cęlo super vno peccatore pęnitentiam agente, quam super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pęnitentia. *Tunc accesserunt*. Hic reprehendit Christus Ioannis discipulos, & primo ponitur eorū maligna interrogatio, secundo Christi benigna responsio ibi. *Et ait illis Iesus*. Cōsiderandum, quòd hoc continuatum est cum præcedenti, & est eadem historia: nam mox, vt Christus respondit Pharisæis super manducatione cum Publicanis, accesserunt Ioannis discipuli, vt eum interrogarent de ieiunijs.

Et patet hoc primo, quia tres Euangelistę ponunt istud, & omnes continuant illud cum præcedenti nihil interponendo, vt patet hic, & Mar. 2. & Lucæ 5.

Secundo patet, quia litera hoc innuit: nā dicitur hic tunc accesserunt, idest quando fuit finita quæstio pręcedens, accesserunt discipuli Ioannis ad quærendum, & sic non intercederunt aliqua gesta Christi, nec aliquod, tempus medium inter ista, & præcedentia.

Circa primum ergo dicitur. *Tunc accesserunt ad eum*. Scilicet finita quæstione Pharisæorum. *Discipuli Ioannis*, Scilicet Baptistæ, quia Ioannes Euangelista discipulos nullos habebat tunc, sed ipse potius erat vnus de Christi discipulis, quia ipse, & Iacobus frater eius vocati fuerant de nauí supra 4. & Marc. 1. Ioannes Baptista habebat discipulos multos, vt patet Ioan. 3. & 4. & infr. 11.

Dicentes quare nos, & Pharisæi ieiunamus frequenter. Non est sensus, quod quærant quare ieiunabant ipsi, quia de hoc non peterent causam a Christo, sed a seipsis, sed est sensus quare discipuli tui non ieiunant, cum nos, & Pharisæi sępe ieiunemus, quasi dicat iustum erat, quod etiam ipsi ieiunarent, sicut & nos, sed Luc. 5. additur, & obsecrationes faciunt, idest faciunt orationes temporibus certis, quas etiam discipuli tui non faciunt.

Discipuli autem tui non ieiunant. Videbant enim eos manducare cum Puplicanis, qui non ieiunabant, sed delitijs vescebantur.

Et ait illis Iesus. Hic ponitur Christi responsio, & ostēdit non esse decens, quod nunc discipulis Christi imponeretur onus ieiunandi, quia erant adhuc noui in doctrina, & talibus non sunt imponenda grauia præcepta, & ad hoc inducit tres similitudines. Primam de sponso. Secundam de veste. Tertiam de vtre, & vino. De prima dicitur luc. *Nunquid possunt filij sponsi lugere*. Vocantur filij sponsi, idest socij eius, vel amici ad quos pertinet aliquid de sponso, & est sensus, quando fiunt nuptię est tempus exultationis, quia impenditur honor sponso, ideo omnes cognati, & amici eius tunc gaudent, & pascuntur delitijs, nec est iustum, quod lugerent, ita est nunc de discipulis Christi, quia Christus erat, quasi sponsus, & ipsi erant velut eius filij, vel familiares, ideo quandiu manebat cum eis, scilicet, vsque ad

A mortem suam non erat illis tempus ieiunandi. *Quandiu cum illis est sponsus*. Scilicet non possunt tunc lugere, nec ieiunare, quia tunc est tempus gaudij, & non tristitiæ, vel luctus, sicut est ipsum ieiunium. *Venient autem dies, cum auferetur ab eis sponsus*. Istud futurum erat post Christi passionem, & ascensionem in cælis: nam tunc ablatus est ab eis sponsus, & recessit ab eis: auferri. n. violentiā significat, & hoc fuit, quia Christus per mortem desijt esse cum discipulis, sed mors sua fuit violenta, scilicet, per vulnera, ideo rectè ablatus dicitur: etiam recessit, quia post mortem redijt ad discipulos, quia post resurrectionem suam ostendit se eis sæpe, & comedit cum eis, sed potius recessit, nunquam rediturus secundum corporalem præsentiam. Actu. 1. vsque ad diem iudicij, scilicet, hic Iesus, qui assumptus est a vobis in cælum sic veniet quemadmodū vidistis eum
B euntem in cælum, & hoc fuit recedere, quia sponte se ab eis subtraxit. *Et tunc ieiunabunt*. Quia Apostoli post Christi ascensionem magna ieiunia fecerunt, sic dicit Paulus in ieiunijs multis, in frigore, & nuditate 2. Cor. 11. *Nemo autem mittit*. Ista est secunda similitudo de veste per quam ostendit, quod discipuli erant adhuc infirmi, sicut vestes veteres, quæ cito rumpuntur, & si vellet eis imponere duritiem nouorum præceptorum non possent tolerare, sicut in veste veteri si ponatur aliqua pars panni noui in parte, quæ rupta est facilius rumpitur, & fit turpior, quia non bene conueniunt pannus nouus, & antiquus.

Et ideo dicitur, quod, *Nemo mittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus*. Pannus rudis est nouus, quia nihil adhuc in eo factum est, sicut vocantur rudes homines illi, qui noui sunt, & nondum adhuc literas inceperunt:
C commissura dicitur particula aliqua, & dicitur commissura quasi commitura, dę con, & mitto, quia simul mittitur, idest ponitur vna particula panni cum alijs partibus vestis, vbi ipsa vestis rupta erat.

Tollit enim plenitudinē eius a vestimento, idest, tollit pulchritudinem, & vniformitatem, quia per hoc, quod panno veteri assuitur pannus nouus redditur vestis turpis. Aliter potest intelligi, quod tollit plenitudinem a vestimento, scilicet a nouo vestimento de quo tollitur illa particula, vt assuatur veteri vestimento, & iste est melior sensus, quia Lucę 5. innuitur, quod de vestimento nouo abscindatur aliqua pars, vt ponatur in ruptura veteris vestimenti, & tunc sunt duo mala, scilicet quia tollitur plenitudo, idest integritas noui vestimenti abscissa particula, & vetus deformatur, quia non conuenit nouum cum veteri, cum ibi
D dicatur nemo commissuram a vestimento nouo mittit in vestimentum vetus, alioquin & nouum rumpit, & veteri non conuenit commissura a nouo.

Et peior scissura fit. Idest maior fit scissura, quam prius in vestimento veteri, eo quod pannus nouus est spissior, & fortior, & trahens ad se pannum veterem extendit illum plus debito, & facilius rumpitur, quam aliàs si esset tota vestis de panno veteri.

Nec mittunt vinum nouum in vtres veteres. Ista est tertia similitudo de vino, & vtribus, scilicet quod sicut non ponitur vinū nouum in vtre veteri, eo quod rumpitur vter, & vinum perit, ita hominibus veteribus non sunt pręcepta noua, & fortia imponenda, vt dictum est. *Alioquin rumpuntur vtres*, scilicet, quia non possunt sustinere ebullitiones vini noui, & vinum effunditur, scilicet ruptis vtribus,
E & vtres pereunt, scilicet quia postquam rupti sunt ad nihil valent. *Sed vinum nouum in vtres nouos mittunt, & ambo conseruantur*. Scilicet quia vtres noui fortes sunt ad sustinendum vini ebullitionem, & conseruantur sic vinum, & vtres, sed Luc. 5. ponitur etiam aliud exemplum de bibente vinum, scilicet nemo bibens vetus statim vult nouum, dicit enim vetus melius est, in quo innuitur, quod licet vinum nouum per se tempore suo bonum esset, & vetus tempore suo, tamen quod vnum post alterum statim bibantur non conuenit bibenti, nec delectat gustum, ita quod homini veteri dentur præcepta noua, vel econtrario non conuenit, & ad idem pertinet, quod illa præcedentia exempla.

Quomodo dicitur, quod discipuli Ioannis quæsiuerunt istud a Christo cum Ioannes esset mortuus.
Quæstio LXIIII.

QVÆRETVR, quomodo dicitur hic, quòd discipuli Ioannis quæsierunt nunc illud a Christo, cum videatur, quod Ioannes iam esset mortuus.

Aliqui dicunt, quòd vidente Ioanne factum est, & tamen illud ponitur hic per recapitulationem, quia prius factum est.

Dicendum, quòd non stat, quia supra ostẽsum est, quòd ista sunt cõtinuata, nam supra in litera dicitur, tunc accesserunt ad eum discipuli Ioannis, scilicet quando Pharisæi disputare cessauerunt, quare cum Publicanis Christus cõmederet. G

Alij dicunt, quòd Ioannes mortuus erat, & tamen discipuli eius, qui eum viuentem secum fuerat nunc manebant, sicut Christo mortuo manserunt discipuli eius longo tempore, & ibi discipuli Ioannis tenebant nunc doctrinam eius, & contra Christum arguerunt.

Dicendum, quod non stat, quia Ioannes nondum erat mortuus, quia postea de morte eius agitur, infra decimoquarto cap. & non est aliqua recapitulatio, sed rectus ordo, quia sicut Matthæus ponit mortem Ioannis post ista, scilicet infra decimoquarto, ita etiam Marcus, quia hoc habetur Marc. secundo, & mors Ioannis Marc. sexto, cum ergo ambo conueniant in ordine apparet, quòd non sit recapitulatio, sed rectus ordo.

Sed objicietur, quia supra quarto dicitur, quòd cum Christus audisset, quod Ioannes traditus erat successit in Galilæam, & tunc cœpit prædicare, eodem capit. ergo post H mortem Ioannis prædicare cœpit, & tamen iam diu erat, quòd Christus prædicabat, & miracula faciebat, ergo Ioannes iam mortuus erat.

Dicendum, quod Christus non cœpit prædicare in Galilæa vsquequo Ioannes fuit traditus, & tamen prædicauit antequam Ioannes occideretur eo, quòd Ioannes fuit in carcere longo tempore, scilicet anno integro, vel quasi: Christus autem cœpit prædicare mox, vt Ioannes positus est in vinculis, quia dicitur supra quarto, quòd cum audisset, quòd Ioannes traditus esset secessit in Galilæam, & ibi cœpit prædicare, & ita omnia, quæ habentur a quarto capitulo, supra vsque infra ad cap. 14. facta sunt inter incarcerationem Ioannis, & mortem eius, quia fuit longum tempus, & ita cum Ioannes adhuc maneret in vinculis Christo publice prædicante audiuit mirabilia eius, & misit ad I eum duos de discipulis suis dicens, tu es qui venturus es infra 11. & Luc. 7. viuebat ergo Ioannes adhuc post hoc, & discipulos habebat: illi ergo poterant nunc a Christo ista quærere.

Qui erant isti qui hoc a Christo quærebant.
Quæstio LXV.

QVÆRETVR, qui erant isti, qui a Christo istud quærebant.

Dicendum, quòd circa hoc videntur discordare Euangelistæ, quia hic dicitur, quòd discipuli Ioannis accesserũt dicentes, &c. & sic innuitur, quòd ipsi quærebant. Sed Mar. 2. dicitur, & erant discipuli Ioannis ieiunantes, & ve- K niunt, & dicunt illi, quare discipuli Ioannis, & Pharisæorum ieiunant, & sic innuitur, quòd non quærebant hoc discipuli Ioannis, sed alij loquebantur de eis, scilicet Publicani, vel alij qui cum Christo discumbebant, vt dicit Augustinus, sed Luc. 5. innuitur quòd Pharisæi hoc quæsierũt, nam dicitur, at illi dixerunt ad eum, quare discipuli Ioannis ieiunant: & sic Pharisæi, qui ante illud loquebantur cum Christo videntur istud dixisse.

Dicendum, quod secundum veritatem tam discipuli Ioannis, quam Pharisæi istam quæstionem simul fecerunt Christo, vt ostenditur Mar. 2. licet Matth. nõ exprimat hic eam factam esse, nisi a discipulis Ioannis. Luc. autem non exprimit, nisi de Pharisæis, & hoc patet, quia Mar. 2. dicitur, erãt discipuli Ioannis, & Pharisæi ieiunantes, & veniunt, & dicunt illi, & sic vtrique simul venerunt, & hoc dixerunt.

F Cum autem objicitur, quòd non dixerunt hoc discipuli Ioannis, nec Pharisæi, sed continuæ loquentes de illis in tertia persona: Dicendum, quòd non obstat, quia ipsimet locuti sunt de seipsis in tertia persona, quasi de alijs, quia modus scripturæ est sic sæpe loqui, sicut supra in litera Christus dixit paralytico remittuntur tibi peccata tua, cum dicturus esset remitto, & iterum dixit, vt sciatis, quia filius hominis habet potestatem dimittendi peccata, cum dicere posset, vt sciatis, quia ego habeo potestatem, &c. ita isti dicerent de seipsis loquentes, vt de alijs, sic dicit August. lib. de concordan. euang. scilicet, sed cum Matthæus tantum discipulos Ioannis hoc dixisse perhibet, verba, quæ apud Mar. leguntur magis indicant alios hoc dixisse de illis, id est conuiuas de discipulis Ioannis, & Pharisæis, quod Lucas euidentius expressit qui alios de alijs dixisse narrauit. vnde G ergo Matthæus dicit tunc accesserunt ad eum discipuli Ioannis, &c. nisi quia, & ipsi aderant, & omnes certatim, vt quisque poterat hoc obiecerunt.

Quare solum de discipulis Ioannis expressit Matthæus, & Luc. quare de solis Pharisæis, qui maxime persequebantur Christum. Quæstio LXVI.

QVAERETVR, cum tam discipuli Ioannis, quam Pharisæi simul hoc dixerint, quare de solis discipulis Ioannis Matthæus expressit, & Lucas quare de solis Pharisæis.

Dicendum, quòd Matthæus fecit hoc. Primo ad ostendendum, quòd discipuli Ioannis fuerunt præcipui in quæstione ista, sic enim innuitur Mar. 2. scilicet, & erant discipuli Ioannis, & Pharisæi ieiunantes, decuit ergo eos, vel so- H los, vel præcipue nominari, & sic Marcus posuit eos primos, quia vtrosque posuit. Matth. autem eos solos posuit.

Secundo, quia discipuli Ioannis inceperunt quæstionem istam, sed Pharisæi postea eos adiuuauerunt, & sic fuit præcipue quæstio discipulorum Ioannis, hoc patet: quia iam positum erat silentium Pharisæis in quæstione præcedenti, & ideo non auderent mouere immediate quæstionem aliam, sed discipuli Ioannis qui nihil quæsiuerant, poterãt nunc quærere, sicut infra 22. quæsiuerunt Pharisæi a Christo, & impositum est eis silentium, & tunc Saducæi quæsiuerunt, & illis etiam responsum est, videntes autem rursus Pharisæi, quòd silentium esset impositum Saducæis quæsiuerunt iterum a Christo. Tertio fuit, quia intentio Matth. fuit ostendere quomodo contra Christum omnes sectæ Iu- I dæorum insurgebant, & ille omnibus respondebat, & quia supra cum diceretur de curatione paralytici dixit, quòd Scribæ intra se cogitabant contra Christum, & ipse cognitis cogitationibus ipsorum respondit eis, & postea dixit quomodo Pharisæi murmurauerunt pro manducatione cum Publicanis, & illis quoque responsum est, nunc dicit de murmuratione discipulorum Ioannis, quæ erat alia secta Iudæorum, quod etiam Christus illis responderit.

Quarto fuit, & præcipue, quia Matthæus intendit semper ostendere magnitudinem murmurationis factæ contra Christum, & ideo licet simul multi murmurarẽt nominat solum illos ex quorum persona colligitur, quod fuerit maior murmuratio, & sic in curatione paralytici licet simul Scribæ, & Pharisæi mala cogitarent, vt patet Mar. secundo, K & Luc. quinto solos tamen Scribas nominauit, eo quod illa murmuratio pertinebat ad inquisitionem sapientum, & tamen Scribæ erant sapientiores Pharisæis, & supra in murmuratione pro manducatione cum Publicanis Scribæ, & Pharisæi simul erant Marc. secundo, & Luc. quinto solos tamen Pharisæos nominauit, eo quod non manducare cum Publicanis erant quædam cæremonia apparentis sanctitatis, in qua magis vigebant Pharisæi, quam Scribæ, eos ergo solos nominauit, nunc vero de ieiunijs agebatur in quibus discipuli Ioannis ceteros Iudæos excedebant, sicut Ioannes excesserat omnes homines in abstinentia, eos ergo solos nominauit, vt appareret maior esse murmuratio, cum isti, qui circa ieiunium famosissimi erant, murmurarent. De Luca dicendum, quod nominauit solos Pharisæos ad ostendendum quanta fuerit pertinacia, & inuidia eorum contra Christum: nam inter omnes

sectas

fectas Iudæorum nulla fuit, quæ magis Christum persequerentur, quam ista, ipsi enim fuerunt præcipui in consilio mortis Christi. Ioan. 11. collegerunt pontifices, & Pharisæi consilium aduersus Iesum, & licet pontifices essent maiores Pharisæis dignitate honore, & potestate, magis tamen Pharisæi persequebantur Christum, quam pontifices, immo ipsi principes sacerdotũ, & populi licet in Christum crederent propter timorem tamen Pharisæorum non audebant hoc aperte confiteri Ioan. 12. scilicet veruntamẽ ex principibus multi crediderunt in eum, sed propter Pharisæos non confitebantur, vt de Synagoga non eijcerentur. Factum fuit ergo valde conueniente, scilicet vt Mar. rei veritatem describeret, dicens quòd discipuli Ioannis, & & Pharisæi simul hoc dixerunt. Matth. autem, & Lucas speciales rationes ostenderint in murmuratione ista, vnus dicens, q discipuli Ioannis hoc dixerunt, & alius, q Pharisæi.

Quare discipuli Ioannis contra Christum murmurauerunt. Quæstio LXVII.

QVAERETVR, quare discipuli Ioannis contra Christum nunc murmurauerunt. Dicendum, quòd hoc fuit Primo, & præcipue ex inuidia: nam sicut Pharisæi valde Christo inuidebant, vt ostensum est supra q. 52. ita & discipuli Ioannis: nam iam a multo tempore inuidere ceperant propter Ioannem, quia cum Christus inciperet baptizare veniebant ad eum plurimi, & inuidebant discipuli Ioannis, quòd Iesus, qui noniter surgebat excederet in fama, & honore, vnde dixerunt ei Ioan. 3. Rabbi ille, qui erat tecum trans Iordanem cui testimonium perhibuisti, ecce baptizat, & omnes veniunt ad eum. Ioannes autem increpuit illos, quòd non inuiderẽt significans, quòd Iesus maior erat, quam ipse, & dixit illum oportet crescere me autem minui, scilicet in honore, & fama, creuit tamen intantum ista inuidia, quòd Christus hoc videns cedere voluit, & recessit de Iudæa in Galilæam Ioan. 4. Secundo, quia for te isti inuidebant Christo propter scipsos nam sicut Pharisæi inuidebant valde Christo, quia honor summus quem ipsi cupiebant, deferebatur illi a turba, vt ostensum est supra q. 52. ita cum isti discipuli Ioannis honorem desiderarent, quia inter Iudæos excellentes erant, & præcipue in ieiunio inuidebant Christo, quia iste honor daretur illi, & non eis, & sic forte murmurabant in quo poterant gestis Christi detrahentes.

Tertio fuit, quia Pharisæi erant socij eorum, & cum viderent eos nunc superatos ceperunt ipsi arguere, quasi inducti nunc a Pharisæis, qui eos a principio secum acceperant ad impugnandum Christum: nam ista erat consuetudo Pharisæorum, quòd alios secum adiungerent ad loquẽdum contra Christum, vt sibi fauerent, sic dicitur inf. c. 22. quòd Pharisæi miserunt discipulos suos cum Herodianis ad quærendum a Christo, & tentandum eũ, sic dicit Chrysost. in homilia, scilicet Lucas dicit, quod Pharisæi hoc dixerunt. Matth. autem dicit, q discipuli Ioannis, quia Pharisæi illos secum acceperunt ad dicendum, quod postea in Herodianis fecerunt. Quarto fuit propter superbiam, vt se meliores Christo, & discipulis eius ostenderent: nam cum ipsi ieiunarent, & non discipuli Christi, ex hoc putabant se superiores, & arguebant illos, vt per hoc maiores viderentur, scilicet tanquam ipsi excellerent in eo in quo discipuli Christi deficiebant.

Quare isto tempore potius, quam alio discipuli Ioannis hoc quæsiuerunt. Et quid austeritas vitæ videbatur Iudæis res maxima sanctitatis. Quæst. LXVIII.

QVÆRETVR, quare in isto tempore potius, quã alio discipuli Ioannis hoc quæsiuerunt.

Dicendum, quòd propter multa. Primo, quia Pharisæi acceperant eos secum in fauorem suum, vt dicit Chrysost. & quia videbant succubuisse illos in q. præcedenti de manducatione cum Publicanis voluerunt eos adiuuare mouentes aliud dubium, vt per hoc saltem Christum possent superare.

Secundo fuit specialiter propter opportunitatem temporis: nam hoc tempore discipuli Ioannis ieiunabant, &

A videbant discipulos Christi manducare, ideo non solum nunc quæsierunt, sed etiam de hoc dubio ieiuniorum petiuerunt, sic patet Mar. secundo, scilicet erant discipuli Ioannis, & Pharisæi ieiunantes, & veniunt, & dicunt illi, scilicet Christo, quare discipuli tui non ieiunant, & sic tunc, quando erant ieiunantes venerunt ad hoc quærendum.

Tertio fuit, quia tunc fuit tempus conueniens ad redarguendum Christi discipulos: nam tunc manducabant in conuiuio cum Publicanis, vbi abundanter epularentur, quod non faciunt ieiunantes. Quarto fuit, quia ista pendet a præcedenti, nam videtur esse eadẽ disputatio, licet enim Pharisæi succubuissent in quæstione, reformant eam discipuli Ioannis per alium modum; nam Pharisæi dixerant de manducatione, isti autem dicunt de ieiunio.

B Quinto fuit, quia ista quæstio videbatur valde conueniens contra Christum, & discipulos eius, erat enim Christus magister perfectionis, & discipuli eius ideo ei adhæserant, vt perfectiorem vitam tenerent, quam populus, qui solam legem obseruabat, austeritas autem vitæ putabatur a Iudæis pertinere ad maximam sanctitatem, & ideo Ioannem Baptistam omnibus hominibus sanctiorem esse credebant, quia nullus præcedentium ei in austeritate par fuerat, putabant ergo, q erat Christo ignominia vitam perfectam prædicare, & ieiunia nõ obseruare, ideo dixerunt quare discipuli tui non ieiunant, sicut nos, & discipuli Pharisæorum.

Quare discipuli Ioannis non obiecerunt hoc Christo dicentes cur non ieiunas, &c. Quæst. LXIX.

C QVAERETVR, quare discipuli Ioannis non obiecerunt hoc Christo dicentes, cur non ieiunas cum etiam ipse manducaret, sicut discipuli sui, & quando ipse ieiunabat etiam discipuli ieiunabant, quia imitabantur eũ, sicut dicitur Ioan. 13. exemplum enim dedi vobis, vt quem admodum ego feci, ita & vos faciatis.

Dicendum primo, quòd forte non ausi sunt directe contra Christum loqui, sicut nec Pharisæi, & tamen murmurauerunt modum, quia Pharisæi cum loquerentur contra Christum nihil ei dixerunt, sed discipulis, scilicet quare cum peccatoribus manducat magister vester? isti autem cum loquerentur Christo non de eo, sed de discipulis locuti sunt dicentes, quare discipuli tui non ieiunant.

Secundo, quia licet loquerentur de discipulis satis aperte eum tangebant, & hoc in duobus. Primo quantum ad
D personam suam, quia si culpa erat non ieiunare Christus etiam reprehensibilis videbatur, qui non ieiunabat, sicut nec discipuli, sed manducabat cum Publicanis. Secundo quantum ad doctrinam, quia dato, q Christus ieiunaret si discipuli non ieiunarent erat reprehẽsibilis, quia non bene instruebat eos, & hoc sufficiebat ad redargutionẽ Christi.

Tertio quantum ad principale, quia discipuli Ioannis non arguerunt contra Christum eo, quòd iam pro eo responsum erat, nam ista quæstio pendet a præcedenti de mãducatione cum Publicanis, Christus autem dixerat, quòd ipse manducabat cum eis, sicut medicus cum ægris, manebat ergo quæstio contra discipulos, scilicet illi non manducabant, sicut medici cum ægris, cur ergo non obseruabant ieiunia, sic dicit Chrysost. in homilia, quod autem dicunt est tale esto, quòd tu vt medicus hoc facias, sed cur discipuli tui dimittentes ieiunium talibus mensis assidunt, si
E igitur potuissent discipuli Ioannis contra Christum arguere potius contra eum arguerent, sicut Pharisæi supra fecerunt, nam mãducare cum Publicanis commune erat Christo, & discipulis, & tamen contra solum Christum locuti sunt dicentes, quare cum Publicanis manducat magister vester? & tamen quia iam responsum erat in hoc dixerunt quæstionem suam discipuli Ioannis contra solos discipulos Christi, scilicet quare discipuli tui non ieiunant? Item patet hoc ex respõsione Christi hic, nam si aliquo modo hic intenderent eum impugnare discipuli Ioannis respondisset potius pro se, quam pro discipulis, quia grauior esset sua redargutio, quam discipulorum, & tamen pro illis solis respondit dicens, quod non possunt filij sponsi ieiunare, ergo contra illos solum arguerunt, quia pro Christo iam quæstio soluta erat.

An discipuli Ioannis peccauerunt ista inquirendo contra Christi discipulos. Quæstio LXX.

QVAERETVR, an discipuli Ioannis peccauerunt, nunc ista quærendo contra Christi discipulos. Dicendum, quód peccauerunt in tribus.

Primo, quia de suo ieiunio se iactabant dicentes, quare nos, & Pharisæi ieiunamus frequenter, nam de operibus bonis nemo se debet iactare, nec desiderare gloriam ab hominibus, sed a solo Deo, & ideo non debet velle, quod opera sua hominibus sint cognita, sed Deo supra 6.cap.& specialiter dicitur de ieiunio, tu autem cum ieiunas vnge caput tuum ne videaris ab hominibus ieiunans, sed patri tuo, qui est in abscondito.

Secundo peccauerunt, quia se Pharisæis coniungebant, & maxime ad Christum impugnandum, ipsi tamen sciebant Pharisæos condemnatos a Ioanne magistro suo vocante eos progeniem viperarum supra 3.cap. valde tamen sociabantur isti discipuli Ioannis Pharisæis, ita vt se mutuo iuuarent, & zelarent pro alterutris, nam quando fama Christi incepit crescere, ita vt minueretur Ioannis fama, Ioan.3.scilicet illum oportet crescere me autem minui, & discipuli Ioannis ex hoc inuidebant Christo, eodem capitulo, etiam inceperunt Pharisæi simul murmurare, de hoc Ioan.quarto, & propter ipsos recessit Christus de Iudæa tunc in Galilæam, scilicet cognouit Iesus, quód audierunt Pharisæi, quód Iesus plures discipulos facit, & baptizat, quam Ioannes reliquit Iudæam, & abijt in Galilæam, econtrario autem nunc cum Pharisæi fuissent a Christo superati, discipuli Ioannis dolêtes pro eis arguere cœperunt, vt sic saltem Christum caperent in sermone, & ipsimet professi sunt se socios Pharisæorum dicentes, quare nos & Pharisæi ieiunamus frequenter.

Tertio peccauerunt, quia Christum arguebant de defectu abstinentiæ, nam arguendo discipulos eius arguebant eum, quia etiam ipse non ieiunabat, vel saltem arguebant eum quantum ad doctrinam, quia quód discipuli sui non ieiunarent culpa eius erat, retorquebant ergo in Christum culpam, Christum tamen arguere nefas erat potissime, quia ipsi audierant Ioannem magistrum suum dicentem de Christo: ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi. Ioan. primo: peccatum tamen non habet qui aliorum peccata tollere potest, ipsi etiam hoc sciebant, quód Ioannes eum laudauerit, vt patet Ioan. tertio, vbi ipsi dixerunt Ioanni Rabbi ille qui erat tecum trans Iordanem cui testimonium perhibuisti, idest quem laudasti, ecce baptizat, peccauerunt ergo discipuli Ioannis arguendo contra Christi discipulos,

Quod erat istud ieiunium discipulorum Ioannis, & Pharisæorum. Vbi quód Ioannes Baptista omnes homines in abstinentia excesserat suo tempore. Quæstio LXXI.

QVÆRETVR, quod erat istud ieiunium discipulorum Ioannis, & Pharisæorum, de quo dicunt hoc, quare nos, & Pharisæi ieiunamus.

Dicendum, quód Pharisæi, & discipuli Ioannis fuerunt duæ sectæ Iudæorum, quia tamen discipuli Ioannis non semper durauerunt, sed parco tempore nô computantur, tanquam vna secta Iudæorum, vtrique autem illorum ieiunia multa habebant. De discipulis Ioannis patet, quia Ioannes magister suus excesserat omnes homines in abstinentia, non enim comedebat panem, nec vinum bibebat, aut quidquam, quod posset inebriare, quia ita de eo prædixerat angelus Luc.1.sed cibus eius erant locustæ, & mel syluestre supra tertio cap. fuit ergo tota vita sua quoddam ieiunium continuatum, immo plus quam ieiunium, quia non vtebatur cibis, quibus ieiunantes vtuntur, vnde potius Ioannes poterat dici non comedens, quam ieiunans, sic enim Christus appellauit eum, infra 11. venit Ioannes non manducans, nec bibens, & dicunt, quia dæmonium habet, discipuli ergo Ioannis imitarentur eum, & licet non possent pertingere ad illam austeritatem vitæ, vt fere nihil comederent, excellerent tamen alios homines in ieiunijs,

F sicut magister eorû excesserat omnes magistros, & ita multa ieiunia facerent, sic enim se iactauerunt dicentes quare nos ieiunamus frequenter. De Pharisæis etiam dicendum est, quód ieiunia multa habebant, licet forte non tot, quot discipuli Ioannis, intentio enim Pharisæorum erat sanctitatem simulare, vt honorem ab omnibus haberent inf.23. scilicet omnia opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus, apud Iudæos tamen qui adhuc rudes erant nescientes in quo vera sanctitas, & vitæ perfectio consisteret, putabatur esse sanctitatem in ieiunio eo, quód istud opus habet quandam difficultatem, & infert passionem corpori, & tristitiam, vt ergo viderentur sancti, sicut cupiebant, necesse est, quód ieiunarent, sic enim gloriabatur Pharisæus vnus in oratione de ieiunio dicês ieiuno bis in sabbato, idest in hebdomada. Luc.18.& sic credendum est, quód alij Pha-

G risæi facerent, & conabantur imitari ieiunium discipulorum Ioannis, vnde nunc coincidebat vtrunque ieiunium, quia dicitur Mar.2.erant discipuli Ioannis, & Pharisæi ieiunantes, & ita ipsi professi sunt se esse similes in ieiunio, scilicet quare nos & Pharisæi frequenter ieiunamus.

Quod erat istud ieiunium de quo discipuli Ioannis loquuntur, & an discipuli Christi ieiunarent. Et quod apud Hebræos duplex erat ieiunium. Quæstio LXXII.

QVAERETVR, quod erat ieiunium istud de quo discipuli Ioannis loquuntur contra Christi discipulos. Et an discipuli Christi aliquando ieiunabant.

Dicendum ad primum, quód inter Iudæos erat duplex

H ieiunium, sicut etiam nunc, scilicet ieiunium necessitatis, & deuotionis. Ieiunium necessitatis erat duplex: quoddam erat per legem statutum, aliud vero per consuetudinem, vel constitutionem populi. De primo erat vnicum ieiunium in toto anno, scilicet die propitiationis, scilicet die decima mensis septimi, in qua affligebant animas suas abstinendo a cibo, & potu, & ab omni corporis delectatione. Leuit.16.& 23. De secundo erant quatuor ieiunia, scilicet ieiunium quarti mensis, & quinti, & septimi, & decimi, quæ fuerant introducta a populo propter aliquos tristes euentus, & per consuetudinem a toto populo approbata; vel forte per constitutionem super hoc a populo factam, quæ habebat iam vim legis maxime, quia Deus iam approbauerat illa loquendo de eis Zach.8.scilicet, hæc dicit dominus ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septi-

I mi, & ieiunium decimi erit domui Iuda in gaudium, & lætitiam, & in solennitates præclaras, de causis istorum ieiuniorum dictum fuit late supra 6.cap. quæst.133. & Hiero. de hoc super Zachariam, & habetur 75.dist.cap.ieiunium. De ieiunio deuotionis dicendum, quód erat sicut nûc, quia quilibet ieiunabat quantum volebat, & quando volebat vltra ieiunia necessaria.

Ad primum dicendum est, quód discipuli Ioannis loquebantur nunc de ieiunio deuotionis, quod patet, quia dicitur hic nos, & Pharisæi ieiunamus frequenter, & tamen ieiunia, quæ erant Iudæis necessaria pauca erant, vt nunc dictum est, patet etiam hoc ex obseruatione Iudæorum nunc, quia non obseruant, nisi illa, & tamen si aliquando fuissent inter eos plura ieiunia necessitatis, etiam nunc manerent, & obseruarent illa, loquuntur ergo de ieiunijs

K deuotionis, & ista erant multa, sicut ipsi sibi ipsis instituere voluerant.

Secundo patet, quia Luc.5.dicitur quare discipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt, tui autem edunt, & bibunt? apparet ergo, quód loquuntur de cæremonijs obseruationum suarum, cum dicant, & obsecrationes faciunt, idest orationes, nullus tamen modus, nec tempus orationis imponebatur populo a lege, sed sibi ipsis hoc instituerant. Tertio patet, quia si intelligeretur de ieiunijs necessitatis cum illa essent communia toti populo non allegarêt hic specialiter Pharisæi, & discipuli Ioannis, sed diceretur quare discipuli tui transgrediuntur legem non ieiunantes? sicut dixerunt Mar.2. quare discipuli tui faciunt sabbatis, quod non licet? scilicet quia spicas vellebant, & confricabant manibus ad comedendum, sed dixerunt quare nos, & Pharisæi ieiunamus frequenter, tui autem disci-

puli

pusi non ieiunant allegando istas duas sectas Iudæorum, & sic videtur, quòd discipuli Christi non deficiebant in ieiunijs legis siue necessarijs, sed solum in ieiunijs deuotionis, & specialiter in illis, quæ obseruabant discipuli Ioannis, & Pharisæi.

Ad secundum dicendum, quòd discipuli Christi ieiunabant omnia ieiunia necessitatis, quæ a lege, vel aliàs introducta erant, quod patet, quia ipsi Iudæi erant, ideo legem obseruarent, nisi forte postquam ad Christum venerunt docuit eos legem non seruare, quod falsum est, quia Christus semper seruauit legem, quandiu vixit. & sic discipuli eius seruauerunt, nam si ipse docuisset eam non seruandam, non dubitarent Apostoli post mortem Christi, an Gentiles conuersi ad Christum tenerentur obseruare legalia. Act. 15. & tamen ibi fuit magnum dubium, ergo Christo viuente seruabant discipuli legem, quod etiam patet de Petro qui post mortem Christi nolebat manducare cibos a lege vetitos dicens, commune, & immundum nunquam intrauit in os meum, ergo quando erat cum Christo semper legem seruauerat, ita ergo quantum ad ieiunia esset.

Secundo patet, quia non obseruanti ieiunia legis erat pœna mortis, vt patet de die expiationis, siue propitiationis Leui. 26. & 23. anima, quæ non fuerit afflicta die illo peribit de populo suo, & ita discipuli punirentur, ergo ieiunabant his diebus.

Tertio patet, quia si ista ieiunia omitterent Pharisæi accusarent eos dure, tanquam transgressores legis, & nullo modo sustinerent ipsos, & tamen ista erat leuis redargutio, ergo non omittebant discipuli Christi ieiunia necessaria. Sed dicendum, quòd discipuli Ioannis arguerunt eos de ieiunijs supererogationis, & erat motiuum ipsorum, quia cum discipuli Christi anhelarent ad viam perfectionis, cum propter hoc Christo specialiter adhærerent, vt essent meliores, quam populus, erat in eis culpa, quòd non obseruarent aliqua ieiunia, plus quam populus, sicut ipsi. & Pharisæi multa obseruabant, sic enim dixerunt, quare nos, & discipuli Ioannis ieiunamus frequenter, tui autem discipuli non ieiunant? quasi dicat cum nos frequenter ieiunemus saltem tui discipuli deberent aliquando ieiunare.

Quare Christus respondit nunc blande discipulis Ioannis, & Pharisæis. Quæst. LXXIII.

QVAERETVR, quare nunc Christus respondit blande discipulis Ioannis, & Pharisæis cum aliàs soleret dure respondere, sicut supra dixit Pharisæis euntes discite, idest eatis ad addiscendum.

Dicendum, quòd propter multa. Primo, quia supra Pharisæi mordebant Publicanos contemnentes eos cum dixerint, quare cum Publicanis manducat magister vester? hic autem solos discipulos mordebant dicentes, discipuli tui non ieiunant, Christus tamen magis tolerare voluit iniuriam discipulorum, quam publicanorum propter duo.

Primo, quia Publicani infirmiores erant, quam discipuli, & magis turbarentur de ista iniuria, discipuli enim instructi erant aliqualiter ad iniurias tolerandum, quia saltem Christus præmunierat eos in hoc supra 5. dicens beati estis cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, vt ergo placaret animum Publicanorum increpauit Pharisæos ibi, hic autem non, sic dicit Chrysost. in homilia, scilicet considerandum, quòd quando pro extraneis, sicut pro Publicanis sermo erat, vt eorum turbatam mitiget animam vehementius incusauit exprobrantes, vbi autem discipulis conuitiabantur cum mansuetudine respondit.

Secundo, quia Publicani hanc iniuriam propter Christum suscipere videbantur, nam ex eo, quòd inuitauerant eum, aut assistebant ei, & honorabant ipsum in conuiuio habuerunt Pharisæi occasionem loquendi contra eos, debuit ergo Christus eos defendere, quod fuit increpando dure Pharisæos. Secundo quantum ad principale fuit, quia Pharisæi Christum supra redarguebant directe, nunc autem solum discipulos eius directe, quia supra dixerãt, quare cum Publicanis manducat magister vester? & nunc quare discipuli tui non ieiunant? Christus tamen acrius debuit respõdere pro sua iniuria, quam pro iniuria discipulorum, A non quidem, quia propria erat, sed quia maior erat: nam Christi confusio erat cõfusio discipulorum, cum ipsi essent propter illum, iniuria autem discipulorum poterat esse sine Christi confusione, ideo non ita dure respondit.

Tertio, & principaliter fuit, quia ista quæstio, vel redargutio fuit rationabilior, aut saltem minus irrationabilis, quam præcedens redargutio, nam quod Christus nõ manducaret cum Publicanis, per quod vocabat eos ad pœnitentiam, contra charitatem erat, & hoc suadebant Pharisæi, quòd autem discipuli Christi ieiunarent, sicut suadebant discipuli Ioannis non erat contra charitatem, sed potius ad quandam perfectionem pertinebat licet parua esset, ideo Christus respondit supra Pharisæis, quòd male dicebant cum ait euntes discite, idest eatis ad addiscendum scripturas, quia non bene intelligitis, & ideo erratis arguentes B me, nunc autem non dixit discipulis Ioannis, quod male dicerent, sed potius approbauit dictum ipsorum, sed excusauit discipulos a ieiunio propter imperfectionem, dicens quod adhuc erant infirmi, & tamen concessit, quòd aliquãdo ieiunaturi essent, scilicet auferetur ab eis sponsus, & tũc ieiunabunt, & tamen si discipuli Ioannis non bene dicerẽt, non concederet Christus, quòd aliquo tempore discipuli sui hoc essent facturi, ista ergo fuit præcipua causa quare nunc Christus blande respondit.

Quare discipuli Christi nunc non ieiunabant, & quare non faciebant aliqua ieiunia supererogationis. Et quod homines iustificantur per fidem ex Dei gratia. Quæstio LXXIV.

C QVAERETVR, quare discipuli Christi nunc non ieiunabant, & quare Christus non instruebat eos facere aliqua ieiunia supererogationis.

Dicendum, quòd propter multa. Primo propter infirmitatem eorum, & imperfectionem, quia nunc noui erant, & si imponerentur eis illico opera grauia forte sustinere non possent, & recederent. nam etiam propter infirmitatem suam circa intellectum quædam, quæ Christus dicebat, non poterant intelligere, nec credere, & recesserunt multi discipuli ab eo. Ioan. 6. cum dixit, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis, & dicitur multi audientes ex discipulis eius dixerunt durus est hic sermo, & abierunt retro, & iam cum illo non ambulabant, ita ergo si imponeret eis a principio opera dura non potentes tolerare recederent, nõ D ergo imposuit eis ieiunium. & hoc responsum Christus dedit in duabus similitudinibus, scilicet de panno nouo in vestimento veteri, & de vino nouo in vtre veteri.

Secundo fuit, quia Christus voluit congregare ad se discipulos multos, si tamen imponeret eis magna ieiunia pauci possent tolerare, quia difficilia, & perfecta non sunt ad multitudinem, sed ad paucos, ideo Christus non imposuit ea, vt multos congregare posset: nam licet non concessit eis aliquid illicitum, vt multos haberet, sicut fecit Machometus concedens omnem turpitudinem, tamen nec perfectionem, aut dura opera, quæ necessaria non erant imponere voluit, quia si illi, qui iam venerant recederent si imponerentur eis opera dura, a fortiori illi, qui nondum venerant non venirent, cum melius sit viam domini non agnoscere, quam post agnitam retroire secunda Petr. 2. sic E dicit Remigius non conueniebat, vt seueriora præcepta ieiunij illis committerentur, ne forte austeritate ieiunij frangerentur, & fidem perderent, quam habebant.

Tertio fuit ex conditione temporis, quia luctus, & gaudium non conueniunt, sed aliud est tempus flendi, & aliud tempus ridendi Ecclesiastes 3. ieiunium autem pertinet ad luctum, sed totum tempus quo Christus secundum carnis præsentiam mansit cum discipulis fuit quædam festiuitas ipsorum, ideo non debuerunt hoc tempore ieiunare, sed postquam cessaret ista festiuitas, & hoc etiam Christus respondit dicens, nunquid possunt filij sponsi ieiunare quandiu cum illis sponsus est? venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt.

Quarto fuit, quia Christus voluit ostendere, quòd status nouus quem ipse inducebat, non erat, sicut antiquus, quia iam non erant homines iustificãdi ex operibus, sed ex fide,

lex enim iustificare non potest, nisi per opera, quia nihil continet, nisi præcepta, & prohibitiones, fides autẽ iustificat hominem ex Dei gratia, idest quia Deus vult nobis facere hanc gratiam, quod quicunque crediderit in Christum eo ipso sit iustus, sic enim dicitur Ioann. 1. quòd lex per Moysen data est, gratia, & veritas per Iesum Christum facta est, idest non dedit ipse nobis legem, sicut Moyses, sed gratiam, idest fidem gratificantem, & veritatem, & impletionem omnium promissorum, quia nihil eorum, quæ in lege, & prophetis promissa erãt, fuit impletum ante Christum, sed ipse impleuit omnia supra; quia non nõ veni legem soluere, aut prophetas, & quia veritas propositionis de futuro pendet ex futuro euentu, scilicet quando, sic in præsenti fuerit qualiter ipsa in futurum esse significat, ille qui deducit rem significatam ad esse præsentem, verificat propositionem, cum ergo Christus fecerit esse in præsenti omnia, quæ in lege, & prophetis permittebantur implendo illa, dicitur ipse fecisse veritatem, idest verificasse legem, & prophetas, quæ nemo alius potuisset verificare, & sic Christus fecit gratiam, & non legem, ita etiam Actu. 15. Apostoli dixerunt, quando agebatur de obseruatione legalium, quòd non erat imponendum onus legis credentibus in Christum, quia ipsi credebant per fidem Christi saluari, scilicet quid tentatis Deum imponere iugum super ceruicem discipulorum, quod nec patres nostri, nec nos portare potuimus? sed per gratiam domini nostri Iesu Christi credimus saluari, ad ostendendum ergo istam excellentiam status quem nunc Christus introducebat non debuit imponere onera dura, non solum ieiuniorum, sed nec etiam aliarum cærimoniarum, & ita fecit, & ista fuit causa præcipua quare Christus, nec discipulis, nec nobis imposuit aliqua ieiunia, nec aliquas cærimonias, noluit tamen Christus istam causam exprimere, quia per hoc significaret legem Moysi cessaturam, & alium statum meliorem introducendum per ipsum, de quo turbarẽtur Pharisæi, & dicerent Christum blasphemare, noluit tamen eos turbare maxime, quia per hoc aperiebat se esse Messiam, quod nondum erat tempus ostendendi. Quinto fuit, quia si Christus nunc imponeret Apostolis ieiunia, etiam ipsi prædicarent per totum orbem ista ieiunia obseruanda infra 28. euntes docete omnes gentes baptizantes eos, & docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis. Sed non conueniebat toti orbi prædicari ieiunium, quia quædam gentes sunt quibus nullo modo ieiunium conuenit, ergo nec debuit Christus ieiunia imponere nunc discipulis, sic dicit Chrysost. in homilia, sic dispositis non oportet grauedinem imponere præceptorum, hoc autem dixit regulam dans suis discipulis, vt discipulos ex vniuerso orbe terrarum cum mansuetudine suscipiant.

Sexto fuit, quia ieiunium principaliter fit ad carnem domandam ne superbiat contra spiritum: Christus tamen poterat sine ieiunio præstare quibus vellet plenam obseruantiam castitatis, ideo non oportuit, quod discipulis ieiunium imponeret, sic dicit Cyrillus cum tanquam Deus absolutus esset a quolibet vinculo passionis, ieiunio nõ indigebat, sed nec eius comitiua ieiunio egebat, sed particeps gratiæ eius sine ieiunio roborata virtuose conuersabatur, sic etiam dicit Rabanus, ideo non fuit conueniens, quod Apostolis Christus imponeret nunc onus ieiunandi.

Quare Christus non ieiunabat nunc & aliquando ieiunabat. Quæstio LXXV.

QVAERETVR, quare Christus nunc non ieiunabat, & quare aliquando valde ieiunabat, sicut quando ieiunauit quadraginta diebus supra 4. cap. & aliquando nihil, sicut nunc.

Dicendum, quòd Christus non debuit ieiunare eo modo quo ieiunabant Iudæi frequenter, ratio est, quia Christus voluit ostendere se maiorem patribus veteris testamẽti, ieiunium enim est pars satisfactionis, vt ostensum est supra 6. cap. quæst. 127. patres autem veteris testamenti, qui aliquando peccauerant ieiunio egebant ad satisfaciendum pro peccatis: Christus autem Deus erat, qui non peccauerat 1. Pet. 2. sed potius ad tollendum peccata mundi venerat Ioan. 1. adeo non indigebat ieiunio, & eadem ratione

F illi, qui cum eo erant quibus poterat peccata, & peccatorum pœnas gratis dimittere ieiunio non egebant. sic dicit Rabanus: Christus qui peccata potest condonare cur a peccatoribus manducantibus declinaret quos abstinentibus poterat facere iustiores.

Secundo, quia ieiunium principaliter fit ad vitandum vitia carnis ne libido in homine dominetur: Christus autem passionem hanc non habuit, ideo ieiunio non egebat, & etiam ipse poterat istam passionem comprimere in quocunque vellet, ita vt ieiunio non indigeret ad hoc, quòd esset continens, sed ex eius gratia esset continens. Sapientiæ 8. sciui quoniam aliter non possum esse continens, nisi Deus det, ideo Apostoli etiam ieiunio non indigebant Christo conferente eis castitatem sine ieiunio, sic dicit Cyrillus: sancti quidem idcirco ieiunant, vt corpus affligen- G tes quiesceret passionis impetus, sed Christus non egebat ieiunio ad perfectionem virtutis, cum tanquam Deus absolutus esset a quolibet vinculo passionis, sed nec eius comitiua ieiunio egebat, sed particeps gratiæ sine ieiunio roborata virtuose conuersabatur.

Tertio fuit, quia sancti ieiunabant ad augmentum meriti, quia etiam si posset esse, quòd peccatum nullum habuissent vnquam, ieiunium tamen proficiebat eis ad meriti augmentum, & ad maiorem beatitudinem: Christus autem erat essentialiter beatus, immo ipsa beatitudo, quia Deus erat, ideo nec ieiunio, nec alijs operibus indigebat ad maiorem gradum beatitudinis, cum ipse posset alijs beatitudinem dare peccata dimittendo, sicut dicit Raba. Ioannes vinum, & siceram non bibit, quia abstinentia meritum auget ei cui nulla est potentia naturæ, idest qui non H habet potestatem naturaliter contra peccatum, sicut Deus: Christus autem, qui peccata potest condonare cur a peccatoribus manducantibus declinaret, quos abstinentibus poterat facere iustiores?

Quarto fuit propter discipulos, quia si Christus ieiunaret, aut discipuli ieiunarent, aut non: si ieiunare vellent erant imperfecti, & infirmi, & deficerent, si autem non ieiunarent esset inconueniens, quia non imitarentur magistrum suum in moribus, & sic frustra essent discipuli, & esset ad ignominiam eorum, quòd magistro ieiunante ipsi non ieiunarent, etiam quia oportebat, quòd Christus se ab eis subtraheret non manducando cum eis, quia non est idem cibus, nec idem tempus comedendi ieiunanti, & non ieiunanti, hoc autem esset triste, & molestum valde discipulis, quòd Christus se subtraheret ab eis, & tamen sub- I traheret se si non manducarent eosdem cibos, sicut Cephas subtrahebat se a conuersis de gentilitate propter diuersitatem cibi Iudaici, & gentilis ad Gala. 2. esset autem Christo hoc inconueniens, quia non posset ita grate applicare ad se discipulos, sicut si simul viuerent, & manducarent, ideo debuit non ieiunare, vt cum illis manducaret, eo quòd illi non poterant ieiunare, sic faciebat Paulus inter quascunque gentes erat vtens cibis eorum, & ritu viuẽdi, vt sic facilius posset eos ad Christum deducere 1. ad Corin. 9. scilicet factus sum Iudæis, tanquam Iudæus, vt Iudæos lucrarer, factus sum infirmis infirmus, vt infirmos lucrifacerem, omnibus omnia factus sum, vt omnes lucrifacerem.

Quinto fuit, quia Christus voluit nobis auferre occasionem difficultatum, cum enim tota actio Christi sit in- K structio nostra, & debeamus eum sequi in omnibus, quæ non excedunt facultatem nostram dicente ipso, exemplum dedi vobis, vt sicut ego feci, ita & vos faciatis. Ioan. 13. si Christus nimis ieiunasset crederemus teneri nos ad multum ieiunandum, vel saltem putaremus in hoc esse maximam perfectionem, & vtrunque falsum est, quia perfectio est in charitate, & in hoc voluit Christus, quòd specialiter eum imitaremur. Ioan. 15. in hoc cognoscent omnes, quòd mei estis discipuli si dilexeritis inuicem, sicut dilexi vos, non ergo fuit conueniens, quòd Christus nimis ieiunaret.

Dicendũ ergo, quòd Christus aliquando ieiunauit, & aliquando ieiunare noluit, quia ita decebat: nam ieiunauit interdum, vt nobis ieiunandi aliquando exemplum traderet, & aliquando non ieiunabat, idest raro ieiunabat, vt ostenderet, quòd ieiunium non erat ei necessarium, scilicet

quia ipse poterat sine ieiunio plura nobis præstare, quam ieiunium conferat, & etiam quòd ipse in se plura habebat naturaliter, quam posset quis per ieiunium de sanctitate, aut perfectione, vel merito consequi, sic dicit Rabanus ieiunat Christus ne præceptum declines, manducat autem, vt gratiam, & potestatem intelligas. sic etiam dicit Cyrillus, si Christus ieiunauit quadraginta diebus non hoc fuit, vt in se passionem mortificaret, sed vt normam abstinentiæ ostendat mortalibus.

Quis est iste sponsus, & quæ sponsa, & qui filij sponsi, & quod est istud ieiunium. Et quod est duplex ieiunium, quod corporale vocatur. Quæst. LXXVI.

QVAERETVR, cum dicatur hic, quòd non possunt filij sponsi ieiunare, quãdo cum illis sponsus est, quis est iste sponsus, & quæ sponsa, & qui filij sponsi, & quod est istud ieiunium. De primo dicendum, quòd Christus est sponsus, sic ipse innuit cum loquatur de discipulis dicens, auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt, & tamen constat, quòd de seipso auferendo ab eis loquatur, patet etiam, quia Ioannes vocauerat eum sponsum. Ioan. 3. qui habet sponsam sponsus est, amicus autem sponsi, qui stat, & audit cum gaudio gaudet propter vocem sponsi.

De secundo, scilicet de sponsa, Dicendum quod potest accipi dupliciter. Vno modo pro ecclesia, ista enim est sponsa sua, quam Christus exhibuit sibi mundam, & immaculatam ad Ephe. 5. & tota ista ecclesia vocatur vna virgo, quæ desponsatur Christo secundo Cor. 11. despondi enim vos, idest desponsaui vni viro Virginem castam exhibere Christo, est autem matrimonium inter Christum, & istam Virginem ad Ephe. 5. vbi dicitur, quòd matrimonium est sacramentum magnum, & sequitur, ego autem dico in Christo, & in ecclesia.

Alio modo potest accipi sponsa Christi ipsa natura humana, quam diuinum verbum desponsauit copulãdo eam sibi in vnitatem suppositi. sic dicit Cyrillus Saluatoris nostri in hoc seculo demonstratio nihil aliud fuit, quam quædam festiuitas intelligibiliter, quasi quandam sponsam copulans illi nostram naturam, vt quæ quondam sterilis fuerat fœcunda fieret.

De tertio, scilicet de filijs sponsi dicẽdum, quòd isti sunt Christi discipuli, & omnes, qui postea crediderunt, nam ex eo, quòd Christus suscepit ecclesiam in sponsam, omnes quotquot intra ecclesiam in fide, & aqua renascuntur Ioan. 3. efficiuntur filij Christi per hanc fidem Ioan. 1. dedit eis potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius, omnes autem illos ecclesia spiritualiter Christo gignit. sic dicit Hieron. super Matthæus sponsus Christus est sponsa autem ecclesia, de hoc spirituali connubio Apostoli sunt creati. accipiendo autem sponsam pro natura humana a verbo assumpta, etiam filij sunt discipuli, quia Christus per hoc, quòd apparuit inter nos in humanitate assumpta per verbum prædicationis multos sibi spiritualiter filios genuit, quos aliter non genuisset, sic dicit Cyrillus filij sponsi esse noscuntur quicunque vocati sunt ab eo per nouam, & Euangelicam disciplinam, non autem Scribę cum Pharisæis qui solam legis vmbram considerant.

De quarto dicendum, quòd ieiunium istud aliqui putant esse quandam famem verbi Dei, sicut ieiunium corporale corporis famem causat, & filij sponsi, idest discipuli non poterant ieiunare quãdiu erat cum eis Christus, quia audiebant semper verbum eius, sic dicitur Ioan. 3. amicus sponsi stat, & audit eum, & gaudio gaudet propter vocem sponsi. sic dicit Basilius filij sponsi ieiunare nequeunt, hoc est animæ nutrimentum non sumere, nec viuere in omni verbo, quod de ore Dei procedit.

Sed dicendum, quòd iste non est sensus literalis, quia tunc nihil esset ad propositum Christi responsio, nam cum saturitate spirituali potest stare ieiunium corporale, discipuli tamen Ioannis de corporali ieiunio loquebantur, ergo necesse erat, quòd Christus etiam loqueretur de corporali dicens, quod non possent discipuli eo præsente ieiunare. Secundo patet, quia etiam non conueniret tunc illa litera, scilicet auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt, quia post Christi ascensionem minus ieiuni fuerunt Apostoli, quam Christo viuente quantum ad cibum spiritualem, eo quòd Christo viuente erant adhuc imperfecti, & multa ignorabant, quæ Spiritus Sanctus postea eos docuit Ioan. 16. multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo, cum autem venerit ille spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem, ergo non intelligitur de spirituali ieiunio, sed de corporali, quia istud habuerunt post Christi recessum, quod non habuerant eo viuente cum eis.

Alij dicunt, quòd intelligitur de ieiunio, quod est carere cibo corporis, & sanguinis domini, sic dicit Ambro. super Lucam non hic ieiunium relegatur quo conficitur caro, & corporis luxuria castigatur, hoc ieiunium nos commendat Deo, sed non possumus ieiunare, qui Christum habemus, & Christi carnem epulamur, & sanguinem. Sed dicendum, quod etiam ille est sensus mysticus.

Primo, quia necesse est, quòd Christus loquatur de ieiunio corporali, vt supra dictum est.

Secundo, quia etiam non est verum, quod discipuli non essent ieiuni a cibo corporis, & sanguinis domini: nam Christo manente cum eis nunquam, nisi semel hunc cibũ gustauerũt, scilicet in die cęnæ domini, quia tunc illud sacramentum institutum est, vt colligitur infr. 26. & Luc. 22. & clarius patet 1. Cor. 11. scilicet dominus Iesus in qua nocte tradebatur accepit panem, &c. post mortem tamẽ Christi discipuli poterant quandocunque vellent istum cibum conficere, & manducare 1. Corin. 11. quotiescunque feceritis mortem domini annunciabitis, idest facietis quandocunque volueritis, & quotiescunque feceritis semper annunciabitis mortem domini, immo & Christus hortatus fuerat eos istud sæpe facere dicens, sic facite in meam commemorationem infra 26. & Lucæ 22. non ergo intelligitur de tali ieiunio.

Sed dicendum, quòd intelligitur de ieiunio corporali, & istud est duplex, vt ait August. libr. de quæstionibus Euangelij, & de vtroque loquitur hic Christus, quòd non conueniebat discipulis eo viuente. Primum est, quod ordinatur ad carnis refrænationem, & disponit ad contemplationem. Aliud autem est, quod procedit ex plenitudine, & perfectione contemplationis. Primum istorum non competebat Christi discipulis, quia habebant Christum sibi pręsentem, ideo non oportebat, quòd disponerentur per ieiunium ad contemplandum Christum, quia dispositio fit ad habendum rem, quæ nondum habetur, & quãtum ad hoc Christus dixit non possunt filij sponsi ieiunare quandiu spõsus cum illis est, scilicet quia eum præsentem habent, & fruuntur eo, sed quando fuerit ablatus ab eis tunc ieiunabunt, scilicet propter tristitiam, quia eum non habent, vel vt disponant se per ieiunium ad contemplationem per quã spiritualiter eum præsentem habeant.

De secundo dicendum, quòd illud est in viris perfectis, qui nimis immorantur diuinæ contemplationi, quia quanto eis magis intendunt tanto magis abstrahuntur ab omnibus corporalibus, & sic pauco cibo vtuntur, sic enim dicitur 10. Ethic. quòd felix contemplatiuus paucis indiget, tale autem fuit ieiunium Moysi, qui 40. diebus ieiunauit bis sine cibo manens Deuteronom. 9. & hoc erat, quia participatio diuini colloquij sustentabat eum, immo reddiderat faciem eius splendidam, & radijs cornutam Exod. 34. hoc autem ieiunium non competebat discipulis quandiu mansit cum illis Christus, quia istud ieiunium prouenit ex perfecta contemplatione, quæ est virorum perfectorum, discipuli autem erant adhuc rudes, & imperfecti, ideo non conueniebat eis quousque post Christi recessum Spiritus Sanctus perficeret eos, & tunc ieiunarent; & de hoc ieiunio Christus posuit duas similitudines, scilicet de veste veteri, & panno nouo, & de vino nouo in vtre veteri, quia non cõueniunt inter se propter perfectionem vnius, & imperfectionem alterius, vt dicetur infra quæstio. 80. & 81. & 82. quantum ad primum ergo ieiunium istorum dixit Christus, quòd non possunt filij sponsi ieiunare quandiu sponsus cum illis est.

Aliter potest intelligi hoc, & planius, vt sit quædam similitudo ad sponsum carnalem, scilicet quòd sicut, quando sponsus celebrat festum nuptiarum filij spõsi, idest amici eius non possunt esse in tristitia, nec ieiunio, sicut dr Io. 3. amicus sponsi gaudet pp vocem sponsi, ita nunc discipuli,

qui erant filij sponsi, & amici eius, scilicet Christi Ioan. 15. vos autem dixi amicos, &c. non poterant rectè tristari, nec ieiunare, sed sicut ille, qui nouiter sponsam accipiebat post matrimonij cõsummationem permittebatur manere cum ea per annum, & non poterat compelli ad bellum illo anno, nec aliquis labor de publico ei poterat imponi, sed permittebatur illo anno gaudere cum vxore sua Deuteron. 24. ita totum hoc tempus quo Christus cõuersabatur cum discipulis erat eis datum ad quandam iocunditatem, ideo nõ debebat per ieiunia, nec per aliquid triste interrumpi, vt dicit Chrysost. in homilia.

Quando est istud tempus quo sponsus auferetur, & filij sponsi ieiunabunt. Et quomodo Christus sæpe increpuit Apostolos: qui tamen post Christi mortem frequenter ieiunabant, & quare. Vbi de inchoatione ieiunij quadragesimalis, & cur præcedat festũ resurrectionis. Qõ. LXXVII.

QVAERETVR, quando est istud tempus quo sponsus auferetur, & filij sponsi ieiunabunt. Aliqui dicunt, quòd cum Christus sit sponsus non potest a nobis auferri, nisi quando nos voluerimus, quia potius ipse vult esse nobiscum, & delectatur esse nobiscum spiritualiter Prouer. 8. deliciæ meæ esse cum filijs hominum, & ideo semper ipse clamat ad ostium, vt recipiamus eum Apoc. 3. ecce ego sto ad ostium, & pulso, siquis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam intrabo ad illum. interdum tamen nos non recipimus eum, sed potius excludimus Iob. 21. qui dixerunt Deo, recede a nobis scientiam viarum tuarum nolumus. sic dicit Ambro. super Lucam, qui sunt illi dies quibus vobis Christus auferetur, cum ipse dixerit vobiscum ero vsque ad consummationem mundi? & respõdet nemo Christum tibi potest auferre, nisi te illi ipse auferas. si tamen interdum contingat, quòd a nobis recedat sponsus per peccatum, tunc per ieiunium, & fletum peccatum delendum est, vt ille redire velit, sic dicit Beda quandiu enim sponsus nobiscum est, & in lætitia sumus, nec ieiunare possumus, nec lugere, cum autem per peccata ille recedit, tunc indicendum est ieiunium, & requirendus luctus.

Sed dicendum, quòd non est ille sensus literalis: nam Christus non loquebatur de tali ablatione sponsi: nam ipse loquebatur Iudæis rationem reddens quare discipuli tũc non ieiunabant, ergo oportet, quod illud, quod dicebat tale esset, quod possent Iudæi intelligere, non poterant tamẽ intelligere quid est Christum esse nobiscum per gratiam, & recedere per peccatum, ergo non fuit de hoc locutus.

Secundo patet, quia hoc modo Christus non recessit ab Apostolis postea, quia post mortem Christi dato discipulis Spiritu Sancto iam non peccauerunt mortaliter, & ideo Christus, nunquam ab eis recessit spiritualiter, sed viuente eo Apostoli aliquando peccabant, quia contendebãt inter se quis maior eorum esset, & infra 18. & Lucæ 22. & adinuicem indignabantur, & inuidebant, vt infra 20. vbi decem indignati sunt de duobus fratribus, scilicet Ioanne, & Iacobo, quia petiuerunt sedere ad dexteram, & ad sinistrã, & interdum proximis contra charitatem mortem inferre cupiebant. sicut Iacobus, & Ioannes petere voluerunt ignẽ de cęlo, vt cremaret vnam ciuitatem Samaritanorum, quia eos excluserant de illa. Lucæ 9. sed Christus increpuit eos, dicens nescitis cuius spiritus estis. sępe etiam aliàs peccabãt per imprudentiam, vel per fidei paucitatem, & Christus increpabat eos, vt infra 16. dixit Petro vade retro Sathana, scandalum enim mihi es, increpauit etiam omnes discipulos infra 17. & Mar. 9. dicens ô generatio incredula, & peruersa quousque vos patiar? & ita de multis alijs, ergo quando cum Christo manebant corporaliter ieiunare debebãt, eo quòd sępe per peccatum Christus ab eis spiritualiter auferebatur, & tamen tunc non ieiunauerunt, ergo non intelligitur de hoc ieiunio, nec de ista ablatione.

Tertio patet, quia dicitur auferetur ab eis sponsus, quod significat violentiam, & tamen, quando per peccatũ Christus a nobis recedit, sponte recedit, vel nos ab eo sponte recedimus. Dicendum ergo, quòd intelligitur de ablatione per mortem, quia tunc Christus subtraxit discipulis corporalem præsentiam, & fuit ablatio, quia mors Christi vio-

F lenta fuit, sic enim dicit Hiero. super Matth. sponsus Christus est, sponsa autem ecclesia: de hoc spirituali connubio Apostoli creati sunt, qui lugere non possunt quandiu sponsam in thalamo vident, & sciunt sponsum esse cum sponsa, quando vero transierint nuptiæ, & passionis ac resurrectionis tempus aduenerit, tunc filij sponsi ieiunabunt, & hoc verum fuit, quia post Spiritum Sanctum datum Apostoli multis ieiunijs intendebant, sicut Paulus de seipso dicit in fame, & siti, & in ieiunijs multis, omnibus etiam idem faciendum suadebat 2. Corin. 6. ecce nunc tempus acceptabile exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros in vigilijs, in ieiunijs, in castitate. ieiunabant autem Apostoli propter tristitiam de Christi absentia in cuius præsentia maxime post resurrectionem fuerant ineffabiliter consolati, & ideo cupiebant dissolui, & esse cum Christo, vt illa visione ite-

G rum lætarentur, ita & nobis præ desiderio Christi absentis nobis lugendum, & ieiunandum est, sic dicit Augustinus sermone de quadrag. proinde quia sponsus ablatus nobis est lugendum est, & rectè lugemus si flagramus desiderio eius, beati quibus licuit ante passionem tunc illum habere præsentem, & interrogare, sicut vellent audire, sicut deberent, illos dies concupierunt videre patres ante aduentum eius, nec viderunt, in nobis autem illud impletum est, quod ipse dixit venient dies, quando desiderabitis videre vnum de diebus istis, & non poteritis, quis ergo hic non lugeat, quis non dicat factæ sunt lachrymæ meæ panes die, dicitur mihi quotidie vbi est Deus tuus? merito ergo Apostolus cupiebat dissolui, & esse cum Christo. Ieiunabant etiam Apostoli ad carnem compescendam, quia plenitudo Spiritus Sancti non abstulerat eis omnem tentationem, sed

H adhuc ieiunio indigebant. 1. Cor. 9. castigo corpus meum, & in seruitutem illud redigo, ne cum alijs prædicauerim ipse reprobus efficiar.

Secundo ieiunabant ad exemplum, quia ipsi erant patres ecclesiarum, & omnes sequebantur eorum exempla, siue in bonum, siue in malum, ita vt per hoc, quòd aliquid agerent, quasi cogebant alios ad sic faciendum, sic dixit Paulus Cephæ ad Gal. 2. cogis gentes iudaizare, scilicet per hoc, quod subtrahis te ab eis, & obseruas cibos Iudæorum, cogis exemplo tuo cõuersos ex gentibus ad iudaizandum, & ita ieiunando, quasi cogebant ceteros exemplo suo ad ieiunandum.

Tertio fuit ad augmentum meriti, quia quodlibet opus bonum proficit ad maiorem gradum gloriæ. Apostoli ergo Christo manente cum eis non ieiunauerunt, sed post eius

I recessum, quando ablatus est sponsus. Ex hoc autem aliqui dixerunt, quòd ieiunium quadragesimæ inchoandum erat sequenti die post ascensionem, quia illa die sponsus ablatus est. Act. 1. Sed istud non fuit conueniens, quia ieiuniũ quadragesimæ est ieiunium continuum, festum tamen Pẽtecostes, quod est post ascensionem, illud interrumperet.

Alij autem dixerunt, quòd statim post Pentecosten debuit quadragesima inchoari, & ita quidam hæretici faciebant. sic dicit Hiero. super Matth. nonnulli putant idcirco post dies quadraginta passionis ieiunia debere incipi, licet statim dies Pentecostes, & Spiritus Sanctus adueniens inducat nobis festiuitatẽ, & huius occasione testimonij Montanus, Prisca, & Maximilla etiam post Pentecosten faciunt quadragesimam, quod ablato sponso filij sponsi debeant ieiunare. Sed ecclesia non recepit istam cõsuetudinem, sed facit, quòd quadragesima præcedat festum resurrectionis

K propter duo. Primo propter significationem ex parte Christi, ipse enim mortuus est propter infirmitatem carnis 1. Pet. 3. & venit ad gloriam resurrectionis per humiliationem, & obedientiam, ad Phili. 2. ieiunium autem pertinet tam ad humiliationem, quam ad infirmitatem, ideo congrue ieiunium præcedit festum resurrectionis.

Secundo fit hoc propter nos: nam in festo resurrectionis accipere debemus Eucharistiam, ad hoc tamen, quòd quis eam digne recipiat oportet disponi per ieiunia, & orationes, fuit ergo ieiunium magis ibi conueniens, quam alibi. sic dicit Hierony. vbi supra: ecclesiæ autem consuetudo ad passionem domini, & resurrectionem per humilitatem carnis venit, & vt spirituali sanguine, & Eucharistiæ ieiunio corporis præparemus, ideo tota ecclesia quadragesimam ante resurrectionem obseruat.

Quomodo stat, quia dicitur quomodo possunt filij sponsi ieiunare, & Lucas aliter dicit. Quæst. LXXVIII.

QVÆRETVR, quomodo stat, quia hic dicitur quomodo possunt filij sponsi ieiunare, sed Luc. 5. dicitur nunquid potestis filios sponsi facere ieiunare?

Dici potest dupliciter. Vno modo, quòd ambo simul dixerit Christus, scilicet non possunt filij sponsi ieiunare, & quomodo potestis facere eos ieiunare. q. d. non potestis. Secundo potest dici, quòd alterum ipsorum fuit dictum, & tamen Euangelistæ præcipue sequuntur sententiam omissis interdum verbis, & tunc quod Christus dixit non possunt filij sponsi ieiunare, quia istud expresserunt Mar. & Matth. illud autem, scilicet non potestis, solus Luc. dixit vtrobique tamen est eadem sententia, scilicet, quòd filij sponsi non ieiunant quandiu sponsus cum illis est, Lucas tamē hanc sententiam alijs verbis expressit, vt ostenderet, quòd isti Pharisæi, qui nunc cum discipulis Ioannis loquebantur Christo facturi erant, quòd discipuli ieiunarent occidendo Christum: nam Pharisæi fecerunt consiliū de Christi morte Ioan. 11. quasi dicat vos facietis aliquando, quòd isti ieiunent, scilicet cum me occideritis, & tamen nunc quandiu viuo non potestis facere, quòd ieiunent, sic dicit Augu. lib. de concor. euan. scilicet per hoc, quòd solus Lucas dicit nō potestis filios sponsi facere ieiunare, intelligitur eosdem ipsos, qui loquebantur fuisse facturos, vt lugentes ieiunarent filij sponsi, quoniam ipsi essent sponsum occisuri.

Quomodo potest stare, quia hic dicitur non possunt filij sponsi lugere. & Mar. & Luc. aliter dicant. Et quod consuetudo antiquorum fuit, vt cum lugerent etiam ieiunarent. Quæstio LXXIX.

QVÆRETVR, quomodo potest stare, quia hic dicitur non possunt filij spōsi lugere, & Mar. 2. & Luc. 5. dicitur non possunt ieiunare.

Dici potest dupliciter. Vno modo quod Christus vtrumque dixerit, sed Matth. alterum subticuit Mar. autem, & Luc. illud solum, quod Matth. tacuit expresserunt, & sic fit ex eis vna plena narratio, ita vt Christus diceret, non possunt filij sponsi lugere, & ieiunare. Secundo potest dici, quòd alterum eorum tantum dictum est, scilicet ieiunare, quia hic de ieiunio agebatur, ideò potius exprimeret Christus nomen ieiunij, quam luctus, quia magis conueniebat proposito suo, etiam quia Mar. & Luc. dixerunt ieiunare, solus Matth. dixit lugere, hoc tamen fecit propter duo. Primo ad significādum duplex ieiunium de quo Christus hic loquitur, vnum est ieiunium mœroris, quod fit ad carnem domandam, vel propter tristitiam de absentia boni. Aliud est ieiunium exultationis, quod prouenit homini ex perfecta contemplatione, quia illa rapit hominem a sensibus, & pauco cibo indiget. vt dictum est supra quæst. 76.

Primum ieiunium, scilicet mœroris non poterant habere Apostoli, quia erat cum eis sponsus, ad significandum conditionem specialem huius ieiunij mœroris Matth. posuit nomen speciei, & non generis, dicens non possunt lugere, & ieiunium luctus habere quandiu sponsus cum eis est, ad ostendendum autem, quòd non poterant discipuli adhuc habere ieiunium exultationis propter suam imperfectionem, & vetustatem, posuit Christus duas alias similitudines, scilicet de vestimento, & vtribus. sic dicit August. libr. de concor. euan. quòd dixit Matth. lugere vbi Mar. & Luc. dicunt ieiunare, signauit de tali ieiunio dominum locutum, quod pertinet ad humilitatem tribulationis, vt illud alterum, quod pertinet ad gaudium mentis in spiritualia suspensæ, & ob hoc alienatæ a corporalibus cibis posterioribus similitudinibus signasse intelligatur ostendens, quod circa corpus occupatis, & ob hoc veterem sensum habentibus hoc genus ieiunij non congruat.

Secundo fecit hoc propter proprietatem ieiunij, quod efficit hominem tristem carnem macerando, & hoc omnibus est triste, qui sunt infirmi qualis est omnium communitas, secus est de perfectis viris, qui propter contemplationem sapientiæ ieiunare volunt. sic dicit Chrysost. in homilia ieiunium enim triste est non naturaliter, sed illis, qui

A imbecilles adhuc, & indispositi sunt: his enim qui sapientiam contemplare desiderant delectabile est, vnde secundum opinionem illorum hoc dixit. Tertio fecit specialiter propter consuetudinem Iudæorum, & antiquorum: nam cum antiqui essent adhuc rudes, quasi sola bona corporalia cognoscentes, triste erat illis ieiunium per quod subtrahitur directe delectatio gustus, & indirecte omnis delectatio corporalis, & ideo ab antiquo istud consuetum erat, quod qui volebant tristari, vel se tristes ostendere ieiunabant. Et quia homines pro mortuis solent plangere, & affligere se, fuit antiquis consuetum, quòd quando faciebant planctū magnum pro aliquo, quòd inter ceteras afflictiones etiam ieiunarent, vt se per hoc tristes ostenderent. sic dicitur 1. Reg. 31. quòd viri Iabes tulerunt cadauera Saul, & filiorum eius, & sepeliuerunt ea in nemore Iabes, & ieiunauerunt B septem diebus, idem 1. Paralip. 10. etiam quando Dauid, & viri sui audierunt Saulem, & filios eius corruisse in bello planxerunt valde, & ieiunauerunt tota die vsque ad vesperum 2. Reg. 1. sic etiam quando Ioab occidit dolose Abner principem exercitus Isboseth doluit valde Dauid, & venit tota multitudo populi, vt consolaretur eum, & vt sumeret cibum cum illo, & ille noluit consolari, nec comedere sed iurauit, quòd vsque ad solis occasum non comederet 2. Reg. 3. & hoc erat, quia nolebat cessare a planctu pro Abner, & tamen si solueret ieiunium, cessaret per hoc a plāctu, ideo noluit comedere vsque ad vesperam, & sic apud antiquos lugere, & ieiunare idem erant, & ita Matth. posuit non possunt lugere, vbi Mar. & Luc. dixerunt ieiunare.

C *Quare Christus dixit similitudinem de veste veteri, & panno nouo. Quæst. LXXX.*

QVAERETVR, quare Christus dixit similitudinem de veste veteri, & panno nouo. Dicēdum, quòd vt dicit Augu. lib. de quæstionibus Euangelij, & lib. de con cor. euan. duplex est ieiunium. Primum est mœroris, quod etiam ad contemplationem disponit, & istud ostendit Christus non conuenire discipulis dicens, non possunt filij sponsi, vt ostensum est præcedenti. quæst. & supra. 76.

Aliud est ieiunium exultationis, quod sequitur ad perfectam contemplationem, & istud dicit non conuenire discipulis propter imperfectionem, & ad hoc sunt istæ duæ similitudines, & prima est de veste, scilicet, quod si in veste veteri ponatur in ruptura pars noui panni fiunt duo inconuenientia, scilicet, quia fit deformitas propter dissimi- D litudinem, etiam quia maior scissura fit in veteri panno, ita hominibus existentibus in vetustate doctrinę non sunt immediate danda præcepta nouæ doctrinę, quia est deformitas propter dissimilitudinem, & etiam, quia fiet peior ruptura non potentibus illis præ infirmitate tolerare præcepta nouæ doctrinæ. sic erat de ieiunijs, quia licet Christus nulla ieiunia posuit sub pręcepto, fuerunt tñ maiora ieiunia, & sunt in nouo testamento, tam ieiunia necessitatis, quam deuotionis, quam fuerunt in veteri, ista autem noua ieiunia non erant imponenda discipulis adhuc veteribus, sic dicit Remigius vestimentum vetus discipulos suos vult intelligi, qui nondum erant per omnia innouati, pannum rudē, idest nouum appellat nouam gratiam, idest Euangelicam E doctrinam, cuius quædam particula est ieiunium, & ideo non conueniebat, vt seueriora præcepta ieiunij illis committerentur, ne forte austeritate ieiunij frangerentur, & fidem perderent, quam habebant, & tunc fit peior scissura, quia vt dicit glos. graue onus rudi iniunctum illud boni, quod prius habebat, sæpe destruit.

Aliter potest intelligi, quòd ieiunium non potuit imponi discipulis nunc propter vetustatem ipsorum, quia doctrina ieiunij est non solum a cibis, sed etiam ab omnibus delectationibus temporalibus abstinere, talem autem abstinentiam non possunt tolerare homines dediti veteri conuersationi, si ergo imponeretur eis abstinentia sola a cibis, rumperetur ipsa doctrina ieiunij, & esset deformitas. sic dicit August. lib. de quæstionibus Euangelij.

Alij autem exponunt hoc tam de veste, quam de vtribus referendo ad Pharisæos, & discipulos Ioannis. & non ad Christi discipulos, & tunc vestimentum vetus sunt ipsi Pharisæi, & pannus nouus sunt præcepta noui testamenti,

quæ coniungi non debent,eo,quòd inter se nō conueniunt, & est tunc sensus,q Pharisæi,& discipuli Ioannis volebant trahere Christi discipulos ad doctrinam suam de ieiunijs. Christus autem innuit, q discipuli sui erant erudiendi in præceptis nouis,& non in præceptis veteribus ieiuniorum, & ipsi illa præcepta noua non conueniebant Pharisæis dedi-tis vetustati ad hoc,quòd simul obseruarent noua præcepta & vetera,sicut Galathę volebant legem Moysi cum Euangelio obseruare ad Galat. 2. & 3. sic dicit Hierony. super Matth. per vestimentum vetus, & vtres veteres debemus intelligere Scribas,& Pharisæos,particula vestimenti noui, & vinum nouum sunt præcepta Euangelica,quæ non possunt sustinere Iudæi,ne maior scissura fiat, tale quid Galathæ facere cupiebant, vt cum Euangelio legis præcepta miscerent,& in vtribus veteribus mitterent vinum nouum. q autem discipuli non essent instruendi nunc in ritu ieiuniorum,quæ pertinebant ad veterem doctrinam Pharisæorum, & discipulorum Ioannis, sed potius in alijs præceptis nouis ostendit gloss. dicens per hoc signat, q Apostoli non erant in veteribus obseruantijs detrahendi, quos oportebat gratia nouitatis profundi, præcedentes tamen expositiones meliores sunt,s.quòd de solis discipulis loquatur hic Christus, non de Pharisæis.

Quomodo potest stare discrepantia Euangelistarum. Quæst. LXXXI.

QVÆRETVR quomodo potest stare,quia hic dicitur nemo mittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus,& Luc.5. dicitur nemo commissuram a vestimento nouo mittit in vestimentum vetus.

Dicendum, quod hic in superficie literæ videtur innui, quod aliqua pars panni noui ponatur in ruptura vestimenti veteris,sed Lucæ 5.clare innuitur,q pro veste veteri rupta non sit tollenda aliqua pars de veste noua, vt assuatur ei,nam dicitur nemo commissuram a vestimento nouo mittit in vestimentum vetus,idest non accipit partem de veste noua,vt ponat in veterem, etiam quia ipsum aliquin, & nouum rumpit, & veteri non conuenit in commissura a nouo.i. pars accepta de nouo vestimento non conuenit veteri propter dissimilitudinem.

Dicendum ergo, q ille est sensus verus quem expressit Luc.& ad illum sensum sunt trahenda verba Matth.quia bene conueniunt ei eo, q Matth. loquitur breuiter, & sic cum dicitur hic nemo mittit commissuram panni rudis,.i. noui debet suppleri, quòd etiam sit illa commissura de ve-
I stimento nouo,quod Matthæus tacuit,& Luc. expressit,si quis autem velit trahere Lucam ad Matth. non erit possibile, cum Lucas expresse loquatur, etiam, quia Mar. concordat Luc. dicens nemo assumentum panni rudis assuit vestimento veteri. assumentum tamen dicitur pars panni, quæ assuta est alteri parti,ergo videtur quod illa pars panni rudis,antequam assueretur veteri vestimento erat assuta alicui alteri parti,& sic erat pars vestimenti noui, hoc modo dicetur, quod qui ita faceret rumperet vestimentum nouum, & causaret deformitatem in veteri, & tunc plane significatur,sicut dicit Remigius,& Augustinus,quod præcepta de ieiunijs sunt quædam pars nouorum præceptorum, quæ pertinent ad integritatem legis nouæ, si ergo Christus ieiunia imposuisset nunc discipulis,nondum obseruantibus alia præcepta, & ritus nouitatis, rumperetur quodam modo ipsa doctrina nouæ legis cuius pars auferretur, & non conueniret discipulis manentibus adhuc in vetustate veteris testamenti, quia fieret quædam commixtio.

Quare dixit Christus de vino nouo,& vtre veteri. Quæst. LXXXII.

QVÆRETVR, quare Christus dixit de vino nouo,& vtre veteri.

Dicendum, q etiam hoc conuenit discipulis, vinum enim nouum, nondum decoctum forte est propter ebullitiones quas facit separando grossum, & impurum a puro, & tunc intumescit,& rumpit vasa si sunt clausa. sic dicitur Iob. 32. en venter meus, quasi mustum absque spiraculo quod lagunculas nouas dirumpit,& ideo sine spiraculo ni-
F hil potest illud continere,nec etiam noua vasa cum dicatur ibi,q lagunculas nouas dirumpit, cū autem habet spiraculum possunt illud continere vasa fortia,fragilia autem nunquam possunt, etiam si sint sine spiraculo, vtres autem veteres sunt vasa fragilia, ideo non possunt continere vinum nouum,sed vinum vetus continent,quod nullas facit ebullitiones.sic erat de discipulis qui fragiles erant,sicut veteres vtres, & non poterant tunc austeritatem ieiuniorum tolerare,sed possent,quando essent vtres noui.s. post Pentecostem, sic dicit Aug. lib. de quæstionibus Euangelij,veteribus vtribus comparantur Apostoli, qui vino nouo, quasi spiritualibus præceptis facilius dirumpuntur,quam contineant, erunt autem noui vtres cum post Ascensionem accepto desiderio consolationis eius orando, & sperando innouabimur.

G Alij dicunt,q vinum nouum vocantur secreta cælestia, & plenitudo Spiritus Sancti,quę nō poterant discipuli tunc suscipere, sed in Pentecoste receperunt nouum vinum, & ita cum loquerentur varijs linguis dixerunt quidam isti musto pleni sunt,i. nouo vino. Act. 2. sic dicit Remigius, vtres veteres appellat discipulos, qui nondum erāt perfecte innouati, vinum nouum appellat plenitudinem Spiritus Sancti, & profunda cęlestium mysteriorum, quæ tunc discipuli ferre non poterant, sed post resurrectionem vtres noui facti sunt,& vinum nouum receperunt, quando Spiritus Sanctus repleuit corda eorum, vnde quidam dixerunt omnes isti musto pleni sunt.

Sed iste sensus mysticus est.& non literalis,nam de ieiunio corporali quærebatur, ideo oportebat, q Christus innueret, q ex hoc, q isti erant vtres veteres non poterant
H ieiunare.

Alij dicunt.s. Beda,& Gregor. Nissenus, q vtres veteres vocantur illi, qui adhuc in malitia vitiorum perseuerant quibus vinum nouum.i. sacramenta dari non debet,vel significantur illi,qui legem veterem cum noua miscere volebant,quod fieri non debet.Sed iste etiam est mysticus sensus cum Christus loqueretur hic de ieiunijs defendendo discipulos. s. q non deberent cogi ieiunare, vnde primus sensus est verus,& literalis.

Quare Christus loquebatur in materia tam humili.s.de vino,& vtre,&c. Quæst. LXXXIII.

QVÆRETVR quare Christus loquebatur in materia tam humili,s. de veste veteri,& de vino,& vtri-
I bus. Et quare tot exempla simul inducebat.

Ad primum dicendum, quòd fecit propter duo. Primo propter eos quibus loquebatur, quia non erant viri forte exercitati circa sapientiam,ideo de rebus planis,& communibus loquebatur.sic dicit Chrysost.in homil.s.hinc,& nos cautam docuit humilium verborum, quæ continuo ad eos dicebat propter imbecillitatem ipsorum. Secundo fuit ad significandum infirmitatem ipsorum de quibus loquebatur, ideo rebus infimis eos comparans non potuit de sublimibus loqui, sic dicit Ambr. super Luc.fragilitas humanæ conditionis aperitur cum corpori nostra exuuijs defunctorum animalium comparantur. i. vtribus qui sunt de pellibus mortuorum.

Ad secundum dicendum, quòd oportuit Christum ponere plura exempla, nam voluit excusare discipulos a ieiu-
K nio corporali.

Est autem corporale ieiunium duplex.s.mœroris,& exultationis,vt dicit August.lib.de concor.Euangel.& lib. de quæstionibus Euangelij,de vtroque autem Christus ostendere voluit,q non conueniret discipulis.Pro primo autem, scilicet ieiunio mœroris induxit similitudinem de sponso, & filijs eius,vt ostensum est supra q.76.& 79.Pro secundo, scilicet ieiunio exultationis induxit duo exempla.s.de veste veteri,& vtribus veteribus, vt ostensum est quæstione præcedenti,& supra quæst.80.

Sed dicetur quare duo exempla posuit ad hoc, quia sufficiebat vnum? Dicendum, q fecit ad fortius, & planius conuincendum Pharisęos,sicut qui pluribus efficacibus argumentis vtitur solidius infert, quod intendit, oportebat autem istos multum conuinci, vt sic magis confunderentur, & non auderent ei sæpius insultare.

Hæc

Hæc illo loquente ad eos, ecce princeps vnus accessit, & adorabat eum dicens. Domine filia mea modo defuncta est, sed veni impone manum tuam super eam, & viuet. Et surgens Iesus sequebatur eum, & discipuli eius. Et ecce mulier quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti eius. Dicebat enim intra se: Si tetigero tantum vestimentum eius salua ero. At Iesus conuersus, & videns eam dixit. Confide filia. Fides tua te saluam fecit. Et salua facta est mulier ex illa hora. Et cum venisset Iesus in domum principis, & vidisset tibicines, & turbam tumultuantem dicebat. Recedite. Non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum. Et cum eiecta esset turba, intrauit, & tenuit manum eius, & dixit. Puella surge. Et surrexit puella. Et exijt fama hæc in vniuersam terram illam.

Hæc illo loquente. Hic ponuntur quædam miracula ad discipulorum confirmationem, & diuiditur in duo. quia primo narrantur quædam miracula in speciali. Secundo concluduntur multa in generali, ibi. *Et circuibat.* Prima in tres partes, quia narrantur tria miracula. Secunda ibi. *Et transeunte.* Tertia ibi. *Egressis autem illis.* Prima iterum in tres, quia primo incipit narrare primum miraculũ. Secundo interponit quoddam aliud in medio factum ibi. *Et ecce mulier.* Tertia reuertitur ad primum ibi. *Et cum venisset.* Ponitur hic primo vocatio Christi ad suscitandam puellam defunctam, ad quam dum iret fecit in via miraculum aliud sanando mulierem a fluxu sanguinis. ponuntur autem ista duo miracula a tribus. s. hic, & Marci quinto, & Luc. 8.

Circa primum dicitur. *Hæc illo loquente ad eos.* Idest ad C discipulos Ioannis, & Pharisæos, qui arguebant de ieiunio, alia litera habet hæc illo loquente ad turbas, & vtrunque verum est, nam quando loquebatur discipulis Ioannis turbæ multæ conuenerant, & sic ad omnes loquebatur excusando coram eis discipulos suos a ieiunio.

Ecce princeps vnus accessit. Scilicet princeps synagogæ, vt dicitur Luc. 8. & vocabatur Iairus eodem capitulo. *Et adorabat eum.* Scilicet procidens coram eo in terram, sicut dicitur Mar. 5. *Dicens domine filia mea modo defuncta est.* Ista fuit prima, quam Christus suscitauit, neminem quippe ante eam suscitauerat. & tamen Mar. 5. dicitur, quod erat in extremis, & Luc. 8. dicitur quod moriebatur, de quo dicetur infra q. 88. *Sed veni, & impone manum tuam super eam.* Idest veni in domum meam, & impones manum super illam. *Et viuet.* i. resurget, sicut postea factum est, D vel dicitur, & viuet. i. non morietur, quia iam erat in extremis. Marci 5. *Et surgens Iesus.* s. de loco in quo erat disputando cum discipulis Ioannis. *Sequebatur eum.* Scilicet princeps ille præcedebat ad ostendendum Christo domum suam. *Et discipuli eius.* s. sequebantur Christum, & dicitur de eis hic, quia postea fit mentio, quòd ipsi responderunt Christo dicenti quis me tetigit?

An ista sint continuata ad præcedentia.
Quæst. LXXXIIII.

QVAERETVR an ista sint continuata ad præcedentia. Aliqui dicunt, quòd non, quia Mar. 5. & Luc. 8. discontinuatur ista historia, quia ponuntur ista mox, vt Christus venit de regione Gerasenorum, de quo habetur supra 8.

Dicendum tamen, quòd non stat, quia hic dicitur in litera, quod hæc illo loquente. i. dum loqueretur Christus discipulis Ioannis acciderunt ista. Aliqui autem dicunt, quod potius standum est Marc. & Luc. qui concordant in illo ordine, quam Matthæo qui solus est.

Dicendum, quod si solum appareret ordo literæ, & nihil aliud aliqualiter staretur potius duobus, quam vni, quia esset maior præsumptio, quod duo qui concordant in ordine tenuissent naturalem ordinem historiæ, quam tertius qui discordat ab eis, & tamen Matthæus, qui solus est, expressit ordinem dicens, hoc illo loquente, ergo necesse est, quod istud fuerit immediate post præcedentia. s. quia adhuc Christus erat actualiter loquens discipulis Ioannis, quando venit iste princeps synagogæ. Mar. autem, & Luc. licet ponant A istud immediate post reditum de terra Gerasenorum, non dicunt, quod fuit immediate post illum reditum, sed debet ibi subintelligi, quòd alia interciderunt in medio, licet non exprimantur, Matthæus autem exprimit, quòd fuerit istud immediate post collocutionem cum discipulis Ioannis, & Pharisæis, & ita tenendum est hic dicit August. lib. de concor. Euang.

Quis erat iste princeps, de quo hic dicitur. Et quid synagoga.
Quæst. LXXXV.

QVAERETVR quis erat iste princeps, de quo hic dicitur.

Dicendum, quòd Matthæus tacuit hic nomen eius, sed Mar. 5. & Luc. 8. dicitur, quod vocabatur Iairus, erat autem B princeps synagogæ, vt dicitur Luc. 8. vel vnus de archisynagogis, quod idem est Mar. 5. Pro quo sciendum, quod Iudæi habebant in tota terra sua vnicum templum in quo erat locus sacrificiorum. Deuteron. 12. & 16. alibi autem siquis vellet immolare sacrificia mortis reus erat Leu. 17. & Iosue 22. ad illud autem templum conueniebant Iudæi ter in anno ad festiuitates omnes de Israel. Exod. 23. & 34. & ibi offerebant sacrificia sua. Deuteron. 12. in singulis autem locis habebant quasdam domos sacras ad quas conueniebant Iudęi ad orationem, & de his dicitur supra 6. cum oratis, nõ eritis, sicut hypocritæ, qui amant in synagogis orare, ille autem qui præerat huic domui dirigendo ea, quæ fieri deberent in ea, vocabatur princeps synagogę.

Aliter potest accipi, quod synagoga sit ipsa multitudo populi, quia Hebræi synagogam vocant ipsam multitudinem, & Græci appellant eam ecclesiam, nos vero concionem, vel multitudinem, & ita princeps synagogæ erat princeps populi, tanquam rector, vel dignitatem habens in populo, quod autem dicitur Marc. 5. quòd erat quidam de archisynagogis, apparet multos fuisse istos principes synagogæ. Et potest intelligi, quod erant multi in illa vrbe, in qua fuit miraculum istud, scilicet in Capharnaum, & erat iste vnus eorum. Vel quòd erant multi in diuersis locis, sed in quolibet loco erat vnicus, & sic in vrbe Capharnaum esset iste solus, sed verisimilius est, quod multi essent, quia alias melius vocaretur absolute archisynagogus, quam quidam de archisynagogis.

Quare nomen istius exprimitur Marc. 5. Et quare dicitur, quod erat princeps synagoga.
Quæst. LXXXVI.

QVÆRETVR quare nomẽ istius exprimitur Mar. 5. & Luc. 8. & quare dicitur, quod erat princeps synagogæ. Ad primum dicendum, quod Matthæus breuitatis causa tacuit hic nomen istius, Lucas tamen, & Mar. illud expressserunt ad maiorem miraculi manifestationem, quia iste erat vir clarus, & a multis ex nomine cognoscebatur, cum ergo narraretur factum expresso nomine istius viri magis magnificaretur, & hoc erat quantum ad illos qui eo tempore viuebant, vel agnouerant famam viri, sic dicit Titus, ad posteros autem non differebat quo nomine vocaretur, quia iã ex nomine non agnoscitur.

Dictum est autem, quod erat princeps synagogæ ad ostendẽdum Christi excellentiam, & opinionem, quæ de eo illo tẽ B pore habebatur, cum etiam principes populorum adorarẽt eum cadentes ante pedes eius, sicut de isto dicitur Marc. 5. procidit ad pedes eius, vt ab eo misericordiam peteret, & liberationem in malis suis. Secundo fuit hoc ad cõfusionem Pharisæorum, & discipulorum Ioãnis qui Christum arguere non verebãtur, cum iste qui erat princeps synagogæ procideret ad pedes eius. sic dicit Titus. accessit autem non aliquis infirmorum, sed princeps synagogæ, vt magis obturarentur Iudæorum ora.

Quare iste adorauit Christum, & qualis adoratio fuit
Quæst. LXXXVII.

QVÆRETVR quare iste adorauit Christum. Et qualis adoratio fuit ista.

Dicendum primo, quod hoc fuit ad exhibendum ei debitum

bitum honorem, nam dignum erat, quod ille, qui talia facere poterat, in magno honore haberetur.

Secundo fuit ex necessitate, quia volebat iste princeps placare Christum, ut dignaretur filiam eius sanare, quod per humilitatem putabat habere posse, ideo adurauit eum, sic dicit Theophilus, quod necessitate instante cecidit ad pedes Christi. decebat autem, ut absque necessitate cogente caderet ad pedes eius, & cognosceret ipsum esse Deum, & tamē ut Titus ait, dolor aliquando viget hominem ad faciēdum ea, quæ decent.

Ad secundum dicunt aliqui. quod ista fuit adoratio latriæ, eo quod illa vocatur propriè, & per excellentiam adoratio, etiam quia ille cui exhibebatur erat talis qui debebat adorari, etiam quia causa pro qua adorabat eum erat talis quæ adorationem exigebat, vel ei competebat, nam petebat suscitari filiam suam, quod ad solum Deum pertinebat qui adorandus est.

Sed dicendum, quod non stat, quia ad hoc, quod adoraret illum exhibendo latriā oportet, quod cognosceret eum esse Deum cū illi soli adoratio ista debeatur Deuteron. 6. & supra 4. dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies, & tamen iste princeps non agnouit Christum esse Deum, ergo non adorauit eum. patet, quia dixit ei veni, & pone manum tuam super illam, & viuet. credebat enim, quod non poterat aliter eam sanare, nisi poneret manum super eam, si tamen putaret ipsum esse Deum crederet, quod per solam voluntatē poterat sanare illam non tangendo, nec eundo. non ergo exhibuit ei latriam, sed duliam, quæ hominibus exhibetur; vnde adorauit eum tanquam virum sanctum, & prophetam, quæ est quædam magna veneratio, est tamen citra adoratio nem latriæ.

Quomodo dixit princeps domine filia mea est in extremis, & Lucas, quod moriebatur.
Quæst. LXXXVIII.

QVÆRETVR quomodo dicitur hic, quod dixit princeps domine filia mea in extremis est, & Lucæ 8. dicitur, & moriebatur. Dicendum, quod filia istius non erat mortua quando iuit ad rogandum Iesum pro ea, sed vere erat in extremis, vt Mar. dicit, & quādo venit princeps ad Christum mortua erat puella, ita quod quando Christus iuit ad illā iam erat defuncta. Aliqui ergo dicunt, quod verum est, quod Mar. & Luc. dicunt referendo ad tempus in quo recessit iste princeps de domo, & quod dicit Matthæus est verum, referendo ad tempus quo iste princeps locutus est Christo, sic dicitur Marc. 16. quod valde mane vna sabbatorum veniunt ad monumentum orto iam sole. s. valde mane surrexerunt ad veniendum, & tamen quando ad monumentum venerunt iā erat ortus sol.

Sed non stat, quia tunc oportebat, quod iste princeps sciret filiam suam defunctam, quando diceret Christo istud, & tamē nesciebat quia dicitur Mar. 5. & Luc. 8. quod Christus ibat cum principe isto, & dum irent venerunt nuncij ad istum principem dicentes noli vexare magistrum, quia mortua est filia tua, & sic nesciebat ipse mortem, quando locutus est Christo, ideo nō potuit dicere filia mea modo defuncta est, nam præsupponebat eam defunctam antequā veniret.

Alij dicunt, quod viuebat puella quādo locutus est princeps iste, & ipse putabat eam viuere, & tamen dixit defuncta est ad ostendendum dolorem suum, vt magis Christum flecteret, sic dicit Chrysost. in hom. s. hoc, quod dicat princeps de morte puellæ est augentis calamitatem, etenim consuetudo est rogantibus extollere sermone propria mala, & amplius aliquid eo, quod est dicere, ut magis attrahant eos quibus supplicant. Sed etiam hoc non satisfacit, quia tunc præsupponetur, quod princeps dixerit modo defuncta est tamen, & Marc. 5. dicitur est in extremis.

Dicendum ergo, quod princeps non dixit modo defuncta est, sed dixit, quod erat in extremis, & hoc est verisimilius. Primo, quia iste princeps nesciebat illam esse mortuā, sed post hoc venerunt nuncij ad illum Marc. 5. & Luc. 8. Secundo, quia Mar. & Luc. concordant, quod non dixerit defuncta est, quia Mar. 5. dicitur est in extremis, & Luc. 8. dicitur, quod moriebatur. Tertio patet, quia nuncij qui dixerūt principi puel-

F lam esse mortuam dixerunt ei noli vexare magistrū, quia iā mortua est, & sic innuunt, quod si illā prius mortuam sciuisset non iuisset ad orandum Christum pro ea, quia saltem talis erat opinio seruorum principis, quod posset Christus languentem sanare, sed non mortuam suscitare.

Alij dicunt, quod Mar. & Luc. dixerūt id, quod iste princeps dixit, Matthæ. autem dixit id, quod ille in corde tenebat. sic dicit Aug. li. de concor. euange. s. quod princeps iste reliquit puellam in extremis credens, quod non posset euadere, & quando Christus veniret iam eam mortuam inueniret, & ideo magis habebat in animo quod Christus eam mortuam suscitaret, quam quod languentem sanaret, expressit tamen, quod erat in extremis, quia ita eam reliquerat, & hoc probat dicens, quod si quisquam duorum, scilicet, Mar. vel Luc. diceret, quod princeps audito, quod puella

G esset mortua dixisset Christo, quod non vexaretur repugnarent cogitationes eius ista verba Matthæi, scilicet, modo defuncta est veni, & pone manum tuam super eam, & viuet, & tamen quando nuncij dixerunt noli vexare magistrum, adhuc princeps voluit, quod Christus iret, ergo intendebat, quod suscitaret mortuam, & hoc intenderat a principio putans, quod Christus non inueniret eam viuentem. Mat. ergo non expressit verba principis, sed intentionem, & concludit ibi Aug. dicens, hic rem valde necessariam discimus, in cuiusque verbis non debere inspicere, nisi voluntatem cui debent verba seruire, nec mentiri quicquam si alijs verbis dixerit, quod ille voluerit cuius verba non dicit, & istud est valde conuenienter dictum.

Aliter potest dici, & forte melius, quod Matthæus dixit hoc breuitatis causa, quia interdū ille qui breuiter aliquid

H narrare vult oportet, quod alijs verbis vtatur, quam ille qui rem diffusius, & suo ordine narrat. Marcus autem, & Lucas, hanc rem plene referunt. s. quomodo princeps venerit, & quid dixerit, scilicet, filiam esse in extremis, & quod Christus secutus fuerit eum, & dum miraculum faceret sanando mulierem fluentem sanguine, nuncij venerunt dicentes. puella mortua est noli vexare magistrum, hæc omnia Matthæus subticet, & incipit ab illo loco quando pater scito, quod esset puella mortua voluit adhuc, quod Christus iret illuc, iam autem non ibat ad sanandum eam, sed ad suscitandum, cum ergo ex hoc loco Matthæus incipiat formans personam patris, necesse est, vt petat pro ea tanquam pro mortua, & sic rectè dicit filia mea modo defuncta est, quasi nihil permittet iste princeps antequam venirent nuncij, & tamen si tunc inciperet non poterat petere,

I nisi sicut dicit hic Matthæ. s. domine filia mea modo defuncta est, & ita fecit, & ista est propria causa quare sic dicit, verba tamen principis sunt illa, quæ Mar. expressit qui rem plene refert.

Quare princeps dixit veni, & pone manum super eam.
Quæst. LXXXIX.

QVAERETVR quare dixit iste princeps veni & pone manum tuam super eam. Dicendum, quod propter multa. Primo, quia iste grosse intelligebat putās, quod esset aliqua virtus in Christo, quæ per contactum deriuaretur in eos quos tangeret, & ideo ad sanandum oporteret esse contactum, sicut agentia naturalia non agunt, nisi per contactum in ea, quæ sunt sibi coniuncta. Secundo, quia

K sic antiqui prophetæ curabant ægritudines, vel suscitabant mortuos: sicut Elias incubuit super mortuum filium viduę quousque calesceret caro eius. 3. Re. 17. & simile fecit Elisæus. 4. Re. 4. & sic. n. putabat Naaman Syrus, quod Elisæus sanaret lepram eius tangendo locum lepræ. 4. Reg. 5. Tertio, quia iste princeps non putabat, quod Christus esset Deus, sed quod esset aliquis de prophetis, & ideo non credebat, quod in absentia posset operari, in quo iste fuit minoris fidei, quam Centurio, quia ille dixit, quod nō erat necesse, quod Christus iret in domū suam, sed solum verbo diceret præceden. cap. & Luc. 7. ideo fuit aliqualiter reprehensibilis, sic dicit Chryso. considera eius ineptiam, quærit enim a Christo, vt in domum veniat ignorans, quod etiam absens poterat liberare, sciret autem si dixisset, sicut Centurio, dic verbo & curabitur filia mea.

Sed dicitur quomodo poterat ignorare iste princeps,

quod Christus absentia curare posset: nam iam curauerat sic seruum centurionis præcedenti cap. Aliqui dicunt, quod forte fuit in alia regione, & nondum peruenerat notitia eius ad istum principem.

Dicendum, quod non stat: nam in eadem ciuitate ambo facta sunt, scilicet in Capharnaum: ibi enim sanatus est seruus centurionis præcedenti cap. & etiam ibi fuit hoc, quod patet, quia iste princeps venit ad Christum, quando loquebatur discipulis Ioannis supra in litera, illi tamen loquebantur cum Christo, quando fuerat cum Matthæo in conuiuio, vt patet ibidem: & tamen Matth. habitabat in Capharnaum: nam & domus telonei in qua ipse sedebat in littore maris circa Capharnaum est: vt dictum est supra q. 64. non ergo ignoraret princeps Synagogæ istud miraculum, quia fuit valde famosum propter centurionem cuius seruus erat, & ille erat princeps terræ Galilææ: vnde ipse misit seniores Iudæorum ad Christum rogaturos super hoc Lucæ 7.

Alij dicunt, quod nondum erat factum illud miraculũ. Sed dicendum, quod non stat cum ponatur præcedenti c. Si autem dicas, quod est anticipatio, etiam non stat, quia sicut Matthæ. ponit illam curationem ante istam, etiã ponit Luc. quia Lucæ 7. ponitur curatio serui centurionis: & Luc. 8. ponitur de isto principe. Dicendum ergo, quod licet iste princeps illud sciuerit, tamen adhuc non credebat nũc, quod posset filiam eius sanare, nisi imponeret ei manum, & hoc forte, quia credebat maiorem esse ægritudinem filię suæ, quam fuerat serui centurionis. Vel melius, quia Iudæi erant increduli, & licet viderent miracula plurima Christum facientem, adhuc dubitabant an posset postea plura facere: sic patet Mar. 9. de illo, qui dixit Christo si quid potes adiuua nos misertus nostri: & tamen ante hoc plurima dæmonia Christus eiecerat, de quo nemo dubitabat, ita ergo iste haberet aliquam incredulitatẽ, licet sciret Christum fecisse miraculum de seruo centurionis: ratio huius est, quia isti Iudæi non credebant Christum esse Deum, sed prophetam aliquem, prophetæ autem non poterant facere miracula quandocunque volebant. nam etiam spiritum propheticum, qui aliquid minus erat, non semper habebant: sicut patet de Eliseo 4. Reg. 3. & 4. ita ergo de Christo crederent, quod licet aliquando faceret miracula, non posset semper facere illa quandocunque vellet, vel non quomodocunque vellet.

Quomodo Christus voluit nunc ire cum isto principe Synagogæ, cum ipse vocasset eum ex quadam infidelitate.
Quæst. XC.

QVAERETVR, quomodo Christus voluit nunc ire cum isto principe Synagogæ, cum ipse vocasset eũ ex quadam infidelitate, scilicet quia non credebat, quod absens posset sanare filiam eius: nam propter infidelitatem noluit ire cum Regulo cuius filius infirmabatur Capharnaum. Ioan. 4. Dicendum, quod Christus, qui habebat dispositionem omnium rerum secundum varia tempora, & varias causas, diuersimode se habebat in operibus suis: vnde aliquando diuersis temporibus iubebat miracula sua occultari: sicut præcedenti cap. de leproso, & infra in litera de duobus cęcis, & alio tempore iubebat illa diuulgari: sicut Luc. 8. sanato a legione dæmonum iussit prædicare quanta fecisset illi Deus, etiam in eodem tempore aliquãdo varie operabatur, sicut nunc dum iret ad suscitandum filiam principis sanauit mulierem fluentem sanguine, & iussit de suscitatione illa, quod nemini diceretur: mulierem tamen a fluxu sanguinis occulte sanatam coegit ad hoc ꝙ publicaret coram omnibus quomodo fuerat sanata, & sic eodem tempore ista duo modo contrario facta sunt ex diuersis causis: de quibus infra dicetur, ita hic, & in Regulo: nam ibi Christus volebat ostendere virtutem fidei, vt homines de eo digna crederent. s. quod posset in absentia sanare, ideo noluit ire cum Regulo, sed dixit vade filius tuus viuit, & ille credidit, & sic factum est. Quod autẽ ad ostensionẽ virtutis fidei fieret, apparet, quia Christus increpuit ibi Regulum, dicens, nisi signa, & prodigia videritis non creditis, & tamen adhuc Regulus non credebat, sed dixit domine descende priusquam filius meus moriatur: Chri-

A stus ergo noluit descẽdere, vt daret ei causam credendi, sed dixit filius tuus viuit, & tunc credidit. hic autem Christus non attendit ad ostensionem virtutis fidei, quia hoc ostendit in alio miraculo, quòd statim fecit sanando mulierem fluentem sanguine, sed respexit Christus primo ad suam mansuetudinem ostendendam, quia omnibus dulcis erat, & non dedignabatur ire quocunque vocaretur. sic dicit Remigius. miranda est pariter atque imitanda domini humilitas, & mansuetudo: nam mox, vt rogatus est, rogantem cępit sequi. Secundo fuit propter aliud miraculum, quod in via facere intendebat, scilicet sanare mulierem a fluxu sanguinis, quam in via sanauit, & tamen si nunc non iuisset ad domum principis, non fuisset opportunitas sanãdi mulierem, quia illa audiens, ꝙ Christus iret ad domum principis, iuit ad eum Mar. 5.

B Tertio fuit propter magnitudinem miraculi nunc faciendi; nam suscitaturus erat puellam, & ante hoc nullum mortuum suscitauerat. Iudæi autem credebant istud esse maius omnibus miraculis, ideo oportebat, ꝙ Cristus valde certificaret istud miraculum ab eo esse factum: non poterat autem esse maior certificatio, quam ꝙ iret ad puellam, & tenens manum eius diceret puella surge, & illa surgeret, & ita factum est Mar. 5. si autem absens diceret, quòd puella resurgeret, etiam si illa resurgeret putaretur forte, quòd nõ suscitauerat ipse eam, cum nunquam hoc prius fecisset, vt dicetur infra q. 127. & 128. & ista fuit præcipua causa quare ire voluit ad suscitandum eam, vnde etiam si pater puellæ non peteret, ꝙ Christus iret illuc, iret tamen, vt ostenderet miraculum a se factum.

Et ecce mulier. Hic ponitur secundum vbi interponitur
C miraculum de sanatione mulieris sanguine fluentis, quam doctores vocant Hemorrhoissam, idest patientem Hemorrhoides, sunt. n. Hemorrhoides quædam passio cum instãmantur capita, vel extrema venarum, et sanguine fluunt, & quia ista mulier fluxum sanguinis patiebatur Hemorrhoissam vocant illam. sed non est eadem ægritudo, nec in eadem parte corporis, quia fluxus sanguinis feminę, siue tempore menstruorum, siue extra illud tempus per anteriora fit, Hemorrhoides autem ad posteriora pertinent, aliqua tamen similitudo est. & dicitur.

Et ecce mulier. Scilicet occurrit ei: nam in via accessit ad ipsum Mar. 5. *Quæ sanguinis fluxum patiebatur*, scilicet, extra tempora menstruorum; nam sanguinem menstrualem fluere naturale est, & non computatur inter ægritudines, sed potius cessatio fluxus menstruorum in feminis causat
D eis graues ægritudines, fluere autem sanguinem extra tempora menstruorum ægritudo est, & sic Leui. 15. distinguit lex inter fluxum menstruorum, & sanguinem fluentem extra tempora menstruorum.

Duodecim annis. Et sic fuit magna ægritudo, quæ duodecim annis durauerat. *Accessit retro.* Christo eunte in via immiscuit se ista mulier turbę, & inter turbas accessit ad Christum retro. *Et tetigit fimbriam vestimenti eius.* Pars vestis est fimbria, & illam solam tetigit.

Dicebat enim intra se. Scilicet antequam tãgeret vestem Christi. *Si tetigero tantum vestimentum eius salua ero.* Idest sanabor a fluxu sanguinis, & ista est fides mulieris, quia antequam accederet credidit. *At Iesus conuersus.* Scilicet ad mulierem, quæ tetigerat eum retro, & conuersus fuit retro ad uidẽdum eam; hic debet subintelligi, quòd dicitur Mar.
E 5. & Luc. 8. s. ꝙ mox, vt illa mulier tetigit Christum sanata est, & Christus quæsiuit a discipulis, quis me tetigit; & illi dixerunt, turbæ te comprimunt, & dicis quis me tetigit, & Christus ait tetigit me aliquis, quia ego sensi uirtutem exiuisse de me, & tunc mulier timens, & tremens procidit ad pedes Christi, & confessa est rei ueritatem.

Videns eam dixit confide filia, scilicet, postquam mulier confessa est quid egisset, & timeret ne forte Christus eam increparet, quia tacens accesserat, dixit Christus consolãdo eam confide filia, scilicet, non timeas, quia nullum malum tibi erit pro hoc, quod fecisti. *Fides tua te saluam fecit.* i. per fidem saluata es, quia credidisti, ꝙ tangẽdo fimbriam sanareris. *Et sanata est mulier ex illa hora.* Scilicet ex hora qua tetigit, & non ex qua hora locutus est ei Christus. nam iam sanata fuerat, vt dicitur Mar. 5. & Lucæ 8.

Quare

Quare hic interseritur de curatione istius mulieris nondum completo miraculo, quod narrari inceperat.
Quæst. XCI.

QVAERETVR quare interseritur hic de curatione istius mulieris nondum completo miraculo, quod narrari inceperat. Dicendum, ꝙ postquam Christus cœpit ire ad sanandum puellam, in via sanata est ista mulier, ideo sequendo ordinem historiæ debuit interponi. Sed diceret quare Christus fecit hic istud miraculum interpositum? Dicendum, ꝙ propter multa. Primo, quia non erat alibi opportunitas faciendi illud, potuit enim ista mulier nunc accedere ad Christum, & nõ poterat alio tempore, vt dicetur infra q.94. voluit ergo Christus nunc illud facere.

Secundo fuit ad excitandum fidem principis Synagogę. nam nunc ei nunciatum erat, quòd filia sua mortua esset, & ideo ꝙ nollet vexare magistrum, quasi non posset suscitare mortuam, quam poterat sanare ægram, Christus autem, vt ostenderet ei magnitudinem virtutis suæ voluit sanare mulierem modo mirabili, scilicet ꝙ nihil ei dixisset, & ita crederet princeps filiam suam suscitandam. sic dicit Ambr. super Lucam Christus suscitaturus mortuam ad faciendum fidem, hemorhoissam autem curauit; sicut & resurrectio téporalis in passione domini celebratur, vt perpetua illa credatur.

Tertio fuit ad instruendum moraliter, nullum enim tẽpus Christus vacuum dereliquit quin in eo aliquid agat. nam dum vadit, & postquam vadit semper miracula operatur, vt instruat nos nullo tempore cessandum esse a bono. Ecclesiastes 9. quodcunque potest manus tua instanter operare.

Quare dicitur istam mulierem duodecim annis passam esse fluxum sanguinis. Quæst. XCII.

QVÆRETVR quare dicitur, ꝙ ista mulier 12. annis passa est fluxum sanguinis. Dicendum, ꝙ dictum est ad ostendendum miraculi magnitudinem, vnde omnes tres istud dixerunt, & est ad duo. Primo ad ostensionem magnitudinis miraculi: nam tanta est curatio ægritudinis quãta est ægritudo. ostenditur autem, ꝙ fuerit magna ægritudo, quia longa fuit, scilicet, 12. annis, & ita sæpe annotantur tpa passionum quas Christus curabat pp hac cãm. vt Luc. 13. dicitur de muliere sanata, quæ fuerat decem, & octo annis in ęgritudine. Ioan. 5. de paralytico sanato dicitur, quòd 38. annis fuerat in ægritudine, & etiam ipse Christus ab eis quos sanabat quærebat interdum quanto tempore passi fuissent, vt per hoc nota fieret longitudo passionis Mar. 9. vbi quæsiuit de lunatico quantum temporis est ex quo hoc ei accidit, & dictum est ab infantia sua. Secundo fuit ad ostendendum causam curationis, scilicet quia Christus motus est misericordia super hac muliere, quia tanto tempore passa erat Mat. tamen. & Luc. plura addunt ad ostẽsionem magnæ ægritudinis, dicũt enim, ꝙ erogauerat omnem substantiam suam in medicos, nec ab vllo potuit curari, quod autem dicitur de medicis, ponitur, quia forte aliquis diceret istam fuisse leuem passionem, quia tamen mulier non ageret curam sui ipsius, vel tanquam pauperem medici nõ curarent, ideo tandiu maneret ægritudo etiam si esset leuis. & dicitur Mar. 5. ꝙ passa fuerat multa ista mulier, a compluribus medicis, vt per hoc magis ostendatur difficultas ægritudinis. quia omnes medici regionis illius curam habuerant mulieris huius, & dicitur, ꝙ passa fuerat multa ab eis, idest, multa genera curationum, quia quilibet experiebatur in ea, quod putabat profecturum ei, & tamen dicitur Luc. 8. ꝙ a nullo vnquam curari potuit, & sic ostendebatur morbus ille incurabilis esse, quia illud est esse aliquid incurabile, & quòd nemo posset illud curare, quia fortassis nullus morbus esset incurabilis si medici scirent omnia naturę remedia. sed nemo est, qui quasi scire incipiat, & quia aliqs diceret, ꝙ medici non nitebantur curare mulierem forte, quia pauper erat, vel ꝙ pauca eis dabat, dicitur ꝙ erogauerat omnem substãtiam suam in medicos, & ꝙ grauior erat, quia vt dicitur Mar. 5. nõ solum nihil ei profuerunt, sed deF terius se habebat ex curatione ipsorũ, & ita erat iam difficilior curatio passionis. ista omnia ostendunt tam difficultaté curationis, & magnitudinem miraculi, quam causam curationis, erat enim satis miserendum mulieri tam afflictæ cuius corpus ægritudo, medici vero opes consumpserant, ita vt tam sola desperatio relinqueretur, nisi in Christum speraret, ille ergo misertus est eius.

Quomodo potuit ista mulier venire ad Christũ, vt sanaretur cum esset immunda, & non posset in vrbem intrare.
Quæst. XCIII.

QVAERETVR quomodo potuit ista mulier venire ad Christum, vt sanaretur, nam erat immunda, & non licebat ei accedere ad quemquam, nec intrare in vrbẽ, G sed foris manere, quia lex tales mulieres extra vrbes esse iusserat quandiu passio perseueraret Numer. 5. eiiciant de castris omnem leprosum, & fluenté semine, & qui super mortuo pollutus est. & tamen idem iudicium erat de viro fluente semine, & muliere fluente sanguine Leui. 15. nam immũdi erant, qui tangebant eos eodem c.

Aliqui dicunt, ꝙ ista mulier potuit secrete intrare vrbẽ, vt inter ceteros a Christo sanaretur, sicut factum est. Sed dicendum, quod non stat, quia cum lege excluderentur ab vrbe, grauis esset pœna si intrarent, ideo non auderet femina hæc intrare vrbem.

Dicendum, quòd non intrauit vrbem, sed extra sanata est. nam dum Christus veniret de loco vbi loquebatur cum discipulis Ioannis ad domum principis contigit eum ire extra vrbem iuxta illam, & ibi ista mulier occurrit ei, sicut eH nim Christus sanabat leprosos. nam ibi seorsum extra vrbes manebant Leui. 14. & Num. 5. & quando Christus intrabat in vrbes occurrebant ei aliqui leprosi, & sanabantur. sic fuit de leproso, qui occurrit ei ante introitum in Capharnaum preced. c. sic etiam dicitur Luc. 17. ꝙ cum vellet Christus intrare in quoddam castellum, occurrerũt decem viri leprosi, & curauit eos. ita ista mulier extra vrbem manebat seorsum in loco immundorum, & quando contigit transire Christũ iuxta locum illum immiscuit se turbæ, & accessit ad eum. sic innuitur Mar. 5. scilicet cum audiuisset de Iesu venit in turba retro, & tetigit vestimentum eius, sic enim dicit Hierony. super Matth. hæc autem mulier sanguine fluens non in domo, non in vrbe accedit ad dominum, quia iuxta legé vrbibus excludebantur, sed in itinere ambulante domino, vt dum pergit ad aliam, curaretur alia.

I *Quæ fimbria erat ista, quam ista mulier tetigit. Vbi notãdum de fimbrijs Hebræorum, quibus duplex datum est signum, vt distinguerentur ab alijs gentibus.*
Quæst. XCIIII.

QVÆRETVR cum dicatur hic, quòd mulier ista tetigit fimbriam vestimenti Christi, quę fimbria erat ista. Dicendum, ꝙ Christus habebat fimbrias in vestimento iuxta consuetudinem Iudæorum, nam in quolibet vestimẽto exteriori quatuor fimbrias habebant. Pro quo sciẽdum, ꝙ populus Iudaicus, de quo Christus natus est, secundum carnem, debebat pollere quadam speciali sanctitate super alios populos, & distingui ab eis in omnibus, vt sicut distinguebantur per legem datam sibi a Deo, quæ nulli alteri poK pulo data est Psal. 147. non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis, ita debuerunt distingui quãtum ad omnia, & habere signa per quæ distinguerentur, datum fuit autem duplex signum. Vnum in carne, scilicet, circuncisio, & istud erat signum manens, quia tamen istud erat velatum propter partes verendas, dedit eis aliud signũ exterius in vestibus. s. ꝙ haberent fimbrias in illis, & hoc erat solum in veste superiori. s. in pallijs, nam in inferioribus superuacuum erat poni ista signa, quæ non possent videri, & sic Num. 15. iubetur fieri istas fimbrias in pallijs, & tamen pallium est vestis superior, quæ est palam, idest, manifesta: ista pallia erant diuisa ante & retro, sicut etiam vestes met, & in duabus diuisionibus fiunt quatuor extremitates, siue anguli in veste diuisa, & in illis 4. angulis ponebant 4. particulas panni hyacinthini. i. coloris cælestis, & istæ particulæ vocantur fimbriæ, sic dicitur Num. 15. loquere filijs Israel,

Israel, vt faciãt sibi fimbrias per 4. angulos palliorũ ponẽtes in eis vittas hyacinthinas. Istę fimbriæ erant ad duo. Primo ad distinguendum Iudæos a ceteris gentibus, idest, vt per hoc in habitu exteriori cognoscerentur distincti a ceteris gentibus, sicut in carne cognoscebantur per circuncisionem. Secundo erant ad recordationem, vt quando Iudæi viderent illas fimbrias recordarentur mandatorum Dei, quia Deus iusserat illas poni propter recordationem Nu. 15. scilicet faciant sibi fimbrias, &c. quas cum viderint recordentur omnium mandatorum domini, nec sequantur cogitationes suas, & oculos per res varias fornicantes, sed magis memores præceptorum domini faciant ea, & sint sancti Deo. & quia istæ fimbriæ erant ad Dei memoriam, iussit illas esse hyacinthinas, idest, coloris cęlestis, scilicet, vt videndo haberent conuersationem cęlestem, sic dicitur ad Philip. 3. nostra autem conuersatio in cęlis est, & ista est in
B obseruando mandata, quia per obseruationem mandatorum est ingressus ad vitam, infra 19. vel ad regnum cælorum, quod idem est supra 7. & quia istę fimbriæ erant ad reducendum in memoriam mandata Dei, illi qui volebant videri magis soliciti in ista obseruatione faciebãt sibi maiores fimbrias, & ita Pharisæi qui erant hypocritæ volentes se hominibus sanctos ostendere magnas fimbrias faciebãt infra 23. dilatant philateria sua, & magnificant fimbrias, vt sanctiores viderentur, & magis soliciti de obseruatione mandatorum ponebant spinas in fimbrijs, vt ambulando configerent pedes, & tibias ipsorum, & cogerentur recordari mandatorum Dei, sic dicit Remig. Pharisæi fimbrias habebant quas magnificabant, in quibus etiam spinas appendebant, istas fimbrias etiam Christus habuit, nam omnes Iudæi tenebantur portare eas. Nu. 15. & quia Christus
C legem Moysi seruauit vsque ad mortem etiam fimbrias habebat non tamen magnas, sicut Pharisæi, sed sicut reliquus populus alioquin non arguisset Pharisęos, quod fimbrias magnificarent, infra 23. etiam non habuit spinas in fimbrijs, sicut Pharisæi, quia illud erat ad hypocrisim, sic dicit Remig. habuit enim dominus fimbriam, iuxta legis præceptum, Pharisæi etiam fimbrias habebant quas magnificabant, in quibus etiam spinas appendebant, sed fimbriæ domini non habebant vulnerare, sed potius sanare quasi dicat, non habebat spinas in fimbrijs quia aliàs pungerent, & vulnerarent tangentem, non tamen vulnerabant, sed sanabant tangentes, sicut nunc ista mulier sanata est.

Quare mulier ista tangere voluit fimbrias.
Quæst. XCV.

QVAERETVR, quare ista mulier tangere voluit fimbriam. Dicendum, quod propter multa. Primo propter humilitatem, nam nõ iudicauit dignum esse, quod carnem domini tangeret saltem pedes eius qui nudi erant, sed vestem tetigit, in qua erat fimbria, sic dicit Remig. laudanda est eius humilitas, quia indignam se iudicauit pedes domini tangere, sed tantummodo fimbriam tetigit.

Secundo fuit, quia erat immunda, & non licebat ei tangere quemquam, quia pollueret illum, & quicunque illam tãgeret, pollueretur Leu. 15. & quia si Christus fuisset, quod tetigisset eum in carne, crederet forte mulier, quod dure indignaretur: noluit ergo mulier eũ in carne tãgere, & ideo pedes non tetigit, licet potuisset tangere quando tetigit fim
E briam, quæ ad pedes erat, sed fimbriã solũ tangere voluit.

Tertio fuit ex magnitudine fidei, nam credebat, quod non solum tangendo carnem Christi sanari posset, sed etiã tangendo vestes eius, vnde dicebat intra se, si tetigero tantum vestimentũ eius salua ero, vt patet in litera: magnum ergo fidei, & humilitatis documentum mulier ista cęteris præstitit. De fide patet, quia vix alij credebant, quod Christus tangendo aliquem manu sua posset eum sanare, ista autem credidit, quod etiam tangendo vestem sanari posset: vnde hæc fuit prima quę tetigit vestes Christi, vt sanaretur, postea autem multi tetigerunt, infra 14. & Mar. 6. scilicet obtulerunt ei male habentes, & rogabant eum, vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent, & quicunque tetigerunt salui facti sunt. Fuit tamẽ maior adhuc fides istius mulieris, quam illorum, quia ista cum potuisset tangere

A carnem Christi nõ curauit, nisi de veste, credens quod hoc sufficeret, illi autem petebãt ponus tangere carnem Christi, & tamen si non concederetur, volebant saltem tangere vestem eius, nam dicitur infra 14. & rogabant eum, vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent, idest, saltẽ fimbriam. De humilitate patet, quia poterat ista mulier tangere totum vestimentum Christi, & fuisset sibi facilius tangere partes superiores, quam fimbriam, quia fimbria erat iuxta terram, & oportebat se curuare, vt illam tangere posset, sed non potuit mulier magis se humiliare, quam se humiliauit, nam carnem tangere noluit, sed vestem, & in veste id quod fuit infirmum tetigit, scilicet, fimbrias, quæ terram lambebant: de hoc dicit Remig. laudanda est eius humilitas, quia non ad faciem accessit, sed retro, indignam enim se iudicauit pedes domini tangere, & non plenitudinem
B tetigit vestimenti, sed tantummodo fimbriam.

Quare mulier ista accessit ad Christum tacens, vt sanaretur, & non petijt ab eo sanitatem.
Quæst. XCVI.

QVAERETVR quare ista mulier accessit ad Christum tacens, vt sanaretur, & cur non petijt ab eo sanitatem.

Dicendum, quod propter multa. Primo, quia verecundabatur, erat enim passio ista turpis, scilicet, fluxus sanguinis, & erubescebat in publicum dicere. Sic dicit Chry. ideo autem non libera propalatione ad Christum venit, quia verecundabatur propter passionem. Secundo fuit, quia erat immunda secundum legem, & non licebat ei accede-
C re ad quicquam, quia omnia pollueret Leu. 15. timuit ergo, quod Christus non permitteret eam accedere ad se si profiteretur se esse immundam, ideo tacuit, & accessit, sic dicit Cyrillus non enim licebat immundis tangere quicquam sanctorum, vel appropinquare viro sancto.

Tertio fecit hoc propter populum, quia multa turba circundabat eum, ita vt seipsos, & etiam illum comprimerent, sicut dixit Petrus. Luc. 8. præceptor turbæ te comprimunt, & dicis quis me tetigit? putauit ergo mulier, quod turba non permitteret eam accedere, sed repelleret, tanquã immundam, ideo tacuit, & immiscuit se turbę timens, & verecũda, sic dicit Chry. verecũdabatur pp passionẽ immũdã se existimãs, etenim apud legẽ multũ immũditia extimabatur esse hæc passio, propter hoc latet, & occultatur, si autem Christus solus fuisset, vel non circundatus a turba,
D poterat ista mulier accedere, licet non tangeret dicens, miserere mei, sicut leprosi decem occurrerunt Christo, & stantes a longe clamauerunt dicentes, Iesu præceptor miserere nostri Lucæ. 17. nunc tamen turba vndique Christum circundabat, vnde non potuit mulier declinare turbam, ideo tacens intrauit. Quarto fuit, quia Christus dedit in animo eius hoc ad commendationem fidei, volebat enim per omnia, quæ faciebat in nobis causare fidem, erat autẽ magna excellentia fidei, quod ille, qui crederet etiam si nihil peteret per hoc, quod crederet consequeretur, quod vellet, quasi ipse per se miraculum faceret, & ita fuit hic quod mulier nihil diceret, sed solum, quod si accederet credendo sanaretur.

Quare mulier accessit retro ad Christum.
Quæst. XCVII.

QVAERETVR quare ista mulier accessit retro ad Christum. Dicendum, quod ex causa factum est, & ideo omnes tres exprimunt, quod retro accesserit. Et fuit hoc primo, vt lateret, nam cum esset immunda erubescebat dicere ægritudinem suam, & ob hoc tacens accessit, vt dictum est præceden. q. Si autem accederet per anteriora videretur, & putaret se non posse latere, ideo retro, & quasi furtim accessit, sic dicitur Lu. 8. videns autem mulier, quia non latuit tremens procidit ante pedes Christi. q. d. quod latere intẽdebat, & ante hoc credebat se latuisse, postquam tamen Christus dixit quis me tetigit? vidit, quod non latuerat, & ista est causa præcipua. Secundo fuit, quia facilius sibi erat accedere retro, quam ante: nam si voluisset anteriorem fimbriam Christi tangere incurrendo se coram Christo,

Christo, oportebat, quod Christus maneret, quia eo ambulante nō poterat hoc fieri, & tūc manifeste appareret, q aliquid vellet a Christo, & id petere oporteret, quia Christus diceret ei, quid vis, & necesse erat confiteri, quod tū ipsa nolebat: erat etiam sibi difficile venire a parte anteriori, quia cum turba directe procederet, oportebat rumpere impetum turbæ a parte anteriori, quod non posset mulier; maxime, quia si hoc faceret rumpēdo turbam, vt ad Christum penetraret, appareret manifeste, quod aliquid ab eo petere vellet, & tunc forte aliqui cognoscentes eam repellerent illam, vt immundam, venire autem retro facile erat, quia nemo de ea quicquam cogitaret, sed putarent, quod ibat cum reliqua turba, nam magna turba virorum, & mulierum ibat nunc cum Christo, sic dicitur Mar. 5. & accessit in turba retro. Fuit tertio propter mulieris humilitatem, nam non ausa est a parte anteriori accedere ad Christum B indignam se iudicans, sic dicit Remig. laudanda est mulieris humilitas, non enim ad faciem accessit, indignam enim se iudicauit, sed retro tetigit: prima tamen causa est præcipua.

Quare Christus voluit facere hoc miraculum non petente muliere. Quæst. XCVIII.

QVAERETVR, quare Christus voluit facere miraculum muliere non petente. Dicendum, quod primo fuit ad ostendendū varium modū operationis suæ diuinæ: nam sicut ostēdebat se omnipotentem per hoc, quod in omnibus rebus miracula faciebat, scilicet in mari, in terra, in hominibus, & in dæmonibus, ita etiam ostendebat omnipotentiam per varios modos operandi: sicut ergo C ante hoc solebat miracula facere petitus, & quasi aliquid facere volens, ita & nunc miraculum facere voluit non petitus, & quasi nihil facere intendens, quod signum est maioris potestatis, quam cum quis aliquid facit volens, & vires apponens ad faciendum. Secundo fuit ad ostensionem plenitudinis virtutis modo grosso, & materiali, sicut Iudæi intelligere poterāt, ita vt putarent quasi totum corpus eius plenū quadam diuina virtute, quod etiam in vestes præ sui abundantia se diffunderet, ita vt siquis tangeret illum, aut vestes eius fide accedens, virtus illa de illo exiens sanaret eum, & hoc Christus vere voluit innuere, nam dixit Luc. 8. tetigit me aliquis, nam & ego noui virtutem de me exiuisse, quasi esset in eo quædam plenitudo, quæ per se efflueret. Tertio fuit, vt fidem faceret patri D puellæ mortuæ, nōdum enim Christus aliquem mortuum suscitauerat, & multi putabant, quod non posset mortuos suscitare, sicut dixerunt nuncij venientes ad istum principem, mortua est filia tua quid adhuc vexas magistrum? Marc. 5. q. d. iam non est vtile, quod eum venire facias, vt ergo confideret iste princeps, quod posset suscitare filiam eius ostendit hic tale genus miraculi, quale nunquam ostenderat, quod designabat largissimam plenitudinem virtutis eius, sic dicit Ambrosius, Christus suscitaturus mortuam, ad faciendum fidem Hemorrhoissam ante curauit. Quarto fuit propter istam mulierem, nam erubescebat cōfiteri ægritudinem suam, nec dicere intendebat, vt dictum est supra question. 97. si ergo Christus non sanaret eam non petentem, nihil peteret, & sic non sanaretur. Christus tamen misertus ei sanare eam voluit, ideo eam tacentem curauit.

E Quinto fuit ad commendationem fidei: nam per fidem miracula obtinentur, voluit ergo Christus ostendere, quod tanta erat fidei efficacia, quod ista mulier etiam nihil petens sanitatem potuit obtinere, voluit ergo sanare non petentem.

Quare ista mulier dicebat intra se, si tetigero tantum vestimentum eius, salua ero. Et quod Christus ideo miracula faciebat, vt crederetur in eum. Et quod prodest fides dupliciter. Quæst. XCIX.

QVAERETVR quare dicitur hic, quod ista mulier dicebat intra se, si tetigero tantum vestimentum eius, salua ero.

Dicendum, quod fuit ad ostensionem fidei eius, quia si A tangeret Christum, & sanaretur, & non exprimeretur hoc, putaretur, quod fiebat hoc sola plenitudine virtutis Christi, quæ se indifferenter in omnes diffunderet, hoc tamen verum non erat, quia multi tangebant vestes Christi, & etiam carnem eius, qui nihil inde cōsequebantur, eo quod nec credebant, nec deuote accedebant. Euangelistę autem ostendere voluerunt vtrunque ex hoc miraculo, scilicet, plenitudinem virtutis Christi, & fidem istius mulieris, nam etiam si mulier magnam fidem haberet, si in Christo non esset virtus, non posset illa sanari, & hoc Christus expressit Mar. 5. & Luc. 8. i. ego noui virtutem exiuisse de me: si autē Christus virtutem magnā haberet, mulier tamen nullam haberet fidem, nec deuotionem, nihil inde consequeretur, etiam Christi carnem tangendo, ideo fidem mulieris omnes tres expresserunt, scilicet, q illa intra se diceret, si te- B tigero tantum fimbriam vestimenti eius, salua ero, illam autem fidem Euangelistæ solicite exprimunt, quia ista erat totus finis intentus ex miraculis Christi, non enim faciebat miracula, nisi vt crederetur in eum, & credentes saluarentur per fidem Io. 2. hæc scripta sunt, vt credatis, quia Iesus est filius Dei, & credentes vitam habeatis mulier tamē ista antequam accederet iā credebat, ideo debuit fides eius exprimi, & ita Christus laudauit fidem eius dicens, fides tua te saluam fecit, & ita in cęcis qui credebant, semper Christus fidem laudabat, vt patet infra de duobus cęcis, quibus dixit: secundum fidem vestram fiat vobis, & mulieri Chananęę dixit, infra 15. mulier magna est fides tua, fiat ibi sicut vis: proderat autem fides dupliciter. s. ad hoc, quod fierent miracula in nobis, & ad hoc, quod fierent per nos. De primo patet, quia qui confidenter aliquid a Christo pete- C bat accipiebat, & Christus solebat petere ab eis quos curabat an crederent, sic infra in littera dixit duobus cęcis, creditis, quia possum hoc facere vobis? & illi dixerunt vtique domine, & Christus ait secundum fidem vestram fiat vobis: si autē non bene crederent nihil obtinebant quousque crederent, sicut Mar. 9. dixit quidam Christo, si quid potes adiuua nos misertus nostri, & Christus ait si potes credere omnia possibilia sunt credenti, & tunc ille dixit credo domine adiuua incredulitatem meam.

De secundo patet, quia etiam nos ipsi miracula facere possumus si fidem habemus, quia si dixerimus mōti, quod transeat transibit, infra 17. & si dixerimus arbori eradicare, & transplantare in mari, obediet nobis. Luc. 17. & si dixerimus ficulneę, quòd arefiat, illico arefiet, infra 21. & Mar. 11. hoc tamen est, quod habeamus fidem, & nihil hę- D sitemus, eod. c. si autem hęsitauerimus aliquid nihil facere poterimus. Iaco. 1. in muliere autē ista nulla hęsitatio fuit: nam dicebat intra se, si tetigero tantum fimbriam vestimenti eius, salua ero, & ideo ex magna fide (licet viribus corporis deficeret propter fluxum sanguinis) non obstante multitudine populi accessit ad Christum, sic dicit Titus, qualiter autem non est digna præconio hæc mulier, quæ viribus extinctis corporis ob fluxum continuum sanguinis, & tanto populo concurrente circa Iesum, affectu corroborata, & fide penetrat populum retro tacens tetigit fimbriam vestimenti.

Quomodo dicitur Mar. 5. & Luc. 8. de ista muliere, & quomodo ista mulier sciuit se esse sanatam: Vbi quod virtus infinita simul potest, & in instanti rem disponere, & formam producere. Quæst. C.

QVAERETVR quomodo dicitur Marc. 5. & Lucæ. 8. de ista muliere, quod statim sanata est. Et quomodo ipsa sciuit se esse sanatam, cum esset ista quædam ægritudo interior.

Dicendum ad primum, quod ad hoc, quod ista mulier sanaretur requirebantur duo, scilicet potestas sanantis, & dispositio eius sanitatem suscipientis, potestas autem ex parte Christi erat infinita, ideo poterat operari in instanti, dispositio autem nulla est, nisi fides ex parte suscipientis, nā dispositio corporalis nulla requiritur, eo quod ista solum præexigitur in actione naturali, eo quod agens naturale est potestatis finitę, & non potest agere in aliquid, nisi sit dispositum, quia non sufficit virtus sua ad simul disponendum,

dendum, & formam imprimendum, virtus autem infinita simul potest rem disponere, & formam producere. ideo in instanti operatur non requisita dispositione aliqua prævia: & talis erat potestas Christi, sed solum præexigit dispositionem ex parte animæ, scilicet fidem, mulier tamē illa fidem habebat, antequam accederet, quia dixerat, si tetigero tantum fimbriam vestimenti eius, salua ero, ideo mox, vt tetigit sanata est, sic dicit Theoph. sicut cum aliquis oculum lucernæ lucenti adhibet, aut igni spinas statim operantur, sic qui fidem confert potenti curare, statim curationem consequitur, ideo Christus isto modo quasi semper sanabat, & maxime faciebat hoc ad ostendendum in se deitatis virtutem, quia nullum agens potest agere in instanti, nisi Deus, ideo curans in instanti ostendit esse Deum, quod non faciebant prophetæ quando miracula operabantur, vt patet de Elia & Elisæo suscitantibus duos mortuos. 3. Reg. 17. & 4. Reg. 4. nam prius sæpe, & diu durauerunt incuruantes se super mortuos ad calefaciendum cadauera eorum, vt patet ibidem, si autem Christus non operaretur in instanti, putaretur sicut vnus de illis Prophetis. ideo subito operabatur.

Ad secundum dicendum, quod mulier ista sensit se sanatam, quia cessauit sanguis fluere, sic dicitur Luc. 8. tetigit fimbriam vestimenti eius, & confestim stetit fluxus sanguinis eius, in quo innuitur, quod continue sanguis fluebat, & sentiebat mulier semper aliquem motum guttæ defluentis, nam ita est de fluxu huius sanguinis, sicut de fluxu seminis in viro, & tamen cum vir patitur fluxum seminis, continue aliquid fluit, sic dicitur Leuit. 15. vir, qui patitur fluxum seminis immundus erit, & tunc iudicabitur huic vitio subiacere, cum per momenta singula adhæserit carni illius fœdus humor. ita ergo fluxus sanguinis erat continuus, & cessauit tunc, ideo cognouit se sanatam, maxime quia in corpore suo sensit quandam immutationem mirabilem, sicut erat curatio miraculosa per quam manifeste sensit se sanatam esse, & hoc fuit quia locus ille vbi erat origo istius ægritudinis desiccatus est, vt vltra non esset ibi ille noxius humor, sic dicitur Mar. 5. & confestim siccatus est fons sanguinis eius, & sensit corpore, quod sanata esset, quandiu autem maneret ille fons sanguinis, mulier sanari non poterat, quia generabatur ibi sanguis ille qui continue distillabat.

An aliqua virtus exiret de Christo ad sanandum morbos. Quæst. C I.

QVAERETVR, quia dicitur Luc. 8. quod Christus dixit exiuisse virtutem de se, est dubium an aliqua virtus exiret de Christo.

Dicendum, quod nulla virtus poterat exire de eo ad sanandum morbos, quia aut illa esset virtus diuina, aut naturalis: non poterat esse diuina, quia non potest diuina virtus exire eo, quod nihil aliud est diuina virtus, nisi diuina essentia, illa autem vbique est Ierem. 23. ideo nec potest exire, nec intrare.

Secundo patet, quia exire est proprietas corporis, scilicet exire, & intrare, & penetrare, & se diuidere solis corporibus competit, & hoc in quantum habent quandam quantitatem finitam, & proprie competit propter locum quia quod exit dimittit locum interiorem, & incipit esse exterius, cui vero non competit esse in loco, nec potest competere exire, aut intrare; diuina ergo virtus cum in loco non sit exire non potest.

Tertio patet, quia per hoc innueretur, quod virtus diuina erat intra corpus Christi, & aliquando exibat ad exteriora, & tunc oporteret dici clausam esse ibi virtutem illam, quod falsum est, quia vbique est etiam cum virtus diuina sit aliquod indiuisibile si exiret de corpore Christi non ideo maneret in eo aliquid de diuina virtute, & multa similia absurda sequuntur, non ergo exibat diuina virtus de Christo. Nec poterat esse virtus naturalis, quia illa nō sufficeret ad sanandum ægritudinem, eo quod quidquid erat in Christo præter deitatem erat creatum, & virtutis finitæ, ideo ad miraculorum operationem non sufficiebat, illa tamen virtus fuit ad sanandū mulierē, ergo non erat naturalis, nulla igitur virtus exibat de Christo. Cum autem ipse diceret

A ego noui virtutem exiisse de me. Dicendum, quod non intelligebat, quod aliqua virtus realiter exiret de ipso, sed hoc dicebat, vt intelligerent illi, qui grossi erant, quomodo ipse haberet potestatem ad sanandum morbos, & quia rudes de his quæ in corporibus non possunt aliquid intelligere esse, nisi modo corporali, ad ostendendum plenitudinem, & immensitatem virtutis sic formauit eis conceptum quasi si totum corpus suum esset plenum virtute, quod propter abundantiam effluebat etiam in exteriora, ita quod in iam gentes fideliter deriuaretur, sic dicit Cyrillus materialiter respondet secundum opinionem audientium, dicens ego noui virtutem de me exiuisse, nobis tamen hic manifestatur, quod ipse verus Deus est ex eo, quod prodigialiter factum est. Apparet etiam hoc, quod non sit intelligendum sic in cortice, quia tunc innueretur, quod Christo non iu-
B bente, aut prius volente exiret aliqua virtus de eo, cum dicitur ego noui virtutem exiisse de me, q.d. ego non iussi virtutem, quod exiret, sed sensi quando exiuit: nam ad hoc, quod Christus voluisset hoc significare, deberet dici ego emisi virtutem de me, & non ego sensi, vel noui exiisse virtutem, nulla tamen virtus erat in Christo, quæ posset exire, nisi eo iubente, & faciente, ergo palam est, quod Christus non intendit, quod vere aliqua virtus de eo exiret, sed loquitur sic propter causam dictam. Sed obiicietur, quia Mar. 5. dicitur, quod sanata est mulier a plaga, & statim Iesus cognoscens in semetipso virtutē, quæ exierat de eo &c. vbi Christus nihil loquitur, sed Mar. asserit quod aliqua virtus de Christo exiuit. Dicendum, quod etiam Mar. non intendit astruere vere exiuisse aliquam virtutem de Christo sed dicit hoc, vt conformet se modo loquēdi Christi: nam postea
C dicitur, quod Christus dixit quis me tetigit, & etiam, quod sensit virtutem exiuisse de se, ideo oportebat, quod etiam sic Mar. loqueretur; nam ex eadem ratione qua Christus sic loquebatur vt a rudibus aliqualiter intelligeretur, scriberet quoque sic Mar. etiam si non referret verba Christi, sic patet Luc. 6. vbi Lucas nulla verba Christi refert, dicit tamen omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat ad sanandum omnes, id est ipse habebat in se virtutem per quam sanabat omnes, non poterant tamē rudes intelligere quomodo sanarentur ægri, nisi virtus exiret de Christo, & ideo sic dicitur, quod virtus exibat de illo: quādo tamen hoc magis proprie exprimunt Euangelistæ sicut Luc. 5. dicitur, & virtus domini erat ad sanandum infirmos, id est virtus domini erat in Christo per quam sanabantur.

D *An Christus per contactum sanabat ægros. Et an humanitas erat organum quoddam diuinæ virtutis operantis. Et qua dicatur esse illa vnio, qua Corpus Christi est vnitum verbo diuino. Et quomodo intelligitur quod deitas vtebatur Christi corpore, vt organo. Quæst. C II.*

QVAERETVR, cum ista mulier tangendo Christum sanata fuerit, an Christus per contactum sanabat ægros, et an ibi humanitas erat organum quoddam diuinæ virtutis operantis. Aliqui dicunt, quod erat organum, vt dicit Damas. s. nō solum erat Deus, sed etiam homo: vnde per tactum, et per sermonem diuina signa operabatur, vt enim per organū, ita per corpus diuinæ perficiebantur actiones. Dicendum, quod ista quæstio pendet ex præcedenti, & cū sit ostensum ibi, quod virtus nulla exibat de Christo, consequen-
E ter apparet, quod nō fiebat operatio deitatis sanandi infirmos per humanitatem, tanquam per organum, hoc est, verum, quod humanitas Christi, aut corpus eius sanaret infirmos; sed Deus sanabat eos, vel Christus homo, qui simul Deus est. Quod autē humanitas Christi conferret aliquid in operatione miraculorū poterat dupliciter intelligi. Vno modo, quod ipsi corpori Christi esset collata virtus ad faciendum miracula sanando ægros. Alio modo, quod nō conferretur ei hæc virtus, sed deitas operaretur per corpus Christi, sicut per instrumentum. Primum non stat, quia virtus est infinita, & nō potest communicari alicui creaturæ, vt sit ipsius, & per eam operetur creatura, quia tunc vel creatura efficeretur infinita per illam virtutem infinitā, vel illa virtus efficeretur finita propter creaturam finitam. Etiam, quia tunc nō esset humanitas Christi, tanquam organum istarū operationū, sed tanquam principale agens illarum, cum habeant in se

vimutem per quam fiunt. hoc tamen nemo diceret. Desi- F
cundo patet, quia si esset corpus Christi tanquam [illegible] diuinarum operationum, oporteret [illegible] ex [illegible] sti, & deitate efficeretur vnum, quia sicut a[illegible] per instrumentum, & principale agens est vna [illegible] resultat inde vnica res facta, ita agens, & instrumentum efficiuntur vnum agens, & hoc per quandam vnionem: sic ergo esset de deitate, & corpore Christi, quod falsum est, quia deitas nulli rei vnitur cum sit essentia absolutissima. Et si dicatur, quod corpus Christi est vnitum verbo Diuino.

Dicendum, quod ista est alia vnio multum differens, nam est illa vnio ad essendum, & ideo vocatur assumptio, & non est vnio ad operandum, quia solum per eam efficitur, quod homo sit Deus, & non sit aliqua operatio, quia Christus homo habebat in se sufficientia principia operationum [illegible] cum haberet animam, & non erat G deitas ibi [illegible] principium alicuius operationis, sicut nec in nobis essentia tamen vnio esset nunc solum ad agendum.

Secundo, quia in vnione illa solum verbum Diuinum vniuit sibi humanitatem Christi; hic tamen necesse erat vnire etiam naturam diuinam corpori Christi, quia vnitetur ei vt principium operationum exteriorum, vel agens, & tamen quantum ad exteriora nõ potest vna Diuina persona operari sine alia, quia omnes tres sunt vnicum principium omnium exteriorum, & tamen natura Diuina non vniuit sibi corpus Christi, sed solum ipsum verbum Diuinum, ergo iam illa esset alia vnio, non tamen est aliqua talis, ideo non potest operari per corpus Christi, sicut per instrumentum. Item patet, quia agens, quod vtitur corpore, vt instrumento operatur cum motu, quia nulla actio corporea potest esse sine motu, operatio tamen Dei est in instanti, ergo non [illegible] corpori, vel operari per corpus, vt per H organum.

Dicitur autem, quod deitas vtebatur corpore, vt organo, non quidem, quod vere vteretur eo, ita quod realiter Diuina virtus, & actio deriuaretur per corpus Christi in aliquem effectum exteriorem, sed quia, sicut in agentibus per organum applicando ipsum organum ad exteriora sequitur operatio, ita quando Christus tangebat corporaliter aliquẽ ægrum sanabatur ab ægritudine, ideo videbatur, quod virtus illa Diuina per manus Christi, tanquam per organum operaretur, & deriuaretur. Cum autem quæritur an per tactum Christi sanabantur ægri. Dicendum, quod verum est, quod quando Christus tangebat eos, sanabantur. Et tamen virtus sanandi non erat in manu Christi, nec conferebat eis aliquid ille contactus, sed sola Christi voluntas erat, quæ I sanabat eos. Quod patet, quia iste Christus sanabat absentes, sicut præsentes, vt patet de seruo Centurionis præcedẽ. ca. & de filia mulieris Chananææ ca. 15. & de filio Reguli Ioan. 4. si tamen virtus sanandi esset in manu non posset sanare, nisi quos tangeret. non ergo erat ibi virtus. Patet etiã, quia ista mulier non tetigit carnem Christi, sed vestes, nemo tamen diceret, quod illæ vestes essent organum Diuinæ operationis. Sed dicendum, quod Christus sanabat ægros tangendo illos, vt ostenderet, quod ipse erat, qui illam sanitatem præstabat, nam si non tangendo ægrum [illegible] sanaretur, nemo esset, qui dubitare posset, quod Christus illum sanabat. si autem eo non tangente sanaretur, dubitari posset an ab eo sanaretur.

Secundo etiã propter honorem humanitatis Christi, vt videretur, quod operationes illæ aliquo modo ad eam pertinebant, cum omnes, qui sic tangebantur ab eo, sanarentur.

Tertio fuit propter fidem ægrotantium, qui adhuc rudes erant, & credebant enim, quod Christus potuisset eos sanare tangendo, an etiam sine tactu sanare posset nesciebant, nisi aliquem aliqui credebant illum posse sine tactu sanare, tamen tangendo sanabat, sicut fuit in fe[illegible] mulier Centurio non est opus, quod ipse adueniat [illegible] [illegible] etiam si ista mulier credidisset, quod non vadens ad Christum, nec tangens sanari posset, sanaret, sed quia credidit, quod oportebat saltem tangere vestimenta eius, ideo non tangendo sanata est, [illegible] per virtutem aliquam, quæ esset in vestibus, sed per solam Christi potestatem.

Quare Christus [illegible] istud miraculum huius mulieris [illegible] [illegible] cum [illegible] fa[illegible] in occulto. Quæst. C[illegible]

QVAERE[illegible]R, quare C[illegible] istud miraculum manifestari, fuerat en[illegible] in occulto, ita vt semper [illegible] mulier, nisi ipse mulierem cogeret ad dicendum, & tamen, quando ipse dixit quis me [illegible] [illegible] non poterat tacere, & tamen illud [illegible] raculum, quod fecit suscitando puellam taceri iussit in [illegible] in litera.

Dicendum, quod ex diuersis causis Christus variabat actiones suas. de illo tamen miraculo quare taceri iussit [illegible] retur infra q. 132. de hoc autem dicendum, quod voluit illud aperiri propter multa. Primo, quia si istud miraculum taceretur, esset quasi omnino ignotum, quia omnino esset abscondituum decumentem de aliis, quæ taceri iubebat, quia illa etiamsi tacerentur non erant omnino occulta, & ideo publicarentur. hoc autem nemo nouerat, nisi mulier, quæ tacere intendebat, vt innuitur Luc. 8. ideo propter vtilitatem credentium debuit publicari, sic dicit Cyrillus, non enim ambitione gloriæ non permisit latere diuinæ virtutis ostensionem, qui multoties præceperat tacere sua miracula, sed quia spectabat ad vtilitatem eorum, qui vocabantur per fidem ad gratiam. Secundo fuit propter pertinaciam mundi, quia nondum fecerat adhuc tale miraculum, scilicet, quod non petitus sanaret morbos, non debuit ergo occultari. Tertio fuit propter mulierem sanatam, vt etiam sanaretur in anima; nam licet fidem aliquam haberet, non tamen digna credebat de Christo, quia putabat, quod posset latere eum istud miraculum, quod factum fuerat, vt ergo H ipsa sciret, quod non latebat, fuit conueniens, quod Christus hoc indicaret. Quarto fuit propter patrem puellæ suscitandæ, vt daretur ei fides, aut roboraretur in illa, scilicet, quod filia eius suscitaretur, nam vt ait Ambr. super Lucam, istud miraculum factum est propter patrem puellæ. si tamen non reuelaret illud nihil prodesset, debuit ergo illud reuelare.

Quinto fuit, quia hic fuerũt duo miracula simul. vnum est, quod Christus mulierem sanauerit; aliud [illegible], quod ea, quæ occulte facta fuerant cognouerit, & ideo etiam si non principaliter reuelare vellet miraculum illud, vt ostenderet mulierem esse curatam, debuit saltem reuelare, vt per hoc ostenderet, quod sciebat occulta.

Sexto fuit, vt esset occasio ad laudandam fidem mulieris. Christus enim in omnibus sic[illegible] accedentibus fidem I laudare volebat, vt ceteros ad credendum alliceret, & quia non posset laudari hic magna fides mulieris, [illegible] si miraculum reuelaretur, debuit reuelari.

Septimo fuit, quia forte mulier haberet postea remorsum conscientiæ, quod miraculum i[illegible] m acceperit, nec de eo gratias egerat, nunc vero Christus cogens eam publice confiteri [illegible] [illegible] [illegible] vnde dicit Chrysost. soluit enim feminæ metum ne remorsum pateretur quasi furti pœna grauioris; deinde eam corrigit, quia latere putauerat, postea fidem eius exprimit cunctis, vt aistimitẽ [illegible] [illegible] non minus miraculum, dum ostendit sibi cuncta patere. de hoc etiam dicit Cyrillus insuper principem Synagogæ suadebat indubitabiliter credere, quod a laqueis mortis eriperet filiam eius.

K *Quare Christus dixit quis me tetigit, cum sciret. Qu. CI[illegible].*

QVAERETVR, quare Christus dixit quis me tetigit, sciebat enim quis eum tetigerat.

Dicendum, quod per hoc Christus volebat ostendere tactum, qui est per fidem, secundum quem virtus ab eo impetratur curationis, nam alio tactu plurimi eum tangebant, nemo tamẽ adhuc ne eum tetigerat, sicut ista mulier, qua [illegible] [illegible] Christo petebant, [illegible] sanarentur, sed non volebant ipsi Christum tangere, tunc nihil putabant [illegible] per h[illegible] conuenitos. ista autem mulier tetigit [illegible] [illegible] quod si tangeret, sanaretur, solum ergo nunc Chr[illegible] [illegible] tetigit [illegible] [illegible] [illegible] hoc per [illegible] [illegible] ad exp[illegible] [illegible] qui per fidem est [illegible] [illegible] [illegible] astantes, volebat enim [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mutatio-

miraculum factum pandere, voluit ergo prius eos reddere attentos, vt sic conuenienter miraculum notificaretur.

Tertio fuit, vt ex hoc esset occasio ei ad ostendendum plenitudinem virtutis suæ, & quòd virtus exibat de illo. nã cum ipse dixit quis me tetigit? negauerunt astantes, scilicet dicentes, quòd nemo eum tetigisset Luc. 8. Petr. autem dixit, turbæ te comprimunt, & dicis quis me tetigit: tũc Christus dixit, quòd non intelligebat de illo tactu cum ait aliquis me tetigit, nam & ego sensi virtutem exiuisse de me, hoc autem erat ostendere plenitudinem virtutis suæ.

Quarto fuit propter mulierem, vt ipsa per hoc incitaretur ad confitendum miraculum, nam per hoc, quòd ipse dicebat quis me tetigit, videbatur interrogare mulierem, & ipsa credebat, quod puniretur, nisi responderet, & ita respondit Luc. 8. scilicet videns autem mulier, quia nõ latuit, tremens venit, & procidit ante pedes eius.

Quare Christus non dixit mulieri tu me tetigisti, cum videret illam. Quæstio C V.

QVAERETVR, quare Christus non dixit mulieri tu me tetigisti, cum sciret, quæ esset illa, & videret eã iuxta se.

Dicendum, quòd fecit hoc. Primo propter mulierem, vt ipsa ore proprio confiteretur sanitatem receptam, & daret laudem Deo de miraculo in se facto, quod non fieret si illa tacente Christus miraculum reuelaret, nam etiãsi aliquid certissime sciatur de aliquo ex parte Dei, & confessio illius non addat aliquam maiorem certitudinem de re, dicitur tamen dare laudem Deo confitendo rem illam, sicut Ios. 7. Deus ostenderat, quod Achor furatus fuerat aliquid de anathemate Ierico. dixit tamen ei Iosue; fili da gloriam domino Deo Israel, & confitere atque indica mihi quid feceris. ita nunc etiam si notum esset mulierem istam a Christo sanatam, quod tamen ipsa ore suo confiteretur, erat dare gloriã Deo. Christus tamen volebat, quod sanati ab eo istam gloriam darent Deo sic patet Luc. 17. de decem leprosis quos curauit, & tamen, quia non redierunt ad confitendum hoc, & laudandum Deum, licet esset factum manifestum, Christus indignabatur dicens, nonne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt? non est inuentus, qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.

Secundo fuit ad tollendum suspicionem, & ostendendũ veritatem miraculi. nam si Christus dixisset mulieri illa tacente tu me tetigisti, & sanata es a plaga, non esset res ita manifesta siue mulier postea assentiret Christo, siue taceret. nam si taceret esset res dubia, s. an verum esset, quod miraculum fecerat. si autem loquendo consentiret ei, esset res aliqualiter suspecta, quia forte putaretur, quod mulier illa timens Christum loquentem illud diceret, & non esset conueniens manifestatio miraculi. nunc vero cum ipsa per se confiteretur Christo non designante eam, nulla erat causa suspicandi. & ista duo tangit Chrys. dicens. ob hoc dominus non statim eam manifestauit, vt ostenso, quod omnia liquent sibi, faciat mulierem prædicare, quod factum est, vt suspicione miraculum careat. Tertio fuit, vt particularius ostenderetur tota rei series: nam præcipuum fuit hic in intentione mulieris: s. quid credidit, & quam intentionem veniẽdi ad Christum habuit, istud autem non poterat conuenienter exprimi, nisi mulier illud diceret, quia si Christus, qui interiora nouerat hoc diceret, non esset alijs certum, an ita esset, nisi super hoc Christus miraculum postea ostenderet, & dato, quòd mulier confiteretur illud postquam diceret Christus, non esset ita certum, quia poterat esse suspicio, quòd mulier hoc dixisset volens Christo fauere: nunc autem Christo nihil dicente ipsa totam rem aperuit Mar. 5. & & Luc. 8. scilicet procidit ante eum, & ob quam causam tetigerit eum, indicauit coram omni populo, & quemadmodum confestim sanata est.

Quarto fuit, vt Christus conuenienter laudare posset fidem mulieris: nam si ipse referret miraculum illa tacente non conuenienter ipse laudaret mulierem, quia quasi sine causa laudaret, cum non plene constaret an sic mulier fecisset. nunc autem cum ipsa totam rem aperuisset, conuenienter ipse laudauit fidem illius, dicens fides tua te saluam fecit.

A Considerandum autem, quòd iste fuit modus conuenientissimus aperiendi istud miraculum, potius quam si Christus muliere tacente illud diceret, & etiam, quam si Christo nihil dicente mulier per se dixisset. Primum patet ex dictis. Secundum patet, quòd si mulier statim, vt sanata est antequam Christus diceret quis me tetigit, dixisset, quòd sanata erat miraculose, non notificaretur conuenienter miraculum.

Primo, quia turba non esset attenta, ibant enim plurimi cum Christo ad domum principis Synagogæ, & si Christo nihil loquente loqueretur mulier nullus ad eam attenderet. Christus autem cum dixit quis me tetigit? omnes aduertunt expectantes quid vellet dicere, & ideo poterat tũc miraculum conuenienter aperiri.

Secundo fuit, quia si sola mulier loqueretur, forte non B crederetur ei, quia ægritudo sua erat latens, & non appareret, ita manifeste de curatione, sed forte crederetur, quòd ex quadam leuitate mulier hoc dixisset, nunc autem cum Christus dixit aliquis me tetigit, & ego noui virtutem exiuisse de me, ostendebatur factum esse miraculum aliquod, vnde mulieri postea loquenti crederetur, quia quasi coacta hoc diceret, maxime quia timens, & tremens cecidit illa ad pedes eius: Mar. 5. & Luc. 8. & sic apparebat, quòd non faciebat hoc simulate.

Tertio fuit, quia si mulier hoc confiteretur Christo nihil dicente, appareret, quòd aliquod miraculum factum fuerat in Christo eo nesciente, quod erat valde inconueniens: nam hoc dato appareret, quòd ipse non erat Deus, quia non sciebat omnia, cum etiam aliqua, quæ in ipso fiebant nesciret, sed putaretur, quòd erat aliqua virtus natu- C ralis in corpore eius, sicut est in lapidibus, & herbis, ita vt tangentes eum per hanc virtutem sanarentur ipso nesciente, & ita non esset ipse dominus virtutis suæ, & operationum suarum, ideo non debuit mulier miraculum pandere Christo nihil loquente, sed fuit ista via cõueniens, vt Christus diceret aliquod miraculum esse a se factum, & tamen non diceret in quo fuerat factum, vt esset mulieri occasio ad hoc manifestandum.

Quare postquam sanata est mulier dicitur, quòd Christus circunspiciebat, vt eam videret. Quæstio C V I.

D QVAERETVR, quare dicitur Mar. 5. de hac muliere postquam sanata est, quòd Christus circunspiciebat, vt videret eam.

Dicendum, quòd fuit hoc, quia ista mulier intenderat sanitatem tacite consequi, & recedere, & ita nunc cum fuisset sanata incepit recedere, & aliqualiter a Christo elõgabatur, & tunc, quia Christus dixit quis me tetigit? circunspiciebat mulierem videre, quasi iam non esset sibi propinqua, sic innuitur Luc 8 scilicet videns mulier, quia non latuit, tremens venit, & procidit ante pedes eius, & tamen si esset coniuncta ei non diceretur tremens venit, & procidit, sed solum tremens procidit.

Secundo fuit, vt per hoc Christus istam mulierem incitaret ad dicendum miraculum.

Tertio fiebat propter astantes, vt per hoc Christus ma- E gis ostenderet se hoc vere dicere, quòd virtus de illo exierat, cum circunspiceret ad videndum quis eum tetigerat, & non putaretur simulate dixisse.

Quarto fuit, quia noluit determinate respicere mulierem, vt auferret suspicionem: nam si illam solam respiceret, videretur per hoc innuere ei, quòd ipsa diceret in se factum esse miraculum, circunspiciebat ergo, idest in circuitu aspiciebat, ne videretur aliquem specialiter designare.

Considerandum autem, quod Christus faciendo, & ista dicendo ex industria morabatur, vt interim venirent nuncij ad principem Synagogæ de morte filiæ eius, vt sic iam omnes scirent illam esse mortuam, & cum postea viderẽt eam viuere, appareret, quòd fuerat a Christo suscitata. si autem Christus nihil in his moratus iret ad domum principis, iret antequam venirent nuncij de morte puellæ, & sic nõ constaret tam aperte de suscitatione eius, sic patet Luc. 8. s. filia fides tua te saluã fecit, & sequitur, adhuc eo loquẽte venit

quidam ad principem Synagogæ dicens, quia mortua est filia tua, noli vexare illum, sic etiam dicit Chrysostomus in homilia. Considerandum est, quòd propter hoc tardius vadit, & plura loquitur mulieri curatæ, vt permittat mori puellam, & sic manifeste fiat resurrectionis demonstratio, & similiter in Lazaro vsque ad diem tertiam mansit, scilicet quia die quarta venit ad suscitandum eum Ioan. 11.

Quare mulier ista curata a fluxu sanguinis volebat, quod miraculum lateret, & quomodo putauit, quod posset latere. Quæst. CVII.

QVÆRETVR cum dicatur Luc. 8. videns, quia non latuit, in quo innuitur, quòd volebat latere, id- F est miraculum istud abscondere, quare hoc volebat, & quomodo putauit, ꝙ posset latere.

Ad primum dicendum, quòd non desiderauit latere, vt virtus Christi esset abscondita, & non daretur laus Deo, quia hoc esset inuidere ei, & odisse illum, sicut Pharisæi, & pontifices Iudæorum vetabant prædicari nomen Christi. Actu. 4. & 5. erat enim ista mulier valde deuota Christo cum dixerit intra se, si tetigero tantum fimbriam vestimenti eius salua ero. ergo non vellet occultare Christi virtutem. Sed fecit hoc primo propter verecundiam, quia passio sua erat turpis, & sicut antequam curaretur propter verecundiam non petiuit curari, vt dicit Chrysost. ita etiam postquam curata est, erubuit dicere se sustinuisse hanc passionem. Secundo fuit propter timorem Christi. nam cum esset tacite curata timuit, quod si postea hoc indicaret Chri- G stus indignaretur, quod tacite surripuisset ab eo curationis beneficium, & patet hoc, quia quando vidit se deprehensam scilicet quod Christus hoc sciebat procidit timens, & tremens ad pedes eius Mar. 5. & Luc. 8. Tertio fuit propter metum turbarum, quia ipsa immunda existens intrauit inter eos per hoc eos contaminans, si ergo nunc confiteretur immunditiam suam præteritam timuit, quod indignarentur turbæ, quia per hoc constaret eos fuisse contaminatos ab illa, ideo latere voluit, & sic sanitate suscepta iam recedebat, nisi Christus eam tenuisset dicens, quis me tetigit, quia per hoc coacta est confiteri rei veritatem.

Ad secundum dicendum, quòd mulier putauit posse latere, eo quòd non digne concipiebat de Christo. nam non putabat eum esse Deum, sed esse prophetam aliquem, & ideo credidit, quòd aliquid poterat eum latere, sicut erat in H alijs prophetis, sic patet de Elisæo 4. Reg. 4. nam dixit dimitte illam, quia anima eius in amaritudine est, & dominus celauit a me, nec indicauit mihi. deinde quia credidit mulier, quòd in Christo erat plenissima virtus, ita quòd si quis eum tangeret sanaretur ab ægritudine, & in hoc credebat eum maiorem esse omnibus prophetis. nam nullus vnquam ægros se tangentes sanauerat quanto magis vestes suas. vnde mortuo filio mulieris Sunamitis misit Elisæus Giezi puerum suum, vt poneret baculum eius super illum, vt viueret, & tamen baculo posito non reuixit 4. Regum quarto, in Christo autem erat plenitudo virtutis, nam habitabat in eo plenitudo deitatis corporaliter, vt dicitur ad Colossen. 2. & quia deitas est aliquid incomprehensibile, debuit ostendere, quòd non claudebatur in corpore Christi, sed etiam refluebat eatenus in vestes, sic dicit Hilarius I magna virtutis dominicæ adoratio est cum potestas intra corpus manens rebus caducis, idest, fimbrijs vestimenti efficientiam adderet sanitatis, & vsque in vestium fimbrias operatio diuina procederet: non enim comprehensibilis erat Deus, vt corpore clauderetur, assumptio namque corporis naturam virtutis non inclusit, sed ad redemptionem nostram fragilitatem corporis virtus assumpsit. Deus ergo huic mulieri istam fidem dedit licet esset imperfecta, vt per hanc locus esset ad ostendendum plenitudinem virtutis Christi, vt dictum est, & sic mulier putauit posse latere.

An Christus, & turba per tactum mulieris immundæ incurrerent immunditiam legalem. Quæst. CVIII.

QVÆRETVR cum mulier ista immunda intrauerit inter turbas tangendo multos, & tangendo Christum, an Christus, & illi incurrerent immunditiam legalem, & an per hoc abstinerent a Sanctuarij ingressu.

Dicendum, quòd non est dubium quin ista mulier polluere posset omnes quos tangeret cum flueret sanguine. & dicitur Leui. 15. quòd mulier, quæ patitur fluxum sanguinis non in tempore menstruali, immunda erit, & omne stratum in quo dormierit, etiam vas in quo sederit pollutum F erit: quicunque tetigerit eam lauabit vestimenta sua, & ipse lotus aqua immundus erit vsque ad vesperum. & tamen isti tangebant mulierem illam cum ipsa tangeret eos ingrediendo inter illos; ergo apparet, quòd illi fiebant immundi. Aliqui dicunt, quòd nec illi, nec Christus legaliter polluti sunt: nam non tetigerunt mulierem, sed solum vestem eius, & etiam ipsa non tetigit Christum, sed solum fimbriam vestimenti eius, vt patet in litera. Dicendum, quòd ad contrahendum immunditiam legalem non differebat, quòd quis tangeret vestem mulieris vel carnem eius simplici tactu. Quod dicitur ad differentiam coitus, quia qui coiret cum tali muliere, vel cum fluente sanguine menstruali erat immundus septem diebus Leui. 15. si tamen alias tangeret carnem eius erat immundus solum vsque ad vesperũ. eod. cap. & eadem immunditia erat si quis tangeret vestem G eius, quia etiam tangendo lectum eius, vel sedem in qua illa sedisset incurrebatur immunditia eod. c. & tamen ista est minor immunditia, quam tangere vestes illius, maxime quia ille, qui tangit aliquem in vestibus dicitur simpliciter tangere eum, ideo isti immunditiam incurrerent per hoc, ꝙ ista mulier tangebat illos.

Alij dicunt, ꝙ non incurrerent isti immunditiam, quia nesciebant an mulier immunda tangeret eos. Sed dicendum, quòd non stat, nam ad hoc, quòd quis non incurrat peccatum confert aliquid ignorantia inuincibilis, ad hoc tamen, quòd non incurrat legalem immunditiam, nihil confert ignorantia, quia immunditia nõ est peccatum, ideo ad contrahendum eam sufficit solus contactus rei immundæ, & non excusat ab hoc ignorantia, nec violentia, aut inuoluntarium secundum quid, sed si quis nesciens incurreret H immunditiam, & postea agnosceret immũditiam, quam incurrit, tenebatur abstinere ab ingressu in Sanctuarium, si autem nesciret se tetigisse rem immundam, & intraret in Sanctuarium non peccaret. De ignorantia patet Leui. 5. scilicet, anima, quæ peccauerit per ignorantiam, & fecerit vnum ex his, quæ lege domini prohibentur, & agitur ibi de peccato, idest, transgressione cæremoniarum per ignorantiam, quæ non vocatur proprie peccatum. De violentia, vel inuoluntario simpliciter patet Num. 6. vbi dicitur de Nazareo si mortuus fuerit subito quispiam coram eo polluetur caput consecrationis eius, & tamen quod quis moreretur subito coram Nazareo eo simpliciter nolente fiebat, incurrebat tamen immunditiam. De inuoluntario secundum quid patet Leui. 11. vbi agitur de animalibus mortuis per quorũ tactum homines polluuntur, scilicet, & si necesse fuerit, vt portet quippiam horum morticinum lauabit vestimenta sua, I & immundus erit vsque ad solis occasum. nihil ergo est, quod excuset ab immunditia ipsum tangentem rem immundam quantumcunque ignoranter, vel inuoluntarie tetigerit. Idem patet de sacerdote magno tangente caprum emissarium. nam immundus efficiebatur, & lauari debebat. Leuit. 15. & tamen cogebatur ipse illud facere, idem de sacerdote cremante vitulam rufam Num. 19. nam polluebatur, & sic isti pollurentur tangente eos muliere immunda, licet illam immundam esse ignorarent.

Dicendum tamen de Christo, quòd etiam tangente illum muliere immunda non pollueretur. Primo, quia non subiacebat legi per quam iudicabatur ista esse immunditia, quia erat Deus, & etiam, quia lex data erat ab eo, & non poterat obligare ipsum cum lex solum sit ad subditos quibus datur. Secundo, quia etiamsi esset purus homo, dum tamen faceret talia miracula sanando

ægritu-

egritudines non iudicaretur incurrere immunditiam, cum ipse immunditias tolleret, & patet hoc a fortiori in leproso quem sanauit præced. c. nam tetigit manu sua lepram eius, leprosus tamen principatum habebat inter omnes immundos, vnde ipse primus ponitur inter immundos, qui iubentur ejici de castris Numeri 5. etiam lex strictius se habebat circa eum, quam circa alios immundos Leui. 14. & 15. sed ibi Christus non iudicatus fuit ab aliquo incurrere immunditiam, ergo minus hic iudicaretur, cũ mulier ista esset minus immunda: etiam, quia non tetigit carnem eius, sed vestem, non ergo fuit in eo legalis immunditia. De alijs dicendum, quod non iudicauerunt se incurrere immunditiam, quia cum ista curatio fieret opere diuino crederent, quòd tangendo illam, quæ sic a Deo curabatur, immunditiam non incurrerent, vnde non curarent lauare vestimẽta sua, tanquam immundi, sicut si alias mulierem istam tetigissẽt, pollluerentur Leui. 15.

Quomodo dixit Christus huic mulieri, confide filia, quia iam habebat fidem. Quæstio C I X.

QVÆRETVR, quomodo Christus dixit isti mulieri confide filia, idest habe fidem: nam iam habebat fidem, ideo non oportebat, quòd hoc ei diceret. Dicendum, quòd potest vno modo accipi, quòd confidere sit non timere, ita, quòd Christus confortauit eam dicens, confide, idest non timeas, quia fortes, qui non timent, vocãtur confidentes, & illud est verum, quia ista mulier videns se deprehẽsam valde timuit, sicut dicitur Mar. 5. & Luc. 8. videns mulier, quia non latuit timens, & tremens procidit ante pedes eius. Christus ergo volens eam confortare dixit, cõfide filia, sic dicit Chrys. in homilia formidolosa erat hæc mulier, & propter hoc ait confide. Secundo potest accipi, quòd Christus dixit confide, idest habe fidem: nam licet haberet mulier ista fidem aliquam non tamen plenam. nam ex eo, quòd putauit posse hoc latere Christum, non habebat plenam fidem, & sic dictum est confide, idest habe fidem. s. non solum, quòd ego possim te sanare, sed etiã, quod nihil possit me latere, & sic dicit Chrys. in homilia, scilicet nondum tamen perfectam de Christo opinionem habebat, quia nequaquam existimasset eum latere.

Tertio potest accipi confide, idest habe perseuerantiam in fide, quam iam habere incepisti, quia aliqui sunt, qui ad tempus credunt, & ad tempus discedunt inf. 13. & Luc. 8. sic dicit Rabanus, quid est, quod eam confidere iussit, quæ si fidem non haberet salutẽ ab eo non peteret? sed robur, & perseuerantiam fidei ab ea postulauit, vt ad certam, & verã veniat salutem: vocauit autem Christus istam mulierẽ filiam, quia iam filia erat per adoptionem, eo quòd credebat. nam per fidem efficimur filij Dei Ioan. 1. dedit eis potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius. sic dicit Chrysost. in homilia filiam eam vocat, quia fides eam fecerat filiam.

Quomodo dicitur hic, sanata est mulier ex illa hora, cum videatur ante sanatam fuisse. Quæst. C X.

QVÆRETVR, quomodo dicitur hic sanata est mulier ex illa hora: nam ante hoc videtur fuisse sanata.

Dicendum, quòd vere fuit sanata mulier ante hoc; quia Mar. 5. & Luc. 8. dicitur, quod cõfestim, vt mulier tetigit Christum sanata est a plaga sua. Item patet, quia Christus dixit ante, quam loqueretur nunc mulieri, ego noui virtutem exiuisse de me Mar. 5. & Luc. 8. per quod significabat affectum curationis mulieris, ergo sanata erat ante hoc. Item, quia si nondum fuisset sanata nullã causam habuisset Christus dicendi quis me tetigit, cum per tactum illũ nihil fuisset tunc factum, erat ergo iam mulier sanata. cum autem dicitur ex illa hora, debet intelligi de hora qua tetigit mulier Christum, & non de hora qua Christus ei ista locutus est, licet inter vtrunq; parua fuerit tẽporis mora, & est sensus saluata est mulier ex illa hora, idest postea, nunquã redijt ægritudo ad ipsam. sic dicit glo. Intelligendũ est ex illa hora ex qua tetigit fimbriam non ex illa hora ex qua Iesus conuersus est ad eam, iam enim salua facta erat, vt alij Euã-

A gelistæ manifeste ostendunt, & ex verbis Domini perpendi potest.

Sed objicietur, quia Mat. 5. dicitur vade in pace, & esto sana a plaga tua, ergo videtur, quòd ante hoc sana nõ erat.

Dicendum, quòd prius sana erat, quia ibidem dicitur, quòd tetigit mulier vestimentum Christi, & confestim siccatus est fons sanguinis eius, & sensit corpore, quòd sanata esset a plaga, sed ponuntur illa verba ad quandam confirmationẽ sanitatis iam datæ, s. esto sana a plaga, idest placet mihi, quod sana permaneas a plaga tua, sic dicit Origenes. eandem sanitatem, quam assecuta est mulier ex contactu, verbis confirmauit Saluator. Ratio autem huius fuit, quia mulier illa videns deprehensam se timuit, quòd forte Christus vellet priuare eam sanitate cõsecuta, eo quòd voluerat illam surripere furtim nihil petens a Christo. Et pa-
B tet iste timor, quia Luc. 8. dicitur, quòd mulier videns, quia non latuit tremens procidit ante pedes eius, vt ergo non putaret se priuandam sanitate, Christus timorem ei abstulit confirmans sanitatem, dicens esto sana a plaga tua.

Quomodo Christus dixit, fides tua te saluã fecit, cum illa mulier fidem plenam non haberet. Vbi quod duplex est fides. Et quòd mulier a fluxu sanguinis curata a Christo statuam ei aeneam fecit. Quæstio C X I.

QVAERETVR, quomodo Christus dixit fides tua te saluam fecit. nam mulier ista nõ habuit fidem plenam, sed errabat, quia putabat, quòd posset latere Christum illud miraculum, & tamen ille, qui errat in
C aliquo pertinente ad fidẽ, in tota fide errat, nec potest quis habere fidem de vno articulo fidei, si aliquem eorum discredit, & ita mulier ista esset infidelis.

Dicendum, quòd ista mulier habuit fidem, quæ fuit sufficiens ad sanitatem obtinendam, vnde & Christus fidem eius laudauit. Quod autem dicitur, quod nõ habuit fidem perfectam, potest dici vno modo, quod fides est duplex. Quædam est virtus Theologica qua assentimus omnibus credibilibus reuelatis, & per quam fideles vocamur. Alia est fides, idest confidentia, quam quis habet de re, quam petit, vel desiderat, quod fiet a Deo. & ista non est virtus Theologica, sed potius est quædam gratia gratis data, & ista est, quæ proficit ad operationem miraculorum, & de hac Christus loquitur infra 21. si habueritis fidem, & non hæsitaueritis. ista potest esse sine fide per quam vocamur
D fideles, & econtrario. ista autem mulier licet non haberet plenam fidem assentiendo omnibus, quæ de Christo credenda erant, habuit tamen plenam fidem, idest confidentiam. & ista est, quæ sufficiebat ad consecutionem sanitatis: nam dicerat intra se si tetigero tantum fimbriam vestimenti eius salua ero, & istam fidem Christus laudauit.

Secundo potest dici loquendo de fide, quæ est virtus, quod quando denunciata sunt certa, quæ credenda sunt, si quis assentiat vni articulo, & non alteri de nullo habet fidem, sed de omnibus habet opinionem, & ideo adhuc est infidelis, vel hæreticus: si tamen non sunt adhuc determinata omnia, quæ credenda sunt quidquid recte credatur, etiam si nondum plene, dicitur fidem habere, qui sic credit, & laudabilis est. ita fuit de ista muliere, quia tunc nõdum erat notificatum quid determinate de Christo credẽ-
E dum esset, ideo quidquid crederet quisque de eo, quod pertineret ad aliquam perfectionem fidelis diceretur, etiam si solum quis crederet; quòd erat propheta vel vir sanctus; vel quòd Deus operabatur per eum. nunc vero, quia determinata sunt omnia, quæ credenda sunt, quisquis crediderit vnum non credendo aliud nihil credit.

Tertio potest dici, quòd quando quis ex pertinacia assentiendo quibusdam articulis alijs non assentit, dicitur nihil credere. si tamen ex ignorantia aliquid non recte credat, non tollitur quin veram fidem habeat, ita autem ista mulier non plene credebat de Christo, quia ignorabat aliqua, quæ credenda erant. nam deuotio ad credendum non deerat ei, ideo etiam sic credẽs fidem habebat, & laudabilis erat.

De ista muliere dicendum, quod pro hoc beneficio sanitatis suscepto a Christo fecit ei statuam æneam in memoriã,

sic dicit Eusebius dicuntur hanc mulierem in Panea, quæ est Cęsareæ Philippi de qua fuit oriunda, statuisse triūphos insignes collati sibi beneficij a Saluatore, stabat namque super altam basim ad limina domus eius æneum simulachrum mulieris flexis genibus manibusq; iunctis, quasi precaretur, ex cuius opposito aliud rectum simulachrum ad instar viri eiusdemque materiæ amictum diploide, & manus versus mulierem extendens, ante cuius pedes super ipsam basim aliena species plantæ orta, quę vsque ad æneę diploidis oram pertingens medicina omnium passionum esse ferebatur, hanc autem statuam dicebant repræsentare Christum, quam Maximus destruxit.

Et cum venisset. Hic ponitur tertium in quo reuertitur Matth. ad narrandum miraculum primum inceptum de suscitatione puellæ, & dicitur.

Et cum venisset Iesus in domum principis. Scilicet principis Synagogæ vbi puella mortua iacebat: nam mulier de qua supra dictum est, in via curata fuit.

Et vidisset tibicines. Isti erant in domo iam plangendo puellam mortuam. *Et turbam tumultuantem*. Idest flentem, & tumultum facientem, sic dicitur Marc. 5. videt tumultum, & flentes, & eiulantes multum.

Dicebat recedite. Exclusit enim eos de domo, & suasit nō lugere, vnde Mar. 5. dicitur quid turbamini, & ploratis? *Non est enim mortua puella, sed dormit*. Quasi dicat non habetis causam lugendi, quia puella non est mortua, sed dormit, ideo non lugeatis pro ea, sicut pro mortua. *Et deridebant eum*. Putabant enim, quòd ex ignorantia hoc diceret credens puellam adhuc viuere, quam illi sciebant esse mortuam.

Et cum eiecta est turba. Scilicet oēs flentes, & tibicines exclusit, nemo enim mansit ibi, quando suscitauit eam, nisi pater, & mater puellæ, & Petrus, & Iacobus, & Ioannes, vt patet Mar. 5. & Luc. 8. *Intrauit, scilicet in cubiculum in quo puella erat mortua*. Nam iam intrauerat domum, quando turbam exclusit.

Et tenuit manum eius. Quasi iubens ei surgere, vel per hoc excitans eam a somno: sed Mar. 5. dicitur Thabitha cumi, & est dictio Hebraica, & idē est, quod puella surge, est notatio. *Et dixit: puella surge*. Hoc dixit forti voce, clamans, vt dicitur Luc. 8. vocauit autem eam puellam, quia 12. erat annorum Mar. 5. & Lucæ 8. *Et surrexit puella*. Scilicet statim, vt Christus iussit, vt dicitur Mar. 5. & incepit ambulare eodē c. & iussit Christus dari illi cibum Lucę 8.

Et exiit fama hæc in vniuersam terram illam. Scilicet fama de suscitatione puellæ, quia magnum miraculum fuit: non enim Christus quenquam ante hoc suscitauerat, ipse tamen iussit patri, & matri, vt tacerent Luc. 8. non tamen potuit occultari, sed mox diuulgatum est.

Quare nuncij venientes ad principem Synagogæ dixerunt ei, mortua est filia tua, noli vexare eum. Quæst. CXII.

QVÆRETVR quare cum Christus iret ad suscitandum illam puellam nuncij venientes ad principem Synagogæ dixerunt ei mortua est filia tua, noli vexare eum Mat. 5. & Lucæ 8.

Dicendum, quòd isti sciebant venisse principem illum ad rogandum Christum, vt iret, & sanaret filiam eius. & quando ille venit filia sua erat in extremis Mar. 5. cum autem mortua est, venerunt nuncij ad principem ne amplius vexaret Christum, quia putabant, quod non posset eam suscitare, licet potuerat languentem sanare, & quia si vltra erat ire illuc, cum suscitare non posset illam, dixerunt noli vexare eum. Sed dicetur, vnde mouebantur nuncij ad dicendum hoc, quia sciebant Christum multa miracula fecisse, poterat ergo illud facere?

Dicendum, quod ex quadam ignorantia mouebantur, quia licet vnum miraculum possit esse maius altero quantum ad rem, quæ fit, tamen quantum ad potestatem facientis non est maius vnum altero: vt ostensum est supra q. 88. qui ergo potest vnum miraculum facere potest facere omnia: Iudæi tamen, qui rudes erant, putabant, quod posset facere vnum miraculum, & non alterum, sic dicitur Io. 11. vbi cum Iudæi viderunt Christum flentem pro Lazaro dixerunt, non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati facere, vt & hic non moreretur? & quia putabant suscitationem mortuorum esse maius miraculum alijs crediderunt, quod licet Christus alia faceret, non posset mortuum suscitare. Et ratio huius est, quia nullum mortuum adhuc Christus suscitauerat, ideo in alijs miraculis putabant, eum habere potestatem solum. Sed dicetur quomodo hoc putabant, quia Elias suscitauerat mortuum 3. Re. 17. & Elisæus alterum 4 Reg. 4. & post mortem ossa sua suscitauerunt alterum mortuum 4. Reg. 13.

Dicendum, quod hoc Iudæi nouerant, & tamen putabant, quod Christus non erat tantæ potestatis, quia adhuc nesciebant quis erat, Christo tamen placuit ista dubitatio immo negatio potestatis eius, vt cum immediate suscitaret puellam appareret, quòd isti errauerant, & magis confunderetur, & etiam magis admirarentur Christum, vnde ipse ex industria moratus est diu loquens cum muliere, vt sic nuncij illi de morte puellæ venirent, vt dicit Chryso. in homilia.

Quare Christus dixit principi, noli timere, sed tantum crede. Et ad quid sit necessaria fides ex parte nostri, cum Christus in nobis miracula operatur. Quæst. CXIII.

QVÆRETVR quare, quando nuncij dixerunt principi esse puellam mortuam, Christus dixit noli timere, sed tantum crede.

Dicendum, quod Christus dixit hoc ad confirmandum fidem illius, nam ex fide vocauerat Christum, & quia nunc isti nuncij asserebāt mortuam esse puellam, & quod Christus non posset illam suscitare, poterat turbari princeps, & deficere in fide, ideo dixit Christus noli timere, idest non deficias animo quasi ista sit res magna, & non possim eam facere, quia possum, & faciam si credis.

Sed dicetur quare petiuit ab eo fidem. Dicendum, quod non petiuit illam, quasi esset necessaria ad hoc, quod Christus posset suscitare puellam, quia fides nostra, & quæcunque alia opera non possunt adiuuare Deum, sic dicitur Isa. 40. quis adiuuit Spiritū domini? quasi dicat nemo adiuuit eum, nec adiuuare potest, sed est necessaria fides in miraculis ex parte nostra ad hoc, quod nos simus dispositi ad recipiendum diuina beneficia, nihil autem est per quod directius disponamur quam per fidem cum per eam credamus Deum posse facere quod petimus, & confidamus, quod faciet, vult autem Deus istam fidem ex parte nostra, vt videamur nos aliquid mereri, & non sit totaliter ex fauore operatio miraculorum conferens nobis beneficia, sic dicit Athanasius, fidem Dominus exigit ab inuocantibus eum, non quia indiget adminiculo aliorum, ipse namque, & Dominus, & largitor est fidei, sed ne videretur ex acceptione personarum sua dona conferre, ostendit, quod credentibus fauet, & ne sine fide accipiant beneficia, & ea per infidelitatem aboleant: vult enim benefaciens durare gratiam, & sanans inconcussum permanere remedium.

Sed dicetur, cum Christus posset dare isti fidem, immo ipse est, qui illam dat, quare petiuit ab eo fidem dicens crede?

Dicendum, quòd Christus non faciebat quidquid poterat diuinitus facere, quia alias nō oportuisset, quod aliquid prædicaret cum posset omnes facere bonos per solam inspirationem, sed non faciebat: ratio huius est generale, quod quidquid humanitus per Christum fieri poterat nunquam diuinitus faciebat, sed prædicando, & exhortando verbo, & opere ad bonum incitabat: istum ergo quem verbo poterat ad credendum promouere admonuit, quod crederet. Secundo est hoc ad instructionem nostram, vt ex charitate proximis nostris præstemus causam bene operandi verbo, & opere incitantes eos, & non relinquamus omnia Deo dicentes, Deus potest eum bonum facere, vel in fide confirmare: ipse ergo faciet: nam Deus constituit nos ad hoc faciendum, quia vnicuique mandauit Deus de proximo suo Ecclesiastici 17. & in hoc quasi Deum adiuuamus, sic dicitur 1. Corinth. 3. Dei adiutores sumus, & etiam dicimur supplere ea, quæ desunt passioni Chri-

ni Christi ad Colos. 1. si igitur Christus, qui Deus erat & poterat nihil dicendo isti fidem dare noluit, sed hortatus est eum confidere, a fortiori & nos conabimur proximos bonos efficere non relinquentes omnia Deo cum nos aliquid facere possimus. Tertio fuit ad ostendendum efficaciam fidei, scilicet, quod per eam obtinetur optatio miraculorum, quæ desideramus.

Quid erant isti tibicines, & ad quid erant. Quæst. C X I I I I.

QVAERETVR, quid erant isti tibicines, de quibus hic dicitur, & ad quid erant.

Dicendum, quòd tibicines vocantur tibijs canentes, erant autem nunc hic secundum antiquam consuetudinem Iudæorum: nam ad luctum mortuorum inducebant tibicines, vt ibi canerent, hoc autem fiebat propter duo.

Primo ad augendam tristitiam, quia sicut in melodijs est magna differentia in prouocando passiones, ita etiam est in organis musicis secundum quod ex conditione ipsorũ redduntur variæ melodiæ, vnde sunt quædam organa, quæ ad iram, & audaciam concitant, sicut tubæ bellicæ, alia autem delectationem, & suauitaté, alia autem solicitudinem, alia dissolutionem, alia vero tristitiam, & fletum, & huiusmodi erant istæ tibiæ, quibus canebant tibicines: de hoc patet 8. Pol. sic enim dicit Ambros. super Lu. more enim veteri tibicines ad excitandos luctus in mortuis serebantur adhiberi.

Secundo erat propter solennitatem luctus, quia sicut in gaudio est dare festum, & solennitatem, ita & in luctu est dare luctum solennem, & ideo quando exequiæ funeris honorabiles esse debebant adhibebantur tibicines.

Sed dicetur ad quid fit hic mentio de eis? Dicendum, quod ad manifestationem miraculi: quidquid enim poterat facere ad maiorem notificationem istius suscitationis inducunt Euangelistæ, & quia ista puella erat quasi recenter mortua, poterant aliqui dicere, quòd nõ erat vere mortua: ideo ponuntur illa signa, quę eam vere mortuam ostéderent, & hoc erat, quod iam essent tibicines in domo canentes, & turba lugens: nam istud non fit nisi pro mortuo.

Quare Christus intrans domum dixit ad tibicines, recedite. Quæst. C X V.

QVAERETVR quare Christus intrans domum dixit ad tibicines recedite.

Dicendum, quod fuit propter multa. Primo ad quãdam consolationem hortando, quod non lugerent. s. recedite, id est, cessate lugere: nã vbi dicitur hic recedite dicitur Mar. 5. quid turbamini, & ploratis? & Luc. 8. dicitur nolite flere. Secundo fuit, quia istud non conueniebat proposito Christi, volebat enim suscitare puellam, luctus tamen ille tibicinum pro solis mortuis fit: ideo iussit, quod recederent, quia iam non erat tempus piangendi, & hoc propriè ostendit litera, scilicet, recedite: non est enim puella mortua, sed dormit, idest, ite quia sine causa lugetis: nam puella non est mortua: ideo lugendum non est.

Tertio fuit, quia Christus noluit, quod illi interessent suscitationi puellæ: erant enim indigni videre illam, nam irriserant Christum dicentem, quod puella dormiebat.

An erat verum puellam non esse mortuam, & quare dixit hoc Christus. Quæst. C X V I.

QVAERETVR, quare Christus dixit non est puella mortua, an verum erat hoc.

Dicendum, quòd puella vere erat mortua, sicut nuncij dixerant antequam Christus veniret in domum: Luc. 8. etiam quia si non esset mortua non canerent iam tibicines, etiam quia si solum dormiret, frustra Christus illuc intraret, quia sine eo poterat de somno euigilare. erat ergo vere mortua, & tamen dicebatur nõ esse mortua, sed dormiens eo quòd immediate suscitanda erat: nam dormiens quandiu dormit parum differt a mortuo, & si sic semper mansdum esset, non differret dormiens a mortuo, etiam si ille, qui moritur confestim per seipsum ad vitam redire posset, non differret a dormiente, quia tamẽ dormiens per se euigilabit, mortuus autem nunquam, alterum est dormire, & alterum mori, hæc autem puella confestim resurrectura erat: ideo melius dormire, quàm mortua esse dicitur, & ideo licet secundum communem modum accipiendi istius locutionis erat verum, quòd puella erat mortua, quia tamen propositio est vera, vel falsa ex modo accipiendi terminorum, cum Christus acciperet aliter dormire, & mortuum esse, erat vera ista propositio, non est puella mortua, illi tamen qui irriserunt eum putauerunt, quòd acciperet secundum modum communem loquendi, & tamen quod diceret hoc ex ignorantia: ideo irridebant eum.

Cur Christus non dixit puellam esse mortuam vere. Et quare mortui dicantur quandoque dormientes. Quæst. C X V I I.

B QVAERETVR, quare Christus dixit sic, cum puella esset vere mortua, & cur potius non dixit eam esse mortuam, sicut in veritate erat.

Dicunt quidam, quod hoc fuit, quia Christus voluit occultare istud miraculum: quod patet, quia paucos accepit secum, etiam, quia dixit patri, & matri puellæ vt nulli hoc dicerent, si tamen ipse diceret puella mortua est cum postea appareret viuens constaret, quod eam suscitasset: dixit ergo eam non esse mortuam.

Dicendum, quod non stat, quia non erat intentio Christi, quod aliquod miraculum suum maneret omnino occultum, quia miracula erant ad manifestationem gloriæ Dei, & tamen si vellet omnino illa taceri, non proficerent aliquo modo ad Dei gloriam.

C Sed dicẽdum, quod hoc Christus dixit. Primo ad excludendum turbam tibicinum noluit, quod essent præsentes suscitationi, & etiam voluit, quod cessarent a luctu, & tamen si diceret eis, quod puella erat mortuam non cessarent, sed potius lugerent: ideo dixit recedite non est mortua.

Secundo fuit ad ostendendum, ꝙ suscitanda erat, qui ille est vere mortuus, qui in morte manet, qui aũt euigilat non videtur mortuus, sed dormiẽs: vt dictũ est præcedẽti quæst.

Tertio fuit ad ostendendum facilitatem suscitationis, quia sicut est facile cuilibet suscitare alterum de somno, ita facile erat Christo suscitare mortuum: ideo tales mortuos Christus dormientes vocabat, sic dixit Ioan. 11. Lazarus amicus noster dormit, sed vado, vt a somno excitem eum: sic dicit Chrysosto. per hoc tumulum mentis remouit eorum, qui aderant, & ostendit quoniam facile est ei mortuos suscitare, hoc modo respectu Dei omnes mortui dormientes sunt, quia eos aliquando suscitabit, sic dicit Rabanus puella vobis mortua est, Deo autem, qui suscitare potest, dormit tam in anima quàm in corpore.

D

Quarto fuit ad erudiendum nos, quòd mors non sit timenda cum Christus vocet eam somnum, idest, facilem mutationem, sicut est somnus, sic dicit Chrysostom. & simul docuit non formidare mortem, quia & ipse erat moriturus, & in aliorum cordibus instruxit discipulos confidere, & viriliter ferre mortem: etenim eo accedente iam mors somnus erat.

Quare Christus non increpuit derisores sui. Quæst. C X V I I I.

E QVAERETVR cum Christus vera dicens irrideretur nunc, quare non increpuit derisores.

Dicendum vno modo, quòd fecit hoc ex mansuetudine: nam iniurias libenter tolerabat tam in rebus quàm in verbis. 1. Pet. 2. qui cum malediceretur non maledicebat, & cum pateretur non comminabatur.

Secundo fuit propter exemplum, qui: ipse dixerat discipulis supra quinto cap. beati estis cũ maledixerint vobis homines mentiẽtes propter me: debuit ergo ipse tolerare.

Tertio fuit, quia hoc faciebat ad confirmationem miraculi: nam per hoc, quòd ipse dicebat puella non est mortua, & illi irridebant eum asserentes, quod esset mortua, cum postea viderent eam viuere non possent negare fuisse eam suscitatam, cum ipsi asseruissent illam esse mortuam, similia enim Christus facere solebat ad confirmationem operum suorũ: sic enim suscitaturus Lazarum, licet

licet sciret vbi esset, dixit, vbi posuistis eum, & illi dixerunt, fætet iam quatriduanus est, quasi dicat, non cures, nec labores videre eum, quia iam fętet, & ita postquam suscitatus esset non poterant hoc negare fuisse ab eo factum; sic dicit Chrysost. in Homilia. s. non increpuit derisionem, vt & ipsa derisio, & tibiæ, & alia vniuersa demonstratio fiant mortis: quia enim multoties postquam facta sunt miracula non crediderunt homines, antea eos conuincit proprijs responsionibus, vt & in Lazaro fecit cum dixit, vbi posuistis eum, & dixerunt veni, & vide quoniam fætet, vt non amplius possint non credere quin mortuum suscitauit.

Aliter potest dici, quod Christus increpuit istos derisores non quidem verbis, sed rebus: nam eiecit eos de domo vt non astarent suscitationi puellæ tanquam indigni, quia irriserant eum, sic dicit Hieron. super Matt. non erant autem digni, vt viderent ministerium resurrectionis, qui suscitantem indignis contumelijs irridebant. Aliter etiam posset dici, quod Christus non redarguit eos tunc ne esset locus contentioni in verbis; illi enim sciebant puellam vere esse mortuam: vnde si Christus irrisus ab eis assereret rursus puellam non esse mortuam, illi magis eum irriderent: ideo non erat opus verbis contendere, sed re ipsa se verum dixisse ostendere, & ita fecit.

An solum Petrus, Ioannes, & Iacobus iuerint cum Christo ad domum principis, vel etiam alij. Et quare Christus dimisit nouem de discipulis a se.
Quæst. C X I X.

QVAERETVR de istis tribus discipulis Petro, & Ioanne, & Iacobo, an illi soli iuerint ad domum Principis cum eo, vel etiam alij discipuli.

Dicendum, quod manifestum est istos solos cum Christo intrasse ad cubiculum, vbi iacebat puella mortua: Lucæ 8. & tamen an soli cum eo iuerint non apparet, quia Mar. quinto videtur innui, quod soli isti iuerunt cum eo in domum principis, scilicet, & non admisit quenquam sequi se nisi Petrum, Iacobum, & Ioannem.

Aliqui dicunt, quod omnes discipuli fuerunt cum eo vsque ad domũ principis comitando, ibi autem elegit istos tres, vt secum intrarent: sic innuitur Lucæ 8. s. & cum venisset ad domum non permisit intrare secum quenquam, nisi Petrum, Iacobum, & Ioannem, & patrem, & matrem puellæ: ergo ibi segregauit eos a ceteris, & non in via.

Dicendũ, quod Christus antequàm veniret ad domum principis relictis ceteris discipulis fecit secum ire istos tres: nam cum esset in via curauit mulierem fluentem sanguine, & dum loqueretur cum ea venerunt nuncij ad principem dicentes: mortua est filia tua noli vexare illum Lu. 8. & tunc Christus fecit quod tota turba, quæ ibat cum eo recederet, & etiam omnes discipuli eius præter istos tres, vt patet Mar. 5. s. adhuc eo loquente veniunt ad Archisynagogũ dicentes filia tua mortua est. Iesus autem audito verbo, dixit ei, noli timere, & non admisit quenquam sequi se, nisi Petrum, Iacobum, & Ioannem, & sic in via segregauit a se omnes, & patet, quia sequi respectu viæ dicitur, etiam quia postea dicitur, & veniunt in domum Archisynagogi: ergo prius segregauerat illos tres quam veniret in domum Archisynagogi, etiam quia postea dicitur; ipse vero eiectis omnibus assumpsit patrem, & matrem puellæ, & qui secum erant, & ingrediuntur vbi puella erat iacens, & sic videtur, quod iam erant segregati discipuli isti a ceteris cum dicatur, quod assumpsit eos, qui secum erant, scilicet, omnes, & tamẽ soli tres introierunt Luc. 8. ergo quando Christus venit ad domum principis non erant cum eo, nisi isti tres discipuli, & omnes isti tres introierunt, & istã est veritas, fecit autem Christus hoc propter occultationem miraculi puellæ suscitandæ: nam antequam curaret mulierem sanguine fluentem in via permisit turbam secum venire, vt miraculum illud notificaretur coram toto populo, sic dicitur Lucæ octauo, videns mulier, quia non latuit tremẽs procidit ante pedes eius, & ob quã cãm tetigerit eũ indicauit coram omni populo, miraculum tamen sequens de suscitatione puellæ nolebat manifestari cum dixerit patri, & matri puellæ, vt nemini dicerent: Marc. quinto, & Lucæ octauo, eiecit ergo a se turbam, vt non irent cum eo, & etiam nouem de discipulis suis: nam si irent vsque ad domũ principis ibi eiecturus esset eos, fuit autem honestius, quod in via eos a se dimitteret quam postea in domum peruenientes a se eijceret: reliquit ergo eos in via.

Et hoc fuit propter duo. Primo, quia Christus volebat aliqualiter miraculum illud occultare, magis tamen occultaretur istos in via dimittendo quàm si in domum peruenissẽt, quia ibi viderent tibicines, & turbam tumultuantem, quæ erant notissima mortis argumenta, & cum postea viderent puellam viuere, manifestum esset, quòd fuisset suscitata.

Secundo fuit propter honestatem: nam si turbæ comitatæ fuissent Christum vsque ad domum principis, videbatur quasi inhonestum, quod postquam ei honorem impendissent comitando illum expelleret eos a se non permittendo assistere illi miraculo quod videre cupiebant, quod autem in via eos dimitteret non erat inhonestum, quia releuabat eos a labore, & recusabat honorẽ ab eis vltra suscipere, dimisit ergo eos in via, & cum eis nouem de discipulis suis.

Cum autem obijcitur, quod Lucæ octauo dicitur, cum venisset ad domum non permisit intrare secum quẽquam, nisi Petrum, & Iacobum, & Ioanem, & patrem, & matrem puellæ. Dicẽdum, quod intelligitur de illis, qui erant tunc in domo, ibi tamen non erant de discipulis, nisi tres, erat tamen ibi multa turba tibicinum, & flentium, de illis neminem permisit secum intrare.

Quare Christus istos tres solos secum accepit. Vbi etiam prærogatiua explicantur, quas eis Christus post mortem concessurus erat. Quæst. C X X.

QVÆRETVR, quare istos tres solum accepit secum.

Dicendum, quod Christus solitus erat quando faciebat aliquid, quod nolebat esse publicum accipere istos tres: ita enim fuit nunc, vt patet Mar. quinto, & Lucæ octauo, sic etiã fuit in transfiguratione, infra decimoseptimo, & Mar. nono, & Lucæ nono, ita etiam fuit instante morte quando voluit ostendere angustiam spiritus sui: nam istos tres accepit, & coram illis cœpit tędere, & pauere, & mæstus esse infra vigesimosexto, & Mar. decimoquarto. Alij autem ad talia secreta nunquam recipiebantur. Causa autem, quare tres erant, fuit quia Christus coram istis volebat aliqua facere, quæ ad tempus secreta essent, & postea publicarentur, sic patet infra decimoseptimo, cum dixit Christus istis tribus de transfiguratione quam viderant, nemini dixeritis visionem quousque filius hominis a mortuis resurgat; vt ergo rem possent occultare pauci erant, & non tota turba discipulorum Christi, quia tamen istud aliquando reuelandum erat, oportebat eos esse tot, vt testimonium de illa re perhibere sufficerent, & quia secundum legem in ore duorum, vel trium testium stat omne verbũ Deut. 19. assumpsit Christus tres, vt testimonium sufficientius esset, & per istos tres reuelabatur tempore suo omnibus quod factum erat, quia sic Christus iusserat infra 17. Cum autem quæritur, quare istos tres, dici potest vno modo, quod isti erant ceteris digniores in meritis, & ideo istos eligebat.

Secundo, quia Christus volebat ea, quæ coram paucis faciebat occulta manere ad tempus, vt dictum est, nouerat autem ipse istos tres constãtiores ad secretum firmiter seruandum: nam dum fuerunt cum Christo discipuli, quia nondum erant confirmati per Spiritum sanctum, sed poterant peccare, & aliquando peccabant, vt dictum est præcedenti capit. q. 82. & 83. erãt aliqui firmiores ad secretum seruandum quàm alij, si autem fuisset post Spiritum sanctum datum omnibus indifferenter ista committi, poterant, quia quilibet eorum sufficiebat ad maiora non tamen nunc: ideo nunc non eligebat, nisi istos tres.

Tertio fuit, quia Christus habebat istos tanquam tres vertices Apostolorum, & per hoc, quòd eos a ceteris segregabat volebat ostendere, quod post mortem suam isti deberent esse inter ceteros præcipui.

Quarto fuit, vt per hoc Christus ceteros, qui minus perfecti erãt alliceret, vt anhelarẽt ad maiorem perfectionem.

vt me-

vt mererentur esse apud Christum tales, sicut illi tres, de A hoc dicit Chrysostom. ceteros autem discipulos non assumpsit prouocans eos ad appetitum maiorem, & propter id quoque, quod nondum erant plene dispositi, & alij, vt istos imitentur, sic etiam dicit Theophilus, solos autẽ hos intromisit tanquam discipulorum vertices, & potentes miraculum occultare: non enim volebat ipsum ante tempus pluribus reuelari.

Quinto fuit, quia istis tribus speciales prærogatiuas inter ceteros Christus post mortem concessurus erat, ideo voluit viuens differentiam aliquam eorum a ceteris ostẽdere. Petro enim datus est vniuersalis Episcopatus, s. pasce oues meas. Ioan. 21. quòd expresse alij non dictum est, licet & ceteri oues Christi pascerẽt, sed significata fuit in hoc quædam principalitas Petri ad alios. Etiam Petro specialiter de clauibus ligandi, & soluendi dictum est, infra decimosexto, B licet non ei soli, sed omnibus Apostolis, immo toti Ecclesiæ datæ sunt, vt patet infra. 18. s. quodcunq; solueritis super terram &c. fuit tamen aliqua ostẽsio dignitatis, quod Petro soli aliquando hoc diceretur: de quo infra. 16. dicetur Ioanni autem singularis prærogatiua concessa est; nam ei soli concessit Christus matrem suam custodiendam, & non solum fecit eum custodem, sed vt filium dicens: mulier ecce filius tuus, & Ioanni dixit: ecce mater tua. Io. 19. in hoc autem fuit excellentia Ioannis ineffabilis, quod Christus committeret ei esse filium matris suæ. Iacobo autem fuit concessus principatus in martyrio: ipse enim primus omnium Apostolorum occisus est, vnde manentibus omnibus Apostolis in Iudęa occisus est ab Herode Act. 12. ceteri vero adhuc manebant, & inde per orbem dispersi sunt. Sexto fuit, vt aliqui volunt ex quadam affectione quam C Christus ostendere voluit cognatis suis: nam Iacobus, & Ioannes cognati eius erant: ideo dicunt, quod istos præcipue elegit. Ista tamen non videtur sufficiens ratio, quia alij erãt ibi de cognatis Domini. s. Iacobus Alphei, quem Apostolus vocat fratrem Domini ad Gala. 1. & Petrus non erat de cognatis Christi. Petrum tamen pręcipuum fecit, & Iacobum Alphęi in hoc numero non posuit, non tamen est hoc credendum fuisse quasi Iacobus in merito esset minor, cum iste fuerit admirandę sanctitatis, ita vt per excellentiã Iacobus iustus vocaretur, sed propter alias causas. Et præcipue ne Christus videretur ex acceptione personarũ omnia facere: nam si tres de cognatis suis ad istam singularitatem eligeret etiam si meritis essent ceteris maiores cum homines non videant, nisi quæ extra apparent, & Deus solus intueatur cor. 1. Reg. 16. putarent videntes, quod Chri- D stus ex sola carnis affectione faceret cognatos suos ceteris præponens, dissoluit autem Christus istam murmurationis causam cum ipsum Petrum, qui ad cognationem eius non pertinebat præcipuum fecerit, cognatis suis pręponens illum: nam Petrus semper in omnibus prior est. Septimo, vt aliqui putant fuit propter ordinem vocationis, quia isti ante ceteros Apostolos vocati sunt.

Sed dicendum, quod non stat, quia tunc Andreas fuisset vnus de tribus: ipse enim & Petrus simul vocati sunt ante omnes, & post eos vocati sunt Iacobus, & Ioannes supra quarto, & Mar. primo, verum est ergo quod prioritas vocationis aliquid contulit, quia isti tres sunt de primis vocatis: non tamen fuit ista tota causa, quia fallit in Andrea: ideo fuerunt causę præcedentes.

Octauo quantum ad istam segregationẽ specialiter fuit E causa propter turbas, vt non videretur eas cõtemnere, quia in via fecit eas a se recedere, quando nunciatum est mortuam esse filiam principis, vt dictum est præcedenti q. & vt non esset ita molestum turbæ, quòd dimitterentur a Christo quasi despiceret eos, dimisit etiam nouem de discipulis suis, quos despicere non erat verisimile, vt sic turba æquanimiter ferret credens non fuisse factum ex despectu, sed ex aliqua iusta causa, & hic incepit Christus segregare istos tres a ceteris: nam ante hoc nunquam legitur segregasse.

Considerandum autem, quòd sicut Christus istos tres a ceteris segregabat, ita etiam inter ceteros maiora amoris signa eis ostendebat, & etiam ipsi maiorem confidentiam ad Christum habebãt audentes ei familiarius loqui quàm ceteri, de Petro patet, quia dicitur Lucæ octauo, quando Christus dixit, quis me tetigit, quòd Petrus dixit, præceptor, turbæ te comprimunt. Etiam quando Christus ambulauit super aquas solus Petrus petiuit, quòd iret ad eum super aquas, & solus iuit infra decimoquarto. Etiã in passione Christi dicente ipso omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte; dixit Petrus, & si omnes scandalizati fuerint in te, ego non scandalizabor: infra uigesimosexto, & Mar. decimoquarto. Etiam quando ante transfigurationem Christus dixit discipulis, quod occidendus esset in Ierusalem, solus Petrus segregans Christum a ceteris dixit ei, absit a te Domine non erit tibi hoc, infra decimosexto, & Mar. nono. De Ioanne, & Iacobo patet, quia ipsi, & mater sua loco eorum petierunt a Christo, quod vnus eorum sederet ad dexteram eius, & alius ad sinistrã in regno suo infra vigesimo, & Marc. decimo, hoc autem non erat, nisi quia confidebant, quòd propter magnam familiaritatem, quam Christus eis ostendebat, concederet etiam hoc, aliàs non peterent si timuissent se repellendos. Christus etiam intantum ostendebat istis tribus signa amoris super ceteros, quod aliquando scandalizabantur alij. Nam Christus dixit Petro quãdo petebatur tributum ab eo, solue pro me, & pro te infra decimoseptimo, & immediate, scilicet, infra decimooctauo in principio discipuli inceperunt contendere quis eorum maior esset, & hoc quia ex verbis Christi acceperant occasionem, ad hoc etiam quando mater Ioannis, & Iacobi, & ipsi petierunt a Christo sedere ad dexteram, & ad sinistram, indignati sunt ceteri, infra 20.

Quare Christus eiecit totam turbam de domo, ita vt solos tres discipulos, & matrem & patrem puellæ intrare permitteret. Et quod agendum quandoque ne inuidi occasionem maioris inuidentiæ capiant.

Quæst. CXXI.

QVÆRETVR, quare Christus eiecit totam turbam de domo, ita vt solos Petrum, Iacobum, & Ioãnem, & patrem, & matrẽ puellæ intrare permitteret. Mar. 5. & Luc. 9. Dicendum, quod Christus voluit miraculum istud aliqualiter esse occultum: ideo voluit paucos adesse, qui tacere possent. Et hoc faciebat. Primo propter inuidiam Iudæorum ne per hoc eis daretur maior occasio persequendi eum ante tempus, sic dicit Theophilus, hos solos introduxit tanquam potentes miraculum occultare: non enim volebat ipsum ante tempus pluribus reuelari, forte propter inuidiam Iudęorum. Secundo fuit, vt erudiat nos ex operibus nostris gloriam hominum nõ quærere, sed soli Deo velle placere supra 6. & quanto fuerint opera nostra meliora, tanto minus de eis gloria quærenda est, quia nunc Christus suscitaturus mortuam (quod putabatur esse maximum miraculum) occultum esse voluit.

Tertio fuit, vt etiam innuat, quod si aliquando nos velimus miraculorum opera facere, quæ ex fide possumus infra 17. & 21. non simus coram multitudine, quia forte insurget nobis elatio ex concursu plebis, & fides debilitabitur, & non poterimus facere miraculum, de his duobus dicit Theophilus, mortuam autem suscitaturus eiecit omnes, quasi nos docens absque inani gloria esse, & nihil ad demonstrationem facere, & quod cum quis debet miracula perpetrare, non decet ipsum esse in medio plurimorum, sed solitarium, & ab alijs separatũ. Quarto fuit, vt innuat, quod per opera nostra bona non debemus inimicis occasionem maioris odij tribuere: si quis enim sciat, quod inimici sui grauiter inuident ei propter excellentiam bonorum operum, melius est, quod opera bona sua ad tempus occultet ne maioris odij occasionem tribuat: ita dicit Theophilus, sic & cum quis nobis inuidet nõ debemus iustitias nostras ei reuelare, ne malorum inuidiæ occasio tribuatur: sed hoc verum est de operibus, quæ non sunt necessario in publico facienda, sicut ire ad Ecclesiam, & similia, quia a necessarijs non est desistendum propter scandalum æmulorum, etiamsi sint talia opera, quæ sine scandalo bonorum omitti non possũt, vt si quis solitus erat publice facere aliqua bona, quæ non erant simpliciter necessaria, vt prædicare, vel docere, ex omissione tamen illorum scandalizarentur boni, non est cessandum ab eis, etiam si æmuli valde inuideant, quia boni scandalizandi non sunt infra decimooctauo, potius ergo attendendum est ne ipsi scandalizen-

Secundo fuit ad dandum eis confidentiam de se, quia videntes Christum suscitare mortuos iam nihil dubitarent ipsum posse facere.

Tertio fuit ad hoc, quod auferret eis timorem mortis: nam sicut Iosue fecit, quòd poneret pedes suos principes Iudæorum super colla quinq; Reg. Chananæorum, vt iam non timerent Chananæos Iosue 10. ita Christus nunc coram discipulis mortuam suscitauit vocans mortem somnum, ostenditque eis non timere mortem, quæ erat ita facilis, sicut somnum: sic dicit Chrysostom. docuit non formidare mortem, quia & ipse erat mortuus in aliorum cordibus instruxit discipulos confidere, & viriliter ferre mortem: etenim eo accedente iam mors somnus erat.

Quarto, & principaliter fuit, vt discipuli possint hoc testificari: nam ipsi prædicaturi erant omnia gesta Christi: ideo oportebat, quod cum totus mundus crediturus eis esset, quod ipsi haberent firmissimam certitudinem de hoc, non potest autem esse maior quàm per visum: ideo decuit, quod ipsi viderent ea, quæ prædicaturi erant, & non mendicarent fidem a Iudæis, & ita ipsi ostendentes, quod deberet eis credi in illis, quæ dicebant de Christo, asserebant se vidisse omnia: sic dicitur prima Ioan. primo, quod vidimus, & oculis nostris perspeximus, & manus nostræ tractauerunt de verbo vitæ testamur, & annunciamus vobis, sic etiam dicitur Actuum decimo, hunc suscitauit Deus a mortuis, & dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis a Deo, nobis, qui manducauimus, & bibimus cum illo postquam surrexit a mortuis, debuerunt ergo interesse suscitationi discipuli.

Sed diceret, quòd eadem ratione omnes Apostoli debuerant interesse, quia omnes prædicaturi erant gesta Christi.

Dicendum, quod non oportuit omnes interesse, quia tunc non solum Apostoli, sed etiam 72. discipuli interesse debuerunt, quia etiam illos Christus misit ad prædicandum Lucæ nono, sed oportuit aliquos de Christi discipulis interesse, vt ab eis ceteri discipuli certitudinem de hac re accipere possent, & non oporteret eos mendicare fidem a Iudæis: nam cum Apostoli fuerunt principes Ecclesiæ, debuit in eis esse status in fide, ideft, quòd fides illorum non dependeat a fide aliorum, quia cum Ecclesia consistat in fide, illi a quibus Apostoli fidem accepissent dicentur potius esse principes Ecclesiæ quàm Apostoli: ergo ipsi non debuerunt ab aliis fidem accipere, sed quòd in eis sit status: hoc autem est, quod ipsi per se videtur, & a Christo audierunt ea, quæ ad fidem pertinent, & tunc ipsi essent, in quibus primo est fides: in ipso Christo non est fides, sed dixit ea, quæ ad fidem pertinebant, quæ in eo erant per claram visionem, in nobis autem sunt per fidem, non tamen fuit necesse, quòd omnes Apostoli immediate omnia a Christo acceperint videndo, vel audiendo sed quod non acceperint ea ab aliis, qui non erant Apostoli, sed Apostoli essent primi, qui ista a Christo acceperunt. Quod tamen vnus Apostolus ab alio acciperet non erat inconueniens, sicut & nos ab ipsis accepimus.

Quare Christus voluit nunc habere testes huius suscitationis. Quæst. CXXV.

QVAERETVR, quare Christus voluit nunc habere testes suscitationis huius. Nam Elias, & Elisæus, qui mortuos suscitauerunt nullos testes sibi adhibuerunt, sed potius se in cubiculis incluserunt quando ita fecerunt 3. Reg. 17. & 4. Reg. 4.

Dicendum, quod fuit propter duo. Primo, quia illi non suscitabant mortuos ad aliquid probandum, sed solum ad benefaciendum. Nam Elias condolens viduæ Sareptanæ, quæ pascebat eum, suscitauit filium eius, & ita dixit orans, Domine Deus meus etiamne viduam apud quam ego sustentor afflixisti, vt interficeres filium eius: tertio Regum decimoseptimo, Elisæus similiter compatiens mulieri Sunamitæ. quarto Reg. quarto: ideo testibus non egebant. Christus autem miracula faciebat principaliter ad ostendendum virtutem suam, scilicet, vt sciretur, quod erat Messias, & quod erat Deus, & crederetur in eum, sicut ipse

A dixit. opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me, id est, facio illa ad perhibendum testimonium de me: indigebat ergo Christus testibus miraculorum suorum.

Secundo fuit, quia Elias, & Elisæus in suscitatione mortuorum fecerunt aliquas cęremonias, quas non erat honestum videri dum fiebant, scilicet, quia Elias expandit se, & mensus est tribus vicibus super puerum mortuum: tertio Regum decimoseptimo: Elisæus autem incubuit super puerum, posuitque os suum super os eius, & manus suas super manus eius, & incuruauit se super eum manens sic, quousque calefacta est caro pueri, & tunc surgens deambulabat per domum huc, & illuc, & iterum ascendit, & incubuit super puerú, sicut prius, & oscitauit septies, aperuitque oculos 4. Regum 4. hoc autem non erat honestum fieri videntibus aliquibus, & ideo non solum nullos testes

B isti habere voluerunt, sed etiam exclúserunt a se omnes intrantes in loca secreta, sic dicitur de Elia tertio Regum decimoseptimo, quod tulit puerum de sinu matris eius, & portauit in cœnaculum, vbi ipse manebat, de Elisæo dicitur quarto Regum quarto, quod ingressus clausit ostium super se, & super puerum, scilicet, vt nemo intrare, posset, qui videret quòd ipse faceret. Christus autem nullas ceremonias fecit, suscitando puellam, quas inhonestum esset videri, quia solum apprehendit manum eius, & dixit puella surge, vt patet hic, & Mar. quinto, & Lucæ octauo: ideo potius conuenienter testes sibi adhibere.

Tertio fuit, quia Elias, & Elisæus, per magnam orationem obtinuerunt suscitationem mortuorum: nam Elias ter orauit, & ter incubuit super puerum: tertio Regum decimoseptimo, Elisæus autem bis orauit, & bis se incuruauit

C super puerum, quarto Regum quarto, oratio autem ista debebat esse multum attenta, quia erat pro re altissima, vt impetrare possent, ideo debebant abstinere ab omnibus, quæ impedirent attentionem, sic autem est pia sententia multitudinis circumstantis: ideo debebant orare solitarij manentes, sicut Christus admonuit supra sexto, scilicet, tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum, & ita ad literam fecerunt Elias, & Elisæus, quia vterque intrauit in cubiculum, & de Elisæo legitur, quod clauserunt ostium cubiculi super se: quarto Regum quarto: non ergo debuerunt illi adhibere sibi aliquos testes: Christus autem nihil orauit suscitando puellam, sed solum dixit puella surge: ideo poterat habere secum testes, qui non impediebant ex eorum præsentia.

D *Quare Christus tetigit manum puellæ, quando eam suscitauit. Quæst. CXXVI.*

QVAERETVR, quare Christus nunc tetigit manum puellæ quando eam suscitauit, vt dicitur in litera.

Dicendum, quòd fuit primo ad incitandum præsentes ad fidem resurrectionis, quasi per hoc, quod apprehendebat manum eius vellet eam suscitare, sic dicit Chrys. vt autem quasi per visum disponeret ad resurrectionis fidem, tenet manum puellæ.

Secundo fuit ad ostendendum, quod ipse eam suscitabat: nam sicut quando sanauit leprosum præcedenti cap. extendens manum tetigit lepram eius, vt per hoc appareret, quod ipse mundabat eam, ita nūc tenuit manum puel-

E læ mortuæ, vt videretur eam suscitare, & nunc erat maxime necessarium, quòd ostenderet, quod ipse faciebat hoc, quod tale miraculum nondum fecerat: vt ergo crederetur, quod ipse faciebat debuit euidentia signa dare, & ita fuit apprehendendo manum puellæ.

Tertio fuit, vt satisfaceret desiderio patris eius: dixerat enim veni, & pone manum tuam super eam, & viuet, supra in literatura ergo nunc Christus fecit.

Quare Christus nunc clamauit ad suscitandam puellam. Quæst. CXXVII.

QVAERETVR, quare nunc Christus clamauit: nam dicitur Luc. 8. quod clamauit.

Dicendum, quòd hoc fuit. Primo ad manifeste ostendendum, quod ipse hoc faceret: nam cum istud miraculum

culum reputaretur maius alijs, quæ Christus fecerat, & etiam erat nouum, quia nunquam tale fecerat, debuit plura signa dare ad ostendendum, quod ipse faciebat, & sic nõ solum tenuit manum puellæ, sed etiam clamauit. Secundo fuit ad ostendendum magnitudinem potestatis, quia clamor est vox alta: clamauit ergo Christus, vt innueretur, quòd per fortitudinem huius vocis anima cogebatur redire ad corpus, sic fuit in suscitatione Lazari: Ioannis vndecimo, hæc cum dixisset voce magna clamauit: Lazare veni foras, & statim prodijt, qui fuerat mortuus: nam magnitudo vocis in operibus Christi semper significabat magnitudinem efficaciç, vnde in operibus miraculorum significabat magnitudinem miraculi, sicut hic, & clamor in oratione significabat magnitudinem virtutis, vnde quando mortuus est clamans valide in manus tuas, &c. emisit spiritum iuxta vigesimoseptimo, & Centurio, qui stabat ex aduerso videns, quod Iesus clamans expirasset, agnouit eum esse filium Dei dicens, vere homo hic filius Dei erat. Marc. quinto, significat etiam clamor in oratione Christi exauditionis efficaciam: ad Hebræ. quinto, in diebus carnis suæ preces, & supplicationes cum clamore valido, & lachrymis offerens exauditus est. Tertio fuit iste clamor ad ostendendum quid Christus diceret. Et sciendum, quòd ille clamor nihil aliud fuit, nisi puella surge: Lucæ octauo, scilicet, clamauit dicens, puella surge, & hoc fuit, vt videretur, quod ad suscitandum illam non faciebat orationem aliquam, sicut Elias, & Elisæus, qui ad suscitandum mortuos orauerunt sępe & diu, tertio Regum decimoseptimo, & quarto Regum quarto, Christus autem non orauit, sed imperauit, quasi ipse esset Dominus mortis, & vitæ, quod ad solum Deum pertinet. Deuteronom. trigesimosecundo, ego occidam, & ego viuere faciam, ego percutiam, & sanabo: & in hoc adhuc mirabantur magis Iudæi, sicut etiam in doctrina, quia non prædicabat, sicut doctor, vel expositor legis, sed sicut Legislator supra septimo, admirabantur turbæ super doctrina eius: erat enim docens eos, sicut potestatem habens, & non vt Scribæ eorum, & Pharisæi.

Quomodo anima huius puellæ rediit. Et quod forma est præcipua causa distinctionis, & vnitatis: & corpus accipit esse humanum per animam.
Quæst. CXXVIII.

QVAERETVR circa animam huius puellæ suscitatæ quomodo redijt: nam Lucæ octauo, dicitur, quod reuersus est spiritus eius.

Dicendum, quod spiritus puellæ reuersus est, scilicet, illa eadem anima, quæ ibi prius fuerat, sic dicit Chrysostomus: non enim infudit aliam animam, sed eam quæ exierat reduxit, & hoc verum est, quia nulla alia anima poterat informare illud corpus, quia si alia potuisset superuenire, iam illa, quæ resurgebat non esset puella, quæ fuerat mortua, sed alia mulier, quæ inciperet esse de nouo, quia res habet vnitatem, & distinctionem per materiam, & formã, & præcipue a forma: si ergo varietur eadem forma numero non manet idem indiuiduum numero, & sic iam non esset illa puella filia illorum, coram quibus suscitabatur, nam nec esset eadem anima, nec idem corpus, quia corpus accipit speciem, scilicet, esse humanum per animam: ita ergo accipit aliud, & aliud esse numerale per aliam, & aliam animam, & tamen non vocabitur corpus istud quod prius, nisi per esse numerale quod habebat prius, & tamen si alia anima adueniat dat necessario aliud esse numerale: ergo non erit idem corpus numero quod prius, & sic eadem anima est, quę reuersa fuit, & ita in nobis erit in resurrectione generali, quia eadem anima, & idem corpus reuenientur vt sit idem homo numero, qui nunc est.

De anima autem istius puellæ oportet dici, quod fuerit in aliquo receptaculo eo paruo tempore quod fuit inter mortem, & suscitationem, non autem in Paradiso, quia nulli porta aperta est vsque post Christi mortem, vt dicit Augustinus, & Beda, nec etiam erat in lymbo puerorum, quia locus ille erat morientium in peccato originali, puella tamen ista non poterat mori in originali, quia iam erat in ætate discretionis, scilicet, annorum duodecim: Marc.

F quinto, & Lucç octauo, & quia erat Iudæa haberet fidem Iudæorum, & per illam tollebatur in mulieribus peccatum originale, vel si erant paruulæ tollebatur per fidem parentum, vt dicit Gregor. & Magister quarto Sentent. distinct. prima: manebant ergo tria receptacula, scilicet, sinus Abrahç, & purgatoriũ, & infernus. Si esset in sinu Abrahæ nihil videbatur contra legem agi, quod inde educeretur, quia erat in loco quietis. Si esset in Purgatorio eodem modo, quia erat iam ad vitam æternam, & id quod sibi expiandum ibi manebat, poterat in hac vita per satisfactionem expiare. Si autem esset in inferno, est difficultas quomodo ille, qui ad mortem æternam damnatus est redeat ad vitam, vt iam saluari possit, sed de hoc late dictum est. 4. Reg. 4.

G *Quare Christus iussit dari manducare huic puellæ.*
Quæst. CXXIX.

QVAERETVR quare Christus iussit dari manducare huic puellæ, Mar. 5. & Lu. 8. Aliqui dicunt quod hoc fuit, quia puella ex ęgritudine ex qua expirauit, manserat nimium debilitata.

Sed istud est falsum, & ridiculum. Primo, quia cũ puella, quæ mortua fuerat, nunc resurgeret, non manebat in ea aliqua de dispositionibus præcedentibus, nec erat possibile continuari eandem dispositionem nunc, quæ prius fuisset in puella ante mortem, nam sicut non erat eadem vita nũc, & prius, ita nec erant eædem dispositiones viuentis quod patet, quia ideo puella mortua fuerat, quia corpus erat taliter dispositum, quod cum illis dispositionibus non pote-
H rat anima manere: ista est enim generalis causa mortis in omnibus animalibus, siue sit mors violenta, siue per ægritudinem: nunc tamen anima manebat in corpore: ergo non manebant eædem dispositiones, quę prius, & sic nec poterat manere eadem debilitas.

Secundo patet, quia puella mox, vt suscitata est surrexit, & ambulabat. Mar. 5. ergo non erat nunc in ea debilitas prior: immo nec aliqua debilitas.

Tertio patet, quia Christus suscitauit puellam ad ostensionem virtutis suæ, & tamen si maneret in tali debilitate, sicut quando laborabat in extremis, non appareret potestas eius: ideò non mansit in ea aliqua debilitas.

Quarto patet, quia per hoc periret fides miraculi: posset enim verti in dubium an puella vere mortua esset, si nunc in tali dispositione esset, sicut quando laborabat in extre-
I mis, quia ita interdum sunt aliqui ægri, in quibus per aliquantum tempus nulla signa vitę apparent, postea tamen redeunt in seipsos: sic sunt illi, quos dicimus esse raptos, vel in extasi: si ergo ista puella resurgens maneret in debilitate priori, nemo diceret eam resurgentem, sed fuisse raptam, & nunc in se redijsse, Christus tamen faciebat miracula, de quibus nemo poterat dubitare an essent vera miracula: ergo puella suscitata non mansit in priori debilitate.

Quinto, quia dato, quod Christus nollet in prima actione miraculum perfectum reddere, sicut fuit in quodam cęco, quem sanauit, & ille videbat homines, sicut arbores ambulantes, & rursus imposuit ei manus, & tunc vidit clare omnia Marc. octano, adhuc non iuberet dare puellæ comedere, vt per hoc esset remedium contra debilitatem, sed tangeret eam iterum, & tunc perfecte sanaretur, ita
K vt Christus appareret Dominus, & non medicus: neminem enim legimus à Christo fuisse incomplete curatum.

Dicendum ergo, quòd Christus suscitans puellam dedit ei plenum robur corporis quantum illi ętati poterat conuenire, vt non putaretur esse phantasma, & ad ostendendum veritatem illius resurrectionis dedit signa, sicut in resurrectione sua, & dedit hic duo signa. Vnum fuit, quod puella manducaret, vt ostenderetur, quod vere surrexisset: nam etiam si ambularet non constabat de vera resurrectione, quia poterat dæmon arripere illud corpus, & mouere illud motu progressiuo, facere tamen omnes operationes vitales, vt comedere, loqui, videre, audire, non poterat, quia non potest hoc fieri, nisi ab animali, & tamen si dæmon arriperet corpus puellę mortuę, non esset illud animatum, quia dæmon non potest formaliter

vniri

vnici corpori, sed solum vt motor, vt ostensum est præcedenti cap. quæst. 113. ideo manducare erat signum resurgentis, sic dicit Chrysostomus, & non solum puellam suscitat, sed ei cibū iubet dari, vt non videatur esse phantasma quod factum est eidem dicit glos.

Sed sciendum, quòd Christus non dedit cibum puellæ, sed iussit ei dari propter duo. Primo ad tollendum occasionē suspicandi, quia ipso dante cibum poterat quisquam putare, quòd puella non vere comederet, sed quòd ipse faciebat aliquod præstigium, ex quo semel illum tangebat manu sua, cum autem parentes cibum darent nihil putarent esse præstigij. Secundo, quia Christus facere volebat ea, quæ nemo alius facere poterat, quę autem per alios fieri poterant, facere nolebat: ipse ergo manum pullæ tetigit ad suscitandum, quia solus eam suscitare poterat, cibum autem quilibet poterat ei dare: ideo ipse non dedit: sic patet Ioan. 11. de Lazaro. nam ipse eum suscitauit, soluere tamen a vinculis iussit discipulis: eod. cap. sic dicit Chryso. vbi supra, nec ipse cibum propinat, sed alijs mandat, sicut & in Lazaro dixit soluite eum, & deinde participem mensę fecit. Secundum fuit ambulare, vt dicitur Mar. 5. istud enim si solum fuisset non ostendebat sufficienter veram suscitationem, cum posset dæmon corpus arripere, & mouere, supposito tamen primo, scilicet, quod comedebat erat istud signum conueniens ad ostendendum, quod fuerat restituta perfectæ valetudini cum ambulare posset: ita enim faciebat Christus in eis quos sanabat de magnis languoribus, sicut supra in litera paralytico sanato iussit lectum portare, vt ostenderetur, quod robustus erat, sic etiam alteri paralytico sanato iussit lectum tollere. Io. 5. ita quoque in resurrectione sua Christus signa ostendit. nam comedit partem piscis assi, & fauum mellis Luc. 24. etiam obtulit se palpandum discipulis dicens, videte manus meas, & pedes meos eo. cap. Sed dicetur, quare in suscitatione puellę non ostensum est istud signum, scilicet, quod palparetur, sicut Christus se palpandum obtulit? Dicendum, quod non erat conueniens, quia Christo resurgente dubitabatur de veritate corporis, quia nesciebant Apostoli an illud quod apparebat esset verum corpus Christi quod fuerat crucifixum, vel aliquod formatum de aere, sicut solent Angeli, & dæmones assumere, & quia illa corpora cum sint de aere non possunt esse multum densa, si quis palpet ea cedunt palpanti, sicut aqua, quia non sunt solida: ad ostendendum ergo quod corpus Christi, in quo loquebatur discipulis, erat verum corpus humanum, & non de aere, obtulit illud palpandum dicens, videte manus meas, & pedes meos, quia ipse ego sum, palpate & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere, & ideo ad ostendendam veritatem corporis tradidit Christus se palpandum. Ad ostendendum autem, quod vere viueret, & non arriperetur corpus ab aliquo alieno spiritu petiuit cibum, & comedit, in puella autem ista non fuit dubium quantum ad veritatem corporis, quia cum esset mortua præsentes erant parentes eius, & iacebat in lecto, & Christo vocante eam surrexit: non ergo erat dubium de veritate corporis, sed de veritate vitæ, scilicet, an anima rediisset in corpus ad hoc quod vere viueret, vel spiritus aliquis corpus arripiens moueret illud, & ad hoc ostendit signum vere viuentis, scilicet, quod manducaret, ita etiam fuisset de Christo quia si Christus mortuus existente corpore eius coram discipulis resurgeret, non se dedisset illis palpandum, quia non dubitarent de veritate corporis, sed solum peteret cibum ad ostendendum, quòd vere viueret.

Quomodo Christus iussit parentibus istius puellæ, quòd nulli dicerent. Et vnde Phariseorum inuidia, & odium excitabatur in Christum. Quæst. CXXX.

QVAERETVR, quare Christus iussit parentibus istius puellæ, quod nulli dicerent.

Dicendum, quod fuit, vt euitaret inuidiam Phariseorum, vt dicit Theophilus, & propter alias causas positas supra q. 122. noluit enim adhuc patere inuidię Iudęorum.

Sed dicetur quomodo Christus iubebat hoc taceri, quia non poterat ignorari, constabat enim puellam fuisse mortuam

A cum tibicines, & turba plangens esset in domo quando Christus illuc iuit, postea ergo cum viderent puellam sanam, constaret, quòd surrexerat, superuacuum ergo erat hoc velle taceri quod ex seipso se notificabat.

Aliqui dicunt, quod Christus dixit hoc non ea intentione, vt taceretur, sed vt innueret, quòd laudes humanas de operibus suis non quærebat: sic enim fuit in leproso quem coram toto populo mundauit præcedenti capitu. dixit tamen ei: vide nemini dixeris. Sed dicendum, & melius, quòd Christus dixit hoc ea intentione, vt taceretur, quia aliqualiter poterat occultari ista res, vel saltem verti in dubium, quia licet tibicines, & turba lugens esset in domo, poterat esse, quòd puella non esset vere mortua, sed rapta, ita vt nullum signum vitę appareret in ea, & postea rediret in se, ita verba Christi videbantur sonare quando

B intrauit domum dicens, recedite non est puella mortua, sed dormit.

Et si dicatur ad quid ergo Christus intrabat ad eam? Dicendum, quòd puella vere erat in extremis, & hoc negari non poterat, quia antequam Christus veniret, turba viderat ipsam esse in extremis: poterat ergo dici, quòd Christus tangens eam restituerat perfectæ sanitati, cum esset rapta, & quasi mortua, non tamen esset vere mortua, & sic non suscitaret eam, sed ab ægritudine sanaret. si ergo Christus iuberet dici, quòd nullum miraculum erga puellam egerat: non posset hoc persuaderi cum præsente populo intrasset ad illam, & confestim illa appareret plene valens quasi nullam habuisset ægritudinem, quòd tamen diceretur, quod non suscitauerat eam poterat aliqualiter persuaderi, vel in dubium verti, & hoc est, quòd Christus

C volebat, scilicet, occultari suscitationem, sed non sanationem: nam curationes morborum multas iam Christus publice fecerat, non tamen suscitationem aliquam, & quia istud apud Iudęos iudicabatur maius miraculum, & de quo magis inuiderent, voluit istud taceri.

Sed dicetur si taceri illud volebat, quare adhibuit aliquos testes, quia potuisset taliter facere, quòd ignoraretur, vt si voluisset cito venire ad suscitandum eam antequam esset turba plangens in domo, & tibicines, nam illi ostenderunt vere mortuam esse puellam, & ideo quando Christus, dixit non est mortua, sed dormit, irridebant eum: etiam poterat in via manens suscitare puellam absens non restituendo tamen eam plene sanitati, & tunc quando in domum veniret tangens eam plene sanam redderet, & ita non appareret, quòd eam suscitauerat.

D Dicendum, quòd Christus noluit, quòd omnino ignoraretur puellam fuisse suscitatam ab eo, quia miracula non faciebat, nisi ad ostensionem diuinæ virtutis saltem principaliter: ideo nullum eorum voluit vnquam penitus latere, sed voluit Christus, quòd miraculum istud aliqualiter ad tempus occultaretur, & postea notificare: erat enim istud miraculum in primo anno, quo Christus cepit prędicare, vel in principio secundi, & restabant ei duo anni, vel quasi vsque ad mortem, nolebat ergo facere istud miraculum aperte per quod valde incitaretur inuidia Phariseorum, & conarentur accelerare mortem eius, nec permitterent eum pacifice complere opera sua, sicut fuit in anno illo, in quo occisus est: nam tanta incanduerat indignatio Phariseorum contra ipsum, quòd non audebat publice ambulare, & recessit de Iudæa in Galilęam Ioann. 7. & iterum recessit in regionem iuxta desertum in ciuitatem

E Effrem Io. 11. ideo noluit nunc talia miracula palam facere, per quę irritarentur valde Iudæi contra ipsum: nam propter Lazari suscitationem diffinierunt mortem contra Christum Io. 11. vbi quidam de illis, qui viderant Lazarum resurgentem iuerunt ad phariseos annunciantes hoc, & sequitur ibi: collegerunt pontifices, & Pharisæi consilium aduersus Iesum, & dicebant quid facimus, quia hic homo multa signa facit? si dimittimus eum omnes credent in eum, & ibi diffinierunt, quod moreretur: ita ergo si Christus in principio prædicationis suscitationes mortuorum publice faceret, occiderent eum ante tempus nondum completis operibus suis, vel fugeret de terra, aut lateret longo tempore, vel se miraculosè defenderet, quorum quodlibet erat inconueniens, pauco tamen tempore ante mortem

sua

suam:cum iam plurima operum suorum essent completa, etiam si exardesceret contra ipsum furor Pharisæorum non erat inconueniens:& ideo nunc publice suscitabat mortuos, sicut filium viduæ in vrbe Naym Luc.7.& Lazarum Ioan. 11.quos astante toto populo suscitauit, nunc autem Christus voluit, quòd suscitatio ista aliquanto tempore maneret occulta, vel saltem redderetur dubia, quod sufficienter factum est per modum istum occultationis quem Christus tenuit;non tamen voluit penitus esse occultam,& ideo adhibuit sibi quinque testes,scilicet,tres discipulos, & patrem, & matrem,qui tempore suo possent de hoc testimonium perhibere,turbam quoque aliqualiter habuit in testem,inquantum tibicines,et turba plangens sciebant iam puellam mortuam,& ideo lugerent.

Si quis quæreret a parentibus puellæ nunquid filia sua fuerat suscitata an tenebantur dicere, quod non.
Quæst. CXXXI.

SED quæretur cum Christus dixisset patri, & matri puellæ, quòd istam suscitationem occultarent, si quis quæreret ab eis an filia sua fuerat suscitata, an tenebantur dicere,quòd non?

Aliqui dicunt,quòd tenebantur sic dicere,quia alias non occultarent rem istam,quam Deus iusserat occultari.

Dicendũ,quod non tenebantur hoc dicere,quia erat mẽdacium,& peccatum, Deus tamen non incitat quemquam ad peccandum: nec etiam indiget mendacio nostro ad faciendum quod ipse voluerit Iob 13.nunquid Deus indiget mendacio vestro, vt pro eo loquamini?quasi dicat, non indiget.

Est ergo dicendum,quòd tenebantur isti ad non diuulgandum hoc sponte:sic innuitur Luc.8.scilicet præcepit eis ne alicui dicerent quod factum erat,& Mar.5.dicitur præcepit illis vehementer,vt nemo id sciret,idest,vt nemini notificarent,si quis autem ab eis quæreret de hoc poterant tacere nihil reuelando, non tamen debebant asserere mendacium dicentes,quòd non suscitauerat eam. Nam per hoc peccarent dupliciter.Primo, quia mentirentur. Secundo, quia indigne Christi virtutem destruerent;aliud enim erat nihil loquendo Christi miraculum occultare, & aliud asserendo cõtrarium illud destruere:ideo si necesse esset illis super hoc respondere,potius debebant asserere puellam suscitatam quam negare.

An discipuli,qui interfuerunt,tenebantur occultare miraculum de resurrectione puellæ.
Quæst. CXXXII.

SED quæretur nunquid discipuli, qui interfuerunt,tenebantur occultare istud miraculum.Dicendum,quòd nõ legitur Christũ præcepisse aliquid discipulis super hoc, sed solum parentibus puellæ, quia dicitur Luc.8. & obstupuerunt parentes eius, quibus præcepit ne alicui dicerent quod factum erat:credendum tamen est,quòd etiam discipulis Christus iuberet istud tacere, quia nihil proderat, quod parentes puellæ istud occultarent,si discipuli illud diuulgarent,licet ergo non legatur eis hoc dictum,credendum est, quod etiam illis dictum fuerit,& appatet,quia Christus voluit istos tres discipulos interesse,& non alios,quia isti poterant rem magis occultare,vt dicit Theophilus,& dictum est supra quæst.120.si tamen isti reuelarent reliquis, nihil differebat inter fuisse omnes discipulos hinc suscitationi: ideo non licebat istis reuelare cuiquam,non tamen expressum est, quod Christus dixerit istis,quod tacerent sicut parentibus puellæ,eo quod parentes erant extranei a Christo,& minus verisimile erat de illis,quòd tacerent: ideo ponitur expresse præceptum Christi,quòd tacerent,de discipulis autem cum essent domestici Christi non oportuit exprimi, quia manifestum est,quòd facerent id quod Christus iubebat:etiã quia parentes puellæ non erant amplius cum Christo mansuri: ideo oportuit, quòd tunc imponeret eis præceptum istud quando puellam suscitauit,discipuli autem cum eo manebant:ideo et si non iuberet eis, tunc poterat postea iubere: etiam quia non erat necesse imponi hoc discipulis sub præ-

F cepto,quia cum parentibus puellæ iuberetur, satis apparebat eis esse iustum.

Præceptum resurrectionis huius puellæ ad quantum tempus extendebatur,scilicet, quod occultaretur.
Quæst. CCXXXIII.

QVÆRETVR de isto præcepto occultationis ad quantum tempus extenderetur.

Aliqui dicunt,quod ad semper, quia Christus imposuit simpliciter parentibus puellæ ne alicui hoc dicerent. ergo ad semper extendebatur,quia negatiua includit omne tempus,nisi limitetur.

Sed dicendum,quod non stat,quia Christus non fecit miraculum aliquod ea intentione,vt taceretur,cum omnia mi-

G racula fuerint ad ostensionem virtutis suæ:ergo aliquando reuelanda erant. Secundo patet,quia si Christus voluisset rem semper occultam manere nullos testes secum adhibuisset,quia magis sic res esset occulta,vel potuisset in via manẽs puellam suscitare non eundo in domum, & sic nemo id sciret,non tamen fecit,sed adhibuit testes,& etiam dedit modum per quem turba hoc cognosceret,quia tibicines,& turba erat lugens iam in domo,& sic constabat puellam esse mortuam.noluit ergo semper hoc manere occultum.

Alij dicunt,quòd tacendum erat istud miraculum vsque ad Christi resurrectionem,& patet hoc.Primo, quia Christus alia,quæ mandauit taceri iussit esse occulta vsque ad illud tempus,sicut fuit transfiguratio.s.nemini dixeritis visionem quousque filius hominis a mortuis resurgat infra. 17.& Marc.nono,& Luc.nono.

H Secundo patet ex ipsa causa pro qua Christus taceri volebat,quia hoc faciebat ne irritaret inuidiam Pharisæorum ad hoc,quod eum cito occiderent,& tamẽ istud periculum manebat vsque post mortem Christi.ergo vsque illuc tacere debebant.

Aliter tamen,& melius dicendum,quòd nõ tenebantur tacere, nisi vsquequo Christus alium mortuum suscitaret publice,& sic quando suscitaret filium viduæ in vrbe Naym. Luc.7.absoluerentur ab ista obligatione tacendi, quia ille coram toto populo suscitatus est eod.cap.& hoc patet,quia istud miraculum non tacebatur,nisi vt non irritaretur valde furor Pharisæorum contra ipsum,cum tamen ipse publice suscitaret filium viduæ,dabat locum furori Pharisæorũ, qui insurgeret: ideo iam non erat opus tacere istam suscitationem,quia nihil proderat, cum eiusdem potestatis esset

I illa quam publice faciebat,immo videbatur esse maioris cũ a maiori tempore fuisset ille iuuenis mortuus,qui iam extra portam vrbis erat,& ferebatur ad sepeliendum,& maxime Lazarus,qui iam quatriduanus erat,& sepultus iacebat Io. 11.frustra ergo erat iam miracula Christi tacere, cum ipse illa aperiret:simile autem est quando quis committit alteri aliquid sub secreto seruandum:nam si committens publice illud reuelet,absoluitur ab obseruatione secreti ille cui cõmissum est,ita nunc cum Christus potestatem suam suscitãdi mortuos publice ostenderet,non tenebatur eam quisquã tacitam custodire,immo si parentes puellæ,& discipuli postea tacerent,videbantur ex hoc peccare,quia quando Christus aliqua miracula faciebat publice uolebat,quòd illi quibus fiebant prædicarent illa,sicut patet de sanato a legione dæmonum cui Christus dixit vade in domum tuam, & ad

K tuos,& annuncia illis quanta fecerit tibi Deus. Marc.5.& Luc.8.& quando sanauit decem leprosos redeũte vnico eorum ad Christum,conquestus est,quod alij non venissent ad dandum gloriam Deo Luc.17.scilicet,nonne decem mundati sunt,& nouem vbi sunt?non est inuentus, qui rediret, & daret gloriam Deo,nisi hic alienigena,istam tamen suscitationem quam Christus occulte fecerat,esset iam licitum reuelare quando ipse publice alium mortuum suscitaret.ergo tunc male facerent parentes puellæ si non annunciarent publice dantes gloriam Deo de beneficio sibi collato.

Ad primam confirmationem positionis præcedentis dicentium,quòd non stat. Primo,quia ibi assignatur tempus vsquequo taceri deberet,scilicet,quousque filius hominis a mortuis resurgat,hic autem non assignatur tempus: ideo adueniente causa aliqua publicationis non erat iam tenendum in secreto.

Secundo,

A Secundo, quia Christus nunquam fecit aliquid per quod vincens notificaret futuram transfigurationem, nam si secundum publice transfiguratus fuisset sicut prius, non tenerentur tamen discipuli sub secreto tenere illam praecedentem significationem: nunquam tamen Christus fuit publice transfiguratus, nec quidquam de illa dixit: ideo discipuli debuerunt semper vsque ad Christi resurrectionem secretum seruare: hic autem secus fuit, quia Christus fecit publice alias mortuorum suscitationes illi similes, & ex quibus ergo non tenebantur istam amplius sub secreto seruare.

Ad secundum dicendum, quod non oportuit vsque ad Christi mortem taceri istam suscitationem, quia cum Christus faceret iam publice alias suscitationes, ipse volebat occasionem dare odio Pharisaeorum, non ergo erat opus occultare, nec nocebat quidquam istud publicari, cum tandem Christus publice faceret.

B *Quomodo dicitur, quod exijt fama hac per vniuersam terram de suscitatione puellae, cum Christus voluerit taceri. Quaest. CXXXIIII.*

QVAERETVR, quomodo dicatur hic, quod exijt fama haec, scilicet, de suscitatione puellae per vniuersam terram illam, cum Christus iusserit, quod nemini diceretur.

Dicendum vno modo, quod potuit hoc fieri, quia parentes puellae forte noluerunt tacere, licet Christus iussisset, sicut fuit infra in litera de duobus caecis quos Christus sanauit dicens eis, videte ne quis hoc sciat, & dicitur, quod illi exeuntes diffamauerunt eum in totam terram illam.

C Aliter poterat fieri, quod turba hoc diuulgaret. nam quando Christus intrauit domum illius principis, erant ibi tibicines, & turba plangens, & illi sciebant puellam esse mortuam, nam quando Christus dixit non est puella mortua, sed dormit, irridebant eum, vt dicitur in litera: cum ergo illi viderent puellam viuere, & postquam Christus intrauerat ad eam, manifeste colligebant, quod ipse eam suscitauerat, & ita ipsi diuulgauerunt hoc per totam illam regionem.

Tertio potest dici, quod ista diuulgatio non fuit immediate facta post suscitationem puellae, quia tunc tam parentes eius quam discipuli tacuerunt, sed postquam Christus fecit aliam suscitationem in Naym parentes puellae, & discipuli diuulgauerunt, & sic exijt fama per totam terram illam, ponitur tamen hic, & exijt fama &c. non quod immediate exiuerit, sed quia pertinebat hoc ad materiam istius facti: ideo licet multo post acciderit debuit hic enarrari.

D Sed dicetur quid profuit, quod Christus iusserit occultari rem istam cum diuulgata fuerit per totam terram illam? Dici potest dupliciter. Vno modo, quod non fuit diuulgata immediate, sed multo post, s. postquam Christus suscitauit mortuum in Naym; & tunc dicendum, quod voluntas Christi totaliter completa est, quia ipse non volebat, quod occultaretur ista res ad semper, sed solum vsquequo publice alium mortuum suscitaret, vt dictum est praecedenti quaestione. Si autem dicatur, quod ista diuulgatio facta est immediate post suscitationem, adhuc dicendum, quod profuit ad aliquid, quia non potuit illico esse tam manifesta ista res, sicut si Christus nullo modo occultasset eam; & hoc sufficiebat ad id, quod Christus volebat, scilicet, vt non daretur aperta occasio Pharisaeis persequendi eum immediate.

E *Et transeunte inde Iesu, secuti sunt eum duo caeci clamantes, & dicentes. Miserere nostri fili Dauid. Cum autem venisset domum, accesserunt ad eum caeci. & dicit eis Iesus. Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei. Vtique Domine. Tunc tetigit oculos eorum dicens. Secundum fidem vestram fiat vobis. Et aperti sunt oculi eorum. Et comminatus est illis Iesus dicens. Videte ne quis sciat. Illi autem exeuntes diffamauerunt eum in tota terra illa.*

Et transeunte. Hic ponitur secundum miraculum principale, scilicet, de illuminatione caecorum, & istud solus Matthaeus ponit, vt dicetur.

Et transeunte inde Iesu. Scilicet, de loco, in quo suscitauerat puellam.

A *Secuti sunt eum duo caeci.* Volebant ab eo curari, & ideo sequebantur eum in via.

Clamantes. Per hoc innuebant magnum desiderium sanitatis & fidem suam.

Dicentes miserere nostri. Solam misericordiam petebant, scilicet, quod ex misericordia eis visum concederet.

Fili Dauid. Idest, Messias: in hoc enim ostenderunt fidem quam habebant.

Cum autem venisset domum. In via petiuerant sanari ab eo, sed non concessit: ideo secuti sunt illum vsque ad locum, in quo hospitatus est illa die, & venerunt in domum, in qua manebat.

Accesserunt ad eum caeci. Scilicet, petentes iterum, quod misereretur eorum, & sanaret eos.

Et dicit eis Iesus creditis, quia possum hoc facere vobis?

B Quia instanter petebant quaerit de fide eorum: nolebat enim eos sanare nisi crederent, quod ipse poterat sanare eos.

Dicunt ei vtique Domine. Idest, credimus, quod potes sanare nos.

Tunc tetigit oculos eorum. Scilicet, manu sua, quia non legitur quod aliquid aliud fecerit. *Dicens secundum fidem vestram fiat vobis.* Idest, si creditis, quod ego possum sanare vos, sanamini, & si non creditis nihil fiat vobis.

Et aperti sunt oculi eorum. Scilicet, mox vt Christus tetigit eos manifeste.

Et comminatus est eis Iesus dicens, videte ne quis sciat. Idest, mandauit, vt nulli dicerent, quod ipse sanauerat eos, & dicitur comminatus est, idest, mandauit facere comminando, ne alicubi aliquid dicerent.

Illi autem exeuntes. Scilicet, exeuntes de domo, in qua

C sanati fuerant.

Diffamauerunt eum in tota terra illa. Idest, diuulgauerunt factum eius per totam illam terram annunciantes se fuisse ab eo sanatos: diffamare enim communiter in malum accipitur, scilicet, famam malam de aliquo facere: hic tamen accipitur in bonum, quia de bono tunc Christum laudauerunt, s. quod eos sanauerat, sed dicitur diffamare, idest, famam diffundere, scilicet, quia per totam terram illam (vt in litera dicitur) diuulgauerunt istud factum.

An ista sit continuata ad praecedentem. Quaest. CXXXV.

QVAERETVR, an sit ista continuata ad praecedentia.

Aliqui dicunt, quod non; quia Mar. 5. postquam posi-

D tum est miraculum de suscitatione puellae, sequitur quomodo Christus abijt in patriam suam: ibi in principio 6. cap. & Luc. 8. in fine, posita suscitatione puellae sequitur statim in principio noni c. de potestate quam dedit 12. Apostolis: ergo non est istud miraculum continuatum cum praecedenti.

Dicendum, quod hic est rectus ordo, & fuit factum istud immediate post praecedentia, patet hoc, quia semper est standum ordini literae, nisi aliunde appareat, quod alius fuit ordo rerum gestarum, sed hic non apparet aliquid, propter quod oporteat dici fuisse alium ordinem: ergo standum est illi ordini.

Secundo apparet hoc efficacius, quia litera ostendit esse ordinem continuatum, cum ait, & transeunte inde Iesu, idest, de loco, in quo puellam suscitauerat secuti sunt eum duo caeci. Ex quo apparent duo. Primum est, quod illud

E sit post praecedentia cum fuerit postquam Christus transiuit de loco illo. Secundum est, quod fuit immediate post illa, quia dicit transeunte inde, scilicet; postquam transiuit de loco illo hoc fuit primum quod fecit, & iuxta Hieronymu. super Matthaeum continuatur istud dicens: priori signo de principe, & de muliere; consequenter signum de duobus caecis adiungitur, vt quod ibi mors, & debilitas; hic caecitas demonstraretur, scilicet, per vtrunque demonstraretur virtus diuina in Christo.

Ad rationem in contrarium dicendum, quod diuersitas Marci & Lucae a Matthaeo non obstat, quod Mat. non tenet ordinem naturalem gestorum, cum etiam ipsi inter se diuersi sint, & ideo nihil probant contra Matth. quia sunt in dictis suis singulares, facerent autem aliqualem praesumptionem si ambo inter se concordantes discordarent a Mat. & tamen adhuc in proposito non probarent, quia Mat.

expressis

expressis in litera, quòd hoc fuerit factum post præcedentia, scilicet, transeunte inde Iesu. Quòd autem Luc. post suscitationem puellæ ponit vocationem Apostolorum, & potestatem eis traditam, non facit aliquod argumentum, quia non apparet ibi aliquod signum continuationis ex litera, vnde multa ibi possunt intermedia poni. Sed obijcietur, quia Mar. 5. in fine posito miraculo de suscitatione puellæ sequitur statim, & egressus inde abijt in patriam suam, & sic innuitur, quod quando Christus egressus est de loco, in quo fecit miraculũ suscitationis, abijt in patriam suam, ergo non fuit tunc sanatio cæcorum. Dicendum, quòd vtrũque est verum, quia mox, vt Christus egressus est de loco suscitationis puellæ abijt in patriam suam, idest, cœpit abire, & cum iret in via sanati sunt cæci, quod patet, quia dicitur hic, & transeunte inde Iesu secuti sunt eum duo cæci. Ambulantem in via, antequam perueniret in patriam, & etiam ipsi sanati sunt antequam Christus in patriam veniret scilicet, in loco, in quo primo hospitatus est postquam illi cæci cœperunt eum sequi.

An istud miraculum sit id quod habetur Marc. 10.
Quæst. CXXXVI.

QVÆRETVR an istud miraculum cæcorum sit illud quod habetur Mar. 10. Aliqui dicunt, quòd sic, quia ponuntur eadem verba hic & ibi: nam ita ibi vocatur Christus filius Dauid sicut hic, & comminatur cæcis, sicut hic.

Dicendum, quòd non est idem miraculum, quia isti cæci sanati fuerunt in via, illi autem in domo, etiam illis non iussit ibi Christus postquam sanati sunt, quòd tacerent, sed potius magnificauerunt Deum coram tota turba. Item patet hoc magis, quia illam eandem historiam ponit Matth. infra 20. ex quo apparet, quod non est idem miraculum pluries, sic dicit August. lib. de concord. Euan. illi ergo cæci de quibus alij narrant non sunt isti, quia solus Mat. de his duobus loquitur, sed tamen simile factum est, ita vt si ipse Mat. non etiam illius facti meminisset, posset putari hoc, quod nunc narrat dictum fuisse etiam ab alijs duobus.

Aliqui autem dicunt, quod nullum dubium erat in hoc, quia hic dicitur de duobus cæcis, & tamen Mar. 10 & Luc. 18. dicitur de vno cæco. Dicendum quòd licet vterque exprimat vnum cæcum, erant tamen duo, quia infra 20. ponitur eadem historia & ponuntur duo cæci, Mar. tamen, & Luc. exprimerunt solum de vno eorum propter aliquas causas de quibus ibi dicetur: sic enim facere solet, sicut Mat. 5. & Luc. 8. in sanatione arreptitij, & suscitatione porcorum, ponitur vnicus arreptitius, & tamen præceden. cap. vbi eadem historia est, duo arreptitij ponuntur, causæ diuersitatis sunt ibi expressæ: nunc ergo duo cæci erant, & non sunt illi de quibus Marc. 10. & Luc. 18. dicitur, qui duo sunt, licet vnus tantum exprimatur, sed illi sunt de quibus infra vigesimo dicitur. istos autem duos, de quibus hic, solus Mat. ponit, vt dicit Aug. vbi supra.

Quare isti cæci venerunt ad Christum, & quare in via.
Quæst. CXXXVII.

QVÆRETVR, quare isti duo cæci venerunt nũc ad Christum, & quare venerunt in via. Ad primum dicendum vno modo, quòd isti erant in ciuitate illa in qua Christus suscitauit puellam, & audita fama miraculi venerunt ad eum, credebant enim, quòd qui mortuos suscitabat, poterat cæcos illuminare, quia simplices maioris potestatis esse putabant mortuos suscitare quam cæcos illuminare. Aliter potest dici, quòd isti cæci erant forte in via mendicantes, & transeunte Christo quæsierunt ab alijs transeuntibus quis erat ille, qui transibat, et, quãdo dictum est, quòd Iesus, qui miracula faciebat, surrexerunt, & clamantes sequebantur eum, sic dicitur infra 20. ecce, duo cæci sedentes secus viam audierunt, quod Iesus transiret, & clamauerunt dicentes, Domine miserere nostri, & Mar. 10. & Luc. 18. dicitur, quòd cæcus sedebat iuxta viam mendicans quocunque modo dicatur verum est, quòd isti cæci secuti sunt Christum in via, illud autem erat magna reprehẽsio Iudæorum, quia isti, qui nihil videbant, ex solo auditu credentes

E Christi miraculis fidem de eo habuerunt, Iudæi autem cum illa sæpe viderent credere noluerunt. sic dicit Chrysost. in Homilia non autem parua hæc Iudæorum accusatio est, cum hi quidem oculis carentes ex auditu solo fidem suscipiunt, non autem illi visum habentes attestantem miraculis, quæ fiebant.

Ad secundum dicendum, quòd isti cæci secuti sunt Christum in via, quia forte ibi primo de ipso audierunt, vt si dicatur, quòd ipsi sedebant secus viam mendicantes, & sic nõ potuerant ad Christum ire in ciuitate illa, in qua suscitauit puellam. Aliter potest dici, quòd isti cæci erant in ciuitate illa, in qua puella suscitata est, & tamen Christus mox, vt illam suscitauit recessit inde, vt innuitur hic in litera, scilicet, & transeunte inde Iesu, ipsi autem audita fama miraculi voluerunt ire ad Christum, & tamen iam ille recesserat quan-
F do ipsi venerunt: ideo oportuit, quòd sequerentur eum in via: sic enim facere solebat Christus, cum fecisset aliqua magna miracula in aliquo loco mox recedebat inde fugiens applausum populi, & propter alias causas, quæ positæ sunt præcedenti cap. quæst. 55. sic fuit quando in Capharnaum vna die ad occasum Solis adducti sunt ad eum omnes languentes, & dæmonia habentes, sanauitque eos præcedenti capit. & Marc. primo, & Luc. quarto, & sequenti die diluculo recessit inde nemine sciente quo iret, nec etiam discipulis eius Marc. primo, & Luc. quarto, sic etiam supra in litera quando Christus sanauit paralyticum recessit inde immediate: nam dicitur, & cum transiret inde & cet. ita ergo hic puella suscitata illico recessit, vt sic magis esset locus ad occultandum illam suscitationem, quam ipse taceri iusserat.

G *Quare cæci isti dixerunt Iesu fili David.*
Quæst. CXXXVIII.

QVÆRETVR, quare dixerunt isti cæci, Iesu filij Dauid. Aliqui dicunt, quòd hoc dicebant, quia ita verum erat, scilicet, quòd Christus esset de progenie Dauid, sic dicit Remigius. rectè filium Dauid vocant, quia virgo Maria de stirpe Dauid originem duxit. Dicendum, quòd verum est, & tamen non est ad propositum, quia sic plurimi Iudæorum tunc viuentium erant filij Dauid, scilicet, omnes cognati Christi, & multi alij descendẽtes a Dauid per alias lineas. non ergo erat plus sic vocare eum filium Dauid quàm vocare Iudæum vel hominem, quia plurimis hoc competebat. Alij dicunt, quod hoc dicebatur ad significandum honorem, quia Dauid fuerat excellẽtissimus omnium regum
H Hebræorum, & licet multi essent de progenie eius, vocari tamen filium Dauid honor quidam erat, sic dicit Chrysost. in Homilia; filium autem Dauid vocabant, quia nomen honoris esse videbatur. Tertio tamen dicendum, & melius, quòd vocauerunt eum filium Dauid, idest, Messiam, quia scripturæ prænunciauerant Messiam futurum de semine Dauid Isa. 11. egredietur virga de radice Iesse, & Ier. 23. suscitabo Dauid germen iustum, & ita Iudæi communiter tenebant, nec erat eis dubium in hoc, sic patet infra 22. cum Christus quæsiuit a legis doctoribus, & pharisæis, quid vobis videtur de Christo, idest de Messia cuius filius sit, dicunt ei Dauid: sic etiam dicitur Ioan. 7. quod Messias futurus erat de semine Dauid, & de Bethleem castello, de quo erat Dauid, populus autem etiam tenebat hoc ex doctrina maiorum, & ideo quando volebant de aliquo dicere, quod erat Messias dicebant, quod erat filius Dauid: sic enim dicitur infra 12. cum
I Christus sanaret arreptitios turbæ stupebant, & dicebant nunquid hic est filius Dauid, idest, Messias, & ita alij dicebant hic est Christus Ioann. 7. & tamen istud nomen filius Dauid erat cõmunius, eo quod scriptura dicit Messiam esse de semine Dauid, sic dicitur Ioann. 7. nonne scriptura dicit, quia ex semine Dauid venit Christus? ita ergo populi videntes mirabilia, quæ faciebat, vocabant eum filium Dauid, sic patet infra 21. cum pueri clamantes dicebant, Osanna filio Dauid, quod magis exprimitur Mar. 11. scilicet, Osanna, benedictus, qui venit in nomine Domini, benedictum quod venit regnum patris nostri Dauid, Sed regnũ Dauid erat regnum Messiæ, & propter hoc indignabantur valde principes Sacerdotum videntes, quod pueri vocarent Iesum aperte Messiam dicentes ei, audis quid isti dicunt? idest, non vides, quod isti dicunt maiestatem vocan-

tes

res te filium Dauid infra 21. & Marc. 11. Christus tamen dixit, quòd rectè dicebant, ita ergo vocari solebat, vnde & ipsi Gentiles didicerant hoc nomen, sic patet infra 15. vbi mulier Chananæa dixit Christo miserere mei fili Dauid: ita ergo isti cæci ex miraculis Iesu, quæ audierant credentes ipsum esse Messiam vocauerunt eum filium Dauid, idest, Messiam; quia nihil maius putabant se posse dicere: nam non credebatur apud Iudæos, quòd aliquis homo vnquam fuisset aut futurus esset æqualis Messiæ in sanctitate, & potestate spirituali, & verum dicebant, quòd Messias simul etiam Deus futurus erat.

Quare Christus non in via, sed in domo sanauit cæcos.
Quæst. CXXXIX.

QVAERETVR, quare Christus non sanauit istos cæcos in via cum clamarent ad eum, sed in domo postea sanauit eos.

Dicendum, quòd fecit hoc. Primo, vt beneficia miraculosè collata non vilescerent: ea enim quæ homines faciliter impetrant, solent cõtemnere: noluit ergo Christus statim petentibus concedere, vt sic cum maiori difficultate sanitatem obtinentes magis illam appreciarentur.

Secundo fuit, vt ostenderet Christus, quod ista signa non faciebat ad inanem gloriam: nam si ad hoc faceret sæpe illa faceret non solum petitus, sed etiam ipse se ingereret, vt ex his sæpius gloriam hominum acquireret, nunc autem cum non faceret ea, nisi rogatus, ostendebat, quod gloriam ex his non quæreret, sic dicit Chrysost. in Homilia multoties Dominus noluit rogatus sanare, vt non aliquis æstimet eum propter captandam honoris magnificentiam ad miracula prosilire.

Tertio, vt instruat nos qualiter debemus à Deo petere ea, quæ volumus, scilicet, quòd si nobis petentibus mox petita non concesserit, non illico desistendum est, sed adhuc instanter petendum, quia velut importunitate victus dabit quod petimus: sic dicitur Luc. 18. oportet orare, & nunquam deficere, & ponitur ibi exẽplum de vidua, quæ per importunitatem obtinuit ab iniquo iudice quod voluit: sic etiam Luc. 11. de illo, qui dedit amico suo quotquot panes voluit non ꝓp amicitiã, sed ꝓp importunitatem pulsandi, ita fecerunt illi cæci, quia licet in via clamãtes nõ obtinuerunt qđ petebant, nõ destiterũt clamare, & sequi illũ, sed venerunt vsq; ad locũ, & domũ, in qua Christus mãsit.

Quarto fuit, quia Christus voluit prius examinare fidẽ cæcorum illorum, & non curare eos in via quasi in transitu, & nulla adhibita diligentia super hoc, sic dicit Chrys. super Matth. & tamen rogantes non curantur in itinere transitorie, vt putabant, sed postquam venit in domum suam accedunt ad eum, & introeunt, & primum eorum discutitur fides, vt sic veræ fidei lumen accipiant.

Quinto fuit ad ostendendum, ꝙ fugeret inanem gloriam: volebat. n. sæpissime miracula sua aliqualiter occultare, & quia forte in via multi veniebant cum eo noluit corã tota multitudine miraculum illud facere, sed postea in domo solus, vel forte corã paucis: sic dicit Chrys. in Hom. in hoc erudit nos gloriam multitudinis expellere, et quia. n. prope erat domus, ducit eos illuc singulariter curaturus.

Sexto fuit ad probandũ fidem illorum, & vt magis mererentur, id quod petebant: nam per hoc, ꝙ Christus non exaudiuit eos mox, vt clamauerunt, & illi clamantes secuti fuerunt eum per totam viam, apparuit, quòd magnam fidem habebant, si autem paruam fidem habuissent, si non exaudirentur ad primum clamorem illico destitissent: sic fuit de Chananæa infra 15. quæ clamans non exaudiebatur à Christo quousque discipuli propter molestiam importuni clamoris eius dixerũt Christo, dimitte illam, quia clamat post nos, idest, da sibi quod petit, & tunc Christus dixit, mulier magna est fides tua, ita nunc fuit magna fides istorum cæcorum, quia per totam viam, scilicet, vsque ad domum Christum clamando secuti sunt.

Quare Christus quæsiuit à cæcis, an crederent, cum sciret, quod credebant. *Quæst.* CXL.

QVAERETVR quare nunc Christus quæsiuit ab istis cæcis an crederent, cum ipse sciret, ꝙ credebant, maximè quia fides eorum fuerit satis ostensa: non. n. petiuissent si non crederent. Etiam quia clamabant, & hoc innuit magnam fidem eorum. Etiam quia licet Christus nõ exaudierit eos mox clamantes, secuti sunt eum per totam viam. Etiam quia ipsi expresserant fidem vocantes eum filium Dauid, idest, Messiam. Dicendum, ꝙ Christus voluit ab istis fidẽ petere, licet sciret, ꝙ habebant fidem, & quantam habebãt cum ipse illam eis dedisset, sed voluit vt eorũ meritum, & fidem exprimerent, quia sicut in credendo homo meretur, ita etiam in confitendo fidem, ad Rom. 10. corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem, sic dicit Remigius, qui cæcis poterat reddere visum, & non ignorabat si crederent interrogauit, vt fides eorũ, quæ gestabatur in corde, dum confiterentur ore digna fieret ampliori mercede secundum illud Apostoli, ore confessio fit ad salutem. Secundo fuit propter expressionem, quia Christus volebat ab eis petere quendam articulũ determinatum, qui non apparebat an ab eis crederetur ex eis, quæ ostenderant, s. creditis, quia hoc possum facere vobis? vt dicetur sequenti quæstione. Tertio fuit, vt per hoc Christus commendaret fidem tam cæcis, quàm alijs astantibus, s. ꝙ propter eam miracula fiebant, sic fuit in suscitatione puellæ, de qua supra: nam dixit Christus principi synagogæ noli timere, sed crede tantum, & salua erit Luc. 8. Quarto fuit propter astantes, vt ipsi viderent fidem cæcorum, & sic agnoscerent, quòd non ex fauore aut sola voluntate Christus sanauit cæcos, sed propter fidem, quæ meretur obtinere, quæ petit, sic dicit Chrys. vt ostẽderet quoniam digni erant curatione, & vt non aliquis dicat, quod si misericordia solum saluabat, omnes saluari oportebat.

Quare Christus dixit istis, creditis, quia possum hoc facere vobis? *Quæst.* CXLI.

QVAERETVR, quare dixit istis creditis, quia possum hoc facere vobis? Dicendum, ꝙ fuit hoc quia Christus volebat deducere ad altissimum gradũ fidei: nam ex verbis, & factis cæcorum apparebat, ꝙ fidem habebant. Volebat tamẽ fidem Christus adhuc maiorem, quia maximum quod confessi fuerant, erat, ꝙ Iesus esset Messias, quia dixerant eum esse filium Dauid, Iudæi tamẽ nesciebant determinatè an Messias futurus esset Deus, licet ex sacra Scriptura hoc satis colligeretur, quia tamen difficile videbatur eis hominem esse Deum, adhuc istud nec credebant, nec intelligebant, & sic cæci confitentes Christum esse Messiam adhuc hominem solum eum confitebantur: ideo voluit eos deducere ad fidem deitatis suæ, & ad hoc dixit creditis, ꝙ possum hoc facere vobis? idest, ꝙ habeam potestatem ego ad istud faciendum, & hoc dicebat, quia si purus homo esset, sicut Prophetæ, non haberet potestatem aliquam ad faciendum hoc, sed solum ad orandum, & tunc Deus faceret si vellet, si autem potestatẽ habebat, Deus erat: ideo non dixit creditis; quòd ego possum orãdo Deum istud obtinere vobis, sed dixit creditis, quòd possim facere, idest, quod egomet habeam istam potestatem, & propter hoc specialiter Christus petiuit ab eis fidẽ, vt deduceret eos ad articulum quem ipsi adhuc non confitebantur, immo nec etiam credebant, sed nunc Christus infudit eis istam fidem, quando hoc quæsiuit, & ideo postea non vocauerunt eum filiũ Dauid, idest, Messiam, sed Dominum, idest, Deum dicentes vtiq; Domine, sic dicit Chrysost. ideo etiam fidem ab eis expetit, vt ad excelsius eos reducat: quia enim dixerant eum filium Dauid erudit, quòd oportet de eo maiora sentire, vnde nõ dixit creditis, quòd possum rogare patrem, sed creditis quoniam possum hoc facere vobis: ideo non vltra filium Dauid eum vocant, sed altius eleuantur, & dominationem confitentur.

Quare Christus tetigit oculos eorum, & quid tangendo fecit. *Quæst.* CXLII.

QVAERETVR, quare Christus tetigit oculos eorum, & quid tangendo fecit.

Ad primum dicendum, quòd tetigit oculos eorum, vt significaret, quòd ipse hoc miraculũ faciebat, sicut in alijs facere solitus erat: nam tetigit leprosum quem mundauit

præced. c. & puellam quam suscitauit supra in litera, sic etiam surdos, & mutos, & alios quos sanabat Mar. 7. F

Ad secundum dicendum, quod non legitur Christus aliquid fecisse, nisi quòd tetigit oculos illorum: aliquando .n. in sanatione cęcorum nihil faciebat, nisi tangere oculos, sicut in illis duobus cęcis quos sanauit infra 20. aliquando autem faciebat aliquid alterum, scilicet, expuebat in oculos cæcorum, sicut Mar. 8. expuit in oculos cæci, & tetigit eos manibus suis. Aliquando autem faciebat lutum, & liniebat oculos cęcorũ, sicut in illo cęco quẽ sanauit Io. 9. nam fecit lutum cum sputo, & liniuit oculos eius misitq; eum, vt lauaretur in Natatoria Syloe, & tunc vidit. Quare autem Christus faceret cærimonias illas, dicetur ibidem, hoc tamen videtur, quod quando quis habebat magnam fidem Christus paucas cærimonias exercebat ad sanandũ eum, sic fuit de illis duobus cęcis de quib. infra vigesimo, G quia solum tetigit oculos eorum, eo quod magnam fidem habebant clamantes instanter, miserere nostri fili Dauid, ita autem fuit de istis duobus hic, quia magnam fidem habuerunt, vt patet in litera, & præcedenti quæstione; ideo solum tetigit oculos eorum, de fide autem illorum duorũ cæcorum Marc. 7. & Ioannis 9. non apparet, ideo habuerunt locum in eis cęremoniæ.

Quare Christus dixit cæcis, secundum fidem vestram fiat vobis. Quæst. CXLIII.

QVAERETVR, quare Christus dixit istis cęcis secundum fidem vestram fiat vobis.

Dicendum, quòd propter duo. Primo ad ostendendum veritatem fidei eorum, quia si non haberent fidem nihil H fieret eis, & in hoc certissimè ostendebatur fides sua: nam licet verbis confiterentur se credere, & vocarent Iesum filium Dauid, poterat esse, quod nihil crederent, nunc vero cum Christus dixit secundum fidem vestram fiat vobis, necesse erat, quod si nihil crederent aut si in fide dubitarent, nihil eis fieret, & tamen illuminati sunt: ergo apparet, quòd rectè credebant.

Secundo fuit ad ostendẽdum propriam potestatẽ: nam Christus dixerat illis cęcis, creditis quod possum hoc facere vobis? & illi dixerunt vtique Domine, & Christus dixit secundum fidem vestram fiat vobis, necesse erat ergo, quod Christus haberet potestatem illam sanandi eos, quia istud miraculum factum est ad confirmationem illorum verborum, miraculum autem non fit, nisi a Deo, sed ipse non est testis mendacij: ideo necesse est, quòd vera essent verba, quę Christus dixerat ad quorum cõfirmationem istud miraculum fiebat: nam istum modum Deus dederat ad cognoscendum veros Prophetas, scilicet, quòd si quis diceret se esse Prophetam, & faceret signum ad hoc, crederetur ei quod Propheta esset Deuter. 18. patet ergo ex hoc, quòd Christus in se ipso potestatem habebat ad sanandum illos cæcos, cum ad probationem illius potestatis fecerit hoc miraculum, de hoc dicit Chrysostomus: dicit hoc fidem eorum confirmans, & contestans quoniam non adulatoria erant verba, quæ dixerant.

Quare Christus iussit istos cæcos tacere hoc miraculum. Quæst. CXLIIII.

QVAERETVR, quare Christus iussit istis cęcis tacere hoc miraculum. K

Dicẽdum, quod fecit hoc, primò propter humilitatem, vt non videretur gloriam secum quærere, sic dicit Hieron. Dominus quidem propter humilitatem fugiens iactantiæ gloriam hoc præceperat.

Secundo (vt aliqui dicunt) fuit, quia annunciare miracula ista non pertinebat ad cæcos, sed ad Apostolos quorum officium erat prędicare, sic dicit Hilarius: silentium cęcis Dominus imperat, quia Apostolorum erat propriũ prædicare. Sed hoc non multum stat, quia etiam alijs curatis ab eo ipse Christus iubebat annunciare illas curationes. sic patet Luc. 8. & Mar. 5. de sanato à legione: cui Christus iubet ire ad suos, & prædicare miraculum quod illi fecit, etiam conquestus est de leprosis quos curauit, quòd non dederunt gloriam Deo Luc. 17.

Tertiò potest dici, quòd Christus iussit istis cęcis tacere, eo quod ipsi volebant laudare eum in seipso, hoc autem nolebat: sanato autem à legione iussit prædicare non quidem laudando ipsum, vt hominem, sed laudando Deum: nã dixit ei vade ad tuos, & narra quanta fecerit tibi Deus. Luc. 8. hic autem cęci crediderant potestatem esse in Christo, quia ille dixerat: creditis quòd hoc possum facere vobis & illi dixerunt, vtique Domine: omnes tamen audientes laudem Christi intelligerent de humanitate: ideo noluit, id est, ostẽdit se nolle, quòd istud miraculum prædicarent, sic dicit Chryso. in Homilia, quòd autem alteri dicit vade, & annuncia gloriam Dei non est contrarium: erudit enim nos prohibere eos, qui volunt nos propter nos laudare: si autem ad Deum gloria refertur non debemus prohibere, sed magis iniungere, vt hoc fiat. Aliqui dicũt, quòd hoc fuit ad euitandum inuidiam Pharisęorum: nolebat enim propter eos facere signa manifesta, vt non incitaret valde contra se eorum inuidiam, sicut dictum est in præcedenti miraculo de puella suscitata supra q. 120.

Sed dicendum, quod non stat, quia immediatè post hoc fecit multa signa publicè, sicut patet de seq. nam mutum, & arreptitium coram turbis sanauit, & miratæ sunt turbę, vt patet infra in litera.

Sed dicendum, quod Christus ista faciebat ad instructionem nostram aliquando publicè miracula faciens, & publicari iubens ad probationem virtutis suæ, aliquando autem occulte faciebat, & occultari iubebat, vt instruat nos in operibus nostris gloriam hominum non quærere.

Quomodo isti cæci ausi sunt publice dicere hoc miraculum, & nunquid peccauerint. Vbi quod duplex voluntas in Deo, scilicet, signi, & beneplaciti. Quæst. CXLV.

QVÆRETVR cum Christus iusserit istis cæcis tamen comminando eis ne cui dicerent, quomodo ipsi ausi sunt publicare per totam terram. Et an in hoc peccauerunt. Videtur enim inconueniens, quia aut Christus voluit vere istud taceri aut non, si voluit taceri videtur, quod voluntas sua non impleta est, & tamen hoc est falsum, quia quidquid Deus vult, fieri fit, cum voluntati eius resistere nemo possit, si autem Christus voluit istud publicari est inconueniens, quia tunc erit duplex in verbis suis, scilicet, aliud volebat, & aliud se velle ostendebat.

Aliqui dicunt, quòd in Christo, vt est Deus, est duplex I voluntas, scilicet voluntas signi, & voluntas beneplaciti: ipsa enim voluntas beneplaciti semper impletur, quia hoc est, quòd Deus verè vult, voluntas autem signi est quæ significat se aliquid velle, & sic præcepta, & prohibitiones Dei pertinent ad voluntatem signi ipsius: nam significat se velle, quod agamus id quod præcipit, & quod abstineamus ab eo quod vetat, & hoc nos debemus velle, sed istud quod sic Deus iubet interdum determinate ipse non vult, licet iubeat nobis illud velle, & ideo contingit, quod aliquid fiat contra præcepta sua: si tamen pertineret ad voluntatem beneplaciti præceptum impossibile erat, quod aliquis ageret contra præcepta Dei, de quo magis dictum est supra 6. cap. quæst. 109. dicunt ergo isti, quòd Christus voluit quantum ad voluntatem beneplaciti, quòd cęci publicarent istud miraculum, sed quantum ad voluntatem signi non voluit, quia prohibuit.

Sed dicendum, quod istud non sufficit propter duo. Primo quia istud excusat Christum in quantum erat Deus à duplicitate voluntatis, quia etiamsi sit in eo voluntas signi, & beneplaciti, non dicitur propter hoc esse aliquod mendacium, vel duplicitas in verbis eius, & tamẽ erat in Christo adhuc voluntas humana et quæ habebat actus suos: nam per eam locutus fuit istis cęcis, & in eo non est ista duplicitas signi, & beneplaciti: ideo non excusatur per hoc adhuc à mendacio, vel impotentia.

Secundo patet, quia hoc dato dicemus, quod cæci peccauerunt, quia quicunque agit contra voluntatem signi Dei expressam per præceptum, vel prohibitionem peccat, & tamen videtur irrationabile dici, quod peccauerint isti cæci quos Christus miraculosè sanauerat, & quibus tam iam fidem dederat, maximè quod immediatè peccauerint

tam directè faciendo cōtra eius mandatum, scilicet, quòd vbi ipse valde comminatus est, vt tacerent, ipsi conati sunt valde, vt prædicarent, & diuulgarent.

Aliter ergo dicendum, scilicet, quod Christus in verbis suis aliqualiter ostendit, quòd volebat publicari miraculum, & aliqualiter, quod nolebat: ipse enim dixit verba, p quę significabatur, quòd volebat taceri miraculum. Et hoc verè voluit propter duo, scilicet, propter humilitatem suā, vt ostenderet, quòd gloriam hominum non quærebat, & etiam propter nos, vt instrueret nos fugere inanem gloriā. Rursus etiam ostendit saltem in gestu suo, quòd bonum esset istud diuulgari propter diuinam laudem, nam ostendendo, quòd ex humilitate taceri iubebat, apparebat quòd aliàs vellet illud publicari, & ita Christus vtrunque ostendit, licet alterum eorum solum mandauit. Hoc modo euitantur inconuenientia: nam nihil fit contra Christi volun- B tatem, cum ipse tam secundum voluntatē beneplaciti Diuinam quàm secundum voluntatem humanam voluerit istud publicari propter diuinam laudem. Etiam cæci non peccauerunt, quia non fecerunt determinatè contra Christi præceptum, cum ipse ostenderit aliquo modo se velle, quòd publicaretur, & aliquo modo, quòd non publicaretur. Etiam voluntas sua non repugnat verbo, ita vt posset esse in eo aliquod mendacium, quia sicut præcepit, ita in vultu ostendit tam se velle, quod publicaretur quam etiā nolle: hæc duo intelligentes, qui sanati erant elegerunt id quod erat simpliciter melius, scilicet, diuulgare, & ita diuulgauerunt iudicantes esse iniustum tacere tantum beneficium sibi collatum: sic dicit Hieron. Dominus quidem propter humilitatem fugiens iactantiæ gloriam hoc præceperat, & illi propter memoriam gratiæ non possunt ta- C cere beneficium. Fuit etiam hoc ad ostendendum, quòd nos similia faciamus, scilicet, vt opera nostra pp humilitatē taceri velimus, licet oporteat nos quasi inuitos publicari: sic dicit Gregor. quærendum nobis est quid sit hoc, ꝙ ipse omnipotens cui hoc est velle, quòd posse taceri virtutes suas voluit, & tamen ab eis, qui illuminati sunt quasi inuitus indicatur, nisi quòd seruis suis se sequentibus exēplum dedit, vt ipsi quidem virtutes suas occultari desiderent, & tamen, vt alij eorum exemplo proficiant prodantur inuiti, occultentur ergo studio, necessitate publicentur, & eorum occultatio sit custodia propria, eorum publicatio sit vtilitas aliena.

Mar. 7. *Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum* Luc. 11. *dæmonium habentem, & eiecto dæmonio locutus est mutus,* D *& miratæ sunt turbæ dicentes. Nunquam apparuit sic in Israel. Pharisæi autem dicebant. In principe dæmoniorum eij-* Luc. 13. *cit dæmones. Et circuibat Iesus omnes ciuitates, & castella docens in Synagogis eorum, & prædicās Euangelium regni,* Mar. 6. *& curans omnem languorem, & omnem infirmitatem.*

Eiectio dæmonij & sanatio muti. *Egressis autem.* Hic ponitur tertium principale miraculum de eiectione dæmonis, & sanatione muti: istud autem solus Mat. scribit, sicut etiam præcedens miraculum, & dicitur.

Egressis autem illis. Idest, egressis cæcis, qui iam fuerant illuminati de domo illa, in qua sanati sunt.

Obtulerunt ei hominem mutum. Scilicet, in eadem domo, in qua cæcos sanauit, & dicitur obtulerunt, quia ille mutus nihil per se poterat petere.

Dæmonium habentem. Habebat duo mala, scilicet, mutus erat, & dęmonium habebat, sed vnum ex altero sequebatur.

Et eiecto dæmonio locutus est mutus. Scilicet, quia dæmon faciebat eum mutum, vel quia erant duo mala, & ab vtroque simul curatus est.

Et admiratæ sunt turbæ. Illud enim miraculum coram turbis factum est, licet in domo factum fuerit, præcedens autem factum est quasi occulte, & ita iussit illud Christus taceri.

Dicentes nunquam apparuit sic in Israel. Idest, nullus fuit vnquam in gente Iudæorum, qui talia miracula faceret.

Pharisæi autem dicebant. Aliqui de Phariseis fortè interfuerunt huic miraculo, & murmurauerunt, sicut sæpe A veniebant ad audiendum doctrinam eius, & videbant miracula ipsius, sicut supra in litera quando sanauit paralyticum, Scribæ, & Pharisæi qui ibi erant, murmurauerunt, & multi ad eum veniebant, quia Luc. 5. dicitur, quòd quando sanauit paralyticum erāt Pharisæi sedentes, & legis doctores, qui venerant ex omni castello Galilææ, & Iudææ, & Ierusalem. Vel fortè nulli Pharisæi nunc interfuerunt, & tamen postea audientes miraculum istud murmurauerunt.

In principe dæmoniorum eijcit dæmones. Idest in potestate principis dæmonum: credebant enim aut simulabāt se credere, quòd princeps dæmonum esset fauorabilis Christo, & in potestate illius eijciebat Christus dæmones, idest, ille dæmon eijciebat alios propter Christum: sic dixerunt infra decimosecundo hic non eijcit dæmones, nisi B in Beelzebub principe dæmoniorum.

An ista sint continuata ad præcedentia.
Quæst. CXLVI.

QVAERETVR an ista sint continuata ad præcedentia.

Dicendum, quòd sic, & primo patet ex ordine literæ, à qua nunquam recedendum est sine causa manifesta, & tamen hic nulla apparet: maximè quia alij Euangelistæ non discordant hic a Matth. in ordine, sicut interdum solent, eo quòd solus Matt. hoc dixit.

Secundo patet, quia litera ostendit esse ordinem continuum, cum dicatur hic: egressis autem illis ecce obtulerunt ei hominem mutum, idest, postquam egressi sunt cę- C ci iam sanati. Etiam apparet, quòd fuerit factum immediate post illud: nam si fieret post tertium, vel quartum dies, vel etiam sequenti die non diceretur, quòd egressis illis factum est, quia repugnat hoc modo loquendi, sed est sensus, quòd immediatè, vt sanati sunt cæci, & egressi de domo intrauerunt illi, qui portabant mutum: fuit autem conuenienter factum istud miraculum post præcedens, quia post sanationem cæcorum sanandi erant muti: sic dicitur Isa. 61. tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt, & aperta erit lingua mutorum, sic dicit Remigius; pulchrè illuminatis cæcis muto loquellam reddidit, & obsessum à dęmone curauit, in quo ostendit se Dominum virtutum, & cælestis medicinæ auctorem: nam & per Isa. dictum est, tunc aperientur oculi cęcorum, &c.

D *An quod dicitur de sanatione huius muti, sit, quod habetur Mar. & Luc. 11. Quæst. CXLVII.*

QVAERETVR an istud quod dicitur hic de sanatione istius muti sit illud quod habetur Marc. 11. & Luc. 11.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia eadem historia narratur, scilicet, de dæmonio eiecto, & muto loquente, & ponitur eadem murmuratio Pharisæorum, scilicet, in Beelzebub dæmonia eijcit.

Dicendum, ꝙ non est eadem historia, quod patet; quia Matt. ponit infra 12. illud quod habetur Luc. 11. nam licet illa, quæ habentur infra 12. sint similia istis, ibi, tamen ponuntur plura quàm hic, & illa quæ habentur ibi habentur etiam Luc. 11. ideo concordat Luc. cum illo, & non cū E isto, & tamen illud miraculum, & istud non sunt idem, cum ponat illa Matt. tanquam distincta: ergo istud, quod hic dicitur, solus Matth. ponit: sic dicit Aug. lib. de concordia Euang. Quod autem hic dicitur de duobus cæcis, & dæmonio muto solus Matt. posuit, & probat hoc, quia Matth. infra 12. ponit illud quod Luc. & Marc. de isto muto posuerunt.

Quare obtulerunt Christo istum mutum.
Quæst. CXLVIII.

QVAERETVR, quare obtulerunt Christo istum mutum.

Dicendum, quòd miraculum de cęcis illuminatis auditum fuit ab aliquibus, vel visum, qui interfuerant, & quia

ille mutus prope erat adduxerunt ei illum, credẽtes quòd F cum cęcos illuminasset posset mutum sanare, & ita immediatè ei obtulerunt illum.

Vel fortè isti audientes, quòd Christus venerat in locum illum, de quo audierãt, quòd suscitauerat filiam principis synagogæ, aut alia miracula multa, adduxerũt ei mutum, quia tamen cęci secuti fuerunt Christum in via prius ipsi introierunt, & sanati sunt, & sic contigit quòd eis egredientibus iam sanis, introierunt qui mutum adducebant.

Sed dicetur, quare ille per se non venit ad Christum, sicut cæci venerunt?

Dicendum, quòd ipse sanitatem petere non poterat, quia mutus erat, etiam nulla signa petentis ostendere poterat, nec etiam ad Christum ire vellet, quia cum possideret illum diabolus non permitteret illuc ire, sed potius cõfugeret ne sanaretur, vt sic semper posset eum possidere: G ideo oportuit, vt alij fortè quasi inuitum ad Christum illũ portarent, vt sanaretur, & sic dicitur, quòd obtulerunt illum: sic dicit Chrysostomus indiguit iste alijs, qui eum adducerent: nec enim per seipsum rogare poterat sine voce existens, nec alijs supplicare dęmone animam cum lingua colligante.

Quare Christus non petijt fidem à muto: Quæst. C X L I X.

QVAERETVR, quare Christus non petiuit fidem ab isto, sicut petiuerat à cęcis supra in litera, scilicet creditis, quòd hoc possum facere vobis? Dicendum, quòd hoc fuit, quia non poterat de fide respondere priusquam H sanaretur, quia mutus erat, etiam non poterat ostendere signa credentis cum non esset sanæ mentis, quia dæmon illum possidebat: ideo non petiuit fidem ab eo, sed sanauit illum: sic dicit Chrysost. nec per seipsum rogare poterat sine voce existens, nec alijs supplicare dæmone animam cum lingua colligante, propter hoc nec expetit fidem ab eo, sed confestim ægritudinem sanat.

Sed dicetur quare non petiuit saltem fidem à portantibus: nam interdum sic facere solebat: nam Marc. 9. dicitur de iuuene habente dæmonium mutum quem pater suus ad Christum attulit, & Christus ab eo petiuit fidem dicens, si potes credere omnia possibilia sunt credenti.

Dici potest vno modo, quod Christus petiuit fidem à portantibus istum mutum, & tamen non scribitur, quia multa Christus fecit, quæ non scripta sunt per aliquem E- I uangelistarum Joan. 20. & 21

Aliter potest dici, ꝙ Christus non petiuit fidem ab istis portantibus, eo ꝙ fortè in eis apparebat fides manifestè, & si apparebat non oportebat petī: sic patet supra in litera de curatione paralytici, scilicet videns Iesus fidem illorum dixit paralytico, remittuntur tibi peccata tua, & sic a nullo petiuit ibi fidem, scilicet, nec à paralytico, nec à portantibus, quia fidem illorum vidit, & ita hic fortè fieret.

Tertio potest dici, quòd Christus ab eis, qui sanabantur solebat petere fidem, quando illi per se poterant respondere, à portantibus tamen ægros non solebat petere fidẽ, nisi appareret in eis aliqua infidelitas, vel dubietas, & quia in istis portantibus mutum nihil tale apparuit non petiuit Christus ab eis fidem, istud est verisimile: nam Marc. 9. fuit petita fides à patre portante filium arreptitium, quia K ille expressè ostenderat aliquam dubietatem, dicens Christo, si quid potes adiuua nos misertus nostri, & Christus etiam ostendit incredulitatem eius dicens, si potes credere omnia possibilia sunt credenti, ille etiam confessus est incredulitatem suam dicens, credo domine adiuua incredulitatem meam.

Sed obijcietur, quia dictum est, quòd quando fides apparebat Christus non petebat fidem, duo tamen cæci de quibus supra fidem ostenderunt dicentes miserere nostri fili Dauid, etiam quia clamabant post Christum, & secuti sunt eum per totam viam, & tamen Christus petiuit ab eis fidem, vt patet in litera.

Dicendum, quòd hoc fecit, eo quòd voluit ab eis quærere de quodam alio articulo quem ipsi nondum credebant, & volebat Christus, quòd illum confiterentur, vt ostensum est supra q. 141. aliàs autem quando fides apparebat, Christus non petebat illam.

An esset naturaliter mutus, aut dæmon non sineret eum loqui. Quæst. C L.

QVÆRETVR de isto muto, qui habebat dæmonem, an esset naturaliter mutus, vel dæmon faceret eum non loquentem.

Dicendum, quòd vtrunquè potest asseri, videtur aliquibus tamen magis dicendum, quòd dæmon faceret hominem non loquentem.

Primo, quia dicitur in litera, & eiecto dæmonio locutus est mutus, quasi sit quidam actus consequentiæ mutum loqui ad hoc, quòd est dæmonem fuisse eiectum, si tamen esset iste naturaliter mutus, etiamsi dæmon eijceretur non loqueretur, cum esset per se passio distincta, & sic videtur, quòd dæmon faciebat eum mutum, idest non loquentem toto tempore quo eum possidebat, & fortè semper illum tenebat licet non sp torqueret, & sic semper erat mutus.

Secundo patet, quia dicit Chrys. non autem naturæ erat hæc passio, sed ex dæmonis insidijs, ideoque & alijs indiguit, qui eum adducerent, nec enim per seipsum rogare poterat dæmone animam cum lingua colligãte: sic etiam dicit Hilarius: in hoc rerum ordo seruatus est: nam dęmon prius eijcitur, & tunc reliqua corporis officia succedunt, & sic innuit, quod Christus non restituit isti loquelam, sed ꝙ ipsa per se secuta est inquantum dicit, tunc reliqua corporis officia succedunt, & per se consequuntur, & hoc est, quia dæmon illa teneret impedita.

Tertio patet, quia scriptura sic loquitur vocans aliquando dæmones mutos, idest reddẽtes hominem mutum: sic dicitur Luc. 11. erat Iesus eijciens dæmonium, & illud erat mutum, & cum eiecisset dæmonium locutus est mutus, dæmon tamen non potest esse in seipso mutus, ideo oportet, quod vocetur mutus, idest reddens hominem mutum, & tamen omnino est simile hic, ergo non erat homo mutus, sed dæmon faciebat eum mutum, & apparet, quia infra 12. ponitur idem miraculum, quod Lucæ 11. & tamen infra 12. homo vocatur mutus, & non dæmon, sed Luc. 11. vocatur dęmonium mutum, ergo videtur, quòd ibi non erat homo mutus, nisi quia dęmonium erat mutũ, scilicet reddẽs hominem mutum: sic etiam dicitur Mar. 9. attuli filium meum ad te habẽtem spiritum mutum, idest qui facit eum mutum.

Hæc possunt stare aliqualiter, sed melius videtur dicendum, quod tam iste mutus, & arreptitius de quo hic, quã ille de quo infra 12. & Luc. 11. erat arreptitius vltra hoc erat mutus, & ad dicta facile est respondere, pro quo vide, quæ dicuntur inf. 12. de illo arreptitio, qui mutus dicitur.

Quomodo dæmon potest facere hominem mutum dato, quod faciat arreptitium aliquando mutum. Quæst. C L I.

SED quæretur quomodo dæmon potest facere hominem mutum, dato quod dęmon faciat interdum arreptitium mutum.

Dicendum, quòd locutio fit per motum localem, scilicet per motum linguæ, & aliorum organorum à quibus naturaliter vox articulatur: dæmon autem potest ad nutũ suum mouere localiter naturam corporalem, nisi Deus impediat, & sic potest mouere linguam hominis ad formandum diuersa verba, sicut arreptitij interdum loquuntur idiomata eis ignota, quæ nesciunt proferre, nec intelligere cum non arripiuntur, & ista est probatio necessaria, ꝙ tales sint arreptitij, quia talis locutio cum sit ordinata non potest fieri, nisi per aliquem intellectum, quia solius intellectus est ordinare: non fit tamen per intellectum arreptitij, quia ipse talia non nouit, ergo fit per intellectum Angeli, vel dęmonis, & sic vtroque modo est arreptitius, quia organa sua ab alio arripiuntur, & præter voluntatem eius mouentur, & tamen non solemus arreptitios vocare, nisi eos, qui à dęmone arripiuntur, quia Angeli non solent illa facere, sicut ergo dæmon potest linguam hominis vanè mouere contra voluntatem hominis, vel præter illam,

A poterit à fortiori tenere illam ne moueatur, quia hoc facilius est: nam ad hoc sola potestate motiua indiget, ad illud autem indiget potestate, & etiam arte formandi voces, & hoc modo dæmon facit hominem mutum, alia etiam maiora potest: nam interdũ mouet membra hominis ita fortiter, quòd vnus homo pugnando præualeat contra multos, sicut patet Act. 19. de arreptitio, qui inuasit adiuratores, & vulneratos nudosque fugere compulit, & ita dicitur præcedenti capitulo de duobus arreptitijs, quòd erant sæui nimis, ita vt nemo auderet transire per viam, potest etiam dæmon elidere hominem in terram, & cogere ad stridendum, & spumandum. Marc. nono. Etiam potest cogere hominem ad vulnerandum seipsum, sicut patet de illo, qui arripiebatur à legione dæmonum: nam seipsum lapidibus concidebat. Mar. 5. facilius ergo poterat eum mutum reddere.

Quare turbæ dixerunt, nunquam sic apparuit in Israel, quando sanauit Christus mutum. Et quod Christus subito miracula faciebat non sic autem prophetae.
Quæst. C L I I.

QVAERETVR quare turbæ dixerunt, nunquam sic apparuit in Israel, quando sanauit Christus mutum. Aliqui dicunt, quod hoc fuit, quia nunquam visum fuerat, quod aliquis arreptitius, qui redderetur mutus per dæmonem, fuisset aliquando sanatus, licet multi fuissent inter Hebræos, ita dicit Nicol. & verum est, quòd in veteri testamento nemo legitur de arreptitijs fuisse curatus, non solum de mutis, sed etiam de loquentibus, sicut de Saule legitur, quòd arripiebatur à dæmone. 1. Regum 16. & tũc C prophetabat in medio domus suæ, 1. Reg. 18. & nunquam legitur fuisse curatus, sed solum alleuiabatur, quando Dauid canebat in cithara coram eo. 1. Reg. 16.

Sed hoc non multum stat, quia licet non fuisset visa talis curatio, fuerat visa alia, quæ iudicabatur maior apud Iudæos, scilicet suscitatio mortuorum, quia Elias, & Eliseus mortuos suscitauerant. 3. Reg. 17. & 4. Reg. 4. nõ ergo diceretur propter istud solum, quod nunquam apparuit sic in Israel, maximè, quia Christus fecerat alia, quæ iudicabantur maiora, vt suscitare filiam archisynagogi, supra in litera, & ibi non fuit dictum hoc. Si autem dicatur, quòd fuit, quia iam præcesserat suscitatio mortuorum in veteri testamento.

Dicetur, quòd nunquam præcesserat curatio paralyticorum, & tamen quando Christus curauit paralyticum supra in litera non dictum est, nunquam sic apparuit in D Israel, ideo non videtur ista fuisse causa. Aliter potest dici, & melius, quòd hoc non fuit propter istud miraculum solum, quod nunc Christus fecit, sed simul propter omnia, quæ fecerat, & specialiter propter modum faciendi, quia licet ipse solum faceret talia qualia alij fecerant, esset admirabilis, nemo enim taliter miracula faciebat, sed præmissis multis orationibus, & cum magna difficultate, vt patet in Elia, & Eliseo, Christus autem subito omnia faciebat, non orans, sed solum iubens: & eodem modo mirabantur de modo suo docendi, quia docebat, vt potestatem habens, & non, sicut Scribæ, & Pharisæi, supra 7. Etiam Christus multa miracula faciebat, Prophetæ autem veteris testamenti fecerunt rarissima, propter istas duas ergo E excellentias dicebant nunquam sic apparuit in Israel, scilicet, qui talia, & tanta, & taliter faceret, sic dicit Chrysost. præponebant quidem eum ceteris, non quia curabat solũ, sed quoniam facile, & velociter, & infinitas ægritudines, & insanabiles sanabat, & ideo propter hoc non solum præponebant eum omnibus præcedentibus, sed etiam dicebant eum esse Messiam propter magna miracula infra 12. & stupebant omnes turbæ, & dicebant, nunquid hic est filius Dauid? & hoc, quia putabant, quòd Messias non posset facere plura signa, quam ipse faciebat, Ioan. 7. Christus cum venerit nunquid plura signa faciet, quam quæ hic facit? quasi dicat, non videtur quòd quisquam plura facere possit.

Quare Pharisæi dixerunt in principe dæmoniorum eijcit dæmones. Vbi quod dæmon non potest mortuos suscitare, nec leprosos mundare, nec paralyticos sanare, nec, si posset, faceret, quia nulli prodesse vult.
Quæst. C L I I I.

QVAERETVR quare Pharisæi dixerunt in principe dæmoniorum eijcit dęmones. Dicendum, quòd Pharisęi mouebantur ad hoc ex inuidia, oderant enim Christum, & persequi eum volebant propter multa, vt ostensum est supra q. 52. & quia turbæ valde laudabant eum, dolebãt nimis Pharisęi, & sic oportebat, quòd murmurarent, sic dicit Chrys. hoc autem maxime Pharisęos contri- B stabat, quoniam omnibus eum pręponebant non solũ his, qui tunc erant, sed etiam his, qui nunquã geniti fuerant in Israel, vnde Pharisęi concitati detrahebant. Erat autem modus Pharisęorum, quod si aliqua ratione, vel auctoritate poterant infirmare, vel obumbrare facta Christi, nitebantur hoc facere, sic fuit quando dixit paralytico, remittuntur tibi peccata, quia volebant ostendere eum esse blasphemum supra in litera, & Mar. 2. & quando cum Publicanis comedebat, & etiam de ieiunijs arguebant eum sub quodã colore sanctitatis supra in litera, cum vero nullum colorẽ habebant, nec poterant negare facta Christi, quia erãt publica, & sine colore illa increpabant, sicut nunc dicentes, quod in potestate dęmonum eijceret dęmones, sic dicit Remigius, Scribę, & Pharisęi facta domini negabant, quę poterant, & quę non poterant in sinistram partem interpreta- C bantur secũdum illud Psal. 65. in multitudine virtutis tuę mentientur tibi inimici tui. s. Pharisæi, qui erãt ęmuli Christo, cũ viderent multitudinẽ virtutis eius .i. magnitudinẽ miraculorum, non potentes illa negare mentientur .i. dicent, quod non facis à teipso, sed dęmones hoc faciunt.

Putauerunt autem Pharisęi habere colorem ad hoc, scilicet, quòd inter dęmones est ordo quidam principatus, & sunt quidã maiores alijs in virtute actiua, possuntque eos deprimere, & ita ille, qui est princeps summus inter dęmones, cum esset potentior omnibus, poterat illos de corporibus expellere, & ita dicebant, quod Christus habebat aliquem dęmonem famulantem sibi qui erat princeps omnium, & in virtute illius Christus dæmones expellebat .i. quòd ille dæmon volens fauere Christo expellebat ceteros dęmones de corporibus, ita vt Christus videretur hoc D agere, sed non faciebat.

Sed istud motiuum erat valde friuolum, & destruxit illud Christus multis rationibus infra 12. non enim habebat colorem, quia etiamsi quis vellet credere, quòd vnus dęmon alium expellebat, tamen alia Christi miracula non poterant dęmoni ascribere, quia dęmon mortuos non suscitat, leprosos non mundat, paralyticos non sanat, quę omnia Christus faciebat, nam dęmon ista non potest, & si posset non faceret, quia inuidus est, & nulli prodesse vult, sed nocere, sic dicit Chrysost. eorum autem dicto quid est dementius? Christus enim non solum dęmones eijciebat, sed & leprosos mundabat, & mortuos suscitabat, & peccata soluebat, quę dęmon, nec posset facere, nec vellet: multa alia motiua sunt adhuc, necesse ergo erat, quod attribuerent Christo aliqua miracula diuinitus facere, & E si vnum faceret diuinitus, omnia sic facere poterat, & sic iniustum est attribui aliqua opera eius dęmoni, cum nullum opus eius appareat, quod necesse sit attribui dęmoni, & multa appareant, quæ necesse sit attribui Deo.

Item valde excęcati sunt Pharisęi dicentes, quòd principe dęmoniorum eijciebat dęmones de corporibus; nam si ex inuidia volebant Christo detrahere, poterant minus male dicere, quòd Christus non excludebat violenter dęmones de corporibus, nec etiam princeps eorum eos excludebat, sed quia Christus erat cultor dęmonum fauebant ei dęmones, vt sic videretur aliquid agere, & tunc nõ fuissent contra eos argumẽta, quę Christus fecit, quia illa procedunt principaliter ad ostendendum, quòd dęmon non eijcit dęmonem: ostenderunt ergo se inuidere Christo, & detrahere ei nesciuerunt, licet etiam ista detractio non esset efficax, & tamen erat magis apparens, quam illa,

quam ipsi dixerunt, de hoc tamen, s. an possit dæmon expellere dæmonem, & de principatu eorum, & similibus dicetur infra 12. vbi ponitur simile miraculum. *Et circuibat.* Hic ponuntur multa miracula in generali vt nó oporteat omnia in particulari enarrare, istud autem ponunt tres. s. Matth. hic, & Marc. 6. & Luc. 13. Et dicitur. *Circuibat Iesus ciuitates omnes.* i. discurrebat per omnes ciuitates terræ Iudæorum, nam ad terram Gentilium, aut Samaritanorum non ibat, quia ipse hoc vetuit discipulis seq. c. s. in viam gẽtium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. *Et castella.* Ciuitates sunt loca maiora, & castella sunt minora loca, quę tamen sunt murata, loca autem non murata non vocantur castella, sed villæ, aut vici, vel rura, aliquando tamen castellum vocatur magna ciuitas, sicut Ierusalem erat metropolis terræ Iudęorum, & tamen vocatur aliquando castellum, vt cum Christus dixit, ite in castellum, quod contra vos est, inf. 21. & Mar. 11. & Luc. 19. & apparet ibi, ꝙ loquitur de Ierusalem. *Docens in synagogis eorum.* Ille erat locus ad prædicandum, & per hoc apparet, ꝙ Christus non prędicabat Gentilibus, quia illi nō habebát synagogas, sed soli Iudæi. *Et prædicans Euangelium.* In hoc apparet, ꝙ non prædicabat doctrinam legis veteris licet obseruaret legem veterem, sed Euangelium prędicabat. *Regni.* i. quod ducit ad regnum ęternum, quia in hoc denunciatur nobis regnum ęternum; quod autem esset istud Euangelium declaratum est sup. 4. c. q. 80. non. n. erat aliquod de quatuor Euangelijs, quæ habemus, quia nullū eorum tunc scriptum erat, immo id quod Christus prædicauit, & fecit scripserunt Euangelistæ, sed illud, quod Christus pręedicabat Euangelium vocatur, quia hominibus annunciabat vitam ęternam. *Et curans omnem languorem, et omnem infirmitatem.* Postquam prædicabat, miracula faciebat ægritudines sanando; vocatur autem languor infirmitas grauis, & diuturna, sicut sanauit paralyticū, qui fuerat 38. annis in ægritudine. Io. 5. & mulierem, quæ curua fuerat annis 18. Luc. 13. & mulierem fluentem sanguine, quæ 12. annis hoc passa fuerat supra in litera, & Mar. 5. & Luc. 8. infirmitas autem est morbus parui temporis, sicut sunt febres acutæ, & illas etiam sanabat, sicut socrum Petri, quæ magnis tenebatur febribus sanauit, præced. cap. & Mar. 1. & Luc. 4. & in vtróque erat miraculum, nam etiam in paruis febribus, quód sanaret eos solo tactu miraculum erat vt ostensum est præced. c. q. 44. sicut dicit glo. languorem vocat diuturnam infirmitatem, infirmitates autem leues morbos. Vel potest dici, quod languor dicatur propriè ægritudo, quæ prouenit ex mala habitudine corporis, vt febris, hydropisis, paralysis, lepra, fluxus sanguinis, & similia: infirmitas autem sit debilitas, vel impotentia, quæ est sine aliqua mala qualitate, sicut esse claudum, vel cęcum, & ita de similibus etiam mutilatum esse, omnia enim hæc Christus sanabat.

Languor, & infirmitas quid.

An ista sint continuata ad præcedentia. Quæst. CLIIII.

QVAERETVR an sint ista continuata ad præcedentia. Dicendum videtur, quód sic, quia ab ordine literæ nunquam est recedendum sine causa, & tamen hic nulla apparet, ideo dicendum est, quód sit ordo rectus.

Aliter potest dici, & melius, ꝙ istud non potest esse continuatum ad præcedentia, nec discōtinuatum, ita quód sit recapitulatio, vel anticipatio, quia cum Euangelium sit historia quædam, accipitur cōtinuatio, & discontinuatio partium eius per respectum ad tempus. s. quid prius factum est, vel dictum, & quid posterius, istud tamen non potest esse, nisi inter particularia. i. inter ea quæ semel tantum facta sunt, si autem aliquid sit, ꝙ semper durat illud non potest continuari ad aliquam partem, nec discontinuari, sed vbicunque esse potest, quia cum omnibus partibus simul est, sicut si Mat. diceret Christus quotidie orabat, vel quotidie docebat discipulos, istud. n. in quacunque parte Euangelij poni poterat, quia cum omnibus simul est cùm semper duret, ideo in talibus non potest dici, ꝙ sint cōtinuata, nec discontinuata, sed vtrobiq; bene sunt, vnde isti tres Euangelistę in diuersis partibus historię posuerunt. s. nō omnes in eodem loco, nam ponitur hic, & Mar. 6. & Luc. 13.

Quare Christus circuibat castella, & ciuitates prædicando. Quæst. CLV.

QVAERETVR quare Christus circuibat castella, & ciuitates prędicando. Aliqui dicūt, ꝙ hoc erat ad excludendum opinionem erroneam, siue detractionem Pharisęorum. s. in principe dęmoniorum eijcit dęmones, nā dęmon est superbus, & si offenditur non vult iam benefacere, sed nocet, Christus autem post iniurias, & detractiones Pharisęorum magis benefaciebat, quam prius, quia non desistebat curare infirmos, sed potius circuibat omnia loca prædicans, & curans infirmos, & sic apparebat, ꝙ non agebat incitante dęmone, nec per virtutem eius, sic dicit Chrys. voluit dominus ipso facto accusationem redarguere Pharisęorum dicentium in principe dæmoniorum dæmonia eijcit, dæmon. n. conuitium passus non benefacit, sed nocet eis, qui eum non honorant, dominus autem cōtrarium facit, qui post cōuitia, & contumelias non solum non punit, sed etiā nec increpuit immo beneficia pręstitit.

Secundo fuit, vt innuat nobis, quód læsi nō desistamus à beneficijs, quæ impendere solebamus, quia qui propter Deum agit, etiam si lędatur non desistit, qui vero propter homines, desistit, sic dicit Chrys. in hoc erudit nos accusatoribus nostris retribuere non accusationes, sed beneficia, qui enim post accusationem desistit à beneficio, monstrat quód propter hominum laudes benefacit, si vero propter Deum benefacit conseruis, quidquid illi fecerint non desistit benefaciens, vt maior sit merces.

Tertio potest dici, & melius, ꝙ Christus faciebat hoc ex intentione finis sui, quia ipse venerat, & ad prędicandū, & ad redimendum nos, redemptio autem vno die solum fieri debebat, s. quando moreretur, reliquum autem tempus suum ad prædicandum erat, & ideo dicebat se ad hoc missum quasi hoc solum esset opus suum, vel istud principale, sic dicitur Marc. 1. eamus in proximos vicos, vt & ibi prædicem, ad hoc enim veni, & Luc. 4. dicitur alijs ciuitatibus oportet me Euangelizare regnum Dei, quia ideò missus sum, prædicabat autem Christus per omnes ciuitates, quia volebat omnibus Iudęis prędicare, & quia nō poterant omnes commode conuenire ad audiendum ipsum si maneret semper in vno loco, ad alleuiandū labores eorum voluit ipse discurrere per omnes ciuitates. Et hoc erat circuire ciuitates, & propter hoc nolebat Christus manere longo tempore in aliqua ciuitate, sed postquā ibi aliquantum prædicasset, & miracula fecisset, ita vt ad omnes de loco illo posset sufficienter peruenire cognitio verbi sui, & ostensio signorum recedebat de vrbe illa, sic enim fuit in Capharnaum, vbi multa miracula fecerat, & cum quadā die diluculo nescientibus omnibus recessisset, secutæ sunt eum turbæ, & detinebant ipsum, vt reducerent in Capharnaum, ille autem dixit, alijs etiam ciuitatibus oportet me Euangelizare. Dicitur etiam, quód circuibat ciuitates, & castella, idest loca parua, & magna, in omnibus enim locis prædicabat non distinguens an essent parua, vel magnā, quia non prædicabat ad laudem hominum, quam in solis magnis locis consequi posset, sed ad vtilitatem fidelium, idest eorum quos ad fidem vocare volebat, & quia in quolibet loco erant aliqui quibus poterat verbum suum prodesse sicut ipse nouerat, in omnibus locis prędicabat, siue magnis, siue paruis, sic dicit Hieronymus super Matthęū, vides autem, quód æqualiter, & vicis, & vrbibus, & castellis, idest magnis, & paruis Euangelium prędicauerit, vt nō consideraret nobilium potentiam, sed salutem credentiū, & dato quód aliquis locus esset in quo Christo prædicante nullus per verbum eius conuerteretur, adhuc prędicare volebat, vt essent inexcusabiles, & ideo per totam terram continue discurrebat, idest si nunc exiret de vno loco ad viciniorem locum ibat, & prædicabat ibi, sic dicitur Marci primo capitulo, quando Christus exiuit de Capharnaum dixit discipulis, eamus in proximos vicos, vt & ibi prædicemus.

A

Quare Christus prædicabat in synagogis. Et quare Ecclesia prohibet occultas prædicationes. Quæst. C L V I.

QVAERETVR quare Christus prædicabat in synagogis, nam semper dicitur de eo, quòd prædicabat in synagogis, vt patet hic, & Mar. 1. & Luc. 4.

Dicendum, quod hoc faciebat Christus. Primo propter consuetudinem Iudæorum, nam in synagogis prędicationem audire solebant, sic dicitur Act. 13. quod Paulus, & Barnabas intrauerunt sabbato in synagoga, & post lectionem legis, & prophetarum principes synagogæ dixerunt eis, viri fratres si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem dicite, & tunc Paulus prædicauit, & rogauerunt eum, quòd sequenti sabbato prædicaret, & ita fecit.

Secundo fuit, quia synagoga erat locus publicus, cum omnes Iudæi conuenirent illuc ad orandum, & audiendū doctrinam legis, sicut nunc in ecclesia fit, & ideo hypocritæ, qui volebant opera sua laudari ab hominibus in synagogis orabant, vt viderentur ab hominibus supra sexto cap. cum oratis non eritis, sicut hypocritæ, qui amant in synagogis orare, vt videantur ab hominibus. Christus autem volebat multitudini prædicare, ideo in synagogis cōuenientius, quam alibi prædicabat.

Tertio fuit ad confirmationem doctrinæ suæ, quia ipse erat Messias in scriptura promissus, & ideo vtebatur aliquando auctoritatibus scripturæ ad ostendendum se esse illum, sic enim ipse dixit Io. 5. scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, & illæ sunt, quę testimonium perhibent de me, in synagoga autem legebantur istæ scripturæ, quia in omnibus sabbatis legebatur lectio de libris Moysi, & de libris prophetarum, sic dicitur Act. 15. Moyses enim à temporibus antiquis habet in singulis ciuitatibus qui eum prædicent in synagogis, vbi per omne sabbatum legitur, & post lectionem istam fiebat prędicatio. Act. 13. vt supra dictum est, & ita Christus ex lectionibus recenter lectis poterat ostendere se esse Messiā, quia non indigebat longa admonitione ad reducendum populum in memoriam eorum, quę lecta fuerant, sed poterat dicere ista scriptura, quam nunc legistis intelligitur de me, sic fecit semel in Nazareth, in synagoga. & traditus est ei liber Isaię legitq; in illo loco, scilicet spiritus domini super me, &c. & dixit hæc scriptura completa est hodie in auribus vestris. Luc. 4. idest intelligitur de me, erat ergo conueniens ei prædicare in synagogis, & maxime faciebat hoc diebus sabbatorum, quia tunc conueniebant ad synagogam omnes Iudæi, & ideo Christus consueuerat in omnibus sabbatis intrare in synagogam simpliciter, eo. c. intrauit secundum consuetudinem suam die sabbati in synagogam.

Quarto fuit ad tollendum suspicionis locum, quia synagoga locus publicus erat, & quidquid Christus diceret ab omnibus videretur, vnde non posset imponi ei, quòd dixisset aliquid falsum, vel scandalosum, quia totus populus testis erat, sic enim Christus respondit Io. 18. Pontifici quærenti de discipulis eius, & doctrina, s. ego palam locutus sum mundo, ego semper docui in synagoga, & in templo quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus sum nihil, interrogat eos qui audierunt. Propter hoc autē nunc prædicatio publicè fit, vt non detur occasio volentibus seminare errores in fide, quod fieret si in occulto prædicatio fieri posset, & ob hoc ecclesia vetuit conuenticula occulta, in quibus de fide docetur, extra de hære. c. cum ex iniuncto, interdum tamen Christus prædicabat extra synagogam, s. in campo, & hoc quando conueniebat ad eum multitudo magna, ita vt non caperentur in synagoga, nec in aliqua domo, sic dicitur Marc. 1. ita vt iam non posset in ciuitatem introire, sed foris in desertis locis esse, & conueniebant ad eum vndique, & sic aliquando etiam in campo præ multitudine turbæ non poterat prædicare, quia irruebant in eum, sed intrabat in mare, & de nauicula docebat turbas existentes in littore. Luc. quinto, & infra 13. & Marc. 4.

Quomodo Iudaei permittebant Christo praedicare Euangelium, cum ipse esset Iudaeus. Et quod ipse nunquam legem Moysi praedicauit, nec debuit praedicare. Et duo principalia, quae in Euang. continentur. Quaest. C L V I I.

QVÆRETVR quomodo Iudęi permittebant Christo prædicare Euangelium, quod ad legem nouam pertinet, cum ipse Iudæus esset, & viueret secundum legem Moysi.

Dicēdum, quod Christus tota vita sua seruauit legem Moysi ne Iudæis pręstaret causam iusti scandali, si enim legem non custodiret poterant eum repellere dicentes, quòd nō erat Messias eorum, & quia hoc erat aliqualiter verisimi- B le, generaret magnum scandalum in animo infirmorum, maximè à principio antequam esset cognitus, quia nemo vellet eum audire si legem non obseruaret, nam non putarent eum esse a Deo, & daretur magna occasio, & color murmurationi Iudæorum, nam dixerunt Pharisęi. Ioan. 9. hic homo non est à Deo, qui sabbatum non custodit, & tamen falsum erat, quia non violabat sabbatum sanando cęcos, & tamen murmurabant, à fortiori ergo murmurarēt, si Christus aperte legem violaret, obseruauit ergo eam, nunquam tamen Christus legem prædicauit, sed Scribæ, & Pharisæi prædicabant illam, ideo dicitur infra 23. quòd super cathedram Moysi, sederunt Scribæ, & Pharisæi, i. super cathedram in qua docetur, & prædicatur lex Moysi, sic dicitur Act. 15. Moyses habet in singulis ciuitatibus, qui eum prædicent in synagogis, ratio huius fuit, quia si Chri- C stus prædicaret aliquando legem Moysi per hoc innueret illam esse seruandam, & tamen ipse venerat ad imponendum illi finem, vt inciperet nouum testamentum, ergo nō debuit illam prędicare, ratio differentiæ inter obseruationem, & prædicationem fuit, quia obseruatio est ad se ipsum, prædicatio autem ad alterum, non enim prædicatur, nisi vt audientes faciant omnia, quæ prædicantur infra 23. super cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisęi, omnia quæcunque dixerint vobis facite, obseruatio autem legis est solum pro ipso obseruante, ideo licet Christus obseruaret legem, non admonebat reliquos, sic facere, si autē prædicaret eam, admoneret illam obseruari, ideo non debuit eam prædicare, sed solum obseruare. Sed obijcietur, quia omnis operatio Christi est instructio nostra, ideo ipso obseruante legem etiam nos obseruare debemus. Dicen- D dum, quòd si nunquam fuisset per eum, vel per Apostolos contrarium prædicatum oportebat seruari legem, sicut ipse seruauerat, & tamen postea per Apostolos contrarium diffinitum est, quia Christo acceperunt, & per Spiritum Sanctum id, quod prædicare deberent, ideo nos non obseruamus legem, secus autem est si Christus prædicasset aliquando legem esse seruandam, quia postea non liceret alicui contrarium prædicare, nunquam autem Christus prædicauit legem. Euangelium autem prædicauit, quod erat principium noui testamenti, & Iudæi non poterant Christum arguere pro hac prædicatione. Duo. n. continētur in Euangelio, s. aliqua pertinentia ad operationem, & aliqua ad fidem. De primis non poterant Iudæi arguere Christū, quia non continentur in Euangelio præcepta aliqua cęrimonialia, vel iudicialia, sed solum moralia, quę sunt iuris E naturalis, & ad ista erant obligati Iudęi etiamsi Christus non prædicaret illa: per ista etiam non tollebatur lex Moysi, quia ius naturale cum omni iure positiuo stat diuino, vel humano, Christus etiam non prędicabat aperte legem non esse seruandam, quia licet non iuberet eam seruari etiam non iubebat illam transgredi, stabat ergo Euangeliū quantum ad operationes sine calumnia. De pertinentibus ad fidem Christus nihil prędicabat, nisi ea, quæ iam prę-supposita erant à Iudęis, & insuper volebat ostendere se esse Messiam, & esse Deum, & licet hoc verbis apertis non diceret per quędam tamen ęquiualentia dicebat, vt ostensum est supra quæst. 70. & istud per facta confirmabat, & de hoc Iudęi aliquando calumniabātur ei, quòd filium Dei se faceret Ioan. 5. & 10. non ergo erat aliquid, quòd Iudæi possent calumniari Christo prædicante Euangelium, maximè, quia propriè Euangelium (vt hic accipitur)

non est nisi annunciatio de vita æterna, scilicet, quod omnes habituri erant vitam æternam, hoc enim specialiter Christus annunciauit, nam Iudæi ante eum nesciebant aliquid determinatum de vita æterna, nec de statu hominum post mortem eo, quòd scriptura veteris testamenti obscure de hoc loquebatur, ita vt essent opiniones inter Iudæos. Nam Saducæi dicebant non esse resurrectionem, nec angelos, nec dæmones, Pharisæi aút dicebát esse resurrectionem infra 23. & Act. 23. & tolerabantur istæ duæ opiniones inter Iudæos; ex quo apparet, quod Iudæi non erant certi, an post mortem esset resurrectio aut aliquid boni, vel mali, quia alias non sustinuissent, tam detestabilem hæresim Saducæorum: erant ergo incerti: Christus autem certificauit de hac re apertissime prædicans vitam æternam, & pœnam æternam, & extremum iudicium, & finem seculi infra 24. & 25. & istud est, quòd quondie prædicabat, ideo dicebatur prædicare Euangelium. i. annúciare vitam æternam, quod solus ipse fecit, nam ante eum nemo ita aperte fecerat, & ideo vocatur istud Euang. regni. i. regni cęlorú, vel regni Dei, sicut dicitur supra 4. & Marc. i. sic dicit Remig. quòd intelligendum est esse Euangelium regni Dei, istud quod Christus prædicabat, lex autem Moysi non vocatur Euangelium, quia suis obseruationibus non promittebat aperte bona cęlestia, sed terrena: Christus autem bona cælestia annunciabat, & ista iubebat annunciare discipulis, seq. euntes prædicate dicentes appropinquabit regnum cælorum, istud autem erat Euangelium de quo non tristabantur Iudæi, sed potius gaudebant, quia annunciabantur eis bona futura, & etiam Pharisæi ipsi, qui erát valde inimici Christi, gaudebant de hoc, quia concordabat Christus positioni eorum de resurrectione, & destruebat hæresim Saducæorum negantiú resurrectionem infra 22. nemo ergo calumniabatur ei pro hoc, cętera autem, quæ Christus prædicabat non erant propriè Euangelium, inquantum tamen siue essent de fide, siue de operationibus omnia dirigebant hominem ad vitam æternam, quam ille prædicabat: vocantur Euangelium per attributionem, sicut ea, quæ ad militem pertinent siue arma, siue equus vocantur militaria per attributionem ad ipsum militem, vt colligitur. i. Ethi. c. 9. & ita omnes quatuor libros de Christi gestis scriptos Euangelia vocamus, quia in eis quidquid continetur, siue de dictis, siue de factis eius ad vitam æternam nos dirigit, an tamen sint alij libri, qui debeant vocari Euangelium, siue in veteri, siue in nouo testamento, declaratum est supra in prologo Auctoris, q. 24. & 25.

Quare Christus curabat omnem ęgritudinem. Quæst. C L V I I I.

QVAERETVR quare Christus curabat omnem ęgritudinem, & languorem.

Dicendum, quod hoc faciebat. Primo ad confirmationem dictorum suorum, nam doctrina Christi erat de eis, quæ non apparent, s. de vita æterna, quæ nondum videtur, sic dicitur i. Io. 3. Nódum apparuit quid erimus, cum autem apparuerit similes ei erimus, id est, nódum apparuit beatitudo in qua erimus, & quia ista etiam excedunt rationem humanam, oportebat, quòd probarentur per argumenta, quæ essent super rationem humanam, & ista sunt diuina testimonia manifestata per miracula: necesse ergo erat, quòd Christus faceret miracula.

Secúdo fuit ex misericordia, quia miserebatur eis quos videbat ægros, maxime si fidem haberent, & sanabat eos etiamsi non esset hoc necessarium ad confirmationem doctrinæ suæ.

Quare in omnibus locis miracula faciebat Christus. Quæst. C L I X.

SED dicetur quare in omnibus locis miracula faciebat, quia sufficiebat fieri in quibusdam.

Dicendum, quod Christus in quibuslibet locis prædicabat cum circuiret ciuitates, & castella, vt dicitur in litera, in quolibet autem loco erant aliqui, qui non audierant eum prius, nec viderant miracula facientem, ideo propter illos necessaria erant miracula ad hoc, quod crederent, etiá

F quia in singulis locis erant aliqui ægri, quibus Christus misserebatur, ideo sanabat eos.

Quare Christus sanabat ægritudines post prædicationes. Quæst. C L X.

SED dicetur quare Christus sanabat ægritudines post prædicationem, quia dicitur hic prædicans Euangeliú, & curans omnem languorem.

Dicendum, quòd hoc faciebat ad confirmationem verborum suorú, quia dicebat prius de vita æterna, & de eis, quæ agere debebant homines, vt illuc peruenirent, & túc faciebat miracula, quasi diceret, vt videatis, quòd omnia, quæ dixi, vera sunt aspicite opera, talem enim modú Deus dederat Iudæis ad cognoscendum veros Prophetas. Deut.
G 18. & istud est confirmare dicta, sic dicitur Mar. 16. illi autem prædicauerunt, vbique Deo cooperáte, & sermonem confirmante sequentibus signis, & ita si aliqui nolebant credere verbis, credebant saltem miraculis, sicut Christus dixit Io. 5. si mihi non creditis, operibus credite, vt eum dicit Hieron. super Matth. ideo post prædicationem, & doctrinam curabat omnem languorem, & omnem infirmitatem, vt quibus sermo non suaserat, opera suaderent.

Quare tot Christus miracula faciebat. Quæst. C L X I.

SED dicetur dato, quòd in singulis locis miracula faceret, quare tot faciebat? Dicendum, quòd primo hoc
H faciebat ad ostendendum differentiam inter se, & Prophetas antiquos, nam illi miracula fecerant, & tamen pauca, cum autem Christus tot miracula faceret apparebat maior eis, & ideo turbæ admirabantur dicentes, nunquam sic apparuit in Israel, id est, qui talia faceret supra in litera, vt dicit Chrys. præponebant eum ceteris non solum, quia curabat, sed quia facile, & velociter, & infinitas ęgritudines, & insanabiles sanabat, si autem pauca miracula fecisset, reputatus fuisset solum, vt vnus de prophetis antiquis. Secundo, vt ostenderet potestatem infinitam in seipso, scilicet, se esse Deum, nam si faceret pauca miracula, & aliquando oblatis sibi ægris non sanaret eos appareret, quòd potestas sua esset limitata, scilicet, aliquid posset, & aliquid non posset, vel appareret, quod non habebat in seipso potestatem, sed ab extrinseco sibi ista concedebantur, & ideo aliquando poterat curare ægros, & aliquando non, & vtrun-
I que ostendebat eum non esse Deum, cum autem omnes oblatos sibi curaret, & nihil offerretur ei, quod ipse non faceret, apparebat quod potestas sua non erat limitata.

Tertio fuit, quia Christus volebat ostédere se esse Messiam: Iudęi autem credebant, quòd Messias futurus esset excellentior omnibus hominibus in virtute, & potestate, & ideo faceret plura miracula, quam prophetæ antiqui, si Christus autem non faceret plura, quam illi, non crederetur Messias, núc vero, quia multa faciebat putabatur Messias, infra 12. & obstupebant omnes dicentes, nunquid hic filius Dauid. i. Messias, s. quia credebant, quod Messias nó posset plura miracula, quam ipse. Ioan. 7. de turba autem multi crediderunt in eum, & dicebant. Christus cum venerit nunquid plura signa faciet, quam quæ hic facit? q. d. non poterit plura facere.
K Quarto, quia turbæ videntes miracula Christi portabant ad eum omnes ægros, & debiles, & attentius vt sanaret eos, & quia cum fide accedebant, videbatur quasi necessarium ex quadam æquitate, quòd Christus omnes sanaret, cum ipse diceret, si potes credere omnia possibilia sunt credenti. Marc. 9. & non solum est hoc verum ad impetrandum pro nobis sanitatem à Deo, sed etiá ad hoc, quòd nos ipsi miracula faciamus, transferendo montes, & quidquid aliud voluerimus infra 17. & 21. & Mar. 11. omnes ergo istos cum fide accedentes Christus sanabat, si autem non sanaret illos putaretur, quòd non erat potens, & sic nó crederetur esse Deus, nec Messias, sic patet Io. 11. quando Christus suscitaturus Lazarum turbauit seipsum, & infremuit spiritu antequam suscitaret illum, quod Iudæi videntes putauerunt, quòd non poterat eum suscitare,

A scitare, & dixerunt, non poterat iste qui aperuit oculos cæci nati facere, quòd hic non moreretur, sed hoc repugnabat intentioni Christi, qui ex operibus suis se esse Messiam, & Deum ostendere volebat. Ioan.5. & 10. ideo omnes oblatos sibi sanare oportuit, siue haberent fidem, siue non, si enim fidem haberent, videbatur iam, quasi debita esset sibi sanitas ex merito fidei, si autem fidem non haberent, ipse debuit eis fidem infundere, & sanare eos, ne crederetur, quòd ex defectu potestatis suæ, & non ex defectu fidei illorum non sanaret illos, & ita fuit Marci nono, de illo, qui dixit Christo, si quid potes adiuua nos misertus nostri, & Christus dixit, si potes credere omnia possibilia sunt credenti, & hoc dicens infudit ei fidem, vnde illico dixit ille cum lachrymis, credo domine adiuua incredulitatem meam, in quo ille ostendit iam non solum sanitatem, sed etiam fidem à Christo petere, cum B diceret, quòd adiuuaret incredulitatem suam. i. suppleret, quod ei de erat dando sibi completam fidem, ista autem fuit causa potissima: quare Christus multos sanabat, nam multi offerebantur ei, semel enim in Capharnaum tota ciuitas erat congregata coram Christo, & obtulerunt ei omnes male habentes varijs languoribus, & sanauit omnes quotquot erant in vrbe, præcedenti capitulo, & Marc. 1. & Luc. 4. iterum etiam venerunt de multis regionibus apportantes ei multos ęgros, & sanauit omnes supra 4. & sic etiam iterum infra 15. & ita quasi continue faciebat.

Quinto, quia Christus ex misericordia interdum sanabat aliquos, qui non petebant sanitatem, nec offerebantur ei, sicut Ioan. 5. de illo paralytico cui Christus dixit, vis sanus fieri? sic etiam fuit de cæco nato, cui nihil petenti C Christus liniuit oculos, & sanauit eum Ioan. 9. & ita de multis alijs, ideo oportebat, quòd Christus multa miracula faceret.

C A P. X.

Luc. 10. 21. di. s. in nono.

V*IDENS autem turbas misertus est eis, quia erant vexati, et iacentes sicut oues non habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis. Messis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergo dominum messis, vt mittat operarios in messem suam.*

Videns autem. Descripsit Matthęus in præcedentibus legis Euangelicę dationem, vel eius confirmationem, hic D describit eius promulgationem. Et diuiditur in duo, quia primo ponitur eius promulgatio apud propinquos, s. apud Iudæos. Secundo apud extraneos, s. gentiles. Prima in duas, quia primo lex ista promulgatur in verbis apertis. Secundo in verbis parabolicis, infra 13. Prima in tres, quia primo ponitur publicantium legem istam. s. Apostolorum institutio. Secundo dubitantium confirmatio seq. c. Tertio impugnantium confutatio, infra 12. Prima in duas, quia primo ponitur institutionis causa. Secundo ipsa institutio, ibi. *Et conuocatis.* Istud primum ponitur hic, & Marc. 6. & est quædam ratio, s. quare Christus Apostolos instituit quos ad prædicandum misit. s quia vidit turbas iacentes, sicut oues sine pastore, & vt pastorem haberent misit discipulos suos ad illos. Et dicitur. *Videns autem turbas.* Istę erant, quæ sequebantur eum discurrentem per E varia loca, vt audirent doctrinam eius. *Misertus est eis.* Scilicet propter labores suos, & ideo voluit prouidere ne de cetero oporteret eos tam grauiter vexari sequendo eum, quocunque iret. Et hoc, quia ipse mitteret discipulos, qui prædicarent eis in locis suis, & sic iam non vexarentur discurrendo.

Quia erant vexati. s. sequendo Christum per varia loca & non habentes ea, quæ sibi erant necessaria. *Et iacentes sicut oues non habentes pastorem.* s. iacebant super terram, quia erant pauperes, & non habebant loca, in quibus hospitarentur, & ita abiecti erant nemine habente curam de eis, sicut sunt oues non habentes pastorem. *Tunc dicit discipulis suis.* Hic incipit instituere eos, quòd eant ad prædicandum, & istud ponitur hic, & Luc. 1. *Messis quidem multa.* Parabola est, vocat enim messem ipsam multitudi- A nem gentium, quibus Euangelium prædicandum erat. *Operarij autem pauci.* Sunt operarij ipsi prædicatores, quia sunt messores qui colligunt messes de agris, vbi dispersæ sunt, & congregant in area, vt ibi excussis granis a paleis ipsa grana colligantur in horreum, paleæ autem crementur, vt dicitur supra 3. ita, & prædicatores congregant homines de varijs erroribus ad aream, idest ad Ecclesiam, vt ibi depositis varijs infidelitatis erroribus in vnitate fidei maneant, ibique discernuntur grana à paleis, quia licet omnes credant, non tamen omnes boni sunt, quia rectitudinem operum non seruant, & isti cremabuntur in igne inextinguibili supra 3. *Rogate ergo dominum messis.* Nihil hic ponitur, nisi quædam excitatio discipulorum ad rogandum Deum, vt minat prædicatores ad conuertendos eos, qui credituri sunt. *Vt mittat operarios in messem suam.* B i. vt mittat prædicatores ad prædicandum, & isti erant ipsi Apostoli quos Christus immediate misit.

Operarij sunt prædicatores.

An ista sint continuata ad præcedentia. Quæst. I.

QVÆRETVR an ista, quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia.

Dicendum, quòd istud dubium potest esse de istis hic, quæ iam sunt exposita, vel de toto cap. non enim forte est idem de omnibus, ideo de illis, quæ habentur ab illo loco, scilicet, & conuocatis 12. &c. an sint continuata ibi dicetur: de his autem, quæ iam exposita sunt.

Dicendum, quod continuantur ad præcedentia. Quod primo patet ex ordine literæ cui semper standum est, nisi C contrarium appareat.

Secundo patet, quia litera videtur in se portare ordinē, nam supra dicebatur, quòd circuibat Iesus ciuitates, & castella prædicando, magna tamen multitudo turbarum sequebatur Christum prędicantem, Ioan. 6. istam multitudinem Christus vidit nunc vexari per multos labores sequendo eum, ideo dicitur videns Iesus turbas misertus est, & sic est eadem narratio continuata. Verum est tamen, quòd turbas sequi Christum erat quotidianum. Quod autem misereretur ipsorum, & per hoc mitteret discipulos ad prædicandum illis semel tantum fuit, s. quando cępit eos mittere, & ideo non potest esse omnino continuatum, vel discontinuatum ad immediata, quia illud quotidie fiebat, istud autem semel tantum, constat tamen, quòd istud factum est, quando Christus circuibat ciuitates, & D castella, tunc enim vidit turbas sequentes se, & misertus est earum, misitque discipulos ad prædicandum:

Quare dicitur, quod Christus misertus est turbis, & de quo misertus est. Quæst. II.

QVÆRETVR quare dicitur hic, quòd Christus misertus est turbis, & de quo misertus est.

Dicendum, quòd misereri est de misericordia, scilicet compassio quædam de aliena miseria. Christus autem misertus est turbis, quia suæ erant, & nemo magis, quam ipse misertus est, quia non solum est compassus illis, sed etiam passus est pro illis, miserebatur autem de miserijs ipsorum. Meminimus enim Christum sæpe fuisse misertum turbæ, aliquando enim misertus est turbæ esurienti, infra, E 3. Marc. 8. misereor turbæ, quia triduo me sustinent, nec habent quid manducent, aliquando autem miserebatur turbę propter afflictionem ęgritudinum, & ideo sanabat omnes languidos supra quarto, & 15. cap. interdum autem miserebatur illis propter defectum doctrinæ, quia erant in varijs erroribus, & desiderabant audire sanam doctrinam, & non erat qui doceret eos, & ideo ipse docebat eos. Marci sexto cap. scilicet vidit multam turbam, & misertus est super eos, quia erant, sicut oues non habentes pastorem, & cæpit docere eos multa. Hic autem potest accipi, quòd misertus est pro defectu doctrinæ, vel pro afflictione laborum, vt dicetur sequenti quæstione.

Quemo-

Quomodo dicitur, quòd turbæ erant vexatæ. Quæst. III.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd erant vexati, scilicet istæ turbæ.

Dicendum, quòd potest intelligi vno modo, quòd in istis turbis erant valde vexati à dæmonibus, & varijs ægritudinibus, & Christus miserebatur eorum, sic dicit Remigius, vexati quidem à dæmonibus, siue quia diuersis infirmitatibus, & languoribus erant attriti.

Secundo potest intelligi forte de vexatione famis, quia erant pauperes, & nõ haberent quid manducarent. Vtrunque autem est verisimile. De ægris patet, quando veniebãt turbæ ad Christum portabant ad eum omnia genera ægrorum, quæ habebant, & proiiciebant ante pedes eius, ipse vero sanabat illos supra 4. & 5.

De vexatione famis patet, quia isti, qui veniebant ad Christum pro maiori parte erant pauperes, cum in qualibet multitudine sint plures pauperes, quam diuites, & ita laborabant præ egestate in necessarijs, & etiam quia interdum erant in quibusdam locis vbi non poterant habere cibos, sic dicitur infra. 14. & Marc. 6. desertus est locus, & hora iam præterijt, & ibi dicitur, quòd Christus saturauit turbam, ita poterat esse nunc. Quia tamen non sequitur in litera, quòd Christus nunc dederit cibos turbę, non videtur quòd misertus fuerit turbæ de vexatione famis, quia miseratio Christi semper erat cum effectu, ideo si miserebatur prouideret de remedio contra miseriam, sed non prouidit dando cibos, ergo non erat ista miseria, quam nunc sustinebant pro qua dicuntur vexati.

Item patet, quia infra 15. & Marc. 8. vbi Christus dixit, misereor turbæ, dedit eis cibos, si autem hic misereretur eorum pro esurie dedisset eis cibos, & tamen non legitur hoc.

Item patet, quia si misereretur eis, quòd essent vexati fame, diceretur aliquid, quod Christus fecisset, sed non dicitur, & ita maneret ista variatio insipida, & sine aliqua conclusione, quod non est dicendum, maxime, quia in litera videtur poni aliud remedium istius vexationis, quod nullo modo pertinet ad famem.

Tertio potest dici, quòd erant vexati varijs erroribus, s. ex defectu doctrinæ, quia licet haberent sapientes, & legis doctores non adhibebant diligentiam in docendo eos, nec etiam docebant vtilia, ideo erant vexati, & hoc videtur innui Marc. 6. s. vidit multam turbam Iesus, & misertus est super eos, quia erant, sicut oues non habentes pastorem, & cœpit docere eos multa, sed doctrina est contra miseriã ignorantiæ, ergo videtur, quòd vexatio sua erat per errorẽ, sic dicit Rabanus, vexati per varios errores, & iacentes, idest torpentes non nitentes surgere.

Quarto potest intelligi de vexatione laborum sequendo Christum per varia loca, nam erant pauperes, & cum essent extra domos suas, non poterant sibi bene prouidere, tam de hospitijs, quam de alijs necessarijs ad vitam, & ita sæpe manebant in campo non habentes hospitia, & iacebant super terram. Christus autem misertus est eis in hoc. Et iste est proprius sensus, quia vexatio significat laborem corporalem, sicut erat itinerãdo, maxime pro mulieribus, nam non solum sequebantur Christum viri, sed etiam feminæ, & paruuli. Quod patet infra 14. & 15. vbi Christus in deserto saturauit turbas, & dicitur, quòd ibi erant mulieres, & paruuli, isti autem fatigabantur valde itinerando sicut Christus dixit infra. 15. & Mat. 8. si dimisero eos deficient in via, voluit ergo Christus prouidere vexationi eorum, & ad hoc instituit prædicatores qui irent per singula loca, vt non cogerentur turbæ cum tanta difficultate sequi Christum. Et patet, quòd iste sit sensus, quia remedium, quod Christus posuit fuit pro hac vexatione, nam dixit discipulis, messis multa est, & tunc instituit eos prædicatores.

F *Quomodo dicitur, quod erant turbæ, sicut oues sine pastore. Quæst. IIII.*

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd erãt sicut oues sine pastore.

Aliqui dicunt, quòd istæ turbę erant, quasi sine pastore, nam pastores habebant, & tamen quia non proderant eis, erant, quasi sine pastore, sic dicit Rabanus erant vexati per varios errores, & cum haberent pastores, erant, quasi non haberent pastorem.

Dicit autem Nicolaus, quòd hoc erat, quia sacerdotes, & Scribæ, qui erant doctores eorũ intenti auaritiæ non vacabant debito modo eorum doctrinæ, & hæc fuit occasio Christo mittendi Apostolos ad prædicandum. Et quod
G deterius erat, quòd non solum doctores eorum non docebant ipsos, sed etiam impediebant eos sequi veram doctrinam Christi dicentes, quòd Christus non esset à Deo, Ioa. 9. & quòd in Beelzebub eijciebat dęmones præcedenti c. & infra 12. sic dicit Chrysost. hic præcipua Iudæorum accusatio, quoniam pastores existentes ea, quæ luporum erãt ostendebant, non solum enim non emendabant multitudinem, sed & nocebant eorum profectui, illis enim admirantibus, & dicentibus nunquam apparuit, ita in Israel, econtrario ipsi dicebant, quòd in principe dęmoniorum eiicit dęmonia.

Aliter potest dici, ꝙ Christus dixit eos esse, sicut oues sine pastore, idest vexatos, & abiectos velut nullus de eis curaret, ea enim de quibus nemo curat contemnuntur, ita etiam turbę cum essent fatigatæ, & iacentes super faciẽ
H agri pię paupertate erant, quasi oues sine pastore. Christus autem erat pauper, quia non habebat vbi reclinaret caput suum supra 8. & Luc. 9. cap. ideo non poterat prouidere turbis de hospitijs, & alijs necessarijs, & ideo iacebãt in agro, quasi nemo de illis curam ageret. Et iste est sensus magis literalis, quam pręcedens, nam licet doctores Iudæorum non vacarent doctrinæ debito modo, Christus discurrebat per loca, & pędicabat, & sic ipse suppleret defectum Iudęorum, quòd tamen si solus prædicaret oportebat, quòd sequerentur eum multi, & sic fatigarentur, ad euitandam istam vexationem misit discipulos, & sic dixit messis multa est, operarij vero pauci, idest oportet, quòd multi eant ad prædicandum tantę multitudini ne cogantur turbę discurrere per varia loca.

I *Quare Christus non fecit, quòd turba sequerentur eum sine labore itineris, & non deficerẽt ei necessaria ad vitam, cum facere potuisset. Quæst. V.*

QVAERETVR cum Christus posset prouidere turbæ, s. quòd omnes sequerentur eum sine labore itineris, & non deficerent eis necessaria ad vitam, sicut dicitur Isa. 40. qui dat lapso virtutem, & sequitur, qui sperant in domino mutabunt fortitudinem assument pennas sicut aquilę, current, & non laborabunt, ambulabunt, & non deficient, quare non fecit sic?

Item, quia Christus iam similia fecerat dando cibum turbis in deserto infra. 14. & 15 nunc autem facere posset, & non esset opus alio remedio, & ipse solus pędicare pos-
K set omnibus turbis.

Item sic factum est per 40. annos in deserto, nam habuerunt Iudęi cibum de cælo. Exod. 16. conseruauit etiam Deus vestes eorum, & calceamenta, vt non veterascerent ne rumperentur. Deuter. 8. ita ergo nunc facere poterat.

Diceodum, quòd Christus non debuit hoc facere. Primo, quia tunc sequerentur eum homines non desiderio pędicationis suę, sed vt pascerentur ab eo, & hoc erat inconueniens, quia propter doctrinam debebant sequi, & non propter cibum naturalem, vnde cum Christus bis saturasset turbas in deserto concurrebant iam omnes ad eum propter cibum, sic ipse dixit Ioann. 6. quęritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis, operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam ęternam, à fortiori autem si pluries

Christus

Christus dediſſet cibum turbis venientem ad eum ſolum propter cibum, non ergo debuit ſæpe hoc facere.

Secundo fuit, vt non putaretur habuiſſe initium propter fauorem, nam ſi dando cibum turbæ Christus prædicaret, & ſic eum ſequerentur, putaretur, quòd non propter veritatem doctrinæ, ſed propter cibum quem præſtabat fuiſſet introducta, hoc autem inconueniens erat.

Tertio fuit, quia Christus prædicabat fugere delectabilia huius ſeculi, & aſſueſcere rebus duris, quia etiam Apoſtoli prædicauerunt, quòd per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Actu. 14. non ergo debuit Christus aſſuefacere auditores ſuos ad delectabilia, & quietem, non ergo debuit eis cibum dare, & præſtare, quòd nõ fatigarentur in via.

Fuit autem conueniens, quòd aliquando Christus daret cibum turbæ, ſicut bis fecit, & hoc propter duo. Primo propter hoc, quia poteſtatem ſuam oſtendebat, & tamen Christus voluit in omni genere miraculi oſtendere poteſtatem ſuam, vt ſic omnipotens crederetur.

Secundo fuit propter neceſſitatem, nam quando bis Christus dedit cibum turbæ, erant in loco, in quo ſine difficultate cibos habere non poterant.

De primo patet infra 14. & Marc. 6. ſcilicet deſertus eſt locus, hora iam præterijt, &c.

De ſecunda vice patet infra 15. Mar. 8. ſcilicet non habent quid manducent, & ſi dimiſero eos ieiunos deficient in via, alias autem quando neceſſe non erat fieri non debebat, ſed magis humanitus prouideri debebat, & quia poterat Christus laborem turbarum euitare ſine miraculo diſcipulos miſit ad prædicandum per varia loca, & quod turbæ non ſequerentur eum fuit melius hoc facere, quam miraculosè turbas alere, & in via ducere, non enim erat ſatis rationabile, quòd tota Christi vita, & operatio eſſet miraculum, quia hoc multum præiudicaret veritati humanitatis. ſ. quia non crederetur forte eſſe verus homo, ſi omnia per miraculum faceret.

Ad primum dicendum, quòd Deus bene poteſt dare virtutem iſtam, non tamen erat opus in hoc caſu, quòd daret cum poſſit via humana prouideri, & cum dicitur qui ſperant in domino mutabunt fortitudinem, verum eſt, quando eis fuerit opus, & ſperauerint in Deo, ideſt confidenter petierint ab eo, quòd det eis robur corporale dabit ſine dubio, quando tamen non eſt opus, non eſt ſperare in Deo petere iſta, ſed tentare ipſum, ita erat in præſenti, ideo non datus eſt cibus, nec robur.

Ad ſecundum iam reſponſum eſt, ſcilicet quòd ibi fuit aliqua neceſſitas, facere tamen hoc nulla neceſſitas erat cum poſſet aliter prouideri, ideo non debuit ſemper hoc fieri.

Ad tertium dicẽdum, quod etiam illud fuit ex neceſſitate ineuitabili, fuerunt enim Iudæi toto illo tempore in deſerto, in quo nulla erat humana habitatio immo nec aliquis homo tranſibat per illud, & nihil in via illa naſcebatur, quod poſſent Iudæi comedere Ierem. 2. capit. traduxit nos per deſertum per terram inhabitabilem, & inuiam, per terram ſitis, & imaginem mortis, per terram in qua non ambulauit vir, nec habitauit homo, non poterant autem declinare ad aliquam terram habitatam, quia erat magnum deſertum, etiam, quia gentes aliquæ, quæ erant iuxta deſertum erant hoſtes Iudæorum, & omnes populi timebant eos, & pugnabant contra ipſos Exod. 15. & 19. & Num. 14. & 22. & non poterant declinare propter columnam nubis, quia illam Deus dederat ad dirigendum eos, & ſic ex mandato Dei erant ſemper ſpectando, quando moueretur illa columna Exod. 40. & Numeri 9. & ſic non poterant quærere victum aliquem, ſed neceſſe erat, quòd Deus illis daret, & quia 40. annis durauit illa neceſſitas tanto tempore Deus dedit eis cibum de cælo, cum autem tranſierunt Iordanem, quia habuerunt cibos in terra, ceſſauit manna Ioſue 5.

De veſtibus autem idem fuit: nam non erat eis locus in deſerto quærendi veſtes, ideo vt nudi non manerent, fecit Deus, vt non veteraſcerent, nec rumperentur veſtes, aut calceamenta Deuteronom. 8. & tamen non dabat eis robur ad hoc, quòd non laſſarentur immo ſæpe laſſabantur,

A & murmurabant Nume. 11. capit. ortum eſt murmur populi, quaſi dolentium præ dolore, ſic etiam Numeri, 21. dicitur quòd cæpit populum tædere itineris, & laboris, & ſic, quia poterant per ſe ambulare, licet fatigarentur noluit miraculoſe eis robur dare, ita ergo hic cum non eſſet neceſſitas dandi cibum, & robur miraculoſe non dedit, quia tamen iuſtum erat laborem turbarum euitari, quantum poſſet, euitauit illum Christus conſtituens prædicatores, qui per ſingula loca diſcurrerent.

Quæ meſſis erat iſta, & quis erat dominus. Quæſt. VI.

B QVÆRETVR quæ meſſis erat iſta, & quis erat dominus meſſis.

Dicendum, quòd meſſis erat tota multitudo gentilium, & Iudæorum quibus lex Christi prędicanda erat, hic tamen ſpecialiter accipitur pro Iudæis, quia quando Christus nunc inſtituit prædicatores quos operarios vocat ad ſolos Iudæos miſit illos infra in litera: in viam gentium non abieritis, & in ciuitates Samaritanorum non introieritis, ſed ite ad oues domus Iſrael, vocantur autem meſſis iſti quibus prædicandum erat, quia à prædicatore velut à meſſore colliguntur, vt dictum eſt in expoſitione literæ, ſic dicit gloſſa meſſes dicuntur homines, qui poſſunt meti à prædicatoribus, & de collectione prædictorum ſeparari, vt grana excuſſa à paleis poſtea in horreis reponantur, ſic etiam dixit Hiero. meſſis multa ſignificat populorum multitudinem, voluit autem Christus ſic loqui vt concor-

C daret Ioan. dixerat enim Ioan. de eo ſupra 3. cuius ventilabrum in manu ſua, & permundabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igne inexſtinguibili, & quia meſſes ſunt, quæ in area congregantur locutus eſt Christus de meſſibus. Ioan. enim teſtimonium perhibuerat de Christo, Ioan. 1. iſtud teſtimonium Christus acceptauit, tanquam verum Ioann. 5. vos miſiſtis ad Ioan. & teſtimonium perhibuit veritati, & quia Ioannes multa dixerat de Christo, imitabatur Christus Ioannem in illo modo loquendi, dixerat enim Ioannes de Christo, ecce qui tollit peccata mundi, & ita Christus dixit vt ſciatis, quia filius hominis poteſtatem habet dimittendi peccata præcedenti c. & Marc. 2. & Luc. 5. dixerat etiam Ioannes, qui habet ſponſam ſponſus eſt, & loquebatur de Christo Ioan. 3. ideo Christus dixit nunquid poſſunt filij

D ſponſi ieiunare? ideſt diſcipuli ſui vocando ſe ſponſum præcedenti c. & Mat. 2. ſic etiam Ioannes dixerat de Christo, quòd permundaret aream ſuam, & congregaret triticum ſupra 3. Christus ergo dixit meſſem eſſe multam, iſta enim erat meſſis, quam ipſe in area ſua mundaturus erat, & hoc modo loquendi ſæpe vtebatur, ſic enim dixit 72. diſcipulis meſſis multa eſt Luc. 10. ita etiam Ioann. 4. dixit vos dicitis, quia adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit, ecce dico vobis leuate oculos veſtros, & videte regiones, quia albæ ſunt iam ad meſſem, & ſic apparet, quòd loquitur parabolicè de meſſe, ideſt de populis congregãdis per prædicationem ad fidem: nam vſque ad meſſem materialem reſtabant quatuor menſes, Christus tamen dixit leuate oculos veſtros, & videte regiones, ideſt populos, quia albæ ſunt ad meſſem, ideſt nunc eſt tem-

E pus conueniens ad congregandum eos per prędicationem.

Quis erat iſte dominus meſſis, qui miſſurus erat operarios. Quæſt. VII.

QVÆRETVR quis erat iſte dominus meſſis, qui miſſurus erat operarios.

Dicendum, quòd cum meſſis ſint populi, vt dictum eſt præcedenti q. non eſt dubium quin Deus ſit dominus meſſis, quia domini eſt terra, & plenitudo eius Pſal. 23. & nos ſumus populus eius, & oues paſcuæ eius Pſal. 94. Hic tamen intelligitur de Christo, quòd ipſe erat dominus meſſis, quia dixit ipſe; rogate dominum meſſis, vt mittat operarios & tamen ipſe miſit illos, quia infra in litteris dicitur, quòd conuocauit diſcipulos, & præcepit ire ad prædicandum

dum

dum, ipse ergo erat dominus, sic dicit Chrysost. latenter seipsum dominum ostendit, ipse enim est, qui messis est dominus.

Secundo patet, quia ille est dominus messis, qui congregat eam in area sua, & reponit triticum in horreo suo. Christus autem hoc faciebat, sic dixit Ioan. de eo, supra 3. cuius ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, totum ergo est suum, & sic ipse est dominus, operarij quidem congregant messem in aream, sed non in suam aream, non sunt ergo domini.

Tertio patet, quia ipse dixit discipulis Ioann. 4. ego misi vos metere, quod non laborastis: ipse ergo erat dominus messis, quia mittebat operarios. Et patet, quod loquebatur de ista messe spirituali, quia dicit ibidem, qui metit mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam, idest de gratia ista congregat triticum reponendum in vita æterna.

Quomodo Christus misit discipulos ad messem. Et quomodo intelligatur. Quæst. VIII.

QVAERETVR quomodo Christus misit discipulos ad messem, quia messis est consummatio rei, sicut dicitur infra 13. messis est consummatio seculi, & tamen hic res incipiebat, quia destinabat discipulos ad prædicandum, ergo non erat dicendum de messe, sed de seminatione, quæ est primum.

Item patet, quia eodem c. dicitur exijt, qui seminat seminare semen suum, & ibi dicitur, quod semen est verbum Dei, prædicatores tamen illud prædicant, ergo debent dici seminatores, & non messores.

Item patet, quia sic loquitur Apostolus 1. Corinth. 9. si nos vobis spiritualia seminamus, non est magnum si carnalia vestra metamus, & sic prædicator inquantum prædicat non potest dici messor, sed seminator, inquantum vero recipit quandam mercedem temporalem potest vocari messor. Christus tamen mittebat nunc discipulos ad prædicandum, & non ad recipiendum aliquid, ideo non deberent dici messores.

Dicendum, quòd Christus vocauit hic populos messem propter multa. Primo propter dispositionem immediatam ad colligendum, nam quando aliquid seminatur, non est tempus colligendi immediate, sed oportet expectare longo tempore, cum autem esset messis iam nihil expectari, sed potest colligi, quod seminatum est, ita quia nunc erat tempus dispositum ad aggregandum omnes gentes ad fidem, quasi sine labore aliquo in comparatione ad tantum opus dicebantur esse messis, sic Christus dixit Ioann. 4. ecce dico vobis leuate oculos vestros, & videte regiones, quia albæ sunt iam ad messem, idest iam non oportet expectari, quia sicut, quando segetes albæ sunt, est tempus messis, ita populi erant iam tunc dispositi ad fidem Christi suscipiendam, & sic erat messis.

Secundo dictum est hoc ad confortationem discipulorum, quia si diceret eis Christus, quod mittebat eos ad seminandum, videbatur eis imponere tristem rem, eo quod, qui seminat expectat longo tempore cum patientia, qui autem metit gaudet Isa. 9. lætabuntur coram te, sicut lætantur in messe, vt ergo discipuli non putarent se mitti ad rem tristem, sed ad delectabilem dixit Christus, quòd mittebat eos ad metendum, sic dicitur Psal. 125. qui seminant in lachrymis in exultatione metent, idest quando seminant lachrymantur, eo quòd perdunt semen, quia quod seminatur, moritur, prima ad Corin. 15. quod seminas non viuificatur, nisi prius moriatur, immo si granum frumenti cadens in terra mortuum non fuerit ipsum solum manet Ioan. 12. cum autem metunt exultant, quia colligunt multiplicatum, quod seminauerunt, scilicet quidam fructum tricesimum, alij sexagesimum infra 13. & Luc. 8. ita dicit Chrysost. sicut colonus exiens ad messes, sic & vos multo alacrius necesse est exire in mundum, nam hoc negocium messis est agros vobis exhibens paratos, sic etiam Christus intellexit Ioan. 4. dicens, vt qui seminat simul gaudeat, & qui metit, licet ibi non intelligatur de seminante, quando seminat, sed postquam seminauit messum est.

F Tertio fuit hoc ad confortandum corda discipulorum, quia ipsi non auderent aggredi rem tam magnam, scilicet prædicare toti orbi, immo nec toti terræ Iudæorum, quia ipsi pauci erant, & idiotæ, & infirmi, Christus autem confortans eos dicit, quod istud facile est, quia non est verbi messis, sicut dicit Chrysost. qualiter messem vocat cum res ad præsens exordium summat nondum tanto aratro sulcis productis de messibus tractat, & respondet, scilicet poterant discipuli vacillare, & secum meditari, qualiter nos numero breues emendare poterimus totum mundum; idiotæ sophistas, muniti nudi, dominatores subiecti, ne igitur consideratione talium turbarentur, vocauit Euangelium messem, quasi dicat parata sunt omnia, mittos vos ad paratam collectionem fructuum.

Ad primum dicendum, quòd istud negocium vocaba-
G tur messis, quia vere erat finis rei: nam licet respectu discipulorum esset principium, quia nunc incipiebant, tamē respectu operum impensorum circa ipsas gentes, quæ colligendę erant, iam messis erat, nam totum tempus præteritum Patriarcharum fuit tempus colendi agros, & seminandi, & non metendi, nunc autem discipuli Christi tempore messis venerunt, & ideo non mittuntur, nisi ad messem, totus ergo labor priorum fuit disponere populos, vt nunc iam tempore Christi esset messis, sic ipse Christus dixit Ioan. 4. in hoc enim est verbum verum, quia alius est, qui seminat, & alius, qui metit idest in vobis nunc verificatum est illud dictum, etiam declarat hoc dicens, ego misi vos metere, quod vos non laborastis, alij laborauerunt, & vos in labores eorum introistis, scilicet prophetæ, & Sancti antiqui laborauerunt disponendo populos per doctri-
H nam legis, & per alios modos, vos autem colligitis nunc reducendo omnes homines ad vnitatem fidei, ad quam ordinabantur omnes labores pręcedentium.

Ad secundum dicendum, quod pręedicatores possunt vocari seminatores ex conditione verbi, quod pręedicant, quia sicut semen in terra proijcitur, & moritur, & tunc inde nascitur fructus multus Ioan. 12. ita, & verbum Dei spargitur, & occultatur in corde audientium, sicut semen in terra, & concepto verbo faciunt fructum boni operis, sic Christus exposuit infra 13. & Luc. 8. scilicet hi sunt, qui in corde bono audientes verbum referunt fructum cum patientia: potest tamen pręedicatio vocari messis, quia eadem die seminatur, & metitur. nam audientes verbum Dei si bonum cor habent, statim concipiunt fructum boni operis, & producunt ad esse, & non expectantur ibi lon-
I ga tempora ad messem, sicut in terra seminata, sic dicit Chrysost. parata sunt omnia mitto vos ad paratam collectionem fructuum, eadem die serere potestis, & metere.

Aliter potest dici, quòd, si discipuli Christi considerarentur solum respectu populorum quibus prædicabant dicebantur seminare, si tamen considerarentur respectu laborum aliorum præcedentium disponendo populos dicebantur metere, quia istud erat vltimum, quod fiebat, sicut messis est consummatio rei, & ita totum tempus Messię dicebatur tempus consummationis, vel plenitudinis ad Gala. 4. vbi venit plenitudo temporis misit Deus filium suum, & per hoc etiam patet responsio ad Tertium in quo pręedicatores dicuntur seminantes.

K *Qui sunt isti operarij: & quomodo sunt pauci. Et quod dictum hoc Christi potest dupliciter intelligi. Quæst. IX.*

QVÆRETVR quomodo dicitur hic, quod sunt operarij pauci, qui sunt isti operarij, & quomodo pauci sunt.

Dicendum, quòd operarij prædicatores sunt, qui pauci sunt respectu multitudinis populorum, sic dicit Hieron. messis multa populorum significat multitudinem, operarij pauci penuriam magistrorum. Hoc autem est, quia tot, & tanti populi multis magistris indigebant, sic dicit Cyrillus, sicut agri spaciosi messores multos exigunt, sic & multitudo crediturorum in Christum.

Dicunt autem aliqui, quod isti operarij pauci erant Apostoli 12. qui pauci erant pro tota gente ad quam mittebantur

tebantur, quod autem Christus dixit, orate dominum messis, vt mittat operarios, dicunt quòd intelligitur hic de augmento prædicatorum, & tamen, quod Christus non multiplicauerit eos quantum ad numerum, quia solum fecit, quòd essent 12. sed multiplicauit quantum ad virtutem, quia dedit eis virtutem, vt plura facere possent, quam 12. sic dicit Chryso. multiplicauit autem postmodum eos non addens aliquem ad 12. iam existentes, sed virtutem largiens.

Alij dicunt, quòd isti operarij erant 12. Apostoli, & cum petitur mitti operarios intelligitur de 72. discipulis, qui postea designati sunt in supplementum Apostolorum, qui pauci erant, & sic dicitur Luc. 10. post hoc designauit dominus alios 72. discipulos, scilicet post Apostolorum institutionem ad prædicandum, sic dicit Remigius. Nunc augmentatus est numerus quando designauit alios 72.

Primum patitur calumniam, quia cum Christus dixit messem multam, & operarios paucos manifestum est, quod loquebatur de multitudine, & paucitate secundum numerum, & non secundum virtutem, quia ideo misit Apostolos ad prædicandum per diuersa loca, quia ipse non poterat in omnibus locis simul prædicare cum esset vnus numero, in virtute tamen æquipollebat infinitis, si ergo sola virtutis augmentatio peteretur, non oportebat aliquem mitti, quia ipse solus habebat infinitam virtutem, & virtus collata Apostolis non addebat ad virtutem Christi aliquid secundum potestatem, sed solum secundum numerum. Hic ergo petebatur augmentatio numeri. Ideo secunda positio est aliqualiter melior, quia ibi secundum numerum facta est augmētatio designando alios 72. Sed istud etiam non stat propter duo.

Primo, quia quando Christus dixit orate dominum messis, &c. non misit nunc, nisi 12. Apostolos; nam post hæc missi sunt 72. discipuli Christi.

Secundo, quia etiam in illis 72. non fuit suppleta ista paucitas prædicatorum, quæ hic suppleri petitur, quia etiā postquam designati sunt 72. Christus dixit eis rogate dominum messis, vt mittat operarios Luc. 10. ergo adhuc pauci erant, & de alijs operarijs mittendis Christus loquebatur. Alij dicunt, quòd Christus locutus est de paucis operarijs, qui etiām nunc sunt, quia licet multi sunt quantū ad gradum, vel officium, pauci tamē officium suum digne explent 40. dist. c. multi sacerdotes, sic dicit Greg. scilicet, sed non possumus sine mærore loqui, quod sequitur operarij pauci, quia etiam si sint, qui bona audiant desunt, qui dicant, ecce mundus sacerdotibus plenus est, sed in messe domini tarus valde inuenitur operator, quia officiū quidem sacerdotale suscepimus, sed opus officij non implemus.

Dicendum tamen, quòd licet hoc in nobis verū sit, Christus tñ nō loquebatur de hoc, sed de raritate operariorum, qui tūc erāt, quia aliàs verba ista nō essent ad propositū suū cum propter istam paucitatem operariorum miserit Apostolos ad prædicandum. Alij dicunt, quòd intelligitur de multitudine operariorum instituta in die Pentecostes, & de alijs tunc conuersis super quos descendebat Spiritus Sanctus, & efficiebantur prædicatores, sic dicit Remigius, vel tunc augmentatus est numerus, quando descendente Spiritu Sancto super credentes multi prædicatores facti sunt. Sed istud adhuc non stat sine calumnia, quia post illud multi prædicatores quotidie crescunt, Ideo potest dupliciter intelligi istud dictum Christi. Vno modo generaliter de omnibus prædicatoribus quos Christus missurus erat ad conuersionem gentium, & ad conseruandam doctrinam suam in iam credentibus ne obliuione pereat, si omnes prædicare cessauerint, & quia Christus die qua dixit hoc cępit mittere prædicatores, quia nullum ante miserat, iussit rogare Deum pro omnibus prædicatoribus quos missurus erat vsque ad finem seculi, nam omnes, qui verbū Christi prędicant, à Christo mittuntur ad Ro. 10. quomodo prædicabunt, nisi mittantur. Hæreticos autem, & falsos prædicatores, & etiam quæstores, & hypocritas Christus non mittit, sed ipsi propter honores, & temporalia lucra se ingerunt, & de his Deus dicit Ezechi. 13. veniebant, & ego non mittebam eos, omnes autem, qui bono desiderio, &

A vere Christum prædicant licet humani defectus in eis sint Christus mittit, & mittet omnes quotquot venient vsque ad finē seculi, sic dr̄ ad Ephe. 4. ipse dedit quosdā Apostolos, quosdā autē prophetas, alios aūt pastores, & doctores ad cōsūmationē sanctorū in opus ministerij in ædificationem corporis Christi donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei. i. Christus dedit in Ecclesia sua quosdam, vt sint Apostoli, alios vt Euangelistas, alios vt pastores, & doctores, & vult, quòd isti maneant semper vsque ad consummationem sanctorum, idest quousque compleatur numerus electorum, qui vocantur sancti, quia Deus sanctificauit eos prædestinādo illos ad Ro. 8. quos prędestinauit hos vocauit, & quos vocauit, hos & iustificauit, & ita scriptura loquitur de omnibus prædestinatis vocans eos sanctos ad Ephe. 1. elegit nos ante mundi

B constitutionem, vt essemus sancti, & immaculati cum eo, & tamen, quando completus fuerit numerus electorum finietur seculū, ideo omnes istę partes Ecclesiæ mysteriales manent vsque ad finem seculi, nec est possibile Ecclesiam Christi manere sine illis, quod est contra errorem eorum, qui dicunt Ecclesiam posse manere in vna vetula. Dicitur etiam in opus ministerij in ædificationem corporis Christi, intelligitur de corpore mystico Christi: scilicet de Ecclesia prout comprehendit prædestinationem: donec occurramus in virum perfectum, idest quousque fiat vnus vir mysticus cuius caput est Christus, & cetera membra sunt omnes prędestinati, vt colligitur prima Corint. 12. tunc autem est iste vir perfectus, idest completus, quando nullum membrum ei deficit, s. nullus de prædestinatis, & hoc innuitur cum dicitur donec occurramus omnes in

C vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei, quia isto modo, scilicet per fidem compaginatur istud corpus cum non sit naturale, sed mysticum, & ita patet, quòd Christus mittit omnes prædicatores quotquot sunt vsque ad finem seculi ventur in ecclesiam suam, de qua ipse solicitudinem habet, quia sponsa eius est ad Ephe. 5. & domus eius 1. Timoth. secundo.

Secundo modo potest intelligi istud dictum specialiter quantum ad tempus in quo Christus illud dixit, & dicetur, quòd operarij de quibus tunc loquebatur erant Apostoli quos dicebat mittendos, operarij autem pauci erat ipse Christus solus: nam quando in magno agro est vnicus operarius dicimus pauci operarij sunt hic, & istud est ad propositum: nam Christus dixit hoc eo, quòd vsque ad illud tempus ipse solus erat simul dominus, & operarius,

D quia solus prædicabat, & quia difficile erat turbas sequi eū voluit instituere alios prædicatores, qui per loca discurrerent, & sic non cogerentur turbæ sequi Christum, & ad hoc dixit messis est multa, idest multi populi, & pauci operarij, idest ego solus, ideo rogate dominum messiu, vt mittat operarios, & quia quando hoc dixit non misit, nisi 12. Apostolos, videtur quòd illi erant operarij de quibus loquebatur.

Quare Christus dixit, rogate dominum messis, vt mittat operarios, cum ipse sit dominus messis, & intendat operarios mittere. Quæst. X.

E QVAERETVR quare Christus dixit rogate dominum messiu, vt mittat operarios, quia cum ipse sit dominus messis, & intendat operarios mittere non videtur ad quid sit opus, vt eum super hoc oremus.

Dicendum quòd Christus iussit orare hoc propter multa. Primo, quia licet Deus intendat aliqua facere, vult super illis orari, quia quædam sunt, quæ disposuit non concedere, nisi oratus, sic dicit Greg. 1. dialogorum, & ita forte erat de hoc.

Secundo, quia licet Christus sit dominus messis, tamen quia totum, quod est in messe non est ad vtilitatem suam, quia ipse bonorum nostrorum non indiget Psal. 15. sed ad nostram vtilitatem, ideo nos orare debemus pro hoc, vt Deus in Ecclesia sua prædicatores augeat suos idest Apostolos, & eorum sequaces, vt quotidie sui numeri augmentationem possint.

Tertio fuit hoc ad innuendum quantum bonum sit,

& quanta excellentia prædicatorem esse cum Deus orari velit, vt prædicatores mittat, sic dicit Chrysosto. ostendit autem, quàm magnum donum sit scilicet, vt aliquis habeat decenter virtutem prædicandi per hoc, quod dicit hic esse orandum, & verum est, quòd Deus non vult orari, nisi pro magnis rebus, scilicet quòd ipse orari petat, nos tamen etiam in minimis orare eum debemus, quia hoc bonum nobis est, & verum est, quod magna excellentia est doctorũ, siue prædicatorum in Ecclesia, extra de hære. c. cum ex iniuncto: nam Apostolos posuit eos inter partes ministeriales Ecclesię à Christo datas, primo Corint. 12. ad Ephe.

Quarto fuit hoc, vt innuatur, quòd nos orare tenemur pro prædicatoribus, & prælatis nostris, nè ex nostris demeritis subtrahatur illis gratia prædicandi, quod interdum fit, sic dicit Gregorius per hoc inducendi sunt subditi, vt pro suis pastoribus rogent, vt digna eis operari valeant, ne ab exhortatione torpeat lingua: sæpe vero ex subiectorum culpa agitur, vt eis qui possunt prędicationis sermo subtrahatur.

An Apostoli orauerunt, quod mitterentur operarij ad messem. Vbi quod Ecclesia est mater nostra, pro qua quilibet tenetur orare.
Quæst. XI.

QVAERETVR an Apostoli orauerunt nunc quòd mitterentur operarij ad messem.

Dicendum, quòd non apparet, & tamen cum Christus eis hoc iussent credendum est, quòd fecerint, non tamen orarent pro missione sua, sed pro missione successorum. Quod patet, quia quando Christus dixit hoc, discipuli erãt congregati, & illis, sicut conuocatis iussit ire ad prædicandum, vt colligitur infra in litera, & sic non fuit aliquod meritum inter verba Christi, & missionem eorum ad hoc, quòd ipsi pro missione ista orare possent, sed intelligendũ est, quod orauerint pro missione successorum, vt Deus numerum eorum semper augeret, & continuaret, sic dicit Remig. hortatur Christus prædicatores suos, idest Apostolos & eorum sequaces, vt quotidie sui numeri augmentationẽ exposcant. Hoc autem credendum est quòd Apostoli fecerunt efficaciter, & attente, nam quilibet tenetur orare pro Ecclesia sancta Dei, quæ est mater nostra, & quãto aliquis in maiori charitate est tanto melius pro hoc orat, nam Apostolus prima Tim. 2. dicit orationes, obsecrationes, postulationes, & gratiarum actiones fieri debere pro omnibus hominibus, & specialiter pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, & tamen prælati spirituales magis nobis conferunt ad vitam æternam, quam temporales, ergo pro illis magis orandum est, tales autem sunt prædicatores, & doctores, ergo pro illis orandum est, & Apostoli orarent, vt semper numero, & virtute augeantur.

An post missionem Apostolorum ad prædicandum turbæ secutæ sunt Christum.
Quæst. XII.

QVÆRETVR cum Christus miserit nunc Apostolos ad prædicandum per varia loca, vt turbæ nõ cogerentur discurrere sequendo eum, an post hoc turbæ fuerunt secutæ Christum.

Dicendum, quod adhuc post hęc turbæ multæ sequebantur Christum, quod patet, quia infra 14. Christus saturauit turbam magnam, quę erat cum eo in deserto, scilicet quinque millia hominum præter mulieres, & paruulos, qui etiam multi essent, iterum etiam infra decimoquinto cap. in deserto quatuor millia hominum præter mulieres, & paruulos saturauit. Et non potest dici, quod ista fuerunt ante missionem Apostolorum ad prædicandum, quia postea ponuntur. Et si dicatur, quòd est mutatio ordinis non stat, quia omnes Euangelistæ concordant in hoc ordine, nam ista missio Apostolorum ponitur Mar. 6. & postea eodem c. ponitur prima saturatio populi, sic etiam Luc. 9. ponitur ista missio in principio, & postea eodem cap. ponitur prima saturatio, de secunda patet, quia Marc. 6 ponitur Apostolorum missio, & Mar. 8. ponitur secunda saturatio.

F Ideo dicendum, quòd nunquam turbæ cessauerunt sequi Christum vsque ad mortem, etiamsi miserit Apostolos, & etiam postea 72. discipulos, sic patet infra 19. scilicet, venit Iesus in fines Iudeæ trans Iordanem, & secutæ sunt eum turbæ multæ, idem Marc. 10. etiam in festo ramis palmarum per sex dies ante passionem adhuc sequebantur eum turbæ plurimæ euntem in Ierusalem, infra 20. & Marc. 10. & Luc. 19. nunquam ergo turbæ cessauerunt sequi Christum.

Quid profuit mittere discipulos ad praedicandum, si turbæ Christum sequebantur post missionem eorum.
Quæst. XIII.

G QVAERETVR quid ergo profuit mittere Apostolos, & discipulos ad prædicandum si turbæ non cessabant sequi illum, cum propter hoc misisset istos ad prædicandum.

Dicendum, quòd ad multa profuit. Primo ad alleuiandum laborem turbarum, quia licet sequerentur nunc eum turbæ, forte non tot quot prius, licet satis magna multitudo sequeretur eum, quia interdum erant cum eo quinque millia virorum pręter mulieres, & paruulos infra 14. Secundo ad alleuiandum laborem futurum, quia quando Christus misit Apostolos ad prædicandum non erat tam famosus, sicut postea fuit, quia quotidie excedebat diuulgatio operum suorum, & sic necesse erat, quòd per singulos dies augeretur numerus turbarum concurrentium ad ipsum, & si nunc erat durus labor q̃ turbę eum sequerẽtur,
H fieret postea importabilis, & ideo Christus occurrit huic difficultati ante tempus mittendo Apostolos, & postea 72 discipulos.

Tertio profuit, quia plures nunc, quam prius docebantur, nam quando Christus solus prædicabat, licet multę turbæ eum sequerentur, illi tamẽ, qui erant de locis remotissimis non poterant eum sequi, Apostoli autem ibant ad illa loca, & sic multo plures nunc docebãtur, quam prius. Quarto profuit ad sanationem ægritudinum, quia plurimi eorum qui Christum sequebantur veniebant propter ægritudines, vt curarentur Ioan. 6. sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa, quæ faciebat super his, qui infirmabantur. Apostoli tamen poterant nunc sanare omnem ægritudinem, sicut Christus sanabat, vt patet infra in litera, & Marc. 6 ideo multi cessarent iam venire ad
I Christum, cum in vrbibus suis sanarentur eorum infirmi, & ita proderat turbis, quòd Apostoli mitterentur.

Quare, cum Apostoli faciebant illa signa, quæ Christus faciebat, sequebantur turbae Christum, cuius ex ore verba procedebant dulcia, & spiritus plena.
Quæst. XIIII.

QVÆRETVR cum Apostoli supplerent vicem Christi prædicantes per diuersa loca docentes, quod ille docebat; & facientes miracula, sicut ille faciebat, quare iam sequebantur eum turbę.

Dicendum, quòd non sequebatur eum tam magna multitudo, sicut prius, vel saltem, & melius non sequebã-
K tur eum tot, quot alias secuturi fuerant si non mitteret Apostolos, vt dictum est præceden. quæst. & tamen sequebantur eum multi.

Primo, quia Apostoli adhuc non sufficiebant prędicare in omnibus locis, quia pauci erant, quod patet, quia Christus postea addidit 72. discipulos Luc. 10. ideo oportebat, quòd interim adhuc turbę sequerentur Christum, quia etiam forte quemlibet Apostolorum sequerentur turbę multę per loca illa, in quibus prędicabant, non est tamen putandum, quod designatis postea 72. discipulis cessauerunt turbę sequi Christum, quasi tam sufficerent isti ad prędicandum per totam terram Israel, nam semper secutę fuerunt turbæ Christum, quandiu vixit, vt dictum est supra quęst. 12. Etiam, quia adhuc isti non sufficiebant ad prędicandum per totam terram Iudęorum, sic Christus dixit infra, amen dico vobis; non consummabitis

ciuitates

ciuitates Israel donec veniat filius hominis, semper ergo A mansit aliqua occasio turbæ sequendi Christum.

Secundo, quia Apostoli non semper discurrebant prædicando, sed aliquando ibant, & in breui veniebant, vt manerent cum Christo, & audirent doctrinam eius, & essent testes vitæ eius, & operum, ita vt semper, & continue dicerentur cum Christo: sic dicitur Actuum 1. oportet ex his viris, qui nobiscum sunt congregati in omni tempore quo intrauit, & exiuit inter nos dominus Iesus incipiens à baptismate Ioannis vsque in diem qua assumptus est à nobis testem resurrectionis eius nobiscum fieri vnum ex istis, patet etiam, quia quando Christus saturauit turbam iam instruxerat Apostolos ad prædicandum, vt ostensum est, supra quæst. 12. & tamen nunc erant Apostoli cum Christo, vt patet Ioann. 6. & vbique de eis legitur, quod cum Christo manerent, ergo prædicatio eorum B non poterat omnino supplere Christi vicem, quia adhuc turbæ haberent occasionem ad Christum veniendi.

Tertio fuit, quia licet Christus Apostolis commisisset potestatem faciendi miracula, & prædicandi, sibi tamen excellentiam reseruauit, ita vt ipse excellentius prædicaret, & miracula ageret, quam Apostoli, vt in vita sua nemo posset putari esse illi æqualis saltem à simplicibus, post mortem autem eius Apostoli, & quidam alij sancti maiora miracula fecerunt, quam Christus, ita enim ipse promiserat Ioann. 14. qui credit in me, opera, quæ ego facio ipse faciet, & maiora horum faciet, quia ego vado ad patrem, idest postquam ego iuero, q. d. dum ego maneo hic sufficit, quòd ego faciam excellentissima miracula, postquam tamen ego abiero ad patrem, volo, quòd credentes in me possint facere quidquid ego facio, & etiam maiora, C propter istam ergo excellentiam, quam Christus sibi retinebat, licet prædicarent Apostoli, tamen adhuc turbæ multæ sequebantur Christum.

Quarto fuit, quia ipsi Apostoli, siue prædicarent, siue miracula facerent ostendebant se Christo minores, & ab eo missos, & potestatem ab eo suscepisse, vnde quando miracula faciebant expresso nomine Christi illa faciebant. Lucæ. 10. cum dixerunt 72. discipuli, domine etiam dæmonia subiiciuntur nobis in nomine tuo. Et etiam alij, qui non erant discipuli Christi videntes, quòd Christi discipuli in nomine Christi miracula faciebant, etiam ipsi faciebant. Luc. 19. præceptor vidimus quendam in nomine tuo eijcientem dęmonia, & prohibuimus eum. Christus autē non faciebat miracula inuocato nomine alicuius, immo nec Dei, sed solum imperabat, dicens paralytico, surge, D & ambula; & puellæ mortuę, surge puella, præced. cap. vt se Deum ostenderet cum Deum non inuocaret, sic Hieronymus. Apostolis tribuit potestatem, vt curarent omnem languorem, sed multa differentia est inter habere, & tribuere, iste quodcūque ageret potestate domini agit, illi siquid faciunt, imbecillitatem suam, & virtutem domini confitentur dicentes in nomine Iesu surge, & ambula, desiderabant ergo omnes videre illum, qui in tanta potestate operabatur.

Quinto fuit hoc, quia in Christo erat quędam dulcedo in verbis, ita vt omnes gauderent audientes iusi iam ei inuiderent Luc. 4. omnes testimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius, & Ioann. 6. dicitur domine ad quem ibimus, verba enim vitæ æternę habes, hoc autem donum non habebant Apo E stoli, vel non erat in eis tam excellens, ideo omnes desiderabant videre, & audire eum, vnde multa turba licet audiuisset Apostolos prædicantes, & vidisset miracula facientes adhuc veniebat ad Christum.

Quare misit nunc Christus Apostolos ad prædicandum, & non prius. Quæst. XV.

QVÆRETVR quare Christus misit nunc Apostolos ad prædicandum, & non prius.

Dicendum, quòd propter multa. Primo, quia debuerunt prius doceri, quam prædicare, & ideo oportuit, quod aliquanto tempore cum Christo manerent addiscentes quid postea prædicarent, & qualiter viuerent.

Secundo fuit, vt esset Christus cognitus, si enim Christus à principio misisset Apostolos ad prędicandum videntes Iudæi miracula illorum non current ad Christum venire quem nondum cognoscerent, vt omnes ergo venirent ad ipsum, & agnoscerent eum debuit à principio ipse solus prædicare, postquam autem fuit ipse sufficienter agnitus, potuit discipulos conuenienter mittere, quia iam non erat necesse, vt venirent turbę ad eum.

Tertio fuit, vt sciretur quis erat ille in cuius nomine Apostoli prędicabant, nam miracula in nomine eius faciebant, vt dictum est pręcedenti quęstione; ad hoc ergo, vt sciretur quis erat ille quem ipsi prędicabant, debuit Christus esse primo cognitus inter Iudęos, & postea discipulos mittere.

Quarto fuit, vt non viderentur esse plura capita: nam B si antequam Christus esset inter Iudæos sufficienter agnitus, discipulos mitteret, etiam si ipsi in nomine eius prędicarent putarentur esse capita, eo quod audientes nullum aliud cognoscerent, sić enim fuit inter discipulos quos varij discipuli baptizauerunt, & docuerunt, & ab illis nominabant se, & non à Christo, nam quidam dicebant ego sum Pauli, alij ego sum Apollo. prima Corint. 3. magis, ergo debuit nunc istud caueri, & sic Christus debuit prius cognosci inter Iudęos, postea autem discipuli eius prędicare, vt quando in nomine Christi prędicarent iam auditores scirent aliquid de Christo, & agnoscerent, quod isti erant discipuli, & ille erat caput: non debuerunt, ergo discipuli ante hoc prędicare, sed nunc, quando iam Christus inter Iudęos agnitus erat.

C

Quare Christus misit nunc discipulos, et non distulit vsque post suam mortem. Quæst. XVI.

QVAERETVR quare Christus misit nunc discipulos, & non distulit vsque post mortem suam, nam tunc misit eos ad prędicandum per vniuersum orbem infra 28. & Marc. decimosexto.

Dicendum, quòd propter multa, Primo, vt euitaret laborem turbarum, quia sequerentur Christum, & quotidie cresceret numerus turbarum concurrentium ad ipsum, & fieret intolerabilis labor, vt dictum est supra quęstione, 12. & 13. nunc autem mittendo Apostolos alleuiabatur labor turbarum, & ista est causa, quam Christus expressit, D vt patet in litera.

Secundo fuit propter ipsos discipulos, vt daretur eis quędam audacia ad prędicandum, nam post Christi mortem ituri erant per totum orbem, & si ante hoc non fuissent exercitati in prędicatione, & miraculorum operatione formidarent aggredi rem tam magnam, nunc ergo Christo viuente exercitari debuerunt, vt prędicarent in regione in qua ipse erat, quia si aliquid difficultatis eis accideret, ipse erat pręsens, qui poterat prouidere, & sic erat, quasi aquila prouocans paulisper pullos suos ad volandū, & super eos volitans. Deuter. 32. & ita apparet, quia à principio prędicationis ipsi erant timidi, & non perfecte confidentes.

Vnde quando viderunt, quòd inuocato nomine Christi subijciebantur eis dęmones, dixerunt ergo gaudentes. E Domine etiam dęmonia in nomine tuo subijciuntur nobis: & etiam non habebant adhuc perfectam fidem, quia postquam inceperant prędicare, scilicet post istam missionem quidam arreptitius adductus est ad eos, & non potuerunt ipsum curare. Marc. 9. & infra 17. & Christus increpuit eos de incredulitate, & petiuerunt ab illo, vt augeret eis fidem infra 17. si ergo non mitterentur Christo viuente ad prædicandum, non haberent post audaciam eo mortuo non habentes ad quem recurrerent. Ideo, debuerunt nunc mitti, vt sic audaciam conciperent.

Tertio fuit, vt haberent aliquam auctoritatem Christo mortuo, quia si eo viuente non prędicassent, nec aliqua miracula fecissent essent incogniti, & in reputatione nulla habiti inter Iudęos apud quos prędicarent etiamsi haberent Spiritum Sanctum, nunc vero, quia Christo viuente

uente Iudæi viderent eos multa miracula facientes haberent eos in honore, & sic audirent melius verbum eorum.

Quarto fuit, vt non dubitaretur de missione ipsorum, nam mortuo Christo si inciperent ipsi prædicare, & nunquam prius prædicassent, nec fecissent miracula, multi dubitarent an Christus voluisset, quòd eo mortuo prædicarent ipsi, & dicerent, quòd forte ipsi faciebant ea, quæ Christus non iusserat, sicut Porphyrius dixit, quod Christus non dixit se esse Deum, sed discipuli eius contra voluntatem ipsius hoc dixerunt, vt refert Augustinus, lib. primo de concord. euang. nunc vero cum Christus ante mortem misisset eos prædicare, & miracula facere, non dubitaretur post mortem eius, quòd ipse voluisset eos prædicare per totam terram, ante mortem ergo eius mitti debuerunt ad prædicandum.

● *Et conuocatis duodecim discipulis suis dedit illis potestatem spirituum immundorum, vt eijcerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem. Duodecim autem discipulorum nomina sunt hæc. Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius, Philippus, & Bartholomæus, Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater eius, Thomas, & Matthæus Publicanus, & Iacobus Alphæi, & Thadæus, Simon Chananæus, & Iudas Scariothis, qui & tradidit eum.*

Et conuocatis. Hic ponitur prædicatorum institutio, & diuiditur in duas partes. Quia primo ponitur informatio prædicantium. Secundo ipsos recipientium ibi. *Qui recepit prophetam*. Prima in tres, quia ponitur institutio Apostolorum quantum ad collationem potentiæ. Secundo quantum ad formam doctrinæ, ibi. *Hos duodecim*. Tertio quantum ad veritatem vitæ. ibi. *Gratis accepistis*. Prima in duas, quia primo confertur authoritas prædicandi Apostolis. Secundo numerantur sub nominibus proprijs. ibi.

Duodecim autem Apostolorum. Istud ponitur hic, & Mar. 6. & Luc. 9. & dicitur. *Et conuocatis duodecim discipulis*. Idest duodecim Apostolis; non. n. iā erant isti duodecim assumpti in Apostolatum, vt dicetur infra 18. quæst. & sic Luc. 6. congregatis duodecim Apostolis.

Dedit illis potestatem spirituum immundorum. Idest dæmonum, sic dicitur Lucę 9. dedit eis potestatem super omnia dæmonia, dæmones enim vocantur spiritus immundi.

Vt eijcerent eos. Hic declaratur ad quid se extendebat potestas Apostolorum super dæmones, scilicet solum ad eiciendum eos de corporibus, nihil enim aliud facere poterant, vnde non poterant facere, quòd dæmones cessarent generaliter à vexatione, & tentatione hominum, vt irent in abyssum, sicut Christus poterat, & ideo dæmones rogauerunt eum, vt non mitteret eos in abyssum Lucę 8.

Et curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem. Languor est morbus diuturnus, infirmitas autem est parui temporis. Vel languor est passio proueniens ex mala habitudine corporis, infirmitas autem est ex impotentia, vel debilitas, & per ista duo intelliguntur omnia mala, quæ corpori hominis accidere possunt, & magis infra exprimitur, scilicet infirmos curare, mortuos suscitare, leprosos mundare, dæmones eijcere.

An ista sint continuata ad præcedentia. Et quod duplex fuit discipulorum conuocatio.
Quæst. XVII.

QVAERETVR an ista sint continuata ad præcedentia.

Dicendum, quòd non est dubium quin sint continuata ad ea, quæ ponuntur supra immediate, quia hic dicitur de conuocatione Apostolorum, & missione ad prædicandum, ibi autem ratio istius conuocationis. Sed dubium est respectu omnium præcedentium an ista habeant ordinem rectum ad illa.

F Aliqui dicunt, quòd non, quia supra 5. ponitur sermo domini in monte, & tamen ille sermo videtur esse habitus post illam conuocationem, quia Luc. 6. ponitur electio Apostolorum facta in monte, & postea sequitur sermo, qui est supra 5. ergo est hic mutatio ordinis, sic etiam dicunt, quòd vocatio Matthæi, quę ponitur præced. c. fuit ante sermonem domini in monte, quia Matthæus est vnus de 12. Apostolis, & ponitur inter electos. Luc. 6. & post illam electionem sequitur ibi sermo domini. Ideo dicunt aliqui, quòd omnia, quæ habentur à fine septimi capit. vbi finitur sermo domini vsque adhuc sunt recapitulata, quia debuerāt poni ante 5. cap. vbi incipit sermo domini, sic dicit glossa a curatione socrus Petri vsque huc continuationem habuerunt relata miracula, & fuerunt ante sermonem in monte habitum facta, quod ex electione Matthæi,
G quæ inter ipsas refertur habemus, fuit enim vnus de 12. electus in monte ad Apostolatum. Hic autem redijt ad ordinem rei, sicut gesta est post curatum Centurionis seruum, vult innuere, quòd omnia, quæ habentur supra, fuerunt facta ante sermonem domini in monte præter curationem serui Centurionis, quia illam curationem ponit Lucas immediate post sermonem domini Lucæ 9. Et tamen etiam hoc non stat omnino, quia curatio arreptitij quæ habetur supra 8. & periculum discipulorum in mari ponuntur etiam Luc. 8. post sermonem domini, & sic non potest dici etiam stando ordini Luc. quod omnia præcedentia fuerunt ante sermonem domini, saltem tamen vocatio Matthæi, & ista Apostolorum conuocatio creditur à plurimis, quòd fuerit ante sermonem domini in monte, & sic erit mutatus ordo.
H Dicendum tamen, quòd ordo rectus est, omnia hæc enim facta videntur eo ordine quo Matth. scripsit. Pro quo dicendum, quòd conuocatio discipulorum fuit duplex. Vna fuit, quando vocauit Christus omnes discipulos suos, vt ex eis eligeret 12. Apostolos. Alia fuit conuocatio ipsorum Apostolorum iamdudum electorum ad mittendum eos ad prædicandum. Prima istarum fuit ante sermonem domini in monte, & illa est, quæ ponitur Lucę 6. Secunda fuit multo tempore post sermonem domini, & ista est, quæ ponitur hic, nam primam Matthæus subticuit & sic est hic ordo rectus. Quòd autem fuerint istæ duę vocationes distinctę patet, quia Marcus, & Lucas ponunt eas distinctas, nam Mar. 3. dicitur ascendens in montem vocauit ad se quos voluit, & fecit, vt essent 12. idest elegit eos, vt essent 12. De secunda patet Mar. 6. scilicet conuoca-
I uit 12. & cępit eos mittere. Patet etiam de prima vocatione istarum Lucę 6. scilicet vocauit discipulos suos, & elegit 12. ex ipsis quos Apostolos nominauit. De secunda patet Lucę 9. scilicet conuocatis 12. Apostolis dedit illis virtutem, &c. & sic prima vocatio discipulorum fuit secundum Lucam eadem die qua sermo domini in monte, & illa est electio Apostolorum, quia dicitur Lucę 6. elegit 12. ex ipsis quos Apostolos nominauit, secunda autem vocatio, quæ est missio ad prędicandum, fuit multo post sermonem illum, quia ponitur Luc. 9. illam autem Matthęus descripsit hic. Et patet, quia eadem verba ponuntur hic, & ibi, nam ita ibi incipit, scilicet conuocatis autem duodecim, &c. & tamen ea, quę habentur Lucæ sexto capitulo non concordant cum eis, quę habentur hic, ideo Matthęus non mutauit ordinem hic, illi autem, qui putant es-
K se hic mutatum ordinem decipiuntur, quia putant, quòd hic describatur electio Apostolorum, quę ponitur Lucæ sexto capitulo, Matthęus tamen electionem eorum subticuit, quæ Marci tertio, & Lucę sexto capitulo exprimitur. Matthęus tamen posuit hic nomina Apostolorum, quod non faciunt Marcus, & Lucas, sed ponunt ea, quando narrant electionem ipsorum Marci tertio, & Lucę sexto capitulo, Matthęus tamen, qui electionem tacuit, expressit nomina eorum hic cum de missione eorum agit, quia alibi non fuit locus conuenientior ad exprimendum.

Ad quid fuit ista conuocatio discipulorum. Quæst. XVIII.

QVAERETVR, ad quid fuit ista conuocatio.

Dicendum, quòd conuocationes fuerunt duæ, vt dictum est præcedenti quæstione. Prima earum fuit ad eligendum ex omnibus discipulis duodecim in Apostolis, & de ista non agitur hic, sed tacuit illam Matthæ. Secunda est vocatio ad mittendum ad prædicandum, & de ista dicitur hic, & ideo nunc non fuerunt vocati omnes discipuli, sed solum duodecim, qui iam erant electi in Apostolos, & ideo dicitur hic, & conuocatis duodecim: istos enim solos misit nunc ad prædicandum, nam 72. discipulos postea designauit. sic dicitur Luc. 10. post hoc designauit Dominus & alios 72. scilicet post Apostolorum missionem, de quibus ibi præcedenti capitulo dictum fuerat, & vocauit Christus nunc istos, vt diceret eis, messis multa est, operarij pauci, & expediret eis, quod opus erat eos ire ad prædicandum, deditque eis potestatem super dæmones, & languores.

Sed obijcietur, q non fuerit nunc data ista potestas, sed in electione illorũ, quia dicitur Mar. 3. vocauit ad se quos voluit, & fecit, vt essent 12. & dedit illis potestatem curandi infirmitates. Dici potest vno modo, q ponitur ibi per anticipationem, quia potestas non fuit data eis, nisi quando missi sunt ad prædicandum, quia prius non erat necessaria, & hoc innuit Lucas, quia Luc. 6. vbi ponitur electio nihil dicitur de ista potestate, sed postea Luc. 9. vbi ponitur missio ponitur etiam potestas, satis etiam ipse Marcus innuit, quia licet Marc. 3. in electione eorum describatur ista potestas magis apertè ponitur iterum Mar. 6. vbi ponitur missio, & tamen non est satis verisimile, q Christus bis eandem potestatem concesserit. Secundo potest dici, q concessit istam potestatem in electione, quia tamen aliquantum tempus fuit inter electionem, & missionem, renouauit potestatem, scilicet repetendo verba cõcessionis, vt magis adderet, & sic potest intelligi, quia Marcus bis posuit concessionem huius potestatis, vt dictum est.

An Apostolis vere fuerit data potestas faciendi miracula. Et quod tempore Christi nullus miracula fecit in alio nomine, quam in nomine Christi. Quæst. XIX.

QVÆRETVR, de ista potestate concessa Apostolis an vere fuerit eis data potestas.

Dicendum, q ista potestas, quæ nunc fuit data Apostolis non fuit in ipsis vere aliqua qualitas, siue virtus actiua existens per quam possint aliquid facere, quod prius non poterant. quod patet, quia ista est potestas faciendi miracula, illa tamen est infinita, ideo nulli homini potest dari, ita quod efficiatur aliquid ipsius, sicut potentia visiua est aliquid hominis, patet hoc, quia potestas faciendi miracula non potest esse finita, quia tunc aliquis præter Deũ posset ex propria virtute miracula facere, & sic non esset necessaria probatio ipsum miraculum ad ostendendũ, quòd aliquid a Deo est, & tamen Deutero. 18. ponit Deus istam tanquam necessariam probationem, & ita Christus innuit Ioan. 5. & 10. s. q opera eius testimonium perhibent, q vera sunt, quæ dicit: virtus autem infinita nulli creaturæ potest communicari, quia istud esset illam effici Deum, quod est impossibile. Secundo patet, quia si talis potestas esset vere in Apostolis possent ipsi quãdocunq; vellent, & quomodocunque vellent miracula facere, sed non poterant. nam post collationem istius potestatis oblatus est eis quidam arreptitius quem non potuerunt sanare inf. 17. & patet, q fuit post istam potestatem concessam, quia omnes euangelistæ concordant in hoc. nam hic ponitur potestas, & infr. 17. de arreptitio, sic etiam Mar. 6. ponitur potestas, & Marc. 9. de arreptitio similiter Luc. 9. describitur potestas, & Lucæ 17. de arreptitio. ergo non erat ista potestas vere aliquid in Apostolis, sicut character est aliquid in sacerdote, ideo quandocunque vult (etiam si pessimus sit) consecrat, sed ista potestas vere in Deo erat, qui faciebat ista opera. sicut Christus de seipso dixit Ioan. 5. pater in me manens ipse facit opera, sed dicitur potestatem dedisse, idest concessisse Apostolis, quod quandocunque ipsi

A inuocarent nomen Christi ad operationem alicuius miraculi statim illud fieret, hoc tamen, quod cum fide peterent. sic dixit Christus infr. 21. aliàs enim nihil fieret, sicut fit in arreptitio inf. 17. istam tamen concessionem non fecit alijs, ideo dicebatur dedisse eis potestatem istam.

Sed obijcietur, quòd tunc nihil datum est eis, quia quicunque habuerit fidem, faciet miracula inf. 21. & Luc. 17. & ita vere fiebat, quia etiam aliqui, qui non erant discipuli Christi ejiciebant dæmonia in nomine Christi ipso viuente. Mar. 9 & Luc. 9.

Dicendum verum esse, q omnis, qui habuerit fidem sine hæsitatione miracula faciet, ita dixit Christus. Ioan. 14. qui credit in me, opera, quæ ego facio, ipse faciet, & maiora horum faciet. Et tamen fides ista est quoddam donum gratis datum, & non est in omnibus hominibus, qui fideles sunt, sicut nunc apparet.
B istam autem fidem dedit Christus Apostolis, & dando eam dicebatur dare potestatem faciendi miracula, cum existente ea necesse sit sequi miraculum, non dedit autem istam potestatem alijs, quia non dabat illis istam fidem, & si aliquando alicui, qui nõ esset discipulus suus dabat tolerabilem fidem etiam ille faciebat miracula. sicut ille de quo Mar. 9. & Luc. 9. quod faciebat Christus ad honorem nominis sui, quo inuocato etiã extranei ab eo miracula faciebant. nã nulli tempore Christi concessum est miracula facere inuocato Deo simpliciter, vel Deo Abraham, sed solum inuocato nomine Iesu, vt per hoc innueretur, quòd Deus specialiter concedebat fidem ad faciẽdum miracula ad honorem nominis Christi. propter honorem etiam huius nominis, & doctrinæ suæ omnibus conuersis ad Christum in ecclesia primitiua
C concedebatur ab eo ista fides, & omnes faciebant miracula. Mar. 16. signa autem eos, qui crediderint hæc sequentur, idest qui crediderint poterunt facere ista signa, s. in nomine meo dæmonia ejicient, &c. & sic non erat alia potestas data Apostolis ad faciendum miracula, quæ esset in eis aliqua potentia actiua, sed solum ista fides per quam, quando volebant poterant miracula facere, aliquando autem defecit in eis fides, & non potuerunt facere miraculum, vt dictum est de arreptitio, sed hoc fuit specialiter ad honorem Christi, & ad laudem ipsius fidei, & propter alia de quibus dicetur inf. 17. de ista tamen potestate an sit aliquid reale per quod vere homines faciant miracula dicetur magis Mat. 2. vbi agetur de miraculis.

D *Quare Christus dedit potestatem Apostolis faciendi miracula. Et specialiter curandi ægritudines, & ejiciendi dæmonia. Quæstio XX.*

QVAERETVR, quare Christus dedit istam potestatem Apostolis.

Dicendum, quòd fuit. Primo ad confirmationem doctrinæ. Nam ea, quæ prædicabant Apostoli erant hominibus ignota, scilicet vita æterna, siue regnum cælorum. nã hoc iussit eis prædicare infra in litera, scilicet appropinquabit regnum cælorum, nec poterat probari istud per aliquam rationem humanam, ideo oportuit, quòd esset ad hoc testimonium diuinum, & istud est per miracula, ideo debuit eis dari ista potestas.

Secundo fuit propter turbas, vt eorum labor alleuiaretur. nam plurimi veniebant ad Christum propter curatio-
E nes quas faciebat in ægritudinibus. Io. 6. si autem discipuli prædicantes non possent facere miracula turbæ non cessarent venire ad Christum, immo magis incitarentur ad veniendum audientes, q Christus ægritudines tales curaret, & ita fieret labor intolerabilior turbarum. propter hoc autem specialiter Christus dedit Apostolis potestatem curandi ægritudines, & ejiciendi dæmonia, quia ista erãt quibus indigebant turbæ, & cum discipuli ista facerent tam non esset necesse turbis ad Christum venire pro istis infirmitatibus, & ita alleuiaretur labor eorũ. sic enim vult Remigius, & dicit, q ex hoc apparet, q supra quando dicitur misertus est Christus turbis, quia erant vexati, intelligatur de vexatione a dæmonibus, cum hic det Apostolis potestatẽ ejiciẽdi dæmones. Tertio fuit ad honorẽ Christi, vt per hoc appareret quanta esset excellentia sua cũ non solũ ipse miracula faceret, sed ẽt discipulis suis potestatẽ faciendi

illa concederet, quod nunquam fuerat in aliquo de antiquis patribus, quia licet aliquis propheta miracula faceret, discipulis eius nō poterant miracula facere. Si autem obijciatur de Elisæo discipulo Eliæ. Dicendum, quòd Elia manente inter homines, nulla miracula Elisæus fecit, sed cum raperetur Elias petiuit Elisæus, ꝙ ille oraret Deum, & transiret in illum potestas illa, quod factum est. Et tamen adhuc Elias dicebat esse rem difficilem nesciens an concederetur ei 4. Reg. 2. Christus tamen non orans, sed iubens potestatem dabat discipulis suis miracula faciendi, cum ipse adhuc maneret inter homines, ex quo appareba t cum omnibus hominibus esse maiorem, & discipuli sui apparerent vere a Deo missi, sic dicit Cyrillus decebat institutos ministros sacratum doctrinarum posse miracula peragere, & per ipsos effectus credere, quòd essent Dei ministri. Quarto fuit, vt propter hoc magis adhærerētur ad doctrinam illi quibus ista beneficia cōferrentur, vt saltem libentius audirent, & plures ad audiendum venirent. sic dicit Euseibios, & vt per eos veneretur genus humanum, non solum dat eis vt prauos spiritus pellant, sed etiam quamlibet infirmitatem sanent ex eius imperio.

Quare nunc prædicatores, & prælati ecclesiæ, qui gerunt vicem Apostolorum, non faciunt miracula, sicut Apostoli. Cum miracula sint ad confirmationem doctrinæ fidei, sicut in primitiua ecclesia fiebant, quam ædificare ab initio fuit magni laboris, & periculi, idcirco cum inualuerit, est efficax argumentum suæ veritatis, & cur non iisdem arguatur de alijs sectis. Quæst. XXI.

QVAERETVR, quare nunc prædicatores nostri, & prælati ecclesiæ, qui gerunt vicem Apostolorum non faciunt talia miracula. Aliqui dicunt, quia Apostolis fuit data potestas ista expresse, & non successoribus, ideo non faciunt similia. Sed dicendum, quòd non sufficit.

Primo, quia tunc quæretur rursus cur Christus non det istis eandem potestatem cum succedant in eodem officio, & non satisfiat per hoc.

Secundo, quia falsum præsupponitur, quia etiam Christus dedit potestatem omnibus sequentibus credentibus in se Ioā. 14. qui credit in me opera, quæ ego facio, ipse faciet, & horum maiora faciet, etiam Mar. 16. Christus dixit, signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur, in nomine meo dæmonia ejicient, &c. generaliter, ergo dictum est illud ad omnes credentes.

Tertio patet, quia multo tempore post Christi mortem Martyres etiam, & confessores prædicantes multa miracula fecerunt, illis tamen Christus non fuit locutus, nec dedit eis specialiter potestatem. Dicēdum ergo, ꝙ omnes credentes in Christum inuocato nomine Iesu possunt miracula facere, vt dicitur Mar. 16. si fidem habeant, i. confidētiam sine hæsitatione inf. 21. & Mar. 11. & Iacobi 1. illa tamen fides est donum gratis datum, omnia autē dona spiritualia, quæ sunt a Spiritu Sācto, prima Corin. 12. inter quæ computatur gratia sanitatum, sunt ad ædificationem ecclesiæ prima Corin. 14. ideo Christus non dat illa dona, nisi quando sunt ecclesiæ necessaria, vel multum vtilia. nunc vero potestas faciendi miracula in prędicatoribus fidei nō est necessaria, nec ecclesiæ vtilis, ideo non confertur: nam miracula sunt ad confirmationem doctrinæ fidei, vt constet verum esse, quod dicitur, & tamen iam nobis constat hæc vera esse, cum credamus ea firmiter, ideo superuacua essent miracula. ita dicit Gregorius; secus autem in ecclesia primitiua, quia tūc nihil credebatur, sed potius dorum erat audite verba fidei, s. hominem crucifixum Deum fuisse, & saluatorem mundi. vnde hoc audito quidam irridebant, alij vero scandalizabātur 1. Corin. 1. nos prędicamus Christum crucifixum Iudæis quidem scandalum gētibus autem stultitiam, idest gentiles reputant hoc esse stultitiā. non poterat autem talis doctrina persuaderi, nisi in potestate, & frequentia miraculorum. ideo debuit tunc potestas concedi prædicatoribus ad faciendum prompte quæcunq; miracula, quæ confirmarent doctrinam, sic dicitur Mar. 16. illi autem profecti prędicabant vbique Deo cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis, &

F non solum prædicantibus potestas ad miracula concedebatur, sed etiam credentibus, quia mox, vt aliquis crederet, & baptizaretur, miracula facere poterat, quæ habētur eod. c. s. signa autem eos, qui crediderint hæc sequentur. in quo abundantissime apparebat veritas, et sanctitas doctrinæ huius; s. vt non solum prædicantes miracula facerent, sed etiam suscipientes doctrinam, vt sic constaret quantū bonum suscipiebant cum fidem susciperent. Nunc autem mundus credit, nec est opus persuaderi verum esse, quod creditur, vnde iam miracula non essent ad vtilitatem, sed ad solam curiositatem. Deus autem nihil cōfert, nisi quod sit ad gloriam suam, & vtilitatem nostram, cum omnia, quæ ab eo sont, ordinata sunt ad Rom. 13. Ergo nunc potestatem faciendi miracula concedere non debet, nec concedit.

G Secundo, quia non solum non prodesset fidei, sed potius infirmaret eam, sicut quando quis habet aliquid in iudicio quod est sufficienter notum, vel probatum, si rursus velit id probare per hoc reddit negocium suum dubium, tanquam probatione indigeat, quod non est prudenter factum. ita nunc de veritate fidei nō dubitatur apud eos qui eam tenent, ꝙ ergo per miracula rursus probaretur, esset ostendere, quod adhuc de ea non constabat, & hoc esset tollere ei dignitatem suam, & reducere eam in statum illum, in quo nondum erat confirmata, quòd esset imprudenter factum, maxime, quia hoc esset periculosum, & laboriosum: nam si apud aliquam gentem credentium nūc miracula fierent ad fidei cōfirmationem, quasi vt per hoc ei firmiter assentiretur, oporteret pariter apud omnes homines fieri, quia illi apud quos non confirmaretur, iuste

H dubitarent, & ita rursus per totum orbem oportebat fidem prædicari, & miracula fieri quasi de nouo fides introduceretur, quod quanti laboris, & periculi esset nemo ignorat, & insuper essent omnia hæc superuacua, cum sine his fides sit radicatissima, & quod radices egit stultum esset eradicare, vt iterum plantaretur.

Tertio fit, vt nobis maneat locus merendi, nam per fidem meremur tanquam cum captiuamus intellectum nostrum in obsequium Christi, secunda Corinthiorum decimo, si autem miracula quotidie a prędicantibus fierent, iam non maneret nobis locus ille merendi, quia per quotidiana miracula, quasi per demōstratiuum syllogismum conuinceremur, nunc autem merendi locus manet. Deus tamen non subtrahit nobis opportunitatem boni operis: ideo potestatem faciendi miracula nunc non concedit.

I Sed dicetur, quòd tunc etiam in Ecclesia primitiua miracula fieri non debuerunt, vt esset locus merendi eis, qui credere volebant.

Dicendum, quòd non est simile: fuisset enim fatuum si quis a principio credidisset ea, quæ Christus prædicabat, & discipuli, si miracula ad hoc non apparerent; ideo necesse erat miracula fieri, & multa quidem. Nam etiam Deus Iudæis concesserat, quòd non crederent alicui Prophetæ tanquam a Deo misso, si ad hoc miraculum non ostenderet. Deuteron. decimooctauo. Ita ergo totus mundus esset excusabilis non recipiendo fidem Christi si miracula non fierent, nunc autem secus est, quia doctrina Christi iam suscepta est, & credita: ideo indignum esset, quòd quis nunc ad confirmationem eius miracula peteret, quasi nondum illa esset suscepta.

K Quarto, quia constat nobis miracula facta fuisse ad cōfirmationem istius doctrinæ: non differunt ergo, quòd nos viderimus ea, vel non viderimus, quia visus non est, nisi ad notificandum aliquid per certitudinem, quando ergo habetur certitudo de re, non differunt, quòd videatur, vel non.

Quod autem nobis constet facta esse miracula ad confirmationem eius patet, quia omnes gentes asserunt tam fideles, quàm infideles, quòd doctrina ista Christi non fuit semper, sed de nouo prædicari incepit, & aliquod tempus fuit, in quo nemo eam tenebat, nunc autem maxima, & melior pars orbis eam tenet, sicut notum est eis, qui lustrauerunt prouincias Orientis. Rursus autem tota Christi doctrina est difficilis, iam ad fidem quàm ad opus, de fide, vt quòd homo occisus credatur fuisse Deus: etiam primo audito hæc stultitia reputabatur: prima Co-

rinthio-

rinthiorum primo: de operibus patuit, quia docuit Christus abstinere a delectabilibus huius seculi, in quibus est totum bonum secundum sensum, & celestia concupiscere, de quibus intellectus nihil cognoscit, & etiam intellectus per se ad illa pertingere non potest, quòd ergo orbis doctrinam istam, quæ aliquando non fuerat de nouo spõte susciperet, & non solum susciperet, sed etiam pro illius defensione plura hominum millia duros, & longos cruciatus, & acerrimam mortem subirent (quod omnes infideles confitentur) non potuit esse sine multis miraculis præcedentibus, quæ ad hoc inducerent. Vel si nullum miraculum præcessit hoc fuit maximum omnium miraculorũ, quòd totus orbis huic doctrinæ aliquando nouæ, & tam difficili nullo miraculo viso sponte colla subijceret, quia non poterat esse tanta voluntatum conformitas ad eandem rem, & maxime tam difficilem vbi Deus in cuius manu sunt corda filiorum hominum, Prouerbiorum decimoquinto, & vertit illa quocunque vult, conuerteret corda omnium hominum ad hoc volendum. Prouerbiorum 21. & hoc sufficeret ad ostendendum, quòd erat opus Dei. Maxime etiam hoc apparet ex continuatione, quia posset aliquo modo dici, quod orbis sine aliquo diuino opere istam fidem susceperit, quòd tamen tanto tempore incõcussa permanserit, & per singulos dies crescat nullo modo potest esse, nisi a Deo, quia si opus humanum fuisset, cito, & per seipsum fuisset dissolutum, vt dicitur Act. 5. vbi cum Pharisæi niterentur prohibere diuulgationem nominis Christi puniendo Apostolos, dixit Gamaliel Pharisæus; discedite ab hominibus istis, & sinite illos, quoniam si est ex hominibus consilium hoc, vnq; opus dissoluetur, si vero ex Deo est, non poteritis dissoluere eos, ita autem fuit, quod omnes Romanorum Imperatores, & principes terrarum conati sunt per pœnas grauissimas extirpare istã doctrinam, quando nouiter insurgebat, & tamen non potuerunt, sed magis eam sic plantauerunt: a Deo ergo est.

Si autem obijciatur de secta Mahometica quam multi tenent, & in qua longo tempore durauerunt, & non est a Deo. Responsum est late in Prologo Auctoris quæst. 19. Si vero obijciatur de gentilitate, quæ colebat per totum orbem idola, & istud tamen erat error. Responsum est eadem quæst. non sunt ergo nunc prædicatoribus fidei miracula necessaria. Sed dicetur, quod licet non sint necessaria quando prædicatur fides iam credentibus, essent tamẽ vtilia quando fides prædicatur infidelibus.

Dicendum, quòd infideles sunt duplices scilicet Iudæi, & Pagani, pro Iudæis non sunt miracula necessaria, quia illi possunt conuinci ex lege sua, & Scripturis, quæ testimonium perhibent de Christo, vt ipse dixit Ioannis 5. Vnde Paulus etiam in Ecclesia primitiua contra Iudæos vtebatur testimonijs legis ad ostẽdendum Iesum esse Messiam Actuum nono, & 18. a fortiori ergo nunc contra eos Scripturis vtendum est, quibus si credere nolunt, sicut Christus dixit. Ioan. quinto, si Moysi crederetis forsitan crederetis & mihi, & hoc, quia excæcatum est cor eorum ad Roma. 11. & secunda Corinth. 3. nec etiam miraculis crederent, sed in deteriorem partem ea interpretabuntur, sicut progenitores eorum fecerunt dicentes de Christo, quod in principe dæmoniorum ejciebat dæmonia præcedenti ca. & inf. 12. quam doctrinam vsque hodie ipsi tenent a doctoribus suis traditam; fortassis ergo non proficerent contra eos miracula: ideo nec fieri opurteret.

Si autem sint pagani, possent miracula ad eorum conuersionem proficere non tamen concedit Christus omnibus prædicantibus inter infideles miracula facere, quod forte accidit ex demeritis eorum, vel nostris, qui indigni sumus, vt temporibus nostris Deus tanta bona Ecclesiæ cõcedat.

Sed verius dicendum est hoc accidere, quia non est nũc necessaria conuersio infidelium, sicut in Ecclesia primitiua quando pauci erant. alias enim si nos indigni essemus ipse Deus faceret nos dignos ministros, vt per nos talia fierent, sicut in Ecclesia primitiua fiebant. sic dixit Paulus secunda Corinthiorum tertio, qui idoneos nos fecit ministros noui testamenti. si tamen Deus interdum iudicat bonum esse aliquam gentem conuerti ad fidem, donat prædicatoribus virtutem faciendi miracula, sicut & aliquan-

A do non multo ante tempora nostra factum est. regulariter tamen non fit, quia non est nunc tam necessaria conuersio infidelium, sicut olim.

Quomodo vocantur dæmones spiritus immundi.
Quæst. XXII.

QVAERETVR quomodo vocantur hic dæmones spiritus immundi.

Dicendum, quod propter multa. Primo, quia mali sũt, & omnis malitia potest vocari immunditia. sic dicitur Ecclesiastici 13. quis gloriabitur se mundum habere cor? idest, sine aliquo vitio. dæmones autem manent semper in peccato illo quod commiserunt: ideo spiritus immundi sunt.

Secundo fit hoc, vt sit differentia inter eos, & Angelos. nam vtrique sunt spiritus. de Angelis enim patet Psalm.
B 103. & ad Hebræos primo, scilicet, qui facit Angelos suos spiritus: etiam vtriq; sunt spiritus; Dei; quia dæmon spiritus Dei vocatur, primo Regum 16. ad differentiam ergo dicuntur Angeli spiritus boni, vel mundi. dæmones autem spiritus immundi. sic enim dicitur primo Reg. decimosexto, spiritus nequam a Domino exagitabat Saul 2. eod. cap. 18. dicitur, quod spiritus Dei malus inuadebat Saulem. ita ergo immundus dici potest ad differentiam, sicut malus.

Tertio est hoc, quia ipsi dæmones immunditiam, & turpitudinem carnalem desiderant, licet eis natura hoc prohibuerit, & ideo interdum aliqui dæmones efficiuntur incubi, & vexant feminas vehementer, & importuna libidine. vt dicit Aug. decimoquinto, de ciuitate Dei, aliquando etiam succubi efficiuntur, vt velut feminæ a viris co-
C gnoscantur; quæ sunt argumenta quædam, quod ipsi ex nequitia sua hanc nequitiam desiderent. licet realiter delectationem in coitu experiri non possint, quia incorporei sunt, illa vero corpora, quæ ostendunt non sunt eis vnita quasi pars speciei, sed assumpta ab eis, tanquam aliquid extrinsecum.

Dicunt etiam aliqui doctores, quòd dæmones aliquas res immundas desiderant, & diligunt: ideo dicit Ambros. & Remigius, quod dæmones in gregem porcorum immundorum mitti petiuerunt supra octauo, quia erant similes eis immundi, de hoc tamen quid sit verum eodem cap. q. 129. dictum est. Quarto est hoc, quia dæmones suggerunt hominibus immunda committere, & ideo valde tentant eos de carnali immunditia, & tamen qui ad immunda incitat immundus est, sicut qui incitat ad bona bonus est, sic dicitur Sapient. 7. quod spiritus Sapientiæ est
D incontaminatus, quia nullum vetat benefacere, dæmon ergo erit spiritus immundus, quia hominibus dissuadet benefacere, & suadet eis immunditiam exercere.

Duodecim autem. Hic ponuntur nomina Apostolorũ, & dicitur. *Duodecim autem nomina Apostolorum hæc sunt.* Ita ponuntur etiam Mat. tertio, & Lucæ 6.

Primus Simon. Illud erat nomen suum antiquum.

Qui dicitur Petrus. Idest, qui nunc nominatur Petrus, quia iam non nominabatur Simon, nisi raro.

Et Andreas frater eius. Erat frater eius carnalis, vt innuitur Ioan. 1. & etiam fuit frater, idest similis in passione, quia vterque crucifixus est, licet non eodem tempore, nec eodem loco.

Iacobus Zebedæi. Idest, filius Zebedæi. *Et Ioannes frater eius.* Iste est Ioannes Euangelista, ambo enim erant
E fratres carnales filij Zebedæi supra 4. & Mar. 1.

Philippus. Iste venit ad Christum, & Christus vocauit eum, vt iret cum eo in Galilæam. Ioan. primo.

Et Bartholomæus. De vocatione istius non apparet, quia forte non fuit uocatus, sed per se ad Christum uenit. sicut de alijs dictum est præcedenti cap. q. 36.

Thomas. Iste est Thomas, qui dicitur Didimus. Ioannis uigesimo.

Et Matthæus publicanus. Iste met est, qui scripsit, & uocauit se publicanum, quia publica uectigalia colligebat, & de teloneo a Christo uocatus est præced. cap.

Iacobus Alphæi. Iste est Iacobus iustus, qui fuit Episcopus Ierusalem ab Apostolis constitutus.

Et Thadæus. Iste vocatur alio nomine Iudas Iacobi, vt

patet Lucæ sexto,& Actuum primo.

Simon Chananæus. Quare vocetur Chananæus infra dicetur. *Et Iudas Scariothes.* iste est vltimus,& solus malus. *Et qui tradidit eum.* Idest, qui vendidit Christum, ponitur tamen hic per anticipationem, omnes tamen Euangelistæ illud ponūt,& dicitur Lucæ 6. qui fuit proditor,& idē est.

Quare isti duodecim Apostoli vocantur. Vbi quid Apostolus, & quid Angelus. Quæst. XXIII.

QVAERETVR, quare isti duodecim vocantur Apostoli.

Dicendum, quòd istud nomen non competeuit eis semper quandò cum Christo fuerūt, sed ex tempore. Pro quo sciendum, q nomen conueniens omnibus istis, qui sequebantur Christum, erat discipulus, quia discebant ab eo, qui sub disciplina Christi manebant. Hoc enim nomine semper vocati sunt quousque Christus de omnibus discipulis suis elegit istos 12.& tunc vocauit eos Apostolos. sic dicitur Lucæ 6. vocauit discipulos suos & elegit 12. ex ipsis, quos etiam Apostolos nominauit. imposuit autē eis istud nomen propter officium, quia Apostolus est nomen Græcum,& significat missum. sic enim Christus innuit dicens, non est seruus maior Domino, nec Apostolus maior eo, qui misit illum. Ioan. decimotertio cap.& propter hoc in iudicijs appellans petit Apostolos, idest, petit remissionem iudicem ad quem appellat. Christus autem elegit istos ad mittendum ad prædicandum, vt innuitur supra in litera,& sic dicitur infra hos duodecim misit Iesus dicens euntes prædicate,& sic fuit conueniens nomen istud eis. Fuit autem ratio triplex, quare Christus eis specialiter nomen imposuit. Prima est propter honorem, quia Christus voluit honorare istos duodecim plusquam cæteros discipulos, ideo imposuit eis nomen honoris. Apostolus enim ho notis nomen est, sicut esse ambasciatorem principis est honor, ita esse Apostolum. quia Apostolus significat nunciū, vel missum, vel ambasciatorem & sicut ambasciator principis honorem magnum fortitur inquantum repræsentat personam principis, ita & Apostolus, quia est nūcius Christi repræsentat personam Christi, sic ipse dixit infra in litera, qui vos recipit me recipit,& qui me recipit eum recipit, qui misit me,& sic Apostolus est nuncius Dei,& repræsentat Deum,& recipiens Apostolum dicitur recipere Deum: ideo Apostolatus est prima,& maxima dignitas in Ecclesia. sic patet prima Corinthiorum duodecimo,& ad Ephes. 4. Secunda ratio est propter officium, quia vt supra dictum est officium eis iniunctum erat ire ad prędicandū,& quia a Christo mittebantur, acceperunt nomen a mittente propter dignitatem eius, ita vt missi sine Apostoli dicerentur, nomen autem ipsorum primum erat discipulus, sed ex officio hoc nomen Apostolus sortiti sunt, sicut est in Angelo, quia Angeli sunt spiritus naturaliter,& tamen ex officio nomen acceperunt, vt dicantur Angeli, idest, nūcij superni, quia a Deo de superis mittuntur ad nos, sic dicitur Psalm. 103. qui facit Angelos suos spiritus, idest, facit, quod spiritus sint Angeli sui, idest nuncij mittendo eos. Tertia est propter differentiam: nam multi alij discipuli Christi manebāt, de quibus electi sunt & segregati isti duodecim ideo vt esset aliqua differentia inter eos fuerunt isti vocati Apostoli, reliqui autem tenuerunt sibi nomen primum,& commune, scilicet, vt discipuli dicerentur. sic dicitur Lucæ sexto, vocauit discipulos suos,& elegit duodecim ex ipsis, quos Apostolos nominauit.

Quare fuerunt duodecim Apostoli. Et in quot locis numerus duodenarius in veteri, & nouo testamento reperiatur & quomodo numerus duodecimus in veteri, & nouo testamento applicetur duodecim Apostolis. Quæst. XXIIII.

QVAERETVR, quare fuerunt duodecim isti Apostoli.

Dicendum, quod solent dari multæ rationes. Prima est propter perfectionem istius numeri, quia duodecim nascitur a senario, qui est perfectus. sic dicit Remigius. duodenarius numerus perfectus est, nascitur enim a senario, qui

F perfectionem habet, eo q ex suis partibus, quę sunt vnum duo,& tria in seipsum formatur. senarius autem numerus duplicatus duodenarium gignit, idem vult Chrysost.& dicit, q ista duplicatio pertinet ad duo præcepta charitatis, vel ad duo testamenta, quæ simul haberi debent, vt reddatur homo perfectus. Secunda ratio est ad significandum quatuor mundi partes in quibus fides Trinitatis per istos prædicanda erat. nam in omnem terram exiuit sonus eorum ad Rom. 4. ternarius tamen ductus in quaternarium duodecim efficit. sic dicit Rabanus duodenarius numerus, qui efficitur ex ternario,& quaternario designat eos per quatuor mundi climata fidem sanctæ Trinitatis prædicaturos. Tertia ratio est pp præfigurationem istius numeri per multos duodenarios positos in veteri,& in nouo testamento, vt dicit Rabanus. s. Per duodecim filios Iacob, quo

G rum sunt nomina Gen. 46.& Exo. 1. Per duodecim principes filiorum Israel quorum nomina,& vexilla,& ordo sunt Num. 1.& 2. Per duodecim fontes, qui erant in Helim: Exo. 17. Per duodecim lapides in rationali existentes in veste pontificis: Exo. 28. Per duodecim panes propositionis, qui erant sp coram Domino Leui. 24.& Et per duodecim exploratores missos a Moyse ad explorandum terram promissionis: Num. 13. Per duodecim lapides, de quib. factum est altare Dño in confirmatione legis: Exod. 24. Per duodecim lapides sublatos de Iordane, vt manerent in memoria Iosue 4. Per duodecim boues qui sustinebant mare æneū. 3. Regum 7.& 2. Paral. 4. Per duodecim Prophetas in vno volumine con̄ctatos: Ecclesiast. 48. In nouo ēt test. Per duodecim stellas in corona mulieris: Apoc. 12. Per duodecim fundamēta Ierusalem, quæ vidit Io. Apocalip.

H 21. Per duodecim portas eiusdem ciuitatis, eodem c. Hæc autem omnia aliqualiter applicantur duodecim Apostolis. Sunt enim duodecim filij Iacob, quia sicut illi fuerunt duodecim Patriarchæ veteris testamenti, ita & Apostoli fuerunt patres primi noui testamenti, sic dicit Augustin. pro illo verbo pro patribus tuis, idest, pro Apostolis. nati sunt tibi filij, idest, prelati successores eorum. Psalm. 44. Sunt etiam duodecim principes Israel, quia fuerunt Apostoli constituti principes a Christo super omnem terram. Psal. 44. constitues eos principes super omnem terram, sic etiam in hymno vocantur Apostoli Ecclesiarum Principes. Fuerunt etiam duodecim fontes, quia ex eis emanauit aqua salutaris ad irrigandum totum hortum Ecclesiæ militantis: nam per eos annunciatus est Christus in toto orbe, infra 28.& Marc. 16.& ad Rom. 4. Sunt etiam duode-

I cim lapides rationalis sub quibus est totum iudicium filiorum Israel: Exod. 28 quia ipsi fuerunt duodecim regulā tes rationem nostram, quorum monita cum sequimur, recte in nobis agimus,& recte alios iudicamus. Sunt etiam duodecim panes propositionis, quia ipsi panem viuum,& cœlestem, scilicet, Christum nobis obtulerunt: Ioann. 6. vel quia pane sacrę doctrinę nos satiant: isti enim fregeruot panem nobis paruulis, intelligentiam sacrę Scripturę ostendentes, quem prius nemo frangere poterat Thrē. 4. paruuli petierunt panem,& non erat, qui frangeret eis. Sunt etiam panes propositionis, qui ante Deum semper stant, quia nos si eorum monita sequimur semper cū Domino erimus prima Thess. 4. coram quo etiam ipsi sunt. Sunt etiam duodecim exploratores, quia isti fuerunt duodecim duces,& præuij, qui ostenderunt nobis viam

K terrę promissionis, id est, vitę ęternę, quę credentibus pro missa est. Ioan. 5. Sunt etiam duodecim lapides altaris, in quo lex confirmatur, quia Apostoli sunt velut columnę lapideę ad Galatas 2. ex quibus efficitur vnum altare, quia idem omnes prædicauerunt, scilicet, Christum,& hunc crucifixum prima Corinth. 2. super hoc altare lex confirmatur, quia ipsi Apostoli fundamentum legis Christi fuerunt. Sunt etiam duodecim lapides sublati de Iordane, quia quando a Christo vocati sunt mundanarum rerum fluxui implicati erant, vt Matthæus, qui publicanus erat præcedenti ca.& hic,& ita de alijs,& isti lapides manent in memoriam mirabilium Dei, quia per duodecim Apostolos magna memoria nominis Dei diuulgata est per totum orbem. Sunt etiam duodecim boues sustentantes mare ænenm, i. asu per doctrinam suam sustentant sacra Eo-

Et Thadæus. Iste vocatur alio nomine Iudas Iacobi, vt

patet

clesiæ, in quib. animæ a delictis liberantur, vel mundantur. Sunt etiam duodecim Prophetæ, quia nobis futura prænunciauerunt, s. de iudicio, & de Christi aduentu, & resurrectione, & vita æterna, & pęna gehennæ. Sunt etiam duodecim stellæ illustrantes totum orbem, sic Ecclesia vocat eos vera mundi lumina. Sunt etiã 12. fundamenta Ierusalẽ, idest Ecclesiæ militantis, quæ doctrinis eorum sustentatur. Sũt etiam 12. portæ ciuitatis Dei, quia seruando eorum monita intratur ad vitam æternam inf. 19. si vis ingredi ad vitã serua mandata. Sed dicendum, quod istæ sunt causæ non ad essendum, sed solum per applicationem, quia etiã si essent sex, vel quatuor, vel decem, vel in quocunq; alio numero inueniremus applicationes in Scriptura, vel ex rationibus numerorum, & ideo ista quamquam auditui placeant non sunt tamen causæ res. Aliqui dicũt, quod nulla causa fuit quare essent potius 12. quam plures, vel pauciores. sic innuitur Mar. 3. vocauit ad se quos ipse voluit, & venerunt ad eum, & fecit vt essent 12. Sed dicendum, quod non stat, quia oportet dici, quod fuerit aliqua causa quare tot fuerunt, & iste numerus importet aliquod mysterium. Quod patet, quia aliquãdo quando Iudas periit, Apostoli non elegissent alium loco eius, & tamen elegerunt alium, & dicit ibi Petrus, quod hoc erat necessarium, s. oportet vnum ex istis nobiscum fieri testem resurrectionis in locũ. de quo præuaricatus est Iudas Act. 1. & dicit, quod prænunciatum erat, quod de isto numero vnus caderet. & alius subrogaretur loco eius: ergo aliquod mysterium erat, cum Scriptura illud prænunciauerit, sic futurum esse, & Petrus dixerit necesse esse, quod numerus suppleretur: vere ergo mysterium aliquod est, & tamen nos determinare nescimus quid Christus voluerit.

Aliqui dicunt, quòd elegit istos duodecim, quia forte tunc inter ceteros isti erant meliores, & magis apti, vt mitterentur ad prædicandum. sicut dicit Theophilus de tribus Apostolis, qui fuerunt cum Christo quando suscitauit filiam principis synagogæ, Luc. 8. quia illi erant constantiores ad seruandum propositum, & forte nulli alij præter istos duodecim inter Christi discipulos erant tunc apti ad suscipiendum istud officium.

Sed dicendum, quod non stat, quia tunc si Christus inuenisset ibi 30. idoneos elegisset eos, & si pauciores fuissẽt idonei, non fuissent duodecim Apostoli, & tunc numerus non importaret aliquod mysterium, & mortuo Iuda non curassent alij Apostoli alium subrogare, & tamẽ dixerunt hoc esse necessarium. Actuum primo, vt dictum est. ergo non fuit hæc causa. Secundo patet, quia cũ elegisset Christus meliores de omnibus discipulis, elegit tamen Iudam; qui fuit pessimus omnium, & non solum in fine, sed semper malus fuit quandiu cum ipso erat, vt dicetur inf. q. 44. erat autem tunc cum Christo Matthias, qui postea subrogatus est, & erat bonus vir, fuitque cum Christo a principio, & semper, scilicet, a tempore, quo baptizatus est a Ioãne vsque ad diem Ascensionis: Actuum primo, & nõ elegit eum Christus: ergo non elegit istos duodecim, quasi isti soli essent tunc apti ad Apostolatum.

Alij dicunt, quòd elegit istos duodecim, quia isti sufficiebant ad officium prædicationis, ad quos assumebantur.

Sed non stat, quia turbæ multæ erant, & multæ ciuitates, nec poterant ipsi soli prædicare per totam terrã Israel. Quod patet, quia post istos fuerunt designati alij septuagintaduo discipuli, qui etiam ad prædicandum missi sunt: ergo non sufficiebant duodecim: immo nec omnes simul sufficerent, quia Christus dixit inf. in litera. amen dico vobis non consummabitis ciuitates Israel donec veniat filius hominis, idest, non poteritis prædicare in omnibus illis.

Dicendum autem, quod licet causa huius numeri determinate non appareat, videtur esse triplex. Prima est propter honorem: volebat enim Christus istos, quos nunc eligebat constituere in quodam gradu honoris, nullum autem honorem magis quis appreciatur quam illum quem habet in patria sua, & super suos conciues, vel cõpatriotas. Apostoli autem erant de gente Iudæorum, quæ diuidebantur in duodecim tribus Num. ca. 1. & 2. fecit ergo Christus istos duodecim quasi habituri essent potestatem super duodecim tribus Israel, & sic Christus dixit eis: vos qui secuti estis me, sedebitis super duodecim sedes iudicantes duodecim tribus Israel, infra 19. & Mar. 10. & ita ipsi intellexe-

A runt. nam putabant, quòd Christus reduceret illas decem tribus, quæ erant dispersæ in terra Medorum, & Assyriorum ad terram Israel, vt esset vnum regnum, sicut esse solebat tempore Dauid, & in illo regno putabant duodecim Apostoli, quod essent ipsi duodecim principes, vel duodecim præpositi super duodecim tribus sicut erat tempore Dauid, & Salomonis quando regnum erat vnicum. nam habebat Dauid duodecim principes duodecim Tribuum, & sub istis erat tota militia, & potestas Dauid, primo Paralipom. 27. sic etiam Salomon habuit duodecim Præfectos super duodecim partes Israel, qui præbebant ei cibos per duodecim menses anni 3. Reg. 4. Hoc autem sperauerunt Apostoli quandiu cum Christo manserunt: ideo quando ascendit ad cęlos videntes, quòd recederet ab eis, & nondum restituisset regnum Israel ad hoc, quod ipsi possent esse

B principes, dixerunt Christo quidam de eis. Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel. Actuũ primo, idest, reduces omnes duodecim Tribus in locum vnum, & ideo in regno isto quamquam omnes duodecim crederent se futuros principes, qualibet tamen eorum desiderabat esse maximus, & ideo sępe contendebant inter se, quis eorum maior videretur infra decimooctauo, & Mar. octauo, & aliquando petebant a Christo, quis putas maior est in regno cęlorum? idest, quem de nobis vis facere maiorem in isto regno nouo Messiæ? quod ipsi vocabant regnum cęlorum, & credebant illud futurum in terra, licet Christus vocaret regnum cęlorum, quia nondum intelligebãt hæc, & sic aliqui eorum volebant esse immediati Christo, sicut Iacobus, & Ioannes, qui petiuerunt, vt vnus sederet ad dexteram, & alius ad sinistram, infra vigesimo, & Marc.

C ca. 10. Secunda ratio fuit, quia Christus volebat istos Apostolos esse principes omnium credentium, & saluandorum, isti autem significantur per duodecim tribus Israel. Apocal. 7. nolite nocere terræ quousque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum, & ponuntur ibi signati de omnibus duodecim tribubus; & sic per illas Tribus significantur omnes saluandi: Apostoli ergo qui erãt principes futuri omnium saluandorum debuerunt esse duodecim, sicut tribus istæ, per quas significantur saluandi. Tertia fuit, quia Christus voluit facere similitudinem aliquam inter nouum, & vetus testamentum: illi enim qui tenuerunt vetus testamẽtum descenderent secundum carnem a duodecim Patriarchis. voluit ergo Christus, quòd omnes, qui in nouo testamento futuri erant descenderent spiritualiter a totidem Patriarchis: duodecim ergo constituit

D Apostolos, qui fuerunt principes totius doctrinę noui testamenti.

Quomodo dicitur in litera, quòd duodecim fuerunt Apostoli, cum videantur fuisse quindecim. Vbi quod Paulus, & Barnabas distinguuntur ab alijs duodecim Apostolis tripliciter. Quæstio XXV.

QVAERETVR, quomodo dicitur hic, quòd fuerunt duodecim Apostoli, quia præter istos fuit Matthias Apostolus Actuum primo, fuit etiam Paulus, & Barnabas: ergo quindecim fuerunt Apostoli. Dici potest vno modo, quòd istud intelligitur de Apostolis a Christo electis, quia ipse solos 12. elegit, vt ipse dicit Ioan. 6. nonne ego 12. elegi vos? secus autem de illis, qui postea fue-

E runt additi ad istum numerum. Sed istud non stat, quia tunc possemus nos dicere esse quindecim Apostolos. Ecclesia tamen nunquam confitetur, nisi duodecim. Item, quia si iste numerus posset augeri, posset etiam minui, & non importaretur aliquod mysterium per numerum, sed falsum est, quia Apostoli dixerunt, quòd debebat compleri numerus subrogando alium Iudæ: Actuum primo, ergo non debuit etiam augeri, quia sic tolleretur mysterium numeri. Dicendum ergo, quod Apostoli semper sunt 12. sicut Christus elegit eos 12. & ita non fuerunt nisi solum 12.

De Matthia dicendum, quòd non est vltra duodecim, quia ipse fuit assumptus loco Iudæ cum manerent vndecim: Actuum primo, & sic successiue fuerunt tredecim Apostoli, simul tamen nunquam fuerunt nisi duodecim.

De Paulo, & Barnaba dicendum, quod Apostoli sunt, non tamen pertinent ad illum numerũ, nec adduntur eis,

sed sunt Apostoli per se pertinentes ad alium modũ Apostolatus, & distinguuntur ab alijs Apostolis in multis. Primo in electione, quia alij fuerunt electi per Christum manentem in carne, vel per alios Apostolos, sicut Matthias, qui fuit electus ab vndecim Actuum primo, Paulus autẽ & Barnabas fuerunt electi a Deo, idest, non a Christo hic in carne manente, nec etiam ab alijs Apostolis, sed a solo Deo per reuelationem Act. 13. vbi dixit Spiritus Sãctus segregate mihi Paulum, & Barnabam in ministerium ad quod assumpsi eos, sic innuit ipse Paulus ad Gal. 1. s. Paulus Apostolus, s. factus Apostolus non ab hominibus, nec per hominem, sed Iesum Christum, & Deum patrem.

Secũdo differunt ab alijs in ministerio, quia nunquam isti duo communicabant in aliquo ministerio cũ alijs duodecim tanquam non essent de collegio eorum, & ideo a principio diuisa fuit sic prædicatio, quod omnes duodecim Apostoli prædicarent inter Iudæos. Paulus autem & Barnabas soli inter Gentiles, & hoc fuit de concordia eorum, sicut dicitur ad Gal. 2. Iacobus, & Cephas, & Ioãnes, qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi, & Barnabæ societatis, vt nos in gentes, ipsi autem in circumcisione. Hoc autẽ Spiritus Sanctus fecerat, quia noluit, q̃ isti duo communicarent cum alijs in ministerio, sed separati essẽt ab illo collegio, & ministerio, sicut dicitur Actuũ vndecimo, segregate mihi Paulum, & Barnabam in ministerium ad quod assumpsi eos, idest, segregate eos ab alijs Apostolis, quia volo eos ad aliud ministerium, & quãdo alij Apostoli viderunt, q̃ istis esset commissum officium prædicandi in gentibus, cesserunt eis, sicut dicitur ad Galat. 2. cũ vidissent Euangelium præputij quod creditum est mihi, sicut Petro circumcisionis, quia qui cooperatus est Petro in Apostolatum circumcisionis, cooperatus est mihi inter gentes, & cum cognouissent gratiam, quæ data est mihi, dextras dederunt mihi, & Barnabæ, & ideo Paulus vocat se Apostolum segregatum, idest nõ connumeratum alijs ad Ro. primo. Paulus Apostolus segregatus in Euangelium Dei.

Tertio differunt isti ab alijs, quia duodecim Apostoli diuiserunt inter se orbem in duodecim partes sorte: Paulo autem, & Barnabæ nulla sors data est in qua non cõnumerarentur illis, sed totus orbis per se illis cessit; & sic poterant prædicare vbicunque alij prædicabant, & ita cõcurrerunt Petrus, & Paulus in Italia, nullus tamẽ de duodecim prædicabat vbi alius prædicaret, & propter hoc alij vocantur Apostoli absolute, Paulus autem vocatur Apostolus gentium, 1. Timo. 2. omnium gentium, & non Iudæorum solum: nam facta diuisione Apostolorum etiam in Iudæa prædicabat Paulus, & hoc Christus dixit Act. 9. ostendens Pauli ministerium, s. vas electionis iste mihi est, vt portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filijs Israel. Nulla ergo terra sibi ad prædicandum data erat, quidquid autem de Paulo dicitur, de Barnaba etiam intelligendum est, quia ambos elegit Spiritus Sanctus dicens, segregate mihi Paulum, & Barnabam Actuum vndecimo, & sic soli sunt duodecim Apostoli, quia licet Paulus, & Barnabas sint Apostoli, nõ sunt de illo collegio, nec addunt ad illum numerum.

Quare septuagintaduo discipuli nõ vocati fuerint Apostoli. Et quod Ordo Episcoporum designat ordinem Apostolorum: ordo vero presbyterorum ordinem discipulorum omnium. *Quæstio* XXVI.

QVAERETVR, quare septuagintaduo discipuli non vocati fuerunt Apostoli, quia Apostoli dicuntur missi, illi tamen septuagintaduo etiam fuerunt missi ad prædicandum Luc. 10.

Dicendum, q̃ hoc fuit primo, quia Christus voluit istis duodecim hoc nomen imponere, sicut dicitur Luc. 6. vocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos Apostolos nominauit, alios autem solos discipulos nominatur Luc. 10. post hæc designauit Dominus alios septuagintaduos discipulos. Secundo fuit propter honorem, quia Christus voluit istos duodecim esse maioris honoris quàm ceteros, & ideo istud nomẽ honoris eis soli posuit, vt videremus esse duos ordines Apostolorum, & discipulorum, loco quorum sunt apud nos ordo Episcoporum, & presbyterorum, sicut dicit Beda, sicut duodecim Apostolos formam Episcoporum præmonstrare nemo est, qui dubitet, sic & hos 72. figuram presbyterorũ, idest secundi ordinis sacerdotum gessisse sciendũ est, licet ergo in officio missionis communicent, quia vtrique prædicant, in nomine tamen non communicant, vt appareat, q̃ nõ sunt eiusdem gradus, sic etiã omnes, qui mittuntur a principe sunt missi, & tamen quia quidã mittuntur solẽniter, & alij simpliciter soli solennes nuncij vocãtur ambasciatores, ita Apostoli erant nuncij solennes Christi, ideo hoc nomẽ honoris soli tenuerunt, ceteri autẽ quia simpliciter mittebantur, scilicet minori solẽnitate solum nomen discipulorũ sibi seruant. De istis tñ 72. discipulis quantũ ad gradum suum, & potestatem, & differentiã ab Apostolis, & alia, quæ pertinent ad ipsos, dicetur Luc. 10. Hic autẽ de solis Apost. agitur.

Quare exprimuntur in litera nomina Apostolorum. *Quæstio* XXVII.

QVAERETVR, quare exprimuntur hic nomina Apostolorum.

Dicendum, q̃ hoc fuit Primo propter honorem, quia illi, qui sunt viri illustres, & famosi ab omnibus cognoscuntur ex noie, ceteri autem de turba, quorum origo & gesta obscura sunt, licet cognoscantur, vt homines, eorum tamẽ noĩa ignorantur, & sic Deus ad ostendendum, q̃ Moyses erat sibi valde acceptus dixit ei inuenisti gratiam corã me, & teipsum noui ex noĩe, s. cognosco nomen tuum: non est dubium, quin Dñs cognoscat noĩa oĩum hominum, cum etiam cognoscat guttas pluuiæ, & rorís. Isa. 41. dixit tamen specialiter Moysi noui te ex noĩe, i. vide, q̃ in hoc inuenisti gratiam coram me, quia te noui ex nomine, ceteros autẽ non, & sic, n. inter Iudæos illi, qui erant illustres ex nomine cognoscebantur, & vocabantur, sic dicitur Num. 16. de illis 250. viris, qui combusti sunt coram Dño offerendo incensum, q̃ erant viri proceres Synagogæ, & qui tempore Concilij per nomina vocabantur, & sic ad ostendendum, q̃ erant proceres dicitur, q̃ vocabantur per nomina, q. d. ceteri vocabantur ad consilium non per nomina, sed ex nomine plebis, s. omnes de populo veniant, & sic fuit consuetudo in veteri testamento scribi nomina principum, sicut noĩa omnium regum, & omnium iudicum, & principum, qui fuerunt in deserto Num. c. 1. & 2. & 7. & nomina etiam 12. Patriarcharum filiorum Iacob Genes. 47. & Exod. 1. & quia in nouo testamento Apostoli fuerunt primi, et maximi principes, nomina eorũ expresse posita sunt. Secundo fuit hoc ad tollendum errorem, quia sicut Christus elegit Apostolos in numero certo, vt non possent plures addere se huic numero, ita & nomina Apostolorũ expressa sunt, vt non posset quis inscribere nomen alicuius falsi Apostoli tacito aliquo vero Apostolo: nam fuerunt in Ecclesia primitiua tempore Apostolorum alij, qui se Apostolos Christi nominabant, vt sub hoc colore errores in fide Christiana introducerent, quos Paulus vocat pseudo Apostolos secundo Corinth. 11. s. nam eiusmodi pseudo Apostoli operarij sunt subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi, & non mirum: ipse enim Sathanas transfigurat se in Angelum lucis; non est ergo magnum si ministri eius transfigurentur velut ministri iustitiæ, quorum finis erit secundum opera ipsorum: isti enim erant, qui nitebantur Galatas reducere ad obseruandum legem Moysi, simul cum Euangelio, quos Paulus valde arguit vocans eos fratres falsos ad Galatas secundo, sed propter subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo, & dicuntur falsi fratres, idest, falsi Christiani, quia sicut non erant veri Apostoli, ita nec veri Christiani, sed de Iudaismo veniebant, vt reducerent Galatas iterum in ritum Iudaicum, vt ergo non possent isti nomina sua inter nomina Apostolorum scribere, fuit conueniens nomina Apostolorum scriptorum esse cognita, & ideo expressa sunt, sic dicit Hieronymus: Catalogus Apostolorum ponitur, vt extra hos, qui pseudo Apostoli sunt, excludantur, sic etiam dicit Cyrillus super Lucam, attende maxime Euangelistæ sedulitatem, nõ solum dicit electos fuisse factos Apostolos: imo

mo nominatim eos numerat, ne quis audeat alium inscribere Apostolorum Catalogó. Hoc modo factum est, vt isti falsi Apostoli non possent libellos aliquos, quos faciebant falsam doctrinam cótinentes ex nominibus proprijs scribere, quia notum erat eos non esse Apostolos, & ideo sub numero veterum Apostolórum falsa opuscula conscribebant appellantes Euangelium Bartholomæi, & Matthiæ, & aliorum Apostolorum, qui tamen nulla Euangelia scripserant, vt patet supra in Prologo Hieronymi, qui incipit plures fuisse; conueniens ergo fuit Apostolorum nomina exprimi, & ideo exprimuntur hic, & Mar. 3. & Luc. 6. vbi de eorum electione agitur, & etiam Actuum primo, vbi de suppletióne numeri dicitur quando Matthias subrogatus est.

Quare nomina Apostolorum sic ordinantur, vt hic inscidere sit. Vbi quod merita hominum cognoscere solus Deus est.
Quæstio XXVIII.

QVAERETVR, quare sic ordinantur.

Dicunt quidam, quòd ordinantur sic, quia Christus talem ordinem inter eos esse voluit, & talem expressit vt quádo ille viuebat haberent inter se certum ordinem, quem postea semper seruarent.

Sed non stat, quia licet Christus viuens quibusdam eorum maiorem ostenderet familiaritatem, quàm alijs, scilicet Petro, Iacobo, & Ioanni, & quos secum solos ad res secretas vocabat, vt dictum est præcedenti ca. quæst. 12. non tamen posuit expressum ordinem inter eos, ita vt ipsi scirent, quis eorum erat primus, & maior, & quis vltimus.

Et patet primo, quia aliquando ipsi contendebant inter se, quis eorum maior videretur. Lucæ vigesimo secundo, & etiam quærebant hoc à Christo, infra decimooctauo, scilicet, accesserunt discipuli ad Iesum dicentes, quis putas maior est in regno cælorum? Christus autem noluit eis dicere, quis esset maior, sed dixit, quòd ille, qui vellet esse maior, esset omnium minimus, idem Marc. nono, & ita non poterant per verba Christi intelligere, quis eorum esset maior, & semper durauit eis hoc dubium quamdiu fuerunt cum Christo, nam etiam in die cœnæ Domini inter eos cœpit esse contentio, quis eorum esset maior. Lucæ vigesimosecundo: & semper Christus dixit, quòd qui fieret minor esset maior: non ergo posuit Christus illum ordinem.

Secundo patet, quia si ipse posuisset istum ordinem, aut quemcunque posuisset, nullus Euangelistarum discordaret ab eo, & tamen discordát omnes tres inter se, vt patet hic, & Mar. 3. & Luc. 6. & dicetur sequenti quæst. ergo non posuit Christus istum ordinem.

Alij dicunt, quòd scribuntur eorum nomina secundum ordinem meriti, ita vt sanctior præponeretur alijs.

Sed non stat, primo quia forte nemo Euangelistarum auderet talem ordinem scribere, quia merita hominum cognoscere solius Dei est, qui intuetur cor primo Regum decimosexto, sic etiam Hieronymus dicit ordinem Apostolorum, & meritum vniuscuiusq; illius fuit distribuere, qui cordis archana rimatur.

Secundo patet, quia Ioannes maioris meriti reputatur, & Christo magis dilectus ceteris, & tamen nunquam assumpsit Andream ad aliquod secretum, licet præponantur Iacobus, & Andreas. sicut semper assumpsit Ioannem: maior ergo fuit ipse quàm Andreas. sic dicit Chrysostomus: vide enim, quòd non secundum dignitatem describuntur: mihi enim videtur Ioannes non alijs solum, sed & fratre maior esse. sic etiam patet de Iacobo Alphæi, qui in vltimis ponitur, & fuit tantæ sanctitatis, vt per excellentiam iustus diceretur, & ob hoc omnes Apostoli concorditer post Christi mortem eum in Episcopum Hierosolimorum elegerunt, vt dicit Hieronymus libro de viris illustribus, capi. de Iacobo Iusto. si igitur meritum attenderetur, ille fortassis inter primos poneretur, & tamen de vltimis est.

Alij dicunt, quòd ordinantur hic secundum ordinem temporis in Apostolatu, quia eorum, qui sunt in eodem gradu ille, qui prior est tempore, potior est iure.

A Sed dicendum, quòd non stat, quia omnes sunt simul in Apostolatu: nam eadem hora omnes electi sunt, postquam enim Christus habuerat discipulos multos aliquo tempore vocauit eos, & elegit ex eis istos duodecim: Lucæ sexto.

Dicendum autém, quòd iste ordo videtur esse secundum ordinem temporis in discipulatu: omnes enim qui Apostoli sunt, prius aliquanto tempore fuerunt discipuli, & quia quidam eorum prius ad Christum venerát quam alij, retinebant inter se quendam gradum honoris ex illa prioritate temporis, quia ita etiam secundum iura humana, & hominum consuetudinem, inter æquales, qui prior est tempore potior est iure. istum ordinem potuerant Euágelistæ congrue distribuere, quia ita fecerunt: ideo vt communiter concordant, in quibusdam tamen narrant ex causa, vt dicetur sequenti quæstione.

B *Quomodo discordant aliquando in ordine Apostolorum Euangelistæ. Vbi de ordinatione nominum Apostolorum quorundam agitur.*
Quæst. XXIX.

QVAERETVR, quomodo discordant aliquando in ordine Apostolorum ipsi Euangelistæ.

Dicendum, quòd apud omnes Petrus ponitur prior & hoc, vt quidam volunt, quia Apostolorum princeps est: sic enim vocat eum Hieronymus lib. de illu. vi. ca. de Simone Petro.

Videtur tamen quòd etiam propter tempus prior ponatur. ipse enim fuit primus, qui vocatus legitur a Christo supra 4. & Mar. 1.

C Sed aliqui dicunt, quòd Andreas prior est tempore: ipse enim fuit vnus de duobus discipulis, qui cum Ioanne Baptista erant quando dixit de Christo, ecce Agnus Dei, & venit ad Christum petens Rabbi vbi habitas, mansitq; cum illo die illo, & postea inuenit Petrum fratrem suum dixitque ei, inuenimus Messiam, & tunc iuit Petrus ad Christum Ioan. 1.

Dicendum, quòd non computatur tempus discipulatus ex tunc, quia licet tunc fuerunt cum Christo de Iudæa in Galilæam, tamen reliquerúnt eum redeuntes ad officium piscationis, ita vt oporteret, quòd Christus de nouo iterum vocaret eos apud mare Galilææ. supra 4. & Mar. 1. ideo ex tunc computatur tempus discipulatus, quia adhæserunt firmiter ei ad manendum semper cum eo, tunc autem Petrus prior ponitur, quia forte erat maior ætate quã Andreas cum ambo eadem hora vocati fuerint.

D In Andrea est discordia, quia Matthæus ponit hic eum post Petrum, & sic ponitur Lucæ sexto, & tamen Mar. 3. & Actuum primo, ponitur Andreas quarto loco, scilicet post Iacobum, & Ioannem. Ratio huius est, quia Matthæus, & Lucas considerauerunt ordinem temporis, & quia Petrus, & Andreas eadem hora vocati sunt ponuntur simul. Post illos autem vocati fuerunt Iacobus, & Ioannes supra quarto, & Mar. primo. Marcus autem dignitatem considerauit, & quia Iacobus, & Ioánes digniores videbantur Andrea quod Christus ostendebat eos solos cum Petro vocans ad secreta infra decimoseptimo, & vigesimosexto, & Lucæ quarto: ideo istos duos Andreæ præposuit hoc idem Lucas significauit. nam ipse scripsit Euangelium, & etiam actus Apostolorum, vt dicit Hieronymus in prologo eorum, & in Euangelio posuit Andreã secundum, scilicet, post Petrũ; in actibus vero posuit Andream quartum, scilicet, post Iacobum & Ioannem, vt ipsemet duos ordines se tenuisse ostenderet, scilicet, temporis, & dignitatis. sic dicit Chrysostomus, Marcus post duos vertices, scilicet, Petrum, & Ioannem, Andream numerat. Hic autem non ita. Marcus enim secundum dignitatem eos ordinauit.

E Sequuntur Iacobus, & Ioannes, & inter istos nulla est discordia, quia semper simul ponuntur. Est tamen discordia de ordine eorum ad Andream, vt dictum est, semper tamen in eis Euangelistæ præposuerunt Iacobum Ioanni, eadem enim hora vocati sunt supra quarto, & Mar. primo, & ibi in vocatione Iacobus Ioanni præponitur, & hoc videtur, quia forte Iacobus erat maior ætate

nam Ioannes erat iuuenis, & ideo Euangelistæ eum tanquam adolescentē vocant, sic dicitur Marc. decimoquarto, adolescens quidam sequebatur eum amictus sindone, & ille videtur esse Ioannes, vt innuitur Ioannes decimooctauo, Iacobus ergo præponitur Ioanni tanquam maior ętate, cum simul tempore vocati sint. Videtur tamē, quòd ex meritis Ioannes debuisset præponi, sic dicit Chrysostomus, vide quia non secundum dignitatem describuntur: Ioannes enim non alijs solum, sed etiā fratre mihi maior esse videtur. Euangelistę tamen nō fecerunt exactissimam considerationem de meritis: nā licet Ioannes forte maior fuerit merito, cum Christus ei matrem suam matrem moriens reliquerit, & quia ambos acceperat ad specialem familiaritatem ad secreta sua eos vocando æqualiter, non curauerunt Euangelistæ distinguere de meritis eorum, ita vt Ioannem Iacobo præponerent, Lucas tamen in Actibus Apostolorum strictissime hoc obseruauit: ideo posuit Ioannem post Petrum, & postea Iacobum, & Andream.

Sequuntur Philippus, & Bartholomæus, & in istis nulla est discordia apud Euangelistas: quia ambo ponuntur simul immediate post supradictos, & tamen Actuum primo, post Philippum ponitur Thomas, & deinde Bartholomęus, huius discordiæ causa manifesta non apparet, sed forte fuit ad designandum ordinem temporis, & dignitatis, & tenuerunt omnes Euangelistę ordinem temporis. Lucas autem in Actibus tenet ordinem meritorum, & dignitatis, nobis tamen nihil constat de differentia Thomæ, & Bartholomęi, quia gesta eorum non leguntur in sacra Scriptura, per quæ aliqua eorum dignitas appareat. Sed dicetur, quòd Philippus debuit poni ante Ioannem, & Iacobum, quia ipse est prior in discipulatu: fuit enim cum Christo sequenti die postquam Andreas, & Petrus adhæserunt ei, Ioannis primo, & tunc erat Christus in Iudea, & dicitur ibi, quòd tunc iuit in Galilæam, & tamen in Galilæa vocauit Iacobum, & Ioannem, scilicet, apud mare Galilęę supra quarto, & Marc. primo. Dici potest vno modo, quod licet Philippus fuerit prior tempore, Ioannes tamen & Iacobus fuerunt valde maiores dignitate, ideo præponuntur, Aliter potest dici, & melius, quòd cum Matthęus attendat hic ordinem temporis, & non dignitatis, vt Chrysostom. dicit, & patet, quia præponit Andream, Iacobo, & Ioanni, est dicendum, quòd etiam Iacobus & Ioannes fuerunt priores Philippo tempore. Cum autem dicitur quod Philippus venit ad Christum in Iudæa, dicendum quod adhæsit ei tunc & venit cum eo in Galilæam, & in postea reliquit eū redeundo ad curā rei familiaris, & iterū postea interiecto aliquanto tpe. ad Christū rediit, vel Christus eū vocauit, & tunc mansit semper cū Christo, sicut fuit de Petro, & Andrea, vt supra dictum est, & ille reditus secundus fuit post vocationem Iacobi, & Ioannis, quia isti vocati sunt eadem die immo eadem hora, qua Petrus, & Andreas, vt colligitur, supra. 4. & Mar. 1. Sequuntur hic post prædictos Thomas, & Matthęus, & in hoc discordat Matthęus, & Marcus, & Lucas: nam præponunt Matthæum Thomæ, ipse autem Matthæus præposuit Thomam sibi: causa differentiæ est, quia Marcus, & Lucas ponunt ordinem tēporis, in quo Matthæus præcessit Thomam; ipse tamen Matthæus ex humilitate præposuit sibi socium suum, & ex eadem humilitate etiam se publicanum nominauit quod alij Euangelistæ tacuerunt propter reuerentiam Apostolatus: sic dicit Hiero. super Matthæum: ceteri Euāgelistæ in coniunctione nominum primum ponunt Matthęum, & postea Thomam, nec publicani nomen ascribunt, ne antiquæ cōuersationis recordantes sugillare Euangelistam viderentur, ipse vero post Thomam se ponit, & publicanum appellat: sic etiam dicit Beda. Matthæus compari suo Thomæ in ordine humilitatis causa se supponit cum a ceteris Euangelistis prælatus sit, & tamen Actu. 1. Thomas præponitur non solum Matthæo, sed etiam Bartholomæo, in quatuor autem Apostolis, qui sequuntur, omnes tres Euangelistæ concordant, & etiā Actuum 1. idem ordo est, & hoc, quia omnes tenuerunt ibi ordinem temporis ibi in discipulatu. nam secundum ordinem meritorum Iacobus Alphęi, qui vt. q. et nonus est, forte multis præcedentiū præponeretur.

F *Quod nomen erat Petri & quare appellatur his nominibus, scilicet, Simon, & Petrus, huiusq; interpretatio. Quæst. XXX.*

QVAERETVR de Petro, qui primus est, qui vocatur hic Simon, & Petrus, quod erat nomen suum, & quare appellatur his nominibus.

Dicendum, quòd Petrus, vocatur aliquando Simon solum, vt Mar. primo, & Luc. quarto, scilicet, socrus Simonis tenebatur febribus, constat tamen, quòd erat socrus Petri, vt dicitur supra octauo. Vocatur etiā Petrus, & hoc communiter: sic enim Christus vocauit eum infra decimosexto, tu es Petrus, &c. Aliquando vocatur Cephas, vt ad Galatas secundo, scilicet, Iacobus & Cephas, & Ioannes, qui videbantur esse columnæ, idest, præcipui Apostolorum, & sic vocauit eum Christus dicens ei, tu vocaberis Cephas Ioan. 1. Vocatur etiam Simon Ioannis. Ioan. vigesimoprimo, scilicet, Simon Ioannis diligis me? Vocatur etiam Simon Bariona quod idem esse videtur infra decimosexto, beatus es Simon Bariona. Vocatur etiam Simon Petrus, vt Io. 6. scilicet, dixit ei vnus ex discipulis eius Andreas frater Simonis Petri.

De primo, scilicet, Simon dicunt quidam, quòd vocatur sic Simon, idest, obediens, quia obediuit verbis Andreæ, & cum eo venit ad Christū, siue quia obediuit præceptis diuinis, & quia ad vnius iussionis vocem secutus est Dominum de hic Ioan. primo, & supra quarto. & Mar. primo: ita enim dicit Remigius addens, quòd secundum quosdam interpretatur deponens mœrorem, & audiens tristitiam. Domino enim surgente deposuit mœrorem Dominicę passionis, & suæ negationis, & tristitiā audiuit dicēte ei Domino alius te cinget, & ducet, quo tu nō vis: Io. 21.

Sed dicendū, quòd istæ interpretationes non sunt causa nominis, sicut in quibusdam nomina fuerunt imposita propter significationem, vt in Adam, & Eua. Genes. secūdo, & in Iacob, & Esau Genes. vigesimoquinto. Iacob supplantator, quia plantam fratris tenebat in vtero ne egrederetur, & Esau dictus est Seir, idest, hispidus, quia in modum pellis erat hispidus eodem cap. sic etiam Zaran, & Phares ex euentu nomen habuerunt Genes. trigesimooctauo, Simon tamen habuit nomē antequam veniret ad Christum, quia prius vocabatur Simon: ideo nō competit sibi propter istas interpretationes, quia tunc fuisset sibi istud nomen impositum postquam venit ad Christum, sed falsum est, quia Christus dixit ei quando eum primo vidit tu es Simon filius Ioanna. Ioann. 1. ideo istæ sunt appropriationes, & non sunt causa nominis.

De secūdo nomine, scilicet, Petrus aliqui putant, quòd interpretatur discalcians, vel dissoluens, vel agnoscens: sic dicit Cyrillus, & tamen arguitur ab alijs, quia hoc esset si Petrus esset nomen Hebrēum. Et tamen aliqualiter Græcum, & aliqualiter Latinum. Etiam quia Christus nō imposuit ei istud nomen, & tamen si esset Hebræum, vel Syrum quod prius habuisset ipse Petrus, vel si non habuisset imponeretur a Christo esset tanquam nomen principale eius, & tamē non competit sibi, nisi per interpretationem huius nominis Cephas in aliam linguam. Io. 1. s. tu vocaberis Cephas quod interpretatur Petrus, & multa alia interpretātur ibi. f. Rabbi quod dicitur Magister, & Messias quod est interpretatum Christus, non est ergo Petrus nomen Hebræum, quia alias non poneretur ibi tanquam interpretatio nominis Hebræi, vel Syri, quia cum Euangelium in Latino sit, necesse est quòd interpretationes nominum Latinæ sint, quia alias non esset interpretatio: non est ergo Petrus nomen Hebræum, nec Syrum, sed Latinum, & aliqualiter Græcum, & consequenter patet, quod istud non poterat esse ipsius Petri, quo aliquo tempore fuerit vocatus a Christo, vel ab alijs, quia Christus nūquam nominibus Latinis vsus est, nec etiam Græcis, sed solis Hebręis, & Syriacis secundum consuetudinem regionis, sed vocabat eum Simonem, vel Cephas, qui tamen in Latinū transtulerunt posuerunt ei hoc nomen Petrus, vbicunque inuenitur Cephas, quia Petrus in Latino idem est quod Cephas in Syriaco. sic dicitur Ioan. 1. tu vocaberis Cephas quod interpretatur Petrus. Patet etiam quod Petrus nō sit

nomen ipsius Petri distinctum ab alijs nominibus eius, quia tunc non esset interpretatio alterius nominis, & tamen est interpretatio huius nominis Cephas, vt dictum est nec differunt hoc nomen Cephas, & hoc nomen Petrus, nisi sicut differunt nomen hominis in Latino, & vulgari, quia idem nomen est. Differt tamen per idiomata, & vnũ est interpretatio alterius.

Si autem obijciatur, quia infra decimosexto Christus dixit, tu es Petrus. Dicendum, quod ibi in Hebræo dicitur Cephas, & Matthæus scripsit Cephas, & Christus sic dixit, tamen vt habeatur nomen Latinum translator dixit tu es Petrus, cum Cephas idem sit, nam Petram significat in Syro, & Petrus in Latino a petra dicitur. sic dicit Rabanus idem est Græce, siue Latine Petrus, quod Syriace Cephas, & in vtraque lingua nomen à petra deriuatur. nec dubium quin ab illa, de qua Paulus ait, petra autẽ erat Christus, de hoc etiam dicit Remigius fuerunt nonnulli, qui in hoc nomine Græco atque Latino, quod est Petrus quærentes Hebraicæ linguæ interpretationem, dixerunt, quod interpretatur discalcians, siue dissoluens vel agnoscens, sed qui hoc dicunt duabus detinentur contrarietatibus. Prima est ex proprietate Hebraicæ linguæ, in qua, p, non exprimitur, sed loco eius, f, ponitur, vnde Pilatum dicunt Filatum. Secunda ex interpretatione Euangelistæ, qui enarrat Dominum dixisse tu vocaberis Cephas, & ipse de suo addit quod interpretatur Petrus, non est ergo Petrus nomen ipsius Petri, sed solum per interpretationem.

De tertio nomine, scilicet, Cephas dicendum, quod istud non fuit nomen Petri a principio, sed Christus ei hoc imposuit: Ioannis primo, tu vocaberis Cephas, & non est Cephas nomen Hebræum, nec etiam nomen Græcum, sed Syrum, vt Rabanus dicit, ratio huius est, quia Iudæa est quædam pars terræ Syriæ, vt ostensum est supra quarto capitu. quæst. 123. & ita vulgare totius terræ Iudeę erat Syriacum, & Iudæi imponebant sibi nomina multa Syriaca secundum consuetudinem vulgarem non habentia originem ab Hebræo, lingua tamen Syrorum multum est conformis Hebraicæ, & totidem literas habet, scilicet, 22. eiusdem soni solum differentes in figura, vt dicit Hieronymus in Prologo galeato, qui incipit 22. literas. Imposuit autem Christus hoc nomen Petro ad significandum fortitudinẽ, & firmitatem eius, sicut est in Petra, quia ipse fuit firmior alijs Apostolis, & fuit ad cõfirmandum eos. sic enim Christus dixit ei Lucæ vigesimosecundo, tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.

De quarto nomine, scilicet, Simon Ioannis. dicendum quod non est nomen distinctum à præcedentibus, quia Simon erat nomen suum ab origine, & dicebatur Simõ Ioannis, idest, Simon filius Ioannis. sic enim Christus dixit ei: Ioan. 1. tu es Simon filius Ioanna, tu vocaberis Cephas.

De 5. nomine scilicet Simon Bariona, dicendum quod idem est quod Simon Ioannis, quia Bariona interpretatur, idest, filius Ioanna, quia ben in Hebræo filium significat. licet alij interpretantur aliter, sed de hoc dicetur infra 16. Deut. 5. dicendum, quod non videtur differre a præcedentibus, nisi quod ponuntur duo nomina simul scilicet originale suum, quod erat Simon, & appositum, quod erat Petrus, vt videretur differentia eius a Simone Chananæo, & ita vocatur sæpe, vt Io. 13. venit ad Petrum.

Dicendum autem de Petro, quod erat de prouincia Galileæ, sicut dictum fuit ei, nam, & tu Galilæus es infra 26. & Mar. 14. & fuit de ciuitate nomine Bethsaida, quæ erat iuxta mare Galileæ sic dicitur Io. 1. erat Philippus a Bethsaida ciuitate Andreæ, & Petri. Hieronymus tamen vocat eam vicum, quia paruus locus erat, & ipse postea Apostolorum princeps factus est, vt dicit Hieronymus libro de illu. vi. capitu. de Simone Petro.

Quare Christus mutauit nomen Petri vocando eum Cephas &c. Quæst. XXXI.

QVAERETVR, quare Christus mutauit nomen Petri vocando eum Cephas, & Petrus, cum prius vocaretur Simon.

Aliqui dicunt, quod hoc fuit, quia Petrus assumptus est ad summum pontificatum, & sicut nunc mutantur nomi-

A na summorum pontificum in creatione eorum, ita & nomen Petri mutatum est, vt dicitur in proœmio libri 6. in glo. Sed non stat, quia Petrus non accepit nunc pontificatum summum quando datum est ei nomen nouum. nam pontificatus datus ei esse dicitur quando Christus dixit ei post resurrectionem pasce oues meas. Io. 21. & tamen nomen accepit quando venit ad Christum. Secundo patet, quia falsum supponitur. nam non fuit nomen eius mutatũ sed fuit ei aliud nomen superadditum, quia etiam postquã ad Christum venit, sæpe vocabatur Simon, & tamen summis pontificibus mutantur nomina, ita quod iam non vocantur nominibus prioribus, non ergo fuit ex hac causa. Tertio patet, quia Iacobus, & Ioannes non fuerunt assumpti ad summum pontificatum, & tamen nomina etiam eis a Christo nouiter data sunt, quia dicitur Marc. 3. quod im-

B posuit eis Christus nomina Boanerges quod est filij tonitrui, ergo alia fuit causa nominis.

Alij dicunt, quod hoc fuit propter honorem Apostolatus, quia assumptus in Apostolatum mutabatur in virum alterũ, & sic aliud nomẽ suscipere debebat, & ob hoc Ioannes, & Iacobus etiam nomen acceperunt in Apostolatu.

Sed non stat, quia tunc omnibus Apostolis fuissent nomina addita, vel priora mutata. & tamen nõ est factum in alijs. ergo non fuit hoc in Petro propter Apostolatum. Secundo patet, quia illud nomen Cephas, vel Petrus non datum est ei quando assumptus est in Apostolum, sed quando ad Christum venit prima vice. Ioan. 1. scilicet intuitus eum Iesus dixit tu es Simon filius Ioanna, tu vocaberis Cephas quod interpretatur Petrus.

Sed obijcietur, quod fuerit ei impositum istud nomen

C in Apostolatu. sic dicitur Luc. 6. elegit 12. ex ipsis quos Apostolos nominauit, Simonem quem cognominauit Petrum &c.

Dicendum, quod non nominauit eum tunc Christus Petrum nouiter, sed prius nominauerat, vt dictum est, quia tamen Lucas voluit ibi ponere nomina Apostolorum, oportuit, quod poneret qualiter Petrus nominaretur, licet istud nomen prius fuisset ei datum. sic dicit Beda super Lucam, non modo eum primo cognominauit, sed longe prius cum ab Andrea adducto dicitur tu vocaberis Cephas quod interpretatur Petrus, sed volens Lucas nomina 12. Apostolorum enumerare, cum necesse haberet Petrum dicere, breuiter voluit innuere, quod non hoc antea vocaretur, scilicet, antequam veniret ad Christum, sed ita eum Dominus cognominauerit.

D Dicendum ergo, quod Christus imposuit Petro nomen nouum, non tamen tollendo antiquum, & hoc propter duo. Primo ad significandum excellentiam eius futuram, quia princeps Apostolorum factus est, & summum pontificatum suscepit, hoc patet ex nomine, quia vocauit eũ Cephas quod est nomen deriuatum a petra, sicut Petrus in latino, scilicet, quod sicut petra ponitur, vt fundamentum ædificiorum, ita Petrus fuit fundamentum ædificij spiritualis Apostolorum, idest, præcipuus inter eos. Vel sicut petra habet maximam firmitatẽ, ita & Petrus inter ceteros firmior videbatur, & Christus ei dixit, quod confirmaret fratres suos. Luc. 22. Secundo fuit propter differentiam, quia inter Christi Apostolos fuit alius, qui etiam vocabatur Simon: ideo vtrique additum est aliud nomen, vt esset differentia inter eos, & sic iste Simon dictus est Simon Petrus, alius vero

E Simon Chananæus, vt patet infra in litera, & ista forte fuit præcipua causa apponendi nomen aliud Petro. sic dicit Hieron. primus scribitur Simõ cognomine Petrus ad distinctionem alterius Simonis, qui appellabatur Chananæus. Quod tamen vocaretur Petrus Cephas, siue Petrus quam alio nomine videtur esse causa propter dignitatem significandam.

De nomine Andreæ quare sic vocetur, qui dicitur frater Petri propter duo. Quæst. XXXII.

QVÆRETVR de nomine Andreæ. Dicendum, quod vocatur hic Andreas, & vocatur frater Petri. sic etiam vocatur, Luc. 6. quod enim dicatur frater Petri non est ad distinctionem, quia nullus alius inter Apostolos Andreas dicitur, sed fit propter duo, scilicet, propter honorem,

non-

& notificationem. De honore patet, quia magnus honor erat, quod esset frater Petri quem Christus tanquam Apostolorum principem fecerat. sic dicit Chrysosto. non parua laus hæc est, Petrum denominauit a virtute, Andream vero a nobilitate secundum morem in hoc, quod eum fratrē Petri dixit. De notificatione patet, quia viri famosi per se sunt noti: inquantum ergo quis etiam obscurus adhærentiam aliquam habet ad famosos, vel illustres, ex hoc aliqualiter clarus redditur, & quia Petrus erat inter Apostolos notissimus, quòd Andreas esset frater eius erat fieri notum, & ideo Ioannes quando locutus est de Andrea Ioan. 6. dixit, dicit ei vnus ex discipulis eius Andreas frater Simonis Petri quasi per hoc agnosceretur quis erat ille discipulus: si autem vocaretur frater Petri ad differentiam alterius, semper apponeretur ei ista annotatio, sicut alia nomina signantia differentiam inter Apostolos semper ponuntur, & ab omnibus Euangelistis, & tamen Marc. 3. & Actu. 1. vbi ponuntur nomina Apostolorum non dicitur, quòd Andreas sit frater Petri, nō est ergo ad differentiam, sed ad honorem, & notificationem.

De Andrea dicunt aliqui, quod vocatur Andreas, idest, virilis quia secutus est Christum viriliter. sic dicit Remigius. Andreas interpretatur virilis, sicut enim apud latinos a viro deriuatur virilis, sic apud græcos Andreas deriuatur ab Andros, unde virilis dicitur, quia relictis omnibus secutus est Christum, & viriliter in mandatis eius perseuerauit.

Sed dicendum, quòd istæ sunt applicationes, sed non causa nominis. Primo patet, quia ista deriuatio est Græca, Andreas tamen non est nomen græcum nec latinum, sed Hebræum, quia licet habeat formam latinam, uel græcam in terminatione, & declinatione, necesse est, q̃ sit Hebræum, uel Syriacum, quia Andreas, qui Hebræus erat nō haberet nisi nomen Hebræum, uel Syriacum, quo utuntur gentes regionis illius cum Iudæa sit in Syria.

Et si dicatur, quod etiam inter Græcos est istud nomen Andreas.

Dicendum, quod non est inconueniens in diuersis linguis esse eandem uocem, quę non significet idem, sicut in latino, leuaui, est uerbum præteriti, & in Hebręo leuaui significat cor meum: ideo licet Andreas in Gręco virilis dicatur, forte apud Syros longe aliud significaret, & sic non diceretur Andreas virilis. Secundo patet, quia dato, quod idem significaret in Hebręo, non tamen fuit hoc nomen Andreæ impositum propter virilitatem, quia tunc oportebat, quod imponeretur ei a Christo, & tamen erat nomen suum ab origine: ideo nulla causa in hoc nomine quærenda est nec interpretatio, & idem dicendum est de cęteris nominibus Apostolorum, licet doctores antiqui quærant in eis interpretationem, illud tamen non ualet ad ueritatē literę inquirendam, sed solum ad mysticos sensus.

De Andrea dicendum est, quod iste est primus discipulus, qui ad Christum venisse legitur. nam quādo erat Christus in Iudæa, & Ioannes Baptista videns eum dixit, ecce agnus Dei, duo discipuli, qui erant cum Ioanne secuti sunt Christum, quorum vnus erat Andreas Ioa. 1. & postquam agnouit Christum adduxit Petrum ad eum eod. c. & tamē non manserunt semper cum Christo, vt dictum est supra quæstione 29. iste est Andreas, qui dixit Christo quando pauit turbas, est puer vnus hic, qui habet quinque panes, Io. sexto.

De Iacobo qui Christum sequebatur. Et cur dicatur Iacobus maior. Quæst. XXXIII.

QVÆRETVR de Iacobo, qui est sequens. Dicendum, quòd iste vocatur Iacobus cum apud Hebræos uocaretur Iacob, & tamen cum accepit formam latinam dicitur Iacobus, iste vocatur Iacobus Zebedæi hic, & Marc. 3. quia erat filius Zebedæi, vt dicitur supra 4. & Marc. 1. & tamen Luc. 6. & Actu. 1. vbi ponuntur nomina Apostolorum subticetur hoc. iste est Iacobus quē Christus valde dilexit, & fuit vnus de tribus, qui familiariter recipiebantur a Christo ad omnia secreta infra 17. & 26. & Luc. 9. & iste uocatus est a Christo cum esset in naui cum Zebedęo patre suo ipse, & Ioannes: ambo enim fratres vocati sunt. Isti Iacobo assignata est sorte prædicationis prouincia Hispaniæ, & tamen in Iudæa ab Herode occisus est Actu. 12. & in hoc fuit pręcipuus Apostolorum, quia palmam martyrij primus pro Christo obtinuit, non est autem iste Iacobus, qui scripsit primam de 7. Epistolis, quæ canonicę, uel Apostolicę uocātur, sed Iacobus Alphęi de quo infra quęst. 39. Iste Iacobus fuit cognatus Domini, scilicet, filius sororis matris eius. nam Zebedęus pater huius Iacobi habuit in vxorem Mariam sororem Marię matris Domini, & ista est, quę uocatur Maria Iacobi infra 28. & Marc. 16. idest, Maria mater Iacobi, erat etiam Mater Ioannis, & tamen vocabatur mater Iacobi, quia Iacobus erat maior quam Ioannes. Iste dicitur Iacobus maior ad differentiam Iacobi alterius, qui dicitur minor, & ille est Iacobus Alphęi, de quo infra in littera, & non uocatur maior propter ętatem, quia nescitur quis eorum maior est, nec etiam ętas multum facit ad hoc, quod vnus maior altero diceretur.

Sed dicitur maior propter tria. Primo ratione vocationis, quia iste fuit prius vocatus ad discipulatum quàm ille: nam Petrus, & Andreas Iacobus, & Ioannes eadem die immo eadem hora a Christo vocati sunt, vt colligitur supra 4. & Mar. 1. Secundo ratione specialis familiaritatis: nam fuit iste Iacobus vnus de tribus, qui à Christo familiariter vocabantur, vt dictum est, alius autem Iacobus nūquam ad ista fuit vocatus, & ideo propter confidentiam huius magnæ familiaritatis petierunt ambo a Christo, & mater sua pro eis, quod sederet vnus ad dexteram Christi, & alius ad sinistram infra 20. & Marc. 10. quod alius Iacobus non petiuit nec quisquam Apostolorum. Tertio fuit propter martyrium, quia non solū alio Iacobo immo omnibus Apostolis prior fuit, quia dum omnes essent adhuc in Iudæa, Herodes illum occidit Actu. 12.

De Ioanne Euangelista, quare dictus est Ioannes. Quæst. XXXIIII.

QVAERETVR de Ioanne. Dicendum, quòd isti non fuit appositum aliud nomen specialiter a Christo, & hoc, quia ista nomina apponebantur causa differentiæ, & nemo erat inter Apostolos, qui Ioannes diceretur, nisi iste.

Aliqui tamen dicunt, quòd dictus est Ioannes, idest, in quo gratia, vel Dei gratia, quia præ omnibus a Deo dilectus fuit, vt dicit Remigius.

Sed, vt dictum est præceden. quæstio. istud non est causa nominis, quia antequam Ioannes veniret ad Christum vocabatur Ioannes: ideo nulla causa in nomine isto petenda est, vocatus tamen fuit Ioannes, & Iacobus simul Boanerges, vt dicitur Marc. 3. sed hoc nomen non competit cuilibet per se, sed ambobus, de quo dicetur eod. ca. & iste est Ioannes simul Apostolus, & Euangelista, nam Ioannes Baptista non pertinet ad discipulos Christi, quia fuit præcursor eius Luc. 1. & supra 3. & infra 11.

Sed diceretur, quare iste Ioannes non fuit vocatus Ioannes Zebedęi, sicut Iacobus, quia ambo erant filij Zebedæi supra 4. & Mar. 1.

Dici potest, quod fuit hoc. Primo propter maioritatem, quia inter Iudęos primogeniti habebant semper omnia duplicia de bonis patrum. Deuteron. 21. & ita etiam videtur, quod ipsi succederent in nomine, vel cognomine patris, sic dicitur Deuteron. 25. de illo, qui suscitabat semen fratri suo, quòd primogenitum appellaret nomine illius, & quia Iacobus erat maior Ioanne accepit nomen patris in cognomen. Secundo fuit ad differentiam, quia inter Apostolos erat etiam alius Iacobus, utrique ergo cognomen appositum est propter differentiam, ut iste Iacobus Zebedęi, & ille Iacobus Alphęi diceretur, nemo tamen fuit inter Apostolos dictus Ioannes præter istum. ideo non oportuit, quod haberet cognomen aliquod, sed habuit illud Iacobus, & ista est uera causa. nam si inter Apostolos alius Ioannes pręter istum esset, fortassis iste Ioannes Zebedæi diceretur, uel aliud cognomen apponeretur illi. Et ista etiam est causa quare quidam Apostoli cognomina

habent.

A habent, & quidam non. omnes enim cognomina aliqua habebant, vel a patribus, vel a locis, vel aliàs. Euangelistæ tamen nihil superfluum ponere volentes non posuerunt cognomina, nisi illis quibus differentiæ causa necessaria erant, quod satis apparet, quia nulli apponitur hic cognomen, nisi cum alio nomine coincidat.

Sed dicetur, quare huic Ioanni ad differentiam Ioannis Baptistæ non fuit appositum aliquod cognomen. Dicendum, quòd non fuit conueniens, quia Ioannes Baptista non fuit de discipulis nec de Apostolis Christi, sed potius ipse per se discipulos habuit, & præcursor Christi fuit: non fuit ergo cognomen aliquod ei necessarium.

De Philippo quis fuerit, & de eius nomine.
Quæst. XXXV.

B QVAERETVR de Philippo. Dicendum, quòd Remigius dicit, & Cyrillus, quòd Philippus interpretatur os lampadis, siue lampadarum, quia lumen quo illuminatus est a Domino mox inuento fratri scilicet Nathanael per officium oris studuit propinare. Io. 1. Sed dicendum, quòd ista est applicatio, & non causa nominis, quia Philippus, antequàm hoc faceret, Philippus dicebatur. de Philippo pauca leguntur, quia non fuit vir ita clarus, sicut præcedentes. fuit enim de Galilæa de ciuitate Bethsaida, de qua erant Petrus, & Andreas. Ioan. 1. scilicet erat autem Philippus a Bethsaida ciuitate Andreæ, & Petri, in hac ciuitate Christus sæpe prædicauerat, & multa miracula fecerat, non tamen egerunt pœnitentiam: ideo Christus exprobrabat ei infra 11. væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida: iste Philippus venit ad Christum sequēti die postquam Andreas, & Petrus accesserant ad ipsum. Io. 1. scilicet in crastinum voluit exire Iesus in Galilæam, & inuenit Philippum, & dixit ei sequere me, & tunc Petrus, & Andreas, & Philippus, & alij quidam ierunt cum Christo de Iudæa in Galilæam, iste Philippus fuit, a quo Christus quæsiuit, vnde ememus panes, vt manducent hi? & ille dixit ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, vt vnusquisque modicum accipiat. Ioan. sexto: iste etiam dixit Christo Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis, & Christus ad eum tanto tempore vobiscum sum, & non me cognouistis. Philippe qui videt me, videt & patrem meum. Ioan. 14.

De Bartholomæo quis fuerit. Et quid interpretetur.
Quæst. XXXV.

QVAERETVR de Bartholomæo. Dicit Remigius, quòd Bartholomæus est nomen Syrum, & nō Hebræum. Et hoc verum est, quia cum Hebræi manentes in Iudæa vterentur lingua Syrorum, quia ipsi Syri sūt, imponebant sibi nomina vulgaria Syriaca & tale est Bartholomæus, & ita aliqua alia nomina Syriaca in Euangelio ponuntur, ut supra 6. non potestis seruire Deo, & mammonæ: est enim mammona nomen Syrum (ut doctores dicunt.)

Dicit etiam Remigius, quòd Bartholomæus interpretatur filius suspendentis aquas, idest, Christi qui corda suorum prædicatorum a terrenis ad cælestia sublevat, & suspendit, sed hoc nihil facit ad Bartholomæum. iste Bartholomæus est omnino obscurus, quia nihil de eo legitur in sacra Scriptura, sicut de omnibus alijs fere aliquid legitur. Et ista fuit causa, quare multi errarent in Bartholomæo asserentes eum illustrem uirum fuisse, & regis cuiusdam filium.

Alij autē istua quædam de eo confingunt uix paruulis enarranda, & quia ueritas propter taciturnitatem non lucet mendacio se ingerendi locus est. fuit enim Bartholomæus natione Iudæus, de prouincia Galilææ uir pauper, & sine literis, & obscuri nominis; sic dicit Eusebius; fuit quoque Bartholomæus uir simplex, & expers scientiæ mundanæ, & amaritudinis, plura autem de eo non legimus, nisi quod unus fuerit de duodecim, & postea glorioso martyrio a barbaris coronatus.

De Matthæo quis fuerit. Et quid Matthæus primus omnium Euangelium scripsit lingua Hebræa.
Quæst. XXXVI.

QVAERETVR de Matthæo. Dicendum, quòd ipse est, qui scripsit hic, in quo a Domino excellentiæ priuilegium accepit, ut Apostolus simul, & Euangelista esset, iste autem uir clarus est tum propter ea, quæ scripsit, tum propter ea quæ de ipso in sacra Scriptura habentur, multi autem de Apostolis obscuri fuerunt, unde Hieronymus de illustrib. ui. cum primum omnium illustrium Simonem Petrum posuisset, paucos Apostolorum postea adiunxit, quia de illis quid diceret secundum certitudinem non inuenit. Matthæus autem iste ibi inter illustres ponitur; fuit enim publicanus antequam a Christo
B uocaretur, & de teloneo uocatus est præcedenti capit. fecitque conuiuium magnum Christo, ad quod conuenit turba multa publicanorum. Marc. 2. & Luc. 5. deinde Christum usque ad mortem secutus mansit, cum ceteris Apostolis aliquanto tempore in Iudæa, cum autem iturus esset in Aethiopiam Nubianorum, quæ ei sorte prædicationis contigerat, Euangelium ad memoriam relinquere uoluit in Iudæa fratribus, qui de Iudaismo ad Christum conuersi fuerant. vnde ipse primus omnium Euangeliū scripsit, Hebræa quidem lingua vsque ad tempora Hieronymi in bibliotheca magna Cæsarien. seruabatur, de his Hieronymus in lib. de illu. vi. capi. de Matthæo, & supra in prologo eiusdem, qui incipit. Mat. cum primo: vbi de hoc magis dictum est. iste Matthæus vocabatur primo Leui, & Marc. 2. & Luc. 5. & vocabatur Leui Alphæi Marc.
C 2. idest, filius Alphæi non tamen illius Alphæi cuius fuit Iacobus filius, qui in litera vocatur Iacobus Alphæi, sed illud nomen Leui erat nomen suum minus principale, & ideo iam nunquam vocatur, nisi Matthæus.

Vel forte, & melius, quòd Matthæus ante vocationem suam vocatus est semper Leui, sicut eum Marc. & Luc. vocant, & tamen Christus mox, vt vocauit eum ad discipulatum, vocauit eum Matthæum ablato priori nomine, vt dictum est præceden. cap. q. 34. & istud videtur melius.

De Thoma quis sit. Et quid interpretatur.
Quæst. XXXVII.

QVAERETVR de Thoma. Dicendum, quòd iste etiam est vir obscurus, & ignotus in scripturis:
D non enim leguntur de eo multa, sed credendum est, quòd erat de Galilæa, sicut ceteri, & de humili loco, & sine literis. de vocatione autem eius nihil habetur, & forte nō vocatus est, sed Christo adhæsit, sicut multi alij discipuli, sed postea Christus ipsum in Apostolum elegit: iste enim est, qui dixit quando volebat Christus ire in Iudæam eamus nos, & moriamur cum illo Ioan. 11. iste etiam est, qui plusquam ceteri de resurrectione Domini dubitauit dicens, nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in loca clauorum non credam. Ioan. 2. cui Christus se palpandum tradidit eod. cap. isti autē sorte prædicationis contigit regio Indorum. dicit Remigius, quod Thomas interpretatur abyssus, siue geminus, & vocatur etiā Thomas Dydimus Ioan. 20. idest, dubius: quia enim fuit Dydimus de resurrectione Domi-
E ni dubitauit, & profundius exquisiuit, & manifestius agnouit. vnde dixit Dominus, & Deus meus, sed hoc nomen Thomas ab origine ei competebat. quo, autem Didimus dicitur, idest, dubius an positum fuerit ei propter dubitationem de resurrectione, vel prius esset cognomen suum, dicetur Ioan. vigesimo.

De

De Iacobo Alphei quis fuerit, qui propter sanctitatem adeptus est hoc cognomen iustus. Et inter omnes Apostolos qui erant precipui. Quæst.
XXXVIII.

QVAERETVR de Iacobo Alphæi. Dicendum quòd iste dicitur Iacobus Alphæi ad differentiam alterius Iacobi, qui dicebatur Iacobus Zebedęi, & videtur esse cognatus eius scilicet quia matres eorum sorores erant. iste dicitur Iacobus minor ad differentiam prædicti Iacobi, qui vocatur Iacobus maior non quidem meritis, quia de hoc non constat, cum iste Iacobus Alphæi fuerit vitæ sanctissimæ, sed propter tria de quibus dictum est supra quæst. 33. iste vocatur Iacobus iustus: sic enim Hiero.& G sancti doctores, & antiquæ historiæ vocant. Hoc enim nomen propter sanctitatis excellentiam viuens meruit scilicet quod inter omnes Apostolos iustus specialiter diceretur, quia multa sanctitatis signa in eo apparuerunt: dicit enim inter ceteras laudes eius historia Ecclesiastica, & Hierony. lib. de illu. vi. quod carnem nunquam comedit, vinum, & siceram nunquam biberat, balneis, & lineis vestibus non est vsus, die noctuque flexis genibus orabat ad Deum: etiam magni meriti fuit, vt ab omnibus iustus vocaretur, de quo multa Hiero. in lib. de illu. vi. iste vocatur Iacobus frater Domini ad Gala. 1. alium Apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini: sic etiam vocatur infra 13. & Mar. 6. vbi de Christo dicebatur nonne hic est filius fabri, & fratres eius Iacobus, & Ioseph, & Simon. & Iudas? primus eorum, scilicet, Iacobus est iste Iacobus. H

Aliqui autem putant eum dictum esse fratrem Domini propter similitudinem vultus.

Sed nō habet magnam auctoritatem, sed dicitur frater Domini, quia vere fuit de cognatione eius.

Et putant aliqui, quod fuerit filius Ioseph ex alia vxore & tunc propriè a Iudęis vocaretur frater Domini, quia Ioseph putabatur esse pater carnalis Christi.

Dicit tamen Hieronymus vbi supra melius sibi videri, quòd iste fuerit filius alterius Marię sororis Matris Domini cuius pater fuit Alphęus, & sic erat in eodem gradu cognationis cum Christo, in quo Iacobus Zebedęi & Ioānes frater eius, & erat filius illius Marię, quæ vocatur Maria Cleophę, quia forte Alphæus, & Cleophas idem est. Vel mortuo Alphęo cuius filius erat Iacobus, accepit Cleopham in virum, & ab illo denominabatur. de hoc dicit Rabanus, iste Iacobus est, qui in Euangelijs frater Domini nominatur, & in Epistola ad Galatas, quòd Maria vxor Alphæi soror fuit Mariæ matris Domini, & quam Ioannes Euangelista Mariam Cleophę nominauit. Et fortasis, quia idem Cleophas, & Alphęus dictus est, vel ipsa Maria defuncto Alphęo post Iacobum natum nupsit Cleophæ, an tamen iste fuerit filius Ioseph, vel Mariæ sororis Matris Domini dicetur magis infra 13. iste Iacobus habebatur tanquam præcipuus inter Apostolos eo tempore quo omnes erant congregati in Iudęa post mortem Domini: nam licet Christus Petro summum pontificatum reliquisset dicens pasce oues meas. Io. 21. quia tamen iste Iacobus erat tam excellentis meriti, omnes Apostoli elegerunt eum concorditer in Episcopum Ierosolymitanorum, K vt pręesset in loco illo, in quo immediate præfuerat Dominus, & ipse erat quasi Apostolorum caput, quod satis apparet ex illo magno concilio Apostolorum: Actu. 15. in quo de fide diffiniuit Ecclesia: nam Iacobus? iste diffinitionem protulit. soli enim Petrus, & Iacobus ibi locuti sūt Petrus tamen nihil diffiniuit, sed Iacobus protulit totam diffinitionem dicens, propter quod iudico non inquietari eos &c. quam diffinitionem tenuit tota Ecclesia, & quia licet Iacobus tanquam præcipuum membrum illius concilij protulit istam diffinitionem, non erat diffinitio eius, sed diffinitio totius Ecclesiæ: ideo non fuit scripta ad Antiochęnos ex nomine Iacobi, sed ex nomine Ecclesiæ eodem capitulo, tunc placuit Apostolis, & senioribus cum omni Ecclesia, & sic patet, quòd licet iste Iacobus non esset maior tota illa congregatione, quia Ecclesia est maior filijs suis, erat tamen maior quolibet de illa congregatione, F ipse enim fuit tanquam organum totius Ecclesiæ diffinitionem eius proferens, idem patet ad Gala. 2. vbi Paulus ponit istum Iacobum tanquam maximum omnium Apostolorum. nam inter Apostolos quidam habebantur, vt maiores alijs. sic dicitur 2. Corin. 11. existimo me nihil fecisse a magnis Apostolis, idest, nihil minus feci quàm illi, & inter omnes erant tres præcipui, scilicet, Iacobus, Petrus, & Ioannes, & erant quasi columnæ aliorum, & tamē istorum trium primus est Iacobus ad Gala. 2. cum cognouissent gratiam, quæ data est mihi Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse. dextras dederunt mihi, & Barnabæ societatis: erat ergo Iacobus maximus omnium Apostolorum post mortē Domini, & ideo quasi loco eius in Ierusalem vbi ipse præfuerat, præfuit. Hoc tamen non abstulit principatum quem Christus Petro dederat, G de quo dicetur lib. nostro de origine, & distinctione iurisdictionum. Iste est Iacobus, qui scripsit primam de septem Epistolis canonicis. nam Iacobus Zebedæi nullam scripsit, de isto etiam dicit Paulus prima Corinthiorum decimoquinto, de Christo resurgente, quòd visus est Iacobo, & Apostolis omnibus: dicit enim Hieronym. lib. de illu. vi. capi. de Iacobo isto, quòd moriente Christo iste Iacobus vouerat se non comesturum panem quousque videret Dominum resurrexisse a mortuis, & quando surrexit apparuit ei inter primos, & dixit afferte pone mensam, & comede, quia iam surrexit Dominus, & multa alia de isto Iacobo habentur ibidem.

De Thadeo quis sit. Et quot nominibus sit appellatus, & Lebeus quid interpretetur.
H *Quæst. XXXIX.*

QVAERETVR de Thadęo quis sit. Dicendum, quòd iste vocatur aliquando Thadæus, vt hic, & Marc. 3. & aliquādo Iudas Iacobi, vt patet Luc. 6. & Actu. 1. ambo enim erant nomina eiusdem, communius tamen vocatur Iudas, & raro vocatur Thadæus, & vocatur Iudas Iacobi ad differentiā Iudæ traditoris, quia ambo positi fuerunt simul a Luca, & dicitur Iudas Iacobi, scilicet, frater Iacobi Alphæi, nam post istum ponitur, & non post Iacobū Zebedęi. vnde infra 13. Iacobus, & Iudas ponuntur fratres. iste etiam Iudas fuit frater Domini, sicut Iacobus infra decimotertio, & Marc. 6. scilicet, nonne mater eius dicitur Mariā, & fratres eius Iacobus, & Ioseph Simon, & Iudas, non tamen solet vocari frater Domini, quia Iacobum vocamus fratrem Domini, eo quod ad Galatas prima sic Apostolus eum vocat dicens alium Apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini, iste Iudas vocatur alio nomine Lebęus, quod est nomen formatum ab Hebręo quasi diminutiuū, quia leb, velut est in Hebręo significat cor. Lebęus est nomen diminutiuum inde, vel denominatiuum, idest, paruum cor. sic dicit Hieronymus: Iudas frater Iacobi, qui alibi appellatur Lebeus figuratū habet nomen a corde, quod nos diminutiue corculū possumus appellare. Rabanus autem dicit, quòd Lebæus interpretatur corculum, idest, cordis cultor, verius tamen est, quòd est diminutiuum a corde, & ideo non significat, nisi paruum cor. de hoc dicit Augustinus lib. de concordantijs Euangeliorum, in nomine Iudæ Iacobi Lucas videtur discrepare a Matthæo, qui eum Thadæum appellat, sed quis vnquam prohibuit duobus, vel tribus nominibus vnum hominem vocari? quasi dicat, non est inconueniens. istud tamen nomen abolitum est, nomen etiam Thadæi rarum est apud nos cum Ecclesia eum Iudam appellet: iste est enim cuius festum colitur cum Simone eadem die, iste Iudas, vt refert historia Ecclesiastica, & Hieronym. missus est a Christo ad Abagarū regem: erat enim rex ille vir bonus in Syriæ parte quadam regnās in ciuitate Edessa, quæ est vltra Eufratem, qui morbo quodam corporis incurabili tenebatur, audita vero fama miraculorum Christi (nā eius opinio in Syriam abierat supra quarto) per Epistolā eum rogauit, vt eum sanare dignaretur offerens etiam ei regnum suum, vt ambo in eo viuerent, Christus autem scripsit ei, & Epistolam isti Iudæ portandam tradidit, in qua salus ei futura promittebatur, licet non statim data est, Christo autem iam ascendente in cęlum, & dispersis

Apostro-

Apostolis, Iudas ad eum rediji eumque a morbo, quo tenebatur, absoluit.

De Simone Chananæo quis fuerit, & quare Chananæus vocatur. Vbi quod publice prædicare est honoris officium. Et Chana quid significet. Et quare festum Simonis, & Iudæ eodem celebratur die.

Quæst. X L.

QVAERETVR, de Simone Chananeo, & quare vocatur Chananæus.

Aliqui dicunt, quòd dicitur Chananæus, quia erat de gente Chananæorum quod videbatur satis facile, quia terra Iudæorum est terra Chanaam, & ita vocatur in omnibus libris Moysi: ibi enim habitauerunt 7. populi Chananæorum quibus eiectis habitauerunt Iudæi, non tamen penitus expulsi fuerunt, sed multi de illis gentibus manserunt, qui tẽpore Salomonis erant tributarij eius 3. Reg. 9. & 2. Paralip. 8. manserunt autem semper postea aliquæ de istis gentibus, quia post Salomonem semper regnum Iudæorum diminutum est, & nemo subiecit sibi plures gẽtes, sed potius sequentes reges perdiderunt aliquas de illis, vt patet de Ioram, qui perdidit Idumæos 4. Reg. 8. & 2. Paralip. 21. & de alio Ioram, qui perdidit Moabitas 4. Reg. 1. & 3. perseuerauerunt ergo Chananæi in terra vsq; ad Christum, immo & libenter audiebant eum, licet ipse nollet prædicare illis. sic patet de muliere Chananæa, quæ obtinuit a Christo sanari filiam suam inf. 15. poterat ergo iste Simon esse de gente Chananæorum, & conuerti ad Christum, fierique eius discipulus.

Sed non stat, quia Apostoli, & discipuli Christi omnes fuerunt Iudæi, quod patet, quia Christus iubebat non prædicari Gentilibus infra in litera: ergo a fortiori ipse non prædicaret, discipulis tamen suis prædicabat, & ad maiorem familiaritatem recipiebat eos quàm esset prædicare illis: ideo nemo illorum esset Gentilis, quantomagis Chananæus, quia nullam gentem Iudæi habebant, ita exosam, sicut Chananæos.

Secundo patet, quia Iudæis non licebat mãducare cum Gentilibus Exodi trigesimoquarto, & tamen Apostoli bibebant, & manducabant cum Christo, sicut ipsi dixerunt Actuum decimo, hunc suscitauit Deus tertia die, & dedit eum manifestum fieri nobis, qui manducauimus, & bibimus cum illo postquam surrexit a mortuis. Actuum decimo, ergo non acciperet aliquem Gentilem in discipulum.

Tertio patet, quia discipuli alij nollent manducare cum eo si esset Gentilis; nam etiam Christo mortuo Petrus nolebat manducare cum Gentilibus. Actuum decimo, scilicet, vos scitis quomodo abominatum sit viro Iudæo coniungi aut accedere ad alienigenam: ergo Christo viuente non manducauerat Petrus cum aliquo Gentili, & tamen manducauerat cum isto Simone, quia omnes duodecim discipuli simul manducabant cum Christo, & in die cœnæ omnes simul erant, vt innuitur Ioannis decimotertio, & infr. 26. & Luc. vigesimosecundo: ergo non erat iste Simon Gentilis.

Sed dicetur, quòd ista vera sunt de Gentili nondum conuerso ad Iudaismum, postquam tamen conuertabatur poterat manducare cum Iudæis, quia iam recipiebatur ad comedendum de agno Paschali, & faciendum reliquas cęrimonias Iudaicas Exodi duodecimo, & ita esset de Simone isto, quia conuersus esset ad Iudaismum, & posset recipi iam in discipulum Christi, & ad omnem conuersationem Iudaicam.

Dicendum, quòd non stat, quia de ceteris gentibus poterant conuerti, qui vellent ad Iudaismum, de Chananæis autem nemo poterat, quia cum ceteris gentibus licebat Iudæis facere pacem, cum Chananæis autem nullo modo, quia nulla conditione poterant eos recipere, scilicet, nec in amicos, nec in tributarios, nec in seruos, sed tenebantur occidere eos in ore gladij Deute. 20. nemo ergo de illis conuertebatur ad Iudaismum, ita vt posset de illis esse iste Simon.

Quarto patet, quia omnes Apostoli Christi erant de Galilæa Actuum secundo, nonne hi, qui loquuntur, Ga-

A lilæi sunt: ergo nemo eorum erat Chananæus, quia in Galilæa soli Iudæi habitabant.

Quinto patet, quia Christus elegit Apostolos ad prædicandum nunc in terra Iudæorum, & tamen si iste Simon esset Gentilis etiamsi iam conuersus esset non tolerarent Iudæi libenter, quòd ipse doceret, quia publice prædicare est officium honoris, & non permitteretur conuersus ad Iudaismum istum honorem habere super Iudæos ex genere.

Sed obijcietur contra prædicta, quia aliqui de gente Chananæorum erant conuersi ad Iudaismum: nam Gabaonitæ erant Chananæi Iosue 9. & tamen ipsi conuersi sunt ad Iudaismum, manseruntque semper inter Iudæos eod. ca. & secundo Reg. 21. & cum eis ducti sunt in captiuitatem Babylonis, & cum eis postea redierunt primo Esdræ secundo, & ita manerent vsque ad tempora Christi, de illis ergo poterat esse iste Simon, & conuersaretur cum Iudęis, sicut ceteri Gabaonitæ.

Dicendum, quòd non stat, quia omnes isti erant serui Iudæorum, & quasi abiecti inter eos. sic Iosue dixit eis Iosue nono, itaque sub maledictione eritis, & non deficiet de stirpe vestra ligna cædens, & aquas portans, & sequitur, decreuitque in illo die eos esse in ministerium cuncti populi, & altaris Domini cædentes ligna. & aquas portantes, cum ergo omnes de progenie istorum essent astricti huic seruituti, nemo eorum posset effici discipulus Christi cui committeretur officium prædicandi.

Secundo patet, quia dato, quòd non seruirent omnes actualiter in hoc ministerio, nec essent obligati seruire, tamen nemo eorum permitteretur publice docere, eo quòd erant serui totius populi, & non concederetur eis istud officium honoris: non ergo poterat esse iste Simon de illis.

Dicendum igitur, quòd iste Simon Iudęus erat, & erat de prouincia Galilææ, vocatur autem Chananæus non a Chananæis, vel a terra Chanaam, sed a quodam vico Galilęæ nomine Chana, de quo dicitur Ioannis secundo, nuptiæ factæ sunt in Chana Galilææ: ibi enim Christus conuertit aquam in vinum eodem cap. & crediderunt discipuli eius in eum, & tunc forte iste Simon accessit ad Christum, vel postea, quia sępe Christus in regione illa prædicabat. Iste vocatur Simon Zelotes Luc. 6. & Actuum primo, & idem est, quòd Simon Chananæus: nam Chana in hebræo idem est, quòd Zelus latine, & sic Chananæus idem est, quòd Zelotes, idest, Zelum habens, sic dicitur Exodi trigesimoquarto, ego sum Deus tuus Zelotes, sed est Zelotes in formam Latinam; de hoc dicit Hieronymus Simon Chananęus ad distinctionem Simonis Petri dicitur de vico Galilææ Chana vbi aquas Dominus mutauit in vinum: ipse enim in alio loco Simon Zelotes dicitur, & sic istud cognomen fuit sibi appositum ad differentiam Petri, qui etiam Simon dicebatur: isti enim Simoni, vt dicit Hieronymus Ægyptus forte prædicationis data est, vbi cum Euangelio Christi prædicasset redijt in Iudæam, & Iacobo iusto, qui primus Ierosolimytanæ Ecclesiæ Episcopus fuerat occiso, ex consensu Apostolorum Ierosolymitanus Episcopus iste Simon factus, in quo vsque ad centum, & viginti annos manens vitæ suæ tempore Traiani Imperatoris crucifixus est eodem die, quo Iudas frater Iacobi, licet non eodem loco, nec etiam eodem anno: ideo eadem die communis amborum solennitas colitur.

De isto Simone dicunt aliqui, quòd fuerit frater Domini, sicut Iacobus Alphæi, sicut infra decimotertio, & Mar. sexto, ponitur inter fratres Domini, sed nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas.

Dicendum, quòd non est ille Simon, quod ostenditur inquantum dicitur, quòd iste erat Chananæus, idest, de Chana Galilææ, & tamen fratres Domini erant de Nazareth, & ita loquebantur Nazareni de illis tanquam ibi inter eos essent infra decimotertio, & Mar. sexto: alius ergo Simon est ille, de quo ibi dicitur, iste autem non videtur ad Christi cognationem pertinere.

De

De Iuda proditore quis fuit, & de qua patria Et unde sumpsit nomen Scariothes.
Quæst. XLI.

QVAERETVR de Iuda proditore, qui ultimus est, quia forte fuit ultimus tempore inter Christi discipulos.

Dicendum, quòd de isto varia referuntur Apocrypha, eo quòd origo eius ignota est, sicut & aliorum.

Est tamen dicendum, quod vir pauper erat de Galilæa, sicut ceteri, apponitur ei cognomen, scilicet Scariotes, & Marc. tertio, & Luc. sexto, dicitur Scarioth, sed idem est, quia Scariothes est denominatiuum de Scarioth, sicut Leuites de Leui. præponitur autem ei cognomen ad differentiam alterius Iudæ Apostoli, qui vocatur Iudas Iacobi. Luc. sexto, & Actuum primo, dicitur autem, quòd vocatur Scariothes a quodam vico Galileæ nomine Scarioth, de quo ortus est, vt dicit Hieronymus, vel dicitur Scariothes, vt aliqui volunt, quia fuit de tribu Isachar, vt dicatur Scariothes quasi Isachariothes, idest, de Isachar, & dicunt, quòd hoc fuit quoddam præsagium futurorum, quia Isachar interpretatur merces, vt innuitur Genesis trigesimo, cum dixit Lia dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo, appellauitque nomen illius Isachar, & ita Iudas fuit de Isachar, idest, de mercede, quia pro pretio, & mercede conuenta vendidit Saluatorem, sic dicit Hieronymus, scilicet, vel ex tribu Isachar vocabulum sumpsit, vt quodam vaticinio in condemnationem sui natus sit: Isachar, enim, interpretatur merces, vt significetur merces proditoris. istum Iudam Christus inter duodecim elegit, eique tribuit administrationem pecuniæ quam ad victum suum, & discipulorum habebat: erat enim Christus pauperrimus, non habens vbi caput reclinaret supra octauo, & Luc. nono, mulieres autem quædam deuotę de Galilæa dabant ei pecuniam ad sumptus Luc. octauo, & Marc. decimoquinto, etiam alij ministrabant ei in aliquo, hanc autem pecuniam recipiebat Iudas Christo iubente. vnde dicitur Ioannis duodecimo, quod ipse habebat loculos Christi. sic etiam Ioannis tertio dicitur, quidam putabant, quia loculos habebat Iudas, quia dicit ei Iesus eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum, & in hoc quædam familiaritas erat Christi ad Iudam cum committeret ei pecuniam expendendam. Hoc autem ad alios homines aliquid esset, ad Christum autem nihil, qui de pecuniis curam nullam agebat, potissime cum sciret, quòd Iudas furabatur pecuniam, quæ offerebatur ei, Ioannis duodecimo, & tamen ad ostendendum Iudæ ingratitudinem aliquid erat, quia cum Christus istud signum familiaritatis, etiam vltra magna beneficia ostendisset, magis videbatur ingratus, & vituperabilis, quòd de Christo talia cogitasset.

Quare dicitur hic de Iuda, qui tradidit eum. Vbi quòd tunc ingratitudo maxime apparet, cum beneficio coniungitur. Et quòd bonum non est nisi a Deo.
Quæst. XLII.

QVAERETVR, quare dicitur hic, qui tradidit eum.

Dicendum, quòd vbicunque ponuntur nomina Apostolorum omnium dicitur hoc de Iuda, & fuit propter multa.

Primo ad ostendendam rei veritatem, quia ita fuit, quòd iste eum tradidit: cum enim esset vnus de duodecim, vt videtur, auaritia ductus tradidit Dominum suum triginta argenteos recipiens, vt omnibus ergo innotescat, omnes Euangelistæ istud expresserunt, vt patet hic, & Marc. tertio, & Luc. sexto.

Secundo fuit ad ostendendum completam esse Prophetiam: ita enim de Christo prænunciatum erat, quod
F vnum ex suis eum traditurus esset Psalmo quadragesimo, scilicet, Et enim homo pacis meæ, in quo speraui, qui edebat panes meos super me magnificauit supplantationem, & quia hic ponuntur nomina duodecim Apostolorum quos Christus maxime familiares sibi habuit supra ceteros homines, & de quibus ipse dixit vos estis, qui permansistis mecum in tribulationibus Luc vigesimosecundo. & ponitur ibi nomen Iudæ. Hic debuit ostendi, quòd ipse tradidit eum, vt videatur, quòd ille, qui constitutus erat in Apostolum eum tradidit, & sic Prophetia impleta est. Tertio fuit ad ostendendam ingratitudinem, quia nunquam melius apparet ingratitudinis magnitudo quam vbi ingratitudo, & beneficium simul sunt propter oppositionem, sed hic ponitur beneficium quod Christus Iudæ contulit constituendo eum
G vnum de 12. principibus Ecclesiæ, & in gradu altissimo cum Apostolatus sit dignitas maxima Ecclesię prima Corinth. 12. & ad Ephe. 4. in nullo ergo loco melius ponitur, quod tradidit Dominum quam hic, vt maxime videatur ingratitudinis magnitudo cum tantum beneficium susceperit. Quartò fuit ad differentiam alterius Iudę, quia fuit alius Iudas Apostolus, qui dicitur Iudas Iacobi vir sanctissimus Luc. 6. & Actu. 1. quando ergo communiter dicitur, quòd Iudas tradidit Dominum, vt videatur quis fuerit iste Iudas, & vt non imponatur hoc scelus Iudę Iacobi viro sanctissimo, exprimitur, quòd Iudas Scariothes fuit, qui tradidit eum: & ideo hoc supposito quando Euangelistæ loquuntur postea de traditione Domini vocant Iudam absolute, vt infra 26. & Marc. 14. quasi iam notum sit quis esset iste Iudas, Ioan-
H nes tamen, quia non posuit nomina 12. Apostolorum, sicut Matthæus, Marcus, & Lucas, & sic non potuit ponere istam notificationem de Iuda, quando postea loquitur de eo in traditione Domini exprimit aperte quis fuerit, ut Ioan. 12. dicitur, dicit ergo vnus ex discipulis Iudas Simonis Scariothis, qui erat eum traditurus, & sic ostendit eum differre a Iuda Iacobi.

Quinto fuit ad ostensionem bonitatis aliorum Apostolorum, quia cum ponantur omnes 12. & de isto solo exprimatur hoc malum innuitur, quod ceteri boni erant, & nullum malum erat, quòd de ipsis scribi posset. hoc innuitur Ioannis 6. quando Petrus nomine duodecim Apostolorum dixit Domine verba vitæ æternæ habes, & nos cognouimus, & credidimus, quia tu es Christus filius Dei; & Christus dixit nonne ego vos duodecim ele-
I gi, & vnus ex vobis diabolus est, quasi dicat, ego scio, quòd creditis in me, quia ego elegi vos, tamen vnus ex vobis est diabolus, & ille non credit, & sequitur. dicebat de Iuda Simonis Scariothis. hic enim erat traditurus eum cum esset vnus de duodecim sic etiam innuitur Ioannis 13. tertiodecimo cum Christus dixit vos mundi estis, sed non omnes: & sequitur sciebat enim quisnam esset, qui traderet eum, propterea dixit non estis mundi omnes, & sic clare ostendit, quòd nulla macula erat in eis, nisi in illo solo. ita ergo omnes Euangelistæ de hoc solo malum scripserunt omnibus simul positis, vt innuatur, quod ceteri boni erant.

Sexto fuit ad nostram eruditionem, & excusationem congregationum nostratum, scilicet, vt licet aliquando in congregatione bonorum aliquis malus inueniatur, non
K ideo putetur, quod ista congregatio non est a Deo, quia vere a Deo est quælibet congregatio vbi boni aliqui sunt: etiamsi mali multi sint, cum bonum non possit esse, nisi a Deo, & ostendit in seipso cum ista congregatio paucorum hominum, quæ ab eo specialiter facta fuerat, adhuc vnum pessimum virum haberet, qui merito diabolus dictus est.

Sciendum, quod Ioannes diligentius fecit differentiam Iudæ proditoris a Iuda bono quam ceteri Euangelistæ, quia alij vocant istum Iudam Scariothem, & alium vocant Iudam Iacobi, sed ista non faciunt omnimodam differentiam, quia Iudas Iacobi habet cognomen a cognatione, Iudas Scariothes a loco, & sic poterat esse idem Iudas Iacobi, & Scariothes Ioannes autem dixit Iudas Simonis Scariothis. Ioannis sexto, & duodecimo, est Simonis cognomen a cognatione

vt

vt sicut alius vocatur Iudas Iacobi, idest, frater Iacobi, ita iste vocatur Iudas Simonis, idest, filius Simonis, & additur Scharioithes, vt sciatur, quòd Iudas Iacobi non fit Scariothis, sed Iudas Simonis, & sic est perfecta differentia inter eos.

Quare Christus elegit Iudam in Apostolatum, cum proditurus esset eum, qui semper fuit malus. Et quòd fuit conueniens, quod Christus ab aliquo de suis traderetur. Quæst. XLIII.

QVAERETVR, quare Christus elegit istum Iudam in Apostolum cum proditurus esset eum.

Aliqui putant, quòd incertum erat an traditurus esset eum: ideo assumptus est cum ceteris.

Sed isti non sunt audiendi, quia Christus sciebat omnia cum esset Deus, ita dixerunt ei Apostoli, nunc scimus, quòd scis omnia, & non est opus, quòd quis te interroget Ioan. decimosexto, & sic ipse sciebat quid homines haberent in corde suo, & si quid boni, aut mali cogitarent, & sic cauebat ab eis quando volebat sicut dicitur Ioan. secundo, ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eo quòd ipse nosset omnes, & quia opus ei nõ erat, vt quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine: Ioan. secũdo, & sciebat specialiter omnia, quæ futura erãt in eo, & quid passurus esset. 10. 18. scilicet Iesus itaque sciens omnia, quæ ventura erant super eũ &c. sciebat etiam de Iuda, quòd traditurus esset eum, & prænunciauit, quòd vnus de 12. traderet eum. Ioan. decimotertio, & dixit specialiter Iudæ quod facis, fac citius: ergo non est cogitandum, quòd Christus hoc nesciret.

Alij dicunt, quòd Christus hoc futurum esse sciebat, & tamen, quia Iudas erat bonus a principio, accepit eum. accidit autem postea, quòd Sathanas tentaret eum. Ioann. decimotertio. & sic vendidit Dominum.

Dicendum, quòd falsum est, quòd Iudas semper fuit malus: nam cum Christus instituisset eum dispensatorem pecuniæ, quæ tradebatur ei, furabatur pro se ea, quæ dabãtur Christo. Ioan. duodecimo, dixit autem hoc non, quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur portabat, & sic antequam Sathanas tentaret eum erat sibi in consuetudinem furandi pecunias Domini, immo Sathanas ex hac parte habuit occasionem tentandi eum, scilicet, quia fur erat, & auarus, & hac vice furari non potuit quando vnguentum super pedes Domini fusum est. Ioan. duodecimo, etiam multo ante hoc Iudas malus erat, & non credebat ea, quæ Christus prædicabat: ideo quando recedentibus multis discipulis a Christo, quia dixerat, nisi manducaueritis carnem meam &c. dixerat ad duodecim, nunquid & vos vultis abire, & Petrus nomine omnium dixisset. Domine quo ibimus? verba enim vitæ æternæ habes, & nos cognouimus, & credidimus, quia tu es Christus filius Dei: dixit Christus nonne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? idest, scio quòd creditis in me, quia ego elegi vos, & tamen vnus ex vobis diabolus est, quasi dicat, vos omnes creditis, ille tamen vnus non credit, sed opera diaboli facit: erat ergo Iudas semper malus, & licet talem eum Christus sciret, tamen elegit cum ceteris.

Dicendum, quod hoc Christus sciuit, voluit tamen facere, vt implerentur scripturæ, fuerat. n. prænunciatum de eo, quòd ille, qui manducabat cum eo traderet illum Psalmo quadragesimo, qui edebat panes meos magnificauit super me supplantationem, & ita ipse Christus innuit dicens, qui intingit manum mecum in paropsidem hic me tradet infra vigesimosexto, & innuit immediate, quòd hoc fiebat, vt implerentur scripturæ dicens, filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo, væ autem homini illi per quem tradetur, necesse erat tamen, quòd implerentur scripturæ, sicut ipse dixit eodem capi. possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quàm duodecim legiones Angelorum, sed quomodo implebuntur scripturæ, quia sic

A oportet fieri. Quod magis patet Ioannis decimotertio, vbi Christus loquens de Iuda, qui tradebat eum ait, vt adimpleantur scripturæ, qui manducat mecum panem leuauit contra me calcaneum suum, & tamen nemo haberet consuetudinem manducandi cum Christo, nisi esset familiaris eius continuus, scilicet, discipulus, vel Apostolus: ideo in alterum istorum debuit assumi Iudas ad hoc, quòd posset illud efficere, & potius in Apostolum quam in discipulum, quia isti erant magis familiariter cum Christo manducantes, & bibentes.

Secundo fuit, quia iste erat modus conueniens: nam cum Christus tradendus esset Iudæis, & ipsi non audesent eum publice capere propter metum populi infra vigesimosexto, scilicet, ne forte tumultus fieret in populo, B oportuit quòd per noctem eum caperent, Christus tamen per noctem non dormiebat in vrbe, sed foris in campo: nemo autem poterat ita bene scire loca in quibus ipse manebat, sicut ipsi, qui cum eo erant: fuit ergo conueniens, quòd ab aliquo de suis traderetur. hoc autem apparet.

Primo, quia Iudas dixit Iudæis quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam? infra vigesimosexto, in quo innuebat, quòd non erat facile Iudæis illum capere, quia alias frustra Iudas offerret se ad tradendum eum, nec peteret precium.

Secundo, quia Iudæi dederunt ei pecuniam, & tamen si ipsi sine ministerio Iudæ potuissent faciliter Christum tenere, non dedissent ei pecuniam.

Tertio, quia omnes ministri missi a Iudæis ad tenen- C dum Christum secuti sunt Iudam: ipse enim dirigebat eos infra vigesimosexto, & sic videtur, quòd illi nesciebant locum.

Quarto patet, quia Ioannis decimooctauo dicitur, sciebat autem Iudas, qui tradebat eum, locum, quia frequenter Iesus venerat illuc cum discipulis suis, & sic videtur, quòd alij nesciuissent locum, in quo Christus erat, nisi Iudas ostendisset eis, ista ergo fuit præcipua causa.

Quinto fuit propter agnitionem Christi, quia ministri Iudæorum non bene agnoscebant Christum maxime per noctem: ideo Iudas dedit eis signum dicens, quemcunque osculatus fuero ipse est, tenete eum. infra vigesimosexto. Modus ergo conueniens fuit, quòd Christus a suo discipulo traderetur, quia melius, idest, magis conuenienter, & determinate poterat illud nefas perpetrari D quam per alium: etiam in malis agendis quædam industria, & aptitudo necessaria est, quam Aristotel. astutiam vocat sexto Ethicorum capitu. decimosexto. Tertio quãtum ad principale fuit ad ostendendum, quòd Christus istam mortem voluntarie subijt, & præsciuerat illam, poteratque euitare, sed noluit, cum sæpe ipse diceret discipulis, vnus ex vobis me traditurus est: Ioannis decimotertio, & multo ante hoc Christus idem significauit dicens. vnus ex vobis diabolus est. Ioannis sexto: cum ergo totum instrumentum mortis Christi fuerit discipulus eius, & ipse præsciuisset hoc, etiam si purus homo esset poterat rogare discipulum illum, vel taliter agere cum eo ne ab eodem traderetur, & tamen noluit; ergo apparet, quòd spontaneus mortem istam subijt. si autem traderetur per aliquem alium extraneum non appareret, E quòd tam voluntarie mortem istam subiret, cum non esset tam facile et si purus homo esset, sicut si a discipulo suo tradendus esset.

Quarto fuit ad ostendendum immensam mansuetudinem, & viscera misericordiæ Christi. fuit quippe ineffabilis si quis digne aduertat, scilicet, quotidie comedere, & cum illo bibere, & beneficia magna præstare ei, de quo sciebat, quod ipsum ad mortem tam iniustam traditurus esset, nec turbabatur vultus eius aduersus illum, sed cum omni mansuetudine eum tolerabat, & dulciter loquebatur illi, nec se in aliquo subtrahebat ab eo quem tamen sciebat esse virum nequissimum, & si quis diligenter cogitauerit (arbitror) non poterit de Christi misericordia, etiam commissis grauibus rebus diffidere.

Quinto

Quinto fuit ad instructionem nostram, vt si quando malis necesse sit conuersari, eos patienter toleremus. sic dicit Augusti. decimotertio de ciuit. Dei. habuit inter eos vnum quo malo bene vtens, vt suæ passionis impleret dispositum, idest, dispositionem, & Ecclesiæ suæ tolerandorum malorum præberetur exemplum. de hoc etiam Rabanus dicit: eligitur autem Iudas proditor non per imprudentiam, sed per prouidentiam, susceperat quidem hominis infirmitatem, & ideo ne has partes recusauerit fregilitatis humanæ voluit ab Apostolo suo tradi, vt tu a socio tuo proditus moderate feras tuum errasse iudicium, & perijsse beneficium.

Considerandum tamen, quòd Christus licet sciret se a Iuda tradendum, non per hoc incitabat eum ad hoc scelus, sed potius quantum iuste fieri poterat distrahebat. nam aliquando mala dicebat, ita vt Iudas intelligere posset, vt quando dixit vnus ex vobis diabolus est. Ioannis sexto: etiam quando dixit vnus ex vobis me traditurus est. Ioannis decimotertio, & cum dixit, qui intingit mecum manum in paropsidem hic me tradit infra vigesimosexto, ita vt Iudas tunc diceret quasi se excusando, nunquid ego sum? & Christus ait, tu dixisti, idest, ego non assero, tu videas an verum sit. per quæ sufficienter detrahebatur a concepto malo si infelix aduertere voluisset: distrahebat etiam eum consideratio impensorum beneficiorum, quia etiamsi nihil aliud esset mansuetudo, & benignitas, & familiaritas Christi quam erga eum ostēdebat, cum eum vnum de duodecim fecisset, a malo cor illius diuertere debuisset, sed præualuit Sathanas, & hæc omnia post tergum abiecta sunt.

Sed dices, poterat ne Christus eum ab hoc malo diuertere? Fateor poterat si voluisset. nam & poterat mortem euadere, mori tamen venerat: nec enim Christus agere debuit omnia, quæ facere poterat, quia sic nemo peccaret, nemo periret, & etiam qui perierunt saluarentur. Deus tamen non disposuit agere quidquid potest, quia tunc frustra esset ipsum esse iustum: sufficiebat enim esse potentem, egit ergo Christus cum Iuda non quidquid absolute potuit, quia sic etiam nunc posset eum saluare, sed quantum æquum, & bonum fuit fieri distrahendo eum a peccato, obseruato ne maius scandalum causaret, quod forte fieret si Christus diceret Iudæ tu me tradis, ideo non facias, quia per hoc valde scandalizaretur Iudas, cum in isto verbo constitueret eum hostem capitalem, & per hoc Iudas non cessaret, negaret enim verum esse, quod Christus dicebat, & exequeretur, quod conceperat, nisi Christus vellet interius tangere cor eius auferendo ei istud prauum desiderium, hoc tamen erat diuinitus operari, ideo hoc non fecit: doluit tamen valde Christus de miserabili exitu Iudæ, quia & illum tradidit, & seipsum æterna morte damnauit, sic enim fuit pro Ierusalem, nam Christus videns ciuitatem fleuit super illam dicēs, si cognouisses & tu quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Lucæ decimonono capitulo, compatiebatur enim Christus illi ciuitati, quòd peritura esset, ita vt ex quadam intima compassione lacrymaretur pro illa, fecit etiam quantum potuit humanitus fieri ad hoc euitandum, nam dixit Ierusalem quoties volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti, ecce relinquetur vobis domus vestra deserta, idest per ibit ista ciuitas, & templum infra vigesimotertio capitulo, Lucæ decimotertio capitulo, poterat tamen Christus absolute si voluisset facere ne perijsset Ierusalem, & non opus erat lacrymari pro ea, & tamen lachrymabatur, quasi iam fecisset quidquid facere poterat de bono, & æquo, & non potuisset auertere malum ipsorum, & ita solum restabat ei ex compassione lacrymari, ita etiam pro Iuda factum est, sed iniquitates suæ diuiserunt inter eum, & Deum, ita vt iam Christus tanquam homo, & mater, & prædicator non potuerit eum a concepto malo diuertere, sed doluit quod ille infelix sic periret.

Hos duodecim misit Iesus, præcipiens eis, & dicens. In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum

F *ne intraueritis, sed potius ite ad oues, quæ perierunt domus*
Israel. Euntes autem prædicate dicentes, quia appropinquabit Mar. 6.
bit regnum cælorum. Infirmos curate, mortuos suscitate, Luc. 9.
leprosos mundate, dæmones eijcite, gratis accepistis, gratis da 10.
te. Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam
niam in zonis vestris. Non peram in via, neque duas tuni-
cas, neque calciamenta, neque virgam. Dignus est, enim Luc. 10.
operarius cibo suo. In quamcunque autem ciuitatem, aut ca- Mar. 6.
stellum intraueritis, interrogate quis in ea dignus sit. & ibi Luc. 9.
manete donec exeatis. Intrantes autem in domum salutate 10.
eam dicentes. Pax huic domui. Et si quidem fuerit domus Luc. 10.
illa digna, veniet pax vestra super eam, si autem non fuerit Mar. 6.
digna pax vestra reuertetur ad vos. Et quicunque non re- Luc. 9.
ceperit vos. neque audierit sermones vestros, exeuntes foras 10. 1. 9.
de domo, vel ciuitate excutite puluerem de pedibus vestris. 1. c. mente.
G *Amen dico vobis, tolerabilius erit terra Sodomorum, & Go* Iof. 11.
morrhæorum in die iudicij, quam illi ciuitati. Luc. 10.

Hos duodecim. Hic traditur Apostolis doctrina, & forma doctrinæ. Et primo quantum ad locum in quo docerent. Secundo quantum ad id quod docere deberent, ibi. *Euntes autem.* (Hic traditur Apostolis doctrina, et forma doctrinæ.)

Circa primum dicitur. *Hos duodecim misit Iesus.* Scilicet ad prædicandum, nam ad hoc eos instituit.

Præcipiens eis, & dicens in viam gentium ne abieritis. Ostendit eis quibus prædicarent, scilicet, solis Iudęis, & non gentilibus, nec Samaritanis, & dicitur in viam gentium ne abieritis, idest, ne eatis ad terram Gentilium ad prædicandum.

H *Et in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis.* Erant aliquæ ciuitates Samaritanorum inter Iudæos, & in illas iubebat Christus ne ad prędicandum introirent.

Sed potius ite ad oues, quæ perierunt domus Israel. Idest ite ad Iudæos qui sunt de domo Israel, & sunt oues perditæ, ad hos oportet, quod eatis ad reducendum ad agnitionem veritatis per prędicationem verbi.

Quare Christus Apostolis iussit nunc in litera non ire ad prædicandum Gentilibus cum postea præceperit prædicare omnibus gentibus.
Quæst. *XLIIII.*

QVAERETVR, quare Christus iussit nunc nō
I ire ad prędicandum gentilibus, cum postea prę-
cepent prędicare omnibus gentibus infra 28. &
Mar. 16:

Dicendum, quòd primo fuit ad auferendam Iudæis occasionem murmurandi, & abijciendi Christum, nam Messias de gente Iudæorum erat, & ad ipsos pertinebat, & promissio ipsis facta fuerat, sic dicitur ad Roman. nono, qui sunt Israelitæ quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa, quorum patres ex quibus Christus secundum carnem. si autem Iudæi viderent quod Christus prędicabat gentilibus, vel mittebat discipulos ad prædicandum eis dicerent, iste non est Messias noster: Christus autem voluit auferre eis omnem occasionem scandali, ideo ad solos discipulos misit, & ista fuit causa pręcipua,
K sic dicit Hieronymus super Matthæ. oportebat primum aduentum Christi nunciari Iudæis, ne iustam haberent excusationem dicentes, ideo se dominum reiecisse, quòd ad gentes, & Samaritanos Apostolos miserit, & vere mirarentur Iudæi si Christus iret ad prædicandum gentibus, vel illuc mitteret discipulos, sic patet Ioannes, 7. cum dixit quæretis me, & non inuenietis, & vbi ego sum vos non potestis venire, & ipsi quasi admirantes dixerunt, quo hic iturus est, quia non inueniemus eum? nunquid in dispersionem gentium iturus est, & docturus gentes? dicebant ei hoc tanquam inconueniens, & de quo valde admirarentur si hoc faceret. Secundo fuit (vt aliqui volunt) ad exercitationem Apostolorum, scilicet, quòd antequam mitterentur per totum orbem exercitarentur inter Iudæos, sic dicit Chrysost. ideo primo eos ad Iudæos

mittit,

[illegible], ut quasi in quadam palæstra in Iudæa exercitati ad A [illegible] orbis terrarum intrarent, & velut quosdam pullos debiles ad volandum eos induceret.

Sed istud non sufficiens causa, quia verum est, quod discipuli antequam mitterentur ad prædicandum per totum orbem debuerunt exercitari inter Iudæos, & [illegible] tunc tempus dispergendi eos per orbem, quia sic primo Christus occideretur à Iudæis, quo facto, redirent ad eum, & tamen quamdiu Christus vixit debuerunt Apostoli cum eo semper manere, ut addiscerent, & viderent omnia gesta eius, quæ postea prædicarent per orbem, ut [illegible] Act. 1. ergo, sic debuerunt exercitari in prædicatione, quòd tunc iterentur à Christo ad loca propinqua, ut [illegible] ad ipsum redire possent. & quia Christus erat in Iudæa, [illegible] conuenientius hoc factum prædicando Iudæis, quàm Gentilibus, cum tamen essent [illegible] loca Gentilium [illegible] iam Iudæorum, ad quæ interdum [illegible] potest, quàm ad ista loca Iudæorum, non iuit Apostoli ad prædicandum, non facit ista causa, quia poterant [illegible] prædicando, & redeundo ad Christum, sicut prædicandum [illegible] Iudæis.

Tertio fuit, quia Christus non veniebat ad prædicandum personaliter nisi Iudæis, sicut ipse dixit infra 15. non sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel, ad prædicandum, nisi istis, & quia Christo viuente non erat decens, quòd tenerent alium modum prædicandi discipuli eius, quam ipse, sicut ipse non prædicauit, nisi Iudæis, ita nec debuerunt prædicare eo viuente discipuli eius.

Quarto fuit propter honorem quendam legis, & gentis Iudæorum, & ut essent minus excusabiles, erat enim Christus de gente Iudæorum, secundum carnem: debuit ergo honorare gentem suam, & maxime super legem, & Prophetas, quia omnia fuerunt in gente ista, hunc ergo honorem Christus illis exhibuit, quod non solum eis primo, sed etiam eis solis à principio prædicauit, cum autem noluerint recipere illam, erant etiam minus excusabiles, quia tantam diligentiam contra illos, & honorem eis Christus impenderat, sic dicit Hilarius legis lectio obtinuerat primum legium Euangelij, debebat ob hoc minus Israel sceleris sui excusationem habiturus, quòd plus sedulitatis in admonitione sentisset.

Quinto fuit, quia futurū erat, quòd Iudæi repellerent prædicationem Christi, & Apostolorum, & transiturus erat Apostoli ad gentes, ut ergo rationabilior videretur iste transitus conueniens fuit, quòd ista magna diligentia adhiberetur contra eos prædicando ipsis solis Iudæis, sicut dicit Gregorius, prius soli Iudeæ voluit, & postmodum Gentilibus prædicare, quatenus redemptoris nostri prædicatio à proprijs repulsa Gentilem populum, quasi extraneos quereret.

Sexto fuit ad ostendendum maiorem Christi benignitatem, scilicet quòd cum Iudæi signa eius dæmonijs ascriberent, & ipse contumeliam passus non solum non reliquit eos, sed etiam maiorem honorem eis impendit ipsis solis prædicando, sic dicit Chrysostom. po[illegible], quia Christo contumabantur, & dæmoniacum eum vocabant, quòd propter hoc eos odio haberet, primum eos emendare studuit, & ab omnibus alijs discipulos abducens eis medicos, & doctores misit, & non solum prohibuit alijs annunciare antequam Iudæis, sed nec viam quæ ad gentes fert, pertingere concedebat.

Quare Christus iussit post mortem discipulis prædicare gentibus. Et quis ordo fuit prædicandi discipulorum. Quæst. XLV.

QVAERETVR quare Christus post mortem iussit discipulis prædicare gentibus.

Dicendum, quòd iusit. Primo, quia Christus non solis Iudæis venerat, sed etiam gentilibus, sic fuerat dictum de eo Genesi. quadragesimonono capitulo, ipse erit expectatio gentium, & Isa. vndecimo capitulo in ipso gentes sperabant, & hoc est, quia plures de gentilibus ad ipsum conuersi sunt, quàm de Iudæis. Hoc autem non poterat, nisi per prædicationem fieri, quia fides ex auditu est, ad Roman. decimo capitulo, scilicet quomodo credent, ei quem non

audierunt, quomodo autem audient sine prædicante? quasi dicat non poterunt, sed Christus viuens non permiserat Apostolis prædicare Gentilibus, ergo oportuit, quòd Christus post mortem iuberet eis prædicare Gentilibus, & tunc illa cessabant, quia iam non poterant Iudæi repellere Christum, quasi non esset Messias, licet discipuli sui prædicarent Gentilibus, cum ipse viuens semper Iudæis prædicauerit, & etiam discipuli eius, nunc autem quasi repulsa doctrina Christi, cum illum occidissent, iuste poterant Apostoli gentilibus prædicare, & ita Christus dixit, ite per mundum vniuersum, & prædicate euangelium omni creaturæ.

Sciendum tamen, quòd adhuc Christo mortuo non recesserunt penitus Apostoli de Iudæa ad prædicandum gentibus, quia primo prædicauerunt Iudæis, & quousque

B ipsi repulerunt eos non iuerunt ad gentiles dimissa Iudæa, sic patet Actuum decimotertio cap. cum dixerunt Paulus, & Barnabas Iudæis, vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repulistis illud, & indignos vos iudicastis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes, sic enim Christus voluerat, quod prius prædicaretur in Iudæa, Actuum primo cap. eritis mihi testes in Ierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsque ad vltimum terræ, nam iuxta ordinem istorum verborum fuit ordo prædicandi, nam post Christi ascensionem primo Apostoli prædicauerunt in Ierusalem, & conuerterunt plurimos, quia Petrus conuertit in primo sermone die Pentecostes, tria millia, Actuum secundo, & tertio capit. deinde per totam Iudæam prædicabant, & post aliquantum tempus, aliqui de discipulis prædicauerunt in Samaria,

C & conuerterunt gentem, vnde dicitur Actuum octauo cap. cum audissent Apostoli, qui erant Hierosolimis, quòd recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum, & Ioannem, post hæc autem cum Iudæi essent valde obstinati, & persequerentur prædicantes, Apostoli recesserunt inde saltem plurimi, quia Iacobus Alphæi, qui erat Episcopus Ierusalem semper ibi mansit, & ibi tandem occisus est, & ita Christus voluerat, quod Apostoli nunquam desinerent penitus prædicare Iudæis quousque ipsi omnino expellerent eos, sic enim dixerunt Paulus, & Barnabas Actuum decimotertio cap. quoniam repulistis illud ecce conuertimur ad gentes, sic enim præcepit nobis dominus, scilicet quòd iremus ad gentes postquam vos repelleretis nos, per hoc autem fuit ablata Iudæis omnis occasio murmurandi de Christo, & discipulis, quòd prædicarent

D gentibus, cum iam ipsi nollent audire eos, nam alias scandalizarentur, imo & sic fuerunt scandalizati conuersi de Iudaismo ad Christum, quando Petrus prædicauit gentilibus, & baptizauit eos Actu. 11. c. cum ascendisset Petrus Ierosolymam disceptabant aduersus illum qui erant ex circumcisione dicentes, quare introisti ad viros præputium habentes, & Petrus fecit ibi longam excusationem ostendens, quod à Deo compulsus esset, & conclusit dicens: si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, sicut & nobis qui credidimus in Dominum nostrum Iesum Christum, ego quis possem prohibere Deum: his auditis tacuerunt, & glorificauerunt Deum dicentes, ergo, & gentibus Deus pœnitentiam ad vitam dedit.

An erat inconueniens, quòd Christus nunc subtraheret
E *verbum prædicationis à gentilibus, cum sine fide impossibile est Deo placere. Et quòd nemo sine lege Christi nunc potest saluari tamet si ante Christi mortem gentiles poterant saluari sine ista lege.* Quæst. XLVI.

QVAERETVR an erat inconueniens, quòd Christus tunc subtraheret verbum prædicationis à gentilibus.

Aliqui dicunt, quòd inconueniens erat, quia Deus non est acceptator personarum, Actu. 10. quia tamen faceret prædicari verbum suum gentibus quibusdam, & alijs prædicare vetaret, personarum acceptio erat, & tamen apud Deum non est distinctio Iudæi, & Græci, sed Deus diues est in omnes ad Roman. [illegible] etiam, quia in Christo non est masculus, nec fœmina, seruus nec liber, Barbarus nec Scitha ad Col. 3. ergo non est distin-

[illegible] apud [illegible] ergo non de- buit verani prædicatio gentilibus [illegible]

[illegible] quæ [illegible] fides autem est huiusmodi, quia sine fide impossibile est placere Deo ad Hebr. 11. [illegible] tradenda est, non poterant tamen habere fidem [illegible] ad Ro. 10. quomodo credent ei, quem non audierunt, quomodo autem audient sine prædicante [illegible] tradenda est prædicatio, [illegible] sicut Paulus & Barnabas Iudæis [illegible] primum vobis loqui verbum Dei, sed quoniam [illegible] illud [illegible]

[illegible] quod [illegible] prædicare gentilibus hoc tempore [illegible] viuendum [illegible] ne Iudæi [illegible] [illegible] scandalum [illegible] G

[illegible] prædicari [illegible]

[illegible] prædicatio, quæ facta est Christo [illegible] [illegible] quia Christus [illegible] prædicatores [illegible] H prædicatores [illegible] de Iudæis & [illegible] de gentibus, vt videretur, quod bonum [illegible] Iudæis [illegible] Christus [illegible] prædicare [illegible] principes prædicatorum, licet multi postea fuerunt [illegible] Gregorius [illegible] & de gentibus [illegible] prædicare [illegible]

[illegible] quia [illegible] non præ- dicare gentilibus, quia quod Christum [illegible] prædicare [illegible] si iuberet, quod [illegible] prædicaretur [illegible] I & tamen [illegible] quod Deus non dederit aliquando eis legem Moysi, sicut Iudæis dedit, verum est autem, quod si non iuberet prædicari [illegible] prædicabant [illegible] sicut dicitur [illegible] 20. quod [illegible] de gentilibus intelligitur, quod ante Christum [illegible] ad laborandum in vinea domini [illegible] per ver- bum prædicationis.

Ad primum dicendum, quod Deus non est acceptor personarum, nec etiam potest proprie loquendo, quia accep- tio personarum [illegible] est, nisi eo, qui debet distri- buere aliquid aliquibus, & tenetur sequi certam formam in distribuendo, quia si tunc intuitu alicuius personæ non seruaret [illegible] esset acceptor personarum [illegible] Deus tamen non tenetur nobis ad aliquid, sed quicquid dat gra- tis dat, ideo non potest esse personarum acceptor. K

Alter potest dici, quod acceptio personarum attendi- tur in Deo quantum ad illa, quæ [illegible] sub lege [illegible], licet Deus non teneatur alicui legi, decreuit tamen om- nibus bene agentibus dare vitam æternam, [illegible] si autem aliquis bene agens non acciperet a Deo vitam æternam, diceretur Deus saltem large personarum accep- tor, & sic dicitur Actu. 10. [illegible] in veritate, quod non sit personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui facit iustitiam, acceptus est illi, [illegible] bene agenti de quacunque gente sit. quod autem prædi- caretur [illegible] Christi [illegible] præ- dicaretur, & non alteri, [illegible] acceptor.

[illegible] quod non est [illegible] alteri [illegible] quod possit [illegible] & ideo [illegible] gentilibus [illegible] prædicatio Christi [illegible] esse [illegible] prædicare [illegible] quod [illegible] non prædicaretur, & postea prædica- [illegible] gentilibus [illegible] quod illo tempore [illegible] prædicatio [illegible] [illegible] ergo [illegible] Christus [illegible] [illegible]

Alter potest dici, quod etiam si Christus vetaret in prædi- [illegible] legem [illegible] gentilibus, & [illegible] pro- [illegible] Iudæis non erat [illegible], quia po- terant [illegible] saluari, nam ideo [illegible] sine lege Chri- G sti [illegible] toto seculo prædicari, & [illegible] autem [illegible] gentilibus, non tenerentur ip- [illegible] sine ea [illegible]

Quod patet, quia toto tempore præcedenti ante Chri- stum [illegible] sine lege Christi, quia non- [illegible] prædicata, ita & postea saluarentur sine ea [illegible] Christi [illegible] prædicari [illegible] dicitur, quod sine fide impossibile est placere Deo. Verum est [illegible] habere vellet, [illegible] tamen homi- [illegible] sciri poterant, & si aliquid vltra [illegible] fidem [illegible] prædicaret [illegible] euange- lium, ergo Christus [illegible] illud prædicari sufficeret H eadem fides [illegible] per quam Deo placerent, & saluaremur, & non est necesse, quod aliquis prædicet ad hoc, quod homo habeat illam fidem, quia naturaliter ha- beri potest [illegible] Ro. 1. [illegible] Dei, &c. Cum autem dicitur ad Ro. 10. quomodo credent in quem non audie- runt, dicendum, quod intelligitur de fide explicita, & de- terminata sub certis articulis qualem nos nunc habemus, & tamen illa non erat simpliciter necessaria ad salutem, quia [illegible] sunt homines non habentes illam fidem sic explicitam, nunc autem est ne- cessaria ex eo, quod iam prædicata est, & nemo posset sine illa saluari, & sic poterant [illegible] saluari etiam [illegible] quam [illegible] prædicatum euangelium, quia poterant [illegible] sufficit ad salutem licet illa non sit [illegible] sicut ea, quæ postea prædicata est. I

Quare Christus iussit Apostolis non intrare in ciuita- tes Samaritanorum, & an licebat intrare in [illegible] pro [illegible] prædicandum.

Quæst. XLVII.

QVAERETVR quare Christus iussit Apostolis non intrare in ciuitates Samaritanorum, & an licebat in- trare in illas discipulis ad prædicandum, cum liceret tamen in- trare in eas ad manducandum. Patet hoc, quia Christus in- trabat sæpe in ciuitates Samaritanorum ad manducandum, vel saltem mittebat discipulos, vt de ciuitatibus ipsis cibos [illegible] & redibat de Iudæa [illegible] Galilæam, & in hoc oportebat eum transire per loca Sa- maritanorum, & sic cum Christus transiret per loca Sama- K ritanorum oportebat, quod cibos acciperent de locis Samariæ, sic dicitur Ioan. 4. venit Iesus in ciuitatem Samariæ, & fa- tigatus [illegible] super fontem discipuli enim eius abierant in ciuitatem, vt cibos emerent, [illegible] cum Christus de Galilæa in Iudæam vellet [illegible] disci- pulis, vt pararent ei cibos in quadam ciuitate Samaritano- rum, [illegible] sed quia Christus [illegible] noluerunt eum recipere, nec etiam cibos dederunt Luc. 9. [illegible] discipuli [illegible] & Christus intrare volebat, [illegible] go erat [illegible] intrare in ciuitatem Samaritanorum pro cibis, vel ad alia necessaria, sed solum vetabat intrare ad prædicandum, nam de prædicatione Christus [illegible] quebatur Iudæis, & noluerat illis intrare in ciuitates Gen- tilium, & Samaritanorum, sed solum nullus [illegible] eis, & habere communionem in doctrina. Patet ergo hoc Aposto- lis. Sed [illegible] quia Christus prædicabat Samaritanis

nam

nam Ioan. 4. dicitur, quod duobus diebus mansit in vrbe Samariæ, & multi crediderunt in eum propter sermonem eius, ita ergo liceret discipulis.

Dicendum, quod Christus non prædicabat gentilibus, nec Samaritanis, nec volebat facere illis miracula, interdum tamen propter magnam importunitatem hoc faciebat, & solum bis legitur hoc fecisse scilicet semel Chananæis, & semel Samaritanis, de Chananæis patet infra 15. de Chananæa importuna, quæ cum clamans vexaret Apostolos illi rogauerunt Christum, vt sanaret filiam eius, sed tunc nihil prædicauit, de Samaritanis patet scilicet hac vice Ioan. 4. quia ad magnas preces eorum intrauit vrbem, mansitque ibi diebus duobus, & prædicauit, quia valde rogatus est ab incolis, miraculum tamen nullum fecit, alias autem non legitur, nec Samaritanis, nec gentilibus prædicasse.

De discipulis dicendum, quod non licebat eis prædicare in vrbibus Samaritanorum cum Christus hoc vetuerit, & illud propter duo. Primo quia forte illud factum est antequam Christus nunc vetaret Apostolis intrare ciuitates Samaritanorum, & verum est, sine dubio, quia quando Christus intrauit ad Samaritanos nondum inceperat adhuc se omnino manifestare, quia nondum Ioannes tenebatur in vinculis Io. 3. immo propter Ioannem ipse recessit de Iudæa in Galilæam, vt non esset occasio inuidiæ Pharisæorum, & discipulorum Ioannis contra ipsum Ioan. 4. cum autem peruenisset in Galilæam audiuit, quod Ioannes captus esset, & tunc cœpit prædicare, & supra 4. & ita prædicatio Christi manifesta cœpit postquam Ioannes captus est, introitus tamen ad Samaritanos fuit ante Ioannis incarcerationem, & tamen ista missio Apostolorum ad prædicandum, & prohibitio eis facta de prædicando Samaritanis fuit longo tempore, postquam Christus prædicare cœperat, ergo ille introitus Christi ad Samaritanos fuit multo tempore ante istam prohibitionem, & sic non obstat, quia vno tempore licet, quod alio tempore est illicitum, vnde si eo tempore Apostoli irent ad prædicandum, licuisset eis prædicare Samaritanis, quia nondum erat prohibitio facta. Secundo potest dici, quod secus erat de discipulis, quam de Christo, quia Christus nulli legi erat subditus, sed ipse leges condebat, ergo poterat ipse prædicare Samaritanis, & Gentilibus, licet prohiberet discipulis prædicare eis, cum autem dicitur, quod non licebat discipulis Christi intrare ciuitates Samaritanorum ad prædicandum, est intelligendum, quod etiam non licebat eis prædicare Samaritanis in campo, quia hic non erat principaliter vetitus ingressus in vrbes cum liceret intrare in eas pro cibis, sed prædicatio erat vetita, ideo siue in vrbe, siue in campo illicitum erat prædicare illis, & tamen dixit Christus de vrbibus, quia ibi solebat fieri prædicatio, sed non in campo.

Qui erant isti Samaritani, & de origine eorum. Et qui situs Samariæ: Et quare Samaritani obseruabant legem Moysi. Quæst. XLVIII.

QVAERETVR qui erant isti Samaritani, quibus vetitum fuit Apostolis prædicare.

Dicendum, quod ad hoc est sciendum, qui sunt Samaritani. Et dicendum, quod illi non erant omnino Iudæi, nec omnino Gentiles.

Quod patet, quia si fuissent omnino Iudæi non vetuisset Christus illi prædicare, cum mitteret Apostolos ad prædicandum Iudæis, si autem essent omnino Gentiles non expressisset eos Christus, sed sufficeret dici in viam gentiũ ne abieritis, & tamen expressit eos, tanquam non essent Gentiles, est ergo dicendum, quod Samaritani ex origine Gentiles erant, & tamen quantum ad obseruationem erãt Iudæi, non tamen quantum ad totam obseruationẽ, quia tunc vocarentur Iudæi, vel saltem aduenæ, idest conuersi ad Iudaismum, vel peregrini, sic enim vocat eos lex, scilicet omnis homo de semine Israel, & aduenæ qui morantur inter vos, &c. Leuitic. decimoseptimo cap. idest Iudæi ex genere, & conuersi ad Iudaismum, vel vocarentur Proselyti, infra vigesimotertio ca. circuitis, & aridam, vt faciatis proselitum vnum idest vt conuertatis vnum Gentilem

A ad Iudaismum, & tamen non vocabantur sic, sed Samaritani, ideo non erant isti Gentiles conuersi ad Iudaismum, sed alium modum tenebant.

Pro quo sciendum, quod Samaritani a Samaria dicuntur, erat enim Samaria ciuitas quædam metropolitana in regno Israel, diuiso enim regno Iudæorum in duo, scilicet in regnum Iuda, & Israel fuit metropolitana regni Iuda Ierusalem, & regni Israel Samaria, ibique regnauerunt omnes reges Israel, cum autem decem tribus, quæ pertinebãt ad regnum Israel translatæ fuerunt cum rege suo Oseæ in terram Assyriorum per Salmanasar regem, ne relinqueretur terra illa deserta traduxit varios populos de terra sua ad habitandum in illa, & quia caput illius terræ erat Samaria tota regio appellata est Samaria, & gentes illæ Samaritani dicti sunt, & quando venerunt in terram illam B colebant idola. Deus autem iratus misit contra eos leones, & occidebant illos: dictum est ergo regi Salmanasar qui transtulerat eos, quod quia ignorabant legitima Dei terræ illius mittebat Deus leones, misit ergo Salmanasar vnum de sacerdotibus Iudæorum qui captiui ducti fuerant, vt doceret eos ritum Iudaicum colendi Deum, & ille fecit erudiens eos in cęrimonijs legis Moysi, & quantum ad hoc gentes illæ cœperunt obseruare legem Moysi tam in cęrimonijs sacrificiorum, quam in toto ritu viuendi, nõ tamen omiserunt cultum idolorum, sed simul colebant Deum, & idola sua 4. Reg. 17. & hoc quidem fuit a principio, postea autem non semper fuit, nam tempore Christi Samaritani non videntur idola coluisse, istæ ergo gentes fuerunt Samaritanorum, qui dum Iudęi translati sunt in Babylonem manserunt in terra, & redeuntibus Iudęis de G Babylone multas aduersitates eis fecerunt, nã cũ ędificarent templum sępe accusauerunt eos apud reges Persarũ, & fecerunt longo tempore cessare ab ędificatione, vt patet 1. Esdrę 4. & 5. & 2. Esdrę 3. & 4. & cum restaurarētur muri Ierusalem, qui corruerant, sæpe impediebant Samaritani Iudęos tam accusationibus apud regem Persarum, quam manu armata, ita vt quando Iudæi ędificarent vna pars eorum faciebat opus, & alia tenebat lanceam propter insultus Samaritanorum, vt patet Neemię. 5. & 6. erant ergo Samaritani multum exosi Iudæis, quia erant hostes eorum, fecerunt autem Samaritani, quoddam templum simile templo Ierusalem in monte Garizim, vt ibi facerent sacrificia, & omnes cęrimonias, quæ fiebant in templo Ierusalem de quo templo dicitur Ioannis 4. & propter hoc adhuc fuit maior hostilitas Iudęorum, & Samaritanorum quia Deus iusserat, quod non esset, nisi vnus locus in quo D fierent sacrificia in vna sola ciuitate, quam ipse eligeret Deute. 12. & 16. & si aliqui inter Iudæos arguerentur contra aliquam legis obseruantiam, quod non bene tenerent, eam, fugiebant ad Samaritanos, & ibi manebant vt ait Iosephus. 11. Antiqui mansit autem ista gens vsque ad Christum, ideo interdum euangelistæ Samaritanos commemorant, & isti sunt a quibus Christus vetuit Apostolos, vt nõ prædicarent eis.

Quare Christus Apostolis vetuit non prædicare Samaritanis. Quæst. XLIX.

QVAERETVR quare Christus hoc vetuit cum illi obseruarent legem Moysi, sicut Iudęi.

E Dicendum, quod ad tollendum scandalum Iudæorum vt non haberent occasionem repellendi eum, quod nõ esset Messias si Samaritanis prædicaret ipse, aut discipuli eius, sicut si prædicaret gentibus, vnde valde scandalizabantur Iudæi de Samaritanis, & ad magnum improperiũ habebant nomen Samaritanorum, & infra cum maledicerent Christo dicebant tu Samaritanus es, & dæmoniũ habes Io. 8. scandalizarentur, ergo Iudæi siquis de eis cõuersaretur cum Samaritanis. Primo, quia ipsis erat generale non conuersari cum eis. Io. 4. Iudæi non contuntur Samaritanis, & ita mulier Samaritana dixit Christo e.c. quomodo tu Iudæus cum sis bibere a me poscis, quæ sum mulier Samaritana? magis ergo admirarentur Iudęi, & scandalizarentur si viderent Christum, & Apostolos eius conuersantes cum Samaritanis, & docentes eos,

Secundo erat propter inimicitias, quæ semper manebant, nam Samaritani, vt dictum est præcedenti q. persequebantur semper Iudæos, aut saltem oderant eos cum persequi non poterant, & iungebantur inimicis eorum dicit Iosephus 11. Antiqui. ideo etiam Iudæi oderant eos, & nolebant conuersari cum illis.

Tertio fuit, quia Samaritani non erant vere Iudæi, nec tenebant omnia, quæ Iudæi, sed solum recipiebant quinque libros Moysi, & circumcisionem, libros vero prophetarum, &c. quę habebant Iudæi reijciebant, ideo computandi erant, sicut infideles, sic dicit glo. Samaritani gentiles fuerunt, sed ad Iudaismum multis periculis coacti conuersi sunt, circuncisionem, & quinque libros Moysi recipientes cetera vero abhorrentes.

Quarto fuit, quia etiamsi Samaritani fuissent Iudæi, tamen propter templum, quod construxerunt in monte Garizim ad sacrificia lædere merebantur, miserat enim Deus vnicum templum in terra Israel Deute. 12. & alibi sub pęna mortis non licebat alicui sacrificia facere Leui. 17. vnde, quando duæ tribus, & dimidia construxerunt altare magnum apud Ioardanem, reliquæ 11. tribus, & dimidia putantes illud factum ad offerenda ibi sacrificia parauerunt se ad bellum contra duas, & dimidiam, vt delerent eas quousque illæ satisfecerunt ostendentes, quòd non fuerat altare factum ad sacrificia, sed solum in signú erat, quia Ioardanis non diuidebat vtramque gentem, sed omnes erant vna gens, & pertinebant ad Deum Israel, vt patet Iosue vigesimosecundo, quia tamen Samaritani non erant de gente Iudæorum, nec aliquando fuerant in societate eorum, non pugnabant Iudæi contra illos propter templum, & altare sacrilegum, quia de his, qua foris erant nihil pertinebat ad eos iudicare, sicut nec pugnabant contra gentiles licet colerent idola, quia nunquam illi fuerãt subiecti legi Iudæorum, ita de Samaritanis erat, & tamen habebant Iudæi indignationis causas cõtra Samaritanos, & non contra gentiles, eo quòd in contemptum eorum illud templum erat factũ, quia si Samaritani essent Iudæi, aut legem Iudęorum obseruare vellent, execrabile esset in eis illud templum facere, cum esset contra legem.

Quinto fuit, & quod ad maiorem indignationem mouebat Iudęos, quia Samaritani dicebant eos errare, quia faciebant sacrificia in Ierusalem, asserentes, quòd solum deberent facere illa in templo suo montis Garizim, vt innuitur Ioan. 4. cum quęsiuit a Christo Samaritana, an adorandum esset in templo montis illius, vel in Ierusalem, & sic propter multa Iudæi non cõuersabantur Samaritanis, & si Christus, aut discipuli prædicarent illis scandalizarentur, iussit ergo Christus eis non prædicare Samaritanis.

Quæ oues erant istæ, quæ perierant domus Israel. *Quæstio L.*

QVAERETVR, cum dicitur hic, ite ad oues quę perierunt domus Israel, quæ oues erant istæ.

Dicendum, quòd erant Iudæi, omnibus enim illis prædicari iussit non præcipiens ab aliquo abstinere. vocantur autem oues, quia Christus vocat turbas oues, sic dicitur supra in litera: videns Iesus turbas misertus est eis, quia erant, sicut oues non habentes pastorem: etiam omnes homines tam iustos, quam peccatores oues vocat, vt patet in parabola de centum ouibus, & vna perdita inf. 18. & Luc. 15. Iudæi ergo licet mali essent oues vocantur; sic dicit Hilarius, q licet Iudæi oues dicantur, in Christum tamen luporum, ac viperarum linguis, & faucibus fremuerunt, dicitur autem ad oues, quę perierunt non, quòd aliqui Iudæi perijssent, & alij non, sed omnes perierant, nam ouis perdita vocatur quilibet peccator, iusti autem vocantur oues non errantes, vt dixit Christus infr. 18. & Luc. 15. omnes tamen Iudæi peccatores erant, quia nemo potest dicere, quòd peccatum non haberet 1. Ioan. 1. nam nõ est homo, qui faciat bonum, & non peccet 3. Reg. 8. cum etiam ipsi iusti septies in die cadant Prou. 24. omnes ergo Iudęi erãt oues errantes, vel quæ perierant, & ita Christus loquitur semper eis, tanquam ouibus Ioan. 10. & malis Iudæis dicebat, vos non estis ex ouibus meis eo. c. gentiles etiam vocat oues suas, quia ad ipsum conuertendi erant eo. c. alias

F oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, iubebat ergo Christus hic prædicare ouibus, quæ perierant domus Israel, i. de domo Israel, s. Iudæis, qui erant de domo Israel, & omnes perierant, scilicet per peccatum, sicut & omnes homines pereunt, quando peccant.

Euntes prædicate. Hic ponitur forma doctrinæ ipsis Apostolis quantum ad actum docendi, s. quid deberẽt prędicare, & quia doctrina ista indigebat miraculorum confirmatione, ponitur, quę miracula deberent facere. De primo dicitur. *Euntes autem.* Scilicet per omnia loca Iudæorum. *Prædicate dicentes.* Scilicet hoc, quod sequitur.

Quia appropinquabit regnum cælorum. Idest nunc appropinquat opportunitas eundi ad vitam ęternam, quę est regnum cęlorum. *Infirmos curate.* Istud est secundum, s. confirmatio per miracula, quę pertinebant ad vtilitatem G credentium, aut eorum, qui credituri erant, & vocantur hic infirmi quibuscunque ægritudinibus, vel morbis, vel debilitatibus teneantur, quia istud nomen est multũ generale.

Mortuos suscitate. Istud est aliud genus miraculi, quod apud Iudęos maximum reputatur. *Leprosos mundate.* Potius dicuntur mundari, quam sanari, leprosi, quia non est lepra, sicut ceteri morbi, qui manifeste mortem accelerãt, lepra autem magis est immunditia, quam ęgritudo, ideo melius dicuntur homines mundari ab ea, quã sanari.

Dæmones eijcite. Scilicet de corporibus obsessorum, vt dicitur supra in litera, s. dedit potestatem spirituum immũdorum, vt eijcerent eos, s. de corporibus, poterant tamen etiam eos eijcere interdum de regione, vt infra dicetur.

H *Quid est istud regnum cælorum, quod iubentur Apostoli prædicare. Et quòd per fidem, & baptismum intratur in regnum cælorum.* *Quæstio LI.*

QVAERETVR, quid est istud regnum cęlorum, quod iubentur Apostoli prędicare.

Dicendum, q regnum cælorum vel regnum Dei, quod idẽ est, multipliciter accipitur. Vno modo pro ecclesia militanti, sicut dicitur infr. 13. mittet filius hominis Angelos suos, & colligent de regno eius, dicit enim Greg. in homilia super illo verbo, q regnum cęlorum pręsentis temporis ecclesia dicitur, quia in illa beatitudine vbi pax summa est, inueniri scandala non poterunt, quę colligantur, sic etiam potest accipi illud supra 5. qui soluerit vnum de mãdatis istis, & docuerit, hic minimus vocabitur in regno cęlorum, idest in ecclesia militanti, quia soluentes mandata non erunt in vita ęterna. Secundo accipitur regnum cęlo-I rum pro beatitudine, siue vita æterna, sic etiam eod. c. nisi abundauerit iustitia vestra plus, quam Scribarum, & Phariseorũ nõ intrabitis in regnum cęlorum, i. in vitã ęternã.

Tertio accipitur pro lege Moysi sine intellectu eius, aut pro statu illius legis inf. 21. auferetur a vobis regnum cęlorum, & dabitur genti facienti iustitiam eius. Hoc Christus dixit principibus sacerdotum, quia ipsi habebant legẽ Moysi, & intelligebant eam saltem quantum ad plurima & non fructificabãt in bono opere, ideo dixit Christus eis, auferetur a vobis regnum cęlorum, i. intellectus sacrę Scripturę, & dabitur genti facienti iustitiam eius, idest genti, quæ vere colat Deum, & obseruet iustitiã legis, non quantum ad corticem literæ, sed in vero sensu spirituali, vt dicitur ad Ro. 2. & 9. & ita fuit, quia Iudęi nolẽtes credere in Christum propter peccata sua excecati sunt, sic dicitur ad K Ro. 11. q cęcitas ex parte accidit in Israel donec intraret plenitudo gentium, & sic ablatus est intellectus scripturæ ab eis, quia iam non intelligunt eam, sicut intelligẽda est, quia si intelligerent iam non seruarent eam completa fuerit in Christo, & non sit amplius obseruanda.

Quarto accipitur pro euangelio, vt aliqui volunt, vel pro statu noui testamenti, ut inf. 13. s. omnis Scriba doctus in regno cęlorũ similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua, & uetera, & est sensus, q Scribę, i. sapientes docti in regno cælorũ, i. in nouo testamento proferunt de thesauro suo, i. de scientia sua noua, & uetera, i. probationes noui, & veteris testamenti, ita cõmuniter exponitur. Quinto, vt aliqui volunt accipitur pro Christo, vt infr. 12 si in digito Dei eijcio dæmonia, profecto venit in vos regnum Dei, idest Christus dator regni cęlorũ, sic

expo-

exponit Nicolaus: melius tamen intelligitur de vita æterna. s. si in digito Dei eijcio dæmonia, idest, si creditis, quod in potestate Dei eijcio dæmonia, tanquam Deus, vel Messias, profecto venit in vos regnū Dei. i. certe habebitis vitam æternam: quia per fidem, & baptismum introitur in regnum Dei Ioan. 3. Potest tamē accipi, & melius pro regnō Messię, vt dicetur infra 12. c. saltem tamen tribus, vel quatuor modis primis solet accipi regnū Dei in scriptura.

An regnum cælorum accipi possit pro euangelio, vel pro Christo. Et quod vna est ecclesia ab initio vsque ad finem seculi. Expositio quadam nona. Quæst. LII.

SED quæretur in quo modo istorum Christus præcepit prædicari regnum cęlorum. Dicendum quod non accipitur tertio modo pro veteri lege, quia illa nunc non appropinquabat, sed iam multo tempore erat. Nec etiam accipitur pro intellectu, quia præsupponitur, quòd Iudæi habebant hunc intellectum, quando Christus venit, cum ipse dixit infra 21. auferetur a vobis regnum cęlorum, idest intellectus sacrę Scripturę, ergo præsupponitur, quod illū habebant. Non potest etiam intelligi quinto modo. s. pro Christo, quia dicitur appropinquabit regnum cælorum, id est, prope est, & tamen Christus non erat prope, sed iā erat inter eos cum iam diu prædicasset. Nicolaus tamen intelligit in isto quinto modo. s. quod Apostoli prędicarent Messiam iam venisse, & quod ista erat tota prędicatio ipsorum. Sed non est satis apparens. Primo, quia tunc dicerent iam venit regnum cælorum, & non dicerent appropinquabit cum Christus iam venisset, nam illud esset ostēdere, quod Iesus, qui iam venerat non esset Messias, sed expectaretur alius in breui venturus. Secundo, quia non est verisimile, quod Apostoli prędicarēt, quod iam venerat Messias, quia per hoc ostenderent, quod ipse Iesus esset Messias, quia ille mittebat eos ad prædicandum, & in nomine eius miracula faciebant, & tamen infra 16. & Mar. 9. & Lucę 9. dicitur quod præceperat Iesus discipulis suis, vt nemini dicerent, quia ipse est Christus, & subditur ibi causa. s. ne per hoc passio sua impediretur, non est ergo verisimile, quod prædicarent Messiam venisse. Non intelligitur etiam pro euangelio, quia non est verum, quod euangelium appropinquabat immo iam euangelium erat, quia hoc, ꝙ Apostoli prædicabāt erat euangelium. Item patet, quia Luc. 9. dixit Christus, vade, & annuncia regnum Dei, ergo illud annunciare erat aliud, quam regnum Dei, & tamen illud annunciare euangelium erat, ergo non est euangelium regnum Dei de quo hic dicitur. Non potest etiam accipi pro ecclesia militanti, quia illa semper fuit: nam tam in nouo, quam in veteri testamento semper fuit ecclesia, & vna erit ecclesia vsque ad finem seculi, scilicet, ipsamet, quæ incepit a principio seculi, & vocat eam Augusti. ciuitatem Dei. Posset tamē accipi pro statu noui testamenti, quod vocatur regnum cęlorum, nam istud appropinquabat, quia tūc incepit in Christo, & maxime incepit eo tempore quo diuulgato plene euangelio cępit obligare lex Christi, & incepit esse nociua obseruatio legis Moysi. Sed non accipitur sic. Primo, quia istud, quod prædicabant Apostoli, debebāt intelligere Iudæi quibus prędicabatur, nō poterant tamen intelligere quid esset nouum testamētum, nisi cognita differentia noui, & veteris testamenti, sed hoc ignorabant, ideo non prædicabatur, quod appropinquaret nouū testamentum, quia per hoc ostenderent, quod lex Moysi nunc cessare debebat, & introduci alia lex in breui, ad Heb. 8. dicendo nouum veterauit prius, quod autem antiquatur, & senescit prope interitum est: Iudæi tamen scandalizarentur, si nunc a principio diceretur eis, quod alia lex seruanda erat, & non lex Moysi, cū etiam post Christi ascensionem ipsimet Iudæi qui in Christum crediderant, contenderent obseruandam esse legem Moysi Act. 15.

Secundo patet, quia Apostoli annunciabant regnum cęlorum, tanquam aliquid valde bonū ad quod homines valde allicerentur, & tamen, quod adueniret status noui testamenti non erat secundum se delectabile aliquid, quia nulla lex in seipsa est dulcis, sed potius iugum quoddā est, nam etiam lex Christi, licet non esset dura, & plena obseruantijs, sicut lex Moysi iugum tamen quoddam erat, sic

A Christus dixit infra 11. tollite iugū meum super vos, ideo legem meam, & iterum; iugum enim meum suaue est, & onus meum leue, licet enim suaue, & leue dixerit iugum, tamen & onus vocat: non ergo intelligitur illud regnum cælorum pro lege Christi, nec pro statu noui testamenti.

Sed dicendum, quod accipitur regnum cælorum secūdo modo. s. pro vita ęterna, & istud est, quod vere Christus annunciari mandauit, quia hoc est summum bonum, nec potest aliquid suauius, & dulcius cogitari, sic dicit Chrysost. vides Apostolorum dignitatem nihil sensibile præcipiunt dicere, vt Moyses, & Prophetæ, sed noua quædā, & inopinata, illi. n. terrena bona prędicauerūt, hi autē regnū cælorum, & omnia quæ illic sunt bona, & istud est, quod maxime posset allicere audientes verbum Apostolorum.

B *Quomodo nunc appropinquat regnum cælorum, cum non possit appropinquari localiter. Et quomodo acquirere vitam æternam est ab homine, & à Deo. Quæst. LIII.*

SED quæritur quomodo nunc appropinquabat regnū cælorum, quia regnum cælorum non potest nobis appropinquare localiter, sed nos appropinquamus ei in quātum disponimur ad habendum illud, & tamen omni tempore fuit homini possibile se disponere ad illud, & mereri vitam æternam, ergo nunc non appropinquabat.

Dicendum, quod vere regnum cælorū nunc appropinquabat, quia quod homo assequatur regnū cęlorum idest, vitam æternā est ab ipso, & a Deo, ab ipso quidem inquātum se disponit subijciendo Deo se, & hoc est meritū vitæ
C æternę, a Deo autem inquantū infundit nobis charitatem, & gratiam per quam meremur, & postea cōfert ipsam vitam ęternam, quādo vult. Primū quidē est ex parte hominis, quia omni tempore homo liberi arbitrij existens potest seipsum Deo subijcere. Quod aūt ex parte est Dei. s. infundendo charitatē, & gratiam per quā mereamur ēt semper fuit, quia quandocunque homo inquantū in se est cōuertit se ad Deū, Deus aūt infundit ei gratiam per quam mereatur vitā ęternā, & quantum ad hoc semper regnum cęlorum prope nos est, quia propinquum est homini cōuertere se ad Deum, & ꝙ Deus infundat ei gratiam. Quod aūt ipsa vita æterna actualiter conferatur hoī a Deo, hoc non semper est æqualiter propinquū, quia ante Christi aduentum, nemo quantumcunque sanctus potuit assequi vitam æternam, nec ēt vsque ad mortem eius, sed omnes qui vi-
D uentes vitā ęternā meruerunt detinebātur in sinu Abrahę, post mortem aūt Christi quilibet moriens qui cū viueret meruit vitā æternam, statim moriens illam assequitur, ideo iam regnū cælorum est in nobis, & sic Paulus dicebat regnum Dei intra nos est, & quia quando Apostoli cæperūt ista prędicare cito post hoc Christus mortuus est, scilicet, ante duos annos, erat verum, ꝙ appropinquabat regnum cęlorum, quia post duos annos quilibet poterat habere regnum cęlorū. Et isto modo vere dictum est appropinquabit regnū cęlorum, & de hoc dixit latro pendens cū Christo memento mei cum veneris in regnum tuum, & Christus ei dixit. Hodie eris mecum in paradiso. Luc. 23. recte ergo prædicabatur appropinquare regnum cælorum.

Quare Christus iussit Apostolis prædicare, quod appropin-
E *quaret regnum cælorum. Et quod nil melius homini doctrina euangelica. Quæst. LIIII.*

QVAERETVR quare Christus iussit Apostolis prędicare, quod appropinquaret regnum cęlorum. Dicendū, ꝙ propter multa. Primo, quia istud erat maximū bonum, quod homini poterat annunciari, Christus ergo cū posset illud annunciare maxime hoc annūciare debuit.

Secundo fuit ad ostendendum Christi dignitatem, quia ad ipsum, tanquàm ad Messiam, & Deum pertinebat annunciare hominibus vitam ęternam, quia ipse solus poterat eam dare, lex enim nec prophetę vitam æternam non dabant, nec expresse promittebant obseruatoribus suis, quia dare non poterant, Christus autem daturus erat eam nobis per mortem suam, ideo ei conueniebat illam nobis annunciare, & ita ipse dixit, quod erat missus ad hoc annun-

annunciandum, vt patet Luc. 4. cum Christus aperuit librum Isa. & legit illud spiritus Domini super me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus misit me sanare contritos corde, & prædicare captiuis remissionem: istud enim erat prædicare vitam æternam, & dicitur ibi hodie completa est scriptura hæc in auribus nostris, & sic innuebat, quòd nó pertinebat ad alium prædicare vitam æternam, nisi ad ipsum, & consequenter ad discipulos suos, qui in nomine eius prædicabant.

Tertio fuit ad ostendendum differentiam istius status qui nunc sequebatur, scilicet, noui testamenti a statu priori veteris testamenti in quo non promittebantur expresse bona vitæ æternæ, & hic principium noui testamenti erat vita æterna, & nihil aliud promittebatur, sic dicit Chryso. vides ministerij magnitudinem, vides Apostolorum dignitatem; nihil sensibile præcipiunt sicut Moyses, & prophetæ, sed noua quædam, & inopinata, illi enim terrena bona prædicauerunt, hi autem regnum cęlorum, & omnia, quæ illic sunt bona.

Quarto fuit ad alliciendum homines, vt sequerentur illam doctrinam, cum nihil homini melius dici posset propter quod omnia faceret, & omnia contemneret, quã vita æterna. Considerandum, quod ista prædicatio nũquam fuerat, nisi a tempore Ioan. Bapt. ipse enim dixit pœnitentiam agite, & appropinquabit regnum cælorum supra 3. & hoc fuit, quia tempus Ioan. coincidebat cum tempore Christi, & ipse venit, vt præcursor Christi Lu. 1. ideo prenunciabat illa, quæ Christus annunciaturus esset, & in hoc innuebat Messiam venisse, per quem dandum erat regnum cęlorum, Christus autem idem prædicauit, scilicet, pęnitentiam agite &c. supra 4. Apostoli autem prædicauerunt nunc regnum cęlorum, quia legitur hic, quod dixerint pęnitentiam agite, non quidem quod esset necessaria pęnitentia ad habendum vitam æternam, sed quia iam prædicata fuerat per Ioan. & per Christum, ideo erat præsupponendum. An tamen illam prædicauerint non constat, ita volunt quidam. Sed dicendum, quòd sicut Christus iussit eis dicere appropinquabit regnum cęlorum, ita etiam iussit dicere pęnitentiam agite, vel si non iussit saltem ipsi hoc prædicabant, quia Mar. 6. dicitur, & exeuntes prædicabant, vt pęnitentiam agerent.

An Apostoli prædicarent aliquid aliud præter hoc, quod appropinquat regnum cælorum. Et quid prædicarent nempe abstinendum esse ab omnibus vitijs, nunquam tamen prædicauerunt aliquid, quod pertineret ad legem Moysi.

Quæst. LV.

QVAERETVR an Apostoli prædicarent aliquid aliud præter hoc, quod appropinquat regnũ cęlorũ. Dicendum, quòd sic, quia cum Christus iuberet eos prædicationi instare, & nullam aliam habere solicitudinem, non est verisimile, quòd istud solum verbum dicerent, sed sicut annunciabant vitam æternam, ita annunciarent ea per quæ habenda est, & ita prædicarent abstinendum esse ab omnibus vitijs, quia nemini peccatorum est locus in vita æterna, prima Corin. 6. nolite errare, nec fornicarij, nec idolis seruientes, nec adulteri, &c. regnum Dei possidebunt, & ideo cum esset istud tempus acceptabile Deo, in quo homo posset vitam ęternam habere, deberet abstinere ab omnibus vitijs, sic enim dixit Christus Lucæ 4. quòd spiritus domini misit eum prædicare annum domini acceptum, ita ergo prædicarent Apostoli, quia sic Paulus prædicabat. 2. Corinth. 6. ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, nemini dãtes vllam offensionem, &c. vbi ostendit abstinendum esse ab omnibus vitijs, quia erat tũc tẽpus acceptabile, ita ergo alij Apostoli prædicarent, quia omnes eodẽ spiritu prædicabant. 1. Corint. 12. maxime, quia tunc annunciabatur homini regnum cęlorũ ad quod perueniendum erat, ideo prædicaretur, quod homines abstinerent ab omnibus, quæ impediebant istam assecutionem. Sic Paulus prædicabat 1. Corint. 9. omnis qui in agone contendit ab omnibus se abstinet, & illi quidem, vt corruptibilem coronam percipiant, nos autem, vt incorruptam: & sic abstinendum erat a F multis, vt assequeremur illam coronam, & potius in tempore isto, quã in alijs, sic dicitur ad Ephe. 4. deponite pristinam conuersationem, qui furabatur iam non furetur &c. idest isto tempore melioribus operibus instandum est, quam prius: non est ergo dubium quin Apostoli prædicarent omnia hæc, quæ ad mores pertinebant, quia frustra erat hominibus annunciare vitam æternam si non daretur illis via consequendi illam, omnia ergo ad hoc pertinentia prædicarentur, sic enim fuit de Christo, quia de eo dicitur supra quarto capit. quòd prædicabat dicens, pęnitentiam agite, quasi nihil aliud prædicaret, & tamen constat, quod multa alia prædicabat de directione morum, sic etiam Paulus dicit. 1. Corin. 2. non iudicaui me scire aliquid inter vos, nisi Christum, & hunc crucifixum, idest nõ prædicaui vobis, nisi mortẽ Christi, & tamen manifestum G est, quòd multa alia prædicaret ad mores pertinentia. Etiã, quia non poterat esse magis stulta prædicatio, quam dicere Christum esse mortuum, & non dicere propter quid mortuus est, vel quæ vtilitas inde consecuta est, quia tunc annunciare mortem eius nihil maius esset, quam referre cuiuscunque alterius hominis mortem: manifestum est ergo, quod saltem Paulus ostenderet mortuum esse Christum pro salute nostra, & quod aliter non poterat nobis esse salus, ita ergo Apostoli multa alia dicerent præter hęc, scilicet, appropinquabit regnum cęlorum.

Dicendum, quòd Christus dixit hęc solũ propter multa. Primo, quia quando alicui iniungitur aliquid faciendũ iniunguntur omnia sine quibus illud fieri nõ potest, Christus autem iusserat hic annunciari regnum cęlorum, ergo per hoc innuebat, quòd prædicarent omnia, quæ pertine- H bant ad regnum Dei, quod magis innuitur Luc. 9. cum dicitur; misit illos prædicare regnum Dei.

Secundo, quia inter omnia, quæ prædicanda erant istud erat principale, ideo solum expressum est, quia minus principalia sub hoc intelligebantur.

Tertio, & principaliter fuit ad differentiam veteris testamenti, quia etiam prædicatores veteris testamẽti docebant abstinendum esse a vitijs, & virtuose agendum, regnum tamen cęlorum non prædicabant, quia nec lex, nec prophetę illud expresse promittebant obseruatoribus suis, hoc ergo Christus iussit prædicare, quia in hoc differebant discipuli sui a prædicatoribus veteris testamenti, & ista est veritas. Quod autem annunciarent virtutes, & vitia præ- I supponendum erat etiam si Christus nunc non diceret, quia nihil minus prædicarent Apostoli, quã prædicatores veteris testamenti, immo plura, & meliora, & perfectiora.

Quarto fuit ad tollendum dubium, quia inter Iudæos de hoc dubium erat, nesciebant enim an vitam æternam habituri essent cum multi ipsorum expresse negarent resurrectionem futuram, scilicet, Saducæi, infra 22. & Actu. 23. Pharisęi autem confitebantur illam, & tamen nõ erant omnino certi de ea, quia aliàs repulissent Saducæos, tanquam perniciosos hæreticos, & tamen non repellebant, sed istæ duæ sectę manebant semper inter Iudæos quasi nesciretur, quę earum vera esset: Christus ergo voluit supplere id in quo Iudæi deficiebant, ideo regnum cęlorum iussit prædicari, & resurrectionem ex scripturis ostendit, infra 22. & sic istud exprimitur, quia Christus illud ad- K dit. Sciendum autem, quòd Apostoli, nunquam prædicauerunt aliquid, quod pertineret ad legem Moysi, sicut enim Christus nunquam illam prædicauit, licet semper viuens obseruaret, vt ostensum est præcedenti capitul. q. 159. ita & Apostoli nunquam illam prædicauerunt, licet semper seruauerunt, quia prædicando eam præiudicarent intentioni Christi cũ ipse vellet eam iam cessare, sed prędicabant regnum cęlorum. s. mandata noui testamenti.

De miraculis quæ Christus concessit hic Apostoli facere, quæ sint illa. Vbi quod tria miraculorum genera. Et morbi quid proprie significent, & quid debilitas, & quid orbitas. Et quomodo eijcere dæmonia differt ab alijs miraculis.

Quæst. LVI.

QVAERETVR circa miracula, quę Christus concessit hic Apostolis facere.

Dicendum

Dicendum, quòd tria genera miraculorum eis concessit, scilicet infirmos curare, mortuos suscitare, dæmones eijcere, sed nomine infirmorum multa comprehenduntur, scilicet, morbus, & debilitas, & orbatio, & mutilatio. Morbi enim dicuntur propriæ ægritudines, quæ proueniunt ex mala corporis habitudine, vt febris, paralysis, & hydropisis, & similia. Debilitas est, quando existente bona corporis habitudine homo minoratur in viribus, sicut in illis, qui incipiunt conualescere de ægritudine, quia non est in eis iam morbus, & tamen viribus carent. Orbatio autem est defectus naturalis alicuius partis corporis, vel virtutis eius, sicut qui cæcus natus est, vel claudus, mutus, vel surdus, vel sine manibus, aut deficiente aliqua alia parte corporis, & maximè in qua viget operatio organica. Abscissio est, vt si pedes, vel manus præscinduntur, aut oculus eruitur, hæc omnia largo nomine infirmitatis comprehenduntur, vel saltem hic comprehendi necesse est, quia ab omnibus istis malis Apostoli liberabant homines cum Christus sæpe hoc fecerit, & tamen Apostoli faciebant eadem miracula, quæ Christus Io. 14. qui credit in me, opera quæ ego facio, ipse faciet. Secundum est mortuos suscitare, quod autem nullo modo potest intelligi nomine infirmitatis, quia infirmitas est in viuente, mortuus autem infirmitatem nullam habet, est ergo illud alterum genus miraculi, & etiam quantum ad rem maius est, quàm sanare infirmos, licet quantum ad potestatem facientis omnia miracula æqualia sint, vt ostensum est præcedenti c. quæstione 18.

Tertium est dæmones eijcere, & illud differt à præcedentibus in duobus. Primo, quia miraculum est hic in creatura spirituali, & in duobus præcedentibus est in creatura corporali [illegible] dæmones eijcere non est dare homini aliquam sanitatem, sed expellere dæmonem ne nocere possit. Secundo, quia in alijs confertur aliquid ipsi homini, & aufertur quoddam malum, quod verè in ipso est, siue sit mortuum esse, siue infirmitas, auferre autem dæmonem nō est auferre malum intrinsecum, sed extrinsecum, quia dæmon non est in homines, sicut febris, & lepra, sed sicut flagellans, & percutiens, ideo ad alterum genus miraculi pertinet. Sed obijcietur, quia dicitur hic leprosos mundate, & tamen lepra nomine infirmitatis intelligitur cum sit quidam morbus. Dicendum, quòd verum est, nec erat necesse exprimi, sed quia lepra erat morbus multum communis inter Iudæos, & Apostoli multos etiam ... erant de isto morbo, sicut & Christus faciebat, qui semel sanauit decem leprosos simul Lucæ 17. exprimitur specialiter de hoc morbo: arripi autem à dæmone licet non sit propriè infirmitas cum etiam large posset vocari infirmitas in quantum infertur malum corpori per hoc, & tamen etiam [illegible] quòd plurimi de arreptitijs sanabantur à Christo, & ab Apostolis.

Quare Christus specialiter dedit potestatem Apostolis istorum trium miraculorum, scilicet sanandi morbos, eijciendi dæmones, [illegible] Mortuos. Et quare [illegible] miracula Apostolis.

Quæst. LVII.

QVÆRETVR, quare Christus specialiter dedit potestatem Apostolis istorum trium generum miraculorum.

Dicendum quòd hoc fuit. Primo, quia ista conueniebant [illegible] quibus Apostoli prædicabant [illegible] Christus mittit Apostolos ad prædicandum per diuersa loca, vt turbæ non venirent sequendo Christum quocunque iret, vt supra dictum est quæstione 12. & tamen turbæ, vt plurimum [illegible] ad [illegible] propter miracula, quæ [illegible] bat super [illegible] Ioan. 6. sequebatur eum multitudo magna, quia videbant [illegible] quæ faciebat super [illegible], qui infi[illegible] bantur, [illegible] autem Apostoli non recepissent potestatem [illegible] miracula, adhuc omnes turbæ venirent ad Christum [illegible] ... eorum, oportuit ergo dari potestatem istorum [illegible] miraculorum Apostolis ne turbæ venirent.

Secundo [illegible], quia [illegible] erant necessaria Apostolis ad duo, [illegible] ad notificationem eorum, quæ prædicabant, & [illegible] vtilitatem ipsorum quibus prædicabant. De primo dicit Grego. adiuncta sunt autem prædicatoribus

A miracula, vt scilicet verbis daret virtutem, & noua facerent, qui noua prædicarent, sic enim dicit Hieron. ac enim hominibus rusticanis, & absque eloquij venustate indoctis, & illiteratis nemo crederet pollicentibus regna cælorum, dat potestatem prædicta faciendi. De secundo patet, quia vt ipsi audientes [illegible] ficatores essent ad credendū potius faciendo erant miracula, quæ illis prodessent, quàm quæ non prodessent, huiusmodi erant ista, quia omnia mala, quæ corpori humano accidunt includuntur in his tribus generibus miraculorum, & ab omnibus poterat liberare Apostoli, ideò ista fuerunt potius eis conuenientia, quàm alia miracula, ita enim est de gratijs Spiritus Sancti, quæ omnes sunt ad aliquam vtilitatem 1. Corin. 12. vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem Christi: & in hoc differunt miracula Christi à falsis miraculis dæmonum, & magorum, quia

B præter hoc, quòd falsa sunt, adhuc semper inutilia sunt, vt volare, & similia facere, sic dicit Clemens in itiner. omnia autem vtilia valde erant, ista ergo concessit Apostolis.

An Apostoli habuerunt potestatem faciendi alia miracula, quam hæc, quæ in littera habentur. Et quod pro curiosis opera Dei petenda non sunt.

Quæst. LVIII.

QVÆRETVR, an præter ista habuerunt Apostoli potestatem faciendi alia miracula. Dicendum, quòd illa sola expressè Christus eis concessit, & tamen habebant potestatem faciendi alia. Primo patet, quia vt dictum est præcedenti quæstione, miracula fiebant ab Apostolis ad notificationem veritatis, & ad vtilitatem audientium, ista autem duo conueniebant istis miraculis: nam

C per quodlibet eorum sufficienter probabatur esse verum, quod Apostoli prædicabant, quia omnia miracula exigit potestatem infinitam, sed illa non est, nisi Dei, ideo quodlibet miraculum [illegible] quod à Deo sit, & necesse est, quod omne, quod per id probatur, verum sit. Quòd autem pauca, vel multa fiant nō differt ad ostendendum istam veritatem.

Secundo patet, quia Apostoli non habebant in se potestatem aliquam per quam ista miracula facerent, sed solum fidem habebant per quam Deus eis petentibus miracula faciebat, & ideo sicut poterāt per fidem facere vnum miraculum, ita poterant facere quodcunque, etenim poterat transferre montes infra 17. & transferre arbores in mare, & radicare [illegible] super aquam Luc. 17. & quodcunque [illegible] facere infra 21. habueritis fidem, & non hæsitaueritis [illegible]

D quæcunque petentes accipietis: poterant [illegible] quodcunque genus miraculi, non enim [illegible] maiores [illegible] quàm [illegible] veteris testamenti. Et tamen iubente Iosue [illegible] sol stetit Iosue 10. & orante Ezechia, & [illegible] reuersus est per decem lineas 4. Regum 20. ergo etiam poterant illud facere Apostoli.

Item, quia poterāt ipsi facere quidquid Christus faciebat Ioan. 14. qui credit in me, opera quæ ego facio ipse faciet, & maiora horum faciet. Etiam quia multa alia concessit Christus [illegible] credentibus in se Mar. 16. vt tollerent serpentes [illegible] venenum, quæ non habentur hic: Christus [illegible] ambulabat super aquas, & pascebat turbas de paucis panibus [illegible] 14. & 15. ergo etiam Apostoli hoc facere poterant, & illa, quæ habentur Mar. 16. cum ipsi maiores essent omnibus credentibus, multa ergo

E poterant præter ista facere, immo nullum genus miraculi erat, quod facere non possent, sic dicitur infra 17. si habueritis fidem, sicut granum sinapis, nihil impossibile erit vobis.

Sed dicendum, quòd licet possent alia miracula facere, nunquam tamen fecerunt, dum [illegible] Christus eos, nisi miracula illa, quæ Christus expressit hic, & ratio est, quia ipsi nō [illegible] nisi miracula quæ petebātur à credentibus, vel [illegible], & quæ ipsi videbant bona esse fieri & [illegible] non petentibus. Homines [illegible] non petunt, nisi ea, quæ putant sibi vtilia [illegible] talia autem sunt, quæ Christus commisit Apostolis [illegible] & suscitare mortuos, ideo ista sola faciebant. [illegible] etiam quod Christus dedit Apostolis, quod miracula facerent, & etiam, quòd essent tot, & tanta, quòd ex nulla parte posset apparere defectus potestatis [illegible] qui mittebat [illegible], & quia si quædam miracula facerent, & alia petita facere non possent, videre-

[illegible] Christus [illegible] generatio [illegible] quod audientes peterent [illegible] facere [illegible] non peterent, nisi quod [illegible] erat vtile [illegible] concessa erant, si autem peterent [illegible] vel retrocedere [illegible] Apostoli [illegible] possent facere, non deberent, quia [illegible] non erat ad vtilitatem, sed ad curiositatem, [illegible] opera Dei [illegible] Christus [illegible] miracula [illegible] nolebat petente aliquo [illegible] Pharisæi petentes a Christo signum de cœlo, & Christus dare noluit, sed potius increpauit eos, vocans generationem [illegible] adulteram [illegible] miraculum faciendum est, quod ex curiositate petitur, sicut [illegible] Christo volentes a se signa videre, & [illegible] adultera signum quærit, & signum non dabitur [illegible] Apostolis conferretur potestas ad faciendum miracula [illegible] Sed diceret [illegible] Apostoli habentes fidem possent facere quodcunque miraculum vellent, quomodo fuit data eis potestas specialiter ad hoc, quia si fidem non haberent nullo modo illa facere possent, [illegible] si autem haberent fidem poterant facere quæcunque vellent, ideo superfluum videbatur, quod exprimerentur illa miracula. Dicendum, quod [illegible] hoc Apostoli nulla miracula fecerant, nec etiam auderent petere a Deo miraculorum operationem, quia nō habebant ad hoc confidentiam, [illegible] potestatem [illegible] dedit eis quod [illegible] miracula ipse faceret [illegible] & ideo quandocunque [illegible] peterent [illegible] quia ipse faceret, [illegible] Christus [illegible] Apostolis [illegible] aliqua miracula [illegible] Christus [illegible] ipse [illegible] audere petere [illegible]

[illegible]

[illegible] Christo volente [illegible]

[illegible]

Q [illegible]

[illegible]

[illegible] ideo [illegible]

[illegible] adhuc [illegible] & se posse facere quæcun[illegible] [illegible] retrocedere, aut facere [illegible] patet, quia [illegible] gloriabantur [illegible] dicitur [illegible] quod venerunt discipuli ad Christum cum gaudio dicentes, domine etiam dæmonia subiiciuntur nobis in nomine tuo, & Christus dixit [illegible] in hoc gaudere, si tamen debite gauderent Christus non vetuisset gaudium ipsorum, ergo [illegible] gaudebant, quod pertinebat aliqualiter ad superbiam, vel ad [illegible] maxime [illegible] miracula facere [illegible] eos. [illegible] autem fuerunt perfecti in amore, & timore Dei, & cognitione veri boni, quia non [illegible] potestate sibi collata ad bonum, quod fuit post [illegible] Spiritu sancto, non est dubium quin haberent potestatem ad omnia miracula, & etiam fidem sufficientem ad illa. Christo autem viuente non videbantur habere illam fidem sufficientem, vnde semel a Christo petierunt, domine adauge nobis fidem [illegible] & hoc quia videbant se deficientes in fide, quæ erat ad faciendum miracula.

Quartum fuit, quod Christus voluit eis dare potestatem ad bonum, & non ad malum, si enim absolute [illegible] eis miracula facere, sicut poterant miraculose prodesse, ita poterant miraculose nocere, [illegible] & subuertendo vrbes, erat tamen [illegible] quia [illegible] habebant [illegible] & desiderabant vindictam [illegible] habere instrumenta ad nocendum. Quod patet [illegible] quod quando Samaritani non receperunt [illegible] in quadam vrbe, dixerunt Iacobus, & Ioannes [illegible] ignem [illegible] de cœlo, & [illegible] increpauit eos dicens nescitis [illegible] perdere [illegible] Christus non fuisset [illegible] potestatem [illegible] descendere ignem [illegible] quod [illegible] nisi potestatem ad hoc [illegible] nocere possent [illegible] Apostolis potestas [illegible] miracula [illegible] Christus [illegible] ad prædicandum [illegible] expellendi [illegible] potestas.

Quinto fuit [illegible] principaliter quia Christus voluit [illegible] Christo [illegible] ergo [illegible] non concessit [illegible]

[illegible]

[illegible] secundo fuit, quia Christo ascendente [illegible] [illegible] nihilque deficeret Apostolis erat necessarius ad [illegible] [illegible], eo autem sublato non erat necessarius ad [illegible] ideo debebat relinqui [illegible]. Apostolis [illegible] tamen ipsis [illegible] interdum præsente eo permittebat deficere fidem ipsorum, ut non possent facere miraculum, & sic appareret differentia virtutis eius ab illis ipse [illegible] non poterant Apostoli curare [illegible], [illegible] illum curauit.

De potestate data Apostolis super dæmones, quæ [illegible]. [illegible] quod dæmones sæpe Apostolos [illegible], quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quæst. LX.

QVÆRETVR, de potestate data Apostolis super dæmones.

Et dicendum, quod ista non fuit absoluta, [illegible] quidquid vellent super dæmones [illegible] solum, ut possent eos ejicere, sic dicitur hic [illegible] sic etiam supra in litera, scilicet dedit illis potestatem spirituum immundorum ut ejicerent eos [illegible] potestatem [illegible] quidquid vellent super dæmones, scilicet [illegible] in abyssu, vel tollere eis potestatem tentandi homines, [illegible] quod [illegible] hominibus [illegible] non [illegible] non tentarent ipsos Apostolos [illegible] tentabant. Quod patet [illegible] ista potestas, sicut [illegible] Apostolis, & tamen [illegible] tentabat [illegible] dicitur Ioan. [illegible] quod post [illegible] Satanas. Petrus etiam a Sathana [illegible] Lucæ [illegible] vt cribraret, sicut [illegible] 10. [illegible] Apostoli [illegible] potestas [illegible] [illegible] bus, & [illegible] pertin[illegible] ad [illegible] prouidentiæ, ideo [illegible] data est potestas [illegible] ordinem, poterant [illegible] Apostoli ejicere dæmones [illegible] [illegible] arrepti [illegible], quia hoc [illegible] prædicabat [illegible] prouidentiæ, quæ [illegible] vult [illegible] [illegible] [illegible] bonum ex malo, poterant etiam [illegible] ejicere [illegible], scilicet ejicere aliquem [illegible] [illegible] regionibus, vt ibi non nocerent. [illegible] fecit [illegible] Angelus, qui ligauit dæmonem [illegible] in [illegible] superioris Aegypti, quando Tobias [illegible] accepit, [illegible] non posset nocere, vt patet Tobiæ cap. [illegible] Apostolo legitur, quod dæmones [illegible] [illegible] de quadam [illegible] [illegible]. & hoc ad [illegible] id tempus, Christus autem poterat de dæmonibus [illegible] ponere quod vellet, [illegible] [illegible] & rogauerunt [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]. Fuerunt supra instructi Apostoli [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] in quatuor [illegible]. Primo [illegible], quod non debent [illegible] [illegible]. Secundo, quod non debent timere [illegible] *Ecce ego mitto*. Tertio, quod non debent [illegible] carnalitate, idest cognat[illegible] affectione [illegible] *arbitrari*. Quarto, quod nec amore [illegible]. *Et qui non [illegible] crucem*. [illegible] [illegible] cupiditate. Secundo ostendit quoniter debent [illegible] in necessariis [illegible] *Dignus est operarius*. [illegible] cupiditas in duobus est, scilicet in male acquirendo, & in male possidendo. Ponitur primo, quod non debeant aliquid male acquirere. Secundo, quod non debeant male possidere [illegible]. *Nolite possidere*. [illegible] *accepistis, gratis date*, idest [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] idest sine [illegible] non debetis [illegible] vendere, sed gratis date [illegible] *aurum*. [illegible] prohibetur [illegible] [illegible] quia aliquid [illegible] est [illegible] quod [illegible] non [illegible] [illegible] dicet [illegible] [illegible] [illegible]

Cupiditas in duobus consistit.

[illegible] [illegible] [illegible], nec [illegible], & tamen [illegible] [illegible] Christus [illegible] [illegible] propter aliqua vt [illegible] & dicitur nolite possidere aurum, quia istud est pretiosissimum in [illegible]. *Neque argentum*. Illud est secundum in valore metallorum.

Nec pecuniam in zonis vestris. Nomine pecuniæ [illegible] [illegible] quæcunque moneta [illegible] [illegible] alij metallis, & dicitur in zonis, quia consuetudo est, quod [illegible] [illegible] [illegible] in zona pendent. [illegible] [illegible] quod [illegible] pecunia est duplex. Quædam est, quæ [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] tempora. [illegible] autem est ad quotidianas expensas, primo [illegible] & argentum, scilicet quod Apostoli non haberent [illegible] argentum, [illegible] [illegible] [illegible] per pecuniam, quæ est in zona, quia ibi habetur pecunia in promptu ad expendendum, Christus autem vetat [illegible] Apostolis [illegible] non liceret [illegible] pecuniam possidere, nec saltem nummos, & paruos denarios. B

Potentia est duplex modo.

Non peram in via. [illegible] quæ portatur aliquid in viam, [illegible] differant, [illegible] dicitur Luc. 10. nolite portare [illegible] nec peram, [illegible] Apostolis habere [illegible] [illegible] aliquibus locis hic [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible]. Christus docet Apostolos [illegible] de [illegible], in pera enim [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible]. Christus autem vetuit [illegible] portare, & etiam panem, [illegible] Mar. 6. & Luc. 9. dicit neque peram, nec panem, & [illegible] quod [illegible] prouideret eis [illegible] [illegible] non liceret eis reponere [illegible] ad [illegible]. C

Pera quid sit.

Neque duas tunicas. An vero intelligatur, quod duas tunicas non habe[illegible] [illegible] vestem super aliam, sed [illegible] veste simplici induerentur, vel quod non haberent vestes [illegible] Mar. 6. cap.

Neque calceamenta. Intelligatur de calceamentis integris, [illegible] habere solas, quæ vocantur sandalia, sicut [illegible] Mar. scilicet calceatos sandalijs.

Neque virgam. Videtur contrarium, Mar. 6. scilicet præcepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum, sed dicitur communiter, quod Mar. accepit virgam proprie. Matthæus autem [illegible] pro sustentatione temporali [illegible].

D

Quid erat istud, quod Christus dixit, Apostolis gratis accepisse, & quod gratis darent.
Quæst. LXI.

QVÆRETVR, quid erat istud, quod Christus dixit gratis accepisse Apostolos, & quod gratis darent.

Dico dicendum quod intelligitur tam de prædicatione, quam de operatione miraculorum: vtrumque enim gratis susceperunt. De primo patet, quia illa prædicationem Apostoli a Christo didicerant, & [illegible] tamen ipse gratis docuit, [illegible] gratis [illegible] debent non exigentes pecuniam pro [illegible], [illegible] acceperant gratis, quia sine vllo labore [illegible] [illegible] Spiritus Sanctus dabat eis quid loquerentur, [illegible] [illegible] cogitare quomodo, aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. De secundo patet, quia potestas [illegible] [illegible] acceperunt aliquid [illegible] erat, si enim acciperetur proprie ipsa potestas solius Dei erat, ipse enim faciebat [illegible], non ergo debebant vendere Apostoli quod Christus faciebat, si autem acciperetur pro ipsa fide per quam fiebant miracula etiam gratis data erat, quia est donum Spiritus Sancti primo Corin. 12. & ipsi Apostoli hoc [illegible], ideo a Christo postulerunt dicentes, Domine adauge nobis fidem infra 17. & per hoc cauebat Christus duo vitia in Apostolis, vt [illegible] scilicet superbiam, & auaritiam, superbiam quidem in quantum dixit gratis accepistis, quasi dicat hoc, quod facitis non [illegible] vestrum, alienum [illegible], ideo non potestis de illo gloriari, [illegible] dicitur 1. Cor. 4. quid habes, quod non accepisti, & quid gloriaris, quasi non acceperis? Auaritiam [illegible] [illegible] gratis date.

date. f. nihil vos de vestro largimini susceptis illam, nec enim mercede hoc accepistis, nec laborantes: in ea est gratis, gratis enim accepistis, ita igitur aliis date, debetis tamen intelligere hoc de miraculis, quia cum sanarent homines a quibuscunque morbis, poterant colligere infinitam pecuniam si illam exigerent. Pro doctrina autem non daret eis pecuniam, si gratis prædicare nollent, quia prædicatio eorum nihil erat aliquid delectabile hominibus pro quo pecuniam darent, imo si miracula nõ facerent forte nemo vellet eorum doctrinã audire, quia putarẽt eos esse fatuos, qui ista noua sine aliquo solido testimonio annunciarent, sicut Athenienses vocauerunt Paulum seminiuerbium, idest seminatorem verborum, quia resurrectionem illis prædicabat, & nondum viderant miracula eius Act. decimoseptimo: de miraculis ergo maxime hoc intelligitur.

Quomodo Christus vetuit Apostolis miracula pro pretio facere, quia ipsi non faciebant miracula, sed Deus per illos. Et quod miracula fieri possunt ab existente in peccato mortali, dum tamen habeat fidem.

Quæst. LXII.

QVÆRETVR, quomodo Christus vetuit Apostolis miracula facere pro precio, quia videtur superfluum: nam miracula ista solus Deus faciebat, si autem ipsi pecuniam habere vellent ex miraculis, nihil fieret, & sic non oportebat prohibere hoc eis, quia non possent facere etiamsi vellent.

Dicendum, quod Christus hoc præcepit propter tria. Primo, quia licet intelligatur illud principaliter de miraculis, tamen etiam intelligebatur de doctrina, & quia ipsi poterant docere ea, quæ iam didicerant a Christo pro pecunia, cum non reciperent illa de nouo, vetuit hoc. Secundo, & principaliter fuit, quia vere poterant ipsi miracula facere etiamsi pecuniam peterent, & acciperẽt: nam ad faciendum miracula non requiritur, nisi fides, cum ergo haberent fidem facerent miracula, & non obstabat, quod pecuniam reciperent, quia hoc erat esse in peccato mortali, miracula tamen fieri possunt ab existente in peccato mortali, sic dicitur supra 7. multi dicent mihi in die illa domine in nomine tuo dæmonia eiecimus, & virtutes multas fecimus, & tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos, illi autem dicuntur illos ignoro quos non probas, qui autem non fuerunt Deo noti, nunquam fuerunt in gratia, ergo aliqui sunt, qui miracula faciunt, & nunquam sunt in charitate, poterit ergo aliquis facere miracula, qui illa vendat, simile patet de prophetia, quia illa est actualis illustratio intellectus humani a Deo eleuantis illum supernaturaliter, & tamen aliqui prophetæ precio prophetabant, sic dicitur Michææ 3. prophetæ eius in pecunia diuinabant, idest pro pecunia, & etiam Balaam erat verus propheta, vt colligitur Numer. 24. & tamen pro pecunia veniebat ad prophetandum, & maledicendum Iudæis. Nume. 22. & 24. Deus tamen apparebat ei, & dicebat multa de futuris. Nume. 23. & 24. & ostendebat ei, quod malus erat, dicens, peruersa est via tua mihique contraria. Num. 22. ita ergo miracula pro pecunijs fieri poterant.

Tertio fuit ad instructionem Apostolorum, quia forte putarent licitum sibi esse recipere pecuniam pro istis miraculis, dicit ergo, quod non recipiant. Et si dicatur, quod hoc ipsi nouerant, quia 4. Reg. 5. Giezi cum posteris suis percussus est lepra, quia petiuit munera a Naaman Syro sanato a lepra.

Dicendum, quod Apostoli erant viri rudes, & sine literis, vt dicitur de Petro, & Ioanne Act. 4. quod erant idiotæ, & sine literis, ideo forte nesciebant istam scripturam, & ideo Christus debuit eos instruere ne pecuniam exigerent. Et si forte illam sciebant saltem prædicta ista admonitio ad reddendum eos attentos, vt cauerent a muneribus, vnde etiamsi non possent Apostoli facere miracula recipiendo pecuniam, erat conueniens, quod admonerentur non recipere [illegible] eo, quod etiam in illis, quæ homines non possent vitare, [illegible] admonet eos vt sponte faciant, & mereantur, id quod [illegible] ex necessitate fieret, & non mererentur, sic fuit de Balaam, qui [illegible] poterat

F ipse loqui, nisi quod Deus volebat, quia [illegible] maledicere Iudæis, & Deus conuertebat linguam eius, & benedicebat Deutero. 23. & ipse sciebat quod non posset aliquid loqui, nisi quod Deus vellet. Numer. 22. & 24. & tamẽ Angelus dixit ei, caue ne aliud, quam præcepero tibi loquaris. Nume. 22. ita ergo in Apostolis fieri debebat admonitio, vt ipsi sponte facere vellent miracula sine precio, & per hoc mererentur. Quarto fuit propter honorem Christi, & discipulorum, quia si forte Christus propter ipsorum demerita nollet miracula facere, quando illi precium reciperent, vel peterent aliquando disponerent se ad faciendum miracula, & nihil facere possent, quod erat in dedecus doctrinæ, ideo præmonuit eos gratis agere, vt Deus semper exaudiret eos, & nunquam inciderent in verecundiam.

G *Quare Apostoli non debebant recipere pecuniam pro miraculis, & quod inconueniens erat recipere pecuniam. Et quod doctrina sufficiens verbum Dei.*

Quæst. LXIII.

QVAERETVR quare non debebant recipere pecuniam pro miraculis Apostoli, & quod inconueniens erat recipere.

Dicendum, quod propter multa. Primo, quia illud non poterat bene vendi, quia [illegible] tanto venditur quantum valere putatur, & tamen curationes miraculosæ sunt infiniti valoris, sicut dicit Chrysost. non est enim condignum precium earum inuenire, ergo vendi non debent.

Secundo, quia ex hoc contemnitur ipsum donum Dei,
H nam quando aliquid minus appreciamur, quam valeat, contemnimus id, quia detrahimus ei partem valoris sui, curatio tamen miraculosa est infiniti valoris, dando autem pecuniam pro illis asserimus tantum valere quanta est pecunia, quæ datur, valde ergo id contemnimus.

Tertio, quia fit præiudicium Spiritui [illegible], quia vendimus rem illius, nam miracula a Deo sunt, & non a nobis, accipiendo autem precium pro illis vendimus rem alienam, & sic Deo præiudicamus cuius rem eo nolente vendimus, istam causam tetigit Christus in litera, dicens, gratis accepistis, gratis date, idest non est vestrũ hoc quod datis, sed accepistis illud gratis, i. sine precio, ideo gratis date, & est magnum præiudicium illud, quod homo, tanquam
I suam vendat rem, quæ solius Dei est, sic dicitur 1. q. 1. cap. eos: quod grauius peccant symoniaci, quam Macedonius, dicebat, scilicet Spiritum Sanctum esse seruum patris. & filij, symoniaci autem faciunt Spiritum Sanctum seruum suum, quia vendunt illum.

Quarto, quia per hoc ostendit homo ista non esse dona Dei, Deus enim omnia nobis gratis dat non exigens aliquod precium, quia non indiget bonis nostris [illegible] 15. si ergo homines miracula facerent, tanquam ministri Dei gratis illa darent cum Deus omnia gratis det, recipiendo ergo pecuniam pro eis ostendunt, quod rem propriam vendunt, ideo precium accipiunt, & non agunt, tanquam ministri Dei: & ideo eadem ratione sunt in administratione omnium spiritualium, quia pro eis pecunia nulla exigenda est, nec recipienda.

K Quinto fuit ad reddendum magis beneuolos [illegible] ad credendum, & recipiendum doctrinam istam, [illegible] si pecunia ab eis exigeretur pro his curationibus contristarentur, nunc vero cum nihil exigebatur faciliter amplectebantur doctrinam hanc, nam constabat esse viros optimos eos, qui talia faciebant, & cum possent colligere inde infinitam pecuniam, omnia contemnebant.

Sexto fuit ad tollendum occasionem auaritiæ, quia si liceret Apostolis recipere pecuniam ex his iam magis attenderent ad pecuniam recipiendam, quam ad prædicationem, quod valde derogaret doctrinæ fidei, quia diuitiæ suffocant verbum Dei infra 13. & Luc. 8. quia diuites vacant sibi bonis huius seculi, quæ possident, ad spiritualia [illegible] non aduertunt, quia pro [illegible] non [illegible] sunt in congregando [illegible], etiam ex hac [illegible] multis, quod [illegible], vt [illegible] contemnerent [illegible] Luc. 9. de [illegible], quia Christus [illegible] in quocunque, iens &c.

Christus

A Christus illum repulit, dicens vulpes foueas habēt, in quo innuit, quod ille volebat sequi eum, vt dicit Hierony. & Hilarius, Christus tamen dixit non esse hoc conueniens, quia ipse non habebat vbi reclinaret caput suum, idest habere nolebat licet posset acquirere, ergo non decebat, quòd discipuli eius diuitias intuitu ipsius cōquirerent maxime, quia aliqui de Apostolis erant auari, scilicet Iudas, qui furabatur pecuniam datam Christo. Ioan. 12. a fortiori ergo si non esset prohibitum accipieret pecuniam pro miraculis, quia etiam ipse, sicut & ceteri miracula faciebat cum prędicaret, sic dicit glo. hoc autem dicit ne Iudas, qui loculos habebat, de prędicta potestate pecuniam congregare vellet.

Septimo fuit, quia Christus præsciebat, quòd in ecclesia pestis symoniaca pullulatura erat, quia aliqui vellent habere spiritualia, vt ea vendendo lucra conquirerentur, alij B vero ipsa spiritualia pecunijs emere vellent, vtrunque autem Christus in hoc pręcepto exclusit: nā si spiritualia vendi non possunt, nec etiam poterunt emi. De primo patet, quia in principio ecclesiæ Simon magus potestatem dandi Spiritum Sanctum, & miracula faciendi pecunia exhibita ab Apostolis emere voluit Actu. 8. multi quoque alij idem facere vellent, vt postea venderent si permitteretur eis, sic dicit Grego. præsciebat namque nonnullos donū accepti spiritus in vsum negociationis inflectere, & miraculorum signa ad auaritiæ obsequium declinare. De secundo patet, quia postea successu temporum, & vsque ad tempora nostra ecclesia varia Symonię labe respersa est, quæ grauius, & deterius creuisset, nisi Christus eam nunc vetuisset: in hoc ergo præcepto tam illos, quam nos instruxit, ideo necesse fuit dici gratis accepistis, &c. *Dignus est.* Hinc osten- C ditur quomodo debebat prouideri Apostolis in necessarijs vitæ, scilicet quia populus cui prędicabant debebat eis ministrare, & diuiditur in duo. Quia primo ostenditur qualiter se deberent habere ad recipientes eos. Secundo qualiter ad non recipientes ibi. *Et quācunque.* Circa primum dicitur. *Dignus est enim operarius cibo suo.* Idest non putetis, quod non habebitis necessaria ad vitam licet non prouideatis vobis, quia illi, quibus prædicaueritis, dabunt illa vobis, nec facient vobis in hoc gratiā, quia obligati sunt, nam operarij estis prædicando eis, nam digni estis, vt vobis dent cibum, idest omnia necessaria ad vitam, quia nomine cibi intelliguntur victus, & vestitus.

Quomodo debeat prouideri Apostolis in necessarijs vitæ.

In quācunque autem ciuitatem, aut castellum intraueritis. Iste est modus quem tenere debebant cū intrabant in aliqua loca, scilicet, quod quærerent hospites, sicut hic dici- D tur & vocatur ciuitas quicunque locus magnus, castellum autem locus paruus, eo quod tam in magnis, quam in paruis locis prædicaturi erant, sic enim Christus faciebat, quia circuibat omnes ciuitates, & castella docens præcedenti cap. & etiam in vicis in locis non muratis vbi erant paucę domus prædicabat Mar. 1. eamus in proximos vicos, vt & ibi prædicem.

Interrogate quis in ea dignus sit. Hoc est primum, quod facere debebant Apostoli cum intrarent in locum aliquē scilicet quod quærerent quis erat dignus in ea, idest quis erat melioris vitæ, & famæ, & conuersationis, vt hospitarentur apud eum. *Et ibi manete.* Subintelligitur, quòd irēt ad domum illius, & peterent hospitium, & ille daret eis si dignus erat, & tunc manerent ibi.

Donec exeatis. Idest non transeatis de hospitio in hospi- E tium, sed manete in illo in quod intraueritis donec exeatis de illa vrbe expleta prædicatione vestra in ea.

Intrantes autem domum. Istud est, quod faciebant, quādo intrabant, idest intrare volebant, scilicet salutem optare, quia antequam hoc facerent non intrabant, cum videretur esse, quod quis intraret domum alienam inurbanum valde nulla præmissa locutione. *Salutate eam.* Idest salutate manentes in ea, nam parietes domus non sunt salutandi: nō enim salutatur nisi ille cui salus aduenire potest, cum salutatio videatur esse salutis imprecatio, sed domus vocatur familia manens in domo.

Dicentes pax huic domui. Ista erāt prima verba Apostolorū volentium habere hospitium Luc. 10. in quācunque domum intraueritis, idest intrare volueritis primum dicite pax huic domui, idest toti familiæ manēti in domo sit pax.

A *Et siquidem fuerit domus digna.* Idest si habitātes in domo fuerint digni, quod Deus præstet illis hoc beneficium pacis, quod vos petitis, sic dicitur Luc. 10. & si ibi fuerit filius pacis, idest si pater familias fuerit pacis, idest ad pacem pertinens, & dignus recipere illam, & dicitur de illo, quia domus iudicatur secundum conditionē patrisfamilias, cum reliqui ad ipsum pertineant, si enim ipse fuerit bonus, etiam si alij sint mali domus iudicatur digna, si vero ipse malus est etiamsi alij boni sint, domus indigna est, & nō est ibi filius pacis. *Veniet pax vestra super eam.* Idest Deus infundet pacem, quam vos imprecamini, quia vos non potestis illam dare, sed solum petere, sed Luc. 10. dicitur requiescet pax vestra super illam, & hoc significantius dicitur, quia requies est quædam longa, & inturbata permansio, & sic innuitur, quod si reciperentur Apostoli B in domo vbi quis dignus esset, pax illa quam imprecabantur, non solum maneret ibi eis manentibus, sed etiam post recessum eorum benefaceret Deus domui illi propter eos.

Si autem non fuerit digna. Scilicet, quia pater familias non est vir bonus, & filius pacis. *Pax vestra ad vos reuertetur.* Idest non percipiet aliquid de bono, quod vos imprecamini si indignus fuerit, sed reuertetur ad vos pax vestra, idest non perdetis meritum de pace imprecata, licet nemo eam recipere dignus fuerit.

Quare Christus dixit dignus est operarius cibo suo. Quæst. LXIIII.

QVAERETVR quare Christus dicit hic, dignus est operarius cibo suo.

C Dicendum, quod propter multa. Primo propter præcedentia, quia Christus miserat discipulos sine pera; & sacculo, & necessarijs, & quia ipsi putarent se ex hoc perituros non habentes, vnde sibi prouiderent dixit dignus est operarius, &c. quasi dicat non putetis, quòd aliquid vobis deerit, quia officium prædicationis vestræ ministrabit vobis omnia necessaria, quia digni estis recipere hoc, sic dicit August. satis ostendit cur eos possidere, aut ferre hoc voluerint, non quod necessaria non sint sustentationi huius vitæ, sed quia sic eos mittebat, vt eis hęc deberi demonstraret ab illis quibus euangelium annunciarent, tanquam stipendia militantibus.

Secundo ad tollendum verecundiam Apostolorū, quia cum mitterentur ad prædicandum sine necessarijs ad vitam, oportebat eos mendicare, Christus autem dicit, quod D non, quia qui recipit, quod sibi debitum est, non mendicat, cum potius iure suo illud exigere posset, & sic Christus ostendit, quòd Apostolis sustentatio erat debita propter officium, cum essent operarij dicens, dignus est operarius, &c. & sic non mendicabant, sed quæ sua erant exigebant, & ita innuitur 42. di. c. quiescamus, scilicet quod prælatis, & prædicatoribus eleemosyna est debita, & iure suo petunt illam, vnde magis est sustētatio, quam eleemosyna, sic dicit Chrysosto. vt non dicant Apostoli, mendicantes ergo nos iubes ire, & in hoc verecundarentur, monstrat hoc eis debitum esse operarios eos vocans, & quod datur mercedem appellans.

Tertio ad tollēdum Apostolis locum superbiendi, nam si prædicarent, & ægros curarent nihil recipientes ab auditoribus possent superbire, tanquam essent aliquid ma- E gnum omnia dantes, & nullo indigentes, nec vicissitudinem recipientes, quod ad solum Deum pertinet Psal. 15. dixi domino Deus meus es tu quoniam bonorum meorū non eges, ceteri aūt domini plura a subditis suis recipiunt, quam eis tribuant, voluit ergo, quòd Apostoli reciperent necessaria ad vitam ab audientibus, vt sic quasi per quandam vicissitudinem se fratres agnoscerent, & nō superiores, & etiam ipsi audientes consularentur, quia non viderentur contemni cum Apostoli dignarentur ab eis recipere necessaria ad vitam, sic dicit Chrysosto. a discipulis autem cibari Apostolos oportebat, vt nec ipsi magna saperent aduersus eos, qui docebantur: sicut omnia prębentes, & nihil accipientes, nec rursus illi ascēdant, quasi ab alijs.

Quarto vt ostendat quid erat, quod licebat Apostolis recipere ne in hoc excederent, & sic dixit dignus est operarius cibo suo, idest nihil, nisi cibum recipiat, & ea, quæ

ralem, & naturalem obligationem adhuc competebat Apostolis ius recipiendi, & petendi sustentationem, quia ille, qui statuerat gratis prædicandum esse statuit, quòd audientes tenerentur ministrare cibum Apostolis, vt patet hic, & prima ad Corinth. 9. dicitur ita, & dominus ordinauit his, qui euangelium annunciant de euangelio viuere, idest, recipere sustentationem de prædicatione. Paulus quoque istam Christi legem postea confirmauit, scilicet declarando, vel aperiendo eam magis ad Gala. 6. communicet autem is qui catechizatur verbo ei qui se catechizat in omnibus bonis ad vitam, an vero Apostoli tenerentur recipere sustentationem ab his quibus prædicabant dicetur infra.

Cum tenebantur Apostoli quærere qui dignus esset in loco quolibet, an ad hoc tenebantur, cum essent in loco, vel priusquam intrarent. Quæst. LXVI.

QVAERETVR cum dicitur hic, quod Apostoli interrogare debebant in quolibet loco quis dignus esset, an hoc tenebantur quærere cum essent in loco, vel possent quærere antequam intrarent. Aliqui dicunt, quod poterant antequam intrarent quærere, quia superabundās cautela non nocet, cum ergo tenerentur aliquando hoc petere quandocunque petere possent non nocebat illud petere. Item patet, quia videbatur esse honestius, quòd extra vrbem peterent si inuenirent aliquem a quo peterent, quam per vrbem vagarentur istud quærendo.

Alij dicunt, quod non licebat eis quærere hoc antequā intrarent, quia dicitur in litera in quamcunque ciuitatem intraueritis interrogate quis in ea dignus sit, & sic prius intrare debebant. Secundo hoc non multum facit, quia potest intelligi in quamcunque ciuitatem intraueritis, idest intrare volueritis, & sic dicitur supra in litera intrantes domum salutate eam, & tamē manifestum est, quod prius debebant salutare, quam intrarent domum, quia sic dicitur Luc. 10. in quamcunque domum intraueritis, primum dicite pax huic domui.

Dicendum tamen, quod prius intrare debebant in vrbem, quam hoc quærerent, quia in via non licebat eis aliquid quærere, eo quòd dicitur Luc. 10. neminem per viā salutaueritis, & tamen si alicui loqui deberent oporteret, quod prius salutarent eum, quia inurbanum erat loqui alicui occurrenti non præmissa aliqua salutatione, postquam ergo intrabant in vrbem quærere debebant.

Ad primum dicendum, quod superabundans cautela non nocet vbi permissa est, interdum tamen est vetita, & ibi non licet maiorem quærere certitudinem, quam permissum sit, sic enim cautela quædam prudentiæ videretur Apostolis cogitare quid deberent prædicare, vel respondere, Christus tamen vetuit infra in litera, scilicet nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini, & sic si cogitare vellent quid dicerent peccarent mortaliter, de iure etiam humano interdum superabundans cautela reprobatur, sic enim apertius probant centum testes, quam duo, & tamen effrænata multitudo testium reijcitur, & qui certus est certiorari non debet, ita hic Christus disposuerat, quod nihil in via, sed in vrbe quærerent, ideo non licebat ad superabundantem cautelam quærere hoc extra vrbem.

Ad secundum dicendum, quod non oportebat vagari ad quærēdum per vrbem, quia Christus dixerat, quod interrogarent quis esset dignus, idest quis esset bonæ famæ in vrbe, tales autem, qui sunt excellentes ab omnibus cognoscuntur in vrbe, ideo quilibet interrogatus responderet eis, & non oportebat vagari.

Quare Christus iussit Apostolis, quod quærerent quis esset dignus in vrbe. Quæst. LXVII.

QVAERETVR quare Christus iussit, quòd quærerent quis esset dignus in vrbe.

Dicendum, quod Christus volebat Apostolos hospitari apud viros bonos, hoc tamen ipsi scire non poterant, nisi per famam, ideo quærere debebant, sic dicit Hieronym. super Matthę. Apostoli nouam vrbē introeuntes scire non poterant quis qualis esset, ergo fama hospes eligendus est populi, & iudicio vicinorum, in hoc autem iubet Christus diligentiam facere, scilicet quærere quis sit dignus, & postea hospitium petere salutando, hoc autē fecit, quia Apostoli quibus Christus cetera concedebat putarent, quòd etiam concederet eis hospitia bona, & quòd a quocunque peterent immediate hospitium concederet, instruxit ergo eos, quòd diligentiam adhiberi oportebat ad quærendum hoc, sic dicit Chryso. in homilia, scilicet quia dixerat superius dominus dignus est operarius cibo suo, ne crederetur propter hoc omnium eis ianuas aperiri multā diligentiam hic iubet facere de hospite eligendo. Causa autem quare iussit quærere dignum hospitem fuit propter famā Apostolorum, quia si manerent apud infames, & malos, esset suspitio cōtra eos, quòd mali essent, quia omne animal ad sibi simile coniungitur Ecclesiastici 13. & similitudo est causa amicitiæ, vt patet 8. ethic. c. 2. si autem apud bonos manerēt, indicarentur boni, quia cū Sācto Sanctus eris, & cum peruerso peruerteris. Psal. 17. sic dicit Hierony. fama populi, & iudicio vicinorum hospes eligendus est, ne prædicatoris dignitas suscipientis infamia deturpetur.

Secundo, quia hospes non solum hospitium, sed etiam necessaria ad vitam tribuere debebat Apostolis quandiu ibi manerent, & quia hoc nō faceret aliquis, nisi esset valde bonus, ideo oportebat, vt quærerent virum bonum, sic dicitur Lucę 10. in eadem domo manete edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt, sic etiam dicit Chrysosto. hoc non solum in domum eis proderat, sed in cibarium, si enim dignus est oratio dabit cibum, & maxime cum nihil amplius necessarij peteretur.

Tertio, vt non esset occasio mutandi hospitium, quia Christus iusserat, quod in quamcunque domum intrarent, illic manerēt donec exirent, scilicet de vrbe, vt patet supra in litera, & Mar. 6. & Luc. 9. & tamen si non esset hospes bonus occurrerent causæ multæ dimittendi hospitium, oportebat ergo prius diligēter illud quærere, sic dicit Ambrosius super Lucam, nō ociose domus, quam ingrediantur Apostoli eligendi discernitur, vt mutandi hospitium causa non suppetat.

Quarto, quia Apostoli intrātes domum alicuius potius beneficium dabant, quam recipiebant, eo quod curabant infirmos, qui in domo erant, & familiariter docebant domesticos, & honorabant præsentia sua, ad præstandum tamen talia beneficia iustum erat eligi eos quibus tribuerētur. Et apparet, quod hoc Christus voluit, quia dixit interrogate quis dignus sit, & non dixit quis sit bonus, sed quis sit dignus, scilicet suscipere vos. Patet etiam hoc, quia dixit si fuerit domus digna, scilicet ad recipiēdum vos, & benedictionem, quam imprecamini, sic dicit Hierony. hospes vnus eligitur non tribuens beneficium ei, qui apud se mansurus est, sed accipiens, hoc enim dicitur quis in ea dignus sit, vt magis se nouerint accipere, quam dare.

Quare Christus non dedit Apostolis, quòd ipsi scirent quis erat dignus in qualibet vrbe, & quod non interrogarent. Et quod cor hominis dupliciter cognoscitur. Et quod esse intra aliud dupliciter contingit. Et quod anima non habet terminos essentia. Quæst. LXVIII.

QVAERETVR quare Christus non dedit Apostolis, quod ipsi scirent quis erat dignus in qualibet vrbe, & quod non oporteret, quod interrogarent, sicut cōcessit alia, immo videtur, quod debuisset eis hoc cōcedere.

Primo, quia aliàs poterant falli quærendo hospitem per famam, quia sæpe fama est fallax. Secundo, quia Christus similia eis concedebat, scilicet quod ipsi scirent, quid deberent respondere, & etiam si non cogitarent, nec addiscerent, vt patet infra in litera.

Aliqui dicunt, quòd Christus nō concessit eis hoc, quia proprium Dei erat, nam cognoscere quis sit bonus est cognoscere cor hominis, nemo autem nouit istud, nisi Deus, & ipsemet cuius est cor, prima ad Corinth. 2. & sic de Deo dicitur scrutans corda, & renes Deus Psalmo. 7. non ergo potuit communicari Apostolis.

Dicendum, quod cognoscere hominem esse bonum est cognoscere cor illius, & istud dupliciter cognoscitur, vel per se, & immediate, vel in suo repræsentatiuo.

Primo

bonus erat, & ad vitam æternam [illegible] erat, quod hospitium daret illis, quia Deus mouebat cor eius, si autem non erat vir bonus non [illegible] dare hospitium, quia malus [illegible] eos, sic Christus innuit dicens si fuerit domus digna veniet pax vestra super eam si autem non fuerit digna pax vestra ad vos reuertetur, quasi dicat, si fuerit dignus hospitio recipiet eos, si autem indignus est, non recipiet. alias enim non poterant esse certi Apostoli, an apud virum bonum, vel malum hospitabantur, quia contingit interdum virum malum aliqua bona facere, & viros bonos a quibusdam [illegible], & tamen per istud verbum Christi certificabantur Apostoli, quod apud quemcunque [illegible] bonus erat, & qui repellebat eos erat indignus, [illegible] quod per miraculum semper hospites [illegible].

Ad primum dicendum, quod licet Apostoli quærentes hospitem per famam a principio possent falli, tamen quando dicebant pax huic domui non poterant falli, quia Christus dixit, quod si ille esset dignus recipiet eos, & si non esset dignus, repelleret illos.

Ad secundum dicendum, quod Christus concessit eis scire quid responderent [illegible] non cogitando, nec addiscendo, quia cum essent viri indocti, [illegible] concederet eis nihil scirent respondere, & sic penetrata prædicatio eorum: hospitium tamen, poterant [illegible] etiam si Deus non reuelaret eis corda hominum [illegible] non oportuit illa reuelare.

Quomodo Christus dicebat Apostolis, quod ipsi hospites dignos inquirerent, & ipse cum publicanis manducabat. Quæst. LXIX.

QVAERETVR quomodo Christus dicebat Apostolis, quod ipsi hospites dignos inquirerent, ipse tamen cum publicanis manebat, & manducabat, vt patet præcedenti capit. nam comedit cum Matthæo publicano. Dicunt quidam, quod hoc fuit, quia Matthæus iam ad Christum conuersus fuerat, etiam secutus fuerat ipsum, & ita iam dignus erat, sic dicit Chrysosto. in homilia, qualiter ergo ipse Christus apud publicanum manebat, & respondet quia, scilicet, dignus factus erat per conuersionem.

Sed obijcietur, quod erant ibi multi alij publicani cum Christo comedentes, qui non erant conuersi ad ipsum præcedenti cap. & Lucæ 5. scilicet, erat ibi turba multa publicanorum discumbentes, vnde & Pharisæi murmurabant dicentes, quare cum publicanis & peccatoribus, & manducat, & bibit Magister vester?

Dicendum, quod Christus faciebat hoc, quia per tale commitium conuertebat eos ad se: sic ipse dixit ibidem non est opus sanis medicus, sed male habentibus, etiam, non veni vocare iustos, sed peccatores.

Sed adhuc obijcietur, quod idem esse debebat in Apostolis, quia etiam ipsi mittebantur, vt medici animarum: ideo conuersari debebant cum ægris, apud malos ergo liceret eis hospitari, & manducare cum illis.

Dicendum, quod licet mitterentur Apostoli ad prædicandum, sicut Christus prædicabat, non tamen licebat eis conuersari cum malis, sicut Christo licebat. Primo, quia Apostoli nondum confirmati per Spiritum sanctum peccare poterant, & ex malorum consortijs eis malum accidere poterat, Christo, aut nequaquam, sed potius ipse ex consortio suo homines bonos reddebat: ideo ei licuit interdum alijs communicare: Apostolis autem erat periculum saltem ante missionem Spiritussancti, ista tamen doctrina fuit eis data ante susceptum Spiritum sanctum: ideo nunc bonos hospites quærere oportebat. Secundo fuit, quia Christus quando conuersabatur cum Iudæis inter publicanos, iam erat nota conuersatio eius inter Iudæos, & nemo poterat ei detrahere, nisi maleuolus: secus autem de Apostolis, quia cum introibant in loca incognita [illegible] hospitium: si ergo viros indignos accepissent antequam agnosceretur eorum bona conuersatio, esset suspitio de malo, cum malos hospites elegissent, & hoc multum derogabat fortunæ prædicationi eorum: ideo debuerunt bonos hospites quærere, & ista fuit causa præcipua. Tertium fuit, quia si malos hospites [illegible] eligerent [illegible]

A rêt, & ex hoc sequeretur murmuratio côtra eos, cû adhuc [illegible] essent, forte scandalizarentur, & non bene tolerarent. Christus autem tolerabat licet murmuraretur contra eum, sicut præcedenti capitulo, dicentibus Pharisæis, quare cum publicanis manducat Magister vester? & infra vndecimo, [illegible] homo vorax, & potator vini, publicanorum, & peccatorum amicus, quamquam ergo Christus interdum conuersaretur cum malis, Apostoli [illegible] facere.

Quomodo dicitur Apostolis hic manete in domo donec exeatis, & quare. Quæst. LXX.

QVAERETVR quomodo dicitur hîc manete ibi donec exeatis, & quare hoc dixit. Dicendum, quod
B non debet intelligi sic superficialiter, nam sic superfluum esset, quia necesse erat, quod quando intrarent domum, quod manerent in domo donec exirent, quia non poterant exire antequam [illegible] aliter ergo intelligendum est.

Dicunt quidam, quod intelligitur, quod nunquam exirent de illa domo, sed ibi prædicarent, & cibum sumerent, quia dicitur Luc. 10. manducate, quæ apponuntur vobis, & curate infirmos, qui in illa sunt, & dicite illis appropinquabit in vos regnum Dei, & sic videtur quod in domo, in qua manducabant curabant infirmos, & prædicabant, & tamen nihil aliud faciebant, ergo de domo non exibant.

Dicendum, quod hoc non stat, quia sic facerent contra Christi mandatum prædicantes in occulto: dixerat enim Christus infra in litera quod dico vobis in tenebris dicite in lumine, & quod in aure auditis prædicate super tecta, ergo non prædicabant in domo, in qua hospitabantur. Se-
C cundo patet, quia per hoc manifestam suspitionem de se facerent prædicando in occulto, quia illa, quæ bona sunt publicari volunt, malum autem occultari desiderat. Ioan. tertio; omnis qui male agit odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius qui autem facit veritatem venit ad lucem, vt manifestentur opera eius, quia in Deo facta sunt. Tertio, quia Apostoli per hoc minuerent fidem prædicationis suæ, & redderent homines indispositos ad credendum eis, quod ipsi facerent doctrinam suam suspectam occultando illam. Quarto, quia darent occasionem populis persequendi magis eos: cum enim prædicando in occulto redderent suspectos se magis eos populi persequerentur tanquam seminatores noui erroris, & [illegible] positionis. Quinto, quia debuerunt Apostoli Christi imitari in modo prædicandi, cum eius doctrinam prædica-
D rent, Christus autem nunquam prædicabat in occulto, sed palam. Ioan. [illegible] ego palam locutus sum mundo, ego semper docui in synagoga, & in templo, quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus sum nihil, ita ergo Apostoli facere debebant. Sexto, quia Christus hoc eis videtur præcepisse, quia Lucæ 10. dicitur in quamcumque ciuitatem intraueritis, & non receperint vos exeuntes in plateas eius dicite etiam puluerem, qui adhæsit nobis de ciuitate vestra extergimus in vos, tamen hoc scitote, quod appropinquabit regnum Dei: & sic in plateis hoc dicebant, & tamen ista erat prædicatio Apostolorum summaria: ergo prædicabant in plateis, & non in domo. Septimo patet, quia prædicatio Apostolorum erat ad hoc quod omnes conuerterentur, & qui nollet conuerti maneret inexcusabilis, si tamen prædicarent solum in domo,
E in qua hospitabantur, non audirent omnes homines, ideo non prædicabant ibi, sed in plateis.

Cum autem obijcitur Lucæ decimo, manducate, quæ apponuntur vobis &c. Dicendum, quod intelligitur de ciuitate, & non de domo quod patet, quia dicitur ibi in quamcunque ciuitatem intraueritis, & susceperint vos manducate, quæ apponuntur [illegible] etiam, quia sequitur [illegible] & curate infirmos, qui in illa sunt, & tamen non solum curabant infirmos illius domus, in qua hospitabantur, sed [illegible] omnes qui offerebantur eis: non ergo prædicabant in domo, sed in plateis.

Dicendum igitur, quod non intelligitur, quod semper in domo manerent, sed quod manerent ibi, id est, non mutarent hospitium, scilicet, manete ibi donec exeatis, de villa non exeundo ad aliud hospitium, vnde Lucæ [illegible] tur

tur in quamcunque domum intraueritis ibi manere, & in- F
de ne exeatis, scilicet, ab hospitandum ibi quod aperitius
dicitur Lucæ decimo. Nolite transire de domo in domű,
idest, non mutetis hospitia.

Quare Christus iussit Apostolis non mutare hospitia.
Quæst. LXXII.

SED quæretur, quare Christus iussit non mutare hospitia.

Dicendum quod primo fuit, ut semper morerentur in domo boni viri: etenim mutarent hospitia ad libitum, contingeret interdum declinare ad domum mali viri.

Secundo erat, ut non contristarentur hospites, à quibus recederent illi, quos diligerent, quia per hoc contemnere videretur: & tamen illud erat incurrens, quod contemnerent eos, qui sibi charitatem exhibuerant.

Tertio, quia si Apostoli manerent in domo alicuius erat magnum beneficium hospiti: nam Deus benefaciebat apud quos boni viri manere tempore, sicut fuit de Ioseph apud Putiphar dominum suum Gen. trigesimo nono, habitauerat in domo Domini sui qui optime nouerat esse Dominum cum eo, & omnia, quæ gereret ab eo dirigi in manibus illius, benedixitque Dominus domui Ægypti propter Ioseph, & multiplicauit tam in ædibus, quam in agris cunctam eius substantiam, à fortiori ergo Deus benediceret eis apud quos manebant Apostoli: volebat ergo Deus beneficium præstare alicui, quem specialiter diligebat, & non omnibus: ideo non licebat Apostolis mutare hospitium, quia ille hospes, quem habuerant erat à Deo electus ad illud beneficium suscipiendum: nam miraculose Deus dabat hospitium Apostolis mutando cor illorum, quibus dicebatur pax huic domui, vt dictũ est supra quæstione septuagesima: ergo non debebant transire de domo in domum, quæ melior erat, quem eligere debebant, quem Deus vincum elegerat ad præstandum illud beneficium.

Quarto fuit, vt non darent de se opinionem leuitatis: nam ad hominem leuem pertinet faciliter mutare domicilia, & tamen Apostoli debebant ostendere se esse viros graues, & constantes: ideo non debebant transire de domo in domum, quia multum detrahit autoritati, & grauitati vir instabilitas: in Apostolis autem omnis virtus, & virtutis perfectio apparere debebat: ideo non debebant transire de hospitio semel suscepto.

Quinto ne arguerentur voracitatis, quia aliqui putarent, quod Apostoli faciebant hoc, vt lautius vacarent cibis apud alios hospites, si apud priores forte non prouidebatur eis in tanta copia, sicut increpabant Pharisæi Christum manducantem cum Publicanis dicentes, quod hoc faciebat ex voracitate, infra vndecimo, & Lucæ septimo, ecce homo vorax, & potator vini, & Publicanorum, & peccatorum amicus, scilicet, manducando cum eis, hoc tamen valde cauere debebant Apostoli, quia tanta leuis opinionis est vir, cui voracitatis crimen affigi potest: qualitercunque ergo se haberent in victu apud hospites, quos accepissent, nõ licebat eis transire ad alios: de his dicit Chrysostomus in Homilia: non solum dignos iubet quærere, sed nec de domo in domum transmutari, ne suscipientem contristent, nec ipsi opinionem accipiant leuitatis, aut gulæ.

An discipulis liceret mutare hospitia si mutarentur retento priori hospitio. *Quæst.* LXXIII.

QVÆRETVR si aliquando ab alijs extra hospitia sua inuitarentur an liceret eis illuc ire.

Aliqui dicunt, quod sic, quia non erat hoc eis prohibitum, sed solum non mutare hospitium: ergo licitum erat transire ad alios, transire mutandum ad conuiuia retento priori hospitio.

Dicendum, quod non licebat. Primo, quia Christus noluit Apostolis transire de domo in domum quasi non liberum esset intrare in alias domos, quia benedicebat eis intrare & ire ad alias domos, ad sanandum infirmos, sicut Christus ibat, vt quando iuit ad suscitandum puellam præcedenti capitulo, sed vetabat hoc propter conuersationem domesticam, & illa præcipue est in cibo, & potu: ergo noluit, quod [illegible] ad alias domos ad conuiuandum ibi, quando haberent alium hospitem.

Secundo patet, quia vt dicit Chrysostomus, vt dictum est præcedenti, quæ fuit secunda causa, ne de aliquo, quem Apostoli non debebant hospitem mutare, sed per se, quererentur vicinitates, & tamen idem timeri posset in illo hospitio, a quo tunc migrarent: ergo non licebat eis.

Tertio patet, ex exemplo, quia Christus hoc expresse prohibuit Lucæ decimo dicens, in eadem autem domo manete edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt, nolite transire de domo in domum: ergo non licebat eis alibi manducare.

Quarto patet, quia facilius esset permitti eis, quod mutarent hospitium quam quod irent ad conuiuia, quia ibi pascuntur homines abundantius, & delectabilius, & magis indulgetur gulæ potus quàm in quotidianis cibis, & ignitur Apostoli conuiuijs vacantes magis de se darent opinionem gulæ, & voracitatis, quam si mutarent sæpe hospitia manducantes solum in hospitio: non ergo licebat eis cum hospitia ad conuiuia ire, sed ea, quæ hospites sui illis apponebant solum accipiebant, sicut dicitur Lucæ decimo, ibi manete comedentes, & bibentes, quæ apud illos sunt, idest, apud hospites vestros.

Quare Christus iubet Apostolis hospitium eligere, petentibus autem habere hospites, non debeat eos eligere. Vbi eleemosynæ angeliter considerantur.
Quæst. LXXIIII.

QVÆRETVR, quare Christus iubet hospitium eligere, præcepit cum tamen accipiens hospites non debeat eos eligere, sed quoscunque aduenientes recipere, vt dicit cap. quæstionem.

Dicendum, quod ista doctrina non est pro omnibus, sed Apostolis fuit data, quod eligerent hospites, & hoc siue propter famam suam si manerent apud malos, siue quia beneficium dependebant ex apud quem hospitabantur, siue propter alias causas, de quibus dictum est supra q. 68. alijs autem hospites petentibus conuenit hospitium habere vbi potuerint, nisi forte sint viri graues, quibus de seruanda bona opinione debet esse magna cura, quia etiam ipsi hospites eligere debent.

Ad secundum dico, quod recipiens hospites non debet distinguere inter eos, ita vt vnum recipere velit tanquam idoneum, & alium non, quia sic minueretur cura hospitalitatis recipiendo paucos, sic dicit Ambrosius super Lucam, scilicet, non tamen eadem cautio recipienti datur, nullum hospes eligitur hospitalitas minuatur.

Secundo, quia in distinguendo inter hospites contingeret excludere bonos recipiendo malos cum nemo cognoscat quis malus sit, sic dicit Chrysost. super Epistolam ad Hebræos, & 42. distinct. cap. quiescamus, scilicet, quomodo Abraham hospitalem circa omnes se ostendebat, si scrutatus esset contra refugientes ad se nunquam Angelos hospitio recepisset; fortassis enim non putasset eos Angelos, sed cum reliquis repellerentur, sed quoniam omnes recipiebat suscepit, & Angelos.

Tertio, quia non prodest istam discussionem facere, quia quod quis recipiat bonum, & malum in hospitio nõ differt ad magnitudinem meriti, sed quod ex magna, vel parua charitate recipiat, & quod magnum, & vel paruum obsequium exhibeat, sic dicit Chrysostomus vbi supra: nõ enim ex vita eorum quos accipis mercedem tibi retributurus est Deus, sed ex voluntate, & honorificentia multa, idest, honore impenso hospitibus ex misericordia, & bonitate.

Quarto, quia facienda esset distinctio inter hospites si esset periculum aliquod malos recipere, & tamen non est periculum, quia etiam si malis misericordiæ opera impendamus bene facimus: ita enim Christus hortatur supra 5. scilicet, estote misericordes, sicut pater vester misericors est, qui Solem suum facit oriri super bonos, & malos.

Ideo dicendum generaliter tam hospitalitate, quam de omni eleemosyna, quæ nomine hospitalitatis significatur, quando aut petitur ab aliquo iure suo, sicut à parentibus, & à prædicatoribus, quibus tenemur ex debito

prouis-

prouidere, aut petitur ab aliquo ex sola benignitate ad cor A poris sustentationē. Si primo modo, nulla distinctio facienda est, sed omnibus dare debemus si possumus propter causas supra assignatas. Si secundo modo, danda est eleemosyna, sine debitum sustētationis ei, qui se talem asserit quousq; discutiamus an verum sit, scilicet, an sit Episcopus, vel prædicator missus ad prædicandum, vel sacerdos, qui possit diuina officia celebrare: nam communicare istis non cognito, quòd tales sint, periculum est, ideo oportet discuti, poterit tamen sibi eleemosyna dari ad sustentationem corporis, vt pauperibus, licet nō vt talibus quousque constet, sic dicit Chrysostomus in allegato capit. scilicet, quiescamus ab hac absurda curiositate, & diabolica: si enim in clerum electum se esse dicat, si Sacerdotem se nominet scrutari, non enim sine periculo discussa in talibus communicatio est, circa maiora periculum vertitur: non B enim das, sed accipis, si vero pro nutrimento postulat, nec in his examines.

Sed obijcietur, quia Ecclesiastici vndecimo dicitur non omnem hominem inducas in domum tuam: multæ enim insidiæ sunt dolosi.

Dicendum, quòd illud intelligitur quando inducitur ad magnam familiaritatem, ita vt confidatur ei, sicut domestico, quia non est cautum hoc facere quousque quis sit notus: secus autem esset de simplici hospitalitate quam potest quis exercere nihil committendo fidei eorum, quos suscipit, ita vt nullum periculum sit, & tunc potest induci quilibet in domum, nisi forte specialiter temporis, vel loci esset aliqua suspicio, vel ex alijs circunstantijs, quia de rebus tam particularibus nō potest poni vna regula generaliter.

C

Quare Christus iussit salutare domum, vbi vellent Apostoli suscipere hospitium. Vbi quid virtutis est prius honorem impendere quam recipere. Quæst. LXXIIII.

QVAERETVR, quare Christus iussit salutare domum, vbi vellent Apostoli suscipere hospitium.

Dicendum, quòd propter multa. Primo ex vrbanitate, quia homines in exordijs verborum suorum maxime ad ignotos salutatione vtuntur, vt imprecatio bonorum, quæ per salutationem fit, sit eis locutionis initium: iudicatur autem rudis, & indoctus, qui salutatione non vtitur.

Secundo, quia inter homines, cum sit salutatio, quasi iā necessaria ex consuetudine in locutionis exordijs instruxit Christus Apostolos, vt ipsi præuenirent alios salutando, quia virtutis est prius honorem impendere quàm recipe- D re ad Romanos duodecimo, honore vos inuicem præuenientes, idest, quilibet nitatur prius honorare alterum quā honoretur ab eo, sic dicit Chrysostomus instruit eos Dominus, quòd non expectent ab alijs præsalutari, quia docebant, sed antecedere salutatione alios honorando.

Tertio fuit ad eligendum hospitium, quia salutatio erat exordium loquendi cum hospite, quem eligere intendebant, & erat honestius, vt non viderentur ipsi se ingerere petendo, sed quando salutarent dicentes pax huic domui hospites reciperent eos rogando ipsos, vt intrarent in domum, sic dicit Remigius: quamuis fama populi dignus electus sit hospes tamen salutandus est, vt magis sua dignitate prædicatores vocentur quàm vltro se ingerere videantur.

Quarto, & principaliter fuit, quia ista salutatio erat si- E gnum certum ad eligendum hospitem: volebat enim Christus, quòd Apostoli manerent apud dignos hospites, vt nullis, nisi dignis hoc beneficium præstaretur: modus autem cognoscendi erat per salutationem, quia si digni erant mox vt salutarentur, recipiebant Apostolos cum gaudio, quia Deus mouebat corda eorum ad hoc: si autem essent indigni, turbabātur corda sua, & recipere eos nolebant, sic innuitur in litera, scilicet, si fuerit domus digna veniet pax vestra super eam, idest, recipient vos in pace, si autem fuerit indigna, pax vestra reuertetur ad vos, idest, non recipient vos: sic dicit Remigius docuit Dominus discipulos suos offerre pacem in introitu domus, vt salutatione pacis eligeretur domus digna, vel hospes, ac si diceret omnibus offerte pacem, quia aut accipiendo dignos, aut non accipiendo indignos se manifestabunt.

Quare iussit Christus Apostolis dicere pax huic domui. Et salutatio quid importet. Et quòd homo appetit generaliter omne bonum. Quæst. LXXV.

QVAERETVR, quare iussit eis pax huic domui dicere.

Dicendum, quòd iussit salutare hospites, & quia forte apud Hebræos, & Syros inter quos manebant nunc Apostoli, erat iste modus salutationis, iussit eis, sic salutare, sic innuit Hieronymus super Matthæum.

Secundo, quia nullus modus salutationis videtur plura bona comprehendere, nam omnis salutatio est bonorum imprecatio, & tamen in hac salutatione plurima clauduntur, quia pax est tranquillitas ordinis, vt dicit Augustinus decimonono de ciuitate Dei: nullum autem bonum deest vbi tranquillitas ordinis manet: est enim quilibet homo in beatitudinem ordinatus, si autem tranquillitas ordinis manet, necesse est illuc prouenire, cum nihil impediat ordinē si tranquillitas est, desiderat etiam homo temporalem quietem, & ordinat se ad illam, si autem impediat eam necesse est illam consequi: ergo, vel illam habebit, vel pacem non habet, sic etiam in actibus omnium potentiarum cuiuscunque generis, quia quælibet earum ordinatur in suum actum, & obiectum perfectiori modo, quo fieri potest secundum naturam suam: si ergo non impediuntur omnes habebunt perfectionem illam quam desiderant: si autem habere impediuntur iam non est pax, cum non sit tranquillitas ordinis: idem est de rebus separatis habentibus inter se aliquam habitudinem, sicut est de toto vniuerso, & maxime de corporibus excellentissimis naturæ: nam in istis est pax: sic dicitur Iob vigesimoquinto, qui facit concordiam in sublimibus suis, idest, Deus ponit concordiam, & ordinem nunquam impeditum inter omnes res naturæ, & maxime inter sublimia, à quibus potius dependet totus status naturæ: idem est in communicationibus humanis, vbi est aliqua habitudo partium, quia ibi est ordo, & pax, & generaliter cum homo appetit omne bonum cuiuscunque generis possibile sibi aduenire necesse est, quod illud consequatur, vel impediatur, si consequitur perfectus est, si impeditur iam non habet pacem, & sic necesse est, quòd si fuerit omnimoda pax, sit omne bonum: nihil ergo melius potest quis alteri imprecari quam pacem.

Tertio, quia Christus ista salutatione vtebatur: nā quando venit ad discipulos post resurrectionem, dixit eis pax vobis: Ioannis vigesimo, & quandocunque apparebat eis dixit eodem capitulo, & Lucæ vigesimoquarto: Apostoli ergo debuerunt etiam ista salutatione vti: maxime, quia Christus commendauit valde istam pacem Apostolis Ioānis decimoquarto, pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.

Quarto, quia istud conueniebat ad petendum hospitium: nam per ista verba significatur tota inquisitio de hospite, sic dicit Remigius hæc pax paucorum verborum ad totam explorationem dignæ domus, vel hospitis potest referri, & magis conuenit istud verbum, quàm cætera, scilicet, pax huic domui, idest, sit pax inter domum istam, & vos scilicet, vt recipiat vos, quia si pax, idest, concordia esset inter eos reciperent illos, si non esset concordia non reciperent, & sic tacite per hæc verba hospitium petere videbantur.

Quare dicitur in litera, si fuerit domus digna, veniet pax vestra super eam. Et quod orationes iustorum quandoque non exaudiuntur. Et quod benedictio dupliciter accipitur: & vita æterna est verum bonum. Quæst. LXXVI.

QVAERETVR, quare dicitur si fuerit domus digna veniet pax vestra super eam.

Dicendum, quòd hoc erat, quia Apostoli imprecabantur pacem, & bonum, & tamen non erat in potestate eorum, quòd hoc eueniret, sed in voluntate Dei, & hoc fieret si digna esset domus.

Ratio huius est, quia Apostoli quærebant hospitem per famam populi, & testimonium vicinorum, vt Hieronymus dicit, interdum tamen contingit, quòd illi, quos populus bonos putat, mali sunt, quia homo iudicat exteriora. Deus vero intuetur vbi est bonitas, vel malitia. 1. Reg. 6. contingebat ergo, quod interdum Apostoli hospitium peterent ab eis, qui mali erant, & quia Deus nolebat, quòd apud malos manerent, non concurrebat cum eis ad hoc bonum, vt Apostoli hospitium reciperent cum tanto bono essent indigni, & sic iniquitates suæ turbabant eos ne reciperent Apostolos, in bonis autem Deus mouebat corda ipsorum, & recipiebant illos.

Ex hoc patet, quòd oratio nostra quantumcunque fiat à viris sanctissimis nunquam exauditur, ita vt petitum impetretur, nisi Deus disposuerit illud facere, & ex hoc iudicet dignum ad recipiendum quod petitur illum, pro quo G oratur: nam Apostoli sanctissimi erant, & pacem imprecabantur, & tamen non veniebat super omnes, quibus imprecabantur, sed solum super illos, qui digni erant, & ex hoc etiam sequitur, quod Apostoli non dabant istam pacem, sed petebant, quia aliàs quandocunque salutarent aliquem, veniret ista pax super eos, & tamen pendebat à Deo an dare illam vellet. Sed obijcietur, quia dicit Chrysostomus: monstrat, quòd non est sola salutatio, sed benedictio per hoc, quod dicit, si fuerit domus digna veniet pax vestra super eam, & tamen benedictio habet efficaciam à benedicente propter auctoritatem eius.

Dicendum, quòd etiamsi sit benedictio non confertur bonum eius ab Apostolis, sed à Deo, benedictio enim dupliciter accipitur, scilicet, pro bonorum collatione, & pro bonorum imprecatione.

H Prima soli Deo competit, qui benedicit eos conferendo bona quæ vult.

Secunda competit hominibus, qui imprecantur bona alijs, & ita licet Sacerdotes, & Prælati benedicere videantur ex auctoritate, tamen effectus benedictionis non caussatur ab eis, sed à Deo, sic dicitur Numeri sexto ad Sacerdotes, sic benedicetis filijs Israel, scilicet, benedicat tibi Dominus, &c. & sequitur inuocabunt nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis, quasi dicat, Sacerdotes benedicentes nihil faciunt, nisi bona imprecari, & nomen meum super populum proferre: ego tamen sum qui benedico, idest, bona quæ ipsi petunt confero. Cum autem dictum est si esset domus digna intelligunt quidam, idest si illi, qui fuerint ibi sunt prædestinati, vel saltem ipse princeps domus, sic dicit Rabanus, quia aut erit quisque I prædestinatus ad vitam, & cæleste verbum sequitur quod audit, aut si nullus audire voluerit, ipse prædicator sine fructu non erit.

Sed dicendum, quòd homo potest esse dignus aliquo bono diuino dupliciter, vel secundum præsentem iustitiam, vt non prædestinati, qui interdum boni sunt ad tempus, vel secundum firmam Dei sententiam, sicut sunt prædestinati, qui licet aliquando mali sint, finaliter tamen boni futuri sunt: & ita etiam dicuntur aliqui dupliciter scripti in libro vitæ, & ideo aliqui scripti ibi delentur, illi tamē digni sunt secundū præsentem iustitiam recipere bona aliqua a Deo, & recipiunt, & secundum immutationem iustitiæ, & iniquitatis Deus mutat promissiones suas de bono, & comminationes de malo cōtra istos Hieremiæ 18. si repente loquar de gente, & regno, &c. ideo vtroque modo K possset hic intelligi aliquis dignus, scilicet, secundum prędestinationem, cum vtrisque Deus bona conferat tanquā dignis, magis tamen videtur dicendum, quòd intelligatur de prædestinatis, qui actualiter essent boni, quia Deus omnia facit propter eos, sicut enim in natura priuatio non est, nisi propter formam, & materia etiam propter formā, & imperfectum propter perfectum, ita Deus omnia quæ facit hominibus propter prędestinatos facit, quia illi soli sunt, quos elegit ante mundi constitutionem ad Ephes. 1. & quos iustificauit hos magnificauit, vt essent conformes imagini filij eius ad Rom. octauo: propter istos ergo fiebat prædicatio Christi, & Apostolorum, & isti sunt, qui ad fidem conuertebantur, sic dicitur Actuum decimotertio, quòd crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam, quasi dicat, alij non habuerunt spiritum creden-

F di, & ita isti soli essent quos nunc Deus iudicaret dignos, vt hoc maximum beneficium reciperent, scilicet, quod ab illis Apostolis manentibus in domibus eorum familiariter erudirentur: isti ergo soli pacem oblatam ab Apostolis reciperent: si quis tamen asserat dignos accipi hic eos, qui erant digni secundum præsentem iustitiam, non oportet contendere, quia potest concedi: hoc tamen rationabilius est.

Cum autem dictum est de pace, quæ offertur istis præcedenti quæstione, quòd illa importat omne bonum, dicendum, quòd Christus non iussit imprecari illam prout importat vitam æternam, quæ est verum bonum, & omnia illa sine quibus ad eum non peruenitur, siue sint bona spiritualia, vt gratia, & virtus, siue temporalia, vt sustentatio corporis quam etiam Christus petere docuit supra sexto cap. scilicet, panem nostrum quotidianum &c. alia vero licet temporaliter bona sint si ad vitam æternam non ordinantur potius impediunt; sicut opes, & honor, & potestas secularis sæpe faciunt, peti non iubet, & ideo licet ista bona sint, non intelliguntur nomine pacis quam Christus imprecari iussit, vnde pax Christi non est pax absoluta, sed specialis pax, quæ vocatur pax Christi, sic dicitur ad Philip. 4. & pax Dei, quæ exuperat omnem sensum custodiat corda vestra, & ob hoc Christus specialiter pacem suā vocabat innuens, quòd præter illam esset alia pax. Ioannis decimoquarto, pacem meam relinquo vobis, pacem meā do vobis, non quomodo mundus dat ego do vobis: hæc enim pax veniebat super illos, qui digni erant: nam merito Apostolorum imprecantium eis pacem disponebantur efficacius ad vitam æternam.

Quomodo dicitur hic in litera, quòd si domus non fuerit digna, pax vestra ad vos reuertetur.

Quæst. LXXVII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd si domus non fuerit digna, pax vestra ad vos reuertetur.

Dicendum, quòd intelligitur vno modo, quod pax sit modus petendi hospitium, Christus enim certificabat Apostolos, quòd oblata pace ille, qui dignus esset statim reciperet eos, & quia si aliquis indignus existens oblata pace repelleret eos, putarent forte, quòd oblatio pacis iam non proderat vltra ad inueniendum hospitium; Christus dixit eis pax vestra ad vos reuertetur, idest, adhuc habebitis locum petendi hospitium ab alijs, quia quicunque dignus fuerit oblata pace recipiet vos, & hoc est reuerti pacem ad vos, idest, quod non perijt virtus huius pacis oblatæ, licet interdum eam inutiliter offeratis propter indignitatem eorum, quibus offertur.

Secundo potest accipi quantum ad meritum Apostolorum, scilicet, vos offerendo pacem bonum facitis, quia per hoc disponitis vos ad manendum in domo, & laborandum in prædicatione fidei, si autem audire vos, & recipere verba vestra noluerint, nihil perit de merito vestro, ac si vere fecissetis id, quod facere iam firmiter disposueratis, sic dicit Rabanus: si nullus audire voluerit ipse prædicator sine fructu non erit, quia ad eum pax reuertitur quando ei à Domino pro labore sui operis recompensatur, & hoc dictum est, vt Apostoli non putarent meritum suum perire propter indignitatem eorum, qui audire nolebant.

Sed dicetur cur hoc dicitur quando non recipiuntur Apostoli, quia siue recipiantur, siue non, meritum semper habent, & maior locus est merendi quando recipiuntur, quia est maior opportunitas laborandi: potius ergo reuertitur ad eos pax sua quando recipiuntur quam quando non recipiuntur.

Dicendum, quòd si accipiatur reuerti pacem pro modo supra posito planum est, quod tunc reuertitur pax quando non recipiuntur, non autem quando recipiuntur. Si accipiatur secundo modo dicendum, quod vtroque modo prædicator meretur apud Deum, siue recipiatur ad prædicandum siue non, Deus enim non considerat quantam vtilitatem prædicando, vel alia bona faciendo proximis attulerimus, sed quantum, & qua mente ad hoc laborauerimus, quod enim operantes alicui proficimus, nostrum non est, sed Dei solius, qui dat gratiam

in

in verbo, & opere nostro quantum vult, & mouet corda audientium [illegible] non ergo mensurat Deus merita actionum nostrarum ex eo, quòd nullo modo est in potestate nostra, quantum vero, & qua intentione laboramus, & si à Deo nobis donatum [illegible] facimus, tamen [illegible] Apostoli reciperentur, & prædicarent, [illegible] [illegible] dubitare, quin [illegible] [illegible] prodesse potuerunt, [illegible] non perdens meritum [illegible]

Si Apostoli non reciperentur, an tantum mererentur, sicut si reciperentur prædicarent.

Quæst. LXXVIII.

SED quæretur si Apostoli non reciperentur, an tantum mererentur, sicut si reciperentur prædicarent.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia Deus merita nostra mensurat ex eo, quòd est in nobis, & non ex eo, quòd est in potestate aliorum, [illegible] quòd autem recipiamur ab illis [illegible] mererentur si quis reciperet [illegible] si prædicare volens non reciperetur.

Item, quia ut dictum est præcedenti quæstione [illegible] & intentione laborandi Deus merita [illegible] & non ex profectu secuto, & operibus [illegible] qui se disponit ad hoc [illegible] mererentur, sicut si recepti [illegible]

Dicendum, quòd de hoc non potest dari certa regula, ratio est, quia Deus mensurat [illegible] [illegible] dum, & ex quantitate [illegible] [illegible] qui ex ardentiori charitate mouebatur, si quis ergo ex [illegible] [illegible] aliis reciperetur.

Dicendum; quòd [illegible] [illegible] [illegible] Ad primum dicendum, quòd [illegible] [illegible] [illegible] Alph. Tost. in Matth. Pars III.

B [illegible] aliquin esset magnum inconueniens, scilicet, quod si quis [illegible] vel [illegible] nam recepuni [illegible] erat in proponendo, & forassis [illegible] Deus [illegible] Ad secundum dicendum, quòd Deus non [illegible] quantum labores nostri [illegible] lut labores, quos impendit receptus non tamen [illegible] tum fecit.

C Et si dicas, quòd ille non [illegible] culpa sua: Dicendum, quod hoc [illegible] [illegible] quid erit eis, & dicitur.

D Et quicumque non receperit vos. [illegible] [illegible] Nec audierit sermones vestros. [illegible] [illegible] Excutite puluerem de pedibus vestris. [illegible] E Amen dico vobis. [illegible] Tolerabilius erit terræ Sodomorum, & Gomorrhæorum [illegible] in die iudicij, [illegible] Quod est contrarium, idest, quos repulit vos.

Quando Apostoli hospitium quærentes repellebantur ab aliquo, an petebant ab alio hospitium.

Quæst. [illegible]

QVÆRETVR, quando Apostoli quærentes hospitium repellebantur ab aliquo, an petebant ab alio.

Aliqui putant, quod non, quia Christus dixit, quod si E non essent domus digna, & non reciperent eos, [illegible] pulverem, & tamen quando hoc [illegible] de vrbe [illegible] hospitium ab alio.

Item, quia Christus dixit, quod inquirant [illegible] quis esset dignus, & sic [illegible] quod non [illegible] apud indignos [illegible] digni [illegible] oportebat, quod [illegible].

[illegible] non reciperentur. [illegible]

G [illegible]

Secundo patet, quia [illegible] vel non [illegible] ad civitatem pertinet, & non ad unum hominem, & ideo Marci [illegible] quicunque non receperint vos, & Lucæ 9. & 10. [illegible] in quamcunque civitatem [illegible], & non receperint vos [illegible] non reciperent [illegible] oportebat [illegible].

Tertio patet, quia Apostoli [illegible] loquebantur contra totam urbem: ergo oportebat quod hoc [illegible] ad multos: [illegible] Lucæ [illegible] in quamcunque civitatem intraveritis, & non receperint vos, exeuntes in plateas eius dicite, etiam pulverem, qui adhæsit nobis de civitate vestra, extergimus in vos [illegible] super [illegible] pulverem excuterent.

Quarto patet, quia si ab uno excluderentur [illegible] non exirent in plateas ad excutiendum pulverem, sed ante domum [illegible] Lucæ [illegible] civitas excludebat eos.

Quinto patet, quia videtur valde absurdum, si quod [illegible] quod fieret si ab uno exclusi non recederent.

Sexto patet, quia poterat esse, quod multi boni essent in urbe, licet ille, qui putabatur bonus à quo Apostoli hospitium peterent, non bonus [illegible] propter illum ergo [illegible] cæteris privari verbo prædicationis [illegible] non est verisimile, quod sic fieret.

H Dicendum, quod quando erat, quod si Apostoli excluderentur ab uno, petebant hospitium ab alio, & sic successive [illegible] à multis excluderentur, quod fieri poterat duplici [illegible]. Vno modo, quod ingressi in urbem peterent ab omnibus, qui erant viri boni in urbe, & [illegible] ab uno hospitium si excluderentur [illegible] ab alio [illegible] quo ad viverent, à quo si excluderentur [illegible] prius autem non [illegible].

Alio modo, quod solum quærerent à principio de uno homine digno, & si ab illo excluderentur [illegible] si quis alius erat dignus, & usque [illegible] dignum [illegible] excusso pulvere [illegible] illud erat valde [illegible] qui eos recipere vellet, & sic tota civitas erat [illegible] excuterent pulverem super omnes [illegible] non esset tota civitas [illegible] quod Apostoli prædicare [illegible] urbem, & eo modo [illegible] fieri [illegible] recederent.

Ad primum dicendum, quod si domus non erat digna recedebant excusso pulvere [illegible] quod non in una domo [illegible] hoc facerent [illegible] à tota urbe excluderentur, ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quod non habent Apostoli manere apud indignos, non tamen oportebat [illegible] quod exclusi à prima domo mox de urbe recederent, [illegible] usque ergo [illegible] ab omnibus illis [illegible] excluderentur, non debebant recedere [illegible] pulvere.

[illegible] deberent Apostoli excutere pulverem de pedibus [illegible] de urbe [illegible] Quæst. LXXX.

QVAERETVR circa hoc, quod dicitur de excussione pulveris an vere Apostoli deberent excutere pulverem de pedibus recedentes de urbe.

Aliqui dicunt, quod non, sed mystice, vel parabolice intelligitur, quia multa quoque alia loquebatur in parabolis, ut patet infra decimotertio.

Dicendum est, quod vere Apostoli pulverem excutiebant de pedibus exeuntes super civitatem, idest, contra illam, sicut dicitur Lucæ decimo: in quamcunque civitatem intraveritis, & nõ receperint vos, exeuntes in plateas eius

G dicite etiam pulverem, qui adhæsit nobis de civitate vestra extergimus in vos. quod apparet non posse intelligi per metaphoram, cum hoc dicere deberent Apostoli incolis urbis, unde quandocunque expellebantur Apostoli de civitatibus pulverem excutiebant de pedibus super illas, sic patet Actuum decimotertio, de Paulo, & Barnaba prædicantibus in civitate quadam Pamphiliæ: & dicitur excitaverunt persecutionem in Paulum, & Barnabam, & ejecerunt eos de finibus suis, at illi excusso pulvere pedum in eos venerunt Iconium [illegible] aliis urbibus faciebant.

Ad rationem in contrarium dicendum, quod non est conveniens dictum, quia semper littera debet teneri in sensu literali, quem facit in cortice, nisi ubi [illegible] sit sensus, & tamen hoc non constat, quod Christus loquutus metaphorice [illegible] literaliter intelligi [illegible]

H cum constet oppositum, scilicet, quod literaliter [illegible] Apostoli [illegible] pulverem super urbes [illegible].

Quomodo Apostoli excutiebant pulverem de pedibus, & propter quam causam. Quæst. LXXXI.

QVAERETVR quomodo excutiebant pulverem, vel propter quam causam.

Dicendum, quod in tribus casibus excutiebant pulverem. Primus erat, si nemo reciperet eos in hospitio, quia [illegible] erat magna iniquitas: erat enim signum, quod non solum verbum Christi audire nollent per Apostolos, sed etiam nulli bono [illegible] qui bonum hominem recipere nollet.

I [illegible]

Secundus erat quando non audiebant verbum eorum, idest, non permittebant eos prædicare, quia licet aliquis bonus Apostolos hospitio reciperet, forte [illegible] & nolebant audire verbum, de his duobus casibus [illegible] quicunque non receperint vos, nec audierint sermones vestros, & hoc patet duplici [illegible] quod [illegible] & si prædicarent, vel quod [illegible] ut in illo [illegible] recedere de urbe, & excussum pulverem [illegible] Actuum decimotertio, de Paulo [illegible] in civitate illa [illegible] verbum Pauli, & [illegible]

K persecutionem [illegible] contra Paulum, & Barnabam, & ejecerunt eos de finibus suis, & [illegible] pulvere pedum [illegible] Iconium [illegible]

[illegible] quando aliqui [illegible] Apostolos [illegible] excludebant eos, quamvis [illegible] pulverem.

Dicendum, quod [illegible] civitatis [illegible] quia [illegible] excludere, [illegible] contra civitatem pulverem [illegible]

[illegible] Tertius

Tertius casus erat si interdum Apostoli longo tempore prædicarent in ciuitate aliqua, & illi audirent verbum eorum, & miracula viderent, nemo tamen conuerti vellet; erat enim signum, quòd omnes illi damnandi erant, & tūc recedere debebant Apostoli, cum esset inutilis prædicatio, & excutere puluerem in signum condemnationis eorum: sic enim Christus sequenti capitulo maledixit ciuitatibus illis, in quibus prædicauerat, & miracula fecerat, pœnitentiam tamen non egerant, & apparet, quòd in talibus puluis deberet excuti, quia ponuntur eadem verba, quæ hic: nam de ciuitatibus non recipientibus, nec audientibus verbum ipsorum dicitur hic, quòd tolerabilius erit terræ Sodomorum in die iudicij quàm illis, & idem dicitur sequenti cap. & Luc. 10. de ciuitatibus quibus prædicatū erat verbum, & non egerunt pœnitentiam: ergo etiam super illas puluis excutiendus erat; si tamen aliqui conuerterentur, & aliqui non, non excutiebatur puluis super eos, quia nullus magnus populus est vbi omnes sint prædestinati, licet esse possit, conuertuntur ergo illi, qui prædestinati sunt; sic dicitur Actuum 13. audientes gentes gauisæ sunt, & glorificabant verbum Dei, & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.

Ad quid excutiebatur ab Apostolis puluis supra ciuitates.
Quæst. LXXXII.

QVAERETVR ad quid excutiebatur puluis super ciuitates.

Dicendum, quòd hoc fiebat. Primò, quia qui nolebant eos audire nec recipere damnandi erāt æternaliter, dicente Christo tolerabilius erit terræ Sodomorum quàm illis, vt ergo manerent inexcusabiles in testimonium, quòd eiecissent eos excutiebant puluerem super eos: sic dicitur Marc. 6. & Luc. 9. excutite puluerem pedum vestrorum in testimonium super illos.

Secundo fiebat ad significandum, quòd nihil volebant habere commune cum illa vrbe: existens enim in aliquo loco participat aliquid de bono, & malo illius, & quia illi damnandi erant, qui Apostolos repellebant dicebant Apostoli, quòd nihil commune volebant habere cum illa vrbe, vt per hoc terrorem damnationis eis incuterent, vnde puluerem, qui erat res minima adhuc secum habere nolebant de vrbe illa: sic dicitur Luc. decimo, exeuntes in plateas eius dicite etiam puluerem, qui adhæsit nobis de ciuitate vestra extergimus in vos, idest, nihil aliud vestrum habere volumus, quia etiam puluerem de ciuitate vestra habere nolumus, sed vobis relinquimus: sic dicit Hilarius. existenti enim in loco locus videtur esse communis, totum ergo quod est illius vrbis excusso puluere pedum relinquitur.

Tertio erat ad ostendendum, quòd Apostoli nihil profecerant, quia sicut ab eis nihil receperant, ita nec ipsi relinquebant aliquid vrbi de vtilitate prædicationis, & miraculorum, sed secum portabant excutientes puluerem, vt eis maneret, quod suum erat, & vrbi quod illius erat, sic dicit Hilarius, totum quod illius vrbis est excusso puluere pedum relinquitur, nihilque sanitatis de insistentium Apostolorum vestigijs mutuatur, idest, accipitur.

Quarto fuit ad ostendendum, quod nihil ab eis recipere volebant, nec cibum, nec potum, cum etiam puluerem, qui nullius valoris erat excuterent: sic dicit Hieron. excutitur puluis, vt nihil ab eis accipiant, nec ad victum quidem necessaria, qui Euangelium spreuerunt.

Quare Apostoli potius puluerem de pedibus, quàm de alijs partibus excutiebant. Et quis erat modus excutiendi puluerem a pedibus Apostolorum.
Quæst. LXXXIII.

QVAERETVR, quare potius puluerem de pedibus, quàm de alijs partibus excutiebant.

Aliqui dicunt, quod solum dicitur de puluere pedum quia illis magis puluis adhæret, quod satis potest stare, ita vt nihil eis manere videretur, nec in vestibus, nec in pedibus.

Aliter potest dici, & melius, quòd puluis pedum solum excutitur, de quo Christus solum locutus est.

Et hoc primo ad significandum rem minimam, quia nihil vilius esse potest, quàm puluis pedibus, & calciamentis adhærens: istum tamen excutiebant, vt innueretur, quòd nihil de vrbe secum ferre volebant, nec etiam rem minimam.

Secundo & præcipuè, quia hoc erat in testimonium, quòd pedibus suis ingressi essent in vrbem, vt in prædicatione proficerent, & exclusi sunt, sic dicit Hier. super Mat. puluis excutitur de pedibus in testimonium laboris sui, quòd ingressi sunt ciuitatem, & prædicatio Apostolica vsque ad illos peruenit.

Et sic tenendum est, quòd solum puluerem pedum excuterent, quia Actuum decimotertio dicitur de Paulo, & Barnaba, quia excusso puluere recesserunt, modus autem excutiendi fortè erat, quòd puluis calciamentorum excuteretur, quia puluis illorum dicitur puluis pedum, Apostoli autem calciamenta non habebant, vt patet supra in litera, & Luc. 10. sed habebant soleas, quæ vocantur sandalia Mar. sexto, scilicet, calciatos sandalijs, tollentes ergo soleas de pedibus collidebant eas inuicem, & sic puluerem de illis excuterent contra ciuitatem: nam de pedibus puluerem extergere poterant, vel radere, sed non excutere, & tamen excutiebant, vt dicitur hic, & Mar. 6. & Luc. 9. ergo soleas collidebant.

Sed obijcietur, quia Luc. decimo, dicitur puluerem extergimus in vos.

Dicendum, quòd de pedibus poterat puluis extergi, sed non in ciues, idest, contra illos, quia istud iam erat discutere: nam istum puluerem iaciebant contra vrbem Lucæ nono, puluerem excutite supra illos in testimonium, & sic extergere necessario accipitur ibi pro excutere, quod erat soleas collidere.

An Apostoli excutiebant puluerem solum, quando non recipiebantur à tota ciuitate, vel quando ab vna domo.
Quæst. LXXXIIII.

QVAERETVR an excutiebant puluerem solum, quando non recipiebantur, vel excludebantur de ciuitate, an etiam quandocunque excluderentur, vel non reciperentur in quacunque domo.

Dicendum, quòd solum excutiebant puluerem recedentes de vrbe, quòd patet, quia puluerem excutiebant quando iam nihil commune volebant habere cum vrbe, & tamen non recepti in vna domo adhuc petebant hospitium in alia, vt dictum est supra quæstione quadragesimaprima: ergo nondum puluerem excutiebant.

Secundo patet, quia verba illa, quæ Christus iussit dici quando puluis excutitur, diriguntur ad omnes de vrbe Luc. 10. etiam puluerem, qui adhæsit nobis de ciuitate vestra extergimus in vos, & tamen si repulsi de quolibet domo hoc dicerent, dirigerentur verba ad repellentem solum: ergo non excutiebant puluerem, nisi quando à tota vrbe repellebantur, idest, quando recedebant.

Tertio patet, quia quando puluerem excutiebant debebant exire in plateas, & ibi excutiebant Luc. 10. si tamen repulsi de quolibet domo hoc facerent, coram illa domo excuterent.

Quarto patet, quia ista excussio pulueris erat in testimonium contra viros vrbis. Mar. 6. & Luc. 9. puluerem pedū excutite in testimonium supra illos, & tamen pro repulsa ab vna domo non facerent conuenienter aliquid in testimonium contra totam vrbem: ergo non excutiebatur puluis pro repulsa ab vna domo.

Quinto patet, quia si contra quemlibet repellētem puluerem excutere deberent: etiamsi in aliqua vrbe recepti à quibusdam prædicarent, & illi conuerterentur, & alij nollent conuerti, nec audire illos, deberent contra eos excutere puluerem, & tamen non excutiebant quandiu manebāt in vrbe, & aliqui conuertebantur, licet plurimi audire nollent, dum tamen qui non conuertebantur, non persequerentur Apostolos excludendo eos de vrbe, vel cogendo non prædicare, vt ostensum est supra quæst. 83.

Sed obijcietur, quia dicitur supra in litera quicunque

non receperit vos exeuntes foras de domo, vel ciuitate excutite puluerem: ergo etiam de qualibet domo repulsi puluerem excutiebant. Dicendum, quòd nõ excutiebant pro qualibet domo, sed solum pro illa, de qua vltimate excludebantur, quia tunc tam pro domo, quàm pro tota vrbe puluerem excutiebant.

Aliter potest dici, & melius, quod intelligitur quando Apostoli venirent ad aliquam domum, quæ sola esset, sicut in agris, & petentes hospitium repellerentur, quia tunc excutiebant puluerem exeuntes de illa domo.

An Apostoli excutiebant puluerem in plateis, vel extra ciuitatem. Quæst. LXXXV.

QVAERETVR, an excutiebant puluerem in plateis, vel extra ciuitatem. Dicendum, quòd vtrunque dicitur: nam supra in litera, & Luc. 9. & Marc. 6. dicitur, quod exeuntes de ciuitate excuterent puluerem, sed Luc. 10. dicitur, quod exirent in plateas ciuitatis, & ibi illum extergerent. Videtur ergo dicendum, quod bis puluerem excutiebant, s. semel in platea ciuitatis, & semel extra vrbem. Et hoc propter duo.

Primo, quia non videtur posse aliter saluari litera, cum vtrunque ponatur, vt dictum est.

Secundo, quia etiam hoc conueniebat ad id, quod volebant Apostoli facere: nam in testimonium illud fiebat Marc. 6. & Luc. 9. & tamen non poterat testimonium haberi, nisi vbi multi erant, sicut in platea vrbis, si autem solum extra vrbem excuterent, pauci viderent, vel nemo, & sic non esset conuenienter in testimonium. Etiam debuit hoc esse extra vrbem, quia volebant innuere Apostoli, quod nihil inhærebat eis de vrbe illa, nec etiam puluis, & tamen cum excussissent puluerem in platea exeuntibus eis vsque extra vrbem puluis rursus adhæreret ipsis, atque aliquid portarêt de vrbe, vt ergo nihil de vrbe portare viderêtur oportebat, quod excusso puluere in platea rursus extra vrbem illû excuterent, & ista videtur esse veritas. Si quis autem dicat, quod puluis semel excutiebatur, & hoc extra vrbem, cum autem dicitur, quod in platea excuterent, quod intelligatur, quòd plateæ erant extra vrbem, non satis stat, quia licet aliquãdo esset hoc verum, non tamen generaliter, Christus tamen tanquam generale posuit, quòd puluerem in platea excuterent: ideo intelligendum est, vt supra dictum fuit.

Quomodo dixit Christus, quòd si non reciperent eos Iudæi exeuntes de vrbe puluerem excuterent, quia etiam nolentibus prædicare debebant. Quæst. LXXXVI.

QVAERETVR quomodo Christus dixit, quòd si non reciperent eos exeuntes de vrbe puluerem excuterent, quia potius videtur, quòd manere deberent in vrbe, & prædicare etiam nolentibus audire, quia dicitur 2. Timot. 4. prædica opportune, & importune: & tamen prædicare importune est prædicare nolentibus audire. Dicendum, quod aut in aliqua ciuitate recipiebantur Apostoli, ita quòd permitterentur ibi manere, aut non, si nõ permittebantur, non poterant prędicare, quia non poterant ipsi inferre vim incolis, & si possent facere non debebant, sicut quando Samaritani Christum recipere noluerunt in quadam ciuitate Luc. 9. nam Iacobus, & Ioannes voluerũt petere ignem de cęlo super vrbem, sed Christus increpuit eos, & recessit ad aliud castellum eodẽ c. & à fortiori hæc, quia Apostoli prædicare volebant, prędicatio autem propter fidem erat, sed fides sponte suscipitur, ideo vis inferenda non est, & ita nolentibus incolis recipere Apostolos recedere debebant excusso puluere pedum, & hoc dicitur in litera, s. qui autem non receperint vos &c. Si autem reciperent in vrbe, aut permitterent prædicare, aut non, si non permitterent vnanimiter tanquam odientes nomen Christi non erat prædicandum eis, sed solum denunciandum, quæ mala incurrerent nolentes prædicationem audire, & hoc etiam dicitur in litera, & Marc. 6. s. nec audierint sermones vestros &c. Si autem quidam nollent audire, alij autem vellent, aut illi, qui nolebant prohibebant Apostolos prædicare, aut non. Si non prohiberent prædicandum erat: sic enim semper fuit, quòd nunquam omnes Christi

E verbum sponte susceperint. Si autem prohiberent, aut absolute prohibebant, s. excludendo de vrbe Apostolos si prędicarent, aut sub comminatione, s. puniendo eos, vt tacerent, non tamen de vrbe expellendo. Si isto secundo modo non debebant cessare à prędicatione propter minas, & verbera, sic patet Act. 4. & 5. vbi Iudæi comminabantur Apostolis ne prædicarent in nomine Christi, & flagellabât eos quando prædicabant, sed nec sic tacebant dicentes oportere obedire magis Deo, quàm hominibus Act. 5. Si autem primo modo prohiberent, s. expellendo eos de vrbe, quia pars, quæ nolebat audire erat potentior, recedere debebant sic patet Act. 13. de Paulo, & Barnaba contra quos Iudæi concitauerunt persecutionem, & eiecerunt eos de vrbe, illi autem recesserunt excusso puluere pedum, & in hoc etiã casu intelligitur litera s. qui non audierint sermones vestros, quia qui illos de vrbe eijciebant nolebant eorum sermones audire, & tunc etiam in recessu debebant illis prædicare, quæ mala incurrissent expellendo eos, sicut Christus dixit hic. s. tolerabilius erit terræ Sodomorum in die iudicij, & insuper regnum cęlorum annunciare eis debebant non quidem tanquam per hoc conuertendi essent cũ prædicatores excluderent, sed vt saltem esset in testimonium

G quod annunciauerant illis de vita æterna, & hoc prædicabant quando puluerem excutiebant, sic dicitur Luc. 10. in quamcunque ciuitatem intraueritis, & nõ receperint vos, exeuntes in plateas eius dicite etiam puluerem, qui adhęsit nobis de ciuitate vestra extergimus in vos, tamen hoc scitote, quia appropinquabit regnum Dei. Ad argumentũ dicendum, quòd prędicandum est importune. s. audire nolentibus, qui tamen prędicantem non prohibent, vt quia

H non audent, vel quia erubescunt, & hoc etiam est quando putatur, quod quibusdam audire nolentibus alij audire volunt, & fructus speratur, cum tamen nemo audire vult, sed omnibus concorditer displicet: etiamsi prędicantem non prohibebant non oportet illis prędicare, & hoc verum est quando prędicator experientia didicit quod verbum suum illis nihil prodest: secus autẽ in principio, quia licet omnes nolint, poterit esse, quòd aliqui audito verbo sedeant ad cor, & ideo tunc adhuc prædicandum erit importune, quousque videatur an verbum sit omnino inutile.

Quare Christus locutus est de ciuitate, & gente Sodomorum ad commendandum expellentes Apostolos. Et quot fuerunt ciuitates, quas subuertit Dominus. Quæst. LXXXVII.

I QVAERETVR, cum Christus dixit hic ad ostendendam pęnam vrbis repellentis Apostolos quod tolerabilius erit terræ Sodomorum quam illi, quare locutus est de hac ciuitate, vel gente.

Dicendum, quod hic assumitur terra Sodomorum pro incolis, qui olim fuerant in terra illa: quia quando Christus dixit hoc nemo ibi erat, imo regio non erat, quia tota illa terra versa fuerat in stagnum, quod vocatur mare mortuum Gen. 19. & de quo dictum est supra 8 cap. quæst. 93. sed erant animæ defunctorum, quæ olim manserant in regione illa, & de his Christus loquebatur.

Est autem dicendum, quòd de his locutus est ad significandum grauitatem peccati repellentium Apostolos: ideo comparauit hoc illi peccato quod grauissimum reputabatur. s. peccato Sodomorum. Et hoc primo ex de ordina-

K tione sua, quia non solum est istud vitium contra rationẽ, sed etiam contra naturam, idest, contra naturæ ordinem.

Secundo ex pęna, quia nunquã aliqua pęna tam grauis fuit inflicta alicui vrbi, sicut illi, quæ penitus subuersa est missione igne de cęlo, & sulphure Gen. 19.

Tertio fuit propter memoriam Iudæorum, quia Iudęi habebant istud factum valde in memoria, eo quòd regio Sodomorum est in terra Iudęorum in latere Australi vbi contingitur cum latere Orientali, vt colligitur Nume. 34. & propter hoc in scriptura sępissime ponitur destructio terræ Sodomorum in exemplum, sicut dicitur Deuter. 29. scilicet in exemplum subuersionis Sodomæ, & Gomorrhæ quas subuertit Dominus in ira sua. Sic etiam dicitur Threnorum 4. maior effecta est iniquitas filiæ populi mei peccato filiæ Sodomorum, quæ subuersa est in momento, ve-

hoc

A hoc etiam Sapien. 10. scilicet, descendente igne in Pentapolim cuius in testimonium nequitiæ fumigabunda constat deserta terra.

Quarto ponitur ad ostendendum, quòd est aliqua iniquitas in ciuitatibus repellentibus Apostolos, quæ non fuit in viris Sodomæ, quia illi hospitales erant, isti autem non, sic dicit Remigius; Sodomitæ, & Gomorræi inter vitia carnis hospitales etiam leguntur fuisse sic etiam Eusebius dicit, & hoc apparet, quia inter Sodomitas saltem aliquis bonus fuit: nam Loth vir iustus erat. 2. Petri 2.

Quinto fuit, quia Sodomitæ nullum à se prædicantem expulerunt, isti vero Apostolos repellebant, & propter hoc quando Christus vult significare peccatum alicuius esse magnum, comparat illud peccato Sodomorum sic pater sequenti cap. scilicet terræ Sodomorum remissius erit in die iudicij, cum autem dicitur hic terræ Sodomitarum, B & Gomorræorum non est intelligendum de istis duabus solis, quia quatuor fuerunt ciuitates subuersæ: et anenim illa regio, quæ dicitur vallis illustris Gen. 13. habens quinque ciuitates, vt innuitur Gen. 14. & ideo vocatur Pentapolis Sapientiæ 10. & non fuerunt, nisi quatuor earum subuersæ Deuter. 29. scilicet, vt non feratur vltra in exemplum subuersionis Sodomæ, & Gomorrę, Adamæ, & Seboim, quas subuertit Dominus in furore suo: nam quintam earum, scilicet, Segor Dominus reseruauit ad preces Loth, vt in ea saluaretur Gen. 19.

Et si dicatur, quòd Sapien. 10. dicitur descendente igne in Pentapolim.

Dicendum est, quòd Pentapolis non significat quinque ciuitates, sed regionem, in qua erant quinque ciuitates, scilicet, vallem illustrem, & verum est, quòd ignis descendit C in Pentapolim, idest, in regionem illam etiamsi non exusserit omnes ciuitates eius: nam etiamsi vnica earum ab illo igne consumpta esset, verum esset, quòd descendisset ignis in Pentapolim.

Sciẽdum tamen, quòd licet quatuor submersæ fuerint, scriptura non solet quando recolit huius facti nominare, nisi vnam, vel duas, & communiter nominat Sodomam, & hoc fuit, quia ipsa fuit præcipua in hoc vino, quia in ea sola viri vrbis voluerunt abuti Angelis Gen. 19. & ita sola nominatur Threnorum 2. sic etiam eam Christus nominauit sequenti cap. & Luc. 17. aliquando autem nominantur duæ, & tunc sola Sodoma, & Gomorra exprimuntur, sic patet Isa. 1. quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorra similes essemus, sic etiam Deuteron. 32. vbi ponitur vtraque, scilicet Sodoma, & Gomorra, de vinea Sodomorum D vinea eorum, & de suburbanis Gomorræ, & sic Christus hic nominauit dicens tolerabilius erit terræ Sodomorum, & Gomorræorum, aliæ autem duæ, scilicet, Adama, & Seboim nunquam, nisi raro nominatur cum hoc factum recolitur, sed duæ prædictæ exprimuntur, s. quia motorum magnitudine, & vitiorum maiores erant, & famosiores.

An hoc verum sit, scilicet, quòd tolerabilius erit terræ Sodomorum quam ciuitatibus expellentibus Apostolos in iudicij die. Vbi quod prædicatores repellere, & persequi grauius peccatum sit peccato Sodomorum. Quæst. LXXXVIII.

QVAERETVR cum dicatur hic, quòd tolerabilius erit terræ Sodomorum, an verum est hoc. E

Aliqui dicunt, quòd non stat, quia peccatum Sodomorum erat grauissimum Gen. 13. homines Sodomitę, & peccatores pessimi erant coram Domino nimis, & tamen secundum differentiam peccatorum erit diuersitas pœnarũ: ergo non erit tolerabilius Sodomitis quàm istis.

Dicit Nicolaus, quòd Sodoma, & Gomorra fuerũt pluribus vitijs infectæ, scilicet, superbiæ, auaritiæ, & luxuriæ, & ocij, sic dicitur Ezech. 16. hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ superbia, & saturitas panis, & abundantia, & ocium, & manum egeno, & pauperi non porrigebant: dicit ergo, quòd comparantur hic negantes victum Apostolis quantum ad auaritiam, & non quantum ad alia, quia comparatio debet esse in rebus eiusdem generis, & in hoc dicit, quòd grauius erat subtrahere cibum Apostolis, vel vnicuique prædicatori quàm alteri pauperi.

Sed dicendum, quòd non stat. Primò, quia non esset ista conueniens operatio, quia minimum omnium peccatorũ Sodomitarum fuit manum pauperi non porrigere, ipsi tamen Sodomitæ famosi erant in luxuria, & non in auaritia: ideo cum absolute dicatur de grauitate peccati eorum necesse est intelligi de illo peccato, in quo erant famosi, vel de grauitate omnium peccatorum suorum simul: nam si de grauitate auaritiæ loqueretur, non oportebat comparare peccatum vrbis repellentis Apostolos peccato Sodomorum, quia aliæ gentes fuerunt Sodomitis auariores.

Secundo patet, & efficacius, quia sequenti cap. Christus comparat peccatum vrbis Capharnaum peccato Sodomorum dicens remissius erit terræ Sodomorum quàm tibi, & tamen nullum vinum Sodomorum poterat comparari in eodem genere peccato vrbis Capharnaum, quam Christus non increpabat, nisi quia audita prædicatione eius, & visis miraculis pœnitentiam non egerat, Sodomitis tamen nemo prædicauerat pœnitentiam agere: ideo non est peccatum eorum simile, & tamen Christus dicit remissius erit terræ Sodomorum, idest, quòd pro omnibus peccatis suis minorem pœnam patientur quàm viri Capharnaum: ita ergo comparabuntur hic vrbes repellentes Apostolos Sodomæ, & Gomorrę quàm ad totam magnitudinem peccatorum suorũ, & non quantum ad inhospitalitatem solam.

Propter hæc sciendum, quod peccata vrbium istarum possunt inter se comparari tripliciter. Vno modo quãtum ad multitudinem, & quòd omnia comparentur omnibus. Alio modo, quòd vnum comparetur vni. Primum verum est, quòd maiora erant peccata vrbium repellentium Apostolos quam Sodomorum, quia aliqua peccata inueniebãtur in eis, quæ non fuerant in Sodomis, s. duo. i. quòd non receperunt Apostolos hospitio, sed excluserunt eos, Sodomitæ tamen etant aliqui hospitales, quia Angeli ibi hospitium inuenerunt Gen. 19. & sic, dicit Remigius, & Beda. Aliud erat, quia isti prædicationem Apostolorum audire noluerunt, Sodomitis autem nemo prædicauit.

Alio modo potest comparari vnum vitium alteri, & tũc debet dici, quod licet vitium Sodomorum sit valde graue secundum genus suum, non est tamen simpliciter maius omnibus, quia grauius crimen est Idololatria in eo, qui Deum cognouit, & etiam recessus à fide, & aperta contumelia facta Christo, & multa alia vitia possunt esse grauiora, vnde non est inconueniens, quòd istud vitium, quòd est repellere prædicantem, vt non annuncietur verbum Christi, sit grauius vitio Sodomorum.

Aliter adhuc potest dici, quòd licet aliquando sit vnum peccatum maius altero genere, illud, quod minus est, potest effici grauius per aliquam circunstantiam superadditam, quæ faciat illud minus excusabile, & ita comparando vitia Sodomorum vitijs prætermissis ciuitatum repellentium Apostolos fortè maiora erãt vitia Sodomorum quàm istarum ciuitatũ, quia tamen nemo prædicauit Sodomitis, vt conuerti possent, istis autem prædicabant, & repulsi sunt, sunt vitia istarum ciuitatum minus excusabilia vitijs Sodomorum, sic dixit Christus de peccato virorum Capharnaum, qui eo prædicante conuerti nóluerunt seq. cap. s. si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te fortè mansissent vsque in hanc diem, veruntamen terrę Sodomorum remissius erit quam tibi in die iudicij.

Ita ergo dicendum est, quòd vere maiora erant peccata ciuitatum repellentium Apostolos quam Sodomorum, & ideo maior pœna erit eis in die iudicij quam Sodomis, & hoc, siue peccatum istarũ ciuitatum, quod erat repellere, & persequi Apostolos esset maius ex genere suo vitio Sodomorum, siue peccata præterita eorum essent grauiora per hoc eis adiunctum, sic dicit Hiero. quod Sodomitis, & Gomorræis non fuit prędicatum his autem fuit prędicatum, & nõ receperunt eum. Potius tamen videtur dicendum, quod hoc peccatũ, quod est repellere prędicatores veritatis, & persequi illos, & nolle pœnitentiam agere de præteritis malis sit grauius ex genere suo peccato Sodomorũ, cum multa alia peccata sint eo maiora, sic dicitur Thre. 4. maior effecta est iniquitas filię populi peccato filię Sodomorum, & ita erit grauior pœna istis quam Sodomis. Aliqui dicunt, quòd fuit grauius peccatum istorum quam Sodomorum, quia inter Sodomitas aliquis fuit bonus, s. Loth, inter istos autem ne-

mo bonus inuentus est; qui Apostolos hospitio reciperent sic dicit Eusebius, in ciuitate Sodomitarum non caruerunt Angeli hospitio, sed Loth inuentus est dignus eos hospitari: si ergo ad accessum discipulorum nec vnus inuenitur in ciuitate, qui eos recipiat, quo modo non peior erit ciuitate Sodomorum?

Sed hoc probat esse plures peccatores in hac ciuitate, quàm in Sodomis, sed non maius peccatum, & tamen maioritas pœnæ ad maioritatem peccati sequitur, & non ad multitudinem peccantium.

Secundo, quia nō solum Christus dixit hoc quando nemo in vrbe recipiebat Apostolos, sed etiam quando multi reciperent eos, & audirent verbum eorum si plures erant, qui persequebantur eos excludentes de vrbe sic patet Act. 13. vbi Paulus, & Barnabas à multis recipiebantur deuote audientibus prædicationem eorum, quia tamen maiores ciuitatis eiecerunt eos excusserunt puluerem super illos: plures ergo boni ibi erant quam in Sodomis vbi nemo bonus erat, nisi Loth, & tamen tolerabilius erit Sodomis quàm vrbi expellenti Paulum, sed debet intelligi, sicut supra dictum est.

Quare dicitur tolerabilius erit in die iudicij, & quomodo accipitur dies iudicij. Quæst. LXXXIX.

QVAERETVR, quare dicitur hic tolerabilius erit in die iudicij.

Dicendum, quòd dies iudicij dupliciter accipitur, scilicet pro die generalis resurrectionis, & pro die mortis cuiuslibet hominis. Absolute enim diem iudicij vocamus diem vltimæ resurrectionis, eo quòd ibi Deus omnes homines iudicabit assignando eis æternas mansiones, siue gloriæ, siue pœnarum infra 25. Dies autem mortis cuiuslibet etiam dies iudicij est, quia ibi de eo iudicatur, idest, incipit tradi executioni, id quod iustum est de eo: nam pro priè homo seipsum iudicat, vel ex lege posita iudicatur cū enim quilibet claudat dies suos, ex hoc diffinitum est de eo quid post mortem habiturus sit secundum exigentiam finis vitæ suæ, & immediatè incipit executioni tradi quidquid ipse meretur, siue bonum, siue malum, & non est putandum, quòd mortui puniantur nūc pro quibusdam peccatis, & non pro omnibus, & quod post diem iudicij generalis incipiantur puniri pro omnibus, quia mox, vt quisquam damnatus moritur incipit habere pœnam pro omnibus peccatis suis, & ita iam Sodomitę tolerant quidquid toleraturi sunt.

Potest autem hoc intelligi de vtroque iudicio accipiendo de iudicio cuiusque est sensus, quòd licet iam Sodomitæ pœnam suam habeant, tamen ciuitates illæ, quæ Apostolos repulsuræ erant nondum pœnam habebant, quia nondum erant defuncti viri earum, & tamen quando illi essent defuncti, & inciperent habere pœnam quod est in die iudicij particularis ipsorum posset comparari pœna ipsarum pœnæ Sodomorum, & esset maior, & quia istud futurum erat quando Christus hoc loquebatur, dixit, tolerabilius erit terræ Sodomorum in die iudicij, scilicet, in die iudicij particularis, ciuitatum, quæ repellent Apostolos.

Aliter potest intelligi de iudicio generali, & tunc verum est, quòd pœnæ omnium damnatorum poterunt ibi comparari, eo quòd nullus damnatus erit, qui non habeat iam pœnam suam, cum illud sit vltimum iudicium, & potest fieri comparatio pœnarum in die illo, eo quòd omnium damnatorum pœnæ tunc crescent, non quidem, quod pro pluribus peccatis tunc puniri incipiant quàm prius puniebantur, sed quia incipiet ibi pœna in corpore, & anima, quæ prius non fuerat, & postea nullum genus pœnæ perueniet, nec etiam augmentum, & de ista die iudicij sępe Christus loquitur, vt hic patet, & sequenti capit. & infra duodecimo.

16. dist. qui Ecclesiast. in. Mar. 13. Luc. 21. & 22. *Ecce ego mitto vos, sicut oues in medio luporum. Estote ergo prudentes, sicut serpentes, & simplices, sicut columbæ. Cauete autem ab hominibus. Tradent enim vos in concilijs, & in Synagogis suis flagellabunt vos, & ad præsides, & ad reges ducemini propter me in testimonium illis, & gentibus. Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, et insurgent filij in parentes, & morte eos afficient, & eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.* Mic. 7. Inf. 24.

Ecce ego mitto. Hic ostendit Christus, quòd prædicator verbi Dei, sicut non debet moueri ad prædicandum cupiditate, vt supra dictum est, ita nec debet terreri aduersitate, & quia in aduersitate non solum oportet sustinere patienter, sed etiam aliquando nomen Christi confiteri constanter, ponuntur duo. Primo, quia Christus hortatur Apostolos ad patienter tolerandum. Secundo ad nomen eius confitendum, ibi.

Omnis ergo, qui confitebitur. Prima in duas, quia primo ostendit tribulationis futuræ magnitudinem. Secundo hortatur Apostolos ad eius sufferentiam decentem ibi.

Non est discipulus super magistrum. Prima in tres secundum, quod tribulatio à tribus prouentura erat. Primo enim passuri erant Apostoli à Iudæis, & eorum legisperitis. Secundo à principibus Gentilibus ibi. *Et ad reges.* Tertio à proprijs parentibus ibi.

Tradet autem frater. Et quia qualibet istarum tribulationum differebat ab alia, pro qualibet Christus tradit doctrinam, & modum superandi illam. Circa primum.

Ecce ego mitto vos. Idest, confidite licet mala passuri sitis, quia ego sum, qui mitto vos, & quidquid toleratis, pro me toleratis, qui possum vobis retribuere sufficienter, sicut dicitur infra, ad reges ducemini propter me.

Sicut oues in medio luporum. Ostendit modum mittendi, scilicet, non mitto vos in potestate armorum, vt violenter possitis subijcere gentes doctrinæ vestræ, sicut Nabuchdenosor rex Assyriorum misit Holofernem principem militiæ suæ, vt omnes gentes sibi subijceret, & Deos earū destrueret, vt ipse solus in Deum haberi possit Iudith 3. sed mitto vos, sicut oues inter lupos, idest, nulli nocituros, nec nocere potentes, sed tales vos mitto, vt possitis à quolibet iniuriam pati, vocat autem Christus lupos omnes illos, qui persecuturi erant Apostolos prædicantes, & specialiter intelligitur de Pharisæis, & peritis Iudæorum, qui primi fuerunt persequentes Apostolos, vt dicit Hieronymus.

Estote ergo prudentes, sicut serpentes. Hic ponitur remedium aliquod contra persecutionem primam, quæ fieret à peritis Iudæorum, & quia illa à principio magis fuit per cautelas, & fraudes quàm per violentiam, ponitur prudentia tanquam remedium, scilicet, vt cauerent Apostoli à fraudibus Pharisæorum, & scribarum ne deciperent eos, & dicitur, sicut serpentes, quia prudentia serpentis est in obturando aures suas ne audiat vocem incantatoris. Ps. 57 sicut aspidis surdæ obturantis aures suas, vt non audiat vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter, ita prudentia Apostolorum esse debebat, vt non audirent, nec assentirent consilijs peritorum Iudæorum.

Et simplices, sicut columbæ. Idest, nulli malum inferre volentes, licet sustineant.

Cauete autem ab hominibus. De omnibus hominibus intelligitur quibus prædicaturi erant Apostoli, qui non debebant confidere bonis verbis eorum, sed diligenter cauere, quia multæ fraudes latent, sic dicitur de Christo: Io. 2. quod non se credebat eis, eo quòd ipse nosset omnes: à fortiori ergo, qui non nouit cor alterius, non se debet committere fidei eius, intelligitur tamen specialiter de Pharisæis, & Scribis de quibus nunc loquitur, quia ab illis propter fraudes suas cauendum erat.

Tradent enim vos in consilijs. Sæpe enim Apostoli fuerunt deducti coram concilio, & multitudine aliquarum vrbium, vt inhiberetur eis prædicatio nominis Christi, & maxime inter Iudæos, vt patet Act. 4. vbi principes populi Petro, & Ioanni mandauerunt non prædicare in nomine Christi, sed illi noluerunt.

Et in Synagogis suis flagellabunt vos. Hoc etiam factū est apud Iudæos: nam cum prædicarent Apostoli Christū flagellauerunt eos iubentes vltra non prædicare Actuum quinto, & ita sępe factum est tam inter Iudęos quam inter

ter Gentiles, sed maxime intelligitur de Iudæis, quia dicitur in Synagogis suis, apud Iudæos autem dicitur Synagoga ipsa multitudo, quam Græci Ecclesiam, nos vero concionem, vel multitudinis congregationem appellamus, & loquitur Christus primo de Iudæis, quia ab illis Apostoli prima mala passi sunt.

Quare Christus denunciauit Apostolis mala, quæ passuri erant. Quæst. XC.

QVAERETVR cum Christus denunciet hic Apostolis mala, quæ passuri sunt, quare hoc facit. Dicendum, quòd propter multa. Primo ad ostendendum prouidentiam suam, & rerum præscientiam, scilicet, quia nihil potest euenire quod ipse non præuiderit, vt ergo Apostoli crederent, quòd Christus omnia sciebat, & ab eo erant omnia, prædixit eis, quæ futura erant, sic dicitur Ioan. decimoquarto, & nunc dixi vobis antequam fiat, vt cum factum fuerit credatis.

B Secundo, vt per hoc nemo crederet, quòd propter Christi insufficientiam ista mala Apostolis euenirent, quia cum ipse ea præuiderit, poterat illa excusare si vellet: apparet ergo, quòd sciens misit Apostolos ad ista mala toleranda tanquam magna bona inde ventura essent: si enim ista Christus non prædixisset, quando euenirent, putaretur, quòd non prænouerat ea, quia si præsciuisset non mineret, quos diligebat tam grauia mala toleraturos, & hæc forte immo vere esset occasio Apostolis, vt desisterent à prædicatione putantibus, quòd si Christus talia mala eis futura præsciuisset non iuberet eis prædicare, & ita cessare vellent à prædicatione quasi non esset de voluntate Christi, quòd ipsi tam grauia prædicantes tolerarent, fuit ergo valde necessarium, quòd Christus ista prænunciaret.

C Tertio fuit, vt Apostoli non turbarentur, & admirarentur quando ista mala eis aduenirent quasi inopinatis, quia si non finissent prænunciata crederent, quòd futura non erant, nunc autem quandocunque venirent iam expectata veniebant, quia ipsi sciebant multa eis mala futura.

Quarto, vt mala, quæ euenirent facilius tolerarentur: nam minus iacula feriunt, quæ præuidentur, vt Gregorius, & nos tolerabilius mala mundi sustinemus si contra hoc per prudentiæ clypeum muniamur, de his dicit Chrysost. quia superius Apostolorum reinouit solicitudinem prædicit eis mala, quæ debebant eis contingere.

Primo, vt discerent præscire eius virtutem.

D Secundo, vt nullus suspicaretur quoniam propter imbecillitatem magistri hæc eis superuenirent mala.

Tertio, vt ipsi sustinentes non stupescerent dum inopinaliter, & præter spem euenirent.

Quarto, vt hæc audientes non turbentur in tempore crucis.

Quare Christus dixit Apostolis ego vos mitto. Quæst. XCI.

QVÆRETVR, quare dixit, ego mitto vos. Dicendum, quòd poterat eis dicere, ecce vaditis, sicut oues inter lupos, sed dixit ego mitto vos, sed dixit hoc propter duo.

E Primo propter confidentiam: nam prædicebat eis multa mala futura in quibus volebat eos confidere: ideo dixit ecce ego mitto vos, idest confidite, quia licet multa mala eueniant nō succūbetis, quia ego mitto vos, & dabo vobis virtutem ad ea toleranda: nam ipse, qui mittebat eos cum illis ibat, & cum eis semper erat infra 28. ecce ego vobiscū sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi, immo ipse in eis erat, & in eis loquebatur infra in litera, non estis vos, qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis, sic dicit Chrysost. in Homilia; malorum autem erat eis consolatio mittentis virtus: & ideo ante omnia posuit dicens ecce ego mitto vos, quasi dicat, ne turbemini, quia in medio luporum mittimini: possem enim facere, vt nihil mali sustineretis non solum lupis non suppositi, sed leonibus terribiliores effecti, sed ita expedit fieri: hoc enim clariores vos facit, & meam virtutem magis diuulgat.

Secundo fuit ad ostensionem præmij, nemo enim mala sponte tolerat, nisi sub expectatione boni maioris: vt ergo pro tantis malis quòd præmium esset ostenderet dixit, ecce mitto ego vos, quasi dicat, ego qui vos mitto vobis dabo sufficiens præmium, & infra dixit, ad reges ducemini propter me, idest, omnia propter me tolerabitis, & ita ego satisfaciam vobis.

Quomodo dicitur hic in litera ego mitto vos sicut oues, quia Lucas dicit agnos. Quæst. XCII.

QVÆRETVR quomodo dicitur hic ego mitto vos sicut oues, quia Luc. 10. dicitur ego mitto vos, sicut agnos.

Dici potest vno modo, quòd vtrumque Christus dixit ad magis exprimendum, sicut sæpe scriptura facit, sic dicitur Isa. 53. sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondēte se obmutescet, quòd fit ad exaggerationem sententiæ, & neuter expressit ambo, sed Matthæus oues, & Lucas agnos.

Secundo potest dici, quòd Christus alterum eorum dixit, quia tamen Euangelistæ, vt ait August. non attendunt principaliter ad verba, sed ad verborum sensum, cum possit manere eadem sententia verbis mutatis, interdum omittunt quædam verba Christi alia æquiualentia in significatione ponentes, & quia Christus voluit significare, quòd mittebat Apostolos inermes nulli vim inferre potentes, & à quolibet faciliter passuros, potuit nominare oues, vel agnos, quia vtrunque est valde innocens sine murmuratione patiens Isa. 53. non ergo differt dici agnos vel oues, quid autem eorum Christus dixerit etiam non differt cum sit eadem sententia, nos tamen nescimus quod illorum dixerit, sed non est in hoc nobis solicitudo, quia satis est Christi sententias scire etiam si verba ignoremus.

Quare dixit Christus Apostolos esse oues, & quòd mittebat eos, sicut oues in medio luporum. Vbi & conditio prælati ostenditur in subditos qualis esse debeat. Quæst. XCIII.

QVAERETVR, quare dixit Apostolos esse oues, & quòd mittebat eos, sicut oues in medio luporum.

Dicendum, quòd propter multa, primo ad ostendendum conditionem ipsorum, quia ouis malum patitur, sed non infert, ita prædicator nulli malum inferre debet, sed aliorum infirmitates tolerare, & ad eorum sanitatem conari, sic dicit Greg. in Homilia, qui enim locum prædicationis suscipit mala inferre non debet, vt ex ipsa sua mansuetudine iram sæuientium mitiget, & peccatorum vulnera in alijs ipse afflictionibus vulneratus sanet.

Secundo fuit ad ostendendum formam patientiæ: commendauerat enim Christus valdè patientiam Apostolis Luc. vigesimoprimo; in patientia vestra possidebitis animas vestras, patienna autem docet in aduersis non murmurare, quod ouibus maxime pertinet, quia cum occiduntur non clamant Isa. 53. talem patientiam Christus habere voluit Apostolos, quia ipse talem habebat: nam iniurijs lacessitus non murmurabat eodem cap. & prima Pet. secundo, Christus passus est pro nobis vobis relinquēs exemplum, vt sequamini vestigia eius, qui cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur non comminabatur.

Tertio fuit ad ostendendum conditionem prælati, quia Apostoli prælati erant, immo principes supremi Ecclesiarum, ad prælatum autem pertinet patienter se habere ad subditos, vt non sit tanquam Dominus, sed tanquam speculum prima Pet. quinto, non dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo, & licet interdum subditos puniant magis ibi mansuetudo quàm ira appareat, sic dicit Greg. in Homilia, si quando zelus rectitudinis exagi-

git, vt erga subditos sęuiat, furor ipse de amore sit non de crudelitate, quatenus iura discipuli ne foris exhibeat, & intus paterna pietate diligat quos foris castigat, multi autem cum regiminis iura suscipiunt ad lacerandos subditos inardescunt, terrorem potestatis exhibent, Domini videri appetunt, patres se esse minime recognoscunt, humilitatis locum in elationem dominationis immutant, & si quando extrinsecus blandiuntur intrinsecus sęuiunt de quibus dicitur: veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: contra quæ nobis considerandum est, quòd sicut oues inter lupos mittimur, vt sensum seruantes innocentię morsum malitię non habeamus.

Quarto fuit ad potestatem suam ostendendum, quia licet Apostoli essent sicut oues inter lupos non consumpti sunt à lupis, sed potius ipsos lupos in oues verterunt, vnde non dixit Christus mitto vos, sicut oues ad lupos, idest, ad hoc, quòd deuorent vos lupi, sed sicut oues in medio luporum, idest, vt maneatis inter eos, quia licet oues sitis inter eos manebitis, & ipsi non lacerabunt vos, sed vos eos in oues conuertetis, sic dicit Chry. ecce ego mitto vos, sicut oues, &c. non simpliciter ad lupos, sed in medio luporum mittit, vt sic suam virtutem magis demonstret cum oues lupos superauerint, in medio luporum existentes, & plurimus morsus ab eis accipientes non solum non consumantur, sed & illos conuertant, multo autem maius est transmutare mentes eorum quam occidere.

De lupis dicendum, quòd isti erant omnes, qui more luporum Apostulos persecuturi erant, sic dicit Hilarius lupos designat omnes illos, qui vesano furore in Apostolos desęuituri erant, vel potest specialiter intelligi de Scribis, & Pharisęis Iudæorum, vt dicit Hieronymus, scilicet, lupos autem Scribas, & Pharisęos vocat, qui sunt clerici Iudęorum, idest, sapientes eorum, & hoc non, quòd soli isti fuerint lupi contra Apostolos, sed quòd isti fuerint primi, qui eos persecuti sunt: nam prima persecutio cępit post Christi mortem in Ierusalem. Actuum quarto, & 5. & octauo, & illam fecerunt pręcipue Pharisęi, vt patet ibidem.

Quare Christus dixit Apostolis; estote prudentes, quia prudentia illa non sufficiebat eis. Et quòd in multis erat eis agendum secundum prudentiam.
Quæst. XCIIII.

QVAERETVR, quare Christus ponens hic remedia contra mala, quę passuri erant Apostoli dixit estote prudentes, quasi prudentia esset eis remedium contra has tribulationes: nam non poterat esse conueniens remedium, cum illa non sufficeret ad hoc.

Item patet, quia Christus potius vetuit Apostolis aduertere ad prudentiam suam cum dixerit illis nihil cogitandum esse infra in litera, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini.

Dicendum, quòd Apostoli ex seipsis erant viri indocti, & sine litteris. Actu. 4. & etiam circa humana negocia inexperti vtpote, qui piscatores erant, & nunquam exierant vltra illud stagnum, in quo piscabantur, vt dicit Chrysost. & ideo sapientia sua non sufficeret ad prędicandum nec ad respondendum, & prudentia sua non sufficeret ad obuiandum fraudibus humanis, quia cum in aliquo erant prudentes voluit Christus, quod hoc ipsum quòd humanitus poterant facerent, quod vero per se non possent à Deo expectarent, erat autem ista prudentia in multis habenda.

Primu in hoc, quòd custodirent se ab eis, quæ poterant sibi nocere inquantum possent sine præiudicio nominis Christi, scilicet, non negando illud, nec cessando à prædicatione quandiu prædicare permitterentur, ne per imprudentiam ipsimet essent occasio persecutionis contra eos populos concitando.

Secundo quantum ad fugam: debet enim prędicator verbi diuini prudenter aspicere an quis vellet verbum Dei audire, vel an omnes repellant eum, & persequantur, quia
F si omnes eum repellunt non oportet, quòd illis se obiiciat, vt eū occidant, quia verbum eius audire nolunt, sed si persequuntur eum fugiat, sic Christus dixit infra in litera: cū persequuntur vos in ciuitate ista fugite in aliam: nam malum nunquam sustinendum est, nisi quando putatur bonum inde prouenire, scilicet, quòd quibusdam persequentibus alij audire volunt verbum Dei, & erit iniuria nominis Christi si prædicator fugiat, alias tamen fugiendum est de quo magis dicetur infra quęstione 112. circa hæc ergo erat prudentia necessaria, vt aduerterent quomodo sibi manendum in aliquo loco, & quomodo fugiendum erat.

Tertio erat prudentia ad respondendum aduersantibus, quia interdum Apostoli per quasdam humanas cautelas respondebant, vt se liberarent de persecutione, sicut
G quando Iudæi volebant vnanimiter Paulum occidere, ipse vero concitauit inter eos contentionem, Actuum vigesimotertio, dicens ego Pharisęus sum filius Pharisæorum de spe, & resurrectione mortuorum ego iudicor, & cum hoc dixisset facta est dissensio inter Pharisæos, & Saducęos, & soluta est multitudo: nam cum ante hoc maxime persequerentur eum Pharisæi inceperunt nunc ipsi defendere eum: nam dixerunt nihil mali inuenimus in homine isto, & sic liberatus est de manibus eorum: Iterum etiam cum præses Romanus eum flagellare vellet, vocauit se ciuem Romanum Actuum vigesimosecundo, & sic cessauit torquere eum. Iterum etiam Iudæis accusantibus Paulum cum videret eorum malitiam appellauit ad Cęsarem, Actuum vigesimoquinto, & illuc missus est, & ita euasit Iudæorum insidias. Iterum etiam cum Paulus esset in vin-
H culis, & comperto, quòd esset innoxius, iuberent principes, quòd occulte de carcere recederet quasi per hoc videretur fugere, & appareret reus, & qui eum in carcere posuerant per hoc excusarentur, dixit Paulus cæsos nos publice indemnatos homines Romanos miserunt in carcerem, & nunc occulte nos eiiciunt, non ita sed veniant, & ipsi nos eiiciant, & tunc principes timentes audito, quod Romani essent venerunt, & rogauerunt eos, quod exirent de carcere. Actu. 16. hæc omnia sunt cautelæ humanæ prudentiæ, & tales habere debebant Apostoli vbi eis locus erat: sic enim Christus opere docuerat quando quæsiuerunt ab eo principes sacerdotum, in qua potestate hoc facis? ille quæsiuit ab eis baptismus Ioannis an erat a Deo an ex hominibus, & vt non cogerentur aliquid respondere cessauerunt quęrere, in qua potestate Christus fe-
I cerat hoc, infra vigesimoprimo, & Marc. vndecimo.

Quarto erat prudentia necessaria, vt caute attenderent ne quis eos seduceret verbis aut promissis, vt cessarent à prædicatione nominis Christi, sicut sępe principes terrarum faciebant promittentes illis magnas diuitias, & honores si ab hac prędicatione cessarent, & ad hoc solicite attendere debebant ne quis eorum mentem mutaret, & hoc nolendo audire talia verba, quę corrumpunt bonos mores prima Corint. decimoquinto.

Ad primum dicendum, quòd non sufficiebat prudentia ad omnia, quę facturi erant, & passuri Apostoli, vt in eis bene se haberent, ideo si ipsa poneretur tamquam totale remedium esset inconuenienter posita, sed volebat Christus, quòd in eis in quibus illa sufficiebat vterentur ea Apostoli, cum vero non sufficeret, ipse superinfunderet quid
K quid deerat, si tamen ea Apostoli nunquam vterentur, videretur esse superuacue eis data, quod est inconueniens: ideo vtendum erat eis in quibus ipsa sufficeret, & propter hoc Christus dixit, quòd essent prudentes, quia cum miracula facienda diuinitus tradita essent eis, vt non putarent, quòd nihil humanitus facturi erant omnia Deo relinquentes, dictum est eis. Ecce ego mitto vos, &c. estote prudentes, quasi dicat, quod per humanam prudentiam facere potestis, facite, ego autem supplebo quod reliquum fuerit, hoc etiam conueniens erat ad maius meritum ipsorum, vt non omnia recipere viderentur, sed aliquid à seipsis facerent, sic dicit Chrysostomus; vt aliquid autem etiā à seipsis inferant, & non sine causa coronari ęstimentur subdit, estote prudentes, &c.

Ad secundum dicendum, quòd illud Christus dixit pro illis, in quibus Apostolorum prudentia sufficere non poterat,

A terat, ficut erat refpondere ad omnia quæ ab eis quærerentur quando ducerentur ante reges,& præfides:adeo dixit, quod non cogitarent de his, vt dicetur infra quæftio.99.

Quare dicitur Apoftolis, quod effent prudentes, ficut ferpentes. Et in quibus oftendatur ferpentis prudentia,de qua latius auctor,in Genefi cap. 3. fuper verbo infidiaberis calcaneo eius.
Quæft. XCV.

QVÆRETVR quare dicitur,quòd effent prudentes,ficut ferpentes,

Dicendum,quòd in ferpentibus,& in brutis quibufcunque prudentia nulla eft,quia prudentia eft virtus moralis, & eft folum habentis intellectum fexto Ethicorum capit. B fexto.in brutis autem intellectus non eft, nec etiam virtus aliqua feptimo Ethicorum capit.quinto:adeo prudentiam non habent, fed dicuntur quædam bruta large habere prudentiam inquantum imitantur hominem in quibufdam operibus prudentiæ, fcilicet, quia quædam bruta habent vim prouifiuam ad vitam, vt dicitur primo Metaphyficor. ficut apparet de formica Prouer.fexto, vade ad formicam ò piger,& confidera vias eius,& addifce fapientiam,ideft, prudentiam.Chriftus ergo dixit prudentiam effe ifto modo in brutis,& quia erudiebat viros indoctos per fenfibilia, ideft, exemplo brutorum, docuit eos habere prudentiam, & quia in ferpente inuenitur aliquid aftutiæ pofuit Chriftus de eo exemplum: ratio huius eft.

Primo,quia licet fit multiplex modus prudentiæ in brutis, Chriftus voluit, quòd Apoftoli imitarentur ferpentis C prudentiam.Eft enim prudentia eius nolle audire incantatorem,quia timet,quòd verba illius fibi mala fint Pfal. 57. ficut afpidis furdæ obturantis aures fuas, quæ non exaudiet vocem incantantium, nec venefici incantantis fapienter, ita Apoftoli debebant effe prudentes, vt audire nollent eloquia mala, quæ corrumpunt bonos mores.prima Corinthiorum decimoquinto, fuadendo eis ceffare à prædicatione verbi Chrifti promittendo bona temporalia: nihil enim iftorum audiendum erat; quia talia verba incantant mentem.

Secundo fuit, quia ferpens totum corpus exponit, vt caput cuftodiat,in quo vita eft,& nos pro Chrifto, qui eft caput noftrum prima Corinthiorum 12. & ad Ephef. quarto; debemus omnia exponere, fic dicit Hieronymus, aftutia ferpentis ponitur in exemplum, quia toto corpore D occultat caput, & illud,in quo vita eft protegit, ita & nos toto periculo corporis caput noftrum,qui Chriftus eft cuftodiamus,ideft,fidem Chrifti integram, & incorruptam feruare ftudeamus.

Tertio propter fimilitudinem in exuendo pellem quod omni prædicatori conuenit,fic dicit Rabanus: folet ferpens eligere ftrictas rimas per quas tranfiens veterem pellem exuat,fimiliter prædicator tranfiens per anguftam viam, veterem hominem omnino deponat iuxta Pfal.decimumfextum, propter verba labiorum tuorum ego cuftodiui vias duras.

Quarto,vt difcipuli Chrifti econtra facerent quam ferpens fecerat,vt ficut per prudentiam ferpentis homo deceptus eft,Genefis tertio,ita per prudentiam iftorum homo liberaretur,fic dicit Remigius pulchre Dominus præ E dicatores ferpentis prudētiam monet habere,quia primus homo per ferpentem deceptus eft,ac fi diceret,quia hoftis callidus fuit ad decipiendum,vos prudentes fitis ad liberandum, ille laudauit lignum, vos laudate crucis virtutem.

Primum tamen eft magis literale,quia ficut ferpens cauet hominem nolendo audire,ita Apoftoli hominum blanditias,& infidias cauere debebant, quod patet, quia poftquam Chriftus dixit eftote prudentes,ficut ferpentes,fubdit,cauete autem ab hominibus, quafi prudentia eorum in hoc effe deberet,quòd ab hominibus cauerent.

Quare dicitur Apoftolis, quod effent fimplices, ficut columbæ,& quæ fimplicitas fit illa,quæ iubetur Apoftolis, & eius fucceffóribus. Et quod prudentia tunc non eft, fed aftutia cum ea ad malum vtimur. Simplicitas autem fine prudentia facile decipitur. Quæft. XCVI.

QVÆRETVR, quare dicitur, fimplices ficut columbæ.

Dicendum,quòd fimplicitas folet accipi pro ignorantia, vel rufticitate,& ita homines infcios fimplices vocamus: ifto modo non poteft accipi hic.

Primo, quia effe infcium malum eft, nemo alteri hoc fuaderet.

B Secundo,quia non conuenit,nam Chriftus dixerat eis, quòd effent prudentes,ficut ferpentes,& non tamen ftat fic fimplicem effe,& prudentem.

Tertio,quia fi vellet de fimplicitate, ideft, ignorantia dicere non dixiffet fimplices,ficut columbæ, quia per hoc innuitur,quod inter bruta maximum gradum fimplicitatis tenent columbæ, fed non eft verum intelligendo de infipientia, quia tunc comparaffet eos afino,qui eft aliàs infipiens,vel inter aues comparaffet eos Struthioni,qui nefcit nutrire pullos fuos,vt dr Iob. 39.quia Deus priuauit eū fapientia,columbæ autem non funt rufticiores alijs brutis, quia nihil omittunt de eo,quod pertinet ad folicitam conferuationem fuam, ideo non intelligitur de hac fimplicitate.

Aliter poteft intelligi proprie fimplicitas, ideft fine do- C lo,quia fimplex dicitur fine plica,ideft non ambulans duplici corde,ita vt vnum foris oftendat, & aliud mente gerat,ifti enim funt dolofi, fimplices autem funt, qui quantumcunque fint prudentes non diffimulant,nec decipiunt, fed quod mente gerunt hoc verbo, & geftu exprimunt, tales enim debebant effe Apoftoli,vt neminem decipere vellent,& dicitur,ficut columbæ,quia nullum dolum habent,& quoniam,qui prudentes funt,ideft habentes aftutiam folent plerumque vti illa ad malum,vt alijs noceant, tunc vocatur aftutia, & non prudentia, fi autem vtantur ea ad bonum,vocatur prudentia 6. Ethicorum cap. 16. vt ergo Apoftoli habentes prudentiam, ideft aftutiam non vterentur ea ad malum dixit,& fimplices,ficut columbæ. Et fuit neceffe hoc dici, quia cum dixiffet eftote prudentes,ficut ferpentes,& ferpens non folum mala caueat, fed D etiam mala inferat,putarent Apoftoli,quòd ita liceret eis, fcilicet inferre mala perfecutoribus,ideo tunc dicitur, & fimplices, ficut columbæ, quia columba felle caret à quo ira eft,fed vindictam velle,& mala inferre pertinet ad irā, qui igitur felle caret,malum non infert, & ifti funt fine dolo,quia dolofi foris blandiuntur, & interius defiderant mortem. Ecclefiaftici. 12. in oculis fuis lachrymatur inimicus,& fi inuenerit tempus non faciabitur fanguine, in labijs fuis indulcat, & in corde fuo infidiatur,vt fubuertat te in foueam,dixit autem Chriftus hoc, quia Apoftoli erāt adhuc viri imperfecti, & vellent nocere perfecutoribus fuis cum etiam non benefacientibus interdum nocere voluerunt,ficut Lucæ 9. quando Iacobus, & Ioannes petere voluerunt ignem de cælo fuper Samaritanos,quia non dederunt eis cibos,Chriftus autem omnia toleranda docebat E Luc. 22. in patientia veftra poffidebitis animas veftras,ideo innuit,quòd nulli malum inferrent,& hoc erat, quòd effent fimplices, ficut columbæ:vtrunque tamen fuit neceffarium,quia nec fimplicitas columbæ per fe fine ferpentis prudentia fufficiebat,nec prudentia ferpentis, fine columbæ fimplicitate proficeret,quia vnum malum faceret, & alterum malum non caueret, fic dicit Remigius, ideo dominus hæc duo fociauit, quia fimplicitas abfque prudentia facile decipi poteft,& prudentia periculofa eft, nifi fimplicitate temperetur alicui nocendo, fic etiam dicit Hieronym. vt per prudentiam deuitent infidias, & per fimplicitatem non faciant malum. *Et ad reges*. Hic oftenditur tribulatio inferenda Apoftolis à principibus gentilibus.

Et ad præfides,& ad reges ducemini. Scilicet non folum in Synagogis,& concilijs Iudæorum flagellandi erant Apofto-

postoli, sed etiam ad Reges ducendi erant, & isti erant gentiles, quia Iudæi nullum regem habebant. Præsides autem sunt principes prouinciarum à præsidendo dicti, & isti constituebantur à Romanis in diuersis prouincijs, vt illas regerent, coram quibus Apostoli sæpe ducti sunt, & ab eis ad mortem damnati.

Propter me. Scilicet, quia fidem Christi prædicabant, nam nulla delicta committebant contra legem, aut societatem humanam, propter quæ punirentur, sed solum, quia Christum prædicabant.

In testimonium illis. Idest Iudæis. *Et gentibus.* Scilicet coram quibus ducemini, nisi quod ducamini ad reges, & præsides erit in testimonium contra Iudæos, & gentiles, quod prædicaueritis & non crediderint.

Cum autem tradent vos. Hic confortat eos promittens illis assistentiam suam, quando ducentur ad confessionem nominis sui coram regibus, scilicet cum tradent vos, idest, vinctos catenis deducent coram iudicibus. *Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini.* Scilicet interrogabunt vos de diuersis, & tamen non timeatis, quia ego dabo vobis responsum ad omnia, etiam vobis nihil cogitantibus de responsione.

Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Idest in illa hora qua ducemini, & interrogabimini, dabitur vobis responsum à Deo.

Non enim vos estis, qui loquimini. Hoc dicit ad tollendum timorem Apostolorũ, quia ipsi cum essent viri simplices dicerent quomodo nos poterimus loqui ad omnia de quibus interrogabimur? Christus autem dicit non estis vos, qui loquimini, idest non timeatis, quod non loquemini vos, sed alius pro vobis.

Sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Idest Deus loquitur per vos, qui est pater vester supra, 5. & 6. capit.

Quare Christus concessit Apostolis istud priuilegium, scilicet quod possent respondere absque cogitare.
Quæst. X C V I I.

QVÆRETVR quare Christus concessit Apostolis istud priuilegium, quod non cogitantibus eis responsio occurreret sibi ad omnia.

Dicendum, quod fuit hoc Primo propter timorem tollendum, quia Apostoli sciebant se esse viros imperitos, & quando ducerentur coram regibus, & præsidibus quæreretur ab eis de doctrina ipsorum, & multa contra ipsos dicerentur, ad quæ ipsi nescirent respondere, & ob hoc nõ auderent se exponere martyrio, vt ergo auferretur eis iste timor, dixit Christus, quod nihil cogitarent, quia ipse daret eis responsum ad omnia.

Secundo propter necessitatem imperitiæ eorum, erant enim rudes, & multa ab eis quærenda erant, nam interdum per prophetiam arguebatur contra eos ad fallendum ipsos, sicut dicit ad Colossen. 2. nemo vos seducat per prophetiam, & inanem sapientiam, quæ est secundum elementa huius mundi, & quia si relinquerentur Apostoli sibijpsis, errarent nesciendo respondere in multis, & sic vilesceret prædicatio nominis Christi, quia non videretur à Deo sed conficta ab hominibus rusticanis, & ideo dissoluerent, cum ergo Christus simplices elegerit oportuit, quod eis, sic prouideret infundendo quid dicerent.

Tertio erat ad ostensionem diuinæ virtutis, nam quantumcunque aliquis sit peritus interdum errat respondendo, quia nemo est, qui omnia nouerit, & etiam ea quæ habitualiter scimus, non occurrunt nobis semper actualiter, maxime quando timor vrget, vt ergo excellentia fidei appareret decuit, quod in confessione fidei deductis Apostolis ante Reges, & præsides, Deus actualiter infunderet eis, quid responderet, ita vt omnes admirarentur.

Ad quid se extendebat hoc priuilegium, scilicet vt possent respondere absque cogitare.
Quæst. XCVIII.

QVÆRETVR ad quid se extendebat istud priuilegium.

Aliqui dicunt quod Apostolis non vetabatur prouidere sibi responsionem si haberent tempus cogitandi quid responderent, sed solum auferunt eis turbatio, scilicet, quod si tempus non habuerint non turbentur propter hoc, quia ipse dabit illis quid respondeant sic tenet Nicolaus.

Sed videtur dicendum, quod non solum prohibetur eis ne turbentur, sed etiam vetatur cogitare quid respon-
G deant, & hoc patet.

Primo, quia dicitur nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini, si tamen Christus intenderet, quod quando non haberent tempus ipsi ad respondendum prouideret, diceret solum cum tradent vos dabitur vobis quid loquamini, & tamen dixit cum tradent vos nolite cogitare, & etiam dabitur vobis quid loquamini, ergo non licebat eis cogitare quid responderent.

Secundo patet, quia tunc nihil significaretur, nisi quod Apostoli humanitus facerent, quod possent, & quod in quibus non possent, dominus prouideret eis, & cum non esset speciale de aliquo casu, quia Deus prouidebat Apostolis in omnibus, quæ ipsi facere non poterant, cum ille imposuisset eis opus istud propter se faciendum, & tamen Christus locutus est hoc specialiter, quando traderentur coram regibus, & præsidibus vbi erat maius periculum,
H & maior turbatio, ergo oportet, quod esset hic aliquid speciale, scilicet, quod non solum prouideret eis in necessarijs, sed etiam absolueret eos ab onere cogitandi.

Tertio patet, quia si Apostoli relinquerentur iudicio suo, vt cogitarent, & quod Deus suppleret, quando eis nõ occurreret locus cogitandi, redderentur valde solliciti ad cogitandum quid responderent, & per hoc essent minus audaces in confessione fidei, quod erat inconueniens, ideo debuit auferre eis hanc sollicitudinem, vt nihil cogitarent quid deberent respondere.

Qui erant isti reges, & præsides, ad quos Apostoli ducebantur, & a quibus ducebantur.
Quæst. XCIX.

QVÆRETVR qui erant isti reges, & præsides ad quos ducebantur Apostoli, & à quibus ducebantur ad illos.

Dicendum, quod potest intelligi, quod essent reges, & præsides gentilium, quia Apostoli prædicauerunt inter gentiles, & ibi ad præsides, & reges ducebantur.

Aliter potest intelligi, quod erant reges, & præsides gentiles, & tamen erant præsides Iudæorum, & à Iudæis adducebantur ad illos, & hoc magis conuenit literæ, quia supra dicebatur in Synagogis sui flagellabunt vos, quod de Iudæis intelligitur, & sequitur, & ad præsides, & ad reges ducemini, scilicet postquam flagellabunt vos in Synagogis suis adducent vos ad reges, & præsides, vt ab eis condemnemini ad mortem, & hoc verum est, quia Iudæi non ha-
K bebant potestatem occidendi quenquam, erant enim sub potestate Romanorũ tempore Christi, & præsides, & iudices erant a Romanis constituti inter Iudæos, & ad illos ducebantur Apostoli, & quia licebat Iudæis homines verberare citra mutilationem, & mortem, flagellabant eos prius, & postea adducebant ad reges, & præsides, & sic dicitur hic in Synagogis suis flagellabunt vos, & ad præsides, & ad reges ducemini, scilicet postquam non habuerint quid faciant vobis, quia nihil vltra possunt, ducent vos ad reges, & præsides, vt occidamini ab illis, istud enim obseruauerunt Iudæi: nam Apostolos in concilijs suis flagellauerunt, Actu. 5. deinde ducebant ad præsides, nam & ipsum Christum, sic duxerunt, quia primo ipsi Christum inter se illuserunt, deinde duxerunt ad Pilatum præsidem Romanorum, Ioan. 18. & ipse dixit illis secundum legem

vestram

[illegible] iudicante eum, quia dicerent Iudæi nobis non licet occidere quemquam. Ioan. 18. Pilatus autem poterat hoc facere, sicut ipse dixit Christo, nescis, quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te eodem cap. ad reges etiam ducebantur, quia Christus ductus est ad Herodem regem. Luc. 23. sed ipse remisit eum Pilato, & de Apostolis idem fiebat, quia coram Herode adducebantur, qui Rex erat nomine Romanorum, ipse enim ut placeret Iudæis occidit Iacobum fratrem Ioannis, & tenuit Petrum, ut illum occideret. Actu. 12. & sic ad petitionem Iudæorum faciebat hoc Herodes, cum dicatur ibi, videns, quod placeret Iudæis.

Item patet quia dicitur hic testimonium illis & gentibus, & tamen si isti reges, & præsides essent gentiles, & in terra gentilium duci Apostolos coram eis erat in testimonium gentilibus, sed non Iudæis, ergo oportet intelligi, quod Iudæi præsentabant Apostolos præsidibus, & regibus gentilibus, & sic ista præsentatio in testimonium [illegible] utrisque.

Quomodo dicitur ad reges ducemini in testimonium, quod erat testimonium istud.

Quæst. 6.

QVAERETVR quomodo dicatur hic ad reges ducemini in testimonium, quod erat testimonium hoc.

Dicendum, quod potest intelligi uno modo in testimonium, scilicet meum, quia per hoc, quod ducebantur Apostoli ad reges, & præsides confitebantur coram eis fidem Christi, & istud erat firmum testimonium, quia non solum ore confitebantur, sed magis opere, cum professione [illegible] non dubitarent mortem subire, & sic apparebat, quia alias non tolerarent mortem pro defensione eorum, quam quia cum confitebantur Christum ante reges, & præsides, & pro hoc torquebantur, faciebant miracula, quæ etiam in testimonium erant fidei Christi.

Secundo intelligitur, quod erant in testimonium, scilicet damnationis eorum iustæ, quia isti, qui Apostolos [illegible] [illegible], mali erant, nec proderat eis prædicatio Apostolorum, erat tamen in testimonium contra eos, ut in die iudicij non haberent excusationem infidelitatis, quasi non audissent verbū, cū pro prædicatione fidei ipsi Apostolos occiderunt, & sic est in testimonium illis, idest contra illos, sicut dicitur Mat. 6. & Luc. 9. de ciuitatibus, quæ excluderent Apostolos, quod excuterent puluerem pedum super eos in testimonium illis, idest in testimonium suæ condemnationis, nam qui expellebant eos condemnandi erant, sic dicitur supra in littera tolerabilius erit terræ Sodomorum, quam ciuitati illi, sic dicit Chrysostomus in testimonium illis, scilicet quod persequendo mortem eis intulerunt, & videndo non sunt imitati, mors quippe sanctorum bonis est in adiutorium, malis in testimonium, ut inde peruersi sine excusatione pereant, unde electi exemplum capiunt, ut viuant.

Tertio accipitur in testimonium, idest ut testimonium ferant contra vos, scilicet Iudæi ducent vos ante reges, & præsides, ut ipsi testificentur contra vos, quod sitis morte digni, sic enim contra Christum fecerunt. Ioan. 18. nam quærit Pilatus, quam accusationem fertis contra hominem hunc? qui dixerunt si non esset hic malefactor non tibi tradidissemus eum, & non intelligitur in testimonium illis, idest regibus, vel præsidibus, & gentibus, idest alijs gentibus, quæ hoc videbant.

An discipuli priusquam prædicarent cogitarent quid dicturi essent. Et quod ista littera solum intelligatur quando ducerentur ad principes, quorum conspectus, & [illegible] [illegible] etiam sapientes reddit mutos.

Quæst. 7.

QVÆRETVR de hoc priuilegio, scilicet quod Apostoli nihil cogitarent, ut attenderentur ad omnia opera eorum, & maxime ad prædicationem, vel si debebant [illegible] gitare quid prædicarent.

Dicendum, quod Apostoli, ea quæ prædicabant cogitabant [illegible] [illegible] [illegible]

A

[illegible] partim per [illegible], & partim per infusionem habitualem, & partim per actualem illustrationem, quando prædicabant.

De primo patet, quia Apostoli fuerunt semper cum Christo videntes omnia gesta eius, & audientes quotidie doctrinam ipsius, & sic per istam eruditionem humanam scire poterant quid prædicarent, sic Petrus dixit Actu. 1. oportet ex his viris qui nobiscum congregati sunt in omni tempore quo intrauit, & exiuit inter nos dominus Iesus incipiens à baptismate Ioannis usque in diem qua assumptus est testem resurrectionis eius [illegible] fieri unum ex istis, & sic alij discipuli Apostolorū ab eis didicerunt Euangelium, quod prædicauerunt, & ipsi etiam euangelistæ humana doctrina Euangelium acceperunt, scilicet, Marcus, & Lucas, sic dicit Lucas de se ipso Luc. 1. sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis, unde vocatur Lucas discipulus Apostolorum, ut dicit Hieronym. in prologo super Lucam.

B

De secundo patet, quia in die Pentecostes Spiritus Sanctus infudit Apostolis omnem scientiam necessariam ad prædicationem fidei, & defensionem eius, & fuit illa infusio habitualis, sicut manent in nobis habitus scientifici, quia certum est, quod non semper mansit Spiritus Sanctus actualiter eis infundens, quia non poterat semper durare, ideo necesse erat, quod ex illa infusione aliquid eis mansisset, vel habitualiter mansisset, de hoc patet, quia sic Paulo data est sapientia prædicandi per reuelationem ad Galath. 1. notum vobis facio, quod euangelium, quod euangelizatum est à me, non est secundum hominem, neque enim ab homine accepi illud, nec didici, sed per reuelationem Iesu Christi, & ista reuelatio non fiebat semper, sed facta est aliquando, ut ipse nouit, per quam totum Euangelium, idest quidquid prædicare debebat, simul sibi reuelatum est.

C

De tertio patet, quia interdū Apostoli habebant actualem reuelationem, quando prædicabant, quæ dicebant multa, quæ non disposuerant dicere, & pro illis non sufficiebat reuelatio habitualis, quia licet aliquid sciamus habitualiter ad hoc, quod illud ordinate dicamus, oportet quod prius cogitemus qualiter dicamus, & quid dicamus, & quo ordine, & tamen interdum accidebat Apostolis prædicantibus, & colloquentibus verba dicere, quæ prius non proposuerant dicere, ideo in talibus saltem esset actualis illustratio Spiritus Sancti de eis, quæ dicerent. Si tamen quis vult, quod notitia habitualis in eis impressa sufficeret ad omnia hæc, quæ erat amplissima, & erat taliter impressa, sicut est de rebus illis in quibus propter quotidianum usum sumus [illegible] habituati, non est opus tam inlustrandum. Secus autem erat de tempore quo ducebantur ante reges, & præsides, quia sic actualiter reuelabatur eis quid responderent, in prædicatione autem non erat semper hoc, unde ista littera solum intelligitur, quando ducebantur ad iudices. Quod patet, quia dicitur, cum autem tradent vos nolite cogitare, & quia dicitur dabitur enim vobis in illa hora, & sic specialiter loquitur de tempore quo ducebantur ante iudices, & non de prædicatione. Quod autem prædicando, vel alijs colloquendo reuelaretur eis actualiter, quod dicerent, non habetur ex hoc loco, licet concedendum sit, quod aliquando reuelaretur.

D

Ratio diuersitatis est. Primo, quia prædicationem parabant Apostoli, [illegible] sine aliqua speciali reuelatione, scilicet ex doctrina, quam habuerant à Christo, & ex infusione habituali, quæ fuit die Pentecostes, quia id quod erat prædicandum erat aliquid determinatum, sed [illegible] quando ducerentur ante præsides, quæ quæstiones [illegible] [illegible] [illegible], sicut vellent præsides, & [illegible] nulla esset notitia prius data sufficiens, sed oportebat esse actualem reuelationem.

E

Secundo propter [illegible] [illegible], quia ad prædicandum, cum prædicarent, quando vellent, poterant prius cogitare quid dicerent, sed [illegible] quando interrogarentur [illegible], quia [illegible] [illegible] illico respondere [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Tertio, [illegible] [illegible] propter [illegible], quia timor [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] loquentem, ideo oportuit, quod Spiritus Sanctus tunc F
[illegible] illustraret eos, vt recte responderent: si tamen non fuit aliquid in quo Christus tam expresse promitteret Apostolis assistentiam suam, sicut quando ducerentur ante præsides, quia tunc erat maximum periculum, ad minus [illegible] in duobus, scilicet quia recte respondebant, & quia audaciores fiebant, cum ipsi scirent, quod Deus loquebatur in eis. [illegible]

[illegible] Deus reuelat nobis quid prædicaturi sumus? sicut Apostolis faciebat, & [illegible] quid dicere [illegible] pro ipsis [illegible] dicitur: & quod contemporanei Apostolorum, qui fidem prædicauerunt, non habuerunt [illegible] ex reuelatione, sed ex doctrina, & studio.

Quæst. [illegible] C 12. [illegible]

QVÆRITVR an illud solis Apostolis concessum est, vel etiam nobis.

Dicendum, quod Deus in [illegible] reuelabat Apostolis quid dicerent, scilicet quando fidem confitebantur ante præsides, & tunc semper reuelabatur eis aliquid actualiter, & in prædicatione & tunc semper reuelabatur aliquid [illegible], vel sufficiebat reuelatio semel facta.

De nobis dicendum quantum ad prædicationem, quod non assistit nobis Deus taliter, vt quod reuelet nobis quid prædicemus, sed vult, quod studio sacræ Scripturæ & doctrina peritorum discamus, quod prædicemus, & sic fuit in discipulis Apostolorum, quia Paulus hortatus est Timotheum euangelizare, scilicet fac opus Euangelistæ, & ad hoc admonuit, quod se exerceret in studio sacræ Scripturæ secunda ad Timotheum 3. dicens, quod Scriptura Sacra est vtilis homini ad eum erudiendum, ergo non habebat Timotheus per reuelationem quid prædicaret, ex [illegible] eum studere; Apostoli autem per reuelationem [illegible], sicut dicit Paulus ad Gala. primo: euangelium nunquam accepi ab homine, nec didici illud, sed per reuelationem Iesu Christi, ex quo apparet, quod illa reuelatio solis Apostolis est, & eis qui cum illis fuerunt die Pentecostes facta est, cum super omnes descenderet Spiritus Sanctus, & erant quasi centum, & viginti. Actu. 1. & 2. cæteri etiam contemporanei eorum, qui fidem prædicauerunt non habuerunt hoc ex reuelatione, sed ex doctrina, & studio. Ratio huius fuit primo, quia Apostoli fuerunt primi principes Ecclesiæ, & fuit conueniens in eis esse istam excellentiam.

Secundo propter certitudinem, quia ea quæ à Deo reuelantur sunt certiora, quam quæ homines per doctrinam [illegible], & quia Apostoli erant principia, oportebat eos esse firmatores in doctrina, ita vt impossibile esset contrarium, quod non fieret si ab aliis addiscerent, vel solo studio [illegible], ideo per reuelationem fuit [illegible] eorum [illegible], vt per hoc certi essent, quod errare non possent, vel decipi, sicut sæpe decipiuntur qui solo studio [illegible] agunt.

Tertio [illegible] propter necessitatem, quia Christus [illegible] prædicatores viros simplices, qui [illegible] vt ipse eos doceret, ideo docuit illustrando corda eorum, [illegible] non est sic, quia nemini ponitur ex necessitate officium prædicationis, quod autem quis ingerat se ad prædicandum, nisi peritus sit culpæ est, ideo non est necesse, quod nobis fiat reuelatio, quia possumus addiscere, & qui docti fuerint poterunt prædicare, Apostolis autem incumbebat necessitas prædicandi. 1. Cor. 9. si euangelizauero non est mihi gloria, necessitas enim mihi incumbit, væ mihi si non euangelizauero, [illegible] ergo Christus eos prædicare habere oportebat, quod eos per reuelationem perficeret, vel [illegible], & idoneos prædicatores haberet, quod in nobis non est, [illegible] sit necessitas prædicandi, [illegible] expresse, vel ex [illegible], [illegible] non imponit [illegible] prædicare possit.

Quarto, quia [illegible] Apostoli [illegible] [illegible] Christus ipse [illegible]

F [illegible] eos, Christo autem [illegible] fuit à quo addiscerent, ideo oportuit, quod per infusionem omnia haberent, sic Christus dixit Ioann. 16. cum venerit spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, ex quo apparet, quod illustratio interior non fuit in Apostolis, nisi ex necessitate, scilicet quia non poterant aliter scire nec aliunde habere quid prædicarent, nos autem possumus hæc sufficienter habere per doctrinam, ideo non est nobis necessaria reuelatio.

Quinto fuit, quia Christus voluit assumere Apostolos viros rudes, & imperitos, vt appareret toti seculo, quod doctrinæ Christi non introducebantur per [illegible] sapientiæ, & eloquentiæ, sed per diuinam potestatem, primo Corinthiorum primo quæ stulta sunt [illegible] elegit
G Deus, vt confundat sapientes, si autem Apostoli addidicissent ab aliquo, vel per studium librorum prædicarent [illegible] putaretur hoc esse opus humanum, & ideo non esset admiratio, nunc vero cum ipsi essent viri sine litteris, & non addiscerent mirabatur orbis quomodo dicerent talia, & tam constantes essent, sic dicitur Actuum quarto videntes Petri constantiam, & Ioannis comperto, quod homines essent sine litteris, & idiotæ admirabantur, ideo sine humana doctrina, & studio debuerunt per reuelationem instrui: de nobis [illegible], quia fides non est nunc introducenda de nouo ad hoc, quod oportet apparere talem excellentiam in prædicatoribus, de qua orbis admiretur, sicut etiam nunc prædicatores [illegible] ex eadem causa, vt ostensum est supra [illegible] & ideo regulariter nulli prædicatori reuelantur nunc,
H quæ prædicat, sed quilibet debet humanitus se præparare quantum potest, & tunc Deus dirigit linguam illius, sicut dicitur Prouerbiorum 16. hominis est animum præparare, & domini gubernare linguam, quod tamen Deus interdum aliquem specialiter illustret sapientiam infundendo non est omnino negandum, quia non est abbreuiata manus eius, vt facere nequeat, sed nunc non est ita necessarium, sicut in illis diebus, ideo non fit regulariter.

De reuelatione autem, quæ fiebat Apostolis ante præsides dicendum, quod illis solis facta est expresse, nec exprimuntur ista verba ad nos ex tenore istorum, & tamen cum eadem est causa nobis cum illis si ducamur ad confessionem fidei ante præsides, non est dubium quin si bono animo eamus propter honorem Christi ipse nobis
I reuelet, quid respondeamus, & quilibet in tali casu hoc considere debet, alias modicæ fidei esset, nec adhuc idoneus esset ad tolerandum martyrium pro Christo, quamdo totam partem consideret, differt tamen inter nos, & Apostolos, quia illis non solum promissa est [illegible] assistentia ad respondendum pro illis, sed etiam vetitum fuit eis cogitare quid responderent, & ideo non licebat eis cogitare, quomodo responderent, quam agerent contra præceptum, nobis autem si ducamur pro Christi confessione ante præsides licitum est præuidere quid respondeamus, quia licet solis Apostolis hoc sit dictum, [illegible] aliis inuentum est, & generaliter in omnibus martyribus, quibus Deus dabat mirabiles responsiones, sic patet de Stephano Act. sexto capitulo cum disputaret contra Iudæos [illegible] dicitur quod non poterant respondere spiritui, qui
K loquebatur, scilicet per Stephanum, ipse tamen non erat Apostolus, & ideo etiam hoc nobis [illegible] bono animo ad confessionem nominis Christi [illegible] tribulationes accedamus, quia ipse nunquam deest in necessariis, & tamen confitentes fidem forte nescirent respondere ad omnes [illegible], quæ illis fiunt, propter [illegible] vel turbationem.

Ideo dicendum sine dubio, quod Christus in talibus reuelaret quidquid respondendum esset, quod satis apparet in gestis omnium Martyrum, qui ita in omnibus mirabiliter respondebant.

[illegible]

Quæritur

Quomodo dicitur, quod non cogitarent Apostoli, & prima Petri dicitur, quod parati essent ad satisfaciendum omni poscenti de spe, & fide, quæ in vobis est. Idque distinguitur secundum trium temporum opportunitatem in Apostolis.

Quæst. C I I I.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd non cogitarent Apostoli, quomodo responderent, cum dicatur. 1. Pet. 3. parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est fide, & spe, nam ibi innuitur, quòd deberent esse attenti, & cogitantes, quomodo responderent ad omnia quæsita de fide, & spe.

Dici potest vno modo, quòd hoc non dicitur de Apostolis, sed de alijs, quia Petrus non scribebat ibi Apostolis, nec docebat eos, sed aduenis dispersionis Ponti, & Galatiæ. 1. Pet. 1. nam Apostolos nemo docebat, & de illis verum est, quòd per studium, & per doctrinam debebant ad hoc esse parati, sicut Paulus admonet Thimotheum instare lectioni sacræ scripturæ, vt sic possit facere opus Euangelistæ, idest bene prædicare, prima Timoth. quarto.

Secundo potest dici, quòd non innuitur ex hoc, quòd Apostoli deberent cogitare, aut studere, sed solum, quando quis quæreret ab eis de fide, & spe, quòd responderent ei prompte etiam si ad hoc non studerent, & tamen magis intelligitur, vt dictum est supra.

Tertio potest intelligi, quòd Apostoli in confessione fidei ante præsides nihil debebant cogitare, & tamen, quando loquerentur fidelibus, vel alijs non persequentibus eos cogitare debebant quid loquerentur, quia tunc non fiebat eis reuelatio cum non esset necessaria, sic dicit Chryso. cũ autem hic dicat ne soliciti sitis quid loquamini, alibi dicitur parati semper ad satisfactionem, &c. & respondet cum enim in medio amicorum certamen erit, iubemur esse solicitti, cum autem est iudicium terribile, & plebes insanientes, & timor vndique, auxilium à Christo præbetur, vt confidenter loquantur, & non obstupescant.

Pro quo sciendum, quòd in Apostolis distinguebantur tria tempora. Vnum erat, quãdo cõuersabantur cum infidelibus in eis, in quibus necesse erat conuersari. Aliud erat quando prædicabant, & respondebant quærentibus de dubijs circa fidem. Tertium erat, quando ducebantur ante præsides ad confessionem nominis Christi. De primo dicendum, quòd tenebantur cogitare solicite qualiter prudenter conuersarentur, quia Christus dixit estote prudentes, sicut serpentes, & cauete ab hominibus. Circa secundum tenebantur cogitare qualiter responderent licet ista erat eis parua cogitatio, quia infusa erat sibi notitia omniũ pertinentium ad fidem. Ioan. 16. cum venerit spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem. In tertio non debebant aliquid cogitare, sed potius erat sibi vetitum, quia Deus tunc actualiter reuelabat quid dicerent.

Quomodo est verum, quòd Spiritus Sanctus loqueretur in Apostolis. Et quòd spiritus potest loqui in animali tripliciter. Et ad quid sit locutio.

Quæst. C I I I I.

QVAERETVR cum dicatur hic, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis, quomodo est verũ, quod Spiritus Sanctus loqueretur in Apostolis.

Dicendum, quòd Spiritus potest loqui in aliquo animali tripliciter. Vno modo, quia illud aliàs non potest loqui, & spiritus ibi loquitur. Secundo modo, quando aliàs potest loqui, & spiritus loquitur in eo nolente. Tertio modo, quando aliàs loqui potest, sed nescit loqui talia spiritus in eo loquitur. De primo patet, vt in serpente, qui loqui non potest, & tamen per illum diabolus locutus est Euæ. Gen. 3. & per asinam Angelus locutus est Numeri 22. & tunc non dicuntur illa animalia loqui, quia nec loqui possunt, nec sciunt quid dicant, sed spiritus per ea loquitur. De secundo patet, vt in arreptitijs quorum linguas dæmon mouet eis nolentibus, & tunc licet illi aliàs loqui possent, & scirent, quia tamen ipsi non faciunt hoc, sed magis patiuntur, non dicuntur ipsa loqui, sed dæmones per eos, sic dicitur supra 8. quòd dæmones rogabant Christum mittere nos in gregem, constat tamen, quod ibi per arreptitios loquebantur. De tertio patet in prophetis, quia ipsi loqui sciunt, sed quando Deus per eos loquitur, talia dicunt, quæ aliàs dicere nescirent, non tamen est intelligendum, quod ipsi non intelligant ea, sicut Montanus, & alij heretici dixerunt quos arguit Hieronymus in prologo super Abacuc nam necesse est, quòd propheta intelligat, quæ videt, & quæ loquitur Dan. 10. intelligentia opus est in visione, & etiam non est putandum, quòd inuiti loquantur, sicut arreptitij, quia non mouet Deus linguam eorum renitentibus eis, sed ipsi loquuntur, quando volunt, & est in potestate eorum tacere, quando voluerint, & ob hoc, quando Deus loquitur per aliquem melius dicitur ipse loqui, quã Deus, ratio est, quia ille dicitur loqui, qui locutionem format, & quia locutio est ad exprimendum verbum mentale per vocale, ille qui mentaliter concipit, & mouet organa ad expressionem illius conceptus dicitur loqui, & quia in arreptitijs dæmones concipiunt, & mouent organa, & non ipsi, dicuntur loqui dæmones, & non arreptitij, secus autem de prophetis, quia Deus non mouet organa eorum sed solum illustrat mentem eorum, vt intelligant aliquid, quòd non poterant aliàs intelligere, & innuit eis, quòd hoc debeant annunciare alijs, & tunc ipsi formant verbum mentale de hoc, quod reuelatum est eis, & illud volunt exprimere in voce, sicut eis placet, & ideo ipsi dicuntur loqui, & Deus dicitur eis dare quid loquantur. Actu. 2. scilicet loquebantur varijs linguis prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis.

Sed obijcietur, quòd non loquebantur ipsi, quia dicitur hic, non estis vos, qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis.

Dicendum, quòd dicebantur ipsi non loqui, idest non loqui à semetipsis, sed id quod Spiritus Sanctus dabat illis, sic dicitur Ioan. 11. de Caypha hoc à semetipso non dixit, sed cum esset pontifex prophetauit, & ita quia Deus dabat Apostolis quid loquerentur dicebatur ipse loqui, & non illi, quod patet, quia Luc. 21. vbi ponitur eadem sententia dicitur; nolite præmeditari quomodo respondeatis, ego enim dabo vobis os, & sapientiam, cui non poterunt resistere omnes aduersarij vestri. Apostoli ergo propriè loquebantur, sed Deus loquebatur in illis, sicut hic dicitur spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis, non quidem formando verba, & mouendo organa, sed dictando in anima quid loqui possent. *Tradet autem.* Hic ostenditur magnitudo tribulationis futuræ Apostolis, in quantum passuri erant ab amicis, & parentibus, & dicitur.

Tradet autem frater fratrem in mortem. Idest accusabit eum ad mortem ante præsides, quòd Christianus sit.

Et pater filium. Ista erat durissima persecutio, quia pater, qui maxime diligit filium, accusabat eum ad mortem, sicut beatum Crisantium accusauit pater eius Polemius, & interdum ipsi patres occidebant filios, sicut pater Beatæ Christinæ occidit ipsam, & ita de alijs.

Et insurgent filij in parentes. Istud erat maxime contra debitum naturæ, quia filij tenentur patribus, ita vt nunquam possint sufficienter retribuere 8. Ethicorum cap. vltimo, & tamen hic accusabant eos ad mortem.

Et morte eos afficient. Idest occident ipsos, vel ad mortem accusabunt, sicut Luciam consortem Geminiani accusauit filius eius ad mortem, quòd Christiana esset.

Et eritis odio omnibus hominibus. In omni enim regione fuerunt Christiani à principio odiosi, & ideo fuit difficile introducere fidem Christi.

Propter nomen meum. Idest pro confessione nominis Christi, nam nulla mala Christiani faciebant propter quæ paterentur, sed propter istam confessionem patiebantur, sic Beatus Petrus hortatur prima Pet. quarto nemo vestrum patiatur, quasi homicida, aut fur, aut maleficus, aut alienorum appetitor, si autem, vt Christianus, non erubescat, glorificet autem Deum isto nomine, idest quia occiditur, vt Christianus, ita faciebant Actu. 5. scilicet ibant Apostoli gaudentes, quia digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.

Qui

Qui autem perseuerauerit vsque in finem. Scilicet vsque ad mortem confessione nominis Christi. *Hic saluus erit*. Habendo vitam æternam: hoc dicitur, quia propter magnitudinem tribulationum quas Christus prædixerat, aliqui forte inciperent, & non perseuerarent, admonet ergo perseuerare, dicens quòd si nõ perseuerauerint nihil prodest, quia omnia hæc tolerantur pro vita æterna, sed illam nemo habebit, nisi perseuerans. F

Quomodo esse poterat tanta tribulatio, vt filij insurgerent in parentes, & econtrario. Et quæ fuit causa quare August. & Orosius scripserunt libro. de ciuitate, & Ormesta, & quid continetur principaliter in illis. Et aduerte, quod Orosius Hispanus illum librum scripsit ad petitionem Aug. vt patet in prologo.

Quæst. C V.

G

QVÆRETVR quomodo erat tanta tribulatio, vt filij insurgerent in parentes, & econtrario.

Dicendum, quòd hoc fiebat propter multa. Primo, quia licet gentiles errarent in multitudine Deorum, putabãt, quòd cultus eorum erat salus ipsorum, & per eos stabat respublica, & contemptus religionis .i. cultus ipsorum credebatur multas calamitates inducere reipublicę, vt dicit Valerius lib. 1. cap. de neglecta religione, & sic tempore Constantini Imperatoris, qui à Papa Siluestro baptizatus est, cum iam templa idolorum clauderentur, & draco quidam propinquus vrbi Romæ vaporem noxium spirans regionem inficeret, dixerunt pontifices idolorum Constantino, quòd dij irati pro neglecta religione hoc malum vrbi immiserant, sed Siluester illum vltra nocere compescuit claudens in vinculis. Sic etiam multo tempore post Roma ad Christum conuersa, quando Gothi Romam irruperunt, adhuc manebat iste clamor apud plurimos Romanorum, vt susceptus cultus Christi, & contemptus religionis antiquæ Romanum statum destruxerant: in quorum accusationem Augu. edidit lib. de ciuitate Dei ostendens, quòd meliora fuerunt tempora Romanorum post Christi religionem, quam prius. Hoc idem facit Paulus Orosius in lib. de Ormesta mundi ostendens, quòd non solum Romæ, sed & toti orbi melius fuisset post Christi religionem susceptam, quam prius, ideo insurgebant filij in parentes, & parentes in filios, tanquam in destructores religionis, per quam hactenus orbis, & vrbes steterant. H

Secundo erat, quia persequentes Christianos putabant se bene agere, quia zelo deitatis agebant, quod patet de Paulo, qui seruore religionis Iudaicæ persequebatur omnes credentes in Christum. Actu. 9. & dicit se ignoranter egisse, ad Gala. 1. putabat enim se bene agere, sic ipse dicit de omnibus Iudæis tempore suo, quod habebant zelum, sed non secundum scientiam, ad Roma. 9. idest pro conseruatione legis Moysi zelabant valde contra confitentes Christum, & persequebantur eos velut destructores legis Moysi, ita enim dixerũt contra Stephanum Act. 6. scilicet, audiuimus eũ dicentem, quòd Iesus Nazarenus destruet locum istum, & mutabit constitutiones quas tradidit nobis Moyses: de gẽtilibus idem erat, quia plurimi eorum zelabant pro illo cultu quem progenitores eorum tenuerant, & putabant se bene agere, sic zelando, hoc enim Christus prędixerat discipulis dicens, quod veniret tempus quando omnis, qui occiderit putaret se obsequium præstare Deo. Luc. 21. & dicitur hæc facient vobis, quia non cognouerunt patrem, nec me. I

Tertio erat, quia Christus permittebat istud ad gloriam doctrinæ suæ, vt magis sine scrupulo veritas, & sanctitas eius videretur, cum per tot tribulationes plantaretur in orbe inuitis regibus, & principibus terrarum, vt appareret, quòd non per hominum fauorẽ, sed per Dei virtutem introducebatur, nemo enim, qui aliquid sapit, ignorat, ꝙ potuisset Christus sibi conciliare corda omnium Regum, & principum terræ, vt ad primum verbum prædicationis doctrinam eius susciperent, quia corda Regum in manu eius sunt, & quocunque voluerit vertet illa. Prouerbiorũ 21. sed ne æmulis maneret occasio detrahendi, quòd per fauorem lex Christi suscepta esset, voluit eam examinari in igne, sicut examinatur argentum, non potuit autem conuenientius examinari, quam per magnas, & longas tribulationes sponte morientibus pro eius confessione plurimis, inuitis principibus terrarum per Dei virtutem manifeste introduceretur, & ideo non solum vulgares tribulationes permisit insurgere, scilicet quòd ab extraneis homines traderentur, sed parentes in filios, & filij in parẽtes insurgerent, vt hic dicitur. K

Quare Christus prædixit hanc tribulationem Apostolis venturam.

Quæst. C V I.

QVAERETVR quare Christus prædixit hanc tribulationem Apostolis.

Dicẽdum, quòd fuit pro eadem causa, quæ de ceteris.

Primo, vt videretur, quòd ipse ista præsciebat, & poterat declinare, sed nolebat, quia sic melius erat fieri.

Secundo vt cauerent specialiter Apostoli, quia crederẽt ipsi, quòd licet aliquæ tribulationes insurgerent, essent de solitis, quòd tamen filij in parentes, & parentes in filios insurgerent, vt persequerentur eos generaliter, à seculis inauditum erat, & sic non cauerent, ideo docuit eos, quòd etiam à filijs, & parentibus cauerent, quia illi eos traderent.

Tertio fuit ad consolandum specialiter in persecutione ista, quę magis affligeret credentes in eum, quam persecutio ab extraneis facta, sic dicit Grego. in Homilia, minorẽ enim dolorem ingerunt mala, quæ ab extraneis, maiorem vero, quæ ab illis patimur de quorum mentibus præsumebamus, quia cum damno corporis mala nos cruciant amissæ charitatis.

Quartu vt ostenderetur etiam futuris seculis quanta sit puritas, & bonitas doctrinę Christi, quæ cum tanto rigore in orbem introducta est, vt filij in parentes, & parentes in filios ad extirpationem ipsius insurgerent, quod facere nequiuerunt, sed potius toto orbe renitente introducta est.

Quomodo Christus dixit Apostolis eritis odio omnibus hominibus, & an hoc erat sic, & propter quid. Et quod singuli gentiles singulos cultus habebant.

Quæst. C V I I.

QVÆRETVR quomodo Christus dixit eritis odio omnibus hominibus, & an hoc erat, & propter quid.

Dicendum, quòd hoc primo fuit ad ostendendum virtutem diuinam, vt nihil humanitus factum videatur in introductione legis Christi, quia illud per homines fit, ꝙ fauore hominum fit, qui autem alicui odiosus est nullum in eo fauorem habet, sed professores nominis Christi erãt propter hoc omnibus odiosi, ergo non introducebatur fides Christi fauore hominum, sed eis renitentibus.

Secundo erat, quia putabant homines, quòd Christiani destruebant illum cultum, per quem status humanus conseruabatur, & quia apud omnes homines erat aliquis cultus cui repugnaret Christi doctrina, necesse erat, quòd Christiani omnibus hominibus essent odiosi, vnde dicit Chrysostomus quòd eos, tanquam communes orbis terrarum hostes de orbe expellere tentabat.

Et ista fuit causa potissima generalis odij contra Christianos, nam inter gentiles plurimi erant dij, singuli eorum habebant diuersos cultus, vt ait Marcus Varro in libris sacrorum, & Ouidius in lib. Fastorum, & Augu. in libris de ciuitate Dei, etiam quædam gentes colebant specialiter unum Deum, tanquam suum, & aliæ alium, nulla tamen gens erat, quæ detestaretur Deum alterius gentis, vel cultum illius, sed potius colebant omnes, licet præcipue Deum suum, Iudæi etiam multum dispares in cultu erant, & in agnitione deitatis gentilibus, non tamen accusabant eos de cultu suo, Christiani autem non solum Christi cultum tenere volebant, sed etiam male-

maledicebant omnibus dijs gentilium,& cultui eorum, ideo per hoc omnium hominum hostes erāt, vt dicit Aug. lib. 1. de concor. euang.& verum est, ꝙ si christiani voluissent Christum colere, non curantes extirpare cultum idolorum, faciliter fuisset introducta Christi religio in orbem, sed præcipuum erat in hac sola vera,& sacra religione falsæ deitatis cultum excludere, nec poterat aliter introduci, nisi idolatriam extirpando, ideo fuit difficillimum introduci, ritui etiam Iudaico lex Christi repugnabat, quia Apostoli prædicabant si circuncidimini, Christus vobis nihil prodest, ad Gala. quinto, ideo fuit valde inuidiosa toti orbi lex Christi a principio, cum nulli concordaret, sed omnes expelleret.

Tertio fuit, quia diabolus concitabat valde omnes homines contra Christianos, videbat enim per Christi doctrinam cultum suum in toto orbe destrui, & animas hominum de suis vinculis liberari, de quo summe dolebat, ideo toto furore suo concitabat principes, & terrarum dominos aduersus Christi professores,& etiam ista erat causa vrgens, quia diabolus grauissimas tribulationes poterat contra Christianos concitare, nisi a Christo prohiberetur.

Quarto erat, quia generale est; quod homines diuersæ fidei raro sibi in vera dilectione copulentur, sed mutuo aduersantur, sic dicit Hieronymus. Hoc autem in persecutionibus crebro videmus, nec vllus est inter eos fidus affectus quorum diuersa est fides. erant ergo Christiani omnibus hominibus odiosi, quia diuersa ab omnibus religionis erat,& satis necesse erat, quia Christiani erant odiosi cognatis suis cum sibi insurgerent in patres,& econtrario: & etiam extraneis,& tamen nemo erat, nisi aut cognatus eorum, aut extraneus: ergo omnibus hominib. odiosi erant.

Cum autem persequentur vos in ciuitate ista, fugite in aliam. Amen dico vobis, quod non consummabitis ciuitates Israel donec veniat filius hominis. Non est discipulus super magistrum, nec seruus super dominum suum. Sufficit discipulo, vt sit sicut magister eius,& seruo sicut dominus eius. Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius. Ne ergo timueritis eos. Nihil enim est opertū, quod non reuelatur,& occultum, quod non sciatur. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine. Et quod in aure auditis, prædicate super tecta. Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius timete eum qui potest,& animam,& corpus perdere in gehennam. Nonne duo passeres asse veneunt? Et vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro. Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere, multis passeribus meliores estis vos.

Cum autem persequentur. Hic ostenditur qualiter se deberent habere discipuli in tribulationibus. s. quòd aliquando fugere debebant,& dicitur.

Cū aūt persequentur vos in ciuitate ista. i. in ciuitate quacunque: *Fugite in aliam.* s.& prædicate ibi,& si ibi etiam vos persecuti fuerint, fugite ad aliam. *Amen dico vobis.* i. in veritate,& est modus affirmandi, vel iurandi. *Non consummabitis ciuitates Israel.* Idest non finietis prædicationē in omnibus, ita ꝙ in qualibet earum prędicetis.

Donec veniat filius hominis. Idest donec ego veniam,& mittam vos ad prædicandum ad aliam regionem, istud dicitur respondēdo tacitæ quæstioni, quia cum Christus mitteret Apostolos solum ad prædicandum in terra Iudæorū supra in litera. s. si fugerent de vna ciuitate ad aliam propter persecutionem, aliquando iam nulla maneret, in quā fugerent, sed oporteret redire ad alias, de quibus fugerāt, vel cessare a prædicatione. Christus autem certificat eos de hoc, ꝙ prius quam finiant prædicationem in omnib. ciuitatib. Israel ipse veniet,& mittet eos ad aliam regionē.

Quare dicit Christus Apostolis, quòd fugiāt de persecutione. Quæst. CVIII.

QVAERETVR quare dicit Christus Apostolis, quod fugiant de persecutione.

Dicendum, ꝙ primo fuit, quia adhuc non erat tempus, ꝙ ipsi occiderentur quousque fides propagaretur.

Secundo, vt ostendat, quòd homo non debet se ingere-

A re ad mortem, vel sustinere illam inutiliter, quia mors non per se est bona,& ideo non est per se appetenda, sed tunc appeti debet, quando fructuosa est, scilicet per illam habetur fructus vitæ æternæ, vel fugitur vita turpis, quæ alias sine turpitudine duci non poterat, tunc enim melius est mortem gloriosam tolerare, quam vitam imperii agere, sicut dixit Iudas Machabæus melius est nobis mori in bello, quam videre mala gentis nostræ,& sanctorum 1. Macha. octauo,& verum erat, quia Iudas erat princeps gētis Iudæorum,& tenebatur bella agere,& periculis se exponere pro defensione gentis suæ,& templi domini, quando tamen ex morte alicuius nulla, vel pauca vtilitas speratur, non debet mortem appetere,& quia sic erat interdum in persecutione Apostolorum, quod ex morte eorum parua sequeretur vtilitas, sed potius damnum, iubet Christus, vt

B fugiant. Tertio vt ostēdat, quam preciosa sit vita hominis in conspectu Dei cum pro illa conseruanda doceat eos fugere mortem,& pericula, sicut dicitur Psalmo 59. dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant a facie arcus, vt liberentur dilecti tui.& recte quidem, quia si preciosa est in conspectu domini mors Sanctorum eius, erit vita eorum preciosior, quia ergo Christus diligit nos, non vult, quòd moriamur, nisi quando nobis lucrum est, sicut Paulus dicebat ad Colosen. 1. Quarto fuit, vt ostenderet, ꝙ homo non debet tentare Deum manendo in periculo cum euadere potest,& propter hoc iussit, quòd fugerent, licet ipse potuisset eos in ciuitatibus liberare a persecutione, sic dicit August. lib. contra Faustum, scilicet nec tamen saluator non poterat tueri discipulos quibus fugere præcepit,& huius rei prior præbet exemplum, sed instruebat homi

C nis infirmitatem ne Deum tentare audeat, quando habet quid faciat,& quomodo euadat.

Quando licebat Apostolis fugere persequentes. Et quare Apostoli non debebant timere persecutionem sed declinare. Quæst. CIX.

QVAERETVR specialiter circa fugam Apostolorum quibus Christus ista dicebat, an indistincte eis fugere licebat, vel quando licebat.

Dicendum, ꝙ circa fugam Christus non dedit nonc Apostolis doctrinam, nisi pro tempore illo quo prædicabāt inter Iudæos. Et patet primo, quia dicitur hic non consummabitis ciuitates Israel donec veniat filius hominis,& sic de fuga illis dabat doctrinam nihil autem de futuris.

D Secundo patet, quia hic generaliter concessit fugam non distinguens, sed ꝙ quandocunq; persequerentur eos in ciuitate vna fugerent ad aliam, sed hoc non licuit, postquā transierunt ad gentes, ideo dixerunt, ꝙ Christo viuente, quando Apostoli ibant ad prędicandum per diuersas ciuitates Iudæorum, in quacunq; ciuitate persequerentur eos licebat eis fugere ad aliam, immo fugere tenebantur,& non expectare mortem pro confessione Christi, quia sic Christus iubebat, postea aūt secus fuit, sic dicit Hieron. super Matt. hoc. n. ad illud tempus referendum est cū ad prędicationem Apostoli mittebantur, quib. dictum est in viā gentium ne abieritis,& ꝙ persecutionē non debeant timere, sed declinare. Hoc aūt fuit pp multa. Primo, quia non fuit decens, ꝙ aliquis pro confessione noīs Christi occideretur, anteq̄ Christus, ne in hoc specialis honor ei deferetur,

E sed Christus debuit esse principiū. vt oēs ab eo velut a capite dependerent,& ipsum tanquā dn̄m sequerentur, si tn̄ Apostoli in ciuitatib. Iudęorum p̄dicantes persecutionem non declinarent; contingeret aliquē eorum occidi ante Christum, iō fugere debebant, qñcunq; fieret persecutio. Secundo,& ēe præcipue, vt ad meliora tpa seruarentur, in quib. esset mors sua fructuosior, nam prędicaturi erant toti orbi,& diuulgato euangelio tūc morituri erant, sic etiā Christus sæpe fugiebat, et eripiebat se manibus Iudęorum volentium ipsum occidere. s. quia nondum venerat hora eius. Io. 7.& 8.& 10. ita ergo Apostoli cauere debebāt persecutionem fugiendo. Tertio fuit, vt esset eis occasio prædicandi gentibus; quia Christus dixit eis, ꝙ qn̄ Iudęi persequerentur eos, et repellerent, fugerent ad gentes, sicut dixerunt Paulus,& Barnabas. Act. 13. nō verū fuit post Christi mortē, quia tunc ad persecutionem Iudęorum fugere

Ee licebat

licebat eis ad gentes, & tamen ante Christi mortem licebat fugere de ciuitate in ciuitatem, sed non transire ad gẽtes, quia Christus hoc uetuerat supra in litera, & ideo ad hoc prouidit ipse hic dicens non consummabitis ciuitates Israel, q.d. non oportet fugere, nunc ad gentes propter ꝑsecutiones ortas in urbibus Iudęorum, quia antequam finiatis prædicationem in illis, ego mittam uos ad aliam regionem, & ita nunc Apostoli fugere debebant generaliter persecutionem nullam expectando.

An prælatis fugere liceat propter persecutionem, & quando Et quod persecutio duplex. Item quæ hic dicuntur de episcopis qui toto tempore vitæ suæ in curijs principum versantur, nec oues suas visitant. Et quod curati non possunt fugere a suis locis, vbi pestis est.
Quæst. CX.

QVAERETVR de persecutione orta contra prælatos an fugere illis liceat, & quando.

Dicendum, quòd est duplex eorum persecutio, scilicet quædam aperta, ut illa quæ fit ab hostibus fidei, alia est intrinseca scilicet quæ fit a subditis, uel ab eis qui non sunt adhuc præcisi de ecclesia.

De prima dicendum, quod aut solus prælatus ad mortem quæritur, aut simul cum toto clero, uel subditis. Si primo modo, aut est persecutio propter personam, siue respectu ad fidem, & tunc uidetur ꝙ semper fugiendum est, eo quòd ex fuga sua non uidetur sequi ignominia christianę religioni, cum non propter Christum sed ex alijs causis quęratur, & potius bonum est, quod fugiens seruet se ad alia tempora, in quibus posset prodesse subditis, quam nũc mortem sustinens auferat se illis. Si autem solus quæritur, & tamen propter fidem, aut creditur, quòd eo recedẽte tuti poterunt manere subditi, & nõ infirmabitur fides in eis, aut putatur, quòd ex eius fuga non erunt securi. Si primo modo fugiendum est. Si secundo modo potius manere debet, & gloriose mori pro Christo, & grege suo, quã se subtrahendo illos infirmos reddere, ut non uideatur esse mercenarius, sed pastor bonus ponens animam suam pro ouibus suis. Ioan. 10. Si autem prælatus, & subditi simul quæruntur ad mortem, ut si sit persecutio generalis, non debet deserere prælatus suos subditos, sed uel cum eis simul manebit, uel omnes simul fugient, quia eius pręsentia illis necessaria est. Si tamen creditur, quod poterit manere ecclesia quibusdam clericorum supplentibus episcopi uicẽ manebunt illi, & prælatus cum ceteris fugiet, ut ad alia tempora seruentur, ut nõ laceretur simul ecclesia in omnibus membris suis, sed quibusdam sublatis de medio alij maneant qui possint gregi dominico prouidere, & hoc ad charitatem, & prudentiam pertinet, & melius sic agunt, quã si grex, & pastor simul se exponere uelint, quia contingeret superesse partem gregis, quæ postea infirmaretur sublatis omnibus qui pastoris uices gerere poterant, illi tamẽ qui sic fugiunt si contingat in ipsa persecutione occidi illi qui fuerant relicti, ut ecclesię prouiderent tenerentur redire, & illi persecutioni exponere se ne grex dominicus deseratur, quia ista sunt tempora ad quę illi seruabantur de his dicit August. faciant serui Christi, quomodo pręcepit, uel permisit. sicut ipse fugit in Aegyptum, fugiant omnino de ciuitate in ciuitatem, quando eorum quisquam specialiter a persecutoribus quęritur, ut ab alijs qui non ita requiruntur, non deseratur ecclesia, sed præbeant cibaria cõseruis quos aliter uiuere nõ posse nouerit. cum autem omnium idest episcoporum clericorum, & laicorum est commune periculum, hi qui alijs indigent, non deserantur ab his quibus indigent, aut igitur ad loca munita transeant omnes, aut, qui habent necessitatem remanendi non relinquantur ab eis per quos supplenda est ecclesiastica necessitas, ut uel pariter uiuant, uel pariter sufferant, quod eos paterfamilias nollet pati.

Istud idem dicendũ uidetur, quando persecutio a Deo infligitur, ut morbus epidimię, qui est quędã cęlestis ira, quia & si tunc fugere omnibus utile sit & satis consultum: si tamen non possunt omnes fugere propter quasdam humanas importunitates tenentur pręlati illorum populo-

Morbus epidimia est quædam cælestis ira

F rum idest curati, ual illi ad quos de iure, uel de consuetudine pertinet sacramenta ministrare manere cum grege suo, etiam si certissime putent se per hoc morituros, nam si in persecutione hostili, quando contra fidem agitur manere tenentur etiam nunc tenebuntur manere, quia æqualiter eorum est necessaria præsentia, & tenẽtur omnes manere, nisi forte tot sint, quod quibusdam recedentibus, alij possent sufficienter populo in spiritualibus ministrare. quòd si manentes decesserint, tenebuntur, qui fugerant, reuerti etiam si hoc sit eis mortis occasio, vel alios sibi substituere, qui officium istud sufficienter expleant quandiu populus, vel aliqua pars eius manere voluerit in loco illo infecto, vel si ire foras voluerint, sequãtur prælati gregem
G suum.

Aliqui dicunt, quòd sufficit, quod prælati moneant subditos, vt exeant de locis illis, & quod alibi erunt cum eis, quod si noluerint non teneantur se morti exponere propter illos manendo in loco illo, cum sint in culpa manẽdo in loco illo potissime, cum sint requisiti a prælatis, quod inde exeant, & quod eant cum eis alibi.

Dicendum, quod non est verum, quia multi propter necessitates humanas, vt fortassis, quia alibi non habent victum manent in locis illis, ideo cum illis tenebuntur manere prælati. Quod patet, quia tempore persecutionis factæ ab hostibus fidei licitum est prælato, & subditis simul loca deserere transferẽdo se ad alia, si tamen quidã de subditis habent aliquam necessitatem manendi in locis, tenẽtur cum eis manere prælati, idest aliqui de eis, qui sufficiãt
H sibi spiritualia ministrare, sic dicit Augu. cũ omniũ, idest Episcoporum clericorum, & laicorum est commune periculum, hi qui alijs indigent non deserentur ab his quibus indigent, aut igitur ad loca munita transeant omnes, aut qui habent necessitatem remanendi non relinquantur ab eis per quos illorum supplenda est ecclesiastica necessitas. ita ergo fieret hic, & peccaret grauissime pastor, qui timore mortis relinqueret eos quibus prius ministrabat spiritualia non substituens sibi alium.

Si autẽ sit persecutio intrinseca, idest a subditis, aut omnes illi mali sunt, & prælatum persequentur, aut quidã boni sunt, & alij mali. Si secundo modo non sunt boni propter malos deserendi, sed tenetur prælatus sustinere afflictionem a malis, vt boni proficiant, sicut in ecclesia sæpe multos malos propter paucos bonos sustinet. Si omnes ma
I li sunt, aut speratur de eorum conuersione, aut non, si speratur, non debet eos deserere, sed cum patientia expectare conuersionem illorum. Si vero de conuersione desperat potest eos deserere, maxime si alibi putat se magis fructificaturum, vt dicit Grego. 2. dialogorum, & ita Benedictus deseruit quosdam monachos, vt ibi dicitur, & de hoc est materia 7. q. 1. ca. suggestum, & c. scisciatus, & vsque ad finem eiusdem quæstionis, & est ibi glo. notabilis in. §. hoc tunc, scilicet distinguitur persecutio in extrinsecam, & intrinsecam, intrinseca consistit in manifestis inimicis ecclesiæ, intrinseca in eis, qui adhuc non sunt præcisi: in extrinseca distinguitur, quia aut solus prælatus quæritur, aut totus clerus, si solus, aut eo recedente tuta est salus ecclesiæ, & tunc fugiet; si non tunc ponet animam suam pro ouibus; suis si totus clerus quæritur, indistinctè se pro eis hosti
K bus opponet 43. distin. c. sit rector, sed si aliàs potest consuli ecclesiã totus clerus fugiet cum prælato, vel omnes, vel quidam ex eis, & siue altercatio inter eos de remansuris sorte dirimatur 26. q. 2. ca. sors. Circa intrinsecam persecutionem distinguitur, aut omnes sunt mali, aut quidã, si boni sunt mixti malis, non deserat eos 23. q. 4. ca. tu bonus, si omnes mali sunt, aut est spes de correctione, aut nõ, si est spes, non sunt deserendi, si non est spes, deserendi sũt 7. q. 1. ca. ibi adunari.

An priuatis, qui non sunt pastores, fugere liceat persecutiones. Quæst. CXI.

QVAERETVR de fuga in ꝑsecutione contra priuatos, qui nõ sunt pastores, an liceat eis fugere, vel non.

Dicendum, ꝙ quilibet captus in persecutione fidei, siue sit perfectus, siue imperfectus, teneatur confiteri cõstanter nomen Christi, quia quicunque negauerit eum coram homi-

hominibus, Christus negabit eum in cęlis infra in litera, & est confessio fidei tunc de necessitate salutis ad Ro. 10. corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem, & qui sic captus est, etiam si possit occulte fugere non licet sibi, quia tam esset fidei detrimentum, quòd fugeret confessionem, qui tractus fuerat ad confitendū, ideo sicut nemo obligatur se offerre ad confessionem fidei, ita nemini licet, postquam ad hanc tractus fuerit, occulte fugere, quia sic contemnitur fides in cordibus infidelium, & infirmatur in cordibus credentium, vnde etiam si iudices infideles vellent occulte dimittere fideles de carcere, non deberent recedere, sed palam, quia aliàs saltem in cordibus fidelium fides infirmaretur, quia putarent istos fugisse. vnde D. Paulus noluit recedere de carcere iudicibus iubentibus, quod occulte recederet, sed dixit, quòd venirent illi, & publice eum educerent, & ita factum est. Et hoc est verum, nisi cum Deus miraculose aperit alicui carcerem, ad hoc quod fugiat, sicut fuit de Petro Act. 12. siue ad manifestandum potestatem Dei, vt iterum se ostendat publice, sic fuit Actu. 4. de quibusdam Apostolis quos in carcere positos a Iudæis Christus per noctem eduxit, & sequenti die publice apparuerunt, si autem quis nondum captus est in persecutione, aut est de imperfectis, aut de viris perfectis, siue ad quos pertinet aliqua excellentia vitæ super ceteros, si sit imperfectus licet ei fugere, eo quòd ex fuga sua non sequitur fidei detrimentum, nec desunt aliquos cum quibus teneatur manere, nam propter hoc pastoribus fugere non licet semper, quia non licet eis deserere oues, istis autem nullius cura incumbit, & tamen adhuc isti fugientes sunt aliquanti meriti, nam laborem fugæ pro Christo subeunt, ne cogantur illum in tormentis negare, etiam res suas diripi, & perire permittunt patientes illas sibi tolli, ne Christus eis auferatur. quanquam ergo isti nō pertingant ad magnitudinem coronæ eorum, qui in tormentis Christum confitentur, magni tamen meriti sunt, quia multa pro Christo patiuntur, & prudenter agunt videntes se nondum habere tantum fidei ardorem, vt in tormentis constanter permanere possint, sic dicit Remigius licentia fugiendi conuenit infirmis in fide quibus concedit pius magister, ne si se vltro ad martyrium protulissent fortassis positi in tormentis negarent, sed quamuis fugiēdo perfectæ fidei constantiam in se non ostenderent, tamen magni meriti erant, quando pro Christo omnia parati erant deserere fugiendo. Si autem sit vir perfectus, aut ille cognoscitur determinate ab infidelibus, qui illum persequuntur, aut non, vt si ipsi sciant, quod aliquis est inter fideles, qui valde illis prodest, & nocet in fidelibus, sed nesciunt quis sit, & persecutionem concitant, vt illum mactant, & occidant, fugere debet, quia ex fuga eius non sequitur ignominia fidei cum infideles nesciant quis sit ille quem quærunt, & sic nesciunt an fugerit, vel non, sic fuit de Christo fugiente in Aegyptum supra 2. quærebat Herodes nesciens quis esset. vnde nesciunt an fugerit, vel inter paruulos Bethlehemitas occisus fuerit. Si autē cognoscatur determinate a persecutoribus, aut persequuntur eū præcipue pro odio personali, & minus principaliter pro fide, si enim principaliter ex odio personali fugiēdum est, sic dicit August. fugiant omnes de ciuitate in ciuitatem, quando eorū quisquam specialiter a persecutoribus quæritur, & ita Paulus fuit de Damasco per murum dimissus in sporta. Actu. 9. Quod patet, quia Iudæi solum Paulum ibi quærebant, nam alij fideles Damasci habitantes erant quos non persequebantur Iudęi. Si autem quæratur principaliter propter fidem, vtpote quia est vir excellens inter Christianos, & eius doctrina, & exemplo ceteri multum confortantur, tunc, aut creditur, quòd ex eius fuga irridebitur doctrina ab infidelibus, & fidelium mentes infirmabuntur, & tunc debet manere morti se exponens. Si vero creditur, quòd non irridebitur fides, sed potius fuga eius prodent fidelibus ad alia tempora, fugere debet, vt se referuet ad ecclesiæ vtilitatem, & quia ista sunt multum dubia interdum etiam ipsi viri Sancti nesciunt quid eligant, sicut Petrus Romę dimissus de carcere recedebat extra vrbem, & Christus ei apparens redire iussit. Si autem sit persecutio generalis in loco, vel regione, non licet viris perfectis, siue excellentibus in vita, & doctrina recedere, vt prę-

A dicatoribus & similibus, licet non sint pastores, quia eorū fuga infirmaret fidem in cordibus ceterorum, & esset ad irrisionem doctrinæ Christi, sic dicit Remigius, quòd præceptum perseuerandi in persecutionibus specialiter pertinet ad Apostolos, & ad eorū successores viros fortes, sed hoc intelligitur post Christi mortem, nam eo viuente non solum erat licitum Apostolis fugere, sed etiam erat præceptum, vt in quacunque ciuitate persequerentur eos fugerent ad aliam, vt dicitur supra in littera.

Quomodo dixit Christus nō cōsummabitis ciuitates Israel, donec veniat filius hominis, an hoc verum fuerit. Et quid dicatur aduentus Christi. Quæst. CXII.

QVAERETVR, quomodo dixit Christus non consummabitis ciuitates Israel donec veniat filius hominis.

B Dicendum, quòd dupliciter potest exponi. Vno modo de aduentu post resurrectionem. Alio modo de aduentu ad iudicium. Et de isto secundo est sensus, quòd ciuitates Israel non consummantur, idest prædicatio facienda Iudæis ad eorum finalem conuersionem non finietur vsque ad diem iudicij, nam prius conuerterentur omnes gentes, quæ conuertendæ sunt, & postea Iudæi, ad Ro. 11. cæcitas ex parte contigit in Israel, donec intret multitudo gentiū, & sic vniuersus Israel salu fieret, & ita intelligit Hilarius.

Sed dicendum, quòd debet intelligi de aduētu Christi post mortem suam, vel resurrectionem, nam dicitur aduentus Christi quicunque effectus mirabilis, vel spiritualis quem faciat, & sic dies iudicij dicitur aduentus Christi infra 24. sic erit aduentus filij hominis, etiam dies mortis nostræ vocatur aduentus eius Luc. 12. vos estote parati, quia qua

C hora non putatis filius hominis veniet, sic etiam Ioan. 21. sic volo eum manere donec veniam, idest donec ipse moriatur, & veniam ad tollendum eum de hoc seculo, & ita quicunque dies in quo Deus nobis infert pœnam aliquam specialē dicitur dies domini, vel aduētus domini Amos. 5. væ desiderantibus diem domini, idest diem in quo inferet pęnam, quam comminatus est, & quia dies mortis nostrę, & dies resurrectionis fuerunt dies spiritualium actuum, vterque potest dici aduentus filij hominis, & est sensus, quòd non finirent Apostoli prædicationem in omnibus ciuitatibus Israel vsque ad mortē Christi, & hoc dixit, quia iussit, quòd recederent de ciuitate in ciuitatem, quando persequerentur eos, & tamen, quòd non irent in ciuitates gentiliū, nec Samaritanorum, & quia fugiendo, sic aliquando finirent ciuitates, & oportebat, quòd redirent in eas de quibus re-

D cesserant, quod erat inconueniens, s. offerre se persecutoribus, vel irent ad vrbes Samaritanorum, vel gentiliū, quod erat eis vetitum, vel cessarent a prædicatione, quòd etiam erat inconueniens, dixit non consummabitis ciuitates Israel, &c. per quod abstulit omnia ista inconuenientia, scilicet licet semper prædicetis, & fugiatis de ciuitate in ciuitatem adhuc supererunt vobis vrbes Israel in quibus prædicetis, quia non consummabitis Israel ciuitates, scilicet prædicando in singulis donec veniat filius hominis, idest donec ego moriar, quasi dicat tunc mittam vos ad gentes, nam iussit post mortem ire per totum orbem, & docere omnes gentes infra 28. & Mar. 16. & iam non fuit idem modus Apostolorum fugiendi de ciuitate in ciuitatem, sicut ante Christi mortem propter causas dictas supra quæst. 3. sic dicit Rabanus non ante prædicationibus

E suis perducent omnes ciuitates Israel, quam resurrectio domini fuerit perpetrata, & in toto orbe terrarum prædicandi euangelium potestas concessa, ita etiam dicit Chrysost. non præueniens me circuentes Palestinam, idest terram Iudęorum donec vos assumam, idest mittam ad gentes. Et patet, quòd intelligatur de isto aduentu, & non de die iudicij.

Primo, quia Christus loquebatur hic ad tollendū Apostolis terrorem, scilicet quod fugerent postquam discurrissent per omnes ciuitates Israel, prędicatio tamen, quę nūc fit, & vsque ad diem iudicij fiet nihil pertinet ad eos, ergo de aduentu Christi, qui fieret eis viuentibus oportet intelligi, quia dixit non consummabitis: si intelligeretur tamē de aduentu ad iudicium, diceret non consummabuntur,

scilicet per alios. Secundo patet, quia dicitur, ciuitates Israel, & tamẽ nunc non fit prædicatio in ciuitatibus Israel, quia Israel nullas habet nunc ciuitates, sed est dispersus inter gentes, habebat autem ciuitates tempore Christi, & habuit quousque per Romanos Ierusalem euersa reliquiæ Iudæorum dispersæ sunt, tunc ergo solum poterat prædicari in ciuitatibus Israel, si autem intelligeretur de aduẽtu ad iudicium diceretur non consummabitur prædicatio Israel, &c. Tertio patet, quia dicitur donec veniat filius hominis, & tamen intelligendo de aduentu ad iudicium nõ est verum, quia prius finietur prædicatio facienda Iudæis quam sit iudicium, & conuertantur omnes, quia ad Ro. 11. dicitur, quòd intrabit plenitudo gentium, & tunc vniuersus Israel saluus fier, & tamen post iudicium nemo saluabitur, ergo ante aduentum filij hominis consummabitur tota prædicatio facienda Israel, vel omnibus ciuitatibus Israel, oportet ergo aliter intelligi, scilicet de aduentu in morte, vel resurrectione.

Non est discipulus. Ostensa magnitudine tribulationis futuræ Apostolis, hortatur Christus illos ad eius tolerantiam, & hoc triplici motiuo. Primo exemplo sui. Secundo ex consideratione diuini iudicij ibi.

Nihil opertum. Tertium ex meditatione diuinæ præscientiæ, & consilij, ibi. *Et nolite timere.* Circa primum dicitur. *Non est discipulus super magistrum.* Quasi dicat ego, qui sum magister vester, & dominus toleraui multa grauia, & adhuc toleraturus sum a Iudæis iniuste pro veritate fidei, ergo a fortiori vos, qui estis discipuli, & serui mei tolerare debetis, quia non est discipulus super magistrum, idest non est maioris honoris.

Nec seruus super dominum suum. Scilicet non est maioris honoris, ideo nõ est indignũ quidquid dominus tolerat.

Sufficit discipulo, vt sit sicut magister eius. Idest vt sit tanti honoris, cum ergo Iudæi mihi honorem non exhibuerint, sed potius dehonorauerint Ioan. 8. ego honoro patrẽ meum, & vos inhonorastis me, non est indignum, quòd vos dehonorent.

Et seruus, sicut dominus eius. Idest sit tanti honoris, indignum est enim, quòd maiorem honorem cupiat, quam dominus, & sic non est indignum, si magis non dehonoretur, quam dominus, sed solum æqualia patiatur, quasi dicat, quia dignum est, quòd maiora pateretur. *Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt.* Hic declarat quid intendat per prædicta, scilicet quòd non erat, indignum quòd Iudæi maledicerent illis cum ei prius maledixissent vocãdo ipsum Beelzebub, & non dicebant eum Beelzebub, sed operantem in potestate Beelzebub præcedenti ca. & infra 12. & tamen Christus ad magis ostendendum dixit se vocari Beelzebub, ad magis exprimendum conuitium, & blasphemiam, quasi dicat, quòd tam abominabilem eum habebant Iudæi, quasi iam transisset essentialiter in dæmonẽ vel esset magnus dæmonum imitator, aut cultor, de Beelzebub dicetur infra duodecimo cap. *Quanto magis domesticos eius.* Scilicet a fortiori, quia maiorem honorẽ impẽdere debuissent patri familias, quam domesticis. *Ne ergo timueritis eos.* Idest non timeatis blasphemias quas dicẽt contra vos, quasi dicat timore earum non cessetis a prædicatione, quia quidquid mali dixerint de vobis nihil nocebit vobis, nec erit vobis verecundia, solent enim homines timere conuitia sibi fieri ab alijs propter solam verecundiam, & hanc Christus aufert, ita quòd nullum dedecus erat eis, quòd Iudæi illis maledicerent, cum iam ipsum Beelzebub vocauissent, quia nemo erubescit illud dedecus sustinere, quod rex palam sustinet.

Quare dixit Christus, non est discipulus super magistrum, & an verum sit. Et quare Christus appellauit se patremfamilias &c. Quæst. CXIII.

QVAERETVR quare dixit Christus hic non est discipulus super magistrum, & an sit verum. Dicendum, quod Christus dixit de se hic tria nomina, scilicet magistrum, dominum, & patrem familias, & totidem de Apostolis, scilicet discipulos, seruos, & domesticos. prima duo erant magis vsitata, quia solebant discipuli vocare Christum magistrum, & dominum, & ipse hoc approba-

F bat Ioan. 13. vocatis vos me magister, & domine, & bene dicitis, sum etenim, scilicet vere erat eorum magister, quia docebat eos verba vitę ęternę. Ioan. 6. erat quoque dominus non solum eorum, sed & omnium: vocauit autem se patrem familias ad ostendendum familiaritatem, & amorem ad Apostolos, quia magister est nomen excellentiæ, dominus est nomen potestatis, adiunxit ergo, quòd amorem designabat, se patrem familias, & illos domesticos vocans, postea tamen ad maiorem gradum eos deduxit amicos illos vocans. Ioan. 15. vos amici mei estis si feceritis, &cet. & illud nomen magis competiuit Apostolis, quam discipulis, & tanto magis quanto magis appropinquabat passio Christi cum plura per singulos dies eis secreta reuelaret eodem ca. iam non dicam vos seruos, sed amicos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius, ego autem
G omnia, quæ audiui a patre meo, nota feci vobis. Dixit autem Christus non est discipulus super magistrum, &c. propter multa. Primo ad significãdum, quòd non est ei ęqualis in honore, & ita accipitur hic. Secundo ad ostendendũ, quòd non est ei ęqualis in sapientia, sic accipitur Luc. 6. nõ est discipulus super magistrum, perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister eius.

Dicendum, quòd hic accipitur de maioritate honoris, & ideo si magister humiliat se ad aliquid agendum dignum est, quod discipulus se ad illud humiliet. Ioannis. 13. exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, scilicet lauando pedes vestròs, ita, & vos faciatis, & subditur ibi causa, non est seruus maior domino, &c. etiamsi magister, & dominus iniurias tolerat, non est indignum, quòd serui, & discipuli illas sustineant, & in hoc Christus
H confortat discipulos assimilãdo eos sibi in passionibus, est enim homini honor, quòd assimiletur alicui viro excellẽti, & ideo Christus loquens supra 5. de tribulatione, quam sustinerent Apostoli alias discipuli, beati estis cum maledixerint vobis homines, & sequitur, sicut enim persecuti sũt prophetas, qui fuerunt ante vos. hic autem, vt magis eos honoret comparat illos sibimet, vt non solum consolentur, sed etiam glorientur in passionibus Christo similes fieri, vt dicit Hilarius.

Cum autem quæritur an discipulus sit super magistrũ. Dicendum, quòd Christus dixit generaliter, ꝙ non erat discipulus super magistrum, & potest intelligi, quòd sit verum regulariter licet interdum contingat discipulos fieri excellentiores magistro.

Aliter potest dici, quòd sit verum generaliter, quòd nũ
I quam sit discipulus maior magistro, scilicet quandiu discipulus est, nam si interdum contingat discipulos maiores fieri magistro, hoc non est inquantum discipuli sunt, idest per doctrinam, quam a magistris acceperunt, sed ex ingenio suo, vel aliunde, & quantum ad illud non sunt discipuli: de seruo manifestius est, quòd nunquam est maior domino quandiu seruus est, licet contingat maiorem fieri postquam fuerit liberatus a seruitute, sic dicit Chrysost. intelligendum donec fuerit discipulus, & seruus, nec mihi ea, quæ raro contingunt hic obijcias, sed ab his, quæ fiunt in pluribus, suscipe hunc sermonem, & nõ intelligit hic Christus de sapientia, sed de honore, scilicet quòd discipulus, nunquam est honorabilior magistro, quia status magistri secundum se est excellentior.

Nihil opertum. Hic hortatur Christus Apostolos ad to
K lerantiam passionum ex consideratione diuini iudicij in quo omnia manifestabuntur, & dicitur.

Nihil enim opertum, quod non reueletur. Idest quantumcunque aliqua sint nunc occulta manifestabuntur in die iudicij, & hoc Christus dicit, vt Apostoli confidant, vt ea quæ contra eos nunc dicuntur, in die iudicij manifestabũtur an vera, vel falsa fuerunt.

Et occultum quod non nesciatur. Ad eandem sententiam pertinet, sed replicatur, sicut sæpe fit in scriptura ad maiorem expressionem. *Quod dico vobis in tenebris dicite in lumine.* Potest dupliciter intelligi. Vno modo, ꝙ Christus instruat hic discipulos qualiter prædicare debeant, scilicet, quod publice prædicent, & dicit, quod dico vobis in tenebris, idest nunc vobis solis in secreto.

Dicite in lumine. Idest publicè prædicate. *Et quod in aure auditis.* Idest quod dico vobis ad aurem. s. secrete, quia

A Christus nihil loquebatur ad aurem de eo quod pertinebat ad doctrinam prædicationis, quia loqui ad aurem est loqui vni soli, Christus tamen omnes discipulos suos docebat simul, quia tamen, quando docebat eos, nullus alienorum intererat dicebatur eis loqui ad aurem. *Et quod in aure auditis prædicate super tecta.* Idest prædicate publicè. erant enim tecta planities domorũ in parte superiori, quia in Palestina, quæ est terra Iudæorum non sunt tecta acuta, sed plana, & æqualia, in illis solent homines conuenire & sedere ad solatia diebus festiuis, per quod signantur loca publica, scilicet quòd in publicis locis prædicandum erat, sic dicit Rabanus. iuxta morem prouinciæ Palestinæ loquitur, vbi solent in tectis residere, quia non sunt cacuminata, sed æqualia, ergo prædicabitur in tectis, quod cunctis audientibus palam dicemr.

B Alij volunt, quod tecta erant quædã ambulatoria facta circa templum, super quæ ascendebãt doctores Iudæorũ, & inde docebant populũ. Sed non stat, quia tectũ non significat, nisi operimentũ domus. Etiam quia per hoc videretur, quod Christus solum mittebat Apostolos ad prædicandum in Ierusalem vbi erat templum, sed falsum est, quia per omnes ciuitates Israel iubebat discurrere supra in litera, & Christo viuente non leguntur illi prædicasse in Ierusalem, sic intelligendo, ista est sententia distincta a præcedenti, scilicet nihil opertum, &c.

Aliter potest intelligi, quòd sit eadem sententia, dicebatur enim supra nihil opertum, quod non reueletur, & hic declarat illam, scilicet quod dico vobis in tenebris dicite in lumine, idest dicetur in lumine, quasi dicat non solum cetera, quæ dicunt homines secrete reuelabuntur, sed etiã ista, quæ ego dico vobis in tenebris aliquando dicentur palã, C & sic accipitur Luc. 12. vbi ponitur eadẽ sententia, scilicet nihil opertum, quòd non reueletur, & sequitur, quæ in tenebris dixistis in lumine dicentur; quod in aure locuti estis, prædicabitur in tectis, & ideo ista litera potest vtroque modo accipi, & tamen doctores accipiunt eam cõmuniter in primo sensu, quia illum magis ostendit hic litera.

Quare Christus dixit hic, nihil opertum, quod non reueletur. Et quod dupliciter potest intelligi.
Quæst. C XIIII.

QVAERETVR quare Christus dixit hic nihil opertum, &c.

Dicendum, quòd hoc dixit ad consolationem Apostolorum pro malis, quæ passuri erant, nã multa dicturi erãt Iudæi contra illos. D Christus autem dixit ne timueritis eos, & subdit causam, nihil opertum, quod nõ reueletur, idest nihil est opertum, quod non reueletur aliquando, solent enim homines valde timere infamiã, vel mala pati, quia sunt homines proni ad credendum mala, scilicet cum de aliquo mala dicuntur faciliter creditur, quòd vera sint, & siquis mala patitur creditur illa meruisse, & sæpe, qui patitur plus dolet de fama læsa, quam de malo, quod tolerat, sic dicit Boetius de consolatione lib. 1. Prosa. 4. vltimam esse aduersæ fortunæ sarcinam, quòd dum miseris aliquod crimen affigitur, ita perferunt meruisse creduntur. ita nunc erat, quia Apostoli dolerent, quòd multa fierent cõtra eos, tanquam contra malefactores, ita vt non solum paterentur, sed etiam valde infamarentur, in quo Christus consolatur eos, dicens quod non occultaretur veritas huius rei, quia licet Iudæi conarentur ostendere eos, tanquã E malefactores, necesse erat, quòd aliquando constaret eos fuisse viros bonos, & Iudæos fuisse pessimos, & ceteros homines, qui persequuntur illos.

Et potest hoc intelligi vno modo, quòd nihil est nunc opertum, quod non reueletur, scilicet in die iudicij, & ideo ibi apparebit Iudæorum iniquitas, & in hoc gaudere deberent Apostoli, & cuilibet homo cuius fama iniuste læditur consolatio esse debet, quòd veritas omnium rerum aliquando lucetur, nam si nunc aliquis infamatur, nunquã est firma opinio, quia quidam credunt, & alij non, & etiã nullius infamia potest peruenire ad omnes, in die autem iudicij omnes veritates scientur ab omnibus, & certissime scientur, ita vt nemo dubitare possit, ideo ibi homo erit vel gloriosus, vel infamis, nunc autem tam fama, quã infamia, nũc autem tam fama, quam infamia ex quadam incerta opinione dependent, sic dicitur 1 Cor. 4. nolite ante tempus iudicare quoadusque veniat dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vnicuique a Deo, & propter hoc non est hic multum infamia timenda, quia aliquando reparabitur, sic dicit Paulus eodem c. mihi autem pro minimo est, vt a vobis iudicer, vel ab humano die, quasi dicat ego non curo, quòd aliquis homo me iudicet bonum, vel malum in hac vita, quia postea reuelabitur veritas, & erit vnicuique laus a Deo.

Secundo potest accipi, quòd infamia, quam persecutores Apostolorum contra ipsos faciebant poterat aliquandiu durare, quando veritas nesciebatur, & tamen in breui etiam ab hominibus veritas istorum sciretur, & quomodo persecutores iniquè egerant, quia quantumcunque occultè molirentur insidias, necesse erat, quòd publicè postea scirentur etiam si in cubiculis suis ista cogitassent, & sic accipitur Luc. 12. quæ in tenebris dixistis in lumine dicentur, & quod in aure locuti estis in cubiculis, prædicabitur in tectis, & iste sensus est adhuc melior, scilicet quod magis de propinquo Christus promittat eis veritatem reuelãdam, & auferendam ipsorum infamiam, sic dicit Chrysost. si doleas audiendo conuitia, cogitate, quòd ab hac suspitione post parum eruemini, vocant quidem vos ariolos, & seductores, sed expectate parum, & saluatores vos orbis terrarum vniuersi dicent, cum per res ipsas apparueritis benefactores, nec illorum intendent sermonibus homines sed rerum veritati.

Tertio accipiunt aliqui nihil opertum, quod nõ reueletur, scilicet omnia, quæ in veteri testamento in figuris occulta erant reuelanda erant, & dicunt ipsa per Apostolos reuelata, & ideo non debebant timere infamiam, sicut dicit Remigi. scilicet quare debetis timere vestros persecutores cum tantæ sitis dignitatis, vt per vos occulta mysteria legis, & prophetarum sint manifestanda? & tamen nõ est iste sensus multum conueniens, sed alienus a litera, potissime quia non erat ista consolatio directa, nam si consolari deberent Apostoli de sua dignitate, aliud erat de quo magis consolarentur, scilicet de vita æterna, sic dicitur supra 5. beati estis cum maledixerint vobis homines, & sequitur gaudete, & exultate, quia merces vestra copiosa est in cælis, ideo intelligetur, sicut supra dictum est.

An sit contradictio in dictis ipsius Christi hic, & Ioan. 18.
Quæst. C XV.

QVAERETVR de hoc cum dicitur, scilicet quod dico vobis in tenebris, in quo innuitur, quòd Christus prædicabat aliquando in secreto, sed ipse dixit contrarium. Ioan. 18. ego palam locutus sum mundo, ego semper docui in Synagoga, & in templo in quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus sum nihil.

Dicunt quidam, quòd Christus semper publice prædicauit, sed dicitur locutus in tenebris, quia verba eius carnalibus hominibus tenebræ videbantur, sic dicit Hilarius, nõ legimus dominum solitum fuisse noctibus sermocinare, & doctrinam in tenebris tradidisse, sed hoc dicit, quia omnis sermo eius carnalibus tenebræ sunt, & verbum eius in fidelibus nox est. Aliter dicit Remigius, scilicet quòd in tenebris dico, idest inter Iudæos incredulos, vos dicite in lumine, idest prædicate fidelibus.

Tertio dicit glo. quod dico in tenebris, idest vobis dum adhuc estis in timore carnali, dicite in lumine, idest cum fiducia veritatis, quando eritis illuminati a Spiritu Sãcto.

Sed dicendum, quòd ista sunt sensus mystici, Christus enim vere multa docuit discipulos in secreto, sic dicitur Mar. 4. seorsum autẽ discipulis suis disserebat oĩa, & quando solus erat quærebant ab eo multa. Mat. 7. scilicet cum introisset in domũ a turba, idest recedendo a turba interrogabãt eũ discipuli eius, & sic erat cõsuetudo eis doceri ab ipso, quando solus erat, quia sciebant, quod ipse volebat eis declarare multa, quæ nolebat dicere populo, infra 13. vobis datum est nosse mysteriũ regni Dei, ceteris autẽ in parabolis, & ita totum illud quod habetur Ioan. 13. vsque ad 18. cap.

18.c. prædicauit Christus solis discipulis in mensa die cœnæ, & reuelauit eis secreta omnia, quæ portare poterant Ioan. 15. vos autem dixi amicos, quia omnia, quæ audiui à patre meo nota vobis feci, & tamen hæc nō prædicabat in populo in secreto, ergo & in tenebris Christus docebat Apostolos.

Ad argumentum dicendum, quod Christus semper prędicabat palam, & tamen in occulto docebat, erat enim prędicatio, quam faciebat ad populum, doctrina autem erat quam docebat Apostolos, & verum est, quod alienis nunquam Christus prædicauit, nisi palam, discipulis tamē suis quia erant domestici secrete multa docebat, & istud non includitur sub illo verbo, in occulto locutus sum nihil, quia solum intelligitur illud de doctrina ad alienos.

Quare Christus dixit Apostolis, quod dicerent in lumine, & super tecta, quæ in tenebris eis dixerat.

Quæst. CXVI.

QVAERITVR quare Christus dixit Apostolis, ꝙ dicerent in lumine, & super tecta.

Dicendum, quod hic iubet eis prædicare publice, quia conueniens erat, quod publice prædicarent, vt oēs docerēt quia ad omnes mittebantur: etiam vt non redderent doctrinam suspectam si occulte prædicarent, & propter alia, quæ dicta sunt supra q. 72. specialiter tamen Christus dixit hoc eis, quia forte ipsi nollent ista prædicare, quæ Christus eis dixerat, vel prædicarēt ī occulto. Et hoc primo propter timorem, quia forte cum adhuc essent noui, qui nunquam prædicauerant, timerent, & nō auderēt publice prędicare, nisi Christus eos admoneret, quòd publice dicerēt.

Secundo, & præcipue, quia Christus non prædicabat ista populo, sed dicebat eis in secreto, populo autem prædicabat quædam alia: verisimiliter ergo Apostoli credere possent, quòd liceret eis prædicare palam, nisi quæ Christus palam prædicauerat, quæ verò secrete illis dixerat secreto esse seruanda, sic enim Paulo quædam reuelata sunt, quæ hominibus non prædicabat. 2. Cor. 12. audiui archana verba, quæ non licet homini loqui, dixit ergo Christus, quod dico vobis in tenebris &c. idest licet ego dicam vobis ista in tenebris idest secrete, non teneatis illa in tenebris, sed dicite in lumine idest omnibus publice prędicate.

Tertio, quia forte putarent, quod non erant omnes digni audire ista, quia Christus dixit infra vobis datum est nosse misterium regni Dei, ceteris autem in parabolis, ideo dixit, quod publice dicerent nihil occultantes quia non docebat eos, nisi vt ipsi alios docerent, licet illi quibus Christus prædicabat non erant digni audire illa, quæ iubebat per Apostolos alijs prædicari. Sed dicetur nunquid licebat Apostolos in occulto prædicare?

Dicendum, quod Apostoli tenebantur publice prædicare, cum irent ad docendum omnes, & tamen interdum licebat eis occulte docere, vt si familiariter aliquos docere vellent, vel esset eis interdum opportunitas ad docendum occulte, quam publice, Christus enim per hoc non astrinxit eos ad semper publice docendum, sed dedit eis licentiam publicandi. quæ in secreto audierāt ostendens, quod ita decebat prædicare, & tamen sicut ipse palam populo semper prædicabat ipsi prædicare debebant publice, sed possent etiam aliquos occulte docere. *Et nolite timere.* Hic hortatur Apostolos ad tolerantiam ex consideratione diuinæ prouidentiæ, & consilij, & ista est magna consolatio, & est in duobus. Primum est, quòd malum, quod homines inferunt, paruum est scilicet in solo corpore, & ideo est despiciendum. Secundum, & efficacius est, quia etiam hoc paruum malum, quod inferunt non possunt pro arbitrio suo inferre, sed solum quantum Deus illis permisit præfiniendo quantum homo patiatur, & ita homo consolabitur, quia quicquid mali sibi infligitur Deo volente infertur, quia aliàs nemo posset ei nocere, vnde licet malitia hominum, & voluntas nocendi eorum magna sit, non facient quicquid cupiunt, sed quidquid Deus volet, vnde & dicitur. *Nolite timere eos qui occidunt corpus.* Quasi dicat paruum malum est, quod possunt vobis inferre, ideo non timeatis, & est modus loquendi vulgaris, quo Christus vtitur propter rudes, nam corpus non occiditur, nec etiam

F anima, sed homo: dicitur tamen occidi corpus idest vita priuari, quia prius viuebat, & per occisionē iam nō viuit.

Animam autem non possunt occidere. Quasi dicat parua est eorum potestas, quæ ad sola corpora se extendit, & quia dicitur, quòd non possunt occidere animam, videtur innui, quod anima possit occidi, & non est verum accipiē do propriè occidere, nam anima est ipsa vita, licet possit Deus ipsam annihilare, sicut de nihilo fecit, sed est sensus quod illi possunt occidere corpus .i. nocere homini ex parte corporis, sed non possunt occidere animam .i. nocere homini ex parte animæ, vel nocere ipsi animæ manenti post occisionem hominis. *Sed potius eum timete.* Ostēdit quis sit timendus. s. ille qui habet potestatem nocendi. *Qui potest animam, & corpus perdere in gehennam.* i. hominem totum ponere in inferno, quod fiet in damnatis post iudiciū

G cum resurrexerint, sed Luc. 12. dicitur timete eū qui postquam occiderit corpus habet potestatem mittere in gehēnam. s. animam separatam a corpore mittere in infernum, vel rursus hominem suscitando, & eū viuentem in inferno ponendo. *Nonne duo passeres asse veneunt.* Istud est secundum monitū. s. quod homo non potest alteri, aliquod malum inferre, nisi quod Deus permiserit, quoniā omniū rerum habet prouidentiā & assumitur exemplū de rebus paruis. s. de passeribus, quia duo valent vnum denariū, & de quolibet eorum Deus habet prouidentiam, ergo habebit a fortiori de homine, & dicitur asse veneunt .i. vendūtur pro vno asse, est enim as denarius parui valoris, & est moneta minutissima ad denotandum paruum preciū duorum passerū. *Et vnus ex illis.* i. de duobus passeribus, qui tam parui valoris sunt. *Non cadet super terram sine patre*

H *vestro.* i. nō morietur sine hoc, quod Deus iudicet de eo, ꝙ moriatur. aliàs enim etiam si homines omnes niterentur occidere vnum passerē non possent, sed solus ille cadet de quo Deus iudicauerit, quod cadat. *Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt.* q. d. nō putetis, ꝙ Deus nō habet curam de vobis, & ꝙ aliquid vestrum possit perire Deo nesciente, vel nō aduertente, quia etiam de rebus vestris minimis cogitat, nam & capilli omnes vestri qui multi sunt, & nullius ualoris ab eo numerati sunt tantam habeat diligētiam de illis, a fortiori ergo de uita, & mente uestra, quæ sunt res magnæ, erit solicitus. *Nolite ergo timere.* i. non timeatis, quod aliquod malum possit inferri ipso nesciente. *Multis passeribus meliores estis vos.* i. magis ualetis quam multi passeres, nam quilibet homo ualet plusquam omnes passeres, immo omnia irrationabilia, cum excedat

I ea secundum dignitatem speciei, sed Lucæ. 12. dicitur multis passeribus pluris estis idest maioris ualoris.

An liceat homini timere hominem, & aliquid præter Deum. Et circa quod versatur timor.

Quæst. CXVII.

QVAERETVR quia dicitur hic nolite timere eos qui occidunt corpus, an liceat homini timere hominem, & timere aliquid præter Deum.

Aliqui dicunt, scilicet Stoici, ꝙ timor, & passiones aliæ non sunt in sapiente .i. in uirtuoso, dicūt enim, quòd in sapientem non cadit perturbatio, omnes tamē passiones sūt quædam perturbationes aīæ, ideo eas a uirtuoso negant, dicentes nō esse timorē in eo, sed cautelam malorū. Quia tamen ueritas est, ꝙ in quodlibet hoīe est timor, cū sit fortitudo contra timores, & audacias. 3. Eth. necesse est, ꝙ tā

K in uirtuoso, quā non uirtuoso sit timor, sed in hoc differt, quia uirtuosus rectè se habet circa timores per fortitudinē non uirtuosus aūt timet magis, quam debeat, uel nō sicut debeat. Et patet, quia timor est circa malum futurum ad illud fugiendum, & quia cuilibet homini potest malum euenire quilibet homo timet, & si non timeret, esset deordinatio naturę, quia non posset cauere malū. Ex hoc autē sequitur, quod licet timere aliquid præter Deum, nā malum potest infligi homini ab hoīe, & ab alijs rebus, ergo omnia ista timere licitum est, quæ possunt malum inferre. Cum autem dicitur nolite timere eos qui occidunt corpus potest intelligi. Vno modo, idest nolite multum timere, quia timor de malo est, sed isti paruum malū inferre possunt, ergo parū timendi sunt, & quia Deus potest inferre maximum malum est maxime timendus, & hoc

con-

consonat literę, quia dicitur, sed potius timete eum idest A magis timete. Secundo potest accipi, quia neminem timere debemus, nisi Deum tanquam a seipso possit malũ aliquod inferre, Deus autem solus est, qui potest facere nobis malum, quod voluerit, ceteri autem non possunt, nisi quantum à Deo permittuntur, & sic etiam Deus agit hoc, & ita est, vt dicitur Amos 3. si est malum in ciuitate, quod dominus non fecerit. q. d. non, & istud etiam conuenit literæ, inquantum ponit exemplum de pascentibus. Tertiò potest accipi, quod non sunt timendi homines quãtum ad hoc, quod cessemus propter eos ab eo, quod Deus iubet. Et iste est verus sensus literę, nam homines timẽdi sunt, & aliqua prudenter facere omittemus propter timorem humanum scilicet aliqua, quæ non sunt simpliciter necessaria ad salutem, quæ tamen sunt necessaria nõ omittenda propter humanum timorem, quia omittere illa est offendere Deum, per quod efficimur digni pęna æterna, B quam Deus potest nobis inferre, mala autem quæ inferũt homines valde minora sunt, quia solum possunt occidere corpus. Luc. 12. nõ terreamini ab his, qui occidunt corpus, & post hoc non habent amplius quid faciant, & ita Christus innuebat hic, quod non cessarent Apostoli a prædicatione propter timorem humanum, quia grauiora mala incurrerent si cessarent scilicet pœnam æternam, quam prædicando, quia solum poterat eis mors inferri.

Quare Christus dixit, duo passeres asse veneunt. Et quomodo, as, & dipondium accipitur. *Quæst.* CXVIII.

QVAERETVR quia dicitur hic, quod duo passeres asse veneunt quare Christus hoc dixit.

Dicendum, quod voluit ostendere Deum habere prouidentiam, & curam de omnibus rebus nostris etiam de mi- C nimis, quia si de illis minoribus prouidentiam habet, habebit a fortiori de nostris, hoc autem ostendit ꝑ passeres, qui erant aues parui valoris, sed de illis habet Deus prouidentiam, abundabant enim passeres valde in terra Chanaan, ideo erant minoris valoris, quam ceteræ aues, & propter hoc offerebantur a pauperibus, & ostendit Christus paruũ valorem eorum ex moneta dicens, quod duo passeres veneunt idest venduntur asse, est enim as moneta minutissima idest obolus, accipitur tamen dupliciter. Vno modo as pro minima moneta cuiuscunque regionis qualitercũque illa vocetur, nam interdum habet nomina specialia, sicut supra 5. & infra 18. vocatur quadrans scilicet nõ exies inde donec des mihi nouissimum quadrantem, & dicitur Luc. 12. donec reddas nouissimum minutum idest monetã minutissimam, quæ non habet iam aliam per quam diuida- D tur, vel mẽsuretur, & ita dixit Anastasia Chrysogono, omnes facultates meas ex asse Christo deuoui. i. a minimo denario vsque ad totam summam valoris facultatum.

Aliter accipitur as secundum iura humana pro tota hæreditate alicuius quantæcunque valoris illa sit, & tunc as diuiditur in 12. vncias quarum quælibet est duodecima pars illius hæreditatis, & quælibet pars habet propriũ nomen, quarum prima est sexunx, deinde sextans, quadrans, dextans, deunx. & sic as est pars vltima. s. duodecima, quę includit omnes alias, & ipsa est tota hæreditas, sic patet Insti. de hæredi. inst. §. hæreditas, & tunc as non est nomen monetæ alicuius, & sic raro vtimur hoc nomine, sed ponimus pro moneta minutissima, & ita Christus hic. Sed obijcietur, quia Luc. 12. dicitur nonne quinque passeres veneunt dispondio. E

Dicendũ, quòd eadem sententia est, quia dispondium, vel dipondius signat duo pondera. Vnde dicitur a dya, quod est duo, & pondus, & quodlibet illorum ponderum est as, sic dicit Beda bipondius genus est ponderis leuissimi ex duobus assibus compositi, & ita as est nomen ponderis, & est minimum pondus, & ob hoc est principium ponderum, sicut vnitas est principium numerorum, & propter hoc ponitur pro moneta minutissima, sic dicit gloss. quod autem in numeris est vnum, hoc in ponderibus as, quod duo asses, hoc dipondius, ideo idem est dici, quod quinque passeres veneunt asse & dipondio idest pro duobus assibus, & duo passeres dabantur pro vno asse, nã non poterat diuidi passer, vt darentur duo passeres, & dimidius pro asse, & eadem sententia est, sic enim posset dici, quod decem passeres veneunt quadripondio idest pro quatuor assibus. Sed dicetur quomodo potest stare, quia Christus non dixit alterum istorum, quomodo ergo alter Euangelistarum scripsit, quod Christus non dixit?

Dici potest vno modo, quod Christus dixit hoc pluries, quia forte pluries de prouidentia locutus hoc exemplum induxit, & semel diceret duo passeres, & iterum quinque passeres, quia non est inconueniens idem a Christo sæpe fuisse dictum.

Secundo potest dici, quod Christus semel hoc dixit, & alterum eorum solum dixit. Euangelistæ tamen non curãt principaliter de verbis, sed de sensu, & quia eadem sententia est, quod duo passeres asse, & quinque dipondio veneant, vnus duos posuit, & alius quinque, nec in hoc differt, quid potius istorum diceret Christus, cum eadem sententia in vtroque sit.

Quomodo Christus dixit, Apostolis nolite ergo timere, an per hac verba auferat ab eis timorem, vel non. Vbi quod malis mala sunt mala. bonis autem mala bona sunt. *Quæst.* CXIX.

QVAERETVR quomodo Christus dixit hic nolite ergo timere. Nam per hoc securitatem quandam Apostolis donare vult, & timorem auferre ex hoc, quod ipse prouidentiam habet de omnibus, & ita dicit nolite ergo timere idest quia ego habeo curam de vobis, & capillos vestros etiam numeraui nolite timere. Sed videtur, quod non auferat eis timorẽ sufficiẽter per hoc, quia timor de malo est, & tamẽ siue Deus habeat prouidentiam de rebus, siue non, hominibus accidere possunt, & accidũt C quotidie mala multa, ergo non aufertur per hoc timor.

Dicendum, quod non aufertur hic timor euenturæ aduersitatis, sed datur quædam consolatio ad facilius eam tolerandam. Et hoc primo, quia si Deus non haberet prouidentiam, nec curam de rebus nostris, homo noceret homini pro voluntate sua, & sic doleret qui pati tur, quòd subijciatur voluntati hostis sui, nunc vero Deo habente prouidentiam omnium rerum scimus, quod non potest alteri malum inferre, nisi quantum Deus diffinierit, ita vt ipse facere hoc videatur potius quam homines qui huius pęnę ministri sunt, & ita est homini consolatio quędam q̃ Deus sibi malum intulit, & nemo alius ei inferre potuisset.

Secundo, & præcipue, quia prouidentia Dei aufert rationem mali ab aduersis, quæ nobis accidunt, quia cũ prouidentia sua sit per quam omnia dirigit in finem, & ipse D bonus est, necesse est, quod omnia ordinet ad bonum, & ex hoc quicquid nobis eueniat bonum erit, licet malum videatur, cum ad bonum ordinetur, & possit nobis proficere, sicut potio amara, licet gustui non sit suauis bona est, quia ad bonum ordinatur idest ad sanitatem, & illam causat, & hoc modo nihil malũ homini potest accidere, quia licet videatur ei malum, ad aliquod tamen bonum est, sed differt, quia ipsa malis aduersa sunt mala, bonis autem ipsa mala bona sunt idest ad bonum eis proficiunt ad Rom. 8. scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperãtur in bonum, & isto modo vere aufert hic Christus terrorem Apostolis, quasi dicat non timeatis quidquid mali homines vobis faciant, quia nihil poterunt vobis facere, nisi quod ego voluero, cum nec passeribus possent sine mea voluntate, & diffinitione nocere, ego tamen non permit- E tam vobis malum inferri, nisi quod ad maius bonum possit prodesse. non ergo timeatis scientes, quod nullum vere malum vobis accidet.

An conueniat Deo prouidentiam habere. Vbi quòd bonum in rebus dupliciter inuenitur: & quid prouidentia. *Quæst.* CXX.

QVAERETVR cum loquatur hic Christus de prouidentia Dei, an conueniat Deo habere prouidentiam.

Aliqui dicunt, quod non, quia prouidentia est pars prudentiæ, vt ait Tullius, prudentia est bene consiliatiua de agendis.

agendis. 6. Ethic. cap. 6. sed in eo non est consiliari cum nõ sit ibi dubium, & consilium est de rebus, quæ in dubium veniunt, ergo non habet prouidentiam.

Item ea, quæ in Deo sunt, æterna sunt, prouidentia autem est de rebus temporalibus, & corruptibilibus, ergo ad Deum non pertinet.

Item quicquid in Deo est, simplex est, prouidentia autem dicit aliquod compositum, quia dicit intellectum, & voluntatem scilicet cognoscere res, & ordinare eas ad finem, ergo non est prouidentia in Deo.

Dicendum, quod Deo competit prouidentia, quia qui tollit ei prouidentiam aufert sibi magnam perfectionem, & ita dicitur Sap. 14. tu autem pater gubernas omnia prouidentia, & patet hoc, quia omne bonum, quod est in rebus, a Deo est, quia alias esset aliquid bonum increatum præter Deum, aut esset aliquod primum bonum, quod non esset Deus, a quo res acciperent aliquam bonitatem, quam non acciperent a Deo, sed vtrunque falsum est, ideo oportet, quod omne bonum rerum sit a Deo, sicut omne esse earum est a Deo. Io. 1. sine ipso factum est nihil.

Bonum tamẽ in rebus dupliciter inuenitur scilicet quãtum ad substantiam earum, & quantum ad ordinem, ideo oportet, quod sicut res acceperunt a Deo bonum quãtum ad substantiam, idest perfectionem, & integritatem naturæ, cum bonum dicat quandam integritatem, ita etiã acceperunt ab eo bonum ordinis, sed hoc non est, nisi quod Deus dederit eis illum ordinem, sed bonum ordinis est secundum quod res ordinantur recte ad finem, qui est bonum ipsarum, prouidentia autem non dicit, nisi rationem ordinis rerum ad finem, ideo necesse est Deo prouidentiã conuenire. Est prouidentia autem prudentiæ pars inquãtum prudenter quis de futuris coniectat, & ordinat res ad finem suum qui habet aliquam rationem futuri, inquãtum res nondum assecutę sunt eum, & ita potest quis habere prouidentiam ordinando actus suos ad aliquem finem, vel ea quæ pertinent ad alios ordinando ad finẽ qui illis conuenit, sicut dicitur dispensator prudens qui bene prouidet familiæ domini sui, infra 24. & Luc. 12. fidelis seruus, & prudens quem constituit dominus super familiam suam, vt det illi in tempore tritici mensuram idest prouideat de cibo in futurum pro familia. Primo modo non competit Deo prouidentia, quia non habet ipse finẽ aliquem cum sit summum bonum, & ideo non ordinat actus suos ad aliquem finem, sed omnia sunt propter seipsum. Prou. 16. omnia propter seipsum operatus est dominus. Secundo modo conuenit ei prouidentia, quia omnia quæ sunt extra se dirigit ad finem scilicet ad se, vt eo varie participent, & ista ratio ordinis in Deo existens dicitur esse prouidentia, ideo ei proprie competit.

Ad primum dicendum, quod prouidentia non est proprie consiliatiua, sed potius præceptiua, quia eubulia est cõsiliatiua, sinesis autem est iudicatiua, & prudentia est præceptiua, vt colligitur 6. Ethic. cap. 6. Deo autem conuenit præcipere de singulis rebus, sed non consiliari. & ita conueniet ei prouidentia. Si tamen dicatur, quod prudentia non est aliquid distinctum contra eubuliam, & sinesim, sed contineat illa. Dicitur, quod conuenit etiam Deo cõsilium, licet non sicut nobis, quia consilium est in nobis inuestigatio de bono ne erremus, in Deo autem consilium dicet ipsam certitudinem boni excludens errorem, nam ita etiam dicimus quod virtutes manebũt in sanctis in patria, licet non secundum eosdem actus quos nunc habent vt patet 3. sen. dist. 33.

Ad secundum dicendum, quod illa de quibus est prouidentia, sunt temporalia, & mutabilia saltem aliqua eorũ non tamen ideo erit prouidentia aliquid mutabile, & tẽporale, sicut Deus immobilis manens dat cuncta moueri, vt dicit Boe. de consola. lib. 3. metro. 9. ita ipse ęternus manens temporalibus, & corruptibilib. ordinem tribuit in finem, & ratio illius ordinis, prout in Deo est, prouidentia dicitur, & non prout est in rebus, vel in causis ipsarum sub Deo, quia sic ille ordo idest executio ordinis non est aliquid æternum, nec semper manens. Ad tertium dicendum, quod prouidentia est ad simplex, & respicit solum intellectum, licet præsupponat voluntatem, quia prouidentia non dicit, nisi rationem ordinis, & hoc solius intel-

F lectus est, quia tamen hæc, quæ ordinantur in finem, ordinantur in finem, qui est voluntatis, præsupponit prouidẽtia voluntatem, licet solam rationem nominet, & ita vere simplex erit. Potest tamen dici, quod etiam si prouidentia respiceret ęqualiter intellectum, & voluntatem, nõ esset composita, quia intellectus, & voluntas in Deo non sunt duo distincta realiter, sicut in nobis, sed solum secundum rationem, vel formaliter.

An prouidentia pertineat ad scientiam, & quid sit. Et quod in re facienda non requiritur scientia, sed dispositio. Et quomodo dispositio & prouidentia differunt. Et quid prouidens. Et ad quid proprie prouidentia pertineat. Et qua sit differentia inter fatum, & prouidentiam.

Quæst. CXXI.

G QVAERETVR an prouidentia pertineat ad sciẽtiam, idest quod sit scientia, vel quid sit. Aliqui dicunt, quod sit scientia, dicit enim Boe. 5. de conso. Pro. 5. prouidentia dicitur, quia porro videt, quasi a specula ęternitatis, sed videre pertinet ad scientiam prout intellectus dicitur visus 6. Ethi. ca. 16. ergo prouidentia est scientia.

Alij dicunt, quod pertinet ad omnipotentiam, quia dicitur Sapi. 14. tu pater omnia gubernas prouidentia, sed gubernatio pertinet ad potentiam ad Hebrę. 1. scilicet portansque omnia, idest gubernans verbo virtutis suę, ergo prouidentia est potentia. Alij dicunt, quod prouidentia sit voluntas, dicit enim Damasce. prouidentia est diuina voluntas, ad quã omnia in finem conuenienter deductionem accipiunt. Alij dicunt, quod sit dispositio, dicit enim Boe. de conso. libro 5. Pro. 5. prouidentia est ratio in sum-
H mo omnium principe constituta, per quam cuncta disponit, sed disponere est dispositionis, ergo prouidentia diuina, & dispositio diuina idem sunt. Alij dicunt, quod sit fatum, quia comparatio rei ad diuersa non variat eius essentiam, sed prouidentia, & fatum non differunt, nisi per comparationem ad diuersa, dicit enim Boetius vbi supra modus quo res geruntur cum ad diuinam cogitationem refertur prouidentia dicitur, cum vero ad res ipsas, quæ geruntur, fatum vocatur, ergo prouidentia, & fatum non differunt realiter.

Dicendum, quod prouidentia ad scientiam pertinet & etiam ad dispositionem, sed differunt ista ratione, per additionem vnius ad alterum, prouidentia enim in scientia fundatur, & non in speculatiua, sed in practica. Habet .n. scientiam Deus de rebus creatis, sicut artifex de artificia-
I tis, & ideo est quodammodo scientia practica, sicut igitur se habet artifex ad artificiata per cognitionem suam, ita & Deus se habet ad res factas per scientiam suam, artifex enim, antequam quicquam faciat considerat rem artificiãdam, & finem illius, cum esse artificiatorum sit ad finem, deinde considerat ordinem illius rei, quam facere intendit ad finem quem præconcepit, & considerat ordinem partium ipsius rei inter se, scilicet, quod fundamentum sit sub parietibus, & parietes sub tecto, & iste ordo partium inter se ordinatur vlterius ad finem domus, quia ideo partes domus inter se taliter se habent, vt conueniant illi fini ad quem domus est, tertio considerat quibus ipsa domus adiuuetur ad consecutionem finis, & quod tollantur omnia, quæ possunt impedire finem eius, & ad hoc excogitat artifex portas, & fenestras, & similia, quibus domus apta
k redditur ad habitandum in ea. ista tota excogitatio trium prædictorum si referatur solum ad cognitionem, scilicet inquantum artifex ista cognoscit vocatur scientia, non referendo ad aliquam operationem, & ista cogitatio est de omnibus tam de fine, quam de omnibus, quæ sunt ad finem, & hoc est referendo omnia ad solam cognitionem artificis, aliter possunt ista referri ad ipsum ordinem cogitatum, prout est in re operanda, & partibus eius, & tunc vocatur dispositio, quia in re facienda non requiritur scientia, sed dispositio, quia taliter, vel taliter res disponitur, & hoc est quantum ad duos ordines, scilicet ordinem partiũ rei adinuicem, & ordinem rei ad finem suum, si autem consideretur, uel referatur ista cognitio ad ea, quæ promouent in finem, idest quòd artifex cogitat aliqua, per quæ domus sit apta ad finem suum, & conseruetur in illo, dicitur

tur esse prouidentia, & sic dispositio, & prouidentia non differunt, nisi secundum habitudinem ad rem, & ad finem, in Deo autem inueniuntur ista, quia Deus habet cognitionem sui ipsius, & omnium, quæ facit, & quia ista cognitio solum refertur ad ipsum, vocatur scientia, habet etiam cognitionem de rebus factis, in quibus ponit ordinem duplicem, scilicet rei ad rem secundum quòd se iuuant inuicem per illam habitudinem ad consequendum vltimum finem conuenienter assequi, quem non possent assequi, si aliter se haberent: & alium ordinem omnium rerum simul, idest totius vniuersi ad ipsum Deum, qui est finis vniuersi, sic dicit Arist. 11. metap. ostendens istos ordines per exercitum, quia partes exercitus ordinantur inter se, & totus exercitus simul ordinatur ad ducem, & quantum ad istos duos ordines, quos Deus ponit in rebus, dicitur esse dispositio, idest diuersa positio, inquantum per sapientiam suam ipsas res conuenienter ordinat, dicitur autem prouidentiam habere inquantum confert ipsis rebus ea, quæ faciunt ad conseruationem ipsius ordinis, & repellit omnia aduersa, per quæ impediretur ista ordinatio, nã ordo rerum a Deo absolute sumptus ad Dei dispositionẽ pertinet ꝙ tamen Deus faciat ordinem illum bene manere imperturbatum, est conferre ea, quæ proficiunt rebus ad finem suum, & quantum ad hoc dicitur prouidentiam habere, quia prouidus dicitur, qui bene coniectat de conferentibus ad finem, & propter hoc prouidentia quãdam solicitudinem nominat, scilicet quòd Deus curam habeat de rebus, vt teneant illum ordinem inuariabiliter quem ipse eis dedit, & ita patet quomodo prouidentia, dispositio, & scientia se habeant.

Ad primum dicendum, quòd prouidentia, & dispositio secundum quòd varie considerantur, possunt pertinere ad scientiam, & voluntatem, & potentiam secundum quòd se habent per additionem, vt patet in artifice, potest enim artifex habere interdum cognitionem de artificiatis speculatiue tantum, non cum intentione operãdi, & tunc vocatur solum scientia, & ideo dispositio rerum in partibus suis, & in habitudine ad finem est prouidentia, idest consideratio de eis, quæ conferre possunt rei ad conseruationem suam, & ad consequendum finem illum ad scientiam solum pertinet, quia licet omnia ista consideret artifex, non considerat ea ad agendum, sed solum speculatiue, vt res quasdam, si autem vlterius artifex consideret, quæ dicta sunt, & habeat propositum exequendi ista, quæ cogitat, pertinet ibi dispositio, & prouidentia ad sciẽtiam, & voluntatem, nam ibi est dispositio inquantum est cogitatio de ordine rei in se, & ad finem, & est prouidentia inquantum est cogitatio de conferentibus rei ad finem, & pertinent ista ad scientiam inquantum manet ista cogitatio in artifice, & insuper ad voluntatem inquantum habet propositum exequendi, si autem vlterius artifex ista exequatur iam pertinebit dispositio, & prouidentia ad scientiam voluntatem, & potentiam, ad sciẽtiam quidem inquãtum hæc cogitatur, ad voluntatem autem, quia omnia cogitata facere proposuit, ad potentiam vero inquantum ista executus est, quia ordinem quem cogitauit posuit in re, scilicet ordinãdo partes rei inter se, & rem ad finem, quod est dispositio, & faciendo ea, per quæ res potest bene assequi finem suum, & confortari in eo, quod est prouidẽtia, & quia executio fit per potestatem agẽtis, dicuntur dispositio, & prouidẽtia ad potestatẽ pertinere, & ita in Deo est, cum ibi sit scientia, & dispositio, & prouidentia, vt ostẽsum est, proprie tamen prouidẽtia pertinet ad scientiam, & non ad voluntatem, nec ad potestatem cum prouidentia dicat ipsam rationem ordinis prout rebus ordinatis excogitantur conferentia ad conseruandum illum ordinem. Quòd autem Deus velit ista, quæ cogitauit, & illa exequatur per se, vel per alios accidens est, & extrinsecum ad illã rationem ordinis, quæ prouidentia dicitur, nec debet accipere nomen prouidentia ab illis, sed ab intellectu, sicut actus prudentiæ solius rationis est, licet ea, quæ prudens iudicat postea per voluntatem eligit, & per vires organicas exequitur, nunquam tamen actus prudentiæ accipit nomen a voluntate, nec a virtute organica: Et per hoc patet solutio ad tria prima, scilicet an prouidentia pertineat ad scientiam, vel ad voluntatem, vel potentiam, magis enim

A proprie ad scientiam pertinet, & tamen primo, & secundo modo prouidentia accepta est aliquid æternum, quia cogitatio rei de ordine rerum, & de conferentibus ad ordinem, quæ sunt dispositio, & prouidentia æterna est: volitio etiam eius de hoc æterna est, quia nihil nouiter vult, idest non habet nouas volitiones.

Sed accipiendo tertio modo, vt pertinet ad potentiam, & executionem non est æterna, quia rebus datur esse ex tempore, & ibi datur eis ordo ipsarum ad inuicem, & ordo ad principem vniuersi, quia non potest esse res ordinata antequam sit, & hic est dispositio, dantur etiam ea, quæ conferunt ipsis ad tendendum ad illum finem, & manendum in eo, quod ad prouidentiam pertinet. Vnde ista executio rerum prouisarum recte gubernatio dicitur, & non prouidentia, & ita dicimus, quòd Deus per seipsum habet B omnium rerum prouidentiam, sed non omnium rerum gubernationem.

Ad quartum dicendum, quòd prouidentia potest dici dispositio, eo quòd includit eam, & addit ad illam, nam dispositio dicitur ordo in re respectu alterius rei, & respectu finis, prouidentia autem præsupponit hunc ordinem, & addit ea, quæ conferunt ad conseruationem istius ordinis, vt per illum res consequantur finem suum, & propter hoc per prouidẽtiam Deus dicitur disponere, vt dicit Boetius vbi supra.

Ad quintum dicendum, quòd prouidentia, & fatũ non differunt solum per diuersam habitudinem, sed etiam per essentiam, sicut enim forma domus in mente artificis differt per essentiam a forma domus prout est in materia expressa, idest in lapidibus, & lignis, nam in mente artificis C ista forma vocatur ars, & exemplar, & causa, in materia autem est iam aliquid artificiatum, & effectus, & ad aliquid exemplatum, sic etiam ipsa dispositio, siue ratio ordinis rerum prout in Deo est dicitur prouidentia, prout autem est in causis secundis, quarum officio administrantur, & explentur ea, quæ a Deo prouisa sunt, dicitur fatum a fando, quod est loqui, quia est quasi quædam locutio, vel expressio diuinæ ordinationis, sicut enim verbum vocale est expressiuum verbi mentalis, ita & ipsa explicatio rerum per temporum vicissitudines est quasi quædam locutio, vel expressio diuinæ ordinationis, quia quando hęc fieri videmus scimus taliter Deum primo vidisse qualiter nunc fit, & antequam fieret nesciebamus quid Deus vellet, & ideo ista temporalis gubernatio, vel explicatio rerum fatum, idest locutio, dicitur, scilicet diuini ordinis, vel D dicitur fatum a fando, quia ex consideratione causarum sapientes antiquitus fari solebant, idest futura prædicere.

An prouidentia Dei se extendat ad omnia, vel ad quædam. Et quæ sit. Et quæ quorundam Philosophorum opiniones de prouidentia. Quæst. CXXII.

QVAERETVR, an prouidentia Dei extendat se ad omnia, vel solum ad quædam.

Aliqui dicunt, ꝙ non est ad omnia, nam ad prouidentiam pertinet dare, quæ conferunt ad finem, & remouere, quæ competunt ad executionem finis, sed omne malum in re impedit consecutionem finis, cum sit malum per deordinationem a fine, & tamen multa mala sunt in E rebus, ergo non subijciuntur omnia prouidentiæ.

Item ea, quæ sunt a casu non sunt prouisa, cum casus sit inopinatus rei euentus in eis, quæ propter aliud aguntur secundo Physicorum, multa tamen sunt a casu, vt ostenditur 6. Meta. quia aliàs omnia acciderent ex necessitate, & hoc est propter defectum causarum, quia si causa nunquam deficeret, acciderent omnes effectus, necessario ergo multa sunt, quæ non sunt præuisa, cum defectus, & error in multis accidant, ergo prouidentia non est circa omnia.

Item omne, quod est præuisum, ordinatur ad aliquem finem, & secũdum aliquem certum modum, sed liberum arbitrium non habet aliquid determinatum tam in fine, quam in modo perueniendi, sed habet se ad opposita: ergo liberum arbitrium non subest diuinæ prouidentiæ.

Item ea, quæ relinquuntur a Deo nõ subsunt eius prouidentiæ,

uidentiæ, sed homines a Deo relinquuntur Ecclesia. 15. fecit Deus hominem a principio, & reliquit eum in manu cōsilij sui Psalm. 8. dimisit eos iuxta desideria cordis sui, ergo homo non subditur prouidentiæ Dei.

Item ad prouidentiam pertinet ordinare, multa tamen contingunt inordinate in vniuerso, tam in naturalibus, vt quòd æstas sit frigida, & pluuiosa, & hyemes sint interdū calidæ, & sic de cæteris, quam in rebus humanis, vt quod mali prosperentur, & boni aduersa patiantur, ergo non est prouidentia in omnibus.

Dicendum, quòd circa prouidentiam, quia fuit generalis consideratio omnium sapientum fuit multiplex error. Quidam enim dixerunt, q nullius rei erat prouidentia in vniuerso, sed omnia casu contingebant, & ista fuit positio Democriti, & fere omnium antiquorum Philosophorum, qui negauerunt in rebus causam agentem, & posuerunt solum causam materialem ex vario concursu, & mixtione partium, vel atomorum omnia fieri. Hæc tamen positio, quia nihil veritatis habet, nec apparentiæ, etiam ab ipsis Philosophis, qui aliquid sapiebāt improbata est de qua Arist. 2. Phy. & 1. de anima. Alij dixerunt, q prouidentia erat in vniuerso, sed non ad omnia, & istorum quidam dixerunt, q solum erat prouidentia de incorruptibilibus, scilicet de corporibus cœlestibus, de cæteris autem nō Iob. 22. circa cardines cœli ambulat, & quæ nostra sunt non cōsiderat de cardinib. cœli, & non de rebus humanis, & Psal. 113. cœlum cœli domino, terram autem dedit filijs hominum. i. Deus de cœlo curat, de terra autem non, sed reliquit eam hominibus. Alij autem dicūt, & aliqualiter plus extendunt prouidentiam dicentes, q prouidentia solum est de generibus, & speciebus, de indiuiduis autem non est, nisi de illis, quæ sunt necessaria, & incorruptibilia. Ratioq; horum est, quia prouidentia præsupponit dispositionē, quæ est ordo rerum inter se, & ad finem, & addit ea, quæ conferunt ad hoc, q res consequantur illum finem, & non impediantur in assecutione eius, ideo omnia, quæ prouisa sunt dicunt, sic se firmiter habere, sicut prouisa sunt, & q in prouidentia non est error, & quia in generibus, & speciebus, & indiuiduis necessarijs inuenitur semper, sic se habere, & non accidit in eis error, nec varietas, dicunt illa vere pertinere ad prouidentiam: indiuidua autem generabilium, & corruptibilium generaliter alterantur, & deficiunt, nec manet eis semper idem modus essendi, ideo dicunt non subijci ista prouidentiæ. Istam opinionem imponunt multi Aristot. quamuis ex uerbis suis expresse haberi non possit, & tamen commentator suus ponit eam expresse 11. Meta. dicens, quod non est fas diuinæ bonitati habere solicitudinem de singularibus, nisi secundum, quod habent communicationem in natura communi, vt quod aranea sciat facere telam, & alia huiusmodi: Erronea est opinio ista: quia tollit Deo prouidentiam, & etiam cognitionem de operibus hominum. Alij dicunt, q habeat Deus prouidentiam de generibus, & speciebus, & indiuiduis necessarijs, & insuper de indiuiduis humanis non solum, vt communicant in natura speciei, sed etiam secundum particulares actus eorum, licet sint homines indiuidua corruptibilia, & hanc opinionem ponit Rab. Moyses. Et rationem assignat, eo q in homine etiam particulari inuenitur natura intellectualis, per quam comprehendit intellectu suo formam speciei, inquantum est species, quia intellectus attribuit intentionem vniuersalitatis naturæ apprehensæ, quam non habet in rebus extra animam. Et ideo dicit, q indiuiduum humanum non excluditur a diuina prouidentia propter duo.

Primo propter naturam vniuersalis, quia licet homo particularis non sit species, apprehendit tamen formam speciei, & quia apprehendens, & apprehensum sunt quodammodo vnum in actu apprehensionis, & cum de speciebus sit prouidentia, erit etiam hoc modo de indiuiduo humano, quod aliquo modo est species, vt dictū est.

Secundo, quia prouidentia est de intellectualibus creaturis etiam quantum ad indiuidua, & quia homo quantum ad maiorem partem suam est substantia spiritualis, pertinet ad prouidentiam Dei, sicut intelligentiæ separatæ, quæ etiam sunt indiuidua. Sed adhuc non sufficit ista positio, quia aufert a Deo prouidentiam omnium indiuiduorum generabilium, & corruptibilium præter hominem, & tamen imperfectio est quædam quod Deus de illis non haberet prouidentiam, nam Deus cognoscit omnia tam vniuersalia, quā particularia, & cum ipse sit summe bonus, eius est ordinare omnia ad finem secundum, q nata sunt illum consequi, omnium ergo singularium erit prouidentia.

F

Item bonum in rebus est dupliciter, scilicet quantum ad substantiam earum, & quantum ad ordinem, sed a Deo est omne bonum, quod est in reb. cum ipse sit summum, & primum bonum, ergo bonum ordinis cuiuscunq; rei est, quælibet tamen res particularis habet duplicem habitudinem ordinis, scilicet ad alias res, & ad finem vniuersi, ergo necesse est, q a Deo acceperit istum ordinem, & cum prouidentia dicit solam rationem ordinis secundum, q confertur rei id, per quod maneat in ordine illo, & non impediatur, ergo pertinet ad Deum necessario, q de omnib. indiuiduis habeat prouidentiam, cum nullum sit, quod non habeat aliquem ordinem.

G

Item si indiuidua non subijcerentur prouidentiæ, aut hoc esset, quia Deus non cognoscit ea, aut quia non potest prouidere in eis, aut quia non vult habere curam ipsorū. Primum non est verum, nam Deus cognoscit omnia cum sit causa omnium entium, & est causa per intellectum, ideo necesse est, q cognoscat illa quorum causa est. Secundū non stat, quia Deus potest habere curam omnium indiuiduorum, cum potentia eius sit infinita. Etiam non repugnat indiuiduis subijci diuinæ prouidentiæ, quia subijciūtur industriæ humanæ cum per prudentiam bene se haberet homo in particularibus. Etiam per industriam brutorum quædam particularia diriguntur, sicut patet in formicis, & apibus, quæ quodam naturali instinctu reguntur, a fortiori ergo Deus poterit de illis prouidere. Tertium non stat, quia Deus cum sit summe bonus, & voluntas eius sit vniuersaliter de omni bono, volet quodcunque bonum, & tamen in ordine rerum particularium consistit quoddā bonum ipsarum, ergo Deus volet illud, & sic de indiuiduis habebit prouidentiam. Item Deus conceditur habere prouidentiam de speciebus, & generibus, & tamen non possunt species, & genera manere, nisi manentibus indiuiduis, quia destructis primis substantijs impossibile est aliorum aliquid remanere, s. genera, & species, quæ sunt secundæ substantiæ, vt dicit Aristoteles in prædicamentis: quicunque tamen est de aliqua re solicitus necesse est, q sit solicitus de omnibus illis sine quibus impossibile est manere rem illam, sic autem est de indiuiduis, ergo necesse est, q Deus habeat prouidentiam de indiuiduis. Et ista ratio omnino vrget, sed non apparet ex hac an de omnibus indiuiduis prouidentiam habeat quia species quælibet potest conseruari etiamsi non habeat tot indiuidua quot habet: & tamen siquis concedat Deum habere prouidētiam de quibusdam indiuiduis, concedat eadem ratione, quòd habeat prouidentiam de omnibus, ratio huius est, quia excludentes indiuidua corruptibilium a diuina prouidentia faciunt hoc, eo quòd in eis est error, & defectus, qui non potest accidere in prouidentia, & tamen in quolibet indiuiduo corruptibili est hoc, ergo cum non sit inconueniens Deum habere prouidentiam de quibusdam ipsorū, immo sit necesse (vt d[ict]um est) non erit inconueniens habere de omnibus, & sic de omnibus habebit.

H

I

K

Sed dicunt quidam, vt commētator, quod Deus habet prouidentiam de indiuiduis solum inquantum communicant in natura communi speciei, licet quòd non sit prouidentia de illis determinata, scilicet de singulis ipsorum, sed solum de ipsa specie in qua indiuidua communicant.

Sed hoc non stat, quia tunc non esset prouidentia de indiuiduis quantum ad suas formas particulares, & quantum ad proprietates materiales, & actiones, & passiones ipsorum, quia istæ non competunt indiuiduis, vt communicant in natura speciei, sed falsum est ex ratione suprapos ita, scilicet, necesse est haberi prouidentiam de indiuiduis, quia sine illis non possunt esse genera, & species, & tamen indiuidua non sunt, & conseruantur in esse suo per rationem communem speciei, sed per formas suas, & per proprietates materiæ, & actiones, et passiones suas: necesse est, ergo de his haberi prouidentiam ad hoc, q habeatur prouidentia,

uidentia de indiuiduo, & non sufficit habere prouidentiã de ratione communi speciei, nec de indiuiduis solum, vt in ea communicant. Et hoc patet, quod necesse est haberi prouidentiam non solum de indiuiduis, sed etiam de omnibus accidentibus circa ipsa indiuidua qualiacunque sint, quia de indiuiduis habetur prouidentia inquantum eis manentibus manent in ipsis genera, & species, quæ alias non possunt manere, & tamen quodlibet accidens facit ad corruptionem, vel conseruationem indiuidui, ergo de quolibet eorum necesse est haberi prouidentiam, quia alias ex ea parte contingeret perire omnia indiuidua, & consequenter genera, & species. apparet ergo, q de omnibus tam vniuersalibus, quam particularibus, siue subsistẽtibus, siue proprietatibus, vel accidentibus subsistentium, quantumcũque sint parui valoris est prouidentia, & istud conuenit veritati fidei, & dicit Christus supra in litera, omnes capilli capitis vestri numerati sunt, idest, de omnibus Deus habet curam, & numerat eos, cum tamẽ nihil sit minoris valoris in homine, quam capillus, quia multis pereuntibus nihil homini deperit, magis curam habebit de ipsis indiuiduis, & actibus suis, sic etiam dicitur Sapien. 7. de Sapientia Dei, q attingit de fine vsque ad finem, idest a primis, & optimis entibus vsque ad infima, & disponit omnia suauiter, idest de omnibus habet prouidentiam, quia dispositio, & prouidentia idem sunt, vt dictum est præced. q. & Sap. 14. dicitur tu pater gubernas omnia prouidentia, ergo de omnibus, tam indiuiduis, quam speciebus, & generibus est prouidentia.

Ad primum dicendum, quòd prouidentia excludit malum a rebus prouisis, inquantum malum impedit consecutionem finis, sed non tollit omne malum, vt dicetur sequen. q.

Ad secundum dicendum, quòd etiam fortuita cadunt sub prouidentia, sed non dicuntur fortuita respectu causæ prouidentis, sed respectu secundarum causarum, quæ non habent prouidentiam, vt dicetur infra q. 128.

Ad tertium dicendum, quòd liberum arbitrium per se ordinatum est ad vnum, scilicet, ad bonum, quia bonum est quod omnia appetunt 1. Ethicorum, & tamen taliter ordinatur ad illud, quod non sit necesse consequi ipsum, sed posset ab eo deficere, nam si necesse esset assequi bonũ in quod tendit, & non posset velle, nisi determinatum bonum, tolleretur ratio libertatis & sic non esset liberum arbitrium, cadunt ergo sub prouidentia actus liberi arbitrij non quasi p hoc determinati ad aliquid vnũ, sed secũdum conditionem suæ libertatis, vt magis dicetur inf. quæstione 128. & 129.

Ad quartum dicendum, quòd homines non excluduntur a Dei prouidentia, sicut Christus hic, & Lucæ 12. cum dicitur, quod reliquit hominem in manu consilij sui, non dicitur simpliciter, quòd reliquit eum, idest, excluserit a prouidentia, sed reliquit in manu consilij sui, idest, non subiecit eum alicui causæ ad cuius motum necesse sit ipsũ agere, vel ab actione cessare, sicut est de rebus naturalib. quę magis aguntur, quam agant propter causas suas a quibus determinantur, sed reliquit eum libere agere, non tamen exclusit eum a subordinatione sua, sed a subordinatione ad alias causas extra se, nam ex eo, q dedit sibi libere agere sub prouidentia sua eum retinet, cum dare reb. modos agendi, qui conferunt ad suos fines pertineat ad prouidentiam.

Ad quintum dicendum, q aliquis error, & malum reperitur in rebus, non tamen tollit hoc quin ipsa, in quibus malum est, & malum quod eis accidit prouidentiæ subijciatur, vt dicetur infra q. 127.

Ad sextum dicendum, q in rebus nihil est inordinatum simpliciter, sed quicquid est in mundo ordinatum est, licet in multis eorum ratio ordinis nobis non appareat, & ob hoc admiramur, sic dicit Boetius de consp. lib. 5. pro. 4. & metro 4 & hoc maxime accidit in operibus humanis, vel rebus eorum, vt quòd mali florent, & boni affligantur, & tamen hic rectus ordo quem Deus scit, sicut medicus scit, quare quibusdam ægris interdum dat dulcia, interdum amara, quod ignorans artem admiratur, ista tamen inordinatio, si bene attendatur non accidit in eis ad quæ per se homo ordinatur, vel opera eius, & quæ sunt ei per se bo-

A na, vel mala, nam ordinatur homo per se ad felicitatem, ad quam perueniret per opera bona, & in his nunquam accidit error, quia necesse est, quòd quodlibet opus bonũ habeat sibi semper adiunctum præmium bonitatis suæ, & hoc quantum ad perfectionem virtutis, scilicet quia quilibet actus virtutis reddit nos perfectiores in virtute, & hoc est bonum humanum, quod in præsenti habetur, vel quãtum ad assecutionem felicitatis, quia necesse est quemlibet finientem in opere bono assequi felicitatem, & econtrario in malis, quia per quodlibet opus malum homo deterior redditur, & in malo finiẽs infelix etiam necessario, in his enim Deus non permittit fieri errorem, sed permixtio, & inordinatio, quæ nobis videtur. accidit in bonis, quę non sunt propria hominis, idest quæ sunt extra ipsum, sicut bona fortunæ, vel quæ sunt intra eum, & tamen non

B pertinent ad eum sub propria ratione hominis, vt bona corporis, ista tamen permixtio adhuc nunquam est inordinata, quia semper ordinatur ad aliquid, quod non est bonum homini per se, scilicet ad bonum gloriæ, vel gratię ad Roman. octauo, scimus, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, vel ad manifestationem diuinę iustitiæ, sicut impij prosperantur hic, vt appareat magis eorum ingratitudo, & sint minus excusabiles in pœna æterna.

An Deus habeat specialem prouidentiam de brutis. Et quod pœna non infligitur, nisi propter peccatum, non tamen mala brutis proueniunt ex peccato. Et quomodo Deus habeat curam de bobus.

Quæst. CXXIII.

C QVAERETVR an Deus habeat prouidentiam contra bruta, & licet determinatio huius dubij appareat ex præceden. q. dicetur tamen propter quosdam q specialiter de hoc dubitant. Aliqui dicunt, q non, quia 1. Cor. 9. dicitur non est Deo cura de bobus, ergo nec a fortiori de alijs brutis minoris valoris. Item Abacuc primo dicitur, nunquid facies hominis, vt pisces maris, hoc autem dicit admirans turbationem rerum humanarum quæ videntur esse sine ordine, & sic præsupponit, quòd pisces maris nullum ordinem habeant, & non sit Deo cura de illis, & ita erit de ceteris brutis, ergo non cadunt sub diuina prouidentia.

Dicendum, q cum omnia indiuidua, & accidentia eorum cadant sub prouidentia, vt ostensum est supra q. præ

D ced. cadent a fortiori bruta, cum multa sint minoris perfectionis, quam bruta. Item patet expressius, quia supra in litera, & Luc. 12. Christus dixit duo passeres asse veneunt, & vnus ex illis non cadet sine patre vestro. i. nõ occidetur, nisi Deo diffiniente, & Lucæ 12. dicitur vnus ex illis non est in obliuione coram patre vestro, i. Deus habet solicitudinem de quolibet eorum per se, & hoc est habere prouidentiam, ergo non solum ad species brutorum, sed etiam ad quodlibet indiuiduum ipsorum extenditur prouidentia.

Item Sapien. 12. dicitur cura est ei de omnibus, & hoc est habere prouidentiam, & Sapien. 14. dicunt tu pater gubernas omnia prouidentia, ergo etiam bruta. Aliqui tamẽ volentes nimis tribuere prouidentiæ brutorum errauerũt, dicunt. n. q de omnibus indiuiduis est prouidentia Deo æ-

E qualiter, & consequenter de rationabilibus, & brutis, ideo coacti sunt dicere, qđ in brutis nihil mali contingit, quod non detur eis a Deo in pęnam, velut occasio maioris præmij, & consequenter dicunt, q peccatum est occidere bruta, sicut occidere hominem.

Sed isti errant, nam occidere bruta peccatum nullũ est, nam ideo est peccatum occidere hominem eo q quilibet homo tenetur alteri aliqua lege propter similitudinem speciei & naturæ æqualitatem, & ita Deus iussit Ecclesi. 17. c. vnicuique mandauit Deus de proximo suo, sed brutis non tenemur ad aliquid, quia non communicant nobiscum in specie, sed sunt naturaliter minora, ideo illa occidere peccatum non est.

Itẽ. Deus subiecit illa nobis, & tradidit ad vsus nostros Genesi. 9. omnes pisces maris manui nostrę traditi sunt, ergo occidere illos licitum est.

Item

Item patet, quia ad hoc Deus subiecit nobis bruta, vt vescamur carnibus eorum. Genesi nono, omne quod mouetur, & viuit, erit vobis in cibum, ergo licet illa occidere.

Item licet nobis herbas eradicare, & comedere, & tamen æqualiter concessum est nobis vesci carnibus brutorum, & herbis, Gene. 9. quasi olera virentia tradidi vobis omnia, excepto quòd carnem cum sanguine non comedatis, ergo licitum est occidere bruta ad cibũ, vel ad alias vtilitates. De erroribus autem eorum qui dixerunt peccatum esse animalia occidere & vesci carnibus eorum, & eorum qui dixerunt, quòd discerpere herbas, & præcidere arbores sit illicitum satis dictum est sup. 5. cap. q. 116. Cum autem dicunt mala prouenire brutis in pœnam, error est, nam pœna non infligitur, nisi pro peccato, sed bruta peccare non possunt, quia peccare est solum habentis intellectum quem bruta non habent.

Item quia si possent peccare, possent virtuose agere, sed non possunt, quia vt dicitur Ethic. c. 1. distinguit Aristoteles tria genera fugiendorum, scilicet malitiam, incontinentiam, & bestialitatem, & sub malitia ponit omnes habitus vitij, & sic non contingit peccare, nisi per malitiam, vel incontinentiam, bestialitas tamen est alterum genus mali, eod. c. quod conuenit bestijs, ergo non possunt peccare, & ita dicitur 7. Ethic. c. 9. & 10. quòd bestia non habet intemperantiam, nec incontinentiam, sed alterum genus, ergo nullum peccatum habet, quia si aliquod habere posset maxime esset intemperantia, vel incontinentia, quia tota bestiarum intentio ad replẽdam corporis lasciuiam festinat, vt dicit Boet. de consolat. lib. 3. pro. 7. in cibis tamen, & potibus, & venereis intemperantiæ, & incontinentiæ consistunt 3. Ethic. c. 13. non potest ergo peccare bestia, & consequenter, nec aliquid potest ei in pœna dari. Cum autem dicunt, quod etiam proueniunt eis mala in occasionem meriti, & præmij, falsum est, quia præmium est per meritum, ipsum autem meritum est solum actus virtutis, sed virtus non potest esse in brutis, vt ostensum est, ergo nec præmium.

Item omne meritum proprie dictum est respectu vitæ æternæ, sed bestiæ nõ possunt habere vitam æternam, quia hoc esset absurdum, & ridiculum cogitare, nam vita æterna est habitudo, quæ consistit in actu intellectus quem non habent bestiæ, ideo nulla bestia est felix, vt dicitur primo, & secundo Ethic.

Item quia præmium boni operis est post mortem, bestiæ autem post mortem non manent, eo quòd anima bruti non habet esse post mortem, sicut anima hominis, quia anima hominis habet totum esse hominis, & non sit aliud esse hominis, quam animæ, vel vltra esse animæ: in brutis autem non est esse ipsius animæ, sed compositi, sed anima est quo compositum est, ideo pereunte composito non potest manere anima bruti, quia nullum esse habet, anima autem hominis est ipsum, quod manet post mortem hominis, sicut eo veniente, & ita beatificabilis, bruta autem non solum non possunt esse felicia, immo non possunt resurgere, quia omnino perijt forma ipsorum, non est ergo verum, quòd malum accidat brutis in pœnam, vel in præmium, sed omne malum ipsorum recompensatur per bonum naturæ, nam bruta non habent aliquod esse vltra esse naturale, ideo bonum, & malum eorum non ordinantur, nisi ad bonum naturæ, & recompẽsatur malum, quod ipsis accidit per bonum, quod inde sequitur in alijs rebus naturæ, sicut mors muscarum est cibus aranearum & occisio pecorum est cibus hominum, & ita de ceteris: apparet igitur, quòd de brutis omnibus Deus habet prouidentiam, non tamen æqualiter, sicut de hominibus, quia habere prouidentiam æqualiter est ad æquale bonum ordinare, & æqualia adiutoria ad illud assequendum conferre, & æqualiter prouidere, idest agere, vel conari ne in assecutione huius boni impediatur, manifestum est tamen, quòd Deus non agit ista æqualiter pro brutis, & pro hominibus, & hoc Christus expressit hic, & Luc. duodecimo, nam cum dixit de passeribus vnus ex illis non cadet sine patre vestro, subiunxit, nolite timere, multis passeribus meliores estis vos, idest cum sitis meliores Deus curabit magis de vobis, quam de passeribus, & supra sexto dicitur respicite volatilia cœli, &c. & pater vester celestis pascit illa,

A & sequitur nonne vos magis pluris estis illis? idest cum sitis maioris precij, magis curabit pascere vos, quam illa.

Ad primum dicunt quidam, quòd Deus habet scientiã de brutis, sed non curam, & ita videtur dicere Amb. super Lucam, scilicet fortasse dicat aliquis, quomodo dixit Apostolus, nõ est Deo cura de bobus cum bos passere preciosior sit? & respondet, sed aliud est cura aliud scientia.

Sed dicendum, quòd non est determinate intentio Ambrosij, quòd Deus non habeat curam de bobus, quia sic non haberet prouidentiam de illis, cuius contrarium ostẽdit Christus hic, & supra sexto, nam ratio Christi fundatur in hoc, quòd Deus solicitus est de passeribus, ita vt vnus eorum non occidatur sine eius voluntate, ergo a fortiori erit solicitus de hominibus, habet ergo Deus vere curam de bobus, sed dicitur, quòd non est ei cura de bobus,
B scilicet ad ponendum legem de illis, sed est cura ad sustentandum eos in esse naturali, & deducendum in finem suũ, & hoc concordat literæ, quia ibi induxit Apostolus illam legem Dei, scilicet non alligabis os boui triturantis, & dicitur quòd non intelligitur de bobus, sed de prædicatoribus, quibus de cibo prouidendum, & ad hoc dat rationem dicens non est Deo cura de bobus, idest facere legem pro illis qualiter se habeant, quia illam nõ suscipiunt, nec qualiter se habeat homo ad illos. Aliter etiam potest intelligi, quòd non est Deo cura de bobus, scilicet quantum ad ea in quibus est ei cura de hominibus, quia homines ordinauit ad vitam æternam, & confert illis media quibus perueniant, de bobus autem nõ habet istam curam, quia nõ sunt capaces felicitatis, hoc quidẽ verum est, & tamen præcedens sensus magis conuenit intentioni Apostoli.

C Ad secundum dicendum, quòd etiam de piscibus maris Deus habet prouidentiam, tamen non apparet in eis tam manifeste ordo diuinæ dispositionis, sicut in homine, & etiam non est tanta cura Deo de illis, sicut de hominibus, vnde licet nihil sit inordinatum in piscibus, sed Deus quemlibet eorum in finem dirigat, & media ei conferat, & non comedat vnus piscis alium nisi Deus diffinierit, quod totum est ad bonum vniuersi, tamen non apparet inter eos aliquis ordo saltem ex parte ipsorum, quia vnus piscis comedit alium qui nihil sibi nocuit, nec mali quicquam meretur, in hominibus autem non est sic, quia ad hoc, quod vnus noceat alteri necesse est, quod ille cui nocetur aliquid mali meruerit secundum humanam legem, alias dicetur iniuste ei nocere, & omnia esse sine ordine, sicut piscis sine causa aliqua deuorat piscem alium, & de hoc con
D querebatur Abacuc, quod erant homines, sicut pisces maris, quia Deus tacet impio deuorãte iustiorem se: est ergo prouidentia de piscibus, licet non talis, qualis de hominibus.

An prouidentia Dei excludat malum de vniuerso, &c. Et quod diuina prouidentia non excludit operationes secundarum causarum. Et quod si malum nullum esset in rebus vniuersum esset imperfectum, cum etiam sint multa, quæ nunquã essent si malum nullum esset. Non enim malum separatum dari potest, sed malum est in ipso bono, vt ipsius defectus. Et quod mala vniuersi cadunt sub prouidentia. Et de tribus gradibus rerum, quæ diuersimode consequuntur suũ finem secundum naturam eorum. Et quæ differentia subsunt diuinæ prouidentiæ tam bona, quam mala. Et quod malum dupliciter accipitur. Et quare in hominib. malũ, vt
E *in plurib. accidat quam bonum.* Quæst. CXXIIII.

QVÆRETVR an prouidentia Dei excludat malum de vniuerso, & an mala cadant sub prouidentia, vel sint extra illam. Aliqui dicunt, quod malum repugnat prouidentiæ, quia per prouidentiam datur rei, id quod sibi confert ad consecutionem finis, & vt non impediatur in illo ordine, malum tamen corrumpit ordinem cum sit defectus quidam, ideo quilibet prouidens circa aliquam rem conatur excludere malum, & defectum ab ea inquãtum potest, sed Deus potest omnia mala excludere de vniuerso, ergo si hẽt prouidentiam omnia mala excludet, vel si non excludit nõ habet prouidentiam, aut nõ cadunt mala sub prouidentia. Item ea, quæ prouisa sunt assequuntur finem suum, quia prouidentia præsupponit dispositionẽ, quæ est ordo rei in finem, & addit ea, quæ conferunt ad

perue-

peruenendum in finem illum, & tollit impedimenta ordinis, & tamen in rebus vniuersi inuenitur error, & malum, vt in pluribus secundum, ꝙ res deficit a fine suo, ergo non sunt mala sub prouidentia, & consequenter multæ partes vniuersi in quibus malum accidit, erunt extra prouidentiam.

Dicendum, ꝙ motiuum eorum, qui prouidentiam negant simpliciter, vel in quibusdam rebus est error, & malum, quod in rebus accidere vident, nam prouidentia errare non potest, vt ab omnibus supponitur, ergo prouidentia non est in illis in quibus malum, & error est. Vnde propter hoc quidam non solum prouidentiam, sed etiam Deum esse negauerunt, putantes, ꝙ existente Deo non possent mala accidere, quia ipse omnia repelleret de rerum vniuersitate cui præsideret. Alij autem in dubium reduxerunt an Deus esset propter mala, sed quia bona aliqua videbant, eum esse negare non ausi sunt, sicut Boetius introducit de consolatione lib. 1. Pro. 4. Philosophum quendam dicentem, si Deus est, vnde mala? bona autem vnde, si Deus non est? idest sicut est inconueniens mala esse Deo existente, ita est impossibile bona esse Deo non existente.

Alij etiam errauerunt propter hoc partem illam rerũ in qua malum, & error accidit subtrahentes a Dei prouidentia, & quia in omnibus generabilibus, & corruptibilibus accidit malum, & defectus, dixerunt sola incorruptibilia subijci prouidentiæ. Alij autem volentes æqualiter bona, & mala pertinere ad prouidentiam, cum viderent, ꝙ non poterant bonum, & malum esse ab eodem principio, posuerunt duo principia æqualiter prima, idest duos Deos vnum bonorum, & alterum malorum, & vtrunque prouidentiam habere dicunt, sed Deum bonum de solum illis in quibus malum accidere nõ potest, Deum vero malum de illis in quibus malum est habere prouidentiam asserunt, & ista est opinio Manichæorum, & habuit ortum a Pythagoricis.

Sed dicendum, ꝙ vt ostensum est supra q. 124. prouidentia est de omnibus rebus tam corruptibilibus, quam incorruptibilibus generibus, & speciebus, & indiuiduis, & quoniam indiuidua corruptibilia sunt in quibus malum accidit, necesse est, ꝙ ea in quibus malum est, prouidentiæ subsint, & non excludat prouidentia omne malum a rebus prouisis. Et primo, quia non est imperfectio prouidentis defectum aliquem accidere in rebus prouisis, quando defectus non prouenit a prouidente, sed ab aliquo exequente, sicut habens fortem virtutem motiuam interdũ claudicat, quod non prouenit ex defectu virtutis motiuæ, sed ex curuitate tibiæ, diuina tamen prouidentia non excludit operationem causarum secũdarum, sed potius per eas gubernat, id quod per se prouidit, illæ tamen sunt potentes deficere, ergo sine imperfectione diuinæ prouidentiæ potest malum accidere in rebus prouisis. Item Deus non debet tollere malum omnino de rebus, quia tunc tolleret perfectionem earum, nam perfectio quædam est ordo bonitatis, & hoc est inquantum sunt quædam meliora alijs, si tamen tolleretur a rebus omne malum, tollerentur de vniuerso omnia generabilia, & corruptibilia in quibus malum accidit, & sic multi gradus entium auferrentur, & ista erat magna imperfectio vniuersi, vt si nunc tolleretur omne generabile, & corruptibile de rebus, quia manerent sola corpora cęlestia, & intelligentiæ cum in cæteris sit corruptio, & generatio.

Sed dicetur, ꝙ non tollantur ista, sed efficiantur ingenerabilia, & corruptibilia. Dicendum, quòd si omnia, quæ sunt generabilia, & corruptibilia condita fuissent ingenerabilia, & incorruptibilia, iam non pertinerent ad istas species, sed ad alias, quia corruptibile, & incorruptibile non solum specie, sed & plusquam genere immediato differunt, & ita omnes species generabilium, & corruptibiliũ deficerent de vniuerso.

Item, quia dato, quod possent omnia, quæ nunc sunt effici incorruptibilia, & ꝙ tolleretur omne malum de vniuerso, adhuc deficerẽt multi gradus entium, quia aliquod ens est, quod ita bonitatem participat, quòd ab ea possit deficere, & hoc secundum multos gradus participandi bonitatem defectibilem, omnes tamen isti tollerentur si ma-

A lum nullum esset in rebus. Esset ergo vniuersum imperfectum si malum non esset in eo, & tamen ad perfectionem eius pertinet, quòd nullus gradus entium deficiat adhoc, ꝙ sint gradus substantiarum, sicut numeri, ergo nescit perfectionem vniuersi, qui malum auferre vult. Simile enim est in magna familia, nam siquis sit valde magnus dominus necesse est habere quosdam ministros sine honore, scilicet rebus vilibus mancipatos, nam si solum haberet ministros honorabiles nemo sibi seruiret in minimis, & illi, qui honorabiles sunt, nõ possunt esse honorabiles, nisi essent alij in rebus vilissimis ministrantes, quia aliàs isti, qui honorabiles sunt, ministrarent in vilissimis, & iam nõ essent honorabiles, vel nemo esset dominus, sed sibi quisque ministraret, ergo ad magnitudinem honoris, & potẽtatus necesse est multos esse vilissimis dedicatos, & impo-
B tentes, & ita dicit Apostolus 2. Timo. secundo, quòd in magna domo non sunt solum vasa aurea, & argentea, sed etiam fictilia, & alia quidem in honorem, & alia in contumeliam. ad perfectionem, ergo vniuersi pertinet esse malum cum bono.

Item sublato omni malo manerent fere omnia æqualia, sed magna rerum æqualitas magnam perfectionem auferret, quia tolleretur pulchritudo rerum, quæ est in quadam distinctione, et disparitate. Tolleretur etiam multitudo, quia res, quæ inter se differunt, vna est melior altera, vt rationale, & irrationale, & animatum, & inanimatum. Etenim, quia si esset æqualitas summa, omnia essent vnum bonum, ad hoc ergo, quòd sint gradus multi in rebus oportet dari ens, quod non deficiat a bonitate, & ens, quod possit deficere, & ibi erit malum.

C Item sicut esset inordinatum regimen si rector vrbis tolleret hominibus operari per sua officia, ita esset inordinatum regimen vniuersi si Deus non permitteret rebus agere secundum conditionem naturæ suæ, & cum agentibus rebus secundum naturam suam sequitur corruptio, & malum propter contrarietatem ipsarum, ergo non pertinet ad prouidentiam tollere omne malum, quia sic tolleretur actio rerum.

Item impossibile est, ꝙ aliquod agẽs operetur malum, nisi intelligat bonum, quia malum secundum se non potest esse intentum ab aliquo, si autem prohiberentur omnia mala, tolleretur rebus vniuersaliter intentio boni, & hoc est inconueniens, sicut si ignis nihil combureret, nunquam sibi similem generaret, & tamen generando corrũpit combustibilia. ergo non pertinet ad prouidentiam au-
D ferre omne malum.

Item multa bona sunt in vniuerso, quæ nunquam essent si malum nullum esset, sicut non esset patientia Martyrum si non esset iniquitas persequentium, nec esset locus iustitiæ vindicanti, nisi delictum aliquod esset, & non esset in natura generatio vnius rei, nisi esset alterius corruptio, quæ malum est, tollere ergo omnia mala esset tollere plurima bona, ideo non expedit mala tolli, vt bona non auferantur, sicut dicitur infra 13. in parabola zizaniorum, ꝙ non eradicentur ne simul triticum eradicetur.

Item bonum totius maius est bono partis, & gubernator permittere debet defectum aliquem in parte, vt augeatur bonitas in toto, sic enim fundamenta domus in loco vili, & sub terra ponuntur, vt tota domus illis insistẽs pulchra esse possit, quod si vellet artifex fundamenta esse
E pulchra, sicut parietes, nec poneret fundamenta, nec faceret parietes. malum ergo & defectus in parte permitti debet propter bonum totius. ita enim in vniuersitate rerum, si tolleretur omne malum desineret esse tota natura generabilium, & corruptibilium: prouidentia ergo non debet excludere omne malum.

Sed dicũt quidam, ꝙ melius esset sola bona esse, quam esse mala cum bonis, quia tantum est malum, ꝙ mala faciunt quantum bonum, ꝙ illa bona vniuerso conferunt quæ cum malo sunt.

Item quia deterius est vnum malum esse, quam multa bona omittere, sicut laudabilior est decẽ veritates dicẽs nihil mentitus, q̃ viginti vera dicens adiunctis duob. falsis.

Dicendum, quod maior est perfectio manẽtibus malis cũ bonis, quam excluso malo, & bono illo, quod sine malo esse non potest. Primo, quia bona, quę cũ malo sũt plus confe-

conferunt ad decorem vniuersi, quam auferat de illo decore mala, quæ cum isto bono sunt. Et ratio est, quia si mala esset aliquid separatum, idest quod sicut quodlibet ens particulare pertinet totaliter ad naturā entis, si esset ita aliquod malum, quod totaliter pertineret ad naturam mali, esset indiuiduum mali per se separatum ab indiuiduo entis, sicut indiuiduum hominis separatum est a quolibet alio indiuiduo substantiæ, & tunc poterant connumerari ex opposito mala bonis, quia essent separata, & condistincta indiuiduis bonis, sicut indiuidua equi connumerantur canibus, & leonibus, tale autem malum, & separatum nō est possibile, cum malum non sit natura aliqua, & tamen si esset possibile potius deberet vniuersum carere decem bonis, quam habere talia quinque mala, et fortassis, quam vnum, nunc tamen malum non est tale, sed est malum defectus in bono, & ideo ipsum in quo malum est magis bonum est, quam malum, immo vere ipsum non est, nisi bonum licet malum ei accidat, & sic magis præponderat bonum, quam malum. Quod patet, quia malum, & bonum sunt opposita, & malum corrumpit bonum, immo est corruptio ipsius boni: si tamen malum præponderaret bono corrumperet ipsum, & cum non corrumpit, nec destruit omnino, ergo bonum præponderat malo, inquantum tamen malum corrumpit bonum aliquid de isto bono interdum perit, sicut est de generabili, & corruptibili, quando corrumpitur, quandiu tamen manet bonum est, quia malum non est, nisi quando deficit.

Sed manifestum est, quòd plurima, quæ deficere possunt, manent, & inquantum manent solum bona sunt, tantum ergo de vero bono & de natura entitatis subtraheretur vniuerso, quantum sunt manentia, quæ deficere possunt, si omne malum excludi deberet, ergo non esset prouidentia, quæ malum excluderet, sicut stultum esset occidere hominem, quia interdum febrem patitur.

Ad secundum dicendum, quòd illud tenet verum de malo separato, sicut enim propositio falsa est totaliter falsa nihil verum significans ex suo adæquato significato, ita si esset malum, quod pure malum esset, peius esset habere duo mala, quam deficere viginti bona, nunc autem malum non est tale.

Aliter etiam dicendum, quòd malum etiam si non sit separatum, sed solum defectus boni, si tamen non esset ordinatum, deterius esset habere multa bona inordinata per malum, quam habere pauca, quibus nullum accideret per quod deordinarentur: mala tamen nunc non sunt extra ordinem, sed sub prouidentia cadunt, & ordinatur quodlibet malum ad aliquod bonum, quod maius est, quam defectus boni quem inducit malum, & ita ipsum malum quodam modo est bonum, quia sicut bonum est ad bonum, ita & malum Deo prouidente est ad bonum, sicut dicit Boe. de consol. lib. 4. pro. 5. ideo malum non minuit de bono vniuersi, sed potius auget.

Pro quo sciendum, quia vt dicit Dionysius lib. de diui. no. c. 4. prouidentia Dei non est naturam destruere, sed saluare, ideo instituit sic Deus quasdam res, vt consequantur finem suum solum per principium, quod est natura, sicut est in omnibus irrationabilibus, alijs autem dedit principium, quod est voluntas vltra naturam, in illis autem, quæ consequuntur finem per principium, quod est natura, est quidam gradus quarundam rerum quarum natura non potest impediri ab effectu suo, & consecutione finis, & inter res pure naturales iste est gradus altior, sicut est in corporibus cælestibus, vnde in his nihil accidit, quod non sit intentum, & ita non est ibi error.

Et propter hoc dicit Auicenna, quòd supra orbem lunę non est malum, scilicet malum naturæ. Alius est gradus rerum pure naturalium, quarum natura potest impediri, & deficere, sicut generabilia, & corruptibilia, & quamuis sit ista natura inferior, prima in bonitate tamen bona est, & melius est, quod sit vtraque simul quam quòd altera solum, vt ostensum est. si autem Deus fecisset, quòd ista natura non posset deficere iam non esset ista, sed alia, & sic non essent multæ naturæ in quo non subtraheretur multum de perfectione vniuersi, vt dictum est. Deus autem condidit istam naturam præsciens defectum eius, qui ei contingere poterat, & est malum naturæ, sed illum non

F intendit, fecit tamen naturam cui accideret talis defectus ne subtraheretur gradus bonitatis, cui iste defectus accidit, istum tamen defectum non reliquit inordinatum, sed prouidit, quòd si malum accideret ex defectu alicuius naturæ, ordinaretur in bonum, sicut aperte videmus, quòd corruptio vnius est generatio alterius, & iste modus prouidentiæ, vt dictum est præcedenti quæstione, extenditur vsque ad bruta, quæ potius naturæ instinctu, & quasi necesse, quam agant aliquid electione voluntatis, & ideo malum, quod in eis accidit recompensatur per bonum naturæ, & non per bonum præmij, quia nec habent præmium, nec meritum, vt ibidem dictum est, sed mors vnius alijs prodest ad cibum, & vitam alterius, sicut est in inanimatis, quia præcisio arboris prodest ad ædificationem domus, & ad alias vtilitates.

G In creaturis autem nobilioribus præter naturam suam est aliud principium agendi, scilicet voluntas, quòd inquantum est Deo magis propinquum, est magis absolutum a necessitate, & subiectione ad alias causas, & ita est liberū, & hinc competit ex conditione sua, quòd possit tenere rectum ordinem tendendo in finem, & etiam deficere, si autem tenderet ineuitabiliter in finem suum diuina prouidentia determinante illud ad hoc, iam tolleretur sibi conditio naturæ suæ, & ideo a Deo taliter constituta est, quòd possit deficere, vel non deficere, istos tamen defectus voluntatum Deus non intendit, sed præscit & permisit, vt non tolleretur iste gradus entitatis de vniuerso, prouidit tamen ordinando defectus istos in bonum, scilicet in bonum iustitiæ, dum malum culpæ emendatur per rectitudinem pœnæ, vel in bonum vtilitatis aliorum, qui per ini-

H quitatem istorum corriguntur de peccatis, vt boni fiant, vel vt boni existentes in gradu meriti crescant, & ad multa alia, quæ homo intelligere non sufficit, Et ita tam bona, quam mala subsunt prouidentiæ, bona quidem, quasi præstita, & intenta, & ordinata, mala quidem quasi præcognita, & ordinata, sed non, vt intenta, & bona quidem omnia non eodem modo prouidentur, sed secundum conditionem naturæ singulorum, scilicet necessarium, ita quòd deficere non possit, & contingens ita, quòd possit esse, vel deficere, & voluntarium, ita quòd vltra hoc, quod est esse, vel deficere, & recte, vel non recte agere præmium, vel pœnam habeat, aut in pœnam, vel præmium alicuius ordinetur, naturale autem, ita quòd consequatur finem naturalem, si bonum est, & sic etiam ad bonum alterius naturæ, si vero malum est solum fit ad bonum alterius, cum ip-

I si malo bonum accidere non potest pro seipso, cum malum non possit esse bonum.

Ex his patet solutio ad errores eorum, qui propter malum, quod in rebus videbant, negauerunt prouidentiam, & errauerunt in ea, & qui dicunt non esse Deum, quia mala sunt in rebus recte dicerent, si inueniretur malum per se, vel malum, quod est defectus boni, ita tamen quod ad nullum bonum ordinaretur, nec proficeret, quia iste est magnus defectus, qui non posset esse in rebus, nisi vniuersum esset sine principe, & sic non esset Deus, vel ipse princeps esset talis, qui non posset, aut nollet hunc defectum auferre, & vtroque modo sequeretur, quòd non esset Deus, sed aliquid imperfectū, recte ergo diceret, quia tamen mala quæ in rebus sunt, ordinatissima sunt quodammodo iam bona sunt, vt supra ostensum est, ideo ma-

K la esse in rebus non arguit Deum non esse cum hoc non sit imperfectio vniuersi, sed potius pertineat ad perfectionem eius, vt ostensum est.

Alij vero, qui propter bona, & mala, quæ viderunt non ausi sunt Deum negare rectius dixerunt, quia licet non cognouerunt modum prouidentiæ, crediderunt tamen bona existere impossibile esse, nisi Deo actore, quòd verum est, nesciuerunt tamen quomodo mala possent esse, nisi Deo existente, quod verum est si inordinata essent, cum tamen ad ordinem reducuntur iam bona sunt. Alius erat error tollentium prouidentiā de natura corruptibili, quia erat malum, idest corruptio in ea, & tamen ostensum est, quòd istud malum proficit ad bonum vniuersi, & quòd subtractis corruptibilibus tolleretur magna perfectio vniuersi, potius ergo pertinet ad prouidentiam facere, quòd sint simul corruptibilia, & incorruptibilia, quā quod sint

sola

sola incorruptibilia. Ex dictis etiam patet solutio ad dubiū quorundam an actiones nostræ malæ sint a Deo. Et dicendum, q actio ex ea parte, quæ habet entitatem est actio, ex ea autem parte qua deficit ab ordine finis intenti, vel debiti mala est. Deus igitur est principium omnis actionis nostræ, non tamen, vt mala est, quia malum nō habet causam efficientem, sed deficientem, est ergo malum a nobis inquantum deficere possumus, sicut claudicare, & male ambulare est a virtute motiua, quæ est efficiens, inquantū vero male ambulat est a curuitate tibiæ, quia curuitas est causa efficiēs. Deus autē nō potest esse directe causa deficiens, sed efficiens, cum sit ens, & ideo per actionē suam directe semper communicat entitatem, & non defectum.

Ad errorem autem Manichæorum ponentium prouidentiam boni, & mali Dei. Dicendū, quòd ista positio est omnino irrationabilis, quia malum non potest habere causam efficientem, cum non sit natura, sed naturæ defectus.

Item, quia malum non potest esse intentum, cum intentio sit de fine, & de bono, quia bonum est, quod omnia appetunt, isti tamen ponunt malum per se intendi, vnde hic error non solum a catholicis, sed etiam a prophetis satis improbatus est.

Ad primum contrarium dicendum, q prouisor aufert malū ne eueniat in re de qua prouidet, & ita Deus in opere suo, quod est vniuersum, prouidet ne aliquod malū eueniat, & vere nullum euenit, quia corruptiones, & mala in rebus particularibus non tollunt aliquid de bono vniuersi, sed potius augent ponendo plures gradus entitatis, quā si sola incorruptibilia in vniuerso essent, & si aliquod malum, quandocumque paruum accideret ipsi vniuerso, vel non esset prouidentia, vel ibi deficeret, & tamen nullum malum accidit vniuerso, sicut ergo siquis de re vna particulari prouidentiam habeat, nititur ne aliquid mali illi rei accidat, & si accidit deficit prouidentia, ita Deus prouidet ipsi vniuerso, quod est opus suum, & facit, quòd nullus sit defectus, vel malum in eo.

Sed ex hoc aliqui dicunt, quòd Deus prouidentiam habet de vniuerso, sed non de singulis indiuiduis, quæ in eo sunt, cum in illis malum accidat.

Dicendo, q tam de vniuerso, quam de partibus eius est Deo cura, & de quolibet particulariter, & distinctè, vnde tanta est Dei prouidentia circa vniuersum ac si non haberet curam de particularibus, & tanta est ei cura de quolibet particulari per se ac si non haberet curam, nisi de vno solo indiuiduo, & hoc prouenit ex infinitate perfectionis diuini intellectus cuius virtus non est minor in quolibet per se ad intelligēdum, quam in omnibus simul, ideo tam de vniuerso, quam de singulis indiuiduis per se prouidentiā habet, quia cum ista sunt partes vniuersi, attēdit Deus magis bonum vniuersi, q̄ cuiuslibet indiuidui per se, & ideo permittit malum aliquod in indiuiduis inquantum illud ordinatur ad bonum vniuersi, cum ablato omni malo nō staret integritas vniuersi deficientibus multis gradibus entitatis. Cum autem dicebatur supra, q sine imperfectione diuinæ prouidentiæ stare potest defectus, qui defectus sequitur ex causis secundis, non est intelligendum sic absolute, quia si aliquid de eo, quod a Deo prouisum esset, fieri impediretur propter defectum causarum secundarum licet non esset imperfectio in dispositione, esset tamen defectus prouidentiæ. Sicut si quis rectè disponat quid in domo sua fieri debeat, ordo quidem rectus est, si tamen ministri non bene exequantur, quod ipse instituit, est defectus in prouidentia, quæ dare debet ea quæ conferunt ad finē, & tollere ea, quæ impediunt ordinem institutum, & consecutionem finis, cum tales ministros posuerit, qui ordinem datum non tenerent, & sic, vel posuit eos, quia bonos putauit, & tunc errauit prouidentia eius, quia sic non prouidit, quod futurum erat, vel non curauit meliores ponere, & tunc prouidere noluit. Ita si Deo instituente ordinē rectum in rebus impediatur ordo ille ex defectu causarum secundarum, vel Deus præsciuit defectum illum, vel non, si non præsciuit non habet prouidentiam, sed errat, quia prouidentia præsupponit prouidentiam futurorum, si autē præsciuit, & non curauit meliores executores prouidentiæ dare, noluit habere prouidentiam de rebus, sed deseruit eas, & sic defectus est prouidentiæ, q per causas secundas

A sequatur malum in rebus, q inordinatum maneat, & ideo oportet ad hoc, q sit prouidentia, q omne malum excludatur de rebus, vel reducatur ad ordinē, alioquin non erit prouidentia, & quia defectus, qui contingunt in rebus non sunt a Deo, sed a causis secundis, & insuper Deus præsciuit defectus illos futuros, & reduxit eos ad ordinem, scilicet, quòd ad bonum prosint, non arguunt illi defectus imperfectionem diuinæ prouidentiæ.

Ad secundum dicendum, q stante prouidentia accidūt aliqua mala in rebus, quòd non repugnat prouidentiæ, vt dictum est, si tamen malum accideret, vt in pluribus hoc prouidentiæ repugnaret, quia cum malum nō sit propter se, sed propter bonum necesse est, q bonum accidat, vt in pluribus si ordo rectus manet. Cum vero dicitur, q malū accidit vt in pluribus, falsum est, quia malum potest accidere B pi in rebus naturalibus, vel in voluntarijs, si in naturalibus constat, quòd malum accidit, vt in paucioribus, siue considerando quantum ad partes, vel supposita in quibus malum accidit, & in quibus non, siue quantum ad eādem rem in qua malum accidit, & bonum.

De primo patet, quia malum naturæ non contingit, nisi in sphæra generabilium, & corruptibilium, quæ est paruæ quantitatis respectu corporum celestium in quibus malū esse non potest, quia incorruptibilia sunt, & motus eorum non potest esse inordinatus, quia ipsa corpora semper habent se eodem modo.

De secundo patet, vt in naturalibus in quibus malum accidit, & tamen vt in paucioribus accidit, quia causæ naturales consequuntur effectus suos, vt in maiori parte, & deficiunt in minori, & tamen defectus est malum natura- C le. Si autem consideretur de voluntarijs iterum sunt plura numero in quibus malum non accidit, quia in Angelis non accidit, & tamen plures sunt Angeli manētes, quam cadentes, & forte plures, quam omnes damnati tam homines, quam dæmones, vt tenent communiter doctores, sic dicit Sanctus Tomas 1. senten. di. 39. articu. vltimo.

Si autem accipiatur in hominibus videtur malum accidere, vt in pluribus, quam bonum. Et ratio huius est prima propter corruptionem humanæ naturæ per peccatum originale, q̄ corruptionem Deus præsciuit, & non exclusit eam, sed præordinauit illam ad bonum, vt non subtraheret naturæ suam libertatem, quia tūc periret ratio speciei.

Secunda causa fuit ex natura conditionis humanæ, sicut enim in naturalibus inuenitur triplex gradus. Aliquid enim est, quod habet solum esse in actu, & huic rei nullus D defectus accidere potest, & sic sunt corpora celestia. Alia sunt quorum esse est solum in potentia, sicut materia prima, & tale ens semper habet defectum, nisi remoueatur per aliquod agens, quod reducat ipsum in actum, & est aliquid, quod habet actum admixtum priuatione, & istud propter actum, i. formam dirigentem in opere recte operatur, vt in maiori parte, deficit autem, vt minori: sicut autem est in rebus corruptibilibus, ita etiam est in intellectualibus. Est enim aliqua natura intellectualis, quæ est actus completus sine admixtione alicuius priuationis, vel potentialitatis, & ex hoc non potest procedere aliquid, nisi rectum, vnde in hac natura malum esse non potest, & ita est de Deo in quo malum non est. Est autem alia natura intellectualis cui admiscetur potētia, & tamen ipsa res in natura sua habet aliquem actum dirigentem in opere, E sicut est in Angelis, ideo talis natura deficit, vt raro in opere. In natura aūt humana in parte intellectuali est pura potentia, loquendo de perfectionibus, vel actib. secundis, q̄a licet ipsa aīa actus, & forma sit, formas per quas intelligit, & vult, non habet sibi innatas, sicut Angeli, qui non mendicant ab exterioribus formas per quas intelligant, sed innatæ eis sunt, homini autem nihil innatum est, vnde si non mendicat formas per sensum, vel infunduntur sibi impossibile erit, quòd aliquid intelligat, vnde commentator 3. de anima, comparat intellectum possibilem humanum materiæ primæ, & Arist. ibidem cōparat tabulæ rasæ in qua nihil scriptum est, & ideò anima nostra in se considerata æqualiter se habet, & indifferenter ad oīa intelligēda, vel facienda, cū nihil sit sibi naturale, & quia malū contingit multis modis, vt patet 2. Ethic. bonum autem solū vno modo, ideò vt in pluribus flectitur in malum, etiam

propter

propter diuersitatem partis spiritualis, & corporeę, quia homini, vt est animal, contingit esse bonum aliquid, quod est bonum particulare, quia tamen est naturæ rationalis debet tendere ad bonum simpliciter, ad quod retardatur ex inclinatione ad bonum particulare, si tamen anima hominis haberet aliquid sibi innatum, non impediretur ex inclinatione corporis, quia tamen nihil innatum habet, est homo agens imperfectum quantum ad omnes actiones suas, nisi in actionibus naturalibus, quæ non competunt ex parte rationis, quando autem homo habet perfectiones secundas, quæ sunt habitus, & intellectus, & voluntatis, & ceterarũ potentiarum per istas determinatur ad vnum, & tũc non potest deficere, nisi raro, siue sint istę perfectiones acquisitę siue infusę, q̃ mouebũt iã per modũ naturę quæ est determinata ad vnum, ita apparet, quòd malum non accidit in rebus, vt in pluribus, sed in minori parte.

An Deus habeat prouidentiam de omnibus immediate, vel mediantibus alijs causis. Vbi ostenditur error Platonis, qui posuit triplicem prouidentiam. Et quod ad prouidentiam de rebus multa requiruntur. Et quod intellectus diuinus non vilescit intelligendo singularia.

Quæst. CXXV.

QVAERETVR cum Deus habeat prouidentiam de omnibus particularibus, vt ostensum est supra q. 124. an habeat de omnibus immediate prouidentiam, vel mediantibus alijs causis. Aliqui dicunt, quod non per se, & immediate prouidet, sed mediantibus ministris, nam prouidentia Dei non excludit operationem secundarum causarum, quælibet tamen causa secunda intendit effectum suum deducere ad finem, quod ad prouidentiã pertinet, ergo mediante illa Deus prouidet. Item non est aliquid Deo subtrahendum, quod ad dignitatem pertineat, & tamen pertinet ad dignitatem principum nõ facere per se omnia, nec curam de omnibus agere, sed per alios, ergo etiam Deus per aliquos prouidebit rebus.

Item dicitur 12. Meta. quod quædam melius est nescire quam scire, vt vilia, & infima, sed omne melius esse in Deo est, ergo quædam erunt, quæ nesciet, & consequenter de illis non prouidebit saltem per se, sed per alios. Dicendũ, quòd Deus prouidentiam habet de omnibus, & immediate. in hoc tamen antiqui errauerunt, sicut Plato, qui vt refert Grego. Nissenus posuit triplicem prouidentiam.

Prima est summi Dei, qui primo, & principaliter prouidet proprijs idest omnibus intellectualibus creaturis, & deinde toti mundo, quantum ad genera, & species, & vniuersales causas, quæ sunt corpora cęlestia.

Secunda est, qua prouidetur singulariter indiuiduis animalium, & plantarum, & omnium generabilium & corruptibilium, quantum ad eorum generationem, & corruptionem, & ceteras passiones, & accidentia ipsorum, hanc prouidentiam Plato attribuit dijs, qui cęlum circuieunt. Aristo. 2. attribuit circulo obliquo, idest zodiaco 1. de genera. & corru.

Tertia prouidentia est rerum humanarum, scilicet quę ad vitam humanam pertinent, quam attribuit quibusdam dæmonibus circa terram existentibus, quos humanarum actionum custodes vocat, & dicit, quod secunda, & tertia prouidentia dependent a prima, quia Deus summus statuit secundos, & tertios prouisores.

Ista positio consonat fidei aliquantulum, scilicet inquãtum omnium rerum prouidentiam ponit, etiam quia reducit totã prouidentiam in Deum, discordat tamen a fide, quia subtrahit diuinę prouidentię omnia particularia subijciens secundę, & tertię prouidentiæ, & licet dicat dependere istas duas a prima prouidentia Dei, non intelligit, nisi quod Deus statuit prouisores, non tamen quod ipse prouideat, & ideo etiam cognitionem particularium tollit a Deo, Veritas tamen est, quod Deus cognoscit omnia particularia, sic dicitur Lucæ 12: quod vnus de passeribus nõ est in obliuione coram patre vestro. Etiam habet prouidentiam de eis conferendo, vt finem suum consequantur, & non turbentur in ordine eis assignato ad finem consequendum supra in littera, vnus ex his non cadet in terram sine patre vestro, & supra 6. dicitur, quod Deus pascit volatilia cœli, & vestit lilia agri, habet igitur de eis prouidẽtiam. Et dicendum, quod habet per se, & immediate istã prouidentiam. Pro quo sciendum, quòd ad hoc, quòd sit de rebus prouidentia multa requiruntur.

A Primo institutio ordinis. s. qualiter se habeat quælibet res ad aliam rem, & qualiter ad finem, & hęc vocatur dispositio. Deinde, q̃ dentur rei ea, quæ conferũt sibi ad finẽ vt adiuuetur ad consequendum illum per ea, & vt non impediatur in ordine ei assignato, & excogitatio istorum vocatur propriè prouidentia. Deinde est necesse, q̃ ista executioni tradantur, quia alias nihil prodesset tota Dei excogitatio. Prima duo facit per se; tertium autem facit per causas secundas, & istud vocatur gubernatio, quæ est explicatio prouidentiæ. Et ratio huius est, quia prima duo possũt esse ęterna, quia sunt actus intellectus, & sic competunt

B Deo cuius esse, & agere est in ęternitate. Tertium vero necessario est in tempore, & cum successione, & hoc non cõuenit Deo, sed per cãs secundas illud facit, vt dicetur seq. q. & hoc est mediate facere, prima autẽ duo immediate facit. Et patet hoc primo, quia in rebus humanis, quãdo est aliquis superior prouisor ille per se excogitat de solis magnis qualiter ordinentur, minorũ vero ordinationem relinquit excogitandam alijs. & hoc est, quia ipse ignorat cõditiones particularium, sicut legislator ponens legem multa relinquit arbitrio iudicis, eo quod quando legẽ imponit non potest cognoscere differentias omnium particulariũ negociorum, quæ euenient, quia si sciret legem poneret ne postea dubitaretur, quomodo particularia reducerẽtur ad legem vniuersalem, sed non ponit, quia nescit, vel interdum si sciret non potest propter humanã occupationẽ, &

C temporis prolixitatem, ideo prouisor summus cõmittit inferioribus, vt sic minus laboret. In Deo autem ignorantia nõ est, quia omnia etiam minima distincte cognoscit. Etiã intelligendo non laborat, quia eius intelligere est eius substantia, & vita. Etiam non requirit tempus ad intelligendum, ideo nulla causa est, quare non prouideat per se de omnibus, cum omnia intelligat intelligendo se.

Item quando cõmittitur a superiori prouisore inferioribus ordinare de aliquo ipsi per suã industriã ordinẽ excogitant, & nõ habent illã industriã, nec vsum eius a superiori prouisore, quia si ab illo haberent, iã ordinatio nõ fieret per ipsos, sed per illũ, & ipsi nõ essent prouisores, sed ordinis dati executores: industria tamen & sapientia, & omnis perfectio intellectus a Deo causatur, nec potest quis intelligere aliquid, nisi in virtute Dei. si ergo aliquod agens in-

D tellectuale excogitet aliquem ordinem in rebus quem exequatur, non dicitur illa prouisio esse ab eo, sed a Deo in cuius virtute agit, ergo Deus erit prouisor immediatus.

Item si Deus prouideret mediantibus causis secundis oporteret, quod daret illis leges prouidendi, & illæ, vel essent particulares, vel vniuersales. Si particulares iam causæ secundæ nihil prouiderent, sed leges datas exequerentur, & ita essent executores, & non prouisores. Si essent leges vniuersales cum non possit vniuersale semper applicari bene ad particulare maxime in rebus mobilibus, quę nõ semper se habent eodem modo, oporteret q̃ interdum isti prouisores ordinarent de rebus vltra id quod esset in legibus datis sibi, & haberẽt iudicium super illas, quãdo oporteret agere secundum tenorem earum, & quando omittere illas, sicut est de epikeya, quæ iudicat de iusto legali. 5.

E Ethico. capit. 13. & tamen in hoc casu cum esset dubium de lege, & oporteret eam interpretari, vel dispensari in illa non poterat fieri, nisi per condentem, ideo ad Deum recurreretur, & sic ipse iudicaret, & prouideret de particularibus.

Item ad hoc, vt teneatur ordo rectus in humanis rebus superior prouisor iudicat de his, quæ ab inferioribus ordināt an recte se habeãt, vel nõ si ergo Deus iudicaret & prouideret p causas secũdas, iudicaret rursus an recte ordinata erãt, quæ per illas prouidebãtur, & sic iam per seipsum de particularibus prouideret. Item si Deus per seipsum non prouideret circa particularia, aut hoc esset, quia non posset, vel quia eius dignitati non conueniret scilicet quia vilesceret, vt quidam dicũt. Primũ est falsum, quia cũ Deus omnia intelligat nulla est ei difficultas instituere eis ordinem quẽ voluerit. Secundũ etiam falsum est, quia magis

quis

quis vilesceret operando circa aliquid, q ordinando illud, Deus tamen circa omnia operatur, & non vilescit, minus ergo vilesceret ordinando omnia, maximè quia providere est actus rationis, qui est aliquid perfectum, nec intellectus vilescere potest in actu suo, sed solum mendicando aliquid à rebus vilibus, sicut est in intellectu nostro, q omnes species intelligibiles accipit ab extra, intellectus autem Dei nõ intelligit res per species rerum, sed per seipsum, & se intelligendo intelligit oia, cum ergo non vilescat se intelligendo, nec vilesceret intelligendo illa. Itẽ, quia tunc magis Deus vilesceret extẽdẽdo ea rerum, q intelligẽdo illas, quia magis convenit agens cũ effectu in conditionib. naturalibus, q intelligens cũ re intellecta, quia agens producet effectum dando ei totũ esse naturale, in intelligente aũt, & generaliter in qualibet potẽtia apprehẽdente nõ est res sc̃dm esse naturale, sed sc̃dm esse intelligibile, sicut albedo est in subiecto quantũ ad esse naturale, in oculo aũt non, sed solum quantũ ad similitudinẽ, & multominus in intellectu, quia aliás albedo intellectũ disgregaret, & redderet intellectum formaliter albũ, q duo in mue facit, sed neutrũ facit in intellectu, nec in oculo. Item ẽt, si Deus acciperet species à rebus, licet hoc præsupponeret quandã imperfectionẽ, s. quia illas mendicat, tñ ipse ab eo susceptę non vilificarent intellectũ eius, quia res aliquis dr̃ esse vilis pp impuritatem suã materialẽ, q est conditio cõpetẽs sibi in esse naturali, sed cum transfertur ad intellectũ non transit cũ cõditionib. illis, eo q non transit quantũ ad esse naturale, sed solũ quantũ ad intelligibile, vt dictũ est sup. de albedine, iõ nõ vilificat res intellecta intelligentẽ, sed perficit cum suscipiatur ibi sc̃dm conditiones nobiles, & ob hoc dr̃, q homo non vilescit intelligendo vilia, sed volẽdo vilia, s. quia intelligens suscipit rem solũ sc̃dm esse nobile, volens autẽ nõ suscipit sed movetur ad rẽ in seipsa, & in suo esse naturali habentẽ quandã turpitudinẽ, aut vilitatẽ considerata dignitate humana vilescit necessario volens eã vilem, quia fertur in illam, & vult frui ea sc̃dm illud esse, apparet igitur, q non vilescit divinus intellectus intelligendo singularia, ideo nihil obstat quin Deus habeat providentiam immediate de particularibus, & ita dicendum est, q illã hẽt. Ad primum dicendũ, q quodlibet agens intẽdit deducere effectum suũ ad finem, & deducit, nisi impediatur, hoc tñ non est providere, sed providẽtiam exequi, quod vocatur gubernare, providentia tñ iam est sc̃dm q causæ secundæ moventur operando. Ad sc̃dm dicendum, q pertinet ad dignitatem principum hr̃e ministros ad exequendum oia opera eorum, non tñ oportet, q habeant ministros ad providendũ, sed potius ipsi ordinẽ ponunt nisi in eis in quib. ipsi, vel nesciunt, vel non possunt, quia indignitatis esset p ministros pvidere, & esset maximè indignitatis, qui nihil per se ordinaret, nec ẽt de statu personæ suæ, & tamen ille esset vilissimus servus, qui nihil ageret, sed ageretur, ita aũt in Deo est, quia executionẽ ordinis ipse non facit, sed ministris committit: ordinationem autẽ per se facit, quia hoc maximè dignitatis est per se posse de omnibus providere. Ad tertiũ dicendũ, q scire, nunq̃ in se est malũ cũ sit summis perfectionibus, nobis tñ interdũ scire quædã est malũ p accidẽs, s. vt vel, q̃ vilescimus, vt cõsiderãdo de quibusdam, quę incitant nos ad peccandũ, per qđ quisque vilis redditur, vel q̃a impedimur, sicut cũ aliqñ occupamur in consideratione rerum parvarũ impedimur considerare de altissimis in quibus efficeremur sapientes, ablatis autẽ his intelligere quæcunque semper erit bonũ, sed in Deo neutrũ est, quia nec põt malus fieri aliquid cogitando, nec impediri a consideratione meliorũ, cum intelligere Dei vnicum sit quo seipsum intelligendo omnia intelligit, ideo melius est in eo intelligere, quam non intelligere.

An executio providentiæ fiat à Deo per se, & immediatè, vel mediantibus alÿs. Et quod ordo tanto est perfectior quãto ad minima magis descendit. Et quidquid fit in vniverso à Deo est provisum. Et quod omnis virtus operativa exequitur providentiã Dei. Et in quo Angeli differãt inter se. Et quod nihil est in vniverso, per quod non fiat executio divinæ providentiæ, nisi ipsa materia prima. Q. CXXVI.

QVAERETVR de gubernatione rerum, quæ est executio providentiæ, id est, explicatio eius per tempora, vt dicit Boetius, an fiat a Deo per se, & immediate, vel mediantibus alÿs. Dicendum, quod ad hoc, quod providentia in rebus sit oportet esse ipsarum ordinationem, & ordinationis executionem. Primum pertinet ad intellectum, quia sapientis est ordinare. Secundum vero ad virtutem operativam, habent autem se ista econtrario, quia in ordinatione tanto est ipse ordo perfectior quanto magis descendit ad minima, quia tunc nihil relinqueretur inordinatum, quod tamen accideret si daretur ordo vniversalis. Etiam quia perfectior est intellectus, qui scit descendere ab vniversali vsque ad minima, quam qui scit in vniversali, & hoc in moralibus, vbi sermones vniversales inanes sunt 2. Ethicorum: ordinare autem ad moralia pertinet dum in operatione fit, vel ad artem, & in vtrisque descenditur ad particulare. In operatione autem est econtrario, quia operari in minimis pertinet ad potentiam infimam, exequi autem circa maxima pertinet ad potentiam altissimam, in Deo autem est virtus intelligendi perfectissima, & potentia ad operandum maxima, ideo constituere ordinem perfectissimum, qui est de minimis, & individuis pertinet ad Deum, nam omnium rerum vsque ad individua minima, & eorum accidentia Deus habet curam & per se, & immediate facit, vt ostensum est præcedenti quæst. operatio etiam perfectissima, scilicet, maximarum rerum Deo convenit, & ita sunt aliqua opera, quæ ipse solus facere potest, vt creare seculum, suscitare mortuos. & generaliter quodlibet miraculum, nam hæc per nullam aliam virtutem fieri possunt. Alia opera sunt minoris potestatis, & illa per ministros exequitur secundum proportionem virtutis eorum quibuslibet committens ea, quæ non excedunt potestatem ipsorum, ita vt minima opera competant minimæ virtuti. Item providentia Dei non tollit operationem causarum secundarum, & tamen omnia, quæ fiunt per secundas causas sub providentia cadunt, ergo Deus non exequitur per se quicquid per se providit, alioquin sequeretur, quod nullum esset agens in toto vniverso, nisi Deus, & omnes operationes procederent ab eo immediate, nam si æqualiter se haberent providentia, & gubernatio, cum Deus immediate, & per se omnia provideret, ita immediate, & per se omnia exequeretur: & quia quidquid in vniverso fit a Deo provisum est, vt ostensum est præcedenti quæst. quidquid in vniverso fieret ab ipso immediate fieret, & tunc, nec ignis calefaceret, nec homo generet hominem, sed omnia hæc per se Deus faceret, sicut per se providit. Quo dato sequeretur maximum inconveniens, scilicet quod non esset iste status vniversi, qui est, nam nunc sunt diversa agentia, & tunc esset vnicum agẽs etiam actiones inter se non differrent in modo, nec in virtute licet differrent res factæ, quia quælibet esset divina operatio, & vna non excederet aliam, sicut creare hominem, & equum licet res creatæ different creatio nõ differt. Item tolleretur successio, & motus de operationibus, quia operatio procedens a virtute finita est successiva, quia non potest dispositionẽ facere, & introducere formam, virtus autem infinita in instanti operatur, vt patet in creatione, nulla ergo est successio, nec motus in operationibus. Item oporteret tunc, quod diceretur, quasi totum vniversum supervacuum, vel periret, quod patet, quia fere omnes partes vniversi habent aliquam virtutem operativam, si autem per illam aliquid operarentur, tum non exequeretur Deus per se quidquid providit per se, si autem nihil operarentur esset tota virtus operativa in vniverso supervacua, & sic fere totum vniversum supervacuum, vel si non deberet esse supervacuum, oporteret, quod tota virtus operativa esse desineret, & hoc erat perire vniversum. Item tolleretur rebus propria natura, quia naturale est homini intelligere, & velle, si tamen Deus per se exequeretur omnia provisa non intelligeret homo, nec vellet cum illa sint provisa, sed Deus hoc faceret, ideo necesse fuit, quod gubernatio; quæ est executio providentiæ non fieret immediate per Deum, sed per causas secundas. Item hoc repugnaret divinæ dignitati, quia pertinet ad magnum principem multos habere ministros, sed nulla est dignitas maior quam Dei, ideo necesse est, quod habeat diversos ministros, qui secundum diversos gradus exequãtur voluntatem

eius, & istæ sunt virtutes executiuæ, ita dicitur Psalm. 102. F Benedicite Dominum omnes virtutes eius, ministri eius, qui facitis voluntatem eius. & Psal. 148. Dicitur ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarũ, quæ faciunt verbũ eius.

Dicendum aũt, q executio diuinæ prouidentiæ generaliter fit per ea, q̃ habent virtutem operatiuã in vniuerso. Quod patet, quia ois virtus operatiua operatur, cum nihil maneat ociosum, & tñ ois operatio est ad aliquem finẽ, & est prouisa à Deo, ergo ois virtus operatiua exequitur prouidentiam Dei, & hoc est in tota naturæ concatenatione, quia ab infimis vsq; ad summa nihil est, qd nõ exequatur aliquid à Deo prouisum. De summis patet, sunt.n. intelligẽ. i. Angeli altissimę creaturæ, & sunt executores prouidentiæ, & quantũ ad hoc dicuntur ministri Dei. Ps. 103. & ad Hebr. 1. s. qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos ignem vrentem, sed minister est, qui exequitur id qd G prouisum est per dominũ, ideo ipsi executores sunt diuinæ prouidentiæ. Et ad istos maxime pertinet executio pp duo, Primo pp magnitudinem virtutis operatiuæ, nã nullũ ens est tantæ potestatis, sicut Angelus, cum ẽt dæmones excedant oia naturalia in potestate. Iob 41. non est potestas super terrã, q̃ comparetur ei. Angeli, vel dæmoni, ideo ad plura prouisa exequenda se extendet virtus Angeli, q̃ cuiuslibet alterius entis, Secundo pp intellectum, quia quantum ad illum participat Angelus rõnem prouidentiæ, s. vt non solum possit exequi, quod à Deo prouisum est, sed ẽt intelligat ordinẽ diuinæ prouidentiæ, & ideo tanto melius potest exequi, q̃ entia, q non intelligunt. s. quia minus errabit in opere, & quia q̃dam sunt quorum executio non potest fieri, nisi per substantiã intelligentẽ, sicut notificare diuinã voluntatẽ, & ista executio specialiter pertinet ad Angelos, & ab ea nomen acceperunt, vt Angeli. s. nuncij dicerentur. s. quia diuinã voluntatem annunciant. Hoc ẽt quibusdam hoib. competit qui Prophetę dicuntur, & tñ istis, vt in plurimũ per Angelos cõpetit. quia Angeli reuelant eis secreta cælestia. Prophetæ ergo executores prouidẽtiæ sunt Angeli, inter ipsos quoq; differentia est, quia per quosdam explentur in alijs, q̃ Deus prouidit, nã quidam eorum abũdantius diuinam pfectionem participãt, quã Deus cõicat se singulis rebus sẽdm conditionem naturę earum, & quia quidã eorum sunt natura excellentiores capiunt abundantius diuina dona, tam sapientiæ, q̃ virtutis operatiuæ, & isti in inferiores agunt, & hoc est, quod dicit Dionysius, q̃ Hierarchiç superiores purgant perficiunt, & illuminant inferiores. De minorib. entib. patet, quia nullũ ens in toto vniuerso destituitur à virtute operatiua, nisi materia prima, q̃ nõ I est ens in actu, sed in potentia, nã cetera entia aut sunt formæ simplices, vt intelligentiæ de quib. dictum est, aut res habentes formã, sicut oia composita, & quia operatio est [illegible], competit oi enti operatio, nisi materiæ primæ, q̃ neq; est aliquid, nec habet formam, sed vt sic in potentia est ad formam, & ita nihil est in vniuerso per q non fiat executio prouidentiæ, nisi ipsa materia prima, & quantum ad hoc dicuntur oia militare Deo faciendo, quod ipse vult. De summis patet, quia dr: benedicite dñm omnes virtutes eius, & ministri eius, quod de Angelis manifeste dr. De minimis patet, quia dr ignis, grando, &c. quæ faciunt verbũ eius, & tñ ista sunt de minimis entibus, cum ignis sit purũ elementum, & grando, nix, glacies sunt entia metheorologica, & ideo imperfecta in specie, quia inter metheorologica pluuia est perfectior in specie, nisi pluuia, de cibus eiusq; intermedijs à fortiori intelligitur, q faciunt voluntatẽ K Dei, i. exequuntur id, quod Deus ordinauit, ita quidquid est in vniuerso est minister diuinæ prouidentiæ, sicut enim dicit Boetius, q prouidentia explicatur per Angelos, aut per dæmones, vel per animam, aut [illegible] natura.

An prouidẽtia Dei imponat necessitatem rebus. Et quod per se diuiditur ens in necessarium, & contingens: item quod prouidentia Dei non tollit liberi arbitrij libertatem, nec tollit casum, & fortunam à rebus. Et in quibus sit casus, & fortuna, & quid casus. Et sequitur [illegible] gradus entiũ, & causarum diuersitas: item quod prouidentia duo [illegible] [illegible] ad rem ipsam. Et quid astrum. Quæst. CXXVII.

QVÆRETVR an prouidentia Dei imponat rebus necessitatem. Aliqui dicunt, q sic, quia oẽ quod habet

causam in præsenti, vel in præterito ad q̃ necessario sequitur effectus est necessarium, 6. Metaph. oia tñ prouisa sunt huiusmodi, quia prouidentia est eis causa essendi, & tamẽ si aliquid prouisum est, necesse est euenire, quia alias frustraretur prouidere, ergo oia sunt ex necessitate. Dicẽdum, q multa fuit hæc causa errandi, aliqui.n. nescientes, quõ stare posset cum certitudine prouidentiæ contingentiã rerum, dixerunt non esse prouidentiam saltem in humanis rebus, quæ ex libertate fiunt, & ita voluit Tullius in lib. de Diuinatione, siue de fato. Alij aũt volentes prouidentiam à rebus subtrahere dixerunt oia ex necessitate contingere sẽdm quendam ordinem ineuitabilem qui est in rebus, & ista fuit positio stoicorum. Sed dicendum, q ad prouidentiam Dei non pertinet rebus prouisis necessitatem imponere, vnde non tollit à rebus contingentiam, nec arbitrij li- G bertatem, nec casum, & fortunam: nam diuina prouidentia non excludit operationem causarum secundarum, immo per illas explectur, vt ostensum est præced. q. & tamen si imponeret rebus necessitatem, tolleret omnes causas secundas, nam à causa proxima dicitur effectus necessarius, vel cõtingens, & non à causa remota, nam sol, & homo generant hoiem. 2. Physic. sol autem ex necessitate agit, & tñ homo non necessario gignitur. s. quia virtus generatiua hominis impediri potest: si autem prouidentia Dei redderet oia prouisa necessaria, mutaretur natura rerũ, quia oporteret omnia agentia proxima ex necessitate agere, & impediri non posse, multa tamen sunt, quę impediri possunt ne agant, ergo prouidentia nõ imponit necessitatem. Item ad prouidentiam Dei pertinet conseruare vniuersum in sua perfectione, est autem perfectio eius integritas quædam, H inquantum reperiuntur in eo omnes gradus entiũ, qui possibiles sunt, & tamen ens diuiditur per necessarium, & contingens, & est ista diuisio entis per se, si ergo diuina prouidentia auferret contingentia tolleret hos gradus entitatis, constat.n. q multa in natura sũt non sunt necessaria, quia impediri possunt, si ergo ex necessitate euenirent pp prouidentiam iam mutaretur natura rerum, & solum manerent necessaria in vniuerso, & tollerentur omnia contingentia, multi tamen sunt gradus entitatis in quibus cõtingentia est, quib. ablatis magna pars vniuersi deficeret. Item omne necessarium est semper, nullum autem corruptibile est semper, si ergo diuina prouidentia faceret, quod omnia essent necessaria, auferret de rebus omne generabile, & corruptibile, & consequenter auferretur omnis motus, quia in omni motu est generatio, & corruptio, cum aliquid ibi esse incipiat, & aliquid esse desinat, nam sit continua acquisitio, & deperditio per motum. Item sequeretur multa esse superflua in vniuerso, quia entis necessarij est ex necessitate esse, vel agere, cõtingentis autem agere, & esse contingenter, si ergo nihil maneret contingens, sed omnia necessario euenirent pp prouidentiã, omne ens, qd ex natura suã est contingens, esset superuacuũ, quia nunq̃ ageret, nec esset contingenter, sed reduceretur ad agere, & esse ex necessitate pp prouidentiã. De libertate arbitrij patet, quia prouidentia conseruat in reb. propriam pfectionẽ, & nõ destruit, sed conseruat contingentia. i. non excludit eã à reb. inanimatis, & naturalibus, ergo à fortiori nõ excludet illam ab intellectualib. in quib. libertas arbitrij potissimus, nã in reb. inanimatis contingentia prouenit ex defectu, & imperfectione, nam sẽdm naturã sunt determinata ad vnũ effectũ, & aliũ sp consequuntur nisi sit impedimentum ex debilitate virtutis, q̃ non sufficit illum producere, K vel ab aliquo prohibente agere, vel ex materię in dispositione, & ideo causæ naturales non sunt ad vtrumlibet, sed vt frequenter producunt effectũ suũ vno modo, & deficiunt raro. Quod aũt voluntas sit causa contingẽs non prouenit ex imperfectione, sed potius ex magna pfectione naturæ suæ, s. quia ipsa non est virtus limitata ad vnum, sed habet se ad opposita, quia põt in quocunque, determinatio autẽ potentiæ ad vnu prouenit ex imperfectione, nã perfectior esset ignis si posset calefacere, & frigefacere, & humectare, q̃ q solum posset calefacere, hoc.n. est ignem determinatũ esse ad calefaciendũ. s. q hoc possit, & nihil aliud possit. Intellectus aũt, q̃ est virtus pfecta nõ determinatur ad vnũ genus entis, sicut sensus, sed ad oẽ ens se hẽt, sic aũt voluntas non est determinata ad vnũ genus rerum, sed in oia põt, &

hoc est esse contingentiã in actib. voluntatis, i. libertatem. s. A q non sit voluntas determinata ad hoc solũ volendũ, sed q possit hoc, & quodcunq; aliud velle. Libertas ergo volũtatis ex magna pfectione prouenit, q̃ tñ tolleretur si prouidentia auferret libertatẽ, quia iam voluntas esset determinata ad vnum, sicut naturalia, ergo nõ aufert prouidentia libertatem. Itẽ ad prouidentiã ptinet reb. vti scdm conditionem naturæ suæ, quia aliàs frustra essent conditæ si modus naturæ earũ ad nihil esset, ẽt quia p prouidentiã confertur rei adiutoria ad finẽ, & ne impediatur in ordine sibi assignato perueniendi in finẽ, & tñ finis rei est scdm cõditionẽ naturæ eius, ið de natura prouidentiæ est vti reb. scdm modũ naturæ ipsarũ, modus aũt agendi cuiuslibet rei cõsequitur formã eius, quia forma est principiũ actionis, sed forma, p q̃ agit voluntariũ agens non est determinata, ergo prouidentia non determinabit voluntatẽ ad aliquid, pa B tet hoc, quia voluntas agit p formã. i. speciẽ apprehensam ab intellectu, nam ipsa non est vis apprehensiua, sed bonũ apprehensum p intellectũ mouet voluntatẽ, quia est obiectũ eius, intellectus aũt nõ hẽt vnam formã determinatã, quia nulla forma intelligibilis est innata intellectui, sed est tanq̃ tabula rasa, vt dr̃ 3. de Anima, recipit aũt indifferẽter oẽs species à sensu, & cũ non sit determinatus naturaliter ad aliq̃ formã rerũ, quia nulla est sibi innata, iudicabit aliqñ bonum per vnã, & aliqñ per alterã, & quia voluntas sequitur iudiciũ intellectus de bono, & malo, necesse est, q sit indifferẽs ad hoc, vel illud volendũ, sicut intellectus est indeterminatus ad iudicandũ hoc, vel illud esse bonũ. Itẽ prouidẽtia multiplicat bona in reb. prouisis, & tollit illa, p q̃ impedirentur bona, & si libertas voluntatis si tollatur erũt multa bona sublata, quia tolleretur laus virtutis huma- C næ, quę non esset si hõ libere nõ ageret, tolleretur ẽt meritũ, & pmium, & demeritũ, & pęna, quia si nemo iuste puniretur si malũ euitare non posset, nemo ẽt iuste beatificaretur si bonũ ex necessitate ageret. Tollerentur ẽt consilia, quia inutile erat cõsiliari de eo, qđ non posset euitari, & ita fere oĩs humana actio tolleretur, qđ esset humanã naturã destruere, non ergo tollit prouidentia libertatẽ, sed relinquit hoiem liberũ Eccl 15. ab initio cõstituit Deus hoiem, & reliquit eũ in manu consilij sui, apposuit tibi aquã, & ignẽ, ad qđ volueris porrige manũ tuã, ante hoiem vita, & mors, bonũ, & malũ, quod placuerit ei dabitur illi. De casu ẽt, & fortuna patet, q non tollantur p prouidentiã. Est .n. casus, & fortuna in eis, q̃ pp alterum aguntur. pp quem 2. Phy. qñ non sic euenit, sicut cogitatũ est, vel ab agẽte intentum, Vnde dr̃, q casus est inopinatus rei euentus, nec .n. nũ D tolluntur p prouidentiã, quia illa non tollit multitudinem causarũ secundarũ, vt dictũ est, existẽtib. aũt in eis, & agentib. necesse est interdũ concurrere in actu, & ex concursu mutuo se impediũt, vel se adiuuant, & vtroq; modo est casus, nam si se adiuuent erit effectus pfectior, q̃ aliàs fieret à qualibet causa p se, & quia intentio agentis est producere effectũ pfectum scdm cõditionẽ virtutis suæ, quidquid superadditur ad casum ptinet, quia non erat intentũ, & si se impediãt erit defectus in opere, & iste ẽt est casus, quia defectus non est intentus ab agente, cũ agens intendat producere effectũ pfectũ scdm virtutem suã, & generaliter oĩs concursus causarũ, facit necessario casum, sed prouidentia vult diuersitatẽ causarũ, ergo non excludit casum, & fortunã, sed potius illa vult. Item ptinet ad perfectionẽ vniuersi casus, & fortuna, sicut .n. se hẽt res ad esse, ita se hẽt ad hoc, q sit causa, ideo scdm diuersos gradus entiũ est diuersitas causarũ, ad pfectionẽ rerum requiritur, q sint q̃dam entia per se, & q̃dam per accidens, res .n. q̃ non habent in sua natura, i. substantia vltimã pfectionẽ oportet, q habeant pfectionẽ aliq̃ per accidentia, & hoc est, q sit ens per accidẽs, & tanto plura accidentia requiruntur ad pfectionẽ alicuius quãto minus de pfectione in sua natura hẽt, ita igitur, sicut subiectũ, & accidens, vel subiectũ, & multa accidẽtia eius sunt vnũ ens per accidens, ita oportet esse causas aliquas p accidens, sed quidquid prouenit à causa per accidẽs dr̃ à casu, vel fortuna, ergo ad rerũ perfectionẽ pertinet, q sit casus, & fortuna, & ita nõ tollũtur p prouidentiã, & manent in reb. necessitas, & contingentia, & arbitrij libertas, & casus, & fortuna, nihilq; horũ tollitur p prouidentiã, cũ hæc ptineãt ad integritatẽ vniuersi, & decorẽ eius, sunt tñ A oĩa hæc prouisa: prouidentia tñ nõ dat nouam naturã rei, sed conseruat eam in illa, quia prouidentia duo solũ agit, s. disponit ea, p q̃ res deducatur ad finẽ, & adiuuetur ad perueniendũ, & disponit quo tollantur ea, q̃ impediunt ordinẽ perueniendi, prouidẽtia, ergo naturã non dat rei, sed psupponit eã, & modũ naturæ, quia hęc sunt per creationẽ, & finẽ, & ordinẽ non constituit, sed psupponit, quia hęc ptinent ad dispositionẽ; ideo non aufert ista, quia tunc destrueret, q̃ egit, sed potius prouidẽtia est ad hoc solũ, q res scdm naturã suã, & modum suũ p ordinem datũ perueniat ad finem sibi institutũ, & hoc dando ad perueniendũ conferentia, & auferendo impedientia, & ita prouidẽtia dirigit res, vt necessaria necessario in finẽ suum perueniant, & casualia casualiter, & libera libere, contingentia vero contingenter. Ad argm̃ solet dici, q si aliquid prouisum neces- B sario fiet, non tñ imponitur necessitas rei prouisæ, quia gubernat Deus res scdm conditionẽ earũ, vt dictum est. Sed dicendũ, q hoc non sufficit, quia ista necessitas consequentiæ facit necessitatẽ consequẽtis, quia ita est, q oẽs res prouisæ sunt, cum nihil sit extra Dei prouidentiã, & quidquid prouisum est p prouidentiã determinatũ est, cũ ipsa sit certa diffinitio rerũ, ita ergo est, q Deus prouidet de hoĩe, qñ moreretur, & qualiter, & vbi, alioquin esset istud extra prouidentiã, & tunc assignato die illo, & loco, & modo quibus homo moriturus est, q̃ vocentur. b. quæritur an necesse est, q homo moriatur in. b. vel non, si necesse est, ecce prouidẽtia imposuit necessitatẽ, si non est necesse poterit mori extra. b. & tñ Deus puidit eũ moriturũ in. b. ergo frustratur diuina prouidẽtia, & puidentia. Dicendũ, q non est possibile euitari argm̃ illud supposito casu, quia si prouidentia Dei C tpe præcedat res puisas necesse est, q illis imponat necessitatẽ, vel q ipsa frustretur interdũ, aut saltẽ frustrari posset, & vtrunq; est inconueniens, sed tollitur inconueniens, qa prouidentia non pcedit tpe res prouisas, nec pcedere põt, est .n. prouidentia ipsa Dei per respectũ ad creaturas, vt cadunt sub ordine, scientia aũt Dei est ipsa eius substãtia, sed substantia eius est in æternitate, ideo prouidentia æternitate mensuratur. Est aũt æternitas mensura rei viuentis habentis ipsum esse, & illud totũ simul, cui nec aduenit pars, nec transit, & ideo æternitas non includit tpis, nec includitur à tpe, tanq̃ vnum sit pars alterius, sed cuilibet instãti assignato in tpe coexistit tota æternitas, & ideo, quod in æternitate est non fuit ante illud instans, i. non hẽt aliq̃ partem sui esse ante illud instãs, nec erit post illud, sed coexistit illi instanti quantũ ad totum suũ esse, licet non est in illo instan- D ti, quia illud est instãs tpis, & quantũ ad hoc quodlibet æternũ est psens cuicunq; rei, & non est ante illã, nec post illã, & ita prouidentia non pcedit tpe res prouisas, nec subsequitur, sed coexistit eis, & tunc verũ est, q oẽ prouisum infallibiliter euenit, & nõ põt mutari, & tñ non est verum de aliqua re prouisa anteq̃ fiat, q illa necessario euentura sit pp prouidentiã, quia ad hoc oportebat, q prouidẽtia de re esset, anteq̃ res esset, & tunc verũ esset, q necessitatẽ imponeret, vel ipsa posset frustrari, & tñ quia coexistit rei prouisæ non põt ei dare necessitatẽ, nisi quando res est, & tñ in præsenti quęlibet res de seipsa habet necessitatem, quia omne, quod est dum est necesse est esse, nullã ergo necessitatem imponit prouidentia rebus, nisi quantum ipsæ ex natura sua habent, & hoc non fit, nisi quia non præcedit eas tempore, si quis autem concedat prouidentiam esse an- E te rem prouisam impossibile est, quòd euitet inconueniẽs.

An numerus capillorum Deo sit cognitus, & ad quid hoc dicatur. Quæst. CXXVIII.

QVAERETVR, quia dr̃ hic oẽs capilli capitis vestri numerati sunt, an verum sit, & ad quid dr̃. Dicendum, q capilli vestri numerati sunt, i. sub certo numero positi, quia Deus constituit oĩa in numero pondere, & mensura. Sap. 12 ẽt sunt numerati, i. eorum numerus est à Deo cognitus, nã non solũ rerũ existentiũ, q̃ finitæ sunt eo, q in actu sunt, sed ẽt non existentiũ numeros, & oẽs species numerorũ possibiles Deus nouit, non tamen dr̃, q sint numerati. i. q Deus illos computauerit, nihil .n. Deus computat, sic dicit Chrys. hoc dixit non, q pilos Deus numerat, &c. & August. dicit denique numerus capillorum non in actu computationis, sed in facultate cognitionis accipitur.

F Ad secundum dicendum, quod hoc dicitur ad significandum solicitudinem Dei erga nos, quia nihil nostrum perire permittit, nec etiam capillos, qui nullius valoris sunt. & dicit eos esse numeratos, quia ea, quæ solicite custodire volumus numeramus, sic dicit Hiero. quod ait vestri capilli capitis, &c. immensam Dei erga homines prouidentiam, & ineffabilem significat affectum, quod nihil nostrorum Deum lateat, & Hilarius dicit, in numerum .n. aliquid colligi diligentiæ est, & Aug. ait bene capilli numerati esse dicuntur, quia ea quæ volumus seruare numeramus.

Considerandum, quod in hoc loco aliqui hæretici, qui resurrectionem deridebant arguunt dictum istud, quasi Christus velit dicere, quòd capilli nostri omnes manebunt in resurrectione, quod videtur deforme propter eorum multitudinem, & prolixitatem, sed Christus hoc non dicit, sic dicit Hieron. derident in hoc loco, qui carnis resurrectionem negant, quasi nos capillos, qui numerati sunt, & à tonsore decisi omnes dicamus resurgere, cum Saluator nó dixerit, vestri capilli omnes saluandi sunt, sed numerati sunt, vbi numerus est, scientia numeri demonstratur non eiusdem numeri cóseruatio. De hoc tamen est dubium an omnes capilli nostri nobiscum in resurrectione futuri sunt, & videtur, quòd Christus hoc voluerit, quia Luc. 21. dixit, capillus de capite vestro non peribit.

Dici potest, quòd non dicitur illud ad significandum, quod nullus capillus peribit, sed ad ostendendum, quod nulla pars nostra etiá minima peribit, sicut hic dixit capillos capitis numeratos ad signandum magnam solicitudinem Dei de nobis. Aliter potest dici, quod etiam veri capilli de capite non peribunt, sed quidquid fuit aliquando de veritate naturæ humanæ redibit ad corpus hominis, vt de illo rursus formetur corpus, nó tamen oportet, quòd sit in eodem loco in quo prius fuit, vt Aug. dicit ponens exemplú de vase recenter facto si reducatur in massam, & iterum de eadem massa tota fiat vas eiusdem figuræ, quia quidquid fuit prius in vase est nunc, sed aliquid fuit prius in lateribus, quod nunc est in vase, vel in orificio, vel in ansa, & ita capilli omnes decisi à tonsore erunt in massa de qua formatur corpus, non tamen erunt capilli, qui prius fuerant capilli, sed in alijs partibus corporis cedent illæ partes materiæ, sed veritas huius tangetur infra 22. cap.

Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confi-
Mat. 8 *tebor, & ego eum coram patre meo, qui in cælis est. Qui autē*
Luc. 9 *negauerit me coram hominibus, negabo, & ego eum coram*
& 12. *patre meo, qui in cælis est. Nolite arbitrari, quia venerim pa-*
cem mittere in terram. Non veni pacem mittere sed gladiū.
Luc. 12. *Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & fi-*
liam aduersus matrem suam, & nurum aduersus socrū suā,
Luc. 14. *& inimici hominis domestici eius. Qui amat patrem, aut ma-*
trem plusquam me, non est me dignus. Et qui amat filium,
aut filiam super me, non est me dignus. Et qui non accipit cru-
cem suam, & sequitur me, non est me dignus. Qui inuenit ani-
Mat. 8. *mam suam perdet illam, & qui perdiderit animam suam*
inf. 16 *propter me inueniet eam. Qui recipit vos me recipit, & qui*
Lu. 9. 17 *me recipit, recipit eum, qui me misit. Qui recipit prophetam*
Mar. 9 *in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Et qui reci-*
Luc. 10 *pit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Et qui-*
Io. 13 14 *cunque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ fri-*
inf. 18. *gidæ tantum in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet*
Mar. 9 *mercedem suam.*

K *Omnis ergo.* Ostenso supra, quòd Apostoli debent tribulationes sustinere constanter, hic hortatur eos nomen eius, confiteri confidenter, & dicitur. *Omnis ergo. qui confitebitur me.* i. asseret me esse Deum, & redemptorem mundi. *Coram hominibus.* Scilicet, prædicando illis hoc, vel quando fuerit ab eo quæsitum ante reges, & præsides, sicut dicitur supra in litera. *Confitebor, & ego eum.* Reddit vicissitudinem, quasi dicat, nemo putet, quod inutiliter me confiteatur, quia pro hac confessione ego retribuam aliam, nam confitebor eum, idest laudabo. *Coram patre meo, qui in cælis est.* Idest coram Deo, sed Luc. duodecimo, dicitur coram Angelis Dei, & idem est, quia qui confitetur coram Deo confitetur coram Angelis, eo quod Angeli assistunt semper Deo. Daniel. 7. millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei, & Tobiæ 12. dicitur ego sum Raphael Angelus vnus ex septem, qui astamus ante dominum. *Qui autē me, negauerit corā hominibus.* Scilicet, dicendo me non esse Deum, vel quòd non credident in me. *Negabo, & ego eum.* Scilicet, dicendo, quod non est seruus meus, vel quòd non noui eum. *Coram patre meo.* s. in die iudicij, quando nobis erit necessaria confessio Christi ad salutem.

An ista Christi confessio coram hominibus sit necessaria, & quando. Et quod confessio fidei semper est meritoria. Et nulla est dignitas maior, quam Christianum esse, & in Christum credere. Quæst. CXXIX.

QVAERETVR de ista confessione de qua Christus hic loquitur an sit necessaria, & quomodo.

Dicendum, quòd non loquitur de confessione sacra- G mentali, quæ est confessio peccatorum, sed de confessione fidei qua ore profitemur id, quod credimus. Et patet, quia dicitur qui confitebitur me, & non dixit qui confitebitur. Etiam, quia dicitur coram hominibus, confessio tamen sacramentalis non fit coram hominibus, sed in occulto. De ista autem confessione fidei dicendum, quod semper est meritoria, nam quandocunque confitemur fidem laudamus per hoc Deum, ideo sicut orare est actus meritorius, ita & confiteri fidem, quia orare licet cedat in honorem Dei, inquantum innuimus, quòd ipse potest dare, quæ petimus, tamen est præcipuè propter nos, quia desideramus obtinere, quod petimus, confessio autem fidei est solum ad honorem Dei, tum quia omnia, quæ confitemur dicunt quandam Dei magnitudinem, & sic sunt laudes eius, tum quia non dicimus illa propter nos cum nihil ibi petamus, H sed propter Deum & ideo siue sine persecutione, siue in illa Christum confitemur .i. fidem Christi semper est meritorium. An tamen sit necessaria aliquando ista confessio est dicendum, quod aut est homo in persecutione, aut extra illam. Si in persecutione, aut petitur ab eo, quòd profiteatur quid de Christo credit, aut nihil petitur. Si petitur peccat mortaliter si non confitetur Christum dicens se esse s. Christianum, & Christum esse Deum, nam taciturnitas in hoc casu tolleret honorem Christo debitum, quia per hoc ingerit alijs opinionem, quia ipse non sit Christianus, vel saltem, quod fides sit ita derisibilis, quòd erubescat illā confiteri, nam sicut negare Christum esset semper peccatū mortale, ita si quis erubescens non confiteatur illum mortaliter peccat, sic Christus dixit, qui erubuerit me, & sermones meos, hunc filius hominis erubescet in conspectu I Dei, & sanctorum Angelorum. Luc. 9. Si autem non interrogatur, non tenetur confiteri, quia nemo tenetur se ingerere ad martyrium, quod tamen facit, qui in persecutione fidei non interrogatus Christum publicè confitetur, est tamen magni meriti, & supererogationis Christum sic confiteri, & ita zelo fidei multi martyres ad confessionem se ingesserunt. Si autem sit extra persecutionem, aut interrogatur quis an sit Christianus, vel quid credit, vel non interrogatur. Si interrogatur semper tenetur confiteri, nisi derisione, vel iocose quæratur, quia in rebus sacris non est iocose procedendum, quoniam perit eorum auctoritas, & dignitas conculcatur: si tamen non iocose petatur, à quocunque petatur confiteri tenemur, quia aliàs videmur erubescere confiteri Christum, quasi paruum aliquid hoc sit, & tamen nulla maior dignitas nobis esse potest, quā Christianos esse, & in Christum credere: sic enim dicit Augu- K stinus, & refert illud Bernardus in Speculo virginum, felicior Maria fuit recipiendo fidem Christi, quam cōcipiendo carnem Christi: valde ergo peccat, qui à quocunque de hoc quæsitus erubescit istud confiteri. Si autem nō quæritur, dicendum quod quibusdam competit ex officio Christum publicè confiteri, sicut prædicatoribus, & doctoribus Ecclesiæ, & isti peccant si nō cōfiteantur, sicut si subtrahant verbum prædicationis tempore debito: illi autem quibus ex officio non competit, tenentur aliàs publicè cōfiteri, quilibet tamen tenetur apud se aliquoties confiteri fidem, nam propter hoc Apostoli fidem sub certis articulis collegerunt symbolum facientes, & postea etiam in Cōcilio Niceno symbolum condidit, quod in missarum solēnijs decantatur; & vt oēs fideles discant quid credant, & apud se verba fidei annuncient, sicut Ecclesia profert.

Qualis

Qualis sit negatio Christi. *Quæst.* C X X X.

QVAERETVR de negatione Christi qualis sit. Dicendum, quòd Christum negare multipliciter accipitur. Vno modo, quòd quis dicat se non esse christianum, vel Christum non esse Deum, & ista est grauissima negatio, & de ista loquitur hic Christus, s. qui negauerit me coram hominibus, & hoc siue faciat in persecutione, siue extra persecutionem, sic Petrus negauit Christum dicens, non noui hominem, infra 26. & Mar. 14.

Secundo modo sentiendo aliquid male de ipso, sicut hæretici, qui licet absolute Christum non negent, praue tamē in quibusdam de eo iudicant, sicut Arriani dicentes eum esse creaturam, & Terentiani, & Eluidiani dicentes eum filium Ioseph, & ita de ceteris, sic dicit Cyrillus, negantes autem sunt primo quidem, qui imminente persecutione fidem postposuerunt, abnegant hæresum doctores, & discipuli.

Tertio modo, quando quis verbo confitetur Christum, & operibus negat ad Timoth. 1.

Quarto si quis non habet curam de domesticis. 1. Timoth. 5. si quis suorum maximè domesticorum curam nō habet fidem negauit, & infideli deterior est.

Quinto si quis sit auarus, quia auaritia est idolorum seruitus, ad Ephes. 5. Ex opposito autem accipiendi sunt quinque modi confitendi Christū contrarij istis, sic dicit Chry. sunt alij abnegationis modi quos Paulus describens dicit, confitetur se nosse Deum &c. & sunt isti, qui dicti sunt.

Dicendum, quòd quælibet negatio istarum est peccatū mortale, & ideo Christus pro qualibet earum negabit negantem se apud patrem, & tamen iste specialiter intelligit hic de prima, eo quòd ista est negatio vocalis, etiam est publica, quia dicitur, qui negauerit me coram hominibus, & tamen tres modi prædictarum negationum sunt sine voce, s. in operibus, vt patet ex dictis, & ista erat ad propositū Christi, quia ipse instruebat Apostolos ne quis timore persecutionis eum negaret coram hominibus. s. quando duceretur ante reges, & præsides.

Quomodo Christus confitebitur confitentem se coram patre. Et quod ad hoc, quod quis vtiliter Christum confiteatur, oportet, quod eum non voce tantum, sed opere etiam confiteatur. *Quæst.* C X X X I.

QVAERETVR quomodo Christus confitebitur confitentem se coram patre.

Dicendum, quòd ista confessio est quædam approbatio. s. quia in die iudicij approbabit bonos vocans eos in partem suam dicens, venite benedicti patris mei infra 25. sic dicit Cyril. Christus confitebitur eum coram Angelis Dei tunc temporis cum descenderit cum sanctis suis, & Angelis in gloria patris sui in seculi cōsummatione, sic etiam dicit Eusebius quid gloriosius, quam ipsum vnigenitum Dei attestari pro nobis in diuino iudicio? Aliter potest intelligi, quòd ista cōfessio sit quædam laus qua Christus laudabit bonos in iudicio enarrans virtutes eorum. s. esuriui, & dedistis mihi ad mäducandum &c. infra 25. & ita dicet de quolibet; iste est bonus vir qui præcepta mea seruauit, & me coram hominibus confiteri, nec timuit, nec erubuit, siue autem ista de quolibet bono vocaliter dicantur, & sigillatim, siue laudentur omnes boni sub verbo generali, vt innuitur infra 25. & cuiuslibet laus distincta appareat in retributione operis non differt, hoc. n. constat, quòd Deus bonos laudabit, sic dicit Chrysos. hoc quicunque seruauerit. i. confessus fuerit eum, audiet illam beatissimam vocem qua Christus laudabit omnes, qui confessi fuerint eum: dicitur autem confitebor eum coram patre meo, eo quòd ista laus erit in iudicio infra 25. & tunc erit nobis necessaria approbatio à Christo, quia soli saluabuntur qui ab eo fuerint approbati, & quia iudicium competit Christo homini. Io. 5. pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit facere filio, ipse confitebitur. i. laudabit approbando, & per diffinitiuam sententiam aggregando eum numero beatorum, quia tamen præmium beatitudinis à sola beata deitate datur, & non a Christo inquantum est homo, dicitur confite-

A ri coram patre, vt pater. i. vt tota deitas tribuat præmium bonitatis ei quem Christus laudauerit. Vel dicitur coram Deo, & Angelis ad significandum magnum honorem, nā cum quis perhibet testimonium de virtute alicuius coram alijs est illi laus, & quāto fuerint illi excellentiores, est maior laus, quia honorari cupimus à sapientibus, & potentib. potius quam ab alijs. 8. Ethic. & quia nullus est excellentior Deo, & sanctis Angelis, ostendit Christus, quòd erit magna laus eius quem confitebitur, nec poterit esse vlla maior ex aliqua confessione. Sed obijcietur, quia multi cōfessi sunt Christum quos ipse negabit, vt patet supra 7. s. multi dicent mihi in die illa, domine in nomine tuo prædicauimus, & dæmonia eiecimus, & virtutes multas fecimus, & tunc confitebor illis, quia non noui vos, prædicare tamen in nomine Christi: & facere miracula in nomine eius est

B confiteri ipsum. Dicendum, quòd ad hoc, quòd quis vtiliter confiteatur Christum oportet, quòd eum opere, & voce confiteatur, quia in moralibus magis rebus, quam sermonibus attenditur. 10. Ethic. isti autem verbo confitebantur, sed factis negabant contra Christi præcepta viuentes, similes autem Apostolus increpat dicens, qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant, & ita erat de istis, quia Christus dixit supra 7. non omnis qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem patris mei: illi autem in nomine Christi prędicabant. & miracula faciebant, erant tamen mali, quia dicit ibi Christus, discedite à me operarij iniquitatis, & sic propter iniquitatem negat eos, qui autem confitetur Christum in persecutione non timens, nec erubescens, de qua confessione loquitur hic Christus magis opere, quam verbo confitetur,

C cum per hanc cōfessionem morti se exponat, & ideo Christus confitebitur hunc coram patre.

Quomodo Christus poterit negare negantes, se cum omnes noscat. *Quæst.* C X X X I I.

QVAERETVR quomodo Christus poterit negare negantes se, nam ipse nouit omnes, & ipse mentiri non potest, & ideo non videtur quomodo possit negare quos nouit. Dicendum, quòd Christus non negabit aliquos esse, vel Christianos esse, sed negabit. i. condemnabit, vel non approbabit, nam sicut confiteri aliquem est laudare ipsum, & approbare, & pro bono opere sibi retribuere, ita negare aliquem est ipsum, tanquam malum vituperare, & pœnam iniquitatis suæ sibi infligere, illos enim quibus di-

D cit, ite maledicti, infra 25. negat, quia eos damnat, & illos dicitur nunquam nouisse supra 7. s. quia tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos, i. nunquam approbaui opera vestra, quę fuerunt semper mala, & dicit eis: discedite à me operarij iniquitatis, quos ergo a se repellit illos negat, & ita etiam dicitur infra 25. de fatuis virginibus pulsantibus ianuam quibus sponsus dicit, amen dico vobis nescio vos, idest non approbo opera vestra, vel nescio vos. i. non agnosco ad me pertinere, quia mali non sunt de ouibus Christi. Io. 10. vocem meam non auditis, quia non estis de ouibus meis, negabit autem Christus malos coram Deo, & Angelis, coram toto seculo, quia in iudicio erunt omnes simul quotquot fuerunt ab origine mundi, & in conspectu omnium dicetur malis: ite maledicti, quod est negare eos, non expressit tamen Christus, nisi de Deo, & Angelis, quia ma-

E gis dedecus est negare aliquem coram solo Deo, vel corā paucis Angelis, quam negare coram toto seculo, & omnes gentes appositæ cum Deo nihil addunt, quasi nihil magis sit negare aliquem coram Deo, & omnibus hominibus, quam negare coram solo Deo, eo quòd gentes in conspectu Dei nihil sunt. Isa. 40. ecce gentes, quasi stilla situlę, & quasi momentum stateræ reputatæ sunt, & iterum omnes gētes, quasi non sint sic sunt coram eo, & nihilum, & inane reputatæ sunt ei.

Nolite arbitrari. Hic ostendit Christus, quòd prædicatores Euangelij non debent impediri ex amicorum carnalitate, nam dixerat supra de persecutione, quæ eis fieret, & quia forte ab extraneis sustinere vellent, & non à cognatis, vel nollent propter honorem parentū discordare ab eis contraria prędicando, admonet Christus eos, quòd nō obstāte ista discordia prędicent, imò quòd necesse est sequi discordiam ex

prædicatione Euangelij, & tamen sustinenda est, vt fides prædicetur, & teneatur, & ita prænunciat eis, quòd sic sibi eueniet, quòd ipsi erunt discordes parentibus, & cognatis suis propter prædicationem, & etiam in multis alijs sequetur eadem discordia, vnde dicit.

Nolite arbitrari, quia venerim pacem mittere in terram, Idest, non veni ad concordandum homines inter se, quod fit per vnitatem opinionis.

Non enim veni pacem mittere. Replicat hoc ad magis confirmandum, sicut dicitur Gen. 41. quòd autem vidisti secundo ad eandem rem pertinens somnium firmitatis indicium est, ostenditur enim magnitudo voluntatis eius qui idem repetit.

Sed gladium. Idest persecutionem, quia ex prædicatione fidei secuta est in orbe discordia magna, & persecutio grauissima, & mors innumerabilium hominum.

Veni enim separare hominem aduersus patrem suum. Idest diuidere eos propter fidei diuersitatem, quia prædicato Euangelio contingebat interdum, quòd filius crederet, & non pater, vel econtrario, & tunc insurgebant filij contra parentes, & econtra, & occidebant eos, vel ad mortẽ persequebantur, vt dicitur supra in litera, scilicet insurgent filij in parentes, & morte afficient eos.

Et filia aduersus matrem suam. Idem iudicium est, quia idem est gradus amoris, & lex cognationis, & comparat filiam, & matrem propter identitatem sexus, etiam quia solet esse filiabus ad matres maior familiaritas, quam ad patres ex eadem causa.

Et nurum aduersus socrum suam. Hic est lex affinitatis, & sunt personæ, quæ inter se multum conuersantur, & tamen propter fidem discordabant.

Et inimici hominis domestici eius. Idest, quilibet fidelis habebit domesticos suos pro inimicis, quia fere in qualibet domo erant aliqui credentes, & aliqui non credentes, & non credentes persequebantur fideles, & etiam interdũ fideles timore persecutionis occultabant se, vel tacebant, cum nondum interrogarentur de fide, cum nec obligarentur se ingerere ad confessionem, & tunc domestici reuelabant iudicibus, quòd isti essent Christiani, & sic trahebantur ad mortem, vnde domestici erant grauiores hostes, quã extranei, & ita nulla pestis est efficacior ad nocendum, quã familiaris inimicus, vt ait Boe. de conso. libro 3. Pro. 7.

Quomodo Christus dixit; non veni pacem mittere in terram, quia videtur, quòd ad pacem mittendam venerit.
Quæst. CXXXIII.

QVÆRETVR quomodo Christus dixit hic non veni pacem mittere in terram, cum videatur, quòd non venerit ipse ad aliquid magis, quam ad pacem, vnde eo nato Angeli prædicauerunt pacem dicentes, & in terra pax hominibus. Luc. 2. Ipse quoque dicitur venisse ad pacificandum nos Deo in sanguine suo ad Coloss. 3. Etiam pacem Apostolis annunciare iussit, scilicet, quòd in singulas domos intrantes dicerent pax huic domui supra in litera, & Luc. 10. pacem etiam valde Apostolis commendauit recedens ab eis, scilicet pacem meam do vobis pacem relinquo vobis. Io. 14. Etiam post resurrectionem pacem annunciauit, quia quandocunque Apostolis apparebat, dicebat eis pax vobis. Luc. 24. & Ioan. 20. quomodo ergo nunc pacem detestatur?

Dicendum, quòd pax est tranquillitas quædam, secundum quam non impeditur quis in operatione sua, vnde dicit Aug. 19. de ciuit. Dei, quòd pax est tranquillitas ordinis, iudicatur igitur pax bona esse respectu boni, qd quis consequitur ablatis impedimẽtis per pacem, si autem pax affert impedimentum ad agenda mala, quæ cupimus: pax mala est, felicius enim bellum esset, per quod à malis impediremur, sic enim homines ante Christi aduentum pacem quandam habebant mutuo sibi concordantes in cultu idolorum: Christus autem pacem istam abstulit, quia homines ad veritatem fidei vocauit, bonum ergo fuit hanc pessimam pacem auferre, quæ hominibus æternam mortem inducebat, sic dixit Chrysost. qualiter iniunxit eis, vt in domum ingredientes pacem indicerent, & respondet, hoc maximè est pax, cum id quod litem infert separatur, ita .n.

F possibile erit cęlum terræ copulari, & ostendit exempla in quibus discordiam fecisse bonum fuit dicens, ita in turri Babel gestum est, malam enim pacem bona dissonantia soluit, ita & Paulus eos, qui aduersus eum consonabãt diuisit, scilicet Pharisæos, & Saducæos. Act. 23. non enim vbique concordia bonum est, nam & latrones consonant, sic etiam dicit Hieron. ad fidem enim Christi totus orbis contra se diuisus est vnaquęque domus infideles habuit, & credentes: propterea bellum missum est bonum, vt rumperetur pax mala.

Quare Christus prædixit Apostolis bellum inter parentes futurum. *Quæst.* CXXXIIII.

G QVAERETVR quare Christus prædixit hoc Apostolis.

Dicendum, quòd primo, vt annunciaret eis futura, & non turbarentur, si aliquod malum eis inopinatis accideret, potissimè quia istud erat graue, & ita verbis duris expressit, sic dicit Chrysostomus dixit quasi discipulos consolans, ac si diceret, ne turbemini, quasi pręter spem his contingentibus, propter hoc enim veni, vt prælium mittam, & non dixit prælium, sed quod difficilius est gladium, voluit enim asperitate verborum eorum excitare auditum, vt nõ in difficultate rerum deficiant ne aliquis dicat, quòd blanda suasit, & difficilia occultauit, melius est enim in rebus mansuetudinem videre, quam in verbis.

Secundo fuit propter dubium tollẽdum: nam patri deferendus honor est, putaret ergo quis, quòd propter honorem parentum non erat discordandum ab eis; Christus au
H tem ostendit, quòd sic, nam propter fidem oportebat eis repugnare, & in hoc nullum eis honorem deferre, cum ipsi Deo non deferant, & ideo expressit nomina illorum ad quos maior amor est, & quibus maior debetur reuerentia, scilicet patri, & magistris, ab his enim propter fidem discordandum erat.

Quomodo Christus dixit, quòd venit mittere gladium, & separationem: quia ipse hoc non fecit. Et quod rara est fides inter eos quibus est diuersa fides.
Quæst. CXXXV.

SED quæretur quomodo Christus dixit, quòd venit mittere gladium, & separationem, quia ipse non fecit hanc separationem, sed iniquitas hominum, nam omni-
I bus hominibus fidem prædicare iussit infra vigesimooctauo, & Mat. decimosexto, si autem omnes fidem suscepissent, sicut tenebantur, nullum fuisset bellum, sed pax maior, quam prius erat, sed quia quidam credere noluerunt bellum factum est, quod ipsi non credentes fecerunt: nam credentes licet differrent in fide à non credentibus, tamen non persequebantur eos, sed cum omni charitate supportabant ad fidem incitando, sed non credentes persecutionem suscitauerunt occidendo credentes supra in litera: insurgent filij in parentes, & morte afficient eos.

Dicendum vno modo, quòd Christus dixit istud ex cõsuetudine Scripturæ, quia licet ipse non fecit, sed illorum malitia dicitur ipse fecisse, sicut dicitur ad Roman. nono, quòd Deus cui vult miseretur, & quẽ vult indurat. Deus tamen neminem indurat, sic etiam Isa. 6. dicitur excęca cor populi huius, & aures eius aggraua. Deus tamen nemi-
K nem excęcat: sic dicit Chrysostomus, quamuis autem ipse Christus hanc separationem non fecerit, sed illorum malitia, tamen dicit se facere secundum scripturæ consuetudinem: scriptum est enim dedit Deus oculos eis, vt non videant.

Secundo dicitur, quia licet Christus non fecit istam diuisionem fuit aliqualis occasio: nam si ipse non prædicasset, & prędicari iussisset, non fuisset ista discordia, sed mansisset orbis concorditer in cultu dæmonum, sicut prius manebat: ipse ergo illam fecit.

Sed dicetur quare isti tam grauiter discordabant propter diuersitatem fidei? nam ad amicitiam conseruandam non requiritur vnitas fidei, nec opinionum, vt dicitur 9. Ethicorum, cum etiam existente discordia in quibusdam posset amicitia conseruari.

Di-

Dicendum, quòd concordia facit ad conseruationem amoris, lites autem amicitiam rumpunt: sic dicit Cato.

Litem inferre caue, cum quo tibi gratia iuncta est.

Et subdit causam, scilicet.

Lis odium generat, concordia nutrit amorem.

Amici ergo debent concordare, vt amici esse possint, & quia amicitia est in eis quæ sunt ad totam vitam, cum amici conuiuant in eis, in quibus vita ipsorum præcipua est 9. Ethic.c.vlt. oportet concordare ea, quæ faciunt ad statum vitæ: & ideo Tullius dicebat veram amicitiam esse idē velle, & idem nolle, in illis autem quæ ad vitæ statū non conferunt, vt sunt quędam parua, & indifferentia concordare, vel discordare non refert, quia etiam in illis, quæ sunt puræ speculatiua non est necesse concordare, quia etiamsi alter amicorum dicat Solem esse maiorē tota terra, & alius hoc neget, nō soluitur amicitia, quia illud non pertinet ad vitam: sic dicitur 9. Ethicor.cap.7. politica amicitia videtur concordia, quemadmodum dicitur, circa cōferentia enim est, & quæ ad vitam conuenientia: fideles tamen differebāt ab infidelibus in eo, quod maximè pertinebat ad vitam, scilicet, in opinione de vera Deitate: putabant enim Gentiles, quod per cultum Deorum seruabatur vita humana, & stabat Respublica, eos igitur qui in hoc aduersabantur tanquam aduersores Reipublicæ, & hostes humani generis reputabant: nulla ergo poterat esse inter eos amicitia, & licet interdum fidelis ad infidelem videatur esse aliqua amicitia, non tamen est vera 2. Corinth.6. quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ pars fidelium infideli? ideo dicit nolite iugum ducere cum infidelibus .i. habere magnā familiaritatem cum eis: ita enim dicit Hieronymus, quod rara est fides inter eos, quibus est diuersitas fidei, erat adhuc istud magis inter Iudæos, quia Deus iusserat, quod si quis suaderet eis colere alterum Deum siue esset filius, siue filia, siue vxor, siue amicus non audirent eum, sed statim occiderent eum Deuter. 13. putabant tamen Iudæi quando dicebatur eis, quod desererent legem Moysi, & Christum colerent, quòd suadebatur eis colere alium Deum: ideo insurgebant filij in parentes, & econtrario ad occidendum eos, & quia Christus loquebatur Apostolis, qui Iudęi erāt, locutus est secundum consuetudinem legis, scilicet, quod patres insurgerent in filios, & filij in patres, & ita de ceteris, quod accidit tam inter Iudæos, quam inter Gentiles.

Qui amat patrem, aut matrem plusquam me. Hic incitat ad sustinendum istam diuisionem, quia licet esset durum, & cōtra naturalem affectum discordare à patre, & matre, tamen propter Christum faciendum erat, & quia propter amorem naturalem multi nollent a parentibus in fide, & cultu discordare dixit, qui amat patrem, aut matrem plusquam me, idest, ego iubeo fidem suscipere, si quis autem, vt non discordet a parentibus illam nō suscipit plus amat parētes quam me, quia potius vult discordare à me quam ab illis: & hoc ipse redarguit.

Non est me dignus. Idest, non est dignus esse meus discipulus Lucæ 14. qui non odit patrem, & matrem non potest meus esse discipulus. Vel non est me dignus .i. consortio meo, vt mecum habeat vitam æternam, & istud est melius, quia per præmia allicimur ad labores: esse enim cum Christo beatitudo est, esse autem Christi discipulum honor est, & tamen non est aliquid delectabile, sed potius durum, quia multa oportet tolerare Christi discipulum: ideo de dignitate vitæ æternæ, quæ est præmium loquitur.

Et qui amat filium, aut filiam super me. Idest, plusquam me, scilicet, si quis vellet suscipere fidem meam filijs nolentibus suscipere, & vt illis non displiceat non suscipit, amat filios plusquam me, & eadem ratione si socrus propter nurum, vel nurus propter socrum fidem suscipere nollet: posuit enim supra sex personas, & hic quattuor nominat, quia eadem ratio est de alijs duabus, & de quibuscunque gradibus attinentiæ, & amicitiæ alicuius, propter quā homines fidem non suscipiant, etiam quia Christus exclusit illos gradus, in quibus erat maior amor, scilicet, inter parētes, & filios: inter nurum autem, & socrum minor amor est: si ergo fides potius suscipienda est quàm placendum patri, & matri, a fortiori potius quàm ad placendum nurui, & socrui.

An liceret alicui, ne displiceret parentibus, non suscipere fidem Christi, vel differre aliquanto tempore. Quæst. CXXXVI.

QVAERETVR an liceret alicui, vt non displiceret parentibus, vel vt non aduersaretur eis, non suscipere fidem, vel differre aliquanto tempore.

Aliqui dicunt, quod sic, quia parentibus obediendum est, & tamē qui aduersatur eis dehonorat eos. Etiam quia Paulus dixit: filij obedite parētibus per omnia: ergo eis iubentibus non suscipere fidem obediendum erat.

Dicendum, quod parentibus debetur honor, & amor, quia maiora ab eis suscepimus quàm a ceteris hominibus, Deū tamen magis tenemur honorare, & diligere quàm parentes, quia maiora ab eo accepimus quod Aristot. confitetur 8. Ethic.c.vlt. dicens, non posse retribui æqualia dijs, & parentibus: Deos enim in primo loco benefactorum posuit: & ideo parentibus per omnia obediēdum est quando eorum mandata diuinæ obedientiæ non repugnāt, quia aliàs absoluimur ab omni debito, quia præponderat obligatio obediēdi Deo: vnde ad Ephes.6. dixit Paulus: filij obedite parentibus vestris in Domino .i. quando mandata eorū consonant diuinis mandatis, vel non discordant ab eis, q.d. aliàs non est obediendum, sic dicit Hieronym. si necessitas venerit, vt amor parentum, aut filiorum Dei amori comparetur, & non possit vterque saluari, odium in suos pietas in Deum est, sic etiam Chrysostomus dicit, si Paulus iubet per omnia parentibus obediri non mireris, in illis enim solum dicit obediendum, quæ non nocent pietati: etenim sanctum est omnem alium eis reddere honorē, cum autem amplius debito expetierint non oportet assentire, & ideo Christus non dixit hic, qui non persequitur patrem, sed dixit, qui amat patrem plusquam me, in quo innuit, quòd amare patrem bonum erat, & tamen eum magis quam Christum amare malum est, & tales dicit non esse dignos se, idest, vita æterna secum, sic dicit Hilarius, illi enim qui domesticas hominum charitates dilectioni eius prætulerint, futurorū bonorum indigni erunt hereditate.

An liceat odisse parentes, & filios nobis in fide aduersantes. Verum de hac quæstione, scilicet, an filius fidelis teneatur deserere patrem infidelem, seu hæreticum, vel eum accusare Author latissimè Deuteron. 13. cap. Quæst. CXXXVII.

SED quæretur an sufficeret non diligere parentes, vel filios quando in fide discordabāt, vel oportebat adhuc odisse, & persequi.

Aliqui dicunt, quòd oportebat odisse, quia dicitur Lucæ 14. si quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, non potest meus esse discipulus, & loquitur de illis, qui fidem suscipiebant.

Item, quia Deuteronomij decimotertio iubetur, quòd siue filius, siue filia, siue vxor, siue amicus suaderet colere Deos alienos, statim occiderent illum, & non parcerent, & tamen manentes in infidelitate suadebant conuersis ad Christum redire ad pristinam infidelitatem: ergo persequi illos debebant.

Dicendum, quòd filij non debebant obedire parentibus, nec quibusque alijs infidelibus, vt propter eos in infidelitate manerent: in ceteris tamen, quæ non repugnabant fidei Christi obedientiam honorem, & amorem debebant filij parentibus infidelibus: immo potius tenebantur eis benefacere indigentibus quàm alijs pauperibus, etiam fidelibus, vt ostensum est supra sexto cap. quæst. 66. alijs tamen tenebantur dilectionem in opere ostendere benefaciendo illis, licet essent infideles ad Galat. sexto, operemur bonum ad omnes maximè ad domesticos fidei: ergo infidelibus benefaciendum erat, etiam dulciter conuersandum erat inter eos, vt per hoc possent eis suadere puritatem doctrinæ Christi, & ad illam conuerti, & vt auferrent occasionem detrahendi. prima Petri secundo, conuersationem vestram inter gentes habentes bonam, vt

vt ex bonis operibus vos considerantes glorificent Deum, & ita si pater esset infidelis, & filij fideles, non debebant recedere de domo patris, vel subtrahere ei solitam obediẽtiam, nisi forte pater solicitaret eos redire ad infidelitatẽ, vel faceret aliquid quod esset in contumeliam fidei, vt maledicendo Christo coram eis, aut dicendo aliqua in detestationem fidei; nam hæc non erant sustinenda, sed potius recedendum, ita etiam si vir crederet, & vxor non, vel econtra. non tenebatur dimittere coniugem infidelem, nisi ille ageret aliquid in contumeliam Christi, quãdiu enim cohabitatio poterat esse sine contumelia licebat permanere, postea autem non, prima Corinthiorum septimo, & extra de diuor. cap. gaudemus: non ergo licebat conuersis ad Christum persequi, aut odisse cognatos suos, vel affines in infidelitate manentes, sed econtrario persecutionem ab illis suscitatam patienter sustinere tenebantur.

Ad primum dicendum vno modo, quòd Christus loquitur ibi de odio quod habetur ad peccatum, & non ad homines, quia tenemur odisse iniquitates omnium hominum, sicut Deus odit operantes iniquitatem inquantum iniqui sunt Psalm. quinto, ipsos tamen in se odisse non debemus, sed potius diligere, vt boni fiant, & compati, quia mali sunt, 86. distinct. cap. odio habeatur, & quia pater, & mater, & vxor, & filij resistebant conuersis ad Christum ne conuerterentur, istam iniquitatem eorum tenebatur odisse, qui conuertebatur.

Secundo potest accipi odisse patrem, & matrem, idest, ostendere eis opera odientis: nam qui amat complacet amato, qui autem non complacet, sed aduersatur non diligit, sed odit, & quia parentibus in hoc complacendum nõ erat, dicimur eos odisse, sic dicit Gregorius quomodo parentes, & carnaliter propinquos odisse præcipimur, qui iubemur, & inimicos diligere? & respondet, si vim præcepti perpendimus vtrunque agere per distinctionem valemus, vt eos qui nobis carnis cognatione coniuncti sunt & quos proximos nouimus diligamus, & quos aduersarios in via Dei patimur odiendo, & fugiendo nesciamus, quasi per odium, etenim diligitur, qui carnaliter sapiens dum praua nobis ingerit non auditur.

Ad secundum dicendum, quòd illud fiebat ex lege, quia præceptum erat Iudæis hoc facere, nobis autem non est præceptum, & hoc quia in lege Christi, sicut nulla bona temporalia promittuntur, ita nec pœnæ temporaliter inferuntur, sed totum est æternum quicquid Deus promittit, & comminatur, Iudæis autem sicut expressè sola temporalia bona promittebantur in lege, ita & transgressoribus pœnas temporales infligebat: vnde laudantur in ea illi, qui occiderunt cognatos suos adorantes vitulum Exodi trigesimoquarto, consecrastis hodie manus vestras vnusquisque in filio, & fratre suo, vt detur vobis benedictio, & laudem ipsorum; dicitur Deuteronomij trigesimotertio, qui dixit patri suo, & matri suæ nescio vos, & fratribus suis ignoro illos, & nesciuerunt filios suos, hi custodierunt eloquium tuum: nunc ergo infideles persequi non debemus, si quis autem fidelis conuerteretur ad idola, vel ad infidelitatem ex lege Christi non habet pœnam, & tamen lex Ecclesiastica, & secularis, quæ iustæ sunt, eum puniunt ne liceat cuique impune peccare.

Quare dixit, qui amat patrem plusquam me, & postea dixit, qui amat filium. *Quæst.* CXXXVIII. K

QVÆRETVR, quare dixit hic, qui amat patrem plusquam me, & postea dixit, qui amat filium: nam magis pater amat filium, quàm filius patrem, octauo Ethicorum.

Dici potest vno modo, quòd Christus procedit hic per gradus ponens prius quod minus est negando illud, vt postea neget quod maius est, & sic dicit, qui amat patrem plusquam me nõ est me dignus, & qui amat filium, idest, etiam qui amat filium plusquam me; licet iste sit maior amor, sic dicit glos. videtur vt in pluribus accidere, quòd parentes plus diligunt filios quam diligantur ab eis, & ideo gradatim postquam suum amorem amori parentum esse præponendum docuit, docet consequenter præferendum esse filiorum amori.

F Aliter potest dici, quòd posuit prius id quod maius erat, nam licet naturaliter magis patres ament filios quã econtrario, & tamen ex debito filij tenentur magis amare patres, quam econtrario, quia patres non tenentur filijs ad aliquid: filius autem tenetur patri ad immensum, octauo Ethicorum capitulo vltimo, & quia pater non tenetur filio obedire in aliquo, filius autem tenetur ad obediẽtiam, & reuerentiã patri, pater non omittet aliquid facere propter filium, filij tamen multa facere omittent propter patres ne eis displiceant, quia amant, & reuerẽtur, ideo prius posuit de amore filij ad patrem, quia iste magis impeditet fidem suscipere, quam amor patris ad filium.

Et qui non accipit. Hic ostenditur, quòd prædicator non debet retrahi à prædicatione verbi diuini propter dulcedinem præsentis vitæ, sed potius exponere se ad sustinendum
G quoscunque labores, vt æterna consequatur, & sic dicitur,

Et qui non accipit crucem suam. Accipere crucem est quotidianam mortificationem carnis sustinere exponendo se cuicunque labori, sine quo Christo placere non possumus.

Et sequitur me. Idest, imitatur, scilicet, quòd angustias toleret, sicut ego tolero, vel sequatur me, idest, sequatur præcepta mea.

Non est me dignus. Idest, non est dignus consortio meo in vita æterna.

Qui inuenit animam suam. Dat hic causam dicti præcedentis, scilicet, oportet crucem, idest, labores hic sustinere, quia si volumus hic gaudere cum mundo non possumus gaudere post mortem cum Christo, vt ergò non pereat
H gaudium æternum, dimittendum est temporale: dicitur autem quis inuenire animam, idest, lucrari, vel gaudere de ea, quia inuenire est habere, & distinguitur contra perdere, tunc autem inuenit quis hic animam suam, quando habet hic vitam iocundam, & fruitur bonis huius seculi.

Perdet eam. Scilicet, post mortem: tunc enim perdit quis animam quando habet vitam tristem, & amaram, & quia fruentes bonis huius seculi peribunt æternaliter, dicitur, quòd qui inuenit hic animam perdet eam, scilicet, in futuro.

Et qui perdiderit animam suam. Scilicet, volendo sustinere hic vitam tristem propter me, idest, vt mihi seruiat, vel vt non neget nomen meum, quod dicitur quia aliqui sustinent hic vitam tristem ex necessitate, scilicet, quia non possunt assequi bona seculi. Vel propter inanem gloriam,
I aut propter alias causas, quia isti nihil merentur in futuro, quia nihil pro Christo fecerunt.

Inueniet eam. Idest, habebit vitam iocundam, quia lucratur vitam illius seculi, quod apertius dicitur Lucæ decimoseptimo. qui quæsierit animam suam saluam facere, scilicet, in futuro, perdet illam, scilicet, in præsenti non habendo iocunditatem huius seculi, & quicunque perdiderit illam, scilicet, sponte labores subeundo abiecta seculi voluntate, viuificabit eam, idest, in futuro faciet eam viuere, quia acquiret æterna bona.

Quomodo tenemur crucem pro Christo accipere. Et quòd duobus modis crucem baiulamus.
Quæst. CXXXIX.

QVAERETVR quomodo tenemur crucem accipere pro Christo.

Dicendum, quòd crux non accipitur pro lignea trabe, quia istam accipere nullius vtilitatis est, sed solum eam venerari debemus inquantum est signum nostri Redemptoris: sic dicit enim Gregor. non hoc dicit, vt trabem super humeros apponamus, etiam quia dicitur hic, & Lucæ decimoquarto, crucem suam: aliquid ergo nostrum est, & nobis inexistens, quod crux vocatur.

Aliter ergo dicendum, vt quidam volunt, quòd Christus hic Apostolos incitabat, vt non doleant, nec timeant subire mortem crucis, sicut ipse subiturus erat. Non est tamen intelligendum, quòd Christus locutus fuisset adhuc aliquid de morte sua, quia multo post hoc dixit inf. 16.

& ta-

& tamen per ista verba disponebat corda Apostolorum, vt minus mirarentur quando eis reuelaret mortem suam in cruce, sic dicit Chrysostomus, nihil adhuc eis de propria dixerat passione, sed interim eos erudit, vt sermonem de passione eius magis suscipiant.

Secundo potest accipi pro cruce, idest, memoria, vel cogitatione crucis Christi, scilicet, vt crucifixo compatientes quodammodo in cogitatione nostra illi configamur, sic dicit Hilarius indignus est Christo, qui non crucem suam, in qua compatimur, & commorimur, & consepelimur, & consurgimus accipiens dominum sit secutus in hoc sacramento fidei.

Tertio potest accipi crux pro memoria mortis, quia ista cogitatio est afflictiua Ecclesiastici quadragesimoprimo, ò mors quam amara est memoria tui nominis, sic dicit Chrysostomus, non hoc dicit, vt trabem super humeros apponamus, sed vt semper mortem prę oculis nostris habeamus.

Quarto potest accipi crux pro laboribus, quia crux à cruciatu dicitur: cum enim quis labores sponte sustinet dicitur se crucifigere, quia non consplacet desiderijs carnis, & sic qui nulla bona seculi volunt, habent mundum crucifixum ad Galat. sexto, mihi mundus crucifixus est, & ego mundo, idest, mundus est mihi quidam labor, & ego sum aduersus mundo.

Quinto dicitur crucem accipere, qui de malis proximi dolet quasi in seipso illa sustineat, sic dicit Greg. crux quippe à cruciatu dicitur, & duobus modis crucem baiulamus, cum aut per abstinentiam carnem affligimus, aut per compassionem proximi necessitatem illius nostram computamus, & tamen hic proprie accipitur quarto modo, scilicet, quia quilibet tenetur crucem suam portare, idest, affligere seipsum non consentiendo desiderijs suis, vt Christo placeat, sic dicitur ad Galat. quinto, qui autem sunt Christi, idest, secundum Christum, carnem suam crucifixerunt cum vitijs, & concupiscentijs, & hoc Christus suadebat hic, quòd ad istos labores quilibet se disponeret, nam, & si non teneamur aliqua opera laboriosa supererogationis facere, tenemur tamen esse in animo dispositi ad sustinendum quoscunque labores etiam mortem crucis, vt Christo non displiceamus vt dicit Chrysostomus.

Quomodo tenetur quis animam suam perdere pro Christo. Et quòd anima multis modis sumitur. Item anima potius est vbi amat, quam vbi animat. Et quid sit animam in hoc mundo inuenire. Et quomodo anima in futuro seculo inuenitur.

Quaest. CXL.

QVAERETVR quomodo tenetur quis perdere animam.

Dicendum, quòd anima accipitur multipliciter. Vno modo pro persona Leuit. 2. anima, quæ obtulerit sacrificium, idest, homo, & Leuit. 5. anima, quę audierit vocem, & iste est modus loquendi in veteri testamento, vt Genes. 46. & Exodi primo, vbi dicuntur animæ egressæ de fęmore Iacob intrasse in Ægyptum.

Secundo accipitur pro vita primo Regum 22. qui quęsierit animam meam, quæret & animam tuam, idest, vitam.

Tertio accipitur pro spiritu Leuit. 17. anima carnis in sanguine est, idest, spiritus eius: primo Regũ 18. anima Ionathę colligata est animę Dauid, idest spiritus amborum colligati sunt per nimium amorem, quia anima potius est vbi amat quam vbi animat, & hoc modo nos communiter accipimus, hic autem accipitur anima pro vita, & isto modo accipitur communiter in nouo testamento, sic dixit Christus Ioannis decimo, pono animam meam pro ouibus meis, idest, vitam meam: & Ioannis vigesimoprimo, dixit Petrus animam meam pro te ponam: non enim potest accipi hic anima pro spiritu, quia dicitur hic, quòd qui perdiderit animam inueniet eam, & tamen anima, idest, spiritus non potest perdi hic aliquo modo, quia non moritur, nec affligitur, nisi accipiatur perdere per peccatum, & tunc qui perdit hic animam suam perdit eam etiam

A in ęternum, & ad hoc, quòd in ęternum inueniat oportet hic inuenire, idest, per gratiam mereri quod est animam lucrari: nam qui bonus fit, lucratur seipsum, & si facit alium bonum lucratur illum, infra decimooctauo, si te audierit lucratus eris fratrem tuum, etiam quia dicitur Ioannis duodecimo, qui odit animam suam in hoc mundo in vitam æternam custodit eam, & tamen spiritum nostrum nullo modo debemus odisse, quia odisse illum contra charitatem est, si autem accipiatur odisse, idest, affligere etiam non stat, quia spiritum nemo potest affligere, quia non est substantia cui nos possimus nocere, & quę possit pati à nobis, quicquid enim inferimus doloris, homini inferimus. Etiam non potest accipi anima pro homine, quia dicitur, qui inuenit animam suam, & sic ista anima est aliquid hominis, & non ipse homo: quando autem

B anima pro homine accipitur vocatur absolute anima, & non dicitur cuius est, sicut Leuit. secundo, anima, quæ obtulerit sacrificium, & Leuit. quinto, anima quę audiuerit vocem, dicitur ergo anima pro vita, quia vita est aliquid hominis. Et tunc verum est, quòd qui inuenit hic animam suam perdet eam in futuro, quia illud inuenimus, quod lucramur, ille autem vitam lucratur, qui habet eam iocundam, qui autem hic fruitur omni iocunditate seculi nihil prohibens cordi suo de desiderijs, sicut dicitur Ecclesiast. secundo, vitam huius seculi habet, quia non potest maiora quis habere in seculo. Hic autem vitam perdit, qui in miserijs viuens nullis bonis huius seculi fruitur, siue faciat pro Deo siue ex alia causa. Animam autem inuenit in futuro, qui bonis futuris fruetur beatus existens quia omne bonum quod excogitari potest, possidebunt

C beati, perdet autem animã suam in futuro, qui multas miserias patietur in fernali carcere mancipatus, sic dicit Remigius, anima autem in hoc loco non substantia est intelligenda, sed hęc vita præsens, & potest intelligi de persecutionis tempore, in quo homo debet pro Christo vitam istam abijcere ne illum negare cogatur, sic dicit Remigius, qui hanc temporalem lucem, & eius dilectiones, & voluptates tempore persecutionis pro confessione nominis mei contempserit, animæ suæ inueniet ęternam salutem.

Sed obijcietur, quia Ioannis duodecimo dicitur, qui odit animam suam in hoc mundo in vitam æternam custodit eam, & tamen vitam non licet odisse, quia aliàs liceret homini seipsum occidere.

Dicendum, quòd nemo potest vitam odisse, nisi seip-

D sum oderit, quia vita non est aliquid separatum à nobis, sed est esse nostrum, quia viuere viuentibus est esse, secundo de Anima, nemini tamen licet seipsum odisse immo nec potest odisse proprie loquendo: nam carnem suam nemo vnquam odio habuit ad Ephesios quinto: ergo à fortiori seipsum odio habere non poterit, sed dicitur quis vitam suam odisse, vel seipsum, quia opera odientis facit, qui enim odit nocet ei quem odit, & quia illi, qui seipsos affligunt, & vitam istam pro Christi nomine exponunt sibijpsis quantum ad hanc vitam odientium opera faciunt, quia hoc sibimet inferunt quod hostes eorum sibi inferrent, dicuntur odisse seipsos, vel vitam suam, dicitur autem hic propter me, quia nihil proficit vitam odisse, nisi pro Christo fiat, sic etiam dicitur, qui non accipit crucem suam, & sequitur me, quia etiam crucem accipere,

E idest, seipsum affligere nihil prodest, nisi Christum in hoc sequamur, idest, pro ipso faciamus, sic dicit Gregorius, sunt nonnulli, qui abstinentiam non pro Deo, sed pro inani gloria exhibent, & qui compassionem proximo non spiritualiter, sed carnaliter impendunt. Hi istam crucem videntur inferre, sed Dominum non sequuntur.

Qui recipit vos. Postquam Christus instruxit Apostolos, & ceteros prędicantes. Hic hortatur illos recipientes magnitudinem pręmij pro hoc opere ostendens, & dicitur.

Qui recipit vos. Scilicet, hospitio, & prouidens vobis de necessarijs ad vitam.

Me recipit. Quia, scilicet, vos repræsentatis personam meam, ego mittam vos.

Et qui me recipit. Idest, me personaliter, vel me in vobis.

bis. *Recipit eum qui me misit.* Idest, recipit Deum, Christus enim in quantum homo minor est Deo: Ioannis decimoquarto, & ideo à tota Deitate mittitur, Christus autem in quantum Deus licet sit Patri, & Spiritui Sancto æqualis, quia tamen à patre gignitur, ab eo mittitur, & sic, qui recipit Christum semper recipit Patrem. *Qui recipit Prophetam.* Hic ostendit magnitudinem meriti in quantum recipiens communicat in mercede cum recepto. *In nomine Prophetæ.* Idest, quia Propheta est, & non ex alia causa.

Mercedem Prophetæ accipiet. Idest, de mercede Prophetæ. *Et qui recipit iustum*, Idest, quemcunque virum bonum, quia iustitia accipitur hic, vt est virtus legalis, quæ est omnis virtus, & ita accipitur communiter in Scriptura, quia illum, qui est totaliter bonus vocamus iustum, & non accipitur iustus pro particulari iustitia commutatiua, vel distributiua, quia distinguitur contra quamlibet aliam moralem virtutem.

Nomine iusti. Idest, quia iustus est, & non ex alia causa. *Mercedem iusti accipiet.* Idest, sicut iustus.

Et quicunque potum dederit. Quia enim suscipientes Apostolos prouidebant eis in necessarijs ad vitam, ponitur quæ sit retributio eorum: nam dicitur, quòd non solum si quis dederit eis omnia necessaria, sed etiam si dederit modicum de aqua frigida ad potum habebit mercedem. *Vni ex minimis istis.* Idest, de Apostolis, quibus ista loquebatur, qui erant minimi quantum ad bona seculi, eo quòd nihil de illis habebant. Vel intelligitur de omnibus alijs pauperibus, quia quicunque dederit eis aliquid non perdet mercedem, ita Christus dicturus est, infra vigesimoquinto, quodcunque fecistis vni ex minimis meis, mihi fecistis, & ibi de omnibus pauperibus loquitur, sed hic specialius de Apostolis. *Calicem aquæ frigidæ tantum.* Idest, etiam si non detis, nisi aquam frigidam, mercedem habebitis, & hoc dicitur ad significandum rem paruam, quia nihil potest esse minus in rebus dantis quam modicum de aqua frigida, & tamen qui illam dat non perdit mercedem, a fortiori si detur res maior.

In nomine discipuli. Idest, quòd detur sibi ex eo, quòd discipulus est, & ita loquitur de Apostolis, quos mittebat, qui vocantur discipuli. Vel potest intelligi de omnibus Christianis, quia a principio omnes vocabantur discipuli. *Amen dico vobis.* Modus affirmandi est, idest, in veritate dico, & ideo credite.

Non perdet mercedem suam. Idest, mercedem habebit, scilicet, non putet, quod quia dedit rem paruam non habebit mercedem, quia vere habebit illam.

Quare Christus dixit, qui recipit vos, me recipit, &c.
Et quod multipliciter alliciuntur homines
ad suscipiendos Apostolos.
Quæst. CXLI.

QVAERETVR, quare Christus hoc dixit hic, scilicet, qui recipit vos, &c.

Dicendum, quòd dixit ad alliciendum homines, vt susciperent Apostolos, & hoc multipliciter. Primo enim ostendit hoc per honorem eorum: magnus honor enim erat suscipientium Apostolos: nam suscipiebant Deum, & non poterat esse maior honor quam hospitem Dei esse, sic dicit Chrysostomus retributionem promittit suscipientibus, & primo repromittit honorem, vt Christum suscipiant, & etiam patrem, quid autem huic honori fiat æquale, vt quis patrem, & filium recipiat?

Secundo ostendit mercedis magnitudinem, quia dicit mercedem Prophetæ accipiet, & mercedem iusti, & tamen magnum est communicare cum Propheta in mercede.

Tertio facit, vt hortetur nos ad hospitalitatem, & ad omnia opera misericordiæ cum dicit, quicunque potum dederit vni ex minimis istis, quod extendi potest ad omnes pauperes.

Quarto dicit hoc, vt suadeat recipientibus Apostolos ministrare eis necessaria: nam Apostolis non licebat portare pecuniam aliquam, vel cibos in via, supra in litera, sed omnia habituri erant apud hospites cum quibus mane-

F bant Lucæ decimo, in eadem domo manete edentes, & bibentes quæ apud illos sunt, & quia hoc videretur alicui durum, & aliqui recusarent dare hospitium eis, vt non deberent prouidere sibi in necessarijs, hortatur Christus eos ad hoc per magnitudinem promissorum, & ideo dixit de calice aquæ frigidæ, scilicet, quòd quicquid darent Apostolis suscepti hospitio reputaretur ad mercedem.

Quomodo Christus dixit, qui vos recipit, me recipit, &
quomodo hoc sit verum.
Quæst. CXLII.

QVAERETVR quomodo Christus dixit hic, qui vos recipit me recipit, & quomodo sit verum.

Dicendum, quòd intelligitur vno modo, quòd me recipit, scilicet, per repræsentationem: nam missus repræsentat personam mittentis: Christus tamen mittebat Apostolos: nam ideo vocantur Apostoli, idest, missi, Ioannis decimotertio, non est maior Apostolus eo, qui misit illum, & propter hoc dicit, & qui me recipit, recipit eum, qui misit me, scilicet, ego mitto vos, & ideo recipiens vos me recipit, & patrem, sic dicitur Ioannis vigesimo; sicut misit me pater, ita ego mitto vos, & sic est argumentum à primo ad vltimum, scilicet, qui recipit vos, recipit me, & qui recipit me recipit eum, qui misit me, ergo recipiens vos recipit Deum, & illud signatur hic cum dicitur, qui misit me, quasi dicat, qui vos recipit, ideo me recepit, quia recepit vos, quos ego mitto, sic dicit Hilarius: docet in se mediatoris officium, qui cum sit receptus à nobis atque ipse profectus ex Deo sit, Deus per illum transfusus in nobis sit, H & per hunc ordinem gratiarum non aliud est Apostolos recepisse quam Deum, quia & in illis Christus, & in Christo Deus habitat.

Secundo est hoc verum, quia qui recipit Apostolos recipit Christum, idest, intuitu Christi, quicquid enim pro aliquo facimus etiamsi alijs pro eo facimus, ei facere dicimur.

Tertio dicit hoc, vt incitet nos ad benefaciendum, cum tantus sit honor cuilibet benefacienti, scilicet, quòd Christum recipiat.

Quarto dicitur, quia Christus propter nimiam charitatem, qua diligit nos, ad Ephesios secundo, omnia quæ nobis fiunt reputat sibi facta, siue bona sint siue mala. De bonis patet infra vigesimoquinto, scilicet, quodcunque vni ex minimis istis fecistis, mihi fecisti, vnde vocat eos ibi I fratres. De malis patet, quia Act. 9. dixit Paulo. Saule cur me persequeris? & tamen non poterat Paulus persequi Christum qui iam cælos ascenderat, sed quia persequebatur credentes in eum, dicebatur persequi ipsum, & quia recipere pauperes Christi est eis benefacere, dicit Christus quod ipse recipitur quando quis illos recipit.

Quare dicitur, qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ,
&c. Et quod solus Deus est, qui homines iustificat.
Et quod Apostoli fuerunt Prophetæ, &
plusquam Prophetæ. Quæst. CXLIII.

QVAERETVR, quare dicitur hic, qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, & iustum in nomine iusti.

K Dicendum, quòd hoc dicitur. Primo ad ostendendum rectitudinem affectionis: nam opera nostra non sunt meritoria, nisi habeant rectitudinem finis, & quia finis boni operis est Deus, oportet propter Deum agere, qui autem recipit in nomine Prophetæ, accipit eum propter Deum, quia ipse est, qui Prophetas constituit, Sapientiæ septimo, transfert se per animas sanctas, & Prophetas, & amicos Dei constituit, qui etiam recipit iustum in nomine iusti propter Deum agit, quia solus Deus est, qui iustificat homines, etiam quia dicitur, qui dederit potum vni ex minimis tantum in nomine discipuli, sed discipulus ad magistrum refertur, ideo qui dat aliquid cuiquam in nomine discipuli propter magistrum suum illud ei dat, & Christus est solus magister noster, infra vigesimotertio, nolite vocari magistri, quia magister vester vnus est Christus; pro Christo ergo facit quicunque alicui vt discipulo benefacit.

Secun-

Secundo dicitur hoc ad tollendum alios fines indebitos, quia poterat quis Prophetam, vel iustum recipere propter inanem gloriam quasi magni honoris sit, quòd Prophetam, & iustum hospitio receperit, vel propter aliquod vtile quod inde consequi intendit, quia iste nullam mercedem habebit: iam enim recepit mercedem suam, sicut dicitur supra 6. sic dicit Chrysostom. in nomine iusti hoc est si non propter vitæ huius eminentiam, nec propter aliud aliquid temporalium susceperit, sed quia, vel Propheta est, vel iustus.

Tertio dicitur, quia ista nomina competebant specialiter Apostolis: nam licet istud omnibus pauperibus applicari possit, Christus tamen loquebatur specialiter de Apostolis, istis autem competunt specialiter tria nomina, quæ ponuntur hic, scilicet, Propheta, & iustus, & discipulus: erant enim Apostoli Prophetæ immo plusquam Prophetę, quia plura ipsi cognouerunt quam Prophetæ, & viderunt, quę Prophetis non ostensa sunt infra 13. & Luc. 10. beati oculi, qui vident, quæ vos videtis, multi Prophetæ, & iusti cupierunt videre, quę videtis, & non viderunt, & audire, quæ auditis, & non audierunt. Etiam Apostoli fuerunt veræ Prophetæ, quia multa de futuris prædixerunt, & quandocunque opus erat reuelabat eis Spiritus Sanctus futura. Vocantur etiam iusti per excellentiam ad ceteros homines, quia Christus iustificauit, & mundauit eos Ioannis. 15 vos mundi estis, sed non omnes: fecit enim Christus eos ceteris hominibus meliores, quia omnium hominum, & Ecclesiarum illos principes constituebat Ioan. decimotertio, ego scio quos elegerim, idest, propter hoc mundaui vos, quia elegi vos, & iterum dixit, mundi estis propter sermonem quem dixi vobis. Vocantur autem discipuli, & istud erat nomen magis competens eis, scilicet, quia erant in discipulatu Christi, & ideo semper vocantur discipuli, vel Apostoli.

Quarto dicitur hoc, & principaliter ad tollendum dubium, quia Christus posuerat supra grauem pœnam non recipientibus Apostolos, & tunc magna præmia recipientibus, & quia aliquis diceret. Domine nesciemus quis erit Apostolus, vel discipulus tuus, vt veros recipiamus, & falsos abijciamus. Christus dicit, quòd non est in hoc multum scrutandum, sed ad nomina personarum respiciendum, vnde si quis vocat se Prophetam, licet non sit, & recipitur vt Propheta, erit præmium recipienti, sicut si reciperet verum Prophetam, & ita est de iustis, & discipulis, & istud est propter quod Christus dixit, sic dicit Hieronymus, quia ad susceptionem magistrorum discipulos prouocauerat, poterat credentium occulta esse responsio: ergo & pseudo Prophetas, & Iudam proditorem debemus suscipere, vnde Dominus dixit non personas suscipiendas esse, sed nomina, & mercedem non perire suscipientis, licet indignus fuerit, qui susceptus sit.

An sit maioris meriti benefacere bonis quam minus bonis. Et quòd non debeant pauperes immoderate, & delicate pasci. Quæst. CXLIIII.

QVÆRETVR cum dicat hic Christus recipere Prophetam in nomine Prophetæ, & iustum in nomine iusti, an sit maioris meriti benefacere, & hospitio recipere virum bonum quam minus bonum, vel non bonum.

Aliqui dicunt, quòd non, quia ad differentiam meriti nostri non facit, nisi illud quod est ex parte nostra, sed quòd bonus, vel melior sit, qui suscipitur, extra nos est: ergo non magis merebimur pro vno quam pro alio.

Item quia dicit Chrysosto. & habetur 42. distin. c. quiescamus: non enim ex vita eorum quos accipis mercedem tibi retributurus est Deus, sed ex voluntate, & propter hoc dicit ibi quiescendum esse à curiosa inuestigatione meritorum personarum.

Et tamen si esset maioris meriti vnum quam alterum recipere daretur occasio illi scrutationi, ergo non est differentia meriti ex personis susceptis.

Dicendum, quòd differentia est in merito, vel esse potest secundum conditionem personarum susceptarum, Et patet, quia Christus facit differentiam hic in mercede, A scilicet, qui recipit Prophetam mercedem Prophetæ accipiet, & qui recipit iustum mercedem iusti accipiet, si tamē non esset differentia mercedis ex parte personarum, non distingueret Christus de mercede recipientis iustum, & mercedem recipientis Prophetas, sed dicit, qui recipit Prophetam, & qui recipit iustum, & qui recipit discipulum mercedem recipiet, vel non perdet mercedem suam.

Pro hoc tamen considerandum, quòd circa pauperes, aut quæritur an omnibus benefaciendum sit, vel an benefaciendo quibusdam mereamur magis, quam benefaciendo alijs.

De primo dicendum, quòd qui potest omnibus debet benefacere, quia cuicunque ex minimis faciamus Christo facimus, infra vigesimoquinto, si autem non sufficimus omnibus, & concurrunt simul plures indigentes quibus- B dam plusquam alij benefaciendum est, vt ostensum est supra sexto cap. q. 83. & 84. & est maioris meriti illis benefacere quam alijs cum sit magis debitum.

De secundo dicendum, quòd aut merita personarum sunt incognita omnino tam ex parte, quam ex nomine, aut sunt cognita. Si primo modo, idest, quòd pauperes nō vocant se aliquibus nominibus signantibus maiorem, vel minorem excellentiam, nec suscipiens cognoscit differentiam eorum, non est maioris meriti suscipere vnum quam alterum etiam si Christum in persona sua susciperemus, quia sicut quod omnino est inuoluntarium nullatenus est meritorium, ita nec potest facere ad augmentum, nec ad diminutionem meriti, & tamen ignorantia facit inuoluntarium 3. Ethicorum capit. 1. ergo qui omnino ignorauit conditiones pauperum non potuit magis mereri recipien- C do vnum quam alterum, & tunc non debet facere suscipiens distinctionem aliquam, sed recipere quoscunque, & sic intelligitur, quòd non ex vita eorum, quos accipis mercedem tibi retributurus est Deus, sed ex voluntate, & honorificentia multa, idest, desiderio quo suscipiuntur, & ex obsequio quod eis pręstatur. Si autem cognoscat merita suscipiens, aut hoc est per sola nomina, aut in veritate, per sola nomina cognoscit merita, vt si vnus pauperum dicat se Sacerdotem, alius monachum, alius prædicatorē, alius Prophetam, alius simplicem pauperem, tunc licet non sit verum quod isti dicunt, dum tamen manifeste contrarium non appareret, esset distinctio meriti suscipientis secundum distinctionem personarum, & magis benefaciendum erat ei, qui ex nomine ostendit maiorem pietatem, vel dignitatem, & licet sit falsum, & occasione huius D excludatur alius, qui est melior, vt quando ambo suscipi non possunt, meretur magis suscipiens recipiendo istum falsum, qui tamen habet bonum nomen, & excludendo virum bonum quam si econtrario faceret, quia tantum meretur recipiendo falsum sub nomine veri, sicut si verus esset, & hoc est quod dicit hic Christus, qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, idest, qui recipit illum, qui se vocat Prophetam siue sit, siue non sit, dum tamen nomine Prophetæ accipiatur, & ita de iusto, & discipulo. Si autem sint personarum merita cognita, siue quantum ad dignitatem, siue quantum ad bonitatem, sicut esse Sacerdotem, vel monachum, vel prædicatorem, siue quantum ad bonitatem, vt quia vnus est melior alio, non erit attendendum ad nomina, quia cognita veritate non est iudicandum de nomine, cum nomina faciant præsumptionem, sed non E probationem, & tunc maioris meriti est prædicatorem recipere quam non prædicatorem, & sacerdotem, vel monachum quam secularem, & hoc Christus dicit hic ostendēs aliam esse mercedem recipientis iustum, & aliam recipientis Prophetam, & tamen si non differrent merita recipientis ex diuersitate susceptorum, eadem esset merces recipientis Prophetam, & recipientis iustum.

Sed dicetur quare meretur magis recipiens vnum quam alterum.

Dicendum, quòd fit propter duo. Primo ex desiderio recipiendi: nam quando quis ex charitate agens recipit aliquem, recipit illum propter Deum, ideo quanto magis scit eum pertinere ad Deum, cum maiori dilectione illum recipiet: nam sicut magis diligitur finis quam ea quæ ad finem, ita quanto aliquid est propinquius fini tanto magis diligetur, vt colligitur quarto Ethicorum capitulo primo.

&

& tamen quanto actus charitatis, vel cuiuscunque virtutis est intensior, est magis meritorius, ergo, qui recipit aliquem, quanto fuerit ille maioris dignitatis, & Deo propinquior, magis merebitur.

Secundo propter maiorem honorem, quia maiorem honorem, & obsequium impendet pauperi quanto est dignior, & tamen ex maioritate operis est maioritas meriti, ergo magis merebitur, qui recipit meliorem quem talem cognoscit esse, vel sub nomine talis eum suscipit. Hoc verum est quia propter dignitatem suscepti ipse suscipiens ex maiori dilectione illum suscipit, & maiorem honorem, & obsequium ei impendit: nam si non suscipit ex maiori charitate quam alios pauperes, nec eum plus honorat, non meretur plus eum suscipiendo quam suscipiendo alios: immo minus meretur quanto meliorem, & digniorem suscipit, quia ceteris pauperibus communibus sufficienter redditur si mediocre obsequium impendatur, melioribus autem, & dignioribus si volumus plus impendere quam mediocribus, cum tamen facere possemus a virtute deficimus, quia debitum non reddimus, tunc magis minus bonos suscipiendo, & tunc verum est illud 42. distinct. cap. quiescamus, non enim ex vita eorum, quos accipis mercedem tibi retributurus est Deus, scilicet, quia tu non consideras vitam eorum vt magis, vel minus benefacias eis, sed ex honorificentia, & voluntate, idest, solum considerauit quantitatem desiderij ex quo suscepisti, & honorificentiam quam impendisti.

Ad primum dicendum, quòd meritum non consideratur in nobis ex aliquo extrinseco, dignitas autem susceptorum est extrinseca suscipienti, & ideo per illam non meretur, in quantum tamen illa incitat ad recipiendum maiori dilectione, & impendendo maius obsequium, quæ sunt ex parte suscipientis facit ad meritum, si tamen suscipiens non aduertat ad ista, sed æquali voluntate, & obsequio omnes pauperes tractet, non merebitur magis propter dignitatem suscepti, & tunc est dignitas eius extrinseca omnino suscipienti.

Ad secundum dicendum, quòd illud, scilicet, non enim ex vita eorum quos accipis, &c. tenet verum in duobus casibus.

Primus est quando suscipiens ignorat dignitatem susceptorum.

Secundus est quando scit illam, & tamen non aduertit ad eam, nec plus impendit eis quam ceteris, si tamen cognoscit, & dignioribus magis impendit magis meretur quam suscipiendo minus dignos.

Sed dicetur, quòd tunc nihil differt ex conditione personarum, sed solum ex voluntate & obsequio recipientis, quia quandocunque ex maiori dilectione egerit, & maius obsequium impenderit quicunque sit ille cui impenditur, magis merebitur, & nihil differt de dignitate personarum.

Dicendum, quòd multum differt, quia omnis actus virtutis regulatur per prudentiam, ita vt non sit maius, nec minus, sed in medio, & tamen respectu personarum ad quas operamur est aliquid magnum, vel paruum, nam si quis velit pauperes delicate pascere, immoderatum est, & peccatum veniale 25. distinct. c. criminis, & Augustinus super Epistolam ad Corinth. & 86. distinct. cap. non satis: ideo quidam pauperes sunt, quibus si velimus magnum exhibere honorem, & multum præstare obsequium erit immoderatum, & non merebimur, sicut est in pauperibus simplicibus, qui nullam aliam dignitatem habent, nisi quod pauperes sunt, alij autem sunt pauperes magnę dignitatis, sicut Apostolus, Propheta, prędicator, & sacerdos, & monachus, quibus magnum obsequium, & honor debetur, & potest debite impendi, ita quòd nos interdum non sufficiamus tantum eis præstare quantum eis debite posset impendi, & sic in istis est locus multum merendi ex magno honore, & obsequio illis præstito, ergo differentia dignitatis susceptorum multum confert ad dignitatem meriti, quando attendit suscipiens ad susceptos, scilicet, an Apostolum, vel Prophetam, vel prædicatorem recipiat, & sic de alijs.

Ad confirmationem dicendum, quòd non datur occasio ex hoc scrutandi de dignitate, quia aut dignitas nullo

F modo scitur, aut scitur ex sola assertione pauperis, vel constat vere de ea. Si nullo modo scitur non est inquirenda, & ita intelligitur 42. distinct. cap. quiescamus, sed nunc est magnitudo meriti ex voluntate, & honore, & obsequio quod illi præstatur eodem cap.

Si autem ex assertione sua constet de dignitate non est inquirendum an verum dicat, sed si accipiatur in nomine Prophetæ, vel iusti etiamsi non sit Propheta, nec iustus recipiens, ita meretur ac si vere ille esset Propheta, & ita intelligitur hic litera, scilicet, qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, idest, etiamsi non sit Propheta, dummodo tamen, vt Propheta recipiatur. Si autem vere constet de eius dignitate nihil inquirendum est, quia inquisitio fit ad hoc, quod constet de re.

Sed obijcietur, quòd si asserit se Prophetam, vel Apo-
G stolum, inquirendum est an verum sit, quia dicitur 42. distinct. cap. quiescamus: si enim in clerum se esse electum dicat, si sacerdotem se nominet, scrutare.

Dicendum, quòd aut illi, qui se asserunt habere tales dignitates petunt se recipi, vt tales ad faciendum officia illa, aut petunt suscipi, vt sustententur.

Si primo modo, non sunt suscipiendi, quia periculum esset suscipere eos non constito de veritate, vt si reciperetur non sacerdos ad dicendum missam, & non Episcopus ad conferendum ordines, sic dicitur eodem capit. quiescamus: non enim sine periculo in talibus indiscussa communicatio est contra maiora periculum vertitur, idest, contra spiritualia, in quibus est maius periculum si erretur quam si detur alicui cibus, vel potus, & temporalia per errorem, & subditur, ibi causa, scilicet, non enim das, sed
H accipis, idest, accipere debes ab eis spiritualia, vt sacramenta, & ordines, & si ipsi non sint tales quales se esse fatentur periculum est.

Si secundo modo non est scrutandum, sed dabuntur eis temporalia, sed dicitur ibidem, si vero pro nutrimento postulat, nec in his examines, & tunc dabitur isti sustentatio, & honor non tanquam simplici pauperi, sed tanquam sacerdoti, vel prædicatori, licet non permittatur exercere actum dignitatis suæ, quousque de illa constet, & etiam si non fuerit qualem se nominat meretur, qui suscepit eum, ac si verum dixisset, & ita non erit occasio scrutinij in erogando pauperibus temporalia.

I

Quomodo est verum, quòd recipiens Prophetam recipit mercedem Propheta.

Quæst. CXLV.

QVAERETVR quomodo est verum, quòd recipiens Prophetam recipit mercedem Prophetæ.

Aliqui dicunt, quòd recipiet mercedem Prophetę, idest ab illo, a quo Propheta accipiet mercedem, idest, à Deo, & sic exponit Nicolaus.

Secundo potest accipi, quòd accipiet mercedem Prophetę, idest, qualem decens est recipere eum, qui recipit Prophetam; & tunc nihil significatur, quia certum est, quòd quilibet recipiet talem mercedem qualem iustum est eum recipere.

Tertio potest intelligi, quòd accipiet mercedem Prophetæ, idest, qualem Propheta, non quidem æqualem,
K sed in aliquo similem eo, quòd iste ministrando temporalia adiuuat Prophetam, & prædicatorem in actu suo, quę non possent exercere, nisi temporaliter adiuuarentur, sic dicit Greg. non mercedem de Propheta, vel de iusto, sed mercedem Prophetæ iusti accipiet, iste enim fortassis iustus est, & quanto in hoc mundo nihil possidet tanto loquendi pro iustitia fiduciam maiorem habet, hunc dum ille sustentat, qui in hoc mundo aliquid possidet illius iustitiæ libertatem sibi participem facit, vt cum eo pariter iustitiæ præmia recipiat, quem sustentando adiuuit.

Quarto potest accipi, quòd mercedem Prophetæ accipiet, idest, talem, qualem acciperet, si esset verus Propheta ille, quem recipit, & hoc conuenit valde proposito, quia dubitabatur cum quis diceret se esse Apostolum, & non esset an recipiens mereretur, Christus autem dicit, quòd si recipiatur in nomine Apostoli, vel Prophetæ, etiam si non

sit,

sit, mercedem accipiet, qui eum accipit, & dicitur merce- A dem Prophetæ, idest, talem qualem accepturus esset si vere esset Propheta ille, quem accipit, sic dicit Chrysostomus mercedem Prophetæ, & mercedem iusti accipiet, idest, qualem decens est accipere eum, qui suscipit Prophetam, vel iustum, & idem dicit Hieronymus, isti autem duo vltimi sensus sunt conuenientes.

Quare dicitur, qui dederit calicem aqua frigida.
Quæst. C X L V I.

QVAERETVR, quare dicitur, qui dederit calicem aquæ frigidæ.

Dicendum, quòd dicitur. Primo ad significandum, quòd eleemosyna quantumcunque sit parua est accepta Deo, quia nihil minus esse potest, quam modicum de a- B qua frigida, & tamen dans illud non perdit mercedem suam.

Secundo dicitur propter susceptores Apostolorum de quibus supra agebatur, quia ab hospitibus recipere debebant Apostoli necessaria ad vitam, & non discurrere de domo in domum, sed manducare, & bibere, quæ apud illos sunt, Lucæ decimo: & quia aliquis diceret, quòd forte, quia non poterat eis prouidere sufficienter, non haberet mercedem aliquam, dixit Christus, quòd etiam si solum calicem aquæ frigidæ darent, mercedem non perderent.

Tertio dicitur ad ostendendum, quòd nemo est, qui non possit eleemosynam facere, nec aliquis prætextu paupertatis, quia nemo est, qui saltem calicem aquæ frigidæ dare non possit, & tamen istud reputatur in eleemosynam quia mercedem non perdet. Et ideo dicitur aquæ frigidæ, C quia calefacere aquam indiget aliquali labore, & tempore, etiam præsupponit expensas, scilicet, habere ignem, vnde aliquis esset, qui aquam calidam dare non posset, aquam tamen frigidam quilibet dare potest.

Quarto dicitur ad ostendum, quòd eleemosyna magis est Deo accepta ex intentione dantis, quam ex re data: nam calix aquæ frigidæ nullius valoris est, Deus tamen pro eo mercedem dat, si datur alicui in nomine discipuli: ergo ex intentione recipitur, sic patet Lucæ vigesimoprimo, de vidua, quæ duo minuta æra solum intulit, & laudatur à Christo plus omnibus obtulisse. Circa Apostolos autem de dignitate, & potestate, & conuersatione eorum erant plura hic dicenda, sed dicentur Marc. sexto, & Lucę decimoquarto cap.

C A P. XI.

ET factum est cum consummasset Iesus præcipiens duodecim discipulis suis; transijt inde, vt doceret & prædicaret in ciuitatibus eorum. Ioannes autem cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi. Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? Et respondens Iesus ait illis. Euntes
Luc 7 *renunciate Ioanni, quæ audistis, & vidistis. Cæci vident,*
21.9.4. *claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mor-*
6.1 *tui resurgunt, pauperes euangelizantur, & beatus est, qui*
Malac. *non fuerit scandalizatus in me. Illis autem abeuntibus,*
3. *cœpit Iesus dicere ad turbas de Ioanne. Quid existis in de-*
Mar.1. *sertum videre? Arundinem vento agitatam? Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestitum. Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt. Sed quid existis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, et plusquam Prophetam? Hic est enim de quo scriptum est. Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.*

Et factum est. In pręcedentibus posita instructione prædicantium: Hic consequenter subditur confirmatio dubitantium. Et diuiditur in duo, quia primo ponitur præcedentium dictorum conclusio. Secundo ipsa dubitantium confirmatio ibi. *Ioannes autem.*

An ista sint continuata ad præcedentia.
Quæst. I.

QVAERETVR circa primum an ista sint continuata ad pręcedentia.

Aliqui dicunt, quòd non, quia Marcus, & Lucas ponunt ea, quæ habentur præcedenti capitulo, & non subiungunt ea immediate, quæ habentur hic.

Secundo patet, quia illi ambo concordant eandem rem ponentes, quia Marc. sexto, positis præceptis, quæ Christus dedit Apostolis dicitur, & exeuntes prędicabant, & immediate dicitur, quòd Herodes audiuit famam Christi, & eadem omnino ponuntur Lucæ nono, magis ergo standum est ordini, quem illi ponunt.

Dicendum, quòd aut hic quæritur de ordine omnium quæ habentur in hoc cap. ad præcedentia, & de hoc infra dicetur. Si autem quæratur de principio huius cap. vsque ad illum locum. Ioannes autem, est dicendum, quòd sunt ista continuata ad præcedentia, quia præcedenti cap. habentur præcepta quæ dedit Christus Apostolis. Hic autem dicitur cum consummasset præcipiens discipulis, &c. ergo fuit istud post illa.

Dicendum ergo, quòd fuerunt ista immediate post illa nullo interposito, quia dicitur cum consummasset, idest, quando consummauit, ergo inter ista, & præcedentia nullum est medium, sed potius istud est conclusio illorum.

Item, quia dicitur transijt inde, idest, de loco, in quo docuerat Apostolos, & sic nihil fuit inter istud, & præcedentia: immo non est istud aliquod factum distinctum à præcedentibus, sed est conclusio illorum. Vnde nec oporteret quæri de continuatione, sed ne aliquibus esset dubium quæsitum est. De continuatione Mar. & Luc. nunc non discutitur, scilicet, an Herodes audiuit famam Christi postquam ipse instruxit Apostolos, vel prius.

Cum autem dicitur, quod Apostoli exeuntes, prædicabant verum est, quòd fuit post istam instructionem, & tamen prius fuit hoc, quod dicitur hic, scilicet, quòd Christus recederet de loco, in quo docuerat eos, quam quòd illi irent ad prædicandum, cum dicatur hic, quòd cum consummasset recessit inde. Circa primum ergo dicitur.

Et factum est. Continuatio est, & dicitur factum est, idest, fuit vel accidit, & est modus loquendi Hebraicus.

D *Cum consummasset Iesus præcipiens discipulis suis*. Idest, quando finiuit præcepta, quę illis dedit, quæ habentur pręcedenti cap. & vocantur ibi discipuli, licet essent Apostoli per quod a ceteris distinguebantur cum ista esset dignitas eorum, quia tamen semper erant in disciplinam Christi, idest, addiscebant ab eo tanquam à magistro, vocantur adhuc discipuli, & mutantur nomina alternatim, vt aliquando discipuli, & aliquando Apostoli nominentur.

Transijt inde. Idest, de loco vbi docuerat Apostolos, & erat locus ille in campo, quia præcedenti cap. in principio dicitur, videns Iesus turbas misertus est eis, quia erant, sicut oues sine Pastore, idest, iacebant per agrum, vt ibi declaratum est, & tunc videns turbas vocauit discipulos, & dixit ibi eis omnia, quę habentur præcedenti cap. vt patet ibidem.

E Item patet magis, quia dicitur hic transijt, vt prædicaret in ciuitatibus eorum, ergo non erat Christus tunc in aliqua vrbe, quia aliàs non diceretur, quòd ibat a prędicandum in ciuitates, nisi esset extra omnes ciuitates, scilicet, in campo.

Vt doceret, & prædicaret. Aliquando accipiuntur pro eodem, & aliquando pro diuersi: est enim docere generaliter in quacunque materia, & qualitercunque quis vnum, vel multos instruat, pręd icare autem ęst certus modus docendi, hic autem possunt accipi pro eodem: nam docebat homines in eis, quę nesciebant, sicut ipsi dixerunt Marcus primo, quę nam est hęc doctrina noua? prędicabat autem in quantum publice declamabat ea, quæ ad mores pertinent, quia de his est prędicare.

In ciuitatibus eorum. Idest, Iudęorum: non enim potest referri ad Apostolos de quibus immediate dicebatur. scilicet,

scilicet, quod Christus iret ad ciuitates, vel loca de quibus Apostoli originem traxerant, quia non ibat specialiter ad aliqua loca, sed discurrebat per totam terram Israel Luc. quarto, oportet me, & alijs ciuitatibus Euangelizare, idest, non manere in quibusdam specialiter, sicut turbę volebant tenere ibi eum in Capharnaum, sed ire ad omnes ciuitates. Et cum dicitur transiuit, vt doceret in ciuitatibus eorum, non est sensus, quòd nunc primo iuerit ad prædicandum, quia ante hoc nihil aliud faciebat, sed quia Matthæus multa interposuerat in quibus nulla mentio fit de prædicatione Christi per vrbes, redit hic quasi de nouo ad dicendum, quòd iuit ad prædicandum per vrbes.

Quare Christus nunc ad prædicandum iuit cum satis erat, quòd Apostoli prædicarent.
Quæst. II.

QVAERETVR, quare Christus nunc ad prædicandum iuit, cum satis erat, quòd illi prædicarent. Dicendum, quòd Christus non debuit cessare à prædicatione propter Apostolos. Primo, quia Christus vsque ad mortem suam nunquam debuit cessare à prædicatione quia si cessaret non occideretur, propter hoc enim occisus, quia quotidie grauiora contra Pharisæos, & principes Sacerdotum, & Scribas prædicabat, & miracula plurima faciebat Ioan. 11.

Secundo si Christus cessasset prædicare ex hoc periret doctrina sua: putaretur enim quod inuenerat non bonum esse prædicare, & ideo cessauerat.

Tertio, quia si Christus non prædicaret semper continuando postquam cępit, non videretur quid agere deberet, sed esset ei vita tota quasi ociosa, debuit ergo vsque ad mortem prædicare, & miracula facere, sic ipse dixit Luc. 13. cum dixerunt ei quidam Pharisæi vade hinc, quia Herodes vult te occidere, & ait illis, ite & dicite vulpi illi, ecce eijcio dæmonia, & sanitates perficio hodie, & cras, & tertia die consummor, verumtamen oportet me hodie, & sequenti die ambulare, & sic dicit, quod dęmonia eijciebat & sanitates perficiebat vsquequo consummaretur, & occideretur.

Quarto, quia Christus erat præcipuus prædicator, Apostoli autem erant in subsidium, quia Christus non poterat in omnibus locis prædicare, & vt turbæ cogerentur sequi eum, sicut dictum est pręcedenti cap. q. 6. potius ergo cessarent isti à prædicatione quam Christus.

Quinto, quia pręadicatio omnium erat necessaria: dixerat enim Christus pręcedenti capit. messis multa est operarij vero pauci, erat igitur pręadicatio sua, & Apostolorum necessaria immo non sufficiebant, quia post hoc instituit Christus alios septuagintaduos discipulos, quos misit ad pręadicandum, sicut Apostolos Luc. 10. & etiam omnes isti non sufficiebant, quia Christus dixit pręcedenti capit. non consummabitis ciuitates Israel donec veniat filius hominis, idest, quod non finirent pręadicationem in omnibus illis ante mortem Christi, debuit ergo Christus semper pręadicare.

Quare dicitur, quòd Christus transiit inde, & quare immediate postquam docuerat Apostolos.
Quæst. III.

QVAERETVR, quare dicitur, quòd Christus trãsijt inde, & quare immediate postquam docuerat Apostolos.

Aliqui dicunt, quòd recessit inde vt Apostolis locum pręadicandi daret: nam pręcedenti capit. dixerat illis, quod irent ad pręadicandum, & quia pręsente Christo nemo vellet audire Apostolos subtraxit se, vt illi pręadicandi locum haberent, sic dicit Chrysostomus transijt inde: quia enim eos misit subtraxit seipsum dans locum eis, & tempus facere, quæ iniunxerat: eo enim pręsente, & curante nullus ad discipulos vellet accedere.

Sed dicendum, quod non stat, quia Christus nunc erat in campo cum turbis, Apostoli autem non erant ibi pręadicaturi, quia Christus iubebat eis ire ad ciuitates de vna in alteram pręcedenti cap.

Etiam quia subtractio Christi nihil proderat eis: nam turbæ illæ, quę ibi cum Christo erant, non manerent cum Apostolis etiam si ibi vellent illi pręadicare, sed illo recedente sequerentur eum.

Etiam si Christus esset in vrbe aliqua non proderat discipulis, quòd Christus inde recederet, quia non erant ipsi pręadicaturi in vrbe, in qua Christus immediate ante hoc iterasset, sed ituri ad alias vrbes longinquiores in quibus Christus non pręadicasset, quia illi magis indigebant pręadicatione.

Sed dicendum, quòd recessit inde, quia iam Christus fecerat quicquid in loco illo facturus erat, scilicet, docuerat turbas, & postea Apostolos, & cum nihil superesset ibi agendum recessit, quia in nullo loco ociose aut sine causa manebat. Cum autem quęritur, quare immediate iuit ad pręadicandum.

Dicunt aliqui, quòd fuit ad exemplum pręadicatorum, scilicet, vt postquam ipsi instructi sunt alios doceant, sicut Christus mox, vt docuit discipulos in speciali doctrina, quia Apostolos instruxerat ad generalem transit in ciuitatibus pręadicando, quia ad hoc de cælis descenderat, vt omnes illuminaret. in quo facto mouentur pręadicatores, vt omnibus prodesse studeant.

Sed dicendum, quòd hoc fecit Christus, quia tempus expendere inutiliter nolebat, erat ei tempus paucum, & opera multa: & ideo incessanter operabatur, vnde interdum vix cibum capere nolebat, vt pręadicare posset, sicut Ioann. 4. quando loquebatur cum Samaritana offerentibus ei cibum Apostolis dixit, ego cibum habeo manducare quem vos nescitis, & hoc dicebat, quia expectabat Samaritanos, qui venturi erant de vrbe ad eum quibus pręadicauit eodem cap. & iterum cum Christus voluisset sedere ad cibum venerunt turbę ad domum, & ipse exiuit, vt prædicaret eis. Apostoli autem exeuntes tenuerunt eum dicentes, in furorem versus est Marc. 3. ideo cum Christus complesset hic, quę facturus erat, recessit mox pręadicaturus ad alia loca, ne aliquid temporis ociose periret.

Ioannes autem. Hic ponitur dubitantium confirmatio. Et diuiditur in tres partes. Quia primo Christus confirmat dubios de suo aduentu. Secundo condemnat peruersos ibi.

Cui similem. Tertio commendat in se deuotos ibi.

In illo tempore respondens. Prima in duas, quia primo ad confirmationem discipulorum, & Apostolorum ostendit Iesus se esse Messiam in lege promissum. Secundo ad confirmationem Apostolorum ostendit Ioannem esse Prophetam sanctum ibi.

Illis autem abeuntibus. Prima in duas, qui primo ponitur dubitatio. Secundo eius responsio ibi. *Respondens Iesus*.

An ista sint continuata ad præcedentia
Quæst. IIII.

QVAERETVR circa primum an ista sint continuata ad pręcedentia, idest an fuerint post instructionem, & missionem Apostolorum ad pręadicandum, quę habentur pręcedenti cap.

Dicendum, quòd Glo. continuat istud ad pręcedentia dicens, posuerat supra Euangelista quomodo per miracula, & doctrinam Christi tam discipuli quam turbę instruebantur, nunc ostendit quomodo hęc instructio vsque ad discipulos Ioannis peruenit. Sed dicendum est an fuerit istud factum post instructionem Apostolorum non apparet, & tamen licet post illam fuerit, constat quòd non fuit immediate post eam, sed fuit post suscitationem filij viduę in vrbe Naym quod patet Luc. 7. nam posito illo miraculo dicitur, & exit hic sermo in vniuersam Iudęam, & nunciauerunt Ioanni discipuli eius de omnibus his, sic etiam dicit Cyrillus miraculum quod ad omnes inhabitantes Iudęam, & Galilęam peruenit referunt sancto Baptistę quidam ex eius discipulis. Matthęus autem subticuit suscitationem illam, & ideo potuit esse, quod istud de Ioanne quod fuit post illam suscitationem fuerit postea, quę habentur

betur præcedenti cap. non tamen potuit esse immediate A
post illa, sed intercessit illa suscitatio, & alia miracula, ac tamen fuerint illa ante instructionem Apostolorum, quæ habetur præcedenti cap. vel post dicetur Luc. 7. vbi ponitur illud miraculum. Et tamen dicendum est, quod hoc accidit post præcedentia, scilicet, post Apostolorum instructionem; & quando iam prædicabant, quia Christus respondens Ioanni dixit pauperes Euangelizantur, idest, prædicant regnum Dei, scilicet Apostoli qui erant pauperes, & rudes iam prædicabant. Circa primum dicitur.

Ioannes autem cum audisset in vinculis. Tenebatur Ioannes ab Herode rege, qui alias dicitur Tetrarcha Galileæ in vinculis, quia arguebat eum propter Herodiadem vxorem fratris sui Philippi quam acceperat ab eo, & ipse tenebat illam in vxorem.

Opera Christi. Scilicet, miraculum de suscitatione filij
B
viduæ in Naym, & alia miracula, quæ fecerat Luc. 7. *Mittens duos de discipulis suis.* Habebat adhuc Ioannes multos discipulos, & de illis misit duos ad Christum. *Ait illi.* Idest Christo.

Tu es, qui venturus es. Idest, numquid tu es Messias, qui venturus es in mundum.

An alium expectamus. Idest, vel numquid est alius Messias propter quem expectare debeamus? & dixit, qui venturus es per excellentiam, quia Messias expectabatur ab omnibus venturus, & vocabatur absolute venturus. Io. 6. hic est Propheta magnus, qui venturus est in mundum.

Quomodo Ioannes misit discipulos ad Christum. Quæst. V.

QVAERETVR quomodo Ioannes misit discipulos, scilicet, quomodo habuit nunc discipulos quos ad Christum mitteret.

Dicendum, quod Ioannes quandiu prædicauit habuit discipulos multos, quia erat magnæ opinionis apud Iudæos, & sequebantur eum plurimi, quibus dabat formam viuendi in ieiunijs, & orationibus, & reliquo cultu vitæ, de ieiunijs patet supra 9. & Luc. 5. quando discipuli Ioannis ieiunant frequenter, & de orationibus dicitur Luc. 5. & obsecrationes faciunt, & orandi modum dederat eis Ioannes Luc. 11. Domine doce nos orare, sicut docuit Ioannes discipulos suos. Isti discipuli secuti sunt eum vsquequo captus est ab Herode, vt patet Ioan. 3. cum autem captus est nō deseruerunt eum, sed veniebant ad illum, quia erat vir sanctus, & credebant, quod aliquando de vinculis solue-
D
retur, nam Herodes venerabatur eum, & libenter audiebat, & audito eo multa faciebat infra 14. & Mar. 6. & ideo de istis potuit mittere aliquos ad Christum: nam vsque ad mortem secuti sunt eum ibi in vinculis, & ipsi eum sepelierunt infra 14.

Quomodo Ioannes in vinculis constitutus audiuit opera Christi, & per quos. Quæst. VI.

QVAERETVR quomodo Ioannes in vinculis constitutus audiuit opera Christi, & per quos.

Dicunt aliqui, quod per famam vndique diuulgatam: erant enim talia opera Christi, quod latere non poterant, quia talia faciebat qualia nullus antea fecerat Io. 16. si nō fecissem opera, quæ nemo alius fecit, vnde etiam in prin-
E
cipio prædicationis, & miraculorum Christi abijt opinio eius per totam Iudæā, & Galilæam, & in Syriam supra 4. quanto magis postquam aliquanto tempore Christus iam prædicauerat, quia miracula eius crescebant per singulos dies, & sic etiam nemo in vinculis positus ignorare poterat, quæ Christus faciebat. Sed dicendum, quod Ioannes audiuit hoc à discipulis suis, quia illi eum in carcere visitabant, & cum scirent opera Christi, quæ omnibus nota erant annunciauerunt ea Ioan. Luc. 7. & annunciauerunt ea Ioanni discipuli eius de omnibus his.

Quare discipuli Ioannis narrauerunt ei opera Christi. Quæst. VII.

QVÆRETVR, quare discipuli Ioannis ista narrauerunt Ioanni.

Aliqui dicunt, quod propter nouitatem rerum, & magnitudinem: cum enim omnes homines naturaliter scire desiderant, & quilibet homo cupidus videre, & audire nouitates, & ita Herodes desiderabat valde videre, & audire Christum propter magna, quæ de eo dicebantur, & ita cum nunquam talia apparuissent in Israel supra 9. discipuli Ioannis nunciarent hoc ei, vt gauderet talia audiēdo. Sed videtur dicendum, quod ex inuidia dixerint hoc discipuli Ioannis: desiderabant enim quod solus Ioannes
B
haberetur, vt magnus, & quia Christus in opinione omniū crescebat inuidebant ei propter magistrum suum, & propter seipsos, vt nemo haberet magistrum excellentiorem, quam ipsi, sic patet Ioan. 3. nōdum enim incarcerato Ioanne cum incepit Christus baptizare, dixerunt discipuli Ioannis ad Ioannem. Rabbi ille, qui tecum erat trans Iordanem qui tu testimonium perhibuisti ecce baptizat, & omnes veniunt ad eum, & Ioannes increpuit ibi eos, quod nō inuiderent laudando Christum: sic enim Iosue, qui erat discipulus Moysi cum videret duos viros Prophetantes in castris dixit ad Moysen, Domine mi prohibe eos. Num. 11 & Moyses dixit, cur tu æmularis pro me, quis mihi det, vt omnis populus prophetet, & dedit eis Deus spiritum suum, isti tamen discipuli Ioannis increpiti ab eo adhuc inuidere non cessauerunt, sed Ioanne incarcerato adhuc
C
inuidebant, & semel Christum accusauerunt dicentes, quare discipuli tui non ieiunant, & nos, & discipuli Pharisæorum ieiunamus frequenter supra 9. & Mar. 2. ita ergo nunc cum miracula Christi quotidie crescerent inuidebāt ei magis, & sic quasi ex quadam mordacitate dixerūt hoc Ioanni, sic dicit Beda non simplici corde, vt opinor, sed inuidia stimulante hoc dixerunt: nam & alibi conqueruntur dicentes, Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem baptizat, & omnes veniunt ad eum, sic etiam dicit Hieronymus, quod autem discipuli Ioannis haberent aliquid mordacitatis ex inuidia aduersus Dominū, superior quoque interrogatio demonstrauit cum dixerunt, quare nos ieiunamus frequēter, discipuli autem tui non ieiunant?

D
Quare Ioannes misit discipulos ad Christum. Quæst. VIII.

QVAERETVR, quare Ioannes misit nunc discipulos ad Christum.

Dicendum, quod Ioannes erat in carcere, & fortassis perpenderat mortem suam, misit ergo discipulos ad Christum, quia nunc ipsi indigebant doctrina Christi, sic dicit Chrysost. tunc magis ad Deum erigimur cum incumbit necessitas, & ideo Ioannes detrusus in carcere quando magis discipuli eius indigebant Iesu tunc misit eos ad ipsum, volebat enim quod eum cognoscerent esse Messiam, & sic adhærerent ei, sic etiam dicit Hieronym. Ioannes interficiendus ab Herode discipulos suos mittit ad Christū, vt per hanc occasionem videntes signa ac virtutes crede-
E
rēt in eum, & magistro interrogante sibi discerent, idest, pro seipsis, & hoc fuit præcipue, quia Ioannes prȩuidens mortem suam volunt quod discipuli non manerent in errore, & quia ipse viuens docebat eos, & nunc moriturus iam non poslet, misit eos ad Christum, vt sic esset eis occasio adhærendi Christo, & non manerent abiecti ab eo mortuo Ioanne. sic dicit Chrisostom. dum Ioannes erat cum ipsis suadebat eis continue de Christo, quia autem iam erat moriturus amplius studium facit: etenim formidabat ne relinquat in discipulis suis perniciosi dogmatis conditionē, & maneant abiecti a Christo, cui à principio omnes suos afficere studuit.

Si autem dicatur, quare duos misit, & non pauciores aut plures.

Dicendum, quod vnum mittere securum non erat, quia cum discipuli Ioannis essent æmuli Christo, forte vnicu.

vnicus vadens mentiri vellet, quia facile erat, duos autem non est ita facile mentiri.

Etiam, quia isti testificaturi erant quid Christus responderet, & tamen lex nunquam suscipit testimonium ex ore vnius, sed in ore duorum, vel trium testium requirit testimonium Deuteronom. 19. & Num. trigesimoquinto.

Item, quia forte Ioannes inter discipulos suos sciebat istos minus æmulos Christo, misit ergo istos solos, sic dicit Chrysostom. non omnes mittit, sed duos quosdam quos nouerat fortassis alijs persuasibiliores existentes, vt insuspicabilis interrogatio fieret.

Quomodo Ioannes hic quæsiuit à Christo tu es, qui venturus es, & an alium, &c. quia ipse hoc sciebat.
Quæst. IX.

QVAERETVR quomodo Ioannes hic quæsiuit à Christo tu es, qui venturus es: nam per hoc videtur dubitasse an ipse esset Messias, & tamen non dubitabat: erat enim ipse præcursor Christi Luc. primo. Etiam ipse ostenderat Christum, quòd esset Messias cum dixit ecce agnus Dei Io. primo, & dixit, quod ad ostendendum eum ipse venerat eodem cap. ego nesciebam eum, sed vt manifestetur in Israel propterea ego veni in aqua baptizans: Etiam dixit, quòd Deus dixerat ei illum esse Messiam eodem cap. scilicet, qui misit me baptizare in aqua ille mihi dixit super quem videris spiritum descendentem, hic est, qui baptizat, & ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est filius Dei: non ergo dubitabat Ioannes an ille esset Messias.

Aliqui ergo dicunt, quòd Ioannes sciebat Iesum esse Messiam, sed nesciebat an passurus esset pro nobis, sic refert Ambro. quosdam dicere.

Sed non stat. Primo, quia Ioannes, dicit Christum venisse ad tollendum peccata mundi Ioan. 1. ecce, qui tollit peccata mundi, & tamen peccatum non tollitur, nisi per passionem.

Secundo, quia si Ioannes sciebat Iesum esse Messiam, necesse erat, quòd sciret eum esse passurum quod Isa. prædixerat Isa. 53. & in alijs locis scripturæ, vel si nesciret hoc putaret Messiam non esse passurum, & tunc frustra quæreret an ipse passurus esset.

Tertio, quia Ioannes erat Propheta, & plusquam Propheta infra in litera, & Luc. 7. non ergo ignoraret id quod alij, qui solum erant Prophetæ expresserant, scilicet Messiam esse passurum, sic dicit Chrys. sed hoc non habet vtique rationem. Ioannes enim non ignorabat, sed hoc primo testatus est dicens, ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi: agnum enim vocans crucem diuulgat: nec enim aliter quam per crucem peccatum abstulit mundi, qualiter autem maior Propheta est hic, & nec ea quæ Prophetarum sunt, nouit [illegible] sicut omnis ad occasionem ductus est. Alij dicunt, quòd sciebat eum Messiam esse, & passurum, sed nesciebat an ad inferna descensurus esset, sic dicit Grego. non ipsum mundi redemptorem esse dubitat, sed quærit, vt sciat, si is qui in mundum perseuerat, etiam ad inferni claustra descendat.

Sed hoc non stat. Primo, quia non erat aliqua causa dubitandi an ad inferna descensurus esset, quia si Ioannes sciebat Iesum esse Messiam, sciebat eum descensurum ad inferos, quia de Messia hoc prænunciatum fuerat Zacha. 9. tu autem in sanguine testimonij tui, idest, per mortem tuam eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua, & Osee. 13. O mors, mors ero tua, morsus tuus inferne, non ergo ignoraret Ioannes, quòd alij Prophetæ expresserant. Secundo, quia tunc non diceretur tu es, qui venturus es, sed tu es qui venturus es.

Alij dicunt, quòd Ioannes quæsiuit an descensurus esset Christus ad inferos, vt hoc prædicaret ibi manentibus. Ad hoc mouentur ex duobus. Primo, quia Ioannes, qui in carcere tenebatur in breui occidendus erat, & ad inferos descensurus, & sic vellet ibi annunciare Christi aduentum.

Secundo, quia dicitur tu es, qui venturus es, & tamen si quæreretur an esset Messias diceretur, tu es, qui venisti, quia iam venerat, sic dicit Hieronym. non ait tu es, qui

F venisti, sed qui venturus es, & est sensus, manda mihi, quia ad inferna descensurus sum, vtrum & te inferis debeam nunciare, an alium ad hæc sacramenta missurus es.

Sed illud improbat Chrysosto. dicens, quòd derisibilius videtur propter hoc eis dixerit, vt illuc abiens prædicaret: præsens enim vitæ iustitiæ tempus est, post obitum autem iudicium est, & pœna, quare in nullo opus erat præcursore illic, quia aliter si infideles post mortem credentes saluandi essent nullus periret aliquando: omnes enim pœnitebunt tunc, & adorabunt, quia omne genu flectetur cœlestium, terrestrium, & infernorum.

Sed non est putandum, quòd Greg. & Hieronym. putauerint prædicaturum esse ad conuertendum aliquos apud inferos, sed quod annunciaret aduentum Christi manentibus ibi, vt gauderent, sic dicit Glo. non ideo Hierony. &
G Grego. dixerunt, quòd Ioannes in inferno [illegible] prænunciaturus esset aduentum Christi, quia eius prædicatione aliqui non credentes conuerterentur ad fidem, sed vt iustis in expectatione Christi manentibus ex vicino aduentu consolationem afferret.

Sed adhuc sic intelligendo non stat propter rationes prædictas, scilicet, quia Ioannes sciebat Christum ad inferos descensurum, cum sciret eum esse Messiam. Secundo, quia vt dicit Chrysost. si hoc quæreret non diceret tu es, qui venturus es simpliciter, sed qui venturus es in infernum.

Tertio, quia manifeste apparet, quòd non loquebatur de futuro descensu ad inferos, quia Christus respondit ad quæstionem Ioannis, ite & dicite Ioanni, quæ audistis, & vidistis, cæci vident, claudi ambulant, &c. istud tamen non consonat alicui de opinionibus prępositis intelligendo
H quæstionem Ioannis, sicut illæ accipiunt, ergo non quæsiuit Ioannes hoc, sicut est ratio efficax.

Dicendum ergo, quòd Ioannes quæsiuit an Iesus esset Messias. Quod patet ex verbis, scilicet, tu es, qui venturus es, idest, numquid tu es Messias, qui venturus expectatur? talis enim erat modus loquendi Iudæis de Messia Ioan. 7. hic est verè Propheta, qui venturus est in mundum.

Secundo, quia responsio Christi consonat huic quæstioni: nam Messias putabatur à Iudæis futurus excellentior omnibus hominibus tam in vita quam in potestate miraculorum, Christus autem, vt ostenderet se esse Messiam, fecit multa miracula coram discipulis Ioannis, vt patet hic, & Luc. 7. & dixit euntes dicite Ioanni, quæ vidistis, & audistis, quasi dicat, hoc quod vidistis, sicut responsum ad
I quæstionem Ioannis, quasi diceret, per hoc quod vidistis potestis intelligere an ego sim ille, de quo Ioannes quærit, & ista ostendunt me esse maiorem omnibus hominibus, & consequenter esse Messiam, & tamen ista responsio ostendendo potestatem non esset ad propositum si quæreretur an Christus moriturus esset, vel ad inferos descensurus. Sed nec est putandum, quòd Ioannes dubitauerit Iesum esse Messiam, sed dixit hoc propter discipulos suos: voluit enim quærere, vt illi informarentur, scilicet, vt scirent Iesum esse Messiam, & crederent in eum, ita enim Christus solet sæpe quærere cum nihil ignoret, vt Ioann. 11. vbi posuistis eum, idest, Lazarum, sic dicit Hieronymus non ergo quasi ignorans interrogat, sed quomodo Saluator interrogat vbi sit Lazarus positus, vt qui locum indicabant saltem, sic pararentur ad fidem, & viderent mortuum resurgentem, sicut interficiendus ab Herode discipulos
K suos mittit ad Christum, vt per hanc occasionem videntes signa atque virtutes crederent in eum, & non interrogante sibi dicerent, idest, pro seipsis addiscerent. Et ista est vera positio Hieronymi, & non id quod dictum est, quia illud dixit recitando, vel dubitando, vnde si non habuisset Ioannes discipulos, vel non dubitassent de eo, non misisset quempiam ad quærendum hoc à Christo, sic dicit Hilarius Ioannes non fuit, sed discipulorum ignorantiæ consulens, enim sciebat non alium à se prædicatum ad opera eis intuenda discipulos suos misit, vt auctoritatem dictis suis illius opera conferrent, ne Christus alius expectaretur quam cui testimonium opera præstitissent.

Quare

Quare Ioannes potius misit ad quærendum de isto dubio, scilicet, an Christus esset Messias quàm de aliquo alio. Et quare Ioannes noluit suos discipulos post eius mortem in hoc dubio manere an Christus esset Messias. Quæst. X.

QVAERETVR quare potius Ioannes misit ad quærendum de isto dubio quàm de aliquo alio.

Dicendum, quòd hoc fuit, quia in hoc versabatur totus status hominum,& fuit hoc primo ex parte discipulorum Ioannis: omnes enim expectabant Messiam credentes,quòd ille esset salus mundi,agnoscere igitur illum erat pars beatitudinis. Ioan.17.hoc est vita æterna, vt cognoscant te, & quem misisti: voluit ergo, quòd agnoscerent Messiam. Ioannes aũt propter vitæ sanctitatem putabatur ab omnibus esse Messias Luc.3. cogitantibus oĩbus in cordibus suis de Ioanne ne forte ipse esset Christus &c. ipse autem dicebat, quòd non, dicens, quem putatis me esse, non sum ego,& Ioan. primo dixit non sum ego Christus, & maxime hoc dicebat discipulis suis Ioan. 3. vos ipsi testimonium perhibetis, quòd dixerim non sum ego Christus, sed quia missus sum ante illum. Hoc autem assidue Ioannes prædicabat discipulis suis, vt crederent in Christum, ipsi tamen nec desinebant inuidere Christo, nec animum suum a Ioanne poterant separare quasi ipse esset Christus: ideo nunc cum esset morti propinquus data occasione misit discipulos suos ad Christum: nam cum talis fecisset qualia annunciauerãt discipuli ipsi Ioanni iustum erat credere, quòd erat Messias, vel dubitare ad credendum, & quia Ioannes voluit in se repræsentare personam discipulorum suorum, qui hoc nondum credebant, misit discipulos ad quærendum potius de hoc quàm de alio dubio, & sanato isto dubio omnia sanata erant,& noluit, quod post mortem eius manerent discipuli sui in dubio, hoc, quia non esset eis tunc via credendi, cum ad suasionem eius credere noluissent, & voluit determinate mittere eos ad Christum dicens,ite ad illum, quia ipse est Messias,& ego non,vel ipse est melior me, quia crederent discipuli,quòd diceret hoc Ioannes ex humilitate,& ire noluissent: ideo expectauit tempus quousque ipsi discipuli annunciarẽt de Iesu aliquid propter quod esset occasio mittendi eos ad illum, sicut fuit nunc,sic dicit Chrysost.si dixisset eis abite ad ipsum quia melior me est non vtique persuasisset,sed extimatetur humilia de se sentiens hoc dicere,& sic magis essent ei affixi. quid igitur facit? expectat ab eis audire, quod Christus miracula operatur, & mittit duos quos nouerat fortassis alijs persuasibiliores.

Secundo fuit hoc propter turbas: multæ enim turbæ erant cum Christo quãdo venerunt ad eum discipuli Ioannis, vt colligitur infra in litera, & Luc.7.& fuit occasio ex quæstione Ioannis,quòd Christus ostenderet turbis se esse Messiam. Hoc enim erat eis vtile, quia Christus hoc venerat ostendere,vt credentes eum esse Deum, & Messiam saluarentur Ioan.vigesimo.

Tertio fuit, vt esset Christo occasio maior faciendi miracula: ostendebant enim miracula Christi potestatem, & excellentiam,sed ipse nunquam faciebat illa, nisi data aliqua occasione, nunc autem ex quæstione discipulorum Ioannis fuit ei occasio ad miracula faciendum, vt per hoc solueret eorum quæstionem, & ista miracula proderant turbis.

Et respondens Iesus. Hic ponitur Christi responsio ad quæstionem Ioannis.

Ait illis. Dixerit verba ad eos, vt ipsi referrent ea Ioanni,qui eos miserat: nam nomine eius interrogauerũt Luc. 7.capit. cum venissent ad eum viri dixerunt, Ioannes Baptista misit nos ad te dicens, tu es, qui venturus es an alium expectamus?in quo Ioannes ostendebat se non esse Messiam,quia siue Iesus diceret se esse Messiam,siue non, Ioannes de seipso asserebat, quòd ipse non esset Messias, tamen dixit an alium expectamus,id est, si tu non es Messias nunquid oportet, quod adhuc expectemus alium venturum? & sic innuebat, quòd ipse cum ceteris expectabat Messiam,& non erat ipse Messias,qui expectari posset.

A *Euntes renunciate Ioanni*. Idest,quia ipse misit vos nunciate hoc illi.

Quæ audistis. Idest, ea quæ de me audistis a turbis referri de operibus meis.

Et vidistis. Idest, & etiam ea, quæ per vosipsos vidistis: nam præsentibus eis multa miracula fecit Luc.7. scilicet in ipsa autem hora curauit multos languoribus,& plagis,& spiritibus malis, & cæcis multis donauit visum.

Cæci vident. Idest, ego facio cæcos videre: licet enim alia maiora miracula nunc fecerit,præposuit istud.

Claudi ambulant. Idest,ego sano claudos. *Leprosi mundantur*.Hoc coram his fecit,quia dicitur Luc.7.quia sanauit multos a plagis, & tamen lepra est plaga, ita enim solet vocari in scriptura plaga lepræ Leui. decimotertio, & decimoquarto.

Surdi audiunt. Idest,sano surdos: sæpe enim surdos sanabat, licet nunc non appareat expresse an surdos aliquos

B sanauerit, quia Luc.7. non exprimuntur possunt tamen intelligi nomine languidorum, quia Luc.7.dicitur, quòd sanauit multos a languoribus: aliàs tamen legitur, quòd sanauerit surdos,vt Mar.7.scilicet,bene omnia fecit,& surdos audire, & mutos loqui.

Mortui resurgunt. Hoc non legitur nunc fecisse, sed ante istud suscitauerat mortuos, quia suscitauerat filiam Archisynagogi supra 9.& Luc.8.& suscitauerat filium viduæ in vrbe Naym Luc.7. & illud fuerat miraculũ quod præcipue fuit eis occasio veniendi ad Christum,quia narrauerunt illud Ioanni, & tunc misit ipse eos ad Christum Luc.7.scilicet exijt sermo hic in vniuersam Iudæam, & nũ

C ciauerunt Ioãni discipuli eius de omnibus his, & tunc sequitur ibi, quòd misit eos.

Pauperes Euangelizantur. Idest, prædicant, quia Euangelizare in Græco est prædicare, vel annunciare bona, & inde dicitur Euangelium, quasi bona annunciatio, quia bona vitæ æternæ in illo continentur, quę Christus docebat Ioan.6.cum dixit Petrus Christo Domine ad quem ibimus? verba enim vitæ æternæ habes, & isti pauperes erant Apostoli, qui iam prædicabant cum Christus iam eos misisset ad prædicandum præcedenti cap. *Euangelizare ad Græce.*

Et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me. Et si non dubitauerit de verbis meis, vel non fuerit scandalizatus propter illa, quæ viderit in me: hoc enim dicit,quia si ea, quæ ipse faciebat, & id quod illa ostendebant, scilicet,eum esse Messiam non crederetur,nihil proderant omnia, quę fiebant: credenti autem proderant ille ergo esset beatus.

D *Quare Christus ad quæstionem Ioannis non respondit aperte. Quæstio XI.*

QVAERETVR, quare Christus ad quæstionem Ioannis non respondit aperte dicens se esse Messiã.

Aliqui dicunt, quòd nolebat se magna dicere, quia fugere volebat inanem gloriam.

Sed non stat, quia aliquando ipse dicebat se esse Messiam, sicut dixit S. maritanæ Ioannis 4.

Etiam interdũ dicebat alia maiora,scilicet se esse maiorem Abraham,& quòd erat ante Abraham,& quòd ille exultauit, vt videret diem eius Ioan. 8. dixit etiam cæco quem sanauerat se esse filium Dei, & adorari ab illo voluit Ioan.9. Dixit etiam palam Iudæis se esse filium Dei

E Mat.14. quãdo quæsiuit Cayphas an esset Christus filius Dei benedicti,& ille dixit ego sum:non ergo omisit propter inanem gloriam cauendam.

Secundo patet, quia Christus ad hoc venerat,vt ostenderet se esse Messiam,& Deum ideo non debebat propter inanem gloriam subticere se esse Messiam, quia sic nunquam cognosceretur.

Sed dicendum, quòd Christus fecit hoc primo propter Ioannem,vt concordaret intentioni eius:ipse enim mittebat discipulos ad Christum, vt certificarentur de hoc dubio non quidem per verba,sed per miracula: & ideo tunc eos misit quando illi retulerunt eum miracula magna facientẽ:nam sępe ipse illis dicebat,q Iesus erat Messias,sed non credebant penitus:ideo rebus ipsis instrui debuerunt.

Secundo, quia Christus respondebat per hoc tam turbis,quàm discipulis Ioannis,quia omnibus erat necessaria certifica-

certificatio de hoc dubio, & tamen non crederent si solo verbo diceret: ideo non dixit verbo, sed operibus ostendit: sic enim Io. 6. quando Christus dixit Iudæis, quòd crederet in ipsum, quia Deus illum miserat, dixerunt ipsi quod ergo tu facis signum, vt videamus, & credamus tibi? & ipse sciebat, quòd non crederent eum si verbo diceret: sic enim semel quæsiuerunt ab eo si tu es Christus dic nobis palam, & ille ait loquor vobis, & non creditis. & iterum in passione quæsiuerunt ab eo Iudæi Luc. 22. si tu es Christus dic nobis: si vobis dixero non credetis mihi: noluit ergo tunc verbo respondere, quia inutile esset cum non credituri essent ei dicenti, sed rursus dicerent ei quod tu facis signum, vt videamus, & credamus tibi Ioannis sexto.

Tertio fuit, quia si verbo diceret se esse Christum Iudæi arguerent eum, sicut Ioan. 8. dixerunt tu de teipso testimonium perhibes, & testimonium tuum non est verum: non ergo respondit Christus verbo, sed rebus faciendo miracula, quæ manifeste ipsum Messiam esse ostendebant: sic ipse dixit Ioan. 5. & 10. opera, quæ facio perhibent testimonium de me: sic dicit Chryso. Christus autem mentem Ioannis agnoscens non dixit ego sum, quia per hoc rursus obsisteret hoc audientibus excogitassent ibi, & si non dixissent, quòd Iudæi ad ipsum dixerunt tu de te ipso testimonium perhibes, & propter hoc a miraculis fecit discere insuspicabilem doctrinam faciens, & manifestiorem: testimonium enim quod est a rebus credibilius est testimonio, quod est a verbis: sic etiã dicit Hilarius, & Ioannes non suę, sed discipulorum ignorantię consuluit: vt enim scirent non alium a se prædicatum ad opera eius intuenda discipulos suos misit, vt auctoritatem dictis suis, idest, Ioannis, illius, idest, Christi opera conferrent, ne Christus alius expectaretur quàm cui testimonium opera præstitissent.

Quare Christus dixit nunciate Ioanni, quæ audistis: itaque dupliciter posse intelligi. Quæst. XII.

QVAERETVR quare Christus dixit nunciate Ioanni; quæ audistis.

Dicunt aliqui, quòd intelligitur de dictis Prophetarum scilicet, quòd ea, quæ audierant a Prophetis, complebantur in eo, sicut dixit Philippus ad Nathanael Io. 1. quem scripsit Moyses in lege, & Prophetę inuenimus Iesum filium Ioseph a Nazareth, & tunc est sensus, quæ audistis, scilicet, per Prophetas, & vidistis, scilicet, compleri in me, sic dixit Cyrillus narrate Ioanni, quæ quidem audistis per Prophetas, consummari vero vidistis a me: ea enim tunc agebat, quę prædixerant eum Prophetæ facturum.

Sed non stat, quia tunc Christus expresse diceret se esse Messiam, scilicet, dicite Ioanni, quod ea, quæ Prophetæ prædixerunt de Messia in me completa sunt, Christus tamen non dicebat Iudęis se esse Messiam, sed prohibuit discipulis hoc dicere infra 16. nisi quando iam erat morti propinquus, quia tunc expresse dixit, eo quòd non erat inconueniens iam illud dicere, vt ostensum est supra cap. 9. quæst. 17. Etiam quia Christus voluit hic respondere per sola facta, & tamen sic intelligendo magis respondebat in verbis. Etiam quia ista littera non conuenit illi sensui, nisi ex cortice, quia tunc diceret Christus dicite Ioanni, quod ea, quę dixerunt Prophetæ completa sunt in me, & tamen dixit nunciate, quę audistis, & vidistis: ergo innuitur, quòd solum iubebat eis referre, quæ ipsi viderant, & audierant, & non asserebat de se aliquid.

Item patet, quia si Christus, sic diceret iam ipse de se asserebat id quod illi petebant tanquam probatum esset per ea, quæ ipse faciebat, & tunc haberent occasionem dubitandi propter hoc cum ipse iam assereret aliquid de seipso, magis autem erat sine suspitione, quòd ipse tunc sola opera faceret, & constitueret eos iudices illorum, scilicet, an ex operibus suis sufficienter probaretur id quod ipsi petebant, scilicet, ipsum esse Messiam.

Dicendum ergo, ꝙ intelligitur nunciate, quę audistis, scilicet, a me, idest, illa quę tunc eis dicebat, scilicet, cęci vident, & claudi ambulant &c. & vidistis, idest, non solum audistis, sed etiam per vosipsos vidistis, vt certiores sitis.

F Aliter potest intelligi, & adhuc melius, scilicet, nunciate, quæ audistis, idest, quæ audistis a turbis presentibus, & vidistis, idest, quę vos ipsi vidistis me facere, hoc autem dixit, quia multa alia miracula tam numero quàm specie differentia Christus fecerat, quę nunc non viderunt discipuli Ioannis, audierunt tamen illa a turbis, quę tunc erant cum Christo, quia illę interfuerant quando Christus fecerat illa miracula, quia multi illorum continue sequebantur eum, & poterant testari de omnibus miraculis eius a quibus nunc discipuli Ioannis informari poterant, omnia autem hęc tam per eos visa quàm a turbis audita iussit Christus referri Ioan. quia omnia illa testimonium perhibebant de eo. nam etiam audita sufficienter probabant, eo quòd non poterat negari illa fuisse cum omnes turbę se interfuisse testarentur. Etiam quia discipuli Ioannis dixe-
G rant Ioanni illa antequam venirent ad Christum, quia fama exierat per totam Iudęam, & Galilęam, ita vt nemo negare posset Luc. 7. & sic dixit Christus dicite Ioanni, quę audistis, idest, ea quę nunc audistis a turbis, & etiam ea, quę audistis antequam huc veniretis de quibus dicitur Luc. 7. & nunciauerunt Ioanni discipuli eius de omnibus his, idest, dicite omnia illa vera fuisse, vt constat nobis testimonio turbarum, & dicite, etiam quę vidistis per vosipsos, vt per hęc iudicari possit de hoc ꝙ quęritur quid sit.

Quare Christus dixit omnia ista discipulis Ioan. scilicet, cæci vident &c. Quæst. XIII.

QVAERETVR, quare Christus dixit nunc omnia ista, scilicet, cęci vident, & claudi ambulant &c.
H cum non videatur, quòd omnia hęc fecerit nunc presentibus discipulis Ioannis. Dicendum, quòd cum Ioannes voluisset discipulos suos potius rebus quam verbis informari, & ad hoc eos mitteret, Christus voluit facere miracula eis presentibus Lucę 7. in ipsa autem hora curauit multos, & tamen videtur dicendum, quòd non fecerit tunc omnia miracula, quę habentur hic nam dicitur curauit multos a languoribus suis, & plagis, & spiritibus malis, & cęcis multis donauit visum.

Aliqui dicunt, quòd fecit omnia miracula, quę dicuntur hic licet non exprimantur Luc. 7. omnia, quia etiam exprimuntur ibi aliqua, quę Christus non retulit discipulis Ioannis, scilicet, & multos a spiritibus malis curauit: ergo ita poterat aliquid subticeri ibi quod tamen Christus fecerit, & retulerit illud discipulis Ioannis.

I Dicendum, quòd non est verisimile, quòd omnia hęc fecerit tunc. Primo, quia eadem verba omnino, quę Christus dixit discipulis Ioannis ponuntur hic, & Luc. 7. s. cęci vident claudi ambulant &c. tamen quando ibi refert Lucas, quę miracula Christus fecerit coram discipulis Ioannis non ponit omnia illa, quę Christus retulit eisdem. Secundo patet, quia etiam si de alijs concedi posset, de mortuis tamen non est verisimile, quòd Christus nunc aliquos suscitauerit, quia isti quos Christus sanauit erant adducti ad ipsum quando venerunt discipuli Ioannis, mortui tamen nunquam adducebantur ad Christum, quia non licebat cadauera referri, nisi ad sepulchrum, & non ad Christum inter viuentes: & ideo quando Christus aliquos mortuos suscitabat, nō ferebantur mortui ad ipsum, sed ipse ibat ad illos, vt patet supra nono, de filia Archisy-
K nagogi, & Luc. 7. de filio viduę, & Ioannis 11. de Lazaro.

Item, quia asseritur ab omnibus sanctis, & doctoribus Christum solum tres suscitasse mortuos, scilicet, puellam adolescentem, & Lazarum, si tamen nunc aliquos suscitasset essent plures cum isti distinguerentur ab illis: ideo non est putandum, quòd nunc aliquos mortuos suscitauerit, sed loquitur de illis quos aliàs suscitauit: & ideo de alijs est dicendum, scilicet, quòd fecerit nunc omnia, quę hic refert, sed plurima illorum ante hoc fecerat.

Dicendum ergo, quòd Christus dixit ista non quasi omnia nunc fecisset, sed plurima illorum ante fecerat, voluit tamen narrari Ioanni multitudinem miraculorum, & ideo collegit non solum, quę nunc fecerat, sed etiam, quæ prius egerat, & hoc patet, quia dixit eis dicite Ioanni, quę audistis, & vidistis si tamen omnia hæc vidisset non diceret eis dicite Ioanni, quæ audistis, & vidistis, ergo

videtur,

videtur, quòd quædam istorum, quæ Christus eis retulit ipsi viderant, & alia audierant a turbis nunc, & etiam antequam venirent ad Christum: voluit autem eis omnia referre, vt sic fieret plenior probatio de eo quod quærebant, vt sequenti quæstione dicetur.

An ista quæ nunc Christus fecit, & retulit discipulis probarent ipsum esse Messiam. Quæstio XIIII.

QVÆRETVR, an ista, quæ nunc Christus, fecit, & retulit discipulis Ioannis probârent sufficienter ipsum esse Messiam.

Aliqui dicunt, quòd non, quia etiam alij Prophetæ miracula aliqua fecerant, & tamen non constabat ex eis quemquam eorum Messiam, nec de vllo eorum creditum est.

Dicendum, quòd sufficienter ex his constabat, & ita posuit Christus ea tanquam sufficiens testimonium.

Primo patet, quia licet Prophetæ fecerant aliqua miracula erant tamen pauca, & quasi cum difficultate facta, Christus autem faciebat plurima, & sine difficultate, quia bene videbant Iudæi, & nouerant per hoc eum excellere omnes præcedentes supra 9. cum dixerunt nunquam, sic apparuit in Israel, & Christus etiam innuit, quia propter hoc credi debebat esse Messias Ioan. 15. si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit peccatum non haberent, idest, si non fecissem plura quàm ceteri Prophetæ, licet nõ crederent in me non peccarent, quia tamen feci plura, & crediderunt peccatum habent: sic enim dicit Ambrosius hæc ante Euangelium rara, vel nulla inueniuntur, vnus Tobias oculos recepit, & hæc fuit Angeli, & non hominis medicina. Elias mortuum suscitauit, ipse tamen rogauit, & fleuit, Christus autem iussit, Elisæus leprosum mundari fecit.

Secundo patet hoc, quia scriptura prænunciat talia miracula de Deo. Psalmus 145. f. Dominus soluit compeditos, Dominus illuminat cęcos, Dominus erigit elisos, idest claudos, & sic cum Christus faceret ista apparebat eum esse Deum, sic dicit Ambro. super Lucam plenum sane testimonium quo Dominum cognoscerent: de ipso enim fuerat Prophetatum, quòd Deus dat escam esurientibus erigit elisos, soluit compeditos, illuminat cecos, & qui ista faciet regnabit in æternum: ergo non humanæ, sed diuinę virtutis ista insignia sunt.

Tertio dicendum, & præcipuæ, quòd ista firmiter probabant Iesum esse Messiam, quia ista fuerant pręnunciata facienda per Messiam, sic patet Isa. 35. Deus ipse veniet, & saluabit nos, tunc aperientur oculi cęcorum, & aures surdorum patebunt tunc saliet, sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum, sic etiam dicit Theophilus super illo verbo cęci vident sunt hæc verba Isa. dicentis Deus ipse veniet, & saluabit, &c. & ista est propria causa, quare Christus hoc dixit, s. quia non solum volebat ex miraculis ostendere se esse Messiam, sed etiam ex Prophetis: ideò allegauit illa miracula, quę scriptura refert, dicens se omnia illa fecisse, & quia præsentibus discipulis Ioannis forte nõ occurrit Christo facere omnia hęc miracula, quæ scriptura de Messia prędixerat, scilicet, quia tunc forte non erant ibi tot genera ęgritudinum quot scriptura prędixerat, retulit non solum, ea quæ tunc fecit, sed etiam ea, quæ prius fecerat de quibus constabat, quod ille egisset: & ideo dixit nunciate Ioanni, quæ vidistis, & audistis: ista sunt intelligenda per ea, quæ dicentur infr. 21. c. q. 208. vsque ad finẽ c. quia ibi aperitur an Iudęi possint cognoscere Iesum esse Messiam; & an probationes ex scriptura sint sufficientes.

Quare Christus inter omnia ista miracula posuit primum ceci vident cum alia maiora sequantur. Quæstio XV.

QVÆRETVR, quare Christus inter omnia ista miracula posuit primum cęci vident, cum alia maiora sequantur, scilicet, mortui resurgunt.

Dici potest, quòd propter multa. Primo propter ordinem scripturæ, quia inter illa miracula, quæ scriptura refert de Messia est primum sanare cęcos Isa. 35. Dominus Deus ipse veniet, & saluabit nos, tunc aperientur oculi cęcorum: non tamen tenuit Christus hic totum ordinem illius scripturę, quia ibi dicitur, & aures surdorum patebũt, hic autem dicitur claudi ambulant.

Secundo fuit, & magis principaliter, quia Christus retulit hic discipulis Ioannis quædam miracula, quæ ipsi viderant, & alia solum, quę audierant, & quia illa, quæ viderant faciebant maiorem fidem, posuit prius illa, quę viderant, & ista erant sanare cęcos, & claudos, & leprosos, & surdos: ideo ista prius posuit, mortuos autem nunc non suscitauit, sed prius: ideo in fine posuit de mortuis, & propter hoc dicit mortui resurgunt pauperes Euangelizantur post omnia, quia ista duo non viderunt nunc discipuli Ioannis, sed audierunt illa a Christo, & etiam a turbis, quæ testimonium perhibent de his, & sunt isti mortui de quibus Christus loquitur duo mortui quos iam suscitauerat, scilicet, filia Archisynagogi supra nono, & filius viduæ. Luc. septimo, nam etiam discipuli Ioannis de his audierant antequam venirent ad Christum, & maxime de filio viduę Luc. septimo, quia propter illud pręcipue misit Ioannes eos ad Christum eodem capitulo.

Tertio fuit, & etiam pręcipue propter magnitudinem miraculi huius, quia plures fuerunt quos nunc Christus sanauit a cęcitate quàm ab alijs languoribus, sic dicitur Luc. septimo, in ipsa hora curauit multos a languoribus, & plagis, & spiritibus malis, & cęcis multis donauit visum, & sic de cęcis per se dicitur, quòd multi erãt, de alijs autem nõ, nisi de omnibus simul, licet ergo non esset maius istud miraculum alijs secundum speciem, erat maius propter multitudinem sanatorum.

Qui erant isti pauperes, qui Euangelizantur, & quare dictum est de eis. quare Apostoli pauperes vocantur. Et quid per prædicationem pauperum designatur. Quæstio XVI.

QVÆRETVR, qui erant isti pauperes, qui Euangelizantur, & quare dictum est de eis.

Dicendum ad plurimum, quòd isti erant Apostoli, qui iam prędicabant: nam instruxerat eos, & miserat ad prædicandum pręcedenti capit. & vocantur pauperes, quia erãt pauperes spiritu, sicut Christus eis dixerat supra quinto, beati pauperes spiritu, & ita vere ipsi erant pauperes, & constabat eos esse pauperes, quia non portabant secum in via pecuniam, nec sacculum nec aliquid ad vitæ sustentationem, sed solum sustentabantur ab eis quibus prędicabant pręcedenti capit. & Lucę decimo. Vel dicuntur pauperes, idest, viri inopes, & ignobiles, & rusticani sine literis tales enim erant omnes Christi Apostoli, & tamen prędicabant nunc.

Ad secundum dicendum, quòd ponitur istud hic primo tanquam miraculum inter cetera miracula: erat enim admirandum, quòd viri sine literis prędicarent dicentes magnalia, & non solum, quod prędicarent, sed etiam quod haberent constantiam apparendi, & loquendi aliquid coram hominibus: sic dicitur Act. 4. quòd Iudęi videntes Petri constantiam, & Ioannis comperto, quòd essent homines sine literis, & idiotę admirabantur. Etiam admirandum erat de operibus eorum, quia nõ solum prędicabant, sed etiam miracula multa faciebant, cum Christus dedisset eis potestatem ad omnia genera sanitatum pręcedenti ca. & ideo dicendo pauperes Euangelizantur non ponitur vnum miraculum, sed multa, scilicet, omnia quæ faciebant illi quando prædicabant.

Item per prędicationem pauperum designatur status noui testamenti, eo quòd isti prędicabant regnum celorum, & tamen istud prædicari pertinebat ad nouum testamentum, quia in veteri non prędicabatur regnum cęlorum, sed iam erat illud extra statum legis Luc. decimosexto, lex & Prophetę vsque ad Ioannem, & ex tunc regnum Dei Euangelizatur: ergo iam erat nouum testamentum quando pauperes Euangelizabant, & non tamen potest incipere nouum testamentum sine Messia: ergo ille, qui mittebat pauperes ad prędicandum Messias erat.

Item patet, quia in statu noui testamenti debebat esse cognitus, q. omnes eum cognoscerent, sic dicitur Ierem.

trigesimoprimo, & non dicet vir ad fratrem suum cognosce Dominum: omnes enim cognoscent me a minimo eorum vsque ad maximum, hoc autem erat cum iam paupe tes prædicarent: ergo nouum testamentum erat, quia illi prædicabant, & sic iam Christus venerat.

Aliqui dicunt, quòd illud dicitur ad ostendendum magistri veritatem, & rigorem, quia apud eum omnes sunt æquales, qui saluari possunt, idest, non respicit personam, sed tam nobiles quam ignobiles diuites, & pauperes ad prædicandum misit, sic dicunt Hieronymus, & Theophilus, & tamen supradicta magis consonant literæ.

Quare dixit Christus beatus, qui non fuerit scandalizatus in me. Et quod scandalum tripliciter sumitur. Et quod Christus Ioannem de multis, et præsertim de quatuor laudat. Quæstio XVII.

QVAERETVR, quare dixit beatus, qui non fuerit scandalizatus in me.

Dicendum, quòd hoc dicitur. Primo propter discipulos Ioannis, quia ipsi erant qui scandalizabantur in eum: ille enim scandalizatur in Christum, qui non recte credit omnia, quæ de eo credenda sunt, & quia discipuli Ioannis non recte credebant, sed potius inuidebant ei, vt patet Ioannis tertio, dixit eis beatus, qui non fuerit scandalizatus, idest, vos beati eritis si in me recte credideritis sine vlla dubitatione, poterat autem hoc Christus dicere palam, sed non dixit, vt erubescerent, sed solum conscientiam eorum tetigit, sic dicit Hieronymus inter nuncios percunt: quia enim scandalizabatur in ipsum dubitationem eorum non diuulgans, & solum eorum conscientię derelinquens redargutionem eorum latenter induxit.

Secundo fuit, vt per hoc ipsum ostenderet se esse Messiam: nam sicut cetera miracula ostendebant ipsum esse Messiam, ita & cognoscere corda hominum: sic enim supra nono, ostēdit se posse peccata remittere per hoc quod dixit scribis, quid cogitabant in cordibus suis: sic etiam cum nunc tangeret conscientiam discipulorum Ioannis ostendens illis dubitationem quam in corde habebāt per hoc eis notificabat se esse Messiam, sic dicit Cyrillus. per hoc enim volebat ostendere, quod quæcunque versabantur in cordibus eorum ab oculis ipsius effugere nequiuerant, ipsi enim erant, qui scandalizabantur de ipso.

Secundo potest dici, quòd Christus loquebatur generaliter de omnibus, & tunc scandalum est quodcunque dubium in fide, sicut Christus dixit inf. 26. omnes vos scādalum patiemini in me in ista nocte, idest, dubitabitis de fide circa me, quia perdiderunt fidem quando Christus captus est, & ad mortem ductus. Et potest hoc intelligi, quòd aliqui scandalizarentur propter ea, quæ Christus passurus erat: nam videntes eius miracula credebant esse Messiam, videntes autem eum mori fidem perderent, sicut fuit de discipulis, qui dixerunt nos sperabamus, quòd ipse redempturus esset Israel, quasi dicat, antequam moreretur hoc sperabamus, nunc autem cum mortuus fuerit iam non speramus istud Luc. 24. sic dicit Gregorius infidelium mens graue in Christo scandalum pertulit, cum eum post tot miracula morientem vidit: quid est ergo dicere beatus, qui non fuerit scandalizatus in me, nisi aperta voce abiectionem mortis suæ humilitatem signare ac si patenter dicat, mira quidem facio, sed abiecta perpeti non dedignor.

Tertio potest accipi scandalum pro abominatione quadam, sic dicitur prima Corin. 1. nos prędicamus Christum crucifixum Iudæis quidem scandalum, idest, Iudæi detestantur Christum crucifixum, & abominantur audire, quòd homo crucifixus fuerit Deus, & sic prænunciat contra Iudæos, nos autem beati sumus, qui sicut veneramur Christum miracula agentem, ita adoramus eum pro nobis in cruce patientem.

Illis autem. Hic ostendit Ioannem esse Prophetam sanctum, quod habet originem ex quæstione præcedenti, & dicitur.

Illis autem abeuntibus. Idest, recedentibus discipulis Ioannis, quia postquam a Christo responsum habuerunt recesserunt, vt renunciarent Ioanni.

F *Capit Iesus dicere ad turbas de Ioanne.* Erant enim turbæ multæ cum Christo quando venerunt discipuli Ioannis, & omnes illi mansi sunt recedentibus discipulis Ioannis, & ad illos locutus est de Ioanne laudando eū, & laudat eum de multis principaliter de quatuor. Primo de soliditate fidei, & constantiæ cum dicit.

Quid existis in desertum videre? Hoc dicit, quia Iudæi sæpe exierant ad Ioannem in desertum, vt audirent prædicantem, & baptizarentur ab eo: nam ipse non discurrebat prædicando per loca, sicut Christus, sed manebat in deserto apud Iordanem, scilicet, in deserto Iudææ, & ibi baptizabat, & prædicabat supra tertio, & Mar. primo, & Luc. 3.

Arundinem vento agitatam. Idest, nunquid existis videre arundinem agitatam, idest, motam à vento, quasi G dicat, hoc dicitur, vt videatur, quòd Ioannes non erat leuis opinionis faciliter mutabilis ad alteram doctrinam, vel fidem; nam qui mouentur de opinione in opinionem dicuntur moueri a vento ad Ephesios quarto, ne tāquam paruuli circunferamur omni vento doctrinæ, sic etiam habens fidem non firmatam dicitur a vento moueri Iacobi primo, qui enim hæsitat similis est fluctui maris, qui a vento mouetur, & circunfertur, quasi dicat, Ioannes ostendit ore tanquam Messiam Ioannis primo, nunc autem misit quærere tu es, qui venturus es tanquam dubitet de hoc quod prius asseruit: non enim putetis quòd ipse motus fuerit de opinione sua, quia non est sicut arundo agitata a vento.

Secundo laudat eum ab austeritate pœnitentiæ dicens.

H *Sed quid existis videre?* Scilicet, in desertum.

Hominem mollibus vestitum. Quasi dicat, non iuistis ad videndum hominem vestitum veste preciosa: vestes enim molles sunt preciosæ, quia sunt de materia delicata, vestes autem parui valoris sunt grossæ, & duræ, & hispidæ, propter materiæ grossitiem, & duriciem. Ioannes autem non vtebatur mollibus, sed veste durissima, scilicet, de pilis camelorum, & zona pellicea erat præcinctus circa renes supra tertio, & Lucæ tertio, & non poterat esse asperior habitus, per vestes tamen molles Christus intellexit hic omnes delitias vitæ, vnde Lucæ septimo, dicitur. ecce qui in veste preciosa sunt, & in delitijs in domibus Regum sunt: vnde voluit innuere, quod Ioannes, nec veste molli, & preciosa, nec vita delicata vtebatur.

Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus Regum sunt, I Idest, qui vtuntur vestibus mollibus, & preciosis in domibus Regum sunt, & non in deserto, sicut Ioannes, & sic innuitur austeritas pęnitentiæ, vel vitæ Ioannis hic in tribus, scilicet, in veste, & cibo, & loco.

De veste in quantum dicitur, qui mollibus vestiuntur, quasi dicat, Ioannes non vestiebatur mollibus, sed veste de pilis camelorum, & zona pellicea circa lumbos supra tertio.

De cibis patet, quia non vtebatur delitijs, vt dicitur Lucæ septimo, quia illis vtuntur, qui manent in domibus Regum. Ioannes autem nihil, nisi locustas & mel syluestre comedebat supra tertio, & Mar. 1. & Luc. 3.

De loco patet, quia manebat in deserto vbi nulla erat consolatio humana, sed deerant ibi omnia, quæ ad uitam humanam souendam conferunt, & hæc omnia Christus designauit ex parte loci, scilicet, quia Ioannes non erat in K domibus Regum, sed in deserto; omnia enim opposita habent manentes in domibus Regum, nam illi vestibus preciosis utuntur, quia gloriam huius sæculi summe appetunt, quæ a multis ex magna parte esse putatur in fulgore vestium, isti etiam delitijs utuntur, quia propter regum diuitias possunt quotidie epulari splendide, sicut dicitur de diuite Epulone, quòd epulabatur quotidie splendide Lucæ 16. unde potētes maxime his delitijs affluunt, & fruuntur, sic dicitur primo Ethic. quod multi eorum, qui in potestatibus sunt, similia patiuntur Sardanapalo: fuit illi enim Rex Assyriorum, qui totus delitijs deditus erat: domus etiam ipsa regia pro eis, qui huius sæculi fauores desiderāt, & obtinent gloria quædam esse uidetur, & hi delitijs affluunt, sicut ipsi potentes, quia eis adhęrent communicando bonis eorum, & ideo quidam putauerunt regnare,

vel

vel regnantibus adhærere, vt ait Boet. de conso. lib. 3. Pro. 2. quasi inter hoc modicum differant, & ideo qui cupiunt delitijs frui Regibus adhærent, & potentibus, sic dicit Valerius Maximus lib. 4. q quidam Diogeni Philosopho lauanti olera dixit si tu Dionysio adulari velles ista non ederes, et Diogenes ait si tu ista velles Dionysio adulari nolles, quasi diceret nulla est causa, pro qua ei velles adulari. Ioannes noluit manere in domibus Regum, sed in vasta solitudine vbi nullum bonum humanum erat, ideo apparet, quòd Ioannes non desiderabat frui bonis huius seculi, sed potius ea contemnebat, sicut faciunt omnes, qui puram voluntatem sequi nolunt, vnde & Diogenes Philosophus potius voluit parco victu, scilicet, oleribus vesci quã potentibus mentiendo adulari. Tertio commendat eum a claritate notitiæ. s. quia fuit Propheta, & plusquam Propheta cum dicitur,

Sed quid existis videre? Scilicet in desertum.

Prophetam. Quasi dicat, credo, quòd exiuistis in desertum ad videndum Prophetam, & non arundinem vento agitatam, nec hominem mollibus vestitum. *Etiam dico vobis, & Plusquam Prophetam.* Idest verum est, quòd Propheta est, quem existis videre, sed non est solum Propheta, sed est plusquam Propheta, habuit enim altiorem gradum, vt dicetur infra q. 28. & in hoc signatur claritas notitiæ Ioannis, quia Prophetæ eleuantur supernaturaliter ad cognoscendum ea, quæ alij homines non cognoscunt: vnde solebant vocari videntes, qui nunc Prophetę vocantur primo Regum nono, scilicet, quia videbant, quæ ceteri nõ videbant, vt ait Hieronymus in Epistola ad Paulinum. Quarto commendat eum ab auctoritate doctrinę, scilicet, quia doctrina sua erat maioris auctoritatis quam ceterorum hominum etiam Prophetarum: tanta est enim auctoritas doctrinæ, & vitæ eius quanta habet testimonia attestantia illi, homines autem qui sola naturali ratione docẽt non habent maiorem auctoritatem quam sit firmitas in lumine intellectus humani, qui vero a Deo illustrantur, sicut Prophetæ habent immutabilem auctoritatem, quia veritas infallibilis, scilicet, Diuina, quæ illustrat eos attestatur eis, & in hoc gradu conueniebat Ioannes cum ceteris Prophetis. habuit tamen vlteriorem gradum, quia non solum viuens a Deo directus est intelligendo, & operando, sed etiam antequam nasceretur Deus de eo prædixerat p Prophetas, quòd venturus esset, & quid esset acturus, & in hoc fuit maior ceteris Prophetis, quia de alijs non fuit prænunciatum aliquo tempore antequam essent, in quo apparet, quòd doctrina Ioannis non solum erat infallibilis auctoritatis, sicut doctrina aliorum Prophetarum. quia omnes Spiritusancto dictante loquebantur secunda Petri primo, sed etiam fuit cuiusdam magni honoris, quem non habuerunt doctrinæ aliorum Prophetarum, & hoc Christus innuit ponens auctoritatem Malachiæ, in qua fuerat de Ioanne prænunciatum, scilicet. *Hic est.* Idest, Ioannes. *De quo scriptum est.* Scilicet, Mala. 3. *Ecce ego mitto Angelum meum.* Idest, nuncium. *Ante faciem tuam.* Idest antequam tu vadas, & loquitur Deus ad Christum hominem, in quo ostenditur, quòd Ioannes erat præcursor Christi, sic enim dixit Ioannes. vos mihi testimonium perhibetis, quòd dixerim non sum ego Christus, sed missus sum ante illum.

Qui præparauit viam tuam. Idest, disponet viam, scilicet, faciendo homines aptos ad hoc, quòd te digne recipiant, & in hoc Ioannes est præcursor, sic dicitur Lucæ 1. ipse præcedet eum in spiritu, & virtute Eliæ, parare Domino plebem perfectam, idest, facere homines perfecte dispositos ad Christum suscipiendum. *Ante te.* Idest, antequam tu venias. nam Ioannes cępit prædicare aliquanto tempore antequam Christus prædicaret, & ipse eum baptizauit supra tertio, & ostendit ipsum populo. Ioan. 1.

Quare Christus laudauit nunc Ioannẽ. Et quare de Ioanne multum plura dicta sunt apud Euangelistas quam de Virgine matre Christi. Quæst. XVIII.

QVAERETVR, quare Christus laudauit nunc Ioannem.

Dicendum, q propter multa. Primo, quia erat Ioannes

A uir virę excellentis, et omni laude dignus, & in hoc incitabat reliquos ad virtutem laudando illius virtutem, quia virtus laudata crescit, & quia Christo nunquam inciderat occasio laudandi Ioannem, nisi nunc, laudauit eum nunc, quia nunc discipuli eius quæsierant a Christo coram tota turba ex nomine Ioannis, ideo quasi continuata locutione cępit ipse laudes Ioannis dicere. Secundo fuit ne opinio plebis contra illum deficeret. fuerat enim in maxima opinione in cordibus hominum quandiu prædicabat, ita vt putaretur esse Messias Lucæ 3. tempore ergo illo frustra erat, quòd Christus eum laudaret, nullius enim laudibus indigebat, cum maiora de eo populus crederet quam quisquam verbis poterat exprimere, nunc vero cum iam a diebus multis ab Herode viro scelerato in vinculis teneretur, nec Deus super hoc vltionem vllam ostenderet: poterat

B enim infirmitati opinio eius in cordibus rudis plebeculæ, nunc ergo Ioannes laudatore indiguit, vt talis putaretur qualis erat, & ideo Christus valde eum laudauit. Tertio fuit, quia licet Ioannes bonus putaretur, crederetur a quibusdam, quòd erat sicut alij viri excellentes priores; voluit ergo Christus eum laudare ostendens eius excellentiam super omnes, vnde dixit, quòd inter natos mulierum non surrexit maior eo. Quarto fuit, vt occasione Ioannis loqueretur aliqua de nouo testamento, quod incipiebat nunc per ipsum in quantum dixit omnes Prophetæ, & lex vsque ad Ioannem prophetauerunt, & illud a diebus Ioannis Baptistæ vsque nunc regnum cœlorum vim patitur, & quòd minor in regno cœlorum maior est Ioanne, quæ omnia dici non potuissent, nisi præcessisset sermo de Ioanne. Quinto fuit propter seipsum: laudauit enim Ioannem Christus,

C quia hoc proficiebat in laudem ipsius Christi: perhibuerat enim Ioannes testimonium de Christo: Ioannis primo, & erat præcursor eius: Lucæ primo, quanto autem esset maior auctoritas Ioannis tanto firmius esset testimonium qđ perhibebat de Christo: intererat ergo Christi, quòd Ioannes esset magnæ opinionis apud plebem: ideo ipse laudauit, vt sic maior reputaretur, & consequenter in seipsum redundaret, & ista est potior causa quam bonitas Ioannis, & ceteræ supra positæ. nam Virgo mater Christi erat excellentior Ioanne, & tamen de ea pauca dicta sunt apud Euangelistas, de Ioanne autem multa. & hoc quia laus Ioannis fuit magis necessaria ad confirmationem gestorũ Christi: quam laus Virginis, cum per Ioannem confiteretur de Christo, & non per Virginem. Sexto fuit, & principalius adhuc propter quæstionem discipulorum Ioannis, nã

D ex nomine eius quæsiuerant a Christo tu es, qui venturus es, in quo videbatur dubitare an Iesus esset Christus, & cum dicunt hoc ostenderant eum tanquam Messiam, mirarentur ergo valde turbæ, vnde aduenerat Ioanni tanta admiratio, & consequenter ipsi efficerentur dubij contra Christum: posuit ergo istas laudes Ioannis omnes, quòd nulla mutabilitas erat in Ioanne, nec fecerat hoc propter se, sed propter discipulos, sic dicit Chrysostomus, oportebat sanari, quę ex interrogatione discipulorum Ioannis multa inconuenientia subintellexerunt ignorantes mittẽtis consilium: poterant vtique dicere tanta testatus est de Christo aliter persuasus est nunc, & dubitat utrum sit ipse nunquid altercans ad Iesum hęc dicit, nunquid timidior a carcere factus, nunquid vane, & inaniter priora dixit, sic etiam dicit Cyrillus, sciuit Dominus hominum secreta,

E cognoscens aliquos dicturos si vsque hodie ignorat Ioannes Iesum qualiter ostendebat eum nobis dicens, ecce Agnus Dei: vt igitur sanaret hanc passionem, quę eis acciderat damnum quod a scandalo procedebat exclusit. Septimo fuit, quia Christus dixerat dicite Ioanni, quę audistis, & vidistis, & conclusit, beatus, qui non fuerit scandalizatus in me, putarent autem turbę, quod loquebatur de Ioãne, scilicet, quod forte ex inuidia scãdalizabatur, de eo igitur exclusit sic laudãs Ioannem, sic dicit Hilarius ne illud quod immediate præmiserat referri posset ad Ioannem tanquam scandalizatus esset in Christo subditur, quod illis abeuntibus cępit loqui ad turbas de Ioanne. & istę tres causę vltimę sunt pręcipuę, & inter eas magis conueniunt literę sexta, & septima.

F

Quare post recessum discipulorum Ioannis cœpit Christus loqui de eo ad turbas, & non prius. Quæst. XIX.

QVÆRETVR, quare post recessum discipulorum Ioannis cœpit Christus loqui de eo ad turbas, & non prius.

Dicendum, quòd primum fuit, vt non videretur adulari, quia laudare Ioannem coram discipulis eius erat laudare eum quasi præsentem quod est adulari: ideo cauit illud: sic dicit Chrysostomus: propter hoc autem abeuntibus eis, vt non videatur homini adulari.

Secundo fuit propter discipulos Ioannis, quia non decuit, quòd ipsi audirent istas laudes sed solum populus: erant enim discipuli Ioannis tam affecti ad ipsum, quod putabant eum esse Messiam, & non Iesum, si autem nunc istas G laudes audirent, scilicet, quòd inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista, dubitarent, & confirmarentur in priori opinione, scilicet, quòd Ioannes erat Messias, miserat tamen eos ad Iesum, vt illum Messiam esse agnoscerent, & crederent in eum: non ergo debuerunt laudes Ioannis audire ne ex hoc credere impedirentur. Secus autem erat de turba, quia ex quæstione discipulorum Ioannis suscitabatur aliquam mutationem in eo fuisse, hanc autem Christus tollit laudans Ioannem coram turbis.

Tertio fuit (vt aliqui dicunt) vt non esset Ioanni occasio inanis gloriæ tam excellens laus: nam si præsentibus discipulis eius diceretur, referrent illi eam Ioanni, & ex hoc posset gloriari: cum autem coram turba dicebantur hæc, H nemo iturus erat ad Ioannem, qui ei hæc diceret, quia Ioannes iam non prædicabat cum esset in vinculis, ideo turbæ non ibant ad eum, sicut quando erat in deserto baptizans & prædicans.

Quare Christus non increpuit turbas de Ioanne sinistre opinantes. Quæst. XX.

QVÆRETVR cum turba acceperit de Ioanne sinistram opinionem, quare Christus non increpuit eos, nam Scribas, & Pharisæos intra se mala cogitantes redarguit sup. 9. & Mar. 2. s. quare cogitatis mala in cordibus vestris. Etiam Simonem Pharisæum cogitantem intra se mala de Christo ipse redarguit Luc. 7. ita igitur & nunc ipsam turbam redarguere potuit de Ioan. aduersa suspicantē. I

Dicendum, quod turbæ motæ sunt verisimiliter ad suspicandum, quia quæstio Ioannis indicare videbatur eum motum a priori opinione. Scribæ autem & Pharisæi nunquam videbantur moueri, ideo illos redarguit, & non turbam, licet vtrisque indicauit dubium quod habebant, sed illis verbo duro, & turbis verbo blando, sic dicit Chrysostomus, corrigens aūt plebem non ducit in medium suspitionem eorum, sed solutionem cogitationum eorum demonstrans se nosse occulta: nec enim dicit, sicut Iudæis, quid cogitatis mala: etsi enim mala cogitauerint non tamen ex malitia, sed ex ignorantia. Vnde non loquitur eis dure, sed respondet pro Ioanne ostendens, quod non excidit a priori opinione. Secundo fuit, vt non scandalizaret turbam si omnes viderent se increpari, & forte hebetarentur ad audiendum Christi prædicationem: melius ergo erat etiam in casu debito cessare a redargutione quam in- K crepando illos eorum auferre deuotionem, sicut accidit Moysi, & Aaron Nume. vigesimo, tam acriter enim voluerunt increpare populum pro incredulitate, quod quando excusserunt aquam de petra populus qui tenebatur quadam cordis amaritudine ex redargutione, non attendit ad miraculum, nec laudauit Deum de illo. & quia fuerunt causa huius Moyses, & Aaron dure increpando populum, peccauerunt, & non permissi sunt intrare in terram Chanaan. Numeri vigesimo, & vigesimoseptimo. & Deuteronomij trigesimosecundo, noluit ergo Christus increpare totam plebem, sed satis fuit, quod ostenderet eis dubium, quod in corde tenebant, & illud abstulerit Ioannem laudando.

Quomodo istæ laudes, quas Christus dixit de Ioanne, faciunt ad tollendum suspitionem, quam conceperat populus de Ioanne. Quæst. XXI.

QVÆRETVR quomodo istæ laudes, quas dixit Christus de Ioanne faciunt ad tollendum suspitionem, quam conceperat populus de Ioanne tanquam esset mutabilis.

Dicendum, quòd omnia ostendunt quādam constantiā Ioannis, & quod non esset verisimile eum fuisse passum tantam mutabilitatem. Et primo suadet hoc Christus ex auctoritate populi: nam exierat totus populus sępe ad Ioānem, si putaret eum esse virum tam mobilem non recurrerent ad eum, cum non fallerentur omnes: Iudæi ergo cum recurrerent ad eum tanquam ad virum grauem, ad quem dignum erat recurri, non esset ille mobilis, sed firmus, sic dicit Chrysostomus, quid existis videre in desertum? ac si diceret propter quid ciuitates dimittentes conuenistis in desertum? non. n. plebs tanta cum tanto desiderio in eremum venisset, nisi magnum quendam & mirabilem, & petra solidiorem videre se existimans: ideo dixit arundinem vento agitatam, idest, hominem, qui mouetur leuiter de opinione sua, sicut arundo mouetur a vento, quasi dicat, non erat talis Ioannes: ideo non est putandū, quod propter leuitatem aliquam mutauerit opinionem, vt prius ostendens Iesum esse Messiam postea de illo dubitaret. Cum autem dixit hominem mollibus vestitum, per hoc etiam significauit suam constantiam, s. quia homo, qui est leuis opinionis etiamsi interdum concipiat propositum vitæ excellentis, non potest in illo diu manere. Ioannes autem habebat vitam austerissimam, scilicet, manens, in deserto vbi nullum bonum humanum erat, indutus veste de pilis camelorum, & comedens solum locustas, & mel syluestre: in hac autem austeritate vitæ perseuerauit a pueritia vsque ad mortem: ideo non erat leuis opinionis, sed erat mentis constantissimæ: non ergo moueretur faciliter de opinione sua, & sic nunc non quæreret, quasi dubitans de eo, quod prius asseruerat, hoc autem innuit Christus dicens hominem mollibus vestitum, quasi dicat, non fuit talis habitus, nec vita Ioannis, quod posset credi de eo, quod esset mobilis.

Aliter potest induci, quòd aliqui homines sunt natura constantes, & tamen per consuetudinem deliciarum efficiuntur mobiles, Ioannes autem nec. n. fuit vsus delitijs, quia non induebatur veste mollibus: ideo nec naturaliter, nec per consuetudinem fuit in eo mobilitas, sic dicit Chrysostomus, non potest aliquis dicere, quod Ioannes quidem constās erat, sed postea lasciuię seruiens factus est mobilis, sicut. n. aliquis est iracundus naturā, alius per infirmitatem longam, ita aliqui sunt mobiles per naturam, alij vero lasciuiæ seruiendo mobiles fiunt. Ioannes autem nec natura mobilis erat, propter quod dixerat non existis videre arundinem vento agitatam, nec lasciuiæ dans seipsum perdidit quam habebat excellentiam, quod enim non seruierit lasciuiæ monstrat stola, idest, vestis, solitudo, & carcer. si. n. vellet mollibus vestiri non eremum habitasset, sed regum palatia: cum autem dixit, sed quid existis videre prophetam, ostendit, quòd non esset Ioannes mobilis quasi inueniendo veriorem sententiam: nam homines quantumcunque excellentes si inueniant se aliquando falsa tenuisse gaudent mutare sententiam, & motibus siquis errauerit, non debet eum pudere corrigere errores suos, & ita putaret quis, quod Ioannes erat vir bonus, & tamen errauerat Iesum esse Messiam putans, nūc autem errorem suum corrigere volebat, hoc Christus tollit dicens, quòd Ioannes erat Propheta, loquuntur tamen Prophetæ non voluntate humana, sed Spiritusancto dictante secūda Petri primo: Deus autem errare non potest: ideo cum Ioannes, qui erat Propheta, & plusquā Propheta asseruisset Iesum esse Messiam, non poterat errare ad hoc, quod nunc vellet mutare sententiam,

Sed diceret aliquis, quòd Ioannes erat Propheta, & tamen Prophetæ non loquuntur semper prophetice, & tūc possunt errare, ita forte Ioannes asserens Iesum esse Messiam

ſiam non loqueretur prophetice, & poſſet errare.

Dicendum, quòd prophetice locutus eſt, quia ipſe dixit Ioannis primo, quòd qui miſerat eum ad baptizandū dixerat ſibi ſuper quem videris Spiritum ſanctum deſcendentem hic eſt qui baptizat in Spirituſancto, & ſequitur ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei, & ſic non poterat Ioannes mutare ſententiam, quia prophetice fuerat locutus, & vt magis conſtet, quòd Ioannes non poterat errare in hoc, non ſolum oſtendit, quòd loquebatur a Deo inſpiratus, vt Propheta, ſed etiam multo tempore ante hoc fuerat de eo prænunciatum, quòd venturus eſſet ad hoc teſtificandum, & ad hoc allegauit Chriſtus auctoritatem, ſcilicet hic eſt, de quo ſcriptum eſt, ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te, & tamen vna de præparationibus fuit teſtificari de ipſo, quòd erat Meſſias. non ergo poſſet Ioannes errare, cuius teſtimonium erat tam firmum, & tantis fulcitum auctoritatibus: non ergo fuit letitas aliqua, vel dubitatio in Ioanne, ſed propter diſcipulos hoc a Chriſto quæſiuit.

An circa veſtes in ſuperabundantia, vel defectu poſſit eſſe peccatum. Vbi quòd omnia quæ ad hominem pertinent in actu eius aut ſunt talia quæ ſemper bene ſe habent, aut quæ bene, & male ſe habere poſſunt, vel quæ ſemper male ſe habent. Quæſtio XXII.

QVÆRETVR, quia dicitur hic, qui mollibus veſtiuntur in domibus regum ſunt, an circa veſtes poſſit eſſe peccatum in ſuperabundantia, vel defectu.

Aliqui dicunt, quòd non, quia ſi ſuperfluitas in veſtibus eſſet vitioſa etiam eſſet defectus vitioſus, quia vtrumque extremum virtutis eſt vitium, & tamen neutrum eſt vitium. Patet de ſuperfluitate, quia Sacerdotes, & miniſtri altaris vtuntur veſtibus precioſiſſimis in ſacro miniſterio vbi conſtat, quòd non eſt peccatum. De defectu patet, quia ad Hebræ. vndecimo, laudantur quidam de veſte vili, ſcilicet, circuierunt in melotis, & in pellibus caprinis: non eſt ergo circa veſtes vitium, nec virtus.

Item patet, quia ſi eſſet virtus circa iſta, aut Theologica, aut moralis aut intellectualis, ſed nulla eſt earum: non eſt enim intellectualis, quia illæ perficiunt hominem circa cognitionem, & non circa mores. Etiam non Theologica, quia Theologicæ habent Deum pro obiecto, & non veſtem. Nec etiam moralis, quia Ariſt. ſufficienter enumerat virtutes morales in Ethicis, & tamen ad nullam earum pertinent veſtes, ſiue cultus exterior.

Item patet, quia virtutes ſunt in nobis naturaliter quantum ad diſpoſitionem ſecundo Ethicorum cap. primo, licet non ſint quantum ad eſſe perfectum, niſi perficiantur per conſuetudinem, ſed non eſt nobis innata aliqua diſpoſitio, niſi circa ea, quæ naturalia ſunt, ornatus tamen exterior in veſtibus, & reliquo apparatu non eſt nobis naturalis, ſed variatur ſecundum diuerſitatem temporum, & locorum: vnde dicit Auguſtinus tertio lib. de doctrina Chriſtiana, quòd talares, & manicatas tunicas habere apud veteres Romanos flagitium erat, nunc autē honeſto loco natis non eas habere flagitium eſt: ergo circa veſtium vſum non eſt virtus, nec vitium.

Dicendum, quòd circa veſtes, & totum ornatum exteriorem poteſt quis bene ſe habere: in omnibus enim quæ in vſum noſtrum veniunt, ſi non ſint per ſe bona virtus, & vitium eſſe poſſunt inquantum poteſt in eis eſſe ſuperabundantia, & defectus, & bene, vel male a ratione dirigi ſeptimo Ethicorum capit. duodecimo, ſic eſt de cibo, & potu, & venereis, & colloquijs. iſta enim non ſunt per ſe bona, & ideo poteſt in vſu eorum eſſe bonum vel malum, ita etiam de pecunijs, & honore, quia circa pecunias eſt liberalitas, & prodigalitas, & auaritia, idem de honore circa quem eſt magnanimitas, & vitia oppoſita quarto Ethicorum capitulo de liberalitate, & capitulo de magnanimitate, & tamen tam extrinſecæ ſunt homini pecuniæ ſicut veſtes, immo plus extrinſecæ ſunt pecuniæ, quia veſtes computantur inter ſimpliciter neceſſaria naturæ Eccleſiaſt. vigeſimonono, initium vitæ hominis pa-A nis, & aqua, & veſtimentum, & domus protegens turpitudinem, pecunia autem non ponitur inter neceſſaria, quia ſine illa poſſet eſſe vita; ſicut fuit multo tempore nulla exiſtente moneta, & tamen circa erogationem monetę expendendo eam eſt liberalitas: ergo a fortiori poterit eſſe circa vſum veſtium.

Item patet, quia omnia, quæ ad hominem pertinent in actu eius aut ſunt talia, quæ ſemper bene ſe habent aut quæ bene, & male ſe habere poſſunt, vel quæ ſemper male ſe habent: nihil autem eſt quod ad hominem pertineat, in quo nec virtus, nec vitium eſſe poſſit.

De primis patet, vt ſunt illa, quæ naturaliter ſunt bona, in quibus non inuenitur exceſſus, & iſta eſt virtus: nemo enim virtute male poteſt vti, vt patet ſeptimo Ethicorum cap. duodecimo, licet aliqua ſint bona naturaliter, in quibus reperitur exceſſus, ſicut amare parentes, & filios eſt per ſe bonum, & tamen inuenitur exceſſus in eo. ſepti-B mo Ethicorum ca. duodecimo, vbi dicitur de Satyro Philopatore, qui tantum amabat patrem, quòd deſipere videbatur: de amore filiorum ponitur ibi exemplum de Niobe, quæ propter amorem filiorum rebellabat dijs.

De ſecundo patet communiter in tota materia morali, quia vbique eſt virtus, & vitium.

De tertio patet de quibuſdam, quæ ſunt determinata ad malum, & nūquam poſſunt bene fieri, vt adulterium, furtum ſecundo Ethicorum capit. ſexto, ſcilicet, quædam enim confeſtim nominata conuoluta ſunt cum malitia, & nominat ibi multa tam in paſſionibus quàm in operationibus, nullum autem inuenitur ad humanam operationem pertinens, in quo virtus & vitium eſſe non poſſit, & ſi aliqua opera vocentur indifferentia, quia ex ſeipſis, nec malum, nec bonum important, tamen ex fine, & con-C ditione operantis, & alijs circunſtantijs actus poteſt eſſe bonum, vel malum. Sed veſtes nō pertinent ad primum, quia non ſunt aliquid per ſe bonum, cum nullam habeāt bonitatem, in quantum in vſum humanum veniunt, niſi quātū a ratione participant, ſ. in quantū illis recte vel non recte vtimur. Nec etiam pertinent ad tertium, quia veſtes in ſe, & veſtibus vti non eſt aliquid ſimpliciter malum, quia aliàs nullis veſtibus vti liceret, ſicut nunquam licet fornicari, & de malo gaudere. Pertinent ergo veſtes, & vſus veſtium ad ſecundum, ſcilicet, ad illa, quibus bene, vel male vti poſſumus, & in talibus eſt virtus, & vitium. Patet hoc, quia Deus dedit veſtes Adæ, & Euæ, Gen. tertio, ſi tamen illicitum eſſet vti veſtibus, nō dediſſet Deus eas illis.

Item non licet petere a Deo quod malum eſt, ſancti ta-D men petebant veſtes a Deo, ſicut petebat Iacob. Geneſ. 28. ſi fuerit Deus mecum, & cuſtodierit me in via, quam ambulo, & dederit mihi panem ad veſcendum, & veſtimentum ad induendum, &c. & conceſſit iſtud Iacob vnde ipſe ſoluit vota, quæ promiſerat ſi Deus daret iſta ei: Geneſ. 35. ergo vſus veſtium non eſt ſimpliciter illicitus, ſed poteſt eſſe bonus, vel malus ſecundum quòd a ratione dirigitur, & ita erit virtus, & vitium in eo: & quod de veſtibus dicitur, intelligitur etiam de reliquo corporis apparatu.

Ad primum dicendum, quòd ſuperfluitas in exteriori ornatu eſt ſemper vitioſa, & defectus etiam vitioſus, quia iſta de ſe nominant extremum, & tamen pulchritudo veſtium in ſancto miniſterio non eſt ſuperflua; ideo non eſt vituperabilis, vt dicetur ſequenti q. defectus autem licet E ſemper ſit vituperabilis, indui tamen melotis, & pellibus caprinis non erat defectus, ſed medium in illis, de quibus dicitur ad Hebræ. 11. quia erant viri, qui mundum contempſerant, & quaſi extra mundum vagabantur, ſcilicet in ſolitudinibus errantes, vt dicitur eo. c. pęnitentiam, &c. illi agebant, omnis vero actio pęnitentium aſperitatem quandam habere debet, quia vt dicit Aug. abſtinere debet etiam a licitis, qui commiſit illicita, & ideo etiam in veſte aſperitatem habere debent.

Ad ſecundum dicendum, quòd pertinet vſus veſtium ad virtutem moralem, quia exterior cultus eſt quoddam ſignum humanæ conditionis, & ideo exceſſus, & defectus, & medium in iſtis reduci poteſt ad virtutem virtu-

tis, quæ est circa facta, & dicta, vt patet 4. Ethic. c. 15.

Ad tertium dicendum, quòd vestis licet non sit aliquid naturale, necessitas tamen vestium inest nobis iam naturaliter, scilicet ex conditione naturę lapsæ: ideo ad rationē pertinet dirigere vsum vestium, quia omne quod venit in actum nostrum debet esse a ratione directum, & ad hoc inest nobis naturalis aptitudo, vt possimus secundum rationem dirigere, & secundum inclinationem determinari ad moderandum quicquid in vsum venerit: erit ego virtus, & vitium circa vsum vestium.

Quomodo vsus vestium sit illicitus. Vbi late differitur de vsu vestium preciosarum, & aliarum rerum in Ecclesijs in comparatione ad subueniendum pauperibus. Et quòd in vsu immoderato vestium peccatur dupliciter. Et quòd inordinatio affectus contingit dupliciter, & quomodo. Et quis ornatus conueniat mulieribus. Demum tres virtutes ponuntur circa ornatum corporis exteriorem.

Quæstio XXIII.

QVAERETVR, quomodo vsus vestiū sit illicitus. Dicendum, quòd vestes ex seipsis vitium nullum dicunt, & ideo qualitercunque vtamur eis non est vitium aliquod in illis, nec etiam in nobis ex parte ipsarum, sed erit vitium in nobis ex parte nostra, inquantum vtimur eis immoderate.

Propter quod sciendum, quòd quibusdam vestibus vtitur homo propter seipsum alijs vero propter solū Deum. In eis autem quæ sunt propter Deum solum non est vitium: huiusmodi sunt vestes ministeriorum Ecclesiæ, quibus vtuntur in solo ministerio diuino: quantumcunque enim istæ sint pulchrę, & preciosæ non est vitium illis vti, quia non vtitur homo illis propter se, sed propter Deum. Pro nobis autem potest aliquid esse superfluum, vt si quis vellet vti veste, quæ esset supra statum suum, & facultatem, respectu autem Dei nihil potest esse superabundans, sed omnia sunt, vt defectus, quia omnia sunt corā eo quasi nihil, & inane, & vt momentum stateræ Isa. quadragesimo, quantumcunque ergo sit vestis preciosa in cultu diuino nō est superflua. Patet etiam quia hoc Deus instituit in lege Moysi, vestes. s. preciosas habentes aurum, & lapides preciosos, quibus vterentur sacerdotes Exo. 28. licebit ergo nunc similes fieri in valore, licet non in figura, quia pertineret ad veteres cęrimonias, ista autem pulchritudo vestium ad duo prodest.

Primo ad ostendendum Dei excellentiam, quia cum ministri eius, quādo ei actualiter ministrant vtantur preciosioribus vestibus, quàm omnes principes seculi, apparet, quòd ineffabilis excellentiæ sit ille cui ministrant.

Secundo prodest ad honorem ministeriorum, quæ faciunt, & hoc saltem propter simplices, quia simplices non cognoscunt dignitatem diuini ministerij, cum videant quasdam cęrimonias, & non videant manifeste virtutem earum, cum vero viderint aurum, & lapides preciosos, & alia quæ ipsi preciosissima iudicant seruire ad hoc ministerium, saltem hoc argumento colligent illud ministerium esse valde excellens.

Considerandum tamen, quòd preciositas vestium non est tā necessaria in ministerijs noui testamenti, sicut in veteri.

Et hoc primo, quia ibi erant simpliciter necessariæ vestes illæ preciosæ, quia erant sub præcepto, & peccarent sacerdotes si in minus preciosis ministrare vellent. nunc vero nullum præceptum est de figura, nec de materia, aut precio vestium, vnde possunt vti ministri vestibus non preciosis in diuino ministerio, sicut fit apud pauperes Ecclesias, nec differt in veste preciosa, vel paupere ministrare, nisi per hoc velit, quis contra consuetudinem Ecclesiæ suæ facere, quia hoc peccatum est: Ecclesia tamē si vellet posset facere, quòd scilicet vestibus simpliciter ministraretur immo & vestibus profanis, ita quòd nullę essent vestes dedicatæ specialiter ad Diuinum ministerium, sicut fuit in principio Ecclesiæ primitiuæ, quia sicut Christus, qui semper in vestibus, quibus vtebatur vestitus confecit sacramentum Eucharistiæ, ita Apostoli, & ceteri faciebant, sed postea succedente Ecclesia augmentatus est cultus diui-

F nus, & facta est distinctio vestium sacrarum a profanis, & tamen quantum ad ministerium ipsum non differt, quibus vestibus ministri induantur, nisi in contemptum agerent, vt si vellent in vestibus communibus ministrare quasi ministerium quod geritur nullius esset excellentię, quia sic peccatum esset, & concrepatur Deus talibus Malac. 1. ad vos o sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & dixistis, in quo despecimus nomen tuum? offertis super altare meum panem pollutum, & dicitis, in quo polluimus te, in eo quòd dicitis mensa Domini polluta est, & iterum dicitur vos polluistis nomen meum in eo, quòd dicitis mensa Domini contaminata est, & quod superponitur contemptibile est cum igne qui illud deuorat.

Secundo dicitur ex parte ministerij quod fit in nouo, & in veteri testamento: nam ministerium vetus nullius erat
G in se dignitatis, nec vtilitatis, scilicet, occidere animalia, & cremare illa, sed solum fiebat, quia a Deo præceptū erat; sacrificium autem noui testamenti est infinitæ dignitatis, cum in eo vere, & realiter sit omne bonum, scilicet, Christus Deus, & homo. cetera autem Ecclesiastica ministeria huic subordinantur, sicut omnia sacramenta ordinantur ad Eucharistiam: erat ergo ornatus exterior valde necessarius ministerijs legis veteris, vt ab extra acquirerent dignitatem quandam, tamen ab intra nullam haberent, ministerijs autem legis nouæ, cum in seipsis habeant dignitatem, non requiritur superaddi exteriorem ornatum, sed si addatur vtilis est, sicut fabulis poetarum, quæ non habent in se aliquod pondus sententiæ necessarius est ad eloquij venustatem ne omnia contemnantur, sacra autem scriptura, quæ in se habet dignitatem sententiarum Rhetoricis coloribus non indiget, quia sine illis suscipietur cū
H sit necessaria: non sunt ergo vestes pulchrę, & preciosæ necessariæ ministris noui testamenti, sicut ministris legis Moysi.

Sed dicendum, quòd ornatus iste est vtilis propter illa quæ supra dicta sunt, & laudabiliter agunt, qui preciosa ornamenta tribuunt Ecclesiæ, nec est in hoc excessus, quia etiam si minus preciosa fuerint non est illicitum illis vti, cum quicquid preciosum sit in rebus seruire debeat Deo cui ministramus, & hoc verum est, nisi Ecclesia nimis abūdante in istis pauperes Christi deficerent, quia vendenda erunt ista ad subueniendum eis, scilicet pro redemptione captiuorum, & alijs causis, vt declaratum est supra sexto, cap. quęst. 76. vnde si non habeat Ecclesia aliàs vnde prouideat, vendere poterit ipsa vasa sacra conflando ea prius
I in Ecclesia per sacerdotes, & reducendo in massam, quod verum est de vasis consecratis, secus de non consecratis, vt candelabra aurea, vel argentea: nam non oportet illa conflari ad hoc, quòd vendantur de his patet 10. q. 2. cap. hoc ius, & 12. quęstio. 2. c. aurum. vestes autem Ecclesię, in quibus ministratur, quia sacrę sunt, & non possunt conflari, non poterunt vendi ad vsus profanos, sed poterunt vendi alteri Ecclesiæ sicut vasa sacra non conflata alteri Ecclesię vendi possunt. 10. quęst. 2. c. hoc ius. sicut autem Ecclesia non peccat, idest ministri eius preciosissimas vestes habentes, & illis vtendo, ita & qui dat illas Ecclesię nunquam peccat, nisi forte videns perire pauperes, & nollens illis dare, & det Ecclesię, quia tunc peccat, eo quòd pauperi pereunti tenetur quilibet subuenire; Ecclesię autem non tenetur ornamenta dare: peccat autem qui omittit necessaria, & facit ea, quę sunt supererogationis, sic
K Christus redarguit Pharisęos, qui suadebant hominibus nihil dare parentibus, & omnia dare templo in sacrificium infra decimoquinto, & Marc. septimo. Si autem pauper non sit in extrema necessitate, & tamen sint multi indigentes, melius est pauperibus distribuere, vt multi viuere possint quam Ecclesiæ ornamenta preciosa tribuere, secus autem si Ecclesia indigeret, vt si ei etiam necessaria ornamenta deficiant, quia tunc iudicabitur de ea, sicut de pauperibus, non tamen sicut existentibus in extrema necessitate, quia etiam cum sit aliquid inanimatum nunquā dicitur esse in extrema necessitate: melius ergo erit pauperi dare etiam sine extrema necessitate, quàm Ecclesię habenti competentia ornamenta dare preciosa, qui tamen sic dat nō peccat, cum vtrumque sit opus supererogatio-

nis poteſt vtrumque ſine peccato omitti: a fortiori ergo alterum ipſorum; irrationabiliter tamen agit, qui taliter agit, ſic agens. quia quando poteſt quis ęqualiter laborans agere maius bonum, vel minus bonum peruertit ordinem rationis ſi minus bonum magis eligat, ſic dicit Hieronymus. non mediocriter errat, qui maiori bono præfert mediocre bonum, de conſecratio. diſtinctio. quinta, capitulo non mediocriter, & hoc eſt verum nõ ſolum in laicis, qui nihil obtinent intuitu Eccleſiæ, ſed etiam in clericis, qui omnia habent de bonis Eccleſiæ: nam licet eis morientibus omnia Eccleſiæ cedant, ipſi tamen viuentes melius agunt pauperibus diſtribuendo quam Eccleſiæ omnia dando, vt oſtenſum eſt ſupra ſexto, capit. quæſt. 76. hæc enim ſunt quantum ad veſtes miniſtrorum Eccleſiæ, quæ ſacræ ſunt. Circa veſtes aliorum dicendum, quòd quibuſdam hominibus competunt certæ veſtes in figura, & colore, & conditione materię, in iſtis autem peccatum eſt ſemper variare aliquid in veſtibus, ſicut eſt in aliquibus religioſis, quibus tam figura, quam color, quam materia veſtium determinata ſunt, & quia omne quod fit contra præceptum peccatum eſt, ſemper erit in talibus peccatum mortale, niſi vbi eſt mutatio parua, quæ non eſt notabilis, vt in prolixitate, vel breuitate veſtium inquantum talia non ſunt omnino determinata ſub præcepto, de illis vero, quibus non eſt determinata veſtis omnino ſecus eſt, & dicitur omnino propter clericos, quia ſunt eis quædam veſtes prohibitæ quantum ad colorem extra de vita, & honeſta. cleric. capitulo clerici. non tamen ſunt eis determinatæ veſtes totaliter quantum ad materiam, aut figuram, vel colorem. ſed hoc eſt generale, quòd vbicunque eſt præceptum de certo modo veſtis, ſiue ſit in tota Eccleſia, ſiue in quibuſdam Eccleſijs, peccant mortaliter contra agentes, cum iſtud ſit præceptum de moribus, ſcilicet, ad ſeruãdum honeſtatem clericalem, in illis vero, quæ ſub præcepto comprehenſa non ſunt, idem de clericis eſt quod de laicis, cũ autem nullum eſt præceptum de veſte, poteſt peccari in vſu immoderato veſtium dupliciter.

Vno modo per operationem ad conſuetudinem hominum inter quos quis viuit, ſcilicet, quia precioſioribus veſtibus vtitur quam ille, vel nouo genere figuræ. nam conſuetudo eſt quaſi quædam lex, velle ergo declinarę a communi omnium conſuetudine peccatum eſt, quia, vt dicit Auguſtinus tertio confeſ. quæ contra mores hominum ſunt flagitia pro diuerſitate morum vitanda ſunt. turpis enim eſt pars, quæ ſuo non congruit vniuerſo, non tamen ſequitur per hoc, quod quicunque nouum modum veſtium inuenit mortaliter peccet, licet ſatis peccat, qui nouitatem in veſtibus introducens alijs occaſionem tribuit ſequendi eandem nouitatem, cum hoc ſit plurimis cauſa depauperationis frequenter, ſcilicet, veſtium figuram mutare, quia tamen aliquę ſunt regiones, in quibus conſuetudo eſt a conſuetudine deuiare, id eſt, non manerę in figura veſtis vſitatæ, ſed frequenter mutare formam veſtium, non oportet, quod ibi quicunque inuenit nouas veſtes peccet mortaliter, licet raro ſine peccato hoc fiat, quia non fit hoc, vt communiter ad hoc, quòd inueniatur figura veſtium, quæ magis conuenit homini ad honeſtatem, & coaptetur corpori ad operationem, ſed vt per iſtã frequentem mutationem videatur homo glorioſior quaſi prę ceteris fulgeat, & iſta ſemper eſt vitioſa intentio.

Secundo modo eſt immoderatus vſus veſtium ex affectu inordinato, quia contingit, quòd homo vtatur nimis libidinoſe veſtibus, ſiue ſecundum conſuetudinem eorum cum quibus viuit, ſiue præter conſuetudinem, & ſemper talis libido, id eſt, immoderatum deſiderium eſt peccatũ, ſic dicit Auguſtinus tertio libro de doctrina Chriſtiana, in vſu rerum oportet abeſſe libidinem, quæ non ſolum ipſa eorum inter quos viuit nequiter cõſuetudine abutitur, ſed etiam ſæpe fines eius egreſſa fœditatem ſuam, quæ inter clauſtra morum ſolennium, id eſt, communium latitabat, flagitioſiſſima eruptione manifeſtat. Contingit autem iſta inordinatio affectus dupliciter, ſcilicet, in ſuperabundantia, & defectu. In ſuperabundantia autem tripliciter.

Vno modo inquantum quis ex ſuperfluo cultu veſtiũ vult habere quendam honorem prout veſtes, & omnis exterior ornatus dant homini apud ceteros de rebus male

A iudicantes honorem quẽdam, & gloriam, hoc autem ſemper eſt peccatum, ſic dicit Ambroſius libro primo, de offic. decor corporis non ſit affectatus, ſed natura, vel ſimplex, neglectus magis quam expeditus, non precioſis, & albentibus amictus veſtimentis, ſed communibus, vt honeſtati, vel neceſſitati nihil deſit nihil accedat victori, id eſt, nihil faciamus, vt ex veſtibus acquiratur pulchritudo, vel fulgor quem non habemus, non tamen eſt ſemper peccatum mortale in his excedere, ſed eſt veniale, cum inanis gloria ſit interdum ueniale, & interdum mortale, ut oſtenſum eſt ſupra ſexto c. q. 8.

Et in hoc dupliciter exceditur. Vno modo cum quis, ut niteat ex ueſtibus uult habere ueſtes ſupra ſtatum ſuum, & facultatem, & tunc ſemper uidetur eſſe peccatum mortale, quia omnino eſt irrationale pauperem uelle precio- B ſis ueſtibus uti, cum per hunc ſuperfluum cultum cogatur deficere in neceſſarijs ad ſuſtentationem, & licet iſte ex ſola inani gloria agat, mortaliter peccat, q̃a ut glorietur inaniter facit ea, quę in ſe mala ſunt.

Alio modo, quod quis utatur ſuperuacuo cultu, non tamen excedente facultates eius, ſed excedente honeſtatẽ, ſcilicet, quòd licet non cogatur egere tali ueſte utendo, eſt tamen ſupra honeſtatem ſtatus ſui, cui minor ornatus eſt conueniens, & iſtud minus graue eſt, quam pręcedens, unde interdum eſt mortale, & interdum eſt ueniale, de quo dicit Gregorius in Homilia. ſunt nonnulli, qui cultum ſubtilium precioſarumque ueſtium non putant eſſe peccatum, quod ſi culpa non eſſet, nequaquam ſermo Domini tam uigilanter exprimeret, quod diues, qui torquebatur apud inferos byſſo, & purpura fuiſſet indutus, nemo C quippe ueſtimenta pręcipua, ſcilicet, excedentia proprium ſtatum, niſi ad inanem gloriam quęrit.

Conſiderandum pro hoc, quòd ornatus ueſtium cuicũque eſt licitus iuxta condecentiam ſtatus, in quantum uero excedit precioſitate ſtatum peccatum eſt. ſic dicitur prima ad Timotheum. ſecundo, mulieres in habitu ornato cum uerecundia, & ſobrietate ornantes ſe, ſobrietas autem dicit menſuram, uel ęqualitatem: ergo ornatus de ſe non eſt illicitus ſi ſobrietatem teneat, id eſt, ſtatui commenſuretur, ſi autem excedit peccatum eſt. unde ſubditur ibi non in tortis crinibus auro, aut margaritis, uel ueſte precioſa, ſed quod decet mulieres, quaſi dicat, ornari auro, & margaritis, & ueſte precioſa non decet communiter mulieres, quia magni ſtatus eſt auro uti. aliquis tamẽ erit ſtatus cui auro, & margaritis uti non erit illicitum, quia non excedit D conditionem ſtatus, ut in feminis potẽtibus, ſic etiam mollibus ueſtimentis uti, & precioſis ad Reges pertinet, & eos, qui in domibus Regum ſunt, ſicut Chriſtus dixit, nec per hoc ſimpliciter redarguit uſum mollium, & precioſarum ueſtium, ſed dixit cui ſtatui conueniant, ſcilicet, Regibus, & manentibus in domo Regum, idem eſt de prælatis, & ceteris clericis, quibus ſecũdum conditionem dignitatis ſuę, licet precioſis, uel minus precioſis ueſtibus uti, non intendendo ex hoc humanam gloriam acquirere, ſed oſtendere dignitatem gradus ſui. non enim eſſet laudabile ſi prælati uellent ueſte groſſa, & rudi uti, quia iam potius hoc eſſet inanem gloriam quęrere quam utendo ueſte precioſiori, hoc autem tenebitur ſecundum conſuetudinem bonorum inter quos uiuimus a qua recedere excedendo, uel deficiendo non eſt laudabile, ſic dicit Auguſtinus tertio de doctrina Chriſtiana. quiſquis ſic utitur exte- E rioribus rebus, ut metas conſuetudinis bonorum inter quos uerſatur excedat, aut aliquid ſignat, aut flagitioſus eſt, ſcilicet, quia propter delitias, uel inanem gloriam talibus utitur. Secundo exceditur quando quis per ſuperfluum cultum ueſtium quęrit delitias corporis & hoc eſt inquantum ueſtes ordinantur ad corporis fomentum, ſic eſt de eo, qui quęrit ueſtes molliſſimas, quia caro in mollibus delectatur, & aſpera eam affligunt, & ita Chriſtus ueſtes precioſas molles uocauit dicens, qui mollibus ueſtiuntur, &c.

Tertio modo inquantum, quis apponit nimiam ſolicitudinem ad exteriorem corporis ornatum, quia etiamſi quis non agat propter inanem gloriam, nec utatur ueſtibus precioſis ultra ſtatum ſuũ, nimia ſolicitudo circa eas, ut niteant peccatum eſt, ſicut circa temporalia quæcunque

que nimiam folicitudinem Christus vetuit supra sexto, etiamsi procurare temporalia sit licitum immo necessarium, quia tales non possunt de spiritualibus esse soliciti, quæ simpliciter sunt necessaria, si circa vestes, & similia nimiam solicitudinem apponant. Etiam quia peruertitur ordo rationis, vt de minoribus magis curetur.

Propter hoc autem Andronicus ponit tres virtutes circa exteriorem ornatum, scilicet, humilitatem quæ excludit intentionem gloriæ. Vnde dicit, humilitas est habitus non superabundans in sumptibus, & præparationibus. sumptus dicit quantum ad valorem, præparationes dicit quantum ad figuram vestis, vel quantum ad vsum eius. scilicet, quòd vestis talis sit, quòd non egeat multo apparatu ad vtendum ea. sed faciliter corpori coaptetur.

Secundam, scilicet, per se sufficientiam, quæ excludit intentionem deliciarum, vnde dicit, quòd per se sufficientia est habitus contentus, quibus oportet vti, & determinatiuus eorum, quæ ad viuere conueniunt. 1. ad Timotheum sexto, habentes alimenta, & quibus tegamur his cõtenti sumus.

Tertiam, scilicet, simplicitatem, quæ excludit intentionem superfluę solicitudinis, vnde dicit, quod simplicitas est habitus contentus his, quæ contingunt, idest, quæ accidunt, idest, non multum solicitatur in apparatu vestis, sed vtitur ea, sicut accidit.

Circa defectum autem in vsu vestium etiam est vitiũ, & potest esse triplex inordinatio ex parte affectus. Vno modo ex negligentia hominis, quæ non adhibet studium ad hoc, quod vtatur exteriori cultu secundum decentiam sui status, vel sicut oportet vti ipso cultu, & hoc non pertinet ad preciositatem vel vilitatem vestis, sed ad modũ vtendi ea secundum, quòd aliqui sunt, impositi in vestibus, sic dicitur septimo Ethicorum capitulo vndecimo, quòd ad mollitiem pertinet, quòd quis trahat vestimentum per terram, vt non laboret eleuando ipsum. Secundo modo quando defectus exterioris cultus ordinatur ad inanem gloriam, quia sicut quis gloriatur de diuitijs, ita & aliis de paupertate, sic dicit Augustinus libro de sermone Domini in mon. non in solo rerum corporearum victoria atque pompa, sed etiam in ipsis sordibus lutosis posse esse iactantiam, & eo periculosior est quo sub nomine seruitutis Dei decipit: vnde Philosophus quarto Ethicorum ait, quòd superabundantia, & inordinatus defectus ad iactantiam pertinent.

Tertio modo ex auaritia, vt quando quis, vt pecunijs parcat strenuitu, & rudi veste vtitur. his tribus modis peccatum est interdum mortale, & interdum veniale secundum maiorem, & minorem quantitatem defectus: velle tamen gloriari de paupertate vestis, vt per hoc sanctitas simuletur, cum ad hypocrisim pertineat grauius est, sed nec etiam potest dici, quòd sit semper mortale: est autem defectus in vsu vestium quando quis viliores quàm competat statui suo vestes habet, & hoc, siue ex gloria, siue inani gloria, siue auaritia agat vitium est: sic enim dicit Augustinus tertio de doctrina Christiana, & quadragesimaprima distinctio. capitulo quisquis, scilicet, quisquis strictius rebus vtitur quàm se habeant mores eorum cũ quibus viuit, aut intemperans aut superstitiosus est; intemperans est, idest, non obseruans temperantiam, siue modestiam, quæ circa ornatum exteriorem est, superstitiosus est qui superstitionem, idest, supernacuum modum viuẽdi obseruat faciens cęrimonias aliquas, quæ ad nihil vtiles sunt quasi prosint ad aliquid, & ita qui vtitur veste vili, quasi ad hoc aliquid conferat, superstitiosus est, cum tamen ad hoc nihil prosit, interdum tamen quis vtitur vili veste, & grossa licite, scilicet, propter humiliationem, vel propter pœnitentiam: nam pęnitens debet sibi subtrahere licita, & sicut in ceteris, ita etiam in veste asperitatem habere: & ideo laudantur illi, qui contemptu seculo vilibus vestibus vtebantur ad Hebræos vndecimo, circuierunt in melotis, & in pellibus caprinis, & ob hoc religiosis, qui seculum contempserunt & quibus tota vita pœnitentia est, competit minus preciosis, vel grossioribus vestibus uti quàm ceteris hominibus, etiam quia exemplo suo, & verbo alios ad pœnitentiam incitare debent, & ob hoc Prophętæ asperis vestibus induebantur, sicut Elias 4. Reg. 1. & Ioannes Baptista, qui uestibus de pilis camelorum utebatur supra 3. & hoc, quia pęnitens iam prædicabat eod. cap. pęnitentiam agite &c. & sicut dicit ibi glo. qui pęnitentiam prædicat habitum pænitentiæ prætendat.

An apparatus corporis in mulieribus, & in vestibus, & fuco colorum sit peccatum. Et in quibus viris quandoque liceat ornatus. Et quòd in apparatu mulierum ad pulchritudinem ostendendam tria considerantur. Quæst. XXIIII.

QVAERETVR circa ornatum mulierum an sit peccatum in eo.

Et quia consistit in duobus, scilicet, in apparatu corporis, & in fuco colorum.

G Est dubium de primo, an sit semper peccatum. Aliqui dicũt, quòd sic, quia est contra præceptum legis Dei: ergo est mortale; dicitur enim prima Petri tertio de mulieribus, quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti uestimentorum cultus, ubi dicit Cyprianus, serico, & purpura indutæ Christum sincere uidere non possunt, auro, & margaritis ornatæ, & monilibus ornamentorum mentis, & corporis perdiderunt; sed nõ perditur ornatus mentis, nisi per peccatum mortale: ergo ornatus mulieris non est sine mortali.

Item, sicut non conuenit mulieri, quòd utatur ueste uirili, etiam non competit ei, quòd utatur ornatu inordinato, sed primum est peccatum: dicitur enim Deuteronomij uigesimosecundo, non induatur mulier ueste uirili, nec uir ueste muliebri: ergo etiam superfluus ornatus erit mortale peccatum.

H Aliqui dicunt, quòd non, quia tunc artifices parantes ista ornamenta peccarent semper mortaliter, si usus eorũ semper peccatum mortale esset.

Dicendum, quòd circa ornatum uestium in mulieribus idem iudicandum est quod in uiris iuxta omnes distinctiones positas præcedenti quæstione, est tamen aliquid speciale ultra in cultu mulierum, quia ornatus earum uiros ad luxuriam incitat Prouerbiorum septimo, ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio præparata ad decipiendas animas &c.

Considerandum tamen in hoc, quòd aut mulier habet uirum, aut non: si habet potest licite ornare se operã dando, ut soli uiro suo placeat, ne propter defectum ornatus eius uir contemnat eam, & quærat aliam pulchriorem, &

I hoc non solum est licitum, sed etiam meritorium si agit, ut euitet uiri adulterium prima Corinthiorum septimo, mulier, quæ nupta est, cogitat, quæ sunt mundi, & quomodo placeat uiro, idest, pertinet ad eam cogitare quomodo placeat uiro: faciet ergo omnia, quæ licite fieri possunt, ut placeat uiro, & hoc est ornare se secundum statum suum: nam excedere non licet, quia non sunt facienda mala, ut ueniant bona ad Romanos tertio, nisi forte modicum excedat, quia paruus excessus non est uituperabilis, eo quod uidetur concidere cum uirtute, qui autem multum excedit non latet, idest, apparet, quòd sit uitiosus, quarto Ethicorum capitulo decimoseptimo. Si autem mulier non habet uirum, aut est in ætate, ut habere possit, uel non, ut si sit ueterana. Si habere non potest, non licet sibi ornare se curiose, quia illud est ad placendum alicui, quæ autem

K nulli placere debet non debet se ornare prout ornatus nominat apparatum aliquem ad ostendendum pulchritudinem: nam quæ uirum iam habere non potest illicite agit si studet ostentare pulchritudinem. Si autem potest habere uirum, aut proponit habere, aut non. Si proponit non habere, ut illa, quæ uult seruare uirginitatem, uel uidua, quæ uult iam in castitate uiuere, non licet ei ornatum quærere ad pulchritudinem ostendendam, sed potius declinandũ est ab eo quod aliàs statui suo competere poterat, quia istę soli Christo deberent placere cui se dedicarent, ei autem non placetur in ornatu corporis, & ideo diuersa studia sunt, & esse debent mulieris habentis uirum, uel uolentis habere, sic dicitur prima Corinthiorum septimo, mulier quæ nupta est, cogitat, quæ sunt mundi, & quomodo placeat uiro, quæ autem non habet uirum, cogitat quomodo placeat Christo. Si autem mulier proponit habere uirum

idem est, sicut de coniugata, quia sicut ei licet operam dare ad ostendendam pulchritudinem, ita non habenti virum licet operam dare ad ostendendam pulchritudinem, vt placeat alicui quem in virum habere possit, non intendens alias fallere, nec inducere homines in concupiscentiam. Si autem mulier aliqua ideo se ornet, vt placeat viris, vel alicui viro non suo, vt eos in concupiscentiam sui moueat, siue sit coniugata, siue non, semper mortaliter peccat, quia intentio est de se mala, scilicet, mouere viros ad libidinem: quæ tamen non habens virum se ornat, vt moueat aliquem ad sui concupiscentiam, vt sic virum habeat, non peccat, quia ista non agit ad libidinem, sed ad matrimonium, etiam quia non agit, vt appareat quod non est, sed vt non contemnatur quod est, quia ipse patitur alijs decor si incompositus sit, minus. Si autem mulier, siue habens virum, siue non se ornet solum ex quadam leuitate, vel vanitate propter iactantiam vt ostendat pulchritudinem quam habet, vel simulet quam non habet, nõ intendens quenquam mouere ad libidinem, non peccat semper mortaliter, quia inanis gloria non est semper mortale, quia tamen per hoc præstant viris occasionem ad libidinem, peccant interdum mortaliter, causa dum est enim quod occasionem mali præstet, licet non intentione mali fiat. De viris autem idem dicendum est quando se ornant curiose, quia etiam per hoc feminas incitant in concupiscentiam sui, & ideo habenti vxorem licet se ornare iuxta conditionem virilem, ne vxor illum cõtemnat, & ad adulterandum occasionem habeat. Si autem vxorem non habet, nec habere potest, vt sunt religiosi, & clerici, nõ licet eis solicitudinem habere de ornatu ad ostentandam pulchritudinem.

Si autem vxorem non habet, & tamen habere intendit licet sibi studium adhibere ad pulchritudinem ostendendam, vt sic vxorem habere possit, de his Augustinus in Epistola ad Possidium: nolo, vt de ornamentis auri, vel vestis properam, id est, velocem vel festinatam habeas in prohibendo sententiam, nisi in eis, qui nec coniugati sunt nec cõiugari cupientes cogitare debent quomodo placeant Deo: illi autem cogitant, quæ sunt mundi, quomodo placeant, vel viri vxoribus, vel mulieres maritis, excipit tamen Augustinus ab hoc unum modum ornatus, scilicet, quòd mulieres capillos non ostendant, sed capita uelent, quia Apostolus iubet, quod mulier caput velet, quia turpe est ei nudum caput habere prima Corinthi. undecimo, hoc tamen non est simpliciter necessarium, quia potest excusari per contrariam consuetudinem, sicut quarundam regionum generalis consuetudo habet, quòd mulieres certæ ætatis, uel status capita nuda gestent, religatis capillis, uel præcisis, non est tamen satis laudabilis consuetudo, maxime, quòd mulier præcisos capillos habeat, quia capilli ad decorem sibi dati sunt, & Apostolus dicit ignominiam mulieri si decaluetur, id est, si præscindantur eius capilli, excusat tamen a peccato consuetudo generalis regionis in istis, quæ sunt cærimonialia. Quomodo autem possit excusare consuetudo contra Apostoli præceptum dicetur prima Corinth. 11. Ad primum dicendum, quòd mulieribus licet se ornare, sed illæ contra quas Petrus loquebatur praua intentione se ornabant, quia dicit ibi gl. quod mulieres eorum, qui in tribulatione erant contemnebant uiros suos, & ut alijs placerent se pulchre ornabant, & hoc semper est illicitum & ita intelligitur dictum Cypriani, scilicet, quòd istę perdiderunt ornatum mentis, quia uolebant placere alijs uiris incitandu ad adulterium.

Pro quo sciendum, quòd ornatus nominat studium aliquale apparatus exterioris, qui potest esse ad hoc ne quis uilis appareat, uel ut pulcher uideatur.

Sed primo modo ornatus est cuilibet necessarius, quia quilibet tenetur se ornare ne offendat oculos proximorũ per uilitatem quam ostendit foris considerata intentione sui status, & iste ornatus est ad tenendũ honestatem, quia si negligatur incidit in defectum, & uitium est, ut dictum est præcedenti quæst. & sic uocatur ornatus large, quia ex modo loquendi ornatus signat solicitudinem potius excedentem quàm mediam circa corporis apparatum.

Secundo modo prout ornatus dicit apparatum ad ostẽtandam pulchritudinem, regulariter nulli est necessarius,

A eo quòd nominat aliquomodo excessum, licet tamen mulieribus coniugatis se sic ornare. Et tunc consideranda sũt tria, scilicet, debitus finis, id est, quòd propter uirum suum mulier agat, & non propter alios, uel si non habet uirum, ut habere possit.

Secundo, quòd non excedat apparatus ille conditionẽ status sui in ualore.

Tertio, quòd ille ornatus sit secũdum se honestus, quia quidam ornatus est, qui etiamsi non sit magni ualoris, est tamen in se impudicus, & ostendit mulierem inuerecundam, quæ tali ornatu utitur, & hoc prouenit ex modo positionis uestium, uel aliorum ornamentorum secundum, quòd quædam partes corporis uelantur, uel apertę manẽt & ex alijs circunstantijs de quibus solus uisus, & consuetudo iudicant, & sermo uniuersalis esse non potest quæ aliquo modo comprehendit Apostol. prima ad Timotheum B secundo: dicens mulieres in habitu ornato cum uerecundia, & sobrietate, & ornantes se non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, uel ueste preciosa, iungendo simul quod dicitur prima Petri 3. non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti uestimentorum cultus. In hac enim auctoritate Petri tollitur primum, scilicet, praua intentio ornatus; alia duo prohibentur in auctoritate Pauli, & tamen præsupponitur, quòd mulieri liceat solicitudinem quandam habere, ut pulchra appareat inquantum dicitur mulieres in habitu ornato, & non dixit in habitu honesto, quia honestus habitus est, ut quis uilis non appareat, habitus uero ornatus est, ut pulcher uideatur, siue sit, siue non sit, etiam quia dicit ornantes se, in quo concedit solicitudinem apparandi se. Cum tamen di-C cit cum uerecundia, tollitur tertium, scilicet, habitus impudicus, quia alius est ornatus meretricum, & alius castarum matronarum, qui tamen non differunt per preciositatem, quia interdum castius ornatus est preciosior, sed ex alijs circunstantijs, inuerecundus tamen, uel impudicus ornatus est, qui ostẽdit palam mentem indicat, scilicet, ad libidinem inclinatam, & ipse habitus in se libidinem ostendit. Inquantum uero dicit, & sobrietatem, tangit secundum, scilicet, quòd non excedat ornatus in preciositate facultatem status, quia sobrius est commensuratus, ebrius autem extra mensuram. Cum uero dicit non in tortis crinibus, aut auro &c. declarat magis in speciali duas conditiones dictas, scilicet, secundam, & tertiam: quod enim dicitur non in tortis crinibus ad tertium pertinet, id est, habitum impudicum, quia habere tortos crines, nõ dicit aliquem ornatũ D preciosum, sed solum certum modum religandi capillos, & torquere eos in circuitu capitis, quod iudicabatur illo tempore, & apud gentes illas quibus Paulus prædicabat esse impudicum, & inuerecundum, nunc uero in quibusdam regionibus generalis consuetudo est puellis nondũ maritatis tortis crinibus uti sine uelamento capitis, & ibi nec peccatum est nec impudicum iudicatur aliæ etiã mulieres tortis crinibus utuntur illos tamen uelamine operiunt. Quod autem dicit aut auro, uel margaritis aut ueste preciosa, excludit secundum, scilicet, excessum status, quia auro, uel margaritis uti non est cuiuslibet mulieris, sed earum, quæ in magno statu sunt. Cum uero dicit, sed quomodo decet mulieres, ostendit quis sit conueniens ornatus, scilicet, quòd non tollit honestatem quod fit per omnes tres modos: nam ad libidinem se qualitercunque or-E nare tollit honestatem mentis, impudico autem habitu, uel statum excedẽte uti tollit honestatem corporis. Quod autem dicitur prima Petri tertio, quarum non sit extrinsecus capillatura &c. præter hoc quod tollit prauam intẽtionem, cum loquatur ibi Petrus contra mulieres, quæ cõtemnentes uiros suos in tribulatione positos ornabant se, ut alijs placerent, ut dicit ibi Glo. Adhuc tollit alia duo, scilicet, impudicum, & superexcedentem ornatum. Cum enim dicitur quarum non sit extrinsecus capillatura tollitur ornatus impudicus, & potest dupliciter accipi.

Vno modo, quòd capillatura sit capillorum religatio quando capilli colliguntur, & religantur in circuitu capitis, & hoc est quod uetat Apostol. prima ad Timotheum secundo scilicet non in tortis crinibus, ut dictum est. Aliter potest accipi pro ostensione capillorũ scilicet quòd capillatura sit multitudo, uel uniuersitas capillorum, scili-

cet

A giter arsura. nemo tamen ardebit cum diabolo, nisi pro peccato mortali: hoc ergo modo semper est peccatum mortale fucare multum. Si autem non fiat in contemptum Diuinæ imaginis, aut fit, vt per istos fucos ostẽsa falsa quadam pulchritudine libido incitetur, aut solum propter inanem gloriam, & vanitatem ad ostentandum pulchritudinem, quæ non est, vel vt maior appareat quam est. Si primo modo semper est mortale, quia finis, ipse per se malus est. Si autem secundo modo aut facit hoc mulier habens virum, aut quæ non habet, & habere vult, vel quæ non habet, & non vult habere non potest.

Si primo modo, scilicet, si mulier agat propter virum suum, vt complaceat ei ne sit illi occasio aliam quærendi, quamquam finis sit honestus opus non est in se bonum, non tamen sunt prohibendæ mulieres hoc facere, a peccato tamen non possunt omnino excusari, non tamen erit sẽ- B per mortale, sed potius veniale, nisi sit immoderatus vsus fucorum, sic dicit Augustinus in Epistola ad Possidium, fucari pigmentis quo rubicundior, vel candidior appareat adulterina fallacia est, qua non dubito, etiam ipsos maritos se velle decipi, quibus solis permittendæ sunt feminæ ornari secundum veniam non secundum imperium.

Si autem mulier non habeat virum, sed habere cupit idem iudicandum est quod de nupta, quia ista pulchritudinem ostentare vult, vt aliquem in virum habeat, & tamen non est omnino æquale, quia magis licitum est hoc nuptæ quam nubere volenti, quia nuptæ faciunt hoc propter certum virum, & illi placet decipi per fucos, vt dicit Augustinus vbi supra, & quia volenti nec fit iniuria nec dolus, fucatio licet sit in se deceptio, ibi tamen non est deceptio, secus autem in volenti nubere, quia per fucos ostẽ- C tat pulchritudinem, quæ non est, & aliquis deceptus quasi sit vera illa pulchritudo vult eam in vxorem habere quam alias nollet, & sic posset esse peccatũ mortale, quia decipit eum, qui decipi nollet, & tamẽ non oportet, quod in his sit semper peccatum mortale.

Si autem sit mulier, quæ nubere non vult, vt virgo, vel vidua volens perpetuam obseruare castitatem, videtur semper esse mortale in eis, quia contraria proposito suo agunt, & alias fallunt, & seipsas in periculo constituunt, scilicet, vt propter apparentem pulchritudinem, solicitent eas amatores carnis quas non solicitarent si simplici habitu vtentes naturali decore contentæ essent: nam cum femina tali vtatur fuco videtur, ea quæ carnis sunt diligere: ideo crescit cupido, & confidentia amatoribus carnis, quasi illæ sint faciliter persuasibiles ad libidinem, quod D non fieret si viderent eas omnia hæc despicere: ideo talis ornatus vocatur proprie impudicus, & inuerecundus quem Apostolus prohibet. prima Timoth. 2. Si autem sit mulier, quæ non possit nubere, siue propter ætatem, siue propter statum, vt si est monialis, semper videtur esse in eis mortale fuco vti.

De veteranis patet, quia turpissimum est, quod veterana fuco vti velit, cum hoc sit quasi quædam alienatio mentis, moniales autem tenentur soli Deo placere, & cogitare, quæ ipsius sunt: mortale ergo in eis multũ fucare.

An verum sit, quod Ioannes erat Propheta. Vbi quod duo erant genera Prophetarum.
Quæst. XXVI.

E QVAERETVR cum dicitur hic de Ioanne, quód erat Propheta an verum sit. Aliqui dicunt, ꝙ non, quia Prophetę miracula faciunt Deuter. 18. Ioannes autẽ miraculum nullum fecit: ergo non erat Propheta. Item Prophetæ prænunciant futura: iste est enim pręcipuus actus eorum. Ioan. autem futura nulla prędixit, ergo Propheta non fuit. Item Prophetę cessauerunt ante Ioannem: ergo ipse non fuit Propheta, patet quia Luc. 16. dicitur lex, & Prophetæ vsque ad Ioannem, idest, vsque ad ipsum fuerunt. Item patet, quia ipsemet Ioannes dixit, quod non erat Propheta. Ioann. 1. vbi quęsierunt Iudęi ab eo Propheta es tu, & ipse dixit non sum, & tamen non mentitus est: ergo non erat Propheta.

Dicendum, quód Ioannes Propheta erat, quia Christus dixit hic, ꝙ erat Propheta, & plusquam Propheta.

A Item patet, quia ad esse Prophetam solum requiritur, ꝙ Deus loquatur homini aliqua, quę non solum pertineat ad seipsum, sed etiam ad alios. Ioanni tamen locutus est est Deus Luc. 3. factum est verbum Domini super Ioannem filium Zacharię. Item patet, quia Io. 1. dixit ipse, qui misit me baptizare ipse mihi dixit super quem videris Spiritusanctum descendentem. Deus autem erat, qui misit eum baptizare: ergo ipse sibi locutus est, Propheta ergo erat. Patet etiam, quia vocatur Angelus Domini, scilicet ego mitto Angelum meum, vt patet in litera, idest, nuncium, sed nuncius refert, ea quę sibi iniuncta sunt a mittẽte, ergo Deus dixerat aliquid Ioanni cum esset nuncius eius, & sic erat Propheta.

Ad primum dicendum, ꝙ multi fuerunt Prophetę, qui miracula nulla fecerunt: non est enim miraculum de ne- B cessitate Prophetiæ cum Prophetia pertineat ad cognitionem, miraculum autem ad potestatem operatiuam, est tamen necessarium miraculum ad probandum aliquem esse Prophetam si negetur, multi tamen fuerunt Prophetę, qui nunquam se Prophetas esse probauerunt, & sic, quia nemo negauit Ioannem esse Prophetam non oportuit per aliquod miraculum illud probari.

Ad secundum dicendum, quod non est de necessitate Prophetię futura prenunciare, sed omnis cognitio, quę nõ potest haberi naturaliter, & habetur per reuelationem cõstituit Prophetam. Ideo aliqui sunt Prophetę de pręterito, scilicet, quia pręterita, quę sciri non poterant naturaliter Deo reuelante sciuerunt, sicut Moyses Prophetice scripsit creationem seculi. Alij sunt Prophetę de pręsenti, scilicet, quibus Deus reuelat aliqua, quę nunc sunt, quę tamẽ C nemo scire potest, nisi Deo docente, sic dicit Gregorius super Ezech. Ioannes ergo, licet futura nulla prędixerit, in pręsenti tamen cognouit aliqua, quę nemo alius cognoscebat, scilicet, Iesum esse Messiam, & ipse ostendit ei in populo dicens, ecce agnus Dei. Ioann. 1. hoc ergo sufficiebat ad esse Prophetam, & tamen etiam futura prędixit. s. honorem Christi, & suam diminutionem Ioann. 3. illum oportet crescere me autem minui. Etiam dixit post me veniet, qui ante me factus est supra 3. & Ioan. 1. & ibi pręnũciabat ostensionem Christi futuram, nondum erat eis manifestatus quando ista Ioan. dixit.

Ad tertium dicendum, quod non est sensus, quód antę Ioannem cessauerint esse Prophetę, ita quód post eum nemo fuerit: nam etiam post Christi mortem fuerunt multi Prophetæ, quia Actu. 11. dicitur, quod in Ecclesia Antio- D chena erant Prophetę, & doctores, & Christus dedit in Ecclesia quosdam quidem Prophetas, alios autem Apostolos &c. prima Corinth. 12. & ad Ephes. 4. sed est sensus, quód lex, & Prophetæ, idest, status legis, & Prophetarum durauit vsque ad Ioannem, & tunc cœpit alius status scilicet noui testamenti, quod patet ex ipsa litera scilicet lex & Prophetę vsque ad Ioannem, & ex tunc regnum Dei Euãgelizatur, sed regnum Dei pertinet ad nouum testamentum, & est sensus, quód lex, & Prophetæ solum promittebant bona futura, sed non exhibebant ea in opere, fuerunt autem exhibita per Messiam, qui venit implere legem, & Prophetas supra 5. cap. fuit autem Messias tempore Ioannis: ideo iam non poterant esse Prophetæ, qui aliquid dę Messia prænunciarent cum ille iam fuisset, & tamen tota lex, & Prophetę dirigebantur in Messiam: ergo Prophetæ E non potuerunt durare quantum ad statum Prophetandi aliquid de Messia, nisi vsque ad Ioannem, & sic dicitur infra in litera omnes Prophetæ vsque ad Ioannem Prophẽtauerunt, idest, ibi completum fuit quod Prophetabant: & ideo iam Prophetauerunt scilicet de Messia. Ad quartum dicendum, quod Ioannes verum dixit, quód non erat Propheta.

Aliqui tamen dicunt, quód hoc dixit, quia non solum erat, Propheta sed etiam plusquam Propheta, & sic dicit Gregorius. Non tamen stat satis, quia si erat plusquam Propheta etiam erat Propheta, vnde Christus vocauit eũ hic Prophetam.

Alij dicunt, s. ꝙ non erat ille Propheta, de quo quærebant Iudæi, quia ipsi quærebant de Messia quem vocabãt Prophetam per excellentiam. Ioannis sexto. hic est Propheta, qui venturus est in mundum, & Luc. 7. dicitur Pro-

pheta magnus surrexit in nobis, & illum negabat se esse Ioannes. Sed non stat, quia Iudæi quæsierunt prius a Ioanne an esset Christus, & dixit non. deinde an esset Elias: & dixit non. postea an esset Propheta dixit etiam non: ergo non petebatur de Propheta, qui erat Messias. Etiam quia dixerunt Iudæi quomodo baptizas si non es Christus, nec Elias, neque Propheta. Io. 1. ergo non quærebant de Propheta, qui erat Messias cum ponantur ista tria tanquam distincta: nam alias duo coinciderent in vnum s. Messias, & Propheta. Sed non potest stare, quia litera manifeste ostendit esse tria distincta inter se.

Alij dicunt, quód intelligebatur de quodam magno Propheta quem Iudæi putabant esse venturum ante Messiam, & illũ negauit se Ioannes esse, sic exponit Nicolaus Ioan. 1.

Sed non stat, quia ille Propheta quem credebant Iudæi venturum ante Christum erat Elias, sic innuitur ex verbis Apostolorum infra 17. cum ipse dixit eis nemini dixeritis visionem donec filius hominis a mortuis resurgat, & illi dixerunt: quid ergo scribæ dicunt, quód Eliam oportet venire primo: ergo ille est quem putabant Iudæi ante Christum venturum, & tamen quæsierunt a Ioanne an esset Elias, & dixit non. & rursus quæsierunt an esset Propheta, & dixit non: ergo non intellexit Ioannes de Propheta magno, scilicet, de Elia, nec etiam Iudæi cum fecerint de vtroque distinctam quæstionem.

Item patet efficacius, quia si de Propheta illo venturo ante Christum Iudæi intellexissent falsum diceret Ioannes, quia ipse erat Propheta, qui ante Christum missus erat, sicut ipse dixit. Io. 3. non sum ego Christus, sed missus sum ante illum, & hic in litera dicitur hic est, de quo scriptum est: ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam: nõ ergo intellexerunt Iudæi de illo Propheta. Aliter ergo dicendum, ꝙ Iudæi quæsierunt a Ioanne, an esset Propheta. i. an esset aliquis de Prophetis, qui nõ habebant aliquod speciale nomen nec excellentiam: sic enim dicitur inf. 16. ꝙ alij dicebant eum esse Eliam. Alij Ieremiam. Alij vnum ex Prophetis. aliquis qui non haberet specialem excellẽtiam per quã cognosceretur, & distingueretur ab alijs, ita nunc erat: Iudæi enim specialiter de Messia habebant cognitionem, & spem, de Elia etiam quia credebatur venturus esse, vt infra 17. ideo quæsierunt primo a Ioanne an esset Christus, & dicente eo non, quæsierunt an esset Elias, de nullo autem alio habebant specialem cognitionem, quia tamẽsi multi Prophetæ venerant inter Iudæos, & putabatur, ꝙ etiam nunc Deus aliquem mittere vellet quæsierũt sub nomine generali an esset Propheta. i. vnus de Prophetis. Ioannes autem dixit non, & hoc non quidem quãtum ad substantiam, sed non quantum ad officium: nam vere Propheta erat cum Deus reuelaret ei occulta, non tamen habebat officium Prophetandi, quia communiter Prophetæ omnes, qui præcesserant prænunciabant aliqua, & maxime de Messia, ipse autem non venerat ad prænunciandũ; sed ad ostendendum eum: ideo non habebat officium Prophetæ, & hoc Christus innuit infra in litera. s. omnes Prophetæ vsque ad Ioannem prophetauerunt. quasi dicat: ergo ego eis iu, dixit eis: ego vox clamantis in deserto parare viam Domini. Io. 1. quasi dicat, ego non habeo officium Prophetandi, sed parandi viam Domini, & ita innuit, ꝙ habebat officium præcursoris, & non Prophetæ.

Quomodo dixit Christus, ꝙ Ioannes erat plusquam Propheta, an hoc sit verum. Quæst. XXVII.

QVAERETVR quomodo dixit Christus, ꝙ Ioannes erat plusquam Propheta. Aliqui dicunt, ꝙ hoc fuit, quia Ioannes erat maior omnib. hominibus: ergo erat maior Prophetis, & sic erat plusquam Propheta. Sed non stat, quia Propheta, dicit solam cognitionem, & quia comparatio debet fieri in vniuoco, si aliquis est plusquam Propheta, oportet, ꝙ excedat ceteros in genere cognitionis Propheticæ, esse autem sanctiorem, vel minus sanctum alienum est ad esse Prophetam. Etiam quia Christus dixit, Ioannem Prophetam esse, & plusquam Prophetam: ergo in aliquo pertinenti ad Prophetiam excedit. Dicendum, ꝙ Ioannes est plusquam Propheta, quia habet excellentiam

F quandam circa rem Prophetatam super ceteros, quia ceteri prænunciauerunt. solum autẽ iste prænunciauit, & ostendit, prænunciauit quidem dicens post me ueniet, qui ante me factus est supra 3. & tunc erat solum Propheta, quia prænunciabat, sed nesciebat quis erat ille quẽ prænunciabat Ioan. 1. hic est, de quo dixi vobis, qui post me veniet, &c. & seq. & ego nesciebam eum, ostendit autem inquantum dixit, ecce agnus Dei Io. 1. hoc autem nemo Prophetarum fecit: nemo enim illum videre meruit infra 13. & Lu. 10. multi Prophetæ cupierunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt, hoc autem pertinet ad gradum Propheticum: consistit enim Prophetia in cognitione, perfectius tamen aliquid cognoscitur cum sensu percipitur quã cum solo intellectu apprehenditur, vnde ista visio ad quãdam perfectionem pertinebat, sicut Christus dixit beati, qui

G vident, quæ vos videtis infra 13. & Luc. 10. sic dicit Gregorius Prophetæ enim mysterium est ventura prædicere non autem demonstrare. Ioannes ergo plusquam Propheta est: quia eum quem Prophetauerat præcurrendo, etiã ostẽdendo nunciabat. Secundo, quia est maioris dignitatis, quia ceteri Prophetæ solum Prophetauerunt, iste autem non solum Prophetauit, sed etiam de eo Prophetatum est, quod venturus esset, sicut dicitur hic: hic est, de quo scriptum est, ecce ego mitto, sic dicit Chry. monstrat secundum quid est maior dicens: hic est enim, de quo scriptum est, ecce ego mitto. Tertio, quia Ioannes habuit priuilegium, quod Christus baptizaret, quod Prophetarum nulli datum est, sic dicit Hieronymus ceteris Prophetis maior, quia ad priuilegium Prophetale, etiam Baptistæ accessit præmium, vt suum Dominum baptizaret. Quarto,

H quia Ioannes concurrit cum Christo, ceteri enim de longe prænunciauerunt, iste autem fuit immediate ante eum, sic dicit Chryso. monstrat secundum quid est maior Ioannes Prophetis secundum illud scilicet quod est prope Christũ & ideo dicit mitto ante faciem tuam hoc est prope te: sicut enim, qui prope currum regis incedunt alijs sunt clariores, ita & Ioannes prope Christi præsentiam, hæc vera sunt, & tamen primum est propter quód Ioannes proprie dicitur plusquam Propheta.

Quare de Ioanne fuit prænunciatum, & non de alijs Prophetis. Quæst. XXVIII.

QVAERETVR, quare de Ioanne fuit prænunciatum in scriptura cum de alijs Prophetis non prænũ-

I cietur.

Aliqui dicunt, quod fuit propter excellentiam Ioannis, quia fuit maior inter natos mulierum. Sed non stat, quia melior fuit Virgo mater Christi, & tamen de ea non fuit ita aperte prænunciatum.

Dicendum, quód fuit hoc propter Christum, quia futurus erat præcursor, & ostensor eius, & quia quanto Ioannes esset excellentior tanto esset maioris auctoritatis testimonium suum, quod redundabat in maiorem firmitatem gestorum Christi, scilicet, vt firmius crederent eum esse Messiam: ideo debuit Ioanni dare magnam sanctitatem. ex eadem ratione fuit de Ioanne prænunciatum, quód venturus esset ad ostendendum Messiam, debebat enim aliquis venire ad præparandum populum, vt susciperet eum & ad ostendendum ipsum, vt non posset de eo dubitari, vt

K ostensum est supra 3. cap. & ita Ioannes quando interrogatus est quis esset dixit, ego vox clamantis in deserto parate viam Domini Ioan. 1. & quia quando hoc diceret putarent forte aliqui, quód a seipso diceret & non crederent ei: ideo vt firmius esset, debuit prænunciari in sacra Scriptura, quód aliquis venturus esset, qui Messiam ostenderet, & dirigeret viam ante eum, & sic prænunciatum est Isa. 40. vox clamantis in deserto &c. vt allegatur Matthæus supra 3. Et fuit prænunciatum Mala. 3. ecce ego mitto Angelum meum, & cetera, & ideo Ioannes quando dixit, quód erat vox clamantis, vt non putaretur a seipso dicere allegauit Isa. dicens ego vox clamantis in deserto, sicut dixit Isa. Propheta Ioan. 1.

Quare vocatur hic Ioannes Angelus.
Quæst. XXIX.

QVAERETVR, quare vocatur hic Ioannes Angelus. Aliqui dicunt, quod propter vitæ excellentiam erat enim Ioannes talis, vt potius Angelus quàm homo putaretur, quia nihil humanum patiebatur, sed quidquid in eo erat Angelicum erat, quia (vt ait Hieronymus) in carne, & præter carnem viuere non terrena vita est, sed cœlestis. Alij dicunt, quòd hoc dicitur, quia erat Sacerdos: nam filius Zachariæ Sacerdotis erat Luc. 1. Sacerdotes autem Angeli dicuntur Mala. 2. labia Sacerdotis custodient scientiam, quia Angelus Domini exercituum est, & 1. Cor. 11. dicitur, quod mulieres in Ecclesia habeant capita velata propter Angelos, idest, propter Sacerdotes. Sed hoc non stat, quia non solent ceteri Sacerdotes vocari Angeli. Dicendum ergo, quòd vocatur Angelus, idest, nuncius: fuit enim nuncius a Deo missus ad annunciandum Iudæis de Messia, quod ostenditur, quia dicitur ecce ego mitto, & tamen mitti pertinet ad nuncium, & sic omnes Prophetæ possunt vocari Angeli, quia aliquid annunciant ex parte Dei, & etiam quilibet alij nuncij Angeli dicuntur Isa. 43. Angeli pacis amare flebunt idest nuncij boni; maxime tamen conuenit Ioanni propter dignitatem rei annunciatæ. Etiam quia ostendere Christum, & annunciare Angelorum officium fuit Luc. 1. vbi Angelus Mariæ annunciauit de Christi conceptione, & ipsi Angeli pastoribus annunciauerunt illum natum Luc. 2. Ioannes ergo, qui idem faciebat Angelus dicebatur, sic autem dicit Hieronymus Angelum Ioannem dici non putemus naturæ societate, sed officij dignitate, sic etiam Gregorius, dicit recte, qui nunciare supernum venerit, Angelus vocatur, vt dignitatem seruet in nomine quam explet in operatione.

An hoc a Christo, vel a Matthæo allegetur, scilicet, ecce ego mitto. *Quæst.* XXX.

QVAERETVR de ista auctoritate, scilicet, ecce ego mitto, quæ allegatur hic, a quo allegatur: an a Christo, vel a Matthæo.

Dicendū, quod vtrique potest competere. Aliqui enim putant, quod Matthæus hoc dixerit, eo quod ipse solet allegare auctoritates quascunque potest de veteri testamento, quæ sint in concordia gestorum Christi, & istam ita allegaret.

Dicendum tamen, quòd Christus eam allegauit, quia ipse est, qui loquitur nunc, & laudabat Ioannem, & quia ad confirmationem huius faciebat valde auctoritas ista allegaret eam, quia sæpe solet Christus allegare, vt patet supra 4. & infra 23. & 26. & multis locis. Item patet efficacius, quia in allegationibus de veteri testamento est ista differentia communiter inter Euangelistas, quia alij tres solum allegant, quæ Christus allegabat referendo illa, vt ostensum est supra 2. cap. quæst. 73. & patet ex processu eorum, & tamen hic etiam Lucas, qui hoc refert posuit eandem allegationem. Luc. 7. ergo Christus allegat hoc, & non Euangelista.

Amen dico vobis: non surrexit maior inter natos mulierū Ioanne Baptista. Qui autem minor est in regno cælorum, maior est illo. A diebus autem Ioannis Baptistæ vsque nūc regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Omnes enim Prophetæ, & lex vsque ad Ioannem Prophetauerūt. & si vultis recipere, ipse est Elias, qui venturus est. Qui habet aures audiendi audiat. Cui autem similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coæqualibus dicunt. Cecinimus vobis, & non saltastis: lamentauimus, & non planxistis. Venit enim Ioannes neque manducans, neque bibens, & dicunt. Dæmonium habet. Venit filius hominis manducans, & bibens, & dicunt. Ecce homo vorax, & potator vini, & publicanorum, & peccatorum amicus. Et iustificata est sapientia a filijs suis.

Luc. 7. Luc. 16. [illegible] Luc. 7. [illegible] 6.

Amen dico vobis. Confirmat magis Christus, ea quæ dixit laudando Ioannem, & addit hic alias laudes eius dicens. *Amen dico vobis.* Idest, in veritate.

Non surrexit maior inter natos mulierum Ioanne Baptista. Idest, nullus hominum de iam præteritis fuit maior Ioanne Baptista, hoc autem est ad propositum Christi, quia si tam excellens erat non est verisimile, quod esset leuis opinionis, vt nunc dubitaret de eo quod prius asseruerat scilicet quærendo an Iesus esset Messias cum hoc prius asseruisset.

Qui autem minor est in regno cælorum. Idest, in vita æterna. *Maior est illo.* Idest, Ioanne scilicet maioris status, ex eo quod iam beatus est. *A diebus autem Ioannis Baptistæ.* Idest, a tempore quo cœpit ipse prædicare, quia ex tunc computantur dies eius, quia prius erat quasi non esset, cum nihil ageret quod ad alios homines pertineret.

Vsque nunc. Idest, vsque ad diem hanc: paucum enim tempus erat scilicet vnus annus, & aliquid plus. *Regnum cælorum vim patitur.* Idest, vita æterna, quæ tunc cœpit prædicari: ipse enim fuit primus omnium, qui dixit pœnitentiam agite, & appropinquabit vobis regnum cælorum supra 3. etiam quia homines disponebantur iam ad illud consequendum.

Ioannes fuit primus omniū, qui dixit pœnitentiā agite.

Et violenti rapiunt. Idest, qui violentiam inferunt nō quidem Deo, qui est Dominus vitæ æternæ, nec ipsi cœlo, sed sibiipsis compescendo se a desiderijs proprijs. *Omnes enim Prophetæ, & lex.* Ostendit dignitatem Ioannis, scilicet, quia ipse est Elias, & ad hoc dicit, quòd lex, & Prophetæ durauerunt vsque ad Ioannem, quia quantum ad aliqua, quæ in lege fuerunt promissa, vt de aduentu Messiæ, Deuterono. 18. completa fuerunt tempore Ioānis, quia tunc Messias venit, Prophetæ etiam multa de Christo prædixerant, & tempore Ioannis completa sunt.

Vsque ad Ioannem Prophetauerunt. Idest, officium Prophetandi de Messia durauit solum vsque ad Ioannē, quia ipse potius ostendit quàm Prophetauit.

Et si vultis recipere. Idest, si vultis credere. *Ipse est Elias.* Idest, Ioannes est Elias non in substantia, sed in virtute.

Qui venturus est. Idest, qui venturus erat: nam iam venerat, sed dicitur, qui venturus est, quia promittitur venturus in scriptura.

Qui habet aures audiendi audiat. Idest, qui potest hoc audire audiat. quasi dicat, non oēs hoc intelligetis, sed qui poterit intelligere intelligat: etiam non credetis: ideo dixit, & si vultis recipere: quasi dicat, scio quod non recipietis idest non credetis, & tamen ipse est Elias: ideo dixit, qui habet aures &c. Christus enim solet talia dicere raro: nam ea, quæ ipse dicebat erant, vt communiter talia, quæ quilibet intelligere posset, & agere, quia tamen interdum dicebat aliqua alta ad intelligendum, & dura ad agendū, vtitur his duobus modis loquendi scilicet qui habet aures audiēdi audiat, & alio scilicet qui potest capere capiat. Primus est qn̄do est aliquid durum ad intelligendum, & ita est hic, quia turbæ vix poterant intelligere quomodo Ioannes esset Elias: ideo dixit, qui habet aures audiendi audiat idest qui habet intellectum ad intelligendum intelligat: sic etiam quando loquitur in parabolis, quia erat difficile intelligere illas dicit, qui habet aures infra 13. & sic, quia in Apocalypsi sunt grauia ad intelligendum, quæ dicuntur, dicitur sæpe, qui habet aures &c. Apocalyp. 2. & 3. Aliqua autem erant dura ad agendum, sicut seruare continentiam perpetuam, quia non possunt illud omnes infra 19. ideo dixit ibi Christus, qui potest capere capiat. i. qui poterit illud facere faciat, quia non poterūt hoc omnes, sed quibus datum est a Deo eo. cap.

Quare Christus dixit hic non surrexit maior &c. & Quomodo ista conueniunt cum præcedentibus.
Quæst. XXXI.

QVAERETVR, quare Christus dixit hic non surrexit maior &c. & quomodo ista conueniunt cum præcedentibus. Dicendum, quod ista pertinent ad eandem sententiam continuatam: nam inceperat Christus laudare Ioannem, & multipliciter eum laudauerat: hic autē continuat laudes eius dicens, quod non surrexit maior eo,

& ista est sententia propria Christi, quia supra allegauerat ad laudem Ioannis scripturam scilicet hic est, de quo scriptum est, ecce ego mitto Angelum meum, nunc autem propriam sententiam subdit, ideo dixit amen dico vobis, sic dicit Chrysostom. præmissa commendatione Ioannis ex Prophetę testimonio non hic stetit, sed iam sententiam propriam de ipso inducit dicens, amen dico vobis non surrexit maior. Dixit autem Christus hęc, quia inceperat Ioannem laudare de multis, & quia laudes Ioannis si per singula enarrarentur erant tantę, quod fortassis populus non eas intelligeret, quia essent quædam perfectiones spirituales inter eas quas viri adhuc rudes non intelligerent, sicut si subtilia dicantur coram rusticis. Etiam non decebat Christum immorari per singula in laudibus Ioannis ne hoc in officium sumpsisse videretur, quia ad maiora ipse erat, quàm vt laudibus alicuius insudaret, vt ergo colligeret omnes laudes Ioannis sub vno verbo generali dixit inter natos mulierum non surrexit maior. quasi dicat, non oportet omnes eius laudes dicere, quia difficile erat finire eas, & hoc, quia non surrexit maior eo. Vel aliter non surrexit maior, idest, non oportet narrari particulariter omnes laudes eius, sed ista sufficiat pro omnibus, quod non surrexit maior &c. Conuenit etiam hoc principali intentioni Christi, quia ipse laudes Ioannis induxerat ad tollendum suspitionem leuitatis quam populus de eo conceperat, eo quòd quæsierat tu es, qui venturus es &c. Christus autem dicit, quod non est putandum, quòd in eo fuerit aliqua leuitas cum nemo fuerit maior eo inter homines, leuitas tamen minuit valde probitatem hominis, quod ergo quæsierit nunc quasi dubitans de eo quod prius asseruerat non erat putandum, quòd ageret, ex leuitate opinionis, sed ex alia causa.

Sed diceretur, quare Christus ad ostendendum, quod Ioannes non erat leuis opinionis, quod tam studiose hic ostendit, non declarauit, quod Ioannes non dicebat hoc quærens, sed propter informationem discipulorum suorum, qui nondum crediderant, & sic cessaret suspitio contra Ioannem.

Dicendum, quòd egit hoc propter multa, Primo, quia si diceret forte non crederetur ei, quia illud erat occultũ cum pertineret ad animum Ioannis, & discipulorum: alia etiam Christus dicere solebat Iudæis, quæ credere nolebant, sicut Luc. 22. & Ioan. 10. quia fierunt Iudęi ab eo, si tu es Christus dic nobis, & ille ait: si dixero vobis non creditis, & iterum dico vobis, & non creditis, & quia probatio debet fieri per ea, quæ nota sunt, voluit dicere solum, ea quæ Iudæi non poterant negare, & ita fuerunt rationes supra positæ ad excusandum, quòd Ioannes non esset leuis, quę autem non poterant clare videri dicere noluit, & ita erat si dixisset de incredulitate discipulorum Ioannis.

Secundo fuit, quia Christus volebat determinate nunc increpare discipulos Ioannis maxime absentes, & tamen si originem huius dubij dicere vellet oportebat, quòd diceret quomodo discipuli Ioannis inuidebant ei, & ideo nolebant credere in eum, licet Ioannes sępe hortaretur eos ad hoc, & ideo miserat eos nunc ad quærendum illud: Ioannes enim tacere voluit discipulorum suorum imperfectionem, & ideo ex persona sua quæri fecerat, & non ex nomine discipulorum, ideo Christus voluit eorum imperfectionem aperire. Tertio, quia esset locus murmurandi contra eum ex hoc: dicerent enim aliqui, quod quia discipuli Ioannis erant aliqualiter infesti Christo: nunc male prædicabat de eis volens discipulos suos præferre illis, tacuit ergo.

Quarto propter honorem Ioannis, quia si ostenderetur, quod discipuli Ioannis non credebant in Christum, videretur hoc esse, vel quia Ioannes non prædicabat eis illud, vel quia tam paruæ efficaciæ, & authoritatis erat doctrina eius, quod non potuerat eis hoc inducere, & vtrunque erat inconueniens. Quinto, quia ex hoc oportebat, quod Iesus diceret se esse aperte Messiam si deberet retractare dubium discipulorum Ioannis, quia ea, quæ particulariter dicuntur oportet multum explicari, ipse tamen noluit immo prohibuit expresse Apostolis dicere, quod ipse erat Christus infra 16. sed aliqualiter ipse dicebat hoc, ita vt omnino non ignoraretur, & credi posset ab eis, qui ad credendum dispositi erant, non tamen tam aperte, vt crederetur volentes ad inuidiam prouocaret, vt ostensum est sup. 9. cap. quæst. 45. noluit ergo exprimere dubium discipulorum Ioannis: ergo quia etiam istud aliqualiter dixit, licet non aperuit prout ius eum sit, beatus qui non fuerit scandalizatus in me, quod contra discipulos Ioannis dicebat, vt dictum est supra quæst. 16. & hoc poterant intelligere aliqui de astantibus. Quod autem intelligerent omnes non erat necessarium, nam etiam alia dicebat toti populo, quæ non intelligebant omnes, sicut illud si vultis recipere ipse est Elias, qui habet aures audiendi audiat, idest, intelligat, qui potest, quia scio, quod non intelligetis.

A

Quomodo est verum dicitur, quod non surrexit maior Ioanne inter natos mulierum.
Quæst. XXXII.

B

QVAERETVR quomodo est verum, quod dicitur, quod non surrexit maior Ioanne inter natos mulierum.

Aliqui dicunt, quòd non est uerum, quia tunc esset maior Christo, qui fuit natus de muliere quod falsum est.

Dicendum, quod in hoc non est dubium, & tamen in ista generali locutione non signatur, quod Ioannes fuerit maior Christo.

Primo, quia ipse loquebatur, & tamen in generali locutione semper intelligitur persona loquentis excepta: vnde per hoc verbum Ioannes non comparatur Christo, nec apparet an sit maior, vel minor, sed solum comparatur ad alios.

C Secundo, quia ipse Christus excepit seipsum: nam dixit, qui minor est in regno cęlorum maior est illo, quod de ipsomet Christo intelligitur, vt dicetur infra q. 38.

Tertio, quia (vt aliqui volunt) in modo loquendi non comprehenditur Christus in hac locutione, quia dicitur inter natos mulierum: non enim dixit simpliciter inter homines, quia tunc videretur etiam Christus comprehendi in hoc, ipse tamen non est natus mulieris, sed virginis, quia mulier solet vocari, ea quę corrupta est, sic dicit Rabanus inter natos mulierum non virginum: mulieres enim proprie corruptę vocantur: si autem Maria aliquando in Euangelio nuncupatur mulier, sciendum est interpretem mulierem pro femina posuisse, sicut ibi mulier ecce filius tuus. Sed non sufficit hoc, quia etiam Paulus eam mulierem vocat ad Galat. 4. misit Deus filium suum factum ex muliere. Sed melius dicitur, quod inter natos mulierum, idest natos modo naturali ex cōcubitu maris, & feminę, sic dicit Hieronymus: his ergo præfertur hominibus, qui de mulieribus nati sunt, & de concubitu viri, & non ei, qui natus est ex virgine, & Spiritusancto.

D

An Ioannes fuerit maior Maria in qua fuit ingens abundantia gratiarum. Quæst. XXXIII.

QVAERETVR an Ioannes fuerit maior Maria matre Christi.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia includitur in hoc sermone: ipsa enim nata est ex concubitu viri, & feminę.

Dicendum, quòd fuit maior dignitate, & virtute Mater Christi omnibus creaturis: solus enim Christus fuit maior, qui non est creatura, sed creatorē decebat enim quod illa cui concedebatur priuilegium maximum totius naturę humanæ esset melior omnibus, qui in hac natura inuenirentur: sic enim dicit Anselmus de virgine, quòd decebat, vt ea puritate polleret qua maior sub Deo non posset inueniri: ergo fuit purior, & melior Ioanne, fuit etiam in ea maior abundantia gratiarum, dixit enim ei Angelus aue gratia plena Luc. 1. hoc enim nulli vnquam conuenit, nisi ei vnde Hieronymus ait cęteris per partes in Maria autem tota se gratię plenitudo diffudit: ergo Ioannes cui pars, & non plenitudo data est minor fuit virgine. Item Ecclesia hoc asserit dicens eam fuisse maiorem omnibus sanctis, & Apostolis extra de præmiten. & re. cap. nouia quædam. Etiam de ipsa cantat sola exaltata es sancta Dei genitrix super Choros Angelorum.

E

Item videretur hoc quasi indecens, quia Christus in quantum

quantum homo honorat virginem, quia mater sua est, & habet ad eam quandam respectum reuerentiæ quem non habet ad alios homines, quia homines sunt simpliciter minores Christo etiam inquantum homo est, si tamen Ioannes esset maior virgine, esset nunc superior illa in honore in vita æterna, esset autem indecens, quod Christus honoraret magis Ioannem cui nihil debet quàm matrem cui inquantum homo debet quandam reuerentiam: ipsa ergo maior fuit Ioanne, quod autem dicitur non surrexit maior Ioãne intelligitur de viris, quia dicitur inter natos mulierum: non ergo comparatur hic Ioannes alicui mulieri: vnde non obstante hoc poterat esse, quòd multæ mulieres essent Ioanne meliores sed non viri. Si autem dicatur, quod masculinum concipiat femininum, & ideo quod de vtrisque intelligatur. Dicendum, quod verum est, quod B concipere potest, non tamen est necesse, quod vbique concipiat, & ita hic non concipit, & patet hoc, quia Ioannes non comparatur hic mulieribus: ideo quod illis non competit officium virorum, sed comparabatur viris. & sic non surrexit vir maior eo. de muliere tamen nihil dicitur, nec erat ad propositum comparare Ioannem mulieribus, quæ in officio, & bonitate virorum mulieres non communicant: non ergo intelligitur hic de aliqua muliere, vnde Mater Christi melior est omnibus.

An Ioannes fuerit melior Apostolis, cum Apostolatus sit maximus gradus inter humanos.
Quæst. XXXIIII.

QVAERETVR an Ioannes fuerit melior Apostolis. Aliqui dicunt, quòd sic, quia putant propter hoc C scilicet, non surrexit maior.

Dicendum, quod de interiori bonitate, quæ attenditur ex perfectione charitatis secũdum quam homo est dignus maiori, vel minori gradu in vita æterna: nemo nouit quis sit maior altero, sicut inter viuentes iudicare nescimus: & sic etiam inter Apostolos erat inæqualitas, & forte nunquam est vnus homo alteri æqualis quin saltem per aliquã rem minimam sit differentia.

Sed potest considerari inæqualitas a nobis inter aliquos quantum ad statum, vel quantum ad actum alicuius specialis virtutis. Patet hoc de virtute, vt si quis compararet Ioannem Apostolis in austeritate vitæ fuit Ioannes maior illis, quia illi edebant, & bibebant, quæ apponebantur eis Lucæ decimo, Ioannes autem, nec manducabat, nec bibebat, vt dicitur infra in litera, idest, non manducabat, nec bi D bebat ea, quæ alij homines sed solum locustas, & mel Syluestre supra 3. excedebant autem Ioannem Apostoli in operatione miraculorum, quia Ioannes nullum miraculum fecit Ioan. 10. Apostoli autem multa faciebant præcedenti cap. & Mar. 6. Etiam omnes fideles in Ecclesia primitiua miracula faciebant Marc. 16. scilicet. Signa autem eos, qui crediderint hæc sequentur, vbi ponuntur determinata miracula, quæ poterant facere quilibet credentes. Si autem consideretur quantum ad statum, fuerunt Apostoli maiores quàm Ioannes, quia status noui testamenti est potentior statu veteris testamenti, & tamen in nouo maximus gradus est Apostolatus, prima Corint. 12. & ad Ephe. 4. ergo gradus maximus inter humanos est Apostolatus, & sic Apostoli fuerunt maiores Ioanne, qui non Apostolus fuit. Item, quia Ioannes Propheta fuit, vt Christus dixit hic, Apostolus tamen est maior Propheta, quia inter E gradus Ecclesiæ ponuntur Apostoli, deinde Prophetæ prima Cor. duodecimo, & ad Ephe. 4. fuerunt ergo Apostoli maiores Ioanne. Si autem dicatur, quod Ioannes non solum fuit Propheta: sed etiam plusquam Propheta. Dicendum, quod excessit Prophetas in hoc, quòd Prophetæ prænunciabant, & non ostendebant, Ioannes autem prænunciauit, & ostendit, vt dictum est supra quæst. 28. sed in hoc non fuit maior Apostolis, quia ipsi Christum ostenderunt prædicantes eum toti orbi, in quo maiores sunt Ioanne: nam Ioannes solum Iudæis illum ostendit, Apostoli autem toti mundo. Etiam ipsi plenius cognouerunt eum quam Ioannes, quia audiuerunt semper doctrinam eius, & conuersati sunt cum eo quod pertinebat ad magnam excellentiam ipsorum infra 13. & Luc. 10. beati oculi, qui vident, A quæ vos videtis: multi enim reges, & Prophetæ desiderauerunt videre, quæ videtis, & non viderunt, audire, quæ auditis, & non audierunt, & non solum docebat Christus Apostolos, sed etiam ostendit eis secreta sua. Io. 15. vos amicos dixi, quia omnia, quæ audiui a patre meo nota feci vobis. Hoc tamen non notificauit Christus Ioanni, quia non conuersabatur cum eo, & etiam quia non fuerũt illa Ioanni necessaria, quia nunquam prædicauit de illis quicquam, sed informabantur illa Apostolis, & omnibus prædicatoribus noui testamenti: erant ergo maiores Ioanne in hoc, fortassis etiam in charitate, & spiritualibus donis maiores fuerũt, quæ Spiritus Sanctus perfudit ad abũdantiam Actu. 2. plura etiam, & maiora facturi erant per totum orbem terrarum quam Ioannes, qui solũ gentem Iudæorum prædicauit, licet de interiori gratia non est ita facile dicere, quia non est inconueniens, quòd aliquis posterior Apostolis fuerit æqualis, vel maior quibusdam Apostolis sanctitate, licet non gradu, nec potestate. Cum autem dicitur non surrexit maior non comparatur Ioannes alicui futuro, sed præteritis, quia dicitur non surrexit, vnde poterant esse multi posteriores eo maiores. Apostoli autem, licet viuerent quando Christus illa dixit perfectionẽ tamen suam, in qua ceteros homines excelluerunt nondũ habebant, sed postea habuerunt, quando Spiritus Sanctus descendit super eos. Act. 2. ideo videtur Ioannes solum cõparari eis, qui fuerunt sub veteri testã., sed non eis, qui in nouo, quia qui minor est in regno cælorum maior est illo, & vt quidam volunt accipitur regnum cælorum pro Ecclesia militanti, & sic Apostoli, qui fuerunt in nouo testamento immo fuerunt principes in illo, & columnæ fue C runt maiores Ioanne.

Item, quia Ioannes non comparatur hic omnibus hominibus, sed solis Prophetis, vt dicetur sequenti quæst. Apostoli autem fuerunt in maiori gradu quàm Prophetæ: ideo Ioannes non est maior eis.

An Ioannes fuerit maior omnibus, etiam qui præcesserunt eum, qui tamen nullum miraculum fecit.
Quæst. XXXV.

QVAERETVR an Ioannes fuerit maior omnibus, qui præcesserunt eum.

Dicendum, sicut dicebatur præcedenti q. quòd si attendatur interior bonitas secundum quam homo est Deo acceptus non potest apparere an Ioannes fuerit maior omnibus D si tamen considerentur generaliter virtutes quædam excellentiæ fuit maior Ioannes omnibus prioribus, vt si cõsideretur austeritas, & puritas vitæ nemo tamen talis inuẽtus est, sic dicit Chrysostomus sufficit vox Domini præbẽs testimonium præeminentiæ Ioannis inter homines, reperiret autem, & qui vult rerum veritatem confusam, si mẽsam eius consideraueris, si vitam, si mentis excellentiam velut enim qui cælitus descendisset degebat in terra fere nullam gerens curam de corpore intellectualiter erectus in cælum, & soli Deo coniunctus, de nullo mundanorum solicitus, sermo leuetur, & [illegible] cum populo Iudæorum multipliciter, & ferventer, cum rege audacter, cum proprijs discipulis leuiter conferebat, vel frustra, vel leuiter, sed omnia conuenienter agebat, si etiam consideretur, quæ contra conceptionem, & natiuitatem eius miranda E apparuerunt, Lucæ primo, nemo inuenietur æqualis in priori seculo, vnde dicitur Lucæ primo, quòd qui audierunt hæc timuerunt, & posuerunt in corde suo dicentes, quis putas puer iste erit?

Aliqui tamen dicunt, quòd propter hoc non intuitus fuisse Ioannem maiorem omnibus præcedentibus, sed quòd nemo præcedentium fuit maior eo, sed poterant multi esse æquales, sic dicit Hieronymus non ceteris Prophetis, & Patriarchis cunctisque omnibus hominibus Ioãnem prætulit, sed Ioannes ceteros exæquauit: non enim sequitur, vt si alij maiores eo non sunt, ille maior alijs sit.

Alij volunt, quòd non solum nemo fuerit maior Ioanne: sed etiam fuerit Ioannes maior ceteris, sic vult Chrysostomus, scilicet, cum tanta sit iustitiæ [illegible], vt in illa nemo possit esse perfectus, nisi solus Deus, puto

[illegible] ad subtilitatem diuini iudicij [illegible] sint, aut inferiores sunt, aut priores, ex quo intelligimus, [illegible] qui maiorem se non habet omnibus maior est.

Et illud verum est, quia si nemo erat maior Ioanne, [illegible] necesse erat Ioannem maiorem esse omnibus, vel quod essent aliqui æquales, & tamen hoc non est facile, quia nunquam reperiuntur duo homines omnino æquales in merito, esset ergo Ioannes maior omnibus, nisi accideret aliquem esse sibi omnino æqualem, quod non solum ad eum, sed etiam inter ceteros hoies, forte nunquam est vnus æqualis alteri.

Aliter potest dici, quod Ioannes non comparatur hic ad omnes homines, sed solum ad Prophetas, scilicet, quod nullus Propheta fuit nunquam maior eo, & ista videtur esse veritas dicitur enim sic Lucæ septimo: dico enim vobis maior inter natos mulierum Propheta Ioanne Baptista non est, id est, nullus Propheta fuit maior eo, nec etiam æqualis, sed ipse fuit maior omnibus, & hoc etiam consonat literæ præcedenti, quia dixerat Christus supra, quod Ioannes erat Propheta, & plusquam Propheta, ad ostendendum autem quomodo erat plusquam Propheta, dixit, qd non surrexit maior eo, s. nullus Propheta fuit maior eo.

Item hoc conuenit intentioni Christi, quia ipse volebat ostendere, quod Ioannes non mouerettur ab eo, quod asseruerat, nisi inueniret se errasse: Quod autem non errauerit ostendit Christus, quia ille erat Propheta, & Prophetæ non possunt errare in illis in quibus supernaturali luce illustrantur, & ad hoc confirmandum dixit quod erat plusquam Propheta, & etiam quod nullus surrexit maior eo, & hoc verum est; quia Ioannes excessit omnes Prophetas: cognouit enim Christum id quod Prophetauit quam ceteri, quia ceteri cognouerunt, vt aliquid futurum, & non viderunt eum, imo si vidissent eum non cognoscerent, nisi rursus Deus reuelaret eis, quod ille erat, de quo Deus dixerat, sicut fuit de Ioanne, qui venerat ad ostendendum Christum, & sciebat se missum ad hoc, & illum esse natum, & tamen aliquandu vidit eum, & ne[illegible] cognouit, Io. 1. hic est de quo dixi, post me venit, qui ante me factus est, & ego nesciebam eum, sed vt manifestetur in Israel propterea ego veni. Ioannes autem prædixit de eo, & vidit eum, & ostendit, ideo fuit maior alijs prophetis, quia nullus alius vidit id, quod prophetauit.

Sed obijcietur hoc modo, quod Ioannes non sit maior inter Prophetas, sed aliquis sit maior eo, quia Deutero. 34. dicitur de Moyse non surrexit propheta vltra in Israel, sicut Moyses, & tamen Ioannes erat de Israel, ergo minor erat. Item, quia alij prophetæ viderunt multa de eis, quæ prophetauerunt, sicut Ieremias prophetauit, quod Ierusalem caperetur a Chaldæis, & vidit, & ibi captus est Iere. 39. & 40. Eliseus etiam prophetauit in Samaria cōtra Syros multa, quæ ipse vidit 4. Regum 6. & 7.

Dicendum ad Primum, quod Moyses fuit maior alijs prophetis in mirabilibus, quæ fecit, & quia Deus loquebatur ei facie ad faciem. Deutero. c. 34. non surrexit propheta vltra in Israel sicut Moyses in omnibus signis atq; portentis, quæ misit per eum, vt faceret in terra Aegypti. Ioannes autem in miraculis fuit minor ceteris prophetis, quia miraculum nullum fecit. Ioan. 10. excessit tamen illos Moysen & ceteros prophetas, quia omnes illi de Christo prophetauerunt, & non viderunt eum. Ioannes autem prophetauit, & vidit, & hæc erat perfectio quædam propheticæ cognitionis, quia aliquando prophetæ desiderauerunt distincte cognoscere illum de quo prophetabant videndo illum, & non concessum est eis infra 13. & Luc. 10. multi prophetæ, & reges desiderauerunt videre, quæ videtis & non viderunt.

Ad secundum dicendum, quod multi prophetæ videbant aliqua de eis, quæ prophetabant, sed non erat magna perfectio quia res illæ non conferebant iucunditatem aliquam; finis prophetiæ erat Messias; quia lex, & prophetæ ad Messiam ordinabantur, & quanto aliquis propheta plura cognoscebat de Messia, tanto erat excellentior, & quanto illa apertius cognoscebat tanto erat in gradu prophetiæ maior, cetera autem [illegible] de gentium [illegible] vrbium, & huiusmodi accidentalia erant ad prophetiam, ideo per hæc non iudicabatur vnus propheta maior alteros. Ioannes autem apertius cognouit Messiam quam ceteri.

F [illegible] ad quem ordinabantur tota prophetica [illegible], ideo ipse fuit simpliciter maior alijs prophetis.

Quomodo est, q minor in regno cęlorū maior est Ioanne, & cur dicitur hoc. Et quod quilibet beatus est maior quolibet viatore. Quæst. XXXVI.

QVAERETVR quomodo dicitur, quod minor in regno cęlorū maior est Ioanne, & cur hoc dicit. Dicendum, quod Christus dixit hoc ad tollendum errorem Iudæorum, qui poterat sequi ex verbis Christi, laudauerat enim valde Ioannem, dicens quod non surrexit maior eo inter natos mulierū, ex quo putaretur, q etiam erat maior Christo, ideo dixit, q minor est in regno cęlorū maior est illo, ex quo apparet, qd saltē aliquis erat maior Ioāne.

G Cum autem quæritur quomodo hoc sit verum. Dicunt aliqui, quod regnum cęlorum accipitur pro ecclesia militanti, vt est status noui testamenti, & voluit significare Christus, quod Apostoli, qui erant in nouo testamento erant maiores Ioanne, vt dicit Chrysost. quoddam dicere. Sed tunc stat dubium, quia non solum Apostoli, sed etiam quilibet Christianus maior Ioanne esset, quia dicitur, qui minor est in regno cęlorum maior est illo.

Dicendum, quod etiam hoc verum est, quia licet forte nemo sit maior Ioanne sanctitate, est tamen quilibet maior eo in status dignitate; nam status noui testamenti est excellentior quolibet statu præterito. Ioannes autem non fuit in eo, sed in veteri testamento, vel medius amborum, sicut dicit Chrysosto. quod fuit finis legis, & principium Euangelij, quilibet ergo Christianus est maioris status, quam Ioannes, & hoc innuitur, quia dicitur, qui minor est in
H regno cęlorū, quasi dicat ex eo, quod est in regno cęlorum est maior Ioanne licet alias non esset maior.

Secundo potest accipi regnum cęlorum pro vita æterna, scilicet, quod quilibet beatus maior est Ioanne, sic dicit Hieron. nos simpliciter intelligamus, quod omnis sanctus, qui iam cum domino est maior sit illo, qui adhuc consistit in prælio. Sed obijcietur, quod nullus erat in vita æterna, qn Christus hoc prædixit ipse. n. per mortē aperuit illā.

Item, quia non videtur esse verum, quod quilibet, qui est in vita æterna sit maior Ioanne, quia aliqui sancti viuunt, qui sunt maiores quibusdam existentibus in vita æterna, sicut cum viueret Mater Christi, & Apostoli post Christi mortem erant iam multi beati in cęlo, & tamen omnibus illis sancti erat [illegible], & Apostoli.

I Ad primum dicendum, quod potest intelligi non de beatis, qui tunc essent, sed de illis, qui [illegible] erant, [illegible], quia quilibet eorum, quando beatus [illegible] Ioanne videtur maior esset. Alij dicunt, quod intelligitur de [illegible] qui iam erant in sinu Abrahæ, qui erant beati sub certa spe. Sed nō stat: Primo, quia non vocatur sinus Abrahę regnum cęlorum, sed solum vita æterna, quod patet, quia Christus prædi[illegible], appropinquabit regnum cęlorū supra 4. & præ[illegible] cap. sinus tamen hic Abrahæ non appropinquabat, quia semper homines poterant ire ad illum, nunquam tunc [illegible] clausus erat per mortem Christi, vt de cętero non ibi esset ergo solum vocatur vita ęterna regnum cęlorum. Et si obijciatur, quod sinus Abrahę vocetur Paradisus Luc. 22. scilicet, hodie mecum eris in Paradiso. Dicendum, quod hoc fuit eo die quo Christus fuit ibi, sed non
K prius, quia tunc fuit ibi beata visio, sicut nunc est in cęlo.

Secundo, quia non est verum, quod existentes in sinu Abrahę essent maiores Ioanne, quia nihil boni habebant, per quod excederent aliquem viuentem, cum nondum essent beati, sed potius erat eis, quasi quę [illegible] pęna, q non viderent Deum quē iam videre possent, nisi impediretur.

Ad [illegible] dicendum, quod qui est in cęlo maior est omnibus viuentibus, quia ille beatus est, & iste non beatitudo tamen summum bonum est. Etiam ille securus est de bono suo, qui autem viuunt non sunt securi, & in hoc [illegible] iam maioritas, sic dicit Hier. nos autem simpliciter [illegible] quod omnis sanctus, qui iam cum domino [illegible] qui adhuc consistit in prælio, aliud est enim [illegible] victoriæ coronam possidere, & aliud adhuc in acie dimicare [illegible] tamen viuentes esse sanctiores, & magis D[illegible] accepti quibusdā iam existentibus in vita ęterna,

vt di-

vt dictum est de virgine,& Apostolis,& Deus magis exau dient eos,quam sanctos,qui sunt in vita æterna, & tamen semper sunt minores, quia minori bono participant, nã beati participant ipsa essentia bonitatis per immediatam vnionem, scilicet videndo per essentiam, ideo sine dubio quilibet beatus est maior quolibet viatore, & omnibus simul, sed non est melior.

Tertio potest intelligi,quòd Christus vellet laudare statum quem nunc introducebat,& allicere Iudæos ad illũ, & seipsum consequenter laudare, prædicabat enim ipse, quod appropinquabat regnum cęlorum, & quilibet, qui ibi esset maior esset Ioanne, qui maximus putabatur inter homines,qui ergo ibi magnus esset habere bonum in effabile,& sic omnes cuperent ad talem locum ire, qui habitatores suos tam perfectos reddebat, & consequenter apparebat Christi excellentia,qui annunciabat regnum cęlorum vbi homines fierent tam perfecti.

Quarto potest intelligi de Angelis, qui in cęlo erãt quãdo ipse hæc dicebat,& quilibet eorum erat maior Ioanne in duobus, scilicet, in naturæ dignitate, & in beatitudine, quilibet enim Angelus est purus spiritus,& ex hac parte maior est quolibet homine. Etiam omnes Angeli sunt beati, Ioannes autem beatus non erat, sic dicit August. hæc verba domini dupliciter accipi possunt, aut enim regnum cęlorum appellauit hoc,quod nõdum accepimus, de quo dicturus est venite benedicti patris mei percipite regnum, ibi enim sunt Angeli quorum minor maior est quolibet in statu portante corpus,quod corrumpitur, scilicet, maior naturæ dignitate. Quinto potest intelligi de Christo,scilicet, quod regnum cęlorum sit ecclesia militans,vel prædicatio regni cęlorum,& est sensus,quod Christus sit minor Ioanne,scilicet,ętate,& tamen maior est eo in regno cęlorum, idest maioris dignitatis inter prædicabiles. Vel intelligitur Christus minor in regno cęlorum,idest posterior in prædicatione regni cęlorum,Ioannes enim incępit prius prædicare pœnitentiam agite, & appropinquabit regnum cęlorum, supra 3. postea Christus prædicauit hoc supra 4. & hic minor est, idest posterior Christus, & tamen est maior Ioanne,sic dicit Augustinus,aut si regnum cęlorum intelligi voluit Ecclesiam dominus seipsum signauit, qui nascendi tępore minor erat Ioanne,maior autem diuinitatis æternitate,& dominica potestate: iste autem sensus videtur esse conuenientior ceteris, quia magis est ad propositum:Christus enim,quoniam loquitur ad quid fine necessitate,& mysterio,cum tamen dixisset, quòd nullus surrexit maior Ioanne,subiungere,quod quilibet Angelus,vel beatus erat maior eo non videbatur multum habere causam ex præcedentibus,quia tamen dixerat non surrexisse maiorem Ioanne, putaretur ex hoc, quod Ioannes erat etiam eo maior,vt igitur auferret istud dixit,qui minor est in regno cœlorum,idest ego,qui minor sum, idest posterior in prædicatione regni cęlorum maior sum illo, siquis tamen velit accipere aliis modis,non est inconueniens, isic tamẽ magis consonat literæ.

Quare dicitur a diebus autem Ioannis Baptistæ vsque nunc regnum calorum, &c. *Quæst.* XXXVII.

QVAERETVR quare dicitur a diebus autem Ioannis Baptiste, &c.

Dicendum,quod hic etiam Christus posuit laudes Ioãnis,& est vna,quòd Ionnes fuit primus, qui cępit prædicare regnum cælorum, ipse enim dixit appropinquabit regnũ cęlorũ, supra 3. ante eum autem,nunquã quisquam hoc dixerat,quia istud pertinebat ad nouum testamentũ, ideo nemo debuit inchoare istam prædicationem,nisi qui præcursor erat noui testamenti, scilicet, Ioannes, & hoc est,quod dicitur a diebus autem Ioannis Baptistæ vsque nunc,idest a tempore quo ipse cępit prædicare vsque nũc prædicatur regnum cœlorum, quia postquam ipse cępit hoc prædicare supra 3. prædicauit etiam illud Christus supra 4.& deinde iussit illud Apostolis prædicare præcedenti cap.& Luc.10.& ita semper continuabatur illa prædicatio regni cęlorum vsque nunc, idest vsque ad diem quo Christus hoc locutus est.

Alia laus fuit,quod Ioannes imposuit terminum legi,

A & prophetis, in quantum enim dicitur omnes prophetæ, & lex vsque ad Ioannem prophetauerunt, & sub Ioanne completum est quidquid lex,& prophetę dixerant, quia, tunc venit Messias,qui in eis prænunciabatur, vtrunque enim pertinet ad magnam laudem Ioannis, nam ipse incipere prædicare regnum cœlorum,& magnæ excellentiæ erat cum regnum cęlorum sit summum bonum: quod ipse etiam clauderet prophetiam omnem ostendens illum, in quo tota prophetia cõplebatur,magnæ laudis erat, hoc etiam ad propositum Christi erat,nam si lex,& prophetæ vsque ad Ioannem prophetauerunt, apparebat quod iam venerat ille de quo prophetabatur. Alia laus erat, quòd Ioannes erat Elias cum dicitur ipse est Elias, qui venturus est, nam Elias promissus fuerat venturus Mala.4. ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, & iste expectabatur valde a Iudæis,& loquebantur sæpe de illo,vt innuitur infra 17.cum dixerunt Apostoli, quid ergo Scribæ dicunt,

B quod Eliam oportet venire primum? dicit ergo quòd Ioãnes erat Elias, & sic erat laus magna eius, quòd ipse esset Elias in scriptura promissus, hoc etiam erat ad propositũ Christi, n. m Elias venturus erat ad disponendum populum ad aduentum Christi Luc. 1.ipse præcedet cum in spiritu,& virtute Elię parare domino plebem perfectam, cũ ergo iam venisset Elias apparebat, quod Messias venerat.

Quomodo dicitur regnum cœlorum vim patitur. Et quomodo intelligatur. *Quæst.* XXXVIII.

C QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd regnum cęlorum vim patitur.

Dicendum,quòd accipitur vno modo vim pati,idest prędicari,quia ante hoc cum non prædicabatur,videbatur nemo illud tangere,nunc vero cum prædicatur aliquid in illud fit,& sic videtur ei vis inferri, vnde dicitur ip litera a diebus autem Ioannis Baptistæ vsque nunc regnũ cęlorum vim patitur ab illo tempore vsque nunc prędicatur, sic dicitur Luc.16.lex,& prophetæ vsque ad Ioannem, & ex tunc regnum Dei euangelizatur. Quod autem dicitur ibi, & ex tunc, &c. est, quod dicitur hic a diebus autem Ioannis.

Secundo accipitur, quod vim patitur, idest per violentiam accipitur,quod patet,quia dicitur,& violenti rapiunt illud,& non intelligitur de violentia, quæ infertur regno cœlorum,quia nemo potest ibi vim inferre cum Deo do-

D nante accipiantur,sed de violẽtia,q̃ sibimet faciũt hoĩes. De primo patet, quia dicit Hier.si aũt primus Io.Bap. pęnitentiã populis nunciauit dicens, pęnitentiam agite, appropinqua enim regnũ cęlorum, cõsequẽter a diebus illius regnũ cęlorum vim patitur. De secundo patet, quia dicit idem Hier. violenti rapiunt illud,grandis,n.violentia est in terra nos esse generatos,& cęlorum sedem quærere, & possidere per virtutem,quod non tenemus per naturam, hoc autem est rapere,quia vt dicit Greg.cum peccatores ad pęnitentiam redeunt, quasi in locum alienum, & violentiæ regnum cęlorum rapiunt, ista autem violentia est agere contra propria desideria, quasi seipsum perdendo, sicut dicitur Ioan.12.qui amat animam suam perdet eam, & qui odit animam suam in vitam æternam custodit eam.

Sed obiicietur,quòd non patiebatur vim regnum cęlo-

E rum a diebus Ioannis,nec ex tunc rapiebant illud violenti,quia aut intelligitur de actuali adeptione,aut de dispositione ad illud. Si primo modo non stat,quia nemo acquirebat illud,nec accepit vsque post mortem Christi. Si secũdo modo non conuenit,quia non solum a diebus Ioannis,sed etiam ante Ioannem ab exordio sęculi potuerunt homines disponere se ad regnum cęlorum, quia omnes morientes in charitate ibant ad sinum Abrahę, & omnes illi habituri erant vitam ęternam.

Dicendum,quòd intelligitur vim patitur quantum ad dispositionem,& hoc fuit solum ex tempore Ioannis,quia ante Ioannem nemo prædicauit pęnitentiam,& regnum cœlorum,& ideo soli illi disponebantur ad illud, qui iusti erant quos Deus volebat facere iustos, & in eis non erat, quasi violentia aliqua,quando autẽ Ioannes incępit prędicare pœnitentiã,& regnũ cęlorum,idest per pęnitentiam

haberi poterat regnum cęlorum, plurimi faciebant iam sibi vim, atque renunciantes desiderijs suis ex desiderio regni cęlorum, sicut Christus dixit infra 19. sunt Eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum cęlorum, & non prius quia vis, quam sibi homo infert est pęnitentia, quæ tunc prædicabatur, & ita per illã homines faciebant vim regno cęlorum, idest sibi ad habendum illud, sic dicit Hierony. si autem primus Ioannes Baptista pœnitentiam populo nũciauit dicens, pęnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cęlorum, consequenter enim a diebus illius regnũ cęlorum vim patitur, scilicet quod illi quorum non erat accipiunt illud, & non illi quorum erat, pertinebat enim regnum cęlorũ ad Iudęos ex promissione facta patribus eorum, nunc vero per prædicationem Ioannis & Christi cõuertebantur Publicani, & Meretrices, infra 21. & Luc. 7. conuertendi etiam erant gentiles, & Iudęi quibus debebã G tur non conuertebantur, ergo isti perdebant, quod suum erat, & alij rapiebant, quod suũ non erat, & iste sensus valde conuenit literę, sic dicit Hilarius dominus Apostolos ire ad oues Israel perditas iusserat, sed omnis hęc prædicatio profectum Publicanis, & peccatoribus afferebat, itaque vim regnum patitur, & violenti diripiunt, quia gloria Israel a patribus debita, a prophetis nunciata, a Christo oblata fide gentium occupatur & rapitur, & tunc est sensus; quod a diebus Ioannis huc usque, quia ante dies illos peccatores non conuertebantur ad hoc, quod raperent regnũ Dei, & sic nõ accipiebant illud, nisi illi quibus promissum erat, nunc vero Ioanne prædicante pœnitentiam illi quibus non debebatur accipiebant illud, & sic rapiebant, vnde non solum sibi vim inferebant inquantum contra concupiscentias suas agebant, sed etiam regno cęlorum inquã H tum accipiebant, quod alienum erat.

Quomodo omnes propheta, & lex vsque ad Ioannem prophetauerunt. Et quòd ista litera dupliciter intelligitur. Quæst. XXXIX.

QVAERETVR quomodo omnes prophetæ, & lex vsque ad Ioannem prophetauerunt, quia videtur innui, quod solum fuerunt prophetę vsque ad ipsum, & postea nulli fuerunt. Dicendum, quod non est verum, quia etiam ipse Ioannes fuit propheta, & plus, quam propheta, vt patet supra in litera, etiam post Ioannem fuerunt multi prophetę, quia Actu. 11. erant prophetę, & doctores in Ecclesia Antiochię, & Actu. 21. erat Agabus Propheta I & quatuor filię Philippi virgines, & prophetantes: Apostolus quoque signat multos prophetas fuisse tempore suo in qualibet Ecclesia, & instruit eos, quod non se impediãt prophetãdo 1. Corin. 14. & Christus posuit in ecclesia prophetas, qui in ea manerent 1. Corin. 12. & ad Ephe. 4. ideo non cessauerunt prophetę in Ioanne. Sed potest intelligi dupliciter. Vno modo, quod vsque ad Ioannem prophetauerunt, idest semper prænunciauerunt de Messia, post Ioannem nemo prænũciauit de illo, nam prophetę, & lex principaliter ordinabãtur ad Messiam, quia illud erat maximum bonum, quod expectabatur, & licet prophetæ de alijs rebus interdum prophetarent, præcipua tamen intentio Dei loquentis per eos erat de Messia dicere, & ideo quã diu Christus non fuit, semper prophetæ de eo prædixerũt, tempore autem Ioannis Messias venit, ideo nullus iam de K Messia prophetare poterat cum iam venisset.

Sed dicetur quomodo lex poterat prophetare, quia prophetare est actus prophetæ, actus vero legis est præcepta ponere, & mores dirigere.

Dicendum, quod lex proprie non est, nisi quoddam dictamen ex moribus, vocatur tamen hic lex ipsa lex Moysi, quæ in quinque libris continetur, in quibus non solum sũt præcepta vitæ, sed etiam prænunciationes quædam futurorum, vnde de Messia aliquid prænunciatur ibi, vt Deuterono. 18. prophetam suscitabo vobis de medio fratrũ vestrorum, quod de Christo intelligitur, vt allegauit Beatus Petrus Actu. 3. Christus etiam dixit, quod Moyses locutus fuerat de eo. Io. 5. si crederetis Moysi forsitan crederetis & mihi, de me enim ille scripsit, & Luc. 24. dicitur, & incipiens a Moyse, & omnibus prophetis interpretabatur F de illis, quæ de ipso erant, ergo in Moyse aliqua erant de ipso scripta, & eodem ca. dicitur, & necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi, & prophetis de me, ergo lex Moysi aliquid prophetauerat de Christo, & quia omnia dicta de eo tam in lege, quam in prophetis completa fuerunt in Christo, qui venit tempore Ioannis, verum est, quod prophetauit lex, & prophetæ solum vsque ad Ioannem.

Secundo potest accipi prophetare, idest obscure loqui, sic dicitur 1. Corin. 13. ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus, cognitio enim dicit rei manifestationẽ, prophetia autem dicit notitiam obscuram, & confusam, quia res non videtur in seipsa, sed solum in figura imperfecte repræsentante, & ita vsque ad Ioannem lex, & prophetæ prophetauerunt, idest obscure de Messia prædixerunt, G & apertam cognitionem illius non dederunt. Ioannes autem clare de Messia locutus est, quia ostendit eum digito dicens, ecce agnus Dei, sed sic iam ipse non prophetabat, sed ostendebat. Quicunque vero ante ipsum fuerunt, prophetauerunt, idest obscure locuti sunt, quotquot autem post Ioannem venerunt iam non prophetauerunt, sed cognouerunt, & de ipso clare locuti sunt, & sic in Ioanne cessauit prophetia, idest occulta cognitio de Christo.

Quomodo dicitur, quòd Ioannes Elias esset, cum non esset ipse. Quæst. XL.

QVAERETVR quomodo dicitur, quòd Ioannes Elias esset cum non esset ipse. Item quia ipse negauit se esse Eliam, Iudæis enim quærentibus H Elias es tu, dixit non Ioan. primo.

Dicendum, quòd Christus vocauit Ioannem Eliam nõ quantum ad substantiam, sed quantum ad officium, vel virtutem, erat enim Ioannes similis Eliæ. Primo in austeritate pœnitentiæ, quia de Elia dicitur quarto Regum primo, quod erat vir pilosus, & Zona pellicea accinctus circa renes. Ioannes etiam dicitur pilosus, quia habebat vestem pilosam, & asperam, scilicet de pilis camelorum supra 3. Secundo in soliditate constantiæ, Elias enim constanter arguebat regem Achab dicens, tu es, qui conturbas Israel 4. Reg. 18. ita Ioannes arguit Herodem constãter propter Herodiadem infra 14. & Mar. 6. Tertio, quia sicut Elias ad finem seculi venturus dicitur præcedens secundum aduentum Christi, & nunc, ita Ioannes venit ante primũ aduentum, similis ergo est Ioannes Eliæ, sic dicitur Luc. 1. ipse præcedet eum in spiritu, & virtute Elię parare domino plebem perfectam idest sicut Elias præcedet, ita & iste præcessit, sic dicit Hiero. Ioan. venit in spiritu, & virtute Elię, & eandem Spiritus Sancti gratiam habuit, vel mensuram, sed & vitę austeritas rigorque mentis Elię, & Ioannis pares sunt, vterque in eremo, vterque zona pellicea cingebatur, ille quia regem Achab, & Iezabel impietatis arguens fugere compulsus est, iste quia Herodis, & Herodiadis illicitas arguit nuptias capite truncatur.

Sciendum autem, quod Christus aperte voluit ostendere, quod non loquebatur de Elia quantum ad substantiã, sed quantum ad officium, quia dixit ipse est Elias, qui venturus est, non enim dixit absolute ipse est Elias, sed Elias, qui venturus est, quasi dicat Elias, qui promittitur venturus iste Ioannes est. Etiam, quia dixit, qui habet aures au- K diendi audiat, quasi dicat non loquor, quod ipse sit vere Elias. sed debetis figurate intelligere, ideo intelligat, qui potest. *Cui autem similem*. Hic ponitur condemnatio obstinatorum, & diuiditur in duo, quia primo ponitur in generali respectu Iudęorum. Secundo in speciali respectu aliquorum scilicet quibus specialia beneficia contulerat, ibi. *Tunc cœpit exprobrare*.

An ista sint continuata ad præcedentia, & quare Christus dixit ea. Quæst. XLI.

QVÆRETVR circa primum an ista sint continuata ad pręcedentia, & quare Christus dixit ea. Dicendum, quod sunt continuata, quia immediate dicta sunt,

funt, nã quando Christo laudante Ioannem quidam credere noluerant, arguit eos Christus, & dixit ista, scilicet cui similem æstimabo generationem istam, & satis apparet, quod totum hoc sit exprobatio infidelitatis, quia nolebant credere verbis eius.

Sed aliqui dicunt, quod hoc dixerat, quia varijs modis eos docuerat, & nunquam credere voluerunt, & sic referetur ad totam prædicationem Christi præteritã cui credere noluerunt Iudæi, sic dicit Hilarius, totus hic sermo infidelitatis opprobriũ ex affectu superioris querimoniæ descendit, quia insolens plebs per diuersa prædicationum genera docta nõ fuerit. Aliter põt dici, & melius, q̃ hoc refertur solum ad ea, quæ supra dixerat Christus de Ioanne, quia Matthæus tacuit hic aliqua, quæ exprimuntur Luc. 7. nam postquam dixit Christus omnes laudes istas de Ioãne dicitur ibi, q̃ omnis populus audiens, & Publicani iustificauerunt Deum .i. laudauerunt baptizati baptismo Ioannis. Pharisæi, & legis periti consilium Dei spreuerunt in semetipsos non baptizati ab eo, & tunc sequitur, cui ergo similes dicã homines generationis huius, & ponũtur oĩa, quæ ponũt hic, & sic videtur, q̃ ex eo, q̃ populus credidit Christo laudanti Ioannẽ, & Pharisæi, & legis periti credere noluerunt, nec baptizati fuerãt ab eo, Christus redarguit eos, quia noluerunt credere sibi, nec Ioanni, vnde dicitur.

Cui autem similem æstimabo generationem istam. Idest Pharisæos, & legis peritos, quia nõ loquitur cõtra populũ, eo q̃ populus laudauit tunc Deũ, & fuerat baptizatus baptismo Ioannis. *Similis est pueris sedentibus in foro*. Non est similis pueris quantũ ad innocẽtiã, sed quãtũ ad eã, quæ ipsi faciunt, & ponit hic Christus quendam ludum quẽ se exercebãt pueri Iudæorum, nam in foro vbi erat locus publicus conueniebant pueri multi, & diuidebantur in duas partes æquales, & illi, qui erant ex vna parte canebant carmen lætum, & alij ex opposito canebant carmen lugubre, & deinde exprobrabant sibi mutuo, nam exultantes exprobrabant lugentibus, & lugentes exprobrabant gaudentibus, scilicet exultantes dicebant, quare non congaudetis nobis, & lugentes dicebant exultantibus, quare non compatimini nobis, & hoc fiebat ad ostendendum varietatem humani status, quia in eadem vrbe, vel loco quibusdam accidunt prospera, & gaudent, alijs vero tristia, & lugent, & illi non consonant inter se, quia nec gaudentes compatiuntur tristibus communicantes eis de bonis suis, aut transferentes aliquid de malo eorum, nec tristes congaudent lætantibus, & ita sunt mutuæ querelæ inter homines de diuersitate status eorum, sicut dicit Cyrillus, & sic etiam exponit Nicolaus.

Christus ponit hic ludum quendã quo se exercebãt pueri Iudæorum

Sed hoc non videtur conformiter sonare, quia litera videtur hic dicere, quod illi pueri vna, qui semper loquebantur dicentes, cecinimus vobis, & non saltastis, lamẽtauimus, & nõ planxistis, & tamẽ in ista explicatione vna pars puerorũ dicebat, cecinimus vobis, & non saltastis, & alia dicebat lamentauimus, & non planxistis, ideo non debet sic accipi. Item patet, quod non conueniret, ad quod applicatur, Christus enim applicabat illud sibi, & Ioanni, ambo enim Iudæis prædicauerunt, & varia via. Ioannes quidem in austeritate, Christus vero in lenitate, & benignitate, Iudæi autem neutri respondere voluerunt, & ideo magis conuenit, quod vna pars puerorum ponatur semper loquens, scilicet cecinimus, & non saltastis, lamentauimus, & non planxistis, alia pars repræsentat Ioannem, & Christum loquentes prædicando Iudæis varia via, & alia pars puerorum ponatur semper tacens omnes Iudæi, qui nec Christum, nec Ioan. secuti sunt.

Dicendum ergo, q̃ pueri cõueniebant ad gaudẽdũ pueriliter in foro, & quidã eorũ, qui erant magis ad iocos apti incipiebãt cantare, vt alij cantarẽt cũ eis, & saltarent ad cõsonantiã cõmunẽ cantus, & socij sui nolebant cantare, nec respondere ad canticum lætitiæ; & quia forte illi nolebant respondere ad canticũ, quod esset de genere lætitiæ, dicebant carmen lugubre, vt saltem, sic ridderent sibi, quia qui non est dispositus ad lætitiam est saltem dispositus ad tristitiã, & quia, nec sic ridebant alij pueri conquerebantur, scilicet illi, qui cantauerant dicentes, cecinimus, & nõ saltastis, & postea lamẽtauimus, & non planxistis, quare hoc fecistis? quia in aliquo eorũ saltem nobis ridere debuistis,

A tis, & hoc consonat literæ, quæ innuit eosdem pueros esse, qui dicebant cantauimus, & lamentauimus etiam hoc cõsonat Christi proposito applicando ad se, & ad Ioannem, vterque enim Iudæis prædicauit. Ioannes tamẽ, quia erat vitæ austeræ inuitabat homines ad similia, vt sic peccatis pænitentiam agerent, & ipsum sequi noluerunt Iudæi, & plurimi eorum recipere noluerunt baptismum quem ipse prædicabat infra 21. & Luc. 7. Christus autem, quia erat cõmunior in conuersatione inuitabat homines ad fidẽ, & operationẽ p quandã dulcem cõuersationem manducãdo etiam, & bibendo cũ peccatoribus, & Publicanis, vt sic eos ad credendum alliceret, & tamen, nec ei credere noluerunt, ergo increpabiles, sicut pueri, qui nolebãt respõdere socijs, quando cantabant, nec quando lugebant, nam si Iudæi noluissent assentire Ioanni, quasi durus esset ad portandũ

B propter austeritatem, & sequerentur Christum, qui blandus erat non essent increpabiles. Vel si videntes habere communem vitam vellent ipsi tanquam iustiores, magis se iustificare, & non sequi illum, sed sequi Ioannem, qui erat austerior, essent quidem excusabiles, nunc tamen, nec Ioannem secuti sunt, sed potius arguerunt dicentes dæmonium habet, Christum etiam sequi noluerunt, sed dixerũt, quod erat vorax, & potator vini, nullum ergo sequi voluerũt, & sic sunt increpabiles, ideo Christus exprobabat eis sic, & sic debet intelligi. *Similis est*. Scilicet generatio ista Pharisæorum, & legis peritorum. *Pueris sedentibus in foro*. Scilicet, qui conueniunt illuc ad videndum, & congaudẽdum sibi. *Qui clamantes coæqualibus*. Ex hoc accipit Nicolaus, q̃ pueri diuidebantur in duas partes æquales, & tamẽ non significat hoc litera, quia tunc diceretur paribus, &

C non æqualibus, quia æqualis signat quantitatem continuã, & non discretam, & si accipiatur large æqualis, vt dicat numerum, sicut dicitur 2. Posteriorum, q̃ sunt æquales numero quæstiones, saltem diceretur æqualibus, sed non coæquales, quia coæquales proprie sunt coætanei, & est sensus quod pueri ad coæquales idest ad coætaneos suos clamant scilicet iste ludus est inter pueros coætaneos, & non est inter pueros, & viros, quia omnis ætas ad sibi similem vadit. *Dicunt cecinimus vobis, & non saltastis*. Istud est a principio, quando pueri incipiunt ludere, quia primo cantant canticum lætitiæ sperantes, quod alij saltent ad consonantiam cantici.

Lamentauimus, & non planxistis. Postquam noluerunt respondere saltando ad canticum lætitiæ, incipiunt lamentari, idest dicere carmen triste, quod pertinet ad funera mor-

D tuorum, & etiam ad illud respondere noluerunt plangendo, sed Luc. 7. dicitur cantauimus vobis tibijs, & non saltastis; Tibiæ enim sunt instrumenta, quæ adhibentur in cãtico, vt ad consonantiam eorum saltent, qui ludere volũt. *Venit enim Ioannes*. Hic applicat similitudinem istam ad propositum loquens de se, & Ioanne, qui Iudæis prædicauerunt, & loquitur prius de Ioanne, quia ipse prius prædicauit, quam Christus. *Nec manducans, nec bibens*. Idest nõ manducans, nec bibens ea, quæ cæteri manducabant, & bibebant, nam aliquid manducabat. *Et dicunt dæmonium habet*. Quia viderunt eum talem austeritatem agere qualem cæteri homines agere nõ possent, dicebãt q̃ dæmoniũ habet. Quod dupliciter accipi potest. Vno modo dæmoniũ habet, idest q̃ male ageret tantam abstinentiam seruando, & q̃ dæmõ suaderet ei istud facere, sicut suggerit hominĩ

E omnia mala. Alio modo dæmonium habet, idest dæmon possidet eum, & facit, quod possit ista tolerare, quia arreptitij multa possunt agere, & pati, quæ non possunt alij homines. De actione patet, quia dæmon mouet organa ipsorum, & sic faciunt maiora, quam alij homines, eo q̃ non agunt ipsi, sed dæmones, sic patet de duobus arreptitijs supra 8. qui erant ita sæui, q̃ propter eos nemo audebat transire per viam, & Actu. 19. vnus arreptitius pugnauit contra duos, & præualuit, ita vt nudos, & vulneratos cogeret eos fugere. De passione patet, quia dæmones sic faciunt reddere membra arreptitiorum, quasi stupida, & insensibilia, & ita non affliguntur patiendo dura, sicut alij affligerentur, sicut patet de illo arreptitio, qui se lapidibus concidebat Mar. 5. cap. & ita intellexerunt isti de Ioanne, quod dæmon possidens eum redderet ipsum insensibilem, vt non sentiret ista, quæ patiebatur.

Venit filius hominis. De seipso loquitur Christus vocans se filium hominis, sic enim vocat se, vt patet præcedenti c.

Manducans, & bibens. Respectu Ioannis dicebatur Christus manducans, quia Ioannes non manducabat ea, quæ cæteri homines. Christus autem in cibo, & potu non differebat ab alijs.

Et dicunt ecce homo vorax, & potator vini. Scilicet Pharisæi, & Scribæ hoc dicebant, qui etiam Ioannem accusabant, & in hoc apparet, quod ex iniquitate, & ex inuidia loquebantur, quia si vituperarent Ioannem, tanquam extremum superabundans in austeritate, debebant Christum laudare, vel acceptare, tanquam medium in abstinendo, & comedendo, vel si Christum, tanquam voracem, reputantes accusabant, Ioannem tanquam abstinentem laudare debuerunt, sed vtrunque accusauerunt, non ergo displicebat eis opus, sed persona, quia alios saltem vitam laudassent Christi, quam ipsi tenebant, & mentiti sunt dicentes Christum voracem, & potatorem, quia ista significant excessum in cibo, & potu, & auiditatem, siue gulositatem, quæ longe erant a Christo, ipse enim fuit mensura in omnibus actibus humanis.

Publicanorum, & peccatorum amicus. Hoc dicebant ad innuendum, quòd Christus esset peccator, quia erat socius peccatorum, nam amicitia similitudinem requirit, 8. Ethic. qui ergo peccatorum amicus est ipse peccator est, nã non vult quisquam conuersari, nisi cum eo cum quo gaudet, quia cum tristi, vel non iocundo nemo vult conuersari saltem per dictum 8. Ethic. qui ergo peccatorum amicus est gaudet in vita ipsorum, malus ergo est, quia nemo gaudet de malo, nisi malus, & dicebant hoc etiam ad ostendendum Christum esse voracem, & peccatorem, scilicet, quia Publicani, & peccatores indulgent delicijs corporis, & quòd Christus conuersabatur cum eis, vt cibis vacaret, & potibus, & hoc dixerunt, quia aliquando viderunt eum cum peccatoribus, & Publicanis, vt patet supra 9. c.

Et iustificata est sapientia a filijs suis. Idest laudata, sicut dicitur Luc. 7. Publicani, & peccatores iustificauerunt Deum, idest laudauerunt, & ponitur iustificare, idest laudare, quia volentes laudare Deum dicebant eum iustum, sic ait Pharao, iustus est dominus, & ego populus meus peccatores Exod. 9. & Dani. 9. dicitur, tibi domine iustitia, nobis autem confusio faciei. Potest autem hoc dupliciter intelligi. Vno modo, quòd sapientia sit ipse Christus, qui est Dei sapientia, & Dei virtus 1. Cor. 1. & filij sui sint Apostoli, qui iustificauerunt, idest laudauerunt Christum scientes, quòd regnum Dei non est in esca, nec in potu, sed in virtute ad Roma. 14. vnde illi habent æquanimitatem tolerandi, quæ est virtus, quos nec deprimit egestas, nec copia subleuat.

Aliter potest intelligi, quòd sapientia accipiatur hic proprie, vt est prudentia, siue rectum iudicium de moralibus, & filij sui dicuntur hic pueri, qui canebant in foro, qui erant filij sui, idest Iudæorum, & ipsi iustificauerunt sapientiam, idest rectè iudicauerunt increpantes coæquales suos, qui nec eis cantantibus noluerunt saltare, nec eis lamentantibus noluerunt lugere, & per hoc patres suos arguit, qui Christum cantantem, idest dulciter conuersantem nõ susceperunt, & Ioannem lamentantem, & austere viuentem non secuti sunt, sed accusauerunt. Dicit autem Hieron. quòd in quibusdam libris legitur iustificata est sapientia ab operibus suis, scilicet, quia sapientia non quærit vocis testimonium, sed operum. Vel est sensus, quòd ab operibus suis, i. a ludis puerorum de quibus supra dixit iustificata est sapiẽtia, quia per ludos quos faciunt iudicant arguentes eos, qui nolunt respondere cantantibus, nec lugentibus.

Quare Ioannes tam austeram vitam habuit.

Quæst. XLII.

QVAERETVR quare Ioannes tam austeram vitam habuit.

Dicendum, quòd fuit conueniens, quia Io. venerat ad ostendendum Christum, vt populus sciret quis erat Christus, & ad hoc debuit esse magnæ auctoritatis, vt crederetur ei in tanta re, quia hoc solum erat, quod Iudæi expectabant, scilicet, Messiam. Poterat autem dupliciter habere auctori- F tatem, scilicet, per miracula, vel per magnam sanctitatem, miracula autem nulla fecit Ioan. 10. scilicet Ioannes nullum signum fecit, oportuit ergo, quòd esset vitæ excellentissimæ, & tamen apud Iudæos, qui non cognoscebant verã sanctitatem, quæ erat in interiori, scilicet charitate, & virtute animi, putabatur esse sanctitas in exterioribus, hæc autem maxime erat in operibus abstinentiæ, adeo debuit esse Ioannes vitæ abstinentissimæ, vt cum non faceret aliqua miracula, saltem hoc, quod in se faciebat miraculum videretur, scilicet tam austere viuere, sic dicit Chrysost. quòd mirabile erat in corpore humano tantam patientiam videre, quare autem Ioannes miraculum non fecerit dictum est supra 3. c. Alia causa fuit huius austeritatis, quia Ioannes fuit primus, qui pœnitentiam prædicauit, fit autem pœnitentia in asperitate vitæ, vt qui commisit illicita abstineat etiam a licitis, vt dicit Augu. Ioannes austeritatem

G debuit ostendere, vt non solo verbo, sed potius opere doceret, & sic tam in opere, quam in habitu austeritatem pœnitentiæ ostendebat. Si autem obijciatur de Christo, quòd prædicauit pœnitentiam & etiam Apostoli, non tamen seruauit austeritatem, ad hoc sequenti q. dicetur.

Quare Christus non tenuit vitam austeram, & an debuit illa tenere. Et quòd principaliter fides saluat nos, & gratia Dei, & misericordia. Et quod Christus nos docuit in quo perfectio vitæ consistat.

Quæst. XLIII.

QVÆRETVR quare Christus non tenuit vitam austeram, & an debuit illam tenere. Aliqui dicunt, quòd

H debuit, quia Christus magis prædicauit perfectionem vitæ, quam Ioannes, sed Ioannes habuit vitam valde austeram, vt Ioannes incitaret homines exemplo suo ad vitæ perfectionem, quia vt dicit Chrysost. mirabile erat in corpore humano tantam patientiam videre, quod & Iudæos magis attrahebat, ergo videtur, quòd multo magis Christus debuit habere austeritatem vitæ.

Item abstinentia ordinatur ad continentiam carnis, dicitur. n. Oseæ 4. comedent, & non saturabuntur, fornicati sunt, & non cessauerunt. Christus autem continentiam seruauit in se, & alijs seruandam proposuit, supra c. 9. sunt Eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum cœlorum, ergo Christus debuit seruare austeritatẽ vitæ, & discipulis illã imponere.

Item est ridiculum, quòd quis incipiat vitam strictam, & postea redeat ad vitam laxiorem, quia dicetur ei illud Luc. 14. iste homo cœpit ædificare, & non potuit consum-

I mare, Christus tamen incœpit vitam strictissimam, quia ieiunauit quadraginta diebus, & noctibus nihil comedens supra 4. & Luc. 4. ergo non debuit redire postea ad vitam communem, sed austeritatem seruare. Dicendum, quod Christus non tenuit regulariter vitam austeram, sed mediocrem, conformando se alijs hominibus. Ioannes autẽ vitam austeram tenuit. Vnde de Christo dicitur hic, quod erat manducans, & bibens, de Ioãne autem, quòd nõ erat manducans, nec bibens, non quidem, quod nihil manducaret, quia supra 3. c. dicitur, quod cibus eius erat locustæ, & mel syluestre, sed non manducabat, nec bibebat, quod cæteri, scilicet non bibebat vinum, nec siceram Luc. 1. vinũ & siceram non bibet, & non manducabat panem, & carnes, sicut cæteri homines Luc. 7. venit Ioannes Baptista nec manducans panem, nec bibens vinum, Christus autẽ

K dicebatur manducans, & bibens, idest manducabat panẽ, & bibebat vinum, & cætera, quæ homines manducabant, ita etiam Apostoli eo iubente faciebant, scilicet manducabant quidquid apponebatur eis Luc. 10.

Causa huius fuit prima ad tollendum errorem, quia si Christus abstineret, sicut Ioannes, possent aliqui ex hoc putare, quòd omnia a quibus ipse abstinebat erant illicita, sic dicit Titus. noluit enim Christus abstinere ab huiusmodi cibis ne occasionem præberet hæreticis, qui dicunt creaturas esse malas, & vituperant carnes, & vinum.

Secunda causa fuit propter discipulos, quia oportuit, quod Christus acciperet discipulos ad familiarem conuersationem, quos postea mitteret ad prædicandum, isti autem a principio erant imperfecti, & non poterant conuenienter deduci ad ieiunandum, sicut Christus dixit

supra

[illegible] 9. quando quæsitum est, quare discipuli illi non ieiunant, scilicet nemo mittit vinum nouum in vtres veteres, idest doctrinas perfectiores non conueniunt hominibus debilibus, & veteribus, sicut sunt vtres veteres. Christus tamen debuit manducare cum discipulis, quia si ille ieiunaret, & ipsi non, non esset [illegible] propter dissonantiam. Etiam quia [illegible] discipulis qui non imitarentur magistrum suum, immo non paterent se esse discipulos eius quem non imitabantur, vt ergo ex dulcedine conuersationis eos ad se traheret oportebat, quod manducaret cum eis, illi tamen non poterant ieiunare, ergo nec Christus debuit ieiunare.

Tertia fuit, propter alios quos conuertebat, quia interdum homines verbis alliciebat, interdum autem operibus & conuersando cum eis, & sic manducabat aliquando cum peccatoribus, & Publicanis, vt sic eos ad se traheret, sicut patet supra 9. & Luc. [illegible] in domo Matthæi manducauit Christus cum Publicanis, & [illegible] de hoc Pharisæis dixit, non est opus sanis medicus, sed male habentibus, quasi dicat quod manducando cum illis sanabit eos a languoribus peccati, quod non faceret seruando austeritatem.

Quarta fuit, quia si Christus austeritatem seruaret, aut faceret propter se, aut propter nos, non propter se, quia aut hoc esset, vt per hoc se disponeret ad continentiam seruandam, aut vt per hoc magis mereretur. Non primum, quia in eo non erat aliqua rebellio carnis ad spiritum, quia assumpserat carnem liberam a passionibus, ideo siue comederet, siue non, nulla poterat in eo libido insurgere, & sic dicit Grego. quod non poterat esse in Christo tentatio carnis, sed solum tentatio diaboli. Non etiam propter meritum, quia non erat sibi necessarium per ieiunium mereri, cum per alia opera mereretur in infinitum, & maxime per passionem cuius merita sufficerunt sibi, & nobis. Non etiam propter nos, quia ea, quæ propter nos Christus faciebat, erant ad duo, scilicet vt nos redimeret, vel vt nos instrueret, ad redemptionem autem solum Christi mors profuit, & sufficit, nam per cetera non redimeremur, ad instruendum autem non fuit conueniens austeritas, sed potius impediebat, nam instruebat nos Christus, quando aliqua agebat, vt nos ad similia agendum prouocaret, & tamen non conueniebat, quod nos prouocaret ad austeritatem, quia nemo illam posset tolerare, ergo nec ipse debebat austeritatem seruare.

Quinta fuit, vt auferret occasionem errandi, quia si Christus seruaret austeritatem, oporteret, quod seruaret eam maiorem, quam Ioannes, vel saltem æqualem, vt in nullo bono opere videretur quisquam eo superior, sed hoc erroris causa, scilicet quia multi putarent, quod in austeritate vitæ erat summa perfectio, Christus tamen volebat ostendere, quod in charitate est omnis perfectio, sic enim dicit Apostolus ad Roma. 14. non est in esca regnum Dei, sed in virtute, idest in abstinendo, vel comedendo nõ est perfectio regni Dei.

Item sequeretur alius grauis error, quia si Christus austeritatem seruaret, diminueret auctoritatem doctrinæ suæ, nam putarent, quod per viam iustitiæ, & ex operibus ostendebat homines esse saluandos, Christus tamen principaliter ostendere volens, quod fides est, quæ saluabat, & ex gratia Dei, & misericordia erat salus, & non ex operibus nostris, vt dicitur ad Titum 3. apparuit benignitas, & humanitas saluatoris nostri, non enim ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit, & ita ipse Christus innuit, quod non veniebat ipse ad nos per viam iustitiæ, sed per viam misericordiæ, & quod Ioannes venit per viam iustitiæ infra 21. venit ad vos Ioannes in via iustitiæ, idest per opera satisfactoria salutem humanam procurans, q.d. ego non venio per illam viam, non ergo debuit Christus austeritatem seruare, sed mediocritatem, vt videretur quod ex misericordia saluabat nos, & non ex duris operib. satisfactorijs, quæ nobis imponeret, quia sic iam a nobis ipsis haberemus salutem, & nõ ab illo, ideo Christus totus apparuit gratia, & in sermone [illegible] Io. 1. lex per Moysen data est, gratia aũt, & veritas per Iesum Christum facta est. i. Moyses posuit legẽ præcipientẽ opera, [illegible] præceptum hoc quoddam est, per Christũ aũt facta

A est gratia, quia ipse ex gratia liberauit [illegible] nobis præstens, nec nobis faciendum iniungens, ista ergo fuit causa potissima quare Christus non debuit habere vitam austeram, sed communem.

Pro quo sciendum, quod vita Christi [illegible] nostra, & quia in nouo testamento, quod ad ipsum Christum pertinebat futuri erant homines diuersarum conditionum scilicet perfecti, & imperfecti, & mediocres, ideo vt omnibus Christus viuendi exemplum daret non debuit habere vnicum modum viuendi semper, sed variare, vt proportionaret se statibus conuenienter, & ita fecit aliquando viuens in desertis, vt in se exemplum [illegible] quando fuit 40. diebus in deserto solus, inter bestias Marci 1. & quia ad exemplum quos pertinet abstinere [illegible] Deo vacans, ieiunauit 40. diebus, reliquis autem temporibus communem
B vitam ducebat, [illegible] imperfectorum, quam perfectorum.

Ad primum dicendum, quod Ioanni fuit conueniens austeritatem seruare, quia nullum aliud habebat testimonium, Christus autem ex miraculis testimonium habebat, etiam si nunquam ieiunasset, ideo non fuit sibi necessaria vitæ austeritas, sicut Ioanni, sic dicit Chryso. Ioannes præter vitam, & iustitiam nihil plus ostendit, Christus autem & ex miraculis testimonia habebat, dimittens ergo Ioannem in ieiunio fulgere ipse contrariam incessit viam ad mensam intrans Publicanorum, & manducans, & bibens. Cum autem dicitur, quod Christus debuit ostendere perfectionem vitæ plusquam Ioannes, dicendum, quod verum est, & ita fecit, nam perfectio vitæ non consistit in cibo, & potu, sed in charitate, siue virtute, ad Roma. 14. istam autem magis
C Christus docuit, quam Ioannes, ieiunium autem laudabile est, non tamen conuenit omnibus hominibus, sed eis qui segregati sunt a communione exteriorum, Christus autem omnibus formam viuendi dedit, vt dictum est; si tamen simpliciter perfectio vitæ in ieiunio consisteret potius quam in alijs rebus, Christus excessisset illud austeriusque, quam Ioannes. Ad secundum dicendum, quod non fuit necesse Christo, & discipulis suis seruare ieiunia ad continentiam tenendam, quia motus illicitos, quos alijs hominibus per ciborum parcitatem frangunt, Christus in discipulis virtute suæ Deitatis comprimebat, sic dicit Beda. Ioannes vinum, & siceram non bibit, quia ille abstinentia meritum auget, cui potentia nulla naturæ inerat, dominus autem cui naturaliter suppetebat delicta donare, cur eos declinaret quos abstinentibus poterat reddere puriores? Ad
D tertium dicendum, quod Christus non ieiunauit 40. diebus, quasi vellet istam vitam tenere, & postea non potens sustinere declinaret ab ea, sed ideo ieiunauit, vt nobis aliquando ieiunandi exemplum daret, & ideo manducauit, vt ostenderet, quod non erat in ieiunio tota vitæ perfectio & propter aliam, quæ dicta sunt, sic dicit Beda, ieiunauit Christus ne præceptum ieiunandi declinares, manducauit cũ peccatoribus, vt gratiam cerneres, & agnosceres potestatem.

Tunc cœpit exprobrare ciuitatibus in quibus factæ sunt plurimæ virtutes eius, quia non egissent pœnitentiam. Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent. Verumtamen dico vobis: Tyro, Luc. 10.
E *& Sidoni remissius erit in die iudicij, quam vobis. Et tu Capharnaum, nunquid vsque in cælum exaltaberis? vsque in infernum descendes. Quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, forte mansissent vsque in hunc diem. Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die iudicij, quam tibi.* [illegible] 1. q. 1. c. [illegible]

Tunc cœpit. Hic ostendit Christus in speciali condemnationem aliquorum propter eorum ingratitudinem, scilicet quia prædicauerat illis frequenter, & tamen non egerant pœnitentiam, & dicitur.

Tunc cœpit exprobrare idest improperare, & obijcere improperium de ingratitudine, erant quippe illæ ciuitates, quæ propter tanta beneficia prædicationis, & miraculorum [illegible] pœnitentiam non egerunt. *Corozaim.* Accipitur large ciuitas pro [illegible], quia Bethsaida

de qua hic dicitur [illegible], & tamen hic vocatur ciuitas.

In quibus factæ sunt plurimæ virtutes eius. Hoc dicitur, quia Christus non exprobrauit omnibus ciuitatibus in quibus prædicauerat, quia solę tres ponuntur hic, & tamen in multis prædicauerat, quia tamen in eis fecerat plura miracula, quam in alijs, erant magis ingratæ.

Quia non egissent pœnitentiam. Audierant enim libenter verbum eius, & tamen pœnitentiam nullam egerant, nam in vrbe Capharnaum libenter Christus audiebatur, quando semel inde recessit, [illegible] tenere eum incolæ vrbis ne recederet. Mar. 4. & Luc. 4. *Væ tibi Corozaim.* Modus [illegible] est, vel malum pronunciandi, est enim Corozaim ciuitas quædam in Galilæa in littore maris in qua Christus sæpe prædicauit.

Væ tibi Bethsaida. Ista est alia ciuitas, quę etiam est in littore maris Galilęæ, fuerunt enim de hac ciuitate quinque Apostoli, scilicet Petrus, & Andreas, & Iacobus, & Ioannes, & Philippus, vt dicit Chrysost. & patet Ioā. 1. scilicet erat autem Philippus a Bethsaida ciuitate Andreæ, & Petri, de Iacobo autem, & Ioanne non apparet, quia tamen [illegible] socij in piscatione Petri, & Andreæ Luc. 5. [illegible], q fuerunt de eadem vrbe.

Quia si in Tyro, & Sidone. Duæ ciuitates sunt in Syria, in terra Phœnicis non multum distantes a Ierusalem & sunt in confinio terræ Sanctæ. Vel vt aliqui volunt in [illegible] de quo dictum est Iosue 19. & 3. Regum 5. & 2. Paralipomenon secundo, fuerunt enim magnæ ciuitates olim. & tempore Christi superierant, licet sæpe ante, & postea dirutæ fuerint.

Factæ essent virtutes. i. miracula, quæ vocantur virtutes, quia sunt a virtute infinita.

Quæ factæ sunt in vobis. Multa miracula fuerunt facta in istis ciuitatibus, vt dicitur supra in litera. Potest referri istud aduerbium ad præcedentia, vel sequentia. De primo quod intelligatur, quod in istis ciuitatibus olim factæ fuerant virtutes, idest iam diu erat, quia nunc Christus non prædicabat in illis.

De secundo, vt quod dicatur olim egissent pœnitentiam, quasi dicat licet sint ciuitates gentilium, si prædicatum esset in eis egissent olim pœnitentiam, scilicet non facerent eam nunc, idest diu postquam prædicatum esset, sed olim, idest immediate, vt eis prædicaretur, in quo significatur, q faciliter conuerterentur.

In cilicio, & cinere. Iste erat modus pœnitendi. s. induendo cilicium, & iacendo super cinerem. *Pœnitentiam egissent.* Idest recedendo ab iniquitatibus suis, & assumendo ista opera pœnalia, & satisfactoria. *Verumtamen dico vobis Tyro, & Sidoni remissius erit.* Idest licet non fuit eis prædicatum, quia tamen si prædicaretur conuerterentur, remissius erit eis, minorem pœnam sustinebunt, & dicitur Tyro, & Sidoni habitantibus [illegible], quia vt dicit Remigius, nomine ciuitatis, vel terræ non ædificia, vel domorum parietes dominus increpat, sed homines in eis commorantes, & intelligitur de illis, qui mortui erant, & fuerant quondam in Sidone, & Tyro [illegible], qui nunc erant postea prædicatum est, [illegible] dicitur olim pœnitentiam egissent. s. si olim fuisset prædicatum. *In die iudicij.* Potest intelligi de die iudicij generalis, vel de iudicio particulari die quo quisque moritur, vt declaratum est præcedenti c. q. 91. quæ ibi etiam dicitur. *Remissius erit in die iudicij quam vobis.* Idest Bethsaidæ & Corozaim ad quas loquebatur. *Et tu Capharnaum.* Ista est alia ciuitas, & erat Metropolis Galilææ, & nobilior illius prouinciæ, vt dicit Remigius. *Nunquid vsque in cœlum exaltaberis?* Intelligi potest de exaltatione in honore per prædicationem Christi, quia magnus honor erat, q Christus ipsi toties prædicasset, & tot miracula fecisset [illegible] paralyticum, & mulierem [illegible], & filiam principis Synagogæ, vt [illegible] est supra [illegible], quia Christus in Capharnaum prædicare incepit, vt [illegible] supra 4. [illegible] cœpit prædicare [illegible], ex vrbe Capharnaum de qua [illegible] specialis [illegible] vrbs. Vel intelligitur de temporali [illegible], scilicet quia ista ciuitas excedebat ceteras vrbes Galilææ magnitudine, & nobilitate, & [illegible]

Dies iudicij intelligitur dupliciter.

his, & sic diceretur exaltata ad cœlum. *Vsque in infernum descendes.* Potest intelligi vtroque modo dicto, scilicet [illegible] incolarum eius, quia non egerunt pœnitentiam, & sic rei sunt descensuri in infernum. Vel intelligitur quantum ad honorem temporalem, quia sicut exaltata est vsque ad cœlum, idest, ad magnum honorem, ita descendet vsque in infernum, idest, vsque ad nihil. iam enim non est ciuitas, sed ruinæ quædam antiquorum ædificiorum, & [illegible] nunc sunt octo domus pauperum piscatorum, vt dicit frater Brocardus Theutonicus libr. suo de situ terræ Sanctæ. dicit Hieron. q in altero exemplari reperimus, & tu Capharnaum, quę vsque ad cœlum exaltata es, vsque ad inferna descendes. Et est duplex sensus, scilicet ideo ad inferna descendes, quia contra prædicationem meam superbissime restitisti. Vel ideo, quia exaltata vsque ad cœlum meo hospitio, & meis signis atque virtutibus tantum habes priuilegium, maioribus plecteris supplicijs, quia his quoque credere noluisti.

Quia in Sodomis. Idest in terra Sodomorum, scilicet in illis quatuor ciuitatibus, quę perierunt, quę vocantur a nomine Sodomæ, quæ præcipua erat. *Factæ fuissent virtutes.* Idest miracula prædicando illis conuersionem a peccatis suis.

Quæ factæ sunt in te. Fecerat enim ibi Christus multa miracula, & sæpe ibi prædicabat. *Forte mansissent vsque in hunc diem.* Idest egissent pœnitentiam si prædicatum fuisset eis, & miracula facta, & non subuersæ fuissent igne cœlesti, sed manerent vsque hodie. *Verumtamen dico vobis quia terræ Sodomorum.* Idest illis ciuitatibus subuersis, scilicet populo earum, qui periit in eis, quando subuersæ sunt, nam illi condemnati sunt, licet potuerit esse, q aliqui eorum dolentes subito de peccatis suis saluarentur, quia tamen Christus comparat illos in pœna ciuitatibus quibus prædicauit, videtur q condemnati erant. *Remissius erit in die iudicij.* Idest minor pœna erit, quia minus peccauerunt, & hoc in die iudicij, quia tunc pœna tota dabitur, quę debetur damnatis. *Quam tibi.* Idest vrbi Capharnaum, ad quam loquitur.

An ista sint coniuncta ad præcedentia.

Quæst. LIV.

QVAERETVR an ista sint coniuncta ad præcedentia.

Aliqui dicunt, quod non, quia Luc. 10. ponuntur ista, quando Christus mittebat discipulos ad prædicandum, item quia non videtur esse ad propositum, cum Christus ageret hic de laudibus Ioannis, præterea tamen [illegible] contra istas vrbes nihil pertinebat ad Ioannem. Item, quia Christus loquitur hic istis vrbibus, & sic diceret istud, quando mittebat in eis, nunc tamen non erat in eis.

[illegible] Augu. lib. de consensu euang. dicit, quod non fuerit illud continuatum ad præcedentia, sed quod Lucas commemorat illud continuatum eidem sermoni Domini, quam hoc ex ipsius ore commemorat. Vnde magis videtur ipse hoc ordine commemorare quæ a Domino dicta sunt. Matthæus autem suæ recordationis ordinem tenuisse, & [illegible], quod Lucas ipsius continuat. Matthæus eorum [illegible] ordinem.

[illegible], quod Matthæus tenuit hic ordinem continuatum, quod apparet in litera, quia dicitur tunc cœpit exprobrare ciuitatibus, ergo tunc quando loquebatur de Ioanne arguens illos, qui nec sibi, nec Ioanni crediderant, [illegible], ideo continuata sunt hæc.

Dicimus autem propter hoc Augustini dictum, quod potest dupliciter [illegible]. Vno modo quod hoc [illegible], tunc, non dicat [illegible] punctum temporis, sed large [illegible] tempus in quo [illegible], & sic potuit fieri, quod Lucas continuate [illegible]. Matthæus autem ordinem [illegible].

Aliter potest dici, quod Christus dixerit hoc bis, sicut [illegible] plura dixit bis, & idem euangelista [illegible] Luc. 10. ponitur de pera non portanda [illegible], & quo apparet, q illud Christus bis dixerit, [illegible] ergo hoc esse potuit, & sic apud vtrumque potest esse ordo [illegible] Aug. quia vult, q Lucas ordinem

[illegible] quod Matthæus [illegible] ordinem [illegible] manifestum est [illegible].

Ad primum dicendum, quod [illegible] dici, quod [illegible] sit ordo [illegible], quod Christus [illegible] sicut dictum est, [illegible]. Vel [illegible] Luc. 10. [illegible].

Ad secundum dicendum, quod bene est ad propositum [illegible], quia Christus loquens de [illegible] consequenter transit propter similitudinem materiæ ad exprobrandum ciuitatibus illis in quibus multa miracula [illegible].

Ad tertium dicendum, quod [illegible] Christus loqueretur ad istas vrbes [illegible] tamen [illegible], quando loquebatur, B quod patet, quia loquebatur ad tres simul, & tamen non poterat esse, [illegible].

Dicendum [illegible], quod loquebatur ad alios, quia forte aliqui de illis [illegible], quando ista dicebat, vel si non essent, sufficiebat propter alios [illegible].

Ad quartum dicendum, quod Augustinus [illegible] hic, quam in Luca esse ordinem [illegible], quod hic sit [illegible] apparet, de Luca autem [illegible] tam manifeste, sed est satis verisimile.

Quare Christus exprobrauit istis tribus ciuitatibus [illegible], Bethsaida, Corozaim, & Sodoma.
Quæstio X L [illegible].

QVAERETVR, quare Christus exprobrauit istis C tribus ciuitatibus solis.

Aliqui dicunt, quod hoc fuit, quia noluerunt recipere eum ad prædicandum, & hoc colligitur, quia Luc. 10. vbi Christus dicit, quod ciuitatibus non recipientibus Apostolos ad prædicandum [illegible], quam terræ Sodomorum [illegible] Corozaim, [illegible] eadem causa istis ciuitatibus exprobrauit. Sed non stat, quia [illegible] dicitur, quod in eis factæ fuerunt plures virtutes, ergo prædicauerat ibi Christus.

Item patet, quia non solum recipiebant illum, immo valde libenter audiebant, ita quod in vrbe Capharnaum [illegible] ciuitas conueniebat ad ianuam domus in qua Christus erat Marc. 1. & Luc. 4. & quando exiuit inde [illegible] cum turbæ rogantes ne recederet de Capharnaum. Luc. quarto.

Alij dicunt, quod hoc fuit, quia illis solum Christus prædicauerat.

Sed falsum est, quia Christus discurrebat per omnes ciuitates, & castella prædicans [illegible] cap. non ergo prædicauerat in his solis, constat enim, quod in alijs miracula fecerat, nam in vrbe Naim mortuum suscitauerat. Luc. 7. & illud fuit ante hoc, quia audito illo miraculo misit Ioannes discipulos ad Christum, [illegible] pluribus ergo ciuitatibus prædicauerat.

Dicendum ergo, quod Christus in multis vrbibus prædicauerat, istis tamen tribus solis exprobrauit nunc, & hoc propter duo.

Primo, quia istæ non egerant pœnitentiam, forte enim [illegible] quibus prædicauerat pœnitentiam egerant, vnde non fuit causa exprobrandi eas.

Secundo fuit propter maiorem ingratitudinem, quia in multis alijs vrbibus prædicauerat, sed ibi pauco tempore manebat, vel pauca miracula faciebat, hic autem fecerat multa, & prædicauerat plenius quam in alijs vrbibus, & sic erant magis ingratæ, ista enim est causa præcipua, sicut dicitur hic, scilicet in quibus factæ sunt plurimæ virtutes eius.

Quare Christus voluit exprobrare istis ciuitatibus [illegible]. *Quæstio X L V I.*

QVAERETVR, quare Christus voluit exprobrare ciuitatibus [illegible] dicendo eis, quæ dicta [illegible] de Corozaim.

Dicendum, quod Christus [illegible] hic [illegible]

A. [illegible], sed maledicit, idest mala prænuntiat, sicut prophetæ faciunt qui futura mala gentibus, & vrbibus [illegible] prædicunt, sic etiam fecit de Ierusalem Christus, quam videns ciuitatem fleuit super illam, & dixit, non relinquetur in te lapis super lapidem, eo quod non cognoueris tempus visitationis tuæ. Luc. 19. Et [illegible], quod hoc prædixit Christus propter mala.

Primo ad [illegible], quia audientes hoc potuerunt conuerti [illegible], quæ Christus prænuntiabat eis certa mala, [illegible] quod remissius esset Tyro, & Sidoni, quam eis in die iudicij, si tamen conuerterentur [illegible]. Et sic non [illegible] verbum Christi. Dici potest vno modo, quod forte verbum Christi erat comminatorium, & secundum exigentiam præsentis [illegible], vnde [illegible] prænunciatum, sicut dicitur Iere. 18. quod Deus repente loquitur contra aliquam gentem, quod destruet eam, & si [illegible] de peccato suo, Deus quoque agit pœnitentiam de malo, quod [illegible]. Vel potest intelligi dictum Christi [illegible] prædicationem, & [illegible], & [illegible] erant, & durius eis futurum erat, quam Tyro, & Sydoni, viuentes tamen poterant conuerti, & [illegible] per pœnitentiam [illegible], nā quocunque modo dicatur verbum Christi, siue comminatorie, siue secundum [illegible] præscientiam, certum est, quod [illegible], quia liberi erāt. Quod autem ita futurum esset, quod non conuerterentur C non [illegible], si [illegible] ipsi libere [illegible], [illegible] Christi exprobratio ad conuersionem [illegible].

Secundo fuit, & præcipue ad exemplum audientium, & nostrum, [illegible] in talem ingratitudinem, & negligentiam, quod audito verbo Christi, nō [illegible], sicut illis vrbibus, [illegible] in die iudicij, quam terræ Sodomorum, & istud est præcipuum, quoniam exempla infidelium, & pœnæ, & pœnæ præteritorum propter nos scripta sunt, prima Corinth. 10. ne nos incidamus in [illegible] infidelitatis exemplum ad Hebr. 4.

Tertio fuit ex compassione [illegible] prædixit enim eis Christus [illegible], cōpatiens eis [illegible] passuri essent, quia conuerti noluerant, [illegible] dicit Hieron. D hæ vrbes Galilææ a saluatore planguntur, quod post tanta signa ac virtutes non egerint pœnitentiam, sic etiam fuit de Ierusalem, quia Christus ex compassione fleuit super illam, & dixit, si cognouisses & tu, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis, & ibi mala illius prænunciauit. Luc. 19.

Quarto fuit ad ostendendum se illa scire, quæ futura erāt istis vrbibus temporaliter, quia non conuersæ fuerint Christo prædicante, sicut fuit de Ierusalem [illegible] Christus dixit, quod hæc omnia euenirent, quia non cognouit tempus visitationis suæ [illegible] quia non conuersa est, quando Christus volebat congregare filios eius, sicut gallina congregat pullos sub alas, & ipsa noluit Matt. 23. & Luc. 13. [illegible] dicebat autem Christus ista, vt quando [illegible] cognoscerent, quia ipse præsciuerat illa. Ioan. 13. hoc dixi vobis antequam fiat, vt cum factum fuerit credatis.

E *Vnde constat Christum fecisse virtutes multas in Corozaim, quas non legimus, quando in illa prædicauerit. Et in Bethsaida, de qua quoque Apostoli fuerunt.*
Quæst. X L V I I.

QVAERETVR, vnde constat, quod Christus fecerit virtutes multas in Corozaim, & Bethsaida, quas non legimus, quando in eis prædicauerit. Dicendum, quod licet non legatur, quando factum fuerit, constat tamen, quod fuerit factum, cum Christus dicat illud fuisse factum, hoc autem fieri poterat, quia, [illegible] dicitur, quod Christus discurrebat per omnes ciuitates & castella prædicans euangelium, & sanans omnem languorem, sic ergo prædicauit in Bethsaida, & [illegible]

vbi autem scriptum sit, quod in Corozaim, & Bethsaida signa fecerit, supra enim legimus, quod [illegible] ciuitates omnes, & vicos [illegible] omnem infirmitatem, [illegible] ergo vrbes, & vicos [illegible] est in Corozaim quoque, & Bethsaida dominum signa fecisse, [illegible] patet hoc de Bethsaida, quia de illa fuerunt quinque Apostoli, scilicet Petrus, & Andreas, Iacobus, & Ioannes, & Philippus, vt dicit Chrys. videtur ergo, quod ipse Christus [illegible] in ipsa vrbe prædicauerit, [illegible] ad [illegible] fortiem [illegible] fuerunt, [illegible] ciuitas [illegible] Bethsaida, [illegible] Galilææ, in illa autem regione [illegible] & sic sæpe prædicauerit, [illegible] vbi [illegible] pissimum.

Quare loquitur hic de Tyro, & Sydone. Quæst. XIIII.

G QVÆRETVR, quare dicitur hic de Tyro, & Sydone. Aliqui dicunt, quod hoc fuit, quia Tyrus, & Sydon destructæ fuerunt propter peccata sua, de quibus [illegible] non egerant, si tamen fuisset eis prædicatum, & signa facta, quæ fuerunt facta in his vrbibus, permansissent & non fuissent destructæ, sicut etiam dicitur de Sodomis, & tamen illæ ciuitates perierant [illegible] Dicendum, quod Tyrus, & Sydon diu[illegible] fuerant [illegible], & etiam post Christum, [illegible] Christus [illegible] dicebat Tyrus, & Sydon integræ vrbes erant, & ipse [illegible] transibat fines earum, [illegible] aliqui habitatores regionis illius, sicut fuit de Chananæa [illegible] Christus de habitatoribus Tyri, & Sidonis qui olim habitauerunt [illegible] ergo [illegible] egerant pœnitentiam, & [illegible] damnati sunt. si tamen prædicatum fuisset eis pœnituissent, & non [illegible] dicitur [illegible] & [illegible] pœnitentiam egissent, idest si olim fuissent factæ in Tyro, & Sydone virtutes egissent pœnitentiam, de [illegible] autem nihil dolebat, significaret eos damnatos, [illegible] qui tunc erant nunc hoc non audierant Christum prædicantem, postea tamen Apostolis, & discipulis prædicantibus Tyri conuersi sunt, vt patet Act. 21. vbi erant Christiani multi apud quos Paulus mansit, isti ergo pœnituerunt, & sic isti facilius audita verbi [illegible] pœnituerunt, a fortiori [illegible] pœnituissent, si Christus prædicasset eis, ideo culpa eorum alleuiatur, sic dicit Hieronymus Corozaim, & Bethsaida damnantur, quod præsentem dominum credere noluerunt, Tyrus, & Sydon iustificantur, quia Apostolis illius crediderunt.

Quare dicitur, quod egissent pœnitentiam in cilicio, et cinere. Et quis modus pœnitendi fuit apud antiquos.

Quæstio XV.

QVÆRETVR, quare dicitur, quod egissent pœnitentiam in cilicio, & cinere. [illegible]

Dicendum, quod hoc dicitur, quia modus antiquorum erat sic pœnitentiam agere, accipitur enim pœnitentia pro satisfactione, quæ præsupponit dolorem de peccatis, quia non vult quisquam se affligere pro peccatis, si adhuc gaudet in illis: debet satisfactio fieri per operationem, & pœnalia, vt homo puniat in se illicita, quæ dolet commisisse, & quia in peccato sunt duo, scilicet superbia mentis qua peccans noluit manere subditus legi Dei, sed facere, quod sibi placuit, & delectatio peccati, in qua [illegible] bonis sensibilibus, quæ delectant secundum sensus, ideo in pœnitentia debent esse duo opposita, scilicet humiliatio spiritus, & afflictio carnis.

Pro primo datur pœnitere in cinere, & hoc est, quia cinis est res vilis, scilicet puluis quidam de rebus igne consumptis, & perditis.

Pro secundo datur cilicium, quia est vestis de pilis duris quæ carnem affligunt pungendo eam, & recompensatur illa delectatio, quam illicite assumpsit, iste ergo fuit modus pœnitendi apud omnes antiquos, sic pœnituerunt Niniuitæ, Ionæ 3. scilicet surrexit rex de solio suo, & abiecit vestimentum suum a se, & indutus est sacco, & sedit in cinere, sic etiam Iudæi quando [illegible],

H si super cinerem, sic dicitur Isa. 58. numquid tale est ieiunium, quod elegi per diem affligere hominem animam suam, & [illegible] super [illegible] & [illegible] sic etiam dicitur de Tyro, & Sidone hic, & Luc. decimo, quod olim in cilicio, & cinere sedentes pœnituissent, tunc ergo Christus [illegible] pœnitendi, quam apud antiquos erat generaliter ista consuetudo, & si Tyrij, & Sidonij pœnituissent, pœnituissent [illegible] scilicet in cilicio, & cinere, [illegible] Ioannes, qui pœnitentiam annunciabat, & in se illam ostendebat [illegible] vestitus, vestis facta de pilis camelorum [illegible]

Quare Christus specialiter loquitur fuerit de Capharnaum [illegible] per se. Et quæ miracula Christus [illegible] Capharnaum egit. Quæst. [illegible]

QVÆRETVR, quare specialiter sermo fuit hic de Capharnaum per se, quasi potuisset dicere væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida, & Capharnaum, sicut enim posuit duas simul, [illegible] Aliqui dicunt, quod hoc fuit, quia Capharnaum erat ciuitas præcipua, ideo per se nominata est, sic dicit Remigius Capharnaum metropolis erat Galilææ, & [illegible] illius prouinciæ, & ideo dominus specialiter mentionem illius fecit. Secundo potest dici, & melius propter maioritatem peccati, quod [illegible] Capharnaum, quam Corozaim, & Bethsaidæ, & ideo per se de illa dictum est, peccatum autem Corozaim, & Bethsaida fuit simile, & æquale, ideo de illis simul dictum est. Et patet hoc, quia eisdem verbis

I [illegible] Christus contra Corozaim, & Bethsaida nihilo mutato, & tamen contra Capharnaum alijs verbis vsus est, si tamen propter solam excellentiam vrbis, Christus per se loqueretur de Capharnaum, posuisset eam prius, eisdem verbis [illegible] contra illam, & contra alias duas, quod non fecit. Tertio fuit propter inæqualitatem pœnæ, quia maior pœna infligenda erat [illegible] Capharnaum, quam contra Corozaim, & Bethsaida, Quod patet, quia loquens Christus de Corozaim, & Bethsaida comparauit eos Tyro, & Sidoni dicens, Tyro, & Sidoni remissius erit in die iudicij, quam vobis: peccata tamen [illegible] Capharnaum comparantur Sodomitis, scilicet, terræ Sodomorum remissius erit, & tamen peccata Sodomorum in maiora erat, [illegible] Tyri, & Sidonis, quia in detestationem allegantur, quandocumque allegantur, & etiam præcedenter [illegible] quando

K Christus voluit ostendere magnitudinem peccati ciuitatum, quæ non reciperent Apostolos dixit terræ Sodomorum remissius erit in die iudicij, & non dixit de Tyro, & Sidone in quo innuit, quod minora peccata erant, & minor pœna Tyri, & Sidonis, ideo de vrbe Capharnaum oportuit per se dici. Quarto fuit, quia contra Corozaim, & Bethsaidam significatur solum futura pœna æterna, scilicet, remissius erit in die iudicij, contra Capharnaum autem duplex pœna futura erat, scilicet, temporalis, & æterna, temporalis quidem, quia ab honore suo caderet, & hoc fuit, quia destructa est, quod innuitur cum dicitur vsque ad infernum descendes, idest, vsque ad nihil deuenies, æterna autem cum dicitur, remissius erit terræ Sodomorum, debuit ergo per se dici de Capharnaum. Siquis autem concedat, quod cum dicitur, vsque ad infernum de-

L scendes, signatur pœna æterna, potest quidem concedi, sed melius dicitur, quod signetur pœna temporalis, quia alias dici deberet in infernum descendes, & non vsque ad infernum. Causa autem maioris pœnæ in Capharnaum, quam Corozaim, & Bethsaida fuit maior ingratitudo, quia pluries in ea Christus prædicauit, etiam plura miracula ibi fecit, ibi enim sanauit leprosum, supra 8. sanauit seruum Centurionis languentem eo. c. & Luc. 7. sanauit etiam habentem spiritum immundum in synagoga Marc. primo, & Luc. 4. & socrum Simonis febricitantem, supra 8. & Mar. 1. & Luc. 4. & paralyticum supra 9. & Marc. 2. & mulierem fluentem sanguine, & suscitauit filiam archisynagogi, supra 9. ibi etiam sanauit semel omnes languentes varijs languoribus, quotquot erat in vrbe supra 8. & Mar. 1. & Luc. 4. in illa autem ciuitate tot miracula a Christo facta leguntur, [illegible] ab omnibus habebatur in admira-

tionem

tionem de factis Christi in Capharnaum, sicut dixerunt Nazareni. Luc. quarto quanta audiuimus a te facta in Capharnaum fac nunc in patria tua. A

Etiam Christus cepit prædicare in hac vrbe ante cæteras, quod erat ad magnum honorem vrbis supra quarto, & ideo magna fuit pœna virorum Capharnaum, qui post omnia hæc pœnitentiam agere noluerunt, & hoc prævidetat Isa. 9. primo tempore alleuiata est terra Zabulon, & Nephtalim, idest ciuitas Capharnaum, quæ est in finibus Zabulon, & Nephtalim, vt dicitur supr. 4. alleuiata est, scilicet ab onere peccatorum primo tempore, idest a principio prædicationis Christi, quia ibi cepit prædicare, eodem capitulo, & nouissime aggrauata est, idest in fine aggrauata fuerunt peccata sua plusquam prius fuerāt, scilicet quia per ingratitudinem pœnitentiam agere noluit.

Quare, dicitur, quod remissius erit Tyro, & Sidoni in die iudicij quam Corozaim, & Bethsaida. Et in quo fuerunt maiora peccata horum, quam illorum.

Quæstio L I.

QVAERETVR, quare dicitur, quòd remissius erit Tyro, & Sydoni in die iudicij, quam Corozaim, & Bethsaidæ.

Dicendum, quòd istarum ciuitatum peccata erant maiora, quia nemo magis punitur in inferno, nisi qui magis peccauerit, cum ibi non sit acceptio personarum: Non tamen significatur, quòd peccata Bethsaidæ, & Corozaim erant plura, vel maiora ex genere suo, quia tunc frustra esset comparare peccata ista inter se, quia istud nihil notandum esset, sed erant peccata istorum maiora ex contemptu, & ex ingratitudine, quia oblata fuit sibi salus, & repulerunt eam, peccata enim Tyri, & Sidonis erant magna ex genere suo, quia ibi erat idololatria, quæ est grauissimum peccatum, viri autem Corozaim, & Bethsaidæ idololatræ non erant, peccata tamen eorum maiora reputantur, quia Tyrij, & Sidonij non habebant à Deo, nisi legem naturalem, illam ergo solam contemnere poterāt: Corozaim autem & Bethsaida, tam naturalem, quam scriptam habebant, scilicet Moysi, & quòd his maius erat prædicationem Christi, & miracula contempserunt; & sic aggrauantur peccata eorum, sic dicit Hiero. hoc non est, quia Tyrus, & Sydon naturalem tantum legem calcauerant, istæ vero ciuitates post transgressionem naturalis legis, & scriptæ, etiam signa, quæ apud eos facta sunt paruiduxerant. C D

Item autem est de Capharnaum ad viros Sodomorum, quia Sodomitæ sola naturalia iura voluerunt, viri autem Capharnaum omne ius, & omne bonum contempserunt, ergo circunstantia contemptus aggrauat peccata eorum.

Aliter potest dici, quòd illud peccatum, quod erat non recepisse Christum, nec voluisse credere in eum cum vidissent signa eius etiam per seipsum erat maius, quam peccata Sodomorum, & Tyri, & Sydonis, quia nulla grauior esse potest ingratitudo, quam sanari contemnentis, Tyrijs autem, & Sodomitis salus oblata non est; quia Christus testatur hic, quòd si fuisset eis prædicatum pœnitentiam egissent, quam facere noluerunt istæ tres vrbes, ideo istud peccatum in se erat maximum. E

Item quia omnia peccata Tyri, & Sidonis, & Sodomorum erant cum aliquali ignorantia veri boni, nunquam enim infelices illi verum bonum cognouerunt, nam nec illis prædicatum est, istis autem vrbibus manifeste salus se obtulit, & agnouerunt eam, sed contempserunt, sicut dicitur Ioan. duodecimo. Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem: erant enim opera eorum mala, repugnare tamen veritati agnitæ, quæ pertinet ad salutem est peccatum in Spiritum sanctum, quod est grauissimum, tale autem videntur commisisse istæ tres vrbes, ideo grauantur grauius, quam Tyrij, & Sidonij, & Sodomitæ.

Quare Christus dixit de Sodomis forte mansissent, vsque in diem hanc, quia ly forte importat dubium. Quæstio L I I.

QVAERETVR, quare Christus dixit de Sodomis forte mansissent, vsque in diem hāc, quia ly forte importat dubium.

Dici potest vno modo, quòd licet, forte ex proprietate sua importet dubium tamen ex consuetudine loquendi ponitur forte vbi nullum dubium est, sic dicitur supr. septimo nolite mittere margaritas ante porcos, ne forte conculcent eas, & tamen non est dubium quin eas conculcent, sic etiam sup. 5. dicitur ne forte tradat te aduersarius iudici, & tamen certum est, quòd traderet eum iudici, idest accusaret apud iudicē, nisi prius cōcordaret se cū eo. B

Aliter potest dici, quòd forte importat hic dubium non quantum ad cognitionem Christi, sed quantum ad volubilitatem creaturæ, sciebat enim Christus determinate quid acturi essent Sodomitæ si prædicaretur eis, scilicet, an conuerterentur, vel non, & conuersi manerent vsque ad diem illam, quia tamen conuerti, vel non conuerti pendebat ex libertate arbitrij Sodomitarum, quæ non habebat in se aliquid determinatum, sed habet se libertas ad vtrumlibet, dixit, forte, vt non putetur Dei cognitio rebus imponere necessitatem; sic dicit Remig. ideo dominus, qui omnia nouit in hoc loco verbum dubitantium posuit, scilicet forte, vt ostenderet, quòd liberum arbitrium concessum est hominibus, & ad hoc, quòd sciretur, quòd Deus determinate scit futura, & non sub dubio, & tamen per istam notitiam non imponit eis aliquam necessitatem sic, vel sic eueniendi, posuit duo exempla vnum sine verbo dubitatiuo, & aliud sine illo, nam dixit de Tyro, & Sidone, quòd si factæ fuissent virtutes in eis olim pœnitentiam egissent, non apponendo forte, vt videatur, quòd ipse certe sciebat illos pœnitentiam acturos si prædicaretur eis, de Sodomitis autem dixit, forte mansissent, vsque in diem hanc, potuisset tamen ad vtrunque ponere forte, quia contingens, scilicet conuersionem Tyri, & Sidonis sciret, eodem modo conuersionem, vel non conuersionem Sodomitarum, potuisset etiam ponere forte in vtroque, quia æqualis libertas erat Tyrijs, & Sodomitis ad conuerti, vel non conuerti, sed non posuit vtrunque sine forte, ne viderentur futura necessario venire propter diuinam notitiam, nec in vtroque posuit forte, ne putetur futura contingentia propter sui contingentiam, vel libertatem Deo esse incerta, sed alterum sine forte, & alterum cum forte posuit. C D

Quare Christus non fecit, quod prædicaretur Tyrijs, Sidonijs, Sodomitis. In quo duplex dubium resoluitur. Et quomodo nulli deficit principium ad se saluandum sufficiens. Quæst L I I I.

QVAERETVR, cum sciret Deus conuertendos Tyrios, & Sidonios, & Sodomitas si prædicaretur eis; & miracula fierent, quare non fecit, quòd prædicaretur, nam ex hoc videtur, quòd iniuste damnantur.

Ad hoc dicit Remig. quòd forsitan erant plurimi in Corozaim, & Bethsaida, qui credituri erant, & erant multi in Tyro, & Sydone, qui non erant credituri, & ideo non erant digni euangelio, dominus ergo habitatoribus Corozaim, & Bethsaidæ prædicauit, vt illi qui credituri erant crederent, & habitatoribus Tyri, & Sidonis prædicare noluit, ne forte illi qui non erant credituri contemptu euangelij deteriores facti atrocius punirentur. Sed hoc nō stat, quia tunc etiam in Corozaim, & Bethsaida prędicare non debuisset, quia plurimi ibi pœnitentiam agere nolentes deteriores effecti sunt, sicut Christus eos hic increpat, ergo non fuit ista causa. E

Alij dicunt, vt refert Augustin. Deum præsciuisse Tyrios, & Sidonios a fide fuisse postea recessuros, cum factis apud se miraculis credidissent, & ex misericordia potius non illis ista fecisse, qui grauiori pęna obnoxij fierent, si fidem, quam tenuerunt reliquissent, quam si eam nullo tempore tenuissent.

Sed

Sed hoc non stat, quia postea Tyrij conuersi sunt, vt colligitur Act. 21. & non apparet, quod fidem reliquerint.

Item, quia dato, quod relicturi essent ea, adhuc non esset cessandum a prædicatione, nam Corozaim, Bethsaida, & Capharnaum fidem susceperunt Christo prædicante, quam postea reliquerunt cum penitentiam agere noluerunt, & Christus ista præsciebat, & tamen prædicauit eis, ideo non cessauit ex hac causa prædicatores mittere ad istas vrbes. Aliter dicit Hiero. quod responsio aperta est, scilicet, nos ignorare Dei iudicia, & singularum dispensationum eius, idest, nos ignorare Dei iudicia, & singularum dispensationum eius, idest, operationum sacramenta, idest, secreta nescire & explicat magis dicens quod propositum fuerat Dei Iudeæ fines non excedere, ne iustam sacerdotibus, & Pharisæis occasionem persecutionis daret.

G Sed dicendum, quod istud non tenet, quia Sodomitæ ad hoc, quod non perirent, non erat prædicandum tempore Christi, quando iam nõ erant, sed prædicandum fuerat tempore Abrahæ quando supererant, & in peccatis suis consumpti sunt, & sic Christus non erat prædicaturus eis, sed missurus prædicatores, quia nondum ipse carnem assumpserat, & non esset scandalum aliquod, quia istud esset si ipse relictis Iudæis iret ad prædicandum gentibus, sed poterat aliquem illuc misisse, sicut Iona missi in Niniuem, & eo prædicante, conuersi sunt Ion. 3. Aliter dicit Augu. q̃ etsi isti credituri essẽt si eis p̃dicaretur nõ excusabuntur propter hoc a pœna, & an porro, sed secundum facta, quæ facturi essent si viuerent mortui iudicantur profecto, quia fideles futuri erant isti si eis cum tantis miraculis fuisset euangelium prædicatum, non sunt vtique puniendi, & tamen in die iudicij punientur. Dicendum ergo, quod hic est duplex dubium. Vnum est an isti iniuste condemnentur. Quia credituri erant, si eis miracula fierent. Aliud est quare noluit eis prædicare cum sciret eos conuertendos. Ad primum dicendum, quod non est iudicandum de homines ad hoc, quod saluetur, vel condemnetur quid facturus esset si viueret, sed quid fecit dum vixit, si enim attendatur quid homo facturus esset, nemo condemnaretur, quia si Deus vellet efficaciter cor hominis, siue per exteriora, vt per miracula, & prædicationem, siue interius tangendo cor, nemo posset perire, quia cor hominis est in manu Dei, & quocunque voluerit vertet illud Prou. 21. nam sicut nunc corda beatorum confirmat in bono, ita & posset corda nostra ad se immobiliter vertere, sed non facit Deus erga nos quidquid potest, sed quicquid iustum, & sufficiens est, non enim petit a nobis fidem, nisi de eis, quæ scire possumus, siue quia prædicata sunt, siue quia ex rebus creatis naturali ingenio illa cognoscimus ad Rom. 1. opera autem non petit, nisi vel ea, quæ sub præcepto posita sunt, vel quæ naturalis ratio agenda decernit, nulli ergo deficit deficiens principium ad salutem, si autem Deus a nobis maiora peteret iusta querela esset, quod iniuste damnaremur, sed ista sola exigit, habebant autem hæc Tyrij, & Sidonij, & Sodomitæ, ideo quod peccauerint iusta fuit eis damnatio, licet si miracula fuissent inter eos facta conuersi si fuissent, quia aliqui mouentur a magnis auxilijs qui a minoribus non mouentur, si autem alicui ista magna auxilia dentur gratia est, si non dentur nihil iniustum est, qui autem contempserint ista maiora auxilia iustius damnantur, quibus tamen non impenduntur iniustum nihil fit, & ita Tyrij, & Sodomitæ conqueri non possunt, quia non fierunt eis miracula facta, cum sine illis haberent principium sufficiens ad salutem, istæ tamen tres ciuitates, quibus ista auxilia impensa sunt, & ea contempserunt, grauius damnantur, vt dicit hic Christus.

Ad secundum dicendum, quod quantum ad ea, quæ sunt pure beneficia non est petenda aliqua causa, nam in nobis ea, quæ fiunt exigenti iustitia habent causam determinatam, quare fiant, quæ autem sunt beneficia solam voluntatem habent pro causa, nam si esset aliqua causa, quare fieri deberent, iam non essent pure ex liberalitate, sed ex aliqua necessitate, ita ergo quantum ad Deum, nam ea, quæ sunt simpliciter ex necessitate salutis nostræ habent causam manifestam, quare fiant, scilicet, quia si nobis Deus illa subtraheret, vel non concederet, iniuste nos condemnaret. Quæ autem sunt super erogationem sine quibus salus esse potest, ex sola Dei liberalitate conceduntur, nec habent aliquam causam ex parte nostra scilicet quia nos non meremur illa, neque ex parte Dei habent causam, nisi voluntatem, & sic dixit Christus infra in litera, ita pater quoniam sic fuit placitum ante te, quod igitur Deus quibusdam hominibus, vel gentibus præstet quædam bona, quam alijs vltra ea, quæ sunt necessaria ad salutem, sola voluntas est causa, sicut potest figulus ex eadem massa facere aliud vas in honorem, & aliud in contumeliam ad Ro. 9. nec potest dicere vas factum in contumeliam ipsi figulo, quare fecisti me, sic, ita nemo potest conqueri, quod Deus plura, quam alteri dederit, cum tamen sibi sufficientia dederit ad salutem, & ob hoc etiam causa non est petenda in istis, cum nulla sit, sic dicit Aug. super Ioannem, quare istum trahat, & illum non trahat noli velle diiudicare si non vis errare.

In illo tempore respondens Iesus dixit. Confiteor tibi pater domine cæli, & terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater quoniam sic fuit placitum ante te. Omnia mihi tradita sunt a patre meo. Et nemo nouit, filium, nisi pater, neque patrem quis nouit, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & discite a me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Luc. 10. Luc. 10. Io. 8. 2.q.6.c. qui scit. Iere. 6.

H *In illo tempore.* Hic ponitur deuotorum commendatio. Et primo circa istam deuotionem, ponitur principium motiuum. Et secundo medium perductiuum, ibi. *Omnia mihi tradi.*

An istud sit continuatum ad præcedentia. Quæst. LIII.

QVÆRETVR, circa primum an sit istud continuatum ad præcedentia. Aliqui dicunt, quod non, quia istud ponitur Luc. 10. quando discipuli redierunt ad Christum, postquam prædicauerant. Alij dicunt, quod sit hic ordo continuus, quia litera hoc ostendit, quia dicitur in illo tempore, scilicet, tunc quando dicta sunt præcedentia, dicta sunt etiam hæc.

I Sed obijcitur, quia etiam Luc. 10. ponitur istud, & dicitur in illa hora, quæ est connotatio temporis magis determinata, ergo potius erit ibi ordo continuus, quam hic. Dici potest vno modo, quod vtrobique sit ordo continuus, & sit idem tempus illud, & illud, quia ibi dicitur, quod Christus dixit illud, quando redierunt discipuli de prædicatione, & ita poterat esse hic, quod discipuli redierunt quando loquebatur præcedentia contra illas tres ciuitates, & tunc præsentibus eis cepit istud dicere. Aliter potest dici, & melius, quod istud fuit bis dictum, quod non est inconueniens idem fuisse pluries dictum a Christo, sicut patet de pera non portanda in via, quod Christus dixit Apostolis Luc. 9. & postea dixit illud discipulis Luc. 10. sic dicit Aug. lib. de concor. euan. & istud est verisimile, quia istud verbum est tale, quod sæpius dici rationale erat, scilicet, continet laudem diuinam propter bona

K admiranda, quæ facit, & quia talia sæpe faciebat Deus poterat Christus sæpe hoc dicere, ibi enim dixit propter profectum spiritualem quem operabatur Deus per discipulos Christi, hic autem propter illuminationem pauperum excæcatis sapientibus.

Item patet ex adiuncto quia hic subditur venite ad me qui onerati estis, & cetera, vsque ad finem seq. c. ibi autem illa non dicuntur, ideo videtur hoc pluries dictum esse, & ita vtrobique erit ordo continuus.

Quare ista ponuntur hoc, videlicet id quod sequitur in c. isto. Quæst. LV.

QVAERETVR quare ista ponuntur hic. Dicendum, quod in is respõdet Christus tacite, nam quia

supra

supra dixerat quomodo quædam ciuitates perierant, & potuerant saluari si fuisset eis prædicatum, alij autem miracula viderunt, et contempserunt, et perierunt, diceret aliquis, quare ista fiunt, Christus per hoc respondet gratias Deo agens, qui abscondit hæc sapientibus, & reuelauit paruulis, dans eis aliquam notitiam de hoc saltem quomodo iusta sunt. A

Aliter potest introduci. s. aliquis videns, ꝙ sapientes inter Iudæos non conuertebantur ad Christum, et aliqui simplices, & rudes conuertebantur, diceret quare fiebat hoc, Christus autem respondet, ꝙ hoc est, quia Deus reuelauit ista paruulis, & abscondit illa sapientibus, scilicet, ipsum esse Messiam, & dicitur.

In illo tempore, scilicet, quando Christus locutus fuit contra tres vrbes, de quibus supra, nam illico subiunxit hoc. *Respondens Iesus*. Idest dicens. B

Aliquis dicet .n. cui Christus respondebit hic, cum nemo videatur quærens. Dicendum, ꝙ potest dupliciter accipi. Vno modo, ꝙ sit responsio non quidem ad aliquam quæstionem expressam, sed ad tacitam, vt dictum est præce. q. Alio modo potest dici, quod accipiatur respondere, idest, dicere, nam sæpe dicitur in scriptura respondens ille, qui incipit loqui, a quo nihil quæsitum fuerat, sic patet Marc. 11. quando Christus ibat ad ficulneam, nam dicitur, & respondens dixit ei, iam non amplius quisquam ex te fructum manducet, & tamen nemo locutus fuerat ibi Christo, maxime quia ipse dicitur ibi respondisse ficulneæ, quæ tamen nihil quærebat. *Confitebor tibi*, idest, gratias ago, quia confiteri laudare est. *Pater, domine cæli, & terræ*. Patrem retulit Christus ad se.

C Dominum autem non ad se, sed ad cœlum & terram, est enim Deus pater Christi, sed non dominus eius, quia æqualis est ei, & eiusdem substantiæ, dominus autem ad solam creaturam dicitur, scilicet, ad cœlum & terram, vnde non diceretur ibi domine, nisi diceretur cœli & terræ, sed solum diceretur pater.

Deus & Christus sunt eiusdem substantiæ.

Arrius, tamen quoniam dixit filium, & Spiritum Sanctum esse creaturas diceret, ꝙ Christus vocaret Deum patrem, & dominum, etiamsi non addatur cœli & terræ.

Quia abscondisti hæc, scilicet, quod Iesus erat Messias, & quod in fide eius erat salus *A sapientibus, & prudentibus*. Sapientes dicuntur habentes notitiam rerum speculatiue, prudentes sunt qui circa agibilia recte iudicant, quia prudentia est habitus cum recta ratione actiuus eorum, quæ ad totam vitam pertinent. 6. Ethicorum, capit. 6. & vtrique Christum ignorauerunt. *Et reuelasti ea paruulis*. Idest insipientibus, & pauperibus, & indoctis hominibus. *Ita pater*. Et ita fuit, scilicet quod absconderetur hoc sapientibus, & reuelaretur paruulis. D

Sapientes qui sunt. Prudentia quid.

Quoniam sic fuit placitum ante te. Idest non fuit ad hoc alia causa, nisi quia tibi placuit, nam paruuli non meruerunt, quod tu ista eis reuelares, si tamen accipiatur paruulus idest humilis, licet paruulum esse non fuerit ad reuelationem istam causa sufficienter meritoria.

Quomodo Christus dicebat, confiteor, cum non haberet peccatum. Et quod oportet confiteri nos esse peccatores coram Deo. Quæst. LVI.

QVAERETVR quomodo Christus confitetur hic, quia confiteri ad peccatorem pertinet, Christus autem peccatum nullum fecit 1. Petr. 2. Dicendum, quod confiteri proprie accipitur, idest, aperte fateri, vel asserere, cum quis, enim, aliquid indubitate fatetur dicitur illud confiteri, idest, simul fateri, quia totum fatetur nihil negans, vel ex toto animo fatetur manifestare volens. scriptura autem transumpsit istud verbum ad significandum laudem, vt illud confitemini domino quoniam bonus, & illud confitebor tibi quoniam exaudisti me, & ita fere est consuetudo scripturæ accipere, pro laudare, quia qui laudat desiderat aperire magnitudinem alicuius, cum laus sit sermo explicans magnitudinem, post hæc etiam transumptum est istud verbum ad significandum expressionem vocalem peccatorum, vt Psal. 31. dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam, & dicitur illud confiteri, idest, simul fateri, quia qui peccata exprimit plene exprimere debet, nihil E subticendo, sed omnino manifestando, etiam dependet ista confessio ex laude, quia quando quis confitetur peccatum suum laudat Deum se illi subijciens. & minorem esse concedens, sic dicit Pharao. Exod. 9. Deus est iustus, ego & populus meus peccatores, & ita dicitur Deo gloriam dare qui iniquitatem suam confitetur, sic patet Iosue. 7. cum Iosue vellet, quod Achan diceret peccatum suum ait illi, fili mi da gloriam Deo Israel confitere, & indica mihi quid feceris, qui autem se peccatorem non confitetur Deum vituperat, quia eum mendacem facit. 1. Ioann. 1. si dixerimus, quod peccatum non habemus mendacem facimus eum, & verbum eius non est in nobis, et sic ex eadem radice prouenit, quod accipiatur confiteri pro laudare, & pro expressione peccatorum, hic autem Christus confitetur .i. gratias agit, sicut confitemur domino quoniam bonus est.

Quare Christus hic gratias egit Deo, quia hæc a sapientibus abscondit, & reuelauit ea paruulis. Et qui sint sapientes, & prudentes. Et quod humiles reuelationem a Deo accipiunt. Et quomodo naturaliter Deus absconditus est, vt a nullo intelligi possit, nisi se ipsum ostendat. Quæst. LVII.

QVAERETVR quare Christus hic gratias egit Deo, quia abscondit hæc a sapientibus, & paruulis reuelauit.

Dicendum, quod sapientes possunt hic vocari speculatiui, & prudentes circa moralia, vt dictum est, & tunc vocantur paruuli rudes, & indocti, sic dicit Chrysost. quod non dixit reuelasti ea stultis, sed paruulis, idest, informib. aut rusticis.

Vel vocatur sapiens qui sibiipsi sapiens videtur, & paruulus est, qui sibi non videtur sapiens, licet sit sapiens, sic dicit Hilarius cœlestium verborum archana sapientibus absconduntur, et paruulis reuelantur, paruulis malitia non sensu, idest, sapientibus vero stultitiæ suæ præsumptione non prudentiæ causis.

Vel vocantur sapientes ipsi scribæ, & Pharisæi, qui legem interpretabantur, prudentes autem dicuntur, qui a scribis fuerunt docti. Nam sapiens est qui docet, prudens autem, qui docetur, paruuli autem vocantur discipuli Christi. qui non erant Scribæ, aut Pharisæi, nec discipuli eorum, sed erant simplices piscatores, quos Christus elegit de turba, vt ait Theophilus. Et tunc dicendum, quod Deus reuelauit istis secreta sua de aduentu Messiæ, & de via salutis, alijs autem non reuelauit, & Christus gratias egit non quidem, quod ista abscondita fuerunt alicui homini, sed quod fuerunt aliquibus reuelata, nam Deo de beneficijs gratias agimus. Quod autem seipsum quibusdam occultet beneficium nullum est, ideo etiamsi illi mali sint non agimus gratias, quia Deus illis se occultauit, sic dicit Chrysost. reuelatum autem esse paruulis lætitia dignum est, occultari autem Scribis, & Pharisæis non est lætitia dignum, sed lacrymis, non ergo propter hoc gratias agit, sed quoniam quæ sapientes non cognouerunt paruuli cognouerunt, fuit autem causa quod sapientes non cognouerunt ex ipsa superbia, scilicet, quod putabant se sapientes esse, sic dicit Theophilus abscondita sunt mysteria ab his, qui putant se esse sapientes, & non sunt, nam si sapientes essent, eis reuelata fuissent, paruuli autem qui se putant ex humilitate sapientes non esse, licet sint, reuelationem accipiunt, & ipsa humilitas est eis causa dispositiua, vt reuelet sibi mysteria, sicut superbis ex ipsa superbia est causa demeritoria, vt non reuelentur, accipitur autem hic abscondere, idest, non reuelare, quia Deus non se abscondit ab aliquo, tanquam impedimentum ponens ne eum intelligat, sed quia non vult ei hoc beneficium præstare, vt seipsum, vel res suas illi reuelet, quia Deus naturaliter excedit intellectum nostrum, ita vt intelligere eum ne possimus etiamsi non se occultet, sed potius ad hoc, ꝙ intelligamus aliquid eius necesse est, ꝙ seipsum nobis reuelet, & sic sapientib. & prudentibus nihil Deus iniuste egit, quia non se abscondit ab eis, quasi prius eum cognoscerent, & nunc se illis subtraheret, sed notitiam de seipso quoque illi non habebant, & dare illam eis poterat, sicut dedit alijs non dedit

eis,

eis,ipse tamen Deus naturaliter absconditus manet,ita vt a nullo intelligi possit, nisi quod ipse se ostenderit Psal. 17. posuit tenebras latibulum suum, & istæ tenebræ sunt lux immensa prima Tim.6.Deus habitat lucem inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, nec videre potest, vocantur autem tenebræ ex parte nostri, inquantum intellectus noster est naturaliter multum deficiens ad capiendum diuinam essentiam, vocatur lux inaccessibilis ex parte Dei, inquantum ipse naturaliter excellit omnem intellectum in infinitum, sicut luces fortes excedunt proportionem potentiæ visiuæ, ita vt videri non possint.

Quare Christus dixit ista, quæ in litera dicuntur discipulis, & ad quid proderant.
Quæst. LVIII.

QVAERETVR quare Christus dixit ista discipulis,& ad quid proderant.

Dicendum, quod primo proderant ex parte Dei, quia ista erat quædam gratiarum actio Deo exhibita, per quá quasi blandiendo Christus, loquebatur patri, vt compleret bonum,quod in discipulis inchoauerat, inquantum dicit ita pater quoniam sic fuit placitum ante te, & iste modus blandiendi est valde suasorius, & Deus vult, quod etiam tali modo vtamur erga eum, sic dicit Hiero in his verbis blandientis affectu Christus loquitur ad patrem,vt cęptum in Apostolis compleatur beneficium.

Secundo fuit, vt erudiret per hoc Apostolos non prauæ iudicare de operibus Dei, licet eorum causas nesciant, quia sufficere nobis debet ad hoc, quod aliquid iustú sit, quod sciamus, quod Deus voluerit illud facere, quia non potest ei placere,nisi quòd bonum est,nec potest respicere ad iniquitatem bono vultu, sed quasi detestans. Abac.1. mundi sunt oculi tui, ad iniquitatem respicere non poteris,scilicet,acceptando eam quasi placeat in oculis tuis, & sic Christus laudat patrem, quia sic placitum fuit coram eo, quasi bonum sit, quia ei placuit, sic dicit Greg. his verbis exempla humilitatis accipimus ne temere discutere superna consilia de aliorum vocatione, aliorum vero repulsione pręsumamus, ostendens, quod iniustum esse non potest, quod placuit iusto.

Tertio fuit, vt Apostoli efficerentur humiliores ne propter miracula, quæ faciebant putarent se dignos aliquo bono,sed quod Dei beneficio susceperant, & quod Pharisęi propter superbiam fuerant abiecti, sic dicit Chrys. hæc autem quæ dominus discipulis dixit studiosiores eos fecerunt, quia enim consequens erat eos de se magna sapere, qui dæmones abigebant, ideo eos hinc reprimit, quia reuelatio erat,quod eis factum est, & non illorum studium, ideoque scribę ęstimantes se prudentes, & sapientes exciderunt propter proprium tumorem,vnde si propter hoc abscondita sunt ab eis Dei mysteria timere decet nos, & manere paruulos, hoc enim fecit nos reuelatione potiri.

Omnia mihi tradita. Hic ponitur medium perductiuum, nam ostensum fuerat, quod omnia proueniunt á voluntate Dei, scilicet, quod iste vocetur, & ille non,scilicet, quia ita placitum est coram eo, ostendit autem Christus hic, quod ipse est medium huius vocationis, scilicet, quia licet a patre,tanquam ab origine omnia dependeant, tamen per ipsum Christum fiunt omnia, eo quod ipsi data est potestas, & ita dicit.

Omnia mihi tradita sunt a patre meo, idest, ego possum vocare quoscunque voluero, sicut pater potest, quia habeo potestatem omnium, sicut ipse, sed solum differt in hoc,quia ipse habet eam a se,idest,eam a nullo accipit,ego autem habeo eam ab ipso, & hoc est, quia omnia tradita sunt mihi a patre, scilicet omnia quæ ipse habet, & ponitur hoc ad tollendum dubium, quia dicet aliquis si ista sic fiunt, quia sic placitum est ante patrem, quomodo tu vocas istos, vel illos, quia nemo potest hoc, nisi pater? Christus autem dicit, quia ipse potest vocare quos voluerit, & non vocat alios pater, nisi quos ipse vult, quia omnia, idest potestas omnium tradita sunt sibi a patre. *Et nemo nouit filium, nisi pater.* Hoc dicit, quia verum est, quod vere nemo cognoscebat Christum, nisi Deus, scire enim Christum quantum ad diuinam naturam impossibile est, & dicit hoc ad tollendum dubium,quia aliquis diceret quomodo tu habes potestatem, cum sis homo, & vnde hæc habere potuisti cum te videamus similem nobis, Christus autem dicit vos nescitis quis ego sum, nec vnde sum, vt intelligatis quomodo habeo potestatem istam, & ideo dicit nemo nouit filium, nisi pater.q.d.non est mirum, quod vos non cognoscatis ista, quia nemo nouit me,nisi pater meus, sic patet. Ioan.7.ego scio, quòd ab ipso sum,& ipse me misit,vos autem nescitis,vnde venio, & quo vado, & iterum nec me scitis, nec patrem meum. *Nec patrem nouit quis nisi filius*,scilicet,ego cognosco eum, & alij non cognoscunt, hoc dicit ad tollendum dubium, quia aliquis diceret quomodo tu scis, quod ista possis facere, & quod ea quæ tu facis sunt placita corá Deo? Christus autem dicit, quod ipse nouit hæc, quia pater est a quo ista proueniunt,& tamen nemo nouit patrem nisi filius,idest, ipse Christus, qui filius est. *Et cui voluerit filius reuelare*,idest, possum reuelare patrem cui voluero, hoc enim dicit, quia aliquis diceret, quid ergo prodest nobis vocari a te, si patrem non possumus cognoscere, cum ab illo sit totum bonum, & in visione illius sit fęlicitas, & in fide illius sit nunc salus,Christus,autem dicit quod licet nemo sufficiat cognoscere patrem per seipsum, tamen Christus poterit reuelare illum cui voluerit, & ita omnes accedentes ad ipsum poterant cognoscere, quia ipse eis hoc reuelaret.

Venite ad me. Postquam ostenderat, quod ipsi poterat omnia, sicut pater, & quod illi quos pater vocaret erant vere vocati, dat nobis confidentiam accedendi ad ipsum familiariter, vt per eum accessum habeamus ad patrem dicens: venite ad me, idest, non timeatis, nec erubescatis venire, quia ego non abijciam vos.

Omnes qui laboratis,scilicet,in curis, & laboribus huius seculi, & quia aliquis diceret, quando omnes ibimus ad te, quia nescimus an vocati simus a Deo, & an placitum sit ei de nobis: Christus præposuit ea, quæ habentur,scilicet, omnia mihi tradita sunt.q.d.venite omnes quotquot volueritis, quia si ego recipio vos recepti estis a Deo, & non dubitetis de hoc cum ego possim omnia, quæ potest pater, immo nemo potest ad me venire, nisi ego eum traxero, & pater traxerit, sic dicitur Io.6.nemo potest venire ad me,nisi pater meus traxerit eum. *Et onerati estis*, scilicet oneribus infirmitatum carnis, quia quandiu in hoc seculo manemus mortale corpus cum passionibus suis exuere non possumus. *Et ego reficiam vos*,idest,recreabo a laboribus,scilicet,in futura beatitudine tollendo omnem laborem,quia ibi absterget Deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum,& iam non erit dolor,nec labor Apocaly.6.etiam respicit in pręsenti per multiplicem consolationem,vt infra dicetur. *Tollite iugum meum super vos*, idest,legem meam,quæ vocatur iugum, quia aliquod onus est,cum abrenunciare cogatur homo per eam proprijs desiderijs,& dicitur super vos,scilicet,habete in honorem legem meam,& non subijciatis eam pedibus vestris. *Et discite quia mitis sum*,idest,addiscite a me hoc,quòd ego sú mansuetus,quasi dicat vos sic estote mansueti. Vel dicitur discite a me,quia mitis sum,scilicet,tollite iugum meũ super vos,& tunc discere poteritis,idest, clare inuenietis, quod ego sum mitis,idest,blandus non imponẽs onus durum,sed mollius,quam illud,quod nunc toleratis. *Et humilis corde*,idest,addiscite a me hoc, quod ego sum humilis corde,hoc autem dixit tollens eis occasionem superbiendi de beneficijs collatis,sicut supra fecerat. *Et inuenietis requiem animabus vestris*, scilicet,si tuleritis iugum meum super vos inuenietis requiem,scilicet,vitam æternam,quæ est requies animarum,nullam,enim, aliam requiem anima habere potest,nisi ad Deum peruenerit, quia nunquam consummatur desiderium eius, quousque ad illum veneris,sicut dicit Aug inquietum est cor meum domine quousque quiescat in te,& in hoc apparet differentia promissorum noui,& veteris testamenti, quia sola bona animæ hic promisit,in veteri autem sola bona corporis immo, quod minus est bona terræ Isa. 1. si audieritis me bona terræ comedetis, hic autem solum bonum animę promittitur, vt innuatur, quod est bonum futurum, quia bonum corporis potest esse in præsenti, licet sit imperfectum,

Anima nullam requiem põt habere, nisi ad Deũ peruenerit.

perfectum, bonum [illegible] quæ [illegible]. *Iugum enim meum suaue est*. Hoc dicit ad tollendum dubium, quia cum Christus tam magna bona promitteret, putaret aliquis, quod grauia mandata imponeret, dicit autem quod non, sed quod iugum suum est suaue, idest, lex sua. *Et onus meum leue*. Eadem sententia est replicata per alia verba, & est visitatus modus loquendi in scripturis ad magis exprimendum, & est metaphora de animalibus portantibus currum, [illegible] imponitur eis iugum, quod portent, & onus, quod trahant, possunt autem illa grauari ex duobus, scilicet, quia onus nimius est, quam ipsa possint portare, vel quia iugum est asperum, & lædit ceruices eorum, & etiamsi onus non esset magnum, vtrumque autem Christus tollit, ut nulla grauitas videatur esse in lege sua, & potest referri magnitudo oneris ad multitudinem præceptorum, quia et [illegible] quodlibet præceptum non esset in se graue, si tamen multa essent grauarent homines, quia nemo ad multa sufficienter respicere potest, iugum autem suaue dicit quantum ad præceptorum suauitatem, scilicet, quia non solum multa non sunt, sed etiam grauia non sunt, poterant enim, quodlibet illorum graue esset licet pauca essent, & tamen grauia non sunt, quia nihil est in eis, nisi quod ratio dictat.

Quomodo est verum, quod omnia sunt tradita Christo a patre. Et quod omnia Christo tradita sunt tripliciter.

Quæst. L X.

QVAERETVR quomodo est verum, quod omnia sunt tradita Christo a patre. Aliqui dicunt, quod non intelligitur de rebus creatis, sed de dispositione salutis humanæ, nam in quantum datum est, quod verbum caro fieret, tradita sibi est potestas eorum quæ pertinebant ad humanam salutem, vt ipse administraret, sicut vellet, & sic exponit Athanasius. Alij dicunt, quod non loquitur de creaturis idest de cælo & terra, sed de hominibus quos vocare poterat ad se, nam de hoc loquebatur scilicet quod sicut pater reuelat, quibus vult salutem, & alijs abscondit, ita & filius vocare potest quos vult, quia omnia sibi tradita sunt idest potestas vocandi omnes quos voluerit, sicut dicitur Io. 5. sicut pater viuificat quos vult, ita & filius viuificat quos vult, sic exponit Hier. dicens, tradita sunt sibi omnia non cælum, & terra intelligenda sunt, & elementa, &c. quæ ipse [illegible], sed hi qui per filium habent accessum ad patrem. Pro hoc tamen considerandum, quod Christo tradita sunt omnia inquantum est Deus, & etiam inquantum est homo. Inquantum vero est Deus tradita sunt sibi omnia, non quidem creaturæ, quia istæ non traduntur ei, quia per ipsum factæ sunt, sed omnia idest omnes perfectiones patris, quæ cum sit eadē potestas, & bonitas, & sapientia, & æternitas, & cetera attributa, quia impossibile est dari [illegible] eos ab aliquo absoluto quin sint duo Dij, & tamen sunt vnus Deus, ideo nulla est perfectio patris quin ipsa eadem numero sit filij, & sic accipitur Io. 16. omnia quæcunque habet pater mea sunt. q. d. non solum pater dedit mihi omnia, sed etiam omnia quæ ipse habet mea sunt, & hoc non est, nisi quod substantia vnius sit substantia alterius, & apparet ibi in litera, quia cum Christus dixisset, omnia quæcunque habet pater mea sunt, subdidit: propterea dixi, quia de meo accipiet, & loquitur de Spiritu sancto, qui accipit ab eo esse, eo quod spiratur a patre, & filio, & ostendit quomodo potēter ab vtroque spirari, & dixit omnia quæ pater habet mea sunt, idest, eadem substantia numero est in me, & in patre, & ideo ambo sumus, quasi vnum principium, & non duo, licet simus duæ personæ. Si autem accipiatur Christus inquantum est homo, etiam verum est, quod tradita sunt ei omnia, & tunc intelliguntur omnia, idest, creaturæ, quæ sunt extra Deum, & non ipsa substantia patris, quia illa manet, quando Christus inquantum homo, sic accipitur Io. 13. scilicet sciens autem Iesus, quia omnia dedit ei pater in manus, idest, sub potestate sua, quæ enim traduntur in manu alicuius sunt ea, quæ ipse facere potest, cum manus sit organum operatiuum, & tamen nihil sit, nisi creaturæ, & sic solæ creaturæ intelliguntur per hoc ei traditæ. Et tunc omnia tradita sunt

A Christo tripliciter, scilicet, quantum ad auctoritatem, & quantum ad potestatem, & quantum ad effectum.

Quantum ad auctoritatem fuerunt ei omnia tradita ab instanti conceptionis suæ, quia eo ipso, quod natura humana fuit vnita verbo, fuit etiam Christus inquantum homo maior omnibus creaturis, quia per hoc, quod vnita est humanitas verbo habent ipsa maiorem perfectionem, quam omnes creaturæ simul.

Quantum ad potestatem autem fuerunt sibi omnia tradita in resurrectione, infra 28. vnde quando apparuit discipulis dixit, data est mihi omnis potestas in terra, & in cælo, scilicet, quantum ad humanitatem, quia quantum ad Deitatem nunquam sibi tradita est, sed semper [illegible] habuit.

Quantum ad effectum autem tradentur omnia Christo in die iudicij, quia tunc [illegible] omnia pedibus eius, & voluntas sua implebitur in omnibus rebus, vt patet ad Hebræos [illegible] in æternum, sicut ipse voluerit, & ideo tunc, dicetur Christus regnare, & dare regnum Deo patri, prima Cor. 15. Nunc etiam inquantum homo omnia [illegible] quæ vult, & tamen non vult facere omnia, quæ potest, sed relinquit dispositionem consummandam pro die iudicij, & ideo nunc quædam facit, & sibi subdit, alia vero dimittit, scilicet, mala, quæ homines faciunt, & quia ea [illegible] sunt, non sunt secundum voluntatem Christi, post diem autem iudicij nullum malum fiet, quia nemo [illegible] facere contra voluntatem Christi, nec etiam, nisi id quod Christus voluerit, idest, iusserit fieri, nunc autem licet non possimus facere contra id, quod Deus vult, facimus tamen contra id, quod Deus iubet, & sic non sumus ei plene subiecti, sic dicitur ad Roma. 9. qui iustitiam suam statuere volentes iustitiæ Dei non sunt subiecti, post iudicium autem nihil fiet contra præceptum Christi, & ideo omnia ei erunt subiecta plene, & ideo dicetur tunc regnare prima Cor. 15. hic autem non intelligitur de omnibus traditis Christo quantum ad humanitatem, sed quantum ad deitatem, quia ipse volebat se ostendere nihil minus habere, quam Deus habet, sed æqualem esse ei, vt dicit Hilarius, & Augustinus, & tamen quantum ad ea, quæ recepit secundum humanitatem adhuc minor est Deo, licet omnia creata sint ei subdita.

Item quia Christus vult ostendere hic, quod sicut pater vocat quos vult, & filius quos vult, ita ipse vocat quos vult, & quod sibi placitum est fit, & tamen dare hominibus vitam æternam non pertinet ad Christum inquantum homo est, sed solum inquantum est Deus infra 20. scilicet, sedere ad dexteram, & sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a patre meo, idest, [illegible] humanitatem, quam solam vos in me respicitis, & ex cuius parte vos cognatum meretis, & confisi in iure cognationis hoc petitis, ego non possum dare vobis, sed quibus paratum est a patre meo, idest, sola deitas patris, filij, & Spiritus Sancti hoc dare potest, ergo Christus docebat hic omnia sibi tradita esse a patre, idest, ipsam substantiam patris, & omnes perfectionem eius, sicut dicitur Io. 16. omnia, quæ habet pater mea sunt, idest, tota substantia eius, & secundum ista sibi tradita, idest, quæ Christus accepit a patre nascendo ipse potest dare gloriam quibus vult, sicut pater, & quod placitum est coram eo fit, sicut id quod placitum est ante patrem.

E Sed quomodocunque accipiatur nihil accepit a patre eo modo quo vnus homo accipit ab altero, quia sic suscipiens habet, id quod prius non habebat, & dans caret, eo quod prius habebat, in susceptione autem diuina, quæ est æterna filius suscepit, id quod semper habet, & nunquam fuit, quando non haberet, sed ideo suscepit, quia non a seipso, sed ab alio, idest a patre habet, pater autem dat, sed non caret, eo quod dat, quia tam plena substantia manet patri cum filium gignit, sicut filio gignente totum suum esse sibi retinens, immo perfectior; & secundior est substantia patris, quia tota communicatur filio per generationem plena in patre manet, quam si ad hoc, quod plena maneret communicari non posset.

Etiam secundum humanitatem traditus est Christo potestas super omnem creaturam. Deus tamen plenarie est

potestate,

Quare tunc dicitur de filio, non adiungitur cui voluerit pater reuelare. Vbi dicitur, quòd filius reuelat patrem, & non dicitur, quod pater reuelat filium propter tria. Quæst. LXII.

QVAERETVR quare hic dicitur, quòd nemo nouit patrem, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare, quando autem dixit nemo nouit filium nisi pater, non dixit, & cui voluerit pater reuelare filium, nam videtur per hoc innui, quòd filius non possit ab omnibus cognosci, nisi à patre cum non reueletur alicui per patrem.

Dicendum, quod eo modo quo potest quis cognoscere patrem potest cognoscere filium, & Spiritum Sanctum, immo non potest quis cognoscere patrem, quin filium, & Spiritum Sanctum cognoscat, quia eadem substantia est trium, quæ cognoscitur, & si vna persona ignoratur omnes ignorantur, sic Christus dixit Ioan. 14. quando Philippus dixit ostende nobis patrem, ait enim tanto tempore vobiscum sum, & non me cognouistis, arguit enim quòd non cognoscebant eum, qui petebant patrem sibi ostendi, & subdidit, qui videt me, videt, & patrem meum, idest, cognoscendo vnum cognoscitur alius, & ostendit magis causam, scilicet quia ego in patre, & pater in me est, & ideo etiam si alicui reuelatur pater reuelatur etiam filius, cum tamen dicitur, & cui voluerit filius reuelare non innuit quin etiam pater reuelet filium, sic dicitur infra 16. cum Christus dixit Petro Beatus es Simon Bariona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, & tamen loquitur de seipso, quia petierat ab Apostolis quem me dicebant homines esse, &c. & Petrus ait, tu es Christus filius Dei, & Christus dixit, quòd pater reuelauerat ei hoc, ergo pater reuelat hominibus quis sit filius, sic dicit Ambro. super Lucam, vt scias, quia sicut filius patrem quibus vult reuelat, etiam pater reuelat quibus vult filium, audi dominum dicentem, Beatus est Simon Bariona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, dicitur tamen de filio solum, quòd reuelat patrem, & non dicitur de patre, quòd reuelat filium propter tria.

Primo propter breuitatem, quia cum sit eadem notitia de omnibus personis si vna reuelat aliam etiam potest aliam reuelare aliã, immo proprie loquendo nõ potest vna persona aliquid reuelare homini quin omnes tres simul reuelent, quia istud est essentiale, sicut creare, & iustificare, & non potest competere vni quin competat omnibus, dicendo ergo de vna persona, quòd reuelat aliam intelligitur etiam de alijs, quòd quælibet aliam reuelat, & non oportuit exprimi, sicut cum dicitur nemo nouit patrem, nisi filius non excluditur Spiritus Sanctus, & etiam pater quin seipsum cognoscat, ita cum dicitur, & cui voluerit filius reuelare, subintelligitur, quòd etiam pater possit reuelare filium, & Spiritus Sanctus possit reuelare patrem, & filium, & ita communiter dicimus, quòd omnes reuelationes fiunt per Spiritum Sanctum.

Secundo dicitur istud propter proprietatem filij, quia filio ex proprietate sua competit notificare seipsum, & patrem, quia filius est verbum patris, & sicut verbum nostrum manifestat seipsum, & loquentem, ita filius seipsum, & patrem ostendit, quod est reuelare, sic dicit Augu. de trinitate, & lib. de quæstionibus euangelij, scilicet non est, ita intelligendum q. filius à nullo possit agnosci, nisi à patre, pater autem non solum a filio, sed etiam ab eis quibus reuelauerit, sed potius dictum est, vt intelligamus patrem, & ipsum filium per filium reuelari, quia ipse est mentis nostræ lumen, vt quia dixit, & cui voluerit filius reuelare non solum patrem, sed etiam filium accipiamus, ad totum, enim hoc referendum est, verbo enim suo se pater declarat, verbum autem non solum, id quod per verbum declaratur, sed etiam seipsum declarat.

Tertio potest dici, & melius, quòd Christus hoc dixit, quia semper probatio, & notificatio fit per manifestiora, & quia filius erat notus eis quibus loquebatur, & sciebant quando loquebatur eis, pater autem non erat illis notus dixit, quòd filius reuelabat patrem, idest totam deitatem, & non dixit hoc de patre, nec de Spiritu Sancto, quia erat ignoti, & ista est vera causa. Sed dicetur, quòd ex hoc apparet, quod nemo filium cognoscit cum non cognoscat eum, nisi pater, & tamen pater non dicitur quicquam reuelare, sed solum filius reuelat patrem, ergo manet filius ignotus.

Et dicendum, quòd pater reuelat filium, sicut filius reuelat patrem, vt dicit Ambrosi. super Lucam, & infra decimosexto capitulo, scilicet caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, &c. etiam filius seipsum reuelat, sicut, & patrem, quia tamen hoc erat notum Christus illud tacuit, quod vero erat ignotum, scilicet an reuelaret patrem expressit, sic dicit Chrysostomus si patrem reuelat filius etiam seipsum reuelat, sed hoc quidem dimisit, vt manifestum, illud autem posuit, quia poterat esse dubium.

Quare Christus dixit venite ad me qui laboratis, &c. Quæst. LXIII.

QVAERETVR quare Christus dixit hic venite ad ad me qui laborans.

Dicendum, quod Christus ostenderat supra, quòd ipse est mediator Dei, & hominum inquantum ipse reuelat hominibus deitatem, ideo vt homines familiariter appropinquare velint hortatur eos dicens venite ad me. Et dicitur omnes, qui laboratis, quod potest multipliciter accipi.

Vno modo de laboribus huius seculi, scilicet de angustijs, & erumpnis, quæ proueniunt ex conditione corporis mortalis, & istos labores homo sustinet quandiu viuit, sic dicit August. lib. de verbis Domini, scilicet quare enim omnes laboramus, nisi quia sumus homines mortales lutea vasa portantes, quæ faciunt inuicem angustias.

Secundo potest accipi de labore peccatorum, quia laborant homines in peccatis, & etiam aggrauant eos, sicut onera ipsis imposita, nam iniquitates dicuntur sedere in capite humano, & aggrauare hominem, sic dicitur Psal. 37. Quoniam iniquitates meę supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatę sunt super me, sic dicit Hiero. grauia sibi esse onera peccati. Zaccharias Propheta testatur iniquitatem dicens sedere super talentum plumbi.

Tertio potest intelligi de labore sollicitudinum huius seculi, quia præter corporis angustias, & peccatorum mœrores adhuc ipsa seculi solicitudo cogit hominem laborare, & affligit propter diuersitatem, & contrarietatem desideriorum, sic dicit Greg. 30. Moralium durum seruitutis pondus est subesse temporalibus, ambire terrena, retinere labentia, velle stare in non stantibus, appetere quidem transeuntia, sed cum transeuntibus nolle transire, dum enim contra votum cuncta fugiunt, quæ prius mentem ex desiderio adeptionis amiserant, post ex pauore amissionis premunt.

Quarto potest accipi de labore sub onere legis Moysi, quæ vocatur onus importabile. Act. 15. dicit Hilarius legis difficultatibus laborantes, & peccatis seculi oneratos ad se vocat, & hoc modo exponit Nicolaus.

Dicendum videtur maxime, quòd accipiatur hic labor pro labore seculi, vnde ponuntur duo, scilicet, laborantis, & onerati estis, labor enim est in operationibus varijs ad sustentationem vitæ, & solicitudinibus huius seculi, onus vero pro angustijs corporalibus accipitur, quia labor est, quod agimus, onus est, quod sustinemus: nam solicitudines, & opera ad sustentationem vitæ sponte facimus, corporis autem angustias, & passiones inuiti sustinemus, omnes autem homines hæc duo habent, ideo omnes ad se vocat.

Quare dicitur, & ego reficiam vos, & quomodo reficiat Christus nos quatuor modis. Quæst. LXIIII.

QVAERETVR quare dicitur, & ego reficiam vos, & quomodo reficit.

Dicendum, quòd Christus voluit homines inuitare ad obseruationem legis suæ, & quia quælibet lex laborem, & iugum quoddam importat, nemo autem ad labores spóte mouetur, primo posuit præmium horum laborum, scilicet

ego reficiam vos, scilicet propter paucos labores quos in obseruationem legis meæ impendetis, liberabo vos ab omnibus laboribus in quibus nunc versamini, & ab onere, quod sustinetis. Et sicut labor accipitur quadrupliciter, vt dictum est præcedenti quæstione, & Christus reficit vos ab omni labore.

A primo enim reficiet vos in resurrectione, quia quandiu viuimus semper corpus mortale gerimus, tunc autem immortale, & incorruptibile erit primo Corinthiorum 15. & sic dicitur, quòd liberabitur creatura à seruitute carnis, idest à subiectione passionum, & miseriæ, quæ accidit propter carnem, sed ista refectio non erit, nisi in vita æterna.

De secundo patet, quia etiam liberabimur à laboribus peccatorum, & hoc generaliter erit post resurrectionem, quando electi peccare non poterunt, quia erunt confirmati, & adhærebunt inseparabiliter ipsi summo bono, G hic etiam quibusdam electis datur, quòd nunquam peccent, & hoc propter plenitudinem gratiæ concessæ illis, generaliter tamen omnes electi ante mortem liberantur à laboribus peccatorum, quia nullus electus in peccato decedit.

De tertio patet, quia liberantur boni à sollicitudinibus huius seculi per mortem, quia sollicitudo est de aliquo, quod deesse creditur, beatis autem nihil deerit, quia possidebunt firmiter summum bonum, ideo de nullo erunt soliciti, non enim de aliquo extrinseco, quia omnia possident in ipso summo bono, non etiam soliciti, quia firmiter, & securè illud possidebunt, scientes se nunquam illo carituros. & sic post mortem ab omni labore liberabuntur electi. Apocal. 14. amodo dicit spiritus, H vt requiescant à laboribus suis, & prædicitur, beati mortui, qui in domino moriuntur, scilicet electi; quia illi soli moriuntur in domino, idest, secundum legem domini.

De quarto patet, quia ab onere legis Moysi, sicut declarauerunt Apostoli. Actu. 15. & Paulus ad Galat. quinto. Quia tamen dictum est præcedenti quæst. quòd labor propriè accipitur pro corporalibus exercitijs, & sollicitudinibus, ad sustentationem vitæ, onus autem pro passionibus carnis, verum est, quòd ab his Christus liberat, vt supra dictum est, & verè nulli alij liberantur, nisi, qui ad Christum veniunt, sic ipse dixit Ioan. 8. si filius vos liberauerit verè liberi eritis, liberat quidem à solicitudinibus, quia etiam in hac vita minus soliciti sunt, qui Christum diligunt, scientes enim in eo esse totum bonum, de bonis huius seculi parum curant, & ideo, quasi nihil sollicitantur, qui autem ad Christum non veniunt, in huius vitæ bonis felicitatem constituunt, ideo necesse est, quòd de eis summe solicitentur, & ideo Christus solicitudinem illam vetuit supra 6. & etiam Marthæ dixit Martha solicita es, & turbaris erga plurima, porro vnum est necessarium Luc. 10. liberat etiam à corporalibus passionibus, quia qui ad Christum non veniunt hi corporis passiones tolerant, & post mortem acerrimos cruciatus sustinebunt.

Quid sit hoc iugum, & quare dicitur tollite super vos.
Quæst. LXV.

QVAERETVR quare dicitur tollite iugum meum, quid sit istud iugum, & quare dicitur tollite super vos.

Dicendum, quòd iugum accipitur pro lege Christi. Aliqui dicunt, quòd vocatur iugum à iungendo, scilicet quia est vox amoris, quia præcipue est de charitate. Ioan. 15. hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, charitas autem homines iungit, quia est amor virtus vnitiua, vt dicit Dion. & sic exponit Nicolaus.

Alij dicunt, quòd vocatur iugum, quia iungit Iudæos ad Gentiles, nam Christus copulauit in se omnes, sicut dicit Apostolus, quod fecit vtrunque bonum, sic dicit Rabanus, iugum Christi est euangelium; quod Iudæos, & gentes in vnitatem fidei coniungit, & sociat. Hæc vera sunt, & tamen melius dicitur, quod vocatur iugum lex Christi, quia premit nos, sicut iugum premit iumenta, F ita, & lex premit obseruatores suos cohibens eos à proprijs desiderijs, vt ipsum sequantur, & ideo Christus dixit supra. arcta est via, quæ ducit ad vitam, & tamen via ducens ad vitam est lex eius, quia alius non est alius modus perueniendi ad vitam æternam, nisi per fidem Christi, & obseruationem mandatorum eius. Et si obijciatur, quod infra dicitur, iugum meum suaue est.

Dicendum, quòd non tollitur per hoc quin homines premat, sed minus premit, quàm iugum veteris testamenti: nam licet illud suaue vocauerit, iugum tamen nominauit, & etiam onus, quia tamen putaret quis, quòd quia promittebantur magna bona obseruatoribus huius legis, esset illa valde grauis, dicit quòd non erat, sed suauis dicens iugum meum suaue est. Cum autem dicitur, tollite super vos, dicitur propter duo.

Primo ad applicationem metaphoræ, nam animalia iugum supra ceruicem portant, ita & nos si iugum portare debemus illud super nos portabimus, vnde nihil aliud est iugum Christi portare super nos, quàm legem eius obseruare.

Secundo dicitur hoc, vt lex Christi in honorem habeatur, quia quod super nos ponimus, honoramus, cum verò lex contemnitur non tollimus iugum super nos, sed pedibus conculcamus, sic dicit Rabanus, iugum autem super nos iubemur sumere idest, euangelium in honorem habere, ne forte subtus ponentes, idest, prauè illud contemnentes lutulentis pedibus vitiorum conculcemus.

Quare Christus dixit, discite à me, quia mitis sum & humilis corde: in quo Christi notantur documenta.
Quæst. LXVI.

H QVAERETVR quare Christus dixit discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.

Dici potest vno modo, quòd hoc dicitur ad ostendendam conditionem legis Christi, scilicet quod erat suauis ad tolerandum, & dicitur discite à me, quia mitis sum, idest, si tollitis iugum meum, scilicet legem super vos obseruando illam addiscetis, idest inuenietis per experientiam, quòd sum mitis, idest, mansuetus, scilicet, quòd non impono opera dura, sicut erant in veteri lege.

Aliter potest intelligi, quòd Christus ponit hic duo documenta generalia, quæ sunt præcipua, vel prima in I lege sua, nam dixerat tollite iugum meum, idest, obseruate legem meam, declarauit autem immediatè quid erat primum, vel præcipuum in lege sua, & posuit ista duo documenta, scilicet esse mitem, & humilem, cum ait discite à me, quia mitis sum, & humilis, idest, addiscite à me, quòd sitis mites, & humiles; sicut ego sum, & dicitur humilis corde, idest, ex corde, quia est quædam humilitas simulata, sicut in hypocritis qui corde superbiam gerunt, & foris humilitatem simulant, sicut dicitur Ecclesiast. 19. est qui nequiter se humiliat, & interiora eius plena sunt dolo, voluit autem Christus dirigere affectiones nostras, & quia solent dominari superbia, & ira in affectibus nostris, istas voluit Christus comprimere, iram quidem per mansuetudinem, superbiam per humilitatem, nam libidinem supra 5. compescuerat dicens, qui K viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo, maximè autem humilitatem Christus præponere voluit, quia ista est summe necessaria in principio omnium bonorum operum non solum in quantum est ipsa bonum quoddam, sed etiam potius in quantum est conseruatiua cæterorum bonorum, nam si humilitas deest, mox per superbiam, aut per inanem gloriam omnium virtutum fructus peribit.

Sed dicetur quare Christus non dixit hic de cæteris virtutibus, vt de castitate, & liberalitate, quæ sunt contra luxuriam, & auaritiam, & ita de virtutibus cæteris.

Aliqui dicunt, quòd hoc est, quia supra quinto, & sexto dixerat de quibusdam earum, & ideo non repetit eas hic. Sed non stat, quia tunc non diceretur hic de mansuetudine, quæ est contra iram, quia supra quinto de illa dictum fuerat, & etiam diceretur hic contra auaritiam, contra quam non fuerat ibi tam expressè dictum.

Dicendum

Dicendum, quòd hoc fuit, quia Christus dixit, discite à me, ipse autem ostendebatur, sicut perfectissimus, in viro autem perfecto non est magnum, quòd non sint vitia carnalia, quæ ab oībus, vt vitia reputantur, sed q̄ non sint vitia, quę à paucis reputantur vitia, & semp ingerunt se vt virtutes, & ita superbia, & inanis gloria cum non fuerint in magno excessu, sub virtutis effigie latent, de ira idem est, quæ sæpe zelum iustitiæ se appellat. Ista ergo debuit Christus ostendere, quæ videbantur esse minima peccatorum, idest, magis latentia, & ob hoc se dixit esse mitem, & humilem corde, non esse autem eum fornicatorem, nec ebrium, nec furem nihil magnum erat, ideo non dixit discite à me non fornicari, non inebriari, non furari, sed dixit, discite à me, quia mitis sum, idest, vt vos sitis mites, & humiles corde, sicut ego sum.

Quare dicitur, & inuenietis requiem animabus vestris. Et quòd anima quiescere non potest, quousque Deum clare videat. Et lex noua, et vetus in quo differunt. Et quæ sunt imposita in lege Moysi obseruanda, & quæ in lege Christi. Et quid in vtraque promittatur,

Quæst. LXVII.

QVAERETVR quare dicitur, & inuenietis requiem animabus vestris.

Dicendum, quod Christus nolebat imponere iugum legis suæ ceruicibus Apostolorum, & quia nemo sponte grauia tolerat, posuit præmium, per quod incitaretur ad hæc toleranda dicens, inuenietis requiem animabus vestris, si custodieritis legem meam, promisit autem requiem animarum, idest, beatitudinem, quæ est in Dei visione, nam anima quiescere non potest quousque Deum clare videat, sicut dicit August. inquietum est cor meum domine, donec quiescat in te, & ista sunt maxima bona, quia nihil melius intelligi, aut desiderari potest, quam beatitudo, & in hoc differt, & excellit lex noua veterem, quia illa sola temporalia promittebat, hæc autem promittit æterna, licet verum est, quòd obseruatoribus legis Christi non solum bona æterna, sed etiam temporalia pro hac obseruatione dentur, vt patet infra 19. & Marc. 10. scilicet nemo est, qui relinquens domum, aut fratres propter me, qui non accipiat centies tantum nunc in hoc tempore, & in seculo futuro vitam æternam: tamen æterna sunt, tanquam principaliter promissa, temporalia autem, tanquam accessoria, sic Christus dixerat supra 6. primum quærite regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis, scilicet temporalia, lex autem vetus temporalia sola promittit, & sic multum est deficiens à dignitate legis Christi. Sed est dubium in hoc an sola temporalia promittat.

Aliqui dicunt, quod promittit etiam æterna, quia illud, quod ponitur tanquam merces legis, promittitur obseruatoribus eius, sed Deus, qui est bonum æternum promisit seipsum Abrahæ mercedem dicens, ego sum merces tua. Gen. 15. ergo æterna bona promittebat.

Item lex deducit hominem ad actū virtutis, ideo quod in lege promittitur, est quasi præmium virtutis, præmium autem virtutis debet esse melius virtute, sed exteriora bona non sunt meliora virtute, sed valde minora, ergo non possunt poni vt præmium virtutis, & sic in veteri lege, quæ ad virtutem inducebat, non promittentur temporalia, sed æterna.

Item non debet in lege fieri, quod est contrarium virtuti, sed est contra rationem virtutis, quod ponatur finis eius bonum temporale, & quòd fiat actus virtutis propter bonum terrenum, ergo in lege veteri non debent promitti temporalia, sed æterna.

Dicendum, quòd in lege veteri promittebantur temporalia, vt patet in toto discursu 5. Librorum Moysi, qui vocantur lex, vt dicit Hieron. in Prologo Galeato, nam in illis nihil expresse inuenitur promissum, nisi possessio terræ Chanaan, & victoria hostium, & copia rerum, & pax, & honor, vt patet Leuit. 26. & Deuteron. 28. & 29. vbi ponuntur promissiones bonorum obseruatoribus legis, & comminationes pœnarum præuaricatoribus, vnde Isa. 1. dicitur, si audieritis me bona terræ comedetis.

A Hoc autem verum est de promissione expressa, nā sub quibusdam figuris bene potest intelligi, quod æterna promittebantur, inquantum per temporalia significantur æterna, ad Hebr. 10. vmbram futurorum bonorum lex habet, idest lex Moysi, quæ vocatur absolute lex, quia non erat, nisi lex. Iudæi tamen non intelligebant promissa sibi esse bona æterna, sed solum temporalia. Pro quo sciendum, quòd obseruatoribus legis veteris non solum dabantur temporalia, sed etiam vita æterna, quia aliàs omnes ipsi perirent æternaliter, & tamen non promittebatur eis vita æterna, nec aliquid de futuris bonis, nam ita manentibus in lege naturæ nulla bona promittebantur, nec temporalia, nec æterna, & tamen dabatur obseruatoribus legis naturæ vita æterna, in lege autem Christi vita æterna datur, & promittitur.

B De lege naturæ dicendum, quòd Deus in ea nihil promisit, & ratio est, quia Deus promittit aliquid pro obseruatione legis, quando ipse imponit aliquid de nouo, quod aliàs non tenerat, in lege autem naturæ nihil imposuit, quia illa lex non est data, sed innata, nam per illam nihil facere obligamur, nisi quod ratio dictat, quæ est naturalis nobis, non oportuit ergo aliquid promitti obseruatoribus eius.

Item promissio fit à Deo, quando loquitur hominibus: per se, vel per ministros suos, in statu autem legis naturæ non loquebatur hominibus, sicut postea locutus est, ideo non promittebat tunc aliquid. In lege autem Christi, & Moysi secus fuit, quia ibi imposuit aliqua obseruanda ad quæ prius non obligabantur homines.

De lege Moysi patet, quia ibi sunt fere omnia cærimonialia, & iudicialia, pauca autem sunt moralia, & tamen
C cęrimonialia, & iudicialia neminem obligabant, antequā darentur, sed solum, quia data sunt, ideo illa fuerunt imposita.

In lege autem Christi imposita est nobis necessitas credendi determinatos articulos, quos prius explicite credere non tenebamur. Etiam necessitas quorundam Sacramentorum, & tamen sunt cærimonialia, & non obligant, nisi darentur, ideo imposita sunt, & sic tam in lege Christi, quā in veteri debuit aliquid promitti, quia aliquid de nouo imponebatur, licet obseruantibus legem naturæ nihil promissum est, quia nihil eis nouiter imponebatur.

Item tam in lege Christi, quam in veteri Deus locutus est hominibus per Angelos, & per prophetas, & per seipsum, & ideo promittere poterat aliquid hominibus, in lege autem naturæ, quia non loquebatur eis, vel saltem non
D viu pro omnibus, vel pro multis, nihil ibi promissū est. In veteri autem locutus est Deus per Angelos, & per prophetas, in lege autem Christi per seipsum locutus est, quia Christus, qui loquebatur, Deus erat, ad Hebr. 1. multifariè loquens Deus patribus in prophetis olim, nouissime diebus istis locutus est nobis in filio, idest, per filium: in lege ergo veteri aliquid promitti debuit, & aliquid in noua; sed in veteri sola temporalia promissa sunt. Quod patet, quia lex, sicut deducit homines ad bonum per promissiones bonorum, ita detrahit à malo per comminationes pęnarum, vnde æqualiter se habent promittere, & comminari, si igitur æterna bona promitterentur in lege veteri, comminaretur etiam ibi Deus æternas pęnas, & tamen nō comminatur alicubi pœnam ęternam, tota lege, sed solum temporalia mala, vt patet Leu. 26. & Deuter. 28. ergo nec
E æterna bona promittuntur.

Ad hoc autem fuit prima ratio propter differentiam nouæ, & veteris legis quantum ad dignitatem, quia in vtraque aliquid promitti debuit, vt dictum est. Lex tamen noua excellentior est veteri, si tamen in veteri promitterentur æterna non manerent iam alia maiora bona, quæ possent promitti in noua, ideo sola temporalia in veteri promissa sunt, sic dicit Dionysius. 4. Ecclesiasticæ Hierarchiæ, quod lex noua est media inter cęlestem Ecclesiam, & statum veteris legis, & ideo bona æterna, quæ in cælesti Ecclesia palam, & copiose exhibentur, in noua lege manifeste promittuntur, in veteri autem non promittuntur, nisi sub quibusdam figuris, expresse autem sola temporalia promittuntur.

Secundo fuit ex conditione operum, pro quibus datur præmium, quia id quod in lege promittetur, est præmium

pro opere imposito à lege, sed in lege Moysi non fuerunt data, nisi opera corporalia, & materialia circa exteriora, vt patet de cęrimonialibus, quæ consistebant in ritu sacrificiorum, & purificationum, & similium, iudicialia etiam in solis exterioribus consistunt, scilicet, in cauendo offensam proximi per modos determinatos à lege. Quæ autem pertinerent ad directioné animi non ponebantur in lege Moysi, nisi in quantum interdum aliqua præcepta iuris naturalis interseruntur, sed pauca sunt, & non pertinent ad legem Moysi, quia antequam illa daretur obligabant, ideo non debuit promitti, nisi temporale, & corporale bonum in lege Moysi. In lege autem Christi fuit econtrario, quia nulla opera corporalia nobis imponuntur, quia non sunt cærimonialia, & iudicialia præcepta de rebus particularibus in lege Christi, sicut in lege Moysi, sed omnia sunt præcepta naturalia, & pertinent principaliter ad directionem animi, nam fides, quæ pręcipue à Christo imponitur ad solum animum pertinet, pręcepta etiam charitatis, quæ sunt maxima in lege Christi Ioan. 15. animum dirigunt, sic etiam supra 5. Christus regulauit animum in non concupiscendo, & non irascendo. Cum ergò omnia præcepta legis Christi sint spiritualia, idest, spiritum dirigentia, præmium pro obseruatione ipsorum debuit esse spirituale, sola autem bona ęterna sunt spiritualia, quia gratia, & virtus, quæ spiritualia sunt non habent rationem præmij, & finis, sed sunt tanquam medium, inter spiritualia autem nihil est, quòd possit esse præmium, nisi bona æterna, ideo illa debuerunt promitti in lege Christi.

Tertio fuit hoc ex parte legislatoris, quia ille solus debuit promittere in lege sua bona æterna, qui fecit, vt homines possent illa habere.

Hoc autem solus Christus fecit. Nam licet idem Deus sit conditor noui, & veteris testamenti tamen est conditor veteris solum, vt Deus est, & non magis appropriatur illa legislatio vni personæ, quam alijs, sed omnibus tribus æqualiter conuenit. Lex autem noua per Christum specialiter lata est, nam licet non possit esse filius sine patre, quia pater in filio, & filius in patre est Ioan. 14. tamen cum solus filius carnem assumpserit, & in natura assumpta illam legem dedit supra quinto, scilicet aperiens os suum docebat eos, conuenit specialiter lex noua Christo, ipse tamen solus est, qui salutem nostram operatus est promerendo moriens pro nobis, & quia per mortem eius fuit hominibus locus consequendi vitam æternam, in sola lege eius debuit illa promitti, quia ipse solus eam dabat.

Quarto fuit ex conditione temporis, quia tunc bona æterna hominibus promitti debuerunt, quando illis dari poterant, sed quandiu durauit lex Moysi, nunquã potuit dari vita æterna, ad quam fuit aditus solum post passioné Christi, quandiu autem lex noua durauit, & durat semper potest consequi homo vitam ęternam, quia non cępit obligari, nisi post Christi mortem, quãdo iam patebat porta cęli, ergo non debuerunt promitti bona ęterna in lege veteri, quia tunc dari non poterant, in lege autem noua promitti debuerunt, quia tunc omnibus poterant dari.

Quinto fuit propter conditionem hominum quibus promittebantur, nam oportet, quod præmia, quę ponuntur in lege sint talia, quæ incitent eos quibus promittuntur in desiderium, vt propter illa sustinere velint, ad hoc autem, quòd bonum moueat appetitum oportet, quod cognoscatur, & tamen illi quibus dabatur lex Moysi, erãt homines rudes solis corporalibus dediti, qui nihil vltra ea, quę videbant esse putabãt. Vnde si promitterẽtur eis ęterna bona, tum quia illa non cognoscerent, tũ quia solis corporalibus dediti erant ad illa non aduerterent, & sic erat superuacuum illis ęterna promitti, temporalia autem bona cognoscebantur, & illa summe desiderabant, & sic per promissionem istorum poterant induci ad obseruationem legis, non autem per promissionem æternorum, ideo illis nõ promissa sunt, quando autem lex Christi data est homines per assuefactionem legis, & prophetarum erant aliquantulum dispositi ad surgendum in bona ęterna, maxime autem propter plenitudinem gratiæ, quam Christus induxit, quia sicut ipse erat plenus gratia, ita gratiam in hominibus fecit, potius, quam legem. Ioan. 1. ideo tunc bona ęterna cõuenienter promitti potuerunt, & ita sola vita ęterna in lege Christi promittitur, scilicet principaliter & sola pęna ęterna comminatur. Alij ponunt tres causas, sicut Beatus Tho. de Aqu. scilicet. Prima, vt ea his, quæ cognoscebant assuescerent etiam à Deo maiora sperare. Secunda, vt non solum cognitio, sed etiam affectus à temporalibus ad ęterna manu duceretur. Tertia, quia bona ęterna non statim eis poterant exhiberi nõdum soluto precio. Vnde dilatio promissiorum inefficacem faceret apud infirmos promissionem. Et ad primum dicendum, quòd Deus non promisit Abrahæ mercedem ęternam, nam quando dixit: merces tua ego sum, non innuit, quòd ipse quantum ad substantiam suam esset merces eius, quia hoc pertinet ad Beatam visionem in qua Deus videtur secundum essentiam, & hęc est tota merces, sed Deus erat merces Abrahæ, idest mercedis collator, & hoc in multiplicatione seminis, & in collatione terrę promissę. Sed obijcietur, quod vita ęterna fuerit promissa Abrahę, quia Ecclesia dicit lucem sanctam, quam olim Abrahæ promisisti, & loquitur de vita ęterna. Dici potest vno modo, quòd Deus in lege veteri expresse nunquam hoc promisit, & tamen sub figuris promisit in quantum per terram Chanaan, quam promisit Deus Abrahæ significari potest vita æterna. Secundo potest dici, quòd in lege veteri, quæ generaliter dicta erat, non promittebantur aliqua æterna, quòd tamen aliquibus viris sanctis qualis erat Abraham specialiter promitteretur vita ęterna etiam expresse, non erat inconueniens. Tertio dici potest, quòd promissio facta Abrahę non pertinebat ad legem Moysi, quia promissiones fuerunt factæ Abrahæ per quadringẽtos annos, antequam daretur lex Moysi, vt dicitur ad Gala. 3. & sic promissio facta Abrahę non facit, quod in lege veteri promitterentur æterna, & tamen dicendum est, quòd lux sancta quæ promissa est Abrahæ, & semini eius nõ fuit promissa expresse, sed sub figura terræ Chanaan, de qua dicitur Ge. 13. & 15. tibi, & semini tuo dabo terram hanc. Ad secundũ dicendum, quod præmium virtutis semper est melius virtute, bona tamen temporalia non ponuntur in lege, tanquam præmium virtutis, & obseruatorum legis, sed tanquam incitatiua ad obseruandum, quia homines quibus illa lex dabatur non poterant, nisi per temporalia incitari, vt dictum est. Ad tertium dicendum, quòd contra rationẽ perfectæ virtutis est facere aliquid propter bonum temporale, & tamen viri imperfecti faciunt aliquem actum virtutis, vel similem alicui virtuti propter temporalia, sicut facere aliquid propter timorem pęnę est contra rationem virtutis, & tamen multi faciunt bonum propter timorem, & quia lex Moysi dabatur hominibus imperfectis, temporalia bona promitti debuerunt, & mala temporalia comminari, vt sic saltem legem obseruarent, quia melius est imperfecte ad bonum venire, quam totaliter in malo manere.

Quomodo intelligitur iugum meum suaue est, & quare dicitur. Et quod de difficultate legis Christi, & Moysi potest dupliciter loqui. Et in quo consistat durities legis nouæ respectu veteris legis, quæ tamen erat onerosior lege noua propter duo. Et quod consilia in lege Christi neminem obligant, nisi volentem se obligare. Quæst. LXVIII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic iugum meũ suaue est, & quare dicitur. Dicendum, quod hoc dicitur, ad ostendendum, quòd lex Christi leuis erat ad sustinendum, & quòd non erat ita grauis, sicut lex Moysi. Aliqui tamen dicunt, quòd lex Christi grauis est, quia supra 7. Christus dixerat intrate per angustam portam, & iterũ dixit, quam angusta est porta, & arcta via, quæ ducit ad vitam, & tamen ista porta, & via est lex Christi, quia non potest ad vitam æternam perueniri, nisi per eius obseruationem, ergo grauis est ad seruandum. Item patet, quòd grauior sit lex noua, quam vetus, quia addit super veterem, vt patet supra 5. & sic necesse est, quòd plura contineat, quã vetus, & sic erit difficilior. Item quanto est profectior status virtutis,

rius virtutis tanto habet maiorẽ difficultatem, quia ars, & virtus sunt circa difficile, & bonum 2. Ethicorũ, & tamen status noui testamenti est perfectior statu veteris, ergo lex noua est difficilior.

Item paruulis, & infirmis leuia onera imponenda sunt, qui tamen erant in veteri testamento dicuntur paruuli, qui autem in nouo dicunt viri integri ad Galat. 4. ergo lex noua grauiora imponere debuit, quam lex vetus.

Dicendum, quòd lex noua facilior est ad tolerandum, quam lex vetus, sic Apostoli innuerunt Act. 15. scilicet, quid tentatis imponere iugum super ceruicem discipulorum, quod nec patres nostri, nec nos portare potuimus, sed per gratiam Domini Iesu credimus saluari? Pro hoc tamẽ sciendum, quòd difficultas consideratur in aliquo opere secundum virtutem operantis, aliquid enim est onerosum homini debili, quod est leue robusto. Et ideo de difficultate legis Christi, & Moysi possumus dupliciter loqui. s. aut quantum ad grauitatem præceptorum in seipsis, aut per comparationem ad virtutem obseruantium. Si primo modo stat dupliciter, quia aut consideratur ista grauitas propter multitudinem præceptorum, aut propter difficultatem ipsorum.

Si primo modo grauior erat lex Moysi, quia erant plura cæremonialia, & iudicialia, quæ propter multitudinem vix homo sufficiebat obseruare, de quibus nulla sunt in lege Christi, sed sola præcepta iuris naturalis continet includens ea breuiter, in præcepta de dilectione Dei, & proximi supra 7. & infra 22. Si autem consideretur grauitas præceptorum in seipsis dicendum, quòd cum in lege noua contineantur sola præcepta iuris naturalis, quæ etiã omnia obligabant in lege veteri, non possunt esse grauiora, quæ sunt in lege noua, quam quæ erant in veteri, & tamen quantum ad explicationem istorum præceptorum iuris naturalis videtur esse magna difficultas legis nouæ super veterem, vt patet supra 5. vbi Christus declarat multa præcepta quomodo obseruanda sint, nam apud antiquos dicebatur non occides, & putabant se non obligatos, nisi ad cauendum occisionem, & corporalem percussionem. Christus autem dixit, quòd non decebat dicere verbum contumeliosum, nec etiam irasci in animo. Idem fuit de adulterio, quod antiqui putabant solum esse prohibitum. Christus autem dixit, quòd etiam non licebat videre mulierem ad concupiscendum eam, & ita de multis alijs declarationibus iuris naturalis quas Christus facit, istæ enim licet obligauerint omni tempore, quia in eis non cõstituitur ius nouum, sed aperitur antiquum, tamen in veteri lege non erant, ideo licet peccarent tunc homines contra faciendo, non tamen ita grauiter, sicut nunc, & quantum ad hoc lex noua est valde dura, quia regulare opera exteriora facilius est, regulare tamen animum est difficile, quia istud est tollere desideria nostra, & abnegare nos ipsos, & quantum ad hoc Christus dixit supra 7. quòd arcta est via, quæ ducit ad vitam, & pauci inueniunt eam, insuper lex Christi ponit consimilia, quæ sunt magnæ perfectionis, & non erant in veteri, ad eã tamen non obligat, sed inuitat. Insuper Christus quædam prohibet nunc, quæ in veteri lege permissa erant propter infirmitatem hominum, & in hoc manifeste est difficilior lex noua, quam vetus, quia ibi permittebatur libellus repudij. Deuteron. 24. nunc autem non supra 5. & ista est quædam magna difficultas, sicut dixerunt discipuli Christo infra 19. si ita est causa hominis cum vxore, scilicet, quòd non potest eam repudiare non expedit homini nubere. Etiam permittebatur illis dare vsuras extraneis Deute. 23. nulli autem nunc permittitur, quod etiam est difficile. Luc. 6. mutuum date nihil inde sperantes. Etiam tunc promittebatur appetitus vindictæ, & persecutio hostium, & occisio eorum, etiam si essent innocentes. Deuter. 19. & magis 35. nunc autem non solum innocentes, sed etiam hostes iniustissimos odisse non licet, sed diligere eos hortamur supra 5. his enim difficultas legis huius est supra veterem. Si autem secundo, & principaliter consideretur difficultas per comparationem ad virtutem obseruantium, dicendum quòd lex vetus erat absolute difficilior, & onerosior, & hoc propter duo.

Primo, quia lex vetus ex opere operato gratiã non conferebat, in lege autem noua est plenitudo gratiarum, quia sunt ibi multa, scilicet omnia Sacramenta, in quibus ex opere operato gratia confertur, idest, quòd non solum tantam gratiam quis recipit ex quanta deuotione Sacramentum suscipit, sed etiam Sacramentum ex seipso gratiam auget vltra id, quod deuotio meretur, sicut patet in absolutione pœnitentiali, quia non solum remittitur homini de pœna tantum quantum valet pœnitentia sibi imposita à sacerdote ex seipsa, sed etiam virtute clauium quas sacerdos habet remittitur aliquid de pœna debita, quia aliàs inæqualis valoris esset, quòd quis sponte assumeret vnũ diẽ ieiunij ad satisfaciẽdum pro peccato, & quòd sacerdos sibi imponat, & illud subeat, sed falsum est, in veteri autem testamento omnia opera facta ex deuotione, siue essent à lege posita, siue non, erant meritoria, quia propter Deum fiebant, & ex deuotione tamen non erant magis meritoria, quam cum propter Deum fiebant esset quantitas charitatis, & deuotionis ex quibus fiebant, & sic opera ex seipsis non erant meritoria, nunc autem, quia aliqua opera ex seipsis gratiam conferunt, vel augent, facilius est homini habere gratiam, quam olim.

Item prouenit hoc ex conditione temporis, quia post mortem Christi, qui pro nobis omnia meruit, promptius, & abundantius Deus gratiam hominibus donat, quam prius, quia prius nemo meruerat illam nobis dari, copia tamen gratiarum reddit opera faciliora.

Secundo fit hoc propter motiuum, quia lex vetus inducebat hominem ad bonum propter timorem, ad Hebr. 12. Lex autem Christi mouet ad bonum per amorem, ad Roma. 8. non accepistis spiritum seruitutis in timore, hoc est, quia non imponit pœnas quas statim inferat transgressoribus, sicut lex Moysi, quæ mox puniebat delinquentem, amor autem omnia facilia reddit, ideo quantum ad hoc facilius est tolerare legem nouam, quam veterem.

Ad primum dicendum, quòd lex noua aliquid addit super veterem, sed nõ est propter hoc difficilior, addit enim consilia, sed ad illa non cogit, ideo in his nullam difficultatem importat. Addit etiam explicationem iuris naturalis, quæ in veteri non erant declarata, & tamen continebantur ibi in virtute. Vnde non vere additur aliquid in hoc, quia etiam Iudæi obligabantur hoc obseruare, & tamen licet quantum ad istam explicationem esset aliquid difficultatis in lege veteri, non sequitur quòd lex noua sit simpliciter difficilior veteri.

Ad secundum dicendum, quòd perfectis semper imponuntur opera, quæ sunt in seipsis grauiora, quia tamen virtus operatur delectabiliter. 2. Ethic. facilius est viris perfectis operari aliqua difficilia, quam imperfectis operari minus difficilia, eo quòd triste est eis abstinere à delectabili illicito, eo quod non habent habitum secundum quẽ operentur, ita autem est in lege Christi, quæ datur perfectis, nam sunt ibi consilia quæ maiorem difficultatem habent in se, quam omnia præcepta veteris testamenti, minus tamen est difficile est perfectis illa obseruare, quam Iudæis obseruare legem Moysi, & sic lex Christi etiam quantum ad consilium facilior est lege Moysi: quia tamen aliqui sunt imperfecti sub lege Christi, quibus essent difficilia cõsilia ipsa, neminem obligant, nisi volentem se obligare ad illa, sed posita sunt, quia multi viri perfecti futuri erant in lege Christi, qui illa obseruarent, in lege autem Moysi nõ fuerunt huiusmodi consilia, quia non erant futuri eo tempore viri, qui illa obseruarent, nam licet inter Iudæos fuerint aliqui viri sancti, non tamen obseruauerunt ista consilia, sed quendam alium modum minorem viuendi habebant. Etiam quia dato, quòd fuerit aliquis, qui omnia hæc obseruaret, sicut Ioannes Baptista, tamen isti ita fuerunt rarissimi, quòd non oportuit pro illis aliquid scribi, nunc autem licet sit maior multitudo imperfectorum, multi tamen sunt perfecti, vel ad perfectionem anhelantes, sicut sunt omnes religiosi, ideo nunc decuit poni consilia in lege Christi.

Ad tertium dicendum, quòd ceteris paribus leuiora imponuntur paruulis, & infirmis, quam fortibus, & perfectis, & tamen interdum conditio eorum exigit, vt maiora imponantur paruulis, & infirmis, quia sicut dirigentes tortuosa lignorum flectunt ad partem oppositam, vt sic ligna se reducant ad medium idest, rectitudinem.

nem, secundo Ethicorum cap. vltimo, ita tendentibus ad virtutem faciendum est, quod si sunt inclinati ad vnum vitium, debent seipsos ad extremitatem oppositam flectere, vt sic reducantur ad medium, & ita assuefactis ad aliquod vitium si ad virtutem reducendi sunt, grauior disciplina imponenda est circa illud vitium, quam non assuefactis ad illud, & quia Iudæi erant inclinati ad idololatriam, & aliqualiter fuerunt assuefacti ad eam in Ægypto, imposuit Deus multa onera cærimoniarum, vt illis occupatis non declinarent ad idololatriam, quæ non imponeret alijs non inclinatis ad idololatriam, & sic licet essent infirmi, fuit eis grauior lex imposita, sicut paruuli minus tolerare possunt, quam viri, & tamen strictior disciplina illis imponitur, quam viris, eo quòd sunt faciliores ad malum, nisi strictius castigentur.

E Longam quibusdam (si pro merito rei, & de qua agitur, indignam, atque breuissimam) super sex capitula B. Matthæi, scilicet sextum, septimum, octauum, nonum, decimum, & vndecimum, expositionem edidimus, id breue, quod nobis à charismatum dispertitore donatum est, sed ne fastidiosus lector cui desipiunt quæcunque magnæ frontis volumina (quod fortasis vtile erit) abiecerit, iuxta nostram consuetudinem totum opus, quantum ad ea quæ præcipua reputamus, quæ velut ceterorum capita sunt, duximus tabulandum, vt nullo quasi temporis impendio, totius operis fructus carpatur.

Expositionis literalis Alphonsi Tostati in Tertiam Partem Matthęi Finis.

